

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૭૩૮-૧ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ ડા.પદ્માનો શિક્ષક

વિષય હરચંદ્ર

ભાષ્યોદય—ગ્રંથાવલી.

કાયદાનો શિક્ષક

યાને

ફોજદારી, રેવન્યુ અને દિવાની કાયદાઓનું જુથ.

[સને ૧૯૧૭ આખર સુધીના મુદ્રાજ વધારા સાથે.]

[જેમાં ફોજદારી, રેવન્યુ અને દિવાની કોર્ટોને
લગતા તમામ કાયદાઓનો સંગ્રહ છે.]

રચી છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર

જેઠાલાલ દેવશંકર દવે.

તાંત્રી ભાષ્યોદય.

(ધનવાન, ભવિષ્યવેત્તા, ટીપ્પટ્-મિન્ટલ પુસ્તક, ધરનો વેલ
વિગેરે પુસ્તકોના કર્તા.)

આવૃત્તિ ૨ છ.

સને ૧૯૧૭.

પ્રત ૧૨૦૦.

કીંમત રૂ. ૮-૦-૦.

આ પુસ્તક ૧૮૬૭ના ૨૫મા આક્ટ મુજબ તેમજ ૧૯૧૪ ના નવા કાયદા પ્રમાણે રજીસ્ટર
કરાવી, અંચકર્તાએ સર્વ હક પોતાને સ્વાધિન રાખ્યા છે.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ મંથાલ
અમદાવાદ
ગુજરાતી કોપીરાઈટ-સંગ્રહ
૭૩૮૧

૬૨૪૫૨૭

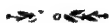
આ પુસ્તકનાં પાન ૧ થી ૪૮ સત્યનારાયણ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ અમદાવાદમાં મોતીલાલ કાળીદાસે,
પાન ૪૯ થી ૫૬૮ સત્યવિજય પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ અમદાવાદમાં-સાંકળચંદ હરીલાલે, બીજા ભાગનાં પાન ૧થી
૨૨૪ સુધી અમદાવાદ ગુજરાત પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં સોમાલાલ મંગળદાસે છાપ્યાં છે. અને તે સિવાયનું
તમામ પુસ્તક-અમદાવાદ ખાડીઆમાં આવેલા, ભાગ્યોદય પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં દવે નેહાલાલ દેવશંકરે છાપ્યું.

પ્રસિદ્ધ કરનાર

નેહાલાલ દેવશંકર દવે.

ભાગ્યોદય આફીસ—અમદાવાદ

અર્પણ પત્રિકા.

અનેક દેવિ સદ્ગુણાલંકૃત, આનંદપલ શ્રીમાન

વિઠલભાઈ અચેરભાઈ પટેલ.

બેરીસ્ટર-એટ-લૉ.

ના. ગવર્નર ઇન કૉન્સીલની ધારાસભાના મેમ્બર.

મુ. મુંબાઈ.

મુરખમી સાહેબ !

આપ નામદારના સહવાસનાં આવતાં મનુષ્ય પોતે પોતાની ઉન્નતિ કરવી રીતે અને કેટલે સુધી કરી શકે છે તેનું યથાર્થ જ્ઞાન મને થયું છે. તેમજ પોતે પોતાની ઉન્નતિ કરી મહાન પદ ઉપર સ્થિત થયા પછી પણ જનસમૂહનું કેટલું કલ્યાણ કરી શકે છે, તેનું આપ એક પ્રત્યક્ષ દ્રષ્ટાંતરૂપ છો.

આપે ધારાસભામાં બિરાજી જનસમૂહના કલ્યાણના, અને કેળવણીના અનેક પ્રયોગો પોતાના કરી લઈ નિડરતાથી અર્ચા ચલાવી તેમાં વિજય મેળવી લોકપ્રીતિ સંપાદન કરી છે. અને તેવીજ રીતે હજી પણ આપ જ્યારે અને ત્યારે લોક કલ્યાણનાજ વિષયોમાં મન લગાવેલું રાખો છો, તેથી તેમજ આ સેવકને જીનો સંબંધ થાદ લાવી વિસારતા નથી, તથા પોતાના ખંધુ તરીકે પ્રેમની દ્રષ્ટિથી જોતા રહ્યા છો. તે સ્નેહના સ્મરણ ચિન્હ તરીકે આ પુરતક હું આપનેજ અર્પણ કરવું યોગ્ય ધારું છું. અને હું આશા રાખું છું કે આપ તેના સ્વિકાર કરી સેવકને કૃતકૃત્ય કરશે.

હાઓદય ઓરીસ, અમદાવાદ.
નિવૃત્તિ નિવાસ, આણંદ.
તા. ૨૫-૫-૧૯૧૭.

હી. આપનો સેવક
જેઠાલાલ દેવશંકર દવે.
કર્તા

પ્રથમ આવૃત્તિની પ્રસ્તાવના.

આજકાલ કાયદાનું બંધારણ એવું થઈ ગયું છે કે દરેક માણસે કાયદાનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી તે પ્રમાણે વર્તવું જોઈએ. જો તે પ્રમાણે ન વર્તે તો તેને ધણીવાર નુકસાન ખમવું પડે છે.

પરંતુ ધણી કાયદા અંગ્રેજીમાં હોવાથી અને ગુજરાતી કાયદા પૈસા ખર્ચે તો પણ મળી શકતા નહિ હોવાથી ધણી માણસો કાયદાનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી શકતા નથી.

વળી કેટલાક ગુજરાતી કાયદા મળી શકે તે જુદા જુદા ખર્ચ કરવાથી વધારે ખર્ચના જોગબાં ઉતરવું પડે, અને તે પ્રમાણે ખર્ચ કરવાની કેટલાક માણસની શક્તિ નહિ હોવાથી તેમજ ખર્ચ કરવાની શક્તિ હોય તો મુજબ કાયદાની ભાષા સમજી શકવાને કેટલાકો અસમર્થ હોવાથી તેમને કાયદાથી અજ્ઞાન રહેવું પડે છે.

કાયદો જાણવા અને તે પ્રમાણે દરેક માણસે વર્તવું જોઈએ, છતાં જ્યારે આવી અડચણોને લીધે આ પ્રમાણે તેઓ કાયદાના જ્ઞાનથી અજ્ઞાન રહે છે, ત્યારે તેમને ધણી વખત નુકસાનમાં ઉતરવું પડે છે. એટલુંજ નહિ પણ આખર, ધન અને એવી બીજી હાનીને પણ ખમવી પડે છે, અને વારંવાર નજીવી બાબતોમાં કાયદાની સલાહ લેવા વિગેરે બાબતમાં પૈસા ખર્ચતાં પણ લોકોના ઓશીઆળા રહેવું પડે છે.

ગેરકાયદેસર કાંઈ કૃત્ય કરવાથી શિક્ષાને પાત્ર થવું પડે ત્યારે કાયદાની અજ્ઞાનતા પુરાવામાં આવી શકે નહિ. કારણકે સરકારે કાયદો પ્રસિદ્ધ કરી લાગુ કર્યો એટલે તે પ્રમાણે વર્તવાની દરેક માણસને ફરજ પડે છે પછી તે કાયદાનું જ્ઞાન મેળવે કે ન મેળવે તોપણ, તે કાયદા પ્રમાણે વર્તવાની દરેક માણસને માથે જવાબદારી રહે છે.

આથી દરેક માણસ થોડી કિંમતે તમામ કાયદાનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી શકે, અને વળી થોડું બજેટમાં માણસો પણ કાયદો સમજી શકે, એટલા માટે આ પુસ્તક બહાર પાડવાની જરૂર પડી છે.

તેમાં ન્હાના મોટા ટુપ ઉપરાંત કાયદાઓનો સમાવેશ કર્યો છે. જેમાં તમામ વિષયને લગતા તમામ કાયદા આવી જાય છે. અને વળી કિંમત પણ તન અને મનની મહેનત તથા ખર્ચના સામું ન જોનાં ફક્ત તે સર્વ ઉપયોગનું થઈ પડે અને તેનો લાભ ગરીબ અને પૈસાદાર તમામ માણસો લઈ શકે તેટલા માટે જેટલી રાખવાની હતી તેથી ધણીજ થોડી રાખવામાં આવી છે. જેથી આશા છે કે હવે દરેક માણસ પોતાની પાસે આ પુસ્તક રાખશે અને કાયદાનું અજ્ઞાન દૂર કરી પોતાની કાયદેસર શું ફરજ તથા જવાબદારી અને હક છે તે જાણી પોતાને પડતી અડચણોને દૂર કરશે.

કાયદો જાણવાની દરેક માણસને જાણસા હોય છે પણ, ઉપર બતાવેલાં કેટલાંક અનિવાર્ય કારણોને લીધે તેમજ આવા પુસ્તકની ખોટને લીધે તેઓ કાયદાથી અજ્ઞાન રહે છે એ વાત હવે રહેજ સમજાઈ છે.

પ્રથમ મેં જ્યારે સર્વોડીનેટ નેટીવ એસ્ટાબ્લિશમેન્ટની પરિક્ષાનું પુસ્તક યાને સરવૈ રૈવન્યુ અને ફાજદારી કાયદાનું જુદા બતાવ્યું અને તેમાં ફક્ત ન્હાના મોટા ૧૮ કાયદાઓનો સમાવેશ કરેલો હતો છતાં તેની પ્રથમાવૃત્તિ એજ વર્ષમાં ખપી ગઈ અને જે સદગૃહસ્થો તેના આહક થયા તેમાંના કેટલાકે મહેને તમામ કાયદા જેમાં આવી જાય એવું કાયદાનું જુદા બતાવવા વારંવાર બલામણ કરી તેથી મહારી ખાત્રી થઈ કે આવા પુસ્તકની હાજ ધણી જરૂર છે અને તે ઉપરથી મેં આ પુસ્તક તૈયાર કરવાનો વિચાર કર્યો જ્યારે મેં આ પુસ્તકના અગાઉથી આહક થવાને માટે નોટીસ કાઢી અને તેથી તેના ટુક સમયમાં લગભગ ૪૦૦ ઉપરાંત આહકો થઈ ગયાં ત્યારે કાયદો જાણવાની દરેક માણસના મનમાં કેટલી જાણસા રહે છે તે મહેને સહેજ સમજાયું. અને તેથી આવું રૈવત ઉપયોગી પુસ્તક વેળાસર બહાર પાડી પ્રજાની જાણસા તૃપ્ત કરવાને માટે મહારો ઉત્સાહ વધ્યો.

આ પુસ્તકમાં દાખલ કરેલા તમામ કાયદાઓ જો કોઈ માણસ જુદા જુદા કરે તો, તેને લગભગ બીજી પ્રાચીન રીતો ઉપરાંત ખર્ચ થાય તેમ છે, છતાં આ પુસ્તકનો તમામ માણસ ગરીબ અને તૃપ્ત

આજીવન લઈ શકે તેટલા માટે તેની કિંમત ધણીજ યુગ રાખવામાં આવી છે તેથી દરેક માણસ આ પુસ્તકનો અભ્યાસ કરી પોતાને પડતી અડચણોથી બચશે એવી આશા છે.

આ પુસ્તક રૈયત વર્ગને તેમજ સરકારી નોકરોને તેમજ પરિક્ષા આપનારાઓને ઉપયોગનું થાય તેવા હેતુથી તેમાં જોઈતી તમામ વિગત આપવામાં આવેલી છે.

આ પુસ્તક દરેક સરકારી નોકર, જેવાકે, કારકેન, તલાટી, પોલીસ અમલદાર, તકલીમાસ્તરો, અને જીલ્લા તમામ સરકારી નોકરો, અને રૈયત વર્ગના તમામ માણસો જેવાકે, શેડીઆઓ, શાહુકારો, જમીનદારો, ખેડૂતો, નરવાદારો, મતાદારો, મુખીઓ, ધનામદારો, અને બીજા તમામ માણસોને અને પરિક્ષા આપનારા અમલદારોને ઉપયોગનું થાય એવા કમથી લખવામાં આવ્યું છે જેથી આ પુસ્તકનો આશ્રય લઈ દરેક માણસ સુખી થશે તો કેષકનો શ્રમ સાચક થશે.

આ પુસ્તક દરેક માણસ વાંચી તે પ્રમાણે વર્તશે અને બીજાને કાયદાના અજાનથી બચાવી પાતે પોતાને તથા બીજાને પડતી અડચણો દૂર કરશે તો આ પુસ્તકમાં લેખિકો શ્રમ સાચક થશે.

નાપાઈ. તા. આબુદ.

તા. ૧૨-૬-૦૯.

સંવત ૧૯૬૫ ના જેઠ વદ ૮ રાત્રી.

જેઠાલાલ દેવશંકર દવે.

પ્રસિદ્ધકર્તા.

બીજી આવૃત્તિની પ્રસ્તાવના

દરેક માણસે કાયદો જાણવો જોઈએ એવી સરકારે, માણસ માનને માટે યગ્ગ નાંખેલી છે. અને તેથી કાયદાના અજાનથી કોઈ પણ માણસ ગુનેહી કરે તો તે શિક્ષાની બચી જઈ શકતો નથી. માટે પોતાના હિતની ખાતર, પોતાના હક, ફરજ અને જવાબદારી યા છે તે જાણવાની ખાતર માણસ માત્રે કાયદાનું જ્ઞાન મેળવવું જોઈએ.

અમે આ પુસ્તક મને ૧૯૦૯ માં છપાવી મહાર પાડ્ય હતું. અને તેની બે હજાર નકલો ધણીજ ટુંક સમયમાં ખપી ગઈ એજ તે પુસ્તકની લોકપ્રિયતા જણાવે છે. પ્રજામાં આ પુસ્તક પ્રિય થઈ પડ્યું હતું, પણ તેમાં મૂળ સુધારા વધારા ને ફેરફાર કરવાની મને જાણ સમજનો તરખી સૂચના પણ થઈ હતી. તે સૂચના અનુસાર આ પુસ્તકની બીજી આવૃત્તિ તદ્દન નવમ્બરથી લખીને તૈયાર કરી પડી છે.

તેમાં પ્રથમ આવૃત્તિમાં ઘણા કાયદાઓ ટુંકાણમાં હતા તે આ વખતે ઘણા અગત્યના કાયદાઓ પુરેપુરા અને કેટલાક મૂખ્ય અગત્યના હતા તેમાં તે અગત્યની ટીકા અને નોટ પણ આપી છે જેવા કે;

કીમીનલ ટ્રાસીજર કોડ, ઈડિઅન પીનલ કોડ, સીવીલ ટ્રાસીજર કોડ, લેન્ડ રેવન્યુ કોડ, પુરાવાના કાયદો, અમલતદારની કોટિની એક્ટ, રેલવેના એક્ટ, વિગેરે વિગેરે આ પ્રમાણે પુરેપુરા કાયદા લેવામાં પુસ્તક ધણીજ સ્વી ગયું અને તેમ છતાં, ચાલુ લડાઈના પ્રસંગે પ્રથમ આવૃત્તિ ખૂટી જતાં તેની ચાલુ માનવણી ઉપરા ઉપરી થતાં અમારે જે કાગળો સાત રૂપોએ મળે તેના પચીસથી ત્રીસ રૂપોએ રીમ ખરીદવા પડ્યા અને—એક તો પ્રથમ આવૃત્તિ કરતાં કદ મોટું, લખાણ વધુ, અને કાગળોના ભાવ પણ વધુ એટલુંજ નહિ પણ છપામણી તેમજ આઈડીમનું ખર્ચ મળ્યું—ધણીજ આવી પડતાં આ પુસ્તકમાં પ્રથમ આવૃત્તિ કરતાં ચાર ધણી વધારે ખર્ચ આવ્યું છે.

વળી મોટું પુસ્તક હોવાથી જાનેવારી ૧૯૧૭ માં છપાવાનું શરૂ થયું છતાં તે સત્યનારાયણ પ્રેસ, અલ્પવિજય પ્રેસ અને ગુજરાત પ્રેસ એમ ત્રણ ત્રણ પ્રેસમાં ઉતાવળે બહાર પાડવા માટે છપવા અશક્ય પડ્યું, તે ધારવા પ્રમાણે છપાઈ શક્યું નહિ. અને અતે આ પ્રમાણે પ્રેસમાં પડતી અડચણો દૂર થાય અને આ પુસ્તક સત્તર બહાર પડે તે માટે અમારે જાને છપાવવા કરવાની ફરજ પડી અને

તેનું નામ "ભાગ્યોદય પ્રીન્સિપલ પ્રેસ-" રાખ્યું. અને અમારા હાથખાતામાં આ પુસ્તક સત્તર દિવસ ચલાવી છાપી તૈયાર કરવામાં આવ્યું છે.

મારા તરફથી ભાગ્યોદય નામનું માસિક આજે પાંચ વર્ષથી નીકળે છે, અને તેથી હાથખાતાનું નામ પણ ભાગ્યોદય પ્રેસ રાખવામાં આવ્યું છે.

આ પુસ્તક તાકીદે પુરૂ કરવા માટે, જુદા જુદા પ્રેસમાં છપાવા આવ્યું પડ્યું અને તેથીજ પાન ૪૮—અ—બ ક—૬ કરતાં પડ્યાં તથા બીજા ભાગથી પાન ૧ થી શરૂ કરતું પડ્યું હતું. અને તેથી પાનના નંબરો તુટક તુટક આવ્યા છે.

આ પ્રમાણે આ પુસ્તક જલ્દી તૈયાર કરવામાં ધણી મુશ્કેલીઓ અને ખર્ચ થયે ગયું છે, છતાં પણ આ પુસ્તકનો સાધારણ : માણસ તેમજ તરંગર વર્ગ છુટથી એક સરખો લાભ લાઇ શકે તે માટે તેની કિંમત વધારે ન રાખતાં માત્ર રૂ. ૮—૦—૦ જ રાખી છે. અને તે જો તેના આદ્યો છુટથી લાભ લેખ કાયદાનું જ્ઞાન મેળવી, મુન્દા અને શિક્ષામાંથી બચશે તો અંચ કર્તાને આનંદ અને સંતોષજ થશે.

આ પુસ્તકમાં કેટલાક કાયદા મેળવી આપવામાં ખોરસદના મારા જુના મિત્ર મી. નરસીદાસ ખુશાલદાસે મને કેટલીક મદદ કરી છે. તેમજ આ પુસ્તક સંબંધી કેટલાક વિષયો તપાસી આપવામાં મને અત્રેના સુપ્રસિદ્ધ વકીલ અને મારા મિત્ર મી. બાઇલાલ નંદલાલ દેશાઈ બી. એ. એલ. એલ. બી. એ ખાસ મદદ કરી છે. જેથી તેમનો આ સ્થળે ઉપકાર માનવામાં આવે છે.

કાયદાઓનાં નામ આપી અનેક માણસો જેમ તેમાં કાયદાનું નામ નિશાન ન મળે તેવાં પુસ્તકો પ્રગટ કરે છે જેમકે, ઉપર પુસ્તકનું નામ એવું હોય કે જે નામથી અગણ્યા માણસો એમ ધારે કે, અહીં આટલું મોટું પુસ્તક અને તેમાં આટલા બધા કાયદા હશે. છતાં કીંમત આટલી થોડી પણ જ્યારે મંગાવી જુવે ત્યારે તેમાં દેડીંગમાં કાયદાનું નામ આપેલું હોય પણ તેમાંની બસે ત્રણસે કલમોમાંથી માત્ર પાંચ સાત કલમોનો સાર, અને ચાર કે પાંચ પાનમાંજ એટલો મોટો કાયદો પુર્ણ થયેલો હોય. અને વળી કહે કે ૧૦૦ કાયદાઓના સંગ્રહ અને પાન ત્યારે માત્ર પાંચસોજ અને તે વળી એવાં કે બે પાનનું આ પુસ્તકનું તો એકજ પાન થાય. એટલે માત્ર અહીંસાજ પાન. અને કાયદા ત્યારે પીનલ કોડ જેવા સો કે સવાસો ! આ મેળ મ્યાંથી ખાય ! માટે બધુઓ ! સાવચેત રહેજો કે તમામ કાયદાઓનો સંગ્રહ તો માત્ર આ એક 'કાયદાના શિક્ષક' માંજ છે. અને તે સિવાય જેમાં તમામ કાયદાઓનો સંગ્રહ હોય એવું એક પણ મીનું પુસ્તક છેજ નહિ. કદાચ કાઈ હશે તો માત્ર સાર રૂપેજ. માટે જેમને ખરું જ્ઞાન મેળવવું હોય તેમણે તો આ પુસ્તકજ ખરીદવું. આ એકજ પુસ્તક પાસે રાખવાથી બીજા કાયદા ખરીદવાની કે જોવાની જરૂર પડતી નથી.

તેમાં—વધારામાં—કાયદાઓ ઉપરાંત ફોજદારી, રેવન્યુ અને દિવાની કોર્ટોમાં કરવાની અરજીઓ અને દાવાઓના, તથા તેના જવાબોના નમુનાઓ તેમજ હસ્તાવેજોના નમુનાનો પણ સંગ્રહ કરવામાં આવ્યો છે. તેથી આ પુસ્તક વધુ ઉપયોગી થઇ પડશે એવી આશા છે.

કાગળોની ધણીજ મોંઘવારી હોવાથી કોપી પણ ધણીજ જીજ કઠાવી છે. માટે તાકીદે ખરીદી લેનારનેજ તેનો લાભ મળશે.

ભાગ્યોદય ઓશીસ, અમદાવાદ.
તા. ૨૫-૬-૧૯૧૭
સંવત ૧૯૭૭ ના આદ્ય પદ શુદ્ધ ૧૧

જેઠાલાલ દેવશંકર દવે.
કર્તા.

કાયદાનો શિક્ષક.

વિષયાનુક્રમણિકા.

ભાગ ૧ લો.

ફોજદારી કાયદો.

૧ ક્રીમીનલ પ્રોસીજરકોડ	...	...	૧
૨ ઇન્ડિઅન પીનવકોડ	...	...	૧૨૨
૩ ક્રીમીનલ પોલીસ એક્ટ	...	...	૧૮૪
૪ કબ્રા એક્ટ	...	...	૨૦૭
૫ વીલેજ પોલીસ એક્ટ	...	...	૩૧૪
૫ દિ'ફુસ્તાનનો પોલીસ એક્ટ	...	...	૩૧૬
૬ રેલ્વેનો કાયદો	...	...	૩૨૫
૭ બાર થનારા પદ્યોનો આક્ટ	...	...	૩૩૧
૮ વર્તમાનપત્રોમાં શુદ્ધિઓની ભેદભેદો	...	...	૩૬૪
૯ શુદ્ધિઓનો જલ્દી ઇન્સાફ થઇ શકે તથા સુલેહની લાનિકારક અંકીઓનો અટકાવવાનો કાયદો	...	...	૩૬૪
૧૦ જુગાર રમવાની મના કરવાનો કાયદો	...	...	૩૭૦
૧૧ કટક માગવાની શિક્ષા કરવાનો કાયદો	...	...	૩૭૦
૧૨ ઝેરી જથ્થો આપતો કાયદો	...	...	૩૭૦
૧૩ કટકો તથા ભગતક માપોનો કાયદો	...	...	૩૭૦
૧૪ રૂમાં ભેળસેળ ન થવા સંબંધીનો આક્ટ	...	...	૩૭૬
૧૫ લશ્ચીઆરનો કાયદો	...	...	૮૦
૧૬ કારીગર, ને મજૂર લોક કરાર તોડે નેનો કાયદો	...	...	૩૮૧
૧૭ જનાવર તરફ ધાતકીપણું અટકાવવાનો આક્ટ	...	...	૪૮૮
૧૮ દિ'ફુસ્તાનનો મોટર વાહનોનો કાયદો	...	...	૪૦
૧૯ સરકારી દસ્તાવેજો તથા અખર બદાર ન પડવા દેવા આપતો એક્ટ	...	...	૪૮૪
૨૦ આખકારી એક્ટ	...	...	૪૮૮
૨૧ ક્રીમીનલ મ્યુનિસીપાલ એક્ટ	...	...	૪૪૧
૨૨ ધીમાં તથા આવાની મીજેમાં થનો ભેળસેળ અટકાવવા આપતો એક્ટ	...	...	૫૦૬
૨૩ જમણી પક્ષી તથા જનાવરોના રક્ષણનો કાયદો	...	...	૫૧૧

૨૪ દિ'ફુસ્તાનનો પુરાવાનો કાયદો	...	...	૫૧૩
૨૫ પેલીવાળાના ચોપડા પુરાવામાં લેવાનો એક્ટ	...	...	૫૫૦
૨૬ ગાંડા માણસોનો કાયદો	...	...	૫૫૧
૨૭ દિ'ફુસ્તાનનો કારખાના આખતનો કાયદો	...	...	૫૫૬
૨૮ ધોડોડની સરતના લાઇમન્સો	...	...	૫૬૩
૨૯ આપવાનો કાયદો	...	...	૫૬૪
૩૦ વીમા કંપનીઓનો કાયદો	...	...	૫૬૪
૩૧ બહીઆના ધુમાડાનો અપકાવ કરવાનો કાયદો	...	...	૫૬૭
૩૨ વેંદાનો કાયદો	...	...	૫૬૮
૩૩ ગન્હા કરનારી ગનોને નાધરાનો, ને તમને નજરખ રાખરાનો કાયદો	...	...	૫૭૦
૩૪ દિ'ફુસ્તાનનો પેપર તથા નગના આખતનો કાયદો	...	...	૫૭૦
૩૫ દિ'ફુસ્તાનના રક્ષણ આખતનો કાયદો	...	...	૫૭૭
૩૬ કોપીગ્રાફ્ટનો કાયદો	...	...	૫૮૨
૩૭ કંપનીઓનો કાયદો	...	...	૫૮૫
૩૮ રાજદારી ક' ને ફેગપાર કરવાનો કાયદો	...	...	૬૧૦
૩૯ બજારો તથા મેવાનો કાયદો	...	...	૬૧૦
૪૦ બાડાના વાહન આખતનો કાયદો	...	...	૬૧૨
૪૧ ટ્રામવેનો કાયદો	...	...	૬૧૪
૪૨ ડી. માજીસ્ટ્રેટની વિશેષ સત્તાનો કાયદો	...	...	૬૧૫
૪૩ નેપારના માલ કેપર મલખાજીની નોશાનીઓ કરવાનો કાયદો	...	...	૬૧૫
૪૪ પ્રેસ-છાપખાનાનો કાયદો નવો	...	...	૬૧૮
૪૫ વીજળી આખતનો કાયદો	...	...	૬૨૪
૪૬ તંબાકુનો કાયદો	...	...	૬૨૮
૪૭ લક્ષ્મીના કુચથી થતા નુકશાનનો કાયદો	...	...	૬૨૯
૪૮ વેલકીય ડામીઓનો કાયદો	...	...	૬૨૯
૪૯ સેનીટરી એક્ટ	...	...	૬૩૦
૫૦ છાપવાના પ્રેસો તથા વર્તમાનપત્રોનો કાયદો	...	...	૬૩૧
૫૧ શુદ્ધિઓને સ્વાધિન કરવાનો કાયદો	...	...	૬૩૨
૫૨ શીદાનો કાયદો	...	...	૬૩૨

૫૨ તાર-ટેલીગ્રાફનો કાયદો	૬૩૩
૫૩ પોસ્ટ ઓફીસોનો કાયદો ટપાલના દર ને માહિતી સાથે	૬૩૫
૫૪ નીધિ નિષ્કેપનો કાયદો	૬૪૦
૫૫ અપ્રીયુનો કાયદો	૬૪૦
૫૬ નાટકના ખેલ આપતનો કાયદો	૬૪૫
૫૭ યુરોપીઅન એનનસી એક્ટ ...	૬૪૭
૫૮ જંગલી પક્ષીના શિકારનો કાયદો	૬૪૮
૫૯ સફેદ ફોસ્ફરસની દીવાસળીઓનો કાયદો	૬૪૮

ભાગ ૨ જો.

રેવન્યુ વિષયને લગતા કાયદાઓ.

૬૦ લેન્ડ રેવન્યુ કોડ ...	૧
૬૧ લેન્ડ રેવન્યુ કોડની કલમ ૨૧૩ ઉપર થયેલી રૂલ.	૫૦
૬૨ લેન્ડ રેવન્યુ કોડની કલમ ૨૧૪ ઉપર થયેલી રૂલ.	૫૪
૬૩ હકના પત્રકના નિયમો	૮૩
૬૪ માપણીની રૂલ	૮૭
૬૫ માપણીની સાર સમજાવતી	૯૦
૬૬ સરવૈની રૂલ	૯૧
૬૭ મામલતદારોની કોર્ટોનો આક્ટ	૯૨
૬૮ નરવાદારી અથવા આગીદારોનો કાયદો	૯૯
૬૯ તાલુકદારોનો કાયદો	૧૦૨
૭૦ સહકારી મંડળીઓનો કાયદો	૧૧૩
૭૧ સાર્વજનિક રસ્તા અંતે પુલો ઉપરના વેરોનો કાયદો	૧૧૬
૭૨ સાર્વજનિક હોડી ઘાટનો કાયદો	૧૧૭
૭૩ હિંદુસ્તાનનો ખુશકીની જકાત આપતનો કાયદો	૧૧૮
૭૪ તોડા ગીરાસનો કાયદો	૧૧૮
૭૫ સરકારી કાગળનાં અલણી નાણાં આપતનો કાયદો	૧૧૯
૭૬ સ્થાનિક અધિકારીઓને કરજે નાણાં આપવા આપતનો કાયદો	૧૨૦
૭૭ સરકારી નોકરોની વર્તણૂક આપતની કાનૂનો	૧૨૩
૭૮ તમાકુ આપત કાયદો (૧૮૮૭નો ૧૯ મો.)	૧૨૯
૭૯ તમાકુ આપત કાયદો (૧૮૮૪નો ૧૨ મો.)	૧૨૯
૮૦ લોકલ ફન્ડ આપતનો કાયદો	૧૩૦

૮૧ ઇન્કમટેક્સ એક્ટ ...	૧૩૧
૮૨ મતાદાર આપતનો એક્ટ ...	૧૩૩
૮૩ હિંદુસ્તાનનો ખંદેરી આપતનો કાયદો	૧૩૪
૮૪ દેશી ઉતાર લઈ જનારાં વહાણો આપતનો કાયદો...	૧૩૬
૮૫ જમીન ભેવા આપતનો આક્ટ ...	૧૩૭
૮૬ સુતરાઉ માલ ઉપર જકાત ભેવાનો કાયદો	૧૩૮
૮૭ હિંદુસ્તાનનો નાણાં આપતનો કાયદો	૧૩૯
૮૮ જળમાર્ગની કસ્ટમની કુચી ભેવાનો કાયદો	૧૪૧
૮૯ હિંદુસ્તાનનો જંગલોનો-ફોરેસ્ટ એક્ટ	૧૪૩
૯૦ વતન એક્ટ ...	૧૪૪
૯૧ ઇરીગેશન એક્ટ...	૧૪૮
૯૨ સીતળા કાઢવા આપતનો કાયદો	૧૪૯

ભાગ ૩ જો.

દિવાની વિષયને લગતા કાયદાઓ.

૯૩ સીવોલ પ્રોસીજર કોડ ઓર્ડર સાથે	૧૫૧
૯૪ મુદત આપતનો કાયદો	૨૮૪
૯૫ વારસા આપતનો કાયદો	૩૦૨
૯૬ હિંદુ લો	૩૦૩
૯૭ મુસલમાની સરેહ	૩૨૦
૯૮ સ્ટેમ્પ એક્ટ	૩૨૯
૯૯ ટાઈ યાને અપકૃત શાસ્ત્ર	૩૫૦
૧૦૦ વકીલો સંબંધી રેગ્યુલેશન	૩૫૮
૧૦૧ કોર્ટ ઓફ વોર્ડસ આક્ટ...	૩૬૧
૧૦૨ દક્ષિણ રીલીફ એગ્રીકલચર એક્ટ	૩૬૩
૧૦૩ રમૉલ કોઝ કોર્ટ આક્ટ...	૩૬૭
૧૦૪ વારસાનું સરટીફિકેટ ભેવા આપતનો આક્ટ	૩૬૮
૧૦૫ હિંદુ વિધવાના પુનર્જન આપતનો એક્ટ	૩૬૮
૧૦૬ પારસી લોકોના લગ્ન તથા તલાક આપતનો કાયદો...	૩૬૯
૧૦૭ રસિયતનામું કર્યા સિવાય મરનાર પાર-સીઓના વારસા આપતનો કાયદો...	૩૭૨
૧૦૮ કોર્ટ શીનો આક્ટ	૩૭૩
૧૦૯ કોર્ટમાં સમખાવા આપતનો એક્ટ...	૩૭૮
૧૧૦ હિંદુસ્તાનનો કરારનો કાયદો	૩૭૯
૧૧૧ રજીસ્ટ્રેશન એક્ટ...	૩૮૮
૧૧૨ નેપેચન કંપની આપતનો કાયદો	૩૯૫

૧૧૩ ક્રાન્સર ઓફ પ્રોપર્ટી એક્ટ ...	૩૯૫
૧૧૪ સુબાઇની સીવીલ કોર્ટનો એક્ટ ...	૪૦૩
૧૧૫ પ્રોપર્ટી તથા વહિવટ અધાવવાની સનદો આપવા બાબતનો કાયદો...	૪૦૪
૧૧૬ કલાકારો નાદારીનો આક્ટ ...	૪૦૫
૧૧૭ ઇન્ફેન્ટ એક્ટ (સુબાધિકારનો કાયદો) ...	૪૧૭
૧૧૮ દેશીની સામીતી બાબતનો કાયદો...	૪૧૮
૧૧૯ મુસલમાનોનો વક્ફ કાયદેસર કરાવવા બાબતનો કાયદો...	૪૧૮
૧૨૦ ત્રસ્ટ તથા ત્રસ્ટીઓ બાબતનો કાયદો	૪૧૯
૧૨૧ હિંદુઓએ મિલકતની વ્યવસ્થા કરવા બાબતનો આક્ટ ...	૪૨૨
૧૨૨ સીવીલ પ્રોસીજર કોડનું પરિશિષ્ટ--કલે. કટોરોએ હુકમનામાં બળવવા વિષે...	૪૨૩

લાગ ૪ થો.

શેઝદારી રેવન્યુ અને દિવાની કોર્ટમાં કર- વાની અરજીઓ, જવાબો અને હસ્તાવે- નોના નમુના.	
હસ્તાવેજ અને અરજીઓ લખનારે ધ્યાનમાં રા- ખવાની સુચના. ...	૪૨૭
અરજીઓ લખનારને સુચના ...	૪૨૭
શેઝદારી અરજીઓ ...	૪૨૭
રેવન્યુ વિષયને લગતી ફરીઆદો...	૪૨૯
સાંચ લેવાની અરજીનો નમુનો ...	૪૩૦
ઇન્કમટેક્સ ઓછો કરવાની અરજી ...	૪૩૧
દિવાની દાવા—અને અરજીઓના નમુના	૪૩૧
ડીસ્ટ્રીક્ટ જજ કોર્ટમાં કરવાના દાવા કે અર- જીઓના નમુના ...	૪૪૫
હસ્તાવેજના નમુના ...	૪૫૧

કાયદાના શિક્ષકની પ્રથમ આવૃત્તિ સંબંધી વિકાસોના અભિપ્રાયો

સુરતના મે. લીમીકટ ડેપુટી કલેક્ટર અને સમીક્ષકનલ ફર્સ્ટ ક્લાસ માલ્સ્ટ્રે સા-
હેબ, મે. શ. બા. નારાયણભાઈ લલુભાઈ દશાઈ લખે છે કે—સદરૂપ પુસ્તકમાં લગભગ ધણીખરા
કાયદાઓનો સમાવેશ કર્યો છે, કાયદો કહે છે કે દરેક માણસે દરેક કાયદાથી સમાન હોવું જોઈએ. અને
કાયદાનું અમાન બતાવી શિક્ષામાંથી ખચી જઈ શકાતું નથી, તો આ પુસ્તક યુવાન અને જુદા, સધન
અને નિર્ધન સર્વને ધણુંજ ઉપયોગી છે, અને તેનો દરેક માણસે સત્કાર કરવો જોઈએ. કાયદાનો અ-
જ્ઞાસ કરનાર અગર પરીક્ષા આપવા જનારને તો એ ખાસ ઉપયોગી છે કેમકે એ પુસ્તક હાથમાં હોય
તો બીજું જોવા અગર શોધવાનો શ્રમ બચે, અને જ્યાં તેને બને તેમ વિશેષ ઉપયોગી કરવા મળે.
એકલાલે કંઈ શ્રમ કરવો બાકી રાખ્યો નથી. એકંદર આ પુસ્તક દરેકના ધરમાં રાખવા યોગ્ય છે
કેમકે કોઈ એકજ વખતમાં એનાં ખર્ચેલાં નાણાં વળી જાય એમ છે ? તેનું ઉદાહરણ હું માફ પોતાનુંજ
આપીશ. હું રજા ઉપર હતો અને એક કાયદાની મહત્તે જરૂર જણાઈ ત્યારે આ પુસ્તક જોતાં તેમાંથી તે
મળી આવ્યો. શ્રમતા અને કદના પ્રમાણમાં કિંમત પણ ઓછી છે.

હુણવાલાના મે. દિવાન સાહેબ રાવળહાદુર હરજોવિંદાસ દ્વારકાંદાસ કાંટાવાળા લખે
છે કે:—“કાયદાનો શિક્ષક” એ નામનું પુસ્તક વાંચી જોતાં હાલના સુધરેલા જમાનાના વખત જતા
વ્યવહારમાં હમેશના ઉપયોગમાં આવતા શેઝદારી દિવાની અને સુબા કાયદાઓનો સમાવેશ કરી રચા-
યેલું પુસ્તક સાધારણ માણસોને પોતપોતાના હકો તથા ફરજો સમજવામાં તેમજ પરીક્ષા આપવા જનાર
ઉમેદવારોને કાયદાઓનું જ્ઞાન મેળવવામાં ઉપયોગી થઈ પડશે અને તેથી જે ઉદ્દેશથી આ પુસ્તક લખ-
વામાં આવ્યું છે તે ઉદ્દેશ ધણે દરજ્જે પાર પડી શકશે એમ હું ધારું છું.

વડોદરા રાજ્યના મે. પોલીસ કમીશનર તથા ઈન્સ્પેક્ટર જનરલ ઓફ પ્રોજેન્સ આ-
હેબ, પણ હાલ સુબા સાહેબ મે. રાવળહાદુર ગોવિંદભાઈ હાથીભાઈ દશાઈ બી. એ. એલ.
એલ. બી. લખે છે કે:—“કાયદાનો શિક્ષક” એ નામનું આપનું જમાવેલું પુસ્તક મેં વાંચ્યું છે.

ગુજરાતી ભાષામાં આવા કાયદાના સંગ્રહની ખોટ હતી તે આ સંગ્રહથી સારી રીતે પુરી પડે એમ છે. સરકારી નોકરો, જમીનદારો વિગેરે સર્વને ઉપયોગી થાય એવી માહિતીવાળા આ ગ્રંથનો બહોળો ફાવો થઈ આપે લીધેલી મહેનતનો સારો બદલો મળશે એવી મને ઉમેદ છે.

મુખ્ય ગવર્નમેન્ટના એડીએન્ટલ ટ્રાન્સલેટર સાહેબ પણ હાલ વઢવાણ સ્ટેટના એડમીનીસ્ટ્રેટર સાહેબ. મે. ખાનખાદુર સૈયદ સમસુદીન સૈયદમીયાં કાદરી સાહેબ લખે છે કે:—Dear Mr. Jethalal, your book entitled “કાયદાનો શિક્ષક” is nicely Gat up and contains useful information on General topics. I trust the book will be popular amongst students as well as those who are unacquainted with English. The Gujarati style is simple and intelligible (અર્થ—પ્રિયભાઈ જેઠાલાલ તમારું પુસ્તક નામે કાયદાનો શિક્ષક ધણું જ સરસ બનાવેલું છે, અને તેમાં ધણા ઉપયોગી વિષયોના સમાવેશ કરેલો છે. મને આશા છે કે આ પુસ્તક કાયદાનો અભ્યાસ કરનારને તેમજ ને લોકો અંગ્રેજી જાણતા નથી તેઓમાં લોકપ્રિય થઈ પડશે. તેવી ગુજરાતી ભાષા પણ સાદી અને સમજાય તેવી સરસ છે.)

અમદાવાદના માલ ફર્સ્ટ ક્લાસ માલગ્રેડ પણ હાલ ડીસ્ટ્રીક્ટ ડેપુટી કલેક્ટર અને વાંકરા મ્યુનીસીપાલિટીના ચીફ એક્ઝીક્યુટીવ ઓફીસર સાહેબ મે. રા. સા. નર્મદાશંકર દેવશંકર મહેતા બી. એ. લખે છે કે:—Mr. Jethalal's compendians of Acts & rules in Gujarati style of Kaidano Sixak is an excellent compilation useful to all vernacular knowing Mukhtyars, and public servants in the Revenue, judicial and Police Departments. The volume is brought up to date and its got up is admirable. I Trust the volume will supply the long felt want of the intelligent Gujarati knowing section of our community.

(અર્થ—મી. જેઠાલાલ દ્વારા ‘કાયદાનો શિક્ષક’ એ નામનું પુસ્તક કે જેમાં કાયદાઓ અને રજોનો સમાવેશ કર્યો છે, તે તમામ ગુજરાતી જાણનારા મુખત્યારો તથા રેવન્યુ, દિવાની અને પોલીસ ખાતાના સહળા સરકારી નોકરોને ધણું જ ઉપયોગી થઈ પડશે. અને તેમાં અત્યાર સુધીના સુધારા વધારા દાખલ કરેલા છે. તેના કાગળો ટામપો અને બાંધણી વગેરે વખાણવા લાયક છે અને મને ખાતરી છે કે આપણા હાલના જમાનાના ગુજરાતી જાણનારા બુદ્ધિશાળી વર્ગની તે ધણા લાંબા વખતની ખોટ પુરી પાડશે.)

વાંકરાને રાજ્યના મે. દિવાન સાહેબ, રા. બા. નાથાલાઈ અમિયલદાસ દેશાઈ લખે છે કે—રા. રા. જેઠાલાલ દેવશંકર દ્વેએ પ્રસિદ્ધ કરેલું ‘કાયદાનો શિક્ષક’ એ નામનું પુસ્તક મેં જોયું છે, તે બહુ ઉપયોગી છે, સાધારણ વ્યવહારમાં વારંવાર જાણવા જોવાની જરૂર પડે તેવા કાયદા તેમાં સંગ્રહેલા છે. એ પુસ્તક ગુજરાતી ભાષાના જાણનારાને અને તેમાં સુખ્યત્વે કરીને રેવન્યુ ખાતાના નોકરો અને તે ખાતા સાથે સંબંધ રાખનારને બહુ જ ઉપયોગી થાય તેવું છે. કેટલાક કાયદાની ગુજરાતી પ્રતો જરૂર વખતે મેળવવામાં પડતી સુરકેલી આ પુસ્તકથી દૂર થાય છે. રા. જેઠાલાલનો પ્રયાસ સ્તુતિપાત્ર છે. સંગ્રહેલા કાયદાનો સમુદય જોતાં પુસ્તકની કિંમત જુજ છે.

મેડા જજના મે. ડીસ્ટ્રીક્ટ ડીપુટી કલેક્ટર સાહેબ અને ફર્સ્ટ ક્લાસ સબડીવીઝનલ માલગ્રેડ સાહેબ ખાદુર મે. રા. બા. હર્ષોદર નટવરજી ત્રિવેદી બી. એ. લખે છે કે:—આપને અત્યંત હર્ષપૂર્વક જણાવવાનું રહે છે કે આપે એક અપૂર્વ લોક હિતાર્થ ધર્મ બળવ્યો છે, કાયદાનું અગ્નિ બચાવમાં નહિ ચાલે એટલું જ કહીને રાજ્ય ખેંસી રહેલું છે છતાં તે અગ્નિને દૂર કરવાનું સરથ અને કિંમત ઉપર નજર રહેતાં સુઘલ એવું સાધન તો આ તમેજ પ્રથમ પુર પાડ્યું છે. કાયદાઓના અત્યંત રાશીઓ બારે કિંમતના મોખ તમે દખાઈ રહેલા તેમજ સામાન્ય રીતે સર્વને જેનો ધણો ઉપયોગ થાય નહિ તેવા વિષયો સાથે ખીચડીમાં મેળબેજ થઈ ગયેલા છતાં વિવિધ રથને કિન્ન બિન્ન રથે

નેશવદા છે. આપણા વેદના રાણીની આવીજ સ્થિતી હતી. વેદ અનંત છે તેમાંથી વિવિધ પાત્રોના ઉપયોગમાં આવે તેવા ભાગોને સુદૃઢ વિવેક બુદ્ધિથી તારવી કહાડી એકત્ર કરી શ્રી વ્યાસ ભગવાને ચતુર્વેદરૂપે સંહિતાઓ કરી છે, તેવીજ રીતે ખરી મહેનત, આગ્રહ અને ઉદાર બુદ્ધિથી કાયદાઓના સમુદ્રમાંથી મંથન કરીને ‘કાયદાનો શિક્ષક’ એ નામથી ઝોળખાવું અમૃત તમે ધણીજ જીજ્ઞાસુ કિંમતે જન સમૂહની સેવા માટે રજુ કરી શક્યા છે તે માટે તમને ધન્યવાદ ઘટે છે. કાયદાના અગ્રાન રૂપી વિષયી દુર રહેવા ઇચ્છનાર દરેક કુટુંબમાં અનિવાર્ય સાધન રહેવા માટે તેનો અવતાર હોવો જોઈએ.

સુરતથી હાઇકોર્ટ વકીલ પદ્મ હાલ સભજડજ સાહેબ મી. પ્રદેહાદ ચંદ્રશેખર દિવાનજી એમ. એ. એલ. એલ. બી. લખે છે કે:—સદરૂપે પુસ્તકમાં તમોએ ધણી અમથી ફોજદારી, રેવન્યુ, દિવાની તથા કેટલાક પરચુરણ કાયદાનો સમુદ્ધ એકત્ર છપાવી પ્રસિદ્ધ કર્યો છે અને તે ધણીજ જીજ્ઞાસુ કિંમતમાં ગુજરાતના પ્રજા વગ માંના જાણાસુઓને લાભ આપવાનું બીજું ઝડપું છે એ ધણું આનંદદાયક તથા ઉત્તેજનને લાયક છે. કેવળ કાયદાઓના જ્ઞાનની જરૂર ધરાવતા ફોજદારી, દિવાની, આપકારી વિગેરે કોર્ટોના વકીલ, કારકુન, મુખત્યાર વર્ગ વગેરેને એ ઉપયોગી થઈ પડશે એટલુંજ નહિ પણ સામાન્ય પ્રજાજનોને તે પોતાના હક્ક તથા ફરજોનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવા રૂપી થોડું ખર્ચે સારો લાભ આપી શકશે એવું માફ પાશું થાય છે.

અમદાવાદથી મી. લક્ષ્મીનાથર કે. દવે બેરીસ્ટર-એટ-લો લખે છે કે:—‘કાયદાનો શિક્ષક’ એ નામનું પુસ્તક મેં વાંચ્યું છે. કાયદાનું જ્ઞાન દરેક માણસે પ્રાપ્ત કરવું જોઈએ અને તે મેળવવાનું આ પુસ્તક ખાસ સાધન છે. આ પુસ્તકનો દરેક માણસ લાભ લે એવા હેતુથી તેની કિંમત પણ ધણી જીજ્ઞાસુ રાખેલી છે તેમાં ફોજદારી, રેવન્યુ, દિવાની અને પરચુરણ મળી ૯૫ કાયદાઓનો સમાવેશ કર્યો છે કે જેમાં લગભગ તમામ કાયદા આવી જાય છે. જો તે તમામ કાયદા જુદા જુદા ખરીદવા જાય તો ધણીજી કિંમત બેસે તેમ છે. મૂલે આશા છે કે આ પુસ્તક દરેક માણસને ધણુંજ ઉપયોગી થઈ પડશે અને જોથી તેનો બહોળો ફેલાવો થશે. આવા પુસ્તકની ખોટ હતી તે હવે પુરી પડી છે અને કેટલાક ગુજરાતી કાયદા પેસા ખર્ચતાં પણ મળતા નહોતા તેથી પડતી અડચણો હવે આ પુસ્તકથી દુર થઈ છે.

ઝોળાજેટના મે. ન્યાયાધીશ સાહેબ દોલતરામ વજેરામ બુચ બી. એ. એલ. એલ. બી. લખે છે કે:—‘કાયદાનો શિક્ષક’ એ નામનું પુસ્તક મેં વાંચ્યું છે તેમાં દિવાની, ફોજદારી, અને ખાન અનેક પરચુરણ કાયદાઓનો સંગ્રહ કરવામાં કર્તાએ ખરેખર ધણી મહેનત લીધેલી છે. સીવીલ તથા ક્રીમીનલ પ્રોસીજર કોડ અને પીનલકોડ વિગેરે મુળ કાયદાઓ એકવાર વાંચી ગયા પછી આ ગ્રંથ બેચ-બાર વિગેરેને એક કાઢજેટ રૂપે સારી રીતે ઉપયોગી થશે એમ માફ માનવું છે. આ સાહસમાં કર્તાને દરેક જાતની કસોટી ઇચ્છું છું.

ખેડાજીના મે. કલેક્ટર સાહેબ બહાદુરના ચીટનીસ મે. રા. સા. લાલભાઈ અંબા-રામ લખે છે કે આપનું પુસ્તક ધારેલી ખોટ પુરી પાડે છે.

મુખંબથી એક પ્રખ્યાત ગ્રંથકાર મી. કહાનજી ધર્મસિંહ લખે છે કે:—આપના તરફથી કાયદાનો શિક્ષક નામે આપે દીર્ઘકાલ પર્યંત કરેલા શ્રમનું પરિણામ રૂપ પુસ્તક જોતાં પરમ સંતોષ થયો. આપે આ પુસ્તક રચી અજાનતાને લીધે કાયદાનો ભોગ થઈ પડતા લોકો પર અને ખાસ કરી ઇંગ્લેન્ડ નાદ જાણનાર સ્વદેશી પ્રજા ઉપર મોટો ઉપકાર કર્યો છે. વ્યવહાર માર્ગે વિચારનારને આ પુસ્તક એક કિંમતી સાધન રૂપ થઈ પડશે. એમ હું ‘ધાર’ છું અને આપના શ્રમની નિરંતર અભિવૃદ્ધિ ઇચ્છું છું. આ પુસ્તકની વધુ એક પ્રત અવકાશ મોકલશે.

મીમત મહા રાઉલજી શ્રી દિપસિંગજી સાહેબ સ્વસ્થાન માલપુરથી લખે છે કે:—આપના તરફથી ‘કાયદાનો શિક્ષક’ નામનું પુસ્તક વી. પી. થી આવ્યું તે પહોંચ્યું છે. આ પુસ્તક ધણુંજ ઉપયોગી હોવાથી તેમાંનું એક બીજું પુસ્તક અમારે સીરનામે વી. પી. થી મોકલશે.

કાયદાનો શિક્ષક

યાને

ફોજદારી રેવન્યુ અને દિવાની કાયદાનું જીથ.

ભાગ ૧ લો.

ફોજદારી કાયદા

ક્રીમીનલ પ્રોસીજર કોડ

યાને

ફોજદારી કામ ચલાવવાની રીત બાબતનો કાયદો.

(સને ૧૮૬૮ નો એક્ટ ૫ માં—સુધારા સાથે.)

પ્રથમ ઠરાવ.

બાબ ૧ લો.

૧ (૧) આ આક્ટને સને ૧૮૬૮ નો ફોજદારી કામ ચલાવવાની રીત બાબતનો કાયદો કહેવો.
(૨) તે એક્ટ આખા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનને લાગુ છે. પરંતુ આ આક્ટ માંહેનો કોઈ પણ મજકુર
(અ) કલકત્તા, મદ્રાસ તથા મુંબાઈ શહેરોમાં પોલીસ કમીશનરોને અથવા કલકત્તા તથા મુંબાઈ એ શહેરોમાં
પોલીસને, અને (બ) મદ્રાસ હલાકાના ગામના પોલીસ અમલદારોને લાગુ નથી.

પહેલા પરિશિષ્ટમાં કહેલા કાયદા સદરહુ પરિશિષ્ટના ચોથા આસનમાં લખ્યું છે તેટલે સુધી રદ થશે.
૩ ફોજદારી કામ ચલાવવાની રીતના કાયદા ઉપર તથા બીજા રદ કરેલા કાયદા ઉપરના
હવાલા આપ્યા હોય તે પ્રસ્તુત કાયદા ઉપર કે બાબ કે કલમ ઉપર આપ્યા છે એમ સમજવું.

૪ હેઠળ લખેલા શબ્દોનો તથા વાક્યોનો અર્થ હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે થાય છે.
(અ) એડવોકેટ જનરલ—સરકારી એડવોકેટ જનરલ અથવા સ્થાનિક સરકાર વખતે આ અર્થે
નિમે તે અમલદાર.

(બ) જમીન લઈ શકાય એવો ગુન્હો—જે ગુન્હા બાબત જમીન લઈ શકાય તે, અને
જમીન નહિ લઈ શકાય એવો ગુન્હો—એટલે બીજો કોઈ પણ ગુન્હો સમજવો.

(ક) ચાર્જ—આ શબ્દમાં એવા ચાર્જમાં એક કરતાં વધારે સદરા હોય ત્યારે તે કોઈ પણ
સદરનો સમાવેશ છે.

(ડ) ચીફ જસ્ટીસ—પંડિતની ચીફ કોર્ટના ચીફ જસ્ટીસ અને રંજુનના રેકર્ડ્સનો પણ સમાવેશ થાય છે.

(ધ) કલાર્ક એફ ધી ક્રોન—કાયદાથી કલાર્ક એફ ધી ક્રોનને જે કામો સોંપ્યા છે તે કામો જન્મ
વથા માટે ચીફ જસ્ટીસે નિમેલો કરેલા અમલદાર.

(૩) કૉમિઝેબલ ગુન્હો—એટલે જે ગુન્હા બાબત અને કૉમિઝેબલ મુકદ્દમા એટલે જે મુકદ્દમામાં ઇલાકાના મુખ્ય સહૈરાની અંદર તથા બહાર પોલીસ અમલદાર બીજા પરિશીષ્ટ પ્રમાણે અથવા હરકોઈ ચાલુ કાયદા પ્રમાણે વગર વારંટે પકડવાને મુખત્યાર છે તે ગુન્હો અથવા મુકદ્દમા સમજવો.

(૪) કમીશનર ઑફ પોલીસ—આ શબ્દમાં ડેપુટી કમીશનર ઑફ પોલીસનો પણ સમાવેશ થાય છે.

(૫) ફરીયાદ—એટલે આ કાયદા પ્રમાણે માજિસ્ટ્રેટની પાસે કોઈ માણસે કોઈ ગુન્હો કર્યો છે એવો મજબૂર લખીને જાહેર કરવો તે. તેમાં પોલીસ અમલદારના રીપોર્ટનો સમાવેશ થતો નથી.

(આઇ) રાણીની વિલાયતી રૈયત—આ શબ્દમાં મેજિસ્ટ્રેટ, આયર્લેન્ડના મંચુકત રાજ્ય અથવા યુરોપ, અમેરિકા, આસ્ટ્રેલીયામાંની મલીકા માઆઝમની કોઈ પણ વસાહતોમાં કે મુલકોમાં કે ન્યુઝીલેન્ડ, કેપગુડહોપ, કે નાતાલની વસાહતોમાં મલીકામુઆઝમની જે રૈયત જન્મી હોય અને જે રૈયતને તે દેશના અધિકાર પ્રાપ્ત હોય અને જે રૈયતે ત્યાં હુમ્મેશાં રહેવાનું ઠેકાણું કર્યું હોય એવી હરકોઈ રૈયત (૨) તે પ્રકારના હરકોઈ માણસનું ગૌરસ છોકરું તેનો સમાવેશ થાય છે.

(જ) હાઇકોર્ટ—રાણીની વિલાયતી રૈયતની ઉપર તહેમત મૂક્યું હોય તો તે ચલાવવાના સંબંધમાં હાઇકોર્ટ એ શબ્દનો અર્થ, કલકત્તા મદ્રાસ કે મુંબઈની હાઇકોર્ટ, વાંચ પ્રાંતની હાઇકોર્ટ, પંજાબની ચીફ કોર્ટ અને રંગુનના રેકોર્ડરની કોર્ટ સમજવી.

(કે) એકરશી—એ શબ્દમાં મેજિસ્ટ્રેટ કે કોર્ટ આ કાયદાની રૂયે ઈન્સાફ સિવાય કરેલી બીજી દરેક ચોકશીનો સમાવેશ થાય છે.

(લ) તપાસ—આ શબ્દમાં પોલીસ અમલદાર કે જેને આ બાબત કોઈ માજિસ્ટ્રેટ અધિકાર આપ્યો હોય તે સખસે પુરાવો એકઠા કરવા સાફ આ કાયદા પ્રમાણે ચલાવેલાં સર્વળાં કામનો સમાવેશ થાય છે.

(મ) ઇન્સાફી કામ—એ શબ્દમાં કોઈ પણ કામનો પુરાવો કાયદેસર રીતે સોગન ઉપર લેવામાં આવે છે અથવા લેવાનો અધિકાર છે તેવા કોઈ પણ કામનો સમાવેશ થાય છે.

(ન) નાનકોનીઝેબલ ગુન્હો—એટલે જે મુકદ્દમામાં પોલીસ અમલદાર વગર વારંટે પકડવાને મુખત્યાર નથી તેવો ગુન્હો.

(ઓ) ગુન્હો—કોઈપણ ચાલુ કાયદાથી શિક્ષાલાયક કરેલું કૃત્ય અથવા કમર.

(પી) જે અમલદારના હવાલામાં પોલીસ થાણું હોય તે અમલદાર—જેના તાબામાં થાણું હોય તે અમલદાર, જ્યારે તે ગેરહાજર હોય ત્યારે તે પછીના દરજ્જાના પોલીસ કોન્સ્ટેબલથી ચલતા દરજ્જાનો જે પોલીસ અમલદાર થાણાના મકાનમાં હાજર હોય તે અમલદાર સમજવો.

(ફ) જગા—આ શબ્દમાં ઘર, ઇમારત, તંબુ તથા વહાણનો સમાવેશ થાય છે.

(આર) પ્લીડર—કોઈ પણ કોર્ટમાં કામ ચાલતું હોય તે કામના સંબંધમાં 'પ્લીડર' આ શબ્દનો ઉપયોગ કર્યો હોય ત્યારે તે શબ્દનો અર્થ તે કોર્ટમાં વકીલનું કામ કરવાનો અધિકાર કાયદાની રૂયે જે પ્લીડરને આપ્યો હોય તે પ્લીડર, જેમાં હાઇકોર્ટના એડવોકેટ, વકીલ તથા અટર્-નિનો અને જે કામ ચાલતું હોય તે કામ કરવા સાફ કોર્ટની પરવાનગીથી નીમેશા કોઈપણ મુખત્યાર અથવા બીજા રુખસનો સમાવેશ થાય છે.

ટીકા—મુખત્યાર રાખવો કે નહિ એ માજિસ્ટ્રેટની મુખત્યારી પર રાખેલું છે. (જ. મ. હા. કો. અપે. ૩૭.)

(એસ) પોલીસથાણું—જે જગાને સ્થાનિક સરકારે સામાન્ય રીતે અથવા વિશેષે કરીને પોલીસ થાણું ઠરાવ્યું હોય તે જગા.

(ટી) પબ્લીક પ્રોસીક્યુટર—એટલે જલ્દર મી કલમ પ્રમાણે નીમેશો કોઈપણ સખસ, કોર્ટ પોતાની ફોજદારી હકમત ચલાવતી હોય ત્યારે તે કોર્ટમાં મલીકામુઆઝમા તરફથી ફરીયાદીનું કામ ચલાવનાર હર-કોઈ સખસ સમજવો.

(યુ) પેટાતુકડી—એટલે છલાની પેટા તુકડી.

(વ) સમનનો મુકદ્દમા—એટલે જે મુકદ્દમા વારંટના મુકદ્દમા પૈકી ન હોય અને એકાદ ગુન્હા સંબંધી હોય તે મુકદ્દમા.

(૬૫૬૫) વારંતનો મુકદ્દમા—જે ગુન્હા બાબત મોતની કે સમુદ્રપારની કે જ મહીનાથી વધારે સુદત સુધી કેલની શિક્ષા કરી શકાય તેવા ગુન્હા સંબંધી કોર્ટ મુકદ્દમા.

(૨) જે શબ્દો કરેલાં કૃત્યોના સંબંધમાં વાપર્યા હોય તે શબ્દો ગેરકાયદેસર કરેલી કસુરીને પણ લાગુ છે અને જે શબ્દો તથા વાક્યો આ કાયદામાં વાપર્યા હોય અને જેઓની વ્યાખ્યા હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદામાં આપી હોય ને ઉપર આપી ન હોય તે સર્વે શબ્દોના તથા વાક્યોના અર્થ સદરફ કાયદામાં જે પ્રમાણે વ્યાખ્યા હોય તે પ્રમાણે સમજવા.

૫ (૧) હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદા મુજબના સઘળા ગુન્હાઓની આ કાયદામાં આગળ કહેલા ઠરાવો પ્રમાણે તપાસ, ચોકશી, તથા ઇન્સાફ કરવો, અને ખીજી રીતે નિકાલ કરવો.

(૨) ખીજા કાયદા મુજબના સઘળા ગુન્હાઓની તપાસ, ચોકશી, તથા ઇન્સાફ કે ખીજા પ્રકારનો નીકાલ તેજ ઠરાવ પ્રમાણે કરવો, પણ તેવા ગુન્હાની તપાસ, ચોકશી કે ઇન્સાફ, કે ઇતર પ્રકાર કરવાનો નીકાલ કરવાની રીત અથવા જગા સંબંધી નિયમ ન કરવા બાબત વિદ્યમાન કાળે જે કોર્ટ કાયદો ચાલુ હોય તેને અનુસરીને કરવી.

ફોજદારી કોર્ટોની તથા હોદ્દાઓની રચના ને અધિકાર.

બાબ ૨ નો.

ફોજદારી કોર્ટોની તથા હોદ્દાઓની રચના બાબત.

અ ફોજદારી કોર્ટોના દરજ્જા.

૬ હોદ્દાકોર્ટો સિવાય—તથા કાયદા પ્રમાણે કરેલી કોર્ટો સિવાય બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં પાંચ દરજ્જાની ફોજદારી કોર્ટો હશે. એટલે:—

૧ સેસન કોર્ટો, ૨ પ્રેસીડેન્સી મેજસ્ટ્રેટોની કોર્ટો, ૩ પહેલા વર્ગના મેજસ્ટ્રેટોની કોર્ટો, ૪ ખીજા વર્ગના માજસ્ટ્રેટોની કોર્ટો, ૫ ત્રીજા વર્ગના માજસ્ટ્રેટોની કોર્ટો.

ટીકા—પોલીસ પટેલની કોર્ટ એ ફોજદારી કોર્ટ નથી.

બ. મુલકની તુકડીઓ.

૭ (૧) દરેક પ્રાંત સેસન તુકડી થશે. અને આ કાયદાના કારણે સાર દરેક સેસન તુકડી જીલ્લો થશે.

(૨) તુકડીઓમાં તથા જિલ્લાઓમાં ફેરફાર કરવાને બચનર જનરલ ઇન કોન્સિલની અગાઉથી મંજૂરી લઇને સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે.

(૩) હાલની તુકડીઓ તથા જિલ્લાઓમાં જ્યાં સુધી ફેરફાર કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી તે કાયમ રહેશે.

(૪) હાલના મુખ્ય શહેરોને જિલ્લા સમજવા.

૮ જિલ્લાઓની પેટા તુકડીઓ કરવાના અધિકાર સ્થાનિક સરકારને છે.

૬ હાલનાં મુખ્ય શહેરોની બહાર કોર્ટો તથા હોદ્દા.

૯ (૧) સ્થાનિક સરકાર દરેક સેસન તુકડી માટે એક સેસન કોર્ટ સ્થાપવી અને તે કોર્ટનો એક જડજ નિમવો.

(૨) સેસન કોર્ટો બેઠક કઇ જગાએ લાગવી તે ફરમાવવાનો સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે.

(૩) એક કે વધુ કોર્ટોમાં હકુમત ચલાવવાને એડીશનલ સેસન જડજને, આસીસ્ટન્ટ જડજને નિમવાનો અધિકાર સ્થાનિક સરકારને છે.

(૪) સેસન જડજને ખીજી તુકડીના એડીશનલ સેસન જડજ તરીકે નિમવાનો સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે.

(૫) જે સેસન કોર્ટો ચાલુ હોય તે સઘળા આ કાયદા પ્રમાણે સ્થાપેલી છે એમ સમજવું.

૧૦ જીલ્લા માજસ્ટ્રેટ—હાલના મુખ્ય શહેરોની બહાર દરેક જિલ્લામાં સ્થાનિક સરકારે પેલા વર્ગનો એક માજસ્ટ્રેટ નિમવો અને તેને જિલ્લા માજસ્ટ્રેટ કહેવો.

ટીકા—જિલ્લા માજસ્ટ્રેટને અર્થ ડિરેક્ટીક માજસ્ટ્રેટ સમજવો.

ગોલીસ કમીસનરને તેમના જીલ્લાની બંદર અને ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ ઓફ પોલીસને આખા જિલ્લાની બંદર ફરેટ જિલ્લા માલખેટનો અધિકાર છે. પણ તે સરકાર ફરમાવે તેવી હદમાં સ્થિતિ વાપરવાના છે.

૧૧ જિલ્લા માલખેટનો હોદ્દો ખાલી પડે ત્યારે થોડી મુદતને માટે નિમાયલા અમલદારે જિલ્લા માલખેટના જે અધિકાર આપ્યા હોય તે ચલાવવા.

૧૨ કોષપણ જિલ્લામાં જિલ્લા માલખેટના સિવાય, પેલા વર્ગના, બીજા કે ત્રીજા વર્ગના માલખેટના પોતાની નજરમાં આવે તેટલા નિમવાને સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે.

૧૩ કોષ પેટા તુકડી, પેલા, કે બીજા વર્ગના કોષ માલખેટના હવાલામાં ચૂકવાને અને તે હવાલો જોડાવવાને સ્થાનિક સરકાર મુખતિયાર છે. (૨) તે માલખેટને પેટા તુકડી માલખેટના કહેવા (૩) સ્થાનિક સરકાર આ કલમમાં કહેલા પોતાના અધિકાર જિલ્લા માલખેટને સોંપવાને મુખતિયાર છે.

૧૪ પેલા, બીજા કે ત્રીજા વર્ગના માલખેટને જે અધિકાર આ કાયદા પ્રમાણે આપ્યા છે કે આખી શકાય તે સર્વ કે તેમાંના હરકોષ અધિકાર હાકાકાના મુખ્ય શહેરની બહાર હરકોષ સ્થાનિક પ્રદેશમાં અમુક વર્ગના મુકદમાના સંબંધમાં હરકોષ માણસને આપવાનો સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે.

૧૫. હાકાકાના મુખ્ય શહેરની બહાર હરકોષ જગામાં જે અથવા વધારે માલખેટની બેચ તરીકે બેસવાનું ફરમાવવાને સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે, અને તે બેચને ૧લા, ૨જા કે ત્રીજા વર્ગના માલખેટના અધિકાર આપવાને સ્થાનિક સરકાર મુખતિયાર છે.

૧૬. મેલખેટની બેચોની, તેઓના કામની સમજૂત માટે, (અ) ઇન્સાફ કરવાના મુકદમાના વર્ગો, (બ) બેસવાની જગા (ક) બેચની રચના (૩) બેચના માલખેટના વચ્ચે મળેલ પડે તે નિકાલ કરવાની રીત એ સાર કાનુનો કરવાને સ્થાનિક સરકાર અથવા જિલ્લા માલખેટ મુખતિયાર છે.

ટીકા—ગુચવણવાળા અને કાણ કેસો બેચને સોંપવા એ યોગ્ય નથી. (ઘ. ક્ર. રી. ૨. ક. ૨૩.)

૧૭ ૧ સઘળા માલખેટના તથા સઘળી બેચોએ જિલ્લા માલખેટના તાખામાં રહેવું.

(૨) પેટા તુકડીમાં અધિકાર ચલાવનાર દરેક માલખેટ તથા દરેક બેચ પેટા તુકડી માલખેટના પણ તાખામાં છે એમ સમજવું (૩) સઘળા આસિસ્ટન્ટ સેસનજજનને સેસનજજનના તાખામાં રહેવું. (૪) સેસનજજનની ગેરહાજરીમાં જરૂરી ચરજનો નિકાલ એડીશનલ આસિસ્ટન્ટ સેસન જજને કરવો. (૫) જિલ્લા માલખેટ તેમ ૧૨, ૧૩ ને ૧૪ મી કલમ પ્રમાણે નિમેલા માલખેટ, ને ૧૫મી કલમ પ્રમાણે રમેલી બેચો, સેસન જજનના તાખામાં નથી એમ સમજવું. પણ આ કાયદામાં ખાસ ઠરાવ્યું છે તેટલે સુધી તેના તાખામાં છે એમ સમજવું.

૬ પ્રેસીડેન્સી માલખેટની કોર્ટો.

૧૮ (૧) સ્થાનિક સરકાર દરેક હાકાકાના મુખ્ય શહેરમાં જોઈએ તેટલા માણસોને માલખેટ તરીકે નીમવા અને તેમાંના એકને તે દરેક શહેરના ચીફ પ્રેસીડેન્સી માલખેટ તરીકે નીમવો. (૨) આ કાયદા મુજબના માલખેટના અધિકાર, ચીફ પ્રેસીડેન્સી માલખેટ કે પ્રેસીડેન્સી માલખેટ કે પ્રેસીડેન્સી માલખેટની બેચે ચલાવવા.

૧૯ એવા માણસોમાંના હરકોષ બે કે વધારે માણસોએ બેચ તરીકે એકઠા બેસવું.

૨૦ દરેક પ્રેસીડેન્સી મેલખેટ ને હાકાકાના મુખ્ય શહેર માટે તે નિમાયો હોય તેમાંની સઘળી જગામાં તે શહેરના બંદરની તથા વહાણ ચાલી શકે એવી તે બંદર તરફ જતી હરકોષ નદી કે ખાડીની ને હદ ઠરાવેલી હોય તે સઘળી જગાઓમાં હકુમત ચલાવવી.

૨૧ (૧) દરેક ચીફ પ્રેસીડેન્સી માલખેટ, જે અધિકાર આ કાયદાથી તેને આપ્યા છે તે સઘળા પોતાના હકુમતની સ્થાનિક હદમાં ચલાવવા (૨) કયા પ્રેસીડેન્સી માલખેટ ચીફ પ્રેસીડેન્સી માલખેટના તાખા હેઠળ છે તે ઠરાવવાનો ને નક્કી કરવાનો સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે.

ઈ જરૂરીસ ઓફ ધી પીસ.

૨૨ જવનર જનરલ ઇન્ફોર્મિસ ક સ્થાનિક સરકાર પોતાને યોગ્ય લાગે તેવી રાષ્ટ્રીની વિલાયતી રીતને સરકારી ઝેરીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને તે જાહેરનામામાં કહેલા મુલકોની બંદર અને તે મુલકો માટે જરૂરીસ ઓફ ધી પીસ તરીકે નિમવાને મુખતિયાર છે.

૨૩ કલકત્તા મદ્રાસ તથા મુંબઈ શહેરના સંબંધમાં સ્થાનિક સરકાર બ્રિટિશ હિંદુસ્થાનમાં રહે-
-નના સમસ્યા કોષ્ટકો પર રાજ્યની રૈયત ન હોય અને જેમને સરકાર યોગ્ય ધારે તેમને ગેઝેટમાં
જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને જસ્ટીસ ઓફ ધી પીસ તરીકે નિમવાને મુખ્તીયાર છે.

૨૪ જસ્ટીસ ઓફ ધી પીસ તરીકે હાલમાં કામ કરનારને ૨૨ મી કલમ પ્રમાણે ગવર્નર જનરલ
ઇનકૌન્સિલે નિમ્મે છે એમ સમજવું અને સદરહુ શહેરમાંના હરકોઇ શહેર માટે સ્થાનિક સરકારે
નિમ્મે છે એમ સમજવું.

૨૫ પોતાના હોદ્દાના સમયથી, ગવર્નર જનરલ, ગવર્નર, લેફ્ટનન્ટ ગવર્નર, ચીફ કમીશનર,
ગવર્નર જનરલની કૌન્સિલના મામુલ મેમ્બર, હાઈકોર્ટના જડજને, એ આખા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનને માટે
જસ્ટીસ ઓફ ધી પીસ છે અને સેસન જડજને, જલ્લા માજિસ્ટ્રેટો તે જે સ્થાનિક સરકારના તાબામાં
તોફરી કરતા હશે તે સરકાર વહીવટના સઘળા મુલકને માટે જસ્ટીસ ઓફ ધી પીસ છે, અને
પ્રેસિડેન્સી માજિસ્ટ્રેટો જે શહેરમાં તે માજિસ્ટ્રેટ હોય તે શહેરની અંદર જસ્ટીસ ઓફ ધી પીસ છે.

ફે સરપેન્ડ કરવા બાબત કે દુર કરવા બાબત

૨૬ હાઈકોર્ટ સિવાય બીજી ફાજદારી કારોના સઘળા જડજને અને સઘળા માજિસ્ટ્રેટોને સરપે-
ન્ડ કરવા કે દુર કરવાનો અધિકાર સ્થાનિક સરકારને છે. પણ જેમને હોદ્દા ઉપરથી સરપેન્ડ કે દુર કર-
વાનો અધિકાર ફક્ત ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલને છે તેમને હોદ્દા ઉપરથી બીજા કોઈએ સરપેન્ડ કે
દુર કરવા નહિ.

૨૭ જે જસ્ટીસ ઓફ ધી પીસને ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલે નિમ્મે હોય તેને સરપેન્ડ કે દુર કરવા
એ ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલને અધિકાર છે અને જેને સ્થાનિક સરકારે નિમ્મે હોય તેને સરપેન્ડ કે
દુર કરવાનો સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે.

બાબ ૩ બે.

કોરટનો અધિકાર.

૨૮. હિંદુસ્થાનના ફાજદારી કાયદા મુજબના હરકોઇ ગુન્હાનો ઇન્સાફ આ કાયદાના બીજા
કરાવોને અનુસરીને, (અ) હાઈકોર્ટને, (બ) સેસનકોર્ટને અને (ક) બીજા પરીશીલના ૮ મા આસનમાં
ખતાબ્યા પ્રમાણે બીજા જે કોરટથી સદરહુ ગુન્હાના ઇન્સાફ થઈ શકે તે કોરટને છે.

૨૯. બીજા કોષ્ટકપણ કાયદા મુજબના ગુન્હાનો ઇન્સાફ બધરે સદરહુ કાયદામાં આ બાબત કોષ્ટક
કોરટનું નામ કહ્યું હોય ત્યારે તે કોરટે ૪૪૭ મી કલમના કરાવોને પાત્ર રહીને કરવો.

૩૦. જે મુલકોનો કારભાર પંબળને બ્રહ્મદેશના લેફ્ટનન્ટ ગવર્નર, અથવા બે સેન્ટ્રલ પ્રોવીન્સીસ,
કુર્જ ને આસામના ચીફ કમીશનર, ચલાવતા હોય તે મુલકમાં મોતની શીક્ષાને લાયક નહીં હોય એવા
સઘળા ગુન્હાઓનો ઇન્સાફ માજિસ્ટ્રેટ તરીકે કરવાનો અધિકાર જલ્લા માજિસ્ટ્રેટને કે પેલા વર્ગના કોષ્ટક
માજિસ્ટ્રેટને આપવાને સ્થાનિક સરકાર મુખ્ત્યાર છે.

બ જુદા જુદા દરજ્જાની ફાજદારોને જે શિક્ષાના હુકમ કરવાનો અધિકાર છે તે.

૩૧ (૧) જે શિક્ષાનો હુકમ કરવાને કાયદાથી અધિકાર હોય તેવી હરકોઇ શિક્ષાનો હુકમ કર-
વાને હાઈકોર્ટ મુખ્તીયાર છે.

(૨) જે શિક્ષાનો હુકમ કરવાને કાયદાથી અધિકાર હોય તેવી હરકોઇ શિક્ષા કરવાને સેસન-
જડજને એડીશનલ સેસન જડજને મુખ્તીયાર છે. પણ મોતની શિક્ષાનો હુકમ કાયમ થવાને માટે હાઈ-
કોર્ટની મંજુરી જોઈએ. (૩) મોતની કે સાત વર્ષ કરતાં વધારે મુદતની કે સમુદ્ર ખારતી કે સાત વર્ષ
કરતાં વધુ મુદતની કેદની શિક્ષા વગર જે શિક્ષાનો હુકમ કરવાનો કાયદાથી અધિકાર મળ્યો હોય તેવી
હરકોઇ શિક્ષા કરવાને આસિસ્ટન્ટ જડજને અધિકાર છે.

૩૨ માજિસ્ટ્રેટોને નિચે લખ્યા પ્રમાણે શિક્ષા કરવાનો અધિકાર છે.

જ પ્રેસિડેન્સી માજિસ્ટ્રેટો } કાયદા પ્રમાણે જેટલી એકાંત કેદ થઈ શકતી હોય તેટલી એકાંત કેદ
તથા પેલા વર્ગના } સુદાં એ વર્ષ સુધીની કેદની અને એક હપ્તર રૂપિયા સુધીના દંડની અને
માજિસ્ટ્રેટોની કોર્ટને. } ફટકા મારવાની શિક્ષા કરવાનો અધિકાર છે.

- (ખ) બીજા વર્ગના મા-
જીસ્ટ્રેટોની કોર્ટોને. } કાયદા પ્રમાણે જેટલી એકાંત કેદ થઈ શકતી હોય તેટલી એકાંત કેદ
સુદાં જ મહીના સુધીની કેદની અને બસે રૂપિયા સુધી દંડની અને ફટકા
મારવા વિશેષ કરીને અધિકાર આપ્યા હોય તો તે તેને શિક્ષા કરવાનો અધિકાર છે.
- (ગ) ત્રીજા વર્ગના મા-
જીસ્ટ્રેટોની કોર્ટો. } એક મહીના સુધીની મુદતની કેદની અને પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા
કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) જે શિક્ષા ફરમાવવાનો કાયદેસર પોતાને અધિકાર હોય તેમાંની ગમે તે શિક્ષા એકઠી કરીને કાયદાસર ગમે તે શિક્ષા ફરમાવવાનો અખત્યાર હરકાંઈ માજીસ્ટ્રેટને છે.

(૩) સ્થાનિક સરકારે વિશેષ કરીને અધિકાર આપ્યો ન હોય તો બીજા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટોએ ફટકા મારવાની શિક્ષા કરવાનો હુકમ કરવો નહિ.

૩૩ (૧) દંડ ન આપે તો જેટલી મુદતની કેદ કાયદેસર થઈ શકે તેટલી મુદતની કેદ, તે દંડ ન આપે તો ફરમાવવાને દરેક માજીસ્ટ્રેટની કોર્ટ મુખત્યાર છે. આ પણ તે મુદત ને માજીસ્ટ્રેટના અધિકાર કરતાં વતી નહીં જોઈએ. (ખ) જે મુકદમામાં ફેસલો કોર્ટ માજીસ્ટ્રેટ કર્યો હોય અને જેમાં પહેલાંની શિક્ષાના હુકમનો ભાગ કેદ ફરમાવી હોય તે મુકદમામાં દંડ ન આપે તો કેદ કરવાની જે મુદત ફરમાવી હોય તે, દંડ ન આપેથી જે કેદ ફરમાવવામાં આવે તે સિવાય, ગુન્હા સાથે જેટલી મુદતની બીજી કેદની શિક્ષા કરવાનો તે માજીસ્ટ્રેટને અધિકાર હોય તે મુદતના અતુલ્યાસ કરતાં વધારે ન હોવી જોઈએ.

(૨) આ કલમ પ્રમાણે કેદ ફરમાવી તે, ૩૨મી કલમ પ્રમાણે ધણીમાં ધણી જે મુદતની પહેલાંની કેદની શિક્ષાનો હુકમ તે માજીસ્ટ્રેટથી કરી શકાય તે ઉપરાંત ફરમાવવાનો અધિકાર છે.

૩૪ ૩૦મી કલમ પ્રમાણે વિશેષ કરીને અધિકાર આપેલા કોષ્ટકપણ માજીસ્ટ્રેટની કોર્ટને, મોતની શિક્ષા, કે સાત વર્ષ કરતાં વધુ સમુદ્રપારની કે કેદની શિક્ષા વગર, બીજી જે કોર્ટ શિક્ષા કરવાનો અધિકાર કાયદાથી હશે તે બીજી શિક્ષા કરવાનો અખત્યાર છે.

૩૫ (૧) કોષ્ટક સમજાવતી ઉપર એકજ ઇન્સાફના કામમાં બે અથવા વધારે ગુન્હા સાબિત થાય ત્યારે સદરજુ ગુન્હાઓને માટે ફરમાવી જુદીજુદી જે શિક્ષાઓ કરવાનો કોર્ટને અધિકાર હોય તે શિક્ષાઓનો હુકમ તે સમજાવતી ઉપર કરવાને તે કોર્ટ મુખત્યાર છે. જે તેની શિક્ષાઓ સાથે ચાલવી જોઈએ એમ સદરજુ કોર્ટ ન ફરમાવે તો તે શિક્ષા કોર્ટ ફરમાવે તેવા અનુક્રમમાં, એક પુરી થઈ રહ્યા પછી બીજી શરૂ કરવી જોઈએ.

(૨) એક પછી એક શરૂ થવાની શિક્ષાના હુકમની આવૃત્તિમાં એક જ ગુન્હો સાબિત થયેથી જેટલી શિક્ષા કરવાનો કોર્ટને અધિકાર હોય તે કરતાં જુદા જુદા ગુન્હાની એકઠી શિક્ષા વધારે થાય છે એ સમજાવતી ઉપલી કોર્ટ પાસે ઇન્સાફ થવા મોકલવાની જરૂર નથી; પણ (૩) કોષ્ટકપણ મુકદમામાં સદરજુ સમજાવતે ચૌદ વર્ષ કરતાં વધારે મુદતની કેદની શિક્ષાનો હુકમ કરવો નહિ. (ખ) પોતાને જેટલી શિક્ષા કરવાનો અધિકાર હોય તેથી બમણી શિક્ષા કરતાં એકઠી શિક્ષા વધારે ન હોવી જોઈએ.

(૩) અપીલના કારણે સાથે, જુદા જુદા ગુન્હાઓ માટે એકઠી ફરમાવી શિક્ષા તે એકજ શિક્ષા છે એમ સમજાવતું. ખુલાસો-ફોનદારી કાયદાની ૩૨મી કલમના ફરમાવોની અંદર આવનાર જુદા પાડી શકાય તેવા ગુન્હા આ કલમના અર્થની રૂપે જુદા જુદા ગુન્હા થતાં તથી.

દંડાંત-જે એ ચોરી કરવાના ઇરાદાથી ઘર ફોડીને પ્રવેશ કર્યો અને મિલકત ચોરી છે, તો તેમાં આ એ જુદા જુદા ગુન્હા હોય નથી.

ક સાધારણ ને બસતી.

૩૬ સર્વે જિલ્લા માજીસ્ટ્રેટો, પેટાતુકડી, પેટા બીજા કે ત્રીજા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટોના અધિકાર આ કાયદામાં હવે પછી આપેલા છે તે પ્રમાણે સમજાવ્યા. તે “સાધારણ અધિકાર” સમજાવ્યા.

૩૭ મેજીસ્ટ્રેટોને સાધારણ અધિકાર સિવાય, સ્થાનિક સરકારથી કે જિલ્લા માજીસ્ટ્રેટથી આપી શકાય તેવા હરકાંઈ અધિકાર આપવાને તેઓ મુખત્યાર છે.

૩૮ ૩૭મી કલમથી જિલ્લા માજીસ્ટ્રેટને આપેલા અધિકાર સ્થાનિક સરકારના નિર્ણયદેહક સહીને ચલાવવો.

અધિકાર આપવા, બંદી રાખવા કે રદ કરવા.

૩૯ આ કાયદા પ્રમાણે અધિકાર આપવા તે સ્થાનિક સરકાર હુકમ કરીને અથવા માજીસ્ટ્રેટને

તેમના નામથી કે તેમના હોદ્દાના સખમથી કે અમલદારોના સામાન્ય વર્ગોને તેમના હોદ્દાના નામથી અધિકાર આપવાને મુખત્યાર છે. (૨) જે માણસને સદરહુ પ્રમાણે અધિકાર આપ્યા હોય તે માણસને જે તારીખે તે હુકમ જણાવવામાં આવે તે તારીખથી સદરહુ હુકમ અમલમાં આવશે.

૪૦ સરકારી નોકરીમાં કોઇ માણસ કોઇ હોદ્દા ઉપર હોય તે માણસને, હરકોઇ સ્થાનિક પ્રદેશમાં સધળે ઠેકાણે આ કાયદા પ્રમાણે હરકોઇ અધિકાર આપ્યા હોય, અને તેજ સ્થાનિક સરકારના તાબાના તેવાજ સ્થાનિક પ્રદેશમાં તેવાજ અથવા તે કરતાં ઉંચા હોદ્દા ઉપર બદલી થાય, ત્યારે સ્થાનિક સરકાર ખીજી રીતનો હુકમ ન કરે. તો જે સ્થાનિક પ્રદેશમાં પોતાની બદલી થઇ હોય તેમાં તેણે તેજ અધિકાર ચલાવ્યા કરવા.

૪૧ આ પ્રમાણે આપેલા અધિકાર રદ કરવાનો સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે. જલ્દયામાજસ્ટ્રેટ આપેલો અધિકાર તે પોતે પાછો લેવાને મુખત્યાર છે.

બાબ ૪ થી.

માજસ્ટ્રેટોને તથા પોલીસને તથા પકડનારા માણસોને મદદ તથા ખબર આપવા બબત.

૪૨—ઈલાકાના મુખ્ય શહેરોની અંદર કે બહાર કોઈ માજસ્ટ્રેટ અથવા પોલીસ અમલદાર હેઠળ લખેલી બાબતોમાં જે માણસની બાજબી રીતે મદદ માગે તેવા દરેક માણસે તેને મદદ કરવી જોઈએ.

(અ) ખીજા કોઇ પણ માણસને પકડવાનો સદરહુ માજસ્ટ્રેટ અથવા પોલીસ અમલદારને અધિકાર હોય તેવાં માણસને પકડવામાં, અથવા તેને નાસી જતો અટકાવવામાં.

(બ) સુલેહના લાંગનો અટકાવ કરવામાં અથવા તે દાખી દેવામાં અથવા હરકોઇ રેલવે, નેહર ટેલીગ્રાફ, અથવા સાર્વજનિક મીલકતને નુકશાન કરવાની કોશીશનો અટકાવ કરવામાં,

૪૩ જ્યારે પોલીસ અમલદાર સીવાય ખીજા કોઇ શખસના નામનું વારંટ કરવામાં આવે ત્યારે જે શખસના નામનું તે વારંટ કર્યું હોય તે શખસ નજદીક હોય અને વારંટ બજવવાનું કામ કરતો હોય તો ખીજે કોઈ પણ શખસ તે વારંટ બજવવામાં મદદ કરવાને મુખત્યાર છે.

૪૪ હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૧૨૧ મી, ૨૨, ૧૨૨ મી, ૧૨૩, ૧૨૪ મી, ૧૨૪ અ, ૧૨૫ મી, ૧૨૬ મી, ૧૩૬, ૩૦૨ જી, ૩૦૩ જી, ૩૦૪ થી, ૩૮૨ મી, ૩૯૨ મી, ૩૯૩ મી, ૩૯૪ મી, ૩૯૫ મી, ૩૯૬ મી, ૩૯૭ મી, ૩૯૮ મી, ૩૯૯ મી, ૪૦૨ જી, ૪૩૫ મી, ૪૩૬ મી, ૪૪૬ મી, ૪૫૦ મી, ૪૫૬ મી, ૪૫૭ મી, ૪૫૮ મી, ૪૫૯ મી, અને ૪૬૦ મી. કલમ પ્રમાણે શિક્ષા થઇ શકતી હોય એવો દરકોઈ ગુન્હો કર્યા વિશે અથવા કરવાના ખીજા હરકોઇ શખસના ઇરાદા વિશે ઈલાકાના મુખ્ય શહેરોની અંદર કે બહાર જે શખસ જાણતો હોય તેવા દરેક શખસે બાજબી સખબ હોય તો, પાસેમાં પાસેના માજસ્ટ્રેટને અથવા પોલીસ અમલદારને તે બાબતની ખબર તાબડોતબ આપવી બાજબી સખબ છે તે સાબીત કરવાનો બોળો સદરહુ પ્રમાણે જાણનાર શખસને માથે છે એમ સમજવું.

(૨) આ કલમના કારણે સાર “ગુન્હો” એ સંજ્ઞામાં, જે કોઈ પણ કૃત્ય બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનમાં કરવામાં આવ્યું હોય તો ગુન્હો બનત, તે કૃત્ય બ્રિટીશ હિંદુસ્તાન બાહારની કોઈ પણ જગાએ કર્યું હોય તેનો સમાવેશ થાય છે.

૪૫. દરેક ગામના મુખીએ, ગામના તલાટીએ, ગામના રખવાળે, ગામના પોલીસ અમલદારે, જમીનના ધણીએ અથવા ભોગવટા કરનારે; તથા એવા કોઈ પણ ધણીના અથવા ભોગવટા કરનારાના મુખત્યારે તથા સરકારની તરફથી અથવા ફોરટ ઓફ ડાઈસની તરફથી મેહેસુલ અથવા જમીનનો ગણત વસુલ કરવાના કામ ઉપર જે અમલદારને નીમ્યા હોય તે દરેક અમલદારે હેઠળ લખેલી વાતો બાબત જે ખબર પોતાને મળે તે પાસેમાં પાસેના માજસ્ટ્રેટને અથવા પાસેમાં પાસેનું પોલીસ ઘાણું જે અમલદારના હવાલામાં હોય તે અમલદારને (એ બેમાંથી જે વધારે પાસે હોય તેને) તાબડોતબ આપવી.

(અ) જે ગામના પોતે મુખી, તલાટી, રખવાળ અથવા પોલીસ અમલદાર હોય તે ગામમાં

અથવા જે ગામમાં પોતાની જમીન હોય અથવા પોતે જમીનનો ભોગવટો કરતો હોય અથવા મુખત્યાર હોય અથવા ગણેત અથવા મેદેસુત્ર વસુલ કરતો હોય તે ગામમાં ચોરીની મીલકત લેનારા અથવા વેચનારા હરકાઈ મસદુર માણસનું કાયમ અથવા કામ ચલાઉ રહેવાનું ટૂંકાણું હોય એ વાત બાબત.

(બ) ફલાણો માણસ કેમ, અપહરણ કરનાર, નાશી ગયેલો ગુન્હેગાર અથવા ઢંઢેરાથી પ્રસિધ્ધ કરેલો ગુન્હેગાર છે, એવું પોતાને માલમ હોય અથવા બ્યાજખી રીતે શક હોય તે માણસ સદરહુ ગામમાંની કોઈ જગાએ આવતો જતો હોય અથવા સદરહુ ગામમાં થઈ જતો હોય તે વાત બાબત.

(ક) સદરહુ ગામમાં અથવા ગામની પાસે જમીન નહીં, લઇ શકાય તેવો અથવા હિંદુસ્તાનના ફાજલદારી કાયદાની ૧૪૩-૧૪૪-૧૪૫-૧૪૭ અથવા ૧૪૮ મી કલમ પ્રમાણે શીક્ષા થઇ શકતો હોય એવો હરકાઈ ગુન્હે કર્યાની વાત અથવા કરવાનો ઇરાદો હોય તે વાત બાબત.

(ડ) સદરહુ ગામમાં અથવા ગામની પાસે કોઈ પણ આકસ્મિક અથવા સૃષ્ટિક્રમ વિરૂધ્ધ મોત અથવાની વાત અથવા શક હરેલી કોઈ પણ મોત થયાની વાત બાબત.

(ઈ) જે કોઈ પણ કૃત્ય ખ્રીદીશ હિંદુસ્તાનમાં કર્યું હોય તો તે હિંદુસ્તાનના ફાજલદારી કાયદાની કલમ ૩૦૨-૩૦૪-૩૮૨-૩૯૩-૩૯૪-૩૯૫-૩૯૬-૩૯૭-૩૯૮-૩૯૯-૪૦૨-૪૩૫-૪૩૬-૪૪૯-૪૫૦-૪૫૭-૪૫૮-૪૫૯-૪૬૦ મી કલમો પછી કોઈ પણ કલમ પ્રમાણે શીક્ષા કરવા લાયક ગુન્હે થાય તેવું કોઈ પણ કૃત્ય એવા ગામ પાસેની ખ્રીદીશ હિંદુસ્તાન બાહારની કોઈ પણ જગાએ કર્યાની વાત અથવા કરવાનો ઇરાદો હોય તે વાત બાબત.

(ફ) બંદોબસ્ત રાખવામાં અથવા ગુન્હે અટકાવવામાં જેથી ખલેલ થવાનો અથવા જન માલની સહીસલામતીને જેથી ધોષા પહોંચવાનો સંભવ હોય તેવી જે કોઈ વાતની ખબર આવવાનું હુલ્લા માહિતે અથવા સ્થાનિક સરકારની અગાઉથી મંજૂરી લેખને કરેલા સામાન્ય અથવા ખાસ હુકમ ઉપરથી પોતાને હરમાબુ હોય તે વાત બાબત તાબડોતખ ખબર આપી નેછએ.

(૨) આ કલમમાં “ ગામ ” એ શબ્દમાં ગામની જમીનનો સમાવેશ થાય છે અને (૨) “ ઢંઢેરાથી પ્રસિધ્ધ કરેલો ગુન્હેગાર ” એ સંજ્ઞામાં ગવરનર ઇન ઈંસીલે હિંદુસ્તાનના કોઈ પણ ભાગમાં સ્થાપેલી અથવા ચાલુ રાખેલી કોઈ પણ કોર્ટ અથવા અધિકારીએ હેઠળ લખેલા કૃત્યના સંબંધમાં એટલે જે કોઈ પણ કૃત્ય ખ્રીદીશ હિંદુસ્તાનમાં કર્યું હોય તો તે બદલ હિંદુસ્તાનના ફાજલદારી કાયદાની કલમ ૩૦૨-૩૦૪-૩૮૨-૩૯૨-૩૯૩-૩૯૪-૩૯૫-૩૯૬-૩૯૭-૩૯૮-૩૯૯-૪૦૨-૪૦૫-૪૩૬-૪૪૯-૪૫૦-૪૫૭-૪૫૮-૪૫૯ અને ૪૬૦ કલમો પછી કોઈ પણ કલમ પ્રમાણે શીક્ષા થઇ શકતી હોય તેવા કોઈ પણ કૃત્યના સંબંધમાં જે કોઈપણ શખસ ગુન્હેગાર છે એવો ઢંઢેરા પ્રસિદ્ધ કર્યો હોય તે શખસનો સમાવેશ કરવો જાઇએ.

(૩) જે કોઈ ગામ સાફ બીગ કોઈ પણ કાયદા મુજબ ગામનો મુખી નીમવામાં આવ્યો ન હોય તે ગામમાં ઉપરની હેલી કલમના કારણ સાફ વખતો વખત એક અથવા વધારે શખસોને ગામના મુખી નીમવાનો હુલ્લા માહિતેને અધિકાર છે માત્ર તેણે એવી નીમણુંક સ્થાનિક સરકાર તરફથી આ અર્થે જે જે કાનુનો કરવામાં આવે તેને અનુસરીને કરવી જાઇએ.

આખ પ મો.

પકડવા, નાશી જવા તથા ફરીથી પકડવા બાબત.

અ—પકડવા બાબત સામાન્ય ઠરાવો

૪૬ (૧) કોઈ શખસને પકડવો તે એવી રીતે કે જે પોલીસ અમલદાર અથવા બીજો શખસ પકડતો હોય તેણે તે શખસના શરીરને ખરેખર અડકવું અથવા કેદ કરવું પણ જો તે શખસ કોઈ બ્રોહીને અથવા કોઈ ફરીને પેહરાને તામે થાય તો તેમ કરવું નહીં. (૨) જો સદરહુ શખસ પોતાને પકડવા કોરીશની સામે જખરદસ્તી કરે અથવા પોતે ન પકડાય એવી કોરીશ કરે તો તેને પકડવા સાફ જે જે ઉપાયો કરવા જરૂર હોય તે સરવે ઉપાયો કરવાને સદરહુ પોલીસ અમલદાર અથવા બીજો અમલદાર મુખત્યાર છે,

(૩) જે શખસની ઉપર મોતની અથવા જીવતા સુધીની સમુદ્ધપારની શિક્ષા કરવા લાયક કોઇ ગુનાનું તોહામત આવ્યું ન હોય તે શખસનું મોત આજીવનો હક આ કલમ માંહેના કોઇ પણ મજકુરથી આપવામાં આવતો નથી.

૪૭. જે પકડવાના વારંટ પ્રમાણે કામ કરનારા હરકોઇ શખસને અથવા પકડવાના અધીકારવાળા હરકોઇ પોલીસ અમલદારને એવું માનવાનું કારણ હોય કે જે માણસને પકડવા છે તે ફલાણી જગામાં પેસી ગયો છે અથવા ફલાણી જગામાં છે તો જે માણસ સદરહુ જગામાં રહેતો હોય અથવા જે માણસના હવાલામાં સદરહુ જગા હોય તે માણસે ઉપર કલા પ્રમાણે કામ કરનારા શખસને અથવા સદરહુ પોલીસ અમલદારને તેની માગણી ઉપરથી તે જગામાં વગર અડચણે જવા દેવો અને તેમાં શોધ કરવા સાથે સધળા પ્રકારની યોગ્ય મદદ આપવી નોંધ્યે.

૪૮. અગર ૪૭ મી કલમ પ્રમાણે સદરહુ જગામાં જઈ શકાતું નહીં હોય તો ગમે તે પ્રસંગે વારંટ પ્રમાણે કામ કરનારા શખસને અને જે પ્રસંગે વારંટ કાઢાડવાનો અધીકાર હોય પણ જે શખસને પકડવો છે તેને નાશી જવાની તક આપ્યા વગર તે વારંટ મળી શકતું ન હોય એવે કોઇ પણ પ્રસંગે કોઈ પોલીસ અમલદારને સદરહુ જગામાં પેસીને તેમાં શોધ કરવાનો અખત્યાર છે, અને તેણે પોતાનો અખત્યાર તથા આવવાનું કારણ જાહેર કર્યા પછી તથા મને પેસવા દો એમ યોગ્ય રીતે કલા પછી તેને અંદર જવાને બીજી રીતે લાગ ન મળે તો તેને સદરહુ જગામાં પેસવાને માટે કોઇ પણ ધર અથવા જગાનો બહાર કે માંહેનો દરવાજો અથવા બારી ફાડવાનો અખત્યાર છે, પછી તે ધર કે જગા જે માણસને પકડવો છે તેની હોય કે કોઈ બીજા શખસની હોય તો પણ.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે સદરહુ પ્રકારની કોઇ જગા ઓરડો હોય અને તેમાં (જે શખસને પકડવો હોય તે શખસ ન હોય એવી) કોઇ બાયડી ખરેખાર રહેતી હોય અને તે બાયડી રીવાજ પ્રમાણે ચાર લોકમાં મોંઢું દેખાડતી ન હોય તો સદરહુ સખસે અથવા પોલીસ અમલદારે સદરહુ ઓરડામાં પેહેલાં સદરહુ બાયડીને ખખર આપવી કે તમને એ ઠેકાણેથી નીકળીને બીજે ઠેકાણે જવાની છુટ છે તથા તે બાયડીને ત્યાંથી નીકળી જવું જેમ સહેલ પડે તેવો દરેક ઘટતો ઉપાય કરવો અને પછી તે સદરહુ ઓરડો ફાડીને તેમાં પેસવાને સુખત્યાર છે.

૪૯. જે પોલીસ અમલદારને અથવા બીજા શખસને પકડવાનો અધીકાર આપ્યો હોય તે પોલીસ અમલદારને અથવા બીજા શખસને, કોઇ પણ ધરનો અથવા જગ્યાનો, બહારનો અથવા માંહેનો દરવાજો અથવા બારી, ખુદ પોતાને છોડાવવા સાથે અથવા પકડવા સાથે કાયદેસર રીતે પેટેલા જે માણસને તે ધરમાં અથવા જગામાં અટકાવી રાખ્યો હોય તેને છોડાવવા સાથે ફાડીને રસ્તો કરવાનો અખત્યાર છે.

૫૦. પકડેલા શખસને નાશી જતો અટકાવવાને માટે જરૂર હોય તે કરતાં વધારે પ્રતિબંધ કરવો નહીં.

૫૧. જે વારંટમાં જમીન લેવા બાબત લખ્યું નહીં હોય તેવા વારંટ ઉપરથી કોઇ પોલીસ અમલદારે કોઇ શખસને પકડ્યો હોય ત્યારે અથવા જે વારંટમાં જમીન લેવા બાબત લખ્યું હોય તેવા વારંટ ઉપરથી કોઇ પોલીસ અમલદારે કોઇ શખસને પકડ્યો હોય પણ તે શખસને જમીન મળતો નહીં હોય ત્યારે અને

કોઇ શખસને વગર વારંટે અથવા કોઇ ખાનગી સખસે વારંટ ઉપરથી પકડ્યો હોય અને કાયદેસર તેના જમીન લેખ શકાતા ન હોય અથવા તે જમીન આપી શકતો નહીં હોય ત્યારે.

પકડનારા અમલદાર અથવા પકડવાનું કામ કોઇ ખાનગી શખસે કર્યું હોય ત્યારે પકડેલા શખસને તે જે પોલીસ અમલદારને હવાલે કરે તે પોલીસ અમલદાર સદરહુ સખસનો ઝોડો લેવાને તથા તેના શરીર ઉપર જરૂરનાં પહેરવાનાં કપડાં શીવાય બીજા વસ્તુ જડે તે સધળી સંજાણીને રાખવાને સુખત્યાર છે.

૫૨. જ્યારે કોઈ બાયડીનો ઝોડો લેવાની જરૂર હોય ત્યારે લોકલબ્બા ઉપર પછી રીતે નબર ચાખીને બીજા કોઈ બાયડી પાસે તે ઝોડો લેવરાવવો.

૫૩. આ કાયદા પ્રમાણે પકડનારા અમલદાર અથવા બીજા શખસ પકડેલા શખસની પાસે જે કોઈ ખાસનાં હયામારા હોય તે તેની પાસેથી લેવાને સુખત્યાર છે અને પકડેલા શખસને આ કાયદા

પ્રમાણે જે ફોજદારી અથવા અમલદારની આગળ પકડનારા અમલદારે અથવા શખ્સે રજુ કરવો જોઈએ તે ફોજદારને અથવા અમલદારને ઉપર લખ્યા પ્રમાણે લીધેલાં સવળાં હથીયારો તેણે સ્વાધીન કરવાં.

ખ-વગર વારંટે પકડવાં બાબત.

૫૪. કોઇ પણ પોલીસ અમલદાર માજીસ્ટ્રેટના હુકમ વગર તથા વગર વારંટે હેઠળ લખેલા સખ્સોને પકડવાને મુખતીયાર છે.

પહેલું—જે શખ્સ હરકોઇ ફોજનીએમલ ગુન્હામાં સામીલ થયો છે અથવા જે સખ્સની ઉપર સદરહુ પ્રમાણે સામીલ થયો છે એવી વ્યાજબી ફરીયાદ કરવામાં આવી હોય અથવા ખાતરીલાયક ખબર મળી હોય; અથવા વ્યાજબી શક રહેતો હોય તે શખ્સને.

બીજું—જે શખ્સના કબજામાં ઘર ફોડવાનું કાંઇ એજન્ડર કાયદેસર કારણ વગર હોય તે શખ્સને; કાયદેસર કારણ સાબીત કરવાનો ખોળે તે શખ્સને માથે છે એમ સમજવું.

ત્રીજું—જે શખ્સને આ કાયદા પ્રમાણે અથવા સ્થાનીક સરકારના હુકમથી ઢંઢેરા કહાડીને ગુન્હે-માર તરીકે પ્રસિદ્ધ કર્યો હોય તે શખ્સને.

ચોથું—આ ચોરીની મીલકત છે એવો વ્યાજબી રીતે શક હોય તેવી કાંઈપણ વસ્તુ જે શખ્સના કબજામાં જડે અથવા જેણે સદરહુ વસ્તુના સંબંધમાં કાંઈ ગુનોહ કર્યો છે એવો વ્યાજબી રીતે શક હોય તે શખ્સને.

પાંચમું—કોઇ પોલીસ અમલદારને પોતાનું કામ કરવામાં જે શખ્સ હરકત કરે તે શખ્સને અથવા જે શખ્સ કાયદેસર પહેરામાંથી નાશી ગયો હોય અથવા નાશી જવાની ફાશીશ કરતો હોય તે શખ્સને.

છઠું—મલીકા માલિકામાંની જમીનપરની અથવા દરીઆઇ ફોજમાંથી ફલાણો શખ્સ નાશી ગયો છે એવો અથવા મલીકા મયાજમાંની ઇન્ડિયન મરીન સરવીશમાં હોય અને તે સરવીશમાંથી કાયદેસર રીતે ગેરહાજર રહેલો છે એવો વ્યાજબી રીતે શક હોય તે શખ્સને.

સાતમું—બ્રીટીશ હિંદુસ્તાનની બહારની કોઇપણ જગાએ કરેલું જે કાંઈપણ કૃત્ય બ્રીટીશ હિંદુસ્તાનમાં કરવામાં આવ્યું હોત તો તે બદલ એક ગુન્હા તરીકે શિક્ષા કરી શકાત અને જે બદલ હેઠળ લખેલા શખ્સ ગુન્હેગારોને સ્વાધીન કરવા બાબતના કોઇપણ કાયદા મુજબ અથવા સન ૧૮૮૧ ના ફયુજટીવ ઓર્ડિન્સ (નાસી ગએલા ગુન્હેગારો બાબતના) આક્ટ મુજબ અથવા બીજી રીતે બ્રીટીશ હિંદુસ્તાનમાં પકડાવાને અથવા અટકાયતમાં રહેવાને પાત્ર થતો હોય તે કૃત્યમાં જે કોઇ શખ્સ સામીલ થયો છે અથવા જે શખ્સની ઉપર સદરહુ પ્રમાણે સામીલ થયો છે એવી વ્યાજબી ફરીયાદ કરવામાં આવી હોય અથવા ખાતરી લાયક ખબર મળી હોય અથવા વ્યાજબી શક રહેતો હોય તે સખ્સને.

આઠમું—કલમ ૫૬૫ ની પેટા કલમ (૩) ની રૂએ કરેલી કોઇપણ કાનુનના ભંગ જે કોઇપણ છુટી ગએલો ગુન્હેગાર કરશે તેને.

(૨) આ કલમ કલકતા તથા મુંબાઇ એ શહેરમાંની પોલીસને પણ લાયક પડે છે.

ટીપ--કલમ ૫૬૫ ની પેટા કલમ ૩ માં ફરમાવ્યું છે કે સ્થાનીક સરકાર ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલની પ્રથમ મંજૂરી લેઇને જોડી મુકેલા ગુન્હેગારોની રહેવાની જગા જાહેર કરવા સંબંધી આ કલમના ઠરાવો અમલમાં મુકવા સાર કાનુનો કરવાને મુખત્યાર છે.

૫૫. (૧) તેમજ જેના હવાલામાં કોઇ પોલીસ યાણું હોય તેવો હરકોઇ પોલીસ અમલદાર હેઠળ લખેલા સખ્સોને પકડવાને મુખત્યાર છે. એટલે,

(અ) સદરહુ યાણુની હદમાં કોઇપણ શખ્સ પોતે નજરે ન પડે તેવો પૂર્વોપાય કરતો માલમ પડે, અને તે શખ્સ કાંઈ કાઝીએમલ ગુન્હે કરવાના હેતુથી સદરહુ પૂર્વોપાય કરે છે એવું માનવાનું કારણ પ્રસંગ ઉપરથી દેખાતું હોય તો તે શખ્સનો અથવા,

(બ) સદરહુ યાણુની હદમાં જે શખ્સની પાસે પોતાના ગુન્જાને માટે કાંઈ સાધન જણાવું નહીં હોય અથવા જે પોતાને વીસે પ્રુલાસા ભરેલા જવાબ આપી શકતો નહીં હોય તે શખ્સને, અથવા,

(ક) જે શખ્સને અપહરણ કરવાની, ઘર ફોડવાની અથવા ચોરી કરવાની અથવા ફલાણી મીલ-

કત ચોરીની છે એમ જાણીને તે ચોરીની મિલકત લેવાની ટેવ છે એવી રીતે મશહૂર હોય તે શખસને અથવા જેને જખરીથી કહાડવાની ટેવ છે અથવા જખરીથી કહાડવાના સારૂ કાંઈ શખસોને હાની કરવાનો ભય દેખાડવાની અથવા હાની કરવાનો ભય દેખાડવાની કાશીય કરવાની ટેવ છે એવી રીતે મશહૂર હોય તે શખસને.

(૨) આ કલમ કલકતા અને મુ'બાઈ શહેરની પોલીસને લાગુ પડે છે.

૫૬. (૧) જેના હવાલામાં કાંઈ પોલીસ યાજુ' હોય એવો હરકાઇ પોલીસ અમલદાર, જે શખસને વગર વારંટે પકડવાનો પોતાને કાયદેસર અધીકાર હોય તે શખસ (પોતાની સમક્ષ નહીં પણ ખીજી રીતે) વગર વારંટે પકડવાનું પોતાના તાબા માંહેના કાંઈ પણ અમલદારને ફરમાવે ત્યારે તે શખસને પકડવાનું જે અમલદારને પોતે ફરમાવે તે અમલદારને તેણે એક હુકમ લખીને આપવો, અને તે હુકમ મધ્યે કયા શખસને પકડવો છે તે તથા કયા મુન્દાને માટે અથવા ખીજા કયા કારણસર તેને પકડવો છે તે લખવું.

(૨) આ કલમ કલકતા અને મુ'બાઈ શહેરની પોલીસને લાગુ પડે છે.

૫૭. (૧) કાંઈ પોલીસ અમલદારની સમક્ષ કાંઈ પણ શખસ કાંઈ નોનકોઝીએમ્લ યુનોહ કરે અથવા એવો યુનોહ કરવાનું તેના પર તહોમત મુકવામાં આવે, અને કાંઈ પોલીસ અમલદારના કલ્લા ઊપરથી તે શખસ પોતાનું નામ તથા રહેવાનું ઠેકાણું આપવાને ના પાડે અથવા એવું નામ અથવા રહેવાનું ઠેકાણું આપે કે જે ખોટું છે એમ સદરહુ અમલદારને માનવાનું કારણ હોય ત્યારે તેનું નામ અથવા રહેવાનું ઠેકાણું શું છે તે ખોળી કહાડવા માટે સદરહુ અમલદાર તે શખસને પકડવાને મુખત્યાર છે.

(૨) એવા શખસનું ખરૂં નામ તથા રહેવાનું ઠેકાણું જાણવામાં આવે ત્યારે માજીસ્ટ્રેટ આગળ હાજર થવાનું ફરમાવવામાં આવે તો તેની ફરજ હાજર રહેવા બદલ તે જમીન સંબંધિતનું અથવા જમીનો વગરનું ખત લખી આપે એટલે તેને છુટા કરવો.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે એવો શખસ બ્રીટીશ હિંદુસ્તાનમાં રહેનારા ન હોય તો તે ખતના તારણ દાખલ બ્રીટીશ હિંદુસ્તાનમાં રહેનારા એક અથવા વધારે શખસો જમીનો હોવા જોઇએ.

(૩) તેનું ખરૂં નામ તથા રહેવાનું ઠેકાણું તેને પકડ્યા પછી ચોરીય કલકમાં જાણવામાં ન આવે તો, અથવા તે ખત ન લખી આપે તો, અથવા તેને પુરતા જમીન આપવાનું ફરમાવવામાં આવેથી જમીન ન આપે તો તેને હકુમત હોય એવા પાસેમાં પાસેના માજીસ્ટ્રેટ પાસે તાખડતોખ મોકલી દેવો જોઇએ.

૫૮. જે શખસને આ બાબ પ્રમાણે પકડવાનો અધીકાર કાંઈ પોલીસ અમલદારને હોય તે શખસને વગર વારંટે પકડવાના કારણ સારૂ તે પોલીસ અમલદાર બ્રીટીશ ઈન્ડિયામાંની હરકાઈ જગામાં સદરહુ શખસની પાછળ જવાને મુખત્યાર છે.

૫૯. (૧) કાંઈ શખસ જમીન નહીં લેઈ શકાય તેવો અને કોઝીએમ્લ યુન્હો કાંઈ ખાનગી શખસના દેખતાં કરે તો, તે ખાનગી શખસ તેને પકડવાને મુખત્યાર છે; અથવા કાંઈ શખસ યુનેહ-આર છે એવું જાહેરનામું કહાડ્યું હોય તો તેને પકડવાને કાંઈ પણ ખાનગી શખસ મુખત્યાર છે.

અને સદરહુ પ્રમાણે પકડેલા શખસને તેણે નકામી દોલ કર્યા વગર કાંઈ પોલીસ અમલદારને સ્વાધીન કરવો અથવા પોલીસ અમલદારની ઝેરહાજરીમાં સદરહુ શખસને પાસેમાં પાસેના પોલીસ યાજુમાં લેઈ જવો.

(૨) સદરહુ શખસને ૫૪ મી કલમના ઠરાવો લાગુ પડે છે એમ માનવાનું કારણ હોય, તો તેને કાંઈ પોલીસ અમલદાર ફરીથી પકડવો.

(૩) તેણે કાંઈ નોનકોઝીએમ્લ યુનોહ કર્યો છે એમ માનવાનું કારણ હોય અને કાંઈ પોલીસ અમલદારના પુછવાથી તે પોતાનું નામ અથવા રહેવાનું ઠેકાણું આપવાને ના પાડે અથવા એવું નામ અથવા રહેવાનું ઠેકાણું આપે કે જે ખોટું છે એમ માનવાનું સદરહુ અમલદારને કારણ હોય તો તેની લખવીજ ૫૭ મી કલમના ઠરાવો પ્રમાણે કરવી; તેણે કાંઈ યુનોહ કર્યો છે એમ માનવાનું કાંઈ મુસ્લિમ કારણ ન હોય તો તેને એકદમ છોડી મુકવો.

૬૦. વગર વારંટે પકડનારા પોલીસ અમલદારે પકડેલા શખસને તે કામમાં હકુમતવાળા માલ્-જેસ્ટની આગળ અથવા જે અમલદારના હવાલામાં પોલીસ થાણું હોય તેની આગળ નકામી દીલ કર્યા વગર અને જમીન સંબંધી આ કાયદા માંહેના કરાવોને અનુસરીને લેઈ જવો અથવા મોકલવો.

૬૧. વગર વારંટે પકડેલા શખસને કોઈ પણ પોલીસ અમલદારે તે કામની સવગી હકીકત જોતાં યોગ્ય હોય તે કરતાં વધારે મુદત સુધી પેઢેરામાં અટકાવી રાખવો નહીં, અને ૧૬૭ મી કલમ પ્રમાણે કોઈ માલ્જેસ્ટનો ખાસ હુકમ નહીં થયો હોય તો સદરહુ મુદત ચોરીશ કલાકથી વધારે ન હોવી જોઈએ. પણ જે જગ્યાએ તે શખસને પકડ્યો હોય સાંધી માલ્જેસ્ટની કોરટ સુધી જતાં જેટલો વખત લાગે તેટલો વખત સદરહુ મુદતમાં ગણવો નહીં.

૬૨. જે અમલદારના હવાલામાં પોલીસ થાણું હોય તેમણે પોતાપોતાના થાણાંઓની હદોમાં વગર વારંટે પકડેલા સવગી શખસો વીશે જલ્લા માલ્જેસ્ટને અથવા જલ્લા માલ્જેસ્ટ ફરમાવે તો પેટા તુકડી માલ્જેસ્ટને રીપોર્ટ કરવો, પછી સદરહુ શખસોના જમીન લીધા હોય કે નહીં તોપણ.

૬૩. જે શખસને પોલીસ અમલદારે પકડ્યો હોય તેનું પોતાનું ખત લીધા વગર અથવા તેના જમીન લીધા વગર અથવા કોઈ માલ્જેસ્ટના ખાસ હુકમ વગર તેને છોડી મુકવો નહીં.

૬૪. જ્યારે કોઈ ગુન્હો કોઈ માલ્જેસ્ટની સ્થાનિક હદમાં તે માલ્જેસ્ટની સમક્ષ કરવામાં આવે ત્યારે ગુનેગારને પોતે જાતે પકડવાને અથવા પકડવાનો કોઈ પણ શખસને હુકમ કરવાને અને ત્યાર પછી જમીન લેવા સંબંધી આ કાયદા માંહેના કરાવોને અનુસરીને તે ગુન્હેગારને કેદ કરવાને તે માલ્જેસ્ટ મુખત્યાર છે.

૬૫. જે વખતે તથા જે પ્રસંગે કોઈ શખસને પકડવાનું વારંટ કાઢાડવાનો અધીકાર કોઈ માલ્જેસ્ટને હશે તે વખતે તથા તે પ્રસંગે તે શખસને પોતાની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં પોતાની સમક્ષ પકડવાને અથવા પકડવાને હુકમ કરવાને તે માલ્જેસ્ટ મુખત્યાર છે.

૬૬. જે શખસ કાયદાસર કેદમાં હોય તે શખસ નાશી જાય અથવા તેને છોડવામાં આવે તો જે શખસના પહેરામાંથી તે નાશી ગયો હોય અથવા તેને છોડાડ્યો હોય તે શખસ તુરત તેની પાછળ જઈને બીટીશ ઇંડિયામાં હરકોઈ જગ્યાએ તેને પકડવાને મુખત્યાર છે.

૬૭. ૬૬ મી કલમ પ્રમાણે પકડનારો શખસ વારંટની રૂબરૂ ચાલતો ન હોય અને તે શખસ પકડવાના અખત્યારવાળા પોલીસ અમલદાર ન હોય તોપણ સદરહુ કલમ પ્રમાણે પકડવાની ખાખતોને ૪૭ મી, તથા ૪૮ મી તથા ૪૯ મી કલમોના કરાવો લાગુ પડશે.

આખ દ ઠો.

હાજર થવાનો જરૂર પાડવા વીશે પ્રોસેસો આખત.

અ—સમન.

૬૮. (૧) આ કાયદા પ્રમાણે કોઈ કોરટે કહાડેલો દરેક સમન લખેલો જોઈએ, તથા તે કુપ્લી-કેટ જોઈએ અને તે ઉપર સદરહુ કોરટના પ્રમુખ અમલદારે અથવા હાઈકોર્ટ વખતે વખતે કાનુન કરીને ફરમાવે તેવા બીજા અમલદારે સહી કરવી તથા મોહોર કરવી.

(૨) સદરહુ સમન કોઈ પોલીસ અમલદારે બળવવો; અથવા કાયદાને અનુસરતી હોય એવી જે કાનુનો સ્થાનિક સરકાર આ આખત કરાવે તે કાનુનો અનુસરીને તે સમન કહાડનારી કોરટના કોઈ અમલદારે બળવવો જોઈએ.

(૩) આ કલમ કલકતા તથા મુંબઈ એ શહેરમાં પોલીસને લાગુ છે.

૬૯. (૧) સમન કરેલા શખસને જો બની શકે તો તે સમનની એક કુપ્લીકેટ આપીને અથવા આપવા માટે કહાડી લેા એમ કહીને ખુદ તેની ઉપર તે સમન બળવવા જોઈએ.

(૨) જેની ઉપર સદરહુ પ્રમાણે સમન બળવ્યો હોય તેવા દરેક શખસે જે સમન બળવનારો અમલદાર કહે તો તેની બીજી કુપ્લીકેટની પછવાડે તે સમન પહોંચ્યાની સહી કરવી જોઈએ.

(૩) કોર્ટ પશુ સંસ્થાસ્પીત અથવા બીજી મંડળી ઉપર સમન બળવો હોય તો તે સદરહુ મંડળીના સેક્રેટરી ઉપર, સ્થાનિક મેનેજર ઉપર, અથવા બીજા મુખ્ય અમલદાર ઉપર બળવો અથવા તે મંડળીના જે મુખ્ય અમલદાર ક્ષીટિકા હિંદુસ્તાનમાં હોય તેના સરનામા ઉપર રજીસ્ટર પોષ્ટથી પણ મોકલવી બળવો બેઠાં. એવે પ્રસંગે તે પણ પોષ્ટના નિયમ પ્રમાણે જે વખતે આવી પહોંચે તે વખતે સમન બળવવામાં આવ્યો છે એમ સમજવું બેઠાં.

૭૦. જ્યારે સમન કરેલો શખસ ઘટતી મહેનત કરતાં ન જડે ત્યારે તેના કુટુંબમાંના કોઈ પાકી ઉમરના મરદ માણસને અથવા ધલાકાના મુખ્ય શેહેરમાં તેની સાથે રહેનારા ચાકરને તે સમનની એક કુપ્લીકટ તેને સારૂ સોંપીને તે સમન બળવવાનો અધિકાર છે અને જેને સદરહુ સમન આવી રીતે સોંપ્યો હોય તે શખસે જે સમન બળવનારો અમલદાર કહે તો તેની બીજી કુપ્લીકટની પછવાડે તે સમન પહોંચ્યાની સહી કરવી બેઠાં.

૭૧. ૬૯ મી અને ૭૦ મી કલમમાં કહેલી સહી ઘટતી મહેનત કરતાં ન મળે તો જે ધરમાં અથવા ઘર કે વાડીમાં સમન કરેલો શખસ ઘણું કરીને રહેતો હોય, તે ધરના અથવા ઘર કે વાડીમાંના કોઈ પ્રસીધ્ધ ભાગ ઉપર તે સમનની એક કુપ્લીકટ, સમન બળવનારો અમલદારે ચોડવી, અને પછી તે સમન યોગ્ય રીતે બળવ્યો છે એવું સમજવામાં આવશે.

૭૨ (૧) સમન કરેલો શખસ સરકારની અથવા કોઈ રેલ્વે કંપનીની નોકરીમાં કામગીરીમાં હોય ત્યારે જે કોરટે સમન કહાડ્યો હોય તે કોરટે તે સમન સાધારણ રીતે જે કચેરીમાં સદરહુ શખસ નોકરીએ રહેલો હોય તે કચેરીના ઉપરી ઉપર કુપ્લીકટ મોકલવો બેઠાં અને પછી સદરહુ ઉપરીએ ૬૯ મી કલમમાં દર્શાવેલી રીતે તે સમનની બળવણી કરાવવી, અને તે કલમથી દર્શાવેલા શેરા સાથે તે સમન પોતાની સહી સાથે તે કોરટની ઉપર પાછો મોકલવો બેઠાં.

(૨) એવી સહી તે સમન યોગ્ય રીતે બળવ્યો બદલનો પુરાવો થશે એમ સમજવું બેઠાં.

૭૩. જ્યારે કોઈ કોરટે કહાડેલો સમન પોતાની હકુમતની સ્થાનિક સીમાની બહાર કોઈ પશુ જગ્યાએ બળવો એવી તે કોરટની મરજી હોય ત્યારે સાધારણ રીતે કોરટે તે સમન જે માલસેટની હકુમતની સ્થાનિક સીમામાં સમન કરેલો શખસ રહેતો હોય અથવા હોય તે માલસેટને ત્યાં બળવવા સારૂ કુપ્લીકટ મોકલવો બેઠાં.

૭૪. (૧) જ્યારે કોઈ કોરટે કહાડેલો સમન પોતાની હકુમતની સ્થાનિક સીમાની બહાર બળવ્યો હોય ત્યારે, અને જે અમલદારે સમન બળવ્યો હોય તે અમલદાર મુકદ્દમાની સુનાવણી વખતે હાજર ન હોય તેવે દરકોષ પ્રસંગે સદરહુ સમન બળવ્યો છે એવી કોર્ટ માલસેટની આગળ કરેલી આફીડેવિટ, અને જે શખસને સદરહુ સમનની એક કુપ્લીકટ પ્રત આપી હોય અથવા આપવા માટે કહાડીને લેા એમ કહ્યું હોય અથવા જેને તે પ્રત સોંપી હોય તે શખસે (૬૯ મી અથવા ૭૦ મી કલમથી દર્શાવેલી રીતે) શેરા લખી આપેલી એવી પ્રત પુરાવામાં ગ્રાહ્ય થશે અને તેમાં લખેલા મચકુરની વિરૂદ્ધ સાબીતી આપવામાં નહીં આવશે તો અને આપવામાં આવતાં સુધી તે મચકુર ખરો છે એમ સમજવું.

આ કલમમાં કહેલી આફીડેવિટ સદરહુ સમનની કુપ્લીકટ પ્રત સાથે જોડીને સદરહુ કોરટને મોકલી શકાય

બી—પકડવાનું વારંટ.

૭૫. (૧) આ કાયદા પ્રમાણે કોઈ કોરટે કહાડેલું દરેક પકડવાનું વારંટ લખેલું હોયું બેઠાં અને તે ઉપર તે કોરટના પ્રમુખ અમલદારે અથવા માલસેટની બેંચ હોય ત્યારે તે બેંચના કોઈપણ મેમ્બરે સહી કરવી બેઠાં, અને તે ઉપર કોરટની મોહોર કરવી બેઠાં. (૨) જે કોરટે તે વારંટ કહાડ્યું હોય તેણે જ્યાં સુધી તે રદ કર્યું નથી ત્યાં સુધી અથવા તે બળવવામાં આવે ત્યાં સુધી તે દરેક વારંટ અમલમાં રહેશે.

૭૬ (૧) દરકોષ શખસને પકડવા સારૂ વારંટ કહાડનારી દરકોષ કોરટની નજરમાં આવે તો તે કોરટ સદરહુ વારંટ ઉપર શેરા લખીને એવું દર્શાવવાને મુખત્યાર છે કે જે સદરહુ શખસ કોઈ અચૂક વખતે અને પછી કોરટ બીજી રીતે દર્શાવે ત્યાં સુધી તે કોરટની આગળ હાજર રહેવા સારૂ બેઠાં.

તેટલા જમીન સાથે એક ખત કરી આવે તો જે અમલદારના નામનું વારંટ કયું હોય તે અમલદારે સદરહુ તારણ લેવું અને સદરહુ શખસને પેહરામાંથી છુટા કરવો.

(૨) સદરહુ શેરામાં હેઠળ લખેલી બાબતો લખવી (અ) જમીનેની સંખ્યા (બ) તેમણે તથા જે શખસને પકડવા સાફ તે વારંટ કહાડેલું હોય તેણે જે રકમનો મુચરકો કરી આપવો તે તથા (ક) જે વખતે તેણે કોરટની આગળ હાજર રહેવું તે,

(૩) જ્યારે આ કલમ પ્રમાણે તારણ લેવામાં આવે ત્યારે જે અમલદારના નામનું સદરહુ વારંટ કયું હોય તે અમલદારે સદરહુ ખત સદરહુ કોરટની ઉપર રવાના કરવું.

૭૭ (૧) પકડવાનું વારંટ ધણું કરીને એક અથવા વધારે પોલીસ અમલદારના નામનું કહાડવું બેઠાએ, અને જ્યારે તે વારંટ કોઈ પ્રેસીડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ કહાડવું હોય ત્યારે તે હંમેશાં તે પ્રમાણે જ કાઢવું બેઠાએ; પણ સદરહુ પ્રકારનું વારંટ કહાડનારી બીજી કોઈ પણ કોરટ જે તે તાબડોતબ અનુવવાની જરૂર હોય અને કોઈ પોલીસ અમલદાર તુરત મળતો ન હોય તો બીજા કોઈ પણ શખસ અથવા શખસોના નામનું કહાડવાને મુખત્યાર છે, અને સદરહુ શખસે અથવા શખસોએ તે વારંટ અનુવવું બેઠાએ.

(૨) જ્યારે કોઈ વારંટ એક કરતાં વધારે અમલદારો અથવા શખસોના નામનું કહાડવું હોય ત્યારે તે અથવા તેઓમાંથી ગમે તે એક અથવા વધારે અમલદારો અથવા શખસો તે વારંટ અનુવવાને મુખત્યાર છે.

૭૮ (૧) કોઈ માજિસ્ટ્રેટ પોતાના જિલ્લામાં અથવા પેટા તુકડી માજિસ્ટ્રેટ પોતાની પેટા તુકડીમાં હરકોઈ જમીનદારના અથવા જમીનના ઇજારદારના અથવા વહીવટદારના નામનું વારંટ તકરીરવાર ઠરેલો હરકોઈ શખસ નાસી ગયો હોય તેને અથવા જે ગુન્હેગાર બાબત હંદેરા કહાડ્યો હોય તે ગુન્હેગારને અથવા કોઈ શખસ ઉપર.

જમીન લઈ નહીં શકાય એવા કોઈ ગુન્હાનું તોહોમત આપ્યું હોય, અને તે તેની પાછળ લાગનારાના દાવમાંથી છટકી ગયો હોય તો તેને પકડવા સાફ કહાડવાને મુખત્યાર છે.

(૨) સદરહુ જમીનદારે, અથવા ઇજારદારે તે વારંટની પોલીસ લખીને આપવી, અને જે શખસને પકડવા સાફ તે વારંટ કહાડવું હોય તે શખસ પોતાની જમીનમાં અથવા ઇજારાની જમીનમાં, અથવા પોતાના હવાલા માંદેની જમીનમાં હોય અથવા પેસે, તો તેણે તે વારંટ અનુવવું.

(૩) જે શખસની ઉપર સદરહુ વારંટ કહાડવું હોય તે શખસ પકડાય, ત્યારે તેને વારંટ સુદ્ધ પાસેમાં પાસેના પોલીસ અમલદારને સ્વાધીન કરવો, અને ૭૬ મી કલમ પ્રમાણે તારણ નહીં લીધું હોય તો, તેને તે કાગમાં હકુમતવાળા માજિસ્ટ્રેટની પાસે મોકલી દેવો.

૭૯. જે પોલીસ અમલદારના નામનું કોઈ વારંટ કહાડેલું હોય તે પોલીસ અમલદાર અથવા જે અમલદારનું નામ તે વારંટની પાછળ લખ્યું હોય તે અમલદાર તે વારંટની પાછળ બીજા જે પોલીસ અમલદારનું નામ લખે તે પોલીસ અમલદાર પણ તે વારંટ અનુવવાને મુખત્યાર છે.

૮૦. પકડવાનું વારંટ અનુવવાના પોલીસ અમલદારે અથવા બીજા શખસે જે શખસને પકડવે હોય તે શખસને તે વારંટનો સાર જણાવવો અને તે શખસ કહેતો, વારંટનો સાર જાહેર કરવો. તેને વારંટ ખતાવવું.

૮૧. પકડવાનું વારંટ અનુવવાના પોલીસ અમલદારે અથવા બીજા શખસે નકામી ઢીલ ન કરતાં (જમીન સંબંધી ૭૬ મી કલમના ઠરાવોને અનુસરી) જે કોરટની આગળ કાયદા પ્રમાણે તે ચકડેલા શખસને રજુ કરવો બેઠાએ તે કોરટની આગળ તેને આજુવો.

૮૨. પકડવાનું વારંટ બ્રીટીશ ઇન્ડિયામાં કોઈપણ જગ્યાએ અનુવવાનો અધીકાર છે.

૮૩. (૧) જ્યારે કોઈ વારંટ કહાડનારી કોરટની હકુમતની સ્થાનીક શીમાની બહાર તે વારંટ અનુવવું હોય, ત્યારે સદરહુ કોરટે તે વારંટ કોઈ પોલીસ અમલદારના નામનું કહાડવાને બદલે જે માજિસ્ટ્રેટની અથવા ડીપ્ટીકમ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ ઓફ પોલીસની અથવા ઇલાકાના મુખ્ય શેહેરમાં કમીશનર ઓફ પોલીસની હકુમતની સ્થાનીક હદમાં તે વારંટ અનુવવું હોય તે માજિસ્ટ્રેટની ડીપ્ટીકમ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ

ઝાફ પોલીસને અથવા કમીશનરને સદરહુ વારંટ ટપાલ મારફતે અથવા બીજી રીતે મોકલવાને મુખત્યાર છે.

(૨) જે માજરદેટને અથવા ડીસ્ક્રીક્ટ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટને અથવા કમીશનરને સદરહુ વારંટ સદરહુ પ્રમાણે મોકલ્યું હોય તેણે તેની પાછળ પોતાના નામની સહી કરવી અને પોતાની હકુમતની સ્થાનીક હદની અંદર બળવી શકાતું હોય તો આમાં આગળ કહેલી રીતે વારંટની બળવણી કરાવવી.

૮૪ (૧) ન્યારે કોઇ પોલીસ અમલદારના નામનું કહાડયું વારંટ જે કોરટે તે વારંટ કહાડયું હોય તે કોરટની હકુમતની સ્થાનીક હદની બહાર બળવું હોય ત્યારે જે માજરદેટની અથવા જે અમલદારના હવાલામાં કોઇ થાણું હોય તે અમલદારના કરતાં ઉતરતા દરજ્જાનો ન હોય એવા જે પોલીસ અમલદારની હકુમતની સ્થાનીક હદમાં તે વારંટ બળવું હોય ત્યારે તે માજરદેટની અથવા પોલીસ અમલદારની પાસે સહી કરાવવા સારૂ તેણે તે વારંટ સમાન્યતઃ લેઇ જવું.

(૨) સદરહુ માજરદેટે અથવા પોલીસ અમલદારે તે વારંટની પાછળ પોતાના નામની સહી કરવી અને સદરહુ સહી ઉપરથી જે પોલીસ અમલદારના નામનું વારંટ કહાડયું હોય તે પોલીસ અમલદારને તે વારંટ સદરહુ હદમાં બળવવાનો પુરતો અધિકાર મળશે અને સદરહુ અમલદાર કહે તો સ્થાનીક પોલીસે તેને સદરહુ વારંટ બળવવામાં મદદ કરવી.

(૩) જે માજરદેટની અથવા પોલીસ અમલદારની હકુમતની સ્થાનીક હદમાં સદરહુ વારંટ બળવું હોય તે માજરદેટની અથવા પોલીસ અમલદારની સહી મેળવવાથી જે દીલ થાય તેથી સદરહુ બળવણી થતી અટકશે એવું માનવાનું ન્યારે કારણ હોય ત્યારે જે પોલીસ અમલદારના નામનું વારંટ હોય તે, વારંટ કહાડાનારી કોરટની હકુમતની સ્થાનીક હદની બહાર કોઇ પણ જગામાં સદરહુ સહી લીધા વગર તે વારંટ બળવવાને મુખત્યાર છે.

(૪) આ કલમ કલકતા તથા મુંબાઇ એ શહેરમાં પોલીસને લાયુ છે.

૮૫. ન્યારે પકડવાનું કોઈ વારંટ જે જલ્દમાં તે વારંટ કહાડયું હોય તેની બહાર બળવું હોય ત્યારે જે કોરટે તે વારંટ કહાડયું હોય તે કોરટ પકડવાની જગાથી વીશ માઇલની અંદર ન હોય તો જે માજરદેટની અથવા ડીસ્ક્રીક્ટ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ ઝાફ પોલીસ અથવા ધલાકાના મુખ્ય શહેરમાં પોલીસ કમીશનરની હકુમતની સ્થાનીક હદમાં પકડવાનું કામ કર્યું હોય તે માજરદેટ અથવા સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ ઝાફ પોલીસ અથવા પોલીસ કમીશનર કરતાં સદરહુ કોરટ પાસે ન હોય તો અથવા ૭૬ મી કલમ પ્રમાણે તારણ લીધું ન હોય તો પકડેલા શખસને સદરહુ માજરદેટની અથવા કમીશનરની અથવા ડીસ્ક્રીક્ટ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ આગળ લઇ જવો.

૮૬. (૧) જે કોરટે સદરહુ વારંટ કહાડયું હોય તેણે જે શખસ ધારેલો તેજ પકડેલો શખસ છે એવું જણાય તો સદરહુ માજરદેટે અથવા ડીસ્ક્રીક્ટ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ અથવા કમીશનરે તે શખસને પહેરામાં આપીને સદરહુ કોરટની પાસે લઇ જવાનું ફરમાવવું, પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે જ્યાં જ્યાં જામીન લઇ શકાય એવો ચુનોહ હોય અને તે શખસ સદરહુ માજરદેટની અથવા ડીસ્ક્રીક્ટ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ અથવા કમીશનરની ખાત્રી લાયક જામીન આપવાને તર્જમાર તથા રાજ હોય, અથવા ૭૬ મી કલમ પ્રમાણે તે વારંટ ઉપર શેરા લખીને હુકમ કરેલો હોય, અને તે શખસ સદરહુ હુકમથી ફરમાવેલું તારણ આપવાને તર્જમાર તથા રાજ હોય તો તે માજરદેટે, ડીસ્ક્રીક્ટ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ, અથવા કમીશનરે સદરહુ જામીન અથવા તારણ જેમ હોય તેમ લેવું, અને જે કોરટે વારંટ કહાડયું હોય તેની ઉપર તે ખત રવાના કરવું.

(૨) આ કલમ મહિના કોઇ પણ મજકુરથી કોઇ પોલીસ અમલદારને ૭૬ મી કલમ પ્રમાણે તારણ લેવાની મના છે એમ સમજવું નહી.

ક—જાહેરનામું તથા જમી.

૮૭. (૧) જે કોઈ કોરટે (પૂરાવો લીધા પછી કે લીધા વગર) એમ માનવાનું કારણ હોય કે જે શખસની ઉપર પોતે વારંટ કહાડયું છે તે શખસ નાહાશી ગયો છે અથવા સંતાઇ ગયો છે, તેથી સદરહુ કોરટ એક લખેલું જાહેરનામું પ્રસિધ્ધ કરીને તેમાં સદરહુ શખસને કોઇ મુકરર કરેલી

જગાએ તથા કોઇ મુકરર કરેલી મુદતે હાજર થવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે તે મુદત સદરહુ જાહેર નામું પ્રસિધ્ધ કરવાની તારીખથી ત્રીસ દિવસ કરતાં ઓછી કરાવવી નહીં.

(૨) તે જાહેરનામું હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે પ્રસિધ્ધ કરવું.

(અ) જે શહેરમાં અથવા ગામમાં સદરહુ શખસ ધણું કરીને રહેતો હોય તે શહેરની અથવા ગામની કોઇ પ્રસિધ્ધ જગ્યામાં તે જાહેરનામું જાહેર રીતે વાંચવું.

(બ) તે શખસ જે ધરમાં અથવા ધર વાડીમાં ધણું કરીને રહેતો હોય તે ધરના અથવા સદરહુ શહેરની અથવા ગામની કોઇ પ્રસિદ્ધ જગ્યાપર તે જાહેરનામું ચોટાડવું.

(ક) અને તે જાહેરનામાની એક નકલ તે કારટના મકાનના કોઈ પ્રસિદ્ધ ભાગપર ચોટાડવી.

(૩) તે જાહેરનામું કોઇ અમુક દીવસે યોગ્ય રીતે પ્રસિધ્ધ કર્યું હતું એ મુજબ તે જાહેરનામું કહાડનારી કાર્ટે મજબૂર લખ્યો હોય તે મજબૂર હેઠળ લખેલી બાબતોના નીર્ણયકારક પુરાવા છે એમ સમજવું એટલે આ કલમથી ફરમાવેલી વાતોના અમલ કરવામાં આવ્યો છે અને તે જાહેરનામું સદરહુ દીવસે પ્રસિદ્ધ કર્યું હતું.

૮૮. (૧) ૮૭ મી કલમ પ્રમાણે જાહેરનામું કહાડ્યા પછી જે શખસ બાબત તે જાહેરનામું કહાડ્યું હોય તે શખસની જંગમ મિલકત અથવા સ્થાવર મીલકત અથવા એ બંને મિલકત જમ કરવાનું ફરમાવવાને તે કારટ મુખત્યાર છે.

(૨) તે હુકમ જે જલ્લામાં કર્યો હોય તે જલ્લામાં સદરહુ શખસની કોઇ પણ મીલકત જમ કરવાનો અખત્યાર તે હુકમ ઉપરથી છે એમ સમજવું અને સદરહુ જલ્લાની બહાર સદરહુ શખસની કોઇ પણ મિલકત જમ કરવાનો અખત્યાર જે જલ્લા માજિસ્ટ્રેટ અથવા પ્રેસીડેન્સી માજિસ્ટ્રેટના જલ્લામાં સદરહુ મિલકત આવેલી હોય તે જલ્લા માજિસ્ટ્રેટ તે હુકમ પાછળ સહી કરશે એટલે તે હુકમ ઉપરથી છે એવું સમજવું.

(૩) જે મીલકત જમ કરવાનો હુકમ કર્યો હોય તે મીલકત લહેણું હોય અથવા બીજી જંગમ મીલકત હોય તો આ કલમ પ્રમાણે કરવાની જમી હેઠળ લખ્યા મુજબ કરવી એટલે:—

(અ) પકડીને; અથવા

(બ) ઉપજ વસુલ કરનાર નીમીને; અથવા

(ક) જે શખસ બાબત જાહેરનામું કહાડ્યું હોય તે શખસને અથવા તેની તરફથી કોઇને પણ સદરહુ મીલકત સ્વાધીન કરવાની મના કરવા બાબતનો લેખી હુકમ કરીને; અથવા

(૬) કાર્ટને યોગ્ય લાગે તે પ્રમાણે સદરહુ પ્રકારની સઘળી અથવા કોઇપણ બે રીતે

(૪) જે મીલકત જમ કરવાનો હુકમ કર્યો હોય તે મીલકત સ્થાવર હશે ત્યારે આ કલમ પ્રમાણે કરવાની જમી સરકારને મહેસુલ ભરનારી જમીન હોય તો જે જલ્લામાં તે જમીન આવેલી હોય તે જલ્લાના કલેક્ટરની મારફતે કરવી અને બીજી સઘળી બાબતોમાં હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે કરવી:—

(૬) કબજો લઇને; અથવા

(કે) ઉપજ વસુલ કરનાર નીમીને; અથવા

(ગ) જે શખસ બાબત જાહેરનામું કહાડ્યું હોય તે શખસને અથવા તેની તરફથી કોઇને પણ કાઠુ અથવા ચણોત આપવાની અથવા મીલકત સ્વાધીન કરવાની મના કરવા બાબતનો લેખી હુકમ કરીને; અથવા

(હ) કાર્ટને યોગ્ય લાગે તે પ્રમાણે સદરહુ પ્રકારની સઘળી અથવા કોઈ પણ બે રીતે.

(૫) જે મીલકત જમ કરવાનો હુકમ કર્યો હોય તે મીલકત જવતાં જનાવરો હશે અથવા જલ્લી નાશ થવા જેવી હશે તો કાર્ટ પોતાને યોગ્ય લાગે તે પ્રમાણે તેનું તાબડોતબ વેચાણ કરવા બાબત હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે, અને એવે પ્રસંગે તે વેચાણના આવેલા પૈસાની બવરસ્થા કાર્ટના હુકમ પ્રમાણે કરવી.

(૬) વિવાદી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાનાં ૩૬ મા બાબ પ્રમાણે નિમેલા ઉપજ વસુલ કરનારના જે અધીકાર, કામ તથા જવાબદારી હોય તેજ અધીકાર કામ તથા જવાબદારી આ કલમ પ્રમાણે નિમેલા ઉપજ વસુલ કરનારની છે એમ સમજવું.

(૭) જે સખસ આખત જાહેરનામું કહાડ્યું હોય તે સખસ જે જાહેરનામામાં લખેલી મુદતમાં હાજર ન થાય તો તે જમીવાળી મીલકત ઉપર સરકારનો વ્યવસ્થાધીકાર થશે, પણ જમીની તારીખથી ૭ મહિના પુરા થતાં સુધી તે મીલકત વેચતી નહી, પણ તે મીલકત બગડી જાય તેવી હોય અથવા તે વેચાણથી માલીકને ફાયદો થશે એમ કોર્ટની નજરમાં આવે તો એ બંને પ્રત્યે કોર્ટને જમારે યોગ્ય લાગે ત્યારે તે સદરહુ મીલકત વેચવાને મુખત્યાર છે.

૮૯, ૯૮ મી કલમની પેટાકલમ (૭) પ્રમાણે જે શખસની મીલકત ઉપર સરકારનો વ્યવસ્થાધિકાર થાય અથવા થયો હોય તે સખસ જે કોર્ટના હુકમથી તે મીલકત જપ્ત કરી હોય તે કોર્ટની આગળ અથવા જે કોર્ટના તાબા હેઠળ એવી કોર્ટ હોય તે કોર્ટની આગળ જમીની તારીખથી એ વરસમાં પોતાની મેળે હાજર થાય અથવા તેને પકડીને આજુવામાં આવે અને સદરહુ કોર્ટની ખાતરી થાય એવી રીતે તે સાબીતી આપે કે પોતાની ઉપર વારંટ બજે નહી એવા હેતુથી પોતે નાસી ગયો અથવા મંતાર્થ ગયો નહોતો અને જાહેરનામામાં લખેલી મુદતમાં હાજર થવાનું બની શકે એવી રીતે તે જાહેરનામાની ખજર પોતાને મળેલી નહોતી તો સદરહુ મીલકત અથવા જે તે વેચી હોય તો તે વેચાણનું નક્કી ઉત્પન્ન અથવા જે તે મીલકતનો ફક્ત થોડોક ભાગ વેચ્યો હોય તો તે વેચાણનું નક્કી ઉત્પન્ન તથા તે મીલકતનો બાકી રહેલો ભાગ સદરહુ જમીને લીધે થયેલો એ સધળો ખરચ તેમાંથી લીધા પછી તે સખસને સ્વાધીન કરવો.

૬—પ્રોસેસ સંબંધી બીજી કાનુનો.

૯૦. જે આખતમાં હાજર થવા સારૂ જરૂર અથવા આસેસર શીવાય બીજા કોઇપણ શખસની ઉપર સમન કહાડવાનો કોઇ કોર્ટને આ કાયદા પ્રમાણે અધિકાર હોય તેવી હરકોઇ આખતમાં તે કોર્ટ સદરહુ શખસને પકડવા સારૂ પોતાનાં કારણુ લખીને વારંટ કહાડવાને મુખત્યાર છે.

(અ) જે સદરહુ સમન કહાડતા પહેલાં અથવા તે કહાડ્યા પછી પણ તે શખસ હાજર થાય તે માટે મુકરર કરેલા વખત પહેલાં તે કોર્ટને એવું માનવાનું કારણુ જણાય કે તે શખસ નાહાશી ગયો છે અથવા તે સમન નહી માને તો; અથવા,

(બ) જે સદરહુ વખતે તે શખસ હાજર ન થાય અને તે સમન પ્રમાણે હાજર થવાનું તેનાથી બની શકે એવે વખતે સમન યોગ્ય રીતે બજાવ્યાની સાબીતી થાય અને એ પ્રમાણે હાજર નહી થયે આખત કોઇ બ્યાજબી કારણુ આપવામાં ન આવે તો.

૯૧. જે શખસને હાજર થવા સારૂ અથવા જે શખસને પકડવા સારૂ સમન અથવા વારંટ કહાડવાનો કોઇ પણ કોર્ટના પ્રમુખ અમલદારને અધિકાર હશે તે શખસ જમારે સદરહુ કોર્ટમાં હાજર હોય ત્યારે સદરહુ અમલદાર તે શખસને તે કોર્ટમાં હાજર થવા સારૂ જમીન સાથે અથવા જમીન વગર એક ખન કરી આપવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

૯૨. આ કાયદા પ્રમાણે લીધેલા કોઇ પણ ખત પ્રમાણે જે શખસ કોઈ કોર્ટની આગળ હાજર થવાને બંધાએલો હોય તે શખસ એ પ્રમાણે હાજર ન થાય ત્યારે સદરહુ કોર્ટનો પ્રમુખ અમલદાર વારંટ કહાડીને સદરહુ શખસને પકડીને પોતાની આગળ રણુ કરવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

૯૩. સમન આખત તથા વારંટ આખત તથા તે કહાડવા આખત તથા બજાવવા આખત આ બાબ માંહેના ફરમાવો આ કાયદા પ્રમાણે કહાડેલા હરએક સમનને તથા પકડવાના દરએક વારંટને બની શકે તેટલે સુધી લાયુ પડશે.

આખ ૭ મો.

ફરમાવેલો તથા બીજી જંગમ મીલકત રણુ કરવાની જરૂર પડવા સારૂ તથા ગેરબ્યાજબી રીતે કેદ કરેલા શખસોને શોધી કહાડવા સારૂ પ્રોસેસો આખત.

અ-રણુ કરવા વિશે સમન.

૯૪. (૧) જમારે કોઇ કોર્ટની અથવા કલકત્તા અને મુંબઇ એ શહેરોની હદ બહાર કોઈ જગ્યામાં જે અમલદારના હવાલામાં કોઈ 'પ્રેલીમિનારિય' હોય એવા કોઈપણ અમલદારની નજરમાં આવે

કે આ કાયદા પ્રમાણે પોતે અથવા પોતાની આગળ કોઈ પણ તપાસ અથવા ચોક્કસી અથવા ઇનસાફ અથવા ખીજી કામ ચલાવવાના કારણ સારે કોઈપણ દસ્તાવેજ અથવા ખીજી વસ્તુ રજુ કરવી જરૂરી અથવા યોગ્ય છે ત્યારે જે શખસના કબજામાં અથવા અખત્યારમાં સદરહુ દસ્તાવેજ અથવા ખીજી વસ્તુ છે એવું માનવામાં આવે તે શખસે ફલાણી વખતે અને જગ્યાએ તે દસ્તાવેજ અથવા ખીજી વસ્તુ હાજર થઈને રજુ કરવી એવો તેને સમન કરવાને સદરહુ કોરટ અથવા એવો લખેલો હુકમ કરવાને સદરહુ અમલદાર સુખત્યાર છે.

(૨) જે સખસને ફક્ત કોઈ દસ્તાવેજ અથવા ખીજી વસ્તુ રજુ કરવાનું આ કલમ પ્રમાણે ફરમાવ્યું હોય તે શખસ તે દસ્તાવેજ અથવા ખીજી વસ્તુ રજુ કરવા સારે જાતે હાજર થવાને બદલે તે સુખત્યાર મારફત રજુ કરાવે તો તે સદરહુ હુકમ પ્રમાણે ચાલ્યો છે એમ સમજવું.

(૩) આ કલમ માંહેના કોઈ પણ મજકુર ઉપરથી સને ૧૮૭૨ ના હિંદુસ્તાનના પુરાવાના આક્ટની ૧૨૩ મી તથા ૧૨૪ મી કલમોને બાંધ આવે છે અથવા તે મજકુર ટપાલ ખાતાના અથવા તાર ખાતાના અધીકારીઓના હવાલામાં કોઈ કાગળ, પોષ્ટકાર્ડ, તાર, અથવા ખીજો દસ્તાવેજ અથવા કોઈ પણ પારસલ અથવા વસ્તુ હોય તેને લાગુ પડે છે એમ સમજવું નહીં.

૯૫. (૧) જે કોઈ જલ્લા માજિસ્ટ્રેટ અથવા ચીફ પ્રેસીડેન્સી માજિસ્ટ્રેટના અથવા હાઈ કોરટના અથવા સેશન કોરટના મત પ્રમાણે સદરહુ હવાલા માંહેના કોઈ પણ દસ્તાવેજ અથવા પારસલ અથવા વસ્તુ આ કાયદા પ્રમાણે કોઈ પણ તપાસ, ચોક્કસી, ઇનસાફ અથવા ખીજી કામ ચલાવવાના કારણ સારે જાતે હોય તો, સદરહુ માજિસ્ટ્રેટ અથવા કોરટ ફરમાવે તેવા શખસને સદરહુ દસ્તાવેજ, પારસલ, અથવા વસ્તુ સ્વાધીન કરવાનું ટપાલ ખાતાના, અથવા તાર ખાતાના, જેમ હોય તેમ અધીકારીઓને ફરમાવવાને તે માજિસ્ટ્રેટ અથવા કોરટ સુખત્યાર છે.

(૨) જે ખીજા કોઈ પણ માજિસ્ટ્રેટના અથવા કોઈ પણ પોલીસ કમીશનર અથવા પોલીસના કોઈ પણ ડીપુટી સુપ્રીન્ટેન્ડન્ટના મત પ્રમાણે સદરહુ પ્રકારનો કોઈ દસ્તાવેજ અથવા પારસલ અથવા વસ્તુ સદરહુ પ્રકારના કોઈ પણ કારણ સારે જાતે હોય, તો સદરહુ જલ્લા માજિસ્ટ્રેટનો અથવા ચીફ પ્રેસીડેન્સી માજિસ્ટ્રેટનો અથવા કોરટનો હુકમ થતાં સુધી સદરહુ દસ્તાવેજની પારસલની અથવા વસ્તુની શોધ કરાવોને તે અટકાવી રાખવાનું ટપાલ ખાતાને અથવા તાર ખાતાને જેમ હોય તેમ ફરમાવવાને તે સુખત્યાર છે.

ખ-ઝાડો લેવાના વારંટ બાબત.

૯૬. (૧) જે શખસને ૯૪ મી કલમ પ્રમાણે સમન અથવા હુકમ કર્યો હોય અથવા કરવાનો અધિકાર હોય અથવા જે શખસને ૯૫ મી કલમના પહેલા પારગ્રાફ પ્રમાણે ફરમાશ કરી હોય અથવા કરવાનો અધિકાર હોય તે શખસ સદરહુ સમનમાં અથવા ફરમાશમાં ફરમાવ્યા મુજબ દસ્તાવેજ અથવા ખીજી વસ્તુ રજુ કરશે નહીં એવું માનવાનું કોઈ કોરટને કારણ હોય, ત્યારે.

અથવા સદરહુ દસ્તાવેજ અથવા ખીજી વસ્તુ ફલાણી શખસના કબજામાં છે એવું કોરટના જાણવામાં ન હોય ત્યારે,

અથવા આ કાયદા પ્રમાણે કોઈ પણ ચોક્કસી, ઇનસાફ અથવા ખીજા કામની મતલબ સામાન્ય રીતે ઝાડો લેવાથી અથવા જોવાથી સરસે એવું કોરટની નજરમાં આવે ત્યારે,

તે કોરટ ઝાડો લેવાનું વારંટ કહાડવાને સુખત્યાર છે અને જે શખસના નામનું સદરહુ વારંટ કર્યું હોય તે શખસ તે વારંટ મુજબ અને કાયદામાં આગળ કહેલા કરાવો મુજબ ઝાડો લેવાને અથવા જાળીને જોવાને સુખત્યાર છે.

(૨) ટપાલ ખાતાને અથવા તાર ખાતાના અધીકારીઓના હવાલામાં કોઈ દસ્તાવેજ પારસલ અથવા ખીજી વસ્તુ હોય તે બાબતે ઝાડો લેવાનું વારંટ આપવાનો જલ્લા માજિસ્ટ્રેટ અથવા ચીફ પ્રેસીડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ સીવાય ખીજા કોઈ માજિસ્ટ્રેટને આ કલમ માંહેના કોઈ પણ મજકુરથી અધીકાર છે એમ સમજવું નહીં.

૯૭. ફક્ત ફલાણી જગ્યાનોજ અથવા તેના ફલાણા ભાગનોજ ઝાડો લેવો અથવા જાળીને તે

એવો એવું કારણ જે પોતાને થોડાં લાગે તો વારંટમાં લખી જણાવવાને મુખત્યાર છે, અને તે વારંટ અગવવાનું કામ જે સમસને સોંપ્યું હોય તે સમસે પછી ફક્ત સદરહુ પ્રમાણે લખેલી જગ્યાનોજ અથવા ભાગનોજ ઝાડો લેવો અથવા જમને તે નોવો.

૯૮ (૧) જે કોઈ જીલ્લા માજિસ્ટ્રેટને, પેટા હુકમી માજિસ્ટ્રેટને, પ્રેસીડેન્સી માજિસ્ટ્રેટને, અથવા પહેલા વર્ગના માજિસ્ટ્રેટને ખપર મળ્યા ઉપરથી તથા તેની નજરમાં જરૂર જણાય તેવી ચોકશી કચો પછી એવું માનવાનું કારણ હોય કે ફલાણી જગા ચોરીની મીલકત મુકવા સાડ અથવા વેચવા સાડ વાપરવામાં આવે છે.

અથવા બનાવટના દસ્તાવેજો, ખોટી મોહોરો, અથવા ખોટા રટાંપ અથવા સીકા અથવા ખોટા સીકા અથવા રટાંપ બનાવવાના, અથવા ખોટા દસ્તાવેજ બનાવવાનાં હથીયારો અથવા સામાન મુકવા અથવા વેચવા અથવા બનાવવા સાડ વાપરવામાં આવે છે.

અથવા ફલાણી જગાએ કોઈ પણ બનાવટના દસ્તાવેજો ખોટી મોહોરો અથવા ખોટા રટાંપ અથવા સીકા અથવા ખોટા સીકા અથવા રટાંપ બનાવવા માટે અથવા ખોટા દસ્તાવેજ બનાવવા માટે વાપરવાના હથીયારો અથવા સામાન રાખવામાં અથવા મુકવામાં આવ્યાં છે.

તો કોનસ્ટેબલના કરતાં ઊંચા દરજ્જાના કોઈ પણ પોલીસ અમલદારને તે પોતાના વારંટથી હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે અધિકાર આપવાને મુખત્યાર છે.

(અ) જેટલી મદદ નેંધએ તેટલી મદદ લઈને સદરહુ જગામાં પેસવાને, તથા

(બ) વારંટમાં લખેલી રીતે તે જગાએ ઝાડો લેવાને; તથા

(ક) કાંઈ મિલકત, દસ્તાવેજો, મોહોરો, રટાંપ, અથવા સીકા તે જગાએ જડે, અને તે મીલકત ચોરીની છે અથવા ચેરકાયદેસર મેળવેલી છે અથવા તે દસ્તાવેજો બનાવટના છે અથવા તે મોહોરો ખોટી છે અથવા તે રટાંપ અથવા સીકા ખોટા બનાવેલા છે એવો તેને શક આવે તો તે મિલકતનો, દસ્તાવેજોનો, મોહોરોનો, રટાંપનો અથવા સીકાઓનો અને વળી સદરહુ પ્રકારના કાંઈપણ હથીયારોનો તથા સામાનનો કબજો લેવાને, તથા,

(ડ) સદરહુ મીલકત, દસ્તાવેજો, મોહોરો, રટાંપ, સીકા, હથીયારો અથવા સામાન કોઈ માજિસ્ટ્રેટની આગળ લઈ જવાને અથવા ન્યાં સુધી ચુનંદગારને માજિસ્ટ્રેટની આગળ લઈ જવામાં આવ્યો ન હોય ત્યાં સુધી તે જગ્યાએ સંભાળી રાખવાને અથવા કોઈ નીરંજન જગ્યાએ તેની બીજી રીતે વ્યવસ્થા કરવાને, તથા

(ધ) સદરહુ પ્રકારની કોઈ મીલકત ચોરીની છે અથવા બીજી રીતે ચેર કાયદેસર મેળવેલી છે અથવા સદરહુ દસ્તાવેજો અથવા મોહોરો, રટાંપ, સીકા, હથીયારો અથવા સામાન ખોટા બનાવેલા છે અથવા સદરહુ હથીયારો અથવા સામાન ખોટા સીકા અથવા રટાંપ બનાવવા માટે અથવા ખોટા દસ્તાવેજો બનાવવા માટે વાપરેલા છે અથવા વાપરવા માટે ચોંટાળેલા છે એવું જણાવવા છતાં અથવા એવો શક લાવવાને બાજબી કારણ છતાં ફલાણા શખસે સદરહુ પ્રકારની મીલકત, દસ્તાવેજો, મોહોરો, રટાંપ, સીકા, હથીયારો અથવા સામાન મુકવા, વેચવામાં અથવા બનાવવામાં અથવા રાખવામાં અંદર-ખાનેથી ભાગ લીધેલો છે એવું જણાય તેવો જે શખસ સદરહુ જગ્યાએ માલમ પડે તે સમસને પેહો-રામાં લેવાને તથા કોઈ માજિસ્ટ્રેટની આગળ લઈ જવાને.

(૨) આ કલમ માંહેના કરવો—

(અ) ખોટા સીકા બદલ,

(બ) ખોટા છે એવો શક આવેલા સીકા બદલ, અને

(ક) ખોટા સીકા બનાવવાનાં હથીયારો અથવા સામાન બદલ.

જેટલે દરજ્જે લાગુ પાડી શકાય તેટલે દરજ્જે નીચે લખેલી બાબતોને અનુક્રમે લાગુ પડશે એમ સમજવું એટલે—

(અ) સન ૧૮૮૬ ના ધાતુના પ્રતીનાણું બાબતના આકટ વિરૂદ્ધ બનાવેલા ધાતુના કકડાને, અથવા સન ૧૮૭૮ ના જળ માર્ગના કસ્ટમના આકટની ૧૬ મી કલમ મુજબ વિદ્યમાન કાળે અમ-

લમાં હોય એવી હરકાત જાહેરખબર વિરૂદ્ધ બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનમાં આણેલા ધાતુના કકડાને,
(ખ) સદરહુ પ્રમાણે બનાવેલા છે અથવા સદરહુ પ્રમાણે બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનમાં આણેલા છે
એવો શક આવેલા અથવા સન ૧૮૮૯ ના ધાતુના પ્રતીનાણું બાબતના આકટ વિરૂદ્ધ બહાર પાડ-
વાનો હરકાત છે એવા ધાતુના કકડાને, અને

(ક) સદરહુ આકટ વિરૂદ્ધ ધાતુના કકડા બનાવવાના હથીઆર અથવા સામાનને.

૯૮. જે કોરટે ઝાડો લેવાનું વારંટ કહાડ્યું હોય તે કોરટની હકુમતની સ્થાનીક શીમાની બહાર
કોઈ પણ જગાએ તે વારંટ બળવતાં જે વસ્તુએને માટે ઝાડો લેવામાં આવે તેમાંની કોઈ પણ
વસ્તુઓ જેડે ત્યારે સદરહુ વસ્તુઓ તેમજ આ કાયદામાં આગળ કહેલા હરાવો મુજબ તે વસ્તુઓની
તપાસ કરેલી દીપ તાબડતોય તે વારંટ કહાડનારી કોરટની આગળ લઈ જવી પણ સદરહુ જગા તે
કોરટ કરતાં જે માજિસ્ટ્રેટને તે જગામાં હકુમત હોય તે માજિસ્ટ્રેટની વધારે નજીક હોય તો તે દીપ
અને તે વસ્તુઓ સદરહુ માજિસ્ટ્રેટની આગળ તાબડતોય લઈ જવી અને જે વિરૂદ્ધ પકડું પાકુ કારણ
ન હોય તો સદરહુ માજિસ્ટ્રેટે હુકમ કરીને તે દીપ તથા વસ્તુઓ સદરહુ કોરટની પાસે લઈ
જવાનો આધિકાર આપેલો.

૬-જેરબ્યાજબી રીતે કેદ કરેલા રાખસોની શોધ કરવા બાબત:

૧૦૦. જે કોઈ પણ પ્રેસીડેન્સી માજિસ્ટ્રેટને અથવા પહેલા વર્ગના માજિસ્ટ્રેટને અથવા પેટા-
હુકડી માજિસ્ટ્રેટને એવું માનવાનું કારણ હોય કે કોઈ પણ રાખસને એવી રીતે અટકાયતમાં રાખ્યો છે
કે જેથી કરીને એ પ્રમાણે અટકાયતમાં રાખવાનું કૃત્ય ચુનોહ થાય છે તો ઝાડો લેવાનું વારંટ કહા-
ડવાને તે મુખત્યાર છે; અને જે સખસના નામનું તે વારંટ કહાડવામાં આવે તે સખસને સદરહુ
પ્રમાણે કેદ કરેલા સખસ માટે ઝાડો લેવાનો અધિકાર છે અને તે વારંટ મુજબ સદરહુ ઝાડો લેવો
અને જે તે સખસ જેડે તો તેને કોઈ માજિસ્ટ્રેટની આગળ તાબડતોય લઈ જવો. અને તે કામની
હકીકત ઉપરથી યોગ્ય જણાય એવો હુકમ તે માજિસ્ટ્રેટ કરવો.

૭-ઝાડો લેવા સંબંધી સામાન્ય હરાવો.

૧૦૧. ૪૩ મી, ૭૫ મી, ૭૭ મી, ૭૯ મી, ૮૨ મી, ૮૩ મી, અને ૮૪ મી, કલમોના હરાવો
જેટલે સુધી બની શકે તેટલે સુધી ૬૬ મી, ૬૮ મી અથવા ૧૦૦મી કલમ પ્રમાણે કહાડેલાં સઘળાં
ઝાડો લેવાનાં વારંટોને લાગુ છે એવું સમજવું.

૧૦૨. (૧) આ બાબ પ્રમાણે જે જગ્યા ઝાડો લેવાને અથવા જમને જોવાને પાત્ર હોય તે
જગ્યા બંધ હોય ત્યારે જે સખસ તે જગ્યામાં રહેતો હોય અથવા જે સખસના હવાલામાં તે જગ્યા
હોય તે સખસે વારંટ બળવનારા અમલદારની અથવા બીજા સખસની માગણી ઉપરથી તથા વારંટ
રજુ કર્યા ઉપરથી તે અમલદારને અથવા બીજા સખસને તે જગ્યાની ચાર વગર હરકતે જવા દેવો
તથા ત્યાં શોધ કરવો, જેમ સહેલ પડે તેવા સઘળા ઘટતા ઉપાયો કરી દેવા.

(૨) જે સદરહુ જગ્યાની અંદર સદરહુ પ્રમાણે જવા દેવામાં ન આવે, તો વારંટ બળવનારા
અમલદાર અથવા બીજા સખસ ૪૮ મી કલમથી કરાવેલાં રીતે ચાલવાને મુખત્યાર છે.

(૩) જ્યારે સદરહુ જગ્યાની અંદર અથવા સદરહુ જગ્યાની પાસે હોય એવો કોઈપણ સખસ જે
વસ્તુનો શોધ કરવો નંદાએ એવી કોઈપણ વસ્તુ પોતાના શરીર ઉપર સંતાડે છે. એવો વ્યાજબી શક
આવે ત્યારે સદરહુ સખસનો ઝાડો લેવાને અધિકાર છે, જે એવો સખસ કોઈ બાયડી હોય તો પર મી
કલમ માંહેના હુકમ પ્રમાણે અમલ કરવો નંદાએ.

૧૦૩ (૧) આ બાબ પ્રમાણે ઝાડો લેતા પહેલાં ઝાડો લેવા જનારા અમલદારે અથવા બીજા
સખસે જે જગ્યાનો ઝાડો લેવો હોય તે જગ્યા જે લતામાં આવેલી હોય તે લતાના બે અથવા વધારે
આખરદાર રહેવાથીએને ઝાડો લેતી વખતે હાજર રહેવા તથા તે જોવા સાક્ષી બોલાવવા.

(૨) તે ઝાડો તેઓની સમક્ષ લેવો, અને તે ઝાડો લેતી વખતે જમ કરેલી સઘળી ચીજોની તથા
જે જે જગ્યાએ તે ચીજો જડી હોય તે તે જગ્યાઓની એક દીપ સદરહુ અમલદારે અથવા બીજા
સખસે તપાસ કરતી અને તેની ઉપર સદરહુ સાંદોએ સહી કરતી પણ આ કલમ પ્રમાણે લેવાતો

આડે ભેનારા કોષ પશુ સખસને કોરટે ખસુસ સમન કર્યો નહી હોય તો તેને કોરટમાં સાહેદ લખાવ હાજર થવાનું ફરમાવવું નહીં.

(૩) આડે લેવાની જગાનો ભોગવટો કરનારને અથવા તેની તરફથી કોષ સખસને દરએક પ્રસંગે આડે લેવાતો હોય ત્યારે હાજર રહેવા દેવો, અને સદરહુ ભોગવટો કરનારો અથવા સદરહુ સખસ કહે એટલે તેને આ કલમ પ્રમાણે તત્પર કરેલી ટીપની એક નકલ સદરહુ સાહેદોની સહી કરાવીને સ્વાધીન કરવી.

(૪) ન્યારે કોષ સખસનો ૧૦૨ છ કલમની પેટા કલમ (૩) પ્રમાણે આડે લેવામાં આવે ત્યારે કખજમાં લીધેલી વસ્તુઓની એક ટીપ તૈયાર કરવી અને તેની નકલ તે સખસ માગે તો આપવી.

ઇ—પરચુરણ.

૧૦૪. આ કાયદા પ્રમાણે પોતાની આગળ રણુ કરેલા હરકોઈ દસ્તાવેજને અથવા બીજી વસ્તુને ચોગ્ય ધારે તો અટકાવી રાખવાને હરકોઈ કોરટ મુખત્યાર છે.

૧૦૫. જે જગાનો આડે લેવા સાફ વારંટ કહાડવાનો પોતાને અખત્યાર હોય, તે જગાનો આડે પોતાની સમક્ષ લેવાનું ફરમાવવાને હરકોઈ માજીસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે.

આખ ૮ મો.

ગુન્હા અટકાવવા આખત.

સુલેહ રાખવા સાફ તથા સારી રીતે ચાલવા સાફ તારણ આખત.

અ—ગુનોહુ કયા ઉપરથી સુલેહ સાફ તારણ.

૧૦૬ (૧) ન્યારે હંગામે, દુમ્મો અથવા સુલેહનો લંગ કરવાનું અથવા તેમાં મદદગારી કરવાનું અથવા તેમ કરવાના સાફ ધરાદાયી હથીઆરવાળા માણસોને એકલા કરવાનું અથવા કાયદા વિરુદ્ધ બીજા ઉપાયો કરવાનું અથવા સાપરાધ લમટી આપવાનું તહોમત જે સખસની ઉપર આવ્યું હોય તે સખસની ઉપર કોષ હાઇકોરટની આગળ, સેશનકોરટની આગળ અથવા પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટની, જિલ્લા માજીસ્ટ્રેટની, પેટા ટુકડી માજીસ્ટ્રેટની, અથવા પહેલા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટની કોરટ આગળ તે ગુન્હો કરે.

અને તે કોરટનો એવો અભીપ્રાય હોય કે, સુલેહ રાખવા સાફ ખત કરીને આપવાનું સદરહુ સખસને ફરમાવવા જરૂર છે.

ત્યારે સદરહુ કોરટ તે સખસની ઉપર શિક્ષાનો હુકમ કરતી વખતે ત્રણ વરસ કરતાં વધતી ન હોય એવી જે મુદત તે કોરટ મુકરર કરવાનું ચોગ્ય ધારે તે મુદત સુધી સુલેહ રાખવા સાફ જામીન સાથે કે વગર જામીને, તેની રિયલિને ઘટતી રકમનું ખત કરી આપવાનો તે સખસને હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) અપીલ ઉપરથી અથવા બીજી કોઈ રીતે જે ગુન્હો સાખીત થયાનો ઠરાવ રદ થાય તો એ પ્રમાણે કરી આપેલું ખત રદ થશે.

(૩) તેમજ આ વખત મુજબ હુકમ, કોષ પશુ એપેલેટ કોરટને અથવા હાઇકોરટ ન્યારે પોતાની તપાસણીના અધિકાર ચલાવતી હોય ત્યારે તેને કરવાનો અખતીયાર છે.

બ—બીજા કામેમાં સુલેહ રાખવા સાફ સારી રીતે ચાલવા સાફ તારણ.

૧૦૭. (૧) ન્યારે કોષ પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટને, જિલ્લા માજીસ્ટ્રેટને, પેટા ટુકડી માજીસ્ટ્રેટને અથવા પહેલા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટને એવી ખખર મળે કે ફલાણુ સખસ સુલેહનો લંગ કરશે અથવા લોકની સમાધાનીનો લંગ કરશે એવો સંભવ છે અથવા જેથી સુલેહનો લંગ થયું કરીને થાય અથવા લોકની સમાધાનીનો ધણું કરીને લંગ થાય એવું કોઈ પશુ ગેરબાજબી કામ કરશે એવો સંભવ છે ત્યારે એક વરસ કરતાં વધતી ન હોય એવી જે મુદત સદરહુ માજીસ્ટ્રેટ મુકરર કરવાનું ચોગ્ય ધારે તે મુદત સુધી સુલેહ રાખવા સાફ જામીન સાથે કે વગર જામીને એક ખત કરી આપવાનો હુકમ સદરહુ સખસને દા સાફ ન કરવો નોંધવો તેનું કારણ બતાવવાનું તે સખસને આ કાયદામાં આગળ ઠરાવેલી રીતે ફરમાવવાને સદરહુ માજીસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે.

(૨) જે શખસની સામે ખચર આપી હોય તે શખસ અથવા જે જગ્યાએ સુલેહનો ભંગ અથવા શીશાદ થવાની ધારતી હોય તે જગ્યા એવા માલજેટની હકુમતની સ્થાનીક હદમાં ન હોય તો આ કલમ પ્રમાણે કામ ચલાવવામાં આવશે નહીં, અને કોઈ પણ દામ ચીક પ્રેસીડેન્સી માલજેટ અથવા જીલ્લા માલજેટ સીવાય બીજા કોઈ માલજેટની આગળ ચલાવવું નહિ; પણ જે શખસની સામે ખચર આપી હોય તે શખસ તથા જે જગ્યામાં સુલેહનો ભંગ અથવા શીશાદ થવાની ધારતી હોય તે જગ્યા એવા માલજેટની હકુમતની સ્થાનીક હદમાં હોય તો તે માલજેટની આગળ કામ ચલાવવાને હરકત નથી.

(૩) કલમ (૧) પ્રમાણે કામ ચલાવવાનો જે માલજેટને અધિકાર ન હોય તે માલજેટને એવું માનવાનું કારણ હોય કે ફલાણો શખસ સુલેહનો ભંગ અથવા લોકની સમાધાનીનો ભંગ અથવા જેથી સુલેહનો ભંગ અથવા લોકની સમાધાનીનો ભંગ ધણું કરીને થાય એવું કોઈ ગેરબ્યાખી કામ કરશે એવો સંભવ છે, અને સદરહુ સખસને પહેરામાં અટકાવી રાખ્યા વગર બીજી રીતે તે સુલેહનો ભંગનો અટકાવ થઈ શકવાનો નથી ત્યારે (જે તે શખસ પહેરામાં અથવા કોરટની આગળ આવી ચુકયો ન હોય તો) તેને પકડવા માટે પોતાનાં કારણો લખીને વારંટ ફલાડવાનો તથા તે સુકદમાંની તબવીબ કરવાનો જે માલજેટને અધિકાર હોય તેની આગળ તે શખસને પોતાના કારણોની યાદીની એક નકલ સહીત મોકલવાનો, સદરહુ માલજેટને અથવા કોરટને અધિકાર છે.

(૪) આ કલમ પ્રમાણે જે માલજેટની આગળ કોઈ શખસને મોકલ્યો હોય તે માલજેટ આ કાયદામાં આગળ કહેલી મોકલી પુરી થતા સુધી પોતાની નજરમાં આવે તો તે શખસને અટકાવી રાખવાને મુખત્યાર છે.

૧૦૮ ન્યારે ન્યારે કોઈ ચીફ પ્રેસીડેન્સી માલજેટને, જીલ્લા માલજેટને અથવા આ અર્થે સ્થાનીક સરકારે વીશેષ રીતે અધિકાર આપેલ પ્રેસીડેન્સી માલજેટને અથવા પહેલા વર્ગના માલજેટને એવી ખચર મળે કે પોતાની હકુમતની સ્થાનીક હદમાં એવો કોઈ શખસ છે કે જે એવી હદની અંદર અથવા બહાર મોટાથી અથવા લખીને--

(અ) જે કોઈ પણ દગાબોર મજકુર પ્રસીધ કરવાથી હિંદુસ્તાનના ફાજદારી કાયદાની કલમ ૧૨૪ અ મુજબ શિક્ષાને પાત્ર થવાય છે તેવો મજકુર, અથવા.

(બ) જે કોઈ મજકુર પ્રસીધ કરવાથી હિંદુસ્તાનના ફાજદારી કાયદાની કલમ ૧૫૩ અ મુજબ શિક્ષાને પાત્ર થવાય છે એવો મજકુર, અથવા.

(ક) કોઈ જડજ સંબંધી જે મજકુર હિંદુસ્તાનના કાયદા મુજબ સાપરાધ ધમકી જેવો અથવા આખરૂ લેવા જેવો થાય તે મજકુર ફેલાવે છે અથવા ફેલાવવાની કોશીસ કરે છે અથવા ફેલાવવામાં કોઈ પણ રીતે મદદગારી કરે છે, ત્યારે ત્યારે એક વરસ કરતાં વધતી ન હોય એવી જે મુદત સદરહુ માલજેટ મુકરર કરવાનું દુસ્ત ધારે તે મુદત સુધી સારી રીતે ચાલવા સાફ, જામીનો સાથે અથવા વગર જામીને, એક ખત કરી આપવાનો હુકમ સદરહુ શખસને શા સાફ નહીં કરવો જોઈએ તેનું કારણ બતાવવાનું તે શખસને (આ કાયદામાં ફરવેલી રીતે) ફરમાવવાને સદરહુ માલજેટ મુખત્યાર છે.

સને ૧૮૬૭ના પ્રેસ બાયત તથા જુકો નોધવા બાયતના આકટમાં લખેલી કાનુનો મુજબ નોંધેલા અથવા તેને અનુસરીને જાપેલા અથવા પ્રસિદ્ધ કરેલા કોઈ પણ લખાણના એડીટર, માલીક, જાપનાર, અથવા પ્રસીધ કરનાર સાથે આ કલમની રૂએ કોઈ પણ કામ, ગવરનર જનરલ ઇનકાઉંસીસન, સ્થાનીક સરકારના, અથવા આ અર્થે ગવરનર જનરલ ઇનકાઉંસીસે અધીકાર આપેલા કોઈ અમલદારના હુકમ વગર અથવા તેના અધિકાર વગર ચલાવવું નહીં.

૧૦૯. ન્યારે ન્યારે કોઈ પ્રેસીડેન્સી માલજેટને, જીલ્લા માલજેટને, પેટા હુકડી માલજેટને અથવા પહેલા વર્ગના માલજેટને એવી ખચર મળે.

(અ) કે કોઈ પણ શખસ સદરહુ માલજેટની હકુમતની સ્થાનીક હદમાં પોતાની હાજરી છુપાવવાને પુરવોપાય કરે છે અને સદરહુ શખસ કોઈ મુન્ડો કરવાના હેતુથી આવા ઉપાયો કરે છે એવું માનવાનું કારણ છે અથવા.

(બ) સદરહુ હદમાં એવો કોઈ શખસ છે કે જેની પાસે મુજરાનનું કોઈ પણ સાધન રેખાનું.

નથી અથવા જે પોતાને વિશે કાંઈ ખાતરી હાયક હકીકત કહી શકતો નથી, ત્યારે ત્યારે એક વરસ કરતાં વધતી ન હોય એવી જે મુદત સદરહુ માજીસ્ટ્રેટ મુકરર કરવાનું દુરસ્ત ધારે તે મુદત સુધી સારી રીતે ચાલવા સારૂ જમીનો સાથે એક ખત કરી આપવાનો હુકમ સદરહુ સખસને શા સારૂ નહીં કરવો જોઈએ તેનું કારણ બતાવવાનું તે સખસને આ કાયદામાં આગળ ઠરાવેલી રીતે ફરમાવવાને સદરહુ માજીસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે.

૧૧૦. જ્યારે કોઈ પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટને, જિલ્લા માજીસ્ટ્રેટને, અથવા પેટા તુકડી માજીસ્ટ્રેટને અથવા પહેલા વર્ગના જે માજીસ્ટ્રેટને સ્થાનિક સરકારે આ ખાખત વિશેષે કરીને અધીકાર આપ્યો હોય તે માજીસ્ટ્રેટને એવી ખબર મળે કે પોતાની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં ફલાણુ શખસને.

(અ) અપહરણ કરવાની, ધર ફેડવાની, અથવા ચોરી કરવાની ટેવ છે. અથવા.

(બ) ફલાણી મીલકત ચોરીની છે એમ જાણીને ચોરીની મીલકત લેવાની ટેવ છે. અથવા

(ક) ચોરાનું સંરક્ષણ કરવાની અથવા તેઓને આશરો આપવાની અથવા ચોરીની મીલકતની બ્યવસ્થા કરવાના કામમાં અથવા તે સંતાડવાના કામમાં મદદ કરવાની ટેવ છે, અથવા

(ડ) બીગાડ કરવાની અથવા જખરાખથી કાઢડવાનો ગુન્હો, ઠગવાનો ગુન્હો, શંકિ, ચલણી નોટો અથવા સ્ટાંપ ખોટા બનાવવાનો ગુન્હો કરવાની અથવા તેમ કરવાની ફારીશ કરવાની ટેવ છે, અથવા

(ઇ) સુલેહનો ભંગ થાય એવા ગુન્હા કરવાની, અથવા ગુન્હાની ફારીશ કરવાની, અથવા એવા ગુન્હા કરવામાં મદદગારી કરવાની ટેવ છે, અથવા.

(ફ) તારણ વગર છુટો મુકવામાં આવે તો લોકોને જોખમ પહોંચવાનો સંભવ છે એટલો તે મરણી તથા ભયંકર છે.

ત્યારે ત્રણ વરસ કરતાં વતી ન હોય એવી જે મુદત સદરહુ માજીસ્ટ્રેટ મુકરર કરવાનું દુરસ્ત ધારે તે મુદત સુધી સારી રીતે ચાલવા સારૂ જમીનો સાથે, એક ખત કરી આપવાનો હુકમ સદરહુ શખસને શા સારૂ નહીં કરવો જોઈએ તેનું કારણ બતાવવાનું તે શખસને આ કાયદામાં આગળ ઠરાવેલી રીતે ફરમાવવાને સદરહુ માજીસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે.

૧૧૧. જે કામોમાં રાણીની વિલાયતી રૈયતની તજવીજ સને ૧૮૭૪ ના યુરોપીયન વેમનસી આક્ટ પ્રમાણે થઈ શકતી હોય તે કામોમાં તે રૈયતને ૧૦૯ મી તથા ૧૧૦ મી કલમના ઠરાવો લાયુ નથી.

૧૧૨. જ્યારે ૧૦૭ મી ૧૦૮ મી ૧૦૯ મી, અથવા ૧૧૦ મી કલમ પ્રમાણે ચાલનારા કોઈ માજીસ્ટ્રેટને સદરહુ કલમ પ્રમાણે કારણ બતાવવાનું કોઈ પણ શખસને ફરમાવવાની જરૂર લાગે ત્યારે તેણે એક લેખી હુકમ કરીને તેમાં જે ખબર મળી હોય તેનો સાર તથા કેટલી રકમનું ખત કરી આપવું તે તથા કેટલી મુદત સુધી તે અમલમાં રહેશે તે, તથા જમીન (જોખતા હોય તો) કેટલા કેવા પ્રકારના, અને કયા વર્ગના જોખએ તે જણાવવું.

૧૧૩. જે શખસની ખાખતમાં સદરહુ હુકમ કર્યો હોય તે શખસને કોરટમાં હાજર હોય નો તે હુકમ તેને વાંચી સંભળાવવો અથવા તે કહે તો તે હુકમનો સાર તેને સમજાવવો.

૧૧૪. જે સદરહુ શખસ કોરટમાં હાજર ન હોય તો માજીસ્ટ્રેટ સમન કહાડીને તે સખસને કોરટની આગળ હાજર થવાનું ફરમાવવું અથવા, જ્યારે સદરહુ શખસ પેહરામાં હોય ત્યારે માજીસ્ટ્રેટ વારંટ કહાડીને જે અમલદારના પેહરામાં તે શખસ હોય તેને એવું ફરમાવવું કે એને કોરટની આગળ આણું

પણ એવું ઠરાવું છે કે જ્યારે કોઈ પોલીસ અમલદારના રીપોર્ટ ઉપરથી અથવા બીજી ખબર ઉપરથી (તે રીપોર્ટનો અથવા ખબરનો સાર માજીસ્ટ્રેટ દક્તરમાં લખવો) સદરહુ માજીસ્ટ્રેટને એવું જણાય કે સુલેહનો ભંગ થવાની બીક રાખવાનું કારણ છે અને તે સદરહુ શખસને તુરત પકડાય વગર બીજી રીતે તે સુલેહના ભંગનો અટકાવ થઈ શકશે નહીં તો તે માજીસ્ટ્રેટ તેને પકડવા સારૂ ગમે તે વખતે વારંટ કહાડવાને મુખત્યાર છે.

૧૧૫. ૧૧૪ મી કલમ પ્રમાણે કહાડેલા દરેક સમન અથવા વારંટની સાથે ૧૧૨ મી કલમ પ્રમાણે કરેલા હુકમની એક નકલ મોકલવી અને જે સખસને સદરહુ સમન પહોંચાડવામાં આવે અથવા જે શખસને વારંટ પ્રમાણે પકડવામાં આવે તે શખસને તે સમન પહોંચાડનારા અથવા તે વારંટ બજાવનારા

વનારા અમલદારે સદરહુ નકલ આપવી.

૧૧૬. સુલેહ રાખવા સારૂ ખત કરી આપવાનો હુકમ થા સારૂ નહી કરવો જોઈએ તેનું કારણ બતાવવા જે સખસને ફરમાવ્યું હોય તેને જે માજીસ્ટ્રેટને પુરતું કારણ જણાય તો જાતે હાજર થવાનું આદેશ કરવાનો તે માજીસ્ટ્રેટને અધિકાર છે તથા કોઈ પક્ષીકર મારફતે હાજર થવાની પરવાનગી આપવાને તે માજીસ્ટ્રેટને અધિકાર છે.

૧૧૭ (૧) જે શખસ ફોરતમાં હાજર હોય તે સખસને ૧૧૨ મી કલમ પ્રમાણે કરેલા હુકમ ૧૧૩ મી કલમ પ્રમાણે વાંચી સંભળવો હોય અથવા સમગળવો હોય અથવા કોઈ પણ શખસ ૧૧૪ મી કલમ પ્રમાણે કહાડેલા સમનની રૂબરૂ માજીસ્ટ્રેટની આગળ હાજર થાય અથવા તે કલમ પ્રમાણે કહાડેલા વારંટની બળવણી કરીને તેને માજીસ્ટ્રેટની આગળ આપવો હોય ત્યારે જે ખખરને આધારે આપ્યો હોય તે ખખર ખરી છે કે નહી તે વીશે માજીસ્ટ્રેટ ચોકસી કરવી અને જે જાણતી પુરાવાની જરૂર જણાય તે લેવો.

(૨) જ્યારે સદરહુ હુકમમાં સુલેહ રાખવા સારૂ તારણ માગ્યું હોય ત્યારે સમનના મુકદમામાં ઇન્સાફ ચલાવવા સારૂ અને પુરાવા લખી રાખવા સારૂ આ કાયદામાંના મુકદમામાં ઇન્સાફ ચલાવવા સારૂ અને પુરાવા લખી રાખવા સારૂ આ કાયદામાં આગળ જે રીત કહી છે તે રીતે બની શકે તેટલે સુધી સદરહુ ચોકસી કરવી અને જ્યારે સદરહુ હુકમમાં સારી રીતે ચાલવા સારૂ તારણ માગ્યું હોય ત્યારે વારંટના મુકદમામાં ઇન્સાફ થવા સારૂ પુરાવા લખી રાખવા સારૂ આ કાયદામાં આગળ જે રીત કહી છે તે રીતે બની શકે તેટલે સુધી સદરહુ ચોકસી કરવી પણ એમાં તોહમતનામું તઈયાર કરવાની જરૂર નથી.

(૩) આ કલમના કારણ સારૂ કોઈ શખસને ગુન્હો કરવાની ટેવ છેએ વાત (તેની) સાધારણ લૌકિક સંબંધી પુરાવા આપીને અથવા બીજી કોઈ રીતે સાબીત કરવાનો અધિકાર છે.

(૪) ચોકસી ચાલેલા પ્રકરણમાં એ અથવા વધારે શખસોને એકઠા સામેલ હોય ત્યારે તેમનો નિકાલ માજીસ્ટ્રેટને બ્યાજબી લાગે તે પ્રમાણે એકજ ચોકસી અથવા જુદી જુદી ચોકસી કરીને કરવો.

૧૧૮. જે શખસની બાબતમાં સદરહુ ચોકસી કરી હોય તે શખસે સુલેહ રાખવા સારૂ અથવા સારી રીતે ચાલવા સારૂ જેમ હોય તેમ જામીન સાથે કે વગર જામીને ખત કરી આપવું જરૂરનું છે એવું જે સદરહુ ચોકસી ઉપરથી સાબીત થાય તો માજીસ્ટ્રેટ તે મુજબ હુકમ કરવો. તારણ માગતા પહેલાં પણ એવું કરાવેલું છે કે:-

પરેલું—૧૧૨ મી કલમ પ્રમાણે કરેલા હુકમમાં જે પ્રકારનું જે રકમનું અથવા જે મુદતનું તારણ કહ્યું હોય તેથી જુદા પ્રકારનું અથવા વતી રકમનું અથવા વતી મુદતનું તારણ આપવાનો કોઈ પણ શખસને હુકમ કરવો નહી.

બીજું—દરેક ખતની રકમ તે કામની હકીકત ઉપર ઘટતું ધ્યાન આપીને મુકરર કરવી અને તે અતીશે ભારે હોવી નહી જોઈએ.

ત્રીજું—જે શખસ સંબંધી ચોકસી કરવામાં આવે તે શખસ સગીર હોય ત્યારે તેના જામીનોએજ ખત કરી આપવું.

૧૧૯. જે શખસની બાબતમાં ૧૧૭ મી કલમ પ્રમાણે ચોકસી કરી હોય તે શખસે સુલેહ રાખવા સારૂ અથવા સારી રીતે ચાલવા સારૂ જેમ હોય તેમ ખત કરી આપવું જરૂરનું છે, એવું સદરહુ ચોકસી ઉપરથી સાબીત ન થાય તો માજીસ્ટ્રેટ દફતરમાં તેની મતલબની નોંધ કરવી, અને જે સદરહુ શખસને ફક્ત ચોકસીનાં કારણ સારૂ પેરામાં રાખેલા હોય તો તેને છુટો કરવો, અથવા જે સદરહુ શખસને પેરામાં રાખેલા નહી હોય તો તેને છોડી મુકવો.

કે. તારણ આપવાનો હુકમ કર્યા પછી સવળી બાબતમાં કામ ચલાવવા બાબત.

૧૨૦. જે શખસની બાબતમાં ૧૦૬ ઠી અથવા ૧૧૮ મી કલમ પ્રમાણે તારણ આપવાનો હુકમ કર્યો હોય તે શખસની ઉપર સદરહુ હુકમ કર્યો હોય તે વખત જે કેદની શીક્ષાનો હુકમ કર્યો હોય, અથવા કેદની શીક્ષા તે ભોગવતો હોય તો જે મુદત સુધી સદરહુ તારણ આપવું હોય તે મુદત સદરહુ

સીક્ષાના હુકમની મુદત પુરી થએથી શરૂ થવી જોઈએ.

બીજા કામેમાં સદરહુ મુદત માછલેટ પુરતા કારણસર મોટી તારીખ ન કરાવે તો તે હુકમની તારીખે શરૂ થવી જોઈએ.

૧૨૧. જે ખત સદરહુ પ્રકારના કોષ્ટ શખસે કરી આપવાનું હોય તે ખતમાં પ્રસંગ પ્રમાણે સુલેહ રાખવી અથવા સારી રીતે ચાલવું એ પ્રમાણે તે શખસને બાંધી લેવો. અને સારી રીતે ચાલવા આખત ખત હોય તો કેદની શિક્ષા કરવા લાયક કોષ્ટ પણ ચુનોઈ કરવાથી અથવા કરવાની કોશીશ કરવાથી અથવા કરવામાં મદદગારી કરવાથી; પછી તે ચુનોઈ ગમે તે ઠેકાણે બને, તે ખતની ચરત પુરી એમ સમજવું.

૧૨૨. આ બાબ પ્રમાણે આપવા માંડેલો કોષ્ટ પણ જમીન ન લાયક શખસ છે એ સખખ ઉપરથી તેને નાકબુલ કરવાનો અધિકાર માછલેટને છે પણ તે માછલેટે તેમ કરવાનાં કારણો દર્શાવતાં લખવાં.

૧૨૩. (૧) ૧૦૬ ઠી અથવા ૧૧૮ મી કલમ પ્રમાણે તારણ આપવાનો જે શખસને હુકમ કર્યો હોય તે શખસ જે મુદત સુધી તારણ આપવાનું હોય તે મુદત જે તારીખે શરૂ થતી હોય તે તારીખે અથવા તે પહેલાં જે સદરહુ તારણ ન આપે તો આનીજ હેઠળ લખેલા પ્રસંગે ખારેજ કરીને સદરહુ મુદત પુરી થતાં સુધી, તે શખસને તુરંગમાં મોકલવો અથવા તે અગાઉથીજ તુરંગમાં હોય તો તેને તુરંગમાં અટકાવી રાખવો. એ પ્રમાણે તુરંગમાં મોકલવો અથવા અટકાવી રાખવો, તે સદરહુ મુદત પુરી થાય ત્યાં સુધી અથવા તારણ માગવાનો હુકમ કરનારી કોર્ટને અથવા માછલેટને સદરહુ મુદતની અંદર તે તારણ આપે ત્યાં સુધી તેને તુરંગમાં મોકલવો જોઈએ, અથવા અટકાવી રાખવો જોઈએ.

(૨) જ્યારે એક વરસ કરતાં વધતી મુદત સુધી તારણ આપવાનો સદરહુ શખસને કોષ્ટ માછલેટે હુકમ કર્યો હોય ત્યારે જે સદરહુ શખસ ઉપર કલા મુજબ તારણ ન આપે તો તે માછલેટે વારંટ કહાડીને એવું ફરમાવવું કે સેસન કોર્ટનો હુકમ થતાં સુધી અથવા સદરહુ માછલેટે પ્રેસીડેન્સી માછલેટે હોય તો કોષ્ટ કોર્ટનો હુકમ થતાં સુધી તે શખસને તુરંગમાં અટકાવી રાખવો અને બની શકે તેટલી તાઢિ તે કામ સદરહુ કોર્ટની આગળ રજુ કરવું.

(૩) સદરહુ કોર્ટ તે કામ તપાસીને કોષ્ટ પણ વધારે ખર્ચ અથવા પુરાવો પોતાને જરૂરનો લાગે તે સદરહુ માછલેટે પાસેથી માગીને તે તે કામમાં પોતે દુસ્ત ધારે તેવો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે પણ એવું કરાવ્યું છે કે તારણ નહીં આપવા બાબત કોષ્ટ પણ સખસને કેદ કર્યો હોય તો તે કેદની મુદત ત્રણ વરસ કરતાં વધતી હોવી ન જોઈએ.

(૪) જે તે તુરંગ જે અમલદારના હવાલામાં હોય તે અમલદારને તારણ આપવાને કહાડવામાં આવે તો, તેણે એકદમ તે બાબત સદરહુ હુકમ કરનારી કોર્ટ તરફ અથવા માછલેટે તરફ મુખરરી જોઈએ અને સદરહુ કોર્ટના અથવા માછલેટના હુકમની રાહ જોવી જોઈએ.

(૫) સુલેહ રાખવા સાથે તારણ નહીં આપવા બાબત કેદ આજ્ઞાન હોવી જોઈએ.

(૬) સારી રીતે ચાલવા સાથે તારણ નહીં આપવા બાબત કેદ દરેક કામમાં કોર્ટ અથવા માછલેટે ફરમાવે તે પ્રમાણે સખત મજૂરી સાથે અથવા આશન થઈ શકે.

૧૨૪. (૧) જ્યારે જ્યારે જલ્લા માછલેટનો અથવા કોષ્ટ પ્રેસીડેન્સી માછલેટનો એવો ખત હોય કે આ બાબ પ્રમાણે તારણ નહીં આપવા બાબત કેદ કરેલા કોષ્ટપણ સખસને છુટા કરવાથી લોકને અથવા કોષ્ટપણ બીજા શખસને જોખમ પહોંચશે નહીં ત્યારે તે સદરહુ શખસને છુટા કરવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે પછી તે સખસને કેદ કરવાનો હુકમ તેણે પોતે કરેલો હોય કે પોતાના હોદ્દા ઉપર અગાઉ જે અમલદાર હોય તેણે કરેલો હોય કે કોષ્ટ તાબા મહિના માછલેટે કરેલો હોય તોપણ.

(૨) આ બાબ પ્રમાણે તારણ નહીં આપવા બાબત કોષ્ટ પણ સખસને કેદ કર્યો હશે ત્યારે સ્પષ્ટ પ્રેસીડેન્સી માછલેટે, અથવા જલ્લા માછલેટે (પોતાની કોર્ટ કરતાં કોષ્ટ વરિષ્ટ કોર્ટે સદરહુ હુકમ કર્યો ન હોય તે પ્રસંગે) તારણની રકમ અથવા જમીનોની સંખ્યા અથવા તારણ જે મુદતને માટે આજ્ઞા હોય તે મુદત કમી કરવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૩) જ્યારે જ્યારે જીલ્લા માજીસ્ટ્રેટનો અથવા કોર્ટ ચીફ પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટનો એવો મત હોય કે આ બાબ પ્રમાણે તારણ નહીં આપવા બાબત સેશનકોર્ટના અથવા હાઇકોર્ટના હુકમ પ્રમાણે કેદ કરેલા કોઈ પણ શખસને સદરહુ જોખમ વગર છુટો કરી શકાય એવું છે ત્યારે ત્યારે સદરહુ માજીસ્ટ્રેટ પ્રસંગ પ્રમાણે સેશન કોર્ટના અથવા હાઇકોર્ટના હુકમ સાથે તે કામનો તુરત રીપોર્ટ કરવો અને સદરહુ કોર્ટ દુરસ્ત ધારે તો તે સદરહુ શખસને છુટો કરવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

૧૨૫. ચીફ પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા જીલ્લા માજીસ્ટ્રેટ પોતાના જીલ્લામાંની જે કોર્ટ પોતાની કોર્ટથી ચઢતા દરજ્જાની હોય તેવી કોર્ટના હુકમથી સુલેહ રાખવા સાથે અથવા સારી ચાલવ્યથા સાથે જે ખત આ બાબ પ્રમાણે કરી આપ્યું હોય તે ખત પાકાં કારણો સાથે ગમે તે વખતે રદ કરવાને મુખત્યાર છે. તે કારણો દફતરમાં લખવા.

૧૨૬. (૧) કોર્ટ પણ શખસની સુલેહ ભરેલી અથવા સારી ચાલ માટે બીજાને જે શખસ જમીન થયો હોય તે શખસ કોઈ કોઈ પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટની, જીલ્લા માજીસ્ટ્રેટની, પેટા હુકમી માજીસ્ટ્રેટની અથવા પહેલા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટની દફતરમાંની સ્થાનિક હદમાંથી આ બાબ પ્રમાણે કરી આપેલું હરકોઈ ખત રદ કરવા બાબતની અરજી ગમે તે વખતે સદરહુ માજીસ્ટ્રેટ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) સદરહુ અરજી થયા ઉપરથી તે માજીસ્ટ્રેટ પોતાને દુરસ્ત લાગે તે પ્રમાણે પોતાનો સમન અથવા વારંદ કહાડીને જે શખસને માટે સદરહુ જમીન બંધાએલો હોય તે શખસને પોતાની આગળ હાજર થવાનું અથવા આજુવાનું ફરમાવવું.

(૩) જ્યારે તે માજીસ્ટ્રેટની આગળ સદરહુ શખસ હાજર થાય અથવા તેને આપ્યો હોય ત્યારે સદરહુ માજીસ્ટ્રેટ તે ખત રદ કરવું અને તે ખતની મુદતના બાકી રહેલા ભાગને માટે અસલ તારણના જવાબ પ્રકારનું નવું તારણ આપવાનો સદરહુ શખસને હુકમ કરવો. સદરહુ પ્રકારનો દરેક હુકમ ૧૨૧ મી, ૧૨૨ મી, ૧૨૩ મી અને ૧૨૪ મી કલમનાં કારણ સાથે પ્રસંગ પ્રમાણે ૧૦૬ ટી અથવા ૧૧૮ મી કલમ મુજબ કરેલો હુકમ છે એવું સમજવું.

આખ દ મો.

કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળીઓ.

૧૨૭. (૧) કોર્ટ પણ કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળીને, અથવા જેથી લોકની સુલેહમાં ગડબડ થવાનો સંભવ હોય એવી પાંચ અથવા વધારે શખસોની મંડળીને વીખરાઈ જવાનો હુકમ કરવાને કોઈ પણ માજીસ્ટ્રેટ અથવા જે અમલદારના હવાલામાં કોઈ પોલીસથાણું હોય તે અમલદાર મુખત્યાર છે અને એવો હુકમ થયેથી તે હુકમ મુજબ વીખરાઈ જવાની તે કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળીના અંગજુતોની ફરજ છે.

(૨) આ કલમ કલકત્તા તથા મુંબઈ એ શહેરોમાં પોલીસને લાગુ છે.

૧૨૮. એ પ્રમાણે હુકમ કર્યા ઉપરથી સદરહુ પ્રકારની કોર્ટ મંડળી વીખરાઈ નહિ જશે. અથવા એ પ્રમાણે હુકમ કર્યા વગર તેની વર્તણૂક ઉપરથી વીખરાઈ નહિ જવાનો તેનો નિશ્ચય જણાય તો હરકોઈ માજીસ્ટ્રેટ અથવા જે અમલદારના હવાલામાં કોઈ પોલીસથાણું હોય તે અમલદાર પછી તે ઈલાકાના મુખ્ય શહેરોની અંદર કે બહાર હોય, સદરહુ મંડળીને જખરીથી વીખેરી નાંખવાને મુખત્યાર છે અને સદરહુ મંડળી વીખેરી નાંખવાના કારણ સાથે અને જરૂર હોય તો સદરહુ મંડળી વીખેરી નાંખવાને અથવા તે મંડળીના માજીસ્ટ્રેટને કાયદા પ્રમાણે શિક્ષા કરવામાં આવે તે માટે તે માજીસ્ટ્રેટ પકડવા તથા કેદ કરવા સાથે મલીકામાયાક્રમના લશ્કરમાંના અમલદાર અથવા સીપાઈ નહિ હોય તેવા અથવા ૧૮૬૬ ના હિંદુસ્તાનના વોલંટીઅરોના આક્ટ પ્રમાણે નેપિશ્તા વોલંટીઅર નહિ હોય અને તેવા તરીકે કામ કરતા ન હોય એવા કોઈ પણ મરદ માણસની મદદ માગવાને મુખત્યાર છે.

૧૨૯. જે સદરહુ પ્રકારની કોર્ટ મંડળી બીજી રીતે વીખેરી નંખાતી નહિ હોય અને લોકની સહિસલામતી રાખવા સાથે તે મંડળી વીખેરી નાંખવાની જરૂર હોય તો ઉચ્ચમાં ઉચ્ચ દરજ્જાનો જે માજીસ્ટ્રેટ હોય તેને તે મંડળી લશ્કરી જખરીથી વીખેરી નંખાવવાનો મુખત્યાર છે.

૧૩૦. (૧) જ્યારે કોઇ માલસેટ સદરહુ પ્રકારની કોઇ પણ મંડળી લશ્કરી જખરીથી વીખેરી નાંખવાનો નિશ્ચય કરે ત્યારે મલીકામાઆઝમાના લશ્કરમાની હરકોઇ સીપાઇઓની અથવા ૧૮૧૯ના હિંદુસ્તાનના વાલંટીઓના આકટ પ્રમાણે નેધિલા હરકોઇ વાલંટીઓના કમાન્ડ જે કોઇ સનંદી અથવા બીનસનંદી અમલદારની પાસે હોય તે અમલદારને સદરહુ મંડળી તેવી જખરીથી વીખેરી નાંખવાનું તથા પોતે ફરમાવે તેવા અથવા તે મંડળી વીખેરી નાંખવા અથવા કાયદા પ્રમાણે શીક્ષા કરવામાં આવે તે માટે જેમને પકડી અટકાવી રાખવાની જરૂર હોય તેવા તે મંડળીના માણસોને પકડી અટકાવી રાખવાનું ફરમાવવાને તે માલસેટ મુખત્યાર છે.

(૨) સદરહુ પ્રકારના દરએક અમલદારે પોતાને દુરસ્ત લાગે એવી રીતે સદરહુ હુકમ પ્રમાણે ચાલવું પણ તેમ કરવામાં તેણે તે મંડળી વીખેરી તો નાંખવીજ તથા સદરહુ માણસોને પકડી અટકાવી તો રાખવાજ પણ તેમ કરવામાં જેટલી ઓછી જખરી થાય તેટલી ઓછી જખરી કરવી અને જન માલને જેટલું ઓછું નુકશાન થાય તેટલું ઓછું નુકશાન કરવું.

૧૩૧. જ્યારે સદરહુ પ્રકારની કોઈ પણ મંડળીથી લોકોની સહીસલામતીને ઉધાડી રીતે ધોંકા પહેલિતો હોય, અને કોઇ માલસેટને જાણી શકાતું નહીં હોય ત્યારે મલીકામાઆઝમાના લશ્કરના હરકોઇ કમીશનર (સનંદી) અમલદારને સદરહુ મંડળી લશ્કરી જખરીથી વીખેરી નાંખવાનો અધિકાર છે, તથા સદરહુ મંડળીને વીખેરી નાંખવા માટે અથવા કાયદા પ્રમાણે શીક્ષા કરવામાં આવે તે માટે તે મંડળીના હરકોઇ માણસોને પકડીને કેદ કરવાનો તેને અધિકાર છે. પણ જ્યારે આ કલમ પ્રમાણે તે ચાલતો હોય તેવામાં કોઇ માલસેટને તે બાબતની હકીકત જાણવાની તક મળી આવે તો તેણે તેમ કરવું અને ત્યાર પછી પોતે સદરહુ પ્રમાણે કરવાનું જરી રાખવું કે નહીં તે બાબત તેણે તે માલસેટના હુકમ પ્રમાણે ચાલવું.

૧૩૨. આ બાબ પ્રમાણે કરેલું છે એવું કહેવામાં આવતું હોય તેવા કોઇ પણ કામ બાબત કોઇ પણ શખસ ઉપર કોઇ પણ ફરીઆદ ગવરનર જનરલ ઇનકાઉનસીલની મંજૂરી વગર કોઇ પણ ફોજદારી કોર્ટમાં માંડવી નહીં તથા.

(અ) આ બાબ પ્રમાણે શુદ્ધચિધી ચાલનારા કોઇ પણ માલસેટ અથવા પોલીસ અમલદારે.

(બ) ૧૩૧ મી કલમ પ્રમાણે શુદ્ધચિધી ચાલનારા કોઇ પણ અમલદારે.

(ક) ૧૨૮ મી અથવા ૧૩૦ મી કલમ પ્રમાણે કોઇ પણ હુકમ મુજબ શુધ્ધચિધી હરકોઇ કામ કરનારા કોઇ શખસે, અને

(ડ) જે હુકમ માનવાને પોતે બંધાએલો હોય તે હુકમને તાબે થઇને કોઈ પણ કામ કરનારા કોઇ હલકા દરજ્જાના અમલદારે અથવા સીપાઇએ અથવા વાલંટીયરે તે ઉપરથી કોઈ ગુનોહ કર્યો છે એમ સમજવું નહીં.

બાબ ૧૦ મો.

લોકોપકારક કૃત્યો.

૧૩૩. પોલીસના રીપોર્ટ કે બીજી ખબરો મળ્યા ઉપરથી આ બાબત અધિકાર મળ્યો હશે તેવા કોઈ માલસેટના વિચારમાં એમ આવે કે;

૧ લોકો વાપરતા હોય તેવા કોઇ રસ્તામાંથી, નદીમાંથી કાંસમાંથી અથવા સાર્વજનિક જગ્યામાંથી ફલાણી કાયદા વિરૂદ્ધ અડચણ અથવા અપકારક વસ્તુ ખસેડવી જોઇએ, અથવા

૨ લોકોની તંદુરસ્તી કે સ્ત્રીર સુખને નુકશાનકારક હોય તેવા કોઇ ધંધો બંધ કરવો અથવા ખસેડવો જોઇએ, અથવા તેવા માલ કે વેપારની જાણ રાખવાનું બંધ કરી નાંખવું કે ખસેડવું જોઇએ. અથવા

૩ ઇમારત બાંધવાથી કે કોઈ પદાર્થની વ્યવસ્થા કરવાથી આગ લાગવાનો કે અવાજ થઇ કુટબાનો સંભવ હોય તે અટકાવવો જોઇએ, અથવા

૪ કોઇ ઇમારત એવી હાલતમાં હોય કે તે પડશે, અગર લોકોને નુકશાન થશે એવો સંભવ છે.

માટે તેને ખસેડવા કે મરામત કરવાની જરૂર છે, અથવા

૫ કોઈ રસ્તા અથવા સારવજનિક જગા પાસેના કોઈ તળાવની, કુવાની, કે ખાડાની આસપાસ પાળ, કે વાડ ફરી લેવાની જરૂર છે.

ત્યારે તેણે તેના માલીક અથવા વહીવટદારને અમુક સુદતમાં તે કામ બંધ કરવા, અથવા અટકાવવા હુકમ કરવો.

૧૩૪. અને તે હુકમ તે સખસને પહોંચાડવો, અને તેમ ન બને તો તેની ખપર તે સખસને પહોંચાડવા માટે પ્રસીધ્ધ જગા ઉપર તેની નકલ ચોટાડવી.

૧૩૫. તે સખસે તે હુકમ માનવો, અથવા તેની વિરૂધ્ધ કારણ બતાવવું, અથવા ઇન્સાફ કરવા જ્યુરી માંગવી.

૧૩૬. તે સખસ તે હુકમ નહીં માને અથવા તેમ નહિ કરવાનું કારણ ન બતાવે તો ઇ. પી. કોડ. કા. ૧૮૮ મુજબ તે શિક્ષાને પાત્ર થશે.

૧૩૭. (૧) જો તે ફોનર થઈ હુકમ વિરૂધ્ધ કારણ બતાવે તો માજિસ્ટ્રેટ તે બાબત પુરાવો લઈ તપાસ કરવી અને તેમાં તે (૨) હુકમ ગેરબ્યાજબી હરે તો આગળ કામ ચલાવવું નહિ. (૩) જો તેવી ખાતરી ન થાય તો તે હુકમ નિઃસંકેત કરવો.

૧૩૮ જ્યુરી મુકરર કરવા સાથે ૧૩૫ મી કલમ પ્રમાણે અરજી આવે એટલે માજિસ્ટ્રેટ (અ) એક જ્યુરી મુકરર કરવી. તેમાં પાંચ કરતાં ઓછા સભાસદો ન હોવા જોઈએ. તેમાં અડધા સભાસદો તથા પ્રમુખ માજિસ્ટ્રેટ, ને બીજા અરજદારે મુકરર કરવા. (બ) તેમને માજિસ્ટ્રેટ દુરસ્ત ધારે તેવી જગામાં ફોનર થવા સમન કરવા (ક) અને કેટલી સુદતમાં ઠરાવ આપવો તે સુદત નક્કી કરવી. (૨) આ વખત વધારવાને માજિસ્ટ્રેટને અધિકાર છે.

૧૩૯ જો તે જ્યુરીને તથા તેમાંના અડધાથી વધારે જણને માજિસ્ટ્રેટનો હુકમ બ્યાજબી ને યોગ્ય જણાય તો તે હુકમ માજિસ્ટ્રેટ નિઃસંકેત કરવો.

૧૪૦. (૧) જ્યારે હુકમ નિઃસંકેત કરવામાં આવે ત્યારે જે સખસ ઉપર તે કરવામાં આવ્યો હોય તેને તે પ્રમાણે વર્તવાને નોટીસ આપવી.

(૨) જો તે ઠરાવેલી સુદતમાં હુકમમાં ફરમાવેલું કામ ન કરે તો માજિસ્ટ્રેટ તે કામ કરાવવું, અને તેથી જે ખર્ચ થાય તે તેની મિલકત જપ્ત કરીને કે વેચીને વસુલ કરવાને માજિસ્ટ્રેટ મુખતિયાર છે.

૧૪૧. જો ગફલતથી કે બીજી રીતે અરજદાર જ્યુરી મુકરર થતી અટકાવે, કે મુકરર કરેલી જ્યુરી ઠરાવેલી સુદતમાં પોતાનો ઠરાવ ન આપે તો માજિસ્ટ્રેટ પોતાને યોગ્ય લાગે તેવો હુકમ કરવાને મુખતિયાર છે. અને તે હુકમ ૧૪૦ મી કલમ પ્રમાણે અમલમાં લાવવો.

૧૪૨. (૧) જો ૧૩૩ મી કલમ પ્રમાણે હુકમ કરનાર માજિસ્ટ્રેટના મનમાં આવે કે હોકાને દુરસ્ત થનાર જોખમ કે ભારે નુકશાન અટકાવવાને તાબડોતો ખલાજ કરવો જોઈએ તો તે બાબતનો નિર્ણય થતાં પહેલાં જે સખસની ઉપર હુકમ કર્યો હોય તે સખસને જોની જોઈએ તેવી તાકીદ મોકલવાને માજિસ્ટ્રેટ મુખતિયાર છે. (૨) તે તાકીદ પ્રમાણે ચાલવામાં જો તે સખસ કસુર કરે તો તે જોખમ દુર કરવાને માટે પોતે યોગ્ય ધારે તેવા હલાળો કરવાને કે કરાવવાને તે માજિસ્ટ્રેટ મુખતિયાર છે. (૩) આ કલમ પ્રમાણે માજિસ્ટ્રેટ કરેલા શુદ્ધ બુદ્ધિથી કાર્ય માટે કાંઈ પણ દાવો ચાલશે નહિ.

૧૪૩. લોકાપકારક કૃત્યની બ્યાખ્યા ફોનદારી કાયદામાં લખી છે, તે ફરીથી નહીં કરવાનો કે જરી નહીં રાખવાનો હુકમ કરવાને જલ્લા માજિસ્ટ્રેટ કે પેટાતુકડી માજિસ્ટ્રેટ કે બીજા જે માજિસ્ટ્રેટને અધિકાર આપ્યો હોય તે માજિસ્ટ્રેટ મુખતિયાર છે.

બીજા ૧૧ મો.

અપકારક કૃત્ય સંબંધી કે થવાની ધારતી હોય તેવા લાય સંબંધી તાકીદના મુકરરદમાઓમાં હુકમો.

૧૪૪ (૧) જે બાબતોમાં જલ્લા માજિસ્ટ્રેટ, મીડ પ્રેસીડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ, પેટાતુકડી માજિસ્ટ્રેટ કે

ખીજ ને માજસ્ટ્રેટને અધિકાર હોય, તેની નજરમાં તાબડોતબ અટકાવ કરવો કે વહેંચેા ધસાજ કરવો. ચોખ જણાય તે બાબતમાં, જે સદરહુ માજસ્ટ્રેટના વિચારમાં એમ આવે કે ફલાણા સખસને હેંબ લખ્યા પ્રમાણે ફરમાવ્યાથી કાયદાસર રીતે કામ કરનારા કોઇ માણસોને અડચણ, દુઃખ કે નુકસાન થતું, અથવા જાખમ થતું, કે માણસની જાંદગી ને કે તંદુરસ્તીને જાખમ થતું, કે લોકોની સલામતીને જાખ થતો, કે હંગામો કે બપેડો થતો અટકશે કે અટકે એવું છે, તો તે માજસ્ટ્રેટ એક લખવેા હુકમ ફલાડીને તેમાં તે કામની મુદાની હકીકત જણાવીને ૧૩૪ મી કલમમાં ફરાવેલી રીતે તે હુકમ પહોંચાડીને તે સખસને એવું ફરમાવવાને મુખતિયાર છે કે તમારે ફલાણા કામથી દુર રહેવું અથવા તમારા કબજા-માંની કે વહીવટમાંની ફલાણી મિલકતની તમારે ફલાણી બ્યવસ્થા કરવી.

(૨) જરૂરી પ્રસંગે કે જે સખસ ઉપર હુકમ ફરમાવેા હોય તે સખસની ઉપર ચોગ્ય વખતમાં નોટીસ બળવવાનું બનતું ન હોય એવી હકીકત હોય તેવે પ્રસંગે આ કલમ પ્રમાણે એકતરફી હુકમ કરવાનો અધિકાર છે.

(૩) આ કલમ પ્રમાણે હુકમ મુકરર માણસનું નામ લખીને કોઈ મુકરર જગાએ લોકો મળતા હોય અથવા જતા હોય ત્યારે સામાન્ય રીતે સધળા લોકોને ફરમાવવાનો અખત્યાર છે.

(૪) પોતાની જાતે કે પોતાના તાબામાંના કોઇ માજસ્ટ્રેટે પોતાના હોદ્દા ઉપર પોતાની અગાઉ જે અમલદાર હોય તેણે આ કલમ પ્રમાણે જે હુકમ કર્યો હોય તે હુકમ રદ કરવાનો કે ફેરફાર કરવાનો અખત્યાર કોઇ માજસ્ટ્રેટને છે.

(૫) માણસની જાંદગીને કે તંદુરસ્તીને કે સલામતીને જાખમ થાય તેવા પ્રમંજે અથવા કોઇ હંગામો કે બપેડો થવાનો સંભવ હોય તેવા પ્રમંજે સરકારી ગેઝેટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને સ્થાનિક સરકાર ખીજ રીતે ફરમાવે નહિ તો આ કલમ મુજબ કરેલા કોઇ પણ હુકમ તે કર્યા પછી બે મહીના કરતાં વધારે મુદત સુધી અમલમાં રહેશે નહિ.

બાબ ૧૨ મો.

સ્થાવર મિલકત સંબંધી તકરારો બાબત.

૧૪૫ (૧) કોઇ પણ માજસ્ટ્રેટની એમ ખાતરી થાય કે પોતાની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં, કોઇ પણ જમીન સંબંધી, જલાશય સંબંધી કે તેની હદ સંબંધી તકરારથી મુલેહનો લગ થવાનો સંભવ હોય ત્યારે તે માજસ્ટ્રેટે તકરાર કરનાર પક્ષકારાને, તકરારની વસ્તુ ખરખર કાના કબજા મા છે તે વાત સાખીત કરવા માટે અમુક મુદતે હાજર થવા એક લખી હુકમ ફલાડવા, અને મુદતે પુરાવો લઇ તે બાબત ચોકશી કરી તકરારની વાત ઉપર ફલાંલા હુકમની તારીખ કાના કબજામાં હતી તે બની શકે તો ફરાવવું. પણ તે તારીખથી અગાઉના બે મહીનાની અંદર કબજા વંતર જુલમથી ગેરબ્યાજબી રીતે તે લઇ લેવામાં આવેા હોય એવું જણાય તો, જેનો કબજા લઇ લેવામાં આવેા લાય, તેનો તે તારીખે કબજા હતો એમ જણવું, તેમ જરૂર લાગે તો પોતાના ફરાવ થતાં સુધી તકરારી વસ્તુ ગમે તે વખતે જમ કરવાને તે મુખત્યાર છે, પણ તે મુદતે તે પક્ષકાર તકરાર નથી આવું બતાવ તો કરેલા હુકમ રદ કરવા.

જ્યારે તે વસ્તુ ફલાણા પક્ષકારના કબજામાં હતી એવું તે માજસ્ટ્રેટ ફરાવે તો તેણે, એક હુકમ ફલાડવો અને તેમાં લખવું કે સદરહુ પક્ષકારના કબજામાંથી તે વસ્તુ કાયદા પ્રમાણે લઇ લેવામાં આવે ત્યાં સુધી તે વસ્તુનો કબજા રાખવાનો તેનો હક છે. માટે ત્યાં સુધી તે કબજામાં કોઇએ હરકત કરવી નહિ.

૧૪૬. તકરારી વસ્તુ તે વખતે કોઇના કબજામાં નથી, અથવા તો કાના કબજામાં તે ખાત્રી ન થાય તો માજસ્ટ્રેટે તેનો કબજો કાને મળવાનો છે તે બાબત અધિકારવાળી ફારટનો કેસો થતા સુધી તે વસ્તુ જમ કરવી, અને તે માટે ચોગ્ય લાગે તો વહીવટદાર નીમવો.

૧૪૭ જ્યારે ઉપર કલા પ્રમાણે ફરાકોઇ માજસ્ટ્રેટને એવી ખાત્રી થાય કે પોતાની હદમાં આવેલી કોઈ પણ જમીન કે જલાશયના ઉપયોગના હક બાબત તકરાર છે, ને તેથી મુલેહનો લગ થવાનો સંભવ છે ભારે તે બાબત ૧૪૫મી કલમમાં ફલાંલી રીતે ચોકશી કરવાને તે મુખતિયાર છે. અને સદરહુ

હક વિદ્યમાન છે એમ તેને જણાય તો જે સખસ તે વસ્તુ કરવામાં હરકત કરતો હોય કે છવો કરતો હોય તેને પ્રત્યેક પ્રમાણે તેમ ન કરવા દેવાનો, અને તેનો હક છે એવો કોઈ અધિકારવાળા કાર્ટનો કરાવ મેળવે ત્યાં સુધી તેમ કરવા દેવા કે ન કરવા દેવા બાબત પ્રત્યેક પ્રમાણે એક હુકમ કરવાને માજિસ્ટ્રેટ મુખ્યત્વાર છે. પણ જ્યારે કોઈ વસ્તુ કરવાનો હક વર્ષમાં સઘળી વખતે બળવી શકાય તેવો હોય ત્યારે તે ચોકશીની શરૂઆત પહેલાં ત્રણ મહિનામાં સદરહુ હક બળવો ન હોય તો આ કલમ પ્રમાણે તે વસ્તુ કરવા દેવાનો કે, જ્યારે તે હક મુકરર મોસમે જ બળવી શકાય તેવો હોય, ત્યારે ચોકશી શરૂ થયા પહેલાંની સદરહુ મોસમ પૈકી છેલી મોસમે તે હક બળવો ન હોય તો આ કલમ પ્રમાણે તે વસ્તુ કરવા દેવાને કોઈ પણ હુકમ કરવો નહિ.

૧૪૮. જ્યારે આ બાબતના કારણ સાર કાંઈ સ્થાનિક ચોકશી કરવાની જરૂર હોય ત્યારે તે ચોકશી કરવાને પોતાના તાબામાંના માજિસ્ટ્રેટને મોકલવાને, અને તેનો ખર્ચ કોણે આપવો તે કરાવવાને હરકાઇ જલ્દા માજિસ્ટ્રેટ કે પેટા તુકડી માજિસ્ટ્રેટને અધિકાર છે.

બાબ ૧૩ મો.

અટકાવ કરવા બાબત પોલીસનું કામ,

૧૪૯. કોઈ પણ કોગ્નિઝેબલ ગુનોહ થતો અટકાવવાનાં કારણ સાર દરેક પોલીસ અમલદાર વચ્ચે પડવાને મુખ્યત્વાર છે, અને તેણે બનતો પ્રયત્ન કરીને સદરહુ ગુનોહ થતો અટકાવવો બેઇએ.

૧૫૦. કોઈ પણ કોગ્નિઝેબલ ગુનોહ કરવાની ધારણા વિષે જે પોલીસ—અમલદારને ખબર પડે તે પોલીસ—અમલદારે તે ખબર જે પોલીસ અમલદારના તાબામાં પોતે હોય તે પોલીસ અમલદારને તથા તે ગુનોહ થતો અટકાવાનું અથવા તે સાંભળવાનું બીજા જે અમલદારનું કામ હોય તે અમલદારને આપવી.

૧૫૧. કોઈ પણ કોગ્નિઝેબલ ગુનોહ કરવાની ધારણા જે પોલીસ અમલદારના બધામાં હોય તે પોલીસ અમલદારને જે એમ જણાય કે તે ગુનોહ થતો બીજી રીતે અટકાવી શકાશે નહીં, તો કોઈ માજિસ્ટ્રેટના હુકમ શિવાય અને વગર વારંટે તેવી ધારણા કરનાર શખસને પકડવાને તે અમલદાર મુખ્યત્વાર છે.

૧૫૨. કોઈ પોલીસ અમલદારના દેખતાં કાંઈ સાર્વજનિક સ્થાવર અથવા જંગમ મિલકતને જે નુકશાન કરવાની કોશીશ કરવામાં આવે તે નુકશાન થતું અટકાવા સાર, અથવા કાંઈ સાર્વજનિક ભૂમી ચિન્હ અથવા ભોયું અથવા વાહાણ ચલાવવાના કામમાં વપરાતી હોય એવી બીજી કોઈ તિશાની કાહાડી નંખાતી અથવા તેને નુકશાન થતું અટકાવવા સાર પોતાનાજ અખત્યારથી વચ્ચે પડવાને તે પોલીસ અમલદાર મુખ્યત્વાર છે.

૧૫૩. (૧) કોઈ પોલીસ—થાણું જે અમલદારના હવાલામાં હોય તે અમલદારને જ્યારે એમ માનવાનું કારણ હોય કે પોતાના થાણાની હદ માંહિની ફલાણી જગામાં કાંઈ ખોટાં કાટલાં અથવા માપ અથવા તોળવાનાં ચંત્ર છે ત્યારે તે જગામાં વપરાતાં અથવા રાખેલાં કાટલાં અથવા માપ અથવા તોળવાનાં ચંત્ર તપાસવાને અથવા તેનો શોધ કરવાને વગર વારંટે તે જગામાં પેસવાને તે અમલદાર મુખ્યત્વાર છે.

(૨) જે તે અમલદારને તે જગામાં કાંઈ ખોટાં કાટલાં માપ અથવા તોળવાનાં ચંત્ર જડે, તો તે પકડવાને પોતે મુખ્યત્વાર છે, અને હકુમતવાળા માજિસ્ટ્રેટને તેણે તે પકડવાની તરત ખબર આપવી.

બાબ ૧૪ મો.

પોલીસને ખબર આપવા બાબત તથા તપાસ કરવાના તેના અધિકાર બાબત,
૧૫૪. જે અમલદારના હવાલામાં કોઈ પોલીસ થાણું હોય તેને કોગ્નિઝેબલ ગુનોહ ક્યાં સંબંધી જે જે ખબર મોહોડથી આપવામાં આવે તે દરેક ખબર તેણે અથવા તેના હુકમ પ્રમાણે બીજાએ લખી

લેવી અને ખર્ચર આપનારને વાંચી સંભળાવવી અને સદરહુ પ્રકારની ગમે તે ખર્ચર લખીને આપી હોય કે ઉપર કહ્યા મુજબ લીધી હોય તોપણ તે આપનાર શખસે તે દરેક ઉપર સહી કરવી અને આ બાબત સ્થાનીક સરકાર દ્વરમાવે તેવા નમુનાની જે એક બુક તે અમલદારે રાખવી જાંઘએ તે બુકમાં તેનો સાર નોંધવો.

૧૫૫. (૧) જ્યારે કોઈ પોલીસ થાણાની હદમાં કોઈ નોનકોઝીઝેમલ ગુનોહ કર્યાની ખર્ચર જે અમલદારના હવાલામાં તે પોલીસ થાણું હોય તેને આપવામાં આવે ત્યારે તે અમલદારે ઉપર કહ્યા મુજબ એક બુક રાખીને તેમાં સદરહુ ખર્ચરનો સાર નોંધવો અને તે ખર્ચર આપનારને માજિસ્ટ્રેટની આગળ જવાનું દરમાવવું.

(૨) કોઈ નોનકોઝીઝેમલ મુકદ્દમાની તપાસ પહેલા વર્ગના અથવા બીજા વર્ગના જે માજિસ્ટ્રેટને તે મુકદ્દમાનો ઇન્સાફ કરવાનો અથવા ઇન્સાફ કરવા સાર તે મુકદ્દમો કમીટ કરવાનો અધિકાર હોય તે માજિસ્ટ્રેટના અથવા પ્રેસીડેન્સી માજિસ્ટ્રેટના હુકમ વગર કોઈ પણ પોલીસ અમલદારે કરવી નહી.

(૩) જે અમલદારના હવાલામાં પોલીસ થાણું હોય તે અમલદાર જેટલો અધિકાર કોઝીઝેમલ મુકદ્દમામાં ચલાવો શકતો હોય તેટલોજ અધિકાર (વગર વારંટે પકડવાના અધિકાર સીવાય) સદરહુ હુકમ પહેંચેથી હરકોઈ પોલીસ અમલદાર તે તપાસના સંબંધમાં ચલાવવાને મુખત્યાર છે.

૧૫૬. (૧) કોઈ પોલીસ-થાણાની હદ માંહેના સ્થાનીક ક્ષેત્ર ઉપર જે કોર્ટને હકુમત હોય તે કોર્ટને ચોકશી અથવા ઇન્સાફની જગા સંબંધી ૧૫ મા બાબતના ઠરાવો પ્રમાણે જે કોઝીઝેમલ મુકદ્દમાની તપાસ કોઈ માજિસ્ટ્રેટના હુકમ વગર કરવાનો અધિકાર સદરહુ પોલીસ-થાણું જે અમલદારના હવાલામાં હોય તે અમલદારને છે.

(૨) સદરહુ પ્રકારના કોઈ પણ મુકદ્દમામાં કોઈ પોલીસ-અમલદાર જે કોઈ કામ ચલાવે તે વીશે સદરહુ અમલદારને આ કલમ પ્રમાણે તે મુકદ્દમાની તપાસ કરવાનો અધિકાર નહોતો એ સખખ ઉપરથી મુકદ્દમો ચાલતાની દરમિયાન કોઈ પણ વખતે તકરાર ઉઠાવવી નહી.

(૩) ૧૯૦ મી કલમ મુજબ અધિકાર આપેલા કોઈ પણ માજિસ્ટ્રેટને ઉપર કહેલા પ્રકારની તપાસ કરવાનો હુકમ કરવાનો અધિકાર છે.

૧૫૭. (૧) જે અમલદારના હવાલામાં કોઈ પોલીસ થાણું હોય તે અમલદારને ૧૫૬ મી કલમ પ્રમાણે જે ગુન્હાની તપાસ કરવાનો અધિકાર હોય તે ગુન્હો થયો છે એ મુજબ તે અમલદારને ખર્ચર મળ્યા ઉપરથી અથવા બીજી રીતે શક આણવાનું કારણ હોય તો જે માજિસ્ટ્રેટને પોલીસના રીપોર્ટ ઉપરથી સદરહુ ગુન્હો સાંભળવાનો અધિકાર હોય તે માજિસ્ટ્રેટને તે બાબતનો તાખડતોજ રીપોર્ટ મોકલવો અને તે મુકદ્દમાની હકીકતની તથા બીનાની તપાસ કરવા સાર તથા ગુન્હેગારને શોધી કહાડવા તથા પકડવા માટે જરૂર હોય તેવા ઉપાયો કરવા સાર પોતે જાતે તે ઠેકાણે જવું અથવા પોતાના તાખા માંહેના અમલદારોમાંના એક અમલદારને મોકલવો.

પણ હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે ઠરાવ્યું છે.—

(અ) જ્યારે સદરહુ પ્રકારનો કોઈ પણ ગુન્હો થયા વિશે કોઈ પણ ખર્ચર કોઈ શખસનું નામ લખે તે શખસના વિરુદ્ધ આપવામાં આવે અને તે કામ ભારે ન હોય ત્યારે જે અમલદારના હવાલામાં કોઈ પોલીસ થાણું હોય તેને તે ઠેકાણે તપાસ કરવા સાર જાતે જવાની અથવા તાખા માંહેના કોઈ અમલદારને મોકલવાની જરૂર નથી.

(બ) જે અમલદારના હવાલામાં કોઈ પોલીસ-થાણું હોય તે અમલદારને જો એમ જણાય કે તપાસ કરવા માંડવાનો કોઈ પુરતો સખખ નથી તો તેણે તે મુકદ્દમાની તપાસ કરવી નહીં.

(૨) પેટા કલમ (૧) ના વીશેષ ઠરાવની (અ) તથા (બ) રકમોમાં કહેલે દરેક પ્રસંગે જે અમલદારના હવાલામાં પોલીસ થાણું હોય તે અમલદારે તે પેટા કલમમાં દરમાવ્યા પ્રમાણે પુરતી રીતે નહીં ચાલવાનાં પોતાનાં કારણ સદરહુ રીપોર્ટમાં લખવાં.

૧૫૮ (૧) સ્થાનીક સરકાર દ્વરમાવે તો ૧૫૭ મી કલમ પ્રમાણે માજિસ્ટ્રેટને મોકલવાનો દરેક રીપોર્ટ સ્થાનીક સરકાર સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમ કરીને પોલીસના જે ઉપરી અમલદારને આ

બાબત નીમે તે અમલદારની મારફતે મોકલવો.

(૨) જે અમલદારના હવાલામાં પોલીસ થાણું હોય તેને સદરહુ ઉપરી અમલદાર પોતાને દુરસ્ત લાગે એવી સમજીત આપવાને મુખત્યાર છે અને તેણે તે સમજીત સદરહુ રીપોર્ટ ઉપર લખીને તે માજિસ્ટ્રેટને તે રીપોર્ટ વગર દીને મોકલી દેવો.

૧૫૬ સદરહુ રીપોર્ટ પહેલેથી સદરહુ માજિસ્ટ્રેટ આ કાયદામાં ઠરાવેલી રીતે તે કામની તપાસ કરવાને હુકમ કરવાનો અથવા પોતાને દુરસ્ત લાગે તો આ કાયદામાં ઠરાવેલી રીતે તેની પ્રથમારંબી ચોકશી અથવા બીજી કાંઈ વ્યવસ્થા પોતે તુરત કરવાને અથવા પોતાના તાબા માંહેના કોઈ માજિસ્ટ્રેટને કરવાનું કહેવાને મુખત્યાર છે.

૧૬૦. આ બાબ પ્રમાણે હરકોઈ પોલીસ અમલદાર જે કામની તપાસ કરતો હોય તે કામની હકીકત પોતાના થાણાની અથવા કોઈ પાસેના થાણાની હદ માંહેનો ફલાણો શખસ વાકેફ છે એમ મળેલી અખર ઉપરથી અથવા બીજી રીતે તેને જણાય તો તે અમલદાર લેખી. હુકમ કરીને તે શખસને પોતાની આગળ હાજર થવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે. અને તે હુકમમાં ફરમાવ્યા પ્રમાણે તે શખસે હાજર થવું જોઈએ.

૧૬૧. (૧) આ બાબ પ્રમાણે તપાસ કરનાર હરકોઈ પોલીસ અમલદાર તે કામની બીના તથા હકીકત થી ફલાણો શખસ વાકેફ છે એમ ધારવામાં આવે તે શખસની મુખ જુમાની લેવાને મુખત્યાર છે.

(૨) સદરહુ કામ સંબંધી જે સવાલોનો જવાબ દેતાં પોતાની ઉપર કાંઈ ફોજદારી ગુન્હાનું તોહોમત આવી પડે અથવા કંઈ દંડ અથવા ગુન્હેગારી આપવી પડે તે સવાલો સીવાય બીજા જે સવાલો પોતાને સદરહુ અમલદાર પુછે તે સઘળા સવાલોના ખરા જવાબ સદરહુ શખસે દેવા જોઈએ.

૧૬૨. (૧) આ બાબ પ્રમાણે તપાસ ચાલતી હોય ત્યારે પોલીસ અમલદારને કોઈ પણ શખસે તે કહેલો મજકુર લખી લેવામાં આવ્યો હોય તો તે મજકુર કહેનાર શખસે તે ઉપર સહી કરવી નહીં અથવા તે શખસની વિરૂદ્ધ પુરાવાતરીકે વાપરવો નહીં.

પરંતુ એવું ઠરાવ્યું છે કે, જે કોઈ પણ શખસનો કહેલો મજકુર ઉપર પ્રમાણે લખી લેવામાં આવ્યો હોય તે શખસને ફરીયાદીની તરફથી સાહેદી તરીકે બોલાવ્યો હોય ત્યારે કારટે તોહોમતવાળાની અરજ ઉપરથી તે મજકુર જોવો, અને પછી પોતાને ન્યાયના લાભમાં જોતાં જરૂરનું જણાય તો, તેની નકલ તોહોમતવાળાને આપવાનું ફરમાવવું અને એવો મજકુર સાહેદના ભરોંસા ઉપર શક લાવવા માટે સન ૧૮૭૨ ના હિંદુસ્તાનના પુરાવાના આકટમાં ઠરાવેલી રીતે વાપરી શકશે.

(૨) આ કલમ માંહેનો કોઈ પણ મજકુર સન ૧૮૭૨ ના હિંદુસ્તાનના પુરાવાના આકટની ૩૨ મી કલમની રકમ (૧) ના ઠરાવો જેને લાગુ પડતા હોય એવા કોઈ પણ લખી આપેલા મજકુરને લાગુ પડે છે એમ સમજવું નહીં.

૧૬૩ (૧) કોઈ પણ પોલીસ અમલદારે અથવા અધિકારવાળા શખસે સને ૧૮૭૨ ના હિંદુસ્તાનના પુરાવાના આકટની ૨૪ મી કલમમાં કહ્યું છે તેવી કાંઈ પણ લાલચ અથવા ધમકી દેખાડવી નહીં અથવા દેખાડાવવી નહીં અથવા એવું વચન આપવું નહીં અથવા અપાવવું નહીં.

(૨) પણ આ બાબ પ્રમાણે કોઈ પણ તપાસ ચાલતી હોય ત્યારે કાંઈ મજકુર પોતાની રાજી ખુશીથી કહેવાની કોઈ પણ શખસની મરજી હોય તો કોઈ પણ પોલીસ અમલદારે અથવા બીજા શખસે ચેતવણી આપીને અથવા બીજી રીતે તે શખસને, તે મજકુર કહેતાં અટકાવવો નહીં.

૧૬૪. (૧) જે માજિસ્ટ્રેટ પોલીસ અમલદાર ન હોય તે દરેક માજિસ્ટ્રેટ આ બાબ પ્રમાણે કોઈ તપાસ ચાલતી હોય, ત્યારે અથવા પછી પણ ચોકશી અથવા ઇનસાફ શરૂ થતાં પહેલાં કોઈપણ વખતે પોતાને કહેલો કોઈપણ મજકુર અથવા પોતાની આગળ કબુલ કરેલી કાંઈપણ વાત દફતરમાં દાખલ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) પુરાવો દફતરમાં દાખલ કરવા સાર આ કાયદામાં આગળ કહેલી રીતોમાંની જે રીત તે કામની હકીકત જોતાં પોતાની નજરમાં ધણીજ યોગ્ય આવે તે રીતે સદરહુ મજકુરો દફતરમાં દાખલ કરવા. ૩૬૪ મી કલમમાં ઠરાવેલી રીતે સદરહુ કબુલ કરેલી વાતો દફતરમાં દાખલ કરવી તથા તે ઉપર

દખાતો.

(અ) આ નામનો શખસ ક્ષે કોરટની હકુમતની રચાનિક હદમાં જખમી થયો અને તે ક્ષે કોરટની હકુમતની રચાનિક હદમાં અરજી પામ્યો. આ ના રિપોર્ટથી મનુષ્યવધના ગુન્હાની ચોક્કસી અથવા ઇનસાફ ક્ષે ને અથવા ક્ષે ને કરવાનો અખત્યાર છે.

૧૬૮. જ્યારે તાબા મહિના કોઈ પોલીસ અમલદારે આ બાબ મુજબ કાંઈ તપાસ કરી હોય ત્યારે જે અમલદારના હવાલામાં તે પોલીસ થાણું હોય તે અમલદારને તેણે તે તપાસના પરિણામનો રીપોર્ટ કરવો. ૧૬૯. તોહોમતવાળાને કોઈ માહિતીની પાસે મોકલવાનું બ્યાજખી થાય એટલો પુરતો પુરાવો અથવા એવા વાજખી આધારવાળો શક નથી એમ જે અમલદારના હવાલામાં તે પોલીસ થાણું હોય તે અમલદારને, આ બાબ પ્રમાણે તપાસ કર્યા ઉપરથી, જણાય તો, જે માહિતીને પોલીસ રિપોર્ટ ઉપરથી તે ગુન્હો સાંભળવાનો અધિકાર તથા તોહોમતવાળાનો ઇનસાફ કરવાનો કે ઇનસાફ થવા સાર તેને કમિટ કરવાનો અધિકાર આપ્યો હોય તે માહિતીની આગળ હાજર થવાનું ફરમાવવામાં, જે અને જ્યારે આવે તો અને ત્યારે હાજર થવા બાબત, સદરહુ અમલદાર ફરમાવે તે મુજબ, જમીન સાથે અથવા જમીન વગર, તે શખસ એક ખત લખી આપે એટલે, જે તે પેહેરામાં હોય તો, તેને તે અમલદારે છુટો કરવો.

૧૭૦. (૧) ઉપર કહ્યા પ્રમાણે પુરતો પુરાવો અથવા વાજખી આધારવાળો શક છે એમ જે અમલદારના હવાલામાં તે પોલીસ થાણું હોય તે અમલદારને, આ બાબ પ્રમાણે તપાસ કર્યા ઉપરથી જણાય તો જે માહિતીને પોલીસ રિપોર્ટ ઉપરથી તે ગુન્હો સાંભળવાનો અધિકાર તથા તોહોમતવાળાનો ઇનસાફ કરવાનો અથવા ઇનસાફ થવા સાર તેને કમિટ કરવાનો અધિકાર આપ્યો હોય તે માહિતીની પાસે સદરહુ અમલદારે તોહોમતવાળાને પેહેરામાં આપીને મોકલી દેવો, અથવા જે તે ગુન્હો જમીન લઈ શકાય એવો હોય અને તોહોમતવાળો તારણ આપી શકતો હોય તો, કોઈ સુકરર દિવસે સદરહુ માહિતીની આગળ હાજર થવા સાર તથા જ્યાં સુધી બીજી રીતે ફરમાવવામાં આવે નહિ ત્યાં સુધી સદરહુ માહિતીની આગળ રોજ રોજ હાજર રહેવા સાર તેની પાસેથી તે અમલદારે તારણ લેવું.

(૨) જે અમલદારના હવાલામાં કોઈ પોલીસ થાણું હોય તે અમલદાર જ્યારે આ કલમ પ્રમાણે કોઈ તોહોમતવાળા શખસને માહિતીની પાસે મોકલે અથવા સદરહુ માહિતીની આગળ હાજર થવા સાર તેની પાસેથી તારણ લે, ત્યારે તે માહિતીની આગળ જે હથિયાર અથવા બીજી વસ્તુ હાજર કરવાની જરૂર હોય તે પણ તેણે મોકલવી, અને કોઈ ફરીયાદી હોય તો તેને તથા ફલાણા શખસો તે કામની હકીકતથી વાકેફ છે એમ તે અમલદારને જણાય તેમાંના જેટલાની પોતાને જરૂર લાગે તેટલા શખસોને ખતમાં ફરમાવેલી વખતે તથા રીતે તોહોમતવાળાની ઉપર મુકેલા તોહોમતના કામમાં માહિતીની આગળ હાજર થવા સાર, તથા પ્રસંગ પ્રમાણે, ફરિયાદનું કામ ચલાવવા સાર અથવા પુરાવો આપવા સાર, એક ખત લખી આપવાનું ફરમાવવું.

(૩) જે તે ખતમાં કહ્યા માહિતીની અથવા પેટા તુકડી માહિતીની કોરટ કહી હોય તો જે કોરટની પાસે સદરહુ માહિતીને તે કામ ચોક્કસી અથવા ઇનસાફ કરવા સાર મોકલે તે કોરટનો તેમજ સમાવેશ થાય છે એવું સમજવું, પણ એવું કરાવું છે કે આ પ્રમાણે કામ મોકલવાની વાજખી નોટીસ સદરહુ ફરિયાદીને અથવા શખસોને આપવી જોઈએ.

(૪) આ કલમ પ્રમાણે સુકરર કરવાનો દહાડો તોહોમતવાળા શખસ પાસેથી હાજર થવાનું તારણ લીધું હોય તો તેને જે દહાડો હાજર થવાનું હોય તે દહાડો, અથવા તે શખસને પેહેરામાં આપીને મોકલવો હોય તો, જે દહાડો તે માહિતીની કોરટ આગળ આવી પોહાંચવાની તેની વડી હોય તે દહાડો હોવો જોઈએ.

(૫) જે અમલદારની સમક્ષ તે ખત લખી આપ્યું હોય તે અમલદારે તેની એક નકલ જે શખસોએ તે ખત લખી આપ્યું હોય તેમાંના એક જણને આપવી; અને પછી તે અસલ ખતને પોતાના રિપોર્ટ સાથે માહિતી ઉપર મોકલવું.

ટીકા—તારીખ પછી એક મહીને હાજર થવાનો સાહેલીઓનો પોલીસ મુયરકો લઈ શકે નહીં.

૧૭૧. કાંઈ પણ ફરિયાદી અથવા શાહેદ માજીસ્ટ્રેટની કારટમાં જતો હોય ત્યારે રસ્તે તેને કાંઈ પોલીસ અમલદારની સાથે જવાનું ફરમાવવું નહિ.

અથવા કાંઈ પણ ફરિયાદીને અથવા શાહેદને નકામો પ્રતિજ્ઞ અથવા અડચણ કરવી નહિ, અને હાજર થવા બાબત તેના પોતાના જાત સુચરકા શિવાય કાંઈખીણું તારણ આપવાનું તેને ફરમાવવું નહિ.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, ૧૭૦ મી કલમમાં ફરમાવ્યા મુજબ કાંઈ પણ ફરિયાદી અથવા શાહેદ હાજર થવાની ના કહે અથવા ખત લખી આપવાની ના કહે તો, જે અમલદારના હવાલામાં પોલીસ ચાલ્યું હોય તે અમલદાર તે ફરિયાદીને અથવા શાહેદને પેદરામાં આપીને માજીસ્ટ્રેટની પાસે મોકલવાને મુખત્યાર છે, અને તે ફરિયાદી અથવા શાહેદ સદરહુ ખત લખી આપે ત્યાં સુધી, અથવા તે કામની સુનાવણી થાય ત્યાં સુધી, તેને પેદરામાં અટકાવી રાખવાને તે માજીસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે.

૧૭૨. (૧) આ બાબ મુજબ તપાસ કરનારા દરેક પોલીસ અમલદારે તે તપાસમાં ચલાવેલું પોતાનું કામ રોજ એક રોજનામાં લખવું, તે મધ્યે પોતાની પાસે ખચર, ક્યારે આવી તે વખત, પોતે તપાસ ક્યારે કરવા માંડી તથા ક્યારે બંધ કરી તે વખત, જે જે જગ્યાએ પોતે જઈ આવ્યો હોય, તેઓનાં નામ, તથા પોતે કરેલી તપાસથી જે જે હકીકત માલમ પડી હોય તેની વિગત, એટલી વાત લખવી.

(૨) પોતાની આગળ જે મુકદમાની ચોકસી અથવા ઇનસાફ આવતો હોય તે મુકદમા બાબત પોલીસનાં રોજનામાં હોય તે રોજનામાં મંગાવવાનો, અને તે રોજનામાં તે મુકદમામાં પુરાવા દાખલ નહિ પણ તે ચોકસીમાં અથવા ઇનસાફમાં પોતાને મદદ મળે એટલા સારૂ વાપરવાનો હરકાંઈ ફાજદારી કાર્ટને અખત્યાર છે. તોહોમતવાળાને અથવા તેના મુખત્યારોને તે રોજનામાં મંગાવવાનો હક્ક નથી, અથવા કાર્ટે તે જોવા લીધાં એટલાજ સખમથી તે જોવાનો તોહોમતવાળાને અથવા તેના મુખત્યારોને હક્ક નથી; પણ જે પોલીસ અમલદારે તે રોજનામાં લખ્યાં હોય તેણે પોતાની યાદદાસ્ત તાજ કરવા સારૂ કાર્ટે તે કામમાં લીધાં હોય તો સન ૧૮૭૨ ના હિંદુસ્થાનના પુરાવાના આક્ટની ૧૬૧ મી અથવા ૧૪૫ મી, જેમ હોય તેમ, કલમના ઠરાવો લાગુ પડશે.

ટીકા—પોલીસના રોજની નોંધ વાસ્તવીક રીતે કાયદેસર પુરાવામાં મુકવી નહી અથવા જરૂરીને વાંચી સંજ્ઞા બાવવા નહી. (રાણી વી. હરદત ૮ વિ. રી. ૧૮.)

(બ) અ નામનો સખસ ક્ષ કાર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં જખમી થયો અને દસ દહાડાસુધી ય કાર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં અને ખીજ દસ દહાડા સુધી ઝ કાર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં રહ્યો. અને ય કાર્ટની કે ઝ કાર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં તેનાથી પોતાનો મામુલ બંધો કરાયો નહિ, અ ને મહાબયથા કરવાના ગુન્હાની ચોકસી અથવા ઇનસાફ ક્ષ ને અથવા ય ને અથવા ઝ ને કરવાનો અખત્યાર છે.

(ક) અ નામના સખસને નુકશાન કરવાનો ભય ક્ષ કાર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં ઉત્પન્ન કર્યો અને જે માણસે એવો ભય ઉત્પન્ન કર્યો તેને તે કારણથી માલ સ્વાધીન કરવાને ય કાર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં અ લલચાયો, અની ઉપર જખરાઈથી કહાડવાનો ગુન્હો કર્યો તેની ચોકસી અથવા ઇનસાફ ક્ષ ને અથવા ય ને કરવાનો અખત્યાર છે.

(ડ) અ વડોદરાના દેશી સંસ્થાનમાં જખમી થયો, અને તે જખમોથી તે પુનામાં મરી ગયો. ય નું મરણ નિખળવવાના ગુન્હાની ચોકસી તથા ઇનસાફ પુનામાં કરવાનો અખત્યાર છે.

ટીકા—” તે વસ્તુ ” અને ” તે પરીણામ ” આ રખઠો કાઢી નાંખી એવી કાંઈપણ વસ્તુ અને એવું કાંઈ પરીણામ આ રખઠો મુક્યા છે દરદાંત છેડુ નવું વધાયું છે અને તે પછી એમ જણાય છે કે—રાણી સરકાર સાથે મૈત્રી ધરાવનાર દેશી સંસ્થાનમાં ગુન્હો કરવામાં આવ્યો હોય અને તેનું પરીણામ ખીટીશ હિંદુસ્થાનમાં થાય ત્યારે ખીટીશ ઇંડિયામાં કામ ચલાવાય. રાણી. વી. પીરતાઈ ૧૦ મુ. હા. કો. રી. ૩૨૧ માં ઠરાવેલું કે—આ કાયદો ખીટીશ ઇંડિયામાં લાગુ છે અને આ કલમનો ભાવાર્થ એમ દેખાય છે કે—ખીટીશ કાર્ટની હકુમતમાં વસ્તુ કરી હોય તે પર હદમાં રહેનારા કાર્ટ પારકા રાજ્યના માણસે ગુન્હો કરવાની ઉચકેરણી કરી અને તે ઉચકેરણીથી ગુન્હો ઇંગ્લેન્ડ હદમાં ગયો તેમાં ઠરાવેલું કે—આ કેસમાં જતાવેલા કાર્ટ પણ કીચીકટમાં ઉચકેરણી થયેલી નહી હોવાથી ઉચકેરનાર માણસ આ કાયદાની જનેલી કાર્ટ પણ ઇંગ્લેન્ડ કાર્ટને જવાબદાર નથી.

પરિણામ થયું હોય-કોસખલુનો ધંધો કરવા એક ઠોકરીને વેચાણ લઇ કબજે રાખી. તે ગુન્હો ન્યાય વેચાણ રાખી કબજે લીધી ત્યાં પુર્ણ થઇ ગય છે, તેથી કરી દેશી રાજ્યમાં તેના ઇલાકાથી કબજે લીધી ને પછે ક્રીમીનલ ઇડીયામાં લાવવામાં આવી. ઠરાવું કે-માજસ્ટ્રેટને કમીટ કરવાની સત્તા નથી. (રાણી વી. લજમન ઈ. લો. રી. ૧ મુ. ૩૪૦ (૧ વી. રી. પા. ૧)

જે કંપનીને ઑરીસ કાનપુરમાં છે તેની નોકરીમાં બ છે તેની સામે ક. ૪૦૮ પ્રમાણે વિશ્વાસ-ઘાતનું તોહમત છે. ફરીયાદ એવી હતી કે બના કબજામાં ખંગલામાં કેટલાક માલ કંપનીની વતી હતો. તે માલ કાનપુર મોકલવા કીધો તે મોકલ્યો નહી ને તેનો હિસાબ પણ આપ્યો નહી ને કંપનીને નુક-શાન થયું, ઠરાવું કે-ફરીયાદની હકીકત પરથી કાનપુરની કોર્ટને હકુમત છે. બ ના ફલથી કંપનીને નુક-શાન કાનપુરમાં થયું છે. (ઓખીયાન ઈ. લો. રી ૧૯ અ. ૧૧૧) લાઇખલના કેસની તપાસ ન્યાય તે લખાણ થયું હોય ત્યાં અથવા ન્યાય એ લખાણ પ્રગટ થયું હોય ત્યાં થઇ શકે છે. એક માણસે બીજા મા-ણસને કાગળદારે ગુન્હો કરવાની ઉસકેરણી કરે તો મદદગારીનો ઉસકેરણીથી ગુન્હો જેના નામનું સરનામું હોય તેને મળે એટલે ત્યાં પુર્ણ થાય છે ને તેથી ન્યાય કાગળ મળે ત્યાં ચોકશી થઇ શકે. (રાણી વી. શીવો દયાલમાલ ઈ. લો. રી. ૧૬ અ. ૩૮૯)

૧૭૩ (૧) આ બાબ પ્રમાણે દરેક તપાસ નકામી ઢીલ ન કરતાં પુરી કરવી જોઇએ અને તે પુરી થઇ રહે કે તુરત જે અમલદારના હવાલામાં તે પોલીસ થાણું હોય તેણે સ્થાનીક સરકારે ફરમાવેલા નમુના મુજબ એક રીપોર્ટ જે માજસ્ટ્રેટને પોલીસ રીપોર્ટ ઉપરથી તે ગુનોહ સાંભળવાનો અધીકાર આપ્યો હોય તે માજસ્ટ્રેટની પાસે મોકલવો તેમાં પક્ષકારોનાં નામ, ખખરનો પ્રકાર તથા જે સખસે તે મુકદમાની હકીકતથી વાકિફ જણાતા હોય તેઓનાં નામ એ વીગત લખવી અને તોહમતવાળા શખસને પેહરામાં આપીને મોકલ્યો છે કે તેને તેના ખત ઉપરથી છુટો કર્યો છે અને અગર તેને એ પ્રમાણે છુટો કર્યો હોય તો જામીન સાથે કે જામીન વગર તેમ કર્યું છે તે પણ લખવું.

(૨) જ્યારે ૧૫૮ થી કલમ પ્રમાણે કોઇ ઉંચા દરજ્જાના પોલીસ અમલદારને નીમ્યો હોય ત્યારે સદરહુ રીપોર્ટ જે પ્રસંગમાં સ્થાનીક સરકાર મારફત મોકલવો જોઇએ અને માજસ્ટ્રેટનો હુકમ થતાં સુધી જે અમલદારના હવાલામાં તે પોલીસથાણું હોય તે અમલદારને વધારે તપાસ કરવાનું ફરમાવવાને સદરહુ અમલદાર મુખત્યાર છે.

(૩) આ કલમ પ્રમાણે મોકલેલો રીપોર્ટ જ્યારે એમ જણાય કે તોહમતવાળાને પોતાના ખત ઉપરથી છુટો કર્યો છે ત્યારે તે માજસ્ટ્રેટ તે ખત રદ કરવાનો અથવા બીજી રીતનો જે હુકમ તેને બ્યાજબી લાગે તે કરવો.

૧૭૪ (૧) જે અમલદારના હવાલામાં કોઈ પોલીસ થાણું હોય તે અમલદારને તે કારણ સારૂ સ્થાનીક સરકારે નીમેલા બીજા દરેક પોલીસ અમલદારને ખખર મળે કે—

(અ) કોઇ શખસે આત્મઘાત કર્યો છે, અથવા

(બ) કોઇ શખસને કોઇ બીજા શખસે અથવા કોઈ જાનવરે મારી નાંખ્યો છે અથવા કોઇ શખસ સંચાથી અથવા અકસ્માતથી મરણ પામ્યા છે, અથવા

(ક) કોઈ શખસ એવી રીતે મરણ પામ્યો છે કે તે ઉપરથી કોઇ બીજા શખસે ગુનોહ કર્યાનો બ્યા-જબી શકે ઉત્પન્ન થાય છે.

એટલે તુરત તે અમલદારે પાસેમાં પાસેના જે માજસ્ટ્રેટને ઇનકવેસ્ટ બરવાનો અધીકાર આપ્યો હોય તે માજસ્ટ્રેટને તે બાખત ખખર આપવી અને સ્થાનીક સરકારે કરેલી કોઈ પણ કાનુનથી અથવા જુલ્લા માજસ્ટ્રેટના અથવા પેટા હુકમી માજસ્ટ્રેટના કોઇ પણ સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમથી બીજી રીતે ફરમાવું ન હોય તો જે જગાએ સદરહુ મરેલા શખસનું મરુદુ હોય તે જગાએ જવું અને ત્યાં પાડા-શર્માના બે અથવા વધારે આખરફાર રહેવાશીઓ સમક્ષ તપાસ કરીને મોતનાં હેખાઇતાં કારણનો રીપોર્ટ તઈઆર કરવા અને તેમાં તે મુડકાં ઉપર જે જખમ, લાગેલા અવયવ, ચગદાયાની તથા નુકશાનની બીજી નિશાનીઓ માલમ પડે તેનું વર્ણન કરવું તથા શી રીતે અથવા કેવા (જે હોય તો) અખવડ અથવા હતીયાર વડે સદરહુ નિશાનીઓ કરેલી જણાય છે તે લખવું.

(૨) તે રીપોર્ટ પર તે પોલીસ અમલદારે તથા બીજા શખસોએ અથવા તેઓમાંના જેટલાનો વિચાર લખ્યા પ્રમાણે હાય તેવાઓએ સહી કરવી અને પછી તુરત તે રીપોર્ટ જલ્લા માજિસ્ટ્રેટની પાસે અથવા પેટા હુકમી માજિસ્ટ્રેટની પાસે મોકલી દેવો,

(૩) જ્યારે મોતના કારણ સંબંધી કાંઈ પણ શક હોય અથવા જ્યારે બીજા કાંઈ પણ કારણસર પોલીસ અમલદાર તેમ કરવું યોગ્ય ધારતો હોય, ત્યારે આ બાબત સ્થાનિક સરકાર જે જે કાનુનો ફરમાવે તે તે કાનુનોને અનુસરીને તે પોલીસ અમલદાર તે મડકું પાસેમાં પાસેના સીવલસરજન પાસે તપાસવા સારું અથવા આ બાબત સ્થાનિક સરકારે બીજા જે યોગ્ય વધકક્ષીય શખસને નીમ્યો હોય તે શખસ પાસે તપાસવા સારું મોકલી દેવું, પણ હવા તરફ જતાં તથા ફટલે દુર તે મડકું મોકલવું છે તેના વિચાર કરતાં એમ જણાય છે કે સદરહુ તપાસ નીરૂપયોગી થઈ પડે એવી રીતે તે મડકું રસ્તે જતાં સડી જવાનો ભય નથી તો એ પ્રમાણે મોકલવું.

(૪) મદ્રાસ ઈલાકામાં તથા મુંબઈ ઈલાકામાં આ કલમ પ્રમાણે તપાસ કરવાનો અધિકાર ગામના મુખીને છે અને પછી એ મુખીએ પાસેમાં પાસેના માજિસ્ટ્રેટને ઇનકવેસ્ટે બરવાનો અધિકાર મળ્યો હોય તે માજિસ્ટ્રેટને તે તપાસનાં પરિણામનો રીપોર્ટ કરવો.

(૬) હેટલ લખેલા માજિસ્ટ્રેટને ઇનકવેસ્ટે બરવાનો અધિકાર આપ્યો છે, એટલે હરકાઈ જલ્લા માજિસ્ટ્રેટ અથવા પેટા હુકમી માજિસ્ટ્રેટ, તથા જે માજિસ્ટ્રેટને આ બાબત સ્થાનિક સરકારે અથવા જલ્લા માજિસ્ટ્રેટ વિશેષે કરીને અધિકાર આપ્યો હોય તે માજિસ્ટ્રેટ.

૧૭૫. (૧) કલમ ૧૭૪ મુજબ કામ ચલાવનારા પોલીસ અમલદારને સદરહુ તપાસ કરવા સારું ઉપર કલા પ્રમાણે જે અથવા વત્તા માણસોને અને તે કામની હકીકતથી બીજું જે માણસ વાંકે જણાવું હોય તે માણસને હુકમ લખીને બોલાવવાનો અખત્યાર છે. એ પ્રમાણે બોલાવેલો દરેક માણસ હાજર થવાને અને સવાલોના જવાબ દેતાં કાંઈ ફોજદારી ચુન્દાનું તહોમત પોતાની ઉપર આવી પડે અથવા કાંઈ દંડ અથવા ચુન્દેશી આપવી પડે એવા સવાલો સીવાય બીજા સઘળા સવાલોના ખરા જવાબ દેવાને બંધાયેલો છે એમ સમજવું.

(૨) એવો કાંઈ કોગ્નિઝેશન ચુન્દો હકીકત ઉપરથી દેખાતો ન હોય કે જેને ૧૭૦ મી કલમ લાય પડતી હોય તો, તે માણસોને માજિસ્ટ્રેટની કોરટમાં હાજર થવાનું તે પોલીસ અમલદારે ફરમાવવું નહીં.

૧૭૬. જ્યારે કાંઈ શખસ પોલીસના હવાલામાં હોય તેવામાં તે મરજી પામે તો પાસેમાં પાસેના જે માજિસ્ટ્રેટને ઇનકવેસ્ટે બરવાનો અધિકાર મળ્યો હોય તેણે તે પોલીસ અમલદારે કરેલી તપાસને બદલે અથવા તે ઉપરાંત મોતના કારણની ચોકસી કરવી, અને ૧૭૪ મી કલમની પેટા કલમ ૧ ની (અ) (બ) અને (ક) રકમોમાં કહેલો બીજા કાંઈ પણ બાબતમાં જે માજિસ્ટ્રેટને એ પ્રમાણે અધિકાર મળ્યો હોય તે માજિસ્ટ્રેટ તે પોલીસ અમલદારે કરેલી તપાસને બદલે અથવા તે ઉપરાંત મોતનાં કારણની ચોકસી કરવાને મુખત્યાર છે, અને તે પ્રમાણે ચોકસી કરે તો કાંઈ ચુન્દાની ચોકસી કરવા બાબત તેને જેટલો અધિકાર હોય તેટલો સઘળો અધિકાર તેને સદરહુ પ્રકારની ચોકસી કરવા બાબત છે એમ સમજવું સદરહુ પ્રકારની કાંઈ ચોકસી કરનારા માજિસ્ટ્રેટ તે ચોકસીના સંબંધમાં પોતે લીધેલા પુરાવો કામની હકીકત પ્રમાણે આ કાયદામાં આગળ કહેલાં રીતો માંની ગમે તે રીતે દફતરમાં દાખલ કરવો.

(૨) જે શખસનું મડકું દારી દીધું હોય તે શખસના મોતનું કારણ શોધી કહાડવા માટે તેના મુદ્દાની તપાસ કરવાનું જ્યારે એવો માજિસ્ટ્રેટ યોગ્ય ધારે ત્યારે, તે મડકું ખાદી કહાડવાનો તથા તેની તપાસ કરાવવાને તે માજિસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે,

બાબ ૧૫ મો.

ચોકસી તથા ઇનસાફ કરવામાં ફોજદારી કોરટની હકુમત બાબત.

અ.—ચોકસી અથવા ઇનસાફ કરવાની જગા.

૧૭૭. દરેક ચુન્દાની ચોકસી તથા ઇનસાફ જે કોરટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં તે ચુન્દો કયો હોય તે કોરટે થવું કરીને કરવો.

૧૭૮. ૧૭૭ મી કલમમાં ગમે તે ક્યું હોય તે છતાં, ફલાણા જલ્લામાં ઇનસાફ કરવા સાફ કમિટ કરેલા ફલાણા કે ફલાણા વર્ગના મુકદ્દમાનો ઇનસાફ ફલાણી સેજન તુકડીમાં કરવાનો અધિકાર છે એવો હુકમ કરમાવવાને સ્થાનિક સરકાર મુખત્યાર છે.

પણ એવું ફાવ્યું છે કે સન ૧૮૬૧ ના હિંદુસ્થાનની હાઇકોર્ટો બાબતના આક્ટની ૧૫ મી કલમ પ્રમાણે અથવા આ કાયદાની ૫૨૬ મી કલમ પ્રમાણે હાઇકોર્ટ કોઇ હુકમ અગાઉથી કાઢાડ્યો હોય તેની વિરુદ્ધ સરકાર હુકમ હોવો નહિ ભેળવે.

૧૭૯. કોઇ વસ્તુ કયાંના સગબથી, અને તેનું કોઇ પરિણામ થયું હોય તે સગબથી, કોઇ ગુન્હો કયાંનું તોહોમત કોઇ શખસ ઉપર આવ્યું હોય, ત્યારે જે કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં એવી કોઇ પણ વસ્તુ કરી હોય અથવા એવું કોઇ પણ પરિણામ થયું હોય તે કોર્ટને તે ગુન્હાની ચોકસી અથવા ઇનસાફ કરવાનો અધિકાર છે.

૧૮૦ જે કૃત્ય ગુન્હો હોય અથવા જે ફલનો કરનાર ગુન્હો કરી શકતો હોય તો તે ગુન્હો થાય તેવાં કોઇ ફલની સાથે સંબંધ હોવાના સગબથી બીજું કોઇ કૃત્ય પણ ગુન્હો હોય ત્યારે આ છેલ્લા કહેલા ગુન્હાના તોહોમતની ચોકસી અથવા ઇનસાફ જે કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં એ બેમાંનું ગમે તે કૃત્ય ક્યું હોય તે કોર્ટને કરવાનો અધિકાર છે.

દૃષ્ટાંતો.

(અ) મદદગારીનાં તોહોમતની ચોકસી અથવા ઇનસાફ, જે કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં મદદગારી કરી તે કોર્ટને, અથવા મદદગારી કરેલો ગુન્હો જે કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં કયો તે કોર્ટને કરવાનો અધિકાર છે.

(બ) ચોરીનાં માલ લેવાનાં અથવા રાખવાનાં તોહોમતની ચોકસી અથવા ઇનસાફ જે કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં માલ ચોર્યો હોય તે કોર્ટને અથવા તે માલમાંના કંઈ પણ માલ જે કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં કોઈપણ વખતે બદલાવતથી લીધો અથવા રાખ્યો હોય તે કોર્ટને કરવાનો અધિકાર છે.

(ક) કોઈ શખસનું હરણ થયું છે એવું બહુની તે શખસે ગેરવાજબી રીતે સંતાડવાના તોહોમતની ચોકસી અથવા ઇનસાફ, જે કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં ગેરવાજબી રીતે સંતાડવાનું કામ બન્યું હોય તે કોર્ટને, અથવા જે કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં તે શખસનું હરણ થયું હોય તે કોર્ટને કરવાનો અધિકાર છે.

૧૮૧. (૧) ઠગ હોવાના, ઠગ થઈને ખુન કરવાના, ડાકાઢી કરવાના, ખુન કરીને ડાકાઢી કરવાના, ડાકાઢીની ટોળીમાં હોવાના, અથવા પેહરામાંથી નાહાસી જવાના, ગુન્હાની ચોકસી અથવા ઇનસાફ જે કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં તોહોમતવાળો શખસ હોય તે કોર્ટને કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) સાપરાષ ખોટો ઉપયોગ કરવાના અથવા સાપરાષ વિશ્વાસપાત કરવાના ગુન્હાની ચોકસી અથવા ઇનસાફ જે મિલકત બાબત તે ગુન્હો કયો હોય તે મિલકતનો કોઈ પણ ભાગ જે કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં તોહોમતવાળો શખસે લીધો હોય અથવા રાખ્યો હોય તે કોર્ટને, અથવા જે કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં તે ગુન્હો કયો હોય તે કોર્ટને કરવાનો અધિકાર છે.

(૩) કંઈપણ વસ્તુ ચોરના ગુન્હાની ચોકસી અથવા ઇનસાફ, જે કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં તે વસ્તુ ચોરી હોય અથવા ચોરના કબજામાં હોય અથવા તે ચોરેલી છે એવું બહુ છતાં અથવા એવું માનવાનું કારણ છતાં તે વસ્તુ લેવાનો અથવા રાખનાર કોઈપણ શખસના કબજામાં હોય તે કોર્ટને કરવાનો અધિકાર છે.

(૪) હરણ કરવાના અથવા ફોસલાવી લઇ જવાના ગુન્હાની ચોકસી અથવા ઇનસાફ જે કોર્ટની સ્થાનિક હદમાં સરકાર હરણ કરેલા અથવા ફોસલાવી લઇ ગયેલા માણસનું હરણ ક્યું હોય અથવા તેને ફોસલાવી લઈ ગયા અથવા સંતાડી રાખ્યા હોય અથવા અટકાવી રાખ્યા હોય તે કોર્ટને કરવાનો અધિકાર છે.

૧૮૨. ધણુએક સ્થાનિક ક્ષેત્રમાંનાં કયાં સ્થાનિક ક્ષેત્રમાં ગુન્હો થયો તેનો નિશ્ચય નહિ હોય ત્યારે, અથવા,

ગુન્હાનો કોઈક ભાગ એક સ્થાનિક ક્ષેત્રમાં અને કોઈક ભાગ બીજા સ્થાનિક ક્ષેત્રમાં થયો હોય ત્યારે, અથવા

ગુન્હો ચાલુ રહે તેવો હોય અને એક કરતાં વધારા સ્થાનિક ક્ષેત્રોમાં તે કરવાનું ચાલુ રહેલું હોય ત્યારે અથવા. જુદા જુદા સ્થાનિક ક્ષેત્રોમાં કરેલાં ધણીએક કૃત્યો મળીને એક ગુન્હો થયો હોય ત્યારે. સદરહુ પ્રકારનાં ગમે તે સ્થાનિક ક્ષેત્ર ઉપર જે કારતને હકુમત હોય તે કારતને તે ગુન્હાની ચોકસી અથવા ધનસાફ કરવાનો અધિકાર છે.

૧૮૩. કાંઈ ગુન્હો ન્યારે ગુન્હેગાર મુસાફરી અથવા સફર કરતો હોય ત્યારે કયો હોય તે ગુન્હાની ચોકસી અથવા ધનસાફ, ગુન્હેગાર અથવા જે શખસની વિરૂદ્ધ અથવા જે વસ્તુના સંબંધમાં તે ગુન્હો કયો હોય તે શખસ અથવા વસ્તુ એ પ્રત્યેક તે મુસાફરી અથવા સફર કરતાં કરતાં જે કારતની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં થઇને અથવા હદમાં ગયાં હોય તે કારતને કરવાનો અધિકાર છે.

૧૮૪. રેલવે, ટેલીગ્રાફ, પોસ્ટ ઓફીસ-અથવા હથિયાર તથા યુદ્ધસામગ્રી સંબંધી હરકોઈ ચાલુ કાયદાના ઠરાવો વિરૂદ્ધ સમગ્ર ગુન્હાઓની ચોકસી અથવા ધનસાફ ધલાકાના મુખ્ય શહેરમાં કરવાનો અધિકાર છે, પછી તે ગુન્હો ગદરહુ શહેરમાંહિં કરેલો છે એવું જણાવ્યું હોય કે નહિ હોય તોપણ એવું ઠરાવ્યું છે કે ગુન્હેગાર તથા તેની ઉપર મુકદ્દમે ચલાવવા માટે જરૂરના સમગ્ર શારદો સદરહુ શહેરમાં માલમ પડ્યાં નહીં.

૧૮૫. (૧) ન્યારે ન્યારે કલાણા ગુન્હાની ચોકસી અથવા ધનસાફ આ બાબમાં પાછળ કહેલા ઠરાવો પ્રમાણે કઈ કારતે કરવો તે બાબત કાંઈપણ સંશય પડે, ત્યારે ત્યારે જે હાઇકોર્ટની અપેલેટ કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં ગુન્હેગાર ખરેખર હોય તે હાઇકોર્ટ તે ગુન્હાની ચોકસી અથવા ધનસાફ કઈ કારતે કરવો તે ઠરાવવાને મુખત્યાર છે.

૨) દક્ષિણ પ્રદેશમાં, ન્યારે ગુન્હેગાર રાણીની વિજ્ઞાનની રૈયત હોય ત્યારે, રંગુનના રિકાર્ડની કોર્ટ અને બીજે સમગ્ર પ્રસંગે, બ્રિટિશ કમિશનરની કોર્ટ આ કલમનાં કારણો સાફ હાઇકોર્ટ છે એમ સમજવું.

૧૮૬. (૧) ન્યારે કોઈ પ્રેસિડેન્સી માજિસ્ટ્રેટને, કોઈ જિલ્લા માજિસ્ટ્રેટને, કોઈ પેટા ટુકડી માજિસ્ટ્રેટને અથવા પહેલા વર્ગના જે માજિસ્ટ્રેટને સ્થાનિક સરકારે આ બાબત વિશેષે કરીને અધિકાર આપ્યો હોય તે માજિસ્ટ્રેટને એવું માનવાનું કારણ જણાય કે પોતાની હકુમતની સ્થાનિક હદમાંહેના કોઈપણ શખસે સદરહુ હદની બહાર (પછી બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનની અંદર કે બહાર) એવો કોઈ ગુન્હો કયો છે કે ચોકસી અથવા ધનસાફ ૧૭૭ થી ૧૮૪ સુધીની કલમો (એ બન્ને કલમો સુદા) કલમોના ઠરાવો પ્રમાણે, અથવા બીજા હરકોઈ ચાલુ કાયદા પ્રમાણે, સદરહુ હદની અંદર થઈ શકે એમ નથી, પણ જેનો ધનસાફ કોઈ ચાલુ કાયદા પ્રમાણે બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં થઈ શકે એમ છે, ત્યારે તે ગુન્હો જાણે સદરહુ હદમાં થયો હોય એવી રીતે તેની ચોકસી કરવાને, તથા સદરહુ શખસને પોતાની આગળ હાજર થવાની આ કાયદામાં પાછળ ઠરાવેલી રીતે જરૂર પાડવાને, તથા સદરહુ ગુન્હાની ચોકસી અથવા ધનસાફ કરવાની હકુમત જે માજિસ્ટ્રેટને હોય તે માજિસ્ટ્રેટની પાસે તે શખસને મોકલવાને, અથવા, સદરહુ ગુન્હો જામીન લઈ શકાય એવો હોય તો સદરહુ માજિસ્ટ્રેટની આગળ હાજર થવા સાફ તેની પાસેથી જામીન સાથે કે વગર જામીને ખત લેવાને તે માજિસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે.

(૨) ન્યારે સદરહુ હકુમતવાળા એક કરતાં વધારે માજિસ્ટ્રેટો હોય અને સદરહુ શખસને ક્યા માજિસ્ટ્રેટની પાસે મોકલવા, અથવા ક્યા માજિસ્ટ્રેટની આગળ હાજર થવા સાફ બાંધી લેવા, તે બાબત આ કલમ પ્રમાણે ચાલનારા માજિસ્ટ્રેટની ખાત્રી થાય નહિ, ત્યારે હુકમ મળવા સાફ હાઇકોર્ટને તે કામનો રિપોર્ટ કરવો.

૧૮૭ (૧) ૧૮૬ મી કલમ પ્રમાણે કોઈ પ્રેસિડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ અથવા જિલ્લા માજિસ્ટ્રેટ શિવાય બીજા કોઈ માજિસ્ટ્રેટ કહાડેલા વારંટ ઉપરથી જે તે શખસને પકડવામાં આવ્યો હોય તો સદરહુ માજિસ્ટ્રેટ તે શખસને જે જિલ્લા અથવા પેટા ટુકડી માજિસ્ટ્રેટના તાબામાં પોતે હોય તે જિલ્લા અથવા પેટા ટુકડી માજિસ્ટ્રેટની પાસે મોકલવો, પણ તેવા ગુન્હાની ચોકસી અથવા ધનસાફ કરવાની જે માજિસ્ટ્રેટને હકુમત હોય તે માજિસ્ટ્રેટ જે તે શખસને પકડવા માટે પોતાનું વારંટ કહાડ્યું હોય, તો તે પકડેલા શખસને જે પોલીસ-અમલદાર તે વારંટ બજાવતો હોય તે પોલીસ અમલદારને હવાલે કરવો, અથવા જે માજિસ્ટ્રેટ તે વારંટ કહાડ્યું હોય તેની પાસે મોકલવો.

(૨) જે તે પકડેલા શખસે જે ગુન્હો કર્યાનું કહેવામાં આવ્યું હોય અથવા કર્મોનો શક આવ્યો હોય તે ગુન્હાની ચોકસી અથવા ઇનસાફ તેજ જલ્લામાં ૧૮૬ મી કલમ પ્રમાણે ચાલનારા માજીસ્ટ્રેટની કોર્ટ શિવાય બીજી કોઇ ફોજદારી કોર્ટને કરવાનો અધિકાર હોય, તો સદરહુ માજીસ્ટ્રેટ તે શખસને સદરહુ કોર્ટની પાસે મોકલવો.

૧૮૮. જ્યારે માલિકામાઆઝમાની હિંદુસ્તાન મહેતી કોર્ટ દેશી રમયત ખ્રિટિશ હિંદુસ્તાનની હદની બાહાર તથા પેલીગમ કોર્ટપણુ જગ્યાએ કોર્ટ ગુન્હો કરે, અથવા

કોઇ ખ્રિટિશ રમયત હિંદુસ્તાન મહેતા કોઇ રાજના અથવા સરદારના મુલકોમાં કોર્ટ ગુન્હો કરે, અથવા

રાણીનો કોઇ નોકર (પછી તે ખ્રિટિશ રમયત હોય અથવા ન હોય) હિંદુસ્તાનમાંના કોઇ રાજ અથવા સરદારના મુલકોમાં કોર્ટ ગુન્હો કરે,

ત્યારે ખ્રિટિશ ઈડિયામહેતી જે જગ્યાએ તે રમયત જડી આવે તે જગ્યાએ જાણે તે ગુન્હો કર્યો છે એવી રીતે તે ગુન્હા સંબંધી તેની તબવીબ કરવાનો અધિકાર છે.

પણુ એવું ઠરાવ્યું છે કે જે મુલકમાં સદરહુ પ્રકારનો કોઇપણ ગુન્હો કર્યાનું કહેવામાં આવ્યું હોય તો તેના મત પ્રમાણે તે તોહોમતની ચોકસી ખ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં કરવી જોઇએ એવો દાખલો તે આપે નહિ તો સદરહુ ગુન્હાસંબંધી કોઇપણ તોહોમતની ચોકસી ખ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં કરવી નહિ; અને જ્યાં ન હોય ત્યાં સ્થાનિક સરકારની મંજૂરી મેળવવી જોઇએ.

વળી એવું પણ ઠરાવ્યું છે કે આ કલમ પ્રમાણે કોઇપણ શખસની ઉપર કોઇપણ કામ ચલાવ્યું હોય તેથી, જે તેજ ગુન્હો ખ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં કર્યો હોત તો તે ગુન્હા બાબત સદરહુ શખસની ઉપર પછીથી કામ ચલાવતાં જેમ અટકાવ થાત તેમજ સદરહુ ચલાવેલા કામથી ખ્રિટિશ હિંદુસ્તાનની હદની બાહાર કોર્ટ પણ મુલકમાં તેજ ગુન્હા સંબંધી સન ૧૮૭૬ ના પરાજામહેતી હકુમત બાબતના અને ગુન્હોગારો સ્વાધીન કરવા બાબતના આકટ પ્રમાણે આગળ બીજા કામ ચલાવતાં અટકાવ થશે એમ સમજવું.

૧૮૯. જ્યારે જ્યારે ૧૮૮ મી કલમમાં કહેલા કોઇપણ ગુન્હાની ચોકસી અથવા ઇનસાફ ચાલતો હોય ત્યારે ત્યારે, સ્થાનિક સરકારને યોગ્ય લાગે તો જે મુલકમાં સદરહુ ગુન્હો કર્યાનું કહેવામાં આવ્યું હોય તે મુલકમાંના અથવા તે મુલકના પોલીટિકલ એજન્ટ અથવા કોર્ટ જુડિશીયલ (ન્યાય ખાતાના) અમલદારની આગળ આપેલી જગ્યાની અથવા રજુ કરેલા કાગળો જે બાબતો સાથે સંબંધ રાખતા હોય તે બાબતો સંબંધી પુરાવો લેવા સાફ સદરહુ ચોકસી અથવા ઇનસાફ કરનારી કોર્ટ જે પ્રસંગે કમિશન કાઢી શકે તે પ્રસંગે સદરહુ જગ્યાનીની અથવા રજુ કરેલા કાગળોની નકલો સદરહુ કોર્ટે પુરાવા દાખલ લેવી એવું સ્થાનિક સરકાર ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

ખ, —કામ ચલાવવા માટે જે શરતો અવસ્ય છે તે.

૧૯૦. (૧) આ કાયદામાં આગળ ઠરાવ્યું છે તે શિવાય હરકોઈ પ્રેસિડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ, જલ્લા માજીસ્ટ્રેટ, અથવા પેટા તુકડી માજીસ્ટ્રેટ, અને બીજા જે માજીસ્ટ્રેટને આ બાબત વિશેષે કરીને અધિકાર આપ્યો હોય તે માજીસ્ટ્રેટ હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે હરકોઈ ગુન્હો સાંભળવાને મુખત્યાર છે.

(અ) જે હકીકતનો સદરહુ ગુન્હો બનેલો હોય તે હકીકતની ફરીયાદ આવ્યા ઉપરથી;

(બ) સદરહુ હકીકત વિશે કોઈ પોલીસ રિપોર્ટ ઉપરથી;

(ક) પોલીસ—અમલદાર શિવાય બીજા કોઈપણ શખસ પાસેથી ખબર મળ્યા ઉપરથી. અથવા સદરહુ ગુન્હો થયો છે એવું પોતેજ જાણ્યા ઉપરથી અથવા એવો પોતાનેજ શક આવ્યા ઉપરથી.

(૨) જે માજીસ્ટ્રેટને જે ગુન્હાઓનો ઇનસાફ કરવાનો અથવા ઇનસાફ થવા સાફ કમીટ કરવાનો અધિકાર હોય તે માજીસ્ટ્રેટને તે ગુન્હો પેટા કલમ (૧). રકમ (અ) અથવા રકમ (બ) પ્રમાણે સાંભળવાનો અધિકાર સ્થાનિક સરકાર અથવા સ્થાનિક સરકારના સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમને અનુસરેલી જલ્લા માજીસ્ટ્રેટ આપવાને મુખત્યાર છે.

(૩) પેહેલા અથવા બીજા વર્ગના જે માજિસ્ટ્રેટને જે ગુન્હાઓનો તે ધનસાફ કરવાનો અથવા ધનસાફ થવા સારું કમિટ કરવાનો અધિકાર હોય તે માજિસ્ટ્રેટને તે ગુન્હા, પેટા કલમ (૧) રકમ (ક) પ્રમાણે સાંભળવાનો અધિકાર સ્થાનિક સરકાર આપવાને મુખત્યાર છે.

૧૮૧. ઉપલી કલમની પેટા કલમ (૧), રકમ (ક) પ્રમાણે માજિસ્ટ્રેટ મુકદ્દમો હાથમાં લે ત્યારે તોહમતવાળા શખસને કંઇપણ પુરાવો લેવાય તે પહેલાં, ખબર આપવી કે તે મુકદ્દમાનો ધનસાફ બીજા કોઇ કોર્ટ પાસે કરાવવાનો તેને હક છે, અને કોઇપણ તોહમતવાળા શખસ અથવા તોહમતવાળા શખસો વધારે હોય ત્યારે તેઓમાંના કોઈ એક એવા માજિસ્ટ્રેટથી પોતાનો ધનસાફ થવા આજત હરકત લે ત્યારે, તે મુકદ્દમાનો ધનસાફ તે માજિસ્ટ્રેટ પાસે કરાવવાને બદલે તે મુકદ્દમો સેશન કોર્ટમાં કમિટ કરવો અથવા બીજા માજિસ્ટ્રેટ પાસે મોકલવો.

૧૮૨ (૧) જે મુકદ્દમો પોતે હાથમાં લીધા હોય તે મુકદ્દમાની ચોકસી અથવા ધનસાફ કરવા સારું પોતાના તાબા માંહેના હરકોઇ માજિસ્ટ્રેટની પાસે તે મુકદ્દમો મોકલવાને હરકોઈ ચીફ પ્રેસિડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ, જિલ્લા માજિસ્ટ્રેટ, અથવા પેટા તુકડી માજિસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે.

(૨) પેહેલા વર્ગના જે માજિસ્ટ્રેટ જે મુકદ્દમો હાથમાં લીધા હોય તે માજિસ્ટ્રેટને તે મુકદ્દમો પોતાના જિલ્લામાંના બીજા વિશેષ કરીને કહેલો જે કોઇ માજિસ્ટ્રેટ આ કાયદા પ્રમાણે તે તોહમતવાળાનો ધનસાફ કરવાને અથવા ધનસાફ થવા સારું કમિટ કરવાને હાથક હોય. તે માજિસ્ટ્રેટની પાસે ચોકસી અથવા ધનસાફ કરવા સારું મોકલવાનો અધિકાર આપવાને હરકોઈ જિલ્લા માજિસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે; અને તે મુજબ સંદર્ભ માજિસ્ટ્રેટને તે મુકદ્દમાની વ્યવસ્થા કરવાનો અધિકાર છે.

૧૮૩ (૧) આ કાયદાથી અથવા બીજા હરકોઈ ચાલુ કાયદાથી બીજા રીતે સ્પષ્ટ કરાવ કર્યો હોય તે શિવાય, આ અર્થે યોગ્ય અધિકાર મળેલા કોઇ માજિસ્ટ્રેટ તોહમતવાળા શખસને કમિટ કર્યા વગર કોઇ પણ સેશન કોર્ટે અસલ હકુમતની કોર્ટ દાખલ કોઇપણ ગુન્હો સાંભળવો નહિ.

(૨) આડિશનલ સેશન જડજોએ તથા આસિસ્ટન્ટ સેશન જડજોએ ફક્ત જે મુકદ્દમાનો ધનસાફ કરવાનું સ્થાનિક સરકાર સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમ કરીને તેમને ફરમાવે, તેવાજ મુકદ્દમાનો ધનસાફ તેમણે કરવો અથવા આસિસ્ટન્ટ સેશન જડજોની આજતમાં જે મુકદ્દમા તે તુકડીનો સેશન જડજો સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમ કરીને ધનસાફ કરવા સારું તેમને સોંપે તેવાજ મુકદ્દમાનો તેમણે ધનસાફ કરવો.

૧૮૪. (૧) હાઇકોર્ટ હરકોઈ ગુન્હો આ કાયદામાં આગળ દરાવેલી રીતે પોતાને ત્યાં કમિટ કર્યા ઉપરથી સાંભળવાને મુખત્યાર છે.

સન ૧૮૬૧ ના હિંદુસ્તાનની હાઇકોર્ટો આજતના આકટ પ્રમાણે આપેલા હરકોઈ લેટર્સપેટન્ટના દરાવોને અથવા આ કાયદાના બીજા કોઇપણ દરાવને આ કલમ માંહેના કોઈ પણ મજબૂરથી બાધ આવે છે એવું સમજવું નહિ.

(૨) (અ) આ કાયદામાં ગમે તે કરાવ હોય તોપણ, ગવર્નર જનરલ ઇન કોન્સલની અથવા સ્થાનિક સરકારની અગાઉથી મંજૂરી લઇને, એડવોકેટ જનરલને, હાઇકોર્ટની હકુમતને પાત્ર થનારા શખસો વિરુદ્ધ હાઇકોર્ટને, જે કારણ સારું

મલિકામાઆઝમાના એટર્ની જનરલ ઇંગ્લંડ દેસમાંહેની ન્યાયાધિકારી હાઇકોર્ટમાં સરકાર તરફથી માહિતી આપી શકે, તે સધળાં કારણોસર માહિતી આપવાનો અધિકાર છે.

(બ) આવી દરેક માહિતીની આજતમાં કામ ચલાવવું તે, એવી માહિતી મલિકામાઆઝમાના એટર્ની જનરલ દાખલ કરે છે તે આજતમાં જે પ્રમાણે કામ કાયદા પ્રમાણે ચલાવવામાં આવે છે, તે પ્રમાણે મુકદ્દમાની હકીકત ઉપરથી તથા સંદર્ભ હાઇકોર્ટના વહિવટ તથા કામ ચલાવવાની રીત ઉપરથી જેટલા દરજ્જાસુધી ચલાવવામાં આવે તેટલે દરજ્જે ચલાવવાનો અધિકાર છે.

(ક) આવી માહિતી પ્રમાણે અથવા માહિતીની રૂએ વસૂલ કરેલો અથવા લીધેલો સધળો દંડ, શિક્ષા દાખલ દંડ, જુદેગારી બદલનો દંડ, કરજ તથા પૈસાની રકમ હિંદુસ્તાન સરકારની મિલકત થશે.

(૬) આ કલમના દરાવો અમલમાં આણવા સારું હાઇકોર્ટને કાનૂનો કરવાનો અધિકાર છે.

૧૯૫. (૧) (અ) હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૧૭૨ થી ૧૮૮ સુધીની કલમો (એ બંને કલમો સુદા) પ્રમાણે શિક્ષા કરવા લાયક કોઇપણ ગુન્હો, જે સરકારી નોકરનું લાગતું વળગતું હોય તેની અથવા તે જે સરકારી નોકરના તાબામાં હોય તેની, પ્રથમ મંજુરીયત લીધા વગર અથવા તેની ફરિયાદ વગર કોઇપણ કોર્ટે સાંભળવો નહિ;

(બ) સદરહુ કાયદાની ૧૯૩-મી, ૧૯૪ મી, ૧૯૫ મી, ૧૯૬ મી, ૧૯૯ મી, ૨૦૦ મી, ૨૦૫ મી, ૨૦૬ મી, ૨૦૭ મી, ૨૦૮ મી, ૨૦૯ મી, ૨૧૦ મી, ૨૧૧ મી, અથવા ૨૨૮ મી, કલમ પ્રમાણે શિક્ષા કરવા લાયક કોઇપણ ગુન્હો બ્યારે તે હરકોઇ કોર્ટમાં ચાલેલા હરકોઇ કામમાં અથવા કામના સંબંધમાં કર્યો હોય ત્યારે, તે કોર્ટની અથવા બીજી જે કોર્ટના તાબામાં તે કોર્ટ હોય તેની, પ્રથમ મંજુરીયત લીધા વગર અથવા તેની ફરિયાદ વગર કોઇપણ કોર્ટે સાંભળવો નહિ;

(ક) તેજ કાયદાની ૪૬૩ મી કલમમાં વર્ણવેલો અથવા ૪૭૧ મી, ૪૭૫ મી, અથવા ૪૭૬ મી, કલમ પ્રમાણે શિક્ષા કરવા લાયક કોઇ પણ ગુન્હો, બ્યારે તે હરકોઇ કોર્ટમાં હરકોઇ કામના કોઇ પક્ષ-કારે તે કામમાં પુરાવામાં રજુ કરેલા અથવા આપેલા કોઇ દસ્તાવેજના સંબંધમાં કર્યો હોય, ત્યારે તે કોર્ટની અથવા બીજી જે કોર્ટના તાબામાં તે કોર્ટ હોય તે કોર્ટની પ્રથમ મંજુરીયત લીધા વગર અથવા તેની ફરિયાદ વગર કોઇ પણ કોર્ટે સાંભળવો નહિ.

(૨) પેટા કલમ ૧ની રકમો (બ) તથા (ક) માં "કોર્ટ" એ શબ્દનો અર્થ દિવાની, મુલકા-અથવા ફોજદારી કોર્ટ થાય છે, પણ તેમાં સને ૧૮૭૭ ના હિંદુસ્તાનના નોંધવાના આક્ટ પ્રમાણેના રજીસ્ટાર, અથવા સર્વરજીસ્ટારનો સમાવેશ થતો નથી.

(૩) પેટા કલમ ૧માં કહેલા ગુન્હાઓ સંબંધી કરાવો, એવા ગુન્હા કરવામાં કરવાની મદદગારીને તથા તે ગુન્હા કરવાના પ્રયત્નને પણ લાગુ પડે છે.

(૪) આ કલમમાં સુચવેલી મંજુરીયત મોઢમ રીતે આપવાનો અખત્યાર છે, અને તેમાં તોહોમત વાળા શખસનું નામ લખવાની જરૂર નથી; પણ બની શકે તેટલે સુધી, જે કોર્ટમાં અથવા બીજી જગ્યામાં, અને જે પ્રસંગે તે ગુન્હો કર્યો હોય તે કોર્ટ અથવા જગ્યા, અને તે પ્રસંગ, એ વિશેષે કરીને તેમાં જણાવવા.

(૫) બ્યારે આ કલમમાં સુચવેલા હરકોઇ ગુન્હાના સંબંધમાં મંજુરીયત આપી હોય ત્યારે તે મુકદ્દમો સાંભળનારી કોર્ટને સદરહુ પ્રમાણે સુચવેલો બીજો જે ગુન્હો હકીકત ઉપરથી જણાઇ આવે તે ગુન્હાનું તોહોમતનામું તૈયાર કરવાનો અધિકાર છે.

(૬) જે મંજુરીયત આ કલમ પ્રમાણે આપી હોય અથવા આપવાની ના કહી હોય તે મંજુરીયત રદ કરવાનો અથવા આપવાનો અખત્યાર જે અધિકારીના તાબામાં તે મંજુરીયત આપનારો અથવા આપવાની ના કહેનારો અધિકારી હોય તે અધિકારીને છે; અને જે તારીખ સદરહુ પ્રકારની કોઇ પક્ષ મંજુરીયત આપી હશે, તે તારિખથી છ મહિના કરતાં વતી મુદત સુધી તે મંજુરીયત અમલમાં રહેશે નહિ, પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે સારૂ કારણ બતાવ્યું હશે તો હાઇકોર્ટ તે મુદત વધારી શકશે.

(૭) આ કલમમાં કારણો સારૂ દરેક કોર્ટ ફક્ત જે કોર્ટમાં તેની ઉપર અપીલો થયું કરીને ચાલી શકતી હોય તેજ કોર્ટના તાબામાં છે એવું સમજવું, એટલે—

(અ) બ્યારે એવી અપીલો એક કરતાં વધારે કોર્ટમાં ચાલતી હશે, ત્યારે જે અપીલેટ કોર્ટની સૌથી ઓછી હકુમત હશે તે અપીલેટ કોર્ટના તાબા હેઠળ એવી કોર્ટ છે એમ સમજવું;

(બ) બ્યારે એવી અપીલો દિવાની તેમજ મુલકી કોર્ટમાં ચાલતી હશે ત્યારે જે બાબતના સંબંધમાં એવો ગુન્હો કર્યાનું કહેવામાં આવતું હોય તે બાબતના સ્વરૂપ પ્રમાણે એવી કોર્ટ સદરહુ દિવાની અથવા મુલકી કોર્ટના તાબા હેઠળ છે એવું સમજવું.

(ક) બ્યારે અપીલ ચાલતી ન હોય ત્યારે એવી કોર્ટ અસલ હકુમતવાળી જે મુખ્ય કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક દફમાં હોય તે કોર્ટના તાબા હેઠળ છે એવું સમજવું.

૧૯૬. હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૧૨૭ મી કલમ સિવાય ૬ ક્લા બાબ પ્રમાણે શિક્ષા થઇ શકે એવો અથવા તેજ કાયદાની કલમ ૧૦૮ અ, બ અથવા કલમ ૧૫૩ અ, અથવા કલમ ૨૯૪ અ, અથવા કલમ ૫૦૫ પ્રમાણે શિક્ષા થઇ શકે એવો કોઇપણ ગુન્હો સ્વરૂપે જનરલ ઇન્ટ કોન્સિડરેશન

અમલ સ્થાનિક સરકારના અથવા જે અમલદારને મળે તે જનરલ ઇન કોન્સિલે આ બાબત અધિકાર આપે. હોય તે અમલદારના હુકમથી અથવા અખત્યારથી ફરિયાદ કર્યા વગર કોઈપણ કારણે સાંભળવો નહિ.

દીકા—૧૦૮ અ. તથા. ૧૫૩ અ. તથા. ૬. ૫૦૫ એ નવીન વધારે છે.

૧૯૭. (૧) હિંદુસ્તાન સરકારની અથવા સ્થાનિક સરકારની મંજૂરિયત વગર પોતાના હોદ્દા ઉપરથી ખસેડી ન શકાય એવા દરકોઈ જડજની ઉપર અથવા એવા દરકોઈ સરકારી નોકરની ઉપર તે સદરહુ પ્રકારેના જડજ છે અથવા સરકારી નોકર છે તે સખખથી કોઈ ગુન્હાનું તોહોમત મુકવામાં આવે, ત્યારે તેને ખસેડવાનો હુકમ કરવાનો જે સરકારને અધિકાર હોય તે સરકારની અગાઉથી મંજૂરિયત લીધા વગર અથવા એવી મંજૂરીયત આપવા બાબત જે અમલદારને તે સરકારે અધિકાર આપ્યો હોય તે અમલદારની અથવા જે કારદના અથવા બીજા અધિકારીના તાબામાં સદરહુ જડજ અથવા સરકારી નોકર હોય અને સદરહુ મંજૂરિયત આપવાના જેના અધિકારની સદરહુ સરકારે મર્યાદા કરી ન હોય તે કારદની અથવા બીજા અધિકારીની અગાઉથી મંજૂરિયત લીધા વગર કોઈ પણ કારણે તે ગુન્હો સાંભળવો નહિ.

(૨) કયા શખસે તથા કઈ રીતે તથા કયા ગુન્હા અથવા ગુન્હાઓ બદલ સદરહુ જડજ અથવા સરકારી નોકરની ઉપર ફરિયાદનું કામ ચલાવવું તે નક્કી કરવાને તથા જે કારદની આગળ ઈનસાફ કરાવવો હોય તે કારદ વિશેષે કરીને જણાવવાને એવી સરકાર મુખત્યાર છે.

૧૯૮. જે ગુન્હો હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાના ૧૯ મા અથવા ૨૧ મા બાબતમાં અથવા તેજ કાયદાની ૪૯૩થી ૪૯૬ સુધીની (એ બન્ને કલમો સુધ્ધાં) કલમોમાં આવેલો હોય તે ગુન્હાથી જે શખસને નુકસાન પહોંચ્યું હોય તે શખસે કરેલી ફરિયાદ વગર કોઈ પણ કારણે તે ગુન્હો સાંભળવો નહિ.

૧૯૯. હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૪૯૭ થી અથવા ૪૯૮ થી કલમ મુજબના કોઈ ગુન્હા બાબત. તે જોના ધણીએ, અથવા, તેની ગેરહાજરીમાં, તેની તરફથી જે શખસની સંભાળમાં સદરહુ જો તે ગુન્હો કરવામાં આવ્યો તે વખતે હોય તે શખસે ફરિયાદ ન કરી હોય, તો કોઈ પણ કારણે તે ગુન્હો સાંભળવો નહિ.

બાબ ૧૧ મા.

માજીસ્ટ્રેટોએ ફરિયાદ કરવા બાબત.

૨૦૦. ૪૭૬ થી કલમના કરાવોને પાત્ર રહીને ફરિયાદ ઉપરથી કોઈ ગુન્હો સાંભળનારા માજીસ્ટ્રેટ તુરત ફરિયાદીની કસમ ઉપર જબાની લેવી, અને તે જબાનીનો સાર લખી લેવો તથા તે ઉપર ફરિયાદીએ અને માજીસ્ટ્રેટે પણ સહી કરવી;

પણ હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે ઠરાવ્યું છે:—

(અ) જ્યારે ફરિયાદ લખીને કરવામાં આવે, ત્યારે આ કલમ માંહેના કોઈપણ મંજૂરથી, ૧૯૨ થી કલમ પ્રમાણે તે મુકદમો બીજાની પાસે મોકલતાં પહેલાં કોઈ માજીસ્ટ્રેટને ફરિયાદીની જબાની લેવાની જરૂર છે એવું સમજવું નહિ;

(બ) જ્યારે સદરહુ માજીસ્ટ્રેટ પ્રેસિડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ હોય, ત્યારે દરેક મુકદમામાં તે માજીસ્ટ્રેટ દુરસ્ત ધારે તે પ્રમાણે સદરહુ જબાની કસમ ઉપર અથવા તે વગર લેવાનો અધિકાર છે, અને તે લખી લેવાની જરૂર નથી, પણ પોતે દુરસ્ત ધારે તો, ફરિયાદની બાબત પોતાની આગળ આણુતાં પહેલાં તે માજીસ્ટ્રેટ તે બાબત લખી આપવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

(ક) જ્યારે તે મુકદમો ૧૯૨ થી કલમ પ્રમાણે કોઈ બીજા પાસે મોકલવામાં આવ્યો હોય અને આ પ્રમાણે મોકલનારે માજીસ્ટ્રેટ ફરિયાદીની જબાની લઈ મુકદમો હોય, ત્યારે જે માજીસ્ટ્રેટની પાસે તે મુકદમો મોકલવામાં આવ્યો હોય તે માજીસ્ટ્રેટ ફરિયાદીની ફરીથી જબાની લેવાને બંધાયેલો નથી.

૨૦૧. (૧) જે માજીસ્ટ્રેટને તે મુકદમો સાંભળવાનો અધિકાર ન હોય તેને તે ફરિયાદ લખીને કરી હોય તો, તેણે તે ફરિયાદ ચોખ્ખી કારદની આગળ રજૂ કરતા અરજી પાછી આપવી અને તેની ઉપર તે અલગનો હોર લખવો.

(૨) જો તે ફરિયાદ લખીને કરી ન હોય તો, તે માજીસ્ટ્રેટ ફરિયાદીને ચોખ્ખો કોર્ટ કદ તે કહેવું નોંધ્યો.

૨૦૨ (૧) ચીફ પ્રેસિડેન્સી માજીસ્ટ્રેટને અથવા બીજા જે પ્રેસિડેન્સી માજીસ્ટ્રેટને સ્થાનિક સરકાર આ બાબત વખતે વખતે અધિકાર આપે તે પ્રેસિડેન્સી માજીસ્ટ્રેટને અથવા પેહેલા અથવા બીજા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટને જે ગુન્હો સાબિતવાનો અધિકાર હોય તે ગુન્હાની ફરિયાદના ખરાપણ બાબત તેની ખાત્રી ન થાય તો ફરિયાદીની બખાની લીધા પછી પોતાનાં કારણ દ્વિતરમાં દાખલ કરવાને, અને પછી જે શખસની ઉપર ફરિયાદ થઇ હોય તે શખસને હાજર થવાની જરૂર પાડવા માટે પ્રોસેસ કઠાડવાનું મુકતવી માખવાને તે માજીસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે, અને ફરિયાદનું ખરાપણ અથવા ખોટાપણું નક્કી કરવા સાથે માજીસ્ટ્રેટ તે મુકદમાની પોતાની જાતે ચોકસી કરવાને અથવા પોતાના તાબા માંડેના હરકોઈ અમલદારને અથવા કોઈ પોલીસ અમલદારને અથવા પોતે ચોખ્ખો ધારે એવો બીજા જે શખસ માજીસ્ટ્રેટ અથવા પોલીસ અમલદાર ન હોય તે શખસને પ્રથમ સ્થાનિક તપાસ કરવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

(૨) જે શખસ માજીસ્ટ્રેટ અથવા પોલીસ અમલદાર ન હોય તેવો કોઈ શખસ સદરહુ તપાસ કરે, તો જે અમલદારના હવાલામાં પોલીસ થાણું હોય તે અમલદારને આ કાયદાથી આપેલા સ્વળા અધિકાર તે શખસે ચલાવવા, પણ વગર વારંટ પકડવાનો અધિકાર તેને નથી.

(૩) આ કલમ કલકતા મુબઇ એ શેહેરોની પોલીસને લાગુ છે.

૨૦૩. જે માજીસ્ટ્રેટની આગળ ફરિયાદ કરી હોય અથવા જે માજીસ્ટ્રેટની પાસે તે ફરિયાદ મોકલી હોય તે માજીસ્ટ્રેટ, ફરિયાદીની બખાની લીધા પછી અને ૨૦૨ જ કલમ પ્રમાણે તપાસ કરી હોય તો તેના પરિણામ ઉપર વિચાર કર્યા પછી આગળ કામ ચલાવવાનો પુરતો સમય નથી એવું તેની નજરમાં આવે, તો તે ફરિયાદ કાઠાડી નાંખવાને મુખત્યાર છે. એવે પ્રસંગે એમ કર્યા બાબતનાં પોતાનાં કારણ હુકમ લખી રાખવાં નોંધ્યો.

ટીકા—આ કલમ પ્રમાણે ફરિયાદ રદ કરતા પહેલાં આ કારદાની ક. ૨૦૦ થી ૨૦૩ સુધી સાથે વાંચવી નોંધ્યો અને નિચે બતાવેલા વજુ કારણે જેવા કે—અહ કાયદાની ક. ૨૦૦ મુજબ લખી લીધેલી ફરિયાદીની હકીકત પરથી કાંઈ ગુન્હો બન્યો નથી એમ માલમ પડે તો (૨) અને ફરિયાદીએ બતાવેલી હકીકત પરથી તે વિરવાસ રાખતો નહ હોય તો (૩) અને તે હકીકત ઉપર તે બરોસો ના રાખે પણ તે અલબસતો નોંધ્યો તેવો મજબુત નથી કે જેને માટે ક. ૨૦૨ મુજબ વધારે તજવીજ કર્યા શીનાય સાક્ષી શકે એ ઉપરથી તો તેનાં કારણે લખવાં નોંધ્યો (બઈદનાર ઇ. લો. રી. ૧૪ ક. ૧૪૧) ફરિયાદીની બખાની લીધા પછી માજીસ્ટ્રેટ સમન કાઢવા અથવા ક. ૨૦૨ પ્રમાણે તપાસ કરાવવી અથવા આ કલમ પ્રમાણે રદ કરવી. (ઉમરઅલી ની. શફરઅલી ઇ. લો. રી. ૧૩ ક. ૩૩૪ રાણી વી. જાનકીદાસ ઇ. લો. રી. ૧૨ મુ. ૧૬૧.) ફરિયાદી જે બાબત કહેતો હોય તે તેની જાત માહીતીની હકીકત કહેતો નથી, એટલા પરથી ફરિયાદ કાઢી ન નાંખવી પણ ફરિયાદીને સાખીત કરવાની તક આપવી નોંધ્યો. (કંકુચંદ શીવચંદ સુ. હા. કો. કી. રૂ. ૨૬ જુન ૧૮૮૩.) ફરિયાદ અરજી રદ કરી હોય તો તેની તેજ બાબતમાં ફરી ફરિયાદ રદ કર્યાનો હુકમ રદ થય શીવાય આલી શકે નહીં (કોમલચંદ પાલ ઇ. લો. રી. ૨૪ ક. ૨૮૬).

આજુ ૧૭ મો.

માજીસ્ટ્રેટની આગળ કામ રાડ કરવા બાબત.

૨૦૪ (૧) કોઈ ગુન્હો સાબિતનારા માજીસ્ટ્રેટના મત પ્રમાણે આગળ કામ ચલાવવાનો પુરતો સમય હોય અને બીજા પરિશિષ્ટના ચોથા આસન પ્રમાણે પ્રથમજ સમન નિકળેલો નોંધ્યો એવો તે મુકદમે બખાવ તો, વોહોમતવાળો હાજર થાય એટલા માટે તે માજીસ્ટ્રેટ પોતાનો સમન કાઠાડેલો, જો તે મુકદમે એવો બખાવતો હોય કે તેમાં તે આસન પ્રમાણે પ્રથમજ વારંટ નિકળવું નોંધ્યો તો, તે માજીસ્ટ્રેટ વોહોમતવાળાને પોતાની આગળ અથવા (પોતાને હકુમત ન હોય તો) હકુમતવાળા બીજા કોઈ માજીસ્ટ્રેટની આગળ જાયુક વખતે ચક્રી મંગાવવા સાથે વારંટ, અથવા, પોતાને ચોખ્ખો લાગે તો સમન કઠાડવાને મુખત્યાર છે.

(૨) આ કલમ અંદરના કોઇ પણ મજબૂરથી ૯૦ મી કલમના ઠરાવોને બાંધ થાય છે એવું સમજવું નહિ.

(૩) જ્યારે વિધાન કાળે અમલમાં હોય એવા કોઇ પણ કાયદાથી કોઇપણ પ્રોસેસ કાલાડવામાં આવશે નહિ, અને વાળખી મુદતની અંદર તે શી આપવામાં નહિ આવે તો તે ફરિયાદ કાઢી નાંખવાને તે માજિસ્ટ્રેટને અધિકાર છે.

પ્રોસેસ ફી બાબત નચે મુજબ નિયમ છે (મુ. હા. કો. સ. બુક) જે મુજબને માટે પોલીસ અમલદાર વગર વારંટ પડે તે શીવાયના મુદતની બાબતમાં કોઇપણ માજિસ્ટ્રેટની કોર્ટ તરફથી પ્રોસેસો તેવાર કરી લાગુ કરવા અને બંધવવા માટે જોઈતી ફી નીચે મુજબની છે.

૧ પીનલકોડ કાયદાના ૧૯, ૨૦, ૨૧, આ બાબતમાં જજીવેલા મુદતમાં દરેક સમન્સ અથવા નોટીસના ચાર આના, દરેક પકડવાના વારંટનો એક રૂપિયા, નાદારી જાહેરાત પત્રકાર અથવા સાહેબને માટે દરેક જાહેરાતવાળો રૂપિયા એક, જપ્તીના દરેક વારંટનો રૂ. ૧ એક લેવાશે. તે બાબ શીવાયના બીજા બધા કામોમાં દરેક પ્રોસેસ માટે બતાવેલી ફીને એક ચતુર્થાસ ભાગ લેવામાં આવશે, પરંતુ એમ ઠરાવ્યું છે કે—સરકારી કામ કરતો હોય તેવા કામમાં પ્રોસેસ ફી ન લેવા જાયું છે ને કોર્ટે ૧૯, ૨૦, ૨૧, આ બાબ શીવાયના બીજા કામમાં થોડી અથવા બધી પ્રોસેસ શી માફ કરવાને મુખત્યાર છે.

૨૦૫ (૧) જ્યારે માજિસ્ટ્રેટ સમન કહાડે, ત્યારે તોહોમતવાળાને જાતે હાજર થવાનું માફ કરવાનું અને તેના પ્લીડરની મારફતે હાજર થવાની છુટ આપવાનું પોતાને કારણે જજીવ્ય તો તેમ કરવાને તે માજિસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે.

(૨) પણ તે મુકદમાની ચોકસી અથવા ઇનસાફ કરનારા માજિસ્ટ્રેટની નજરમાં આવે તો, કામ ચાલતું હોય ત્યારે ગમે તે વખતે, તે માજિસ્ટ્રેટ તોહોમતવાળાને જાતે હાજર થવાનું ફરમાવવાને, અને જરૂર હોય તો, આ કાયદામાં પાછળ ઠરાવેલી રીતે તેને જખરજસ્તીથી હાજર કરાવવાને મુખત્યાર છે.

ટીકા—તોહમતદારને જાતે હાજર થવાનું માફ કરવાને ને વકીલ મારફતે હાજર થવાનું એકલા સમનના મુકદમામાં ફરમાવી શકે એમ નહી, પણ જે મુકદમામાં સમન કાઢે તેવા તમામ મુકદમામાં માફ કરી શકે (ખસુ મોતી અધિકારી (ઇ. લો. રી. ૨૧ ક પ૮૮) જે જાતે હાજર થવાનું માફ કર્યું હોય ને એજન્ટને હાજર થવાની થરવાનગી આપી હોય તો તેનું મુખત્યારનામુ આઠ આનાના રટાંપરપર જોઇએ.

બાબ ૧૮ મો.

સેશન કોર્ટ અથવા હાઇકોર્ટ ઇનસાફ કરી શકે એવા મુકદમાની ચોકસી બાબત..

૨૦૬. (૧) કલમ ૪૪૩ ના ઠરાવોને પાત્ર હોને, હરકોઇ પ્રેસિડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ, જિલ્લા માજિસ્ટ્રેટ, પેટા તુકડી માજિસ્ટ્રેટ, પહેલા વર્ગનો માજિસ્ટ્રેટ, અથવા જે માજિસ્ટ્રેટને આ બાબત સ્થાનિક સરકારે અધિકાર આપ્યો હોય તે માજિસ્ટ્રેટ સેશન કોર્ટથી અથવા હાઇકોર્ટથી ઇનસાફ થઈ શકે એવા હરકોઇ મુદતના બાબતે હરકોઇ શખસને સદરહુ કોર્ટમાં ઇનસાફ થવા સારું કમિટ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) પણ આ કાયદામાં બીજી રીતે ઠરાવ્યું છે તે શિવાય, જે શખસનો ઇનસાફ સેશન કોર્ટથી થઈ શકે તો હોય તે શખસને હાઇકોર્ટમાં ઇનસાફ થવા સારું કમિટ કરવો નહિ.

૨૦૭. જે મુકદમાનો ઇનસાફ ફક્ત સેશન કોર્ટજ અથવા હાઇકોર્ટજ કરી શકે, અથવા જે મુકદમાનો ઇનસાફ, માજિસ્ટ્રેટના મત પ્રમાણે સદરહુ કોર્ટ કરવો જોઇએ, તેવા મુકદમાની ચોકસી માજિસ્ટ્રેટની આગળ ચાલતી હોય ત્યારે હેઠળ લખેલી રીત પ્રમાણે કામ ચલાવવું.

૨૦૮. (૧) જ્યારે માજિસ્ટ્રેટની આગળ તોહોમતવાળો હાજર થાય અથવા તેને બાજુવામાં આવે ત્યારે ફરિયાદી હોય તો તેનો મજબૂર માજિસ્ટ્રેટ જાણળવો અને ફરીયાદી પક્ષની સાબીતીમાં અથવા તોહોમતવાળાની તરફથી જે પુરાવો રજુ કરવામાં આવે અથવા જે પુરાવો માજિસ્ટ્રેટ આગે તે સમગ્ર પુરાવો આ કાયદામાં આગળ ઠરાવેલી રીતે લેવો.

(૨) તોહમતવાળાને, ફરિયાદી પક્ષના સાક્ષીઓની ઉલટપાલટ તપાસ કરવાની છુટ છે, અને એજેન્સને તેઓની ફરી તપાસ કરવાનો ફરીયાદીને અધિકાર છે.

(૩) જે ફરિયાદી અથવા ફરિયાદી પક્ષ ચલાવનારો અમલદાર અથવા તોહોમતવાળો હરકાઈ સાહેબને હાજર થવાની અથવા હરકાઈ દસ્તાવેજ અથવા વસ્તુ રજુ કરવાની જરૂર પાડવા બાબત પ્રોસેસ કલાડવાની માહિતી મેળવેલ હોય તો તે પ્રોસેસ કલાડવાની જરૂર નથી એમ ધારવાનાં માહિતી મેળવેલ હોય તો, (જે હોય તો તે દફતરમાં દાખલ કરવાં જોઈએ) તેણે તે પ્રોસેસ કલાડવું જોઈએ;

(૪) આ કલમ મહિના કોઈપણ મંજૂરથી કોઈ પ્રેસિડેન્સી માહિતી મેળવેલ હોય તો તે પ્રોસેસ કલાડવું જોઈએ;

તોહોમતદાર તેની આગળ જે પુરાવા રજુ કરે તે બધા પુરાવા લે નહીં ત્યાં સુધી તોહોમત ફરમાવવાને કે કમીટ કરવાનો અધિકાર માહિતી મેળવેલ નથી.

૨૦૯. (૧) જ્યારે ૨૦૮ મી કલમની પેટા કલમ (૧) તથા (૩) માં કહેલો પુરાવા લીધો હોય અને જે દલીલ તોહોમતવાળાની વિરૂદ્ધ પુરાવામાં જણાતી હોય તે દલીલનો તે ખુલાસો કરી શકે એટલા સાફ તે તોહોમતવાળાની પોતે જણાતી લીધી હોય, ત્યારે, જે પોતે એવું ઠરાવે કે ધનસાફ થવા સાફ તોહોમતવાળા શખસને કમિટ કરવાનો પુરતો સંજ્ઞા નથી તો સદરહુ માહિતી મેળવેલ પોતાનાં કારણ લખી શખસનાં નથા તેને છોડી મુકવો, પણ પોતાની આગળ અથવા બીજા કોઈ માહિતી મેળવેલની આગળ સદરહુ શખસના ધનસાફ કરવો જોઈએ એવું તે માહિતી મેળવેલ જણાય તો તે મુજબ કરવું.

(૨) જે માહિતી એમ ધારતો હોય કે તોહોમત પાયા વગરનું છે તો મુકદ્દમા ચાલતો હોય તેવામાં આગળ કોઈ પણ વખતે તોહોમતવાળાને છોડી મુકતાં તેને આ કલમના કોઈપણ મંજૂરથી અટકાવ થશે એવું સમજવું નહિ; પણ સદરહુ માહિતી મેળવેલ તેમ કરવાનાં કારણો દફતરમાં દાખલ કરવાં.

૨૧૦. (૧) જ્યારે સદરહુ પુરાવા લીધા ઉપરથી અને સદરહુ જુઓની (જે હોય તો) લીધા ઉપરથી, માહિતી મેળવેલની એવી ખાતરી થાય કે તોહોમતવાળાનો ધનસાફ થવા સાફ તેને કમિટ કરવાનો પુરતો સંજ્ઞા છે, ત્યારે તેણે પોતાની સહીવાળું એક તોહોમતનામું તૈયાર કરવું, અને તોહોમતવાળાની ઉપર કયા ચુલ્હાનું તોહોમત મુકવું છે તે તેમાં જણાવવું.

(૨) તોહોમતનામું તૈયાર થઈ રહે એટલે તુરત તોહોમતવાળાને તે વાંચી સંજ્ઞાવવું તથા સમજાવવું, અને, તે માગેતો તેની એક નકલ તેને મફત આપવી.

૨૧૧. (૧) પોતાના ધનસાફની વખતે પુરાવા આપવા સાફ જે કોઈ શખસને સમન કરાવવાની તોહોમતવાળાની મરજી હોય તો તે શખસની ટીપ, મોહોડેથી મોહોડે અથવા લખીને, આપવાનું તેને તુરત ફરમાવવું.

(૨) માહિતી મેળવેલની નજરમાં આવે તો પાછળથી કોઈ વખતે તે તોહોમતવાળાને સાહેબની ખીજ ટીપ આપવા દેવાને માહિતી મેળવેલ સુખત્યાર છે; અને તોહોમતવાળાને તેના ધનસાફ થવા સાફ હાઈકોર્ટમાં કમિટ કર્યો હોય, ત્યારે તેના ધનસાફની વખતે પુરાવા આપવા સાફ જે શખસને સમન કરવાની તે તોહોમતવાળાની મરજી હોય તે શખસની ખીજ ટીપ પોતાનો ધનસાફ થવાની આગળ કોઈપણ વખતે, કલમની એક લી કૌનને આપવામાં આ કલમમાંહેના કોઈપણ મંજૂરથી તે તોહોમતવાળાને બાધ છે એવું સમજવું નહિ.

૨૧૨ માહિતી મેળવેલની નજરમાં આવે તો, ૨૧૧ મી કલમ પ્રમાણે પોતાને આપેલી હરકાઈ ટીપમાં જે શખસનું નામ લખેલું હોય તે શખસને સમન કરીને તેની જગ્યાની લેવાને તે માહિતી મેળવેલ સુખત્યાર છે.

૨૧૩ (૧) જ્યારે ૨૧૧ મી કલમ પ્રમાણે ટીપ આપવાનું તોહોમતવાળાને ફરમાવેથી તેણે તેમ કરવાની ના કહી હોય, અથવા જ્યારે સદરહુ ટીપ તેણે આપી હોય અને તે મહિના (જે હોય તો) જે સાહેબની જગ્યાની લેવાની તે માહિતી મેળવેલની મરજી હોય તે સાહેબની ૨૧૨ મી કલમ પ્રમાણે સમન કરીને તેમની જગ્યાની લીધી હોય, ત્યારે તે માહિતી મેળવેલ તોહોમતવાળાનો હાઈકોર્ટમાં અથવા સેશન કોર્ટમાં (જેમ હોય તેમ) ધનસાફ થવા સાફ તેને કમિટ કરવાનો હુકમ કરવાને સુખત્યાર છે, અને (તે માહિતી મેળવેલ પ્રેસિડેન્સી માહિતી મેળવેલ ન હોય તો) તેણે આવી રીતે કમિટ કરવાનાં કારણ પણ હુકમમાં દફતરે દાખલ કરવાં.

(૨) બચાવ તરફના સાહેબને સાંભળ્યા બાદ, જે માહિતી મેળવેલની ખાતરી થાય કે તોહોમતવાળા શખસને કમિટ કરવાનાં પુરતાં કારણ નથી, તો તેને તે ચાર્જ રદ કરવાનો તથા તોહોમતવાળા શખસને છોડી દેવાનો અધિકાર છે.

૨૧૪. (રાણીસાહેબની વિભાગની રમ્યત નહિ હોય એવા) કોઇ શખસે રાણી સાહેબની કોઇ વિભાગની રમ્યતની માથે મળાને કોઈ ગુના કર્યો છે એવું તે શખસની ઉપર પ્રેસિડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ શિવાય બીજા કોઈ માજિસ્ટ્રેટની આગળ તોહોમત મુકવામાં આવે, અને રાણીસાહેબની સદરહુ વિભાગની રમ્યતને તેજ કામમાંથી ઉઠેલા તેવાજ તોહોમત ઉપરથી હાઇકોર્ટમાં તેનો ઇનસાફ થવા સાર કમિટ કરવાની, અથવા તેનો ઇનસાફ કરવાની, તૈયારી હોય, અને તોહોમતવાળાને તેનો ઇનસાફ થવા સાર કમિટ કરવાના પુરતા સમય છે એવું તે માજિસ્ટ્રેટ ઠરાવે, તો તેણે તોહોમતવાળાને તેનો ઇનસાફ થવા સાર સેસન કોર્ટમાં કમિટ ન કરતાં, હાઇકોર્ટમાં કમિટ કરવો.

૨૧૫. ૨૧૩ મી અથવા ૨૧૪ મી કલમ પ્રમાણે કોઈ યોગ્ય અધિકારવાળા માજિસ્ટ્રેટ, અથવા ૪૭૭ મી કલમ પ્રમાણે કોઈ સેશન કોર્ટે, અથવા ૪૭૮ મી કલમ પ્રમાણે કોઇ દિવાની અથવા મુલકી કોર્ટે કમિટ કરવાનો હુકમ એક વખતે કર્યો એટલે પછી તે ફક્ત હાઇકોર્ટથીજ રદ થઈ શકે, અને ફક્ત કાયદાની કોઈ બાબત ઉપરથીજ રદ થઈ શકે.

૨૧૬. ન્યારે તોહોમતવાળા શખસે ૨૧૧ મી કલમ પ્રમાણે શાહેદોની કોઇપણ ટીપ આપી હોય અને તેનો ઇનસાફ થવા સાર તેને કમિટ કર્યો હોય, ત્યારે તે ટીપમાંહેના જે શાહેદો પોતાની આગળ હાજર થયા ન હોય તે શાહેદોને જે કોર્ટમાં તોહોમતવાળાને કમિટ કર્યો હોય તે કોર્ટની આગળ હાજર થવા સાર તે માજિસ્ટ્રેટે સમન કરવા.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે ન્યારે સદરહુ શખસને હાઇકોર્ટમાં કમિટ કર્યો હોય, ત્યારે માજિસ્ટ્રેટની નજરમાં આવે તો સદરહુ શાહેદોને સમન કરવાનું કામ કલાર્ક ઓફ ધી કૌન્ટી પાસે રહેવા દેવાને તે માજિસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે, અને સદરહુ શાહેદોને તે પ્રમાણે સમન કરવાનો અધિકાર છે.

વળી એવું પણ ઠરાવ્યું છે કે જે તે ટીપમાં કોઇપણ શાહેદનું નામ તસદી આપવા સાર અથવા વિશ્વસ કરવાસાર અથવા ન્યાયની મતલબ પાર ન પડે એમ કરવાસાર દાખલ કરેલું છે એવું તે માજિસ્ટ્રેટ ધારે, તો સદરહુ શાહેદોના પુરાવો મુદ્દાનો છે એવું માનવાનાં યોગ્ય કારણો છે એવી પોતાની ખાતરી કરી આપવાનું તોહોમતવાળાને ફરમાવવાને તે માજિસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે અને પોતાની તેની ખાતરી ન થાય તો, તે શાહેદોને સમન કરવાની ના કહેવાને તે માજિસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે (એ પ્રમાણે ના કહેવાનાં પોતાનાં કારણો ફક્તરમાં દાખલ કરવા) અથવા તે શાહેદોને સમન કરતાં પહેલાં તેને હાજર કરાવવાનો ખરચ તથા બીજા સવળો યોગ્ય ખરચ પુરા પાડવા સાર પોતે જરૂરની ધારે તેની રકમ અનામત મુકવાનું ફરમાવવાને તે માજિસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે.

૨૧૭. (૧) ફરિયાદીઓ તથા ફરિયાદી પક્ષના અને તોહોમતવાળાના શાહેદો, જેઓની હાજરી સેશન કોર્ટમાં જરૂરની હોય, અને જેઓ તે માજિસ્ટ્રેટની આગળ હાજર થાય, તેઓએ ન્યારે તેમને ફરમાવવામાં આવે ત્યારે, પ્રસંગ પ્રમાણે, ફરિયાદનું કામ ચલાવવા સાર અથવા સાક્ષી આપવા સાર સેસન કોર્ટમાં અથવા હાઇકોર્ટમાં હાજર થવા બાબતના મુલકો તે માજિસ્ટ્રેટની આગળ લખી આપવા.

(૨) જે કોઇપણ ફરિયાદી અથવા શાહેદ સેસન કોર્ટ અથવા હાઇકોર્ટની આગળ હાજર થવાની, અથવા ઉપર ફરમાવ્યા મુજબ મુચરકો લખી આપવાની, ના કહે, તો તે એવો મુચરકો લખી આપે ત્યાં સુધી, અથવા સેશન કોર્ટમાં અથવા હાઇકોર્ટમાં તેની હાજરીની જરૂર પડે ત્યાં સુધી તેને પેહેરામાં અટકાવી રાખવાને તે માજિસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે અને ન્યારે સદરહુ પ્રમાણે જરૂર પડે ત્યારે તે માજિસ્ટ્રેટે તેને પેહેરામાં આપીને, પ્રસંગ પ્રમાણે, સેશન કોર્ટની અથવા હાઇકોર્ટની પાસે મોકલી દેવો.

૨૧૮. (૧) ન્યારે તોહોમતવાળાને તેનો ઇનસાફ થવા સાર કમિટ કરવામાં આવે, ત્યારે જે શખસને સ્થાનિક સરકાર આ બાબત નિમે તે શખસની ઉપર તે માજિસ્ટ્રેટે એક હુકમ મોકલવો તેમાં કમિટ કર્યાની વાત જણાવવી, અને તોહોમતનામાના પ્રમાણેજ ગુન્હો લખી જણાવવો પણ કમિટ કર્યાની તથા તોહોમતનામાના નમુનાની ખબર સદરહુ શખસને થઈ યુગ છે એવી તે માજિસ્ટ્રેટની ખાતરી થાય તો તેમ કરવાની જરૂર નથી.

અને તોહોમતનામું, ચોક્કસીનું ફક્તર તથા જે હથિયાર અથવા બીજી વસ્તુ પુરાવામાં રહી કરવાની હોય તે, તે માજિસ્ટ્રેટે સેસન કોર્ટને અથવા (ન્યારે તે કામ હાઇકોર્ટમાં કમિટ કર્યું હોય ત્યારે)

કલાર્ક ઓફ ધી કૌનને અથવા બીજા જે અમલદારને હાથ કાર્ટે આ બાબત નીચે હોય તે અમલદારને મોકલવું.

(૨) જ્યારે તે કામ હાથકારટમાં કમિટ કર્યું હોય અને દફતરનો કોઈપણ ભાગ અંગ્રેજી લાખામાં ન હોય, ત્યારે સદરહુ ભાગનો અંગ્રેજીમાં તરજુમો દફતર સાથે મોકલવો.

૨૧૬. (૧) સદરહુ માજિસ્ટ્રેટ, પોતાને થોડા લાગે તો, કામ કમિટ કર્યા પછી અને ઇનસાફ સર થતા પહેલાં, પુરવણી સાહેદોને સમન કરીને તેઓની જગ્યાની લેવાને, અને હાજર થઈને સાક્ષી આપવા સારૂ આ કાયદામાં અગાઉ ઠરાવેલી રીતે તેમને બાંધી લેવાને મુખત્યાર છે.

(૨) સદરહુ જગ્યાની, બની શકે તો, તોહોમતવાળાની સમક્ષ લેવી, અને, જ્યારે તે માજિસ્ટ્રેટ પ્રેસિડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ ન હોય ત્યારે, તોહોમતવાળો માગે તો, સદરહુ સાહેદોના પુરાવાની એક નકલ તેને અક્ત આપવી.

૨૨૦. ઇનસાફ સર થતાં સુધી, ઇનસાફનું કામ ચાલતું હોય ત્યારે માજિસ્ટ્રેટે જમીન લેવા સંબંધી આ કાયદાના ઠરાવોને અનુસરીને, તોહોમતવાળાને વારંટ કાઢાડીને કેદ કરવો.

આખ ૧૬ મો.

તોહોમતનામા બાબત.

તોહોમતનામાનો નમુનો.

૨૨૧. (૧) તોહોમતવાળાની ઉપર જે ગુન્હાનું તોહોમત મુકયું હોય તે ગુન્હો આ કાયદા મુજબના દરેક તોહોમતનામામાં લખવો.

(૨) જે કાયદા પ્રમાણે તે ગુન્હો થતો હોય તે કાયદામાં તેનું કાંઈ મુકરર નામ પાડયું હોય તો તોહોમતનામામાં ફક્ત તે નામ લખીને તે ગુન્હાનું વર્ણન કરવામાં આવે તો ચાલે.

(૩) જે કાયદા પ્રમાણે તે ગુન્હો થતો હોય તે કાયદામાં તેનું કાંઈ મુકરર નામ પાડયું ન હોય, તો તોહોમતવાળાની ઉપર જે બાબતનું તોહોમત મુકયું હોય તે બાબતની તેને ખબર મળે એટલો તે વ્યાખ્યાનો ભાગ લખવો જોઈએ.

(૪) જે કાયદાની તથા તેની જે કલમની વિશદ તે ગુન્હો કર્યાનું કેહેવામાં આવ્યું હોય તે કાયદો તથા કલમ તોહોમતનામામાં જણાવવાં.

(૫) તોહોમતનામું કર્યું છે એ વાત, જે ગુન્હાનું તોહોમત મુકયું હોય તે ગુન્હો થવાને કાયદાસર જે જે શરત કાયદા પ્રમાણે જોઈએ તે તે શરત તે અમુક કામમાં પાર પડી છે એવું કલ્પા સમાન છે.

(૬) ઇલાકાની મુખ્ય શેહેરામાં તોહોમતનામું અંગ્રેજીમાં લખવું બીજે કોણે તે અંગ્રેજીમાં અથવા કોરટની ભાષામાં લખવું.

(૭) તોહોમતવાળાની ઉપર અગાઉ કાંઈ ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ થયો હોય અને જે શિક્ષા ઠરાવવાનો કોરટને અધિકાર હોય તે શિક્ષા ઉપર અસર થવા સારૂ અગાઉનો ઠરાવ સાબિત કરવાનો ઇરાદો હોય તો અગાઉ ગુન્હો સાબિત થયાના ઠરાવની વાત તથા તેની તારીખ તથા જગ્યા તોહોમતનામામાં લખવી. તે મજકુર લખ્યો નહિ હોય તો શિક્ષાનો હુકમ કરતાં પહેલાં કોઈપણ વખતે તે મજકુર વધારવાનો કોરટને અધિકાર છે.

દ્રષ્ટાંતો.

(અ) ખુનું ખુન કર્યાનું તોહોમત બની ઉપર મુકયું છે. એ વાત હેકગ કલ્પા સમાન છે, એટલે, હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૨૯૬ થી અને ૩૦૦ મી કલમમાં ખુનની વ્યાખ્યા લખી છે તે વ્યાખ્યામાં અનુ કૃત્ય આવે છે; અને તેજ કાયદાના સાધારણ અપવાદમાંના કોઈ અપવાદમાં તે કૃત્ય આવતું નથી, અને ૩૦૦ મી કલમમાં પાંચ અપવાદ છે, તેમાંના કોઈ અપવાદમાં તે કૃત્ય આવતું નથી; અથવા પહેલા અપવાદમાં તે કૃત્ય આવતું હોય તો તે અપવાદમાં ત્રણ શરતો છે તેમાંની એક નહીં તો બીજી શરત તેને લાગુ પડે છે.

(બ) ગોળી મારવાના હથિયારવડે અને મુઢિપુર્વક મહાભય કરવાનું તોહોમત હિંદુસ્તાનના ફોજદારી

દારી કાયદાની ૩૨૬ મી કલમ પ્રમાણે અની ઉપર મુકયું છે. એ વાત હેઠળ કહ્યા સમાન છે, એટલે, હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૩૫૫ મી કલમમાં તે બાબત સંબંધી ઠરાવું નથી, અને તે બાબતને સાધારણ અપવાદો લાગુ પડતા નથી.

(ક) અ ની ઉપર ખુનનું અથવા ઠગાઇનું અથવા ચોરીનું અથવા જપ્તારાઈથી કહડાવવાનું અથવા ડિનાણાનું અથવા સાપરાઈ ધમકીનું અથવા મિલકતની ખોટી નિશાની વાપરવાનું તોહોમત આપ્યું છે. હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદામાં એ ગુન્હાઓની જે વ્યાખ્યાઓ લખી છે તે કાંઈપણ કહ્યા વગર, અ એ ખુન અથવા ઠગાઈ અથવા ચોરી અથવા જપ્તારાઈથી કહડાવવાનો ગુન્હો અથવા ડિનાણું કર્યું છે અથવા સાપરાઈ ધમકી દેખાડી છે, અથવા મિલકતની ખોટી નિશાની વાપરી છે એટલું જ તોહોમતનામાં લખવામાં આવે તો ચાલે; પણ તે ગુન્હા બાબત જે કલમો મુજબ શિક્ષા થઈ શકતી હોય તે કલમો પ્રત્યેક પ્રસંગે, તોહોમતનામાં લખવી.

(ડ) સરકારી નોકરના કાર્યોસર અખત્યારથી વેચવા કહાડેલી મિલકતના વેચાણમાં ઇરાદાપૂર્વક અડચણ કરવાનું તોહોમત હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૧૮૪ મી કલમ પ્રમાણે અની ઉપર મુકયું છે. ત્યારે તોહોમતનામાં એ સબો લખવા.

૨૨૨. (૧) જે ગુન્હો કર્યાનું કહેવામાં આવ્યું હોય તે ગુન્હાના વખત સંબંધી તથા જગા સંબંધી અને (કોઈ શખસની વિરુદ્ધ તે ગુન્હો કરવામાં આવ્યો હોય તો) તે શખસ સંબંધી અથવા (કોઈ વસ્તુની બાબતમાં તે ગુન્હો કરવામાં આવ્યો હોય તો) તે વસ્તુ સંબંધી જેટલી વિગત તોહોમતવાળાની ઉપર મુકેલા તોહોમતની બાબત વિશે તેને ખબર આપવાને વાજબી રીતે બસ થાય તેટલી વિગત તોહોમતનામાં લખવી.

(૨) જ્યારે તોહોમતવાળાની ઉપર સાપરાઈ વિશ્વાસઘાતનું અથવા બદલાતથી પૈસાનો ખોટો ઉપયોગ કરવાનું તોહોમત મુક્યું હોય ત્યારે જે રકમના સંબંધમાં ગુન્હો કર્યાનું કહેવામાં આવતું હોય તે કુલ રકમ તથા જે તારીખાની દરમિયાન તે ગુન્હો કર્યાનું કહેવામાં આવતું હોય તે તારીખો લખી એટલે બસ થશે; ચોક્કસ રકમો અથવા ચોક્કસ તારીખો લખવાની જરૂર નથી, અને એવી રીતે ઘડેલું તોહોમતનામું ૨૩૪ મી કલમના અર્થ મુજબ એક ગુન્હાનું તોહોમતનામું છે એમ સમજવું.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે એવી તારીખોમાંની પહેલી તથા છેલ્લી તારીખ વચ્ચેની મુદત એક વર્ષ કરતાં વધારે હોવી ન જાય.

૨૨૩. જ્યારે કામનું સ્વરૂપ એવું હોય કે ૨૨૧ મી તથા ૨૨૨ કલમમાં કહેલી વિગત ઉપરથી તોહોમતવાળાનું મુકેલું તોહોમત તેને પુરતું સમજાતું નહીં હોય, ત્યારે જે ગુન્હો કરવાનું કહેવામાં આવતું હોય તે ગુન્હો જે રીતે કર્યો હોય તે રીત સંબંધી જેટલી વિગત તે કારણસારે બસ થાય તેટલી વિગત તોહોમતનામાં લખવી.

દ્રષ્ટાન્તો.

(અ) ફલાણી વખતે ફલાણી જગાએ ફલાણી જણસની ચોરી કર્યાનું તોહોમત અ ની ઉપર આવ્યું છે, ત્યારે કઇ રીતે ચોરી કરી તે રીત તોહોમતનામાં લખવાની જરૂર નથી.

(બ) ફલાણી વખતે ફલાણી જગાએ જ ને ઠગાનું તોહોમતદારની ઉપર આવ્યું છે, ત્યારે અ એ જ ને શી રીતે ઠગ્યો તે રીત તોહોમતનામાં લખવી જોઇએ.

(ક) ફલાણી વખતે ફલાણી જગાએ ખોટી શાહેદી આપવાનું તોહોમત અ ની ઉપર આવ્યું છે. ત્યારે અ એ આપેલી શાહેદીનો ફલાણો ભાગ ખોટો છે એવું કહેવામાં આવ્યું હોય તે ભાગ તોહોમતનામાં લખવા જોઇએ.

(ડ) ફલાણી વખતે ફલાણી જગાએ નામનો કોઇ સરકારી નોકર પોતાનું સરકારી કામ કરતો હતો ત્યારે તેને અડચણ કરવાનું તોહોમત અ ની ઉપર આવ્યું છે, ત્યારે જ પોતાનું કામ કરતો હતો ત્યારે તેને અ એ જે રીતે અડચણ કરી તે રીત તોહોમતનામાં લખવી જોઇએ.

(ઇ) ફલાણી વખતે ફલાણી જગાએ અનું ખુન શી રીતે કર્યાનું તોહોમત અની ઉપર આવ્યું છે, ત્યારે અ એ ખુન ખુન શી રીતે કર્યું તે રીત તોહોમતનામાં લખવાની જરૂર નથી.

(જ) જો શિક્ષામાંથી બચાવવાના ઇરાદાથી કાયદામાં ફરમાવેલા દુકમ નહીં માનવાનું તોહોમત હોય તે દુકમ નહીં માન્યાની વાત અને જે કાયદો તોડ્યો હોય તે કાયદો એ બેજ વાનાં તોહોમતનામાં લખવા જોઇએ.

૨૨૪. દરેક તોહોમતનામાં ગુન્હાનું વર્ણન કરવામાં વાપરેલા સબો જે કાયદા પ્રમાણે સરકાર ગુન્હો કહ્યા કરવા લાયક હોય તે કાયદામાં તેમની જે અર્થ કર્યો હોય તે અર્થમાં વાપરેલા છે એવું સમજવું.

૨૨૫. તોહોમતનામામાં જે ગુન્હો અથવા વિગત લખવી જોઇએ તે લખવામાં કાંઈ ચુક પડે તેથી, અને તે ગુન્હો અથવા વિગત લખવામાં કાંઈ કસુર થાય તેથી તોહોમતવાળો ખરેખર ઉલટું સમજાયો નહીં હોય તથા અન્યાય થયો નહીં હોય તો તે ચુક અથવા કસુર મુકદ્દમો ચાલતો હોય ત્યારે કોઈપણ વખતે સમજવું નહીં.

દૃષ્ટાંતો.

(અ) " ખોટો શિક્કો પોતાના કબજામાં આવ્યો તે વખતે તે ખોટો છે એમ જાણ્યા છતાં તે શિક્કો પોતાના કબજામાં રાખ્યાનું " તોહોમત હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૨૪૨ મી કલમ પ્રમાણે આ ની ઉપર મુકયું છે. " દબલ્યાલથી " આ શબ્દ તોહોમતનામામાં મુકી દીધો છે. આ શબ્દ મુકી દીધાથી આ ખરેખર ઉલટું સમજાયો એવું જણાતું નહીં હોય તો તે ચુક મુદ્દાની છે એવું સમજવું નહીં.

(બ) જ ને ઠગવાનું તોહોમત આ ની ઉપર મુકયું છે અને તેણે જ ને શી રીતે ઠગ્યો તે રીત તોહોમતનામામાં લખી નથી અથવા ખોટી લખી છે. આ પોતાનો જવાબ કરે છે, અને શાહેદાને ખોલાવે છે, તથા એ કામ શી રીતે બન્યું તે વિશે પોતાનો હેવાલ આપે છે. ત્યારે ઠગાઈ શી રીતે કરી તે રીત તોહોમતનામામાં લખવાની કસુર કરી તે મુદ્દાની નથી એવું અનુમાન કરવાનો અર્થત્યાર ફોરટને છે.

(ક) જ ને ઠગવાનું તોહોમત આ ની ઉપર મુકયું છે, અને તેણે જ ને શી રીતે ઠગ્યો તે રીત તોહોમતનામામાં લખી નથી આ ને તથા જ ને લખી આપ લે થઈ હતી, અને તોહોમત કમ આપલે આપત છે તે જાણવાનું સાધન આ ની પાસે નહીં હતું માટે તેણે કોઈ જવાબ કયો નહીં. ઠગાઈ શી રીતે કરી તે રીત તોહોમતનામામાં લખવાની કસુર કરી તે મુદ્દાની ચુક છે એવું અનુમાન સદરહુ વાતો ઉપરથી કરવાનો ફોરટને અર્થત્યાર છે.

(ડ) સન ૧૮૮૨ ના જન્યુઆરી મહિનાની ૨૧ મી તારીખે ખુદાખક્કનું ખુન કર્યાનું તોહોમત આ ની ઉપર મુકયું છે, ખરું જતાં જે માણસનું ખુન કર્યું તેનું નામ હાદરખક્ક હતું અને ખુન થયાની તારીખ ૨૦ મી જન્યુઆરી સન ૧૮૮૨ એ હતી, એક ખુન સિવાય બીજા કોઈ ખુનનું તોહોમત આ ની ઉપર મુકયું નહીં હતું, અને માલ્સ્ટ્રાંટની આગળ જે ચોકસી થઈ તે હાદરખક્કના મુકદ્દમા આપતજ હતી, અને તે ચોકસી આ એ સાંભળી છે આ ઉલટું સમજાયો નથી; અને તોહોમતનામા માંહેની તે ચુક મુદ્દાની નથી એવું એ વાતો ઉપરથી અનુમાન કરવાનો અર્થત્યાર ફોરટને છે.

(ઈ) આ ની ઉપર સન ૧૮૮૨ ના જન્યુઆરી મહિનાની ૨૦ મી તારીખે હાદરખક્કનું ખુન કર્યાનું અને તેને તે ખુન પામત પકડવાનો ચત્ત ખુદાખક્ક કરતો હતો તેનું સન ૧૮૮૨ ના જન્યુઆરી મહિનાની ૨૧ મી તારીખે ખુન કર્યાનું તોહોમત મુકયું છે. હાદરખક્કના ખુનનું તોહોમત મુકયું હતું ત્યારે ખુદાખક્કના ખુનના તોહોમત આપત તેનો ઇનસાફ થયો. તેને જવાબ કરતી વખતે જે શાહેદા હાજર હતા તે હાદરખક્કના મુકદ્દમાના શાહેદા હતા. એ ઉપરથી આ ઉલટું સમજાયો હતો, અને તે ચુક મુદ્દાની હતી એવું અનુમાન કરવાનો અર્થત્યાર ફોરટને છે.

૨૨૬. ત્યારે કોઈપણ શખસને તોહોમતનામા વગર અથવા અધુરું અથવા બુદ્ધ ભરેલું તોહોમત મુકીને તેનો ઇનસાફ થયા સાફ કમિટ કરવામાં આવે, ત્યારે ફોરટને અથવા હાઈકોર્ટની આપતમા કલાર્ક ઓફ ધી ક્રોનને તોહોમતનામા તૈયાર કરવાનો અથવા તોહોમતનામામાં ઉમેરો કરવાનો અથવા બીજી રીતે ફેરફાર કરવાનો, જેમ હોય તેમ અધીકાર છે, અને તેમ કરવામાં તોહોમતનામા આપત આ કાયદા માંહેના નમુના સંબંધી કાનુનો ઉપર ધ્યાન આપવું.

દૃષ્ટાંતો.

૧ ક નું ખુન કર્યાનું તોહોમત આ ની ઉપર મુકયું છે. તે તોહોમતમાં ક ના ખુનમાં મદદગારી કર્યાનું તોહોમત ઉમેરવાનો અથવા તેને બદલે તે તોહોમત મુકવાનો અધિકાર છે.

૨ હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૪૬૭ મી કલમ મુજબ એક કીમની દસ્તાવેજ ઉપર ખોટી સહી કર્યાનું તોહોમત આ ની ઉપર મુકયું છે. કલમ ૧૯૩ મુજબ ખોટો પુરાવો બનાવવાનું તોહોમત ઉમેરવાનો અધિકાર છે.

૩ અમુક ચોરેલી મિલકત ચોરાયલી છે એવું જાણીને તે લેવાનું તોહોમત આ ની ઉપર મુકયું છે. ઇનસાફ વખતે અકસ્માત એવું માલમ પડી આવે છે કે તેના કબજામાં ખોટા શિક્કો બનાવવાનાં હાથધાર છે. હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૨૩૫મી કલમ મુજબનું તોહોમત તેના તોહોમતનામામાં ઉમેરી શકાશે નહીં.

૨૨૭. (૧) કોઈપણ ફોરટ ફેલ્સો જાણીતો પહેલાં અથવા સેક્શન ફોરટની અથવા હાઇ ફોરટની આગળ ઇનસાફનાં કામ ચાલતાં હોય તે આપતમાં જ્યુરી પોતાનો ઇરાવ કરે તેની પેહેલાં અથવા આસેસરો પોતાના અભિપ્રાય જણાવે તેની પેહેલાં કોઈપણ વખતે કોઈ પણ તોહોમતનામામાં ફેરફાર કરવાને અથવા તેમાં વધારે મજબૂત દાખલ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) સદરહુ પ્રકારનો દરેક ફેરફાર અથવા વધારેલો મજબૂત તોહોમતવાળાનેવાંચી સંભળાવવો તથાસમજાવવો

૨૨૮. ૨૨૬ મી કલમ મુજબ અથવા ૨૨૭ મી કલમ મુજબ તપાસ કરેલું તોહોમતનામું અથવા ફરિયાદ ફરિયાદ અથવા વધારેલી મજકુર ને એવી તરેહનો હોય, કે પછી તુરત તે ઇનસાફનું કામ ચલાવવાથી ફોરટના અભિપ્રાય પ્રમાણે, તોહોમતવાળાને પોતાનો જવાબ કરવામાં અથવા ફરિયાદનું કામ ચલાવનારને તે મુકદ્દમા ચલાવવામાં કાંઈ નુકસાન થવાનો સંભવ નથી, તો સદરહુ તોહોમતનામું તૈયાર કર્યા પછી અથવા સદરહુ ફરિયાદ અથવા વધારે કર્યા પછી, જાણે તે નવું અથવા ફરિયાદ કરેલું તોહોમતનામું અસલ તોહોમતનામું હોય એવી રીતે, તે ઇનસાફનું કામ પોતાની નજરમાં આવે તો ચલાવવાને તે ફોરટ મુખત્યાર છે.

૨૨૯. જો તે નવું અથવા ફરિયાદ કરેલું અથવા વધારેલું તોહોમતનામું એવી તરેહનું હોય કે પછી તુરત તે ઇનસાફનું કામ ચલાવવાથી, ફોરટના અભિપ્રાય પ્રમાણે, તોહોમતવાળાને અથવા ફરિયાદનું કામ ચલાવનારને ઉપર કલ્લા મુજબ નુકસાન થવાનો સંભવ છે, તો નવેસરથી ઇનસાફ કરવાનું ફરમાવવાને અથવા જેટલી મુદત જરૂરી હોય તેટલી મુદત સુધી ઇનસાફનું કામ મુક્તતરી રાખવાને, તે ફોરટ મુખત્યાર છે.

૨૩૦. જો તે નવા અથવા ફરિયાદ અથવા વધારે કરેલા તોહોમતનામામાં લખેલા ગુન્હા બાબત ફરિયાદનું કામ ચલાવવા સારું અગાઉથી મંજૂરિયત લેવી જરૂરી હોય, તો તે મંજૂરિયત મેળવવામાં આવે ત્યાં સુધી તે મુકદ્દમા ચલાવવા નહીં પણ જે હકીકતોને આધારે તે નવું અથવા ફરિયાદ કરેલું તોહોમતનામું બનાવ્યું હોય તેજ હકીકતોને આધારે ફરિયાદનું કામ ચલાવવા સારું મંજૂરિયત લેવાઈ ચુકી હોય તો તે મુકદ્દમા ચલાવવાને હરકત નથી.

૨૩૧. જ્યારે ઇનસાફ સારું થયા પછી કોર્ટ કાંઈ તોહોમતનામામાં ફરિયાદ કરે અથવા તેમાં વધારે મજકુર લખાવ કરે, ત્યારે જે શાહેદની જગ્યાની લેવાઈ હોય તે શાહેદને ફરીથી બોલાવીને અથવા ફરીથી સમન કરીને સદરહુ ફરિયાદના અથવા વધારેલા મજકુરના સંબંધમાં તેની જગ્યાની લેવાની તથા જે કાંઈ બીજા શાહેદની સાક્ષી ફોરટને મુદ્દાની લાગે તેને બોલાવવાની છુટ ફરિયાદનું કામ ચલાવનારને તથા તોહોમતવાળાને આપવી.

૨૩૨. (૧) કોર્ટપણ અપેલેટ ફોરટના અથવા લાઈકારટ તપાસ કરવાનો અથવા ૨૭ માં બાળ મુજબનો પોતાનો અધિકાર ચલાવતી હોય ત્યારે ફોરટના મતમાં એમ આવે કે જે શખસની ઉપર કોર્ટ ગુન્હો સાબિત થયાનો દરાવ થયેલો છે તે શખસ કાંઈ તોહોમતનામું નહીં હોવાને લીધે અથવા તોહોમત નામામાં કાંઈ ચુકને લીધે પોતાનો જવાબ કરવામાં ઉલટું સમજ્યો છે, ત્યારે પોતે દુરસ્ત ધારે એવી ગમે તે રીતે તોહોમતનામું તૈયાર કરીને ઉપરથી ઇનસાફ નવેસરથી કરવાનું તે ફોરટે ફરમાવવું.

(૨) જો તે ફોરટની નજરમાં એવું આવે કે સાબિત થયેલી હકીકતોના સંબંધમાં તોહોમતવાળાની ઉપર કોઈ કાયદેસર તોહોમત મુકી શકાય નહીં એવી મુકદ્દમાની હકીકત છે, તો તે ગુન્હો સાબિત થયાનો દરાવ તે ફોરટે રદ કરવો.

દબ્બાંત.

અ ની ઉપર હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૧૯૬ મી કલમ પ્રમાણે ગુન્હો સાબિત થયાનો દરાવ કરવામાં આવ્યો છે, અને જે શાહેદી અથવા પુરાવાને ખરી શાહેદી અથવા ખરા પુરાવાની માફક તેણે દુષ્ટ શખ્સથી વાપર્યો અથવા વાપરવાની કોશીસ કરી તે શાહેદી ખોટી છે અથવા તે પુરાવો બનાવટનો છે એવું તે જાણતો હોય એવો મજકુર તોહોમતનામામાં મુકી દીધો છે અને સદરહુ પ્રકારનું જ્ઞાન હતું અને તે વાતનો મજકુર તોહોમતનામામાં મુકી દેવાથી તે પોતાનો જવાબ કરવામાં ઉલટું સમજ્યો એવું તે ફોરટને સંભવિત લાગે, તો તોહોમતનામામાં સુધારો કરીને તે ઉપરથી ઇનસાફ નવેસરથી કરવાનું તે ફોરટે ફરમાવવું; પણ જો તે સદરહુ પ્રકારનું કાંઈ જ્ઞાન હતું નહીં એવું ચલાવેલા કામ ઉપરથી સંભવિત જણાય, તો તે ગુન્હો સાબિત થયાનો દરાવ તે ફોરટે રદ કરવો.

તોહોમત એકઠાં કરવા બાબત.

૨૩૩. કોર્ટપણ શખસની ઉપર જુદા જુદા ગુન્હાનાં તોહોમત મુકવામાં આવે ત્યારે તે દરેક ગુન્હા બાબત જુદું જુદું તોહોમત મુકવું, અને તે દરેક તોહોમતનો ઇનસાફ જુદો જુદો કરવો જોઈએ, પણ ૨૩૪ મી, ૨૩૫ મી, ૨૩૬ મી, અને ૨૩૮ મી કલમમાં કહેલી બાબતોમાં તેમ કરવું નહીં.

દબ્બાંત.

એક વખતે ચોરી કર્યાનું અને બીજી વખતે મહા બચા કર્યાનું તોહોમત અ ની ઉપર આવ્યું છે. ચોરી બાબત અને મહા બચા કર્યા બાબત અ ની ઉપર જુદું જુદું તોહોમત મુકીને જુદો જુદો ઇનસાફ કરવો.

૨૩૪. (૧) જ્યારે એક જ જાતના એક કરતાં વધારે ગુન્હા પહેલેથી તે ઉપર ગુન્હા સુધી જાર ચલાવવાની મુદત માટે કર્યાનું તોહોમત કોર્ટ શખ્સની ઉપર આવ્યું હોય, ત્યારે તે ગુન્હાઓના અલગ અલગ

ધણ તથા ગુન્હા સુધી અને તેટલા ગુન્હાઓનું તોહોમત તે શખસની ઉપર મુકીને તે બાબત તેનો એકજ વખતે ધનસાક કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) જે ગુન્હાઓ બાબત હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની અથવા દરકાઈ વિશેષ અથવા રચાનિક કાયદાની એકજ કલમ પ્રમાણે એક સરખી શિક્ષા થઇ શકે તે ગુન્હાઓ એકજ જાતના છે.

૨૩૫ (૧) કેટલાએક કૃત્યોનો એક બીજા સાથે એવો સંબંધ હોય કે તેથી તે કૃત્યો મળીને એકજ કામ થાય તેવાં કૃત્યો કરવામાં જો એકજ શખસે એક કરતા વધારાના ગુન્હા કર્યા હોય તો એવા દરેક ગુન્હાનું તોહોમત તે શખસની ઉપર મુકીને તે બાબત તેનો ધનસાક એકજ વખતે કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) જે કૃત્યો કર્યાનું કેદવામાં આવતું હોય તે કૃત્યો મળીને એક ગુન્હો થાય અને જે કોઈ બાલુ કાયદામાં ગુન્હાઓની વ્યાખ્યા અથવા શિક્ષા કહેલી હોય તે કાયદાની બે અથવા વધારે જુદી જુદી વ્યાખ્યા તે ગુન્હાને લાગુ હોય તો જે શખસની ઉપર તે કૃત્યોનું તોહોમત આવ્યું હોય તે શખસની ઉપર સદરજુ ગુન્હાઓમાંના દરેક ગુન્હાનું તોહોમત મુકીને તે બાબત તેનો એકજ વખતે ધનસાક કરવાનો અધિકાર છે.

૩ જે કૃત્યોમાંનું એક અથવા એક કરતાં વધારે કૃત્ય જાતેજ કાંઈ ગુન્હો હાય, તેવાં કેટલાંક કૃત્યો જ્યારે એકઠાં કરવામાં આવે ત્યારે કાંઈ જુદાજ ગુન્હો થાય, તો જે શખસની ઉપર તે કૃત્યોનું તોહોમત આવ્યું હોય તે શખસની ઉપર જે ગુન્હો સદરજુ કૃત્યોમાંના એક અથવા વધારે કૃત્યથી થતો હોય તે ગુન્હાનું તોહોમત મુકીને તે બાબત તેનો એકજ વખતે ધનસાક કરવાનો અધિકાર છે.

(૪) આ કલમના કોઈપણ મજકુરથી હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૭૧ મી કલમને બાધ આવશે નહિ.

દર્શાવો.

૧ લી પેટા કલમમાં.

(અ) જો નામની શખસ કાયદાસર કેદમાં છે, તેને આ છોડાવે છે અને તે કરવામાં જ નામના જે કોનસ્ટેબલના પેહોરામાં જ દતો તે કોનસ્ટેબલને મહાબયથા કરે છે. આ ની ઉપર હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૨૨૫ મી તથા ૨૩૩ મી કલમમાં કહેલાં ગુન્હાનાં તોહોમત મુકવાનો અને તે ગુન્હા સાબિત થયાનો ઠરાવ કરવાનો અધિકાર છે.

(બ) જિનાગુ કરવાના ધરાદાથી આ દહાડે ધર ફોટે છે, અને જે ધરમાં એ પ્રમાણે પ્રવેશ કર્યો તે ધરમાં જ ની બાયડી સાથે જિનાગુ કરે છે. આ ની ઉપર હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૪૫૪ મી તથા ૪૯૭ મી કલમ મુજબના ગુન્હાનું જુદું જુદું તોહોમત મુકવાનો અને તેની ઉપર તે ગુના સાબિત થયાના જુદા જુદા ઠરાવ કરવાનો અધિકાર છે.

(ક) જો ની બાયડી છે તેની સાથે જિનાગુ કરવાના ધરાદાથી આ જ ને ફાસલાવીને કની પાસેથી લઈ જાય છે, અને પછી તેની સાથે જિનાગુ કરે છે આ ની ઉપર હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૪૯૮ મી તથા ૪૯૭ મી કલમ પ્રમાણે ગુન્હા કરવા બાબત જુદાં જુદાં તોહોમત મુકવાનો અને તેની ઉપર તે ગુન્હા સાબિત થયાના જુદા જુદા ઠરાવ કરવાનો અધિકાર છે.

(ડ) આ કલમમાં કેટલીએક મોદરો છે અને તે ખોટી છે એવું તે જાણે છે, અને હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૪૬૬ મી કલમ પ્રમાણે શિક્ષા કરવા લાયક કેટલાએક ખોટા લેખ બનાવવાના ગુન્હા કરવા સાથે તે મોહોરાનો ઉપયોગ કરવાનો તે ધરાદો રાખે છે. આની ઉપર હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૪૭૭ મી કલમ પ્રમાણે દરેક મોદર રાખવા બાબત જુદું જુદું તોહોમત મુકવાનો, અને તેની ઉપર તે ગુન્હા સાબિત થયાના જુદા જુદા ઠરાવ કરવાનો અધિકાર છે.

(ઘ) જો ને નુકસાન કરવાના ધરાદાથી આ તેની ઉપર ફોજદારી કામ મારે છે અને એ પ્રમાણે કામ માંડવા માટે કાંઈ વાજબી અથવા કાયદેસર આધાર નથી એવું તે જાણે છે; અને વળી તે જોની ઉપર કાંઈ ગુન્હો કર્યાનું જુદું તોહોમત મુકે છે, અને તે તોહોમત માટે કાંઈ વાજબી અથવા કાયદેસર આધાર નથી એવું તે જાણે છે. આની ઉપર હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૨૧૧ મી કલમ પ્રમાણે જે ગુન્હા કરવા બાબત જુદા જુદા તોહોમત મુકવાનો, અને તેની ઉપર તે ગુન્હા સાબિત થયાના જુદા જુદા ઠરાવ કરવાનો અધિકાર છે.

(ઙ) જો ને નુકસાન કરવાના ધરાદાથી આ તેની ઉપર કાંઈ ગુન્હો કર્યાનું જુદું તોહોમત મુકે છે, અને તે તોહોમત માટે કાંઈ વાજબી અથવા કાયદેસર કારણ નથી એવું તે જાણે છે. ધનસાકની વખતે આ જ ની વિરૂદ્ધ ખોટી ચાહેલી આપે છે, અને એ પ્રમાણે જ ની ઉપર દેહાન્ત શિક્ષા કરવા લાયક કાંઈ ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ કરાવવાનો ધરાદો રાખે છે. આની ઉપર હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૨૧૧ મી અને ૧૯૪ મી કલમ પ્રમાણે ગુન્હા કરવા બાબત જુદાં જુદાં તોહોમત મુકવાનો, અને તેની ઉપર તે ગુન્હા સાબિત થયાના જુદા જુદા ઠરાવ કરવાનો, અધિકાર છે.

(ગ) જી બીજા ૭ માણસોની સાથે મળીને હંગામોના, મહાબ્યથાનો, અને કોઈ સરકારી નોકર પોતાના હોદ્દાનું કામ બળવતી તે હંગામો બધા પાડવાનો ચત્ત કરતો હોય ત્યારે તેની ઉપર હુમલો કરવાનો ગુન્હો કરે છે. આ ની ઉપર હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૧૪૭ મી, ૩૨૫ મી અને ૧૫૨ મી કલમ પ્રમાણે ગુન્હો કરવા બાબત બુદ્ધિ બુદ્ધિ તોહોમત મુકવાનો, અને તેની ઉપર તે ગુન્હો સાબિત થયાના બુદ્ધિ બુદ્ધિ ઠરાવ કરવાનો અધિકાર છે.

(દ) જી, ક અને ડના મનમાં દેહશત ઉત્પન્ન કરવાના ધરાદાથી આ તેમનાં શરીરને નુકશાન કરવાની ધમકી એકજ વખતે ત્રણેને દેખાડે છે. આની ઉપર હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૫૦૬ ઠી કલમ પ્રમાણે એ ત્રણ ગુન્હામાંનાં દરેક ગુન્હો બાબત બુદ્ધિ બુદ્ધિ તોહોમત મુકવાનો, અને તેની ઉપર તે ગુન્હો સાબિત થયાના બુદ્ધિ બુદ્ધિ ઠરાવ કરવાનો અધિકાર છે. (અ) થી હ સુધીનાં દર્શાવેલાં કહેલાં બુદ્ધિ બુદ્ધિ તોહોમતોનો ધનસાફ એકજ વખતે કરવાનો અધિકાર છે.

૨ જ પેટા કલમનાં—

(આઇ) આ એક નેતરવતી જ ને ગેરવાજબી રીતે મારે છે. ની ઉપર હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૩૨૨ મી તથા ૩૨૩ મી કલમ પ્રમાણે ગુન્હો કરવા બાબત બુદ્ધિ બુદ્ધિ તોહોમત મુકવાનો, અને તેની ઉપર તે ગુન્હો સાબિત થયાના બુદ્ધિ બુદ્ધિ ઠરાવ કરવાનો, અધિકાર છે.

(બી) કેટલાંએક ચોરેલી દાણાની ગુણે આ ને તથા જ ને સંતાડવાનાં કારણે સારે સ્વાધીન કરવામાં આવી છે, તે ચોરીની મિલકત છે એવું તેઓ જાણે છે. પછી તે ગુણે એક કાદારને તળીએ સંતાડવાને આ તથા જ એક બીજાને શુદ્ધિપુર્વક મદદ કરે છે. આ તથા જ ની ઉપર હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૪૧૧ મી તથા ૪૧૨ મી કલમ પ્રમાણે ગુન્હો કરવા બાબત બુદ્ધિ બુદ્ધિ તોહોમત મુકવાનો, અને તેમની ઉપર તે ગુન્હો સાબિત થયાના બુદ્ધિ બુદ્ધિ ઠરાવ કરવાનો અધિકાર છે.

(ક) આ પોતાનું બન્ધુ બુદ્ધિ મુકે છે તથી તે એવું મોત આણે એવું તે જાણે છે. સદરહુ પ્રમાણે બુદ્ધિ મુકવાથી તે બન્ધુ રી નય છે. આની ઉપર હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૩૧૭ મી તથા ૩૦૪ થી કલમ પ્રમાણે ગુન્હો કરવા બાબત બુદ્ધિ બુદ્ધિ તોહોમત મુકવાનો, અને તેની ઉપર તે ગુન્હો સાબિત થયાના બુદ્ધિ બુદ્ધિ ઠરાવ કરવાનો અધિકાર છે.

(લ) જી નામના એક સરકારી નોકર ઉપર હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૧૬૭મી કલમ પ્રમાણે ગુન્હો સાબિત કરવા માટે આ એક બનાવટના દસ્તાવેજો ખરા પુરાવા માફક બદલાવતથી ઉપયોગ કરે છે. આ ની ઉપર તેજ કાયદાની ૪૭૧ મી કલમ (સાથે ૪૬૬ મી કલમ બ્યાનમાં લખેને) અને ૧૯૬ મી કલમ પ્રમાણે ગુન્હો કરવા બાબત બુદ્ધિ બુદ્ધિ તોહોમત મુકવાનો, અને તેની ઉપર તે ગુન્હો સાબિત થયાના બુદ્ધિ બુદ્ધિ ઠરાવ કરવાનો, અધિકાર છે.

૩ જ પેટા કલમનું—

(મ) જી, જી તું અપહરણ કરે છે, અને તેમ કરવામાં તેને શુદ્ધિપુર્વક બચા કરે છે. આ ની ઉપર હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૩૧૩ મી તથા ૩૬૨ મી તથા ૩૬૪ મી કલમ પ્રમાણે ગુન્હો કરવા બાબત બુદ્ધિ બુદ્ધિ તોહોમત મુકવાનો અને તેની ઉપર તે ગુન્હો સાબિત થયાના બુદ્ધિ બુદ્ધિ ઠરાવ કરવાનો, અધિકાર છે.

૨૩૬. જે વાતો સાબિત થઈ શકે છે તે ઉપરથી કેટલાંએક ગુન્હાઓમાંનો કયો ગુન્હો થાય છે તે બાબત શક પડે એવા પ્રકારનું કૃત્ય હોય અથવા કૃત્યોના સમુદાય હોય ત્યારે તોહોમતવાળાની ઉપર સદરહુ પ્રકારના સજાના ગુન્હો અથવા તેમાંના હરકોઈ ગુન્હો કર્યાનું તોહોમત મુકવાનો અધિકાર છે, અને સદરહુ પ્રકારનાં ગમે તેટલાં તોહોમતોનો એકી વખતે ધનસાફ કરવાનો અધિકાર છે; અથવા સદરહુ ગુન્હાઓમાંનો એક નહીં તો બીજે ગુન્હો કર્યાનું તોહોમત વિકલ્પની રીતે તેની ઉપર મુકવાનો અધિકાર છે.

દર્શાવે.

(બી) ચોરી કરવાનો અથવા ચોરીની મિલકત લેવાનો, અથવા સાપરાધ વિશ્વાસઘાત કરવાનો, અથવા ઠગાઇ કરવાનો ગુન્હો થાય એવા કોઈ કૃત્યનું તોહોમત આ ની ઉપર આબંધુ છે. ત્યારે ચોરી કરવાનું, ચોરીની મિલકત લેવાનું, સાપરાધ વિશ્વાસઘાત કરવાનું, અને ઠગાઇ કરવાનું તોહોમત તેની ઉપર મુકવાનો અધિકાર છે, અથવા ચોરી કર્યાનું અથવા ચોરીની મિલકત લીધાનું અથવા સાપરાધ વિશ્વાસઘાત કર્યાનું અથવા ઠગાઇ કર્યાનું તોહોમત તેની ઉપર મુકવાનો અધિકાર છે.

(બી) માહરુદ્દની રૂબરૂ આ સોગન ઉપર કહે છે કે તેણે ક ને સોટાથી મારતા જ ને જોયો, સોગન કોરડામાં આ સોગન ઉપર કહે છે કે જી એ ક ને માર્યો જ નથી જો કે આ બે વિરોધી હકીકતો આની કઈ મોટી તે સાબિત થઈ શકે નહીં તો પછી આ ની ઉપર વિકલ્પની રીતે તોહોમત મુકવી તે

ની ઉપર બધી બુઝને ખોટી સાક્ષી આપ્યાનું તોહોમત સાબિત થયાનો ઠરાવ કરવાનો અધિકાર છે.

૨૩૭. (૧) ૨૩૬ મી કલમમાં કહેલી બાબતમાં જે તોહોમતવાળાની ઉપર એક ગુન્હાનું તોહોમત મુક્યું હોય અને જે જુદા ગુન્હા બાબત તે કલમના ઠરાવો પ્રમાણે તેની ઉપર તોહોમત મુકી શકાય તેવા જુદામ ગુન્હો તેણે કર્યા છે એવું પુરાવા ઉપરથી દેખાય, તો કસાણો ગુન્હો તેણે કર્યા છે એવું ખતાવવામાં આવે તે ગુન્હાનું તોહોમત તેની ઉપર મુકેલું ન હોય તોપણ ગુન્હો તેની ઉપર સાબિત થયાનો ઠરાવ કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) જ્યારે તોહોમતવાળા ઉપર એકાદ ગુન્હાનું તોહોમત મુકવામાં આવે ત્યારે તે ગુન્હો કરવાના પ્રયત્ન કીધાનું તોહોમત તેના ઉપર મુક્યું નહીં હોય તોપણ તે પ્રયત્ન કીધાની સાબિતીનો ઠરાવ તેના ઉપર કરવાનો અધિકાર છે.

દૃષ્ટાંત.

અની ઉપર ચોરીનું તોહોમત મુક્યું છે તેણે સાપરાધ વિશ્વાસઘાત કરવાનો અથવા ચોરીનો માલ લેવાનો ગુન્હો કર્યો એવું જણાય છે. સાપરાધ વિશ્વાસઘાત કરવાનું, અથવા ચોરીનો માલ લેવાનું, (પ્રથમ પ્રમાણે) તોહોમત તેની ઉપર મુકેલું નથી તોપણ તે ગુન્હો તેની ઉપર સાબિત થયાનો ઠરાવ કરવાનો અધિકાર છે.

૨૩૮. (૧) જે ગુન્હાનું તોહોમત કોઇ શખસની ઉપર મુક્યું હોય તે ગુન્હો કેટલીએક બાબતોને બનેલા હોય અને તે બાબતોમાંની કસ્ટ કેટલીક બાબતોને એકઠી કરવાથી કોઇ પુણું ન્હાનો ગુન્હો થતો હોય અને સદરકુ રીતે એકઠી કરેલી બાબતો સાબિત કરવામાં આવે પણ બાકી રહેલી બાબતો સાબિત ન કરવામાં આવે ત્યારે તે ન્હાના ગુન્હાનું તોહોમત તેની ઉપર મુકેલું નથી તો પણ તે ગુન્હો તેની ઉપર સાબિત થયાનો ઠરાવ કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) કોઇ શખસ ઉપર કોઇ ગુન્હાનું તોહોમત મુક્યું હોય અને એવી હકીકત સાબિત થાય કે તેથી તે ગુન્હો એછો થઇને ન્હાનો ગુન્હો થાય ત્યારે તે ન્હાના ગુન્હાનું તોહોમત તેની ઉપર મુકેલું નથી તોપણ તે ગુન્હો તેની ઉપર સાબિત થયાનો ઠરાવ કરવાનો અધિકાર છે.

(૩) જ્યારે ૧૯૮ મી અથવા ૧૯૯ મી કલમથી ફરમાવ્યા પ્રમાણે કાંઇ ફરિયાદ કરવામાં આવી ન હોય ત્યારે તે કલમમાં કહેલો કોઇપણ ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ કરવાનો અધિકાર આ કલમ-માહેના કોઇપણ મજકુરથી છે એવું સમજવું નહિ.

દૃષ્ટાંતો.

(અ) જ ને બારવાહક દાખલ કાંઇ મિલકત સોંપી તે બાબત સાપરાધ વિશ્વાસઘાત કર્યાનું તોહોમત હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૪૦૭ મી કલમ પ્રમાણે તેની ઉપર મુક્યું છે તે મિલકતબાબત તેણે ૪૦૬ ઠી કલમ પ્રમાણે વિશ્વાસઘાત કર્યો પણ તે મિલકત તેને બારવાહકદાખલ સોંપેલી નહીં એમ જણાય છે. ૪૦૬ ઠી કલમ પ્રમાણે એ સાપરાધ વિશ્વાસઘાતને ગુન્હો તેની ઉપર સાબિત થયાનો ઠરાવ કરવાનો અધિકાર છે.

(બ) હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૩૨૫ મી કલમ મુજબ અની ઉપર મહાબળથા કર્યાનું તોહોમત મુક્યું છે. બારે તથા આઠસમીક કોઇ અડચણી તેણે એમ કર્યું એવું તે સાબિત કરે છે. તે કાયદાની ૩૩૫ મી કલમ મુજબ તેની ઉપર ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ કરવાનો અધિકાર છે.

૨૩૯ જ્યારે એકજ ગુન્હો કર્યાનું અથવા એકજ કામમાં જુદા જુદા ગુન્હા કર્યાનું તોહોમત એક કરતાં વધારે શખસો ઉપર આવ્યું હોય, અથવા કોઇ પણ ગુન્હો કર્યાનું તોહોમત એક શખસની ઉપર આવ્યું હોય અને તે ગુન્હામાં મદદગારી કરવાનું અથવા તે ગુન્હો કરવાની કોશિસ કરવાનું તોહોમત કોઇ બીજા શખસ ઉપર આવ્યું હોય, ત્યારે કોરટની નજરમાં યોગ્ય આવે તે પ્રમાણે તે શખસ ઉપર એકજ તોહોમત મુકીને ઇનસાફ કરવાનો અથવા જુદા જુદા તોહોમત મુકીને ઇનસાફ કરવાનો અધિકાર છે; અને આ બાબતના પાછલા ભાગમાંહેના ઠરાવો એવાં સઘળાં તોહોમતને લાગુ પડશે.

દૃષ્ટાંતો.

(અ) જ તથા જ ની ઉપર એકજ ખુનનું તોહોમત આવ્યું છે. તે ખુન બાબત જ તથા જ ની ઉપર એકજ તોહોમત મુકીને ઇનસાફ કરવાનો અખત્યાર છે.

(બ) જ તથા જ ની ઉપર અપહરણ કરવાનું તોહોમત આવ્યું છે, તે અપહરણ કરવામાં જ એ ખુન કર્યું એ ખુનમાં જ નો કાંઈ સંબંધ નથી; તો જ તથા જ એ બેઉની ઉપર અપહરણ કરવાનું તોહોમત મુકીને અને એકલા જ ની ઉપર

પ્રદાનું તોહોમત મુકીને તેઓનો એકઠો ઇનસાફ કરવાનો અધિકાર છે.

(૬) જ તથા જ એ બન્નેની ઉપર એક ચોરી કર્યાનું તોહોમત મુક્યું છે, અને તેજ કામમાં જ એ બીજી બે ચોરી કર્યાનું તોહોમત જ ની ઉપર મુક્યું છે. એ તથા જ એ બન્નેની ઉપર એક ચોરીનું તોહોમત મુકીને અને એકલા જ ની ઉપર બીજી બે ચોરીનું તોહોમત મુકીને એ બન્નેનો એકઠો ઇનસાફ કરવાનો અધિકાર છે.

૨૪૦ જ્યારે એકજ સખસ ઉપર જેમાં એક કરતાં વધારે આગત હોય એવું તોહોમત મુક્યું હોય અને જ્યારે તેમાંના એક અથવા વધારે તોહોમત ઉપરથી ગુન્હો હરે, ત્યારે ફરિયાદી અથવા ફરિયાદનું કામ ચલાવનારો અમલદાર કોર્ટની સંમતિ લઇને બાકીનું તોહોમત અથવા બાકીનાં તોહોમતો પાછાં લઇ લેવાને મુખત્યાર છે, અથવા તે કોર્ટ તે બાકીના તોહોમતો અથવા તોહોમતોની ચોકશી અથવા ઇનસાફ કરવાનું પોતાનીજ મેળે બંધ રાખવાને મુખત્યાર છે. સદરહુ પ્રમાણે તોહોમત અથવા તોહોમતો પાછાં લઇ લેવાનું ફળ, સદરહુ તોહોમત અથવા તોહોમતો આગત ગુન્હો નાસાગિત થયાના ઠરાવ જેવું થશે, પણ જો ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ રદ કરવામાં આવે તો તે પ્રસંગે (તે ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ રદ કરનારી કોર્ટના હુકમને અનુસરીને) સદરહુ કોર્ટ એ પ્રમાણે લઇ લીધેલા તોહોમતની અથવા તોહોમતોની ચોકશી અથવા ઇનસાફનું કામ ચલાવવાને મુખત્યાર છે.

ખાખ ૨૦ મો.

સમનના મુકદમાઓનો માજલેટોએ ઇન્સાફ કરવા બાબત.

૨૪૧. સમનના મુકદમાઓનો ઇનસાફ કરતી વખતે માજલેટોએ હેઠળ લખેલી રીતે કામ ચલાવવું.
ટીકા—વારંટના મુકદમાનો ઇનસાફ આ બાબ પ્રમાણે થઈ શકે નહીં (શબ્દી વી. ચાપકું ઈ. લો. રી. ૭ મ. ૪૫૪) જો કોઇ પણ ફરીયાદમાં જે બદલા બિપયોના તોહોમતો માલમ પડે તેમાં એક વારંટ કેસનું અને બીજું ૨ મન્સ કેસનું તો તે ગુન્હાઓની તબવીબ વારંટ કેસ મુજબ થવી જોઇએ (રાજનારાયણ કુનવાર વી. લાલા ટંગોલી ઇ. લો. રી. ૧૧ ક. ૬૧)

૨૪૨. જ્યારે માજલેટની આગળ તોહોમતવાળો હાજર થાય અથવા તેને આજુવામાં આવે ત્યારે જે ગુન્હાનું તોહોમત તેની ઉપર આવ્યું હોય તે ગુન્હાની વિગત તેને કહી બજાવવી, અને તેને પુછવું કે તમારી ઉપર ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ શા સાફ નહીં કરવો જોઇએ તેનું કોઇ કારણ તમારે બતાવવાનું છે; પણ કાંઈ પદ્ધતી પ્રમાણે તોહોમતનામું તૈયાર કરવાની જરૂર નથી.

૨૪૩. તોહોમતવાળાની ઉપર જે ગુન્હાનું તોહોમત આવ્યું હોય તે ગુન્હો મેં ક્યેં છે એવું તે કબુલ કરે તો તેની કબુલત બની શકે તેટલે સુધી તેણે વાપરેલા સબ્દોમાં નોંધી લેવી; અને તેની ઉપર ગુન્હો સાબિત થવાનો ઠરાવ શા સાફ નહીં કરવો જોઇએ તેનું પુરતું કારણ તે ન બતાવે, તો એ પ્રમાણે તેની ઉપર ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ માજલેટ કરવો.

ટીકા—આ બાબ પ્રમાણે ચોકશી આગવી હોય ત્યારે તોહોમતદાર લખીત જવાબ રજુ કરે તો માજલેટ બંને તપાસી જવાબ લખી લેવાને બંધાવેલ નથી. (કીલ મન્ડલ વી. કાલીશાહ ૧૬ વિ. રી. ૬૩)

૨૪૪. (૧) જો તોહોમતવાળો સદરહુ પ્રકારની કાંઈ કબુલત કરે નહીં, તો માજલેટ ફરિયાદી હોય તો તેની વાત સાંભળવી, અને ફરિયાદનું કામ ચલાવવાની પુષ્ટિમાં જે પુરાવો રજુ કરવામાં આવે તે સમજા લેવો અને વળી તોહોમતવાળાની વાત સાંભળવી તથા તે પોતાના જવાબમાં જે પુરાવો રજુ કરે તે સમજા લેવો.

(૨) જો માજલેટ દુરસ્ત ધારે તો તે, ફરિયાદીની અથવા તોહોમતવાળાની અગ્રણી ઉપરથી કોઇ પણ શાહેદને હાજર થવાની જરૂર પાડતા આગત અથવા કોઇ પણ દસ્તાવેજ અથવા બીજી વસ્તુ રજુ કરવાની જરૂર પાડતા આગત પ્રોસેસ કહાડવાને મુખત્યાર છે.

(૩) સદરહુ અરજ ઉપરથી કોઇ પણ શાહેદને સમન કરતાં પેઢેલાં તેને તે ઇનસાફના કારણસાફ હાજર થવામાં જે વાજબી ખરચ થાય તે કોર્ટમાં અત્યંત મુકવો એવું ફરમાવવાને તે માજલેટ મુખત્યાર છે.

૨૪૫. (૧) ૨૪૪ મી કલમમાં કહેલો પુરાવો અને પોતે પોતાનીજ મેળે કાંઈ વધારે પુરાવો રજુ

કરાવે તો તે પુગાવે લીધા ઉપરથી, અને (પોતે યોગ્ય ધારે તો) તોહોમતવાળાની જગ્યાની લીધા ઉપરથી જો માજીસ્ટ્રેટ એવું ઠરાવે કે તોહોમતવાળો તકસીરવાર નથી. તો તેણે ગુન્હો ના સાબિત થયાના ઠરાવનો હુકમ દફતરમાં નોંધવો.

(૨) તોહોમતવાળો તકસીરવાર છે એવું માજીસ્ટ્રેટ ઠરાવે તો તેણે તેની ઉપર કાયદા પ્રમાણે શિક્ષાનો હુકમ કરવો.

૨૪૬. ફરિયાદનો અથવા સમનનો પ્રકાર ગમે તેવો હોય તોપણ, આ બાબ પ્રમાણે ઇનસાફ થઇ શકે એવો કોઇ પણ ગુન્હો કબુલ કરેલી અથવા સાબિત થયેલી હકીકત ઉપરથી તોહોમતવાળાએ કરેલો છે એમ જણાય તે ગુન્હા બાબત તેની ઉપર ૨૪૩ મી અથવા ૨૪૫ મી કલમ પ્રમાણે ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ કરવાને કોઇ પણ માજીસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે.

૨૪૭. જો સમન ફરિયાદ થયા ઉપરથી કહાડયો હોય અને તોહોમતવાળાને હાજર થવા સાફ મુકદ્દર કરેલે દિવસે અથવા ત્યાર પછી જે દિવસ સુધી સુનાવણી મુલતવી રાખવામાં આવે તે દિવસ ફરિયાદી હાજર ન થાય, તો, આ કાયદામાં પાછળ ગમે તે કહ્યું હોય તે છતાં, માજીસ્ટ્રેટ તોહોમતવાળાની ઉપર ગુન્હો નાસાબિત થયાનો ઠરાવ કરવો. પણ કોઇ કારણસાર પોતે તે કામની સુનાવણી બીજા કોઇ દિવસ સુધી મુલતવી રાખવાનું યોગ્ય ધારે તો, તેમ કરવું નહિ.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે ફરિયાદી એકાદો સરકારી નોકર હોય અને તેને જતે હાજર રહેવાની જરૂર ન હોય, તો માજીસ્ટ્રેટ તેને હાજર રહેવાની ફરજ ન પાડવાને અને તે મુકદ્દમો આગળ ચલાવવાને મુખત્યાર છે.

ટીપ્પણી—જે દીવસે કેસ મુલતવી રાખ્યો હોય તે જે દીવસ સુનાવણીનો ઠરાવ્યો હોય તે દીવસે ફરીયાદી હાજર ન થાય તો માજીસ્ટ્રેટ ફરીયાદ માંડી વાળી શકે છે (મહુ સુદનશા વી. હરીદાસ ૨૨ વિ. રી. ૪૦ સને ૧૮૮૨) પણ ફરીયાદી તેની શક્તિના બાહારના કત્યથી હાજર થવાને અટકે, જેમકે મેટી રેલ આવે તેવા કેસોમાં માજીસ્ટ્રેટ અવરજ કેસ બંદ રાખવો જોઇએ (શ્રીમતીટાહુનીસા વી. વાસીલ ૨૪ વિ. રી. ૧૪)

આ કલમ મુજબ નાસાબિત ઠરાવ્યા પછી તેજ બાબતની ફરીયાદ ફરીથી તાજ કરી શકે નહીં (શણી વી. ભવાનીપ્રસાદ ક. વિનો. ૧૮૮૫ પા. ૪૩-) આ કલમ મુજબ કાઢી નાંખવામાં આવે તોપણ તેનો ઇનસાફ થએલો જણાય અને તેનું પરિણામ એકે બીજા માણસની ફરીયાદ ઉપરથી તેજ ગુન્હા માટે અને તેજ હકીકતોપર તેનો ફરી ઇનસાફ થાય નહીં. (સુરીયાં શાહી મ. હા. કા. પ્રો. તા. ૨૭-૩-૮૮) ફરીથી તાજ ન થાય તોપણ ખાત્રી લાચક કારણ બતાવેતો તે ફરીથી તાજ થશે. ને તે અજર જણે અજર કાઢી નાંખી દોય તેને કરવી પણ બીજાને નહીં (દયારામ મુ-હા-કા. ડી ર. ૩૧ અગ્રહ શ. ૧૮૭૧) ફરીયાદી એ અજર કરીકે અનીવાર્ય કારણને લીધે ગેરહાજર હતો આ બાબતની માજીસ્ટ્રેટ તબવીબ ન કરી ઠરાવ્યું કે-ફરીયાદી બતાવેલી હકીકત માજીસ્ટ્રેટ ધ્યાનમાં લઇ વધારે વિચાર કરવો જોઈતો હતો (તાજુ નિરુસા ૨૪ વિ. રી. ૧૪.)

૨૪૮ આ બાબ પ્રમાણે કોઇ પણ કામમાં છેવટનો હુકમ થતા પહેલાં કોઇ પણ વખતે જો કોઇ ફરિયાદી માજીસ્ટ્રેટની એવી ખાત્રી કરી આપે કે પોતાની ફરિયાદ પાછી લઇ લેવાની પોતાને પરવાનગી આપવાનાં પાકાં કારણ છે, તો તે ફરીયાદ પાછી લઇ લેવાની તેને પરવાનગી આપવાને તે માજીસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે, અને તે ઉપરથી તેણે તોહોમતવાળાની ઉપર ગુન્હો નાસાબિત થયાનો ઠરાવ કરવો.

૨૪૯ ફરિયાદ શિવાય બીજી રીતે માંડેલા કોઇ પણ મુકદ્દમામાં, ગુન્હો નાસાબિત થયાનો અથવા સાબિત થયાનો ફેસલો આપ્યા વગર કોઇ પણ વખતે કામ બંધ કરવાને પ્રેસિડેન્સ માજીસ્ટ્રેટ અથવા પેહેલા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ, અથવા જલ્લા માજીસ્ટ્રેટની અગાઉથી મંજૂરી લઇને બીજા કોઇપણ માજીસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે. પણ તેમ કરવાનાં કારણો તેણે દફતરમાં લખવાં, અને પછી તોહોમતદારને ઊઠી મુકવાને તે મુખત્યાર છે.

સમનના તથા વારંટના મુકદ્દમાઓમાં નવી ફરિયાદો બાબત.

૨૫૦. (૧) આ કાયદામાં વ્યાખ્યા કર્યા મુજબની ફરિયાદ થયા ઉપરથી, અથવા કોઇ પોલીસ અમલદાર અથવા માજીસ્ટ્રેટને આપેલી ખમર ઉપરથી માંડેલા કોઇ પણ મુકદ્દમામાં હરકોઇ માજીસ્ટ્રેટની ફરિયાદ કોઇ કામ ઉપર માજીસ્ટ્રેટ તપાસ કરી શકે એવા હરકોઇ ગુન્હાનું તોહોમત આપ્યું હોય અને

તે મુકદમાની તપાસ કરનારે માલ્જેટ ને તોહોમતવાળાને છોડી મુકે અથવા તેની ઉપર ગુન્હો નાસાખિત થયાનો દરાવ કરે, અને તે માલ્જેટની એવી ખાત્રી થાય કે સરદરહુ તોહોમત વાળા ઉપર આણેલું તોહોમત નહવું અથવા તરદી આપે છે, ત્યારે તોહોમતવાળાને છોડી મુકવાના અથવા તેના ઉપર ગુન્હો નાસાખિત થયાના પોતાના હુકમમાં પોતાની મઃજમાં આવે તે પ્રમાણે જે શખસની ફરિયાદ અથવા જ્યારે એક કરતાં વધુ તોહોમત આણું હોય તે શખસે તે તોહોમતવાળાને અથવા જ્યારે એક કરતાં વધુ તોહોમતવાળા હોય ત્યારે તેમાંના દરેક ને, ધણામાં ધણા પચાસ રૂપિયાસુધીનો પોતાને યોગ્ય લાગે તેટલો નુકસાનીનો અવેજ આપવો એવું ફરમાવવાને તે માલ્જેટ મુખત્યાર છે.

પણ એવું દરાવ્યું છે કે સરદરહુ મુજબ ફરમાવતાં પેહેલાં તે માલ્જેટ નિચે પ્રમાણે કરવું જોઇએ, એટલે—
(અ) સરદરહુ ફરમાન કરવા વિરૂદ્ધ સરદરહુ ફરિયાદી અથવા ખમર આપનાર જે કાંઈ હરકત રજુ કરે તે દફતરમાં દાખલ કરીને તેનો વિચાર કરવો, અને

(બ) જે પોતે નુકસાનીનો કાંઈ અવેજ આપવાનું ફરમાવે, તો તે અવેજ અપાવવા ખાખતનાં પોતાનાં દારણ તોહોમતવાળાને છોડી મુકવાના અથવા તેના ઉપર ગુન્હો નાસાખિત થયાના પોતાના હુકમમાં લખવાં જોઇએ.

(૨) પેટા કલમ (૧) મુજબ માલ્જેટ નુકસાનીનો જે અવજ આપવાનો હુકમ ફરમાવ્યો હોય તે અવેજ જાણે કંઈ હોય એવી રીતે વસુલ થઇ શકશે.

પણ એવું દરાવ્યું છે કે તે અવેજ વસુલ ન થઈ શકે, તો જે કેદ દરાવવી તે આસાન હોવી જોઇએ અને ધણામાં ધણા ત્રોસ દિવસ સુધીની જેટલી મુદત માલ્જેટ ફરમાવે તેટલી મુદત સુધીની હોવી જોઇએ.

(૩) તોહોમતવાળા શખસને નુકસાનીનો અવેજ આપવા ખાખત બીજા અથવા ત્રીજા વર્ગના કોઈ માલ્જેટ જે ફરિયાદીને અથવા ખમર આપનારને પેટા કલમ (૧) મુજબ હુકમ ફરમાવ્યો હોય તે ફરીયાદ અથવા ખમર આપનાર ઉપર જાણે સરદરહુ માલ્જેટ કરેલા ઇનસાફ ઉપરથી ગુન્હો સાખિત થયાનો દરાવ થયો હોય એવી રીતે તેને, સરદરહુ હુકમ અવેજ આપવા ખાખતના સંબંધમાં હોય તેટલે સુધી. એવા હુકમ ઉપર અપીલ કરવાનો અધિકાર છે.

(૪) તોહોમતવાળા શખસને નુકસાનીનો અવેજ આપવા ખાખત હુકમ જે મુકદમામાં કર્યો હોય તે મુકદમામાં પેટા કલમ (૩) મુજબ અપીલ કરવાનો અધિકાર હોય, ત્યારે તે અપીલ રજુ કરવા માટે દરાવેલી મુદત પુરી થતાં પેહેલાં, અથવા, અપીલ રજુ કરવામાં આવી હોય તો તેનો નિકાલ થતા પેહેલાં, સરદરહુ નુકસાનીનો અવેજ તેને આપવો નહિ.

(૫) થંડી તેજ ખાખત સંબંધી દિવાનીમાં કાંઈ પણ ફરિયાદ કરવામાં આવે તેમાં નુકસાનીનો અવેજ આપવાનો હુકમ કરતી વખતે આ કલમ મુજબ જે રકમ નુકસાનીના અવેજ દાખલ આપેલી અથવા વસુલ કરેલી હોય તે રકમ કોર્ટ હિસાબમાં લેવી.

ટીકા—તોહોમતવાળાને હાજર કરવા સાફ પ્રોસેસ કાઢવા શીવાય ફરીયાદ દાદી નાંખી હોય તો નુકસાન અપાવી શકાય નહીં. (અસ્ટાસીમ કં. પ. રે. હી. ર. નં. ૮ સને ૧૮૯૭ ક. ૨૪૮. એવી ખાત્રી થવી જોઇએ કે ફરીયાદ ખોટી અથવા તસદી આપે એવી હતી. સરનામ (ક. વિ. નો. ૧૮૮૧ પા. ૧૧૭)

બાબ ૨૧ મો.

વારંટના મુકદમાઓનો માલ્જેટોએ ઇનસાફ કરવા ખાખત.

૨૫૧. વારંટના મુકદમાઓનો ઇનસાફ કરતી વખતે માલ્જેટોએ હેડળ લખવી રીત પ્રમાણે કામ ચલાવવું.

૨૫૨. (૧) જ્યારે માલ્જેટની આગળ તોહોમતવાળો હાજર થાય અથવા તેને આણ્યો હોય, ત્યારે તે માલ્જેટ ફરિયાદી (જે હોય તો) જે કહે તે સાંભળવું, અને ફરિયાદનું કામ ચલાવવાના ટેકામાં જે પુરાવો રજુ કરવામાં આવે તે સંધળો પુરાવો લેવો.

(૨) જે શખસો તે મુકદમાની હજીરતથી વારંદ હોય એવો અને ફરિયાદનું કામ ચલાવનારની

તરફથી શાહેદી આપી શકે એવો સંભવ હોય તે શખસોનાં નામ ફરિયાદી પાસેથી અપવા ખીજી રીતે માછલેટે નક્કી કરી લેવાં, અને તેમાંના જે શખસોની પોતે જરૂર ધારે તેઓને પોતાની આગળ શાહેદી આપવા સારું સમન કરવા.

ટીપ—ફરીયાદી જેટલા સાક્ષીઓનાં નામ લે તેટલા સાક્ષીઓને માછલેટે બોલાવવા એવી જરૂર નથી, નજરમાં યોગ્ય લાગે તેટલાને બોલાવે (જલધરજોમ ૨૩ વિ. રી. ૬) તોહોમતદારને તેના વિરૂધ્ધનો પુરાવો એમ અને તેમ જલદીથી નહીં લેવરાવવાનો તેને હક છે. ગુન્હાને લમતી તમામ હકીકત માફ થઈ શકે એવા પુરાવાથી સાબીત કરી આપવી એ ફરીયાદ પક્ષની ફરજ છે.

૨૫૩. (૧) ૨૫૨ થી કલમમાં કરેલો સધળો પુરાવો અને પોતાને જરૂર લાગે એવી તોહોમતવાળાની જુબાની (જે હોયતો) લીધા ઉપરથી જે માછલેટે એવું ઠરાવે કે તોહોમતવાળાની વિરૂધ્ધ એવી કાંઈ આખત સાબિત કરવામાં આવી નથી કે જે તોડી પાડવામાં ન આવે તો તેની ઉપર ગુન્હો સાબિત થવાનો ઠરાવ કરવાનું વાજબી થાય, તો તે માછલેટે તેને છોડી મુકવે.

(૨) જે કાંઈ કારણસર કોઈ માછલેટની નજરમાં એમ આવે કે તોહોમત પાયા વગરનું છે, તો તે માછલેટે તેને મુકદમો ચાલતો હોય ત્યારે અગાઉ કોઈપણ વખતે તોહોમતવાળાને છોડી મુકવામાં અટકાવ થશે એવું આ કલમ માંહેના કોઈ પણ મજકુરથી સમજાવું નહિ. સદરફુ કારણો તેણે દફતરમાં નોંધવાં જોઈએ.

ટીક—તોહોમતનામું ન થકયું હોય ને તોહોમતદારનો અચાપ પુછવા શીવાય માછલેટેને એમ માલમ પડે કે—ગુન્હો પુરવર થયો નથી તો તે કેસ છોડી મુકી શકે, પણ તોહોમતદાર નિર્દોષ (એક્વીટલ) છે. એમ ઠરાવી શકે નહીં. છોડી મુકવું (ડીસચાર્જ) એ નાસાબીત નથી. (એક્વીટલ) ને જે નવો પુરાવો મળી આવે અથવા એવી કાંઈ હમોક્ત મળી આવે તો છોડી મુકેલો ગુન્હેગાર તોહોમત માટે ફરી જવાબદાર થઈ શકે છે. (રાંજી વી. રાખટ ટીરીફ ૬ વિ. રી. ૧૩.)

૨૫૪. એવો પુરાવો તથા જુબાની લીધા પછી, અથવા મુકદમો ચાલતો હોય ત્યારે અગાઉ કોઈ પણ વખતે, જે તે માછલેટેની નજરમાં એમ આવે કે આ આખ પ્રમાણે ઇનસાફ થઈ શકે એવા જે ગુન્હાનો ઇનસાફ કરવાનો પોતાને અધિકાર છે તથા જે આખત પોતાના મતપ્રમાણે પોતે યોગ્ય શિક્ષા કરી શકશે તેવો કાંઈ ગુન્હો તોહોમતવાળાએ કરોછે એવું અનુમાન કરવાનો સમ્મત છે તો તે માછલેટે તોહોમતવાળાની ઉપર એક તોહોમતનામું લખીને તૈયાર કરવું.

૨૫૫. (૧) પછી તે તોહોમતનામું તોહોમતવાળાને વાંચી સંભળાવવું તથા સમજાવવું, અને તેને પુછવું કે તું તકસીવાર છે કે તારે કોઈ જવાબ કરવાનો છે.

(૨) જે તે તોહોમતવાળો હું તકસીરવાર છું એવો જવાબ આપે, તો તે જવાબ માછલેટે દફતરમાં લખી લેવો, અને તે ઉપરથી પોતાની નજરમાં આવે તો તે માછલેટે તેની ઉપર ગુન્હો સાબિત થવાનો ઠરાવ કરવાને અપત્યાર છે.

૨૫૬ (૧) જે તે તોહોમતવાળો જવાબ આપવાની ના કહે અથવા જવાબ આપે નહિ અથવા મારો ઇનસાફ થવો જોઈએ એવો દાવો કરે તો ફરિયાદી પક્ષના જે શાહેદાની જબાની લીધી હોય તેમાંના કોઈ પણ શાહેદની ઉલટ તપાસણી કરવાને તે ખુશી છે કે કેમ અને ખુશી હોય તો કયા શાહેદાની ઉલટ તપાસણી કરવાને તે ખુશી છે તે કહેવાનું ફરમાવવું. જે તે એમ કહે કે તે પ્રમાણે કરવાની મારી ખુશી છે તો તેણે નામ દીધેલા શાહેદો પાછા બોલાવવા, અને તેમની ઉલટ તપાસણી તથા ફરી તપાસણી (જે હોય તો) કર્યા પછી તેમને છોડી મુકવા. ત્યાર પછી ફરિયાદી પક્ષના બાકીના શાહેદાની જબાની લેવી, અને તેમની ઉલટ તપાસણી તથા ફરી તપાસણી (જે હોય તો) કર્યા પછી તેમને પણ છોડી મુકવા. ત્યાર પછી તોહોમતવાળાને પોતાનો જવાબ કરવાનું અને પોતાનો પુરાવો રજુ કરવાનું ફરમાવવું.

(૨) જે તોહોમતવાળો કાંઈ લખેલો મજકુર આપશે તો તે દફતરમાં માછલેટે ફેર કરવો.

૨૫૭. (૧) જે તોહોમતવાળો પોતાનો જવાબ કર્યા પછી, કોઈ પણ શાહેદની તપાસણી અથવા ઉલટ તપાસણી કરવા માટે તેને ફાજર થવાની જરૂર પાડવા આખત અથવા કાંઈ દસ્તાવેજ અથવા

ખીજ વસ્તુ રજુ કરવાની જરૂર પાડવા બાબત કાંઈ પણ પ્રોસેસ કાઢાડવાની માજિસ્ટ્રેટને અરજી કરે, અને સદરહુ અરજી તરફી આપવા સાફ અથવા વિલંબ કરવા સાફ અથવા ઇનસાફનો હેતુ પાર ન પડે એમ કરવા સાફ કરી છે એવું તેને દેખાઈ ન આવે તો માજિસ્ટ્રેટ તે પ્રોસેસ કાઢાડવું જોઈએ. તે સમય માજિસ્ટ્રેટ દફતરમાં લખવો.

પરંતુ એવું હરાવ્યું છે કે તોહોમતનામું તૈયાર કર્યા પછી તોહોમતવાળાએ કોઈ પણ શાહેદની ઉલટ તપાસણી કરી હશે અથવા ઉલટ તપાસણી કરવાની તેને તક મળી હશે, ત્યારે સદરહુ શાહેદની ફાજરની ઇનસાફના કારણસર જરૂર છે એમ માજિસ્ટ્રેટની ખાતરી થાય તે શિવાય આ કલમની રૂયે તેને ફાજર રહેવાની ફરજ પાડવામાં આવશે નહિ.

(૬) સદરહુ અરજીપરથી કોઈપણ શાહેદને સમન કરતાં પેહેલાં તે ઇનસાફના કારણ સાફ તે શાહેદને ફાજર થવામાં જે વાજબી ખરચ થાય તે ફોરટમાં અનામત મુકવો એવું ફરમાવવાને માજિસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે.

૨૫૮. (૧) આ બાબત પ્રમાણે જે મુકદમામાં તોહોમતનામું તૈયાર કર્યું હોય તે મુકદમામાં જે માજિસ્ટ્રેટ એમ ઠરાવે કે તોહોમતવાળો તકસીરવાર નથી તો તેણે ગુ-હો નાસાગિત થયાનો હુકમ દફતરમાં નોંધવો.

(૨) સદરહુ પ્રકારના કોઈપણ મુકદમામાં જે તોહોમતવાળો તકસીરવાર છે એમ માજિસ્ટ્રેટ ઠરાવે, તો તેણે કાયદા પ્રમાણે તેની ઉપર શિક્ષાનો હુકમ કરવો.

૨૫૯. જ્યારે ફરિયાદ થયા ઉપરથી કામ ચલાવવામાં આવ્યું હોય અને મુકદમાની સુનાવણી માટે મુકરર કરેલ કોઈ પણ દિવસે ફરિયાદી ગેરહાજર હોય અને ગુ-હો કાયદા પ્રમાણે માંડીવાળવાનો અધિકાર હોય, તો આ કાયદામાં પાછળ ગમે તે કહ્યું હોય તે છતાં, તોહોમતનામું તૈયાર કર્યાની અગાઉ કોઈપણ વખતે પોતાની જગ્યામાં આવે તો માજિસ્ટ્રેટ તોહોમતવાળાને છોડી મુકવાને મુખત્યાર છે.

બાબ ૨૨ મો.

સંક્ષિપ્ત રીતે ઇનસાફ કરવા બાબત.

૨૬૦. (૧) આ કાયદામાં ગમે તે કહ્યું હોય તે છતાં,—

(અ) જલ્લા માજિસ્ટ્રેટ.

(બ) પહેલા વર્ગના જે માજિસ્ટ્રેટને સ્થાનિક સરકારે આ બાબત વિશેષે કરીને અધિકાર આપ્યો હોય તે માજિસ્ટ્રેટ અને

(ક) માજિસ્ટ્રેટની જે એન્ડને પેહેલા વર્ગના માજિસ્ટ્રેટનો અધિકાર આપ્યો હોય અને જેને સ્થાનિક સરકારે આ બાબત વિશેષે કરીને અધિકાર આપ્યો હોય તે એન્ડ.

તેને અથવા તેઓને યોગ લાગેતો, હેઠળ લખેલા સઘળા અથવા હરકોઈ ગુ-હોનો ઇનસાફ સંક્ષિપ્ત રીતે કરવાને મુખત્યાર છે;—

(અ) જે ગુ-હો મોતની, સમુદ્ધારની, અથવા છ મહિના કરતાં વતી મુદતની કેદની શિક્ષા કરવા બાબત નહિ હોય તેવા ગુ-હો.

(બ) હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૨૬૪ મી, ૨૬૫ મી, અને ૨૬૬ મી કલમ પ્રમાણે કાટલાં તથા માપ સંબંધી ગુ-હો;

(ક) તેજ કાયદાની ૩૨૩ મી કલમ પ્રમાણે વ્યથા;

(૬) તેજ કાયદાની ૩૭૯ મી અથવા ૩૮૦ મી અથવા ૩૮૧ મી કલમ પ્રમાણે ચોરી, ચોરીની મિલકતની કિંમત પચાસ રૂપિયા કરતાં વધારે નહિ હોય ત્યારે;

(છ) તેજ કાયદાની ૪૦૩ જી કલમ પ્રમાણે બદલાવતી મિલકતનો ખોટો ઉપયોગ કરેલી મિલકતની કિંમત પચાસ રૂપિયા કરતાં વધારે નહિ, હોય ત્યારે;

(૬) તેજ કાયદાની ૪૧૧ મી કલમ પ્રમાણે ચોરીની મિલકત લેવી અથવા રાખવી, સદરહુ મિ-

લક્ષતની કિંમત પચાસ રૂપિયા કરતાં વધારે નહિ હોય ત્યારે,

(બ) તેજ કાયદાની ૪૧૪ મી કલમ પ્રમાણે એરીની મિલકત સંતાડવામાં અથવા તેની વ્યવસ્થા કરવામાં મદદ કરવી, સદરકુ મિલકતની કિંમત પચાસ રૂપિયા કરતાં વધારે નહિ હોય ત્યારે;

(હ) તેજ કાયદાની ૪૨૭ મી કલમ પ્રમાણે બિગાડ;

(આઘ) તેજ કાયદાની ૨૪૮ મી કલમ પ્રમાણે ગ્રહપ્રવેશ, તથા ૪૫૧ મી, ૪૫૬ મી અને ૪૫૭ મી કલમો પ્રમાણેના ગુન્હા;

(જ) તેજ કાયદાની ૫૦૪ કલમ પ્રમાણે સુલેહનો ભંગ કરવાના ધરાદારી અપમાન કરવું; અને તેજ કાયદાની ૫૦૬ ઠી કલમ પ્રમાણે સાપરાધ ધમકી;

(કે) ઉપર કહેલા ગુન્હાઓમાંના કોઇપણ ગુન્હામાં મદદગારી કરવી

(લ) ઉપર કહેલા ગુન્હાઓમાંના કોઇપણ ગુન્હો કરવાની કોશિસ, તે કોશિસ ગુન્હો હોય ત્યારે,

(મ) સન ૧૮૭૧ ના હોરીના અનિક્રમણ બિલતના આક્ટની ૨૦ મી કલમ પ્રમાણેના ગુન્હા;

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે જે મુકદ્દમામાં કોઇ જલ્લા માજિસ્ટ્રેટ ૩૪ મી કલમમાં આપેલા વિશેષ અધિકાર ચલાવતો હોય તેવા કોઇ પણ મુકદ્દમાનો ધનસાફ સંક્ષિપ્ત રીતે કરવો નહિ.

(ર) સંક્ષિપ્ત રીતે ધનસાફ ચાલતો હોય તે દરમિયા માજિસ્ટ્રેટને અથવા બેચને એમ જણાય કે તે મુકદ્દમો એવી રીતનો છે કે સંક્ષિપ્ત રીતે ધનસાફ કરવો એ બધું નથી, ત્યારે તે માજિસ્ટ્રેટ અથવા બેચે, જે સાહેદોની તપાસ થઇ ગઈ હોય એવા કોઇ પણ સાહેદને પાછો બોલાવી આ કાયદામાં ઠરાવેલી રીત પ્રમાણે મુકદ્દમાની ફરીથી સુનાવણી કરવા માંડવી બોધાયે.

૨૬૧. માજિસ્ટ્રેટોની જે કોઇ બેચને બીજા અથવા ત્રીજા વર્ગના માજિસ્ટ્રેટનો અધિકાર આપેલો હોય તે બેચને હેઠળ લખેલા સઘળા ગુન્હાઓનો અથવા તેઓમાંના કોઇ પણ ગુન્હાનો સંક્ષિપ્તરીતે ધનસાફ કરવાનો અધિકાર આપવાને રચાનિક સરકાર મુખત્યાર છે:—

(અ) હિંદુસ્તાનના ફેજવાદારી કાયદાની ૨૭૭ મી, ૨૭૮ મી, ૨૭૯મી ૨૮૫ મી, ૨૮૬ મી, ૨૮૮ મી, ૨૯૦ મી, ૨૯૧ મી, ૨૯૩ મી, ૨૯૪ મી, ૩૨૩ મી, ૩૩૪ મી, ૩૩૬ મી, ૩૪૧ મી, ૩૫૨ મી, ૪૨૯ તથા ૪૪૭ મી. કલમ વિરુદ્ધ ગુન્હા:—

(બ) મ્યુનિસિપલ આક્ટ વિરુદ્ધ અને શેહેરનું જતન કરવા બાબત જે કલમો પોલીસ આક્ટોમાં છે તે કલમો વિરુદ્ધ જે ગુન્હા માટે ફક્ત દંડની, અથવા એક મહિના કરતાં વધારે ન હોય એટલી મુદતસુધીની કેદની શિક્ષા થઇ શકે એવા ગુન્હા:

(ક) ઉપર કહેલા ગુન્હાઓમાંના કોઇપણ ગુન્હામાં મદદગારી કરવી.

(ડ) ઉપર કહેલા ગુન્હાઓમાંના કોઇપણ ગુન્હો કરવાની કોશિસ, તે કોશિસ ગુન્હો હોય ત્યારે.

૨૬૨. ૧) આ બાબ પ્રમાણે ધનસાફ કરતી વખતે, સમનના મુકદ્દમા માટે ફરમાવેલી રીત પ્રમાણે સમનના મુકદ્દમામાં કામ ચલાવવું, અને વારંટના મુકદ્દમા માટે ફરમાવેલી રીત પ્રમાણે વારંટના મુકદ્દમામાં કામ ચલાવવું, પણ આ કાયદામાં આગળ કહેલી બાબોમાં તેમ કરવું નહિ.

આ બાબપ્રમાણે દરકોઇ ગુન્હો સાબીત થયાનો ઠરાવ કરવામાં આવે ત્યારે ત્રણ મહિના કરતાં વધારે મુદતની શિક્ષાનો હુકમ કરવો નહિ.

૨૬૩. જે મુકદ્દમામાં અપીલ ચાલતી નહિ હોય તે મુકદ્દમામાં માજિસ્ટ્રેટને અથવા માજિસ્ટ્રેટોની બેચને શહેદાનો પુરાવો દફતરમાં દાખલ કરવાની અથવા પદ્ધતી પ્રમાણે તોહોમતનામું તૈયાર કરવાની જરૂર નથી, પણ રચનિક સરકાર ફરમાવે એવા નમુનામાં હેઠળ લખેલી વિગત માજિસ્ટ્રેટે અથવા માજિસ્ટ્રેટોની બેચે દાખલ કરવી:—

(અ) અનુક્રમ નંબર;

(બ) ગુન્હો થયાની તારીખ;

(ક) રિપોર્ટની અથવા ફરિયાદની તારીખ.

(ડ) ફરિયાદી હોય તો તેનું નામ;

- (ઈ) તોહોમતવાળાનું નામ, તેના બાપનું નહીં તો માનું નામ, તથા તેનું રહેવાનું ઠેકાણું;
 (ફ) જે ગુન્હાની ફરિયાદ થઇ હોય તે ગુન્હો તથા (કામ) ગુન્હો સાબિત થયો હોય તો તે ગુન્હો, અને ૨૬૦ મી કલમની પેટા કલમ (૧)ની રકમ (ક), રકમ (ખ) રકમ (ક) અથવા રકમ (ગ)માં આવે એવી બાબતોમાં જે મિલકતના સંબંધમાં ગુન્હો કર્યો હોય તે મિલકતની કિંમત;
 (ગ) તોહોમતવાળોના જવાબ ('લી) તથા તેની જગ્યાની (જેહાપતો);
 (હ) ગુન્હા બાબત ઠરાવ અને ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ કર્યો હોય તો તેના કારણનો મુકતેસરમાં મજકુર;

(આખ) શિક્ષાનો હુકમ અથવા ખીજો આખરનો હુકમ અને

(જ) જે તારીખે કમ પુરૂ થયું તે તારીખ.

૨૬૪. (૧) જે મુકદ્દમાનો ઇનસાફ કોઇ માજરદેદ અથવા બેંચ સંક્ષિપ્ત રીતે કરે અને જેમાં અપીલ ચાલતી હોય તેવા દરેક મુકદ્દમામાં તે માજરદેદે અથવા બેંચે. શિક્ષાનો હુકમ કરતાં પેરેલાં ફેસલો દફતરમાં દાખલ કરવો, અને તે ફેસલામાં સાક્ષી પુરાવાનો સાર દાખલ કરવો, અને ૨૬૩ મી કલમમાં કહેલી રીગન પણ દાખલ કરવી.

(૨) ફક્ત સદરહુ પ્રકારનો ફેસલો આ કલમ લાગુ હોય તેવા મુકદ્દમાઓનું દફતર છે એવું સમજવું.

૨૬૫. (૧) ૨૬૩ મી કલમ પ્રમાણે તૈયાર કરેલાં દફતર તથા ૨૬૪ મી કલમ પ્રમાણે દફતરમાં દાખલ કરેલા ફેસલા પ્રમુખ અમલદાર અગ્રેજમાં અથવા કોન્ટની બાબામાં, અથવા એવો અમલદાર જે કોરટના પ્રત્યક્ષ તાબામાં હોય તે કોરટ દરમિયાં તે પોતાની સ્વભાષામાં લખવા.

(૨) માજરદેદોની જે બેંચને ગુન્હાઓનો સંક્ષિપ્ત રીતે ઇનસાફ કરવાનો અધિકાર આપેલો હોય તે બેંચ જે કોરટના પ્રત્યક્ષ તાબામાં હોય તે કોરટે આ બાબત નિમેક્કા કોઇ અમલદાર પાસે સદરહુ દફતરે અથવા ફેસલો તૈયાર કરાવવાનો અધિકાર તે બેંચને આપવાને સ્થાનિક સરકાર મુખ્યત્વે છે, અને એ પ્રમાણે તૈયાર કરેલાં દફતર ઉપર અથવા ફેસલા ઉપર તે બેંચના જે મેમ્બર હાજર રહીને હામમાં લાગ લેતા હોય તેવા દરેક મેમ્બરે સહી કરવી.

(૩) જે એવો અધિકાર આપવામાં ન આવે તો, બેંચના કોઇ મેમ્બરે તૈયાર કરેલું તથા ઉપર કલમ પ્રમાણે સહી કરેલું દફતર યોગ્ય દફતર થશે.

(૪) બેંચમાં મતભેદ થાય, તો ના કશુંક થનારા મેમ્બરને જુદો ફેસલો લખવાનો અધિકાર છે.

બાબ ૨૩ મો.

હાઇ કોરટોની આગળ તથા સેશન કોરટોની આગળ ઇનસાફ ચલાવવા બાબત.

અ.—પ્રથમ નિયમો.

૨૬૬. ૨૭૬ મી તથા ૩૦૭ મી કલમ શિવાય આ બાબમાં, તથા ૧૮ મા બાબમાં " હાઇ કોરટ " એ શબ્દોનો અર્થ સન ૧૮૬૧ ના હિંદુસ્તાનના હાઇ કોરટો બાબતના આક્ટ પ્રમાણે ઇનસાફની જે હાઇ કોરટ સ્થાપી હોય અથવા સ્થાપવાની હોય તે હાઇ કોરટો એવો સમજવો, અને તેમાં પંજાબની સીફ કોરટનો, રંગુનના રૈકાર્ડની કોરટનો તથા બીજી જે કોરટને ગવર્નર જનરલ ઇન્કોન્સિલ વખતે વખતે ઈંડિયા ગેઝેટ જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને આ બાબનાં કારણસાર હાઇ કોરટો ઠરાવે એવી કોરટોનો સમાવેશ થાય છે.

૨૬૭. હાઇ કોરટની આગળ આ બાબ પ્રમાણે સવળા મુકદ્દમાઓનો ઇનસાફ જનુરીથી કરવો;

અને આ કાયદામાં બંને તે કલ્લું હોય તે છતાં, આ કાયદા પ્રમાણે અથવા સન ૧૮૬૧ ના હિંદુસ્તાનના હાઇ કોરટો બાબતના આક્ટ પ્રમાણે સ્થાપેલી કોઇ પણ હાઇ કોરટના લેટસ્ટ પેટ્ટ પ્રમાણે કોઇ હાઇ કોરટની પાસે મોકલેલા સવળા ફેજવારી મુકદ્દમામાં, જે તે હાઇ કોરટ દરમિયાં તે ઇનસાફ જનુરીથી કરવાનો અધિકાર છે.

૨૬૮. સેશન કોર્ટની આગળ સધળા મુકદમાઓના ધનસાફ જ્યુરીથી અથવા આસેસરોની મદદથી કરવા.

૨૬૯. (૧) કોઈ પણ સેશન કોર્ટની આગળ સધળા ગુન્હાઓનો અથવા કોઈ પણ અમુક વર્ગના ગુન્હાઓનો ધનસાફ કોઈ પણ જજ્ઞામાં જ્યુરીથી કરવો એવું સ્થાનિક સરકાર ગવર્નર જનરલ ધનકૌન્સિલની પ્રથમ મંજૂરી લઈને, તથા સરકારી ગેઝીટમાં હુકમ પ્રસિદ્ધ કરીને ફરમાવવાને, અને તે હુકમ એવીજ રીતે મંજૂરી લઈને રદ કરવાને અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) સ્થાનિક સરકાર એવોજ હુકમ કરીને વળી એમ ફરમાવવાને મુખત્યાર છે કે, જે કોઈ પણ ગુન્હાનો ધનસાફ જ્યુરીથી થવાનો હોય તે જજ્ઞાની ખાખતમાં, તેવા ગુન્હાઓનો ધનસાફ, વિશેષ જ્યુરીની ટીપમાંથી સમન કરીને બોલાવેલા જ્યુરોથી કરવો એમ સદરહુ જડજ પોતાને અરજી કરવામાં આવે તે ઉપરથી અથવા પોતાની મેળે હુકમ કરે તો, તેવા ગુન્હાઓનો ધનસાફ એવી રીતે કરવો, અને સદરહુ સરકાર એવો હુકમ રદ કરવાને અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાને મુખત્યાર છે.

(૩) જ્યારે ફેટલાએક ગુન્હાઓનું તોહોમત, તોહોમતવાળા ઉપર એકજ ધનસાફની વખતે મુકવામાં આવ્યું હોય અને તેમાંના થોડાએક ગુન્હાઓનો ધનસાફ જ્યુરીથી થઈ શકે અને થોડાએકનો ધનસાફ જ્યુરીથી ન થઈ શકે એમ હોય તેમનો ધનસાફ જ્યુરોનેજ આસેસરો સમજી તેમની મદદથી સેશન કોર્ટે કરવો.

૨૭૦. સેશન કોર્ટની આગળ જે જે ધનસાફ થાય તેમાં ફરિયાદનું કામ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટરે ચલાવવું.

ખ.—કામ ચલાવવાની શરૂઆત.

૨૭૧. (૧) જ્યારે ધનસાફ શરૂ કરવાને કોર્ટ તૈયાર હોય ત્યારે, તેની આગળ તોહોમતવાળાએ હાજર થવું અથવા તેને આજુવો, અને તોહોમતનામું કોર્ટમાં વાંચી સંભળાવવું તથા તેને સમજાવવું. અને તેને પુછવું કે જે ગુન્હાનું તોહોમત મુક્યું છે તેનો તું તકસીરવાર છે કે તારો ધનસાફ થાય એવો તું દાવો કરે છે.

(૨) જે તોહોમતવાળો એવો જવાબ આપે કે હું તકસીરવાર છું, તો તે જવાબ દફતરમાં દાખલ કરવો અને તે ઉપરથી તે તોહોમતવાળાને ગુન્હેગાર ઠરાવવો.

૨૭૨. જે તોહોમતવાળો જવાબ આપવાની ના કહે અથવા જવાબ આપે નહિ અથવા મારો ધનસાફ થવો જોઈએ એવો દાવો કરે, તો કોર્ટે જ્યુરો અથવા આસેસરો આ કાયદામાં આગળ કહ્યા પ્રમાણે પસંદ કરીને તે મુકદમાનો ધનસાફ કરવા માંડવો;

પણ એવું દરાખ્યું છે કે આ કાયદામાં આગળ હરકત લેવાનો જે હક્ક કહ્યો છે તેને અનુસરીને, કોર્ટને યોગ્ય લાગે તેટલા તોહોમતવાળા શખસોનો એક પછી એક એ રીતે ધનસાફ તેની તેજ જ્યુરી કરી શકે, અથવા તેના તેજ આસેસરો તે ધનસાફના કામમાં મદદ કરી શકે.

૨૭૩. (૧) હાઇ કોર્ટની આગળ ધનસાફ ચાલે તેમાં જે શખસની ઉપર તોહોમત મુક્યું હોય તે શખસનો ધનસાફ શરૂ થતાં પહેલાં કોઈ પણ વખતે તે હાઇકોર્ટને એમ જણાવ કે તોહોમતનામું અથવા તેનો કોઈ ભાગ સાબિત થઈ શકશે નહિ એ સ્પષ્ટ છે, ત્યારે જડજે તે તોહોમતનામા ઉપર તે મતલબની એક નોંધ કરવી.

(૨) સદરહુ નોંધવું ફળ એવું થશે કે, પ્રસંગ પ્રમાણે તોહોમતનામા ઉપરથી અથવા તેના ભાગ ઉપરથી ચલાવવાનું કામ બંધ થશે.

ક.—જ્યુરી પસંદ કરવા ખાખત.

૨૭૪. (૧) હાઇ કોર્ટની આગળ ધનસાફ થતી વખતે જ્યુરીમાં નવ માણસો હોવા જોઈએ.

(૨) સેશન કોર્ટની આગળ જ્યુરીથી ધનસાફ થતી વખતે, ત્રણ કરતાં ઓછી ન હોય અને નવ કરતાં વધી ન હોય એવી જે વિષમ સંખ્યા સ્થાનિક સરકાર કોઈ પણ અમુક જજ્ઞાને અથવા તે જજ્ઞામાં કોઈ પણ અમુક વર્ગના ગુન્હાઓને લાગુ પડે એવી વખતે વખતે ફરમાવે તે સંખ્યા જ્યુરીના

માણસોની હોવી જોઇએ

૨૭૫. યુરોપિયન અથવા અમેરિકન ન હોય એવા કોઈ શખસનો ઇનસાફ સેશન કોર્ટની આગળ જ્યુરીથી કરવામાં આવે ત્યારે જો તે શખસની ઇચ્છા હોય તો, તે જ્યુરીમાં અર્ધાધિક યુરોપિયન અથવા અમેરિકન ન હોય એવા માણસો હોવા જોઈએ.

૨૭૬. જ્યુરરો પસંદ કરવા તે જ્યુરર તરીકે કામ કરવા સાફ સમન કરેલા માણસો મધ્યેથી કોર્ટ વખતે વખતે કાનુન કરીને ફરમાવે તેવી રીતે ચિઠ્ઠી કાઢાડીને પસંદ કરવા;—

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે—

પ્રથમ, આ કલમ પ્રમાણે કોઈપણ કોર્ટને માટે કાનુનો કાઢાડવામાં આવે, ત્યારપછી તે કોર્ટમાં જ્યુરરો પસંદ કરવાની આખતમાં જે રીવાજ હાલ ચાલુ હોય તે રીવાજ પ્રમાણે ચાલવું.

બીજું, સમન કરેલા માણસો પુરતા ન હોય, તો બીજા જે માણસો હાજર હોય તે મધ્યેથી કોર્ટની રજા લાઇને જ્યુરરોની જોઈતી સંખ્યા પસંદ કરવાનો અધિકાર છે.

ત્રીજું, ઇલાકાના મુખ્ય શેહેરોમાં—

(અ) તોહોમતવાળા શખસની ઉપર મોતની શિક્ષા કરવા લાયક કોઈ ગુન્હો કર્યાનું તોહોમત મુક્યું હોય તો, અથવા

(બ) બીજા કોઈ પણ મુકદ્દમામાં દાખ કોર્ટનો કોઈ જડજ એમ ફરમાવે તો.

આ કાયદામાં આગળ વિશેષ જ્યુરીની જે ટીપ કહી છે તે ટીપ મધ્યેથી જ્યુરરો પસંદ કરવા; અને એથી, અમુક ગુન્હાઓના ઇનસાફ વિશેષ જ્યુરીથી કરવાની છુટ છે એમ જે કોઈ પણ જુદા આખત સ્થાનિક સરકારે ઠરાવ્યું હોય તે જુદામાં, કલમ ૩૨૫ માં કહેલી વિશેષ જ્યુરીની ટીપમાંથી જ્યુરરો પસંદ કરવા એવું જડજ જે કોઈ પણ મુકદ્દમામાં ફરમાવે તે મુકદ્દમામાં તે પ્રમાણે જ્યુરરો પસંદ કરવા જોઈએ.

૨૭૭. (૧) જ્યુરર પસંદ કરવામાં આવતા જમ તેમ તેમ તે દરેકનું નામ મોઢેથી બોલાવવું અને તે હાજર થાય એટલે તોહોમતવાળાને પુછવું કે એ જ્યુરરથી તારો ઇનસાફ થાય એમાં તને હરકત છે.

(૨) તે વખતે તે જ્યુરર આખત તોહોમતવાળો અથવા ફરિયાદનું કામ ચલાવનારો હરકત લેવાને મુખત્યાર છે, અને તે હરકતનાં જે કારણ હોય તે કહેવા;

પણ એવું ઠરાવ્યું કે, હાઇકોર્ટમાં સરકારની તરફથી આઠ સંખ્યા સુધી અને જે શખસની અથવા શખસોની ઉપર તોહોમત મુક્યું હોય તે શખસની અથવા તે સઘળા શખસોની તરફથી આઠ સંખ્યા સુધી કારણો કહ્યા વગર હરકતો થવા દેવી.

૨૭૮. કોઈ જ્યુરર આખત હેઠળ લખેલાં કારણોમાંનાં કોઈપણ કારણપરથી હરકત લીધી હોય અને કોર્ટની ખાત્રી થાય એવી રીતે તે સાબિત થાય તો તે હરકત મંજૂર રાખવી;

(અ) તે જ્યુરર અનુમાન પ્રમાણે અથવા ખરેખરો પક્ષપાત છે;

(બ) જાતનું કોઈ કારણ, જેમ કે પરદેશના વતની હોવું, અથવા કોઈ પણ ચાલુ કાયદાથી અથવા કાયદા પ્રમાણે અમલ થતો હોય એવી કોઈ પણ કાનુની ફરમાવેલી યોગ્યતામાં ખામી હોવી, અથવા એકીસ વર્ષની અંદરની વયના અથવા સાઠ વર્ષથી વતી વયના હોવું;

(ક) તેણે પોતાની રીતથી અથવા ધર્મ સંજોઈ સંકલ્પથી દુનિયાદારીની સઘળી ખીંતા તજ દીધી છે;

(દ) તે કોર્ટ મધ્યે અથવા તેના હાથ તળે કંઈ હોદ્દો ધારણ કરે છે.

(ઈ) તે પોલીસનું કોઈ કામ કરે છે અથવા પોલીસનું કામ તેને સોંપેલું છે;

(ફ) તેની ઉપર કોઈ પણ ગુન્હો સાબિત થયો છે જે પરથી તે કોર્ટની નજરમાં જ્યુરીમાં કામ કરવાને તે અયોગ્ય થાય;

(ગ) જે ભાષામાં શાહેદી અપાતી હોય તે ભાષા, અથવા જ્યારે તે સાહેદી સમજવાતી હોય ત્યારે જે ભાષામાં તે સમજવાતી હોય તે ભાષા, સમજવાને તે અશક્ત છે;

(હ) બીજા કોઈ હકીકતથી તે કોર્ટની નજરમાં, તે જ્યુરર તરીકે નાલાયક થાય તે હકીકત.

૨૭૯. (૧) કોઈ જ્યુરર આખત જે હરકત લેવામાં આવે તે દરેક હરકત વિશે કોરટે કરાવ કરવો, અને તે કરાવ ફક્તરમાં નોંધવો અને તે આખરનો છે એવું સમજવું.

(૨) જે તે હરકત મંજૂર કરવામાં આવે, તો તે જ્યુરરને ઠેકાણે સમન મુજબ હાજર થયલા અને ૨૭૬ મી કલમથી કરાવેલી રીતે પસંદ કરેલા ખીખ કોઈપણ જ્યુરરને નિમવો, અથવા તેવો ખીખે કોઈ જ્યુરર હાજર ન હોય, તો જેવું નામ જ્યુરરોની ટીપમાં હોય અથવા જે માણસ કોરટની નજરમાં તે જ્યુરીમાં કામ કરવાને યોગ્ય જણાય એવો ખીખે જે માણસ કોરટમાં હાજર હોય તે માણસને નિમવો; પણ એવું કરાવ્યું છે કે સદરહુ જ્યુરર અથવા ખીખ માણસ આખત

૨૭૯ મી કલમ પ્રમાણે હરકત લીધી ન હોય અને મંજૂર રાખી ન હોય તો તેમ કરવું.

૨૮૦. (૧) જ્યારે જ્યુરરોને પસંદ કરવામાં આવે, ત્યારે તેમણે પોતાનામાંથી એક જણને અગ્રેસર નિમવો.

(૨) તે અગ્રેસરે જ્યુરીની તકરારોમાં ઉપરીપણું કરવું, જ્યુરીનો કરાવ કોરટને કહી સંભળાવવો, અને જ્યુરીને તેમાંના કોઈપણ જ્યુરરને કોઈ ખબર જોઈતી હોય તે કોરટ પાસેથી પુછી લેવી.

(૩) જડજને વાજખી લાગે એટલા વખતમાં જે જ્યુરીમાંના ધણી જણ કોઈ અગ્રેસર નિમવામાં એકમત ન થાય, તો તેની નિમણૂક કોરટે કરવી.

૨૮૧. જ્યારે અગ્રેસર નિમવામાં આવે, ત્યારે સન ૧૮૭૩ ના હિંદુસ્તાનના સમનના આકટ પ્રમાણે જ્યુરરોને સમ ખવડાવવા.

૨૮૨. (૧) જ્યુરીથી ઇનસાફનું કામ ચાલતું હોય તે દરમિયાનમાં જ્યુરીનો કરાવ કહી સંભળાવતાં પહેલાં કોઈપણ વખતે કોઈ પુરતાં કારણસર કોઈ જ્યુરર તે ઇનસાફનું કામ પુરું થતાં સુધી હાજર ન થઈ શકે, અથવા કોઈ જ્યુરર ગેરહાજર રહે, અને તેને હાજર ન કરી શકાય એવું હોય, અથવા જે બાપામાં શાહેદી આપતી હોય તે બાપા કોઈ જ્યુરર સમજી શકતો નથી અથવા તે શાહેદી સમજવાતી હોય ત્યારે જે બાપામાં તે સમજવાતી હોય તે બાપા સમજી શકતો નથી, એવું જો દેખાય તો, એક નવો જ્યુરર માંહે લેવો, અથવા તે જ્યુરીને રજા આપવી અને નવી જ્યુરી પસંદ કરવી.

(૨) સદરહુ પ્રસંગોમાંના દરેક પ્રસંગે ઇનસાફ નવેસરથી શરૂ કરવો,

૨૮૩. જ્યારે કેદી પાંજરામાં રહેવાને અશક્ત થાય, ત્યારે જ્યુરીને રજા આપવાને પણ જડજ મુખત્યાર છે.

૬.—આસેસરો પસંદ કરવા આખત.

૨૮૪. જ્યારે ઇનસાફ આસેસરોની મદદથી કરવાનો હોય, ત્યારે આસેસર તરીકે કામ કરવાને સમન કરેલા માણસોમાંથી જડજને યોગ્ય લાગે તે પ્રમાણે જે અથવા વધારે માણસો પસંદ કરવા.

૨૮૫. (૧) આસેસરોની મદદથી કોઈ ઇનસાફનું કામ ચાલતું હોય તે દરમિયાનમાં જે કરાવ થતાં પહેલાં કોઈ પણ વખતે કોઈ પુરતાં કારણસર કોઈ આસેસર તે ઇનસાફનું કામ પુરું થતાં સુધી હાજર ન થઈ શકે અથવા ગેરહાજર રહે અને તેને હાજર કરવાનું બની શકે નહિ, તો બાકીના આસેસરની અથવા આસેસરોની મદદથી તે ઇનસાફનું કામ ચલાવવું.

(૨) જે સઘળા આસેસરો હાજર થતાં બટકે અથવા ગેરહાજર રહે, તો કામ ચલાવવાનું બંધ રાખવું, અને નવા આસેસરોની મદદથી તે ઇનસાફનું કામ નવેસરથી ચલાવવું.

૭.—ફરિયાદી તરફનો તથા તોહોમતવાળા તરફનો ચુકદમો

પુરો થતાં સુધી ઇનસાફનું કામ.

૨૮૬. (૧) જ્યુરરો અથવા આસેસરો પસંદ કરવામાં આવ્યા બાદ ફરિયાદનું કામ ચલાવનારે હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદામાંથી અથવા ખીખ કાયદામાંથી જે ચુન્હાનું તોહોમત ચુકવું હોય તે ચુન્હાનું પછેન વાંચીને તથા કયા પુરાવા ઉપરથી તે તોહોમતવાળાની તકસીર સાબિત કરવાની આશા રાખે છે તે કુકામાં કહી જણાવીને પોતાનો ચુકદમો શરૂ કરવો.

(૨) પછી ફરિયાદનું કામ ચલાવનારે પોતાના શાહેદોને તપાસવા.

૨૮૭. તોહોમતવાળાની જે જખાની કમિટ કરનારા માજરોએ અથવા તેની રૂખર યોગ્ય રીતે ફક્

તરમાં દાખલ કરી હોય, તે જ્યાંની ફરિયાદનું કામ ચલાવનારે રજુ કરવી અને તે પુરાવા દાખલ વાંચવી. ૨૮૮. કમિટ કરનારા માજિસ્ટ્રેટની આગળ તોહોમતવાળાની સમક્ષ કોઇ શાહેદની જ્યાંની યોગ્ય રીતે લેવામાં આવી હોય તે જ્યાંની પ્રમુખ જડજની નજરમાં આવે અને તેની તપાસ કરવામાં આવે તો તે કામમાં પુરાવા દાખલ ગણવાનો અધિકાર છે.

૨૮૯. (૧) ફરિયાદનું કામ ચલાવનારની તરફના શાહેદની જ્યાંની અને તોહોમતવાળાની જ્યાંની (જે હોય તો) પુરી થઇ રહે, ત્યારે તોહોમતવાળાને પૂછવું કે તારો પુરાવો રજુ કરવો છે કે નહિ.

(૨) ને કહે કે મારે પુરાવો રજુ કરવો નથી, તો ફરિયાદનું કામ ચલાવનારે પોતાની તરફના મુકદ્દમાનો સાર કહી સંજોગાવવો. અને, જે કોરટની નજરમાં એવું આવે કે તોહોમતવાળાએ ગુન્હો કર્યો છે એવો કાંઇ પુરાવો નથી તો પછી આસેસરોની મદદથી જે કામમાં ઇનસાફ થતો હોય તે કામમાં તકસીરવાર નથી એવો હરાવ દફતરમાં દાખલ કરવાને, અથવા, જે કામમાં જ્યુરીથી ઇનસાફ થતો હોય તે કામમાં તકસીરવાર નથી એવો હરાવ કહી સંજોગાવવાનું જ્યુરીને ફરમાવવાને કોરટ સુખત્યાર છે.

(૩) જે તોહોમતવાળો અથવા કેટલાએક તોહોમતવાળાઓમાંનો હરકોઇ તોહોમતવાળો કહે કે મારે પુરાવો રજુ કરવો છે, અને કોરટની નજરમાં એમ આવે કે તોહોમતવાળાએ ગુન્હો કર્યો છે એવો કાંઇ પુરાવો નથી તો પછી આસેસરોની મદદથી જે કામમાં ઇનસાફ થતો હોય તે કામમાં તકસીરવાર નથી એવો હરાવ દફતરમાં દાખલ કરવાને, અથવા જે કામમાં જ્યુરીથી ઇનસાફ થતો હોય તે કામમાં તકસીરવાર નથી એવો હરાવ કહી સંજોગાવવાનું જ્યુરીને ફરમાવવાને, કોરટ સુખત્યાર છે.

(૪) જે તોહોમતવાળો અથવા કેટલાએક તોહોમતવાળાઓમાંનો હરકોઇ તોહોમતવાળો કહે કે મારે પુરાવો રજુ કરવો છે, અને કોરટની નજરમાં એમ આવે કે તેણે ગુન્હો કર્યો છે એવો પુરાવો છે, અથવા મારે પુરાવો રજુ કરવો નથી એવું તેના કેહેવા ઉપરથી ફરિયાદનું કામ ચલાવનાર પોતાની તરફના મુકદ્દમાનો સાર કહી સંજોગાવે અને કોરટની નજરમાં એમ આવે કે તોહોમતવાળાએ ગુન્હો કર્યો છે એવો પુરાવો છે, તો તોહોમતવાળાને તેનો જવાબ કરવા માંડવાનું કોરટે ફરમાવવું.

૨૯૦. પછી તોહોમતવાળો અથવા તેનો પ્લીડર પોતાની તરફના મુકદ્દમો શરૂ કરવાને સુખત્યાર છે, અને તેણે તેમાં જે હકીકત ઉપર અથવા કાયદા ઉપર અથવા કાયદા ઉપર આધાર રાખવાનો પોતાનો ધરાવો હોય તે હકીકત અથવા કાયદો કેહેવો, તથા ફરિયાદનું કામ ચલાવનારની તરફના પુરાવા ઉપર જે જે ટીકા પોતાને જરૂરની લાગે તે કરવી. પછી તે પોતાના શાહેદો હોય તો તેઓને તપાસવાને સુખત્યાર છે, અને તેઓની ઉલટ તપાસણી તથા ફરી તપાસણી કરવી હોય તો તે કર્યા પછી પોતાની તરફના મુકદ્દમાનો સાર કહી સંજોગાવવાને સુખત્યાર છે.

૨૯૧. જે શાહેદનું નામ તોહોમતવાળાએ અગાઉ નહિ કહ્યું હોય, તે શાહેદ હાજર હોય તો તેની જ્યાંની તોહોમતવાળાને લેવા દેવી; પણ જે માજિસ્ટ્રેટે તેનો ઇનસાફ થવા સાથે તેને કમિટ કર્યો હોય તે માજિસ્ટ્રેટેને આપેલી ટીપમાં જે શાહેદોનાં નામ લખ્યાં હોય તે શિવાય બીજા કોઇ પણ શાહેદને જમન કરીને બોલાવવાનો હક, ૨૧૧ મી તથા ૨૩૧ મી કલમમાં કહેલા પ્રસંગ શિવાય બીજે પ્રસંગે નથી.

૨૯૨. જે તોહોમતવાળો અથવા તોહોમતવાળાઓમાંનો હરકોઇ પુરાવો રજુ કરે, તો ફરિયાદનું કામ ચલાવનારને પ્રયુક્ત આપવાનો હક છે એવું સમજવું.

૨૯૩. (૧) જ્યારે કોરટ એમ ધારે કે જે ગુન્હાનું તોહોમત મુકદ્દમું છે તે ગુન્હો જે જગાએ કર્યાનું કેહેવામાં આવ્યું છે તે જગા, અથવા બીજી જે જગાએ ઇનસાફને લગતી સુધારી બીજી કોઇ પણ વાત બન્યાનું કેહેવામાં આવ્યું છે તે જગા, જ્યુરીએ અથવા આસેસરોએ નજરે જોવી જોઇએ ત્યારે કોરટે તે પ્રમાણે હુકમ કરવો, અને કોરટના કોઇ અમલદારના હવાલમાં તે જ્યુરીને અથવા આસેસરોને એકઠા તે જગાએ લઇ જવા, અને તે જગા કોરટે નિમેશ કોઇ અપસે તેઓને દેખાડવી.

(૨) તે અમલદારે કોરટની રજા શિવાય બીજા કોઇ પણ અપસને તે જ્યુરીમાંના અથવા

આસેસરોમાંના કોઈની જોડે મોલવા અથવા ચિઠી પત્રી વગેરે વડે બ્યવહાર ચલાવવા દેવો નહિ અને કોર્ટ ખીજી રીતે ફરમાવે નહિ તો તે જમા જોવાનું કામ પુરું થઈ રહે એટલે તુરત તેઓને પાછા કોર્ટમાં લઈ જવા.

૨૯૬. કોઈ જ્યુરર અથવા આસેસર સંબંધ રાખનારી કોઈ લગતી હકીકતથી પોતાની જાતે વાકેફ હોય તો, હું એ વાતથી વાકેફ છું એવું જડજને જાહેર કરવાની તેની ફરજ છે, અને પછી ખીજા કોઈ શાહેદની માફકજ તેને સમ આપીને તેની તપાસણી, હિલત તપાસણી તથા ફરી તપાસણી કરવાનો અધિકાર છે.

૨૯૫. જો કોઈ ઇનસાફનું કામ મુલતવી રાખવામાં આવે, તો જ્યુરીએ અથવા આસેસરોએ મુલતવી રાખેલી બેઠકે હાજર થવું અને ઇનસાફનું કામ પુરું થતાં સુધી પછીની દરેક બેઠકે હાજર રહેવું.

૨૯૬. હાઇકોર્ટની આગળ કોઈ મુકદમાનો ઇનસાફ એક કરતાં વધારે ડાવસ સુધી ચાલે તે દરમિયાનમાં જ્યુરીને એકઠી રાખવા બાબત તે હાઇકોર્ટ વખતે વખતે કાનુનો કરવાને મુખત્યાર છે; અને જ્યુરરોને તે કોર્ટના કોઈ અમલદારના હવાલામાં એકઠા રાખવા કે તેમને પોત પોતાને ઘેર પાછા જવા દેવા, અને રાખવા તો કેવી રીતે રાખવા તે બાબત પ્રમુખ જડજ સદરહુ કાનુનોને અનુસરીને હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

૬.—જે મુકદમાઓનો ઇનસાફ જ્યુરીથી કર્યો હોય તે મુકદમાઓમાં ઇનસાફનો છેડો.

૨૯૭ જે મુકદમાઓનો ઇનસાફ જ્યુરીથી કર્યો હોય તે મુકદમાઓમાં તોહોમતનો જવાબ દેવાનું કામ પુરું થઈ રહે અને ફરિયાદનું કામ ચલાવનારને પ્રત્યુત્તર આપેલા હોય તો તે પ્રત્યુત્તર આપે એટલે કોર્ટે જ્યુરીને આદેશ આપવા માંડવો, તેમાં ફરિયાદનું કામ ચલાવનારની તરફના તથા તોહોમતવાળાની તરફના શાહેદીપુરાવાનો સાર કહી સંબંધાવવો અને જે કાયદા પ્રમાણે જ્યુરીએ ચાલવું તે કાયદો કહેવો.

૨૯૮. (૧) સદરહુ મુકદમાઓમાં જડજનું કામ હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે છે.

(અ) કાયદાની જે તકરારો ઇનસાફ ચાલતી વખતે નિકળે તે સઘળી તકરારોનો, અને વિશેષે કરીને જે હકીકતો સાબિત કરવાનો વિચાર હોય તે હકીકતોના લાગુપણાબાબત, તથા કાંઈ પણ પુરાવો દાખલ થઈ શકે કે નહિ તે બાબત અથવા પક્ષકારોએ અથવા તેમની તરફથી પુછેલા સવાલોની ચોખ્ખતા બાબત સઘળી તકરારોનો ફેંસલો કરવો; અને પોતાની નજરમાં આવે તો, દાખલ ન થઈ શકે એવો પુરાવો રજુ થતો અટકાવવો, પછી તે પુરાવા બાબત પક્ષકારોએ હરકત લીધી હોય કે ન હોય તો પશુ.

(બ) ઇનસાફની વખતે પુરાવામાં આપેલા સઘળા દસ્તાવેજોના અર્થ તથા અન્વય બાબત ફેંસલો કરવો;

(ક) મુદ્દર બાબતોનો પુરાવો અપાય એટલા માટે હકીકતની જે બાબતો સાબિત કરવાની જરૂર હોય તે સઘળી બાબતોનો ફેંસલો કરવો.

(ડ) કાંઈ તકરાર નિકળે તેના નિકાલ પોતે કરવો કે જ્યુરીએ કરવો તે બાબત ફેંસલો કરવો, અને એ બાબત તેનો ફેંસલો જ્યુરરોને બંધક છે.

(૨) શાહેદી પુરાવાનો સાર કહી સંબંધાવતી વખતે પોતાની નજરમાં ચોગ્ય જણાય તો હકીકતની કાંઈ તકરાર અથવા કાયદાની અને હકીકતની એ બેઠકની બેગી કાંઈ તકરાર તે કામને લગતી હોય તે બાબત પોતાનો અભિપ્રાય જ્યુરીને જણાવવાને મુખત્યાર છે.

દાખલો—(અ) જે રાખસ તે કામમાં શાહેદ ન હોય તે રાખરો કાંઈ મજકુર કહેલા હોય તે મજકુરનો પુરાવો જે હકીકત ઉપરથી દાખલ થઈ શકે તે હકીકત સાબિત થઈ છે એ સમગ્ર પરથી તે મજકુર સાબિત કરવાનો વિચાર છે.

તેવી હકીકત હતી એવું સાબિત થયું છે કે નહિ તેનો નિશ્ચય કરવો એ જડજનું કામ છે. જ્યુરીનું કામ નથી.

(બ) જે અસલ દસ્તાવેજ બિવાદ અયાનું અથવા જેનો નાશ થઈ ગયાનું કેહેવું હોય તે દસ્તાવેજનો ઉપપુરાવો આપવાનો વિચાર છે. તે અસલ દસ્તાવેજ બિવાદ ગયલો છે કે નહિ અથવા તેનો નાશ થઈ ગયો છે કે નહિ તેનો નિશ્ચય કરવો એ જડજનું કામ છે.

૨૬૯. જ્યુરીનું કામ હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે છે—

(અ) મુકદમામાંની હકીકતોની કદ બાબુ ખરી છે તે નક્કી કરવું અને પછી તે બાબુને આધારે જે ફાવે જડજના આદેશ પ્રમાણે કહી સંભળાવવો જોઈએ તે ફાવે કહી સંભળાવવો;

(બ) (કાયદાના શબ્દો શિવાય ખીજ) જે પારિભાષિક શબ્દોનો તથા જે શબ્દોનો અર્થ અસાધારણ અર્થમાં ક્યો હોય તથા તે નક્કી કરવાની જરૂર હોય તે સઘળાનો અર્થ નક્કી કરવો પછી તે શબ્દો દસ્તાવેજમાં આપ્યા હોય કે નહિ તોપણ;

જે તકરારોને કાયદા પ્રમાણે હકીકતની તકરારો ગણવી જોઈએ તે સઘળી તકરારોનો ફેંસલો કરવો;

(ક) સામાન્ય મોંઘમ વાક્યો હોય તે અમુક પ્રસંગને લાગુ છે કે નહિ તેનો ફાવે કરવો, પણ તે વાક્યોના સંબંધ કાયદા પ્રમાણે કામ ચલાવવાની રીત સાથે હોય અથવા તેઓનો અર્થ કાયદાથી નક્કી ક્યો હોય તો એ બેઉ પ્રસંગે તેઓનો અર્થ ફાવે એ જડજનું કામ છે, જ્યુરીનું નથી.

દશાંતો—(અ) જો ના ખુન બાબત એ નો ઇનસાફ ચાલે છે.

ખુનમાં અને શિક્ષણીય મનુષ્ય વધમાં કેટલો ફેર છે તે જ્યુરીને સમજાવવો અને હકીકતોની કદ સમજ પ્રમાણે જ ની ઉપર ખુનનો અથવા શિક્ષણીય મનુષ્યવધનો ગુન્હો સાબિત થયાનો ફાવે કરવો, અથવા કદ સમજ પ્રમાણે એ એ ગુન્હો ક્યો નથી એવો ફાવે કરવો એ તેઓને કહેવું, એ જડજનું કામ છે.

હકીકતોની કદ સમજ ખરી છે એનો નિશ્ચય કરવો, અને જડજનો આદેશ ખરો અથવા ખોટો હોય, અને તે પ્રમાણે પોતાનું મત હોય કે નહિ તોપણ તે આદેશ પ્રમાણે પોતાનો ફાવે કહી સંભળાવવો એ જ્યુરીનું કામ છે.

(બ) તકરાર એવી છે કે કોઈ અમુક બાબત ઉપર કોઈ રાજસે વાજબી મત ધારણ કરેલો કે નહિ,—કામ ઘટિત કુન્-શીયારીથી અથવા બરાબર મેહેનત કરીને કરેલું કે નહિ.

આમાંની દરેક તકરારોનો નિશ્ચય કરવો એ જ્યુરીનું કામ છે.

૨૭૦. જે મુકદમાઓનો ઇનસાફ જ્યુરીથી થતો હોય તે મુકદમાઓમાં જડજને પોતાનો આદેશ પુરો કર્યો પછી જ્યુરી પોતાના ફાવે બાબત વિચાર કરવાને એકતમતા જવાને મુખત્યાર છે.

કેરટની રજા વગર જ્યુરર શિવાય ખીજ કોઈ સમયે સદરહુ જ્યુરીના કોષપણ મેંબરની જોડે બોલવું નહિ અથવા ચિઠ્ઠી પત્રી વગેરે વડે બ્યવહાર ચલાવવો નહિ.

૩૦૧. જ્યારે જ્યુરી પોતાના ફાવે બાબત વિચાર કરી રહે ત્યારે તેમનો જે ફાવે હોય તે અથવા તેમાંના અધ્યાધિકાનો જે ફાવે હોય તે જ્યુરીના અગ્રેસર જડજને જણાવવો.

૩૦૨. જ્યુરીનાં સઘળાં માણસો એક મત ન હોય, તો વધારે વિચાર કરવા સાફ એકતમતા જવાનું તે જ્યુરીને ફરમાવવાને જડજ મુખત્યાર છે. જડજ યોગ્ય ધારે તેટલી મુદત પછી જ્યુરીનાં સઘળાં માણસો એક મત ન હોય તોપણ તે જ્યુરી પોતાનો ફાવે કહી સંભળાવવાને મુખત્યાર છે.

૩૦૩. (૧) કેરટે ખીજ રીતે હુકમ કર્યો ન હોય, તો જે તોહોમતો ઉપરથી તોહોમતવાળાનો ઇનસાફ કર્યો હોય તે સઘળાં તોહોમતો બાબત જ્યુરીએ પોતાનો ફાવે કહી સંભળાવવો, અને તેમનો ફાવે શો છે તેનો નિશ્ચય કરવા સાફ જે સવાલો પુછવાની જરૂર હોય તે સવાલો તેઓને પુછવાને જડજ મુખત્યાર છે.

(૨) સદરહુ સવાલો તથા તેમના જવાબો દફતરમાં દાખલ કરવા.

૩૦૪. જ્યારે અકસ્માતથી અથવા ભુલથી ખોટો ફાવે કહી સંભળાવ્યો હોય, ત્યારે તે દફતરમાં દાખલ કરતા પહેલાં અથવા દાખલ કર્યા પછી તુરત તે ફાવેમાં સુધારો કરવાને જ્યુરી મુખત્યાર છે, અને આખરે સુધાર્યા પ્રમાણે તે ફાવે થવો જોઈએ,

૩૦૫. (૧) જ્યારે હાઇકેરટની આમળ જે મુકદમાનો ઇનસાફ કર્યો હોય તે મુકદમામાં જ્યુરીનાં સઘળાં માણસો એકમત હોય અથવા જ્યારે તેમાંના છ જણ એકમત હોય અને જડજ તેમની સાથે મળતો આવે, ત્યારે જડજે સદરહુ મત પ્રમાણે ફેંસલો બાપવો.

(૨) જ્યારે સદરહુ પ્રકારના કોષ પછી મુકદમામાં જ્યુરીની ખાત્રી થાય કે અને એકમત અપૂર્ણ નહિ, પણ તેમાંના છ જણ એકમત હોય, ત્યારે અગ્રેસરે જડજને તે મુજબ ખતર આપવી.

(૩) જે જ્યુરીમાંના અધ્યાધિક સાથે જડજ મળતો ન આવે, તો તેણે જ્યુરીને એકદમ રજા આપવી,

(૪) જ્યુરીમાંના નિદાન છ જણ એકમત ન હોય તો, પોતાને યોગ્ય લાગે એટલેા વખત વિત્યા પછી જડજે જ્યુરીને રજા આપવી.

૩૦૬. (૧) જે મુકદ્દમાનો ઇનસાફ સેશન કોર્ટની આગળ ક્યો હોય તે મુકદ્દમામાં જ્યુરીનો અથવા જ્યુરીમાંના અધાધિકનો ઠરાવ નાકમુલ કરવાની જરૂર નથી એમ જડજને લાગે, ત્યારે તેણે તે ઠરાવ મુજબ ફેસલો આપવો.

(૨) તોહોમતવાળો ખીન તકસીવાર હરે, તો જડજે તેની ઉપર ગુન્હો નાસામિત થયાનો ફેસલો દફતરમાં દાખલ કરવો. તોહોમતવાળો તકસીરવાર હરે, તો જડજે કાયદા મુજબ તેની ઉપર શિક્ષાનો હુકમ કરવો.

૩૦૭. (૧) સદરહુ પ્રકારના કોષ્ટ પણ મુકદ્દમામાં જે જે તોહોમત ઉપરથી તોહોમતવાળાનો ઇનસાફ ક્યો હોય તે સઘળા અથવા કોષ્ટ પણ તોહોમત આખત જ્યુરીનો ઠરાવથી અથવા જ્યુરીમાંના અધાધિકનો ઠરાવથી જડજ જુદો પડે, અને ઇનસાફની મતલબ પાર પાડવાસાફ તે મુકદ્દમો હાઇ કોર્ટમાં મોકલવાની જરૂર છે એમ તેને સ્પષ્ટપણે લાગે, તો તે મુજબ તે મુકદ્દમો તેણે મોકલવો, અને પોતાના મતના કારણ લખવા, અને જ્યારે જ્યુરીનો ઠરાવ ગુન્હો નાસામિત થયાનો હોય, ત્યારે જે ગુન્હો થયેલો પોતાને લાગે તે ગુન્હો જણાવવો.

(૨) આ કલમ પ્રમાણે જડજ કોષ્ટ મુકદ્દમો મોકલે, ત્યારે જે તોહોમતો ઉપરથી તોહોમતવાળાનો ઇનસાફ ક્યો હોય તેમાંના કોષ્ટ પણ તોહોમત આખત તેણે ગુન્હો નાસામિત થયાનો અથવા સામિત થયાનો ફેસલો દફતરમાં દાખલ કરવો નહિ, પણ તોહોમતવાળાને પાછો પેહેરામાં મોકલવાને અથવા તેના જમીન લેવાને તે મુખત્યાર છે.

(૩) અપીલમાં હાઇકોર્ટ જે અખત્યાર ચલાવી શકે તેમાંના દરેકાઇ અખત્યાર આવી રીતે મોકલેલા મુકદ્દમાની તજવીજ કરતી વખતે ચલાવવાને તે કોર્ટ મુખત્યાર છે; અને સદરહુ અધિકારને અનુસરીને તથા સઘળા પુરાવાનો વિચાર કર્યા પછી અને સેશન જડજના તથા જ્યુરીના મતને યોગ્ય વજન આપ્યા પછી, જે તોહોમતનામું તૈયાર કરીને પોતાની આગળ રજુ કર્યું હોય, તે તોહોમતનામા ઉપરથી જે ગુન્હો તોહોમતદાર ઉપર જ્યુરી ઠરાવી શકત તેવો કોષ્ટપણ ગુન્હો તોહોમતવાળાની ઉપર નાસામિત થયાનો અથવા સામિત થયાનો ઠરાવ કરવો જોઇયે; અને જે તે ગુન્હો સામિત થયાનો ઠરાવ કરે, તો સેશન કોર્ટ જે શિક્ષાનો હુકમ કરી શકત તેવી શિક્ષાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

ખ.—જ્યુરીને રજા આપ્યા પછી તોહોમતવાળાનો ફરીથી ઇનસાફ કરવા આખત.

૩૦૮. જ્યારે જ્યુરીને રજા આપવામાં આવે ત્યારે તોહોમતવાળાને (પ્રસંગપ્રમાણે) પેહેરામાં બેઠકાની રાખવો અથવા જમીન ઉપર છોડવો, અને ખીજી કોષ્ટ જ્યુરીથી તેનો ઇનસાફ કરવો, પણ જે જડજની નજરમાં એમ આવે કે તોહોમતવાળાનો ફરીથી ઇનસાફ નહિ કરવો જોઇયે, તો તે પ્રસંગે જડજે તોહોમતનામાની ઉપર તે મતલબની નોંધ કરવી, અને તે નોંધનું ફળ ગુન્હો નાસામિત થયાનો ઠરાવ જેવું થશે.

હ.—આસેસરોની મદદથી ઇનસાફ કરવાના મુકદ્દમામાં ઇનસાફનો છેડો.

૩૦૯ (૧) જે મુકદ્દમાનો ઇનસાફ આસેસરોની મદદથી ક્યો હોય તે મુકદ્દમામાં જ્યારે તોહોમતનો જવાબ દેવાનું કામ પુર્ક થઈ રહે અને ફરિયાદનું કામ ચલાવનારને પ્રત્યુત્તર આપવો હોય તો તે આપે એટલે, કોર્ટ ફરિયાદનું કામ ચલાવનારની તરફના અને તોહોમતવાળાની તરફના શાહેદીપુરાવાનો સાર કહી સંભળાવવાને મુખત્યાર છે, અને પછી કોર્ટે દરેક આસેસરને તેનો મત મોહોડેથી કહેવાનું ફરમાવવું અને તે મત દફતરમાં દાખલ કરવો.

(૨) પછી જડજે ફેસલો આપવો, પણ તેમ કરવામાં તે આસેસરોના મત પ્રમાણે ચાલવાને બંધાયેલો નથી.

(૩) જે તોહોમતવાળા ઉપર ગુન્હો સામિત થયાનો ઠરાવ આવે, તો જડજે તેની ઉપર કાયદા મુજબ શિક્ષાનો હુકમ કરવો.

આધ.—અગાઉ ગુન્હાની સાબિતીનો ઠરાવ થયો હોય તે પ્રસંગે કામ ચલાવવાની રીત.

૩૧૦. જ્યુરીથી અથવા આસેસરોની મદદથી ઇનસાફ કરવામાં આવે તેમાં તોહોમતવાળાની ઉપર જે ગુન્હાનું તોહોમત મુક્યું હોય તે ગુન્હો અગાઉ કોઇ ગુન્હાની સાબિતીનો, ઠરાવ થયા પછી કરેલો હોય ત્યારે ૨૭૧ મી, ૨૮૬ મી, ૩૦૫ મી, ૩૦૬ ઠી અને ૩૦૯ મી કલમમાં કામ ચલાવવાની જે રીત ઠરાવી છે તેમાં હેલ્થ લખ્યા મુજબ ફેરફાર કરવો.

(અ) પછવાડેના ગુન્હાનો હું તકસીરવાર છું એવો જવાબ તોહોમતવાળાએ દીધો ન હોય અથવા પછવાડેના ગુન્હો તેની ઉપર સાબિત થયાનો ઠરાવ કર્યો નહિ હોય તો અને ત્યાં સુધી, તોહોમતનામાના જે ભાગમાં અગાઉ ગુન્હાની સાબિતીનો ઠરાવ થયાની વાત લખી હોય તે ભાગ ફોરટમાં વાંચી સંભળાવવો નહિ, અને તોહોમતનામામાં કલ્લા મુજબ અગાઉ તમારી ઉપર ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ થયો છે કે નહિ એવું તોહોમતવાળાને પુછવું નહિ.

(બ) પછવાડેના ગુન્હાનો હું તકસીરવાર છું એવો જવાબ તે આપે અથવા તે ગુન્હો તેની ઉપર સાબિત થયાનો ઠરાવ કરવામાં આવે, તો પછી તેને પુછવું કે તોહોમતનામામાં કલ્લા મુજબ તમારી ઉપર અગાઉ ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ થયો છે કે નહિ.

(ક) મારી ઉપર સદરહુ પ્રમાણે અગાઉ ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ થયેલો છે એવો જવાબ તે આપે તો જજ તેની ઉપર તે મુજબ શિક્ષાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે, પણ મારી ઉપર સદરહુ પ્રમાણે અગાઉ ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ થયેલો નથી એમ તે કહે, અથવા સદરહુ સવાલનો જવાબ દેવાની ના કહે અથવા જવાબ દે નહિ, તો પછી જ્યુરીએ અથવા ફોરટે અને આસેસરોએ (જેમ હોય તેમ) સદરહુ પ્રમાણે અગાઉ ગુન્હાની સાબિતીનો ઠરાવ થયાની વાત સંબંધી પુરાવો સાંભળવો જોઇયે, અને તે પ્રસંગે (જ્યુરીથી ઇનસાફ થતો હોય ત્યારે) જ્યુરોને ફરીથી સમ આપવાની જરૂર નથી.

૩૧૧. ઉપલી છેલ્લી કલમમાં ગમે તે ઠરાવ થયા હોય તોપણ પછવાડેના ગુન્હાનો ઇનસાફ કરતી વખતે અગાઉ કોઇ ગુન્હાની સાબિતીના ઠરાવનો પુરાવો, એવા અગાઉના ગુન્હાની સાબિતીના ઠરાવની હકીકત સન ૧૮૭૨ ના હિંદુસ્તાનના પુરાવાના કાયદાના ઠરાવ પ્રમાણે લગતી હોય તો આપવાનો અધિકાર છે.

જ.—હાઇકોર્ટ સાફ જ્યુરોની ટીપ તથા તે ફોરટ સાફ જ્યુરોને સમન કરવા બાબત.

૩૧૨. સ્પેશિયલ જ્યુરોની ટીપમાં એકી વખતે ચારસે કરતાં વધુ સમ્પસોનાં નામ નોંધવાં નહિં.

૩૧૩. (૧) દરેક વર્ષમાં એપ્રિલ મહિનાની પેહેલી તારિખની અગાઉ અને હાઇકોર્ટ વખતે વખતે ફરમાવે તેની કાનુનોને અનુસરીને કલાર્ક એફ ધી કૈને,

(અ) કૉમન જ્યુરર દાખલ કામ કરવાને પાત્ર હોય એવા સઘળા સમ્પસોની ટીપ તૈયાર કરવી; અને, (બ) ફક્ત સ્પેશિયલ જ્યુરર દાખલ કામ કરવાને પાત્ર હોય એવા સમ્પસોની ટીપ તૈયાર કરવી.

(૨) આ બીજી ટીપ તૈયાર કરવામાં, જે સમ્પસોનાં નામ તેમાં નોંધવામાં આવે તે સમ્પસોની મિલકત, આપસ તથા કેળવણી ઉપર નજર રાખવી.

(૩) કોઇ સમ્પસનું નામ કોઇ અગાઉના વર્ષની સ્પેશિયલ જ્યુરોની ટીપમાં દાખલ કરેલું હતું તેટલાજ સમ્પસરથી તે સમ્પસનું નામ સ્પેશિયલ જ્યુરોની ટીપમાં દાખલ કરાવવાનો તેને હક્ક થશે નહિ.

(૪) કલકત્તાની હાઇકોર્ટની બાબતમાં ગવનર જનરલ ઇન કૉન્સિલ, અને બીજી બાબતમાં સ્થાનિક, કોઇપણ પમારવાળા સરકારી અમલદારને જ્યુરર દાખલ કામ કરવાનું સાફ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૫) ઉપર કહેલી કાનુનોને અનુસરીને સદરહુ ટીપ પોતાને વાળખી જજામ તેવી રીતે તૈયાર

કરવાની કક્કાઈ ઓફ ધી ફોનને પુરતી મુખત્યારી છે એવું સમજવું, અને તેના ઉપર કાંઈ અપીલ આશરો નહિ અથવા તે ઠરાવની તપાસ થસે નહિ.

૩૧૪. (૧) કોમન જ્યુરર દાખલ અને સ્પેશિયલ જ્યુરર દાખલ કામ કરવાને પાત્ર હોય એવા શખસોની પ્રારંભની ટીપો ઉપર કક્કાઈ ઓફ ધી ફોને સહી કરવી, અને તે તપ્પાર થાય ત્યાર પછીના એમિલ મહિનાની ૧૬ મી તારીખ પેહેલાં એક વખત સ્થાનિક સરકારી ગેઝીટમાં તે ટીપો પ્રસિદ્ધ કરવી.

(૨) કોમન જ્યુરર દાખલ તથા સ્પેશિયલ જ્યુરર દાખલ કામ કરવાને પાત્ર હોય એવા શખસોની સુધારેલી ટીપો ઉપર સદરહુ મુજબ સહી કરીને તે તપ્પાર થાય ત્યાર પછીના મે મહિનાની પેહેલી તારીખ પેહેલાં એક વખત સ્થાનિક સરકારી ગેઝીટમાં તે ટીપો પ્રસિદ્ધ કરવી.

(૩) સદરહુ ટીપોની નકલો ફોરટના મકાનના કોર્ટ પ્રસિદ્ધ બાગ ઉપર ચોહોડવી.

૩૧૫. (૧) સદરહુ સુધારેલી ટીપોમાં જે શખસોનાં નામ નોંધ્યાં હોય તે શખસોમાંથી જેઓ સ્પેશિયલ જ્યુરીઓમાં કામ કરવાને પાત્ર હોય તેઓમાંના ઓછામાં ઓછા સત્તાવીશ શખસોને, અને જેઓ કોમન જ્યુરીઓમાં કામ કરવાને પાત્ર હોય તેઓમાંના ઓછામાં ઓછા ચોપન શખસોને દરેક ઇલાકાના મુખ્ય શેહેરમાં દરેક સેશનમાંટે સમન કરવા.

(૨) કોઈ શખસને છ મહિનામાં એક કરતાં વધારે વાર તેના વગર સંખ્યા પુરી થઈ શકતી ન હોય તો એ પ્રમાણે સમન કરવો નહિ.

(૩) કોઈપણ સેશન ચાલતી હોય તે દરમિયાનમાં જે એમ જણાય કે સદરહુ પ્રમાણે સમન કરેલા શખસોની સંખ્યા પુરતી નથી, તો ઉપર કલ્લા મુજબ કામ કરવાને પાત્ર હોય એવા બીજા શખસોની જેટલી સંખ્યાની જરૂર હોય તેટલી સંખ્યાને સદરહુ સેશન માટે સમન કરવી.

૩૧૬. જ્યારે કોર્ટ હાઈકોર્ટે પોતાની અસલ ફોજદારી હકુમત ચલાવવા સાથે ઇલાકાના મુખ્ય શેહેરોની બાહાર કોઈપણ જગાએ બેઠક કરવાના પોતાના ઇરાદાની નોટીસ આપી હોય, ત્યારે તે હાઈકોર્ટ કોઈપણ હકુમ કરે તેને અનુસરીને, સદરહુ જગાની સેસન ફોરટે પોતાની આગળ જ્યુરરોને સમનકરવા બાબત આ કાયદામાં આગળ ફરમાવેલી રીતે પોતાની ટીપમાંથી જ્યુરરોની પુરતી સંખ્યાને સમન કરવી.

૩૧૭ (૧) એ પ્રમાણે જ્યુરર દાખલ સમન કરેલા શખસો ઉપરાંત જે સદરહુ સેશન ફોરટને જરૂર લાગે તો મલિકામાબાઝમાના લશ્કરમાંના જે જનંદી તથા વગર સનંદી અમલદારો પોતાની બેઠકની જગાથી દસ માઇલની અંદર રહેતા હોય તે અમલદારોની જેટલી સંખ્યા ઉપર કલ્લા મુજબ હાઈકોર્ટની આગળ જે શખસોની ઉપર ગુન્હાનાં તોહોમત મુક્યાં હોય તે શખસોના ઇનસાફ કરવા સાથે જેમ્સની જ્યુરીઓ પુરી કરવાને પોતે જરૂરની ધારે તેટલી સંખ્યાને તે સેશન ફોરટે, ક્રમાંડીંગ અમલદારને લખી જણાવ્યા પછી, સમન કરાવવી.

(૨) એ પ્રમાણે સમન કરેલા સહળા અમલદારો, આ કાયદામાં ગમે તે કહ્યું હોય તે છતાં, સદરહુ જ્યુરીઓમાં કામ કરવાને પાત્ર થસે, પણ સદરહુ પ્રકારના જે અમલદારને તેનો ક્રમાંડીંગ અમલદાર તાકીદના લશ્કરી કામના સબખથી, અથવા બીજા કોઈ પણ વિશેષ લશ્કરી કારણસાથે, માફ કરાવવા માગતો હોય તે અમલદારને સમન કરવો નહિ.

૩૧૮. ૩૧૫ મી, ૩૧૬ મી, અથવા ૩૧૭ કલમ પ્રમાણે સમન કરેલો જે શખસ કાયદેસર કારણ વગર તે સમનથી ફરમાવ્યા મુજબ હાજર થવાને ચુકે, અથવા હાજર થઈને જડજની રજા લીધા-વગર જતો રહે, અથવા ફોરટે કામ મુલતવી રાખીને પછી હાજર થવાનો હકુમ કર્યો હોય તે વખતે હાજર થવાને ચુકે, તે શખસી તિરસ્કારનો ગુન્હો કર્યો છે એવું સમજવું, અને જડજને યોગ્ય લાગે એટલો દંડ તેના હકુમથી આપવાને તે શખસ પાત્ર થશે; અને સદરહુ દંડ આપવામાં કસુર થાય તો, તે આપે ત્યાં સુધી દિવાની તુરંગમાં વધારેમાં વધારે છ મહિનાની સુદત સુધી કેદને પાત્ર થશે.

પરંતુ એવું ઠરાવ્યું છે કે ફોરટની નજરમાં આવે તો આ પ્રમાણે કરેલો કોઈપણ દંડ અથવા કેદ માફ કરવાનો તેને અધિકાર છે.

**કે.-સેસન કોર્ટ સાફ જ્યુરરીની તથા આસેસરીની ટીપ,
અને તે કોર્ટ સાફ જ્યુરરીને તથા આસેસરીને
સમન કરવા બાબત.**

૩૨૯. હેઠળ કહ્યું છે તે સિવાય કરીને એકવીસથી તે સાઠ વરસની ઉંમર સુધીના સઘળા મરદો જે જલ્લામાં તેઓ રહેતા હોય તે જલ્લાની અંદર, અથવા સ્થાનિક સરકારે સ્થાનિક હકીકતનો વિચાર કરીને આ બાબતમાં બીજો કાંઇપણ તેનાથી નાનો પ્રદેશ મુકરર કર્યો હોય તો તે પ્રમાણે મુકરર કરેલા પ્રદેશની અંદર જે ઇનસાફ કરવામાં આવે તેમાં જ્યુરરી અથવા આસેસરી દાખલ કામ કરવાને પાત્ર છે એવું સમજવું.

૩૨૦. હેઠળ લખેલા શખસોને જ્યુરર અથવા આસેસર દાખલ કામ કરવાની જવાબદારીમાંથી મારી છે, એટલે:-

(અ) જલ્લા માજિસ્ટ્રેટથી ઉંચા દરજ્જાના જે અમલદારો સિવિલ ખાતામાં ચાકરીએ હોય તે અમલદારો;

(બ) પગારવાળા જડને;

(ક) રેવન્યુ અથવા કરકમના કમિશનરો તથા કલેક્ટરો;

(ઠ) પોલીસ અમલદારો તથા કર્ટમ ખાતામાં ટ્રિવેનટિવ સર્વિસમાં કામે લાગેલા શખશો;

(ઈ) મેદેસુલની વસુલાતના કામમાં લાગેલા જે શખસોને તેઓના હોદ્દાના કામના સખબથી માફ કરવાનું કલેક્ટર યોગ્યધારે તે શખસો;

(ફ) જે શખસો પોતપોતાના ધર્મમાં ખરેખર ઉપાધ્યાય અથવા ઉપદેશકનું કામ કરતા હોય તે શખસો;

(ગ) મલિકામાઆઝમના લશ્કરમાંના શખસો, પણ જ્યારે વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય એવા કોર્ટ કાયદાથી તેઓને જ્યુરર અથવા, આસેસર દાખલકામ કરવાને વિશેષકરીને પાત્ર કર્યા હોય તે સિવાય કરીને;

(હ) સર્જન તથા બીજા જે સખસો ખુદશી રીતે તથા હમ્મેશ પૈદાનો ધંધો કરતા હોય તે શખસો;

(આઈ) સન ૧૮૭૯ ના કાયદાનો ધંધો ચલાવનારા બાગતના આકટમાં બપાખ્યા કર્યા પ્રમાણે કાયદાનો ખરેખર ધંધો ચલાવનારા;

(જ) જે શખસો પોર્ટ ઓફીસમાં તથા તાર ખાતાઓમાં નોકર હોય તે શખસો;

(કે) દિવાની કામ ચલાવવાની રીત બાગતના કાયદાની ૬૪૦ મી તથા ૬૪૧ મી કલમના દરવેા પ્રમાણે જે શખસોને કોર્ટમાં જતે હાજર થવાનું માફ કર્યું હોય તે શખસો;

(લ) બીજા જે શખસોને જ્યુરર અથવા આસેસર દાખલ કામ કરવાની જવાબદારીમાંથી સ્થાનિક સરકારે મારી આપી હોય તે શખસો;

૩૨૧. (૧) જે શખસો જ્યુરર અથવા આસેસર દાખલ કામ કરવાને પાત્ર હોય, અને જેઓ સેશન જડમના તથા જલ્લાના કલેક્ટરના અથવા બીજા જે અમલદારને સ્થાનિક સરકાર આ બાબત નીમે તે અમલદારના વિચાર પ્રમાણે જ્યુરર અથવા આસેસર દાખલ કામ કરવાને યોગ્ય હોય, અને જેઓની વિરુદ્ધ ૨૭૮ મી કલમની જી થી હ સુધીની (એ બંને સુદ્ધા) ૨૬મો ગુજબ સફળ થાય એવી રીતે હરકત લેવાનું સંભવતું ન હોય તે શખસોની કહાવાર એક ટીપ સેશન જડને તથા કલેક્ટરે અથવા ઉપર કલા ગુજબ બીજા અમલદારે તૈયાર કરી.

(૨) ટીપમાં સદરહુ પ્રકારના દરેક શખસનું નામ, રહેવાનું ઠેકાણું અને તે કોણ છે તે અથવા તેનો ધંધો શો છે તે લખવું; અને જો તે શખસ યુરોપિયન અથવા અમેરીકન હોય, તો તેની કામ તે ટીપમાં લખવી.

૩૨૨. સદરહુ ટીપની નકલો કલેક્ટરની અથવા ઉપર કહેલા બીજા અમલદારની ઓફીસમાં તથા જલ્લા માજિસ્ટ્રેટની કોર્ટના તથા જલ્લા કોર્ટના મકાનોમાં ચોઢાવી તથા જે શહેર અથવા શહેરમાં અથવા જે જે શહેર અથવા શહેરોની પાસે તે ટીપમાં કહેલા શખસો રહેતા હોય તે શહેર અથવા શહેરોમાંની કોઈ પ્રસિદ્ધ જગ્યામાં તે ટીપમાંના ઇન્ટેખાબ ચોડવા.

૩૨૩. તેવી દરેક નકલ નીચે અથવા તેવા દરેક ઇન્ટેન્શન નીચે એક નોટીશ જોડવી એવી રીતે કે એ દીપ બાબત જે હરકતો કરવામાં આવશે તે, સેશન કોર્ટના મકાનમાં ફલાયી વખતે સેશન જડજ તથા કલેક્ટર અથવા ઉપર લખેલો બીજો અમલદાર સાંભળીને તેનો ફેસલો કરશે, અને તે વખત નોટીસમાં લખવો.

૩૨૪. (૧) સદરહુ હરકતો સાંભળવા માટે સેશન જડજે, કલેક્ટર અથવા ઉપર કહેલા બીજા અમલદારની સાથે બેસવું, અને, તે નોટીસમાં લખેલી વખતે તથા જગ્યાએ, તે દીપ તપાસવી અને તે સુધારવામાં જેઓનું લાગતું વળગતું હોય તેવા શખસોની હરકતો (જે હોય તો) સાંભળવી, અને પોતાની નજરમાં જે શખસ જ્યુરર અથવા આસેસર દાખલ કામ કરવાને યોગ્ય ન જણાય તેવા શખસનું નામ અથવા જે શખસ ૨૨૦ મી કલમ ઉપરથી આપેલી માફી ઉપર પોતાનો હક સાબિત કરે તેવા શખસનું નામ કહાડી નાખવું, અને તે દીપ મધ્યે જે શખસનું નામ લખ્યું નહિ હોય પણ જેને તે કામસાફ પોતે યોગ્ય સમજે તે શખસનું નામ તેમાં દાખલ કરવું.

(૨) સેશન જડજનું અને કલેક્ટરનું અથવા ઉપર લખેલા બીજા અમલદારનું મત જુદું પડે, તો જે શખસને જ્યુરર અથવા આસેસર કરવાનો વિચાર હોય તેનું નામ દીપમાંથી કાઢાડી નાખવું.

(૩) તે તપાસેલી દીપની એક નકલ ઉપર સદરહુ સેશન જડજે તથા કલેક્ટરે અથવા ઉપર લખેલા બીજા અમલદારે સહી કરવી અને સેશન કોર્ટને તે નકલ મોકલવી.

(૪) તે દીપ તૈયાર કરવામાં તથા તપાસવામાં સદરહુ સેશન જડજે તથા કલેક્ટરે અથવા ઉપર લખેલા બીજા અમલદારે કાંઈપણ હુકમ કર્યો હોય તે આખરનો છે એવું સમજવું.

(૫) આ કલમ મુજબ માફીનો દાવો કર્યો નહિ હોય તો તે દીપ પાછી તપાસવામાં આવે ત્યાં સુધી તે માફી હક છેાડી દીધો છે એમ સમજવું.

(૬) એ પ્રમાણે તૈયાર કરેલી તથા તપાસેલી દીપ દરવરસે એકવાર ફરી તપાસવી.

(૭) એ પ્રમાણે તપાસેલી દીપને નવી દીપ ગણવી, અને અસલ તૈયાર કરેલી દીપબાબત આ કાયદામાં પાછળ કહેલી સઘળી કાનુનો તેને લાયુ પડશે.

૩૨૫. જે કોઈપણ જલ્લાખલ રથાનિક સરકારે એમ ઇરાવ્યું કે અમુક ગુન્હાઓનો ઇનસાફ, જડજ ફરમાવે તો, વિશેષ જ્યુરીથી કરવો, તે જલ્લાની બાબતમાં, સેશન જડજે અને તે જલ્લાના કલેક્ટરે અથવા સદરહુ બીજા અમલદારે આમાં અગાઉ કહેલી તપાસેલી દીપ શિવાય વળી એવી તપાસેલી દીપમાં જે જ્યુરરોનાં નામો દાખલ કર્યા હોય અને જેઓ મિલકતની, ચાલ ચલણની અથવા કેળવણીની બાબતમાં વિશેષ લાયકી ધરાવવાના કારણથી સદરહુ સેશન જડજના અને કલેક્ટરના અથવા સદરહુ બીજા અમલદારના અભિપ્રાય પ્રમાણે વિશેષ જ્યુરરો તરીકે કામ કરવાને યોગ્ય હોય તેવા જ્યુરરોનાં નામો દાખલ કરીને એક વિશેષ દીપ તૈયાર કરવી જોઈએ; પણ હંમેશને માટે એવું ઇરાવવામાં આવે છે કે એવી વિશેષ દીપમાં કોઈપણ માણસનું નામ દાખલ કર્યાને લીધે તપાસેલી દીપમાંથી તેનું નામ કહાડવાનું થશે નહિ, તેમજ વિશેષ જ્યુરીથી ઇનસાફ ન થયેલા મુકદમામાં સાધારણ જ્યુરર દાખલ કામ કરવાની તેની પાત્રતામાંથી તે મુક્ત થાય છે એમ સમજવું નહિ.

૩૨૬. (૧) સેશન જરવા સાફ વખતે વખતે જે દિવસ સેશન જડજ ઇરાવે તે દિવસથી ઘણું કરીને ઓછામાં ઓછા સાત દિવસ પહેલાં સેશન જડજે જલ્લા માજીસ્ટ્રેટને પત્ર મોકલવો અને તેમાં લખવું કે તે સેશનમાં જ્યુરીથી જે કામોનો ઇનસાફ થવાનો હોય તથા આસેસરોની મદદથી જે કામોનો ઇનસાફ થવાનો હોય તે કામોના ઇનસાફને સાફ જેટલાનો ખપ સેશન જડજને જણાય તેટલા સદરહુ તપાસેલી દીપ મધ્યે અથવા સદરહુ વિશેષ દીપ મધ્યે લખેલા શખસોને સમન કરવા, તેવા દરકોષ કામના ઇનસાફને સાફ જેટલા શખસોનો ખપ હોય તેથી બમણા કરતાં ઓછાને સમન કરવા નહિ.

(૨) જે શખસોને સમન કરવા હોય તેઓનાં નામ જુલ્લી કોર્ટમાં ચીકીથી કાઢાડવાં, અને જે શખસોએ છ મહિના મધ્યે કામ કર્યું હોય તે શખસોને ખાતલ કરવા, પણ જોછતી સંખ્યા તેમના વગર પુરી ન થાય તો તેમને ખાતલ કરવા નહિ; અને એ પ્રમાણે કાઢાડેલાં નામ સદરહુ પત્રમાં વિશેષ કરીને જણાવવાં.

૬૨૭. સેશન કોર્ટની આગળ એટલા બધા કામનો ઇનસાફ થવાનો હોય કે એકજ વરગતા જુરુરેને અથવા આસેસરોને એક આખી સેશન સુધી હાજર રાખવા એ જીલમ ભરેલું થાયે, અથવા ખીજા કારણોને લીધે તેમ કરવાની જરૂર જણાય, ત્યારે ૩૨૬ મી કલમમાં કહેલા વખત શિવાય ખીજે વખતે જુરુરેને અથવા આસેસરોને સમન કરવાનું ફરમાવવાને તે સેશન કોર્ટ સુખત્યાર છે.

૬૨૮. જુરુર અથવા આસેસરને જે સમન કરવો તે લખીને કરવો, અને તેમાં એ પ્રમાણે ફરમાવનું કે તમે જુરુર અથવા આસેસર દાખલ, જેમ હોય તેમ, ફલાણી વખતે તથા જગાએ હાજર આવો; તે વખત તથા જગા સમનમાં લખવી જોઇયે.

ટીકા--હાઇ કોર્ટ સરકારી યુક્તમાં જણાવ્યું છે કે આસેસરો તથા જુરુરોની મહત્તા લોકોના વિચારમાં જળવાઈ રહે અને તેમના કામથી તેમને જેમ અને તેમ કંટાળો ન ઉપજે એમ ચાલવું એ ઘણું વારતવીક છે. કોઇપણ આસેસરને જરૂર કરતાં વધારે વારંવાર સમન કરવા નહીં, જ્યારે આસેસરો કે જુરુરોને સમન કરવામાં આવે ત્યારે તેઓના ઉપર રીવાજ તથા નિયમ પ્રમાણે નોટીસ મોકલવી અને તેઓની મહત્તા રહે એવી રીતે તથા માનથી તેઓની સાથે વર્તવું જ્યારે કોર્ટની રૂબરૂ તેઓની હાજરીની જરૂર હોય ત્યારે તેમને માટે બેસવાની યોગ્ય જગા આપવી.

૬૨૯. જુરુર અથવા આસેસર દાખલ કામ કરવાને સમન કરેલો કોઇપણ શખસ સરકારની અથવા કોઇ રેલવે કંપનીની ચાકરીમાં હોય, અને જે આશીસમાં તે નોકર હોય તે આશીસના ઉપરીએ જાહેર કરવા ઉપરથી એમ જણાય કે લોકોને અકચાર થયા વગર તે શખસથી, પ્રસંગ પ્રમાણે, જુરુર અથવા આસેસરનું કામ થઇ શકશે નહિ તો જે કોર્ટમાં કામ કરવા સારું તે શખસને એ પ્રમાણે સમન કર્યો હોય તે કોર્ટ તે શખસને હાજર થવાનું માફ કરવાને સુખત્યાર છે.

૩૩૦. (૧) યોગ્ય કારણસર કોઇપણ જુરુરને અથવા આસેસરને કોઇ પણ અમુક સેશનમાં હાજર થવાનું માફ કરવાને સેશન કોર્ટ સુખત્યાર છે.

(૨) વિશેષ જુરુરોની મદદથી કરેલો કોઇપણ ઇનસાફ પુરો થાય ત્યારે, સેશન કોર્ટ પોતાને વાળી જણાય તો, જે જુરુરોએ એવી જુરુરીમાં કામ કીધું હોય તેઓને બાર મહીના સુધી જુરુરો તરીકે ફરી નહિ બોલાવવાનો હુકમ કરવાને સુખત્યાર છે.

૩૩૧. (૧) દરેક સેશનને તે સેશનમાં જુરુર અથવા આસેસર દાખલ જે શખસો હાજર થયા હોય તેઓનાં નામની ટીપ સદરકુ કોર્ટે તૈયાર કરાવવી.

(૨) ૩૨૪ મી કલમ પ્રમાણે તપાસેલી જુરુરોની તથા આસેસરોની ટીપની સાથે સદરકુ ટીપ રાખવી.

(૩) આ કલમ પ્રમાણે તૈયાર કરેલી ટીપમાં જે નામો લખેલાં હોય તેમાંનાં દરેક નામ વિશેષનો સદરકુ તપાસેલી ટીપના હાંસીઆમાં હવાલો આપવો.

૩૩૨. (૧) જુરુર અથવા આસેસર દાખલ હાજર થવાને સમન કરેલો જે શખસ કાયદેસરકારણ વગર, સમનમાં ફરમાવ્યા સુજળ હાજર થવાને ચુકે, અથવા હાજર થઇને કોર્ટની રજા લીધા વગર જતો રહે, અથવા કોર્ટ ટાંસ સુલતવી રાખીને પછી હાજર થવાનો હુકમ કર્યો હોય તે વખતે હાજર થવાને ચુકે, તે શખસ, સેશન કોર્ટના હુકમથી સો રૂપિયા સુધીના દંડને પાત્ર થશે.

સદરકુ જુરુરની અથવા આસેસરની કંઈ પણ જંગમ મિલકત તે હુકમ કરનારી કોર્ટની હકુમતની રચાતક હદ માંહે હોય તે મિલકત જપ્ત કરીને તથા વેચીને જુદલા માજિસ્ટ્રેટે સદરકુ દંડ વસુલ કરવો.

(૩) સારૂ કારણ બતાવવામાં આવે, તો આ પ્રમાણે કરેલો કોઇ પણ દંડ માફ કરવાનો અથવા કમી કરવાનો, તે કોર્ટને અધિકાર છે.

(૪) સદરકુ જપ્તિ તથા વેચાણથી જો તે દંડ વસુલ ન થાય તો, સદરકુ જુરુરને અથવા આસેસરને સેશન કોર્ટના હુકમથી પંદર દિવસની મુદત સુધી દિવાની દુરગમાં કેદ કરવાનો અધિકાર છે, પણ જો સદરકુ મુદત પુરી રતાં પેટેલાં તે દંડ આપવામાં આવે તો તેને તરત છોડી મુકવો.

લા.--હાઇ કોર્ટે આખત વિશેષ કરાવે.

૬૩૩. આ કાયદા પ્રમાણે કોઇ હાઇ કોર્ટની આગળ કોઇ પણ કામનો ઇનસાફ થાય ત્યારે જુરુર

રીતે ઠરાવ કહી સંબંધાવવામાં આવે તેની અગાઉ કોઇ પણ વખતે આડવોકેટ જનરલને યોગ્ય હોય તો મહિકામાખ્યાસના તરફથી કોરટને એવું જાહેર કરવાને તે સુખત્યાર છે કે તોહોમતવાળાની ઉપર મુકલા તોહોમત આપત હું ફરિયાદનું કામ આરંભ ચલાવીશ નહિ; અને તે ઉપરથી સદરહુ તોહોમત આપત તોહોમતવાળાની ઉપર સધળું કામ ચલાવવાનું બંધ કરવું; અને તેને તે તોહોમત આપત અને તેમાંથી છોડી મુકવે. પણ પ્રમુખ જડજ બીજી રીતે નહિ ફરમાવે તો, એ પ્રમાણે છોડી મુકવાની વાત ગુન્હો નાસાખીત થયાના ઠરાવની બરાબર છે એમ સમજવું નહિ.

૩૩૪. દરેક હાઇકોર્ટ પોતાની અસલ ફાજદારી હકુમત ચલાવવા સાર તે કોરટનો ચીફ જરટીસ વખતે વખતે ઠરાવે એવે દિવસે તથા એવે અંતરે બેઠકા ભરતી.

૩૩૫.(૧) હાઇ કોરટે પોતાની બેઠકા જે જગ્યાએ તે હાલ કરતી હોય તે જગ્યાએ અથવા કલકત્તાની હાઇ કોરટની બાબતમાં ગવરનર જનરલ ઇન કૌન્સિલ, અને બીજી હાઈ કોરટોની બાબતમાં સ્થાનિક સરકાર ફરમાવે તેવી બીજી (જે હોય તો) જગ્યાએ, કરવી,

(૨) પણ કલકત્તાની હાઇકોર્ટ ગવરનર જનરલ ઇનકૌન્સિલની સંમતિથી, અને બીજી સધળી હાઇકોર્ટો સ્થાનિક સરકારની સંમતિથી, પોતાની અપેલેટ હકુમતની સ્થાનિક હદમહિની બીજી જે જગ્યાએ પોતે મુકરર કરે તે જગ્યાએ વખતે વખતે બેઠકા કરવાને સુખત્યાર છે.

(૩) જે અમલદારને ચીફ જરટીસ ફરમાવે તે અમલદારે હાઇકોર્ટની અસલ ફાજદારી હકુમત ચલાવવા સાર જે બેઠકા કરવાને વિચાર હોય તે સધળી બેઠકાની નોટીસ અગાઉથી સ્થાનિક સરકારી ઝેઝેમાં આપવી.

૩૩૬. હાઇકોર્ટને એવું ફરમાવવાનો અધિકાર છે કે રાષ્ટ્રીની સધળી વિધાયતી રધ્યતનો તથા જે શખસોનો ઇનસાફ ૨૧૪ મી કલમ મુજબ હાઇકોર્ટથી કરવા યોગ્ય હોય તેઓનો ઇનસાફ હાઇકોર્ટમાં કરવા સાર તેઓને કેટલાએક વીશેષ જલ્લામાં અથવા વરખની કોઇ વીશેષ મુદત માંહે કમીટ કર્યા હોય તેવી સધળી વાલાયતી રધ્યતનો અને તેવા સધળા શખસોનો ઇનસાફ પોતાની મામુલ બેઠકની જગ્યાએ કરવામાં આવશે, અથવા એવું ફરમાવવાનો અધિકાર છે કે ફલાણી જગ્યાએ તેઓનો ઇનસાફ કરવામાં આવશે.

આખર ૨૪ મા.

ચોકસી તથા ઇનસાફ આપત સામાન્ય કરાવો.

૬૬૭. (૧) જે ગુન્હાનો ઇનસાફ શેશન કોરટથીજ અથવા હાઇકોર્ટથીજ થઇ શકે તેવા કોઈ પણ ગુન્હાની બાબતમાં જલ્લા માજિસ્ટ્રેટ, પ્રેસિડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ, ગુન્હાની ચોકસી કરનારો પેહેલા વરગનો કોઇ પણ માજિસ્ટ્રેટ, અથવા જલ્લા માજિસ્ટ્રેટની મંજૂરીયત લઇને બીજે કોઇ પણ માજિસ્ટ્રેટ જે ગુન્હાની ચોકસી ચાલતી હોય તે ગુન્હામાં ફલાણો શખસ પ્રત્યક્ષ અથવા પરીક્ષ રીતે સામીલ છે અથવા તે આપત બળીતો છે એમ ધારવામાં આવતું હોય તે શખસની શાહેડી લેવાના હેતુથી તેને, તે ગુન્હા સંબંધી તથા બીજે જે શખસ તે ગુન્હો કરવામાં મુખ્ય અથવા મદદગાર તરીકે સામીલ હોય તે દરેક શખસ સંબંધી જે જે ક્રિયત તેના બંધમાં હોય તે સધળી ક્રિયત પુરેપુરી તથા ખરેખરી તેણે જાહેર કરવી એવી શરતથી માફી આપવાનું વચન આપવાને સુખત્યાર છે.

(૨) આ કલમ પ્રમાણે માફી આપવા માંડી હોય તે કબુલ કરનાર દરેક શખસની તે મુકદમામાં શાહેડ દાખલ જુબાની લેવી.

(૩) સદરહુ શખસને જે જમીન ઉપર છોડ્યો ન હોય તો, પ્રસંગ પ્રમાણે સેશન કોરટ અથવા હાઇકોર્ટ તે ઇનસાફનું કામ પુર્ણ કરે ત્યાં સુધી તેને પેહેરામાં અટકાવી રાખવો.

(૪) પ્રેસિડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ ચિવાલ બીજે જે માજિસ્ટ્રેટ આ કલમ પ્રમાણે માફી આપવાનું કેહે, તે માજિસ્ટ્રેટે તેમ કહેવાના પોતાના કારણ દફતરમાં દાખલ કરવા, અને બ્યારે કોઈ પણ માજિસ્ટ્રેટે એ પ્રમાણે માફી આપવાનું કહ્યું હોય અને જે શખસને તે આપવાનું કહ્યું હોય તે શખસની જુબાની લીધી હોય, ત્યારે તે મુકદમાનો ઇનસાફ તેણે જાતે કરવો નહિ, પછી જે ગુન્હો સદરહુ શખસે કર્યાનું જણાવ્યું

હોય તે ગુન્હાનો ઇનસાફ કરવાનો અધિકાર તે માજીસ્ટ્રેટને હોય તોપણ.

૩૩૮. મુકદ્દમા કમિટ થયા પછી પણ ફેંસલો કરતા પહેલાં ગમે તે વખતે, જે કોર્ટમાં મુકદ્દમા કમિટ કર્યા હોય તે કોર્ટ, સદરહુ પ્રકારના કોષપણ ગુન્હામાં ફલાણો શખસ પોતે પ્રત્યક્ષ અથવા પરોક્ષ રીતે સામિલ છે અથવા તે તે બાબત જાણીતો છે, એમ ધારવામાં આવતું હોય તે શખસની શાહેદી ઇનસાફની વખતે લેવાના હેતુથી તે શખસને તેજ શરતથી માફીનું વચન આપવાને અથવા કમિટ કરનારા માજીસ્ટ્રેટે તેજ શરતે તેવા શખસને માફીનું વચન આપવું એવું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

૩૩૯. (૧) જ્યારે ૩૩૭ મી અથવા ૩૩૮ મી કલમ પ્રમાણે માફીનું વચન આપ્યું હોય, અને જે શખસે સદરહુ માફીનું વચન કબુલ કર્યું હોય તે શખસ જાણી જોઇને કાંઈ મુદ્દાની વાત છુપારીને અથવા ખોટી શાહેદી આપીને, જે શરતથી સદરહુ માફી આપેલી તે શરત પ્રમાણે ચાલ્યો નહિ હોય, ત્યારે જે ગુન્હા બાબત તે માફીનું વચન એ પ્રમાણે આપેલું હોય તે ગુન્હા માટે, અથવા તેજ બાબતના સંબંધમાં બીજા જે ગુન્હાનો તે તકસીરવાર થયેલો જણાય તે ગુન્હા માટે તેનો ઇનસાફ કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) જે શખસે માફીનું વચન કબુલ કર્યું હોય તે શખસે જે મજકુર કલો હોય તે મજકુર, જ્યારે તે માફી આ કલમ પ્રમાણે રદ કરી હોય ત્યારે, તેની વિરૂદ્ધ પુરાવામાં આપવાને અધિકાર છે.

(૩) સદરહુ મજકુરના સંબંધમાં ખોટી શાહેદી આપ્યાના ગુન્હા બદલ હાઇકોર્ટની મંજુરી વગર કાંઈપણ ફરિયાદ લેવી નહિ.

૩૪૦. કોષપણ ફેબ્રુઆરી કોર્ટની આગળ જે શખસના ઉપર તોહોમત આપ્યું હોય તેવા દરેક શખસને કોષ પ્લીડરની મારફતે પોતાનો જવાબ કરવાનો હક્ક છે.

૩૪૧. તોહોમતવાળો દિવાનો નહિ હોય તોપણ ચાલેલું કામ તેને સમજાવી શકાતું નહિ હોય. તો ચોક્કસી અથવા ઇનસાફનું કામ ચલાવવા કોર્ટને અખત્યાર છે; અને હાઇકોર્ટ શિવાય બીજી કોષ કોર્ટની બાબતમાં, જે તે ચોક્કસી કરતાં તોહોમતવાળાને કમિટ કરવો પડે, અથવા તે ઇનસાફ કરતાં તેની ઉપર ગુન્હો સાબિત થયાનો ઇરાવ કરવો પડે, તો ચલાવેલા કામના કાગળ તથા તે કમની હકીકતનો રીપોર્ટ હાઇકોર્ટમાં મોકલવો, અને હાઇકોર્ટને ચોગ્ય લાગે તેવા તે બાબત હાઇકોર્ટે હુકમ કરવો.

૩૪૨. (૧) તે હોમતવાળાની વિરૂદ્ધ પુરાવામાં કાંઈ હકીકત જણાતી હોય તેના ખુલાસો તોહોમતવાળો કરી શકે એટલા સાર, હરફોષ ચોક્કસી અથવા ઇનસાફ ચાલતો હોય ત્યારે કોષપણ વખતે, તેને અગાઉથી ચેતવણી આપ્યા વગર, તેને જે સવાલો પુછવા જરૂર જણાય તે સવાલો પુછવાને તે કોર્ટ મુખત્યાર છે. અને ફરિયાદનું કામ ચલાવનારની તરફના શાહેદોની જગ્યાની લેવાઇ રહ્યા પછી અને તે તોહોમતવાળાને જવાબ આપવાનું ફરમાવતાં પહેલાં, ઉપર કહેલાં કારણસાર કોર્ટે તે મુકદ્દમા બાબત તેને સવાલ સામાન્યતઃ પુછવા.

(૨) તે સવાલોના જવાબ આપવાની ના કેહેવાથી, અથવા તે સવાલોના ખોટા જવાબ દેવાથી, તે તોહોમતવાળો શિક્ષાને લાયક થશે નહિ; પણ એ પ્રમાણે ના કેહેવા ઉપરથી અથવા એવા જવાબ આપવા ઉપરથી પોતાને બાજબી લાગે એવું અનુમાન કોર્ટ તથા જ્યુરી હોય તો તે કરવાને મુખત્યાર છે.

(૩) તોહોમતવાળાએ આપેલા જવાબો સદરહુ ચોક્કસી અથવા ઇનસાફની વખતે ખ્યાનમાં લેવાનો અખત્યાર છે, અને સદરહુ જવાબો ઉપરથી બીજા જે ગુન્હો તેણે કર્યાનું દેખાતું હોય તે ગુન્હા બાબત ચોક્કસી અથવા ઇનસાફ થતી વખતે તે જવાબો તેની તરફ અથવા વિરૂદ્ધ પુરાવામાં આપવાનો અખત્યાર છે.

(૪) તોહોમતવાળાને કાંઈ સોગંદ આપવા નહિ.

૩૪૩. ૩૩૭ મી અને ૩૩૮ મી કલમમાં ઇરાબું છે તે શિવાય, કોષ તોહોમતવાળા શખસના જણવામાં કાંઈ પણ વાત હોય તે પ્રમટ કરવાને અથવા નહિ કરવાને તે લક્ષ્યાય એટલા માટે તેને કાંઈ પણ વચન અથવા ધમકી આપીને અથવા બીજી રીતે તેની ઉપર કાંઈ હાથ વાપરવો નહિ.

ટીકા—માઇએટ ફરીવારી તરીકે કેદીને ગુન્હો કબુલ કરવાની કાંઈ લાક્ષણિકતાએ તો તે પુખ્ત વિચાર કર્યા વગર કામ ચલાવે છે એમ કહી શકાય (રાણી બી. રામધનસાઈ ૧ વિ. રી. ૨૨) ગેરરીતે કબુલત મેળવી છે એવા મુશાબની ગેરહાજરીમાં કબુલત લાક્ષણિક મેળવી છે એવું અનુમાન થઈ શકે નહીં. ગેરરીતે કબુલત મેળવી છે એમ

જ્યારે કોરટ કારે ત્યારે ગેરજાણી છે (સજી વી. બલવંત ૧૧ ઇ. કા. રી. ૧૩૭) તોહમતદારને જાણ થતા પહેલાં તેને ચેતવણી આપવાની જરૂર નથી (પ મ. અપે. ૧૨.)

૩૪૪. (૧) કોઈ શાહેદની ગેરહાજરીને લીધે, અથવા બીજાં કાંઈ યોગ્ય કારણને લીધે, કોઈ પણ ચોકસી અથવા ઇનસાફતું કામ સરથી અથવા વચમાં મુલતવી રાખવું જરૂર અથવા યોગ્ય જણાય, તો કોરટ પોતાને યોગ્ય લાગે તો વખતે વખતે લખેલો હુકમ કરીને અને તે બાબતનાં કરણ જણાવીને પોતાને દુરસ્ત લાગે એવી જરૂર, અને પોતાને યોગ્ય લાગે એટલી મુદત સુધી, સરરહુ ચોકસી અથવા ઇનસાફતું કામ સરથી અથવા વચમાંથી મુલતવી રાખવાને મુખત્યાર છે, અને તોહોમતવાળા પેહેરામાં હોય તો વ.રંટ હઠાડીને તેને પાછો મોકલવાને મુખત્યાર છે;

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે કોઈપણ માજિસ્ટ્રેટ આ કલમ પ્રમાણે કોઈ તોહમતવાળા શખસને એકી વખતે પંદર દિવસ કરતાં વધી મુદત સુધી પેહેરામાં પાછો મોકલવો નહિ.

(૨) હાઇ કોરટ જિલ્લા બીજી કોર્ટ કોરટે આ કલમ પ્રમાણે કરેલો દરેક હુકમ લખેલો હોવો જોઈએ અને તેની ઉપર પ્રમુખ જડને અથવા માજિસ્ટ્રેટે સહી કરવી.

ખુલાસો—તોહોમતવાળાએ કાંઈ ગુન્હો કર્યો હશે એવો વેહેમ આવે તેવો પુરતો પુરાવો મળ્યો હોય અને તેને પાછો મોકલવાથી વધારે પુરાવો મળે તેવું છે એવું દેખાય તો તેને પાછો મોકલવાનો આ બાજબી સખખ છે.

૩૪૫. (૧) આ નીચેના કોર્ટકનાં પેહેલાં બે આસનોમાં હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની જે કલ-મેનું વચ્ચુંન કર્યું છે તે કલમો મુજબ શિક્ષા કરવા લાયક ગુન્હાઓ તે કોર્ટકના ત્રીજા આસનમાં કહેલા શખસોને માંડીવાળવાનો અધિકાર છે:—

ગુન્હો.	હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કા- દાની લાગુ પડતી કલમો.	જે શખસને ગુન્હો માંડી વાળવાનો અધિકાર છે તે શખસ.
ધર્મ સંબંધી કોઈપણ શખસનું દિલ દુખાવવાના પાકા ઇરાદાથી કાંઈ શબ્દો બોલવા વગેરે.	૨૯૮	ધર્મ સંબંધી જે શખસનું દિલ દુખાવવાનો ઇરાદો હોય તે શખસ.
વ્યથા કરવી.	૩૨૩, ૩૨૪	જે શખસને વ્યથા કરી હોય તે શખસ.
હરકોષ શખસને ગેરવાજબી અટકાવ કરવો અથવા કેદ કરવો.	૩૪૧, ૩૪૨	જે શખસને અટકાવ કર્યો હોય અથવા કેદ કર્યો હોય તે શખસ.
હુમલો અથવા સાપરાધાન વાપરવું.	૩૫૨, ૩૫૫, ૩૫૮	જે શખસની ઉપર હુમલો કર્યો હોય અથવા સાપરાધાન વાપર્યું હોય તે શખસ.
કાયદા વિરૂદ્ધ જખરાઈથી મજુરી કરાવવી.	૩૭૪	જે શખસ પાસે જખરાઈથી મજુરી કરાવી હોય તે શખસ.
ગિલાડ, જ્યારે જે હાનિ અથવા નુકસાન કરવામાં આવે તે ફક્ત કોઈ ખાનગી શખસને કરેલી હાનિ અથવા નુકસાન હોય ત્યારે.	૪૨૬, ૪૨૭	જે શખસને હાનિ અથવા નુકસાન કરવામાં આવે તે શખસ.
સાપરાધા પ્રવેશ.	૪૪૭	જે મિલકતમાં પ્રવેશ કર્યો હોય તે મિલકતને શખસના કબજામાં હોય તે શખસ,
મદ પ્રવેશ.	૪૪૮	

નોંધરી કરવાનો કરાર સાપરાધ રીતે તોડવો.

૪૬૦, ૪૬૧, ૪૬૨ ...

જે શખસની સાથે ગુન્હોગારે કરાર કર્યો હોય તે શખસ.

છિનાળું... ..
આપરાધ ધરાધારી કોર્ટ પરણેલી સ્ત્રીને ફોસલાવી જવી અથવા લગ્ન જવી અથવા રોકી રાખવી.

૪૬૭ ...
૪૬૮ ...

જે સ્ત્રી હોય તેનો ધણી.

આખર લેવી. ... ..
કાંઈ ખાખત આખર લેવા જેવી છે એવું બધીને તે જાણવી અથવા કાતરવી.

૫૦૦ ...
૫૦૧ ...

જાપેલી અથવા કાતરેલી વસ્તુમાં આખર લેવા જેવી ખાખત છે એવું બધીને તે વસ્તુ વેચવી.

૫૦૨ ...

જે શખસની આખર લીધી હોય તે શખસ.

સમાધાનીનો ભંગ કરવાવાના ધરાધારી તિરસ્કાર કરવો.

૫૦૪ ... ..

જે શખસને તિરસ્કાર કર્યો હોય તે શખસ.

સાપરાધ ધમકી, જ્યારે તે ગુન્હો સાત વર્ષની કેદની શિક્ષા કરવા લાયક ન હોય ત્યારે.

૫૦૬ ... ..

જે શખસને ધમકી આપી હોય તે શખસ.

(૨) વ્યથા કરવાના તથા મહાવ્યથા કરવાના જે ગુન્હા હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૩૨૪ મી, ૩૨૫ મી, ૩૩૫ મી, ૩૩૭ મી અથવા ૩૩૮ મી કલમ પ્રમાણે શિક્ષા કરવા લાયક છે તે ગુન્હા જે શખસને વ્યથા કરી હોય તે શખસને જે કોર્ટની આગળ તે ગુન્હા ખાખત કાંઈ પણ ફરિયાદનું કામ ચાલુ હોય તે કોર્ટની રજા લઇને માંડી વાળવાનો અધિકાર છે.

(૩) આ કલમ મુજબ ફરોક્કાં ગુન્હો માંડી વાળવાનો અધિકાર હોય ત્યારે તે ગુન્હામાં મદદગારી કરવાનો ગુન્હો અથવા (જ્યારે સદરજુ ગુન્હો કરવાની કોશિસ જાતે ગુન્હો હોય ત્યારે) તે કોશિસ કરવાનો ગુન્હો એવીજ રીતે માંડી વાળવાનો અધિકાર છે.

(૪) જે કોર્ટ શખસ બાળક, અથવા ગણિ અથવા દિવાનો હોય અને જે તેવો ન હોત તો તે આ કલમ મુજબ કાંઈ ગુન્હો માંડી વાળવાને લાયક થાત તો તે શખસની તરફથી કરાર કરવાનો જે શખસને અધિકાર હોય તે શખસ સદરજુ ગુન્હો માંડી વાળવાને મુખત્યાર છે.

(૫) જ્યારે તોહોમતવાળાનો ઇનસાફ કરવા સાર કમિટ કર્યો હોય અથવા તેનાપર ગુન્હો સાબીત થવાનો ઠરાવ થયો હોય અને અપીલ થઇ હોય, ત્યારે, પ્રસંગ પ્રમાણે જે કોર્ટમાં તેને કમિટ કર્યો હોય, અથવા જેની રૂબરૂ તે અપીલની સુનાવણી થવાની હોય તે કોર્ટની પરવાનગી શિવાય ગુન્હો માંડી વાળવા દેવો નહિ.

(૬) આ કલમ મુજબ કાંઈ ગુન્હો માંડી વાળવાનું ફળ એવું થશે કે તોહોમતવાળાની ઉપર ગુન્હો નાસાબિત થવાનો ઠરાવ થશે.

(૭) આ કલમમાં ઠરાવ્યું છે તે શિવાય (બીજી રીતે) કોર્ટપણ ગુન્હો માંડી વાળવો નહિ.

૩૪૬ (૧) ઇલાકાનાં મુખ્ય શેહરોની બાહાર કોર્ટપણ જલ્લામાં કોર્ટ માજીસ્ટ્રેટની આગળ કાંઈ મોકલી અથવા ઇનસાફનું કામ ચાલતું હોય ત્યારે જે પુરાવા ઉપરથી તે માજીસ્ટ્રેટને એવું અનુમાન કરવું વાજબી જણાય કે સદરજુ જલ્લામાં બીજા કોર્ટ માજીસ્ટ્રેટ તે મુકદમાનો ઇનસાફ કરવો જોઇયે, અથવા કરવા સાર તે કમિટ કરવો જોઇયે, તો તેણે તે કામ ચલાવવું બંધ રાખીને જે માજીસ્ટ્રેટના હાથ તળે પોતે હોય તે માજીસ્ટ્રેટની આગળ અથવા જલ્લા માજીસ્ટ્રેટ દરમિયાન તેવા બીજા હકુમતવાળા માજીસ્ટ્રેટની આગળ તે મુકદમા મોકલવો, અને તેની સાથે ટુંકમાં એક રિપોર્ટ કરીને તેમાં તે મુકદમાનો પ્રકાર સમજાવવો.

(૨) જે માજીસ્ટ્રેટની પાસે તે મુકદ્દમે મોકલવામાં આવે, તેને જે ઇનસાફ કરવાનો અખત્યાર આપેલો હોય, તો તે મુકદ્દમાનો ઇનસાફ તે જાતે કરવાને અથવા પોતાના હાથ તળેના જે માજીસ્ટ્રેટને હકૂમત હોય તે માજીસ્ટ્રેટને તે મુકદ્દમે સોંપવાને, અથવા તોહોમતવાળાને તેનો ઇનસાફ થવા સાફ કમિટ કરવાને મુખત્યાર છે.

૩૪૭ (૧) કોઈ માજીસ્ટ્રેટની આગળ કોઈપણ ચોક્સીનું કામ આવે તેમાં, અથવા કોઈ માજીસ્ટ્રેટની આગળ કોઈપણ ઇનસાફનું કામ આવે તેમાં, જે સલાહ ઉપર સહી કરતા પેહેલાં, તેને કોઈપણ વખતે એમ જણાય કે તે કામનો ઇનસાફ સેશન કોર્ટે અથવા હાઈકોર્ટે કરવો જોઈએ, અને જે ઇનસાફ થવા સાફ કમિટ કરવાનો અખત્યાર તેને આપેલો હોય, તો તેણે કામ આગળ ચલાવવાનું બંધ કરવું, અને આ કાયદામાં પાછળ કહેલા ઠરાવો પ્રમાણે તોહોમતવાળાને કમીટ કરવો.

(૨) જે ઇનસાફ થવા સાફ કમીટ કરવાનો અખત્યાર સદરકુ માજીસ્ટ્રેટને આપેલો ન હોય તો તેણે ૩૪૬ મી કલમ પ્રમાણે ચાલવું.

૩૪૮ હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાના ૧૨ મા અથવા ૧૭ મા બાબ પ્રમાણે ત્રણ વરસની અથવા તે ઉપરાંતની મુદત સુધી કેદની શિક્ષા કરવા લાયક કોઈ ગુન્હાનું ફરીથી તોહોમત આપ્યું હોય, તેને, જે માજીસ્ટ્રેટ આગળ કામ આવ્યું હશે તે માજીસ્ટ્રેટની નજરમાં તોહોમતવાળા ઉપર ગુન્હો સાબિત થાય તો પોતે પુરતી શિક્ષા કરી શકશે. એમ નહિ આવે તો તેણે, પ્રસંગ પ્રમાણે સેશન કોર્ટમાં અથવા હાઈકોર્ટમાં કમિટ કરવો જોઈએ.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે જલ્દા માજીસ્ટ્રેટને કલમ ૩૦ પ્રમાણે અધિકાર આપ્યો હોય તો, તે મુકદ્દમે સેશન કોર્ટમાં કમિટ નહિ કરતાં તે માજીસ્ટ્રેટને ત્યાં મોકલવાનો અધિકાર છે.

૩૪૯. (૧) જ્યારે બીજા અથવા ત્રીજા વરગના જે માજીસ્ટ્રેટને હકૂમત હોય તે માજીસ્ટ્રેટ દરિયાદનું કામ ચલાવનારની તરફનો તથા તોહોમતવાળાની તરફનો શાહેદી પુરાવો સાંભળે ત્યાર પછી તેનો મત એવો થાય કે તોહોમતવાળા તકસીરવાર છે, અને તેને જે શિક્ષા કરવાનો પોતાને અધિકાર છે તેથી જુદી જાતની અથવા તે કરતાં વધારે સખત શિક્ષા તે તોહોમતવાળાને મળવી જોઈએ, અથવા તેને ૧૦૬ ઠી કલમ પ્રમાણે ખન કરી આપવાનું ફરમાવ્યું જોઈએ, ત્યારે તે માજીસ્ટ્રેટ પોતાનો મત લખીને પોતે ચલાવેલું કામ તથા તોહોમતવાળાને જે જલ્દા માજીસ્ટ્રેટના અથવા પેટા તુકડી માજીસ્ટ્રેટના તાબામાં પોતે હોય તેની પાસે મોકલવાને મુખત્યાર છે.

(૨) જે માજીસ્ટ્રેટની પાસે તે કામ મોકલવામાં આવે તે માજીસ્ટ્રેટને દુરસ્ત લાગે તો તે પક્ષકારોની જુબાની લેવાને તથા જે શાહેદ તે મુકદ્દમાં શાહેદી આપી ચુક્યો હોય તે શાહેદને પાછો બોલાવીને તેની જુબાની લેવાને મુખત્યાર છે; અને કોઈ પણ વધારે પુરાવો માંગવાને તથા લેવાને મુખત્યાર છે, અને તે મુકદ્દમાં પોતાને ચોખ્ખ લાગે એવો, અને કાયદા પ્રમાણે હોય એવો ફેસલો અથવા શિક્ષાનો હુકમ અથવા હુકમ તે માજીસ્ટ્રેટ કરવો.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે ૩૨ મી તથા ૩૩ મી કલમ પ્રમાણે જેટલી શિક્ષા કરવાનો પોતાનો અધિકાર હોય તે કરતાં વધારે સખત શિક્ષા તેણે કરવી નહિ.

૩૫૦ (૧) જ્યારે કોઈ મુકદ્દમાની ચોક્સીમાં અથવા ઇનસાફમાં સખત પુરાવો અથવા તેમાંની કોઈ ભાગ સાંભળ્યા પછી તથા દફતરમાં દાખલ કર્યા પછી કોઈ માજીસ્ટ્રેટ તેમાં હકૂમત ચલાવતો બંધ પડે, અને તેની પછી તેની જગા ઉપર બીજો જે માજીસ્ટ્રેટ આવે તેને સદરકુ હકૂમત હોય અને તે સદરકુ હકૂમત ચલાવતો હોય, ત્યારે જે પુરાવો પોતાની અગાઉના માજીસ્ટ્રેટ એ પ્રમાણે દફતરમાં દાખલ કર્યો હોય તે પુરાવાને આધારે, અથવા જે પુરાવો થોડાક પોતાની અગાઉના માજીસ્ટ્રેટ અને થોડાક પોતે જાતે દફતરમાં દાખલ કર્યો હોય તે પુરાવાને આધારે સદરકુ પછીથી આવેલો માજીસ્ટ્રેટ કામ ચલાવવાને મુખત્યાર છે; અથવા તે શાહેદોને ફરીથી સમન કરવાને અને તે ચોક્સી અથવા ઇનસાફ ફરીથી સફ કરવાને મુખત્યાર છે.

પણ હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે ઠરાવ્યું છે:—

(બ) કાષ્ટ પશુ ઇનસાફના કામમાં તે ખીજો માણસે પોતાનું કામ શરૂ કરે ત્યારે શાહેદોને અથવા તેઓમાંના હરકોઈને ફરીથી સમન કરવાની તથા તેઓની જગ્યાની ફરીથી સાંભળવાની માંગણી કરવાને તોહોમતવાળો મુખત્યાર છે.

(ખ) કાષ્ટ માણસેની આગળ ગુન્હો સાબિત થયો હોય તે સાબિતી જે પુરાવા ઉપરથી થઈ તે સઘળો તેણે લીધેલો નથી તેથી તોહોમતવાળાને મુદ્દાની બાબતમાં ન્યાય મળવામાં હરકત થઈ છે એમ હાઈકોર્ટની, અથવા, જે મુકદમાઓનો ઇનસાફ જજ્જા માણસેના તાબા માંહેના માણસેનો કરે તે મુકદમામાં જજ્જા માણસેની, નજરમાં આવે, તો સદરદુ ફોર્ટ અથવા જજ્જા માણસે તે ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ રદ કરવાને મુખત્યાર છે, પછી તે ઠરાવ ઉપર અપીલ હોય કે નહિ હોય તોપણ; અને નવેસરથી ચોકસી અથવા ઇનસાફ કરવાને હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) જે મુકદમાઓમાં ૩૪૬ મી કલમ પ્રમાણે કામ આગળ ચલાવવાનું બંધ કર્યું હોય તે મુકદમાઓને આ કલમ માંહેનો કાષ્ટ પશુ મજબૂર લાગુ નથી.

૩૫૧. (૧) કાષ્ટ શખસ ફોજદારી કોર્ટમાં હાજર હોય, પછી તે પકડાઈને અથવા સમન થઈને નહિ આવ્યો હોય તોપણ, તે શખસને, સદરદુ કોર્ટ સાંભળી શકે એવો ફલાણો ગુન્હો કરવામાં આવ્યો છે, એનું પુરાવા ઉપરથી જણાય તે ગુન્હો બાબત ચોકસી કરવા સારૂ અથવા ઇનસાફ કરવા સારૂ, અટકાવી રાખવાનો તે કોર્ટને અખત્યાર છે; અને જાણે તેને પકડેલો હોય અથવા સમન કરેલો હોય એવી રીતે તેની ઉપર કામ ચલાવવાનો અખત્યાર છે.

(૨) જ્યારે (સદરદુ શખસને) ૧૮ મા બાબ પ્રમાણે ચોકસી ચાલતી હોય તે દરમિયાન અથવા ઇનસાફનું કામ ચાલતા માંડ્યા પછી અટકાવી રાખ્યો હોય, ત્યારે તે શખસ બાબત કામ નવેસરથી ચલાવવું અને શાહેદોની જગ્યાની ફરીથી સાંભળવી.

૩૫૨. કાષ્ટ ગુન્હાની ચોકસી અથવા ઇનસાફ કરવા સારૂ જે જગ્યાએ કાષ્ટ ફોજદારી કોર્ટ ખેડી હોય તે જગ્યા ખુદ્દી કોર્ટ સમજવી, અને તેમાં વગર અડચણે માઈ શકે તેટલે સુધી સામાન્ય રીતે સઘળા લોકોને તેમાં જવાનો અધિકાર છે. પણ એનું ઠરાવ્યું છે કે, કાષ્ટ પશુ અમુક મુકદમાની ચોકસી અથવા ઇનસાફ ચાલે ત્યારે કાષ્ટ પશુ વખતે પ્રમુખ જડજ અથવા માણસે, જે તેને ચોગ્ગ લાગે તે, એવા હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે કે સામાન્ય રીતે લોકોએ, અથવા કાષ્ટ પશુ અમુક શખસે, કોર્ટના ઉપયોગ માંહેના ઓરકામાં અથવા મકાનમાં આવવું, હોવું અથવા રહેવું નહિ.

ટીકા—જે પોલીસ અમલદારે કામની તપાસ કરી હોય તેને કોર્ટમાં તે કામની તબવીબ ચાલતી હોય ત્યારે હાજર નહી રાખવો જોઈએ (રાણી વી રામાનંદ ક. વિ. નોટસ સન ૧૮૮૫ પા. ૨૨૧.)

બાબ ૨૫ મો.

ચોકસી તથા ઇનસાફ કરતી વખતે પુરાવો લેવાની તથા દફતરમાં દાખલ કરવાની રીત બાબત.

૩૫૩. ૨૫૬ રીતે જુદી રીતનો ઠરાવ કર્યો હોય તેચિવાય, ૧૮ મા, ૨૦ મા, ૨૧ મા, ૨૨ મા, અને ૨૩ મા બાબ પ્રમાણે લેવાનો સઘળો પુરાવો તોહોમતવાળાની સમક્ષ લેવો, અથવા, જ્યારે તેને જાતે હાજર થવાનું માફ કર્યું હોય, ત્યારે તેના પ્લીડરની સમક્ષ લેવો.

૩૫૪. આ કાયદા પ્રમાણે પ્રિસીડેન્સી માણસે (ચિવાય ખીજ) કાષ્ટ માણસે અથવા માણસેની આગળ અથવા શૈક્ષન જડજ અથવા સેસન જડજની આગળ કરવાની ચોકસીઓમાં સાહેદી હેઠળ લખેલી રીતે દફતરમાં દાખલ કરવી.

૩૫૫. (૧) પ્રિસીડેન્સી માણસે ચિવાય ખીજ કાષ્ટ માણસેની આગે સમનના જે મુકદમાઓનો ઇનસાફ કરવામાં આવે તેમાં, તથા ૨૬૦ મી કલમની પેટા કલમ (૧) ની (બ) થી (મ), (એ અને સુદાં) ૨૬૧માં કહેલા ગુન્હાઓનો ઇનસાફ પેહેલા અથવા ખીજ વરતનો માણસે કરે ત્યારે તે ગુન્હાઓની બાબતમાં, તથા ૫૧૪ મી કલમ પ્રમાણે ચલાવેલાં સઘળાં કામ (ઇનસાફની દરમિયાનમાં ન

હોય તો તે) આં, દરેક સાહેદની જખાની ચાલતી જાય તેમ તેની સાહેદીની મતલખની યાદ તે માણજેતે લખવી.

(૨) તે યાદ તે માણજેતે પોતાને હાથે લખીને તે ઉપર સહી કરવી, અને તે દફતરમાં દાખલ કરવી.

(૩) ઉપર ફરમાવ્યા મુજબ જો તે માણજેતે યાદ લખી ન શકે તો તે પોતે કાં લખી શકતો નથી તેનું કારણ દફતરમાં દાખલ કરવું, અને ખુલ્લી ફારટમાં પોતે મોડિયી બોલીને તે યાદ કરાવીને તે ઉપર સહી કરવી, અને તે યાદ દફતરમાં રાખવી.

૩૫૬. (૧) સેશન ફારટની આમળ તથા (પ્રિસિડેન્સી માણજેતે શિવાય ખીળ) માણજેતોની આમળ ખીળ સધળા મુકદમાઓનો ઇનસાફ ચાલે તેમાં, અને ૧૨ મા તથા ૧૮ મા ખાખ પ્રમાણે ચોક-સીઓમાં દરેક સાહેદની સાહેદી માણજેતે અથવા સેશન જડજો, અથવા તેની હજુરમાં તે સાંભળે તેમ, તેના ફરમાવ્યા મુજબ તથા તેની નિગેહબાની નીચે ફારટની બાષામાં લખી લેવી, અને તે ઉપર માણજેતે અથવા સેશન જડજો સહી કરવી.

(૨) જ્યારે સદરહુ સાહેદની સાહેદી અંગ્રેજીમાં આપવામાં આવે ત્યારે તે માણજેતે અથવા સેશન જડજો તે સાહેદી પોતાને યોગ્ય ભાગે તે બાષામાં લખી લેવાને મુખત્યાર છે, અને તોહોમતવાળો અંગ્રેજ સારી રીતે જાણ્યો ન હોય, અથવા ફારટની બાષા અંગ્રેજી ન હોય, તો ફારટની બાષામાં સદરહુ સાહેદીનો સહી સાથેનો તર્જુમો દફતરમાં રાખવો.

(૩) જો મુકદમામાં તે માણજેતે અથવા સેશન જડજો પોતે સાહેદી લખી લેતો ન હોય તેમાં તેણે દરેક સાહેદની સાહેદી લેવાતી જાય તેમ તેમ સાહેદની જુખાનીની મતલખની એક યાદ કરવી, અને તે યાદ તે માણજેતે અથવા સેશન જડજો પોતાને હાથે લખીને તે પર સહી કરવી, અને તે દફતરમાં રાખવી.

(૪) ઉપર ફરમાવ્યા મુજબ તે માણજેતે અથવા સેશન જડજો યાદ રાખી ન શકે તો તે પોતે કેમ લખી શકતો નથી તેનું કારણ તેણે દફતરમાં દાખલ કરવું.

૩૫૭. (૧) કોઇ જલ્લામાં અથવા જલ્લાના કોઇ પણ ભાગમાં, અથવા કોઇ સેશન ફારટની આમળ અથવા કોઇ માણજેતની અથવા કોઇ પણ માણજેતના વર્ગની આમળ ચાલેલા કામમાં, ૩૫૬ મી કલમમાં કહેલે પ્રસંગે દરેક સાહેદની સાહેદી સેશન જડજો અથવા માણજેતે પોતાના હાથે પોતાની બાષામાં લખવી તેવું ફરમાવવાને સ્થાનિક સરકાર મુખત્યાર છે, પણ કોઇ પુરતા કારણને લીધે કોઇ પણ સાહેદની સાહેદી તેનાથી લખી ન લેવાય તો તેનું કારણ તેણે દફતરમાં દાખલ કરવું. અને પોતે ખુલ્લી ફારટમાં મોડિયી બોલીને તે સાહેદી લખવી એવું ફરમાવવાને સ્થાનિક સરકાર મુખત્યાર છે.

(૨) એ પ્રમાણે લખી લીધેલી સાહેદી ઉપર તે સેશન જડજો અથવા માણજેતે સહી કરવી, અને તે દફતરમાં દાખલ કરવી.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે સેશન જડજો અથવા માણજેતે સાહેદી અંગ્રેજી બાષામાં અથવા ફારટની બાષામાં લખી લેવી, એવું તેને ફરમાવવાને સ્થાનિક સરકાર મુખત્યાર છે, તે બાષા તેની સ્વમાયા ન હોય તો પણ.

૩૫૮. ૩૫૫ મી કલમમાં કહેલી જાતના મુકદમાઓમાં જો માણજેતને દુરરત ભાગે તો તે કોઇ પણ સાહેદની સાહેદી ૩૫૬ મી કલમમાં ઠરાવેલી રીતે લખી લેવાને મુખત્યાર છે; અથવા જો સદરહુ માણજેતની હકુમતની સ્થાનિક હદની અંદર ૩૫૭ મી કલમમાં કહેલો હકુમ સ્થાનિક સરકારે કર્યો હોય તો, તેજ કલમમાં ઠરાવેલી રીતે લખી લેવાને મુખત્યાર છે.

૩૫૯. (૧) ૩૫૬ મી અથવા ૩૫૭ મી કલમ પ્રમાણે લીધેલી સાહેદી ધણું કરીને સવાલ જવાબના રૂપમાં લખી લેવી નહિ, પણ વ્યાનના રૂપમાં લખી લેવી.

(૨) માણજેતની અથવા સેશન જડજોની નજરમાં આવે તો કોઇ પણ અમુક સવાલ તથા જવાબ લખી લેવાને અથવા લખી લેવડાવવાને તે મુખત્યાર છે.

૩૬૦. (૧) ૩૫૬ મી અથવા ૩૫૭ મી કલમ પ્રમાણે લીધેલી દરેક સાહેદની સાહેદી પુરી થાય પહેલે જો તોહોમતવાળો હાજર હોય તો તેની સમક્ષ અથવા તે પહોંર મારફતે હાજર થાય તો તેને

પ્લીડની સમક્ષ, તે શાહેદી તે શાહેદને વાંચી સંજળાવવી, અને જરૂર હોય તો સુધારવી.

(૨) જ્યારે તે શાહેદી શાહેદને વાંચી સંજળાવવામાં આવે ત્યારે તે શાહેદ શાહેદીના કોઇ ભાગના ખરાપણની ના કહે, તો તે શાહેદી સુધારવાને બદલે તે ભાગપર શાહેદ જે હરકત લીધી હોય તેની તે ઉપર ચાદ કરી લેવાને માજિસ્ટ્રેટ અથવા સેશન જડજી મુખત્યાર છે અને પોતાને જરૂર જણાય એવો અભિપ્રાય માજિસ્ટ્રેટ અથવા સેશન જડજી લખવો.

(૩) જે બાધામાં તે શાહેદી આપી હોય તેથી જુદી બાધામાં તે લખી હોય અને જે બાધામાં તે લખી લીધી હોય તે બાધા શાહેદ સમજતો ન હોય, તો તે લખી લીધેલી શાહેદી જે બાધામાં આપી હોય તે બાધામાં, અથવા જે બાધા શાહેદ સમજતો હોય તે બાધામાં તેને સમજવી.

૩૬૧. (૧) તોહોમતવાળો સમજતો ન હોય એવી બાધામાં કોઇ પણ શાહેદી આપવામાં આવે, અને તે જાતે દાખર હોય, ત્યારે તે સમજતો હોય એવી બાધામાં તે શાહેદી તેને ખુદી કોરટમાં સમજાવવી.

(૨) જો તે પ્લીડરની મારફતે દાખર થાય અને તે શાહેદી કોરટમાંની બાધા શિવાય બીજી કોઇ બાધામાં આપવામાં આવે, અને તે બાધા તે પ્લીડર સમજતો ન હોય. તો તે શાહેદી સદરહુ પ્લીડરને કોરટની બાધામાં સમજાવવી.

(૩) જ્યારે પદ્ધતિ પ્રમાણે પુરાવા સાફ દરતાવેળે રજુ કર્યા હોય, ત્યારે કોરટની નજરમાં આવશે તો તે દરતાવેળે જોડેલા ભાગ સમજાવવાની જરૂર જણાય તેટલો ભાગ સમજાવવો.

૩૬૨. (૧) જે મુકદમામાં કોઇ પ્રોસિયુટીંગ માજિસ્ટ્રેટ બેસે રૂપિયાથી વત્તા દંડની, અથવા છ મહિનાથી વત્તા મુદતસુધીની કેદની શિક્ષા કરે તેવા દરેક મુકદમામાં તેણે શાહેદીની શાહેદી પોતાને હાથે લખી લેવી, અથવા ખુદી કોરટમાં પોતે મોડથી બોલીને લખી લેવાડાવવી. એ પ્રમાણે લખી લીધેલી સબળી શાહેદી ઉપર તે માજિસ્ટ્રેટ સહી કરવી અને તેને દફતરમાં રાખવી.

(૨) એ પ્રમાણે લખી લીધેલી શાહેદી ધજી કરીને બ્યાનના રૂપમાં દફતરમાં દાખલ કરવી, પણ માજિસ્ટ્રેટની નજરમાં આવે તો કોઇપણ અમુક સવાલ અથવા જવાબ લખી લેવાને અથવા લખી લેવાડાવવાને તે મુખત્યાર છે.

(૩) એજ દામમાં ૩૫ મી કલમ પ્રમાણે કરેલા શિક્ષાના હુકમ, આ કલમના કારણુ સાથે, એકજ શિક્ષાના હુકમ દાખલ ગણવા જોઇયે.

૩૬૩. સેશન જડજી અથવા માજિસ્ટ્રેટ શાહેદીની શાહેદી દફતરમાં દાખલ કરી હોય, ત્યારે તેણે શાહેદ શાહેદી આપતો હોય તે વખતની તેની વર્તણૂક સંબંધી પોતાને મુદ્દાને લાગે એવો કોઇ શેરો હોય તો તે શેરોપણુ દફતરમાં દાખલ કરવો.

૩૬૪. (૧) જ્યારે કોઇપણ માજિસ્ટ્રેટ અથવા રાયલ ચાર્ટરથી સ્થાપેલી હાઇકોર્ટ શિવાય અથવા પંજાબની ચીફ કોર્ટ શિવાય બીજી કોઇપણ કોર્ટ તોહોમતવાળાની જુખાની લે, ત્યારે તેને પુછેલો દરેક સવાલ અને તેણે આપેલો દરેક જવાબ મુદ્દા તે સબળી જુખાની જે બાધામાં લીધી હોય તે બાધામાં અથવા તેમ ન બની શકે તો કોરટની બાધામાં અથવા અગ્રેજીમાં પુરેપુરી દફતરમાં નોંધવી; અને તે જુખાની તે તોહોમતવાળાને બતાવવી અથવા વાંચી સંજળાવવી, અથવા જે બાધામાં તે જુખાની લખેલી હોય તે બાધા તે સમજતો નહિ હોય તો જે બાધા તે સમજતો હોય તે બાધામાં તેને સમજાવવી, અને તેના જવાબો મંદિની કોઇ વાતનો ખુલાસો કરવાને અથવા કોઇ વાત વધારવાને તે મુખત્યાર છે.

(૨) એ સબળી જુખાની બરાબર છે એવું તે કહે, ત્યારે તે દફતર ઉપર તોહોમતવાળાએ તથા માજિસ્ટ્રેટ અથવા સદરહુ કોરટના જડજી સહી કરવી, અને તે જુખાની મારી સમક્ષ અને મારા સંજળાવતા લીધી છે તથા તોહોમતવાળાએ કહેલા મજબુરનું પુરેપુરું તથા અર્થ બ્યાન તે દફતરમાં છે એપ્રમાણે સદરહુ માજિસ્ટ્રેટ અથવા જડજી લખીને તેપર સહી કરવી.

(૩) જે મુકદમાઓમાં તોહોમતવાળાની જુખાની તે માજિસ્ટ્રેટ અથવા જડજી પોતાની જાતે દફતરમાં દાખલ ન કરે તે મુકદમાઓમાં જુખાની લેવાતી જય તેમ તેમ તેની ચાદ કોરટની બાધામાં અથવા અગ્રેજી બાધા પોતાને બરાબર આવડતી હોય તો, તે બાધામાં તે માજિસ્ટ્રેટ અથવા જડજી, પોતે પ્રેક્ષ

ડેન્સી માઈસ્ટ્રેટ ન હોય તો, કરવી જોઈએ, અને સદરહુ યાદ તે માઈસ્ટ્રેટ અથવા જડને પોતાને હાથે લખીને તે ઉપર સહી કરવી, અને તે દફતરની સાથે જોડી રાખવી. ઉપર ફરમાવ્યા મુજબ તે માઈસ્ટ્રેટથી અથવા જડજથી યાદ ન થાય તો, તે પોતાથી ન થવાનું કારણ તેણે દફતરમાં દાખલ કરવું.

(૪) આ કલમ મહેનો કાંઈપણ મજકુર ૨૬૩ મી કલમ મુજબની કાંઈ તોહોમતવાળા સખ-સની જુગાનીને લાગુ છે એવું સમજવું નહિ.

૩૬૫. ફાયલ ચાર્ટરથી સ્થાપેલી દરેક હાઈકોર્ટ તથા પંચાયતની ચીફ કોર્ટ પોતાની આમળ જે મુકદમા આવે તેમાં સાહેદી લેવાની રીત વખતે વખતે સામાન્ય કાનુન કરીને ફરમાવવાને મુખનાર છે, અને એ પ્રમાણે કાંઈ કાનુન કરવામાં આવી હોય તો સદરહુ કોર્ટના જડજોએ સાહેદી અથવા તેની મતલબ તે કાનુન પ્રમાણે લખી લેવી.

બાબ ૨૬ મો.

ફેસલા બાબત.

૩૬૬. (૧) અસલ હુકમતની કાંઈ પણ ફેજદારી કોર્ટમાં દરેક મુકદમાના ઇનસાફનો ફેસલો—

(અ) ખુલ્લી કોર્ટમાં સદરહુ ઇનસાફ પુરો થયા પછી તરતજ અથવા ત્યાર પછી કોર્ટ વખતે કહી સંભળાવવો અથવા તેનો સાર સમજાવવો. પણ તે પછીના વખતની નોટીસ પક્ષકારોને અથવા તેઓના પ્લીડરોને આપવી જોઈએ અને

(બ) કોર્ટની ભાષામાં અથવા તેના પ્લીડર સમજતો હોય એવી બીજી કાંઈ ભાષામાં કહી સંભળાવવો અથવા તેનો સાર સમજાવવો.

પરંતુ એવું કરાવ્યું છે કે ફરિયાદનું અથવા તોહોમતવાળા તરફનું કામ ચલાવનાર, સદરહુ આખો ફેસલો વાંચવાની પ્રમુખ જડજને અરજ કરે તો તેણે તે આખો ફેસલો વાંચવો જોઈએ.

(૨) ફેસલો આપવામાં આવે તે સંભળવા માટે જો તેહોમતવાળો પેહેરામાં હોય તો તેને આજુબો જોઈએ અથવા જો તે પેહેરામાં ન હોય તો કોર્ટે તેને હાજર થવાનું ફરમાવવું જોઈએ, પણ ઇનસાફ ચાલતો હોય ત્યારે જતે હાજર થવાનું તેને માફ કર્યું હોય અને ફક્ત દંડની શિક્ષાનો હુકમ કરવો હોય અથવા તેના ઉપર ગુન્હો નાસાખિત થયાનો ઠરાવ કરવો હોય, તો તે પ્રસંગે તે ફેસલો તેના પ્લીડરની સમક્ષ કહી સંભળાવવાનો અધિકાર છે.

(૩) કોર્ટ પણ ફેજદારી કોર્ટે આપેલો ફેસલો, તે આપવા સાફ જાહેર કરેલી તારીખે અથવા જગ્યાએ કાંઈ પણ પક્ષકાર અથવા તેના પ્લીડર ગેરહાજર હોય એટલાજ કારણને લીધે, અથવા એવી તારીખ તથા જગ્યાની નોટીસ પક્ષકારો ઉપર અથવા તેઓના પ્લીડરો ઉપર અથવા તેમનામાંના કાંઈ પણ પક્ષકાર અથવા પ્લીડર ઉપર બળવવામાં કાંઈપણ કસુર અથવા ખામી થઈ હોય એટલાજ કારણને લીધે, ગેરકાયદેસર થાય છે એમ સમજવું નહિ.

(૪) આ કલમના કાંઈ પણ મજકુર ઉપરથી ૫૩૭ મી કલમના ઠરાવોની વ્યાપ્તિ કાંઈપણ રીતે ઓછી થાય એવો તે મજકુરનો અર્થ કરવો નહિ.

૩૬૭. (૧) આ કાયદાથી બીજી રીતે સ્પષ્ટપણે કરાવ્યું હોય તે શિવાય, સદરહુ પ્રકારનો દરેક ફેસલો તે કોર્ટના પ્રમુખ અમલદારે કોર્ટની ભાષામાં અથવા અંગ્રેજીમાં લખવો; અને જે મુદ્દાની વાત અથવા વાતો ઠરાવવાની હશે તે તથા તે વિશે કરેલો ઠરાવ, તથા તે ઠરાવનાં કારણ તે ફેસલામાં લખવાં, અને તે ફેસલો કહી સંભળાવતી વખતે પ્રમુખ અમલદારે ખુલ્લી કોર્ટમાં તેની ઉપર તારીખ લખીને સહી કરવી.

(૨) તેહોમતવાળાની ઉપર કાંઈ ગુન્હો સાખિત થયાનો ઠરાવ થયો હોય તો તે ગુન્હો, અને હિંદુસ્તાનના ફેજદારી કાયદાની અથવા બીજા કાયદાની જે કલમ પ્રમાણે તેના ઉપર ગુન્હો સાખિત થયાનો ઠરાવ થયો હોય તે કલમ તથા તેની ઉપર જે શિક્ષાનો હુકમ થયો હોય તે શિક્ષા, એટલું તે ફેસલામાં લખવું જોઈએ.

(૩) જ્યારે હિંદુસ્તાનના ફેજદારી કાયદા પ્રમાણે ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ થયો હોય, અને તે કાયદાની એ કલમોમાંની કઇ કલમમાં અથવા તે કાયદાની એકજ કલમના એ ભાગોમાંના કયા ભાગમાં તે ગુન્હો આવે છે એ વિશે શક હોય, ત્યારે કોર્ટે તે શક રપટ્ટ રીતે ખતાવીને વિકલ્પની રીતે ફેંસલો કરવો.

(૪) જો તે ફેંસલામાં ગુન્હો નાસાબિત થયાનો ઠરાવ કર્યો હોય, તો તોહોમતવાળાની ઉપર જે ગુન્હો નાસાબિત થયાનો ઠરાવ કર્યો હોય તે ગુન્હો તે ફેંસલામાં લખવો, અને તોહોમતવાળાને છુટો કરવો એવું તેમાં ફરમાવવું.

(૫) જે ગુન્હો ખાખત મોતની શિક્ષા થઇ શકતી હોય તે ગુન્હો તોહોમતવાળાની ઉપર સાબિત થયાનો ઠરાવ થયો હોય, અને તેની ઉપર મોતની શિક્ષા શિવાય બીજી કોઇ પણ શિક્ષાનો હુકમ તે કોર્ટ કરે, તો મોતની શિક્ષાનો હુકમ નહિ કર્યાનું કારણ પોતાના ફેંસલામાં તે કોર્ટે લખવું;

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, જ્યુરીથી ઇનસાફ કર્યો હોય તેમાં ફેંસલો લખવાની કોર્ટને જરૂર નથી, પણ સેશન કોર્ટે જ્યુરીને આપેલા આદેશના મંથાળા દફતરમાં દાખલ કરવા.

૩૬૮. (૧) જ્યારે કોઇ શખસની ઉપર મોતની શિક્ષાનો હુકમ કરવામાં આવે, ત્યારે તે શિક્ષાના હુકમમાં એમ ફરમાવવું કે એ શખસને મરતાં સુધી ગળેથી લટકાવે.

(૨) સમુદ્ધારની શિક્ષાના કોઇપણ હુકમમાં, જે શખસની ઉપર તે શિક્ષાનો હુકમ કર્યો હોય તે શખસને સમુદ્ધાર કઇ જગાએ લઇ જવો તે લખવું નહિ.

૩૬૯. હાઇકોર્ટ શિવાય બીજી કોર્ટ કોર્ટે પોતાના ફેંસલા ઉપર સહી કરી એટલે પછી ૩૯૫ મી તથા ૪૮૪ મી કલમમાં ઠરાવ્યું છે તે શિવાય અથવા કોઇ હસ્તદોષની ચુક સુધારવાની હોય તે શિવાય, તે કોર્ટે તે ફેંસલામાં ફેરફાર કરવો નહિ અથવા તે તપાસવો નહિ.

૩૭૦. પ્રેસીડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ આ કાયદામાં પાછળ ઠરાવેલી રીતે ફેંસલો દફતરમાં દાખલ કરવાને બદલે, હેઠળ લખેલી વિગત દફતરમાં દાખલ કરવી.—

(અ) મુકદમાનો અનુક્રમ નંબર;

(બ) ગુન્હો કર્યાની તારીખ;

(ક) ફરિયાદી હોય તો તેનું નામ,

(ક) તોહોમતવાળા શખસનું નામ, અને (તોહોમતવાળો રાણીની વિભાગની રૈયત ન હોય તો) તેના આપનું અગર ના હોય તો તેનું નામ અને રહેવાનું ઠેકાણું;

(ઇ) જે ગુન્હો વિશે ફરિયાદ થઇ હોય અથવા જે ગુન્હો સાબિત થયો હોય તે ગુન્હો;

(ફ) તોહોમતવાળાનો જવાબ અને તેની જગ્યાની (જે હોય તો)

(ગ) આખરનો હુકમ;

(હ) સદરહુ હુકમની તારીખ; અને

(આઇ) જે મુકદમાઓમાં તે માજિસ્ટ્રેટ કેદની, અથવા બસે' રૂપિઆથી વત્તા દંડની અથવા એ બન્નેની, શિક્ષા કરે તે સવળા મુકદમામાં, ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ કર્યાનાં કારણોની મુખતેસરમાં વિગત

૩૭૧. (૧) તોહોમતવાળાની અરજ ઉપરથી ફેંસલાની એક નકલ, અથવા તે માટે ત્યારે બની શકે તો, તેની પોતાની ભાષામાં, અથવા કોર્ટની ભાષામાં તે ફેંસલાનો તરજુમો તેને વગર ઢીલે આપવો. સમનના મુકદમા શિવાય બીજા કોઇપણ મુકદમામાં સદરહુ નકલ મફત આપવી.

(૨) સેશન કોર્ટમાં જ્યુરીથી ઇનસાફ કરવામાં આવે તેમાં તોહોમતવાળો માગે તો, જ્યુરીને આપેલા આદેશનાં મંથાળાની એક નકલ તેને વગર ઢીલે અને મફત આપવી.

(૨) જ્યારે તોહોમતવાળાની ઉપર સેશન જડજ મોતની શિક્ષાનો હુકમ કરે ત્યારે તે જડજ તેને એ પ્રમાણે કેહેવું કે અપીલ કરવાની તમારી અરજ હોય તો આટલી મુદતમાં તમારે અપીલ કરવી જોઇએ.

૩૭૨. અસલ ફેંસલો કામના કાગળોની સાથે દફતરમાં દાખલ કરવો; અને તે અસલ ફેંસલો કોર્ટની ભાષાથી જુદી ભાષામાં લખ્યો હોય, અને તોહોમતવાળો કહે ત્યારે, કોર્ટની ભાષામાં તેનો તરજુમો કરીને સદરહુ દફતરમાં દાખલ કરવો જોઇએ.

૩૬૩ સેશન કોર્ટ ધનસાફ કરેલા મુકદમાઓમાં, તે કોર્ટ પોતાના ઠરાવની તથા (જો હોયતો) શિક્ષાના હુકમની એક નકલ જે જલ્લા માજિસ્ટ્રેટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં ધનસાફ કર્યા હોય તે જલ્લા માજિસ્ટ્રેટની ઉપર મોકલવી.

આખર ૨૭ મો.

શિક્ષાનો હુકમ મંજૂર થવા માટે મોકલવા બાબત.

૩૬૪. જ્યારે સેશન કોર્ટ મોતની શિક્ષાનો હુકમ કરે ત્યારે ચલાવેલા કામના કાગળપત્ર હાઇકોર્ટમાં મોકલવા જોઇએ, અને તે શિક્ષાનો હુકમ હાઇકોર્ટ મંજૂર કર્યા વગર અમલમાં લાવવો નહિ.

૩૬૫. (૧) જ્યારે તે ચલાવેલા કામના કાગળપત્ર હાઇકોર્ટમાં મોકલવામાં આવે, ત્યારે, જો હાઇકોર્ટ એમ ધારે કે જે શખસની ઉપર ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ થયો છે તે શખસ તકસીરવાર છે કે બિન તકસીરવાર છે એવિધેની ફલાણી બાબતસાફ વધારે ચોકસી કરવી જોઇએ અથવા વધારે પુરાવા ભેગાં જોઇએ તો તે ચોકસી જાતે કરવાને અથવા એવો પુરાવો જાતે ભેગાં અથવા તે ચોકસી કરવાનું અથવા તે પુરાવો ભેગાં સેશનકોર્ટને ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

(૨) જ્યુરોની અથવા આસેસરોની સમક્ષ સદરહુ ચોકસી કરવી નહિ અથવા સદરહુ પુરાવો ભેગો નહિ, અને હાઇકોર્ટ ખીજી રીતનો હુકમ ન કરે તો, જે શખસની ઉપર ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ થયો હોય તે શખસને તે ચોકસી કરતી વખતે અથવા તે પુરાવો ભેગી વખતે હાજર નહિ રાખશે તો ચાલશે.

(૩) જ્યારે હાઇકોર્ટ તે ચોકસી (હોય તો) કરી નહિ હોય તથા તે પુરાવો (હોય તો) લીધો ન હોય, ત્યારે તે ચોકસીનું પરિણામ તથા તે પુરાવો હાખલા સહિત તે કોર્ટને મોકલવો.

૩૬૬. જે મુકદમો ૩૭૪ મી કલમ પ્રમાણે મોકલ્યો હોય તે મુકદમાનો ધનસાફ આસેસરોની મદદથી અથવા જ્યુરીથી કરેલો હોય તે મુકદમામાં ફેક્ટ—

(અ) શિક્ષાનો હુકમ બાહલ કરવાને. અથવા ખીજી જે શિક્ષાનો હુકમ કરવાનો કાયદાથી અ. ધિકાર હોય તે શિક્ષાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે, અથવા

(બ) ગુન્હાની સાબિતીનો ઠરાવ રદ કરવાને, તથા જે ગુન્હો તોહમતવાળાની ઉપર સાબિત થયાનો ઠરાવ સેશન કોર્ટ કરી શકતો તેવો કોઇ ગુન્હો તેની ઉપર સાબિત થયાનો ઠરાવ કરવાને અથવા તેજ તોહમત બાબત અથવા સુધારેલા તોહમત બાબત નવેસરથી ધનસાફ કરવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે, અથવા

(ક) તોહમતવાળા શખસની ઉપર ગુન્હો નાસાબિત થયાનો ઠરાવ કરવાને મુખત્યાર છે;

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે અપીલ કરવા સાફ જે મુદત આપી હોય તે મુદત પુરી થાય ત્યાં સુધી અથવા અપીલ સદરહુ મુદતની અંદર કરી હોય તો તે અપીલનો નિઠાલ થાય ત્યાં સુધી આ કલમ પ્રમાણે મંજુરિયતનો કોઇ પણ હુકમ કરવો નહિ.

૩૬૭ એ પ્રમાણે મોકલેલા દરેક મુકદમામાં તે શિક્ષાના હુકમની મંજુરિયત, અથવા હાઇકોર્ટ જે નવી શિક્ષાનો હુકમ અથવા (ખીજો) હુકમ કરે તો સદરહુ કોર્ટમાં એ અથવા વધારે જડજો હોય. ત્યારે તેમાંના ઓછામાં ઓછા એ જડજોએ આપવી જોઇએ, અને હુકમ કેહેવો જાઇએ અને તેની ઉપર સહી કરવી જોઇએ.

૩૬૮. જ્યારે સદરહુ પ્રકારના કોઇપણ મુકદમાની સુનાવણી જડજોની બેંચ આગળ થાય અને સદરહુ જડજોના એ પક્ષ યથને તે બે બે પક્ષનાં સરખાં મત પડે, ત્યારે તેઓના મત સુદ્ધાં તે મુકદમોખીજા કોઇ જડજોની પાસે મુકવો, અને સદરહુ જડજો પોતાને યોગ્ય લાગે એવી સુનાવણી કર્યા પછી પોતાનો મત આપવો, અને સદરહુ મતને અનુસરીને ફેસલો અથવા હુકમ થવો જોઇએ,

૩૬૯. મોતની શિક્ષાનો હુકમ મંજૂર થવા સાફ સેશન કોર્ટ જે મુકદમાઓ હાઇકોર્ટમાં મોકલે તે મુકદમાઓમાં હાઇકોર્ટ મંજુરિયતનો અથવા ખીજો હુકમ કરે ત્યાર પછી હાઇકોર્ટના યોગ્ય અમલદારે તે હુકમની એક નકલ ઉપર હાઇકોર્ટની મોહોર કરીને અને પોતાના હાથની સહી કરીને તે

નકલ સેશન કોર્ટને વગર દીધે મોકલી દેવી.

૩૮૦ જ્યારે ૫૬૨ મી કલમમાં ઠરાવ્યા પ્રમાણે કાગળ પત્ર એકાદા પેહેલા વર્ગના માલખેટને અથવા પેટા તુકડી માલખેટને મોકલ્યા હોય ત્યારે એવા માલખેટ તે મુકદ્દમા પોતે અસલ સાબિત્યો હોત તો જે શિક્ષાનો હુકમ અથવા જે હુકમ પોતે કરી શકત તે શિક્ષાનો હુકમ અથવા ખીજો કાંઈ પણ હુકમ કરવાને તે માલખેટ મુખત્યાર છે અને ખીજ કાંઈ પણ આખતસર વધારે ચોકસી કરવાની અથવા વધારે પુરાવો લેવાની જરૂર છે એમ તેને લાગે તો તે, પોતાની જાતે સદરહુ ચોકસી કરવાને અથવા સદરહુ પુરાવો લેવાને મુખત્યાર છે, અથવા તે ચોકસી કરવાનું અથવા તે પુરાવો લેવાનું ફર-આવવાને મુખત્યાર છે.

બાબ ૨૮ મો.

અમલમાં લાવવા બાબત.

૩૮૧. સેશન કોર્ટે મોતની શિક્ષાનો હુકમ કર્યો હોય તે મંજુર થયા સાથે હકકોર્ટની પાસે મોકલ્યા હોય ત્યારે; તે ઉપરથી હકકોર્ટે જે મંજુરિયતનો અથવા ખીજો હુકમ કરે તે પોહોંચેથી સદરહુ સેશન કોર્ટે વારંટ કાઢાડીને અથવા ખીજા જે ઉપાયો જરૂરના હોય તે ઉપાયો કરીને સદરહુ હુકમ અમલમાં અણાવે.

૩૮૨. જે જાને મોતની શિક્ષાનો હુકમ કર્યો હોય તે ગર્ભવંતી છે એવું દેખાય, તો હાકકોર્ટે તે શિક્ષાના હુકમનો અમલ બંધ રાખવાનો હુકમ કરવો, અને તેને ચોગ્ય લાગે, તો તે શિક્ષાને બદલે જીવ-તાં સુધી સમુદ્રપારની શિક્ષાનો હુકમ કરવાને હકકોર્ટ મુખત્યાર છે.

૩૮૩. જે મુકદ્દમાઓ બાબત ૩૮૧ મી કલમમાં ઠરાવ્યું છે તે મુકદ્દમાઓ શિવાય ખીજા મુકદ્દમાઓમાં તોહોમતવાળાને સમુદ્રપારની અથવા કેદની શિક્ષાનો હુકમ કર્યો હોય ત્યારે તે શિક્ષાનો હુકમ કરનારી કોર્ટે જે તુરંગમાં તેને કેદ રાખ્યો હોય અથવા રાખવો હોય તે તુરંગમાં તાખડતોખ એક વારંટ મોકલવું અને તોહોમતવાળાને તુરંગમાં બગાફ કેદ રાખ્યો નહિ હોય તો, તે વારંટ સુધ્ધાં તેને એવી તુરંગમાં મોકલવો.

૩૮૪. કેદની શિક્ષાનો હુકમ અમલમાં લાવવા બાબતનું દરેક વારંટ, જે તુરંગમાં અથવા ખીજા જગામાં કેદીને કેદ રાખ્યો હોય અથવા કેદ રાખવો હોય તે તુરંગ અથવા ખીજા જગા જે અમલદારના હવાલામાં હોય તે અમલદારના નામનું કરવું.

૩૮૫. જ્યારે કેદીને કાંઈ તુરંગમાં કેદ રાખવો હોય, ત્યારે તે વારંટ જેઠરની પાસે રાખવું.

૩૮૬. કાંઈ ગુન્હેગારની ઉપર દંડની શિક્ષાનો હુકમ કરવામાં આવે, ત્યારે તે દંડ ન આપવામાં આવે તો તે ગુન્હેગારને કેદ કરવો એમ તે શિક્ષાના હુકમમાં ફરમાવ્યું હોય તો પણ તે શિક્ષાનો હુકમ કરનારી કોર્ટની નજરમાં આવે તો તે સદરહુ ગુન્હેગારની કાંઈપણ જંગમ મિલકત જસ કરીને તથા તે વેચીને તે દંડની રકમ વસુલ કરવાનું વારંટ કાઢાડવાને મુખત્યાર છે.

૩૮૭. સદરહુ વારંટ એવી કોર્ટની હુકમતની રથનિક હદમાં અમલમાં લાવી શકાશે, અને સદરહુ કેદની બહાર જે જલ્લામાલખેટની અથવા ચીફ પ્રેસિડેન્સી માલખેટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં સદરહુ પ્રકારની કાંઈપણ મિલકત જડે તે જલ્લા માલખેટ અથવા ચીફપ્રેસિડેન્સી માલખેટ તે વારંટની પા-છળ શેરો કરશે એટલે તે વારંટ ઉપરથી તે મિલકત જસ કરીને વેચી શકાશે.

૩૮૮. (૧) કાંઈ ગુન્હેગારની ઉપર માત્ર દંડની જ શિક્ષાનો અને તે દંડ ન આપે તો કેદની શિક્ષાનો હુકમ કરવામાં આવ્યો હોય, અને ૩૮૬ મી કલમ પ્રમાણે કોર્ટ વારંટ કાઢાડે, ત્યારે તે કોર્ટને એવો અધિકાર છે કે તે કોર્ટ કેદની શિક્ષાનો હુકમ બખવવાનું મોકુફ રાખે અને સદરહુ વારંટના માટે મુકરર કરેલે દિવસે સદરહુ કોર્ટની આગળ હાજર થવાની યતનનું એક ખત, તે કોર્ટને દુરસ્ત લાગે તે પ્રમાણે જમીન સાથે કે વખર જમીને, તે ગુન્હેગાર પોતાની જાદી સાથે કરી આપે એટલે તેને છુટો કરે, અને સદરહુ સિટનસાથે દિવસ નિમવો તે જે વખતે તે ખત કરી આપવામાં આવે

તે વખતથી પદર દિવસ કરતાં વધારે લાંબી મુદતનો નીમવો નહીં જોઈએ; અને તે દાંડ વસુલ ન થાય તો તે કેદની શિક્ષાનો હુકમ તાજડોળ અમલમાં લાવવો એનું ફરમાવવાનો અધિકાર તે કોરટને છે.

(૨) જે કોઈ પણ બાબતમાં પૈસા આપવાનો હુકમ કર્યો હોય અને તે પૈસા વસુલ ન થાય તો કેદ કરવાનો અધિકાર હોય અને તે પૈસા તાજડોળ આપવામાં ન આવે તે બાબતમાં જે શખસને પૈસા, આપવાનો હુકમ કર્યો હોય તે શખસને પેટા કલમ (૧) માં ફરવ્યા પ્રમાણેનું ખત કરી આપવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે, એને તે પ્રમાણે તે ન કરે તો, જાણે તે પૈસા વસુલ ન થયા હોય તેમ એકદમ કેદની શિક્ષા કરવાને મુખત્યાર છે.

૩૮૯ જે જડજે અથવા માશરૂટે શિક્ષાનો હુકમ કર્યો હોય તે જડજને અથવા માશરૂટેને અથવા તેના હુદા ઉપર જે સ્થાપન થાય તેને તે શિક્ષાનો હુકમ અમલમાં લાવવા બાબતનું દરેક વારંટ કહાડવાને અખત્યાર છે.

૩૯૦. જ્યારે તોહોમતવાળાની ઉપર ફક્ત ફટકા મારવાની શિક્ષાનો હુકમ કરવામાં આવે ત્યારે કોરટ ફરમાવે તેવી જગ્યાએ તથા વખતે શિક્ષાનો હુકમ અમલમાં લાવવો.

૩૯૧. (૧) જે મુકદ્દમામાં અપીલ ચાલી શકતી હોય તે મુકદ્દમામાં તોહોમતવાળાની ઉપર કેદ શિવાય વળી ફટકા મારવાની શિક્ષાનો હુકમ કર્યો હોય, ત્યારે તે શિક્ષાનો હુકમની તારીખથી પદર દિવસ સુધી, અથવા તે મુદતમાં અપીલ કરી હોય તો તે શિક્ષાનો હુકમ અપીલ કોરટ મંજૂર કરે ત્યાં સુધી તે ફટકા મારવા નહીં; પણ પદર દિવસ થયા પછી જેમ અને તેમ જલદીથી અથવા અપીલ કરી હોય તો શિક્ષાનો હુકમ મંજૂર કર્યાનો અપીલ કોરટનો હુકમ આવી પોહોંચ્યા પછી જેમ અને તેમ જલદીથી તે ફટકા મારવા.

(૨) જડજ અથવા માશરૂટે તે ફટકા પોતાના દેખતાં મરવાનો હુકમ ન કરે, તો જે અમલદારના હવાલામાં તુરંત હોય તે અમલદારના દેખતાં ફટકા મારવા.

(૩) જ્યારે એકાદ તોહોમતવાળાને કેદની શિક્ષા કરી હોય અને તે કેદની મુદત ૩ મહિનાથી ઓછી હોય, ત્યારે તેને કેદ ઉપરાંત ફટકા મારવાની શિક્ષા કરવી નહીં.

૪૯૨. (૧) સોળ વરસની ઉમરનો અથવા તે કરતાં વતી ઉમરનો સખસ હોય ત્યારે જેનો વ્યાપ્ત અડધા ધંચ કરના ઓછો ન હોય એવી કીચી નેતરવડે સ્થાનિક સરકાર ફરમાવે તે રીતે અને શરીરના તે ભાગ ઉપર ફટકા મારવા; અને સોળ વર્ષ કરતાં ઓછી ઉમરનો સખસ હોય ત્યારે સ્થાનિક સરકાર ફરમાવે તેવી રીતે અને શરીરના તેવા ભાગ ઉપર તથા તેવા સાધનવડે ફટકા મારવા.

(૨) કોઈપણ પ્રસંગે સદરહુ શિક્ષા ૩૦ ફટકા કરતાં વતી હોવી નહીં જોઈએ.

૪૯૩. ફટકા મારવાની શિક્ષાનો કોઈ પણ હુકમ કડકે કડકે અમલમાં લાવવો નહીં, અને હેડાગ લખેલા શખસમાંના કોઈપણ શખસને ફટકા મારવાની શિક્ષા કરી શકાશે નહીં (એટલે);—

(અ) ઓઝોને;

(બ) જે મરદોની ઉપર મોતની અથવા સમુદ્ધારની અથવા સાસનિક હાસતવની અથવા પાંચ વર્ષ કરતાં વતી મુદતની કેદની શિક્ષાનો હુકમ કર્યો હોય તે મરદોને.

(ક) જે મરદો પીસતાલીસ વર્ષ કરતાં વતી ઉમરના છે એનું કોરટને લાગનું હોય તે મરદોને;

૪૯૪. (૧) ફટકા મારવાની શિક્ષા અમલ લાયક ગુન્હેગારની પ્રકૃતિ છે એવો દાખલો વૈવકીય અમલદાર હાજર હોય તો તેણે આખા વગર અથવા વૈવકીય અમલદાર હાજર નહીં હોય તો જે મા-શરૂટે અથવા અમલદાર હાજર હોય તેની નજરમાં એ પ્રમાણે આખા વગર, સદરહુ શિક્ષા કરવી નહીં.

(૨) ફટકા મારવાની શિક્ષાનો હુકમ અમલમાં આવે ત્યારે બાકી રહેલી શિક્ષા અમલ લાયક ગુન્હેગારની પ્રકૃતિ નથી એવો દાખલો વૈવક અમલદાર આપે, અથવા માશરૂટે અથવા અમલદાર હાજર હોય તેની નજરમાં એ પ્રમાણે આવે, તો ફટકા મારવાનું છેક મોકુફ રાખવું.

૪૯૫. (૧) ૪૯૪ માં કલમ પ્રમાણે ફટકા મારવાની શિક્ષાનો હુકમ સર્વત્ર અથવા અંશતઃ અમલમાં આવ્યો નહિ હોય એવે કોઈ પણ પ્રસંગે, જે કોરટે તે શિક્ષાનો હુકમ કર્યો હોય તે કોરટ તે

હુકમ ફરત કરે ત્યાંસુધી ગુન્હેગારને કેદમાં રાખવો; અને સદરહુ કોરટની નજરમાં આવે તો તે સદરહુ શિક્ષાનો હુકમ માફ કરવાને મુખત્યાર છે, અથવા ફટકા મારવાને બદલે અથવા ફટકા મારવાની જેટલી શિક્ષાનો હુકમ અમલમાં આવે નહિ હોય, તેટલી શિક્ષાને બદલે ત્રાર મહિના સુધીની હરકાઇ મુદતની કેદની શિક્ષાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે. અને આ ફટકા મારવાને બદલે કરેલી શિક્ષા તેજ ગુન્હા આપત ગુન્હેગાર ઉપર કાંઇ ખીજ શિક્ષા કરી હશે તે શિક્ષા ઉપરાંત થઇ શકશે.

(૨) કાયદા પ્રમાણે જેટલી મુદતની કેદની શિક્ષાને તોડોમતવાળો પાત્ર હોય તેટલી મુદતમાં અથવા કોરટને જેટલી મુદતની કેદની શિક્ષા કરવાનો અધિકાર હોય તેટલી મુદત કરતાં વધી મુદતની કેદની શિક્ષા કરવાનો અધિકાર તે કોરટને આ કલમમાંહેના કોઇ પણ મજબૂતી છે એમ સમજવું નહિ.

ઉદા. (૧) જ્યારે કોઇ ફરારી થયેલા ગુન્હેગારની ઉપર આ કાયદા પ્રમાણે શિક્ષાનો હુકમ કરવામાં આવે, ત્યારે જે સદરહુ શિક્ષા મોતની, દંડની અથવા ફટકા મારવાની હોય, તો આ કાયદામાં પાછળ કહેલા ઠરાવોને અનુસરીને તે તાખડોતખ અમલમાં આવશે, અને, જે સદરહુ શિક્ષા કેદની, શાસનિકદાસત્વની અથવા સમુદ્રપારની હોયતો તે હેટળ લખેલી કાનુનો પ્રમાણે અમલમાં આવશે, એટલે;—

(૨) જે નવી શિક્ષા સદરહુ ગુન્હેગાર ફરારી થયે ત્યારે જે શિક્ષા તે ભોગવતો હતો તે કરતાં વધારે સખત પ્રકારની હોય, તો તે નવી શિક્ષાનો હુકમ તાખડોતખ અમલમાં આવશે.

(૩) જ્યારે નવી શિક્ષા તે ગુન્હેગાર ફરારી થયે ત્યારે જે શિક્ષા તે ભોગવતો હતો તે કરતાં વધારે સખત પ્રકારની ન હોય ત્યારે તે ગુન્હેગાર ફરારી થયે તે વખતે તેની આગલી શિક્ષાની જેટલી મુદત બાકી રહેલી હોય તેટલી ખીજ મુદતસુધી તેણે, કેદ શાસનિકદાસત્વ અથવા સમુદ્રપાર, જેમ હોય તેમ ભોગવ્યા પછી તે નવી શિક્ષાનો હુકમ અમલમાં આવશે.

ખુલાસો—આ કલમનાં કારણ સાર—

(અ) સમુદ્રપારની અથવા શાસનિકદાસત્વની શિક્ષા કેદની શિક્ષા કરતાં વધારે સખત છે એમ સમજવું

(બ) એકાંત કેદ સાથે કેદની શિક્ષા, એકાંત કેદ વગર તેજ પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરતાં વધારે સખત છે એમ સમજવું; અને

(ક) સખત મજુરી સાથે કેદની શિક્ષા, એકાંત કેદ સાથે કે એકાંત કેદ વગર આસાન કેદની શિક્ષા કરતાં વધારે સખત છે એમ સમજવું.

ઉદા. કોર્ટ અખસ કેદની, શાસનિકદાસત્વની અથવા સમુદ્રપારની શિક્ષા ભોગવતો હોય, તેવામાં તેની ઉપર કેદની, શાસનિકદાસત્વની અથવા સમુદ્રપારની શિક્ષાનો હુકમ કરવામાં આવે ત્યારે તેની ઉપર આગળ થયેલા શિક્ષાના હુકમમાં ફરમાવેલી કેદની, શાસનિકદાસત્વની અથવા સમુદ્રપારની શિક્ષાની મુદત પુરી થયેથી સદરહુ કેદની શાસનિકદાસત્વની અથવા સમુદ્રપારની શિક્ષા શરૂ થશે;

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, જે તે અખસ કેદની શિક્ષા ભોગવતો હોય, અને તેના ઉપર એ પ્રમાણે પછવાડેથી ગુન્હેા સાબિત થવાનો ઠરાવ કરીને કરેલી શિક્ષા સમુદ્રપારની હોય, તો તે કોરટની નજરમાં આવે તો, આ ખીજ શિક્ષાના હુકમનો અમલ તુરત શરૂ થાય એવું ફરમાવવાને અથવા તે અખસને આગળ કરેલી કેદની શિક્ષાની મુદત પુરી થયેથી તે શરૂ થાય એવું ફરમાવવાને કોરટ મુખત્યાર છે.

ઉદા. (૧) ૩૯૬ મી અથવા ૩૯૭ મી કલમમાંહેના ઠરાવ ઉપરથી એમ સમજવું નહિ કે કોઇપણ અખસ તેના આગલા કે પાછલા સાબિત થયેલા ગુન્હાને માટે જે શિક્ષાને લાયક થયો હોય તે શિક્ષાના કોઇપણ ભાગમાંથી તે અખસ બચી જશે.

(૨) જ્યારે કેદની મુખ્ય શિક્ષાના ઠરાવ ઉપરાંત અથવા કેદની શિક્ષા કરવા લાયક ગુન્હા બદલની સમુદ્રપારની અથવા શાસનિકદાસત્વની શિક્ષાના ઠરાવ ઉપરાંત દંડ ન આપે તો કેદ કરવાની શિક્ષાનો ઠરાવ કયો હોય, અને સદરહુ શિક્ષા ભોગવનારા અખસને તે શિક્ષા પુરી થયા પછી કેદની, સમુદ્રપારની અથવા શાસનિકદાસત્વની મુખ્ય શિક્ષા અથવા શિક્ષાઓ ભોગવે ત્યાં સુધી દંડ નહિ આપે તો કેદ કરવાનો ઠરાવ અમલમાં આવ્યો નહિ.

ઉદા. (૧) જ્યારે પંદર વરસ કરતાં ઓછી ઉંમરના કોઇપણ અખસની ઉપર કોઇપણ ગુન્હા માટે

કોષપણ ફોજદારી કોર્ટ કેદની શિક્ષાનો હુકમ કરે, ત્યારે, તેને ફોજદારી દુરંમમાં કેદ કરવાને બદલે ફેરફાર લખેલા પ્રકારની કોષપણ સન્માર્જ પ્રવર્તક શાળામાં કેદ રાખવો એવો હુકમ કરવાને તે કોર્ટ મુખ્યત્વાર છે. એટલે કેદ રાખવાની લાયક જગા દાખલ જે સન્માર્જ પ્રવર્તકશાળા સ્થાનિક સરકારે કાઢાડી હોય, અને જેમાં ઘટિત ફેળવણી આપવાના તથા કોષ ઉપયોગી ધર્મો શિખવવાના સાધન હોય, તેવી સન્માર્જપ્રવર્તકશાળામાં, અથવા સન્માર્જપ્રવર્તક શાળામાં કેદ કરેલા અપસોને ફેળવણી આપવા તથા શિખવવા સંબંધી સ્થાનિક સરકાર દ્વારા એવા નિયમ પ્રમાણે ચાલવાને રાજ હોય એવા કોર્ટ અપસને જે સન્માર્જપ્રવર્તક શાળા રાખેલી હોય તેમાં કેદ કરવો એવો હુકમ કરવાને તે કોર્ટ મુખ્યત્વાર છે.

(૨) આ કલમ મુજબ કેદ કરેલા સધળા અપસોને ઉપર મુજબ ઠરાવેલા નિયમ લાગુ પડશે,

(૩) આ કલમ જે કોષ જગામાં, સન ૧૮૮૭ નો સન્માર્જપ્રવર્તકશાળા બાબતનો આકટ લાગુ હોય તે જગામાં લાગુ પડશે નહિ

૪૦૦. જ્યારે કોષ શિક્ષાનો હુકમ પુરેપુરો બજા રહે ત્યારે તે બળવનાર અમલદારે, તે શિક્ષાનો હુકમ શી રીતે બજાવ્યો છે તે વિશે પોતાની સહી સાથેનો તે વારંટની પાછળ સૈરા કરીને તે વારંટ જે કોર્ટમાંથી નિકળ્યું હોય તે કોર્ટમાં પાછું મોકલી દેવું.

બા.મ ૨૬ મો.

શિક્ષા મોકુફ રાખવા, માફ કરવા તથા બદલવા બાબત.

૪૦૧. (૧) જ્યારે કોષપણ અપસની ઉપર કોષ ગુન્હા બાબત શિક્ષાનો હુકમ કર્યો હોય, ત્યારે કોષ પણ વખતે, બિન સરતે અથવા જે અપસની ઉપર શિક્ષાનો હુકમ કર્યો હોય તે અપસ કણલ કરે એવી કોષ સરત કરીને તેની ઉપર જે શિક્ષાનો હુકમ કર્યો હોય તે અમલમાં લાવવાનું મોકુફ રાખવાનો અથવા જે શિક્ષાનો હુકમ તેની ઉપર કરેલો હોય તે સધળી શિક્ષા અથવા તેમાંનો કોષપણ ભાગ માફ કરવાનો ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલ અથવા સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે.

(૨) જ્યારે કોષ શિક્ષા મોકુફ રાખવા અથવા માફ કરવા સાથે ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલને અથવા સ્થાનિક સરકારને અરજ કરવામાં આવે, ત્યારે જે કોર્ટની આગળ અથવા જે કોર્ટે ગુન્હાની સાબિતીનો દરાવ કર્યો હોય અથવા મંજુર કર્યો હોય તે કોર્ટના પ્રમુખ જજને, પ્રસંગ પ્રમાણે, ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલ અથવા સ્થાનિક સરકારને, તે અરજ કણલ કરવી જોઈએ કે નાકણલ કરવી જોઈએ તે વિશે તે જજને મત તથા તે મતના કારણ જણાવવાનું દરમાવવાનો અધિકાર છે.

(૩) જે કોષપણ સરતે કોષ શિક્ષા મોકુફ રાખી હોય અથવા માફ કરી હોય તે સરત પાળવામાં નથી આવી એમ પ્રસંગ પ્રમાણે ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલને, અથવા સ્થાનિક સરકારને લાગે તો આ પ્રમાણે મોકુફ રાખવાનો અથવા માફ કરવાનો હુકમ, ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલ અથવા સ્થાનિક સરકાર રદ કરવાને મુખ્યત્વાર છે, અને તે પછી જે અપસ બાબત તે શિક્ષા મોકુફ રાખી હોય અથવા માફ કરી હોય તે અપસ છુટો હોય તો તેને કોષ પણ પોલીસ અમલદારને વગર વારંટ પકડવાનો અને બાકી રહેલા ભાગની શિક્ષા ભોગવવા માટે તેને પાછો કેદમાં મોકલવાનો અધિકાર છે.

(૪) કોષ શિક્ષા જે સરતે આ કલમ પ્રમાણે મોકુફ કરી હોય અથવા માફ કરી હોય તે સરત જે અપસ બાબત તે શિક્ષા મોકુફ રાખી હોય અથવા માફ કરી હોય તેણે પુરી કરવી એવી હોવી જોઈએ અથવા તેની ધ્રુજા ઉપર અધાર ન રાખે તેવી હોવી જોઈએ.

(૫) આથી આપવાના, શિક્ષા મોકુફ રાખવાના, મુલતવી રાખવાના અથવા માફ કરવાના અધિકાર આ બાબતના અધિકારને આ કલમ માંહેના કોષ પણ મજબૂતથી બાધ આવે છે. એમ સમજવું નહિ.

(૬) શિક્ષા તલકુળ રાખવાના સંબંધમાં અને જે સરતોએ અરજીઓ રજુ કરવાની તથા તેની અવગણના કરવાની તે સરતોના સંબંધમાં, સાધારણ કાનુનો અથવા વિશેષ હુકમ કરીને હુકમ દરમાવવાનો ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલને અથવા સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે.

૪૦૨. જે અપસની ઉપર શિક્ષાનો હુકમ કર્યો હોય તે અપસની સંમતિવગર ગવર્નર જનરલ

ઇનકોર્પોરેશન અથવા રથાનિક સરકાર હેઠળ કહેલી શિક્ષાઓમાંની કોઇ પણ શિક્ષાને બદલે તે શિક્ષાની આગળ લખેલી બીજી કોઇ પણ શિક્ષાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે:—

મોત, સમુદ્ધાર, શાસનકદાસત્વ જેટલી મુદતના શિક્ષાનો હુકમ તે શખસની ઉપર થયો હોય તેટલી મુદત સુધીની સખત મજૂરીના કેદ, તેટલીજ મુદત સુધીની આસન કેદ દંડ.

ખાખ ૩૦ મો.

અગાઉ ગુન્હો નાસાખિત થયાનો અથવા સાખિત થયાનો

ઠરાવ થયો હોય તે ખાખત.

૪૮૩. (૧) યોગ્ય હકુમતવાળી કોઇ કોરટે કાંઇ ગુન્હા ખાખત કોઇ શખસનો એક વખત ઇન-સાફ કર્યો હોય, અને તે ગુન્હો તેની ઉપર સાખિત થયાનો અથવા નાસાખિત થયાનો ઠરાવ કર્યો હોય, ત્યારે, જ્યાંસુધી તે ગુન્હો સાખિત થયાનો અથવા નાસાખિત થયાનો ઠરાવ અમલમાં રહે ત્યાં સુધી, તે શખસ તેજ ગુન્હા ખાખત ફરીથી ઇનસાફને પાત્ર થશે નહિ, અથવા તેની ઉપર મુકેલાં તોહોમતથી કાંઇ જુદું તોહોમત જે ખીજ ગુન્હા ખાખત તેની ઉપર ૨૩૬ મી કલમ મુજબ મુકી શકાય તે ગુન્હા ખાખત અથવા ખીજે જે ગુન્હો ૨૩૭ મી કલમ મુજબ તેની ઉપર સાખીત થઇ શકત તે ગુન્હા ખાખત તેને તેજ હકીકત ઉપરથી તે શખસ ફરીથી ઇનસાફને પાત્ર થશે નહિ.

(૨) જે શખસની ઉપર કાંઇ ગુન્હો નાસાખિત થયાનો અથવા સાખિત થયાનો ઠરાવ થયો હોય તે શખસનો અગાઉ ઇનસાફ થયો તે વખતે જે કોઇ પણ જુદા ગુન્હા ખાખત તેની ઉપર ૨૩૬ મી કલમની (૧) લી પેટા કલમ મુજબ જુદું તોહોમત મુકી શકાત તેવા ગુન્હા ખાખત પછી ઇનસાફ કરવાનો અખત્યાર છે.

(૩) કાંઇ શખસની ઉપર કાંઇ પણ ગુન્હો સાખિત થયાનો ઠરાવ થયો હોય અને જે કૃત્યથી તે ગુન્હો ખનલો હોય તે કૃત્ય તથા તે ઉપરથી થયેલું પરિણામ એ એજ મળીને એવો એક ગુન્હો થયો હોય કે તે ગુન્હો સદરહુ શખસની ઉપર સાખિત થયેલા ગુન્હાથી જુદો હોય, ત્યારે આ છેલ્લા કહેલા ગુન્હા ખાખત તે શખસનો પછી ઇનસાફ કરવાનો અખત્યાર હેઠળ લખેલે પ્રસંગે છે, એટલે, તે શખસની ઉપર ગુન્હો સાખિત થયાનો ઠરાવ કર્યો તે વખતે સદરહુ પરિણામ થયેલાં નહતાં અથવા તે થયાં છે એવી કોરટને ખબર નહતી એમ હોય તો.

(૪) કાંઇ પણ કૃત્યથી ખનેલો કાંઇ ગુન્હો નાસાખિત થયાનો અથવા સાખિત થયાનો ઠરાવ જે શખસનો ઉપર થયો હોય તે શખસે તેજ કૃત્યથી ખનેલો ખીજે જે કોઇ પણ ગુન્હો કર્યો હોય તેગુન્હા ખાખત આગળ તેની ઉપર, સદરહુ ઠરાવ થયા હોય તોપણ તોહોમત મુકીને તેનો ઇનસાફ કરવાનો અખત્યાર હેઠળ લખેલે પ્રસંગે છે, એટલે જે કોરટથી તેનો પ્રથમ ઇનસાફ થયો તે કોરટને તેની ઉપર જે ગુન્હાનું તોહોમત પછી મુકયું તે ગુન્હાનો ઇનસાફ કરવાનો અધિકાર ન હતો એમ હશે તો.

(૫) આ કલમ માંહેના કોઈ પણ મજકુર ઉપરથી સન ૧૮૮૭ ના સામાન્ય કલમો ખાખતના આકટની ૨૬ મી કલમના અથવા આ કાયદાના ૧૮૮ મી કલમના ઠરાવોને બાધ આવે છે એમ સસજનું નહિ.

ખુલાસો:—કોઈ પણ ફરિયાદ કાઢાડી નાંખવી, ૨૪૯ મી કલમ મુજબ કામ ચલાવવાનું બંધ કરવું, તોહોમતવાળાને ઊંડી મુકેલો, અથવા ૨૭૩ મી કલમ પ્રમાણે તોહોમતનામાં ઉપર નોંધ કરવી, એ આ કલમનાં કારણ સાફ ગુન્હો નાસાખિત થયાનો ઠરાવ બરાબર નથી.

દર્શાવો:—(અ) એ ચાકર ઘડને ચોરી કરી તે વિશેના તોહોમત ખાખત તેનો ઇનસાફ થયો અને તેના ઉપર ગુન્હો ના સાખિત થયાનો ઠરાવ કર્યો. જ્યાંસુધી તે ઠરાવ અમલમાં હોય ત્યાં લગી તેની ઉપર ચાકર ઘડને ચોરી કર્યાનું અથવા તેની તેજ હકીકત ઉપરથી એકલી ચોરી કર્યાનું અથવા સાપરાશ વિશ્વાસઘાત કર્યાનું તોહોમત પછી મુકાશે નહિ.

(બ) ખુનના તોહોમત ખાખત અને ઇનસાફ થયો અને તેના ઉપર ગુન્હો નાસાખિત થયાનો ઠરાવ કર્યો. અપહરણ કરવાનું તોહોમત તેની ઉપર નહિ હવું; પણ ખુન કર્યું તે વખતે એ જે અપહરણ કર્યું એજ હકીકત ઉપરથી જજાય છે; અપહરણ કરવાનું તોહોમત તેની ઉપર પછી મુકીને તેનો ઇનસાફ કરવાનો અખત્યાર છે.

(ક) મહાઅથવા કરવા બાબત બેના ઇનસાફ થયો અને તેના ઉપર ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ કર્યો. જે શખસને અથવા કરી તે શખસ પછી મરણ પામ્યો. શિક્ષણીય મનુષ્ય વધના ગુન્હો બાબત જ નો ફરીથી ઇનસાફ કરવાનો અખત્યાર છે.

(ક) જનું શિક્ષણીય મનુષ્યવધ કર્યાનું તોહોમત જ ની ઉપર સેશન કોર્ટની આગળ મુકવામાં આવ્યું અને તેની ઉપર તે ગુન્હો સાબિત થયો. પછી તેજ હકીકત ઉપરથી જ ના ખુબ બાબત બેના ઇનસાફ કરી ચકારો નહિ.

(ક) જનું શિક્ષણીય મનુષ્યવધ કરવાનું તોહોમત પેહેલા વર્ગના માહજેટે બની ઉપર મુકીને તે ગુન્હો તેની ઉપર સાબિત થયાનો ઠરાવ કર્યો. તે કલમને આ કલમનો ત્રીજો પારેઆફ લાગુ ન હોય, તો જનું શિક્ષણીય મહાઅથવા બાબત તેજ હકીકત ઉપરથી બેના પછી ઇનસાફ કરી ચકારો નહિ.

(ક) જના સરીર ઉપરથી મિલકત ચોરવાનું તોહોમત બીજા વર્ગના માહજેટે બની ઉપર મુકીને ગુન્હો તેની ઉપર સાબિત થયાનો ઠરાવ કર્યો. પછી તેજ હકીકત ઉપરથી અપહરણ કરવાનું તોહોમત જ ની ઉપર મુકીને તેનો ઇનસાફ કરવાનો અખત્યાર છે.

(ખ) જનું અપહરણ કર્યાનું તોહોમત પેહેલા વર્ગના માહજેટે જ, જ તથા ક ની ઉપર મુકીને તે ગુન્હો તેઓની ઉપર સાબિત થયાનો ઠરાવ કર્યો. પછી તેજ હકીકત ઉપરથી ઠાકમટી કર્યાનું તોહોમત જ, જ તથા ક ની ઉપર મુકીને તેઓનો ઇનસાફ કરવાનો અખત્યાર છે.

અપીલ બાબત, લખી મોકલવા બાબત તથા તપાસ બાબત.

બપ ૩૧ મો.

અપીલો બાબત.

૪૦૪ આ કાયદાથી અથવા વિષમતાકાળે ચલુ હોય એવા બીજા કોષ્ટકથી કાયદાથી ઠરાવ્યું હોય તે શિવાય ફોજદારી કોર્ટના કોષ્ટકથી ફેસલા અથવા હુકમ ઉપર અપીલ ચાલશે નહિ.

૪૦૫ મિલકત અથવા તેના વેચાણનું ઉત્તમ પાણું આપવા બાબતની જે કોષ્ટક શખસની ૮૯ મી કલમ મુજબ કરેલી અરજ કોષ્ટક કોર્ટે નાકમુલ કરી હશે તે શખસને તે કોર્ટે કરેલા શિક્ષાના હુકમો ઉપર જે કોર્ટમાં સામાન્યતઃ અપીલ ચાલતી હશે તે કોર્ટને અપીલ કરવાનો અધિકાર છે.

૪૦૬. જજી માહજેટે અથવા પ્રેસિડેન્સી માહજેટે શિવાય બીજા કોષ્ટક માહજેટે ૧૧૮ મી કલમ પ્રમાણે સારી રીતે ચાલવા બાબત તારણ આપવાનું જે શખસને ફરમાવ્યું હોય તે શખસ જજી માહજેટેને અપીલ કરવાને મુખત્યાર છે.

૪૦૭ (૧) બીજા અથવા ત્રીજા વર્ગના કોષ્ટકથી માહજેટે ઇનસાફ કરીને જે શખસની ઉપર ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ કર્યો હોય તે શખસ, અથવા બીજા વર્ગના કોષ્ટક પેટાતુકડી માહજેટે ૩૪૯ મી કલમ પ્રમાણે જે શખસની ઉપર શિક્ષાનો હુકમ કર્યો હોય તે શખસ, જજી માહજેટેને અપીલ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) આ કલમ પ્રમાણેની કોષ્ટકથી અપીલ, અથવા કોષ્ટક પછી વર્ગના એવી અપીલો, સાંભળવાનો અધિકાર રથાનિક સરકારે જજી માહજેટેના તાબામાંહેના પેહેલા વર્ગના જે કોષ્ટકથી માહજેટેને આપ્યો હોય તે માહજેટે તે અપીલો સાંભળવી એવું ફરમાવવાનો જજી માહજેટેને અધિકાર છે, અને એ પ્રમાણે ફરમાવેથી તેવી અપીલ અથવા તેવા વર્ગની અપીલો તે તાબામાંહેના માહજેટેને કરવી, અથવા, તે જજી માહજેટેને કરવામાં આવી ચુકી હોય તો તે સદરજુ પ્રકારના તાબામાંહેના માહજેટે પાસે મોકલવી. એ પ્રમાણે કરેલી અથવા મોકલેલી કોષ્ટકથી અપીલ અથવા કોષ્ટકથી વર્ગની અપીલો સદરજુ માહજેટેની પાસેથી લઈ લેવાનો જજી માહજેટેને અધિકાર છે.

૪૦૮. આસિસ્ટન્ટ સેશન જડને, જજી માહજેટે અથવા પેહેલા વર્ગના બીજા કોષ્ટક માહજેટે ઇનસાફ કરીને જે શખસની ઉપર ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ કર્યો હોય તે શખસ, અથવા પેહેલા વર્ગના કોષ્ટક માહજેટે ૩૪૯ મી કલમ પ્રમાણે જે શખસની ઉપર શિક્ષાનો હુકમ કર્યો હોય તે શખસ, સેશન કોર્ટને અપીલ કરવાને મુખત્યાર છે; પણ હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે ઠરાવ્યું છે:-

(અ) કોષ્ટક યુરોપિયન ક્રિટિશ રૈયત ઉપર એ પ્રમાણે ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ થયો હોય તે રૈયત પોતાની નજરમાં આવે તે મુજબ હાઈકોર્ટને અથવા સેશનકોર્ટને અપીલ કરવાને મુખત્યાર છે;

(બ) જ્યારે કોષ્ટક પછી મુકદમામાં કોષ્ટક આસિસ્ટન્ટ સેશન જડને અથવા ૩૦ મી કલમની રૈય

ખાસ અધિકાર આપ્યો હોય એવો કોઇ માલસેટ આર વર્ષથી વધારે મુદતસુધીની કોઇપણ કેદની શિક્ષા અથવા કોઇ પણ સમુદાયની શિક્ષાનો હુકમ કરે ત્યારે અપીલ હાઇકોર્ટમાં ચાલશે;

(ક) જ્યારે કોઇપણ સખસ ઉપર કોઇ માલસેટ હિંદુસ્તાનના ફાઇનલરી કાયદાની કલમ ૧૨૪ અ ની રૂયે કોઇ ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ કર્યો હોય, ત્યારે અપીલ હાઇકોર્ટમાં ચાલશે;

૪૦૯. સેશન કોર્ટને અથવા સેશન જડજને કરેલી અપીલ સેશન જડજને અથવા આડિસનલ સેશન જડજને સાંભળવી.

૪૧૦. કોઇ શેશનજડજને અથવા આડિસનલ સેશનજડજને ધનસાફ કરીને જે સખસની ઉપર ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ કર્યો હોય તે સખસ હાઇકોર્ટને અપીલ કરવાને મુખત્યાર છે.

૪૧૧. કોઇ પ્રેસિડેન્સી માલસેટ ધનસાફ કરીને કોઇપણ સખસની ઉપર ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ કર્યો હોય, ત્યારે જે તે માલસેટ તે સખસની ઉપર છ મહિના કરતાં વત્તી મુદતની કેદની શિક્ષાનો હુકમ અથવા બસે રૂપિયા કરતાં વત્તી દંડની શિક્ષાનો હુકમ કર્યો હોય, તે તે સખસ હાઇ કોર્ટને અપીલ કરવાને મુખત્યાર છે.

૪૧૨. આ કાયદામાં પાછળ ગમે તે કહ્યું હોય તે છતાં, જ્યારે તે હોમતવાળા સખસે પોતે તક-સીરવાર છે એવો જવાબ આપ્યો હોય અને સેશન કોર્ટે અથવા કોઇપણ પ્રેસિડેન્સી માલસેટે અથવા પહેલા વગરના માલસેટે સદદહુ જવાબ ઉપરથી તેની ઉપર ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ કર્યો હોય, ત્યારે શિક્ષા ધણી છે અથવા કાયદાસર નથી એવા સખસ શિવાય બીજા કોઇપણ સખસથી અપીલ ચાલશે નહીં.

૪૧૩. આ કાયદામાં પાછળ ગમે તે કહ્યું હોય તે છતાં, જે મુકદમાઓમાં સેશન કોર્ટ અથવા જલ્લા માલસેટે અથવા પહેલા વરગતો બીજો કોઇ માલસેટ વધારેમાં વધારે ફક્ત એક મહિનાસુધી કેદની, અથવા વધારેમાં વધારે ફક્ત પચાસ રૂપિયા સુધી દંડની અથવા ફક્ત ફટકા મારવાની શિક્ષાનો હુકમ કરે, તે મુકદમાઓમાં જે સખસની ઉપર ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ થયો હોય તે સખસની અપીલ ચાલશે નહિ.

ખુલાસો.—જ્યારે પહેલાં કેદની શિક્ષાનો હુકમ કર્યો ન હોય, અને દંડ ન આપવામાં આવે તો કેદની શિક્ષાનો હુકમ સદદહુ કોર્ટે અથવા માલસેટે કર્યો હોય, ત્યારે તે શિક્ષાના હુકમ ઉપર કોઈ પણ અપીલ ચાલશે નહિ.

૪૧૪. આ કાયદામાં પાછળ ગમે તે કહ્યું હોય તે છતાં, જે મુકદમાનો ધનસાફ સક્ષિપ્ત રીતે કર્યો હોય તે મુકદમામાં ૨૬૦ મી કલમ પ્રમાણે કામ કરવાનો માલસેટને અધિકાર આપ્યો હોય તે માલસેટ વધારેમાં વધારે ફક્ત ત્રણ મહિનાસુધી કેદની, અથવા વધારેમાં વધારે ફક્ત બસે રૂપિયાસુધી દંડની અથવા ફક્ત ફટકા મારવાની શિક્ષાનો હુકમ કરે તે મુકદમામાં જે સખસની ઉપર ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ થયો હોય તે સખસની અપીલ ચાલશે નહિ.

૪૧૫. ૪૧૩ મી અથવા ૪૧૪ મી કલમમાં કહેલા કોઇ પણ શિક્ષાના હુકમથી તે કલમોમાં ક-હેલી કોઇ પણ બે અથવા વધારે શિક્ષા એકઠી કરી હોય તે શિક્ષાના હુકમ ઉપર અપીલ કરવાનો અધિકાર છે, પણ જે શિક્ષાના હુકમ ઉપર બીજી રીતે અપીલ થઈ શકતી નહિ હોય તે શિક્ષાના હુકમ ઉપર, જે સખસની ઉપર ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ થયો હોય તે સખસને મુસેફ રાખવા માટે તારણ આપવાનું ફરમાવ્યું હોય તેટલાજ સખસથી, અપીલ કરવાનો અધિકાર નથી.

ખુલાસો.—દંડ ન આપવામાં આવે તો કેદની શિક્ષા આ કલમના અર્થ પ્રમાણે બે અથવા વધારે શિક્ષા એકઠી કરવામાં આવી છે એવા પ્રકારની શિક્ષા છે એમ સમજવું નહિ.

૪૧૬. ૩૩ મા આયત્રમાણે યુરોપિયન બ્રિટિશ રૈયતઉપર કરેલા શિક્ષાના હુકમ ઉપર જે અપીલો કરવામાં આવે તે અપીલોને ૪૧૩ મી તથા ૪૧૪ મી કલમો માંહેના કોઇપણ મજબુર ભાગ નથી.

૪૧૭. હાઇ કોર્ટ શિવાય બીજા કોઇપણ કોર્ટે ગુન્હો નાસાબિત થયાનો હુકમ અચલ કામમાં અથવા અપીલમાં કર્યો હોય તે હુકમ ઉપર હાઇકોર્ટમાં અપીલ કરવાનું પબ્લિક પ્રોસિક્યુટરને ફરમાવવાનો સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે.

૪૧૮. હકીકતની કોઇ વાત બાબત તેમજ કાયદાની કોઇ વાત બાબત અપીલ કરવાનો અધિકાર છે, પણ જ્યાં તે ધનસાફ જરૂરીએ કર્યો હોય ત્યાં તે ફક્ત કાયદાની જ કોઇ વાત બાબત અપીલ ચાલશે.

પુલકાસી—કોલ શિક્ષાનો હુકમ સખત છે એવું કહેવામાં આવ્યું હોય તે વાત આ કલમનાં કારણ સાથે કાયદાની વાત છે એમ સમજવું.

૪૧૬. દરેક અપીલ લખેલી અરજીના રૂપમાં કરવી અને તે અરજી અપેલેન્ટે અથવા તેના પ્લીડરે આપવી, અને (જે કોર્ટને તે અરજી આપવામાં આવે તે કોર્ટ બીજી રીતે નહિ ફરમાવે તો) જે ફેસલા ઉપર અથવા હુકમ ઉપર અપીલ કરી હોય તે ફેસલાની અથવા હુકમની એક નકલ, અને જે મુકદમાઓનો ધનસાફ જન્યુરીએ કર્યો હોય તે મુકદમાઓમાં ૩૬૭ મી કલમ પ્રમાણે દફતરમાં દાખલ કરેલાં આદેશનાં મથાળાંની એક નકલ સદરહુ પ્રકારની દરેક અરજી સાથે આપવી.

૪૨૦. જે અપેલેન્ટ તુરંબમાં હોય, તો જે અમલદારના હવાલામાં તે તુરંબ હોય તે અમલદારને તે પોતાની અપીલની અરજી તથા તેની સાથે જોડેલી નકલો આપવાને મુખત્યાર છે, અને પછી તે અમલદારે સદરહુ અરજી તથા નકલો યોગ્ય અપીલ કોર્ટની પાસે મોકલવી.

૪૨૧ (૧) ૪૧૯ મી અથવા ૪૨૦ મી કલમ પ્રમાણે અરજી તથા નકલ આવી એટલે અપીલ કોર્ટે તે વાંચી જોવી, અને તે કામમાં હાથ ધાલવાનો કાંઈ પુરતો સમય નથી એમ તેનાં નજરમાં આવે, તો તે અપીલ સંક્ષીપ્ત રીતે ઠાડી નાંખવાને તે કોર્ટ મુખત્યાર છે;

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે ૪૧૯ મી કલમ પ્રમાણે અપીલ કરવામાં આવે ત્યારે તેના ટેકામાં તકરાર કહી સંભળાવવાની વાજબી તક અપેલેન્ટને અથવા તેના પ્લીડરને આપ્યા વગર તે અપીલ કાઢાડી નાંખવી નહિ.

(૨) આ કલમપ્રમાણે કોલ અપીલ કાઢાડી નાંખતાં પેઢેલાં, સદરહુ કોર્ટ તે મુકદમાનું દફતર મંજાવવાને મુખત્યાર છે. પણ તેમ કરવાને તે બંધાયેલી છે એમ સમજવું નહિ.

૪૨૨. જે અપીલ કોર્ટ તે અપીલ સક્ષિપ્ત રીતે કાઢાડી ન નાંખે, તો તે અપીલ સાંભળવાના વખતની તથા જગાની નોટીસ અપેલેન્ટને અથવા તેના પ્લીડરને તથા જે અમલદારને સ્થાનિક સરકાર આ બાબત નિમે તેને તે કોર્ટે અપાવવી, અને અપીલના સમયોની એક નકલ સદરહુ અમલદાર માંજે તો તેને તે કોર્ટે આપવી.

અને ૪૧૭ મી કલમ પ્રમાણે કરેલી અપીલોની બાબતમાં તેવીજ એક નોટીસ તોહોમતવાળાને અપીલ કોર્ટે અપાવવી.

૪૨૩. (૧) પછી તે મુકદમાનું દફતર અપીલ કોર્ટમાં આવી મુકયું ન હોય તો તે કોર્ટે તે મંજાવવું. તે દફતર વાંચી જોયા પછી અને અપેલેન્ટ અથવા તેના પ્લીડર હાજર થાય તો તેની તકરાર તથા પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર હાજર થાય તો તેની તકરાર અને ૪૧૭ મી કલમ મુજબ કરેલી અપીલની બાબતમાં તોહોમતવાળો હાજર થાય તો તેની તકરાર સાંભળ્યા પછી, જે તે કોર્ટની નજરમાં એમ આવે કે તે કામમાં હાથ ધાલવાનો કાંઈ પુરતો સમય નથી તો, તે સદરહુ અપીલ કાઢાડી નાંખવાને મુખત્યાર છે, અથવા

(અ) ગુન્હો નાસામિત થયાના હુકમ ઉપર અપીલ કરી હોય તેમાં પ્રસંગ પ્રમાણે સદરહુ હુકમ રદ કરીને વધારે ચોક્કસી કરવાનું ફરમાવવા, અથવા તોહોમતવાળાનો ફરીથી ધનસાફ કરવાનું, અથવા તેને ધનસાફ સાફ કમિટ કરવાનું, ફરમાવવાને, અથવા તેને તકસીરવાર ઠેરવીને તેની ઉપર કાયદા પ્રમાણે શિક્ષાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે;

(બ) ગુન્હો સામિત થયાના ઠરાવ ઉપર અપીલ કરી હોય તેમાં (૧) ઠરાવ તથા શિક્ષાનો હુકમ રદ કરીને તોહોમતવાળાની ઉપર ગુન્હો નાસામિત થયાને ઠરાવ કરવાને અથવા તેને છોડી મુકવાને, અથવા પોતાના તાબામાંહેની યોગ્ય હુકમતવાળી ફલાણી કોર્ટે તેનો ફરીથી ધનસાફ કરવો એમ ફરમાવવાને અથવા તેના ધનસાફ સાફ કમિટ કરવો એમ ફરમાવવાને મુખત્યાર છે, અથવા (૨) શિક્ષાનો હુકમ કાયમ રાખીને ઠરાવમાં ફેરફાર કરવાને, અથવા ઠરાવમાં ફેરફાર કરીને અથવા ફેરફાર કર્યાવગર શિક્ષા ઓછી કરવાને મુખત્યાર છે, અથવા (૩) એ પ્રમાણે શિક્ષા ઓછી કરીને અથવા ઓછી કર્યાવગર તથા ઠરાવમાં ફેરફાર કરીને અથવા ફેરફાર કર્યાવગર, શિક્ષાના પ્રકારમાં ફેરફાર કરવાને મુખત્યાર છે, પણ, કલમ ૧૦૬ ની યેટા કલમ (૩) ના ઠરાવને પાત્ર રહીને, તે શિક્ષા વધે એમ કરવું નહિ જોયે;

(ક) બીજા કોષ્ટ પછી હુકમ ઉપર અપીલ કરી હોય તેમાં સદરહુ હુકમમાં ફેરફાર કરવાને અથવા તે રદ કરવાને મુખત્યાર છે;

(ક) યોગ્ય અથવા વાજબી હોય એવો કંઈપણ સુધારો અથવા કોષ્ટ પછી અનુસારી અથવા અનુયોગિક હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) આ કલમમાંના કોષ્ટપણ મજકુરથી જમુરીના ઠરાવમાં ફેરફાર કરવાનો અથવા તે રદ કરવાનો અધિકાર તે કોરટને છે એમ સમજવું નહિ; પણ તે કોરટના મત પ્રમાણે જડને ખોટો આદેશ કર્યો તેથી અથવા તેણે કલ્પા પ્રમાણેનો કાયદો જમુરી ખોટો સમજી તેથી સદરહુ ઠરાવ જુલ બરેલો હોય તો અધીકાર છે.

૪૨૪. અસલ હકુમતની ફોજદારી કોરટના ફેસલા બાબત ૨૬ મા બાબમાંહેની કાનુનો બની શકે તેટલે સુધી, હાઇકોર્ટ શિવાય બીજી કોષ્ટપણ અપીલ કોરટના ફેસલાને લાયુ પડશે; પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, અપીલ કોરટ બીજી રીતનો હુકમ નહિ કરે, તો ફેસલો આપવામાં આવે તે સમિતિવા સાર તે હોમતવાળાને આજુવો નહિ અથવા તેને હાજર થવાનું ફરમાવવું નહિ.

૪૨૫. (૧) જ્યારે જ્યારે આ બાબ પ્રમાણે હાઇકોર્ટ અપીલમાં કોષ્ટ મુકદમાનો ફેસલો કરે ત્યારે ત્યારે જે ઠરાવ અથવા શિક્ષાના હુકમ અથવા (ખીજા) હુકમ ઉપર અપીલ કરી હોય તે ઠરાવ અથવા શિક્ષાનો હુકમ અથવા (ખીજો) હુકમ જે કોરટે ફકતરમાં નોંધ્યા હોય અથવા કર્યા હોય તે કોરટને સદરહુ હાઇકોર્ટે પોતાનો ફેસલો દાખલા સહિત લખી મોકલવો. જે તે ઠરાવ, શિક્ષાનો હુકમ અથવા (ખીજો) હુકમ જીલ્લા માજિસ્ટ્રેટ શિવાય બીજા કોષ્ટ માજિસ્ટ્રેટે ફકતરમાં નોંધ્યા હોય અથવા કર્યા હોય, તો તે દાખલો જીલ્લા માજિસ્ટ્રેટની મારફતે મોકલવો જોઇયે.

(૨) જે કોરટને હાઇકોર્ટ પોતાના ફેસલા બાબત અથવા હુકમ બાબત દાખલો લખી મોકલે તે કોરટે તે ઉપરથી હાઇકોર્ટના ફેસલાને અથવા હુકમને અનુસરતા હુકમ કરવા; અને જરૂર હોયતો, ફકતરમાં તે પ્રમાણે સુધારો કરવો.

૪૨૬. (૧) જે જખસની ઉપર ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ થયો હોય તે જખસે કરેલી અપીલ ચાલતી હોય ત્યાંસુધી, જે શિક્ષાના હુકમ ઉપર અથવા (ખીજા) હુકમ ઉપર અપીલ કરી હોય તે અમલમાં લાવવાનું મોકુફ રાખવાનો, અને જે તે જખસ કેદમાં હોય તો, તેને જમીન ઉપર અથવા તેના પોતાના ખતઉપર છોડવાનો હુકમ કરવાને અપીલ કોરટ મુખત્યાર છે; પણ તેમ કરવાનાં કારણો ફકતરમાં લખવાં જોઇયે.

(૨) આ કલમથી અપીલ કોરટને જે અધિકાર આપ્યો છે તે અધિકાર. જે જખસની ઉપર ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ થયો હોય તે જખસે હાઇકોર્ટના તાબામાંહેની કોરટમાં અપીલ કરી હોય તે બાબતમાં હાઇકોર્ટને પણ ચલાવવાનો અખત્યાર છે.

(૩) જ્યારે અપેલેન્ટની ઉપર આખરે કેદની, સાસનિકદાસત્વની અથા સમુદ્ધારની શિક્ષાનો હુકમ કરવામાં આવે, ત્યારે જેટલો વખત તે એ પ્રમાણે છુટો રહેલો હોય તેટલો વખત તેની ઉપર સદરહુ પ્રમાણે કરેલા શિક્ષાના હુકમની મુદત ગણવામાં આવતી કરવો.

૪૨૭. જ્યારે ૪૮ થી કલમ પ્રમાણે અપીલ કરવામાં આવે, ત્યારે હાઇકોર્ટને, વારંટ કાઢાડીને તેમાં તોહોમતવાળાને પકડીને પોતાની આગળ અથવા પોતાના તાબામાંહેની કોષ્ટ પછી કોરટની આગળ આજુવાનું ફરમાવવાનો અખત્યાર છે, અને જે કોરટની આગળ તેને આજુવો હોય તે કોરટને તે અપીલનો નિકાલ થતાં સુધી તેને કેદ કરવાનો અથવા તેના જમીન લેવાનો અધિકાર છે.

૪૨૮. (૧) આ બાબ પ્રમાણે કોષ્ટપણ અપીલની તજવીજ કરવામાં જે અપીલ કોરટને વધારે પુરા ની જરૂર લાગે તો તે કોરટે પોતાનાં કારણો ફકતરમાં લખી મુકાં જોઇયે. અને તે કોરટને સદરહુ પુરવો પોતાની જાતે લેવાનો, અથવા તે લેવાનું કોષ્ટ માજિસ્ટ્રેટને ફરમાવવાનો અથવા અપીલ કોરટ હાઇકોર્ટ હોય ત્યારે સેસન કોરટને અથવા કોષ્ટ માજિસ્ટ્રેટને ફરમાવવાનો અખત્યાર છે.

(૨) જ્યારે તે સેસન કોરટ અથવા તે માજિસ્ટ્રેટ વધારે પુરાવો લે, ત્યારે તેણે અપીલ કોરટને તે

પુરાવાનો હાખલો લખી મોકલવો, અને તે પછી સદરહુ કાર્ટે તે અપીલનો નિકાલ કરવા માંડવો.

(૩) અપીલકારટ ખીજીરીતે ફરમાવે નહિ તો, જ્યારે તે વધારે પુરાવો લેવાય ત્યારે તોહોમતવાળાએ અથવા તેના પ્લીડરે હાજર રહેવું; પણ સદરહુ પુરાવો જ્યુરોની અથવા આસેસરીની સમક્ષ લેવો નહિ.

(૪) આ કલમ પ્રમાણે પુરાવો લેવો તે, ચોક્કસીમાં લેવામાં આવે છે તે પ્રમાણે ૨૫ મા આખના ઠરાવોને અનુસરીને લેવો જોઇયે.

૪૨૯. જ્યારે અપીલ કારટના જડજોના બે પક્ષ થઇને બેક પક્ષનાં સરખાં મત પડે, ત્યારે તે મુકદ્દમો તેઓના અનુમત સુદ્ધાં તેજ કારટના બીજા કોઈ જડજની પાસે મોકલવો, અને તે જડજને યોગ્ય લાગે એવી સુનાવણી (જે હોય તો તે) કર્યા પછી તેણે પોતાનો મત આપવો, અને ફેંસલો અથવા હુકમ સદરહુ મતપ્રમાણે કરવો જોઇયે.

૪૩૦ અપીલ ઉપરથી જે ફેંસલા તથા હુકમ અપીલ કારટ કરે તે ફેંસલા તથા હુકમ આખરના છે એમ સમજવું, પણ ૪૧૭ મી કલમમાં તથા ૩૨ મા આખમાં જે આખતો વિશે ઠરાવ્યું છે તે આખતોમાં તેમ સમજવું નહિ.

૪૩૧. ૪૧૭ મી કલમ મુજબ કરેલી દરેક અપીલ, જ્યારે તોહોમતવાળો મરણ પામે ત્યારે આખરની બંધ પડશે; અને (દંડની શિક્ષા ઉપર કીધેલી અપીલ શિવાય) આ આખ પ્રમાણે કરેલી ખીજ દરેક અપીલ જ્યારે અપેલેન્ટ મરણ પામે ત્યારે આખરની બંધ પડશે.

આખ ૩૨ મો.

લખી મોકલવા આખત તથા તપાસણી આખત.

૪૩૨. કોઇ પ્રેસિડેન્સી માજિસ્ટ્રેટને યોગ્ય લાગે તો તે પોતાની આગળ ચાલતા કોઇપણ મુકદ્દમાની સુનાવણી વખતે કાયદાની જે તકરાર નિકળે તે તકરાર હાઇકારટના અલિપ્રાય માટે લખી મોકલવાને મુખત્યાર છે, અથવા એ પ્રમાણે લખી મોકલવા ઉપરથી હાઇકારટ જે ઠરાવ કરે તે ઠરાવને પાત્ર રાખીને સદરહુ પ્રકારના કોઇપણ મુકદ્દમામાં ફેંસલો આપવાને મુખત્યાર છે અને, સદરહુ ઠરાવ થતાં સુધી, તોહોમતવાળાને તુરંગમાં પુરવાને, અથવા જ્યારે તેને ફરમાવવામાં આવે ત્યારે ફેંસલા માટે હાજર થવાને તેના જામીન લઇને તેને છોડવાને મુખત્યાર છે.

૪૩૩. (૧) જ્યારે કોઈ તકરારના સંબંધમાં એ પ્રમાણે લખી મોકલ્યું હોય, ત્યારે તે ઉપર હાઇકારટે પોતાને યોગ્ય લાગે તેવો હુકમ કરવો, અને જે માજિસ્ટ્રેટે તે તકરારના સંબંધમાં લખી મોકલ્યું હોય તે માજિસ્ટ્રેટને સદરહુ હુકમની એક નકલ મોકલાવવી, અને તે માજિસ્ટ્રેટે સદરહુ હુકમને અનુસરીને તે મુકદ્દમાનો નિકાલ કરવો.

(૨) એ પ્રમાણે લખી મોકલવાનો ખરચ કોણે આપવો તે આખત હાઇકારટ હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

૪૩૪. (૧) એક કરતાં વધારા જડજોની અને અસલ ફોજદારી હકુમત ચલાવતી હોય એવી કોઇ હાઇકારટના કોઇ જડજની આગળ ચલાવે ધનસાક્ષી કોઇપણ શખસની ઉપર કોઈ ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ કર્યો હોય ત્યારે તે શખસનો ધનસાક્ષી થતી વખતે કાયદાની જે કંઈ તકરાર નિકળી હોય અને જેના નિકાલની અસર તે ધનસાક્ષી પરિણામ ઉપર થાય એમ હોય તે તકરાર પોતાને યોગ્ય લાગે તો, અનામત રાખીને સદરહુ કારટના બે અથવા વધારે જડજોની કારટના ઠરાવ માટે લખી મોકલવાને તે જડજ મુખત્યાર છે.

(૨) જે તે જડજ સદરહુ પ્રકારની કંઈપણ તકરાર અનામત રાખી મુકે, તો, તકરાર આખત ઠરાવ થતાંસુધી, જે શખસની ઉપર ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ થયો હોય તે શખસને તુરંગમાં પાછો મોકલવો, અથવા જે તેજ મુકદ્દમો અથવા તેનો જેટલો ભાગ જરૂરનો હોય તેટલો ભાગ તપાસવાનો તથા સદરહુ તકરારનો છેવટ નિકાલ કરવાનો અને તે ઉપરથી અસલ હકુમતવાળી કાર્ટે જે શીક્ષાનો હુકમ કર્યો હોય તે શીક્ષાના હુકમમાં ફેરફાર કરવાનો અને પોતાને યોગ્ય લાગે એવો ફેંસલો આપવાનો અથવા હુકમ કરવાનો અધિકાર તે હાઇકારટને છે એમ સમજવું.

૪૩૫. (૧) હાઇકોર્ટની અથવા કોર્ટપથ સેશન જડજની અથવા જીલ્લા માજિસ્ટ્રેટની અથવા જે પેટા તુકડી માજિસ્ટ્રેટને આ બાબત રથાનિક સરકારે અખત્યાર આપેલા હોય તેવી હકુમતની રથાનિક હદમાં આવેલી કોર્ટપથ નીચલી ફોજદારી કોર્ટ કરેલો અથવા દફતરમાં દાખલ કરેલો કોર્ટપથ ઠરાવ, હુકમ અથવા (ખીજે) હુકમ ખરો અથવા કાયદેસર અથવા વાસ્તવિક છે કે નહિ તે બાબત, અને સદરહુ નીચલી કોર્ટમાં ચલાવેલું કાંઈ કામ નિયમસર ચલાવેલું છે કે નહિ તે બાબત પોતાની ખાત્રી કરવા સાર તે હાઇકોર્ટ અથવા સેશનકોર્ટ અથવા જીલ્લા માજિસ્ટ્રેટ અથવા પેટા તુકડી માજિસ્ટ્રેટ સદરહુ નીચલી કોર્ટ આગળ ચાલેલા કોર્ટપથ કામનું દફતર મંત્રાવીને તપાસી જોવાને મુખત્યાર છે.

(૨) પેટા કલમ (૧) મુજબ ચાલનારા કોર્ટપથ પેટા તુકડી માજિસ્ટ્રેટની નજરમાં એમ આવે કે સદરહુ પ્રકારનો કોર્ટપથ ઠરાવ, શિક્ષાનો હુકમ અથવા (ખીજે) હુકમ કાયદેસર અથવા વાસ્તવિક નથી, અથવા સદરહુ પ્રકારનું કોર્ટપથ કામ નિયમસર ચલાવેલું નથી, તો તેણે દફતર ઉપર જે શેરો પોતાને યોગ્ય લાગે તે શેરો કરીને જીલ્લા માજિસ્ટ્રેટ ઉપર તે મોકલી દેવું.

(૩) ૧૪૩ મી તથા ૧૪૪ મી કલમ પ્રમાણે કરેલા હુકમો તથા ૧૨ મા બાબ તથા ૧૭૬ મી કલમ મુજબ ચલાવેલા કામ, આ કલમના અર્થ પ્રમાણે ચલાવેલા કામ નથી.

(૪) આ કલમ મુજબ એકાદી દરખાસ સેશન જડજ અથવા જીલ્લા માજિસ્ટ્રેટ પૈકી એકને કરી હોય, તો બીજાએ કોર્ટપથ દરખાસ લેવી નહિ.

૪૩૬ જ્યારે ૪૩૫ મી કલમ પ્રમાણે અથવા ખીજી કોર્ટ રીતે કોર્ટપથ મુકદમાનું દફતર તપાસી જોયા ઉપરથી સેશન જડજની અથવા જીલ્લા માજિસ્ટ્રેટની નજરમાં એમ આવે કે તે મુકદમો ફક્ત સેશન કોર્ટજી ઇનસાફ કરી શકે એવો છે, અને નીચલી કોર્ટે તોહોમતવાળા શખસને જેરવાજી રીતે છોડી મુકયો છે, ત્યારે સેશન જડજ અથવા જીલ્લા માજિસ્ટ્રેટ તેને પકડાવવાને અને ત્યાર પછી નવેસરથી ચોક્કસી કરવાનું ફરમાવવાને અદલે પોતાના મતપ્રમાણે જે બાબતમાં તેને જેરવાજી રીતે છોડી મુકયો હોય તે બાબત પછી ઇનસાફ થવા સાર તેને કમિટ કરવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે:—

(અ) તોહોમતવાળાને શા સાર કમિટ નહિ કરવો જોઈએ, તેનું કારણ સદરહુ જડજને અથવા માજિસ્ટ્રેટને ખતાવવાની તક તોહોમતવાળાને મળેલી જોઈએ.

(બ) પુરાવો જોતાં તોહોમતવાળાએ ખીજો કોર્ટ ગુન્હો કરેલો છે એમ સદરહુ જડજ અથવા માજિસ્ટ્રેટ ધારે, તો નીચલી કોર્ટને સદરહુ ગુન્હાની ચોક્કસી કરવાનું ફરમાવવાને તે જડજ અથવા માજિસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે.

૪૩૭. ૪૩૫ મી કલમ પ્રમાણે અથવા ખીજી કોર્ટ રીતે કોર્ટપથ દફતર તપાસી જોયા ઉપરથી હાઇકોર્ટ અથવા સેશન જડજ એવું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે કે, ૨૦૩ જી કલમ પ્રમાણે અથવા ૨૦૪ થી કલમની પેટા કલમ (૩) પ્રમાણે કાઢી નાંખેલી કોર્ટપથ દરિયાદ બાબત અથવા જે તોહોમતવાળાને છોડી મુકવામાં આવ્યો હોય તે તોહોમતવાળાની મુકદમાબાબત વધારે ચોક્કસી જીલ્લા માજિસ્ટ્રેટ પોતાની જાતે કરવી અથવા પોતાના તાબા મહિના કોર્ટપથ માજિસ્ટ્રેટ પાસે કરાવવી; અને તે ચોક્કસી જાતે કરવાને અથવા કોર્ટપથ તાબામહિના માજિસ્ટ્રેટને તેમ કરવાનું ફરમાવવાને જીલ્લા માજિસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે.

૪૩૮ (૧) સેશન જડજ અથવા જીલ્લા માજિસ્ટ્રેટ કોર્ટપથ ચત્રવેશાં કામનું દફતર ૪૩૫ મી કલમ પ્રમાણે અથવા ખીજી કોર્ટ રીતે તપાસી જોઈને પોતાને યોગ્ય લાગે તો તે તપાસના પરિણામનો રિપોર્ટ હાઇકોર્ટના હુકમ માટે કરવાને મુખત્યાર છે અને જ્યારે સદરહુ રિપોર્ટમાં કોઈ શિક્ષાનો હુકમ ફેરવવાની અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાની બલામણ કરવામાં આવે, ત્યારે સદરહુ શિક્ષાનો હુકમ અમલમાં લાવવાનું મોકુફ રાખવાનો, અને જે તોહોમતવાળો કેદમાં હોય તો તેને જામીન ઉપર તેના પોતાના ખત ઉપર છોડવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) જે કોર્ટ પથ મુકદમો સેશન જડજ તરફથી આડિશનલ સેશન જડજને મોકલવામાં આવે તે મુકદમાના સંબંધમાં આ બાબત રૂપે સેશન જડજના સપળા અધિકાર આડિશનલ સેશન જડજને છે એમ સમજવું અને તે સપળા અધિકાર ચલાવવાને આડિશનલ સેશન જડજ મુખત્યાર છે.

૪૩૯ (૧) જ્યારે કોઈ પણ આલેખાં કામનું ફરતર હાઈકોર્ટે પોતેજ મ માગ્યું હોય, અથવા હુકમ થવામાટે તે કામનો રિપોર્ટ આપ્યો હોય, અથવા બીજી રીતે તે કામ હાઈકોર્ટના બજાવમાં આવે, ત્યારે ૧૯૫ મી. ૪૨૩ મી. ૪૨૬ મી. ૪૨૭ મી. અને ૪૨૮ મી કલમથી અપીલ કોર્ટને અથવા ૩૩૮ મી કલમથી કોર્ટ કોર્ટને આપેલા અધિકારમંત્રી કોર્ટ પણ અધિકાર પોતાની નજરમાં આવે તો, ચલાવવાને અને શિક્ષા વધારવાને, હાઈકોર્ટ મુખત્યાર છે, અને જ્યારે તપાસની કોર્ટના જડગેના બે પક્ષ થઈને બેઠેલાં સરખાં મત પડે, ત્યારે ૪૨૯ મી કલમથી ઠરાવેલી રીતે તે કામનો નિકાલ કરવો જોઈએ.

(૨) તોહામતવાળાને પોતાના જવાબમાં જે કહેવું હોય તે જાતે અથવા પ્લીડરની મારફતે કહી સંજાવવાની તેને તક આપ્યા વગર તેને નુકસાન થાય એવો કોઈ પણ હુકમ આ કલમ પ્રમાણે કરવો નહિ,

(૩) જે શિક્ષાના હુકમની તબવીજ આ કલમ પ્રમાણે કરવામાં આવે તે શિક્ષાનો હુકમ ૨૪ મી કલમમાં ઠરાવ્યું છે તે સિવાય બીજી રીતે કામ કરનારા માજિસ્ટ્રેટ કયાં હોય ત્યારે જે ગુન્હો તે કોર્ટના મત પ્રમાણે તોહામતવાળાએ કયાં હોય તે ગુન્હો બાબત જેટલાં શિક્ષા કોષ્ટ પ્રેસિડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ અથવા પેટેલા વર્ગના માજિસ્ટ્રેટ કરી શકત તે કરતાં વધી શિક્ષા તે ગુન્હો બાબત તે કોર્ટે કરવી નહીં.

(૪) આ કલમ માંહેનો કોષ્ટ પણ મજકુર ૨૭૩ મી કલમ પ્રમાણે કરેલી નોંધને લાગુ છે એમ અથવા તે ઉપરથી ગુન્હો નાસાળિત થયાનો ઠરાવ બદલીને ગુન્હો સાળિત થયાનો ઠરાવ કરવાનો અધિકાર હાઈ કોર્ટને છે એમ સમજવું નહિ.

(૫) આ કાયદા અન્વયે અપીલ આલી શકતી હોય અને અપીલ આણી ન હોય તે પ્રસંગે જે પક્ષકાર અપીલ કરી શકતે તેના કહેવા ઉપરથી તપાસ માટેનું કોઈપણ કામ હામલ કરવું નહિ.

૪૪૦. જ્યારે કોષ્ટપણ કોર્ટ તપાસ કરવાનો પોતાનો અધિકાર ચલાવતી હોય ત્યારે તેની આગળ જાતે અથવા પ્લીડરની મારફતે પોતાની હકીકત કહી સંજાવવાનો હક્ક કોષ્ટપણ પક્ષકારને નથી.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે સદરહુ અધિકાર ચલાવતી વખતે કોષ્ટ પણ પક્ષકાર જાતે અથવા પ્લીડરની મારફતે જે કહે તે સંજાવવાનું કોર્ટને ફરસ્ત લાગે તો, તે સદરહુ કોર્ટ સંજાવવાને મુખત્યાર છે, અને આ કલમ ઉપરથી ૪૩૯ મી કલમની પેટા કલમ (૨) ને બાધ આવે છે એમ સમજવું નહિ.

૪૪૧. જ્યારે કોષ્ટપણ પ્રેસિડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ ચલાવેલાં કોષ્ટપણ કામનું ફરતર ૪૩૫ મી કલમ પ્રમાણે હાઈ કોર્ટે મંગાવ્યું હોય ત્યારે તે માજિસ્ટ્રેટ પોતાના ઠરાવનાં અથવા હુકમનાં કારણોનાં, તથા જે કંઈ હકીકત તકરારી વાત બાબત પોતાને સુદાની લાગે તે હકીકતનો મજકુર તે ફરતરના સાથે મોકલવાને મુખત્યાર છે; અને સદરહુ ઠરાવ અથવા હુકમ નામજુર કરતાં પેટેલાં અથવા રદ કરતાં પેટેલાં તે કોર્ટે સદરહુ મજકુર ખ્યાનમાં લેવો.

૪૪૨. જ્યારે આ બાબ પ્રમાણે હાઈકોર્ટે કોષ્ટ મુકદ્દમો તપાસ્યો હોય, ત્યારે તપાસેલો ઠરાવ શિક્ષાનો હુકમ અથવા (બીજો) હુકમ જે કોર્ટે ફરતરમાં હામલ કર્યો હોય તે કોર્ટને હાઈકોર્ટે પોતાનો ઠરાવ અથવા હુકમ, આમાં આગળ ૪૨૫ મી કલમમાં ઠરાવેલી રીતે સહી સીકા સહિત લખી જણાવવો અને પછી જે કોર્ટને અથવા માજિસ્ટ્રેટને તે ઠરાવ અથવા હુકમ એ પ્રમાણે લખી જણાવેલા હોય તે કોર્ટે અથવા માજિસ્ટ્રેટે એ પ્રમાણે લખી જણાવેલા ઠરાવને અનુસરતો હુકમ કરવો, અને જરૂર હોય તો તે મુજબ ફરતર સુધારવું.

વિશેષ કામ ચલાવવા બાબત.

બાબ ૩૩ મો.

યુરોપીયનો તથા અમેરિકનો ઉપર શ્રેયદારી કામ ચલાવવા બાબત.

૪૪૩. જે માજિસ્ટ્રેટ જ્ઞાતીસ જોડા થી પીસ ન હોય અને (જમ્લા માજિસ્ટ્રેટ અથવા પ્રેસિડેન્સી માજિસ્ટ્રેટની બાબતમાં સિવાય કરીને) પેટેલા વરગનો માજિસ્ટ્રેટ તથા યુરોપીયન બ્રિટિશ રહ્યત ન હોય.

તેવા કોષ પછી માલ્સ્ટ્રેટ કોષપણ્ય યુરોપીયન પ્રિટિશ રમ્યત ઉપર મુકેલા કોષપણ્ય તોહોમતની ચોકસી અથવા ઇનસાફ કરવો નહિ.

૪૪૪. સેશન જડજ શિવાય સેશન કોર્ટમાં અધ્યક્ષ રથાને ખેસનારો જે કોર્ષ જડજ પોતે યુરોપીયન પ્રિટિશ રમ્યત ન હોય તેણે યુરોપીયન પ્રિટિશ રમ્યત ઉપર હકુમત ચલાવવી નહિ; અને જો તે આસિસ્ટન્ટ સેશન જડજ હોય તો તેણે આસિસ્ટન્ટ સેશન જડજના હોદ્દા ઉપર ઓછામાં ઓછા ત્રણ વર્ષ સુધી રજા વગર અને આ બાબત રથાનિક સરકાર તરફથી પોતાને વિશેષ કરીને અધિકાર મળ્યા વગર સદરહુ હકુમત ચલાવવી નહિ.

૪૪૫. ૪૪૩ મી, અથવા ૪૪૪ મી કલમ મહિના કોષપણ્ય કરાવ ઉપરથી એમ સમજવું નહિ કે યુરોપીયન પ્રિટિશ રમ્યત શિવાય બીજા કોષપણ્ય શખસે કોર્ષ ગુન્હો કર્યો હોત, તો જે બાબતમાં તે ગુન્હો જે કોષપણ્ય માલ્સ્ટ્રેટ સાબળી શકત તે બાબતમાં તેવી કોષપણ્ય રમ્યત કરેલો તેવો ગુન્હો તે માલ્સ્ટ્રેટને સાબળવાની મના છે. પણ એવું કરાવ્યું છે કે, જે યુરોપીયન પ્રિટિશ રમ્યત ઉપર કોર્ષ ગુન્હાનું તોહોમત આવ્યું હોય તે રમ્યતને હાજર થવાની જરૂર પાડવા સારૂ જે તે માલ્સ્ટ્રેટ કોષપણ્ય પ્રોસેસ કાઢાડે, તો તે બાબતની ચોકસી અથવા ઇનસાફ કરવાની હકુમત જે માલ્સ્ટ્રેટને હોય તે માલ્સ્ટ્રેટની પાસે સદરહુ પ્રોસેસ પાછી મોકલાય એમ કરવું.

૪૪૬. ૨૨ મી અથવા ૩૪ મી કલમમાં ગમે તે કહ્યું હોય તે છતાં જજા માલ્સ્ટ્રેટ અથવા પ્રેસિડેન્સી માલ્સ્ટ્રેટ યુરોપીયન પ્રિટિશ રમ્યત ઉપર ત્રણ મહિના સુધીની મુદતની કેદની, અથવા એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની, અથવા એ બંને શિક્ષા શિવાય બીજા કોષપણ્ય શિક્ષાનો હુકમ કરવો નહિ, અને જજા માલ્સ્ટ્રેટ જ મહિના સુધીની મુદતની કેદની અથવા બેહજાર રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંને શિક્ષા શિવાય કોઈ કોષ શિક્ષાનો હુકમ કરવો નહિ.

૪૪૭. (૧) જ્યારે કોષ માલ્સ્ટ્રેટની આગળ યુરોપીયન પ્રિટિશ રમ્યત ઉપર કોષ ગુન્હાનું તોહોમત આવ્યું હોય, અને, સદરહુ માલ્સ્ટ્રેટના મત પ્રમાણે, તે ગુન્હા બાબત પોતે યોગ્ય શિક્ષા કરી શકતો નહિ હોય, અને તે ગુન્હો મોતની અથવા જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની શિક્ષાને લાયક ન હોય, ત્યારે, તોહોમતવાળાને કમિટ કરવો જોઈએ, એમ પોતે ધારે તો, તે માલ્સ્ટ્રેટ તેને સેશનકોર્ટમાં કમિટ કરવો, અથવા તે પ્રેસિડેન્સી માલ્સ્ટ્રેટ હોય તો, હાઇકોર્ટમાં કમિટ કરવો જોઈએ.

(૨) જે ગુન્હો કરેલો જણાતો હોય તે ગુન્હો મોતની અથવા જીવતાં સુધી સમુદ્ર પારની શિક્ષાને લાયક હોય, ત્યારે તોહોમતવાળાને હાઇકોર્ટમાં કમિટ કરવો જોઈએ.

૪૪૮. જ્યારે ૪૪ મી કલમ પ્રમાણે હાઇકોર્ટમાં કમિટ કરેલા કોષપણ્ય શખસ ઉપર કેટલાએક ગુન્હાનાં તોહોમત મુક્યાં હોય અને તેમાંનો એક ગુન્હો મોતની અથવા જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની શિક્ષાને લાયક હોય અને બીજા ગુન્હાં ઓછી શિક્ષાને લાયક હોય, અને જે ગુન્હો મોતની અથવા સમુદ્રપારની શિક્ષાને લાયક હોય તે ગુન્હા બાબત તે શખસનો ઇનસાફ કરવો નહિ જોઈએ, એમ હાઇકોર્ટની નજરમાં આવે, ત્યારે, તેમ હોય તોપણ, બીજા ગુન્હાઓ બાબત તે શખસનો ઇનસાફ કરવાને તે હાઇકોર્ટને અધિકાર છે.

૪૪૯. (૧) ૩૧ મી કલમમાં ગમે તે કહ્યું હોય તે છતાં કોષપણ્ય યુરોપીયન પ્રિટિશ રમ્યત ઉપર એક વરસ સુધીની મુદતની કેદની અથવા દંડની, અથવા એ બંનેની, શિક્ષા શિવાય બીજા કોષપણ્ય શિક્ષાનો હુકમ કરવો નહિ.

(૨) જે કમિટ થયા પછી અને ફેસલા ઉપર સહી કરતાં પેહેલાં કોષપણ્ય વખતે પ્રમુખ જડજને એમ લાગે કે ગુન્હો સાબિત થયેલો જણાય છે તે ગુન્હા બાબત સદરહુ પ્રકારની શિક્ષાના હુકમથી પુરતી શિક્ષા થઈ શકે એમ નથી, તો તેણે તેવી મતલબનો પોતાનો મત ફક્તરમાં દાખલ કરવો અને તે મુકદમો હાઇકોર્ટની પાસે મોકલી દેવો. સદરહુ જડજે ફરિયાદીને તથા સાહેબોને હાઇકોર્ટની આગળ હાજર થવા માટે પોતાની બાંધેલાં અથવા (એમ) બાંધેલાં કમિટ કરનારા માલ્સ્ટ્રેટને ફરમાવું.

૪૫૦. (૧) કોઈકારટની અથવા સેશન કોર્ટની આગળ યુરોપીયન ક્રિટિશ રહ્યાનો ઇનસાફ કરવામાં આવે ત્યારે, પ્રસંગ પ્રમાણે, પેહેલા જ્યુરરને બોલવામાં આવે અને ક્યૂલી રાખવામાં આવે તે પહેલાં, અથવા પેહેલા આશેસરને નીમવામાં આવે તે પેહેલાં એવી કોઈ રહ્યત મિત્ર જ્યુરીથી પોતાનો ઇનસાફ કરવાનું માગે તો જે જ્યુરીમાં ઓછામાંઓછા અડધા યુરોપીયન અથવા અમેરિકન હોય, અથવા યુરોપીયન અને અમેરિકન એ બન્ને હોય તે જ્યુરીથી તે ઇનસાફ થવો જોઈએ.

(૨) જ્યારે સેશન કોર્ટની આગળ એવો કોઈ ઇનસાફ સાધારણ રીતે આસેસરોની મદદથી થવાનો હોય, ત્યારે જે યુરોપીયન ક્રિટિશ રહ્યત તોહોમતદાર હોય તે, અથવા યુરોપીયન ક્રિટિશ રહ્યત હોય એવો કેટલાએક તોહોમતદારો હોય તો તે સધળાઓ એકત્રણે પેટા કલમ (૧) પ્રમાણે મિત્ર જ્યુરીથી પોતાનો ઇનસાફ થવો જોઈએ એવું માગવાને બદલે ઓછામાં ઓછા અડધા આસેસરો યુરોપીયન અથવા અમેરિકન હોવા જોઈએ, અથવા યુરોપીયન અને અમેરિકન એ બન્ને હોવા જોઈએ એવી માગણી કરવાને મુખત્યાર છે.

૪૫૧. (૧) યુરોપીયન ક્રિટિશ રહ્યાનો ઇનસાફ જલ્લા માજિસ્ટ્રેટની આગળ ચાલતો હોય ત્યારે એવી કોઈ રહ્યતને, સમનના મુકદમામાં ૨૪૪ મી કલમ પ્રમાણે તેના જવાબમાં તેનું કહેવું સાબિતવામાં આવે તેની અગાઉ, અથવા વારંટના મુકદમામાં ૨૫૬ મી કલમ પ્રમાણે જવાબ આપવાનું કામ તેણે શરૂ કર્યાની અગાઉ, ૪૫૦ મી કલમમાં કહેલી રીતે બનેલી જ્યુરીથી પોતાનો ઇનસાફ કરવો એવો દાવો કરવાનો અખત્યાર છે.

(૨) સમનના મુકદમામાં તોહોમતદારનું કહેવું સાબિતવાનું ૨૪૪ મી કલમ પ્રમાણે માજિસ્ટ્રેટ શરૂ કરે તે વખતે, અથવા વારંટના મુકદમામાં તોહોમતદારને પોતાનો જવાબ કરવાનું ૨૫૬ મી કલમ પ્રમાણે માજિસ્ટ્રેટ કહે તે વખતે પેટા કલમ (૧) પ્રમાણે દાવો કર્યો હોય તો ઉપર કહ્યા પ્રમાણે જ્યુરીથી ઇનસાફ થવા સાથે જરૂરનો હુકમ માજિસ્ટ્રેટે તાબડતોબ કરવો જોઈએ.

(૩) જે સદરજુ પ્રકારનો દાવો, ચાલતા કામમાં અગાઉ તે કોઈ વખતે કર્યો હોત તો લખી લીધેલા પુરાવા ઉપરથી જ્યારે જ્યારે માજિસ્ટ્રેટને લાગે કે જ્યુરી આગળ જવા જોગ મુકદમો છે ત્યારે ત્યારે તેવા પ્રકારનો હુકમ કરવો.

(૪) એવા દરેક મુકદમામાં ઉપર કહ્યા પ્રમાણેનો હુકમ કરવાની અગાઉ ૨૪૨ મી કલમમાં ગમે તે કહ્યું હોય તેવણું માજિસ્ટ્રેટે પદ્ધતિ પ્રમાણે તોહોમતવાનું તપ્પાર કરવું જોઈએ.

(૫) આ કલમ પ્રમાણે ચલવવાના દરેક ઇનસાફની વખતે ફરિયાદી, તોહોમતવાળા તથા સાહેદોને હાજર થવું પડે એમ કરવા સાથે ૨૧૧ મી ૨૧૬, ૨૧૭ મી, ૨૧૯ અને ૨૨૦ મી કલમના ઠરાવ બંને તેટલે સુધી લાગુ થશે.

(૬) સેશન કોર્ટની આગળ જ્યુરીથી કરવાના ઇનસાફમાં કામ ચલાવવા સંબંધી આ કાયદાના ઠરાવ, અને તેટલે સુધી આ કલમ પ્રમાણે ચલાવવાના દરેક ઇનસાફને, જાણે જલ્લા માજિસ્ટ્રેટ સેશન-જડજ હોય અને તોહોમતવાળાને ઇનસાફ થવા સાથે તેની કોર્ટમાં કમિટ કર્યો હોય તે પ્રમાણે લાગુ પડશે.

(૭) રાજીની કોર્ટો પેટા કલમ (૫) અથવા (૬)માં કહેલા કોઈ પણ ઠરાવ, તે પેટા કલમો ઉપરથી લગુ કર્યા હોય તેટલે સુધી, તે પોતાની રૂબરૂ ચાલતા કામમાં લાગુ થાય એટલા સાથે જરૂરના અથવા યોગ્ય હોય એવા ક્રિમિનલ ફેરફાર ઉપરથી તે ઠરાવોના અતલખને બાધ ન આવે તે ફેરફાર સહીત તેમનો અર્થ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૮) આ કલમમાં કોઈપણ ઠરાવ ઉપરથી, ૩૪૭ મી અથવા ૪૪૭ મી કલમ પ્રમાણે તોહોમતવાળાને ઇનસાફ થવા સાથે કમિટ કરવાના માજિસ્ટ્રેટના અધિકારને બાધ આવે છે એમ સમજવું નહિ.

(૯) તોહોમતદાર આ કલમ પ્રમાણે પોતાનો ઇનસાફ જ્યુરીથી થવો જોઈએ એવો દાવો કરે અને જલ્લા માજિસ્ટ્રેટના મત પ્રમાણે ૪૫૦ મી કલમમાં ફરમાવેલી રીતે બનેલી જ્યુરી પોતાની આગળ ઇનસાફ થવા સાથે કરવાનું અસકય છે એવું, અથવા ધણો વિલંબ, ખરચ અથવા અન્યક પડ્યા વગર એ પ્રમાણે તે ભરી કહેવાનું અસકય છે, તથા તેવો વિલંબ ખરચ અથવા અન્યક કરવી એ તે મુશ્કેલી

માની હકીકત જોતાં ગેરવાજખી થશે એવું માનવાને કારણ હશે તો, તે આ કલમ પ્રમાણે પોતાની સમક્ષ ઇનસાફ થવા બાબતનો હુકમ કરવાને, હાઇકોર્ટ આ બાબત પોને કરેલી તથા સ્થાનિક સરકારે મંજૂર કરેલી કાનુનોથી અથવા ખાસહુકમ કરીને વખતે વખતે ફરમાવે તેવા બીજા જજામાટે જોડ પાસે અથવા તેવા સેશનજજની પાસે તે મુકદ્દમે મોકલવાને મુખત્યાર છે.

(૧૦) આ કલમ પ્રમાણે સેશનજજની આગળ અથવા જજામાટે જોડની આગળ મુકદ્દમે મોકલવામાં આવે, ત્યારે તેણે તે મુકદ્દમાનો ઇનસાફ પોતે આ કલમ પ્રમાણે કામ કરનારા જજા માટે જોડ હોય તે પ્રમાણે તેવાજ અધિકાર, (કમિટ કરવાના અધિકાર સહિત) ચલાવીને અને તેવીજ રીતે કામ ચલાવીને ખતતી તાકીદ કરવો જોઈયે.

૪૫૨. કોઈ યુરોપીયન ક્ષિટિશ રદયત ઉપર યુરોપીયન ક્ષિટિશ રદયત ન હોય તેવા સખસની સાથે એકત્રીં તોહોમત આવે, અને સદરહુ યુરોપીયન ક્ષિટિશ રદયતને હાઇકોર્ટની અથવા સેશન કોર્ટની આગળ ઇનસાફ થવા સાર કમિટ કરવામાં આવે, ત્યારે સદરહુ રદયતનો તથા સખસનો ઇનસાફ એકઠો કરવાનો અધિકાર છે, અને સદરહુ યુરોપીયન ક્ષિટિશ રદયતનો જુદો ઇનસાફ કયાં હોત તો જે રીત પ્રમાણે કામ ચલાવવામાં આવત તેજ રીતે સદરહુ ઇનસાફની વખતે કામ ચલાવવું.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે જે સદરહુ યુરોપીયન ક્ષિટિશ રદયત ૪૫૦ મી કલમ પ્રમાણે મિત્ર જુરીથી અથવા મિત્ર આસેસરીથી પોતાનો ઇનસાફ કરવાનું માગે, અને જે સખસ યુરોપીયન રદયત ન હોય તે સખસ પોતાનો ઇનસાફ જુદો કરવાનું માગે, તો આ છેલ્લા સખસનો ઇનસાફ રક મા બાબતના ઠરાવો મુજબ જુદો કરવો જોઈએ.

૪૫૩. (૨) જ્યારે કોઇ પણ સખસ યુરોપીયન ક્ષિટિશ રદયત પમાણે તજવીજ થવી જોઈએ એવો દાવો કરે, ત્યારે જે માટે જોડની આગળ ચોકસી અથવા ઇનસાફનાં કારણ સાર તેને આજુવામાં આવે તે માટે જોડને તે સખસે સદરહુ દાવાના સખખો જાહેર કરવા; અને તે માટે જોડે સદરહુ મજકુરનો ખરાપણ બાબત ચોકસી કરવી અને તે મજકુર ખરા છે એવું સાબીત કરવા માટે તે મજકુર કહેનારા સખસને થોડા વખત આપવો અને પછી તે યુરોપીય ક્ષિટિશ રદયત છે કે નહિ તે બાબત નિશ્ચય કરવો અને તે પ્રમાણે તે સખસની તજવીજ કરવી. જે સદરહુ પ્રકારના કોઇ પણ સખસની ઉપર ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ સદરહુ માટે જોડે કરે, અને તે ઠરાવ ઉપર તે સખસ અપીલ કરે, તો તે માટે જોડને સદરહુ નિશ્ચય ખોટો છે એવું સાબિત કરવાનો બોળે તે સખસને માથે છે.

(૨) જ્યારે સદરહુ પ્રકારના કોઇપણ સખસને માટે જોડે સેશન કોર્ટની આગળ ઇનસાફ થવા સાર કમિટ કરે, અને તે સખસ યુરોપીયન ક્ષિટિશ રદયત પ્રમાણે પોતાની તજવીજ થવી જોઈએ એવો દાવો સદરહુ કોર્ટની આગળ કરે, ત્યારે કોઇપણ જાસ્તી ચોકસી કરવાનું સદરહુ કોર્ટને થોડા લાગે તો તે કયાં પછી, તે સખસ યુરોપીયન ક્ષિટિશ રદયત છે કે નહિ તે બાબત નિશ્ચય કરવો, અને તે મુજબ તે સખસની તજવીજ કરવી. જે સદરહુ કોર્ટ તે સખસની ઉપર ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ કરે, અને ઠરાવ ઉપર તે સખસ અપીલ કરે, તો તે કોર્ટનો સદરહુ નિશ્ચય ખોટો છે એવું સાબિત કરવાનો બોળે તે સખસને માથે છે.

(૩) જે કોર્ટ એવો નીશ્ચય કરે તે સખસ યુરોપીયન ક્ષિટિશ રદયત નથી, ત્યારે સદરહુ ઇનસાફમાં જે શિક્ષાનો હુકમ અથવા (બીજો) હુકમ કરવામાં આવે તે ઉપર અપીલ કરવાને સદરહુ નીશ્ચય એક સખસ થશે.

૪૫૪ (૧) જે માટે જોડની આગળ કોઇ યુરોપીયન ક્ષિટિશ રદયતનો ઇનસાફ કરવામાં આવે, અથવા જે માટે જોડ તે રદયતને કમિટ કરે તે માટે જોડે તેની તજવીજ યુરોપીયન ક્ષિટિશ રદયત પ્રમાણે કરવી જોઈએ એવો દાવો ન કરે, અથવા જે સદરહુ દાવો કમિટ કરનારા માટે જોડની આગળ કયાં જતાં માટે જોડે ના મંજૂર કયાં પછી જે કોર્ટમાં તેને કમિટ કરવામાં આવે તે કોર્ટની આગળ તે દાવો તે ફરીથી ન કરે, તો તેણે યુરોપીયન ક્ષિટિશ રદયત પ્રમાણે પોતાની તજવીજ થવાનો પોતાનો હક્ક જોડી દીધો છે એમ મણવું, અને તેજ મુકદ્દમે ચાલે તેમાં પછી કોઇપણ વખતે તે હક્ક તેણે જાહેર કરવો નહિ.

(૨) માલ્ટેસની આગળ જે શખસને આપ્યો હોય તે શખસ યુરોપીયન ક્રિસ્ટિયન રીત નથી એવું માનવાનું કારણ તે માલ્ટેસે તેને પુછવું નેહ્યું.

૪૫૫. જે શખસ યુરોપીયન ક્રિસ્ટિયન રીત ન હોય તે શખસની તબવીજ આ આખ મુજબ યુરોપીયન ક્રિસ્ટિયન રીત પ્રમાણે કરવામાં આવે, અને તે બાબત તે શખસ હરકત ન લે તો. તેની એ પ્રમાણે તબવીજ કર્યાના સમયથી, તેની ચોકસી અથવા તેને કમીટ કરવાનો હુકમ અથવા ઇનસાફ અથવા શિક્ષાનો હુકમ, નેમ હોય તેમ, ગેરવાજબી થશે નહિ.

૪૫૬. જ્યારે કોઈ પણ યુરોપીયન ક્રિસ્ટિયન રીત કોઈ પણ શખસે કાયદા વિરૂદ્ધ પેહેરામાં અટકાવી રાખી હોય, ત્યારે જે જગ્યાએ તે રીતવાતને અટકાવી રાખી હોય તે જગ્યાએ, સદરહુ યુરોપીયન ક્રિસ્ટિયન રીતને કરેલા કોઈ પણ ગુન્હા બાબત તેની ઉપર જે હાઈકોર્ટને હકુમત હોય તે હાઈકોર્ટને, અથવા સદરહુ પ્રકારનો કોર્ટપણુ ગુન્હા તેનીઉપર સાબિત થયાના ઠરાવ ઉપરથી જે હાઈકોર્ટમાં અપીલ કરવાનો તે રીતવાતને હક્ક હોય તે હાઈકોર્ટને, સદરહુ રીત અથવા તેની તરફથી કોર્ટપણુ શખસ એવી અરજ કરવાને મુખત્યાર છે કે તે રીતવાતને અટકાવી રાખનાર માણસ તેને હાઈકોર્ટની આગળ હાજર કરે અને તે કોર્ટ બીજે જે હુકમ કરે તે પ્રમાણે તે માણસ ચાલે એવો હુકમ કરો.

૪૫૭. સદરહુ હુકમ કરતાં પેહેલાં જે તે હાઈકોર્ટને યોગ્ય લાગે તો જે સખસો વિશે, સોમનનામું લખેને અથવા બીજી રીતે, ચોકસી કર્યા પછી સદરહુ અરજ કયુજ કરવાને અથવા તે હાઈકોર્ટ તે હુકમ પ્રથમ કરવાને મુખત્યાર છે, અને પછી જ્યારે તે હુકમ થયા બાબત અરજ કરનારા શખસને તેની આગળ આજુવામાં આવે, ત્યારે તેને કોર્ટપણુ ચોકસી કરવાની જરૂર લાગે તો તે કર્યા પછી તેને યોગ્ય લાગે એવા બીજે હુકમ તે કામમાં કરવાને મુખત્યાર છે.

૪૫૮. હાઈકોર્ટને પોતાની અપેલેટ ફોર્જદારી હકુમતની સ્થાનિક હદમાં મુકકામાં, અને ગવર્નર જનરલ ઇન કૉન્સીલ ફરમાવે તેવા બીજા મુકકામાં, સખે ઠેકાણે સદરહુ પ્રકારના હુકમ કરવાનો અખત્યાર છે.

૪૫૯. (૧) આજલા પાછલા સંજ્ઞ ઉપરથી બાક આવતો ન હોય તો, ગવર્નર જનરલ ઇન કૉન્સીલ જે જે કાયદાઓ અત્યાર સુધીમાં કર્યા હોય અથવા તે હવે પછી કરે અને જેમાં ગુન્હાઓ સંબંધી હકુમત માલ્ટેસેને અથવા શેશન કોર્ટને આપી હોય, તે સખળા કાયદાઓ યુરોપીયન ક્રિસ્ટિયન રીતવાતને લાગુ છે એમ સમજવું, પછી તે રીત વીશે તેમાં સ્પષ્ટ રીતે જણાવ્યું ન હોય તો પણ:—

(૨) આ કલમમાંહેના કોર્ટપણુ મજકુરથી એમ સમજવું નહિ કે, કોર્ટ પણ કોર્ટને યુરોપીયન ક્રિસ્ટિયન રીતવાતને શિક્ષા કરવાની હદ બાબત જે મર્યાદા આ બાબ ઉપરથી ઠરાવેલી હોય તે મર્યાદાનાહાર જવાનો તે કોર્ટને અધીકાર મળે છે અથવા જે માલ્ટેસ અથવા સેશન કોર્ટમાં પ્રમુખ સ્થાને બીરાજનાર જે જડજા એક ધી પીસ ન હોય તે માલ્ટેસેને અથવા તે જડજને હકુમત મળે છે.

૪૬૦. જે મુકદમાનો ઇનસાફ જ્યુરીથી અથવા આસેસરોની મદદથી થઈ શકે તેવા દરેક મુકદમામાં તોહોમતવાળો શખસ અથવા તોહોમતવાળાઓમાંનો એક શખસ (યુરોપીયન ક્રિસ્ટિયન રીત ન હોય એવો) યુરોપીયન અથવા અમેરિકન હોય ત્યારે જની શકેતો અને સદરહુ યુરોપીયન અથવા અમેરિકન હાલો કરે તો, ઓછામાં ઓછા અડધા જ્યુરો અથવા આસેસરો યુરોપીયન અથવા અમેરિકન હોવા નેહ્યું.

૪૬૧. જ્યારે જ્યારે સેશન કોર્ટની આગળ કોઈ યુરોપીયન અથવા અમેરિકન ઉપર, યુરોપીયન અથવા અમેરિકન ન હોય એવા શખસ સાથે એકઠું તોહમત મુકવામાં આવે, અને ૪૬૦ મી કલમ મુજબ કરેલો હાલો મંજૂર કરીને જેમાં ઓછામાં ઓછી અડધી સંખ્યા યુરોપીયનોની હોય એવી જ્યુરીથી અથવા એવા વર્ગના આસેસરોની મદદથી સદરહુ યુરોપીયનોની અથવા અમેરિકનોની ઇનસાફ કરવામાં આવે ત્યારે ત્યારે જે સદરહુ પાછળ કહેલો શખસ હાલો કરે તો, તેનો ઇનસાફ જુદો કરવો.

૪૬૨. (૧) જ્યારે સેશન કોર્ટની આગળ કોઈ મુકદમાનો ઇનસાફ થવાનો હોય અને તેમાં તોહમતવાળો શખસને અથવા તોહોમતવાળાઓમાંનો એક શખસને પોતાનો ઇનસાફ ૫૨૦ મી અથવા ૪૬૦ મી કલમના ઠરાવો પ્રમાણે રચાયેલી જ્યુરીથી થવાનો હક હોય ત્યારે અથવા ૪૫૧ મી કલમ પ્રમાણે

કામ ચલાવનારા જજા માજિસ્ટ્રેટની અથવા સેશન જજની કોર્ટમાં ઇનસાફ થવાનો હોય ત્યારે, સદરજુ ઇનસાફ કરવા માટે મુકદ્દમ કરેલા દીવસથી બેઠામાં બેઠા ત્રણ દીવસ પહેલાં તે કોર્ટ સદરજુ ઇનસાફ સાફ જેટલા બેઠાએ તેટલા યુરોપીયન તથા અમેરીકન જ્યુરોને, આ કાયદામાં પાછળ દરાવેલી રીતે, સમન કરાવવા.

(૨) વળી તપાસેલી દીપમાં બીજા જે શખસોનાં નામ લખ્યાં હોય તે શખસોમાંની તેટલીજ સંખ્યા તે કોર્ટે તેજ વખતે અને તેવીજ રીતે સમન કરાવવી; પણ જો તે સેશનમાં જ્યુરીએકરવાના ઇનસાફ સાફ સદરજુ પ્રકારના બીજા શખસોની સદરજુ સંખ્યા સમન થઇ ચુકી હોય તો તેમ કરવાની જરૂર નથી.

(૩) સમન પોહોચાડીને જેઓનાં નામ રિપોર્ટ કર્યાં હોય તે સવળા શખસોમાંથી જ્યુરી રચવા માટે ૨૭૬ મી કલમમાં દરાવેલી રીતે ચિઠ્ઠી કરીને જ્યુરો પસંદ કરવા, અને જ્યુરીમાંટે યુરોપીયનોની અથવા અમેરિકનોની યોગ્ય સંખ્યા, અથવા બની શકે તેટલે સુધી તે સંખ્યાની લગભગ હોય એવી સંખ્યા પૂરી થઇ રહે ત્યાંસુધી તેમ કરવું.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે જે મુદ્દમાં યુરોપીયનોની તથા અમેરિકનોની યોગ્ય સંખ્યા બીજા કોષ્ટ રીતે પુરી ન થઇ શકે, તો કોર્ટનાં ધ્યાનમાં આવે તો જ્યુરી રચવા માટે, જે શખસોને ૩૨૦ મી કલમ મુજબ માફ કર્યાના સખસથી બાતલ કર્યો હશે તેવા કોષ્ટપણ સખસને સમન કરવાને તે કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૪૬૩. બીજી રીતનો સ્પષ્ટ દરાવ કર્યો હોય તે સિવાય કોર્ટની તથા હાઈ કોર્ટની આગળ યુરોપીયન ક્રિટિશ રૈયત ઉપર, તથા યુરોપીયન ક્રિટિશ રૈયત ન હોય એવા યુરોપીયનો ઉપર તથા અમેરિકનો ઉપર ફેજદારી કામ આ કાયદાના દરાવે પ્રમાણે ચલાવવું.

બાબ ૩૪ મો.

ગાંડા માજિસ્ટ્રો બાબત.

૪૬૪. (૧) કોર્ટ મુકદ્દમાંની ચેક્કસી અથવા ઇનસાફ કરનારા માજિસ્ટ્રેટને એમ માનવાનું કારણ હોય કે તોહોમતવાળો ગાંડો છે અને તેથી કરીને પોતાનો જવાબ કરવાને અશક્ત છે, ત્યારે તે ગાંડપણની વાતબાબત તે માજિસ્ટ્રેટ ચેક્કસી કરવી, અને તે જજના સિવિલ સર્જન પાસે અથવા સ્થાનિક સરકાર દરમિયાં એવા બીજા વેલક્રાય અમલદાર પાસે તે શખસની પરિક્ષા કરાવવી, અને તે ઉપરથી સદરજુ સરજન અથવા બીજા અમલદારની શાહેદ દાખલ જમાની લેવી, અને તે જમાની લખી લેવી.

(૨) તોહોમતવાળો ગાંડો છે અને તેથી કરીને પોતાનો જવાબ કરવાને અશક્ત છે; એવો સદરજુ માજિસ્ટ્રેટનો મત થાય, તો તેણે તે મુકદ્દમાં આગળ કામ ચલાવવાનું મુલતવી રાખવું.

૪૬૫. (૧) સેશન કોર્ટમાં અથવા હાઈકોર્ટમાં ઇનસાફ કરવા સાફ કમિટ કરેલો શખસ પોતાના ઇનસાફની વખતે તે કોર્ટને ગાંડો અને તેથી કરીને પોતાનો જવાબ કરવાને અશક્ત જણાય, તો તે શખસ એ પ્રમાણે ગાંડો તથા અશક્ત છે કે કેમ તે વાતનો જ્યુરીએ અથવા આસેસરની મદદથી તે કોર્ટે પ્રથમ ઇનસાફ કરવો, અને તે શખસ એ પ્રમાણે ગાંડો તથા અશક્ત છે એવી તેની ખાત્રી થાય તો તેણે તે મુજબ ફેસલો કરવો, અને તે ઉપરથી તે ઇનસાફ મુલતવી રાખવો.

(૨) તોહોમતવાળો ગાંડો તથા અશક્ત છે કે નહિ તે વાતનો જે ઇનસાફ કરવામાં આવે તે સદરજુ કોર્ટની આગળ તોહોમતવાળાના ઇનસાફનો કામ છે એમ સમજવું.

૪૬૬. (૧) જ્યારે જ્યારે તોહોમતવાળો શખસ ગાંડો તથા પોતાનો જવાબ કરવાને અશક્ત છે એવું કરે, ત્યારે ત્યારે, પ્રસંગ પ્રમાણે, માજિસ્ટ્રેટ અથવા કોર્ટ જો તે મુકદ્દમે એવો હોય કે તેમાં જામીન લેવાનો અધિકાર હોય, તો તે શખસની બરાબર સંભાળ લેવા બાબત તથા તેના જામીન અથવા બીજા કોષ્ટપણ શખસને તુકશાન નહિ કરવા કેવા બાબત, અને, ને માજિસ્ટ્રેટની આગળ અથવા કોર્ટની આગળ અથવા આ બાબત જે અમલદારને તે માજિસ્ટ્રેટ અથવા કોર્ટ નીમે તેની આગળ, હાજર થવાનું દરમાવવામાં આવે ત્યારે હાજર થવા બાબત પુરતું તારણ આપેથી તે સખસને છુટા કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) જો તે મુકદ્દમે એવો હોય કે તેમાં જામીન લેવાનો અધિકાર નહિ હોય અથવા જો પુરતું

તારણ આપવામાં નહિ આપ્યું હોય તો તે માછલે અથવા કોરટે તે મુકદ્દમાનો રીપોર્ટ સ્થાનિક સરકારને કરવો જોઇયે, અને હુકમ થતાં સુધી તોહોમતવાળાને પહેરામાં પાછો મોકલવો જોઇયે, અને સ્થાનિક સરકાર તોહોમતવાળાને ગાંડા માણસનાં કોઇ આશ્રય સ્થાનમાં, તુરંગમાં અથવા સુરક્ષિત કચ્છામાં રાખવાની બીજી યોગ્ય જગ્યામાં કેદ રાખવાનો હુકમ કરવાને સુખત્યાર છે, અને તે માછલે અથવા કોરટે સદરહુ હુકમ અમલમાં લાવવો.

૪૬૭. (૧) ૪૬૪ મી અથવા ૪૬૫ મી કલમ પ્રમાણે કાંઈ ચોક્કસી અથવા ઇનસાફનું કામ સુચવતી રાખવામાં આવે ત્યારે, પ્રસંગ પ્રમાણે માછલે અથવા કોરટ, કોઇપણ વખતે તે ચોક્કસી અથવા ઇનસાફ પાછા જરી કરવાને તથા તોહોમતવાળાને પોતાની આગળ હાજર થવાનું અથવા આજુવાનું ફરમાવવાને સુખત્યાર છે.

(૨) જ્યારે તોહોમતવાળાને ૪૬૬ મી કલમ પ્રમાણે છુટો કર્યો હોય અને તેના હાજર થવા બાબત જોએ તેના જમીન થવા હોય તેઓ, જે અમલદારને તે માછલે અથવા કોરટ આ બાબત નિમે તે અમલદારની આગળ તોહોમતવાળાને રજુ કરે, ત્યારે તોહોમતવાળો પોતાનો જવાબ કરવાને શક્તિવાન છે એવું સદરહુ અમલદારનું સરટીફિકેટ પુરાવામાં લઈ શકશે.

૪૬૮. (૧) જ્યારે તોહોમતવાળો પ્રસંગ પ્રમાણે માછલે અથવા કોરટની આગળ હાજર થાય અથવા તેને ફરીયા આજુવામાં આવે, ત્યારે તે પોતાનો જવાબ કરવાને શક્તિવાન છે એવું જો તે માછલે અથવા કોરટની નજરમાં આવે તો તે ચોક્કસી અથવા ઇનસાફ આગળ ચલાવવો.

(૨) જો તોહોમતવાળો પોતાનો જવાબ કરવાને હજી અશક્ત છે, એવું તે માછલે અથવા કોરટની નજરમાં આવે તો, તે માછલે અથવા કોરટે પ્રસંગ પ્રમાણે ૪૬૪ મી અથવા ૪૬૫ મી કલમના ઠરાવો પ્રમાણે પાછું કામ ચલાવવું.

૪૬૯. જ્યારે ચોક્કસી અથવા ઇનસાફની વખતે તોહોમતવાળો ગાંડા નથી એમ જણાય, અને માછલે આગળ આપેલા પુરાવા ઉપરથી તેની એવી ખાતરી થાય કે જે કૃત તોહોમતવાળાએ કરેલું છે તે જો ગાંડા ન હોત તો, ગુન્હો થાત અને તે કૃત્ય કરતી વખતે તે ગાંડો હોવાને લીધે, તે કૃત્યનો પ્રકાર, અથવા તે ખોટું અથવા કાયદા વિરુદ્ધ છે એવું જણવાને અશક્ત હોતો એમ માનવાનું કારણ છે, ત્યારે તે માછલે તે મુકદ્દમા આગળ ચલાવવો, અને જો તોહોમતવાળાને સેશન કોર્ટમાં અથવા હાઇકોર્ટમાં કમિટ કરવો જોઇયે એમ હોયતો તેને પ્રસંગ પ્રમાણે સેશન કોર્ટની અથવા હાઇકોર્ટની આગળ ઇનસાફ થવા સાથે મોકલવો.

૪૭૦ જ્યારે જ્યારે કોઇ માણસના ઉપર એવાં કારણ ઉપરથી ગુન્હો નાસાગિત થવાનો ઠરાવ કરવામાં આવે કે તેણે જે વખતે કાંઈ ગુન્હો કર્યાનું કેહેવામાં આવ્યું હોય તે વખતે તે ગાંડો હોવાને લીધે, તેનું જે કૃત્ય ગુન્હો થાય છે એવું કહેવામાં આવ્યું હોય તે કૃત્યનો પ્રકાર જણવાને અથવા તે ખોટું અથવા કાયદા વિરુદ્ધ છે એવું જણવાને તે શખસ અશક્ત હોતો ત્યારે ત્યારે ઠરાવમાં તે શખસે તે કૃત્ય કરેલું કે નહિ તે વિશેષે કરીને જણાવવું.

૪૭૧ (૧) જ્યારે જ્યારે તે ફેસલામાં એમ જણાવવામાં આવે કે, જે કૃત્ય કર્યાનું કેહેવામાં આવ્યું હોય તે કૃત્ય તોહોમતવાળા શખસે કરેલું છે, ત્યારે ત્યારે જે મનની અશક્તિ ઠરાવવામાં આવી તે અશક્તિ નહોત તો સદરહુ કૃત્ય ગુન્હો થાત એમ હોય તો, જે માછલે અથવા કોરટની આગળ તે શખસનો ઇનસાફ થયો હોય તે માછલે અથવા કોરટને યોગ્ય લાગે તેવી જગ્યાએ તથા તેવી રીતે સદરહુ શખસને સુરક્ષિત પહેરામાં રાખવાનો હુકમ તે માછલે અથવા કોરટે કરવો, અને સ્થાનિક સરકારના હુકમ માટે તે મુકદ્દમાનો રીપોર્ટ કરવો.

(૨) સ્થાનિક સરકાર સદરહુ શખસને ગાંડા માણસના કોઇ આશ્રયસ્થાનમાં અથવા તુરંગમાં અથવા સુરક્ષિત બીજી યોગ્ય જગ્યામાં કેદ રાખવાનો હુકમ કરવાને સુખત્યાર છે.

(૩) મવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને સાધારણ અથવા વિશેષ હુકમ કરીને એવું ફરમાવવાનો અધિકાર છે કે જે કોઇ શખસને સ્થાનિક સરકારે આ બાબત પ્રમાણે ગાંડાઓના આશ્રયસ્થાનમાં, તુરંગમાં

અથવા સુરક્ષિત કમળમાં રાખવાની બીજી જગ્યામાં કેદ રાખવાનો હુકમ કર્યો હશે તેને જે જગ્યામાં પુરી રાખ્યો હશે તે જગ્યાએથી ક્ષિત્તિશ દિવસતાન માંહેના કોઇ પણ ગાંડાઓના આશ્રય સ્થાનમાં તુરંગમાં અથવા સુરક્ષિત કમળમાં રાખવાની બીજી જગ્યાએ લઇ જવો.

(૪) કલમ ૪૬૬ મી અથવા આ કલમ મુજબ જે તુરંગમાં કોઇ શખસને કેદ રાખ્યો હોય તે તુરંગ જના તાબામાં હોય તે અમલદારને ૪૭૨ મી, ૪૭૩ મી અથવા ૪૭૪ મી કલમ મુજબના ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ ઓફ પ્રિઝન્સનાં સધર્માં અથવા કોઇ કામે કરવાનો અખત્યાર આપવાને સ્થાનિક સરકાર મુખત્યાર છે.

૪૬૨. જ્યારે કોઇ શખસને ૪૬૬ મી અથવા ૪૭૨ મી કલમના ઠરાવો મુજબ કેદ રાખ્યો હોય ત્યારે જે તે સખસને કોઇ તુરંગમાં કેદ રાખ્યો હોય તો તુરંગનો ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ અથવા જે ગાંડા માણસોના આશ્રય સ્થાનમાં કેદ રાખ્યો હોયતો, ગાંડા માણસોના આશ્રયસ્થાનના વિજીટરો અથવા તે વિજીટરોમાંના કોઇ એ તે શખસના મનની રિયતિ ફેવીએ એ નક્કી કરવા સાફ તેને જોતા જવાને મુખત્યાર છે અને દર છ મહિનામાં ઓછામાં ઓછી એકવાર સદરહુ ઇન્સ્પેક્ટર જનરલે અથવા ઉપર લખેલા વિજીટરોમાંના એ વિજીટરોએ જદને તે શખસને જોવો જોઇયે અને સદરહુ ઇન્સ્પેક્ટર જનરલે અથવા વિજીટરોએ તે શખસના મનની રિયતિ સંબંધી એક વિશેષ રિપોર્ટ સ્થાનિક સરકારને મોકલવો જોઇયે.

૪૬૩ જે તે સખસને ૪૬૬ મી કલમના ઠરાવો પ્રમાણે કેદ રાખ્યો હોય અને સદરહુ ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ અથવા વિજીટરો તે સખસ પોતાનો જવાબ કરવાને શક્તિવાન છે, એવો પોતાના અભિપ્રાયને દાખલો આપે, ત્યારે પ્રસંગ પ્રમાણે માહિયેટ અથવા કોરટ મુકરર કરે તે વખતે તે માહિયેટની અથવા કોરટની પાસે તે શખસને લઇ જવો અને તે માહિયેટ અથવા કોરટે તે સખસની તજવીજ ૪૬૮ મી કલમના ઠરાવો મુજબ કરવી, અને સદરહુ ઇન્સ્પેક્ટર જનરલનો અથવા વિજીટરોનો દાખલો પુરાવામાં લઇ શકાશે.

૪૭૪. (૧) જે તે સખસને ૪૬૬ મી અથવા ૪૭૨ મી કલમના ઠરાવો મુજબ કેદ રાખ્યો હોય, અને સદરહુ ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ અથવા વિજીટરો એવો દાખલો આપે કે તેને છોડી મુકવામાં આવે તો તે પોતાની જાતને અથવા બીજા કોઇ પણ શખસને નુકસાન કરે એવો ભય નથી એવું અમારી નજરમાં આવે છે. તો તે દાખલો ઉપરથી સ્થાનિક સરકાર તે શખસને છોડી મુકવાનો. અથવા પહેરામાં અટકાવી રાખવાનો, અથવા તેને ગાંડા માણસોના કોઇ સાર્વજનિક આશ્રયસ્થાનમાં નહિ મોકલ્યો હોય તો તેવા કોઇ આશ્રયસ્થાનમાં મોકલવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે; અને સ્થાનિક સરકાર તેને આશ્રયસ્થાનમાં મોકલવાનો હુકમ કરે તો, એક ઇનસાફ ખાતાના અમલદાર અને એ વૈલ્ડીય અમલદારનું કમિશન નીમવાને મુખત્યાર છે.

(૨) જરૂર હોય તેવો પુરાવો લઇને સદરહુ કમિશને તે શખસના મનની સ્થિતિ વિશે રીત પ્રમાણે ચોક્કસ કરવી, અને સ્થાનિક સરકારને રીપોર્ટ કરવો, અને તે સરકાર પોતાની નજરમાં આવે તે પ્રમાણે તે શખસને છોડી મુકવાનો અથવા અટકાવી રાખવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

૪૭૫. (૧) જ્યારે જ્યારે ૪૬૬ મી અથવા ૪૭૨ મી કલમના ઠરાવો પ્રમાણે કેદ રાખેલો કોઇ પણ શખસોનો કોઇ સગો અથવા મિત્ર તે શખસને પોતાની સંભાળમાં તથા હવાલામાં લેવાની ખામશ ખતાવે ત્યારે ત્યારે તે સગો અથવા મિત્ર અરજી કરે એટલે અને તે હવાલે કરેલા શખસની બરાબર સંભાળ લેવા ખાખત તથા તેની જાતને અથવા બીજા કોઇ પણ શખસને નુકસાન નહિ કરવા દેવા ખાખત, સ્થાનિક ખાત્રી લાયક તારણ આપે એટલે, તે શખસને સદરહુ સગા અથવા મિત્રના હવાલમાં સોંપવાનો હુકમ કરવાને તે સરકાર મુખત્યાર છે.

(૨) જ્યારે જ્યારે તે શખસને એ પ્રમાણે હવાલે કરવામાં આવે, ત્યારે ત્યારે સ્થાનિક સરકાર ફરમાવે એવા અમલદારને તે સરકાર ફરમાવે એવે વખતે તે શખસને જોવા માટે હાજર કરવામાં આવશે એવી શરતે તેને હવાલે કરવો.

(૩) ૪૭૨ મી તથા ૪૭૪ મી કલમના ઠરાવો, આ કલમના ઠરાવો, પ્રમાણે સોંપેલા શખસોને

જરૂરના ફેરફાર સાથે લાગુ પડશે એમ સમજવું; અને આ કલમ પ્રમાણે જે અમલદારને જોવાસાથે નિમવામાં આવે તેણે આપેલો દાખલો પુરાવામાં લેવામાં શકારો.

ખાખ ૩૫ મો.

ઇનસાફ ચલાવવાની હરકત થાય એવા કેટલાક ગુન્હાઓની

ખાખતમાં કામ ચલાવવા ખાખત.

૪૭૬. (૧) જ્યારે કોર્ટપણ દિવાની, ફાજદારી અથવા મુલકી કોર્ટને એમ લાગે કે ૧૮૫ મી કલમમાં કહેલા તથા પોતાની આગળ કરેલા અથવા ઇનસાફી મુકદ્દમો ચાલતો હોય તે દરમિયાનમાં પોતાની જાણમાં આવેલા કોઇ ગુન્હાની ચોક્કસી કરવાનો સમજ છે, ત્યારે તે કોર્ટ કોઇ પણ પ્રથમ ચોકસીની જરૂર હોય તો તે કચે પછી, પાસેમાં પ.સેના પહેલા વરગના માલ્સેટની પાસે તે મુકદ્દમો ચોક્કસી અથવા ઇનસાફ કરવા સાથે મોકલવાને, તથા તોહોમતવાળાને પેહેરામાં આપીને સદરહુ માલ્સેટની પાસે મોકલવાને, અથવા તે માલ્સેટની આગળ હાજર થવા ખાખત તેની પાસેથી પુરતું તારણ લેવાને, મુખત્યાર છે; અને સદરહુ ઇનસાફની અથવા ચોકસીની વખતે હાજર થઇને પુરાવો આપવા માટે કોઇપણ શખસને ખાંધી લેવાને મુખત્યાર છે.

(૨) સદરહુ માલ્સેટ પછી કાયદા મુજબ અને જાણે ૨૦૦ મી કલમની રૂએ અરજ થઇને તે દફતરમાં દાખલ કરી હોય તે પ્રમાણે કામ ચલાવવું જોઇયે, અને ૧૮૨ મી કલમ પ્રમાણે મુકદ્દમા ખીજની પાસે મોકલવાનો તેને અધિકાર મળ્યો હોય તો, ખીજ કોઇ ચોગ્ય અધિકારવાળા માલ્સેટની પાસે તે ચોક્કસી અથવા ઇનસાફ કરવાનું કામ મોકલવાને તે મુખત્યાર છે.

૪૭૭. (૧) ૪૪૪ મા કલમ મહિના દરવાને અનુસરીને, સેશન કોર્ટ ૧૮૫ મી કલમમાં કહેલા અને પોતાની આગળ કરેલા અથવા કોઇ ઇનસાફી મુકદ્દમો ચાલતો હોય તે દરમિયાનમાં તેની જાણમાં આવેલા ગુન્હા ખાખત કોઇપણ સખસની ઉપર તોહોમત મુકવાને, અને પોતે મુકેલા તોહોમત ઉપરથી તે સખસને કમિટ કરવાને અથવા તેને જામીનપર છોડવાને અને જોના ઇનસાફ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) તે ઇનસાફના કારણ સાથે કોઇપણ શાહેદોને હાજર કરાવવાનું માલ્સેટને ફરમાવવાને સદરહુ કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૪૭૮. (૧) જ્યારે સદરહુ પ્રકારનો કોર્ટપણ ગુન્હો કોઇ દિવાની અથવા મુલકી કોર્ટની આગળ કરવામાં આવે, અથવા કોઇ ઇનસાફી મુકદ્દમો ચાલતો હોય તે દરમિયાનમાં કોઇ દિવાની અથવા મુલકી કોર્ટની નજર હેઠળ આણવામાં આવે, અને તે મુકદ્દમાનો ઇનસાફ ફક્ત હાઇકોર્ટ અથવા સેશન કોર્ટ કરી શકે એમ હોય, અથવા તે મુકદ્દમાનો ઇનસાફ હાઇકોર્ટ અથવા સેશનકોર્ટ કરવો જોઇયે એમ સદરહુ દિવાની અથવા મુલકી કોર્ટ ધારે, ત્યારે સદરહુ દિવાની અથવા મુલકી કોર્ટ ૪૭૬ મી કલમ પ્રમાણે કોઇ માલ્સેટની પાસે તે મુકદ્દમો ચોકસી માટે મોકલવાને બદલે પોતાની જ મેજે તે ચોકસી પુરી કરવાને, અને તોહોમતવાળા શખસને, પ્રસંગ પ્રમાણે, હાઇકોર્ટની અથવા સેશનકોર્ટની આગળ ઇનસાફ થવા સાથે કમિટ કરવાને અથવા તેને જામીન ઉપર છોડવાને મુખત્યાર છે,

(૨) આ કલમ પ્રમાણે કોઇ ચોકસી કરવાના કારણસાથે, તે દિવાની અથવા મુલકી કોર્ટ ૪૪૪ મી કલમ મહિના દરવાને અનુસરીને માલ્સેટના સવળા ખાખત્યાર ચલાવવાને મુખત્યાર છે; અને એવી ચોકસીમાંનું તે કોર્ટનું કામ, બની શકે તેટલે સુધી, ૧૮ મા ખાખના દરવા પ્રમાણે ચલાવવું, અને તે કામ કોઇ માલ્સેટ ચલાવ્યું હતું એમ સમજવું.

૪૭૯. જ્યારે કોઇ દિવાની અથવા મુલકી કોર્ટ એ પ્રમાણે કોઇપણ મુકદ્દમો કમિટ કરે, ત્યારે તે કોર્ટે તોહોમતનામું તથા મુકદ્દમો કમિટ કરવા ખાખતનો હુકમ તથા તે મુકદ્દમાનું દફતર પ્રેસીડેન્સી માલ્સેટની અથવા જલ્લા માલ્સેટની અથવા ઇનસાફ સાથે કમિટ કરવાનો અધિકાર ખીજ જે માલ્સેટને હોય તે માલ્સેટની પાસે મોકલી દેવું; અને એવા માલ્સેટે તે મુકદ્દમો તથા ફરિયાદી તરફના અને તોહોમતવાળા તરફના શાહેદોને પ્રસંગ પ્રમાણે, હાઇકોર્ટની અથવા સેશનકોર્ટની આગળ આણવે.

૪૮૦. (૧) જ્યારે હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૧૭૫ મી, ૧૮૮ મી, ૧૭૬, મી, ૧૮૦ મી, અથવા ૨૨૮ મી કલમમાં વરણુવેલો કોઇપણ ગુન્હો કોઇપણ દિવાની, ફોજદારી અથવા મુલકી કોર્ટના દેખતાં અથવા તેની સમક્ષ કરવામાં આવે, ત્યારે તે કોર્ટ તે ગુન્હેગારને પેદરામાં અટકાવી રાખવાને મુખત્યાર છે, પછી તે ગુન્હેગાર યુરોપીયન સિટિઝ રહ્યત હોય કે નહિ હોય તોપણ; અને તેજ દિવસે તે કોર્ટ ઉઠે તેની પેદેલાં કોઇપણ વખતે, પોતાને દુરસ્ત લાગે તો, તે કોર્ટ તે ગુન્હો સાબિતવાને અને ગુન્હેગારને ધણામાં ધણા બંધે રૂપિયા દંડની અને, દંડ ન આવે તો એક મહિના સુધીની મુક્તની આસાન કેદની શિક્ષા કરવાને મુખત્યાર છે. પણ જો સદરહુ દંડ તે મુક્ત પુરી થતાં પેદેલાં આપવામાં આવે તો તેને તરત છોડી દેવો.

(૨) ૪૪૪ મી અથવા ૪૪૪ મી કલમ માંહેનો કોઇપણ ઠરાવ આ કલમ પ્રમાણે ચલાવેલાં કામને લાગુ પડે છે એમ સમજવું નહિ.

૪૮૧. (૧) સદરહુ પ્રકારના દરેક મુકદ્દમાંમાં, તે ગુન્હો જે હકીકતનો અનેલો હોય તે હકીકત, તથા ગુન્હેગારે કોઈ મજકુર બહેર કંઈ હોય તો તે મજકુર, તેમજ ઠરાવ તથા શિક્ષાનો હુકમ તે કોર્ટે દફતરમાં દાખલ કરવાં.

(૨) જો તે ગુન્હો હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૨૨૮ મી કલમ પ્રમાણે હોય, તો જે કોર્ટ ને હરકત કરી હોય અથવા જે કોર્ટની બેઠકથી કરી હોય, તે કોર્ટ જે ઇનસાફી મુકદ્દમો ચલાવવાને બેઠી હતી તે ઇનસાફી મુકદ્દમાનો પ્રકાર તથા તે કેટલે સુધી ચાલ્યો હતો તે, અને જે હરકત અથવા બેઠકથી કરી હોય, તેનો પ્રકાર દફતરમાં બતાવવો.

૪૮૨. (૧) જો તે કોર્ટને કોઇપણ કામમાં એમ લાગે કે ૪૮૦ મી કલમમાં કહેલા ગુન્હાઓમાંના કોઇપણ ગુન્હો પોતાના દેખતાં અથવા પોતાની સમક્ષ કર્યાનું તોહોમત જે શખસની ઉપર આવ્યું હોય તે શખસને દંડ ન આવેથી કેદની શિક્ષા કરવામાં આવે તે શિવાય બીજી રીતની કેદની શિક્ષા કરવી જોઈએ, અથવા તેને બંધે રૂપિયા કરતાં વધતો દંડ કરવો જોઈએ, અથવા બીજા કોઇપણ કારણને લીધે તે કોર્ટનો મત એમ હોય કે તે મુકદ્દમાનો નિકાલ ૪૮૦ મી કલમ પ્રમાણે કરવો નહિ જોઈએ, તો તે ગુન્હો આ કાયદામાં પાછળ ઠરાવ્યા પ્રમાણે જે હકીકતનો અનેલો હોય તે હકીકત તથા તોહોમતવાળાનો મજકુર દફતરમાં દાખલ કર્યા પછી સદરહુ કોર્ટ, તે મુકદ્દમાનો ઇનસાફી કરવાની હુકમત જે માજિસ્ટ્રેટને હોય તે માજિસ્ટ્રેટની પાસે તે મુકદ્દમો મોકલવાને મુખત્યાર છે, અને તે તોહોમતવાળા શખસને સદરહુ માજિસ્ટ્રેટની આગળ હાજર થવા બાબત તારણ આપવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે, અથવા વસ્તુ તારણ આપવામાં ન આવે તો, તે કોર્ટે સદરહુ શખસને પેદરામાં આપીને સદરહુ માજિસ્ટ્રેટની પાસે મોકલવો.

(૨) જે માજિસ્ટ્રેટની પાસે આ કલમ પ્રમાણે કોઇપણ મુકદ્દમો મોકલવામાં આવે તે માજિસ્ટ્રેટ તોહોમતવાળા શખસની ઉપર થયેલી ફરિયાદ આ કાયદામાં પાછળ ઠરાવેલી રીતે સાબિતવા માંડવી.

૪૮૩. સન ૧૮૭૭ ના હિંદુસ્તાનના નોંધવા બાબતના આક્ટ પ્રમાણે નિમેલો હરકોઇ રજીસ્ટર અથવા હરકોઇ સમરડરટાર, સ્થાનિક સરકાર એમ ફરમાવે ત્યારે, ૪૮૦ મી તથા ૪૮૨ મી કલમના અર્થ પ્રમાણે દિવાની કોર્ટ છે એમ સમજવું.

૪૮૪. કોઇ શખસને કાયદા મુજબ કોઈ વસ્તુ કરવાનું ફરમાવ્યું હોય તે કરવાની તેણે ના કહી હોય અથવા કસુર કરી હોય તેને સાફ અથવા તે શખસે જાણી જોઈને બેઠકથી અથવા હરકત કરી હોય તેને સાફ કોઇ કોર્ટે ૪૮૦ મી કલમ પ્રમાણે તેને શિક્ષા કરવાનો ઠરાવ કર્યો હોય, ત્યારે તે ગુન્હેગાર સદરહુ કોર્ટના હુકમને અથવા ફરમાનને તાબે થાય, અથવા તે કોર્ટ સતોષ પામે તે રીતે તે માફ માગે એટલે તે કોર્ટ પોતાની મરજી મુજબ તેને છોડી દેવાને અથવા શિક્ષા માફ કરવાને મુખત્યાર છે.

૪૮૫. જો કોઈ ફોજદારી કોર્ટમાં એકાદો દસ્તાવેજ અથવા વસ્તુ હાજર કરવા સાફ બેલાવેલા કોઇપણ સાહેબને અથવા શખસને જે સવાલો પુછવામાં આવે તે સવાલોના જવાબ દેવાની અથવા તે શખસના કબજા માંહેનો અથવા અખત્યાર માંહેનો જે દસ્તાવેજ અથવા વસ્તુ રજુ કરવાનું તે કોર્ટ તેને

દરમાવે તે દસ્તાવેજ અથવા વસ્તુ રજુ કરવાની તે સખસ ના કહે, અને એ પ્રમાણે ના કહેવાનું કોઈ પણ વાજબી કારણ તે સખસ ન ખતાવે, તો સદરહુ કોરટ ધણામાં ધણા સાત દિવસ સુધીની ગમે તે મુદત સુધી તે શાહેદને આસન કેદની શિક્ષાનો હુકમ કરવાને, અથવા પ્રમુખ માજિસ્ટ્રેટની અથવા જડ-જની સહીનું વારંટ કાઢાડીને કોરટના કોષ અમલદારને હવાલે કરવાને મુખત્યાર છે; અને તેમ કરવાના કારણો તે કોરટે દફતરમાં લખવાં; પણ જો દરમયાનમાં સદરહુ સખસ જવાની આપવાને તથા જવાખ દેવાને અથવા સદરહુ દસ્તાવેજ અથવા વસ્તુ રજુ કરવાને કશુંલ થાય. તો તેમ કરવું નહીં, જો તે ઉપર મુજબ ના કહ્યા કરે, તો ૪૮૦ મી તથા ૪૮૨ મી કલમના ઠરાવો પ્રમાણે તેની તજવીજ કરવાનો અધિકાર છે, અને રાયલ ચાર્ટરથી સ્થાપેલી કોષ કોરટની બાબતમાં તે શાહેદે તિરસ્કારનો ગુન્હો કર્યો છે એમ સમજવું.

૪૮૬. (૧) જે કોઈ પણ સખસને ૪૮૦ મી અથવા ૪૮૫ મી કલમ પ્રમાણે કોષપણુ કોરટે શિક્ષાનો હુકમ કર્યો હોય તે સખસ આ કાયદામાં પાછળ ગમે તે કહ્યું હોય તે છતાં તે કોરટમાં કરેલા હુકમતામાં અથવા હુકમો ઉપર અપીલો સાધારણ રીતે જે કોરટને થઇ શકતી હોય તે કોરટને અપીલ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) ૩૧ મા બાબતના ઠરાવો જેટલે સુધી લાગુ પડી શકતા હોય તેટલે સુધી આ કલમ પ્રમાણે કરેલી અપીલોને લાગુ પડશે, અને જે ઠરાવ ઉપર અથવા જે શિક્ષાના હુકમ ઉપર અપીલ કરવામાં આવી હોય તે ઠરાવમાં ફેરફાર કરવાનો અથવા તે રદ કરવાનો અથવા તે શિક્ષા ઓછી કરવાનો અપીલ કોરટને અધિકાર છે.

(૩) ઇલાકા શેહેરમાંની કોષ રમાલકાઝ કોરટે એ પ્રમાણે ગુન્હાની સાબિતીનો ઠરાવ કર્યો હોય તે ઉપર અપીલ હાઇકોરટમાં ચાલશે, અને

બીજી કોષ રમાલકાઝ કોરટે એ પ્રમાણે ગુન્હાની સાબિતીનો ઠરાવ કર્યો હોય તે ઉપર અપીલ જે સેશન તુકડી મહિ સદરહુ કોરટ આવેલી હોય તે સેશનતુકડીની સેશન કોરટમાં ચાલશે,

(૪) ઉપર કહ્યા મુજબ નિમેલા રજીસ્ટાર અથવા સર્જરજીસ્ટાર જેવા કોષ પણ અમલદારે એ પ્રમાણે ગુન્હાની સાબિતીનો ઠરાવ કર્યો હોય, અને સદરહુ અમલદાર કોઈ દિવાની કોરટનો જડજ પણ હોય, ત્યારે જો સદરહુ ઠરાવ તે અમલદારે સદરહુ પ્રકારના જડજ તરીકે પોતાના હોદ્દાની રૂયે કરેલું હુકમનામું હોય તો આ કલમના પાછલા ભાગ પ્રમાણે, જે કોરટને અપીલ કરવામાં આવે તે કોરટને સદરહુ ઠરાવ ઉપર અપીલ કરવાનો અધિકાર છે, અને બીજાં કામોમાં જલ્લા જડજને અથવા ઇલાકાના શહેરોમાં હાઇકોરટને તે અપીલ કરવાનો અધિકાર છે.

૪૮૭. (૧) ૪૭૭ મી, ૪૮૦ મી અને ૪૮૫ મી કલમમાં ઠરાવ્યું છે, તે શિવાય બીજી રીતે કોષ હાઇકોરટના જડજ શિવાય, તથા રંગુનના રિકોર્ડર શિવાય, બીજા કોષ ફેજદારી કોરટના જડજે અથવા માજિસ્ટ્રેટ ૧૯૫ મી કલમમાં કહેલો કોષ પણ ગુન્હો તેની બાબત અથવા તેના અધિકારનો તિરસ્કાર થાય એવી રીતે કરવામાં આવે અથવા કોષ ઇનસાફી મુદ્દમો ચાલતો હોય ત્યારે સદરહુ જડજ અથવા માજિસ્ટ્રેટ તરીકે તેની નજર હેઠળ આણુવામાં આવે ત્યારે તેણે તે ગુન્હા બાબત કોષપણુ સખસનો ઇનસાફ કરવો નહિ.

(૨) ૪૭૬ મી અથવા ૪૮૨ મી કલમ મહિના કોષપણુ ઠરાવ ઉપરથી એમ સમજવું નહિ કે સેશન કોરટમાં અથવા હાઇકોરટમાં કમિટ કરવાનો અધિકાર જે માજિસ્ટ્રેટને હોય તે માજિસ્ટ્રેટને પોતાને કોષપણુ મુદ્દમો સદરહુ કોરટમાં કમિટ કરવાની મનાઈ છે.

આખું ૩૬ મો.

ઐરતોનાં તથા બાળકોનાં ગુજરાન બાબત.

૪૮૮. (૧) જો કોઝ સખસની પુરતી દબ્યશક્તિ હોય, અને તે પોતાની ઐરતનું અથવા પોતાની પિયે પોતાનું ગુજરાન સંભાલવાને અશક્ત હોય એવા કોષ ઐરસ અથવા બનૌરસ ઊકરાનું ગુજરાન

અલાવવાની ગફલત કરે અથવા ના કેહે તો, એ પ્રમાણે ગફલત કર્યાનું અથવા ના કહ્યાનું પુરવાર થએથી, જીલ્લા માજિસ્ટ્રેટ, કોષ્ટ પ્રેસિડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ, કોષ્ટ પેટા તુકડી માજિસ્ટ્રેટ અથવા કોષ્ટ પેટેલા વરગતો માજિસ્ટ્રેટ તે શખસની ઓરતનાં અથવા સદરહુ પ્રકારનાં બાળકનાં ગુજરાનને માટે દર મહિને એકંદર ૫-આસ રૂપિયાથી વધારે નહિ હોય એવું જે લવાજમ સદરહુ માજિસ્ટ્રેટને યોગ્ય લાગે તે લવાજમ કાઢાડીને તે માજિસ્ટ્રેટ વખતે વખતે ફરમાવે તેવા શખસને આપવાનો હુકમ સદરહુ શખસની હિપર કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) સદરહુ લવાજમ હુકમની તારીખથી અથવા તેવો હુકમ કરવામાં આવે તો પોષણ સાફ કરેલી ફરીયાદની તારીખથી આપનું પડશે.

(૩) જે શખસને એ પ્રમાણે હુકમ કર્યો હોય તે શખસ તે હુકમ માનવાની નજીબી જોઇને ગફલત કરે, તો સદરહુ પ્રકારનો કોષ્ટપણ માજિસ્ટ્રેટ, તે હુકમ જેટલી વાર તોડવામાં આવે તેટલી વાર, લેહણી રકમ, દંડ વસુલ કરવા માટે જે રીત આ કાયદામાં પાછળ ઠરાવી છે તે રીત પ્રમાણે, વસુલ કરવા માટે વારંટ કાઢાડવાને મુખત્યાર છે, અને તે વારંટ બજાવ્યા પછી બાકી રહેલા દરેક મહિનાના સવળા લવાજમ બદલ અથવા તેના કોષ્ટપણ બગ બદલ એક મહિનાની મુદત અથવા લવાજમની રકમ વહેલી ભરવામાં આવે તો તે ભરવામાં આવે ત્યાં સુધી, સદરહુ શખસને કેદની શિક્ષાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે જો તે શખસ એમ કહે કે મહારી ઓરત મહારી સાથે રહેતો તેનું ગુજરાન અલાવવાને હું તઇયાર છું, અને તેની ઓરત તેની સાથે રહેવાની ના કેહે, તો એ પ્રમાણે ના કેહેવાનાં જે કોષ્ટ કારણો તે ઓરત જણાવે તે કારણો બ્યાનમાં લેવાને સદરહુ માજિસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે, અને આ કલમ પ્રમાણે હુકમ કરવાનું યોગ્ય કારણ છે એવી તે માજિસ્ટ્રેટની ખાત્રી થાય તો, તે શખસ હિપર કહ્યા પ્રમાણે ગુજરાન કરવાનું કહેતો હોય તોપણ, તે પ્રમાણે હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૪) જો કોષ્ટ ઓરત ઊનાળુ કરતી હશે, અથવા કોષ્ટ પુરતાં કારણ વિના પોતાના ધણીની સાથે રહેવાની ના કેદશે, અથવા તેઓ બેઠે મહોમાહિ સમજીતી કરીને ભુદાં રહેતાં હશે, તો તે ઓરતને આ કલમ પ્રમાણે તેના ધણી પાસેથી કોષ્ટ લવાજમ મળવાને હક થશે નહીં,

(૫) જે ઓરતના લાભમાં આ કલમ પ્રમાણે હુકમ કર્યો હોય તે ઓરત ઊનાળું કરે છે અથવા પુરતાં કારણ વિના પોતાના ધણીની સાથે રહેવાની ના કહે છે અથવા તેઓ બેઠે સમજીતી કરીને ભુદાં રહે છે એવી સાબિતી થયેથી તે માજિસ્ટ્રેટ તે હુકમ રદ કરવો.

(૬) આ બાબ પ્રમાણે સવળો પુરાવો, પ્રસંગ પ્રમાણે, ધણીની અથવા બાપની, સમક્ષ લેવો, અથવા, તેને જાતે હાજર થવાનું મજૂર કર્યું હોય ત્યારે તેના પ્લીડરની સમક્ષ લેવો, અને સમનનાં મુકદ્દમાઓની બાબતમાં ઠરાવેલા રીતે તે દફતરમાં દાખલ કરવો.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, માજિસ્ટ્રેટની ખાત્રી થાય કે તે શખસ નજીબી જોઇને બજાવણી કરવાનું ટાળે છે અથવા કારટમાં હાજર થવાની નજીબી જોઇને ગફલત કરે છે, તો તે માજિસ્ટ્રેટ તે કામ એકતરફી સાંભળી લઇને તેના નિકાલ કરવાનું કામ શરૂ કરવાને મુખત્યાર છે. આ પ્રમાણે કરેલા કોષ્ટપણ હુકમની તારીખથી ત્રણ મહિનામાં અરજી કરીને સાફ કારણ બતાવવામાં આવે તો, તે હુકમ રદ કરવાને અધિકાર છે.

(૭) તે હોમતવાળો પોતાને સાક્ષીમાં બોલાવવાને મુખત્યાર છે, અને આવે પ્રસંગે તેને સાહેક તરીકે તપાસવો જોઇયે.

(૮) આ કલમ મુજબ અરજીઓની વ્યવસ્થા કરતી વખતે કાર્ટને અરજ સંબંધી વાજબી હોય એવો હુકમ કરવાને અધિકાર છે એમ સમજવું.

(૯) તે હોમતવાળો જે જીલ્લામાં રહેતો હોય અથવા હોય, અથવા જે કોષ્ટપણ જીલ્લામાં તે, પ્રસંગ પ્રમાણે, પોતાની ઓરત સાથે અથવા બીજાસ બાળકની મા સાથે છેલ્લો રહ્યો હોય તે જીલ્લામાં તેના હિપર કામ અલાવવું,

ટીકા—આ બાબનો મહત્ત્વ ધણી ધણીઆણીને લગત સંબંધ ભરી હોય તે વખતે મટી છે, તે જ્યારે લગત સંબંધ બંધ પડે છે ત્યારે ભરણ પોષણ બાબત કરેલા હુકમ પણ બંધ પડે છે. જે કોષ્ટો જોડશે તે બાબતો છે જે જે ગુજરાન અલાવવાને અસમર્થ છે તે જો કે ઉમરે પુર્યો હોય તોપણ ભરણ પોષણ માગવાને હકદાર છે (ફાજદારી)

અરજી બાબત ૫ નો. ૧૧. પ્રો. ૨૬૭) ઔરસ અથવા અન ઔરસ અન ઔરસ ઓકરાની મા બીબની સ્ત્રી છે એટલા પરથી ફરીયાદ કાઢી ન શકાય (કનાકા મહા. કો. રી. ૧૨-૧૦-૮૧) પરંતુ સ્ત્રી તેના અનઔરસ ઓકરા માટે ગુજરાનનો દાવો કરી શકે એટલા બાદળા આ કલમના સુધ્ધો છે (સેપ્ટીમી ઇ. લો. રી. ૧૮ ડ્યુ. ૪૧૮) પણ જો તેમની મા બીબના હોય અન તેની મા તેના આપની વગર રબ લઈ ગઈ હોય ને ઓકરા તેની મા સાથે રહેવા ખુશી હોયતો હુકમ ન કરી શકાય. (વેનકઠા સુખધન મ. હા. કો. પ્રો. ૧૦-૬-૮૧) ધણીએ પોતાની સ્ત્રીની ખોશાકી તરીકે જો માસે અધિક રકમ આપવી. એવો માલસે હુકમ કરેલો તે હુકમ હાથ ફાટ્યો એવા કારણથી રદ કરેલા કે—સ્ત્રી ને તેણીના આપના ધરમાં રહેતી હતી તેણીનું ગુજરાન કરવાને માટે ધણીને પુછવામાં નહી આવેલ ને બાપે પૈસા લીધા શીવાય તેણીને ધણીને ત્યાં મોકલવાની ના પાડેલી એવું સાબિત થવાથી રદ કર્યો. (મુસાબત સોમરી વી. જીટન સોનાર ૨૨ વિ. રી. ૩૦) ધણી પોતાની ઔરતનું ગુજરાન કરવામાં ગફત કરે અથવા ના કહે અને તે વાત પુરવાર કરવામાં આવે ને ધણી સાથે રહેતો ગુજરાન કરવાની હા પાડે ને સ્ત્રી સાથે રહેવાની ના પાડે તો માલસેટ, ધણી નિરદય પણાથી વર્તે છે એવા સમગ્રથી ગુજરાન આપવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે. પણ ધણીએ કારણ પે પણ આપવાને ના પાડી ના હોય અથવા ગફત કરી ના હોય પણ પોતાની ખુશીથી ધણીના ધરને આશ્રય ઓકરાને નિરદયપણે વર્તે છે એવું કારણ બતાવી નહી કારણ પે પણ માટે અરજી કરે તે સી અરજી સાંભળવાને અને નિરદયતાના પુરાવાપરથી લગાજમ આપવાનો અધિકાર નથી (ચોગ્ય સભ અરજી બાબત ૬ નો. ૧૧ પ્રો. ૨૦૫)

૪૮૯. ૪૮૮ માં કલમ પ્રમાણે માસિક લવાજમ જે કોઈ શખસને મળતું હોય તે શખસની, અથવા તેજ કલમ પ્રમાણે પોતાની ઔરતને અથવા બાળકને માસિક લવાજમ આપવાને હુકમ જે શખસની ઉપર કર્યો હોય તે શખસની, હાલતમાં ફેરફાર થયો છે એવું પુરવાર થયેથી તે લવાજમમાં પોતાને ચોગ્ય લાગે એવો ફેરફાર કરવાને તે માલસેટ મુખત્યાર છે. માત્ર એટલુંજ કે જો તે સદરહુ લવાજમ વધારે તો એકંદર દરમહીનાની રકમ પચાસ રૂપિયાથી વધારે થવી નહિ એછે.

૪૯૦ ગુજરાનનો હુકમ જે શખસના લોકમાં કર્યો હોય તે શખસને, અથવા તેના કોઈ વાલી હોય તો તેને, અથવા જે શખસને તે લવાજમ આપવાનું હોય તેને, વગર ખરચે તે હુકમની એક નકલ આપવી; અને જે શખસની ઉપર તે હુકમ કર્યો હોય તે શખસ જે જગ્યાએ હોય તે જગ્યામાં કોઈપણ માલસેટની એવી ખાત્રી થાય કે હુકમના પક્ષધાર તેજ છે, અને જે લવાજમ દેવું થયું છે તે લવાજમ આપ્યું નથી, તો સદરહુ હુકમ અમલમાં લાવવાનો અધિકાર સદરહુ માલસેટને છે.

બાબ ૩૭ મો.

હેબીયસકોર્પસના જેવા પ્રકારના હુકમ બાબત.

૪૯૧. (૧) કલકત્તા, મદ્રાસ તથા મુમ્બઈ માંહેની ઇનસાફતી હાઈકોર્ટમાંનો કેઈપણ હાઈકોર્ટને દુરસ્ત લાગે ત્યારે, તે હેઠળ લખ્યા મુજબ ફરમાવવાને મુખત્યાર છે—

(અ) પોતાની મામુલ અસલ દિવાની હદ માંહેના કોઈ શખસની કાયદા મુજબ તજવીજ થવા માટે તે શખસને પોતાની આગળ અણુવો,

(બ) સદરહુ હદ માંહે સરકારી અથવા ખાનગી પેહેરામાં ગેરકાયદેસર અથવા ગેરવાજબી રીતે અટકાવી રાખેલા કોઈ શખસને છોડી દેવો;

(ક) સદરહુ હદમાંહે આવેલી કોઈપણ તુરંગમાં અટકાવી રાખેલા કોઈ કેદીને સદરહુ કોર્ટમાં જે કામ ચલુ હોય અથવા જે કામની ચોકસી કરવાની હોય તે કામમાં સાહેદ દાખલ તપાસવા માટે તેને તે કોર્ટની આગળ આણુવો.

(ડ) ઉપર કલ્લા મુજબ અટકાવી રાખેલા કોઈ કેદીને કોઈ કોર્ટ માર્શિયલની આગળ અથવા ગવર્નર જનરલ ઇન કાઉન્સિલ તરફથી કહાડેલા કોઈપણ કમિશનને આધારે કામ કરનારા કોઈપણ કમિશનરોની આગળ ઇનસાફ થવા સાર અથવા સદરહુ કોર્ટ માર્શિયલની અથવા કમિશનરોની આગળ જે બાબત ચાલુ હોય તે બાબત સંબંધી તેને તપસવાસાર સદરહુ કોર્ટ માર્શિયલની અથવા કમિશનરોની આગળ આણુવો.

(ધ) સદરહુ હદ માંહેના કોઈ કેદીનો ઇનસાફ થવા સાર તેને એક પેહેરામાંથી ખસેડીને બીબ

પેહેરામાં લઇ જવા; અને

(૧) પકડવાના હુકમ ઉપરથી શેરીક શિપીકાર્પસનું નિર્દેશ મોકલે એટલે સદરહુ હદમહિના કોષ પ્રતિવાદીન જાતે આજીવો.

(૨) સદરહુ પ્રકારની દરેક હાઇકોર્ટ, આ કલમ મુજબની આગતમાં કામ ચલાવવાની રીત સંબંધી નિયમ કરવા સાથે વખતે વખતે ઠાવના કરવાને મુખત્યાર છે.

(૩) આ કલમ માંહેનો કોષ પણ મજકુર અંગાગના સન ૧૮૧૮ ના રાજકારણ વાસને અંદી-ખાનામાં આવેલા માણસો આગતના કાયદા પ્રમાણે અથવા મુજબના સન ૧૮૨૭ ના ૨૫ મા કાયદા પ્રમાણે અથવા સન ૧૮૫૦ના રાજકારણ વાસને અંદીખાનામાં આવેલા માણસો આગતના આકટ પ્રમાણે અટકાવી રાખેલા સમસાને લાગુ નથી.

બાબ ૩૮ મો.

પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર બાબત (એટલે સરકાર તરફથી ફરિયાદ પક્ષનું કામ ચલાવવા સાથે ઠરાવેલા માણસ બાબત)

૪૮૨. (૧) સામાન્ય રીતે અથવા ગમે તે મુકદમામાં અથવા ગમે તે નિર્દોષ કરેલા વરગના મુકદમાઓ સાથે કોષપણ સ્થાનિક ક્ષેત્રમાં એક અથવા વધારે અમલદારો (જેમને પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર કહેવા તેમને) નિમવાને ગવરનર જનરલ ઇનકૌન્સિલ અથવા સ્થાનિક સરકાર મુખત્યાર છે.

(૨) સેશન કોર્ટમાં ઇનસાફ થવા સાથે કમિટ કરેલા કોષપણ મુકદમામાં પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર ગેરહાજર હોય, અથવા કોષપણ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર નિમ્નોજ ન હોય, ત્યારે બીજા જે શખસ આસિસ્ટન્ટ ડિવિઝન સુપરિટેન્ડન્ટથી ઉતરતા દરજ્જાનો પોલીસ અમલદાર ન હોય તે શખસને તે મુકદમાના કારણ સાથે પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર નિમવાને જીલ્લા માજીસ્ટ્રેટ, અથવા જીલ્લા માજીસ્ટ્રેટના નિર્દેશ હેઠળ રહીને પેટાતુકડી માજીસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે.

૪૮૩. પબ્લિક પ્રોસિક્યુટરને સોંપેલા હરકોષ મુકદમાની ચોકસીનું, ઇનસાફનું અથવા અપીલનું કામ જે કોષપણ કોર્ટમાં ચાલુ હોય તે કોર્ટમાં તેને લખેલા કોષપણ મુખત્યારનામાં વગર હાજર થઇને બેલવાનો અમત્યાર છે; અને સદરહુ પ્રકારના કોષપણ મુકદમામાં કોષપણ શખસની ઉપર કોષપણ કોર્ટમાં ફરિયાદ ચલાવવા માટે કોષપણ શખસ કોષ પ્લીડરને નીમે, તે ફરિયાદનું કામ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટરે ચલાવવું, અને જે પ્લીડરને એ પ્રમાણે નિમ્નો હોય તેણે તે મુકદમામાં તેના હુકમ પ્રમાણે ચાલવું.

૪૮૪. ગવરનર જનરલ ઇન કૌન્સિલે અથવા સ્થાનિક સરકારે નિમેયો કોષ પણ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર જ્યુરીથી ઇનસાફ કરવાના મુકદમાઓમાં જ્યુરીના ઠરાવ કહી સંભળાવતા પેહેલાં અને બીજા મુકદમાઓમાં ફેસલો આપતા પેહેલાં કોર્ટની સંમતિથી કોષપણ શખસની ઉપર ફરિયાદનું કામ ચલાવવાનું છોડી દેવાને મુખત્યાર છે; અને આ પ્રમાણે કામ ચલાવવાનું છોડી દેવામાં આવેથી,—

(અ) જે તોહમતનામું તદ્દયાર કરતાં પેહેલાં એ પ્રમાણે કામ ચલાવવાનું છોડી દેવામાં આવે તો તોહમતવાલાને છોડી મુકવો.

(બ) જે તોહમતનામું તદ્દયાર કર્યા પછી એ પ્રમાણે કામ ચલાવવાનું છોડી દેવામાં આવે તો અથવા આ કાયદા પ્રમાણે તોહમતનામાની જરૂર ન હોય ત્યારે, તોહમતવાળા ઉપર ગુન્હો નાંસામિત થવાનો ઠરાવ કરવો.

૪૮૫. (૧) કોષપણ મુકદમાની ચોકસી અથવા ઇનસાફનું કામ કરનાર કોષપણ માજીસ્ટ્રેટ ગવરનર જનરલ ઇન કૌન્સિલની પ્રથમ મંજુરી લઇને સ્થાનિક સરકાર જે દરજ્જાએ ઠરાવે તેથી ઉતરતા દરજ્જાના પોલીસ અમલદાર શિવાય બીજા કોષપણ શખસને ફરિયાદ પક્ષનું કામ ચલાવવાને પરવાનગી આપવાને મુખત્યાર છે; પણ આડવેક્ટ જનરલ, સ્ટાડીંગ કૌન્સેલ, સરકારી સેલેક્શનર, પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર અ-

ને પબ્લિક હોય તેને કમલમાં લીધા છે. એનું પત્રક.

થવા ખીજા જે અમલદારને સ્થાનિક સરકારે આ બાબત સામાન્ય રીતે અથવા વિશેષ કરીને અધિકાર આપેલા હશે તે અમલદાર શિવાય ખીજા કોઇપણ શખસને સદરહુ પરવાનગી વગર એ પ્રમાણે કામ ચલાવવાનો હક નથી.

(૨) આવા કોઇપણ અમલદારને, હરિયાદનું કામ છોડી દેવા બાબત ૪૯૪ મી કલમમાં જે અધિકાર ઠરાવ્યા છે તેવા અધિકાર છે, અને તે કલમના ઠરાવો એવા અમલદારે કામ ચલાવવાનું છોડી દીધું હોય તેને લાગુ પડશે.

(૩) હરિયાદ પક્ષનું કામ ચલાવનાર કોઇપણ સખસ પોતાની જાતે અથવા કોઈ પત્નીડરની મદદતે એમ કરવાનો મુખત્યાર છે.

(૪) જે ગુન્હાને સાર તોહમતવાળા ઉપર હરિયાદ ચાલતી હોય તે ગુન્હા વિશેની તપાસમાં કંઈ પણ ભાગ લેવા હોય તેવા પોલીસ અમલદારને હરિયાદ પક્ષનું કામ ચલાવવાની પરવાનગી આપવામાં આવશે નહિ.

બાબ ૩૯ મો.

જમીન બાબત.

૪૮૬. જમીન નહિ લઈ શકાય એવા કોઇ ગુન્હાનું તોહમત જે સખસ ઉપર આવ્યું હોય તે શિવાય ખીજા કોઇપણ સખસને જે અમલદારના હવાલામાં કોઈ પોલીસ થાણું હોય તે અમલદાર વગર વારંટે પકડે અથવા અટકાવી રાખે, અથવા કોઈ કોર્ટની આગળ તે સખસ હાજર થાય અથવા તેને આજુવામાં આવે, અને તે સખસ સદરહુ અમલદારના પહેરામાં હોય ત્યારે અથવા સદરહુ કોર્ટની આગળ કામ ચાલતું હોય ત્યારે કોઈપણ વખતે જમીન આપવાને તબયાર હોય, ત્યારે તેને જમીન ઉપર છોડવો; પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે જે સદરહુ અમલદારને અથવા કોર્ટને દુરસ્ત લાગે, તો તે સદરહુ સખસ પાસેથી જમીન લેવાને બદલે તે સખસ હાજર થવા બાબત આ કાયદામાં આગળ ઠરાવેલી રીતે વગર જમીને એક ખત કરી આપે એટલે તેને છોડી દેવાને મુખત્યાર છે.

૪૮૭. (૧) જમીન નહી લઈ શકાય એવા કોઇપણ ગુન્હાનું તોહમત જે સખસની ઉપર આવ્યું હોય તે સખસને જે અમલદારના હવાલામાં કોઈ પોલીસ થાણું હોય તે અમલદાર વગર વારંટે પકડે અથવા અટકાવી રાખે, અથવા કોઈ કોર્ટની આગળ તે સખસ હાજર થાય અથવા તેને આજુવામાં આવે, ત્યારે તેને જમીન ઉપર છોડવાનો અધિકાર છે, પણ જે ગુન્હાનું તોહમત તે સખસની ઉપર મુક્યું હોય તે ગુન્હા તેણે કર્યો છે એમ માનવાના વાજબી સમજ જણાય તો તેને એ પ્રમાણે છોડવો નહિ.

(૨) જે પ્રસંગ પ્રમાણે, તપાસ, ચોકસી અથવા ધનસાફ ચાલતો હોય ત્યારે કોઇપણ વખતે સદરહુ અમલદારને અથવા કોર્ટને એમ જણાય કે તોહમતવાળાએ સદરહુ ગુન્હા કર્યો હોય એમ માનવાના વાજબી સમજ નથી, પણ તેના તકસીર બાબત વધારે ચોકસી કરવાનાં પુરતાં સમય છે, તો સદરહુ ચોકસી થતાં સુધી તોહમતવાળાને જમીન ઉપર છોડવો. અથવા સદરહુ અમલદારની અથવા કોર્ટની નજરમાં આવે તો, આ કાયદામાં આગળ ઠરાવ્યા પ્રમાણે તોહમતવાળા હાજર થવા માટે વગર જમીને ખત લખી આપે તો તેને છોડવો.

(૩) આ કલમ પ્રમાણે જે સખસને છોડવામાં આવ્યો હોય તે સખસને, આ કાયદા પ્રમાણે ચાલતાં કોઇપણ કામમાં પછી કોઇપણ વખતે, પકડાવવાને અને તેને કેદમાં મોકલવાને હરકોઈ મુખત્યાર છે.

૪૯૮. આ બાબ પ્રમાણે કરી આપવાના દરેક ખતની રકમ, મુકદમાની હકીકત તરફ ચોખ્ખી લક્ષ આપીને, મુકદમ કરવી, અને તે અતિશય ભારે હોવી નહિ જોઇયે; અને કોઈ પણ મુકદમામાં કોઈ પણ સખસના જમીન લેવાનું અથવા કોઈ પોલીસ અમલદારે અથવા મજિસ્ટ્રેટ માગેલા જમીનની રકમ ઓછી કરવાનું ફરમાવવાને કોઈ કોર્ટ અથવા સેશન કોર્ટ મુખત્યાર છે, પછી તે મુકદમામાં ગુન્હા સાબિત થવાના ઠરાવ ઉપરથી અપીલ ચાલતી હોય કે નહિ હોય તેપણ.

૪૯૯. (૧) કોઇપણ સખસને જમીન ઉપર અથવા તેના પોતાના ખત ઉપર છોડતા પહેલાં જેટલી

રકમ, પ્રસંગ પ્રમાણે, પોલીસ અમલદારને અથવા ફોરેન્સિક, પુરતી જણાવ તેટલી રકમનું ખત સદરહુ સખસે કરી આપવું, અને તેને જમીન ઉપર છોડવામાં આવે ત્યારે એક અથવા વધારે પુરતા જમીનોએ સદરહુ ખત કરી આપવું, એવી સરતે કે ખતમાં જણાવેલે વખતે તથા જગ્યાએ સદરહુ સખસ હાજર થશે, અને, પ્રસંગ પ્રમાણે, તે પોલીસ અમલદાર અથવા ફોરેન્સિક જીરી રીતે ફરમાવે ત્યાં સુધી, તે તે પ્રમાણે હાજર થયા કરશે.

(૨) જે તેવી જરૂર હોય તો, વળી જમીન ઉપર છોડેલા સખસને હુકમનામાં, સેશનફોરેન્સમાં અથવા બીજી ફોરેન્સમાં તોહોમતનો જવાબ દેવાને જ્યારે ફરમાવવામાં આવે ત્યારે હાજર થવાને તેને તે ખતથી ખાંધી લેવો.

૫૦૦ (૧) તે ખત કરી આપવામાં આવે એટલે તુરત જે સખસે હાજર થયા બાબત તે ખત કરી આપ્યું હોય તે સખસને છોડી મુકવો; અને તે તુરંગમાં હોય, ત્યારે જે અમલદારના હવાલામાં તે તુરંગ હોય તે અમલદારની ઉપર તોહોમતવાળાના જમીન લેનારી ફોરેન્સ છોડી દેવાનો હુકમ મોકલવો, અને તે હુકમ પોલીસથી સદરહુ અમલદારે તેને છોડી મુકવો.

(૨) આ કલમમાંહેના અથવા ૪૮૬ મી અથવા ૪૮૭ મી કલમમાંહેના કોઈ પણ મજબૂરથી એમ સમજવું નહીં કે જે બાબતના સંબંધમાં તે ખત કરી આપ્યું હોય તે શિવાય બીજી કોઈ બાબત સાથે અટકાવી રાખવા લાયક કોઈ સખસને છોડવાની જરૂર છે.

૫૦૧. જે બુદ્ધી, દગાથી અથવા બીજી રીતે કાચા જમીન ટપુલ કરવામાં આવ્યા હોય, અથવા પછવાડેથી તેઓ કાચાચાય, તો ફોરેન્સ પકડવાનું વારંટ કાઢાડીને જમીન ઉપર છોડેલા સખસને પોતાની બાગળ આજુવાનું ફરમાવવાને અને પુરતા જમીન ખોળી આપવાને તેને હુકમ કરવાને, અને એ પ્રમાણે કરવામાં તે કસ્ટ કરે તો તેને તુરંગમાં મોકલવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૫૦૨. (૧) જમીન ઉપર છોડેલા કોઈ સખસે હાજર રહેવા બાબત તથા હાજર થવા બાબત જેઓ જમીન થયા હોય તે સળગા અથવા દુરકોષ જમીન સદરહુ ખત તદ્દન અથવા જેટલું પોતાની સાથે સંબંધ રાખતું હોય તેટલું રદ કરવાની અરજ કોર્ટપણુ વખતે કોર્ટ માહિત્તે કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) સદરહુ અરજ કર્યા ઉપરથી તે માહિત્તે પોતાનું પકડવાનું વારંટ કાઢાડીને એ પ્રમાણે છોડેલા સખસને પોતાની બાગળ આજુવાનું ફરમાવવું જોઈએ.

(૩) સદરહુ સખસ તે વારંટની રૂએ હાજર થાય અથવા તે પોતાની મેળે આવીને તામે થાય એટલે તે માહિત્તે તે વખત તદ્દન અથવા જેટલું અરજદારની સાથે સંબંધ રાખતું હોય તેટલું રદ કરવાનું ફરમાવવું અને સદરહુ સખસને બીજા પુરતા જમીન ખોળી આપવાનું કહેવું, અને જે તે એ પ્રમાણે ન કરે, તો તેને પેહેલામાં મોકલવાને તે માહિત્તે મુખત્યાર છે.

બાબ ૪૦ મો.

શાહેદોની જખાની લેવા સાથે કે મશનો બાબત.

૫૦૩. (૧) આ કાયદા પ્રમાણે કોઈ ચોક્કસનું, ઇનસાફનું અથવા બીજું કામ ચાલતું હોય તે કમિશનમાં કોઈ પ્રેસિડેન્સી માહિત્તે, જજ માહિત્તે, સેશન ફોરેન્સ અથવા હુકમનામાં એમ જણાવ કે ઇનસાફનો હેતુ પાર પાડવા માટે કોઈ શાહેદોની જખાની લેવાની જરૂર છે, અને પછી વાર લાગ્યા વગર અથવા ધણી ખરચ થયા વગર અથવા ધણી ખડચણ પડ્યા વગર સદરહુ શાહેદને હાજર કરી શકાતો નથી, અને તેટલી બધી વાર લગાડવી, ખરચ કરવો અથવા ખડચણ કરવી તે વાત મુકદ્દમાની હકીકત ઉપરથી બાજબી નથી ત્યારે સદરહુ માહિત્તે અથવા ફોરેન્સ તે શાહેદ હાજર ન થાય તો આલે એનું ઠરાવવાને મુખત્યાર છે, અને જે જજ માહિત્તેની અથવા પેહેલા વર્ગના માહિત્તેની હકીકતની સ્થાનિક હદમાંહે સદરહુ શાહેદ રહેતો હોય તે જજ માહિત્તેની અથવા પેહેલા વર્ગના માહિત્તેની ઉપર સદરહુ શાહેદનો પુરાવો લેવા સાથે કમિશન મોકલવાને મુખત્યાર છે.

(૨) જ્યારે તે શાહેદ હિંદુસ્તાનમાંના કોઈપણ રાજના અથવા સરકારના મુલકમાં રહેતો હોય

અને તેમાં હિંદુસ્તાનની બ્રિટિશ સરકાર તરફનો અમલદાર હોય, ત્યારે કમિશન સદરહુ અમલદાર ઉપર મોકલવાનો અધિકાર છે.

(૩) જે માણસેટની અથવા અમલદારની ઉપર તે કમિશન મોકલવામાં આવે તે માણસેટ અથવા અમલદારે, અથવા જે તે જણા માણસેટ હોય તે તેણે, અથવા પેહેલા વર્ગના જે માણસેટને તે આ બાબત નિમે તે માણસેટે, જે જગ્યાએ તે શાહેદ હોય ત્યાં જવું અથવા તે શાહેદને પોતાની આગળ સમન કરી મોકલાવવો, અને આ કારણ પ્રમાણે વારંટના મુકદમાઓનો ઇનસાફ કરવા સાર જખાની લખી લેવાની જે રીત દરાવી છે તે રીતે જખાની લખી લેવી, અને સદરહુ પ્રકારના મુકદમાઓનો ઇનસાફ કરવા સાર જે અધિકાર આપેલા છે તે અધિકાર આ કારણ સાર ચલાવવાને તે માણસેટ મુખત્યાર છે.

(૪) સદરહુ કમિસન પેટાકલમ (૨) માં કહેલા પ્રકારના કોષ્ટ અમલદાર ઉપર મોકલ્યું હોય ત્યારે, તે અમલદારને તે કમિશનની રૂએ જે અધિકાર તથા કામ હોય તે અધિકાર તથા કામ પોતાના હાથ હેઠળના જે અમલદારના અધિકાર બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાંના પહેલા વર્ગના માણસેટના અધિકાર કરતાં ઓછા નહિ હોય તેને સાંપવાને તે અમલદાર મુખત્યાર છે.

૫૦૪. (૧) જે તે શાહેદ કોષ્ટપણ પ્રેસિડેન્સી માણસેટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાંહે હોય, તે કમિશન કહાડનારો માણસેટ અથવા કોર્ટ તે કમિશન સદરહુ પ્રેસિડેન્સી માણસેટની ઉપર મોકલવાને મુખત્યાર છે, અને તે ઉપરથી તે પ્રેસિડેન્સી માણસેટ સદરહુ શાહેદ જણે પોતાની આગળ કોષ્ટ આણુ મુકદમામાં શાહેદ હોય એ પ્રમાણે તેને હાજર થવાની જરૂર પાડવાને અને તેની જખાની લેવાને મુખત્યાર છે.

(૨) આ કલમ માંહેના કોષ્ટપણ મજકુરથી એમ સમજવું નહિ કે સન ૧૮૭૬ ના શુલામેના ધંધા બાબતના આકટની ૩ જી કલમ પ્રમાણે કમિશનો કહાડવાનો હક કોર્ટને જે અધિકાર છે તેને બાધ થશે.

૫૦૫. કાયદાપ્રમાણે ચલાવેલા કોષ્ટપણ કામમાં કમિશન કહાડ્યું હોય તે કામના પક્ષકારો, જે સવાલો તે કમિશન મોકલનારો માણસેટ અથવા કોર્ટ તકરારી બાબતને લગતા ધારે તેવા પોતપોતાના સવાલો લખીને મોકલવાને મુખત્યાર છે. અને જે માણસેટની અથવા અમલદારની ઉપર તે કમિશન મોકલવામાં આવે તે માણસેટે અથવા અમલદારે સદરહુ સવાલો ઉપર તે શાહેદની જખાની લેવી જોઇયે.

(૨) સદરહુ પ્રકારનો દરકોષ્ટ પક્ષકાર તે માણસેટની અથવા અમલદારની આગળ પ્લીડરની મારફતે, અથવા જે તે પેહેરામાં ન હોય તો, જતે હાજર થવાને મુખત્યાર છે, અને સદરહુ શાહેદની તપાસણી ઉલટ તપાસણી તથા ફરી તપાસણી (જેમ હોય તેમ) કરવાને મુખત્યાર છે.

૫૦૬ જ્યારે જ્યારે પ્રેસિડેન્સી માણસેટ અથવા જણા માણસેટ શિવાય ખીજી કોષ્ટપણ માણસેટની આગળ આ કાયદા પ્રમાણે કોષ્ટ ચોકસી અથવા ઇનસાફ અથવા કોષ્ટપણ ખીજી કામ ચાલે તે દરમિયાનમાં એમ જણાય કે ઇનસાફનો હેતુ પાર પાડવા માટે જેનો પુરાવો જરૂરનો છે એવા શાહેદની જખાની લેવા માટે એક કમિશન મોકલવું જોઇયે, અને ધણીવાર લાગ્યા વગર અથવા ધણે ખરચ થયા વગર અથવા ધણી અડચણ પડ્યાવગર સદરહુ શાહેદને હાજર કરી શકાતો નથી અને તેટલી બધી વાર લગાડવી અથવા ખરચ કરવો અથવા અડચણ કરવી તે વાત મુકદમાની હકીકત ઉપરથી વાજખી નથી, ત્યારે ત્યારે સદરહુ માણસેટે જણા માણસેટને અરજ કરવી, અને તેમાં તે અરજ કરવાનાં કારણ જણાવવાં; અને જણા માણસેટ આમાં પાછળ દરાવેલી રીતે કમિશન કહાડવાને અથવા તે અરજ નાકબુલ કરવાને મુખત્યાર છે.

૫૦૭. (૧) ૫૦૩ જી અથવા ૫૦૬ ઠી કલમપ્રમાણે મોકલેલું કોષ્ટપણ કમિશન યોગ્યરીતે બળવી રહ્યા પછી, જે કોર્ટમાંથી તે મોકલ્યું હોય તે કોર્ટની ઉપર તે કમિશન અને તે ઉપરથી તપાસેલા શાહેદની જખાની, એ પાછાં મોકલવાં; અને તે કમિશન તથા તેનું રિટર્ન (પરિણામની હકીકત) તથા સદરહુ જખાની સદરહુ ચોખ્ખી વખતે જોજાની તે પક્ષકારોને છુટ છે એમ સમજવું, અને સજ્જા બાજખી અપવાદોને અનુસરીને તે કમિશન તથા તેનું રિટર્ન તથા તે જખાની એમાંના ગમે તે પક્ષકારને તે પુરાવામાં વાંચવાને અધિકાર છે, અને તે દફતરમાં દાખલ કરવી.

(૨) એવી રીતે લીધેલી કોષ્ટપણ જખાની સન ૧૮૭૨ ના હિંદુસ્તાનના પુરાવાના આકટની ૩૩ થી

કલમમાં દરાવેલી શરતો બરહુકમ હોય તો તે જખાની ખીજી કોષ્ટપણ કોર્ટમાં તે મુકદમામાં પાઠવી વખતે દાખલ કરવાનો પણ અધિકાર છે.

૫૦૮. જે જે મુકદમામાં ૫૦૩ છ અથવા ૫૦૬ ઠી કલમપ્રમાણે કમિશન મોકલવામાં આવે તે તે મુકદમામાં તે કમિશન બખવવા તથા રિટર્ન મોકલવા માટે જેટલો વખત બાજખી રીતે જોધ્યે તેટલા અમુક વખત સુધી ચોક્સી અથવા ઇનસાફ અથવા ખીજું કામ મુલતવી રાખવાનો અધિકાર છે.

ખાખ ૪૧ મો.

પુરાવા ખાખત વિશેષ નિયમો.

૫૦૯ (૧) કોષ્ટ સિવિલ સર્જન અથવા વૈલકીય શાહેદની જે જખાની કોષ્ટ માજીસ્ટ્રેટો તોહોમત-વાળાની સમક્ષ લખને તે ઉપર સહી કરી હોય અથવા જે ૪૦ મા ખાખની રૂયે કમિશનથી લીધી હોય તે જખાની આ કાયદા પ્રમાણે કોષ્ટપણ ચોક્સી, ઇનસાફ અથવા ખીજા કામમાં પુરાવામાં આપવાનો અધિકાર છે, પછી તે જખાની આપનારને શાહેદ દાખલ જોલાગ્યો ન હોય તોપણ હરકત નથી.

(૨) જે કોર્ટને દુરસ્ત લાગે તો તે સદરહુ જખાની આપનારને સમન કરીને તેની જખાનીના વિષય ખાખત તેને તપાસવાને મુખત્યાર છે.

૫૧૦. આ કાયદાપ્રમાણે કોષ્ટ પણ કામ ચાલતું હોય તે દરમિયાનમાં, કોષ્ટ પદાર્થ અથવા વસ્તુની પરિક્ષા અથવા પૂચક્કરણ કરીને તે ખાખત રિપોર્ટ કરવાનું કામ સરકારના કોષ્ટ કેમિકલ એકઝામિનર (રસાયન પરિક્ષક) ને અથવા આસિસ્ટન્ટ કેમિકલ એકઝામિનરને બરાબર રીતે મોકલ્યું હોય તે ખાખત તેની સહીવાળા રિપોર્ટ તરીકે જે દસ્તાવેજ હોય તે દસ્તાવેજ આ કાયદાપ્રમાણે કોષ્ટપણ ચોક્સી, ઇનસાફ અથવા ખીજા કામમાં પુરાવા દાખલ વાપરવાનો અધિકાર છે.

૫૧૧. આ કાયદાપ્રમાણે કોષ્ટપણ ચોક્સી, ઇનસાફ અથવા ખીજું કામ ચાલે તેમાં અઝાક ગુન્હો સાખિત થયાનો અથવા નાસાખિત થયાનો દરાવ કોષ્ટ પણ વિજમાનકાળે ચાલુ કાયદામાં દરાવેલી ખીજી કોષ્ટપણ રીત ઉપરાંત હેઠળ લખેલી રીતે સાખિત કરવાનો અધિકાર છે, એટલે—

(અ) જે કોર્ટમાં સદરહુ ગુન્હો સાખિત થયાનો અથવા નાસાખિત થયાનો દરાવ થયો હોય તે કોર્ટનાં દફતર જે અમલદારના હવાલામાં હોય તે અમલદારે જે ઇન્ટેખાખ ખાખત પોતાની સહી કરીને દાખલો આપ્યો હોય કે એ ઇન્ટેખાખ શિક્ષાના હુકમની અથવા ખીજા હુકમની નકલ છે તે ઇન્ટેખાખથી; અથવા

(બ) ગુન્હો સાખિત થયાનો દરાવ થયો હોય તો; જે તુરંગમાં શિક્ષા અથવા તેને કોષ્ટપણ લાગ અમલમાં આપ્યો હતો તે તુરંગ જે અમલદારના હવાલામાં હોય તે અમલદારની સહીવાળા દાખલાથી અથવા કેદ કરવાનાં જે વારંટ પ્રમાણે રિક્ષા જોગવવામાં આવી હતી તે વારંટ રજુ કર્યાથી; અને આમાંના દરેક પ્રસંગે, જે સખસની ઉપર સદરહુ પ્રમાણે ગુન્હો સાખિત થયાનો અથવા નાસાખિત થયાનો દરાવ થયો હોય તે સખસ અજ તોહોમતવળો સખસ છે એવો પુરાવો આપ્યાથી.

૫૧૨. (૧) જે એવું સાખિત થાય કે કોષ્ટ તોહોમતવાળો સખસ નાસી ગયો છે, અને તેને પકડવાની તુરત કોષ્ટ આશા નથી, તો જે ગુન્હાની ફરિયાદ થઈ હોય તે ગુન્હા માટે સદરહુ સખસનો ઇનસાફ કરવા માટે કમિટ કરવાને જે કોન્ટ લાયક હોય તે કોર્ટ તે સખસની જરહાજરીમાં, ફરિયાદી પક્ષ તરફથી શાહેદો રજુ કર્યા હોય તો તેઓની જખાની લેવાને અને તે જખાનીઓ દફતરમાં લખી લેવાને મુખત્યાર છે. સદરહુ સખસને પકડવામાં આવે એટલે, જે તે જખાની આપનાર મરણ પામ્યો હોય અથવા શાહેદી આપવાને અસકત હોય અથવા ધણીવાર લાખ્યાવગર અથવા ધણી ખરચ થયાવગર અથવા ધણી અડચણ પડ્યા વગર તેને હાજર કરી સકાતો નહિ હોય અને તેટલો બધી વાર લગાડવી અથવા ખરસ કરવો અથવા અડચણ કરવી તે વાત મુકદમાની હકીકત ઉપરથી બાજખી થતી નહિ હોય તો, જે ગુન્હાનું તોહોમત મુક્યું હોય તે ગુન્હાખાખત તોહોમતવાળાની ચોક્સી અથવા ઇનસાફ ચાખ, તે તે વખતે સદરહુ જખાની તેની વિરહ પુરાવામાં આપવાનો અધિકાર છે.

(૨) એવું મામ પડે કે મોતની અથવા દેશનીકાલની સખ કરવા લાયક ગુન્હો કોષ્ટ સખસ, અથવા

અપસોએ ક્યો છે અને તેના માલમ પડ્યા નથી, ત્યારે હાઇકોર્ટ એવું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે કે પહેલા વર્ગના કોઈ માલસેટે ચોકસી કરવી, અને તે ગુન્હાખાત પુરાવા આપી શકે એવા શાહેદાને તપાસવા. જો જુગાની આપનાર સખસ મરણ પામે છે અથવા પુરાવા આપવાને અશક્ત હોય અથવા ક્રિસ્ટિયન હિન્દુસ્તાનની હદની પેલીગમ હોય, તો સદરહુ પ્રમાણે લીધેલી જુગાની પડીથી તે ગુન્હા સાફ નેના ઉપર તોહોમત આણુવામાં આવે તે અપસની વિરૂદ્ધ પુરાવામાં આપી શકશે.

બાબ ૪૨ મો.

ખત સંબંધી ઠરાવો.

૫૧૩. જ્યારે કોઈપણ કોર્ટ અથવા અમલદાર કોઈ સખસને જમીનસાથે અથવા વગર જમીને ખત કરી આપવાનું ફરમાવે, ત્યારે સારી રીતે ચાલવા ખાત ખત કરી આપવાનું હોય તે શિવચ, તે ખત કરી આપવાને બદલે નાણાની અથવા સરકારી પ્રેમિસરી (બ્યાજની) નોટની જેટલી રકમ સદરહુ કોર્ટ અથવા અમલદાર ઠરાવે તેટલી રકમ અનામત મુડવાની પરવાનગી તે અપસને આપવાને સદરહુ કોર્ટ અથવા અમલદાર મુખત્યાર છે.

૫૧૪. (૧) જ્યારે જ્યારે જે કોર્ટે આ કાયદા પ્રમાણે કોઈ ખત લીધું હોય તે કોર્ટની અથવા કોઈ પ્રેસિડેન્સી માલસેટની કોર્ટની અથવા પહેલા વર્ગના માલસેટની કોર્ટની ખાતી થાય એવી રીતે નિચે પ્રમાણે સાબિત કરવામાં આવે.

અથવા સદરહુ ખત કોઈ કોર્ટની આગળ હાજર થવા ખાતનું હોય ત્યારે, તે કોર્ટની ખાતી થાય એવી રીતે નિચે પ્રમાણે સાબિત કરવામાં આવે.

કે સદરહુ ખત દંડમાં લેવા જોગ થયું છે, ત્યારે ત્યારે સદરહુ કોર્ટે તે સાબિતિના સખસ દફતરમાં દાખલ કરવા, અને તે ખતમાં કહેલો દંડ આપવાનું અથવા તે શાસાફ નહિ આપવો જોઈએ તેનું કારણ ખતાવવાનું સદરહુ ખતથી બાંધી લીધેલા કોઈપણ અપસને ફરમાવવાને તે કોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૨) જો પુરતું કારણ ખતાવવામાં ન આવે, અને સદરહુ દંડ આપવામાં ન આવે, તો સદરહુ અપસની જંગમ મિલકત અથવા સદરહુ સખસ મરી ગયો હોય તો તેની છરેટ જમ કરવા તથા વેચવાસાફ વારંટ કાઢાડીને તે દંડ વસુલ કરવા માંડવાને તે કોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૩) સદરહુ વારંટ જે કોર્ટે કાઢાડયું હોય તે કોર્ટની હકુમતની રયાનિક હદમાં તે વારંટ ખખવવાનો અધિકાર છે; અને સદરહુ હદની બાહાર તે અપસની કોઈપણ જંગમ મિલકત હોય, તો જે જલ્લા માલસેટની અથવા ચીફ પ્રેસિડેન્સી માલસેટની હકુમતની રયાનિક હદમાંહે સદરહુ મિલકત જડે તે જલ્લા માલસેટ અથવા ચીફ પ્રેસિડેન્સી માલસેટ તે વારંટની ઉપર શેરા કરે એટલે તે મિલકત જમ કરીને વેચવાનો અધિકાર તે વારંટથી મળશે.

(૪) જો સદરહુ દંડ આપવામાં નહિ આવે, અને સદરહુ જમી તથા વેચાણથી તે વસુલ કરી શકાય નહિ, તો સદરહુ પ્રમાણે જે અપસને બાંધી લીધો હોય તે અપસ તે વારંટ કાઢાડનારી કોર્ટના હુકમથી દિવાની તુરંતમાં વધારેમાં વધારે છ મહિના સુધીની મુદતની કેદને લાયક થશે.

(૫) સદરહુ કોર્ટની નજરમાં આવે, તો તે લખી આપેલા દંડને કોઈપણ ભાગ માફ કરવાને અને ફક્ત થોડોક ભાગજ વસુલ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૬) ખત દંડમાં લેવ.જેમ થાય તે પહેલાં જો તે ખતનો જમિન મરણ પામે તો, તેની છરેટ સદરહુ ખત ખાતતની સર્વ જવાબદારીમાંથી મુક્ત છે. જેમ સમજવું, પરંતુ જે પક્ષે સદરહુ ખત કરી આપ્યું હશે તે પક્ષને નવો જમિન ખેળવાનો હુકમ ફરમાવવાનો અધિકાર છે.

૫૧૫. પ્રેસિડેન્સી માલસેટ અથવા જલ્લા માલસેટ શિવચ ખીજા કોઈ પણ માલસેટે ૫૧૪ મી કલમપ્રમાણે કરેલા સધળા હુકમો ઉપર જલ્લા માલસેટને અપીલ કરી શકશે, અથવા જો એ પ્રમાણે અપીલ કરવામાં નહિ આવે, તો તે હુકમો ફરસ્ત કરવાનો જલ્લા માલસેટને અધિકાર છે.

૫૧૬. હાઇકોર્ટમાં અથવા સેશન કોર્ટમાં હાજર થવા તથા હાજર રહેવા બાબતના ખત ઉપરથી લેહેણી થયેલી રકમ વસુલ કરવાનું કોષપણ માજિસ્ટ્રેટને દરમાવવાને સદરહુ હાઇકોર્ટ અથવા સેશન કોર્ટ મુખત્યાર છે.

આખ ૪૩ મો.

મિલકતની વ્યવસ્થા કરના બાબત.

૫૧૭. (૧) જ્યારે કોષપણ ફોજદારી કોર્ટમાં કંઈ ચોક્કસ અથવા ધનસાહનું કામ પુરું થઈ રહે, ત્યારે તે કોર્ટના આગળ રજુ કરેલી અથવા તેના કબજામાંહેની કોષ પણ મિલકત અથવા દસ્તાવેજની વ્યવસ્થા કરવા બાબત, અથવા જે મિલકત અથવા દસ્તાવેજ સંબંધી કોષ પણ ગુન્હો કર્યાનું જણાવું હોય અથવા જે દસ્તાવેજનો અથવા મિલકતનો ઉપયોગ કોષપણ ગુન્હો કરવા માટે કરવામાં આવ્યો હોય તેવા દસ્તાવેજની અથવા મિલકતની વ્યવસ્થા કરવા બાબત, પોતાને યોગ્ય લાગે એવો હુકમ કરવાને તે કોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૨) જ્યારે કોષ હાઇ કોર્ટ અથવા સેશન કોર્ટ સદરહુ પ્રકારનો હુકમ કરે, અને સદરહુ મિલકત ઉપર જે સખસનો હક્ક હોય તે સખસને તે મીલકત તે કોર્ટના પોતાના અમલદારની મારફતે સ્વાધીન કરવાનું સુગમ પડી શકે તે નહિ હોય, ત્યારે જજ્ઞ માજિસ્ટ્રેટ તે હુકમ અમલમાં લાવવો એવું દરમાવવાને સદરહુ કોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૩) જે મુકદમામાં અપીલ ચાલતી હોય તે મુકદમામાં આ કલમ મુજબ કોષ હુકમ કરવામાં આવે, ત્યારે (તે મિલકત જવતાં જનવર નહિ હોય અથવા તે એની મેળે વેહેલી ગઈ જાય એવી નહિ હોય તો) સદરહુ અપીલ કરવા સાથે આપેલી મુદત વીતી જાય ત્યાંસુધી અથવા સદરહુ અપીલ તે મુદતની અંદર કરવામાં આવે ત્યારે સદરહુ અપીલનો નિકાલ કરવામાં આવે ત્યાંસુધી. સદરહુ હુકમ બળવવો નહિ.

ખુલાસો—આ કલમમાં " મિલકત એ સખસનાં, જે મિલકત સંબંધી ગુન્હો કર્યાનું જણાવું હોય તેવી મિલકત હોય તો, જે મિલકત અસલ કોષ પણ પક્ષકારના કબજામાં અથવા અખત્યારમાં હોય તેવી મિલકતનો સમાવેશ થાય છે એટલું જ નહિ, પણ તે મિલકતની જે બીજી મિલકત કરી હોય તેનો અથવા તે મિલકત બદલીને જે બીજી મિલકત લીધી હોય તેનો પણ સમાવેશ થાય છે, અને એ પ્રમાણે રૂપાંતર કરીને અથવા બદલી બદલી કરીને સાક્ષાત અથવા બીજી રીતે સંપાદન કરેલી કોષપણ વસ્તુનો સમાવેશ થાય છે.

૫૧૮. કોર્ટે પોતે જાતે ૫૧૭ મી કલમ પ્રમાણે હુકમ કરવાને બદલે તે મિલકત જજ્ઞ માજિસ્ટ્રેટને અથવા પેટા ટ્રસ્ટી માજિસ્ટ્રેટને સ્વાધીન કરવાનું દરમાવવાને મુખત્યાર છે, અને તે માજિસ્ટ્રેટ, એવે પ્રસંગે, જણે તે મિલકત પોલીસે પકડેલી હોય અને તે પકડવાનો રિપોર્ટ આ કાયદામાં આગળ કહેલી રીતે પોતાને ક્યો હોય એવી રીતે તે મિલકતની તજવીજ કરવી.

૫૧૯. જે ગુન્હામાં ચોરીનો અથવા ચોરીની મિલકત લેવાનો સમાવેશ થતો હોય તે ગુન્હો અથવા જે ગુન્હો ચોરી અથવા ચોરીની મિલકત લેવી એવો થતો હોય તે ગુન્હો, કોષપણ સખસની ઉપર સાબિત થવાનો ઠરાવ કરવામાં આવે અને એવું સાબિત થાય કે તે મિલકત ચોરીની છે એવું જણવા વગર અથવા એવું માનવાનું કારણ હોવા વગર બીજા કોષ સખસે તે ચોરીની મિલકત તેની પાસેથી ખરીદ કરેલી તથા ગુન્હો સાબિત થયેલા સખસને પકડ્યો ત્યારે તેના કબજામાંથી કોષપણ પૈસા કાઢાડેલા છે, ત્યારે સદરહુ કોર્ટ ખરીદદારની અરજ ઉપરથી અને ચોરીની મિલકતનો કબજો લેવાનો જે સખસનો હક્ક હશે તે સખસને તે મિલકત પાછી આપવામાં આવેથી, સદરહુ ખરીદદારે આપેલી કિંમત કરતાં વધી ન હોય એવી એક રકમ તેને સદરહુ પૈસામાંથી આપવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

૫૨૦. અપીલની, મંજૂરિયતની, લખીને મોકલવાની અથવા તપાસની કોષ પણ કોર્ટ ૫૧૭ મી, ૫૧૮, મી, અથવા ૫૧૯ મી કલમ મુજબ પોતાના તાબામાંહેની કોષ કોર્ટ કરેલા કોષ હુકમ બાબત પોતે વિચાર કરે ત્યાં સુધી તે હુકમ અમલમાં લખવાનું બંધ રાખવાનું દરમાવવાને મુખત્યાર છે; અને

તે હુકમ બદલવાને અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાને અથવા તે રદ કરવાને અને ચોખ્ખા લાગે તેવા ખીમ હુકમ ફરમાવવાને તે કારટ મુખત્યાર છે.

૫૨૧. (૧) હિંદુસ્તાનના ફાજદારી કાયદાની ૨૬૨ મી, ૨૬૩ મી, ૫૦૧ મી, અથવા ૫૦૨ છ કલમ પ્રમાણે ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ કરવામાં આવે, ત્યારે જે વસ્તુના સંબંધમાં તે ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ કર્યો હોય તે વસ્તુની જે નકલો કારટના હવાલામાં હોય અથવા ગુન્હો સાબિત થયેલા શખસના કબજામાં અથવા અખત્યારમાં રહેલી હોય તે સમગ્રી નકલોનો નાશ કરવાનો હુકમ કરવાને કારટ મુખત્યાર છે.

(૨) તેવીજ રીતે. હિંદુસ્તાનના ફાજદારી કાયદાની ૨૭૨ મી, ૨૭૩ મી, ૨૭૪, મી અથવા ૨૭૫ મી કલમ પ્રમાણે ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ કરવામાં આવે ત્યારે ખાવાની અથવા પીવાની જે વસ્તુના સંબંધમાં, અથવા જે વસાણાના સંબંધમાં અથવા તૈયાર કરેલાં જે ઔષધના સંબંધમાં તે ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ કર્યો હોય તેનો નાશ કરવાનો હુકમ કરવાને તે કારટ મુખત્યાર છે.

૫૨૨ (૧) જેમાં સાપરાધમણ વાપર્યું હોય એવો ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ કોઈ શખસની ઉપર કરવામાં આવે, અને સદરહુ બળથી કાંઈ સ્થાવર મિલકતનો કબજો કોઈ શખસની પાસેથી છીનવી લેવામાં આવ્યો છે એમ તે કારટને જણાય, ત્યારે તે કારટ જે ચોખ્ખાધારે તેા તે મિલકતનો કબજો તે શખસને પાછો આપવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) આ પ્રકારના કોષ્ટપણ હુકમ ઉપરથી, કોઈ શખસ દિવાનીમાં ફરિયાદ કરીને તે સ્થાવર મિલકત ઉપર કોઈ હક્ક અથવા તે મિલકતમાં કોઈ હિતસંબંધ સમિત કરી શકે તે હક્કને અથવા હિતસંબંધને હરકત પોહોંચશે નહિ.

૫૨૩. (૧) ૫૧ મી કલમ મુજબ લીધેલી મિલકત, અથવા કાંઈ મિલકત, ચોરેલી છે એવું ક. હેવામાં આવે અથવા એવો શક જાય તેવી મિલકત, અથવા કાંઈ પણુ ગુન્હો થયાનો શક ઉત્પન્ન થાય એવી સ્થિતિમાં જડેલી મિલકત કોષ્ટપણુ પોલીસ અમલદારના પકડવામાં આવે તે બાબત તુરત કોષ્ટ માજિસ્ટ્રેટને રિપોર્ટ કરવો, અને તે મિલકતની વ્યવસ્થા કરવાનો અથવા તે મિલકતનો કબજો લેવાનો જે શખસનો હક્ક હોય તે શખસને તે મિલકત સ્વાધીન કરવા સંબંધી, અથવા સદરહુ શખસ કોણુ છે તે નક્કી થઈ શકે નહિ તો, તે મિલકત પેહોરામાં રાખવા સંબંધી તથા રજુ કરવા સંબંધી પોતાને દુરસ્ત લાગે એવો હુકમ તે માજિસ્ટ્રેટ કરવો.

(૨) જે શખસનો એ પ્રમાણે હક્ક હોય તે શખસ માલમ પડ્યો હોય, તો તે માજિસ્ટ્રેટને કાંઈ શરત કરવાનું દુરસ્ત લાગે તે શરતે તે મિલકત તે શખસને સ્વાધીન કરવાનો હુકમ કરવાને તે માજિસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે. જે સદરહુ શખસ માલમ નહિ પડ્યો હોય, તો તે માજિસ્ટ્રેટ તે મિલકત અટકાવી રાખવાને મુખત્યાર છે, અને તે પ્રસંગે તે માજિસ્ટ્રેટ એક જાહેરનામું કાઢાડીને તે મિલકતમાં જે જે ચીજો હોય તે વિશેષે કરીને જણાવવી, અને તેમાં એમ ફરમાવવું કે જે શખસનો એ મિલકત ઉપર દાવો હોય તે શખસે એવા જાહેરનામાની તારિખથી છ મહિનામાં દાજર થઈને પોતાનો દાવો સાબિત કરવો.

૫૨૪. (૧) જે સદરહુ મુદતમાં કોષ્ટ શખસ સદરહુ મિલકત ઉપર પોતાનો દાવો સાબિત ન કરે, અને તે મિલકત જે શખસના કબજામાંથી જડેલી હોય તે શખસને તે મિલકત કાયદાસર મળેલી હતી એવું તે ખતાવી નહિ શકે, તો તે મિલકતપર સરકારનો વ્યવસ્થાધિકાર થશે. આ પ્રેસિડેન્સી માજિસ્ટ્રેટના અથવા જજા માજિસ્ટ્રેટના અથવા પેટા તુકડી માજિસ્ટ્રેટના અથવા પેહલા વરગતા જે માજિસ્ટ્રેટને સ્થાનિક સરકારે આ બાબત અધિકાર આપ્યો હોય તે માજિસ્ટ્રેટના હુકમ પ્રમાણે તે મિલકત વેચવાનો અખત્યાર છે.

(૨) આ કલમ પ્રમાણે કરેલા દરેક હુકમની બાબતમાં અપીલ, સદરહુ પ્રકારનો હુકમ કરનારી કારટ શિક્ષાના જે હુકમો કરે તે હુકમો ઉપર અપીલો જે કારટમાં ચાલતી હોય તે કારટમાં ચાલશે.

૫૨૫ સદરહુ પ્રકારની મિલકતનો કબજો લેવાનો જે શખસનો હક્ક હોય તે શખસ માલમ પડ્યો ન હોય અથવા ગેરહાજર હોય, અને સદરહુ મિલકત એની મેજે વેડેલી જમડી જાય એવી હોય, અથવા જે માજિસ્ટ્રેટને તે મિલકત પકડવાનો રિપોર્ટ કર્યો હોય તેનો એવો મત હોય કે તે મિલકત વેચવાથી

તેના ઘણીને કાયદો થશે, તેા તે માલસેટ ગમે તે વખતે તે મિલકત વેચવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે, અને સદરકુ વેચાણના નક્કી ઉત્પન્નને પરક મી તથા પરક મી કલમના ઠરાવો, ખરી શકે તેટલે સુધી, લાગુ પડશે.

આમ ૪૪ મો.

ફોજદારી મુકદ્દમા ખીજની પાસે મોકલવા બાબત.

પરક. (૧) જ્યારે હાઇ કોર્ટને એવું દેખાડવામાં આવે કે,—

(અ) તેના તાત્કાલિક મહિની કોષપણ ફોજદારી કોર્ટમાં કોષ ચોકસી અથવા ઇનસાફ વાજખી રીતે અને નિબંધપણે થઈ શકશે નહીં, અથવા

(બ) કાયદાની અસાધારણ મુશ્કેલીવાળી કોષ તકરાર ઉઠવાનો સંભવ છે અથવા

(ક) જે જગ્યાએ અથવા જે જગ્યાની પાસે કોષ પણ ઝુન્હો કરવામાં આવ્યો હોય તે જગ્યા સદરકુ ઝુન્હાની ખાતી લાયક ચોકસી અથવા ઇનસાફ કરવા માટે જોવાની જરૂર પડે, અથવા

(ડ) આ કલમ પ્રમાણે હુકમ કરવાથી પક્ષકારોને અથવા શાહેદોને સામાન્ય રીતે સમજ પડશે, અથવા

(ઇ) ઇનસાફના કારણે સાફ એવા પ્રકારનો હુકમ ચોખ્ખો છે, અથવા આ કાયદાના કોષ ઠરાવ મુજબ તે જરૂરનો છે. ત્યારે તે હેઠળ લખ્યા મુજબ હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે—

(૧) કોષ પણ ઝુન્હાની ચોકસી અથવા ઇનસાફ, ૧૭૭ થી ૧૮૪ મી (એ બંને કલમો સુદા) કલમો પ્રમાણે અધિકાર મળેલો ન હોય એવી, પણ તે ઝુન્હાની ચોકસી અથવા ઇનસાફ કરવાને ખીજ રીતે લાયક હોય એવી, કોષ પણ કોર્ટ કરવે;

(૨) કોષ પણ મુકરર ફોજદારી મુકદ્દમો અથવા અપીલ અથવા કોષપણ મુકરર વર્ગના સદરકુ પ્રકારના મુકદ્દમા અથવા અપીલો પોતાના અખત્યાર હેઠળની કોષ ફોજદારી કોર્ટમાંથી ખસેડીને સમાન અથવા ઉચી હકુમતવાળી સદરકુ પ્રકારની ખીજ કોષ પણ ફોજદારી કોર્ટની પાસે મોકલવી;

(૩) કોષ પણ મુકરર ફોજદારી મુકદ્દમો અથવા અપીલ પોતાની પાસે મોકલવી અને તેનો ઇનસાફ પોતે કરવે; અથવા

(૪) કોષ તોહોમતવાળા શખસને ઇનસાફ સાફ પોતાની આગળ અથવા સેશન કોર્ટ આગળ કમિટ કરવો.

(૨) પ્રેસિડેન્સી માલસેટની કોર્ટ શિવાય ખીજ કોષ પણ કોર્ટ મહિના કોષ પણ મુકદ્દમાનો ઇનસાફ પોતાની આગળ કરવા માટે હાઈ કોર્ટ તે મુકદ્દમો તે કોર્ટમાંથી ખસેડી લે, ત્યારે જે તે મુકદ્દમો એ પ્રમાણે ખસેડી લેવામાં આવ્યો નહોતો તે જ રીતે તે કોર્ટ કામ ચલાવત તે જ રીતે હાઈ કોર્ટ, ૨૬૭ મી કલમમાં ઠરાવ્યું છે તે શિવાય ખીજે પ્રસંગે, સદરકુ ઇનસાફ કરવામાં કામ ચલાવવું.

(૩) હાઈ કોર્ટ નીચલી કોર્ટના રીપોર્ટ ઉપરથી અથવા હિતસંબંધ હોય તેવા પક્ષકારની અરજ ઉપરથી અથવા પોતાની મેળે કામ ચલાવવાને મુખત્યાર છે.

(૪) આ કલમથી આપેલો અધિકાર ચલાવવા બાબતની દરેક અરજ દરખાસ્ત કરીને કરવી; અને અરજદાર આડવેકિટ જનરલ ન હોય, ત્યારે તે દરખાસ્તના ટેકામાં આફિડેવિટ (સોમનતામુ) અથવા પ્રતિક્ષા કરવી જોઈએ.

(૫) જ્યારે કોષ તોહોમતવાળો શખસ આ કલમ પ્રમાણે અરજ કરે, ત્યારે જે તેના ઉપર ઝુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ કરવામાં આવે તે તે ફરીયાદી પક્ષનો ખર્ચ આપશે એવી શરતથી એક ખત, જમીન સાથે કે વગર જમીને, લખી આપવાનું તેને ફરમાવવાને હાઈકોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૬) સદરકુ પ્રકારની કોષ પણ અરજ કરનારા દરેક તોહોમતવાળા શખસે તે અરજની લેખી નોટીસ તથા જે આધારે તે અરજ કરી હોય તે આધારોની એક નકલ પશ્ચિમ પ્રેસિડેન્સીમાં આપવી; અને સદરકુ નોટીસ આપવામાં આવે ત્યારથી તે અરજની સુનાવણી થતાં સુધીમાં જોખમાં જોખ ચોવીસ કલાક અથવા વગર તે અરજના ગુણદોષ ઉપરથી કોષ પણ હુકમ કરવો નહિ.

(૭) ૧૯૭ મી કલમ મુજબ કરેલા કોષ્ટ પણ હુકમને આ કલમમાંહેના કોષ્ટ પણ મજબૂતથી આવશ્યક છે એવું સમજવું નહિ.

(૮) કોષ્ટ પણ ફાજદારી મુકદમામાં અથવા અપીલમાં, સુનાવણી શરૂ થવાની અગાઉ, પત્રિકા પ્રેસિડન્ટ, ફરિયાદી અથવા તોફાંમતવાળો જે કોર્ટમાં તે મુકદમો અથવા અપીલ આવતી હશે તે કોર્ટને તે મુકદમાના સંબંધમાં આ કલમ પ્રમાણે અરજ કરવાનો પોતાનો ઇરાદો જાહેર કરશે તો તોફાંમતવાળોને તેનો જવાબ કરવાનું ફેરવાની અગાઉ, અથવા, અપીલની આખતમાં અપીલની સુનાવણી થવાની અગાઉ, અરજ કરી શકાય અને તે ઉપર હુકમ મેળવી શકાય એટલે વખત મળે એવી રીતે કોર્ટે કલમ ૩૨૪ માં આપેલો શરૂથી મુકદમી રાખવાનો અથવા વચમાં મુકદમી રાખવાનો અધિકાર ચલાવેલો જોઈશે.

૫૨૭. (૧) કોષ્ટ પણ મુકદમ ફાજદારી મુકદમો અથવા અપીલ એક હાઇકોર્ટમાંથી બીજી કોર્ટ હાઇકોર્ટની પાસે અથવા એક હાઇકોર્ટના તાબામાંહેની કોર્ટ પણ ફાજદારી કોર્ટમાંથી બીજી કોર્ટ હાઇકોર્ટના તાબામાંહેની સમાન અથવા ઉંચી હકુમતવાળી બીજી કોષ્ટ પણ ફાજદારી કોર્ટની પાસે મોકલવાથી ન્યાયનો હેતુ પાર પડશે અથવા પક્ષકારોને અથવા શાહેદોને સામાન્ય રીતે સમગ્ર પડશે એમ ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને જણાય, ત્યારે તે ઇડિયા એક્ટમાં જાહેરનામું પત્રિકા કરીને તેવો મુકદમો અથવા અપીલ તે પ્રમાણે મોકલવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

(૨) જે કોર્ટની પાસે સદરહુ મુકદમો અથવા અપીલ મોકલવામાં આવે તે કોર્ટે જાણે તે મુકદમો અસલ પોતાને ત્યાં મરિલો હોય અથવા તે અપીલ પોતાને કરી હોય એવી રીતે તેની તજવીજ કરવી.

૫૨૮. (૧) કોષ્ટ પણ ચીફ પ્રેસિડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ, જલ્લા માજિસ્ટ્રેટ અથવા પેટા તુકડી માજિસ્ટ્રેટ પોતાના તાબામાંહેના કોષ્ટ પણ માજિસ્ટ્રેટની પાસેથી કોષ્ટ પણ મુકદમો લઈ લેવાને અથવા સદરહુ પ્રકારના કોષ્ટ પણ માજિસ્ટ્રેટને જે મુકદમો પોતે સોંપેલો હોય તે મુકદમો પાછો મંગાવી લેવાને મુખત્યાર છે, અને તે મુકદમાની ચોકસી અથવા ઇનસાફ પોતે કરવાને, અથવા તેની ચોકસી અથવા ઇનસાફ કરવાને લાયક હોય એવા સદરહુ પ્રકારના બીજા કોષ્ટ પણ માજિસ્ટ્રેટની પાસે ચોકસી અથવા ઇનસાફ થવા માટે તે મુકદમા મોકલવાને મુખત્યાર છે.

(૨) જલ્લા માજિસ્ટ્રેટને પોતાના તાબામાંહેના કોષ્ટપણ માજિસ્ટ્રેટ પાસેથી પોતાને દુરસ્ત લાગે એવા વરગના મુકદમા અથવા મુકદમ વરગના મુકદમા લઈ લેવાનો અધિકાર આપવાને સ્થાનિક સરકાર મુખત્યાર છે.

(૩) આ કલમ પ્રમાણે હુકમ કરનારા માજિસ્ટ્રેટ તેમ કરવાનું પોતાનું કારણ દફતરમાં દાખલ કરવું જોઈશે.

(૪) સન ૧૮૨૧ ના મદ્રાસના ૪ થા કાયદા પ્રમાણેનો ગામનો મુખ્ય આ કલમનાં કારણો-સાર માજિસ્ટ્રેટ છે

બાબ ૪૫ મો.

ગેરશિરસ્તે ચલાવેલાં કામ બાબત.

૫૨૯. જે હેઠળ લખેલી વાતોમાંની કોષ્ટ પણ વાત કરવાનો અધિકાર કાયદાથી જે માજિસ્ટ્રેટને ન મળ્યો હોય, એટલે:—

(અ) ૯૮ મી કલમ પ્રમાણે ઝાડો લેવાનું વારંટ કઢાડવાનો.

(બ) ૧૫૫ મી કલમ પ્રમાણે પોલીસને કોષ્ટ ગુન્હાની તપાસ કરવાનું ફરમાવવાનો.

(ક) ૧૭૬ મી કલમ પ્રમાણે ઇનકવેરટ ભરવાનો.

(૬) પોતાની હકુમતની સ્થાનિક હદમાંહેના કોષ્ટ શખસે સદરહુ હદની બહાર કોષ્ટ ગુન્હો કર્યો હોય તે શખસને પોતાની હદમાં પકડવા માટે ૧૮૬ મી કલમ પ્રમાણે પ્રોસેસ કઢાડવાનો.

(ઈ) ૧૯૦ મી કલમની પેટા કલમ (૧) ની રકમ (અ) અથવા રકમ (ખ) પ્રમાણે કોષ્ટક ગુન્હો સાંભળવાનો.

(ક) ૧૯૨ મી કલમ પ્રમાણે કોષ્ટક મુકદ્દમો ખીજાની પાસે મોકલવાનો.

(ગ) ૩૩૭ મી અથવા ૩૩૮ મી કલમ મુજબ મંજૂરી વચન આપવાનો.

(હ) ૫૨૪ મી અથવા ૫૨૫ મી કલમ મુજબ મિલકત વેચવાનો અથવા.

(આઈ) ૫૨૮ મી કલમ પ્રમાણે કોષ્ટક મુકદ્દમો લઈ લેવાનો અને તેનો ઇનસાફ પોતાની ખતે કરવાનો. તે માહિયેટ જુલમાં શુદ્ધિથી વાત કરે, તો તેને એવો અધિકાર મળ્યો ન હોય એટલાજ સમયથી તેનું ચલાવેલું કામ રદ કરવું નહિ.

પૃ.૩૦. કોષ્ટક પશુ માહિયેટને હેઠળ લખેલી વાતોમાંની કોષ્ટક પશુ વાત કરવાનો અધિકાર કાયદાથી મળેલો ન હોય તે વાત તે કરશે, એટલે;—

(અ) ૮૮ મી કલમ પ્રમાણે મિલકત જમ કરીને વેચશે;

(ખ) પોસ્ટ અધિકારમાં કોષ્ટક કાગળ, પારદર્શક અથવા ખીજા વસ્તુને માટે, અથવા તાર ખાનામાં કોષ્ટક તારને માટે, ઝાડો લેવાનું, વારંટ કઢાવશે;

(ક) સુલેહ રાખવા સારું તારણ મંગશે,

(ક') સારી રીતે ચાલવા આગત તારણ મંગશે;

(ઈ) સારી રીતે ચાલવાને કાયદાની રૂયે બાંધી લીધેલા કોષ્ટક શખતને છોડી મુકશે;

(ક) સુલેહ રાખવા આગતનું ખત રદ કરશે;

(ગ) કોષ્ટક સ્થાનિક અપકારક કૃત્ય સંબંધી ૧૩૩ મી કલમ પ્રમાણે કંઈ હુકમ કરશે.

(હ) કોષ્ટક લોકાપકારક કૃત્ય ફરીથી નહિ કરવા આગત અથવા ગરી નહિ રાખવા આગત ૧૪૩ મી કલમ પ્રમાણે હુકમ કરશે,

(અ ઈ) ૧૪૪ મી કલમ પ્રમાણે કંઈ હુકમ કઢાવશે;

(જ) ૧૨ મા આગ પ્રમાણે કંઈ હુકમ કરશે;

(કે) ૧૯૦ મી કલમની પેટા કલમ (૧) ની રકમ (ક) પ્રમાણે કેમ્ ગુન્હો સાંભળશે;

(લ) ખીજા કોષ્ટક માહિયેટ ચલાવેલાં તથા લખી લીધેલાં કામ ઉપરથી ૩૪૯ મી કલમ પ્રમાણે શિક્ષાનો હુકમ કરશે;

(મ) ૪૩૫ મી કલમ પ્રમાણે ચલાવેલું કામ મંગાવશે;

(ન) ગુજરાત આગત કોષ્ટક હુકમ કરશે;

(ઓ) ૫૧૪ મી કલમ પ્રમાણે કરેલો કોષ્ટક હુકમ ૫૧૫ મી કલમ પ્રમાણે તપાસશે;

(પી) કોષ્ટક ગુન્હેગરનો ઇનસાફ કરશે;

(કેયુ) સંક્ષિપ્ત રીતે કોષ્ટક ગુન્હેગરનો ઇનસાફ કરશે; અથવા (૨) અખીસનો નિકાલ કરશે;

તો તેણે ચલાવેલું કામ રદ થશે.

પૃ.૩૧. કોષ્ટક પશુ ચોક્કસી, ઇનસાફ અથવા ખીજા કામ ચાલતું હોય ત્યારે કોષ્ટક પશુ ફોજદારી કોર્ટનો ઠરાવ થયો હોય અથવા તે કોર્ટે શિક્ષાનો હુકમ કર્યો હોય ત્યારે તે ચોક્કસી અથવા ઇનસાફ અથવા ખીજા કામ જે શેશન તુકડીમાં, જજમાં, પેટા તુકડીમાં અથવા ખીજા સ્થાનિક ક્ષેત્રમાં થતું જોઈએ ત્યાં નહિ થયું, એટલાજ સમય ઉપરથી સદરહુ ઠરાવ અથવા શિક્ષાનો હુકમ અથવા (ખીજો) હુકમ રદ કરવો નહિ. પણ સદ હુકમથી ઇનસાફ બરાબર થયો નહિ એમ જણાય તો જુદી વાત છે.

પૃ.૩૨. (૧) જો કોષ્ટક પશુ માહિયેટ અથવા ખીજો અધિકારી જે અખત્યાર પોતાને આપેલા ન હોય તે જણે પોતાને યોગ્ય રીતે આપેલા છે એવી રીતે તે ચલાવવાને કોષ્ટક તોફામતવાળા શખતને સેશન કોર્ટ અથવા હાઇ કોર્ટની આગળ તેનો ઇનસાફ થવા સારું કમિટ કરે, તો જે કોર્ટમાં તેને કમિટ કરવામાં આવે તે કોર્ટ, તે કામના કાગળપત્રો વાંચી જોયા પછી જો એમ ધારે કે તોફામતવાળાને નુકશાન થયું નથી તો તે કમિટ કરવાનો હુકમ કચુલ રાખવાને મુખત્યાર છે, પણ જો તે કામની ચોક્કસી ચાલતા ઇરમિયાન અને કમિટ કરવાનો હુકમ થતાં પહેલાં સદરહુ માહિયેટની અથવા ખીજા અધિકારીની

હકુમતવિશે તોહોમતવાળા તરફથી અથવા ફરિયાદી તરફથી હરકત લેવામાં આવી ન હોય, તોજ માત્ર તે હુકમ કચુલ રાખવાને મુખ્યમાર છે.

(૨) જો તોહોમતવાળાને નુકસાન થયું છે એવું તે કોરટની નજરમાં આવે અથવા ઉપર કલ્લા મુજબ હરકત લેવામાં આવી હોય, તો તેણે કમિટ કરવાનો હુકમ રદ કરવો, અને કોઈ લાયક માટેએડને નવી ચોકસી કરવાનું ફરમાવવું.

૫૩૩. (૧) કોઈ તોહોમતવાળા સખસની ૧૬૪ મી અથવા ૩૬૪ મી કલમમુજબ લખી લીધેલી અથવા લખી લીધી છે એમ જણાતું હોય એવી કચુલત અથવા બીજો મજકુર જે કોરટની આગળ પુરાવામાં આપ્યો હોય અથવા પુરાવામાં લેવામાં આવ્યો હોય તે કોરટ જે એમ ઠરાવે કે તે મજકુર લખી લેનારો માછેસ્ટ સદરહુ પૈકી કોઈપણ એક કલમમર્મના કોઈપણ ઠરાવ પ્રમાણે પૂર્ણ રીતે ચાલેલો નથી, તો તે કોરટે લખી લેવામાં આવેલો મજકુર સદરહુ શખસે ચોગ્યરીતે કલો હનો તે બાજતને પુરાવો લેવો; અને હિંદુસ્તાનના પુરાવાના આકટની ૯૨ મી કલમમાં ગમે તે કહ્યું હોય તોપણ, જે તે ચુકથી તોહોમતવાળાને તે સુકદમાના ગુલુદોષ ઉપરથી પોતાનો જવામ કરવામાં નુકસાન નહિ પડેવું હોય, તો સદરહુ મજકુર પુરાવામાં લેવો જોઈએ.

(૨) આ કલમમર્મના ઠરાવ અપીલ કોરટોને જે કોરટોને કામ લખી મોકલ્યું હોય તે કોરટોને, તથા તપાસ કરનારી કોરટોને લાગુ છે.

૫૩૪. ૪૫૪ મી કલમની (૨) જ પેઠા કલમ લાગુ પડતી હોય એવી બાજતમાં, યુરોપીયન ક્રિટિશ રૈયત છે કે નહિ એમ કોઈ પણ શખસને પુછવામાં ન આવ્યું હોય તેથી કોઈ પણ ચલાવેલા કામના કાયદેશરપણાને બાધ થશે નહિ.

૫૩૫ (૧) કોઈ ઠરાવ કહી સંભળાવ્યો હોય અથવા કોઈ શિક્ષાનો હુકમ કર્યો હોય ત્યારે તોહોમતનામું તૈયાર કર્યું નહોતું એટલાજ સખખ ઉપરથી તે ઠરાવ અથવા શિક્ષાનો હુકમ ગેરકાયદેસર થાય છે એમ સમજવું નહિ, પણ જે તેથી ઇનસાફ અરાબર થયો નથી એમ અપીલ કોરટની અથવા તપાસ કરનારી કોરટની નજરમાં આવે તો તે ગેરકાયદેસર થાય છે એમ સમજવું.

(૨) જો અપીલ કોરટ અથવા તપાસ કરનારી કોરટ એમ ધારે કે તોહોમતનામું તૈયાર કરવાનો તથા તે તૈયાર કર્યા પછીના લગતના પર્યાયથી ઇનસાફ પાછો શરૂ કરવાનો હુકમ કરવો.

૫૩૬. (૧) આસેસરોની મદદથી ઇનસાફ કરવો જોઈએ એવા કોઈ ગુન્હાનો ઇનસાફ જ્યુરીથી કરવામાં આવે, તો તેજ સખખ ઉપરથી તે ઇનસાફનું કામ ગેર કાયદેસર થશે નહિ.

(૨) જ્યુરીથી ઇનસાફ કરવો જોઈએ એવા કોઈ ગુન્હાનો ઇનસાફ આસેસરોની મદદથી કરવામાં આવે. તો કોરટ પોતાનો ઠરાવ ફક્તરમાં દાખલ કરે તેની અગાઉ તે વિશે હરકત લેવામાં ન આવે તો, તેજ સખખ ઉપરથી તે ઇનસાફનું કામ ગેર કાયદેસર થશે નહિ.

૫૩૭. ચોગ્ય હકુમતવાળી કોઈ કોરટે કોઈ ઠરાવ, શિક્ષાનો હુકમ અથવા (બીજો) હુકમ કર્યો હોય તે, આ કાયદામાં પાછળ કહેલા ઠરાવે ને પાત્ર રહીને. ૨૭ માં બામ પ્રમણે અથવા અપીલમાં અથવા તપાસમાં હેઠળ લખેલાં કારણસર રદ કરવો નહિ અથવા ફેરવવો નહિ, એટલે—

(અ) ફરિયાદમાં, સમનમાં, વારંટમાં તોહોમતનામામાં, જહેરનામામાં, હુકમમાં, ફેસલામાં, અથવા ઇનસાફ થતાં પેઠેલાં અથવા ઇનસાફ થતો હોય ત્યારે ચલાવેલાં બીજાં કામમાં અથવા આ કાયદા પ્રમાણે કોઈપણ ચોકાશીમાં અથવા બીજાં ચલાવેલાં કામમાં, કોઈ પણ ચુક અથવા કસુર અથવા ગેર-શિરરતો થયાને લીધે, અથવા.

(બ) ૧૯૫ મી કલમ પ્રમાણે જે મંજુરિયતની જરૂર હોય તે મંજુરિયત નહિ હોવાને લીધે અથવા ગેરશિરરતે હોવાને લીધે અથવા ૪૭૬ મી કલમ મુજબ ચલાવેલા કામમાં ગેરશિરરતપણું થયાને લીધે, અથવા

(ક) ૨૨૪ મી કલમ પ્રમાણે જ્યુરોની અથવા આસેસરોની ટીપ સુધારવાની કસુરને લીધે, અથવા

(દ) જ્યુરીને કરેલા આદેશમાં કોઈ પણ ચુક થયાને લીધે;

પણ એ સદરહુ ચુકથી, કસુરથી, ગેરશિરરતપણાથી, મંજુરિયત ન હોવાથી અથવા જ્યુરીને કરેલા

આદેશમાંહેની ચુકથી ખરેખર હનસાફ થયો હોય તો રદ કરવો અથવા ફેરવવો.

ખુલાસો:—આ કાયદા મુજબ ચલાવેલાં કોર્ટપણ કામમાં, કંઈ પણ ચુક, કસુર, અથવા ગેરશિસ્તતાથી ગેર હનસાફ થયો છે કે નહિ તે નક્કી કરવામાં કોર્ટે તે હરકત ચાલેલા કામના આગલા કામમાં લઈ શકાત કે નહિ અથવા લેવી જોઈતી હતી કે નહિ તે પ્રાપ્ત વિચાર કરવો જોઈયે.

દૃષ્ટાંત.

માહચેરેને કાયદા ઉપરથી દસ્તાવેજ ઉપર સહી કરવાનું ફરમાવું હોય છતાં તે પાતાની સહીના આધાર લખે છે. આ ફક્ત ગેર શિસ્તપણું છે, અને તેને લીધે ચલાવેલા કામના કાયદેસરપણાને બાધ આવતો નથી.

૫૮૮. આ કાયદા પ્રમાણે કંઈ જમિ કરવામાં આવે ત્યારે સમનમાં, ગુન્હાની સામિતીના કરાવમાં, જમિના લુકમમાં અથવા તે સંબંધી ચલાવેલાં બીજાં કામમાં કંઈ પણ ખામીને લીધે અથવા રીતની કસુરને લીધે તે જમિ ગેર કાયદેસર ગણવી નહિ, અને તે જમિ કરનાર શખસને સાપરાધ પ્રવેશ કરનાર ગણવો નહિ.

બાબ ૪૬ મો.

પરચુરણ.

૫૩૯. કોઈ પણ હાઇ કોર્ટની આગળ અથવા સદરહુ કોર્ટના કોઈપણ અમલદારની આગળ કામમાં લેવાનાં સોગનનામાં તથા પ્રતિજ્ઞાઓ સદરહુ કોર્ટની આગળ, અથવા કલોક એફ ધી કૌન્ટી આગળ, અથવા તે કામ માટે એવી કોર્ટે નિમેલા કોઈ પણ કમિશનર અથવા બીજા શખસની આગળ, અથવા કોઈ પણ જડજની આગળ, અથવા ક્ષિટિજ હિંદુસ્તાનમાં રેકૉર્ડની કોઈ પણ કોર્ટમાં કોઈ પણ સોગનનામાં લેવા માટે નિમેલા કોઈ પણ કમિશનરની આગળ, અથવા ઈંગ્લાંડમાં અથવા આયરલેન્ડમાં સોગન આપવા માટે નિમેલા કોઈ પણ કમિશનરની આગળ, અથવા સ્કોટલેન્ડમાં સોગનનામાં અથવા પ્રતિજ્ઞાઓ લેવાનો અધિકાર જે માહચેરેને આપ્યો હોય તે માહચેરેની આગળ, કરવાનો અધિકાર છે.

૫૪૦. આ કાયદા પ્રમાણે કંઈ પણ ચોક્કસ, હનસાફ અથવા બીજું કામ ચલાવવામાં આવતું હશે ત્યારે ગમે તે વખતે કોઈ પણ કોર્ટ કોઈ પણ શખસને શાહેદ દખલ સમન કરવાને, અથવા કોઈ પણ શખસ હાજર હોય તેને શાહેદ દખલ સમન કર્યો ન હોય તો પણ તેની જખાની લેવાને, અથવા જે શખસની જખાની લેવાઈ ચુકી હોય તે શખસને ફરીથી બોલાવીને તેની ફરી જખાની લેવાને મુખ્યત્વાર છે; અને જે સદરહુ પ્રકારના કોઈ પણ શખસની શાહેદી તે મુકદમાનો વાજબી ફેસલો કરવા માટે તે કોર્ટને જરૂરની જણાય, તો તેણે તે શખસને સમન કરીને તેની જખાની લેવી અથવા તે શખસને ફરીથી બોલાવીને તેની ફરી જખાની લેવી.

૫૪૧. (૧) વિદ્યમાન કળે ચાલુ હોય એવા કોઈપણ કાયદાથી બીજી રીતે દરાવ્યું નહિ હશે, તો જે શખસને આ કાયદા પ્રમાણે કેદ કરવાનો અથવા પેહેરામાં મોકલવાનો અધિકાર હશે તે શખસને કહ જગમાં કેદ રાખવો જે ફરમાવવાને સ્થાનિક સરકાર મુખ્યત્વાર છે.

(૨) જો આ કાયદા પ્રમાણે તુરંગમાં નાખવાને અથવા પેહેરામાં આપવાને પાત્ર હોય એવો કોઈ શખસ દિવાની તુરંગમાં કેદમાં હોય, તો તે શખસને ફોજદારી તુરંગમાં લઈ જવો એવું ફરમાવવાને અધિકાર જે કોર્ટે અથવા માહચેરે તેને તુરંગમાં નાખવાને અથવા પેહેરામાં આપવાનો હુકમ કર્યો હશે તે કોર્ટને અથવા માહચેરેને છે.

(૩) જ્યારે કોઈ શખસને પેટા કલમ (૧) પ્રમાણે ફોજદારી તુરંગમાં લઈ ગયા હોય, ત્યારે તેને ત્યાંથી છાડી મુક્યા પછી દિવાની તુરંગમાં પાછો મોકલવો, પણ હેઠળ લખેલાં જે વાંતો પૈકી કોઈપણ વાત બનેલી ન હોય તો, એટલે:—

(અ) તેને ફોજદારી તુરંગમાં લઈ ગયા પછી ત્રણ વર્ષ ૨૪ મહા હોય, તેમ થયું હોય તો દિવાની હનસાફનું કામ ચલાવવાની રીત આપતના કાયદાની હદર મી કલમ પ્રમાણે તેને દિવાની તુરંગમાંથી છૂટી મુક્યો છે એમ સમજવું; અથવા

(બ) જે કારટે તેને દિવાની તુરંગમાં રાખવાનો હુકમ કર્યો હશે તે કારટે જે અમલદારને સ્વાધીન ફોજદારી તુરંગ હોય તે અમલદારને એવો દાખલો લખી આપ્યો હોય કે દિવાની ઇનસાફતું કામ ચલાવવાની રીતના કાયદાની ૩૪૧ મી કલમ પ્રમાણે છુટી જવાનો તેને હક છે.

૫૪૨. (૧) સન ૧૮૫૯ ના કેદીઓની શાહેદી આપતના આક્ટમાં ગમે તે કશું હોય તે છતાં કોઈપણ પ્રેસિડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ પોતાની હકુમતની સ્થાનિક હદમાંહેની કોઈ પણ તુરંગમાં કેદ રાખેલા કોઈ પણ સખસને પોતાની આગળ કોઈપણ ચાલુ મુકદ્દમામાં સાહેદ દાખલ અથવા તોહોમતવાળા સખસ દાખલ તપાશવાની ખાચ રાખતો હોય, તો સદરહુ તુરંગ જે અમલદારના હવાલામાં હોય તે અમલદારને હુકમ મોકલીને તે માજિસ્ટ્રેટ, તે કેદીને તેની આગળ જમાની આપવાસાથે યોગ્ય પેહેરા સાથે તે હુકમમાં જણાવેલે વખતે આજવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

(૨) સદરહુ તુરંગ જે અમલદારના હવાલામાં હોય તે અમલદારે સદરહુ હુકમ પહોંચેથી તે મુજબ આલવું, અને ઉપર કહેલાં કારણસાથે તે તુરંગમાંથી કેદી ગેરફાજર રહે તે દરમિયાનમાં તેને સુરક્ષિતરીતે પેહેરામાં રાખવા માટે ખંદોખરત કરવો.

૫૪૩. જ્યારે કોઈ પુરાવો અથવા મજબુર તરજુમો કરીને સમજાવવા સાથે કોઈ પણ ફોજદારી કોર્ટને કોઈ દુભાષીઓનો ઉપયોગ કરવો પડે, ત્યારે તે પુરાવાનો અથવા મજબુરનો ખરેખરો તરજુમો કરીને કેહેવાની તે દુભાષીઓની ફરજ છે. એમ સમજવું.

૫૪૪. ગર્વનર જનરલ ઇનકૌન્સિલની અગાઉથી મંજૂરી લઇને સ્થાનિક સરકારે કોઈ પણ કાનુનો કરી હોય તેમને અનુસરીને, કોઈ પણ ફોજદારી કોર્ટ, પોતાને યોગ્ય જણાય તો આ કાયદા પ્રમાણે પોતાની આગળ કોઈ પણ ચોક્કસ, ઇનસાફ અથવા ખીલું કામ ચલાવવામાં આવે તે કારણુ સાથે કોઈ પણ ફરિયાદી અથવા શાહેદ હાજર થાય તેનો વાજખી ખરચ, સરકાર તરફથી, આપવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

૫૪૫. (૧) જ્યારે કોઈ ફોજદારી કોર્ટ કોઈ પણ વિશ્વમાન કાળે ચાલુ હોય એવા કાયદા પ્રમાણે ફંડ કરે અથવા અપીલમાં અથવા તપાસમાં અથવા ખીલું રીતે ફંડની શિક્ષા અથવા જે શિક્ષાનો એક ભાગ ફંડ હોય તેવી શિક્ષા મંજૂર કરે, ત્યારે ફેંસલો કરતી વખતે તે કોર્ટે, વસુલ કરેલો સધળો ફંડ અથવા તેમાંનો ગમે તે ભાગ હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે ઉપયોગમાં લેવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

(અ) ફરિયાદતું કામ ચલાવવામાં વાજખી રીતે થયેલો ખરચ પુરો પાડવા સાથે.

(બ) જ્યારે, તે કોર્ટના મત પ્રમાણે દિવાની દાવાથી નુકસાનીનો ભારે ખંડો મળી શકતો હોય ત્યારે, કરેલા ગુન્હાથી થયેલી નુકસાનીનો ખદલો આપવા સાથે.

(૨) જેમાં અપીલ થઈ શકે એવા કોઈ મુકદ્દમામાં જે તે ફંડ કરવામાં આવે તો, અપીલ કરવા માટે આપેલી મુદત વંતી ગયા પહેલાં અથવા જે અપીલ કરવામાં આવે તો, તેની ફેંસલો થતાં પેહેલાં, સદરહુ ખરચ અથવા નુકસાનીનો ખદલો આપવો નહિ.

૫૪૬. પછી તેજ આપત સંજોગો દિવાની દાવો કરવામાં આવે તેમાં નુકસાનીનો ખદલો આપવાનો હુકમ કરતી વખતે, ૫૪૫ મી કલમ પ્રમાણે નુકસાનીનો ખદલો દાખલ જે રકમ આપી હોય અથવા વસુલ કરી હોય તે રકમ કોર્ટે હિસાબમાં લેવી.

૫૪૭. આ કાયદા પ્રમાણે કરેલા કોઈપણ હુકમની રૂયે (ફંડ સિવાય ખીલ) જે પૈસા આપવાના હશે તે જાણે ફંડ હોય એવી રીતે વસુલ કરી શકારી.

૫૪૮. કોઈ ફોજદારી કોર્ટે કરેલા ફેંસલો અથવા હુકમમાં જે શખસનો સંજોગ હોય તે શખસ જમુરીને જડજો જે આદેશ કર્યો હોય તેની અથવા કોઈપણ હુકમની અથવા જમાનીની અથવા દફતરના ખીલ કોઈપણ ભાગની નકલ લેવાની ખાચ રાખતો હોય, તો તે અજરૂર કરે એટલે તેને તે નકલ આપવી.

પણ એવું દરાખું છે કે, કોઈ વિશેષ કારણસર તે નકલ મફત આપવાનું કોર્ટને યોગ્ય લાગતું હોય તે સિવાયને પ્રસંગે તે શખસે તે નકલનો ખરચ આપવો.

૫૪૯. (૧) જે શખસોને લશ્કરી કાયદો લાગુ હોય તે શખસોને ઇનસાફ જે કોર્ટને આ કાયદો

લાગુ હોય તે કોર્ટ કરવો જોઇયે કે કોર્ટ માશિયલથી કરવો જોઇયે, તેવી બાબતો સંબંધી ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલ આ કાયદાને તથા આર્મી આક્ટને અથવા રિધમાન કાળે ચાલુ એવા હરકાઈ કાયદાને અનુસરતી કાનુનો કરવાને મુખત્યાર છે; અને જ્યારે કોઈપણ શખસને કોઈ માહિત્તે આગળ આપ્યો હોય અને જે ગુન્હાઆપત આર્મી આક્ટની ૪૧ મી કલમ પ્રમાણે તેનો ઇન્સાફ કોર્ટ માશિયલથી કરવા જોગ હોય તે ગુન્હાનું તોહોમત તેની ઉપર મુકયું હોય, ત્યારે તે માહિત્તે સદરહુ કાનુનો નજરમાં રાખવી, અને યોગ્ય પ્રસંગે તે શખસને કોર્ટ માશિયલથી તેનો ઇન્સાફ થવા માટે જે રેજીમેન્ટ, પલટણ અથવા ટુકડીમાં તે શખસ હોય તે રેજીમેન્ટ, પલટણ અથવા ટુકડીના કમાન્ડીંગ અમલદારને, અથવા પાસેમાં પાસેની લશ્કરી ડાવણીના કમાન્ડીંગ અમલદારને, જે ગુન્હાનું તોહોમત તે શખસ ઉપર આપ્યું હોય તે ગુન્હાની હકિકત સાથે સ્થાપીત કરવો.

(૨) સદરહુ પ્રકારની કોઈપણ જગાએ લશ્કરી સિપાઇની જે ટોળી જાવણી કરીને રહી હોય, અથવા કામ કરતી હોય તે ટોળીનો કમાન્ડીંગ અમલદાર, જે શખસની ઉપર સદરહુ ગુન્હાનું તોહોમત આપ્યું હોય તે શખસને પકડીને નતમામાં રાખવા સાથે લખેલી દરખાસ્ત કરે તે માહિત્તે પોહોંચિયા તેણે તેમ કરવા સાર પોતાથી ખતતી કાશીસ કરવી.

પપ૦. કોઈ પણ પોલીસ અમલદારને, જે કોઈ પણ મિલકત ચોરાયતી કહેવાતી હોય, અથવા ચોરાયતી છે એમ શક આવતો હોય અથવા ગુન્હો થવાનો શક પેદા થાય એવા સંજોગમાં મલમ પડે તે મિલકત પકડવાનો અધિકાર છે. એવો પોલીસ અમલદાર, જે અમલદારના હવાલામાં પોલીસ થાણું હોય તેના તામાનો અમલદાર હોય, તે તેણે તે અમલદારને તે મિલકત પકડાયા બદલ ખમર આપવી જોઇયે.

પપ૧. જે અમલદારના હવાલામાં પોલીસ-થાણું હોય તે અમલદાર પોતાના થાણાની હદમાં જે અધિકાર ચલાવી શકે, તેજ અધિકાર સદરહુ અમલદારથી ઉંચા દરજ્જાના અમલદારો જે સ્થાનિક હદમાં પોતાને નિમ્યા હોય તે સ્થાનિક હદમાંહે સવળે ઠેકાણે ચલાવવાને મુખત્યાર છે.

પપ૨. કોઈપણ ગેરકાયદેસર કારણ સાથે કોઈ જીનું અથવા ચાદ વર્ષની ઉમ્મરની કોઈ છોકરીનું હરણ થવા વિશે, અથવા તેને ગેરકાયદેસર રીતે અટકાવી રાખ્યા વિશે કોઈ પ્રિસિડેન્સી માહિત્તે અથવા છત્તીસ માહિત્તે સોગત ઉપર ફરિયાદ કરવામાં આવે તે ઉપરથી સદરહુ જાને તુરત છુટી કરવાનો અથવા સદરહુ છોકરી તેના ધણીને, મા આપને, વાલીને અથવા ખીજા જે શખસના કાયદેસર હવાલામાં તે હોય તે શખસને તુરત પાછી આપવાનો હુકમ કરવાને, અને તે હુકમ પ્રમાણે ચાલવાની જરૂર પડવાને, અને જરૂર પડે તેવું જળ વાપરવાને, તે માહિત્તે મુખત્યાર છે.

પપ૩. (૧) જ્યારે હલાકાના મુખ્ય શેહેનમાં કોઈ પણ શખસ ખીજા કોઈ શખસને કોઈ પોલીસ અમલદાર પાસે પકડાવે, ત્યારે જે માહિત્તે તે હુકમો સાંજળે તે માહિત્તે જે એમ જણાય કે એ પ્રમાણે પકડાવવાનો કાંઈ પુરતો સખબ નહોતો, તે તે માહિત્તે યોગ્ય ધારે તેટલો નુકસાનીનો બદલો એ પ્રમાણે પકડાવનાર શખસે એ પ્રમાણે પકડેલા શખસને તેના વખતના નુકસાન બદલ તથા તે બાબતમાં થયેલા ખરચ બદલ આપવાનો હુકમ કરવાને તે માહિત્તે મુખત્યાર છે, પણ તે પચાસ રૂપિયા કરતાં વધારે હોવો જોઇયે નહિ.

(૨) સદરહુ પ્રકારના હુકમોમાં, જે એક કરતાં વધારે શખસોને પકડાવામાં આવે તે સદરહુ માહિત્તે યોગ્ય ધારે તેટલો નુકસાનીનો બદલો તેવીજ રીતે, તેમાંના દરેક શખસને આપવાનો હુકમ કરવાને તે માહિત્તે મુખત્યાર છે, પણ તે પચાસ રૂપિયા કરતાં વધારે હોવો જોઇયે નહિ.

(૩) આ કલમ પ્રમાણે જે નુકસાનીનો બદલો આપવાનો હુકમ કર્યો હોય તે સવળે, જાણે તે હંડ હોય એવી રીતે, વસુલ કરવાનો અધિકાર છે. અને જે તે એ પ્રમાણે વસુલ થઇ શકે નહિ તો, જે શખસે તે આપવાનો હોય તે શખસને ત્રીસ દિવસ સુધીની જેટલી મુદત લે માહિત્તે દરમાવે તેટલી મુદત સુધીની આસાન કેદની શિક્ષાનો હુકમ કરવો, પણ જે સદરહુ રકમ તે મુદત પુરી થતાં પેહેલાં આપવામાં આવે તો તેને છોડી મુકવો.

૫૫૫. (૧) કલકત્તાની હાઇકોર્ટ, ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલની અગાઉથી મંજૂરી લઇને, અને રાયલ ચાર્ટરથી સ્થાપેલી બીજી કોર્ટ હાઇકોર્ટ, સ્થાનિક સરકારની અગાઉથી મંજૂરી લઇને, તાબા માંડેની કોર્ટોનાં દફતર તપાસવા સારૂ વખતે વખતે કાનુનો કરવાને મુખત્યાર છે.

(૧) જે હાઇકોર્ટ રાયલ ચાર્ટરથી સ્થાપેલી ન હોય તેવી દરેક હાઇકોર્ટ, સ્થાનિક સરકારની અગાઉથી મંજૂરી લઇને વખતે વખતે.

(અ) પોતાના તાબામાંહેની સઘળી ફોજદારી કોર્ટોમાં જે ચોપડીઓ, નોંધો, તથા હિસાબો રાખવાના હોય તે સર્વે ચોપડીઓ, નોંધો તથા હિસાબો રાખવા માટે તથા સદરહુ કોર્ટોએ જે પત્રકો (રિટ્સ) અથવા વિમતો તૈયાર કરીને મોકલવાની હોય તે પત્રકો અથવા વિમતો તૈયાર કરીને મોકલવા માટે, કાનુનો કરવાને.

(બ) સદરહુ કોર્ટોમાં જે જે કામ ચલાવવા માટે કાંઈ નમુના કરાવવા જોઇયે, એવું પોતે ધારે તેવાં દરેક કામ માટે નમુના તૈયાર કરવાને.

(ક) પોતાના વહીવટ તથા કામ ચલાવવા માટે તથા પોતાના તાબા માંહેની સઘળી ફોજદારી કોર્ટોના વહીવટ તથા કામ ચલાવવા માટે કાનુનો કરવાને અને.

(ડ) દંડ વસૂલ કરવા સારૂ આ કાયદા પ્રમાણે કાઢાડેલાં વારંટો બજાવવા બાબત નિયમન કરવા સારૂ કાનુનો કરવાને, મુખત્યાર છે.

પણ એવું કરાવ્યું છે કે આ કલમ મુજબ કરેલી કાનુનો તથા નમુના આ કાયદાથી અથવા વિધમાન કાળે ચાલુ હોય એવા બીજા કોઈ પણ કાયદાથી વિરુદ્ધ પડતાં હોવાં નહિ જોઇયે.

(૩) આ કલમ પ્રમાણે કરેલી સઘળી કાનુનો સ્થાનિક સરકારી એજેન્ડામાં પ્રસિદ્ધ કરવી જોઇયે.

૫૫૫. ૫૫૩ મી કલમથી તથા સન ૧૮૬૧ ના હિંદુસ્તાનના હાઇકોર્ટના આક્ટની ૧૫ મી કલમથી આપેલા અધિકારને પાત્ર રહીને, પાંચમા પરિશિષ્ટમાં લખેલા નમુના તેમાં કહેલા કારણો સારૂ દરેક કામની હકીકત પ્રમાણે જોઇતા ફેરફાર કરીને વાપરવા, અને વાપરવામાં આવશે તો પુરતા થશે.

૫૫૬. કે.ઇ.પણુ જડજે અથવા માજીસ્ટ્રેટ, પોતાની કોર્ટ ટિપર જે કોર્ટમાં અપીલ ચાલતી હશે તે કોર્ટની રમ લીધાવગર, જે મુકદ્દમાનો પોતે પક્ષકાર હોય અથવા જે મુકદ્દમામાં પોતાનો ખુદ હિત સંબંધ હોય તે મુકદ્દમાનો ઇનસાફ કરવો નહિ અથવા ઇનસાફ થવાસારૂ તે મુકદ્દમો કમિટ કરવો નહિ, અને કોઇપણ જડજે અથવા માજીસ્ટ્રેટ પોતે જાતે કરેલા કોઇપણ ફેસલાઉપર અથવા હુકમઉપર અપીલ સાંભળતી નહિ.

ખુલાસો:—કોઇ જડજ અથવા માજીસ્ટ્રેટ યુનિસિપલ કમિશનર છે અથવા કોઇ પણ મુકદ્દમામાં તેનો સરકારી નાતાથી સંબંધ છે અથવા જે જગામાં ગુંદો થયેલો કહેવાતો હોય તે જગા અથવા બીજી કોઈ જગા જ્યાં કામને ઉપયોગી એવું બીજું કોઈ કાર્ય બન્યાનું કહેવાતું હોય તે જગા તેણે જોઇ છે અને મુકદ્દમાના સંબંધમાં શોધસી કરી છે એટલાજ ફક્ત સમજથી તે આ કલમના અર્થ પ્રમાણે તે મુકદ્દમાનો પક્ષકાર છે અથવા તે મુકદ્દમામાં તેનો ખુદ પોતાનો હિત સંબંધ છે એવું સમજવું નહિ.

દહાંત. અ, કલેક્ટર તરીકે પોતાને પુરી પાડેલી ખબર ઉપર વિચાર કરીને, જાકાત સંબંધી કાયદા તોડવા સારૂ જ ના ઉપર દામ ચલાવવાનું ફરમાવે છે. માજીસ્ટ્રેટ તરીકે આ મુકદ્દમાનો ઇનસાફ કરવાને અ ના લાયક છે.

૫૫૭. ઇલાકાના મુખ્ય શેહેરમાંના અથવા હાલમાંના કોઇપણ માજીસ્ટ્રેટની કોર્ટમાં વકીલાત કરનાર કોઇપણ વકીલ સદરહુ કોર્ટમાં અથવા તે કોર્ટની હકુમતની અંદરની કોઇપણ કોર્ટમાં માજીસ્ટ્રેટ તરીકે બેસી શકશે નહિ.

૫૫૮, જે મુલકોનો રાજ્યકારભાર સ્થાનિક સરકાર ચલાવતી હોય તે મુલકોમાંની રાયલ ચાર્ટરથી સ્થાપેલી હાઇકોર્ટો સિવાય બીજી દરેક કોર્ટમાં કંઈ બાબા, આ કાયદાનાં કારણસારૂ તે કોર્ટની બાબા સમજવી તે નક્કી કરવાને સદરહુ સરકાર મુખત્યાર છે.

૫૫૯. આ કાયદાથી ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલને અથવા સ્થાનિક સરકારને આપેલા સઘળા અધિકારો જેમ પ્રસંગ પડે તેમ વખતે વખતે ચલાવવાનો અખત્યાર છે.

૫૬૦, આ કાયદાપ્રમાણે કોઇપણ મિલકતના વેચાણના સંબંધમાં કોઇપણ ફરજ બજાવવાની હોય

એવા કોષ્ટ સરકારી નોકરે તે ક્ષિત્ત વચાતી લેવી નહિ અથવા તેની માગણી કરવી નહિ.

પદ્મ. (૧) આ કાયદામાં ગમે તે ઠરાવ હોય તો પણ, ચીફ પ્રેસિડેન્સી માલ્ટ્રેટ અથવા જલ્દી માલ્ટ્રેટ શિવાય બીજા કોષ્ટ પણ માલ્ટ્રેટ નિચે પ્રમાણે કરવું નહિ—

(અ) એકાદ પુરૂષે પોતાની વહુસાથે બલાતકાર સંબોગ કર્યો હોય તે પ્રમગે તે બલાતકાર સંબોગનો ગુન્હો સાંભળવો નહિ, અથવા

(બ) સદરહુ પુરૂષને એવા ગુન્હામાટે ઇનસાફ થવાસાફ કમિટ કરવો નહિ

(૨) અને, આ કાયદામાં ગમે તે ઠરાવ હોય તે છતાં, જે આ કલમની પેટા કલમ (૧) માં કહેલા પ્રકારના ગુન્હાના સંબંધમાં કોષ્ટ પણ પોલીસ અમલદાર માન્ય તપાસ કરવાને હુકમ કરવાનું ચીફ પ્રેસિડેન્સી માલ્ટ્રેટને અથવા જલ્દી માલ્ટ્રેટને જરૂરનું દેખાય તો, એવી તપાસ કરવા સાફ અથવા તેમાં ભાગ લેવા સાફ પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટરના ઇન્જન કરતાં ઉતરતા ઇન્જનના કોષ્ટ પણ પોલીસ અમલદારને કામે લગડવો નહિ.

પ્રથમ ગુન્હાના કરના ૧.

પદ્મ. (૧) જે કોષ્ટપણ મુકદમા એકાદ માણસ ઉપર કોષ્ટપણ કારટમાં, ચોરીના એકાદ ધરમાં ચોરીના, સાપરત બોટા ઉપયોગના, દગાધના અથવા વત્તામાં વત્તા બે વર્ષ સુધીની કેદની શિક્ષા જે બદલ ઠરાવી હોય એવા બીજા કોષ્ટપણ ગુન્હાની સાબિતીનો ઠરાવ થયો હોય, અને તેના ઉપર તે અગાઉ ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ થયો નહિ હોય. તે મુકદમામાં જે, તે માણસ ઉપર જે કારટ આગળ સદરહુ પ્રાણે ગુન્હાની સાબિતીનો ઠરાવ થયો હોય તે કારટને એમ લાગે કે તે ગુન્હેગારની તરજવાસ્થા ચાલચલણ તથા અગાઉની વર્તણૂક તરફ તથા ગુન્હાના નજવા સ્વરૂપ તરફ તથા ગુન્હો ઓછો કરનારા જે કોષ્ટપણ પ્રસંગે કરવામાં આવ્યો હતો તે પ્રસંગ તરફ જોતાં, તે ગુન્હેગારને સારી વર્તણૂકની સરતે છોડી મુકવો યોગ્ય છે, તો તેને એકદમ કોષ્ટપણ શિક્ષા કરવાને બદલે તે કારટ એવું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે કે તે ગુન્હેગાર પોતાને બેલાવવામાં આવે ત્યારે હાજર થઈને ફેસલો સાંભળવાસાફ તથા ઇમિયાન સુલેહ રખવા તથા સારી રીતે ચાલવાસાફ જામીનો સાથેનું અથવા વગર જામીનોનું તથા કારટ ફરમાવે તેટલી વત્તામાંવત્તી ૧ વર્ષની મુદત સુધીનું ખત લખી આપે તો તેને છોડી મુકવો.

પરંતુ એવું કાચું છે કે, ત્રીજા વર્ગના માલ્ટ્રેટ અથવા એ કામસાફ ખાસ અધિકાર નહિ આપ્યો હોય એવા બીજા વર્ગના માલ્ટ્રેટ પ્રથમ ગુન્હો કરનારા કોષ્ટપણ શખસની ઉપર ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ કર્યો હોય અને તે માલ્ટ્રેટની નજરમાં એમ આવે કે આ કલમની રૂપે આપેલા અધિકાર ચલાવવા બેધએ ત્યારે તેણે પોતાનો એવી રીતનો મત દફનરમાં દાખલ કરવો તથા ચલાવેલું કામ પહેલા વર્ગના માલ્ટ્રેટને અથવા પેટા તુકડી માલ્ટ્રેટને મોકલવું તથા તેહામતદારને તે માલ્ટ્રેટ આગળ મોકલવો અથવા તેની આગળ હાજર થવા બાબત જામીન લેવો અને તે માલ્ટ્રેટ ૩૮૦ મી કલમમાં ઠરાવેલી રીતે તે મુકદમાનો નિકાલ કરવો.

પદ્મ. (૧) જે કારટે ગુન્હેગાર ઉપર ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ કર્યો હોય, તેની અથવા જે કારટ ગુન્હેગારના અસલ ગુન્હાની વ્યવસ્થા કરી શકતે, તે કારટની એવી ખાત્રી થાય કે તે ગુન્હેગાર પોતાના મુયરકામાંની કોષ્ટ પણ શરત પાળવાને ચુક્યો છે તો, તે કારટ તેને પકડવાનું વારંટ કાઢાડવાને મુખત્યાર છે.

વ્યવસ્થા કરી શકતે તે કારટની એવી ખાત્રી થાય કે તે ગુન્હેગાર પોતાના મુયલકામાંની કોષ્ટપણ શરત પાળવાને ચુક્યો છે તો, તે કારટ તેને પકડવાનું વારંટ કાઢાડવાને મુખત્યાર છે.

(૨) કોષ્ટ ગુન્હેગારને એવા કોષ્ટપણ વારંટ ઉપરથી પકડવામાં આવે ત્યારે, જે કારટે વારંટ કાઢવું હોય તેની આગળ તેને તાખડતોખ આજુબો બેધે, અને તે કારટે તે મુકદમો સાંભળવામાં આવે ત્યાં સુધી તેને કેદમાં પાછો મોકલવાને અથવા શિક્ષાનો હુકમ સાંભળવાસાફ તે હાજર થશે એવી શરતે પુરના તારણ સહિત તેના જામીન લેવાને મુખત્યાર છે. તે કારટે તે મુકદમો સાંભળવા પછી શિક્ષા કરવાને મુખત્યાર છે.

૫૬૪ (૧) ૫૬૨ માં કલમના ઠરાવ મુજબ ગુન્હેગારને ઊંડી મુકતાનું ફરમાવતા પેહેલાં કોર્ટની નીચેની બાબત, એટલે જે જગ્યામાં તે કોર્ટ કામ કરતી હશે તે જગ્યામાં અથવા, સદરહુ ચરત પાળવા સાર ફરાવેલી મુદતમાં ગુન્હેગારનો જે જગ્યામાં રહેવાનો સંભવ હોય તે જગ્યામાં, ગુન્હેગારનું અથવા તેના જામીનનું કામમનું રહેવાનું ઠેકાણું છે અથવા હમેશનો ધંધો છે એ બાબત ખાતો થવી જોઈએ.

(૨) આ કલમમાંહેના અથવા કલમો ૫૬૨ તથા ૫૬૩ માંહેના કોષ્ટ પશુ ઠરાવો ઉપરથી સન ૧૮૯૭ ના સનમર્ગપર્વતક સાળાબાબતના આકટની ૩૧ માં કલમમાંહેના ઠરાવોને બાંધ આવે છે એમ સમજવું નહિ.

અમાક જેમના પર ગુન્હો સાબિત થયાનો ઠરાવ થયો હોય તેવા ગુન્હેગારો.

૫૬૫. (૧) જ્યારે કોષ્ટ સખસ ઉપર, હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાના ૧૨ માં બાબ મુજબ અથવા ૧૭ માં બાબ મુજબ ત્રણ વર્ષની અથવા તેથી વધારે મુદત સુધી કેદની શિક્ષા થવાનેગ કોષ્ટ પશુ ગુન્હાની સાબિતીનો ઠરાવ થયો હોય અને તેના ઉપર ફરીથી, હજકોર્ટ, સેશન કોર્ટ, પ્રેસિડેન્સી માજસ્ટ્રેટ, જિલ્લા માજસ્ટ્રેટ, પેટા તુકડી માજસ્ટ્રેટ અથવા આ બાબત સ્થાનિક સરકારે ખસુસ રીતે અવિધાર આપેલો કોષ્ટ પશુ પેહેલાં વરગનો માજસ્ટ્રેટ, સદરહુ કોષ્ટ પશુ એક બાબ મુજબ ત્રણ વરસની અથવા તેથી વધારે મુદત સુધી કેદની શિક્ષા થવા નેગ કોષ્ટ પશુ ગુન્હાની સાબિતીનો ઠરાવ કરે, ત્યારે તે કોર્ટ અથવા માજસ્ટ્રેટ થોગ્ય ધારે તો, તે કોર્ટ અથવા તે માજસ્ટ્રેટ, તે સખસને સમુદ્રપારની અથવા કેદની શિક્ષા કરતી વખતે, એવો પશુ હુકમ કરવાને મુખ્યત્વાર છે કે સદરહુ શિક્ષા જે તારીખે પુરી થાય તે તારીખથી વત્તામાં વત્તી પાંચ વરસની મુદત સુધી, આગળ ઠરાવ્યા પ્રમાણે, તે છુટી ગયા પછી તેનું રહેવાનું ઠેકાણું તથા તેમાં કંઈ ફેરફાર કરવામાં આવે તો તે જાહેર કરવું.

(૨) જે સદરહુ ગુન્હાની સાબિતીનો ઠરાવ, અપીલમાં અથવા ખીજી રીતે રદ કરવામાં આવે તો, સદરહુ પ્રકારનો હુકમ રદ થશે એમ સમજવું.

(૩) સ્થાનિક સરકાર, ગવર્નર જનરલ ધનકૈ નિસલની પ્રથમ મંજૂરી લખને, ઊંડી મુકેલા ગુન્હેગારોની રહવાની જગ્યા જાહેર કરવા સંબંધી આ કલમના ઠરાવો અમલમાં મુકવા સાર કાનુનો કરવાને મુખ્યત્વાર છે.

(૪) એની રીતે કરેલી કોષ્ટ કાનુન મુજબ ચાલવાને કોષ્ટ સખસ ના પાડશે અથવા ગફલત કરશે તેને, જાણે હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૧૭૬ માં કલમ મુજબ ગુન્હો કર્યો હોય તે પ્રમાણે શીક્ષા કરવામાં આવશે.

(સમાપ્ત.)

ઇંડિઅન પીનલ કોડ.

હિંદુસ્તાનનો ફોજદારી કાયદો,

(સન ૧૮૬૦ નો આક્ટ ૪૫ મા)

પ્રાપ્ત ૧ લો.

૧ બ્રિટિશ ઇંડિઅને માટે એક સામાન્ય ફોજદારી કાયદો કરવો એ યેગ્ય છે માટે નીચે મુજબ દેરાયું છે. હિંદુસ્તાનનો ફોજદારી કાયદો. અને હિંદુસ્તાનનો રાજકારભાર વધારે સારી રીતે ચલાવવા બાબતનો એક્ટ એ નામના નિકટોરીઆના રાજના ૨૧ મા તથા ૨૨ મા વર્ષમાં કરેલા કાયદાના બાબ ૧૦૬ ઉપરથી રાણી સાહેબને હાથે જે મુલક આવ્યો છે અથવા આવે તે સમગ્રા મુલકમાં

૨ સદરહુ મુલક મધ્યે આ કાયદાના ઠરાવો વિરુદ્ધનાજ કામ અથવા કસુરનો જે સખસ ગુન્હેગાર થશે, તે સખસને તે કામ અથવા કસુર બાબત આ કાયદા મુજબ શિક્ષા કરવામાં આવશે. બીજી રીતે કરવામાં આવશે નહીં.

૩ સદરહુ મુલકની હદની બહાર કોઇ ગુન્હાને માટે જે સખસની તબવીજ હિંદુસ્તાનના ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલે કરેલા કોઇ કાયદાથી થઇ શકતી હોય તે સખસના ઉપર સદરહુ મુલકની બહાર કરેલા કામને માટે તે કામ જાણે સદરહુ મુલકની માંહેજ કર્યું હોય એ પ્રમાણે આ કાયદા પ્રમાણે કાયદાના ઠરાવો મુજબ અમલ કરવામાં આવશે.

૪ તેમજ આ કાયદાના ઠરાવો

૧ રાણી સાહેબની હિંદુસ્તાન માંહેની કોઇ પણ દેશી રૈયતે બ્રિટિશ ઇંડિઆની બહારની તથા તથા પેશી ગમતી કોઇ પણ જગ્યાએ.)

૨ બીજી કોઇ પણ બ્રિટિશ રૈયતે હિંદુસ્તાન માંહેના કોઇ પણ દેશી રાજ અથવા સરદાર મુલકોની અંદર,

૩ રાણીનો જે કોઇ નોકર બ્રિટિશ રૈયત હોય કે ન હોય તેણે હિંદુસ્તાન માંહેના કોઇપણ દેશી રાજ અથવા સરકારના મુલકોની અંદર, કરેલા કોઇ પણ ગુન્હાને લાગુ છે.

ખુલાસો—આ કલમમાં ' ગુન્હો ' આ શબ્દમાં બ્રિટિશ ઇંડિઆની બહાર કરેલું જે કોઈ કામ બ્રિટિશ ઇંડિઆમાં કર્યું હોત તો તે બદલ આ કાયદા મુજબ શિક્ષા કરી શકત, તે દરેક કામનો સમાવેશ થાય છે.

હાલો—(અ) આ એક મજુર હિંદુસ્તાનની દેશી રૈયત છે, અને તે યુગ્ંડામાં ખુન કરે છે, તે બ્રિટિશ ઇંડિઆ માંહેની જે કોઇ પણ જગ્યામાંથી મળી આવે તે જગ્યાએ તેનો ઇન્સાફ કરી શકાય તથા તેના ઉપર ખુનની સાબિતીનો ઠરાવ કરી શકાય.

(ન) બ એક મુરોબીયન બ્રિટિશ રૈયત છે, અને તે કારખાનાં ખુન કરે છે. તે બ્રિટિશ ઇંડિઆ માંહેના જે કોઇપણ જગ્યામાંથી મળી આવે તે જગ્યાએ તેનો ઇન્સાફ કરી શકાય તથા તેના ઉપર ખુનની સાબિતીનો ઠરાવ કરી શકાય.

(ક) ક એક પરદેશી માણસ જે પંજાબ સરકારની નોકરીમાં છે, તે જાંદમાં ખુન કરે છે. તે બ્રિટિશ ઇંડિઆ માંહેની જે કોઈ પણ જગ્યામાંથી મળી આવે તે જગ્યાએ તેનો ઇન્સાફ કરી શકાય તથા તેના ઉપર ખુનની સાબિતીનો ઠરાવ કરી શકાય.

(ડ) ક એક બ્રિટિશ રૈયત ઉદારમાં રહે છે, અને ઈને મુબાઈમાં ખુન કરવાને ઉત્તરે છે, ખુન કરવામાં ક એ મદદ કરી એમ સમજવું.

ખ ચોથા વીધ્યમ રાજના ક બ તથા ચોથા વરસમાં કરેલા કાયદાના ૨૮ મા બાબના અથવા ત્યાર પછી કોઇ પ્રકારે ઇસ્ટ ઇન્ડીયા કંપની કે પાર્લીમેન્ટના કરેલા આક્ટના કે રાણી સાહેબની કે ઇસ્ટ ઇન્ડિયા કંપનીની નોકરી માંહેના ઓશીસરો કે સોલજરો થાંડ કરે કે નાસી જાય તેમને શીક્ષા કરવા સાફ કરેલા આક્ટ કે હિંદુસ્તાનની દરિયાઇ ફોજનો અદોખત કરવાના કોઇ પણ આક્ટના કે કોઇ પણ વિશેષ કે સ્થાનિક કાયદાના કોઇ પણ ઠરાવને આ આક્ટમાંની કેઈ બીનાથી રદ કરવાનો કે ફેરફાર કરવાનો કે મોકુફ કરવાનો કે તે પર કોઇ રીતે અક્કર કરવાનો ઇરાદો નથી.

ખામ ૨ એ.

સાધારણુ સમજણુ.

૬ આ કાયદામાં સવળે ઠેકાણે ગુનાના પ્રત્યેક લક્ષણને તથા શીક્ષા સંબંધી પ્રત્યેક ઠરાવને તથા એવા પ્રત્યેક લક્ષણને, પ્રત્યેક દૃષ્ટાંતને “ સાધારણુ અપવાદો ” એ નામના ખામ મધે લખેલા અપવાદો લાગુ પડે છે એમ સમજવું; અગર તે અપવાદો તે લક્ષણો કે શીક્ષા સંબંધી ઠરાવમાં અથવા દૃષ્ટાંતમાં ફરીથી લખ્યા નથી તોપણ.

૬૭૩૦ (અ) આ કાયદામાં જે જે કલમોમાં ગુન્હાનાં લક્ષણો લખ્યાં છે તેમાં એમ લખ્યું છે કે એ ગુન્હા સંબંધી સાત વર્ષથી ઓછી ઉમરના બાળકથી થઈ શકે નહિ પણ જે સાધારણુ અપવાદમાં લખેલું છે તે સાત વરસથી ઓછી ઉમરના બાળકે કરેલું હોઈ પણ કામ ગુન્હો ગણાયો નહિ, તે અપવાદો તે લક્ષણોને લાગુ પડે છે એમ સમજવું.

(બ) એજે ખુન કર્યું તેને આ પોલીસે વગર વારંટ પકડેલા તો એથી આ ગેરબાળકી કેદના ગુન્હાનો તકસીરવાર નથી. કેમકે કાયદા પ્રમાણે પકડવાની તેની ફરજ છે, એથી “ જે કામ કરવાની કાયદા પ્રમાણે જે સખસની ફરજ છે તે કામ તે સખસે કર્યું તો તે ગુન્હો નથી ” તે સાધારણુ અપવાદમાં આ ખીના દાખલ થાય છે.

૭ આ કાયદાના કોષ્ટ પણુ ભાગમાં જે શબ્દોને અર્થ સમજાવ્યો છે તે શબ્દ આ કાયદાના પ્રત્યેક ભાગમાં તેજ અર્થ પ્રમાણે વાપર્યો છે.

૮ પુરૂષ સર્વનામ ‘તે’ તથા ‘તે’ને વિભક્તિ લાગીને સીક થયેલા શબ્દો પુરૂષ તથા બી બનેને લાગુ પડે છે.

૯ એક વચનમાં લખેલા શબ્દોને અનેક વચનમાં અને અનેક વચનમાં લખેલા શબ્દોને એક વચનમાં સમજવા.

૧૦ ‘પુરૂષ’ શબ્દવડે કોષ્ટપણુ વપરો માનવી પુરૂષ, અને ‘બી’ શબ્દમાં કોષ્ટ પણુ વપરી બી સમજવી.

૧૧ સખસ એ શબ્દમાં કોષ્ટપણુ કંપની, સભા કે માણસોની મંડળીનો સમાવેશ થાય છે,

૧૨ લોક એ શબ્દમાં કોષ્ટપણુ વર્ગ કે જમાતનો સમાસ થાય છે.

૧૩ રાણી—એ શબ્દવડે પ્રેસિડન્ટ તથા આરલોડનાં એકઠા મળેલાં રાજ્યનો જે વખતે જે સત્તા ધિસ હોય તે સમજવા.

ટીકા—નામગર શહેનશાહ બાબુ કે રાણી, એ શબ્દોમાં તેના વારસોનો સમાવેશ થાય છે.

૧૪ રાણીનો નોકર—એ શબ્દમાં હિંદુસ્તાનનો રાજકારભાર વધારે સારી રીતે ચલાવવા બાબતનો એક્ટ એ નામનો વિક્ટોરીયાના રાજ્યમાં ૨૧ મા કે ૨૨ મા વરસમાં કરેલા સદરહુ કાયદાના ખામ ૧૦૬ ઠાએ અથવા તેના આધાર ઉપરથી કે હિંદુસ્તાની સરકારે કે કોષ્ટપણુ સરકારે કે તેની સત્તાથી હિંદુસ્તાન મધે કાયમ રાખેલા, ઠરાવેલા કે મુકરર કરેલા સવળા અમલદારો અથવા નોકરો સમજવા.

૧૫ બ્રીટીશ ઈન્ડીયા—એ શબ્દ હિંદુસ્તાનનો રાજકારભાર વધારે સારી રીતે ચલાવવા બાબતનો એક્ટ એ નામનો વિક્ટોરીયાના રાજ્યમાં ૨૧ મા તથા ૨૨ મા વરસમાં કરેલા સદરહુ કાયદાના ખામ ૧૦૬ ઠા ઉપરથી રાણી સાહેબને હાથે જે મુલક આવ્યો છે, અથવા આવે તે મુલક સમજવો.

૧૬ હિંદુસ્તાન—એ શબ્દવડે હિંદુસ્તાનના ગવર્નર જનરલ પોતાની ઇનકૌસિલથી ગેરહાજર હોય તે દરમિયાનમાં પ્રેસિડન્ટ ઇનકૌસિલ અથવા એકલા હિંદુસ્તાનના ગવર્નર જનરલ સમજવા. ને તે બી અથવા જે જે અખત્યાર પ્રમાણે કાયદા મુજબ અમલ કરી શકે તે તે અખત્યારને સંબંધે સમજવા.

૧૭ સરકાર—એ શબ્દ વડેજ સખસ અથવા સખસોને બ્રિટિશ હિંડિયાના કોષ્ટપણુ ભાગમાં હુકમત કરવાનો કાયદા પ્રમાણે અખત્યાર છે તે સખસ અથવા સખસો સમજવા.

૧૮ પ્રેસિડેન્સી—એ શબ્દ વડે એક પ્રેસિડેન્સી સરકારનો તાબાનો મુલક સમજવો.

૧૯ જડજન—એ શબ્દ વડે જે સખસને તેના ઓહાને લીધે જડજનું નામ આપ્યું હોય તે સખસજ નહીં પણ જેજે સખસને કાયદાથી કોષ્ટપણુ હીવાની કે ફોજદારી મુકરરમાં આખરી ફેસલો અથવા જેપર અપીલ ન થાયતો આખરી મણુાય એવા ફેસલો અથવા ખીજ કોઈ અધિકારીએ બહાલ

રાખેલી આખરી થાય એવો ફેસલો આપવાનો અપતિયાર હોય અથવા એવો ફેસલો આપવાનો કાયદાથી અખતિયાર પામેલા અનેક સખસોમાંનો જે એક હોય તે દરેક સખસપણ સમજવો.

૨૦ ઇન્સાફની કોર્ટ--એ શબ્દો વડે જે જડજને કાયદાથી એકલા રહીને ઇન્સાફનું કામ કરવાનો અખતિયાર મળ્યો હોય અથવા જે જડજને કાયદાથી એકલા રહીને ઇન્સાફનું કામ કરવાનો અખતિયાર મળ્યો હોય તે જડજ અથવા જડજને સમજવા પણ જપારે તે જડજ અથવા જડજને ઇન્સાફનું કામ કરતા હોય ત્યારે.

૨૧ સરકારી નોકર--એ શબ્દોમાં--રાણીનો દરેક કેવનાજન્ડેક સરવન્ટ, રાણીની જમીન પરની કે દરીયાઈ ફેજને કમીશનર ઓફીસર, દરેક જડજ. ઇન્સાફની કોર્ટનો દરેક અમલદાર, જુરી કે આસેસર કે ઇન્સાફની કોર્ટને મદદ કરનારી પંચાયતનો માણસ, લવાઈ કે બીજો માણસ, જેને કોઈ સખસને કેદ કરવાનો હેઠ્ઠાની રૂયે અખતિયાર હોય છે, સરકારનો દરકોષ અમલદાર, સરકારની વતી મીલકત લેવાનું, માપણી, જમાખંધી કે કરાર કરવાનું હોય તે અમલદાર, દિવાની પ્રેસિસ અમલનાર, કેદના વાશ્ટો અમલનાર, પટાનાગાઓ, એ સર્વે સરકારી અમલદાર છે. મ્યુનીસીપાલ કમીશનર સરકારી નોકર છે.

૨૨ જંગમ મીલકત--એ શબ્દોમાં જમીન અને જમીનને ચોટેલી વસ્તુ અથવા જમીનની વસ્તુ અથવા જમીનની વસ્તુ બોડે જથ્થુ બોડાયેલી વસ્તુ સિવાયની કોઈપણ પ્રકારની મિલકત સમજવી.

૨૩ ગેરવ્યાજબી લાભ--કાયદા વિરુદ્ધ ઉપાયોથી મિલકતનું મેળવવું કે જે મિલકતપર તે મેળવનાર સખસને કાયદા પ્રમાણે હક નથી.

ગેરવ્યાજબી હાનિ--એટલે કાયદા વિરુદ્ધ ઉપાયોથી મીલકતનું જવું, જે મિલકતપર તે જેની પાસેથી જાય છે તે સખસને કાયદા પ્રમાણે હક છે. ગેરવ્યાજબી લાભમાં મીલકતનું ગેરવ્યાજ રાખવું પણ સમજવું, ગેરવ્યાજબી હાનિમાં કોઈ મિલકત લેવામાં ગેરવ્યાજબી. પ્રતિબંધ થાય તે પણ સમજવું.

૨૪ બદલાનતથી--જે માણસ જે કોઈ વસ્તુ એક સખસને ગેરવ્યાજબી લાભ કરવાના અથવા બીજા સખસને ગેરવ્યાજબી હાનિ કરવાના ધરાદાથી કરે તે માણસે તે વસ્તુ બદલાનતથી કરી એમ સમજવું.

૨૫ દગલબાજી--જે કોઈ સખસ કોઈ વસ્તુ દગો કરવાના ધરાદાથી કરે તે વસ્તુ તેણે દગલ બાજીથી કરી એમ સમજવું.

૨૬ માનવાનું કારણ--જે કોઈ સખસને કોઈ વસ્તુ માનવાનું પાકું કારણ હોયતો તેને વસ્તુ માનવાનું કારણ છે એમ સમજવું, નહિતો નહીં.

૨૭ સ્ત્રી કે મહેતા, કે નોકરના કબજામાંની મિલકત--જ્યારે કોઈ મિલકત કોઈ સખસની વતી તે સખસની ઓ, મહેતા કે નોકરના કબજામાં હોય ત્યારે આ કાયદાના અર્થ પ્રમાણે તે તેજ સખસના કબજામાં છે એમ સમજવું.

૨૮ ખોટું બનાવણું--જે સખસ એક વસ્તુ બીજી વસ્તુના સરખી કરે એવા ધરાદાથી કે તે સરખા પણામાંથી ફરજ કરેલા અથવા એવું જણીને તે સખસે તે વસ્તુ ખોટી બનાવી એમ સમજવું.

૨૯ લેખ--એ શબ્દો વડે જે કોઈ બાબત કોઈ વસ્તુ ઉપર અક્ષર અંક કે ચિન્હવડે સમજાવી કે ધ્યાન કરેલી હોય અને જે સાધનો તે બાબતના પુરાવા દાખલ વાપરવાનો ધરાદો હોય અથવા વપરાય.

૩૦ કીંમતી દસ્તાવેજ--એ શબ્દો વડે જે લેખથી કોઈ કાયદેસર હક ઉત્પન્ન થતો હોય, વધતો હોય કે બીજાને અપાતો હોય, ઓછો થતો હોય, નાશુદ થતો હોય કે છોડી દેવાનો હોય, કે જે લેખથી કોઈ સખસ કબજા કરતો હોય કે મારી જીમેદારી છે કે ફલાણે કાયદેસર હુમારો નથી એવો લેખ અથવા મતલબનો લેખ સમજવો.

૩૧ વીલ--એ શબ્દો વડે, કોઈપણ વર્ણિયત નામાનો લેખ સમજવો.

૩૨ કાયદેસર કસ્ટોરો--આ કાયદામાં કરેલા કામેનો બોધ કરનારા શબ્દો હોય તે શબ્દો કાયદા વિરુદ્ધ કસ્ટોરો પણ લાગે છે એમ સમજવું. પણ દલટો અર્થ જણાતો હોય તો તેમ અર્થ કરવો.

૩૩ કામ—એ શબ્દ એક કામને તેમ એક પછી એક એ પ્રમાણે કરેલા અનેક કામોને પણ લાગે છે. અને કસુર એ શબ્દ એક કસુર તેમજ એક પછી એક એ પ્રમાણે કરેલી અનેક કસુરોને પણ લાગે છે.

૩૪ ધણા સખસોનો ઇરાદો હોય તે પાર પાડવા સાર તે સખગા સખસોએ મળીને ન્યારે કાંઈ ગુન્હાનું કામ કર્યું હોય ત્યારે તેઓમનો હર એક સખપ તે કામ તેણે એકલાએજ કર્યું હોય એ રીતે તે કામને માટે જવાબદાર છે.

૩૫ ન્યારે એનું કાંઈ કામ સાપાંચ જ્ઞાન કે ઇરાદાથી થયાને લીધે ગુન્હો ગણાતું હોય તો તે-ઓમનો દરેક સખપ જે તે કામમાં તેવા જ્ઞાન અથવા ઇરાદાથી સામેલ થયો હોય તે તેણે એકલાએજ તેવા જ્ઞાન અથવા ઇરાદાથી તે કામ કર્યું હોય એ રીતે તે કામને માટે જવાબદાર છે.

૩૬ જે કામથી કે કસુરથી કોઈ અસર કરવી, તે ગુન્હો ગણાતો હોય, તો તેજ અસર થોડા કામથી કે કસુરથી કરવી તે પણ ગુન્હો છે એમ સમજવું.

૩૭ ધણાં કામો મળીને કાંઈ ગુન્હો થતો હોય તો જે સખસ એકલો કે ખીજની સાથે રહીને તેઓમાંનું એક કામ કરીને ગુન્હો કરવામાં ઇરાદાથી મદદ કરે તો તે સખસે તે ગુન્હો કર્યો છે એમ સમજવું.

૩૮ કોઈ ગુન્હાનું કામ કરવામાં ધણા સખસો લાગેલા કે સામેલ હોય તો તેઓ તે કામથી જુદા જુદા ગુન્હાના તકસીરવાર થઈ શકે.

૩૯ બુદ્ધિપૂર્વક—ન્યારે કોઈ સખસે જે ઉપાયથી કાંઈ અસર પેદા કરવાનો ઇરાદો કર્યો હોય, તે ઉપાય કામે લગાડતી વખતે તેણે જાણ્યું કે માન્યું હોય કે તે ઉપાયથી તે, તે અસર પેદા કરે, તો તેણે બુદ્ધિપૂર્વક તે અસર પેદા કરી એમ સમજવું.

૪૦ ગુન્હો—આ કલમની ખીજને ત્રીજી રકમમાં લખેલા બાબ અને કલમો સિવાય ગુન્હો એ શબ્દ વડે જે વસ્તુને માટે આ કાયદામાં શિક્ષા કરવાનું ફરમાવ્યું છે, તે વસ્તુ સમજવી.

૪૧ વિશેષ કાયદો—એટલે કોઈ ખાસ બાબતને લાગુ પડે તેવો કાયદો.

૪૨ રથાનિક કાયદો—એટલે ખીટીશ ઇડિઅના કોઈ વિશેષ બાબતેજ લાગુ પડે તેવો કાયદો.

૪૩ કાયદા વિરુદ્ધ—એ શબ્દો જે વસ્તુ ગુન્હો છે, કે કાયદાએ મના કરેલી છે કે, દીવાની ફરીયાદનું કારણ થાય છે તે પ્રત્યેકને લાગુ પડે છે; અને જે સખસ જે વસ્તુ કરવામાં કસુર કરે તો કાયદા વિરુદ્ધ થાય તે વસ્તુ કરવાની તે સખસની 'કાયદા પ્રમાણે ફરજ છે.' એમ સમજવું.

૪૪ બુકશાન—એ શબ્દ વડે કોઈપણ સખસના શરીરને, મનને, આત્મને અથવા મિશ્રકતને કાયદા વિરુદ્ધ રીતે કરેલી કાંઈ પણ દાનિ સમજવી.

૪૫ જાંદગી—એટલે માણસની જાંદગી સમજવી.

૪૬ મોત—એટલે માણસનું મોત સમજવું.

૪૭ જાનવર—એટલે માણસ સિવાય ખીજ કાંઈપણ જીવવાળી વસ્તુ સમજવી.

૪૮ વહાણ—એ શબ્દ વડે જળ માર્ગે માણસોને કે મીઠકતને લઈ જવા કરેલી કોઈપણ વસ્તુ સમજવી.

૪૯ વરમ—કે મહીને એટલે ઇચ્છિત પંચમિ પ્રમાણે તે વરમ અથવા મહીનો ગણવો.

૫૦ કસમ—એટલે કાયદાના જે ભાગોની આગળ ખાંકડા લખીને તેઓને જુદા પાડેલા છે તેઓમનો એક ભાગ સમજવો.

૫૧ સોગંદ—એટલે ધર્મે પૂર્વક પ્રતીજ્ઞા કરવાનું કાયદામાં ફરમાવ્યું હોય તે પ્રતીજ્ઞા, તથા ઇન્સાફની કોર્ટમાં કેવળ જે કોર્ટે કોઈ સરકારી નોકરની આગળ કોઈપણ એકરાર કરવાનું કાયદામાં ફરમાવ્યું હોય કે રજા આપી હોય કે જે ઇકરાર પુરવાના કારણ સર વાપરવો હોય તે એકરારનો પણ સમાવેશ થાય છે એમ સમજવું.

૫૨ શુદ્ધબુદ્ધિથી—જે વસ્તુ ઘટતી સંભાળ તથા ધ્યાન વિના કરી કે માની હોય તે કરી અથવા મની એમ સમજવું નહીં.

બાબ ૩ ને.

શિક્ષા આપત.

૫૩ શિક્ષા—આ કાયદા પ્રમાણે ગુન્હેગારો જે શિક્ષાઓને લાયક છે તે નીચે પ્રમાણે:—

પહેલી ભેત બીજી સમુદ્રપાર ત્રીજી સાસનીક દાસત્વ, ચોથી કેદ કેદ એ પ્રકારની છે. (૧) સખત એટલે સખત મજુરી સાથે અને (૨) આસાન, પાંચમી, મીલકત સરકાર જમ કરવો, છઠી, દેડ અને સાતમી ફટકા.

ટીકા—મોતની સજા ધણીજ થોડી કરવી જોઈએ. અને જ્યાં ખુન કે રાજ્યની સામે મોઢામાં મોટા બંધાર ગુન્હે કરવામાં આવ્યો હોય તેવાજ કેસમાં માત્ર મોતની સજા કરવી,

ફટકાની શીક્ષા—૧૬ વર્ષથી ઓછી ઉમ્મરનાને ફટકા મારવાની શિક્ષા કરવી.

૫૪ જે આપત મોતની શિક્ષા કરવામાં આવી હોય તે આપતમાં ગુન્હેગારોની રજા મંદી સિવાય હીંદુસ્તાનની સરકાર કે જે ઠેકાણે ગુન્હેગારને શીક્ષાનો હુકમ થયો હોય તે ઠેકાણાની સરકાર તે શીક્ષાને બદલે આ કાયદામાં ઠરાવેલી બીજી ગમે તે શીક્ષાકરવાને મુખત્યાર છે.

૫૫ જે આપતમાં જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની શીક્ષાનો હુકમ કરવામાં આવ્યો હોય તે આપતમાં ગુન્હેગારની રજા મંદી સિવાય હીંદુસ્તાનની સરકાર કે જે ઠેકાણે તે ગુન્હેગારને શીક્ષાનો હુકમ થયો હોય તે ઠેકાણાની સરકાર તે શીક્ષાને બદલે આદ વરસની મુદત સુધીની જેમાંની ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવાને મુખત્યાર છે.

૫૬ જે આપત કોઈ સખસ યુરોપીઅન અથવા અમેરીકન છતાં આ કાયદામાં જેને માટે સમુદ્રપારની શીક્ષા ઠરાવી છે, એવો કોઈ ગુન્હે તેની ઉપર સાખીત થાય તે આપતમાં સમુદ્રપારની શીક્ષાનો હુકમ ન કરતાં સન ૧૮૫૫ ના ૨૪ મા આક્ટના ઠરાવો મુજબ કોર્ટે તે ગુન્હેગારોને સાસનીક દાસત્વની શીક્ષાનો હુકમ કરવો.

૫૭ જીવતાં સુધીની શીક્ષાનો ઠરાવ નહીં હોય અને દસ વરસ કરતાં વધુ મુદત કેદની શીક્ષાનો ઠરાવ હોય તે આપત તે માણસ કોર્ટની નજરમાં આવશે તે પ્રમાણે છ વરસ કરતાં વધુ મુદત સુધી સાસનીક દાસત્વની શિક્ષા પામવાને તે લાયક થશે, પણ જીવતાં સુધી સાસનીક દાસત્વની શિક્ષાને લાયક થશે એમ સમજવું.

ટીકા—સાસનીક દાસત્વની શિક્ષા માત્ર યુરોપીઅન અને અમેરિકનોને માટેજ છે. (ઇ. ટી. રી. ૧૬. મદ્રા. ૪૮૩)

૫૮ શિક્ષાની મુદતોના ભાગોની ગણતરી કરવામાં જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની શિક્ષાને વીસ વરસની સમુદ્ર પારની શિક્ષાની બરાબર ગણવી.

૫૯ જે ગુન્હેગારને સમુદ્રપારની શીક્ષાનો હુકમ કરવામાં આવે તે ગુન્હેગારને સમુદ્રપાર કરતાં સુધી તેને સખત કેદની શીક્ષાનો હુકમ થયો હોય એ રીતે તેની ઉપર અમલ કરવો અને તે મુદતમાં તેણે સમુદ્રપારની શીક્ષા ભોગવી એમ સમજવું.

૬૦ જે આપતમાં ગુન્હેગારને સાત વરસ અથવા તેથી વધારે મુદતની કેદની શીક્ષા થઈ શકતી હોય તે આપતમાં તે ગુન્હેગારને કેદની શિક્ષાનો હુકમ ન કરતાં સમુદ્રપારનો હુકમ કરવાને તે ગુન્હેગારને શિક્ષાનો હુકમ કરનારી કોર્ટ મુખત્યાર છે. પણ તે સમુદ્રપારની શિક્ષા સાત વરસ કરતાં ઓછી મુદતની હોવી ન જોઈએ. તેમ જોટલી મુદતની કેદની શીક્ષાને તે ગુન્હેગાર લાયક હોય તે કરતાં વધુ મુદતની પણ હોવી ન જોઈએ.

૬૦ જે આપતમાં ગુન્હેગારને જેમાંની ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા થઈ શકે તે આપતમાં આખી સખત કેદ કે આખી આસાન, અથવા તેમાંથી કોઈ ભાગ સખત ને આકોનો આસાન એ પ્રમાણે શિક્ષા કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

ટીકા—સોળ વર્ષની અંદરના ગુન્હેગારને દેશ નીકાલની કે કેદની સજા કરવામાં આવી હોય, ત્યારે તેને કોર્ટના હુકમથી ફાજદારી જેવમાં મોકલવાને બદલે જલોચ શાખામાં મોકલાવાય.

૬૧ જે આપતમાં જે સખસની ઉપર એવો ગુન્હે સાખીત થાય કે તે ગુન્હે માટે તે ગુન્હેગાર પોતાની સખળી મિલકત સરકાર જમ થવાને લાયક છે, તે આપતમાં ફરમાવેલી શીક્ષા ભોગવી રહ્યા વિના.

કે તે માફ થયા વીના સરકારના લાભ સિવાય બીજી રીતે તેની કોઇ મીલકત મેળવી શકાશે નહીં.

૬૨ જે બાબત જે સખસની ઉપર મોતની શિક્ષા થઇ શકે એવો ગુન્હો સાબીત થાય તે બાબત તે સખસની રથાવર જંગમ સખણી મીલકત સરકાર જમ થાય એવો હુકમ કરવાને કાર્ટ મુખત્યાર છે. જે બાબતમાં જે સખસને સમુદ્ધાર કરવામાં આવે કે સાત વરસ કે તેથી વધુ મુદતની કેદની શિક્ષાનો હુકમ કરવામાં આવે તો તે બાબતમાં તેને સમુદ્ધારની કે કેદની મુદતના દરમીઆનમાં તે સખસના કુટુંબને માટે સરકારની નજરમાં દુરસ્ત જણાય તેવો બંદોજર સરકાર કરે એવી છુટ રાખીને તે મુદતની દરમિયાનમાં તેની સર્વે રથાવર જંગમ મીલકતનું બાકું કે ઉપજ સરકાર જમ થાય એવો હુકમ કરવાને કાર્ટ મુખત્યાર છે.

ટીકા—સાત વર્ષ કે ઉપરાંત સજા કરવામાં આવી હોય તોજ આ કલમ પ્રમાણે મીલકત જમ કરવાનો હુકમ થઇ શકે (૮. વી. રી. ૩૫.) આ કલમ ધણી ભયંકર ગુન્હો કરેલા બહાર પડે કે જુલમ ભરેલા સંજોગોમાં ગુન્હો થયેલો હોય તોજ લાગુ કરવામાં આવે છે. (ઈ. લો. રી. ૨૬. અલ્ફા. ૨૫.)

૬૩ દંડની રકમ—કેટલે સુધી દંડ કરવો એવી રકમ થાં ઠરાવી નથી ત્યાં ગુન્હેગારને જે દંડ થઇ શકે તે દંડની કંઈ હદ બાંધી નથી પણ અતિશય દંડ કરવો નહિ.

૬૪. દંડ ન આપે તો કેદ—કેદની તથા દંડની શિક્ષા થઇ શકે એવા ગુન્હાની જે બાબતમાં ગુન્હેગારને કેદ સાથે કે કેદ વગર દંડની શિક્ષાનો હુકમ કરવામાં આવે તે બાબતમાં અને કેદની અથવા દંડની કે ફક્ત દંડની શિક્ષા થઇ શકે એવા ગુન્હાની જે બાબતમાં ગુન્હેગારને દંડની શિક્ષા થઇ શકે એવા ગુન્હાની જે બાબતમાં ગુન્હેગારને દંડની શિક્ષાનો હુકમ કરવામાં આવે તે બાબતમાં તે ગુન્હેગાર દંડ ન આપે તો તે આટલી મુદત સુધી કેદ ભોગવે એ પ્રમાણે તે ગુન્હેગારને શિક્ષાનો હુકમ કરનારી કાર્ટ તે હુકમમાં ફરમાવવાને મુખત્યાર છે. અને તે કેદ બીજી કોઇ કેદની શિક્ષાનો હુકમ તેના ઉપર થયેલો હોય તે કેદની ઉપરાંત અથવા એક શિક્ષાને બદલે બીજી શિક્ષા કરવાના હુકમ ઉપર જે કેદને તે લાયક હોય તે કેદની ઉપરાંત સમજવી.

ટીકા—વીજેન પોલીસ પટેલને દંડને બદલે કેદની સજા કરવાને અધિકાર નથી.

૬૫. કોઇ ગુન્હાને માટે કેદ તથા દંડ એ બંને શિક્ષા થઈ શકતી હોય તો તે ગુન્હો કરનાર દંડ ન આપે તો તેને આટલી મુદત સુધી કેદ કરવો. એ પ્રમાણે જે કાર્ટ ફરમાવે તેણે તે મુદત તે ગુન્હાને માટે ઠાવેલી ધણીમાં ધણી કેદની જે મુદત હોય તેના અનુરૂપ કરના વધારે ઠરાવી નહીં.

૬૬. દંડ ન આપવાને સાર જે કેદનો કાર્ટ હુકમ કરે તે કેદ તે ગુન્હાને માટે ગુન્હેગારને જે પ્રકારની કેદની શિક્ષાનો હુકમ થઈ શકે તે પ્રકારની થઈ શકે.

૬૭. દંડનીજ શિક્ષા થઇ શકે એવો ગુન્હો હોય, તો તે દંડ ન આપે તો કાર્ટ જે કેદની શિક્ષા કરે તે આશાન હોવી જોઇએ. અને દંડ ન આપે તેને બદલે તે ગુન્હેગારને કેદ કરવાનું કાર્ટ ફરમાવે તેવી મુદત નીચે લખી છે તે કરતા વધારે ન હોવી જોઇએ; એટલે દંડની રકમ પચાસ રૂપીઆથી વધારે ન હોય તો કેદની મુદત એ મહીનાથી વધારે ન હોવી જોઇએ. અને દંડની રકમ ૧૦૦ રૂપીઆથી વધારે નહોત્ય તો કેદની મુદત બાર મહીનાથી વધારે ન હોવી જોઇએ. અને બીજી બાબતમાં છ મહીનાથી વધારે ન હોવી જોઇએ.

૬૮. દંડ નહીં આપવાથી જે કેદ કરી હોય તે કેદ તે દંડ આપવામાં આવે અથવા કાયદાના હુકમથી વસૂલ કરવામાં આવે એટલે બંધ થશે.

૬૯. દંડ ન આપે તેને માટે કેદની જે મુદત ઠરાવી હોય તે મુદત પૂરી થતાં પહેલાં અગર તે દંડનો જે ભાગ આપવામાં કે વસૂલ કરવામાં આવે કે દંડનો જેટલો ભાગ બાકી રહ્યો હોય તેના પ્રમાણમાં દંડ ન આપવાથી ભોગવેલી કેદની મુદત એટલી ન હોય તો કેદ બંધ થશે.

૭૦. દંડ અથવા તેનો જે ભાગ આપવાનો બાકી રહે તેટલો ભાગ શીક્ષાનો હુકમ થયા પછી ૬ વરસ સુધીમાં કોઇપણ વખતે વસૂલ થઇ શકે, અગર તે શીક્ષાના હુકમ મુજબ ગુન્હેગાર ૬ વરસ કરતાં વધારે મુદતની કેદને લાયક હોય તો તે મુદત પૂરી થતાં પહેલાં કોઇપણ વખતે વસૂલ થઇ શકે અને ગુન્હેગારના મોતથી જે મીલકત તેનું મરણ થયા પછી તેના કરબને સાફ કાયદા પ્રમાણે જવાબદાર હોય

તે ખીલકત તે દંડની જવાબદારીમાંથી છુટતી નથી.

ટીકા—દંડ ન આપવાના બદલામાં અમુક પ્રમાણમાં ભોગવેલી સજાથી તેટલા પુરતા દંડની રકમ આપવાની જવાબદારીમાંથી મુક્ત થઇ શકાયું નથી. (અલ્ફા. વી. નો (૧૮૮૨) ૮૫.) દંડ ભરવાને માટે સ્થાવર ખીલકત જવાબદાર થઇ શકે નહીં.

૭૧. જે વસ્તુ ગુન્હો છે તે જુદાજુદા ભાગોથી બનેલી હોય અને તે ભાગમાંહેલો હરકોઇ ભાગ જાતેજ ગુન્હો હોય તો એથી ખીજી રીતે કરવું એવો સાફ ઠરાવ ન કર્યો હોય તો ગુન્હેગારને તેના ગુન્હા-ઓમાંના એક કરતાં વધારે ગુન્હાની શિક્ષા કરવી નહીં.

(૭૨) જુદા જુદા ગુન્હાઓમાંના એક ગુન્હો ક્યાણુ સખસે કર્યો છે પણ તે ક્યો એક કર્યો છે તેનો શક છે એ પ્રમાણે જ્યારે ફેસલામાં લખવામાં આવે ત્યારે તે બાબતોમાં કે તે સઘળા ગુન્હાઓને સાફ એક સરખીજ શિક્ષા ઠરાવી ન હોય તો જે ગુન્હાને સાફ ઓછામાં ઓછી શીક્ષા ઠરાવી હોય તે શીક્ષા તે ગુન્હેગારને કરવામાં આવશે.

(૭૩) એકાંત કેદ—કોઇ સખસની ઉપર એવો ગુન્હો સાબિત થાય કે તેને માટે આ કાયદા મુજબ સખત કેદની શીક્ષા કરવાને કારણે અખતીઆર છે, તો તે ગુન્હેગારને જેટલી મુદતની કેદનો હુકમ કરવામાં આવે તે મુદતના આટલા ભાગ અથવા ભાગે સુધી તેને એકાંત કેદમાં રાખવો, એ રીતે તેના શીક્ષાના હુકમમાં ફરમાવવાને કોર્ટ મુખતીઆર છે. પણ સઘળું મળીને તે એકાંત કેદની મુદત ત્રણ મહીનાથી વધારે ન હોવી જોઇએ અને તે નીચેના કીસાબ પ્રમાણે હોવી જોઇએ એટલે;

જો કેદ છ મહીનાથી વધારે ન હોય તો એકાંત કેદની મુદત એક મહીનાથી વધારે ન જોઇએ

જો કેદ છ મહીનાથી વધારે હોય અને એક વરસથી વધારે ન હોય તો એકાંત કેદની મુદત બે મહીનાથી વધારે ન જોઇએ.

જો કેદની મુદત એક વરસથી વધારે હોય તો એકાંત કેદની મુદત ત્રણ મહીનાથી વધારે ન જોઇએ.

(૮૪) એકાંત કેદની હુદ—એકાંત કેદની શીક્ષાનો હુકમ બજાવવામાં તેવી કેદ એકી વખતે કદાપિ અહિં દીવસ કરતાં વધારે ન હોવી જોઇએ અને એકાંત કેદની મુદતોની વચ્ચે તે મુદતો કરતાં ઓછી વેળા ન જવી જોઇએ, અને જ્યારે કેદની શીક્ષા ત્રણ મહીનાથી વધારે હોય તો ફરમાવેલી આખી કેદની મુદતના કોઈપણ એક મહીનાથી સાત દીવસ કરતાં વધારે એકાંત કેદ ન હોવી જોઇએ અને એકાંત કેદની મુદતોની વચ્ચે તે મુદતો કરતાં ઓછી વેળા ન જવી જોઇએ.

(૮૫) જે સખસની ઉપર એકવાર આ એકટના ૧૨ મા કે ૧૭ મા બાબ મુજબ આગળ ત્રણ વરસ કે તેથી વધારે મુદતની કેદની શીક્ષા થઇ શકે એવો ગુન્હો સાબિત થયો હોય તે સખસ ફરીથી એવો ગુન્હો કરે કે જેને માટે ત્રણ વરસ કે તેથી વધારે મુદતની કેદની શીક્ષા થઇ શકે, તો તે સખસ એવા પાછળના ફરેક ગુન્હાને માટે જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની શીક્ષાને કે દસ વરસ સુધીની એમાંની એમ તે પ્રકારની કેદને લાયક થશે.

બાબ ૪ થી.

સાધારણ અપવાદ.

(૭૬) જે સખસની જે વસ્તુ કરવાની કાયદા પ્રમાણે ફરજ છે, અથવા કાયદાની કાંઈ જૂથના સખબથી નહીં પણ હકીકતના કે કાંઈ જૂથના સખબથી જે સખસ શુદ્ધિથી એમ માને કે એ વસ્તુ કરવાની મહારી કાયદા પ્રમાણે ફરજ છે તે સખસ જો તે વસ્તુ કરે તો તે ગુન્હો છે એમ સમજવું નહીં.

દર્શાવ (અ) આ એક સોલ્જર કાયદાના હુકમ મુજબ પોતાના ઉપરી અમલદારના ફરમાવ્યાથી લોકોના એક ટોળા ઉપર બંદુકો એક બહાર કરે તો આ એ કોઇ ગુન્હો કર્યો છે એમ માનવું નહીં.

(બ) એક ધન્સાફની કોર્ટના અમલદારને અને તે કાર્ટે થરે પહોંચાને હુકમ કર્યો ઉપરથી પટ્ટી તબવીબ કરીને જને થ માનીને તે જ ને પહોંચે તો આ એ કાંઈ ગુનો કર્યો એમ સમજવું નહીં.

(૮૭) જે અખતીઆર જે જરૂરને કાયદાએ આપેલો છે અથવા જે જરૂર શુદ્ધિથી એમ

મને છે, કે આ અખીઆર મને કાયદાએ આપેલો છે. તેવો કાંઈ અખીઆર અમલમાં લાગતાં તે જડગ દનસાદનું કામ કરવામાં જે વસ્તુ કરે તે ગુન્હો છે એ સમજવું નહીં.

૭૮ કોઈ દનસાદની કોર્ટનો ફેસલો અથવા હુકમ કાયમ હોત તે દરમ્યાનમાં તે ફેસલો અથવા હુકમ મુજબ કરેલી કાંઈ વસ્તુ અથવા તે ફેસલો અથવા હુકમથી થઈ શકે એવી કાંઈ વસ્તુ ગુન્હો છે એમ સમજવું નહિ પણ તે ફેસલો કે હુકમ કરવાનો તે કોર્ટનો અધિકાર ન હોય તેની કાંઈ ચીજ નહીં. પણ તે કામ કરનાર સખસે શુદ્ધબુદ્ધિથી એમ માનવું જોઈએ કે તે કોર્ટ ને તે અધિકાર છે.

૭૯ જે સખસને જે વસ્તુ કરવાની કાયદાથી રજા છે અથવા કાયદાની કાંઈ બૂઝના સમજથી નહીં પણ હકીકતની કાંઈ મૂલત સમજથી જે સખસ શુદ્ધબુદ્ધિથી એમ માને છે, એ વસ્તુ કરવાની મને કાયદાથી રજા છે તે સખસ જો તે વસ્તુ કરે તો તે ગુન્હો છે એમ સમજવું નહીં.

૮૦—જ ખુલ કરે છે એવું સમજીને એ, જ ને પકડે હવે ખુલ કરનારાએ ખુલ કરતાં પકડવાનો અધિકાર કાયદે સખસને આપેલો છે, તે અધિકાર પોતાની અક્ષમ શુદ્ધબુદ્ધિથી અધારીને અમલમાં લાગતાં એ. જ ને પકડે એવો હેતુથી કે તેને યોગ્ય અમલદારની આગળ હાજર કરવો તે એ કાંડ ગુન્હો કહ્યો છે એમ સમજવું નહીં. પણ એમ માલમ પડે કે જ પોતાના બચાવમાં કાંઈ કામ કરતો હોય તો પાપ.

૮૦ કાંઈ કાયદેસર કામ કાયદેસર રીતે કાયદેસર ઉપયોગથી તથા ઘટતી સંભાગ અને ખાતર દારીથી કરતાં હતેફાકન અથવા કમનસીબથી અને સાપરાધ ધરાદા કે યાન વીના થોડો કાંઈ વસ્તુ ગુન્હો છે એમ સમજવું નહીં.

૮૧—(એ) એક કોડાડો લઈને મજૂરીનું કામ કરે છે, એટલામાં તેનું મથું હાથમાંથી લૂટ પડે જોડેને પાસે જોવા એક માણસને લાગીને તે માણસ મરી જાય, તો આ ઠેકાણે જો બરાબર ખાતરદારી રાખવામાં એ ની તરફથી કાંઈ કસુર ન હોય તો એ નું કામ માફ કરવા જેવું છે. ગુન્હો નથી એમ સમજવું.

૮૨ જે કાંઈ વસ્તુ હાનિ કરવાના સાપરાધ ધરાદા વગર, તથા શુદ્ધ બુદ્ધિથી શરીર અથવા મિલકતને ઘની બીજી હાની અટકાવવાને અથવા તેથી તે બચાવવાને કરી હોય તો તે વસ્તુની હાની થશે એવો સંભવ છે, એમ જાણીને તે વસ્તુ કીધી એટલાજ સમજપરથી તે ગુન્હો છે એમ સમજવું નહીં.

ખુલાસો—એવી બાબતમાં તે અટકાવવાની અથવા બચાવ કરવાનો તે હાની એવી તરફની તથા એટલી નજીકની હતી કે જે કામથી બીજી હાની થશે એવો સંભવ છે, એમ બધવા છતાં તે કામનું જોખમ માથે લેવું એ કાયદેસર અથવા માફ કરવા જેવું મણાય. એ હકીકતની બાબત છે.

૮૩—એક યોદી આગમાં એ લોકોનાં ઘરો તોડી પાડે એટલા સાદ કે તે આગ પથરાતી અટકે, અને એ કામ તે શુદ્ધ બુદ્ધિથી માણસની જાંઠી અથવા મિલકત બચાવવાના ધરાદારી કરે તો એ ઠેકાણે જો એમ માલમ પડે કે અટકાવવાની હાની એવી તરફની તથા એટલી નજીકની હતી કે તેથી એ નું કામ માફ થાય તો એ એ ગુન્હો કીધો એ સમજવું નહીં.

ટીકા—પોતાને કાંઈ ફાયદો કરવાની ખાતર બીજાને નુકસાન કરનાર આ કલમનો બચાવ લઈ શકતો નથી.

૮૨ સાત વરસથી ઓછી ઉંમરના બાળકે કરેલી કાંઈ વસ્તુ ગુન્હો છે એમ સમજવું નહીં.

૮૩ સાત વરસથી વધારે અને બાર વરસથી ઓછી ઉંમરનું બાળક જેની અક્ષમ તે વખતે પોતાની અક્ષ કેવી છે તથા તેથી શું પરિણામ થશે, એ ખાતર વીચાર કરી શકે એટલી પુખ્ત થઈ નથી તેણે કરેલી કાંઈ પણ વસ્તુ ગુન્હો છે એમ સમજવું નહીં.

૮૪ જે સખસ કાંઈ કામ કરતી વખતે દીવાનગીના સમજથી હું કેવી રીતનું કામ કરું છું એ અથવા જે કામ કરું છું તે ખોટું છે, અથવા કાયદાથી ઉલટું છે એવું જાણી શકતો નથી, તેનું કહેવું તે કામ ગુન્હો છે એમ સમજવું નહીં.

૮૫ જે સખસ કાંઈ કામ કરતી વખતે કેરના સમજથી હું કેવી રીતનું કામ કરું છું અથવા હું જે કામ કરું છું તે ખોટું છે અથવા કાયદાથી ઉલટું છે એવું જાણી શકતો નથી, તેનું કહેવું તે કામ ગુન્હો છે એમ સમજવું નહિ. પણ જે વસ્તુથી તેને કંઈ ચઢી હોય તે વસ્તુ તે ન જાણે એમ અથવા તેની ખુશી ન છતાં તેને ખરાદી હોય તો.

દીકા—હાથ પીવાના સળખથી કાયદાની દરિયાં અમુક ગુન્હાનું સ્વરૂપ હોય તે કરતાં વધારે ભયંકર થતું નથી. પોતાની મેળે ફેફ કરીને ગુન્હો કરે તેને આ કલમ લાગુ નથી.

૯૬ જે આખોમાં કાંઈક કામ અમુક માન અથવા ઇરાદાથી કર્યું ન હોય તો તે ગુન્હો ન ગણાય એવો હોય તે આખોમાં જે સખસ ફેફની દલગમાં હોઈ ને તે કામ કરે તે સખસની ઉપર જાણે તેને ફેફ ચડી ના હોય તો જે જ્ઞાન હોત તેજ જ્ઞાન તેને હતું એમ સમજીને અમલ થવાને તે કાયદે ચશે પણ જે વસ્તુથી તેને ફેફ ચડી તે વસ્તુ તે ના જાણે એમ અથવા તેની ખુશી ન હતાં તેને ખતરાવી ન હોય તો.

દીકા—પોતાની મરજી વિરુદ્ધ ફેફ કરી હોય તેની અસર આગલી કલમમાં લખ્યા પ્રમાણે દીવાનાપણની અસર જેટલી જ થશે.

૯૭ જે વસ્તુથી મોત અથવા મહાઅથવા કર્યાને ઇરાદો કર્યો નથી અને જેથી મોત અથવા મહાઅથવા થશે એવો સંભવ છે એમ તેનો કરનાર જાણતો નથી તે વસ્તુ કરવાથી થતી હાની ખમવાની જે સખસે સાફ રીતે અથવા અર્થ સમજાય એવી રીતે રજા મંદી આપી હોય એવા અદાર વરસથી વધારે ઉમરના કોઈ સખસને કોઈ હાની થાય અથવા કોઈ હાની કરવાનો તે વસ્તુ કરનારે ઇરાદો કર્યો હોય, તે હાનીના સખસથી અથવા જે સખસે તે હાનીનું જોખમ માથે લેવાની રજા મંદી આપી હોય તે સખસને તે વસ્તુથી કોઈ હાની થશે એવો સંભવ છે એમ તે વસ્તુ કરનાર જાણતો હોય તે હાનીના સખસથી તે વસ્તુ ગુન્હો છે એમ સમજવું નહીં.

દુષ્ટાંત—અ તથા જ રમતમાં પડેા ખેલવાનું કબુલ કરે, તેા એ કબુલતમાં એવી રતમંદી સમજાય છે કે વચર ફગળાણએ તે પડેા ખેલતાં જે હાની થાય તે ખમવી હવે અથી બચાગી રીતે ખેલતાં જ ને કોઈ વ્યથા થાય તો અ એ કોઈ ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું નહીં.

દીકા—ખુલતથી કોઈનું મરણ નીપજેતો તે શીક્ષણીય મનુષ્યવધ થાય છે. સતી થનાર સ્ત્રીને મદદકર ન પણ શીક્ષણીય મનુષ્યવધના ગુન્હેગાર થાય છે.

૯૮ જે વસ્તુથી મોત થય એવો ઇરાદો કર્યો નથી તે વસ્તુથી થતી હાની ખમવાની અથવા તે હાનીનું જોખમ માથે લેવાની જે સખસે સાફ રીતે અથવા સમજાય એવી રીતે રજા મંદી આપી હોય તે સખસના કાયદાને માટે શુદ્ધ ખુદ્દિથી તે કરવામાં તે સખસને કોઈ હાનિ માય અથવા તે હાનિ કરવાનો ઇરાદો તે કરનારે કર્યો હોય અથવા તેને તેથી કોઈ હાની થશે એવો સંભવ છે એમ તે કરનારે જાણ્યું હોય તે હાનીના સખસથી તે વસ્તુ ગુન્હો છે એમ સમજવું નહીં.

દુષ્ટાંત—અમુક રાજ ક્રિયા કરવાથી જનું મોત થવાનો સંભવ છે, એમ જાણીને પણ જનું મોત આવવાનો ઇરાદો ન કરતાં અને જ કોઈ દુષકારક રોગથી પીડા પામે છે. તેને કાયદો થાય એવા ઇરાદાથી શુદ્ધ ખુદ્દિએ જ ની રતમંદી લઇને તેની ઉપર રાજકીયા, અ કાકર કરે તો અ એ કોઈ ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું નહીં.

દીકા—કબુલતથી કોઈને કોઈ ઈલ કરવામાં આવે તે કામ શુદ્ધ ખુદ્દિથી તેના કાયદાને માટે હોતું નેહમે. કોઈ સખસ વૈધના ધનામાં નિપુણ ન હોય પણ તેમ હોવાનો ટોંગ કરી અર્થગ્ય ફાચી ખીજને નુકસાન કરે તો તેમાં તે જવાબદાર છે.

૯૯ કોઈ ખાર વરસથી એાછી ઉમરના અથવા દીવાના સખસના કાયદાને માટે તે સખસનો જે વાલી હોય અથવા જે બીજા સખસના કાયદેશર હવાલામાં તે સખસ હોય તે અથવા તેની સાફ રીતે અર્થાત સમજાય તેવી રીતે રજા મંદી લઇને કોન ખીજે સખસ શુદ્ધખુદ્દિથી કોઈ વસ્તુ કરે અને તે વસ્તુથી તે સખસને કોઈ હાની થાય અથવા તેને કોઈ હાની કરવાનો ઇરાદો તે કરનારે કર્યો હોય અથવા તેને તેથી કોઈ હાની થશે એવો સંભવ છે, એમ તે કરનારે જાણ્યું હોય તો તે હાનીના સખસથી તે વસ્તુ ગુન્હો છે એમ સમજવું નહીં, પરંતું.

૧ ઇરાદાથી મોત આણવાને કે મોત આણવાની કોશીસ કરવાને અપવાદ લાગુ પડશે નહીં.

૨ કોઈ વસ્તુનો કરનાર સખસ એમ જાણતો હોય કે એથી મોત આવે એવો સંભવ છે તે વસ્તુ મોત અથવા મહાઅથવા અટકાવવા કે કોઈ મોટો રોગ કે અસક્તતા દુર કરવાના કારણથી કોઈ બીજાં કારણ મટે તે સખસ કરે તેને આ અપવાદ લાગુ પડશે નહીં.

૩ મોત અથવા મહાઅથવા અટકાવવાના કે કોઈ મોટો રોગ કે અસક્તતા દુર કરવાના કારણે સિવાય જુદી પૂર્વક મહાઅથવા કરવાને કે મહાઅથવા કરવાની કોશીસ કરવાને આ અપવાદ લાગુ પડશે નહીં.

૪ ને ગુન્હો કરવાને આ અપવાદ લાગુ પડતો નથી, તે ગુન્હો કરવામાં મદદગારી કરવાને પણ એ લાગુ પડશે નહીં.

દૃષ્ટાંત—જ્યોત્ષ્ઠી પોતાના બાળકના ફાયદાને સારૂ પોતાના બાળકની રત્નમંદી સિવાય તેને પથરી કાઢવા તેની જાળ કાઢતર પારો ચીરાવે અને તેથી બાળકનો મોત થવાનો સંભવ છે, પણ તેનો જીવ બચાવે તોનો ઉશ્કારો ન હોય તો જ આ અપવાદમાં દાખલ થાય છે.

ટીકા—માળાપ કે શિક્ષકો છાત્રાની સુધારણાને માટે સામાન્ય રીતે તેને શિક્ષા કરે તે આ કલમની અંદર રહેલા બચાવનો લાભ લઈ શકે છે.

૯૦ કાંઈ નુકશાનની દેહશતથી અપવાદકીકનની ખોટી સમજથી કાંઈ રત્નમંદી કાંઈ સખસથી અપાઈ હોય અને તે રત્નમંદી તેની દેહશતથી અથવા ખોટી સમજથી અપાઈ છે એમ તે કામ કરનાર સખસ જાણતો હોય એમ માનવાનું તેને કારણ હોય અથવા જે સખસ દીવાનગી અથવા કેટલા સખસથી જે કામ બાબત પોતાની રત્નમંદી અપાતી હોય તે કામ કેરી તરફનું છે તથા તેનો પરીણામ કેવો થશે એ સમજવાને અશક્ત હોય એવા સખસે રત્નમંદી આપી હોય તો તે રત્નમંદીને આ કાયદાની કાંઈપણ કલમમાં લખેલી રત્નમંદી સમજવી નહીં.

ટીકા—એક બાજુએ સાપનો ડંખ ઉતારવામાં ફોલમંદ છે એમ જાણવી બીજાને સાપ કરડાવે અને તેથી તે મરી જાય તો તેથી બાજુએ અને અપવાદનો લાભ મળી શકે નહીં.

૯૧ જે સખસ રત્નમંદી અપાતો હોય અથવા જેની વતી રત્નમંદી અપાતી હોય તે સખસને હાની થાય અથવા જે હાની કરવાનો ઇરાદો થયો હોય અથવા જે હાની થશે એવો સંભવ છે એમ જાણવામાં આવ્યું હોય અથવા જે હાનીના સંબંધ વીના પણ જે કામો ગુન્હો છે તે કામોને ૮૭, ૮૮, ૮૯ થી કલમમાંના અપવાદો લાગુ પડતા નથી.

દૃષ્ટાંત—કોઈ સ્ત્રીની અથવા તેના વાલીની રત્નમંદી લઈને તેનો ગર્ભપાત કર્યો હોય તો તે રત્નમંદીથી તે કામ ગુન્હો નથી એમ થવું નથી.

૯૨ જે સખસના ફાયદાને માટે કાંઈ વસ્તુ કરવી છે, તે એવી હાલતમાં આવી પડ્યો હોય કે તેથી રત્નમંદી ખતાવી શકાતી ન હોય અને કાંઈ વાલી અથવા તેને કાયદેસર હવાલામાં રાખનારો કાંઈ બીજો સખસ ન હોય કે તે વસ્તુ કરેથી ફાયદો થાય એ રીતે વખતસર તેની રત્નમંદી મેળવી શકાય તો તેવી વેળાએ શુદ્ધ શુદ્ધિથી તે સખસના ફાયદાને સારૂ તેની રત્નમંદી વગર કાંઈ વસ્તુ કરી હોત તો તેથી તે સખસને કાંઈ હાની થાય તે હાનીના સખસથી ગુન્હો છે એમ સમજવું નહીં, પરંતુ.

૧ ઇરાદાથી મોત આણવાને અથવા મોત આણવાની કોશીસ કરવાને આ અપવાદ લાગુ પડશે નહીં. ૨. કોઈ સખસ જાણતો હોય કે એથી મોત આવે એવો સંભવ છે તે વસ્તુ મોત કે મદાવ્યથા અટકાવવાના કે કાંઈ મોટો રોગ કે અશક્તતા દૂર કરવાના કારણ માટે તે સખસ રૂંદે તેને આ અપવાદ લાગુ પડશે નહીં. ૩. મોત કે વ્યથા અટકાવવાના કારણથી કાંઈ જાળ કારણ માટે શુદ્ધિપૂર્વક વ્યથા કરનારને, કે વ્યથા કરવાની કોશીસ કરનારને આ અપવાદ લાગુ પડશે નહીં. ૪. જે ગુનો કરવાને આ અપવાદ લાગુ પડતો નથી તે ગુનો કરવામાં મદદગારી કરવાને પણ એ લાગુ પડશે નહીં.

દૃષ્ટાંત—જો પોતાના ઘોડા પરથી પડી ને ભેદારા થાય અને તેવામાં જો કાકતર ત્યાં આવી પહોંચે, તેના વિચારમાં એ આવે કે જો ની ખાપરી કાપવી જોઈએ, પછી જને વિચાર કરવાની શક્તિ પાછી આવતાં પહેલાં જો જવું મોત આણવાના ઇરાદાથી નહિ પણ શુદ્ધ શુદ્ધિથી જ ના ફાયદાને માટે જ ની ખાપરી કાપે તો જો કાંઈ ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું નહિ.

(ખ) જો ને એક વામ લઈ જાય છે તે જોઈને જો તે વામને તાકાને ગોળી મારે અને તે ગોળીથી જ નો જીવ બચાવે સંભવ છે એમ જાણીને પણ જ નો જીવ લેવાના ઇરાદાથી નહિ પણ શુદ્ધ શુદ્ધિ એ જ ને ફાયદો કરવાના ઇરાદાથી તે ગોળી મારે, અને તેની ગોળીથી જ ને તેનો જીવ બચાવે એવું જોખમ લાગે તો જો કાંઈ ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું નહિ.

ટીકા—જોખી ના પાડયા છતાં કાંઈ સરજન શસ્ત્રક્રિયા કરે તો તેને આ અપવાદનો લાભ ન મળે. હૈકે, કાંઈ સખસના ફાયદાને સારૂ તેને શુદ્ધ શુદ્ધિએ કાંઈ કહેવામાં આવે અને તેથી તે સખસને કાંઈ હાની થાય તો તે હાનીના સખસથી તે કહેવું ગુન્હો છે એમ સમજવું નહીં.

દૃષ્ટાંત—એક માંદા માણસને જો કાકતર શુદ્ધ શુદ્ધિએ કહે કે તું જીવી રાખાનો નથી અને તે હેબકથી તે માણસ મરી જાય તો તેથી જો કાંઈ ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું નહિ.

૬૪. જુન કે રાજ્ય વિરુદ્ધ જે ગુન્હાને માટે મેલતી શીક્ષા કરાવેલી છે તે ગુન્હાઓ શીરાય જે કામ કોઇ સખસને કાંઈ ધમકાવેલાં લખે કરવું પડે, તે ધમકી એવી હોય કે જેથી તે કામ કરતી વેળાએ તે સખસના મનમાં એવી દેશત પેદા થાય કે જે હું એ કામ નહીં કરું તો મારું મોત થશે, તો તે કામ ગુન્હો છે એમ સમજવું નહિ. પણ તે કામ કરનાર સખસ પોતાની ખુશીથી અથવા પોતાને તાત્કાલીક મોત કરતાં કાંઈ એછી દાનિના કારણસર દેહેસતથી એવી હાલતમાં પોતે આવ્યો હોય કે તેથી તેની ઉપર તે કામ થયો એમ ન થવું જોઈએ.

ખુલાસો ૧-જે સખસ પોતાની ખુશીથી કે મારમાશવાની ધમકીના સળબથી આ માણસે ડાકાયદી કે કિમ જાણીને તેમની ટાળીમાં લખે અને પછી કાયદેસર ગુન્હો હોય એવી વસ્તુ તેના સોગતીઓના જોરથી તેને કરવી પડે તો તેને આ અપવાદનો ફાયદો મળી શકતો નથી.

ખુલાસો ૨-કોઇ સખસને ડાકાયદીની એક ટાળી પડે અને તેને તત્ત મારી નાખવાની ધમકી દેવાયીને કાયદો જુજ ગુન્હો થતો હોય એવી કાંઈ વસ્તુ તેની પાસે કરાવે, જેમકે કોઇ હુકમ પાસે તેનાં હથીઆર લેવા-યીને પોતે કોઇ ધરમાં પેસાને તે છૂટી લેવા સારૂ તે ધરનાં બારણાં ઉઘડાવે તો તેને આ અપવાદનો લાભ મળી શકે છે.

ટીકા-જમિ તેટલો દર બતાવવામાં આવે પણ જુન કે રાજ્યવિરુદ્ધ ગુન્હો કરવાથી આ અપવાદનો લાભ મળતો નથી.

૬૫. કાંઈ વસ્તુથી કાંઈ હાની થાય અથવા હાની કરવાનો છરાટો કર્યો હોય અથવા કાંઈ હાની થશે એવો સંભવ જાણવામાં હોય પણ તે હાની એટલી જુજ હોય કે સધારણુ સમજ તથા સ્વભાવનો કે.ઇ સખસ તે હાની ખાતત ફરીવાદ કરે નહીં તો તે હાનીના સખસથી તે વસ્તુ ગુન્હો છે એમ સમજવું નહીં.

ટીકા-રસ્તે ચાલતાં અથડાઅથડી થાય, કે બીજની છત્રી અડકે તો તે ગુન્હો નથી. ત્રણ પાઈની કીંમતની કારકારી જમીનમાંની પાપડી ચોરવા માટે માલ્ટરેટ્ટે એક ગુન્હેગારને સજા કરી હતી તે કાંઈ કોરટે રદ કરી હતી.

ખાનગી બચાવના હક બાબત.

૬૬. ખાનગી બચાવનો હક અમલમાં લાવતાં કરેલી કાંઈ પણ વસ્તુ ગુન્હો છે એમ સમ-જવું નહીં.

ટીકા-તોફમતદારે ખાનગી બચાવનો હક રજુ કરીને પુરવાર કરેલો જોઈએ. તે હક નીચેની કોર્ટમાં રજુ ન થયો હોય તો અપીલમાં રજુ ન થઈ શકે.

૬૭. દરેક માણસને નીચે લખેલા અચાવ કરવાનો હક છે, પણ તે હકને ૯૯ મી કક્ષમમાં લખેલી હદો લાગુ પડે છે.

૧. શરીર સંબંધી કોઈ પણ ગુન્હાથી પોતાના તથા બીજ કોઈ સખસના શરીરનો અચાવ.

૨. ચોરી, અપહરણ, બીગાડ કે સાપરાશ પ્રવેશ એ ગુન્હાઓનાં લક્ષણોમાં કામલ થઈ શકે એવો ગુન્હો જે કામ હોય અથવા જે મામ ચોરી, અપહરણ, બીગાડ કે સાપરાશ પ્રવેશ કરવાની કોશિશ હોય તે કામથી પોતાની કે બીજ કોઈ સખસની સ્થાવર જંગમ મિલકતનો અચાવ.

ટીકા-ખાનગી બચાવમાં સામે યનાર સખસે શુદ્ધ બુદ્ધિથી જાણવું જોઈએ કે, જે તે પોતાનો અચાવ નહીં કરે તો આ કક્ષમમાં બતાવેલા ગુન્હો તેની જાત કે મિલકત રાખે થશે. રાત્રે કોઈ પેટી ઉઘાડતો હોય તો તેને મારવા માટે ખાનગી બચાવનો હક પહોંચી શકે છે.

૬૮. જે કામ ખીજ હાલતમાં થયેથી અમુક ગુન્હો ગણાય તેવું હોય તે જે તેકામ કરનીશની નાની ઉમરના, બુદ્ધિની કચાઇના કે દીવાનગીના સખસથી કે તેને કેફ ચડી હોય કે તે સખસની કાંઈ ખેડી સમજ હોય તે સખસથી તે ગુન્હો થઇ શકતો ન હોય તોપણ જાણે તે કામ તે ગુન્હો હોય એવી રીતે તેથી ખાનગી અચાવ કરવાનો દરેક સખસનો તેવો જ હક છે.

દખાંત-(અ)દીવાનગીના જોરથી જ, અને જીવ લેવાની કોશિશ કરે તો જ એ કાંઈ ગુન્હો કહ્યો એમ સમજવું નહીં. પણ જ કલો હોય એવી જ રીતે ખાનગી બચાવનો અને હક છે.

(બ) જે ધરમાં પેસવાને અને કાયદા પ્રમાણે હક છે તે ધરમાં જ રાતને વખતે પેસે. જ શુદ્ધ બુદ્ધિથી અને ધર ફેંદનારો સમજને જાની ઉપર હુમલો કરે તો એ કેસણે ખાદી સમજને લેખે આ ની ઉપર હુમલો કરવાની

જ એ કોઈ ગુન્હો હોય એમ સમજવું નહીં. પણ જ તે ખોટી સમજથી કામ ના કરતો હોય એવીજ રીતે જ ની સાચા ખાનગી બચાવનો અનો હક છે.

(૧) ખાનગી બચાવ કરવાનો હક નથી તે કામ.

૯૯. જે કામથી મોત અથવા મહાઅથા થવાનો કારણસર કાય ઉત્પન્ન થયો નથી એવું કામ કોઈ સરકારી નોકર પોતાના જોદાની રૂબરૂ શુદ્ધિથી અમલ કરતાં જો કરે અથવા કરવાની કોશીશ કરે તો પછી તે કામ બરાબર કાયદા મુજબ ન હોય તોપણ તે કામથી ખાનગી બચાવનો હક નથી.

(૨) ઉપર પ્રમાણે સરકારી નોકર પોતાના જોદાની રૂબરૂ અમલ કરતાં કરેલા હુકમ ઉપરથી જો કાંઈ કરે કે કરવાની કોશીશ કરે તો પછી તે હુકમ બરાબર કાયદા મુજબ ન હોય તો પછી તે કામથી ખાનગી બચાવનો હક નથી.

(૩) સરકારી અધિકારીઓને આશરો માગવા જવાની વેળા હોય, એવી બાબતોમાં ખાનગી બચાવનો હક નથી.

(૪) કોઈપણ અખતમાં બચાવ કરવાના કારણસર કરવી જરૂર હોય તે કરતાં વધારે હાની કરવા સુધીનો ખાનગી બચાવનો હક નથી.

ખુદાસો. (૧) આ કામ કરનાર સરકારી નોકર છે. એવું જે સખસ ભણતો નથી કે એવું માનવાને કારણ નથી તે સખસનો તે સરકારી નોકર જે કામ કરે તે કામથી ખાનગી બચાવનો હક જતો નથી.

ખુદાસો. (૨) આ કામ કરનારો માણસ સરકારી નોકરના હુકમથી જો કરે છે એવું જે સખસ ભણતો નથી; કે એવું માનવાનું જેને કારણ નથી. અથવા ફક્ત આ અખત્યારથી જો કામ કહે છે એમ તે માણસ કહે નહીં, અથવા તે અખત્યાર લખેલા હોય તો માગેથી તે બતાવે નહીં તો તે સખસનો તે સરકારી નોકરના હુકમથી તે માણસ જે કામ કરે કે કરવાની કોશીશ કરે તે કામથી ખાનગી બચાવનો હક જતો નથી.

૧૦૦. જે ગુન્હો ઉપર ખાનગી બચાવનો હક અમલમાં લાવવો પડે તે ગુન્હો જે નીચે લખેલા પ્રકારોમાંના કોઈપણ પ્રકારનો હોય તો હુમલો કરનારને શુદ્ધિપૂર્વક મોત કે બીજી કાંઈ હાની કરતાં સુધી શરીરના ખાનગી બચાવનો હક પહેંચે છે, પણ તે હકને ઉપલી કલમમાં લખેલી હદો લાગુ પડે છે.

ગુન્હોમાંના પ્રકારો.

૧ જે બચાવનો હક એટલે સુધી અમલમાં ન લેવાય તો તેનું પરિણામ મોત થયો એવો કારણસર કાય જેથી ઉત્પન્ન થાય એવો હુમલો.

૨ જે બચાવનો હક એટલે સુધી અમલમાં ન લેવાય તો તેનો પરિણામ મહાઅથા થયો એવો કારણસર કાય જેથી ઉત્પન્ન થાય એવો હુમલો.

૩. બળાકાર સંબોધ કરવાના ઇરાદાથી હુમલો કરવો. ૪. સૃષ્ટિકર્મ વિરૂદ્ધ એવુનની ઈચ્છા પૂર્ણ કરવાના ઇરાદાથી હુમલો. ૫. અનુચ્ચ હરણ કે અનુચ્ચ નયન કરવાના ઇરાદાથી હુમલો. ૬. કોઈ સખસને ચેર બાજબી રીતે કેદ કરવાના ઇરાદાથી હુમલો, અને તે એવી હાલતમાં હોય કે તેથી પેલા સખસને કારણ સાર એવો કાય ઉત્પન્ન થાય કે પછી જો કેદમાંથી છૂટવાને સાર સરકારી અધિકારીઓને અજાણ કરવાનું મકાસથી બની શકે નહીં.

૧૦૧. જે ગુન્હો ઉપર કલમમાં લખેલા પ્રકારોમાંના કોઈપણ પ્રકારનો નહોય તો શરીરના ખાનગી બચાવનો હક હુમલો કરનારને શુદ્ધિપૂર્વક મોત કરતાં સુધી પોચો નથી. પણ હુમલો કરનારને મોત લેવાયની શુદ્ધિપૂર્વક કાંઈ બીજી હાની કરતાં સુધી પહેંચે છે, અને તે હકને ૯૯ થી કલમમાં લખેલી હદો લાગુ પડે છે.

૧૦૨. અથર ગુન્હો નહીં થયો હોય તોપણ ગુન્હો કરવાની કાંઈ કોશીશ અથવા ધમકીથી શરીરને જેઅમ પોચાવાનો કારણસર કાય ઉત્પન્ન થાય કે તુરત શરીરના ખાનગી બચાવનો હક સર કાય છે અને જ્યાં સુધી શરીરને જેઅમનો તે કાય જારી રહે ત્યાં સુધી તે હક જારી રહે છે.

ટીકા—ખાનગી બચાવનો હક તેની જરૂર બંધ પડે કે તરત જતો રહે છે, એક સખસ પાસે તરવાર લટકાવી હોય તેની સામે ખાનગી બચાવ કરવા માટે તેને મારી નાંખવાની હક સુધી જઈ શકાય નહિ, પણ તે સખસ તરવાર અથવા અન્ય કંઈક લેવાનું શરૂ કરે ત્યારે તો પછી લેવાડે ત્યાં સુધી વાઠ ન ભેદ શકાય, તેવી રીતે એક માણસ પાસે મારને તાજા સાથે બરબટ કરતો જુવે ત્યારે તેની સામે પોસ્તેલ ફેંકી શકે, અને ચોર અંદર પ્રવેશ કરે ત્યાં સુધી વાઠ ભેદ શકાય નહીં. પણ કંપાનકંડમાં રાતે કે કંઈ આંધા મારતો હોય તેની સામે બાજબી થઈ નજર તેટલે ફરજીયું નહીં. ખાનગી બચાવનો હક વાસ્તવિક ભાવને માટે બાજબી દેરડાં ટેંકી હદો તે ઉપર આધાર રાખે છે.

૧૦૩. મીલકતના અચાવ માટે મોત કરતાં સુધી હક—જે ગુનો કરવા કે તેની કોશીશ કરવા ઉપરથી ખાનગી અચાવનો હક અમલમાં લાવવો પડે, તે ગુન્હો જે નીચેના કોષ્ટ પશુ પ્રકારમતો હોય તો ગુન્હો કરનારને છુદ્ધપૂર્વક મોત કે બીજી કાંઈ પશુ હાની કરતાં સુધી મીલકતના ખાનગી અચાવનો હક પહોંચે છે, પણ તે હકને હજી મી કલમમાં લખેલી હદો લાગુ પડે છે.

ગુન્હાઓનો પ્રકાર.

૧ અપહરણ, ૨ શત્રુને વખતે ધર ફેરવું. ૩ કોઈ ઇમારત, તંજુ કે વહાણ માણસના ધર દાખલ વપરાણું હોય અથવા મીલકત રાખવાની જગા દાખલ વપરાણું હોય, તે ઇમારત, તંજુ કે વહાણપરથી આગથી બીગાડ કરવો. ૪ ચોરી, બીગાડ, કે ધરપ્રવેશ અને તે એવી હાલતમાં કરવો કે તેથી કારણસર એવો ભય ઉત્પન્ન થાય કે જે ખાનગી અચાવનો હક અમલમાં નહીં લેવાય તો તેનું પરીણામ મોત કે મહાઅથા થશે.

ટીકા—શત્રુની વખતે ધર ફેરવવાનો તેમ આગ લગાડવાનો ગુન્હો ધણી ભયંકર માનવામાં આવે છે. ૬ ધર્મમાં શત્રુ આચિંતોજ એક માણસ પોતાના ધર્મમાં ચોર બુદ્ધિ, તેની સામે થવામાં તેને લાંબી હદ કાયદો આપે છે. એક માણસ કાયદેસર રીતે જમીન કબજામાં રાખી રહ્યો હોય અને બીજો આવીને તેને કઢાડી ચુકવા માટે તો તે કબજાવાળા સખસે તેની સામે રહી તેને દુર કરવો એ કાયદેસર છે.

૧૦૪. જે ગુન્હો કરવા કે જેની કોશીશ કરવા ઉપરથી ખાનગી અચાવનો હક અમલમાં લાવવો પડે તે જે ઉપલી કલમમાં લખેલા પ્રકારોમાંના કોષ્ટ પશુ પ્રકારની ચોરી બીગાડ કે સાપરાધ પ્રવેશ નહીં હોય તો તે હક છુદ્ધપૂર્વક મોત કરતાં સુધી પહોંચતો નથી. પણ ગુન્હોગારને મોત સિવાયની છુદ્ધપૂર્વક બીજી કાંઈ પશુ હાની કરતાં સુધી પહોંચે છે અને તે હકને હજી મી કલમમાં લખેલી હદો લાગુ પડે છે.

૧૦૫. (૧) મીલકતના ખાનગી અચાવના હકની શરૂઆત, ૧ જ્યારથી કાંઈ મીલકતને જેખમના કારણુ સર ભય ઉત્પન્ન થાય ત્યારથી તે મીલકતના ખાનગી અચાવનો હક શરૂ થાય છે. ૨ ચોરીથી મીલકતના ખાનગી અચાવનો હક મીલકત લઇને ગુન્હોગાર નાશી જાય અથવા સરકારી અધીકારીઓનો આશરો મળે કે મીલકત પાછી હાથ લાગે ત્યાં સુધી જતી રહે છે. ૩ અપહરણની મીલકતના ખાનગી અચાવનો હક જ્યાં સુધી ગુન્હોગાર કોષ્ટ સખસને મોત અથવા મહાઅથા કે ગેરવ્યાજબી અટકાવ કરે અથવા કરવાની કોશીશ કરે કે જ્યાં સુધી તાત્કાળિક વ્યથાનો કે શરીર સંબંધી તાત્કાળિક અટકાવનો ભય જતી રહે ત્યાં સુધી જતી રહે છે. ૪ સાપરાધ પ્રવેશ—કે બીજાથી મીલકતના ખાનગી અચાવનો હક જ્યાં સુધી ગુન્હોગાર સાપરાધ પ્રવેશ કે બીગાડ કરવામાં જતી રહે ત્યાં સુધી જતી રહે છે. ૫. શત્રુને વખતે ધર ફેરવવાથી શરૂ થવાનો ધર પ્રવેશ જ્યાં સુધી જતી રહે ત્યાં સુધી જતી રહે છે.

૧૦૬ જે કાંઈ હુમલો એવો થાય કે તેથી મોતનો કારણુસર ભય ઉત્પન્ન થાય અને તે હુમલાથી ખાનગી અચાવનો હક અમલમાં લાવતાં પોતાનો અચાવ કરનાર સખસ એની હાલતમાં આવી ગયેલો હોય કે કોષ્ટ એ ગુના સખસને હાની કરવાના જેખમ શીવાય તેથી તે હક ધાર્યું થાય એવી રીતે અમલમાં લાવી શકાય નહીં, તો તે જેખમમાં પડતા સુધી ખાનગી અચાવનો તેનો હક પહોંચે છે.

ટીકા—અ ની ઉપર એક ટોળીએ હુમલો કર્યો અને તેનું જીન કરવાની કોશીશ કરે છે, તો તે ટોળાની ઉપર બંદુક છાડવા સિવાય ધારેલું થાય એવી રીતે ખાનગી અચાવનો હક અમલમાં લાવી શકે એવું નથી, અને જો ટોળામાં કેટલાંક બાળક ઓકરાં છે, તેઓની હાની કરવાના જેખમ શીવાય અ બંદુક છાડી શકતો નથી, હવે એવું છતાં બંદુક છાડેથી એ અ થી તે ઓકરાઓમાંના કોષ્ટ ઓકરાઓને કાંઈ હાની થાય તો અ એ કાંઈ ગુન્હો કયા એમ સમજવું નહીં.

બાબ ૫ માં.

મદદગારી બાબત.

૧૦૭ મદદગારી કાંઈ વસ્તુ અંબધી નાંચે લખ્યા પ્રમાણુ જે માણસ કરે તે માણસે તે વસ્તુ કરવામાં મદદગારી કરી એમ સમજવું.

૧ જે માણસ તે વસ્તુ કરવાને કાંઈ સખસને કહી

૨ ને માણસ તે વસ્તુ કરવાને કોઈ સખસ કે સખસોની સાથે કોઈ મસવતમાં સામેલ થાય, પણ તે ક્યારે કે તે મસવત મુજબ તે વસ્તુ કરતા માટે કોઈ કામ કે કાયદા વિરૂદ્ધ કસુર કરવામાં આવે તો,

૩ ને માણસ કોઈ કામ કે કાયદા વિરૂદ્ધ કસુર કરીને તે વસ્તુ કરવામાં ઈરાદાથી સહાય કરે.

ખુલાસો—૧ કોઈ સખસ ભણી ભેળને કોઈ વાત કહીને કે ને જરૂરી હકીકત કરવાની પોતાની ફજ હોય તે હકીકત ભણી ભેળને છુપાવીને ખુધિપૂર્વક કોઈ વસ્તુ કરાવે કે કરાવવાની કોશીસ કરે તો તેણે તે વસ્તુ કરવાની ઉદ્દેશી કરી એમ સમજવું.

દર્શાવે—અ એક સરકારી મોકર છે તેને ઇન્સાફી કોર્ટનું વારંટ જ ને પકડવાનું મળ્યું છે, પછી બે બે ને કહે કે કે તે જ છે અને બે ની પાસે કે ને પકડાવે તો બે એ કે ને પકડવામાં મદદગારી કરી એમ સમજવું.

ખુલાસો—૨ કામ કરતા પહેલાં કે તે વખતે તે કામ કરતું સહેલ કરવા સાથે ને માણસ કોઈ વસ્તુ કરીને તે કામ સહેલ કરે તો તે માણસે તે કામ કરવામાં સહાય કરી એમ સમજવું.

ટીકા—ત્રણ રીતે મદદગારી થાય છે, ઉદ્દેશીથી, તેમાં ૨ સામેલ થવાથી, અને ૩ સહાય કરવાથી. ત્રણમાંથી એક વાત બને તો તે આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હો કરે છે.

ને વખતે પોલીસ કોન્સ્ટેબલ કોઇને માર આરી ગુન્હો મનાવતા હોય તે વખતે તેમને ઉપરી ત્યાંથી ભણી ને ખરી લ્યે તો તેના ઉપર મદદગારીના આરોપ મુકી સહાય બીજા માણસને કોઈ કૃત્ય કરવાની સલાહ, હુકમ કે ઉત્તેજન આપવાથી ઉદ્દેશી થઈ શકે, કેટલાક માણસો પોતે ઘેર બેસી રહી બીજાને પૈસા આપીને, સલાહ આપીને કે 'કુધવતું' સમજાવીને ગુન્હો કરાવે છે તે આ કલમ પ્રમાણે સમજાવે પાત્ર છે.

૧૦૮ મદદગાર ને સખસ કોઈ ગુન્હો કરવામાં મદદગારી કરે અથવા ને કામ મદદગાર સખસના ઇરાદા કે જ્ઞાનથી ગુન્હો કરવાને કાયદા પ્રમાણે કે.ઇ શક્તિમાન સખસે કર્યું હોય તો ગુન્હો થાય એવું કોઈ કામ કરવામાં મદદગારી કરે તે સખસે ગુન્હામાં મદદગારી કરી એમ સમજવું.

ખુલાસો—(૧) કોઈ કામની કાયદા વિરૂદ્ધ કસુર કરવામાં મદદગારી કરવી તે ગુન્હો થઈ શકે છે, પછી તે કામ કરવાની અગર તે મદદગારની પોતાની ફજ નહીં હોય તો પણ.

ખુલાસો—(૨) મદદગારીનો ગુન્હો થવામાં એવું કોઈ જરૂર નથી કે મદદગારી કરેલું કામ થતું ભેળવે અથવા ને અસર તે ગુન્હો થવામાં જરૂર છે તે અસરપૈસ થવી ભેળવે.

દર્શાવે (અ) અ, બને જનું ખુન કરવાને ઉદ્દેશે બ તેમ કરવાની ના કહે તો પણ બને ખુન કરવામાં અ એ મદદગારી કરી એમ સમજવું.

(બ) અ, બ ને, ડ નું ખુન કરવાને ઉદ્દેશે ને તે ઉદ્દેશી મુજબ બ, ડ ને એક ખજાર મારે તે જખમથી ડ સાથે થાય તો પણ અ એ બને ખુન કરવાની ઉદ્દેશી કરી એમ સમજવું.

ખુલાસો—(૩) એવું કોઈ જરૂર નથી કે ને સખસને મદદગારી કરી હોય તે સખસ કોઈ ગુનો કરવાને કાયદા પ્રમાણે શક્તિમાન ભેળવે, અથવા તે મદદગારના જોગજોગ તે સખસનો સાપરાધ ઇરાદો કે જ્ઞાન ભેળવે, કે તે સખસનો કોઈપણ સાપરાધ ઇરાદો કે જ્ઞાન ભેળવે.

દર્શાવે—(અ) અ સાપરાધ ઇરાદાથી એક બાળકને કે ગાંડા માણસને કોઈ કામ કરવાને ઉદ્દેશે અને તે કામ એવું હોય કે ગુન્હો કરવાને કાયદા પ્રમાણે શક્તિમાન હોય એવો કોઈ સખસ અ ના ભવા ઇરાદાથી તે કામ કરે તો તે ગુન્હો ગણાય તો એ કે કાણે અ એ ગુન્હામાં મદદગારી કરી એમ સમજવું, પછી તે કામ કરવામાં આવે, કે નહીં તો પણ.

(બ) જનું ખુન કરવાના ઇરાદાથી અ સાત વરસથી બોલી ઉમરના એક બાળક બ ને ઉદ્દેશે કે ભથ્થે તે કામ તે કરે, તો તેમાં બ ગુન્હો કરવાને શક્તિમાન નથી તો પણ ભણે શક્તિમાન હોય તે જ રીતે બને મદદગારી માટે શીક્ષા થઈ શકે.

(ક) અ એક ધરને આગ લગાડવાને બને ઉદ્દેશે, ને અની ઉદ્દેશી ઉપરથી બ તેમ કરે અને બ હીવાન-બીના સમજથી તે કામ ખોટું કે કાયદા વિરૂદ્ધ છે તે ભણવાને અશક્ત હોય તો બ એ કોઈ ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું નહીં, પણ બને તે ગુન્હામાં મદદગારી કર્યાની શીક્ષા થઈ શકે.

(ડ) ચોરી કરવાના ઇરાદે જ ના કમળમાંથી કોઈ મીઠકત લેવાને અ, બને ઉદ્દેશે. અને અ, બના મનમાં એવો વિચાર ઉત્પન્ન કરે કે તે મિઠકત અ ની છે, પછી શુદ્ધ ખુદ્દિથી તે મિઠકત અ ની છે એમ માનીને બ તે મીઠકત જના કમળમાંથી લે તો એ ખોટી સમજણથી કામ કર્યું તેથી તેણે જાદાનતથી લીધી એમ કહેવાય નહીં. માટે તેણે ચોરી કરી એમ સમજવું નહીં, પણ અ એ ચોરી કરવામાં મદદગારી કરી અને બ, અ એ ચોરી કરી હોય ને ને શીક્ષા બને થાય તે જ શીક્ષાને અ કાયદે છે એમ સમજવું.

ખુલાસો (૪) કોઇ ગુન્હામાં મદદગારી કરવી એ ગુન્હો છે, માટે એવી મદદગારીમાં મદદગારી કરવી એ પણ ગુન્હો છે. હુદાયા—જનું ખુન કરવાને કે ને ઉશ્કેરવાને આ, બા, ને ઉશ્કેરે ને તે ઉપરથી જનું ખુન કરવા બંને ઉશ્કેર્યો માટે આ પણ તેજ શીક્ષાને લાયક છે.

ખુલાસો—(૫) મસજીતની મદદગારીને ગુન્હો કરવામાં એવું જરૂરનું નથી કે જે સખસ ગુન્હો કરે તે સખસની સાથે તે ના. આરે તે ગુન્હો બાબત મનસુખો કરવો જોઇએ, જે મસજીત મુજબ તે ગુન્હો કરવામાં આવે તે મસજીતમાં તે સગીર થયો તો બસ છે.

હુદાયા—આ, બા ની સાથે મનસુખો કરીને તેઓ જ ને હેર દેવાની ગોઠવણ કરે તેમાં એમ કરે કે આ એ હેર આપવું પછી તે ગોઠવણ બા, કે ને સમજવે અને એમ કહે કે ત્રીજી સખસ હેર આપવાનો છે, પણ આ હું નામ કહે નહીં. કે હેર લઇ આવવું કલુષ કરે અને સમજવેથી રીતે વાપરતા સાર તે હેર તે બા ને હવાલે કરે, પછી આ તે હેર આપે, અને તેના જોરથી જ મરી જાય તો એ કેમણે આ તથા કે એઓએ મળીને કાંઈ મસજીત કરી નથી તો પણ જે મસજીત મુજબ જનું ખુન થયું તે મધે કે સમીક થયો માટે કે એ આ કલમમાં ખ્યાન કરેલો ગુન્હો થયો અને તે ખુનની શીક્ષાને લાયક છે એમ સમજવું.

ટીકા—મદદગારી એજ વસ્તુ: સ્વતંત્ર રીતે ગુન્હાબત ફરજ છે એટલે મુખ્ય ગુન્હેગાર કરવા ઉપર એને આધાર રહેતો નથી. (ધં. લો. રિ. ૧. મુ. ૧૫ (માર્ટી હાઇ) તેમ તેવે પ્રકારે મૂળ ગુન્હો બન્યો હતો કે નહીં તે બતાવવું પણ જરૂરનું નથી. (ધં. લો. રિ ૪ કલકત્તા ૩૬૬ ૧૮ વી. રી ૩૨)

૧૦૮. આ જે કાંઈ પણ કામ બ્રિટિશ ઇન્ડિયામાં કર્યું હોય તો ગુન્હો થાય, એવું કાંઈ કામ બ્રિટિશ ઇન્ડિયાની બહાર તથા પેરીગમ કર્યું હોય તેમાં જે સખસ બ્રિટિશ ઇન્ડિયામાં મદદગારી કરે તે સખસ આ કાયદાના અર્થે પ્રમાણે ગુન્હો કરવામાં મદદગારી કરે છે એમ સમજવું.

૧૦૯. કોઈ માણસ કાંઈ ગુન્હામાં મદદગારી કરે અને તે ઉપરથી તે કામ કરવામાં આવે, અને તે મદદગારીની શીક્ષાને માટે આ કાયદામાં કાંઈ સાફ કરાવ ન હોય તો, તે ગુન્હાને માટે કરાવેલી શીક્ષા તે માણસને કરવામાં આવશે.

ખુલાસો—૧ મદદગારી કરવા ઉપરથી કોઇ ગુન્હો કરવામાં આવ્યો એમ ક્યારે સમજવું કે તે ગુન્હો તે મદદગારીમાં ઉશ્કેરણી, મસજીત કે સહાય કરવામાં આવી હોય તે ઉપરથી કરવામાં આવે ત્યારે.

હુદાયા—ખોટી સાહેબી આપવાને, આ, બા ને ઉશ્કેરે તે ઉપરથી બ તે ગુન્હો કરે તો આ એ તે ગુન્હામાં મદદગારી કરી તથા બા ના જેવીજ શીક્ષાને તે લાયક છે એમ સમજવું.

૧૧૦. કોઈ માણસ કાંઈ ગુન્હામાં મદદગારી કરે તે મદદગારના ધરાદા કે જ્ઞાન કરતાં જુદા ધરાદારી કરે તોપણ મદદગારના જેવાજ ધરાદારી તે કામ કર્યું હોય તો જે ગુન્હો થાય તે ગુન્હાને માટે કરાવેલી શીક્ષા તે માણસને કરવામાં આવશે.

૧૧૧. એક કામમાં મદદગારી કરવામાં આવે અને બીજું કામ અને તો જાણે તેજ કામમાં મદદગારી કરી હોય એવીજ રીતે તથા તેટલેજ દરજ્જે તે મદદગાર તે અનેકા કામને માટે જવાબદાર છે. પણ તે બંને કામ તે મદદગારીનું સંજ્ઞાબ્ધ ફળ હોવું જોઇએ. અને જે ઉશ્કેરણી, સહાય કે મસજીતથી તે મદદગારી કરવામાં આવી હોય તે ઉશ્કેરણીના જોરથી કે મસજીત મુજબ તે કામ થયું જોઇએ.

હુદાયા—(૧) જના ધોરાકમાં હેર ધાલવાને આ એક બાળકને ઉશ્કેરીને તેને હેર આપે અને તેથી જના ધોરાકની પાસે થ નો ધોરાક હોવાથી ભૂલથી થના ધોરાકમાં હેર ધાયે તો પણ જાણે આ એ થનાજ ધોરાકમાં હેર ધાલવા ઉશ્કેર્યો હોય તેવીજ રીતે આ જવાબદાર છે.

(૨) જનું ધર બાળવા આ, બા ને ઉશ્કેરે, અને તેથી બ આમ લગાડીને ત્યાં કાંઈ મિલકત ત્યારે તો આ ધર બાળવામાં મદદગારીનો તકસીરવાન છે. તોપણ ચોરીમાં મદદગારી કરી એમ સમજવું નહીં; કેમકે ચોરી તો જુદું જ કામ છે.

(૩) આ, બા, તથા કને અપહરણ માટે એક વારોહું ધર ફોડવાને ઉશ્કેરે અને તે માટે તેને સજા આપે, પછી બ તથા કે ધર ફોડીને અંદર જતાં ધરનો જ માણસ સમો થાય તો તેનું તેઓ ખુન કરે તો તેથી આ કેમણે એ તે ખુન તે મદદગારીનું સંજ્ઞાબ્ધ ફળ હોય તો આ ખુનને માટે કરાવેલી શીક્ષાને લાયક છે, એમ સમજવું.

૧૧૨. મદદગારી કરેલું કામ પણ કરવામાં આવે અને ઉપરથી કલમ પ્રમાણે જે કામને માટે મદદગાર જવાબદાર છે તે કામ પણ કરવામાં આવે, અને તે કામ જુદોજ ગુન્હો થાય તો તે મદદગાર તે ગુન્હાઓમાંના દરેક ગુનાની શીક્ષાને લાયક છે.

દુષ્ટાંત—એક સરકારી નોકરે કરેલી જમીના સામે થવાને આ બ ને ઉરફે, પછી તેથી બ જમીની સામે થાય અને જમી કરનાર અમલદારને બુદ્ધિ પૂર્વક મહાવથા કરે તો તે જમીના સામે થવાનો ગુન્હો તથા બુદ્ધિ પૂર્વક મહાવથા કરવાનો ગુન્હો બને બ એકલાએ કર્યા જેથી તે બને ગુન્હાની શીકાને બ લાયક છે, અને આ બુદ્ધિપૂર્વક મહાવથા કરશે એવા સંભવ છે તો આ પણ તે ગુનાઓમાંનાં ફરક ગુન્હાની શીકાને લાયક છે, એમ સમજવું.

૧૧૩ એક સુકરર અસર પેદા કરવાના ધરાદાથી મદદગાર સખસ કાંઈ કામમાં મદદગારી કરે અને તે મદદગારી ઉપરથી તે કામને માટે જવાબદાર હોય તે કામ તેણે ધારેલ હોય તે કરતાં જુદી અસર પેદા કરે તો તે મદદગારે તેજ અસર પેદા કરવાના ધરાદાથી તે કામમાં મદદગારી કરી હોય એવીજ રીતે તથા તેટલેજ દરજ્જે તે મદદગાર તે પેદા કરેલી અસરને માટે જવાબદાર છે; પણુ તે મદદગારી કરેલા કામથી તે અસર થવાનો સંભવ છે એમ તેણે જાણ્યું હોય તો.

દુષ્ટાંતો—જને મહાવથા કરવા માટે આ, બને ઉરફે પછી બ તેથી જ ને મહાવથા કરે, તેથી કરીને જ મરી ભય તો તે કેકાણે આ એ જાણ્યું હોય તે મદદગારી કરેલી મહાવથાથી જ નું મોત થશે એવા સંભવ છે તો જુનને માટે ઠરાવેલી શીકાને આ લાયક છે એમ સમજવું.

ટીકા—મદદગારીના પરિણામે કાંઈ ગુન્હો બને નહિ, અથવા મદદગાર સખસે ધારેલોજ ગુન્હો બને કે તેથી કાંઈ જુદોજ ગુન્હો બને, તેમાં જ્યાં ગુન્હો ન બને ત્યાં ગુન્હાના પ્રમાણમાં મદદગારી કરનાર સખસને કે ૧૧-૧૬ પ્રમાણે શિક્ષા થાય ને તે સખસો વધારે હોય તો ૧૧૭ પ્રમાણે શિક્ષા થાય, ગુન્હો વખતે મદદગાર હાજર હોય કે ગેર હાજર હોય તોપણુ મુખ્ય ગુનેગારની પંક્તિમાંજ તેને મુકાય છે. પણુ મદદગાર સખસે કરેલી મદદગારીને અનુસરીને મુખ્ય ગુન્હેગારે કૃત્ય કર્યું ન હોય તો, મદદ કરનાર સખસને દોષિત કરાવી શકાતો નથી. મદદગારે ઉરફેલીને અનુસરીને મુખ્ય ગુન્હેગાર, ગુન્હો કરવામાં માત્ર, વખત, સ્થળ કે વિધીને ફેરફાર કરીને કૃત્ય કરે તો તેથી મદદગાર શિક્ષાથી મુક્ત થતો નથી.

વળી મદદગારની ઉરફેણીથી આગળ વધીને, મુખ્ય ગુન્હેગાર, વધારાનું કંઈ કૃત્ય કરે તો, જો તે વધારાનું કૃત્ય મદદગારીનું સંભાવ્ય ફળ હોય તો મદદગાર તે વધારાના કૃત્ય માટે પણુ ગુન્હેગાર કરી શકે, જેમકે એક માણસને આમ લગાડવાની ઉરફેણી કરે ને તેમાં કોઈ માણસ બળી મરે, અથવા જખાનો કબજે લેવા લાકડીઓ આપી પોતાના નોકરને કોઈ ઉરફે તેમાં કોઈનું જીન થાય, છૂંટ કે ગ્રહપ્રવેશ કરવાની ઉરફેણીમાં માણસથી સામે થતાં તેનું જીન થાય, તો તેવા કેસોમાં વધારાના પરિણામ માટે મદદગાર ગુન્હેગાર થઈ શકે છે. કારણ કે તે પરિણામે તે મુખ્ય ખીતાનાં સંભાવ્ય ફળ છે, એટલે તેણે ગુન્હો કરવાની સલાહ આપી તે વખતે આવી ભતવું બળ વાપરવાની જરૂર પડે તો તે પણુ વાપરવાની સલાહ કે લજામણનો સમાવેશ તે મદદગારની સુચનામાં થઈ શકે. (ઈ. લો. રિ. ક. અલ્ફા. ૪૬૧) મદદગાર સખસે એકજ ગુન્હો કરવાની સુચના આપી હોય, અને તેમ છતાં બે ગુન્હાને માટે તે ગુન્હેગાર બને છે. એવા સંજોગોમાં, જે બીજો ગુન્હો બને, તે એવો હોવો જોઈએ કે મદદગારી કરનાર સખસે તે બનશે તેમ આગળથી જાણેલું હોવું જોઈએ.

૧૧૪ ગુન્હો થતી વખતે મદદગાર હાજર હોય તો જે સખસ ગેરહાજર હોય તો મદદગાર દાખલ શીકા પામવાને લાયક થાય તે સખસ તે મદદગારીને લીધે જે કામ કે ગુનાને માટે શીકા થઈ શકે એવું હોય તે કામ કે ગુન્હો થતી વખતે તે સખસ જો ત્યાં હાજર હોય તો તેણે તે કામ કે ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

૧૧૫ મોતની અથવા જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની શીકા થઈ શકે એવો કાંઈ ગુન્હો કરવામાં કોઈ માણસ મદદગારી કરે અને તેમ મદદગારી ઉપરથી તે ગુન્હો કરવામાં આવે નહીં તથા તે મદદગારી માટે શીકા સંબંધી આ કાયદામાં કાંઈ સાફ ઠરાવ નહીં કરેલો હોય તો તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે, અને વળી તે દંડને પણુ લાયક થશે, અથવા તે મદદગારી ઉપરથી જે કામને માટે તે મદદગાર જવાબદાર હોય અને જે કામથી કોઈ સખસને બચા થાય તેવું કાંઈ કામ કરવામાં આવે તો તે મદદગારને ચઉદ વરસની મુદત સુધીની એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીકા કરવામાં આવશે અને વળી દંડને પણુ લાયક થશે.

દુષ્ટાંત—જનું જીન કરવા આ, બને ઉરફે, પણુ તે ગુન્હો કરવામાં આવે નહીં પણુ જો બ, જ નું જીન કરે તો મોત કે સમુદ્રપારની શીકાને લાયક થાય છે, માટે આ સાત વરસની કેદ અને દંડને પણુ લાયક છે. અને જો જ ને બચા કરવામાં આવે તો આ ને ૧૪ વર્ષ સુધીની કેદ તથા દંડને તે લાયક થશે.

૧૧૬ કેદની શિક્ષા થઈ શકે એવા કાંઈ ગુન્હામાં કોઈ માણસ મદદગારી કરે અને તે મદદગારી

ઉપરથી તે ગુન્હો કરવામાં આવે નહીં તથા તે મદદગારી સંબંધી શિક્ષા, આ કાયદામાં કાંઈ વિશેષ ઠરાવ ન હોય, તો તે માણસને તે ગુન્હાને માટે ઠરાવેલા પ્રકારની તથા તે ગુન્હા માટે ધણીમાં ધણી જે મુદત ઠરાવી હોય તેની મુદત સુધીની કેદની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે, અને તે મદદગારી કરી હોય તે સખસ સરકારી નોકર હોય અને તેની દુરજ તે ગુન્હો થતો અટકાવવાની હોય તો તે મદદગારને તે ગુન્હાને માટે ઠરાવેલા પ્રકારની તથા તેને માટે કેદની ધણીમાં ધણી જે મુદત ઠરાવી હોય તેની અડધી મુદત સુધીની કેદની અથવા તે ગુન્હાને માટે ઠરાવેલા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

દંડાંત—અ એક સરકારી નોકર છે, તે પોતાના હોદ્દાના સખમથી અ ના ઉપર મહેરબાની કરે, અને તેના બદલામાં અ, બને લાંચ આપે પણ બ તે ન લે, તોપણ અ ને આ કલમ મુજબ શિક્ષા થાય.

૧ ખોટી સાહેદી આપવા અ, બ ને ઉરકેરે પણ બ ખોટી સાહેદી આપે નહીં તો પણ અને આ કલમ મુજબ શિક્ષા થાય.

૧૧૭ લોકો પાસે કે કોઈ પણ વર્ગના દસથી વધુ માણસો પાસે કાંઈ ગુન્હો કરવા માટે જે માણસ મદદગારી કરે તેને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની જે માંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની કે એ બંનેની શિક્ષા કરવા આવશે.

દંડાંત—અ એક સરીયામ રસ્તા ઉપર ભહેરનાયું ચોરીને દેશથી વધારે માણસોના તડવાળાને ઉરકેરે કે, તમારા સામા તડવાળા ફાણે વખતે વરષોડો લઈ જવાના છે માટે તેમના ઉપર હુમલો કરવા એકઠા થઈ તો અ એ આ કલમમાં લખેલો ગુન્હો કયો સમજવું.

૧૧૮ મોતની અથવા જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની શિક્ષા થઈ શકે એવો કોઈ ગુન્હો કરવો સહેલ કરવાના ધરાદાથી, કે તે સહેલ છે એવા સંભવ ભણ્યા છતાં, અગર કોઈ માણસ કાંઈ કામ અથવા કાયદા વિરૂદ્ધ કસુર કરીને તે ગુન્હો કરવાની ધારણા થઈ હોય, તે ધારણા શુદ્ધિપૂર્વક છુપાવે અથવા તે ધારણા બાબત પોતે જોને ખોટી બજાવે હોય એવી કાંઈ વાત બહેર કરે, તો તે માણસને જો તે ગુન્હો થાય તો સાત વરસની એને ન થાય તો ત્રણ વરસની જેમાંના ગમે તે પ્રકારના કેદની શિક્ષા રવામાં આવશે, અને ગુન્હો થાય કે ન થાય તો પણ ઉપરથી શિક્ષાની સાથે દંડને પણ તે લાયક થશે.

દંડાંત—કાલ્યાણીનો ગુન્હો જે જગાએ થવાનો હોય તે જગાને બદલે તે ગુન્હો કરવો સહેલ થાય તે માટે ખોટી જગાએ થવાનો છે, એવી ખોટી બખર અ કોઈ માણસેટોને આપે તો અને આ કલમ મુજબ શિક્ષા થઈ શકે.

૧૧૯ કોઈ સરકારી નોકર, ગુન્હો થતો અટકાવવાની પોતાની દુરજ છતાં, તે ગુન્હો કરવો સહેલ થાય તે માટે કે કાંઈ કસુર કરીને તે ગુન્હો કરવાની ધારણા શુદ્ધિપૂર્વક છુપાવે અથવા તેવી ધારણા બાબત કાંઈ ખોટી વાત બહેર કરે તો તે માણસને જો તે ગુન્હો થાય તો, તે ગુન્હાને માટે ઠરાવેલા પ્રકારની તથા કેદની ધણીમાં ધણી જે મુદત ઠરાવવી હોય તેની અડધી મુદત સુધી કેદની, અથવા દંડની, અથવા બંને શિક્ષા કરવામાં આવશે, જો તે ગુન્હો મોતની કે જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની શિક્ષા થઈ શકે એવો હોય તો તે માણસને દસ વરસની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા થશે અને જો તે ગુન્હો ન થાય તો તે ગુન્હાને માટે ઠરાવેલા પ્રકારની તથા તે માટે કેદની જે ધણીમાં ધણી મુદત ઠરાવવી હોય તેની મુદત સુધીની કેદની, દંડની અથવા બંને શિક્ષા કરવામાં આવશે.

દંડાંત—અ એક પોલીસ અમલદાર છે અને અપહરણ કરવાની ધારણા તેના ભણવામાં આવે તો તેની ખબર આપવી એ તેની કાયદા મુજબ દુરજ છે, તેના ભણવામાં આવે કે બ ની અપહરણ કરવાની ધારણા છે, છતાં તે ગુન્હો સહેલ કરવાને તે ખબર આપવામાં કસુર કરે તો અને આ કલમ પ્રમાણે શિક્ષા થાય.

૧૨૦ કેદની શિક્ષા થઈ શકે એવો કોઈ ગુન્હો કરવા સહેલ કરવાના ધરાદાથી. કે કાયદાવિરૂદ્ધ કસુર કરીને તે ગુન્હો કરવાની ધારણા થઈ હોય તે ધારણા શુદ્ધિપૂર્વક છુપાવે, અથવા, તે બાબત પોતે જોને ખોટી બજાવે હોય એવી કાંઈ વાત બહેર કરે, તો તે માણસને જો તે ગુન્હો થાય તો તે ગુન્હાને માટે ઠરાવેલા પ્રકારની, કેદની જે ધણીમાં ધણી શિક્ષા ઠરાવી હોય તેની ખા મુદત સુધીની અને જો તે ગુન્હો ન થાય તો તેને ધણીમાં ધણી તેથી કે મુદત સુધીની કેદની અથવા દંડની શિક્ષા થશે.

બાબ ૫ મો.

સાપરાધ કાવતરૂ

૧૨૦ આ બ્યારે એ અથવા વધારે સખસો (૧) કાંઈ કાયદા વિરૂદ્ધ કામ કરવાનું, કે કરાવવાનું કે, (૨) કાયદા વિરૂદ્ધ ન હોય એવું કામ કાયદા વિરૂદ્ધ સાધનોથી કરવાનું કે કરાવવાનું કે કબુલ કરે ત્યારે તેથી કબુલતને સાપરાધ કાવતરૂ કહેવું, પણ ગુન્હો કરવા માટેની કબુલત સિવાયની કાંઈપણ કબુલત એવી કબુલતના એક અથવા વધારે પક્ષકારો તે કબુલતને અનુસરીને તે કબુલત સિવાય કાંઈપણ કૃત્ય કરે નહીં તો, સાપરાધ કાવતરૂ ગણાશે નહિં.

૧૨૦ બ (૧) ને ગુન્હો માટે મોતની, સમુદ્રપારની અથવા એ કે વધારે વર્ષની સખત મજુરીની કેદની શિક્ષા થઈ શકે તેવો ગુન્હો કરવા માટે સાપરાધ કાવતરૂ કરવામાં જે કાંઈ સખસ પક્ષકાર હોય તેને એવા કાવતરા માટે શિક્ષા કરવા માટે આ કાયદામાં વિશેષ ઠરાવ ન હોય ત્યારે, તે સખસે તેવો ગુન્હો કરવામાં મદદગારી કરી હોત તો તેને જેવી રીતે શિક્ષા થને તેવીજ રીતે શિક્ષા કરવામાં આવશે. હા ઉપર લખ્યા પ્રમાણે શિક્ષા થઈ શકે તેવો ગુન્હો કરવા માટેના સાપરાધ કાવતરા સિવાયના સાપરાધ કાવતરામાં જે કાંઈ સખસ પક્ષકાર હોય તેને છ મહિનાની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

બાબ ૬ ઠો.

રાજ્ય વિરૂદ્ધ ગુન્હાઓ બાબત.

૧૨૧ જે માણસ રાણીની સામે લડાઈ કરે અથવા લડાઈ કરવાની કોશીશ કરે, અથવા લડાઈ કરવામાં મદદગારી કરે તેને મોતની અથવા જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને તેની સઘળી મિલકત જપ્ત થશે.

દર્જાત—રાણીની સામે બંડ થાય તેમાં આ સામેલ થાય તો, તેમ સીલિનમાં હથીયાર મોકલીને આ ત્યાંના બંડખોરોને હાંદુસ્તાનમાં રહી મદદગારી કરે તોપણ આ એ આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હો ક્યો સમજાવું,

૧૨૧ આ જે માણસ ૧૨૧ મી કલમ પ્રમાણે શીક્ષા કરવા લાયક કાંઈ ગુન્હો કરવાનો કે બિટિશ ઇંડિઆનું કે તેના કોઈ ભાગનું રાણી સાહેબનું રાજ્ય છીનવી લેવાનો સંપ કરશે કે છંડીઆ સરકારને કે કોઈ ઇલાકાની સરકારને સાપરાધ બળથી કે નવા બળના દેખાવથી ડરાવવાનો સંપ કરશે તે માણસને જીવતાં સુધી કે થોડી મુદત સુધી સમુદ્રપારની શીક્ષા કરવી કે ધણીમાં ધણી દસ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવી.

ખુલાસો—સંપ કરવાનો ગુન્હો થવા સાડ કાયદા વિરૂદ્ધ કસુર થવી જોઈએ એવું સમજાવું નહીં.

૧૨૨ જે સખસ રાણીની સામે લડાઈ કરવાના કે લડાઈ કરવાને તૈયાર થવાના ઇરાદાથી માણસો, હથીઆરો કે દારૂગોળા એકઠા કરે કે બીજી રીતે તૈયારી કરે તે સખસને જીવતાં સુધી સમુદ્ર પારની કે દસ વરસની મુદત સુધી સમુદ્રપારની કે દસ વરસની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને તેની સઘળી મિલકત સરકાર જપ્ત થશે.

૧૨૩ રાણી સામે લડાઈ કરવાની થયેલી ધારણા, કાયદા વિરૂદ્ધ કસુર કરીને કે જે લડાઈ કરવી સહેલ થાય તે માટે જે કોઈ માણસ છુપાવે તો તે માણસને દસ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે, અને તે દંડને પણ પાત્ર થશે.

૧૨૪ હિંદુસ્તાનના ગવર્નર જનરલ, કે પ્રેસીડેન્સીના ગવર્નર કે લેફ્ટેનન્ટ ગવર્નર કે તેમની કૉન્સલમાં કોઈ સલાસદના કાયદેસર અખતિઆરમાંના કાંઈપણ અખતિયાર, તેઓને સમજાવીને કે જખરજસ્તીથી કે કાંઈપણ રીતે અમલમાં અણાવવા કે ન અણાવવાના ઇરાદાથી જે માણસ તેઓની ઉપર હુમલો કરે કે ગેરબાખબી અટકાવ કરે કે તે કરવાની કોશીશ કરે કે સાપરાધ બળથી, દેખાવથી તેમને ડરાવે કે ડરાવવાની કોશીશ કરે તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા

કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૧૨૪ (અ) જે કોઈ માણસ રાણી સાહેબ ખાખત અથવા બ્રિટિશ ઇંડિયામાં કાયદાની રૂયે જે સરકારનો અમલ રથપાવશે છે તે સરકાર ખાખત દ્વેષ કે તિરસ્કાર કે, બેદિલી, બેદેલા કે લખેલા શબ્દો વડે, કે અત્યક્ષ કાંઈ દેખાડીને કે બીજી રીતે ઉત્પન્ન કરશે, કે ઉત્પન્ન કરવાની કોશીશ કરશે, તેને જીવતાં સુધી કે કોઈ એાછી મુદત સુધી સમુદ્ધારની શિક્ષા અને દંડ પણ કરવો. અથવા ત્રણ વરસ સુધીની કેદની શિક્ષા અને દંડ પણ કરવો.

ખુલાસો—૧ બે દિલી-આ સંજ્ઞામાં બેવકાઈ અને વેરલાવનો સમાવેશ થાય છે. (૨) સરકારી યોજનામાં કાયદેસર સાધનોવડે ફેરફાર કરી લેવાના હેતુથી દ્વેષ તિરસ્કાર કે બેદિલી ઉત્પન્ન કર્યા વગર તે યોજના ખાખત ના પસંદગી બતાવવા માટે કરેલી ટીકા આ કલમ મુજબ ગુન્હો થતો નથી.

(૩) દ્વેષ, તિરસ્કાર કે બેદિલી ઉત્પન્ન કર્યા વગર, સરકારના કારોબારને લગતી કે બીજી કૃતી ખાખત ના પસંદગી બતાવવા સાર કરેલી ટીકા આ કલમ મુજબ ગુન્હો થતો નથી.

ટીકા.—આરોપીએ વાપરેલી ભાષા શા ઇરાદાથી વાપરી છે એ ઉપર ગુન્હોનો આધાર છે. બેદિલી ફેલાવનારે લખાણ લખીને કબજામાં રાખવાથી ગુન્હો થતો નથી. પણ તે બહાર પડે કે આ લખાણથી કોઈ એક સખસને નાકેફ કરતાંની સાથેજ તેની પ્રસિદ્ધિ થાય છે, બહેર પત્રકારને સરકારના ઉપર અપ્રમાણિકપણના અને અનીતિમાન હેતુઓના આરોપ મુકવાનો હક નથી. બહેર ટીકા એવી હોવી જોઈએ કે જેથી સરકાર સામે દુરમનાવટ કે બિહાર કે બેદિલી ન ફેલાય. (૧૦) મુંબઈ લો. ડિ, ૮૪૮)

૧૨૫ રાણીની સાથે મૈત્રી કે સલાહ હોય એવા એશીયાના કોઈ પણ રાજના રાજ્યની સામે જે માણસ લડાઈ કરે કે લડાઈ કરવાની કોશીશ કરે કે તેમાં મદદગારી કરે તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્ધારની શિક્ષા અને તેની સાથે દંડ, અથવા સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને તેની સાથે દંડ પણ થઈ શકે અથવા દંડની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૧૨૬ રાણીની સાથે મૈત્રી કે સલાહ રાખનારા કોઈપણ રાજના મુલક ઉપર જે માણસ હુલ્લ કરે કે હુલ્લ કરવાની તૈયારી કરે તેને સાત વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને તે દંડને તથા હુલ્લ કરવામાં વાપરેલી કે હુલ્લમાંથી મળેલી મીલકત સરકાર જમ થવાને લાયક થશે.

૧૨૭ ૧૨૫ મી તથા ૧૨૬ મી કલમોમાં લખેલા ગુન્હાઓ માહેના કોઈ ગુન્હો કરવામાં મળેલી કાંઈ મિલકત જે માણસ તે તે રીતે મેળવેલી છે : એમ જણીને લે તેને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને તથા તે લીધેલી મીલકત સરકાર જમ થવાને લાયક થશે.

૧૨૮ જે માણસ સરકારી નોકર છતાં, પોતાના હવાલામાંના કોઈ રાજકીય કે લડાઈના કેદીને હક કરેલી જગામાંથી સુરક્ષાપૂર્વક નાશી જવા દેશે તેને જીવતાં સુધી સમુદ્ધારની અથવા દસ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને દંડને પણ પાત્ર થશે.

૧૨૯ જે માણસ સરકારી નોકર છતાં પોતાના હવાલામાંના કોઈ રાજકીય કે લડાઈના કેદીને કેદની જગાએથી ગફલતથી નાશી જવા દે તેને ત્રણ વરસ સુધીની આસન કેદની અને દંડની પણ શિક્ષા થશે.

૧૩૦ કોઈ રાજકીય કેદીને કે લડાઈના કેદીને કાયદેસર કેદમાંથી નાશી જવામાં જે માણસ સહાય કે મદદ કરે કે છોડાવે કે છોડાવવાને કોશીશ કરે કે તેના નાશી ગયેલા કેદીને જે ઘરમાં રાખે કે સંતાડે કે તેને પાછો પકડવામાં જે હરકત કરે કે હરકત કરવાની કોશીશ કરે તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્ધારની અથવા દસ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે. અને તે દંડને પણ પાત્ર થશે.

ખુલાસો—જે રાજકીય કે લડાઈના કેદીને તેના વચન પરથી બ્રિટિશ ઇંડિયામાં કેટલીક મુદત કરેલી હદમાં છૂટા રહેવા દીધેા હોય તે હદી જે હદમાં છૂટા રહેવાની તેને રાખેલો હોય તે હદમાંથી બહાર જાય તો તે કાયદેસર કેદમાંથી નાશી ગયેા એમ સમજાશે.

આમ ૭ મો.

જમીનપરની તથા દરિયાઈ ફોજ સંબંધી ગુન્હા.

૧૩૧ રાષ્ટ્રીની જમીન પરની અથવા દરીયાઈ ફોજમાંના કોઇ ઓફીસર, સોલ્ડીયર કે ખલાશીને બંડ કરવામાં જે માણસ મદદગારી કરે કે તેમને પોતાના પ્રભુ ધર્મથી કે સેવા ધર્મથી શ્રદ્ધા કરવાની જે માણસ કોશિશ કરે તેને જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની અથવા દસ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને તે દંડને પણ પાત્ર થશે.

૧૩૨ રાષ્ટ્રીની જમીન પરની કે દરીયાઈ ફોજમાંના કોઇ ઓફીસર, સોલ્ડીયર કે ખલાશીએ બંડ કરવામાં જે કોઇ માણસ મદદગારી કરે અને તેથી બંડ થાય તો તે માણસને મોતની અથવા જીવતાં સુધી સમુદ્ર પારની અથવા દસ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને તે દંડને પણ પાત્ર થશે.

૧૩૩ રાષ્ટ્રીની જમીન પરની કે દરીયાઈ ફોજમાંના કોઇ ઓફીસર, સોલ્ડીયર, ખલાશીએ, કોઇ ઉપરી અમલદાર પોતાના હોદ્દાનું કામ કરતો હોય તેવામાં તેની ઉપર હુમલો કરવામાં જે માણસ મદદગારી કરે તેને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે, અને દંડને પણ પાત્ર થશે.

૧૩૪ રાષ્ટ્રીની જમીન પરની કે દરીયાઈ ફોજમાંના કોઇ ઓફીસર, સોલ્ડીયર કે ખલાશીએ કોઇ ઉપરી અમલદાર પોતાના હોદ્દાનું કામ કરતો હોય તેવામાં તેની ઉપર હુમલો કરવામાં જે કોઇ માણસ મદદગારી કરે અને તે મદદગારી ઉપરથી તે હુમલો થાય તો તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને દંડને પણ તે પાત્ર થશે.

૧૩૫ રાષ્ટ્રીની જમીન પરની અથવા દરીયાઈ ફોજમાંના કોઇ ઓફીસર, સોલ્ડીયર કે ખલાશીએ નાશી જવામાં જે માણસ મદદગારી કરે તેને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૧૩૬ રાષ્ટ્રીની જમીન પરની અથવા દરીયાઈ ફોજમાંના કોઇ ઓફીસર સોલ્ડીયર કે ખલાશી નાશી આવેલો છે એમ જાણીને કે એમ માનવાનું કારણ જતાં નીચેના અપવાદ ન લાગતાં જે માણસ તે અધિકારી, સોલ્ડીયર કે ખલાશીને ધરમાં રાખે તેને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની કે બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

અપવાદ—કોઇ જી પોતાના વરને ધરમાં રાખે તો તેને આ કાર્ય લાગુ પડતો નથી.

૧૩૭ જે વેપારી વહાણમાં રાષ્ટ્રીની જમીન પરની કે દરીયાઈ ફોજમાંથી કોઇ નાશી જનારો સંતાયો હોય તે વહાણને ભારતર, કે જે સખસના હવાલામાં વહાણ હોય તે સખસ, તે સંતાયની વાતથી બળપ્યો હોય તો પણ જે તેણે પોતાનો હોદ્દો બળવવામાં કાંઈ ગફલત ન કરી હોત અને વહાણપર પાંકો બંદોબસ્ત રાખ્યો હોત તો તેના જાણવામાં તે વાત આવત એવું હોય તો તે ભારતર અથવા જેના હવાલામાં તે વહાણ હોય તે સખસ પાંચસો રૂપિયા સુધીના દંડને પાત્ર થશે.

૧૩૮ કોઇ કામ ના ફરમાનીનું છે એમ જાણીને તે કામ રાષ્ટ્રીની જમીન પરની કે દરીયાઈ ફોજમાંના કોઇ ઓફીસર, સોલ્ડીયર કે ખલાશીએ કરવામાં જે કોઇ માણસ મદદગારી કરે અને તે મદદગારીથી તે ફરમાનીનું કામ થાય તો તે માણસને છ મહીનાની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૧૩૯ આ આજમાંની આગળ ગયેલી કલમો અલિધામાબજમાની ઇડિઅન મેરીન સર્વીસ રાષ્ટ્રી સાહેબની દરીયાઈ ફોજમાં જણે સમાઈ જતી હોય એમ લાગુ પડશે.

૧૪૦ રાષ્ટ્રીની જમીન પરની તથા દરીયાઈ ફોજને સાફ અથવા રાષ્ટ્રીની જમીનપરની અથવા દરીયાઈ ફોજના કોઇ કાર્યને સાફ કરેલા કોઇ લશ્કરી કાયદાને તાળે હોય એવા કોઇ સખસને આ

કાયદા મુજબ આ બાબમાં બ્યાન કરેલા ગુન્હાઓમાંના કાંઈ ગુન્હાને સાર શીક્ષા થઈ શકશે નહીં.

૧૪૦ રાણીની જમીન પરની અથવા દરિયાકાંઠાનાં જે માણસ સોલજર નથી તે માણસ તેવો સોલજર પહેરતો હોય એવા કોઈ પેશાક પહેરે અથવા તેવો સોલજર જે ચિન્હ વાપરતો હોય તેના જેવું કાંઈ ચિન્હ વાપરે એવા હરાદાથી કે તે તેવો સોલજર છે એમ માનવામાં આવે તો તે માણસને ત્રણ મહીનાની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની અથવા પાંચસો રૂપિયા સુધીની દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે.

બાબ ૮ મો.

લોહોની સમાધાની વિરૂદ્ધ ગુન્હાઓ બાબત.

૧૪૧ જે પાંચ કે વધારે સખસોની એક મંડળી મળે અને જે સખસો તે મંડળીમાં હોય તેઓનો સામાન્ય હેતુ નીચે લખ્યા પ્રમાણે હોય તો તે મંડળીને કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળી કહેવી.

૧ હિંદુસ્તાનના કાયદા કરનારી ને હુકમત કરનારી સરકારને કે કોઈ પ્રેસીડેન્સીની સરકારને કે લેફ્ટેનન્ટ ગવર્નરને કે પોતાના હોદ્દાનો કાંઈ કાયદેસર અખતીઆર અમલમાં લાવતાં કોઈ સરકારી નોકરને સાપરાધ બળ કરીને કે સાપરાધ બળ દેખાડીને ડરાવવો.

ટીકા—રાજદારી વિષય ઉપર લાપણ સાંભળવા માટે સંખ્યાબંધ માણસો ભેગાં મળે તો તેવી રીતના બહેર સવાલો સાંભળવાની મોટી સંખ્યાએ કાયદેસર છે.

૨ કાંઈ કાયદો કે કોઈ કાયદેસર હુકમ બળવતાં ઢરકત કરવી.

ટીકા—સરકારી અમલદાર પોતાની ફરજ અધારિત રીતે બળવતો હોય તો તેને તેમ કરતાં અટકાવવાનો હક માત્ર જે સખસને ગેરકાયદેસર તુકશાન થતું હોય તેનેજ છે. બીજાને તેની વતી અટકાવ કરવાનો હક નથી.

૩ કાંઈ બીગાડ કે સાપરાધ પ્રવેશ કે બીજે ગુન્હો કરવો.

ટીકા—દરદારની જરૂર હોય તેવા ગુન્હામાં ઇશરો સાબિત થવા જોઈએ. જે માણસને અમુક કૃત્ય કરવાનો હક છે તેને આ કલમ લાગુ પડે નહીં, એક જમીનના ઓ અને જે લાગીકાર હતા, તે જમીનમાં બની રબ વિના આ એ મકાન બાંધ્યું પણ બ એ સીવીલ કોર્ટથી તે મકાન તોડી પાડવાનું હુકમનામું મેળવી તોડી પાડ્યું, પછી બના નોકરોએ આ ના નોકરોને મકાન ચણતા એવા, જેથી તેમણે ચર કરેલો લાગ તોડી પાડ્યો, અને નોકરોને એક બાજુ કહાડયા આ કેસમાં નીચલી કોર્ટ હાથમાં માટે સબ્જ કરી, પણ હાઈકોર્ટ રદ કરી કારણ તે કૃત્ય તે બીગાડ કરતા નહોતા પણ તેના શેડને જે કૃત્ય કરવાનો હક હતો તે તેઓ કરતા હતા. (રાણી વિ. રાજ કુમારસિંઘ-ઈ-હો. રિ. કલકત્તા. પા ૫૭૩)

૪ કોઈ સખસની ઉપર સાપરાધ બળ દરીને અથવા તેને સાપરાધ બળ દેખાડીને કાંઈ મિલકતનો કબજો લેવો અથવા મેળવવો કે કોઈ સખસનો આવવા જવાનો હક અથવા પાણી વાપરવાનો હક કે બીજો જે નીરાકાર વસ્તુ સંબંધી હક તે સખસના કબજામાં કે ભોગવટામાં હોય તે તેની પાસેથી લઈ લેવો કે કાંઈ હક કે ખાસેથી હક અમલમાં લાવવો.

ટીકા—તકરારી મિલકત ઉપર ખસે હક કાંને હતો એ સવાલ નથી. જે જમીનપર તેને હક છે તે બીજાના કબજામાંથી બળથી લેવા માટે ગુન્હેગાર બને છે. વરગોડાને સાપરાધ બળ સાથે અટકાવવો તે પણ આ કલમમાં આવે શકે.

૫ સાપરાધ બળ કરીને કે બળ દેખાડીને જે કામ કરવાની જે સખસની કાયદા પ્રમાણે ફરજ નહીં હોય તે કામ તે સખસ પાસે કરાવવું કે જે કરવાનો તેને કાયદા પ્રમાણે હક હોય તે કરવામાં તેની પાસે કમ્પુર કરાવવી.

ટીકા—લીલામમાં રાજેલી મિલકતનો કબજો લેતાં અટકાવનાર ટોણું, કારખાનાના મજૂરો કામ બંધ કરે તો તે મને ભેરથી ફરજ પાડનાર, અને નાટકમાં તોફાન કરી પ્રવેશ અટકાવનાર સખસો આ કલમમાં આવે શકે છે.

ખુટાસો—જે મંડળી પ્રથમ કાયદા વિરૂદ્ધ ન હોય તે પાછળથી કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળી થઈ શકે.

૧૪૨ જે હકીકતોને લીધે કોઈ કોઈ મંડળી કાયદાવિરૂદ્ધ મંડળીમાં થતી હોય તે હકીકતો જણાયા છતાં જે માણસ હરાદાથી તે મંડળીમાં સામેલ થાય કે તેમાં બરી રહે તે માણસને કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળીમાં અંગ જૂન સમજવો.

૧૪૩ ને માણસ કોઇ કાયદા વિરુદ્ધ મંડળીને અંગમૂત હોય તેને છ મહીનાની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની ફેદની કે દંડની કે બંને શિક્ષા થશે.

૧૪૪ જીવ લેનાર કોઇ હથીઆર અથવા ને મારથી સામા માણસનો પ્રાણ બચ એવો સંભવ હોય એવી કોઇ વસ્તુ પાસે છતાં ને માણસ કોઇ કાયદા વિરુદ્ધ મંડળીને અંગમૂત થાય તેને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની ફેદની કે દંડની કે બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે,

૧૪૫ કોઇ કાયદા વિરુદ્ધ મંડળીને કાયદામાં ફરમાવેલી રીતે વીખેરાઇ જવાનું ફરમાવ્યું છે, એવું જાણ્યા છતાં ને માણસ કોઇ કાયદા વિરુદ્ધ મંડળીમાં સામીલ થાય કે જારી રહે તેને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની ફેદની કે દંડની કે બંનેની શિક્ષા થશે.

૧૪૬ કોઇ કાયદા વિરુદ્ધ મંડળીનો સામાન્ય હેતુ પાર પાડવામાં તે કાયદા વિરુદ્ધ મંડળી અથવા તેનો કોઇ અંગમૂત બળ કે જુલમ વાપરે તો તે મંડળીના દરેક અંગમૂતે હંગામોનો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

ટીકા—ગેર કાયદાની મંડળીમાં સામેલ થવું એજ એક ગુન્હો છે. જો તે મંડળી કે તેનો કોઇ અંગમૂત બળ વાપરે તો તે મંડળીનો દરેક અંગમૂત આ કલમ મુજબ હંગામોનો ગુન્હો કરે છે.

૧૪૭ ને માણસ હંગામોનો ગુન્હો કરે તેને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની ફેદની, કે દંડની કે બંને શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૧૪૮ જીવ લે એવું હથીયાર પાસે રાખીને કોઇ હંગામો કરે તો તેને ત્રણ વરસ સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની ફેદની, કે દંડની કે બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૧૪૯ કોઇ કાયદા વિરુદ્ધ મંડળીનો સામાન્ય હેતુ પાર પાડવામાં તે મંડળીના કોઇ અંગમૂતથી કોઇ ગુન્હો થાય અથવા એવો કોઇ ગુન્હો થાય કે તે હેતુ પાર પાડવામાં તે ગુન્હો થશે એવો સંભવ તે મંડળીના અંગમૂતોને જાણવામાં હોય તે ગુન્હો થતી વખતે ને ને સખસ તેજ મંડળીના અંગમૂત હોય તે દરેક સખસે તે ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

૧૫૦ ને માણસ કોઇ સખસને કોઇ કાયદા વિરુદ્ધ મંડળીમાં સામેલ થવાને કે અંગમૂત થવાને પૈસા આપવા કરી ને કે બીજી રીતે રાખે કે રાખવામાં મદદ કરે કે ચશમ પોશી કરે, તે માણસને તે કાયદા વિરુદ્ધ મંડળીના અંગમૂત દાખલ તથા તે પૈસા આપવા કરીને કે બીજી રીતે રાખેલા સખસથી તે કાયદા વિરુદ્ધ મંડળીના અંગમૂત દાખલ ને કોઇ ગુન્હો થાય તે ગુન્હાને માટે જાણે તે માણસે તે કાયદા વિરુદ્ધ મંડળીને અંગમૂતજી હોય કે જાણે તેણે પોતેજ ગુન્હો કર્યો હોય એવી રીતે શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૧૫૧ જેથી લોકોની સુલેહમાં ગડગડ થાય એવો સંભવ હોય એવી પાંચ કે તેથી વધારે સખસોની મંડળીને વીખેરાઇ જવાને કાયદેસર રીતે હુકમ થયા પછી ને માણસ જાણી જુઝને તે મંડળીમાં સામેલ થાય કે જારી રહે તેને છ મહીનાની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની ફેદની કે દંડની કે બંનેની સજા કરવામાં આવશે.

ખુલાસો—અગર તે મંડળી ૧૪૧ મી કલમના અર્થ પ્રમાણેની કાયદા વિરુદ્ધ મંડળી ન હોયતો તે ગુન્હેગારને ૧૪૫ મી કલમ મુજબ શિક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—ધર્મ ફેલાવવાના હેતુથી એક મંડળના સખસો મોટા વરસાડા કહાડે તે ગેરકાયદે નથી.

૧૫૨ કોઇ સરકારી નોકર પોતાનો હોદ્દો બજાવવામાં કાયદા વિરુદ્ધ મંડળીને વીખેરી નાંખવાની કે કોઇ હંગામો કે અખેડો બંધ પાડવાની મહેનત કરતો હોય તેવામાં તેની ઉપર ને માણસ હુમલો કરવાનો ડર દેખાડે અથવા તેને હરકત કરે કે તેમ કરવાની કોશીશ કરે કે તેના ઉપર સાપરાધ બળ વાપરે કે તે વાપરવાનો ડર દેખાડે કે તે વાપરવાની કોશીશ કરે તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની ફેદની, દંડની, કે બંનેની શિક્ષા થશે,

૧૫૩ ને માણસ દ્વેષજ્વિથી કે કુષ્ટતાથી કોઇ કાયદા વિરુદ્ધ વસ્તુ કરીને કોઇ સખસના મનમાં કોઇ ઉત્પન્ન કરે અને તે એવા ઇરાદાથી તે કોઇ હંગામોનો ગુન્હો કરાવે કે તેમ થવાનો સંભવ છે એમ

જાણીને એ પ્રમાણે કરે, અને તે કાંઈ ઉત્પન્ન થવાથી હંગામોના ગુ-હો થાય તો તે માણસને એક વરસની મુદત સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની, અથવા દંડની કે બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે. બે હંગામોના ગુ-હો ન થાયતો તે માણસને છ મહીનાની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની, કેદની અને દંડની અથવા બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૧૫૩ આ જે કાંઈ ગોસેલા કે લખેલા, શબ્દો વડે, કે પ્રશ્નરત કરીને કે પ્રત્યક્ષ કાંઈ દેખાડીને કે બીજી રીતે રાણી સાહેબની રૈયત પૈસી જુદા જુદા વર્ગો વચ્ચે વૈરભાવ કે દ્વેષભાવ વધારશે કે વધારવાની કોશિસ કરશે, તેને એ વરસ સુધીની કેદની અથવા દંડની કે બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

ખુલાસો—જે બાબતોને લીધે રાણી સાહેબની રૈયત પૈસી જુદા જુદા વર્ગો વચ્ચે વૈર ભાવ કે દ્વેષ ભાવ ઉત્પન્ન થતો હશે કે ઉત્પન્ન થવા તરફ જમણું વલણ હશે તે બાબતો દુષ્ટ ધરાવા વગર અને તે દુર થાય એવા બરા હેતુથી બતાવી હોય તો, તે આ કલમના અર્થ પ્રમાણે ગુન્હો થતો નથી.

ટીકા—શુદ્ધ હિંદુથી કેટલોક મત ભેદ જોઈને કરનારાં લખાણાં કરવાં એ આ કલમ મુજબ ગુન્હો નથી.

૧૫૪. જ્યારે કાંઈ કાયદા વિરુદ્ધ મંડળી મળે અથવા હંગામો થાય ત્યારે જે જમીનપર તે મળે કે હંગામો થાય તે જમીનના માલેક કે કબજેદારને તથા તે જમીનમાં જોતો હક હોય એવા સખસને એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા કરવામાં આવશે પણ તે ક્યારે કે જો તેણે તે ગુન્હો થાય છે કે થવાનો સંભવ છે એવું જાણીને પાસેની પોલીસ યોગી પરના અમલદારને જલ્દી ખબર નહીં આપે તો અથવા ગુન્હો અટકાવવા સારૂ પોતાથી બનતા કાયદેસર છલાગે કામે નહીં લગાડે તો અને તે ગુન્હો થયા પછી તે હંગામો બંધ પાડવાને કે તે કાયદા વિરુદ્ધ મંડળીને વીખેરી નાંખવાને પોતાથી બનતા સધળા કાયદેસર છલાગે કામે નહીં લગાડે તો.

૧૫૫. જે કાંઈ સખસના કાયદા સારૂ કે તેની વતી કાંઈ હંગામો કરવામાં આવે અને જે જમીન બાબત તે હંગામો થાય તે જમીનના તે સખસ માલીક કે કબજેદાર હોય તે જમીનમાં, જે તકરાર ઉપરથી હંગામો થયો હોય તે તકરારની બાબતમાં કાંઈ હકતો તે સખસ દાવો કરતો હોય કે તેમાંથી તે સખસને કાંઈ ફાયદો થયો હોય અથવા તેણે કાંઈ ફાયદો કમુલ કર્યો હોય, તો તે સખસને દંડની શિક્ષા કરવામાં આવશે. પણ તે ક્યારે કે જો તે અથવા તેના મુખતીઆર કે કારભારી તે હંગામો થવાનો સંભવ છે એમ માનવાનું તેને કારણે છતાં તે મંડળી મળતી અથવા હંગામો થતો અટકાવવાને તથા તે હંગામો બંધ પાડવાને અને તે મંડળીને વીખેરી નાંખવાને પોતાપોતાથી બનતા સધળા કાયદેસર છલાગે કામે નહિ લગાડે તો.

૧૫૬ જે કાંઈ સખસના કાયદાને સારૂ અથવા તેને વતી કાંઈ હંગામો કરવામાં આવે અને જે જમીન બાબત તે હંગામો થાય તે જમીનના તે સખસ માલીક અથવા કબજેદાર કે તે જમીનમાં કે જે કાંઈ તકરાર ઉપરથી તે હંગામો થયો હોય તે તકરારની બાબતમાં કાંઈ હકતો તે સખસ દાવો કરતો હોય અથવા તેમાંથી તે સખસને કાંઈ ફાયદો થયો હોય અથવા તેણે કાંઈ ફાયદો કમુલ કર્યો હોયતો તે સખસ મુખતીઆર અથવા કારભારીને દંડની શિક્ષા કરવામાં આવશે, પણ તે ક્યારે કે જો તેવો કાંઈ માણસ હંગામો થવાના સંભવ વિષે કે તે કાયદા વિરુદ્ધ મંડળીના મળવા વિષે તે અટકાવવાને કે બંધ પાડવાને કે તેને રિખેરી નાંખવાને પોતાથી બનતા સધળા કાયદેસર છલાગે કામે નહીં લગાડે તો.

૧૫૭ જે માણસ પોતાના કબજા, હવાલા કે અખતિઆર મહેના કાંઈ ધર કે જગામાં કાંઈ સખસોને રાખે, આવવા દે, કે એકઠા કરે અને તે એવું જાણીને કે એ સખસોને પૈસા આપીને કે બીજી રીતે કાયદા વિરુદ્ધ મંડળીમાં સામેલ થવાને રાખવાના છે, તો તે માણસને છ મહીનાની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની કે બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૧૫૮ ૧૪૮ મી કલમમાંના કોષ્ટકો કામ કરવાને કે તેમાં મદદ કરવાને જે માણસ પૈસા લેવા કરીને કે બીજી રીતે રહે, કે રહેવાનું કહે, કે કોશિસ કરે તે માણસને છ મહીનાની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની કે બંનેની શિક્ષા થશે. ઉપર પ્રમાણે પૈસા લેવા કરીને કે બીજી રીતે રજા પછી જે માણસ જીવ લેનારું કાંઈ હથીઆર કે જે મારવાથી સામા માણસનો માણસ

જ્ય તેથી કોઈ વસ્તુ સાથે લઇને ફરે કે ફરવાનું કયુલ કરે કે કહે તો તેવા માણસને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની કે બંનેની શીક્ષા થશે.

૧૫૯ બબેડો—જ્યારે બે અથવા વધારે સખસો કોઈ જાહેર જગ્યામાં મારામારી કરીને લોકોની મુલેહમાં ગડબડ કરે ત્યારે તેઓએ તે બબેડો ક્યાં એમ સમજવું.

ટીકા—બબેડો વાળો જગા જાહેર જગા હોવી જોઈએ. અને તેથી જાળની મુલેહમાં ગરબડ થવી જોઈએ, તો આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હો થાય.

૧૬૦ જે માણસ બબેડો કરે તેને એક મહીના સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એકસો રૂપિયા સુધીની દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

બાબ ૬ માં.

સરકારી નોકરોના અથવા તેઓ સંબંધી ગુન્હાઓ બાબત.

૧૬૧ સરકારી નોકરે કાયદેસર મહેનતાણા સિવાય બીજાં અવેજ લેવો, જે માણસ સરકારી નોકર હોય કે સરકારી નોકર થવાની ઉમેદ રાખતો હોય તે માણસ પોતાના હોદ્દાનું કોઈ કામ કરવા કે ન કરવાને માટે, કે બદલામાં કે પોતાના હોદ્દાનો અમલ ચલાવવામાં, કોઈ સખસની ઉપર મહેરબાની કે છતરાણ કરવા કે ન કરવાના કારણે દાખલ કે બદલામાં, અથવા હોદ્દાનાંતરી કાયદા બાંધનારી કે હકુમત કરનારી સરકારની જોડે કે કોઈ પ્રેસીડેન્સી સરકારની જોડે કે કોઈ લેફ્ટેનન્ટ ગવર્નરની જોડે કે કોઈ પણ સરકારી નોકરની જોડે તેના સરકારી હોદ્દા સંબંધી કોઈ સખસને માટે અથવા કોઈ સખસની વિરુદ્ધ કોઈ વગ ચલાવવાના કે વગ ચલાવવાની કાશીશ કરવાના કારણે માટે અથવા બદલામાં કોઈ પણ સખસ પાસે, પોતાને માટે અથવા કોઈ બીજા સખસને માટે કાયદેસર મહેનતાણા શીવાય બીજાં કોઈ પણ અવેજ લે અથવા મેળવે અથવા લેવાને કયુલ કરે કે મેળવવાની કાશીશ કરે તો તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

ખુલાસો—‘સરકારી નોકર થવાની ઉમેદ રાખતો હોય’ અથવા કોઈ સખસ સરકારી નોકર થવાની ઉમેદ રાખતો ન હોય અને તે બીજાઓને એમ સમજાવે કે મને સરકારી નોકરી મળવાની છે, ત્યારે હું તમારું કામ કરી આપીશ અને એ પ્રમાણે તેઓને કમીને કાંઈ અવેજ મેળવે તો તે કમીનો ગુન્હોનાર થઈ શકે પણ તે કાંઈ આ કલમમાં બધાન કરેલા ગુન્હાનો તકરીરવાન ગણાય નહીં.

‘અવેજ’ શબ્દને એકલા પૈસાજ અથવા બેની કીમત પૈસાથી થઈ શકે એવા અથવા સમજાવે નહીં. ‘કાયદેસર મહેનતાણું’—એ શબ્દોવડે કોઈ સરકારી નોકર જે મહેનતાણું કાયદા મુજબ માગી શકે તે મહેનતાણું સમજાવે નહીં પણ જે સરકારની તે નોકરી કરતો હોય તે સરકારની તેને જે મહેનતાણું લેવાની રવાનાગી હોય તે સપળા મહેનતાણાનો તેઓમાં સમાવેશ થાય છે.

‘ફરવાનું કારણે અથવા બદલામાં’—કોઈ સખસ જે વસ્તુ કરવાનો હરાદો રાખતો ન હોય તે વસ્તુ કરવાના કારણે દાખલ અથવા જે વસ્તુ તેણે કરી ન હોય, તે વસ્તુ કરવાના બદલામાં કોઈ અવેજ લે, તો તે આ શબ્દોમાં દાખલ થાય છે.

ટીકા—(અ) એક મુનસફ અને એક શાશક જની તરફનું હુકમનામું કરી આપવાના બદલામાં પોતાના કોર્ટને જની પેટીમાં એક જગા અપાવે તો આ એ આ કલમમાં બીયાન કરેલો ગુન્હો ક્યાં એમ સમજાવે.

(બ)—એક કુમક કરનારા રાજના દરબારમાં રેસીડેન્ટના હોદ્દાપર છતાં તે રાજના પ્રધાન પાસેથી આ એક જાખ રૂપિયા લે અને એમ માલમ પડે કે પોતાના હોદ્દાનું કામ કરવા અથવા ન કરવાના કારણે દાખલ અથવા બદલામાં અથવા તે રાજને માટે બીટીયા સરકારની સાથે કોઈ મુકદ્દર બાબતમાં વગ ચલાવવા કે વગ ચલાવવાની કાશીશ કરવાના કારણે માટે અથવા બદલામાં આ એ ઉપલી રકમ લીધી, કે પોતાના હોદ્દાનો અમલ ચલાવવામાં તે રાજની ઉપર મહેરબાની રાખવાના કારણે દાખલ કે બદલામાં તે રકમ લીધી તો આ એ આ કલમમાં બધાન કરેલો ગુન્હો ક્યાં એમ સમજાવે.

(ક) કોઈ આ નામનો સરકારી નોકર, જે ને બોટું સમજાવે કે સરકારની સાથે આશ વધતી તને ખિતાબ

અથવા એમ કરીને તે આકરીના બદલામાં તેને કાંઈ નાણું આપે એમ કરે તો, આ એ આ કલમમાં બચાવ કરેલો ગુન્હો કયો એમ સમજવું.

ટીકા—આ કલમ મુજબ ગુન્હો ફક્ત લાંચ લેવામાં અથવા તે લાંચ લેવાને પ્રયત્ન કરવામાં સમાયેલો છે. પણ તે લઈ કાંઈક ગેર કાયદેસર કૃત્ય કરે કે ન કરે તે છતાં માત્ર લેવાથી ગુન્હો થાય છે. (રાણી. વિ. બળદેવ. ઇ. લો. રિ. ૩. અદલાબાદ પાનું ૨૫૩)

જ્યારે એક અમલદાર કાંઈ પણ બક્ષીસ-સ્વિમરે ત્યારે તે લાંચ તરીકે અને પોતાના હોદ્દાને અંગે કાંઈ પણ મહેતબાની દેખાડવા માટે લીધેલી હોવી જોઈએ એવું કોઈ અનુમાન કરે છે. કોઈ પણ બતની એટલીકરવાના કૃત્યને પણ ગુન્હો ગણેલો છે.

૧૨ લચના કે કાયદા વિરુદ્ધ ઉપાયથી કોઈ સરકારી નોકરને પોતાના હોદ્દાનું કાંઈ કામ કરવા કે ન કરવાને લલચાવવાના કારણ દાખલ કે બદલામાં તે સરકારી નોકરને પોતાના હોદ્દાનો અમલ ચલાવવામાં કોઈ સખસની ઉપર મહેરબાની કે ધરમશ કરવાને લલચાવવાના કારણ દાખલ કે બદલામાં, હિંદુસ્તાની કાયદા બાંધનારી કે હકુમત કરનારી સરકારની જોડે કે કોઈ પ્રેસીડેન્સી સરકારની જોડે કે કોઈ લેફ્ટેનન્ટ ગવર્નરની જોડે કે કોઈ પણ સરકારી નોકરની જોડે તેના સરકારી હોદ્દા સંબંધી કોઈ સખસને માટે અથવા કોઈ સખસની વિરુદ્ધ વગ ચલાવવાને અથવા વગ ચલાવવાની કોશીશ કરવાને લલચાવવાના કારણ દાખલ કે બદલામાં જે માણસ કોઈ પણ સખસ પાસે પોતાને માટે અથવા બીજા કોઈ પણ સખસને માટે કાંઈ પણ અવેજ લે અથવા મેળવે કે લેવાને કશું કરે અથવા મેળવવાની કોશીશ કરે તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૧૬૩ પોતાનો ખાનગી વગ ચલાવતો કોઈ સરકારી નોકરને પોતાના હોદ્દાનું કાંઈપણ કામ કરવા કે ન કરવાને લલચાવવાના કારણ દાખલ કે બદલામાં, કે તે સરકારી નોકરને પોતાના હોદ્દાનો અમલ ચલાવવામાં કોઈ સખસની ઉપર મહેરબાની અથવા ધતગણ કરવાને લલચાવવાના કારણ દાખલ કે બદલામાં અથવા હિંદુસ્તાની કાયદા બાંધનારી કે હકુમત કરનારી સરકારની જોડે કે પ્રેસીડેન્સી સરકારની જોડે કે લેફ્ટેનન્ટ ગવર્નરની જોડે કે કોઈ પણ સરકારી નોકરની જોડે તેના સરકારી હોદ્દા સંબંધી કોઈ સખસને માટે અથવા કોઈ સખસની વગ ચલાવવાને કે વગ ચલાવવાની કોશીશ કરવાને લલચાવવાના કારણ દાખલ કે બદલામાં જે માણસ કોઈપણ સખસ પાસે પોતાને માટે કે બીજા કોઈ સખસને માટે કાંઈપણ અવેજ લે, અથવા મેળવે કે લેવાને કશું કરે કે મેળવવાની કોશીશ કરે, તે માણસને એક વરસની મુદત સુધીની આસન કેદની અથવા દંડની કે બંનેની શિક્ષા થશે.

ટીકા—કોઈ વકીલ કોઈ જગની આજળ કોઈ મુકદ્દમામાં તકરાર કરવાને ફી લે, અથવા બીજા બરોબર ગોઠવી અરજ કરવા સારું કોઈ કાંઈ અવેજ લે, તકસીરવાન કરેલા માણસના પૈસા લઈને કોઈ મુજતબાર તેને ગેરબાજબી તકસીરવાન કરાવે છે એવું બતાવવાને સરકારની આજળ કાંઈ લખીને રજૂ કરે તો, તેવા સખસો આ કલમમાં દાખલ થતા નથી. કેમકે તેઓ પોતાનો ખાનગી વગ ચલાવવા કહેતા નથી.

૧૬૪ કોઈ સરકારી નોકર હોય તેની ખામતમાં ઉપરી એ કલમોમાં બચાવ કરેલા એ ગુન્હાઓમાંના ગમે તે ગુન્હો કરવામાં આવે અને તેમાં તે મદદગારી કરે તો તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે.

ટીકા—આ એક સરકારી નોકર છે, તેની વહુ બ, અને પાસે કોઈ મુકદ્દમા સખસને કાંઈ જગ્યા આપવાનું અને કહેવાના કારણ દાખલ કાંઈ નજીકથી છે, અને આ, બ ને તે લેવામાં મદદગારી કરે તો અને ૧૬૩ મી કલમ પ્રમાણે ત્રણ વરસ સુધીની અને આ ને કા. ૧૬૪ પ્રા. ત્રણ વરસની મુદત સુધીની કેદની અથવા દંડની અથવા બંનેની શિક્ષા થાય.

૧૬૫ કોઈ સરકારી નોકર જે મુકદ્દમા કે મામલો ચલાવતો હોય કે ચલાવવાનો હોય, અથવા જે મુકદ્દમા કે મામલો પોતાના અથવા પોતે જે સરકારી નોકરને તાબે હોય એવા કોઈ સરકારી નોકરના હોદ્દાના અમલની સાથે નિરપત રાખતો હોય એવા કોઈ મુકદ્દમામાં કે મામલો મધે જે સખસનું કાંઈ લાગતું વળગતું હતું અથવા છે, અથવા થવાનો સંભવ છે એમ તે બજાવતો હોય એવા કોઈ સખસની પાસેથી અથવા એ પ્રમાણે લાગતું વળગતું હોય તેવા સખસની સાથે જે સખસનો કાંઈ સંબંધ અથવા

સમગ્રજી છે એમ તે જાણતો હોય એવા કોઈ સખસ પાસેથી તે સરકારી નોકર કીમત આપ્યા વગર અથવા પોતાના જાણ્યા મુજબ એાછી કીમત આપીને પોતાને મટે અથવા બીજા કોઈ સખસને માટે કંઈ કીમતી વસ્તુ લે અથવા મેળવે કે લેવાને કબુલ કરે કે મેળવવાની કોશિશ કરે તો તેને બે વરસની મુદત સુધીની આસાન કેદની અથવા દંડની અથવા બે બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

દુષ્ટાંત—(અ) અ એક કલેક્ટર છે, તેની આગળ જમાબંદી બાબતનો જ નો એક મુકદ્દમા ચાલે છે. હવે જનું ધર કે જોના મહીને ખસેડી રૂપિયા બાકું ઉપર તેલું હોય તે ધર અ દર મહીને પચાસ રૂપિયા બાકું કરાવીને શમે તો અ એ જ ની પાસેથી પુરી કીમત આપ્યા વિના કીમતી વસ્તુ મેળવી એમ સમજાવું.

(બ) અ એક જજ છે, તેની કોર્ટ મધે જ નો એક મુકદ્દમા ચાલે છે, તે જ ની પાસેથી સરકારી પ્રામીસરી નોટો બજારમાં વધારે ભાવે વેચાતી હોય, તે એાછા ભાવે અ ખરીદ કરે તો અ એ જ ની પાસેથી પુરી કીમત આપ્યા વિના કીમતી વસ્તુ મેળવી એમ સમજાવું.

(ક) જ ના બાઈને ખોટી સાહેબી આપવાના તકોમત ઉપરથી પકડીને અ માજિસ્ટ્રેટની આગળ લઈ ગયા છે, હવે કોપ બેઠના શેર બજારમાં એાછા ભાવે વેચાતા હોય તે શેર અ, જને વધારે ભાવે વેચે અને તે પ્રમાણે જ, અને નાણાં કરે તો અ એ બેરીતે મેળવેલાં નાણાં પુરી કીમત આપ્યા વિના લીધેલી કીમતી વસ્તુ સમજાવી.

ટીકા—આ કલમ મુજબ કોઈ સરકારી અમલદારની તપાસ અથવા તપાસ પહેલાં સેકશન મેળવવું નહિએ. ૧૬૬ કોઈ માણસ સરકારી નોકર હોય અને તેણે પોતાના સરકારી હોદ્દા પર કેમ ચાલવું એ બાબતનો કોઈ કાયદોનો હુકમ જાણી છુટ્ટને ન માને, તે એવા ઈરાદાથી કે તે ન માનવાથી કોઈ સખસને કાંઈ નુકશાન કરવું, કે નુકશાન થશે એવા શંકાવ છે, એમ જાણ્યા છતાં નુકશાન કરે તો તે માણસને એક વરસની મુદત સુધીની કેદની અથવા દંડની અથવા બે બંનેની શીક્ષા થશે.

દુષ્ટાંત—જ ની તરફનું એક ઇન્સાફની કોર્ટ હુકમનામું કરી આપ્યું હોય, તે હુકમનામું પુર કરવા સાથે તે બજાવવામાં કોઈ મિલકત જમ કરવાનો કાયદોએ અ અમલદારને હુકમ કર્યો હોય, પણ તે કાયદોનો હુકમ અ જાણી છુટ્ટને ન માને, અને તે જાણતો હોય કે હું એ હુકમ નહીં માનું તો જ ને નુકશાન થવાનો સંભવ છે, તો અ એ આ કલમમાં પ્યાન કરેલા ગુન્હો કર્યો એમ સમજાવું.

૧૬૭ કોઈ માણસ સરકારી નોકર હોય અને તેને પોતાના સરકારી હોદ્દાના જોરથી કાંઈ લેખ તૈયાર કરવાનું કે તેનો તરજુમો કરવાનું સોંપ્યું હોય અને તે માણસ પોતે જોને ખોટી જાણતો હોય કે માનતો હોય તે રીતે તે લેખ બનાવે કે તેના તરજુમો કરે તે એવા ઇરાદાથી કે તેમ કરીને પોતે કોઈ સખસનું નુકશાન કરવું અથવા તેમ કરવાથી પોતાથી કોઈનું નુકશાન થાય એવો સંભવ છે, એમ જાણ્યા છતાં નુકશાન કરે તો તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા બે બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૧૬૮ જે માણસ સરકારી નોકર હોય અને પોતાના હોદ્દાને લીધે કાયદા મુજબ જેની વેપાર નહીં કરવાની ફરજ હોય તે માણસ જે વેપાર કરે તો તેને એક વરસની મુદત સુધીની આસાન કેદની અથવા દંડની અથવા બે બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૧૬૯ જે માણસ સરકારી નોકર હોય, અને પોતાના સરકારી હોદ્દાને લીધે કાયદા મુજબ જેની કોઈ મિલકતની ખરીદી અથવા માગણી નહીં કરવાની ફરજ હોય તે માણસ જે પોતાના નામે અથવા બીજાને નામે અથવા બીજાની સાથે રહીને કે જાગમાં તે મિલકતની ખરીદી કે માગણી કરે તો તેને બે વરસની મુદત સુધીની આસાન કેદની અથવા દંડની કે બંનેની શીક્ષા થશે અને તે મિલકત ખરીદ થઈ હશે તો તે સરકારમાં જમ કરવામાં આવશે.

૧૭૦ જે સખસ પોતે અમુક હોદ્દાપર નથી એમ જાણ્યા છતાં સરકારી નોકર દાખલ તે હોદ્દાપર હોવાનો ટેંગ કરે અથવા તે હોદ્દાપર હોય એવા કોઈ બીજા સખસનો વેશ લે, અને તે વેશ લઈને તે હોદ્દાથી કરતો હોય એવી રીતે કાંઈ કામ કરે કે કરવાની કોશિશ કરે, તે સખસને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની કે બંનેની શીક્ષા થશે.

ટીકા—અમુક હોદ્દો ખાસ કરવાનો ટેંગ કે વેશ કરવાથી ગુન્હો નથી, પણ તેમ કરીને કંઈક કૃત્ય કરે કે તેમ કરવાનો પ્રયત્ન કરે ભારે ગુન્હો બને છે. (૬—મુબાઈ લો રિપોર્ટ ૨૨૨૨, ૭૦૬)

૧૭૧ જે માણસ સરકારી નોકરોના અમુક વર્ગનો નહીં છતાં તે વર્ગના સરકારી નોકરોના પોસાક

એવો પોશાક પહેરે કે તેઓની નીચાની જેવી નીચાની સાથે રાખે એવા ધરાદારી કે તે માણસ સરકારી નોકરોના તે વર્ગમાંનો છે એમ માનવામાં આવે અથવા એમ માનવામાં આવશે એવો સંભવ છે, એમ જાણ્યા છતાં તો, તે માણસને ત્રણ મહીનાની મુદત સુધીની એમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા ખસે રૂપિયા સુધીના દંડની કે બંનેની શીક્ષા થશે.

આખ ૧૦ મો.

સરકારી નોકરના કાયદેસર અખત્યારના તીરસ્કાર આખત.

૧૯૨ જે સરકારી નોકરે પોતાના હોદ્દાના જોરથી, કાયદા મુજબ અધિકાર પ્રમાણે કરેલા સમન, નોટીસ કે હુકમ, પોતાને ન પહોંચાડાય એટલા માટે જે માણસ નાશી જાય તેને એક મહીનાની મુદત સુધીની આશાન કેદની અથવા પાંચસે રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે. જે તે સમન, નોટીસ કે હુકમ જાતે, કે મુખત્યારની મારફતે કેાઇ ઇન્સાફની કોર્ટમાં હાજર થવા આમતનો કે કાંઈ લેખ હાજર કરવા આમતનો હશે તો તે માણસને છ મહીનાની મુદત સુધીની આશા ન કેદની અથવા એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની કે એ બંનેની શીક્ષા થશે.

ટીકા—એક માલુમદે કેટલું વારંટ ન જાણે તે માટે એક સખસ નાશી જાયતો તેને આ કલમ પ્રમાણે શીક્ષા થઇ શકે નહીં. તેની સામે તો કી. પ્રો. કો. કા. ૮૧ ને ૧૯૩ મુજબ પચાસ સરવાં. (રાણી. વિ. વોમેથ. ૫ સધર લાન્ડ કી. ૭૧.) આ કલમ મુજબ તપાસ ચલાવતાં પહેલાં સેંશનની જરૂર છે.

૧૭૩ જે સરકારી નોકરને પોતાના સરકારી હોદ્દાના જોરથી કાયદા મુજબ અધિકાર હોય તેણે કરેલા સમન, નોટીસ કે હુકમ પોતાને કે બીજા કેાઇ સખસને પહોંચતો કે કેાઇ જગે પર ચોહોડતાં જે માણસ કેાઇ પણ ધરાદારી અટકાવે કે તે ચોડ્યો હોય ત્યાંથી ધરાદારી ખસેડે, અથવા જે સરકારી નોકરને પોતાના હોદ્દાના જોરથી કાયદા મુજબ કેાઇ જાહેરખખર આપવાનું ફરમાવવાનો અધિકાર હોય તેના હુકમથી તેવી કેાઇ જાહેરખખર આપવાને જે માણસ કેાઇ પણ રીતે ધરાદારી અટકાવે તેને એક મહીનાની મુદત સુધીની આશાન કેદની અથવા પાંચસે રૂપિયા સુધીના દંડની કે એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે. જે તે સમન, નોટીસ, હુકમ, કે જાહેરખખર જાતે કે મુખત્યારની મારફતે કેાઇ ઇન્સાફની કોર્ટમાં હાજર થવા આમતની કે કાંઈ લેખ હાજર કરવા આમતની હશે તો તે માણસને છ મહીનાની મુદત સુધીની આશાન કેદની અથવા એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—કોઇ માણસ સમનમાં સહી ન કરી આપે તો તેથી શુંદોં થતો નથી (ધ. યો. રિ. પ. મદ્રા ૧૯૯)

૧૭૪ જે સરકારી નોકરને પોતાના સરકારી હોદ્દાના જોરથી કે કાયદા મુજબ અધિકાર હોય તેણે કરેલા સમન, નોટીસ, હુકમ કે જાહેરખખર મુજબ ફલાણા ઠેકાણે કે ફલાણી વખતે જાતે કે મુખત્યારની મારફતે હાજર થવાની જેની કાયદા મુજબ ફરજ હોય તે જે ધરાદારી તે ઠેકાણે કે વખતે હાજર થવામાં કસુર કરે, અથવા જે ઠેકાણે હાજર થવાની ફરજ હોય ત્યાંથી જવાની કાયદેસર વખત થતા પહેલાં જાય તો તે માણસને એક મહીનાની મુદત સુધીની આશાન કેદની અથવા પાંચસે રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે, જે તે સમન નોટીસ, હુકમ કે જાહેરખખર, જાતે કે મુખત્યારની મારફતે કેાઇ ઇન્સાફની કોર્ટમાં હાજર થવા આમતની હશે તો તે માણસને છ મહીનાની મુદત સુધીની આશાન કેદની અથવા એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા થશે.

ટીકા—(અ) કોર્ટ કોર્ટથી ગયેલા સમન મુજબ તે કોર્ટ મધે હાજર થવાની કાયદા મુજબ ફરજ છતાં જ હાજર થવામાં કસુર કરે તો, (બ) અથવા કેાઇ દલ્લા જગે કરેલા સમન મુજબ તેની હજુર હાજર થવાની કાયદેસર ફરજ થતાં જ હાજર થવામાં ધરાદારી કસુર કરે તો જ એ બં. કલમમાં રહેલા શુંદોં કયો એમ સમજાયું.

ટીકા—તેવો સમન, નોટીસ કે હુકમ હાલવાની તે અમલદારને હકુમત હતી કે કેમ તે ઉપર શુંદોંનો આધાર છે. જે હકુમત ન હોયતો કોલેક્ટર હુકમને તાબે ન થતાં શુંદોંમાર થઇ શકેતો નથી. (પ. મુજબ હાઈકોર્ટ પા. ૬૭)

શીનીય કોર્ટથી નીચેગેલો સમન તેની અત્તપર બલગ્યા ન હોય પણ તેના ધરને બારણે ચોટાડયો હોય તો તેથી કોર્ટમાં હાજર ન થનાર સખસે ગુન્હો કર્યો ન કહેવાય (ઇ. લો. રિ. ૬ મદ્રા એ પે રહ)

૧૭૫ સરકારી હોદ્દાના જોરથી કોઈ સરકારી નોકરની આગળ કંઈ લેખ હાજર કરવાની અથવા તેને કંઈ લેખ સ્વાધિન કરવાની કાયદા મુજબ ફરજ છતાં જે માણસ તે લેખ હાજર કરવામાં કે સ્વાધિન કરવામાં ધરાદાથી કસુર કરે તે માણસને એક મહીનાની મુદત સુધીની આસાન કેદની અથવા પાંચસે રૂપીઆ સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે. તે લેખ કોઈ ઇન્સાફી કોર્ટમાં હાજર કે સ્વાધિન કરવાનો હોયતો તે માણસને છ મહીનાની મુદત સુધી આસાન કેદની અને એક હજાર રૂપીઆ સુધીના દંડની અથવા એ બંને શિક્ષા થશે.

દખાંત—કોઈ જલ્લા કોર્ટમાં કંઈ લેખ હાજર કરવાની કાયદા મુજબ ફરજ છતાં એ તે લેખ હાજર કરવામાં ધરાદાથી કસુર કરે તો તેણે આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

૧૭૬ સરકારી હોદ્દાના જોરથી કોઈ સરકારી નોકરને કંઈ બાબત સંબંધી કંઈ નોટીસ કે ખતર આપવાની કાયદા મુજબ ફરજ છતાં જે માણસ કાયદેસર રીતે તથા વખતે તેની ખતર આપવામાં ધરાદાથી કસુર કરે તે માણસને એક મહીનાની મુદત સુધીની આસાન કેદની અથવા પાંચસે રૂપીઆ સુધીની દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે. જે તે નોટીસ કે ખતર કંઈ ગુન્હો થવા બાબતની કે ગુન્હો થતાં અટકાવવાની કે ગુન્હેગારને પકડવા માટે આપવી જોઈતી હોય તો તે માણસને છ મહીનાની મુદત સુધીની આસાન કેદની કે એક હજાર રૂપીઆ સુધીના દંડની કે એ બંનેની શિક્ષા થશે.

૧૭૭ સરકારી હોદ્દાના જોરથી કોઈ સરકારી નોકરને કંઈ બાબત સંબંધી કંઈ ખતર આપવાની કાયદા મુજબ ફરજ છતાં તે બાબત સંબંધી જે ખતર પોતે ખોટી છે એમ ખબર પડે તો તે માણસને એક માનવાનું કારણ હોય એવી કંઈ ખોટી ખતર ખરી દાખલ જે માણસ આપે તેને છ મહીનાની મુદત સુધીની આસાન કેદની કે એક હજાર રૂપીઆ સુધીના દંડની કે એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે. અગર જે ખતર આપવાની તેના કાયદા મુજબ ફરજ હોય તે ખતર કંઈ ગુન્હો થવા બાબતની કે ગુન્હો થતો અટકાવવાના કારણસર કે ગુન્હેગારને પકડવા માટે આપવી જોઈતી હોય તો, તે માણસને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

દખાંત—(આ) કે નામનો જમીનદાર પોતાની હદમાં એક ખુત થયેલું બધુવા છતાં માછલેટને ખોટી ખતર આપે કે સાપ કરડવાથી તે મોત થયું છે તો તેણે આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

(બ) જ નામના વેપારીના ઘરમાં ડાહ્યાથી કરવા માટે પોતાના ગામમાંથી ઘણા માણસો ગયા છે એમ ખબર પડે તો તેની ખતર પોલીસ ચોકીમાં આપવાની પોતાની ફરજ છતાં તે ગામનો રખવાર એ બધી જોઈને તે જે દિશામાં ગયા હોય તેથી ઉશ્ચી બાબત ગયા છે એવી ખતર આપે તો એ આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

ટીકા—પોલીસ અમલદાર કે જે ગુન્હાનું રજીસ્ટર રાખવાને બંધાયેલો છે, તે એક રીપોર્ટ કરવામાં આવે તે નોંધે નહીં પણ તેથી જુદો રીપોર્ટ કરે તો આ કલમ મુજબ તે ગુન્હો કરે છે. (ઇ. લો. રિ. ૨૦ અલ્હા. ૧૫૧)

૧૭૮. સાચુ બોલવાને સોગન કે પ્રતિજ્ઞા આપવાનો જે સરકારી નોકરને કાયદા પ્રમાણે અધિકાર હોય તેવા કોઈ સરકારી નોકરે સાચુ બોલવાને બંધાવે. સાર કોઈ માણસને સોગંદ કે પ્રતિજ્ઞા આપવાનું ફરમાવ્યા છતાં તે માણસ તે પ્રમાણે સોગન આપવાની ના કહે તો તેને છ મહીના સુધીની આસાન કેદની અથવા એક હજાર રૂપીઆ સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—જી.આ.-કી.-પ્રો.-કો.-દા. ૪૮૦-૪૮૧-૪૮૫.)

૧૭૯. કોઈ સરકારી નોકર પોતાના સરકારી હોદ્દાના કાયદેસર અખતરને અમલ કરતાં કોઈ બાબતમાં કંઈ સવાલો પુછે અને તે બાબતમાં તે સરકારી નોકરને સાચી વાત કહેવાની કાયદા મુજબ પોતાની ફરજ છતાં જે માણસ તે સવાલનો જવાબ દેવાની ના કહે તે માણસને છ મહીનાની મુદત સુધીની આસાન કેદની અથવા એક હજાર રૂપીઆ સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—કી.-પ્રો.-કોડની ૧૬૦ અને ૧૬૧ કલમ આ કલમ સાથે વાંચવી.

૧૮૦. કોઈ માણસે કંઈ મજબૂર કર્યો હોય તે મજબૂર ઉપર તેની સહી કરવાનું ફરમાવવાને કાયદા પ્રમાણે અધિકાર હોય તેવા કોઈ સરકારી નોકરે તે મજબૂર ઉપર સહી કરવાનું ફરમાવ્યા છતાં અગર તે માણસ ઉપર સહી કરવાની ના કહેતો તેને ત્રણ મહીનાની મુદત સુધીની આસાન કેદની અથવા પાંચસે

રૂપીઆ સુધીના દંડની કે બંનેની શિક્ષા થશે.

ટીકા—રેવન્યુ ઈન્સ્પેક્ટર પ્રમાણે લેવાયેલી જુદાની પર સડી કરવાને તે બંધાયેલો નથી, તેમ પોલીસ ઓફીસર આખજીની જુદાનીમાં લખાવનારે સહી કરવાની જરૂર નથી. એક આરોપીને પૂછવામાં આવેલા સવાલોના જવાબોમાં તે સહી કરવાની ના પાડવાથી આ કલમ મુજબ ગુન્હો થતો નથી. (હ. લો. રિ. ૪ મું પા ૧૫) પણ અમુક સાહેબ પ્રતિજ્ઞા ઉપર જુદાની આપે અને તેને તે વાંચી બતાવ્યાથી તેનું ખરાપણ તે સિવાય તે છતાં સહી કરવાના પાડે તો આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હો થાય છે. (અલ્હાબીનો પા-૪૩-૧૮૮૧)

૧૮૮૦ કોઈ સરકારી નોકર કે જેને અખત્યાર હોય એવા કોઈ બીજા સખસને કાયદા મુજબ સોગંદ કે પ્રતિજ્ઞા આપવાનો અધિકાર હોય તેની આગળ કાંઈ પણ ખાતમમાં સાચી વાત કહેવાને કાંઈ સોગંદ કે પ્રતિજ્ઞાથી કાયદેસર બધાયા છતાં જે માણસ, જે મજબૂર ખોટો હોય કે ખોટો છે એમ પોતે જાણતો કે માનતો હોય ને ખરો છે તેમ માનતો ન હોય તો, તેવો કાંઈ મજબૂર કહે, તો તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીના બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને તે વળી દંડને પણ લાયક થશે.

ટીકા—ગુન્હો પુરવાર કરવામાં, આરોપીને કાયદેસર સોગંદ આપવામાં આવ્યા હતા, તે સોગંદ આપવાની તે અમલદારને સત્તા હતી અને આરોપીના જાણવા કે માનવા પ્રમાણે તે કહેલો મજબૂર જુદો હતો એટલું સાબિત કરવું જોઈએ.

૧૮૨ જે ખખરને કોઈ સખસ ખોટી જાણતો કે માનતો હોય તેવી ખખર કોઈ પણ સરકારી નોકરને આપવાથી,

(અ) જે વાત સંબંધી ખખર આપવામાં આવી હોય તે વાતની સાચી દુકીકત તેના જાણવામાં આવી હોય તો, જે વસ્તુ એ સરકારી નોકરે ન કરવી જોઈએ કે જે વસ્તુ કરવામાં તેણે કસુર ન કરવી જોઈએ તે વસ્તુ કરે, અથવા તે કરવામાં કસુર કરે, અથવા

(બ) પોતાની કાયદેસર સત્તા કોઈ પણ સખસને નુકશાન કે દુઃખ થાય એવી રીતે વાપરે, એવા ધરાદાથી અથવા તે એમ કરશે એવો સંભવ છે, એવું જાણ્યા છતાં તેવી ખખર તે સરકારી નોકરને સદરજુ સખસ આપે તો, તે સખસને છ મહીનાની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની, અથવા એક હજાર રૂપીઆ સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—આ કોઈપણ માલ્સ્ટ્રેટને એવી ખખર આપે કે તમારા હાથ તળેના અ પોલીસ અમલદારે મુદત કરી છે, અથવા બદ ચાલ ચલાવી છે અને તે ખખર ખોટી છે એમ તે પોતે જાણતો હોય અને તે ખોટી ખખર પરથી તે માલ્સ્ટ્રેટ ને બરતરફ કરશે એવો સંભવ છે એમ પણ તે જાણતો હોય, તો આ એ આ કલમમાં બચાવ કરેલો ગુન્હો ત્યાં એમ સમજવું.

(ખ) આ કોઈ સરકારી નોકરને એવી ખોટી ખખર આપે કે મના કરેલું નિમક ૩ એ એક જાને ઠગણે સંતાડ્યું છે. અને તે ખખર ખોટી છે તેમ પોતે જાણતો કે માનતો હોય તેમ તેથી બીજા જાણેલા કોઈ લેવારો તથા તેને દુઃખ થવાનો સંભવ જો એમ પણ જાણતો હોય તો આ એ આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હો કર્યો સમજવું.

(ક) અમેક પોલીસના માણસને એવી ખોટી ખખર આપે કે અમુક ગામની પડોશમાં મારા ઉપર હુમલો કરીને મને ઘુટી લીધો છે, પણ તેના પર હુમલો કરનાર કોઈપણ સખસનું તે નામ આપતો નથી, અને તે ખખરથી તે ગામના લોકોને દુઃખ થાય તે રીતે પોલીસ ચોકસી કરશે કે કોઈ લેશે એવો સંભવ છે એમ તે જાણતો હોય તો, આ એ આ કલમ પ્રમાણે નો ગુન્હો કર્યો છે એમ સમજવું.

ટીકા—અમુક સખસને નુકશાન કરવાના ધરાદાથીજ ખોટી ખખર અપાયેલી હોવી જોઈએ, માલ્સ્ટ્રેટને કે પોલીસને ખોટી ખાતમી આપ્યાથી જન સમાજની શાંતિમાં લાજ પડે તેમ હોય તો તે ગુન્હો છે. ખોટી ખખર આપ્યા ઉપરથી સરકારી અમલદાર કંઈ કૃત્ય કરે કે ન કરે, તો પણ મત્ર ખોટી ખખર આપે એટલે ગુન્હો પુરો થાય છે. (હ. લો. રિ. ૧૫ એ ૩૩૬)

એક જમીનદાર સરકારી જમીન પથારી પડયો છે એવી કલેક્ટરને ખખર આપવી એ ગુન્હો નથી. (હ. લો. રિ. ૪ એ. ૪૯૮)

૧૮૩ આ સખસ સરકારી નોકર છે એમ જાણીને કે એમ માનવાનું કારણ છતાં તે સરકારી નોકરના કાયદેસર અખત્યારથી કાંઈ મિલકત જમ થતી હોય તેમાં જે માણસ સામે થાય તેને છ મહીનાની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની કે હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની કે એ બંનેની શિક્ષા થશે.

ટીકા—એક જણને ત્યાં જમી થતાં બિલીકની આગળ એક સખસ મીલકતની યાદમાં તે મીલકત તેની જ એમ ન થાય ત્યાં સુધી તે આપવા ના પાડે તેથી આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હો થતો નથી. (ઇ.લો.રિ. ૧૫ મું પૃષ્ઠ ૪)

૧૮૪ કોષ સરકારી નોકરના પોતાના હોદ્દાના કાયદેસર અખત્યારથી વેચવા કાદેથી મીલકત વેચાણમાં જે માણસ ઇરાદાથી કંઈ અડચણ કરે, તે માણસને એક મહીનાની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા પાંચસે રૂપીઆ સુધીના દંડની કે એ બંનેની શિક્ષા થશે.

૧૮૫ કોષ સરકારી નોકરના કાયદેસર અખત્યારથી કંઈ મિલકતનું વેચાણ થતું હોય તે વેચાણમાંથી તે મિલકત ખરીદ કરવાને ફલાણે સખસ કાયદા મુજબ અશક્ત છે એમ જાણવા છતાં તે સખસને દિસામે પોતે કે બીજાને જે માણસ તે મિલકતની ખરીદ કે માગણી કરે, અથવા માગણી કરેથી જે ફરજ પોતાની ઉપર આવવી હોય તે ફરજ અદા કરવાનો પોતાનો ઇરાદો નહીં છતાં જે માણસ તે મીલકતની માગણી કરે તેને એક મહીનાની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા બેસે રૂપીઆ સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—હુકમનામાની અવગણના સંબંધમાં દામ કરનાર અમલદારો, કે કોર્ટની પરવાનગી સિવાય હુકમનામું મેળવનાર સખસને તે મિલકતની ખરીદ કે માગણી કરી શકતા નથી.

૧૮૬ કોષ સરકારી નોકરને તેના સરકારી કામ કરવામાં જે સખસ શુદ્ધિપૂર્વક અડચણ કરે તે માણસને ત્રણ મહીનાની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા પાંચસે રૂપીઆ સુધીના દંડની કે એ બંનેની શિક્ષા થશે.

ટીકા—સરકારી નોકર પોતાની હુકમતની બહારનું કાંઈ કામ કરતો હોય તે વખતે તે કંઈ સરકારી કામ કરે છે એમ સમજાઈ નહિ. (૬-સુ-૧૬૫) એક ગામડાવા માલીકે સરકારી અમલદારે માગેલું ગાડું ન આપ્યું તેથી તેને શિક્ષા કરી પણ ડાઈકાર્ટે રદ કરી હતી. (૬-સુ-૧૬૫)

૧૮૭ કોષ સરકારી નોકરને તેની સરકારી નોકરી બજાવવામાં મદદ કરવા કે આપવાની જે માણસની કાયદા પ્રમાણે ફરજ હોય તે માણસ અગર ઇરાદાથી તે પ્રમાણે મદદ આપવામાં કસુર કરે તો તે માણસને એક મહીનાની મુદત સુધીની આજ્ઞાન કેદની અથવા બેસે રૂપીઆ સુધીની દંડની કે એ બંનેની શિક્ષા થશે. અને મદદ કરવાનો કાયદા પ્રમાણે જેને અધિકાર હોય એવા કોષ સરકારી નોકરે કોષ ઇનસાફરી કાર્ટે કાયદા મુજબ કરેલા કોષ હુકમ બજાવવાના કારણસર કે કાંઈ ગુન્હો થતાં અટકાવવાના કારણસર કે કાંઈ હાંગમો કે બપેડો બંધ પડવાના કારણસર કે જે સખસના ઉપર કાંઈ ગુન્હાનું તહોમત મુક્યું હોય કે જે કાંઈ ગુન્હાનો તકસીરવાર હોય કે કાયદેસર કેદમાંથી નાશી ગયો હોય એવા કોષ સખસને કારણસર તે મદદ માગી હોય, તે માણસને છ મહીનાની મુદત સુધીની આજ્ઞાન કેદની અથવા પાંચસે રૂપીઆ સુધીના દંડની કે એ બંનેની શિક્ષા થશે.

૧૮૮ કોષ સરકારી નોકરને કાંઈ હુકમ બહાર કરવાનો કાયદા મુજબ અખત્યાર હોય તે પ્રમાણે હુકમ બહાર કરીને તે કોષ માણસને એ પ્રમાણે ફરમાવે કે તમારે ફલાણા કામમાંથી દુર રહેવું, અથવા તમારા કબજામાં કે તમારા વહીવટમાં ફલાણી મિલકત છે તે આજ્ઞા ફલાણી તરફનો બંદોબસ્ત રાખવો અને તે પ્રમાણે એ સરકારી નોકરે ફરમાવેલું છે તેમ જાણવા છતાં તે માણસ તે હુકમ ન માને અને તે ન માનવાથી કાયદેસર કહેલા કોષ સખસોને કાંઈ નુશ્કાન કે દુઃખ થશે, તેનું જોખમ થશે એવું થાય તો તે માણસને એક મહીનાની મુદત સુધીની આજ્ઞાન કેદની અથવા બેસે રૂપીઆ સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે. અને અગર તેણે તે હુકમ ન માનવાથી માણસની જાંદગીને તદુરસ્તીને કે સલામતીને જોખમ થાય કે થશે એવું થય, અથવા હાંગમો કે બપેડો થાય એવું થશે એવું થાય તો તે માણસને છ મહીનાની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એક હાજર રૂપીઆ સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે.

ખુલાસો—તે ગુન્હેગારે હાની કરવાનો ઇરાદો કરવો જોઈએ, અથવા તે હુકમ ન માનેથી હાની થવાનો સંભવ છે એવો તેને વિચાર થવો જોઈએ એમ દાંડ જરૂર નથી. તે એવ માને કે હું ફલાણા હુકમ માનતો નથી તથા તે હુકમ તેણે ન માનવાથી હાની થાય અથવા થશે એવો સંભવ હોય તો બસ છે.

ટિપ્પણી—જે સરકારી નોકરને કાયદા મુજબ હુકમ બહાર કરવાનો અખત્યાર હોય એવા કોષ સરકારી નોકર અગર જે પ્રમાણે એક હુકમ બહાર કરે કે ફલાણા કામ સંબંધી નરખોડા ફલાણે રસ્તે થઈને બચ નહીં ને પછી

નક્કી જુઓને આ તે હુકમ ન માને અને તેથી હાંમાનું ભયમ થાય તો આ એ આ કલમમાં ખયાન કરેલો ગુન્હો કયો એમ સમજવું.

ટીકા—આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હો પુરવાર કરવા માટે, (૧) સરકારી નોકરે કહાડેલો કાયદેસરનો હુકમ, (૨) નક્કી નેહને તે હુકમનું તોડવું અને (૩) એવી ભત્તરી વર્તણૂકથી થતી માઠી અસર, આ ત્રણ બાબતો સાબીત થવાની જરૂર છે.

કી-પ્રા-કો ના બાબ ૧૧-૧૨ ૧૨ તેમ કી પ્રો કો કા ૧૩૩-૧૩૬-૧૩૭-૧૩૮-૧૪૪-૧૪૫-૧૪૭ પ્રમાણે એવા કેટલાક હુકમો કરવાની માછએકને સત્તા આપેલી છે. સરકારી નોકરે કહાડેલો હુકમ તેણે કહાડવો નેહતો નહોતો એવું બચાવમાં લાવી શકાય નહીં. તે હુકમ જ્યાં સુધી રદ થાય નહીં. ત્યાં સુધી બરોબર સમજવો. (ઈ. લો. રિ. મદ્રા ૪૭૫) આવા હુકમ દિવાની કોર્ટ રદ કરી શકે નહીં ૧૨ આ બાબ મુજબ હુમરો અને દિવાની કોર્ટથી હક સાબીત થાય ત્યાં સુધી તે હુકમ 'રીબ્યુ' માં લેવાને હાથ કોર્ટને પણ સત્તા નથી. (૧૫ સપ્ટર લેન્ડ કી ૮૬) જે હુકમ કાઢવાની માછએકને સત્તા નથી તેવા હુકમોનો અનાદાર કરનાર શિક્ષાને પાત્ર નથી. આ કલમ ભલે કામો માટે સરકારી નોકરોએ કરેલા હુકમો માટે છે. મનાઇ હુકમ અપમાન કરવા માટે આરોપી ૭૫૨ કોર્ટનું અપમાનનું તહોમત મુકવું (ઈ. લો. રિ. ૬ કલ ૪૪૫)

૧૮૯ કોર્ટ સરકારી નોકરને પોતાના હોદ્દા સંબંધી કોઇ કામ કરવાને કે ન કરવાને કે તેમાં ઢીલ કરવાને લલચાવવાના કારણસર તેને ખુદને કે જેની સાથે તેનો સંબંધ છે તેવા કોર્ટ સમક્ષને કાંઇ નુકશાન કરવાનો જે માણસ ૩૨ દેખાડે તેને એ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૧૯૦ કાંઇ નુકશાનથી કોર્ટનું રક્ષણ કરવાનો કે કરાવવાનો જે સરકારી નોકરને કાયદેસર અધિકાર હોય તેવા કોઇ સરકારી નોકરના આગળ કોઇ સમક્ષને કાંઇ નુકશાનથી પોતાનું રક્ષણ થવા બાબત કાયદેસર અરજ ન કરવાને કે અરજ કરતો અટકાવવાને, લલચાવવાના કારણસર જે માણસ તે સમક્ષને કાંઇ નુકશાન કરવાનો ૩૨ દેખાડે, તેને એક વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા ફાંટી કે એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

બાબ ૧૨ મો.

ખોટા પુરાવા તથા સરકારી ઇન્સાફ વિરૂદ્ધ ગુન્હા બાબત.

૧૨૧—ખોટી સાહેદી આપવી—કોઇ સોગનથી કે કાયદાના ખાસ ઠરાયથી સત્ય બોલવાને જે માણસ કાયદા મુજબ બંધાયેલો હોય અથવા કાંઇ બાબત સંબંધી કાંઇ ઇકરાર કરવાને કાયદાથી બંધાયેલો હોય તે માણસ એવી કાંઇ વાત કહે કે, જે ખોટી હોય અને જે ખોટી છે એમ તે જાણ્યો કે માનતો હોય, કે ખરી છે તે માનતો ન હોય તો તેણે ખોટી સાહેદી આપી એમ સમજવું.

ખુલાસો—૧. કાંઈ વાત મહોદથી કે કોઈ બીજી રીતે કહી હોય તોપણ તેને આ કલમના અર્થ પ્રમાણેની વાત સમજવી. (૨) સાહેદી આપનાર સંપક્ષ પોતાના માનવા બાબત જે ખોટી વાત કહે તેને પણ આ કલમના અર્થ પ્રમાણે વાત સમજવી અને જેમ જે વસ્તુ કોઈ સમક્ષ જાણ્યો ન હોય અને કહે કે હું તે જાણ્યું છું તો તેથી તે સમક્ષ ખોટી સાહેદી આપ્યાનો ગુન્હેગાર થાય, તેમ જે વસ્તુ તે માનતો ન હોય તે વીરો તે એમ કહે કે હું એ માનું છું તો તેથી પણ તે સમક્ષ ખોટી સાહેદી આપ્યાનો ગુન્હેગાર થઈ શકે છે.

ફટાંત—(૧) (અ) જની ૭૫૨ બેનો હબર રૂપીયાનો દાવો છે, તેની મજબુતીમાં ઇન્સાફ વખતે આ આવીને ખોટા સોગન ખાય કે બેનો દાવો વાજબી છે એમ જને કમુદ કરતાં મેં સાંભળ્યો તો આ એ ખોટી સાહેદી આપી સમજવી. (બ) કોઈ સોગંદથી સાચું બોલવાને બંધાયેલો છતાં આ કહે કે ફલાણી રહી જ ની લખેલી છે કે એમ માનું છું, અને જ ની લખેલી છે એમ તે માનતો ન હોય તો એ ઠેકાણે આ જે વાત પોતે ખોટી જાણે છે તે કહે છે માટે તેણે ખોટી સાહેદી આપી એમ સમજવું.

(ક) જ ના અક્ષરનું વલણ આ જાણે છે અને તે કહે કે ફલાણી સહી જ ની લખેલી છે એમ 'હું' માનું છું, અને તે સહી તેની લખેલી છે. એમ આ છાંણ બુદ્ધિએ માનતો હોય તો એ ઠેકાણે આ ની વાત ફક્ત તેના માનવા વિશે છે અને તેના માનવા વિશે તે સાચી છે માટે તે સહી જ ની લખેલી ન હોય તો પણ આ એ ખોટી સાહેદી આપી સમજવી નહિ.

(૬) આ સોગંદથી સાચું બોલવા બંધાયેલા જતાં કહે કે જ ફક્ત એ દહાડે ફક્ત એ દહાડે હોય એમ હું જાણું છું અને તે બાબત આ કાંઈ જાણતો ન હોય તો, અગર તે દહાડે જ તે દહાડે હોય નહીં તો પણ આ એ ખોટી સાહેદી આપી એમ સમજવું.

(૭) કોઈ સમજાવનાર કે તરજુમે કરનાર જે વાત ખરી રીતે સમજાવવા કે તેનો તરજુમે કરવા સોગંદથી બંધાયેલા જતાં તે વાતની એવી સમજણ આપે કે તરજુમે કરે કે તે સમજણ કે તરજુમે ખરો છે એવું સરદીફીદ આપે કે તે સમજણ અથવા તરજુમે ખરો ન હોય અને તેને ખરો માનતો ન હોય તો આ એ ખોટી સાહેદી આપી સમજવું.

ટીકા—ખોટી સાહેદી બાબતના ગુન્હા માટે ૧ સાક્ષીએ પુરાવા તરીકે કાંઈ કહેવું જોઈએ, ૨ તે ખોટું હોય જોઈએ અને ૩ તે ખોટું છે એવું તે સખસે જણવું જોઈએ આ ત્રણ બનવું જોઈએ.

જ્યાં સાક્ષીને સોગંદ આપવાને જડજ કે માસ્ટરેટને અધિકાર ન હોય જતાં તે સોગંદ ઉપર જુખાની લે, અને તેમાં જુઠી જુખાની આપ્યા બદલ કામ ચલાવી શકાય નહીં. (પંજાબ રેકર્ડ ૧૮ ૧૫ મું.)

દિવાની દાવા અરજીમાં કે પ્રતિવાદીની લેખી હકીકતમાં ઉપર લખેલી હકીકત સાચી છે એવો ઇકરાર કરવો જોઈએ જોઈએ, તેથી તેનો આ કલમમાં સમાવેશ થાય છે. ઇન્કમટેક્સ કમીશનર આગળ જુઠી હકીકત જાહેર કરનારને સજા થઈ છે. (૮ મું. હા. કો. રિ. પા. ૨૨) સાક્ષી કે હકીકત જાહેર કરનાર ઇકરાર કરીને કે પ્રતિજ્ઞા ઉપર જે હકીકત લખાવે તે જુઠી હોય તો તેને જુઠી જુખાની સમજવી.

૧૯૨. જે માણસ કાંઈ બીના બનાવે કે કાંઈ ચોપડી કે દફતર મધે કાંઈ ખોટી રકમ લખે કે કાંઈ લેખ કરે અને તેમાં કાંઈ ખોટી વાત લખે એવા ઇરાદાથી કે કોઈ ઇન્સાફી મુકરદમામાં કે કોઈ સરકારી નોકરની આગળ તેના સરકારી હેદાથી કાયદા મુજબ ચાલતા મુકરદમામાં કે કોઈ લવાદની આગળ, તે ખોટી બીના કે ખોટી વાત પુરાવામાં રજુ થાય તથા તે વાતથી તે મુકરદમામાં પુરાવા ઉપરથી જે સખસ કાંઈ અબીપ્રાય બાંધનાર હોય તે સખસના મનમાં તે મુકરદમાના ફેંસલાને લગતી કાંઈ જરૂરની બાબત સંબંધી ખોટો અબીપ્રાય આપે તો તે માણસે ખોટો પુરાવો બનાવ્યો એમ સમજવું.

દખ્તાંત—(અ) જ ની એક પેઢીમાં આ કાંઈ ધરેણું મુકે, એવા ઇરાદાથી કે તે ધરેણું તે પેઢીમાંથી જડે તથા તે બીનાથી જ ની ઉપર ચોરી સાબિત થાય તો આ એ ખોટો પુરાવો બનાવ્યો એમ સમજવું.

(બ) આ પોતાની દુકાનના ચોપડામાં એક ખોટી રકમ લખે એટલા સાફ કે કોઈ ઇન્સાફી કોર્ટમાં તે પુછિત પરમાણું દાખલ વાપરવી, તો આ એ ખોટો પુરાવો બનાવ્યો એમ સમજવું.

(ક) જ ની ઉપર બદમસર વરતનો ગુન્હો સાબિત કરવાના ઇરાદાથી આ, જ ના જેવા અક્ષર કરીને એક કાગળ લખે કે જાણે તે કાગળ બદમસર વરતમાંના કોઈ સોખતીનો લખેલો હોય અને પોલીસના અમલદારો ફક્ત એ દહાડે ખોળ કરશે, એવો સંભવ છે, એમ જાણીને તે કાગળ તે દહાડે મુકે તો આ એ ખોટો પુરાવો બનાવ્યો એમ સમજવું.

ટીકા—(૧) ૧ કાંઈ બીના બનાવવી કે કાંઈ ખોટી રકમ લખવી કે કાંઈ લેખ કરવો કે તેમાં કાંઈ ખોટી વાત લખવી; ૨ એવા ઇરાદાથી કે તે કોઈ ઇન્સાફી મુકરદમામાં કે કોઈ સરકારી નોકરની આગળ તેના સરકારી હેદાથી કાયદા મુજબ ચાલતા મુકરદમામાં કે કોઈ લવાદની આગળ તે બીના, ખોટી રકમ કે ખોટી વાત પુરાવામાં રજુ થાય; ૩ તથા તે મુકરદમામાં પુરાવા ઉપરથી જે સખસની કાંઈ અબિપ્રાય બાંધવાની ફરજ હોય તે સખસના મનમાં તે મુકરદમાના ફેંસલાને લગતી કાંઈ જરૂરની બાબત સંબંધી ખોટો અબિપ્રાય બંધાવનારને સાફ. આ ત્રણ તત્વો ખોટો પુરાવો બનાવવાને માટે એકઠાં થવાં જોઈએ. ખોટી બનાવેલી વસ્તુ પુરાવા તરીકે વાપરવાનો ઇરાદો હોવો જોઈએ.

૧૯૩. જે માણસ કોઈ ઇન્સાફી મુકરદમાના કે ઇપણુ ભાગમાં ઇરાદાથી ખોટી સાહેદી આપે કે કોઈ ઇન્સાફી મુકરદમાના કોઈ ભાગમાં વપરાય એવા કારણસર ખોટો પુરાવો બનાવે તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે, અને તે દંડને પણ લાયક થશે. તેમ જોઈ કોઈ બાબતમાં જે માણસ ઇરાદાથી ખોટી સાહેદી આપે અથવા ખોટો પુરાવો આપે તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને તે વળી દંડને પણ લાયક થશે.

ખુલાસો—(૧.) કોઈ કોર્ટ મારશલ મીલીટરી કોર્ટ આફ રીકોર્ડની આગળ તબવીજ ચાલતી હોય તેને ઇન્સાફી મુકરદમા સમજવો.

ખુલાસો—(૨.) કોઈ ઇન્સાફી કોર્ટ આગળ મુકરદમા ચાલતાં પહેલાં કાયદાએ ફરમાવેલી તબવીજ થતી હોય તો ઇન્સાફી મુકરદમાનો એક ભાગ સમજવો, પણ તે તબવીજ કોઈ ઇન્સાફી કોર્ટની આગળ ન થતી હોય તો પણ.

દૃષ્ટાંત—જ ને તેનો ઇન્સાફ થવા સાફ કમીટ કરવો એક એ કે નહીં એ કસબવા સાફ કાંઈ માછરડેટની આગળ ચાલતી તબવીબમાં એ સોમન ખાઈને એવી વાત કહે કે જે ખોટી છે એમ તે બહુતો હોય તો એ તબવીબ ઇનસાફી મુકદ્દમાનો એક ભાગ છે માટે એ એ ખોટી સાહેદી આપી એમ સમજવું.

ખુલાસો—(૩) એ. કાંઈ ઇન્સાફની કોર્ટ કાયદા મુજબ કાંઈ તબવીબ કરવાનું ફરમાવું હોય અને તે તબવીબ કાંઈ ઇન્સાફની કોર્ટના હુકમ મુજબ થતી હોય તો તે તબવીબને ઇન્સાફી મુકદ્દમાનો એક ભાગ સમજવો. પણ તે તબવીબ કાંઈ ઇન્સાફની કોર્ટની આગળ નહીં થતી હોય તોપણ કાંઈ જમીનની હદ મુકદ્દર કરવા સાફ એક ઇન્સાફની કોર્ટ કાંઈ અમલદારને તે જગ્યા પર મોકલ્યો હોય તે અમલદારના આગળ થતી તબવીબમાં એ સોમન ખાઈને એવી એક વાત કહે કે જે ખોટી છે એમ તે બહુતો હોય તો એ તબવીબ ઇન્સાફી મુકદ્દમાનો એક ભાગ છે, માટે એ એ ખોટી સાહેદી આપી એમ સમજવું.

૧૯૪. જે કાંઈ માણસ ખોટી સાહેદી આપે કે ખોટો પુરાવો બનાવે તે એવા ધરાદાથી કે તેમ કરવાથી કાંઈ સખસની ઉપર ખોટીશ ઈંડાંયાના અથવા ઈંડાંડના કાયદા મુજબ દેહાંત શીક્ષા જેમ હોય એવો કાંઈ ગુન્હો સાબીત થાય અથવા તેમ કરવાથી સાબીત થાય અથવા તેમ કરવાથી સાબીત થશે એવો સંભવ છે એમ જાણ્યા છતાં તો તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની કે દસ વરસની મુદત સુધીની સખત કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળ તે દંડને પણ લાયક થશે. જે તે ખોટી સાહેદીને લાંબો કાંઈ એ ગુન્હો સખસના ઉપર ગુન્હો સાબીત થઈ તેનો જીવ લેવામાં આવે તો તે ખોટી સાહેદી આપનાર સખસને અગર તો મોતની કે ઉપર બ્યાન કરેલી શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૧૯૫ જે માણસ ખોટી સાહેદી આપે કે ખોટો પુરાવો બનાવે એવા ધરાદાથી કે તેમ કરવાથી કાંઈ સખસની ઉપર ખોટીશ હિંદુસ્તાનના અથવા ઈંડાંડના કાયદા મુજબ દેહાંત શીક્ષા જેમ નહીં પણ જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની કે સાત વરસ કે તેથી વધારે મુદત સુધી કેદની શીક્ષા થઈ શકે, એવો કાંઈ ગુન્હો સાબીત થાય અથવા તેમ કરવાથી સાબીત થશે એવો સંભવ છે. એમ જાણ્યા છતાં તો તે માણસને જે માણસની ઉપર તે ગુન્હો સાબીત થયો હોય તેને જે શીક્ષા કરવામાં આવે તે શીક્ષા કરવામાં આવશે.

દૃષ્ટાંત—એક ઇન્સાફની કોર્ટની આગળ એ ખોટી સાહેદી આપે એવા ધરાદાથી કે તેમ કરવાથી જ ની ઉપર કાઠાઈદીના ગુન્હો સાબીત થાય, કાઠાઈદીની શીક્ષા જીવતાં સુધી સમુદ્રપાર કે દસ વરસની મુદત સુધીની દંડ સાથે કે દંડ વિના કેદ છે માટે એ તે સમુદ્ર પારની કે દંડ સાથે કે દંડ વિના કેદની શીક્ષાને લાયક છે.

૧૯૬ કાંઈ સાહેદી ખોટી છે કે પુરાવો બનાવડો છે એવું બહુને જે માણસ દુષ્ટ ભાવથી તે સાહેદી કે પુરાવાને જે ખરી સાહેદી કે પુરાવાના માફક વાપરે કે વાપરવાની કોશીશ કરે તે માણસને બહુ દેણે ખોટી સાહેદી આપી હોય કે ખોટો પુરાવો બનાવ્યો હોય એવી રીતે શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૧૯૭ જે સરટીફિકેટ આપવાનું કે તે પર રહી કરવાનું કાયદામાં ફરમાવું હોય, એવું સરટીફિકેટ અથવા જે હકીકતના પુરાવામાં જે સરટીફિકેટ કાયદા પ્રમાણે લખ જકાય તેવી કાંઈ હકીકત બાબતનું કાંઈ સરટીફિકેટ, કાંઈ જરૂરી બાબતમાં ખોટું છે એમ બહુને અથવા એમ માનીને જે માણસ તે સરટીફિકેટ આપે કે તે પર સહી કરે તેને બહુ ખોટી સાહેદી આપી હોય એવી રીતે શીક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—પુરાવા ખોટો ને બનાવડી હતો, અને તે એ વાત પ્રથમથી બહુતો હતો એ વાત આ કલમ પ્રમાણે સાબીત થવાની જરૂર છે.

૧૯૮ એવું કાંઈ સરટીફિકેટ કાંઈ જરૂરી બાબતમાં ખોટું છે એમ બહુને જે માણસ દુષ્ટ ભાવથી તે સરટીફિકેટને ખરા તરીકે વાપરે કે વાપરવાની કોશીશ કરે તેને બહુ તેણે ખોટી સાહેદી આપી હોય એવી રીતે શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૧૯૯ જે એકરાર કાંઈ ઇન્સાફી કોર્ટ કે કાંઈ સરકારી નોકર અથવા ખીજો સખસ કાંઈ હકીકતના પુરાવા દાખલ કરવાને કાયદાથી બધાએલા કે અખત્યાર પામેલા હોય એવા કાંઈ એકરાર અધી જે કારણ કે સરતે એકરાર કરવામાં કે વાપરવામાં આવે તેને અગતી કાંઈ જરૂરી બાબત સંબંધી ખોટી હોય એવી તથા ખોટી છે એવું પોતે બહુતો કે માનો હોય એવી અથવા ખરી છે એવું પોતે ન

માનતો હોય એવી કાંઈ કેફીઅત જે માણસ તે એકરાર કરે કે તે પર સહો કરે તે માણસ લખે તો તેને જાણે ખોટી સાહેદી આપી એવી રીતે શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૦૦ એવો કોષ્ટ એકરાર કાંઈ જરૂરી બાબતમાં તે ખોટા છે એમ જાણીને જે માણસ કુદ આપથી તે એકરારને ખરા એકરારની માફક વાપરે કે વાપરવાની કોશિશ કરે, તેને જાણે તેણે ખોટી સાહેદી આપી હોય એવી રીતે શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૦૧ કાંઈ ગુન્હો થયો છે એવું જાણીને અથવા એવું માનવાનું કારણ છતાં જે માણસ તે ગુન્હે-ગારને કાયદા મુજબ થતી શીક્ષાથી બચાવવાના ધરાદાથી તે ગુન્હો થવાનો કાંઈ પુરાવો ઉઠાવે તે એવા ધરાદાથી કે જે માણસ પોતે ખોટું જાણતો કે માનતો હોય એવી કાંઈ ખખર તે ગુન્હા બાબત આપે તે માણસને ખખર જે ગુન્હો થયો એવું તે જાણતો કે માનતો હોય તે ગુન્હાને માટે મોતની શિક્ષા થઈ શકતી હોય તો સાત વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે. અને તે દંડને પણ લાયક થશે, જો તે ગુન્હાને માટે જીવતાં સુધી સમુદ્ધારની કે દસવરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા થઈ શકતી હોય તો તેને ૩ વરસ સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની તથા દંડની શિક્ષા થશે, અને જો તે ગુન્હાને માટે ૧૦ વર્ષથી ઓછી મુદતની કેદની શીક્ષા જોગ હોય તો તે ગુન્હાને માટે ઠરાવેલા પ્રકારની તથા તેને માટે ધણીમાં ધણી જે મુદત ઠરાવી હોય તેની મુદત સુધીની કેદની કે દંડની કે એ બંનેની શીક્ષા થશે.

ટીકા—જો એ જ નું યુગ કહ્યું છે, એવું જાણીને જ ને શીક્ષાથી બચાવવાના ધરાદાથી લાચ સંતાડવામાં જ ને જ મદદ કરે તો સાત વરસની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદને તથા દંડને પણ આ લાયક છે.

ટીકા—ગુન્હો સાબીત થવા માટે, ગુન્હો ખરેખરી રીતે બન્યો હતો તે સાબીત કરવું, ૨ તોદમતદાર જાણતો હતો કે, એક સાધારણ બુદ્ધિવાળા માણસ તરીકે તેને એમ માનવાનું કારણ હતું કે ગુન્હો કરવામાં આવ્યો હતો, અને ગુન્હેગારને બચાવવાના હેતુથી તેણે જાણવેલાં પગલાં લીધાં હતાં આ ત્રણ વાનાંની જરૂર છે. આ કલમ બીજાએ કરેલા ગુન્હાનો પુરાવો કઠણી દેવાને લાગુ પડે છે, નથી. કાંઈ પોતે દરેલા ગુન્હાનો પુરાવો ઉઠાવે તેને આ કલમ લાગુ નથી. (૭ સધર લાન્ડ, વી-રી, પા-૫૨)

૨૦૨ જે ગુન્હા બાબત કાંઈ ખખર આપવાની જે માણસની કાયદા પ્રમાણે જરૂર હોય તે માણસ તે ગુન્હો થયો છે એવું જાણીને કે માનવાનું તેને કારણ છતાં ધરાદાથી તે ખખર આપવામાં કસુર કરે તો તે માણસને જ મહાનાની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની તથા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૦૩ કાંઈ ગુન્હો થયો છે એવું જાણીને કે એવું માનવાનું કારણ છતાં તે ગુન્હા બાબત પોતે ખોટી જાણતો કે માનતો હોય એવી કાંઈ ખખર જે માણસ આપે તેને જે વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૦૪ કોષ્ટ ઇન-સાફ્ટી કોર્ટમાં અથવા કોષ્ટ સરકારી નોકરની આગળ તેના હોદ્દાના જોરથી કાયદા પ્રમાણે ચાલતા કોષ્ટ મુકરદમામાં જે લેખ કોષ્ટ માણસ પાસે કાયદા પ્રમાણે પુરાવા દાખલ હાજર કરાવી શકાય એવો કાંઈ લેખ તે માણસ છુપાવે કે તેનો નાશ કરે કે ઉપર લખ્યા મુજબની કોર્ટ કે સરકારી નોકરની આગળ પુરાવા દાખલ તે લેખ હાજર થતો કે વપરાતો અટકાવવાના ધરાદાથી કે તે કારણસર તે લેખ હાજર કરવાનો તેને કાયદા પ્રમાણે સમન કે હુકમ થયા પછી તે માણસ તે આખા લેખને કે તેમાંના કાંઈ ભાગને ચેરી નાંખે કે વંચાય નહોં એવો કરે તો તેને જે વરસની મુદત સુધીના જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—જો પક્ષકારોમાંના એક પક્ષકારે પુરાવામાં રજૂ કરેલા દસ્તાવેજ યુગ્ય લીધો ને, એક સાક્ષીને તેનો ઇનકાર બતાવતો અટકાવવાના હેતુથી તે લખે નાશ થયો, તો તે પક્ષકારે આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હો કર્યો સમજાવવું. (મુજબવચ, નિ.મકબીન. ૩ આ ૨૧૧) જે માણસ દસ્તાવેજ પોતાની પાસે જુદું બાંધી રાખેલા રાખે, ને રજૂ કરે તેને આ કલમ પ્રમાણે શીક્ષા ન થાય. (૨ નોર્થ વેસ્ટ પ્રો-વી-પા-૬૪)

૨૦૫ જે માણસ ખોટી રીતે કોષ્ટ બીજાનો વેશ લે, અને તે વેશ લખને કાંઈ કબુલ કરે કે કાંઈ મંજૂર દહે કે કબુલથી દેસલો કરાવે, કે કાંઈ હુકમ કઠાવે કે હાજર જમીન કે બીજા તરફનો

જમીન થાય કે કાંઈ દીવાની કે ફોજદારી મુકદ્દમામાં કાંઈ બીજું કામ કરે તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા હંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—ખોટા વેરા ધારણ કરવા માટે જે સખસનો વેચ ધારણ કર્યો હોય તેણે પરવાનગી આપી હોય તો પણ આ કલમ મુજબ ગુન્હો થાય છે.

૨૮૬ જે કોઈ માણસ કાંઈ મિલકત કે તેમાંનો કાંઈ હક દગલબાજીથી કાંઈક ખરીદે કે છુપાવે કે કોઈ સખસના નામ ઉપર ચઢાવે કે કોઠને રવાદિન કરે, એવા ઇરાદાથી કે તેમ કરવાથી કોઈ ઇન્સાફની કોર્ટથી કે બીજા મુખતીઆર અધિકારીએ કાંઈ શીક્ષાનો હુકમ કર્યો હોય કે કાંઈ હુકમ કરશે તેવા સંભવ છે એમ તે માણસ જાણતો હોય, તે હુકમ મુજબ તે મિલકત અથવા તેમાંનો હક સરકાર જમ થતો કે હંડને પેટે વસુલ થતો અટકે કે કોઈ ઇન્સાફની કોર્ટ કોઈ દીવાની મુકદ્દમામાં કાંઈ હુકમનામું કે હુકમ કર્યો હોય કે કોઈ હુકમનામું કે હુકમ કરશે એવા સંભવ છે, એમ તે માણસ જાણતો હોય તે હુકમનામું બજાવવામાં તે મિલકત કે તેમાંનો તે હક લેવાતો અટકે તો તે માણસને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા હંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે.

ટીકા—કોઈ મિલકતનો માલીક દીવાની કોર્ટના હુકમનામા અનુસાર કે ફોજદારી કોર્ટ કરેલી શિક્ષા મુજબ તે મિલકત જમ થતી અટકાવવા સારે તેને આપી પાછી ખરીદી લેવાની હેતુ તેવી શુક્રિયાને ગુન્હેગાર ઠરાવવાનો આ કલમનો હેતુ છે. મિલકત લેવાની દેનાર માણસ તે મિલકતનો માલીક ન હોય તો પણ આ કલમ પ્રમાણે તે ગુન્હેગાર થાય છે (સ્ટો. કુટ એન્ડેલ દંડીઅન કોડિક) દગલબાજીથી મિલકત બે રીતે લેવાય, ૧ નોમીનલ (નામની) ખોટી વેચાણ કે ગોસે આપીને, અને ૨ બક્ષીસ આપીને. તો પણ જો તે મિલકત શુદ્ધ શુદ્ધિથી વેચાણ ગીરો કે બક્ષીસ આપવામાં આવે તો પછી તે મિલકત જમીમાંથી બચી જાય અને આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હો થતો નથી. આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હો બનવામાં તો તે મિલકત જમ થતી અટકાવવાના ઇરાદાથી દગલબાજીથી ખરીદેલી કે વેચેલી કે તબદીલ કરી આપેલી હોવી જોઈએ (૧૦, સધરલાન્ડ બી રી. પા-૧૫.)

૨૮૭ ફાણી મિલકત કે તે માંહેલા ફાણા હક ઉપર મારો કાંઈ હક કે બાજબી ફાવો નથી એવું જાણીને જે માણસ દગલબાજીથી તે મિલકત કે તે માંહેલો હક કબુલ કરે અથવા લે કે તેનો ફાવો કરે, અથવા જે માણસ કાંઈ મિલકત કે તે માંહેલા કાંઈ હક પરના કાંઈ હક આગત કોઈ તરફની દગલબાજી કરે એવા ઇરાદાથી કે તેમ કરવાથી કોઈ ઇન્સાફની કોર્ટ કે બીજા મુખતીઆર અધિકારીએ કાંઈ શીક્ષાનો હુકમ કર્યો હોય કે કાંઈ હુકમ તે કરશે એવા સંભવ છે, એમ તે જાણતો હોય તે હુકમ મુજબ તે મિલકત કે તેમાંનો તે હક સરકાર જમ થતો અથવા હંડને પેટે વસુલ થતો અટકે, અથવા કોઈ ઇન્સાફની કોર્ટ કોઈ દીવાની મુકદ્દમામાં કાંઈ હુકમનામું અથવા હુકમ કર્યો હોય કે કાંઈ હુકમનામું કે હુકમ તે કરશે એવા સંભવ છે, એમ તે માણસ જાણતો હોય તે હુકમનામું અથવા હુકમ બજાવવામાં તે મિલકત અથવા તેમાંનો હક લેવાતો અટકે તો તે માણસને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા હંડની કે એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૮૮ કોઈ સખસને ફરીઆદી કર્યા ઉપરથી જે રકમ લેણી ન હોય તે રકમને સાર અથવા તે સખસને જોડેલી રકમ દેવી હોય તે કરતાં વધારે રકમને સાર અથવા જે મિલકતપર કે તેના જે હક પર તે સખસનું કાંઈ પહોંચતું ન હોય એવી મિલકતને સાર અથવા એવા હકને સાર જે માણસ દગલબાજીથી પોતાની ઉપર કાંઈ હુકમનામું કે હુકમ કરાવે, અથવા થવા દે અથવા કાંઈ હુકમનામું કે હુકમ પુરા થયા પછી અથવા જે વસ્તુ સંબંધી તે પુરો થયો હોય તે વસ્તુ સંબંધી જે માણસ દગલબાજીથી પોતાની ઉપર તે હુકમનામું કે હુકમ બજાવે કે બજાવવા દે તે માણસને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા હંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—અ, જ ની ઉપર ફરીયાદ કરે કે, અ નું મારી પર હુકમનામું થશે એવા સંભવ છે, એમ જાણીને બે બેને જ ના ઉપર કાંઈ બાજબી ફાવો નથી તેણે ફરીયાદ કરેથી વધારે રકમનું હુકમનામું જે દગલબાજીથી પોતાના ઉપર થવા દે, એવા હેતુથી કે અ ના હુકમ નામાંની રકમે જ ની મિલકતનું જે વેચાણ થાય તેમાંથી જે રૂપિયા ઉપર તેમાં બે પોતાને હોવાને અથવા જ ના ફાવકાને સાર લેશે અને તો આ કલમ મુજબ જ એ ગુન્હો થશે એમ સમજવું.

૨૮૯ જે માણસ દગલબાજીથી અથવા બદલાવનાથી કોઈ સખસને ગુન્હાન કરવામાં કે હુકમ

દેવાના ધરાદાથી કોઇ દાવો ખોટો છે એમ જાણીને કોઇ ઇન્સાફની કારદમાં તે દાવો કરે તે માણસને જે વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને દંડને પણ તે પાત્ર થશે.

૨૧૦ જે રકમ લેણી ન હોય તે રકમને સાર અથવા લેણી હોય તે કરતાં વધારે રકમને સાર અથવા જે મીલકત ઉપર કે તેમાંના જે હક ઉપર પોતાનું પહેલાંનું ન હોય એવી મીલકતને સાર અથવા એવા હકને સાર જે માણસ દગલખાજીથી કોઇ સખસની ઉપર કાંઇ હુકમનામું કે હુકમ કરાવી લે અથવા હુકમનામું કે હુકમ પુરો થયા પછી અથવા જે વસ્તુ સંબંધી તે પુરો હોય તે સંબંધી જે માણસ દગલખાજીથી કોઇ સખસની ઉપર તે હુકમનામું કે હુકમ અમલવાવે કે દગલખાજીથી એવું કાંઇ કામ પોતાને નામે થયા કે, અથવા કરવાની રજા આપે તે માણસને જે વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની, દંડની કે એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૧૧ જે કોઇ સખસ, કોઈ સખસને નુકસાન કરાવાના ધરાદાથી તે સખસની ઉપર કાંઈ ફોજદારી કરે કે કરવાવે કે કોઇ સખસની ઉપર કાંઈ ગુન્હો કર્યાનું ખોટું તહોમત મુકે અને તે એવું જાણીને કે તે સખસની ઉપર તે ફોજદારી કરવા અથવા તે તહોમત રકવાનું કાંઈ વાજખી કે કાયદા મુજબ કારણ નથી, તો તે માણસને જે વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની કે દંડની એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે, જે તે ફોજદારીના ખોટા તહોમતને માટે મોતની કે જીવતાં સુધી સુબુદ પારની કે સાત વરસની કે વધારે મુદતની કેદની શીક્ષા થઇ શકતી હોય તો, તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને તે દંડને પણ પાત્ર થશે.

ટીકા—ફોજદારી કરવી અને કાંઈ ગુન્હો કર્યાનું ખોટું તહોમત મુકવું, એ જે ગુન્હાઓના આ કલમમાં સમાવેશ થાય છે. પોલીસના અમલદાર આગળ કોઈ માણસના ઉપર 'પ્રિસિપલ' કો ખોટું તહોમત મુકે તોપણ આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હો અને છે. ખોટું તહોમત માછલોટની આગળ મુકવું હોય તોપણ ગુન્હો થાય છે. ખોટું તહોમત પોલીસ આગળ મુકી શકાય છે. જ્યારે ફોજદારી માછલોટની જગ્યા થઈ શકે છે. આ બંને ગુન્હા માટે આ કલમ પ્રમાણે શીક્ષા થઇ શકે (મ. કો. રિ. પા-૩૦) (૮ સ્ક્રેચરેન્ડ વી. રી. પા ૮૭) જે માછલોટ આગળ ખોટું તહોમત મુકવામાં આવ્યું હોય તો આ કલમ પ્રમાણે કામ ચલાવા સાર માછલોટની મંજૂરી (સંકેત) લેવી જોઈએ. પણ પોલીસ આગળ કરેલી જુદી ફોજદારીમાં આવી મંજૂરીની જરૂર નથી (સી. પ્રો. કો. કા. ૧૬૫) (૭-મ-૨૬૨).

૨૧૨ કાંઈ ગુન્હો થતો હોય, અને ફક્ત સખસ તે ગુન્હાના કરનાર છે એવું જે માણસ જાણતો હોય કે એમ માનવાનું જેને કારણ હોય, તે માણસ જે તે સખસને કાયદા પ્રમાણે થતી શીક્ષાથી બચાવવાને ધરમાં રાખે કે કંઈ સત્તા કે, અગર તે ગુન્હાને માટે મોતની શીક્ષા થઈ શકતી હોય તો તે માણસને પાંચ વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે. અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે, જે તે ગુન્હાને માટે જીવતાં સુધી સુબુદપારની કે દસ વરસ સુધીની કેદની શીક્ષા થઇ શકતી હોય તો તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને તે દંડને પણ પાત્ર થશે અને જો તે ગુન્હાને માટે દસ વરસની મુદત સુધીની નહીં પણ એક વરસ સુધીની કેદની શીક્ષા થઇ શકતી હોય તો તે માણસને તે ગુન્હાને માટે કરાવેલા પ્રકારની તથા તે ગુન્હાને માટે કેદની ધણીમાં ધણી જે મુદત કરાવી હોય તેની પાંચ મુદત સુધીની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

" આ કલમમાં ગુન્હો એ શબ્દમાં બીટીસ ઇડિઅન બહારની કોઈ પણ જગ્યામાં કરેલું જે કોઈ પણ દુષ્ટ બીટીસ ઇડિઅમાં કર્યું હોય તો તે બદલ ૩૦૨ જ, ૩૦૪, ૩૦૮, ૩૧૨, ૩૧૬, ૩૧૮, ૩૨૫, ૩૨૬, ૩૨૭, ૩૨૮, ૩૨૯, ૪૦૨, ૪૩૫, ૪૩૬, ૪૪૬, ૪૫૦, ૪૫૪, ૪૫૮, ૪૫૯, તથા ૪૬૦ મી કલમો પૈકી કોઈ પણ કલમ પ્રમાણે શીક્ષા થઈ શકતી હોય તે દુષ્ટને સમાવેશ થાય છે, અને આ કલમના કારણે સાર, એવું દરેક દુષ્ટ જાણે તહોમતવાળા સખસે બીટીસ ઇડિઅમાં કર્યું હોય તે પ્રમાણે તે શિક્ષાને લાયક થશે કોમ સમજવું.

અપવાદ—ગુન્હોવારના વરથી કે ગુન્હોવારની વધુ થી ગુન્હોવારને કરમાં સખસ કે જાતાવાનું કામ થયું હોય તો તે માણસમાં આ દંડન લાગુ પડશે નહીં.

દર્યાત-ખ એ કામઠીનો ગુન્હો ત્રીયો છે એમ ભણીને કાયદા પ્રમાણે ૫૧ી શીક્ષાથી બંને બચાવવાના હેતુથી આ, બંને બંધી મુદત ને સંતોડે તેા એ ઠેકાણે બંને જીવતાં સુધી સમુદ્ધાર થવાને લાયક છે, માટે આ ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંની ગમે તે પ્રકારની કેદને લાયક છે, અને વળી તે દંડને પણ લાયક છે.

ટીકા-ગુન્હો ખરેખરી રીતે બન્યા હતા, નહીં કે ગુન્હો બન્યાનો ગ્રેમ માત્ર આજુબામાં આવ્યો હતો, ૨ બીજી ગુન્હેગરને છુપાવવામાં આવ્યો હતો અને ત્રીજી કાયદેસર કરવામાં આવ્યું હતું આ ત્રણ વાનાં આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હો સાબિત કરવા સાફ જરૂરનાં છે.

૨૩ પોતે કાંઈ ગુન્હો છુપાવવાના અથવા કાંઈ ગુન્હાની કાયદેસર શીક્ષાથી કાંઈ સખસને પોતે બચાવવાના કે કાયદેસર શીક્ષાએ પોહોંચાડવાને કાંઈ સખસની ઉપર પોતે કાંઈ મુકરદમે નહીં ચલાવવાના બદલામાં જે માણસ પોતાને વારને કે બીજા કાંઈ સખસને વારને કાંઈ અવેજ કમુલ કરે અથવા મેળ વવાની કોશીશ કરે અથવા કમુલ કરવાની હા કહે, અથવા કાંઈ મિલકત પોતે અથવા બીજાની વતી પાછી લે અથવા પાછી મેળવવાની કોશીશ કરે, અથવા પાછી લેવાની હા કહે તે માણસને, અગર તે ગુન્હાને માટે મોતની શીક્ષા થઈ શકતી હોય તો સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ પાત્ર થશે, અગર તે ગુન્હાને માટે જીવતાં સુધી સમુદ્ધારની કે દસ વરસ સુધીની કેદની શીક્ષા થઈ શકતી હોય તો તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે અને જે તે ગુન્હાને માટે દસ વરસ સુધીની કેદની શીક્ષા નહીં થઈ શકતી હોય તો તે માણસને તે ગુન્હાને માટે દરારેલા પ્રકારની તથા તે ગુન્હાને માટે કેદની ધણામાં ધણી જે મુદત દરારી હોય તેની પા મુદત સુધીની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૧૪ કાંઈ સખસ કાંઈ ગુન્હો છુપાવે તેના અથવા કે કાંઈ ગુન્હાની કાયદેસર શીક્ષાથી કાંઈ સખસને બચાવે તેના અથવા કાયદેસર શીક્ષાએ પહોંચાડવાને કાંઈ સખસની ઉપર તે કાંઈ મુકરદમે નહીં ચલાવે તેના બદલામાં જે માણસ તે સખસને કાંઈ અવેજ આપે અથવા બદલો વાળે અથવા અવેજ આપવાનું કે બદલો વાળવાનું કહે કે કમુલ કરે અથવા કાંઈ મિલકત તે સખસને પાછી આપવાનું કે આપવાનું કહે કે કમુલ કરે તે માણસને, જે તે ગુન્હાને માટે મોતની શીક્ષા થઈ શકતી હોય તો સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે અગર તે ગુન્હાને માટે જીવતાં સુધી સમુદ્ધારની અથવા દસ વરસ સુધીની કેદની શીક્ષા થઈ શકતી હોય તો તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે અને જે તે ગુન્હાને માટે દસ વરસની મુદત સુધીની કેદની શીક્ષા નહીં થઈ શકતી હોય તો તે માણસને તે ગુન્હાને માટે દરારેલા પ્રકારની તથા તે ગુન્હાને માટે કેદની ધણામાં ધણી જે મુદત દરારી હોય તેની પા મુદત સુધીની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

અપવાદ-જે બાબતમાં થયેલો ગુન્હો ગુન્હેગરના ઇરાદા સાથે નીચ્ચત ન રાખવું ફક્ત તેનું કાંઈ કામકામ હોય અને જે કામને માટે જેને નુકસાન થયું હોય તે સખસ હીવાનીમાં ફરીયાદ કરી શકે તો હોય તે એવી કાંઈ પણ બાબતને ૨૧૩-૨૧૪ મી કલમોના કારણે હાથ પડતો નથી.

ક્રમાંક-(ખ) જીન કરવાના ઇરાદાથી અ-ખ ની ઉપર હુમલો કરે તો એ ઠેકાણે જે ગુન્હો છે તે કરવાના ઇરાદા સાથે નીચ્ચત નહીં રાખતાં ફક્ત હુમલો નથી માટે તે આ અપવાદમાં કાબલ થતો નથી અને તે કારણે બીધે તે માંડી વળાય નહીં.

(બ) અ-ખ ની ઉપર હુમલો કરે તો એ ઠેકાણે ગુન્હો જે છે તે ગુન્હેગરના ઇરાદા સાથે નીચ્ચત ન રાખવું ફક્ત કામ છે અને તે હુમલાને માટે અ-ખ હીવાનીમાં ફરીયાદ કરી શકે છે માટે તે આ અપવાદમાં કાબલ થાય છે, અને તે માંડી વળાય છે.

(ક) આ પોતાનો વર કે પોતાની વધુ કથાત છતાં બીજા વધુ કે બીજો વર કરવાનો ગુન્હો કરે તેા એ ગુન્હો બાબત હીવાનીમાં ફરીયાદ થઈ શકતી નથી માટે તે માંડી વળાય નહીં.

(ક) ખ એ ધણીવાળી સ્ત્રીની સાથે બીનાશું કરે તો તે ગુન્હો માંડી વળાય.

હોહો-આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હો ખરેખર બન્યો છે એમ સાબિત કરવું જોઈએ.

૨૧૫ માં સખસની પસેગી તે સખસની કંઈ જગમ મીનકત આ કાયદાથી શીક્ષા થઈ શકે એવા કાંઈ ગુન્હાથી ગઈ હોય, તે સખસને તે મીનકત પાછી મળવામાં મદદ કરવાના ખાનાથી અથવા મદદ કરવા સાર જે માણસ કાંઈ અવેજ જે અથવા લેવાને હા કહે, અથવા કબુલ કરે તે જો તે ગુન્હેગારને પકડવાને તથા તેની ઉપર તે ગુન્હો સાબીત કરવાને પોતાથી ખતતા સધળા ઇલાખે કામે ન લાગે તો તે માણસને એ વરસની મુદત સુધીની એમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદની અથવા દંડની અથવા એ ખંતેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૧૬ કાંઈ સખસ ઉપર કાંઈ ગુન્હો સાબીત થયો હોય અથવા કાંઈ ગુન્હાનું તહોમત મુકયું હોય, અને તે ગુન્હાને માટે તે સખસ કાયદેસર ફેદમાં હોય, તે સખસ જો તે ફેદમાંથી નાશી જાય અથવા કાંઈ સરકારી નોકર પોતાના સરકારી હોદ્દાને કાયદેસર અખત્યાર અમત્રમાં લાવતાં કાંઈ સખસને કાંઈ ગુન્હાને માટે પકડવાને હુકમ કરે ત્યારે જે માણસ નાશી જવાની કે પકડવાના ગુન્હાની વાત જાણ્યા છતાં તે સખસને પકડાતો અટકાવવાના ઇરાદાથી તેને ધરમાં રાખે કે કંઈ સંતાડે તે માણસને નિચે મુજબ શિક્ષા કરવામાં આવશે. એટલે જે ગુન્હાને માટે તે ફેદમાં હોય કે તેને પકડવાના હુકમ થયો હોય તે ગુન્હાને માટે જો મોતની શીક્ષા થઈ શકતી હોય તો તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની એમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે; અને જો તે ગુન્હાને માટે જીવતાં સુધી સમુદ્ધારની કે દસ વરસ સુધીની ફેદની શીક્ષા થઈ શકતી હોય તો તેને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની ગમે તે પ્રકારની ફેદની શીક્ષા દંડ સાથે કે દંડ વિના કરવામાં આવશે, અને જો તે ગુન્હાને માટે દસ વરસ સુધીની નહીં પણ એક વરસ સુધીની શીક્ષા થઈ શકતી હોય તો તે માણસને તે ગુન્હાને માટે ઠરાવેલા પ્રકારની ધણીમાં ધણી જે ફેદની મુદત ઠરાવેલી હોય તેની પા મુદત સુધીની ફેદની અથવા દંડની અથવા એ ખંતેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

અપવાદ—જે માણસને પકડયું હોય તેના વરથી અથવા તેની વહુથી તે માણસને ધરમાં રાખવા કે સંતાડવાનું કામ થયું હોય તો તે બાબતને આ ઠરાવ લાગુ પડતો નથી.

૨૧૬ (અ) કાંઈપણ સખસો અપહરણ અથવા ડાકાઘટી કરવાના છે, અથવા તેમણે થોડા વખત ઉપર અપહરણ અથવા ડાકાઘટી કરી છે એવું જાણીને અથવા એવું માનવાનું કારણ છતાં જે કાંઈપણ સખસ એવું અપહરણ અથવા ડાકાઘટીનું કરવાનું સહેલ થાય એવા ઇરાદાથી અથવા તે સધળા કે તેમાંના કાંઈપણ સખસને શીક્ષામાંથી બચાવવાના ઇરાદાથી તે સધળાને કે તેમાંના કાંઈ સખસને ધરમાં રાખશે તેને સાત વરસની મુદત સુધીની સખત ફેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને દંડને પણ પત્ર થશે.

ખુલાસો—આવું અપહરણ અથવા આવી ડાકાઘટી બીકીશ ઇકીસમાં કે બીકીશ ઇકીસની બહાર કરવાને ઇરાદો થયો હોય તે વાત આ દલમના કારણ સાર સુદાની નથી એમ સમજવું.

અપવાદ—ગુન્હેગારના વરથી કે ગુન્હેગારની વહુથી ગુન્હેગારને ધરમાં રાખવાનું કામ થયું હોય તો તે બાબતમાં આ ઠરાવ લાગુ પડતો નહીં.

ટીકા—આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હો સાબીત થવા સાર, ખબર અને ઇરાદો બંને સાબીત કરવાની જરૂર છે.

૨૧૬ (બ) ૨૧૨ મી, ૨૧૬ મી, ૨૧૬ ઓ મી કલમોમાં ‘ ધરમાં રાખવો ’ એ સંજોગમાં કાંઈપણ સખસને આશ્રય, ખોરાક, પીરોનો પદાર્થ, પૈસા, કપડાં, હથેલી, ચુક્ર સામગ્રી અથવા વાહન પુરા પાડવાં એનો અથવા કાંઈપણ સખસને તે પકડાય નહીં તે માટે ગમે તે પ્રકારે સહાય કરવી એનો સમાવેશ થાય છે એમ સમજવું.

૨૧૭ કાંઈ માણસ સરકારી નોકર હોય, તેણે પોતાના સરકારી હોદ્દાના જોરથી કેમ ચાલવું એ બાબતનો કાંઈ કાયદાનો હુકમ અથવા તે માણસ જાણી છુટ્ટને માને એવા ઇરાદાથી કે તેમ કરવાથી કાંઈ સખસ કાયદેસર શીક્ષાથી બચે અથવા જે શીક્ષાને તે લાયક હોય તેથી તેને એાછી શીક્ષા થાય અથવા મારા તેમ કરવાથી તે શીક્ષાથી બચશે અથવા તેને એાછી શીક્ષા થશે એવો સંજોગ છે, એમ જાણ્યા છતાં તો અથવા એવા ઇરાદાથી કે તેમ કરવાથી કાંઈ મીનકત સરકારે જમ થઈ અથવા કાંઈ રૂપિયા તેમાંથી કાયદા મુજબ આપવા જેવા હોય તે આપવાથી તે બચી જાય અથવા બચી જશે એવો સંજોગ છે એમ જાણ્યા છતાં તો તે માણસને એ વરસની મુદત સુધીની એમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદની અથવા દંડની અથવા એ ખંતેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

દીકા—ગુનેશને શિક્ષામાંથી બચાવશે તેમાં ગુનેહા બનતો નથી, પરંતુ તેની બાબતમાં ન્યાયના ચોખ્ખા ખર્ચમાં હુકમ નાંખવી તે ગુનેશની બધું છે (એગ્રેસ. વિ. અમીર-૩૬-દીન ૩-૧-૪૧૨)

૨૧૮ કોઇ માણસ સરકારી નોકર હોય અને તેના સરકારી હોદ્દાસર તેને કાંઈ ફક્તર અથવા બીજું સખાણુ તૈયાર કરવાનું કામ સોંપ્યું હોય તે માણસ જો તે ફક્તર અથવા સખાણુ જે રીતે ખોટું છે એવું તે જાણતો હોય તેવી રીતે તૈયાર કરે એવા ઇરાદાથી કે તે લોકને અથવા કોઇ સખસને ટોટો અથવા નુકસાન થાય અથવા ટોટો કે નુકસાન થશે એવો સંભવ છે, એમ જાણીને અથવા એવા ઇરાદાથી કે તેથી કોઇ સખસને કાયદેસર શીક્ષાથી બચાવવો અથવા તેથી કોઇ સખસ કાયદેસર શીક્ષાથી બચશે એવો સંભવ છે એમ જાણીને અથવા તેથી કોઇ મીસકત સરકાર જમ થતી અથવા કાંઈ રૂપીઆ તેમાંથી કાયદા મુજબ આપવા જેવા હોય તે આપવાથી તે બધી જગાં કે બધી જગ્યાએ એવો સંભવ છે. એમ જાણીને તો તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા હંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

દીકા—આ કલમ પ્રમાણે ઇરાદો એ ગુનેહાનું મુખ્ય અને જરૂરનું તત્વ છે.

૨૧૯ કોઇ માણસ સરકારી નોકર છતાં લાંચ લઇને અથવા દ્રોષ બુદ્ધિથી કાંઈ ઇન્સાફી મુકદમાના કોઇપણ કાગમાં કાંઈ રીપોર્ટ, દુકમ, ફેસલો, અથવા ઠરાવ કરે કે સંભળાવે એવો કે જે કાયદાથી વિરુદ્ધ છે. એમ તે માણસ પોતે જાણતો હોય તો તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા હંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે,

૨૨૦ કોઇ માણસનો આપો આવી તરફનો હોય કે તેથી કોઇ સખસને તેઓના ઇન્સાફ થવા સાથે કમીટ કરવાનો અથવા તેઓને કેદમાં મોકલવાનો કે કોઈ સખસને કેદમાં રાખવાનો તેને કાયદેસર અખત્યાર મળ્યો હોય તે માણસ તે અખત્યાર અમલમાં લાવતાં લાંચ લઇને અથવા દ્રોષ બુદ્ધિથી જો કોઈ સખસને ઇન્સાફ થવા સાથે કમીટ કરે, કેદમાં મોકલે કે રાખે, અને તે કાયદાથી ઉલટો ચાલું છું એમ જાણીને તેમ કરે તો તેને સાત વરસની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની, હંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૨૧ કોઇ માણસ સરકારી નોકર હોય અને કોઇ સખસની ઉપર ગુનેહાનું તહોમત મુકેલું હોય અને તે ગુનેહા માટે તે પકડવા જોગ હોય એવા કોઇ સખસને પકડવા કે કેદમાં રાખવાની તે માણસની પોતાની સરકારી હોદ્દાને લીધે કાયદા મુજબ હરજ હોય, તે માણસ, તે સખસને પકડવાને ઇરાદાથી કસર કરે, કે ઇરાદાથી તેને નાશી જવાદે કે તે સખસને કેદમાંથી નાશી જવામાં કે નાશી જવાની કે-શીક્ષ કરવામાં ઇરાદાથી મદદ કરે તે માણસને નીચે પ્રમાણે શિક્ષા કરવામાં આવશે.

જોને કેદ કરવો કે પકડવો જોખમી હતો તે સખસ ઉપર મોતની શિક્ષા થઇ શકે એવા ગુનેહાનું તહોમત મુકવામાં આવ્યું હોય, કે એવા ગુનેહા માટે તે પકડવા જોગ થયો હોય તો તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારના હંડ સાથે કે હંડ વીના કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે, અથવા હંડ કે કેદ કરેલા કે જોને પકડવો જોખમી હતો તે સખસની ઉપર છતાં સુધી સમુદ પારની કે દસ વરસની મુદત સુધીની કેદની શીક્ષા થઇ શકે એવા ગુનેહાનું તહોમત મુકવામાં આવ્યું હોય કે એવા ગુનેહાને માટે તે પકડવા જોગ થયો હોય તો તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની હંડ સાથે કે હંડ વીના કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે. અથવા કેદ કરેલા કે જોને પકડવો જોખમી હતો તે સખસની ઉપર દસ વરસની આછી મુદતની કેદની શીક્ષા થઇ શકે એવા ગુનેહાનું તહોમત મુકવામાં આવ્યું, અથવા એવા ગુનેહાને માટે તે પકડવા જોગ થયો હોય તો તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની હંડ સાથે કે હંડ વીના કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૨૨ કોઇ માણસ સરકારી નોકર હોય અને કોઇ સખસની ઉપર કાંઈ ગુનેહાને માટે કાંઈ ઇન્સાફી ફોરે શીક્ષાનો દુકમ કર્યો હોય તે સખસને “અથવા જે સખસને કાયદેસર રીતે કેદમાં રાખ્યો હોય તેવા સખસને” પકડવાની અથવા કેદમાં રાખવાની તે માણસની પોતાના સરકારી હોદ્દાને લીધે કાયદા મુજબ હરજ હોય તે માણસ અથવા તે સખસને પકડવાના ઇરાદાથી કસર કરે, અથવા ઇરાદાથી તે

સખસને નાસી જવા દે અથવા નાસી જવાની કોશીશ કરવામાં ધરાદાથી સહાય કરે, અથવા જો તે સખસને કાયદેસર રીતે કેદમાં રાખ્યો હોય તો તે માણસને નીચે પ્રમાણે શીક્ષા કરવામાં આવશે. જો કેદ કરેલા કે જેને પકડવો જોઈતો હતો તે સખસની ઉપર મોતની શીક્ષાનો હુકમ થયેલો હોય તો તે માણસને ચૌદ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની દંડ સાથે કે દંડવીના કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે. અથવા જો કેદ કરેલો કે જેને પકડવો જોઈતો હોય તે સખસ કોઈ ઇન્સાફની કોર્ટ કરેલા શીક્ષાના હુકમથી કે તેને બદલે બીજી શીક્ષા કરવાના કોઈ હુકમથી જીવતાં સુધી સમુદ પારની કે જીવતાં સુધી સાસનીક દાસતવને, અથવા દસ વરસ કે તેથી વધારે મુદત સુધી સમુદ પાર કે શાપનિકદાસતવ કે કેને લાયક હોય તો તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની દંડ સાથે કે દંડવીના કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

જો કેદ કરેલો કે જેને કેદ પકડવો જોઈતો હતો તે સખસ કોઈ ઇન્સાફની કોર્ટ કરેલી શીક્ષાના હુકમથી દસ વરસની મુદત સુધીની કેને લાયક નહોતો તો તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૨૩ જે સરકારી તોકર, જે સખસની ઉપર કોઈ ગુન્હાનું તહોમત મૂક્યું હોય કે ગુન્હો સાબીત થયો હોય તેને કેદમાં રાખવાની કાયદા પ્રમાણે જે માણસની પોતાના સરકારી હોદાને લીધે દરજ્જ હોય તે માણસ અગર ગફસતથી તે સખસને કેદમાંથી નાસી જવાદે તો તે માણસને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની, દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૨૪ જે સખસની ઉપર કોઈ ગુન્હો સાબીત થયો હોય તે ગુન્હાને માટે તે સખસને કાયદો સર પકડવામાં તે સખસ ધરાદાથી સામે થાય કે કાયદા વિરૂદ્ધ કોઈ અડચણ કરે કે તેવા કોઈ ગુન્હાને માટે તેને કાયદેસર જે કેદમાં રાખ્યો હોય તે કેદમાંથી જો તે નાસી જાય કે નાસી જવાની કોશીશ કરે તો તે સખસને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની, દંડની કે એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

ખુલાસો—આ કલમમાં લખેલી શીક્ષા છે, તે જે ગુન્હાનું તહોમત તે સખસની ઉપર મૂક્યું હોય અથવા જે ગુન્હો તેની ઉપર સાબીત થયો હોય તે ગુન્હાને માટે તે પકડવાનો તથા કેદમાં રાખવાનો સખસ જે શીક્ષાને લાયક હોય તે શીક્ષાની ઉપરાંત સમજવી.

ટીકા—આ કલમ પ્રમાણે નાસી જવું એટલે કેદ (custody) માંથી નાસી જવું તે છે. દીનાની તુરંગમાંથી નાસી જવું તે આ કલમ અનુજ્ઞ શીક્ષાને પાત્ર નથી. (બી. લો. રી. પા. ૩૫૯)

૨૨૫ જે સખસ કોઈ બીજા સખસને કોઈ ગુન્હાને માટે કાયદેસર પકડવામાં ધરાદાથી સામે થાય કે કાયદા વિરૂદ્ધ કોઈ અડચણ કરે કે કોઈ બીજા સખસને કોઈ ગુન્હાને માટે કાયદેસર જે કેદમાં હોય તે કેદમાંથી તેને છોડાવી મુકે કે છોડાવી મૂકવાની કોશીશ કરે તે સખસને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની કે દંડની કે એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે. જો પકડવામાં કે છોડાવી મૂકેલા કે જેને છોડાવી મૂકવાનો કોશીશ થઈ હોય તેની ઉપર જીવતાં સુધી સમુદ પારની કે દસ વરસની મુદત સુધીની કેદની શીક્ષા થઈ શકે એવા ગુન્હાનું તહોમત મૂક્યું હોય કે એવા ગુન્હાને માટે તે પકડવા લાયક થયો હોય તો પેલા સખસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે. પણ જો તે પકડવાના, છોડાવી મેલેલા કે, છોડાવી મૂકવાની કોશીશ કરેલા સખસની ઉપર મોતની શીક્ષા થઈ શકે એવા ગુન્હાનું તહોમત મૂક્યું હોય, અથવા એવા ગુન્હાને માટે તે પકડવા લાયક થયો હોય તો પેલા સખસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે. જો તેવા સખસ જીવતાં સુધી સમુદ પાર કે સાસનીકદાસતવ કે કેદની શીક્ષાને લાયક હોય તો પેલા સખસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને તે દંડને પણ પાત્ર થશે. અથવા જો તે પકડવાના કે છોડાવી મૂકેલા કે તેવી કોશીશ થઈ હોય તેવા સખસની ઉપર મોતની શીક્ષાનો હુકમ થયો હોય તો પેલા સખસને જીવતા સુધી સમુદ પારની કે દસ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને તે દંડને પણ લાયક થશે.

૨૨૫ અ કોઈ માણસ સરકારી નોકર હોય અને કલમ ૨૨૧ મી, કલમ ૨૨૨ મી, અથવા કલમ ૨૨૩ મી માં અથવા તે વખતે ચાલુ હોય એવા કોઈ કાયદામાં ફરિયાદ નહીં કરેલો એવા કોઈ પ્રસંગમાં કોઈ સખસને પકડવાની કે કેદમાં રાખવાની તે માણસની પોતાના સરકારી હોદ્દાને લીધે કાયદા મુજબ ફરિયાદ હોય તે તે સખસને પકડવામાં કસ્ટર કરે કે તે સખસને કેદમાંથી નાસી જવા દે તો તે માણસને નીચે પ્રમાણે શિક્ષા થશે.

(અ) જો તે ધરાદારી તેમ કરે તો ૩ વરસની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની અને

(બ) જો તે ગફલતથી તેમ કરે તો એ વરસ સુધીની આસાન કેદ, દંડ અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે.

૨૨૫ અ ૨૨૪ મી કે ૨૨૫ મી કલમમાં કે બીજા કોઈ ચાલુ કાયદામાં જે વીશે ફરિયાદ કરેલો નહીં હોય એવા કેષપણ પ્રસંગમાં જે કોઈ સખસ પોતાને અથવા બીજા કોઈ સખસને કાયદાસર પકડવામાં ધરાદારી સામે ચાલ કે તેમાં કાયદા વિરૂદ્ધ કોઈ અડચણ કરે કે તેને કાયદાસર જે કેદમાં રાખેલો હોય તે કેદમાંથી નાસી જાય કે નાસી જવાની કોશિશ કરે કે બીજા કોઈ સખસને કાયદાસર જે કેદમાં રાખેલો હોય તે કેદમાંથી તેને છોડાવી મુકવાની કોશિશ કરે તો તેને છ મહીના સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની, દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીપ્પણી—જેના ઉપર વારંટ ફટકાડયું હોય તે માણસને વારંટની મતલબ જણાવ્યા સિવાય પોલીસ તેને પકડે તો તે કાયદેસર જણાશે નહીં, અને આવ્યા પકડવાની સામે થયું તે આ કલમ મુજબ ગુન્હો નથી. (૨૬-૬-૭૪૮)

૨૨૬ જે માણસને કાયદા મુજબ સમુદ્રપાર ક્યો હોય તે માણસને પોતાની સમુદ્રપારની મુદત વીત્યા પહેલાં તથા શિક્ષા માફ ન થયા છતાં અગર સમુદ્ર પારથી પછો આવે તો તેને છવતાં સુધી સમુદ્રપારની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને તથા પાછો સમુદ્રપાર થતાં પહેલાં ત્રણ વરસની મુદત સુધીની સખત કેદની શિક્ષાને લાયક થશે.

૨૨૭ કોઈ માણસે શિક્ષાની કાંઈ સરતે માફી કમીલ કરી હોય તે માણસ અગર જે સરતથી તેને માફી મળી હોય તે સરત જાણી જીજ્ઞાસે તોડે તો તે માણસને અગર તેણે અસલ શિક્ષામાંની કોઈ ભાગી નહીં હોય તો જે શિક્ષાનો અસલ હુકમ થયો તે શિક્ષા કરવામાં આવશે. અને તે શિક્ષામાંની કાંઈ તેણે ભોગવી હોય તો તે શિક્ષામાંની જેટલી નહીં ભોગવી હોય તેટલી શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૨૮ કોઈ સરકારી નોકર, કાંઈ ઇન્સાફી મુકરદમાના કાંઈપણ ભાગમાં ભેટો હોય તે વેળાએ તે સરકારી નોકરનું જે માણસ ધરાદારી અપમાન કરે કે તેને હરકત કરે તે માણસને છ મહીનાની મુદત સુધીની આસાન કેદની, અથવા એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૨૯ ક્લાણી બાબતમાં જ્યુરર કે આસેસર દાખલ માઈ નામ લખી મોકલાય કે ટીપમાં લખાય અને મને સોગન અપાય એવા કાયદા મુજબ મારો હક નથી, એવું જે માણસ જાણ્યો હોય તે માણસ વેલ લખને કે બીજી રીતે જો તે બાબત જ્યુરર કે આસેસર દાખલ ધરાદારી પોતાનું નામ લખી મોકલાવે કે ટીપમાં લખાવે, કે સોગન આપ કે પોતે જાણ્યા છતાં તેમ થયા દે, કે કાયદા વિરૂદ્ધ માઈ નામ લખી મોકલ્યું છે, કે સોગન આપ્યા છે એમ પોતે જાણ્યા છતાં કરે તો તે માણસને એ વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની, દંડની કે એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

આખ ૧૨ મો.

શિક્ષા તથા સરકારી સ્ટાંપ સંબંધી ગુન્હાઓ બાબત.

૨૩૦ શીક્કો એટલે જે ધાતુ નાણાં દાખલ વપરાતો હોય તથા જેપર છાપ મારીને નાણાં દાખલ વાપરવા માટે તેને કોઈ સરકારના હુકમથી બહાર પાડ્યો હોય તે ધાતુ.

રાણીનો શીક્કો—એટલે જે ધાતુપર છાપ મારીને રાણીના હુકમથી અથવા હીંદુસ્તાનની સરકારના કે કેંદ્ર પણ પ્રેસીડેન્સી સરકારના કે રાણીના રાજ્ય મહેની કોષ્ટપણ સરકારના હુકમથી નાણાં

દાખલ વપરાવા માટે બહાર પાડી હોય તે ધાતુ અને આ પ્રમાણે છાપ મારીને બહાર પાડેલી ધાતુ નાણાં દાખલ વપરાતી બંધ થઇ હોય તો પણ તે આ બાબના કારણ સાર રાણીના શીક્ષા તરીકે ચાલુ રહેશે.

૨૩૧-અ) કોડીઆ શીક્ષા નથી (બ) બગર છાપેલા તાંબાના ગઠા, અથવા નાણાં દાખલ વપરાય તો પણ શીક્ષા નથી. (ક) ચાંદ કાંધ શીક્ષા ન ગણાય, કેમકે તે નાણાં દાખલ વાપરવાના ઇરાદાથી થયેલા નથી.

(ક) ને શીક્ષાનું નામ કંપનીને રૂપિયા પડયું છે, તે રાણીને શિક્ષા છે (ઇ) કુરુકાબાદી રૂપિયા-ને હીન્દુ-સ્તાનની સરકારના હુકમથી નાણાં દાખલ અગાઉ વાપરવામાં આવતો હતો તે હવે સરકાર પ્રમાણે વાપરવામાં આવતો નથી તોપણ તે રાણીને શીક્ષા છે.

૨૩૨ ને માણસ શીક્ષા ખોટા બનાવે કે જાણી છુટ્ટને શીક્ષા ખોટા બનાવવાની ક્રિયાને કાંઈ પણ ભાગ કરે તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

ખુલાસો- ને સખસ ડગબાજ કરવાના ઇરાદાથી અથવા એમ કરવાથી ડગબાજ થશે એવો સંભવ છે, એમ જાણ્યો છતાં કોઈ બરા શીક્ષાને બીજા શીક્ષા સરખા દેખાતો કરે તે સખસે આ ગુન્હો કર્યો એમ સમજાવું.

૨૩૨ ને માણસ રાણીને શીક્ષા ખોટા બનાવે, કે જાણી છુટ્ટને તે બનાવવાની ક્રિયાને કાંઈપણ ભાગ કરે, તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની કે દસ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે, અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૨૩૩ શીક્ષા ખોટા બનાવવાના કારણસર, વાપરવાને વારતેક વાપરવાનો ધરાદો કરેલો એમ જાણીને અથવા એમ માનવાતું કારણ છતાં ને માણસ કાંઈ છાપ, કે હથીઆર બનાવે કે સમારે કે બનાવવાની કે સમારવાની ક્રિયાને કાંઈપણ ભાગ કરે કે તે ખરીદ કરે કે તે વેચે કે કોઇને આપે તે માણસને ત્રણ વર્ષની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૨૩૪ રાણીને શીક્ષા ખોટા બનાવવાના કારણસર વાપરવાને વારતે કે તે કારણસર વાપરવાનો ધરાદો કરેલો છે એમ જાણીને અથવા એમ માનવાતું કારણ છતાં ને માણસ કાંઈ છાપ અથવા હથીઆર બનાવે કે સમારે કે બનાવવાની કે સમારવાની ક્રિયાને કાંઈ પણ ભાગ કરે કે તે ખરીદ કરે, વેચે કે કોઇને આપે તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૨૩૫ શીક્ષા ખોટા બનાવવાના કારણસર વાપરવાને વારતે અથવા તે કારણસર વાપરવાનો ધરાદો કરેલો છે એમ જાણીને અથવા એમ માનવાતું કારણ છતાં ને માણસ પોતાના કબજામાં કાંઈ હથીઆર અથવા સામાન રાખે તે માણસને ત્રણ વર્ષની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે વળી તે દંડને પણ લાયક થશે અને જો ખોટા બનાવવાનો શીક્ષા રાણીને શીક્ષા હોય તો તે માણસને દસ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ પાત્ર થશે.

૨૩૬ ને માણસ બ્રીટીશ ઈન્ડિઆમાં છતાં બ્રીટીશ ઈન્ડિઆની બહાર કાંઈ શીક્ષા ખોટા બનાવવામાં મદદગારી કરે તે માણસને જાણે તેણે બ્રીટીશ ઈન્ડિઆની મહિજ શીક્ષા ખોટા બનાવવામાં મદદગારી કરી હોય એવી રીતે શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૩૭ ફાલ્ગુ શીક્ષા ખોટા બનાવેલો છે એમ જાણીને કે માનવાતું કારણ છતાં ને માણસ તે શીક્ષા બ્રીટીશ ઈન્ડિઆ મધે લાવી બહાર લઇ જાય તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૨૩૮ ફાલ્ગુ ખોટા શીક્ષા રાણીને શીક્ષા ખોટા બનાવેલો છે એમ જાણીને કે માનવાતું કારણ છતાં ને માણસ તે શીક્ષા બ્રીટીશ ઈન્ડિઆ મધે લાવે કે બ્રીટીશ ઈન્ડિઆ મધેથી બહાર લઇ જાય તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્ર પારની કે દસ વર્ષની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૨૩૯ કોઈ માણસની પાસે કાંઈ ખોટા શીક્ષા હોય અને તેની પાસે તે શીક્ષા આવ્યો ત્યારે તેણે

એમ જણ્યું હોય કે આ શીકો ખોટો છે, તે માણસ અગર દગલખાણથી કે દગો થાય એવા ધરાદાથી તે શીકો કે.છ સખસને આપે અથવા કોઇ સખસને તે લેવાને લલચાવવાની કોશીશ કરે તો તે માણસને પાંચ વર્ષની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૨૪૦ કોઇ માણસની પાસે કોઇ ખોટો શીકો હોય અને તે શીકો રાણીના શીકો ખોટો બનાવેલો હોય અને તેની પાસે તે શીકો આવે ત્યારે તેણે એમ જણ્યું હોય કે આ રાણીના શીકો ખોટો બનાવેલો છે, તે માણસ અગર દગલખાણથી અથવા દગો થાય એવા ધરાદાથી તે શીકો કોઇ સખસને આપે અથવા કે.છ સખસને તે લેવાને લલચાવવાની કોશીશ કરે તે માણસને દશ વર્ષની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે, અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૨૪૧ કોઇ ખોટો શીકો છે એમ જે સખસ જાણતો હોય પણ તે પોતાના કબજામાં લેતી વખતે તે ખોટો છે એમ જે સખસે જણ્યું ન હોય, તે સખસ અગર તે શીકો ખરા શીકો દાખલ કોઇ બીજા સખસને આપે અથવા કોઇ બીજા સખસને તે ખરા શીકો દાખલ લેવાને લલચાવવાની કોશીશ કરે તે સખસને બે વર્ષની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની, અથવા જેના જેવો ખોટો બનાવેલો હોય તે શીક્ષાની કીમતની દસ ઘણી રકમ સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૪૨ કોઇ ખોટો શીકો પોતાના કબજામાં આવ્યો હોય તે વખતે તે ખોટો છે એમ જણ્યા છતાં જે માણસ દગલખાણથી અથવા દગો થાય એવા ધરાદાથી તે ખોટો શીકો પોતાના કબજામાં રાખે તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે. અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૨૪૩ રાણીના શીકો જેવો ખોટો બનાવેલો કોઇ શીકો પોતાના કબજામાં આવ્યો હોય તે વખતે તે શીકો ખોટો બનાવેલો છે, એમ જણ્યા છતાં જે માણસ દગલખાણથી અથવા દગો થાય એવા ધરાદાથી તે શીકો પોતાના કબજામાં રાખે તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે, અને તે દંડને પણ લાયક થશે.

૨૪૪ બ્રીટીશ હિંડઆ મધ્યે કાયદા મુજબ રથાપેલી કોઇ પણ ટંકશાળમાં જે માણસ નોકર રહેલો હોય તે માણસ તે ટંકશાળમાંથી નીકળતો કોઇ શીકો તે શીક્ષાનું વજન અથવા મેળવણી કાયદાથી કહી હોય તેથી જુદા વજન અથવા મેળવણીના થાય એવા ધરાદાથી અગર કાંઈ કામ કરે અથવા જે કામ કરવાની તેને કાયદા મુજબ ફરજ હોય તે કામ કરવામાં કસુર કરે તો તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે. અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૨૪૫ બ્રીટીશ હિંડઆ મધ્યે કાયદા મુજબ રથાપેલી કોઇપણ ટંકશાળ મધ્યેથી કાયદાસર અખતી-આર વીના જે માણસ કોઇ શીકો પાડવાનું દુધીઆર કે આગર લઇ જાય તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે. અને વળી તે દંડને પણ પાત્ર થશે.

૨૪૬ કોઇપણ શીકો ઉપર જે માણસ દગલખાણથી કે બદદાનતથી એવી કોઇ ક્રીયા કરે કે તેથી તે શીકાનું વજન ઓછું થાય અથવા તેની મેળવણીથી બદલાય તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે. અને દંડને પણ પાત્ર થશે.

ખુલાસો—કોઇ સખસ એક શીકોના કોઈ અક્ષર કોરી કહાડે અને તે છદ્માં કોઈ બીજા વસ્તુ મુકે તો તેણે તે શીક્ષાની મેળવણી કરી એમ સમજવું.

૨૪૭ રાણીના શીકો ઉપર જે માણસ દગલખાણથી અથવા બદદાનતથી એવી કોઈ ક્રીયા કરે કે તેથી તે શીકાનું વજન ઓછું થાય અથવા તેની મેળવણી બદલાય તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૨૪૮ કોઇ પણ શીકો ઉપર જે કોઇ માણસ એવી કોઈ ક્રીયા કરે કે તેથી તે શીકો કોઇ

બીજા પ્રકારના શિક્ષકને ઠીકણે આવે તો તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની શિક્ષા કરવામાં આવશે. અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૨૪૯ રાણીના શિક્ષકોમાં કોઈ પણ શિક્ષક ઉપર જે કોઈ માણસ એવી કાંઈ ક્રિયા કરે કે તેથી શિક્ષકનું રૂપ બદલાય અને તે એવા ઇરાદાથી કે શિક્ષક કોઈ બીજા પ્રકારના શિક્ષકને ઠીકણે આવે તો તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૨૫૦ કોઈ સખસના કબજામાં કાંઈ શિક્ષક હોય અને તે શિક્ષક બાબત ૨૪૬ મી અથવા ૨૪૮ મી કલમમાં જ્યાન કરેલો ગુન્હો કરવામાં આવ્યો હોય અને તે શિક્ષક બાબત તે ગુન્હો કરવામાં આવેલો છે એમ તે સખસના કબજામાં તે શિક્ષક આવતી વખત તેણે તે જાણ્યું હોય તે સખસ જે દગલખાણથી કે દગો થાય એવા ઇરાદાથી તે શિક્ષક કોઈ બીજા સખસને આપે અથવા કોઈ બીજા સખસને તે શિક્ષક લેવાને લલચાવવાની કોશીશ કરે તો તેને પાંચ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે. અને તે દંડને પણ પાત્ર થશે.

૨૫૧ કોઈ સખસના કબજામાં કોઈ શિક્ષક હોય અને શિક્ષક બાબત ૨૪૭ મી અથવા ૨૪૯ મી કલમમાં જ્યાન કરેલો ગુન્હો કરવામાં આવ્યો હોય અને તે શિક્ષક બાબત તે ગુન્હો કરવામાં આવેલો છે એમ તે સખસના કબજામાં તે શિક્ષક આવતી વખત તેણે જાણ્યું હોય, તે સખસ અગર દગલખાણથી અથવા દગો થાય એવા ઇરાદાથી કોઈ બીજા સખસને આપે અથવા કોઈ બીજા સખસને તે શિક્ષક લેવાને લલચાવવાની કોશીશ કરે તો તેને દસ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે. અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૨૫૨ જે શિક્ષક બાબત ૨૪૬ મી તથા ૨૪૮ મી એ એ કલમોમાંથી ગમે તે કલમમાં જ્યાન કરેલો ગુન્હો કરવામાં આવ્યો હોય, તે શિક્ષક દગલખાણથી અથવા દગો થાય એવા ઇરાદાથી કોઈ માણસના કબજામાં હોય અને શિક્ષક બાબત તે ગુન્હો કરવામાં આવેલો છે એમ તે માણસના કબજામાં તે શિક્ષક આવતાં તેણે જાણ્યું હોય તો તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૨૫૩ જે શિક્ષક બાબત ૨૪૭, મી તથા ૨૪૯ મી એ એ કલમોમાંથી ગમે તે કલમમાં જ્યાન કરેલો ગુન્હો કરવામાં આવ્યો હોય તે શિક્ષક દગલખાણથી અથવા દગો થાય એવા ઇરાદાથી કોઈ માણસના કબજામાં હોય અને તે શિક્ષક બાબત ગુન્હો કરવામાં આવેલો છે એમ તે માણસના કબજામાં તે શિક્ષક આવતી વખત તેણે જાણ્યું હોય તો તે માણસને પાંચ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે, અને વળી તે દંડને પણ પાત્ર થશે.

૨૫૪ જે શિક્ષક બાબત કોઈ એમ જાણતો હોય કે એની ઉપર કલમ ૨૪૬, ૨૪૭, ૨૪૮, અથવા ૨૪૯ મીમાં લખેલી છે તેવી કાંઈ ક્રિયા કરવામાં આવી છે, પણ જે શિક્ષક તે સખસના કબજામાં આવતી વખત તે બાબત તેવી કાંઈ ક્રિયા કરવામાં આવેલી છે, એમ તેણે જાણ્યું ન હોય તે સખસ અગર કોઈ બીજા સખસને તે શિક્ષક ખરા શિક્ષક દાખલ અથવા તે શિક્ષક જે પ્રકારનો હોય તેથી જુદા પ્રકારના શિક્ષક દાખલ આપે અથવા કોઈ સખસને તે શિક્ષક ખરા શિક્ષક દાખલ, અથવા તો હોય તેથી જુદા પ્રકારના શિક્ષક દાખલ લેવાને લલચાવવાની કોશીશ કરે તો તે સખસને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા બદલેલો શિક્ષક જે શિક્ષકને ઠીકણે ચલાવ્યો હોય અથવા ચલાવવાની કોશીશ કરી હોય તે શિક્ષકની કાંબત કરતાં દસગણી રકમ સુધીના દંડની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૫૫ મહેસુલના કારણસર સરકારે બહાર પાડેલો કોઈ પણ રદીય જે માણસ ખોટો બનાવે અથવા જાણી જુઠાને તે ખોટો બનાવવાની ક્રિયાનો કાંઈ પણ ભાગ કરે તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની અથવા દસ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે, અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

ખુલાસો—કોઈ સખસ એક પ્રકારના ખરા રદીયને બીજા પ્રકારના ખરા રદીય સરખો દેખાતો કરીને ખોટો રદીય બનાવે તેણે આ ગુન્હો કર્યો એમ કલમબદ્ધ.

૨૫૬ મહેસુલના કારણસર સરકારે બહાર પાડેલો કોઈ સ્ટાંપ ખોટો બનાવવાના કારણસર વાપરવાને વારતે અથવા તે કારણસર વાપરવાનો ઇરાદો કરેલો છે એમ જાણીને અથવા એમ માનવાનું કારણ છતાં જે માણસ પોતાના કબજામાં કોઈ હથેલીઆર અથવા સામાન રાખે તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૨૫૭ મહેસુલના કારણસર સરકારે બહાર પાડેલો કોઈ સ્ટાંપ ખોટો બનાવવાના કારણસર વાપરવાને વારતે અથવા તે કારણસર વાપરવાનો ઇરાદો કરેલો છે એમ જાણીને અથવા એમ માનવાનું કારણ છતાં જે માણસ કોઈ હથેલીઆર બનાવે અથવા તે બનાવવાની કિયતો કોઈ પણ ભાગ કરે કે તે ખરીદ કરે કે કાઢને આપે તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને તે દંડને પણ પાત્ર થશે.

૨૫૮ ફલાણો સ્ટાંપ મહેસુલના કારણસર સરકારે બહાર પાડેલો કોઈ સ્ટાંપ જેવો ખોટો બનાવેલો છે, એમ જાણીને અથવા એમ માનવાનું કારણ છતાં જે માણસ તે સ્ટાંપ વેચે અથવા વેચવાનું કહે તે માણસને સાતવરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને તે દંડને પણ પાત્ર થશે.

૨૬૯ ફલાણો સ્ટાંપ મહેસુલના કારણસર સરકારે બહાર પાડેલો કોઈ સ્ટાંપ જેવો ખોટો બનાવેલો છે એમ જાણીને જે માણસ તે સ્ટાંપ દાખલ વાપરવાના અથવા આપવાના ઇરાદાથી અથવા તે ખરા સ્ટાંપ દાખલ વાપરવામાં આવે એટલા માટે જે માણસ તે સ્ટાંપ પોતાના કબજામાં રાખે તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૨૬૦ ફલાણો સ્ટાંપ મહેસુલના કારણસર સરકારે બહાર પાડેલો કોઈ સ્ટાંપ જેવો ખોટો બનાવેલો છે એમ જાણીને જે માણસ તે સ્ટાંપને ખરા સ્ટાંપ દાખલ વાપરે તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની, દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૬૧ જે પદાર્થ મહેસુલના કારણ સર સરકારે બહાર પાડેલો સ્ટાંપ લગાડેલો હોય તે પદાર્થ ઉપરથી જે લખાણ અથવા લેખને માટે તે સ્ટાંપ વાપર્યો હોય તે લખાણ અથવા લેખ જે માણસ દગલ બાજીથી અથવા સરકારને હાની કરવાના ઇરાદાથી કહાડી ને ચેરી નાખે અથવા કોઈ સ્ટાંપ કોઈ બીજા લખાણ અથવા લેખને માટે વાપરવામાં આવે એટલા માટે જે લખાણ અથવા લેખને માટે જે સ્ટાંપ વાપર્યો હોય તે લખાણ અથવા લેખ પરથી જે માણસ તે સ્ટાંપને કહાડી નાખે તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૬૨ મહેસુલના કારણ સર સરકારે બહાર પાડેલો કોઈ પણ સ્ટાંપ વપરાયેલો છે એમ જાણ્યા છતાં દગલ બાજીથી અથવા સરકારને હાની કરવાના ઇરાદાથી જે માણસ કોઈ પણ કારણ સર તે સ્ટાંપ વાપરે તે માણસને બે વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૬૩ મહેસુલના કારણ સર સરકારે બહાર પાડેલો કોઈ પણ સ્ટાંપ વપરાયેલો છે એમ જાણ્યા સાર તે સ્ટાંપ પર કરેલી અથવા મારેલી કોઈ નીચાની દગલબાજીથી અથવા સરકારને હાની કરવાના ઇરાદાથી જે માણસ છોલી અથવા કાઠી નાખે અથવા જે સ્ટાંપ ઉપરથી એવી કોઈ નીચાની છોલી અથવા કહાડી નાખી હોય એવો કોઈ સ્ટાંપ જે માણસ જાણી છુટ્ટને પોતાના કબજામાં રાખે, અથવા વેચે અથવા કાઢને આપે અથવા એવો કોઈ સ્ટાંપ વપરાયેલો જાણ્યા છતાં જે માણસ તે સ્ટાંપ વેચે અથવા કાઢને આપે તો તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની, દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૬૪ અ. (૧) કોઈપણ સમય

(અ) કોઈ પણ બનાવટી સ્ટાંપ બનાવે, જાડી છુટ્ટને ચલાવે, તેનો વેપાર કરે કે વેચે, કે કોઈ પણ બનાવટી સ્ટાંપ દુપાલ સંબંધી કોઈ પણ કારણ સાર જાણી છુટ્ટને વાપરે, અથવા (બ) કોઈ પણ

બનાવટી રટાંપ કાયદા સર સખમ વગર પોતાના કખખમાં રાખે, અથવા (કે) કોઈ પણ બનાવટી રટાંપ બનાવવા સાફ કોઈ પણ ડાપ, પતર, હથિઆર અથવા સાહિત્ય બનાવે અથવા કાયદેસર સખમ વગર પોતાના કખખમાં રાખે, તે માણસને ખસે રૂપીઆ સુધીના દંડની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

(૨) કોઈ પણ બનાવટી રટાંપ બનાવવા સાફ કોઈ માણસના કખખમાં સદરહુ પ્રકારનો કે.કે.પણ રટાંપ, ડાપ, પતર, હથિઆર, કે સાહિત્ય હોય તે પકડવાનો અધીકાર છે અને તે સરકાર દાખલ થશે, (૩) આ કલમમાં બનાવટી રટાંપ એટલે જે કોઈ પણ રટાંપ ટપાલ હાંસલનો દર બનાવવાના કારણ સાફ સરકારે કહાડ્યો છે એવું ખોટી રીતે જણાવું હોય તે રટાંપ અથવા એવા કારણ સાફ સરકારે કહાડેલા કોઈ પણ રટાંપની આગળ ઉપર અથવા ખીજી રીતે કરેલી કોઈ પણ આમેહુમ નકલ અથવા અનુકૃતિ અથવા પ્રતિમા, (૪) ૧૭ મી કલમમાં ગમે તે કાવ હોય તો પણ આ કલમમાં તેમજ ૨૫૫ થી ૨૬૩ સુધીની કલમોમાં ટપાલ હાંસલનો દર બનાવવા સાફ કહાડેલા દરકોઈ રટાંપની આખતમાં અથવા તેના સંબંધમાં સરકારે એ શબ્દ વાપર્યો હોય ત્યારે તે શબ્દમાં જે કોઈ પણ સખસ અથવા સખસોને કાયદા ઉપરથી હિંદુસ્તાનના કોઈ પણ ભાગમાં તેમજ મલકા માઆઝમાના સુલકના કોઈ, પણ ભાગમાં અથવા કોઈ પણ પારકા દેશમાં રાજ્ય કારભાર ચલાવવાનો અધીકાર આપ્યો હોય તે સખસ અથવા સખસોનો સમાવેશ થાય છે એમ સમજવું.

આખ ૧૩ મો.

કાટલાં તથા માપ સંબંધી ગુનહા બાબત.

૨૬૪ તોળવાનું કોઈ પણ ચંત્ર ખોટું છે એવું જણીને જે માણસ દગલબાજીથી વાપરે તેને એક વરસની મુદત સુધીની ખેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની, અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૬૫ જે માણસ કાંઈ પણ ખોટું કાટલું અથવા લંબાઈનું કે ભરતનું ખોટું માપ દગલ બાજીથી વાપરે, અથવા એ કાટલાને અથવા લંબાઈના કે ભરતના માપના તે છે તેથી બુદ્ધા કાટલાં અથવા માપને ઠેકાણે દગલ બાજીથી વાપરે તેને એક વરસની મુદત સુધીની ખેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૬૬ તોળવાનાં કોઈ પણ ચંત્ર અથવા કાંઈ કાટલું લંબાઈનું કે ભરતનું કાંઈ માપ ખોટું છે એવું જણીને તથા તે દગલ બાજીથી વાપરવામાં આવે એવા મરાદાથી જે માણસ પોતાની પાસે રાખે તેને એક વરસની મુદત સુધીની ખેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૬૭ તોળવાનું કાંઈ ચંત્ર અથવા કાટલું અથવા લંબાઈનું કે કે ભરતલનું કાંઈ માપ ખોટું છે એવું જણીને જે માણસ બનાવે, વેચે કે ક્રાંતને આપે, એટલા સાફ કે તે ખરાને ઠેકાણે વપરાય એવો સંભવ છે, તો તેને એક વરસની મુદત સુધીની ખેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા થશે.

આખ ૧૪ મો.

લોકની તંદુરસ્તી, અનુકુળતા, લભ્યા તથા નીતિ સંબંધી ગુનહાઓ બાબત.

૨૬૮ લોકોપકારક કૃત્ય-જે સખસ એવું કાંઈ કામ કરે કે કાંઈ કાયદા વિરુદ્ધ કસુર કરે કે જેથી લોકોને અથવા જે માણસો પાડોશમાં રહેતા હોય, અથવા જેઓના કખખમાં તથા પાડોશમાં કાંઈ મીલ-કત હોય તે સર્વ માણસોને કાંઈ સાધારણ નુકશાન, ભય અથવા દુઃખ થાય અથવા જેથી જે માણસોને કાંઈ સાર્વજનિક હક વાપરવાની જરૂર પડે તે સખસોને નુકશાન, અડચણ, ભય અથવા દુઃખ થયા હોવા રહેવા નહીં તે સખસે લોકોપકારક કૃત્ય કર્યું એમ સમજવું.

કોઇ લોકોપકારક કૃત્યથી કંઈ અનુકૂળતા અથવા લાભ થતો હોય તો તે સમજાવી તે ગુન્હો માફ થતો નથી.

ટીકા.--અપકારકૃત્ય બે પ્રકારનાં છે, (૧) લોકોપકારકૃત્ય અને (૨) બંધિત-અપકારકૃત્ય--અબંધિત અપકારકૃત્ય એવાં છે કે જેથી સામાન્ય લોક સમુદાયને નહીં, પણ અમુક માણસોને અથવા અમુક વર્ગના માણસોને હરકત કે ઇલાય થાય છે. લોકોપકારક કૃત્યને માટે ફેબ્રુઆરી કામ ચલાવી શકાય ત્યારે બંધિત અપકારક કૃત્યને માટે હિવાની કોર્ટમાં દાવો કરી શકાય છે. બંધિત અપકારક કૃત્યથી નુકસાન ખમનાર સખસ ફેબ્રુઆરીમાં ફરીઆદ કરી શકે નહીં. (રે. વિ. લો. ૪ ફેરુપીનેરર્સિંગ-રી-પા-૨૦૦) ધોષાદ કે નુકસાનકારક હવા વગરનો ધુમાડો, એકલો ધોષાદ બહુકનું મોટા ધંદોનું વાગવું, મોટીથી થવું માનતાન, બૂંચો ખાડની, મોટા અવાજો, ધોષાદ ભર્યા તમાસાથી લોકોના ટાળાનું એકઠું થવું કે જેથી પડોશીઓને ભારે દુઃખ કે કંટાળો થપડે તે બધાં અપકારક કૃત્ય છે. જે ધંધાથી નુકસાનકારક દુરંધક ફેલાય, બન માણસું નુકસાન થાય તેવા સળગી જાય તેવા પદાર્થો મોટા જથ્થામાં રાખવા, બુચાર ખાનું રાખવાથી તોફાની માણસોનાં ટાળાં એકઠાં થાય કે જેથી લોકોને દુઃખ અને કંટાળો થપડે તો તેને આ કલમ મુજબ શીક્ષા થાય. (રે. વિ-થ-૧૪-૩-૩૬૪.)

૨૬૬ જે માણસ કાયદા વિરુદ્ધ અથવા ગદ્યતથી એવું કામ કરે કે જેથી જાહેરીને જોખમવાળા કોઇ રોગના ચેપ પ્રસારે એવો સંભવ છે એમ તે જાણતો હોય કે માનવાનું તેને કારણ હોય તે માણસ ને જ મહીનાની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૭૦ જે માણસ દેવશુદ્ધિથી એવું કાર્મિક કામ કરે કે જેથી જાહેરીને જોખમવાળા કોઇ રોગનો ચેપ પ્રસારે એવો સંભવ છે એમ તે જાણતો હોય વા માનવાનું તેને કારણ હોય તે માણસને બે વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા થશે.

૨૭૧ કોઇ વહાણને રોગના સખમથી દુર રાખવા બાબતના અથવા તે બાબતથી દુર રાખેલા વહાણોના કીનારા સાથેના અથવા ખીજ વહાણો સાથેના વહેવાર કમ ચાલે તેનો બંદોબસ્ત કર્યા બાબતની અથવા જે જગોમાં કંઈ ચેપી રોગ ચાલતો હોય તે જગો તથા ખીજ જગોની વચ્ચે વહેવાર કમ ચાલે તેનો બંદોબસ્ત કરવા બાબતની હિંદુસ્તાનના સરકારે અથવા કોઇપણ સરકારે જાહેર કરીને કરેલી કોઈ કાનુન જે માણસ જાણી જાણીને ન માને તે માણસને જ મહીનાની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૭૨ કોઇ માણસ કંઈ ખાવાની અથવા પીવાની વસ્તુમાં ભેળ કરે એવી રીતે કે તેથી જે વસ્તુ ખાવાથી કે પીવાથી અવશ્ય થાય અને એવા ધરાદાથી કે તે વસ્તુ ખાવા કે પીવાને વેચવી કે તે માટે તે વેચાશે એવો સંભવ છે એમ જાણતા છતાં, તે તે માણસને જ મહીનાની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૭૩ જે વસ્તુ અવશ્ય કારક કરેલી અથવા થએલી હોય અથવા ખાવા કે પીવા ભેગ સ્થિતિમાં ન હોય તેવી કંઈ વસ્તુ ખાવા કે પીવાની વસ્તુ દાખલ કોઇ માણસ વેચે, વેચવાનું કહે, વેચવા મૂકે, કે તે વસ્તુ ખાવા કે પીવામાં અવશ્ય કારક છે એમ જાણીને કે માનવાનું કારણ છતાં એ પ્રમાણે કરે તો તે માણસને જ મહીનાની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૭૪ કોઇ માણસ કંઈ વસાણામાં અથવા તૈયાર કરેલા ઔષધમાં કંઈ ભેળ કરે એવી રીતે કે તેથી તે વસાણાનો અથવા તૈયાર કરેલ ઔષધનો ગુણ ઓછો થાય અથવા તેની અસર બદલાય કે તે અવશ્ય કારક થાય અને તેમાં તેવી કંઈ ભેળ ન થઇ હોય એ પ્રમાણે તે કંઈ દવાના કામમાં તે વેચાશે અથવા વાપરશે એવો સંભવ છે એમ જાણતા છતાં તે એ પ્રમાણે કરે તો તે માણસને જ મહીનાની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૭૫--કંઈ વસાણામાં અથવા તૈયાર કરેલા ઔષધમાં તેનો ગુણ ઓછો થાય અથવા તેની અસર બદલાય અથવા તે અવશ્ય કારક થાય એવી રીતે કંઈ ભેળ થએલી છે, એમ જાણીને જે માણસ

તે વસાણું અથવા તૈયાર કરેલું ઔષધ તેમાં ભેગ ન થઈ હોય એ પ્રમાણે કાંઈ દવાના કામને સાફ વેચે, વેચનારું કહે કે કાંઈ દવા ખાતામાંથી આપે અથવા તે ભેગસેગતી ખખર ન હોય તેવા માણસ પાસે તે દવા કામમાં વપરાવે તે માણસને છ મહીનાની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદની, એક હજાર રૂપીઆ સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા-દવાનો ગુણુ ઓછા થાય તેવી કાંઈ બહારની વસ્તુ ભેગવવી એ આ કલમ પ્રમાણે સાગ્રીત કરવાની નહીં છે. ૨૭૬ કંઈ વસાણું અથવા તૈયાર કરેલું ઔષધ તે ભુલું વસાણું કે તૈયાર કરેલું ઔષધ હોય એવી રીતે કાંઈ દવાના કામને સાફ જે માણસ જાણી જોઇને વેચે અથવા વેચનારું કહે, કે વેચવા મુકે કે કાંઈ દવાખાતામાં આપે તે માણસને છ મહીનાની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદની અથવા એક હજાર રૂપીઆ સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા-આ કલમમાં દવા ઉપર જે દવા છે એવું બતાવ્યું હોય, તે દવા તે ખરી રીતે નથી એટલુંજ સાગ્રીત કરવુંબસ છે. ૨૭૭ કાંઈપણુ સાર્વજનિક ઝરા અથવા જળાશયનું પાણી જે માણસ ભુલિપૂર્વક બીગાડે અથવા મેલું કરે એવી રીતે કરે કે તેથી તે પાણી રોજ જે કામમાં વપરાતું હોય તે કામને સાફ તે ઓછું લાયક થાય તો તે માણસને ત્રણ મહીનાની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદની અથવા પાંચસે રૂપીઆ સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૭૮ કાંઈ જગ્યાની હવા જે માણસ ભુલિ પૂર્વક બગાડે એવી રીતે કે તેથી તે જગ્યાની પાડોશમાં ધણું કરીને રહેનારા અથવા ધણે કરનારા અથવા કાંઈ સરીઆમ રસ્તા ઉપર ફરનારા સખસોની તંદુરસ્તીમાં બીગાડ થાય તે માણસને પાંચસે રૂપીઆ સુધી દંડની શીક્ષા થશે.

૨૭૯ કાંઈ સરીઆમ રસ્તા ઉપર જે સખસ કોઈ ગઢી એવી બે ફીકરી કે ગફસતી ભરેલી રીતે હાંકે, કે સવારી કરે કે, તેથી માણસની જીંદગી જોખમમાં આવે અથવા કાંઈ બીજા સખસને બધા કે નુકશાન થશે એવો સંભવ દેખાય તે સખસને છ મહીનાની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદની અથવા એક હજાર રૂપીઆ સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા-અકસ્માત થયો હોય, જેમકે ઘોડો હાથમાં રહ્યો ન હોય તો, કે ઘડકાં હોય તો તે બધાવમાં લાવી શકાય. બેફીકરાઇથી સવારી કરવાને માટે ગાડોને માલેક નહીં પણ ખરેખર હાંકનાર જવાબદાર છે. ફેાજદારી ગુન્દામાં કૃત્ય કરનાર જવાબદાર છે, ને દીવાની કેસમાં દરેક માણસ તેના ગોઠવના કૃત્ય માટે જવાબદાર થશે. (સ. વી-વી. પા-૩૨-કે.ી. એક. પેઇન. પાન ૧૫૩.)

૨૮૦ જે સખસ કંઈ વહાણુ એવી બેફીકરાઈ કે ગફસત ભરેલી રીતે ચલાવે કે તેથી માણસની જીંદગી જોખમમાં આવે, અથવા કોઈ બીજા સખસને બધા કે નુકશાન થવાનો સંભવ દેખાય તે સખસને છ મહીનાની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદની અથવા એક હજાર રૂપીઆ સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા થશે.

૨૮૧ કાંઈ માણસ કાંઈ ઓઠું અજવાળું નીચાની કે ઓઠું દેખાડે, એવા ધરાદાઈ કે તે દેખાડેથી કાંઈ વહાણુ ચલાવનારો હમાય કે હમાશે એવો સંભવ છે, એવું જાણીને તો તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદની, અથવા દંડની કે એ બંનેની શીક્ષા થશે.

૨૮૨ જે વહાણુ એવી હાલતમાં કે એટલું ભરેલું હોય કે તેમાં જનારા સખસની જીંદગી જોખમમાં રહે તેવા કાંઈ ભરેલા વહાણુમાં બેસાડોને બાડોને સાફ જે માણસ જાણી જોઇને કે ગફસતીથી કાંઈ માણસને જળામાર્ગે લઈબધ કે મોકલે તે માણસને છ મહીનાની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદની અથવા એક હજાર રૂપીઆ સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૮૩ જે માણસ કાંઈ કરવાથી કે પોતાના કમળ કે હવાલા માંડેની કાંઈ મીલકતને બંદોબસ્ત રાખવામાં કસુર કરવાથી ખુલ્લોના કે તરીના સરીઆમ રસ્તામાં કાંઈ સખસને લાયક કે અડચણુ કે નુકશાન કરે તે માણસને બસે રૂપીઆ સુધીના દંડની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૮૪ કાંઈ સેરી પદાર્થથી જે માણસ કાંઈ કામ એવી બે ફીકરાઇથી કે ગફસતી ભરેલી રીતે કરે કે તેથી માણસની જીંદગી જોખમમાં આવે અથવા કાંઈ બીજા સખસને બધા કે નુકશાન થશે એવો

સંભવ દેખાય કે જે માણસ પોતાના કબજામાંના કાંઈ જેરી પદાર્થ સંબંધી તે જેરી પદાર્થથી માણસની જીંદગીને સંભાળ્ય જોખમ થતું અટકે એવો બંદોબસ્ત રાખવામાં જાણી છુટ્ટને કે ગફલતીથી કસુર કરે તે માણસને છ મહીનાની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૮૫ અગ્નિ કે કાંઈ શીઘ્ર જ્વાળાળા મુખી પદાર્થથી જે માણસ કાંઈ કામ એવી બેફાફરી કે ગફલતી ભરેલી રીતે કરે કે તેથી માણસની જીંદગી જોખમમાં આવે. અથવા કોઈ બીજા સખસને વ્યથા કે નુકશાન થશે એવો સંભવ દેખાય અથવા જે માણસ પોતાના કબજામાંના કાંઈ અગ્નિ અથવા કાંઈ શીઘ્ર જ્વાળાળાથી પદાર્થ સંબંધી તે અગ્નિ અથવા શીઘ્ર જ્વાળાળાથી પદાર્થથી માણસની જીંદગીને કાંઈ સંભાળ્ય જોખમ થતું અટકે એવો બંદોબસ્ત રાખવામાં જાણી છુટ્ટને અથવા ગફલતીથી કસુર કરે તે માણસને છ મહીનાની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૮૬ અવાજ સાથે કુટે એવો કાંઈ પદાર્થથી જે માણસ કાંઈ કામ એવી બે ફાફરી અથવા ગફલતી ભરેલી રીતે કરે કે તેથી માણસની જીંદગી જોખમમાં આવે અથવા કોઈ બીજા સખસને વ્યથા કે નુકશાન થશે એવો સંભવ દેખાય કે અથવા જે માણસ પોતાના કબજામાંના અવાજ સાથે કુટે એવો કાંઈ પદાર્થ સંબંધી તે પદાર્થથી માણસની જીંદગીને કાંઈ સંભાળ્ય જોખમ થતું અટકે એવો બંદોબસ્ત રાખવામાં જાણી છુટ્ટને કે ગફલતીથી કસુર કરે તે માણસને છ મહીનાની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૮૭ કાંઈ સાંચાથી જે માણસ કાંઈ કામ એવી બેફાફરી કે ગફલતી ભરેલી રીતે કરે કે તેથી માણસની જીંદગી જોખમમાં આવે અથવા કોઈ બીજા સખસને વ્યથા અથવા નુકશાન થશે એવો સંભવ દેખાય કે જે માણસ પોતાના કબજા કે હવાસામાંના કાંઈ સાંચા સંબંધી તે સાંચાથી માણસની જીંદગીને કાંઈ સંભાળ્ય જોખમ થતું અટકે એવો બંદોબસ્ત રાખવામાં જાણી છુટ્ટને કે ગફલતીથી કસુર કરે, તે માણસને છ મહીનાની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૮૮ કાંઈ ઇમારત તોડી પાડવામાં અથવા તેને મરામત કરવામાં જે માણસ તે ઇમારત બાંધતમાં તે ઇમારતના અથવા તેના કોઈ ભાગના પાડવાથી માણસની જીંદગીને કાંઈ સંભાળ્ય જોખમ થતું અટકે એવો બંદોબસ્ત રાખવામાં જાણી છુટ્ટને અથવા ગફલતીથી કસુર કરે તે માણસને છ મહીનાની મુદત સુધીની કેદની અથવા એક હજાર રૂપિયા સુધીની દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૮૯ જે માણસ પોતાના કબજામાંના કોઈપણ જનવર સંબંધી તે જનવરથી માણસની જીંદગીને કાંઈ સંભાળ્ય જોખમ થતું અટકે અથવા મદદ બચાવતું સંભાળ્ય જોખમ થતું અટકે એવો બંદોબસ્ત રાખવામાં જાણી છુટ્ટને ગફલતીથી કસુર કરે તે માણસને છ મહીનાની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—પાળેલું પ્રાણી કુર સ્વભાવનું તોફાની, કે મારણું હવું તેની તેના માલીકને ખબર હતી એ પુરવાર થતું હોય. અને તેની ગફલતીથી થયેલી કસુરમાં આ ગુન્હાનું તત્ત્વ રહેલું છે. (વી. રી. કી. લે. પા. ૮)

૨૯૦ જે બાળકને સાફ બીજી રીતે શિક્ષા કરવાનું આ કાયદામાં કરાવ્યું નથી એવી બાળકમાં જે માણસ કાંઈ ભોંકાપકારક કૃત્ય કરે તેને બસે રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૯૧ ફાણું ભોંકાપકારક કૃત્ય તું ફરીથી કરીશ અથવા જરી રાખોશ નહીં એવી તાલીફ કરવાનો જે સરકારી નોકરને અપેક્ષા રાખાય તે સરકારી નોકરે એવી તાલીફ કીધા પછી જે સખસ તે ભોંકાપકારક કૃત્ય ફરીથી કરે અથવા જરી રાખે તે માણસને છ મહીનાની મુદત સુધીની અપેક્ષા કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૯૨ કાંઈ બીજાસ પુસ્તક ચોપાનીયું, કાગળ, ચીર તસ્વિર, કે પ્રતીમા જે માણસ વેચે અથવા વહેંચે અથવા વેચવાને કે લાડને સારૂં પરદેશથી આ દેશમાં આણે અથવા છાપે અથવા સર્વે લોભા ભુવે એવી રીતે જાણી જોઇને દેખાડે અથવા તેમ કરવાની કોશીશ કરે અથવા તેમ કરવાનું કહે તે માણસને ત્રણ મહીનાની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

અપવાદ—કોઈ દેવસ્થાન મધ્યે કે મુર્તિઓને બેસાડવા સારૂં વપરાતા કોઈ રથપર કોરેલી અથવા નકશી પાડેલી કે ચીતરેલી કે બીજી રીતે કહારેલી કે ધર્મ ક્રિયા સંબંધી કાંઈ કારણસર રાખેલી કે વપરાતી કોઈ પણ પ્રતિમાને આ કલમ લાગુ પડતી નથી.

ટીકા—જુવાન સ્ત્રી પુરૂષોના મનને, અથવા વધારે વયોવૃદ્ધ મનુષ્યોને પણ થણાજી અપવિત્ર અને બીજાસ વિચારો તેથી મુગ્ધ, એવા વિષય બીજાસ છે. જેમના હાથમાં આવી ચોપડી જાય તેમને તેથી બચાડવાનો અને આનીતિમાન થવાનો સંભવ છે કે કેમ તે જોઈ જોઈએ. બીજાસ એ હકીકતનો સવાલ છે. (૨-વિ-પરદેશમાં વસવાટ ૨૦ ચું. ૧૯૩.)

૨૯૩ ઉપરી કલમમાં લખ્યું છે તેવું બીજાસ પુસ્તક અથવા તેવી બીજી કોઈ વસ્તુ વેચવા કે વહેંચવા સારૂં કે સધળા લોકોને દેખાડવા સારૂં જે માણસ કંપબજારમાં રાખશે તેને ત્રણ મહીનાની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૯૪ જે કોઈ પણ માણસ,—(અ) કોઈ જાહેર જગ્યામાં કાંઈ બીજાસ કૃત્ય કરીને અથવા (બ) કોઈ જાહેર જગ્યામાં તેવાં બીજાસ ગીત, લાવણી, કે શબ્દો ગાઈ, બોલી કે ઉચ્ચારીને બીજાઓને દુઃખ આપે તે માણસને ત્રણ મહીના સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની, દંડની અથવા તે બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૯૪ (અ) સરકારે હુકમ આપ્યો નહીં હોય તેવી સોરઠી કહાડવા સારૂં કાંઈ ઓફીસ અથવા જગ્યા જે માણસ રાખશે તેને ધણામાં ધણા છ મહીના સુધી જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા અથવા દંડ અથવા એ બેઠેની શિક્ષા કરવામાં આવશે. અને સદરહુ પ્રકારની દરકોષ સેરટીમાં દરકોષ ટીકીટ, અથવા લાટ અથવા નાંખર અથવા અંક કહાડવા બાબત અથવા તેને લાગતી વગગતી ફલાણી વાત બનશે તો ફલાણા માણસના ફાયદા સારૂં ફલાણી રકમ અથવા માલ આપવામાં આવશે અથવા કરવામાં આવશે નહીં એવો દરકોષ ઠરાવ જે માણસ પ્રસીદ્ધ કરશે તેને એક હજાર રૂપીઆ સુધી દંડ કરેલો.

ટીકા—કોસ્મટીક ચીઝોમાં આવે તે ઇનામ વહેંચવાં તે સોરઠી છે. આ કલમના ઉલ્લાખેરમાં આવેલો “ પ્રસીદ્ધ કરનાર ” જે માણસ ‘કરાવ’ થોક્ષે છે તે માણસનો તેમજ જે વર્તમાનપત્રનો માલિક તે ઠરાવને એક જાહેરખબર તરીકે છાપે તે વર્તમાનપત્રના માલિકનો સમાવેશ થઈ જાય છે. (૧૦-ચું. ૯૭) એક વેપારીએ એક પાઉન્ડના ચઢાના ડબ્બા ૨ શીર્ડીંગ ૬ પેન્સમાં વેચ્યા, દરેક ડબ્બામાં એક એક ચીઝી મુકી હતી. અને તે ચીઝીમાં જે ઇનામ લખ્યું હતું તે ડબ્બા ખરીદનારને મળતું હતું. આમાં તે સોરઠી હતી એમ ઠરાવવામાં આવ્યું હતું. કારણ કે ખરીદનારને ઇનામની લાલચ આપવામાં આવતી હતી. (ટેલર-વિ-સ્મી ૧૧-૬વી-બી. ડી. પા. ૨૦૭) ગવર્નર જનરલ કે સ્થાનિક સરકાર કે તેમના નીમેશ અધીકારીના હુકમ વગર આ કલમ પ્રમાણે ફરીવાર થઈ શકે નહીં. (પ્રો.-કો.-કા. ૧૯૧.)

બાબ ૧૫ મો.

ધર્મ સંબંધી ગુન્હાઓ બાબત.

૨૯૫ જે કોઈ માણસ કોઈ પુજાના ઠેકાણાનો અથવા જે પદાર્થને કોઈપણ જાતીના લોકો પવિત્ર ગણતા હોય તે પદાર્થનો નાશ કરે અથવા તેને નુકસાન કરે કે બદલે કરે એવા ઇરાદાથી કે તેમ કરીને કોઈ પણ જાતીના લોકોના ધરમને અપમાન પહોંચાડું, અથવા એવું જાણીને કે એ પ્રમાણે ગાંધ અથવા નુકસાન અથવા બદલે કરવાથી કોઈ પણ જાતીના લોકો પોતાના ધરમને અપમાન પહોંચાડે એવું સમજશે એવો સંભવ છે તો તે માણસને એ વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે.

ટીકા—આ કલમમાં વાપરેલ 'પદાર્થ' એ નીચેના વસ્તુ, મંદીર, મૂર્તિઓ વિ. ને લાગુ પડે છે. આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હો બનવા માટે અનુક્રમ વર્તના લોકોના ધર્મને અપમાન કરવાનો ઇરાદો હોવો જોઈએ. અથવા અનુક્રમ વર્તના માણસો બહુતાને ધર્મસંબંધી અપમાન તરીકે ગણવાને સંભવ છે એવી ભણુ હોવી જોઈએ. (ર. વિ. મુસા. ૭ સેન્ટ. પ્રો. રી. પા. ૪૫.)

૨૮૬ કોઈ પણ મંડળી દેવ પુજન કે ધર્મ સંબંધી કીયા કરવામાં કાયદા મુજબ શેકાયેલી હોય તેને જે માણસ શુદ્ધિ પૂર્વક અડચણ કરે તે માણસને એક વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે.

ટીકા—આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હો બનવા સારા ધર્મસંબંધી કીયા કરવાને કાયદેસર રીતે શેકાયેલી મંડળીને યુક્તિપૂર્વક અડચણ કરેલી હોવી જોઈએ. (જય-વિ-ધર્મપાળ ૩૩-૬-૬૦.)

૨૮૭ કે જે પણ સખસનું દીલ દુખાવવાના ઇરાદાથી અથવા કોઈ પણ સખસના ધરમને અપમાન પહોંચાડવાના ઇરાદાથી અથવા એમ કરવાથી દીલ દુખારે કે ધર્મને અપમાન પહોંચશે એવો સંભવ છે, એમ ભણીને કોઈ પુણીની જગામાં કે દક્ષિણતણમાં કે પ્રેત સંસ્કાર કરવા કે મુઝાં મૂકવા સારા ભુદી કહાડેલી જગામાં જે માણસ વગર દળએ પ્રવેશ કરે અથવા કોઈ પ્રેતનું અપમાન કરે અથવા પ્રેત સંસ્કાર કરવા મળેલા કોઈ સખસને અડચણ કરે તે માણસને એક વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૮૮ ધર્મ સંબંધી કોઈપણ સખસનું દીલ દુખાવવાના પાકા ઇરાદાથી જે માણસ તે સખસ સાંભળે એમ કાંઈ શબ્દ બોલે અથવા અવજ કરે અથવા તે સખસની દ્રષ્ટિ પડે એમ કાંઈ પદાર્થ મૂકે તો તે માણસને એક વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની, કેદની અથવા દંડની અથવા બંનેની શિક્ષા થશે.

બાબ ૧૬ માં.

માણસના શરીર સંબંધી, ગુન્હાઓ બાબત, છંદગી સંબંધી ગુન્હાઓ બાબત.

૨૮૯ માત્ર માણસના ઇરાદાથી જેથી માત્ર થવાનો સંભવ હોય એવું કાંઈ શરીરનું નુકસાન કરવાના ઇરાદાથી, કાંઈ કામ કરીને અથવા ફલાણું કામ કરેથી માત્ર થશે એવો સંભવ છે એમ ભણવા છતાં તે કામ કરીને જે માણસ માત્ર માણસે તે માણસે શિક્ષણીય મનુષ્યવધનો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

ટીકા—(અ) માત્ર માણસના ઇરાદાથી અથવા તેથી માત્ર થશે એવો સંભવ છે એમ ભણીને આ એક ખાસાની કપર લાકડીએ ગોઠવીને ધાસ પાથરે અને તે જમીન મળ્યુત છે. એમ માનીને જ તે પર ચાલતાં જાં-દર પડીને તેનો છવ ભય તો આ એ શિક્ષણીય મનુષ્ય વધનો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

(બ) જ એક ગાંઠી પાછળ છે એવું આ ભણે છે, આ ને તે વાતની ખબર નથી હવે જ નું માત્ર થશે એવો સંભવ છે. એમ ભણીને આ, આ ને તે ગાંઠીમાં બંદુક ભરીને મારવાને લક્ષ્યવાને અને તે પ્રમાણે બંદુક મારી જ નો પ્રાણ લે તો એ કેટલાંક આ કાંઈ ગુન્હાનો તકસીર વાર નહીં થાય એમ બની શકે છે પણ આ એ શિક્ષણીય મનુષ્ય વધનો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

(ક) એક પક્ષીને મારીને તે ચોરી લઈ જવાના ઇરાદાથી તેને ગોળી મારવામાં આ એક ગાંઠી પાછળ બેઠેલા આ નો છવ લે અને આ ત્યાં બેઠેલા છે એમ આ ભણતો ન હોય તો એ કેટલાંક અગર આ એક દાયદા વિરૂદ્ધ કામ કરેલો હતો. તોપણ તે શિક્ષણીય મનુષ્ય વધનો ગુન્હાનો તકસીર વાર નથી, કેમકે તેણે આ નો છવ લેવાનો અથવા જે કામથી માત્ર થવાનો સંભવ તેના ભણવામાં હોય એવું કામ કરીને માત્ર માણસના ઇરાદો કર્યો નહીં હતો.

ખુલાસો—૧ લો-જે સખસને કાંઈ રોગ કે બ્યાધિ કે શરીરની અશક્તતા થઈ હોય એવા કોઈ સખસને જે માણસ શરીરનું નુકસાન કરે અને તેથી દરિને પેલા સખસનું માત્ર વહેલું થાય તો તે માણસે તે સખસનું માત્ર આવડું એમ સમજવું. ખુ. ૨ એ. જે કેટલાંક કાંઈ શરીરના નુકસાનથી માત્ર થાય તે કેટલાંક જે સખસે તે શરીરનું નુકસાન કર્યું હોય તેણે તે માત્ર આવડું એમ સમજવું પણ અગર અગર હલાલ કૌં બેથી તથા હોંડીયાર-હામી-મની દવા કરેથી તે માત્ર થઈ બધી શકત એમ હેવ તોપણ ખુ. ૩ એ-માના પેટમાંના ભણવાનું માત્ર આવડું જે મનુષ્યવધનો ગુન્હો નથી, પણ કાંઈ છવડાં બચવાનો કાંઈ પણ કામ બદાર નીકળેલો હોય પણ તે બચવાથી

આસોઆસ ન હોવાથી હોય અથવા તે પુરેપુરું જન્યું ન હોય તોપણ છવતાં બચાવું મોત આણવું તે શિક્ષણીય મનુષ્ય વધને ગુનો થઈ શકે.

ટીકા—મનુષ્ય, મનુષ્યને મારી નાંખવું તે મનુષ્યવધ છે. મનુષ્યવધ ત્રણ પ્રકારનો છે. ૧ સારો, ૨ શિક્ષણીય, ૩ ગંધવી બરેલો.

સારો મનુષ્ય વધ—નીચે જણાવેલા કોઈ કેસમાં મોત નીપજવું હોય તેને સારો મનુષ્યવધ ગણાય છે. (અ) જ્યાં કાયદેસર કે એર કાયદેસર કોઈ કૃત્ય કરવામાં અઠસ્રાતથી, અને કાંઈ પણ એ કીકરાઈ કે ગંધવી વગર, કે ગુનેગારી બરેલા ઇરાદા કે ભણ વગર મરણ નીપજવું હોય, (બ) જ્યાં બ્યાબળી રીતે મોત નીપજવું હોય, એટલે કે, (૧) જે અખતીઆર કાયદાએ આપેલો છે અથવા શુદ્ધ બુદ્ધિથી એમ માને કે આ અખતીઆર અને કાયદાએ આપેલો છે તેવો કોઈ અખતીઆર અમલમાં લાવવામાં જડજન જ્યારે ઇન્સાફનું કામ કરે છે ત્યારે, (૨) કોઈ કોર્ટને કુદમ અમલમાં લાવવામાં વર્તનાર માણસ જે શુદ્ધ બુદ્ધિથી એમ માને કે આવો કુદમ કરવાની તે કોર્ટને કુદમત હતી તેવા માણસથી (મોત નીપજવું હોય) (૩) મરણ નીપજવવાની જે માણસની કાયદા પ્રમાણે ફરજ છે, અથવા કાયદાથી રત્ન છે, અથવા જે માણસ કુટુંબિકતની કાંઈ સુલતા સખબથી શુદ્ધ બુદ્ધિથી એમ માને છે કે (મરણ નીપજવવાની) કાયદા પ્રમાણે મારી ફરજ છે અથવા કાયદાથી અને રત્ન છે તે માણસથી (મોત નીપજવું હોય) (૪) હાનિ કરવાના સાપરાધ ઇરાદા વગર તથા શુદ્ધ બુદ્ધિથી સરીર અથવા મીઠકતને ઘની બીજી હાનિ અટકાવવાને, અથવા તેથી બચાવવાના કામને સાર, વર્તનાર માણસથી (મોત નીપજવું હોય) (૫) સરીર અથવા મીઠકતને ખાનગી બચાવ કરવાનો હક વાપરવામાં મોત નીપજવું હોય. (૬) જ્યાં કા. ૮૨-૮૩-૮૪-૮૫ માં જણાવેલા બાળકથી કે દીવાના મનના માણસથી કે કેફ રહેલા માણસથી મોત નીપજવું હોય. (૭) જ્યાં મરનાર માણસના હોતને સાર શુદ્ધ બુદ્ધિથી કરેલા કૃત્યથી વગર ઇરાદા મોત નીપજવું હોય, પણ તે ક્યારે ? કે જ્યારે (૧) તે મરનાર માણસે, કે તે સગીર કે દીવાનો હોય તો તેના વાલીએ રુપક રીતે કે ગર્ભિત રીતે આડું કૃત્ય કરવાની રત્ન આપી હોય, અથવા (૨) જ્યારે રત્ન આપવાનું મરનાર માણસને માટે અસંભવીત હોય (૨) નીચે જણાવેલી કોઈ પણ સ્થિતિની અંદર (અ) કૃત્યથી, અથવા (બ) દુસરી મોત નીપજવું તે શિક્ષણીય મનુષ્યવધ છે.—

(અ) કૃત્ય—મોત નીપજવવાના ઇરાદાથી કોઈ કૃત્ય કરવાથી, જેથી મોત નીપજવવાનો સંભવ હોય એવું કાંઈ સરીરનું નુકસાન કરવાના ઇરાદાથી કોઈ પણ કૃત્ય કરવાથી અથવા (૩) આડું કૃત્ય કરવાથી મોત થશે એવો સંભવ છે, એવું ભરવા છતાં કોઈ પણ કૃત્ય કરવાથી.

મોત આણવું—જ્યારે રહેલા કૃત્યથીજ અથવા તે કૃત્યથી અવરજ કરીને કે કુદરતી રીતે ઘતાં, અને તે કૃત્યના પરીણામ તરીકે વાસ્તવિક રીતે બારેલા કોઈ પરીણામથી મોત નીપજે છે, ત્યારે આ કલમના અર્થની અંદર તે કૃત્યે મોત નીપજવેલું કહેવાય છે. ઇરાદા-બારેલા પરીણામની આસા તે ઈરાદો છે. ખુનનું કે શિક્ષણીય મનુષ્ય વધનું તકોમત સંખીત કરવા સાર ઇરાદો અથવા જ્ઞાન પુરવાર કરવાં એકજે. જે તે પુરવાર ન થાય તો મહા-બચાવોજ ગુનો થાય. (સ. ની. રી. પા. ૩૯)

૩૦૦ ખુન નીચે ખાતલ કરેલી બાબતો મુકી દઇને બીજી સર્વ બાબતોમાં શિક્ષણીય મનુષ્ય વધને ખુન સમજવું. પણ ક્યારે કે જો જે કામથી મોત થાય તે કામ મોત આણવાના ઇરાદાથી કર્યું હોય તો અથવા (૧) કોઈ સખસને જેથી તે સખસનું મોત થવાનો સંભવ તકસીરવાર માણસ જાણતો હોય એવું કાંઈ સરીરનું નુકસાન કરવાના ઇરાદાથી તે કામ કર્યું હોય તો અથવા (૩) કોઈ સખસને કાંઈ સરીરનું નુકસાન કરવાના ઇરાદાથી તે કામ કર્યું હોય અને તે ઇરાદો કરેલું સરીરનું નુકસાન એવી રીતનું હોય કે ચાલતા સુધિ કર્મ પ્રમાણે મોત કરવાને તે સમર્થ હોય અથવા (૪) તે કામ એવું તરત ભયંકર છે કે તેથી સો વસા મોત અથવા જેથી મોત થવાનો સંભવ છે, એવું સરીરનું નુકસાન થશે જ એમ તે કામ કરનાર સખસ જાણતો હોય અને મોત આણવાના અથવા ઊપસા પ્રકારના નુકસાનના જેખમમાં પડતા કાંઈ કારણ વિના તે સખસ તે કામ કરે તો.

દખાંત—(અ) જ ને મારી નાંખવાના ઇરાદાથી આ તેને ગોળી મારે અને તેથી જ મરી ભય તો આ બિ ખુન કર્યું એમ સમજવું. (બ) જ ને એવો શેખ ધક્કેલો છે કે એક સપાટો મારેથી તેનું મોત થવાનો સંભવ છે એમ ભરવા છતાં જ તેના સરીરને નુકસાન કરવાના ઇરાદાથી સપાટો મારે અને તેથી જ મરી ભય તો, જે ચાલતા સુધિકમ પ્રમાણે સારી તંદુરસ્તીવાળા સખસનું મોત આણવાને તે સપાટો સમર્થ ન હોય તોપણ આ ખુનનો તકસીર વાર છે.

(૬) આ ઇરાદાથી જ ને એક તલવાર અથવા કાંચથી જખમ કરે એવું કે તેથી ચાલતા સુધિકમ પ્રમાણે માણસનું મોત થાય અને જ તે જખમથી મરી ભય તો બિ કેમણે અજર તેને જ છું મોત આણવાનો ઇરાદો જ

કર્ચો હોય તો પણ આ ખુનનો તકસીર વાર છે એમ સમજવું. (૬) લોકોનું એક ટાણું મળેતું છે તેમાં વચર કા-
રણે આ એક ભરેલી તોપ છાટે અને તેથી તેઓમાંનાં એક જણનો છવ્ર નચ તો અગર ફલાણા સખસનો છવ્ર લેવો
એવો તેણે આગળથી વિચારપૂર્વક દરકો ન કર્યો હોય તોપણ આ ખુનનો તકસીરવાર છે એમ સમજવું.

અપવાદ-૧ ભારે કે આકસ્મિક કોષ ઉત્પન્ન થવાથી જોને પોતાનો છવ્ર વરા રાખવાની શક્તિ ગઈ છે એવી
અવસ્થામાં છતાં કોઈ માણસ તે કોષ ઉત્પન્ન કરનાર સખસનું મોત આણે અથવા ખુલથી તે ઇતેકકને ખીન સ-
ખસનું મોત આણે તો તે શીક્ષણીય મનુષ્યવધ ખુન નથી. કપલા અપવાદને નીચેની સરતો લાગુ પડે છે.

(૧) કોઈ સખસને મારી નાંખવા અથવા કોષ હાની કરવાના બહાના હાખલ તે કોષ શુન્દેઆરે માગી આણેલો
અથવા બુદ્ધિપૂર્વક ઉત્પન્ન કરેલો ન હોવો જોઈએ. (૨) કાયદા મુજબ અથવા સરકારી નોકરીના અખત્યાર અમ-
લમાં લાવતાં કોષ સરકારી નોકરે કરેલી કોષ વસ્તુથી તે કોષ ઉત્પન્ન થયેલો ન હોવો જોઈએ. (૩) ખાનગી
અથવાનો હક કાયદા મુજબ અમલમાં લાવતાં કરેલી કોષ વસ્તુથી તે કોષ ઉત્પન્ન થયેલો ન હોવો જોઈએ.

ખુદાસો-તે દેશ કેવો ભારે તથા આકસ્મિક હતો કે તેથી તે શુન્દો ખુન થઈ શકે નહીં, એ હકીકતની
ખાબત છે.

દૃષ્ટાંત-આ કોષ ઉત્પન્ન થાય એવું કોઈ કામ આ એ કર્યાથી કોષાધીન થઈને તે અવસ્થામાં આ જનું છાકરું
ય છે તેને ઇરાદાથી મારી નાંખે તો તે ખુન સમજવું, કેમકે તે કોષ ઉત્પન્ન થવાનું કામ તે છાકરાએ કર્યું નથી
અને તે કોષ થયેલું કોષ કામ કરવામાં ઇન્ટેન્ડેક અથવા કમાણીપથી તે છાકરાનું મોત થયું નથી. (બ) આ ને
ભારે તથા આકસ્મિક કોષ ઉત્પન્ન થાય એવું કોષ કામ થ કરે અને તેથી કોષ થઈને આ; થ ના ઉપર એક પી-
સ્તોલ છાટે, અને પાસે ઉભેલો પણ નહીં દીઠેલો જ તેથી મરી નય પણ તેને મારી નાંખવાનો આ એ ઇરાદો ન
કર્યો હોય તથા પોતાને હાથે તેનું મોત થવાનો સંભવ પણ આ એ નહોતો ન હોય તો એ ઠેકાણે આ એ ખુન
નહીં પણ માત્ર શિક્ષણીય મનુષ્યવધ કર્યો એમ સમજવું. (ક) આ ને એક નાજરને સીપાઈ જ કાયદા મુજબ
પકડે અને તે પકડવાથી આકસ્મિક તથા ભારે કોષ થઈને આ, જ ને મારી નાંખે તો એ ખુન સમજવું, કેમકે
કોષ ઉત્પન્ન થયો તે સરકારી નોકરે પોતાનો અખત્યાર અમલમાં લાવતાં કરેલી વસ્તુથી ઉત્પન્ન થયો. (દ) એક જ
માછરડેટની આગળ આ સાહેબ હાખલ હાખર થાય અને જ એ પ્રમાણે બોલે કે આ ની જુલાનીમાંનો એક રાખ
પણ હું માનતો નથી તેથી આ એ ખોટી સાહેબી પુરી છે અને એ રાખ સાંભળીને આકસ્મિક કોષ થઈને આ, જ
ને મારી નાંખે તો એ ખુન સમજવું. (ઈ) જ નું નાક ખેંચવાની આ કોશીશ કરે અને તેને તેમ કરતાં અટકાવવા
સારે ખાનગી બચાવનો હક અમલમાં લાવીને જ, આ નો હાથ પકડે તેથી આકસ્મિક તથા ભારે કોષ થઈને આ, જ
ને મારી નાંખે તો એ ખુન સમજવું કેમકે કોષ ને ઉત્પન્ન થયો તે ખાનગી બચાવનો હક અમલમાં લાવતાં
કરેલી વસ્તુથી ઉત્પન્ન થયો. (ફ) જ આ ને મારે અને તેથી જ ને ભારે કોષ થયે, અને તે કોષનો કાયદો લેવાનો
ઇરાદાથી તથા તેની પાસે જ ને મારી નાંખવાનો ઇરાદાથી એક પાસે ઉભેલો માણસ આ ને કારણસર જ ના
હાથમાં એક છરી આપે અને તે છરીવતી જ, જ ને મારી નાંખે તો એ ઠેકાણે જ એ માત્ર શીક્ષણીય મનુષ્યવધ
કર્યો એમ થઈ શકે, પણ આ તો ખુનનો તકસીરવાર છે એમ સમજવું.

અપવાદ ૨ એ-કોષ માણસ શુદ્ધ બુદ્ધિએ શરીર અથવા મીઠકતના ખા-ગી બચાવનો હક અમલમાં લાવતાં
કાયદાએ તેને આપેલા અખત્યારની હદની બહાર નય અને આગળ વિચાર કર્યો વીના તથા તે બચાવ કરવામાં
જરૂર કરતાં વધારે હાની કરવાના ઇરાદા વગર જે સખસની સામા તે બચાવનો હક અમલમાં લા-તો હોય તે
સખસનું મોત આણે તો તે શીક્ષણીય મનુષ્યવધ ખુન નથી.

દૃષ્ટાંત-આ ને મહાબળા ન થાય એવી રીતે ધોડની ચામુકથી તેને મારવાની જ કોશીશ કરે. આ એક
પીસ્તોલ ખેંચી કહારે, જ હુમલોમાં નરી રહે અને ચામુકનો માર પડેતો ખીન કોઈ ઇલાજથી અટકાવારી નહીં
એવું શુદ્ધ બુદ્ધિથી આ માને ને આ ગેળા મારીને જ નો પ્રાણ લેતો આ એ ખુન નહીં પણ માત્ર મનુષ્યવધ એક
એમ સમજવું.

અપવાદ ૩ એ-કોઈ માણસ સરકારી નોકર હોય અથવા સરકારી ઇનસાફનો ખારો કરવાને કામ કરનાર
કોષ સરકારી નોકરને સહાય કરતો હોય તે માણસ કાયદાએ તેને આપેલા અખત્યારની હદની બહાર નય
અને સરકારી નોકર હાખલ પોતાની ફરજ બજાવર રીતે બળવાને સાફ પોતે જે કામને શુદ્ધ બુદ્ધિએ કારણસર
તથા જરૂર માનતો હોય એવું કોષ કામ કરવાથી તે મોત આણે પણ જે સખસનું મોત થાય તે સખસની ઉપર
તેનો કોઈ દેવસાવ ન હોય તો તે શીક્ષણીય મનુષ્યવધ ખુન નથી.

અપવાદ ૪ એ-આગળ વિચાર કર્યો વીના એકએક ઝડપે થઈને ધણે કોષ થઈયો હોય તેવામાં એકએક
મારા મારી થઈને શીક્ષણીય મનુષ્યવધ થાય અને તે શુન્દો કરનારે કોષ ગેરબ્યાબળી કાયદો લીધો ન હોય અને તે
લાત્રી રીતે અથવા નવાઈની રીતે આપ્યો ન હોય તો તે શીક્ષણીય મનુષ્યવધ ખુન નથી.

ખુદાસો-એવી બાબતોમાં કોષ ઉત્પન્ન કરનાર કોણ અથવા પહેલો હુમલો કરનાર કોણ એ વાતની કોઈ
જરૂર નથી.

આપવાદ પ મો—જે સખસનું મોત થયું હોય તે સખસ અદાર વરસથી વધારે ઉમરનો હતાં તેને પોતાની રત્ન મંદીથી પોતાનું મોત થવા દીધું હોય અથવા મોતનું ભેખમ માથે લીધું હોય તો તે ઠેકાણે શીક્ષણીય મનુષ્ય વધ ખુન નથી.

દૃષ્ટાંત—જ અદાર વરસથી બોલી ઉમરનો એક સખસ જે તેને હરફરીને એ બુદ્ધિશીલ તેની પાસે આપવાદ કરાવે તો એ ઠેકાણે જની નાની ઉમરના સખસથી જ પોતાનું મોત થવા બાબત પોતાની રત્નમંદી આપવાને આરાદા છે, માટે એ એ ખુન કરવામાં મદદગારી કરી એમ સમજવું.

ટીકા—ખુન અને શીક્ષણીય મનુષ્યવધમાં ભેદ આ પ્રમાણે છે. જે કેઈ ગુન્હો શીક્ષણીય મનુષ્યવધની વ્યાખ્યામાં ન આવતો હોય તો તે ખુન હોઈ શકે નહીં. કોઈ ગુન્હો ખુન થવા વખતે શીક્ષણીય મનુષ્યવધ થઈ શકતો નથી. મોત આણવાના ઇરાદાથી કાંઈ કામ કરીને મોત આણવું તે શીક્ષણીય મનુષ્યવધ છે. ને તે ખુન પણ છે. ફાણું કંઈથી મોત થશે એવા સંભવ છે એમ જણવા છતાં તે કામ કરીને મોત આણવું તે શીક્ષણીય મનુષ્યવધ છે. વ્યભિચાર કરવાના કૃત્યમાં પકડાયો હોય તે માણસને જે સી સાથે તેણે વ્યભિચાર કર્યો હોય તે સીનો ધણી મારી નાંખે તો તે ખુનથી ઉતરતા દરજ્જાનો શીક્ષણીય મનુષ્યવધ છે. ટ નામના માણસની સાથે તેની બેન વ્યભિચાર કરતાં તેને માલમ પડવાથી ક્રોધના આવેશમાં ત્યાંજ તેણે બંનેને મારી નાંખ્યાં હતાં, મરનારની વર્તણૂકને લીધે તેનો ભાઈ અને આકરમીક ક્રોધનો બચાવ બરાબર યોગ્ય ગણવામાં આવ્યો હતો અને તેને ખુનથી ઉતરતા દરજ્જાના શીક્ષણીય મનુષ્યવધનો ગુન્હેગાર કરાવવામાં આવ્યો હતો. ખાનગી બચાવનો હદ સાબીત કરવાનો બિન તક્રોમતકારને માથે છે. (૮. ૬ નિ. પા ૭૧૪)

૩૦૧ જે વસ્તુથી મોત આણવાનો ઇરાદો કર્યો હોય અથવા જેથી મોત થવાનો સંભવ છે એમ પોતાના જણવામાં હોય એવી કાંઈ વસ્તુ કરવાથી કે કોઈ સખસ જેનું મોત આણવાનો તેણે ઇરાદો નહીં કર્યો હોય અને જેનું મોત પોતાનાથી થવાનો સંભવ તેના જણવામાં પણ ન હોય, એવા કોઈ સખસનું મોત આણવાને શીક્ષણીય મનુષ્ય વધ કરે તો, જે સખસનું મોત આણવાનો તેણે ઇરાદો કર્યો હોય અથવા જેનું મોત પોતાથી થવાનો સંભવ તેના જણવામાં હોય તે સખસનું તેણે મોત આણ્યું હોય તો તે જે પ્રકારનો શીક્ષણીય મનુષ્ય વધ થાય તેજ પ્રકારનો તે ગુન્હેગાર કરેલો મનુષ્ય વધ છે એમ સમજવું.

ટીકા—જે સખસ ખીલને મારી નાંખવાના ઇરાદાથી તેના ઉપર ખંડુક છાંટે, અને તે ત્રીભજ માણસને વાગે તો તે ખુન ગણાયો. પણ આકરમીક લડાઈ દરમિયાન તોફાનો ધા, છુટા પાડનાર ખીન માણસને વાગે અને તેથી તે મરી જાય તો શીક્ષણીય મનુષ્યવધનો ગુન્હો થશે.

૩૦૨ જે માણસ ખુન કરે તેને મોતની અથવા જીવતાં સુધી સમુદ્ધારની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

ટીકા—તક્રોમતકારને ખુનનો ગુન્હો કરાવ્યા પછી ઉપલી કલમમાં બતાવેલી બે સજાઓમાંથી ગમે તે એક સજા કરવીજ એકએ બેમાંથી કઈ સજા કરવી તેનો નિર્ણય જડજે કરવો. (૮ સ. ની. રી. પા. ૭૮)

ફોજદારી ગુન્હાઓને મુદતનો કાયદો લાગુ પડતો નથી. પણ ૧૩ કે ૧૬ વરસ ઉપર કરેલા ખુનને વાસ્તે કોર્ટ બારમાં બારે સજા (મોત) ની દરવાને બદલે જન્મ કેસની કાલની કરી હતી. કારણ કે લોકમાં કાબલો બેસાડવાની જરૂર નહોતી. (મ. હા. કુલ બેચ).

૩૦૩ જીવતાં સુધી સમુદ્ધારની શીક્ષાનો હુકમ જે માણસની ઉપર થયોલો હોય તે માણસને ખુન કરે તો તેને મોતની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૩૦૪ ખુનથી ઉતરતા દરજ્જાનો શીક્ષણીય મનુષ્ય વધ જે માણસ કરે, અથવા જે કામથી મોત થયું હોય તે કામ તેણે મોત આણવાના ઇરાદાથી અથવા જેથી મોત થવાનો સંભવ હોય એવું કાંઈ ધરીરનું નુકશાન કરવાના ઇરાદાથી કર્યું હોય તો જીવતાં સુધી સમુદ્ધારની અથવા દસવરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે. અને અથવા તે કામથી મોત થવાનો સંભવ હોય એવું કાંઈ ધરીરનું નુકશાન કરવાના ઇરાદા વગર તે કામ તેણે કર્યું હોયતો તે માણસને દસ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૩૦૫ જો શીક્ષણીય કરતાં ઉતરતા દરજ્જાનું દરેકાઈ બચીઆરનું અથવા ગફિલતી ભરેલું કામ કરીને જે માણસ કોઈનું મોત લાવે તો તેને ધણીમાં ધણી બે વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની

કેદની શીક્ષા કરવી અથવા દંડ કરવો અથવા એ બેંકે શીક્ષા કરવી.

ટીકા—બધા બુદ્ધિપૂર્વક કરેલી હોય તેવા કેસમાં આ કલમ લાગુ પડતી નથી, પણ બેઠીમાઈ કરેલા કે બંધતી કરેલાં કૃત્યોનેજ આ કલમ લાગુ પડે છે. (ગૌ. હા. રી. પા. ૩૨૫.)

૩૦૫ ને અદાર વરસથી ઓછી ઉંમરનો સખસ અથવા કોઈ દીવાનો સખસ અથવા કોઈ અજોડો સખસ જન્મથી ગણે એવો કોઈ સખસ અથવા કેદની હાલતમાં હોય એવો કોઈ સખસ આત્મઘાત કરે વા તે આત્મઘાત કરવામાં ને માણસ મદદગારી કરે તે માણસને મોતની અથવા જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની અથવા દસ વરસની મુદત સુધીની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે. અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૩૦૬ ને કોઈ માણસ આત્મઘાત કરે તો તે આત્મઘાત કરવામાં ને માણસ મદદગારી કરે તે માણસને દસ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ પાત્ર થશે.

૩૦૭—ને કોઈ માણસ એવા ઇરાદાથી અથવા એવા જ્ઞાનથી તથા એવી હાલતમાં કાંઈ કામ કરે કે અગર તે કામથી તે મોત આણેતો તે માણસ પુનઃ તકસીરવાર થાય, તો તે માણસને દસ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે. અને તે કામથી ને કોઈ સખસને બધા થાય તો તે ગુન્હેગાર, અગર તો જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની શીક્ષાને અથવા ઉપર લખેલી છે તે શીક્ષાને લાયક થશે. ને માણસના ઉપર જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની શીક્ષાનો હુકમ થઈ ગયેલો હોય તે માણસ આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હે કરશે અને તેના તેજ ગુન્દાથી બધા થઈ હોય તો તેને મોતની શીક્ષા થઈ શકશે.

દહાંત—(અ) ને મારી નાંખવાના ઇરાદાથી અથવા ને ગોળી મારે એવી હાલતમાં કે અગર જ નું મોત થાય તો આ પુનઃ તકસીરવાર થાય તો આ કલમ મુજબ શીક્ષાને લાયક છે. (બ) એક કુમળી વયના બાળાનું મોત આણવાના ઇરાદાથી અથવા ને બચાવને એક જગમમાં પુલકું મૂકે તો પણ તે બચાવનું મોત ન થાય તોપણ આ એ આ કલમમાં બચાવ કરેલો ગુન્દો કહ્યો એમ સમજાવું. (ક) જનું પુનઃ કરવાના ઇરાદાથી અથવા એક બંદુક વેચાતી હાલતે તેને બરી હાલત સુધી આ એ ઉપર લખેલો ગુન્દો કહ્યો નથી. આ તે બંદુક જની ઉપર છાંટે તો તેણે આ કલમમાં બચાવ કરેલો ગુન્દો કહ્યો એમ સમજાવું. અને જો તે બંદુક છાંડવાથી જ ને જખમ થાય તો આ કલમના પહેલા પેરેમાંના પાછલા ભાગમાં કાચેલી શીક્ષાને તે લાયક થશે.

(ક) જેર ખવરાવોને જનું પુનઃ કરવાના ઇરાદાથી અથવા કાંઈ જેર ખરીદ કરે અને તે જેર કાંઈ ખોરાકમાં મેળવે અને તે ખોરાક આ ના કબજામાં રહે ત્યાંસુધી આ આ કલમમાં બચાવ કરેલો ગુન્દો કહ્યો નથી, પણ આ તે જની ટેબલ ઉપર મેડે અથવા જના ટેબલ ઉપર મેડવા સાથે તે ખોરાક જના થાકેને આપે તો આ એ આ કલમમાં બચાવ કરેલો ગુન્દો કહ્યો એમ સમજાવું.

ટીકા—કોમતદારે ફરીઆદી ઉપર કરેલા ધા બેખમ કરેલા કે મોત નીપાળવાનો સંભવ છે, એનું ખતાવનારા પુરાવાની ગેર હાજરીમાં તહોમતદારને પુનઃની કોશીશ કે શીક્ષણીય અનુબંધવધનો કોશીશ કરવાનો ગુન્હેગાર કરાવી શકાય નહીં પણ બુદ્ધિપૂર્વક મહાબધા કરવાના ગુન્દાનો તેને ગુન્હેગાર કરાવી શકાય.

૩૦૮ ને કોઈ માણસ એવા ઇરાદા કે જ્ઞાનથી, કે એવી હાલતમાં કાંઈ કામ કરે કે અગર તે કામથી મોત આણે તો તે માણસ પુનઃ ઉતરતા દરજ્જાના અનુબંધવધનો તકસીર વાર થાય તો તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને તે કામથી અગર કોઈ સખસને બધા થાય તો તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૩૦૯ ને માણસ આત્મઘાત કરવાની કોશીશ કરે તથા તે ગુન્દો કરવા તરફ કાંઈ કામ કરે તે માણસને એક વરસની મુદત સુધીની આસાન કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—આત્મઘાત કરવાની કોશીશ કરનારને થોડી પણ કેદની સજા થવી જોઈએ, એટલી દંડ આપવાની સજા કરવી તે બસ નથી (ગૌ. હા. રી.) એક સી હું કુવામાં પડું છું એમ કહીને કુસ તરફ દોડી, પણ તેને બ

હેતિતા પહેલાં તે પછી લીધી, આ કેસમાં આત્મક્રાંતિ કરવાની કોશીશ કરવા માટે ગુન્હેવાર ઠરાવી રાખાય નહીં. કેમકે તે કુવે ગયા પછી વિચાર ફેરવે. (ર. વિ. ૮. મદ્રાસ. હા. રી. પા. ૫.)

૩૦. ઠગ. આ આકટ પત્રાર થયા પછી કોઈ પણ વખતે જે માણસ ખુનના ઉપાયથી અથવા ખુનની સાથે અપહરણ અથવા છોકરાં ચોરવાનો ગુન્હો કરવાના કારણસર નિર્દય કોઈ ખીજ માણસ અથવા માણસોની જોડે મળેલો રહેશે તે માણસને ઠગ સમજાવે.

૩૧ જે ઠગ હોય તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની શીક્ષા કરવામાં આવશે, અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

ગર્ભપાત કરવો, નહીં જન્મેલા બચ્ચાંઓને તુક્ષ્ણાન આપત, બચ્ચાંઓને ખુદ્દાં મુકવા આપત તથા જન્મ છુપાવવા આપત.

૩૨ જે માણસ ખુદ્દિ પુર્વક કેમ ગર્ભવંતી સ્ત્રીનો ગર્ભપાત કરે તે માણસને અગર તે ગર્ભપાત શુદ્ધખુદ્દિએ તે સ્ત્રીનો જીવ બચાવવાના કારણસર ન કર્યો હોય તો ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે. અને અગર તે સ્ત્રી ચલીત ગર્ભાં હોય તો તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

ખુલાસા—જે સ્ત્રી પોતે પોતાનો ગર્ભપાત કરે તે પણ આ કલમના અર્થમાં દાખલ થાય છે.

ટી. ૧—સ્ત્રી ગર્ભવંતી કે ચલીતગર્ભાં હોય ત્યાંજ આ ગુન્હો થઈ શકે—‘ચલિતગર્ભાં’ સખંડ, ગર્ભ ધારણ કર્યાની આગળ વધેલી અવસ્થા દેખાડવાને માત્ર આપવામાં આવ્યો છે.

૩૩ સ્ત્રીની રજામંદી વગર જે માણસ ઉપલી કલમમાં બ્યાન કરેલો ગુન્હો કરે તે માણસને પછી તે સ્ત્રી ચલીત ગર્ભાં હોય કે નહીં તોપણ જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની અથવા દસ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદને અને દંડને પણ લાયક થશે.

૩૪ કોઈ ગર્ભવંતી સ્ત્રીનો ગર્ભપાત કરવાના ઇરાદાથી કોઈ માણસ એવું કાંઈ કામ કરે કે તેથી તે સ્ત્રી મોત થાય, તો તે માણસને દસ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે, વળી તે દંડને પણ લાયક થશે. અને અગર તે સ્ત્રીની રજામંદી વગર તે કામ કર્યું હોય તો તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની શીક્ષા અથવા ઉપર લખેલી શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૩૫ જે માણસ કોઈ બચ્ચું જન્મતા પહેલાં, તે બચ્ચું જીવતું જન્મતાં અટકાવવાના અથવા જન્મ્યા પછી તે મરી જાય એવું કરવાના ઇરાદાથી કાંઈ કામ કરે, અને તે કામ કરેથી તે બચ્ચું જીવતું જન્મતું અટકે અથવા જન્મ્યા પછી તે મરી જાયતો તે માણસને અગર તે કામ શુદ્ધખુદ્દિથી એ બચ્ચાંની માનો જીવ બચાવવાના કારણસર નહીં કર્યું હોય તો દસ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૩૬ કોઈ માણસ કાંઈ કામ કરે એવી હાલતમાં કે જે તે કામથી મોત થાય તો તે માણસ શીક્ષણીય મનુષ્ય વધતો તકસીરવાર થાય અને તે કામ કરેથી તે કોઈ નહીં જન્મેલાં જીવતાં બચ્ચાંનું મોત આવે તો તે માણસને દસવરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ પાત્ર થશે.

ટીપ્પણ—શીક્ષણી ગર્ભવંતી સ્ત્રીનું મારાથી મોત થવાનો સંભવ છે એમ જણાઈ જાય એવું કાંઈ કામ કરે કે અગર તે કામથી તે સ્ત્રીનું મોત થાય તો તે શીક્ષણીય મનુષ્યવધ ગણાય, અને તે સ્ત્રીને તુક્ષ્ણાન થાય તો પણ તે મરી જાય નહીં, પણ તેના પેટમાં જે જીવતું બચ્ચું હોય તેનું તે કામથી મોત થાય છે. તો આ કલમમાં બ્યાન કરેલા ગુન્હાનો તકસીરવાર છે.

૩૭ જે માણસ કોઈ બાર વરસથી ઓછી ઉંમરના બચ્ચાંનો આપ અથવા મા તેની હોય, અથવા જે માણસના હવાલામાં એવું બચ્ચું હોય તે માણસ અગર તે બચ્ચાંને ખીલકુલ તજવાના ઇરાદાથી તે બચ્ચાંને કોઈ જગામાં ખુદ્દાં મુકે અથવા મુકે તો તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

ખુલાસો—અગર તે પ્રમાણે તે પુરુષ કુલવાથી બચ્યું મરી બચ તો તે કુલદમાની કૃત્રિમત મુજબ તે ગુન્દગારની ખુન અથવા શીક્ષણીય મનુષ્યવધનો માટે તજવીજ થવામાં અટકાવ કરવાની આ કલમની મતલબ નથી. ટીકા—આ કે બાપ, પોતાની કુમળી વચના બાળકને તણ કે કે, બાળક તેમની પોતાની સંજ્ઞાજ લેવાને શક્તિમાન નહીં હોવાથી મરી જવાના કે કાંઈ ઈલ થવાના ભેખમમાં આવી પડે તેવી રીતનું આખાપનું તેના બાળકને તણ કેવું અટકાવવાનો આ કલમનો હેતુ છે.

૩૧૮ ને માણસ કોઇ બચ્યાનું મુરડું છાનીરીતે ફાટીને અથવા ખીજી રીતે વગે કરીને તે બચ્ચાનો જન્મ ધરાદાથી છુપાવે અથવા છુપાવવાની કોશીશ કરે તે માણસને પછી જોતે બચ્ચું જન્મતાં પહેલાં અથવા જન્મ્યા પછી અથવા જન્મતાં મરી ગયું હોય તોપણ એ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના મરે તે પ્રકારની કદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—બચ્ચું જોડે બચ્ચું હોય જોઈએ. જ્યાં હોવો જોઈએ નહીં. જો બચ્ચું જન્મતી વખતે પરીપક્વપણાની અવસ્થાએ પહોંચ્યું હોય કે જો તે ટવણ બચ્ચું હોઇ શકે તોજ ગુન્દો બની શકે, નહીં તો નહીં.

વ્યથા આપત.

૩૧૯—જે માણસ કોઇ સખસને કોઇ સરીરનું દુઃખ રોગ કે અશક્તતા કરે તેણે વ્યથા કરી એમ સમજવું.

ટીકા—કોઇ જીને ચોટલો બેંચીને તાણવી તે વ્યથા ગણાયે. એક માણસે નોકરને હાત મારી કે જે નોકરની બરોજ વધેલી હતી તેની તોમતદારને ખબર નહોતી, અને તે નોકરનું મોત થયું ત્યાં તેને વ્યથા કરવાનો ગુન્દગાર કાબો હતો. (રે. વિ. ફો. ૨. અ. ૫૨૨) ગડેકા મારવો, અવચવ તોડી નાંખે તેવો ધા કે ફટકો મારવો, સરીર પર જીનું પાણી ફેરવું તે કુમલા સાથે વ્યથા કરનારાં કૃત્યો છે, ત્યારે જેરી ક્વાથ બનાવીને ટેબલ ઉપર મૂકવો, ધાસ ઉપર જતો હોય તેમાં ફાતરડું છુપાવવું, બીજે માણસ ખાડામાં પડે એવા ઈરાદાથી જે માણસ બહેર રસ્તામાં ખાડો ખોદે તે બંધાને વ્યથા કર્યા બહલ સબ થશે. (પીનલકોડ ધરનારાઓની નોટ પા ૬૩)

૩૨૦ નીચે લખેલા પ્રકારની વ્યથાને મહાવ્યથા એવું નામ આપેલું છે,—

૧ પ્રથમવનો નાસ, ૨ બેમાંની કોઇપણ આંખની જોવાની શક્તિ બંધુ જવી, ૩ બેમાંના કોઇ પણ કાનની સાંભળવાની શક્તિ બંધુ જવી. ૪ કોઇ અવચવ અથવા સાંધા જવો. ૫ કોઇ અવચવ અથવા સાંધાની શક્તિ નાશ થવી કે તેની બંધુ ક્ષીણતા થવી ૬ ડોકાની અથવા ગેઢેરાની બંધુ બદરીકલ થવી. ૭ કોઈ હાડકાનું અથવા ફાંતનું બાંધવું કે ખસી જવું. ૮ જે વ્યથાથી છાંદગી ભેખમમાં આવે અથવા જેથી વીસ હીવસની મુદત સુધી વ્યથા થએલા માણસને સરીરનું ભારે દુઃખ ખમવું પડે અથવા તે પોતાનો હંમેશનો ધંધો કરવાને અશક્તતા રહે એવી કોઇ પણ વ્યથા—

ટીક—જ્યારે કુમલામાં કરેલી ઈલ મોત નીપલવશે કે તેથી મોત થઇ શકે એવો ઇરાદો, બંધુ કે સંભવ ન હોય ત્યાં ખુનથી ઉતરતા ફજળના મનુષ્યવધનો ગુન્દો નથી પણ મહાવ્યથાનો છે. મહાવ્યથાના કેસમાં જેની ક્વા કરી હોય તે કાંકરની જીભાની લેવી બહાજે. જે વ્યથા ભોગવનારને દુઃખને રોગમાં નાંખે અને વીસ હીવસ સુધી તેનો હંમેશનો ધંધો રોજગાર કરવાને તે અશક્ત કરે તેવી સઘળી વ્યથાને મહા વ્યથા સમજવી.

૩૨૧. જે માણસ કોઇ સખસને વ્યથા કરવાના ઇરાદાએ અથવા તેથી કોઈ સખસને પોતાની વ્યથા થવાનો સંભવ છે એમ ભણ્યાં છતાં કોઇ કાપ કરે, અને તે ક મથી કોઇ સખસ વ્યથા કરે તો તે માણસે શુદ્ધિ પૂર્વક વ્યથા કરી એમ સમજવું.

૩૨૨ કોઇ માણસ શુદ્ધિપૂર્વક વ્યથા કરે અને વ્યથા કરવાને તેનો ઇરાદો હોય અથવા જે વ્યથા પોતાથી થવાનો સંભવ તેના ભણ્યામાં હોય તે વ્યથા અગર મહાવ્યથા હોય તથા જે વ્યથા તે કરે તે વ્યથા મહાવ્યથા હોય તો તે માણસે શુદ્ધિપૂર્વક મહાવ્યથા કરી એમ સમજવું.

ખુલાસો—કોઈ સખસ આ બંને વાત કરે એટલે મહાવ્યથા કરે તથા મહાવ્યથા કરવાનો ઇરાદો કરે; અથવા મહા વ્યથા પોતાથી થવાનો સંભવ તેના ભણ્યામાં હોય તોજ તેણે શુદ્ધિપૂર્વક મહાવ્યથા કરી એમ સમજવું, નહીં તો નહીં પણ એક પ્રકારની મહાવ્યથા કરવાનો ઇરાદો કરીને અથવા એક પ્રકારની મહાવ્યથા પોતાથી થવાનો સંભવ ભણ્યા છતાં તે ખરેખર બીલ પ્રકારની મહાવ્યથા કરે તો તેણે શુદ્ધિપૂર્વક મહાવ્યથા કરી એમ સમજવું.

ઈર્ષા—જ જે ગેઢેરા બંધુ બદરીકલ કરવાના ઇરાદાથી અથવા તે પોતાથી બદરીકલ થવાનો સંભવ ભણ્યા છતાં જ, જ જે એક સપાટો મારે અને તે સપાટાથી જનો ગેઢેરા બદરીકલ નહીં થાય પણ તેથી વીસ હીવસની મુદત સુધી જ ને સરીરનું ભારે દુઃખ ખમવું પડે તો જ એ શુદ્ધિપૂર્વક મહાવ્યથા કરી એમ સમજવું.

૩૨૩ ૩૨૪ મી કલમમાં લખેલી આખત સીવાય બીજી કોષ્ટપણુ આખતમાં જે માણસ બુદ્ધિ પુર્વક વ્યથા કરે તેને એક વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એક હબ્દર રૂપીઆ સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે;

ટીકા—એક સ્ત્રીએ તેના ધણીને ગુસ્સા કચીથી તેણે તે સ્ત્રીને લાત મારી અને લાત તે સ્ત્રીની બરોજ ઉપર વાળવાથી તે મરી ગઈ, અને તેના ધણીને બરોજની ખબર નહોતી, તેમ તેથી મનુષ્યની જીંદગીને ભેગમ કે વ્યથા કરવાનો તેનો ઉદ્દેશ નહોતો, તો તેમાં તેને ૩૨૩ પ્રમાણે ગુન્હેવાર ગણ્યા હતા. (સ. વી. સી. પા. ૨૬)

૩૨૪ ૩૨૪ મી કલમમાં લખેલી આખત સીવાય બીજી કોષ્ટપણુ આખતમાં ગોળી અથવા તીર મારવાનાં, ખોસી ધાલવાનાં કે કાપવાનાં કોષ્ટ હથીઆર વડે અથવા જે હથીઆર મારેથી સામાનું મોત થવાનો સંભવ હોય એવા કોષ્ટ હથીઆર વડે અથવા અગ્નિ કે કંઈ ગરમ કરેલા પદાર્થ વડે અથવા કોષ્ટ ઝેર કે ખાંધ જઈ એવા કોષ્ટ પદાર્થ વડે અથવા અવાજ સાથે પુટે એવા કોષ્ટ પદાર્થ વડે અથવા દમ લેવાથી, ગળી જવાથી અથવા લોહીમાં જવાથી જે પદાર્થ માણસના સ્મરિરને. નુકસાન કારક હોય એવા કોષ્ટ પદાર્થ વડે અથવા કોષ્ટ જનનવરની મારફતે જે માણસ બુદ્ધિપુર્વક વ્યથા કરે તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૩૨૫ ૩૨૫ મી કલમમાં લખેલી આખત સીવાય બીજી કોષ્ટપણુ આખતમાં જે માણસ બુદ્ધિ પુર્વક મહાવ્યથા કરે તેને સાતવરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

ટીકા—જે કેદીના ઉપર ‘મહાવ્યથા’ કરવાનું તદ્દોમત મુકવામાં આવ્યું હોય તેને તેની તપાસને મટિ સેસન્સ કોર્ટમાં નોંધવો જોઈએ. બુદ્ધિપુર્વક મહા વ્યથાનો ગુન્હો સાબીત થવા સાથે બુદ્ધિપુર્વક કરેલી ખાસ ઇલાક હોવી જોઈએ.

૩૨૬ ૩૨૫ મી કલમમાં લખેલી આખત સીવાય બીજી કોષ્ટપણુ આખતમાં ગોળી અથવા તીર મારવાનાં, ખોસી ધાલવાનાં, અથવા કાપવાનાં કોષ્ટ હથીઆર વડે કે જે હથીઆર મારેથી સામાનું મોત થવાનો સંભવ હોય એવા કોષ્ટ હથીઆર વડે અથવા અગ્નિ કે કોષ્ટ ગરમ કરેલા પદાર્થ વડે અથવા કોષ્ટ ઝેર કે ખાંધ ગળ્ય એવા પદાર્થ વડે અથવા અવાજ સાથે પુટે એવા કોષ્ટ પદાર્થ વડે અથવા દમ લેવાથી, ગળી જવાથી, અથવા લોહીમાં જવાથી જે પદાર્થ માણસના સ્મરિરને નાશકારક હોય એવા કોષ્ટ પદાર્થ વડે અથવા કોષ્ટ જનનવરની મારફતે જે માણસ બુદ્ધિપૂર્વક મહાવ્યથા કરે તો તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની અથવા દસવરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

ટીકા—જે માણસ મુખ્ય કૃત્ય તે પોતેજ કરે અર્થાત પીનલકોડમાં વર્ણવેલી મહાવ્યથા કરે એવો દંડો મારે તેને આ કલમ લાગુ છે. (૧. ક. વિ. નો. પા. ૬૮)

૩૨૭ કોષ્ટ સખસને વ્યથા કરીને તે સખસ પાસે અથવા તેની સાથે સંબંધ રાખનારા કોષ્ટ સખસ પાસે જખરાઈથી કોષ્ટ મીલકત કે કીમતી દસ્તાવેજ કહાડવાના કારણસર અથવા વ્યથા કરેલા સખસ પાસે કે તેની સાથે સંબંધ રાખનારા કોષ્ટ સખસ પાસે જખરાઈથી કોષ્ટ કામદા વિરુદ્ધ કામ અથવા જે કામથી કોષ્ટ ગુન્હો કરેલો સહેલ થાય એવું કામ કરવાના કારણસર જે માણસ બુદ્ધિપૂર્વક વ્યથા કરે તે માણસને દસવરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે, અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૩૨૮ કોષ્ટ સખસને વ્યથા કરવાના ઇરાદાથી અથવા કોષ્ટ ગુન્હો કરવાના કે કોષ્ટ ગુન્હો કરેલો સહેલ કરવાના ઇરાદાથી અથવા તેથી પોતાથી વ્યથા થશે એવો સંભવ છે એમ જાણ્યા છતાં જે માણસ તે સખસને કોષ્ટ ઝેર, અથવા બેદોસ કરે કે કેફ આપે કે અવગ્રહ કરે એવું કોષ્ટ વસાણું આપે બીજી વસ્તુ આપે, અથવા લેવડાવે તે માણસને દસ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

ટીકા—જે માણસ ઝેર અને તેનો ઉતાર બંને બંધી વખતે ખવડાવે તે ઝેર ખવડાવવાનો ગુન્હેવાર થશે નહીં; (૧. ક. વિ. નો. પા. ૬૪)

૬૨૯. કોઈ શખસને મહાવ્યથા કરીને તે શખસ પાસે અથવા તેની સાથે સંબંધ રાખનારા કોઈ શખસ પાસે જખરાઇથી કાંઈ મીલકત અથવા કીમતી દસ્તાવેજ કઢાવવાના કારણસર અથવા મહાવ્યથા કરેલા શખસ પાસે કે તેની સાથે સંબંધ રાખનારા કોઈ શખસ પાસે જખરજરતીથી કાંઈ કામદારિયક કામ અથવા જે કામથી કાંઈ ગુન્હો કરવો સહન થાય એવું કામ કરવાના કારણસર જે છુદ્ધિપૂર્વક મહાવ્યથા કરે તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્ધારની અથવા દશ વરસની મુદત સુધીની ખેમના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૬૩૦. કોઈ શખસને વ્યથા કરીને તે શખસ પાસે અથવા તે શખસની સાથે સંબંધ રાખનારા કોઈ શખસ પાસે જેથી કાંઈ ગુન્હો અથવા બદચાલ પકડાય એવી કાંઈ ખખર અથવા કચુલત જખર જરતીથી લેવાના કારણસર અથવા વ્યથા કરેલા શખસ પાસે કે તેની સાથે સંબંધ રાખનારા કોઈ શખસ પાસે જખરજરતીથી કાંઈ મીલકત અથવા કીમતી દસ્તાવેજ પાછો અપાવવા અથવા અપાવવાના કારણસર અથવા તે કાંઈ લેહેણું કે માગણું પતાવે અથવા જેથી કાંઈ મીલકત કે કીમતી દસ્તાવેજ પાછો મળી શકે, એવી કાંઈ ખખર આપે એમ કરવાના કારણસર જે માણસ છુદ્ધિપૂર્વક વ્યથા કરે તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની ખેમના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે, અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

ક્રમાંત—(અ) જ ની પાસે કાંઈ ગુન્હો કયાં કણુ કરાવવા સાફ એ અ પોલીસ અમલદાર જ ને સરીવેદના કરે તો અ આ કલમમાં લખેલા ગુન્હાનો તકશીરવાર છે એમ સમજવું.

(બ) અગ્રક ચારેલી મીલકત કયાં કુચેલી છે તે દેખડાવવાને બ લલચાય, જેટલા સાફ એ અ પોલીસ અમલદાર તેને સરીવેદના કરે તો અ આ કલમમાં લખેલા ગુન્હાનો તકશીરવાર છે એમ સમજવું.

(ક) જ ની પાસે મેહેસુલની કાંઈ બાકી લેહેણી છે તે તેની પાસે ભરાવવા સાફ એ અ મેહેસુલનો અમલદાર જ ને સરીવેદના કરે તો અ આ કલમમાં લખેલા ગુન્હાનો તકશીરવાર છે એમ સમજવું.

(દ) એક રૈયતની પાસે તેનું ગણેત ભરાવવા સાફ એ અ જમીનદાર તેને સરીવેદના કરે તો અ આ કલમમાં લખેલા ગુન્હાનો તકશીરવાર છે એમ સમજવું.

૬૩૧.—કોઈ શખસને મહાવ્યથા કરીને તે શખસ પાસે અથવા તે શખસની સાથે સંબંધ રાખનારા કોઈ શખસ પાસે કાંઈ ગુન્હો અથવા બદચાલ પકડાય એવી જેથી કાંઈ ખખર અથવા કચુલત જખરજરતીથી લેવાના કારણસર અથવા મહાવ્યથા કરેલા શખસ પાસે કે તેની સાથે સંબંધ રાખનારા કોઈ શખસ પાસે જખરજરતીથી કાંઈ મીલકત અથવા કીમતી દસ્તાવેજ પાછો અપાવવાના કારણસર અથવા તે કાંઈ લેહેણું કે માગણું પતાવે અથવા જેથી કાંઈ મીલકત કે કીમતી દસ્તાવેજ પાછો મળી શકે, એવી કાંઈ ખખર આપે એમ કરવાના કારણસર જે માણસ છુદ્ધિપૂર્વક વ્યથા કરે તે માણસને દશ વરસની મુદત સુધીની ખેમના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૬૩૨. કોઈ શખસ સરકારી નોકર હોય અને પોતાના સરકારી હોદ્દાનો અમલ ચલાવતો હોય તેવામાં તે શખસને જે માણસ છુદ્ધિપૂર્વક વ્યથા કરે અથવા તે શખસને અથવા કોઈ ખીજ સરકારી નોકરને પોતાના સરકારી હોદ્દાનો અમલ ચલાવતાં અટકાવવા અથવા ડરાવીને અમલ ચલાવતો બંધ રાખવાના ઇરાદાથી અથવા તે શખસે પોતાના સરકારી હોદ્દાનો કાયદા મુજબ અમલ ચલાવતાં કાંઈ વસ્તુ કરી હોય અથવા કરવાની કોશીશ કરી હોય તેટલા વાસ્તે જે માણસ તે શખસને છુદ્ધિપૂર્વક વ્યથા કરે તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની ખેમના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૬૩૩. કોઈ શખસ સરકારી નોકર હોય, અને પોતાના સરકારી હોદ્દાનો અમલ ચલાવતો હોય તેવામાં તે શખસને જે માણસ છુદ્ધિપૂર્વક મહાવ્યથા કરે અથવા તે શખસને અથવા ખીજ કોઈ સરકારી નોકરને પોતાના સરકારી હોદ્દાનો અમલ ચલાવતાં અટકાવવા અથવા ડરાવીને અમલ ચલાવતો બંધ રાખવાના ઇરાદાથી અથવા તે શખસે પોતાના સરકારી હોદ્દાનો કાયદા મુજબ અમલ ચલાવતાં કાંઈ વસ્તુ કરી હોય અથવા કરવાની કોશીશ કરી હોય તેટલા વાસ્તે તે માણસ તે શખસને છુદ્ધિપૂર્વક મહાવ્યથા

કરે તે માણસને દસ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે, અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૩૩૪. ભારે તથા આકસ્મિક કોષ અડેથી કોષ માણસ બુદ્ધિપુર્વક વ્યથા કરે અને તે કોષ ઉત્પન્ન કરનાર શીવાય ખીજ કોષ શખસને વ્યથા કરવાનો તેણે ઇરાદો કર્યો ન હોય તથા તે શીવાય ખીજ કોષ શખસને પોતાની વ્યથા થવાનો સંભવ પણ તેના જાણવામાં ન હોય તો તે માણસને ૧ મહીનાની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા પાંચસે રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—ભારે તથા આકસ્મિક કોષ અડેથી કોષ ચઢાવનાર માણસને વ્યથા કરવી તે બદલ ૩૩૪ મી કલમ પ્રમાણે નહીં પણ ૩૨૪ મી કલમ પ્રમાણેના ગુન્હાનું તદ્દામત મુકવું જોઈએ. (૧ બા. હા. રી. પા. ૧૭)

૩૩૫. ભારે તથા આકસ્મિક કોષ અડેથી કોષ માણસ બુદ્ધિપુર્વક મદાગમ્ય કરે અને તે કોષ ઉત્પન્ન કરનાર શીવાય ખીજ કોષ શખસને મદાગમ્ય કરવાનો તેણે ઇરાદો કર્યો ન હોય, તથા તે શીવાય ખીજ કોષ શખસને પોતાની મદાગમ્ય થવાનો સંભવ પણ તેના જાણવામાં ન હોય તો તે માણસને ચાર વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એ હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

ખુલાસો—એ કપલી બે કલમોને પણ ૩૦૦ મી કલમના પહેલા અપવાદને જે સરતો લાગુ પડે છે તે સરતો લાગુ પડે છે.

૩૩૬. જે માણસ કાંઈ કામ એવી બેશીકરી અથવા ગફલતી ભરેલી રીતે કરે કે તેથી માણસની જીંદગી અથવા ખીજ શખસોના શરીરની સલામતી જોખમમાં આવે, તે માણસને ત્રણ મહીનાની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૩૩૭. જેથી માણસની જીંદગી અથવા ખીજ શખસોના શરીરને સલામતી જોખમમાં આવે એવી બેશીકરી અથવા ગફલતી ભરેલી રીતે કાંઈ કામ કરીને જે માણસ કોઈ શખસને વ્યથા કરે તે માણસને છ મહીનાની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા પાંચસે રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૩૩૮. જેથી માણસની જીંદગી અથવા ખીજ શખસોના શરીરની સલામતી જોખમમાં આવે એવી બેશીકરી અથવા ગફલતી ભરેલી રીતે કાંઈ કામ કરીને જે માણસ કોઈ માણસને મદાગમ્ય કરે તે માણસને મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

ગેરવ્યાજખી અટકાવ તથા ગેરવ્યાજખી કેદ ખામત

૩૩૯. કોઈ શખસને જેની મેર જવાનો હક હોય તેથી મેર જતો તે શખસ અટકે એવી રીતે જે માણસ તે શખસને બુદ્ધિપુર્વક હરકત કરે તે માણસે તે શખસને ગેરવ્યાજખી અટકાવ કર્યો એમ સમજવું.

અપવાદ—જમીન અથવા પાણી ઉપરથી જવા આવવાનો કાંઈ ખાનગી રસ્તો હોય અને તે રસ્તો બંધ કરવાનો મારો કાચો મુજબ હક છે, એમ જે શખસ શુદ્ધ બુદ્ધિએ માનતો હોય તે શખસે તે રસ્તો બંધ કરવો એ આ કલમના અર્થ પ્રમાણે ગુન્હો નથી.

ક્રમાંત—જે રસ્તો ઉપરથી જ ને જવાનો હક છે એવા એક રસ્તો આ બંધ કરે અને શુદ્ધ બુદ્ધિએ આ બે પ્રાણી માનતો ન હોય કે રસ્તો બંધ કરવાનો મારો હક છે અને તે રસ્તો બંધ થવાથી જ તે ઉપરથી જતો અટકે તો આ બે જ ને ગેરવ્યાજખી અટકાવ કર્યો એમ સમજવું.

૩૪૦. કોઈ શખસ મુકરર કરેલી ચોતરફી હદની બહાર જતો અટકે એવી રીતે જે માણસ તે શખસને ગેરવ્યાજખી અટકાવ કરે તે માણસે તે શખસને “ ગેરવ્યાજખી કેદ ” કર્યો એમ સમજવું.

ક્રમાંત—આ એક હિવાલ બાંધી લીધેલી જગામાં જ ને મોડીને આ બહારથી તાજી મારીને જ ને અંદર બંધ કરે અને તેમ કરવાથી તે હદ વાળી હિવાલની બહાર કોઈ પણ તરફ જ થી જઈ શકાય નહીં તો આ બે જ ને ગેરવ્યાજખી કેદ કર્યો એમ સમજવું.

ટીકા—ગેરવ્યાજખી કેદનું તદ્દામત સાબીત કરવા સાર ખરેખર સારીરિક અટકાવ સાબીત કરવાની જરૂર નથી. ફરક કેસમાં બે સાબીત કરવું જોઈએ કે તે માણસના બનમાં એવી લાગણી ઉત્પન્ન થઈ હતી કે જેથી તે

બાળબી રીતે એવું માનવાને દોરાય કે તેને (ત્યાંથી) જવાની છૂટ નહોતી, અને જો તે તેમ કરવાની (જવાની) કોશીસ કરશે તો તેને તરતજ અટકાવવામાં આવશે. જો તે માણસ એમ બંધુતો હોય કે જવાને તે સ્વતંત્ર છે, અને રખેને બવિધમાં તેને કોઈ તુકરાન ખમવું પડે એવી ધાસ્તીથી તે તેમ કરે તો અટકે તો તેના જવાથી બવિધમાં તેને કોઈ તુકરાન થવાની ધાસ્તી માત્ર ખસ થશે નહીં. પણ જો હકીકત એવી હોય કે જેથી તેનું એમ ધારવું બાળબી ગણાય કે જો તે જરી તો તેને તુરતજ પકડશે તો એવા નિર્ણય ઉપર આવવું બાળબી ગણાય કે તેને અટકાવવામાં આવે. હવે તે કદે કરવામાં આવે. (બી. ટી. પી. પા. ૭૪૨)

૩૪૧. જે માણસ કોઈ સખસને ગેરબ્યાજબી અટકાવ કરે તે માણસને એક મહીનાની મુદત સુધીની આસન કેદની અથવા પાંચસે રૂપીઆ સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૩૪૨. જે માણસ કોઈ સખસને ગેરબ્યાજબી કેદ કરે તે માણસને એક વરસની મુદત સુધીની બેમાંની ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એક હજાર રૂપીઆ સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—જે પોલીસ અમલદારને તકરારી (કમમાં) કેદ પકડવાની કાંઈ પણ સત્તા ન હોય તે અમલદાર જો કેદ પકડે તો તે આ કલમ પ્રમાણે ગેરબ્યાજબી અટકાવ ગણાય.

૩૪૩. જે માણસ કોઈ સખસને ત્રણ અથવા વધારે દિવસ ગેરબ્યાજબી કેદ કરે તે માણસને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાંની ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૩૪૪. જે માણસ કોઈ સખસને દસ અથવા વધારે દિવસ ગેરબ્યાજબી કેદ કરે તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંની ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૩૪૫. ક્ષાણી શખસને છોડવવાને કાયદા મુજબ હુકમ સાદર થઈ ચુક્યો છે એમ જાણ્યા છતાં જે માણસ તે શખસને ગેરબ્યાજબી કેદમાં રાખે તે માણસને આ કાયદાની કોઈ બીજી કલમ પ્રમાણે જેટલી મુદતની કેદને તે માણસ લાયક હોય તે ઉપરાંત બે વરસની મુદત સુધીની બેમાંની ગમે તે પ્રકારની બીજી કેદ કરવામાં આવશે.

૩૪૬. કોઈ માણસ અગર કોઈ શખસને એવી રીતે ગેરબ્યાજબી કેદ કરે કે તેથી તે શખસની કેદની વાત તે કેદ થએલા શખસની સાથે સંબંધ રાખનારા કોઈ શખસના જાણમાં અથવા કોઈ સરકારી નોકરના જાણમાં ન આવે અથવા તે કેદનું ટેકાણું ઉપર લખેલા પ્રકારના કોઈ શખસ અથવા સરકારી નોકરના જાણમાં ના આવે અથવા તેને જરૂર નહીં એવો ધરદો તે કેદ કરનારા માણસના દીકરામાં આવે તો તે માણસને ગેરબ્યાજબી કેદને માટે બીજી જે કાંઈ શીક્ષાને તે માણસ લાયક હોય તેથી ઉપરાંત બે વરસની મુદત સુધીની બેમાંની ગમે તે પ્રકારની કેદની બીજી શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૩૪૭. કોઈ શખસને કેદ કરીને તે શખસ પાસે અથવા તેની સાથે સંબંધ રાખનારા કોઈ શખસ પાસે જખરાઈથી કાંઈ મીલકત અથવા કીમતી દસ્તાવેજ મહુડાવવાના કારણસર અથવા કેદ કરેલા શખસ પાસે કે તેની સાથે સંબંધ રાખનારા કોઈ શખસ પાસે જખરજરતીથી કાંઈ કાયદા વિરૂદ્ધ કામ કરાવવાના અથવા જેથી કાંઈ ગુન્હો કરવો સંદેહ થાય એવી કાંઈ ખખર મેળવવાના કારણસર જે માણસ તે શખસને ગેરબ્યાજબી કેદ કરે તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંની ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૩૪૮. કોઈ શખસને કેદ કરી તે શખસ પાસે અથવા તે શખસની સાથે સંબંધ રાખનારા કોઈ શખસ પાસે જેથી કાંઈ ગુન્હો અથવા બદચાલ પકડાય એવી કાંઈ ખખર અથવા કબુલાત જખરજરતીથી લેવાના કારણસર અથવા કેદ કરેલા શખસ પાસે કે તેની સાથે સંબંધ રાખનારા કોઈ શખસ પાસે જખરજરતીથી કાંઈ મીલકત અથવા કીમતી દસ્તાવેજ પાછો અપાવવાના કારણસર અથવા તે કાંઈ લેહેજું કે માગણું પતાવે અથવા જેથી કાંઈ મીલકત કે કીમતી દસ્તાવેજ પાછો મળી શકે એવી કાંઈ ખખર આવે એમ કરવાના કારણસર જે માણસ તે શખસને ગેરબ્યાજબી કેદ કરે તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંની ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

સાપરાધ બળ તથા હુમલા બાબત.

૩૪૬. બળ એ એક શબ્દ કોઈ બીજા શબ્દસને ગતી આપે, તેની ગતીમાં ફેરફાર કરે, અથવા તેની ગતી બંધ કરે અથવા જો તે શબ્દ કોઈ પદાર્થને એવી રીતે કાંઈ ગતી આપે કે તેની ગતીમાં ફેરફાર કરે અથવા તેની ગતી બંધ કરે કે તેથી તે પદાર્થ તે બીજા શબ્દસના શરીરના કોઈ ભાગને, અથવા તે બીજા શબ્દસે કાંઈ વસ્તુ પહોંચી હોય અથવા તે સાથે લઈ જતો હોય તે વસ્તુને અડકે, અથવા બીજા કાંઈ વસ્તુને અડકે એવી રીતે કે તેથી તે બીજા શબ્દસની સપરકેદરી પર અસર થાય તો તે શબ્દસે બીજા શબ્દસપર બળ વાપર્યું એમ સમજવું, પણ જો શબ્દસ ગતી આપતો, ગતીમાં ફેરફાર કરતો, અથવા ગતી બંધ કરતો હોય, તેણે ત્રીયે જાતવેશ ત્રણ પ્રકારોમાંના કોઈ પ્રકારે તે ગતી આપરી અથવા ગતીમાં ફેરફાર કરવો અથવા ગતી બંધ કરવી જોઈએ.

પેહેલો—પોતાના શરીરની શક્તિથી

બીજો—કોઈ પદાર્થ એવી રીતે સુકવો કે પછી પોતાની તરફથી અથવા બીજા કોઈ શબ્દસની તરફથી કાંઈ બીજું કામ થયા શીવાય તે ગતી થાય અથવા ગતીમાં ફેરફાર થાય અથવા ગતી બંધ થાય એમ કાંઈ રચના કરીને.

ત્રીજો—કાંઈ જનવરને ગતીમાન કરીને, તેની ગતીમાં ફેરફાર કરીને અથવા ગતી બંધ કરીને.

૩૫૦. જો કોઈ શબ્દસ કોઈ બીજા શબ્દસની રજમંદી શીવાય તે બીજા શબ્દસની ઉપર કાંઈ ઇરાદાથી બળ વાપરે અને તે કાંઈ ગુન્હો કરવા સાદે અથવા તે બળ જો શબ્દસ ઉપર વાપરે તે શબ્દસને તે બળથી કાંઈ નુકશાન, ભય, અથવા દુઃખ કરવાના ઇરાદાથી અથવા તેને તે બળ વાપરવાથી પોતાથી કાંઈ નુકશાન ભય અથવા દુઃખ થવાનો સંભવ છે એમ જાણ્યા છતાં તો તે શબ્દસે તે બીજા શબ્દસની ઉપર સાપરાધ બળ વાપર્યું એમ સમજવું.

દુષ્ટાંત—(અ) એક નદીમાં બાંધેલી હોડીમાં જ બેઠો હોય અને આ તેનાં દોરડાં ઘાડી નાંખે અને એ પ્રમાણે ઇરાદાથી તે હોડીને પ્રવાહથી ખેંચાઈ જવા દે તો એ કોણે આ એ ઇરાદાથી જ ને ગતી આપી અને તે પદાર્થને એવી રીતે સુકવાથી કે પછી કોઈ શબ્દસની તરફથી બીજું કામ થયા શીવાય તે ગતી ઉત્પન્ન થાય માટે આ એ ઇરાદાથી જ ની ઉપર બળ વાપર્યું એમ સમજવું, અને અગર કોઈ ગુન્હો કરવા સાદે અથવા જો કાંઈ નુકશાન ભય અથવા દુઃખ કરવાના ઇરાદાથી કે એ પ્રમાણે બળ વાપરેથી કાંઈ નુકશાન ભય કે દુઃખ થશે એવો સંભવ જાણ્યા છતાં તેણે એ કામ જ ની રજમંદી શીવાય કંઈ માટે આ એ જ ની ઉપર સાપરાધ બળ વાપર્યું એમ સમજવું.

(બ) જો એક સીંચણમાં બેસીને ભય છે તેના ઘોડાઓને આ ચાખક મારીને તેની ચાલ ઉતાવળી કરે તો એ કોણે જનવરો પાસે પોતાની ગતી બદલાવીને આ એ જ ની ગતીમાં ફેરફાર કર્યો, માટે આ એ જ ની ઉપર બળ વાપર્યું એમ સમજવું આ ને અગર જ ને કાંઈ નુકશાન ભય અથવા દુઃખ કરવાના ઇરાદાથી કે તેથી અને કાંઈ નુકશાન ભય અથવા દુઃખ થાય એવો સંભવ જાણ્યા છતાં તેણે એ કામ જ ની રજમંદી શીવાય કંઈ હોય તો આ એ જ ની ઉપર સાપરાધ બળ વાપર્યું એમ સમજવું.

(ક) જો એક પાલખીમાં બેસીને ભય છે તેની પાસેથી અપહરણ કરવાના ઇરાદાથી આ ઘોડો બાંધીને તે પાલખીને અટકાવે તો એ કોણે આ એ જ ની ગતી બંધ કરી અને તેણે પોતાના શરીરની શક્તિથી ઈર્ષ્ય માટે આ એ જ ની ઉપર બળ વાપર્યું એમ સમજવું અને એ પ્રમાણે આ એ ઇરાદાથી જ ની રજમંદી શીવાય તથા ગુન્હો કરવા સાદે કંઈ માટે આ એ જ ની ઉપર સાપરાધ બળ વાપર્યું એમ સમજવું.

(દ) રસ્તામાં આ ઇરાદાથી જ ને ધક્કો મારે તો એ કોણે આ એ પોતાના શરીરની શક્તિથી પોતાના શરીરને એવી રીતે ગતી આપી કે તે જ ને અડક્યું માટે તેને ઇરાદાથી જ ની ઉપર બળ વાપર્યું એમ સમજવું અને અગર જ ને કાંઈ નુકશાન ભય અથવા દુઃખ કરવાના ઇરાદાથી અથવા તેથી જ ને કાંઈ નુકશાન ભય કે દુઃખ થાય એવો સંભવ જાણ્યા છતાં તેણે જ ની રજમંદી શીવાય એ પ્રમાણે ઈર્ષ્ય હોય તો તેણે જ ની ઉપર સાપરાધ બળ વાપર્યું એમ સમજવું.

(ઇ) આ એક પથ્થર ફેંકે એવા ઇરાદાથી અથવા એવો સંભવ જાણીને કે તે પથ્થર જ ને અડકશે અથવા જ ના કપડાંને અડકશે અથવા જ કાંઈ વસ્તુ લેઈ ભય છે તેને અડકશે અથવા તે પથ્થર પાછીને લાગીને તે પાછીથી જ નાં કપડાં અથવા જ કાંઈ વસ્તુ લઈ ભય છે તે કાઢશે, તો એ કોણે અગર તે પથ્થર ફેંકવાથી કાંઈ પદાર્થ બાંધીને જ ને અથવા જ ના કપડાંને અડકે તો આ એ જ ની ઉપર બળ વાપર્યું એમ સમજવું અને અગર જ ને

કાંઈ નુકસાન લાયક કે દુઃખ કરવાના ઇરાદાથી તેણે જ ની રત્નમંદી સીવાય એ પ્રમાણે ક્યું હોય તો તેણે જ ની ઉપર સાપરાધ બળ વાપર્યું એમ સમજવું.

(ક) આ ઇરાદાથી કાંઈ સીનો પુરખો જાહેર થયો એવો તે એ ઠેકાણે તે સીનો ઉપર ઇરાદાથી બળ વાપર્યું એમ સમજવું અને એ તે સીનો કાંઈ નુકસાન લાયક કે દુઃખ કરવાના ઇરાદાથી અથવા તેથી નુકસાન લાયક કે દુઃખ થાય એવો સંભવ જણીને તેણે તે સીનો રત્નમંદી સીવાય એ પ્રમાણે ક્યું હોય તો તેણે તે સીનો ઉપર સાપરાધ બળ વાપર્યું એમ સમજવું.

(ખ) જ નાહાવા બેઠો એ તેવામાં પોતે ઉકળતું જાણતો હોય એવું પાણી આ હાથમાં ખાનામાં રહે તો એ ઠેકાણે આ એ ઇરાદાથી પોતાનાં સરીરની શક્તિ વડે તે ઉકળતા પાણીને એવી ગતી આપી કે તે પાણી જ ને અડકે અથવા બીજા પાણીને અડકે અને તે એવી રીતે કે તે અડકવાથી જ ની સ્પર્શ દ્વિપર અસર થાયજ, તો આ એ ઇરાદાથી જ ની ઉપર બળ વાપર્યું એમ સમજવું અને આપર જ ને કાંઈ નુકસાન લાયક કે દુઃખ કરવાના ઇરાદાથી અથવા તેથી નુકસાન લાયક કે દુઃખ થાય એવો સંભવ જણીને તેણે જ ની રત્નમંદી સીવાય એ પ્રમાણે ક્યું હોય તો આ એ જ ની ઉપર સાપરાધ બળ વાપર્યું એમ સમજવું.

(ક) જ ની રત્નમંદી સીવાય આ એક કુતરાને જ ની ઉપર કુદાવે તો એ ઠેકાણે આ એ જ ને કાંઈ નુકસાન લાયક કે દુઃખ કરવાનો આ નો ઇરાદો હોય તો તેણે જ ની ઉપર સાપરાધ બળ વાપર્યું એમ સમજવું.

ઉપર. હુમલો જે માણસ કાંઈ ચાળા અથવા તૈયારી કરે એવા ઇરાદાથી અથવા એવા સંભવ જણીને કે તે ચાળા અથવા તૈયારીથી કાંઈ શખસ હાજર હોય તેને એવા લાયક ઉત્પન્ન થશે કે એ ચાળા અથવા તૈયારી કરનારો માણસ મારી ઉપર હમણાં સાપરાધ બળ વાપરવાનો છે તો તે માણસે હુમલો કર્યો એમ સમજવું.

ખુલાસો—માત્ર શબ્દોથી હુમલો થતો નથી પણ કાંઈ શખસ કાંઈ શબ્દો બોલે તે શબ્દો તેના ચાળા અથવા તૈયારીના એવા અર્થ ઉત્પન્ન કરી શકે તેથી તે ચાળા અથવા તૈયારી હુમલો ગણાય.

દાંત—(અ) આ મુદ્દાઓને જ ની તરફ ધરીને હલાવે એવા ઇરાદાથી અથવા એવા સંભવ જણીને કે તેથી જ એમ માનશે કે આ હમણાં કુતરા પાસે અને કરડાવશે તો આ એ હુમલો કર્યો એમ સમજવું.

(બ) આ એક લાયક કર કુતરાનું મુખ છાંયવા માંડે એવા ઇરાદાથી અથવા એવા સંભવ જણીને કે તેથી જ એમ માનશે કે આ હમણાં તે કુતરા પાસે અને કરડાવશે તો આ એ જ ની ઉપર હુમલો કર્યો એમ સમજવું.

(ક) આ એક લાકડી લઇને જ ને એમ કહે કે હું તારી વધે કરું તો એ ઠેકાણે આ એ વાપરેલા શબ્દો કાંઈ પણ બાબતમાં હુમલો ગણાય નહીં તથા માત્ર નીચું વળીને લાકડી લેતી એ બીજી કાંઈ બીજા શિવાય હુમલો ગણી ન શકાય એવું હોય તો પણ તે લાકડી લેવાના ચાળાને અર્થ તે શબ્દોથી સમજાવે તે હુમલો થઈ શકે.

ઉપર. કાંઈ માણસે ભારે તથા આકસ્મિક ક્રોધ ઉત્પન્ન ન કર્યા છતાં તે શખસની ઉપર જે માણસ હુમલો કરે અથવા સાપરાધ બળ વાપરે તે માણસને ત્રણ મહીનાની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા પાંચસે રૂપિયા સુધીની દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

ખુલાસો—અગર તે ગુન્હો કરવાના બહાના દાખલ તે ક્રોધ ગુન્હોનારે માગી આણેલો અથવા બુદ્ધિપૂર્વક ઉત્પન્ન થયો હોય અથવા.

અગર કાચદા મુજબ કે સરકારી નોકરીના અખતીઆર અમલમાં લાવતાં કાંઈ સરકારી નોકરે કરેલી કાંઈ વસ્તુથી તે ક્રોધ ઉત્પન્ન થયો હોય અથવા.

અગર ખાનગી બચાવનો હક કાચદા મુજબ અમલમાં લાવતાં કરેલી કાંઈ વસ્તુથી તે ક્રોધ ઉત્પન્ન થયો હોય તો તે ભારે તથા આકસ્મિક ક્રોધના સબબથી આ કલમ મુજબ કાંઈ ગુન્હાની શિક્ષા બોલી શકે નહીં.

તે ક્રોધ એવા ભારે તથા આકસ્મિક હોતો કે તેથી તે ગુન્હો બોલો થઈ શકે એ હકીકતની બાબત છે.

દુષ્ટ. ક્રોધ શખસ સરકારી નોકર હોય અને પોતાના સરકારી હોદ્દાને અમલ ચલાવતો હોય તેવામાં તે શખસની ઉપર જે માણસ હુમલો કરે અથવા સાપરાધ બળ વાપરે અથવા તે શખસને પોતાના સરકારી હોદ્દાને અમલ ચલાવતો બટકાવવા અથવા ડરાવીને તે અમલ ચલાવતો ખંધ રાખવાના ઇરાદાથી અથવા તે શખસે પોતાના સરકારી હોદ્દાને કાયદા મુજબ અમલ ચલાવતાં કાંઈ વસ્તુ કરી હોય અથવા કરવાની કોશીશ કરી હોય તેટલા વારં વાર જે માણસ તે શખસની ઉપર હુમલો કરે અથવા સાપરાધ બળ વાપરે તે માણસને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—એક કલેક્ટર ખાતાને ખીઆદો કે જેને (મેહેસુલ વમુલ કરવા સાર) જમી કરતાંની ફરમીઆનમાં

મુલક ભવનના સાર મોકલવામાં આવેલા હતા તેના ઉપર જવારે તે હુકમ બાબતના સાર રજામાં જતો હતો તે વખતે, ફેદીએએ હુમલો કર્યો, અને તેનો પરવાનો ખુલ્લી લેવાની કોશીશ કરી તે કેસમાં એકું કરવામાં આવ્યું હતું કે કલમ ૩૫૩ મુજબ સરકારી નોકરને તેની ફરજ બાબતની વખતે હુમલો કરવા બદલ ફેદીએને બરાબર રીતે ગુન્હેવાર ઠરાવી સજા કરવામાં આવી હતી. (૧૩-સ. વી. રી પા. ૪૬.)

આ ૩૫૩ મી કલમ મુજબનો ગુન્હો માર્ડી વળાય એવો (રાજીનામું થાય એવો) નથી. (પ્રુડી ૩-૧૮૮૧૨૨૪) એક કેસમાં એક પરવાનાવાળા શીતજા કાઢનારે એક માણસના ઓઠાને શીતજા કાઢવા સાથે એક બીજા માણસ (આ કામનાં અરજદાર) ના ઓઠા (ના હાથ) ઉપરથી રસી લેવાની કોશીશ કરી, અને તેના પરીણે તે બીજા માણસે તેના ઉપર હુમલો કર્યો, અને તેથી તે (શીતજા કાઢનાર) ને સડેજા ધલ થઇ તેમાં એવું કરવામાં આવ્યું હતું કે જે માણસ વાંધા લે તેવા કોઈ પણ માણસના હાથ ઉપરથી રસી લેવાનો તેને હક નહોતો, અને તેણે તેમ કરવાને કોશીશ ગેરકાયદેસર હતી, અને અરજદારે તેના ઉપર હુમલો કરવામાં બચાવખી હતા. (૭-૬-વી-નો-પા-૬૨૭)

૩૫૪. કોઈ આની લાજ લેવાના ઈરાદાથી અથવા પોતે તેમ કરવાથી તેની લાજ જવાનો સંભવ છે એમ જાણ્યા છતાં જે માણસ તે આની ઉપર હુમલો કરે અથવા સાપરાધ બળ વાપરે તે માણસને એ વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—એ કોઈ માણસના ઉપર કોઈ બી ઉપર અપ્રત્યક્ષ હુમલો કરીને બળાતકાળ સંજોગ કરવાની કોશીશ કરવાનું તહોમત ચુકવામાં આવ્યું હોય, પરંતુ જે તે તહોમતદાર માણસે તેની દુષ વાચના ગમે તેમ કરીરે પણ અને ગમે તેટલો અટકાવ થાય તો પણ પુરી પાડવાનો નીશ્ચય કર્યો હોય એવી કોર્ટની ખાતરી ન થઈ હોય તો તેને આ ૩૫૪ મી કલમ પ્રમાણે ગુન્હેવાર ઠરાવી સજા કરવી જોઈએ.

૩૫૫. કેષ શખસે ભારે તથા આકરમીક કેષ ઉત્પન્ન ન કર્યા છતાં તે શખસને બેઆમર કરવાના ઇરાદાથી જે માણસ તે શખસની ઉપર હુમલો કરે અથવા સાપરાધ બળ વાપરે તે માણસને એ વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૩૫૬. કોઈ શખસે કોઈ વસ્તુ પેહેરી હોય અથવા તે લઇ જતો હોય તેની ચોરી કરવાની કોશીશ કરવામાં તે શખસની ઉપર, જે માણસ હુમલો કરે અથવા સાપરાધ બળ વાપરે તે માણસને એ વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—આ કલમ એવા ગુન્હાએને લાગુ પડે છે કે જ્યારે ચોરી કરવાની કોશીશમાં સાપરાધ બળ વાપરવામાં આવ્યું હોય. જેમાં ચોરી કરવામાં આવી હોય તેવા સંજોગમાં આ કલમ લાગુ પડતી નથી (૧. અધી દી. કે. ૩)

૩૫૭ કોઈ શખસને ગેરવાજબી કેદ કરવાની કોશીશ કરવામાં જે માણસ તે શખસની ઉપર હુમલો કરે અથવા સાપરાધ બળ વાપરે તે માણસને એક વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૩૫૮. કોઈ શખસે ભારે તથા આકરમીક કેષ ઉત્પન્ન કર્યા ઉપરથી જે માણસ તે શખસની ઉપર હુમલો કરે અથવા સાપરાધ બળ વાપરે તે માણસને એક મહીનાની મુદત સુધીની અથવા એક વરસની અથવા એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

ખુલાસો—ઉપર મી કલમને જે ખુલાસો લખેલો છે, તે આ ઉઠી કલમને પણ લાગુ પડે છે.

મનુષ્યહરણ, મનુષ્યનયન ગુલામી તથા વેઠ ખામત.

૩૫૯. મનુષ્યહરણ—જે પ્રકારનું છે. એક બીટીશ ઈન્ડિઅમાંથી અને બીજું કાયદેસર વાલીના હવાલામાંથી.

ટીકા—આ ગુન્હો બાળક ઉપર, તે બાળકને તેના કાયદેસર વાલી અથવા રક્ષણ તળેથી ખસેડવાથી થઇ શકે. પુખ્ત ઉમરના સખસ ઉપર તેને કંપની સરકારના મુલકની હકની બાહાર લઇ જવાથી અથવા તે કામને સાથે તેને કોઈ વહાણ ઉપર બેસાડવાથીજ માત્ર થઇ શકે.

૩૬૦. જે માણસ કોઈ શખસને તે શખસની રમખંડી શીવાય અથવા તે શખસની વતી રમખંડી અથવા તેને કોઈ કાયદા મુજબ અખતીઆર હોય એવા કોઈ શખસની રમખંડી શીવાય બીટીશ ઈન્ડિઆની

હતી બહાર લઇ જાય તે માણસે ઓટીસ ઈડીયામાંથી તે સખસનું દરજી કર્યું એમ સમજવું.

ઉદા. ચઢે વરસથી ઓછી ઉંમરના કોઇ છોકરાને અથવા સોળ વરસથી ઓછી ઉંમરની કોઇ છોકરીને અથવા કોઇ દીવાના કબજાના કાયદેસર વાલીના હવાલામાંથી તે વાલીની રજમંદી સીવાય જે માણસ લઇ જાય અથવા ફોસલાવીને તેડી જાય તેણે બાળક અથવા તે સખસનું કાયદેસર વાલીના હવાલામાંથી દરજી કર્યું એમ સમજવું.

ખુલાસો—આ કલમ મધે “ કાયદેસર વાલી ” એ શબ્દો લખ્યા છે તે શબ્દો મધે તે બાળક અથવા તે બાળ સખસને રાખવાનું અથવા તેની સંભાળ કરવાનું કામ કાયદા મુજબ જે સખસને સોંપ્યું હોય એવા કોઈપણ સખસનો સમાવેશ થાય છે.

અપવાદ—કોઇ સખસ શુદ્ધસુદ્ધિથી એમ માનતો હોય કે લગ્ન સંબંધ વીના કેવળ યજ્ઞેશ્વર દ્વારા અમરનો હું બાપ છે, શુદ્ધસુદ્ધિએ એમ માનતો હોય કે તે બચ્ચાને કાયદેસર હવાલામાં રાખવાને મારો હક છે અને તે સખસ અમર કોઈ અનીતિના અથવા કોઈ કાયદા વિરુદ્ધ કારણસર એવું કામ ન કરે તો તેના કામને આ કલમ લાગુ પડતી નથી.

ટીકા—“ કાયદેસર વાલી ” એ શબ્દોમાં માબાપ અથવા સગાંવડાણ કે જેમના ઘરમાં તે સગીર રહે છે અને ઉછેર છે તેમને સમાવેશ થાય છે એટલું જ નહીં, પણ બીજા કોઈપણ માણસ કે જેની સાથે તે સગીર, જે માણસોને તેના ઉપર વધારે કાયદેસર હક છે તે માણસોની સ્પષ્ટ અથવા અર્થાત સંબંધથી રહે છે તેવા માણસને પણ તેમાં સમાવેશ થાય છે. કાબલા તરીકે, નીરાળનો ઉપરી, જે શેઠ અથવા શેઠાણીની નોકરીમાં બાળકને મુક્યું હોય તે શેઠ અથવા શેઠાણી,

પરણેતર સીને કાયદેસર વાલી તેનો ધણી છે. તેથી જ તે ધણી પોતાની વહુને લઈ જાય તેને માટે તેને મનુષ્ય હરજી કરવાનો ગુન્હેગાર કશી સજા નહીં, તેમજ જે માણસો તેમ કરવામાં તેને મદદ કરે તે પણ ગુન્હેગાર કશી સજા નહીં. તેજ મુજબ પંદર વરસની (પચ્ચેલી હિન્દુ છોકરીને કાયદેસર વાલી તેનો ધણી છે; તેથી કહીને જ તે છોકરીને બાપ તેણીને ધણીના કબજામાંથી તે (ધણી) ની રજ સીવાય ખસેડે તો વાલીપણામાંથી તેણીનું હરજી કરવાનો ગુન્હેગાર તે કરે છે. (ર. ધ. ૧૭. ક. ૨૯૭)

છોકરીનો માત્ર વિવાહ (સગાઈ) કર્યો હોય, પણ તેને પરણાવી ન હોય ત્યાં સુધી તેણીને બાપ તેણીને કાયદેસર વાલી છે. એક કેસમાં બાપે પોતાની છોકરી તે તોદોમતદારની સાથે વિવાહ કર્યો હતો, અને તે (તોદોમતદાર) ના ઘરમાં અચારનવાર (કોઈક પ્રસંગે) તે છોકરીને તે રહેવા દેતો હતો. પરંતુ તે (બાપ) પાછળથી એકદમ પોતાનો વિચાર ફેરવીને તોદોમતદારની સાથે ફરેલા વિવાહ તોડી નાંખ્યો. તે પછી તોદોમતદાર તે છોકરીને તેણીના કાયદેસર વાલી (તેણીના બાપ) ની રજમંદી સીવાય લઈ ગયો. તેમાં તેને કાયદેસર વાલીપણામાંથી તે છોકરીનું હરજી કરવાનો ગુન્હેગાર કાવવામાં આવ્યો હતો. (ડ. સ. વી. રી. પા. ૭)

સગીર વયની હિન્દુ છોકરીને માટે ધણી પસંદ કરવાનો અને લગ્નની ક્રિયા કરવાનો (તે છોકરીના બાપના) પીત્રાર્થ સગાનો હક તે બાળક છોકરીની સાથે અથવા તેણીના વાલીની સાથે સ્વાતંત્ર (અપ્રતીબંધક) નથી; અને તે સગો જો તે છોકરીની પોતાની ઈચ્છાની કોઈપણ દરજી કર્યા વગર અને તેણીના વાલીએ લીધેલી હરજી કરતાં, તે છોકરીનું લગ્ન કરી નાંખવાને સાથે દુષ્ક્રિયા કરીને અથવા જોર જીવમથી તે છોકરીને ખસેડે, તો તેમ કરવામાં તે હિન્દુ ધર્મ સાથે પ્રમાણે બાળબળી કરતો નથી. એક કેસમાં એક બાર વરસની કુંવારી હિન્દુ છોકરીના એક દુરના પીત્રાર્થએ તે છોકરીની વાલીની મરજી વિરુદ્ધ તે છોકરીને દગાથી તે વાલીપોતી પાસેથી ખસેડી, અને એક પણ વરેદજ માણસની સાથે તે છોકરીનું લગ્ન ઉતાવળથી કરી નાંખ્યું. અથવા કરી નાંખવાનો પ્રયત્ન કર્યો. તેમાં એવું કાવવામાં આવ્યું હતું કે હજીવ ઉપરથી આ ૩૬૧ મી કલમમાં વર્ણવેલી મનુષ્ય હરજીનો ગુન્હેગાર હતો. તેમાં, તેમજ ૩૬૧ મી કલમમાં જણાવેલા મનુષ્ય નશનનો ગુન્હેગાર પણ બનતો હતો; અને આ કેસ ૩૬૧ મી કલમના અપવાદની અંદર આવતો નહોતો, કેમકે તે કેસમાં શુદ્ધસુદ્ધિના કાંઈ પણ પુરાવા નહોતાં, તેમજ આ કેસ ૩૬૧ મી કલમમાંથી લઈ લેવાતો નહોતો. કેમકે તે છોકરીને તે લગ્નની સાથે વધી લેવી હતી. અને તે પીત્રાર્થને તેણે પોતે કાવેલા (પસંદ કરેલા) માણસની સાથે તે છોકરીનું લગ્ન, જ્યે તેમ થાય તોપણ, કરવાની હક લેવાનો કોઈ પણ અધિકાર નહોતો. (મું. હા. કો. કી. ર. ૧૮૮૫ નું ૧૬ મું.)

મુસલમાની કાયદા પ્રમાણે મુન્ની મદજબ મુજબ છોકરીને માત્ર વર્ષનો થય ત્યાં સુધી અને છોકરી જીવાન થય ત્યાં સુધી તે છોકરા તથા છોકરીને રાખવાનો બાપની સાથે પણ માનો હક છે, અને શીઆ મદજબ મુજબ છોકરી તથા છોકરી સાત વર્ષનાં થાય ત્યાં સુધી તેમને રાખવાનો માનો હક છે તેજ પ્રમાણે અનફરસ બાળક (બચ્ચાવારથી કેવળ થયેલું) રાખવાનો તેની માનો હક છે. તેથી તેવા અનફરસ બાળકને અથવા ઉપર જણાવેલી ઉમરની હક સુધીના છોકરા અથવા છોકરીને બાપ માના કબજામાંથી માની સંબંધી વગર લઈ જાય

તો તે બાપ મુસલમાની કાયદાને અનુસરીને આ કદી ત્રી કલમ પ્રમાણે મનુષ્ય હરણના ગુન્હાનો ગુન્હેગાર થશે. (૨. સ. વી. રી. પા. ૭૬)

જો કોઈ છાકરી પોતાના મોહોદ્ધામાં અથવા ખિતરમાં એકઠી નથ, અને તેનો પાછી ઘેર જવાનો તેણીનો હુકમો હોય તો તે તે પ્રમાણે બહાર ગયેલી હોય તોપણ તે તેના આ અથવા બાપના કાયદેસર હવાલામાં હતી એમ ગણાયો. ૭ તેથી કરીને જાહેર રસ્તા ઉપર રમતા બાળકને ફોસલાવી લઈ જવું તે કાયદેસર વાલીપણામાંથી હરણ કરવું ગણાયો. ૮ તેજ પ્રમાણે જ્યાં છાકરી પાડોશીને ઘેર મળવા ગઈ હોય તે વખતે તેણીનું હરણ કરવું તે પણ તેણીને કાયદેસર વાલીપણામાંથી હરણ કર્યાનો ગુન્હો ગણાયો. (૩. સ. વી. રી. પા. ૧૫)

જો બાળક કાયદેસર વાલીના હવાલામાં ન હોય તો તે બાળકને લઈ જનારનું ગમે તેટલું માનવું હોય તોપણ આ હરણ કરવાનો ગુન્હો બની શકતો નથી. (પ. ર. ૧૮૮૭ સુ. પરમું)

બાળકની ઉમરના સંબંધમાં એવો ફેરફાર કરવામાં આવ્યો છે કે છાકરી સોળ વરસની ઉપર હતી એટલે શાખ રીતે ધારીને શુદ્ધ જુદીથી માનવું તેથી પણ તહેામતદારનો કાંઈપણ બચાવ થશે નહીં. (સી. રી. ર. કી. કે. પા. ૧૫૪)

ઉદ્દૃ. કોઈ શખસને કોઈ જગેથી જવાને જે માણસ બળથી જરૂર પાડે અથવા કાંઈ દુરેથી છાજોથી લલચાવે તે માણસે તે શખસનું નયન કર્યું એમ સમજવું.

ટીકા:—આ કલમ પ્રમાણે મનુષ્ય નયનના ગુન્હાને માટે બળ અથવા ફરેલ (દમલબાજ) ની જરૂર છે, જે મનુષ્ય ગણમાં ગુન્હો વાલી (ના કબજા) ની સામે થાય છે, જ્યારે અહીં આ નયન થએલા માણસની પોતાની સામે ગુન્હો થાય છે, મનુષ્ય હરણમાં હરણ થયેલું સખસ સગીર થયું બાળક હોયું બળે, જ્યારે નયનનો ગુન્હો કોઈ પણ ઉમરના સખસની સામે થઈ શકે.

પીનલકોડ મુજબ (એકલું) મનુષ્ય નયન એવો કોઈપણ ગુન્હો નથી, પરંતુ અમુક ઈરાદા સાથે કરેલું મનુષ્યનું નયન ગુન્હો થાય છે. (૧૫. સ. વી. રી. પા. ૩૩)

૩૬૩. જે માણસ ખ્રીડીશ ઇન્ડીઆમાંથી અથવા કાયદાસર વાલીના હવાલામાંથી કોઈ શખસનું હરણ કરે તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

ટીકા:—આ કલમ મુજબ તહેામતદારને મનુષ્ય હરણનો ગુન્હેગાર કરાવાને સાથે એટલું બતાવવું બેઠેલું કે હરણ થએલા સખસને તહેામતદાર કાયદેસર વાલીપણામાંથી લઈ ગયો હતો અથવા ફોસલાવીને તેડી ગયો હતો, અને વાલીની સંમતિ વગર તેણે તેમ પકડી હતું (૧૬. સ. વી. રી. પા. ૪૨)

મનુષ્ય હરણનો અથવા નયનનો ગુન્હો જે કોર્ટની હદમાં જે મનુષ્યનું હરણ અથવા નયન કરવામાં આવ્યું હોય, તે કોર્ટથી અથવા સદરજ સખસને જે કોર્ટની હકુમતમાં થયેને લઈ જવાનો હોય, અથવા શખે હોય, અથવા સંતાકથો હોય તે કોર્ટથી તેનો ઈનસાર થઈ શકે છે.

૩૬૪. કોઈ શખસનું ખુન કરવામાં આવે એટલા માટે અથવા પોતાનું ખુન થવાના બેખમમાં તે શખસ આવે એવી રીતે તેનો વગ કરવામાં આવે એટલા માટે જે માણસ તે શખસનું હરણ અથવા નયન કરે તે માણસને છવ્વતાં સુધી સમુદ્રવારની અથવા દસ વરસની મુદત સુધીની સખત કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

દંટાંત— (અ) ખ્રીડીશ ઇન્ડીઆમાંથી બ નું હરણ કરે એવા ઇરાદાથી અથવા એવો સંભવ બળીને કે એક મુરતીને જ નો ભોગ આપવામાં આવે તો આ એ આ કલમમાં બ્યાન કરેલો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

(બ) બ નું ખુન કરવામાં આવે એટલા માટે બ ને તેને ઘેરથી આ બળથી અથવા ફોસલાવીને લઈ નથ તો આ એ આ કલમમાં બ્યાન કરેલો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

૩૬૫. કોઈ શખસને છાની રીતે ગેરવાળખી કેદ કરવાના ઇરાદાથી જે માણસ તે શખસનું હરણ અથવા નયન કરે તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૩૬૬. કોઈ બીને તે બીની મરજ નહીં છતાં કોઈ પુરખની સાથે જુલમથી પરણાવવામાં આવે એવા ઇરાદાથી અથવા જુલમથી પરણાવવામાં આવશે એવો સંભવ છે એમ બળીને અથવા જુલમથી ફોસલાવીને તે બીના જાડે જરૂર કરવામાં આવે એટલા માટે અથવા જુલમથી કે ફોસલાવીને તેની બેઠે જરૂર કરવામાં આવશે એવો સંભવ છે એમ બળીને જે માણસ તે બીને હરણ અથવા નયન કરે તે માણસને દસ વરસની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં

આવશે અને વળી તે હંડને પણ લાયક થશે.

ટીકા—મી મેઇન સાહેબ કહે છે કે આ કલમ વચ્ચેનો જેદ એ છે કે—જ્યાં જીનું નયન થતી વખતે તે જીને પાણવાનો અથવા ભર કરમ કરવાનો કાંઈ પણ ધરાદો ન હોય, પરંતુ (નયન કરનારની તરફથી) એવી ધારણા રાખવામાં આવી હોય કે પાછળથી તેના ઉપર વાપરેલા બળથી અથવા પાછળથી તેને આપેલી ફાસલાનથી (કાદમ) થી તેનું લગ્ન અથવા તેની સાથે ભર કરમ કરવામાં આવશે, તેવા કેસને આ કલમ લાગુ પડે છે. જ્યારે ૨૬૮ મી કલમમાં આવતા કેસોમાં જીને લઈ જવાનો અથવા ફાસલાવાને તેડી જવાનો હેતુ એ છે કે તે પરણેલી જી બીલ કોર્ટ માણસની સાથે ભર કરમ કરવામાં તે જી પોતે સંમતી આપે છે.

ઉદા. કોઈ શખસને મહાવ્યથા કરવામાં આવે છે અથવા તેને ગુલામ કરવામાં અથવા તેની ઉપર કોઈ શખસની સંપત્તિ કર્મ વિરૂદ્ધ મૈથુન કરવાની ઇચ્છા પુર્ણ થાય એટલા માટે અથવા તેના ઉપર એ પ્રમાણે ગુજારવાના જોખમમાં તે આવે અથવા રીતે તેનો વગ કરવામાં આવે એટલા માટે અથવા તે શખસની ઉપર એ પ્રમાણે ગુજારશે અથવા તેનો એ પ્રમાણે વગ કરવામાં આવશે એવો સંભવ છે એમ જણીને જે માણસ તે શખસનું હરણ અથવા નયન કરે તે માણસને દશ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે. વળી તે હંડને પણ લાયક થાય.

ઉદા. ફાણા શખસનું હરણ અથવા નયન થયેલું છે એમ જણવા છતાં જે માણસ તે શખસને બેદરબાજીથી રીતે સંતાડે અથવા કેદ કરે તે માણસને જે ધરાદા કે જ્ઞાનથી અથવા જે કારણસર તે માણસ તે શખસને સંતાડે અથવા કેદમાં રાખે તેજ ધરાદા કે જ્ઞાનથી અથવા તેજ કારણસર જણે તે માણસે તે શખસનું હરણ અથવા નયન કર્યું હોય એવી રીતે શિક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—જે શખસનું હરણ થયું હોય તેવા કોઈપણ શખસને છુપાવવામાં જે માણસ મદદ કરે છે તેવા માણસને આ કલમ લાગુ પડે છે, અને છુપા કરનાર શખસોને તે લાગુ પડતી નથી. (સ. વી. રી. પા. ૧૭)

ઉદા. દસ વરસથી ઓછી ઉંમરના કોઈ બચ્ચાના ચરીર ઉપરથી કોઈ જંગમ મીલકત બદલાવવાની બેવાના ધરાદાથી જે માણસ તે બચ્ચાનું હરણ અથવા નયન કરે તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે હંડને પણ લાયક થશે.

ઉદા. કોઈ શખસને ગુલામ દાખલ જે માણસ આ દેશમાં લાવે અથવા આ દેશમાંથી બહાર મોકલે અથવા ખસેડે અથવા ખરીદ કરે અથવા વેચે અથવા કોઇને આપે અથવા તે શખસની મરજી નહીં છતાં તેને ગુલામ દાખલ કમુલે અથવા રાખે તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંની ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે હંડને પણ લાયક થશે.

ટીકા—“ ગુલામ ” કોને કહેવો :—ગુલામ એ કાંઈ પણ બીલકત હક વગરનું અને દુનિયામાં સ્થિતી વગરનું એક પ્રાણી છે, જે કેવળ (નિરજીવ) માલમતા તરીકે બીલબી મીલકત છે, અથવા બીલબી મીલકત થાય છે, કેમકે કોઈપણ કાયદેસર અધીકારીને જવાબદાર થવા વગર, (તે ગુલામને) વેચી દેવાની બંધી કરી દેવાની અથવા બીજી રીતે તેનો નીકાલ કરી દેવાની તેમજ તેના જીવિત અને મોતની પણ તે (ગુલામના) માલીકને તે ગુલામ ઉપર કુલ સ્વતંત્ર સત્તા છે. (૨. અ. ૭૩)

ઉદા. જે માણસ નિત્ય ગુલામોને આ દેશમાં લાવે અથવા આ દેશમાંથી બહાર મોકલે અથવા ખસેડે અથવા ખરીદ કરે અથવા વેચે અથવા તેઓના વેપાર પ્રધેા કરે તે માણસને જીવતાં સુધી સંપૂર્ણપણે અથવા દસ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે હંડને પણ લાયક થશે.

ઉદા. સોળ વરસથી ઓછી ઉંમરનું કોઈ બાળક જરૂર કરમના કારણસર અથવા કાંઈ કાયદાવિરૂદ્ધ તથા અનિત્ય કારણસર રાખવામાં કે રાખવામાં આવે એવા ધરાદાથી અથવા તે બાળક તેવા કાંઈ કારણસર રાખવામાં આવશે એવો સંભવ છે એમ જણવા છતાં જે માણસ તે બાળકને વેચે અથવા કાંડે આપે અથવા બીજી રીતે કોઇને આપે તે માણસને દશ વરસની મુદત સુધીની બેમાંની ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે એને વળી તે હંડને પણ લાયક થશે.

ટીકા—આ કલમ પ્રમાણે ગુરો બનવાને સાડ એ જરૂર નથી કે બાળકની ભત ઉપર (કુલ) સત્તાની અથવા બાળકની ભત ઉપરના કબજાની તપાસ કરનાર હોય તેવી રીતનું (તે બાળકનું) આપી દેવું કે જે કલમમાં બેક મોકલેલી નાણાવારી કોમીશી કે કમીને પ્રધેા થવાની રીતે વેચવા હંડનો છે. કોમીશી બેક મોકલેલી

બાળકને કામચરુ કરતું તેજ માત્ર આ ગુન્હો બનવાને માટે પુરતું છે (૧ બી. હા. રી. પા. ૧૦)

તહોમતદારે પોતાની બાળક છાકરીનું એક મુરતીની સાથે એક પ્રકારનું લગ્ન કરીને બાંસીવી તરીકે તે છાકરીને અપણ્ય કરી દીધી, એવું બાલ્યારું હતું કે બાંસીવી કાયદેસર લગ્ન કરવાને અર્થાય છે; અને સાધારણ રીતે ગમે તે માણસની સાથે વ્યવહાર બોલવે છે. અને તેણીના છાકરાઓ તેણીના બાપની મીલકતના વારસા થાય છે. તેમાં એવું કશવવામાં આવ્યું હતું કે તે તહોમતદારે આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હો કર્યો હતો (૧૫ મ ૭૭)

૩૮૩. સોળ વરસથી ઓછી ઉંમરનું કોઇ બાળક જરુ કરમના કારણસર અથવા કંઇ કાયદા વિરુદ્ધ તથા અનીતિના કારણસર રાખવામાં કે વાપરવામાં આવે એવા ધરાવાથી અથવા તે બાળક તેવા કારણસર રાખવામાં કે વાપરવામાં આવશે એવા સંભવ છે એમ બાલ્યારું છતાં તે બાળકને ખરીદ કરે, ભાડે લે, અથવા બીજી રીતે પોતાના કબજામાં લે તે માણસને દસ વરસની મુદત સુધીની જેમાંની ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

હીકા—આ કલમ તથા ૩૭૨ મી કલમ માત્ર બાંસીવારના (ભર કમના) કેસને લાગુ પડે છે એમ નથી. બે નાની ઉમરના છાકરાઓને ગુન્હો ભરેલા ધંધા, દાખલા તરીકે ચોરી કરવાનો, ધર ફાંડવાનો, ખુન કરવાનો અને એવાજ બીજા ધંધાઓની તાલીમ આપવાનો તહોમતદારનો ઇરાદો હોય તો તે આ કલમે પ્રમાણે ગુન્હેવાર થશે, દાખલા તરીકે ચાર્લ્સ ડીન્સ કૃત “ બેબીલર ડીસ્ટ ” નામના વાર્તાના પુસ્તકમાં ફેબીન નામનો ચોરના સ્વરૂપ નાનાં છાકરાઓને એકઠાં કરીને તેમને ખીરનાં ઘાંતરવાના ધંધાની તાલીમ આપે છે, ફેબીન બે લિંડુસ્તાનમાં એવું કરતો હોત તો તેને આ કલમ મુજબ શિક્ષા થાત.

એક કેસમાં હકીકત એવી હતી કે તહોમતદાર એક અગીઆર વરસની છાકરીને રસ્તામાં મળ્યો, અને તેને એક પદમો આપવાની લાલચ આપીને તેની સાથે એક વખત સંભોગ કરવાને સમજાવ્યો. તે છાકરીએ તે વાત ખુશીથી સ્વીકારી, અને તહોમતદારના હઠેવાથી તે છાકરી તેની સાથે તે કામને સાથે પોતાની મરજીથી એક વરતી બીનાના અવડ ધરમાં ગઈ. કૃત્ય કરતાં તેઓ બંને ગણાઈ ગયાં, અને તે તહોમતદારને એકદમ કેદ પકડવામાં આવ્યો. તે છાકરી કોઈની રજા વગર બહાર ગઈ હતી, અને યોગ્ય ઉમરની થઈ નહોતી; તેમજ પુરવા ઉપરથી એવું માન્ય પડ્યું હતું કે તે છાકરીએ બાળક કોઈવાર સંભોગ કરેલો નહોતો. તે કેસમાં જડજીએ એવો અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે તે તહોમતદારને આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હેવાર ઠરાવીને કરેલી સજા ગેરકાયદેસર હતી. (૫ મ. હા. રી. પા ૪૭૩)

૩૮૪. કોઇ શખસની મરજી છતાં જે માણસ તેની પાસે કાયદાવિરુદ્ધ બજારાધ્યાય મંજૂરી કરાવે તે માણસને એક વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

બજારાકાર સંભોગ બાબત.

૩૮૫. નીચે આપણ કરેલી બાબત સાવાય બીજી સધાળી બાબતમાં જે પુરખ નીચે બતાવ કરેલી પાંચ હાલતોમાંના કોઇ પણ હાલતમાં કોઇ બીની સાથે સંગ કરે તેણે બજારાકાર સંભોગ કર્યો એમ સમજવું.

પહેલી—તે બીની મરજી નહીં છતાં.

બીજી—તે બીની રજામાંથી વગર.

ત્રીજી—જો તે પોતાને અથવા બધાને કાચ દેખાવ કરીને તેની રજામાંથી લીધી હોય તો તે રજામાંથી છતાં પણ.

ચોથી—તે પુરખ એમ બાલ્યારું હોય કે જુને તે બીના વર નથી અને તે બીને બીજા પુરખની સાથે કાચકા મુજબ પરણેલી છે અથવા પોતાને પરણેલી માને છે. તે પુરખ જુને જુને એમ માનીને તેણે પોતાની રજામાંથી આપી છે તો તે રજામાંથી છતાં પણ.

પાંચમી—તે બી બાર વરસથી ઓછા ઉમરની હોય તો. પણ તેની રજામાંથી હોય કે નહીં તો પણ.

બુલાકા—બજારાકાર સંભોગના ગુન્હામાં જે સંગ થવો જરુર છે, તેમાં પ્રવેશ થવો તો બસ છે.

અપવાદ—કોઇ પુરખ પોતાની વહુની સાથે સંગ કરે અને તે બી બાર વરસથી ઓછા ઉમરની નહીં હોય તો તે બજારાકાર સંભોગ નહીં ગણાય.

હીકા—આ ગુન્હાનું તત્વ તે બીની મરજી નહીં છતાં અથવા તેણીની રજામાંથી વગર કૃત્ય કરવામાં રહેલું છે. જ્યારે તે બી જુને માથે તે જાણે છે, અને તેની સાથે વાંધો લે છે અથવા તે અટકાવે ત્યારે તે કૃત્ય તે સ્ત્રીની મરજી વિરુદ્ધ કરેલું ગણાય છે. રજામાંથી કેને કહેવી તેનું સંબંધમાં જુએ કલમ ૬૦ જ્યારે કેઈપલ કારણને લીધે તે બી જુને માથે તે જાણવાને અસંકલ્પ હોય અથવા એવું ધારે કે (ખરેખર થતા કૃત્યથી) કાંઈક જુને માથે છે, અથવા એવું ધારે કે એથી તે કૃત્ય નિર્દોષ કૃત્ય થાય તેવી કુખીતીની આંદર તે કૃત્ય કરવામાં આવે છે. ખરેખર

વારે થતી તે સ્ત્રી બધ પડી છે તે વાત માત્ર તેઓને સંભાળના પુરાવા મળ્યો નહીં.

ખુલાસો—જો કે પ્રવેશથી યોગીની અંદરનો પડારો કુટી ન જાય તો પણ જરીક સહેજ પ્રવેશ (આ ગુન્દાને વાજ.) બસ છે. પરંતુ યોગીની અંદર ગમે તો ધણીજ થોડો સહેજ પણ પ્રવેશ થવા વખત આગુન્દા બનતો નથી (૨. સ. ઈ. પા. ૨૧)

હુન્દા જે માણસ બળાતકાર સંભોગ કરે તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદપારની અથવા દસ વરસની મુદત સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કંઠની શિક્ષા કરવામાં આવશે એને વગી તે દંડને પણ લાયક થશે.

હુન્દા જે માણસ ભુદિ પુર્વક કોઈ પુરૂષ, સ્ત્રી, અથવા જનવર સાથે સૃષ્ટી કર્મ વિરૂદ્ધ મૈથુન કરે તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદપારની અથવા દસ વરસની મુદત સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કંઠની શિક્ષા કરવામાં આવશે, અને તે દંડને પણ લાયક થશે.

ખુલાસો—આ કલમમાં બવાન કરવા ગુન્દામાં જે મથુન થતું જરૂર છે, તેમાં પ્રવેશ થયા તો બસ છે. **દંડ**—આ કલમ પ્રમાણે ગુન્દો સાબીત કરવાને સાફ જે માણસના ઉપર ગુન્દો કરવામાં આવ્યો હોય તે માણસની સંમતી તદ્દન બીન ઉપયોગી છે. અને ગુન્દો કરનાર અને જે માણસના ઉપર ગુન્દો કરવામાં આવ્યો હોય તે બંને સરખી રીતે ગુન્દેમાર થશે. (૮. કે. પા. ૧૦૪.)

એક માણસના ઉપર સૃષ્ટિકર્મવિરૂદ્ધ ગુન્દો કરવા ખજલ કામ ચલાવવામાં આવ્યું હતું, અને તે ગુન્દાના તહોમતો તેને ગુન્દેમાર ગણવામાં આવતો હતો, પરંતુ તે તહોમતમાં કયા વખતે અથવા કય જગ્યાએ તે ગુન્દો બન્યો હતો તે જણાવવામાં આવ્યું નહોતું, અને આ બાબતોની કોઈપણ સાબીતી આવવામાં આવી નહોતી તે માત્ર કોટલીજ હતી કે તે માણસ ધણું ખરું હમણે જોનાં હુમડાં પહેરતો, અને સૃષ્ટિકર્મ વિરૂદ્ધ ગુન્દો કર્યાની તેના ચારીર ઉપર નીરાનીઓ માલમ પડતી હતી તેમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે તે માણસને ગુન્દેમાર ઠરાવી શકાય નહીં.

એક કેસમાં તહોમતદારે એક બાળકનું મોં જોરજુલમથી ઉઘાડીને તેમાં પોતાના ગુલ્લ શામ (જનનેન્દ્રિ વિન્ડો) ધાક્યા, અને તે તહોમતદારે (તેમ કરીને) પોતાનો કામ વિમાર પરિવૃત્ત કરવા લાગ્યો. તેમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે તેણે સૃષ્ટિકર્મવિરૂદ્ધ ગુન્દો કર્યા નહોતો. (કા કે. રી. પા. ૩૩૧)

જ્યાં એક માણસે પોતાની સ્ત્રી ઉપર અથવા એક બાળક ઉપર સૃષ્ટિકર્મવિરૂદ્ધ ગુન્દો કર્યા હતા ત્યાં તે માણસને આવા ગુન્દાને ગુન્દેમાર ઠરાવવામાં આવ્યો હતો. (કી. ગુ. પા. ૧૭-૮ કે. પા. ૧૦૪)

ખાખ ૧૭ મો.

મીલકત વિરૂદ્ધ ગુન્દાઓ ખાખત, ચોરી ખાખત.

૨૭૮. ચોરી-જે માણસ કોઈ શયનસ્થાન કબજામાંથી તે શયનસ્થાન રખમંદી સીવાય કોઈ જગમ મીલકત અદલાતથી લેવાનો ઇરાદો કરીને તે પ્રમાણે લેવા સર તે મીલકતને ખસેડે, તે માણસે ચોરી કરી એમ સમજવું.

ખુલાસો ૧ લો—કોઈ વસ્તુ જ્યાં સુધી જમીનમાં ચોટલી હોય ત્યાં સુધી તે જગમ મીલકત નથી માટે તેની ચોરી થઈ શકે નહીં પણ જમીનથી તે જાડી પાડવામાં આવે કે પછી તેની ચોરી થઈ શકે.

ખુલાસો ૨ લે—જે કામથી જુદું પાડતું હોય તે જ કામથી જે ખસેડતું થાય તે ખસેડતું ચોરી થઈ શકે.

ખુલાસો ૩—જો કોઈ શયનસ્થાન ખસેડે ત્યારે અને તેમજ તેનું ચલાવવામાં અટકાવ કરનારી કોઈ અટકાયક દુર કરે અથવા તે વસ્તુને કોઈ બીજી વસ્તુથી જુદી પાડે ત્યારે પણ તે શયનસ્થાનને વસ્તુ ખસેડી એમ સમજવું.

ખુલાસો ૪ થો—કોઈ શયનસ્થાન કોઈ પણ ઉપાયથી કોઈ જનવરને ગતિમાન કરે તો તેણે તે જનવરને ખસેડતું તથા તે જનવરને જીવિ થયાથી તે જનવર જે જે વસ્તુ ખસેડી હોય તે વસ્તુ ખસેડી એમ સમજવું.

ખુલાસો ૫ મો—ઉપરના લક્ષણમાં રખમંદી લખી છે તે સાફ રખમંદી હોય અર્થાત સમભલ્ય એવી રખમંદી હોય અને તે કબજેમાર શયનસ્થાન અથવા તે કારણસર જેન સાફ અર્થાત સમભલ્ય એવા અખતીમાર હોય તેવા કોઈ પણ શયનસ્થાન આપી શકે,

દંડ—(અ) જ ની જમીન પરનું એક ગાંઠ જ ના રખમંદીથી અદલાતથી લઈ જવાના ઇરાદાથી જ ની રખમંદી સીવાય જ કોઈ નાંખે તો એ કેસણે તે પ્રમાણે લઈ જવા સાફ જ એ તે ગાંઠ જુદું પાડતું કે તેણે ચોરી કરી એમ સમજવું.

(બ) કુતરાએને અલગાવવાની કોઈ વસ્તુ આ પોતાના ખીસામાં રાખે અને તેથી જ ના કુતરાને પાછળ ચાલે જાય તે સમયે તો એ કેસણે અલગ જ ના ઇરાદો તે કુતરાને જ ના રખમંદીથી જુ ની રખમંદી સીવાય જુ.

હિંદીનતથી લઇ જવાનો હોય તો જ ના કુતરાએ આ ની પાછળ ચાલવા માંડ્યું કે આ એ ચોરી કરી એમ સમજાવું.

(ક) એક બળદને નમદી ભરેલી એક પેદી લઇ જતા ભેળેને તે નમદી બદલાનતથી લેવા સાથે તે બળદને એક તરફ લે આ હાંધી ભય તો તે બળદે ચાલવા માંડ્યું કે આ એ તે નમદીની ચોરી કરી એમ સમજાવું.

(ડ) આ જ નો ચાકર છે તેને જ એ પોતાની રૂપાની તબક્કીઓ રાખવાના સોંપી છે તે તબક્કીઓ લઇને જ ની રત્નમંદી સીવાય એ તે બદલાનતથી નાશી ભય તો આ એ ચોરી કરી એમ સમજાવું.

(ઈ) જ એક મુનાફરી પર ભય છે તે એક વખારવાળા આ ને પોતાની રૂપાની તબક્કીઓ સોંપે અને એમ કહે કે હું પાછો આવું ત્યાં સુધી એ તમે રાખજો. આ કોઈ ચોકરાને ઘેર ભેળેને તે તબક્કીઓ લેવા ના એ ઠેકાણે તે તબક્કીઓ જ ના કબજામાં નહીં માટે તે જના કબજામાંથી લઈ રાખવ નહીં અને અગર આ એ સાપરામ વીચા-સપાત કયો હોય તોપણ આ એ હાંધ ચોરી કરી એમ સમજાવું નહીં.

(ઈ) એ ધરમાં જ રહે છે તે ધરમાં એક મેજ પર વીંટી પડેલી આ જુલે તો એ ઠેકાણે તે વીંટી જ ના કબજામાં છે અને એ એ બદલાનતથી તે ખસેડે તો આ એ ચોરી કરી એમ સમજાવું.

(ઊ) એક ધોરી રસ્તા ઉપર કોઇ સખસના કબજામાં નહીં એવી એક વીંટી પડેલી આ જુલે તો તે વીંટી લે-વાથી અગર આ તે મીલકતના સાપરામ બોલ્ય ઉપયોગનો ગુન્હેમાર થાય તો પણ આ એ હાંધ ચોરી કરી એમ સમજાવું નહીં.

(ઋ) જ ના ધરમાં જ ની એક વીંટી એક મેજ પર પડેલી આ જુલે અને તજવીજ થઈ ન કડાવાના બચથી તરત તે વીંટીને ઉપયોગ કવાના હીરમત નહીં ચલેથી તે એક એવી જગ્યાએ ને વીંટી લતાડે કે ત્યાંથી કોઇપણ વખતે તે જ ને પાછી જડવાને ધક્કો અસંભવ હોય અને તે વેળાએ તોના દશદો એવા હોય કે એ વીંટીનું બો-વાઈ જવું સજી લૂછી જશે ત્યારે સંતરેલે ઠેકાણેથી તે વીંટી કઢાડીને હું લેચીરા તો એ ઠેકાણે તે વીંટી પડેલી ખસેડતી વેળાએ આ એ ચોરી કરી એમ સમજાવું.

(ઇ) જ ધડીઆળને આ પોતાનું ધડીઆળ લીક દરવા સાથે આપે જ તે પોતાની ફકાને લઇ ભય પછી આ ની પાસે તે ધડીઆળને હાંધ એવું કહેણું નથી કે તેના અવેજમાં તે ધડીઆળ કાચકા મુજબ અટકાવી રાકે એમ છતાં ખુશી રીતે ફકાનમાં આ પેશી જ ના હાથમાંથી બળથી પોતાનું ધડીઆળ છીનવી લઈને તે લઇ ભય તો એ ઠેકાણે આ એ સાપરામ પ્રવેશ તથા હુમલો કર્યો હોય તોપણ આ એ ચોરી કરી એમ સમજાવું નહીં, કેમકે તેણે ને કીધું તે બદલાનતથી કીધું નથી.

(ઋ) અગર તે ધડીઆળ સમરામજીમાંના કોઈ પૈસા જ ના આ ની પાસે લેહેણા હોય અને તે લેહેણાના અવેજમાં અગર જ તે ધડીઆળ કાચકા મુજબ અટકાવી રાખે અને પછી જ ને પોતાના લેહેણાના અવેજમાં રહેલી મીલકતથી રહિત કરવાના દશદોથી આ ન ધડીઆળ જ ના કબજામાંથી લઇ લે તો તેણે ચોરી કરી એમ સમજાવું કેમકે તેણે ધડીઆળ બદલાનતથી લીધું.

(ટ) વળી અગર એ પોતાનું ધડીઆળ જ ને ધરેણે આપ્યું હોય અને પછી જ ની રત્નમંદી સીવાય તથા જ ની પાસેથી તે ધડીઆળ ઉપર કરજ લીધેલા રૂપીઆ પાછા ન આપ્યા છતાં તે ધડીઆળ જ ના કબજામાંથી લઇ લે તો તે ધડીઆળ તેની મીલકત છે ખરી તોપણ તેણે ચોરી કરી એમ સમજાવું કેમકે તેણે બદલાનતથી લીધું.

(ડ) આ જ ના કબજામાંથી જ ની રત્નમંદી સીવાય જ ની હાથ વસ્તુ કે એવા દશદોથી કે તે વસ્તુ પાછી આપવાના બદલામાં જ કોઈ પૈસા આપે ત્યાંસુધી તે રાખવા તો એ ઠેકાણે આ એ તે વસ્તુ બદલાનતથી લીધી માટે તેણે ચોરી કરી એમ સમજાવું.

(ઈ) આ જ નો દોતમર છે તે જ નહીં છતાં જ ના કીતાબખાનામાં ભય અને માત્ર વાંચવા સાથે તથા પાછી આપવાના (વચારથી જ એ સાક રત્નમંદી આપે) સીવાય કોઈ ચોપડી તેમાંથી લઇ ભય તો એ ઠેકાણે જ ની ચોપડી વાપરી એવા અર્થાત સમભય એવી અને રત્નમંદી છે એમ આ ના મનમાં હોય એવા સંભાર છે એ એ પ્રમાણે આ ના મનમાં હોય તો તેણે ચોરી કરી એમ સમજાવું નહીં.

(ન) આ જ ની આ પાસે બીજા માગે અને તે આ આ ને હાંધ કીમતી મીલકત આપે અને તે મીલકત તેના વરની જ છે તથા તે એવી છે કે ને આપવાનો જ એ તેને અખતીયાર આપેલો નથી એમ આ તે મીલકત બદલાનતથી લે તો તેણે ચોરી કરી એમ સમજાવું.

(ઓ) હાંધ મીલકત જ ની હેથ તે મીલકત મારી પોતાની કે એમ શુદ્ધસુદ્ધિએ માનીને આ મીલકત જ ના કબજામાંથી લઇ લે તો એ ઠેકાણે આ એ બદલાનતથી લીધી નથી માટે તેણે ચોરી કરી એમ સમજાવું નહીં.

ટીકા—આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હે બનવાને સાક ચાર બાબતો ૧૩૩-ની છે (૧) જંગમ મીલકત; (૨) કોઇ પણ સખસના કબજામાં; (૩) તે માણસ ના કબજામાંથી તે માણસની રત્નમંદી સાથે તે લેવાનો બદલાનત કર્યો દશદો; (૪) અને આ પ્રમાણે લેવાને સાથે તેને ખસેડવી.

ખાસાવાર નો—કીડું કલમ કુદબોલો એક સહ-એ મહાચોરી મીલકત એક કબજામાંથી લઈ લે, અને આપ

એક જ કબજાને બદલે તેમજ કલત ઉપર પોતાનો જીવો કબજો કરી લે તો તે તે મીલકતની ચોરી કરી ગણાયો (૧૦મ. ૧૮૧)
 ધણી-ધણીઆણીનું—જો ધન ચોરી લે તો તે ચોરીના ગુન્હાનો ગુન્હેગાર થશે. તેજ પ્રમાણે જો સો ધણીની મીલકત બદલ દાનતથી તેના ધરમાંથી ખસેડે તો તે ચોરીની ગુન્હેગાર થશે,

૧ જો કોઈ છોડે જો પોતાના ધણીના કબજામાંથી અને તેની સંતતી વચ્ચે પોતાના પદ્ધાનું ધરાણું અથવા સો મન લઈ લે તો તેણે ચોરીના ગુન્હેગાર ઠરાવી શકાય નહીં (૮ મું હા. રી પા. ૭)

ઉચ્ચે ક. થઈ—ઉચ્ચે કાચકાએ ધણીધણીઆણી વચ્ચે અલેક માની કીધેલા છે, અર્થાત ઉચ્ચે કાચકા પ્રમાણે ધણીધણીઆણી એક જ શખસ છે એમ ગણાય છે, તેથી ધણી અથવા ધણીઆણી એક બીજાની મીલકત ચોરીવાના ગુન્હેગાર થઈ શકે નહીં, (૨૩ લો. જ. મા. ક. પા. ૧૮૫)

બદલાવત કાર્યો ધરાવે ચોરીનું દૃષ્ટ કરતી વખતે હોય નહીં તો ચોરીનો ગુન્હો થતો નથી.

જ્યારે એક માણસ, બીજાની મીલકત લઈ લેવાનો તેને હક છે એવું કાચકાના અખણપણામાં અને (સત્ય) વાતની કુલથી માનીને તે બીજાની મીલકત લઈ લે તો તે ચોરીનો ગુન્હેગાર થશે નહીં, કેમકે જો કે તે (બીજા માણસને) ચેર બનાવે તો તુડાન કરે તો પણ તેમાં પણ બદલાવત કાર્યો ધરાવે નથી. (૧૫ મું ૩૪૪)

જ્યાં અમુક વસ્તુનો માલિક તે વસ્તુ લેવાની ખરેખર રજમંદી આપે; અથવા તે વસ્તુ લેવાનો અધિકાર આપે ત્યાં ચોરી થઈ શકે નહીં (૪. ક. ૩૧૬)

ખસેડવું—મીલકત લેવાને સાડ તે મીલકતનું ખસેડવું થવું જોઈએ, નહીં તો ચોરીના ગુન્હાને માટે જરૂરનું એક તત્વ અમુક રહેશે. જે દૃષ્ટથી એક વસ્તુને છુટી પાડવામાં આવે તેજ દૃષ્ટથી તેને ખસેડવી તે ચોરી ગણાયો. ગમે તેટલા હુકા વખતને માટે પણ બદલાવત મીલકત ખસેડવી તે ચોરી છે. (૫ મું. કી ર. ૧૮૬૭, ૧૬ મું)

ગુણ, જે માણસ ચોરી કરે તેને ત્રણ વસતી મુદત સુધીની ખેમના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૩૮૦. જે હામત તંજુ અથવા વહાણ માણસના રહેવામાં આવતું હોય અથવા જેમાં કંઈ મીલકત રાખવામાં આવતી હોય એવી કોઈ દેશમાં તંજુ અથવા વહાણમાંથી જે માણસ ચોરી કરે તેને સાત વસતી મુદત સુધીની ખેમના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

ટીકા—આ કલમનો હેતુ ધરના રક્ષણ તળે રહે તેવી રીતે ધરમાં મુકેલી મીલકતનું માત્ર વધારે સાર રક્ષણ કરવાનો છે. અને કોઈ શખસના શરીર ઉપર જે મીલકત હોય તે મીલકતને રક્ષણ આપવાનો આ કલમનો હેતુ નથી. તેથી કહીને રહેવાના ધરમાં કોઈ શખસના શરીર ઉપરથી કીધેલી મીલકતની ચોરી ૩૭૬ થી કલમ પ્રમાણે સાડી ચોરી છે (૫. ર. ૧૮૭૧ નું સમુ)

૩૮૧. કોઈ માણસ મેહેતો અથવા ચાકર હોય અથવા મેહેતો દાખલ કે ચાકર દાખલ રાખેલો હોય તે માણસ અગર પોતાના શેઠ અથવા રાખનારના કમળ માંડેલી કાંઈ મીલકતની ચોરી કરે તો તેને સાત વસતી મુદત સુધીની ખેમના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૩૮૨. જે માણસ ચોરી કરે તેણે અગર તે ચોરી કરવા સાર અથવા તે ચોરી કર્યા પછી નાશી જવા સાર અથવા તે ચોરીથી મળેલી મીલકત રાખવા સાર કોઈ શખસનું મોત આણવાની આ કોઈને વ્યથા કે અટકાવવાને. કય ઉત્પન્ન કરવાની કાંઈ તૈયારી કરી હોય તો તે માણસને લશ વસતી મુદત સુધીની સખત કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

દશાંત—(અ) જ ના કબજા માંડેલી કાંઈ મીલકતની આ ચોરી કરે અને એ ચોરી કરતી વેળાએ તેના કબજામાં રાખેલી અન્ય કોઈ પીરતોલ હોય અને તે પીરતોલ અગર જ સામે ચાલે તો જ ને વ્યથા કરવાના ઉપદાયથી ગમી હોય તો આ એ આ કલમમાં બ્યાન કરેલો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

(બ) આ જ નું ખીમું કાવરે અને તેના પોતાના કેટલાએક સામગ્રીઓને આસપાસ રાખ્યા હોય એટલા સાર કે અગર જ અને છે તે જ ના જાણવામાં આવે અને જ સામે ચાલે અથવા જ ને પકડવાની કોશીસ કરે તો તેને જ ને અટકાવે તો આ એ આ કલમમાં બ્યાન કરેલો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

જખરાધથી કહાડવા આવત.

૩૮૩. જે માણસ ઇરાદાથી કોઈ શખસને પોતાને અથવા બીજા કોઈને નુકસાન કરવાનો ભય ઉત્પન્ન કરે અને તેમ કરીને તે ભય પામેલો શખસ કંઈ મીલકત અથવા મીમતી દસ્તાવેજ પાતાની કબજામાં રાખે

કાય એવી કાંઈ વસ્તુ કેાઇ શખસને આપે એમ બદ્દાનતથી કરે તો તે માણસે જખરાઈથી કહાડાવના ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

દ્રષ્ટાંત—(અ) હું મને પૈસા આપ નહીં તો તારી આમર બચ એકું હું' કાંઈ છાપીય એમ કહીને યજ્ઞ ને ધમકાવે અને એમ કરીને જ તેને પૈસા આપે, કેમાં યજ્ઞ એ જખરાઈથી કહાડાવવાનો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

(અ) હું આટલા રૂપિયા મને આપવાની એક ચીઠી લખી તે પર સહી કરી આપ નહીં તો તારા બાળકને મરણાજખી કેદમાં રાખીશ એવી રીતે યજ્ઞ, જ ને ધમકાવે અને જ તેવી ચીઠી લખી તે ઉપર સહી કરી આપે તો યજ્ઞ એ જખરાઈથી કહાડાવવાનો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

(ક) મારા ખેતરમાં પાકનો આટલો સાગ હું' જ ને આપીશ અને તે ના આપુ તો આટલો દંડ આપીશ એવી શરતનું એક ખત કરીને તે તે પર સહી કરીને હું જ ને આપ નહીં તો, તારા ખેતર મધેના પાકનો નાશ કરવાને હ ગોરાગળા માણસને મોકલીશ એવી રીતે યજ્ઞ ને ધમકાવે અને તેથી કરીને જ તેનું ખત લખી તે પર સહી કરી આપે, એમ કરે તો યજ્ઞ એ જખરાઈથી કહાડાવવાનો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

(ક) જ ને મહાબળથાનો ભય પમાડીને યજ્ઞ બદ્દાનતથી એકું કરે કે એકે કોરા કાગળ ઉપર પોતાની સહી અથવા મહોર કરીને તે કાગળ જ યજ્ઞ ને આપે અને તે પ્રમાણે જ તે કાગળપર સહી કરીને તે કાગળ યજ્ઞ ને આપે તો એ કેસાણે તે સહી કરેલા કાગળનો કાંઈ મીલકતી દસ્તાવેજ બનાવી શકાય માટે યજ્ઞ એ જખરાઈથી કહાડાવવાનો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

ટીકા—જખરાઈથી કહાડાવના ગુન્હો બનવાને સાર કાંઈ માણસને પોતાને નુકશાન થવાના ભયમાં ધરાઈ પુર્વક મુકીને અને તેમ કરીને તેની મીલકત આપી દેવાને તેને બદ્દાનતથી લલચાવીને મીલકત મેળવેલી હોવી જોઈએ. (૪. સ. ચી. રી. પા. ૫)

૩૮૪. જે માણસ જખરાઈથી કહાડાવના ગુન્હો કરે તેને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંની ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૩૮૫. જખરાઈથી કહાડાવના ગુન્હો કરવા સાર જે માણસ જે શખસને કાંઈ નુકશાનનો ભય ઉત્પન્ન કરે અથવા ભય ઉત્પન્ન કરવાની કેાશીશ કરે તે માણસને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૩૮૬. કેાઈ શખસને તે શખસને પોતાને અથવા બીજા કેાઈને મોત અથવા મહાબળથા કરવાનો ભય ઉત્પન્ન કરીને જે માણસ જખરાઈથી કહાડાવના ગુન્હો કરે તે માણસને દશ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૩૮૭. જે માણસ જખરાઈથી કહાડાવના ગુન્હો કરવા સાર કેાઈ શખસને તે શખસને પોતાને અથવા બીજા કેાઈને મોત અથવા મહાબળથા કરવાનો ભય ઉત્પન્ન કરે અથવા ભય ઉત્પન્ન કરવાની કેાશીશ કરે તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૩૮૮. મોતની અથવા જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની અથવા દશ વરસની મુદત સુધીની કેદની શીક્ષા થઇ શકતી હોય એવો કેાઈ ગુન્હો કર્યાનું અથવા કરવાની કેાશીશ કરવાનું અથવા એવો ગુન્હો બીજા કેાઈ શખસ પાસે કરાવવાને તેને લલચાવવાની કેાશીશ કર્યાનું તહોમત કેાઈ શખસની પોતાની ઉપર અથવા કેાઈ બીજાની ઉપર મુકવાનો ભય તે શખસને ઉત્પન્ન કરીને જે માણસ જખરાઈથી કહાડાવના ગુન્હો કરે તો તે માણસને દશ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે, અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે અગર ૩૭૭ મી કલમ મુજબ શીક્ષા થઇ શકે એવો તે ગુન્હો હોય તો તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની શીક્ષા થઇ શકે.

૩૮૯. જખરાઈથી કહાડાવના ગુન્હો કરવા સાર મોતની અથવા જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની અથવા દશ વરસની મુદત સુધીની કેદની શીક્ષા થઇ શકતી હોય એવો કેાઈ ગુન્હો કરવાનું અથવા કરવાની કેાશીશ કર્યાનું તહોમત કેાઈ શખસની પોતાની ઉપર અથવા કેાઈ બીજાની ઉપર મુકવાનો ભય તે શખસને જે માણસ ઉત્પન્ન કરે અથવા ઉત્પન્ન કરવાની કેાશીશ કરે તે માણસને દશ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે અને અગર ૩૭૭ મી કલમ મુજબ શીક્ષા થઇ શકે એવો તે ગુન્હો હોય તો તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની શીક્ષા થઇ શકે.

અપહરણ તથા ડાકાઘટીબાબત.

૩૯૦. અપહરણ. સર્વે અપહરણમાં અગર તે ચોરી અથવા જપરાઇથી કઢાવવાનો ગુન્હો હોય

અગર કંઇ ચોરી કરવા સાથે અથવા ચોરી કરવામાં અથવા ચોરીથી મળેલી મીલકત લઇ જવાની કોશીશ કરવામાં તે ગુન્હેગાર મતજપસર સુદ્ધિપૂર્વક કોઇ શખસનું મોત આણે અથવા તેને જીવન કે ગેરબાજબી અટકાવ કરે અથવા મોત, બચા, કે ગેરબાજબી અટકાવ કરવાની કોશીશ કરે અથવા તાત્કાળિક અથા કે ગેરબાજબી અટકાવ કરવાનો ભય ઉત્પન્ન કરે અથવા ભય ઉત્પન્ન કરવાની કોશીશ કરે તો તે ચોરી અપહરણ થાય છે એમ સમજવું.

અગર જપરાઇથી કઢાવવાનો ગુન્હો કરતી વખતે તે ગુન્હો કરનાર ભય પમાડેલા શખસની આગળ હાજર હોય અને તાત્કાલીક મોત અથવા તાત્કાલીક બચા અથવા તાત્કાળિક ગેરબાજબી અટકાવ તે શખસે અથવા કોઇ બીજા શખસને કરવાનો ભય તે શખસને ઉત્પન્ન કરીને તે જપરાઇથી કઢાવવાનો ગુન્હો કરે અને એ પ્રમાણે ભય ઉત્પન્ન કરીને તે ભય પમાડેલા શખસનું મન એવું કરે કે તે શખસ તેજ વખતે અને તેજ ઠેકાણે જપરાઇથી કઢાવેલી વસ્તુ આપી દે તો તે જપરાઇથી કઢાવવું અપહરણ થાય છે એમ સમજવું.

ખુલાસો—અગર તે ગુન્હો કરનાર એટલે નજીક હોય કે તેથી તે બીજા શખસને તાત્કાળિક મોતનો અથવા તાત્કાળિક બચાનો અથવા તાત્કાળિક ગેરબાજબી અટકાવનો ભય ઉત્પન્ન થાય તો તે હાજર છે, એમ સમજવું.

ક્રમાંત—(અ) જો જને નીચે કાળીને કાલી રહે અને જ ની રત્નમંદી સિવાય જ ના કપડામાંથી જ ના પૈસા તથા કાળીના દમલબાઇથી કઢાવી લે તો એ ઠેકાણે એ એ ચોરી કરી અને તે ચોરી કરવા સાથે તેણે સુદ્ધિ પૂર્વક જ ને ગેરબાજબી અટકાવ કર્યો માટે તેણે અપહરણ કર્યું એમ સમજવું.

(બ) જો જ ને ધારી રસ્તા ઉપર મળે અને એક પીસ્ટોલ દેખાડીને કહે કે તારી નાણાની થેલી આપ અને તે ઉપરથી જ પૈસાની થેલી આપી દે તો એ ઠેકાણે તાત્કાળિક બચાનો ભય ઉત્પન્ન કરીને એ એ જ ની પાસેથી તે થેલી જપરાઇથી કઢાવવાનો ગુન્હો કર્યો અને તે ગુન્હો કરતી વખતે તે જ ની આગળ હાજર હતો માટે એ એ અપહરણ કર્યું એમ સમજવું.

(ક) જ પોતાના બાળકને લેઇ લઇ છે. એવામાં ધારી રસ્તાપર તેને એ મળે અને તે બાળકને લેઇને એ જ ને એમ કહે કે તું તારી નાણાની થેલી આપ, નહીં તો હું આ બાળકને પેલી ટકરી ઉપરથી નીચે ફેંકી દઈશ અને તે ઉપરથી જ પોતાની થેલી આપી દે, એ ઠેકાણે એ બાળક ત્યાં હાજર છે, તે બાળકને તાત્કાળિક બચા કરવાનો ભય જ ને ઉત્પન્ન કરીને જ ની પાસેથી તેની થેલી એ એ જપરાઇથી કઢાવી માટે એ એ જ ની પાસેથી અપહરણ કર્યું એમ સમજવું.

(ડ) તારું બાળક મારી ટાળીના હાથમાં છે અને તું હમને જથ્થાબંધ રૂપિયા મોકલે નહીં તો અમે તારા બાળકને જીવ લઈશું એમ કહીને એ જ ની પાસેથી કંઈ મીલકત મેળવે તો એવું નામ જપરાઇથી કઢાવવું અને તે માટે ગુન્હાની શિક્ષા થઈ શકે પણ પોતાના બાળકનું તાત્કાળિક મોત થવાનો ભય જ ને ઉત્પન્ન કરવામાં આવે નહીં તો એ અપહરણ ગણાય નહીં.

૩૯૧. અગર પાંચ અથવા વધારે શખસો એકઠા મળીને કંઈ અપહરણ કરે અથવા કરવાની કોશીશ કરે અથવા જે શખસો એકઠા મળીને અપહરણ કરના અથવા કરવાની કોશીશ કરતા હોય તથા જે શખસો હાજર હોય અને તે અપહરણ તથા કોશીશ કરવામાં સાદાઇ કરતા હોય, તો એ અને મળીને તેઓની આખી સંખ્યા પાંચ અથવા વધારે થાય તો એ પ્રમાણે અપહરણ કરનાર, કોશીશ કરનાર અને સહાય કરનાર હર એક શખસે “ ડાકાઘટી કરી ” એમ સમજવું.

ટીક— અપહરણ કરવામાં ગુન્હેગાર માણસો ભેગા મળેલા રોવા નેહિએ. એ તેઓ અપહરણ ન કરતા હોય તો તેઓ ડાકાઘટી પણ કરતા નથી. (સ. વી. રી. સને ૧૮૬૪ પા ૩૯)

૩૯૨. જે માણસ અપહરણ કરે, તેને દસ વરસની મુદત સુધીની સખત કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે અને અગર તે અપહરણ ધારી રસ્તાપર સર્વ અસ્ત તથા સુવૌદ્યની વચ્ચે કરવામાં આવે તો ચૌદ વરસ સુધીની કેદ થઇ શકે.

૩૯૩. જે માણસ અપહરણ કરવાની કોશીશ કરે તેને સાત વરસની મુદત સુધીની સખત કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે,

૩૯૪. અગર કોઇ શખસ અપહરણ કરવામાં અથવા અપહરણ કરવાની કોશીશ કરવામાં મુદ્દિ-
યુર્વક વ્યથા કરે તો તે શખસને તથા ખીજે કોઇ શખસ તેની સાથે અપહરણ કરવામાં અથવા અપ-
હરણ કરવાની કોશીશ કરવામાં સામીક હોય તે શખસને જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની અથવા દશ વર-
સની મુદત સુધીની સખત કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૩૯૫. જે માણસ ડાકાઠડી કરે તેને જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની અથવા દશ વરસની મુદત સુધીની
સખત કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૩૯૬. અગર પત્નિ અથવા વધારે શખસો સાથે મળીને ડાકાઠડી કરતા હોય તેઓમાંના કોઇ તે
પ્રમાણે ડાકાઠડી કરવામાં ખુન કરે તો તે શખસોમાંના દરએકને મોતની અથવા જીવતા સુધી સમુદ્રપા-
રની અથવા દશ વરસની મુદત સુધીની સખત કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ
લાયક થશે.

ટીકા—આ કલમ પ્રમાણેના ગુન્હાનું પેદેહું જરૂરું તત્વ એ છે કે ડાકાઠડી તેમાં સામેલ માણસોનું એક
કત્ય છે, અને આ ગુન્હાનું બીજું જરૂરું તત્વ એ છે કે ડાકાઠડી કરવાની દરમીઆનમાં ખુન કરવામાં આવ્યું છે.

૩૯૭. અપહરણ અગર ડાકાઠડી કરતી વખતે તે ગુન્હેગાર કંઈ ભયંકર શસ્ત્ર વાપરે અથવા કોઇ
શખસને મહાવ્યથા કરે અથવા કોઇ શખસનું મોત આણવાની કે તેને મહાવ્યથા કરવાની કોશીશ કરે
તો તે ગુન્હેગારને જે કેદની જે શિક્ષા કરવામાં આવશે તે સાત વરસથી ઓછી થશે નહીં.

૩૯૮. અગર અપહરણ અથવા ડાકાઠડી કરવાની કોશીશ કરતી વખતે તે ગુન્હેગારે કંઈ ભયંકર
શસ્ત્ર ધારણ કર્યું હશે તો તે ગુન્હેગારને કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે તે સાત વરસથી ઓછી થશે નહીં.

૩૯૯. જે માણસ ડાકાઠડી કરવાની કંઈ તૈયારી કરે તેને દશ વરસની મુદત સુધીની સખત કેદની
શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૦૦. આ આકટ પ્રસાર થયા પછી કોઇ વખતે નિત્ય ડાકાઠડી કરવાના કારણસર મળેલા શખ-
સોની કોઇ ટોળીમાં જે માણસ હશે તેને જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની અથવા દશ વરસની મુદત સુધીની
સખત કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

ટીકા—જે સ્ત્રીઓ, ડાકાઠડી કરનારા શખસોની વહુઓ તરફે અથવા રાખેલી બર્ડીઓ તરફે તેમની સાથે રહેછ
તે વાત માત્ર, જે તે સ્ત્રીઓ પોતે નિત્ય ડાકાઠડી કરવાના કારણસર તેમના પ્રણીઓની સાથે મળેલી છે. એવી
સાખીતી ન હોય તો, તે સ્ત્રીઓને આ કલમ પ્રમાણે ગુન્હેગાર કરાવવાને માટે ખસ નથી. (મું. હા. રી. પા ૧૨૦)

૪૦૧. આ આકટ પસાર થયા પછી કોઇ પણ વખતે નિત્ય ચોરી અથવા અપહરણ કરવાના કાર-
ણસર મળેલા શખસોની કોઇ ભટકતી અથવા ખીજી ટોળીમાં જે માણસ હશે અને તે ટોળી દમ અથવા
ડાકાઠડી ટોળી નહીં હશે તો તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની સખત કેદની શીક્ષા કરવામાં
આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૦૨. આ આકટ પસાર થયા પછી કોઇ પણ વખતે ડાકાઠડી કરવાના કારણસર એકઠા થએલા
માંચ અથવા વધારે શખસોમાંના જે માણસ હશે તેને સાત વરસની મુદત સુધીની સખત કેદની શીક્ષા
કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

મીલકતના સાપરાધે ખોટા ઉપયોગ ખાખત

૪૦૩. જે માણસ ખદ્દાનતથી કંઈ પણ જંગમ મીલકતનો ખોટો ઉપયોગ કરે અથવા તે પોતાને
કામે લગાડે તે માણસને જે વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અ-
થવા જે બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

ખદ્દાંત—(અ) આ જ ની મીલકત જ ના કબજામાંથી લે, અને તે લેતી વખતે શુદ્ધસૂચિથી તે એમ માનતે
હોય કે એ મીલકત મારી છે તો આ એ ચોરીનો તકશીરવાર નથી, પણ પોતાની ભુલ માત્રમ પડ્યા પછી અગર
આ ખદ્દાનતથી તે મીલકત પોતાને કામે લગાડે તો તેણે આ કલમ મુજબ ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

(ખ) આ ને જની સાથે હોમ્લી છે અને તે જના કીતાબખાતામાં જ નહીં હોય એવી વેળાએ જાહેર જ ની
સાર રખમંદી સિવાય તેમાંથી એક ચોપડી લઈ લય, હવે એ ઠેકાણે અગર આના મનમાં એમ હોય કે તે ચોપડી
ખંચવાના કારણસર લેવાની અને જની અર્થાત તે સમજાય એવી રખમંદી છે તો આ એ ચોરી કરી નથી પણ

પાછળથી આ પોતાના કાયદાને સાર તે ચોપડી વેચે તો તેણે આ કલમ મુજબ ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

(ક) આ તથા બીજા બે એક ઘોડાના એકઠા માલિક છે, અને આ વાપરવાનો ધરાદો કરીને તે ઘોડાને બીજા કબજામાંથી લઈ જાય તો આ એકઠાણે તે ઘોડો વાપરવાનો આ નો હક છે માટે તેણે બદલાવતથી તે ઘોડાનો ઉપયોગ કર્યો એમ સમજવું નહીં પણ અગર આ તે ઘોડો વેચે અને તેની કીમત સહજી પોતાને હાથે લગાડે તો તેણે આ કલમ મુજબ ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

ખુલાસો ૧ છે—ફક્ત ઘોડાનાર મુદ્દીના ખાટા ઉપયોગ કર્યો હોય તે પણ આ કલમના અર્થ મુજબનો ખાટો ઉપયોગ છે એમ સમજવું.

દ્રષ્ટાંત—જ ની એક સરકારી પ્રોપીયટરી નોટ ખાલી શેરાવાળી અને જડે, અને તે નોટ જ ની છે એમ બધા જાણતાં આ એક સરકારને ત્યાંથી કાંઈ રૂપિયા કાઢાડીને તેના અવેજમાં તે નોટ બીરો મુકે એવા ઈરાદાથી કે પછી તે છોડાવીને હું જ ને આપીશ તો આ એ આ કલમ મુજબ ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

ખુલાસો ૨ છે—જે મીલકત કોઈ બીજા શખસના કબજામાં ન હોય એવી કાંઈ મીલકત કોઈ શખસને જડે અને તે મીલકત સાચવવાના અથવા તેના માલિકને પાછી આપવાના કારણસર તે શખસ તે મીલકત લે તો તે શખસે તે મીલકત બદલાવતથી લીધી અથવા તેના ખાટા ઉપયોગ કર્યો નથી અને તેણે ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું નહીં, પણ તે મીલકતનો માલિક કોણ છે એ વાતની તેને ખબર હોય અથવા શોધી કાઢાડવાનો તેની પાસે ઇલાજ હોય તે જાણતાં અથવા માલિકને શોધી કાઢાડીને તેને ખબર આપવાના ઘટના ઇલાજ વાપર્યા પહેલાં તથા માલિક આવીને તે મીલકતનો હાલો કરે એટલા સાર ઘટતી મુદત સુધી તે મીલકતમાં રાખ્યા પહેલાં અગર તે શખસ તે મીલકત પોતાને હાથે લગાડે તો તેણે ઉપર બીજાન કરેલો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

એવી બાબતમાં ઘટના ઉપાય તે કયા અથવા ઘટતી મુદત તે કેટલી, એ હકીકતની બાબત છે. મીલકત જેને જડે તે શખસે તે મીલકતનો ધણી કોણ છે અથવા તેનો ધણી કોઈ અમુક શખસ છે એમ જણવું એટલે એણે કાંઈ જરૂર નથી અગર તે મીલકત હાથે લગાડતી વખતે તે મીલકત પોતાની છે એમ તે માનતો ન હોય અથવા તેનો ખર્ચ માલિક જડેતો નથી એમ એ તે શુદ્ધસૂક્ષ્મી માનતો ન હોય તો બસ છે.

દ્રષ્ટાંત—(અ) ધોરી રસ્તા ઉપર પડેલો એક રૂપિયા આ જોય તે કોનો છે તે આ ને ખબર નહીં હોય અને આ તે રૂપિયા ઉઘડી લે, તો આ એ આ કલમમાં બધાન કરેલો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

(બ) ધોરી રસ્તા ઉપર પડેલો એક કાગળ આ ને જડે તે કાગળમાં એક બેંક નોટ હોય અને તે કાગળના શરનામાપરથી તથા તેમાં લખેલી બીંતા પરથી તે નોટ કોની છે, એ વાત તેના જણવામાં આવે અને પછી તે નોટ તે વાપરે તો તેણે આ કલમ મુજબ ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

(ક) આ હાલે તેને નાણાં આપણે એવી તરેહને આ ને એક ચેક જડે તે ચેક કોનો થયો છે એ વાતની ખટકળ થઈ શકે નહીં પણ જે શખસે તે ચેક લખ્યો હોય તે સખસનું નામ તે ચેકમાં લખેલું હોય અને આ એમ જણતો હોય કે તે શખસ અને બતાવી શકશે કે આણાં ધણીને માટે એ ચેક લખ્યો હતો તેલું જાણતાં તે માલિકને શોધી કાઢાડવાની કોશીસ ન કરતાં આ તે ચેક વાપરે, તો તેણે આ કલમ મુજબ ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

(ક) જ ની પૈસા લેલી એક થેલી જ ના હાથમાંથી નીકળી પડી. આ જોય અને તે જ ને પાછી આપવાના ઇરાદાથી આ ઉઘડી લે પણ પાછળથી તે તેને પોતાને હાથે લગાડે તો આ એ આ કલમ મુજબ ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

(ઈ) આ ને એક પૈસા લેલી થેલી જડે તે થેલી કોની છે એ વાત આ જણતો નહીં હોય પણ પાછળથી તેને ખબર પડે કે તે જ ની છે અને તેલું જાણતાં તે થેલી પોતાને હાથે લગાડે તો આ એ આ કલમ મુજબ ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

(ક) આ ને એક કીમતી વીંટી જડે તે વીંટી કોની છે એ વાત આ જણતો નહીં હોય પણ તેના માલિક શોધી કાઢાડવાની કોશીસ કર્યા શીવાય ટુરત આ તે વીંટી વેચે તો આ એ આ કલમ મુજબ ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

ટીકા—અચારે કોઈ માણસ જે મીલકત તેની પોતાની ન હોય તે મીલકતને પોતાના ઉપયોગમાં લઈ લે ત્યારે એ કે કોઈ લખિયના વખતે તેના માલિકને પાછી સોંપવાનો તેનો ઈરાદો હોય તો પણ, એ પ્રમાણે ઉપયોગ કરેલો તે બદલાવતમાંથી છે (૧. બી. સી. જી. પા. ૧૧૫)

જ્યાં એક નોકરને પોતાના શેઠની તરફથી નાણાં એટલાં કરવાનો સૂચનાર મળ્યો હોય, અને તે નાણાં એટલાં કરે, પરંતુ પોતાનો ખર્ચ લેલો થયો હોય તે પેટે તેને એટલાં કરેલાં નાણાં તે નોકર પોતાના હાથમાં રાખે અને શેઠને આપે નહીં ત્યાં તે સાપચાલ ખાટા ઉપયોગના ગુન્હાનો ગુન્હેગાર થયો. (૧૨. સ. બી. ડી. પા. ૫૨)

મદદગારી મીલકત—મદદગારી હિંદુ કુટુંબમાં કોઈ પણ સહભાગીદારને મદદગારી કુટુંબની મીલકતની મુદેલગી થાય તે પહેલાં તે મીલકતની કોઈ અમુક વસ્તુમાં કાંઈપણ મુકરર લાગે હોવાનો હક નહીં હોવાથી, જ્યાં

સુધી મીલકતના ભાગ જીલ્લા પાકીને સર્વને તેમના ભાગ આપી દીધા નથી ત્યાં સુધી તે કુટુંબના વહીવટદારની કામે બદલાવત કયો ખોટા ઉપયોગ બાબત ફરીયાદ ચાલી શકે નહીં.

૪૦૪. જે કોઈ માણસ બદલાવતથી કોઈ મીલકતનો ખોટો ઉપયોગ કરે, અથવા તેને પોતાને કામે લગાડે અને તે એમ જાણતો હોય કે ફાલ્સુ શખસ ગુજરી ગયો તે વખતે એ મીલકત તેના કબજામાં હતી તથા ત્યાર પછી તે કબજામાં લેવાને કાયદા મુજબ જેને હક હોય એવા કોઈ શખસના કબજામાં લેવાને કાયદા મુજબ જેનો હક હોય એવા કોઈ શખસના કબજામાં આવી નથી. તો તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે. અને અગર તે ગુન્હો કરનારને તે શખસે તે મુજબ ત્યાર મહેતા અથવા ચાકર દાખલ રાખેલો હોય તો તે કેદ સાત વરસની થઈ શકે.

દ્રષ્ટાંત—જના કબજામાં કેટલેકિંક ધરનો સામાન તથા નાણું છતાં જ ગુજરી ભય પછી તે નાણું કબજામાં આવતાં પહેલાં જ નો બાકર બદલાવતથી તેનો ખોટો ઉપયોગ કરે તો, અ એ આ કલમ મુજબ ગુન્હો કયો એમ સમજવું.

સાપરાધ વિશ્વાસઘાત.

૧૦૫. જે માણસને કોઈ પણ રીતે કોઈ મીલકતપરનો અખતીઆર સોંપ્યો હોય તે માણસ અગર બદલાવતથી તે મીલકતનો ખોટો ઉપયોગ કરે અથવા તે પોતાને કામે લગાડે અથવા તે સોંપણુ શી રીતે બજાવવી એ વિષે કાયદાએ કોઈ હુકમ કરમાવ્યો હોય તે હુકમ તોડીને અથવા સોંપણુ બજાવવા વિષે તેણે સાદું અર્થાત્ સમજાય એવો કોઈ કાયદેસર કરાર કયો હોય તે કરાર તોડીને બદલાવતથી તે મીલકત વાપરે અથવા તેનો વગ કરે અથવા જાણી જોઇને કોઈ ખીજ માણસને તેમ કરવા દે તે માણસે સાપરાધ વિશ્વાસઘાત કયો એમ સમજવું.

દ્રષ્ટાંત—(અ) એક મરનાર સખશના વીલમાં અ ને વખીલ કરાવેલો છે તે અગર તે મરનારની મીલકતની વેદેચણુ તે વીલ પ્રમાણુ કરવાને કાયદાનો હુકમ બદલાવતથી નહીં માનીને તે મીલકત પોતાને કામે લગાડે તો અ એ સાપરાધ વિશ્વાસઘાત કયો એમ સમજવું.

(બ) અ એક વખારવાળો છે અને બ કેમાં ગામ ભય છે તે પોતાનો સામાન અ ને સોંપે એવા કરાર કરીને કે એ સામાન રાખવા માટે હું તમને આટલું વખારનું લાડું આપું ત્યારે તમારે એ સામાન મને પાછો આપવો. આમાં અ બદલાવતથી તે માલ વેચી નાંખે તો અ એ સાપરાધ વિશ્વાસઘાત કયો એમ સમજવું.

(ક) અ કલકત્તામાં રહીને જ દોહલીમાં રહે છે, તેના આડતીયા દાખલ દામ કરે છે અને અ તથા જ ની વચ્ચે સાદું અર્થાત્ સમજાય એવો એક રીતનો કરાર થયેલો છે કે જ જેટલું નાણું મોકલે તેટલું સખણું અ એ જના હુકમ મુજબ વાપરવું. પછી જ એક લાખ રૂપિયા અ ને મોકલે અને એમ લખી મોકલે કે અ એ તે રૂપિયાની કંપનીનો નેટો લેવી. અ બદલાવતથી તે હુકમ નહીં માને અને તે રૂપિયા પોતાના ધંધામાં વાપરે તો અ એ વિશ્વાસઘાત કયો એમ સમજવું.

(ડ) પછુ ઉપલા દ્રષ્ટાંતમાં અગર એમ બને કે બદલાવતથી પછુ બંગાળની બેંકના શેર રાખવામાં જ ને વધારે ગણુ થશે. જેણું માનીને રૂબરૂજિધી કંપનીની નેટો નહીં ખરીદ કરતાં જ ને માટે તે બંગાળની બેંકના શેર અ ખરીદ કરે તો એ કેટલું અગર જ ને હાની યાચ અને તે હાનીને ગાટે અ ની ઉપર દીવાનીમાં ફરીયાદ કરવાનો તેનો હક હોય તો પછુ અ એ બદલાવતથી કામ રહું નથી, માટે તેણે સાપરાધ વિશ્વાસઘાત કયો નથી એમ સમજવું.

(ઈ) એક મહેતુબી અમદાવાદ છે તેને સરકારી નાણું સોંપેલું છે, અને જ નાણું તેના હવાલામાં હોય તે તેણે ફાલ્સુ બીલીએમાં લખવું એવા તેને કાયદાનો હુકમ છે અથવા એમ કરવાને તે સરકાર સાથેના સાદું અથવા અર્થાત્ સમજાય એવી રીતે કરેલા કોઈ કરારથી બંધાયેલો છે, એમ છતાં અ બદલાવતથી તે નાણું વાપરે તો અ એ સાપરાધ વિશ્વાસઘાત કયો એમ સમજવું.

(ફ) અ એક ભારવાહક છે તેને ખુશકી કે તરીને રસ્તે લઈ જવાને કોઈ મીલકત જ એ સોંપી છે તે મીલકતનો તે બદલાવતથી ખોટો ઉપયોગ કરે તો તેણે સાપરાધ વિશ્વાસઘાત કયો એમ સમજવું.

ટીકા—આ સાપરાધ વિશ્વાસઘાતનો ગુન્હો સાબીત કરવાને સાત બે બાબતો બતાવવાની જરૂર છે:—(૧) અ-સહસોં પણ (સુખત) અને (૨) સોંપેલી મીલકતનો બદલાવત કયો ઉપયોગ.

૪૦૬. જે માણસ સાપરાધ વિશ્વાસઘાત કરે તેને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૪૦૭. કોઇ સખસને કારવાહક દાખલ અથવા ડક્કાવાળા કે વખારવાળા દાખલ કાંઇ મીલકત સોંપી હોય અને તે મીલકત બાબત સાપરાધ વિશ્વાસપાત કરે તો તે સખસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની ફેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૦૮. કોઇ માણસ મહેતા અથવા ચાકર હોય અથવા કોઇને મહેતા કે ચાકર દાખલ રખે હોય અને તે દરબની તેને કાંઇ મીલકત ઉપર અખતીઆર કોઇ પણ રીતે સુંધો હોય તે માણસ તે મીલકત બાબત સાપરાધ વિશ્વાસપાત કરે તો તે સખસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની ફેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૦૯. કોઇ માણસને તેના દરબજીથી સરકારી નોકર દાખલ અથવા તેના ધંધાસાથ તેના સરાફ વેપારી કે ફોદીદાર દલાલ વગીલ કે આડતીઆ દાખલ કાંઇ મીલકત અથવા કાંઇ મીલકત ઉપર અખતીઆર કોઇ પણ રીતે સોંધો હોય, તે માણસ તે મીલકત બાબત સાપરાધ વિશ્વાસપાત કરે તો તેને જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની અથવા દશવરસની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની ફેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

ચોરીની મીલકત લેવા બાબત.

૪૧૦. જે મીલકતનો કબજો ચોરીથી અથવા જબરાઈના કાઢાડાથી અથવા અપહરણથી એકની પાસેથી બીજાની પાસે ગયો હોય તે મીલકત તથા જે મીલકતનો સાપરાધ ખોટા ઉપયોગ થયો હોય, અથવા જે બાબત સાપરાધ વિશ્વાસપાત થયો હોય તે મીલકતનું નામ ચોરીની મીલકત પાડ્યું છે પછી કોટીશ હાંસ્યાની માંહે અથવા બહાર તે કબજો એકની પાસેથી બીજાની પાસે ગયો હોય, અથવા તે સાપરાધ ખોટા ઉપયોગ અથવા વિશ્વાસપાત થયો હોય તોપણ અગર તે મીલકત જે સખસનો પોતાના કબજામાં લેવાનો કાયદા મુજબ હક હોય તેવા કોઇ સખસના કબજામાં પાછળથી આવે તો પછી તે ચોરીની મીલકત સમજવી નહીં.

૪૧૧. કોઇ માણસ બદદાનતથી કાંઇ ચોરીની મીલકત લે અથવા રાખે, અને તે ચોરીની મીલકત છે એમ તે જાણતો હોય અથવા એમ માનવાનું તેને કારણ હોય તો તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની ફેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—આ કલમ પ્રમાણેના ગુનો બનવાને સાથ ત્રણ તત્ત્વ જરૂરનાં છે:—(૧) મીલકત ચોરીથી મીલકત હોવી જોઈએ; તે મીલકત ચોરીની મીલકતનું કપાતર થયેલી, અથવા તેને બદલે બીજી મીલકત હોવી જોઈએ નહીં; (૨) મીલકત બદદાનતથી લઈધેલી અથવા રાખેલી હોવી જોઈએ (૩) અને તે ચોરીની મીલકત હતી એવું તદ્દભાવનાર જાણતો, હોવા જોઈએ કે તેમ માનવાને તેને કારણ હોવું જોઈએ.

૪૧૨. કોઇ માણસ બદદાનતથી કાંઇ ચોરીની મીલકત લે, અથવા રાખે અને તે મીલકતનો કબજો ડાકાઠટી કરવાથી એકની પાસેથી બીજાની પાસે આવેલો છે એમ તે માણસ જાણતો હોય અથવા એમ માનવાનું તેને કારણ હોય અથવા જે સખસ ડાકાઠટીની ટોળીમાં છે અથવા તેઓની ટોળીમાં હતો એવું જાણીને અથવા એમ માનવાનું કારણ છતાં એવા કોઇ સખસ પાસેથી કોઇ માણસ બદદાનતથી કાંઇ મીલકત લે અને તે મીલકત ચોરીથી છે એમ તે જાણતો હોય અથવા એમ માનવાનું તેને કારણ હોય તો તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની અથવા દશ વરસની મુદત સુધીની સખત ફેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૧૩. જે મીલકત ચોરીની મીલકત છે એમ જાણીને અથવા એમ માનવાનું પોતાને કારણ છતાં જે માણસ નિત્ય તેવી મીલકત લે અથવા તેના ધંધા કરે તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની અથવા દશ વરસની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની ફેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૧૪. કાંઇ મીલકત ચોરીની મીલકત છે એમ જાણીને અથવા એમ માનવાનું પોતાને કારણ છતાં તે મીલકત સંતાડવામાં અથવા તેના વગ કરવામાં કે તેને ખસેડવામાં જે માણસ શુદ્ધ પુર્વક મદદ કરે તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની ફેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

ઠગાઈ બાબત,

૪૨૫. જે માણસ કોઈ શખસ સાથે ફરેજ કરીને બદલાવવાથી અથવા બદલાવતથી એવું કરે કે જેની સાથે ફરેજ કર્યો હોય તે શખસ કોઈ સખસને કાંઈ મીઠકત આપે અથવા અગર ફરેજ નહીં કર્યો હોય તો જે વસ્તુ તે શખસ કરે નહીં અથવા કરવામાં કમુર કરવાને ઇરાદે લલચાવે અને તે કામ અથવા કમુર એવી હોય કે તેથી તે શખસને શરીર મન આગર કે મીઠકત તરફની કાંઈ નુકસાની કે હાની થાય અથવા થશે એવો સંભવ હોય તો તે માણસે ઠગાઈ કરી એમ સમજવું.

ખુલાસો—કાંઈ હકીકતને બદલાવતથી છુપાવવી તે પણ આ કલમના અર્થ પ્રમાણેનો ફરેજ છે એમ સમજવું.

દ્રષ્ટાંત—(અ) હું સીવીલ સર્વિસમાં છું એવો ખોટો દાવો કરીને આ ઇરાદાથી જ ને ફરેજ દે, અને તે પ્રમાણે બદલાવતથી એમ કરે કે જ તેને કાંઈ માલ ઉધાર લઈ જવા દે, અને આ તે માલનાં નાણાં આપવાનો ઇરાદો રાખતો નહીં હોય તો આ એ ઠગાઈ કરી એમ સમજવું.

(બ) આ કોઈ વસ્તુ ઉપર એક ખોટી નીશાની કરીને ઇરાદાથી જ ને ફરેજ દે, તેના મનમાં એવો ભરંસો ઉત્પન્ન કરે કે એ વસ્તુ ફાલ્ગુ નામીયા કારીબરે બતાવેલી છે અને એમ કરીને તે વસ્તુ ખરીદ કરીને તેની કીમત આપવાને જ ને બદલાવતથી લલચાવે તો આ એ ઠગાઈ કરી એમ સમજવું.

(ક) આ કાંઈ માલનો ખોટો નમુનો બતાવવાનો ઇરાદાથી જ ને ફરેજ દે, અને તેના મનમાં એવો ભરંસો ઉત્પન્ન કરે કે તે માલ નમુના જેવો જ છે અને એમ કરીને તે માલ ખરીદ કરીને તેની કીમત આપવાને જ ને બદલાવતથી લલચાવે તો આ એ ઠગાઈ કરી એમ સમજવું.

(દ) આ એ કાંઈ માલ ખરીદ કર્યો છે તેની કીમત આપવાને બદલે આ એક પહેડી ઉપર હુંડી લખી આપે અને તે પહેડીમાં આ તું કાંઈ નાણું હોય નહીં અને તેથી આ ને ઉમેદ હોય કે હું જે હુંડી આપું છું તે શીકા રવાની નથી, તેમ છતાં તે હુંડી આપીને આ ઇરાદાથી જ ને ફરેજ દે, અને એમ કરીને તે માલ આપવાને જ ને બદલાવતથી લલચાવે અને તેને નાણું આપવાનો પોતાનો ઇરાદો હોય નહીં તો આ એ ઠગાઈ કરી એમ સમજવું.

(ઈ) કાંઈ વસ્તુ હીરા નથી એમ આ બહુતો હોય તે વસ્તુ હીરા છે એમ કહીને આ તે ગીરો મુકે અને તે ઇરાદાથી જ ને ફરેજ દે, અને એમ કરીને રૂપિયા ધીરવાને જ ને બદલાવતથી આ લલચાવે તો આ એ ઠગાઈ કરી એમ સમજવું.

(ફ) આ ઇરાદાથી જ ને ફરેજ દેઈને તેના મનમાં એવો ભરંસો ઉત્પન્ન કરે કે, હું આ ને જે રૂપિયા ધીરશે તે આ મને પાછા આપશે અને એમ કરીને રૂપિયા ધીરવાને જ ને બદલાવતથી આ લલચાવે અને તે રૂપિયા પાછા આપવાનો પોતાનો ઇરાદો નહીં હોય તો આ એ ઠગાઈ કરી એમ સમજવું;

(ગ) આ ઇરાદાથી ફરેજ દઈને જ ના મનમાં એવો ભરંસો ઉત્પન્ન કરે કે આ મને આટલા બગીના છોડવા આપવાનો ઇરાદો રાખે છે અને આ નો કાંઈ આપવાનો ઇરાદો નહીં હોય અને એમ કરીને તે આપવાના ભરંસા ઉપર કાંઈ નાણું આગળથી આપવાને જ ને બદલાવતથી લલચાવે તો આ એ ઠગાઈ કરી એમ સમજવું, પણ અગર તે રૂપિયા લેતી વખતે આનો ઇરાદો તે છોડવા આપવાનો હોય અને પછી પોતાનો કશર તોડીને તે છોડવા નહીં આપે તો તેણે ઠગાઈ કરી એમ સમજવું નહીં, પણ તેની ઉપર કશર તોડવાની દીવાનીમાં ક્રૂર ફરીઆદી ચાલી શકશે.

(ઘ) આ એ જ ની સાથે કાંઈ કશર કર્યો છે, તે કશરમાંનો બેટલો લાગે આ એ બલવવાનો છે તેટલો આ બલવી મુકશે, એ પ્રમાણે આ ફરેજ દઈને જ ના મનમાં ભરંસો ઉત્પન્ન કરે, અને એમ કરીને પૈસા આપવાને જ ને બદલાવતથી લલચાવે તો આ એ ઠગાઈ કરી એમ સમજવું.

(આઇ) આ એક સ્થાવર મીઠકત જ ને વેચીને તેના નામનું ખત કરી આપે પછી તે મીઠકત વેચી માટે હવે મારે તે પર કાંઈ હક રહેા નથી એમ બદલાવ કરતાં આગળ થયેલા વેચાણ તરા ખતની જ ને ખચર નહીં આપતાં તે મીઠકત આ જ ને વેચાતી અથવા ગીરો આપે અને જ ની પાસેથી તેની કીમતના કે ગીરો બામતમાં નાણાં લે તો આ એ ઠગાઈ કરી એમ સમજવું.

ટીકા—પીનલકોડ ૫૬ કાઠનારાઓ આ કલમ ઉપર નીચે મુજબ ટીકા કરે છે:—“જનશર્ધી” કહાવાવવાની આફ, કમર્શીના ગુઢો (પણ) ગેરબાજની રીતે રામમંદી (સંમતી) મેજરીને કરેલા હોવા બેઠકો “ફેર એટલો (જ) છે કે જનશર્ધી કહાવાવ પાસે આપીને રામમંદી મેજરે છે, અને કમનાર ફરેજ કરીને રામમંદી મેજરે છે.

એ કાંઈ માણસ પોતાને ભગીર છે, અથવા પોતાને ભગીર મજવાની તઈયારીમાં છે અથવા પોતાને શ્રીમંત વડું છે, અથવા તો તે શ્રીમંત સ્ત્રી સાથે પરણવાની તઈયારીમાં છે, એવું ખોટું જણાવીને ઉધાર રામો મેજરે તો તે પણ ઠગાઈ છે.

જ્યાં અમુક કાગીનો માત્ર છે કેટ (કલકા) સોનાનો હતો એવું પ્રતીવાદી બહુતો હતો તે છતાં તેણે ખોટી

રીતે એક જાણીતું કે તે પંદર કેરેટ (કંચા) સોનાનો હતો, અને તેમ કરીને તેના ઉપર કાંચ ચલાવનાર માણસને તે ઠાણીનો ખરીદવાને લલચાવ્યો, ત્યાં એકું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું, કે તે ઠાણીનો ગુન્હો હતો તે જ પ્રમાણે જ્યાં એક માણસે એકું (ખોટું) જાણીતું કે ચાના પડીકામાં “સારી ચડા” હતી. જ્યારે ખરેખરી રીતે તે પડીકામાંની પુણા બાળની ચા ખીવાને અથોગ્ય અને તન્દુરસ્તીને દુકરાન કરતા હતી, ત્યાં પણ એકું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે તે માણસે ઠગાઈ કરી હતી. (૨. કવી. ડી. પા. ૩૦૧)

એક માણસે એક લગનમાં વાપરવાને સાર અમુક સામાન બાંહે લીધો, થોડાક ભાડાના પૈસા અગાધરી આપ્યા અને લગન થઈ ગયા પછી ભાડાના ખાકીના પૈસા આપવાનું, અને તે સામાન ખૂણા સોંપી દેવાનું તે માણસે લખીત વચન આપ્યું પરંતુ તે સારી થોડે જાણતો હતો કે લગન ખગન કાંઈ થવાનું નહોતું. અને તે સામાન તેને મળે (તેના લગનમાં આવે) એટલે તેણે જાણવેલા લેણાના સંબંધમાં તેણે કૌંસ એક દીવાની દાવામાં તે સમાન જાકીમાં લેવાની અરજી કરવાનો તેનો ઇરાદો હતો, તેમાં એકું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે તે માણસ ઠગાઈ કરવાનો ગુન્હેગાર હતો. (૩. નો. વે. પ્રી. રી. પા. ૧૬)

જે વેરયા ચાંદીના રોગથી હોરાન હોય અને પોતે તદન તનદુરસ્ત છે એવું જાણીતો કાંઈ માણસને પોતાની સાથે સંજોગ કરવાને લલચાવે અને તેમ કરીને તે ચાંદીનો રોગ તે માણસને ચઢાવે તે વેરયા ઠગાઈ કરવાની ગુન્હેગાર થાય છે (૧૧. મુ. ૫૬)

૪૪૬. પોતે કોઈ ખીજે શખસ હોવાનો ઢોંગ કરીને અથવા જાણીતુએ એક શખસને ઠેકાણે ખીજે શખસ મુકીને અથવા પોતે અથવા કોઈ ખીજે શખસ ખરેખર જે હાથ તેથી જુદોજ શખસ છે, એવું બતાવીને, અમર કોઈ માણસ ઠગાઈ કરે તો તેણે વેશ લઇ ઠગાઈ કરી એમ સમજવું.

ખુલાસો—જે શખસનો વેશ લીધે હોય તે શખસ ખરેખર કોઈ હોય અથવા નહીં હોય તો પણ એ ગુન્હો થયો એમ સમજવું.

દ્રષ્ટાંત—(અ) હું અ નામનો ફાંણો માતખર સરાઈ છું એમ કોઈ ઢોંગ કરીને ઠગાઈ કરે તો અ એ વેશ લઈને ઠગાઈ એમ સમજવું.

(બ) હું અ છું એમ ઢોંગ કરીને અ કોઈ કરે અને બ એ મરી ગયેલો શખસ હોય તો અ એ વેશ લઈને ઠગાઈ કરી એમ સમજવું.

ટીકા—એક યુનીવર્સિટીની પરિક્ષામાં અ પોતે બને એકું જુદું જાણીતું અને બ ના નામે પરિક્ષાના મંડપમાં પેસવાની દીકરી મેળવીને બ ના નામથી સવાલ પત્રકો લખ્યાં તેમાં એકું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે અ એ ખોટો લેખ બનાવવાના તથા ઠગાઈ કરવાના ગુન્હા કર્યા હતા.

૪૪૭. જે માણસ ઠગાઈ કરે તેને એક વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૪૪૮. કોઈ શખસ ઠગાઈ કરે અને તે એમ જાણતો હોય કે જે પ્રકરણમાં હું ઠગાઈ કરું છું તે પ્રકરણમાં ફાંણો શખસનો લાભ જાળવવાની કાયદા પ્રમાણે અથવા કાંઈ કાયદાસર કરાર પ્રમાણે મારી ફરજ છે તે શખસને એ ઠગાઈથી ગેરબ્યાજથી હાની મારાથી થાય એવા સંજય છે, તો તે શખસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૪૪૯. જે માણસ વેશ લેઇને ઠગાઈ કરે તેને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—કેદી એ પોતે પોલીસનો અમલદાર છે એવા ઢોંગ કરીને કેટલા ગામડાઓની પાસેથી પૈસા ઠગી લીધા તેમાં તેને સરકારી નોકરનો જુદો વેશ ધારણ કરવાનો અને ઠગાઈ કરવાનો ગુન્હેગાર ઠરાવવામાં આવ્યો હતો. (સ. વી. રી. પા. ૨૦)

૪૫૦. કોઈ માણસ ઠગાઈ કરે અને તેથી કરીને બદલાનથી એમ કરે કે તે ફરજ દીધેલો શખસ કાંઈ શીક્ષક કોઈ શખસને આપે અથવા કાંઈ કોમતી દસ્તાવેજ અથવા સહી કે મોહોર કરેલી કાંઈ વસ્તુ જેનો કોમતી દસ્તાવેજ બની શકે તે આપતી કે થોડી બચ્ચી બનાવે, ફેરવે, કે તેનો નાશ કરે, તો તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે, અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

દગ્ગાનાં ખતો તથા મિલકતની વ્યવસ્થા આખત.

૪૨૧. જે માણસ બદલાતથી કે દગલખાણથી કાંઈ મીલકત ખસેડે અથવા છુપાવે અથવા પુરેપુરી કીમત લીધા વીના કાંઈ સખસને આપે કે તેને નામે કરી આપે કે કરારી આપે, એવા ધરાદાથી કે તેમ કરીને પોતાના કે કાંઈ બીજા સખસના માગનારાઓમાં તે મીલકત કાયદા મુજબ વેચાતી અટકે અથવા તેમ કરવાથી તે વેચાતી અટકશે એવો સંભવ છે, એમ જણ્યા છતાં તો તે માણસને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૪૨૨. પોતાનું અથવા કાંઈ બીજા સખસનું કાંઈ લેણું કે માગણું હોય તે પોતાનું અથવા તે સખસનું કરજ અદા કરવાના કાયદા મુજબ કામે આવતું, જે માણસ બદલાતથી અથવા દગલખાણથી અટકાવે તે માણસને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૪૨૩. જે ખત કે દસ્તાવેજ, કાંઈ મીલકત અથવા તે માંહેલો કાંઈ હક કેાઈ સખસના નામપર કરી આપવાની મતલબનો અથવા કાંઈ મીલકતમાંથી કે તે માંહેલા કાંઈ હકમાંથી કાંઈ રકમ અપાતી થાય એવી મતલબનો હોય, અને જેમાં તે નામપર કરી આપવાની અથવા તે રકમ અપાતી થવાની કીમત આખત કે જે સખસ અથવા સખસોના ઉપયોગ અથવા લાભમાં તે ખત અથવા દસ્તાવેજનો અમલ થવાને ખરેખર ધરાદો કયો હોય તે સખસ અથવા સખસો આખત કાંઈ ખોટો જીકર લખેલો હોય એવા કેાઈ ખત કે દસ્તાવેજપર જે માણસ બદલાતથી અથવા દગલખાણથી સડી કરે અથવા એનું ખત કે દસ્તાવેજ લખી આપે, અથવા લખી આપનાર કે લખાતી લેનાર થાય, તે માણસને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—આ કલમમાં વર્ણવેલો ગુન્હો બનવાને સાથે બે તત્વોની જરૂર છે; (૧) દગલખાણ ભરેલો ધરાદો; અને (૨) દસ્તાવેજના અવેજના સંબંધમાં જુડી હકીકત અથવા જે માણસના લાભમાં તે દસ્તાવેજ કરવામાં આવ્યો હોય તે માણસ સંબંધી જુડી હકીકત.

આ કલમ પ્રમાણે બીજાના નામથી બદલાતથી ખત લખાતી લેવું તે સખને પાત્ર થશે. આ કલમ પ્રમાણે ફોલ્દારી કોર્ટમાં તહોમત મુકવાને માટે દીવાની દાવો કરવા તે જરૂરની સરત નથી. (ર. સ. વી. રી. પા. ૪૬)

૪૨૪. પોતાની અથવા બીજા કાંઈ સખસની કાંઈ મીલકત જે માણસ બદલાતથી અથવા દગલખાણથી છુપાવે, કે ખસેડે અથવા તે છુપાવવામાં કે ખસેડવામાં જે માણસ બદલાતથી અથવા દગલખાણથી મદદ કરે, અથવા કાંઈ માગણી કે લેહેણાપર પોતાનો હક હોય તે જે માણસ બદલાતથી કે દગલખાણથી મુકી દે, તે માણસને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—આ કલમમાં એ સંબંધ રાખતી નેહએ કે દીવાની હકો બદલ ફોલ્દારી ફરીયાદ થાય નહીં. (ટ. સ. વી. રી. પા. ૭૦)

બીગાડ આખત.

૪૨૫. લોકોને અથવા કાંઈ સખસને ગેરબાજબી દાનિ અથવા નુકસાની કરવાના ધરદાથી અથવા તેવી દાનિ કે નુકસાની થવાનો સંભવ છે એમ જાણીને જે માણસ કાંઈ મીલકતનો નાશ કરે, અથવા કાંઈ મીલકતમાં કે તેની સ્થિતિમાં એવો કાંઈ ફેરફાર કરે કે તેથી તે મીલકતની કીમતનો અથવા ઉપયોગીપણનો નાશ થાય અથવા તેની કીમત કે ઉપયોગીપણું ઓછું થાય અથવા તેથી તે ઉપર નુકસાન ભરેલી અસર થાય તો તે માણસે બીગાડો કર્યો એમ રુખજવું.

ખુલાસો ૧ લો—જે મીલકતને નુકસાન કયું હોય અથવા જેનો નાશ કયો હોય તે મીલકતના ધણીને કાંઈ દાનિ અથવા નુકસાની કરવાનો ઈશદો તે ગુન્હો કરનારે કરવો નેહએ, એવું કાંઈ બીગાડના ગુન્હામાં જરૂર નથી. અગર મીલકતને નુકસાન કરીને કોઈ પણ સખસને ગેરબાજબી દાનિ અથવા નુકસાની કરવાનો તેનો ધરાદો હોય અથવા તેવી દાનિ કે નુકસાની પોતાથી થવાનો સંભવ છે એમ તેના જાણવામાં હોય તો બસ છે, પછી તે મીલકત તે સખસની હોય કે નહીં તોપણ.

ખુલાસો ૨ એ—પોતાની અથવા પોતાની સાથે બીજા સખસોના શય ખાતાની કાંઈ મીલકત આખત

કોઈપણ કામ કરીને તે કામ કરનાર તે કામથી બચાડ કરી શકે.

દશાંત-(અ) જ ને ગેરબાળબી હાની કરવાના ઇરાદાથી જ નો એક હીમતી ફરતાવેજ એ બુદ્ધિપુર્વક બાળી નાંખે તો એ એ બીગાડ કયો એમ સમજવું.

(બ) જ ને ગેરબાળબી હાની કરવાના ઇરાદાથી જ ની એક બરફની વખારમાં એ પાણી ફાંખલ કરે, અને તેથી કરીને તે બરફ પાંચળી બચે તો એ એ બીગાડ કયો એમ સમજવું.

(ક) જ ને ગેરબાળબી હાની કરવાના ઇરાદાથી જ ની એક વીંટી એ બુદ્ધિપુર્વક એક નદીમાં નાંખી દે તો એ એ બીગાડ કયો એમ સમજવું.

(ડ) મારી પાસે જ ના આઠલા રૂપિયા નીકળે છે તે અદા થવા સાર હુકમનામું બંધને મારી મીલકત જમ થવાની છે એમ એ ના બધામાં હોય અને જ ને રૂપિયા મળતા અઠલાવવાના તથા એમ કરીને જ ને નુકસાની કરવાના ઇરાદાથી અગર તે મીલકત બાળી નાંખે તો એ એ બીગાડ કયો એમ સમજવું,

(ઈ) એમ એક વઢાણનો વીંચો ઉતરાળે છે. હવે વીંચાવાળાએને નુકસાની કરવાના ઇરાદાથી અગર એ તે વઢાણને બુદ્ધિપુર્વક ખરાબાપર ચડાવી દે તો તે બીગાડ કયો એમ સમજવું.

(ફ) જ એ એક વઢાણપર ભેખમી નાણાં ધીર્યા છે તેને નુકસાની કરવાના ઇરાદાથી અગર એ તે વઢાણને ખરાબા ઉપર ચડાવી દે તો એ એ બીગાડ કયો એમ સમજવું.

(ગ) એક ઘોડો એ તથા જ એ બંનેની રાસ ખાતાની મીલકત છે, તે ઘોડાને એ ગોળી મારે, એવા ઇરાદાથી કે તેમ કરીને જ ને ગેરબાળબી હાની કરવી તો એ એ બીગાડ કયો એમ સમજવું.

(ઘ) એ બના ખેતરમાં કેટલાંકે ટોરને મોકલે એવા ઇરાદાથી અથવા એવા સંભવ બળીને કે તેથી જ ના નાંખે નુકસાની થાય તો એ એ બીગાડ કયો એમ સમજવું.

ટીકા—બીગાડનો ગુન્હો બનવાને સાર કરેલા કૃત્યથી કોઈ મીલકતનો નાશ થયેલો બતાવેલો ભેદએ, અથવા તે મીલકતમાં અથવા તેની સ્થિતિમાં એવા ફેરફાર થયેલો બતાવેલો ભેદએ કે જેથી તે મીલકતની હીમતને અથવા ઉપયોગીપણાને નાશ થાય, અથવા તેની હીમત કે ઉપયોગીપણું ઓછું થાય અથવા જેથી તે ઉપર નુકસાની કરેલી અસર થાય. બીજી મીલકતને નુકસાન થવાનું સંભવિત પરિણામ એકંદ્ર બીગાડનો ગુન્હો બનશે નહીં (ડ. મ. હા. રી. પ. જા. ૧૫)

૪૨૬. જે માણસ બીગાડ કરે તેને ત્રણ મહીનાની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૪૨૭. જે માણસ બીગાડ કરે અને તેથી ૫૦ રૂપિયાની કે તેથી વધારેની હાની અથવા નુકસાની કરે તે માણસને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૪૨૮. દર રૂપિયાની અથવા તેથી વધારે હીમતના કાંઈ જનવર અથવા જનવરને મારી નાંખીને અથવા એકેર દેખને અથવા લંગડાં લુલ્લાં કરીને જે માણસ બીગાડ કરે, તેને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૪૨૯. કોઈ હાથી, ઉંટ, ઘોડો, ખચર, બેંસ, અથવા પાંડો, ગોધા, ગાય, અથવા બળદ એ જનવરની પછી ગમે તે હીમત હોય, તોપણ તેને, અથવા ૫૦ રૂપિયાની કે તેથી વધારે હીમતનાં કોઈ બીજા જનવરને મારી નાંખીને, એર દેખને, અથવા લંગડું લુલું કરીને અથવા નકામું કરીને જે માણસ બીગાડ કરે, તેને પાંચ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૪૩૦. ખેતીવાડીના કારણસર અથવા માણસોના અથવા જે જનવરો કોઈની મીલકત હોય એવા જનવરોના ખાવા પીવાના કારણસર અથવા રસ્તેચણાના કારણસર અથવા કોઈ કારખાનાનું કામ ચલાવવાના કારણસર પહોંચતું પાણી જેથી ઓછું થાય, અથવા જેથી તે ઓછું થવાનો સંભવ પોતાને માલુમ હોય તેવું કાંઈ કામ કરીને જે માણસ બીગાડ કરે તે માણસને પાંચ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૪૩૧. કોઈ સરીઆમ રસ્તો, પુલ, નઉકામ્ય નદી, અથવા નઉકામ્ય નદી કે નેહર, પછી તે કર્નીમ હોય કે જેથી અમમ થાય અથવા મુસાફરી કરવાને કે માલ લઈ જવાને ઓછી સગામતી કરેલી અથવા

અથવા જેથી તે તેવી થવાનો સંભવ પોતાના અણુવામાં હોય તેવું કાંઈ કામ કરીને જે માણસ ખીગાડ કરે તે માણસને પાંચ વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૪૩૨. જેથી કાંઈ સંસ્કારી ગટરમાંથી પાણી રેલ્લું જાય અથવા તે ગટર બંધ થઈ જાય અને તેથી નુકસાન કે હાની પહોં થાય અથવા જેથી તેમ થવાનો સંભવ પોતાના અણુવામાં હોય એવું કાંઈ કામ કરીને જે માણસ ખીગાડ કરે તે માણસને પાંચ વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૪૩૩. કાંઈ દાંડીનો દીવો અથવા ખીજી રોશની દરીઆની નીચાની દાખલ કરવામાં આવતી હોય અથવા કાંઈ દરીઆની નીચાની અથવા બેસુ અથવા વાહણ ચલાવનારાને સુચના દાખલ મુકવી ખીજી કાંઈ વસ્તુ હોય તેનો નાશ કરીને અથવા તેને ખસેડીને અથવા જેથી તે દાંડીનો દીવો દરીઆની નીચાની, બોયું, અથવા ઉપર લખેલા પ્રકારની ખીજી વસ્તુ વાહણ ચલાવનારાઓને સુચના દાખલ બોલ્લી ઉપયોગી થઈ પડે, એવું કાંઈ કામ કરીને જે માણસ ખીગાડ કરે તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૪૩૪. કાંઈ સરકારી નોકરના અખતીઆરથી ઉભી કરેલી કાંઈ જમીનની નીચાનીનો નાશ કરીને અથવા તેને ખસેડીને અથવા જેથી તે જમીનની નીચાની દાખલ બોલ્લી ઉપયોગી થઈ પડે એવું કાંઈ કામ કરીને જે માણસ ખીગાડ કરે તે માણસને એક વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૪૩૫. જે કાંઈ માણસ અગ્નિથી અથવા અવાજ સાથે પુટે એવા કાંઈ પદાર્થથી ખીગાડ કરે અને તેથી કાંઈ મીલકતનો સો અથવા વધારે ફીખાની અથવા (જ્યારે મીલકત ખેતરમાં ઉત્પન્ન થએલા માલ હોય ત્યારે) દશ અથવા વધારે ફીખાની નુકસાની થાય, એવો સંભવ છે એમ તે જાણતો હોય તો તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૩૬. જે કાંઈ માણસ અગ્નિથી અથવા અવાજ સાથે પુટે એવા કાંઈ પદાર્થથી ખીગાડ કરે અને તેથી જે ઇમારત ધણું કરીને પુખ્તના ઠેકાણા દાખલ અથવા માણસના રહેવાના ઠેકાણા દાખલ અથવા માલ ભરવાના ઠેકાણા દાખલ વપરાતી હોય એવી કાંઈ ઇમારતનો નાશ કરવો એવો તેનો ઇરાદો અથવા તેથી તેનો નાશ થશે એવો સંભવ છે એમ તે જાણતો હોય તો તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની અથવા દશ વર્ષની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૩૭. કોઈ તુતકવાળા વાહણને અથવા વીસ ટનના કે તેથી વધારે ભારના વાહણને જે કાંઈ માણસ ખીગાડ કરે, અને તેથી તે વાહણને નાશ કરવાનો અથવા તેને જોખમ ભરેલું કરવાનો તે માણસનો ઇરાદો હોય અથવા તેથી વાહણને નાશ થશે અથવા તે જોખમ ભરેલું થશે એવો સંભવ છે, એમ તે જાણતો હોય, તો તે માણસને દશ વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૩૮. ઉપલી કલમમાં જે ખીગાડનું બંધન કર્યું છે એવો ખીગાડ જે માણસ અગ્નિ વડે, કે અવાજ સાથે પુટે એવા કાંઈ પદાર્થ વડે કરે અથવા કરવાની કોશીશ કરે, તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની અથવા દશ વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૩૯. કોઈ વાહણમાં જે કાંઈ માલ હોય તે માલની ચોરી કરવાના ઇરાદાથી અથવા તે માલનો નુકસાનથી ખોટો ઉપયોગ કરવાના ઇરાદાથી અથવા તે માલની ચોરી કે ખોટો ઉપયોગ કરવામાં આવે એવા ઇરાદાથી જે માણસ જાણી જોઈને તે વાહણને જમીનપર અથવા કાનારાપર ચડાવે, તે માણસને

દશ વર્ષની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે, અને વળી તે હંડને પણ લાયક થશે.

૪૪૦. કોઇ શખસનું મોત આણુવાની અથવા કોઇને બચા કરવાની કે ગેરબ્યાજખી અટકાવ કરવાની અથવા મોતની બચાનો કે ગેરબ્યાજખી અટકાવવાનો બચ ઉત્પન્ન કરવાની તૈયારી કરીને જે માણસ ખીગાડ કરે તે માણસને પાંચ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે હંડને પણ લાયક થશે.

સાપરાધિ પ્રવેશ આપના.

૪૪૧. જે શખસના કબજામાં કોઈ મીલકત હોય તે શખસને ધમકી દેવાના, તેના તીરસ્કાર કરવાના અથવા તેને દુઃખ આપવાના ઇરાદાથી અથવા કોઈ ગુન્હો કરવાના ઇરાદાથી, તે મીલકત મધ્યે અથવા તે ઉપર જે માણસ પ્રવેશ કરે, અથવા તે મીલકત મધ્યે કે તે ઉપર કાયદા મુજબ પ્રવેશ કર્યા પછી તેવા કોઇ શખસને ધમકી દેવાના, તેને તીરસ્કાર કરવાના અથવા તેને દુઃખ આપવાના ઇરાદાથી જે માણસ કદાચ કાયદા વિરુદ્ધ ત્યાં રહે તે માણસે સાપરાધિ પ્રવેશ કર્યો એમ સમજવું.

ટીકા—પીનલકોડ ધડનાશઓ આ કલમ ઉપર નીચે મુજબ ટીકા કરે છે;—મીલકત ઉપરની, ગમે તેવી થોડી પણ જાતના બળાકારથી છીનવી લેવાના દરેક કૃત્યને અમે પ્રવેશનું નામ આપ્યું છે. જે મીલકત ઉપર પ્રવેશ કરવામાં આવ્યો હોય તે મીલકતમાં હિત ધરાવતા કોઇપણ માણસને નુકસાનકારક કોઈપણ ગુન્હો કરવાને સાફ અથવા આવા માણસને દુઃખ આપવાને સાફ જ્યારે પ્રવેશ કરવામાં આવ્યો હોય, તે સિવાય, પ્રવેશ તરીકે ગુન્હો ગણવાનું અમે ઇરાવતા નથી તે વખતે (એટલે ગુન્હો કરવાને સાફ અથવા દુઃખ આપવાને સાફ પ્રવેશ કરવામાં આવ્યો હોય ત્યારે) પણ જો તે (પ્રવેશ)ની સાથે વધારે હાથે (જંગીર) હકીકત સામેલ ન હોય તો, તે બદલ હલકી સજા કરવાનો અમે ઇરાવ કરીએ છીએ.

૪૪૨. કોઈ ઇમારત તંજુ અથવા વહાણ જે માણસને રહેવાનાં ઠેકાણું દાખલ વપરાતું હોય, તેમાં અથવા કોઈ ઇમારત, પુનઃસ્થાન, અથવા માલ રાખવાના ઠેકાણું દાખલ વપરાતું હોય, તેમાં પેશીને બંધવા તે મધ્યે રહીને જે માણસ સાપરાધિ પ્રવેશ કરે તેણે “ મદ પ્રવેશ કર્યો ” એમ સમજવું.

ખુલાસો—પેસવામાં તે સાપરાધિ પ્રવેશ કરનારના સારીના કોઈ પણ ભાગને પ્રવેશ થયો તો, મદપ્રવેશ થવામાં તેટલો પ્રવેશ બસ છે.

ટીકા—જે રહેઠાણોમાં માણસો વસે છે, અને જે મકાનોમાં માણસો પોતાનો સામાન રાખે છે તે રહેઠાણો અને મકાનો જેવી બીજી કોઇપણ પ્રકારની મીલકત નથી કે જેનું ગેરકાયદેસર ધુસવાની (પ્રવેશની) સાથે રક્ષણ કરવું એટલું બધું જરૂરનું છે. આ જગ્યાઓ ઉપર પ્રવેશ કરવાના ગુન્હાને અમે ધર-પ્રવેશનું નામ આપ્યું છે, અને અમે તેને સાપરાધિ પ્રવેશનું જંગીર રૂપ ગણીએ છીએ.

૪૪૩. ગુપ્ત ધર પ્રવેશ. કોઈ માણસ ધર પ્રવેશ કરે અને આગળથી તેણે તદખીર કરી હોય કે જે ઇમારત તંજુ અથવા વહાણ તે પ્રવેશનું સ્થાન હોય તે મધ્યે તે પ્રવેશ કરનારને જોતા બંધ કરવાનો અથવા તે મધ્યેથી તેને બહાર કઢાડી મુકવાનો જેનો હક હોય એવા કોઇ સખસથી તે ધર પ્રવેશ છાનો રહે તે માણસે ગુપ્ત ધર પ્રવેશ કર્યો એમ સમજવું.

૪૪૪. સુર્યનો અસ્ત થયા પછી તથા સુર્યનો ઉદય થતા પહેલાં જે માણસ ગુપ્ત ધર પ્રવેશ કરે “ તેણે રાતે ધર પ્રવેશ કર્યો ” એમ સમજવું.

૪૪૫. કોઇ સખસ ધર પ્રવેશ કરે, તે જો તે ધર મધ્યે અથવા તેના કોઈ પણ ભાગ મધ્યે પ્રવેશ નીચે બ્યાન કરેલા છ પ્રકારોમાંના કોઇ પણ પ્રકારે અથવા ત્યાં કોઈ ગુન્હો કરવાના કારણસર તે ધર મધ્યે અથવા તેના કોઇપણ ભાગ મધ્યે ગયા પછી, અથવા તે મધ્યે કોઈ ગુન્હો કરી રહ્યા પછી, જો તે સખસોને તે ધર મધ્યેથી અથવા તેમાંના કોઈપણ ભાગ મધ્યેથી, તે છ પ્રકારોમાંના કોઇપણ પ્રકારે બહાર નીકળે તો તે સખસે ધર ફેડવાનો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું. પ્રકારોની વીગત.

પહેલો—તે ધર પ્રવેશ કરવા સાફ પોતેજ ને રસ્તો બંધી હોય અથવા તે ધર પ્રવેશ મધ્યે મદદગારી કરનારા કોઈ માણસે ને રસ્તો બંધી હોય એવા કોઇ રસ્તે થઇને અગર તે માંડે પેસે અગર બહાર નીકળે તો.

બીજો—પોતે અથવા તે ગુન્હામાં મદદગારી કરનાર કોઇ માણસ એ સીવાય બીજા કોઇ સખસને કે માણસને

પેસવા માટે કંઈ નહિ હોય, એવે કોઈ રસ્તે યઇને જો તે માંહે પેસે અગર બહાર નીકળે અથવા કોઇ બીજા અથવા ઈમારતપર શીડીથી અથવા બીજી રીતે ચડી જઇને જે રસ્તે હાથ લાગે એવે કોઈ રસ્તે યઇને અગર તે માંહે પેસે અથવા બહાર નીકળે તો.

ત્રીજો—ધર પ્રવેશ કરવા માટે તે ધર મધે રહેનાર માણસે જે સાધન વડે કાંઈ રસ્તો ઉઘાડવાનો ઈરાદો રાખ્યો નહીં હોય એવા કોઇ સાધન વડે પોતે અથવા તે ધર પ્રવેશમાં મદદગારી કરનાર કોઇ સખસે જે રસ્તો ઉઘાડ્યો હોય એવે કોઇ રસ્તે યઇને અગર તે માંહે પેસે અથવા બહાર નીકળે તો.

ચોથો—તે ધર પ્રવેશ કરવા માટે અથવા કાંઈ ધર પ્રવેશ કર્યો પછી તે ધરમાંથી બહાર નીકળવા માટે જો તે કાંઈ કંઈ ઉઘાડીને માંહે જાય અથવા બહાર નીકળે તો;

પાંચમો—સાપરાધ બળ વાપરીને અગર હુમલો કરીને અથવા કોઇ સખસને હુમલાનો ડર દેખાડીને જો તે માંહે જાય અથવા બહાર નીકળે તો.

છઠો—જે રસ્તેથી કોઇ એ પ્રમાણે આવે જાય નહિ, એટલા માટે તે બંધ કરેલો છે, એમ તે જાણતો હોય તથા જે રસ્તાને પોતેજ અથવા તે ધર પ્રવેશમાં મદદગારી કરનાર કોઈ સખસે ઉઘાડેલો છે, એમ તે જાણતો હોય એવા કોઈ રસ્તે યઇને જો તે માંહે જાય અથવા બહાર નીકળે તો.

સપ્તમો—કાંઈ ઉપગ્રહ અથવા ઈમારત કોઇ ધરની સાથે ઉપલોગમાં આવતી હોય, ને તે ઉપગ્રહ તથા ધર એકબીજાની વચ્ચે બીજે કંઈ ન જતાં એકમાંથી બીજામાં જવાનો રસ્તો હોય તો તે ઉપગ્રહને તે ધરનો આ કલમના અર્થ પ્રમાણેનો ભાગ સમજવો.

ઠગાંત—(અ) જ ના ધરની બીજામાં એક ખાતર પાડીને તે બાકી મધે પોતાનો હાથ ધાલીને જો આ ધર પ્રવેશ કરે તો તે ધર ફેડવાનો ગુન્હો સમજવો.

(બ) અગર કોઈ વહાણના બે તુતકોની વચ્ચેની એક બારીમાંથી છુટીને આ ધર પ્રવેશ કરે તો તે ધર ફેડવાનો ગુન્હો સમજવો.

(ક) અગર એક બારીમાંથી જ ના ધરમાં પેસીને આ ધર પ્રવેશ કરે તો તે ધર ફેડવાનો ગુન્હો સમજવો.

(ડ) અગર કોઈ દરવાજા બંધ કરેલો હોય તે ઉઘાડીને જ ના ધરના દરવાજામાંથી જ ના ધરમાં પેસીને આ ધર પ્રવેશ કરે તો તે ધર ફેડવાનો ગુન્હો સમજવો.

(ઈ) એક દરવાજા મધે કાણું છે તે કાણા મધે એક તાર ધાલીને તે દરવાજાની આગલી ઉઘાડી નાંખીને જો તે દરવાજામાંથી જ ના ધરમાં પેસીને આ ધર પ્રવેશ કરે તો તે ધર ફેડવાનો ગુન્હો સમજવો.

(ફ) જ થી પોતાના ધરના દરવાજાની કુંચી ખોલાઈ બધ છે, તે જો આ ને જોડે અને તે કુંચી વડે દરવાજા ઉઘાડીને જ ના ધરમાં પેસીને આ ધર પ્રવેશ કરે તો તે ધર ફેડવાનો ગુન્હો સમજવો.

(ગ) જ પોતાના દરવાજામાં ઉભો છે તેને નીચે પાડી નાંખીને જબરાઈથી આ રસ્તો કરે અને ધરમાં પેસીને ધર પ્રવેશ કરે તો તે ધર ફેડવાનો ગુન્હો સમજવો.

(ઘ) જ થ નો દરવાજા છે તે બંધ ના દરવાજામાં ઉભો છે, તેને મારવાનો ડર દેખાડીને સામે થતો અટકાવી જો આ તે ધરમાં પેસીને ધર પ્રવેશ કરે તો તે ધર ફેડવાનો ગુન્હો સમજવો.

ટીકા—બીજા ઉપર નીચેના સુધીને ચડી જઈ રાત્રે ધરમાં પ્રવેશ કરવો તે આ કલમ પ્રમાણે રાત્રે ધર ફેડવાનો ગુન્હો બને છે. (ર. સ. વી. રી. પા. ૬૫)

જો કોઈ માણસ ઉઘાડા બારણામાં ચઢીને એક ધરમાં પેટા હોય, અને પછીથી તે ધરના અંદરના બીજા બારણામાં પેસવાના કારણસર તે અંદરનું કોઈપણ બારણું તોડે અથવા તેનું તાણું ઉઘાડી નાંખે તો તે પણ ધર-ફેડવું ગણાયો. (ર. ઈ. ક. પ્લી. એક્ટ ઓફ ડી. કા. પા. ૪૮૮)

૪૪૬. રાત્રે ધર ફેડવું. જે માણસ સુરજનો અસ્ત થયા પછી તથા સુરજનો ઉદય થતા પહેલાં ધર ફેડવાનો ગુન્હો કરે તેણે રાત્રે ધર ફેડવાનો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

૪૪૭. જે માણસ સાપરાધ પ્રવેશ કરે તેને ત્રણ મહીનાની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા પાંચસે રૂપીઆ સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૪૪૮. જે માણસ ધર પ્રવેશ કરે તેને એક વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એક હજાર રૂપીઆ સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૪૪૯. મોતની શીક્ષા થઈ શકે એવો કોઈ ગુન્હો કરવા સાથે, જે માણસ ધર પ્રવેશ કરે તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની અથવા દસ વરસની મુદત સુધીની સખત કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે, અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૫૦. જીવતાં સુધી સમુદાયની શિક્ષા થઇ શકે એવો કોષ્ટ ગુન્હો કરવા સાર જે માણસ ધર પ્રવેશ કરે તે માણસને દસ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૫૧. કેદની શિક્ષા થઇ શકે, એવો કોષ્ટ ગુન્હો કરવા સાર જે માણસ ધર પ્રવેશ કરે, તે માણસને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે, અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે, અને અગર ચોરીનો ગુન્હો કરવાનો ઇરાદો કયો હોય તો તે કેદની મુદત સાત વરસ સુધીની શિક્ષા થઇ શકે.

ટીકા-આરે ૫૧-પ્રવેશ કરનારાએ કરવા પારેલો ગુન્હો છીનાણો હોય ત્યારે એ સાબીત કરવું જરૂર છે કે જે સ્ત્રીની સાથે છીનાણું કરવાના ઇરાદાનું તદ્દોમત, તદ્દોમતદાર ઉપર મુદ્દામાં આગળ હોય, તે સ્ત્રીના ધણીની તરફથી તે કૃત્યમાં જામત્તી અથવા આંખીયામણી હતી નહીં (૧૯. આ. ૭૪)

૪૫૨. કોષ્ટ શખસને વ્યથા કરવાની અથવા કોષ્ટ શખસની ઉપર હુમલો કરવાની અથવા કોષ્ટ શખસને ગેરવ્યાજબી રીતે અટકાવવાની અથવા કોષ્ટ શખસને વ્યથા, હુમલો, અથવા ગેરવ્યાજબી રીતે અટકાવવાનો ભય ઉત્પન્ન કરવાની તૈયારી કરીને જે માણસ ધર પ્રવેશ કરે, તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૫૩. જે માણસ ગ્રામ ધર પ્રવેશ કરે અથવા ધર ફેડવાનો ગુન્હો કરે તે માણસને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૫૪. કેદની શિક્ષા થઇ શકતી હોય એવો કોષ્ટ ગુન્હો કરવા સાર જે માણસ ગુન્હો કરે તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે અને જે ચોરીનો ગુન્હો કરવાનો ઇરાદો કયો હોય તો તે કેદની મુદત વરસ દસ સુધીની થઇ શકે.

૪૫૫. કોષ્ટ શખસને વ્યથા કરવાની અથવા કોષ્ટ શખસને ગેરવ્યાજબી રીતે અટકાવવાની અથવા કોષ્ટ શખસને વ્યથા, હુમલો અથવા ગેરવ્યાજબી અટકાવવાનો ભય ઉત્પન્ન કરવાની, તૈયારી કરીને જે માણસ ગ્રામ ધર પ્રવેશ અથવા ધર ફેડવાનો ગુન્હો કરે તે માણસને દસ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે,

૪૫૬. જે માણસ રાત્રે ગ્રામ ધર પ્રવેશ કરે અથવા રાત્રે ધર ફેડવાનો ગુન્હો કરે, તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે, અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

ટીકા-આ કલમ મુજબના ગુન્હાની તપાસમાં તદ્દોમતદાર એમ બચાવ ખડો કરે કે તેને ઇરાદો તદ્દોમત નિહોલ્ય હતો તો તે તેણે પુરવાર કરી આપવું જોઈએ. (ઇ. સો. રી. ૨૯. આ. ૪૬.)

૪૫૭. કેદની શિક્ષા થઇ શકતી હોય એવો કોષ્ટ ગુન્હો કરવા સાર જે માણસ રાત્રે ગ્રામ ધર પ્રવેશ કરે, અથવા રાત્રે ધર ફેડવાનો ગુન્હો કરે તે માણસને પાંચ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે, અને જે ચોરીનો ગુન્હો કરવાનો ઇરાદો કયો હોય તો તે કેદની મુદત ચૌદ વરસ સુધીની થઇ શકે.

ટીકા-એક કેસમાં આ કલમ પ્રમાણે છીનાણું કરવાના ઇરાદાથી તદ્દોમતદારને રાત્રે ધર ફેડવાના ગુન્હાનો ગુન્હોમાર કરવામાં આવ્યો હતો. પરંતુ ફરીયાદી કે જે ધરનો માલિક હતો તે જે સ્ત્રીની સાથે છીનાણું કરવાનું હતું તે સ્ત્રીનો ધણી નહોતો, અને છીનાણા સીવાય બીજું કોઈપણ ગુન્હો કરવાનો તદ્દોમતદારનો ઇરાદો નહોતો. હાઉકોર્ટ એવું કહ્યું હતું કે છીનાણા બદલ ફરીયાદ કરવામાં તે સ્ત્રીના ધણીએ કસુર કરવાથી આ કલમ પ્રમાણેની ફેબ્રુઆરી નવાખરીમાંથી કેદી છુટતો નહોતો. (મુ. હા. રી. ૧. સ.-૧૮૯૪. ૧૧ મુ.)

૪૫૮. કોષ્ટ શખસને વ્યથા કરવાની અથવા કોષ્ટ શખસની ઉપર હુમલો કરવાની અથવા કોષ્ટ શખસને ગેરવ્યાજબી રીતે અટકાવવાની અથવા કોષ્ટ શખસને વ્યથા, હુમલો, અથવા ગેરવ્યાજબી અટકાવવાનો ભય ઉત્પન્ન કરવાની તૈયારી કરીને માણસ રાત્રે ગ્રામ ધર પ્રવેશ કરે, અથવા રાત્રે ધર ફેડવાનો ગુન્હો

કરે તે માણસને ચઉદ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની શિક્ષા કરવામાં આવશે, અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૫૯ કોઈ માણસ ગુમ ધર પ્રવેશ અથવા ધર ફેડવાનો ગુન્હો કરે તો હોય તેવામાં જો તે કોઈ સખસને મહાવ્યથા કરે અથવા કોઈ સખસનું મોત આણવાની કે કોઈને મહાવ્યથા કરવાની કાશીય કરે, તો તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્ધારની અથવા દસ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૬૦. અગર રાત્રે ગુમ પ્રવેશ કરતી વખતે અથવા રાત્રે ધર ફેડવાનો ગુન્હો કરતી વખતે તે ગુન્હાનો તકરીરવાર કોઈ સખસ છુદ્દીપુર્વક કોઈનું મોત આણે, અથવા કોઈને મહાવ્યથા કરવાની કાશીય કરે, તો જે સખસ રાત્રે તે ગુમ ધર પ્રવેશ કરવામાં અથવા રાત્રે ધર ફેડવાનો ગુન્હો કરવામાં જોડે સામેલ હોય, તે દરેક સખસને જીવતાં સુધી સમુદ્ધારની અથવા દસ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની શિક્ષા કરવામાં આવશે, અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૬૧. જે નીધાન મધે કાંઈ મીલકત રહેલી હોય અથવા જે મધે કાંઈ મીલકત રહેલી છે એમ પોતે માનતો હોય એવા કાંઈ બંધ કરેલા નીધાનને જે માણસ બદ્દાનતથી અથવા ખીગાડ કરવાના ઇરાદાથી ફેડીને ઉઘાડે અથવા તેના બંધ છોડે, તે માણસને જે વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની જે એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—નીધાન—આ નીધાન સબ્દમાં ઓરડાનો અથવા ઓરડાના ભાગનો અથવા એકાંત નાની ઓરડીનો સમાવેશ થાય છે એટલું જ નહિ પણ પેટી અથવા બંધ કરેલી ખંડસી (બંડલ)નો પણ સમાવેશ થઈ જાય છે.

૪૬૨. જે નીધાન મધે કાંઈ મીલકત રહેલી હોય અથવા જે મધે કાંઈ મીલકત રહેલી છે એમ પોતે માનતો હોય એવું બંધ કરેલું કાંઈ નીધાન કોઈ માણસને સોંપ્યું હોય, અને તે માણસને તે ઉઘાડવાનો અખતીઆર નહીં છતાં અગર તે માણસ બદ્દાનતથી અથવા ખીગાડ કરવાના ઇરાદાથી તે નીધાનને ફેડીને ઉઘાડે અથવા તેના બંધ છોડે તો તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

ખામ ૧૮ મો.

લેખ સંબંધી તથા વેપારના અથવા મીલકતની નીશાનીઓ

સંબંધી ગુન્હાઓ બાબત.

૪૬૩. જો કોઈ માણસ કાંઈ લેખ અથવા લેખનો કાંઈ ભાગ ખોટો બનાવે, એવા ઇરાદાથી કે લોકને અથવા કોઈ સખસને કાંઈ હાની કે નુકશાન કરવું અથવા કાંઈ દાવાને કે દંડને મજબુતી આપી અથવા કોઈ સખસ પાસે કાંઈ મીલકત છોડાવવી અથવા તેની પાસે કાંઈ માફ કે અરયાત સમજાય એવા લેખ કરાવવો અથવા એવા ઇરાદાથી કે દગો કરવો અથવા દગો કરવામાં આવે તો તે માણસે ખોટો લેખ બનાવવાનો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

ટીકા—ખોટો લેખ—જો કોઈ લેખ જે માણસે તે લખ્યો ન હોય અથવા તેના ઉપર સહી કરી ન હોય; અને જેણે બીજા કોઈ પણ માણસને પોતાની તરફથી તે ઉપર સહી કરવાનો અધીકાર ન આપ્યો હોય તે માણસની સહી થયેલો; અથવા તે માણસનો સીકો થયેલો અથવા બીજો કોઈપણ રીતે તે માણસે તે ખરો કરી લીધેલો જણાય તો તે લેખ ખોટો લેખ છે. સામાન્ય રીતે જે માણસ બીજાના અધીકાર સાથે તે બીજાના નામની સહી કરે તે માણસે કાંઈપણ ખોટો લેખ બનાવેલો જણાય નહીં.

૪૬૪. જે માણસ નીચે લખ્યા પ્રમાણે કરે તેણે ખોટો લેખ બનાવ્યો એમ સમજવું.

પહેલું—જે માણસ બદ્દાનતથી અથવા ઇરાદાથી કાંઈ લેખ અથવા લેખનો ભાગ બનાવે, તે ઉપર સહી કરે, મહોર કરે અથવા તે લખી આપે અથવા કોઈ લેખ લખી આપ્યો છે, એવું જતાવવાની કાંઈ નીશાની કરે એવા ઇરાદાથી કે જે સખસે અથવા જેના અખતીઆરથી તે લેખ અથવા તેનો તે ભાગ બન્યો નથી અથવા તેપર સહી કે મહોર થઈ નથી અથવા તે લખી આપ્યો નથી એવું તે માણસ પોતે જણવે તો હોય તે સખસે અથવા તેના

અખતીઆરથી તે લેખ અથવા તેનો તે ભાગ બન્યો છે. અથવા તેપર સહી કે મહોર થઈ છે. અથવા તે લખી આપ્યો છે આવેલો વિશ્વાસ ઉત્પન્ન કરવો અથવા નો વખતે તે બન્યો નથી તે પર સહી કે મહોર થઈ નથી અથવા તે લખી આપ્યો નથી એવું તે માણસ પોતે બહુતો હોય તે સખરી અથવા તેના અખતીઆરથી તે લેખ અથવા તેનો તે ભાગ બન્યો છે. અથવા તેપર સહી કે મહોર થઈ છે. અથવા તે લખી આપ્યો નથી એવું તે માણસ બહુતો હોય તે એવે વખતે તે બન્યો છે, તે પર સહી કે મહોર થઈ છે અથવા તે લખી આપ્યો છે એવો વિશ્વાસ ઉત્પન્ન કરવો, અથવા.

બીજી--એ માણસ કાંઈ લેખ પોતે ખુદ કે બીજા કોઈ સખરી કર્યો અથવા લખી આપ્યો પછી ચારીને અથવા બીજી રીતે કંઈ જરૂરના કાગળમાં તે લેખને કાયદેસર અખતીઆર સીવાય બદલાવતી અથવા ફગવવાથી ફરવે પછે ફરવતી વખતે તે બીજો સખસ હયાત હોય કે મરી ગયો હોય તો પણ.

ત્રીજી--એ માણસ બદલાવતી અથવા ફગવવાથી કોઈ સખસ પાસે કાંઈ લેખ ઉપર સહી કે મહોર કરાવે અથવા કાંઈ લેખ તે સખસ લખી આપે એમ કરે અથવા તેની પાસે કાંઈ લેખને ફરવાને એવું બંધાયેલું છે કે તે લેખમાં શું લખ્યું છે અથવા કું શો ફરફાર કરે કું એ વાત તે સખસ હીવાનગી અથવા કેફતી સખતથી બહુવાને સજિતમાન નથી અથવા તેને ફરફાર દીધો છે તે સખતથી તે વાત તે સખસ બહુતો નથી.

દ્વિતીય--(અ) અ ની પાસે જ નો લખેલો બ ની ઉપરનો ૧૦૦૦૦ રૂપિયાનો એક લલામણનો કાગળ છે, હવે બ ને દગો દેવા સાફ બે અ તે ૧૦૦૦૦ પર ૧ મીડું વધારીને તે રકમને ૧૦૦૦૦૦ કરે એવા ઇરાદાથી કે તે કાગળ જ એ તેટલી રકમનો લખ્યો છે એમ બ માને તો એ ખોટો લેખ બનાવવાનો ગુન્હો બ એ કયો એમ સમજવું.

(બ) કાંઈ સ્થાવર મીલકત જ એ બ ને લખી આપી હોય એવી ખતલબના એક ખત પર જ ના અખતીઆર સીવાય અ જ ની મહોર કરે એવા ઇરાદાથી કે તે મીલકત બ ને વેચીને તેની કીમતના રૂપિયા બ પાસેથી લેવા તો બ એ ખોટો લેખ બનાવવાનો ગુન્હો કયો એમ સમજવું.

(ક) એક ચેકપર બ ની સહી છે અને તે ચેક ને લઈ આવે તેને તે નાણાં મળે એવી તરફનો છે, પણ તે મધે ફરફાર રૂપિયાની રકમ કરે તો બ એ ખોટો લેખ બનાવવાનો ગુન્હો કયો એમ સમજવું.

(ડ) અ એ પોતાના માણસ બ ને એક સરાફ ઉપર ચેક લખીને તેપર સહી કરીને આપે પણ તેમાં આપવાની કાંઈ રકમ લખે નહિ અને બ ને એવો અખતીઆર આપે કે ફલાણા ફલાણા લોકાના રૂપિયા આપવા છે માટે ફરફાર રૂપિયા સુધીની રકમ તું ચેકમાં લેજે, પછે બ ફગવવાથી તે ચેકમાં વીરા હબર રૂપિયાની રકમ કરે તો બ એ ખોટો લેખ બનાવવાનો ગુન્હો કયો એમ સમજવું.

(ઈ) બ ના અખતીઆર સીવાય અ, બના નામથી પોતાની ઉપર એક હુડી લખે એવા ઇરાદાથી કે તે હુડીને ખરી હુડી કાગળ કોઈ સરાફને ત્યાં વરાગવી તથા તે હુડી પાકેથી તે સરાફ પાસેથી તે લઈને તેનાં નાણાં આપવાનાં તો એ ઠેકાણે બ ની બમીની છે; એવો પોતાના મનમાં વિચાર ઉત્પન્ન થઈને તે સરાફ તે હુડીનાં નાણાં આપે એ રીતે તેને ઉતરવા સાફ અ એ તે હુડી લખી માટે અ એ ખોટો લેખ બનાવવાનો ગુન્હો કયો એમ સમજવું.

(ફ) જ ના વીલમાં આ શબ્દો લખેલા છે, હું ફરમાવું છું કે મારી સખળી બાકી રહેલી મીલકત અ બ અને કંબોબોની વચ્ચે સરખે હીરેસે વહેંચાય, અ બદલાવતી વીલ મધેથી બનું નામ છેકી નાંખે એવા ઇરાદાથી કે તેથી એમ માનવામાં આવે કે સખળી મીલકત અ તથા ક ને માટે જ લખી ગયો છે તો અ એ ખોટો લેખ બનાવવાનો ગુન્હો કયો એમ સમજવું.

(ગ) જ ને અથવા તે ફરમાવે તેને આપલે એ પ્રમાણે એક સરકારી પ્રોખીસરી નોટની પાછળ શેરો કરીને તે શેરાપર સહી કરીને તેનાં નાણાં જ ને અથવા જ ફરમાવે તેને મળે એવું અ ફર પછે જ ને અથવા તે ફરમાવે તેને આપલે એ શબ્દો બ બદલાવતી છેકી નાંખે અને એ પ્રમાણે તે ખાસ શેરાનો ખાલી શેરો કરે તો બ એ ખોટો લેખ બનાવવાનો ગુન્હો કયો એમ સમજવું.

(હ) અ એક સ્થાવર મીલકત જ ને વેચીને તેનું ખત કરી આપે પછે જ ને દગો દઈને તેની પાસેથી તે મીલકત બંધ એવું કરવા સાફ તે જ મીલકતનું અ એક ખત બ ને લખી આપે અને તે ખત ઉપર જ ને કરી આપેલા ખતની તારીખથી છ મહીનાની પહેલાંની તારીખ લખે એવા ઇરાદાથી કે તે મીલકતનું ખત જ ને કરી આપ્યા પહેલાં તેણે તે મીલકતનું ખત બ ને કરી આપ્યું છે એમ માનવામાં આવે તો અ એ ખોટો લેખ બનાવવાનો ગુન્હો કયો એમ સમજવું.

(ઝ) જ બોલે બોલે બોલીને પોતાનું વીલ અ પાસે લખાવે તેમાં વશીઅત આપવાને જેનું નામ લખવાનું જ એ કહ્યું હોય તેનું નામ નહિ લખતાં અ ઇરાદાથી એક બીજા સખસનું નામ લખે. અને તમારા કલા સુબબ આ વીલ લખ્યું છે એમ અ જ ને સમજાવીને તે વીલપર જ ની સહી કરાવે તો અ એ ખોટો લેખ બનાવવાનો ગુન્હો કયો એમ સમજવું.

(ઞ) અ એક પાસે કાગળ લખીને બ ના અખતીઆર સિવાય તેપર જ ના નામની સહી કરે અને તેમાં એમ લખે કે અ સારી આબજનો માણસ છે અને નહિ બારેલી કમનશીબીથી મારી હાલતમાં આવી પડેલો છે

અને તેનો ઇરાદો એવા હોય કે તે તે કાગળ બતાવીને જ પાસે તથા બીજા સખસો પાસે બીજા મેળવવી તો એ કેસલે જ ને પોતાની મીલકત હાડાવવાને લલચાવવાને સાફ એ એ લેખ ખોટો બનાવે, માટે એ એ ખોટો લેખ બતાવવાનો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

(૨) જ ના આખીઆર સિવાય એ એક કાગળ લખીને તેપર જ ના નામની સહી કરે અને તે કાગળ મધે એમ લખે કે એ ની આખર સાદી છે અને તેનો ઇરાદો એવા હોય કે તે કાગળ બતાવીને જ ના હાથ તળે કાંઈ નોકરી મેળવવી તો એ એ ખોટો લેખ બતાવવાનો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું, કેમકે તે બતાવવાના સર-દીક્ષીકેથી જ ને ઉતરીને જ ની પાસે નોકરી બાબતનો કાંઈ સાફ કે અર્થાત્ સમભય તેવો ફાર કરવાનો એ નો ઇરાદો છે.

ખુલાસો ૧ હો—કોઈ માણસ પોતાના નામની સહી કરે તો તે પણ ખોટો લેખ બતાવવાનો ગુન્હો થઈ શકે છે.

દ્રષ્ટાંત—(અ) એક કુટુંબીય એ પોતાના નામની સહી કરે એવા ઇરાદાથી કે તેજ નામના એક બીજા સખસે તે કુટુંબી લખી છે. એમ માનવામાં આવે તો એ એ ખોટો લેખ બતાવવાનો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

(બ) એક કાગળના કહાડાપર “ સરકાર ” એટલેા શબ્દ લખીને તે પર એ એના નામની સહી કરે એટલા સાફ કે પછી તે કાગળપર જ ઉપરની એક કુટુંબી બ લખે અને તે કુટુંબી ભણે જ એ શીકારી હોય એ રીતે બનરમાં થકાવે તો એ એ ખોટો લેખ બતાવવાનો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું અને અગર તે હકીકત ભણીને એ ના ઇરાદા મુજબ જ તે કાગળ ઉપર કુટુંબી લખે તો એ એ પણ ખોટો લેખ બતાવવાનો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

(ક) એ ના નામનાજ કોઈ બીજે સખસ ફરમાવે તે ધણીને નાણાં આપવાં, એવી એક કુટુંબી અને જડે અને તેની પાછળ એ પોતાનાજ નામનો શેર કરે એવા ઇરાદાથી કે એ સખસ ફરમાવે તે ધણીની નાણાં આપવાની એ કુટુંબી છે તેજ સખસે એ શેર કર્યો છે એમ માનવામાં આવે તો એ કેસલે એ એ ખોટો લેખ બતાવવાને ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

(ક) બના ઉપર એક કુલમનામું થયેલું બને તેમાં એક સ્થાવર મીલકત વેચાણ તે એ ખરીદ કરે, હવે તે મીલકત જમ થયા પછી જ એ ની સાથે મળી જઈને કાંઈ જુલુ ભાડે આપે, તે મીલકતની લાંબી મુદતનું એક લાડાનામું એ લખી આપે અને તે લાડાનામામાં તે જમીની તારીખથી કે મહિના આગળની તારીખ ભરે એવા ઇરાદાથી કે એ ને જો કરવો તથા જમી થતાં પહેલાં તે લાડાનામું લખી આપ્યું છે એમ માનવામાં આવે તો અગર જ એ તે લાડાનામાપર પોતાના નામની સહી કરી છે તો પણ તેણે આગળની તારીખ લખી તેથી તેણે ખોટો લેખ બતાવવાનો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

(ઈ) કેવાણુ કહાડાવાનો આગળથી વીચાર કરીને એ વેપારી પોતાના ફાયદાને સાફ તથા પોતાના માનનાશ-એને જો કેવાના ઇરાદાથી કાંઈ મીલકત જ ની પાસે રાખે અને તે કામ બહારથી બ્યારબી જણાય એટલા સાફ તે જ ને એક ચોરી લખી આપે કે તમારી પાસેથી અવેજ લીધો છે તે બાબતની માટે તમને આટલી રકમ ફેરી અને તે ચોરીપર આગળની તારીખ નાંખે, એવા ઇરાદાથી કે એ કેવાણુ કહાડાવાની તૈયારીમાં હતો ત્યાર પહેલાં એ ચોરી તેણે લખી છે એમ માનવામાં આવે તો એ એ ઉપર લખેલા લક્ષણના પહેલા પ્રકાર પ્રમાણે ખોટો લેખ બતાવવાનો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

ખુલાસો ૨ હો—કોઈ માણસ કોઈ ખોટા સખસના નામથી કાંઈ ખોટો લેખ કરે એવા ઇરાદાથી કે તે લેખ કોઈ બસા સખસે કરેલા છે એવું માનવામાં આવે અથવા કોઈ મુએલા સખસના નામથી કરે એવા ઇરાદાથી કે તે સખસે પોતાની હયાતીમાં તે લેખ કર્યો છે એવું માનવામાં આવે તો તે પણ ખોટો લેખ બતાવવાનો ગુન્હો થઈ શકે.

દ્રષ્ટાંત—(અ) એક ખોટા સખસની ઉપર એક કુટુંબી લખે અને તે થકાવવાના ઇરાદાથી તે ખોટા સખસના નામે તે કુટુંબી જલબાણથી શીકારે તો એ એ ખોટો લેખ બતાવવાનો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું.

ટીકા—“ જલબાણથી ”—આ કલમમાં વપરાયેલા “ જલબાણથી ” શબ્દ “ બદલાવવાથી ” શબ્દના જેવાજ છે એમ સમજવું એકને નહીં, અને ગેરબ્યાજબી લાભ અથવા ગેરબ્યાજબી હાનીનો તેમાંથી અર્થ નીકળે છે એવું સમજવું એકને નહીં, પરંતુ “ જો કરવાના ઇરાદાથી ” એવા તેનો અર્થ હોવા એકને. (૨૨-ક-૩૧૩).

૪૬૫. જે માણસ ખોટો લેખ બતાવવાનો ગુન્હો કરે તેને બે વરસની મુદત સુધીની બેમાંના બન્ને તે પ્રકારની કેદની અથવા ફંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૪૬૬. કોઈ બનસાદની કોર્ટનું હકતર અથવા તે કોર્ટ મધે ચાલેલા કામનો કાગળ હોય એવી મત-લખનો કોઈ લેખ અથવા બાબતીકમ લગન કે ગાડવા બાબતનો કાંઈ રજીસ્ટર અથવા કોઈ સરકારી નોકર પોતાના સરકારી હોદાના બેરથી રાખતો હોય એવો કાંઈ રજીસ્ટર અથવા કોઈ સરકારી નોકર પોતાના સરકારી હોદાના બેરથી કરેલા હોય એવી મતલખનો કાંઈ કામલો કે લેખ અથવા કાંઈ ફરી-

આદી કે જવાબ કરવાનો અથવા તેમાં કંઈ પણ કામ ચલાવવાનો અથવા કબજામાં હુકમનામું થવા દેવાનો જેમાં અખતીઆર આપ્યો હોય એવો લેખ અથવા વકીલાતનામું અથવા મુખતીઆરનામું જે માણસ ખોટું બનાવે તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૬૭. જે લેખ કંઈ કોમતી દસ્તાવેજની મતલબનો અથવા કાંઈ વીલની મતલબનો અથવા ફત્તે લેવાની અખતીઆરનામની મતલબનો હોય અથવા જે લેખ કોઈ સખ્તને કંઈ કોમતી દસ્તાવેજ કરવાનો અથવા મુદત રૂખીઆ વ્યાજ કે વફાની વેચાણ લેવાનો અખતી આપવાની મતલબનો હોય, અથવા કંઈ નાણું, જંગલ મીલકત અથવા કોમતી દસ્તાવેજ લેવાનો કે આપવાનો અખતીઆર આપવાની મતલબનો હોય અથવા જે લેખ કંઈ ફારગતી અથવા નાણાં ભરખાની પહોંચની મતલબનો અથવા કંઈ ફારમતી કે કંઈ જંગમ મીલકત અથવા કંઈ કોમતી દસ્તાવેજ આપ્યાની પહોંચની મતલબનો હોય એવો કંઈ લેખ જે માણસ ખોટો બનાવે તેને જીવતાં સુધી સમુદ્ધારની અથવા દશ વર્ષની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

ટીકા-કલેક્ટરની આફીસમાંથી નીકળેલા ચલનમાં દગા ભરેલી રીતે ફરફાર કરવા તે આ કલમમાં જણાવેલું લેખ ખોટો બનાવવું થાય છે. (સ. વી. રી. સ. ૧૮૬૪. પા. ૨૨).

૪૬૮. જે કોઈ માણસ ખોટો લેખ બનાવે એવા ધરાદાથી કે તે બનાવટનો લેખ દબા કરવાના કારણસર વપરાય તો તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની જેમાંની ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી દંડને પણ લાયક થશે.

૪૬૯. જે કોઈ માણસ ખોટો લેખ બનાવે એવા ધરાદાથી કે તે બનાવટનો લેખ કોઈ ધણીને આપરૂને હાની કરે અથવા તે લેખ તેવા કારણસર વાપરવામાં આવશે એવો સંભવ છે એમ જણ્યા છતાં તો તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૭૦. જે ખોટો લેખ સઘળો કે થોડો ધણો ખોટો લેખ બનાવવાના ગુનાથી બચે હોય તેનું નામ બનાવટનો લેખ પાડ્યું છે.

૪૭૧. જે લેખ છે એમ પોતે જાણતો હોય અથવા એમ માનવાનું પોતાને કારણ હોય એવો કંઈ લેખ જે માણસ દગલખાણથી અથવા બદદાનતથી ખરા દાખલ વાપરે તે માણસને જાણે તેણે તે લેખ ખોટો બનાવ્યો હોય એવી રીતે શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૪૭૨. જે કોઈ માણસ કંઈ મોહોર અથવા પતર અથવા ડાપ પાડવાનું કંઈ ખીલું હથીઆર બનાવે અથવા ખોટું બનાવે એવા ધરાદાથી કે તે ૪૬૭ મી કલમ મુજબ શીક્ષા થઈ શકે, એવો કોઈ ખોટો લેખ બનાવવાનો ગુના કરવાના કારણસર વાપરવામાં આવે અથવા તે મોહોર પતર અથવા ખીલું હથીઆર ખોટું બનાવેલું છે, એમ જાણીને ઉપલા ધરાદાથી અગર કોઈ માણસ તે મોહોર પતર કે ખીલું હથીઆર પોતાના કબજામાં રાખે તો તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્ધારની અથવા સાત વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૭૩. જે કોઈ માણસ કંઈ મોહોર પતર અથવા ડાપ પાડવાનું કંઈ ખીલું હથીઆર બનાવે અથવા ખોટું બનાવે એવા ધરાદાથી કે તે આ બાબ માંહેલી ૪૬૭ મી શીવાયની કોઈ પણ કલમ મુજબ શીક્ષા થઈ શકે એવો કોઈ ખોટો લેખ બનાવવાનો ગુના કરવાના કારણસર વાપરવામાં આવે અથવા તે મોહોર પતર અથવા ખીલું હથીઆર ખોટું બનાવેલું છે એમ જાણીને ઉપલા ધરાદાથી અગર કોઈ માણસ તે મોહોર પતર અથવા ખીલું હથીઆર પોતાના કબજામાં રાખે તો તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૭૪. જે કોઈ માણસના કબજામાં કંઈ લેખ હોય અને તે લેખ ખોટો બનાવેલો છે એમ તે જાણતો હોય તો તથા તે લેખ ખરા દાખલ દગલખાણથી અથવા બદદાનતથી વાપરવામાં આવે એવો તે માણસને ધરાદા હોય તો અગર તે લેખ ૪૬૬ મી કલમમાં જણેલા પ્રકારનો હોય તો તે માણસને સાત

વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે હંડને પણ લાયક થશે અમર તે લેખ ૪૬૭ થી કલમમાં લખેલા પ્રકારનો હોય તો તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્ર પારની અથવા સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે હંડને પણ લાયક થશે.

૪૭૫. ૪૬૭ થી કલમમાં લખેલા પ્રકારના લેખનું ખરાપણું દેખાડવાના કારણસર વપરાતી હોય એવી કાંઈ મુદ્દા કે નીશાની કોઈ માણસે કાંઈ પદાર્થ ઉપર અથવા કાંઈ પદાર્થ મધે ખોટી બનાવે એવા ધરાદાથી કે તે પદાર્થ ઉપર તે વખતે કાંઈ લેખ ખોટો બનાવેલો હોય અથવા ત્યાર પછી ખોટો બનાવવાનો હોય તે લેખ ખરાપણાનો આભાસ આપવાના કારણસર તે મુદ્દા અથવા નીશાની વાપરવામાં આવે અથવા જે પદાર્થ ઉપર અથવા જે પદાર્થ મધે એવી કાંઈ મુદ્દા અથવા નીશાની ખોટી બનાવવામાં આવી હોય તેવા કાંઈ પદાર્થ, ઉપર લખેલા ધરાદાથી અથવા કોઈ માણસ પોતાના કબજામાં રાખે તો તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્ર પારની અથવા સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે હંડને પણ લાયક થશે.

૪૭૬. ૪૬૭ થી કલમમાં લખેલા પ્રકારથી જુદા પ્રકારના કોઈ લેખનું ખરાપણું દેખાડવાના કારણસર વપરાતી હોય એવી કાંઈ મુદ્દા કે નીશાની કોઈ માણસે કાંઈ પદાર્થ ઉપર અથવા કાંઈ પદાર્થ મધે બનાવે એવા ધરાદાથી કે તે ઉપર તે વખતે કાંઈ લેખ ખોટો બનાવેલો હોય અથવા ત્યાર પછી ખોટો બનાવેલો હોય તે લેખને ખરાપણાનો આભાસ આપવાના કારણસર તે મુદ્દા અથવા નીશાની વાપરવામાં આવે અથવા જે પદાર્થ ઉપર અથવા જે પદાર્થ મધે એવી કાંઈ મુદ્દા અથવા નીશાની ખોટી બનાવવામાં આવી હોય તેવા કાંઈ પદાર્થ, ઉપર લખેલા ધરાદાથી કોઈ માણસ પોતાના કબજામાં રાખે તો તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે હંડને પણ લાયક થશે.

૪૭૭. કાંઈ લેખ વીલ હોય કે વીલની મતલબને હોય અથવા લેવાનું અખતીઆરનામું હોય કે તેવી મતલબને હોય અથવા કાંઈ કીમતી દસ્તાવેજ હોય કે તેવી મતલબની હોય તેવા કોઈ લેખને અમર કોઈ માણસ દગલગાજીથી કે બદ્દાનતથી અથવા લોકને કે કોઈ શખસને હાની અથવા નુકસાન કરવાના ધરાદાથી છેડી નાંખે તેનો નાશ કરે અથવા છેડી નાંખવાની, નાશ કરવાની, કે ચેરી નાંખવાની, કેશીશ કરે, અથવા છુપાવે, કે છુપાવવાની કેશીશ કરે અથવા તે લેખ સંબંધી બીગાડ કરે તો તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની અથવા સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે હંડને પણ લાયક થશે.

૪૭૭ અ. જે કોઈ પણ માણસ કારકુન, અમલદાર અથવા નોકર હોય, અથવા જેને કારકુન અમલદાર અથવા નોકર તરીકે કામે રાખ્યો હોય અથવા જે રીતે કામ કરતો હોય તે માણસ, તેને કામે લગાડનાર સખસની અથવા તેવા શખસના કબજામાંની અથવા તે સખસની તરફથી અથવા વતી પોતાની પાસે આવેલા કોઈ પણ શુક્ર, કાગળ, લેખ, કિંમતી દસ્તાવેજ અથવા હિસાબનો શુદ્ધ પુર્વક તથા દગો કરવાના ધરાદાથી નાશ કરશે, તેમાં ફેરફાર કરશે, તે છીન્નવિછીન્ન કરશે, અથવા તે ખોટા કરશે, અથવા શુદ્ધ રીત તથા દગો કરવાના ધરાદાથી એવી કોઈ પણ શુક્રમાં, કાગળમાં, લેખમાં, કિંમતી દસ્તાવેજમાં, અથવા દિઆગમાં, કાંઈ પણ ખોટી નોંધ કરશે અથવા કરવામાં મદદગારી કરશે. અથવા એવી કોઈ પણ શુક્રમાં, કાગળમાં કિંમતી દસ્તાવેજમાં અથવા હિસાબમાં કોઈ પણ મુદ્દાની નહી, તેવી બાબત જાહેર અથવા નેમની કોઈ પણ મુદ્દાની બાબતમાં ફેરફાર કરશે, અથવા તે નહિ લખવામાં અથવા તેમાં ફેરફાર કરવામાં મદદગારી કરશે, તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની ગમે તે પ્રકારની કેદની, હંડની, અથવા એ બંનેની સજા કરવામાં આવશે.

શુદ્ધિકરણ — આ કલમ મુજબના કોઈ પણ તહોમતનામાં કોઈ પણ સુકર માણસને દગો દેવાનો ધરાદો હોય તે માણસનું નામ ન લખતાં અથવા નાણાંની કોઈ પણ સુકર રકમના સંબંધમાં તે દગો કરવાનો ધરાદો હોય તે રકમ ન લખતાં અથવા સદરકુ મુન્દો કોઈ પણ અમુક દીવસે થયો હોય તે દીવસ ન લખતાં દગો કરવાનો શાખા પણ ઉપરોક્ત બાબતો અસર છે.

વેપારની મીલકતની તથા બીજી નીશાનીઓ બાબત.

૪૬૮. આ માલ ફલાણા કારીગરે બનાવેલો છે, અથવા ફલાણા કારીગરના વેપારની જાણ સુધી એ બતાવવાને માટે જે નીશાની વાપરવામાં આવે તેનું નામ “ વેપારની નીશાની ” પાડ્યું છે, આ કાવદાના કારણે સારું “ વેપારની નીશાની ” આ કાયદામાં અને ૧૮૮૩ ના પેટન્ટ ડીઝાઇન અને ટ્રેડમાર્ક સના આકટ મુજબ રાખેલા રજીસ્ટરમાં જે કાંઈ પણ વેપારની નીશાની નોંધી હોય તે નીશાનીનો, તથા અને ૧૮૮૩ ના પેટન્ટ ડીઝાઇન અને ટ્રેડ માર્કસ આકટની કલમ ૧૦૩ માંના કારણે કૌંસીલમાં કરેલા કુલમની રૂયે વિભાગના કાળે જે કાંઈ પણ બ્રિટીશ મુલકને અથવા પારકા રાજ્યને લાગુ હોય તે મુલકમાં અથવા રાજ્યમાં નોંધેલી અથવા વગર નોંધેલી વેપારની જે નીશાનીનું કાવદાથી રક્ષણ થતું હોય તે નીશાનીનો સમાસ થાય છે.

ટીકા—એક નીશાની ટ્રેડ-માર્ક (વેપારની નીશાની) થવાને સારું, અમુક માલ અમુક માણસની બનાવટને છે અથવા અમુક માણસનો પોતાનો માલ છે એવું બતાવવાને વાસ્તે વાપરેલી નીશાની (માર્ક) હોવી જોઈએ.

૪૬૯. આ જગમ મીલકત ફલાણા કાયદામાં છે. એ બતાવવાને માટે જે નીશાની વાપરવામાં આવે તેનું નામ “ મીલકતની નીશાની ” પાડ્યું છે.

૪૭૦. જે કાંઈ માણસ કાંઈ માલ ઉપર, અથવા માલ બરેલી કાંઈ પેટી કે ઘર ઉપર, ગાંસડી ઉપર, કે બીજા કાંઈ બારદાન ઉપર કાંઈ નીશાની કરે તે અથવા જે પર કાંઈ નીશાની હોય એવી પેટી કે ઘર, ગાંસડી કે બીજા બારદાન વાપરે, તે એવી રીતે કે સદરકુ પ્રમાણે નીશાની કરેલો માલ અથવા સદરકુ પ્રમાણે નીશાની કરેલો એવા કાંઈ પણ બારદાનમાં બરેલો કાંઈ માલ જે કારીગરે બનાવ્યો ન હોય તેણે બનાવ્યો છે એવો, અથવા જે કારીગરના વેપારની જાણ સુધી ન હોય તે તેની જાણ સુધી છે એવો વાજબી રીતે વિશ્વાસ ઉત્પન્ન થાય તો તે માણસે વેપારની ખોટી નીશાની વાપરી એમ સમજવું.

૪૭૧. જે કાંઈ માણસ કાંઈ જગમ મીલકત કે માલ ઉપર, અથવા જગમ મીલકત કે માલ બરેલી કાંઈ પેટી કે ઘર ઉપર, ગાંસડી ઉપર અથવા બીજા કાંઈ બારદાન ઉપર કાંઈ નીશાની કરે તે અથવા જે પર કાંઈ નીશાની હોય એવી કાંઈ પેટી કે ઘર, ગાંસડી કે બીજા બારદાન, વાપરે તે એવી રીતે કે સદરકુ પ્રમાણે નીશાની કરેલી મીલકત અથવા માલ, અથવા સદરકુ પ્રમાણે નીશાની કરેલો એવા કાંઈ પણ બારદાનમાં રાખેલી કાંઈ મીલકત કે માલ જે કાયદામાં ન હોય તે કાયદામાં છે, એવો વાજબી રીતે વિશ્વાસ ઉત્પન્ન થાય, તો તે માણસે મીલકતની ખોટી નીશાની વાપરી એમ સમજવું.

૪૭૨. જે માણસ વેપારની કાંઈ ખોટી નીશાની અથવા મીલકતની કાંઈ ખોટી નીશાની વાપરે તે માણસને એક વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની શિક્ષા કરવામાં આવશે, પરંતુ તે માણસે દમલખાણ કરવાના ઇરાદાથી તેમ કર્યું નથી, એવું તે સાબીત કરશે તો તે સદરકુ શિક્ષાને પાત્ર થશે નહીં.

૪૭૩. જે માણસ બીજા કાંઈ પણ સખસ વાપરતો હોય એવી કાંઈ વેપારની અથવા મીલકતની નીશાની ખોટી બનાવે તે માણસને બે વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની, અથવા દંડની, અથવા એ બંનેની, શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૪૭૪. કાંઈ સરકારી નોકર વાપરતો હોય તેવી કાંઈ મીલકતની નીશાની અથવા આ મીલકતની ફલાણા કારીગરે અથવા ફલાણી વખતે કે ટેકાણે બનાવેલી છે અથવા તે ફલાણી બતાવે છે અથવા ફલાણી ઓફીસમાંથી પાસ થતું છે અથવા કાંઈ માફીને લાયક છે એવું બતાવવાને સારું કાંઈ સરકારી નોકર જે નીશાની વાપરતો હોય તેવી કાંઈ નીશાની જે કાંઈ માણસ ખોટી બનાવે અથવા એવી કાંઈ નીશાની ખોટી બનાવેલી છે એમ જાણ થતાં તેને ખરી દાખલ વાપરે તો તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૭૫. વેપારની નીશાની અથવા મીલકતની નીશાની ખોટી બનાવવાના કારણે કાંઈ કાંઈ પત્રો અથવા બીજા દસ્તાવેજો જે કાંઈ માણસ બનાવે, અથવા પોતાના કબજામાં રાખે અથવા કાંઈ માલ જે કારીગરે બનાવ્યો ન હોય તેણે બનાવ્યો છે, એમ અથવા તે જે કારીગરના વેપારની જાણ સુધી ન હોય

તેની જાણ છે એમ અથવા જે શખસનો તે માલ અથવા જાણ ન હોય તે શખસનાં જે એમ જ તાવવાના કારણસર કોઈ માણસ કોઈ વેપારની નીચાની અથવા મીલકતની નીચાની પોતાના કબજામાં રાખે તો તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા જે બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે,

૪૮૬. વેપારની ખોટી નીચાની અથવા મીલકતની ખોટી નીચાની જે કોઈ માલ ઉપર અથવા પદાર્થ ઉપર અથવા એવા માલવાળી કોઈ પેટી કે ઘર, ગાંસડી અથવા બીજા બારદાન ઉપર ચોદોડેલી અથવા પાડેલી હોય તે માલ અથવા પદાર્થ જે કોઈ માણસ વેચે અથવા વેચવા સાટે અથવા વેપારના અમર તેમાંથી બીજા જાણસર તેમજ કરવાનાં કોઈપણ કારણસાર માંડી મુકે અથવા પોતાના કબજામાં રાખે તે માણસને એક વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા ફંડની અથવા જે બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

આગ—

(અ) આ કલમ વિરુદ્ધ કોઈ પણ ગુન્હો ન કરવા બાબત સખળા પુર્વોપાય લીધા પછી જે ગુન્હો કર્યાનું તહેામત આપ્યું છે, તે ગુન્હો કરતી વખતે સદરહુ નીચાનના અજાણના બાબત વહેમ લાવવાને મનેઈ પલ્લુ કારણ નહોતું, અને

(બ) જે માણસો પાસેથી સદરહુ પ્રકારનો માલ અથવા પદાર્થ મને મળ્યા તે માણસો સંબંધી જે મારી પોતાની વચાસકિત પ્રમાણે સખળા હકીકત ફરીચાલીએ અથવા તેના તરફથી બીજા કોઈએ પુછી એટલે આપી હતી અથવા.

(ક) બીજા બંધી રીતે હું પોતે નીચ્છપરી ચાલેલા હતા.

એમ કોઈ માણસ સાબીત કરી આપશે તો તે સદરહુ શીક્ષાને પાત્ર થશે નહિ.

ટીકા.—આ કલમ પ્રમાણે અથવા આના પહેલાંની કલમ પ્રમાણે કોઈ માણસને ગુન્હેગાર ઠરાવવા સાટે તે નીચાનીનો ઉપયોગજ માત્ર નહીં, પરંતુ તે નીચાનીમાં માલકીપણું પણ સાબીત કરવાની જરૂર છે.

૪૮૭. કોઈ માલ બરેલી પેટી, કે ઘર, ગાંસડી અથવા બીજા કોઈ બારદાન ઉપર જે કોઈ માણસ ખોટી નીચાની કરે તે એવી રીતે કે કોઈ સરકારી નોકર અથવા કોઈ બીજા શખસના મનમાં એવો વાજબી રીતે વીશ્વાસ ઉત્પન્ન થાય કે તે બારદાન મધે જે માલ ન હોય તે તે મધે છે, અથવા તે મધે જે માલ હોય તે તે મધે નથી, અથવા તે બારદાન મધેનો માલ ખરેખર જે જાતનો અથવા તરેહનો હોય તેથી જુદી જાતનો અથવા તરેહનો છે તો તે માણસને ત્રણ વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની, અથવા ફંડની, અથવા જે બંનેની, શિક્ષા કરવામાં આવશે, પરંતુ તે માણસે દગલ-ખાજ કરવાના ધરાદાયી તેમ કર્યું નથી એમ તે સાબીત કરી આપશે તો તે સદરહુ શીક્ષાને પાત્ર થશે નહીં.

૪૮૮. કોઈ માણસ ૪૮૭ મી કલમ ઉપરથી મના કરેલી કોઈપણ રીતે એવી કોઈપણ ખોટી નીચાનીનો ઉપયોગ કરે તો તે માણસે સદરહુ કલમ વિરુદ્ધ ગુન્હો કર્યો છે એમ જાણી તેને શીક્ષા કરવામાં આવશે પરંતુ તે માણસે દગલખાજ કરવાના ધરાદાયી તેમ કર્યું નથી એમ તે સાબીત કરી આપશે તો તે સદરહુ શીક્ષાને પાત્ર રહે નહીં.

૪૮૯. કોઈ માણસ કોઈ મીલકતની નીચાની કાઢાડી નાખે, તેના નાશ કરે, તેને ચેહેરી નાખે અથવા તેમાં ઉમેરો કરે એવા ધરાદાયી અથવા એવો સંલવ જાણીને કે એમ કરવાથી પોતાથી કોઈ શખસને નુકશાન થાય તો તે માણસને એક વર્ષની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા ફંડની અથવા જે બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

ચલણી નોટો તથા બેંક નોટો બાબત.

૪૮૯ અ. જે માણસ ચલણી નોટ અથવા બેંક નોટ ખોટી બનાવે અથવા જાણી જુઝીને ખોટી બનાવવાની કીયાનો કોઈ પણ બાજ કરે તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદાયારની અથવા દસ વર્ષની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની શિક્ષા કરવામાં આવશે, અને વળી તે ફંડને પણ લાયક થશે.

ખુદાસો.—આ કલમના તથા કલમો ૪૮૬ (બ) ૪૮૬ (ક) તથા ૪૮૬ (દ) નાં કારણ સાટે “ બેંક નોટ ” એ શબ્દનો અર્થ ફુનીઆના કોઈ પણ ભાગમાં સરકારી બંધો ચલાવનાર માણસે અથવા કોઈ પણ સ્ટેટ અથવા સંજ્ઞ

કોર્ટમાં જતે અથવા તેના અધીકારની કચે લાવનાર બંધીને આગે ત્યારે નાણાં આપવાની આવેલી ને તે નાણાંતરીકે અથવા નાણાંને બદલે વાપરવાનો ધરાદો હોય એવી વાયદા જાહેરી અથવા કસર પત્ર.

૪૮૯. બ. કોર્ટ મોટી અથવા બનાવટી ચલણી નોટ અથવા બેંક નોટ, તે ખોટી છે અથવા બનાવટી છે એમ જાણીને, અથવા એમ માનવાનું કારણુ છતાં જે માણસ તે નોટ ખીજ કોઈ માણસને વેચે અથવા તેની પાસેથી ખરીદ કરે અથવા તેના ખીજ કોઈ રીતે વેપાર કરે અથવા ખરી નોટ દાખલ વાપરે તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની અથવા દશ વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે, અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૯૦. ક. કોર્ટ મોટી અથવા બનાવટી ચલણી નોટ અથવા બેંક નોટ તે ખોટી છે અથવા બનાવટી છે એમ જાણીને અથવા એમ માનવાનું કારણુ છતાં તેને ખરી નોટ દાખલ વાપરવાના ધરાદારથી અથવા તે ખરી નોટ દાખલ વાપરવામાં આવે એટલા માટે જે માણસ તે નોટ પોતાના કબજામાં રાખે તે માણસને સાત વરસની મુદત સુધીની કેદની અથવા દંડની ગમે તે પ્રકારની અથવા બંને શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૪૯૧. ક. કોર્ટ પણ ચલણી નોટ અથવા બેંક નોટ, ખોટી અથવા બનાવટી બનાવવાના કારણુસર વાપરવાને વારતે અથવા તે કારણુસર વાપરવાનો ધરાદો કરેલો છે એમ જાણીને અથવા એમ માનવાનું કારણુ છતાં જે માણસ કાંઈ વસ્તુ, હથિયાર અથવા પદાર્થ બનાવે, અથવા તે બનાવવાની ક્રિયાનો કાંઈ પણ ભાગ કરે અથવા તે ખરીદ કરે, વેચે, અથવા તેની વ્યવસ્થા કરે અથવા તે પોતાના કબજામાં રાખે તે માણસને જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની અથવા દશ વરસની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે, અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

બાબ ૧૯ મા.

નોંકરી કરવાના, કરાર તોડવાના ગુન્હા બાબત.

૪૯૦. કોઈ સખસને અથવા કાંઈ મીલકતને એક ઠેકાણેથી બીજા ઠેકાણે લઈ જવા અથવા પહોંચાડવામાં પોતાના અંગની નોંકરી કરવાને અથવા તરીકે ખુશગીના રસ્તાની કોઈ મુસાફરીમાં કોઈ સખસને નોંકર દાખલ કામ કરવાને અથવા તરીકે ખુશગીના રસ્તાની કોઈ મુસાફરીમાં કોઈ સખસને કે કોઈ મીલકતને સંભાળવાને જે માણસ કાયદેસર કરારથી બંધાયેલો હોય તે માંદગી અથવા પોતાની સાથે માઠી વસ્તુઓના સખમ શીવાય તે પ્રમાણે કરવામાં બુદ્ધિપૂર્વક કેસર કરે તો તે માણસને એક મહીનાની મુદત સુધીની જેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા એકસો રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

કથા—(અ) એક પાસખી ઉચકનારે જ ને એક ઠેકાણેથી બીજા ઠેકાણે લઈ જવાને કાયદેસર કરારથી બંધાયેલો હોય તે રસ્તામાંથી અધવચ નાશી જાય તો આ એ આ કલમમાં લખેલો ગુન્હો કહ્યો એમ સમજવું.

(બ) આ એક મનુષ્ય જ નો સામાન એક ઠેકાણેથી બીજા ઠેકાણે લઈ જવાને કાયદેસર કરારથી બંધાયેલો હોય તે સામાન ફેંકી દે તો આ એ આ કલમમાં લખેલો ગુન્હો કહ્યો એમ સમજવું.

(ક) આ એક બળદીઆઓનો માલિક પોતાના બળદીઆ ઉપર બંધીને કોઈ માલ એક ઠેકાણેથી બીજા ઠેકાણે લઈ જવાને કાયદેસર કરારથી બંધાયેલો હોય તેમ કરવામાં કાયદા વીરુદ્ધ કેસર કરે તો આ એ આ કલમમાં લખેલો ગુન્હો કહ્યો એમ સમજવું.

(ડ) આ કાયદા વીરુદ્ધ ઉપાયથી પોતાનો સામાન લઈ જવાની આ મનુષ્યને જરૂર પડે અને આ ચાલતાં ચાલતાં રસ્તામાં તે સામાન રૂકીને નંદાસી જાય, તો આ ઠેકાણે આ એ કોઈ ગુન્હો કહ્યો એમ સમજવું નહિ; કેમકે તે સામાન લઈ જવાની કાયદા પ્રમાણે તેવી ફરજ નથી.

ખુલાસો—આ કલમમાં એવું કાંઈ જણાવ્યું નથી કે જે સખસને સારું નોંકરી કરવી છે તેની જ સાથે કરાર થયો એવું. જે સખસ તે કરવાનો છે, તે સખસે કાયદા પ્રમાણે કોઈ પણ સખસની સાથે સારું રીતે કે અર્થાત સખસની સાથે રીતે તે કરાર રૂપિયા હોય તો બસ છે.

કથા—આ એક કાંઈ કેપ્ટનીની સાથે એક મહીના સુધી પોતાની માઠી હાંકવાનો કરાર કરે અને તે વાત કાંઈ

નીની સાથે જુઓએ કાંઈ મજબૂર પોતાને પડેલું ડવાના ન હોયતે હરે અને પેલી એક મહીનાની મુદત સુધી તે કંપની આ ને આ કાંઈ, એવી એક માહીતી આપે અને આ ૨ તાનાં અધવચ તે માહીતી બુદ્ધિપૂર્વક સુધીને જતો રહે તો આ પ્રકારે અગર આ આ ની સાથે કરાર કર્યો નથી તો પણ આ એ આ કલમ મુજબ ગુન્હા કર્યો એવું સમજાશે.

૪૯૧. જે શખસ પોતાની નહતી ઉંમરના અથવા મંડાપના અથવા રોગ કે કાર્મ શરીરની નબળાઈના સંબંધથી લાચાર અથવા પોતાની સત્તામતીના અંદાજને રાખવાને અથવા પોતાની હાજતો પુરી પાડવાને અશક્ત હોય તેની બાબત કરવાને અથવા તેની હાજત પુરી પાડવાને માન્ય કાયદાસર કરારથી બંધાએલા છતાં તેમ કરવામાં બુદ્ધિપૂર્વક કસુર કરે તેને ત્રણ મહીનાની મુદત સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા બેમાં રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૪૯૨. બીટીશ ઈડીઆ મહિતી કોષ્ટ પણ જગાપર કોષ્ટ શખસને વાસ્તે ત્રણ વરસ સુધીની કેદ પણ મુદત સુધી કારીગર કામ કરનાર અથવા મજૂર દાખત કામ કરવાને જે સખશ લખેલા કાયદેસર કરારથી બંધાએલા હોય અને તે કરારની શરત મુજબ તેને તે જગાપર તે બીજા સખશને ખરચે લઈ ગયા અથવા લઈ જવાના હોય તે શખસ પોતાનો કરાર કાયમ છે તે દરમીયાનમાં બુદ્ધિપૂર્વક તે બીજા સખશની ચાકરી છોડી દે અથવા કબુલ કરેલી ચાકરી બાબતી અને યોગ્ય સખશ છતાં બાબતી સખશ વગર તે ચાકરી કરવાની ના કહે, તો તે શખસને એક મહીનાની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની, અથવા તે ખરચથી બમણી રકમ સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે, પણ જો તેના શેરે તેની સાથે કાંઈ માહીતી વતેલુંક કરી હોય અથવા પોતેજ તે કરાર મુજબ કામ કરવામાં ગતફત કરી હોય, તો તે ચાકરને કાંઈ શીક્ષા કરવામાં આવશે નહીં.

બામ ૨૦ મો.

લગન સંબંધી ગુન્હાઓ બાબત.

૪૯૩. પોતાની સાથે કાયદા મુજબ જે બી પરણી નથી તે બીને કપટથી તે પુરૂષ એવો વીધાસ બેસાડે કે હું એ પુરૂષની સાથે કાયદા મુજબ પરણી છું અને એવો વીધાસ છતાં તે બી તેની સાથે તેની વડુ હોય એવી રીતે રહે અથવા સંભોગ કરે એમ તે પુરૂષ કરે તો તેને દસ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

ટીકા.—જ્યારે પરણેલો અથવા વગર પરણેલો માણસ કોષ્ટ બીને તેણીના ધારવા પ્રમાણે તેની વડુ થવાને, પણ ખરેખરી રીતે તેની રાખેલી બી થવાને લલચાવે ત્યારે તે માણસથી કરવામાં આવતા ગુન્હા બદલ આ કલમ સખ કરે છે. જે બી જે લગ્ન તેણીના બહુવા પ્રમાણે ગેર કાયદેસર છે તેવું લગ્ન પોતાની સાથે કરવાને કોષ્ટ માણસને ઇતરીને લલચાવે તે બીને સખ કરવાને વાસ્તે આને મળતી આવતી બીજી કલમ નથી.

૪૯૪. જેનો વર અથવા જેની વડુ હયાત હોય તે જો પરણે અને તે એવી રીતે કે તે વર અથવા વડુની હયાતીમાં થવાના સખબંધી તે લગન થએલું રદ ગણાય તો તેને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શીક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

આપવા—જે શખસનો વર અથવા વડુ હયાત છે પણ જેનું તેની સાથે થએલું લગ્ન કોષ્ટ મુખતીઆર કોર્ટ રદ કરાવ્યું છે તેને આ કલમ લાગુ પડતી નથી અને જે શખસનું તે પાછળનું લગન થતા પહેલાં સાત વરસની મુદત સુધી નીરંતર તેનો વર અથવા વડુ બહાર રહ્યો હોય અથવા રહી હોય અને તે દરમીયાનમાં તે રાખસને તે વર અથવા વડુ હયાત છે એવી ખબર નહિ મળી હોય અને તે રાખસ પોતાના બાગલા વર અથવા વડુની હયાતીમાં લગન કરે તેને પણ આ કલમ લાગુ પડતી નથી. પરંતુ જે રાખસ એ પ્રમાણે પાછળનું લગન કરે તેણે જેની સાથે તે લગન કરે તેને તે લગન થતા પહેલાં સર્વે બીના ખરેખરી પોતાના બહુવામાં હોય તેટલી બહુવાવી બેઠકો.

ટીકા.—આ કલમ હિંદુ અથવા મુસલમાન પુરૂષોને લાગુ પડતી નથી, કેમકે તેમને એક કરતાં વધારે બીઓ

પરજીવાની હુકમ આપવામાં આવેલી છે પરંતુ તે હિંદુ અને મુસલમાન સ્ત્રીઓને લાગુ પડે છે. અને ખ્રીસ્તી અને પારસી સ્ત્રીઓ તેમજ પુરુષોને લાગુ પડે છે.

૪૮૫. જેની સાથે પાછળનું લગ્ન કરવામાં આવે તેનાથી આગલા લગ્નની વાત છુપાવીને જે સખસ ઉપરની કલમમાં લખેલો ગુન્હો કરે તેને દસ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૮૬. જે માણસ બદલાતથી અથવા દગલમાળના ધરાદાથી પોતાનો લગ્ન વીધી થવા કે એવું બહાણે કે તેમ થવાથી કાયદા મુજબ લગ્ન થતું નથી, તો તેને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને વળી તે દંડને પણ લાયક થશે.

૪૮૭ આ સખસ બીજા પુરુષની સ્ત્રી છે એવું જે બહાણે કે અથવા એવું માનવાનું જેને કારણ છે તે માણસ તે સખસની સાથે પેલા બીજા પુરુષની રજમંદી સીવાય અથવા તે પુરુષે બાળપણ અનુભવ્યું ન કરતાં સંબોધ કરે અને તે સંબોધ બળાકાર સંબોધનો ગુન્હો ન થતો હોય તો તે માણસે છીના-ગાનો ગુન્હો કર્યો એમ સમજવું અને તેને પાંચ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે એવી બાબતમાં તે સ્ત્રીને મદદગારીની માફક શિક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—“રજમંદી” :—જ્યારે કોઈ સ્ત્રી તે સ્ત્રીની સાથે તેણીના ભરને સંબોધ કરવાની પરવાનગી આપે ત્યારે તે પરવાનગી આપવી તે રજમંદી છે. “બાળપણ અનુભવ્યું કર્યું” તે મુંગે મોંઘે રજમંદી આપવી થાય છે, તે જે વર્તણૂક બાબત ફરીઆદ કરવામાં આવતી હોય તે વર્તણૂકની ભણ અને તેની મંજૂરી છે. (૩૩. લો. જ. મે. કે. પા. ૩૩).

લગ્નની સાબિતી :—પુરુષાના કાયદાની ૫૦ મી કલમનો ઠરાવ એવું બતાવે છે કે જ્યાં કોઈ ગુન્હામાં, જેવા કે એક બહાણે અથવા બહાણાણી હયાત છતાં બીજાવાર પરજીવામાં, છીનાગામાં અને પરજીવી સ્ત્રીઓને ફાસલાવી લઈ જવામાં લગ્ન એક (જરૂર) તત્વ હોય ત્યાં લગ્નની વાત ચોક્કસ રીતે સાબીત કરવી જોઈએ. (૪. સ. વી. રી. પા. ૩૧).

છીનાગાના કેસમાં, બળાકાર સંબોધની માફક તોટલેલ ફરજને સંબોધ (સંબ) સાબીત કરવો જોઈએ. જો જરૂર નથી કે છીનાગાના કૃત્યનો સીધો પુરાવો હોવો જોઈએ, તેમજ જો છીનાગા કરનાર સખસ તે સ્ત્રી પરજીવી સ્ત્રી હતી એટલું બહુતો હોય તો તે સ્ત્રી કોની સ્ત્રી હતી, જે છીનાગા કરનાર સખસ બહુતો હોવો જોઈએ એ જરૂર નથી. (૧૧. સ. વી. રી. પા. ૧૩).

જે સ્ત્રીના બહાણે તે સ્ત્રીના ગુન્હો ફર ગુજર (માફ) કર્યા હોય તે સ્ત્રી સાથે સંબોધ કરવો તે છીનાગા નથી. (૪. વી. રી. પા. ૩૧).

છીનાગાની ફરીઆદમાં તે સ્ત્રીના બહાણે ફરીઆદ કરેલી હોવી જોઈએ.

૪૮૮. જે સ્ત્રી કોઈ બીજા પુરુષની સ્ત્રી છે એવું જે માણસ બહાણે કે, અથવા એવું માનવાનું જેને કારણ છે તે અગર તે સ્ત્રીને તે પુરુષ પાસેથી અથવા તે પુરુષની વતી જે સખસના હવાલામાં તે સ્ત્રી હોય તે સખસ પાસેથી લઈ જાય અથવા ફાસલાવીને લઈ જાય એવા ધરાદાથી કે તે સ્ત્રી કોઈ સખસની સાથે ભર કરમ કરે અથવા એવી કોઈ સ્ત્રી તેને ધરાદાથી સંતાડી અથવા રોડી રાખે તો તે માણસને જે વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની, અથવા દંડની, અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—આ ગુન્હો બનવાને સારી નીચેની ચાર બાબતો સાથે હોવી જોઈએ, (૧) લઈ જવી, અથવા ફાસલાવી લઈ જવી, અથવા સંતાડી રાખવી અથવા રોડી રાખવી, (૨) એવા ધરાદાથી કે તે સ્ત્રી કોઈ સખસની સાથે ભર કરમ કરે; (૩) જે સ્ત્રી કોઈ બીજા પુરુષની સ્ત્રી છે, અથવા જે સ્ત્રી કોઈ બીજા પુરુષની સ્ત્રી છે એવું બહાણામાં બાબત હોય અથવા એવું માનવાને કારણ હોય તેવી કોઈ પણ સ્ત્રી, (૪) તે બીજા માણસની પાસેથી અથવા તે બીજા માણસની તરફથી જે માણસની સંબોધ તમે તે સ્ત્રી હોય તેવા માણસની પાસેથી લઈ જવી, ફાસલાવી લઈ જવી વિગેરે.

બાબ ૨૧ મો.

આખરૂ લેવા બાબત.

જે માણસ બોલેલા અથવા વિચારને દરોહો રાખેલા શબ્દોથી અથવા કાંઈ ચીનહો કે આકારોથી કોઈ સખસની આખત કાંઈ આરોપ મુકે અથવા પ્રકટ કરે એવ. દરોહોથી કે તે આરોપથી તે સખસની આખરને હાની પહોંચાડવી અથવા હાની પહોંચારો એવું જણીને અથવા એવું માનવાનું કારણ છતાં તો તેણે તે સખસની આખર લીધી એમ સમજવું પણ નીચેના અપવાદો મધેની બાબતોમાં એમ સમજવું નહીં.

પ્રકાસો ૧ લો—કોઈ મુકેલા સખસની ઉપર કાંઈ આરોપ મુકેલા એ આખરૂ લેવી થઈ શકે એ તે આરોપ એવા હોય કે તેથી તે સખસ જીવતા હોય તો તેની આખરને હાની પહોંચે તથા એવા દરોહોથી તે આરોપ મુકેલા હોય કે તેથી તે સખસના કુટુંબને અથવા પાસેના બીજા સગાઓને માફું હાજો.

પ્રકાસો ૨ જો—કોઈ કંપની અથવા મંડળી અથવા મનુષ્ય સમુદાય વીરો કાંઈ આરોપ મુકેલા એ આખરૂ લેવી થઈ શકે.

પ્રકાસો ૩ જો—વધક્ષણીક રીતે અથવા વાલેકીની રીતે મુકેલા આરોપ આખરૂ લેવી થઈ શકે.

પ્રકાસો ૪ થો—જે આરોપ પોતેજ અથવા દ્વારાતરે બીજાઓની નજરમાં જે સખસની નીતિ અથવા બુદ્ધિ વીરો હલકો વીચાર ઉત્પન્ન ન કરે અથવા જે સખસનું પોતાની ભત્રી અથવા પાંખા સખધી માન જોઈ ન કરે અથવા જે સખસની સાથ જોઈ ન કરે અથવા જે સખસનું સરીર કંડાળો ઉપજાવે એવી હાલતમાં અથવા જે હાલત થવા માણસોના વીચાર પ્રમાણે સરમ ભરેલી ગણાય છે તેવી હાલતમાં જે એવું માનવાનું કારણ ન થઈ પડે તે આરોપથી તે સખસની આખરને હાની પહોંચી એમ સમજવું નહિ.

દ્રષ્ટાંત—(અ) “ હલો માણસ છે તેણે કદી બ નું ધરીઆળ ચોર્યું નથી, ” એ પ્રમાણે અ બોલે એવા દરોહોથી કે જ એ બ નું ધરીઆળ ચોર્યું એમ માનવામાં આવે તો એ આખરૂ લેવી છે પણ એ એકાદ અપવાદમાં એ કાબજ થાય તો નહીં.

(બ) બ નું ધરીઆળ કોણે ચોર્યું એવા સવાલ અ ને પુછતાં અ જ ની તરફ આંખી કરે એવા દરોહોથી કે બનું ધરીઆળ જ એ ચોર્યું એમ માનવામાં આવે તો અ એ આખરૂ લેવી છે પણ એ એકાદ અપવાદમાં કાબજ થાય તો નહીં.

(ક) બ નું ધરીઆળ લઈને જ નાશી જતો હોય એવું અ એક ચીજ પાડે એવા દરોહોથી કે બ નું ધરીઆળ જ એ ચોર્યું એમ માનવામાં આવે તો એ આખરૂ લેવી છે, પણ એ તે એકાદ અપવાદમાં કાબજ થાય તો નહિ. પહેલા અપવાદ—જે કાંઈ સાચી વાતને આરોપ જે સખસની ઉપર મુકેલા અથવા પ્રકટ કરેલા હોય તે આરોપ મુકેલા અથવા પ્રકટ કરેલા એ આખરૂ લેવી છે, એમ સમજવું નહિ તેમ કરવું હોય કલ્યાણીય જરૂર છે કે નહિ એ હકીકતની બાબત છે.

બીજો અપવાદ—પોતાનો સરકારી અમલ ચલાવવા સખધીની કોઈ સરકારી નોકરીની ચાલ બાબત, અથવા તે ચાલ ઉપરથીજ નજર આવતી તેની આખરૂ બાબત શુદ્ધ બુદ્ધિથી કાંઈ પણ અભીપ્રાય આપવો એ આખરૂ લેવી છે એમ સમજવું નહિ.

ત્રીજો અપવાદ—કાંઈ સાર્વજનિક વિષય સખધી કોઈ પણ સખસની ચાલ બાબત અથવા તે ચાલ ઉપરથી જ નજર આવતી તેની આખરૂ બાબત શુદ્ધબુદ્ધિથી કાંઈ પણ અભીપ્રાય આપવો એ આખરૂ લેવી એમ સમજવું નહિ.

દ્રષ્ટાંત—કાંઈ સાર્વજનિક વિષય સખધી સરકારને અરજ કરવામાં અથવા કાંઈ સાર્વજનિક વિષય સખધી એક મંડળી મેળવવાની દરખાસ્ત ઉપર સહી કરવામાં અથવા તે મંડળીમાં અથવા તે મંડળીના પ્રમુખ થવામાં અથવા હોંકનો આમય માગવાની કોઈ સલા ઉભી કરવામાં અથવા તેમાં સામીવ થવામાં અથવા જે જગ્યાનું કામ સારી રીતે ચલાવવામાં હોંકનો ફાવેલો હોય એવી કોઈ જગ્યાને કોઈ ઉમેદવારની તરફ સમન માગવા અથવા આપવામાં જ ની ચાલ સખધી શુદ્ધ બુદ્ધિથી કાંઈ ગમે તે અભીપ્રાય આપે તો તે આખરૂ લેવી છે એમ સમજવું નહિ. ચોથો અપવાદ—કોઈ ઇનસાફની કોર્ટમાં અથવા તેના કોર્ટ મુકદમાને નીચેના મતલબ બરાબર હોય એવા ખરેખરે હેવાલ ભહેર કરવા એ આખરૂ લેવી છે એમ સમજવું નહિ.

પ્રકાસો—કોઈ ઇનસાફની કોર્ટમાં ચોક્કસી થતાં પહેલાં બુદ્ધી કોર્ટમાં કોઈ સુલેહનો અમલદાર અથવા બીજો અમલદાર કાંઈ તબવીબ કરતો હોય તે ઉપલી કલમના અર્થ પ્રમાણેની કોર્ટ છે એમ સમજવું.

પાંચમો અપવાદ—કોઈ ઇનસાફની કોર્ટમાં જે રીવાની કે ફોજદારી મુકદમાનો ફેસલો થઈ ચુકેલો હોય તે મુકદમાની ફેસલત બાબત અથવા એના કોઈ મુકદમામાં પક્ષદાર સાહેબ અથવા મુખતીઆર કાબજ કોઈ પણ સખસની ચાલ બાબત અથવા તે ચાલ ઉપરથીજ નજર આવતી તે સખસની આખરૂ બાબત શુદ્ધબુદ્ધિથી ગમે તે અભીપ્રાય આપવો એ આખરૂ લેવી છે એમ સમજવું નહિ.

દ્રષ્ટાંત—(અ) ‘પેલા’ મુકદમામાં જ એ આપેલી સાહેલી એવી ઉભરી છે કે મને એમ લાગે છે કે તે મુખ અથવા અપ્રમાણીક હોવા એમ, એ પ્રમાણે એ આ શુદ્ધબુદ્ધિથી કહે તો તે આ અપવાદમાં કાબજ થાય છે કેમકે જે અભીપ્રાય તે આપે છે તે સાહેબ કાબજ જ ની ચાલ ઉપરથીજ નજર આવતી જ ની આખરૂ બાબત છે.

(બ) પણ એ તે એ પ્રમાણે કહે કે મુકદમામાં જ એ જે કહ્યું છે હું અ માનતો નથી કેમકે હું ‘નજીક’

કે એ અપ્રમાણિક માણસ છે તો એ આ અપવાદમાં ફાળવ થતો નથી કેમકે જ ની આખર બાબત એ અભીપ્રાય છે આપે છે તે સાહેબ ફાળવ જ ની ચાલ ઉપરથી આધાર રાખતો અભીપ્રાય નથી.

છઠ્ઠા અપવાદ—એ કૃતિ તેના કર્તાએ લોકોના વિચાર પર રચી કરી છે એવી કોઈ કૃતીના ગુણ દોષ અથવા તે કૃતીમાં નજર આવતી તેના કરતાની આખર વિષે શુદ્ધજુદિથી કંઈ પણ અભીપ્રાય આપવો એ આખર લેવી છે એમ સમજવું નહિ.

બીજાસી—કંઈ કૃતી લોકોના વિચાર પર રચાઈ રીતે રચી ચાલ અથવા તેના કરતાના કામો ઉપરથી તે લોકોના વિચાર પર રચી કરી એવું અનુમાન થઈ શકે.

દ્વંદ્વંત—(અ) એ રાખસ કોઈ પુસ્તક પ્રગટ કરે છે તે તે પુસ્તક લોકોના વિચાર પર રચી કરે છે.

(બ)—એ રાખસ બહાર રીતે કંઈ કાવ્યકરે છે, તે કાવ્યકર લોકોના વિચારપર રચી કરે છે.

(ક)—એ નાટકગણો અથવા ગાનારો લોકની આગળ નાટકમાં વેશ લઈને આવે તે પોતાની નાટકની અથવા માનવીની કૃતી લોકોના વીચાર પર રચી કરે છે.

(૧)—જ એ કોઈ પુસ્તક પ્રગટ કર્યું તો તે વીરો એ એમ કહે છે કે “જ નું પુસ્તક બેવકુફી ભરેલું છે મારે જ મંદુલિ હોવો જોઈએ જ નું પુસ્તક બીજાસ્ત છે મારે જ નકારા મનનો માણસ હોવો જોઈએ, હવે જો એ પ્રમાણે એ શુદ્ધજુદિથી કહેતો હોય તો તે આ અપવાદમાં ફાળવ થાય છે, કેમકે જ બાબત એ અભીપ્રાય તે આપે છે તે કૃતિ જ ના પુસ્તકમાં નજર આવતી જ ની આખર બાબત છે.

(૨)—પણ જો તે એમ કહે કે “જ નું પુસ્તક બેવકુફી ભરેલું તથા બીજાસ્ત છે એ જોઈને મને કંઈ આશ્ચર્ય લાગતું નથી કેમકે તે બંને જ મંદુલિનો તથા સોદો છે, તો એ આ અપવાદમાં ફાળવ થતો નથી કેમકે જ ની આખર બાબત એ અભીપ્રાય તે આપે છે તે જ ના પુસ્તક ઉપર આધાર રાખતો અભીપ્રાય નથી.

સાતમી અપવાદ—એ રાખસને કોઈ બીજા રાખસની ઉપર કાવ્યકો આપેલા કંઈ અખતીઆર હોય અથવા તે બીજા રાખસની સાથે કરેલા કંઈ કાવ્યકો કરારનામાથી નીકળતો અખતીઆર હોય તે રાખસ એ બાબતોને કાવ્યકો અખતીઆર છે તે બાબતોમાં તે બીજા રાખસની ચાલ સંબંધી શુદ્ધજુદિથી કંઈ કપકો કે તો તે આખર લેવી છે એમ સમજવું નહિ.

દ્વંદ્વંત—એ જડગની કોઈ સાહેબની અથવા કોઈની કોઈ અમલદારની ચાલ સંબંધી શુદ્ધજુદિથી કપકો કે તે, કોઈ ખાતાનો ઉપરી પોતાના હુકમ તથાના માણસને શુદ્ધજુદિથી કપકો કે તે, મા અથવા બાપ પોતાના ઠાકરાને બીજા ઠાકરાઓના દેખતાં શુદ્ધજુદિથી કપકો કે તે કોઈ મહેતાદાજેનો અખતીઆર મા અથવા બાપથી બળેલો છે તે કોઈ નીચાળીઆને બીજા નીચાળીઆઓના દેખતાં શુદ્ધજુદિથી કપકો કે, કે નોકરીમાં આજસ કરવા સાથે કોઈ શેઠ પોતાના ચાકરને શુદ્ધજુદિથી કપકો કે, કે કોઈ શરાફ પોતાની પેદીના કીલીદારને તે કીલીદારની કીલીદારી બાબતની કંઈ ચાલને વાસ્તે શુદ્ધજુદિથી કપકો કે તે એ સમગ્ર આ અપવાદમાં ફાળવ થાય છે.

આઠમી અપવાદ—કોઈ પણ રાખસની ઉપર તહોમતની બાબતમાં તે રાખસની ઉપર એ રાખસોનો કાવ્યક પ્રમાણે અખતીઆર હોય તે રાખસોમાંના કોઈ રાખસ II આગળ શુદ્ધજુદિથી કંઈ તહોમત મુકવું એ આખર લેવી છે એમ સમજવું નહિ.

દ્વંદ્વંત—એ એ કોઈ માટલેટની આગળ જ ની ઉપર શુદ્ધજુદિથી કંઈ તહોમત મુકે, જો એ કોઈ જ ચાકરની ચાલ બાબત જ ના રોકની આગળ શુદ્ધજુદિથી ફરીઆદ કરે તો આ અપવાદમાં ફાળવ થાય છે.

અપવાદ નવમી—બીજાની આખરપર કંઈ આરોપ મુકવો એ આખર લેવી ન બહુાય પણ ક્યારે કે તે આરોપ મુકનાર રાખસ પોતાનો અથવા કોઈ બીજા રાખસનો હાલ જળવવાને અથવા લોક કલ્યાણાર્થે શુદ્ધજુદિથી તે આરોપ મુકતો હોય તો.

દ્વંદ્વંત—(અ) એક દુકાનદાર પોતાના ગુમાસ્તા બે ને એ પ્રમાણે કહે કે જ રોકડાં નાણાં તેને ન આપે તો તેને કંઈ માલ વું વેચીશમાં, કેમકે તેના પ્રમાણિકપણ વીરો મારો વીચાર સાચો નથી. હવે જો પોતાનો હાલ જળવવા સાથે શુદ્ધજુદિથી એ એ જ ની ઉપર આ આરોપ મુકવો હોય તો એ આ અપવાદમાં ફાળવ થાય છે.

(બ) એ એક માટલેટ પોતાના ઉપરી અમલદારને રીપોર્ટ કરવામાં જ ની આખર બાબત કંઈ આરોપ મુકે, હવે શુદ્ધજુદિથી લોકલ્યાણાર્થે તે આરોપ મુકવો હોય તો એ આ અપવાદમાં ફાળવ થાય છે.

દસમી અપવાદ—ફાણથી ફોંટાથી રહેલો એવી શુદ્ધજુદિથી કોઈ રાખસને સુચના આપવી એ આખર લેવી બહુાય નહિ, પણ ક્યારે કે એ રાખસને તે સુચના આપી હોય તે રાખસનો અથવા એ રાખસની સાથે તેનો સંબંધ હોય એવા કોઈ રાખસને કાવ્યકો માય એવા ઇરાદાથી અથવા લોકલ્યાણના ઇરાદાથી તે સુચના કરી હોય તો.

દીકા—આ ગુરુદો બનવાને સાથે એ જરૂર નથી કે એવું બતાવનારે પુરાવો હોવો જોઈએ કે આવી કહેવાતી બહુશીથી ફરિયાદોને તુરંતસ ચાલ તેવી રીતે અચર થઈ હતી. એટલું જ બસ છે કે એવા ઇરાદો હોવો જોઈએ કે એ માણસે કંઈ પણ આરોપ મુકેલો અથવા પ્રગટ કરેલો હોય તે માણસે આવા રાખસને (ફરીયાદીને) હાંની પાયાક-વાના ઇરાદાથી, અથવા આવો આરોપ તે રાખસની આખરને હાંની પાયાકરો એવું જણીને અથવા એવું માનવાનું કારણ હોવા છતાં એ પ્રમાણે કર્યું હતું. (ક. વી. નો. પા. ૮૧૬)

૫૦૦ જે માણસ કોઈ બીજા માણસની આખર લે તેને એ વરસની મુદત સુધીની આસાન કેદની અથવા ફંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૫૦૧ કંઈ બાબત કોઈ રાખસની આખર લેવા જેવી છે એવું જણીને અથવા એવું માનવાનું કારણ કારણ છતાં જે માણસ તે બાબત છાપે અથવા કોતરે તેને એ વરસની મુદત સુધીની આસાન કેદની

અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

આ કલમ સાથે ક્રી. પ્રો. કે પર ૧ વાંચવાની છે,
૫૦૨ કાંઈ પણ જાણેલી અથવા કાતરેલી વસ્તુમાં આગર લેવા જેવી કાંઈ ખામી છે. એવું બાણીને જે માણસ તે વસ્તુ વેચે અથવા વેચવા મંડે તેને એ વરસની મુદત સુધીની આસાન કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

ખાખ ૨૨ મો.

સાપરાધ ધમકી, તીરસ્કાર તથા દુઃખ ખાખત.

૫૦૩ સાપ્રાધ ધમકી જે શખસ કાંઈ બીજા શખસને, તેના શરીરને, આગરને, અથવા મીલકતને કાંઈ નુકસાન કરવાને અથવા જેની સાથે તે બીજા શખસને સંબંધ હોય તેના શરીરને અથવા આગરને કાંઈ નુકસાન કરવાને ડર દેખાડે, એવા ધરાદાથી કે તે શખસને ધમકાડ પેદા થય અથવા તે ડર અપહ્રમમાં ન આવે એટલા માટે જે કામ કરવાની તેની કાયદા પ્રમાણે ફરજ ન હોય તે કામ તે શખસ કરે અથવા જે કામ કરવાનો તેના કાયદા પ્રમાણે હક હોય તે કામ કરવામાં તે શખસ કસુર કરે તેણે સાપ્રાધ ધમકીના ગુન્હો કર્યા એમ સમજવું.

પ્રકાસો—કોઈ કુલેલા શખસની સાથે જે શખસને સંબંધ હોય તે શખસને તે કુલેલા શખસની આગરને નુકસાન કરવાનો ડર દેખાડવો તે આ કલમમાં સામલ થાય છે.

દ્રષ્ટાંત—જા એક લીવાની મુઠ્ઠામાં ચલાવતો બંધ થાય એવા હેટથી જા બ ને ડર દેખાડે કે હું તારું જર બાળી નાંખીશ તો આ સાપ્રાધ ધમકીના ગુન્હોનો તકસીરવાર છે એમ સમજવું.

ટીકા—આ કલમમાં જણાવેલી ધમકી, જે માણસને ડર દેખાડવામાં આવેલા હોય તે માણસના મન ઉપર અસર કરવાને સાથે તે માણસને જણાવેલી હોવી જોઈએ, અથવા તે માણસને જણાવવાના ધરાદાથી તે ધમકી મોટેથી ઉચ્ચારેલી (બોલેલી) હોવી જોઈએ (૧૫-૬-૧૭૧).

૫૦૪ જે માણસ ધરાદાથી કાંઈ શખસનો તીરસ્કાર કરીને તેને કોઈ ઉત્પન્ન કરે એવા ધરાદાથી કે તે કોષને લીધે તે લોકની સુલેહમાં ભંગ કરે, અથવા કાંઈ બીજાને ગુન્હો કરે અથવા એમ બાણીને કે તે શખસ તે કોષને લીધે લોકની સુલેહમાં ભંગ અથવા કાંઈ બીજાને ગુન્હો કરશે એવા સંભવ છે તે માણસને એ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૫૦૫ જે કોઈ (જા) રાણી સાહેબની જમીનપરની અથવા દરીવાઈ ફોજ માંહેલા અથવા સયલ ઇડીયન મરીન માંહેલા અથવા ઇમ્પીરીયલ સર્વિસ દુકસ માંહેલા કોઈ ઓફીસર, સોલ્જર અથવા ખલાસી ખંડ કરે અથવા એવો ઓફીસર, સોલ્જર અથવા ખલાસી એવા સબધથી પોતાના કામ તરફ ખીટ રીતે દુર્લેસ કરે અથવા, પોતાનું કામ ન કરે એવા ધરાદાથી, અથવા

(બ) લોકોમાં અથવા લોકોના કોઈપણ ભાગમાં ભય અથવા ગભરાટ, પેદા થઈને કોઈ શખસને શાન્તચિત્ત અથવા લોકોની સમાધાની વિરુદ્ધ કાંઈ ગુન્હો કરવાનું મન થાય એવા ધરાદાથી, અથવા

(ક) કોઈ પણ વર્ગના અથવા જમાતના માણસોને બીજા કોઈ પણ વર્ગ વિરુદ્ધ અથવા જમાત વિરુદ્ધ કાંઈ ગુન્હો કરવાને ધરાદાથી ધરાદાથી,

અથવા એ પ્રમાણે થવાનો સંભવ હોય એવી કાંઈ વાત, અફવા અથવા ભુમ કરે, પ્રગટ કરે અથવા ચલાવે, તેને એ વરસ સુધીની કેદની, અથવા દંડની, અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

જમ પબ્લિક—એવી કાંઈ પણ વાત, અફવા અથવા ભુમ કરનારા, પ્રગટ કરનારા અથવા ચલાવનારા શખસને જ્યારે એવી વાત, અફવા અથવા ભુમ ખરી છે એવું માનવાને વાજબી સબબ હોય અને તે શખસ એવી વાત, અફવા અથવા ભુમ ઉપર કહેલા પ્રકારના કોઈ પણ ધરાદાવગર કરે, પ્રગટ કરે અથવા ચલાવે, ત્યારે તેમ કરતું આ કલમના અર્થ પ્રમાણે ગુન્હો થતો નથી.

ટી ૧—આ કલમ સાથે ક્રી-પ્રો-કેડની નીચેની ૧૯૮ મી કલમ વાંચવી.

૧૯૮. જે ગુન્હો હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાના ૧૯ મા અથવા ૨૧ મા ખાખમાં અથવા તેજ કાયદાની ૪૪૨ થી ૪૪૬ સુધીની (એ બંને કલમો સુધા) કલમોમાં આવતો હોય તે ગુન્હાથી જે શખસને નુકસાન પહોંચું હોય તે સખસ કરેલી ફરોયાદ વગર કોઈ પણ કોર્ટ તે ગુન્હો સાબિતવો નહિ.

૫૦૬. જે માણસ સાપરાધ ધમકીના ગુન્હો કરે તેને એ વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે. અને અગર મોત અથવા મહાબધા કરવાનો અથવા આશંકી કાંઈ મીલકતનો ન જ કરવાનો અથવા મોતની સમુદ્ધારની અથવા સાત વરસની મુદત સુધીની કેદની શિક્ષા થાય એવા કાંઈ ગુન્હો કર્યાનો અથવા કાંઈ બીજી સાથે બંધીયારનો ફોજ

સુધવાનો ૩૨ દેખાડ્યો હોય તો તેને સાત વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા બે બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

ટીકા—એ કે આ કલમના પાછલા ભાગ પ્રમાણેનો ગુન્હો કર્યાની ફરિયાદનું સહેજ સહેજ શંકનાયુ થઈ શકે નહિ તો પણ થોડા દેસમાં ફરિયાદ પાછી બેઠી હોવા દેવાની પરવાનગી મળી શકે (સુ. કી. ૩. ૧૮૦૭નું ૨૦ સુ.)

૫૦૭. કોઇ નનામાં સંદેશાવેડે અથવા ૩૨ દેખાડનારા શખસનું નામ કે તેનું રહેવાનું ઠેકાણું છુપાવવાની આગળથી તદખીર કરીને જે માણસ સાપરાધ ધમકીનો ગુન્હો કરે તેને તે ગુન્હાને માટે ઉપલી કલમમાં ઠરાવેલી શિક્ષાની ઉપરાંત બે વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા બીજી શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૫૦૮ કોઇ પણ શખસની જે વસ્તુ કરવાની કાયદા પ્રમાણે હરજ નહી હોય તે વસ્તુ જે માણસ મુદ્દિપુરવંક તે શખસ પાસે કરાવે અથવા કરાવવાની કોશીશ કરે અથવા જે વસ્તુ કરવાનો તે શખસનો કાયદા પ્રમાણે હક હોય તે વસ્તુ કરવામાં તેની પાસે કસુર કરાવે અથવા કસુર કરાવવાની કોશીશ કરે અને તે એવી રીતે કે જે વસ્તુ મારી પાસે કરાવવાની એ ગુન્હેગારની મતલબ છે, તે હું નહીં કરું તો અથવા જે વસ્તુ કરવામાં મારી પાસે કસુર કરાવવાની એ ગુન્હેગારની મતલબ છે તે હું કરું તો મારી ઉપર અથવા જેની સાથે મારો સંબંધ છે, એવા કોઇ શખસની ઉપર ઇશ્વરની અપ્રસન્નતા થશે અથવા એ ગુન્હેગાર કાંઈ કરીને ઇશ્વરની અપ્રસન્નતા કરાવશે એવા ભય તે શખસના મનમાં બેસાડી અથવા બેસાડવાની કોશીશ કરીને તે એ પ્રમાણે કરે તો તે માણસને એક વરસની મુદત સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદની અથવા દંડની અથવા બે બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

દ્રષ્ટાંત—(અ) આ જ ને આંગણે લાંબવા બેસે એવા ઇરાદાથી કે એમ તેને ખારણે બેસવાથી જ ની ઉપર ઇશ્વરની અપ્રસન્નતા થશે એવા સંભવ ઉત્પન્ન થાય તો આ કલમમાં બ્યાન કરેલો ગુન્હો આ એ કીધો એમ સમજવું.

(બ) આ જ ને એવી રીતે કરાવે કે એ વું કલાણું કામ નહિ કરે તો હું મારા ઇરાકાઓમાં એક ઇરાકાનો છુપ તને આપીશ અને તે એવી હાલતમાં હોય કે તે પોતાના ઇરાકાનો છુપ આપશે તો તેથી જ ની ઉપર ઇશ્વરની અપ્રસન્નતા થશે એવા ભય ઉત્પન્ન થાય તો આ એ આ કલમમાં બીયાન કરેલો ગુન્હો કીધો એમ સમજવું.

૫૦૯ કોઇ બોને લખવવાનો વીચાર કરી જે માણસ કાંઈ શબ્દ બોલે અથવા કાંઈ અવાજ કે ચાળા કરે અથવા કાંઈ વસ્તુ દેખાડે એવા ઇરાદાથી કે તે બી શબ્દ અથવા અવાજ સંભળે અથવા તે ચાળા અથવા વસ્તુ જુલે અથવા તે તેની એકંત જગા પર જે માણસ વગર રજાએ ઘુસે તેને એક વરસની મુદત સુધીની આસાન કેદની અથવા દંડની અથવા બે બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૫૧૦ જે માણસ કેદની હાલતમાં છતાં કોઇ જાહેર જગામાં જાય અથવા જે જગામાં તેણે વગર રજાએ જવું કાયદા વિરુદ્ધ હોય એવી કોઇ જગામાં જાય અને ત્યાં કોઇ શખસને દુઃખ થય એવી રીતે ચાલે તેને ચોવીસ કલાકની મુદત સુધીની આસાન કેદની અથવા દસ રૂપીઆ સુધીના દંડની અથવા બે બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

આખ ૨૩ મો.

ગુન્હા કરવાની કોશીશ બાબત.

૫૧૧. જે ગુન્હાને માટે આ કાયદામાં સમુદ્ધારની અથવા કેદની શિક્ષા ઠરાવી હોય એવો કોઇ ગુન્હો કરવાની અથવા એવો કોઇ ગુન્હો કરાવવાની જે માણસ કોશીશ કરે અને તે કોશીશ તે ગુન્હો કરવા તરફ કાંઈ કામ કરે તે માણસને તેવી કોશીશને માટે શિક્ષા સંબંધી આ કાયદામાં કાંઈ સાફ ઠરાવ ન કર્યો હોય તેવે ઠેકાણે તે ગુન્હાને માટે જે પ્રકારની કેદની શિક્ષા ઠરાવી હોય તે પ્રકારની તથા તે ગુન્હાને માટે કેદની અથવા સમુદ્ધારની ધણીમાં ધણી જે મુદત ઠરાવી હોય તેની અડધી મુદત સુધીની કેદની અથવા સમુદ્ધારની અથવા તે ગુન્હાને માટે ઠરાવેલા દંડની અથવા બે બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

દ્રષ્ટાંત—(અ) આ એક પેટી કોડીને કાંઈ અંશે ચોરવાની કોશીશ કરે અને તે પેટી ફાડવા પછી તેને માલમ પડે કે મહિ કાંઈ અંશે નથી તો તેણે ચોરી કરવા તરફ એ કામ કીધું માટે આ કલમ પ્રમાણે તે વંચીરવાય થશે એમ સમજવું.

(બ) જ ના ખીસામાં હાથ ધાલીને તેમાંથી ચોરી કરવાની આ કોશીશ કરે અને જના ખીસામાં કાંઈ વસ્તુ ન હોવાને બીધે આ તે કોશીશમાં પાર ન પડે તો આ કલમ પ્રમાણે આ વંચીરવાય થશે એમ સમજવું.

ટીકા.—આ કલમ પ્રમાણે કોશીશ કરવાનો ગુન્હો બનવાને સાર ગુન્હો કરવાના ઇરાદાથી, અને તે ગુન્હો કરવાના કારણસર કાંઈ કામ કરેલું હોવું જોઈએ, અને તે ગુન્હો કરવાની કોશીશમાં તે કરેલું હોવું જોઈએ.

સામ્રાટે.

સાહેબ

શુન્હાઓની વિગતનું કોષ્ટક.

પ્રજ્ઞાસો—ગુન્હો તથા હોંસ્તાનના રોજદારી કાયદા મુજબ શિક્ષા એવા મથાળાના આ પરિશિષ્ટના બીજા તથા સાતમા આસન મध्ये જે અગ્રકર લખ્યા છે તે તેમના સંબંધની હિંસ્તાનના રોજદારી કાયદાની જુદી જુદી કલમોમાં બ્યાન કરેલા ગુન્હાઓ તથા શિક્ષાઓની બ્યાખ્યા દાખલ કર્યો છે એમ સમજવું નહીં પણ તે તો રહેલા આસન મध्ये જે કલમની સંખ્યા લખી છે તે કલમમાં શો વિષય છે તેની માત્ર સૂચનાઈ લખ્યો છે. આ પરિશિષ્ટનું ત્રજું આસન કલકતા તથા મુંબાઇ એ સહેરોની પોલીસને પણ લાગુ છે.

આબ પ. અદગારીના ગૃહ આબત નીચે પ્રમાણે શિક્ષા થઈ શકે.

[illegible]

[illegible]

બાબ પા. અ-સાપરાધ કાવતરું.

૧૨૦ મોતની સમુદાયરની અથવા બે અથવા તેથી વધારે વર્ષની સખત મજૂરીની કેદની શિક્ષા થઇ શકે એવા યુનિ. કરવા માટેનું સાપરાધ કાવતરું	અરજી કાવતરા નો ઉદ્દેશ ને યુનિ. કરવાનો હોય તે યુનિ. માટે વગર વારં વારં પકડી શકાય, નહીં તો નહીં.	અરજી કાવતરા નો ઉદ્દેશ ને યુનિ. કરવાનો હોય તે યુનિ. માટે વગર વારં વારં પકડી શકાય, નહીં તો નહીં.	અરજી કાવતરાનો ઉદ્દેશ ને યુનિ. કરવાનો હોય તે યુનિ. માટે વગર વારં વારં પકડી શકાય, નહીં તો નહીં.	મોટી વાળી નહીં શકાય.	સરહુ કાવતરા નો ઉદ્દેશ ને યુનિ. કરવાનો હોય તે યુનિ. માટે ને શિક્ષા કરાવી હોય તે યુનિ. માટે સેસન ફોર્મી થઇ શકતો હોય તો, તે ફોર્મી બીજા સંખળા યુનિ.ની બાજુ તમા સેસન ફોર્મ પ્રેસીડેન્સી માછી સેન્ટ્રી ફોર્મ, અથવા શલાવગેના માછી સેન્ટ્રી ફોર્મ.
બીજું ફાઇ સાપરાધ કાવતરું.	વગર વારં વારં પકડાય નહીં	સખત	અગીનલસ શકાય એમ ન		અનુભવી ફાઇ પછુ પ્ર કારની છ મહીનાની કેદ તથા વારં વારં અથવા બે માછી સેન્ટ્રી ફોર્મ.

બાબ ૬. રાખ્યવિરુદ્ધ યુનિ. માટે ૧૨૧ થી ૧૩૦ મી સુધીની ફલાયા સુખ્ય નીચે પ્રમાણે શીક્ષા થઈ શકે.

૧૨૧ રાખ્યની સામા લગાઇ કરવી, અથવા લગાઇ કરવાની ફોર્મી કરવી, અથવા લગાઇ કરવાની મદદગારી કરવી.	વગર વારં વારં પકડાય નહીં.	વારં વારં.	અગીનલસ શકાય નહીં.	મોટી વાળી નહીં શકાય	મોત અથવા હવતા સુધી સેસન ફોર્મ સમુદાયર અથવા મીઠા કવ શરકાર બંધ કરવી.
૧૨૨ રાખ્ય વિરુદ્ધ કેદવાઇ યુનિ. કરવા	એમ	એમ	એમ	એમ	હવતા સુધી અથવા શરકાર એમ

[illegible]

૧૨૭૧૨૫મી અથવા ૧૨૬મી કલમોમાં કહેલી લઘાત અથવા હુટથી મળેલી મીલકત લેવી.	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ઝોન
૧૨૮ સરકારી નોકર સુદિયુર્વક પોતાના હવાલામાંના ફાઇ રાજકીય અથવા લઘાતના ક્રેદીને નાસી જવા દે તો.	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ઝોન
૧૨૯ સરકારી નોકર અથવા પોતાના હવાલામાંના ફાઇ રાજકીય અથવા લઘાતના ક્રેદીને નાસી જવા દે તો,	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ઝોન
૧૩૦ તેવા ક્રેદીને નાસી જવામાં સાક્ષ કરવું, ઓળખવો અથવા ધરમાં રાખવો અથવા તેને પાછો પકડે તેમાં સામા થવું.	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ઝોન

ટીપ્—કલમ ૧૨૧ થી ૧૨૬ સુધી તથા ૧૨૮ થી ૧૩૦ સુધીની ફરીયાદ સરકાર તરફથી કર્યા વગર ફાઇ પછું ફોરટ સાંભળી ચકતી નથી. (કી. ઓ. ફા. ૧૯૫).

બાબ ૭ એ જમીન સંબંધી તથા ફરીયાદ ફોજ સંબંધી શુદ્ધ બાબત.

નિચે પ્રમાણે કા. ૧૩૧ ૧૪૦ થી કલમ મુજબ શીક્ષા થતી શકે.

૧૩૧ અંડમાં મદદગારી કરવી અથવા ફાઇ ઓરીસરને અથવા સોલજરને કે ખલાસીને પોતાની નોકરીથી અથવા પ્રભુ ધર્મથી બદલ કરવાની ફોરિશ કરવી.	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ઝોન
૧૩૨ અંડ કરવામાં મદદગારી કરવી ને તેથી બંડ થાય તો,	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ઝોન
૧૩૩ ફાઇ ઓરી અથવા રાજકીય ફોરિશ કરવામાં મદદગારી કરવી ને તેથી બંડ થાય તો,	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ઝોન

૧૩૪ ફાઇ ઓરી અથવા રાજકીય ફોરિશ કરવામાં મદદગારી કરવી ને તેથી બંડ થાય તો, સોલજર તે ફરિયાદમાં તેની ઉપર ફાઇ ઓરીસર, સોલજર

અથવા ખલાસીને હુમલો કરવામાં મદદગારી કરવી.						સે. અથવા ૧ લા વર્ગનો મા ટ્રેસેટ.
૧૩૭ ખાલા હુમલામાં મદદગારી બે તે હુમલો થાય તો.	એબ	એબ	એબ	એબ	૭ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા હંડ.	સેસન કોર્ટ
૧૩૮ કોષ ઓફીસર સોલજર અથવા ખલાસીને નાસી જવામાં મદદગારી કરવી.	એબ	એબ	જમીન લાઇ સ. કાય.	એબ	૨ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા હંડ અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અથવા ૧ લા અથવા ૨ મ વર્ગનો માટ્રેસેટ.
૧૩૯ નાસી આવેલા સદરહુ પ્રકારના કોષ ઓફીસર, સોલજર અથવા ખલાસીને ધરમાં રાખવો.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ
૧૪૦ કોષ વેપારીના વહાણમાં મારતરની અથવા બેના હવાલામાં તે વહાણ હોય તેની મુલતથી કોષ નાસી જનારો સંતાપો હોય તો,	વગર વારંટે પકડાય નહિ.	સમન.	એબ	એબ	૫૦૦ રૂપીઆનો હંડ.	એબ
૧૪૧ કોષ ઓફીસર, સોલજર અથવા ખલાસીના ફરમાનીનું કોષ કામ કરવામાં મદદગારી કરવી, બે તેથી તે મુન્હો થાય તો,	વગર વારંટે પકડી શકાય	વારંટ.	એબ	એબ	૭ મહિના સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા હંડ અથવા બંને.	એબ
૧૪૨ સોલજરમાં ખપવાના ધરાણથી સોલજરનો પોશાક પહેરવો અથવા સોલજરનું કોષ ચિન્હ ધારણ કરવું.	એબ	એબ	એબ	એબ	૭ મહિના સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા ૫૦૦ રૂપીઆ સુધી હંડ અથવા બંને.	કોષ પલ્લ માજીસ્ટ્રેટ.

બાબ ૮ મો. લોકોની સમાજની વિરૂદ્ધ મુન્હા બાબત નીચે પ્રમાણે શીક્ષા થઇ શકે.

૧૪૩ કાપલ વિરૂદ્ધ મંડળીના અંગૂઠા હોવું.	વગર વારંટે પકડી	સમન.	જમીન લાઇ સ. કાય.	મહિનાવાળી રની કેદ અથવા હંડ અથવા બંને.	૭ મહિના સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા હંડ અથવા બંને.	કોષ પલ્લ માજીસ્ટ્રેટ.
--	-----------------	------	------------------	---------------------------------------	--	-----------------------

(૭૬૨) (૦૨૨ પૃષ્ઠ ૨૬૨) (૦૨૨ પૃષ્ઠ ૨૬૨) (૦૨૨ પૃષ્ઠ ૨૬૨)

૧૪૬ અવલે એવું કાંલ હથીઆર પાસે રાખીને કામ કાચદા વિરૂદ્ધ મંડળીમાં સામેલ હોવું.	એબ	વારંટ.	એબ	એબ	૨,૧૨૬ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ અથવા દડું અથવા બને.	એબ
૧૪૫ કામ કાચદા વિરૂદ્ધ મંડળીને વીખરાઈ જવાનો હુકમ થયો છે એમ જાણવા છતાં તેમાં સામેલ થવું.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ
૧૪૭ હાથો કરવો.	એબ	એબ	એબ	એબ	૩ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ અથવા દડું, અથવા બને.	એબ
૧૪૮ અવલે એવું હથીઆર પાસે રાખીને હાથો કરવો.	એબ	એબ	એબ	એબ	૩ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ અથવા ૧ લા વર્ષનો મા છોડે.	એબ
૧૪૯ એકાદી કાચદા વિરૂદ્ધ મંડળીનો કામ અંજબન કામિ ગુન્હો કરે, તો તે મંડળીના બીજા પ્રત્યેક અંજબુતને તે ગુન્હાનો તકનીર વાર સમજવો.	એબ	એબ	એબ	એબ	તે ગુન્હાનો માટે ને હોય તે.	તે ગુન્હાનો ને કારટથી અન-સાર થતો હોય તે કારટ.
૧૫૦ કામ કાચદા વિરૂદ્ધ મંડળીમાં સામેલ થવાને કામ અ-ખસોને ભાડે રાખવા, રોકવા અથવા કામે લગાડવા.	એબ	એબ	એબ	એબ	તે મંડળીના અંજબુતનીજ શિક્ષા તથા તે મંડળીનો કામ પણ અંજબુત ને ગુન્હો કરે તેને ને શિક્ષા હોય તેબ.	તે ગુન્હાનો ને કારટથી અન-સાર થતો હોય તે કારટ.

૧૫૭ પાંચ અર્થવા વધારે અપસોની કાંઈ મંડળીને વીખરતાં જવાનો કુદમ કયા પછી બહારી યુદ્ધને તે મંડળીમાં સામીલ થવું, અથવા બારી રહેવું.	એબ	સમન	બીનીન લ પ કકાય	એબ	૬ મહિના સુધી બેમાના ગમે તે પ્રકારની કોઈ પશુ માછરોની કૃદ, અથવા ૬૬ અથવા બંને.
૧૫૮ હંમેશા બંધ પાડવા વીગેરેનું કામ કરતો હોય તેવામાં કાંઈ સરકારી નોકરની ઉપર કુમલો કરવા અથવા તેને હરકત કરવી.	એબ	વારંટ.	એબ	એબ	૩ વરસ સુધી બેમાના ગમે તે પ્રકારની કોઈ પશુ માછરોની કૃદ, અથવા ૬૬ અથવા બંને.
૧૫૯ હંમેશા કરાવવાના ધરાવાથી દુશ્મતાથી કાંઈના મનમાં કોઈ ઉત્પન્ન કરવો, જો હંમેશા સાચ તો.	એબ	એબ	એબ	એબ	૧ વરસ સુધી બેમાના ગમે તે પ્રકારની કોઈ પશુ માછરોની કૃદ, અથવા બંને.
જો નહીં સાચ તો.	એબ	એબ	એબ	એબ	૬ મહિના સુધી બેમાના ગમે તે પ્રકારની કોઈ પશુ માછરોની કૃદ, અથવા ૬૬ અથવા બંને.
૧૬૦ જુદા જુદા વર્ગના લોકો વચ્ચે દુશ્મનાઈ વધારવી.	વગર વારંટ પ કકાય નહિ.	વારંટ.	બીનીન લ પ કકાય નહિ.	એબ	૨ વરસ સુધી બેમાના ગમે તે પ્રકારની કોઈ પશુ માછરોની કૃદ, અથવા ૬૬ અથવા બંને.
૧૬૧ બીનીનનો માલીક અથવા કબજેદાર હંમેશા વીગેરેની ખબર નહીં આપે તો.	એબ	સમન.	બીનીન લ પ કકાય.	એબ	૧૦૦૦ રૂપીઆનો ૬૬.
૧૬૨ જો સખસના કાયદાને સાદું અથવા બેની વતી કાંઈ હંમેશા કરવામાં આવે, તે અખસ તે અટકાવવાને સધળા કાયદેસર મલાળે નહીં કરે તો,	એબ	એબ	એબ	એબ	એસીડેન્સી માછરો કૃદ, અથવા ૨ બંને વર્ગોના માછરો કૃદ.
૧૬૩ જો માલીક અથવા કબજેદારના કાયદાને સાદું કાંઈ હંમેશા કરવામાં આવે, તે અખસ તે અટકાવવાને સધળા કાયદેસર મલાળે નહીં કરે તો.	એબ	એબ	એબ	એબ	એસીડેન્સી માછરો કૃદ, અથવા ૨ બંને વર્ગોના માછરો કૃદ.

૧૫૬૬ કામદા વિરૂદ્ધ મંડળીને સાથે ભાડે રાખેલા સખ-સેતો બરમાં રાખવા.	વગર વારં-ટ પકડી કાય.	એજ	એજ	એજ	૭ મહિના સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ, અથવા દંડ, અથવા બંને.	એજ
૧૫૮ કામ કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળીમાં અથવા હંગામાં સામી લા થતા સાથે પેલા દેવા કરીને રહેવું.	એજ	એજ	એજ	એજ	૨ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ, અથવા દંડ અથવા બંને.	એજ
૧૫૯ અથવા હયાતીઆર બંધ થઈને ફરતું;	એજ	વારંડ	એજ	એજ	એજ	એજ
૧૬૦ અખેડો કરવો.	વગર વારં-ટ પકડી કાય નહી	સમન.	એજ	એજ	૧ મહિના સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ અથવા ૧૦૦ રૂપીઆનો દંડ અથવા બંને.	કોલ પશુ માણ-જેટ.

બાબ ૯ એ, સરકારી નોકરીના અથવા તેઓ સંબંધી ગુન્હાઓ માટે નીચે પ્રમાણે શિક્ષા થઈ શકે.

૧૬૧ સરકારી નોકર હોય અથવા થવાની હિમેદ હોય અને કોઈ સરકારી નોકરીના કામ સંબંધી કાયદેસર મહેનતાણુ સિવાય કોઈ બીજો કાવેજ દેવો.	વગર વારં-ટ પકડાય નહિ.	સમન.	અમીનવા-માંડી વા મ કાય. ણી નહિ કાય.	એજ	૩ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ, અથવા દંડ અથવા બંને.	સેસનકોર્ટ, પ્રેસીડેન્સી માણ-જેટ અથવા ૧ લા વર્ગનો મા-જુલેટ.
૧૬૨ કોલ સરકારી નોકર ઉપર લોચના અથવા કાયદા વિરૂદ્ધ ઉપાયથી વગ ચલાવવા માટે કોઈ અવેજ દેવો.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૧૬૩ કોલ સરકારી નોકરના ઉપર ખુદ પોતાનો વગ ચલાવવા સાથે કોઈ અવેજ દેવો.	એજ	એજ	એજ	એજ	૧ વરસ સુધીની આસાન ફેદ અથવા દંડ અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી માણ-જેટ અથવા ૧ લા વર્ગનો મા-જુલેટ.
૧૬૪ સરકારી નોકર પોતાની બાબતમાં કોઈ પેલી હેલ્થી બે કલમોમાં બચાવ કરેલા ગુન્હામાં મદદગારી કરે, વો.	એજ	એજ	એજ	એજ	૩ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ અથવા દંડ અથવા બંને.	સેસનકોર્ટ પ્રેસીડેન્સી માણ-જેટ.

બાળ ૧૦ માં સરકારી નોકરીઓ કાર્યકર અખત્યારના તીરકાર કરવા બાબત.
નીચેના કોષ્ટકમાં બતાવેલી કસમો મુજબ નીચે પ્રમાણે શિક્ષા થયે છે.

ક્રમ	વર્ગ	સમન	જામીન	મોડી વા. ૧ મહિના સુધીની આસાન ફેદ, અ- સહિ શિક્ષણની સહાય થવા ૫૦૦ રૂપીઆ સુધીનો દંડ નહિ.	મોડી વા. ૧ મહિના સુધીની આસાન ફેદ, અ- સહિ શિક્ષણની સહાય થવા ૫૦૦ રૂપીઆ સુધીનો દંડ નહિ.	કામ પશુ માછ- લો સેટ.
૧૭૨	જો તે સમન અથવા નોકરીમાં ફાઇલ સમસને ફાઇલ મનસાફીની કારકર્તા જાતે હાજર થવા વિગેરે ફર- માનું હોય તો.	જો	જો	જો	જો	જો
૧૭૩	જો તે સમન અથવા નોકરી પહેલેથી ૩ મોંઢાણની અટકા- વવી, અથવા અટકાવવા પછી કહાડી તોળવી, અ- થવા બહારનાં નહીં થવા જેવું.	જો	જો	જો	જો	જો
૧૭૪	જો તે સમન વીગેરેમાં ફાઇલ સમસને ફાઇલ મનસાફીની કારકર્તા જાતે હાજર થવા વીગેરે ફરમાનું હોય તો.	જો	જો	જો	જો	જો
૧૭૫	જો તે ફાઇલમાં ફાઇલ સમસને ફાઇલ મનસાફીની કાર- કર્તા જાતે હાજર થવા વીગેરે ફરમાનું હોય તો.	જો	જો	જો	જો	જો
૧૭૬	જો તે ફાઇલમાં ફાઇલ સમસને ફાઇલ મનસાફીની કાર- કર્તા જાતે હાજર થવા વીગેરે ફરમાનું હોય તો.	જો	જો	જો	જો	જો
૧૭૭	જો તે ફાઇલમાં ફાઇલ સમસને ફાઇલ મનસાફીની કાર- કર્તા જાતે હાજર થવા વીગેરે ફરમાનું હોય તો.	જો	જો	જો	જો	જો

જો કારકર્તા તે
ગુન્હો કર્યો હોય
તે ફાઇલ, અ-
સહિ શિક્ષણની સહાય
થવા ૫૦૦ રૂપીઆ સુધીનો દંડ
નહિ.

૧૮૫	કોમ કામદેસર અખતારથી વેચવા કહાડેલી મીસકત ખરીદ કરવાને ને અખસ કામદા પ્રમાણે અચકા હોય તે અખસે તેની માગણી કરવી અથવા માગણી કર્યાથી ને ફરજ પોતાની ઉપર આવતી હોય તે અદા કરવાનો હરાદો નહી છતાં માગણી કરવી.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ	૧ મહિના સુધીની એમાંના ખસે તે પ્રકારની કેદ, અથવા ૨૦૦ રૂપીઆનો દંડ અથવા બંને.	એબ
૧૮૬	કોમ સરકારી તોફરને તેના સરકારી કામ કરવામાં અડચણ કરવી.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ	૨ મહિના સુધીની એમાંના ખસે તે પ્રકારની કેદ અથવા ૫૦૦ રૂપીઆનો દંડ, અથવા બંને.	એબ
૧૮૭	કામદા મુજબ મદદ કરવાની ફરજ છતાં કોમ સરકારી તોફરને મદદ કરવામાં કસુર કરવી.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ	૧ મહિના સુધીની આસાન કેદ અથવા ૨૦૦ રૂપીઆનો દંડ, અથવા બંને.	એબ
૧૮૮	પ્રોસેસ બખવયાના, યુન્હો અટકાવવાના વિગેરે કામોમાં કોમ સરકારી તોફરે મદદ માગ્યા છતાં તેને બળી બોધને મદદ કરવામાં કસુર કરવી.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ	૭ મહિના સુધીની આસાન કેદ, અથવા ૫૦૦ રૂપીઆનો દંડ અથવા બંને.	એબ
૧૮૯	કોમ સરકારી તોફરે કામદા મુજબ બહોર કરેલો હુકમ નહી માનવો, ને તે નહી માનવાથી કામદા સર રહેલા અખસોને આડચણ દુઃખ અથવા નુકસાન થાય તો.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ	૧ મહિના સુધીની આસાન કેદ, અથવા ૨૦૦ રૂપીઆનો દંડ, અથવા બંને.	એબ
૧૯૦	તે નહી માનવાથી માણસની હાંડગીને, તંદુસ્તીને, અથવા સલામતી વીગેરેને બેખ થાય તો.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ	૭ મહિના સુધી એમાંના ખસે તે પ્રકારની કેદ અથવા ૧૦૦૦ રૂપીઆનો દંડ અથવા બંને.	એબ
૧૯૧	કોમ સરકારી તોફર પોતાના હોદાનું કામ કરવાને અથવા નહી કરવાને લકચાય એટલા સાર ખુદને તેને અથવા નેની સાથે તેનો સંબંધ હોય તેને નુકસાન કરવાનો હર દેખાડવો.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ	૨ વરસ સુધી એમાંના ખસે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ અથવા બંને.	એબ

૧૯૦૦નુકસાનમાંથી રક્ષણ થવા સાથે કાયદાસર અરજ કરવાથી દુર રહેવાને કામ અપસને લક્ષ્યાવવા સાથે તેને ડર દેખાડવો.	એજ	એજ	એજ	એજ	૧ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ, અથવા ફેદ અથવા બંને.	એજ
બાબ-૧૧ મા ખોટા પુરાવા તથા સરકારી ધનસાદે વિરુદ્ધ ગુન્હાઓ બાબત નીચેના કોષ્ટકમાં બતાવ્યા મુજબ સિક્ષા થકી શકે છે.						
૧૮૩ કામ ઇન્સાદી કામમાં ખોટી સાહેદી આપવી, અથવા ખોટી પુરાવો બનાવવો.	વગર વારંવારંટ, ૮ પકડાય નહીં,	એજ	એજ	એજ	૧૦ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ તથા ફેદ.	સેસન કોર્ટ, પ્રેસીડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ અથવા ૧ લા વર્ગનો માજિસ્ટ્રેટ.
બીજા કામ કામમાં ખોટી સાહેદી આપવી, અથવા ખોટી પુરાવો બનાવવો.	એજ	એજ	એજ	એજ	૩ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ તથા ફેદ.	એજ
૧૮૪ દેહાંત શીક્ષા નોમ ગુન્હો કામની ઉપર સાબીત કરાવવાના પ્રવાદથી ખોટી સાહેદી આપવી અથવા ખોટી પુરાવો બનાવવો.	એજ	એજ	એજ	એજ	જીવતાં સુધી સમુદ્ર પાર અથવા ૧૦ વરસ સુધી અખત ફેદ તથા ફેદ.	સેસન કોર્ટ,
તેમ કરવાથી કાંઈ બીન ગુન્હેમાર અપસની ઉપર ગુન્હો સાબીત થકને તેના જીવ લેવામાં આવે તે.	એજ	એજ	એજ	એજ	મોત અથવા ઉપર મુજબ,	એજ
૧૮૫ જીવતાં સુધી સમુદ્રપરની, અથવા સાત વર્ષની, અથવા તે કરતાં વધારે ફેદની શીક્ષા અથવા ફેદ ગુન્હો કામની ઉપર સાબીત કરાવવાના પ્રવાદથી ખોટી સાહેદી આપવી અથવા ખોટી પુરાવો બનાવવો.	વગર વારંવારંટ, ૮ પકડાય નહીં.	એજ	એજ	એજ	તે ગુન્હાને માટે ને શીક્ષા હોય તેજ.	એજ
૧૮૬ કામ ઇન્સાદી કામમાં ખોટી સાહેદી અથવા ખોટી પુરાવો બનાવવો.	એજ	એજ	એજ	એજ	ખોટી સાહેદી આપવા અથવા ખોટી પુરાવો બનાવવા માટે ને શીક્ષા હોય તેજ.	સેસન કોર્ટ, પ્રેસીડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ અથવા ૧ લા વર્ગનો માજિસ્ટ્રેટ.

૧૮૭	જે હરીકત પુરાવામાં કાયદા યુગ્મ તેહુ સરદારીકેટ લાઈ ચકાવું હોય તે હરીકત બાબત બાણી યુગ્મને કાંઈ ખોટું સરદારીકેટ આપવું કારણ તે ખર સહી કરવી.	એવ	એવ	જોન લા બીન લા બીન	જોન	જોડી સાહેબી આપવા માટે ને હોય તેવ.	એવ
૧૮૮	કાંઈ જરૂરની બાબતમાં ખોટું છે એવું બાણીકું કર-દીકેટ ખરાની માફક વાપરવું.	એવ	એવ	એવ	એવ	એવ	એવ
૧૮૯	કાયદા પ્રમાણે પુરાવામાં લાઈ ચકાવ એવા કાંઈ એક-રારમાં લાખી ખોટી ફરીબત.	એવ	એવ	એવ	એવ	એવ	એવ
૨૦૦	એવો એકરાર ખોટો છે એમ જાણવા છતાં તે એક-રાર ખરાની માફક વાપરવો.	એવ	એવ	એવ	એવ	૭ વરસ સુધી બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ,	એવ
૨૦૧	કાંઈ યુન્હા કરનારને બચાવવાના પરાણથી તે યુન્હા કયાનો પુરાવો હિંમન આપવા તે બાબત ખોટી ખબર આપવી, ને તે યુન્હા દેહાંત શીક્ષા એમ હોય તે.	એવ	એવ	એવ	એવ	૩ વરસ સુધી બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	એવ
૧૦	વરસથી એકાદી યુદતની કેદની શીક્ષા એમ અથવા ૧૦ વરસની કેદની શીક્ષા એમ હોય તે.	એવ	એવ	એવ	એવ	તે યુન્હાને માટે હરાવેલા પ્રકારની, તથા બચાવો બાણી ને યુદત હરાવી હોય તેની કેદ યુદત સુધીની કેદ, અથવા દંડ, અથવા બીજા.	એવ

૨૦૯૬૪૫૫ ઇનફોર્મેશન કાર્ડમાં ખોટાં દાવા કરવા.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ	૨ વરસ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની રતી ફેદ તથા દંડ.	એબ
૨૧૦૦ ને રૂઝ સહેલી નહિ હોય. તેને સાથે દગલખાણથી હુકમનાયું કરાવી શેલું. અથવા હુકમનાયું પુર થયા પછી તે બળવલું.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ	૨ વરસ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ અથવા દંડ અથવા બંને.	એબ
૨૧૧૧ પુસ્તકાન કરવાના ધરાધારી ગુન્હાનું ખોટું તહોમત મુકવું.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ
ને ગુન્હાનું તહોમત મુકવું હોય તે ગુન્હો સાત વરસની ફેદની શિક્ષા નોગ હોય તો.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ	૭ વરસ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ, તથા દંડ.	સેસન ફોરટ પ્રેસીડેન્સી ફે ૧ લા વર્ગનો માલસેદ.
ને ગુન્હાનું તહોમત મુકવું હોય તે ગુન્હો દેહાત શિક્ષા નોગ અથવા જીવતાં સુધી સમુદ્ર પારની શિક્ષા નોગ હોય તો.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ	સેસન ફોરટ
૨૧૨૨ કામ ગુન્હેમારને ધરમાં રાખવો, તે ગુન્હો નો દેહાત શિક્ષા નોગ હોય તો.	વગર વાર- ૨૦ પકડી શહે.	એબ	એબ	એબ	એબ	૫ વરસ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ, તથા દંડ.	સેસન ફોરટ પ્રેસીડેન્સી મા- લસેદ અથવા ૧ લા વર્ગનો મા- લસેદ.
તે ગુન્હો નો જીવતાં સુધી સમુદ્ર પારની અથવા દસ વરસ સુધી ફેદની શિક્ષા નોગ હોય તો.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ	૩ વરસ સુધી એમાંના ગમે તે પ્રકારની રતી ફેદ, તથા દંડ.	એબ
તે ગુન્હો ૧૦ વરસ સુધી નહીં પણ ૧ વરસની ફેદની શિક્ષા નોગ હોય તો.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ	તે ગુન્હોને માટે દરાવેલા પ્રકારની તથા ધણામાં ધણી મુદત નો દરાવી હોય તેની ફે મુદત સુધી ફેદ, અથવા દંડ અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી માલસેદ અથવા ૧ લા વર્ગનો મા- લસેદ અથવા નો ફોરટથી તે ગુન્- હોનો ઇન્સાફ થમ શકે તો હોય તે ફોરટ.

[illegible]

૨૧૫ ગુનુ-દાથી બરેલી જન્મ મિલકત પાછી ગેળવવામાં મદદ કરવા સાર કાંઈ બક્ષીસ હોવી અને ગુન્હેગારને પકડાવવો નહી.	ઓળ	ઓળ	ઓળ	ઓળ	૨ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની પ્રેસીડેન્સી માલ્ક હેઠ, અથવા દડ, અથવા બને. સા વર્ગનો માલ્ક હેડ.	તે કારદ.
૨૧૬ જે ગુન્હેગાર કેદમાંથી નાહો હોય, અથવા જેને પકડાવતો હુકમ થયો હોય તે ગુન્હેગારને ધરમાં રાખવો, તે ગુન્હે દેહાત શિક્ષા ભોગ હોય તો.	વગર વાર ૨ પકડી થકે.	ઓળ	ઓળ	ઓળ	૭ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની પ્રેસીડેન્સી માલ્ક હેઠ, અથવા ૧ સા વર્ગનો માલ્ક હેડ.	સેસન કારદ પ્રેસીડેન્સી માલ્ક હેડ.
જીવતાં સુધી સસુદ્રપારની, અથવા ૧૦ વરસ સુધી કેદની શિક્ષા ભોગ હોય તો.	ઓળ	ઓળ	ઓળ	ઓળ	૩ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની પ્રેસીડેન્સી માલ્ક હેઠ, તથા દડ કરે અથવા ન કરે.	ઓળ
જો દસ વરસ સુધી નહીં પણ ૧ વરસ સુધી કેદની શિક્ષા ભોગ હોય તો.	ઓળ	ઓળ	ઓળ	ઓળ	તે ગુન્હેગાર માટે દરાવેલા પ્રકારની તથા પ્રેસીડેન્સી માલ્ક ધણીમાં ધણ જે મુદત દરવી હોય તેની હેડ અથવા ૧ જે મુદત સુધી કેદ, અથવા દડ અથવા સા વર્ગનો માલ્ક હેડ. અથવા જે કારદથી તે ગુન્હેગારને મન્સાફ થઈ ચકતો હોય તે કારદ.	સેસન કારદ પ્રેસીડેન્સી માલ્ક હેડ.
૨૧૬ અપહરણ તથા કેદાપત્રી કરનારાઓને ધરમાં રાખવા.	ઓળ	ઓળ	ઓળ	ઓળ	૭ વરસ સુધી સખત મજુરની કેદ, તથા દડ.	સેસન કારદ પ્રેસીડેન્સી માલ્ક હેડ.
૨૧૭ કાંઈ અપસને શિક્ષાથી, અથવા કાંઈ મિલકત સરકાર જન્મ થતી, બચાવવાના, ધરાદાથી કાંઈ સરકારી નોકર કામદારોના હુકમ નહીં અને તો.	વગર વાર ૨ પકડાય નહી,	સખત.	ઓળ	ઓળ	૨ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની પ્રેસીડેન્સી માલ્ક હેડ અથવા દડ અથવા બને. સા અગર ૨ ના વર્ગનો માલ્ક હેડ.	સેસન કારદ પ્રેસીડેન્સી માલ્ક હેડ.

૨૧૬ સરકારી નોકર ફાઇલ જાપસને શિક્ષણી અથવા કાંઈ મીલકતને સરકાર જમ થતી બચાવવાના પરાદાથી કાંઈ ખોટું દરતર અથવા લખાણ બનાવે તો.	એજ	વારંટ.	એજ	એજ	એજ	ત્રણ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ અથવા દંડ અથવા બંને.	સેસન કોર્ટ
૨૧૭ કાંઈ ખનસાદી સુકદમા મળે ફાઇલ સરકારી નોકર કાંઈ હુકમ, રીપોર્ટ, ફેસલો અથવા ઠરાવ કામદા વિરુદ્ધ છે, એમ નળીને તે હુકમ, રીપોર્ટ, ફેસલો અથવા ઠરાવ લાયક હોય કરે, અને કહી સંભળાવે તો.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ	૭ વર્ષ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ અથવા દંડ અથવા બંને.	એજ
૨૨૦ જે જાપસને અખત્યાર હોય તે જાપસ પોતે કાયદાથી વિરુદ્ધ ચાલે છે એમ નળીને, ખનસાદ થવા સાથે ઠાપને કમીટ કરે અથવા ફેદમાં ચોકલે તો.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૨૨૧ જે સરકારી નોકરની કામદા સુખ્ય ફેલને પકડવાની ફરજ હોય તે સરકારી નોકર તેને પકડવામાં પરાદાથી કસર કરે, અને તે ગુનેહો દેહાત શિક્ષા ભોગ હોય તો.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ	૭ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ, તથા દંડ કરે અથવા ન કરે.	એજ
હવેતા સુધી સમુદ્ર પારની અથવા ૧૦ વરસ સુધી ફેદની શિક્ષા ભોગ હોય તો.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ	ત્રણ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ, તથા દંડ કરે અથવા ન કરે.	સેસન કોર્ટ પ્રેસીડેન્સી માલ્સેટ અથવા ૧ લા અગર ૨ જા વગેરે માલ્સેટ.
૧૦ વરસ કરતાં ઓછી સુદત સુધીની ફેદની શિક્ષા ભોગ હોય તો.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ	૨ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ તથા દંડ કરે અથવા ન કરે.	પ્રેસીડેન્સી માલ્સેટ અથવા પહેલા ફેર જા વગેરે માલ્સેટ.
૨૨૨ જે જાપસની ઉપર ફાઇલ ખનસાદની ફેરે શીખાતો હુકમ કર્યો હોય તે જાપસને પકડવાની જો સરકારી નોકરની કામદા સુખ્ય ફરજ હોય, તે જાપસને પકડવામાં પરાદાથી કસર કરે, અને તેની ઉપર ચોતની શીખાતો હુકમ થયો હોય તો.	એજ	એજ	જમીન લા અથવા.	એજ	એજ	હવેતા સુધી સમુદ્ર પાર, અથવા ૧૪ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ તથા દંડ કરે અથવા ન કરે.	સેસન કોર્ટ.

અવર વા ૨૨૩ પકડી કામ નહીં.	વરંદ.	એબ	આંટી વા-૭ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ અથવા ૬૩ કરે અથવા ન કરે.	સેસનકોર્ટ, એબ
અવર વા ૨૨૪ પકડી કામ નહીં.	એબ	અગીન લ ૫ કામ	એબ	સેસનકોર્ટ પ્રેસીડેન્સી માહિતી-એબ ૨ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ અથવા ૬૩ કરે અથવા ન કરે.
અવર વા ૨૨૫ પકડી કામ નહીં.	એબ	એબ	એબ	પ્રેસીડેન્સી માહિતી-એબ ૨ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ અથવા ૬૩ કરે અથવા ન કરે.
અવર વા ૨૨૬ પકડી કામ નહીં.	વારંદ	એબ	એબ	એબ
અવર વા ૨૨૭ પકડી કામ નહીં.	એબ	એબ	એબ	એબ
અવર વા ૨૨૮ પકડી કામ નહીં.	એબ	અગીન લ ૫ કામ નહીં.	એબ	સેસનકોર્ટ, પ્રેસીડેન્સી માહિતી-એબ ૨ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ તથા ૬૩ કરે અથવા ન કરે.
અવર વા ૨૨૯ પકડી કામ નહીં.	એબ	એબ	એબ	સેસનકોર્ટ, પ્રેસીડેન્સી માહિતી-એબ ૨ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ તથા ૬૩ કરે અથવા ન કરે.
અવર વા ૨૩૦ પકડી કામ નહીં.	એબ	એબ	એબ	એબ

અવર વા ૨૩૧ પકડી કામ નહીં. અવર વા ૨૩૨ પકડી કામ નહીં. અવર વા ૨૩૩ પકડી કામ નહીં. અવર વા ૨૩૪ પકડી કામ નહીં. અવર વા ૨૩૫ પકડી કામ નહીં. અવર વા ૨૩૬ પકડી કામ નહીં. અવર વા ૨૩૭ પકડી કામ નહીં. અવર વા ૨૩૮ પકડી કામ નહીં. અવર વા ૨૩૯ પકડી કામ નહીં. અવર વા ૨૪૦ પકડી કામ નહીં.

૧૦ વરસ કરતાં ઓછી ફેદની શિક્ષાનો હુકમ થયો હોય તો, અથવા કામદાસર રીતે ફેદમાં ઓછા હોય તો.

૨૨૩ સરકારી નોટર ગ્રામલયથી ફેદ ફેદીને ફેદમાંથી નાસી જવા દે તો.

૨૨૪ ફાઈલ કામદાસને કામદા સુબળ પકડતા હોય તેમાં તેણે સામા થવું, અથવા હરકત કરવી.

૨૨૫ ફાઈલ કામદાસને કામદા સુબળ પકડતા હોય તેમાં ફાઈલ બીજા કામદાસ સાથે થવું, અથવા હરકત કરવી, અથવા કામદાસર ફેદમાંથી તેને છોડાવવો.

તેની ઉપર અવર વા ૨૩૧ પકડી કામ નહીં. અથવા ૨૦ વરસ સુધી ફેદની શિક્ષા થઈ શકે એવા ગુનાનું તહેાગત હોય તો.

ફેદમાં શિક્ષા થઈ શકે તેવા ગુનાનું તહેાગત હોય તો.

તે કામદાસની ઉપર અવર વા ૨૩૧ પકડી કામ નહીં. અથવા ૨૦ વરસ સુધી ફેદની શિક્ષા થઈ શકે એવા ગુનાનું તહેાગત હોય તો.

૨૨૮ કાંડ સરકારી નોકર કાંડ ઇનસાફી મુકદમાના કોષ્ટક પશુ બાગમાં બેઠો હોય તેનું પ્રસાદથી અપચાન કરવું અથવા તેને હરકત કરવી.	એબ	એબ	એબ	એબ	૬ મહિના સુધીની બાસન કેદ, અથવા ૧૦૦૦ રૂપીઆનો દંડ, અથવા બંને.	તે કોરટમાં ગુન્હો થયો હોય તે કોરટ, ૨૪ મા બાબમાં લખેલા ફરિયાદોને અનુસરેલો.
૨૨૯ બુરર અથવા બાલેસરનો વેશ લેવો.	એબ	એબ	એબ	એબ	૧ વરસ સુધી બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી માછી જેટ અથવા ૧ લા વર્ગનો માછી જેટ.

બાબ ૧૨ એ, સીકા તથા સરકારી રથાંપ સંબંધી ગુન્હાઓ માટે નીચેના કોષ્ટક પ્રમાણે થઈ શકે.

૨૩૧ સીકા ખોટો બનાવવો, અથવા તે ક્રિયાનો કાંડ પશુ બાગ કરવો.	વગર વારં ૮ પકડાય નહિ.	વારંટ.	અગીન ન-મી વાળી હી લાઇ સકાય	એબ	૭ વરસ સુધી બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	સેસન કોરટ
૨૩૨ રાષ્ટ્રીય સીકા ખોટો બનાવવો, અથવા તે ક્રિયાનો કાંડ પશુ બાગ કરવો.	એબ	એબ	એબ	એબ	જીવતાં સુધી સસુદ્ધાર, અથવા ૧૦ ૧૦ વર્ષ સુધી બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	એબ
૨૩૩ સીકા ખોટો બનાવવા માટે હથેલીઆર બનાવવું, ખરીદવું અથવા વેચવું.	એબ	એબ	એબ	એબ	૩ વરસ સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	સેસન કોરટ પ્રેસીડેન્સી માછી જેટ અથવા ૧ લા વર્ગનો માછી જેટ.
૨૩૪ રાષ્ટ્રીય સીકા ખોટો બનાવવાના કારણસર હથેલીઆર બનાવવું, ખરીદવું અથવા વેચવું.	એબ	એબ	એબ	એબ	૭ વરસ સુધીની બેમાના ગમે તે પ્રકારની કેદ, તથા દંડ.	સેસન કોરટ.

૨૩૫ સીકા ખોટા બનાવવાના કારણસર હુબબાર અથવા કામ સામાન પાસે રાખવો.	એજ	એજ	એજ	એજ	૩ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની સેસન ફોરટ પ્રે-સીડેન્સી માણ-સેટ અથવા ૧ લા વર્ગનો મા-હુસેટ.
રાણીનો સીકા બનાવવાના કારણસર હોય તો.	એજ	એજ	એજ	એજ	૧૦ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્ર-કારની ફેદ, તથા દંડ.
૨૩૬ બ્રીટિશ હિંદુસ્તાનમાં રહીને બ્રીટિશ હિંદુસ્તાનની બ-હાર કામ સીકા ખોટા બનાવવામાં મદદગારી કરવી.	એજ	એજ	એજ	એજ	બ્રીટિશ હિંદુસ્તાન મધ્યે સીકા ખોટા બનાવવામાં મદદગારી કરવાને માટે ને શોલા દરાવી છે તે શોલા.
૨૩૭ સીકા ખોટા બનાવેલા છે એમ જાણીને તે આ દે-શમાં લાવવો, અથવા આ દેશમાંથી બહાર લાઇ જવો.	એજ	એજ	એજ	એજ	૪ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની સેસન ફોરટ, પ્રે-સીડેન્સી માણ-સેટ અથવા ૧ લા વર્ગનો મા-હુસેટ.
૨૩૮ રાણીના સીકા ખોટા બનાવેલા છે એમ જાણીને આ દેશમાં લાવવો, અથવા આ દેશમાંથી બહાર લાઇ જવો.	એજ	એજ	એજ	એજ	જીવતા સુધી સમુદ્ર પાર અથવા ૧૦ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકાર-ની ફેદ તથા દંડ.
૨૪૧ કામ સીકા ખોટા છે એમ તે લેતી વખત જાણીને રાખવો તથા તે બીજીને આપવો.	એજ	એજ	એજ	એજ	૫ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ તથા દંડ.
૨૪૦ રાણીના કામ સીકા ખાખત તેમ કરવું.	એજ	એજ	એજ	એજ	૧૦ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ, તથા દંડ.
૨૪૧ કામ જાણસની પાસે કામ સીકા પહેલાં આવે તે વખતે તે એમ જાણતો નહીં હોય કે આ સીકા ખોટા છે, તે સીકા તે જાણસે કામને જાણી જુ-	એજ	એજ	એજ	એજ	૨ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ, અથવા નેટલી પ્રીમતનો તે ખોટા સીકા કર્યો હોય તેથી દશ મહિના દંડ.

અથવા બંને.	વર્ગનો માલ સેટ.
૩ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ, તથા દંડ.	સેસનકોર્ટ, પ્રે-સીડેન્સી માલ સેટ અથવા ૧ લા વર્ગનો મા- લસેટ.
૭ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ તથા દંડ.	ઝેબ
ઝેબ	સેસનકોર્ટ.
૩ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ તથા દંડ.	ઝેબ
૩ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ તથા દંડ.	સેસન કોર્ટ, પ્રે-સીડેન્સી માલ- સેટ. અથવા ૧ લા વર્ગનો મા લસેટ.
૭ વર્ષ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ તથા દંડ.	ઝેબ
૩ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ તથા દંડ.	સેસનકોર્ટ પ્રે-સીડેન્સી મા- લસેટ અથવા ૧ લા વર્ગનો માલસેટ.

છત્રે ખરા દાખલ આપવો.

૨૪૨૨ કોડ સીક્રા કોડ સખસની પાસે આવતી વખતે તેણે એમ બાણું હોય કે આ સીક્રા જોડો છે, તે અ-પસે તે સીક્રા પાસે રાખવો.

૨૪૨૩ રાણીના કોડ સીક્રા કોડ અખસની પાસે આવતી વ-ખતે તેણે એમ બાણું હોય કે તે સીક્રા જોડો છે તે અખસે તે સીક્રા પાસે રાખવો.

૨૪૨૪ ક્રાણમાં નોકર રહેલા માણસે કામદારમાં હરાવેલા વજન અથવા મેળવણીથી જુદા વજન અથવા મે-ળવણીનો સીક્રા બનાવવો.

૨૪૨૫ સીક્રા પાડવાનું કોડ હયાબાર કોડ દ'કશાળમાંથી કા-પદા વિરૂદ્ધ લાઇ બંધું.

૨૪૨૬ દગલખાલથી રાણીના સીક્રાનું વજન ઝોણું કરવું, અથવા તેની મેળવણીમાં ફેરફાર કરવો.

૨૪૨૭ દગલખાલથી કોડ સીક્રાનું વજન ઝોણું કરવું અથવા તેની મેળવણીમાં ફેરફાર કરવો.

૨૪૨૮ કોડ સીક્રા બીબ સીક્રાને ટેકણે માસે એવા ધરા-દાથી તે સીક્રાનું રૂપ બદલવું.

બાળ ૧૩ ચો. કારલાં તથા માપસંબંધી શુન્દહ.

૨૬૬૪ તોળવણું ખેડું થં દગલખાણથી વાપરવું.	વગર વાર- ૨૦ પકડાય નહિ.	સમન.	ભમીન લક્ષણકાય નહીં શકાય.	માડીવાળી ૧ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ, અથવા દંડ.	પ્રેસીડેન્સી મા- લસેટ અથવા ૧ લા ફે ૨ ના વર્ગનો માલસેટ.
૨૬૬૫ ખેડું કારલું અથવા માપ દગલખાણથી વાપરવું.	એબ	એબ	એબ	૧ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ અથવા દંડ અથવા બંને.	એબ
૨૬૬૬ ખેડાં કારલાં અથવા માપ દગલખાણથી વાપરવાને પાસે રાખવાં.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ
૨૬૬૭ ખેડાં કારલાં અથવા માપ દગલખાણથી વાપરવાને બનાવવાં અથવા વેચવું.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ

બાળ ૧૪ તથા ૧૫ ચો. લોકની તંદુરસ્તી, સલામતી, અનુકુળતા, લગભગ, નિતી તથા ધર્મ સંબંધી શુન્દહ.
ફરવા બાબત નીચેની કલેમાં લખ્યા સુબખ શીક્ષા થક શકે.

૨૬૬૮ હંદગીને ભોખમ પહેચિ એવા રોમનો એપ નેચી પ- સરવાતો સભવ છે એમ માલુમ હોય એવું કાલ ફૂલે મફલતથી કરવું.	વગર વા- ૨૦ પકડી શકે.	સમન.	ભમીન લક્ષણકાય નહીં શકાય.	માડીવા- ળી નહિ શકાય.	પ્રેસીડેન્સી માલ- સેટ અથવા ૧ લા ફે ૨ ના વર્ગનો માલ- સેટ.
૨૬૬૯ હંદગીને ભોખમ પહેચિ એવા રોમનો એપ પસરવાતો સંભવ છે એમ માલુમ હોય એવું કાલ ફૂલે ફૂલે સુલિથી કરવું.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ
૨૬૭૦ રોમના સભગથી દુર રહેવા સંબંધીની કાલિ કાનુન બાજી શુકને નહીં ચાનવી.	વગર વા- ૨૦ પ- કડી	એબ	એબ	એબ	એબ

૨૬૨ વેચવાને ઇરાદો રાખેલી, માણસને ખાવાની કે પીવાની વસ્તુમાં કાંઈ ભેળ કરીને તે અવગુણકારક કરવી.	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ઝોન	૬ મહિના સુધીની ભેમાંના અને તે પ્રકારની કેદ, અથવા ૧૦૦૦ રૂપિયા સુધીનો દંડ અથવા બંને.	ઝોન
૨૭૩ માણસને ખાવાની અથવા પીવાની કાંઈ વસ્તુ અવગુણકારક છે. એમ જાણીને તે ખાવાની તથા પીવાની વસ્તુ હાખલ વેચવી.	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ઝોન
૨૭૪ કાંઈ વેચવાના વસાણામાં અથવા ઝોસડામાં ભેળ કરવા એવી રીતે કે તેથી તેનો ગુણુ ઓછો થાય, અથવા તેનો અસર બદલાય, અથવા તે અવગુણકારક થાય.	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ઝોન
૨૭૫ કાંઈ વસાણામાં અથવા ઝોસડામાં ભેળ કરેલો છે એમ જાણીને તે વેચવા કેહાડવું, અથવા કોઈ દવા ખાનામાંથી આપવું.	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ઝોન
૨૭૬ માણી યુગને કાંઈ વસાણાને અથવા ઝોસડાને ભૂંડા વસાણા અથવા તેથી કરેલાં ઝોસડા તરીકે વેચવું. અથવા દવાખાનામાં આપવું.	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ઝોન
૨૭૭ સાંવેજનીકે જરા અથવા બસાણાનું પાણી મેલું કરવું.	વચર વા. ૨૮ પૃકડી શકે.	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ઝોન	૩ મહિના સુધીની ભેમાંના અને તે પ્રકારની કેદ, અથવા ૫૦૦ રૂપિયા સુધીનો દંડ, અથવા બંને.	કાંઈ પણ માહિતી સેદ.
૨૭૮ હવાને તંદુરસ્તીમાં ખીખાડ કરે એવી કરવી.	વચર વા. ૨૮ પૃકડી નહિ.	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ઝોન	૫૦૦ રૂપિયા સુધીનો દંડ.	ઝોન
૨૭૯ સરખામ રસ્તા ઉપર બેઠીકરાઈ અથવા ગદલત બારેલી રીતે હાડવું, અથવા સ્વાલી કરવી એવી રીતે કે તેથી માણસની છાંદથી ભોખમમાં ખાવે વગેરે.	વચર વા. ૨૮ પૃકડી શકે.	ઝોન	ઝોન	ઝોન	ઝોન	૬ મહિના સુધીની ભેમાંના અને તે પ્રકારની કેદ, અથવા ૧૦૦૦ રૂપિયા સુધીનો દંડ અથવા બંને.	ઝોન

[illegible]

અર્ભપાત કરવા બાબત, નહીં જન્મેલા બચ્ચાંઓને તુકશાન બાબત, બચ્ચાંઓને ખુલાં સુકવા બાબત, તથા જન્મ પુપાવવા બાબત નીચેના કોષ્ટક પ્રમાણે થય શકે.

અરજીપાત કરવો.	વગર વારં ટે પકડાય નહિ.	વારંટ.	અમીન લ પુ સકાય.	માદી વા- ની નહી સકાય.	૩ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્ર- કારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને	સેક્શનકેરટ.
જો તે સ્ત્રી ચલોત ગર્ભાં થય હોય તો.	એજ	વારંટ	એજ	માદી વા- ની નહી સકાય.	૭ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	એજ
અરજીની રજામંદી વગર અર્ભપાત કરવો.	એજ	એજ	અમીન ન- હિ લઇ સકાય.	એજ	જીવતાં સુધી સમુદ્ધાર, અથવા ૧૦ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	એજ
અરજીપાત કરવાના ધરાદારી, કરેલાં કષ્ટ કામથી થયેલું મોત.	એજ	એજ	એજ	એજ	૧૦ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	એજ
તે સ્ત્રીની રજામંદી વગર તે કામ કર્યું હોય તો.	એજ	એજ	એજ	એજ	જીવતાં સુધી સમુદ્ધાર, અથવા ઉપર મુજબ.	એજ
અરજીકોષ્ટ બચ્ચું જીવતું જન્મતાં બાદકાવવાના, અથવા બચ્ચા પછી તે ગરીબ એવું કરવાના ધરાદારી કરેલું કામ.	એજ	એજ	એજ	એજ	૧૦ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને.	એજ
અરજીને કામ શિક્ષણીય અગ્રુપ વધ ગણાવેલું હોય એવા કામથી કોષ્ટ નહીં જન્મેલા જીવતાં બચ્ચાંનું મોત આણવું.	એજ	એજ	એજ	એજ	૧૦ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	એજ
અરજીકોષ્ટ ૧૨ વરસથી એછા ઉંમરના બચ્ચાંને તેના માતાપિતા અથવા ને સખસના હવાલામાં તે બચ્ચું હોય તે સખસે તેને બીલકુલ તજી દેવાના ધરાદારી બુદ્ધિ સૂચવું.	વગર વારં- ટે પકડી થકે.	એજ	અમીન લ પુ સકાય.	એજ	૭ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ અથવા બંને.	એજ

[illegible]

વ્યથા, મહાવ્યથા, બ્રહ્મપ્રવૃત્તિ વ્યથા અને બ્રહ્મપ્રવૃત્તિ મહાવ્યથા સંબંધી ગૃહાલ્પો માટે નીચે પ્રમાણે શીક્ષા થઈ શકે.

ઉરડાભુલિ પૂર્વકબાથા કરવી.	વગર વારટે પકડાય નહી.	સમન.	જામીન લણ શકાય.	મોડી વાળી શકાય.	૧ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્ર- કારની કેદ, અથવા ૧૦૦૦ રૂપીઆ- નો દંડ. અથવા બંને.	કોર્ટ પશુ માણ- સેટ.
ઉરડાભુલિ કર અથવા સાધનવડે ભુલિ પૂર્વક બાથા કરવી.	વગર વારટે પકડી સકે.	એજ	એજ	એજ	૩ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્ર- કારની કેદ તથા દંડ, અથવા બંને.	સેસન કોર્ટ, પ્રે- મીડેન્સી માણ સેટ અથવા ૧ લા કેર જાવગે નો માણસેટ.
ઉરડાભુલિ પૂર્વક મહાબાથા કરવી,	એજ	એજ	એજ	એજ	૭ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	એજ

[illegible]

ઝેરબ્યાજબી કેદ તથા ઝેરબ્યાજબી અટકાવ માટે નીચે પ્રમાણે શીક્ષા થઈ શકે.

(૨૧૦)

કાયદાનોલિપિ-પોલીસ વિભાગ.

૩૪૧ કાયદે ઝેરબ્યાજબી અટકાવ કરવો.	વગર વારં ૨ પકડી શકે.	સમન,	ઝેરબ્યાજબી અટકાવ.	જમીન માંડી વાળી નહીં શકાય.	૧ મહિના સુધીની અપમાન કેદ અથવા ૫૦૦ રૂપીઆનો દંડ, અથવા બંને.	૧૫ પશુ માછલેટ.
૩૪૨ કાયદે ઝેરબ્યાજબી કેદ કરવો.	ઝેરબ્યાજબી	ઝેરબ્યાજબી	ઝેરબ્યાજબી કેદ કરવો.	ઝેરબ્યાજબી	૧ વરસ સુધીની બેમાના અથવા ૧૦૦૦ રૂપીઆનો દંડ, અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી માછલેટ અથવા ૧ લા ૬ ૨ બંગલોનો માછલેટ.
૩૪૩ ગણ અથવા વધારે દિવસ ઝેરબ્યાજબી કેદ કરવો.	ઝેરબ્યાજબી	ઝેરબ્યાજબી	ઝેરબ્યાજબી કેદ કરવો.	માંડી વાળી નહીં શકાય.	૨ વરસ સુધીની બેમાના અથવા ૧૦૦૦ રૂપીઆનો દંડ, અથવા બંને.	ઝેરબ્યાજબી
૩૪૪ દંડ અથવા વધારે દિવસ ઝેરબ્યાજબી કેદ કરવો.	ઝેરબ્યાજબી	ઝેરબ્યાજબી	ઝેરબ્યાજબી કેદ કરવો.	ઝેરબ્યાજબી	૩ વરસ સુધીની બેમાના અથવા ૧૦૦૦ રૂપીઆનો દંડ, અથવા બંને.	સેસન હોટલ. પ્રેસીડેન્સી માછલેટ અથવા ૧ લા ૬ ૨ બંગલોનો માછલેટ.
૩૪૫ કાયદે અપમાન હોવાનો દંડ, સાદર થશે જે અપમાન હોય તે અપમાન ઝેરબ્યાજબી કેદમાં રાખવો.	વગર વારં ૨ પકડી નહીં.	ઝેરબ્યાજબી	ઝેરબ્યાજબી કેદ કરવો.	ઝેરબ્યાજબી	૨ વરસ સુધી બેમાના અથવા ૧૦૦૦ રૂપીઆનો દંડ, અથવા બંને.	ઝેરબ્યાજબી
૩૪૬ કાયદે ઝેરબ્યાજબી કેદ.	વગર વારં ૨ પકડી શકે.	ઝેરબ્યાજબી	ઝેરબ્યાજબી કેદ કરવો.	ઝેરબ્યાજબી	૩ વરસ સુધીની બેમાના અથવા ૧૦૦૦ રૂપીઆનો દંડ, અથવા બંને.	ઝેરબ્યાજબી
૩૪૭ અપમાન હોવાનો દંડ, સાદર થશે જે અપમાન હોય તે અપમાન ઝેરબ્યાજબી કેદમાં રાખવો.	વગર વારં ૨ પકડી નહીં.	ઝેરબ્યાજબી	ઝેરબ્યાજબી કેદ કરવો.	ઝેરબ્યાજબી	૩ વરસ સુધીની બેમાના અથવા ૧૦૦૦ રૂપીઆનો દંડ, અથવા બંને.	ઝેરબ્યાજબી

૩૬૮) અમરજીતીથી કબજાત કરાવવાના અથવા ખમર મેળવવાના અથવા કોઈ મીલકત પાછી આપવા વગેરેના કારણસર ગેરવ્યાજબી કેદ.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ	એસન કોર્ટ પ્રેસીડેન્સી માલસેડ અથવા ૧ લા કે ૨ ના વર્ગનો માલસેડ.
---	----	----	----	----	----	--

બાળ ૧૬ થી-સાપરાધ બળ તથા હુમલા બાબત નીચેના કોષ્ટક અનુસાર શીક્ષા થઈ શકે.

૩૬૯) કોઈ કેષ હિંમત નહીં કરતાં કોઈની ઉપર હુમલો કરવો અથવા સાપરાધ બળ વાપરવું.	વગર વારં ટે પકડાય નહિ.	સમન.	અમીન લાઇ ચકામ.	માંડી વાળી નહીં ચકામ.	૩ મહિના સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા ૫૦૦ રૂપીઆ સુધીનો દંડ, અથવા બંને.	કોઈ પણ માલસેડ.
૩૭૦) કોઈ સરકારી તોફારને ડરાવીને તેનું કામ કરતો બંધ રાખવાને હુમલો કરવો અથવા, સાપરાધ બળ વાપરવું.	વગર વારં ટે પકડી શકે.	વારંટ.	એજ	એજ	૨ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી માલસેડ અથવા ૧ લા કે ૨ ના વર્ગનો માલસેડ.
૩૭૧) કોઈ સ્ત્રીની લાજ લેવાના પ્રાદાશી તેની ઉપર હુમલો કરવો અથવા સાપરાધ બળ વાપરવું.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૩૭૨) કોઈ આકસ્મિક કોષ હિંમત નહીં કરતાં કોઈ સખસને બે આળસ કરવાના પ્રાદાશી તેના ઉપર હુમલો કરવો, અથવા સાપરાધ બળ વાપરવું.	વગર વારં ટે પકડાય નહીં,	સમન	એજ	માંડી વાળી ચકામ	એજ	એજ
૩૭૩) કોઈ સખસે કોઈ વસ્તુ પહેરી હોય અથવા લાઇ જતો હોય, તે વસ્તુની ચોરી કરવાની કોશીશ કરવામાં હુમલો કરવો અથવા સાપરાધ બળ વાપરવું.	વગર વારં ટે પકડી શકે.	વારંટ.	એજ	માંડી વાળી નહીં ચકામ.	એજ	કોઈ પણ માલસેડ.
૩૭૪) કોઈ સખસને ગેરવ્યાજબી કેદ કરવાની કોશીશમાં હુમલો કરવો અથવા સાપરાધ બળ વાપરવું.	એજ	એજ	એજ	એજ	૧ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા ૧૦૦૦ રૂપીઆ સુધીનો દંડ અથવા બંને.	એજ

ઉપર કોઈએ કારે તથા આકારિમક કોઈ ઉત્પન્ન કર્યાપરથી તેની ઉપર છુપતો કરવો, અથવા સાપરાધ બળ વાપરવું.	વગર વાર ૭ પકડાય નહીં.	સમન	ઝોબ	ઝોબ	૧ મહિના સુધીની આસાન કેદ અથવા ૨૦૦ રૂપીઆ સુધીનો દંડ, અથવા બંને.	ઝોબ
--	-----------------------	-----	-----	-----	---	-----

મનુષ્ય હરણ, મનુષ્ય નયન, શિલાથી તથા વેડ વાળત નીચે પ્રમાણે શિક્ષા થઈ શકે.

ઉડકો મનુષ્ય હરણ કરવું.	વગર વાર ૭ પકડી શકે.	વારંદ.	જમીન લઇ નહીં શકાય.	માંડી વાળી શકાય.	૧ વરસ સુધી બેમાંના અમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	સેસન કોર્ટ અથવા મેજિસ્ટ્રેટની માલિકી અથવા ૧ લા વર્ગનો માલિકી.
ઉડકો મનુષ્ય કરવા માટે મનુષ્ય હરણ અથવા મનુષ્ય નયન.	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ	હવે સુધી સમુદાય અથવા દસ વરસ સુધીની સખત કેદ તથા દંડ.	સેસન કોર્ટ, સેસન કોર્ટ અથવા ૧ લા કે રૂબ વર્ગનો માલિકી.
ઉડકો કોઈ સખતને જાની અથવા ગેરબાળની રીતે કેદ કરવાના કારણથી તેનું હરણ અથવા નયન કરવું.	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ	૭ વરસ સુધી બેમાંના અમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	સેસન કોર્ટ, મેજિસ્ટ્રેટ અથવા ૧ લા કે રૂબ વર્ગનો માલિકી.
ઉડકો કોઈ સખતને બહાવવા થાય, તેને ગુલામ કરવામાં આવે વિગેરે કારણથી તેનું હરણ અથવા નયન કરવું.	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ	૧૦ વરસ સુધી બેમાંના અમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	સેસન કોર્ટ, સેસન કોર્ટ અથવા ૧ લા કે રૂબ વર્ગનો માલિકી.
ઉડકો કોઈ સખતને મહાવવા થાય, તેને ગુલામ કરવામાં આવે વિગેરે કારણથી તેનું હરણ અથવા નયન કરવું.	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ
ઉડકો કોઈ સખતને સંતાપવો અથવા કેદમાં રાખવો.	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ	ઝોબ	મનુષ્ય હરણ અથવા મનુષ્ય નયનની શિક્ષા.	ઝોબ

<p>उ०० लो हास भाजस बुद्धिपूर्वक हास प्रश्न, ओ व्यथवा मननपर साक्षे सल्लिभविद्वद् केशुन करे तो.</p>	जोन	जोन	जोन	जोन	<p>सेशन हाउट प्रे- मीउ-सी भाऊ- सेट व्यथवा १ वा वंगतो भाऊ सेट.</p>
--	-----	-----	-----	-----	---

બાબ ૧૭ મો-ચોરી બાબતના ગુંહાઓ માટે નીચે પ્રમાણે રીક્ષા થઇ રાહ.

ઉલ્લેચોરી કરવી.	વગર વાર ૨ પકડી સેદ.	વારંદ.	ગમીન નહી લઇ સકાય.	માંડી વા ળી નહી સકાય.	૩ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્ર- કારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને.	કાઠ પજુ માછ સેદ.
૩૮૦ કાઠ હુમારત, તંજુ અથવા વહાણમાં ચોરી કરવી.	એજ	એજ	એજ	એજ	૭ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, તથા દંડ	એજ
૩૮૧ શેઠ અથવા રાખનારા કબજા માફેલી મોલકતની મહેતા અથવા ચાકરે ચોરી કરવી.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ	સેસનહોરટ, પ્રેસીડેન્સી માછ સેદ અથવા ૧ લા કે ૨ બ વગેરો માછ સેદ.
૩૮૨ ચોરી કરવા સાથે, અથવા ચોરી કર્યા પછી નાસી બંધા સાથે, અથવા ચોરેલી મોલકત પાસે રાખવા સાથે, મોત અથવા બંધા અથવા અટકાવ કરવાની, અથવા મોત અથવા બંધા અથવા અટકાવ કરવાનો ભય ઉત્પન્ન કરવાની તૈયારી કરીને પછી ચોરી કરવી.	એજ	એજ	એજ	એજ	૧૦ વરસ સુધીની સખત કેદ તથા દંડ.	મેસનહોરટ, પ્રે- સીડેન્સી માછ- સેદ અથવા ૧ લા વગેરો માછ સેદ.

જળરાશથી કહડાવવાના ગુન્હાઓ બાબત નીચે પ્રમાણે શિક્ષા થઇ શકે.

ઉદદ્દેશજનરાશથી કહડાવવું.	વસ્તુ વા- રતે પક- ડાય નહી.	વારંદ.	જમીન લ- ઇ સકાય.	ભાંડી વા- ળી નહી સકાય.	જો વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્ર- કારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને.	પ્રે- સીડેન્સી માછ- સેટ અથવા ૧ લા કે ૨ બ વર્ગનો માછસેડ.
૩૮૪ જળરાશથી કહડાવવાનો ગુન્હો કરવા સાથે ફાઇ થપ સને ગુસ્સાનો ભય ઉત્પન્ન કરવો. અથવા તેમ કરવાની કોશિશ કરવી.	એજ	એજ	એજ	એજ	૨ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્ર- કારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને.	એજ
૩૮૬ મોત અથવા મહા બચાનો ભય ફાઇ થપસને થમા ડીને જળરાશથી કહડાવવાનો ગુન્હો કરવો.	એજ	વારંદ.	જમીન લ- ઇ નહી સકાય.	એજ	૧૦ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્ર- કારની કેદ તથા દંડ.	એજ
૩૮૮ જળરાશથી કહડાવવાનો ગુન્હો કરવા સાથે ફાઇ થપ- સને મોત અથવા મહા બચાનો ભય ઉત્પન્ન કરવો અથવા તેમ કરવાની કોશિશ કરવી.	એજ	એજ	એજ	એજ	૭ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકા- રની કેદ તથા દંડ.	એજ
૩૮૯ મોત, અથવા જીવતાં સુધી સમુદ્રપાર અથવા ૧૦ વરસની કેદની શિક્ષા થઇ શકે એવા ગુન્હાનું તહો- મત ચુકવાનો હર દેખાડીને જળરાશથી કહડાવવાનો ગુન્હો કરવો.	એજ	એજ	જમીન લ- ઇ સકાય.	એજ	૧૦ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્ર- કારની કેદ, તથા દંડ.	એજ
જો સહિકમ વિરુદ્ધ ગુન્હાનો ૨૨ દેખાડો હોય તો.	એજ	એજ	એજ	એજ	જીવતાં સુધી સમુદ્ર પાર.	એજ
૩૮૯ જળરાશથી કહડાવવાનો ગુન્હો કરવા સાથે મોત, અ- થવા સમુદ્રપાર અથવા ૧૦ વરસની કેદની શિક્ષા થઇ શકે એવા ગુન્હાનું તહોમત ચુકવાનો ફાઇ થ- પસને ૨૨ દેખાડવો.	એજ	એજ	એજ	એજ	૧૦ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્ર- કારની કેદ તથા દંડ.	એજ
જો સહિકમ વિરુદ્ધ ગુન્હો થયો હોય તો.	એજ	એજ	એજ	એજ	જીવતાં સુધી સમુદ્રપાર.	એજ

અપહરણ તથા સહાયતા ગુનાઓ માટે નીચે પ્રમાણે રજીશ થઈ શકે.

(૨૬૫)

કસ્ટોનો કિસ્ટ-ફોનદારી વિભાગ.

ઉદ્દેશ માણસ અપહરણ કરે.	વગર વારંટ.	ખામીન-હી લાઇ સકાય	માનીવાળી નહીં થકાય	૧૦ વરસ સુધીની સખત કેદ, તથા દંડ પ્રેરીડેન્સી માલ એટ અથવા ૧ લા કે ૨ લા વગેરે માલ. એટ.
જો સરખ આશ્રમ પછી, તથા સરખ ઉત્પા પહેલાં કેમ ધોરી રસ્તા ઉપર કયું હોય તે.	એજ	એજ	એજ	એજ
ઉદ્દેશ અપહરણ કરવાની ફાશીશ કરવી.	એજ	એજ	એજ	એજ
ઉદ્દેશ અપહરણ કરવામાં અથવા કરવાની ફાશીશમાં સુધિ પૂર્વક વ્યથા કરવી અથવા ખીન કાલ સખતે આંતુ અપહરણ કરવામાં સામીશ રહેવું.	એજ	એજ	એજ	એજ
ઉદ્દેશ ઉકાલટી કરવી.	એજ	એજ	એજ	એજ
ઉદ્દેશ ઉકાલટીમાં ખુદ કરવું.	એજ	એજ	એજ	એજ
ઉદ્દેશ અથવા મહા વ્યથા કરવાની ફાશીશની સાથે અપહરણ અથવા ઉકાલટી કરવી.	એજ	એજ	એજ	એજ
ઉદ્દેશ અપહરણ અથવા ઉકાલટી કરવાની ફાશીશ કરવી.	એજ	એજ	એજ	એજ
ઉદ્દેશ ઉકાલટી કરવાની તૈયારી કરવી.	એજ	એજ	એજ	એજ
૫૦૦ નિત્ય ઉકાલટી કરવાના કારણસર એકલા મળેલા અ-ખસોની રાણીમાં રહેવું.	એજ	એજ	એજ	એજ

૪૦૧નિયંત્રિત ચોરી કરવાના કારણસર એકાંક મળેલા અખ- સોની બદકતી ટોળીમાં હોયું.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ	૭ વરસ સુધીની સખત ફેદ, તથા દંડ. સીડેન્સી માછ એડ અથવા ૧ લા વર્ગેતો મા- છસેડ.
૪૦૨ડેકાઇડી કરવાના કારણસર એકાંક થએલા પાંચ અ- થવા વધારે અખસોમાંના એક હોયું.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ	સેસનકોર્ટ.

મીલકતના સાપરાધ બેરા ઉપયોગ બાબત નીચે પ્રમાણે શિક્ષા થાય છે.

૪૦૩બદ્ધાનતથી જંગમ મિલકતનો ખોટો ઉપયોગ કરવો, અથવા તે પોતાને કામે લગાડવી.	વગર વારં ટે પકડાય નહિ.	જમીનના પ સાકામ ગી નહી સકાય.	૨ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ, અથવા દંડ, અથવા બંને.	ફાઇલ પછુ માછ સેડ.
૪૦૪ફાઇલ અખસ મરી જાય તે વખતે તેની પાસે જે મિલકત હોય, અને જે તેના વારસના અખસમાં આવી નથી એમ જણવામાં હોય તે મિલકતનો બદ્ધાનતથી ખોટો ઉપયોગ કરવો.	એબ	એબ	૩ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકાર- ની ફેદ તથા દંડ.	સેસનકોર્ટ, પ્રે- સીડેન્સી માછ એડ અથવા ૧ લા ફે ૨ જા વર્ગેતો માછસેડ.
જો તે ગરનારની નોકરીમાં ફાઇલ મહેતો અગર ખીજે અખસ હોય, તે ઉપરોક્ત ગુન્હો કરે તો.	એબ	એબ	૭ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકાર- ની ફેદ તથા દંડ.	એબ

સાપરાધ વિધાસ માતના ગુન્હાઓ બાબત નીચે પ્રમાણે શિક્ષા થઇ શકે.

૪૦૬સાપરાધ વિધાસમાત કરવો.	વગર વારં ટે પકડી શકે.	જમીન નહી લઇ સકાય.	૨ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકાર- ની ફેદ, અથવા દંડ અથવા બંને,	સેસનકોર્ટ, પ્રેસીડેન્સી માછ એડ અથવા ૧ લા ફે ૨ જા વર્ગેતો માછસેડ.
--------------------------	-----------------------------	-------------------------	--	--

૪૦૭) આરવાહર રાજાઓ કે વખારવાળા સાપરાધ વિશ્વાસ થાત કરે તે,	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ	૭ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	સેસનકાર, પ્રેસીડેન્સી માલિકો-૬ અથવા ૧ લા વર્ગનો માલિકો.
૪૦૮) કામ મહેતા અથવા ચાકરને સોંપેલી મીલકતના સંબંધમાં તે સાપરાધ વિશ્વાસ થાત કરે તે.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ	સેસનકાર પ્રેસીડેન્સી માલિકો અથવા ૧ લા કે ૨ ના વર્ગનો માલિકો.
૪૦૯) કામ સરકારી નોકર, સરખ, વેપારી કે આડતીઆને સોંપેલી મિલકતના સંબંધમાં તે સાપરાધ વિશ્વાસ થાત કરે તે.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ	જીવતાં સુધી સમુદ્રપાર અથવા દસ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	સેસનકાર, પ્રેસીડેન્સી માલિકો અથવા ૧ લા વર્ગનો માલિકો.

ચોરીની મીલકત લેવાના શુલ્ક બદલ નીચે પ્રમાણે શિક્ષા થઇ શકે.

૪૧૧) ચોરીની મિલકત ચોરીની છે એમ જાણીને બદલાન તથી લેવી.	ચગર વારે ૨ પકડી શકે.	વારંદ.	જામીન નહીં લાઇ શકાય.	મોડી વાળા નહીં લાઇ શકાય.	૩ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને.	સેસનકાર પ્રેસીડેન્સી માલિકો અથવા ૧ લા કે ૨ ના વર્ગનો માલિકો.
૪૧૨) આ મિલકત પાકાવટીથી મળી છે એમ જાણીને તે મિલકત બદલાન તથી લેવી.	એબ	એબ	એબ	એબ	જીવતાં સુધી સમુદ્રપાર અથવા ૧૦ વરસ સુધીની સખત કેદ તથા દંડ.	સેસનકાર.
૪૧૩) નિમ ચોરીની મિલકતનો ધંધો કરવો.	એબ	એબ	એબ	એબ	જીવતાં સુધી સમુદ્રપાર, અથવા ૧૦ વર્ષ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	એબ
૪૧૪) આ મિલકત ચોરીની છે એમ જાણવા છતાં તે સંતાડવામાં અથવા વગેરે કરવામાં છુદ્ધિપૂર્વક મદદ	એબ	એબ	એબ	એબ	૩ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ અથવા બંને.	સેસનકાર, પ્રેસીડેન્સી માલિકો.

કેટલા અથવા ૧
લા કે ૨ ના
વર્ગનો માલસેદ.

કગાર્થ આયતના ગુન્હાઓ માટે નીચે પ્રમાણે શિક્ષા થઈ શકે.

ક્રમ	વર્ણન	વારં	જામીન લામી વા- નું શકાય. ની નહી શકાય.	વા-૧ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી માલસેદ અથવા ૧ લા કે ૨ ના વર્ગનો માલસેદ.
૪૧૮	જે અપરાધો સાથે જાળવવાની કાયદાથી કે કાયદેસર કરારથી ને અપરાધની ફરજ હોય તેને ગેરબાબતી હોવાની ચોક્કસ બેઠકે બેઠકે તેને અપરાધો કરવાની ફરજ કરવી.	વારં વારં ૨ પકડાય નહી,	જામીન લામી વા- નું શકાય. ની નહી શકાય.	૧ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી માલસેદ અથવા ૧ લા કે ૨ ના વર્ગનો માલસેદ.
૪૧૯	જે અપરાધો સાથે જાળવવાની કાયદાથી કે કાયદેસર કરારથી ને અપરાધની ફરજ હોય તેને ગેરબાબતી હોવાની ચોક્કસ બેઠકે બેઠકે તેને અપરાધો કરવાની ફરજ કરવી.	જામીન લામી વા- નું શકાય. ની નહી શકાય.	જામીન લામી વા- નું શકાય. ની નહી શકાય.	૩ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ, અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી માલસેદ અથવા ૧ લા કે ૨ ના વર્ગનો માલસેદ.
૪૨૦	જે અપરાધો સાથે જાળવવાની કાયદાથી કે કાયદેસર કરારથી ને અપરાધની ફરજ હોય તેને ગેરબાબતી હોવાની ચોક્કસ બેઠકે બેઠકે તેને અપરાધો કરવાની ફરજ કરવી.	વારં વારં ૨ પકડાય શકે.	જામીન લામી વા- નું શકાય. ની નહી શકાય.	૭ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, તથા દંડ, અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી માલસેદ અથવા ૧ લા કે ૨ ના વર્ગનો માલસેદ.

કગાર્થનાં ખત તથા મિલકતની વ્યવસ્થા આયતના ગુન્હાઓ માટે નીચે પ્રમાણે શિક્ષા થઈ શકે.

ક્રમ	વર્ણન	વારં	જામીન લામી વા- નું શકાય. ની નહી શકાય.	વા-૨ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ, અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી માલસેદ અથવા ૧ લા કે ૨ ના વર્ગનો માલસેદ.
૪૨૧	માનવજાતિનાં વહેંચણુ થતી અટકાવવાને કારણે મિલકત અટકાવવાની કે દગલબાજીની ખાસેડની, છુપાવવી અથવા આવી દેવી.	વારં વારં ૨ પકડાય નહી.	જામીન લામી વા- નું શકાય. ની નહી શકાય.	૨ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ, અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી માલસેદ અથવા ૧ લા કે ૨ ના વર્ગનો માલસેદ.

૪૨૨૨ ગુન્હેગારનું કાંઈ લહેણું કે આમણું હોય તે પોતાના મામનારાઓને મળવું તેણે દમલખાણથી બદકાવવું.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૪૨૨૩ કોઈના નામની કાંઈ મિલકત કરી આપવાના ને ખતમાં કોમતનો છકર ખોટો લખ્યો હોય એવા ખત પર દમલખાણથી સહી કરવી.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૪૨૨૪ પોતાની કે પારશી કાંઈ મિલકતનું દગલખાણથી ખસેડવું કે છુપાવવું અથવા તેમ કરવામાં મદદ કે-રવી, અથવા ખર્ચ લહેણું કે કાવો બદલાનથી મૂકી દેવો.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ

ભિગાડના ગુન્હાઓ માટે નીચે પ્રમાણે શીક્ષા થઈ શકે.

૪૨૨૬ ભિગાડ કરવો.	વગર વાર-રે પકડાય નહીં.	સમન.	ભયીન લાગે હાની કે અથવા નુકસાન થયું હોય તે માત્ર ખાનગી માણસને થયું હોય તે માંડી વાળી કે કાય.	ભયીન લાગે હાની કે અથવા નુકસાન થયું હોય તે માત્ર ખાનગી માણસને થયું હોય તે માંડી વાળી કે કાય.	૩ મહિના સુધીની ભેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ અથવા બંને. એટ.	કુલ પચાસ માણ.
૪૨૨૭ ભિગાડ કરીને ૫૦ રૂપિયાની અથવા વધારે નુકસાની કરવી,	એજ	વારંટ.	એજ	એજ	૨ વરસ સુધીની ભેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ અથવા બંને. એટ.	પ્રેસીડેન્સી માણસેટ અથવા ૧ લા કે ૨ લા વર્ગનો માણસેટ.
૪૨૨૮ ૧૦ રૂપિયાની કે તેથી વધારે કોમતના કાંઈ બાનવરને મારી નાખીને એટ દબતે અથવા લઈકડે છુડ કરીને કે નિરપેક્ષી કરીને ભિગાડ કરવો.	વગર વાર-રે પકડી શકે.	એજ	એજ	માંડી વાળી કે કાય નહીં.	એજ	એજ

[illegible]

કચ્છમાં કાંઈ મિલકત છે એમ અનાલ હોય, તે નિધાનને બદલાવવાની કૃતિ કરવાના મારાફાળી ફાંડીને ઉપાડવું અથવા તેના બંધ છોડવા.	એબ	એબ	એબ	એબ	કારની ફેદ અથવા દંડ અથવા બંને. એટ અથવા ૧ લા કે ૨ ભાગ વગેરેનો માછ એટ.
૪૬૬૬૬૬૬૬ ગુન્હો બંધારે તે નિધાન બંધારે સોંપી દેવા તેજ માથાસ ઉપાડવાનો અખતાર ન છતાં, બદલાવવાની કૃતિ કરવાનો ફાંડીને ઉપાડવું અથવા તેના બંધ છોડવા.	એબ	એબ	એબ	એબ	સેસનકોર્ટ પ્રેસીડેન્સી માછ. એટ અથવા ૧ લા કે ૨ ભાગ વગેરેનો માછ એટ.

બાબ ૧૮ એ, લેખક બંધી તથા વેપારની અથવા અલગતાની નિશાનીઓ સંબંધી બુન્દાઓ મોટે નિયમે પ્રમાણે શિક્ષા થાય છે.

૪૬૬૬૬૬૬૬ બોટા બનાવવા.	વગર વારં- ટે પકડાય નહિ.	વારંડ.	બંધીન કામ.	બંધી કામ.	વા. ૨ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ, અથવા દંડ અથવા બંને.	સેસનકોર્ટ પ્રેસીડેન્સી માછ એટ અથવા ૧ લા વગેરેનો મા- છ એટ.
૪૬૬૬૬૬૬૬ બંધારી કારટનું દફતર, અથવા બંધારી બંધારી સરકારી તોફર રાખતો હોય તેવા રજીસ્ટર (પત્ર) બોટા બનાવવા.	એબ	એબ	એબ	એબ	૭ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ તથા દંડ.	સેસનકોર્ટ પ્રેસીડેન્સી માછ એટ અથવા ૧ લા વગેરેનો મા- છ એટ.
૪૬૬૬૬૬૬૬ કાંઈ કામી દસ્તાવેજ, વીધ, દત્ત લેવાનો અધિકાર પત્ર, મુખ્યત્વેનાં કારગતી કે પહોંચ બોટા બનાવવા.	એબ	એબ	એબ	એબ	બોટા સુધી સરકાર, અથવા ૧૦ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ તથા દંડ.	એબ
૪૬૬૬૬૬૬૬ કાંઈ કામી દસ્તાવેજ હિંદુસ્તાન સરકારની કામીસરી તોટ લેવા તો.	વગર વારં- ટે પકડી શકે.	એબ	એબ	એબ	એબ	એબ

૪૬૮ કામ કરવાના કારણસર વપરાય એવા પ્રાદાશી ખોટો લેખ બનાવે.	વગર વાર- ટે પકડાય નહિ.	એળ	એળ	એળ	૭ વરસ સુધીના બેમાંના ગમે તે પ્ર- કારની કેદ તથા દંડ.	સેસનહોટ પ્રેમીડે-સી માછ- સેટ અથવા ૧લા વર્ગનો માછ- સેટ.
૪૬૯ કામ અખસતી આપરે તે હાની કરવાના પ્રાદાશી, અ- થવા તેરલા માટે વાપરવામાં આવશે એમ જાણીતે ખોટો લેખ બનાવે.	એળ	એળ	જામીનલ પુ સકાય.	એળ	૩ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્ર- કારની કેદ તથા દંડ.	એળ
૪૭૧ આ બનાવટનો લેખ છે એમ જાણવા કે અનવા ખતાં તે બદલાતથી કે દગલખાળથી ખરા હાખલ વાપરેવે.	એળ	એળ	એળ	એળ	આવો લેખ ખોટો બનાવવાની શીક્ષા.	જે કોરટથી લેખ ખોટો બનાવવા બદલ ઇનસાફ થઈ સકતો હશે તે કોરટ.
તે ખોટો બનાવટનો લેખ હીંદુસ્તાન સરકારની ઓ- મીસરી નોટ હોય તો.	વગર વાર- ટે પકડી શકે.	એળ	એળ	એળ	જીવતાં સુધી સસુદ્રપાર, અથવા ૭ વરસ સુધીના બેમાંના ગમે તે પ્ર- કારની કેદ તથા દંડ.	સેક્શનહોટ.
૪૭૨ ઉપરની ૪૬૭ મી કલમ મુજબ શિક્ષા થઇ શકે એવો ખોટો લેખ બનાવવાનો ગુન્હો કરવાના પ્રાદાશી, બનાવટી હથીઆર વડે, ખોટી મહોર, પતર વગેરે બનાવવું અથવા તેવું જાણી જાણતે કબજામાં રાખવું.	વગર વાર- ટે પકડાય નહિ.	એળ	એળ	એળ	જીવતાં સુધી સસુદ્રપાર અથવા ૭ વરસ સુધીના બેમાંના ગમે તે પ્રકા- રની કેદ, તથા દંડ.	એળ
૪૭૩ ઉપરની ૪૬૭ મી કલમ સિવાય બીજી કોઇ કલમ રુજબ શિક્ષા થઇ શકે એવો ખોટો લેખ બનાવ- વાનો ગુન્હો કરવાના પ્રાદાશી બનાવટી હથીઆર વડે, ખોટી મહોર, પતર વિગેરે બનાવવું, અથવા તેવા પ્રાદાશી કબજામાં રાખવું.	એળ	એળ	એળ	એળ	૭ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકા- રની કેદ, તથા દંડ.	એળ
૪૭૪ કામ લેખ ખોટો બનાવેલા છે એવું જાણીતે તે ખરા હાખલ વાપરવાના પ્રાદાશી કબજામાં રાખે, જે તે દસ્તાવેજ ઉપરની ૪૬૬ મી કલમમાં કહેલા કામ પ્રકારમાં જોય તો.	એળ	એળ	એળ	એળ	એળ	એળ

જોબ	જોબ	જોબ	જોબ	જોબ	જોબ
જીવતાં સુધી સસુરપાર અથવા ૭ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	જોબ	જોબ	જોબ	જોબ	જોબ
જીવતાં સુધી સસુરપાર અથવા ૭ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	જોબ	જોબ	જોબ	જોબ	જોબ
જીવતાં સુધી સસુરપાર અથવા ૭ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	જોબ	જોબ	જોબ	જોબ	જોબ
જીવતાં સુધી સસુરપાર અથવા ૭ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	જોબ	જોબ	જોબ	જોબ	જોબ

વેપારીની તથા મિલકતની નિશાનીઓ બાબત ગુનાઓ.

૪૮૨	કોઈ શખસને છેતરવા અથવા તુકશાન કરવાના ઇરાદાથી કોઈ વેપારી અથવા મિલકતની નિશાની વાપરવી.	વગર વારં ૨૦ પકડાય નહીં.	વારંદ.	જામીન લઈ શકાય.	માંડી વાળી શકાય નહીં.	૧ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, અથવા દંડ, અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી માલિક અથવા ૧ લા કે ૨ બી વર્ગનો માલિક.
૪૮૩	કોઈ શખસ કોઈ વેપારી અથવા મિલકતની નિશાની વાપરતો હોય તેવી નિશાની તેને તુકશાન કરવાના ઇરાદાથી વેપારી બનાવવી.	જોબ	જોબ	જોબ	જોબ	૨ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ, તથા દંડ અથવા બંને.	જોબ

૪૮૯૯	અથવા બેક તોટો પોટી બનાવવી.	વગર વાર- ટે પકડી શકે.	વારંટ,	અમીન નહી લાઇ શકાય.	મોડી તા ળી નહિ શકાય.	જીવતાં સુધી અસુધાર અથવા ૧૦ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ તથા દંડ.	સેસન કોર્ટ,	બ વર્ગેતો મા- જીએટ.
૪૮૯૯	પોટી અથવા બનાવટી ચલણી તોટો અથવા બેક તોટોને ખરી તોટો તરીકે વાપરવી.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૪૮૯૯	પોટી અથવા બનાવટી ચલણી તોટો અથવા બેક- તોટો કે અજમા રાખવી.	એજ	એજ	અમીન લા ઇ શકાય.	એજ	૭ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકાર- રની ફેદ અથવા દંડ. અથવા બંને	એજ	એજ
૪૮૯૯	ચલણી તોટો અથવા બેક તોટો પોટી બનાવટી બ- નાવવા સાથે કમિ પક્ષ હથિઆર અથવા પદાર્થ બનાવવા અથવા કબજામાં રાખવા.	એજ	એજ	અમીન લા ઇ શકાય.	એજ	જીવતાં સુધી અસુધાર અથવા ૧૦ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકાર- ની ફેદ તથા દંડ.	એજ	એજ

બાબ ૧૮ માં તોફરી કરવાના કરાર તોફવાના ગુનહા બાબત.

૪૯૦૦	તોફરી અથવા પુશકીના રસ્તાની સુસાદરીમાં તોફરી કરવાનો અથવા ફેલ અખસ ફે મિલકતને કહે ત્યાં લાઇ જવાનો કાયદેસર કરાર કરીને બંધાયેલા છતાં, તે કરાર મુજબ ભૂલિ પૂર્વેક નહી ચાલવું. (માંદગી અથવા માઠી વતંચુકસર કરાર તોટી શકાય છે).	વગર વાર ટે પકડાય નહિ.	સમન.	અમીન લાઇ શકાય નહી શકાય.	મોડીવાળી ૧ મહિના સુધી બેમાંના ગમે તે પ્ર- કારની ફેદ, અથવા ૧૦૦ રૂપીઆ તો દંડ, અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી માજી જેટ અથવા ૧ લા ફે ૨ ગ વર્ગેતો માજીએટ.
૪૯૦૧	જાળપક્ષ, ગાંડપક્ષ, અથવા રોગના સમજાયેલા સાચાર હોય તેવા અખસોની ખીદમત કરવા તથા તેઓની લાજતો પુરી પાડવાનો કરાર કરીને બંધાયેલા છતાં, તે કરાર મુજબ ભૂલિ પૂર્વેક નહી ચાલવું.	એજ	એજ	એજ	૩ મહિના સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની ફેદ, અથવા ૨૦૦ રૂપીઆ તો દંડ અથવા બંને.	એજ
૪૯૦૨	મુકદ્દમકર સુદન સુધી ફેલ દુર જગેપર ચાકરી કરવાનો કરાર કર્યો હોય અને તે જગેપર શેડને ખરેખે ચા- કરતે લાઇ ગયા હોય, અથવા લાઇ જવાના હોય તેવા કરારથી બંધાયેલા છતાં, ભૂલિ પૂર્વેક તે ચાકરી	એજ	એજ	એજ	૧ મહિના સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્ર- કારની ફેદ, અથવા થયેલા ખર્ચેથી બમણો દંડ અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી માજી જેટ અથવા ૧ લા ફે ૨ ગ વર્ગેતો માજીએટ.

છોડાવી, અથવા કામ કરવાની ના કહેવી. (પણ શ્રેઠે ભે તે આકર સાથે માઠી વર્તણુક કરી હોય, અથવા તેણેજ તે કરાર સુજ્ય અમલ કરવામાં ગફલત કરી હોય, તો તે આકર શિક્ષાને પાત્ર નથી.

બાબ ૨૦ લગન સંબંધી ગુન્હો.

૪૯૩૯	પુરુષની સાથે જે સ્ત્રીના કામદા સુજ્ય લામ થયાં નથી તે પુરુષે તે સ્ત્રીને કામદા સુજ્ય લામ થયાનો કપટથી વિશ્વાસ બેસાડીને તેની બેઠે દપતીભાવે રહેવું, અથવા સંભોગ કરવો.	વગર વારં- ટે પકડાય નહી.	વારંટ.	જામીન માંડી વા- લખ શકાય નહી.	જામીન માંડી વા- લખ શકાય નહી.	૧૦ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્ર- કારની કેદ તથા દંડ.	સેસનહાઉટ.
૪૯૪૦	વર અથવા વહુની હયાતીમાં ફરી લગન કરવું. તે સ્ત્રી રીતે કે હયાતીમાં થયાથી તે લગન થયેલું રહ ગણાય.	ઓજ	ઓજ	જામીન લખ શકાય	ઓજ	૭ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્ર- કારની કેદ તથા દંડ.	ઓજ
૪૯૪૧	આગળના લગનની વાત છુપાવીને, હાલની કલમમાં કહેલો ગુન્હો કરવો.	વગર વારં- ટે પકડાય નહી.	વારંટ	જામીન માંડી વા- લખ શકાય નહી.	જામીન માંડી વા- લખ શકાય નહી.	૧૦ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્ર- કારની કેદ, તથા દંડ.	સેસન હાઉટ
૪૯૪૨	કામદા સુજ્ય લગન થઈ નથી એમ જાણવા છતાં, કામ સખસ દગલમાજના પરાદાથી પોતાનાં લગન વિધી થવા દે તો.	ઓજ	ઓજ	જામીન લખ શકાય	ઓજ	૭ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ તથા દંડ.	ઓજ
૪૯૪૩	ગાળીનાળું કરવું.	વગર વા- રંટે પક- ડાય નહી.	વારંટ.	જામીન લખ શકાય	માંડી વા- ળી શકાય.	૫ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્ર- કારની કેદ, અથવા દંડ અથવા બંને.	સેસનહાઉટ, પ્રેસી ડેન્સી માહિજેટ અથવા ૧ લા વર્ગનો માહિજેટ.
૪૯૪૪	ગમે કરવાના સાપરાધ પરાદાથી કામ પરણેલી સ્ત્રીને ફોસલાવી લખ જતી, અથવા ગાંડી રાખવી.	ઓજ	ઓજ	જામીન લખ શકાય	ઓજ	૨ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્ર- કારની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને	પ્રેસીડેન્સી મા- હિજેટ અથવા ૧ લા કે ૨ જા વર્ગનો માહિજેટ.

૫૦૦ આખરૂં લેવી.	વગર વાર ટે પકડાય નહી.	વારંટે.	જમીન લા માંડી વા- ર શકાય. ગી શકાય.	૨ વરસ સુધીની આસન કેદ અથવા ૬ મહિના, અથવા બંને.	સેક્શન ૩૦૨ ટ્રે- સીડેન્સી માછ- લ અથવા ૧ લા વર્ગનો માછ- લ.
૫૦૨ કાંઈ બાબત આખરૂં લેવા જેવી છે એનું જાણીતે તે બાબત છાપવી અથવા કોતરવી.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ
૫૦૩ આખરૂં લેવા જેવી બાબત છે એનું જાણીતે તે બાબત છાપેલી અથવા કોતરેલી વસ્તુ વેચવી કે વેચવા માંડવી.	એજ	એજ	એજ	એજ	એજ

આખ ૨૨ મો-સાપરાશ ધમકી તિરસ્કાર તથા ૬૦૫ બાબતના ગુન્હાઓની શીક્ષા.

૫૦૪ શેઠાની સંલેહના કાંચ કરાવવાના પ્રાદાથી કામનો તિરસ્કાર કરી તેને કાંચ ઉત્પન્ન કરવો,	વગર વાર ટે પકડાય નહી.	વારંટે,	જમીન લા શકાય.	માંડી વા- ર શકાય.	૨ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્ર- કારની કેદ, અથવા ૬ મહિના અથવા બંને.	૬ મહિના પછી માછ- લ.
૫૦૫ શેઠ મહિલા એકીસર, સોલજર કે ખલાસી બંડ કરે એવા પ્રાદાથી, અથવા લોકની સંલેહની વિરુદ્ધ અથવા રાજ્ય વિરુદ્ધ કાંઈ ગુન્હા કરાવવાના પ્રાદા- થી, ઘોડી વાત, અથવા અથવા યુમ ચલાવવી.	એજ	એજ	જમીન ન હિ લા શકાય.	માંડી વા- ર શકાય.	એજ	ટ્રેસીડેન્સી માછ- લ અથવા ૧ લા વર્ગનો મા- છલ.
૫૦૬ સાપરાશ ધમકી આપવી.	એજ	એજ	જમીન લા શકાય.	માંડી વા ર શકાય.	એજ	એજ

જો તે ધમધમી ચેતનો, મહાઅથાનો આગથી વૃક્ષ- જ્ઞાન કરવાનો બીજો ફાલ ભારે સખ થાય એવો ગુનહો કરાવવાનો, અથવા ફાલ આની સાથે બની- ચારનો હોય ગુનવાનો હર દેખાડો હોય તો.	એજ	એજ	એજ	મીડી વા- ળી નહી સકાય	૭ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકાર- રની કેદ, અથવા દંડ અથવા બંને.	સેસન ફોરટ, પ્રેસીડેન્સી માજી સેન્ટ અથવા પલા વગેનો માજીસેન્ટ.
પવજીનનાથા સટેશની ચારફતે અથવા ધમધી ક્યાંથી આવે છે તેની ખજાર નહી પડે એવી તદખીર કરીને સામાય ધમધી આપવી.	એજ	એજ	એજ	એજ	હિપલી કલમ સુરખની શિક્ષા હિપરાંત ૨ વરસ સુધી બેમાંના ગમે તે પ્રકાર- રની કેદ,	એજ
પ૦૮૮ ધરતી અપ્રસજતા થશે એવો ભય ઉત્પન્ન કરીને ફાલ અપસની ને વરસુ કે કામ કરવાની ફરજ નહી હોય તેવી વરસુ કે કામ તેની પાસે કરાવવું, અથવા ફાલ કામ કરવામાં કસર કરાવવી.	એજ	એજ	એજ	એજ	૧ વરસ સુધીની બેમાંના ગમે તે પ્રકારની કેદ અથવા દંડ, અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી મા- જીસેન્ટ અથવા ૧ લા કે ૨ ભ વગેનો માજીસેન્ટ.
પ૦૯૯ ફાલ આંતે લખવવાના પ્રકારથી કાંઈ અનુદ બો- લવા, અથવા અવાજ કે ચાળા કરવા કાંઈ વરસુ દેખાડવી, અથવા તે આંતે બેમાંના જગાપર વગર રખાએ ધુસવું.	એજ	એજ	એજ	એજ	૧ વરસ સુધીની આસન કેદ, અથવા દંડ અથવા બંને.	પ્રેસીડેન્સી માજી- સેન્ટ અથવા ૧ લા વગેનો માજીસેન્ટ.
પ૧૧૦ ફાલ અજેર જગામાં, અથવા ફાલના ક'પાઉન્ડમાં વગર રખાએ ફેંટની હાલતમાં (જાકદા થઈને) જમ ફાલ અપસને ફુગ થાય એવી રીતે ચાલવું.	એજ	એજ	એજ	એજ	૨૪ કલાક સુધીની આસન કેદ અ- થવા ૧૦ રૂપીઆનો દંડ, અથવા બંને.	ફાલ પલ્ક માજી સેન્ટ.

બાળ રૂઝ માં ગુનહો કરવાની ફોર્મશો આપત.

પ૧૧૨ ને ગુનહોનાં માટે સરખારની અથવા ફેંટની શીક્ષા કરાવી છે તે ગુનહો કરવાની ફોર્મશો કાઢવી અને તે ફોર્મશો કરવામાં તે ગુનહો કરવા તરફ કાંઈ કામ કરવું દેખાતું—ખાલી પેટી અથવા ખીરસામાં ચોરવા- ના ધરોહારથી હાથ ધાલવો એ કુત્રો ચોરી કરવાની ફોર્મશો કહેવાય, અને આ કલમ મુજબ ગુનહોમાર સળને થાય થાય.	ને ગુનહોનાં માટે ગુનહોનાં માટે વગરમાટે સર- વારે પકત નીકળ- વારે પોતો હોયતો લીસને અસમન અ- ખતાર હોતે વારંદ ય તો પક નીકળવું ડી સર, નહોય તો હિ તો નહિ વારંદ.	ને ગુનહો કરવાની તો નકસી કરવાની વાર રિ ફોર્મશો ક યાર ક્યો રી તે ગુ કોય તે ગુનહો માંડી નહોતે માટે વાળી શકા અચીન સતે હોયતો ન શકતો માંડીવાળી હોય તો શકાય.	ફોર્મશો કરેલા ગુ- નહોનાં મનસાફ ને ફોર્મશો થઈ શકતો હોય તે ફોર્મશો.
---	---	---	---

બીજા કાયદાઓ તોડીને કરેલા યુનિટાઓ.

આ યુનિટાઓ નો મેલતી, સચુદ્ધારની અથવા ૭ વરસ સુધીની અથવા તે કરતાં વધારે યુદતની કેદની શિક્ષા નેમ હોય તો.	વગર વાર : ૭ વરસ ૭ પકડી શકે.	વારંદ.	સકાય નહિ તો નહિ જામીન સમય કાય નહી	...	...	...	સેસનકોર્ટ,
૩ વરસ સુધીની અથવા તે કરતાં વધારે યુદતની પશુ ૭ વરસથી ઓછી યુદતની કેદની શિક્ષા નેમ હોય તો.	એબ	એબ	એબ ૫ યુ અથ ૧૧ દફત રી કે કે જા દથી આરઆ- કેટની કે લમ ૧૯ યુઅબ ના યુ. નહાઓ ના કો મર્મો જો મીન લાઇ સકાવો હોયતો જામીન લાઇ સકાય.	...	...	...	સેસનકોર્ટ પ્રેસીડેન્સી માલસેટ અથવા ૧૨ ના વર્ગનો માલસેટ.
એક વરસની અથવા તે કરતાં વધારે યુદતની પશુ ૩ વરસ કરતાં ઓછી યુદતની કેદની શિક્ષા નેમ હોય તો.	વગર વાર : ૭ વરસ ૭ પકડી નહી.	સમન.	જામીન લાઇ સકાય.	...	...	...	સેસનકોર્ટ પ્રેસીડેન્સી માલસેટ અથવા ૧૨ ના વર્ગનો માલસેટ.
એક વરસથી ઓછી યુદતની કેદની શિક્ષા અથવા કેદના દંડની શિક્ષા નેમ હોય તો.	એબ	એબ	એબ	...	...	...	કાલ પશુ માલસેટ.

સમાપ્ત.

મુંબાઇનો ડિસ્ટ્રીક્ટ પોલીસ ઑફિસ.

(સને ૧૮૯૦ નો આક્ટ નંબર ૪ થો આજ સુધી સુધારેલો)

આખ ૧ પ્રથમ નિયમ.

૧ (૧) આ આક્ટને “ સને ૧૮૯૦ નો મુંબાઇનો ડિસ્ટ્રીક્ટ પોલીસ આક્ટ ” કહેવો.

(૨) તે સિંધ, મુંબાઇ શહેર, અને એડન સિવાય આખા મુંબાઇ ઇલાકાને આ આક્ટ લાગુ પડે છે.

૨. પરિશિષ્ટ અમાં જણાવેલા કાયદાઓ તેના ત્રીજા આસનમાં કહ્યું છે તેટલે સુધી રદ કર્યા છે.

૩ આ આક્ટમાં વિષય ઉપરથી અથવા આગલા પાછલા સંબંધ ઉપરથી બાધ આવતો નહિ હશે તો
અ, “ ઇન્ટરપેક્ટર જનરલ ” “ ડેપુટી ઇન્ટરપેક્ટર જનરલ, ” “ ડિસ્ટ્રીક્ટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ ” અને
“ આસિસ્ટન્ટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ ” એ શબ્દોનો અર્થ અનુક્રમે આ આક્ટ મુજબ નિમાયેલો ઇન્ટરપેક્ટર જનરલ
ઓફ પોલીસ. ડેપુટી ઇન્ટરપેક્ટર જનરલ ઓફ પોલીસ, ડિસ્ટ્રીક્ટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ ઓફ પોલીસ તથા આ-
સિસ્ટન્ટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ ઓફ પોલીસ થાય છે. એમ સમજવું;

બ, “ પોલીસ અમલદાર ” એ શબ્દોનો અર્થ આ આક્ટ મુજબ નિમાયેલો, પોલીસ ફોજનો કોષ્ટ
પણુ આસાથી થાય છે.

ક, “ કોન્ટ્રોલ ” આ શબ્દોનો અર્થ સહિત કરતાં નિચા ફરજનો પોલીસ અમલદાર થાય છે.

ડ, “ જલ્દો ” એ શબ્દોનો અર્થ સન ૧૮૮૨ ના ક્રિમિનલ પ્રોસીજર કોડમાં કારણુ સાર જલ્લા
તરીકે ઠરાવેલો મુલકનો ભાગ થાય છે.

ઈ, રસ્તો એ શબ્દમાં કોષ્ટપણુ રાજમાર્ગનો તથા કોષ્ટ ઉપરના અથવા બહાર ડિસ્ટ્રીક્ટ ઉપરના મારગનો
તથા લોકોથી અવાતું જવાતું હશે એવા કોષ્ટપણુ રોડનો, ગલીનો, પરવાટનો, ચોકનો, આંગણનો, એલી
(ખાત મહિના રસ્તા)નો અથવા મારગનો સમાસ થાય છે, પછી તે રાહદારીનો રસ્તો હોય કે ન હોય;

ફ, “ ઠોર ” એ શબ્દમાં હાથીનો, ઉંટનો, ઘોડાનો, ગધેડોનો, ખચરોનો. ઘેટાનો, બકરાનો તથા
કુકરોનો સમાસ થાય છે.

ગ, સન ૧૮૮૨ના ક્રિમિનલ પ્રોસીજર કોડમાં બ્યાખ્યા કરેલા શબ્દો તથા સંજ્ઞાનો જે અર્થ
શબ્દકુ કોડમાં કરેલો છે તેજ અર્થ આ આક્ટમાં થાય છે એમ સમજવું.

આખ ૨ નો પોલીસ રચના—સાધારણ પોલીસ.

૪ આ આક્ટ લાગુ પડતો હોય એવા મુંબાઇ ઇલાકાના દરેક જિલ્લામાં, ગવરનર જનરલ ઇનકાઉ-
નસીલના નિરબંધને પાત્ર રહીને સરકાર પોલીસ ફોજ સ્થાપવાને તથા રાખવાને મુખત્યાર છે; એવી ફો-
જમાંનાં જુદાજુદા ફરજગતી માણસોની સંખ્યા તથા ફોજની રચના તથા ફરજો, હક તથા અધિકાર
હવે પછી નિર્ણય કરીને ઠરાવ્યું છે તે પ્રમાણે હોવાં જોઇએ, તથા ઉપર કહેલા અધિકારીઓ તરફથી
વખતે વખતે ઠરાવી મંજૂર કરવામાં આવે એવા પગાર તથા લવાજમ તે ફોજને મળવા જોઇએ.

૫ આ આક્ટ લાગુ પડતો હોય એવા મુંબાઇ ઇલાકાના દરેક ભાગની પોલીસ ફોજ ઉપર હકુમત
અલાવવાને તથા દેખરેખ રાખવાને સરકારે એક ઇન્ટરપેક્ટર જનરલ ઓફ પોલીસની નિમણૂક કરવી,
અને આ આક્ટના ઠરાવોને તથા આ અર્થે સરકાર વખતે વખતે કરે તેવી કાનુનો તથા હુકમોને અ-
નુસરીને તે ઇન્ટરપેક્ટર, આ આક્ટમાં હવે પછી ઠરાવેલા પ્રકારનાં કામ તથા અધિકાર અલાવવા અને
ઠરાવેલી જવાબદારીને પાત્ર રહેવું.

(૨) ગવરનર જનરલ ઇનકાઉનસીલની અગાઉથી મંજૂરી લેઇને, સરકાર એક અથવા તેથી વધારે
ડેપુટી ઇન્ટરપેક્ટર જનરલ ઓફ પોલીસ નિમવાને મુખત્યાર છે. તથા પોતાને યોગ્ય દેખાય એવી ફરજો
તે ડેપુટી ઇન્ટરપેક્ટરને સોંપવાને સરકાર મુખત્યાર છે પછી તે ફરજો ઇન્ટરપેક્ટર જનરલ ઓફ પોલીસની
કામદેસર ફરજોમાંની કેટલીક હોય અથવા તેનો હેતુ પાર પાડવામાં મદદગાર થાય એવી હોય.

(૩) ઇન્સ્પેક્ટર જનરલને તથા ડેપુટી ઇન્સ્પેક્ટર જનરલને તેમના હુદા ઉપરથી સરપેંડ કરવાનો અથવા દુર કરવાનો અધિકાર સરકારને છે.

૬ દરેક જીલ્લા સાર્ એક સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ તથા પોતાને ચોખ્ખા દેખાય તેટલા આસિસ્ટન્ટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ ઓફ પોલીસ નિમવાને તેમજ પોતાને ચોખ્ખા દેખાય તે પ્રમાણે સદરજી અમલદારો પૈકી હરકોઈ અમલદારને અરતરફ કરવાને, કામ ઉપરથી સરપેંડ કરવાને, ઓછા પગાર ઉપર નિમવાને, દુર કરવાને, અથવા તેની બદલી કરવાને સરકાર મુખત્યાર છે.

૭. પોતાના તાબાના જીલ્લાઓમાં એક છેડેથી બીજા છેડા સુધી દરેક કમિશનરને તથા ઇલાકામાં એક છેડેથી બીજા છેડા સુધી ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ ઓફ પોલીસને પહેલા વરગના માજિસ્ટ્રેટના અધિકાર છે, પણ તેમણે સદરજી અધિકાર સરકાર વખતે વખતે જે શરતો ઠરાવે તે સરતોને અનુસરીને ચલાવવા.

૮. ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ. સરકારની કાનુની તથા હુકમને અનુસરીને, દરેક જીલ્લામાં નોકરી કરવા સાર જરૂર હોય તેટલા ઇન્સ્પેક્ટરો, સબ-ઇન્સ્પેક્ટરો, તથા સાર્જેટો, નીમવાને મુખત્યાર છે.

૯ મંજૂરી આપત, હોદ્દાના નામ આપત પરસ્પર સંબંધ આપત, તથા નોકરીની શરત આપત જે કાનુનો, વિધમાનકળે અમલમાં હોય એવા કાયદાને અનુસરીને, સરકાર વખતે વખતે ઠરાવે તે કાનુનોને પાત રહીને, ડીઝીક્ટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ, દરેક જીલ્લા સાર્ હેડક્વાર્ટર્સ તથા કોન્સ્ટેબલના ઇન્જમના પોલીસ અમલદારો નિમવા જોઇએ.

૧૦. ઇન્સ્પેક્ટરની નિમણૂક થયા પછી તેને, તેની કામ, નામ, ઉમર, જન અથવા ધર્મ આપતની તથા તેણે પ્રથમ કાર્ડ પણ નોકરી કરી હશે તો તે આપતની હકીકત લખેલો નિમણૂકનો દાખલો ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ તરફથી મળશે.

૧૧. (૧) ઇન્સ્પેક્ટરથી ઉતરતા ઇન્જમના દરેક પોલીસ અમલદારની નિમણૂક થયા પછી તેને, સબ ઇન્સ્પેક્ટરની આપતમાં ઇન્સ્પેક્ટર જનરલના, ને ઉતરતા ઇન્જમની આપતમાં જીલ્લાના ડીરટ્રીક્ટ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટના શિક્ષાવાળો જ પરિશિષ્ટના નમુના મુજબનો દાખલો મળશે

(૨) સદરજી પ્રમાણે નિમાયેલા દરેક સખસને એવી નિમણૂક થયાને લીધે પોલીસ અમલદારના અધિકાર, ફરજ, હક્ક તથા જવાબદારી પ્રાપ્ત થાય છે એમ સમજવું.

(૩) (અ) નિમણૂકના દરેક દાખલામાં જે સખસનું નામ લખ્યું હોય, તે સખસનો કાર્ડ પણ કારણને લીધે પોલીસ ખાતા સાથેનો સંબંધ તુરે એટલે તે દાખલો રદ બાતલ થશે એમ સમજવું.

જ, પોલીસ અમલદારને મળેલા અધિકાર તથા ફરજ તથા હક્કો અમલ, એવા પોલીસ અમલદારને હોદ્દા ઉપરથી સરપેંડ કરવામાં આવ્યો હોય તે દરમિયાન બંધ રહેશે. આ પ્રમાણે હોદ્દા ઉપરથી સરપેંડ થયાને લીધે તે પોલીસ અમલદાર નથી એમ સમજવું નહી, પણ આ પ્રમાણે સરપેંડ થયો ન હોય તો જે જવાબદારીને પાત રહેત તેજ જવાબદારીને તે પાત રહેશે. તેમજ જે અધિકારીના તાબામાં રહેત તેજ અધિકારીના તાબામાં રહેશે.

૧૨ ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ તથા જીલ્લા માજિસ્ટ્રેટ પોત પોતાના અખત્યારની હદમાં રહીને જે જે હુકમ કરે તેને અનુસરીને ડીઝીક્ટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ હથીઆર સંબંધી, કાયદત સંબંધી, માણસો ઉપર તથા ખનતા ખનાત ઉપર નજર રાખવા સંબંધી તથા પરસ્પર સંબંધ, કામની વહેંચણી, કાયદાનું તથા હુકમનું તથા કામ ચલાવવાની રીતનું, અધ્યયન એ સંબંધી સરવે આપતો વોશી તેમજ પોતાના જીલ્લાની પોલીસ ફોજ પોતાનું કામ કરતી વખતે બખવણીની જેજે વીગતવાર આપતો ઉપર લક્ષ્યાપવું જોઇએ, તે સરવે આપતો વિશે હુકમ કરીને નિમમન કરવું.

૧૩. (૧) કોઇ પણ જીલ્લાનો ડીઝીક્ટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ તથા લાંબી પોલીસ ફોજ, તે જીલ્લાના માજિસ્ટ્રેટના હુકમમાં તથા તેના નિર્બંધ હેઠળ રહેશે.

(૨) ઉપરની પેટા કલમ મુજબ અધિકાર ચલાવતી વખતે જીલ્લા માજિસ્ટ્રેટ, સરકાર આ અરથે વખતે વખતે જે કાનુનો તથા હુકમો કરે તે પ્રમાણે ચાલવું જોઇએ અને કમિશનરના કાયદેસર હુકમને પાત રહેવું જોઇએ.

(૩) આ આકટ મુજબ પોતે જે કાનુનો તથા હુકમો કરે તેમાં ઇનસ્પેક્ટર જનરલ પેટા કલમ (૧) ના હેતુ પાર પાડવાને અધાયજો છે.

૧૪. વિદ્યમાન કાળે અમુક પોલીસ ફાજની ધણીજ જરૂર છે અથવા કોઇ પણ ખાસ પ્રસંગે તેની ધણી જરૂર પડશે અને તેટલી પોલીસ ફાજ પોતાના જલ્લા માજીસ્ટ્રેટને લાગે તો તેણે તે બાબત ઇનસ્પેક્ટર જનરલને લખાણ કરવું, અને ઇનસ્પેક્ટર જનરલે, અનર્તા સુધી, તથા સરકારના હુકમને અનુસરીને સદરહુ જલ્લા માજીસ્ટ્રેટની માગણી કબુલ કરવી.

૧૫. જલ્લા માજીસ્ટ્રેટ, ડીઓકટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ પાસેથી, ગુન્હાને લગતી ગુન્હેગાર લોકોની સ્થિતિને લગતી, અવ્યવસ્થા ન થવા દેવાને લગતી, મંડળીઓનું તથા રમત ગમ્મતોનું નિયમન કરવાને લગતી પોલીસ ફાજ શી રીતે વહેંચી આપવી તેને લગતી, ડીઓકટ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટના તાબામાંના કોઇ પોલીસ અમલદારની વર્તણૂક અને ચાલચલકતને લગતી તથા સહાયકારક સાધનો શી રીતે વાપરવાં તેને લગતી હરકોઇ બાબત વીશે તથા પોલીસ ફાજ ઉપરનો પોતાનો નિરબંધ પાકો કરવાની તથા બંદોબસ્ત રાખવાનું કામ પાર પાડવાની બીજી સઘળી બાબતો વીશે ખાસ અથવા સામાન્ય રીપોર્ટ માગવાને મુખત્યાર છે.

૧૬ ડીઓકટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટના તાબામાંના કોઇ પણ અમલદાર જે ઠેકણે નીમવામાં આવ્યો હોય તે ઠેકણા સાથે અથવા તેની ખાસ ફરજ બજાવવા સાથે તે તદ્દન ના લાયક અથવા બિન કામેલ છે એમ જલ્લા માજીસ્ટ્રેટને લાગે અને એવા અમલદારને દુર કરવાનો તે સુપરિન્ટેન્ડેન્ટને અધિકાર હોય તો, એવા અમલદારને બહાર બીજા સ્થાન નિમવા વીશે તે સુપરિન્ટેન્ડેન્ટને હુકમ કરવાને સદરહુ માજીસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે, અને તે સુપરિન્ટેન્ડેન્ટે તે હુકમ પ્રમાણે ચાલવુજ નોંધ્યો. ઇનસ્પેક્ટરની અથવા તેના કરતાં ઉંચા દરજ્જાના અમલદારની બાબતમાં તે જલ્લા માજીસ્ટ્રેટ ઇનસ્પેક્ટર જનરલને લખી જણાવવાને મુખત્યાર છે, અને તે ઉપરથી ઇનસ્પેક્ટર જનરલે સદરહુ માજીસ્ટ્રેટનો અભિપ્રાય લક્ષપુરવક ધ્યાનમાં લઇ જે તજવીજ કરવી નોંધ્યો તે નક્કી કરવી અને પોતે કરેલા હુકમ વીશે તેને ખબર આપવી નોંધ્યો.

૧૭. (૧) કોઇ પણ કમિશનર, પોતાના અધિકાર હેઠળના ભાગમાંના કોઈ પણ જલ્લાની પોલીસ ફાજના સંબંધમાં, તે જલ્લાનો માજીસ્ટ્રેટ જે હુકમ કરી શકે તે હુકમ કરવાને, તેમજ આ આકટના અથવા વિદ્યમાન કાળે અમલમાં હોય એવા બીજા કાયદાના ઠરાવને અનુસરીને સરકારે કાયદેસર રીતે કરેલી હરકોઇ કાનુન ઉપરથી જે કોઇ પણ હુકમ કરવાનો પોતાને અધિકાર હોય તે હુકમ કરવાને, અને જરૂરને પ્રસંગે પોતાના ભાગના એક જલ્લા માટે નિમાયલો એવી ફાજના કોઇ માણસ તેજ ભાગના બીજા કોઈ જલ્લામાં કામે મોકલવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

(૨) પેટા કલમ (૧) મુજબ કરેલો હુકમ સામાન્યતઃ લાગતા વળગતા જલ્લા માજીસ્ટ્રેટ તરફ મોકલવો નોંધ્યો. પરંતુ જરૂરને પ્રસંગે એવો હુકમ ડીઓકટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ તરફ આરોપ્યાર મોકલવાનો અધિકાર છે; અને આવે પ્રસંગે, તે હુકમની ખબર જલ્લા માજીસ્ટ્રેટને આપવી. સદરહુ હુકમની ખબર દરેક પ્રસંગે કમીશનરે ઇનસ્પેક્ટર જનરલને આપવી નોંધ્યો.

૧૮. કોઇ પણ કમીશનરે દ્રષ્ટિએ પડતી જે બાબતો ઇનસ્પેક્ટર જનરલના અખત્યારની હદમાં હોય તે બાબતો સંબંધમાં સદરહુ કમીશનરે પોતાના અધિકાર નિયેના ભાગમાંની કોઇ પણ જગ્યામાંની પોલીસ અવ્યવસ્થામાં અથવા તેના માણસોની ચોખ્ખતામાં જે ખામી હોય તે ઉપર ઇનસ્પેક્ટર જનરલનું લક્ષ્ય ખેંચવાને મુખત્યાર છે. આવે દરેક પ્રસંગે ખામી સુધારવાને તથા ફરીયાદના કારણે દુર કરવાને તથા કમીશનરની સુચના કાયદેસર હોય અને સરકારના હુકમને તથા બીજા કાયદેસર હુકમને, સુચનાને તથા સમજીતીને અનુસરતી હોય ત્યારે તે પ્રમણે ચાલવાને ઇનસ્પેક્ટર જનરલ અધાયજો છે, અને તેણે આ બાબતમાં પોતે કરેલી તજવીજ વીશે કમીશનરને ખબર આપવી.

૧૯. કોઇ પણ કમીશનર પોતાના અધિકાર નીચેના ભાગમાં કારભાર સારી રીતે આવે તે માટે કોઇ પણ જલ્લામાં ગુન્હાની સ્થિતિ સંબંધી તથા ગુન્હા તથા અવ્યવસ્થા બંધ પાડવા સાથે કરેલી તજવીજ સંબંધી પોતાને જરૂરના લાગે તેવા રીપોર્ટ તથા માહિતી મોકલવાનું તે જલ્લાના માજીસ્ટ્રેટને

ફરમાવવાને તથા તે આવ્યા પછી કાયદાને અનુસરતા હોય એવા હુકમ કહાડવાને મુખત્યાર છે એવે દરેક હુકમ જલ્લા માજિસ્ટ્રેટ ઉપર કરવો, અને તેની ખચર ઇન્સપેક્ટર જનરલને આપવો.

૨૦ સરકારના—હુકમને અનુસરીને, પોતાના અધિકાર નિયંત્રણ પોલીસના હિસાબને લગતી સધળી બાજતો વિશે તપાસ કરીને તેનું નિયમન કરવાનો અધિકાર ઇન્સપેક્ટર જનરલને છે તથા લાગતા વળગતા સધળા માણસો આવી તપાસ કરવામાં તેને વરતવીક મદદ તથા સગવડ કરી આપવાને અને એવી તપાસ પછી તે જે કાયદેસર હુકમ કાઢે તે પ્રમાણે ચાલવાને અધિકાર છે.

વિશેષ પોલીસ.

૨૧. (૧) એકાદ શહેરમાં અથવા જગામાં હુકમત હોય એવા ૨ મ વર્ગના અથવા તેથી ચઢતા દરજ્જાના કોઇ માજિસ્ટ્રેટને જ્યારે એમ લાગે કે કાયદા વિરુદ્ધ કોઇ પણ મંડળીતો જમાવ, હંગામો, અથવા સુલેહનો ખીળો કઇ પણ ભંગ થયો છે અથવા થવાના વસ્તવીક રીતે સંભવ છે અને જે સ્થાનિક ક્ષેત્રની અંદર આવી કાયદા વિરુદ્ધ મંડળીતો જમાવ, હંગામો અથવા સુલેહનો ભંગ થયો હોય અથવા થવાનો સંભવ હોય તે ક્ષેત્રની અંદર સુલેહ રાખવા સાથે ત્યાંના રહેવાશીઓના જન માલના રક્ષણ સારૂ જે પોલીસ ફોજ છે તે પુરતી નથી, ત્યારે સમન્સપેક્ટર કરતાં ઉત્તરતા દરજ્જાનો હોય એવા કોઇ પણ પોલીસ અમલદારની અરજ ઉપરથી, સદરહુ માજિસ્ટ્રેટ, પોતાને હાથે સહી કરેલા તથા પોતાના હુદાના સીકકાવતી મોડેર કરેલા લેખી હુકમથી, વિશેષ પોલીસ અમલદાર તરીકે કામ કરવાને લાયક તથા ઇન્સુક હોય એવા માણસો પાછકી પોતાને યોગ્ય જાગે તેટલા માણસોને પોતાને જરૂર દેખાય તેટલી સુદત સુધી તથા તેટલી હદમાં વિશેષ પોલીસ અમલદાર તરીકે નીમવાને મુખત્યાર છે.

(૨) આ પ્રમાણે નીમાયેલા દરેક વિશેષ પોલીસ અમલદારને સાધરણ પોલીસ અમલદારના જેવાજ અધિકાર, ફરજ, હક તથા માફી છે, તથા તેના જેવાજ કામે જમવવાને તથા જવાબદારી ધારણ કરવાને પાત્ર છે અને સાધારણ પોલીસ અમલદાર જે અધિકારીના તામ્ના હેઠળ હોય તેજ અધિકારીના તામ્ના હેઠળ સદરહુ વિશેષ પોલીસ અમલદાર છે એમ સમજવું; પરંતુ તેને ૧૧ મી કલમ મુજબ હોદાનો દાખલો લેવાની જરૂર નથી.

વધારાની પોલીસ.

૨૨. (૧) જલ્લામાં ક્યાણે ઠેકણે સુલેહનો ભંગ થયો અટકાવવા સાથે અથવા પોલીસના ખીળા કામ કરવા સાથે વધારે પોલીસ મેકલવાની જરૂર છે, એવું દેખાડીને એવી વધારે પોલીસ માટે કોઇ પણ માણસ અરજ કરે ત્યારે કોઇ પણ ડીસ્ટ્રીક્ટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ તે ઠેકણે વધારે પોલીસ મેકલવાને મુખત્યાર છે.

(૨) આવી વધારાની પોલીસ અરજ કરનાર માણસના ખચે કામે લગાડવામાં આવશે, પણ તે, પોલીસ અધિકારીઓના હુકમને પાત્ર રહેશે તથા ડીસ્ટ્રીક્ટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટને યોગ્ય લાગશે તેટલો સુદત સુધી તે રાખવામાં આવશે.

(૩) પરંતુ એવું ઠરાવ્યું છે કે જે માણસ અરજ ઉપરથી સદરહુ વધારાની પોલીસ કામે લગાડી હોય તે માણસ ડીસ્ટ્રીક્ટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટને સદરહુ પોલીસ ઉઠાવી લેવાની કોઇ પણ વખતે લખી સૂચના કરે તો, સદરહુ સૂચના પહેલ્યાની તારીખથી એક મહીના કરતાં વધારે નહીં હોય એવી જે સુદત તે ડીસ્ટ્રીક્ટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ ઠરાવે તે સુદત પુરી થયેથી સદરહુ વધારાની પોલીસના ખચેનો ખોળો તે માણસને માથેથી ઉતરશે.

(૪) આ કલમ મુજબ ચાલતી વખતે ડીસ્ટ્રીક્ટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટે ૧૧ (૧) ના ઠરાવોને અનુસરીને ચાલવું બંધાયે.

૨૩. (૧) પોતાના જલ્લામાંની કોઇ પણ જગાએ અધિકારી હોય અથવા ચાલુ હોય એવી કોઇ પણ રેલવે, નહેર અથવા ખીળા સારવગનીક કામ ઉપર અથવા કોઇપણ કારખાનામાં અથવા વેપારના કામમાં અથવા તે ઉપર રાખેલા માણસોની ચાલ ચલગત ઉપરથી અથવા તેના ક્યાણી રીતે ચાલશે એવું વસ્તવીક રીતે લાગવાથી તે જગાએ વધારે પોલીસ રાખવાની જરૂર છે એવું જલ્લા માજિસ્ટ્રેટની

નજરમાં આવે ત્યારે, કમીશનરની મંજૂરી લઇને, પોતાને યોગ્ય લાગે તેટલી વધારે પોલીસ તે જગ્યાએ મોકલવાનો અને એવી પોલીસ જેટલા દિવસ સુધી ત્યાં રાખવાની પોતાને જરૂર લાગે તેટલા દિવસ સુધી ત્યાં રાખવાનો સદરહુ જીલ્લા માજિસ્ટ્રેટને અધિકાર છે.

(૨૦) જે માણસ સદરહુ કામ, કારખાનું અથવા વેપારનું કામ બંધાવતો હોય અથવા ચલાવતો હોય તે માણસના પરચે આવી વધારાની પોલીસ કામે લગાડવામાં આવશે અને તેણે તે પોલીસને ખર્ચ સદરહુ જીલ્લા માજિસ્ટ્રેટ કમીશનરની મંજૂરી લઇને વખતે વખતે ફરમાવશે તેવા ફરે તથા તેવે વખતે આપવો જોઇએ.

૨૪. ૨૨ મી અથવા ૨૩ મી કલમ મુજબની કોઇપણ બાબતમાં કાંઈ પણ વાંધો ઉઠે ત્યારે કેટલી રકમ આપવી અને તે કોણે આપવી તે બીશે જીલ્લા માજિસ્ટ્રેટનો હુકમ નીરજીવકારક છે એમ સમજવું, અને એવી રીતે હાવેલી રકમ આપવાને જે શખસ જવાબદાર માલમ પડ્યો હોય તે શખસ પાસે જમીન મહેસુલની બાકી લહેણી હોય તે પ્રમાણે જીલ્લા માજિસ્ટ્રેટની માગણી ઉપરથી કલેક્ટરે તે રકમ વસુલ કરવી. કોઇપણ સ્થાનિક ક્ષેત્રમાં દંગો શીસાદ થવાથી સરકાર વધારાની પોલીસ રાખવા મુખત્યાર છે.

સરકારે સદરહુ માણસોથી જે માણસને નુકશાન થયું હોય તેનો ખર્ચો સદરહુ માણસોપર ફાળો નાંખી નુકશાનીનો ખર્ચો આપાવવો.

૨૫. (૧) જે કોઇ પણ સ્થાનિક ક્ષેત્રમાં દંગો શીસાદ થયો છે અથવા થવાની ધારતી છે એમ પોતાને લગે અથવા જે કોઇ પણ સ્થાનિક ક્ષેત્રના રહેવાશીઓની અથવા તે રહેવાશીમાંના અમુક જાતના લોકની ચાલચલગત ઉપરથી પોલીસના માણસોની સંખ્યા થોડા વખત સુધી વધારવી યોગ્ય છે એવો પોતાનો અભિપ્રાય હોય તે ક્ષેત્રમાં પોતાને યોગ્ય લાગે તેટલી મુદત સુધી વધારાની પોલીસ રાખવા બાબત જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરી વખતે વખતે હુકમ કરવાને સરકાર મુખત્યાર છે.

(૨) આવી વધારાની પોલીસનો સરવે ખર્ચ અથવા તેનો કાંઈ ભાગ સરકાર હુકમ કરશે તો, સદરહુ જાહેરનામું જે સ્થાનિક ક્ષેત્રને લાગુ હશે તે ક્ષેત્રના આધારણ તથા સરવે રહેવાશીઓ ઉપર અથવા તેમાંના અમુક જાતના લોકો ઉપર કર બેસાડીને ચઢા કરવામાં આવશે.

(૩) સાધરણતઃ એવું જાહેરનામું જે સ્થાનિક ક્ષેત્રને લાગુ હશે તે ક્ષેત્રના રહેવાશીઓ હોય તે સમૂહના સખસો ઉપર અથવા (૪) વિશેષતઃ આવા સખસોના કોઇ પણ ચોકસા ભાગ અથવા ભાગો ઉપર અથવા વર્ગ અથવા વર્ગો ઉપર; અને એવો વેરો અથવા કર કયા પ્રમાણમાં લેવો ને ફરમાવવાનો અધિકાર સરકારને છે.

ખુલાસો—આ કલમના તથા ૨૫ બ નાં કારણ સાર રહેવાશીઓ આ શબ્દમાં જે સખસો પોતે અથવા પોતાના એજન્ટ (મુખત્યારો) અથવા નોકરોની મારફતે એવા ક્ષેત્રમાં જમીન અથવા બીજી સ્થાવર મીલ્કત ધારણ કરતા હશે તેઓ તથા જે જમીનદાર પોતે અથવા પોતાના એજન્ટ (મુખત્યારો) ની અથવા નોકરોની મારફતે એવા ક્ષેત્રમાં પ્રત્યક્ષ રીત પાસેથી અથવા ભોગવટા કરનારાઓની પાસેથી ગણિત અથવા મહેસુલ વસુલ કરતા હશે તેઓ તે ક્ષેત્રમાં ખરેખર રહેતા ન હોય તો પણ તેમનો સમાવેશ થાય છે.

(૩) એવો વેરો અથવા કર આપવાની મુદત, આવી વધારાની પોલીસ જે મુદત માટે ખરેખર શખી હશે તે મુદત કરતાં કોઈ પણ બાબતમાં વત્તામાં વત્તા પાંચ વર્ષ સુધી વધારવાનો સરકારને અધિકાર છે.

(૪) મ્યુનીસીપાલ ડીપાર્ટમેન્ટ સીવાયની બીજી જગ્યામાં કલેક્ટરે પોતાની મરજી મુજબ સદરહુ કર આકારવો, જે સ્થાનિક ક્ષેત્રમાં આવે કોઇપણ કર બેસાડવાનો હોય તે ક્ષેત્ર મ્યુનીસીપાલ ડીપાર્ટમેન્ટ હોય તો, તે ખરેખરની રકમ મ્યુનીસીપાલીટીના ફંડમાંથી આપવી જાઇએ અને પેટા કલમ (૨)ની રકમો સરકારે કલેક્ષા હુકમને અનુસરીને તે કર મ્યુનીસીપાલીટીએ પોતે આકારવો.

(૫) કોઇપણ સખસોને આવા ખર્ચનો કોઇપણ ભાગ ખમવાની જવાબદારીમાંથી હુકમ કરીને ખાતલ કરવાનો સરકારને અધિકાર છે

૨૫ બ (૧) સરકારની અગાઉથી મંજૂરી લઇને જીલ્લા માજિસ્ટ્રેટ (બ) પોતાને જરૂર લાગે તેવી ચોકસી કર્યા પછી, (૧) એકાદી કાયદા વિરુદ્ધ મંડળીને સામાન્ય હેતુ પાડે પાઠવામાં

કરેલા કોઇ પણ કૃત્યથી કોઇ પણ મિલ્કતને કાંઈ પણ હાની અથવા નુકશાન થયું હોય તે બાબત અથવા કોઇ પણ સખસ અથવા સખસોના મરણ થયું હોય અથવા તેને અથવા તેમને મહાવધા થઈ હોય તે બાબત કોઇ પણ સખસને અથવા સખસોને પોતાના અભિપ્રાય પ્રમાણે કેટલી રકમની નુકશાનીનો બદલો આપવો તે ઠરાવવાને અને (૨) સ્થાનિક ક્ષેત્રમાંના રહેવાસીઓએ પોતાની વર્તણૂક આવી મંડળી ભરાવી હોય અથવા ભરવામાં મદદ કરી હોય એવું પોતાને લાગે તે ક્ષેત્ર ઠરાવવાને મુખત્યાર છે.

(બ) એવી રીતે ઠરાવેલી રકમ ઉપર કલ્પા પ્રમાણે ઠરાવેલા સ્થાનિક ક્ષેત્રના સધળા રહેવાસીઓ પાસેથી અથવા બાવા સખસોના કોઇ ભાગ અથવા ભાગો પાસેથી અથવા વર્ગ કે વર્ગો પાસેથી જલ્લા માણસેટ એવીજ મંજૂરી લઇને હુકમ કરે તે પ્રમાણમાં વસુલ કરવાનું કલેક્ટરને ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

(ક) આવું ક્ષેત્ર મુનીસીપલ ડિસ્ટ્રીક્ટ હોય તો, તેની નજરમાં આવે તે પ્રમાણે મ્યુનીસીપાલીટીને એવી રકમ વેરો અથવા કર નાંખીને વસુલ કરવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે. અને તે વેરો અથવા કર મ્યુનીસીપાલીટીએ સદરહુ હુકમને અનુસરીને સદરહુ પ્રમાણમાં સદરહુ સખસો ઉપર નાંખીને વસુલ કરવો જોઇએ, અને

(ડ) આ પ્રમાણે વસુલ કરેલા સધળા પૈસા અથવા કંઈ પૈસા ઉપર કહેલા પ્રમાણે હાની અથવા નુકશાની અથવા મરણ અથવા મહાવધા થયાના સંબંધમાં જે કોઇ સખસને અથવા સખસોને નુકશાનીનો બદલો મળવાનો હક છે. એવું જલ્લામાણસેટને લાગે તે સખસને આપવાનું અથવા તે સર્વ અથવા કોઇ સખસોમાં વહેંચી આપવાનું, પ્રસંગ પ્રમાણે, કલેક્ટરને અથવા મ્યુનીસીપાલીટીને ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

(૨) આવી નુકશાનીના બદલાનો કોઈપણ ભાગ આપવાની જવાબદારીમાંથી કોઇપણ સખસોને, હુકમ કરીને બાતલ કરવાનો સરકારને અધિકાર છે.

(૩) ઉપર કલ્પા પ્રમાણે જે મરણ, મહાવધા, હાની અથવા નુકશાનીના સંબંધમાં જે દાવો કરવામાં આવ્યો હોય તે દાવો તે મરણની, મહાવધાની હાનીની અથવા નુકશાનીની તારીખથી એક મહીનાની અંદર કરવામાં આવ્યો ન હોય તો અને નુકશાનીના બદલા બદલ દાવો કરનારો સખસ ઉપર કલ્પા પ્રમાણે થયેલું મરણ, મહાવધા, હાની અથવા નુકશાની જે વાતને લીધે બની તે વાતના સંબંધમાં નિર્દોષ છે, એવી જલ્લા માણસેટની ખાત્રી થયા સિવાય આ કલમ મુજબ કોઈ પણ પૈસા વસુલ કરવા નહીં તથા કોઈપણ નુકશાનીનો બદલો આપવો નહીં.

(૪) પેટા કલમ (૧) મુજબ જલ્લા માણસેટે કરેલો પ્રત્યેક ઠરાવ, આકાર અને હુકમ, સરકાર તરફથી અથવા આ બાબતમાં સરકાર વખતો વખત જે અમલદારને અધિકાર આપશે તે તરફથી તપાસવાને પાત્ર થશે. પણ તે સિવાયને પ્રસંગે તે આખરના છે એમ સમજવું.

(૫) જે હાનિ અથવા નુકશાની બદલ આ કલમની રૂયે નુકશાનીનો બદલો આપ્યો હોય તેની કોઈ પણ હાની અથવા નુકશાનીના સંબંધમાં કોઈ પણ દીસાની ફરીઆદ આપી શકશે નહિ.

૨૬. (૧) ઉપરની છેલી બે કલમ મુજબ અથવા આ આકટના ખીલ ઠરાવો મુજબ મ્યુનીસીપાલીટીએ નાંખેલો દરેક વેરો અથવા આકારેલો દરેક કર આપવાને જે સખસ જવાબદાર હોય તે સખસ પાસે જણે એકાદો મ્યુનીસીપાલ કર લહેણો હોય તે પ્રમાણે તેની પાસેથી સદરહુ મ્યુનિસીપાલીટીએ તે કર વસુલ કરવો જોઇએ.

(૨) ઉપર કલ્પા મુજબ કલેક્ટરે નાંખેલો દરેક જાનનો વેરો અથવા આકારેલો દરેક જાનનો કર આપવાને પાત્ર થનારાં સખસ પાસે જણે જમીન મહેસુલની યાદી લહેણી હોય તે પ્રમાણે તે અવેજ કલેક્ટરે વસુલ કરવો.

બાબ ૩ એ પોલીસ ફોજદારી નિયમન કરવા બાબત તથા તેના ઉપર નિર્બંધ રાખવા બાબત તથા તેની ક્વાયત વિગેરે બાબત.

૨૭ સરકારના હુકમને પાત્ર રહીને, હેઠળ લખેલી બાબતો વિશે આ આક્ટને અથવા વિલમ્બાન કાળે અમલમાં હોય એવા બીજા કોઇપણ કાયદાને અનુસરતી કાનુનો અથવા હુકમો વખતે વખતે કરવાને ઇનસ્પેક્ટર જનરલ સુખત્યાર છે.

અ, પોલીસમાં નવા માણસો રાખવા બાબત, તેની રચના બાબત, તેના વરગ કરવા બાબત, તથા તેની ક્વાયત વિગેરે બાબત.

બ, પોતાના તાબાના માણસો તરફથી પોલીસની તપાસણી કરવાની રીતનું નિયમન કરવા બાબત
ક, પોલીસને કેવાં તથા કેટલાં હથિયાર, સામાન, સરંગમ, કપડાં તથા બીજા જરૂરી જથ્થોસો, આપવી તે ઠરાવવા બાબત.

ડ, પોલીસના કારભાર સંબંધી કોઇપણ કારણ સાર કાંઇ પણ પોલીસ ફોજ, સ્થાપીને તેનો વહીવટ તથા નીયમન કરવા બાબત.

ઈ, પોલીસની વહેંચણી કરવાનું તેને એક જગાએથી બીજી જગાએ લઇ જવાનું તથા તેને કઇ જગાએ રાખવી તેનું ૧૩ મી કલમની રકમ (૧) ના તથા ૧૭ મી કલમના ઠરાવોને અનુસરીને નિયમન કરવા બાબત.

ફ, જુદા જુદા દરજ્જાના પોલીસ અમલદારે શું શું કામ કરવું તે ઠરાવવા બાબત,

ગ, પોલીસે ખર્ચ તથા આતમી મેળવીને જણ કરવા સંબંધી નિયમન કરવા બાબત.

હ, સાધારણ રીતે પોલીસને તેના કામમાં હુસિયાર કરવા બાબત તથા તેનું કામ ગેરરીતે નહિ થવા દેવા અથવા કામમાં ગફલત નહી થવા દેવા બાબત.

૨૮. સરકારે કરેલી કાનુનોને તથા હુકમોને અનુસરીને, ઇનસ્પેક્ટર જનરલ એક પોલીસ, પોતાના તાબાના નોકરો ગુન્હા અંધ પાડવાને લગતી, બદોખસ્ત રાખવાને લગતી તથા તેમનાં કામકાજની બખ-વધણીને લગતી બાબતો વિશે સાદર કરી શકે એવાં પત્રક, રીપોર્ટ તથા હકીકત તેમની પાસેથી માગવાને સુખત્યાર છે. ઉપર કહેલાં કારણ સાર અથવા પોતાને મળેલી આતમી ઉપરથી પોતે જે કંઇ સાધારણ હુકમ કાઢ્યા હોય તે તેમજ જે કાંઇ હુકમ સરકાર દરમિયાને તે સદરજ્જુ ઇનસ્પેક્ટર જનરલે જાણ માણ-રહેતે તથા મિશનરને લખી જણાવવા.

૨૯. (૧) ફાણો પોલીસ અમલદાર તેના કામમાં નિરદય અડીઅલ અથવા સુરત છે. અથવા ગફલત કરે છે અથવા કામને નાલાયક છે એવું પોતાની નજરમાં આવે ત્યારે તે અમલદારને સરપેક્ટ કરવાનો, ઓછા પગાર ઉપર નિમવાનો અથવા ઘરતરફ કરવાનો અધિકાર, તથા આશ્વિસ્ટ સુપરિન-ટેન્ડેન્ટથી હક્કા દરજ્જાને જે પોલીસ અમલદાર, નિયમના જે ઉલ્લંઘન માટે અથવા જે ગેરવર્તણૂક માટે તેને સરપેક્ટ કરવાની અથવા ઘરતરફ કરવાની જરૂર ન હોય, તે ઉલ્લંઘન કર્યા બદલ અથવા ગેરવર્તણૂક અલાખ્યા બદલ ગુનેહગાર થાય અથવા જે પોતાના કાંઇ પણ કૃત્યથી પોતાનું કામ બખવવા માટે પોતાની મેળે નાલાયક ઠરે, તે પોલીસ અમલદારને વત્તામાં વત્તા તેના એક મહિનાના પગાર જેટલી રકમનો દંડ કરવાનો અધિકાર. ઘરતરફ ઇનકૌસીલીને અથવા આ અરથે પેટા કલમ (૭) ઉપરથી અ-ખત્યાર મળેલા કોઇ પણ અમલદારને છે.

(૨) આ કલમ મુજબ કોઇ પોલીસ અમલદારને જે કાંઇ પણ શિક્ષા કરી હોય તે, આ આક્ટની ૩૬ મી, ૬૩ મી અથવા ૬૪ મી કલમ મુજબ અથવા અમલમાં હોય એવા બીજા કોઇ પણ કાયદા મુજબ જે શિક્ષાને સદરજ્જુ અમલદાર પાત્ર હોય તે શિક્ષા ઉપરાંત છે એમ સમજવું.

[૩] પેટા કલમ [૧] મુજબ કોઇ પણ ઇનસ્પેક્ટરને શિક્ષા કરવાનો અધિકાર ઇનસ્પેક્ટર જનરલને છે. અને ડીઓક્ટ સુપરિનટેન્ડેન્ટને ઇનસ્પેક્ટરથી ઉતરતા દરજ્જાના પોતાના તાબાના હરકોઇ પોલીસ અમલદારના સંબંધમાં તેઓ અધિકાર છે. તથા તે ડીઓક્ટ સુપરિનટેન્ડેન્ટ પોતાના તાબાના ઇન-

સ્પેક્ટર વિરૂદ્ધ બારે ફરીયાદની ચોકશી થતી હોય તે દરમિયાન તથા ઇનસ્પેક્ટર જનરલનો હુકમ આવે ત્યાં સુધી એવા ઇનસ્પેક્ટરને કામ ઉપરથી મોકલ કરવાને મુખત્યાર છે, પરંતુ આ પેટા કલમથી મળેલો હરકાંઈ અધિકાર અખતવાનો તે આ અરથે સરકાર કરે તે કાનુનોને તથા હુકમોને હમેશાં અનુસરીને અખતવવો જોઈએ.

૩૦. જ્યારે કોઈ પણ અમલદાર એકાદ પોલીસ અમલદારનો ફંડ કરવાનો, સરપેંડ કરવાનો, યોજા પગાર ઉપર નીમવાનો, અથવા બરતરફ કરવાનો હુકમ કરે ત્યારે તેણે તે હુકમ તેના કારણુ કહિત તથા કરેલી ચોકશીના ટીપણુ સહીત, પોતાના જીલ્લાની બાધામાં અથવા ઇન્ચેજ બાધામાં પોતાની ક્ષત્રી સાથે દફતરમાં લખી મુકવો અથવા લખી મુકાવવો.

૩૧. (૧) ઇનસ્પેક્ટર જનરલને, તથા ડીસ્ટ્રીક્ટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટને તથા જીલ્લાનો કોઈ બાગ જોના હવાલામાં હોય તે આશિરદાંટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટને હેડકાનસ્ટેબલથી ઉતરતા દરજ્જાનો જે કોઈ પણ પોલીસ અમલદાર પોતાની સમક્ષ અયોગ્ય રીતે સિરજોરી કરે અથવા પોતાના પ્રત્યે ઉદ્દત રીતે વરતે તેને વત્તામાં વત્તા ત્રણ દીવસની મુદત સુધી અટકાયતમાં રાખવાની શિક્ષા કરવાનો આધિકાર છે.

(૨) ઉપર કલા પ્રમાણે પોલીસ અમલદારને શિક્ષા કરવા આખતનો દરેક હુકમ ૩૦ મી કલમમાં નિરદિષ્ટ કરેલી રીતે દફતરે લખી રાખવો જોઈએ. તથા ડીસ્ટ્રીક્ટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટે અથવા આશિરદાંટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટે કરેલા એવા દરેક હુકમની નકલ તેણે પોતપોતાના પ્રત્યક્ષ ઉપરી (અમલદાર) તરફ રવાના કરવી જોઈએ.

૩૨. (૧) જે કોઈ પણ પોલીસ અમલદારની જે ક્ષેત્રમાં નિમણૂક થઈ હોય અથવા જે ક્ષેત્રમાં કાયદેસર રીતે બદલી થઈ હોય તે ક્ષેત્રમાં તે હમેશાં કામ ઉપર છે એવું આ આકટનાં સરવે કારણો માટે સમજવું, અને ઇલાકાના એક બાગમાં નિમાયલા કોઈ પણ પોલીસ અમલદારને તથા નિમાયલી પોલીસ અમલદારોની અમુક સંખ્યા અથવા મંડળીને, સરકાર અથવા ઇનસ્પેક્ટર જનરલ તેવો હુકમ કરશે તો, ઇલાકાના જે કોઈ પણ બીજા બાગમાં તેની જ્યાં સુધી જરૂર લાગે તે બાગમાં ત્યાં સુધી હરકાંઈ વખતે પોલીસની કામગીરી ઉપર રાખવાનો અધિકાર છે.

(૨) ઘણીજ તાકીદના પ્રસંગ સિવાયના કોઈ પ્રસંગે, આ કલમ મુજબ જે કોઈ પણ બદલી કરવાનું યોજ્યું હશે તે બદલીની ખચર ઇનસ્પેક્ટર જનરલે કમિશનરને અથવા જીલ્લા માજીસ્ટ્રેટને વખતસર આપવી જોઈએ અને ગ્રમપણું રાખવાની જરૂર હશે તે સિવાય તે પ્રસંગે એવી બદલી કરવાના કારણનો ખુલાસો માગવો જોઈએ. અને પછી ઉપર નિરદિષ્ટ કરેલા અમલદારોએ તથા તેમના તાખ્યાના નોકરોએ સદરહુ બદલી કરવાનું કામ સુગમ થાય એવી રીતે સરવે પ્રકારની બ્યાજખી તબવીજ કરવી જોઈએ.

૩૩. (૧) જીલ્લા માજીસ્ટ્રેટની અથવા સરકારની પરવાનગી સીવાય કોઈ પણ પોલીસ અમલદારે વેપાર કરવો નહીં અથવા જે જીલ્લામાં તે કામે લાગેલો હોય તે જીલ્લામાંની જમીનના વેચાણમાં અથવા ખરીદમાં, અથવા વેપારના કાંઈ પણ કામમાં તેણે મુખ્ય તરીકે અથવા મુખત્યાર તરીકે કોઈ પણ રીતે સંબંધ રાખવો નહીં.

(૩) આશિરદાંટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટના દરજ્જાથી ઉતરતા દરજ્જાના કોઈ પણ પોલીસ અમલદારે, ઇનસ્પેક્ટર જનરલની લેખી પરવાનગી વગર, એવા પોલીસ અમલદાર તરીકે પોતાના હુદા અથવા કામ સિવાય બીજે કોઈ પણ હુદો ધારણ કરવો નહીં. અથવા કોઈ પણ ધંધાનું અથવા નોકરીની કામ ચલાવવું નહીં.

(૩ પેટા કલમ (૧) તથા (૨) માંના આધિકાર હાવો પોલીસ અમલદાર કામ ઉપર હોય ત્યારે જેવી રીતે લાગુ પડે છે તેવીજ રીતે તે રજા ઉપર હોય અથવા સરપેંડ થયો હોય ત્યારે પણ લાગુ પડે છે એમ સમજવું.

૩૪. (૧) ડીસ્ટ્રીક્ટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટની લેખી પરવાનગી સિવાય અથવા એવી પરવાનગી આપવાનો જે બીજા કોઈ પોલીસ અમલદારને ઇનસ્પેક્ટર જનરલે અધિકાર આપ્યો હોય તે અમલદારની

લેખી પરવાનગી લીધા પાસીસ્ટન્ટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટના કરતાં ઉત્તરતા ફરજના કાંઈ પણ પોલીસ અમલદારે પોતાના હુદાનું રાજનામું આપવું હોય અથવા પોતાના હુદાનું કામ છોડવું હોય તો તેણે—

(અ) તેમ કરવાના પોતાના ઇરાદા બાબતની લેખી નોટીસ ડીઝીક્ટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટને આપ્યા પછી બે મહિનાની મુદત વીતે નહીં ત્યાં સુધી.

(બ) અને એવા પોલીસ અમલદાર તરીકે સરકારને અથવા કોઈ પણ પોલીસ ફંડ ખાતે જે ફેંડ હોય તે પ્રેરેલું ફાડવામાં આવે નહીં ત્યાં સુધી. તેમ કરવું નહીં.

(૨) પરવુ એવું ઇરાવું છે કે એવા કોઈ પણ પોલીસ અમલદાર પોતે રોજને લીધે, માનસીક અથવા શારીરિક નાલાયકીને લીધે પોલીસમાં વધારે મુદત સુધી નોકરી કરવાને અચોક્કસ છે એ બદલ સીવીલ સર્જનની સહીવાળો દાખલો રજુ કરશે તો ઉપર કહ્યા મુજબનું પોતાનું હરકોષ જતનું ફેંડ આપે એટલે અથવા તે આપવા માટે ચેત્ય તારણ આપે એટલે રાજનામું આપવા માટે જોઈતી લેખી પરવાનગી તેને તાબડોતમ આપવામાં આવશે.

(૩) એવા કોઈ પણ અમલદાર આ કલમના ઇરાવ વિરૂદ્ધ પોતાના હુદાનું રાજનામું આપે અથવા પોતાના હુદાનું કામ છોડી જાય તો ડિઝીક્ટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટના હુકમથી, તે વખતે તેના પગારની ચઢેલી સંધળી બાકી સરકાર દાખલ થવાને પાત્ર થશે; પગારની બાકી સરકાર દાખલ થવા બદલની ઉપર કહેલી શિક્ષા આ આક્ટની ૩૬ મી કલમ મુજબ અથવા અમલમાં હોય એવા બીજા કોઈ કાયદા મુજબ જે શિક્ષાને તે પાત્ર થાય તે ઉપરાંત છે એમ સમજવું.

૩૫. (૧) કોઈ પણ કારણને લીધે પોલીસ અમલદારનાં કામ ઉપરથી દુર થયલા અત્યેક માણસે પોતાની નિમણૂકનો અથવા હુદાનો દાખલો તથા જે હથિયાર, સાજ સરંજામ, કપડાં તથા જરૂરી બીજા જાણસે પોતાનું કામ બાબતમાં સાર પોતાને મળી હોય તે લેવાને ડીઝીક્ટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટને જે બીજા કોઈ અમલદારને અધિકાર આપે હોય તે અમલદારને તે તાબડોતમ સ્વાધીન કરવી જોઈએ.

(૨) ઉપર પ્રમાણે સ્વાધીન નહિ કરેલા કોઈ પણ દાખલા, હથિયાર, સાજ સરંજામ, કપડાં અથવા જરૂરી બીજા જાણસે બાબત તપાસ કરીને તે જ્યાં જ્યાં મલકે પડી આવે, ત્યાંથી પકડવાનું વારંટ કહાડવાનો અધિકાર કોઈ પણ માસ્ટરટેન્ટ તથા ખાસ કારણ સાર કોઈ પણ ડીઝીક્ટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ અથવા પાસીસ્ટન્ટ કે ડેપુટી સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટને છે; અને એવા ખાસ કારણો તેજ વખતે દફતરે નોંધી રાખવાં જોઈએ એવી રીતે કોટેજું દરેક વારંટ સન ૧૮૮૮ ના ફિમીનલ પ્રોસીજર કોડના ઇરાવ મુજબ એકાદ પોલીસ અમલદારે અથવા, વારંટ કહાડનાર માસ્ટરટેન્ટ અથવા ડીઝીક્ટ કે પાસીસ્ટન્ટ કે ડીપોટી સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ એમ કોઈએ તો, બીજા હરકોષ માણસે બાબત જોઈએ.

(૩) કોઈ પણ માણસને આપવામાં આવેલી જે કોઈ પણ જાણસ ઇનસપેક્ટર જનરલના હુકમ ઉપરથી તેની મીલકત યદ હોય તે જાણસને આ કલમમાંના કોઈ પણ મજકુર લાગુ પડતો નથી એમ સમજવું.

૩૬. (૧) જે કોઈ પણ માણસ પોલીસ અમલદારની જગા મેળવવા સાર અથવા પોલીસ અમલદારના કામમાંથી પોતાનો છુટકો મેળવવા સાર ખોટી દુકાત કહેશે અથવા ખોટા દસ્તાવેજનો ઉપયોગ કરશે અથવા.

(૨) જે કોઈ પણ પોલીસ અમલદાર.

(અ) ૩૩ મી કલમના હરકોષ ઇરાવનું ઉલ્લંઘન કરશે, અથવા.

(બ) ગિહીકણાણું બતાવશે, અથવા.

(૬) ૩૪ મી કલમ વિરૂદ્ધ પોતાના હુદાનું રાજનામું આપશે અથવા પોતાના હુદાનું કામ પોતાની મેળે છોડશે, અથવા.

(૭) એવા પોલીસ અમલદાર તરીકે પાળવાને અથવા માનવાને પોતાની ફરજ હોય તેવા કાયદાના કોઈ પણ ઇરાવનો અથવા તેવી કાનુનનો અથવા હુકમનો જાણી જોઈને અંગ અથવા અ હર કરવા બદલ ગુ-ફોગાર થશે; અથવા.

(ઘ) હરકોઈ ફરજ તોડવાનો તકલીફવાર થશે અને એવી તકલીફ બદલ અમલમાં હોય એવા બીજા કોઈ પણ કાયદામાં ખાસ શિક્ષા દરાવી ન હશે.

તેને ત્રણ મહિનાની મુદત સુધીની કેદની અથવા સો રૂપીઆ સુધીના દંડની, અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

(ઙ) રજા ઉપરગેરહાજર હોય એવો પોલીસ અમલદાર પોતે સદરકુ રજા પુરી થયેથી નોકરી ઉપર હાજર થવાને પોતે તૈયાર છે એવો રીપોર્ટ કરવામાં વાસ્તવીક કારણ સીવાય ચુકશે તો તેણે રકમ (ક) ના કારણ સાથે ૩૪ થી કલમના અર્થ મુજબ પોતાના હુદાનું કામ પોતાની મેળે છોડ્યું છે એમ સમજશે.

૩૭. ૩૫ થી કલમની પેટા કલમ ૧ ના દરાવ મુજબ જે કોઈ પણ પોલીસ અમલદાર પોતાની નીમણુંક અથવા હુદાનો દાખલો અથવા બીજી કોઈ પણ જથ્થા સ્વાધીન કરવામાં બાધી સુજીને મક્કલત કરશે અથવા તેમ કરવાને ના પાડશે તેને એક મહિના સુધીની કેદની અથવા બસે રૂપીઆ સુધીના દંડની, અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે.

૩૮. ક્રિમીનલ પ્રોસીજર કોડની કલમ ૧૪૪ મુજબ એકાદા માહિતે કરેલો જે કોઈ પણ હુકમનો અમલ સદરકુ કાયદા પ્રમાણે સરકાર જારી રાખી શકે છે તેવી મતલબવાળો કોઈ પણ હુકમ, જરૂર લાગે ત્યારે બહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને કરવાનો સરકારને અધિકાર છે.

ખાખ ૪.

પોલીસ સંબંધી નિયમ.

૩૯. (૧) જીલ્લા માહિતે, આ અરથે અખત્યાર મળેલા મ્યુનીસીપાલિટીના કોઈ અધિકારીએ અથવા બીજા કોઈ અધિકારીએ કર્યા હોય એવા હુકમને પાત્ર રહીને, પોતાને યોગ્ય લાગે એવા કોઈ પણ સહેરમાં અથવા બીજી કોઈ પણ જગ્યામાં હેડો લખેલી બાબતો સાથે, વખતે વખતે કાનુનો અથવા હુકમો કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) બાંગી તુટેલી ઇમારતોથી અથવા બીજા કારણથી થતા બપને પ્રસંગે, ચોક્કસ રસ્તા અથવા જગા, પોતાને યોગ્ય દેખાય એવી બાબતોનો અપવાદ રાખીને, થોડા વખત સુધી બંધ રાખવા બાબત.

(૩) જે ઇમારતો પ્લેટફોર્મ તથા બીજી બાંધકામ બાંધતાં, તેની મરામત કરતાં તથા પાડી નાંખતાં રસ્તે જનારા લોકોને, પાડોશીઓને અથવા લોકોને બપ ઉત્પન્ન થાય તે ઇમારતો, પ્લેટફોર્મ તથા બીજી કામ બાંધતી વખતે, તેની મરામત કરતી વખતે તથા પાડી નાંખતી વખતે લોકોના જન-માલને નુકસાન ન થાય તે વિશે બંદોબસ્ત રાખવા બાબત.

(૪) કોઈ પણ હાથીને અથવા કોઈ પણ જંગલી અથવા બપંકર જનાવરને કોઈ પણ રસ્તામાંથી અથવા રસ્તામાં દોરી લઈ જવા બાબત, હાંકવા બાબત લેઇ જવા બાબત અથવા (ગાડી વિગેરેમાં પાલોને) લઇ જવા બાબત નિયમન કરવા વિશે.

(૫) રાહદારીને અથવા સાથે અજવાળું તથા હવા મોકળેથી આવવા જવાને અડચણ પડે તેવી રીતે કોઈ પણ રસ્તામાં અથવા રસ્તાના ભાગમાં આડુ કાંઈ પણ દોરકુ અથવા કાંડી ટાંચવા અથવા ચુકવાની, અથવા બહાર નીકળી આવે એવું કાંઈ કામ અથવા બીજી કાંઈ બાંધકામ કરવાની મના કરવા બાબત.

(૬) આ અરથે જે વાજબી નિયમ પોતાની તરફથી દરાવવામાં આવે તેને અનુસર્યા સીવાય મના કરેલી જગ્યામાંથી ચોક્કસ રસ્તામાંના ધરો અથવા ઇમારતોમાંથી બહાર અથવા તે ધરોમાં ઇમારતોમાં અથવા એવા રસ્તામાં ચડીને નરક અથવા દુરમંદકારક વસ્તુ અથવા પદાર્થ ક્યારે લઈ જવા નહીં; તથા સદરકુ રસ્તામાં ચડીને અથવા કેટલાક મુકરર કરેલા રસ્તામાં ચડીને દોર ક્યારે લઈ જવા નહીં તે દરાવવા બાબત.

(ફ) આ અરથે જે વાજખી નિયમ પોતાની તરફથી ઠરાવવામાં આવે તેને અનુસરી શિવાય કોઇ રસ્તામાં અથવા ઇમારતમાં અથવા તેના ઉપર અથવા તેનાથી ૫૦ ફુટની અંદર, કંઈ પણ ઘાસ અથવા ખીજ વસ્તુમાં દેવતા મુકવાની, અથવા જયમુચક અમિ સળગાવવાની અથવા ગમ્મતથી અગ્ન્યસહ્ય મુકવાની, અથવા બંદુકના ખાલી બાર કરવાની અથવા આતશખાજ સળગાવીને નાંખવાની અથવા આતશખાજનાં વિમાન સળગાવીને ઉડાડવાની, અથવા રોશની કરવા સાફ ફાનસો અથવા ખીજ કંઈ જુગિતથી કહેલી થાંભલામાં અથવા ખીજ ચીજમાં ધાલીને તે થાંભલા અથવા ચીજ કોઇ રસ્તાની બાજુએ અથવા આડા દાટીને ઉઠા કરવાની મના કરવા બાબત.

(ગ) કોઇ પણ રસ્તામાં ખાડો ખોદવા બાબત, ઇમારતને લગતો સામાન અથવા ખીજ ચીજો મુકવા બાબત, અથવા કોઇ પણ ધોડા અથવા ખીજું જનાવર બાંધવા અથવા રાખવા બાબત જીલ્લા માજિસ્ટ્રેટ જે વાજખી નિયમ કર્યા હોય તેને અનુસરીને ચાલ્યા શિવાય તે કામ કરવાની મના કરવા બાબત.

(ઘ) કોઇ પણ રસ્તામાં ચેપી અથવા સંસર્ગિક રોગવાળા શખસોને અથવા જનાવરોને તથા મુવેલાં જનાવરોના મડદોને અથવા તેના કાંઈ ભાગને તથા મુવેલા શખસોના પરતને ઉધાડાં રહેવા દેવા બદલ અથવા તેમની હીલચાલ થવા બદલ સદરહુ પ્રકારના જે નિયમો કર્યા હોય તેને અનુસરીને ચાલ્યા શીવાય તેમ કરવાની મના કરવા બાબત.

(અખ) જનાવર કાપવાની, જનાવરનાં મડદાં અથવા ચામડાં સાફ કરવાની, ઉપદ્રવકારક અથવા દુરમંદકારક વસ્તુ મુકવાની તથા ઝડેઝપટે જવાની જગ્યાએ જુદી રાખવા બાબત.

(જ) લોકોમાં અથવા જનાવરોમાં ભારે રોગ અથવા સંસર્ગિક રોગ થયો છે અથવા થશે એમ લાગે તે પ્રસંગે, સદરહુ રોગ બંધ પાડવાના અથવા તેનો પ્રસાર થતો અટકાવવાના ઇરાદાથી સરકારે ફરમાવી હોય તે પ્રમાણે અથવા પસંદ કરી હોય તે પ્રમાણે, જગા વિગેરેનો ભોગવટો કરનારે અથવા રહેવાશીઓએ જગા વિગેરે સ્વચ્છ રાખવા બાબત તથા તેમાંથી રોગ ખીજનો નાશ કરવા બાબત, અને એવા રોગવાળા અથવા એવા રોગ થયો છે એમ દેખાતું હોય એવા માણસોને અથવા જનાવરોને એકમેકથી છુટા રાખવા તથા તેમની વ્યવસ્થા કરવા બાબત.

(કે) પાણીના કોઇ પણ સ્થળ, સાધન કે જગા, સઘળાં અથવા ચોક્કસ કારણુ સાફ બંધ કરવાનું અથવા તેનો વાપર નહીં કરવાનું અથવા ચોક્કસ કારણુ સાફ જ તેનો વાપર કરવાનું ફરમાવવા બાબત, અને એવા સ્થળનો, સાધનનો, અથવા જગાનો, અથવા તેમાંના પાણીનો, ખગાડ ન થાય તે સાફ ઠરાવ કરવા બાબત.

(લ) પરેતની વ્યવસ્થા કરવાની કોઇ પણ જગ્યા, કોઇ પણ ધર્મશાળા, ગામના દરવાજા, અથવા લોકોને આવજવ કરવાની ખીજ જગ્યાનો ફાયદા ભરેલો તથા સગવડ ભરેલો ઉપયોગ સર્વને સરખી તથા ચોગ્ય રીતે થાય તે માટે અને ત્યાં આવજવ કરનાર લોકોમાં ચોગ્ય બંદોબસ્ત રહે તે માટે તેનો ઉપયોગ કીયા વખતે અને કઇ રીતે કરવો તે વખતનું અને તે રીતનું નિયમન કરવા બાબત.

(મ) જે જગ્યાએ તથા વખતે લોકોની સલામતી તથા સગવડ સાફ ખાસ નિયમ કરવાની માજિસ્ટ્રેટને જરૂર દેખાય તે જગ્યાએ તથા વખતે લોકોએ, જનાવરોએ તથા વાહનોએ શી રીતે જવું આવવું તેનું નિયમન કરવા બાબત.

(ર) રકમ હું મુજબ કરવાની દરેક કાનુન અથવા પરેતની વ્યવસ્થા કરવાની કોઇ પણ જગ્યાના વાપર સંબંધી (લ) રકમની રૂબરૂ કરવાની દરેક કાનુન મામુલ તથા સ્થાપિત થયેલા રીવાજ તરફ અને કેટલીક બાબતમાં પરેતની વ્યવસ્થા જલદીથી કરવાની જરૂરીઆત તરફ નજર રાખીને કરવી જોઇએ, અને રકમ (ક), (ઇ), (ફ), (ગ), (હ) અથવા (અખ), મુજબ જીલ્લા માજિસ્ટ્રેટ કરેલી પ્રત્યેક કાનુનનો અથવા હુકમનો અમલ જે સફેદમાં અથવા જગ્યામાં ચાલવાનો હોય તે શહેર અથવા જગ્યાના ચોરામાં અથવા ખીજ કોઇ પણ સાર્વજનિક ઇમારતમાં તે જીલ્લાની ચાલતી ભાષામાં તેની નકલ ચોટાદીને સદરહુ કાનુન અથવા હુકમ પ્રસિદ્ધ કરવો જોઇએ, અને રકમ (અ) (ખ) (જે) (કે) અથવા (લ) મુજબ કરેલી પ્રત્યેક કાનુનની અથવા હુકમની નકલ તે જીલ્લાની ચાલતી ભાષામાં એવી કાનુન અથવા

હુકમ વિશેષ કરીને જે હામરત, બાંધણી, બાંધકામ, અથવા જગા સંબંધી હામરત હોય તે હામરત, બાંધણી, બાંધકામ અથવા જગ્યાની પાસેના પ્રસિદ્ધ રથળે ચોહોડેડી રાખવી જોઇએ.

(૩) આ કલમની ૨૬મી ની આરટીકલ (જે) ઉપરથી મળેલા અધિકારની રૂપરેખે પ્રસિદ્ધ કરેલી દરેક કાનુન વિશેષ કમીશનરને તાબડોતોબ રીપોર્ટ કરવો અને તે પંદર દિવસ કરતાં વધારે મુદત સુધી અમલમાં રહેશે નહીં પણ કમીશનર તે મુદત વધારશે તો તે પ્રસંગે સરકાર ફરમાવશે ત્યાં સુધી તે અમલમાં રહેશે.

(૪) ઉપર કહ્યા પ્રમાણે ચોગ્ય રીતે કરેલો હરકોષ હુકમ જ્યાં સુધી અમલમાં હોય ત્યાં સુધી તે પ્રમાણે ચાલવાને લાગતા વળગતા સરવે માણસોની ફરજ છે.

૩૯. જ—ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલની અગાઉથી મંજૂરી લઇને, જલ્લાનો માજિસ્ટ્રેટ વખતો વખત નાટ-કલાળા, તથા બીજી લોકોની ગમતની ખાનપાનની, તથા એકઠા થવાની જગ્યાનું લાઇસન્સ આપવા માટે તથા તે ઉપર નિબંધ મૂકવા માટે [આમાં તે જગ્યાએ લોકોના આવવા જવાનો, તથા સભ્ય રીતે અને બંદોબસ્તથી કામ ચલાવવાનો સમાવેશ થાય છે.] તથા લોકોની ગમતની, ખાનપાનની તથા એકઠા થવાની જગ્યાની પડોશમાં રહેનારાઓનો અથવા આવજા કરનારાઓને હરકત, અગવડ, ત્રાસ, ભય, જોખમ, અથવા નુકશાન થતું અટકાવવાને માટે તે જગ્યાઓ રાખવાની મનાઇ કરવાની કાનુનો કરવાને મુખત્યાર છે.

૪૦. પોતાના જલ્લામાં આવેલા કોષ પણ શહેરમાંના અથવા ગામડામાંના કોષ પણ રસ્તા પાસે ખડકો સુરંગ મુકી ઉરાડવા માટે અથવા ખાડા ખોદવા માટે વખતે વખતે કાનુન કરવાને, તથા તેવી કાનુનોમાં આવા કામ સાફ પરવાના આપવા માટે ઠરાવ કરવાને, દરેક જલ્લા માજિસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે.

૪૧. કોષ પણ જલ્લામાંના અથવા પેટા ટુકડીમાંના જે શહેર અથવા ગામડાને સરકારે જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને આ કલમ લાગુ પાડી હોય તે શહેરમાંના અથવા ગામડામાંના હરકોષ ધરતી પાસે રહેતા આજરદાર લોકોને ઇજા થાય તેવી રીતે તે ધર જનરકર્મ કરવાના કારખાના તરીકે અથવા વેશ્યાને અથવા હરકોષ જતના લાકા લોકોને રહેવાના ધર તરીકે અથવા તેમને આવજાવ કરવાની જગ્યા તરીકે વપરાય છે એવી તે જલ્લાના માજિસ્ટ્રેટ અથવા તે પેટા ટુકડીના કોષ માજિસ્ટ્રેટને ફરિઆદ થએથી સદરહુ માજિસ્ટ્રેટ તે ફરિઆદનો જવાબ દેવા સાફ તે ધરના માલિકને અથવા તેમાં રહેનારને સમન કરી બેલાવવાને મુખત્યાર છે અને સદરહુ ધર ઉપર કહ્યા પ્રમાણે વપરાવાથી તેવી ઇજા થાય છે એવી પોતાની ખાતરી થએથી વાસ્તવિક મુદતમાં તે ધરનો તેવી રીતે ઉપયોગ કરતાં બંધ થતું એમ તેના માલિકને અથવા તેમાં રહેનારને હુકમ કરવાને તે માજિસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે; અને આ મુદત સદરહુ હુકમમાં નિર્દીષ્ટ કરવી જોઇએ.

૪૨. (૧) જલ્લા માજિસ્ટ્રેટને, અથવા તેની ગેરહાજરીમાં અને તેના હુકમને પાત્ર રહીને કોષ પણ શહેરમાં અથવા ગામડામાં હુકમત હોય તથા તે શહેરમાં અથવા ગામડામાં અથવા તેની પડોશમાં હાજર હોય એવા પહેલા વરમના માજિસ્ટ્રેટને જરૂર લાગે ત્યારે અને તેટલી મુદત સુધી, સાર્વજનિક રીતે અથવા અમુક અપસોના નામના કાટેલા જાહેર નામની મારફત, હેઠળ લખેલાં કૃત્ય કરવાની મના કરવાનો અખત્યાર છે. એટલે એવા શહેરમાં અથવા ગામડામાં અથવા તેની પડોશમાં અજા, સોટા, અથવા બીજી જતના હુશિઆર લઇ જવાથી, પથર અથવા બીજા કશો અથવા અજો કશો અથવા નાખવા યત્રો અથવા સાધન લઇ જવાથી, એકઠા કરવાથી તથા તણખાર કરવાથી, માણસો, મહાં અથવા તેમનાં પુતળાં દેખાડવાથી, લોકોએ યુગ્મો પાડવાથી, ગીત ગાવાથી, વાજાંત્ર વગાડવાથી, અલંકારિક કાપણુ આપવાથી તથા આળા પાડવાથી અથવા નકલ કરવાથી તથા છબીઓ, નિશાનીઓ, તથા જાહેર ખજાનો અથવા બીજા કોષ પણ પદાર્થ અથવા વસ્તુ તણખાર કરીને ખાનવાથી અથવા તેના ફેલાવો કરવાથી નિતિ અથવા મરીયાદોનો ભંગ થાય એમ હોય અથવા જેથી, સદરહુ માજિસ્ટ્રેટના અભિપ્રાય પ્રમાણે, છુદી છુદી જતના લોકો વચ્ચે ધરમ સંબંધી વેર ઉત્પન્ન થવાનો અથવા દુસ્મનાઇ થવાનો સંભવ હોય અથવા જેથી ગુન્હો થવાનો અથવા લોકોની સુલેહનો ભંગ થવાનો અથવા કાપદાનો

દરાવાના અમલમાં હરકત થવાનો અથવા તે દરાવનો અથવા કાયદેસર અધીકારીના હુકમનો તીવ્રરકાર થવાનો સંભવ હોય તે પ્રસંગે તે તે કૃત્ય સદરહુ શહેરમાં અથવા ગામડામાં અથવા તેની પડોશમાં કરવાની મના કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) પહેલા વરગના એ અથવા વધારે માણસોએ કોઇ પણ શહેરમાં અથવા ગામડામાં અથવા તેની પડોશમાં હાજર હોય અને તેમની હકુમત તે ઠેકાણે ચાલતી હોય તો ઉપર કલ્પા મુજબ મનાઇને હુકમ કરવાને તે પેઠા હરકોઇ માણસેટ મુખત્યાર છે.

(૩) તાખાના માણસોએ આ કલમ મુજબ જે કોઇ હુકમ કર્યો હોય તેની ખચર જીવ્હા માણસોએ તાખડોળ આપતી જોગ્યે, અને ત્યાર પછી સદરહુ જીવ્હા માણસોએ યોગ્ય લાગે તે પ્રમાણે તે હુકમ મંજુર કરવો, રદ કરવો અથવા તેમાં ફેરફાર કરવો.

૪૩. જે હંગામો અથવા સુલેહો ભારે ભંગ જલદીથી થવાનો હોય અથવા જેના વીશે ધારતી હોય તે ન થવા દેવા માટે જીવ્હા માણસોએ કોઇ પણ પ્રમારત અથવા જગા થોડા વખત સુધી બંધ કરવાને અથવા તેનો કબજો લેવાને, અને ત્યાં સધળા અથવા કોઇ પણ શખસોને ન આવવા દેવાને અથવા પોતાને યોગ્ય લાગે એવી સરતે તથા પોતાને યોગ્ય લાગે તેવા શખસોનેજ ત્યાં આવવા જવા દેવાને મુખત્યાર છે. આ કલમ ઉપરથી પોતાને મળેલી સત્તા ચલાવીને સદરહુ માણસો જેહુકમ કરીને પ્રસિદ્ધ કરે, તે હુકમ મુજબ ચાલવાને લાગતા વળગતા શખસો બંધાએલા છે એમ સમજવું.

૪૪. (૧) ધરમ સંબંધી અથવા સંસ્કાર સંબંધી અથવા સામાજિક ઉત્સવ, પ્રદરશન અથવા બ્યવસ્થિત મેળાવડા કોઇ પણ રસ્તામાં થતા હોય અથવા કરવાનો હરાદો હોય તે ઉત્સવ વીગેરેના સમયમાં અથવા તે ચલાવવાના સંબંધમાં અથવા તે સામેલ થવાના સંબંધમાં એવો વાદ અથવા તકરાર છે કે તેથી સુલેહનો ભારે ભંગ થવાનો સંભવ છે એમ જીવ્હા માણસોએ લાગે ત્યારે તેને હીત સંબંધવાળા પક્ષકારોના તથા શખસોના સ્પષ્ટ કાયદેસર હક તથા સ્થાપીત થયેલા રીવાજ તરફ લક્ષ આપીને હીત સંબંધવાળા શખસોએ અરસપરસ તથા ખીબ લોકો તરફ કેવી રીતે વર્તવું તે બદલ તે પ્રસંગે જે હુકમ કરવાનું અવશ્ય તથા વસ્તવીક દેખાય તે હુકમ કરવાનો અધિકાર છે, એવા પ્રત્યેક હુકમને જે શહેરમાં અથવા જગામાં અમલ થવાનો હોય તે શહેરમાં અથવા જગામાં તે પ્રસિદ્ધ કરવો જોઇએ. અને તે હુકમ મુજબ ચાલવાને લાગતા વળગતા સધળા સખસો બંધાએલા છે એમ સમજવું.

૨. ઉપરની છેલ્લી પેટા કલમની રૂપએ કરેલો કોઇ પણ હુકમ હકુમતવાળી કારટે કરેલા હુકમ નામને તાકીદ હુકમને અથવા હુકમને અનુસરતો હોવો જોઇએ, અને જીવ્હા માણસોએ બ્યારે એમ દેખાડી આપવામાં આવે કે તે હુકમ જે લોકોને લાગુ હોય તેમના હક તથા કામના સંબંધમાં લાગતા વળગતા કોઇ પણ માણસની ફરીઆદ ઉપરથી હાવા ઉપરથી, અથવા અરજ ઉપરથી તેવી કારટે કરેલા કોઇ ફેસલા, હુકમનામા, તાકીદ હુકમ, અથવા હુકમને અનુસરતો નથી ત્યારે તે હુકમ રદ કરવો જોઇએ. અથવા તેમાં ફેરફાર કરવો જોઇએ.

૪૫. (૧) પોતાના જીવ્હામાંની કોઇ પણ જગાએ મેળા, જતરા અથવા ખીબ એવા કોઇ કારણને લીધે ધણા લોકોનો જમાવ થયો હોય અથવા જમાવ થવાનો સંભવ હોય તે જગાએ ભારે રોગ થયો છે અથવા સો વક્ષા થશે એમ જીવ્હા માણસોએ લાગે ત્યારે સદરહુ રોગ ન થસ દેવા સાફ અથવા તેનો ફેલાવ અટકાવવા સાફ પોતાને જરૂરના જણાય તેવા વિશેષ ઉપાયો લેવાને તથા પોતાને જરૂર જણાય તેવા, સદરહુ જગાના રહેનાર લોકોએ તથા ત્યાં હાજર હોય તે લોકોએ અથવા ત્યાં આવનારા લોકોએ અથવા ત્યાંથી પાછા જનારા લોકોએ પાળવાના નીયમો બંદરનામું પ્રસિદ્ધ કરી દરાવવાને તે મુખત્યાર છે.

(૨) કમીશનરના હુકમને અનુસરીને જીવ્હા માણસોએ, અથવા જીવ્હા માણસોએના હુકમથી કહેલરને જમાવતી જગાએ, તથા તેની આસપાસ આરોગ્ય રક્ષણ આપતની ગોડવણ કરવાનો તથા

ત્યાં બંદોબસ્ત રાખવાને ખર્ચ બદા કરવા સારૂ ખસ થાય એવી વ્યાજબી રી પેટા કલમ ૧ ના ઠરાવોની અંદર આવનારા સ્થાપનોની ઉપર આકારીને વસુલ કરવાની છુટ છે.

(૩) જમાવની જગા એકાદી મ્યુનીસીપાલીટીની હદમાં હોય ત્યારે, ઉપર કહેલા કારણ સારૂ જરૂર હોય તેટલી રકમ સદરહુ મ્યુનીસીપાલીટી પાસેથી વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

૪૬. કોઇ પણ જિલ્લા માજિસ્ટ્રેટને અથવા પેટા તુકડીના કોઇ પણ માજિસ્ટ્રેટને જ્યારે જ્યારે એમ દેખાય કે તે જિલ્લામાં કોઇ પણ જાતના લોકોની ટોળી અથવા મંડળીના આવજવથી અથવા ત્યાં રહેવાથી ભય ઉત્પન્ન થયો છે, અથવા ઉત્પન્ન થવાનો સંભવ છે, અથવા સદરહુ ટોળીએ અથવા મંડળીએ અથવા તેના આશ્રામીઓએ ગેરકાયદેસર બદખરોદો કર્યો છે, એવી ધાસ્તી, અથવા વાસ્તવીક શક ઉત્પન્ન થયો છે અથવા ઉત્પન્ન થવાનો સંભવ છે, ત્યારે સદરહુ ટોળીના અથવા મંડળીના આશ્રામીઓને દગો તથા ભય ઉત્પન્ન ન થવા દેવા માટે જેમ ચાલવાની જરૂર હોય તેમ ચાલવા બદલ, અથવા તે ટોળી અથવા મંડળી વીખરાઇ જઇને તેમાંના દરેકે એવો માજિસ્ટ્રેટ ઠરાવે તે રસ્તે યઇને તે ઠરાવે તે જગાએ જવા બદલ સદરહુ ટોળીના અથવા મંડળીના આગેવાન અથવા મુખ્ય માણસો દેખાતા હોય તેમના નામનું જાહેરાતું દોલ વગાડીને અથવા પોતાને યોગ્ય લાગે તેમ બીજી રીતે પ્રસિદ્ધ કરીને હુકમ કરવાનો તે માજિસ્ટ્રેટને અખત્યાર છે.

૪૭. (૧) ગમ્મત કરવાની જે કોઇ પણ સારવજનીક જગામાં અથવા જે કોઇ સભામાં અથવા મંડળીમાં લોકોને તેડ્યાં હોય અથવા જેમાં લોકોને આવવાની છુટ હોય તે જગામાં, સભામાં અથવા મંડળીમાં જારે ગેર બંદોબસ્ત અથવા કાયદાનું ઉલ્લંઘન થતું અટકાવવા સારૂ અથવા એકઠા થયેલા લોકો ઉપર સ્પષ્ટ અને ચોડી વારમાં આવી પડશે એવું ભય અટકાવવા સારૂ સદરહુ ગમ્મત કરવાની જગાએ અથવા સદરહુ સભા અથવા મંડળીમાં ફોર્સટેબલના કરતાં ચઢતા સહિથી ઉંચા દરજ્જાના જે વડો પોલીસ અમલદાર હાજર હોય તે પોલીસ અમલદાર-કાયદેસર રીતે કરેલી કાનુનો તથા હુકમોને અનુસરીને, સદરહુ ગમ્મત કરવાની જગામાં, અથવા સદરહુ સભામાં અથવા મંડળીમાં લોકોએ શી રીતે દાખલ થવું તે બાબત તથા ત્યાં ચાલવાનું કામ સલાહસંપથી તથા કાયદેસર રીતે ચાલે તથા લોકોની સહી સલામતી જળવાય તે બાબત પોતાને જરૂરના લાગે તેવા વાસ્તવીક હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે; અને આવા પ્રત્યેક વાસ્તવીક હુકમ મુજબ ચાલવાને સધગા માણસો બંધાયેલા છે એમ સમજવું.

(૨) પેટા કલમ ૧ ના ઠરાવ તથા તે મુજબ કરેલા કોઇ પણ હુકમ અમલમાં લાવા સારૂ આવી દરેક ગમ્મત કરવાની જગામાં, સભામાં અથવા મંડળીમાં જવા આવવાને પોલીસને છુટ છે.

૪૮. (૧) કોઇ પણ માજિસ્ટ્રેટ અથવા આ અર્થે અખત્યાર મળેલા કોઇ પણ અધિકારીએ જે કોઇ પણ કાનુન અથવા હુકમ કાયદેસર રીતે કોઇ પણ વખતે કર્યો હોય તે કાનુન અથવા હુકમને અનુસરીને ડીસ્ટ્રીક્ટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ કે આસિસ્ટન્ટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે કરવાને મુખત્યાર છે. એટલે:—

અ રસ્તા ઉપર અથવા રસ્તામાં મંડળીએ, સરખસે, તથા એકઠા થઇને જનારા લોકોએ અથવા સમુદાયે શી રીતે વર્તવું તે બાબત કાનુનો કરીને હુકમ કરવાને તથા સરખસની બાબતમાં, તેણે કયે રસ્તે તથા કયા ક્રમ પ્રમાણે તથા કયે વખતે જવું તે ઠરાવવાને; (બ) રસ્તામાં અથવા રસ્તાની પાસે વાખ્મ, દોલ, નજારાં અથવા બીજાં વાજાં વગાડવા બાબત તથા રજુ શીંગડાં અથવા કાન ફાંડે એવાં વાજાં પુકવા અથવા વગાડવા બાબત પરવાના આપીને અથવા બીજી રીતે નિયમન કરી નિરબંધ રાખવાને

(ક) આ આક્ટની ૩૯ થી ૪૬ કલમો સુધીની કોઇપણ કલમ ઉપરથી કોઇ માજિસ્ટ્રેટ જે કોઇ પણ હુકમ કર્યો હોય તેના પેટા હુકમ તરીકે તથા તે હુકમનો હેતુ પાર પાડનાર હુકમ તરીકે વાજબી હુકમ કરવાને.

(૨) આ કલમની રૂઢીએ કરેલી દરેક કાનુન તથા હુકમ, જે જગાએ અમલમાં આવવાના હોય તે જગાએ અથવા જગા નજીક પ્રસિદ્ધ કરવા બોધ્યે અગર તેમાં દિત સંબંધવાળા સ્થાપનો તેની બગર

આપવી જોઇએ. અને લાગતા વળગતા સઘળા કમરોડા તે મુજબ ચલાવવાને બંધાયેલા છે એમ સમજવું.

૪૯. (૧) જીલ્લાનો માજિસ્ટ્રેટ લોકોને જાહેરખબર આપીને એવો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે કે કોઇ પણ માણસના હવાલામાં ન હોય એવું કોઇ પણ કુતરે રસ્તામાં રખડતું હોય ત્યારે તેનું મોં તે કુતરે ખીન દરકતે ચાસોચાસ લાઇ શકે તથા પાણી પી શકે પણ કરી શકે નહીં એવી રીતે જાણીથી બંધ કરવું; અને તે જાહેર ખબર તેમાં નિરદિષ્ટ કરેલી જીલ્લામાંની જગા અથવા જગાઓને લાગુ પડે છે. અને એવો હુકમ અમલમાં હોય તે દરમિયાન, પેટા કલમ ૨ માં હવે પછી ઠરાવ્યું હોય તે સિવાયને પ્રસંગે, પોલીસને કોઇપણ કુતરે તેના ધણીની જગાની બહાર રખડતું મ.લુમ પડે તેનો નાશ કરવાનો, અથવા તેનું કોઇ પણ કુતરે કબજામાં લઇને તેનો ધણી દાવો કરે ત્યાં સુધી, યોગ્ય જાણી કરીને દાવો ત્યાં સુધી તથા તેને પકડી રાખવાથી જે સઘળો ખર્ચ થયો હોય તે આપે ત્યાં સુધી અટકાવી રાખવાનો અધિકાર છે.

(૨) પોલીસને જાણીતા ધણીના નામવાળો પેટા જગામાં હોય એવું કોઇપણ કુતરે હડકાયેલું હોય તે સિવાયને પ્રસંગે, તેના ધણી તરફથી તે ઉપર દાવો થઇને તેને રાખવા બદલ થયેલો સરવ ખર્ચ અપાયા વગર તે કુતરે ચોખા ત્રણ દિવસ લગણુ પોલીસના કબજામાં રહે, ત્યાં સુધી પોલીસે તેનો નાશ કરવો નહીં. પણ જે કોઇ પણ કુતરે સદરકુ મુદત સુધી પોલીસના કબજામાં રહે અને તે દરમિયાન તેનો ધણી તેના ઉપર દાવો કરીને સદરકુ ખર્ચ આપે નહીં તો તે કુતરાને વેચવાને અથવા તેનો નાશ કરવાને પોલીસ મુખત્યાર છે.

(૩) ઉપરની પેટા કલમો મુજબ થયેલા ખર્ચ માટે, કુતરાનો ધણી જમીન મહેસુલની ચલેલી ખાકી પ્રમાણે જવાબદાર છે એમ સમજવું.

(૪) પોલીસે કબજામાં લીધેલા કોઇ પણ કુતરાને ગળે કોઇપણ માણસના ખરા દેખાતા નામ ઠામવાળો પેટા હોય ત્યારે એવા પ્રકારનું કુતરે કબજામાં લીધાની હકીકત લખીને એક પત્ર ઉપર કરેલા ચીરનામે ટપાલની મારફતે તાબડોતોય મોકલવો.

૫૦. આ બાબ મુજબ જે કોઇપણ અધિકાર ડીઝીક્ટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટને અથવા તેના તાબાના અમલદારને આપવામાં આવ્યા હોય તે તેણે જીલ્લા માજિસ્ટ્રેટના હુકમને પાત્ર રહીને ચલાવવા અને આ બાબ મુજબ જીલ્લા માજિસ્ટ્રેટ કરવાની સઘળી કાનુનો, નિયમો તથા હુકમો કલમ ૧૩ (૨)ના ઠરાવોને પાત્ર રહેશે.

બાબ ૫.

પોલીસની અમલ કરવાની સત્તા તથા તેમની ફરજો.

૫૧. (૧) દરેક પોલીસ અમલદારે હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે કરવું એટલે—

અ, યોગ્ય અધિકારીએ જે દરેક વારંટ અથવા બીજા હુકમ કાયદેસર રીતે પોતાને કર્યો હોય તે તેણે તાબડોતોય માનીને અમલમાં લાવવો, અને પોતાના ઉપરી અમલદારના હુકમ અમલમાં લાવવા સાથે સરવ પ્રકારના કાયદેસર ઉપાય લેવા જોઇએ.

બ, પોતે બનતો પ્રયત્ન કરીને, કોમિએબલ ગુંદા થયા વિશે અથવા તે ગુંદા કરવાની ધારણા વિશે ખાતશી મેળવવી, તથા ગુંદાગારોને સાસન કરાવવા માટે અથવા ગુંદા થતા અટકાવવા માટે ઉત્તમ દેખાય એવી તથા કાયદાને અને પોતાના ઉપરી અમલદારોએ કરેલા હુકમને અનુસરતી હોય એવી ખબર કરવી તથા બીજા ઉપાય લેવા.

ક, પોતે બનતો પ્રયત્ન કરીને લોકાપકારક કૃત્ય થતાં અટકાવવા;

ડ, જે માણસોને પકડવાનો પોતાને કાયદાની રૂયે અધિકાર હોય અને જે માણસોને પકડવાનું પુરતું કારણ હોય તે સર્વને પ્રકડવા.

દ, બીજા કોઇ પોલીસ અમલદાર તેનું કામ કરતી વખતે પોતાને બોલાવે ત્યારે અથવા તેવી વખતે તેને મદદની જરૂર પડે ત્યારે, તે મદદ કરેલા અમલદારની બાબતમાં કાયદેસર અને બ્યાબબી હોય એવી રીતે મદદ કરવી.

ફ, વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય એવા મહેસુલ સંબંધીના કોષપત્ર કાયદાની રૂએ અથવા બીજી કોષ પત્ર રૂએ પોતાને જે કામ કરવાનાં હોય તે કામ બજાવવાં.

(૨) સરકારે અથવા કાયદેસર રીતે અખત્યાર મળેલા સ્થપત્યે કરેલી કાનુને તથા હુકમેને અનુસરીને, પ્રત્યેક પોલીસ અમલદારને ઉપર કહેલા કારણો પૈકી હરકોષ કારણ સાર, લોકોને આવવા જવાની હરકોષ જગ્યામાં તથા જે કોષ પત્ર જગ્યા પીઠા તરીકે અથવા કેરી વસાણા વેચવાની દુકાન તરીકે અથવા હલકાં તથા બેઠંગા માણસોને આવવા જવાની જગ્યા તરીકે વપરાય છે એમ માનવાનું પોતાને કારણ હોય તે જગ્યામાં વારંદ વગર પેશીને ચોકસી કરવાનો અધિકાર છે.

(૩) એકાદા રસ્તામાં અથવા લોકોને આવવા જવાની જગ્યામાં કોષ સ્થપના કમળમાં કોષ વસ્તુ હોય અથવા છે એમ દેખાય અને તે ચોરેલી મિલકત છે એવા કોષ પોલીસ અમલદારને શુદ્ધ શુદ્ધિથી વહેમ આવે ત્યારે, એવા પોલીસ અમલદારને એવી વસ્તુ સાર જાડો લેવાનો અને તે તપાસવાનો તથા તે ક્યાંથી આવી તે બદલ જવાબ આપવાનો હુકમ કરવાનો, અને જેના કમળમાં તે હોય તે સ્થપત્યે આપેલો જવાબ ખુલી રીતે ખોટો અથવા વહેમ ભરેલો હોય તો એવી વસ્તુ અટકાવી રાખીને એકાદા માણસદેટને સદરકુ બિનાનો રીપોર્ટ કરવાનો અધિકાર છે. અને તે ઉપરથી તે માણસદેટ ક્રિમિનલ પ્રોસીજર કોડની ૫૨૩ મી અને ૫૨૫ મી કલમો પ્રમાણે અથવા અમલમાં હોય એવા બીજા કોષ કાયદા પ્રમાણે રામ ચલાવવું જોઈએ.

૫૨. નિચે લખેલાં કામ કરવાની પ્રત્યેક પોલીસ અમલદારની ફરજ છે એમ સમજવું એટલે—
અ, રસ્તામાંના અશ્વકત અથવા નિરાધાર માણસોને પોતાથી અને તેટલી દરેક જાતની મદદ આપવી, તથા કેફ ચઢેલા જે સ્થપત્યે તથા ગાંડા માણસો અહિં તહિં રખડતા હોઈને ભયકારક અથવા પોતાની સંજોગ લેવા અશ્વકત દેખાતા હોય તેમને પોતાના તાબામાં લેવા.

બ, પકડેલો અથવા પહેરામાં રાખેલો જે કોષ પત્ર માણસ જખમી અથવા આજીરી હોય તેને માટે જરૂરી મદદ મેળવવા સાર તાબડતોમ ઉપાય લેવા. તથા એવા કોષ પત્ર માણસ ઉપર ચોડી રાખતી વખતે અથવા તેને લઈ જતી વખતે તેની સ્થિતિ તરફ યોગ્ય નજર રાખવી.

ક, પકડેલા અથવા પહેરામાં રાખેલા પ્રત્યેક માણસને જોઈએ એટલો ખોરાક તથા આશ્રય આપવાનો બંદોબસ્ત કરવો.

ડ, ઝડો લેતી વખતે નિરર્થક એવજખી કરવી નહીં અથવા બીન જરૂરી દુઃખ દેવું નહીં.
દ, સ્ત્રી તથા છોકરાઓની સાથે કામ લેતી વખતે મરીયાદથી તથા વાસ્તવીક સંબંધિથી ચાલવું.
ફ આજીરી કોષ પત્ર નુકસાન અથવા તોટો ન થવા દેવા માટે પોતાથી બનતા ઉપાય લેવા.
ગ, કોષ પત્ર સાર્વજનિક : અકસ્માત અથવા જોખમ દુર કરવા સાર પોતાથી બનતા ઉપાય લેવા.
૫૩. (૧) હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે કામ કરવાની પોલીસ અમલદારની ફરજ છે એમ સમજવું એટલે—
અ, રસ્તામાં રાહદારીનું નિયમન કરી તે ઉપર નિર્બંધ રાખવો. રસ્તાની અંદર કોષ પત્ર અડચણ થવા ન દેવી તથા પોતાથી અને તેટલો પ્રયત્ન કરીને, રસ્તામાં અથવા તેની નજીક લોકોને પાળવા સાર આ આકટ મુજબ અથવા અમલમાં હોય એવા બીજા કોષ પત્ર કાયદા મુજબ જે કોષ પત્ર કાનુન અથવા હુકમ કરવામાં આવ્યો હોય તેનું ઉત્તરવન થવા ન દેવું.

બ રસ્તામાં તથા નાહાવાની, ધોવાની તથા ઉતરવાની સાર્વજનિક જગ્યા, મેળા, દેવમંદીર, તથા લોકોને આવવા જવાની બીજી સંધળી જગ્યા, જે ઠેકાણે તથા તેની અંદર તથા લોકો ભક્તિ કરતા હોય ત્યારે ભક્તિ કરવાની જગ્યાની આસપાસ બંદોબસ્ત રાખવો.

ક નાહાવાની, ધોવાની તથા ઉતરવાની સાર્વજનિક જગ્યાએ લોકોને જવા આવવાનું નિયમન કરવું. સદરકુ જગ્યામાં તથા સાર્વજનિક જૂમાં ધણી બીડ થવા ન દેવી, તથા, પોતાની અને તેટલો પ્રયત્ન કરીને આવી કોષ પત્ર જગ્યાએ અથવા આવી કોષ પત્ર તર ઉપર લોકોને મળવા સાર કાયદેસર રીતે કરેલા કોષ પત્ર કાનુન અથવા હુકમનું ઉત્તરવન થવા ન દેવું.

(૨) સદરહુ ફરજે કોઇ પણ ફરજ આદા કરતી વખતે પોલીસ અમલદારે કરેલા વાસ્તવીક હુકમ મુજબ ચાલવાને સધળા માણસો બંધાએલા છે એમ સમજવું.

(૩) કોઇ પણ પોલીસ અમલદાર ઉપર કલા પ્રકારના કોઇ પણ હુકમની વિરૂદ્ધ થનારા અથવા તે મુજબ ચાલવાને ના પાડનાર અથવા ચુકનાર કોઇ પણ માણસને તેમ કરતાં અટકાવવાને અથવા ખસેડી ચુકવાને તથા એવા કોઇ પણ માણસને એકાદા માછરોટ આગળ લેઇ જવાને અથવા નજીબી બાબતમાં અવસર વિતે છોડી ચુકવાને મુખત્યાર છે.

પદ. ૪૨ મી કલમ પ્રમાણે કોઇ જાહેરનામું યોગ્ય રીતે પ્રસિદ્ધ કર્યા પછી અથવા કલમ ૪૩, અગર ૪૪ પ્રમાણે કોઇ હુકમ કર્યા પછી, જે કોઇપણ માણસ એવા જાહેરનામાં અથવા હુકમ વિરૂદ્ધ ચાલેલા હોય અથવા ચાલવાનો હોય તે માણસને તે પ્રમાણે ચાલતાં બંધ પડવાનું અથવા નહિ ચાલવાનું ફરમાવવાને, તથા (તેમ કરવાને) ના પાડે અથવા આગ્રા ભંગ કરે તે પ્રસંગે, તકશીરવાન માણસને પકડવાને હર કોઇ માછરોટ અથવા પોલીસ અમલદાર મુખત્યાર છે. વળી એવા જાહેરનામા અગર હુકમ વિરૂદ્ધ જે કોઇપણ પદાર્થ અથવા વસ્તુ વાપરી હોય અથવા વાપરવાની હોય તે પકડવાનો અધિકાર સદરહુ માછરોટ અથવા પોલીસ અમલદારને છે, અને તે પકડેલી વસ્તુનો સદરહુ જમામાં હકમત વાળા હરકોઇ માછરોટના હુકમ મુજબ નિકાલ કરવામાં આવશે.

પપ. જલ્લા માછરોટે ૪૫ મી કલમ મુજબ અથવા જલ્લા માછરોટે અથવા પેટા તુકડીના માછરોટે ૪૬ મી કલમ મુજબ કરેલા પ્રત્યેક હુકમ તથા કાઢેલા પ્રત્યેક જાહેરનામાં યથાવિધિ પળાય તેવી તજવીજ કરવી, તથા જે માણસો અજ્ઞાનતાથી એવા નિયમ તથા જાહેરનામાં પાળવાને ચુકતા હોય તેમને ચેતવવા, તથા જે માણસો તે બધી જુગીને પાળતા ન હોય તેમને પકડવા એ પોલીસની ફરજ છે.

પદ. ઠોરેના અતિક્રમણ બાબતના આકટના ઠરાવો લાગુ પડતા હોય એવું જે કોઇપણ જનાવર કોઇ રસ્તામાં રખડતું માલમ પડે તેને પોતાના તાબામાં લેખને છેક નજીકના કબામાં લેઈ જવાનો અથવા મોકલવાનો પોલીસ અમલદારને અધિકાર છે, અને પછી તે જનાવરના ધણીને તથા હિત સંબંધરાળા બીજા માણસોને સદરહુ આકટના ઠરાવો લાગુ પડશે.

પગ. પોતાને જડી આવેલી અથવા પોતાને સ્વાધીન કરવામાં આવેલી સધળી દાવો ન કરેલી મિલકત પોલીસે પોતાના તાબામાં થોડા વખત સુધી લેવી; અને તે મિલકત જે જાહેરમાંથી અથવા ગામડામાંથી જડી આવી હોય તે જાહેરમાં અથવા ગામડામાં જે કોઇ પોલીસ પટેલ હોય તો તેને તે સવળી મિલકત આપી તે બદલ તેની પહેાંચ લેવી, અને તે પોલીસ પટેલે જે માછરોટના તાબાનો પોતે નોકર હોય તે માછરોટ તરફ રીપોર્ટ કરવો ને તે ફરમાવેથી તે મોકલવી. આવા કોઇપણ પ્રસંગે એવા જાહેરમાં અથવા ગામડામાં પોલીસ પટેલ ન હોય તો આ અર્થે તે જલ્લાનો માછરોટ વખતે વખતે જે માછરોટની નીમણૂક કરે તે માછરોટ તરફ સદરહુ પોલીસે તાગડોત્ય રિપોર્ટ કરવો અને ત્યાર પછી તે માછરોટના હુકમ પ્રમાણે તેણે ચલવું.

પદ. (૧) ઉપરની છેલી કલમ મુજબ અથવા સને ૧૮૬૭ ના મુંબાઇના ગામની પોલીસ બાબતના આકટની ૧૯ મી કલમ મુજબ જે કોઇપણ મિલકત શ્રુત્યુપત્રક કર્યા સિવાય મરી ગયેલા અથવા બળીતા વારસો યુગી અથવા સિવાય મરી ગયેલા માણસની છે. એમ, અને તે જાહેર લીલામથી વેચવામાં આવે તો તેનો નક્કી દસ રૂપીઆ કરતાં વધારે દીમત ઉપજશે, એમ સદરહુ માછરોટને લાગે તો, તેની સન ૧૮૮૭ના ૮ મા કાયદાની (વારસ અથવા માસુલ માલ પ્રમાણે વારસાનો વહીવટ કરનાર અથવા શ્રુત્યુપત્ર ચલાવનાર મંજુર થવા સાથે ઠરાવ કરવા બાબત કાયદાની) ૧૦ મી કલમના અથવા અમલમાં હોય એવા બીજા કોઇ કાયદાના ઠરાવ મુજબ બવરથા કરવા સાથે તેણે જલ્લા જડજને લખવું જોઇએ.

(૨) બીજે કોઇ પણ પ્રસંગે, તે માછરોટે એક જાહેરનામું કાઢીને તે મિલકતમાં જે બીજે હોય તે વિશેષ કરીને જણાવવી અને એવા જાહેરનામાંથી તેને એમ ફરમાવવું કે જે જામસને, એ મિલકત ઉપર દાવો હોય તે જામસે આ જાહેરનામાની તારીખથી છ મહિનામાં પોતાની રજૂ અથવા આ અર્થે પોતે જે બીજા કોઇ અમલદારને નીમે તેની રજૂ હાજર થઇને પોતાનો દાવો સાબીત કરવો. સદરહુ

મુદતની અંદર કોઈ કામસ સદરહુ મિલકત ઉપર પોતાનો હાથ સાખિત ન કરે તો, તે મિલકત ઉપર સરકારનો વ્યવસ્થાધિકાર થશે અને સદરહુ માલિયેટના હુકમથી તે મિલકત જાહેર લીલામથી વેચી શકાશે.

(૩) મૃત્યુપત્ર કયાં સિવાય મરી ગયેલા માણસની જે મીલકતની વ્યવસ્થા પેટા કલમ (૨) મુજબ કોઈ માલિયેટ કરી હોય તે મીલકતને ઉપર કહેલા સન ૧૮૨૭ ના કાયદાની ૧૦ મી કલમના કારણે લાગુ પડતા નથી એમ સમજવું.

૫૯. ઉપર કલા પ્રમાણે જે મીલકત વિષે રીપોર્ટ કરવામાં આવ્યો હોય તે મીલકત એની મેળે વહેલી બગડી જાય એવી હોય અથવા ઢોરદાંકણ હોય અથવા પાંચ રૂપીઆ કરતાં ઓછી કીંમતની દેખાતી હોય તો તે જાહેર લીલામથી વેચવાનું તાજડોતણ દરમાવવાને સદરહુ માલિયેટ મુખત્યાર છે, અને સદરહુ વેચાણના નક્કી ઉત્પનને આ આક્ટની ૫૮ મી કલમના કારણે, બની શકે તેટલે સુધી લાગુ પડશે.

૬૦. કોન્ટેબલના દરબજાથી ચઢતા દરબજાનો કોઈ પોલીસ અમલદાર પોતાના હાથ હેઠળના કોઈ પણ અમલદારને કાયદાથી અથવા કાયદેસર હુકમથી સેપિલી કોઈ પણ દરબજા પોતે જાતે જાળવવાને મુખત્યાર છે, અને એવા હાથ હેઠળના અમલદાર ઉપર કોઈ દરબજા નાખી હોય તે પ્રસંગે, કાયદાનો, વધારે પુરણ રીતે અથવા વધારે સોષથી અમલ ચાલે અથવા કાયદાનો ભંગ ન થાય તે માટે, તે હાથ હેઠળના અમલદારના કામમાં મદદ કરવાને, જરૂરી તબવીજ કરવાને, તે રદ કરવાને અથવા અટકાવવાને જરૂર અથવા યોગ્ય દેખાય ત્યારે કોઈ ઉપરી અમલદાર, પોતાની જાતે અથવા પોતાના હુકમ અથવા અધીકારની રૂયે કાયદેસર રીતે કામ કરનારા કોઈપણ સખસની મારફત તેમ કરવાને મુખત્યાર છે.

આખ ૬

ગુન્હા તથા શિક્ષા.

૬૧. કમિશનર જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને જે કોઈ પણ સ્થાનિક ક્ષેત્રમાં આ કલમ અથવા તેમાંના કોઈપણ ભાગ લાગુ કરે તે ક્ષેત્રમાં કોઈપણ માણસ તે કલમ વિરૂદ્ધ અથવા તેના તે ભાગ વિરૂદ્ધ.

(અ) ચંદની ખીલવાથી ખરોખર અજવાળુ પડતું હોય અને તેથી દીવાની જરૂર ન હોય તે સિવાયને પ્રસંગે એક અથવા વધારે પુરતા દીવા વગર સુર્યાસ્ત થયા પછી પોણા કલાક તથા સુર્યોદય થયા પહેલાં એક કલાકની દરમિયાન કોઈ પણ વખતે હરકોઈ પ્રકારનું વાહન કોઈપણ રસ્તામાં કાયદેસર સમગ્ર સિવાય હાકશે અથવા તેમાં ઉભુ રાખશે.

(બ) કોઈ રસ્તામાં ચંદને હરકોઈ પ્રકારનું વાહન હાકી જતી વખતે (હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે ચાલવાને ખરેખર જરૂરનું અથવા કોઈ વાજબી કારણ હોય તે સિવાયને પ્રસંગે) સદરહુ રસ્તાની ડાબી બાજુએ જશે નહીં અને એકજ દીશામાં જતા બીજા કોઈ પણ વાહનની આગળથી પસાર થતી વખતે આ વાહનની જમણી બાજુએ જશે નહીં.

(ક) કોઈ પણ જનાવર અથવા વાહનને સંભાળવાનો અથવા તેની રાખણ કરવાનો પુરો જવાબસ્ત કયાં વગર તે કોઈ પણ રસ્તામાં સુકી જશે.

(દ) કોઈ પણ જનાવર અથવા વાહનને હાકતી વખતે, તેની દેખરેખ અથવા સંભાળ રાખતી વખતે કોઈ પણ ગેરવર્તણૂક ચલાવીને, ખેડીકરાઈ રાખીને, અથવા નિર્દયપણું વાપરીને અથવા સુતાર કામમાં લાકડાં, કાઠીયો. અગર મુશ્કેલાઈથી ખસેડાઈ શકાય એવી બીજી કોઈ વસ્તુ લાધિલું કોઈ પણ વાહન અથવા જનાવર કોઈ પણ રસ્તામાં હાકવા બાબત, જે કોઈ પણ નિયમ કાયદામાં આવ્યો હોય અને જે જલ્લા માલિયેટ પ્રસિદ્ધ કર્યાં હોય તે નિયમ વિરૂદ્ધ તેવું વાહન અથવા જનાવર હાકીને કોઈપણ રસ્તામાં અડચણ, ઇજા, હાથ, અથવા ધારતી ઉત્પન્ન કરશે, અથવા નુકશાન કરશે.

(ઈ) જેથી રાહદારને મોડી અડચણ થાય અથવા રહેવાસીઓને અથવા લોકોને ત્રાસ થાય એવી રીતે કોઈ પણ રસ્તામાં કોઈપણ જનાવર અથવા વાહન ભાડે આપવા માટે અથવા વેચવા માટે સુકી

કાંઈપણ સર સામાન અથવા વાહન સાફ કરશે અથવા કાંઈપણ ઘેડો અથવા ખીલું જનાવર સાફ કરશે. તેની ચાકરી કરશે, તેને શીખવશે અથવા તેને પગાડશે, અથવા કાંઈ પણ વાહન અથવા તેના કાંઈ પણ ભાગ (અકસ્માતને લીધે તેજ જગા ઉપર મરામત કરવાની જરૂર હોય તે સીવાયને પ્રસંગે) તપાસ કરશે અથવા તેની મરામત કરશે. અથવા કાંઈપણ કારખાનાનું કામ અથવા ખીલું કૃત્ય કરશે.

(૩) જે કાંઈ પણ જનાવર ઉપર અથવા વાહનમાં માલ ભરવાનો હોય અથવા જે ઉપરથી અથવા જેમાંથી માલ ખાલી કરવાનો હોય અથવા જે ઉપર ઉતારી લેવાના હોય અથવા જે ઉપરના ઉતાર ઉતારવાના હોય તે જનાવર અથવા વાહન, સદરહુ કારણ સાફ જરૂર હોય તેના કરતાં વધારે વખત સુધી કાંઈપણ રસ્તામાં રહેવા દધને અથવા ઉભુ રાખીને અથવા કાંઈપણ રસ્તામાં કાંઈપણ વાહન ઉભુ રહેવા દધને, અથવા કાંઈપણ જનાવર બાંધીને અથવા વાહનને અથવા ઢોરને ઉભા રહેવાની જગા તરીકે કાંઈ રસ્તાનો કાંઈપણ ભાગ વાપરીને અથવા કાંઈ રસ્તામાં અથવા કાંઈ રસ્તા ઉપર કાંઈપણ પેટી, ગાંસડી, પાકેટ અથવા ખીજી કાંઈપણ ચીજ અયોગ્ય વખત સુધી રહેવા દધને, અથવા જીલ્લા માજીસ્ટ્રેટ ધડીને પ્રસિદ્ધ કરેલા કાંઈપણ નિયમ વિરૂદ્ધ કાંઈપણ દુકાન, છુટ (ડાપરી), પાટીમાં, પીપ અથવા ટોપલી એમાં અથવા એ ઉપર કાંઈપણ વસ્તુ વેચવા માટે માંડી મુકીને અથવા રચી મુકીને અથવા ખીજી કાંઈ પણ રીતે કાંઈપણ રસ્તામાં અડચણ કરશે.

(૪) કાંઈપણ પગવાટ ઉપર અડચણ કરશે અથવા તે ઉપર કાંઈ પણ જનાવર હાંકીને અથવા કાંઈપણ જનાવર ઉપર બેશીને, જઇને અથવા કાંઈપણ જનાવર ત્યાં મુકી દધને અથવા એવી પગવાટ ઉપર કાંઈ પણ વાહન હાંકી અથવા બેંચી જઇને અથવા એવી પગવાટ ઉપર આડા ઉભા રહે અથવા તેમાં ઉભા રહે એવી રીતે કાંઈપણ જનાવરને બાંધીને, ભય, ધારતી અથવા ત્રાસ ઉત્પન્ન કરશે.

(૫) લોકો ભેગા થાય એવી રીતે સોંગના, ગાનતાનના અથવા ખીજી કાંઈ પ્રકારના ખેલ, જીલ્લા માજીસ્ટ્રેટ ધડીને પ્રસિદ્ધ કરેલા કાંઈ પણ નિયમ વિરૂદ્ધ ચાલશે; અથવા જેથી આવનાર જનાર લોકોને અડચણ થાય અથવા રહેવાશીઓને ત્રાસ ઉપજે એવી રીતે કાંઈપણ રસ્તામાં માટા કદનાં જહેરનામાં, છખીઓ, આકૃતિ અથવા નીશાન લઇ જશે અથવા મુકશે.

(આઈ) કાંઈપણ રસ્તામાં જુગાર રમવાનાં અથવા સટ્ટા કરવાનાં કારણ સાફ ભેગા થયેલા ખીજી ક્ષપ્તોની સાથે ભેગા થશે અથવા એવા કારણ સાફ ભેગી થયેલા કાંઈ પણ મંડળીમાં સામેલ થશે.

(જી) કાંઈ રસ્તામાં અથવા રસ્તા નજીક અથવા રસ્તા ઉપરથી દેખાય એવી જગ્યાએ પડોશમાં રહેનારને અથવા ત્યાંથી જનાર લોકોને કંટાળો આવે એવી રીતે, કાંઈપણ જનાવરનો વધ કરશે, અથવા મુએલું જનાવર મડદું અથવા ચામડું સાફ કરશે અથવા ઝોડઝપટે, બેસારશે, અથવા નાહારશે, અથવા પોતાનું શરીર સાફ કરશે, (પણ જીલ્લા માજીસ્ટ્રેટના અથવા આ અરથે કાયદેસર અધિકારવાળા ખીજી કાંઈ માણસના હુકમથી સદરહુ કામ સાફ જગ્યા જુદી રાખી હશે તે ઠેકાણે તેમ કરશે તો હરકત નથી.)

(ઈ) કાંઈ પણ ઘેડાને અથવા ખીજી જનાવરને બેઠીકરાઈથી એવી રીતે છુટો મુકશે કે તેથી ભય, ઈર્ષ, ધારતી અથવા ત્રાસ થાય, અથવા એકાદા કુર કુતરાને જળી વગર છુટો ફરવા દેશે, અથવા કાંઈપણ માણસ ઘેડા અથવા કાંઈ પણ જનાવર ઉપર હુમલો કરવા સાફ અથવા તેને હેરાન કરવા સાફ અથવા તેને ભયમાં નાંખવા સાફ કાંઈ કુતરાને દોડાવશે અથવા ઉસકેરશે.

(ઈ) જીલ્લા માજીસ્ટ્રેટના હુકમથી આ અરથે કાયદેસર અધિકાર હોય એવા ખીજી કાંઈ પણ માણસના હુકમથી નાહાવા ધોવા સાફ જુદા નહીં રાખેલા સારવજનીક કુવામાં, તળાવમાં અથવા હોજમાં અથવા તેની બાજુએ નાહારી અથવા ધોરી અથવા જીલ્લા માજીસ્ટ્રેટ અથવા આ અરથે કાયદેસર અધિકાર હોય એવા ખીજી માણસે જે કાંઈપણ સરોવર, ખાખોચીયું, નહેર, અથવા નદીનો ભાગ, વહેણો, નાણુ અથવા પાણી પુર પાડવા માટેનું કાંઈપણ સ્થળ અથવા સાધન, એમાં નાહાવા ધોવાની મના કરી હોય તેમાં અથવા તેની બાજુએ નાહારી અથવા ધોરી;

(મ) સારવજનીક કુવો, તળાવ, હોજ, સરોવર, ખાખોચીયું, નહેર અથવા નદીનો ભાગ, વહેણો,

નાણું, અથવા પાણી પુર પાડવા માટેનું કાંઈ પણ સ્થળ અથવા સાધન ઉપર કલ્પા પ્રમાણે જે કોષ્ટક કામને માટે જુદું રાખવામાં આવ્યું હોય તે કામમાં જોઈએ ઉપયોગી થઈ પડે તેવી રીતે તેમાંનું પાણી ખરાબ કરશે અથવા ખરાબ કરાવશે;

(ન) ઉપર કલ્પા પ્રમાણે નાહવા સાથે જુદી રાખેલી જગામાં નાહનારા કોષ્ટક અખસને, એવી જગામાં જાણી છુટ્ટને અતિક્રમણ કરીને અથવા જે કોષ્ટક કામ માટે સદરજુ જગ્યા જુદી ન રાખી હોય તેવું કામ સદરજુ જગ્યામાં કરીને, અડચણ કરશે અથવા સગવડમાં નાંખશે.

(એમ) કોષ્ટક રસ્તામાં અથવા લોકોને આવવા જવાની જગ્યામાં અથવા કોષ્ટક સરકારી કચેરીમાં ચાણામાં અથવા ચાણાના મકાનમાં જાણી છુટ્ટને તથા નિરલજ્જણ પોતાનું કચેરી ઉધાડુ મુકશે, અથવા ખીબીસ્ત શબ્દો બોલશે, અથવા નિરલજ્જણ વરતશે, અથવા હંગામો કરશે અથવા મસ્તી કરશે.

(પી) દારૂ વિગેરે પીને રસ્તામાં અથવા લોકોને આવવા જવાની જગ્યામાં પોતાનાથી પોતાની સાંભળ નહીં થશે તેવા છાકટો થશે.

(કે) રસ્તામાં કોષ્ટક આવનાર જનાર અખસને જાણી છુટ્ટને ધક્કો મારશે, દાખશે, હડસેલશે, અથવા અડચણ કરશે, અથવા તોફાની ચાલ ચલાવીને, બધ ઉપજાવે એવા ચારા કરીને, મનમાં આવે તેમ કોષ્ટકની જાત ઉપર ત્રાસ આપીને, ચીચીઆરી પાડીને, હોહા કરીને, ઘોડા અથવા ઢોરને જાણી છુટ્ટને ખીવરાવીને અથવા ખીજી કે ધી રીતે સારવજનીક સુલેહમાં અથવા અંદાજસ્તમાં અડચણ કરશે.

(આર) સુલેહનો ભંગ કરાવવાના ધરાદાથી અથવા જેથી સુલેહનો ભંગ થાય એમ હોય તે રીતે કોષ્ટક રસ્તામાં બધ ઉત્પન્ન કરનારા, નિંદા બરેલા, અથવા અપમાન બરેલા શબ્દો વાપરશે અથવા તેવી વરતણુંક ચલાવશે.

(સ) કોષ્ટક રસ્તામાં અથવા રસ્તા નજીક અથવા જ્યાંથી નજરે પડે તેવી જગ્યાએ જીવ ખાધને બીખ માગશે, અથવા દાન કરાવવાના ધરાદાથી કોષ્ટક જોડખાંપણ અથવા રોમ, અથવા કોષ્ટક ત્રાસ-દાયક ચાંદુ અથવા જખમ ખુસો મુકશે અથવા દેખાડશે,

તે માણસને પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૬૨. (૧) જે કોષ્ટક પણ અખસ કોષ્ટક જનાવરને ધાતકીપણે મારશે, પરાણી ઘે ચશે, અથવા તેની પાસેથી વધારે કામ લેશે અથવા તેની તરફ જે રીત ચલાવશે, અથવા તેનાપર જીલમ કરશે, અથવા એવું કોઈ કામ તેની પાસેથી સ્વીકારી રીતે અથવા આડી રીતે કરાવશે, તેને એક મહિના સુધીની કેદની અથવા સો રૂપિયા સુધીના દંડની, અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે.

(૨) આ કલમ મુજબ ઉભા થતા મુકદ્દમાની બાબતમાં અધિકાર ચલાવે તે બીજા વર્ગના માણસ-રેટના દરજ્જા કરતાં હલકા દરજ્જાના કોષ્ટક પણ માણસરેટ ચલાવવો નહીં પણ માણસરેટને આ કારણ સાથે સરકારે મુદ્દમ અધિકાર આપ્યા હશે તો તો તે અધિકાર ચલાવવાને મુખ્યત્વાર છે.

૬૩ જે કોષ્ટક પોલીસ અમલદાર.

(અ) કાયદેસર અધિકાર વગર અથવા વાસ્તવીક કારણ શીવાય કોષ્ટક પણ ઇમારતમાં, વાહાણમાં તંબુમાં અથવા જગામાં પેસશે અથવા કોષ્ટકને પેસાડશે, અથવા તેનો ઝાડો લેતાડાવશે; અથવા

(બ) કોષ્ટક માણસની મિલકત ત્રાસદાયક રીતે તથા વિના કારણે પકડશે, અથવા

(ક) કોષ્ટક માણસને ત્રાસદાયક રીતે તથા વિના કારણે અટકાવી રાખશે, તેનો તેવી રીતે ઝાડો લેશે અથવા તેને તેવી રીતે પકડશે; અથવા

(ડ) પોતાના હવાલામાં હોય એવા કોષ્ટક પણ માણસની જાત ઉપર કોષ્ટક જેરવાજખી જીલમ કરશે, અથવા

(ધ) કાયદામાં કરાવી ન હોય એવી કોષ્ટક પણ ધારતી અથવા વચન કોષ્ટક તોહોમતવાળા માણસને આપશે.

તેને એવા પ્રત્યેક ગુન્હા બદલ વત્તામાંવત્તી એ મહિનાની મુદત સુધી કેદની, અથવા પાંચસે રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે.

૬૪. જે કોર્ટપથ પોલીસ અમલદાર, પકડેલા કોર્ટ પથ શખસને જે માજિસ્ટ્રેટ પાસે અથવા ખીજા જે કોર્ટપથ અધીકારી પાસે મોકલવાને તે કાયદેસર રીતે બંધાયેલો હોય તે માજિસ્ટ્રેટ અથવા અધીકારી પાસે મોકલવાને તાસદાયક રીતે તથા વીના કારણે વાર લગાડશે. તેને બસે રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૬૫. જે કોર્ટપથ શખસ.

અ, ૩૯ મી કલમ અથવા ૩૯ અ કલમ મુજબ કરેલી કોર્ટ પથ કાનુન વિરૂદ્ધ ચાલશે અથવા—

બ, ૫૩ મી કલમ મુજબ પોલીસે કરેલા કોર્ટ પથ હુકમ વિરૂદ્ધ ચાલશે અથવા તે પ્રમાણે ચાલવાને ચુકશે;

ક, ૨૬મ (અ) અથવા (બ) મુજબનો કોર્ટ પથ ચુન્હો કરવામાં મદદગારી કરશે તેને પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શીક્ષા થશે.

૬૬ જે કોર્ટ પથ શખસ ૪૦ મી કલમ મુજબ કરેલી કોર્ટ પથ કાનુન તોડશે અથવા ખીજી કાનુનો મુજબ આપેલા કોર્ટ પથ પરવાનાની કોર્ટ પથ સરત તોડશે તેને સો રૂપિયા સુધીના દંડની શીક્ષા થશે.

૬૭ જે કોર્ટ પથ શખસ ૪૧ મી કલમ મુજબ કરેલા કોર્ટ પથ હુકમ પ્રમાણે ચાલવાને ચુકશે તેને જેટલા દિવસ સુધી તે સદરહુ હુકમ માનશે નહીં તેટલા દિવસ બદલ ૨૫ રૂપિયા સુધીના દંડની શીક્ષા થશે.

૬૮ જે કોર્ટ પથ શખસ.

(અ) ૪૨, ૪૩, અથવા ૪૪ મી કલમ મુજબ કાયદેસર રીતે કરેલો કોર્ટ હુકમ માનશે નહીં; અથવા

(બ) ૪૭ મી કલમ મુજબ પોલીસે કરેલા કોર્ટ પથ હુકમ વિરૂદ્ધ ચાલશે અથવા કરેલા હુકમ વિરૂદ્ધ ચાલશે અથવા તે માનશે નહીં, અથવા

(ક) ૪૮ મી કલમ મુજબ પોલીસે કરેલી કોર્ટ પથ કાનુન વિરૂદ્ધ અથવા કરેલા હુકમ વિરૂદ્ધ ચાલશે અથવા તે માનશે નહીં, અથવા

(ડ) સદરહુ કલમની ૨૬મ (બ) મુજબ આપેલા પરવાનાની કોર્ટ પથ સરત તોડશે; અથવા

(ઈ) ૨૬મ (અ) (બ) (ક) અથવા (ડ) મુજબનો કોર્ટ પથ ચુન્હો કરવામાં મદદગારી કરશે તેને બસે રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૬૯. જે કોર્ટ પથ શખસ ૪૫ મી કલમ મુજબ કરેલો કોર્ટ પથ નિયમ તોડશે અથવા તોડવામાં મદદગારી કરશે તેને ત્રણ મહિના સુધીની કેદની, અથવા બસે રૂપિયા સુધીના દંડની, અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે.

૭૦. ૪૬ મી કલમ મુજબ કોર્ટ જજા અથવા પેટા ટુકડી માજિસ્ટ્રેટ આપેલા કોર્ટ પથ હુકમ વિરૂદ્ધ જે કોર્ટપથ શખસ ચાલશે અથવા તેવા હુકમ વિરૂદ્ધ ચાલવામાં અથવા તે નહીં માનવામાં મદદગારી કરશે, તેને એક મહિના સુધીની કેદની, અથવા સો રૂપિયા સુધીના દંડની, અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે.

૭૧. જે કોર્ટ પથ શખસ ૫૪ મી કલમ મુજબ કોર્ટપથ માજિસ્ટ્રેટ અથવા પોલીસ અમલદારે કરેલા હરકોઈ વારતવીક હુકમ વિરૂદ્ધ ચાલશે અથવા તે તાબડોલ પાળવાને ચુકશે અથવા તેવા હુકમ વિરૂદ્ધ ચાલવામાં અથવા તે નહીં પાળવામાં મદદગારી કરશે તેને ત્રણ મહિના સુધીની કેદની અથવા પાંચસો રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શીક્ષા થશે.

૭૨. તોહોમતદાર અથવા તોહોમતદારો પેકી કોર્ટ પથ એક તોહોમતદાર કોન્સટેબલના દરબજાથી ઉપરના દરબજાનો પોલીસ અમલદાર હોય ત્યારે, આ આકટ વિરૂદ્ધના ચુન્હો ખીજા વરખથી ઉતરતા દરબજાનો માજિસ્ટ્રેટ સાબિળી થકશે નહીં.

૭૩. ૬૧, ૬૨, ૬૫, ૬૭, ૬૮, ૬૯, અથવા ૭૦ મી કલમ મુજબ શિક્ષા કરવા લાયક ચુન્હોથી બારે નુકસાન થયું ન હોય અથવા તાકીદ આપ્યા પછી તે એકદમ બંધ પડી ગયો હોય ત્યારે તેવા ચુન્હો માટે ફરીયાદ મોકલવાને પોલીસ બંધાયેલી છે એમ સમજવું નહીં. માત્ર સરકારે અથવા જજા

માજસ્ટ્રેટ કાનુન અથવા હુકમ કરીને ઠરાવેલી બાબતમાં સદરહુ ઠરાવ લાગુ પડશે નહીં.

૭૪. આ આક્ટ મુજબ જે કોઇ પણ ગુન્હા શિક્ષા કરવા લાયક હોય તે ગુન્હા બાબત ખીજા કોઇ પણ કાયદા પ્રમાણે કોઇ પણ ક્ષેત્ર ઉપર ફરીયાદ માંડીને તેને શિક્ષા કરવાની અમર ખીજા કોઇ પણ કાયદા મુજબ જે ગુન્હા શિક્ષા કરવા લાયક હોય તે ગુન્હા બાબત આ આક્ટ પ્રમાણે ફરીયાદ માંડીને તેને શિક્ષા કરવાની મના છે એવો આ આક્ટના કોઇ પણ ઠરાવનો અર્થ કરવો નહીં, માત્ર આવા સર્વ કામને ક્રિમિનલ પ્રોસીજર કોડની કલમ ૪૦૩ ના ઠરાવ લાગુ પડશે.

બાબ ૭ મો.

પરચુરણ.

૭૫. પોલીસ અમલદારના દાયથી સમન વિગેરે હુકમ પહોંચાડતા બાબત જે અવેજ આવે તે સહળો અવેજ, તથા ઈનામ, દંડ તથા ગુન્હેગારીનો અથવા તેના હિસ્સાનો જે અવેજ કાયદા પ્રમાણે પોલીસ અમલદારને ખર્ચ આપનાર તરીકે આપવાનો હોય તે સહળો અવેજ, આ કલમમાં હવે પછી ઠરાવવામાં આવ્યું છે તે શિવાયને પ્રસંગે, સરકારને ખાતે જમ્મે કરવો. પરંતુ એમ ઠગવ્યું છે કે સરકારની મંજૂરીથી, અથવા આ અરથે સરકારે કરેલી કોઇ પણ કાનુની રૂઝમે, અથવા કોઇપણ ઈનામ, દંડ અથવા ગુન્હેગારીનો સહળો અવેજ અથવા તેના કોઇપણ લાભ વિશેષ નોકરી કર્યા બદલ કોઇ પોલીસ અમલદારને આપવાનો અથવા એ અગર વધારે પોલીસ અમલદારમાં બહેચી આપવાનો અધિકાર છે.

૭૬. હરકોઈ જુદા માજસ્ટ્રેટ પોલીસના કારણે સારા ગામના હરકોઈ પોલીસ અમલદાર ઉપર પોતાને જે અધીકાર હોય તે અધીકાર ડીઓક્ટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટને સોંપવાને તથા આવો આપેલો અધીકાર પાછો લેવાને મુખત્યાર છે.

૭૭ (૧) પોલીસ ફાજના આસામીઓએ પોતાનું કામ યોગ્ય રીતે ખર્ચવા માટે જે કોઇ પણ ખર્ચ અથવા જમા ભોગવટામાં અથવા ઉપયોગમાં રાખી હશે તે ખર્ચ અથવા જમા બદલ કોઈ પણ મ્યુનીસીપાલ અથવા સ્થાનિક કર આપવાને સરકાર પાત્ર થશે નહીં.

(૨) સુલેહ, તથા સારવજનીક બંદોબસ્ત રાખવા માટે તથા લોકોના રક્ષણ માટે તથા ગુન્હો ન થવા દેવા માટે જે મ્યુનીસીપાલેટીની નોકરીમાં તેની હદની અંદર જે પોલીસ ફાજ રાખવામાં આવી હશે, તે મ્યુનીસીપાલેટીની ફરજ છે કે તેણે એવું નામ કરનારી સદરહુ પોલીસ ફાજને વ્યાખ્યાની રીતે જરૂર હોય એવી જગાની અથવા તે પૈકી સરકારને રાસત તથા યોગ્ય લાગે, એટલી જગાની સરકારના હુકમથી સમવડ કરી આપવી જોઇએ.

(૩) ઉપર પ્રમાણે જગાની સમવડ કરી આપવી તે, અથવા આ કલમની ખીજા માગણીઓ માન્ય કરવી તે, સન ૧૯૦૧ ના મુંબઇના ડીઓક્ટ મ્યુનીસીપાલ આક્ટ મુજબનું કામ છે એમ સમજવું.

૭૮ સરકારે અથવા એકાદ માજસ્ટ્રેટ અથવા અમલદારે આ આક્ટના કોઇપણ ઠરાવ મુજબ પ્રસિદ્ધ કરેલો અથવા કાઢેલો કોઇપણ હુકમ અથવા જાહેરનામું સાબીત કરવું હોય ત્યારે તથા તે યોગ્ય રીતે પ્રસિદ્ધ કરવામાં તથા કાઢવામાં આવ્યું હતું તે વાત સાબીત કરવી હોય ત્યારે એવા હુકમ અથવા જાહેરનામાની મુખાબ સરકારી એજેન્ટમાંની એક નકલ હાજર કરીને, અથવા તેની જે નકલ ઉપર એવા માજસ્ટ્રેટ અથવા અમલદારે સહી કરીને, લખેલો લખ્યો હોય કે એવો હુકમ અથવા જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરવા તથા કાઢવાની બાબતમાં લાગુ હોય એવા આ આક્ટની કલમના ઠરાવો મુજબ પ્રસિદ્ધ કરેલા તથા કાઢેલા અસલ હુકમ અથવા જાહેરનામાની તે ખરી નકલ છે તે હાજર કરીને, સાબીત કરવાનો અધિકાર છે.

૭૯. આ આક્ટમાંના કોઇપણ ઠરાવ મુજબ અથવા તે પ્રમાણે સમાર્થ રીતે ચાલીને ધડેલી અથવા પ્રસિદ્ધ કરેલી કોઇપણ કાનુન, હુકમ, સુચના, ઠરાવ, તપાસ, અથવા જાહેરનામું તથા કરેલું કોઈ પણ કદ

કૃત્ર, પદ્ધતીમાં અથવા પ્રસિદ્ધ કરવાની રીતમાં કાંઈ ખોડને લીધે, અથવા કામ ચલાવવાની રીતમાં કાંઈ અનિયમિતપણાને લીધે, ગેરકાયદેસર, રદ, નિષ્પયોગી અથવા અપુરતુ છે એમ સમજવું નહીં.

૮૦. (૧) જે કોષ્ટક અમલદાર, માણસેટ અથવા પોલીસ અમલદાર આ આકટની અથવા આ આકટની રૂયે કાયદેસર રીતે કરેલી કોષ્ટકપણુ કાનુન અથવા આપેલા કોષ્ટકપણુ હુકમ અથવા સુચનાના કોષ્ટકપણુ ઠરાવથી પોતાના ઉપર નાંખવામાં આવેલી કોષ્ટકપણુ ફરજને અથવા સોંપવામાં આવેલા કોષ્ટકપણુ અધિકારને અનુસરીને અથવા અનુસરે છે. એમ ત્રીસે શુદ્ધ શુદ્ધિથી જે કાંઈ પણ કૃત્ર કરે તેને લીધે તે કાંઈપણુ શિક્ષાને અથવા નુકસાની આપવાને પાત્ર થશે નહીં.

(૨) યોગ્ય રીતે નિમણેલો અથવા અધિકાર મળેલો જે કોષ્ટકપણુ સરકારી નોકર અથવા કોષ્ટક શબ્દ, સદરહુ પ્રકારનો જે કોષ્ટક પણ હુકમ અથવા સુચના સરકારે અથવા આ અરથે આ આકટની રૂયે અથવા આ આકટના કોષ્ટકપણુ ઠરાવ મુજબ કરેલી કોષ્ટકપણુ કાનુનની રૂયે સત્તા મળેલા કોષ્ટક શબ્દે પોતાને અધિકાર છે એમ સમજીને કરી હશે તે હુકમ અથવા સુચના શુદ્ધશુદ્ધિથી અમલમાં લાવશે તે માટે ઉપર કહ્યા પ્રમાણે પાત્ર થશે નહીં.

(૩) ઉપર કહેલા પ્રકારની કોષ્ટકપણુ ફરજ અથવા અધિકારને નિમિત્તે અથવા તેની હદની બાહાર કોષ્ટકપણુ કૃત્ર કરીને અમુક માણસેટ, પોલીસ અમલદાર, અથવા ખીન કોષ્ટક શબ્દે ગુન્હો કર્યો છે અથવા ગેરવ્યાખ્યાની કામ કર્યું છે. એમ કહેવામાં આવે તે પ્રસંગે અથવા બ્યારે એવો ગુન્હો અથવા ગેરવ્યાખ્યાની કામ જે કરવામાં આવ્યું હોય તે સદરહુ પ્રકારનું છે એમ કોરટને લાગે તે પ્રસંગે, ફેજાદારીમાં અથવા દિવાનીમાં કરવાની ફરીયાદ, જે કૃત્ર બદલ તકરાર હોય તે કૃત્ર થવાની તારીખથી છ મહીના પછી પછી માંડી હોય તે તે દાખલ કરવી નહીં અથવા કદી નાંખવી.

(૪) ઉપર કહેલા પ્રકારના ગેરવ્યાખ્યાની કામને લીધે દાવો માંડવાનો ઇરાદો હોય ત્યારે જે શબ્દ-સનો દાવો માંડવાનો ઇરાદો હોય તે શબ્દ-સ જે ગેરવ્યાખ્યાની કામ માટે ફરીયાદ કરતો હોય તેની પુરતી વિગત સહીત ધારેલા દાવાની નીદાન એક મહીનાની નોટીસ તેણે કહેવાતા ગેરવ્યાખ્યાની કામ કરનારને આપવા જોઈએ, નહીં તો એવો દાવો કાઢી નાંખવામાં આવશે.

(૫) ફરીયાદ અરજીમાં લખવું જોઈએ કે પ્રતિવાદી ઉપર સદરહુ પ્રકારની નોટીસ બજાવી છે. અને તે ફલાણી તારીખે બજાવી છે, અને પ્રતિવાદીએ ગેરવ્યાખ્યાની કામનો કાંઈ પણ બદલો આપવાનું કહ્યું હતું કે નહીં અને હોય તો કેટલો બદલો આપવાનું કહ્યું છે તે પણ તેમાં જણાવવું જોઈએ. સદરહુ નોટીસની એક નકલ ફરીયાદ અરજી સાથે જોડવી જોઈએ અને વાદીએ તે નોટીસ ક્યારે અને કેવી રીતે બજાવી હતી તે વિશેનો એકરાર સદરહુ નોટીસ ઉપર લખવો અથવા તેની સાથે જોડવો જોઈએ.

૮૧. (૧) આ આકટથી મળેલી સત્તા ચલાવીને સરકારે પોતે કરેલી જે કોષ્ટક પણ કાનુન અથવા હુકમ ઉપરથી લોકોને અથવા અમુક વરગના સખસોને કાંઈ પણ ફરજ અથવા કૃત્ર કરવાનું અથવા તેમાં લખેલી રીતે તેમણે પોતે જાતે ચાલવાનું અથવા પોતાના તાબાના માણસોને ચલાવવાનું ફરમાવ્યું હોય તે કાનુન અથવા હુકમની બાબતમાં દિલ્લસખધવાગા કોષ્ટક પણ શબ્દસને, એવી કાનુન, અથવા હુકમ ગેરકાયદેસર, બુલ્લમ ભરેલો અથવા અયોગ્ય છે એ આધાર બતાવીને તે રદ કરવા, ફેરવવા અથવા તેમાં ફેરફાર કરવા માટે સરકારના એકાદ સેક્રેટરી જોગ મેમેરીયલ (અરજી) આપીને સરકારને અરજી કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) ઉપર કહ્યા પ્રકારની અરજી કર્યા પછી અને તે સર્વત્ર અથવા અંશતઃ નામંજુર થયા પછી અથવા એવી અરજીનો જવાબ અથવા સરકારનો તે ઉપર ઠરાવ પ્રસિદ્ધ થયા શિવાય અર મહિના વિતી જાય ત્યાર પછી દિલ્લસખધવાગા અને તે કાનુન અથવા હુકમ ગેરકાયદેસર છે એવું માનવરા શબ્દસને, તે કાનુન અથવા હુકમ શરવતઃ અથવા અંશતઃ ગેરકાયદેસર છે એવો જે જજલામાં તે કાનુન અથવા હુકમ અમલમાં હોય તે જજલા કોર્ટનો ઠરાવ મેળવવા સાથે તે કોર્ટમાં સરકાર વિરુદ્ધ દાવો કરવાનો અધિકાર છે. એવો દાવામાં થયેલા ઠરાવ ઉપર અખીલ ચઇ શકશે, અને જે કાનુન અથવા હુકમ ગેરકાયદેસર છે એવું જાહેર ઠરાવવામાં આવે તે સરકારે રદ કરવા જોઈએ, ફેરવવા જોઈએ અથવા તે કામ

દેસર થાય એવી રીતે તેમાં ફેરફાર કરવો જોઈએ. (૮૨ માં કલમ ૨૬ થઈ છે.)

૮૩. સને ૧૮૮૨ ના પોલીસ આક્ટના અગર સને ૧૮૮૧ ના મ્યુનીસીપાલિટી અક્ટના ઠરાવોમાંના હરકોઈ ઠરાવને આ આક્ટના મજબૂતી કંઈપણ ખાખ આવે છે એમ સમજવું નહીં.

(ડાબા એક્ટ) ઠરાવોના અતિક્રમણ બાબતનો આક્ટ સને ૧૮૮૧નો આક્ટ ૧ લો. બાબ ૧ લો પ્રથમ નિયમો.

૧. (૧) આ આક્ટને ઠરાવોના અતિક્રમણ બાબતનો આક્ટ કહેવો, અને

(૨) તે ઇલાકામાં મુખ્ય મહેરો સિવાય તથા સ્થાનિક સરકાર સરકારી ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને જે સ્થાનિક પ્રદેશને તે લાગુ નથી એમ વખતો વખત ઠરાવે તે પ્રદેશ સીવાય આખા બ્રિટિશ ઇન્ડિયાને લાગુ છે.

(૩) સ્થાનિક સરકાર સરકારી ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને, પેટા કલમ (૨) ની રૂઝમે પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવેલું કોઈ જાહેરનામું ગમે તે વખતે રદ કરવાને અથવા તેમાં ફેરફાર કરવા મુખતીયાર છે.

૨. આ આક્ટને જોડેલા પરિશિષ્ટમાં આક્ટો લખ્યા છે તે રદ કર્યા છે.

૩. આ આક્ટમાં “ પોલીસનો અમલદાર ” આ શબ્દો લખ્યા છે, તેમાં ગામના રખવાળનો સમાવેશ થાય છે. “ ઠારો ” આ શબ્દ લખ્યા છે તેમાં હાથીઓનો તથા ઉટોનો તથા બેંસોનો તથા ઘોડાઓનો તથા ખાશી કરેલા ઘોડાઓનો તથા ટુટ્ટોનો તથા વછેરાઓનો તથા વછેરીઓનો તથા ખચરોનો તથા ગધેડાઓનો તથા કુકરોનો, ઘેટાંઓનો તથા મેઢાંઓનો તથા મેઢીઓનો તથા ઘેટાંનાં ખચ્ચાંઓનો તથા બકરાઓનો અને બકરીનાં ખચ્ચાંઓનો સમાવેશ થાય છે, એવું સમજવું.

બાબ ૨ જો. ડાબા અને ડાબાવાળાઓ.

૪. સ્થાનિક સરકારના સામાન્ય નીરખંધ પ્રમાણે ડીબીકટનો માણસે જે જગ્યાએ ડાબા કરવાનું વખતે વખતે ફરમાવે તે જગ્યાએ ડાબા કરવા.

ક્યાં ક્યાં ગામોએ ક્યાં ક્યાં ડાબાનો ઉપયોગ કરવો તે ડીબીકટ માણસે ઠરાવવું.

૫. ડાબા ડીબીકટના માણસેટના નીરખંધમાં રહેશે. અને ડાબામાં ગોધેલા ઠારોને ચાર પુંજો નીરવાના તથા પાણી પાવાના ખરચના દર તેણે ઠરાવવા, અને વખતે વખતે તે દરમાં ફેરફાર કરવાનો તેને અધિકાર છે.

૬. ડીબીકટના માણસે દરેક ડાબા સાથે ડાબાવાળો નીમવો.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે મદ્રાસ ઇલાકામાં ગામના મુખીઓએ અને મુંબાઈ ઇલાકામાં પોલીસ પટેલોએ અથવા જ્યાં પોલીસ પટેલ નહીં હોય ત્યાં ગામના મુખીએ પોતાના હોદાના સગવડથી ગામના ડાબાવાળાનું કામ કરવું. માણસેટને જેને ડાબાવાળો નીમ્યો હોય તે દરેક જણને કામ ઉપરથી મોકુફ અથવા ખરતરફ કરવાને તે માણસેટ મુખતીયાર છે.

હરકોઈ ડાબાવાળાને સરકારના તાબામાં ખીજી દરકાંઈ ચાકરી કરવાનો અધિકાર છે. દરેક ડાબાવાળો હિંદુસ્તાનના ફાજદારી કાયદાના અરથ પ્રમાણે સરકારી તોકર છે એવું સમજવું.

ડાબા વાળાઓનું કામ.

૭. સ્થાનિક સરકાર વખતે વખતે ફરમાવે તેવા રજીસ્ટર (એટલે નોંધ) રાખવાં અને પત્રો મોકલવાં.

૮. જ્યારે ઠારો ડાબામાં આણે ત્યારે ડાબાવાળાએ પોતાના રજીસ્ટરમાં હેઠળ લખેલો મજબૂત દાખલ કરવો એટલે.

(અ) જનાવરોની સંખ્યા તથા વર્ણન.

(બ) તેઓને સદરફુ પ્રમાણે આડવાની તારીખ તથા વખત.

(ક) પકડી લાવનારનું નામ તથા રહેવાનું ઠેકાણું અને.

(ઠ) માલમ હોય તો ધણીનું નામ તથા રહેવાનું ઠેકાણું, એવી વીમતે મજકુર દાખલ કરવો.

અને રજીસ્ટરમાં દાખલ કરેલા મજકુરની નકલ પકડનારને અથવા મુખતીઆરને આપવી.

૯. ડાવાવાળાએ દોર પોતાને સ્વાધીન લઇને આ આકટમાં આગળ કહ્યું છે તે પ્રમાણે તેઓની વ્યવસ્થા થાય ત્યાં સુધી તેમને ધાસ પુંજે વિગેરે નાખવો અને પાણી પાવું.

બાબ ૩ બે. દોરોને ડાવામાં ઘાલવાં.

૧૦. હરકોઇ જમીન ખેડનારો અથવા તેનો વહિવટ કરનારો. અથવા હરકોઇ જમીનના પાકનું અથવા ઊપજનું વાવેતર કરવા સાર જે માણસે નાણું ધીરું હોય તે માણસ. અથવા સદરહુ પાક અથવા ઊપજ અથવા તેનો હરકોઇ ભાગ વેચાતો. લેનારો અથવા ધરણે રાખનારો.

સદરહુ પ્રકારની જમીન ઉપર અતીક્રમણ કરીને તે જમીનનો અથવા તે પાકનો અથવા ઊપજનો ખીત્રાડો કરનારો દોરને પકડવાને અથવા પકડાવવાને અને જે ગામની તે જમીન હોય તે ગામને સાફ કરેલા ડાવામાં તે દોરોને ચોવીસ કલાકની અંદર મોકલવાને અથવા મોકલાવવાને મુખત્યાર છે.

દોરોને સદરહુ પ્રમાણે પકડવાની (અ) હરકત નહિ થતા બાબત અને દોરોને સદરહુ પ્રમાણે પકડનારા માણસોની પાસેથી દોરો (બ) નહીં છોડાવવા બાબત મદદ માગે તો પોલીસના સમૂળા અમલદારોએ મદદ કરવી.

૧૧ સાર્વજનીક રસ્તા તથા રમવાની જગા તથા વાડીઓ તથા નહેરો તથા મોરીનાં કામો તથા બાધો અને તેવાજ બીજાં કામો જે માણસોને સ્વાધીન હોય તે માણસોને તથા પોલીસ અમલદારોને સદરહુ રસ્તા તથા જગા તથા વાડીઓ તથા નહેરો તથા મોરીનાં કામો તથા બાધો અને તેવાજ બીજાં કામો અથવા સદરહુ રસ્તાની અથવા નહેરની અથવા મોરીના કામની અથવા બાધની બાબત અથવા બાબતના દોગાવ બગાડનારાં દોરોને અથવા તે ઉપર અતીક્રમણ કરનારાં દોરોને પકડવાનો અથવા પકડાવવાનો અધિકાર છે. તે દોરોને ૨૪ કલાકની અંદર એક પાસેના ડાવામાં તેઓએ મોકલવાં જોઇએ અથવા મોકલાવવાં જોઇએ.

૧૨ ઉપર કહ્યા પ્રમાણે ડાવામાં ગોધિલા દરએક દોર બાબત ડાવા વાળાએ હેઠળ લખેલા પરીણામ પ્રમાણે દંડ લેવો. પણ એવું કરાવ્યું છે કે કોઈ પણ ડીઝીકટના માછરડેટના રીપોર્ટ ઉપરથી અથવા કોઈ સ્થાનીક અધીકારીના લેખાણ ઉપરથી સ્થાનીક સરકારને જ્યારે એવું માત્રમ પડે કે તે માછરડેટની અથવા અધિકારીની હકુમત હેઠળના અથવા તેના તાબામાંના કોઈ પણ સ્થાનીક ક્ષેત્રમાં દોરોને જમીન ઉપર અતીક્રમણ કરવા દઈ તેની અંદરના પાકને અથવા બીજા ઉત્પાદને તેઓની પાસે નુકશાન કરાવવું એ વાત સાધારણ થઇ પડી છે, ત્યારે તે સ્થાનીક સરકારને સરકારી ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને એમ દુરમાવવાનો અધિકાર છે કે કુલાણી જાતનું જે જે દોર સદરહુ સ્થાનિક ક્ષેત્રની અંદર પકડીને ગોધિલામાં આવે તે તે દોર બદલ ડાવાવાળાએ આટલો દંડ લેવો; માત્ર તે. દંડ ઉપર આવેલા પરિમાણથી બમણા કરતાં વધારે હોવો નહીં જોઇએ (હાલ નીચે લખેલા કેટલક મુજબ દંડ લેવાનો કરાવ છે.

હાથી... .. ચાર રૂપીઆ

ગાંઠ અથવા બેંસ ... .. એક રૂપીયો.

ધોડો અથવા ધોડી અથવા ખાશી કરેલો ધોડો અથવા ટટુ અથવા વછેરો અથવા વછેરી અથવા ખચ્ચર અથવા બળદ અથવા ગોધો અથવા સાંઠ અથવા ગાય અથવા કબોડી... .. બાઈ બાના.

વાછરડો અથવા વાછરડી અથવા ગધેડુ અથવા હુકર... .. ચાર બાના.

ધોડો અથવા મેટી અથવા મેટો અથવા ઘેટાનું બચું અથવા બકર અથવા બકરીનું બચું બે બાના

સદરહુ પ્રમાણે જે દંડ લીધો હોય તે સમૂળા દંડ સરકાર સ્થાનીક વખતે વખતે દુરમાવે તે અમલદારની મારફતે ડીઝીકટ માછરડેટની પાસે મોકલવો. દંડની અને દોરને ચાર પુંજે તીરવાના તથા પાણી પાવાના

ખરચના દરની યાદી દરએક કાગળ ઉપર અથવા કાગળ પાસે લોકાની નજરે રહેજ પડે તેવે ઠેકાણે મારવી.
“ આ કલમના ૧ થી ૧૬ પરિગ્રાહના વીશેષ ઠરાવની રૂપે પ્રસીદ્ધ કરેલું કાંઈ જાહેરનામું સરકારી જોગીટમાં બીજું જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને અને તે વખતે ૨૬ કરવાનો અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાનો સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે.

બાબ ૪ થી. ઢોરો સ્વાધીન કરવાં અથવા તેઓનું લીલામ કરવું.

૧૩ કાગળ પાસેના ઢોરોને ધણી અથવા તેઓના મુખત્યાર હાજર થઈને ઢોર વીશે દાવો કરે અને તે ઢોર બાબતનો દંડ તથા થયેલો ખરચ આપે એટલે કાગળવાળાએ તે ઢોર તેને સ્વાધીન કરવાં.
ધણીએ અથવા તેના મુખત્યારે ઢોર પાછાં લેતી વખતે તે બાબત કાગળવાળાના રજીસ્ટરમાં પહોંચ ઉપર સહી કરવી.

૧૪ ઢોર કાગળ પાસેના તારીખથી સાત દિવસની અંદર ઢોર બાબત કાંઈ દાવો ન કરે તો કાગળવાળાએ એક પાસેના પોલીસથાણના અમલદારને તે બાબત રીપોર્ટ કરવો, અથવા તે કામ સાફ ડીક્લીક્ટના માછલેટ ને બીજે અમલદાર નીચે હોય તેને રીપોર્ટ કરવો.

પછી તે અમલદાર પોતાની કચેરીના જે કામ લોકાની ટ્રસ્ટીએ સહેજ પડતો હોય તે બાબમાં એક નોટીસ (એટલે સુચના) મારવી. તે નોટીસમાં હેઠળ લખેલો મજબૂર લખવો એટલે,

(અ) ઢોરની સંખ્યા તથા વર્ણન,

(બ) જે ઠેકાણે તે પકડ્યાં હોય તે ઠેકાણું.

(ક) જે ઠેકાણે તેઓને ગોંધ્યાં હોય તે ઠેકાણે એણી વીગતે મજબૂર લખવો.

અને ઢોરો પકડવાની જગા પાસે જે મામ તથા બજાર હોય તે મામમાં તથા બજારમાં દાંડી પીટાવવી. નોટીસની તારીખથી સાત દિવસની અંદર ઢોર બાબત કાંઈ દાવો ન કર્યો હોય તો ડીક્લીક્ટના માછલેટ વખતે વખતે સામાન્ય અથવા વીશેષ હુકમ કરીને જે જગા તથા વખત અને સરત ઠરાવી હોય તે જગાએ વખતે અને તે સરત પ્રમાણે તે અમલદારે તે ઢોર જાહેર લીલામ કરીને વેચવાં; અથવા એ કામ સાફ તે અમલદારની કચેરીમાંથી જે કામદારને મોકલ્યો હોય તેણે જાહેર લીલામ કરીને વેચવાં. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે સદરહુ પ્રકારના ઢોર ઉપર કશા પ્રમાણે વેચતાં બાજબી કીમત ઉપર તેવું નથી એવો ડીક્લીક્ટ માછલેટનો અભિપ્રાય હોય તે રીતે તેણે તે ઢોરની બચસ્થા કરવી.

૧૫ ધણી અથવા તેના મુખત્યાર હાજર થશે અને ઢોરો પકડ્યાં તે વાત કાયદા વિદ્ છે અને ૨૦ મી કલમ પ્રમાણે ધણી ફરીઆદ કરનાર છે એવા સમયથી દંડ તથા ખરચ આપવાની ના કહેશે તો ઢોરો બાબત થયેલો દંડ તથા ખરચ તે અનામત મુકે એટલે ઢોર તેને સ્વાધીન કરવાં.

૧૬ ધણી અથવા તેના મુખત્યાર હાજર થઈને સદરહુ દંડ તથા ખરચ આપવાની ના કહે તો અથવા નહીં આપે અથવા ૧૫ મી કલમમાં કહેલે પ્રસંગે અનામત નહીં મુકે તો તે ઢોરો અથવા તેમાંથી જેટલાંની જરૂર હોય તેટલાં ૧૪ મી કલમમાં કહેલી જગ્યાએ તથા વખતે અને સરત પ્રમાણે સદરહુ અમલદારે જાહેર લીલામ કરીને વેચવાં.

દંડ લેવો હોય તે તથા ઢોરોને ચાર પુંજે નીરવાનો અને પાણી પાવનો ખરચ અને વેચવાનો કાંઈ ખરચ થયો હોય તો તે ખરચ વેચાણની ઉપજમાંથી ખાદ કરવો.

બાકીના ઢોર તથા વેચાણના અવેજમાંથી કાંઈ બાકી રહ્યું હોય તો તે તથા હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે લીલામ ધણીને અથવા તેના મુખત્યારને આપવો એટલે

(અ) ઢોર કેટલાં પકડ્યાં તેના.

(બ) કેટલી મુદત સુધી તે ગોંધી મુક્યાં હતાં તે મુદતનો,

(ક) દંડ અને ખરચ મળીને કેટલા રૂપીઆ લેવા તેનો,

(દ) કેટલાં ઢોરો વેચ્યાં તેના.

(૪) લીલામની ઉપજનો અને.

(૬) તે ઉપજની વ્યવસ્થા શી રીતે કરી તેનો હિસાબ આપવો.

સદરહુ પ્રકારના હિસાબ પ્રમાણે પોતાને સ્વાધીન દેર થાય તથા વેચાણના અવેજમાંથી કાંઈ અવેજ આપી રહ્યા હોય અને પોતાને મળે તે બાબત ધખીએ અથવા તેના મુખત્યારે પહોંચ્યા આપવી.

૧૭ સદરહુ પ્રમાણે કાપી લીધેલો દંડ જે અમલદારે લીલામ કીધું હોય તે અમલદારે ડીઓકટના માલસેટ પાસે મોકલવો.

ચાર પુઝા કરવાનો તથા પાણી પાવાનો ખર્ચ ૧૬ મી કલમ પ્રમાણે કાપી લીધો હોય તે ડાવાવાળાને આપવો ૧૩ મી કલમ પ્રમાણે સદરહુ પ્રકારના ખર્ચ બાબત જે રકમો ડાવાવાળાને પહોંચે તે સઘળી રકમો તેણે પાસે રાખીને ખર્ચ કરવો.

દેરના લીલામની ફાજલ ઉપજ બાબત દાવો કર્યો નહીં હોય તે ડીઓકટ માલસેટની પાસે મોકલવી, માલસેટે તે અવેજ ત્રણ મહિના સુધી અનામત રાખવો; અને તે મુદતમાં તે અવેજ આપના કાંઈ દાવો કરીને સાબીત નહીં કરે તો મુદત પુરી થયા પછી આ આકટમાં આગળ કહ્યું છે તે પ્રમાણે માલસેટે તે અવેજની વ્યવસ્થા કરવી.

૧૮ દંડની તથા દેરના વેચાણની ઉપજ બાબત દાવો કર્યો નહીં હોય તે ઉપજના અવેજની રકમો આવે તેમાંથી.

(અ) સ્થાનિક સરકારના હુકમથી ડાવાવાળાનો પમાર ઠરાવ્યો હોય તે આપવો.

(બ) ડાવા બાંધવાનો તથા તેને ટીકઠાક રાખવાનો ખર્ચ થાય તે અથવા આ આકટ અમલમાં લાવવા સંબંધી બીજા કંઈ કામ બાબત ખર્ચ થાય તે આપવો.

અને કાંઈ અવેજ ફાજલ રહે તો તે સ્થાનિક સરકારના હુકમ પ્રમાણે રસ્તા તથા તેઓની મરામત કરવામાં અને લોકો ઉપયોગી બીજા કામમાં ખર્ચવો.

૧૯ આ આકટ પ્રમાણે દેરનું લીલામ થાય ત્યારે પોલીસ અમલદારે અથવા આ આકટ પ્રમાણે બીજા નીમેલા અમલદારે અથવા ડાવાવાળાએ હસ્તે તે દેર ખરીદ કરવા નહીં

ડાવામાં ધાવેલું દેર છોડી મુકવાનો અથવા સ્વાધીન કરવાનો માલસેટે અથવા દીવાની કારટે હુકમ કીધો નહીં હોય તો ડાવાવાળાએ તે દેર આ બાબતના પહેલા ભાગમાં જે રીત કહી છે તે રીત શીવાય બીજી રીતે છોડી મુકવું નહીં અથવા તે સ્વાધીન કરવું નહીં.

બાબ ૫ મો. દેરોને કાયદા વિરૂદ્ધ પકડ્યા બાબતની અથવા અટકાવી રાખ્યા બાબતની ફરીઆદ.

રાખ્યા બાબતની ફરીઆદ.

૨૦. જે કોઇ પણ માણસનાં દેરો આ આકટની રૂબરૂ પકડ્યાં હોય, અથવા જે પ્રમાણે પકડીને આ આકટની વિરૂદ્ધ અટકાવી રાખ્યાં હોય તે માણસને તે દેર પકડવા બાબત, પકડવાની તારીખથી દસ દિવસની અંદર મહે તે વખતે ડીઓકટના માલસેટને ત્યાં અથવા ડીઓકટ માલસેટને ત્યાંથી ફરીઆદ આપ્યા વગર ફરીઆદ લખને ઇનસાફ કરવાનો અધિકાર જે માલસેટને આપ્યો હોય તે માલસેટને ત્યાં ફરીઆદ કરવાનો અધિકાર છે.

૨૧. ફરીઆદ કરવી તે ફરીઆદ કરનારે પોતાની જાતે કરવી અથવા તે બાબતની હકીકતથી પોતાની જાતે વાકેફગાર હોય એવા મુખત્યારે કરવી. તે મરજમાં આવે તો લખીને કરવી. અથવા મુખ જુગાનીએ કરવી. મુખજુગાનીએ ફરીઆદ થાય ત્યારે તે ફરીઆદની મતજગ માલસેટે લખી લેવી.

ફરીઆદ કરનારની અથવા તેના મુખત્યારની જુગાની લીધા પછી ફરીઆદ બાબતી છે એવું માનવાનું માલસેટને કારણે દેખાય તો જે માણસ ઉપર ફરીઆદ કરી હોય તેને તેણે સમત કરવો; અને તે મુકદ્દમાની ચોકશી કરવી.

૨૨ દેર પકડ્યાં કે અટકાવી રાખ્યાં તે વાત કાયદા વિરૂદ્ધ છે એવું ઠરે તો, તેઓને પકડ્યા બાબત કે અટકાવી રાખ્યા બાબત ફરીઆદ કરનારને જે નુકસાન થયું હોય તે બદલ માલસેટને પોગ્ય

જાણ્ય તે પ્રમાણે તેણે દોર પકડનાર કે અટકાવી રાખનાર પાસેથી ફરીયાદ કરનારને સો રૂપીઆ સુધી નુકશાનીનો બદલો આપવો; અને દોર છોડાવવાનો ફરીઆદ કરનારને જે ખર્ચ થયો હોય તે સધળો ખર્ચ અને તેણે જે દંડ ભર્યો હોય તે સધળો દંડ પણ આપવો.

અને દોર છોડી મુક્યાં નહીં હોય તો આવો નુકશાનીનો બદલો આપવાનો હુકમ કરીને વળી તે માછલેટો તે દોર છોડી મુકવાનો અને આ આકટ પ્રમાણે લેવાનો દંડ તથા ખર્ચ તે દોર પકડી લાવનારે અથવા અટકાવી રાખનારે આપવો એવો હુકમ કરવો.

૨૩. ૩૨ મી કલમમાં કહેલો નુકશાનીનો બદલો તથા દંડ અને ખર્ચ માછલેટો ક્યાં હોય તે પ્રમાણે વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

ખાખ ૬ હો શીક્ષા. નુકશાનીનો બદલાનો વસુલાત.

૨૪. આ આકટ પ્રમાણે પકડવા લાગ્યે જે દોરો પકડવાના કામમાં કોઇ માણસ જગરાઈથી દરકત કરશે, અથવા તે પકડ્યા પછી તેઓને ડગામાંથી અથવા જે માણસ તેઓને ડગામાં લઇ જતો હોય અથવા લઇ જનાર હોય તે માણસની પાસે હોય ત્યારે અને આ આકટ ઉપરથી આપેલા અધિકાર પ્રમાણે કામ કરતો હોય ત્યારે છોડાવશે.

તેની ઉપર તે વાત માછલેટની આગળ સાબિત થશે તો ધણામાં ધણા છ મહિના સુધી કેદની સજા કરવી, અથવા પાંચસે રૂપીઆ સુધી દંડ કરવો અથવા એ બેઉ શીક્ષા કરવી.

૨૫. આ કલમ પછીની એટલે ૨૬ મી કલમ મુજબ દંડ થયો હોય અથવા જમીન ઉપર દોરોની પાસે અતિક્રમણ કરાવીને ખીચાડ કરવાના ગુન્હા બાબત દંડ થયો હોય તે દંડ જે દોરોએ અતિક્રમણ કર્યું હોય તે દોરો અથવા તેમાંનાં કેટલાંએક વેચીને વસુલ કરી લેવાનો અધિકાર છે, પછી તે દોરો અતિક્રમણ કરતાં પકડાયાં હોય અથવા ન હોય તો પણ તે વાતની ચીંતા નથી અને જે માણસ ઉપર ગુન્હો સાબિત થયો હોય તેનાં તે દોર હોય અથવા અતિક્રમણ થયું હોય ત્યારે તે દોર ફક્ત તેને સ્વાધિનજ હોય તો પણ તે વેચવાનો અધિકાર છે,

૨૬. કોઇ માણસ કુછરનો ધણી અથવા રાખનારો હોય તો ગફસતથી અથવા ખીજી રીતે કોઇ જમીન ઉપર અથવા પાક ઉપર અથવા જમીનની ઉપજ ઉપર અથવા હરકોઇ સાર્વજનિક રસ્તા ઉપર દોરોને અથવા કુછરોને અતિક્રમણ કરવા દેખને જમીનનો અથવા પાકનો અથવા જમીનની ઉપજનો અથવા સાર્વજનિક રસ્તાનો ખીચાડ કરશે અથવા કરાવશે અથવા કરવા દેશે તો તે વાત માછલેટની આગળ સાબિત થાય એટલે તેનો પચાસ રૂપીઆ સુધી દંડ લેવો.

૨૭. કોઇ ડગાવાળો ૧૯ મી કલમના ઠરાવ વિરુદ્ધ દોર છોડી મુકશે અથવા ખરીદ કરશે અથવા ખીજાને સ્વાધિન કરશે અથવા ડગામાં ધાલેલાં દોરને જોઇએ તેટલો ચાર પુંજે નાંખશે નહીં અને પાણી પીશે નહીં અથવા જે કામો કરવાનું તેને આ આકટમાં કહ્યું છે તેમાંનું કંઈ કામ કરવાને ચુકશે તો તે ખીજા કોઇ શીક્ષાને લાયક થશે તે શીક્ષા સિવાય વળી તેને માછલેટની આગળ તેની ઉપર તે ગુન્હો સાબિત થાય તો પચાસ રૂપીઆ સુધી દંડ લેવો.

ઉપર કહેલો દંડ ડગાવાળાના પગારમાંથી કાપી લેવાનો અધિકાર છે.

૨૮. ૨૫ મી અથવા ૨૬ મી અથવા ૨૭ મી કલમ પ્રમાણે જે દંડ વસુલ થયો હોય તે સધળો દંડ અને તેનો કોઇ ભાગ ગુન્હો ઠરાવનાર માછલેટની ખાતરી થાય તે રીતે સાબિત કરેલા ટોટાનો અથવા નુકશાનનો બદલો આપવામાં વાપરવાનો અધિકાર છે.

ખાખ ૭ મો. નુકશાની ભરી લેવા બાબતની દ્રશિયાદ.

૨૯. દોરે અતિક્રમણ કરવાથી જે માણસની જમીનનો, પાકનો અથવા ખીજા ઉપજનો ખીચાડો થયો હોય તે માણસને હરકોઇ મુખતીયાર કોરટમાં નુકશાન ભરી લેવા સાદે ફરીયાદ કરવાની આ આકટ

માહેના કે.ઇ. ઠરાવ ઉપરથી મનાઇ છે એવું સમજવું નહિ

૩૦. મુંબૌ ઠરાવનારા માલસેટના હુકમથી સદરહુ પ્રકારના કેાઇ માણસને આ આકટ પ્રમાણે બદલો આપેા હોય તે સદરહુ પ્રકારના મુકદમામાં જેટલા રૂખીઆનો દાવો કરેા હોય અથવા જે રકમ તેણે નુકસાનીના બદલામાં આપવાને ઠરાવી હોય તેમાં મજર લેઇને કાપી લેવો.

બાબ ૮ મો. પુરવણી.

૩૧. સ્થાનીક સરકાર, સરકારી જેઠીટમાં બહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને વખતે વખતે હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે કરવાને મુખ્યાર છે, એટલે:—

(અ) તેઓ જે મુલકનો રાજ્યકારભાર ચલાવતા હશે તે મુલકના જે કેાઇ ભાગમાં આ આકટ ચાલુ હશે તે ભાગના કેાઇ પણ સ્થાનિક અધિકારને તેની હકુમતને પાત્ર હોય તેવા સ્થાનીક ક્ષેત્રમાં, આ આકટ મુજબના સ્થાનીક સરકારના અથવા જલ્લા માલસેટના સધળા કામ અથવા તે પૈરી કાંઇ પણ કામ આપવાને; અથવા;—

(બ) આ આકટની ૧૮ મી કલમ પ્રમાણે કેાઇ પણ જલ્લામાં ફાજલ ઉપજ રહે તે સધળી ઉપજ અથવા તેના કાંઈ પણ ભાગ તે જલ્લામાં જે એક અથવા વધારે સ્થાનીક ક્ષેત્રો હોય તે અથવા તેઓ સાથે જે લોકલકડેા ઉભા કરવામાં આવે તેને અથવા તેઓને ખાતે જમે કરવી એવું ફરમાવવાને મુખ્યાર છે. સદરહુ સ્થાનીક સરકાર આ કત્રમની રૂખી પ્રસિદ્ધ કરેવું કેાઇ બહેરનામું, સરકારી જેઠીટમાં બીજી બહેરનામું, પ્રસિદ્ધ કરીને જમે તે વખતે રદ કરવાને અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાને મુખ્યાર છે,

મુંબાઇ ઇલાકાના ગામની પોલીસ બાબત નિયમ ઠરાવવા બાબતનો આકટ.

(વીલેજ પોલીસ આકટ. સને ૧૮૬૭ ના ૮ મો)

મુંબાઇ ઇલાકાના ગામના પોલીસ બાબત નિયમ ઠરાવવા ચોખ્ખ છે. વાસ્તે હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે ઠરાવ્યું છે.

૧. પોલીસનો “ ડિસ્ટ્રિક્ટ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ ” તથા “ પોલીસનો આસીસ્ટન્ટ સુપ્રેન્ડેન્ટ ” તથા “ પોલીસ અમલદાર ” તથા “ જલ્લાની પોલીસ ” એ, શબ્દો આ આકટમાં જ્યાં લખ્યા છે ત્યાં તે શબ્દો ઉપરથી “ સને ૧૮૬૭ (તથા ૧૮૮૦ ના) મુંબાઇના ડિસ્ટ્રિક્ટ પોલીસ આકટ ” પ્રમાણે નીચેલા તે અમલદારો સમજવા.

૨ બીજી કલમ ૧૮૭૩ ના એક્ટ ૧૨ થી ૨૬ થઇ છે.

૩. દર એક જલ્લાના ગામની પોલીસના બંદોબસ્તનું કામ કમિશનરના નિર્ણય તથા હુકમ પ્રમાણે જલ્લા માલસેટ કરેવું. આસીસ્ટન્ટ અથવા ડેપુટી કલેક્ટર પ્રમાણે જે કુલેપાવર માલસેટને તામે મુલકી કામ હોય તે માલસેટને ગામની પોલીસનો બંદોબસ્ત કરવાના કામનો દર કાંઈ ભાગ કમીશનરની મંજુરી લઇને આપવાનો જલ્લા માલસેટને અધિકાર છે.

૪. પોલીસના કારણ સાથે ગામના દરકેાઇ પોલીસ અમલદાર ઉપર જે અખતીયાર ચલાવવાને જલ્લાનો માલસેટ મુખ્યાર છે. તે અખતીયાર પોલીસ કમીશનરની મંજુરી લઇને ડીરેક્ટ્રીક્ટ પોલીસ સુપ્રેન્ડેન્ટને આપવાને જલ્લા માલસેટ મુખતીયાર છે.

૫. (૧) જલ્લા માલસેટ લખીને જે માણસને પોલીસ પટેલ નીમશે તેને સ્વાધીન દરએક ગામ ની પોલીસ રહેશે. અને જે માણસ મુલકી પટેલનું કામ ચલાવતો હોય તેજ માણસને જલ્લાના માલસેટ પોલીસ પટેલ નીમવો, પણ ગામ મહોડું હોય તે સમગ્રથી અથવા બીજા કાંઈ બ્યાજબી સમગ્રથી જુદી જુદી નીમણુક કરવી ચોખ્ખ છે એવું પોલીસ કમીશનરની નબરમાં આવે તો મુલકી પટેલને પોલીસ પટેલ નીમવો નહી.

(૨) નીમણુક કરતી વખતે સદરહુ માલસેટ “ મુંબઇ પ્રેસિડેન્સીના તાબામાંહેના દેશમાંના બતનના

અમલદારોએ પોતાનો અમલ થી રીતે ચલાવવો તે રીત ઠરાવવા બાબત " સને ૧૮૪૭ નો ૧૧ એ આન્ટ છે તેના ઠરાવ ઉપર અને વંશપરંપરાના અમલદારોની (એટલે વતનદારોની) ચાકરી બાબત નીચમ ઠરાવવા વિશે બીજો કોષ્ટ આકટ ચાલુ હોય તેના ઠરાવ લાગુ હોય તે પ્રમાણે તે ઠરાવ ઉપર બરાબર નજર રાખીને નીમણૂક કરવી. પણ મુલકી પટેલનેજ પોલીસ પટેલ નીચે નહીં હોય અને તે કામ વારાફરતી અથવા બીજી રીતે કરવા બાબત એક કરતાં વધારે જણા દાવો કરે ત્યારે તેઓમાંથી જે વધારે લાયક હોય તેને નીમવાને જણાનો માહિતેટ મુખત્યાર છે.

(૩) કોષ્ટ શહેરમાં અથવા જંગલોએ (ગામની પોલીસનું) કામ એક પોલીસ પટેલથી બરાબર રીતે ચલાવવાનું નહીં હોય ત્યારે કમીશનરનું અનુમત લઇને તે શહેરની અથવા જગતની જુદી જુદી તુકડી સાથે જરૂર હોય તેટલા પોલીસ પટેલ નીમવાનો જણાના માહિતેટને અધિકાર છે.

૬. પોલીસપટેલ ઉપર જણાના માહિતેટ ની હકુમત ચાલે છે, તે શિવાય વળી જે માહિતેટની હકુમતની હદની અંદર તેનું ગામ હોય તે માહિતેટના હકુમત પ્રમાણે તેણે કામ કરવું અને તે માહિતેટ જે પત્રકો અથવા ખર્ચ માટે તે તેને તેણે આપવી, અને ગુનહ બાબત તથા ગામની પોલીસને લગતાં સધળાં કામ બાબત અને પોતાના ગામના લોકોની આરોગ્યતા તથા તેઓની સામાન્ય સ્થિતિ કેવી છે તે બાબત હમેશાં ખર્ચ આપ્યા કરવી પોલીસ અમલદારો પોતાના કામ સાથે મદદ માટે તે પોલીસપટેલને બેટલી થાય તેટલી મદદ તેઓને કરવી, માહિતેટ અથવા પોલીસ અમલદાર પોલીસપટેલની ઉપર જે હુકમ તથા વારંટ મોકલે તે હુકમ તથા વારંટ તાજડતોય માથે ચડાવીને અમલમાં લાવવાં અને સુલેહ બાબત ખર્ચ કઢાડીને ડીક્વીટ પોલીસને જાહેર કરવી.

અને પોતાના ગામની હદમાં ગુનાહ તથા લોકોપકારક કૃત્ય થતાં અટકાવવાનો બંદોબસ્ત રાખવો, અને ગુનેહગારોને પકડીને તેઓનો ધનસાફ થવા સાથે તેઓને મોકલવા.

૭. ગામના ચાકરનું ધણું કરીને ગમે તે કામ હોય તેપણુ તે સરવેની પાસે પોતાના કામમાં મદદ માગવાનો પોલીસપટેલને અધિકાર છે અને પોલીસપટેલને સધળાં પત્રકો તથા પ્રોસીડીંગ લખીને તમથાર કરી આપવાનું કામ ગામના વંશપરંપરાના અથવા નીમણૂકી તલાટીનું છે એવું સમજવું.

૮. ચોરી નહીં થાય તથા સુલેહનો ભંગ નહીં થાય તથા સધળા લોકોને તથા ગામના લોકોને ઇજા થાય તેવા કામો નહીં થાય તેવા અને તેટલો બંદોબસ્ત રાખવો સાથે ગામના ચાકર લોકોની વ્યવસ્થા પોલીસપટેલે કરવી અને તે ચાકર લોકોમાંથી કોષ્ટ માણસ ગેર રીતે ચાલે અથવા ગફલત કરે તો તે સધળી વાત પોલીસપટેલ જે માહિતેટના પ્રત્યક્ષ તાજામાં હોય તે માહિતેટને તેણે જાહેર કરવી.

૯. પોલીસપટેલ અથવા પોલીસનું કામ પડે ત્યારે ગામના ચાકરોમાંથી જે માણસને તે કામ કરવું પડે તે માણસ પોલીસનું કામ કરવામાં ગફલત અથવા આળસ કરશે તો પહેલા વર્ગના માહિતેટના હુકમથી તે માણસ તેમના વાર્ષિક પગારના ચોથા ભાગ કરતાં વધારે ન હોય તેવા દરકોષ્ટ જે તે દરજ્જા અથવા નિયમના ભંગ માટે અથવા આવા માહિતેટને ભારે શિક્ષા કરવાની જરૂર જણાય તેવી કોષ્ટ ગેર વર્તણૂક માટે દોષિત હશે તો, તેવા આરોપની ચોકાશ ચાલતા દરમ્યાન તેઓ તેને સરપેન્ડ કરવા મુખત્યાર છે અને તેવી ચોકાશ પુરી થઈ રહ્યા પછી, તેવી શિક્ષાને ખાત્ર થાય તેવી ગેરવર્તણૂક માટે આવે માહિતેટ તેને દોષિત માને તો જ મહાના કરતાં વધારે ન હોય તેવી વધારે મુદત માટે તેને સરપેન્ડ કરવા અથવા તેને બરતરફ કરવા તેવા માહિતેટ મુખત્યાર છે. પરંતુ એવું ઠરાવું છે કે, પટેલના દરજ્જાને કોષ્ટપણુ શખસ જે વંશપરંપરાના આકટના ઠરાવોની રૂબરૂ વડીવટદાર હોય તો તેને સરકારની મંજૂરી વગર આ કલમ પ્રમાણે બરતરફ કરવો નહીં.

૧૦. આ ગઠ છેલી કલમમાં કહેલી કોષ્ટપણુ વાતથી, કોષ્ટપણુ પોલીસપટેલ અથવા ગામ નોકરના બીજા માણસની, તેના સાથે જે ફાજદારી ગુનાનું તહેમત રાખેલ હોય તે બાબતમાં ફાજદારી કામ ચાલવાની જવાબદારીને અસર થતી નથી.

૧૦. ગામની હદમાં ગુનાહ કરીને ગુનેગાર નાશી ગયો હોય અથવા માલમ પડતો નહીં હોય તો પોલીસપટેલે પોતાનું ગામ જે ડીક્વીટ પોલીસ થાણાની હદમાં હોય તે થાણાના અમલદારને તાજડતોય

ખબર મોકલવી, અને પોતાની જાતે ચોકસી કરવા માંડવી. અને તે આવત જે પુરાવા મળે તે લખને સદરહુ અમલદારની પાસે તેણે મોકલવો.

૧૧. (૧) ગામની હદમાં કોઈ માણસ કમોતે અથવા અકસ્માત મરણ પામે અથવા કોઇનું મડદું જડે તો પોલીસ પટેલે તે ગામના અથવા આસપાસના એ અથવા વત્તા હુંશીઆર માણસોને પંચાતનામું કરવા તાબડોતોળ બોલાવીને એકઠા કરવા, પછી તે માણસોએ મરણના કારણની તથા તેને લગતી સ્વયંથી દુકીકતની ચોકસી કરીને લખેલો રીપોર્ટ કરવો. તે રીપોર્ટ પોલીસ પટેલે તે ગામ જે ડીઝીકટ પોલીસ થાણાની હદમાં હોય તે થાણું જે અમલદારને સ્વાધીન હોય તે અમલદારને તુરંત પહોંચતો કરવો.

(૨) પોલીસ પટેલ કોઈ માણસને સદરહુ પ્રકારની પંચાતમાં બેસવાનું કહે તે માણસ વાજખી કારણ વગર પંચાતમાં બેસવાની ના કહેશે અથવા મદ્દત કરશે તો તે યુનોહ તેની ઉપર માલ્સેટની આગળ સાબિત થયા પછી તે ધણામાં ધણા પચાસ રૂપીઆ સુધી દંડને અથવા દંડ નહીં આપશે તો એક મહિના સુધી કેદની સજાને લાયક થશે.

(૩) કાયદા વિરુદ્ધ રીતે મરણ થયું છે એવું પંચાતનામાની દુકીકત ઉપરથી જણાય તો પોતાનું ગામ જે ડીઝીકટ પોલીસ થાણાની હદમાં હોય તે થાણું જે અમલદારને સ્વાધીન હોય તે અમલદારને પોલીસ પટેલે તાબડોતોળ સૂચના કરવી. અને મોકલતાં રસ્તામાં મડદું કોઢી જવાની ધારતી નહીં હોય તો પાસેના સીવીલસરજનની પાસે એવે પ્રસંગે મુડદાં તપાસવાને વધદ ખાતાના જે અમલદારને સરકારે નામ્બો હોય તેની પાસે મુડદું તરત મોકલી દેવું. પછી તે સીવીલ સરજને અથવા વધદક ખાતાના ખીમ અમલદારે મરણનું કારણ શોધી કાઢાવાને પ્રયત્ન કરવો. મુડદું મોકલ્યું તો કોઢી જશે અને તેની તપાસ કરવાથી કોઈ ફાયદો થશે નહીં અને ઉલટો ધોઢો પહોંચશે. એવા સમજથી પોલીસ પટેલથી મુડદું મોકલી શકાતું નહીં હોય ત્યારે જે ડીઝીકટ પોલીસ થાણાની હદમાં તેનું ગામ હોય તે થાણું જે પોલીસ અમલદારને સ્વાધીન હોય તે અમલદાર અને તેણે પોતાના તાબા મહેના અમલદારોમાંથી કોઈ અમલદારને મોકલ્યો હોય તે અમલદાર અથવા માલ્સેટ મુડદું ખાળવાને અથવા દાટવાને હુકમ આપે ત્યાં સુધી પોલીસ પટેલે તે મુડદું ખાળવાની અથવા દાટવાની રજા આપવી નહિ.

૧૨. (૧) પોતાના ગામના ફલાણા માણસે મોહોટો યુનોહ કર્યો છે એવું માનવાને સમજ હોય તો તેને પોલીસ પટેલે પકડવો. અને પુરાવાના કામમાં આવે તેવી જે જણસો સુદ્ધાં તે માણસને પોતાનું ગામ જે પોલીસ થાણાની હદમાં હોય તે થાણું જે પોલીસ અમલદારને સ્વાધીન હોય તે પોલીસ અમલદારની પાસે મોકલવો.

(૨) ઉપર કહ્યા પ્રમાણે પકડેલા માણસને ૨૪ કલાકની અંદર જે ડીઝીકટ પોલીસ થાણાની હદમાં પોતાનું ગામ હોય તે થાણામાં મોકલવો.

૧૩ ૧) જે મુકદમામાં શીક્ષા કરવાને પોતાનો અધિકાર નહીં હોય તે મુકદમાની પોતાના કામના સમજથી પોલીસ પટેલને ચોકસી કરવી પડે તે કરતી વખતે સાહેદોને બોલાવીને તેઓને પુછવાને તથા તેઓની પાસે સત્ય સ્મરણ પૂર્વક પ્રતિજ્ઞા કરાવીને તેઓની જુવાની લેવાને અધિકાર અને સંતાડેલી જણસોને માટે ઝાડો લેવાને અધિકાર પોલીસ પટેલને છે. પણ રહેવાના ધરને ઝાડો ધણીજ અગત્ય નહીં હોય તો પોલીસ પટેલે સુરજ આથમે ત્યારથી તે સુરજ ઉગે ત્યાં સુધી લેવો નહીં.

(૨) ઝાડો લેવા સાફ અથવા ફલાણું માણસ યુનેગાર છે એવું લાગતું હોય તે માણસને પીછો લેવા સાફ ખીમ ગામની હદમાં જઇને કામ કરવાને પણ અધિકાર પોલીસ પટેલને છે. પણ તે આવત તેણે તે ગામના પોલીસ પટેલને તાબડોતોળ ખબર કરવી. અને તે ગામના પટેલે થાય તેટલી તેને મદદ કરવી. અને ઝાડો લેવાનું અથવા પાછળ દોડવાનું કામ ચલાવવાને જોખમ તે ખીમ ગામના પટેલને માથે છે.

૧૪. પોતાના ગામની હદમાં હલકી મારામારી અથવા ગાળાગાળી કરવાનું કોઈ માણસ ઉપર તોહોમત આવ્યું હોય તો તેનો ઈન્સાફ કરવાને અને યુનોહ સાબિત થાય તો તેને ધણામાં ધણા ૨૪ કલાક સુધી ગામને ચોરે કેદ રાખવાને પોલીસ પટેલને અખતીવાર છે. પણ યુનોહ થયા પછી આઠ દહાડામાં ફરીમાદ થવી જોઈએ.

૧૫ (૧) જે ગામના તમે પોલીસ પટેલ છો તે ગામની હદમાં હેઠળ લખેલા ગુન્હામાંથી હરકોઈ ગુન્હાનું એટલે ચોરીના માલની અંદોલી કીંમત બે રૂપિયા ઉપર નહીં હોય તેવી હલકી ચોરીનું, અથવા અપક્રિયાથી થયેલું નુકસાન બે રૂપિયા કરતાં વધુ રૂપિયાનું નહીં હોય તેવી અપક્રિયા કીધાનું અથવા તમે પોતાની જાતે કાયદેસર હુકમ આપ્યો હોય તે હુકમને હરકત કરવાનું અથવા તે હુકમ માનવાની ના કહેવાનું તોહોમત કોઈ માણસ ઉપર આવે તો તેનો ઇનસાફ તમેએ કરવો એવી સનંદ પોલીસ પટેલનું કામ કરનારા માણસને આપવાનો અધિકાર હજીવાના માજીસ્ટ્રેટને છે.

(૨)—અને ઉપર કહેલા કામોમાંનું હરકોઈ કામ કરવાની સાબિતી પોતાની આગળ જે માણસ ઉપર થશે તેને પાંચ રૂપિયા સુધી દંડ કરવાનો અથવા ધણીમાં ધણી અડતાળીસ કલાક સુધી ગામને ચોરે કેદ રાખવાનો અધિકાર, સદરહુ પ્રમાણે જે પોલીસ પટેલને અખત્યાર મળ્યો હોય તે પટેલને છે. કાયદાસર હુકમને હરકત કરી હોય અથવા તે પ્રમાણે ચાલવાની ના કહી હોય તે પ્રસંગે દંડ નહિ આપે તોજ કેદ કરવો.

૧૬. પોલીસ પટેલને ૧૫ મી કલમની ૧ લી રકમ પ્રમાણે અખત્યાર આપવામાં આવશે, ત્યારે અને જ્યાં સુધી તેને તે અખત્યાર હશે ત્યાં સુધી તેને હેઠળ લખેલો આધિકાર પણ છે એવું સમજવું. એટલે હેઠળ લખેલું હરકોઈ લોકાપકારક કૃત્ય અથવા બેઠંગુ કામ કોઈ માણસ કરશે તો તેને એક રૂપિયા સુધી દંડ કરવાનો અથવા દંડ નહીં આપશે તો ગામને ચોરે ધણીમાં ધણી બાર કલાક સુધી કેદ રાખવાનો અધિકાર અને સદરહુ લોકાપકારક કૃત્ય અથવા બેઠંગુ કામ કરવાનું જરી રાખવાની અથવા ફરીથી કરવાની મના કરવાનો પોલીસ પટેલને અધિકાર છે એમ સમજવું.

(૧૦) કોઈ માણસ કોઈ જનાવરને મનમાં આવે તેમ અવીચારથી અથવા નીર્દયપણે બળડશે અથવા તેનો ગેર ઉપયોગ કરશે અથવા તેની ઉપર જીલમ કરશે તે.

(૨૦) સાર્વજનીક કુવો અથવા તળાવ અથવા હવાડો જે કામ સાફ નીમ્યો હોય તે કામમાં એણે ઉપયોગી પડે તેવી રીતે તેમાં કોઈ માણસ નાશે અથવા ધોશે અથવા બીજી રીતે ખરાબ કરશે અથવા કરાવશે તે.

(૩૦) કોઈ માણસ મના કરેલી જગાએ કચરો અથવા ગોજવાડ કે પુંજે મુકશે તે.

(૪૦) કોઈ માણસ હરકોઈ સાર્વજનીક રસ્તામાં અથવા મોહોલામાં અથવા મારગમાં અથવા રાહદારીની જગાએ ઝાડો પેસાણ કરીને ગંદકી કરશે. અથવા દારૂ વગેરે પીને તોફાન અથવા મસતી કરશે, અથવા પોતાનાથી પોતાની સંભાળ નહિ થાય તેવો થઈ જશે તે.

(૫૦) પાસે રહેનારાઓને તથા આવનાર જનાર લોકોને કંટાળો આવે તે રીતે ટાંકીમાં અથવા ઉકરડામાં અથવા તેવાજ બીજા કશામાં કોઈ માણસ ગોળે પદારથ પાકાં કારણુ વગર જાણી જોઈને એકઠો થવા દેશે અથવા કોઈ ઘરમાંથી અથવા કારખાનામાંથી અથવા તમેલામાંથી અથવા સંડાસમાંથી અથવા બીજા તેવા કશામાંથી લોકોને ખાવવા જવાની જગાએ ગોળે પદારથ પાકાં કારણુ વગર જાણી જોઈને રહેવા દેશે, અથવા જે તળાવ અથવા હોળ પાણી પીવા સાફ નીમ્યો હોય તેમાં ચોમાસામાં જે વેહેળામાંથી પાણી આવતું હોય તે વેહેળામાં મુએલું જનાવર નાંખ્યાથી લોકોને ઉપદ્રવ થાય તે જગાએ નાંખશે તે.

૧૭. આ આક્ટની ૧૪ મી, ૧૫ મી, અને ૧૬ મી, કલમ પ્રમાણે કામ ચલાવવું હોય તે પક્ષકારોના દેખતાં મહેડે ચલાવવું; ગુન્હો સાબિત થવાનું દફતરમાં લખ્યા પહેલાં ગમે તે, વખતે ફરિયાદ કહાડી નાંખવાનો અધિકાર ફરિયાદ કરનારને છે. પક્ષકારોના નામો તથા પોતાનો અભિપ્રાય તથા શિક્ષાનો કરાવ અથવા હુકમ અથવા ફરિયાદ કહાડી નાંખવાની વાત તથા કામ ચલાવ્યાની તારીખ પોલીસ પટેલે દફતરમાં લખવી, અને હજીવાનો માજીસ્ટ્રેટ દરમિયાન તે નમુના પ્રમાણે તથા તે રસ્તે તથા તે વખતે તે દફતર (પોલીસ) પટેલ જે માજીસ્ટ્રેટના પ્રત્યક્ષ તાબામાં હોય તે માજીસ્ટ્રેટ તેણે મોકલવું.

૧૮. આ આક્ટની ૧૫ મી કલમ પ્રમાણે સનંદ આપી હોય તે સનંદ કમિશનરની મંજૂરી લઈને પછી હુકમ લખીને સજા અથવા થોડી ધણી રદ કરવાને હજીવાનો માજીસ્ટ્રેટ અખત્યાર છે.

૧૯. પોતાના ગામમાં જે બેવારસી માલ જડવો હોય તે સધળો માલ અથવા સન ૧૮૬૭ ના મુજબના ડીસ્ટ્રીક્ટ પોલીસ આક્ટના ઠરાવ પ્રમાણે પોતાને જે માલ આપ્યો હોય તે સધળો માલ પોલીસ પટેલે પોતાને સ્વાધીન રાખવો; અને પોલીસ પટેલ જે માલજેટના તાબામાં હોય તે માલજેટને તેણે રીપોર્ટ કરવો, અને સદરહુ માલજેટ હુકમ કરે તે પ્રમાણે કરવું, પણ " ઠારોના અતિક્રમણ બાબત " સને ૧૮૭૫નો ૩ જે આક્ટ છે તેમાં કહેલા પ્રકારનો તે માલ હોય તો તે આક્ટમાં કહ્યા પ્રમાણે પોલીસ પટેલે ચલાવવું.

૨૦. આ આક્ટમાં જે ગુન્હા બાબત શીક્ષા ઠરાવી છે તે ગુન્હા બાબત બીજા કોઈ કાયદા પ્રમાણે અથવા આક્ટ પ્રમાણે કોઈ માણસ ઉપર ફરિયાદ કરવાની મના છે એવો આ આક્ટના કોઈ ઠરાવનો અર્થ કરવો નહીં, અથવા તેવા ગુન્હા બાબત આ આક્ટમાં શિક્ષા ઠરાવી છે તેથી બીજા કોઈ જુદી અથવા વતી શિક્ષા બીજા કોઈ કાયદા ઉપરથી અથવા આ આક્ટ ઉપરથી થવાને તે માણસ લાયક નથી એવો પણ અર્થ કરવો નહીં. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે એકના એક ગુન્હા બાબત કોઈ માણસને બે વાર શિક્ષા થશે નહિ.

૨૧. પોલીસ પટેલ જરૂરીનાં કામને લીધે ગામમાંથી ગેરહાજર હોય તે સખબથી અથવા એકાએક મહિ પડ્યાથી અથવા બીજા કોઈ સખબથી તેનાથી પોતાનું કામ નહીં થાય ત્યારે તેણે પોતાનું કામ પોતાનો કોઈ કુટુંબી લાયક હોય તેને સોંપવું. અથવા કોઈ કુટુંબી લાયક નહીં હોય તો બીજા કોઈ લાયક માણસને સોંપવું અને પોતે જે માલજેટના પ્રત્યક્ષ તાબામાં હોય તે માલજેટને તે બાબત તાબક-તોબ રીપોર્ટ કરવો. અને જે માણસને કામ સોંપ્યું હોય તે માણસે પોલીસ પટેલનું કામ કરવું નહિ, એવો માલજેટને ત્યાંથી હુકમ આવે ત્યાં સુધી તેણે ગુન્હેગારનો ઇન્સાફ કરી શીક્ષા કરવાના કામ સિવાય પોલીસ પટેલનું સધળું કામ કરવું.

૨૨. આ આક્ટમાં " ડીસ્ટ્રીક્ટ પોલીસ થાણું " આ શબ્દો લખ્યા છે તેમાં જે પોલીસ અમલદારને સ્વાધીન થાણું હોય તે પોલીસ અમલદારના મુલકની હદમાંના ગામનો અથવા જગાનો સમાસ થાય છે એવું સમજવું.

૨૩. મી કલમ ૧૮૭૬ ના એક્ટ ૧૨ થી ૨૬ થઈ છે.

૨૪. આ આક્ટને " સન ૧૮૬૭ નો મુજબની ગામની પોલીસનો આક્ટ કહેવો.

હિંદુસ્તાનનો પોલીસ એક્ટ (સને ૧૮૬૧ નો આક્ટ ૫ મો)

૧. હેઠળ લખેલા શબ્દોનો તથા વાક્યોનો અર્થ હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે સમજવો; પણ તેવા અર્થને વિષય ઉપરથી અથવા સંબંધ ઉપરથી બાંધ આવતો હોય તો તેવો અર્થ સમજવો નહીં.

જલ્લાનો કારભાર ચલાવવાનું કામ જે મુખ્ય અમલદારને સોંપ્યું હોય, અને જે માલજેટનો અધિકાર ચલાવતો હોય તે મુખ્ય અમલદારના હોદ્દાનું ગમે તે નામ હોય તોપણ " જલ્લા માલજેટ " આ શબ્દ ઉપરથી તે અમલદારનો ભોધ થાય છે એવું સમજવું. જનરલ પોલીસના જલ્લાના જે માણસે માલજેટનો સધળો અથવા ફરકોષ અધિકાર ચલાવતા હોય તે સર્વનો " માલજેટ " આ શબ્દમાં સમાસ થાય છે એવું સમજવું. આ આક્ટ પ્રમાણે જે માણસે ચાકરીએ રાખવામાં આવે તે સધળાનો " પોલીસ " આ શબ્દમાં સમાસ થાય છે એવું સમજવું.

જે પ્રેસીડેન્સીમાં, અથવા પ્રાંતમાં અથવા જગમાં અથવા પ્રેસીડેન્સીમાં અથવા પ્રાંતમાં અથવા જગાના જે ભાગમાં આ આક્ટ ચાલુ થશે તે પ્રેસીડેન્સી અથવા પ્રાંત, અથવા જગા, અથવા પ્રેસીડેન્સીનો અથવા પ્રાંતનો અથવા જગનો ભાગ મળી જતલ પોલીસનો જલ્લા થાય છે એવું સમજવું.

" ડિસ્ટ્રિક્ટ સુપ્રાન્ટેન્ડન્ટ " અને " ડિસ્ટ્રિક્ટ સુપ્રાન્ટેન્ડન્ટ ઓફ પોલીસ " એ શબ્દોની અંદર, ફરકોષ આસિસ્ટન્ટ ડિસ્ટ્રિક્ટ સુપ્રાન્ટેન્ડન્ટ અથવા સ્થાનિક સરકારના સામાન્ય અથવા ખાસ હુકમથી આ આક્ટની રૂએ ફરકોષ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં ડિસ્ટ્રિક્ટ પોલીસ સુપ્રાન્ટેન્ડન્ટની ફરકોષ ફરજ બજાવવા માટે નીમન-વેલ બીજા માણસનો સમાવેશ થાય છે. ફરકોષ જગમ માલનો અથવા નાંજુનો અથવા નાંજુના કરતાં

વેળેના સમાસ, “ માલ ” આ શબ્દમાં થાય છે એવું સમજવું એક વચની શબ્દોમાં અનેક વચનો, અને અનેક વચની શબ્દોમાં એક વચનોના સમાસ થાય છે એવું સમજવું. પુર્વોક્ત શબ્દોમાં ઓળોના સમાસ થાય છે એવું સમજવું.

માણસ—આ શબ્દમાં મંડળીનો, અથવા સનંદી મંડળીનો સમાસ થાય છે એમ સમજવું.

મહિનો આ શબ્દનો અર્થ કયાલેંડર મહિનો સમજવો.

“ ઠોરે ” આ શબ્દમાં શિંગડાવાળા ઠોરોનો સમાસ થાય છે તે શિવાય હાથીનો તથા ઉંટનો, તથા ઘેડોનો તથા ગધેડોનો, તથા ખચ્ચરનો, તથા ઘેટાનો તથા ખરોનો, તથા કુકરોનો સમાસ થાય છે એવું સમજવું.

૨—ઠેકાણા ઠેકાણાની સરકારના તાખામાં પોલીસના લોક હોય તે સધળા મળીને આ આકટના કારણે સાર એકજ પોલીસ ફોજ થાય છે એવું સમજવું. અને તેઓનાં નામો પદ્ધતી પ્રમાણે પત્રકમાં દાખલ કરવા, અને ઠેકાણા ઠેકાણાની સરકાર ઇંડીયાના ગવર્નર જનરલ ધન કૉન્સીલની મંજૂરી લઇને વખતે વખત હુકમ કરે તે પ્રમાણે સદરહુ ફોજમાં અમલદાર તથા માણસો રાખવા, તથા તે ફોજની ગોઠવણ કરવી, તથા તે ફોજના માણસોનો પગાર આપવો.

૩—જનરલ પોલીસનો જીલ્લો જે સરકારના તાખામાં હોય તે સરકાર જીલ્લાની પોલીસની તપાસ રાખશે; અને ઇંડીયાના ગવર્નર જનરલ ધન કૉન્સીલના હુકમ પ્રમાણે તે સરકારે તે તપાસ રાખવી; અને પોલીસના હરકોઇ કામ ઉપર કોઇને નીમવા બાબત અથવા તેની જગાએ બીજાને નીમવા બાબત, અથવા તેની ઉપર હુકમ ચલાવવા બાબત કોઇ માણસને, અથવા અમલદારને, અથવા કોર્ટને ઠેકાણા ઠેકાણાની સરકારે આ આકટના હાલ પ્રમાણેજ સુખત્યારી આપવી, બીજી રીતે આપવી નહીં.

૪—જનરલ પોલીસના જીલ્લાની પોલીસનો કારભાર, પોલીસનો ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ આ નામના અમલદાર નીમીને તેને, અને ઠેકાણા ઠેકાણાના સરકારના નજરમાં આવે તેટલા ડેપુટી ઇન્સ્પેક્ટર જનરલને તથા આસિસ્ટન્ટ ઇન્સ્પેક્ટર જનરલને સોંપવો. જીલ્લાના માજિસ્ટ્રેટના હુકમતના સ્થલ સીમાના પોલીસનો કારભાર ડિસ્ટ્રિક્ટ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ અને ઠેકાણા ઠેકાણાની સરકારને જરૂર દેખાય તેટલા આસિસ્ટન્ટ ડિસ્ટ્રિક્ટ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટને સોંપવો અને સદરહુ માજિસ્ટ્રેટ તેઓની તપાસ રાખશે. ઇન્સ્પેક્ટર જનરલને તથા ઉપર કહેલા બીજા અમલદારને વખતે વખત ઠેકાણા ઠેકાણાની સરકારે નીમવા, અને તેને કામ ઉપરથી ખરતરફ કરવાને પણ તે સરકાર સુખત્યાર છે.

૫—પોલીસના ઇન્સ્પેક્ટર જનરલને જનરલ પોલીસના જીલ્લામાં માજિસ્ટ્રેટના સધળા અધિકાર છે એવું સમજવું પણ તે અધિકાર તેણે ઠેકાણા ઠેકાણાની સરકાર વખતે વખત મર્યાદા કરાવે તે મર્યાદા પ્રમાણે ચલાવવા.

છઠી કલમ ૧૮૮૨ ના આકટ ૧૦ થી ૨૬ થઇ છે.

૭—આ આકટની ૪ થી કલમમાં કહેલા પોલીસ અમલદાર સીવાય બીજા સધળા પોલીસ અમલદારને, ઠેકાણા ઠેકાણાની સરકાર વખતે વખત કાનુનો હાલથી તે પ્રમાણે નીમવાને પોલીસના ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ, તથા ડેપુટી ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ તથા આસિસ્ટન્ટ ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ, તથા ડિસ્ટ્રિક્ટ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ સુખત્યાર છે. આ અમલદારોને સદરહુ કાનુન પ્રમાણે હેંજા લખ્યા મુજબ કરવાનો અધિકાર છે, એટલે ફાલ્ગુ પોલીસ અમલદાર પોતાનું કામ કરવામાં સુસ્ત છે અથવા ગફલત કરે છે, અથવા કામને લાયક નથી એવું પોતાની નજરમાં આવે તેને ગમે તે વખતે ખરતરફ કરવાનો, અથવા કામ ઉપરથી મોકુફ કરવાનો, અથવા તેને ઓછા પગાર ઉપર નેમવાનો અધિકાર છે. (અથવા જે પોલીસ અમલદાર તેની ફોજ બેદરકારીથી અથવા ગફલતાઈ બરેલી રીતે અદા કરે અથવા જે તેના હરકોઇ કૃત્યથી સદર ફોજ અદા કરવાને લાયક થશે તેને નીચેની શીક્ષાઓમાંની હરકોઇ એક અથવા વધારે શિક્ષા એટલે કે, (અ) એક મહીનાના પગાર કરતાં વધારે નહોય તેવી હરકોઇ રકમનો દંડ, (બ) પંદર દીવસ કરતાં વધારે નહીં એટલી મુદત સુધી કોવરટમાં કેદ, (ક) સારી વર્તણૂક બદલનો પગાર છીનવી લેવાની, (ડ) અથવા કોઇ પણ કિર્તિ અથવા ખાસ બાસના હોદ્દા ઉપરથી દુર કરવાની શિક્ષા કરવાને સુખત્યાર છે)

૮—સદરહુ પ્રકારના ફરિયાદી પોલીસ અમલદારની નેમણુંક થશે, એટલે તેને આ આક્ટને જોડેલા નમુના પ્રમાણે ઇન્સ્પેક્ટર જનરલના શિક્ષકનો અથવા ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ જે બીજા અમલદારને નીચે તેના શિક્ષકનો દાખલો આપવો. તે જે માણસને મળ્યો હોય તે માણસને તે દાખલા ઉપરથી પોલીસ અમલદારનો અધિકાર, તથા કામ, તથા હક મળે છે એવું સમજવું. તે દાખલામાં લખેલો માણસ પોલીસ ફાજની ચાકરી ઉપરથી મોકલ્યું અથવા બીજી રીતે કામ ઉપરથી દુર થશે, એટલે તે દાખલો રદ થશે એવું સમજવું, અને સદરહુ પ્રકારના માણસની ઉપર જે અમલદાર હોય તેને સ્વાધીન અથવા દાખલો લઇ લેવાનો અધિકાર જે અમલદારને આપ્યો હોય તેને સ્વાધીન તે દાખલો તાજ-ડતોજ કરવો જોઈએ.

તે દાખલામાં લખેલો માણસ કોઈ પણ કારણથી પોલીસ અમલદાર તરીકે બંધ થશે એટલે તે દાખલો રદ થશે, અને તે તેના અમલદાર તરીકે બંધ થાય કે તરતજ, જે અમલદારને તે દાખલો લઇ લેવાનો અધિકાર હોય તેને તે દાખલો તાજડતોજ સ્વાધીન કરવો જોઈએ. પોલીસ અમલદારને હોદ્દા ઉપરથી મોકલ્યું ક્યાં હોય તેટલા ઉપરથી તે પોલીસ અમલદાર તરીકે બંધ થશે નહીં. આવી બરતરસીની સુદત દરમ્યાન, પોલીસ અમલદાર તરીકે તેને જે અધિકાર, ફરજો અને હક હોય તે બંધ પડશે, પરંતુ તેને મોકલ્યું કરવામાં આવેલ નહોય તેવીજ રીતે તેજ જતાજદારીઓ, એને શિક્ષા તથા તેજ અધિકારોને પાત રહીને તે પોલીસ અમલદાર તરીકે ચાલુ રહેશે.

૯—ડિરેક્ટ સુપરીન્ટેન્ડેન્સી ખસુસ કરીને પરવાનગી આપ્યા વગર અથવા પરવાનગી આપવાનો અધિકાર જે બીજા અમલદારને હોય તેણે આપ્યા વગર કોઈ પોલીસ અમલદારથી પોતાના હોદ્દાનું કામ છોડાશે નહીં, અથવા ચાકરીનું રાજનામું આપવાના ઇરાદાની એજામાં એજા બે મહિના આગમ્ય પોતાના ઉપરી અમલદારને સુચના લખીને આપી નહીં હશે તો ડિરેક્ટ સુપરીન્ટેન્ડેન્સી રજા વગર પોતાની ચાકરીનું રાજનામું આપાશે નહીં.

૧૦—આ આક્ટ પ્રમાણે પોલીસ અમલદારનું જે જે કામ હોય તે શિવાય બીજા કંઈ ચાકરી અથવા કામ તેણે ઇન્સ્પેક્ટર જનરલની ખસુસ કરીને લખેલી પરવાનગી લીધા વગર કયુજ કરવું નહીં.

૧૧ મી કલમ ૧૮૭૪ ના એક્ટથી રદ થઇ છે.

૧૨—પોલીસ ફાજ કરવા આજત તથા તેના વર્ગ તથા તેના લાગ ઠેર ઠેર નીમવા આજત અને પોલીસ ફાજના માણસોએ ક્યાં રહેવું તે આજત અને તેઓએ ક્યાં ક્યાં કામો વિશેષે કરીને કરવાં તે આજત અને તેઓને ઝડપી લેવા આજત હથીયારો વીગેરે સરંજામ આપવા આજત, અને તેઓએ ખચ ખાતમી કાઢીને જાહેર કરવી તે આજત પોતાને યોગ્ય લાગે તેવા હુકમ તથા કાનુનો ઠેકાણાં ઠેકાણાંની સરકારની મંજૂરી લઇને વખતો વખત કરવાનો અધિકાર પોલીસના ઇન્સ્પેક્ટર જનરલને છે અને કામ ગેર રીતે નહીં થવા આજત અથવા કામમાં ગફત નહીં થવા આજત તથા પોલીસ ફાજ પોતાનું કામ સારી રીતે કરે તે પ્રમાણે તે ફાજને હુશીયાર કરવા આજત પોતાને યોગ્ય લાગે તેવા બીજા હુકમ તથા કાનુનો વખતો વખત કરવાનો પોલીસના ઇન્સ્પેક્ટર જનરલને અધિકાર છે.

૧૩—જનરલ પોલીસના જલ્લામાં કોઈ ઠેકાણે સામાન્ય રાખવા સાર વળી બીજા પોલીસ અમલદાર મોકલવાની જરૂર છે એવો સમજ લખીને કોઈ માણસ અરજ કરે તો તે પ્રમાણે વળી બીજા પોલીસ અમલદાર યોગ્ય દેખાય તેટલી સુદત સુત્રી મોકલવાને પોલીસના ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ, અથવા ડેપુટી ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ, અથવા આસિસ્ટન્ટ ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ સુખત્યાર છે અને જલ્લા માજીસ્ટ્રેટને હુકમ લખીને તે પ્રમાણે કરવાને ડીઝિક્ટ સુપરીન્ટેન્ડેન્સી સુખત્યાર છે; સદરહુ પ્રકારની ફાજ ઉપર ડીઝિક્ટ સુપરીન્ટેન્ડેન્સી હુકમ ચાલશે, અને તેના ખર્ચ અરજ કરનારા માણસે આપવો જોઈએ. ઇન્સ્પેક્ટર જનરલને અથવા ડેપુટી ઇન્સ્પેક્ટર જનરલને અથવા આસિસ્ટન્ટ ઇન્સ્પેક્ટર જનરલને, અથવા ડિરેક્ટ સુપરીન્ટેન્ડેન્સી એક મહિના આગમ્ય લખેલી સુચના આપીને, સદરહુ પ્રમાણે મોકલેલો પોલીસ અમલદાર ઉઠાવી લેવો એવું કહેવાનો જે માણસની અરજ ઉપરથી સદરહુ પ્રમાણે અમલદાર મોકલ્યો હોય તેને અધિકાર છે, અને સદરહુ પ્રકારની સુચનાની સુદત પુરી થાય એટલે સદરહુ પ્રકારનાં બધાં

માણસોના ખર્ચનો બાર તે માણસને માથેથી ઉતરે છે એવું સમજવું.

૧૪—લોહાના રસ્તાનું અથવા નેહરનું અથવા ખીજું સાર્વજનિક કામ અથવા કારખાનું અથવા વેપારનું કામ મુલકના પાંચ ભાગમાં ચાલશે, અથવા ચાલતું હશે, અને તે કામ ઉપર અથવા કારખાના ઉપર રાખેલા માણસની ચાલચલગતથી, અથવા તે ફલાણી રીતે ચાલશે એવું લાગવાથી તે ઠેકાણે વધતી પોલીસ ફોજ રાખવાની જરૂર છે એવું ઇન્સ્પેક્ટર જનરલની નજરમાં આવશે ત્યારે ઠેકાણા ઠેકાણાની સરકારનું અનુમત લઇને ફેંકણ લખ્યા પ્રમાણે કરવાનો અધિકાર છે, એટલે વધતી ફોજ તે ઠેકાણે મોકલવાનો તથા જરૂર હોય ત્યાં સુધી તે ફોજ ત્યાં રાખવાના અને જે માણસને રવાંદાન તે કામ અથવા કારખાનું અથવા શેધાર ચલાવવાનો અવેજ હોય તે માણસ ઉપર, સદરહુ પ્રમાણે વધતી ફોજ રાખવાની જરૂર પડી હતી તે ફોજના પગાર સાફ વખતે વખત લખીને નાણું મંગાવવાનો અધિકાર છે, અને સદરહુ પ્રમાણે લખી મોકલે એટલે તે માણસને અવેજ આપવો નિષેધ.

૧૫—(૧) સરકારી ગેઝેટમાં અથવા સ્થાનિક સરકાર હુકમ કરે તેવી ખીજી રીતે જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને, પોતાના તામાના હરકોઇ ક્ષેત્રફળમાં શીસાદ થયેલી અથવા નેખમકારક સ્થિતિમાં જણાયેલ છે, અથવા તેવા ક્ષેત્રફળના રહેવાશીઓ અથવા તેઓમાંના હરકોઇ વર્ગ અથવા જાતની વર્તણૂક ઉપરથી પોલીસની સંખ્યા વધારવાની જરૂર છે એમ ઠરાવવા સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે.

(૨) સ્થાનિક સરકારે તે પ્રમાણે ઠરાવ્યા ઉપરથી પોલીસના ઇન્સ્પેક્ટર જનરલને અથવા આ બાબતમાં સ્થાનિક સરકારે અધિકાર આપેલ હોય તેવા ખીજા અમલદારને સ્થાનિક સરકારની મંજૂરીથી તેવા જાહેરનામામાં જણાવેલા ક્ષેત્રફળમાં મામુલ પ્રમાણે રાખવાની પોલીસ ફોજ રાખવાનો અધિકાર છે.

(૩) આ કલમની પેટા કલમ ૫ માં જણાવેલા નીચેના પાત્ર રહીને આવી વધારાની પોલીસનો ખર્ચ તે જાહેરનામામાં જણાવેલા ક્ષેત્રફળના રહેવાશીઓએ ખમવો પડશે.

(૪) પોતાને જરૂર જણાય તેવી ચોકસી કર્યા પછી, ડિરેક્ટના માલસેટ, ઉપર કલા પ્રમાણે ખર્ચ સોંપવાને જવાબદાર હોય તેવા રહેવાશીઓ કે જેઓને હવે પછીની પેટા કલમ પ્રમાણે મારી આપી ન હોય તેવા રહેવાશીઓ દરમ્યાન આવા ખર્ચની વહેંચણી કરશે.

(૫) આવા રહેવાશીઓ પૈકી હરકોઇ માણસ, વર્ગ અથવા જાતને તેવા ખર્ચના હરકોઇ ભાગની જવાબદારીમાંથી મુક્ત કરવા સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે.

(૬) આ કલમની પેટા કલમ ૧ પ્રમાણે પ્રસિદ્ધ કરેલા હરએક જાહેરનામામાં, તે અમલમાં રહેવાની મુદત ઠરાવતી નેહએ, પરંતુ તે હરકોઇ વખતે પાછું ખેંચી લઇ શકાશે અથવા જે તે કેસમાં સ્થાનિક સરકારને જે પ્રમાણે ફરમાવવું યોગ્ય લાગે તે પ્રમાણે વિશેષ મુદત અથવા મુદતો માટે તે વખતે વખત આતુ રાખી શકાશે.

ખુલાસો—આ કલમના કારણ અર્થે “ રહેવાશીઓ ” એ શબ્દોની અંદર સદરહુ ક્ષેત્રફળની અંદર જે માણસો જાતે અથવા પોતાના મુખત્યાર અથવા નોકરો મારફત જમીન અથવા ખીજી સ્થાવર મલકતો ભોગવેતા કરતા હોય અથવા ધારણ કરતા હોય તેઓને, તથા તેવા ક્ષેત્રફળમાં જે જમીનદારો જાતે અથવા મુખત્યાર અથવા નોકર મારફત રેંચલ અથવા કબજેદાર પાસેથી બારોબાર સાથે એકઠી કરતા હોય તેઓને સમાવેશ થાય છે; પછી તેઓ તેવા ક્ષેત્રફળમાં ખરેખર રહેતા ન હોય તોપણ.

૧૫—અ—(૧) જે ક્ષેત્રફળ સમૂહમાં ગઇ છેલી કલમ પ્રમાણે કાઢેલું જાહેરનામું અમલમાં હોય તે ક્ષેત્રફળમાં, તેવા ક્ષેત્રફળના રહેવાશીઓ અથવા તેઓના કોન્ટ્રાપ્સ વર્ગ અથવા જાતની ગેરવર્તણૂકને લીધે મોત અથવા મહાત્યા થઈ હોય અથવા મીલકતનો નાશ અથવા નુકશાન થયું હોય તો વા ક્ષેત્રફળનો જે રહેવાશી તેવી ગેરવર્તણૂકને લીધે નુકશાન થયેલ હોવાનો દાવો રાખતો હોય તેને, તેવા નુકશાનની તારીખથી એક મહીનામાં અથવા જે ઓછી મુદત ઠરાવવામાં આવે તે મુદત દરમ્યાન, જે જલ્લા અથવા પેટા ટુકડીની અંદર તેવી હદ હોય તે જલ્લાના અથવા પેટા ટુકડીની અંદર તેવી હદ હોય તે જલ્લાના અથવા પેટા ટુકડીના માલસેટને વળતર માટે બંદી કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) આની અરજ ઉપરથી, તેવા જલ્લામાં ગઇ છેલી કલમ પ્રમાણે વધારાની પોલીસ રાખી

હોય કે નહીં તોપણ સ્થાનિક સરકારની મંજૂરી લઇને પોતાને જરૂર જણાય તેવી ચોકસી ક્યાં પછી (અ)-જે માણસેને નુકશાન કરવામાં આવેલ હોય અથવા જે માણસને તેવી ગેરવર્તણૂકથી નુકશાન થયેલ હોય તેવા માણસો ઠગવવાનો.

(ખ)—તેવા માણસોને આપવાની નુકશાનીની રકમ તથા તે તેઓ દરમ્યાન કેવી રીતે વહેંચી આપવી તેની રીત ઠરાવવાનો,

(ક)—અજબાર શિવાયના ખીખ જે રહેવાશીઓને હવે પછીની પેટા કલમ પ્રમાણે તે આ પત્રાની જવાબદારીથી મુક્ત કરેલ નહોય તેવા રહેવાશીઓએ કયા પ્રમાણમાં આપવું તે ઠરાવી આપવાનો, જુલ્લા માજીએટને અધિકાર છે.

પરંતુ એવું ઠરાવ્યું કે, ઉપર કહેલી ધન્ય તેવા ક્ષેત્રકળ માંહેની રખત અથવા ગેરકાયદે મંડળીએ કરી છે અને જે માણસને ઇખ થયેલ છે તે, જે બનાવ ઉપરથી તેવી તપાસ કરવી પડી તે બનાવ સંબંધમાં ઇપકાને પાત્ર નથી એવો માજીએટને અભિપ્રાય થાય નહીં તો, તેઓ આ પેટા કલમ પ્રમાણે કાંઈ પણ ઠરાવશે નહીં અથવા રકમ નક્કી કરશે નહીં.

(૩) સ્થાનિક સરકારને હુકમ કરીને તેવા રહેવાશીઓ પૈકી દરકોઇ માણસો અથવા વર્ગો અથવા જાતને તેવી નુકશાનીના કાંઈ પણ ભાગ આપવાની જવાબદારીમાંથી મુક્ત કરવાનો અધિકાર છે.

(૪) પેટા કલમ ૨ પ્રમાણે જુલ્લા માજીએટ કરેલો દરકોઇ ઠરાવ અથવા મુકરર કરેલી રકમ અથવા કરેલો હુકમ, વિભાગના કમીશનર અથવા સ્થાનિક સરકારના તપાસણી અધિકારને પાત્ર છે, પરંતુ તે શિવાય કરીને તે આખરનો ગણાશે.

(૫) આ કલમ પ્રમાણે જે કોઈ ધન્ય સંબંધમાં નુકશાની અપાવેલ હશે તે સંબંધ કોઈપણ દીવાની દાવો ચાલશે નહીં.

ખુલાસો—આ કલમમાં “રહેવાશીઓ” એ શબ્દ છે તેનો ગણ છેલી કલમની માફકજ અર્થ થશે.

૧૬—ક. ૧૨, ૧૪, ૧૫ અને ૧૫ (અ) પ્રમાણે આપવાના તમામ પૈસા, અને ૧૮૮૨ ના કીમીનલ પ્રોસીજર કોડની ક. ૩૮૬ અને ૩૮૭ માં દેડ વસુલ કરવા માટે જે રીત જણાવી છે તે રીતે અથવા દરકોઇ યોગ્ય કોર્ટમાં દાવો કરીને ડિરિક્ટ માજીસ્ટ્રેટ વસુલ કરી શકશે.

(૨) ક. ૧૩, ૧૪ અને ૧૫ પ્રમાણે વસુલ આવેલા અથવા વસુલ કરેલા તમામ પૈસા “બનરલ પોલીસ ફંડ” એ નામના ફંડમાં જમે કરવા અને સ્થાનિક સરકાર હુકમ કરે તે પ્રમાણે પોલીસ ફોજના ખર્ચેમાં વાપરવા.

(૩) ક. ૧૫ (અ) પ્રમાણે વસુલ આવેલા અથવા વસુલ કરેલ તમામ પૈસા, તે કલમ પ્રમાણે જે માણસોને તથા જે વરાળથી આપવાના હોય તે પ્રમાણે ડિરિક્ટ માજીસ્ટ્રેટ આપવા.

૧૭—ફાળદારી દેકાણે ગેરકાયદાસર મંડળી મળી છે અથવા હુલડ અથવા ફીસાદ થયો છે. અથવા તેવું થવાની ધારતી છે, અને માસુલ પ્રમાણે પોલીસ ફોજ છે તે ત્યાંદાં સમાધાન રાખવા જેટલી તથા રહેનારા લોકોની સંભાળ કરવા જેટલી તરખાસ મિલકતનું રક્ષણ કરવા જેટલી નથી એવું દેખાય ત્યારે ધન્ડેપેક્ટરના દરજ્જા કરતાં જે પોલીસ અમલદારનો દરજ્જો ઓછો નહીં હોય તે પોલીસ અમલદાર, હેકળ લખ્યા પ્રમાણે કરવાને મુખત્યાર છે; એટલે પોતાને જરૂર દેખાય તેટલી મુદત સુધી તથા તેટલી હદમાં સ્પેશીયલ પોલીસ અમલદારનું કામ કરવા સાથે આસપાસ રહેનારા લોકોમાંથી જેટલાં માણસોની પોતાને જરૂર હોય તેટલાં માણસોને સ્પેશીયલ પોલીસ અમલદાર નેમવાની અરજ પાસેના માજીએટને કરવાને તે પોલીસ અમલદાર મુખત્યાર છે. અને જે માજીએટને સદરદુ પ્રમાણે અરજ કરવામાં આવે તેણે તે અરજ, તે દરકત નહીં હોયતો, કણુલ કરવી.

૧૮—માસુલ પોલીસ અમલદારને જે અધિકાર તથા હક હોય છે તેજ અધિકાર તથા હક સદરદુ પ્રમાણે નીમલા સ્પેશીયલ પોલીસ અમલદારને છે એવું સમજવું અને માસુલ પોલીસ અમલદારને જે કામ

કરવા જોઇએ તે કામો તેણે કરવા જોઇએ અને મામુલ પોલીસ અમલદાર જે ગુ-હેગારીને પાત્ર હશે તેજ ગુ-હેગારીને તે પાત્ર છે, અને મામુલ પોલીસ અમલદાર જે અધિકારીના તાખામાં હોય તેજ અધિકારીના તાખામાં તે છે એવું સમજવું.

૨૪—માજીસ્ટ્રેટની રૂબરૂ મજબૂર જાહેર કરવાનો, અને ગુ-હે કરનારા હરકાઇ માણસ ઉપર કામદા પ્રમાણે કાઢવાનો હોય તેવો સમન અથવા વારંટ, અથવા ઝાડો લેવાનું વારંટ, અથવા કામદાસર બીજો કાંઈ હુકમ માગવાનો પોલીસ અમલદારને અધિકાર છે.

૨૫—સઘળો બેવારથી માલ પોતાના તાખામાં લઇને તેની માદ જુલ્લા માજીસ્ટ્રેટને આપવાનું કામ સઘળા પોલીસ અમલદારોનું છે, તે માલની પોલીસ અમલદારે જુલ્લા માજીસ્ટ્રેટનો હુકમ આવે તે પ્રમાણે વ્યવસ્થા કરવી.

૨૬—માલ અટકાવીને તે બાબત હેઠળ લખેલા મજબૂરનું જાહેરનામું મારવાનો જુલ્લાના માજીસ્ટ્રેટને અધિકાર છે, એટલે ફલાણી ફલાણી જણુસો છે અને તે ઉપર જે માણસનો દાવો હોય તેણે જાહેરનામાની તારીખથી છ મહિનામાં હાજર થઇને પોતાનો હક સાબીત કરવો હોય એવા મજબૂરનું જાહેરનામું મારવાનો અધિકાર છે.

(૨) આ કલમમાં જણાવેલી મીલકત સંબંધમાં સને ૧૮૯૨ ના ફીમીનલ પ્રોસીજર કોડની ક. ૫૨૫ ના નીચેના લાઝુ પડશે.

૨૭—(૧) ઠરાવેલી મુદતમાં સદરહુ માલ બાબત અથવા તે વેચાયેલ હોય તો તેની કીમત બાબત કાંઈ માણસ દાવો નહીં કરે, અને તે ગઇ છેવી કલમની પેટા કલમ ૨ પ્રમાણે વેચાયેલ નહીં હોય તો તે જુલ્લાના માજીસ્ટ્રેટના હુકમ ઉપરથી વેચી શકાશે.

(૨) ઉપલી પેટા કલમ પ્રમાણે વેચેલી મીલકતના અને ક. ૨૬ પ્રમાણે વેચેલી મીલકતના જે ઉત્પન્ન સંબંધમાં કાંઈપણ દાવો રચાપીત કરવામાં આવેલ નહીં હોય તેની વ્યવસ્થા કરવા સરકાર સુખત્યાર છે.

૨૮—આ આકટ પ્રમાણે પત્રકમાં દાખલ થયેલા પોલીસ અમલદારનું નામ પત્રકમાંથી કાઢી નાખ્યા પછી તે પોતાનો દાખલો, અને કામ કરવા સાફ કરડાં તથા હુધીયારો વીગેરે સરંજામ તેને આપ્યો હોય તે તાબડોતપ પાછો નહીં આપશે, તો તેની ઉપર તે વાત માજીસ્ટ્રેટની આગળ સાબીત થયા પછી તે બસં રૂપિયા સુધી દંડને અથવા સખત મજુરી સાથે અથવા સખત મજુરી વગર ધણામાં ધણા છ મહિના સુધી કેદની શિક્ષાને, અથવા આ બેકે શિક્ષાને પાત્ર થશે.

૨૯—પોલીસ અમલદાર પોતાને જે કરવું જોઇએ તેથી ઉલટી રીતે ચાલશે, અથવા યોગ્ય અધિકારીએ કરેલાં કાનુન અથવા કાયદો અથવા કાયદેસર હુકમ જાણી જોઇને તોડશે, અથવા તેની ગફલત કરશે, અથવા પરવાનગી વગર અથવા બે મહિના આગમય સુચના આપ્યા વગર પોતાના હુદાનું કામ છોડશે અથવા જે રજા ઉપર ગેરહાજર હોય તે તેની રજા પુરા થાય એટલે વાસ્તવીક કારણ શિવાય ડયુટી માટે રીપોર્ટ કરવાને ચુકશે અથવા પોલીસના કામ શિવાય બીજું કંઈ કામ હુકમ વગર માથે લેશે, અથવા બીહીકણા પાછું કરશે અથવા પોતાના તાખા માંહેવા કોઈ માણસને આધાર વગર મારકુટ કરશે તેની ઉપર તે વાત માજીસ્ટ્રેટની આગળ સાબીત થશે એટલે તે ધણામાં ધણા ત્રણ મહિનાના પગાર સુધી દંડને અથવા ધણામાં ધણા ત્રણ મહિના સુધી શકત મજુરી સાથે અથવા સખત મજુરી વગર કેદની શિક્ષાને અથવા બેકે શિક્ષાને પાત્ર થશે.

૩૦—(૨) પ્રસંગને અનુસરી જરૂર હોય તે પ્રમાણે સાર્વજનિક રસ્તામાં અથવા ગલીમાં અથવા ચાલદારીને બીજે રસ્તે મંડળીઓ અને વરધોડાઓ થી રીતે લઇ જવા તે સંબંધમાં, તથા આત્રા વરધોડાઓ કયે રસ્તે અને કયે વખતે લઇ જવા એ ઠરાવાનો અધિકાર પોલીસના ડિવિઝનલ સુપરિન્ટેન્ડન્ટને અથવા પોલીસના આસીસ્ટન્ટ ડિવિઝનલ સુપરિન્ટેન્ડન્ટને છે.

(૨) ડિવિઝનલ અથવા જુલ્લાની પેટા હુકમીના માજીસ્ટ્રેટના અભિપ્રાય પ્રમાણે હરકાઇ માણસો અથવા માણસોના વગેરે, આવા કોઈ રસ્તા, શેરી અથવા ચાલદારીના બીજે ઠેકાણે, મંડળી બોલાવવાનો

અથવા ભેગી કરવાનો ઇરાદો છે અને તે ઉપર અંકુશ રાખવા માં નહીં આવે તો સુલેહનો લાંબ થવાનો સંભવ છે એવી ખાત્રી થાય તે તેવી મંડળી બોલાવનારા અથવા એકઠી કરનારા અથવા તેવો વરઘોડો કઠાવનારા અથવા તેમાં સહાય કરનારા માણસોએ પરવાના માટે અરજી કરવી એવી સામાન્ય અથવા ખાસ નોટીસ આપીને તેઓ ફરજ પાડી શકે.

(૩) તેવી અરજી કરવામાં આવે એટલે, પરવાનો મેળવનારાઓનાં નામ જણાવીને અને જે સર-તોથી તેવી મંડળી અથવા વરઘોડાની પરવાનગી આપવાની હોય તે સરતો જણાવીને તથા બીજી રીતે આ કલમને અનુસરીને તેઓ પરવાનગી આપવાને મુખ્યત્વાર છે.

પરંતુ એવું દરાવ્યું છે કે, તેવી અરજી ઉપર અથવા તેવો કોષ્ટ પશુ પરવાનો આપવા સંબંધમાં કોષ્ટ પશુ શી લેવામાં આવશે નહીં.

(૪) વળી ઓછવના અને ઉત્સવના પ્રસંગે શેરીઓમાં વાળાં વગાડવાની હદ સંબંધમાં તેઓ નીચમન કરવાને મુખ્યત્વાર છે.

૩૦ (અ)—હરકોષ્ટ માજીએટ અથવા પોલીસના ડિલિક્ટ સુપ્રીન્ટેન્ડન્ટ અથવા આસીસ્ટન્ટ ડિલિક્ટ સુપ્રીન્ટેન્ડન્ટ અથવા પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટર અથવા થાણાનો હરકોષ્ટ પોલીસ અમલદાર, ગજ છેલી કલમ પ્રમાણે આપેલ પરવાનાની સરતોનો લાંબ કરનારો હરકોષ્ટ વરઘોડો અટકાવવાને, અને તેવો કોષ્ટ પશુ વરઘોડો અથવા તેવી હરકોષ્ટ સરતોનો લાંબ કરનારી મંડળી વીખરાઇ જવાનો દુકમ કરવાને મુખ્યત્વાર છે.

અર્થ છેલી પેટા કલમ પ્રમાણે કરેલો કોષ્ટ પશુ દુકમ નહીં માનનારા હરકોષ્ટ વરઘોડાને અથવા મંડળીને ગેરકાયદે મંડળી ગણવામાં આવશે.

૩૧—સાર્વજનિક રસ્તામાં તથા ગલીમાં તથા રાહદારીને ટોકાણે તથા ઘાટ ઉપર તથા ઉતરવાની જગ્યાએ સ્વચ્છતા રાખવી, અને સાર્વજનિક રસ્તામાં તથા ગલીમાં લોકો એકઠા થાય અને એકઠા થઇને જન્ય ત્યારે રસ્તો બંધ નહીં થાય તેવો બંદોબસ્ત કરવો, અથવા ઇશ્વરની ભક્તી કરવાની જગ્યાએ લોકો ભક્તી કરતા હોય ત્યારે તે જગ્યાની આસપાસનો રસ્તો બંધ નહીં થઇ જન્ય તેવો બંદોબસ્ત કરવો, અને હરકોષ્ટ રસ્તામાં અથવા ગલીમાં અથવા રાહદારીને ટોકાણે અથવા ઘાટ ઉપર અથવા ઉતરવાની જગ્યાએ લોકોની બીડ થાય અથવા રસ્તો બંધ થવા સરખું હોય ત્યારે રસ્તો બંધ નહીં થઇ જન્ય તેવો બંદોબસ્ત કરવો તે પોલીસનું કામ છે.

૩૨—ઉપરની છેલ્લી (ત્રણ) કલમો પ્રમાણે આપેલા દુકમને કોષ્ટ માણસ હરકત કરશે, અથવા નહીં માનશે. અથવા વાજાંત વગાડવા બાબત, અથવા લોકોએ શી રીતે એકઠા થવું તે બાબત, અથવા એકઠા થઇને શી રીતે જવું તે બાબત પોલીસના ડિલિક્ટ સુપ્રીન્ટેન્ડન્ટ અથવા આસીસ્ટન્ટ સુપ્રીન્ટેન્ડે જે પરવાનો આપેલ હોય તેની સરતો તોડશે તેની ઉપર તે ગુન્હો માજીએટની આગળ સાબીત થશે એટલે તે બંને રૂપીઆ સુધી દંડને પાત્ર થશે.

૩૩—ઉપરની છેલ્લી (ચાર) કલમોમાં કહેલી બાબતમાં જીલ્લાના માજીએટનો સામાન્ય અધિકાર છે તે અધિકારને તે કલમોના કારણ ઉપરથી હરકત થાય છે એવું સમજવું નહીં.

૩૪—ટોકાણાં ટોકાણાંની સરકારે આ કલમ અસુસ કરીને જે શેહેરને લાગુ કરી હોય તે શહેરની હદ માંહેના રસ્તામાં અથવા ખુલી જગ્યામાં અથવા ગલીમાં અથવા રાહદારીને ટોકાણે કોષ્ટ માણસ ઢેહળ લખેલા ગુન્હા માંહેના કંઈ ગુન્હો કરીને ત્યાહાંના રહેવાસીઓને તથા આવનાર જનાર લોકોને હર-કત અથવા હેરાનગતી અથવા બેખમ અથવા ધારતી અથવા નુકસાન કરશે તેની ઉપર તે ગુન્હો માજી-એટની આગળ સાબીત થશે એટલે તે પચાસ રૂપીઆ સુધી દંડને અથવા ધણામાં ધણા આઠ દહાડા સુધી (સખત મજુરીની અથવા આસન) કેદની શિક્ષાને પાત્ર થશે, અને સદરકુ પ્રકારનો હરકોષ્ટ ગુન્હો કરતાં કોષ્ટ માણસ પોતાની નજરે પડે તેને વારં વાર કેદ કરવાનો પોલીસ અમલદારને અધિકાર છે એવું સમજવું: ગુન્હાની વિગત:—

પહેલી,—જે માણસ ઠોર માદરો અથવા મારી નાખેલાં ઠોરનાં ચામડાં વગેરે કઢાડીને માંસ સાફ કરશે તે માણસ, અને જે માણસ જનાવર ઉપર ભેસીને અથવા બીજી રીતે તેને અર્પિવારથી અથવા

પણા જોરથી હાકશે તે માણસ અથવા હરકોઈ ઘોડાને અથવા ખીખાં જનાવરને ક્ષિપવશે તે માણસ.

ખીજી—કોઈ માણસ અવિચારથી અથવા નિર્દયપણે કોઈ જનાવરને દોડાવશે, અથવા તેની ઉપર ભુલમ કરશે તે માણસ.

ત્રીજી—માલ ભરવા સાફ અથવા ખાલી કરવા સાફ ઉતાઈ લેવા સાફ અથવા ઉતારવા સાફ જરૂર હોય તેટલી વાર કરતાં વધતીવાર મુઠી જે માણસ કંઈ જનાવર અથવા હરકોઈ જાતનું વાહન ઉછું રાખી મુકશે, અથવા કોઈ કંઈ વાહન લોકોને અડચણ થાય અથવા ભય લાગે તેવી રીતે રાખી મુકશે તે માણસ.

ચોથી—કોઈ માણસ કંઈ માલ વેચવાને માંડી મુકશે તે માણસ.

પાંચમી—કોઈ માણસ કંઈ કચરો અથવા ગંદવાડ અથવા કાદવ કુચો અથવા પથરા અથવા બાંધ-કામનો સામાન નાખશે અથવા મુકશે તે માણસ, અથવા માથેનો ગોઠો અથવા તખેલો અથવા તેનું જ ખીજું કંઈ બાંધશે તે માણસ, અથવા કોઈ ઘરમાંથી અથવા કારખાનામાંથી અથવા ઉકરડામાંથી અથવા તેના ખીખાં કસ્ટોમાંથી કંઈ ઉપદ્રવકારક પદાર્થ વેહેવા દેશે તે માણસ.

છઠ્ઠી—કોઈ માણસ દારૂ વગેરે પીધને છાકટો થયેલો અથવા મસ્તી કરતાં માલમ પડે તે માણસ, અથવા જેનાથી પોતાની સંભાળ થતી નથી તે માણસ.

સાતમી—કોઈ માણસ કુવાને અથવા તળાવને અથવા ખીજી ભયંકર જગોને અથવા હમારતને આડ કરવાની અથવા તેનો યોગ્ય રીતે બંદોબસ્ત કરવાની મદ્દત કરશે તે માણસ.

ઉપ—આ આકટ પ્રમાણે ગુન્હો સાબીત થયા પછી છન્સાફ કરનારા અમલદારે શિક્ષા ઠરાવવી તે પોતાને જેટલો દંડ અથવા કેદની શિક્ષા કરવાનો અધિકાર હોય તે અધિકારની અંદર ઠરાવવી. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે જે પોલીસ અમલદારનો દરજ્જો કોન્ટેબલના દરજ્જા કરતાં ઉંચો હોય તેની ઉપર આ આકટ પ્રમાણે તોહોમત આપ્યું હોય તેની ચોકશી માજીસ્ટ્રેટના અધિકાર ચલાવનારા અમલદારે જ કરીને નિકાલ કરવો.

ઉદ્—આ આકટમાં જે ગુન્હા બાબત લક્ષ ઠરાવી છે તે ગુન્હા બાબત ખીખાં કોઈ કાયદા પ્રમાણે અથવા આ આકટ પ્રમાણે કોઈ માણસ ઉપર ફરિયાદ કરવાને હરકત છે એવો અર્થ આ આકટના કોઈ ઠરાવનો કરવો નહીં; અથવા તે ગુન્હા બાબત આ આકટમાં શિક્ષા ઠરાવી છે તે કરતાં વર્તી અથવા ખીજી શિક્ષા ખીખાં કોઈ કાયદા ઉપરથી અથવા આ આકટ ઉપરથી થવાને તે માણસ પાત્ર થતો નથી એવો પણ અર્થ કરવો નહીં. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે એકજ ગુન્હા બાબત કોઈ માણસને બે વાર શિક્ષા કરવી નહીં.

ઉછ—દંડ સમંધના હિંદુસ્તાનના પીનલ કોડની કલમ ૬૪ થી ૭૦ સુધીના અને ફીમીનલ પ્રોસી-જર કોડની કલમ ૩૮૬ થી ૩૮૯ અને સુધાંતના નીયમો, માજીસ્ટ્રેટ પાસે ગુન્હા સાબીતીનો ઠરાવ થયેથી આ કાયદા પ્રમાણે કરેલી શિક્ષા અથવા દંડને લાગુ પડશે.

પરંતુ એવું ઠરાવ્યું છે કે, પીનલ કોડ ક. ૬૫ માં ગમે તે કહ્યું હોય તોપણ આ કાયદાની કલમ ૩૪ પ્રમાણે શિક્ષા કરી હોય એવો હરકોઈ માણસ તેના દંડ આપવામાં કસુર કરે તો તેને આઠ દીવસ કરતાં વધારે ન હોય તેવી હરકોઈ મુદતની કેદ કરી શકશે.

કલમ ૩૮, ૩૯ અને ૪૦ સને ૧૮૯૫ ના એક્ટ ૮ ની ક. ૧૪ થી ૧૬ થઈ છે.

૪૧—પોલીસ અમલદારના હાથથી સમન વિગેરે હુકમ પોહોંચાડવા બાબત અવેજ આવે તે, અને ધનામનો તથા દંડનો અથવા ધનામના અથવા દંડના હિસ્સાનો અવેજ અગર આપનારને કાયદા પ્રમાણે આપવામાં આવે છે તેવો અવેજ પોલીસ અમલદાર અગર આવે તે ઉપરથી આવે ત્યારે તે અવેજ પોલીસ દંડમાં જમે કરવું.

૪૨—આ આકટના ઠરાવ ઉપરથી અથવા આ આકટ પ્રમાણે પોલીસનો સામાન્ય અધિકાર આપ્યો છે તે અધિકાર ઉપરથી કોઈ વાત કરવા બાબત અથવા કરવાનો ધરોહો કરવા બાબત કોઈ માણસ ઉપર ફરિયાદ કરવાનો કાયદા પ્રમાણે આધાર હોય તે ફરિયાદ જે વાત બાબત કરવી હોય તે

બાત થયા પછી ત્રણ મહિનાની અંદર શરૂ કરવી જોઈએ, નહીં તો ચાલશે નહીં, અને તે ફરિયાદ શરૂ કર્યા પહેલાં નિદાન એક મહિના આગમ્ય તે ફરિયાદની તથા તેવા કારણની લખેલી સુચના પ્રતિવાદીને, અથવા જે જાણમાં વાત થઈ હોય તે જાણના ડિરેક્ટર સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ, અથવા આસિસ્ટન્ટ ડિરેક્ટર સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટને આપવી. એ પ્રમાણે ફરિયાદ કર્યા પહેલાં પ્રતિવાદીએ નુકસાનીના પુરાવાઓ દેવા કાઢાઈએ હશે ત્યારે અથવા ફરિયાદી કર્યા પછી પ્રતિવાદીએ અથવા પ્રતિવાદીની તરફથી પુરેપુરી રકમ કોર્ટમાં ભરશે તો વાદીની ફરિયાદ ચાલશે નહીં અને સદરહુ પ્રકારના મુકદ્દમામાં વાદીની તરફનું હુકમનામું થશે તોપણ પ્રતિવાદી પાસેથી તેને ખર્ચ મળશે નહીં, પણ જે જડબની અગ્રણ તે મુકદ્દમાનો ધનસાહ થાય તે જડબ એવા દાખલો આપશે કે એ ફરિયાદ કરી છે તે યોગ્ય છે તો પ્રતિવાદીની પાસેથી ખર્ચ મળશે. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે સદરહુ પ્રકારના અમલદાર ઉપર જે વાત બાબત ફોનદારીમાં ફરિયાદ થઈ હોય તેજ વાત બાબત તેની ઉપર દિવાનીમાં ફરિયાદ ચાલશે નહીં.

૪૩—કોઈ પોલીસ અમલદારે પોતાના હુદાના જોરથી કંઈ વાત કરી હોય તે બાબત તેની ઉપર કંઈ ફરિયાદ થાય, અથવા કામ ચાલે ત્યારે તેને નીચે લખ્યા પ્રમાણે જવાબ દેવાનો અધિકાર છે એટલે એ વાત મેં કરી તે માજીસ્ટ્રેટ આપેલાં વારંટના આધારથી કરી છે એવા જવાબ આપવાનો તેને અધિકાર છે. સદરહુ વાત કરવા બાબત જે વારંટમાં ફરમાવ્યું હોય અને જે ઉપર માજીસ્ટ્રેટની સહી હોય તે રજુ કરીને તે જવાબ સાબીત કરવો. પછી માજીસ્ટ્રેટની હકુમતમાં કંઈ ખામી હોય તોપણ પ્રતિવાદીની તરફનું હુકમનામું કરવું; માજીસ્ટ્રેટની સહી ખરી છે કે નહીં તે બાબત કોર્ટને શક આજીવાનું કારણ નહીં હોય તો માજીસ્ટ્રેટની સહી બાબત પુરાવાની જરૂર નથી. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, તે વારંટ આપનારા અધિકારી ઉપર લોકોના જે ઉપાય ચાલતો હોય તે કરવાને આ કલમના કોઈ ઠરાવથી હરકત થાય છે એવું સમજવું નહીં.

૪૪—ઠેકાણા ઠેકાણીની સરકાર વખતે વખતે ફરમાવે તે નમુના પ્રમાણે રાજનામું રાખીને તેમાં જે ફરીયાદ થાય તે ફરીયાદ, અને જે માજીસ્ટ્રેટ પકડાય તેઓના નામે, તથા ફરીયાદ કરનારનાં નામે, અને ઠેકાણોની ઉપર તોફાનમતો મુક્યાં હોય તે તોફાન અને તેઓના કમગમમાંથી અથવા ખીજી રીતે લીધેલાં હુકમોથી અથવા માલ અને જે આદેશની જુગાની લીધી હોય તેઓનાં નામ રાજનામામાં દાખલ કરવાં એ જે અમલદારને સ્વાધીન પોલીસનું ચાલું હોય તે અમલદારનું કામ છે. તે રાજનામું મંગાવીને જોવાને જલ્લ માજીસ્ટ્રેટ મુખ્યત્વાર છે.

૪૫—ઠેકાણા ઠેકાણીની સરકારને યોગ્ય લગશે તેવાં પત્રકો મોકલવાનું ઇન્સ્પેક્ટર જનરલને તથા બીજા પોલીસ અમલદારને ફરમાવવાને, અને તે પત્રકો ક્યા તમુના પ્રમાણે તૈયાર કરવાં તે તમુના ઠરાવવાને ઠેકાણા ઠેકાણીની સરકાર મુખ્યત્વાર છે.

૪૬—(૧) આ કાયદો તેના પોતાનાજ અમલથી કોઈપણ પ્રેસીડેન્સીમાં અથવા પ્રાંતમાં અથવા જગ્યામાં અમલમાં આવશે નહીં, પરંતુ મદરનર જનરલ ઇન કલિફોર્નિયા ઇન્ડિયા ગેઝેટમાં હુકમ પ્રસિદ્ધ કરીને આ આખો આકટ અથવા તેના હરકોઈ કામ હરકોઈ પ્રેસીડેન્સી, પ્રાંત અથવા જગ્યાને લાગુ પાડવાને મુખ્યત્વાર છે; અને આ આખો કાયદો અથવા તેને જે કામ તેવા હુકમમાં જણાવવામાં આવશે તે, તેવા પ્રેસીડેન્સી, પ્રાંત અથવા જગ્યામાં અમલમાં આવશે.

(૨) આ આખો કાયદો અથવા તેના હરકોઈ કામ તેવી રીતે લાગુ પાડેલ હશે ત્યારે, સ્થાનિક કલેક્ટર સરકારી ગેઝેટમાં જાહેરનામું કરીને,

(અ)—આ આકટથી અથવા આકટની રૂએ માજીસ્ટ્રેટ અથવા પોલીસ અમલદારો ઉપર નાંખેલી ફરજ તેઓએ શી રીતે અદા કરવી તે બાબતનું નીચમન કરવા સંબંધી.

(બ)—ક. ૧૫ (અ) પ્રમાણે કંપનસંલગ્ન સમ્બંધના દાવાઓ કેટલા વખતમાં કેવી રીતે અને કઈ સરતે કરવા, તેવા દવાઓમાં કઈ કઈ બાબતો જણાવવી જોઈએ, તે તથા કેવી રીતે પ્રતિદા લેખ કરવા, અને તે ઉપરથી કેવી રીતે કામ ચલાવવું જરૂર હોય તો સ્થાનિક તપાસ સહીત તે

કાયદા સંબંધમાં, અને

(ક)—સામાન્ય રીતે આ કાયદાના નીચેના અમલ કરવા માટે આ આક્ટને અનુસરતી હોય તેવી વખતો વખત કબુતો કરવાને સુખત્યાર છે.

આ આક્ટ પ્રમાણે કરેલી દરેક કાનૂની સ્થાનીક સરકાર વખતો વખત દુસ્ત કરી શકશે, તેમાં ઉમેરો કરી શકશે અથવા તે રદ કરી શકશે.

૪૭—પોતાના તાબા મહેના મુલકના કોઈ ભાગમાં આ આક્ટ અમલમાં લાવતી વખતે ઠેકાણા ઠેકાણાની સરકાર ગામના રખેવાલ ઉપર અથવા ગામના ખીજ પોલીસ અમલદાર ઉપર પોલીસના કારણે સારું જણા માહિતી જે અધિકાર ચલાવે છે અથવા જે અધિકાર ચલાવવાનો તેનો અપત્યાર છે તે અધિકાર પોલીસના ડીરેક્ટર સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ જણા માહિતીના હુકમ પ્રમાણે ચલાવવો એવું કરાવવાને સુખત્યાર છે.

રેલવેના આક્ટ.

(૧૮૯૦ નો નવમો સુધારા વધારા સાથે '.

ખાખ ૧ લો પ્રથમ નિયમો.

૧ (૧) આ આક્ટને સન ૧૮૯૦ નો હિંદુસ્તાનની રેલવેના આક્ટ કહેવો.

(૨) આ આક્ટ ઉત્તર પ્રદેશ તથા બ્રિટિશ બલુચિસ્તાન સુદાં સધળા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનને લાગુ પડશે, અને મલિકા માઆજમાં સાથે મૈત્રી રાખનારા હિંદુસ્તાનના રાજ્યોનાં અને સંસ્થાનોનાં મુલકોમાં રહેનારી મલિકા માઆજમાંની સધળી પ્રજાને અને બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનની તેમજ સદરહુ મુલકોની હદ બહાર તથા પેલીગમ રહેનારી મલિકા માઆજમાંની સધળી એલેક્ઝાન્ડ્રિયા પ્રજાને આ આક્ટ લાગુ પડશે

૨ (૧) પહેલા પરિશિષ્ટમાં લખેલા કાયદા તેજ પરિશિષ્ટના ત્રીજા આસનમાં લખ્યું છે તેટલે સુધી સદરહુ તારીખે તથા તે તારીખથી રદ કર્યા છે.

૩—આ આક્ટમાં વિષય ઉપરથી અથવા આગલા પાછલા સંબંધ ઉપરથી બાધ આવતો ન હોય તો નીચેના શબ્દોનો અર્થ નીચે પ્રમાણે કરવો—

(૧) " ટ્રામવે " એ શબ્દનો અર્થ સન ૧૮૮૬ ના હિંદુસ્તાનના ટ્રામવે આક્ટ મુજબ અથવા ટ્રામવે સંબંધી કોઈ પણ વિશેષ આક્ટ મુજબ બાધેલી ટ્રામવે એવો સમજવો.

(૨) " તર " આ શબ્દમાં મજવાના, હોડીના અથવા ત્રાપાના પુલનો, ફગ્તા પુલનો લસકરને જવા સાથે કરેલા પુલનો તથા હંગામી પુલનો, તથા તરની પાસે જવાના રસ્તાનો તથા તર ઉપરથી ઉતરવાની જગાનો સમાવે થાય છે.

(૩) " જુમખ જળાશય " એટલે બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાંની કોઈ પણ નહેર, નદી, સરોવર અથવા નૌકાગમ્ય જળાશય.

(૪) " રેલવે " એ શબ્દનો અર્થ ઉનાર, જનાવર અથવા માલ સાર્વજનીક રીતે લઇ જવાની રેલવે અથવા રેલવેનો કોઈ પણ ભાગ એવો સમજવો અને એ શબ્દમાં નીચે લખેલાનો સમાવે થાય છે, એટલે:—

(અ) રેલવેને લગતી જમીનની હદ અતાવનારી વાડ મહેની અથવા ખીજ કોઈ હદ નિજ્ઞાન મહેની સધળી જમીનનો;

(બ) રેલવેની જે સધળી લાઇન, સાઇડીંગ અથવા સાખા રેલવેના કારણે સારું અથવા રેલવેના સંબંધમાં ચલાવવામાં આવતી હોય તેનો;

(ક) રેલવેના કારણે સારું અથવા રેલવેના સંબંધમાં બાધેલાં સધળાં સ્ટેશનો, ઓર્ડીસો, વખારો, કાઠા, વર્કશાપ સિલેકશાળા, કારખાનાં, જડેલા સામન તથા ચંત્ર અને ખીખાં કામનો, અને

(ક) રેલવેના દ્રારીકના કારણે સારું જુમખ જળાશય ઉપર વપરાતી જે તરો, વહાણ, મજવા, તથા

ત્રાપા રેલવેના વહીવટ ચલાવનાર અધિકારીના તાબામાં હોય અથવા તેણે આડે રાખ્યા હોય અથવા તે ચલાવતો હોય તે સહળી તરીકે, વહાણ, મછવા તથા ત્રાપોનો.

(૫) “ રેલવે કંપની ” એ સંસ્થામાં જે માણસો રેલવેના ધણી અથવા પટે રાખનાર હોય અથવા રેલવે ચલાવવા માટે થયેલી કલ્યાણતના પક્ષકાર હોય તેઓનો સમાસ થાય છે, પછી તેઓ સંસ્થાપિત થયા હોય કે ન હોય;

(૬) “ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન ” અથવા “ આડમિનિસ્ટ્રેશન ” આ શબ્દોનો અર્થ, સરકાર અથવા એતદેશીય સંસ્થાન તરફથી વહિવટ થતો હોય એવી રેલવેને પ્રસંગે, તે રેલવેનો માનેજર એવો સમજવો, અને તે શબ્દમાં તે સરકારને અથવા તે એતદેશીય સંસ્થાનનો સમાસ થાય છે, અને કોઇ રેલવે કંપની તરફથી વહિવટ થતો હોય એવી રેલવેને પ્રસંગે, “ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન ” અથવા “ આડમિનિસ્ટ્રેશન ” આ શબ્દોનો અર્થ તે રેલવે કંપની એવો સમજવો;

(૭) “ રેલવેનો નોકર ” એ સંસ્થાનો અર્થ રેલવેનું કામ કરવાના સંબંધમાં રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશને ચાકરીમાં રાખેલો કોઇ પણ માણસ એવો સમજવો;

(૮) “ ઇન્સ્પેક્ટર ” આ શબ્દનો અર્થ આ આક્ટ પ્રમાણે નિમાયલો રેલવેનો ઇન્સ્પેક્ટર એવો સમજવો;

(૯) “ માત્ર ” આ શબ્દમાં દરેક જાતની જડ વસ્તુનો સમાવ થાય છે;

(૧૦) “ રેલીંગ સ્ટોક ” આ શબ્દમાં સર્વ જાતના લોકો મોટિવ એનજીનનો, ટેડરનો, ગાડીનો, વાગનનો, ટ્રકનો અને ટ્રોલીનો સમાસ થાય છે.

(૧૧) “ ટ્રાફિક ” આ શબ્દમાં દરેક પ્રકારના રેલીંગ સ્ટોકનો તેમજ ઉતાઈ જનાવર તથા માલનો સમાસ થાય છે;

(૧૨) “ સર્વિસ ટ્રાફિક ” આ શબ્દનો અર્થ જે અથવા વધારે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનના તાબાની રેલવે ઉપર લઇ જવાનો હોય એવો ટ્રાફિક;

(૧૩) “ દર ” આ શબ્દમાં કોઇ પણ ઉતાઈ, જનાવર, અથવા માલ લઇ જવા માટેના આડાનો, ચાર્જનો અથવા આપવાની બીજી કંઈ રકમનો સમાસ થાય છે;

(૧૪) “ ટરમીનલ ” આ શબ્દમાં સ્ટેશન, સાઇડીંગ, ડકકા, ડીપો, વખાર, ચારી, અને તેવી બીજી બાબતને લગતા ખર્ચનો તથા તે ટેકાણે કરવામાં આવેલાં હરકોઇ કામને લગતા ખર્ચનો સમાસ થાય છે.

(૧૫) “ પાસ ” આ શબ્દનો અર્થ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશને અથવા આ અર્થે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન તરફથી નિમાયલો કોઇ અમલદારે કોઇ માણસને આપેલા જે કોઇ પણ અધિકાર પત્ર ઉપરથી તે માણસને ઉતાઈ તરીકે રેલવેમાં મહત્ત મુસાફરી કરવાનો અખત્યાર મળતો હોય તે અધિકાર પત્ર એવો સમજવો.

(૧૬) “ ટીકીટ ” આ શબ્દમાં જવાની (સીંગલ) ટીકીટ, જવા આવવાની [રીટર્ન] ટીકીટ તથા અમુક મુદતની [સીઝન] ટીકીટનો સમાસ થાય છે.

(૧૭) “ મણુ ” એટલે ૧૮૦ ગ્રેન ટાંચ વજનવાળો તોલા લેખે ૩૨૦૦ તોલાનું વજન, અને

(૧૮) “ કલેક્ટર ” એ શબ્દનો અર્થ જલ્લાની જમીન મહેસુલનો વહિવટ જેને સ્વાધીન હોય એવો મુખ્ય અમલદાર સમજવો, અને તે શબ્દમાં આ આક્ટ મુજબનું કલેક્ટરનું કામ બળવવા સાથે સ્થાનિક સરકારે ખાસ રીતે નિમેશ કોઇપણ અમલદારનો સમાસ થાય છે.

બાબ ૨ રેલવે તપાસવા બાબત.

૪—(૧) ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ કોઇપણ માણસોને તેમના નામથી અથવા તેમના હુદાના સમખથી રેલવેના ઇન્સ્પેક્ટર તરીકે નિમવાને મુખત્યાર છે.

(૨) રેલવેના ઇન્સ્પેક્ટરનાં કર્તવ્ય કર્મ નીચે લખ્યા મુજબ છે, એટલે—

(અ) સાર્વજનિક રીતે ઉતારાઓને લઇ જવા સાર અમુક રેલવે ચાલુ કરવી યોગ્ય છે કે નહીં એ નક્કી કરવાના હેતુથી રેલવે તપાસી જોવી, અને આ આક્ટમાં ફરમાવ્યા મુજબ ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને તે બાબતનો રિપોર્ટ કરવો.

(બ) ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ ફરમાવે તે પ્રમાણે કોઇ પણ રેલવેની અથવા તે ઉપર વપરાતા કોઇ પણ રેલીંગ સ્ટોકની મુદતે મુદતે અથવા બીજી રીતે તપાસ કરવી;

(ક) રેલવે ઉપર કંઈ અકસ્માત થયો હોય તે જાણી થયો તેની આ આક્ટ પ્રમાણે ચેક કરવી;

(ડ) આ આક્ટથી અથવા રેલવે સંબંધી વિધિમાનકાળે જે બીજો કોઇ કાયદો અમલમાં હોય તે કાયદાથી પોતાને માટે બીજાં જે કર્તવ્યકર્મો ઠરાવ્યાં હોય તે બજાવવાં

૫—આ આક્ટ મુજબ જે કર્તવ્યકર્મ કોઇ ઇન્સ્પેક્ટરે બજાવવાં જોઈએ અથવા જે બજાવવાનો તેને અધિકાર હોય તે પૈકી કોઇ પણ કર્તવ્ય કર્મનાં કારણ સાર સદરહુ ઇન્સ્પેક્ટર ઇન્ડિયન પીનલ કોડના અર્થે પ્રમાણે સરકારી નોકર છે એમ સમજવું, અને તેને સદરહુ કારણ સાર હેઠળ લખેલા અધિકાર ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલના નિર્ણયને અનુસરીને છે, એટલે:—

[અ] કોઇ પણ રેલવે ઉપર અથવા ત્યાં વપરાતા કોઈ પણ રેલીંગ સ્ટોક ઉપર જઇને તે તપાસી જોવાનો;

(બ) રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન ઉપર પોતાની સહીનો હુકમ લખી મોકલીને રેલવેના કોઇ પણ નોકરને પોતાની આગળ હાજર થવાનું ફરમાવવાનો, અને જે ચોકસી કરવી પોતાને યોગ્ય જણાય તે ચોકસીના કામમાં એવા રેલવેના નોકર પાસેથી અથવા તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન પાસેથી જવાબ અથવા પત્રકો માંગવાનો;

(ક) (કોઇ રેલવે કંપની તથા કાયદા સંબંધી તેના સલાહકારની વચે ચાલેલા પત્રવ્યવહાર શિવાય) કોઇ પણ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનની અથવા તેના કુબજામાંની અથવા તેના નિર્ણય નિયેની જે કોઇ પણ ચોપડી અથવા દસ્તાવેજ તપાસી જોવાની જરૂર છે એમ પોતાને દેખાય તે ચોપડી અથવા દસ્તાવેજ જ રજૂ કરવાનું ફરમાવવાનો.

૬—આ આક્ટથી ઇન્સ્પેક્ટરને માથે નાંખેલાં કર્તવ્ય કર્મો તે બજાવે તથા સોંપેલા અધિકાર તે ચલાવે એટલા માટે તેની સહળી વાજબી સુગમતા રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશને કરી આપવી.

૭—આ આક્ટના, તથા રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનની નહીં હોય એવી સ્થાવર મિલકતની બાબતમાં સાર્વજનિક કામ સાર તથા કંપનીઓ સાર જમીન લેવા બાબતના વિધિમાનકાળે ચાલુ હોય એવા કોઇ પણ કાયદાના ઠરાવોને પાત્ર રહીને, અને એકાદી રેલવે કંપનીની બાબતમાં તે કંપની અને સરકાર વચે જે કંઈ કરાર થયો હોય તે કરારના ઠરાવોને પણ પાત્ર રહીને, વિધિમાનકાળે અમલમાં હોય એવા બીજા કોઇ પણ કાયદામાં ગમે તે મજકુર હોય તેપણ, રેલવે બાંધવા સાર અથવા તેના સંબંધમાં સમગ્ર અથવા બીજાં કંઈ કામ કરી આપવા માટે નિચે લખ્યા પ્રમાણે કરવાનો અધિકાર છે. એટલે—

(અ) કોઇ પણ જમીન, અથવા કોઇ પણ રટ્ટીટ, ડુંગર, ખીણ, રસ્તા, રેલવે અથવા ટામવે, અથવા કોઇ પણ નદી, નહેર, નાળાં, વેહેળા. અથવા બીજા જગાશય અથવા કોઇ પણ મોરી, પાણીના નળ, આસની નળી, અથવા તારની લાઇન હેય તેમાં અથવા તેની ઉપર, વચે અથવા નીચે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને યોગ્ય લાગે એવાં હંગામી અથવા જાન્યુ ઉતરણ, આરકા, વિવર માર્ગ, ગરનારાં, બાંધ, પાણીના નળ, પુલ + રેલવે લાઇન, રસ્તા, માર્ગ, વાટ, નીક, મોરી, ડકકા, ડુંગર કોરેલા રસ્તા તથા વાડ કરવા અથવા બાંધવાનો.

(બ) કોઇ પણ નદી, નાળાં વેહેળા અથવા ઝરા ઉપર અથવા તેમની નીચે વિવર માર્ગ, પુલ, વાટ અથવા બીજાં બાંધકામ બાંધીને ટકાવી રાખવા સાર રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને યોગ્ય લાગે તે પ્રમાણે તેમના પ્રવાહમાં ફેરફાર કરવાનો તથા તેજ પ્રમાણે કોઇ પણ નદી, નાળાં, વેહેળા અથવા ઝરા અથવા કોઇ પણ રસ્તા, રટ્ટીટ, અથવા માર્ગ રેલવેની ઉપરથી, નિચેથી, અથવા તેની બાજુએથી વધારે સોંધ ભરેલી રીતે જાય તે સાર પોતાને યોગ્ય લાગે તે પ્રમાણે તેમનો પ્રવાહ અથવા દિશા થોડા વખત સાર અથવા જાન્યુને માટે વાળવાનો અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાનો, અથવા તેમની સપાટી ઉંચી નીચી કરવાનો.

(ક) રેલવેથી અથવા રેલવે ઉપર પાણી લઇ જવા માટે તે રેલવેની કોઇ પણ જમીનમાં, જમીન નીચે અથવા જમીનમાં અંતરે મોરી અથવા નીક કરવાનો.

(૩) રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને યોગ્ય લાગે તેવાં ઘરો, વખારો, ઓરીસો તથા બીજી ઇમારતો, તથા ચાર્જ (ચોક) સ્ટેશન, ડકા, એનજીન, સાંચાકામ, એનજીન અને બીજાં કામ તથા જરૂરી સાહીત્ય ઉઠા કરવાનો તથા આંધવાનો;

(ઈ) ઉપર કહેલા પ્રકારની ઇમારતોમાં, કામમાં અથવા જરૂરી સાહિત્યમાં અથવા તેમાંની કોઇ પણ ઇમારતમાં, કામમાં અથવા જરૂરી સાહિત્યમાં કરવાનો, તેની મરામત કરવાનો અથવા તે બંધ કરવાનો, અને તેમને બદલે બીજી ઇમારતો, કામ તથા સાહિત્ય દાખલ કરવાનો; અને

(ફ) રેલવે કરવામાં, ટકાવી રાખવામાં, તેમાં ફેરફાર કરવામાં, અથવા તેની મરામત કરવામાં અને તેને વાપરવામાં જરૂર લાગે એવાં બીજાં સધળાં કામ કરવાનો.

(૨) પેટા કલમ (૧) ની હેઠળે આકાશ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને મળેલો અધિકાર ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલના નિર્ણય હેઠળ રહીને ચલાવવો જોઇએ.

૮—આ આકટ ઉપરથી રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને આપેલો અધિકાર ચલાવવાનાં કારણુ સાફ તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન ગ્રાસ અથવા પાણી અથવા દાખેલી હવા પુરી પાડનારી કોઇ પણ નળીની અથવા વીજળીના કોઇ પણ તાંબી અથવા મુખ્ય મોરી શિવાયની બીજી કોઇ પણ મોરીની જગા બદલવાને મુખત્યાર છે; પણ એવું હરાવું છે કે:—

(અ) જ્યારે એવી કોઇપણ નળીની, તારની અથવા મોરીની જગા બદલવાની રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનની ઇચ્છા હોય ત્યારે તેણે, એમ કરવાના પોતાના ઇરાદાની અને એ કામનો પ્રારંભ પોતે ક્યારે કરશે તે વખતની નોટીસ, જે સ્થાનિક અધિકારીના અથવા કમ્પનીના નિર્ણય હેઠળ તે નળી, તાર અથવા મોરી હોય તે સ્થાનિક અધિકારી અથવા કમ્પનીને, અથવા તે નળી, તાર અથવા મોરી સ્થાનિક અધિકારી અથવા કમ્પનીના નિર્ણય હેઠળ નહોત્યારે, તે નળી, તાર અથવા મોરી જે માણસના નિર્ણય હેઠળ હોય તે માણસને આપવી જોઇએ.

(બ) જે સ્થાનિક અધિકારીને, કમ્પનીને અથવા માણસને વિશેષ ઠરાવ (બ) પ્રમાણે નોટીસ પહેલે તે સદરહુ કામની દેખરેખ રાખવા સાફ કોઇ માણસને મોકલવાને મુખત્યાર છે, અને રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને તે કામ આ પ્રમાણે મોકલેલા માણસની યોગ્ય રીતે ખાતરી થાય એવી રીતે કરવું જોઇએ, તથા એવું કામ ચાલતું હોય તે દરમિયાન, પ્રસંગ પ્રમાણે ગ્રાસ, પાણી, દાખેલી હવા અથવા વીજળી પુરી પાડવાની અથવા મોરીના પાણીનો નિકાલ કરવાની તબીબી રાખવી જોઇએ.

૯ (૧) ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ, કોઇપણ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનના નિર્ણય હેઠળના કોઇપણ કુંગર કાપીને કરેલા રસ્તાની, આંધની અથવા બીજા કંઈ કામની બેખડ તુટી પડે અથવા તુટી પડવાની ધારતી હોય અથવા બીજા કંઈ અકસ્માત અને અથવા બનવાની ધારતી હોય તે પ્રસંગે, તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને તે અકસ્માત થયા પછી મરામત કરવા સાફ અથવા તે અકસ્માત ન થવા દેવા સાફ તે રેલવે પાસેની કોઇપણ જમીન ઉપર પ્રવેશ કરવાનો તથા તે મરામત કરવા સાફ અથવા તે અકસ્માત ન થવા દેવા સાફ જે કામ કરવાની જરૂર હોય તે કરવાનો અધિકાર આપવાને મુખત્યાર છે.

(૨) જરૂરીના પ્રસંગે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલની પ્રથમ મંજૂરી મેળવ્યા શિવાય સદરહુ જમીન ઉપર પ્રવેશ કરીને ઉપર કહેલા કામો કરવાનો રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને અધિકાર છે, પણ આવે પ્રસંગે, તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને તે થયેલો અથવા થવાની ધારતી રાખેલો અકસ્માત થી બચાવવા હોય તે બાબતો તથા કેવી બાબતો કામ કરવાની જરૂર છે તે બાબતો રિપોર્ટ ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને આપવા પ્રવેશ કર્યા પછી ૭૨ કલાકની અંદર કરવો જોઇએ, અને તે રિપોર્ટ ઉપર વિચાર કર્યા પછી ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને એમ લાગે કે આ પેટા કલમ મુજબ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને આપેલો અધિકાર લોકોની સલામતી માટે ચલાવવાની જરૂર નથી તો તે અધિકાર રદ થશે તથા બંધ પડશે;

૧૦—(૧) ઉપરની ટીકી અથવા કલમો મોટા કે.ઇ.પી. કલમથી આવેલા અધિકાર ચલાવવાની રેલવે

આડમિનિસ્ટ્રેશને અને તેટલું થોડું નુકશાન કરતું, અને તે અધિકાર ચલાવતાં જે કાંઈ નુકશાન થાય તે નુકશાનનો બદલો આપવો.

(૨) એવો બદલો લેવાની બાબતમાં કાંઈ ફરીયાદ ચાલશે નહીં પણ તકરાર પડે તે પ્રસંગે, કલેક્ટરને અરજી કરેથી, નુકશાનના બદલાની રકમ “ ૧૮૯૪ ના જમીન લેવા બાબતના આક્ટની કલમો ૧૧ થી ૧૫ (અને સુદ્ધા) ના, કલમો ૧૮ થી ૩૫ અને ૬. ૫૩ અને ૫૪ (અને સુદ્ધા) ના ઠરાવો પ્રમાણે નક્કી કરવામાં તથા આપવામાં આવશે, અને તેજ આક્ટની ૫૧ તથા ૫૨ મી કલમોના ” ઠરાવો તે નુકશાનના બદલા બાબતના ફેસલાને લાગુ પડશે.

૧૧. (૧) રેલવેને લગતી જમીનના ધણી તથા ભોગવટો કરનારની સુગમતા સાથે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશને નિચે લખેલાં કામો કરીને ટકાવી રાખવાં; એટલે—

(અ) જે જમીનમાંથી રેલવે કાઢી હોય તે જમીનનો ઉપયોગ કરવામાં તે રેલવેથી જે કંઈ પણ હરકત થતી હોય તેનો બદલો વાળવા માટે, ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલના અભિપ્રાય પ્રમાણે જરૂરનાં હોય તેવાં અને તેટલાં યોગ્ય ફેસિલિટી, પુલ, આરકા, ગરનાળાં તથા રસ્તા સદરહુ રેલવે ઉપર તેની તળે, અથવા તેની બાજુએ કરીને ટકાવી રાખવાં અથવા તેની તરફ જાય અથવા ત્યાંથી નીકળે એમ કરીને ટકાવી રાખવાં, અને

(બ) તે રેલવેની પાસે આવેલી અથવા તે રેલવેથી જેને હરકત થતી હોય એવી જમીનમાંથી અથવા જમીનમાં, તે રેલવે બાંધવામાં આવી તે પહેલાં જેવા ખુલાસાથી પાણી વહેતું હોય તેટલા ખુલાસાથી અથવા અને તેટલા ખુલાસાથી સધળે વખતે પાણી વહે તે માટે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલના અભિપ્રાય પ્રમાણે જોઈએ તેવા કદના, રેલવેની ઉપર, તેની તળે, અથવા તેની બાજુએ સધળા જરૂરી આરકા, વિવર માર્ગ, ગરનાળાં, મોરી, પાણીના માર્ગ અથવા બીજા રસ્તા કરીને ટકાવી રાખવા.

(૨) આ આક્ટના બીજા ઠરાવોને અનુસરીને, પેટા કલમ (૧) ની રકમ (અ) તથા [બ] માં નિર્દિષ્ટ કરેલાં કામો, જે જમીન ઉપર થયે તે રેલવે જતી હોય તે જમીન ઉપર, તે રેલવે આક્ટની અથવા બાંધતી વખતે અથવા આક્રમક પછી અથવા બાંધ્યા પછી તરતજ કરવાં જોઈએ, અને તે એવી રીતે કરવાં જોઈએ કે તે જમીનમાં હિત સંબંધ હોય એવા માણસોને અથવા સદરહુ કામોથી જેના વહિવટમાં હરકત થતી હોય એવા માણસોને અને તેટલું થોડું નુકશાન થાય અથવા અને તેટલી થોડી અગવડતા પડે.

(૩) આ કલમના ઉપર કહેલા ઠરાવો નિચે લખેલા વિશેષ ઠરાવોને પાત્ર છે, એટલે—

[અ] રેલવે ચલાવવામાં અથવા તેનો ઉપયોગ કરવામાં અટકાવ અથવા હરકત થાય એવી રીતે સુગમતાના કંઈપણ કામ બાંધવા માટે, અથવા સુગમતાના જે કામના સંબંધમાં, જમીનના ધણી અથવા ભોગવટો કરનારાઓ તે કામ કરવાની દરજ્જા નહીં પાડવાના આવેજમાં નુકશાનનો બદલો લેવા કબુલ થયા હોય તથા તે તેમને મળ્યો હોય તે સુગમતાનાં કામ બાંધવા માટે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને દરજ્જા પાડવી નહીં જોઈએ;

(બ) આ બાબતમાં હવે પછી ઠરાવ્યું છે તે શિવાયને પ્રસંગે, સદરહુ જમીનમાંથી જતી રેલવે સાર્વજનિક ટ્રાંસીટ સાથે પહેલ વહેલી ઉધાડી હોય તે તારીખથી દસ વર્ષ વિત્યા પછી સદરહુ જમીનના ધણી અથવા ભોગવટો કરનારના ઉપયોગ સાથે સુગમતાનાં કાંઈપણ વધારે અથવા જરૂરી કામ બાંધવાનું અરજ આપવાને ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ હુકમ કરે તે શિવાય રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને દરજ્જા પાડવી નહીં જોઈએ.

(૬) કોઇ રસ્તા અથવા વહેણો ઝોળાંગવા સાથે કોઇ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશને યોગ્ય સુગમતા કરી આપ્યા પછી તે રસ્તા અથવા વહેણના માર્ગમાં, જે માણસના નિર્બંધ હેઠળ તે હોય તે માણસનાં કુત્રોને લીધે અથવા ગાયતરને લીધે ફેરફાર થાય, તે રસ્તા અથવા વહેણો ઝોળાંગવા સાથે બીજા સુગમતા કરી આપવા માટે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને દરજ્જા પાડવી નહીં જોઈએ.

(૪) પેટા કલમ (૧) મુજબ કરવાનું કામ પણ કામ કદ વખતે શરૂ કરવું તે ઠરાવવાને ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ મુખત્યાર છે, અને તે વખતે પછી ચૌદ દિવસમાં તે કામ શરૂ કરવાને રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન ચુકે તો, અથવા તે શરૂ કર્યા પછી ચોગ્ય રીતે તથા કાળજીથી તે પુરૂ કરવાને ચુકે તો, તે કામ કરીને તેના ચૂંટેલા ખર્ચ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન પાસેથી વસૂલ કરવાનો ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને અધિકાર છે.

૧૨—કાંઈ રેલવેથી હરકત થયેલી કાંઈ પણ જમીનના કાંઈ પણ ધણી અથવા ભોગવટો કરનારને એમ લાગે કે ઉપરની ઉછી કલમ મુજબ કરેલાં કામ તે જમીનના સગવડ ભરેલી રીતે ઉપયોગ કરવાને પુરતાં નથી, અથવા એકાદી રેલવેની આરપાર, તેની દેહગ અથવા ઉપર સાર્વજનિક રસ્તા અથવા બીજું કંઈ કામ બાંધવાની સ્થાનિક અધિકારીની દૃષ્ટિ હોય તો, તે કારણે સાફ જે સુગમતાનાં જાસ્તી કામ કરવાનું પોતાને જરૂર લાગે તથા જે કરી આપવાને રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન કબુલ કરે, અથવા મતભેદ પડે તે પ્રસંગે, ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ જે સુગમતાનાં જાસ્તી કામ કરવાને અધિકાર આપે તેવાં કામ પોતાને ખર્ચે કાંઈ પણ વખતે કરવાની રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને ફરજ પાડવાને તે ધણી અથવા ભોગવટો કરનાર, સરકાર અથવા અધિકારી મુખત્યાર છે.

૧૩—ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ પોતાનાં ફરમાનમાં લખેલી મુદતની અંદર અથવા આ અર્થે પોતે જે વધારે મુદત ઠરાવે તેની અંદર નિચે લખેલાં કામો કરવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે એટલે—
[અ] રેલવે માટે અથવા તેના કાંઈ પણ ભાગ માટે તથા તેના સંબંધમાં બાંધકામ રસ્તા માટે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશને હદ નિશાન અથવા વાડ કરવી અથવા ફરીથી નવી કરવી;

(બ) રેલવે ચર્તા પહેલાં બાંધેલા કાંઈપણ સાર્વજનિક રસ્તા ઉપર આવજાવ કરનાર લોકોને, તે રેલવે ઉપર ચાલતા રેલ્વે સ્ટોક નજરે પડવાથી અથવા તેના અવાજ સાંભળવાથી ધોડા અથવા બીજા જનાવર ભડકે તેને લીધે થતું જોખમ અટકાવવા સાફ તે રસ્તા પાસે અગર તે રસ્તાની બાજુ પાસે પડ્યા જેવું કંઈ પણ કામ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશને કરવું અથવા ફરીથી નવું કરવું;

(ક) જે જે ઠેકાણે સાર્વજનિક રસ્તાની સપાટી ઉપર થઇને રેલવે ગઇ હોય તે તે ઠેકાણે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશને ચોગ્ય દરવાજા, સાંકળો, સળીઆ, પગથીઆં અથવા કંઠરા કરવા અથવા ફરીથી નવા કરવા;

[ડ] આવા દરવાજા, સાંકળો અથવા સળીઆ ઉઘાડવા તથા વાસવા સાફ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશને માલુસો રાખવાં.

૧૪ (૧)—કાંઈ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશને સાર્વજનિક રસ્તાની સપાટી ઉપર આડી રેલવે બાંધી હશે તે પ્રસંગે, ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ કાંઈ પણ વખતે, લોકોની સલામતીને માટે પોતાને જરૂરનું દેખાય તો, સદરહુ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને નિચે લખ્યા પ્રમાણેનું કામ, પોતાને ચોગ્ય લાગે તે મુદતની અંદર, કરવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે, એટલે—તે રસ્તાની સપાટી ઉપર થઇને તે રેલવે લઇ જવાને બદલે તે રસ્તા તે રેલવેની નીચેથી અથવા તેની ઉપરથી પુલ અથવા આરકા બાંધીને વાળવાનું, તથા તેના સંબંધમાં સોંપવાળા અઘાવ તથા ઉતરણ તથા તેની પાસે જવાના બીજા સોંપવાળા માર્ગે બાંધવાનું, અથવા એકંદર હકીકત જોતાં, લેવલ ફોર્સીંગથી થતું જોખમ દૂર કરવા માટે અથવા એણું કરવા માટે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને ધણીજ ચોગ્ય દેખાય તેવાં બીજાં કાંઈ કામ કરવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

(૨) પેટા કલમ (૧) મુજબના ફરમાન પ્રમાણે અમલ કરવામાં રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને આવ તે સર્વ અર્થે અથવા ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને ચોગ્ય લાગે તેટલો તેના ભાગ જે કાંઈ સ્થાનિક અધિકારી તરફથી સદરહુ રસ્તા ટકાવી રાખવામાં આવતો હોય તો તે અધિકારીએ આવતા માથે લેવું જોઇએ એવી શરતે સદરહુ પેટા કલમ પ્રમાણે હુકમ કરવાનો ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને અધિકાર છે.

૧૫ (૧) નીચે લખેલી બેમાંની કાંઈ પણ બાબતમાં, એટલે—

[અ] કાંઈ રેલવે પાસેનું એકાદું ઉજું ઝાડ તે રેલવે ઉપર પડીને ટાંચીકને હરકત કરશે એવી ધારતી હોય.

(બ) કોઇ પણ કાયમ સિગ્નલ નજરે પડવામાં એકાદું ઝાડ આડે આવતું હોય.

ત્યારે તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને કોઇપણ માલસેટની પરવાનગીથી તે ઝાડ કાપી, નાંખવાનો અથવા પ્રસંગ પ્રમાણે તે ધારતી અથવા તે હરકત આડમિનિસ્ટ્રેશનના અભિપ્રાય પ્રમાણે જે બીજી રીતે દુર થઇ શકે તે રીતે તે ઝાડની વ્યવસ્થા કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) પેટા કલમ [૧] માં કહેલો અધિકાર જરૂરના પ્રસંગે, માલસેટની પરવાનગી શિવાય અલાવવાનો રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને અખત્યાર છે.

(૩) પેટા કલમ (૧) અથવા પેટા કલમ [૨] મુજબ કાપી નાંખેલું અથવા બીજી રીતે વ્યવસ્થા કરેલું ઝાડ તે રેલવે આધવામાં આવી તે પહેલાંનું અથવા તે સીગ્નલ ઉભી કરવામાં આવી તે પહેલાંનું હોય તો, સદરકુ ઝાડમાં હિત સમ્બંધ હોય એવા માણસોએ કોઇપણ માલસેટને અરજી કર્યા ઉપરથી માલસેટ પોતાને ચોગ્ય લાગે તેવા નુકસાનનો ખર્ચો તે માણસોને આપવાનો ઠરાવ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૪) આવો કોઇપણ ઠરાવ આપરનો છે એમ સમજવું; પરંતુ જો કલાકાના રોહેરમાં ચીફ પ્રેસિડેન્ટી માલસેટ શિવાય બીજા કોઇપણ માલસેટે તે કર્યો હોય તો તે ચીફ પ્રેસિડેન્ટી માલસેટ, અથવા જો કલાકાના રોહેરની બહાર બીજા કોઇપણ જગ્યાએ ડિસ્ટ્રિક્ટ માલસેટ શિવાય બીજા કોઇ પણ માલસેટે કર્યો હોય તો ડિસ્ટ્રિક્ટ માલસેટ તેની તપાસ કરી શકશે,

[૫] આ કલમ મુજબ કાપેલાં અથવા બીજી રીતે વ્યવસ્થા કરેલાં કોઇપણ ઝાડ ખદલ નુકસાનનો ખર્ચો વસુલ કરવા આખતની ફરીયાદ દિવાની કોર્ટ દાખલ કરવી નહીં.

આખ ૪.

રેલવે ચાલુ કરવા આખત.

૧૬—[૧] ગવર્નર જનરલ ઇન કૉન્સિલની પ્રથમ મંજૂરી લઇને, કોઇ પણ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને રેલવે ઉપર લોકામોટિવ એનજીનનો અથવા બીજા ચાલક શક્તિનો અને તે એનજીનવડે અથવા શક્તિવડે ખેંચવાનાં અથવા ધકેલવાનાં રેલીંગરોકનો ઉપયોગ કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) પરંતુ કોઇપણ રેલવે સમ્બંધી જરૂર જણાય એવી સાધારણ કાનુનો આ આક્ટ મુજબ ધડવામાં, મંજૂર કરવામાં તથા પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે ત્યાં સુધી તે રેલવે ઉપર વરાળના જોરથી અથવા બીજા ચાલક શક્તિથી રેલીંગરોક અલાવવું નહીં જોઇયે.

૧૭—(૧) સાર્વજનિક રીતે ઉતાડ્યોને લઇ જવા સાર કોઇપણ રેલવે ચાલુ કરવાનો કોઇ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનનો ધરાદો હોય તે પહેલાં નિદાન એક મહિના આગમજ પોતાના એવા ધરાદા આખતની ગવર્નર જનરલ ઇન કૉન્સિલને લેખી નોટીસ તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને આપવી જોઇએ પણ તેમાં પેટા કલમ (૨) ના ઠરાવો લાગુ રહેશે.

[૨] ગવર્નર જનરલ ઇન કૉન્સિલ કોઇપણ પ્રસંગે, પોતાને ચોગ્ય લાગે તો, પેટા કલમ [૧] માં કહેલી નોટીસની મુદત કમી કરવાને અથવા નોટીસ માફ કરવાને મુખત્યાર છે,

૧૮—ગવર્નર જનરલ ઇન કૉન્સિલ અથવા આ અર્થે ગવર્નર જનરલ ઇન કૉન્સિલ તરફથી અધિકાર મળેલો કોઇ ઇન્સ્પેક્ટર સાર્વજનિક રીતે ઉતાડ્યોને લઇ જવા સાર રેલવે અલાવવાની મંજૂરીના હુકમ આપે ત્યાં સુધી સદરકુ રેલવે તે કામ સાર ચલાવવી નહિ.

૧૯—(૧) રેલવે તપાસ કર્યા પછી ઇન્સ્પેક્ટર નિચે લખ્યા પ્રમાણે ગવર્નર જનરલ ઇન કૉન્સિલને લેખી રિપોર્ટ કરે ત્યાં સુધી ઉપરની છેલ્લી કલમ મુજબ ગવર્નર જનરલ ઇન કૉન્સિલની મંજૂરી આપવામાં આવશે નહીં. તે રિપોર્ટ એવો કે—

(અ) રેલવે તથા રેલીંગરોક કાળજીથી તપાસ્યાં છે;

(બ) જડ આધામના તથા ફરતી ગાડી વિગેરેના માપની ગવર્નર જનરલ ઇન કૉન્સિલે જે મર્યાદા ફરતી છે તેનું અતીકમણુ થયું નથી;

(ક) રેલ (પાટા)નું વજન, પુલની મજબુતી, કામની અધિષ્ઠીનું સાધારણ ધોરણ તથા કોઇપણ રેલીંગરટોકની ધરીનું કદ તથા તે ઉપર પડનારા ભારનું એકંદર પરિમાણ ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલે ઠરાવ્યા પ્રમાણે છે,

(ડ) રેલવે ઉપર જોઇએ તેટલા રેલીંગ રટોક રાખેલાં છે;

(ઇ) ઉતાડ્યોને સાર્વજનિક રીતે લઇ જવા માટે રેલવે ચાલુ કરવામાં આવે ત્યારે તે રેલવે ચલાવવા માટેની સાધારણ કાનૂનો આ આકટ મુજબ ધડવામાં મંજૂર કરવામાં આવી છે; અને

(ક) સાર્વજનિક રીતે ઉતાડ્યોને લઇ જવા માટે સદરહુ રેલવે ચાલુ કરવામાં આવે તો તેનો ઉપયોગ કરનારા સઘળા લોકોને જોખમ પહેંચશે નહીં એવો મારો અભિપ્રાય છે.

(ર) સદરહુ રેલવેનો ઉપયોગ કરનારા સઘળા લોકોને જોખમ પેહોંચ્યા શિવાય તે રેલવે સાર્વજનિક રીતે ઉતાડ્યોને લઇ જવા માટે ચાલુ કરી શકાય તેમ નથી એવો તે ઇન્સ્પેક્ટરનો અભિપ્રાય હોય તો તેણે તે અભિપ્રાય તથા તેનાં કારણો ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને લખી મોકલવાં જોઇએ. અને તે ઉપરથી રેલવે ચાલુ કરવાનું મુલતવી રાખવા બાબત રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને હુકમ કરવાનો ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને અધિકાર છે.

(૩) તે રેલવે ચાલુ કરવાની મંજૂરી મળતાં પહેલાં શરત તરીકે જે બાબતો પાળવી જોઇયે તે ઉપરની છેલી પેટા કલમ મુજબ કરેલા હુકમમાં લખવી જોઇયે, અને તે હુકમમાં એમ દ્રશ્યવસ્તુ જોઇયે કે સદરહુ બાબતો પાળવામાં આવે ત્યાં સુધી, અથવા તે રેલવેનો ઉપયોગ કરનાર સઘળા લોકોને જોખમ પહેંચ્યા શિવાય તે રેલવે ચાલુ કરી શકાશે એમ બીજી રીતે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલની ખાત્રી થાય ત્યાં સુધી, રેલવે ચાલુ કરવાનું મુલતવી રાખવું.

(૪) આ કલમ પ્રમાણે આપવાની મંજૂરી કોઇપણ સરત વગર, અથવા ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલના અભિપ્રાય પ્રમાણે જે શરત લોકોની સલામતી સાથે જરૂરી હોય તે શરતે આપવાનો અધિકાર છે.

(૫) જ્યારે કોઇ રેલવે ચાલુ કરવા બાબતની મંજૂરી શરત કરીને આપી હોય અને રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન તે શરત પૂરી કરવાને ચુકે, ત્યારે તે મંજૂરી રદ થઇ એમ સમજવું જોઇયે, અને ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલની ખાત્રી થાય તે રીતે તે શરત પૂરી કરવામાં આવે ત્યાં સુધી તે રેલવે ચલાવવી નહીં અથવા તેનો ઉપયોગ કરવો નહીં.

૨૦—(૧) પેટા કલમ (૨) માં કહેલાં જે કામો સાર્વજનિક રીતે ઉતાડ્યોને લઇ જવા સાથે વપરાતી રેલવેના અંશલુત તરીકે હોય, અથવા જેમાંના તે રેલવેની સાથે પ્રત્યક્ષ અંબંધ હોય અને જે રેલવે પ્રથમ ચાલુ કરવામાં આવી તે પહેલાં થયેલી તપાસ પછી અધિકાર હોય તે કામો ચાલુ કરવાનાં હશે તો તેને રેલવે ચાલુ કરવા અંબંધી કલમ ૧૭, ૧૮ અને ૧૯ ના ઠરાવ લાગુ પડશે.

(૨) પેટા કલમ (૧) માં કહેલા કામોની વિગત નિચે પ્રમાણે છે. રેલવેની વધારાની લાઇનો, મુખ્ય લાઇનના ફાંટા, રેલ્વેનો, સાંધા તથા સપાટી ઉપરનાં ક્રોસિંગ, તથા જે કોઇ પણ કામને કલમ ૧૭, ૧૮ તથા ૧૯ ના ઠરાવો લાગુ પડતા હોય અથવા આ કલમથી લાગુ કર્યા છે તે કામની અધિષ્ઠીના સ્વરૂપ વિશેષ રીતે અસર કરે એવો હરકોઇ ફેરફાર અથવા ફરીથી અધિકૃત કામ.

૨૧—એકાદ અકસ્માતને લીધે થોડાક વખત સુધી ટ્રાફિક બંધ પડ્યો હોય અને મુખ્ય લાઇન તથા કામો પ્રથમ જેવાં હતાં તેવાં જ જલદીથી કરી દેવામાં આવ્યાં હોય અથવા જે સ્થલ વચ્ચેનાં બચ્ચાં હાર બંધ પડેલો પાછો ચલાવવા સાથે મુખ્ય લાઇન મુકીને બીજી હંગામી લાઇન એટલે કે ફાંટા નાંખવામાં આવ્યાં હોય ત્યારે પ્રસંગ પ્રમાણે ઉપર કહ્યા મુજબ પ્રથમ હતી તેવી પાછી કરેલી અસલ લાઇન તથા અસલ કામો, અથવા આ પ્રમાણે કરેલો હંગામી ફાંટો, ઇન્સ્પેક્ટર હાજર ન હોય તે, નીચેની શરતોને અનુસરીને, સાર્વજનિક રીતે ઉતાડ્યો લઇ જવા સાથે, ચાલુ કરવાનો અધિકાર છે, એટલે:—

(અ) તે અકસ્માતને લીધે માથે લીધેલાં કામો રેલવેના જે કોઇ નોકરને સોંપ્યાં હોય તે નોકરે એવો લેખી દાખલો આપવો જોઇએ કે, પ્રથમ હતી તેવી કરેલી તે લાઇન તથા કામો અથવા તે હંગામી ફાંટો ચાલુ કર્યાથી મારા મત પ્રમાણે સદરહુ લાઇન તથા કામોનો અથવા સદરહુ ફાંટોનો ઉપયોગ કરનાર

લોકોને કંઈપણ જોખમ પહોંચશે નહિ; અને

(બ) તે લાઇન તથા કામો અથવા તે હંગામી ફાટા ચાલુ કર્યાની નોટીસ તે રેલવે સાફ નીમેલા ઇન્સ્પેક્ટરને બનતી તાકીદે તાર મારફત મોકલવી જોઈએ.

૨૨—કલમ ૧૭ થી ૨૦ એ ચાર કલમોમાં ઠરાવેલી તજવીજ કાયા પ્રસંગે ન કરવામાં આવે તો ચાલે તથા તેવે પ્રસંગે કેટલે સુધી ન કરવામાં આવે તો ચાલે એ ઠરાવના આગતની કાનુની બડવાનો અવર્નર જનરલ ઇન કૅસિલને અધિકાર છે.

૨૩ (૧) સાર્વજનિક રીતે ઉતાડ્યોને લઇ જવા સાફ વપરાતી કાંઈપણ ચાલુ રેલવે અથવા તે ઉપર વપરાતા કાંઈપણ રેલીંગ સ્ટોક તપાસ્યા પછી ઇન્સ્પેક્ટરને એમ લાગે કે તે રેલવે અથવા નિર્દિષ્ટ કરેલા કાંઈપણ રેલીંગ સ્ટોક, વાપરનાર લોકોને તેના ઉપયોગ કર્યાથી જોખમ પહોંચશે ત્યારે તેણે પોતાનો એવો અભિપ્રાય તથા તેનાં કારણો અવર્નર જનરલ ઇન કૅસિલને લખી મોકલવાં જોઈએ. અને તે ઉપરથી અવર્નર જનરલ ઇન કૅસિલને નિચે લખ્યા પ્રમાણે હુકમ કરવાનો અધિકાર છે, એટલે ઉતાડ્યોને સાર્વજનિક રીતે લઈ જવા માટે તે રેલવે બંધ કરવી અથવા એ પ્રમાણે નિર્દિષ્ટ કરેલા રેલીંગ સ્ટોક વાપરવાનું બંધ કરવું અથવા તે રેલવેનો અથવા એ પ્રમાણે નિર્દિષ્ટ કરેલા રેલીંગ સ્ટોકનો સાર્વજનિક રીતે ઉતાડ્યોને લઈ જવા સાફ ઉપયોગ કરવો તે લોકોની સલામતી સાફ અવર્નર જનરલ ઇન કૅસિલને જરૂરની જણાય એવી શરતેજ માત્ર કરવો.

(૨) પેટા કલમ (૧) મુજબ કરેલા હુકમમાં તે આગતનાં કારણો લખેલાં હોવાં જોઈએ,

૨૪ (૧)—ઉપરની છેલ્લી કલમ મુજબ એકાદી રેલવે બંધ કરી હોય તે આ આકટના ઠરાવો પ્રમાણે તપાસવામાં આવે ત્યાં સુધી તથા તે ફરી ચાલુ કરવાની મંજૂરી મળે ત્યાં સુધી ઉતાડ્યોને સાર્વજનિક રીતે લઈ જવા સાફ તે ફરી ચાલુ કરવી નહીં.

(૨) કેઇ નિર્દિષ્ટ કરેલા રેલીંગ સ્ટોક વાપરવાનું બંધ કરવા વીશે અવર્નર જનરલ ઇન કૅસિલે ઉપરની છેલ્લી કલમ મુજબ હુકમ કર્યો હશે ત્યારે તે રેલીંગ સ્ટોકમાં વાપરવા લાયક છે એવો રીપોર્ટ ઇન્સ્પેક્ટર કરે નહીં ત્યાં સુધી અને તે વાપરવાની મંજૂરી અવર્નર જનરલ ઇન કૅસિલ આપે નહીં ત્યાં સુધી વાપરવો નહીં.

(૩) કાંઈ પણ રેલવે અથવા રેલીંગ સ્ટોક વાપરવા સબંધી, ઉપરની છેલ્લી કલમ મુજબ અવર્નર જનરલ ઇન કૅસિલે જે કંઈ પણ શરત ઠરાવી હોય તે તેઓ રદ કરે નહીં ત્યાં સુધી પાળવી જોઈએ.

૨૫ (૧) અવર્નર જનરલ ઇન કૅસિલ, આ આખા મુજબનાં પોતાનાં કામ પૈકી કાંઈ પણ કામ કરવાનો, સાધારણ અથવા વિશેષ હુકમથી, ઇન્સ્પેક્ટરને અધિકાર આપવાનો અને આનું કાંઈ પણ કામ કરનાર ઇન્સ્પેક્ટરે આપેલી કંઈ પણ મંજૂરી અથવા હુકમ રદ કરવાને, અથવા તે મંજૂરી અથવા હુકમ અવર્નર જનરલ ઇન કૅસિલે પોતે આપ્યો હોત તો જે શરત પોતે ઠરાવી શકત તેવી કાંઈ પણ શરત તે હુકમ અગર મંજૂરી સાથે જોડવાને મુખત્યાર છે.

(૨) પેટા કલમ [૧] મુજબ ઠરાવેલી શરત અવર્નર જનરલ ઇન કૅસિલે આપેલી મંજૂરી અથવા હુકમ સાથે જોડી હોત તો તે જેવી રીતે અમલમાં આવત તેવીજ રીતે આ આકટનાં સધર્ગા કારણુ સાફ અમલમાં આવશે એમ સમજવું.

આખ પ.

રેલવે કમિશન તથા ટ્રાફીકની સગવડ. રેલવે કમિશન.

૨૬ (૧) આ આખના કારણુ સાફ અવર્નર જનરલ ઇન કૅસિલે, પ્રસંગને અનુસરીને પોતાને જરૂર લાગે તે પ્રમાણે રેલવે કમિશન જેને આ આકટમાં કમિશનરો કહેવામાં આવશે એ નામનું એક કમિશન નીમવું જોઈએ, અને તેમાં કાયદા ખાતાનો એક કમિશનર તથા બે સાધારણ કમિશનર હોવા જોઈએ.

(૨) ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ ઠરાવશે તે વખતે અને તેવી જગ્યાએ સદરહુ કમીશનરોની બેઠક થશે.

(૩) કાયદા ખાતાનો કમિશનર, જે જગ્યાએ કમિશનરોની બેઠક થવાની હોય તે જગ્યામાં, અને ૧૮૮૨ ના ક્રિમિનલ પ્રોસીજર કોડ મુજબ સપ્લીની વીલાયતી રૈયતના સંબંધમાં હકુમતવાળી હાઇકોર્ટનો કોષ્ટ જડજ હોવો જોઈએ, અને તે જડજ જે હાઇકોર્ટની સ્થાપના વિક્ટોરીયા રાષ્ટ્રની કારકીર્દિની ૨૪ તથા ૨૫ મા વર્ષમાં પસાર થયેલા સ્ટાટ્યુટના આપરટ ૧૦૪ મુજબ થઈ હોય, તે હાઇકોર્ટની ખાખતમાં તેના ચીફ જસ્ટીસ, અથવા પંજાબની ચીફ કોર્ટની ખાખતમાં સીનિયર જડજે, અથવા રંગુનના રેકૉર્ડરની કોર્ટની ખાખતમાં બ્રહ્મદેશના ચીફ કમીશનરે, ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ તરફથી કહેવામાં આવે એટલે પોતાની સહીવાળા લખાણથી નીમવો જોઈએ.

(૪) સાધારણ કમિશનરોને ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ નિમશે, અને તેમાંનો નિદાન એક કમિશનર રેલવેનાં કામ કાજમાં માહિતગાર હોવો જોઈએ.

૨૭—ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ કમિશનરોની આગળ જે કંઈ મુકદ્દમા મોકલે તે જ તેઓએ સાંભળવા.

૨૮—નિચે લખેલા પ્રસંગ પૈકી કોઈપણ પ્રસંગે, એટલે—

(અ) કોઈ પણ રેલવે આડમીનિસ્ટ્રેશને આ ખાખતો કોઈપણ ઠરાવ તોડીને અથવા તે વિરૂદ્ધ આ-લીને કંઈ પણ કામ કર્યાબદલ અથવા ન કર્યા બદલ ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને ફરીયાદ થઈ હોય;

(બ) જે કોઈ પણ તકરાર લવાઈને સોંપવા બદલ કોઈપણ કરારના ઠરાવમાં ફરિયાદો હોય અથવા અધીકાર આપેા હોય તેવી તકરાર રેલવે આડમીનીસ્ટ્રેશનેા વચ્ચે ઉઠે અને તકરાર કમીશનરો આગળ મુકવા માટે તે રેલવે આડમીનીસ્ટ્રેશનેા ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને અર્જ કરે;

(ક) રેલવે આડમીનીસ્ટ્રેશનેાની દરમ્યાન અથવા કોઈ રેલવે આડમીનીસ્ટ્રેશન જેમાં પક્ષકાર હોય એવી બીજી કંઈ તકરાર ઉઠે અને તેના પક્ષકારો તે તકરાર કમીશનરો આગળ મુકવા ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને અર્જ કરે.

તે પ્રસંગે, ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને યોગ્ય લાગે તો, ઠરાવ કરવા સાર તે કામ કમીશનરો તરફ પોતે મોકલવાને મુખત્યાર છે.

૨૯—આ ખાખ મુજબ ઠરાવ કરવા સાર કમીશનરો તરફ મોકલેલાં કોઈ પણ કામની સુનાવણી વખતે ત્રણ કમિશનરોએ હાજર રહેવું જોઈએ અને તે વખતે કાયદા ખાતાના કમીશનરે અધ્યક્ષ રથાને બેસવું.

૩૦—(૧) અવલ દિવાની ફરીઆદની સુનાવણી વખતે જે અધિકાર હાઇ કોર્ટ ચક્ષાત્રી શકે તે સપ્તળા અધિકાર આવા કોઈપણ કામની સુનાવણી વખતે કમીશનરોને છે એમ સમજવું.

(૨) ઠરાવ કરવાના સંબંધમાં કમીશનરોમાં મતભેદ પડે તો બહુમતથી ઠરાવ કરવો જોઈએ, અને એવા કામમાં છેવટનો હુકમ આપવો તે તાકીદ હુકમના રૂપમાં હોવો જોઈએ બીજા રૂપમાં હોવો ન જોઈએ.

(૩) સુનાવણી વખતે કોઈ પણ પક્ષકારને જાતે અથવા કોઈ પણ પક્ષ હાઇ કોર્ટમાં કામ કરવાનો હક હોય એવા કોઈ પણ લીગલ પ્રાક્ટીશનર (વકીલ) ની માફત પોતાની રજૂ હાજર થવાની પરવાનગી આપવાનો કમીશનરોને અધિકાર છે.

૩૧—(૧) હકીકતની જે કોઈ પણ તકરાર સમંધી કમીશનરો પૈકી બે જણ એકમત થવા હોય તે તકરાર સમંધી તે કમીશનરોએ કરેલા કોઈ પણ હુકમ ઉપર અપીલ ચાલશે નહીં.

(૨) પેટા કલમ (૧) ના ઠરાવોને પાત્ર રહીને કમીશનરોના હુકમ ઉપર નીચે લખેલી કોર્ટમાં અપીલ ચાલશે એટલે—(અ) કાયદા ખાતાના કમીશનર રંગુનનો રેકૉર્ડર અથવા આડમિનલ રેકૉર્ડર હોય તે બંગાલા ઇલાકામાં કલકત્તાની ન્યાયની હાઇ કોર્ટમાં, અને

[અ] બીજા હરકોષ્ટ પ્રસંગે, કાયદા ખાતાનો કમીશનર જે હાઇકોર્ટનો મેમ્બર હોય તે હાઇકોર્ટમાં

(૩) જે હુકમ ઉપર અપીલ કરવાની હોય તે હુકમની તારીખથી ૭ મહીનાની અંદર તે અપીલ કરવી જોઈએ, અને હાઇકોર્ટ કાનુન ધરીને ઠરાવશે તેટલા જડજોની બેંચ આગળ સદરહુ અપીલર્ન સુનાવણી થવી જોઈએ, પરંતુ સદરહુ જડજો ત્રણ કરતાં ઓછા હોવા નહીં જોઈએ,

(૪) સીવીલ પ્રોસીજર કોડ મુજબ અપીલ કોર્ટ તરીકે તે હાઇકોર્ટને જે સત્તા છે તે સપ્તળા

સત્તા, આ બાબના બીજા ઠરાવોને પાત્ર રહીને, સદરહુ હાઇકોર્ટને તે અપીલની સુતાવણી વખતે છે એમ સમજવું, અને કમીશનરો જે કંઈ પણ હુકમ કરી શકત તે કરવાને સદરહુ હાઇકોર્ટ મુખત્યાર છે.

૩૨—કમીશનરોના કોઇ હુકમ ઉપર હાઇકોર્ટમાં અપીલ થઈ હોય તોપણ કમીશનરોને અથવા તેઓ- માંના બહુ જણને તે હુકમનો અમલ થોડા વખત સુધી, અંધ રાખવાનું યોગ્ય લાગે તે શિવાયને પ્રસંગે, તે હુકમ તે કોર્ટ રદ કરે અગર તેમાં ફેરફાર કરે ત્યાં સુધી અમલમાં રહેશે.

૩૩—(૧) આ બાબ મુજબની પોતાની હકુમત ચલાવતી વખતે કમિશનરોને, ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલની સંધારણ અથવા આસ મંજુરીથી ઇજનેરનું કામ જાણનાર અથવા કળા જાણનાર એક અથવા વધારે માણસોને આસેસર તરીકે કામ કરવાને વખતે વખતે મોલાવવાનો અધિકાર છે.

(૨) કમીશનરોની કલમણ ઉપરથી ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ ઠરાવશે તેટલું મેહેનતાણું તે આસેસરોને આપવું જોઇએ.

૩૪—કમીશનરોની રૂબરૂ શી રીતે કામ ચલાવવું તે બાબત નિયમન કરવા સાથે તથા આ બાબના ઠરાવો કમીશનરો અમલમાં લાવી શકે તે સાથે તથા કમીશનરોની રૂબરૂ ચલાવવાનાં કામમાં કેટલી શી ભેતી તે ઠરાવવા સાથે કાનુનો ધડવાનો ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને અધિકાર છે.

૩૫—આ બાબ મુજબ કમીશનરોની અથવા હાઇકોર્ટની આગળ ચાલેલાં કોઇ પણ કામનો તથા તેને લીધે થયેલો ખર્ચ આપવા સમંધી નીકાલ કરવાનો અધિકાર, પ્રસંગ પ્રમાણે, કમીશનરોને અથવા હાઇકોર્ટને છે, અને કમીશનરોએ ઠરાવી આપેલા ખર્ચની રકમ જાણે એકાદી હાઇકોર્ટનાં હુકમનામ્થી ઠરાવી હોય તે પ્રમાણે કાયદા ખાતાનો કમીશનર જે કોર્ટનો જડજી હોય તે કોર્ટ અપાવવાને મુખત્યાર છે.

૩૬—(૧) કમીશનરોની આગળ ચાલેલાં કામમાં અથવા હાઇકોર્ટની આગળ ચાલેલી અપીલના કામમાં જે કોઇ પણ માણસ પક્ષકાર હોય તે માણસની અથવા એવા કોઇ પણ માણસના વારસ વડી- લની અરજ ઉપરથી એવું માલમ પડે કે આ બાબની રૂબરૂ કમીશનરોએ અથવા હાઇકોર્ટ કરેલો કોઇ પણ તાકીદ હુકમ જેના ઉપર કચો હોય તેણે માન્યો નથી તો, કાયદા ખાતાનો કમીશનર જે કોર્ટનો જડજી હોય તે કોર્ટને સદરહુ પક્ષકારને એવો હુકમ કરવાનો અધિકાર છે કે, તે હુકમની તારીખથી જેટલા દીવસ સુધી તે તાકીદ માનવામાં નહીં આવે તેટલા દીવસ સુધી દર દીવસ બદલ તે પક્ષકારે વત્તામાં વત્તા ૧૦૦૦ રૂપિયા સુધીની જે રકમ ઠરાવવામાં આવે તે આપવી જોઇએ.

(૨) સદરહુ હુકમ જે કોર્ટ કચો હોય તે કોર્ટને, જાણે સદરહુ પ્રકારની રકમ આપવા બાબત પોને હુકમનામું કર્યું હોય તે પ્રમાણે તે રકમ અપાવવાનો, અને સદરહુ સમગ્રી રકમ અથવા તેનો કોઇ ભાગ, પેટા કલમ(૧)મુજબ અરજી કરનાર માણસને અથવા સરકારને આપવા વિશે હુકમ કરવાનો અધિકાર છે.

૩૭—કમિશનરોએ અથવા તે પૈકી કોઈ પણ કમિશનરે જેના ઉપર સહી કરી છે એમ દેખાતું હોય એવો કોઇ દસ્તાવેજ તે ઉપરની સહી સાખીત કર્યા શીવાય પુરાવામાં લેવામાં આવશે, અને વિરૂદ્ધ પક્ષે સાખીત થાય ત્યાં સુધી, તે દસ્તાવેજ તે પ્રમાણે કમીશનરોની સહીવાળો છે તથા તેમણે તે યોગ્ય રીતે કર્યો છે અથવા આપ્યો છે એમ સમજવું.

૩૮—કમિશનરોને સોંપેલા દરેક કામનો નિકાલ થયા પછી બનતી તાકીદ તેમણે તે કામ બાબ- તનો એક ખાસ રીપોર્ટ ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને મોકલવો જોઇએ, અને તે રિપોર્ટના વીષયમાં હીત સમંધ રાખનાર માણસોને જાણ થવા સાથે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલે પોતાને યોગ્ય લાગે તેવી રીતે તે રિપોર્ટ છપાવવો જોઇએ.

૩૯—ઉપરની છેલી કલમના કારણે શિવાય બીજે પ્રસંગે. કમિશનરોને સોંપેલા કામનો નિકાલ કરવા સાથે તે કમીશનરોની છેલી બેઠકની આખરે રેલવે કમિશન બરખાસ્ત થયું એમ સમજવું, પરંતુ એવું ઠરાવ્યું છે કે કમિશનરોની રૂબરૂ ચાલેલાં કામમાં પક્ષકાર હોય એવા કોઇ પણ માણ- સની અથવા એવા કોઇપણ માણસના વારસ વડીલની અરજ આવેથી, ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ, પોતાને યોગ્ય લાગે તો, જે કામમાં કમિશનરોએ કરેલા હુકમ ઉપર અપીલ ચાલતી ન હોય તે કોઇપણ કામમાં, કમિશનરોએ કરેલા ઠરાવની તપાસ માટે કરવામાં આવેલી અરજી સાંભળવા સાથે તથા તે મુક-

દમો કમિશનરોના વિચાર પ્રમાણે ફરી સાંભળવા લાયક હોય તો તે અરજી મંજૂર કરીને તે મુકદ્દમો ફરી સાંભળવા સાર કમિશનરોને પાછા નિમવાને મુખત્યાર છે.

૪૦—કમિશનરોએ કરેલો હુકમ, આ બાબતમાં ઉપર કહેલા ઠરાવોને તથા મલિકામા આઝમા ઇને કૌસલના કોઇ પણ ફરમાનને પાત્ર રહીને, આખરનો છે એમ સમજવું, અને તે વિશે કોઇપણ કોર્ટમાં વાંધો લેવો નહીં અથવા તેને કોઇપણ કોર્ટે પ્રતિજ્ઞા કરવો નહીં.

૪૧—આ બાબતના કોઇપણ ઠરાવને અથવા આ બાબતની રૂયે કમિશનરોએ અથવા હાઇકોર્ટે કરેલા કોઇપણ હુકમનો ભંગ કરીને અથવા તે વિરુદ્ધ ચાલીને રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશને કોઇપણ કૃત્ય કર્યું હશે અથવા કોઇ પણ કસુર કરી હશે તે બાબત, આ આકટમાં ઠરાવ્યું છે તે સિવાયને પ્રસંગે, કોઇપણ ફરિયાદ માંડવી નહીં અથવા કોઇ પણ કામ ચલાવવું નહીં,

ટ્રાફિક સાફ સગવડ કરી આપવી.

૪૨— ૧) પોતાની માલકીની અથવા પોતે ચલાવતા હોય એવી જુદી જુદી રેલવે ઉપર અથવા તે ઉપરથી ટ્રાફિક લેવા સાર, રવાને કરવા સાર તથા સ્વાધીન કરવા સાર તથા રેલીંગ સ્ટોક પાછો મોકલવા સાર સઘળી યોગ્ય સગવડ, પોતાની શક્તિ પ્રમાણે દરેક રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશને કરી આપવી જોઇયે. (૨) કોઇપણ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશને, કોઇપણ ખાસ માણસને અથવા રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનેને અથવા કોઇપણ અમુક જાતના ટ્રાફિકને અથવા તેની તરફેણમાં કોઇપણ અયોગ્ય અથવા ગેરવાજખી હોય એવો ચઢીઆતો હક અગર લાભ કોઇપણ બાબતમાં કરી આપવો નહિ, અથવા કોઇપણ અમુક માણસને અથવા રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનેને અથવા કોઇપણ અમુક જાતના ટ્રાફિકને કોઇપણ બાબતમાં કોઇપણ અયોગ્ય અથવા ગેરવાજખી હરકત અથવા ગેરલાભ કરવો નહિ.

(૩) રેલવેના રસ્તાની સળંગ લાઇનનો જે જે રેલવેનો લાભ હોય તે તે રેલવે ધારણ કરનાર અથવા ચલાવનાર રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશને, અથવા જે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનના ટર્મીનસ અગર સ્ટેશનની એક માઇલની અંદર ખીજા કોઇ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનનું ટર્મીનસ અથવા સ્ટેશન હોય તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશને, તે એક રેલવેના ટર્મીનસ અગર સ્ટેશન ઉપર આવી પહોંચનાર સર્વ ટ્રાફિકને ખીજા એવી રેલવે ઉપર લઇ રવાને કરવા સાર સઘળી યોગ્ય તથા વાજખી સગવડ કરી આપવી જોઇયે, અને આ પ્રમાણે ટ્રાફિક લઇ રવાને કરવામાં કોઇપણ ગેરવાજખી વિલંબ કરવો નહિ. તથા ઉપર કહ્યા પ્રમાણેનો કોઇપણ ચઢીઆતો હક અથવા લાભ કરી આપવો નહીં અથવા હરકત કે ગેરલાભ કરવો નહિ; અને તે રેલવેના સળંગ રસ્તા તરીકે ઉપયોગ કરવાને ઇચ્છનાર લોકોને કોઇપણ હરકત ન થાય અને તે અર્થે આવી રેલવેથી લોકોને સર્વ વખતે સર્વ પ્રકારની વાજખી સગવડ થાય એવી રીતે તે ટ્રાફિક લઇ રવાને કરવો જોઇયે.

(૪) આ કલમ મુજબ કરી આપવાની સગવડમાં નીચે લખેલી બાબતોના સમાસ થાય છે, એટલે કોઇ પણ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનની રેલવે ઉપર જનાર અગર તે ઉપરથી આવનાર સળંગ ટ્રાફિક કોઇ પણ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનના કહેવા ઉપરથી ખીજા કોઇ પણ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશને સળંગ દરે યોગ્ય તથા વાજખી રીતે લેવો, રવાને કરવો તથા સ્વાધીન કરવો, માત્ર એટલું જ કે:—

(અ) ટ્રાફિક રવાને કરનાર દરેક રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનેને તે રવાને કરાવનાર રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને પોતે ચોક્કસ સળંગ દરની લેખી નોટીસ આપવી જોઇયે, અને તે નોટીસમાં તે દરની રકમ તથા તેના ભાગ તથા તે ટ્રાફિક જે રસ્તે ચાલે રવાને કરવાનો હોય તે રસ્તો એ લખવું જોઇયે. જનાવર અથવા માલ સાર ચોક્કસ સળંગ દર પત્રેક ટ્રેક અથવા મણુ ઉપર હોય તો આલે;

(બ) આવી નોટીસ મળ્યા પછી, ઠરાવેલી મુદતની અંદર, (ટ્રાફિક) લઇને રવાને કરનાર દરેક રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશને ટ્રાફિક રવાને કરાવનાર રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને તે દર તથા તેના ભાગ તથા રસ્તો કથુલ છે કે નહિ તે બાબતની અને તે દર, ભાગ તથા રસ્તા સઘળી પોતાને કંઈ હરકત હોય તો તે હરકતનાં કારણની ખબર લેખી નોટીસથી આપવી જોઇયે,

(ક) ઠરાવેલી મુદતની આખરે, (ટ્રાફિક) રવાને કરનાર કોઇ પણ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશને

આવી કોઈ પણ હરકત લખી મોકલી ન હોય તો તે મુદતને અંતે તે દર અમલમાં આવશે એમ સમજવું. (૩) તે દર, ભાગ અથવા રસ્તા સળંધી કંઈ પણ હરકત ઠરાવેલી મુદતની અંદર લખી મોકલી હોય તો, ગવર્નર જનરલ ઇન કૉન્સિલ, પોતાને યોગ્ય લાગે તો, તે રેલ્વે આડમિનિસ્ટ્રેશનની અરજી ઉપરથી, સદરહુ પ્રકરણ કમિશનરોના ઠરાવ સાથે તેમની તરફ લખી મોકલવાને મુખત્યાર છે.

(૪) તે દર કયુલ કરવા સળંધી અથવા તે રસ્તા સળંધી હરકત હોય તો, તે દર કયુલ કરવાથી લોકોને યોગ્ય તથા વાજબી સગવડ મળી આવશે કે નહિ તેનો અને સર્વ આખતનો વિચાર કરતાં, ચેન્જેસો રસ્તો વાજબી રસ્તો છે કે નહિ તેનો કમિશનરોએ વિચાર કરીને તે પ્રમાણે તે દર મંજૂર કે ના મંજૂર કરવો જોઈયે, અથવા કમિશનરોને યોગ્ય તથા વાજબી લાગે તેવા બીજા કોઈ દર ઠાવવો જોઈયે.

(૫) તે દરના ભાગ પાડવા સળંધી માત્ર હરકત હોય અને તે આખત કમીશનરોની આગળ મુકી હશે તો તે દર ઠરાવેલી મુદત વીતે અમલમાં આવશે, પણ તે દરના ભાગ પાડવા સળંધી કમીશનરોએ કરેલા ઠરાવ તે અમલમાં આવ્યાની તારીખથી અમલમાં આવશે એમ સમજવું; બીજી પણ હરકતને પ્રસંગે કમીશનરો તે હરકતની માખતમાં હુકમ કરશે ત્યાં સુધી તે દરનો અમલ તહકુલ રાખવો જોઈયે.

(૬) સળંગ દરનો ભાગ પાડતી વખતે, તે રસ્તો અથવા તેનો કોઈ પણ ભાગ ખાધવા સાર, ટકાવી દરવા સાર અથવા ચલાવવા સાર થયેલો કોઈ પણ વીશેષ અરય તેમ જ રસ્તા અથવા તેના ભાગ સળંધી હરકોઈ રેલ્વે આડમીનીસ્ટ્રેશનને કંઈ વિશેષ ચાર્જ કરવાનો હક હોય તે ચાર્જ રીગેરે સર્વ આખતનો વીચાર કમીશનરોએ કરવો જોઈયે;

(૭) કમીશનરોએ કોઈ પણ આખતમાં કોઈ પણ રેલ્વે આડમીનીસ્ટ્રેશન વીલમાનકાળે જે કોઈ પણ બે ઠેકાણાં વચ્ચેની રેલ્વે ઉપર જે કોઈ પણ ટ્રાફિક જે કોઈ પણ રીતે લઇ જવા લાવવા સાર જે મેલ દર કાયદેસર રીતે લેતું હશે તે દરના કરતાં ઓછા દર તે ઠેકાણાં વચ્ચેની તે આડમીનીસ્ટ્રેશનની બીજી કોઈ પણ રેલ્વે ઉપર તેવોજ ટ્રાફિક તેવીજ રીતે લઇ જવા લાવવા આખત કયુલ કરવાની ફરજ પાડવી નહીં; માત્ર સદરહુ ઠેકાણાં પૈકી એક સદરહુ સળંગ રસ્તા ઉપરનું ટ્રેન ઉપકવાનું અને બીજું ટ્રેન આવવાનું ઠેકાણું હોવું જોઈયે.

(આઠ) રવાને કરનાર હરકોઈ રેલ્વે આડમીનીસ્ટ્રેશનને વત્તામાં વત્તો જે દર લેવાનો હક હોય તેના કરતાં ઓછી રકમ સળંગ દરમાંથી તે રેલ્વે આડમીનીસ્ટ્રેશનને આપવામાં આવે તે છતાં, આ પેટા કલમના ઉપર કહેલા ઠરાવોને અનુસરીને, કમીશનરોને સુચવેલો કોઈ પણ સળંગ દર યોગ્ય તથા વાજબી છે એમ ઠરાવવાનો તથા તે પ્રમાણે તે સળંગ દર મંજૂર કરીને તેના ભાગ પાડવાનો પુર્ણ અધિકાર છે એમ સમજવું.

(૯) આ પેટા કલમમાં, ઠરાવેલી મુદત વિશે કહ્યું છે તે મુદત એક મહિનાની અથવા ગવર્નર જનરલ ઇન કૉન્સિલ સાધારણ અગર વિશેષ હુકમ કરીને ઠરાવે તે પ્રમાણે એક મહિનાથી વધારે છે એમ સમજવું.

૪૩—(૧) એકાદું રેલ્વે આડમિનિસ્ટ્રેશન એકાદા વેપારી પાસેથી અથવા કોઈએક વર્ગના વેપારીઓ પાસેથી અથવા કોઈપણ રચાનીક ક્ષેત્રના વેપારીઓ પાસેથી કોઈ જનાવર અથવા માલ આખત અથવા કોઈ કામ આખત જે દર લેતું હોય તે કરતાં કમી દર તેજ અથવા તેના જેવા જનાવર અથવા માલ આખત અથવા તેજ અથવા તેના જેવા કામ આખત બીજા કોઈ વેપારીઓ પાસેથી અથવા બીજા કોઈ વર્ગના વેપારીઓ પાસેથી અથવા બીજા કોઈપણ રચાનીક ક્ષેત્રના વેપારીઓ પાસેથી લે છે એવું દેખાડવામાં આવે ત્યારે આ પ્રમાણે કમી દર લીધાથી અયોગ્ય પક્ષપત થયો નથી એવું સાબીત કરવાનો બોલો તે રેલ્વે આડમીનીસ્ટ્રેશન ઉપર છે એમ સમજવું.

(૨) કમી દર લીધાથી અયોગ્ય પક્ષપાત થાય છે કે નહીં એ ઠરાવતી વખતે, જે ટ્રાફિક સળંધમાં કમી દર લીધો હે.વ તે ટ્રાફિક લોકોના હિતને સારૂ મેળવવા માટે તે પ્રમાણે દર કમી કરવાનું જરૂર

હતું કે નહીં તે વીશેનો વિચાર, તે વાંચપત્રી સાથે સંબંધ રાખનારી બીજી બાબતો સાથે, પોતાને બાબતી લાગે તેટલે સુધી કરવાનો કમિશનરોને અધિકાર છે.

૪૪—એકાદું રેલવે આડમીનીસ્ટ્રેશન, તે રેલવે ઉપરનો ટ્રાંશીક પોતાના તાત્કાલીક ન હોય, પોતે ભાડે રાખી નહોય અથવા ચલાવતી નહોય એવી કોઈ પણ તર, વહાણ, મજબા અથવા ત્રાપો મારફત કોઈ એક ભુમધ્ય જગ્યાએ ઉપરથી લઈ જવા માટેના કારારમાં પક્ષકાર હોય ત્યારે, રેલવેને લાગુ પડનારા ઉપરની ઇલાજી બે કલમના ઠરાવો, તે તર, વહાણ, મજબા અથવા ત્રાપો રેલવેના ટ્રાંશીકના કારણ માટે વપરાતો હોય તેટલી બાબતમાં તેને લાગુ પડે છે એમ સમજવું.

૪૫—વાજબી ટરમીનલ લેવાનો રેલવે આડમીનીસ્ટ્રેશનને અધિકાર છે.

૪૬—(૧) કોઈ રેલવે આડમીનીસ્ટ્રેશનને આકારેલા ટરમીનલ સંબંધી કંઈ પણ સવાલ અથવા તકરાર ઉઠે તેનો નીકાલ થવા માટે તે કમિશનરોની આગળ મુકવાનો ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલની નજરમાં આવે તો તેઓને અધિકાર છે; અને તે ઉપરથી ટરમીનલ સંબંધી આડમીનીસ્ટ્રેશનને આપવી વ્યાજબી છે તે ઠરાવવાનો અધિકાર કમિશનરોને છે.

(૨) કમિશનરોએ તે સવાલ અથવા તકરાર સંબંધી નીકાલ કરતી વખતે જે સગવડના સંબંધમાં ટરમીનલ આકારવામાં આવ્યું હોય તે સગવડ કરી આપવામાં રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને જે ખર્ચ ખર્ચે ખર્ચ થયો હશે તે ખર્ચનો વિચાર ન કરતાં તે સગવડ કરી આપવામાં વાજબી રીતે જે ખર્ચની જરૂર લાગે તેજ ખર્ચનો વિચાર કરવો એછએ.

આખ દ. રેલવે ચલાવવા બાબત સામાન્ય.

૪૭—(૧) દરેક રેલવે કમ્પનીએ, તથા રેલવે સરકારના વહિવટમાં હોય તે રેલવેની બાબતમાં, આ અર્થે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ નિમે તે અમલદારે આ આકટને અનુસરતી સામાન્ય કાનુનો નિચે લખેલાં કારણ સાફ કરવી એછએ, એટલે—

(અ)—રેલવે ઉપર વાપરવાનું રોલોગ રોકા જે રીતે અને જે વેગથી ચલાવવાનું હશે અથવા ધકેલવાનું હશે તે રીત અને વેગનું નિયમન કરવા સાફ;

(બ)—ઉતાડ્યોને માટે જગા તથા સગવડની તજવીજ કરવા સાફ તથા તેમનો લગેજ લઈ જવા બાબતનું નિયમન કરવા સાફ;

(ક)—આ આકટના કારણ સાફ જેખમકારક અથવા ઉપદ્રવકારક માલ કથો સમજવો તે પ્રાપ્ત કરવા સાફ, તથા તે માલ લઈ જવાનું નિયમન કરવા સાફ;

(ડ) સંસર્ગિક અથવા એવી રોગથી પીડાતા ઉતાડ્યોને રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશને કંઈ શરતોએ લઈ જવા તેનું નિયમન કરવા સાફ તથા એવા ઉતાડ્યોએ વાપરેલી ગાડીઓમાંથી રોગગ્રીજનો નાશ કરવાની તજવીજ કરવા સાફ;

(ઢ)—રેલવેના નોકરોએ પોતાની વર્તણૂક કેવી રાખવી એ બાબતનું નિયમન કરવા સાફ;

(ઠ)—રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશને કનસાઇન્ટીની અથવા ધણીની વતી કોઈપણ રેલવે ઉપર કંઈ શરતે તથા બોલીએ માલ વખારમાં ભરી મુકવો અથવા રાખવો તે શરત અથવા બોલી બાબતનું નિયમન કરવા સાફ, અને(ગ)—સામાન્ય રીતે, રેલવેમાં મુકાફરી કરવા બાબત અને તેનો ઉપયોગ કરવા બાબત, તે ચલાવવા બાબત અને તેની બ્યવસ્થા રાખવા બાબતનું નિયમન કરવા સાફ.

(૨) સદરકુ પ્રકારની કાનુનો પૈકી કોઈ પણ કાનુન કોઈ પણ માણસ તોડશે તો તેને વત્તામાં વત્તા પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે એવો ઠરાવ, અને પેટા કલમ (૧) ડી રકમ (ઇ) ડી રૂબે કહેલી કાનુન કોઈ પણ રેલવેનો નોકર તોડશે તો તેને વત્તામાં વત્તા એક મહિનાના પગાર જેટલા રકમ મુન્હે-આરીમાં અપવાને તે પાત્ર થશે એવો ઠરાવ, તે કાનુનોમાં કરવાનો અધિકાર છે. અને એવી રકમ રેલવે આડમિનીસ્ટ્રેશનને તે નોકરના પગારમાંથી કાપી લેવાનો અધિકાર છે.

(૩) આ કલમ મુજબ કહેલી કાનુનો ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ તરફથી મંજૂર કરવામાં અને

ઈંડીયા ગેઝીટમાં પ્રસીદ્ધ કરવામાં આવશે ત્યાં સુધી તે અમલમાં આવશે નહીં,

પરંતુ એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે, ઇંડીયા ગેઝીટમાં પુરે પુરી પ્રસીદ્ધ કરેલી એકાદી કાનુનના જવાબ મળકુરની તે કાનુન હોય ત્યારે, તે પ્રસીદ્ધ કરેલી કાનુન ઉપર જેમાં હવાલો આપ્યો હોય તથા તે કાનુન દાખલ કરવા પદલ જેમાં મહેર કરવામાં આવ્યું હોય એવું જાહેરનામું તે ગેઝીટમાં પ્રસીદ્ધ કર્યું એટલે આ પેટા કલમના અર્થ મુજબ તે કાનુન ઇંડીયાગેઝીટમાં પ્રસીદ્ધ કરવામાં આવી છે એમ સમજવું.

(૪) આ કલમ મુજબ કરેલી કોઇ પણ કાનુન રદ કરવાનો અધિકાર ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને છે. અને પેટા કલમ (૧) પ્રમાણે જે અધિકારીને કાનુન કરવાનું હરમાવ્યું છે તે અધિકારી, ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલની અગાઉથી મંજૂરી લઇને. કોઇ પણ વખતે તેવી કોઇ પણ કાનુન રદ કરવાને અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાને મુખત્યાર છે.

(૫) જે કાનુન અમુક રેલવે સાફ સન ૧૮૭૯ ના હિંદુસ્તાની રેલવેના આક્ટની ૮ મી કલમ મુજબ કરી છે એમ દેખાતું હોય, તથા જે આ આક્ટની શરૂઆતથી તે રેલવેને લાગુ કરવાની છે એમ ઇંડીયા ગેઝીટ ઉપરથી જણાતું હોય તે પ્રત્યેક કાનુન, તે કરવામાં અથવા પ્રસીદ્ધ કરવામાં કોઇ ગેરશી-સ્તપણું થયું હોય તે જ્યાં પણ, તે કાનુન આ કલમ મુજબ કરેલી છે તથા અમલમાં આવેલી છે એમ સમજવું.

(૬) પ્રત્યેક રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને પોતાની રેલવેના પ્રત્યેક સ્ટેશન ઉપર આ કલમ મુજબ તે રેલવે ઉપર વિદ્યમાન કોળે અમલમાં હોય એવી સામાન્ય કાનુનની એક પ્રત રાખવી જોઇએ, અને હરકોઇ માણસને, પૈસા લીધા શીવાય, સધળા યોગ્ય વખતે તે જોવા દેવી જોઇએ.

૪૮—જે જે અથવા વધારે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનની રેલવેઓનું ટરમીનલ અથવા લોડાની સડકની લાઇનનો એક જ ભાગ સામાન્ય હોય અથવા જેની રેલવેઓ એક સળંગ લાઇનના રસ્તાના ભુદા ભુદા ભાગ હોય તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનો, પોતાનો સામાન્ય ટ્રાશીક અથવા સામાન્ય ટરમીનલ ઉપર અથવા તે રેલવેના જંકશનની જગાએ લોકોને જેખમ ન પહોંચે તેવી રીતે લઇ જવા સાફ ગોઠવણ કરવાની બાબતમાં એકમત થઇ છે નહીં ત્યારે, તે પૈકી હરકોઇ આડમિનિસ્ટ્રેશનની અર્જ ઉપરથી, લોકોની સલામતી સર્જાવી જોઈતી તકરારી બાબત હોય તેટલી તકરારી બાબતનો નીકાલ કરવાનો ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને અધિકાર છે, અને તેવી ગોઠવણ કરવામાં થનારો સધળો ખર્ચ અથવા તે ખર્ચનો કેટ કેટલો હિસ્સો તે પૈકી કોયા કોયા આડમિનિસ્ટ્રેશને આપવો એ ઠરાવવાનો અધિકાર ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને છે.

૪૯—વિક્ટોરીયા રાણીની કારકીર્દીના ૪૨ મા તથા ૪૩ મા વર્ષમાં પસાર થયેલા સ્ટાટ્યુટના આપટર ૪૧ માં ઠરાવ્યા મુજબની કંપની ન હોય એવી કોઇપણ રેલવે કંપની, રેલવે ઉપર અથવા તેના સર્જામાં વાપરવામાં આવે એવાં રેલ્વે સ્ટોક, ઓળર અથવા મંત્રો તૈયાર કરવા સાફ, અથવા રેલવે ઉપર વાપરવા માટે જરૂરનાં કોઇ પણ રેલ્વે સ્ટોક, ઓળર, મંત્રો અથવા સામાન સર્જામાં પડે આવેલા સાફ અથવા પડે લેવા સાફ અથવા રેલ્વે સ્ટોક ટકાવી રાખવા સાફ વખતે વખતે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ સાથે કરાર કરીને તે અમલમાં આણવાને મુખત્યાર છે.

૫૦—વિક્ટોરીયા રાણીની કારકીર્દીના ૪૨ તથા ૪૩ મા વર્ષમાં પસાર થયેલા સ્ટાટ્યુટના આપટર ૪૧ માં ઠરાવ્યા મુજબની કંપની ન હોય એવી કોઇપણ રેલવે કંપની, નીચે લખેલી બાબતો પૈકી કોઇ પણ બાબત સર્જામાં ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલની સાથે અગર ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલની મંજૂરીથી બીજા હરકોઇ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનની સાથે, વખતે વખતે કંઇપણ કશુક કરીને તે અમલમાં આણવાને મુખત્યાર છે. તે બાબતોની વિગત:—

(અ) હરકોઇ રેલવે ચલાવવા, તેનો ઉપયોગ કરવા, તેની વ્યવસ્થા કરવા તથા તે ટકાવી રાખવા સર્જામાં (બ) રકમ અર્થ નિરદિષ્ટ કરેલાં કારણોનાં હરકોઇ કારણ સાફ જરૂર હોય એવાં રેલ્વે સ્ટોક તથા મંત્રો પુરા પાડવા સર્જામાં તથા આવી કોઇપણ રેલવેનો ટ્રાશીક લઇ જવા સાફ અમલદાર તથા નોકરો પુરા પાડવા સર્જામાં.

(ક) આવી રીતે રેલવે ચલાવવા બાબત, તેનો ઉપયોગ કરવા બાબત, અને તેની વ્યવસ્થા કરવા

આખત તથા તે ટકાવી રાખવા આખત આપવાની નાણી તથા તે આખત પાળવાની કરતો સંબંધી;

(૩) કબુલત કરનાર પક્ષકારોની પોત પોતાની રેલ્વે ઉપરના અથવા તે રેલ્વે મારફત આવેલા અથવા તે રેલ્વે ઉપર જવાના ટ્રાફિકની અદલાઅદલી, સમવડ તથા તે લઇ જવા સંબંધી, અને તે ટ્રાફિકથી થતું ઉત્પન્ન હાવવા, વસુલ કરવા, વહેંચી આપવા તથા તેનો ઉપયોગ કરવા સંબંધી;

(૪) સામાન્ય રીતે, આ રકમમાં ઉપર નીર્દિષ્ટ કરેલી આખતો પૈકી કોઇ પણ આખતના સંબંધમાં જે હાવ અમર જે શરત સદરકુ કબુલત કરનાર પક્ષકારને યોગ્ય લાગે તથા પરસ્પર કબુલ હોય તે હાવ અમર શરત અમલમાં આણવા સંબંધી

પરંતુ એવું હાવું છે કે, તે કબુલતમાં પક્ષકાર હોય એવા રેલ્વે આડમીનીસ્ટ્રેશનને કોઇ પણ માણસ પાસેથી જે દર વખતે વખતે માંગવાનો તથા લેવાનો અધિકાર આપે હોય તે દર પૈકી કોઇ પણ દરને સદરકુ કબુલતથી બાંધ આવશે નહીં; અને તે કબુલત કરવામાં આવી ન હોય તો, તે કબુલતમાં પક્ષકાર હોય એવ કોઇ પણ રેલ્વે આડમીનીસ્ટ્રેશનની રેલ્વેને જેવો ઉપયોગ તથા ઉપભોગ જે શરતે તથા બોલીએ તથા જે દર આપીને કોઇ પણ માણસે કર્યો હોત તેવો ઉપયોગ તથા ઉપભોગ તેજ શરતે તથા બોલીએ તથા તેજ દર આપીને તે માણસને કરવાનો હક, તે કબુલત કરી હોય તે ઇતાં પણ છે, એમ સમજવું.

૫૧—વીક્ટોરીયા રાણીની કારકીર્દિના ૪૨ તથા ૪૩ મા વર્ષમાં પસાર થયેલા સ્ટાટ્યુટના આપટર ૪૧ મુજબની કંપની ન હોય એવી કોઇ પણ રેલ્વે કંપનીને, ગવર્નર જનરલ ઇન કોન્સિલની મંજૂરીથી, નીચે લખેલા સર્વ અથવા તેમાંના હરકોઇ અધિકાર વખતે વખતે ચલાવવાનો અખત્યાર છે એટલે:—

(અ) તર ચલાવવા સાર સારી પ્રતના તથા યોગ્ય પરીમાણના યંત્ર તથા ઓગરથી યોગ્ય રીતે યુક્ત એવી તર, પોતાની રેલ્વે ઉપરના ટ્રાફિકની સમવડ સાર સ્થાપવાનો અધિકાર છે.

(બ) તે રેલ્વેના ટ્રાફિકની સમવડના શીવાયના બીજાં કારણ સાર આ કલમ મુજબ પોતે સ્થાપેલી તર ચલાવવાનો અધિકાર છે.

(ક) પોતાનાં હરકોઇ પુલ ઉપર પગે જનાર લોકો સાર, હેર સાર, માડી સાર, ગાંડા સાર અથવા બીજાં ટ્રાફિક સાર માર્ગ કરી આપીને તે ટકાવી રાખવાનો અધિકાર છે;

(ડ) પોતાની રેલ્વે ઉપર આવતા અથવા ત્યાંથી જતા ટ્રાફિકની સમવડ સાર રસ્તા બાંધીને તે ટકાવી રાખવાનો અધિકાર છે;

(ઈ) પોતાની રેલ્વેમાં લઇ ગયેલા અથવા લઇ જવાના ઉતાડેની, જનાવરની અથવા માલની યોગ્ય સવડ સાર જરૂર હોય એવાં સ્થલાંતર કરવાનાં કોઈ પણ સાધન કરી આપીને તે ટકાવી રાખવાનો અધિકાર છે: (ફ) આ કલમ મુજબ પોતે કરી આપે તેવી તર, માર્ગ રસ્તા અથવા સ્થલાંતર કરવાનાં સાધન જે ટ્રાફિકના કામમાં આવતાં હોય તે ટ્રાફિક ઉપર, ગવર્નર જનરલ ઇન કોન્સિલની મંજૂરીથી વખતે વખતે હાવવામાં આવે તે તારીફ પ્રમાણે, ટોલ (દરતુરી) લેવાનો અધિકાર છે.

૫૨—પ્રત્યેક રેલ્વે આડમિનિસ્ટ્રેશને ગવર્નર જનરલ ઇન કોન્સિલ હાવે તેવા નમુના મુજબ પોતાની થાપણ આખતનાં, તથા ઉત્પન્નના વડીવટ આખતનાં તથા પોતાના ટ્રાફિક આખતનાં ગવર્નર જનરલ ઇન કોન્સિલ દરમિયાને તેવાં પત્રો, છ છ મહિને અથવા ગવર્નર જનરલ ઇન કોન્સિલ હાવે તે તે મુદતે તૈયાર કરવાં જોઇએ, અને ગવર્નર જનરલ ઇન કોન્સિલ દરમિયાને તેવે વખતે આવાં પત્રોની એક એક પ્રત તેમની તરફ મોકલવી જોઇએ.

માલ લઇ જવો.

૫૩ (૧)—પોતાના કબજા માંહેની દરેક વાગન અથવા ટકમાં વતામાં વતું કેટલું વજન ભરવામાં આવશે તે પ્રત્યેક રેલ્વે આડમીનિસ્ટ્રેશને નકી કરવું, અને આ પ્રમાણે નકી કરેલું વજન કેટલું છે તે બતાવી આપનારા ચબ્દો અથવા આંકડા આપી પ્રત્યેક વાગન અથવા ટકાની બાહારની બાજુએ સહેજ નજરે પડે તેવી રીતે લખવા જોઇએ.

(૨) કોઇ રેલ્વે ઉપર પસાર થતી વાગન અથવા ટકાના પ્રત્યેક ધણીએ સદરકુ વાગનમાં અથવા

ટકમાં વતામાં વતુ કેટલું વળન ભરવામાં આવશે તે ઉપર કલ્કા પ્રમાણે નકા કરીને ખતાવવું જોઈએ.

(૩) સદરહુ પ્રમાણે નકી કરેલી હદ સુધી ભરેલી વાગનનું અથવા ટકનું તેની ધરી ઉપર પડનારે એકંદર વળન, સદરહુ વાગન અથવા ટકની તે પ્રકારની ધરી ઉપર પડનારા વળનની જે મર્યાદા ગવર્નર જનરલ ઇન કૅસીલ ઠરાવશે તે મર્યાદા કરતાં વધારે હોવું નહીં જોઈએ.

૫૪—(૧) હરકોઇ જનાવર અથવા માલ લેવા સંબંધી, રવાને કરવા સંબંધી અથવા સ્વાધીન કરવા સંબંધી, આ આકેટથી અથવા આ આકેટ મુજબ કરેલી કોઇ પણ સામાન્ય કાનુનીયી રીચક નહિ હોય એવી શરતો ગવર્નર જનરલ ઇન કૅસીલના નીચેધને અનુસરીને ઠરાવવાનો અધિકાર રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને છે.

(૨) પેટા કલમ (૧) મુજબ જે શરતો પોતાની રેલવેના સ્ટેશન ઉપર વિશ્વમાનકાળે અમલમાં હોય તે શરતોની એક પ્રત રેલવે આડમીનીસ્ટ્રેશને તેવી દરેક સ્ટેશન ઉપર રાખવી જોઈએ, અને હરકોઇ માણસને સધળા થોગ્ય વખતે તે મફત જોવા દેવી જોઈએ.

(૩) કોઇ પણ સંસર્ગિક અથવા એવી રાગથી પીડાતાં કોઇ પણ જનાવરને લઇ જવાને રેલવે આડમીનીસ્ટ્રેશન બંધાયલું નથી એમ સમજવું.

૫૫ (૧) —કોઇ પણ માણસ પાસે કોઇ પણ જનાવર અથવા માલ બદલ કંઇ પણ દર ટરમીનલ અથવા બીજો ચાર્જ લેહેણ હોય તે બાબત કોઇ પણ રેલવે આડમીનીસ્ટ્રેશન અથવા તેની વતી કોઇ માંગણી કરેથી સદરહુ માણસ તે આપવાને સુકશે તો, સદરહુ સધળાં જનાવર અથવા માલ અથવા તે પૈકી કોઇ પણ જનાવર અથવા માલ અથવા રેલવેમાંથી તે કહાડી લઇ જવામાં આવ્યાં હશે તો એવા માણસનાં બીજા કાંઇ જનાવર અથવા માલ તે રેલવેના કમળમાં તે વખતે હશે અથવા પછીથી તેના કમળમાં આવશે તે, અટકાવી રાખવાનો અધિકાર તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને છે.

(૨) પેટા કલમ (૧) મુજબ કોઇ પણ જનાવર અથવા માલ અટકાવી રાખ્યા હોય ત્યારે, માલ બગડી જાય એવો હશે તો, તરતજ, તથા બીજા કંઇ પણ માલ અથવા જનાવરની બાબતમાં, એક અથવા વધારે સ્થાનીક વર્તમાન પત્રોમાં, અથવા એવાં વર્તમાન પત્ર નહીં હશે ત્યારે, ગવર્નર જનરલ ઇન કૅસીલ ઠરાવશે તે રીતે, લીલામ કરવાના ઇરાદાની નોટીસ પ્રસિદ્ધ કર્યા પછી ઓછામાં ઓછા પંદર દીવસ બાદ તે ચાર્જ તથા સદરહુ પ્રમાણે અટકાવી રાખવાના અને નોટીસના અને લીલામના, તથા જનાવરની બાબતમાં, ચારો ખવડાવવાના, પાણી પાવાના અને ચાકરી કરવાના ખર્ચ જેટલી રકમ ઉત્પન્ન થાય એટલા જનાવર અથવા માલ બહાર લીલામ કરીને વેચવાનો અધિકાર તે રેલવે આડમીનિસ્ટ્રેશનને છે.

(૩) લીલામની ઉપજ થશે તેમાંથી સદરહુ ચાર્જ તથા સદરહુ ખર્ચ જેટલી રકમ રીતે તે ઉપ. જમાંથી કાંઇ ફાજલ અવેજ રહે તો તે, અને કાંઇ જનાવર અથવા માલ વેચાયા વગર રહ્યો હશે તો તે, હકદાર માણસને આપવાનો અધિકાર રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને છે.

(૪) જે માણસ પાસે લેહેણ હોય એવો કંઇપણ દર, ટરમીનલ અથવા બીજો ચાર્જ માંગવામાં આવે તે માણસ, પેટા કલમ (૧) મુજબ અટકાવી રાખેલાં કાંઇપણ જનાવર અથવા માલ અથવા જે કંઇપણ જનાવર અથવા માલ પેટા કલમ (૨) મુજબ લીલામ કર્યા પછી વેચવાનાં બાકી રહ્યાં હશે તે જનાવર અથવા માલ વાગબી વખતની અંદર રેલવે ઉપરથી લઇ જવાને સુકશે તો, તે સધળાં જનાવર અથવા માલ વેચી તેની ઉપજનો નિકાલ ઉપરની પેટા કલમ (૩) ના ઠરાવો મુજબ ખનતા સુધી કરવાનો અધિકાર રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને છે.

(૫) ઉપરની પેટા કલમોમાં ગમે તે મજકુર હોય તે છતાં પણ ઉપર કલ્કા મુજબનો કંઇપણ દર, ટરમીનલ અથવા બીજો ચાર્જ અથવા તેમાંની કંઇપણ બાકી રકમ ફરિઆદ માંડીને વસુલ કરવાનો અધિકાર રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને છે.

૫૬—(૧) લઇ જવા સાર અથવા બીજા કામ સાર કોઇપણ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનના કમળમાં

આવેલાં કોષ્ટકપણ જનાવર અથવા માલનો ધણી, અથવા તે ઉપર જે ખીજ કોષ્ટક માણસનો હક છે એમ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને દેખાય તે માણસ તે જનાવર અથવા માલ માગે નહિતો તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને તે ધણી અથવા માણસ ઝોળખીતો હશે તો તેને તે જનાવર અથવા માલ લઇ જવા વિશેની નોટીસ અપાવવી જોઇએ.

(૨) જે એવો ધણી અથવા માણસ ઝોળખીતો ન હોય અથવા એવી નોટીસ તેના ઉપર બળવી શકાતી ન હોય, અથવા તે તે નોટીસમાંના હુકમ માન્ય ન કરે તો, તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને, યોગ્ય મુદતની અંદર, વિશ્વમાનકાળે અમલમાં હોય એવા ખીજ કોષ્ટકપણ કાયદાના ઠરાવોને અનુસરીને, ઉપરની છેલ્લી કલમના ઠરાવ મુજબ વેચવાનું બને ત્યાં સુધી તે પ્રમાણે તે જનાવર અથવા માલ વેચવાનો અખત્યાર છે, અને તે વેચાણના ઉપજની કાંઇ રકમ રહે તો તે, હકદાર આડમિનિસ્ટ્રેશનને આપવી જોઇએ.

પદ—કોષ્ટક રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનના કબજામાંના કોષ્ટકપણ જનાવર અથવા માલ અથવા વેચાણના ઉત્પન્ન બાબત એ અથવા વધારે માણસો દાવો કરતા હોય તે પ્રસંગે, અથવા તે જનાવર બદલ અથવા માલ બદલ આપેલી ટીકીટ અથવા પહોંચ હાજર કરવામાં ન આવે તો પ્રસંગે, તે જનાવર અથવા માલ ઉપર અથવા વેચાણના ઉત્પન્ન ઉપર જે માણસનો હક પહોંચે છે એમ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનનો અભિપ્રાય હોય તે માણસ તે જનાવરના અથવા માલના અથવા વેચાણના ઉત્પન્નના સમ્બંધમાં ખીજ કોષ્ટકપણ માણસના હકથી તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને નુકશાન ન થવાની હામી આપે ત્યાં સુધી તે જનાવર, માલ અથવા વેચાણનું ઉત્પન્ન સ્વાધીન નહીં કરવાનો અધિકાર તે આડમિનિસ્ટ્રેશનને છે; ઉપર કહેલી હામી તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનની ખાત્રી થાય એવી હોવી જોઇએ.

પદ—(૧) જે કોષ્ટક પણ માલ કોષ્ટકપણ રેલવેની મારફત લઇ જવા સાફ તે રેલવે ઉપર આવેલો હશે તેના ધણીએ અથવા તે જેના ચાર્જમાં હોય એવા શખસે, અને જે કોષ્ટકપણ માલ રેલવે મારફત લઇ ગયા હશે તેના કનસાઇનીએ, આ અર્થે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને નિમેલો રેલવેના કોષ્ટકપણ નોકર મંજિ ત્યારે, તે માલ ઉપર તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને કેટલો દર લેવાનો હક છે તે ઠરાવવા સાફ ખસ થાય એવી તે માલના પ્રકારની લેખી તપસીલ પ્રસંગ પ્રમાણે, સદરહુ ધણીએ, શખસે અથવા કનસાઇનીએ સહી કરીને તે નોકરને આપવી જોઇએ.

(૨) જે એવો ધણી, શખસ અથવા કનસાઇની એવી તપસીલ આપવાને ના પાડે અથવા તેમાં મફત કરે અને તે માલના પ્રકારની ખાત્રી કરી આપવા સાફ તે માલ જે પાર્સલ અથવા બીંદીમાં હોય તે પાર્સલ અથવા બીંદી ખુલ્લી કરવાની ના કહેતો, તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને (અ) રેલવેની મારફત લઇ જવા માટે આણેલા માલની બાબતમાં કોષ્ટક પણ વર્ગના માલ માટે તે વખતે તે રેલવે ઉપર જે કોષ્ટકપણ વધારેમાં વધારે દર અમલમાં હશે તેના કરતાં વતો નહીં હોય એવો દર આપે નહીં તો તે માલ લઇ જવાનો ઇનકાર કરવાનો, અથવા (બ) તે રેલવે મારફત લઇ ગયેલા માલની બાબતમાં, એવા વધારે દરથી વતો નહોય એવો દર આકારવાનો, અધિકાર છે.

(૩) પેટા કલમ [૧] મુજબ આપેલી તપસીલ રેલવે મારફત લઇ ગયેલા જે કોષ્ટક પણ માલ સંબંધી છે એમ તે ઉપરથી દેખાતું હોય તે માલના પ્રકાર સંબંધી તે તપસીલ મુદ્દાની બાબતમાં ખોટી હોય તો, તે માલ લઇ જવા બદલ, તે રેલવે ઉપર કોષ્ટકપણ વર્ગનો માલ લઇ જવા માટે વિશ્વમાનકાળે જે સૌથી વધારેમાં વધારે દર ચાલુ હોય તેથી ધણીમાં ધણો બમણો દર લેવાનો અધિકાર તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને છે.

(૪) જે કોષ્ટક પણ માલ કોષ્ટકપણ રેલવેની મારફત લઇ જવા સાફ આવેલો હશે અથવા કોષ્ટકપણ રેલવેની મારફત લઇ જવામાં આવ્યો હશે તે માલ અમુક પ્રકારનો છે તે વિશેની તપસીલ આ કલમ મુજબ આપ્યા ઉપરથી તે પ્રકાર સંબંધી કોષ્ટક રેલવેના નોકર તથા તે માલના ધણી અથવા તે માલ જે માણસના ચાર્જમાં હશે તે માણસ અથવા તે માલના કનસાઇની એમની વચ્ચે તકરાર પડે તો તે માલ અટકાવીને તપાસવાનો અધિકાર તે રેલવેના નોકરને છે.

(૫) પેટા કલમ (૧) મુજબ આપેલી તપસીલમાં માલ જે પ્રકારનો લખ્યો હોય તેના કરતાં બુદ્ધ

પ્રકારનો છે એમ તપાસ કર્યા ઉપરથી દેખાય તો, જે માણસે તે તપસીલ આપી હોય તે માણસ, અગર તે માણસ તે માલનો ધણી નહોત્ય તે તે માણસ તથા તે માલનો ધણી એ બે સામાન્ય રીતે તથા પૃથક પૃથક તે માલ અટકાવી રાખવાનો તથા તપાસવાનો ખર્ચ રેલ્વે આડમિનિસ્ટ્રેશનને આપવાને પાત્ર થશે એમ સમજવું, તથા તે માલ અટકાવી રાખ્યાથી અથવા તપાસ્યાથી જે કંઈ પણ નુકશાન થયું હોય તેની જવાબદારી તે રેલ્વે આડમિનિસ્ટ્રેશન ઉપર ખીલકુલ નથી એમ સમજવું.

(૬) પેટા કલમ [૧] મુજબ આપેલી તપસીલમાં માલ જે પ્રકારનો લખ્યો હોય તેનાથી ભુદો નથી એમ દેખાય તો, તે માલ અટકાવી રાખવાનો તથા તપાસવાનો ખર્ચ રેલ્વે આડમિનિસ્ટ્રેશનને આપવો જોઈએ, તથા ઉપર કહ્યા પ્રકારનું જે કંઈ પણ નુકશાન થયું હશે તે નુકશાન બદલ તે માલના ધણીને રેલ્વે આડમિનિસ્ટ્રેશન જવાબદાર થશે એમ સમજવું.

૧૯ (૧)—કંઈ પણ બચકારક અથવા ત્રાસદાયક માલ પોતાની સાથે લઈ જવાનો અથવા કોઇ રેલ્વે આડમિનિસ્ટ્રેશનને લઈ જવાનું કહેવાનો કોઇ પણ માણસને હક છે એમ સમજવું નહીં.

(૨) આવો કોઇ પણ માલ રેલ્વે ઉપરની જે જગા ઉપર જે કોઇ પણ માણસ લાવે તે જગા જે સ્ટેશન ભારતર અથવા બીજા કોઇ રેલ્વેના નોકરના હવાલામાં હોય તે સ્ટેશન ભારતર અથવા બીજા નોકરને તે માલના પ્રકારની નોટીસ આપ્યા શિવાય તે રેલ્વે ઉપર સદરહુ માલ તે માણસે પોતાની સાથે લઈ જવો નહીં; અથવા કોઇ પણ માણસે આવો કોઇ પણ માલ જે ખીંદીમાં હશે તે ખીંદીની બાહરની બાજુએ તે માલનો પ્રકાર સ્પષ્ટ રીતે બતાવ્યા શિવાય બીજી રીતે તે માલના પ્રકારની લેખી નોટીસ જે રેલ્વેના નોકરને તે માલ આપવા મડિ અથવા આપે તે રેલ્વેના નોકરને આપ્યા શિવાય, સદરહુ માલ રેલ્વે ભારતર લઈ જવા સાથે આપવા માંડવો નહિ અથવા આપવો નહીં.

(૩) આવો કોઈ પણ માલ રેલ્વેમાં લઈ જવા માટે લેવાની ના પાડવાનો અધિકાર હરકોઇ રેલ્વેના નોકરને છે. અને પેટા કલમ (૨) માં કહેલી નોટીસ આપ્યાની રેલ્વેના કોઇ નોકરને ખબર ન હોય ત્યારે, તે પ્રમાણે લીધેલો માલ લઈ જવાની ના પાડવાનો અથવા તે માલ જતો અટકાવવાનો અધિકાર તે નોકરને છે.

(૪) જે ખીંદીમાંના માલ સખંધી પેટા કલમ (૨)માં કહેલી નોટીસ આપ્યાની કોઇ પણ રેલ્વેના નોકરને ખબર ન હોય તે ખીંદીમાં ઉપર કહેલા પ્રકારનો માલ છે એમ માનવાને તે નોકરને કારણ હોય તો સદરહુ ખીંદીમાં શું છે તેની ખાતરી કરવા સાથે તે ઉધડાવવાનો અધિકાર તે નોકરને છે.

(૫) સન ૧૮૮૪ ના હિંદુસ્તાનમાં આરી પદાર્થ બાજતના આક્ટને અથવા તે આક્ટ મુજબ કરેલી કોઇપણ કાનુનને આ કલમના કોઇપણ મત્યુરથી બાંધ આવે છે એમ સમજવું નહિ. તથા સરકારના હુકમથી અથવા સરકારની તરફથી જે કંઈપણ માલ કોઇ રેલ્વેમાં લઈ જવા સાથે આપવા માંડ્યો હોય અથવા આપ્યો હોય તે માલને, અથવા કોઇ અમલદાર, સોલજર (સોપાસ), ખલાસી અથવા પોલીસ અમલદાર, અથવા સને ૧૮૬૬ ના હિંદુસ્તાનના વાલન્ટીયરો બાજતના આક્ટ મુજબ વાલન્ટીયર તરીકે નોંધાયેલો કોઇ સખસ તે હુદાના સખંધી પોતે આક્ટમાં હોય ત્યારે, અથવા પોને કામ કરતો હોય ભારે, પોતાની સાથે કોઇ રેલ્વે ઉપર જે માલ લઈ જાય તે માલને, પેટા કલમ (૧) (૩) અને (૪) માંના કોઇપણ મત્યુર લાગુ પડે છે એવો તે પેટા કલમોનો અર્થ કરવો નહીં.

૬૦—ઉતાઈ તથા તેમના લગેજ શિવાયનો બીજો કંઈ ટ્રાફિક લઈ જવા સાથે બીજા કોઇપણ સ્ટેશન સુધી પડનારો જે પ્રત્યેક સ્ટેશન ઉપર રેલ્વે આડમિનિસ્ટ્રેશન બાહર કરવું હશે તે પ્રત્યેક સ્ટેશન ઉપર, તે દર બાહર કરવા સાથે રેલ્વે આડમિનિસ્ટ્રેશનને નીમેલા રેલ્વેના નોકરે, કોઇપણ સખસ જોવા મળે એટલે તેને, સખંધ વાળા રેલ્વે આડમિનિસ્ટ્રેશનને અથવા રેલ્વે આડમિનિસ્ટ્રેશનને જે દરની યુકમાં અથવા બીજા દસ્તાવેજમાં તે દર બાહર કર્યો હશે તે યુક અથવા દસ્તાવેજ સહજે યોગ્ય વખતે, કંઈ પણ શી લીધા વગર દેખાડવા જોઈએ.

૬૧—(૧) કોઇ પણ રેલ્વે આડમિનિસ્ટ્રેશન પોતાની રેલ્વે ભારતર માલ લઈ જવા સખંધી આક્ટમાં આર્જ તેને આપ્યો હોય તે પ્રસંગે તે આર્જ જે સખસે અથવા જેની વતી કર્યો હશે તેની

અરજી ઉપરથી તે ચાર્જ પૈકી કઇ કઇ રકમ દેણ લખેલા સદરમાના પ્રત્યેક સદર નીચે આવે છે તેની વીગત તે અરજદારને તે આડમિનિસ્ટ્રેશનના આપવી જોઇએ, એટલે;--

- (અ) રેલવે મારફત માલ લઇ ગયા બદલ; (ખ) ટરમીનલ બદલ; (ક) માલ પડી રહ્યા બદલ; તથા
(ડ) વસુલ કરવા બદલ, સ્વાધીન કરવા બદલ તથા બીજા ખર્ચ બદલ.

પરંતુ તે પ્રત્યેક સદર નીચેના ચાર્જની જુદી જુદી વિશેષ બાબત દાખલ કરવી નહીં.

(૨) પેટા કલમ (૧) મુજબ કરવાની અરજી લેખી હોવી જોઇએ તથા અરજદારે અથવા તેની વતીના માણસે તે ચાર્જ બધાની તારીખથી એક મહિનાની અંદર તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને કરવી જોઇએ, અને તે અરજી પોહોંચ્યા પછી એ મહિનાની અંદર તે આડમિનિસ્ટ્રેશનને તે તપસીલ સદર કરવી જોઇએ.

ઉતાડ્યોને લઇ જવા બાબત.

૬૨—કાંઇપણ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન ઉતાડે લઇ જવા સાફ જે કાંઇ ટ્રેન ચલાવતી હોય તે ટ્રેનમાંના ઉતાડ્યો તથા તે ટ્રેન જે રેલવેના નોકરો એ બેની દરમિયાન નિવેદન કરવા બાબતનાં ગવર્નર જનરલ ઇન કાઉન્સિલે મંજૂર કર્યા હોય તેવા યોગ્ય સાધનો માટે તે ટ્રેનમાં તબવીજ કરીને તે યોગ્ય સ્થિતિમાં રાખવાનું તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને ફરમાવવાનો અધિકાર ગવર્નર જનરલ ઇન કાઉન્સિલને છે.

૬૩—પ્રત્યેક વર્ગની ગાડીના પ્રત્યેક ખાનામાં વત્તામાં વત્તા કેટલા ઉતાડે લઇ જવા તે દરેક રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને ગવર્નર જનરલ ઇન કાઉન્સિલની સંમતિથી નક્કી કરવું જોઇએ, અને આ પ્રમાણે નક્કી કરેલી ઉતાડેની સંખ્યા, તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને પ્રત્યેક ખાનાની અંદરની અથવા બાહારની બાજુએ, ઇંગ્લિશમાં અથવા તે રેલવે જે મુલકમાં થઇને જતી હોય તે મુલકમાં સાધારણ રીતે વપરાતી હોય એવી એક અથવા વધારે દેશી ભાષામાં, અથવા ઇંગ્લિશમાં તથા ગવર્નર જનરલ ઇન કાઉન્સિલ તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનનો અભિપ્રાય લઇને ઠરાવે તેવી એક અથવા વધારે દેશી ભાષામાં સેહેલથી દેખાઇ શકે તેવી રીતે દરસાવવી જોઇએ.

૬૪ (૧) સન ૧૮૮૧ ના ના બન્યુઆરી મહિનાની ૧ લી તારીખે તથા ત્યાર પછી પ્રત્યેક રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને ઉતાડેની પ્રત્યેક ટ્રેનમાં તે ટ્રેન મહિની સૌથી હલકા કલાસની ગાડીનું નિદાન એક ખાનું બીઓને સાફ જુદું રાખી મુકવું જોઇએ,

(૨) જે તે ટ્રેન ૫૦ મૈલ કરતાં વધારે દુર જવાની હશે તો આવી રીતે જુદા રાખેલા ખાનામાં એક પીચાખખાનું રાખવું જોઇએ.

૬૫—પ્રત્યેક રેલવે આડમિનીસ્ટ્રેશનને પોતાની રેલવે ઉપરના પ્રત્યેક સ્ટેશન ઉપર સર્વને દેખાય તથા વાંચવાનું બની શકે એવી જગાએ, ઇંગ્લિશ ભાષામાં તથા તે સ્ટેશન જે મુલકમાં હોય તે મુલકમાં સાધારણ રીતે વપરાતી હોય એવી દેશી ભાષામાં, વિદ્યામાનકાળે તે રેલવે ઉપર અમલમાં હોય એવા ટાઇમટેબલની એક પ્રત તથા બાડાની યદી ચોહોડવી જોઇએ. અને તે ચારી જે સ્ટેશન ઉપર ચોહોડવી હોય તે સ્ટેશનથી ઉતાડ્યોને સાધારણ રીતે જે જે જગાની માડ ટીકટ આપવામાં આવે તે તે જગા સુધી મુસાફરી કરતાં કેટલું બાકું પડશે તે તે યાત્રીમાં લખવું જોઇએ.

૬૬ (૧)—રેલવેમાં મુસાફરી કરવાની જે માણસની ઇચ્છા હશે તે પોતાનું બાકું આપે એટલે તેને એક ટીકટ આપવી, અને તે ટીકટમાં કયા કલાસની ગાડીનું અને કઇ જગાથી કઇ જગા સુધીનું કેટલું બાકું આપ્યું છે તે નિર્દિષ્ટ કરવું જોઇએ.

(૨) પેટા કલમ (૧) મુજબ ટીકટ ઉપર લખવાની હકીકત—

(અ) સૌથી હલકા કલાસની ગાડી તે ટીકટ ઉપર બતાવવાની હોય તો, તે રેલવે જે મુલકમાં થઇને જતી હોય તે મુલકમાં સાધારણ રીતે વપરાતી હોય એવી દેશી ભાષામાં નિરદિષ્ટ કરવી જોઇએ અને

(ખ) સૌથી હલકા કલાસ ચિવાયની બીજા કોઇ કલાસની ગાડી ટીકટ ઉપર બતાવવાની હોય તો, ઇંગ્લિશમાં નિર્દિષ્ટ કરવી જોઇએ.

૬૭ (૧)—જે ટ્રેન સાફ ટીકટ આપવામાં આવશે તે નેમાં જગા હોવાની ફરતેજ બાકું લખવું

ટીકીટ આપી છે એમ સમજવું,

(૨) જે કોઈ માણસને જે ટ્રેન સાથે ટીકીટ આપી હશે તે ટ્રેનમાં તેને વાસ્તે જગા નહિ હશે ત્યારે તે ટ્રેન ઉપડી ગયા પછી ત્રણ કલાકની અંદર તે પોતાની ટીકીટ પાછી આપશે તો, પોતાનું બાકું લાગણ જ પાછું મળવાનો તેને હક છે,

(૩) કોઈ પણ માણસે જે કલાસની ગાડીની ટીકીટ લીધી હશે તે ગાડીમાં જગા ન મળવાને લીધે તેને ઉતરતા કલાસની ગાડીમાં મુસાફરી કરવી પડે તો, તે પોતાની ટીકીટ હવાલે કરે એટલે, તેણે આપેલું બાકું તથા જે કલાસની ગાડીમાં મુસાફરી કરી હોય તેનું બાકું એ બે વચેનો તફાવત પાછો મળવાનો તેને હક છે.

૬૮—કોઈ પણ માણસે પોતાની પાસે યોગ્ય પાસ અથવા ટીકીટ હોયા શિવાય કોઈ રેલવે ઉપર કોઈ પણ ગાડીમાં ઉતારી તરીકે જવા સાથે તે ગાડીમાં રેલવેના નોકરની પરવાનગી વગર પેસવું નહીં.

૬૯—આ અર્થે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશને નિમેલા કોઈ પણ રેલવેના નોકરની માગણી ઉપરથી રેલવેના દરેક ઉતાડે પોતાનો પાસ અથવા ટીકીટ તપાસવા સાથે તે નોકરને ખતાવવી જોઈએ, અને તે પાસ અથવા તે ટીકીટ જે મુસાફરી સાથે આપી હોય તે પુરી થાય અથવા પુરી થવા આવે એટલે અથવા મુદતી પાસ અથવા ટીકીટની ખાતતમાં, જે મુદત સુધી તે પાસ અગર તે ટીકીટ ચાલુ હોય તે પુરી થાય એટલે, તે પાસ અથવા તે ટીકીટ તે રેલવેના નોકરને સ્વાધીન કરવી જોઈએ.

૭૦—જવા આવવાની ટીકીટ અથવા મુદતની ટીકીટ ખીજને આપી શકાશે નહિ, તથા તે ટીકીટ ઉપર નિર્દિષ્ટ કરેલી જગાએ જવા આવવા સાથે તે ટીકીટ જે માણસને આપી હશે તેજ માણસને તેનો ઉપયોગ કરવાનો અધિકાર છે.

૭૧—(૧) ૭૭ મી કલમની પેટા કલમ (૧) ની રકમ (ક) માં નિર્દિષ્ટ કરેલી શરતો પાળવામાં આવે તે શિવાયને પ્રસંગે, હરેકોઈ જાતના સંસર્ગિક અથવા ચેપી રોગથી પીડાતા માણસને લઈ જવાની ના પાડવાનો અધિકાર રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને છે.

(૨) આવા રોગથી પીડાતા માણસે, જે જગાએ પોને રેલવે ઉપર દાખલ થાય તે જગાના રેશન માસ્તરની અથવા તે જગા જે ખીજ કોઈ રેલવેના નોકરના હવાલામાં હોય તે નોકરની મુદત પરવાનગી લીધા શિવાય તે રેલવે ઉપર દાખલ થવું નહિ અથવા તે રેલવેમાં મુસાફરી કરવી નહીં.

(૩) પેટા કલમ (૨) માં કલા મુજબની પરવાનગી આપનાર રેલવેના નોકરે સદરહુ રોગથી પીડાતા માણસને, તે રેલવે ઉપર હોય તેવા અથવા તેમાં મુસાફરી કરનારા ખીજ માણસોથી જુદા રાખવાની તજવીજ કરવી જોઈએ.

આખ ૭

રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનની દ્વારીક લઈ જનારા તરીકેની જવાબદારી.

૭૨—(૧) રેલવેમાં લઈ જવા સાથે કોઈ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને આપેલાં જનાવર અથવા માલ ખોવાઈ જશે, નાશ પામશે અથવા બગડી જશે તે બદલ સદરહુ આડમિનિસ્ટ્રેશનની જવાબદારી, આ આકટના ખીજ ઠરાવોને પાત્ર રહીને, સને ૧૮૭૨ ના હિંદુસ્તાનના કારના આકટની ૧૫૧ મી ૧૫૨મી તથા ૧૬૧ મી કલમ મુજબ નિર્દેશી ઉપર જે જવાબદારી છે તેટલીજ છે એમ સમજવું.

(૨) તે જવાબદારી કમી કરવા ખાતત જે કણલત કર્યાનું જણાવું હોય તે કણલત એ પ્રમાણે જવાબદારી કમી કરવા સંમતી જેટલી દેખાતી હોય તેટલી રકમ થશે એમ સમજવું, માત્ર

(અ) જે તે કણલત સદરહુ જનાવર અથવા માલ મોકલનાર અથવા આપનાર માણસે અથવા તેની તરફથી લખીને સહી કરેલી હશે અને.

(બ) જે તે કણલત ખીજ રીતે, ગવર્નર જનરલ ઇન કોન્સિલે પસંદ કરેલા નમુના પ્રમાણે કરી. તે તે રકમ થશે એમ સમજવું નહીં.

(૬) જનાવર અથવા માલ લઇ જવા આપતની સાધારણ હુકા બાડાવાળાની જવાબદારી સખેલી ઇન્કુબેન્સના મામુલ કાયદામાં અથવા સને ૧૮૬૫ ના હુકા બાડાવાળાના આકટમાંના કોષપૃષ્ઠ ઈરાવ ઉપરથી આ કલમમાં નિર્દિષ્ટ કરેલી રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનની જવાબદારીને આપી આવે છે એમ સમજવું નહીં.

૬૩—(૧) રેલવેમાં લઇ જવા સાથે કોષ પૃષ્ઠ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને આપેલાં જનાવર ખેવાઇ જશે, નાશ પામશે અથવા બગડી જશે તે બદલ ઉપરની છેલ્લી કલમ મુજબની સદરહુ આડમીનિસ્ટ્રેશનની જવાબદારી, કોષ પૃષ્ઠ પ્રસંગે, હાથી અથવા ઘોડાની આપતમાં માથા દીઠ પાંચસો રૂપિયાથી વધારે નથી, અથવા ઉંટથી અથવા સીંઘડાવાળાં જનાવરની આપતમાં, માથાદીઠ પચાસ રૂપિયાથી વધારે નથી. અથવા “ ગધેડાં ” ઘેટાંની, બકરાની, કુતરાની અથવા બીજાં જનાવરની આપતમાં, માથાદીઠ દસ રૂપિયાથી વધારે નથી એમ સમજવું; પરંતુ તે આડમીનિસ્ટ્રેશનને તે જનાવર મોકલનાર અથવા આપનાર માણસ, તે જનાવરો રેલવે મારફત લઇ જવા સાથે આપતી વખતે, ઉપર કહેલાં દરેક જનાવરની અનુક્રમ, પ્રસંગોપાત, પાંચસો, પચાસ અથવા દસ રૂપિયા કરતાં વધારે કાંમત છે એમ જાહેર કરાવે અથવા કરે તો સદરહુ ઈરાવ લાગુ પડશે નહીં.

(૨) આવી જાસ્તી કાંમત જાહેર કરી હોય ત્યારે, અનુક્રમે ઉપર કહેલી રકમો ઉપર જેટલી જાસ્તી કાંમત જાહેર કરવામાં આવે તેટલી જાસ્તી કાંમત ઉપર, જોખમ વધવાને લીધે, સેંકડે અમુક ટકા લેવાનો અધિકાર રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને છે.

(૩) કોષ પૃષ્ઠ જનાવર ખેવાઇ ગયા બદલ નાશ પામ્યા બદલ અથવા બગડી ગયા બદલ નુકશાન ભરી લેવાનું કોષ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન ઉપર કામ ચાલે તેવે દરેક વખતે, તે જનાવર શી કાંમતનું છે તે સાબીત કરવાનો અને જનાવરને કાંઈ નુકશાન થયું હોય તે પ્રસંગે નુકશાન રેટલું થયું છે તે સાબીત કરવાનો બોજો, નુકશાની માટે દાવો કરનાર માણસ ઉપર છે એમ સમજવું.

ક. ૭૬ (૧) માં “ ગધેડા ” શબ્દ સને ૧૮૯૬ ના એક્ટ ૯ ની ક. ૪ થી દાખલ કર્યો છે.

૭૪—કોષ ઉઠાડીને માલકીનો અથવા તેના હવાલામાંના લગેજ રેલવેના કોષ નોકરે નોંધીને તે બદલ પહોંચ આપી નહીં હોય તો, તે લગેજ ખેવાયા બદલ અથવા નાશ પામ્યા બદલ અથવા બગડ્યા બદલ તે રેલવે આડમીનિસ્ટ્રેશન જવાબદાર નથી.

૭૫ (૧)—રેલવે મારફત લઇ જવા સાથે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને સ્વાધીન કરેલાં કોષ પૃષ્ઠ પારસલ અથવા બીંદીમાં ૨ જ પરિશિષ્ટમાં કહેલી કોષ પૃષ્ઠ વસ્તુઓ દશે, અને તે પારસલ અથવા બીંદીમાંની આવી વસ્તુઓની કાંમત રૂપિયા સો કરતાં વધારે દશે ત્યારે, તે પારસલ અથવા બીંદી તે આડમિનિસ્ટ્રેશનને મોકલનાર અથવા સ્વાધીન કરનાર માણસે તે રેલવેની મારફત લઇ જવા સાથે સ્વાધીન કરતી વખતે તે વસ્તુઓની કાંમત તથા તે પારસલ અથવા બીંદીમાં શું છે તે જાહેર કરાવ્યું નહિ દશે અથવા કર્યું નહિ દશે, તથા રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનની માંગણી ઉપરથી આ પ્રમાણે જાહેર કરેલી કાંમત ઉપર, વધારે જોખમને લીધે નુકશાનના બદલા તરીકે સેંકડે અમુક ટકા આપ્યા નહીં દશે અથવા આપવાનું કશું કર્યું નહિ દશે તો, તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન, તે પારસલ અથવા બીંદી ખેવાયા બદલ અથવા નાશ પામ્યા બદલ, અથવા બગડ્યા બદલ જવાબદાર નથી.

(૨) જે કોષ પૃષ્ઠ પારસલ અથવા બીંદીની કાંમત પેટા કલમ (૧) મુજબ જાહેર કરી દશે તે પારસલ અથવા બીંદી ખેવાશે, નાશ પામશે અથવા બગડશે ત્યારે, એ પ્રમાણે ખેવાયા બદલની નુકશાની વસુલ કરવી તે સદરહુ પ્રમાણે જાહેર કરેલી કાંમત કરતાં વધારે હોવી ન જોઇએ, અને આ પ્રમાણે જાહેર કરેલી કાંમત ખરી કાંમત છે તે સાબીત કરવાનો બોજો, જાહેર કરેલા ઇકરારમાં મને તે મજબૂર હોય તો પશુ, નુકશાનીનો દાવો કરનાર માણસ ઉપર છે.

(૩) બીજા પરીશિષ્ટમાં લખેલી કોષ પૃષ્ઠ વસ્તુ અમુક પારસલમાં છે એવું જાહેર કર્યું દશે તે પારસલ લઇ જવા આપત આડમીનિસ્ટ્રેશનને નીચે પ્રમાણે શરત કરવાનો અધિકાર છે, તે એ કે સદરહુ પારસલમાં જે વસ્તુ હોવા બદલ જાહેર કરવામાં આવ્યું દશે તે વસ્તુ તેમાં ખરેખરી છે તે આપત.

તપાસ ઉપરથી અથવા ખીજ કોઇ રીતે આ અર્થે અધિકાર મળેલા રેલવેના નોકરની ખાતરી થવી જોઇએ.

૭૬—રેલવે મારફત લઇ જવા સારૂ રેલવે આડમિનીસ્ટ્રેશનને સ્વાધીન કરેલાં જનાવર અથવા માલ ખોવાયા બદલ, નાશ પામ્યા બદલ અથવા બગડ્યા બદલ નુકસાની મળવા સારૂ તે રેલવે આડમિનીસ્ટ્રેશન ઉપર કરેલી હરકોઇ ફરીયાદમાં, તે કઇ રીતે ખોવાયાં, નાશ પામ્યાં અથવા બગડ્યાં એ સાબીત કરવાની વાદીને જરૂર નથી.

૭૭—રેલવેની મારફત લઇ જવાયેલાં જનાવર અથવા માલ ઉપર વધારે લીધેલા પૈસા પાછા મળવાનો અથવા એવી રીતે લઇ જવા સારૂ સ્વાધીન કરેલાં જનાવર અથવા માલ ખોવાયા બદલ, નાશ પામ્યા બદલ અથવા બગડ્યા બદલ નુકસાની મળવાનો કોઇ માણસને હક નથી, પણ તે વધારે લીધેલા પૈસા પાછા મળવાનો અથવા નુકસાની મળવાનો પોતાનો હાલ તે માણસે અથવા તેના તરફથી ખીજ કોઇએ રેલવેની મારફત લઇ જવા સારૂ તે જનાવર અથવા માલ સ્વાધીન કર્યાની તારીખથી છ મહિનાની અંદર તે રેલવે આડમિનીસ્ટ્રેશનને લખીને ગુનચોં હશે તો તે માણસને ઉપર કલા પ્રમાણેનો ઠરાવ લાગુ નથી એમ સમજવું.

૭૮—આ બાબના ઉપરના ઠરાવોમાં ગમે તે કશું હોય તોપણ, જે કોઇ પણ માલના પ્રકાર બદલ કલમ ૫૮ પેટા કલમ (૧) મુજબ આપેલી તપશીલ મુદ્દાની બાબતમાં ખોટી હોવાને લીધે કોઇ પણ રીતે તે માલ ખોવાયો હોય, નાશ પામ્યો હોય અથવા બગડ્યો હોય ત્યારે તે પ્રમાણે તે માલ ખોવાયા બદલ, નાશ પામ્યા બદલ અથવા બગડ્યા બદલ, અથવા કોઇ પણ પ્રસંગે તે ખોટી તપશીલમાં લખેલા પ્રકાર મુજબ તે માલની જે કિંમત આકારવામાં આવે તેનાથી વધારે રકમ બદલ, રેલવે આડમિનીસ્ટ્રેશન જવાબદાર નથી એમ સમજવું.

૭૯—કોઇપણ અમલદાર, સેલજર અથવા બુલ્ડોઝર સરકારની માલકીનો તથા સરકાર ચલાવતી હોય એવી રેલવે ઉપર પોતાના હુદાના નાતાથી નોકરી ઉપર હોય અથવા મુસાફરી કરતો હોય તે વખતે, તેના એવી રીતે જન જમ અથવા તેની જાતને એવી રીતે કાંઇ ઇજા થાય કે, જે તે પોતાના હુદાના નાતાથી તે રેલવે ઉપર ન હોત અથવા મુસાફરી કરતો ન હોત તો, પ્રસંગોપાત્ત, સને ૧૮૫૫ ના આક્ટ ૧૩ મુજબ નુકસાનનો બદલો આપવો થાત અથવા તેને પોતાને તે બાંહે આપવાનો થાત ત્યારે જે લશ્કરી કાયદાનો તેના છેક મરણ સમયે અથવા તેને ઇજા થઇ તે વખતે તે પાત્ર હોય તે લશ્કરી કાયદામાં એવી રીતે કોઇનો જીવ ગયા બદલ અથવા કોઇને ઇજા થયા બદલ નુકસાનનો બદલો મળવા સમગ્ર ઠરાવ હોય તે પ્રસંગે, તેના જન ગયાને લીધે અથવા તેને ઇજા થયાને લીધે કેવી જાતનો તથા કેટલો બદલો આપવો તે સદરહુ કાયદાને અનુસરીને નક્કી કરવામાં આવશે, પણ ખીજ રીતે નક્કી કરવામાં આવશે નહિ.

૮૦—એક રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનનો રેલવે ઉપર હોય એવા ટ્રાન્સક્રી સમગ્ર ખીજ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનની જવાબદારી કમી થાય એવી મતલબની કરેલી કોઇપણ કબુલતમાં ગમે તે કશું હોય તોપણ કોઇ ઉતારૂ મુવા બદલ અથવા તેને શારીરિક ઇજા થયા બદલ અથવા જનાવર અથવા માલ ખોવાયા બદલ નાશ પામ્યા બદલ અથવા બગડ્યા બદલ, નુકસાનો લેવા માટે કરેલી ફરીયાદ, તે ઉતારૂ અથવા તે જનાવર અથવા માલ એ અથવા વધારે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનની રેલવે ઉપર સળંગ લાઇ જવા સારૂ નોંધેલો હોય ત્યારે, પ્રસંગ પ્રમાણે તે ઉતારૂએ પોતાની ટીકીટ અથવા પાસ જે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન પાસેથી લીધી હોય, અથવા તે જનાવર અથવા માલના કનસાઇનમેન્ટે તે જે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને સ્વાધીન કર્યાં હશે તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન ઉપર અથવા જે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનની રેલવે ઉપર જનાવર અથવા માલ ખોવાયો હશે, નાશ પામ્યો હશે અથવા બગડ્યો હશે. અથવા ઉતારૂ મુવા હશે અથવા તેને ઇજા થઇ હશે તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન ઉપર આજીવાનો અધિકાર છે.

૮૧—જનાવર અથવા માલ કોઇ પણ સુમધ્ય જળાશય ઉપરથી લઇ જવાનો કરાર કર્યો હોય

એવું કાંઈ પણ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન તે જનાવર અથવા માલ આ આકટમાં વ્યાખ્યા કર્યા પ્રમાણે રેલવે ન હોય એવાં વહાણમાં લેવડાવી હશે તો તે જનાવર અથવા માલ તે વહાણમાં લઈ જવામાં આવે તે દરમિયાન તે ખોવાયા બદલ, નાશ પામ્યા બદલ, અથવા બગડ્યા બદલ તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનની જવાબદારી જે તે વહાણ એવી રેલવે હોત તો જેટલી દરત તેટલીજ દરશે.

૯૨—(૧) ઉતાર, જનાવર અથવા માલ અંશતઃ રેલવે મારફત તથા અંશતઃ સમુદ્ર મારફત લઈ જવાનો કરાર કાંઈ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન કરે ત્યારે, સમુદ્ર ઉપર તે લઈ જતાં ઇશ્વરી કૃત્યને લીધે, રાજનતા શત્રુને લીધે, આગને લીધે, યંત્ર તથા બાઇલર તથા વરાળથી થનારા અકસ્માતને લીધે, તથા સમુદ્રથી, નદીથી તથા સર્વ પ્રકારના તથા સર્વ જાતનાં નૌકા પર્યટનથી થનારા સર્વ તથા પ્રત્યેક પ્રકારનાં ખીજાં જોખમને લીધે તથા અકસ્માતને લીધે જન જમ, શારીરિક ઇજા થાય, અથવા જનાવર અથવા માલ ખોવાય અથવા તેને નુકશાન થાય તે બદલ તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન જવાબદાર નથી એવી શરત તે કરારમાં સ્પષ્ટ રીતે લખી નહિ હશે તોપણ તે સદરહુ કરારનો એક અંશ છે એમ સમજવું; અને આ શરત લાગુ કર્યા બાદ તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન સમુદ્ર મારફત ઉતાર વિગેરે લઈ જવા સાર જે વહાણનો ઉપયોગ કરતી હશે તે વહાણુ જમે તે પ્રજનું અથવા ધણીનું હોય તોપણ એ પ્રમાણે સમુદ્ર મારફત લઈ જતાં કાંઈના જન જમ, શારીરિક ઇજા થાય, કિંવા જનાવર અથવા માલ ખોવાય અથવા તેને નુકશાન થાય તે બદલ તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન હેઠળ લખ્યા મુજબ જવાબદાર થશે, એટલે, જે સદરહુ વહાણુ સન ૧૮૫૪ ના મરચંટ શિપીંગ આકટ મુજબ નોંધેલું હોય તથા તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનનાં ધણીપણાનું હોય ત્યારે તે આકટની રૂએ તથા સને ૧૮૬૨ ના મરચંટ શિપીંગ આકટ સુધારવા બાબતના આકટ મુજબ જેટલે સુધી તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન જવાબદાર થાય તેટલે સુધી જવાબદાર થશે, પણ તેથી વધારે જવાબદારી તેને માથે પડશે નહિ એમ સમજવું.

(૨) પેટા કલમ ૧ માં નિર્દિષ્ટ કર્યા પ્રમાણેની કાંઈ જન કે માલની હાનિ અથવા ઇજા થઈ હોય અથવા નુકસાન થયું હોય ત્યારે તે બનાવ સમુદ્ર મારફત લઈ જતાં નીપજ્યો છે એ વાત સાબીત કરવાનો બોજ તે રેલવે આડમિનીસ્ટ્રેશન ઉપર છે એમ સમજવું.

ખાખ ૮. અકસ્માત ખાખત.

૯૩—કાંઈ પણ રેલવે ચલાવવામાં આવતી હોય તે દરમિયાન નીચે લખેલા અકસ્માત પૈકી હરકાંઈ અકસ્માત થાય ત્યારે તે રેલવે ચલાવનારા રેલવે આડમિનીસ્ટ્રેશને તથા ખીજા કાંઈ પણ રેલવે આડમિનીસ્ટ્રેશનની ટ્રેનને તે અકસ્માત થાય તો ખીજા આડમિનીસ્ટ્રેશને પણ, નકામી ઢીલ ન કરતાં તે અકસ્માતની નોટીસ રચાનીક સરકારને તથા તે રેલવે સાર નીમાયલા ઇન્સ્પેક્ટરને મોકલવી જોઈએ; અને જે ઠેકાણે અકસ્માત બન્યો હશે તે ઠેકાણાની છેક નજીકના રેશન માસ્તરે અથવા એવો રેશન માસ્તર ન હોય ત્યારે રેલવેના જે સેકશન (ભાગ) ઉપર અકસ્માત બન્યો હશે તે રેલવેનું સેકશન જે રેલવેના નોકરને સ્વાધીન હશે તેણે જે જીલ્લામાં અકસ્માત બન્યો તે જીલ્લાના માજિસ્ટ્રેટને તથા જે પોલીસ થાણાની રચાનીક હદમાં તે અકસ્માત બન્યો તે પોલીસ થાણું જે અમલદારના હવાલામાં હોય તે અમલદારને અથવા ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ આ બાબત વખતે વખતે નિમશે તેવા માજિસ્ટ્રેટને તથા પોલીસ અમલદારને તે અકસ્માતની નોટીસ નકામી ઢીલ ન કરતાં આપવી જોઈએ. સદરહુ અકસ્માતની વીગત.—

(અ) જે અકસ્માતથી માણસના જીવની હાનિ થઈ હશે અથવા ઈંડિયન પિનલ કોડમાં વ્યાખ્યા કર્યા પ્રમાણે મહાવ્યથા થઈ હશે. અથવા માલને કારે નુકશાન થયું હશે તેવા અકસ્માત.

(બ) જે ટ્રેનો પૈકી એક ઉતાઈની ટ્રેન હોય એવી ટ્રેનોનું સામસામી અથડાવું તે.

(ક) ઉતાર લઈ જનારી ટ્રેનનું અથવા તેના કાંઈ પણ ભાગનું રેલ ઉપરથી નીચે ઉતરી આવવું તે.

(ડ) જે જાતના અકસ્માતથી હમેશાં માણસના જીવની હાનિ થતી હોય અથવા ઉપર કહેલા પ્રકારની મહાવ્યથા થતી હોય અથવા માલને કારે નુકશાન થયું હોય તેવા અકસ્માત,

(૪) ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ આ અર્થે ઇસિયા ગેઝીટમાં જાહેર ખર્ચર છપાવી પ્રસિદ્ધ કરે તેવા બીજા કોઈ પ્રકારનો કોઈ પણ અકસ્માત.

૮૪—નીચે લખેલાં સર્વ અથવા તે પૈકી કોઈ પણ કારણ સારૂ આ આક્ટને તથા વિદ્યમાન કોઈ અમલમાં હોય એવા બીજા કોઈ પણ કાયદાને અનુસરતી કાનુનો કરવાનો અધિકાર ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને છે; તે કારણોની વીચાર—

(અ) ઉપરની છેલ્લી કલમમાં રહેલી નોટીસોના નમુના ઠરાવવા સારૂ તથા અકસ્માત બદલ તે નોટીસોમાં શી શી હકીકત આપવી જોઈએ તે ઠરાવવા સારૂ.

(બ) કયા પ્રકારના અકસ્માતની બાબતમાં અકસ્માત બન્યા પછી તાજડોતોજ તારની મારફત નોટીસ મોકલવી જોઈએ તે ઠરાવવા સારૂ.

(ક) કોઈ અકસ્માત બનેથી રેલવેના નોકરોની, પોલીસ અમલદારોની, ઇન્સ્પેક્ટરોની તથા માજીસ્ટ્રેટોની શી શી ફરજ છે તે ઠરાવવા સારૂ;

૮૫—દરેક રેલવે આડમીનીસ્ટ્રેશને પોતાની રેલવે ઉપર બનેલા અકસ્માતનું પત્રક, પછી કતિો તે અકસ્માતથી માણસનાં શરીરને ઇજા થઈ હોય “કે નહીં” તોપણ ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ ઠરાવે તેવા નમુના પ્રમાણે તથા તેવી રીતે તથા તેટલી તેટલી મુદતે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને મોકલવું જોઈએ.

૮૬—રેલવે ઉપરના કોઈ અકસ્માતથી ઇજા થયેલો દરેક માણસ તે ઇજા બદલ તુકશાનીનો દાવો કરે ત્યારે, કાયદાથી અથવા પક્ષકારોની સંમતીથી તે દાવાનો નિકાલ કરવાના અધિકારવાળી દુર-કોર્ટ અથવા માણસ, તે ઇજા પામેલા માણસને ચોખ્ખા લાચકી પામેલા એવા વૈજનો ધંધો ચલાવનારા તથા કોઈ પણ પક્ષકારનો સાક્ષીદાર ન હોય એવા ક્લાણા માણસે તપાસવો એવા હુકમ કરવાને તથા તે તપાસના ખર્ચ બદલ પોતાને ચોખ્ખા લાગે એવા હુકમ કરવાને સુખત્યાર છે.

બાબ ૯. દંડ તથા ગુન્હા.

રેલ્વે કંપનીઓએ ગુન્હેગારી દાખલ આપવાની રકમ.

૮૭—કલમ ૧૩ પ્રમાણે કરેલો કોઈપણ હુકમ માનવાને કોઈ રેલવે કંપની ચુકશે તો તે કંપનીએ તે હુકમ નહિ માનવા બદલ બેસે રૂપિયા સરકારને ગુન્હેગારી દાખલ આપવા જોઈએ, અને તે ઉપરાંત પહેલા દીવસ પછી બીજા સુધી તે હુકમ માનવામાં ન આવે ત્યાં સુધી દરએક દીવસના પચાસ રૂપિયા લેખે સરકારને ગુન્હેગારી આપવી જોઈએ.

૮૮—કોઈ રેલવે કંપની ૧૬ મી કલમની પેટા કલમ (૨) વિરૂદ્ધ કોઈ રેલવે ઉપર કોઈપણ રેલ્વે સ્ટોક વરાળથી અથવા બીજા યાંત્રિક શક્તિથી ચલાવશે, અથવા ૧૮ મી, ૧૯ મી. ૨૦ મી અથવા ૨૧ મી કલમ વિરૂદ્ધ કોઈપણ રેલવે અથવા કામ ચાલુ કરશે અથવા તેનો ઉપયોગ કરશે, અથવા ૨૪ મી કલમ વિરૂદ્ધ કોઈપણ રેલવે દૂરી ચાલુ કરશે અથવા કોઈ પણ રેલ્વે સ્ટોકનો ઉપયોગ કરશે તો, જેટલા દીવસ સુધી સદરકુ કલમો પૈકી કોઈપણ કલમ વિરૂદ્ધ તે યાંત્રિક શક્તિનો રેલવેનો, કામનો અથવા રેલ્વે સ્ટોકનો ઉપયોગ કરવામાં આવશે તેટલા દીવસ સુધી દર એક દીવસના બેસે રૂપિયા લેખેની રકમ તે કંપનીએ સરકારને ગુન્હેગારીમાં આપવી જોઈએ.

૮૯—કોઈપણ રેલવે કંપની પોતાની રેલવેના સ્ટેશનો ઉપર અમુક ચોપડીઓ અથવા બીજા લેખ લોકોને જોવા સારૂ ખુલ્લા રાખવા અથવા પ્રસિદ્ધ જગાએ ચોહોડવા સંબંધી ૪૭ મી કલમની પેટા કલમ ૬) ૪૪ મી કલમની પેટા કલમ (૨) અથવા ૬૫ મી કલમના ઠરાવો અમલમાં આણવાને ચુકશે તો જેટલા દીવસ સુધી તે ઠરાવ પ્રમાણે ચલાવવામાં ના આવે તેટલા દીવસ બદલ દરએક દીવસના પચાસ રૂપિયા લેખેની રકમ તે રેલવે કંપનીએ સરકારને ગુન્હેગારીમાં આપવી જોઈએ.

૯૦—સામાન્ય કાનુનો કરવા સંબંધી ૪૭ મી કલમના ઠરાવો અમલમાં આણવાને કોઈ રેલવે કંપની ચુકશે તો, સદરકુ પ્રકારની ચુક જેટલા દીવસ ચાલુ રહેશે તેટલા દીવસ બદલ દરએક દીવસના પચાસ રૂપિયા લેખેની રકમ તે કંપનીએ સરકારને ગુન્હેગારીમાં આપવી જોઈએ.

૯૨—૪૮ મી કલમ મુજબ ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલે કરેલા કોષપણુ ઠરાવ પ્રમાણે ચાલવાને એકાદી રેલવે કંપની ઇનકાર અથવા ગફલત કરશે તો જેટલા દીવસ સુધી સદરહુ ઇનકાર અથવા ગફલત ચાલુ રહે તેટલા દીવસ સુધી દર દીવસના બસે રૂપીઆ લેખેની રકમ તે કંપનીએ સરકારને ગુન્હેગારીમાં આપવી જોઇએ.

૯૨—કોષપણુ પત્રક મોકલવા સમયે ૫૨ મી કલમના અથવા ૮૫ મી કલમના ઠરાવો પ્રમાણે કોષ રેલવે કંપની ચાલે નહિ તો, તે પત્રક મોકલવા સાથે ઠરાવેલી તારીખથી ચૌદ દીવસ વિના પછી જેટલા દીવસ સુધી સદરહુ પત્રક મોકલવામાં નહિ આવે તેટલા દીવસ બદલ દરએક દીવસના પચાસ રૂપીઆ લેખેની રકમ તે કંપનીએ સરકારને ગુન્હેગારીમાં આપવી જોઇએ.

૯૩—કોષપણુ વાગનમાં અથવા ટ્રંકમાં વત્તામાં વતુ કેટલું વજન ભરી લઇ જવું તે સમયે અથવા કોષપણુ ખાનામાં વત્તામાં વત્તા કેટલા ઉતાઈ એસાડવા તે સમયે અથવા તે વાગન ઉપર અથવા તે ટંક ઉપર સદરહુ વજન દરજાવવા સમયે અથવા તે ખાનામાં અથવા ખાના ઉપર સદરહુ ઉતાઈની સંખ્યા દરજાવવા સમયે કલમ ૫૩ અથવા કલમ ૬૩ માં કહેલા ઠરાવો વિરૂદ્ધ કોષ રેલવે કંપની ચાલશે, અથવા પોતાની રેલવે ઉપર જનારી વાગન અથવા ટ્રંકના કોષપણુ ધણીને કલમ ૫૩ ના ઠરાવો બાજી બુછીને તે કંપની તોડના દેશે તો જેટલા દીવસ સુધી સદરહુ એ કલમો પૈકી કોષપણુ કલમના ઠરાવ તોડવામાં આવે તેટલા દીવસ બદલ દરએક દીવસના વીસ રૂપીઆ લેખેની રકમ તે કંપનીએ સરકારને ગુન્હેગારીમાં આપવી જોઇએ.

૯૪—કોષપણુ રેલવે કંપની ચલાવતી હોય એવી ઉતાઈ લઇ જનારી હરકોષ ટ્રેનમાં ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ મંજુર કરે તેવાં, ઉતાઈ તથા રેલવેના નોકરની દરમ્યાન નિવેદન કરવાનાં યોગ્ય સાધનો કરીને તે યોગ્ય સ્થિતિમાં ટકાવી રાખવા બદલ કલમ ૬૨ મુજબ ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલે કરેલો હરકોષ હુકમ માનવાને તે કંપની ચુકશે તો, તે હુકમ ન માનીને ચલાવેલી દરેક ટ્રેન બદલ તે કંપનીએ સરકારને વીસ રૂપીઆ ગુન્હેગારીમાં આપવા જોઇએ.

૯૫—જોએ માટે ખાનાં જુદાં રાખવા સમયે અથવા તે ખાનામાં પીશાબખાનાની સોઈ કરવા સમયે ૬૪ મી કલમના ઠરાવો પ્રમાણે કોષ રેલવે કંપની ચાલશે નહિ તો, આ પ્રમાણે જે ટ્રેનના સમયમાં ચુક થશે તે પ્રત્યેક ટ્રેન માટે તે કંપનીએ સરકારને વીસ રૂપીઆની રકમ ગુન્હેગારીમાં આપવી જોઇએ.

૯૬—૮૩ મી કલમમાં તથા ૮૪ મી કલમ મુજબ વિભાગનાં અમલમાં હોય એવી કાનુનોમાં કલા મુજબની કોષ અકસ્માતની નોટીસ આપવાને કોષ રેલવે કંપની ચુકશે તો જેટલા દીવસ સુધી તે નોટીસ આપવામાં ન આવે તેટલા દીવસ બદલ દરએક દીવસના સો રૂપીઆ લેખેની રકમ તે કંપનીએ સરકારને ગુન્હેગારીમાં આપવી જોઇએ.

૯૭—કોષ પણુ કૃત્ય અથવા કસુર કયાં લીધે કોષ રેલવે કંપનીએ આ બાબના ઉપર કહેલા ઠરાવો મુજબ સરકારને કોષ રકમ ગુન્હેગારીમાં આપવાની હોય ત્યારે તે કૃત્ય અથવા કસુર તમામ અથવા કોષ પણુ અંશે જે જગ્યાએ થઈ હોય તે જગ્યાએ હકુમત પારણુ કરનારી ડિસીટ કોર્ટમાં ફરિયાદ કરી તે દંડની રકમ વસુલ કરી શકાશે એમ સમજવું.

(૨) આવી ફરિયાદ કરવાની તે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલની પ્રથમ મંજુરી લઇને કરવી જોઇએ, અને તે ફરિયાદમાં હિંદુસ્તાનના સેક્રેટરી આફ રેલ્વે ઇન કૌન્સિલને વાદી કરવા જોઇએ.

(૩) આ બાબના ઉપર કહેલા ઠરાવ મુજબ કોષ રેલવે કંપનીએ સરકારને ગુન્હેગારીમાં આપવાની સર્વ રકમ અથવા તેના કોષ પણુ ભાગ માફ કરવાનો અધિકાર ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને છે.

૯૮—આ આકટથી કોષ રેલવે કંપની ઉપર નાંખેલી કોષ પણુ જવાબદારી બદા કરવાની તે કંપનીને ફરજ પાડવા સાથે, ઉપરની ટેલી કલમમાં કહેલી ફરિયાદ ન કરતાં ખીજી કોષ પણુ પ્રકારની તબવીબ કરવાનો અથવા તે ફરિયાદ ઉપરાંત ખીજી કોષ પણુ પ્રકારની તબવીબ કરવાનો સરકારને પ્રતિબંધ થાય એમ આ બાબના કોષ પણુ ઠરાવો અર્થ કરેલો નહિ.

રેલવેના નોકરોએ કરેલા ગુન્હા.

૯૯—રેલવેના જે કોષ નોકરનું કામ ૬૦ મી કલમના હરાવ માન્ય કરવાનું હશે તે નોકર તે હરાવ ગ્રહણતથી અથવા જાણી જોઇને માન્ય નહીં કરશે તો તેના વીચ રૂપિયા સુધીના દંડ થશે.

૧૦૦—જે કોષ પશુ રેલવેના નોકર કામ ઉપર છતાં કેરી અવસ્થામાં હોય તો તેને પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે, અથવા જે પ્રસંગે કદરહુ કામ અયોગ્ય રીતે કર્યો હોય તેલવે ઉપરના અથવા રેલવેમાં મુસાફરી કરનારા કોષ પશુ શખસની સલામતીને જોખમ પહોંચવાનો સંભવ હોય તે પ્રસંગે તેને એક વર્ષની મુદત સુધીની કેદની અથવા દંડની, અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે.

૧૦૧—રેલવેના કોષ નોકર, પોતે કામ ઉપર હોય તે વખતે—

(અ) આ આક્ટ મુજબ કરેલી અને મંજૂર તથા પ્રસિદ્ધ તથા જાહેર કરેલી કોષ પશુ સામાન્ય કાનુન માન્ય નહીં કરીને, અથવા

(બ) જે કોષ પશુ કાનુન અથવા હુકમ આવી કોષ પશુ સામાન્ય કાનુનથી વિરુદ્ધ નહીં હશે, અને જે પ્રમાણે ચાલવાને તે પોતાની ચાકરીની શરતથી બંધાયેલા હશે, અને જે વિશેની પોતાને નોટીસ મળી હશે તે કાનુન અથવા હુકમ માન્ય નહીં કરીને, અથવા

(ક) કોષ પશુ અવિચારનું અથવા ગ્રહણતનું કામ અથવા કસ્ટ કરીને,

કોષ પશુ માણસની સલામતી જોખમમાં નાંખશે તો તેને બે વર્ષની મુદત સુધીની કેદની, અથવા પાંચસો રૂપિયા સુધીના દંડની, અથવા એ બંનેની, શિક્ષા થશે.

૧૦૨—૬૩ મી કલમ મુજબ વત્તામાં વત્તા આટલા ઉતાડ્યો ફલાણું ખાનામાં ખેસે એમ તે ખાનાની અંદરની અથવા બહારની બાજુએ દર્શાવ્યું હશે તેટલા પુરેપુરા ઉતાડ્યો તેમાં હોવા છતાં રેલવેના કોષ નોકર કોષ પશુ ઉતાડીને તે ખાનામાં જોરજુલથી દાખલ કરશે અથવા જોરજુલમથી દાખલ કરવાની કોશિષ કરશે અથવા દાખલ કરાવશે તો તેને વીચ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૦૩ કોષ રેશન મારતર અથવા રેલવેનું કોષ સેકશન (ભાગ) જેના હવાલામાં હોય એવો રેલવેના કોષ નોકર ૮૨ મી કલમમાં તથા ૮૩ કલમ મુજબ વિલમ્બાકાળે અમલમાં હોય એવી કાનુનોમાં કહેલી અકરમાતની નોટીસ નહિ આપશે તો તેને પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૦૪—રેલવેના કોષ નોકર જરૂર સિવાય—

(અ) જે જગ્યાએ રેલવે સાર્વજનિક રસ્તાની સપાટી ઉપર થઇને જતી હોય તે જગ્યાએ કોષ પશુ રેલીંગ રોકાઉં રહેવા દેશે, અથવા

(બ) કોષ પશુ લેવલક્રોસિંગ બંધ કરીને લોકોને ત્યાંથી જવા આવવા નહિ દેશે, તો તેને વીચ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૦૫—આ આક્ટ મુજબ મોકલવાનાં જે કોષ પશુ પત્રકમાં કોષ પશુ હકીકત ખોટી દાખલ કરી હોય અને તે બાબતની ખબર તે ઉપર સહી કરનારા કોષ પશુ માણસને હોય તો તેને પાંચસો રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એક વર્ષ સુધીની કેદની અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે.

બીજા ગુન્હા.

૧૦૬—કોષ પશુ માલ સંગ્રહી તપરીલ આપવાનું જે કોષ માણસને ૫૮ મી કલમ મુજબ કહેવામાં આવ્યું હશે તે માણસ મુદાની બાબતમાં ખોટી હોય એવી તપરીલ આપશે તો તે માણસને અને જે તે માણસ માલનો ધણી ન હોય તો તે માલના ધણીને પશુ દરેક મણ બદલ અથવા મણના ભાગ બદલ દસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે, અને તે માલ જે કોષ દર અથવા બીજો ચાર્જ આપવાને પાત્ર થશે તે દર અથવા બીજા ચાર્જ ઉપરાંત તે દંડ લેવામાં આવશે એમ સમજાવું.

૧૦૭—કોષ પશુ ૫૯ મી કલમ તોડીને પોતાની સાથે કોષપશુ બચકારક અથવા દુખકારક માલ રેલવે ઉપર લઇ જશે, અથવા રેલવેની મારફત લઇ જવા સાર આવેા કોષ પશુ માલ આપવા માંડશે અથવા આપશે, તો તેને પાંચસો રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે, અને આવેા માલ તે રેલવે આજી-

વાને લીધે જે કંઈપણ હાનિ, ઇજા અથવા નુકશાન થાય તે બદલ પણ તે માણસ જવાબદાર છે એમ સમજવું.

૧૦૮—ઉતાર તથા રેલવેના જે નોકરના હવાલામાં ટ્રેન હોય તે નોકર એમની દરમિયાન નિવેદન કરવા સાર રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશને કરી આપેલું કોઈપણ સાધન, વ્યાજબી તથા પુરતાં કારણ સિવાય, કોઈ ઉતાર વાપરશે અથવા તેની છેડ કરશે તો તેને પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૦૯—જો કોઈ ઉતાર, જે ખાનું રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને ખીજા કોઈ ઉતાર સાર જુદું રાખ્યું હશે અથવા જેમાં વત્તામાં વત્તા આટલા ઉતાર બેસાડવા તે તે ખાનાની બહાર અથવા અંદર ૬૩ મી કલમમાં કહ્યા પ્રમાણે દર્શાવ્યું હશે તેટલા ઉતાર તેમાં બેઠેલા છતાં તે ખાનામાં પ્રવેશ કરે બાદ રેલવેના કોઈપણ નોકરે તેને તેમાંથી ઉતારવાનું દબા છતાં તે ઉતરવાને ના પાડે તો તેને વીશ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

(૨) જો કોઈ પણ ઉતાર, પોતાના ઉપયોગ માટે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશને જે ખાનું જુદું રાખ્યું ન હોય તે ખાનામાં, અથવા જેની અંદર વત્તામાં વત્તા આટલા ઉતાર બેસે તે તેની બહાર અથવા અંદર ૬૩ મી કલમમાં કહ્યા પ્રમાણે દર્શાવ્યું હોય તેટલા ઉતાર તેમાં બેઠેલા નહીં છતાં તે ખાનામાં ખીજા કોઈ પણ ઉતારને કાયદેસર રીતે પેસતાં અટકાવશે તેને વીશ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૧૦ (૧)—જે ખાનું તમાકુ વિગેરે પીવા સાર અસુસ રાખેલું હશે તે ખાના સિવાય ખીજા કોઈ પણ ખાનામાં જે કોઈ પણ માણસ, તે ખાનામાં ખીજા કોઈ ઉતાર હોય તો તેઓની સંમતી વગર તમાકુ વિગેરે પીશે તેને વીશ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે,

(૨) તમાકુ વિગેરે ન પીવાની રેલવેના કોઈ પણ નોકરે તાકીદ કર્યા પછી જે કોઈ પણ માણસ સદરજુ પ્રમાણે તમાકુ વિગેરે પીવાનું જારી રાખશે તે પેટા કલમ (૧) માં કહેલી શિક્ષાને પાત્ર થવા ઉપરાંત વળી જે ગાડીમાં તે મુસાફરી કરતો હશે તે ગાડીમાંથી તેને કાઢાડી મુકવાનો અધિકાર રેલવેના કોઈ પણ નોકરને છે.

૧૧૧—રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનના હુકમથી કોઈ રેલવે ઉપર અથવા રેલ્વે સ્ટેશન ઉપર રાખેલું કોઈ પણ પાટીયું અથવા ચોહોરોલો કોઈ પણ લેખ કોઈ પણ માણસ, આ અર્થે અધિકાર શીવાય કાઠી નાખશે અથવા જાણી જોઇને ખરાબ કરશે અથવા તેના કોઈ પણ પાટીયા અથવા લેખ ઉપરના કોઈ પણ અક્ષર અથવા આંકડા હેઠા નાંખશે અથવા ફેરવશે તો તે માણસને પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૧૨—જો કોઈ પણ માણસ, કોઈ પણ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને છેતરવાના ઇરાદાથી (અ) ૬૮ મી કલમ વીરૂદ્ધ રેલવે ઉપરની કોઈ પણ ગાડીમાં પેસશે, અથવા

(બ) માત્ર એકજ મળતને માટે આપેલા જે પાસનો અથવા ટીકીટનો ઉપયોગ આગળ કરેલી મુસાફરી વખતે થઇ ચુક્યો હશે તે, અથવા રીટર્ન ટીકીટની આખતમાં, તેના જે બહા બાગનો તેવી રીતે ઉપયોગ થઇ ચુક્યો હશે તે વાપરશે અથવા વાપરવાની કોશિષ કરશે,

તો તેણે જેટલી મુસાફરી કરી હશે તેના એકવારના બાડાની રકમ ઉપરાંત તેનો સો રૂપિયા સુધીના દંડ થશે.

૧૧૩ (૧)—પોતાની પાસે ચોખ્ખ પાસ અથવા ચોખ્ખ ટીકીટ હોવા સિવાય જો કોઈ ઉતાર કોઈ ટ્રેનમાં મુસાફરી કરશે, અથવા પોતે ટ્રેનમાં હોય તે વખતે અથવા ટ્રેનમાંથી ઉતર્યો હોય તે વખતે ૬૪ મી કલમ મુજબ તેનો પાસ અથવા ટીકીટ રજુ કરવા અથવા આપી દેવા બાબતે મંત્રણી કરવામાં આવે એટલે તુરત પોતાનો પાસ અથવા ટીકીટ તપાસવા સાર રજુ કરવાને અથવા તે આપી દેવાને ચુકશે અથવા ના પાડશે તો આ અર્થે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશને નીમેલા રેલવેના કોઈ પણ નોકરની મંત્રણી ઉપરથી, આ કલમમાં નીચે લખેલું જારતી હાંસલ આપવાને તે માણસ પાત્ર છે એમ સમજવું, અને તે સિવાય વળી તે ઉતાર આ પ્રમાણે બાડું આપવાને પાત્ર છે, એટલે જેટલા અંતર સુધી તેણે મુસાફરી કરી હશે તેટલા અંતરનું માસુલ રીતે લેવાતું એક વારનું બાડું અથવા, તે કયે સ્ટેશનથી નીકળ્યો તે વિશે કોઈપણ શક હોય ત્યારે, જે સ્ટેશનથી તે ટ્રેન પ્રથમ નીકળી તે સ્ટેશનથી માસુલ રીતે લેવાતું

એક વારનું બાકું અથવા, ટ્રેનમાં મુસાફરી કરનારા ઉતારાઓની ટીકીટો તે ટ્રેન પ્રથમ નીકળી ત્યાર પછી તપાસવામાં આવી હોય તો જે જગ્યાએ તે ટીકીટો તપાસવામાં આવી તે જગ્યાથી અથવા એક કરતાં વધારે વખત તે ટીકીટો તપાસવામાં આવી હોય તે પ્રસંગે તે છેલ્લેથી જે જગ્યાએ તપાસવામાં આવી તે જગ્યાથી મામુલ રીતે લેવાતું એક વારનું બાકું તે આપવાને પાત્ર છે.

(૨) જે કલાસની ગાડી માટે અથવા ટ્રેન માટે કોઈ ઉતારાએ પાસ મેળવી હોય અથવા ટીકીટ વેચાતી લીધી હોય તેના કરતાં ઉપલા કલાસની ગાડીમાં અથવા ગાડી ઉપર અથવા ટ્રેનમાં બેસીને તે મુસાફરી કરશે અથવા મુસાફરી કરવાની કોશિશ કરશે અથવા તેની પાસ અથવા ટીકીટ વડે જેટલે સુધી મુસાફરી કરવાનો તેને અધિકાર હોય તે કરતાં વધારે અંતર સુધી તે કોઈ ગાડીમાં અથવા ગાડી ઉપર બેસીને મુસાફરી કરશે તો, આ અર્થે રેલવે આડમીનીસ્ટ્રેશને નીચેલા રેલવેના કોઈ પણ નોકરની માગણી ઉપરથી, આ કલમમાં નીચે લખેલું જારી હાંસલ આપવાને તે માણસ પાત્ર છે એમ સમજવું, અને તે શીવાય વળી તેણે જે કોઈ બાકું આપ્યું હશે અને તેણે કરેલી મુસાફરી માટે જે બાકું આપવાનું હશે તે બે વચેના તફાવતની રકમ આપવાને તે પાત્ર છે.

(૩) સૌથી ઉપલા કલાસની અથવા સૌથી નીચલા કલાસની અથવા બીજા કોઈ પણ કલાસની અથવા જાતની ગાડીમાં તે ઉતારા મુસાફરી કરતો હોય અથવા તેણે મુસાફરી કરી હોય અથવા મુસાફરી કરવાની કોશિશ કરી હોય તે પ્રમાણે, પેટા કલમ (૧) તથા પેટા કલમ (૨) માં કહેલું જારી હાંસલ નીચે મુજબ હોવું જોઈએ, એટલે:—

(અ) ચાર્જ આપવાને પાત્ર થયા પછી તથા રેલવેના કોઈ નોકરને તે આપતની ખર્ચ પડે તે પહેલાં તુરંતજ ઉપર કહેલો ઉતારા પોતે તે ચાર્જ આપવાને પાત્ર થયો છે એ હકીકત તે ટ્રેન જે રેલવેના નોકરના હવાલામાં હોય તે નોકરને જાહેર કરે તે પ્રસંગે અનુક્રમે એક રૂપિયા બે આના અથવા આઠ આના.

(બ) બીજા કોઈપણ પ્રસંગે, છ રૂપિયા, એક રૂપિયા અથવા ત્રણ રૂપિયા પરંતુ એવું ઠરાવ્યું છે કે આવું જારી હાંસલ કોઈપણ પ્રસંગે—

(અ) તે પેટા કલમ (૧) ની રૂપે આપવાનું થાય ત્યારે, તે આપવાને પાત્ર થયેલો ઉતારા તે પેટા કલમ મુજબ જે સાધારણ એકવારનું બાકું આપવાને પાત્ર હોય તેના કરતાં વધારે હોવું નહિ જોઈએ; અથવા

(બ) તે પેટા કલમ (૨) ની રૂપે આપવાનું થાય ત્યારે તે આપવાને પાત્ર થયેલો ઉતારાએ આપેલું બાકું તથા તેણે કરેલી મુસાફરી માટે આપવાનું બાકું એ વચેની તફાવત કરતાં વધારે હોવું જોઈએ નહીં.

(૪) પેટા કલમ (૧) માં કહેલું જારી હાંસલ તથા બાકું, અથવા પેટા કલમ (૨) માં કહેલું જારી હાંસલ તથા બાકીના કોઈપણ બાકી આપવાને પાત્ર થનારો કોઈ ઉતારા પ્રસંગે પ્રમાણ કલમ (૧) અથવા પેટા કલમ (૨) મુજબ માગણી કરવામાં આવે ત્યારે તે આપવાને ચુકશે અથવા ના પાડશે તો, આ અર્થે રેલવે આડમીનિસ્ટ્રેશને નીચેલા રેલવેના કોઈ પણ નોકર હરકોઈ માલસેટને અરજી કરે એટલે તે માલસેટે સદરજી રકમ જાણે તે ઉતારાને પોતે હંડ કર્યો હોય તેવી રીતે તે ઉતારા પાસેથી વસુલ કરવી, અને તે રકમ વસુલ થતી જશે તેમ તે રેલવે આડમીનીસ્ટ્રેશનને આપવી.

૧૧૪—કોઈ પણ માણસ, કોઈ રીટર્ન ટીકીટના રીટર્ન (આવવાના) અડધીયાથી બીજો હરકોઈ માણસ મુસાફરી કરી શકે તે માટે “ કોઈ પણ ” અડધીયું વેચશે અથવા વેચવાની કોશિશ કરશે અથવા પોતાની પાસેથી આપી દેશે અથવા આપી દેવાની કોશિશ કરશે અથવા કોઈ પણ માણસ કોઈ રીટર્ન ટીકીટનું આવું અડધીયું ખરીદશે, તો તેને પચાસ રૂપિયા સુધી હંડની શીક્ષા થશે, અને રીટર્ન ટીકીટનું આવું અડધીયું વેચાતું હોય તો તેને પચાસ રૂપિયા સુધી હંડની શીક્ષા કરશે અથવા કોઈ પણ માણસ કોઈ રીટર્ન ટીકીટથી જેટલી રીટર્ન (આવવાની) મુસાફરી કરવાનો અધિકાર હશે તે બદલાતો એકવારના બાકીની રકમ સુધીના જારી હંડની શીક્ષા કરવામાં આવશે.

૧૧૫—૧૧૨ થી કલમ મુજબ અથવા ઉપરની છેલ્લી કલમ મુજબ કરેલા હરકોઈ હંડનો કોઈ માણસ સરકાર ખાતે જમા કરવામાં આવે તે પહેલાં સદરજી કલમમાં કહેલો એકપટ બાકીની રકમ જેટલી તે હંડ પૈકીની રકમ, તે હંડ વસુલ થાય તેમ રેલવે આડમીનીસ્ટ્રેશનને આપવી જોઈએ.

૧૧૬—કોષ ઉતાર પોતાની પાસની અથવા ટીકીટની તારીખ, નંબર અથવા બીજો કંઈ પણ મહત્વનો ભાગ વ્યાખ્યાન શરૂ કરી રીતે તે પાસમાં અથવા ટીકીટમાં બહુશુભને ફેરફાર કરશે અથવા તે વીરુધ્ધ કરશે તો તેને પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૧૭—કોષ પશુ સસર્ગિક અથવા ચેપી રોગથી પીડાતો કોષ માણસ, કલમ ૭૧ ની પેટા કલમ (૨) વિરુદ્ધ કોષ રેલવે ઉપર પ્રવેશ કરશે અથવા તેમાં મુસાફરી કરશે તો તેને, તથા તેણે ઉપર પ્રમાણે રેલવે ઉપર પ્રવેશ કર્યો તે વખતે અથવા મુસાફરી કરી તે વખતે તે માણસ રેલવે ઉપર જે બીજા કોષ માણસના હવાલામાં હોય તે માણસને, વીસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે. અને વળી તે શિવાય, તેઓમાંના ગમે તે જણે જે કંઈ પણ બાકું આપ્યું હશે તે બાકું ખોટું થશે તથા જે કંઈ પણ પાસ અથવા ટીકીટ તેઓમાંના ગમે તે જણે મેળવી હશે અથવા ખરીદ કરી હશે તે પાસ અથવા ટીકીટ ખોટી થશે, અને તેઓને રેલવે ઉપરથી કઢાડી મુકવાનો અધિકાર રેલવેના કોષપણુ નોકરને છે.

(૨) અમુક માણસને સંસર્ગિક અથવા ચેપી રોગ થયો છે એ વાત ૭૧ મી કલમની પેટા કલમ (૨) માં નિર્દિષ્ટ કરેલા રેલવેના નોકરને માલમ છતાં તે નોકર તે માણસને બીજા ઉતારાથી વેગળા રાખવાની ગોઠવણુ કર્યા શિવાય બહુશુભને રેલવે ઉપર મુસાફરી કરવા દેશે તો તેને ૧૦૦ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૧૮—ટ્રેન ચાલતી હોય તે વખતે કોષ પશુ ગાડીમાં કોષ ઉતાર ચઢશે અથવા ચઢવાની કોશીસ કરશે અથવા તેમાંથી ઉતરશે અથવા ઉતરવાની કોશીસ કરશે અથવા ગાડીમાં ચઢવા અથવા તેમાંથી ઉતરવા સારું ઉતાર માટે રેલવે આડમીનીસ્ટ્રેશને નિમેલા પ્લાટ ફાર્મને અથવા બીજા જગાને ગાડીની જે બાજુ લાગતી હોય તે બાજુએથી નહિ પણ બીજે કોણેથી કોષ ઉતાર ચઢશે અથવા ચઢવાની કોશીસ કરશે અથવા ઉતરશે અથવા ઉતરવાની કોશીસ કરશે અથવા ટ્રેન ચાલતી હશે તે વખતે કોષપણુ ગાડીનું બાજુનું બારણું કોષ ઉતાર ઉઘાડશે તે: તેને વીસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

(૨) રેલવેના નોકરે ના કલા છતાં કોષ પશુ ઉતાર કોષ પશુ ગાડીના છાપરા ઉપર અથવા પગથીયા ઉપર અથવા પગ મુકવાના પાટીયા ઉપર અથવા એનજીન ઉપર અથવા ટ્રેનનો જે કોષ પશુ બીજો ભાગ ઉતારના ઉપયોગ માટે ચોક્કસ નહીં હોય તે તે ભાગમાં હકથી મુસાફરી કરશે તો તેને પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે, અને તેને રેલવે ઉપરથી અહાર કઢાડી મુકવાનો અધિકાર રેલવેના કોષ પશુ નોકરને છે.

૧૧૯—રેલવે આડમીનીસ્ટ્રેશને કોષ ગાડી, ખાનું, ઝોરડી અથવા બીજા જગા માત્ર સ્ત્રીઓના ઉપયોગ માટે છે એવી ખબર છતાં કોષ પુરૂષ કાયદાસર કારણ વગર તેમાં પેસશે, અથવા તેમાં પેસા પછી, રેલવેના હરકોષ નોકર તેમાંથી અહાર જવાનું કહે ત્યાર પછી તેમાં રહેશે, તો તેને સો રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે, અને વળી તે શિવાય તેણે જે કંઈ પણ બાકું આપ્યું હશે તે બાકું ખોટું થશે, તથા જે કંઈ પણ પાસ અથવા ટીકીટ મેળવી હશે અથવા ખરીદ કરી હશે તે પાસ અથવા ટીકીટ મેળવી હશે અથવા ખરીદ કરી હશે તે પાસ અથવા ટીકીટ ખોટી થશે, અને તેને રેલવે ઉપરથી અહાર કઢાડી મુકવાનો અધિકાર રેલવેના કોષ પશુ નોકરને છે.

૧૨૦—રેલવેની કોષ પશુ ગાડી અથવા કોષ પશુ ભાગ ઉપર કોષ માણસ.

(અ) ફેરી અવસ્થામાં હશે; અથવા

(બ) કંઈ પણ અપકારક કૃત્ય કરશે અથવા કંઈ પણ નિર્લજ્જપણાનું કૃત્ય કરશે અથવા બીજાસ્ત અપહો ભોલશે અથવા ગાળો દેશે, અથવા

(ક) બહુશુભને અને કાયદાસર કારણ વગર કોષ પશુ ઉતારના સુખમાં હરકત કરશે અથવા કોષ પશુ દીવો હોલવશે.

તો તેને પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે, અને વળી તે શિવાય, તેણે જે કંઈ પણ બાકું આપ્યું હશે તો ખોટું થશે, તથા જે કંઈ પણ પાસ અથવા ટીકીટ મેળવી હશે અથવા ખરીદ કરી હશે તે પાસ અથવા ટીકીટ ખોટી થશે, અને તેને રેલવે ઉપરથી અહાર કઢાડી મુકવાનો અધિકાર

રેલવેના કોષ પશુ નોકરને છે.

૧૨૧—રેલવેના કોષપશુ નોકર પોતાનું કર્તવ્ય કર્મ કરતો હશે ત્યારે તેને કોષ માણસો બધી જોઇને હરકત કરશે અથવા અટકાવશે તો તેને સો રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૨૨—(૧) કોષ માણસ જેરકાયદેસર રીતે રેલવે ઉપર પ્રવેશ કરશે તો તેને વીસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

(૨) સદરહુ પ્રમાણે પ્રવેશ કરનારા કોષ માણસને રેલવે ઉપરથી બહાર જવાનું રેલવેના કોષ પશુ નોકર અથવા રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન તરફથી બીજો કોષ પશુ માણસ કહે તે છતાં તે માણસ તે ઉપરથી બહાર જવાની ના કહેશે તો તેને પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે. અને તેને રેલવે ઉપર તેમજ તેને આંદરથી બહાર કાઢી મુકવાનો અધિકાર સદરહુ નોકરને અથવા બીજા માણસને છે.

૧૨૩—કોષ ટ્રામની ગાડીનો, આમનીબસનો, સાધારણ ગાડીનો અથવા બીજાં વાહનનો કોષ હાકનાર અથવા કંડક્ટર રેલવેની જગા ઉપર હોય ત્યારે રેલવેના કોષ પશુ નોકરનો અથવા પોલીસ અમલદારનો વાજબી હુકમ ન માને તો તેને વીસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૨૪—નીચે લખેલા બે પ્રકાર પૈકી કોષ પશુ પ્રસંગે, એટલે,

(અ)—કોષ એનજીન અથવા ટ્રેન રેલવેને રસ્તે આવે છે એવું કોષપશુ માણસ બહુતો હોય અથવા માનવાનું તેને કારણ હોય તેમ છતાં તે માણસ એકાદ રસ્તાની વચ્ચે રેલવેની ગમે તે બાજુપર ઉભો કરેલો કોષપશુ દરવાજો ઉઘાડશે, અથવા રેલવે ઓળંગીને જશે અથવા જવાની કોશીલ કરશે અથવા કોષપશુ જનાવર અથવા વાહન અથવા બીજી વસ્તુ તે રેલવેની વચ્ચેથી હાકી જશે અથવા લઇ જશે અથવા હાકી જવાની અથવા લઇ જવાની કોશીલ કરશે, અથવા

(બ) દરવાજો ખેંચનારો માણસ જેરહાજર હોય ત્યારે, કોષ માણસ પોતે તથા પોતાના તાબા મહેતું કોષપશુ જનાવર, વાહન, અથવા બીજી વસ્તુ ઉપર કહેલા દરવાજામાંથી પસાર થયા પછી તાબડોતબ તે દરવાજો બંધ કરીને તેને આગળો દેવામાં કસુર કરશે.

તો તેને પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૨૫—(૧) ટોરને આંદર ન આવવા દેવા સાફ જોને ચોખ વાડ કરી હોય એવી કોષ પશુ રેલવે ઉપર અતિક્રમણ કરનારા ટોર જે માણસનાં હશે અથવા જે માણસના હવાલામાં હશે તે માણસને, સન ૧૮૭૧ ના ટોરના અતિક્રમણ બાબતના આક્ટ મુજબ જે કોષપશુ રકમ તેની પાસેથી વસુલ કરવામાં આવી હોય અથવા વસુલ કરવાની હોય તે રકમ શિવાય દરેક ટોર બદલ પાંચ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

(૩) આ કલમ મુજબ કરેલો કોષપશુ દંડ, કોર્ટ દરખાવશે તો, સને ૧૮૭૧ ના ટોરના અતિક્રમણ બાબતના આક્ટની પચીસમી કલમમાં ઠરાવેલી રીતે વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

(૪) સને ૧૮૭૧ ના ટોરના અતિક્રમણ બાબતના આક્ટની અમિયારમી તથા છવીસમી કલમ માં હેના “ સાર્વજનિક રસ્તા ” આ શબ્દોમાં રેલવેનો સમાસ થાય છે એમ સમજવું, અને સદરહુ અગિયારમી કલમ મુજબ પોલીસ અમલદારને આપેલો અધિકાર રેલવેના કોષ પશુનોકર ચલાવવાને મુખ્યત્વાર છે.

(૫) સને ૧૮૭૧ ના ટોરના અતિક્રમણ બાબતના આક્ટમાં ‘ટોર’ એ શબ્દનો જે અર્થ થાય છે તેજ અર્થ આ કલમમાં થાય છે એમ સમજવું.

૧૨૬—કોષપશુ રેલવે ઉપર મુસાફરી કરનાર અથવા તે ઉપર હોય એવા હરકોષ માણસની કોશીલ મતીને જોખમમાં નાંખવાના ધરાદારી અથવા જોખમ પોહોચવાના સંભવ છે એમ બધીને હરકોષ માણસ જેરકાયદેસર રીતે નિચે લખ્યા પ્રમાણે કૃત્ય કરશે તો તેને છવત્તાં સુધી સમુદ્ધારની અથવા દસ વર્ષ સુધીની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે; તે કૃત્યની વિગત:—

(અ) કોષપશુ લાકડું, પથર અથવા બીજી વસ્તુ અથવા પદાર્થ તે રેલવે ઉપર અથવા વચ્ચે મુકશે અથવા ફેંકશે અથવા

(બ) કોષ પશુ રેલવેની કોષપશુ રેલ, રેલીપર, અથવા બીજી વસ્તુ અથવા પદાર્થ ઉપાડી લેશે,

કાઠડી નાંખશે. ઠીલો કરશે અથવા ખસેડશે, અથવા

(ક) કોઇપણ રેલવેના હરકોઇ સહિ અથવા બીજાં યંત્ર ફેરવશે, ચલાવશે, ઉઘાડશે અથવા વાળશે, અથવા

(ડ) કોઇપણ રેલવે ઉપર અથવા તેની નજીક હરકોઇ સીગનલ (નીશાની) અથવા ઠીલો કરશે અથવા ખતાવશે અથવા સંતાડી દેશે અથવા કાઠડી નાંખશે, અથવા

(ઇ) કોઇપણ રેલવે સખંધી બીજી કાંઈ પણ કૃત્ય અથવા વાત કરશે અથવા કરાવશે અથવા કરવાની કોશિષ કરશે.

૧૨૬—જે કોઇ પણ માણસ, ટ્રેનનો ભાગ હોય એવા કોઇપણ રેલીંગ-રટોકમાં અથવા તે ઉપર અથવા તેજ ટ્રેનનો ભાગ હોય એવા બીજા કોઇ રેલીંગ રટોકમાં અથવા તે ઉપર બીજો કોઇ માણસ હોય તેવી સલામતીને જોખમમાં નાખવાના ઇરાદાથી અથવા જોખમ થવાનો સંભવ છે એમ જાણીને તે રેલીંગ રટોક તરફ અથવા તેની સામા અથવા તેની અંદર અથવા તેની ઉપર ગેરકાયદાસર રીતે કંઈ પણ લાકડું, પથર અથવા બીજી વસ્તુ અથવા પદાર્થ નાંખશે અથવા પડાવશે અથવા અથડાવશે તો, તેને જીવતાં સુધી સચુદ્ધારની અથવા દસ વર્ષ સુધીની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૧૨૮—જે કોઇ પણ માણસ કંઈપણ ગેરકાયદેસર કૃત્ય કરીને અથવા કંઈ પણ કસુર અથવા ગફલત જાણી જોખને કરીને હરકોઇ રેલવેમાં સુસાફરી કરનાર અથવા તે ઉપર હોય એવા હરકોઇ માણસની સલામતીને જોખમમાં નાંખશે અથવા નાંખાવશે અથવા હરકોઇ રેલવે ઉપરના હરકોઇ રેલીંગ રટોકને અડચણ કરશે અથવા કરાવશે અથવા કરવાની કોશિષ કરશે તો તેને એ વર્ષ સુધીની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૧૨૯—કોઇ માણસ અવીચારથી અથવા ગફલતથી કાંઈ પણ કૃત્ય કરશે અથવા જે કૃત્ય કરવાને પોતે કાયદા મુજબ અધિકારો હશે તે કરવામાં કસુર કરશે અને એવું કૃત્ય ક્યાંથી અથવા કસુર ક્યાંથી રેલવેમાં સુસાફરી કરનાર અથવા રેલવે ઉપર હોય એવા કોઇ પણ માણસની સલામતીને જોખમમાં નાંખવાનો સંભવ હશે તો, તેને એક વર્ષની સુદત સુધીની કેદની, અથવા દંડની, અથવા એ બંનેની, શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૧૩૦—(૧) ઉપરની છેલ્લી ચાર કલમો પૈકી કોઇ પણ કલમમાં કહેલું અથવા સૂચવેલું કંઈ પણ કૃત્ય અથવા કસુર ક્યાં બદલ બાર વર્ષની અંદરની વયનો કોઇ સગીર માણસ હરકોઇ રેલવેના સખંધમાં ગુંદેગાર હશે તેણે, હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૮૨ મી અથવા ૮૩ મી કલમમાં ગમે તે ઠરાવ હોય તોપણ, ગુંદો ક્યાં છે એમ સમજવું. અને તેના ઉપર ગુંદાની સાબીતીનો ઠરાવ કરનાર કોર્ટને યોગ્ય લાગે તો તે કોર્ટ, જે સગીર પ્રશ્ન હોય તો તેને ફરજી મારવાનો હુકમ કરવાને અથવા તે કોર્ટ ઠરાવશે તે મુદતમાં તે સગીર માણસના બાપે અથવા પાલન કરનારાએ તે સગીર માણસ સદરકુ કૃત્ય અથવા કસુર પૈકી કોઈ પણ કૃત્ય અથવા કસુરનો ફરીથી તકસીરવાર નહિ થય તે બાબત તે કોર્ટ ફરમાવે એટલી ગુંદેગારીની રકમનો એક સુચરકો લખી આપવો જોઇએ એવો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) તે સુચરકામાં લખેલી રકમ ગુંદેગારીમાં આપવાની થઇ હશે તો જાણે તે કોર્ટ પોતે દંડ ક્યાં હોય તે પ્રમાણે તે રકમ વસુલ કરી શકશે.

(૩) પેટા કલમ (૧) મુજબનો સુચરકો તે કોર્ટ ઠરાવેલી મુદતની અંદર લખી આપવાને તે બાપ અથવા પાલન કરનાર ચુકશે તો તેને પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

કામ ચલાવવા બાબત.

૧૩૧—(૧) કલમો ૧૦૦, ૧૦૧, ૧૧૫, ૧૨૦, ૧૨૧, ૧૨૬, ૧૨૭, ૧૨૮ અથવા ૧૨૯ માં અથવા કલમ ૧૩૦ પેટા કલમ (૧) માં કહેલો કંઈ પણ ગુંદો કોઇ માણસ કરશે તો તેને વારંદ અથવા બીજાં લેખી હુકમ વગર પકડવાનો અધિકાર રેલવેના કોઇપણ નોકરને અથવા કોઇ પણ પોલીસ અમલદારને અથવા સદરકુ પ્રકારનો નોકર અથવા અમલદાર પોતાને મદદ કરવા સાર જે બીજા કોઇપણ માણસને બોલાવશે તે બીજા માણસને છે.

(૨) આ પ્રમાણે પકડેલા માણસને ઇનસાફ કરવાનો અથવા ઇનસાફ થવા સાર કમિટ કરવાનો અધિકાર જે માલ્ટ્રેટને હશે તે માલ્ટ્રેટની પાસે બનતી તાજીદે તેને લઇ જવો.

૧૩૨ (૧)—ઉપરની છેલ્લી કલમમાં કહેલા કોઈ ગુન્હા સિવાયનો આ આકટ મુજબનો ખીળો કોઈ પણ ગુન્હા કોઈ માણસ અથવા કલમ ૧૧૩ મુજબ મગિલું બનતી હાસિલ અથવા ખીજી રકમ આપવાને યુકતી અથવા ના પાડશે અને તે નારી જશે એમ માનવાનું કારણ હોય અથવા તેનું નામ તથા ઠેકાણું ખબર નહિ હોય તથા તે પોતાનું નામ તથા ઠેકાણું પુછેથી તે કહેવાની ના પાડે અથવા તેણે કહેલું નામ અથવા ઠેકાણું ખોટું છે એમ માનવાને કારણ હોય તો રેલવેના કોઈ પણ નોકરને અથવા કોઈ પણ પોલીસ અમલદારને અથવા તે રેલવેનો નોકર અથવા પોલીસ અમલદાર પોતાને મદદ કરવા સાર જે ખીળ કોઈ માણસને બોલાવશે તે ખીળ માણસને વારંટ અથવા ખીળ કાંઈ લેખી કુકમ વગર તે ગુન્હેમારને પકડવાનો અધિકાર છે.

(૨) પકડેલા માણસ કુકમ થાય તે વખતે માલ્ટ્રેટની રૂબરૂ હાજર થવા બદલ જામીન આપે એટલે, અથવા તેનું ખર્ચ નામ તથા ઠેકાણું જણાવું હોય તો, એ પ્રમાણે હાજર થવા બદલ જામીન સિવાયનો મુચરકો લખી આપે એટલે તેને છોડી દેવો.

(૩) જે એવો માણસ જામીન આપી ન શકે તથા તેનું ખર્ચ નામ તથા ઠેકાણું જણાવ નહીં તો તેને હકુમત હોય એવા માલ્ટ્રેટની રૂબરૂ બનતી તાજીદે લઇ જવો.

(૪) સન ૧૮૮૨ નાજીમીનલ પ્રોસીજર કોડના ૩૯ મા તથા ૪૨ મા બાબતના ઠરાવો, લાય પડે તેટલે સુધી, આ કલમની રૂબે આપવાના જામીનને તથા લખી આપવાના મુચરકાને લાય પડશે.

૧૩૩—આ આકટ મુજબ કરેલા કોઈ પણ ગુન્હાનો ઇનસાફ પ્રેસીડેન્સી માલ્ટ્રેટ સિવાય અથવા જે માલ્ટ્રેટનો અધિકાર ખીળ વર્ગના માલ્ટ્રેટ કરતાં ઓછો નહીં હશે તે માલ્ટ્રેટ સિવાય ખીળ કોઈ પણ માલ્ટ્રેટે કરવો નહીં.

૧૩૪ (૧)—આ આકટ વિરૂદ્ધ અથવા આ આકટ મુજબ કરેલી કોઈ પણ કાનુન વિરૂદ્ધ કંઈ પણ ગુન્હા કરનારા કોઈ પણ માણસનો ઇનસાફ તે જે જગ્યામાં હશે તે જગ્યાએ, અથવા સ્થાનિક સરકાર આ બાબત જે જગ્યા વીશે જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરશે તે જગ્યાએ, તેમજ વીણમાન કાળે જે કોઈ પણ કાયદો અમલમાં હશે તે કાયદા મુજબ જે ખીજી જગ્યાએ તેનો ઇનસાફ કરી શકાતો હશે તે ખીજી જગ્યાએ કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) પેટા કલમ (૧) મુજબ કરવાનું દરએક જાહેરનામું સ્થાનિક સરકારી ગેઝીટમાં પ્રસિદ્ધ કરવું અને તેની એક એક નકલ સ્થાનિક સરકાર દરમાવશે તેવા રેલવેના દરેક સ્ટેશન ઉપર લોકાને જાણવા સાર સહેજ નજરે પડે એવી કોઈ જગ્યાએ ચોંટાડવી.

બાબ ૧૦ પુરવણી ઠરાવો.

૧૩૫—કોઈ પણ કાયદામાં અથવા કોઈ પણ કાયદા ઉપરથી કરેલી હરકોઈ કજીલાતમાં અથવા ફેંસલામાં આ કલમના ઠરાવ વીરૂદ્ધ અને તે ઠરાવ હશે તે છતાં, સ્થાનિક અધિકારીઓના ફેંડમાં મદદ કરવા સાર રેલવેના સમ્બંધમાં તથા રેલવે આડમિનીસ્ટ્રેશન પાસેથી કર લેવા તે નીચે લખેલી કાનુનો મુજબ લેવા, એટલે:—

(૧) હરકોઈ સ્થાનિક અધિકારીના ફેંડમાં મદદ કરવા સાર કાંઈ કર આપવાને અમુક રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન પાત્ર છે એમ જવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલે સરકારી ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને જાહેર કચું નહિ હશે તો તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન કર આપવાને પાત્ર થશે નહીં.

(૨) આ કલમની રકમ (૧) મુજબ જવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલે કરેલું કોઈ જાહેરનામું અમલમાં રહેશે ત્યાં સુધી, તેમાં કહેલો કર, અથવા તે કરને બદલે જવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલે આ અર્થે નીચેના અમલદાર તે પ્રકરણની સર્વ હકીકત તરફ લક્ષ આપીને અમુક રકમ બરાબર અને વાજબી છે

એવું વખતે વખતે ઠરાવશે તો તે રકમ, તે સ્થાનિક અધિકારીને આપવાને સદરદુ આડમિનિસ્ટ્રેશન પાત્ર છે એમ સમજવું.

(૩) આ કલમની પેટા કલમ (૧) મુજબનું કાષ્ટ પણ બહેરનામું મમે તે વખતે રદ કરવાનો અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાનો અધિકાર ગવર્નર બનરલ ઇન કૌન્સિલને છે.

(૪) પાણી અથવા દીવા પુરા પાડવા બદલ, અથવા રેલવેની જગ્યામાં ઝાડુ કાઢાડવા બદલ, અથવા કાષ્ટ પણ સ્થાનિક અધિકારી પોતાના તાગના સ્થાનિક ક્ષેત્રમાંના કાષ્ટ પણ ભાગમાં જે પીણું કંઈ કામ કરે તો હશે અથવા કરાતે તૈયાર હશે તે કામ કરવા બદલ, હરકોઈ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને સ્થાનિક અધિકારી સાથે કરાર કરવામાં બાધ આવે છે એવો આ કલમના કાષ્ટ પણ મંજુરનો અર્થ કરવો નહીં.

(૫) આ કલમમાં " સ્થાનિક અધિકારી " આ શબ્દોનો અર્થ સને ૧૮૮૭ ના સામાન્ય કલમોના આક્ટમાં સ્થાનિક અધિકારીનો જે અર્થ છે તેજ થાય છે એમ સમજવું; અને પહેરેગીર રાખવા બદલના અથવા નદીનું પાણી સ્વચ્છ રાખવા બદલના કાષ્ટ પણ ફૂડ ઓપર નિયંધ રાખવાનો અથવા તેનો વહીવટ કરવાનો જેને કાયદેસર રીતે હક હોય અથવા તે કામ જેને સોંપ્યું હોય એવા કાષ્ટ પણ અધિકારીનો સદરદુ શબ્દોમાં સમાસ થાય છે એમ સમજવું.

૧૩૬—(૧) કાષ્ટ રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન પોતાની રેલવેના ટ્રાંશીકના કારણુ સાથે અથવા પોતાના સ્ટેશનો અથવા વર્કશોપનાં કારણુ સાથે ઉપયોગમાં લીધેલાં અથવા પુરાં પાડેલાં કાષ્ટ પણ રેલીંગ-સ્ટોક, પંત્ર, ઓબર, હથિયાર, સાધન, સામાન અગર કાષ્ટ પણ જનસ, ગવર્નર બનરલ ઇન કૌન્સિલની અમા-ઉથી મંજુરી લીધા શીવય, હરકોઈ કોર્ટના અથવા મીલકતની જમી કરવા અથવા આટકાવી રાખવા અથવા પીછ રીતે મીલકત બળવણીમાં લેવા એમ કરવા કાયદા પ્રમાણે અધિકાર હોય એવા કાષ્ટ પણ સ્થાનિક અધિકારી અથવા માણસ કાષ્ટ પણ હુકમનામાંની અથવા હુકમની બળવણીમાં જમ થવાને પાત્ર નથી એમ સમજવું.

(૨) કાષ્ટ હુકમનામાંની અથવા હુકમની બળવણીમાં કાષ્ટ રેલવેની પેદાશ જમ કરવાના હરકોઈ કોર્ટના અધિકારને પેટા કલમ (૧) ના કાષ્ટ પણ મંજુરથી બાધ આવે છે એમ તેનો અર્થ કરવો નહીં.

૧૩૭—(૧) ઇડિયન પિનલ કોડના આખ ૯ નાં કારણુ સાથે રેલવેનો પ્રત્યેક નોકર સરકારી નો કર છે એમ સમજવું.

(૨) તે કોડની કલમ ૧૬૧ માં " કાયદેસર મહેનતાણું " એ શબ્દોની બ્યાખ્યામાં " સરકાર " એ શબ્દમાં, રેલવેના નોકર તરીકે રેલવેના નોકરને કામે રાખનારનો પેટા કલમ (૧) ના કારણુ સાથે સમાસ થાય છે એમ સમજવું.

(૩) રેલવેના કાષ્ટ નોકરે નીચે લખ્યા પ્રમાણે કરવું નહિં, એટલે

(અ) કલમ ૫૫ અથવા ૫૬ મુજબ લીલામ કરવા સાથે કાઢેલા હરકોઈ માલની પોતે અથવા પોતાના એજન્ટની મારફતે પોતાને નામે અથવા પીળને નામે અથવા પીળઓની સાથે રહીને અગર ખરીદી અથવા માગણી કરવી નહીં, અથવા

(બ) વેપાર નહીં કરવા આખત રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન તેને હુકમ કર્યો હોય તે વિરુદ્ધ વેપાર કરવો નહીં

(૪) ઇડિયન પિનલ કોડની કલમ ૨૧ માં મમે તે ઠરાવ હોય તે છતાં પણ પેટા કલમ (૧) માં કહેલાં કારણો શિવાયનાં સદરદુ કોડના હરકોઈ કારણુ સાથે રેલવેનો કાષ્ટ નોકર સરકારી નોકર છે એમ સમજવું નહિ.

૧૩૮—રેલવેના કાષ્ટ નોકરને તેના હુદા ઉપરથી બરતરફ કરવામાં આવે, તે વખતે અથવા સજ પેન્ડ કરવામાં આવે તે વખતે અથવા તે મરી જાય, નાશી જાય અથવા પોતાની મેળે ગેરહાજર રહે તે વખતે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનની માલકીમાં તથા સદરદુ નોકરના કબજામાં અથવા હવાલામાં હોય એવું કાષ્ટપણુ સ્ટેશન, રહેવાનું ઘર, ખારીસ અથવા પીછ ઇમારત તેના પ્રયાગ સહીત, અથવા હરકોઈ ચોપડી કાગળ પતર અથવા પીળ પદાર્થ તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશનને અથવા તે રેલવે આડમિનિસ્ટ્રેશન નિમે તે કાષ્ટ માણસને સ્વાધીન કરવા બદલની લેખી નોટીસ પોતાને મળ્યા પછી તેમ કરવામાં તે નોકર

અથવા બી અથવા તેની વીધવા અથવા તેના કુટુંબી પૈકી અથવા તેના વારસ વધીલ પૈકી કોઇ પણ સખ્સ ના પાઠશૈ અથવા ગફલત કરશે તો, તે રેલ્વે આડમિનિસ્ટ્રેશને અથવા તેના વતી કોઈએ કરેલી અરજી ઉપરથી નીચે લખ્યા પ્રમાણે હુકમ કરવાનો અધિકાર હરકોઇ પહેલા વર્ગના માણસેટને છે, એટલે અમુક પેલીસ અમલદારો થોડા મુદત સહીત તે ઇમારતમાં પ્રવેશ કરીને તેમાં હરકોઇ માણસ માણસ પડે તેને બહાર કાઢીને ઇમારતનો કબજો લેવો અથવા સદરહુ ચોપડીઓ, કાગળ અથવા બીજો પદાર્થ પોતાના કબજામાં લેવો અને તે સર્વ રેલ્વે આડમિનિસ્ટ્રેશનને અથવા આ અર્થે તે આડમિનિસ્ટ્રેશને ની-મેલા કોઇ માણસને સ્વાધીન કરવો એવો હુકમ કરવાનો અધિકાર છે.

૧૩૬—આ આક્ટના હરકોઇ કારણ સાર અથવા તેના સખંધમાં અથવા આ આક્ટમાંના હર-કોઈ કારણ સાર અથવા તેના સખંધમાં, ગવર્નર જનરલ ઇન કૌંસીલ તરફથી આપવાની અથવા જાહેર કરવાની હરકોઇ નોટીસ, ઠરાવ, હુકમ, ફરમાન, નીમણુંક, અભીપ્રાય, સંમતી અથવા મંજૂરી, હીંદુસ્તાન સરકારના કોઇ સેક્રેટરીએ, ડેપુટી સેક્રેટરીએ, અંડર સેક્રેટરીએ, અથવા આર્ચીસ્ટ્રટ સેક્રેટરીએ, અથવા જે બાબતને લગતી તે નોટીસ વિગેરે હશે તે બાબતના સખંધમાં ગવર્નર ઇન કૌંસીલની વતી કામ કર-વાને અધીકાર મળેલા બીજા હરકોઇ અમલદારે અથવા લખીને તે ઉપર કહેલી રીતે સહી કરી હશે તો તે પુરતી તથા બંધનકારક છે એમ સમજવું, અને ઉપર કહેલી રીતે સહી થયેલા એકાદો લેખ કરવામાં નહીં આવ્યો હશે તો ઉપરની બાબતો પૈકી હરકોઈ બાબતના સખંધમાં ગવર્નર જનરલ ઇન કૌંસીલ કોઇ પણ પ્રસંગે બંધાસે નહીં એમ સમજવું.

૧૪૦—જે કોઈપણ નોટીસ અથવા તે લેખ કોઈ રેલ્વે આડમિનિસ્ટ્રેશન ઉપર આ આક્ટ મુજબ બળવવો જોઇતો હોય અથવા બળવવા માટે અધિકાર મળ્યો હોય, તે નોટીસ અથવા લેખ, સરકાર અથવા દેશી સંસ્થાન વહિવટ કરતું હોય એવી રેલ્વેની બાબતમાં તે રેલ્વેના મેનેજર ઉપર, અને એકાદી રેલ્વે કંપની વહીવટ કરતી હોય એવી રેલ્વેની બાબતમાં તે રેલ્વે કંપનીના હીંદુસ્તાનમાં રહેનારા એજન્ટ ઉપર નીચે લખ્યા પ્રમાણે બળવવાનો અધિકાર છે; એટલે (અ) તે નોટીસ અથવા બીજો લેખ તે મેનેજર અથવા એજન્ટને સ્વાધીન કરીને, અથવા (બ) તે તેની અરીસમાં મુકી આવીને, અથવા (ક) જે બદલ હાંસીલ આપ્યું હોય અને જેની ઉપર તે મેનેજરનું અથવા એજન્ટનું નામ તથા તેની આહીસનું ઠેકાણું લખ્યું હોય, અને હિંદુસ્તાનનાં સને ૧૮૬૬ ના પોસ્ટ આફીસના આક્ટના બાગ ૩ મુ-જબ ૨૭૭૨ કર્યો હોય એવા લખોટામાં ટપાલ મારફતે રવાને કરીને;

૧૪૧—આ આક્ટ મુજબ જે કોઇ પણ નોટીસ અથવા બીજો લેખ કોઇ રેલ્વે આડમિનિસ્ટ્રેશનને હરકોઇ માણસ ઉપર બળવવો જોઇતો હોય અથવા બળવવા માટે અધિકાર મળ્યો હોય તે નોટીસ અથવા લેખ નીચે પ્રમાણે બળવવાનો અધિકાર છે; એટલે (અ) તે માણસને તે નોટીસ અગર બીજો લેખ સ્વાધીન કરીને અથવા (બ) તે માણસના હંમેશના રહેવાના ઠેકાણે અથવા તે જ્યાં છેલ્લો વેદ્યો રહેતો હતો એમ માલુમ હોય તે જગ્યાએ તે મુકી આવીને, અથવા (ક) જે બદલ હાંસીલ આપ્યું હોય અને જે ઉપર તે માણસનું હંમેશનું રહેવાનું ઠેકાણું અથવા તે છેલ્લો વેદ્યો જ્યાં રહેતો હતો તે માલમ હોય તે જગ્યાનો પતો લખ્યો હોય અને હિંદુસ્તાનનાં સને ૧૮૬૬ ના પોસ્ટ આફીસના આક્ટના બાગ ૩ મુજબ ૨૭૭૨ કર્યો હોય એવા લખોટામાં ટપાલ મારફતે રવાને કરીને.

૧૪૨—કોઇ નોટીસ અથવા બીજો લેખ ટપાલ મારફતે બળવ્યો હોય ત્યારે, ટપાલના મામલ રીવાજ પ્રમાણે જે વખતે તે નોટીસ અથવા લેખવાળો લખોટો રીવાજ પ્રમાણે જે વખતે તે નોટીસ અથવા તે લેખથી બળવણી થઇ એમ સમજવું, અને આવી બળવણી સાબીત કરવા માટે, તે નોટીસ અથવા તે લેખવાળો લખોટો ઉપર થોડા રીતે પત્તો લખીને તે ૨૭૭૨ કરાવ્યો હતો એ વાત સાબીત કરી એટલે બસ છે.

૧૪૩—(૧) ૨૨ મી કલમ, ૩૪ મી કલમ અથવા ૮૪ મી કલમ મુજબ કરેલી કોઇ કાનુન, અ-થવા સદરહુ કલમો પૈકી કોઇ પણ કલમ મુજબ અથવા કલમ ૪૭ પેટા કલમ (૪) મુજબ કોઇ કાનુન મોકુફ કરવાનો અથવા રદ કરવાનો અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાનો હુકમ, ઇડિયા ગેઝીટમાં પ્રસિદ્ધ થશે

ત્યાં સુધી, તે કાનુન અથવા કુકમ અમલમાં આવશે નહિ એમ સમજવું.

(૨) આ આકટ મુજબ કરેલી કોષપણ્ય કાનુન, અથવા એવી કોષપણ્ય કાનુન મોકુફ કરવાનો, રદ કરવાનો અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાનો કુકમ, ઈંડિયા ગેઝીટમાં પ્રસિદ્ધ કરવાનું આ આકટથી ફર-માન્ય હોય ત્યારે તે કાનુન અથવા કુકમ તે પ્રમાણે પ્રસિદ્ધ કરવો જોઇએ એટલું જ નહિ પણ તેમાં જે માલ્યુસેનો સમ્બંધ હોય તે માલ્યુસેનો ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ સાધારણ અથવા ખાસ કુકમથી ફર-માવે તેવી રીતે તેની ખબર આપવી જોઇએ.

(૩) આ આકટ મુજબ પોતે કરેલી હરકોષ કાનુન રદ કરવાનો અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાનો અ-ધિકાર ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને છે.

૧૪૪ (૧) ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ, કોષ પણ્ય રેલવેના સમ્બંધમાં આ આકટ મુજબના પોતાના અધિકારો અથવા કામો પૈકી કોષ પણ્ય અધિકાર અથવા કામ કોષ પણ્ય સ્થાનિક સરકારને ઈંડિયા ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરી બીન શરતે અથવા શરત કરીને સોંપવાને, તથા આ પ્રમાણે સોંપેલા અધિકાર અથવા કામ બજાવવાના કારણ સાર કષ્ટ સ્થાનિક સરકાર તે રેલવેના સમ્બંધમાં સ્થાનિક સર-કાર ગણ્યુશે એ વાત તેજ અથવા તેવી જાતના બીજા જાહેરનામામાં જાહેર કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલે ચલાવવાના કામના સમ્બંધમાં કલમ ૧૩૯ ના ઠરાવો લાગુ પાડી શકાય તેટલે સુધી, પેટા કલમ (૧) મુજબના જાહેરનામાની રૂયે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલના અધિકાર ચલાવનાર અથવા કામ બજાવનાર સ્થાનિક સરકારે ચલાવેલાં કામને લાગુ પડશે એમ સમજવું.

૧૪૫—(૧) સરકારથી અથવા દેશી સંસ્થાનથી વહીવટ થતી રેલવેના મેનેજર અથવા કોષ રેલવે કંપનીથી વહીવટ થતી રેલવેનો ટ્રિફુસ્થાનમાં રહેનારો એજન્ટ, હરકોષ દીવાની, ફાજલારી અથવા બીજા કોર્ટમાં કંઈપણ કામ ચાલતું હોય તે વખતે પોતાની વતી કામ ચલાવવા સાર અથવા પોતાને બદલે હાજર થવા સાર લેખી દસ્તાવેજથી રેલવેના હરકોષ નોકરને અથવા બીજા કોષ માલ્યુસેને અધિકાર આપવાને મુખત્યાર છે.

(૨) કોઈ રેલવે આડમિનીસ્ટ્રેશનની તરફથી ફરીઆદ પક્ષનું કામ ચલાવવા સાર કોષ મેનેજરે અ-થવા કોષ એજન્ટે અધિકાર આપેલા કોષ માલ્યુસેને, સને ૧૮૮૨ ના કિમિનલ પ્રોસીજર કોડની કલમ ૪૯૫ માં ગમે તે ઠરાવ હોય તોપણ, એવું ફરીઆદપક્ષ માલ્યુસેનના કુકમ શિવાય ચલાવવાનો હક પ્રાપ્ત થશે.

૧૪૬—વરાળથી અથવા બીજા કંઈ યાંત્રિક શક્તિથી ચાલતી હરકોષ ટ્રામવેને આ આકટ અથવા આનો કોષ પણ્ય લાગુ ઇંડિયા ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને લાગુ કરવાનો અધિકાર ગવર્નર જન-રલ ઇન કૌન્સિલને છે.

૧૪૭—સદરકુ પ્રકારનું જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને આ આકટના ઠરાવો પૈકી હરકોષ ઠરાવ કોષપણ્ય રેલવેને લાગુ નહીં કરવા બાબત ઠરાવ કરવાનો અધિકાર ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને છે.

૧૪૮ (૧) કલમ ૩ રકમો (૫) (૬) તથા (૭) તથા કલમો ૪ થી ૧૯ (બને સુદાં) ૪૭ થી ૫૨ (બને સુદાં) ૫૯, ૭૯, ૮૩ થી ૯૨ (બને સુદાં) ૯૬, ૯૭, ૯૮, ૧૦૦, ૧૦૧, ૧૦૩, ૧૦૪, ૧૦૭, ૧૧૧, ૧૨૨, ૧૨૪, થી ૧૩૨ (બને સુદાં), ૧૩૪ થી ૧૩૮ (બને સુદાં), ૧૪૦, ૧૪૧, ૧૪૪, ૧૪૫, તથા ૧૪૭ નાં કારણ સાર “ રેલવે ” આ અપ્પેલ, પછી તે એકલો આવતો હોય અથવા કોષ અપ્પેલની પહેલાં આવતો હોય તોપણ, બંધાતી હોય તે રેલવેને અથવા તેના કોષ પણ્ય બાજને તથા ઉતાર જનાવર અથવા માલ સાર્વજનીક રીતે લઇ જવા સાર જે રેલવે અથવા જેના કોષ પણ્ય બાજનો ઉપયોગ કરવામાં આવતો ન હોય તેને, તેમજ કલમ ૩ પેટા કલમ (૪) માં રેલવેની આજ્ઞા કરેલી છે તેમાં જે કોષ રેલવેનો સમાસ થતો હોય તેને લાગુ પડે છે એમ સમજવું.

(૨) કલમો ૫, ૨૧, ૮૩, ૧૦૦, ૧૦૧, ૧૦૩, ૧૦૪, ૧૨૧, ૧૨૨, ૧૨૫, તથા ૧૩૭ પેટા કલમ (૧), (૨), તથા (૪), તથા કલમ ૧૩૮ નાં કારણ સાર “ રેલવેનો નોકર ” આ અપ્પેલમાં, રેલવે આડમિનીસ્ટ્રેશન સાથે કરેલો કરાર પુરા કરનાર માલ્યુસે જે બીજા કોષ માલ્યુસેને કોષ રેલવેના કામના સમ્બંધમાં રેલવે ઉપર આકરીમાં રાખેલો હશે તે માલ્યુસેનો સમાસ થાય છે.

૧૪૯—ઈડિયન પીનક કોડની ૧૯૪ મી અને ૧૯૫ મી કલમમાં " આ કાયદા મુજબ અથવા ઇંગ્લેન્ડ દેશના કાયદા મુજબ " એ શબ્દોને બદલે " બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનના અથવા ઇંગ્લેન્ડ દેશના કાયદા મુજબ " આ શબ્દો દાખલ કરવા.

૧૫૦—આ કલમ મુજબ ઇલાકાને લાગુ નથી.

બીજું પરિશિષ્ટ.

જાહેર કરવાની તથા વીમા ઉતારવાની જગ્યાઓ.

(૭૫ મી કલમ ભુએ.)

(અ) નાણું પાડેલું અથવા નાણું નહીં પાડેલું. ઘાટ ઘડેલું અથવા ઘાટ ન ઘડેલું સોનું અથવા રૂપું; (બ) રૂપાનો ટોળ અઢાવેલા પદાર્થ; (ક) જેમાં સોનાનો અથવા રૂપાનો અંશ હશે, એવું કાપડ તથા વજ્રોક્ષો પદાર્થ તથા શીત પથ્થુ તે જનસોની અંદર કોષ્ટ્ર એકિસરના, સેલજરના, ખલાસીના, પોલીસ અમલદારના અથવા સન ૧૮૬૯ ના હિંદુસ્તાનના વાલન્ડીઅર આક્ટ મુજબ વાલન્ડીઅર તરીકે જે કોષ્ટ્ર માણસનું નામ નોંધાયું હોય તે માણસના અથવા બ્રિટિશ અથવા પારકા રાજ્યના કોષ્ટ્ર પથ્થુ સરકારી નોકરને યુનિફાર્મ (દરેલી ગેઝાક) પહેરવાનો હક હોય એવા અમલદારના યુનિફાર્મનો, યુનિફાર્મના કેષ પથ્થુ બામનો સમાસ થતો નથી; (ડ) મેતી, જંબેર, જાંબીયન તથા દાગીના; (ઇ) કોષ્ટ્ર પથ્થુ પ્રકારના વૉચ (નાના ગજવામાં રાખવાના ધડીઆળ) તથા કલાક (મોટા ધડીયાળ) તથા ટાઇમપીસ (ટોકરી વગરનાં ધડીયાળ); (ક) સરકારી સિક્કયુરીટી, (બ) સરકારી સ્ટાંપ; (હ) બીલ એન્ડ એક્સચેન્જ, હુંડી, ટ્રાંમીસરી નોટો (વાવદા ચીઠીઓ), બાંડ-નોટો તથા નાણું આપવા વીશેના હુકમ અથવા બીજી સિક્કયુરીટી; (આઈ) નકશા, લેખ, તથા ખત પત્રો; (જે) રંગતલી કાઢાડેલાં ચિત્રો, કોરેલાં ચિત્રો, છાપથી છાપેલાં ચિત્રો. ફોટોગ્રાફ, નકસી કામ, પથરનું કોરેલું કામ, તથા કળાકૌસલ્યનાં બીજાં કામ; (કે) માટીના હુન્નર કામ, તથા કાચની, ચીનાઈ માટીની તથા આરસપાઢાણની બનાવેલી સર્વ વસ્તુ; (લ) તૈયાર કરેલી અથવા તૈયાર ન કરેલી સ્થિતિમાં હોય એવું તથા બીજા પદાર્થની સાથે વણેલું અથવા ન વણેલું હોય એવું રેશમ; (મ) શાલ; (ન) શીત તથા રૂપાં વાળાં ચામડાં; (ઓ) અરીજી. (પી) હાથીદાંત, અજીનુસ, પરવાળાં તથા સુખડનું લાકડું (કયુ) કરતુરી, સુખડનું તેલ, તથા અત્તર અથવા બીજી સુગંધી તૈયાર કરવામાં વપરાતું જલદી ઉડી જાય એવું તેલ; (ર) વાઘો તથા શાસ્ત્રીય યંત્રો; (સ) ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ ઇન્ડિયા ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને જે કોષ્ટ્રપથ્થુ ખાસ મુલ્યવાન જણુસ આ પરિશિષ્ટમાં દાખલ કરશે તે જનસ.

બાર થનારા પદાર્થો સખંધી કાયદો જસ્ટી સુધારવા બાબતનો આકટ.

(સને ૧૯૦૮ ના આકટ નંબર ૬.)

બાર થનારા પદાર્થો સખંધી કાયદો જસ્ટી સુધારવાની જરૂર છે, વાસ્તે આ ઉપરથી નીચે પ્રમાણે ઇરાવું છે:—

૧—(૧) આ આકટને સને ૧૯૦૮ નો બાર થનારા પદાર્થો બાબતનો આકટ કહેવો. (૨) આ આકટ આખા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનને લાગુ પડે છે, અને તે—(અ) બ્રિટિશ હિંદુસ્તાન બાહારની તથા પેલી ગમતી કોષ્ટ્ર પથ્થુ જગામાંની મલિક મુઆજમની સધળી દેશી હિંદી પ્રજાને. (બ) હિંદુસ્તાનમાંના કોષ્ટ્રપથ્થુ દેશી રાજાના અથવા હાકેમના મુલકમાંની બીજી સધળી બ્રિટિશ પ્રજાને પણ લાગુ પડે છે.

૨—આ આકટમાં " બાર થનારા પદાર્થ " આ સંજ્ઞામાં, કોષ્ટ્રપથ્થુ બાર થનારા પદાર્થ તૈયાર કરવા માટેની કોષ્ટ્રપથ્થુ વસ્તુનો, તેમજ કોષ્ટ્ર પથ્થુ બાર થનારા પદાર્થમાં અથવા તેવા પદાર્થથી કોષ્ટ્રપથ્થુ બાર કરવા સારૂ અથવા બાર કરવાના કામમાં મદદ કરવા સારૂ વાપરેલા અથવા વાપરવાનો ઇરાદો હોય એવા અથવા લાયક કરેલા યંત્રો, સાંભાનો, હથેલિયારના અથવા સામાનના તેમજ એવા કોષ્ટ્રપથ્થુ

ચંતના, સંચાના અથવા હથિયારના કોષપણુ બાગનો સમાવેશ થાય છે.

૩—જે કોષ પણુ શખસ, ગેરકાયદેસર રીતે તથા દેશબાવથી કોષપણુ બાર થનારા પદાર્થ વડે, જીંદગી જોખમમાં નાંખે એવો અથવા માલમતાને ગંભીર નુકશાન કરે એવો બાર કરશે તેને જીંદગીને અથવા માલમતાને કોષપણુ ખરેખર નુકશાન થયું હોય કે નહોય તોપણુ જીવતા સુધી અથવા તેથી ઓછી મુદત સુધી સમુદ્રપારની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને તે ઉપરાંત દંડ કરવાનો અધિકાર છે, અથવા વત્તામાં વત્તા દસ વર્ષ સુધીની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને તે ઉપરાંત દંડ કરવાનો પણ અધિકાર છે.

૪—જે કોષ પણુ શખસ, ગેરકાયદેસર રીતે અથવા દેશ બુદ્ધિથી (અ) જીંદગી જોખમમાં નાંખે એવા અથવા માલમતાને ગંભીર નુકશાન પહોંચે એવા પ્રકારનો માર. બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં બાર થનારા પદાર્થથી કરવાના ધરાદારી કોષ પણુ કૃત્ય કરશે, અથવા બાર થનારા પદાર્થથી કરવાનો સંપ કરશે, અથવા (બ) બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં કોષપણુ બાર થનારા પદાર્થથી જીંદગી જોખમમાં નાંખવાના અથવા માલમતાને ગંભીર નુકશાન કરવાના ધરાદારી, અથવા બીજે કોષપણુ શખસ તે પદાર્થથી બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં જીંદગી જોખમમાં નાંખી શકે અથવા માલમતાને ગંભીર નુકશાન કરી શકે એવા ધરાદારી તે બાર થનારા પદાર્થ તૈયાર કરશે અથવા પોતાના કબજામાં અથવા નિર્બંધ હેઠળ રાખશે, તેને પછી કોષપણુ બાર થાય અથવા ન થાય તોપણુ તથા શરીરને અથવા માલમતાને કોષપણુ નુકશાન થયું હોય અથવા નહોય તોપણુ વત્તામાંવત્તા વીસવર્ષ સુધી સમુદ્રપારની શિક્ષા કરવામાં આવશે તથા તે ઉપરાંત દંડ કરવાનો અધિકાર છે, અથવા વત્તામાંવત્તા સાત વર્ષની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને તે ઉપરાંત દંડ કરવાનો અધિકાર છે.

૫—જે કોષપણુ શખસ કોષપણુ બાર થનારા પદાર્થ એવા સંજોગો વચ્ચે તૈયાર કરશે અથવા જાણી જોઇને પોતાના કબજામાં અથવા નિર્બંધ હેઠળ રાખશે કે તેથી એવો વાજખી શક આવવાને કારણુ મળે કે સદરજુ શખસ તે બારી પદાર્થ તૈયાર કરે છે અથવા પોતાના કબજામાં અથવા નિર્બંધ હેઠળ રાખે છે તે કાયદેસર કારણુસાર નથી તેને, તે પદાર્થ પોતે કાયદેસર કારણુસાર તૈયાર કર્યો છે અથવા પોતાના કબજામાં અથવા નિર્બંધ હેઠળ રાખ્યો છે એમ તે સાબિત ન કરે તો, વત્તામાંવત્તા ચૈદ વર્ષ સુધી સમુદ્રપારની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને તે ઉપરાંત દંડ કરવાનો અધિકાર છે, અથવા વત્તામાંવત્તા પાંચ વર્ષ સુધીની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે અને તે ઉપરાંત દંડ કરવાનો અધિકાર છે.

૬—જે કોષ પણુ શખસ, પૈસા પુરા પાડીને અથવા પૈસા માટે યાચના કરીને, મકાન પુરૂં પાડીને, સામાન પુરો પાડીને અથવા બીજી કોષ પણુ રીતે, આ આકટ મુજબનો કોષ પણુ ગુન્હો કરાવશે અથવા તે કરવામાં સલાહ આપશે, સહાય કરશે મદદ કરશે, અથવા સામેલ થશે તેને, તે ગુન્હા માટે જે શિક્ષા દરાવી છે તેજ શિક્ષા થશે.

૭—કોષ પણુ કોર્ટ, સ્થાનિક સરકારની અથવા ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલની સમંતિ વગર, આ આકટ વિરુદ્ધતા કોષ પણુ ગુન્હા બાબત કોષ પણુ શખસનો ઇનસાફ કરવા માંડેલો નહિં.

વર્તમાનપત્રોમાં ખુન તથા બીજા ગુન્હાઓ કરવાની

ઉશ્કેરણી અટકાવવા બાબતનો આકટ.

સને ૧૯૦૮ નો આકટ ૭ મા.

વર્તમાનપત્રોમાં ખુન તથા બીજા ગુન્હાઓ કરવાની ઉશ્કેરણી અટકાવવા માટે વધારે બંદોબસ્ત કરવો યોગ્ય છે, વાસ્તે આ ઉપરથી હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે ઠરાવ્યું છે.

૧—(૧) આ આકટને સને ૧૯૦૮ નો વર્તમાનપત્રોનો (ગુન્હાઓની ઉશ્કેરણી બાબતનો) આકટ કહેવો (૨) તે આખા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનને લાગુ પડે છે.

૨—(૧) આ આકટમાં, વિષય ઉપરથી અથવા આમલ પછલા સમય ઉપરથી બાધ ન આવેલો હોય તો—(અ) “ માહચેટ ” એ શબ્દનો અર્થ જુદા માહચેટ અથવા ચીફ પ્રેસીડેન્સી માહચેટ એવો મળે છે; (બ) “ વર્તમાનપત્ર ” એ શબ્દનો અર્થ જેમાં સાર્વજનિક વર્તમાન હોય અથવા સાર્વજનિક

વર્તમાન ઉપર ટીકા હોય એવો કોઇ પણ નિયમીત મુદતે પ્રગટ થતો લેખ એવો થાય છે. (ક) “ ડાપ-ખાતું ” આ શબ્દમાં ડાપવાના કારણસારે ઉપયોગ કરેલાં સઘર્ષા એન્જીનોનો, સાંચાકમનો, બીજાનો ડાપવાની શીશાનો, હથીઆરોનો, વાસણોનો તથા બીજા સઘર્ષા સામાન અથવા સાહિત્યનો સમાવેશ થાય છે. (ર) આ આકટમાં બીજી રીતે ઇરાબું હોય તે શિવાયને પ્રસંગે, આ આકટમાંના સઘર્ષા શબ્દોનો તથા વાક્યોનો અર્થ, સને ૧૮૯૮ ના ફેબ્રુઆરી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદામાં તેમનો અનુક્રમે જે અર્થ કર્યો છે તે તે થાય છે એમ સમજવું,

૩--(૧) જે બાબતોમાં સ્થાનિક સરકારના હુકમ ઉપરથી અથવા સ્થાનિક સરકાર તરફથી મળેલા અધિકારની રૂએ, કરેલી અરજ ઉપરથી માલ્સ્ટ્રેટનો એવો મત થાય કે તે પ્રતિમાં ડાપીને પ્રસિદ્ધ થયેલા અમુક વર્તમાનપત્રોમાં ધ્રુવ કરવાની અથવા સને ૧૯૦૮ ના બાર થનારા પદાર્થો બાબતના આકટ મુજબનો કોઇપણ ગુન્હો કરવાની અથવા કોઇપણ બત્તી ગુજરવાનું કોઇપણ કૃત્ય કરવાની કોઇ પણ બત્તી ઉત્કરણી કરેલી છે તે બાબતોમાં એવો માલ્સ્ટ્રેટ કાચો હુકમ કરીને તેમાં એવું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે કે એવું વર્તમાનપત્ર ડાપવાના અથવા પ્રસિદ્ધ કરવાના કારણસારે વાપરેલું અથવા વાપરવાનો ઇરાદો હોય એવું, અથવા જ્યાં એવું વર્તમાનપત્ર ડાપ્યું હોય અથવા એવી ફરીયાદનો મજકુર ડાપતી વખતે ડાપ્યું હતું તે જગ્યામાં અથવા જગાઉપર મળેલું ડાપખાતું, અને એવા વર્તમાનપત્રની નકલો જ્યાં જ્યાં મળે ત્યાં ત્યાં તે સઘર્ષા મલિક માઆઝમને ગુન્હેગારી દાખલ આપી દેવી અને તેણે એવા હુકમમાં મુજબ બાબતો લખીને તે હુકમ પાકો શા વાસ્તે ન કરેલો તેનું કારણ બતાવવા સાર તે હુકમમાં નીમેલી જગ્યાએ તથા વખતે પોલીસી રૂયર હાજર થવાનું સંબંધ હોય એવા સઘર્ષા માણસોને ફરમાવવું નોંધાયે.

(૨) એવા હુકમની એક નકલ, સને ૧૮૬૭ ના ડાપવાના પ્રેસો બાબતના તથા યુકો નોંધવા બાબતના આકટની ૫ મી કલમની રૂએ એવા વર્તમાનપત્રના સંબંધમાં કરેલા એકસારમાં લખેલી જગ્યાના અથવા એવું વર્તમાનપત્ર બીજી કે કોઇપણ જગ્યાએ ડાપેલું હોય તે જગ્યાના કોઇપણ સહેજ દેખાય એવા ભાગ ઉપર ચોહોડવી નોંધાયે, અને એવી નકલ એ પ્રમાણે ચોહોડવામાં આવે એટલી, સંબંધ હોય એવા સઘર્ષા શબ્દો ઉપર સદરહુ હુકમ યોગ્ય રીતે બજાવવામાં આવ્યો છે એમ સમજવું.

(૩) અગત્યને પ્રસંગે, અથવા ઠીક થવાથી સદરહુ અરજીનો હેતુ પાર નહિ પડવાનો સંભવ હોય ત્યારે, માલ્સ્ટ્રેટ, પેટા કલમ (૧) મુજબ કાચો હુકમ કરતી વખતે અથવા ક્યાં પછી, તે કાચા હુકમમાં લખેલું ડાપવાનું અથવા બીજી મિલકત જમ કરવા માટે એક તરફી હુકમ કરવાને પણ મુખત્યાર છે.

(૪) સંબંધ હોય એવો કોઇ પણ સંખસ હાજર થઇને સદરહુ કાચા હુકમ વિરૂદ્ધ કારણ બતાવે તો, માલ્સ્ટ્રેટ સને ૧૮૯૮ ના ફેબ્રુઆરી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાની ૩૫૬ મી કલમમાં ઇરાવેલી રીતે પુરાવો લેવો નોંધાયે; પછી એવો પુરાવો સદરહુ હુકમના ટેકામાં હોય અથવા તે વિરૂદ્ધ હોય.

(૫) પેટા કલમ (૧) માં લખેલા પ્રકારનો મજકુર સદરહુ વર્તમાનપત્રમાં છે એવી તે માલ્સ્ટ્રેટની ખાત્રી થાય તો, તેણે સરકાર દાખલ કરવા સંબંધી સદરહુ કાચો હુકમ, જે મિલકત સદરહુ પેટા કલમના ઇરાવ હેઠળ આવી જતી હોય એમ તેને દેખાય તે મીલકતના સંબંધમાં પાકો કરવો નોંધાયે.

(૬) જો તે માલ્સ્ટ્રેટની સદરહુ પ્રમાણે ખાત્રી ન થાય તો, તેણે સરકાર દાખલ કરવા સંબંધી સદરહુ કાચો હુકમ તથા જમીનો કોઇ પણ હુકમ ક્યાં હોય તો તે કરવો નોંધાયે,

૪ - [૧] માલ્સ્ટ્રેટ વારંટ કઢીને, સજા દરખોસકરના દરખોસી ઓછા દરખોસો ન હોય એવા કોઇ પણ પોલીસ અમલદારને ૩ ૭ કલમની પેટા કલમ (૩) મુજબ જે કોઇ પણ મિલકત જમ કરવાનો હુકમ ક્યાં હોય તે મિલકત પકડીને અટકાવી રાખવાનો અથવા ૩ ૭ કલમની પેટા કલમ (૫) મુજબ જે કોઇપણ મિલકત સરકાર દાખલ કરવા બાબત હુકમ ક્યાં હોય તે મિલકત જડે તે ટેકાવાળી પકડી લઇ જવાનો, અને

(બ) એવા વારંટમાં લખેલું વર્તમાનપત્ર જે કોઇ પણ જગ્યામાં ડાપ્યું અથવા પ્રસિદ્ધ કર્યું હોય તે જગ્યામાં અથવા.

(બ) એવી કોષ્ટ પશુ મિલકત જે જગામાં હોય અથવા હોવાનો વાજબી શક હોય તે જગામાં અથવા.

(ક) એવા વર્તમાનપત્રની કોષ્ટ પશુ નકલ જે કોષ્ટ પશુ ઠેકાણે વેચવા સારૂ વહેંચવા સારૂ, પ્રકટ કરવા સારૂ અથવા લોકોને જોવા સારૂ રાખી હાંપ અથવા એવી રીતે રાખવાનો બ્યાજબી શક હોય તે જગામાં. પેસીને તે મિલકત માટે તે જગાની ઝડતી લેવાનો અધિકાર આપવાને મુખત્યાર છે.

(૨) પેટા કલમ (૧) ની રૂએ કાઢેલું દરેક વારંટ, ઝડતી લેવાના કામ સાથે તેનો સમ્બંધ હશે તેટલે સુધી સને ૧૮૯૪ ના ફાજદારી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદામાં ઝડતી લેવાના વારંટ બજાવવા બાબત જે રીત ઠરાવી છે તે રીતે બજાવવું જોઈએ.

૫--જે કોષ્ટ પશુ શખસે હાજર થઈને સરકાર દાખલ કરવા માટેના કાચા હુકમ સામે કારણ બતાવ્યું હશે તેને એવો હુકમ પાકો કર્યાની તરીખથી પંદર દીવસની અંદર હાઇકોર્ટને અપીલ કરવાનો અધિકાર છે.

૬--પાંચમી કલમમાં ઠરાવ્યું છે તેટલું આદ કરીને, ક છ કલમની રૂએ માછલેટે યોગ્ય રીતે કે રેલા કોષ્ટ પશુ હુકમ બાબત કોષ્ટ પશુ કોર્ટમાં તકરાર ચાલશે નહિ.

૭--સરકાર દાખલ કરવા બાબતનો કોષ્ટ પશુ હુકમ કોષ્ટ પશુ વર્તમાનપત્રના સમ્બંધમાં પાકો કરવામાં આવ્યો હશે ત્યારે, સ્થાનિક સરકાર, સ્થાનિક સરકારી એજીડમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને સને ૧૮૯૭ ના જાપવાના પ્રેસો બાબતના તથા જુકો નોંધવા બાબતના આકટની રૂએ એવું વર્તમાનપત્ર જાપનારે અથવા પ્રસિદ્ધ કરનારે કરેલો કોષ્ટપશુ એકરાર રદ કરવાને મુખત્યાર છે, અને એવા જાહેરનામાં મારફત સદરહુ વર્તમાનપત્રના સમ્બંધમાં અથવા જે કોષ્ટ પશુ વર્તમાનપત્ર વસ્તુતઃ સદરહુ વર્તમાનપત્રના જેવુંજ હશે તે વર્તમાનપત્રના સમ્બંધમાં સદરહુ આકટની રૂએ વળી બીજો કોષ્ટપશુ એકરાર કરવાનો અથવા તેના ઉપર સદી કરવાનો મનાઇનો હુકમ રદ કરવામાં આવે ત્યાં સુધી તેમ કરવાની મનાઇ કરવાને મુખત્યાર છે.

૮--જે કોષ્ટ પશુ શખસ ૭ મી કલમની રૂએ જાહેર કરેલા કોષ્ટ પશુ મનાઇના હુકમમાં લખેલું કોષ્ટ પશુ વર્તમાનપત્ર તે મનાઇનો હુકમ ચાલુ હો. ત મુદતમાં જાપશે અથવા પ્રસિદ્ધ કરશે, તેના ઉપર ચુન્હો સાખીત થવાનો ઠરાવ થયેથી તે સને ૧૮૯૭ ના જાપવાના પ્રેસો બાબતના તથા જુકો નોંધવા બાબતના આકટની ૧૫ મી કલમમાં લખેલી શિક્ષાને પાત્ર થશે.

૯--આ આકટ મુજબ ચલાવવાનું સધળું કામ ગતતા સુધી સને ૧૮૯૮ ના ફાજદારી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાના ઠરાવ પ્રમાણે ચલાવવું જોઈએ.

૧૦--આ આકટ મુજબ કોષ્ટ પશુ કામ ચલાવ્યું હોય તેને લીધે જે કંઈ પશુ કૃત્ય કર્યાથી બીજા કાયદા પ્રમાણે ચુન્હો થતો હોય તેવા કૃત્ય બાબત કોષ્ટ પશુ શખસ ઉપર ફાજદારીમાં કામ ચલાવવાની મનાઇ છે એમ સમજવું નહીં.

કેટલાક ગુન્હાઓનો વધારે જલદીથી ઇન્સાફ થઈ શકે તેટલા સારૂ તથા જાહેર મુલોહને હાનિકારક મંડળીઓનો અટકાવ કરવા સારૂ તજવીજ કરવા બાબતનો આકટ.

સને ૧૯૦૮ નો આકટ ૧૪ મો.

૧--(૧) આ આકટને સન ૧૯૦૮ નો હિંદુસ્તાનો ગુન્હા બાબતનો કાયદો સુધારવા બાબતનો આકટ કહેવો. (૨) તે બંગાળા, પુર્વ બંગાળા તથા આસામ પ્રાંતોને લાગુ છે; પણ ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલ, કોષ્ટ પશુ વખતે ઈંડિયા એજીડમાં જાહેરનામું જાપારીને તે આખો અથવા તેનો કોષ્ટ પશુ જાગ બીજા કોષ્ટ પશુ પ્રાંતને લાગુ કરવાને મુખત્યાર છે.

વિશેષ કામ ચલાવવાની રીત.

૨--(૧) જ્યારે પરિશિષ્ટમાં નિર્દિષ્ટ રેલા કોષ્ટપશુ ગુન્હાનો ઇન્સાફ કરવાનું કામ માછલેટે

સાર કયું હોય, અને ગવર્નર જનરલ ઇન કૉન્સલને અથવા સ્થાનિક સરકારને એમ જણાય કે સુવેદ તથા સારા બંદોબસ્ત સાર એવા ગુન્હાના સખંધમાં ચલાવેલા કાપને આ ભાગના ઠરાવ લાગુ કરવા જોઈએ, ત્યારે ગવર્નર જનરલ ઇન કૉન્સલ અથવા ગવર્નર જનરલ ઇન કૉન્સલની અગાઉથી મંજૂરી લઈને સ્થાનિક સરકાર તેવી મતલબનો લેખી હુકમ કરવાને, તથા તે હુકમમાં સદરહુ ચલાવેલા કામને આ ભાગના ઠરાવ લાગુ છે એમ ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

(૨) જે કોઇ પણ કામના સખંધમાં સન ૧૮૯૮ ના ફૅબ્રુઆરી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાની રૂએ હાઇ કોર્ટમાં અથવા સેશન કોર્ટમાં કમિટ કરવાનો હુકમ થયો હોય તે કામમાં પેટા કલમ (૧) ની રૂએ કોઇ પણ હુકમ કરવા નહીં; પણ ઉપર જણાવેલા પ્રસંગ સિવાય, આ આક્ટ સાર અતા પહેલાં અથવા સાર થયા પછી, અથવા કલમ ૧ ની રૂએ આ ભાગ જે પ્રાંતને લાગુ કર્યો હોય તે પ્રાંતના સખંધમાં, તે સદરહુ પ્રમાણે લાગુ કરતા પહેલાં અથવા લાગુ કર્યા પછી, કોઇ પણ ગુન્હો કર્યો હોય તેના સખંધમાં હુકમ કરવાનો અધિકાર છે.

૩—(૧) કલમ ૨ ની રૂએ હુકમ મળ્યા પછી જે માજીસ્ટ્રેટે ગુન્હાનો ઇનસાફ કરવાનું સાર કયું હોય અથવા જે કોઇ પણ બીજા માજીસ્ટ્રેટેને તે મુકદ્દમો મોકલ્યો હોય તેણે, ફરીયાદી તરફથી આપવામાં આવેલો પુરાવો પરિશિષ્ટમાં જણાવેલા એકાદ ગુન્હાને સાર તોહમતદારનો ઇનસાફ કરવાનું કામ ચલાવવાને પુરતો છે કે કેમ તે બાબતની ચોકસી કરવા માંડવી જોઈએ; તથા તે કારણસર ફરીયાદી તરફથી હાજર કરવામાં આવે તે સઘળા સખંધોની સોગંદ આપીને લીધેલી જુગાની લખી લેવી જોઈએ તથા તોહમતદાર કોઇ પણ મજકુર પોતાની ખુશીથી લખાવે તે તે લખી લેવાનો તેને અધિકાર છે.

(૨) જ્યારે આ આક્ટની રૂએ ચલાવવાનું કામ સાર કરતા પહેલાં, તે કામ જે ગુન્હાના સખંધમાં હોય તેજ ગુન્હાની ચોકસી દરમીયાન એકાદ સાક્ષીની જુગાની સન ૧૮૯૮ ના ફૅબ્રુઆરી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાની રૂએ લખી લીધી હોય, ત્યારે તે જુગાનીનો ઉપયોગ, પેટા કલમ (૧) ની રૂએ તે લીધી હોય તે પ્રમાણે આ આક્ટના કારણ સાર કરવાનો અધિકાર છે.

૪—કલમ ૩, પેટા કલમ (૧) ની રૂએ ચોકસી કરવામાં આવે તે વખતે, તોહમતદારને હાજર રહેવાનું માજીસ્ટ્રેટે ફરમાવ્યું હોય તે સિવાય, તે તોહમતદારને હાજર રહેવા દેવામાં આવશે નહીં, તેમજ એવી રીતની ચોકસી દરમીયાન તેની તરફથી વડીલને હાજર રહેવા દેવામાં આવશે નહીં, તથા માજીસ્ટ્રેટ તે ચોકસી કરતો હોય તે વખતે તેની કોર્ટમાં આવવાનો કોઇ પણ માણસને હક મળશે નહીં.

૫—કલમ ૩ માં જણાવેલો પુરાવો લેવામાં આવે પછી, માજીસ્ટ્રેટે પરિશિષ્ટમાં જણાવેલા ગુન્હાને સાર તોહમતદારનો ઇનસાફ કરવા માટે તે પુરાવો પુરતો નથી એમ તેને જણાય તો, કારણો લખી રાખીને તોહમતદારને છોડી મુકવા; પણ જો તે માજીસ્ટ્રેટેને એમ જણાય કે તોહમતદારના બીજા કોઇ પણ ગુન્હાને સાર સન ૧૮૯૮ ના ફૅબ્રુઆરી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાની રૂએ ઇનસાફ કરવો જોઈએ, અથવા તેનો ઇનસાફ થવા સાર તેને કમિટ કરવો જોઈએ તો તે માજીસ્ટ્રેટે તે પ્રમાણે અગળ કામ ચલાવવું.

૬—જ્યારે સદરહુ પ્રકારનો પુરાવો લેવામાં આવ્યા પછી, માજીસ્ટ્રેટની ખાત્રી થાય કે તે પુરાવો પરિશિષ્ટમાં જણાવેલા એકાદ ગુન્હા સાર તે તોહમતદારનો ઇનસાફ કરવાનું કામ ચલાવવા માટે પુરતો છે, ત્યારે, તેણે (અ) પોતાની સહી સાથેનું તોહમતનામું તૈયાર કરવું અને તેમાં તોહમતદારના ઉપર કથા ગુન્હાનું તોહમત મુકવામાં આવ્યું છે તે લખવું; (બ) હુકમ કાઢીને, તોહમતદારને ઇનસાફ થવા સાર હાઇકોર્ટમાં મોકલવાનું ફરમાવવું. (ક) તોહમતદારને તે હુકમની તથા તોહમતનામાની તથા ૩ જી કલમની રૂએ લીધેલા પુરાવાની એક નકલ પુરી પાડવાની તખવીજ કરવી.

૭—કલમ ૬ ની રૂએ કોઇપણ તોહમતનામું તૈયાર કરતી વખતે માજીસ્ટ્રેટેને પરિશિષ્ટમાં જણાવેલો નહીં હોય એવા કોઇપણ ગુન્હાને સાર પણ તોહમતનામું તૈયાર કરવાનો અધિકાર છે તથા તે તોહમતદારના ઉપર તે ગુન્હાનું તોહમત તેજ ઇનસાફની વખતે મુકવાનો અધિકાર છે, અને એવા કોઇપણ તોહમતને આ આક્ટની કામ ચલાવવાની રીત લાગુ પડશે.

૮—ઇનસાફ કરવા સાર કલમ ૬ ની રૂએ હુકમ કરવામાં આવે ત્યારે, માજીસ્ટ્રેટે તે હુકમ તોહ

મતનામા સાથે તથા ચોક્કસીના કાગળો તથા પુરાવામાં ખીલું જે કાંઈ ફાખલ કરવાનું હોય તે સાથે કલાર્ક ઓફ ધી કાઉન્ટને અથવા હાઇકોર્ટ આ કામ સારૂ જે ખીલો અમલદાર નીચે તેને મોકલવો જોઈએ.

૯—(૧) માલ્સ્ટ્રેને વાજખી જણાય તો તેને, ઇનસાફના હુકમ પછી તથા ઇનસાફ સર થાય તે પહેલાં વધારાના સાક્ષિઓને સમનથી બોલાવીને તેની જુમાની લેવાનો અધિકાર છે.

(૨) જ્યારે માલ્સ્ટ્રે પેટા કલમ (૧) ની રૂયે સાક્ષિઓની જુમાની લે ત્યારે તેણે એવા સાક્ષિઓની જુમાનીની એક નકલ તોહમતદારને તાબડતોમ આપવી જોઈએ.

૧૦—તોહમતદારને, તેના ઇનસાફ ચવાની પહેલાં કોષપણ વખતે કલાર્ક ઓફ ધી કાઉન્ટને અથવા ઉપર જણાવેલા ખીલ અમલદારને, જે શખસોને પોતાના ઇનસાફની વખતે સાક્ષિ આપવાને બોલાવવા માંગતો હોય તેમની માઠી આપવાનો અધિકાર છે.

૧૧—(૧) આ આક્ટની રૂયે હાઇકોર્ટમાં ઇનસાફ થવા સારૂ મોકલેલા સળગા શખસોનો ઇનસાફ તે કોર્ટના ત્રણ જડજોની રપેશિયલ બેંચે કરવો જોઈએ.

(૨) રપેશિયલ બેંચ આગળ કોષપણ ઇનસાફ જ્યુરીથી કરવામાં આવશે નહીં.

(૩) રપેશિયલ બેંચના જડજો વચ્ચે મતબેદ પડે તો તે જડજોના બહુમત મુજબ નિકાલ થશે.

૧૨—આ આક્ટની રૂયે કામ ચાલતું હોય ત્યારે જે કોષપણ માણસને પાછો પેહેરામાં સોંપ્યો હોય, તેને, તેના ગુન્હાને સારૂ વધારે ચોક્કસી કરવાનાં પુરાવાં કારણો જણાય તો, સન ૧૮૯૮ ના ફાજદારી કામ ચલાવવાની રીત આમતના કાયદાની ૪૯૫ મી કલમના ઠરાવોની રૂયે જમીન ઉપર હોડવામાં આવશે નહીં.

૧૩—સન ૧૮૭૨ ના હિંદુસ્તાનના પુરાવાના કાયદાની ૭૩ મી કલમમાં ગમે તેમ ઠરાવ્યું હોય તોપણ, આ ભાગ પ્રમાણે ચલાવેલા કામમાં માલ્સ્ટ્રે કોષપણ સાક્ષિની લીધેલી જુમાની તે સાક્ષિ મરણ પામે અથવા તેને હાજર કરવામાં નહીં આવે તો, અને તોહમતદારના કાયદા સારૂ તેનું મોત નીપજવવામાં આવ્યું છે અથવા તેને ગેરહાજર રાખવામાં આવ્યો છે એમ હાઇકોર્ટને માનવાનું કારણ હોય તો, હાઇકોર્ટ આગળ પુરાવા તરીકે ગણવામાં આવશે.

૧૪—(૧) સન ૧૮૯૮ ના ફાજદારી કામ ચાલવવાની રીત આમતના કાયદાના ઠરાવ, આ ભાગની રૂયે ચલાવેલા કામને, આ ભાગમાં ઠરાવેલી કામ ચલાવવાની વિશેષ રીતથી વિરૂદ્ધ હોય એટલે સુધી લાગુ પડશે નહીં.

(૨) કલમ ૧૧ ની રૂયે ઇનસાફ કરતી વખતે, રપેશિયલ બેંચે સદરહુ કાયદાના ૨૩ મા આમતના ઠરાવ, હાઇકોર્ટની આગળ જ્યુરી વગર ઇનસાફ કરવા માટે તે ઠરાવમાં જે ફેરફાર જરૂરના જણાય તે ફેરફાર કરીને લાગુ કરવી.

કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળી.

૧૫—આ ભાગમાં—

(૧) મંડળીનો અર્થ માણસોનો જમાવ અથવા સમુહ, પછી તે કોઈ ચોક્કસ નામથી ઓળખાતો હોય કે ન હોય; તથા.

(૨) “ કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળી ” નો અર્થ—(અ) જમરજરતીના અથવા ભય પેદા કરનારાં કામો કરવા સારૂ માણસોને ઉત્તેજન આપતી હોય અથવા મદદ કરતી હોય એવી અથવા તેવા સમાસદો એવા કામો હંમેશા કરતા હોય એવી મંડળી, અથવા (બ) જે મંડળી, આ આક્ટની રૂયે આપેલા અધિકાર ઉપરથી ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલે કાયદા વિરૂદ્ધ ઠરાવી હોય તે મંડળી એવો થાય છે એમ સમજવું.

૧૬—જો ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલે એવો અનિર્ણય હોય કે બહુક મંડળી કાયદાનો અમલ બગાડવાના અથવા કાયદાના તથા જાહેમસ્ત રાખવાના કામને ખાડે આવે છે અથવા તેવો તેનો ઉદ્દેશ છે અથવા તેનાથી જાહેર સુવેહને હાની પહોંચે તેમ છે તો, ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલે સરકારી એક્ટમાં જાહેરનામું જાહેર કરીને તે મંડળીને કાયદા વિરૂદ્ધ ઠરાવવાનો અધિકાર છે.

૧૭—(૧) જે કોઈ માણસ કોષ પણ કાયદાવિરૂદ્ધ મંડળીનો સમાસદ હોય અથવા એવી કોષ પણ મંડળીની મીટીંગમાં ભાગ લેતો હોય અથવા એવી કોષપણ મંડળીસાર કોષ વર્ગચૂં ભરતો હોય

અથવા લેતા હોય અથવા માંગેતા હોય અથવા એવી કોઇપણ મંડળીના કામમાં કોઇપણ રીતે મદદ કરતો હોય તેને વધારેમાં વધારે છ મહિના સુધીની કેદની શિક્ષા અથવા દંડ અથવા એ બંને શિક્ષા કરવામાં આવશે.

(૨) જે કોઇ માણસ કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળીની વ્યવસ્થા કરતો હોય અથવા તેની વ્યવસ્થા કરવામાં મદદ કરતો હોય અથવા એવી કોઇ મંડળીના કોઇ સભાસદોની તેવા સભાસદો તરીકે સભા ભરાવતો હોય અથવા ભરાવવાના કામમાં મદદ કરતો હોય તેને વધારેમાં વધારે ત્રણ વર્ષની મુદતની શિક્ષા અથવા દંડ અથવા એ બંને શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૧૮—કોઇપણ મંડળી બંધ પડ્યાનું કંઈ રીતસરનું કામ માત્ર ક્યાંથી અથવા તેનું નામ બદલવાથી તે મંડળી બંધ પડી એમ સમજવામાં આવશે નહીં. પણ જ્યાં સુધી તેવી મંડળીના હેતુ પાર પડવા સાર તે મંડળીના કોઇ પણ સભાસદોની વચ્ચે વસ્તુતઃ સંબંધ ચાલુ દર્શે ત્યાં સુધી તે મંડળી ચાલુ છે એમ સમજવામાં આવશે.

પરિશિષ્ટ-(કલમ ૩ જુઓ).

૧--હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની નીચે લખેલી કલમો હેઠળનો કોઇપણ ગુન્હો એટલે કે:—
બાબ ૬. કલમો ૧૨૧, ૧૨૧ અ, ૧૨૨, ૧૨૩ તથા ૧૨૪, બાબ ૭, કલમો ૧૩૧ તથા ૧૨૨. બાબ ૮. કલમ ૧૪૮. બાબ ૧૨. કલમો ૩૦૨, ૩૦૪; ૩૦૭, ૩૦૮, ૩૦૬, ૩૨૭, ૩૨૯, ૩૩૧, ૩૩૩, ૩૬૩, ૩૬૪, ૩૬૫, તથા ૩૬૮. બાબ ૧૭. કલમો ૩૮૫, ૩૮૬, ૩૮૭, ૩૮૨, ૩૮૩, ૩૮૪, ૩૮૫, ૩૮૬, ૩૮૭, ૩૮૮, ૩૮૯, ૪૦૦, ૪૦૧, ૪૦૨, ૪૩૧, ૪૩૫, ૪૩૬, ૪૩૭, ૪૩૮, ૪૪૦, ૪૪૪, ૪૪૫, ૪૪૭, ૪૪૮, ૪૪૯, તથા ૪૬૦. બાબ ૨૨, કલમ ૫૦૬, ૨.—સને ૧૯૦૮ ના બારી પદાર્થો બાબતના આકટ હેઠળનો કોઇપણ ગુન્હો; તથા ૩—સદરહુ ગુન્હાઓમાંનો કોઇપણ ગુન્હો કરવાની કોશીષ કરવી અથવા તે કરવાના કામમાં મદદ કરવી.

મુંબઇનો જુગાર રમવાની મના કરવા બાબતનો આકટ.

મુંબઇનો ૧૮૮૭ નો આકટ ૪ થો સુધારા વધારા સાથે.

જે અર્થે મુંબઇ છલાકામાં જુગાર રમવાની મના કરવા બાબતનો કાયદો એકત્ર કરી સુધારવો થાય છે તે અર્થે હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે ઠરાવ્યું છે:—

૧—આ આકટને સને ૧૮૮૭ નો મુંબઇનો જુગાર રમવાની મના કરવા બાબતનો આકટ કહેવો. તે મુંબઇ શહેરને, સાણીના ટાપુને, તથા સદરહુ શહેર તથા ટાપુ બહારના રેલવે સ્ટેશનના સધળા ધરાને તથા સદરહુ પ્રકારના સ્ટેશનનાં ધરાના કોઇપણ ભાગમાં ત્રણ માઇલ કરતાં વધારે છેટે નહિ દર્શો એવી સ્પષ્ટી જગાઓને લાગુ છે, અને મુંબઇ ઇલાકામાંની કોઇ પણ રથાનીક હદને સદરહુ આકટના સધળા અથવા કોઇપણ ઠરાવો મુંબઇ સરકારી જોડીટમાં એકાદો હુકમ પ્રસિદ્ધ કરીને વખતે વખતે લાગુ પાડવાનો ગવરનર ઇનકાઉનસીલને અખત્યાર છે.

ઉપર કહ્યા પ્રમાણે એકાદો હુકમ પ્રસિદ્ધ કરીને ગવરનર ઇનકાઉનસીલને આ કલમની રૂયે પોતે કરેલો કોઇપણ હુકમ વખતે વખતે રદ કરવા અથવા ફેરવવાનો અધીકાર છે,

૨. પરીશીષ્ટમાં કહેલા કાયદા તેજ પરીશીષ્ટના ત્રીજા આસનમાં નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવ્યા છે તેટલે સુધી રદ કર્યા છે. " જુગાર રમવો " એ સંજ્ઞા જ્યારે જ્યારે આવતી હોય ત્યારે તેમાં સરો કરવો એ સમજનો સમાવેશ થાય છે. " જુગાર રમવાનાં સાધનો " એ સંજ્ઞામાં જુગાર રમવાના વિષય અથવા સાધન તરીકે વપરાતી કોઇ પણ વસ્તુનો સમાવેશ થાય છે.

૩. જે કોઇ ધરનો અથવા ઓરડોનો અથવા જાગોનો જે માણસ ધણી હોય અથવા જે તેનો વહીવટ કરતો હોય અથવા જે તે વાપરતો હોય અથવા જેણે તે રાખી હોય તે માણસના કાયદા સાર અ-

થવા નફા સાફ તે ધરમાં અથવા ઓરડીમાં અથવા જગામાં જુગાર રમવાનાં પાનાં અથવા પાસા અથવા મેન્ને અથવા ખીજ સાધનો રાખ્યાં હોય, અથવા જુગાર રમવાનાં પાનાં અથવા પાસા અથવા મેન્ને અથવા ખીજ સાધનો વપરાતાં હોય, અને તે ધર અથવા ઓરડી અથવા જગા એનો અર્થ, “જુગારનો અખાડો.” એ શબ્દોનો આ આકટમાં થાય છે એમ સમજવું; પછી તે ફાયદો અથવા નફો તેને તે જુગારનાં સાધનો અથવા ધર અથવા ઓરડી અથવા જગા વાપરવા બાબત લાડાના દાખલ મળતો હોય કે ખીજ રીતે મળતો હોય તે વાતની ચીંતા નથી.

૪. (અ) કોઇપણ ધરનો અથવા ઓરડીનો અથવા જગાનો ધણી, અથવા તેનો વહીવટ કરનારો, અથવા તે વાપરનારો, જુગારના અખાડાના કામ સાફ તે કહાડશે અથવા રાખશે, અથવા વાપરશે તેને, (બ) સદરહુ પ્રકારનાં હરકોઇ ધરનો અથવા ઓરડીનો અથવા જગાનો ધણી અથવા તેનો વહીવટ કરનારો ઉપર કહેલા કારણ સાફ ખીજ કોઇ માણસને તે ધર અથવા ઓરડી અથવા જગા જાણી છુટીને અથવા જાણી જોઇને કહાડવા દેશે, અથવા તેનો વહીવટ કરવા દેશે અથવા તે રાખવા દેશે અથવા તેનો ઉપયોગ કરવા દેશે તેને, (ક) સદરહુ કારણ સાફ કહાડેલાં, વહીવટમાં લીધેલા, રાખેલા અથવા ઉપયોગમાં લીધેલા સદરહુ પ્રકારના હરકોઇ ધરમાં અથવા ઓરડીમાં અથવા જગામાં જુગારના કામની સંભાળ અથવા વ્યવસ્થા જે રાખતો હશે અથવા તે કામ ચલાવવામાં કોઇ રીતે જે મદદ કરતો હશે તેને, (ડ) સદરહુ પ્રકારના હરકોઇ ધરમાં અથવા ઓરડીમાં અથવા જગામાં આવજાવ કરનાર માણસો સાથે જુગાર રમવા સાફ પૈસા જે માણસ ધીરશે અથવા પુરા પાડશે તેને, પાંચસે રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે, અથવા ત્રણ મહિના સુધીની કેદની શિક્ષા થશે.

૫. પાને અથવા પાસે અથવા બોદે અથવા જુગાર રમવાના ખીજે સાધને કોઇ પણ જુગારના અખાડામાં કોઇ માણસ રમતાં અથવા જુગાર રમતાં પકડાશે, અથવા કોઇપણ પૈસા સાફ અથવા સરત સાફ અથવા વળતી સાફ અથવા ખીજ રીતે જુગાર રમવા સાફ ત્યાંહાં હાજર હોઇને પકડાશે તો તેને એસે રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે અથવા એક મહીના સુધીની કેદની શિક્ષા થશે. કોઇ પણ જુગારના અખાડામાં જુગાર અથવા દાવ ચાલતો હશે તે વખતે ત્યાંહાં કોઇ પણ માણસ પકડાશે તો, વિરૂદ્ધ સાબીતી થાય ત્યાંહાં સુધી તે જુગાર રમવા સાફ ગયો હતો એવું અનુમાન કરવામાં આવશે.

૬. મુંબઇ શહેરમાં પોલીસ કમીશનરની આગળ અને ખીજ જગાએ કોઇ પણ ફર્ટકલાસ માજી-સ્ટ્રેટની આગળ અથવા જીલાના પોલીસ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટની આગળ અથવા જે આસિસ્ટન્ટ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટને આ અર્થે સરકારથી અધિકાર મળ્યો હોય તે આસિસ્ટન્ટ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટની આગળ, ફક્તાણું ધર અથવા ઓરડી અથવા જગા જુગારના અખાડા સાફ વાપરવામાં આવે છે એવું માનવાનો સમજ છે એ રીતે કસમ ઉપર ફરીયાદ થયા ઉપરથી જે ચોક્કસી કરવાની જરૂર હોય તે ચોક્કસી ક્યાં પછી તેવો શક આવવાનો બ્યાબખી સમજ છે એવી તે પોલીસ કમીશનરની અથવા માજીસ્ટ્રેટની અથવા પોલીસ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટની અથવા આસિસ્ટન્ટ પોલીસ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટની ખાત્રી થયા પછી હર કોઇ ધરપેકટરને અથવા ચીફ કાન્ટે-બલથી ઉતરતો દરજ્જે જેનો ન હોય એવા પોલીસના ખીજ વડા અમલદારને પોતાની નજરમાં આવશે ત્યારે પોતાની સહીનું વિશેષ વારંટ આપીને નીચે લખ્યા પ્રમાણે એટલે (અ) સદરહુ પ્રકારના કોઇ પણ ધરમાં અથવા ઓરડીમાં અથવા જગામાં જરૂર પડે તેટલા માણસોની મદદ લઇને રાત્રે અથવા દહાડે અને જરૂર હોય તો જખરદરતીથી પેસવાનો, અને (બ) ત્યાંહાં જે માણસો મળે તે, તે વખતે ખરેખર જુગાર રમતાં હોય કે નહીં હોય તોપણ તે સર્વને કેદ કરીને કોઇ માજીસ્ટ્રેટની આગળ લઇ જવાનો, અને (ક) જે જુગાર રમવાનાં સાધનો, તથા પ્રેસા, તથા પૈસા બાબતનાં કારણ, તથા કીમતી જુજીશો ત્યાંહાં જડે અને જેમનો જુગાર રમવા સાફ ઉપયોગ ક્યાં છે એવો અથવા તેવો ઉપયોગ કરવાનો ધરોહો હતો એવો સંશય લાવવાનું વાજખી કારણ હોય તે સર્વે પકડવાનો અને (ડ) પોતે જે ધરમાં અથવા ઓરડીમાં અથવા જગામાં સદરહુ પ્રમાણે પેટા હોય તેમાં જુગાર રમવાનાં સાધનો સંતાડ્યાં છે એવું માનવાનો સમજ હોય ત્યારે તે ધરના અથવા ઓરડીના અથવા જગાના સંબંધ બાગોનો તથા તેમાં સદરહુ મુજબ પકડેલાં અથવા કેદ કરેલાં માણસોનો ઝડો લેવાનો અને સદરહુ પ્રકારનો ઝડો લેતાં જુગાર

રમવાનાં સાધનો જડે તે સર્વે પકડીને કબજામાં લેવાનો, અખત્યાર આપવાને સદરહુ કમીશનર અથવા માજિસ્ટ્રેટ અથવા આસીસ્ટન્ટ પોલીસ સુપરીન્ટેન્ડેન્ટ મુખત્યાર છે,

૭. છેલ્લી કલમના ઠરાવોની રૂએ વારંટ આપ્યું હોય તે ઉપરથી જે કોઈ પણ ધરમાં અથવા ઓરડીમાં અથવા જગામાં પ્રવેશ કર્યો હોય તે ધરમાં અથવા ઓરડીમાં અથવા જગામાં અથવા તેમાં જે માણસો પકડાયા હોય તેમાંના કોઈ પણ પાસે કુશળતાની રમત વગરની બીજી કોઈ પણ રમતમાં વપરાતાં હોય તેવાં કોઈ પણ પાનાં અથવા પાસાં અથવા જુગાર રમવાનો મેજ અથવા બોર્ડ અથવા પટ અથવા પાટીયું અથવા જુગાર રમવાનાં બીજા સાધનો જડે, ત્યારે માજિસ્ટ્રેટ અથવા પોલીસ અમલદાર અથવા તે બંનેમાંના કોઈએ પણ આપેલી સત્તાની રૂએ વરતનારા કોઈ પણ માણસના દેખતાં ખરેખાર દાવ આપ્યો નહીં હોય, તોપણ ઉલટું સાબીત નહીં થાય ત્યાં સુધી તે ધરમાં અથવા ઓરડીમાં અથવા જગામાં જુગારનો અખાડો છે, અને તેમાં પકડાયેલા માણસો જુગાર રમવા સાથે હાજર હતા એવો પુરાવો થાય છે એવું સમજવું.

૮. જુગારનો અખાડો કહાડવાનો, રાખવાનો અથવા વાપરવાનો ગુન્હો અથવા તેમાં રમવાનો અથવા જુગાર રમવાનો ગુન્હો અથવા રમવા સાથે તેમાં હાજર રહેવાનો ગુન્હો કોઈ માણસ ઉપર સાબીત થાય એટલે તે ધરમાં અથવા તે ધરમાં જે માણસો પકડાયા હોય તેઓની પાસે જુગાર રમવાનાં સાધનો જડ્યાં હોય તે સર્વેનો તાબડોતોબ નાશ કરી નાખવાનો હુકમ કરવાનો અધીકાર ગુન્હો સાબીત કરનારા માજિસ્ટ્રેટને છે. અને વળી જુગાર રમવાનાં સાધન ન હોય તેવાં પકડેલા પૈસા બાબતનાં તારણ બધા અથવા તેમાંનાં કોઈ પણ તથા પકડેલી બીજી જાણુસો બધી અથવા તેમાંની કોઈ પણ વેચવી અને તેમાંથી ઉપજેલાં નાણાં, તેમાં પકડેલા સધળા પૈસા સુદ્ધાંત સરકાર દાખલ કરવા એવો હુકમ કરવાનો સદરહુ માજિસ્ટ્રેટને અધીકાર છે; અથવા, તેની નજરમાં આવે તો સદરહુ પ્રકારના ઉપજેલાં નાણાં તથા બીજા પદ્ધતિમાંના કોઈ પણ ભાગ તે ઉપર જે માણસનો હક જણાતો હોય તે માણસને આપવાનો હુકમ કરવાનો તેને અધિકાર છે.

૯. ૪ થી અને પાંચમી કલમોના ઠરાવોમાં કોઈ પણ ઠરાવની વીરૂદ્ધ કોઈપણ ગુન્હો કોઈ માણસ ઉપર ઠરાવવા સાથે હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે સાબીત કરવાની જરૂર નથી; એટલે ગમે તે દાવ રમતાં કોઈ પણ માણસ પકડાય તે પૈસા સાથે અથવા સરત સાથે અથવા વળતી સાથે રમતો હતા એવું સાબીત કરવાની જરૂર નથી.

૧૦. આ આક્ટ વીરૂદ્ધ જુગાર રમવામાં જે માણસ સામેલ હોય તેની જુગારની સદરહુ પ્રમાણે જુગાર રમવા બાબત સાહેદની જુગારની પ્રમાણે માજિસ્ટ્રેટ જુગારના અખાડાના ધણીની ઉપરનાં અથવા તેના વહીવટદારની ઉપરનાં અથવા તે જુગારના અખાડાની સંભાળ અથવા વ્યવસ્થા જે રાખતો હોય તેની ઉપરનાં તોફાંમતોનો ઇનસાફ કરતી વખતે લેશે, અથવા માજિસ્ટ્રેટની રૂએ લેવામાં આવશે; અને જુગારની આપતી વખતે તેને જે વાત પુછે તે સધળી વાત તે માણસ પોતાની માહિતગારી પ્રમાણે ખરેખરી અને જેની હકીકત બની હોય તેવી જાહેર કરશે અને તે ઉપરથી તેને માજિસ્ટ્રેટની પાસેથી તે વાત જાહેર કર્યાં બાબતનો લખેલો દાખલો મળશે તો તે માણસે તે વખત પહેલાં તે જુગાર સમ્બંધી જે કંઈ કર્યું હશે તે બાબત તેની ઉપર આ આક્ટ ઉપરથી કંઈ ફરીવાદ ચાલશે નહીં.

૧૧. ૪ થી અથવા ૫ મી કલમ પ્રમાણે જે કંઈ વસુલ થાય તેના ચતુરથાઈસ સુધી તેનો ગમે તે ભાગ અથવા ૮ મી કલમની રૂએ પકડેલી જાણુસોનાં જે ઉપજેલાં નાણાં, અથવા પકડેલા પદ્ધતિ સરકાર દાખલ થવાનો કોઈ પણ ભાગ, ખચર આપનારને આપવાનો હુકમ કરવાનો અખત્યાર સદરહુ ૪ થી અને ૫ મી કલમના ઠરાવ પ્રમાણે હરકોઈ સુકદમાનો ઇનસાફ કરનારા માજિસ્ટ્રેટને છે.

૧૨. પોલીસ અમલદારને નીચે પ્રમાણે કરવાનો અધીકાર છે; એટલે;

(અ) હરકોઈ રાજ્યમારગમાં અથવા જગામાં અથવા રાહદારીનાં ટેકાણામાં કોઈ પણ માણસ કુશળતાની રમત વગરની બીજી કોઈ પણ રમતમાં વપરાતાં હોય તેવે પાને અથવા પાસે અથવા બોર્ડ અથવા જુગાર રમવાનાં બીજા સાધને પૈસા સાથે અથવા બીજી કમીશનર વરત સાથે જુગાર

રમતા પકડાશે તેને; (ખ) સદરહુ પ્રમાણે પક્ષીઓ તથા જનાવરો પ્રસીદ્ધપણે લડાવવામાં કોઇ પણ માણસ હજાર રદીને મદદ અથવા સહાય કરતા પકડાશે તેને; વારંદ વગર પકડવાનો અધીકાર છે. ગુન્હો સાબીત થયે સદરહુ પ્રકારના કોઇ પણ માણસને ૫૦ રૂપિયા સુધીના દંડની શીક્ષા થશે. અથવા એક મહિના સુધીની કેદની શીક્ષા થશે અને સદરહુ પ્રકારના રાજમારગમાં અથવા રાહદારીના ઠેકાણામાં અથવા જે માણસને સદરહુ પ્રકારનો પોલીસ અમલદાર પકડશે તેની પાસે જે પક્ષીઓ તથા જનાવરો તથા જુગાર રમવાના સાધનો જડશે તે સધળા પકડવાને તે અમલદાર મુખત્યાર છે. અને ગુન્હેગારની ઉપર ગુન્હો સાબીત થાય એટલે તે સાધનોનો તાજાંતોજ નાશ કરવાનો તથા સદરહુ પક્ષીઓ તથા જનાવરોને વેચી-ને તેમાં ઉપજેલાં નાણાં સરકાર દાખલ કરવાનો હુકમ કરવાને માલજેટ મુખત્યાર છે.

૧૩. હરકોઇ જગ્યાએ ફક્ત કુશળતાનીજ રમત રમાતી હોય તેને આ આક્ટનો કોઇ ઠાવ લાગુ છે એમ સમજવું નહીં.

ફટકા મારવાની શિક્ષા કરવા બાબતનો કાયદો.

(હિંદુસ્તાનનો સને ૧૯૦૬ નો આક્ટ ૪ થો).

જે અર્થે ફટકા મારવા બાબતનો કાયદો એકત્ર કરીને સુધારવો યોગ્ય છે, તે અર્થે આ ઉપ-રથી હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે કાયદો કરવામાં આવે છે:—

૧. (૧)—આ આક્ટને સન ૧૯૦૬ નો ફટકા મારવાની શિક્ષા કરવાનો આક્ટ કહેવો; અને (૨) તે બ્રિટિશ બલુચિસ્તાન તથા સંતાલ પરગણા સુદ્ધાં આખા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનને લાગુ છે.

૨. હિંદુસ્તાનના ફેજદારી કાયદાની ૫૩ મી કલમમાં કહેલી શિક્ષા ઉપરાંત, ગુન્હેગારો ફટકા મારવાની શિક્ષાને પણ પાત્ર છે એમ સમજવું.

૩. “ જે કોઇ હેઠળ લખેલા ગુન્હામાંનો કોઇ પણ ગુન્હો કરશે, એટલે કે:—

(અ) ધણીના તાજાંમાના માલની કારકુને અથવા નોકરે કરેલી ચોરી જિવાયની, હિંદુસ્તાનના ફેજ-દારી કાયદાની ૩૭૮ મી કલમમાં વ્યાખ્યા કર્યા પ્રમાણે ચોરી કરશે; (ખ) સદરહુ કાયદાની ૨૮૦ મી કલ-મમાં વ્યાખ્યા કર્યા પ્રમાણે ઇમારતમાં, તંબુમાં અથવા વહાણમાં ચોરી કરશે, (ક) સદરહુ કાયદાની ૩૮૨ મી કલમમાં વ્યાખ્યા કર્યા પ્રમાણે ચોત આણુવાની અથવા વ્યથા કરવાની તૈયારી કર્યા પછી ચોરી કરશે; (ડ) આ કલમની રૂએ જે ગુન્હો સાફ ફટકા મારવાની શિક્ષા કરાવી છે તેવો કોઇ પણ ગુન્હો કરવા માટે સદરહુ કાયદાની ૪૪૩ મી તથા ૪૪૫ મી કલમોમાં વ્યાખ્યા કર્યા પ્રમાણે ગુપ્ત ગ્રહ પ્રવેશ અથવા ધર ફેડવાનો ગુન્હો કરશે; (ઇ) આ કલમની રૂએ જે ગુન્હો સાફ ફટકા મારવાની શિક્ષા કરાવી છે તેવો કોઇ પણ ગુન્હો કરવા માટે સદરહુ કાયદાની ૪૪૪ મી તથા ૪૪૬ મી કલમોમાં વ્યાખ્યા કર્યા પ્રમાણે રાતે ગુપ્ત ગ્રહ પ્રવેશનો અથવા રાતે ધર ફેડવાનો ગુન્હો કરશે; તેને એવા ગુન્હો માટે સદરહુ કાયદાની રૂએ જે શીક્ષાને તે પાત્ર થતો હશે તે શિક્ષાને બદલે ફટકા મારવાની શિક્ષા કરવાનો અધિકાર છે.

૪. જે કોઇ શખસ—

(અ) હિંદુસ્તાનના ફેજદારી કાયદાની ૩૮૫ મી કલમમાં વ્યાખ્યા કર્યા પ્રમાણેનો બળાત્કાર અંગેનો ગુન્હો કરવામાં મદદગારી કરશે, અથવા એવો ગુન્હો કરશે અથવા કરવાની કોશીશ કરશે; (બ) કોઇપણ માણસને શારીરિક નુકસાન કરવાની પ્લોટ આપીને સદરહુ કાયદાની ૩૭૭ મી કલમમાં વ્યાખ્યા કર્યા પ્રમાણેનો સંઘીક્રમ વિરૂદ્ધ મૈથુન કરવાની ફરજ પડશે, અથવા લલચાવશે; (ક) સદરહુ કાયદાની ૩૯૦ મી કલમમાં વ્યાખ્યા કર્યા પ્રમાણેનો અપહરણનો ગુન્હો કરવામાં અથવા કરવાની કોશીશ કરવામાં સુદ્ધિ પુર્વક વ્યથા કરશે. (ડ) સદરહુ કાયદાની ૩૯૧ મી કલમમાં વ્યાખ્યા કર્યા પ્રમાણેનો ડાકઘડીના ગુન્હો કરશે. તે શખસ એવા ગુન્હો, મદદગારી અથવા કોશીશ માટે સદરહુ કાયદા પ્રમાણે જે શિક્ષાને પાત્ર હોય તેને બદલે અથવા તે ઉપરાંત તેને ફટકાની શિક્ષા કરવાનો અધિકાર છે.

૫. જે કોઇ નાની ઉંમરનો ગુન્હેગાર—

(અ)—હિંદુસ્તાનના ફેજદારી કાયદાના ૬ ઠા બાબમાં તથા તેની કલમો ૧૫૩ અને ૫૦૫ માં

જીજીસોના ગુન્હા તથા મોતની શિક્ષા કરવા જંગ ગુન્હા શિવાય તે કાયદાની રૂપે શિક્ષા કરા જોય કોઇ પણ ગુન્હો અથવા (ખ) બીજા કોઇ પણ કાયદાની રૂપે કેદની શિક્ષા કરવા જે કોઇપણ ગુન્હો, મવનર ઇન કૌસિલ, આ બાબતમાં જોડેટ ઓફ ઈડીયામાં જાહેરનામું છપાવીને નિર્દિષ્ટ કરશે તે ગુન્હો, કરવામાં મદદ કરશે, તે ગુન્હો કરશે અથવા તે કરવાનો પ્રયત્ન કરશે તો, એવા ગુન્હાને સાફ, મદદ કરવા સાફ અથવા પ્રયત્ન કરવા સાફ જે કોઇ પણ બીજી શિક્ષાને પાત્ર હોય તે શિક્ષાને બદલે તેને ફટકા મારવાની શિક્ષા કરવાનો અધિકાર છે.

ખુલાસો—આ કલમમાં “ નાની ઉમરનો ગુન્હેગાર ” એ સંજ્ઞાનો અર્થ જે હાંધ ઓફીસી કરવાની જરૂર જીજીસો તે કયા પછી, કોર્ટ, જે ગુન્હેગાર સોળ વર્ષથી ઓછી ઉમરનો છે એમ ઠરાવે તે ગુન્હેગાર એવા છે એમ, તથા કોર્ટનો તે ઠરાવ સમગ્રે પ્રસંગે આપરનો તથા નિર્ણયત્મક જણાશે એમ સમજવું.

૬. પેતાની હકુમતમાંના કોઇપણ સરહદ ઉપરના પ્રાંતમાં અથવા કોઇપણ જંગલી પ્રદેશમાં આ કલમના ઠરાવ લાગુ છે. એમ જ્યારે જ્યારે કોઇપણ સ્થાનિક સરકાર, સરકારી મીનીટમાં જાહેરનામું પ્રસીદ્ધ કરીને જાહેર કરશે ત્યારે ત્યારે ઉપર જીજીસોના જાહેરનામું પ્રસીદ્ધ કર્યા પછી જે કોઇ પણ માણસ, હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની રૂપે ત્રણ વર્ષની અથવા તેથી વધારે સુદતની કેદની શિક્ષા કરવા જોય કોઇ પણ ગુન્હો સદરહુ પ્રાંત અથવા પ્રદેશમાં કરશે તે સદરહુ કાયદા પ્રમાણે જે બીજી શિક્ષાને પાત્ર હશે તે શિક્ષાને બદલે તેને ફટકા મારવાની શિક્ષા કરવાનો અધિકાર છે.

૭. સન ૧૮૮૮ ના ફોજદારી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાની કલમ ૩૯૨, પેટા કલમ (૨) માં “ અને સોળ વર્ષ કરતાં ઓછી ઉમરના કબજાની બાબતમાં તે ૧૬ ફટકાથી વધારે ન હોવી જોઇએ ” એ શબ્દો જાસ્તી દાખલ કરવા.

પરિશિષ્ટમાં જીજીસોના કાયદા તેના ૪ થા આસનમાં નિર્દિષ્ટ કર્યા છે તેટલે સુધી આ ઉપરથી રદ કર્યા છે.

ઝેરી જીજીસો બાબતનો આકટ.

(હિંદુસ્તાનનો સને ૧૯૦૪ નો આકટ ૧ લો).

૧—(૧) આ આકટને સને ૧૯૦૪ નો ઝેરી જીજીસો બાબતનો આકટ કહેવો; અને (૨) તે આખા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનને લાગુ છે.

સમગ્રી ઝેરી જનસો વિશે.

૨—(૧) મવનર જનરલ ઇન કૌસિલના નિર્ણયને પાત્ર રહીને, સ્થાનિક સરકાર, કાનુન કરીને, કોઇ પણ મ્યુનિસિપાલીટીની અથવા કેન્ટોન્મેન્ટની હદની અંદર કોઇ પણ નિર્દિષ્ટ કરેલી ઝેરી જનસ જથ્થામાં અથવા પરચુરણ વેચવા સાફ કબજામાં રાખવાનું અને કોઇપણ ઝેરી જનસ જથ્થામાં અથવા પરચુરણ વેચવાનું નિયમન કરવાને સુખત્યાર છે.

(૨) વિશેષ કરીને, અને પેટા કલમ (૧) ની રૂપે આપેલા અધિકારની સામાન્ય વ્યાપ્તિને બાધ ન આવે એવી રીતે, તે પેટા કલમની રૂપે કરેલી કાનુનામાં બીજી બાબતોની સાથે નીચેની બાબતો વિશે ઠરાવ કરવાનો અધિકાર છે;—

(ખ) જથ્થામાં અથવા પરચુરણ વેચવા માટે કોઇ પણ અમુક નિર્દિષ્ટ કરેલી ઝેરી જનસ કબજામાં રાખવા સાફ લાઇસેન્સ આપવા વિશે, તથા એવા લાઇસેન્સ માટે કોઇ શી લેવાની હોય તે તે ઠરાવવા વિશે; (બ) કયા વર્ગના લોકોને માત્ર એવું લાઇસેન્સ આપી શકાય તે વિશે; (ક) કયા વર્ગના લોકોને માત્ર એવી કોઇ પણ ઝેરી જનસ વેચી શકાય તે વિશે; (ડ) એવી ઝેરી જનસ કોઇપણ માણસને વધારેમાં વધારે કેટલી વેચી શકાય તે વિશે (ઇ) એવી ઝેરી જનસ કોઇ પણ વેચનારાઓએ વેચાણનું રજીસ્ટર રાખવા વિશે, તે રજીસ્ટરમાં દાખલ કરવાની તપસીલ વિશે, અને તેની તપસ વિશે; (જ) એવી ઝેરી જનસો સહી સલામત કબજામાં રાખવા વિશે, અને એવી કોઇ પણ જનસ જે પાત્રમાં, પાકેજોમાં અથવા બારદાનોમાં વેચવામાં અથવા વેચવા સાફ કબજામાં રાખવામાં આવે તે પાત્ર,

પાકોને અથવા ખારદાનો ઉપર લેખકો મારવા વિશે, અને (ગ) એવી કોઈ પણ ઝેરી જનસ કોઈ પણ વેચનાર વેચવા માટે કબજામાં રાખે ત્યારે તે તપાસવા તથા જોવા વિશે.

(૩) આ કલમની રૂપે કરેલી કોઈ પણ કાનુનમાં જે કોઈ પણ જનસ ઝેરી છે એમ લખ્યું હોય તે જનસ આ કલમના કારણે સાફ ઝેરી છે એમ સમજવું.

ફટકિયા સોમલ વિશે.

૩—ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને ઈંડિયા ગેઝેટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને તે દ્વારા લાઇસેન્સ વગર તથા તેની શરતો વિરૂદ્ધ ક્ષિત્રીક હિંદુસ્તાનમાં ફટકીઓ સોમલ આપાત કરવાની મનાઈ કરવાનો, અને કાનુન કરીને તેની મારફતે લાઇસેન્સ આપવાનું નિયમન કરવાનો અને એવા લાઇસેન્સમાં આ કલમની રૂપે કંઈ શરતો દાખલ કરી શકાય તે ઠરાવવાનો અખત્યાર છે.

૪—(૧) ગવર્નરલ જનરલ ઇન કૌન્સિલના નિર્ણયને પાત્ર રહીને, રથાનિક સરકારને, પોતાના તાત્કાલિક માંહેના સધળા મુલકોમાં અથવા તેના કોઈ પણ ભાગમાં, ફટકિયો સોમલ જથ્થામાં અથવા પરચુરણ વેચવાનું કાનુન કરીને નિયમન કરવાનો અખત્યાર છે.

(૨) વિશેષ કરીને તથા પેટા કલમ (૧) ઉપરથી આપેલા અધિકારની સામાન્ય વ્યાપ્તિને બાધ ન આવે તે રીતે, તે પેટા કલમની રૂપે કરેલી કાનુનોમાં બીજી બાજતની સાથે કલમ ૨, પેટા કલમ (૨) માં નિર્દિષ્ટ કરેલી સધળી અથવા કોઈપણ બાજત વિશે ઠરાવ કરવાનો અખત્યાર છે.

(૩) પેટા કલમ (૧) ની રૂપે કરેલી કાનુનોમાં વળી એમ પણ ઠરાવવાનો અખત્યાર છે કે, કોઈ પણ માણસે ભુટી કરેલો ફટકીયો સોમલ વેચવો હોય તો તેમાં તે વેચાતો આપ્યાની પહેલાં, મેસ, કાજળ, ગળી, અથવા પ્રસિધ્ધ બ્લુ (આસમાની રંગ) ભેળ્યા વગર વેચવો નહિ. સોમલ એક રતલ હોય તો તેમાં નિદાન અડધો ઑંસ મેસ, ગળી અથવા પ્રસિધ્ધ બ્લુ ભેળવવો;

પણ એમ ઠરાવ્યું છે કે તે સોમલ અમુક કામ સાફ જોઈએ છે એવું ખરીદ કરનાર કહે અને તે કામમાં ભેળવાળો સોમલ ચાલશે નહીં એવું ખરીદ કરનારના કલ્પથી માલમ પડે, ત્યારે ભેગ કર્યો વગર એક બેપે નિદાન દર રતલ સોમલ વેચવાનો અધિકાર છે.

૫—(૧) રથાનિક સરકારને, ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલની આગેવાની મંજૂરી લઈને જે કોઈ પણ પ્રદેશમાં ફટકિયો સોમલ નાંખીને ખુન કરવાના અથવા તે વડે ઢોરોને ઝેર દર્ષિત મારી નાંખવાના ગુન્હા એટલા વારંવાર ખનતા હોય કે તે ઝેર કબજામાં રાખવાના સંબંધમાં નિર્ણય રાખવો ઇષ્ટ છે એમ પોતાને લાગે તે પ્રદેશમાં ફટકિયો સોમલ કબજામાં રાખવાનું કાનુન કરીને નિયમન કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) પેટા કલમ (૩) ની રૂપે કોઈ પણ કાનુન કરતી વખતે રથાનિક સરકારને એમ ઠરાવવાનો અખત્યાર છે કે, તે કાનુનનું ઉલ્લંઘન કરેથી એક વર્ષ સુધીની કેદની શિક્ષા અથવા ૧૦૦ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા અથવા એ બંને શિક્ષા થશે, અને જે ફટકિયા સોમલના સંબંધમાં તે ઉલ્લંઘન કર્યું હશે તે સોમલ અને જે પાત્રો, પેકેજો અથવા ખારદાનોમાંથી મળશે તે પાત્રો, પેકેજો અથવા ખારદાનો જપ્ત થવાને પાત્ર થશે.

બીજી ઝેરી જથ્થો વિશે.

૬—(૧) ઈંડિયા ગેઝેટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને, માત્ર ફટકિયા સોમલ સંબંધી આ આકટના સધળા અથવા કોઈ પણ ઠરાવ. ફટકિયા સોમલ શિવાય બીજી નિર્દિષ્ટ કરેલી કોઈ પણ ઝેરી જનસને લાગુ કરવાનો ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને અખત્યાર છે.

(૨) પેટા કલમ (૧) ની રૂપે કહાડેલા જાહેરનામોમાં જે કોઈ પણ જનસ ઝેરી છે એમ લખ્યું હોય તે જનસ આ આકટના કારણે સાફ ઝેરી જનસ છે એમ સમજવું.

શિક્ષા તથા કામ ચાલવાની રીત વિશે.

૭—(૧) જે કોઈ માણસ—

(અ) કલમ ૨ અથવા કલમ ૪ ની રૂપે કરેલી કોઈ પણ કાનુનનું ઉલ્લંઘન કરશે, અથવા
(બ) જે ફટકિયો સોમલ આપાત કરવાની કલમ ૩ ની રૂપે વિજ્ઞાનકાયે મના કરેલી હોય તે સોમલ

લાઇસેન્સ વગર બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનમાં આયાત કરશે, અથવા (ક) ફ્રાન્સિયો સોમલ આયાત કરવા માટે પોતાને ૩ ૭ કલમની રૂયે મળેલા લાઇસેન્સની કોઇ પણ શરત તોડશે, (૧) તે, તેના ઉપર ગુન્હાની સાબિતીને પ્રથમ ઠરાવ થયેથી ત્રણ મહિના સુધીની કેદની શિક્ષાને અથવા પાંચશે રૂપીઆ સુધીના દંડની શિક્ષાને અથવા એ બંને શિક્ષાને પાત્ર થશે, અને (૨) બીજો અથવા ત્યાર પછી કોઇ પણ સાબિતીને ઠરાવ થયેથી ૭ મહિના સુધીની કેદની શિક્ષાને અથવા એક હજાર રૂપીઆ સુધીના દંડની શિક્ષાને અથવા એ બંને શિક્ષાને પાત્ર થશે.

(૨) જે કોઇ પણ ઝેરી જનસના સમ્પત્તિમાં આ કલમની રૂયે ગુન્હો કર્યો હશે તે ઝેરી જનસ અને જે પાત્રોમાં, પેકેજોમાં અથવા બારદાનોમાં તે ઝેરી જનસ મળશે તે પાત્રો, પેકેજો અથવા બારદાનો, તથા પેટા કલમ (૧) ની રકમો (બ) અથવા (ક) માં કહેલા કોઇ પણ ગુન્હાની બાબતમાં, તે લઇ જવા માટે જે જનાવરોનો અને વાહનોનો ઉપયોગ કર્યો હશે તે જનાવરો તથા વાહનો જમ થવાને પાત્ર થશે.

૮—(૧) જીલા માજિસ્ટ્રેટને, પેટા ટુકડી માજિસ્ટ્રેટને તથા ઇલાકાના શહેરમાં પોલીસ કમીશનરને, જે જગ્યાએ આ આક્ટ વિરૂદ્ધ અથવા આ આક્ટ મુજબ કરેલી કોઇ પણ કાનુન વિરૂદ્ધ કોઇ પણ ઝેરી જનસ વેચવા માટે કમળમાં રાખી છે એમ અથવા વેચવામાં આવે છે એમ અથવા આ આક્ટની રૂયે જમીને પાત્ર હોય એવી કોઇ પણ ઝેરી જનસ રાખી છે એમ અથવા સંતાડી રાખી છે એમ માનવાનું અથવા એવો વહેમ આવવાનું કારણ દેખાતું હોય તો, તેઓ, પોતપોતાના પ્રદેશમાં, તે જગ્યાનો ઝાડો લેવા સાથે વારંટ કહાડવાને મુખત્યાર છે.

(૨) જે માણસને તે વારંટ બમ્બવવા માટે આપ્યું હોય તેને, તે વારંટના આધારે, તે જગ્યામાં પેશીને ઝાડો લેવાનો અધિકાર છે; અને સન ૧૮૯૮ ના ફોજદારી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદામાંના ઝાડો લેવાના વારંટ બાબતના ઠરાવ, અને ત્યાં સુધી તે વારંટની બમ્બવણીને લાગુ છે એમ સમજવું જોઇએ.

૯—(૧) કાનુનો કરવાનો આની અગાઉ જે કાંઇપણ અધિકાર આપ્યો હોય તે ઉપરાંત ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ, અથવા ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલના નિર્બંધને પાત્ર, સ્થાનિક સરકાર, આ આક્ટના કારણ તથા હેતુ પાર પાડવા સાથે, સામાન્ય રીતે કાનુનો કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) કાનુનો કરવાનો આ આક્ટની રૂયે આપેલા દરેક અધિકાર, તે કાનુનો પ્રથમ પ્રસિદ્ધ કર્યા પછી કરવી જોઇએ, એ શરતને પાત્ર રહેવો જોઇએ.

(૩) ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલે અથવા સ્થાનિક સરકારે આ આક્ટની રૂયે કરેલી સવળી કાનુનો પ્રસંગ પ્રમાણે, છઠીયા ગેઝીટમાં અથવા સ્થાનિક સરકારી ગેઝીટમાં પ્રસિદ્ધ કરવી જોઇએ, તથા તે પ્રમાણે પ્રસિદ્ધ કર્યા પછી કાનુનો આ આક્ટની રૂયે કરી હોય તે પ્રમાણે અમલમાં આવશે.

બચાવ.

૧૦—(૧) આ આક્ટમાંના અથવા તેની રૂયે આપેલા કોઇપણ લાઇસેન્સમાંના અથવા કરેલી કાનુનમાંના કોઇપણ મજકુર હેઠળ લખેલા શબ્દોએ પોતાનો ધ ધો ચલાવતી વખતે અથવા તેવા સમયે પછી પોતાનું કામ કરતી વખતે શુદ્ધબુદ્ધિથી કરેલાં કૃત્યોને લાગુ પડશે નહિ અથવા તેમને બાધ આવશે નહિ.

(અ) મેડિકલ અથવા વેટરનરી પ્રેક્ટીશનરે, અથવા (બ) સંયુક્ત રાજ્યમાં વિદ્યમાન કોયે અમલમાં હોય એવા કાયદાની રૂયે કેમિસ્ટ અથવા ડ્રગીસ્ટ તરીકે કામ કરવાને યોગ્ય રીતે લાયક ઠરેલા કોઇપણ કેમિસ્ટ અથવા ડ્રગીસ્ટે, અથવા, (ક) મેડિકલ અથવા વેટરનરી પ્રેક્ટીશનરે આપેલી એસ-કની યાદી ઉપરથી એસડ આપનારા અથવા તેપાર કરનારા કેમિસ્ટે અથવા ડ્રગીસ્ટે અથવા કંપાઉન્ડરે, અથવા (ધ) પાંચમી કલમની રૂયે કરેલી વિદ્યમાન કોયે અમલમાં હોય એવી કોઇપણ કાનુનોને પાત્ર, અમલમાં કેળવનારાઓએ અથવા આમડાનો વેપાર કરનારાઓએ.

(૨) આ આક્ટમાં આમળ મળે તે કલુું હોય તોપણ, સ્થાનિક સરકારને યોગ્ય જણાયેથી, સામાન્ય અથવા વિશેષ દુકમ કરીને, એમ દરમાવવાનો અધિકાર છે કે, આ આક્ટના સવળા અથવા

કાંઈ પણ ઠરાવ, તે હુકમમાં નિર્દિષ્ટ કરેલી વેપારની જનસેના અથવા જનસેના વર્ગને અથવા તેમાં નિર્દિષ્ટ કરેલા કોઈ પણ કારણ સારૂ વાપરવામાં આવવાથી કોઈ પણ ઝેરી જનસેના અથવા ઝેરી જનસના વર્ગને હાણુ નથી એમ સમજવું; અને તે સરકારને એવા કોઈ પણ ઠરાવ વખતે વખતે બદલવાનો અથવા ફેરવવાનો અખત્યાર છે.

(૩) જે અધિકારીને આ આકટની રૂએ કાનુનો કરવાનો અધિકાર આપ્યો હશે તે અધિકારી, સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમ કરીને કોઈ પણ સ્થાપસને અથવા કોઈ પણ સ્થાપસેના વર્ગને, સામાન્ય રીતે અથવા એવા હુકમમાં લખેલા કોઈ પણ ઝેર અથવા ઝેરોના સમૂહમાં એવી કોઈ પણ કાનુનના અમલમાંથી બાતલ કરવાને મુખત્યાર છે.

૨૬ કરવા આખત.

૧૧—સ્થાનિક સરકાર, સ્થાનિક સરકારી જેઠીમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને આ અર્થે ઠરાવે તે તારીખથી, સન ૧૮૬૬ નો મુજબનો આકટ ૮ (મુખ્ય ઇલાકામાં ઝેર વેચવાનું નિયમન કરવા તથા તે ઉપર નિર્બંધ રાખવા આખતનો આકટ) મુજબના ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલની વિશ્વમાનકાળની હકુમત હેઠળના મુલકમાં, અને સન ૧૯૦૦ નો વાલ્ય પ્રતિતા તથા અયોધ્યાની મુનીસીપાલીટીનો આકટ (સન ૧૯૦૦ નો વાલ્ય પ્રતિતા તથા અયોધ્યાનો આકટ નંબર ૧) ની કલમ ૧૨૮, ૨૩૫ (બ) આપ્રા તથા અયોધ્યાના સંયુક્ત પ્રતિતાના ગવર્નરની વિશ્વમાન કાળની હકુમત હેઠળના મુલકમાં ૨૬ થશે.

કાટલાં તથા ભરતલના માપોનો આકટ.

સન ૧૮૭૧ નો આકટ ૩૧ મો.

૧ પ્રથમ નિયમો.

૧—આ આકટને “ સને ૧૮૭૧ નો હિન્દુસ્તાનનો કાટલાં તથા ભરતલનાં માપોનો આકટ કહેવો; અને આ આકટ આખા બ્રિટીશ ઇંડીયાને લાગુ છે.

૨ પ્રમાણ (એટલે સાંપું)

૨—કાટલાંનાં મૂળ પ્રમાણને શેર કહેવો; અને તે પ્રમાણે ઇંડીયા સરકારના કબજા મહિના ધાતુનાં એક કાટલાં જેવડું જેમણે તે કાટલું હવા વગરની જગામાં તોળીએ તો ક્રાંસ દેશમાં કિલો ગ્રામ દેઆરશીવ એ નામનું જે કાટલું મશહુર છે તે કાટલાં જેવડું થાય.

૩—મુળ ભુતકાટલાં તથા ભરતલનાં માપો હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે જેમણે, એટલે કાટલાં ખાત સદરહુ શેરને મુળભુત કાટલું સમજવું:—

ભરતલ ખાત, હવા વગરની જગામાં જેખેલાં પરમાવધીનાં ધનતનુ સદરહુ પ્રકારના એક શેર પાણીનાં તોલ જેટલું જે માપમાં માથ તે માપને મુગભુત માપ સમજવું.

૪—સદરહુ મુળભુત કાટલાં તથા ભરતલનાં માપો શીવાય બીજાં કાટલાં તથા ભરતલનાં માપો કેવડાં અને કયા નામનાં આ આકટ પ્રમાણે કમુલ કરવામાં આવશે તે ઇંડીયા જેઠીમાં વખતે વખતે જાહેરનામું ડાવાવીને ઠરાવવાને ગવર્નર જનરલ ઇનકાઉન્સિલ મુખત્યાર છે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, ઉપર કહેલું બીજું હરેક કાટલું અથવા ભરતલનું માપ સદરહુ પ્રકારનાં મુળભુત કાટલાં અથવા ભરતલનાં માપને હરકોઈ પુર્ણક સંખ્યાએ ગુણનાં જે ગુણકાર આવે અથવા ભાગતાં ભાગકાર આવે તેવડું જેમણે.

સદરહુ જાહેરનામું ઉપર કલા પ્રમાણે ૨૬ કરવાને પણ ગવર્નર જનરલ ઇનકાઉન્સિલ મુખત્યાર છે.

સદરહુ પ્રકારના હરકોઈ જાહેરનામામાં બીજી રીતે ફરમત્યું નહીં હોય તો સદરહુ પ્રકારનાં સધળાં કાટલાંનાં તથા ભરતલનાં માપના વિભાગ દશાંશના માપ પ્રમાણે (એટલે દશાંશને વરાંડે) કરવા.

૫—આ આકટના કારણે સારૂ ડિરિટકટની હદો સરકારી જેઠીમાં વખતે વખતે જાહેરનામું ડાવાવીને ઠરાવવાનો અધિકાર ગવર્નર જનરલ ઇનકાઉન્સિલને છે.

આ આક્ટનાં કારણો સાફ સખ ડિરેક્ટરની હદો સરકારી ગેઝીટમાં વખતે વખતે જાહેરનામું છપાવીને ઠરાવવાનો અધિકાર સ્થાનિક સરકારને છે.

૬—સદરહુ પ્રમણે કથુલ કરેલાં કાટલાંના તથા ભરતલનાં માપોનાં મુજ પ્રમણો તથા * સ્ટ ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલની નજરમાં આવે તે ડીરેક્ટરને સાફ પુરી પાડવાનો તેઓને અધિકાર છે.

સદરહુ પ્રમણો આ આક્ટના કારણો સાફ સદરહુ ડીરેક્ટરને સાફ પ્રમણો છે એવું સમજવું.

૭—ઉપર કલા પ્રમાણે કથુલ કરેલાં કાટલાંનાં જેવાં કાટલાં તથા ભરતલનાં માપનાં જેવાં ભરતલનાં માપો સ્થાનિક સરકાર નજરમાં આવે તે સખ ડીરેક્ટરમાં સ્થાનિક પ્રમાણોની પેઠે વાપવા સાફ જોઈએ તેટલાં સખ ડીરેક્ટરને સાફ પુરા પાડવાનો અધિકાર સ્થાનિક સરકારને છે.

સદરહુ સ્થાનિક પ્રમાણો બરાબર નથી એવું સાબીત કરવામાં આવશે ત્યાં સુધી તે બરાબર છે એવું સમજવું.

૩ નવાં કાટલાં તથા ભરતલનાં માપો વાપરવા બાબત.

૮—સરકારી કાઠ કચેરીમાં અથવા મ્યુનિશીપાલ મંડળીમાં અથવા રેલવે કંપનીમાં વાપરવાનાં કાટલાં તથા ભરતલના માપો બરાબર છે કે નહીં તે તપાસી જોવા સાફ યોગ્ય પ્રમાણોનાં કાટલાં તથા ભરતલનાં માપો હવે મળે છે એવું ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલની નજરમાં આવે ત્યારે ફલાયી તારીખ પછી સદરહુ કચેરી અથવા મંડળી અથવા કંપની આપ લે નો જે વહેવાર અને કરાર કરશે તે વહેવારમાં અને કરારમાં સદરહુ પ્રમણે કથુલ કરેલાં સધળાં કાટલાં તથા ભરતલનાં માપો અથવા તે મંદિરું હર-કે-કાટલાં અથવા ભરતલનું માપ વાપરવું એવું ઇન્ડિયા ગેઝેટમાં જાહેરનામું છપાવીને ફરમાવવાનો અધિકાર ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને છે, અને તેજ પ્રમાણે વખતે વખતે સદરહુ હુકમ બદલવાને અથવા રદ કરવાને તેઓ મુખત્યાર છે.

૯—૮ મી કલમ પ્રમાણે છપાવેલાં જાહેરનામામાં તારીખ ઠરાવી હોય તે તારીખ પછી તે જાહેર નામામાં કહેલા અમલદારોનું અથવા મંડળીઓનું અથવા કંપનીઓનું હરકાંત કામ તોલથી અથવા ભરતલના માપથી કરવા બાબત અથવા તોલથી અથવા ભરતલના માપથી માલ વેચવા બાબત જે વહેવાર તથા કરાર થયા હોય અથવા કરવામાં આવ્યા હોય તે સધળા વહેવાર તથા કરાર હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે થયા છે અથવા કર્યા છે એવું સમજવું. એટલે, સદરહુ અમલદારોએ અથવા મંડળીઓએ અથવા કંપનીઓએ ફલાયી કાટલાં અથવા ભરતલનાં માપો વાપરવાં, એવું સદરહુ જાહેરનામામાં ફરમાવું હોય તે તે કાટલાંએ તેણીને અથવા ભરતલના માપે ભરીને (આપવા લેવાના) તે વહેવાર તથા કરાર થયા છે અથવા કર્યા છે એવું સમજવું; પણ ખીજી રીતે ખસુસ કરીને કથુલ કરી હોય તો તેવું સમજવું નહીં.

૪ વારડન

૧૦—આક્ટમાં પાછળ કહેલાં મુજ પ્રમાણો તથા કથુલ કરેલાં કાટલાંનાં માપોના સ્ટ સંભાળીને રાખવા સાફ ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલે વારડન નેમવા અને સદરહુ સ્થાનિક પ્રમાણો તથા કથુલ કરેલાં કાટલાંનાં તથા ભરતલનાં માપોનાં સેટ સંભાળીને રાખવા સાફ સ્થાનિક સરકારે વારડન નીમવા.

ઉપર કહેલા હરકાંત વારડનને હરકાંત વખતે કામ ઉપરથી મોકુફ અથવા ખરતરફ કરવાને અને તેની જગાએ ખીજાં માણસને નેમવાને અસંખ્ય પ્રમાણે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ અથવા સ્થાનિક સરકાર મુખત્યાર છે.

હેઠળ લખેલી વાતોનો અંદોજત કરવા બાબત આ આક્ટનું ધોરણ રાખીને વખતે વખતે કાનુનો કરવાનો અધિકાર ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને છે.

(અ) વારડનની નેમણુંક કરવા બાબત. (બ) વારડને પેતાના કામ કરવા બાબત થી રીતે ચાલવું તે બાબત. (ક) પ્રમાણો પુરાં પાડવાં અને તેઓને બદલે ખીજાં કરવાં તથા તે સંભાળીને રાખવાં અને તે વાપરવા બાબત. (ડ) સ્થાનિક પ્રમાણો અને આ આક્ટ ઉપરથી કથુલ કરેલાં કાટલાં તથા તોલવાનાં માણસ તથા ભરતલના માપો અને તાજવાં બરાબર છે એવું ઠરાવવાની રીત બાબત અને તે બરાબર છે

એવું ઠરાવ્યાનો દાખલો આપવાની રીત બાબત. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે તે બરાબર છે એવું નહીં ઠરાવવાને બે વરસમાં એક કરતાં વતીવાર દરમાવવું નહીં. (૪) આ આકટ પ્રમાણે કચુલ કરેલાં કાટલાંમાં તથા તોળવાના યંત્રમાં તથા ભરતલના માપમાં અને તાજવામાં કષ્ટ કષ્ટ ખામી એટલે બાધ હશે તો આલશે તે બાબત. (૫) આ આકટ પ્રમાણે કચુલ કરેલાં કાટલાં તથા તોળવાનાં યંત્રો તથા ભરતલનાં માપો અને તાજવાં કેવા આકારનાં અને કેવા પ્રમાણનાં અને કાટલાં મોટાં અને શાનાં કરવાં તે બાબત. (૬) આ આકટ પ્રમાણે કચુલ કરેલાં કાટલાં તથા ભરતલનાં માપ ઉપર તેનાં ભુદાં ભુદાં નામ પાડવા બાબત. (૭) સરકારી કચેરીઓ તથા મ્યુનીસીપાલ મંડળીઓ તથા રેલવે કંપની આ આકટ પ્રમાણે કચુલ કરેલાં કાટલાં તથા તોળવાનાં યંત્રો તથા ભરતલનાં માપો અને તાજવાં વાપરતી હોય તે બાબત તેઓની તપાસ કેવી શરતથી રાખવી અને તે (કાટલાં વગેરે) બરાબર છે એવું કેવી શરતથી ઠરાવવું તે બાબત.

(આઇ) આ આકટ પ્રમાણે કચુલ કરેલાં કાટલાં તથા તોળવાનાં યંત્રો તથા ભરતલનાં માપો અને તાજવાં બરાબર છે એવું ઠરાવવા બાબત તથા બરાબર કરી આપવા બાબત અને બરાબર છે એવું ઠરાવ્યાનો દાખલો આપવાની રીત આપવા બાબત કાનુન કરવાનો અધિકાર છે.

૧૨—સદરહુ કાનુનો ઇંડીયા ગેઝીટમાં છપાવીને પ્રસીદ્ધ કરવી.

અને દરકાષ્ટ સરકારી કચેરી બાબત અથવા મ્યુનીસીપાલ મંડળી બાબત અથવા રેલવે કંપની બાબત તે સ્વધર્મી કાનુનો અથવા તેમાંની કાંઈ કાનુન ફલાણ્થી તારીખથી અમલમાં આવશે એવું જાહેરનામું ઇંડીયા ગેઝેટમાં છપાવીને ઠરાવવાનો ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને અધિકાર છે અને પછી તે જાહેરનામામાં લખ્યું હશે તેટલે સુધી ઉપર કહેલી કાનુનો અથવા કાનુન, કાયદાની પેઠે ચાલશે.

૧૩—સદરહુ કાનુનો પોતાને લાગુ હોય એટલે સુધી તે પ્રમાણે સરકારના સ્વધર્મ અમલદારોએ તથા મ્યુનીસીપાલ (ખાતાના) અમલદારોએ તથા રેલવે કંપનીઓના અમલદારોએ તથા નોકરોએ ચાલવું. અને સદરહુ કાનુનમાં જે શી કહી હોય તે આપવી.

૧૪—ઉપર પ્રમાણે આણેલી જાણસ બરાબર છે કે નહીં તે તપાસી જોવાને અથવા બરાબર કરી આપવાને લાયક નથી એવું નજરમાં આવે તો તે ભાંગી તોડી નાંખવાનો અથવા નકામી કરી નાંખવાનો અથવા બરાબર છે કે નહીં તે તપાસી જોવાની અથવા બરાબર કરી આપવાની ના કહેવાનો અધિકાર વારડને છે.

૧૫—આ આકટમાં વારડને જે અધિકાર આપે છે અને જે કામો સોંપ્યાં છે તે માંહેનો કાંઈ અધિકાર તથા કામો સ્થાનિક સરકાર વખતે વખતે જે બીજા અમલદારને નીમશે તે ચલાવવાને મુખતીયાર છે.

૧૬—૧૪ માં કલમ પ્રમાણે વારડને વાપરતો હોય તે નીશાની કાષ્ટ માણસ જાણી જોઇને ખોટી બનાવશે તો તેને ધણીમાં ધણી ત્રણ વરસ સુધી કેદની સજા કરવી અને તે દંડને પણ લાયક થશે.

૧૭—આ આકટ પ્રમાણે કચુલ કરેલાં જે કાટલાં તથા ભરતલનાં માપો હોય તેનાં માપ (એટલે વરાડે) પ્રમાણે બીજાં કાટલાંના તથા ભરતલનાં માપોનાં સમ માનના કાણકો વખતે વખતે તૈયાર કરવાનો સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે અને એ પ્રમાણે સમ માનો ઠરાવ્યા હોય તે ઠેકાણાં ઠેકાણાના સરકારી ગેઝીટમાં છપાવીને જાહેર કરે ત્યાર પછી તે ખરા સમ માનો છે એવું સમજવું.

૩ સબંધી દગાનો આકટ, (સન ૧૮૭૮ નો મુબંધનો આકટ ૭ મો.)

પ્રથમ નિયમો.

૧—આ આકટને " મુબંધનો સન ૧૮૭૮ નો ૩ સબંધી દગાનો આકટ " કહેવો.

આ આકટ એડન શીવાય આખા મુબંધ ઇલાકાને લાગુ છે.

સને ૧૮૬૩ નો મુબંધનો ૯ મો આકટ આ કલમ ઉપરથી રદ કર્યો છે.

૨—સદરહુ આકટ પ્રમાણે જે નેમણુંકા કરી છે તથા જે કુકરો કર્યા છે તથા જે જાહેરનામું

પ્રસિદ્ધ કર્યા છે તથા જે કાનુન ઠરાવી છે તથા જે હાલ અમલમાં છે તે સધળી નેમજીકો તથા હુકમ તથા જાહેરનામાં તથા કાનુન આ આકટને અનુસરીને હોય તેટલે સુધી તે સધળી આ આકટ પ્રમાણે કરી છે તથા પ્રસિદ્ધ કરી છે તથા ઠરાવી છે એવું સમજવું.

અને સદરહુ આકટ પ્રમાણે જે કામ શરૂ કર્યાં હોય તે સધળાં કામ આ આકટ પ્રમાણે શરૂ કર્યાં છે એમ સમજવું તથા તે હવેથી આ આકટના ઠરાવ પ્રમાણે ચલાવવાં, પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, કોઈ માણસ આ આકટ દ્વારા અગાઉ કરેલા કોઈ ગુન્હા બાબત આ આકટ કદી પણ ક્યો નહોત તો જે શી-ક્ષા થાત તેથી વધારે શીક્ષાને તે પાત્ર થનાર નથી.

૩—આ આકટમાં વિષય ઉપરથી અથવા આગલા પાછલા સમય ઉપરથી બાંધ આવતો નહોત તો—
(૧) “ ગાંસડી ” આ શબ્દમાં રૂનાં ધોઠકાનો અથવા બીજાં દરકોષ પાકેજનો સમાસ થાય છે એમ સમજવું. (૨) “ સીકંજો ” આ શબ્દમાં ૩ ચાપવા સાથે ઉપયોગ કરેલા સધળા પ્રકારના સાંચાનો સમાસ થાય છે એમ સમજવું. (૩) “ પારકે મુલક મોકલવું ” આ શબ્દનો અર્થ ધોડીશ ઈડીયામાંથી બહાર મોકલવું એવો સમજવો. (૪) “ ઘટીશ ઈડીયા ” આ શબ્દનો અર્થ ઈડીયાનો રાજ-કારભાર વધારે સારી રીતે ચલાવવા બાબતનો આકટ એ નામનો વીકટોરીઆ રાણીની કારકીર્દીના ૨૧ મા તથા ૨૨ મા વરસમાં થયેલા સ્ટાટ્યુટનું ૧૦૬ ચાપટર છે તે પ્રમાણે મલીકા માયાજમાને સ્વાધીન પ્રીન્સ એફ વેલ્સ આયલેન્ડ તથા શીકારપુર તથા મલાકા એ સંસ્થાનો શીવાય બીજો મુલક જે વખતે જે હશે તે મુલક એવો સમજવો. (૫) “ ફદ ” આ શબ્દનો અર્થ હિંદુસ્તાનના ફૈજદારી કાયદાનાં અર્થ પ્રમાણે બેમાંના દરકોષ પ્રકારની ફદ એવો સમજવો.

અમલદારોની નીમજીક તથા કર્તવ્ય કરમો.

૪ “ રૂના ઇન્સ્પેક્ટર ” એ નામના જે તથા જેટલા અમલદાર વખતે વખતે યોગ લાગશે તે તથા તેટલા અમલદાર નીમવાનો અધિકાર ગવર્નર ઇન કૈસિલને છે

સદરહુ ઇન્સ્પેક્ટર મુખ્ય જાહેરમાં કસ્ટમના કમીશનરના તાબામાં છે એમ સમજવું અને આ ઈલાકાના બીજા સધળા ભાગમાં જે ડિસ્ટ્રિક્ટમાં તેઓની નીમજીક હશે તે ડિસ્ટ્રિક્ટના અથવા જે વખતે જે ડિસ્ટ્રિક્ટમાં તેઓ કામ કરતા હોય તે વખતે તે ડિસ્ટ્રિક્ટના કલેક્ટરના તાબામાં છે એમ સમજવું, અને પોતાનાં કર્તવ્ય કરમો કરવામાં તેઓએ ગફલત કર્યા બાબત અથવા ગેરચાલ ચલાવ્યા બાબત તેઓ ગવર્નર ઇન કૈસિલના હુકમથી સસપેન્ડ અથવા બરતરફ થવાને પાત્ર છે એમ સમજવું.

૫—આ આકટ પ્રમાણે જે સંક્યાને પરવાના મળ્યા નહીં હોય તે સંક્યાનો ઉપયોગ કરવાનું બંધ કરવું એ અને જે ૩ ચાપવા સાથે આપવાને કહાડ્યું હોય તે અથવા જે ૩ વેચવા સાથે માંડી મુક્યું હોય અથવા વેચવાનું હોય તે તપાસવું એ રૂના ઇન્સ્પેક્ટરોનું કર્તવ્ય કરમ છે એમ સમજવું.

સદરહુ કર્તવ્ય કરમ કરતી વેળાએ જે ઇમારતમાં અથવા ઘેરી લીધેલી જગામાં સકંજો ચાલે છે અથવા ચલાવવા સાથે તૈયાર કર્યો છે અથવા રૂનાં ધોઠકા બાંધવાનું કામ ચાલે છે એવું પોતાને લાગ-વાનો સમજ હોય તે ઇમારતમાં અથવા ઘેરી લીધેલી જગામાં દરકોષ વખતે જવાનો અધિકાર ઇન્સ્પેક્ટરને છે.

૬—જે કોષ ૩ આ આકટ પ્રમાણે જમ થઇને સરકાર દાખલ થવાને પાત્ર છે એવું લાગવાનો પોતાને સમજ હોય તે ૩ ગમે ત્યાં હોય તે પકડીને અટકાવી રાખવાનો તથા તે ૩ દરકોષ પોલીસ ઓફીસરને સ્વાધીન આપવાનો અધિકાર રૂના ઇન્સ્પેક્ટરને છે.

સદરહુ પ્રકારનું ૩ પકડીને અટકાવી રાખવામાં રૂના ઇન્સ્પેક્ટરને મદદ કરવી એ દરેક પોલીસ ઓફીસરને અવખ્ય છે.

પણ પારકે મુલક મોકલવા સાથે કોષ ગાંસડી આખરની ચાંપી કહાડી હોય તે, માણસોનાં ઝાડો લેવાનાં વારંટ વગર ઉઘાડવાનો અધિકાર રૂના કોષ પણ ઇન્સ્પેક્ટરને નથી.

૭—જે જે ઇન્સ્પેક્ટર આ આકટ પ્રમાણે ૩ પકડીને અટકાવી રાખે તેણે સદરહુ પ્રમાણે પકડીને અટકાવી રાખવાની તારીખથી સાત દિવસની અંદર હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે કરવું બેઝમે; એટલે સદરહુ પ્રમાણે પકડીને અટકાવી રાખવાનું કામ મુખ્ય જાહેરમાં થયું હોય તો સમન સાથે હરખાસ્ત કરીને

પ્રેસીડેન્સી માટ સ્ટેટની પાસેથી સમન લેવા જોઈએ. જે માણસના કબજામાં તે ૩ મળ્યું હોય તે માણસના નામનો તે સમન જોઈએ તથા તે ૩ જમ કરીને સરકાર દાખલ શા વાસ્તે ન કરવું એનું કારણ સમનમાં લખેલા દીવસે બતાવવું એવું તે માણસને તે સમનમાં દરમાવેલું જોઈએ. સદરહુ પ્રકારનો ઇન્સ્પેક્ટર સદરહુ મુદતમાં સદરહુ પ્રકારના સમન સાથે દરખાસ્ત કરીને તે ન મેળવે તો તે ૩ જે માણસના કબજામાં મળ્યું હોય તેને પાછું આપવું, અને તે ફરીથી પકડવાને અથવા અટકાવી રાખવાને પાત્ર થનાર નથી.

૯—ગવરનર ઇન કાઉન્સિલ વખતે વખતે દરમાવશે તેટલા તાબા માંહેના કામદાર રૂના દરેક ઇનસ્પેક્ટરની પાસે હશે અને આ આકટ ઉપરથી ઇનસ્પેક્ટરને જે અધિકાર આપ્યા છે તે અધિકારો પૈકી જે અધિકાર પોતે જે ઇનસ્પેક્ટરના તાબામાં હશે તે ઇનસ્પેક્ટર પોતાને તેની સહીના લેખથી વખતે વખતે આપે તે અધિકાર ચલાવવાને સદરહુ પ્રકારનો તાબામાંના કામદાર મુખત્યાર છે.

સીકંજના પરવાના.

૯ આ આકટમાં આગળ કહેલી રીતે મેળવેલા પરવાના વગર ૩ આપવાના કારણ સાથે દારૂપણ સીકંજનો ઉપયોગ કરવો નહીં.

૧૦—સીકંજ ચલાવવા સાથે પરવાનો મળવા બાબતની અરજી તે સીકંજને જે ડીસ્ટ્રિક્ટમાં ચલાવવાનો હોય તે ડીસ્ટ્રિક્ટના કલેક્ટરને કરવી અથવા ગવરનર ઇન કાઉન્સિલ દરમાવે તે બીજા અમલદારને કરવી, અને સદરહુ સીકંજ ચલાવવા સાથે જે શક્તિનો ઉપયોગ કરવાનો ઇરાદો હોય તે શક્તિ બાબત લખેલી હકીકત તે અરજી સાથે જોઈએ.

જે સીકંજ બાબત પરવાનો મળવાસાથે અરજી કરી હશે તે સીકંજને અરજદારના કબજામાં છે એવી કલેક્ટરની અથવા બીજા અમલદારની ખાત્રી થાય તો તે અરજદારને પરવાનો આપવાનો અધિકાર તે કલેક્ટરને અથવા બીજા અમલદારને છે. સદરહુ પ્રમાણે આપેલ પરવાનાની મુદત આગળ સાથે થનારી સાક્ષના જાનેવારી મહીનાની ૧ લી તારીખે પુરી થશે; પણ આ બાબત ગવરનર જનરલ ઇન કાઉન્સિલ વખતે વખતે જે કાનુન કરશે તે કાનુનને અનુસરીને તે પરવાના વરસો વરસ જાનેવારી મહીનાની પહેલી તારીખે નવા કરાવી લેવાનો અધિકાર રહેશે અને સદરહુ પ્રમાણે આપેલા અથવા નવા કગવી લીધેલા પરવાનામાં દાખલ કરેલો સીકંજ બીજા ઠેકાણે લાઇ જવામાં આવે અથવા તે ચલાવવા સાથે ઉપયોગ કરેલી શક્તિ બદલવામાં આવે ત્યારે નવા પરવાના સાથે કલેક્ટરને અથવા બીજા અમલદારને અરજી કરવાની પરવાનાવાળાને જરૂર છે એમ સમજવું.

પોતે પોતાની સહી સુદ્ધા જે કારણો અરજી કરનારને લખી જણાવશે તે કારણો ઉપરથી સદરહુ પ્રકારનો હરકોષ્ટ પરવાનો આપવાની અથવા નવો કરી આપવાની ના કહેવાનો અધિકાર કલેક્ટરને અથવા બીજા અમલદારને છે.

૧૧—સદરહુ પ્રકારનો દરેક પરવાનો એક અથવા વધારે સીકંજ બાબત આપવાનો અધિકાર છે અને તેમાં હેઠળ લખેલો મજકુર નીરદીષ્ટ કરેલો જોઈએ (અ) જેટલા સીકંજ બાબત તે આપેલો હોય તે સીકંજની સંખ્યા (બ) જે ઠેકાણે સદરહુ સીકંજ હોય તે ઠેકાણું. (ક) સદરહુ સીકંજ ચલાવવા સાથે જે શક્તિનો ઉપયોગ કરવાનો હોય તે શક્તિ. એવી વીગતે મજકુર નીરદીષ્ટ કરેલો જોઈએ.

અને સદરહુ પ્રકારના હરકોષ્ટ પરવાના બાબત આ આકટને જોરેલા પરીશીષ્ટમાં જે દર લખેલો છે તે દર પ્રમાણે રી લેવી.

૧૨—સદરહુ પ્રકારના હરકોષ્ટ પરવાના બાબત જે માણસ અરજી કરે તેણે જે સીકંજ બાબત પરવાનો મળવા સાથે અરજી કરી હોય તે સીકંજની જે નીશાનીનો ઉપયોગ કરવાનો ઇરાદો હોય તે નીશાનીનો, કાપડ ઉપર અથવા પાર્કમેન્ટ ઉપર (આમકાના કાગળ ઉપર) અથવા કાગળ ઉપર કઢાડેલો હોય તે કલેક્ટરની પાસે અથવા સદરહુ પ્રકારના બીજા અમલદારની પાસે આપી મુકવાની જરૂર છે.

આ આકટ પ્રમાણે આપેલા સીકંજનો દરેક પરવાનો જે સીકંજ બાબત તે આપેલો હોય તે સીકંજની જે નીશાનીનો નમુનો આ કલમ પ્રમાણે કલેક્ટરને અથવા બીજા અમલદારને આપી મુકવો હોય

તે નીચાનીનો ઉપયોગ કર્યા બાબતનો પણ પરવાનો છે એમ સમજવું અને સદર શીકંજમાં જે જે ગાંસડી આપવામાં આવે તે ગાંસડીના જે બારદાન બંધની અથવા પટાની હેઠળ હોય તે બારદાન ઉપર શીકંજની સદરહુ નીચાની પરવાનાવાળાએ કરતી અથવા કરાવતી બાબત.

૧૩—જે માજિસ્ટ્રેટની રૂબરૂ અથવા કોર્ટની રૂબરૂ આ આકટની સાતમી કલમ પ્રમાણે મુન્હો કર્યાની સામેતી પરવાનાવાળા ઉપર થાય, અથવા રૂબરૂ ઇનસ્પેક્ટર અથવા તેના તાબા માંહેના કામદાર પૈકી હરકોઈ કામદાર પોતાનાં કર્તવ્ય કર્યો કરતો હોય ત્યારે તેને પ્રતિબંધ કરવાની સામેતી જે માજિસ્ટ્રેટની રૂબરૂ અથવા કોર્ટની રૂબરૂ પરવાનાવાળા ઉપર અથવા એજન્ટ ઉપર (મુખત્યાર ઉપર) થાય, તે માજિસ્ટ્રેટને અથવા કોર્ટને સદરહુ પ્રકારના પરવાનાવાળાનો પરવાનો રદ કરવાનો અધિકાર છે અથવા પોતાને યોગ્ય જાણે તેટલી મુદત સુધી તે પરવાનો સસપેંડ કરવો એવો હુકમ કરવાનો અધિકાર છે.

શિક્ષા તથા મુન્હો તથા ફરીયાદી ચલાવવી.

૧૪—આ આકટની સાતમી કલમ પ્રમાણે કરેલા સમનની ચોકશી કર્યા પછી માજિસ્ટ્રેટની અથવા કોર્ટની આ આકટની ૬ ઠી કલમના ઠરાવ પ્રમાણે પકડીને અટકાવી રાખેલાં કોઈ ૩ બાબત હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે ખાતી થાય તો એટલે,

(અ) તે રૂબરૂ દગાથી અથવા બદદાનતથી ભેગ કર્યો છે અથવા તે ખરાબ કર્યું છે અથવા તે વજનમાં ભારે કર્યું છે તેમાં કપાસીઆનું અથવા કચરાનું અથવા પથરાનું અથવા બીજા પદાર્થનું મિશ્રણ કરીને અથવા તે ઝાકળમાં રાખીને અથવા બીજા કોઈ સાધનથી, અથવા (બ) સદરહુ પ્રકારનું ૩ સાફ કરેલું તથા સાફ કર્યા વગરનું (જેને ધણું કરીને કપાસ કહે છે) અથવા જુદી જુદી જાતનાં અથવા પ્રતનાં રૂબરૂ એક ગાંસડીમાં દગાથી અથવા બદદાનતથી કરેલો ભેગ છે એવી ખાતી થાય તો, માજિસ્ટ્રેટ અથવા કોર્ટ હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે હુકમ કરવો એટલે; સદરહુ પ્રકારનું ૩ સરકાર દાખલ કરવું તથા તેના નાશ કરવો, અથવા સદરહુ પ્રકારનું ૩ સરકાર દાખલ કરવું તથા તે સાફ કરવું અને વેચવું, અથવા સદરહુ પ્રકારનું ૩, રૂબરૂ ઇનસ્પેક્ટરના હુકમથી અથવા હુકમ મુજબ સાફ કરવું અને તે ૩ જે માણસના કમળમાં મળ્યું હોય તે માણસને, તે સદરહુ પ્રમાણે સાફ કર્યા પછી તે સાફ કરવાનો ખરચ તથા સદરહુ પ્રકારનો માજિસ્ટ્રેટ અથવા કોર્ટ ફરમાવે તે દંડ તે માણસ આપે તો તે ૩ સદરહુ પ્રકારના ઇનસ્પેક્ટરે પાણું આપવું અને સદરહુ પ્રકારનો દંડ તથા સાફ કરવાનો તથા વેચવાનો ખરચ બાદ કરીને બાકી રહે તે સદરહુ પ્રકારના માણસને આપવું એવો હુકમ કરવો.

૧૫—જે કોઈ આ આકટના ઠગવ પ્રમાણે અગાઉ પરવાનો લીધા વગર અથવા નવો કરાવી લીધા વગર અથવા નવો પરવાનો લીધા વગર અથવા સદરહુ પ્રકારનો પરવાનો આપવાની ના કલા પછી અથવા તે રદ કર્યા પછી અથવા જે મુદત સુધી તે સસપેંડ કર્યો હશે તે મુદતમાં ૩ ચાપવા સાફ કોઈ શીકંજનો જાણી જોઈને ઉપયોગ કરશે અથવા ઉપયોગ કરવાની કોશીશ કરશે અથવા તેનો ઉપયોગ કરાવશે અથવા કરવા દેશે તેને ધણામાં ધણા એક હજાર રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૧૬—શીકંજની જે નીચાનીનો ઉપયોગ કરવા બાબત બીજા કોઈ માણસને આ આકટ પ્રમાણે પરવાનો આપ્યો હશે તે નીચાની જે માણસ જાણી જોઈને ખોટી કરશે, અથવા જે માણસ શીકંજની જે નીચાણીનો ઉપયોગ કરવા બાબત પોતાને પરવાનો મળ્યો નહીં હોય તે નીચાણીથી કોઈ ગાંસડી ઉપર નીચાણી કરશે અથવા કરાવશે અથવા કરવા દેશે તેને ધણામાં ધણા બે વર્ષ સુધી કેદની શિક્ષા થશે અથવા દંડ થશે અથવા બેકે શિક્ષા થશે.

૧૭—જે કોઈ પરવાનાવાળો શીકંજની જે નીચાણીનો ઉપયોગ કરવા બાબત પોતાને પરવાનો મળ્યો હશે તે નીચાણીથી પોતાના શીકંજમાં ચાપેલી કોઈ ગાંસડી ઉપર નીચાણી કરવાની અથવા કરાવવાની મંજૂરત કરશે તેને સદરહુ પ્રકારની દરેક મંજૂરત બાબત ધણામાં ધણા સો રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૧૮—આ આકટ પ્રમાણે ચલાવવાનાં સધળાં કામનો તથા આ આકટ તોડીને કરેલા સધળાં મુન્હોનો ઇનસાફ કરવાનો અધિકાર, મુન્હોનો ઇનસાફ કરવા બાબત જે વખતે જે કાયદો અમલમાં હતો તે અમલમાં ઠરાવેને અનુસરીને મુન્હો સફેદમાં પ્રેસીડેન્સી માજિસ્ટ્રેટને છે અને બીજે ઠેકાણે બીજા

વર્ગના માણસોના અધિકારના કરતાં ઓછા અધિકાર જે કોઇ ફોજદારી કોર્ટ ચલાવતી નહીં હોય તે કોર્ટને છે; પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે સદરહુ પ્રકારના કોઇ ગુન્હા બાબત કોઇ માણસ ઉપર કામ ચલાવવું હોય તે રૂના ઇનસ્પેક્ટરે અથવા બીજા કોઇ માણસે ફરીઆદ કર્યા ઉપરથી સમન કર્યા વગર કામ ચલાવવું નહીં.

૧૯—આ આકટ તોડીને કરેલા કોઇ ગુન્હા બાબત કોઇ કામ ચાલશે તેમાં કોઇ વિશેષ માણસનું નુકસાન કરવાનો ઇરાદો હતો એવું સાબત કરવાની જરૂર નથી.

૨૦—હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ચોસઠમીથી તે શીતેરમી સુધીની કલમો માંહેના ઠરાવ આ આકટ પ્રમાણે કરેલા સઘળા દંડને લાગુ છે એમ સમજવું અને મુંબઇ શહેરમાં સદરહુ પ્રકારનો સઘળો દંડ સન ૧૮૭૪ ના ૪ થા આકટમાં (પ્રેસીડેન્સી માણસ્ટ્રોના આકટમાં) અથવા મુંબઇ શહેરની પોલીસનું નીચમન કરવા બાબત જે વખતે જે કોઇ બીજો આકટ અમલમાં હશે તે આકટમાં કહેલી રીતે વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

પરચુલ્લ ઠરાવ.

૨૧—જે આનાથી વધારે નહીં હોય એવો જે દર મુંબઇના સરકારી ગેજટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને સરકાર વખતે વખતે ફરમાવશે તે દર પ્રમાણે શી મુંબઇ ઇલાકાના હરકોઇ ભાગમાંથી ખિરીશ ઇન્ડીયાના કોઇ બંદર શીવાય અથવા જગા શીવાય બીજો કોઇ બંદર અથવા જગાએ સરકારી નહીં હોય એવી રૂની જે ગાંસડી મોકલવામાં આવે તે દરેક ગાંસડી ઉપર લેવી.

૨૨—આ આકટના ઠરાવ મુજબ સરકાર દાખલ કરેલા અથવા સાફ કરીને વેચવાનો હુકમ કરેલા કોઇ પણ રૂમાં કોઇ પણ માણસનો હરકોઇ રીતે હક સંબંધ હશે તે માણસના ડીવાની હકને આ આકટના કોઇ ઠરાવ ઉપરથી બાધ આવે છે એવું સમજવું નહીં પણ આ આકટ ઈર્ષો ન હોત તો સદરહુ પ્રકારના દરેક માણસને ફરીયાદ કરવાનો જે હક હોત તે ફરીયાદ કરવાનો હક તેને છે એમ સમજવું અને સદરહુ પ્રકારનું ૨ અટકાવી રાખ્યાને લીધે તથા તે પછી જે દંડ તથા સાફ કરવાનો તથા વેચવાનો ખરચ આપ્યો હોય તે સઘળો અને કાયદેસર તથા બીજો ખરચ કર્યો હોય તથા નુકસાન થયું હોય તે ખરચ તથા નુકસાન સદરહુ પ્રકારની ફરીઆદ કરીને વસુલ કરવાના નુકસાનના અવેજનો ભાગ છે એમ સમજવું.

હથિયારનો કાયદો.

(સન ૧૮૭૮નો આકટ ૧૧ મો.) (સુધારા વધારા સાથે).

હથિયાર તથા યુદ્ધ સામગ્રી તથા લશ્કરી સ્ટોર (સામાન) સંબંધી કાયદો છે તે એકઠો કરીને સુધારવા બાબતનો આકટ.

હથિયાર તથા યુદ્ધ સામગ્રી તથા લશ્કરી સ્ટોર સંબંધી કાયદો છે તે એકઠો કરીને સુધારવો યોગ્ય છે વાસ્તે હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે ઠરાવ્યું છે.

૧. આકટને “ સન ૧૮૭૮ નો હિંદુસ્તાનનો હથિયાર બાબતનો “ આકટ ” કહેવો. અને આ આકટ આખા બ્રિટિશ ઈન્ડિયાને લાગુ છે પણ આ કલમના કોઇપણ ઠરાવ હેઠળ લખેલાને લાગુ નથી એમ સમજવું.

(અ) સમુદ્રમાં જનારા કોઇ વહાણ ઉપરના હથિયાર અથવા યુદ્ધ સામગ્રી અથવા લશ્કરી સ્ટોર હશે તથા તે તે વહાણના સામાન્ય હથિયારનો અથવા સામાન સંરક્ષમનો ભાગ હશે તે હથિયારને અથવા યુદ્ધ સામગ્રીને, લશ્કરી સ્ટોરને, અથવા (બ) સરકારી કોઇ નોકર અથવા સન ૧૮૬૮ ના હિંદુસ્તાનના વાલેન્ટીયરોના આકટ પ્રમાણે પટામાં નામ દાખલ થયેલા કોઇ વાલેન્ટીઅર સદરહુ પ્રકારના સરકારી નોકર અથવા વાલેન્ટીયર તરીકે પોતાનું કર્તવ્ય કરતો હોય ત્યારે અથવા સરકારના હુકમથી હથિ-

વાર અથવા યુદ્ધ સામગ્રી અથવા લશ્કરી સ્ટોર તૈયાર કરવાને અથવા તેઓનું રૂપાંતર કરવાને અથવા તે વેચવાને અથવા તે (દેશની) અંદર લાવવાને અથવા (દેશની) બહાર મોકલવાને અથવા એક જગા-એથી બીજી જગાએ મોકલવાને અથવા ધારણ કરવાને અથવા કમળમાં રાખવાને લાગુ નથી.

૨ જે તારીખ ગવનર જનરલ ઇન કૉન્સિલ ઇંડિયા ગેઝેટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને નીમશે તે તારીખે આ આકટ અમલમાં આવશે.

૩. સદરહુ તારીખે તથા તે તારીખથી આ આકટને જોડેલા પરિશિષ્ટમાં આકટ લખ્યા છે તે સદરહુ પરિશિષ્ટના ત્રીજા આસનમાં નિર્દેષ્ટ કર્યું છે તેટલે સુધી રદ છે એમ સમજવું.

૪ આ આકટમાં વિષય ઉપરથી અથવા પાછલા સમય ઉપરથી ભેદ આવતો ન હોય તો.

“તોપ” આ શબ્દમાં સધળા ફ્લેવિટર તથા ગરનાળ તથા વેલવીસીલ તથા મોટેલુમ તથા બીજા પ્રકારની તોપ તથા મરીનગન્સ તથા તેઓના સધળા ભાગનો તથા તે ચાલવાનો તથા એક જગા-એથી બીજી જગાએ લઈ જવાનો તથા તેના કામમાં ઉપયોગી પડવાની સધળી ગાડીઓ તથા ઇન્જિનરીયરી તથા તે ચલાવવાના સાધનોનો પણ સમાસ થાય છે.

“હથિયારો” આ શબ્દમાં અગ્નિશસ્ત્રોનો તથા સંગીનોનો તથા તરવારનો તથા ખંજરનો એટલે કે કટારીનો તથા ભાલાનો તથા ભાલાના ફળનો તથા કામઠાનો તથા તીરનો સમાસ થાય છે, અને તોપ તથા હથિયારના ભાગનો અને હથિયારો તૈયાર કરવાનાં યંત્રોનો પણ સમાસ થાય છે.

“યુદ્ધસામગ્રી” આ શબ્દમાં ટારપીડોના કામમાં ઉપયોગી થઈ પડવા સારૂ અથવા સમુદ્રની હેઠળ સુરક્ષા મારવા સારૂ ખસુસ યોજેલા સધળા પદાર્થ તથા ખાણ તથા ગનકાટન તથા ડૅનમૅટ તથા લીથોફા-કટર તથા અવાજ સાથે પુટો તેવા તથા ધક્કા લાગ્યાથી અથવા ધસાયા વગેરેથી મોટા અવાજ થઈને પુટનારા બીજા પદાર્થ તથા બંદુકનો ચક્રમક તથા ગનવાડસ તથા તોટી તથા ફ્યુઝ અને ફ્રીક્શન ટ્યુબ તથા યુદ્ધસામગ્રીના સધળા ભાગ તથા યુદ્ધસામગ્રી કરવાના સધળા યંત્રોનો પણ સમાસ થાય છે પણ સીસું અથવા મંધક અથવા સુરાખારનો સમાસ થતો નથી.

“લશ્કરી સ્ટોર” શિટિશ ઇંડિયાના કોષ ભાગને લાગુ કરેલી આ આકટની કોષ કલમ માંહેના “લશ્કરી સ્ટોર” આ શબ્દનો જે કોષ લશ્કરી સ્ટોરને સદરહુ કલમ સદરહુ પ્રકારના ભાગમાં ગવનર જનરલ ઇન કૉન્સિલ ઇંડિયા ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને ખસુસ લાગુ કરશે તે લશ્કરી સ્ટોર એવો સમજવો અને “લશ્કરી સ્ટોર” આ શબ્દમાં સધળું સીસું તથા મંધક તથા સુરાખાર તથા બીજા પદાર્થ જેને સદરહુ કલમ ગવનર જનરલ ઇન કૉન્સિલ વખતે સદરહુ પ્રમાણે લાગુ કરશે તેનો પણ સમાસ થાય છે એમ સમજવું.

“લાઇસન્સ” શબ્દનો અર્થ આ આકટ પ્રમાણે આપેલું લાઇસન્સ અને “લાઇસન્સ આપ્યું” શબ્દનો અર્થ સદરહુ પ્રકારનું લાઇસન્સ ધારણ કરવું.

૫ કોષ માણસ કોષ હથિયારો અથવા યુદ્ધસામગ્રી અથવા લશ્કરી સ્ટોર લાઇસન્સ વગર તથા તે લાઇસન્સ ઉપરથી જે રીતની પરવાનગી આપી હશે તે સિવાય બીજી રીતે તથા જેટલે સુધી પરવાનગી આપી હશે તે કરતાં વધારે તૈયાર કરવો નહીં અથવા તેઓનું રૂપાંતર કરવું નહીં, અથવા તે વેચવો નહીં અથવા વેચવા સારૂ રાખવો નહીં, અથવા વેચવા સારૂ કાઢવો નહીં, અથવા માંડી મુકવો નહીં.

કોષ માણસના કાયદાસર કમળમાં પોતાના ખાનગી ઉપયોગ સારૂ હથિયારો અથવા યુદ્ધસામગ્રી હશે, તે વેચવાની આ કલમના કોષ ઠરાવ ઉપરથી તેને મના છે એમ સમજવું નહીં, એટલે તે હથિ-યારો અથવા યુદ્ધસામગ્રી કમળમાં રાખવાની મના જે માણસને જે વખતે જે આકટ અમલમાં હશે તે આકટ મુજબ નહીં હોય, તે માણસને વેચવાની મના છે એમ સમજવું નહીં. પણ જે માણસને આ આકટની જાતીસમી કલમ પ્રમાણે આપેલી મારીના સમયથી હથિયારો અથવા યુદ્ધસામગ્રી કમળમાં રાખવાનો હશે તે માણસ સિવાય બીજા કોષ માણસને જે જે માણસ હથિયારો અથવા યુદ્ધસામગ્રી સદરહુ પ્રમાણે વેચશે તે તે માણસે તે વેચાણ ખાતતી તથા ખરીદદારનાં નામ તથા ઠેકાણાં ખાતતી

નોટીસ વગર કારણે વાર ન લગાડતાં ડિઓક્ટ માણ્યોતને અથવા છેક નજીકનું પોલીસ થાણું જે અમલદારને સ્વાધીન હોય, તે અમલદારને આપવી.

૬ કોઈ માણસે કોઈ હથિયારો અથવા યુદ્ધસામગ્રી અથવા લશ્કરી સ્ટોર લાઇસન્સ વગર તથા સદરહુ પ્રકારના લાઇસન્સ ઉપરથી જે રીતની પરવાનગી આપી હશે તે શિવાય બીજી રીતે અથવા જેટલે સુધી પરવાનગી આપી હશે તે કરતાં વધારે બ્રિટિશ ઇંડિયાની બહાર જળમાર્ગે અથવા યુરોપને રસ્તે લાવવો નહીં, અથવા લઈ જવો નહીં.

જે કોઈ માણસને હથિયારો અથવા યુદ્ધસામગ્રી કબજામાં રાખવાનો કાયદેસર રીતે હક હશે તે માણસે પોતાના ખાનગી વાપરસાથે માફક પરિમાણુ પ્રમાણે આણેલાં અથવા બહાર મોકલેલાં (ટોપ શિવાય બીજા) હથિયારોને અથવા યુદ્ધસામગ્રીને આ કલમની પેટેલી રકમના કોષ ઠરાવ લાગુ નથી પણ સદરહુ પ્રકારના હથિયારો ખાખત અથવા યુદ્ધસામગ્રી ખાખત સ્થાનિક સરકારનો પોતાને હુકમ પહોંચતાં લગી તે હરકોઇ વખતે અટકાવી રાખવાનો અધિકાર કસ્ટમના કલેક્ટરને અથવા આ ખાખત જે બીજા અમલદારને તેના નામથી અથવા હુદાના સમ્બંધથી સ્થાનિક સરકારે અખત્યાર આપ્યો હશે તેને છે.

ખુલાસો—જે હથિયારો તથા યુદ્ધસામગ્રી તથા લશ્કરી સ્ટોર બ્રિટિશ ઇંડિયાના એક ભાગમાંથી બીજા ભાગમાં જળમાર્ગે અથવા બ્રિટિશ ઇંડિયાના ભાગ નહીં હોય તેવા દરમ્યાનના મુલકમાંથી લઇ ગયા હશે તે આ કલમના અર્થ પ્રમાણે બ્રિટિશ ઇંડિયામાંથી લઇ ગયા છે તથા બ્રિટિશ ઇંડિયામાં આણેલાં છે એમ સમજવું.

૭ સન ૧૮૭૮ ના જળમાર્ગની કસ્ટમના, આક્ટમાં અને તે ઠરાવ હોય, તે પણ કોઈ હથિયારો અથવા યુદ્ધસામગ્રી અથવા લશ્કરી સ્ટોર તે આક્ટની સોળમી કલમ પ્રમાણે લાઇસન્સ આપેલી કોષ વખતે સ્થાનિક સરકારની મંજૂરી વગર રાખવો નહીં.

કલમ—૮ તથા ૯ સને ૧૮૮૧ ના એક્ટ ૧૨ થી સુધી છે.

૧૦ ઇંડિયા ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને વખતે વખતે હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે કરવાનો અધિકાર ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને છે.

(અ) આખા બ્રિટિશ ઇંડિયામાં અથવા તેના કોષ ભાગમાં કોષ પ્રકારનાં હથિયારો અથવા યુદ્ધસામગ્રી અથવા લશ્કરી સ્ટોર એક જગ્યાથી બીજી જગ્યાએ લઇ જવાનું નિયમન અથવા મના, બીલકુલ અથવા લાઇસન્સ હોય તે પ્રસંગે તથા લાઇસન્સમાં જેટલે સુધી પરવાનગી આપી હશે તે કરતાં વધારે તથા જે રીતની પરવાનગી આપી હશે તે શિવાય બીજી રીતે કરવાનો અધિકાર, અને (બ) સદરહુ પ્રકારનું કોષ જાહેરનામું રદ કરવાનો આધિકાર છે.

ખુલાસો—હથિયારો અથવા યુદ્ધસામગ્રી અથવા લશ્કરી સ્ટોર બ્રિટિશ ઇંડિયાના કોઈ બંદરમાં એક વહાણમાંથી બીજા વહાણમાં ચડાવ્યાં હશે, તે આ કલમના અર્થ પ્રમાણે એક જગ્યાએથી બીજી જગ્યાએ લઇ ગયા છે એમ સમજવું.

૧૧—બ્રિટિશ ઇંડિયા તથા પારકા મુલકની દરમ્યાનની હદની લાઇન ઉપર કોઈ જગ્યાએ તથા તે લાઇનની અંદર પોતાને યોગ્ય લાગે તે અંતર ઉપર ઝાંડા લેવાનાં થાણાં સ્થાપવાનો અધિકાર ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલની અગાઉથી મંજૂરી લઇને સ્થાનિક સરકારને છે. તે થાણામાં સધળાં વહાણ, તથા ભાર બરદારી જનાવરો, તથા સધળી પેટીઓ તથા ગાંસડીઓ તથા પાકેજો રસ્તે જતાં હોય તે ઉપરાંત રાખવાનો તથા હથિયારો સાથે તથા યુદ્ધસામગ્રી સાથે તથા લશ્કરી સ્ટોર સાથે તેઓનો ઝાંડો લેવાનો અધિકાર જે કોષ અમલદારને તેના નામથી અથવા હોદાના સમ્બંધથી આ ખાખત સદરહુ પ્રકારની સરકારે અખત્યાર આપ્યો હશે તે અમલદારને છે.

૧૨—કોઈ હથિયારો અથવા યુદ્ધસામગ્રી અથવા લશ્કરી સ્ટોર (તે ખાખત લાઇસન્સ હોય કે ન હોય તો પણ) હેઠળ લખેલી રીતે તથા હેઠળ લખેલે પ્રસંગે લઇ જતાં કોષ માણસ મળે ત્યારે જેટલે કોષ ગેરકાયદેસર કારણુ સાથે વાપરવાના ધરાદાથી અથવા તે ઉપયોગી થઇ પડવાના ધરાદાથી તે લઇ જવામાં આવે છે એવો શક આવવાનો બ્યાજની સખમ મળે એવી રીતે અથવા એવે પ્રસંગે લઇ જતાં જડે ત્યારે વગર વારંટે તેને પકડવાનો તથા તેની પાસેથી સદરહુ પ્રકારનાં હથિયારો અથવા યુદ્ધસામગ્રી અથવા લશ્કરી સ્ટોર લેવાનો અધિકાર કોષ પણ માણસને છે.

માજીસ્ટ્રેટ અથવા પોલીસ અમલદાર નહીં હોય તેવા કોઇ માણસે પકડેલું કોઈ માણસ અને સહરુ પ્રમાણે લીધેલાં હથીઆરો અથવા યુદ્ધ સામગ્રી અથવા લશ્કરી રોટાર અને તેમ જલદી પોલીસ અમલદારને સ્વાધીન કરવો.

પોલીસ અમલદારે પકડેલાં અથવા પોલીસ અમલદારને સ્વાધીન કરેલાં સધળાં માણસો અને સહરુ પ્રકારનાં કોઇ અમલદારે પકડેલાં અથવા આ કલમ પ્રમાણે તેને સ્વાધીન કરેલાં સધળાં હથીઆરો તથા યુદ્ધસામગ્રી વગર કારણે વાર ન લગાડતાં માજીસ્ટ્રેટની પાસે લઈ જવી.

૧૩—લાઇસન્સ વગર તથા લાઇસન્સમાં જેટલે સુધી પરવાનગી આપી હશે તે કરતાં વધારે તથા જે રીતની પરવાનગી આપી હશે તે સિવાય બીજી રીતે કોઇપણ હથીઆરો આંધીને કોઇ માણસે ફરવું નહીં.

લાઇસન્સ વગર અથવા લાઇસન્સના ઠરાવ તોડીને કોઈ માણસ હથીઆરો આંધીને સહરુ પ્રમાણે ફરશે તેની પાસેથી હથીઆરો લેવાનો અધિકાર કોઇ માજીસ્ટ્રેટને અથવા પોલીસ અમલદારને અથવા જે બીજા અમલદારને તેના નામથી અથવા તેના હુદાના સબધથી સ્થાનિક સરકારે આ આગત અખતાર આપ્યો હશે તેને છે.

૧૪—લાઇસન્સ વગર તથા લાઇસન્સમાં જેટલે સુધી પરવાનગી આપી હશે તે કરતાં વધારે તથા જે રીતની પરવાનગી આપી હશે તે સિવાય બીજી રીતે કોઈ માણસે તેણે અથવા અનિ સસ્ત્રો અથવા યુદ્ધ સામગ્રી અથવા લશ્કરી રોટાર પોતાના કબજામાં અથવા પોતાના નિર્મથમાં રાખવો નહીં.

આ કલમના આ પછીના ત્રણ પારા ૧૮૯૧ ના આર્ટિકલ ૧૨ થી સુધી દીધા છે.

૧૫—જે જગામાં સન ૧૮૬૦ ના ૩૧ મા આક્ટની ડર મી કલમની ૨ છ રકમ આ આક્ટ અમલમાં આવશે તે વખતે લાગુ હશે તે જગામાં અથવા જે જગાને આ કલમ સ્થાનિક સરકાર મવર-નર જનરલ ઇન કોન્ટ્રીસીલની અગાઉથી મંજૂરી લઇને તથા સ્થાનિક સરકારો ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને ખસુસ લાગુ કરશે તે જગામાં કોઇ માણસે કોઇ પ્રકારનાં હથીઆરો લાઇસન્સ વગર તથા લાઇસન્સમાં જે રીતની પરવાનગી આપી હશે. તે રીત સિવાય બીજી રીતે તથા જેટલે સુધી પરવાનગી આપી હશે તે કરતાં વધારે પોતાના કબજામાં રાખવા નહીં.

૧૬—કોઇ માણસે હથીઆરો અથવા યુદ્ધ સામગ્રી અથવા લશ્કરી રોટાર પોતાના કબજામાં રાખવો એ લાઇસન્સ રદ થયાને લીધે અથવા તેની મુદત પુરી થયાને લીધે અથવા પંદરમી કલમ પ્રમાણે જાહેરનામું કર્યાને લીધે ગેરકાયદાસર થયું હશે, તે માણસના કબજામાં હથીઆરો અથવા યુદ્ધ સામગ્રી અથવા લશ્કરી રોટાર હશે, તે તેણે છેક નજીકનું પોલીસ થાણું જે અમલદારને સ્વાધીન હશે, તે અમલદારની પાસે વગર કારણે વાર ન લગાડતાં આનામત મુકવો.

આ કલમ પ્રમાણે આનામત મુકેલા કોઇ પદાર્થને માલીક તે પદાર્થ પોતાના કબજામાં રાખવાનો અધિકાર પોતાને છે, એ આગતનું લાઇસન્સ સહરુ પ્રકારને પદાર્થ સહરુ પ્રમાણે જે તારીખે આનામત મુક્યો હશે તે તારીખથી ત્રણ વર્ષની અંદર હાજર નહીં કરે, તથા તે પદાર્થ પોતાને સોંપવા આગતની અરજ નહીં કરે તો, તે પદાર્થ સરકાર હાખલ થશે.

૧૭—લાઇસન્સ કયા અમલદારે આપવું, તે અમલદાર ઠરાવવા આગતની તથા જે નમુના પ્રમાણે તથા જે મર્યાદાથી તથા સરતથી તથા જે મર્યાદાને તથા સરતને અનુસરીને કોઇ લાઇસન્સ આપવું તે મર્યાદા તથા સરત ઠરાવવા આગતની ઈંડીયા ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને વખતે વખતે કાનુન કરવાનો અધિકાર અને સહરુ પ્રકારની કાનુનમાં બીજી વાત ઠરાવવાની તેમાં હેઠળ લખેલી વાત ઠરાવવાનો અધિકાર મવરનર જનરલ ઇન કોન્ટ્રીસીલને છે.

(અ) સહરુ પ્રકારનું લાઇસન્સ અમલમાં રહેવાની મુદત ઠરાવવાનો, અને (બ) આ આક્ટ અમલમાં આવશે તે વખતે જે જગ્યાને સ. ૧૮૬૦ ના ૩૧ મા આક્ટની ડર મી કલમની ૨ છ રકમ લાગુ હશે, તે જગ્યામાં આપેલ સહરુ પ્રકારના કોઇ લાઇસન્સ આગત અથવા બીજી કોઇ જગ્યામાં (હથીઆરો વગેરે રાખવાના) કબજા આગત આપેલાં લાઇસન્સ સિવાય સહરુ પ્રકારની બીજા કોઇ લાઇસન્સ આગત સ્થાપથી અથવા બીજી રીતે લેવાની શી ઠરાવવાનો, અને (ક) (હથીઆર વગેરે) કબજા

જામાં રાખવા બાબતના લાઇસન્સ શિવાય સદરહુ પ્રકારના બીજા કોઇ લાઇસન્સના ધારણ કરનારાએ, તે બીજા લાઇસન્સ પ્રમાણે કરેલી કોઇ વાત બાબત સ્થાનિક સરકાર દ્વારા તેવા નમુના પ્રમાણે ફક્તર અથવા હિસાબ રાખવો તથા સરકારનો અમલદાર સદરહુ પ્રકારનું ફક્તર અથવા હિસાબ બતાવવાનું કહે તો, તે બતાવવો એવું દરમાવવાનો, એને (૩) પાંચમી કલમમાં અથવા છઠી કલમમાં કહેલા પ્રકારનું લાઇસન્સ ધારણ કરનાર કોઇ માણસ જે ઠેકાણે હથિયારો અથવા યુદ્ધ સામગ્રી અથવા લશ્કરી રોટર તૈયાર કરતું હોય અથવા તેણે રાખ્યો હોય, તે ઠેકાણામાં પેસવાનો તથા તે તપાસી જોવાનો અખત્યાર સરકારના કોઇ પણ અમલદારને આપવાનો, અને (૪) સદરહુ પ્રકારના કોઇ માણસના કબજામાં અથવા તેના નિર્બંધમાં હથિયારોના તથા યુદ્ધ સામગ્રીના તથા લશ્કરી રોટરોના સંગ્રહ હશે, તે સથળો તેણે સદરહુ પ્રમાણે અખત્યાર આપેલા સરકારના અમલદારને બતાવવો, એવું દરમાવવાનો, અને (૫) કોઇ લાઇસન્સ ધારણ કરનાર માણસને અથવા કોઇ લાઇસન્સ ઉપરથી કામ ચલાવનાર માણસને તે લાઇસન્સ હાજર કર, અને તે લાઇસન્સ જે હથિયારો બાબત અથવા યુદ્ધ સામગ્રી બાબત હશે, તે હથિયારો અથવા યુદ્ધ સામગ્રી અથવા લશ્કરી રોટર હાજર કર, અથવા તે બાબતનો જવાબ દે એવું સરકારનો અમલદાર કહે તો, તેણે તે હાજર કરવો અથવા જવાબ આપવો, એવો ઠરાવ કરવાનો અધિકાર છે.

૧૮—કોઇ પણ લાઇસન્સ રદ કરવાનો અથવા મોકુફ કરવાનો અધિકાર હેઠળ લખેલા અમલદારને છે. એટલે:—

(અ) જે અમલદાર તે લાઇસન્સ આપ્યું હશે તેને અથવા તે અમલદાર જે કોઈ અધિકારીના તાબામાં હશે તેને અથવા ડિરેક્ટરનો કોઈ માજીસ્ટ્રેટ અથવા ઇન્સપેક્ટર ઓફ પોલીસનો કમીશનર જેની હકુમતની રચણસીમાં સદરહુ પ્રકારનો લાઇસન્સ ધારણ કરનારો હશે, તે ડિરેક્ટરના માજીસ્ટ્રેટને અથવા પોલીસના કમીશનરને લોકની સુલેહ રાખવા સાથે સદરહુ પ્રકારનું લાઇસન્સ રદ કરવાની અથવા મોકુફ કરવાની જરૂર લાગે ત્યારે કારણો હોય તે ફક્તરમાં લખીને તે પ્રમાણે કરવાનો અધિકાર સદરહુ પ્રકારના અમલદારને અથવા અધિકારીને અથવા માજીસ્ટ્રેટને અથવા કમીશનરને છે, અને (બ) જે કોઈ જડજની પાસે અથવા માજીસ્ટ્રેટની પાસે આ આકટ વિરૂધ્ધ ગુન્હો કર્યાની સાબીતી સદરહુ પ્રકારના લાઇસન્સ ધારણ કરનારની ઉપર થશે, તે જડજને અથવા માજીસ્ટ્રેટને, અને જે મુલકનો રાજકારભાર પોતે ચલાવતા હશે, તે આખા મુલકમાં અથવા તેના કોઈ ભાગમાં સથળો અથવા કોઈ પણ લાઇસન્સો સ્થાનિક સરકારી ઝેઝીટમાં જાહેરાતમાં પ્રસિધ્ધ કરીને પોતાના પ્રસંગાનુસાર વર્તનાધિકારથી રદ અથવા મોકુફ કરવાનો અધિકાર સ્થાનિક સરકારને છે.

૧૯—જે કોઈ હેઠળ લખેલા ગુન્હો પૈકી કોઈ પણ ગુન્હો કરશે, એટલે:—

(અ) પાંચમી કલમના ઠરાવ તોડીને કોઈ હથિયારો અથવા યુદ્ધ સામગ્રી અથવા લશ્કરી રોટર તૈયાર કરશે અથવા તેનું રૂપાંતર કરશે અથવા તે વેચશે અથવા રાખશે અથવા વેચવાને કાઢશે અથવા માંડી મુકશે, અથવા. (બ) તેજ કલમમાં નોટીશ આપવાનું કહ્યું છે, તે પ્રમાણે નોટીશ આપવાને ચુકશે, અથવા (ક) છઠી કલમના ઠરાવ તોડીને કોઈ હથિયારો અથવા યુદ્ધ સામગ્રી અથવા લશ્કરી રોટર લાવશે, અથવા બહાર મોકલશે, અથવા (ડ) દશમી કલમ પ્રમાણે કરેલા કોઈ નિયમ અથવા મના તોડીને કોઈ હથિયારો અથવા યુદ્ધ સામગ્રી અથવા લશ્કરી રોટર એક જગાએથી બીજી જગાએ લઇ જશે, અથવા (ઈ) તેરમી કલમના ઠરાવ તોડીને હથિયાર બાંધીને ફરશે; અથવા (ફ) ચૌદમી અથવા પંદરમી કલમના ઠરાવ તોડીને કોઈ હથિયાર અથવા યુદ્ધ સામગ્રી અથવા લશ્કરી રોટર પોતાના કબજામાં અથવા નિર્બંધમાં રાખશે; અથવા (ગ) સત્તરમી કલમની (ક) રકમ પ્રમાણે કરેલી કાનુન પ્રમાણે જે ફક્તર અથવા હિસાબ તેણે રાખવો જોઈએ, તેમાં ખોટો મજબૂર જાણી જોઈને લખશે; અથવા (હ) સત્તરમી કલમની (ઈ) રકમ પ્રમાણે કરેલી કાનુન મુજબ જે પદાર્થ તેણે બતાવવો જોઈએ, તે પદાર્થ તે બતાવવાને જાણી જોઈને ચુકશે; અથવા (આઈ) ચૌદમી અથવા સોળમી કલમમાં કલા પ્રમાણે હથિયારો અથવા યુદ્ધ સામગ્રી અથવા લશ્કરી રોટર બનામત મુકવાને ચુકશે, તેને ધણીમાં ધણી ત્રણ વર્ષ સુધી કેદની અથવા હંડની શિક્ષા અથવા આ બેઉ શિક્ષા થશે.

૨૦—ઝોનથીસમી કલમની (અ) અથવા (ક) અથવા (ડ) અથવા (ફ) રકમમાં કહેલાં કોઈ કૃત્ય હિંદુસ્થાનના દેખદારી કાયદામાં સરકારી નોકરોની વ્યાખ્યા કરી છે, તેવા કોઈ સરકારી નોકરને અથવા લોકાની સડક ઉપર ચાકરીએ હોય તેવા કોઈ માણસને અથવા કોઈ હુડાભાડુ કરનારના નોકરને અખર ન પડે, એવો ધરાદો જે રીતે માલમ પડે તે રીતે જે કોઈ સદરહુ પ્રકારનું કૃત્ય કરશે.

અને પચીસમી કલમ પ્રમાણે ઝાડો લેવામાં આવતો હોય. ત્યારે જે કોઈ માણસ હથિયારો અથવા યુદ્ધસામગ્રી અથવા લશ્કરી રટોર સંતાડશે અથવા સંતાડવાની કોશિસ કરશે; તેને ધણામાં ધણા સાત વર્ષ સુધીની કેદની અથવા દંડની શિક્ષા, અથવા આ બેઉ શિક્ષા થશે.

૨૧—જે સરતને અનુસરીને લાઇસન્સ આપ્યું હશે તે સરત તોડીને જે કોઈ હેઠળ લખેલે પ્રસંગે કોઈ કૃત્ય કરશે, અથવા કરવાનું વર્ગ કરશે એટલે સદરહુ પ્રકારનું કૃત્ય કર્યા બદલ અથવા કરવાનું વર્ગ કર્યા બદલ ઝોનથીસમી અથવા વીસમી કલમ પ્રમાણે શિક્ષા થઈ શકતી નહીં હોય તેવું કોઈ કૃત્ય કરશે, અથવા કરવાનું વર્ગ કરશે તેને ધણામાં ધણા છ મહિના સુધી કેદની અથવા ધણામાં ધણા પાંચસે રૂપિયા સુધી દંડની શિક્ષા અથવા આ બેઉ શિક્ષા થશે.

૨૨—જે માણસ હથિયારો અથવા યુદ્ધસામગ્રી અથવા લશ્કરી રટોર વેચવા ખાખતનું જે માણસને પાંચમી કલમના વિશેષ ઠરાવ મુજબ લાઇસન્સ આપ્યું નહીં હોય, અથવા અધિકાર આપ્યો નહીં હોય તેની પાસેથી ભણી એછને તે ખરીદ કરશે; અથવા કોઈ હથિયારો અથવા યુદ્ધસામગ્રી અથવા લશ્કરી રટોર કબજામાં રાખવાનો કાયદાસર રીતે અધિકાર આપ્યો છે કે નહીં, તેની અગતિથી ચોકશી કર્યા વગર તે કોઈ માણસના કબજામાં આપશે તેને ધણામાં ધણા છ મહિના સુધી કેદની અથવા ધણામાં ધણા પાંચસે રૂપિયા સુધી દંડની અથવા આ બેઉ શિક્ષા થશે.

૨૩—જે કાનુન આ આકટ પ્રમાણે કરી હશે તથા જે તોડ્યા ખાખત આ આકટમાં શિક્ષા ઠરાવી નહીં હોય તે કાનુન જે માણસ તોડશે તે માણસને ધણામાં ધણા એક મહિના સુધી કેદની અથવા ધણામાં ધણા ખસે રૂપિયા સુધી દંડની શિક્ષા અથવા આ બેઉ શિક્ષા થશે.

૨૪—કોઈ હથિયાર ખાખત અથવા યુદ્ધ સામગ્રી ખાખત અથવા લશ્કરી રટોર ખાખત આ આકટ પ્રમાણે શિક્ષા કરવા બેઝ ગુન્હો કર્યાની સાખીતી થઈ હશે ત્યારે સદરહુ પ્રકારનાં સઘળાં હથિયારો અથવા યુદ્ધ સામગ્રી અથવા લશ્કરી રટોર અથવા તેના કોઈ ભાગ અને તે લઈ જવા સાર ઉપયોગ કરેલું કોઈ વહાણ અથવા ગાડું અથવા બારબરદારી જનાવર અને જે પેટીમાં અથવા પાકેજમાં અથવા ગાંસડીમાં તે સંતાડ્યો હોય તે પેટી અથવા પાકેજ અથવા ગાંસડી તથા તે પેટીમાંનો અથવા પાકેજમાંનો અથવા ગાંસડીમાંનો ખીજે માલ જમ કરવા ખાખતના, વળી ખીજા દુકમનો પ્રસંગાનુસાર વર્તનાં અધિકાર ગુન્હાની સાખીતી કરનાર કોર્ટને અથવા માજિસ્ટ્રેટને છે.

૨૫—પોતાની હકુમતની સ્થળસીમમાં રહેનાર કોઈ માણસના કબજામાં કોઈ ગેરકાયદાસર કામ સાર કોઈ હથિયારો અથવા યુદ્ધ સામગ્રી અથવા લશ્કરી રટોર છે એવું લાગવાનો, અથવા લોકની સુલેહને ધોકો લાગ્યા વગર સદરહુ પ્રકારનાં કોઈ હથિયારો અથવા યુદ્ધ સામગ્રી અથવા લશ્કરી રટોર સદરહુ પ્રકારના કોઈ માણસના કબજામાં રાખી શકાશે નહીં. એવું લાગવાનો કોઈ માજિસ્ટ્રેટને સખખ હોય, ત્યારે

પોતાને લાગવાનાં કારણ હોય તે પ્રથમ દફતરમાં લખી મુકીને. જે ધરનો અથવા ઠેકાણુનો ઉપયોગ સદરહુ પ્રકારનું માણસ કરતું હોય તે ધરનો અથવા ઠેકાણુનો અથવા જે ધરમાં અથવા ઠેકાણામાં સદરહુ પ્રકારનાં હથિયારો અથવા યુદ્ધ સામગ્રી અથવા લશ્કરી રટોર છે અથવા મળશે, એવું લાગવાનો પોતાને સખખ હોય તે ધરનો અથવા ઠેકાણુનો ઝાડો લેવરાવવાનો અધિકાર અને તે ખાખત લાઇસન્સ હોય તોપણ તે પકડવાનો તથા પોતાને જરૂર લાગે તે વખત સુધી સુરક્ષીત જગ્યાએ અટકાવી રાખવાનો અધિકાર સદરહુ પ્રકારના માજિસ્ટ્રેટને છે.

સદરહુ પ્રકારને પ્રસંગે માજિસ્ટ્રેટ અથવા માજિસ્ટ્રેટની સમક્ષ અથવા જે અમલદારને તેના નામથી અમલદાર હુદાના સંબંધથી સ્થાનિક સરકારે આ ખાખત અસુસ અધિકાર આપ્યો હશે, તે અમલદાર અથવા તે અમલદારની સમક્ષ ઝાડો લેવો.

૨૬—કોઈ હથિયારો અથવા યુદ્ધ સામગ્રી અથવા લશ્કરી રોટર કબજામાં રાખવા બાબતનું કોઈ માણસને લાઇસન્સ આપેલું હશે; તોપણ તે માણસના કબજામાંના કોઈ પણ હથિયારો અથવા સામગ્રી અથવા લશ્કરી રોટર હરકોઈ વખતે પકડવા બાબતનો હુકમ કરવાનો અથવા પકડાવવાનો અધિકાર અને લોકની સાહમતી સારૂ પોતાને જરૂર લાગે તે વખત સુધી તે અટકાવી રાખવાનો અધિકાર સ્થાનિક સરકારને છે.

૨૭—ઈંદીયા ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને વખતે વખતે હેલ્થ લખ્યા પ્રમાણે કરવાનો અધિકાર ગવર્નર જનરલ ઇન કાઉન્સિલને છે, એટલે—

(અ) આ આક્ટ મહિની કોઈ મનાતા અથવા હુકમના અમલમાંથી કોઈ માણસને તેના નામથી અથવા તેના હુદાના સંબંધથી અથવા હરકોઈ વર્ગના લોકને કાઢવાનો, અથવા હરકોઈ પ્રકારનાં હથિયારો અથવા યુદ્ધ સામગ્રી ખારેજ કરવાનો અથવા બ્રિટીશ ઈંડિયાનો કોઈ પણ ભાગ કાઢવાનો અને

(બ) સદરહુ પ્રકારનું કોઈ જાહેરનામું રદ કરવાનો અને સદરહુ પ્રકારની મનાતો અથવા હુકમનો અમલ તે માણસને અથવા પદાર્થોને અથવા જાહેરનામામાં લખેલા બ્રિટીશ ઈંડિયાનાં ભાગને ફરીથી લાગુ કરવાનો અધિકાર છે.

૨૮—આ આક્ટ મુજબ શિક્ષા કરવા જોગ કોઈ ગુન્હો કર્યાની જે માણસને ખબર હશે, તેણે તે બાબતની ખબર ન આપવાનું બાબતી કારણ ન હોય ત્યારે છેક નજીકના પોલીસ અમલદારને અથવા માલ્દેપ્ટને ખબર આપવી જોઇએ. બાબતી કારણ નહીં હતું એ સાબિત કરવાનો બોલો તે માણસ ઉપર રહેશે. જે હથિયારો બાબત અથવા યુદ્ધ સામગ્રી બાબત અથવા લશ્કરી રોટર બાબત આ આક્ટ વિરૂદ્ધ ગુન્હો કર્યો છે અથવા કરવામાં આવે છે તે હથિયારો અથવા યુદ્ધ સામગ્રી અથવા લશ્કરી રોટર રસ્તે જતી કોઈ પેટીમાં અથવા પ્લાઝેજમાં અથવા ગાંસડીમાં છે એવા પોતાને શક હોય તે પેટી બાબત અથવા પ્લાઝેજ બાબત અથવા ગાંસડી બાબત ખબર ન આપવાનું બાબતી કારણ નહીં હશે ત્યારે કોઈ લોકની સહક ઉપર ચાકરીમાં હોય તેવા અથવા કોઈ હુડામાહુ કરનાર ચાકરીમાં રાખેલા દરેક માણસે છેક પાસેના પોલીસ અમલદારને ખબર આપવી જોઇએ. બાબતી કારણ ન હતું એ સાબિત કરવાનો બોલો તે માણસ ઉપર રહેશે.

(૨૯) જોગણીસમી કલમની (૬) રકમ પ્રમાણે શિક્ષા કરવા જોગ કોઈ ગુન્હો હેલ્થ લખેલા પ્રાંતમાં આ આક્ટ જે તારીખે અમલમાં આવે તે તારીખથી ત્રણ મહિનાની અંદર કર્યો હશે ત્યારે એટલે જે પ્રાંતને અથવા ડિસ્ટ્રિક્ટને અથવા જગાને સન ૧૮૬૦ ના ૩૧ મા આક્ટની ૩૨ થી કલમની ૨ છ ૨૬મ સદરહુ પ્રકારની તારીખે લાગુ હશે તે પ્રાંતમાં અથવા ડિસ્ટ્રિક્ટમાં અથવા જગામાં કર્યો હશે ત્યારે અથવા બ્રિટીશ ઈંડિયાનો જે ભાગ સદરહુ પ્રકારનો પ્રાંત અથવા ડિસ્ટ્રિક્ટ અથવા જગા નહિ હશે તે ભાગમાં કરવામાં આવશે ત્યારે સદરહુ પ્રકારના ગુન્હો બાબત કોઈ માણસ ઉપર કામ ચલાવવું હોય તે, તે ડિસ્ટ્રિક્ટના માલ્દેપ્ટની અથવા હાલકાના મુખ્ય શહેરમાં પોલીસના કમીશનરની મંજૂરી લીધા વગર ચલાવવું નહીં.

૩૦—જોગણીસમી કલમની (૬) રકમ પ્રમાણે શિક્ષા કરવા જોગ ગુન્હો બાબત કોઈ કામ ચલાવ્યું હોય, તે ચલાવતું હોય ત્યારે ફોજદારી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદા પ્રમાણે અથવા સન ૧૮૭૭ ના પ્રેસીડેન્સી માલ્દેપ્ટના આક્ટ પ્રમાણે ઝાડા લેવાના હશે ત્યારે તે ઝાડા સદરહુ કાયદામાં અથવા આક્ટમાં ગમે તે ઠરાવ હોય તોપણ આ બાબત જે અમલદારને નામથી અથવા હુદાના સંબંધથી સ્થાનિક સરકારે ખસુસ નીમ્યો હશે તે અમલદારની રૂબરૂ લેવા અને ખીજી રીતે લેવા નહીં.

૩૧—જે કોઈ કૃત્ય કર્યું હોય અથવા કરવાનું વર્ગ કર્યું હોય તો, આ આક્ટ વિરૂદ્ધ અથવા આ આક્ટ પ્રમાણે કરેલી કાનુન વિરૂદ્ધ ગુન્હો થતો હશે તે કૃત્ય બાબત અથવા વર્ગ કર્યા બાબત કોઈ માણસ ઉપર ખીજા કોઈ કાયદા પ્રમાણે કામ ચલાવવાને અથવા આ આક્ટમાં ઠરાવેલી શિક્ષા કરતાં અથવા દંડ કરતાં કોઈ મહોટી શિક્ષાને અથવા દંડને સદરહુ પ્રકારના ખીજા કાયદા ઉપરથી તે માણસ પાસે થવાને આ આક્ટના કોઈ ઠરાવ ઉપરથી હરકત છે એમ સમજવું નહીં, પણ એવું ઠરાવવું છે.

કોઇ માણસને એકજ ગુન્હા બદલ બે વખત શિક્ષા કરવી નહીં.

૩૨—સ્થાનિક સરકારી એજીટર્માં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને હરકોઇ પ્રદેશ માહેના સઘળાં અગ્નિ-શસ્ત્રોની ગણતરી કરવી એવો હુકમ વખતે વખતે કરવાનો અધિકાર અને સદરહુ પ્રકારની ગણતરી કરવાનો અખત્યાર કોઇ પણ માણસને તેના નામથી અથવા હુદાના સખંધથી આપવાનો અધિકાર સ્થાનિક સરકારને છે.

સદરહુ પ્રકારનું કોઇ જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કર્યું હોય ત્યારે સદરહુ પ્રકારના પ્રદેશમાં સદરહુ પ્રકારનાં કોઇ હથિયારો કોઇ માણસના કબજામાં હશે તે સઘળાં માણસોએ તે હથિયારો ખાત ત્રે માહિતી સદરહુ પ્રમાણે અખત્યાર આપેલું માણસ માગે તે તેને આપવી અને સદરહુ પ્રકારનાં હથિયારો તેણે પોતાની પાસે હાજર કરવાનું કહ્યું હોય તો હાજર કરવાં.

સદરહુ પ્રકારનાં કોઇ હથિયારો હાજર કરવાનું કહ્યું હોય ત્યારે તે હાજર કરવાની કોઇ માણસ ના કહેશે અથવા ગફલત કરશે તેને ધણામાં ધણા એક મહીના સુધી કેદની અથવા ધણામાં ધણા બસે રૂપીઆ સુગી દંડની શિક્ષા અથવા આ બેઉ શિક્ષા થશે.

૩૩—આ આકટ પ્રમાણે કોઇ વાત કર્યા બદલ કોઇ માણસ ઉપર ફરીયાદ શીવાય બીજું કોઇ પણ કામ ચલાવવું હોય તે કામ ચલાવવાનો છરાદો હોય તે ખાત એક મહીના આગમચ લખેલી નોટીસ તેને આપ્યા વગર અથવા સદરહુ પ્રકારનું કારણ ઉત્પન્ન થયાની તારીખથી ત્રણ મહિના થયા પછી ચલાવવું નહીં.

કારીગીર મજૂર અને બેગારી લોક કરાર તોડે તે બાબતનો કાયદો.

(સને ૧૮૫૮ નો આકટ ૧૩ ઓ. મુધારા વધારા સાથે).

૧—હરકોઇ શહેરમાં, અથવા ત્રિન્સ આફ વેલ્સ, આયર્લેન્ડ, સિકાપુર અને મલાકા એ સેટલમેન્ટ માહેના હરકોઇ થાણામાં રહેનારા, અથવા કામ ચલાવનારા ધણી પાસેથી, અથવા કામ ઉપર રાખનારની તરફથી કામ ચલાવનારા હરકોઇ માણસની પાસેથી કોઇ કારીગર, અથવા મજૂર, અથવા બેગારીએ કામ કરવાનો કરાર કરીને, અથવા બીજા કારીગર પાસે, અથવા મજૂર પાસે, અથવા બેગારી પાસે કામ કરાવી આપવાનો કરાર કરીને, તે ખાત, આગળ નાણું લીધું હોય તે કારીગર, અથવા મજૂર, અથવા બેગારી પોતાના કરારની સરતો પ્રમાણે કામ કરવાની અથવા કરાવી આપવાની જાણી બેઠને તથા કાયદાસર અથવા યોગ્ય કારણ વગર ગફલત કરશે, અથવા ના કેદશે, તો પોલીસ માજીસ્ટ્રેટને ત્યાં ફરીયાદ કરવાનો અધિકાર સદરહુ પ્રકારના ધણીને, અથવા કામ ઉપર રાખનારને, અથવા સદરહુ પ્રકારના માણસને છે; પછી માજીસ્ટ્રેટ તે કારીગરને, અથવા મજૂરને. અથવા બેગારીને પોતાની રજા બોલાવી મંગાવવા સાર નજરમાં આવે તો, સમન અથવા વારંટ આપવું; અને મુકદમાની ચોકશી કરીને ફેસલો કરવો.

૨—સદરહુ પ્રકારના કારીગર, અથવા મજૂર અથવા બેગારીએ ફરીયાદ કરનારની પાસેથી હર કંઈ કામ ખાત આગળ નાણું લેઢને પોતાના કરારની સરત પ્રમાણે તે કામ કરવાની અથવા કરાવી આપવાની જાણી બેઠને, તથા કાયદાસર અથવા યોગ્ય કારણ વગર ગફલત કરી, અથવા ના કહી એવું માજીસ્ટ્રેટની ખાતી થાય તે રીતે સાબીત થાય તો, ફરીયાદ કરનારની મરજી પ્રમાણે માજીસ્ટ્રેટ તે નાણું પાછું આપવાનો તથા પોતાને બાજબી તથા યોગ્ય લાગે તેટલો તેનો લાભ પાછો આપવાનો તે કારીગરને, અથવા મજૂરને, અથવા બેગારીને, હુકમ કરવો; અથવા તેના કરારની સરતો પ્રમાણે તે કામ કરવાનો, અથવા કરાવી આપવાનો હુકમ કરવો; અને તે કારીગર, અથવા મજૂર, અથવા બેગારી, સદરહુ હુકમ પ્રમાણે ચલાવને ચુકશે, તો તેને ધણામાં ધણા ત્રણ મહિના સુધી સજા મજૂરી સાથે કેદની સજા કરવાનો ફાવ કરવાનો આજીસ્ટ્રેટ અખત્યાર છે; અથવા નાણું પાછું આપવાનો હુકમ કર્યો હોય તોપણ ધણામાં ધણા ત્રણ મહિના સુધી, અથવા તે મુદતની અંદર નાણું આપે ત્યાં સુધી તેને સજા

મજૂરી સાથે કેદની સજા કરવાનો ઠરાવ કરવાને માલ્સ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે આ આક્ટ હેઠળ ન હોત તો ફરીયાદ કરીને, અથવા ખીજી રીતે નાણું વસુલ કરવાનો દિવાની હાલજ ફરીયાદ કરનારનો ચાલતે તે હાલજ, નાણું વસુલ થવાનું ખાફી રહ્યું હોય તે વસુલ થાય ત્યાં સુધી નાણું પાછું આપવાનો સદરહુ પ્રમાણે હુકમ થયો છે તેથી ચાલશે નહિ. એવું સમજવું નહીં.

૩—જ્યારે માલ્સ્ટ્રેટ કોષ્ટ કારીગરને, અથવા મજૂરને અથવા બેગારીને તેના કરારની સરતો પ્રમાણે હરકોષ્ટ કામ કરવાનો અથવા કરાવી આપવાનો હુકમ કરે ત્યારે ફરીયાદ કરનાર કહે તો હુકમ પ્રમાણે ચાલવા સાથે યોગ્ય જામીન સુદ્ધાં મુચલકો આપવાનું તે કારીગરને, અથવા મજૂરને, અથવા બેગારીને ફરમાવવાને માલ્સ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે; અને એ પ્રમાણે તે મુચલકો આપશે નહીં અથવા માલ્સ્ટ્રેટની ખાત્રી થાય તે રીતે જામીન નહીં આપશે તો, તેને ધણામાં ધણા ત્રણ મહિના સુધી સકત મજૂરી સાથે કેદની સજા કરવાનો ઠરાવ કરવાને માલ્સ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે.

૪—કરાર તથા કબુલત મોહોઃ બંધ દસ્તાવેજ કરી આપીને કરી હોય, અથવા લખીને કરી હોય, અથવા મહેડે કરી હોય તે સર્વનો બોધ અને તે કરાર બંધી મુદતનો હોય કે હરેલા કામનો હોય અથવા ખીજા પ્રકારનો હોય તે સર્વનો બોધ આ આક્ટમાં “ કરાર ” આ શબ્દ લખ્યો છે તે ઉપરથી થાય છે એવું સમજવું.

૫—ગવરનર જનરલ ઇન કોંસિલ અથવા હરકોષ્ટ પ્રેસીડેન્સીનો, અથવા જગાનો રાજકારભાર ચલાવનારી સરકાર પેત પોતાની હકુમત મહિની હરકોષ્ટ જગાએ આ આક્ટ લાગુ કરવાને મુખત્યાર છે. આ આક્ટ સદરહુ પ્રમાણે લાગુ કરવામાં આવશે ત્યારે આ આક્ટ ઉપરથી પોલીસ માલ્સ્ટ્રેટને અધિકાર ચલાવવા સાથે સરકાર જે અમલદારને અથવા અમલદારોને, ખસુસ કરીને નિમે તે અમલદારે અથવા અમલદારોએ તે અધિકાર ચલાવવો.

જનાવર તરફ થતું ધાતકીપણું અટકાવવા બાબતનો આક્ટ.

સન ૧૮૯૦ નો આક્ટ નંબર ૧૧.

જે અર્થે જનાવર તરફ થતું ધાતકીપણું અટકાવવા સાથે વધારે ઠરાવ કરવાનું યોગ્ય છે, તે અર્થે આ ઉપરથી નીચે પ્રમાણે ઠરાવ્યું છે:—

૧—(૧) આ આક્ટને સન ૧૮૯૦ નો જનાવર તરફ થતું ધાતકીપણું અટકાવવા બાબતનો આક્ટ કહેવો.

(૨) આ કલમ આખા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનને લાગુ છે; અને સ્થાનિક સરકાર પોતાને યોગ્ય લાગે તેવા કોષ્ટ પણ સ્થાનિક ક્ષેત્રને આ આક્ટનો ખાફીનો સંધોળો અથવા કોષ્ટ ભાગ સરકારી જોડીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને એવા જાહેરનામામાં નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવે તે તારીખે તથા તારીખથી લાગુ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૩) જ્યારે આ આક્ટનો કોષ્ટ પણ ભાગ પેટા કલમ (૨) ની રૂપે એકાદ સ્થાનિક ક્ષેત્રને લાગુ કરવામાં આવ્યો હોય ત્યારે, જનાવર તરફ થતું ધાતકીપણું અટકાવવા બાબતનો ખીજો જે કોષ્ટ પણ કાયદો સદરહુ ક્ષેત્રમાં અમલમાં હોય તે આખા કાયદાનો અથવા તેના કોષ્ટ ભાગનો અમલ, કરેલાં કોષ્ટ પણ કૃત્ય સંબંધી અથવા કરવામાં આવેલા કોષ્ટ પણ ગુન્હા સંબંધી અથવા થયેલા કોષ્ટ પણ દંડ અથવા ગુન્હેગારી સંબંધી અથવા સર કરેલાં કોષ્ટ પણ કામ સંબંધી હોય તે સિવાયને પ્રસંગે, સદરહુ ક્ષેત્રમાં બંધ પડશે એવો હુકમ સરકારી જોડીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને કરવાનો સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે, અને તે ઉપરથી એવા આખા કાયદાનો અથવા એવો કોષ્ટ પણ ભાગનો અમલ, તે સ્થાનિક સરકાર એવું ખીજું જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને વિરૂદ્ધ હુકમ કરે નહીં ત્યાં સુધી એવી રીતે બંધ રહેશે.

(૪) પેટા કલમ (૨) અથવા પેટા કલમ (૩) મુજબ પ્રસિદ્ધ કરેલું જાહેરનામું રદ કરવાનો અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાનો સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે.

૨—વિષય ઉપરથી અથવા બાગલા પાઠલા સંબંધ ઉપરથી બાધ આવતો ન હોય તો આ આક્ટમાં

(૧) “ જનાવર ” એ શબ્દનો અર્થ પાણેડું અથવા પકડેલું કોષ્ટ પણ જનાવર એવો થાય છે; અને.

(૨) “ રસતો ” એ શબ્દમાં લોકોને જવા આવવાની છુટ હોય એવા રાહદારીના અથવા

ખીનરાહદારીના કાષ્ટપણ માર્ગનો, સહકર્મો, ગલીનો, ચોકનો, આગળનો અલી (ખામ મહિના રસ્તા) નો, વાટનો અથવા ઉધાડી જગાનો સમાસ થાય છે.

૩—જો કાષ્ટ પણ શખસ, કાષ્ટ પણ રસ્તામાં અથવા લોકોને જગ્યા આવવાની છુટ હોય એવી ખીજ કાષ્ટ પણ ઉધાડી અથવા બંધ કરેલી જગ્યામાં, અથવા કાષ્ટ પણ રસ્તામાંના અથવા એવી કાષ્ટ પણ જગ્યામાંના માણસની નજરે પડે એવે ઠેકાણે,—

(અ) કાષ્ટ પણ જનાવરને ધાતકી રીતે બંધ વીના કારણે મારે, ગળ ઉપરાંત હાકે, ગળ ઉપરાંત મોળે લાધે અથવા ખીજ રીતે દુઃખ દે, અથવા (બ) જનાવરને વીના કારણે વેદના અથવા દુઃખ થાય એવી રીતે અથવા એવી સ્થિતિમાં તેને બાંધે અથવા લઇ જાય, અથવા (ક) અંગેહદન થયાને લીધે, હુખે મારવાને લીધે અથવા ખીજ કાષ્ટ ધાતકી વર્તણૂકને લીધે પીડા પામનાર કાષ્ટ પણ જીવતા જનાવરને અથવા વીના કારણે ધાતકીપણે મારી નાંખેલું છે એમ માનવાને પોતાને કારણે હોય એવા કાષ્ટ પણ જનાવરને વેચવા માટે કાઢે, અથવા પોતાના કબજામાં રાખે, તો તે શખસને એકસો રૂપિયા સુધીના દંડની, અથવા ૩ મહીના સુધીની કેદની અથવા એ બંનેની શીક્ષા થશે.

૪—જો કાષ્ટ પણ શખસ કાષ્ટ પણ ગાય ઉપર પુકા નામની ક્રિયા કરશે તો તે શખસને એકસો રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા ૩ મહીના સુધીની કેદની અથવા એ બંનેની શીક્ષા થશે.

૫—જો કાષ્ટ પણ શખસ કાષ્ટ પણ જનાવરને વીના કારણે ધાતકીપણે મારી નાંખશે તો તેને એકસો રૂપિયા સુધીના દંડની, અથવા ૬ મહીના સુધીની કેદની, અથવા એ બંનેની શીક્ષા થશે.

૫-અ. જો કાષ્ટપણ શખસની પાસે તેના કબજામાં બકરાનું ચામડું હોય અને તેને એમ માનવાને કારણે હોય કે સદરદુ બકરાને વિનાકારણે ધાતકીપણે મારી નાંખવામાં આવ્યું છે, તો તેને રૂ.૧૦૦ સુધીના દંડની અથવા ત્રણ મહિના સુધીની કેદની અથવા એ બંનેની શીક્ષા થશે અને તે ચામડું જપ્ત કરવામાં આવશે.

૫-અ. જો કાષ્ટપણ શખસ ઉપર કલમ ૫ ના ઠરાવો વિરુદ્ધ બકરે મારી નાંખવાના ગુન્હાનું અથવા કલમ ૫ અ ની રૂયે શિક્ષા થયા બાદ ગુન્હાનું તોહોમત મુકાયું હોય અને સદરદુ ગુન્હો થયો હોય તે વખતે એવા શખસના કબજામાં માથાના ચામડાનો કાષ્ટપણ ભાગ જેની સાથે વળગેલો હોય એવું બકરાનું ચામડું હતું એમ પુરવાર કરવામાં આવે તો, તેથી ઉલટું પુરવાર કરવામાં આવે નહીં ત્યાં સુધી એવા બકરાને વિનાકારણે ધાતકીપણે મારી નાંખવામાં આવ્યું હતું અને એવું ચામડું જે શખસના કબજામાં હોય તેને તેમ માનવાને કારણે હતું એમ અનુમાન કરવામાં આવશે.

૬ (૧) કાષ્ટ પણ રાગને લીધે, અશક્તિને લીધે, જખમને લીધે, ચાંદાને લીધે અથવા ખીજ કારણને લીધે કાષ્ટ પણ કામમાં અથવા મહેનતમાં લગાડવાને અયોગ્ય હોય એવા કાષ્ટ પણ જનાવરને જે કાષ્ટ પણ શખસ એવા કામમાં અથવા મહેનતમાં લગાડશે અથવા એવું જે કાષ્ટ પણ અયોગ્ય જનાવર પોતાના કબજામાં અથવા તામામાં હોય તેને એવા કામમાં અથવા મહેનતમાં લગાડવા દેશે તેને એકસો રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

(૨) સ્થાનિક સરકાર, સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમથી, પેટા કલમ (૧) વિરુદ્ધના ગુન્હો જે જે જનાવરના સંબંધમાં થયા હોય તે તે જનાવરને ઔષધોપચાર કરવા સાર તથા તેમની સંભાળ લેવા સાર અમુક જગ્યા ધરપીતાલ તરીકે નિર્મી આપવાને સુખત્યાર છે.

(૩) જે માશરૂદેટની રૂયે સદરદુ પ્રકારના ગુન્હો બદલ ફાજદારીમાં કામ માંડ્યું હોય તે માશરૂદેટને નિચે પ્રમાણે દરમાવવાનો અધિકાર છે, એટલે, જે જનાવરના સંબંધમાં સદરદુ ગુન્હો થયો છે એમ કહેવાતું હોય અથવા સાબિત થયું હોય તે જનાવરને ઔષધોપચાર કરવા સાર તથા તેની સંભાળ લેવા સાર એવી ધરપીતાલમાં મોકલવું અને તે જે કામમાં અથવા મહેનતમાં હરહંમેશ વપરાતું હોય તે કામ અથવા મહેનત સાર હવે યોગ્ય થયું છે એમ પોતાના અથવા ખીજ કાષ્ટ માશરૂદેટના અભિપ્રાયમાં આવે નહીં ત્યાં સુધી તેને ત્યાં રાખી મુકવું.

(૪) જનાવર ધરપીતાલમાં હોય ત્યારે તેને ઔષધોપચાર કરાવો, ખવડાવવાનો અથવા પાણી પાવવાનો ખર્ચ, તે જનાવરના ધણીએ, જહા માશરૂદેટ અથવા ઇલાકાના મુખ્ય શેહેરમાંની એવી ધરપીતાલની બાબતમાં, પોલીસ કમિશનર વખતે વખતે ઠરાવે તે દર આપવો જોઈએ.

(૫) જો સદરદુ ધણી સદરદુ ખર્ચ આપવાની અને માશરૂદેટ ઠરાવે તે સુદતમાં સદરદુ જનાવરને લઇ જવાની ના પાડે અથવા ગફલત કરે, તો સદરદુ માશરૂદેટ તે જનાવરને વેચવાનું અને વેચાણનું ઉત્પન સદરદુ ખર્ચની રકમ બહા કરવામાં કામે લગાડવાનું દરમાવવાને સુખત્યાર છે.

(૬) સદરદુ વેચાણના ઉત્પનમાંથી કાંઈ બાકી રહે તો તે, વેચાણની તારીખથી એ મહિનાની

અંદર સદરહુ ધણીએ અરજ કરેથી તેને આપવું. પણ તે ધણી વેચાણમાં ઉત્પન્ન કરતાં વધારે રકમ આપવાને પાત્ર થશે નહીં.

૭—જો કોઈ પણ શખસ જે જનાવરનો પોતે ધણી હોય તે જનાવરને એવી અથવા સંસર્ગિક રાજ થયો હોય ત્યારે તેને કોઈ પણ રસ્તામાં જાણીયુજીને રખડવા દે, અથવા જે કોઈ પણ રાજી અથવા નિર્બળ જનાવરનો પોતે ધણી હોય તેને કોઈ પણ રસ્તામાં વાજખી કારણ શિવાય અરવાદે, તો તે શખસને સો રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

“૭-અ જે સમર્પિત પેકેટરના દરજ્જાથી ઉતરતા દરજ્જાનો ન હોય એવા કોઈ પણ પોલીસ અમલદારને એમ માનવાને કારણ હોય કે કોઈપણ બકરાની બાખતમાં કલમ ૫ મુજબ ગુન્હો કોઈપણ જગ્યાએ થાય છે, થવાની તૈયારીમાં છે અથવા થયો છે અથવા કોઈપણ શખસના કબજામાં માથાનાં ચામડાનો કોઈપણ ભાગ જેની સાથે વળગેલો હોય એવું બકરાનું ચામડું છે તો, તેને એવી જગ્યામાં અથવા એવું કોઈપણ ચામડું હોવાનું માનવાને તેને કારણ હોય એવી કોઈપણ જગ્યામાં દાખલ થવાનો તથા ઝડો લેવાનો અધિકાર છે, અને એવું કોઈપણ ચામડું તથા એવો ગુન્હો કરવામાં વાપરેલી અથવા વાપરવાનો ઇરાદો રાખ્યો હોય એવી કોઈપણ વસ્તુ અથવા ચીજ જપ્ત કરવાનો તેને અધિકાર છે.”

૮ (૧) જે કોઈ પેહેલા વર્ગના માછરડેટને, પેટા પુકડીના માછરડેટને, પોલીસ કમિશનરને અથવા ડિરેક્ટર સુપ્રિન્ટેન્ડન્ટ ઓફ પોલીસને લેખી ખતર મળ્યા ઉપરથી તથા તેની નબરમાં જરૂર જણાય તેવી ચોકસી કર્યા પછી એવું માનવાનું કારણ હોય કે અમુક જગ્યામાં ચોરી, પાંચમી અથવા છઠી કલમ વિરૂદ્ધ ગુન્હો થાય છે, થવાની તૈયારીમાં છે અથવા થયો છે, તો સદરહુ જગ્યામાં પોતે જતો દાખલ થઈને તેનો ઝડો લેવાને અથવા પોતાના વારંટથી કોન્ટેન્ટના કર્તા ઉચ્ચ દરજ્જાના કોઈ પણ પોલીસ અમલદારને સદરહુ જગ્યામાં દાખલ થઈને તેનો ઝડો લેવાનો અધિકાર આપવાને મુખત્યાર છે.

(૨) સન ૧૮૮૨ ના કીમીનલ પ્રોસીજર કોડની રૂચે લેવાના ઝાડા સમંધી તે કોડના ઠરાવો પેટા કલમ (૧) અથવા કલમ ૭ અ મુજબ લેવાના ઝાડાના સમંધમાં જેટલે સુધી લાગુ પાડી શકાય તેટલે સુધી તે ઠરાવો લાગુ પડશે.

૯—આ આકટ વિરૂદ્ધના ગુન્હો બદલ ફાજદારીમાં ચલાવવાનું કામ એવો, ગુન્હો થયાની તારીખથી ત્રણ મહિના વિત્યા પછી માંડવું નહીં.

૧૦—કોઈ પણ માછરડેટને, પોલીસ કમિશનરને અથવા ડિરેક્ટર સુપ્રિન્ટેન્ડન્ટ ઓફ પોલીસને એમ માનવાનું કારણ હોય કે અમુક જનાવરના સમંધમાં આ આકટ વિરૂદ્ધ કોઈ ગુન્હો થયો છે ત્યારે તેને, સદરહુ જનાવરની પીડા એવા પ્રકારની હોય કે તેનો તાબડોતોય નાશ કરવા વિશે કુકમ ફરમાવવાનું પોતાના વિચાર પ્રમાણે મેળવ્યું હોય તો, તે પ્રમાણે ફરમાવવાનો અધિકાર છે.

૧૧—કોઈ પણ કોમ, પંથ, જાત અથવા વર્ગના લોકોના ધર્મથી અથવા ધર્મ સમંધી વિધિ તથા રીવાજથી ફરમાવેલી રીતે કોઈ પણ જનાવરને મારી નાંખવાનું કૃત્ય આ આકટ મુજબ ગુન્હો થાય છે એમ આ આકટના કોઈ પણ મજકુરથી સમજવું નહીં.

૧૨—૧ લી કલમમાં ગમે તે ઠરાવ હોય તોપણ ગુન્હો બાબતની આ આકટની કોઈ પણ કલમ વિશ્વમાનકાળે જે સ્થાનિક ક્ષેત્રમાં અમલમાં હોય તે દરેક સ્થાનિક ક્ષેત્રને ૯ મી ૧૦ મી તથા ૧૧ મી કલમો લાગુ પડશે.

હિંદુસ્તાનનો મેટર વાહનો બાબતનો આકટ સન ૧૯૧૪ નો આકટ નંબર ૮ મો.

ભાગ ૧ લો—પ્રથમ અર્થની ઠરાવો.

૧. આ આકટને સને ૧૯૧૪ નો હિંદુસ્તાનનો મેટર વાહનો બાબતનો આકટ કહેવો.

(૨) આ આકટના ત્રીજા ભાગ શિવાયનો બાકીનો આકટ બ્રિટિશ બલુચિસ્તાન, સૌરાષ્ટ્ર પરગણાં તથા રિપાટ પરગણાં સુદાં આખા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનને લાગુ પડે છે. ત્રીજો ભાગ પ્રથમતઃ માત્ર મદ્રાસ મુખ્ય, બંગાળ, આંધ્ર તથા અયોધ્યાના સંયુક્ત પ્રાંતો, પંજાબ, અલ્હાબાદ, બિહાર, અને ઓરિસા, નોર્થ વેસ્ટ ફ્રાન્કીશર પ્રાંત તથા દિલ્લીને લાગુ પડે છે બીજા કોઈ પણ પ્રાંતની સ્થાનિક સરકાર, સ્થાનિક સરકારી એજેન્ટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને, ત્રીજો ભાગ તે આખા પ્રાંતને અથવા તેના કોઈપણ ભાગને લાગુ પાડવાને મુખત્યાર છે.

(૩) તે આકટ ગવર્નર જનરલ ઇન કાઉન્સિલ ઇન્ડિયા એજેન્ટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને ઠરાવે તે તારીખે અમલમાં આવશે.

૨. “ મેટર વાહન ” એ સંજ્ઞામાં જે વાહન, માડી અથવા જવા આવવાનું બીજું સાધન રસ્તા ઉપર સર્વતઃ અથવા અશતઃ વીજળિક અથવા યાંત્રિક કક્તિથી ચલાવવામાં આવતું હોય અથવા

અભાવી શકાય એમ હોય તેનો સમાવેશ થાય છે;

“ સાર્વજનિક જગા ” એ સંજ્ઞાનો અર્થ જે રસ્તા, રીટ, માર્ગ અથવા ખીણ જગા (પછી તે રાહદારીનો માર્ગ હોય કે ન હોય તે) માં લોકોને જવા આપવા દેવામાં આવતા હોય અથવા જે ઉપરથી પસાર થવાનો લોકોને હક હોય તે રસ્તા, રીટ, માર્ગ અથવા ખીણ જગા એવો થાય છે.

લાગ ૨ એ-સામાન્ય રીતે લાણુ પકનારા ઠરવો.

૩ (૧) અદાર વર્ષની અંદરની ઉમ્મરના કોઇ પણ શખસે મોટર વાહન કોઇપણ સાર્વજનિક જગામાં ચલાવવું નહીં.

(૨) મોટર વાહનના કોઇ પણ માલિકે અથવા તે જેના હવાલામાં હોય એવા કોઇ પણ શખસે એવું વાહન કોઇ પણ સાર્વજનિક રસ્તામાં અદાર વર્ષની અંદરની ઉમ્મરના કોઇ પણ શખસને ચલાવવા દેવું નહીં; અને પેટા કલમ (૧) નું ઉલ્લંઘન થાય તે પ્રસંગે, તે મોટર વાહન માલિકની અથવા જેના હવાલામાં તે હોય તે શખસની સમતિથી ચલાવવામાં આવ્યું હતું એવું અનુમાન કરવાને કાર્ટ મુખત્યાર છે.

(અ) કોઇ પણ પોલિસ અમલદાર રાહદારીનું નિયમન કરવા સાર અથવા એવા શખસ ઉપર આ આકટની રૂએ ફાજદારીમાં કામ ચલાવવા માટે તેનું નામ તથા પતો નક્કી કરવા સાર અથવા આ આકટના ઠરાવોનો અથવા તેની રૂએ કરેલી કાનૂનોનો અમલ કરવા માટેના કોઇ પણ કારણ સાર તેમ કરવાનું કહે ત્યારે, અથવા (બ) જેના હવાલામાં કોઇ પણ જતાવર હોય તે શખસને એવો કામ લાગે કે તે જતાવર એવા મોટર વાહનથી બડકે છે અથવા બડકશે તો તે શખસ તેમ કરવાનું કહે ત્યારે અથવા (ક) જ્યારે તે એમ જાણતો હોય અથવા તેને એમ માનવાને કારણ હોય કે એવું મોટર વાહન રસ્તા ઉપર હોવાથી કોઇ પણ શખસને અથવા કોઇ શખસના હવાલામાંના કોઇ પણ જતાવર અથવા વાહનને અકસ્માત થયો છે ત્યારે તેણે તેમ કરવું જોઇએ અને તેની પાસે તેનું પોતાનું તથા તે મોટર વાહનના માલિકનું નામ તથા પતો માગવામાં આવે તો તે પણ આપવા જોઇએ.

૫. જે કોઇ શખસ કોઇ મોટર વાહન સાર્વજનિક જગામાં બેદરકારીથી અથવા ગફલતથી ચલાવશે, અથવા તે આખતની સઘળી હકીકત જોતાં તેમજ તે જગાના પ્રકાર તથા તેની સ્થિતિ તથા તેના ઉપયોગ તરફ જોતાં તથા તે વખતે તે જગામાં જેટલી રાહદારી ખરેખર ચાલુ હોય અથવા ચાલુ હોવાનો વાજબી રીતે સંભવ રાખી શકાય તે જોતાં જે ઝડપથી અથવા જે રીતથી લોકોને જોખમ થવાનો સંભવ હોય તે ઝડપે અથવા તે રીતે ચલાવશે તે શખસ ઉપર ગુન્હાની સામિતીનો ઠરાવ થયેથી તેને પાંચસો રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

લાગ ૩ એ-લાઇસન્સ આપવા બાબત તથા નિર્બંધ રાખવા બાબત.

૬. કોઇ પણ શખસે પોતાને ઠરાવેલી રીતે લાઇસન્સ મળ્યું ન હોય તો, સાર્વજનિક જગામાં મોટર વાહન ચલાવવું નહીં, અને મોટર વાહનના કોઇ પણ માલિકે અથવા મોટર વાહન જેના હવાલામાં હોય તે શખસે જે કોઇ પણ શખસને એવી રીતનું લાઇસન્સ મળ્યું ન હોય તે શખસને મોટર વાહન ચલાવવા દેવું નહિં.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, સ્થાનિક સરકાર આ અર્થે જે કાનૂનો કરે તેમને પાત્ર, આ કલમ જે શખસ મોટર વાહન ચલાવવાનું કામ શીખતો હોય તેને લાણુ પડશે નહીં.

૭ લાઇસન્સ ધારણ કરનારે પોતાના લાઇસન્સનો ખીજ કોઇપણ શખસને ઉપયોગ કરવા દેવાનહીં.

૮—મોટર વાહન ચલાવનારે પોતાનું લાઇસન્સ કોઇપણ પોલીસ અમલદાર માં એટલે હાજર કરવું જાઇએ.

૯—મોટર વાહન ચલાવવા બાબતનું દરેક લાઇસન્સ તેમાં લખવામાં આવે તે પ્રદેશમાં બ્યવહારે પડેથી છે એમ સમજવું;

૧૦ પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, ગવરનર જનરલ ઇન કાઉન્સિલ ઠરાવે તેવા અધિકારીએ અને તેવી શરતોને તથા બંધોને પાત્ર આપવામાં આવ્યું હોય નહીં તેવા કોઇપણ લાઇસન્સમાં જે પ્રાંત માટે લાઇસન્સ

આપ્યું હોય તેની બહારનો કોઇ પણ પ્રદેશ નિર્દિષ્ટ કરવો નહિ.

૧૦—(૧) દરેક મોટર વાહનના માલિકે મોટર વાહન ઠરાવેલી રીતે નોંધાવવું બેંકએ મોટર બાબત.

(૨) આવી રીતનું નોંધાવવું જે પ્રદેશ નોંધવાના દાખલામાં નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવે તે પ્રદેશમાં વ્યવહારપયોગી થશે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે અવર્નર જનરલ ઇન કૉન્સિડરેશન ઠરાવે તેવી શરતો અને બંધોને પાત્ર આપવામાં આવ્યા હોય નહીં તેવા કોઇ પણ નોંધવાનો દાખલો જે પ્રાંત માટે તે આવ્યા હોય તે પ્રાંતની બહાર વ્યવહારપયોગી થશે નહીં.

૧૧—(૧) સ્થાનિક સરકાર, પોતે કરવાની કાનુનો પ્રથમ પ્રસિદ્ધ કરવાની શરતને પાત્ર આપ્યા બાદના ઠરાવો અમલમાં આણવાના કારણે સારૂ તથા સાર્વજનિક જગાઓમાં મોટર વાહનો અથવા કોઇપણ વર્ગના મોટર વાહનો વાપરવાનું, પોતાના વહિવટ હેઠળના એકંદર સધળા મુલકોમાં અથવા તેના કોઇ પણ ભાગમાં નિયમન કરવા સારૂ કાનુનો કરવાને સુખત્યાર છે.

(૨) વિશેષ રીતે અને ઉપર કહેલા અધિકારની સામાન્ય વ્યાપ્તિને બાધ ન આવે તે રીતે, સ્થાનિક સરકાર નીચેનાં સધળાં અથવા કોઇ પણ કાનુન સારૂ કાનુનો કરવાને સુખત્યાર છે, એટલે—

(અ)—મોટર વાહનો નોંધવા બાબત તથા તે કઇ શરતે નોંધી શકાય તે શરતો બાબત, નોંધવાના સંબંધમાં તથા નોંધવા માટે આપવાની શી બાબત, નોંધવાના દાખલા આપવા બાબત, માલિકીના કોઇ પણ ફેરફારની જાહેર ખબર બાબત તથા (૧૦ મી કલમના ઠરાવોને પાત્ર) નોંધવાના દાખલા જે પ્રદેશમાં વ્યવહારપયોગી થશે તે પ્રદેશ બાબત ઠરાવ કરવાનાં; (બ) એવાં મોટર વાહનોને જુદા જુદા નંબરો આપીને તથા તે ઉપર નંબરની તથા નામની પ્લેટો બતાવીને અથવા બીજી કોઇ રીતે તેને ઓળખવાનું સહેલું થવા માટે ઠરાવ કરવાનાં; (ક) બની, ધંટડી, ભુગળાં, એકે, ઝડપ બતાવનારાં ચત્રો અથવા બીજા સાધનો રાખવા તથા વાપરવાની બાબત સુદ્ધાં મોટર વાહનોની બનાવટનું તથા તેમાં રાખવાની સામગ્રીનું નિયમન કરવાનાં; (ડ) મોટર વાહન ચલાવનારાઓને અથવા એવા ચલાવનારાઓના કોઇ પણ વર્ગને કયા અધિકારીઓથી અને કઇ શરતે લાઇસેન્સ આપી શકાય તે બાબત, તથા એવા લાઇસેન્સ માટે આપવાની શી બાબત, તથા (૯ મી કલમના ઠરાવોને પાત્ર) કયા પ્રદેશની અંદર તથા કેટલી મુદતસારૂ એવાં લાઇસેન્સ વ્યવહારપયોગી થશે તે બાબત ઠરાવ કરવાનાં (ઇ) કઇ શરતોથી તથા કેટલી શી (જે કોઇ હોય તે) આપીને મોટર વાહનો સામાન્યતઃ અથવા કોઇપણ ખાસ સાર્વજનિક જગામાં ભાડે આપવાને અથવા ભાડે ફેરવવાને અધિકાર છે તે ઠરાવવાનાં; (હ) જ્યારે મોટર વાહનો કોઇપણ સાર્વજનિક જગામાં ઉભાં હોય ત્યારે રાખવાની સાવચેતી ઠરાવવાનાં; (ઝ) મોટર વાહન સામાન્યતઃ અથવા કોઇપણ ખાસ સાર્વજનિક જગામાં કેટલી ઝડપે ચલાવવાં તે ઠરાવવાનાં; (ઞ) જ્યાં ચલાવ્યાથી લોકોને જોખમ થવાનો અથવા અગવડ થવાનો સંભવ છે એવો સ્થાનિક સરકારનો અંત હોય તેવા સાર્વજનિક જગાઓમાં મોટર વાહનો ચલાવવાની મના કરવાનાં અથવા તેનું નિયમન કરવાનાં; અને (આઇ) સામાન્યતઃ લોકોને અથવા કોઇપણ જોખમ, ઇજા અથવા હરકત થતી અટકાવવાનાં અથવા માલ મિલકતને જોખમ અથવા ઇજા થતી અટકાવવાનાં અથવા રાહદારીને હરકત થતી અટકાવવાનાં.

(૩) આ કલમની રૂએ કરેલી સધળી કાનુનો સ્થાનિક સરકારી ગેઝેટમાં પ્રસિદ્ધ કરવી; અને તે એવી રીતે પ્રસિદ્ધ થાય એટલે તેમનો અમલ જાણે આ બાકટમાં ધડી હોય તેવી રીતે થશે.

૧૨—જે કોઇપણ કાનુન ૧૧ મી કલમની રૂએ સ્થાનિક સરકારે કરી હોય અને જે ઉપરથી કોઇ પણ સાર્વજનિક જગામાં મોટર વાહનો ચલાવવાની મના કરી હોય અથવા ચલાવવાનું નિયમન કર્યું હોય અથવા એવી કોઇપણ જગામાં મોટર વાહનોની ઝડપ અપરિમિત કરી હોય તે કાનુન બાબત, ઠરાવેલા અધિકારીએ ઠરાવવામાં આવે તેવી રીતે જાહેર નોટીસ આપવી; અને તે અધિકારીએ એવી કોઇ પણ કાનુન અમલમાં લાવવાનાં કારણસારૂ, તે કાનુન જે જગા સંબંધી હોય તે જગાએ અથવા તેની નજીક કહેજ નજરે પડે એવી નોટીસો લગાડવી જેમણે.

—સ્થાનિક સરકાર, સ્થાનિક સરકારી ગેઝેટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને, એવા જાહેરનામામાં નિર્દોષ કરેલો કોઇપણ પ્રદેશ આ ભાગના અમલમાંથી ખાતલ કરવાને મુખત્યાર છે; અને એવું જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને કોઇપણ મોટર વાહનને અથવા મોટર વાહનોના વર્ગને આ ભાગના સઘળા અથવા કોઇપણ ઠરાવોના અમલમાંથી સામાન્યતઃ અથવા ચોક્કસ ઠરાવેથી મુક્ત સુધી ખાતલ કરવાને મુખત્યાર છે.

ભાગ ૪ થી.

થોડા વખત સાફ બ્રિટિશ હિંદુસ્તાન છોડી જનાર અથવા તેમાં આવનાર મોટર વાહનો.

૧૪—(૧) મવર્નર ઇન કોન્સિલ નીચે લખેલા સઘળાં અથવા કોઇપણ કારણ માટે કાનુનો કરવાને મુખત્યાર છે, એટલે:—

(૧) જે શખસો પોતાનાં મોટર વાહનો થોડા વખત માટે બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનની બહાર લઇ જતા હોય તેમના ઉપયોગ સાફ તેમને અથવા એવાં વાહનના જે ચલાવનાર એવાં વાહન ચલાવવા સાફ બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનની બહાર જતા હોય તેમને મુસાફરીના પાસો, દાખલા અથવા અખત્યાર પત્રો આપવા માટે તથા તે સમ્રમાણ ઠરાવવા માટે, અને

(૨) જે શખસો બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં થોડા વખત રહેવાના ઇરાદાથી જે મોટર વાહનો બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં થોડાં વખત માટે લાવે તે મોટર વાહનો કઈ સરતોએ કબજામાં રાખી શકાય, વાપરી શકાય, તથા ચલાવી શકાય તે ઠરાવવા માટે.

(૨) આ કલમની રૂએ કરેલી સઘળી કાનુનો ઇન્ડિયા ગેઝેટમાં પ્રસિદ્ધ કરવી, અને તે એવી રીતે પ્રસિદ્ધ થયેથી તેમનો અમલ જાણે તે આ એક્ટમાં ઘડી હોય તેવી રીતે થશે.

૧૫—(અ) મોટર વાહનો નોંધવા સમ્બંધી,

(બ) એવાં વાહનો ખનાવવા, ઓળખવા અથવા તેમાં સામગ્રી પુરી પાડવા બાબતના ઠરાવ સમ્બંધી, અથવા (ક) એવાં વાહનો ચલાવનારાઓને લાઇસેન્સ આપવા સમ્બંધી અથવા તેમની લાયકાત સમ્બંધી.

આ આક્ટમાંના અથવા આ આક્ટની રૂએ કરેલી કોઇ પણ કાનુનના ઠરાવો, ૧૪ મી કલમની પેટા કલમ ૧ ની રકમ (૨) માં ઉલ્લેખ કરેલા કોઇ પણ મોટર વાહનની બાબતમાં અથવા એવું વાહન જેના કબજામાં હોય, જે વાપરતો હોય અથવા ચલાવતો હોય તેવા કોઇ પણ શખસની બાબતમાં, જે સદરજૂ રકમની રૂએ કરેલી કોઇ પણ કાનુનના જે ઠરાવો એવા વાહન અથવા શખસને લાગુ પડતા હોય તે ઠરાવો પ્રમાણે અમલ કરવામાં આવ્યો હોય તો, લાગુ પડશે નહીં.

ભાગ ૫ માં—પરચુરણ.

૧૬—જે કોઇ શખસ આ આક્ટના કોઇ પણ ઠરાવોનું અથવા આ આક્ટની રૂએ કરેલી કોઇપણ કાનુનનું ઉલ્લંઘન કરશે તેને, એવા ઉલ્લંઘન માટે આ આક્ટમાં બીજી કોઇ જગ્યાએ બીજી કોઇ શિક્ષા કરવી નહોય તો, વત્તામાં વત્તા સો રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે, અને જે એવા શખસની ઉપર પહેલાં આ આક્ટ મુજબના અથવા આ આક્ટની રૂએ કરેલી કોઇ પણ કાનુન મુજબના ગુન્હો ક્યાંના ઠરાવ સાબીત થયો હશે તો, તેને વત્તામાં વત્તા બસો રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૭—આ આક્ટની રૂએ અથવા આ આક્ટ મુજબ કરેલી કોઇ પણ કાનુનની રૂએ શિક્ષા કરવા લાયક કોઇ પણ ગુન્હાના ઇનસાફ પ્રેસીડેન્સી માજિસ્ટ્રેટની અથવા બીજા વર્ગના માજિસ્ટ્રેટની કોર્ટથી કિતરતા ફરજગની કોઇ પણ કોર્ટ કરવો નહીં.

૧૮—(૧) સ્થાનિક સરકાર પોતાની મુખત્યારીથી.

(૧) આ આક્ટની રૂએ આપેલું કોઇ પણ લાઇસન્સ રદ કરવાને અથવા થોડી મુદત સુધી પાછું ખેંચી લેવાને, અને (૨) કોઇપણ શખસો આ આક્ટની રૂએ લાઇસન્સ મેળવવા સાફ કાયમને માટે અથવા પોતાને મોખ્ખા લાગે તેટલી મુદત માટે નાલાયક છે એમ ઠરાવવાને મુખત્યાર છે.

(૨) જે કોઇ પણ કોર્ટ કોઇ પણ શખસ ઉપર આ આક્ટના ઠરાવો વિરૂદ્ધ અથવા આ આક્ટ

તની રૂપે કરેલી કોઈ પણ કાનૂનેના ઠરાવો વિરુદ્ધ ગ્રાન્ડ સાબીત થયાનો અથવા મેટર વાહન ચલાવવા સબધી કોઈ પણ ગ્રાન્ડ સાબીત થયાનો ઠરાવ કયાં હોય તે કોર્ટ જો એવા સખસ આ આકટની રૂપે લાઇસન્સ ધારણ કરતો હશે તો, સદરહુ સાબીતીના ઠરાવની વિગત તે લાઇસન્સ ઉપર લખાવવી, અને તે કોર્ટ એવા સખસના સબધમાં અને તેનું લાઇસન્સ હોય તો તેના સબધમાં, જે અધિકાર પેટા કલમ (૧) ની રૂપે સ્થાનિક સરકારને આપવામાં આવ્યા છે તેવા અધિકાર ચલાવવાને મુખત્યાર છે;

પણ એવું ઠરાવું છે કે આ પેટા કલમની રૂપે કોઈ કોર્ટ કરેલો હુકમ એવી રીતના ગ્રાન્ડની સાબીતીના ઠરાવની તારીખથી એક વર્ષ કરતાં વધારે મુદત સુધી કોઈ પણ સખસને અથવા લાઇસન્સને લાગુ પડશે નહીં.

(૩) જે કોઈ પણ કોર્ટમાં આ આકટ મુજબ લાઇસન્સ ધારણ કરનાર ઉપર પેટા કલમ (૨) માં લખેલા કોઈ પણ ગ્રાન્ડનું તહોમત મુકવામાં આવ્યું હોય તે કોર્ટ પોતાને ત્યાં ચાલતું કામ પુર્ણ થાય ત્યાં સુધી એવું લાઇસન્સ થોડી મુદત સુધી પાછું ખેંચી લેવાને મુખત્યાર છે.

(૪) કોઈ પણ લાઇસન્સના સબધમાં અથવા કોઈ લાઇસન્સ ધારણ કરનારના સબધમાં એવું લાઇસન્સ રદ કર્યા બાબતના, થોડી મુદત માટે પાછું ખેંચી લીધા બાબતના અથવા નાલાયક ઠરાવો બાબતના દરેક હુકમની નકલ તે લાઇસન્સની ઉપર કરવી, અને આ કલમના ઠરાવો મુજબના એવા દરેક શેરાની નકલ એવું લાઇસન્સ જે અધિકારીએ આપ્યું હોય તે અધિકારીની ઉપર મોકલાવવી.

(૫) લાઇસન્સ ધારણ કરનાર દરેક સખસે, તેને તેમ કરવાનું હરમાવવામાં આવે ત્યારે, આ કલમની રૂપે કામ કરનારા કોઈ પણ અધિકારીની આગળ પોતાનું લાઇસન્સ હાજર કરવું જોઈએ.

(૬) જે સખસનું લાઇસન્સ આ કલમના ઠરાવોની રૂપે રદ કરવામાં આવ્યું હોય અથવા થોડી મુદત સુધી પાછું ખેંચી લેવામાં આવ્યું હોય તે સખસ, પ્રસંગ પ્રમાણે, એવી રીતના રદ કર્યાના હુકમનો અમલ ચાલુ હોય તે મુદત દરમિયાન અથવા જે થોડી મુદત માટે લાઇસન્સ પાછું ખેંચી લેવામાં આવ્યું હોય તે મુદત દરમિયાન, લાઇસન્સ મેળવવા માટે નાલાયક છે એમ સમજવું.

(૭) જે સખસના લાઇસન્સ ઉપર શેરા લખવામાં આવ્યો હશે અથવા જે સખસ લાઇસન્સ મેળવવા માટે નાલાયક ઠર્યો હશે તે સખસે તેવા શેરાની અથવા નાલાયકીની વિગત આપ્યા વગર લાઇસન્સ મેળવવા માટે અરજી કરવી નહીં અથવા લાઇસન્સ મેળવવું નહીં.

૧૯—પરિશિષ્ટમાં લખેલા કાયદા તેના ૪ થા આસનમાં લખ્યું છે તેટલે સુધી રદ કર્યા છે.

પણ એવું ઠરાવું છે કે જે કોઈ પણ નિમણુંક, જાહેરનામું, હુકમ, કાનુન, નમુનો, અથવા લાઇસન્સ સદરહુ આકટોમાંના કોઈ પણ આકટની રૂપે કર્યા હશે તે જેટલે સુધી આ આકટના ઠરાવોને અનુસરતા હોય તેટલે સુધી જે અને જ્યાં સુધી તે આ આકટની રૂપે કરેલી કોઈ પણ નિમણુંક, જાહેરનામું, હુકમ, કાનુન, નમુનો અથવા લાઇસન્સ ઉપરથી રદ કરવામાં નહીં આવ્યા હોય તો અને તેટલે સુધી અમલમાં રહીને આ આકટની રૂપે કરવામાં આવ્યા છે એમ સમજવું.

સરકારી દસ્તાવેજો તથા ખખર બહાર ન પડવા દેવા બાબતનો એકટ.

(સને ૧૮૯૯ નો આકટ ૧૫. સને ૧૯૦૪ નો આકટ ૫ થી મુધરેલો)

જે અર્થે સરકારી દસ્તાવેજો તથા ખખર બહાર ન પડવા દેવી યોગ્ય છે, તે અર્થે આ ઉપરથી નિચે પ્રમાણે ઠરાવ્યું છે:—

૧. (૧) આ આકટને સન ૧૮૮૮ નો હિંદુસ્તાનનો સરકારી ધુપી વાતો બાબતનો આકટ કહેવો; અને (૨) તે આપ્યા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનને તથા નિચે લખેલી પ્રજાને લાગુ છે, એટલે (બ) મલિકા મા-આઝમાની સાથે એક સપ રાખનારા હિંદુસ્તાનમાંના રાજા તથા સંરચાનના મુલકોમાંની મલિકા મા-આઝમાની સર્વ પ્રજા, અને (બ) બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનની બહાર અને પેલી બાજુએ રહેનારી મલિકા મા-આઝમાની સર્વ પ્રજા, અને (બ) બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનની બહાર અને પેલી બાજુએ રહેનારી મલિકા મા-આઝમાની હિંદુસ્તાનની સર્વ દેશી પ્રજા.

૨. વિષય ઉપરથી અથવા આમલક પાછલા સબધ ઉપરથી બાબ આવતો ન હોય તો આ આકટ

દર્માં નિચેના શબ્દોનો અર્થ નિચે પ્રમાણે થાય છે—

(૧) મલિકા માઆઝમાના તાખાની કાંઈ જગા વિષે જે કાંઈ પણ હવાલો આપ્યો હોય તેમાં સરકારના કાંઈ પણ ખાતાના તાખામાંની જગાનો સમાસ થાય છે, પછી એવી જગા મલિકા માઆઝમાના ધણીપણામાં વાસ્તવીક રીતે હોય અથવા ન હોય.

(૨) ખખર જણાવવા બાબતની સંજ્ઞાઓમાં હરકોઈ જણાવેલી બાબતનો સમાસ થાય છે, પછી તે પુરેપુરી જણાવી હોય અથવા થોડે અંશે જણાવી હોય, અને ખુદ કાંઈ દસ્તાવેજ, રકેચ (આકૃતિ), પ્લાન (નકશો), મોડેલ (નમુનો) અથવા ખખર જણાવી હોય અથવા તેની મતલબ અથવા સારાંશ જણાવ્યો હોય; (૩) “ દસ્તાવેજ ” એ શબ્દમાં દસ્તાવેજના કાંઈ ભાગનો સમાસ થાય છે; (૪) “ મોડેલ ” એ શબ્દમાં ડીસાઇન (યોજના) નો, પાટર્ન (ફરમા) નો અને સ્પેસીમેન (માસલા) નો સમાસ થાય છે; (૫) “ રકેચ ” એ શબ્દમાં કાંઈપણ જગા અથવા વસ્તુના કાંઈ પણ ફોટોગ્રાફનો અથવા તેની આકૃતિ દેખાડનાર બીજી કાંઈ પદ્ધતિનો સમાસ થાય છે; (૬) “ મલિકા માઆઝમાના તાખાનો હુદો ” એ શબ્દોમાં સરકારના કાંઈપણ ખાતામાંના અથવા એવા ખાતા હેઠળના કાંઈપણ હુદાનો અથવા ચાકરીનો સમાસ થાય છે. (૭) “ દિવાની કામકાજ ” એ સંજ્ઞાનો અર્થ જે કામ કાજ—(અ) મલિક મુઆઝમની સરકારનો અથવા ગવર્નર જનરલ ઇન કૉન્સિલનો બીજી કાંઈપણ પારકા રાજ્ય સાથે જે સંબંધ હોય તે સંબંધને લગતું હોય તે કામ કાજ, અથવા (બ) ગવર્નર જનરલ ઇન કૉન્સિલનો હિંદુસ્તાનમાંના કાંઈપણ દેશી સંસ્થાન સાથે જે સંબંધ હોય તે સંબંધને લગતું હોય અથવા જે કામકાજ હિંદુસ્તાન સરકારના સરકારી કરજ બાબત અથવા તે સરકારે કરેલી નાણાં સંબંધી ગોઠવણ બાબત હોય અથવા રાજ્ય કારભારની બીજી કાંઈ પણ અગત્યની બાબતને લગતું હોય. અને એવું કામકાજ એવી રીતે છુપુ રાખવા જેવું હોય કે તે ઉઘાડું પાડવાથી સાર્વજનિક હિતને બાધ આવે તેમ હોય તે કામકાજ.

૩. (૧) (અ) જ્યારે કાંઈ શખસ ખોટી રીતે ખખર મેળવવાનાં કારણ માટે નિચે પ્રમાણે વર્તે, એટલે—(૧) મલિકા માઆઝમાના તાખાની કાંઈ જગાના એટલે કાંઈ પણ કીલ્લાના દારૂખાનાના (આર્સી-નલના), કારખાનાના, ગોદીના, કાંપના, વાહાણના, અથવા તેવી બીજી કાંઈ જગાના જે કાંઈ પણ ભાગમાં હોવાનો તેને હક ન હોય તે ભાગમાં દાખલ થાય અથવા હોય, અથવા (૨) ઉપર કહ્યા પ્રકારની કાંઈપણ જગામાં (અથવા મલીકમુઆઝમની તાખાની કાંઈ પણ કચેરીમાં) કાયદેસર રીતે અથવા ગેર-કાયદેસર રીતે હોય ત્યારે, તેને મેળવવાનો હક ન હોય એવો કાંઈ પણ દસ્તાવેજ, રકેચ, પ્લાન, મોડેલ અથવા કાંઈપણ (મલીકમુઆઝમના દરીયાઈ કાફલાના લસ્કરના અથવા દિવાની કામકાજને લગતી કાંઈ પણ માહિતી અથવા એવા કાંઈ પણ દસ્તાવેજ, રકેચ, પ્લાન અથવા મોડેલની નકલ) મેળવે, (અથવા મેળવવાની કોશીષ કરે) અથવા કાયદેસર અખત્યાર શિવાય (એવો) કાંઈ પણ રકેચ અથવા પ્લાન પાડે, અથવા (પાડવાની કોશીષ કરે), અથવા (૩) મલિકા માઆઝમાના તાખાના કાંઈ પણ કીલ્લાની દારૂખાનાની, કારખાનાની, ગોદીની અથવા કાંપની બહાર હોય ત્યારે, મલિકા માઆઝમાએ અથવા તેની વતી આપેલા અખત્યાર શિવાય તે કીલ્લાની, દારૂખાનાની, કારખાનાની, ગોદીની, અથવા કાંપની કાંઈ પણ રકેચ અથવા પ્લાન પાડે અથવા પાડવાની કોશીષ કરે, અથવા (બ) આ આકટ વિરૂદ્ધ ગુન્હો થતો હોય એવું કાંઈ પણ કૃત્ય કરીને મેળવેલો કાંઈ પણ દસ્તાવેજ, રકેચ, પ્લાન, મોડેલ અથવા માહિતી અથવા પાડેલી કાંઈ પણ રકેચ, પ્લાન, મોડેલ અથવા માહિતી અથવા પાડેલી કાંઈ પણ રકેચ અથવા પ્લાન, ખોતાના કમગમમાં અથવા અખત્યારમાં જાણી છુછને રાખનારો કાંઈ પણ શખસ, તે દસ્તાવેજ, રકેચ, પ્લાન, મોડેલ અથવા માહિતી, સરકારના હિત માટે જે કાંઈપણ માણસને જે વખતે જણાવવી યોગ્ય ન હોય તે વખતે તે માણસને જાણી જોઇને અને કાયદેસર અખત્યાર શિવાય જણાવે અથવા જણાવવાની કોશીષ કરે, અથવા (ક) જે પ્રસંગે, ઉપર કહ્યા પ્રકારની કાંઈ જગા સંબંધી, અથવા મલિકા માઆઝમના લસ્કરનાં અથવા દરીયાઈ કાફલાના (અથવા દિવાની) કામ કાજ સંબંધી કાંઈ પણ દસ્તાવેજ, રકેચ, પ્લાન, મોડેલ અથવા માહિતી મલિકા માઆઝમાના તાખા હેઠળના કાંઈ અમલદારે વિશ્વાસ રાખીને જે શખસને સોંપી હોય તે શખસ એવો દસ્તાવેજ, રકેચ, પ્લાન મોડેલ અથવા માહિતી,

સરકારના હિત માટે બીજા કોઈને જણાવવાનું યોગ્ય ન હતાં જણી જોઇને અને વિશ્વાસઘાત કરીને જણાવે, તે પ્રસંગે તે શખસને એક વર્ષની મુદત સુધીની કેદની, અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે.

“(૨)—જ્યારે કોઈ શખસ પેટા કલમ (૧) ના પેટા સદર (અ) ની પેટા રકમો (૧) (૨) તથા (૩) માં લખેલું કોઈપણ કૃત્ય કાયદેસર અખત્યાર અથવા પરવાનગી શિવાય (જે સાબીત કરવાનો બોજો તેનાપર રહેશે) કરશે, ત્યારે તેણે એવું કૃત્ય ખોટી રીતે ખતર મેળવવાના કારણસર કર્યું છે એવું બનુમાન કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે, ” અને (૩) જે પ્રસંગે કોઈ પણ શખસ, મલિકા માઆઝમાના તાબામાં કોઈ પણ કીક્ષા, દારખાના, કારખાના, ગોદા, કાંપ, વાહાણ, કચેરી, અથવા તેવી બીજી કોઈ જગા સખધી અથવા મલિકા માઆઝમાના ભરકરના અથવા ફરીવાર કાફલાના (અથવા દિવાની) કામકાજ સખધી જે કોઈપણ દસ્તાવેજ, રકેય, પ્લાન, મોડેલ અથવા માહિતી પોતાના કબજામાં હોય તે, સરકારના હિતમાટે જે માણસને જે વખતે જણાવવા યોગ્ય નથી એવું તેને માલમ હોય, તે માણસને તે વખતે જણી જોઇને જણાવે, તે પ્રસંગે સદરહુ શખસ, તેણે આ કલમના ઉપરના ઠરાવ મુજબ ગુન્હો કર્યો હોત તો જે શિક્ષાને તે પાત્ર થાત. તેજ શિક્ષાને પાત્ર થશે. પછી ઉપર કહ્યા પ્રકારનો દસ્તાવેજ, રકેય, પ્લાન મોડેલ અથવા માહિતી ગમે તે રીતે મેળવી હોય અથવા સદરહુ રકેય અથવા પ્લાન ગમે તે રીતે પાડ્યો હોય.

(૪) જે પ્રસંગે કોઈપણ શખસ અમુક કૃત્ય કર્યાંથી ગુન્હો થાય છે એમ આ કલમથી ઠરાવું હોય તે કૃત્ય કરશે તે પ્રસંગે તેને, પોતે પાડેલી કોઈપણ રકેય અથવા પ્લાન, અથવા પોતે મેળવેલી અથવા ઉપર કહ્યા પ્રમાણે પોતાને સોંપવામાં આવેલી કોઈપણ ખતર, દસ્તાવેજ, રકેય, પ્લાન, મોડેલ, અથવા માહિતી પારકા રાખ્યને જણાવવાનો તેનો છરોહો હશે તો અથવા તે પોતે પારકા રાખ્યના કોઈ પણ એજન્ટને જણાવશે તો, જીવતા સુધીની અથવા આજામાં આજા પાંચ વરસની મુદત સુધીની સમુદ્રપારની, અથવા એ વર્ષની મુદત સુધીની કેદની શિક્ષા થશે.

૪—(૧) જે પ્રસંગે કોઈપણ શખસ, પોતે મલિકા માઆઝમાના તાબા હેઠળનો કોઈ હુદો ધારણ કરતો હોય અથવા એવો હુદો ધારણ કર્યો હોય તેને લીધે કાયદેસર અથવા ગેઃકાયદેસર રીતે પોતાના કબજામાં અથવા અખત્યારમાં આવેલા કોઈપણ દસ્તાવેજ, રકેય, પ્લાન અથવા મોડેલ અથવા પોતે પ્રાપ્ત થયેલી કોઈ પણ માહિતી સાર્વજનિક હિત માટે, જે શખસને જે વખતે જણાવવી યોગ્ય ન હોય તે વખતે તે શખસને લાંચ લઇને અથવા પોતાના હુદાની ફરજની વિરૂદ્ધ જણાવે અથવા જણાવવાની કોશીશ કરે તે પ્રસંગે તે શખસ હુદાને લગતો વિશ્વાસઘાત કર્યા બદલ ગુન્હેગાર થાય છે એમ સમજવું.

(૨) હુદાને લગતો વિશ્વાસઘાત કર્યા બદલ ગુન્હેગાર થયેલા શખસને નિચે પ્રમાણે શિક્ષા થશે, એટલે

(અ) જે કોઈ પારકા રાખને ખતર જણાવવામાં આવી હોય અથવા જણાવવાની કોશીશ કરવામાં આવી હોય તો, જીવતા સુધીની અથવા અથવા આજામાં આજા પાંચ વર્ષની મુદત સુધીની સમુદ્રપારની, અથવા એ વર્ષની મુદત સુધીની કેદની શિક્ષા થશે, અને (બ) બીજે કોઈપણ પ્રસંગે એક વર્ષની મુદત સુધીની કેદની, અથવા દંડની, અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે. (ક) આ કલમ, સરકારના કોઈપણ ખાતા સાથે અથવા મલિકા માઆઝમાના તાબા હેઠળનો કોઈ પણ હુદો ધારણ કર્યો હોય ત્યારે તેવા ધારણ કરનાર તરીકે સાથે કોઈ શખસે કરાર કર્યો હશે અને એવા કરાર ઉપરથી જે પ્રસંગે કોઈ વાત છુપી રાખવાની જવાબદારી તેને માથે પડતી હશે તે પ્રસંગે તે શખસને, અને સદરહુ પ્રકારનો કરાર કરનાર કોઈપણ શખસે શખસોની મંડળીએ કામે લગાડેલા જે કોઈપણ આસામીને માથે વાત છુપી રાખવાની તેવીજ જવાબદારી પડતી હશે તે આસામીને, જણે સદરહુ કરાર કરનાર શખસ તથા કામે લગાડેલા આસામી મલિકા માઆઝમાના તાબા હેઠળનો હુદો ધારણ કરતા હોય તે પ્રમાણે લાગુ પડશે.

“ ૫—(૧) સન ૧૮૯૮ ના ફેબ્રુઆરી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદામાં ગમે તે ઠરાવ હોય તોપણ, મલિક મુઆઝમાના તાબાના કોઈપણ કીક્ષા સખધી, દારખાના સખધી, કારખાના સખધી, ગોદા સખધી, કાંપ સખધી, અથવા વાહાણ સખધી, અથવા મલિકા મુઆઝમાના ભરકરના અથવા ફરી-

આઈ કાફલાના કામકાજ સખાંધી આ આકટ મુજબનો કરેલો દરેક ગુન્હો સદરહુ કાયદાના કારણ સાર કૅમિનએમલ ગુન્હો છે એમ સમજવું.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે એવા કોષપણ ગુન્હાનું તોફામત જેની ઉપર આવ્યું હોય તે શખસને પહેલા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટના હુકમ વગર જામીન ઉપર છુટો કરવો નહિ.

(૨) આકટ વિરૂદ્ધ કરેલો બીજો દરેક ગુન્હો નોનકૅમિનએમલ છે એમ સમજવું.

“ ૬—(૧) હિંદુસ્તાનના ફાજદારી કાયદામાં વ્યાખ્યા કર્યા પ્રમાણે સરકારી નોકર હોય એવો કોષપણ શખસ, જે કોષ શખસ તેના મત પ્રમાણે ૫ મી કલમની પેટા કલમ [૧] માં લખેલા ગુન્હા પૈકી કોષપણ ગુન્હો કરે તેને પકડવાને મુખત્યાર છે, અને એવા શખસે, અથવા જે પોલીસ અમલદારે કોષપણ માણસને એવો ગુન્હો કર્યાના તોફામત માટે પકડયો હોય તે પોલીસ અમલદારે, અને એવા કોષપણ તોફામત માટે પકડેલા કોષપણ માણસને જે કોષપણ પોલીસ અમલદારને હરાલે કર્યો તે પોલીસ અમલદારે એવા માણસને એવો કીલ્લો, ફાજાનું, ગોદી, કાંપ અથવા વહાણ વિલમ્બાન કાળે જેના કર્માંડમાં હોય એવા અમલદાર પાસે અથવા પાસેમાં પાસેનું લશ્કરી થાણું જેના કર્માંડમાં હોય એવા અમલદાર પાસે, અથવા પહેલા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટ પાસે લઈ જવો અથવા મોકલવો.

(૨) જ્યારે એકઠા માણસને પેટા કલમ (૧) ની રૂએ કોષ કર્માંડિંગ અથવા બીજા અમલદારે, પોતાને યોગ્ય લાગે તો, એવા માણસને છોડી મુકવાને મુખત્યાર છે; પણ જો તે તેને છોડી ન મુકે તો તેણે તે માણસને નકામી ફીલ કર્યા વગર, પાસેમાં પાસેના પોલીસ થાણામાં અથવા પહેલા વર્ગના કોષપણ માજીસ્ટ્રેટ પાસે લઈ જવો અથવા મોકલવો.

(૩)—જ્યારે એકઠા માણસને પેટા કલમ (૨) ની રૂએ એકઠા પોલીસ થાણામાં અથવા એકઠા માજીસ્ટ્રેટ પાસે લઈ જવામાં અથવા મોકલવામાં આવ્યો હોય ત્યારે જાણે તેને સદરહુ કર્માંડિંગ અથવા બીજા અમલદાર પાસે ન લઈ જતાં અથવા ન મોકલતાં એવા પોલીસ થાણામાં અથવા એવા માજીસ્ટ્રેટ પાસે લઈ જવામાં આવ્યો હોય, તે પ્રમાણે સન ૧૮૮૮ ના ફાજદારી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાના ઠરાવ, કલમ ૭ માં બીજી રીતે ઠરાવ્યું હોય તે શિવાયને પ્રસંગે લાગુ પડશે.

૭—(૧) બીજા વર્ગના કોષપણ માજીસ્ટ્રેટને આ આકટ વિરૂદ્ધ કરવામાં આવેલા કોષપણ ગુન્હા માટે કોષપણ માણસનો ઇનસાફ કરવાનો અધિકાર નથી.

(૨) કોષપણ કોર્ટે આ આકટ વિરૂદ્ધ કોષપણ માણસે કરેલા ગુન્હા માટે તેનો ઇનસાફ કરવો હોય તો, તેણે સ્થાનિક સરકારની અથવા ગવર્નર જનરલ ઇન કાઉન્સિલની સંમતી વગર કરવો નહિ. ”

આબકારી આક્ટ.

(સને ૧૮૭૮ નો સુબાઈનો આક્ટ ૫ માં અત્યાર સુધી સુધારેલો.)

૧—પ્રથમ નિયમો.

૧ આ આક્ટને “ સન ૧૮૭૮ નો આબકારી આક્ટ ” કહેવો. તે આખા મુબાષ ઈલાકાને લાગુ છે. અને તે સદરહુ ઇલાકાના કોષ્ટપણુ કાગર્મા, સરકાર, મુબાષ સરકારી એજેન્ટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને જે તારીખ ફરમાવશે તે તારીખે અમલમાં આવશે.

૨ (કાયદા તથા આક્ટ ૨૬ કરવા બાબત) સન ૧૮૮૫ ના ૧૬ માં આક્ટ ઉપરથી રદ કરી છે.

૩. આ આક્ટમાં વિષય ઉપરથી અથવા આમલ પાછલા સંબંધ ઉપરથી બાંધ આવતો ન હોય તો:

૧ “ આબકારી મહેસુલ ” આ શબ્દનો અર્થ આ આક્ટના, અથવા દારૂ બાબત અથવા કેફ લાવનારા વસાણા બાબત વિષયમાં કોઈ જે બીજો કોષ્ટ કાયદો અમલમાં હોય તે કાયદાના ઠરાવો પ્રમાણે જે કોષ્ટ ડ્યુટી; શી, કર, અથવા દંડ બેસાડ્યો હશે અથવા સરકાર દાખલ કરવાનો હુકમ કર્યો હશે તેથી મળેલું અથવા મળવાનું મહેસુલ.

૨ “ આબકારી અમલદાર ” આ શબ્દનો અર્થ કમિશનર, અથવા કલેક્ટર અથવા છઠી કલમ પ્રમાણે કાયદેસર રીતે નીમેલો અથવા અધિકાર આપેલો કોષ્ટ અમલદાર અથવા બીજું માણસ એવો થાય છે;

(ક)

૩ “ કમીશનર ” આ શબ્દમાં આ આક્ટમાં કારણુ સારૂ સરકાર જે અમલદારને કમિશનર તરીકે નીમે તે અમલદારનો સમાસ થાય છે;

૪ “ કલેક્ટર ” આ શબ્દમાં આ આક્ટ પ્રમાણે કલેક્ટરનો અધિકાર અથાવવા સારૂ તથા તેનાં કર્તવ્ય કર્મો કરવા સારૂ પાંચમી કલમ પ્રમાણે નીમેલો કોષ્ટપણુ માણસનો સમાસ થાય છે.

૫ “ માલ્સ્ટ્રેટ ” આ શબ્દનો અર્થ મુબાષ સહેરમાં પ્રેસીડેન્સી માલ્સ્ટ્રેટ અને બીજો ઠેકાણે પેહેલા અથવા બીજા વર્ગનો માલ્સ્ટ્રેટ અથવા આ બાબતમાં ડીઓક્ટ માલ્સ્ટ્રેટ ખાસ અધીકાર આપ્યો હોય તેવો ત્રીજા વર્ગનો માલ્સ્ટ્રેટ એવો થાય છે.

ટીકા—આબકારી એક્ટની રૂએ બનતા ગ્રુન્ડા સેકન્ડ ક્લાસ માલ્સ્ટ્રેટ સાંલણી રહે છે એટલે તેવા માલ્સ્ટ્રેટ રૂબરૂ અમુક સંખસની તપાસ ચાલી તેમાં તે નિર્દોષ થઈ જાય તો પછી પાછી તેજ કામ માટે તેના ઉપર તબવીબ ચાલી ચકતી નથી. પરંતુ ગવર્નમેન્ટથી અપીલ થવા ઉપરથી હાઈકોર્ટ એલ્વીટલ (નિર્દોષપણું) રદ કરેલ હોય તો ફરીથી તબવીબ થઈ શકે.

૬ “ તાડી ” આ શબ્દનો અર્થ નાળીએરીમાંથી અથવા તાડમાંથી અથવા ખલુરીમાંથી અથવા કોષ્ટપણુ બનતા તેવા ઝાડમાંથી કહાડેલો રસ એવો થાય છે, પછી તે ફરમેન્ટેડ સ્થિતિમાં હોય કે બનફરમેન્ટેડ સ્થિતિમાં હોય.

ટીકા—ચંદુલ એ ઇન્ડીયની એક બનાવટ છે, અને જેના કબજામાંથી ચંદુલ મળી આવે તેના સંબંધમાં આબકારી એક્ટના કાનુનો લાગુ પડતા નથી પરંતુ આપીઅમ એક્ટની રૂએ તેવા સંખસ ઉપર કામ ચલાવી શકાય છે. (ક. ડી. લો. નં. ૨૩૪)

૭ “ દારૂ ” શબ્દમાં નીચેના પદાર્થોનો સમાવેસ થાય છે—

(અ) વૈન દારૂના અર્ક, મીથીલેટડ અર્ક, વૈન, તાડી, ખીર, તથા આલ્કોહોલથી થવા હોય એવા અથવા જેમાં આલ્કોહોલ હોય એવા સધળા પ્રવાહી પદાર્થો; અને “ અર્ક ”નો અર્થ જે દારૂમાં આલ્કોહોલ હોય અને જે ગાળીને તૈયાર કરેલો હોય તેવો કોષ્ટપણુ દારૂ થાય છે, પછી તે વીકૃત થયેલો હોય કે ન હોય તેની હરકત નહિં.

(બ) આ આક્ટનાં કારણુ સારૂ જે કોષ્ટ પણુ બીજો કેફ લાવનારો પદાર્થ, સરકાર, મુબાષ સરકારી એજેન્ટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને, દારૂ છે એમ ઠરાવે તે પદાર્થ.

૮ “ બામકો દારૂ ” આ શબ્દમાં હિંદુસ્તાનમાં ઉત્પન્ન થયેલા અથવા તેતાર કરેલા સધળા

દારનો સમાસ થાય છે.

“ પરદેશી દારૂ ” આ શબ્દોમાં હિંદુસ્તાનમાં જળમાંથી અથવા ખુરકીને રસ્તે લાવવામાં આવેલા કમળા દારૂનો સમાસ થાય છે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે ગવરનર જનરલ ઇન કૌન્સિલની મંજૂરી લઇને, સરકાર મુખ્ય સરકારી એજેન્ટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને, કોઇપણ નિર્દિષ્ટ કરેલા પ્રકારનો ગામડી દારૂ આ આક્ટના કારણે સારૂ પરદેશી દારૂ ગણવો એમ ઠરાવવાને મુખ્યત્વાર છે.

(ક) “ કેફ લાવનાર ” વસાણું ” આ શબ્દોમાં ગાંજો, કાંજો અરસનો તથા તેમાંથી તથા તે બેળવીને તૈયાર કરેલા દરએક પદાર્થનો સમાસ થાય છે, અને ગાંજામાંથી અથવા ધાન્યમાંથી અથવા ખીજ પદાર્થમાંથી તૈયાર કરેલા જે જે કેફ લાવનારા પીવાના પદાર્થનો અથવા કેફ લાવનારી જાણસનો સમાસ “ દારૂ ” આ શબ્દમાં થતો નથી. તે તે કેફ લાવનારા, પીવાના પદાર્થનો, અથવા કેફ લાવનારી જાણસનો સમાસ થાય છે પણ અરીજીનો સમાસ થતો નથી,

(ખ) તેમજ સન ૧૮૭૮ ના અરીજીના આક્ટમાં અરીજી શબ્દની વ્યાખ્યા કરી છે તે પ્રમાણે તે શબ્દના અર્થમાં જે કોઇ પદાર્થનો સમાસ થતો હશે તે પદાર્થનો સમાસ થતો નથી.

(ગ) “ કાંજો છોડ ” આ શબ્દનો અર્થ, જે કોઇપણ જાતના કાંજા છોડમાંથી કેફ લાવનારાં વસાણું તૈયાર કરી શકાય છે તે છોડ એવો થાય છે.

“ પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે સરકાર, મુખ્ય સરકારી એજેન્ટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને, કોઇપણ ખીજે પદાર્થ તથા તેવાથી તથા તે બેળવીને તૈયાર કરેલા દરેક પદાર્થ, આ આક્ટનાં કારણે સારૂ કેફ લાવનારાં વસાણું ગણવા એમ ઠરાવવાને મુખ્યત્વાર છે. ”

ટીકા—૧૨ કલમમાં (મેડીકલ આરટીકલ) વેદકીય રીતે તૈયાર કરેલ વસ્તુનો અર્થ કોઈ રીતે વેદકીય યાત્રે બેળવી બનાવટ કરેલી વસ્તુ સમજવાનો છે. કોનેનો તેમાં સમાસ થતો નથી. કારણ કે કોને વસ્તુતઃ વેદકીય ચીજ છે.

(૧૦) ‘લાવવું’ શબ્દનો અર્થ મુખ્યત્વે ઇલાકામાં લાવવું એવો થાય છે.

‘બહાર મોકલવું’ શબ્દોનો અર્થ સદરહુ ઇલાકાની બહાર લઈ જવું એવો થાય છે.

‘ એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે લઈ જવું ’ એ શબ્દોનો અર્થ સદરહુ ઇલાકાની અંદર એક જગાએથી બીજી જગાએ લઈ જવું એવો થાય છે.

(૧૧) ‘તૈયાર કરવો’ એ શબ્દોમાં જે જે રવાનાવિક અથવા માનુષીક ક્રિયાથી કોઇપણ જગતી પદાર્થ તૈયાર થાય છે તે તે ક્રિયાનો તથા દારૂને શુદ્ધ કરવાની, સુવસિત કરવાની, બેળ કરવાની, અથવા રંગિત કરવાની દરેક ક્રિયાનો પણ સમાવેશ થાય છે. ”

(૧૨) “શર” આ શબ્દનો અર્થ એથી તોલાભાર વજન થાય છે;

(૧૩) “મહુડા” એ શબ્દોમાં મહુડાના ઝાડના ફળ અથવા ખીજનો સમાસ થતો નથી એમ સમજવું.

(૧૪) ‘વિકૃત થયેલો’ એ શબ્દોનો અર્થ માણસને પીવા માટે પુરેપુરા રીતે તથા કાયમને માટે નાલાયક થયેલો એવો થાય છે;

(૧૫) ‘જગતી પદાર્થ’ આ શબ્દોનો અર્થ આમાં આવળ વ્યાખ્યા કર્યા પ્રમાણેના કોઇપણ દારૂ અથવા કેફ લાવનારું વસાણું એવો થાય છે તથા તેમાં તેમનો સમાવેશ થાય છે.

(૧૬) પરદેશી દારૂના સંબંધમાં, ‘શીશીમાં ભરવું’ એ શબ્દોનો અર્થ પીપમાંથી અથવા ખીજ કોઇ વાસણમાંથી શીશીમાં અથવા ખીજ કોઇપણ પાત્રમાં વેચાણ માટે ભરવું એવો થાય છે.

(૧૭) “છેદવું” શબ્દનો અર્થ, કોઇ ઝાડમાંથી રસ કાઢવા માટે તે ઝાડનો કોઇપણ ભાગ તૈયાર કરવો અથવા કોઇપણ સાધન વાપરવું એવો થાય છે;

(૧) “હિંદુસ્તાન” આ શબ્દોનો અર્થ બ્રિટીશ હિંદુસ્તાન, તથા જે કોઇપણ દેશી રાજ કે હાકિમ ઉપર અલિકાબાબાઝમની સર્વોપરી રાજા મલાવવામાં આવતી હોય તે રાજ અથવા હાકિમનો કોઇપણ મુલક એવો થાય છે. ”

“ કે આ (૧) બ્યારે કે.ઇ.પણ સખસે ખીજ કોઈપણ સખસને હિસાબે કોઈપણ જગતી પદાર્થ

અથવા ભાંગેના છેડ તૈયાર કર્યો હોય, અથવા વેચ્યો હોય, અથવા કબજામાં રાખ્યો હોય, અને જે એવા ખીજા શખસે તે વખતે એમ જાણ્યું હોય અથવા તેમ માનવાનું તેને કારણ મળ્યું હોય તો, અથવા સદરહુ પદાર્થ પોતાને હિસાબે કબજામાં રાખવામાં આવે છે એમ તે જાણ્યો હોય અથવા તેમ માનવાનું તેને કારણ હોય તો સદરહુ પદાર્થ આ આકટના કારણ સારૂ આવા ખીજા માણસે તૈયાર કર્યો છે, અથવા વેચ્યો છે, અથવા તેના કબજામાં છે એમ સમજ્યું.

(૨) જે કોઈપણ શખસ ખીજા કોઈપણ શખસને હિસાબે કોઈ જાકાતી પદાર્થ અથવા ભાંગેના છેડ તૈયાર કરે, વેચે, અથવા કબજામાં રાખે, તે શખસ, આવે પદાર્થ ગેરકાયદેસર રીતે તૈયાર કરવા માટે વેચવા માટે અથવા કબજામાં રાખવા માટે આ આકટની રૂયે કોઈપણ શિક્ષાને પાત્ર થવાની જવાબદારીમાંથી, પેટા કલમ (૧) ના કોઈપણ ઠરાવ ઉપરથી છુટી ગય છે એમ સમજ્યું નહિ. "

૨—એસ્ટાબ્લીશમેન્ટ તથા નિર્બંધ.

૪. કમિશનરોના નિર્બંધને તા હુકમને અને સરકારના હુકમોને અનુસરીને આખકારી મેહેસુલ વસુલ કરવાનું તથા આ આકટના ઠરાવ અમલમાં લાવવાનું કામ કલેક્ટરોને સોંપ્યું છે.

આ આકટના કારણે સારૂ મુબદ્દનો કલેક્ટર સરકાર દરમાવશે તે કમિશનરના તાખામાં રહેશે.

૫. કમિશનરના તથા સરકારના નિર્બંધ શિવાય વળી કોઈપણ નિર્બંધ સરકાર વખતે દરમાવે તો તે નિર્બંધને અનુસરીને, આ આકટની રૂયે કલેક્ટરને આપેલા સધળા અધિકાર તથા તેને સોંપેલાં સધળાં કર્તવ્યકર્મો કોઈપણ ડિસ્ક્રિમિનેશન અથવા જગ્યામાં ચલાવવા સારૂ તથા કરવા સારૂ જમીન મેહેસુલના કલેક્ટર શિવાય ખીજા કોઈ માણસને મુબદ્દ સરકારી ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને નીમવાને સરકાર મુખત્યાર છે.

૬. આ આકટના ઠરાવો અમલમાં લાવવાના કામમાં કલેક્ટરોને મદદ કરવા સારૂ, કમિશનરો આ આખત સરકારે વખતે વખતે જે હુકમ કર્યા હશે તે હુકમોને અનુસરીને, પોતાને થોડાં લાગે તેવા તાખામાંના અમલદારોને પોતાને થોડાં લાગે તેવા નામથી નિમવાને તથા પોતાને થોડાં લાગે તેવા આ આકટ પ્રમાણેના અધિકાર તથા કર્તવ્યકર્મો તે દરેકને સોંપવાને મુખત્યાર છે.

આ આકટ પ્રમાણેના પોતાને થોડાં લાગે તેવા અધિકાર તથા કર્તવ્યકર્મો કોઈ પણ ખાતાના કોઈ પણ સરકારી અમલદારને તેના ભતના અથવા તેના હોદ્દાના સંબંધથી અથવા ખીજા કોઈ માણસને આપવાને તથા સોંપવાને અધિકાર સરકારને અથવા સદરહુ પ્રકારના હુકમોને અનુસરીને કમિશનરોને છે. અને પછી સદરહુ પ્રકારના અમલદાર પોતાના મુબદ્દ હોદ્દાના અધિકાર શિવાય તથા કર્તવ્યકર્મો શિવાય વળી સદરહુ અધિકાર ચલાવવા તથા કર્તવ્યકર્મો કરવાં.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે છત્રીસમી કલમ પ્રમાણેના તથા ચાળીસમી કલમની (બ) રકમ પ્રમાણેના અધિકાર કોઈ ખાતાના જે કોઈ અમલદારને ફરજે પડવાવાળા અથવા કોનસ્ટેબલના કરતાં મોટો નહિ હોય તે અમલદારને કોઈ પણ પ્રસંગે આપવા નહિ. અને આ કલમ પ્રમાણે કોઈ અધિકાર અથવા કર્તવ્યકર્મો આપ્યાં હોય અથવા સોંપ્યાં હોય તે આપણું અથવા સોંપણું જે અધિકારીએ કર્યું હોય તેને, તે હરકોઈ વખતે રદ કરવાનો અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાનો અધિકાર છે.

૭. ઉપરની છેલ્લી કલમના ઠરાવ પ્રમાણે કમિશનરોએ જે કોઈ તાખામાંના અમલદારને નીમ્યો હોય અથવા જે કોઈ અમલદારને વળી ખીજો અધિકાર આપ્યો હોય અથવા કર્તવ્યકર્મો કર્યાં હોય તેને ખાતાની કાનુન અથવા બંદોબસ્ત તોડ્યા બદલ અથવા બેફિકરાઈ કર્યા બદલ અથવા ના લાયકી બદલ અથવા કર્તવ્ય કર્મની ગણત બદલ અથવા ખીજા ગેરચાલ બદલ ચોકાસી કરીને તથા તે ફત્તરમાં અખી રાખીને હરકોઈ વખતે રદ કરવાનો અથવા બરતરફ કરવાનો અથવા સરપેડ કરવાનો અથવા ઓછા દરજ્જા ઉપર ઉતારવાનો અધિકાર કમિશનરોને ઉપર કહેલા પ્રકારના હુકમને અનુસરીને છે.

૮. ઉપરની બેઉ કલમો ઉપરથી પોતાને જે અધિકાર હોય તે સવળો અથવા થોડો અધિકાર પોતાના તાખામાંના કલેક્ટરોને અથવા કોઈ કલેક્ટરને આપવાનો અખત્યાર કમિશનરોને છે અને સદરહુ પ્રમાણે કોઈ અધિકાર આપ્યો હોય તે આપવાનું હરકોઈ વખતે રદ કરવાનો અધિકાર પણ તે કમિશનરોને છે.

“ આખ ૩-લાવવું, બહાર મોકલવું તથા એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે લઈ જવું. ”

૯-(૧) હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે હકિકત હોવા શિવાય કોઈ પણ જગતી પદાર્થ તથા ભાંગના છોડ લાવવા નહિ—

(અ) તે લાવવા માટે સરકાર તરફથી સામાન્ય અથવા વિશેષ પરવાનગી આપવામાં આવ્યા શિવાય; (બ) સરકાર નાખે તેવી શરતો (જે નાખી હોય તો) પાળવામાં આવ્યા શિવાય; અને (ક) ૧૯ મી કલમની રૂએ જે કોઈ ડ્યુટી નાખવામાં આવી હોય તો તે આપવામાં આવ્યા શિવાય, અથવા તે અથવા તે આપવા માટે ખાંડ કરી આપવામાં આવ્યા શિવાય.

(ક) ૧૯ મી કલમની રૂએ જે કોઈ ડ્યુટી નાખવામાં આવી હોય તો તે આપવામાં આવ્યા શિવાય, અથવા તે આપવા માટે ખાંડ કરી આપવામાં આવ્યા શિવાય.

(૨) જે કોઈ પણ પદાર્થ બ્રિટિશ ઇન્ડિસ્તાનમાં લાવવામાં આવ્યા હોય તથા એવી રીતે લાવતી વખતે, સન ૧૮૯૪ ના ઇન્ડિસ્તાનના તારીફ આક્ટની રૂએ અથવા સન ૧૮૭૮ ના જળમાર્ગના કસ્ટમના આક્ટની રૂએ ડ્યુટીને પાત્ર હોય તેવા કોઈ પણ પદાર્થને પેટા કલમ (૧) લાગુ પડશે નહિ. (૩) જે કોઈ બ્રિટિશ ઇન્ડિસ્તાનમાં તેયાર કરવામાં આવ્યા હોય તથા જે ૩ છ કલમની (૮) મી કલમની રૂએ બહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને પરદેશી હાથ કરાવવામાં આવ્યા હોય તે હાથે પેટા કલમ (૧) ની રકમો (અ) તથા (બ) લાગુ પડશે નહિ.

ટીકા—કોઈ દેશી રાજ્યમાંથી બ્રિટિશ ઇન્ડિયામાં આબકારી એક્ટ મુજબની પાસ ચીટી વગર કોઈ લાવવા તે સહુ એક્ટ મુજબ ગ્રાહ્ય છે; અને તે જ દેશી રાજ્યના બીજા ભાગે તે કોઈ લઈ જવાનો હોય તો પણ તે ગ્રાહ્ય બને છે. (રતનલાલ અનરી કી. ૩૧૩.).

૧૦ હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે હકિકત હોવા શિવાય, કોઈ પણ જગતી પદાર્થ તથા કોઈ ભાંગના છોડ બહાર મોકલવા અથવા એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે લઈ જવા નહિ.—

[અ] ૧૯ મી કલમની રૂએ કોઈ પણ ડ્યુટી નાખવામાં આવી હોય તો તે, અથવા (બ) સદરજુ પદાર્થ આગળથી લાવવામાં આવ્યા હોય તો, તે લાવતી વખતે સન ૧૮૯૪ ના ઇન્ડિસ્તાનના તારીફ આક્ટની રૂએ અથવા સન ૧૮૭૮ ના જળમાર્ગના કસ્ટમના આક્ટની રૂએ કોઈ પણ ડ્યુટી નાખવામાં આવી હોય તો તે આપવામાં આવ્યા શિવાય, અથવા તે આપવા માટે ખાંડ કરી આપવામાં આવ્યા શિવાય.

૧૧. સરકાર મુખ્ય સરકારી ગેઝેટમાં બહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને,

(અ) ગવર્નર બનરલ ઇન કૉન્સિલની અગાઉથી મંજૂરી લઇને મુખ્ય ઇલાકામાં અથવા તેના કોઈ પણ ભાગમાં કોઈ પણ જગતી પદાર્થ અથવા ભાંગના છોડ લાવવાની અથવા મુખ્ય ઇલાકામાંથી અથવા તેના કોઈ પણ ભાગમાંથી તે બહાર મોકલવાની;

(બ) કોઈ પણ જગતી પદાર્થ અથવા ભાંગના છોડ એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે મોકલવાની મનાઈ કરવાને મુખ્યત્વે છે.

૧૨. એકંદર રીતે આખા ઇલાકા સાથે અથવા વિશેષ રીતે કોઈ પણ સ્થાનિક પ્રદેશ સાથે જે પરિણામ મુખ્ય સરકારી ગેઝેટમાં બહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને સરકાર ઠરાવે તે પરિણામના કરતાં વધારે પરિણામને કોઈ પણ જગતી પદાર્થ તથા ભાંગના છોડ, તરત નીચેની કલમના ઠરાવોની રૂએ આપવામાં આવેલો પાસ ન હોય તો, લાવવા અથવા બહાર મોકલવા અથવા એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે લઈ જવા નહિ. પણ એવું ઠરાવું છે—

(૧) વિકૃત થયેલા અથવા સિવાયના ડ્યુટી ભરેલી હોય એવા પરદેશી હાથની બાબતમાં સરકાર મુખ્ય સરકારી ગેઝેટમાં બહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને કોઈ પણ સ્થાનિક પ્રદેશ માટે બીજી રીતે ફરમાવે તે શિવાયને પ્રસંગે પાસ મેળવવાની જરૂર પડેશે નહિ; (૨) સરકાર બીજી રીતે ફરમાવે તે શિવાયને પ્રસંગે, આ બાબતમાં યોગ્ય અધિકાર મળેલો હોય એવા અમલદારે આપેલા પાસથી મુખ્ય ઇલાકાની હદ બહારની કોઈ પણ જગતી પદાર્થ તે ઇલાકાની હદની બહારની બીજી કોઈ પણ જગતી લઈ જવામાં આવેલા કોઈ પણ જગતી પદાર્થ લાવવા ભાંગના છોડ લાવવા માટે, એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે લઈ જવા માટે અને બહાર મોકલવા માટે કોઈ પણ પાસની જરૂર પડેશે નહિ.

૧૩. જકાતી પદાર્થો અથવા ભાંગના છાંડ લાવવા, બહાર મોકલવા અથવા એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે લઇ જવા માટે પાસ આપવાનો અધિકાર કલેક્ટરને અથવા આ આગતમાં યોગ્ય રીતે અખત્યાર આપેલા બીજા કોઇ પણ આખકારી અમલદારને છે.

સરકાર પ્રકારના દરેક પાસમાં હેડિંગ લખેલી આગતો નિર્દિષ્ટ કરેલી હોવી જોઇએ:—

(અ) જે રાખસને જકાતી પદાર્થો અથવા ભાંગના છાંડ લાવવાનો, બહાર મોકલવાનો અથવા એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે લઇ જવાનો અધિકાર આપવામાં આવ્યો હોય તે રાખસનું નામ; (બ) જે રૂઢત મુખી તે પાસ અમલમાં રહેવાનો હોય તે રૂઢત; (ક) જે જકાતી પદાર્થો અથવા ભાંગના છાંડ માટે સરકાર પાસ આપવામાં આવ્યો હોય તેનું પરિમાણ તથા વર્ણન; અને (ડ) જે જગતિથી તથા જે જગમાં જકાતી પદાર્થો અથવા ભાંગના છાંડ લાવવાના હોય, બહાર મોકલવાના હોય અથવા એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે મોકલવાના હોય તે જગા, અને તે જગાએ વચ્ચેનું અંતર દર્શાવેલો કરતાં વધારે હોય તેવે પ્રસંગે જે માર્ગ તે લઇ જવાનાં હોય તે માર્ગ. "

આખ ૪—વાવેતર કરવું તથા તૈયાર કરવું.

૧૪. (૧) આમાં હવે પણ બીજી રીતે દર્શાવ્યું હોય તે સિવાયને પ્રસંગે, તે આગત કલેક્ટરે આપેલા લાઇસન્સના અધિકાર સિવાય તથા તે લાઇસન્સની શરતોને પાત્ર રહ્યા સિવાય—

(બ) કોઈ પણ જકાતી પદાર્થ તૈયાર કરવો નહિ; (બ) કોઈ પણ ભાંગના છાંડનું વાવેતર કરવું નહિ અથવા તે જોડકો કરવો નહિ; (ક) કોઈ પણ તાલી કટપત્ત કરનાર જોડને છોડવું નહિ; (ડ) કોઈ પણ જોડમાંથી તાલી કાઢવી નહિ; (ધ) કોઈ પણ પરદેશી ફાંરે શીશીમાં ભરવો નહિ; અને (ફ) કોઈ પણ માણસે તાલી સિવાયના કોઈ પણ જકાતી પદાર્થ તૈયાર કરવા સાથે કોઈ પણ માલ મસાલાનો, અર્ક કાઢવાનાં ચત્રોનો, પાત્રોનો અથવા જોભરનો અથવા જાંબાનો ઉપયોગ કરવો નહિ, અથવા તે રાખવા નહીં અથવા તે પોતાના કબજામાં રહેવા દેવા નહિ. (૨) કોઈ પણ ફાંરની બટ્ટી અથવા બુચરી, (બીર વીગેરે તૈયાર કરવાનું કારખાનું), ૧૫ મી કલમની રૂઢે કમિશનરે તે આગતમાં આપેલા લાઇસન્સના અધિકાર સિવાય તથા તેની શરતોને પાત્ર રહ્યા સિવાય બનાવવી નહિ અથવા ચલાવવી નહિ.

૧૪. અ. કોઈ પણ જાખસે, કાયદેસર અધિકાર સિવાય, કોઈ પણ જકાતી પદાર્થ, અથવા ભાંગના છાંડ જેરકાયદેસર રીતે લાવવામાં આવ્યા છે, બહાર મોકલવામાં આવ્યા છે, એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે લઈ જવામાં આવ્યા છે અથવા તૈયાર કરવામાં આવ્યા છે એમ જાણ્યા છતાં અથવા તેમના ઉપર દરારેલી ક્યુટી ભરવામાં આવી નથી એમ જાણ્યા છતાં તે પદાર્થ અથવા ભાંગના છાંડ કોઈ પણ પરિમાણમાં કબજામાં રાખવા નહિ.

૧૪. બ. (૧) કોઈ પણ જકાતી પદાર્થ અથવા ભાંગના છાંડ તૈયાર કરવાનું અથવા વેચવાનું લાઇસન્સ ન મળ્યું હોય એવા કોઈ પણ જાખસે, અને વેચવાનું લાઇસન્સ મળેલું હોય એવા કોઈ પણ જાખસે પોતાના લાઇસન્સમાં અધિકાર આપ્યો હોય તે રીતે સિવાયની કોઈ પણ રીતે, સરકાર ૧૭ મી કલમની રૂઢે છુટક વેચાણનું જે પરિમાણ દર્શાવે તે પરિમાણથી વધારે પરિમાણમાં કોઈ પણ જકાતી પદાર્થ અથવા ભાંગના છાંડ કલેક્ટરની પરવાનગી વિટ્ટી સિવાય, પોતાના કબજામાં રાખવો નહિ;

પણ એવું દર્શાવ્યું છે કે—પેટા કલમ (૧) મના કોઈ પણ દરાર, વિકૃત થયેલો અર્ક ન હોય એવા કોઈ પણ પરદેશી ફાંરે કોઈ પણ સામાન્ય હુડાભાડાવાળા અથવા વખારવાળાના કબજામાં ભાડાવાળા અથવા વખારવાળા તરીકે જ હોય, અથવા કોઈ પણ માણસે વેચાણ માટે નહિ પણ પોતાના ખરેખર ખાનગી વપરાશ માટે ખરીદેલો હોય તેવા પરદેશી ફાંરે લાગુ પડશે નહિ; (૨) પેટા કલમ (૧) માં ગમે તે રીતે દર્શાવ્યું હોય તે જગાં સરકાર, મુંબઈ સરકારી ગેલેટમાં બહેરનાનું પ્રસિદ્ધ કરીને, કોઈ પણ માણસે અથવા કોઈ પણ વર્ગના માણસોએ, આખા હાથમાં લઇને ઠેકાણે અથવા કોઈ પણ સ્થાનિક પ્રદેશમાં કોઈ પણ જકાતી પદાર્થ વિશ્લેષણ કબજામાં રાખવો નહીં અથવા પોતે દર્શાવે તે શરતોએ રાખવો એમ દર્શાવવાને મુખ્યત્વે છે. "

“ ૧૫. કમિશનરને—(બ) ૧૪ મી કલમ ઉપરથી આપેલા લાઇસન્સ પ્રમાણે અર્ક તૈયાર કરી કુકાય એવી ફાંરની બટ્ટી, સરકારને જે શરતો લાગુ કરવાનું યોગ્ય લાગે તે શરતોએ સ્થાપવાનો;

(બ) સરકાર પ્રમાણે સ્થાપેલી કોઈ પણ ફાંરની બટ્ટી બંધ કરવાનો; (ક) સરકારને જે શરતો લાગુ કરવાનું

યોગ્ય હોય તે સરતોએ ફાગની ભઠ્ઠી અથવા છુમરી બાવવા માટે તથા ચલાવવા માટે લાઇસન્સ આપવાનો; (ક) કોઈ પણ જગતી પદાર્થ અથવા ભાંગેલા ઊંડા જ્યાં ડયુડી આપ્યા વિના અનામત મુકી રાકાય તથા રાખી રાકાય એવી વખતે સ્થાપવાનો અથવા તે માટે લાઇસન્સ આપવાનો; અને (ક) સદરહુ પ્રમાણે સ્થાપેલી કોઈ પણ વખતે બંધ કરવાનો અધિકાર છે. "

૧૬. ૧૫ અ. આ આકટની રૂયે સ્થાપવામાં આવેલી, અથવા જે માટે લાઇસન્સ આપવામાં આવ્યું હોય એવી કોઈ પણ ફાગની ભઠ્ઠીમાંથી છુમરીમાંથી, વખતમાંથી, અથવા બીજી કોઈ ભરી રાખવાની જગામાંથી, ૧૬ મી કલમની રૂયે જે કોઈ પણ ડયુડી લાગુ કરવામાં આવી હોય તે તે અપાયા શિવાય અથવા તે આપવા બદલનું ખાંડ કરી અપાયા શિવાય, કોઈ પણ જગતી પદાર્થ ખસેડવો નહિ. "

આખ પ-વેચાણ.

૧૬. (૧) આ કલમમાં આજળ બીજી રીતના ઠરાવ કર્યા છે તે શિવાયના બીજા કોઈપણ પ્રસંગે પદાર્થ અથવા ભાંગેલા ઊંડા તથા કેફ લાવનારાં વસાણાં કલેક્ટરે આપેલા લાઇસન્સ વગર અથવા પાસ વગર વેચવાં નહિ.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, કોઈ દારૂ હિંદુસ્તાનમાં તૈયાર કરેલો નહિ હોય અથવા ઉત્પન્ન કર્યો નહિ હોય તે જે પીપમાં અથવા પ્લાકિજમાં આણેલો હશે તેવાજ તે તેના અસલના પીપમાં અથવા પ્લાકિજમાં હોય ત્યારે અથવા અરેખરા નમુના તરીકે થોડા થોડા જગ્યામાં મુંબઈ શહેરમાં તથા જે બીજી જગા સરકાર વખતે વખતે ફરમાવે તે બીજી જગ્યામાં વેચવાને સદરહુ પ્રકારના કોઈપણ લાઇસન્સની જરૂર નથી;

(૧) એવું ઠરાવ્યું છે કે વેચાણ કરવા સાફ નીચે લખેલા સખસને સદરહુ પ્રકારના લાઇસન્સની જરૂર નથી, એટલે,—(૨) ભાંગેલા ઊંડા શિવાય જે ઊંડામાંથી કોઈ કેફ લાવનારું વસાણું ઉત્પન્ન થઈ હશે તે ઊંડાનું વાવેતર કરનારાએ અથવા ધણીએ તે ઊંડાના જે ભાગોમાંથી એવું કેફ લાવનારું વસાણું તૈયાર કરવામાં આવતું હશે અથવા ઉત્પન્ન થઈ હશે તે ભાગોનું વેચાણ, કેફ લાવનારાં વસાણાં વેચવાનું લાઇસન્સ, આ કલમ પ્રમાણે જે માણસ ધારણ કરતો હશે તે માણસને અથવા કેફ લાવનારાં વસાણાં તૈયાર કરવા બાબતનું અથવા બહાર મોકલવા બાબતનું જે માણસને આ આકટ પ્રમાણે યોગ્ય રીતે લાઇસન્સ આપ્યું હશે તે માણસને કરવા સાફ તે વાવેતર કરનારને અથવા ધણીને.

" અને (ક) કોઈ પણ સખસે પોતાના ખાનગી વપરાશ માટે કાયદેસર રિયે મેળવેલા તથા તેનાથી વેચાયેલા અથવા તેણે કોઈ સ્ટેસન ઊંડાના પછી અથવા તેના અશ્વ પછી તેના તરફથી અથવા તેનામાં દિત સખસ ધરાવનારા વારસ વહીવટ તરફથી વેચવામાં આવેલા કોઈ પણ પરદેશી દારૂના વેચાણ માટે. " (૨) બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનના બીજા ભાગોમાં વિશ્વમાનકાળે અમલમાં હોય તેવા એક સાઈન્સના કાયદાની રૂયે આપવામાં આવેલું વેચવા માટેનું લાઇસન્સ, કમિસર ઠરાવે તેવી સરતોએ, આ આકટની રૂયે તે બાબત (વેચવા માટે) આપવામાં આવેલું લાઇસન્સ મણવાનો અધિકાર છે. "

" ૧૭. (૧) કોઈ પણ જગતી પદાર્થ અથવા ભાંગેલા ઊંડાનું વેચાણ જે પરિમાણની મર્યાદાની અંદર તથા બહાર બનુકે છુટક વેચાણ તથા જગ્યાખંધ વેચાણ મણુરો તે પરિમાણની મર્યાદા મુંબાઇ સરકારી એજેન્ટમાં બહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને સરકારને ઠરાવવાનો અધિકાર છે; આવી મર્યાદા આખા મુંબાઇ પ્રજાકાંતા સંબંધમાં અથવા કોઈ પણ સ્થાનિક પ્રદેશના સંબંધમાં, અને સામાન્ય રીતે બહાર ખરીદનારાના સંબંધમાં અથવા કોઈ પણ નિર્દિષ્ટ કરેલા વર્ગના ખરીદનારાના સંબંધમાં અને કોઈ પણ નિર્દિષ્ટ કરેલા પ્રસંગના સંબંધમાં અથવા સામાન્ય પ્રસંગના સંબંધમાં નક્કી કરવાનો અધિકાર છે;

(૨) જ્યારે કોઈ પણ જગતી પદાર્થ અથવા ભાંગેલા ઊંડાના છુટક વેચાણ માટે આવી કોઈ પણ પરિમાણની મર્યાદા ઠરાવવામાં આવી હોય ત્યારે, તે મર્યાદા કરતાં વધુ પદાર્થ કોઈ પણ માણસને એકજ વખતે અથવા કોઈ એકજ માણસને એકજ દિવસે એકંદર, પરચુરણ વેચાણથી વેચાણ નહિ.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, કલેક્ટર અથવા આ બાબતમાં યોગ્ય રીતે અધિકાર આપેલો કોઈ પણ અધિકારી અમલદાર, ૩૫ અ. કલમ પ્રમાણે કરવામાં આવેલી હોય એવી કોઈ પણ કાનુનેને પાવ રહેતો, કોઈ પણ જગતી પદાર્થ અથવા ભાંગેલા ઊંડા કોઈ કોઈ વખતે આવી મર્યાદા કરતાં વધારે છુટક

વેચાણથી વેચવાના વિશેષ હુકમ કરવાને મુખ્યત્વાર છે. ”

“ ૧૭ અ. વેચવાને માટે લાઇસન્સ મળેલું હોય એવા કોઇ પણ સ્થાપને, અથવા એવા સ્થાપને ત્યાં કામે રહેલા અથવા તેની સ્પષ્ટ ગણિત પરવાનગીથી તેના તરફથી કામ કરતા કોઇ પણ સ્થાપને, દેખીતી ૧૪ વરસની ઉંમરની નીચેના કોઇ પણ સ્થાપને કોઇ પણ જગતી પદાર્થ તેના પોતાના વપરાશ માટે હોય અને એવા વેચવાને લાઇસન્સ મળેલું હોય તેવા સ્થાપના મકાન ઉપર અથવા ત્યાંથી દુર વપરાશ માટે હોય તેની હરકત નહિ.

૧૮. તાડી ઉત્પન્ન કરનારા કોઇ ઝાડના ધણીએ તથા સદરકુ પ્રકારના કોઇ ઝાડના રસ ઉપર હક હોય તેવા કોઇ માણસને તથા કોઇ પણ તાડી કાઢાડનારે અને ૧૩મી કલમ પ્રમાણે આપેલી પરવાનગી વિધી ઉપરથી તાડી એક જગતી બીજી જગતી લાઇ જનાર અથવા સ્થળાંતર કરનાર કોઇ માણસે હેઠળ લખેલા લાઇસન્સ વગર બીજી રીતે અથવા હેઠળ લખેલા માણસ શિવાય બીજા માણસને તાડી વેચવી નહિ, એટલે—

(અ) સોળમી કલમ પ્રમાણે આપેલા લાઇસન્સવગર, અથવા (બ) દારૂ બનાવવાનું અથવા વેચવાનું લાઇસન્સ આ આક્ટ પ્રમાણે જે માણસને આપ્યું હશે તે માણસ શિવાય બીજા કોઇ માણસને વેચવી નહિ.

૧૮ અ. આ આક્ટના તાડી સંગ્રહી કોઇ પણ અથવા સઘળા ઠરાવ મુજબ સરકારી જેઠાટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને કોઇ પ્રદેશ બાબત વખતે વખતે સરપેંડ (મોકુફ) કરવાનો અધિકાર સરકારને છે, અને પછી આ આક્ટમાં ગમે તે ઠરાવ હોય તોપણ સદરકુ પ્રકારનું જાહેરનામું જે મુદતસુધી અમલમાં રહેશે તે મુદતની દરમિયાન સદરકુ પ્રકારના પ્રદેશમાં લાઇસન્સવગર અથવા પાસવગર તાડી કાઢાડવાનો તથા વેચવાનો અધિકાર છે.

આખ ૫-અ મહુડાં બાબત વિશેષ ઠરાવ.

૧૮ અ. (૧) પેટા કલમ (૩) માં ઠરાવ્યું છે તે શિવાયને બીજે કોઇ પણ પ્રસંગે, કલેક્ટરે અથવા આ અર્થે ચોખ્ખી રીતે અધિકાર મળેલા બીજા કોઇ પણ અમલદારે આપેલા લાઇસન્સ, પરવાનગી વિધી અથવા પાસના આધાર શિવાય તથા તેમાંની ક્ષરતો તથા બોલીને અનુસર્યા શિવાય કોઇ પણ સ્થાપને, ઠરાવેલા વજન કરતાં વધારે મહુડાં કોઇ પણ ઠરાવેલા પ્રદેશમાંથી બાહાર મોકલવાં નહિ અથવા તેની અંદર આણવાં નહિ, અથવા એવા પ્રદેશમાં એકઠાં કરવાં નહિ, એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે લઇ જવાં નહિ, વેચવાં નહિ અથવા પોતાના કબજામાં રાખવાં નહિ.

(૨) આ કલમમાં “ ઠરાવેલા પ્રદેશ ” એ શબ્દનો અર્થ ભરૂચ, ખેડા, નાસિક (પેંટ તાલુકા શિવાય) થાણા તથા કુલાબા જિલ્લાના અને સુરત જિલ્લાના પારડી, વલસાડ અને જીજીબી તાલુકાના સઘળા અથવા કોઇક ભાગનો જેમાં સમાસ થતો હોય એવો આલીન ગવર્નર ઈન્ કોન્સિલ વખતે વખતે આ અર્થે જાહેર કરે તે પ્રદેશ સમાજવો. અને “ ઠરાવેલું વજન ” એ શબ્દનો અર્થ ચાર શેર અથવા આલીન ગવર્નર ઈન્ કોન્સિલ આ અર્થે વખતે વખતે જાહેર કરે તેટલું ચાર શેરથી વધારે વજન એવો સમાજવો.

(૩) પદ્મ એવું ઠરાવ્યું છે કે દર વર્ષે તારીખ ૧૬ મી ફેબ્રુઆરીથી તે તારીખ ૧૫ મી એપ્રિલ સુધીના બે મહિનામાં અથવા આલીન ગવર્નર ઈન્ કોન્સિલ મુજબ સરકારી જેઠાટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને વખતે વખતે ફરમાવે તેવી સદરકુ બે મહિના સુધીની કોઈ પણ વધારે મુદતની અંદર, કંપાણ; બીંવડી, કરબત, મુરબાડ, શાહાપુર, અને વાડા તાલુકાની હક અંદરની કોઇ પણ જગામાં અથવા આલીન ગવર્નર ઈન્ કોન્સિલે ઠરાવેલા પ્રદેશમાં ને કોઇ પણ બીજા સદરકુ પ્રમાણે જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને નિર્દિષ્ટ કરેલા ચોખ્ખા ભાગે તે લાગુમાંની કોઇ પણ જગામાં તે વર્ષની અને સદરકુ તાલુકામાંની અથવા તેમાંની કોઈ પણ એક અથવા વધારે તાલુકામાંની અથવા સદરકુ પ્રમાણે ઠરાવેલા પ્રદેશના બીજા કોઈ ભાગ નિર્દિષ્ટ કરેલા હોય તો તે ભાગની પેઠાસના ગમે તેટલાં મહુડાં એકઠાં કરવા બદલ, એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે લઈ જવા બદલ, વેચવા બદલ અથવા કબજામાં રાખવા બદલ લાઇસન્સ, પરવાનગી વિધી અથવા પાસની જરૂર છે એમ સમજવું નહિ.

વળી એવું ઠરાવ્યું છે કે, દરવર્ષે ૧૬ મી ફેબ્રુઆરી થી ૧૫ મી જુલાઈ સુધીના પાંચ મહિનાની મુદત દરમિયાન અથવા મુજબ સરકારી જેઠાટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને ગવર્નર ઈન્ કોન્સિલ સદરકુ પાંચ મહિનાનો સમાવેશ થઇ જતો હોય એવી લાખી મુદત વખતે વખતે ફરમાવે તે મુદત દરમિયાન,

ખેડા જિલ્લાની કલમો કોઈ પણ જગ્યાએ તે વર્ષે ઉત્પન્ન થયેલાં મહુડાનો કોઈપણ ભાગ એકઠો કરવા માટે, એક ટેકાણેથી બીજે ટેકાણે લઇ જવા માટે, વેચવા માટે અથવા કમળમાં રાખવા માટે લાઇ-સન્સ, પરવાનો અથવા પાસ લેવાની જરૂર પડશે નહિ.

આખ ૬-ડ્યુટી.

૧૯. સરકાર ફરમાવે તેવા દરે અથવા દરોએ, કોઈ પણ જગાતી પદાર્થ ઉપર હેઠળ લખેલા પ્ર-સંગોએ, સામાન્ય રીતે અથવા કોઈપણનિરંદજ કરેલા સ્થાનિક પ્રદેશ માટે, ડ્યુટી ખેસાડવાનો અધિકાર છે.

(અ) ૬ મી કલમની પેટા કલમ (૧) ના ઠરાવો મુજબ લાવવામાં આવેલા કોઈ પણ જગાતી પદાર્થ ઉપર; અથવા (બ) ૧૦ મી કલમના ઠરાવો મુજબ બહાર મોકલવામાં આવેલા અથવા એક ટેકાણેથી બીજે ટેકાણે લઇ જવામાં આવેલા કોઈ પણ જગાતી પદાર્થ ઉપર; અથવા (ક) ૧૪ મી કલમ અથવા ૧૫ મી કલમના ઠરાવો મુજબ આપવામાં આવેલા લાઇસન્સની રૂયે તૈયાર કરવામાં આવેલા કોઈ પણ જગાતી પદાર્થ ઉપર; પણ એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે-(૧) જે કોઈ પણ પદાર્થ બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં લાવવામાં આવતી વખતે સન ૧૮૯૪ ના હિંદુસ્તાનના તારીફ આક્ટની રૂયે અથવા સન ૧૮૭૮ ના જલમાર્ગની કસ્ટમ આક્ટની રૂયે જે ડ્યુટીને પાત્ર થશે હશે તેની ઉપર ડ્યુટી ખેસાડવી નહીં. (૨) હિંદુસ્તાનમાં કરેલા નિકુત થયેલા અર્કો અથવા બીર ઉપર ખેસાડવાની ડ્યુટી, હિંદુસ્તાન સરકારની અગાઉથી મંજૂરી લઇને સરકાર બીજી રીતે ઠરાવે તે સિવાયને પ્રસંગે, સન ૧૮૯૪ ના હિંદુસ્તાનના તારીફ આક્ટની રૂયે, અથવા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં આણેલા માલ ઉપરની કસ્ટમની ડ્યુટી સંબંધી વિશેષાનુકાળે જે બીજે કોઈ કાયદો અમલમાં હોય તે બીજા કાયદાની રૂયે, બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં અનુકરે જળમાર્ગે આણેલા નિકુત થયેલા અર્કો અથવા બીર જે ડ્યુટીને પાત્ર હશે તેટલીજ રાખવી.

ખુલાસો-કોઈ પણ જગાતી પદાર્થ જે જે ટેકાણે વપરાય માટે લઈ જવામાં આવવાનો હોય તે પ્રમાણે, અથવા આવા પદાર્થના જુદા જુદા કસ તથા ગુણ પ્રમાણે, આ કલમની રૂયે જુદા જુદા દરે ડ્યુટી ખેસાડવાનો અધિકાર છે.

૧૯ આ. આ બાબતમાં કમિશનરે, ડ્યુટી આપવાનો વખત, ટેકાણું તથા રીત નિયમન કરવા બાબતની કોઈ પણ કાનુનો કરી હોય તેને પાત્ર રહીને, તરત ઉપરની કલમમાં લખેલી ડ્યુટી નીચે લખેલી એક અથવા વધારે રીતો પ્રમાણે લેવી:- (૧) ૬ મી કલમની પેટા કલમ (૧) ના ઠરાવો પ્રમાણે લાવવામાં આવેલા જગાતી પદાર્થોની બાબતમાં-(૧) જે પ્રાંતમાં તે લાવવામાં આવ્યા હોય તે પ્રાંતમાં અથવા જે પ્રાંત અથવા મુલકમાંથી તે બહાર મોકલવામાં આવ્યા હોય તે પ્રાંત અથવા મુલકમાં ડ્યુટી આપીને; અથવા (૨) ૧૫ મી કલમની રૂયે સ્થાપવામાં આવી હોય અથવા જેનું લાઇસન્સ આપવામાં આવ્યું હોય તેવી વખતમાંથી વેચાણ માટે કાઢતી વખતે ડ્યુટી આપીને; (બ) ૧૦ મી કલમના ઠરાવો પ્રમાણે બહાર મોકલેલા જગાતી પદાર્થોની બાબતમાં. જે પ્રાંતમાંથી બહાર તે મોકલવામાં આવ્યા હોય તે પ્રાંતમાં અથવા જે પ્રાંત અથવા મુલકમાં તે લાવવામાં આવ્યા હોય તે પ્રાંત અથવા મુલકમાં ડ્યુટી આપીને; (ક) ૧૦ મી કલમના ઠરાવો પ્રમાણે એક ટેકાણેથી બીજે ટેકાણે લઇ જવામાં આવેલા જગાતી પદાર્થોની બાબતમાં (૧) જે જિલ્લામાંથી તે બીજે ટેકાણે લઇ જવામાં આવ્યા હોય તે જિલ્લામાં ડ્યુટી આપીને; (૨) ૧૫ મી કલમની રૂયે સ્થાપવામાં આવી હોય અથવા જેનું લાઇસન્સ આપવામાં આવ્યું હોય તેવી વખતમાંથી વેચાણ માટે કાઢતી વખતે ડ્યુટી આપીને; (ડ) ૧૫ મી કલમની રૂયે સ્થાપવામાં આવેલી કોઈ પણ દારૂની બઠીમાં, અથવા ૧૫ મી કલમની રૂયે જેનું લાઇસન્સ આપવામાં આવ્યું હોય તેવી કોઈ પણ દારૂની બઠી અથવા ખુચરીમાં તૈયાર કરવામાં આવેલા અર્ક અથવા બીરની બાબતમાં (૧) પ્ર-સંગ પ્રમાણે સદરજુ દારૂની બઠી અથવા ખુચરીમાં ઉત્પન્ન થયેલા અથવા તેમાંથી બહાર કાઢવામાં આવેલા અથવા ૧૫ મી કલમ પ્રમાણે સ્થાપેલી અથવા જેનું લાઇસન્સ આપ્યું હોય એવી વખતમાંથી કાઢવામાં આવેલા પરિમાણ ઉપર નાખેલા દરે; અથવા (૨) એક સરખા પ્રમાણ બાબતનું જે સ્કેલ સરકાર ઠરાવે તે સ્કેલ પ્રમાણે લેવાના દરે; આ સ્કેલ, વાપરેલા માલ મસાલાના પરિમાણ પ્રમાણે, અથવા પ્રસંગ પ્રમાણે બમીરી પદાર્થ (વાંસ અથવા વર્ટ) જે પ્રમાણમાં ભેળીને તે અર્ક અથવા બીર પાડેલા કર્ચો હોય તે પ્રમાણ પ્રમાણે ગણવો; (ઈ) ૧૪ મી કલમના ઠરાવો પ્રમાણે તૈયાર કરેલા કેફ

લાવનારા વસાણાની બાબતમાં, ૧૪ મી કલમના હારાને પ્રમાણે ઉત્પન્ન કરવામાં અથવા તૈયાર કરવામાં આવેલા હોય તેટલા પરિમાણ ઉપર ડ્યુટી આપીને, અથવા ૧૫ મી કલમની રૂયે સ્થાપવામાં આવેલી અથવા જેનું લાઇસન્સ આપવામાં આવ્યું હોય એવી વખારમાંથી કાઢેલા પરિમાણ ઉપર ડ્યુટી આપીને.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, જ્યારે ૧૫ મી કલમની રૂયે સ્થાપવામાં આવેલી અથવા જેનું લાઇસન્સ આપવામાં આવ્યું હોય એવી વખારમાંથી વેચાણ માટે કાઢતી વખતે ડ્યુટી આપવામાં આવે ત્યારે, તે વખારમાંથી વેચાણ માટે કાઢવામાં આવે તે તારીખે જે ડ્યુટીનો દર અમલમાં હોય તે ડ્યુટીના દર સદરજુ ડ્યુટી આપવી;

વળી એવું પણ ઠરાવ્યું છે કે, જ્યારે એકજ માણસને—(૧) ગામડી દારૂ અથવા કોઈ પણ કેદ લાવનારે વસાણું તૈયાર કરવાની અથવા લાવવાની અને તે વેચવાની; અથવા (૨) તૈયાર કરવાની અને બહાર મોકલવાની, પરવાનગી આપવામાં આવી હોય ત્યારે, સદરજુ પ્રમાણે આપવામાં આવેલા એકઠા હકો પ્ધાનમાં લેતાં જે ડ્યુટી, સરકારના સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમ મુજબ ચાલીને, કલેક્ટરને યોગ્ય લાગે તે ડ્યુટી લેવી. ”

૨૦. સરકાર ફરમાવે તો, તાડી ઉત્પન્ન થનારાં જે જે ઝાડમાંથી તાડી કાઢાડવામાં આવતી હશે તે તે ઝાડ ઉપર જે મુદતમાં તે તે ઝાડ છેદવામાં આવે અથવા જે મુદત માટે તે તે ઝાડ છેદવાનું લાઇસન્સ આપવામાં આવ્યું હોય. તે મુદત બદલ સરકાર વખતે વખતે ઠરાવે તે ડ્યુટી લેવી. અને તાડી કાઢાડવા બાબત ચૌદમી કલમ પ્રમાણે આપેલા દરએક લાઇસન્સમાં ત્રીસમી કલમ પ્રમાણે જે બીજી કોઈ તપશીલ સરકારે ઠરાવી હશે. તે સિવાય વળી હેઠળ લખેલી વાત નિર્દિષ્ટ કરવી જોઈએ:

(અ) છેદવાનાં ઝાડ કેટલાં તથા કયા પ્રકારનાં તથા કયાં છે તે; (બ) લાઇસન્સમાં દાખલ કરેલા દરએક ઝાડ બાબત લેવાની ડ્યુટીની રકમ; (ક) સદરજુ ડ્યુટી હકેતે હકેતે લેવાની હોય તો કયે કયે હકેતે તથા કઈ કઈ મુદતે લેવી તે હકતા તથા તે મુદત.

૨૧. સદરજુ ડ્યુટી તાડી કાઢાડવાનું લાઇસન્સ ધારણ કરનારા માણસની પાસેથી પ્રથમતઃ લેવાનો અધિકાર છે, અને તે તે આપવાને ચુકે તો અથવા વગર લાઇસન્સે છેદે તો ઝાડના ધણીની પાસેથી લેવાનો અધિકાર છે.

૨૨. ઝાડના ધણી પાસેથી ઉપરની ઉલ્લી કલમ પ્રમાણે કોઈ ડ્યુટી વસુલ કરવામાં આવે, ત્યારે તે લાઇસન્સ ધારણ કરનાર માણસની પાસેથી વસુલ કરવા સારૂ સદરજુ ધણીને હેઠળ લખેલી કાયદાસર મદદ મળવાનો હક્ક છે, એટલે, જમીનના ઉપરી ધરણ કરનારાને તેના ખેડુત પાસેથી પોતાનું લેણું વસુલ કરવા બાબત વિદ્યમાનકાળે જે કાયદો અમલમાં હોય તે કાયદાના હારા પ્રમાણે મદદ મળવાનો હક્ક છે.

૨૩. જે કોઈ પ્રદેશને આ કલમના હારા લાગુ કરવાનું સરકારને યોગ્ય લાગે તે પ્રદેશમાં જે જે ઝાડમાંથી તાડી કાઢાડવામાં આવતી હશે તે તે ઝાડ ઉપર વીસમી કલમ પ્રમાણે ડ્યુટી લેવાનું ફરમાવવાને બદલે સદરજુ પ્રકારના પ્રદેશમાંનાં તાડી ઉત્પન્ન થનારાં સઘળાં ઝાડમાંથી તાડી કાઢાડવાના હક્કનો ઇનજો પોતાને યોગ્ય લાગે તે મુદતનો તથા પોતાને યોગ્ય લાગે તે પ્રમાણે ડ્યુટી ઉપરી રકમે અથવા મુદતે મુદતે હકતાથી આપે તો તથા પોતાને યોગ્ય લાગે તે સરતો ઠરાવીને આપવાનો અધિકાર સરકારને છે.

સદરજુ હક્ક જે માણસને ઇનજો આપ્યો હોય તેની લખેલી પરવાનગી વગર સદરજુ પ્રકારના કોઈ પ્રદેશમાં દોષ માણસે તાડી ઉત્પન્ન થનારાં કોઈ ઝાડમાંથી તાડી કાઢાડવી નહિ.

૨૪. (સને ૧૯૧૨ ના ૧૨ મા એક્ટથી આ કલમ રદ કરવામાં આવી છે.)

૨૫. જે ઝાડ ઉપર સરકારને હક છે તે ઝાડમાંથી તાડી કાઢાડવાનો હક સરકારના સામાન્ય હુકમને અનુસરીને જે સરતો કરવાનું કલેક્ટરને યોગ્ય લાગે તે સરતો પ્રમાણે દરસલ લીલામ કરીને અથવા બીજી રીતે વેચવાનો અધિકાર છે.

૨૬. ૨૭. અને ૨૮. (આ કલમો સને ૧૯૧૨ ના ૧૨ મા એક્ટથી રદ કરવામાં આવી છે.)

૨૯. સદરજુ પ્રકારના તાડી કાઢાડવાના હક્કના ઇનજોદારને તાડી ઉત્પન્ન થનારાં કોઈ પણ ઝાડમાંથી જે માણસે તાડી કાઢાડી હશે તે માણસની પાસે કોઈ રકમ લેવાની હશે ત્યારે તે ઇનજોદાર, પોતાની

તરફથી સદરહુ પ્રકારની રકમ વસુલ કરવા માટે કલેક્ટરને અરજી કરવાને મુખત્યાર છે, અને કલેક્ટર પોતાની નબરમાં આવે તો સદરહુ પ્રકારની રકમ, જમીન મહેસુલની ચઢેલી ખાફી હોય તે પ્રમાણે વસુલ કરવાને મુખત્યાર છે, અને સદરહુ પ્રમાણે વસુલ કરેલી રકમ કલેક્ટરે તે અરજદારને આપવી.

પશુ એવું ઠરાયું છે કે સદરહુ પ્રકારની રકમ વસુલ કરવા સાફ કલેક્ટરે કરેલા કોઇપણ પ્રોસેસ બજાવવો હોય તે હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે હકીકત હોય તો મોકુફ રાખવો; એટલે સદરહુ પ્રકારની રકમ જે માણસ પાસેથી વસુલ કરવાની હશે તે માણસ ઇજ્જતદારના માર્ગશાનો ઇન્સાફ થવા સાફ દિવાની કોર્ટમાં ફરિયાદ કરે તથા પોતાની પાસેથી સદરહુ પ્રકારના ઇજ્જતદારને જે રકમ આપવાનું કોર્ટ ઠરાવે તે રકમ આપવા બાબત કલેક્ટરની ખાત્રી થાય તેવા જમીન આપે તો મોકુફ રાખવો.

૩૦. આ આકટ પ્રમાણે આપવામાં આવેલું દરેક લાઇસન્સ, પરવાનગી ચિઠ્ઠી અથવા પાસ, લાઇસન્સની બાબતમાં સરકાર, તથા પરવાનગી ચિઠ્ઠીની બાબતમાં કમિશનર, આ બાબત સાધારણતઃ અથવા કોઇ વિશેષ પ્રસંગે કરેલી, આ આકટ વિરૂદ્ધ નહિં હોય તેવી કાનૂની અથવા હુકમો કાઢીને ફરમાવે તેવી શી (જે ફરમાવે તો તે) આપેથી, તથા તેના નિર્બંધોને પાત્ર રાખીને તથા તેવી સરતોએ આપવા, તથા તે ઉપર કહેલી રીતે સરકાર અથવા કમિશનર ફરમાવે તેવા નમુનાના તથા તેવી વિમતો વાળાં અને તે લાઇસન્સ પરવાનગી ચિઠ્ઠી અથવા પાસ ધારણ કરનારે કોઇ શી અથવા આપવાની હોય તે ન આપી હોય તો, તે ઉપર ચઢેલું બાબત સદરહુ સરકાર અથવા કમિશનર સદરહુ પ્રમાણે ફરમાવે તે દરેક બરવાની જોખમદારી નાખનારાં હોવાં જોઇએ.

૩૧. કોઇ જાતની પદાર્થ અથવા બાંધો છોડ તૈયાર કરવા બાબત આ આકટ પ્રમાણે જે જે માણસ લાઇસન્સ લેશે તેણે પોતાના લાઇસન્સના ધોરણ પ્રમાણે સામી કણુલાયત કરી આપવી જોઇએ, અને પોતાની કણુલાયત પુરી કરવા કલેક્ટર માંજે તેવું તારણ આપવું જોઇએ.

અને જે કોઇ પશુ શખસ આ આકટ મુજબ બાંધનું વાવેતર કરવાનું લાઇસન્સ લે તેણે કલેક્ટર તેમ ફરમાવે તો, એવા લાઇસન્સની શરતો પાળવા બદલ કલેક્ટર માંજે તેવું તારણ આપવું જોઇએ.

૩૨. (૧) સરકાર ઠરાવે તેવાં બંધોને પાત્ર રહીને, આ આકટની રૂયે કોઇપણ લાઇસન્સ, પરવાનગી ચિઠ્ઠી, અથવા પાસ આપનાર અધિકારી, હેઠળ લખ્યા પ્રમાણેની હકીકત હોય તો, તે લાઇસન્સ, પરવાનગી ચિઠ્ઠી અથવા પાસ રદ કરવાને અથવા તલકુબ કરવાને મુખત્યાર છે:—

(અ) તેના ધારણ કરનારાએ આપવાની કાંઈ હયુદ્ધી અથવા ફોજીય રીતે ન આપી હોય તો; અથવા (બ) સદરહુ પ્રકારના લાઇસન્સના, અથવા પરવાનગી ચિઠ્ઠીના અથવા પાસના ધારણ કરનારાએ અથવા તેના નોકરે અથવા તેની સ્પષ્ટ અથવા ગર્ભિત પરવાનગીથી તેના તરફથી કામ કરનારા કોઇ માણસે સદરહુ પ્રકારના લાઇસન્સની અથવા પરવાનગી ચિઠ્ઠીની અથવા પાસની; અથવા આવા ધારણ કરનારાએ અગાઉ ધારણ કરેલા કોઇપણ લાઇસન્સની, પરવાનગી ચિઠ્ઠીની અથવા પાસની બોલી પૈકી અથવા શરતો પૈકી કોઇ બોલી અથવા શરતો તોડી હોય તો; અથવા(ક)તેના ધારણ કરનારા ઉપર અથવા આવા ધારણ કરનારાએ કામે લગાડેલા અથવા તેની સ્પષ્ટ અથવા ગર્ભિત પરવાનગીથી તેના તરફથી કામ કરનાર કોઇપણ માણસ ઉપર આ આકટ મુજબના કોઇપણ ગુન્દાની, અથવા અગત્યની મહેસુલ સંબંધી વિજ્ઞાનકાળે અમલમાં હોય એવા બીજા કોઇપણ કાયદા મુજબના કોઇપણ ગુન્દાની સાબીતી થઈ હોય તો, અથવા તે લાઇસન્સ, પરવાનગી ચિઠ્ઠી અથવા પાસ ધારણ કરનારા ઉપર કોઇપણ કોર્પોરેશન અથવા મોન-બોલેબલ (જમીન લેવા કાયદે ન હોય એવા) ગુન્દાની, અથવા સન ૧૮૮૬ ના હિંદુસ્તાનના વેપારના આદેશ ઉપર નિશાનીઓ કરવા સંબંધી આકટ મુજબના કોઇપણ ગુન્દાની અથવા સન ૧૮૬૦ ના હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૪૮૨થી ૪૮૬ કલમો (આ બંને સુધા) મુજબ શિક્ષાને પાત્ર હોય એવા કોઇપણ ગુન્દાની, અથવા સન ૧૮૭૮ ના જલમાર્ગની કસ્ટમ બાબતના આકટની ૧૬૭ થી કલમના પરિશિષ્ટના નબર ૮ મુજબ શિક્ષાને પાત્ર હોય એવા કોઇપણ ગુન્દાની સાબીતીનો કસબ થયો હોય તો.(૨) જ્યારે કોઇપણ માણસે ધારણ કરેલાં લાઇસન્સ, પરવાનગી ચિઠ્ઠી અથવા પાસ પેટા કલમ (૧)ની (અ) અથવા (બ) રકમની રૂયે રદ કરવામાં આવ્યાં હોય ત્યારે ઉપર કહેલી અધિકારી, આ આકટની રૂયે અથવા અગત્યની મહેસુલ સંબંધી વિજ્ઞાનકાળે અમલમાં હોય એવા કોઈ બીજા આકટની રૂયે અથવા સન ૧૮૭૮ ના અક્ષીય બાબતના આકટની રૂયે આપવામાં આવેલું બીજું કોઇપણ લાઇસન્સ, પરવાનગી ચિઠ્ઠી અથવા પાસ રદ કરવાને મુખત્યાર છે.(૩)આ કલમની રૂયે પોતાનાં કોઇપણ લાઇસન્સ, પરવાનગી ચિઠ્ઠી અથવા પાસ રદ કરવામાં આવ્યાં હોય અથવા તલકુબ કરવામાં આવ્યાં હોય તો તેની ધારણ

કરનાર તે ખાબત મુકસાનીના બદલા મેળવવાને, અથવા તે લાઇસન્સ, પરવાનગી ચિટ્ટી અથવા પાસ બદલ કાંઈપણ ફી આપવામાં આવી હોય અથવા કાંઈપણ રકમ અનામત મુકામાં આવી હોય તો તે ફી અનામત રકમ પાછી મેળવવાને હકદાર થશે નહીં.

૩૨ અ. (૧) જ્યારે જ્યારે લાઇસન્સ આપનાર અધિકારીને એમ લાગે કે ૩૨ મી કલમમાં નિર્દિષ્ટ કરેલાં કારણો સિવાયનાં કોઇપણ કોઇ પણ કારણને લીધે રદ કરવું જોઈએ, ત્યારે ત્યારે તે અધિકારી,

(અ) પોતાનો રદ કરવાનો ઇરાદો દર્શાવનારી ઓઝામાં ઓછી ૧૫ દિવસની લેખી નોટીસ પુરી થયેથી; અથવા (બ) નોટીસ આપ્યા વિના તાત્કાલે, લાઇસન્સ રદ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) જ્યારે કોઇ લાઇસન્સ પેટા કલમ (૧) ની રૂયે રદ કરવામાં આવે ત્યારે, તે રદ કરનાર અધિકારીએ લાઇસન્સ ધારણ કરનારને, તે લાઇસન્સ બદલ ૧૫ દિવસ માટે ભરવાની ફીની રકમ જેટલી રકમ તથા કમિશનર દ્વારા તેટલી વધુ રકમ મુકસાનીના બદલા તરીકે આપવી.

(૩) જ્યારે આ કલમની રૂયે કોઇ લાઇસન્સ રદ કરવામાં આવે, ત્યારે, તે બદલ અગાઉથી આપેલી કાંઈ પણ ફી અથવા અનામત મુકેલી કાંઈ પણ રકમ, લાઇસન્સવાળા પાસેથી સરકારની માગતી રકમ (જે કાંઈ હોય તો તે) તેમાંથી બાદ કરી લાઇસન્સવાળાને પાછી આપવામાં આવશે.

૩૨ બ. ૩૨ મી કલમમાં ગમે તે ઇચ્છું હોય તે છતાં, જ્યારે કોઇ લાઇસન્સ, તેના ધારણ કરનારે ભરવાની કાંઈ પણ ડ્યુટી અથવા ફો ન ભરાવાને લીધે, તે કલમની રૂયે રદ થવાને પાત્ર હોય ત્યારે તે લાઇસન્સ આપનાર અધિકારીને તે લાઇસન્સ જપ્ત કરવાનો તથા પોતાના વહીવટમાં લઇ લેવાનો અધિકાર છે, અને આવી રીતે વહીવટમાં લીધાથી મળેલો નફો, તે જપ્ત કરવાને તથા વહીવટને અંગે થયેલો સંબંધો અર્થે કર્યા પછી, જે ન ભરાયેલી બાકી રકમને લીધે તે લાઇસન્સ જપ્ત કરવામાં આવ્યું હતું તે રકમ તથા આ લાઇસન્સની બાકીની મુદત દરમિયાન તે માટે ભરવાની રકમ કરતાં ઓછો થાય તો આ રકમો તથા તે નફો વચ્ચેના તફાવત જેટલી રકમ, આ આક્ટના આગળ લખેલા ઇરાવામાંના કોઇપણ ઇરાવની રૂયે લેવા યોગ્ય ડ્યુટી અથવા ફી છે. એમ ગણી, લાઇસન્સ ધારણ કરનાર પાસેથી વસૂલ કરવી. અને જે સદરહુ નફો સદરહુ બાકી નીકળતી રકમો કરતાં વધારે હશે તો, લાઇસન્સ ધારણ કરનાર નફાનો કાંઈ પણ બાક લેવાને હકદાર થશે નહિ.

બાબ ૮—સામાન્ય ઇરાવ.

૩૩ જે જે માણસ આ આક્ટ પ્રમાણે લાઇસન્સ ઉપરથી કાંઈ પણ જકાતી પદાર્થ તૈયાર કરશે અથવા વેચશે તે પ્રત્યેક માણસે હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે કરવાની જરૂર છે, એટલે—

(અ) જે માપ તથા દારૂનો કસ અથવા પ્રત તપાસવાનાં જે યંત્રો કન્સેક્ટર કહે તે માપ અને તોલ તથા યંત્રો પોતે મેળવી લેવાં તથા તે સારી સ્થિતિમાં રાખવાં; અને (બ) આ આગત યોગ્ય રીતે અધિકાર આપેલા કોઇ આગકારી અમલદાર દ્વારા મુકવું હોય તો પોતાના કમળમાંના કાંઈ જકાતી પદાર્થ સદરહુ આગકારી અમલદાર કહે તે રીતે હરકોઇ વખતે માપવાની તોલવાની, અથવા તેનો કસ તપાસવાની જરૂર છે.

૩૪. આ આક્ટના પાછલા ઇરાવો પૈકી અથવા આ આક્ટ પ્રમાણે આપેલાં લાઇસન્સના અથવા પરવાનગી ચિટ્ટીના અથવા પાસના ઇરાવો પૈકી કોઇ ઇરાવ પ્રમાણે જે ડ્યુટી તથા દર તથા દંડ તથા ફી લેવાની હોય તે સર્વે અને આ આક્ટ પ્રમાણે કોઇ ઇન્ટરદાર પાસે જે રકમ લેણી હોય તે સંબંધી રકમ હેઠળ લખેલી રીતે વસૂલ કરવાનો અધિકાર છે એટલે તે આપવાને પાત્ર હશે તેવા કોઇપણ અણસની પાસેથી અથવા તેના જમીન હોય તો તે જમીનની પાસેથી જમીન મહેસુલની મદદથી આગી હોય તે પ્રમાણે વસૂલ કરવાનો અધિકાર છે.

આબ ૯-આબકારી અમલદારોના અધિકાર.

૩૫. (૧) આ આકટના અથવા આબકારી મહેસુલ સંબંધી વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય એવા કોઇ બીજા કાયદાના ઠરાવો અમલમાં આણવા માટે સરકારને કાનુનો કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) વિશેષતઃ અને ઉપરના ઠરાવની સામાન્યતાને આધ ન આવે એવી રીતે સરકારને નીચે પ્રમાણેની કાનુનો કરવાનો અધિકાર છે-(અ) કમિશનરે અથવા કલેક્ટરોએ કોષ્ટપણ અધિકારો બીજાને સોંપવાનું નિયમન કરવા આગતની; (બ) આબકારી ખાતાના અમલદારો અધિકારો અને દરજ્જે ઠરાવવા આગતની; (ક) કોષ્ટપણ જકાતી પદાર્થ અથવા ભાંગિના છોડ લાવવાનું, બહાર મોકલવાનું અથવા એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે લઇ જવાનું નિયમન કરવા આગતની. (ડ) જે જે મુદત તથા જે જે ઠેકાણાં માટે કોષ્ટ પણ જકાતી પદાર્થ અથવા ભાંગિના છોડનાં જથ્થાનું અથવા પરચુરણ વેચાણનાં લાઇસન્સો આપી શકાય તે તે મુદત તથા ઠેકાણાંનું નિયમન કરવા આગતની; (ઇ) લોકમતની સલાહ લેવાનો ઠરાવ કરવા આગતની તથા, કોષ્ટપણ ઠેકાણાં માટે આવા વેચાણનું કોષ્ટપણ લાઇસન્સ આપવામાં આવે તે પહેલાં કઇ રીતે કામ ચલાવવું તથા કઇ કઇ આગતોની ચેકસી કરવી જોઇએ તે ઠરાવવા આગતની; (ફ) લાઇસન્સ ધારણ કરનારને, પોતાના ધંધામાં મદદ કરવા માટે, કોષ્ટપણ માણસને અથવા કોષ્ટપણ વર્ગના માણસોને કોષ્ટપણ કામ ઉપર કામે લગાડવાની મનાઇ કરવા આગતની; (ગ) કોષ્ટપણ જકાતી પદાર્થ કયા માણસોને અથવા કયા વર્ગના માણસોને વેચવો અથવા ન વેચવો તે ઠરાવવા આગતની. (ઘ) કોષ્ટપણ લાઇસન્સ આપેલા મકાનમાં અથવા મકાન પાસે દારૂડીયા થવાનું, જુગાર રમવાનું અથવા અસભ્ય રીતે વર્તવાનું, તથા આર્વા મકાનોમાં ખરાબ ચાલચલગતના લોકોનું ભેગા થવાનું અથવા રહેવાનું અટકાવવા આગતની; (આઇ) આબકારી અમલદારોએ ચલાવેલી તપાસોમાં ખચર આપવા માટે બોલાવવામાં આવેલા શખસોને આપવાના ખર્ચનું નિયમન કરવા આગતની, અને આ આકટની રૂચે શિક્ષાને પાત્ર હોય એવા ગુન્હા કર્યાનું તોહોમત મુકવામાં આવેલા, પણ ગુન્હો ના સાબીત થયાનો ઠરાવ થયેલા શખસોને નુકશાનીનો બદલો આપવાનું નિયમન કરવા આગતની.

(૩) આ કલમની રૂચે કાનુનો કરવાનો અધિકાર, તે કાનુનોને પ્રથમથી પ્રસિદ્ધ કરવાની શરતને પાત્ર રહેશે. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે આવી કોષ્ટપણ કાનુનો સરકારને એમ લાગે કે તાજડોળ અમલમાં આણવી જોઇએ, તો તે પ્રથમથી પ્રસિદ્ધ કર્યા વિના કરવાનો અધિકાર છે.

૩૫. બ. કમિશનરને નીચેની આગતોની કાનુનો કરવાનો અધિકાર છે—

(અ) કોષ્ટપણ જકાતી પદાર્થ અથવા ભાંગિના છોડ તૈયાર કરવાનું, પુરા પાડવાનું અથવા ભરી રાખવાનું નિયમન કરવા આગતની; આમાં નીચેની આગતોનો પણ સમાવેશ થશે—

(૧) આવા પદાર્થ અથવા ભાંગિના છોડ તૈયાર કરવા માટેના, પુરા પાડવા માટેના અથવા ભરી રાખવા માટેના કોષ્ટપણ ઠેકાણાની ખાવણી, તપાસ, દેખરેખ, બ્યવસ્થા, તથા નિર્ણયનો, અને તે ઠેકાણાંમાં ફિટિંગ, ઝોઝરો તથા સંચા રાખવાનો; (૨) ભાંગિના છોડના વાવેતરનો તથા આવા છોડમાંથી સ્વાભાવિક રીતે ઉગી નીકળેલા પદાર્થ એકઠા કરવાનો અને એવા ઉગી નીકળેલા પદાર્થમાંથી કોષ્ટપણ કે લાવનાઈ વસાણું તૈયાર કરવાનો; (૩) તાડી ઉત્પન્ન કરનારાં ઝાડો છેલવાનો તથા તેમાંથી તાડી કાઢવાનો; (૪) પરદેશી દારૂ શીશીમાં ભરવાનો.

(બ) કોષ્ટ વખારમાં કોષ્ટપણ જકાતી પદાર્થ અથવા ભાંગિના છોડ અનામત મુકવાનું તથા આવી કોષ્ટપણ વખારમાંથી અથવા કોષ્ટપણ બહી અથવા છુઅરીમાંથી આવેા પદાર્થ ખસેડવાનું નિયમન કરવા આગતની; (ક) કોષ્ટપણ જકાતી પદાર્થની આગતમાં, તે ઉપર ડ્યુટી કેવી રીતે લેવી તે ઠરાવવા આગતની; (ડ) કોષ્ટપણ હક, લાઇસન્સ પરવાનગી ચિઠ્ઠી અથવા પાસ બદલ, અથવા કોષ્ટપણ જકાતી પદાર્થ અથવા ભાંગિના છોડ ભરી રાખવા બદલ આપવાની ફીના દર અથવા તે ફી નક્કી કરવાની રીત ઠરાવવા આગતની; (ઇ) કોષ્ટપણ ડ્યુટી અથવા શી આપવાનો વખત, ઠેકાણું, તથા રીતનું નિયમન કરવા આગતની; (ફ) જે જે નિયમને પાત્ર રાખીને તથા જે જે શરતોએ કોષ્ટપણ લાઇસન્સ પરવાનગી ચિઠ્ઠી અ-

થતા પાસ આપી શકાય તે બંધનો તથા શરતો ઠરાવવા આગતની; આમાં નીચેની આગતોનો પણ સમાવેશ થાય છે—

(૧) નુકશાનકારક અથવા વાંધા ભરેલો જણાતો હોય એવો કોઇપણ પદાર્થ કોઇપણ જગતી પદાર્થમાં ભેળવવાની મનાઇ કરવાનો; (૨) જે કસ, કિંમત, અથવા પરિમાણથી વધુ અથવા ઓછા કસ, કિંમત અથવા પરિમાણનો કોઇપણ જગતી પદાર્થ વેચવો અથવા પુરો પાડવો જોઇએ નહિ તે કસ, કિંમત અથવા પરિમાણ, તથા જે પરિમાણથી વધુ પરિમાણનો વિકૃત થયેલો અર્ક કમળમાં રાખવો જોઇએ નહિ તે પરિમાણ નક્કી કરવાનો, તથા કોઇપણ જગતી પદાર્થની જાતનું પ્રમાણ નક્કી કરવાનો; (૩) શેઠક શિવાય કોઇપણ રીતે વેચવાની મનાઇ કરવાનો; (૪) કોઇપણ લાઇસન્સ આપેલાં મકાન ક્યા ક્યા દિવસો તથા ક્યા ક્યા કલાકો દરમ્યાન ઉપાડાં રાખવાં અથવા ન રાખવાં તે ઠરાવવાનો તથા ઓક્સ પ્રસંગેએ આવાં મકાનો બંધ રાખવાની તજવીજ કરવાનો; (૫) કોઇપણ જગતી પદાર્થ કેવા પ્રકારનાં મકાનમાં વેચી શકાય તે ઠરાવવાનો તથા આવાં મકાનોમાં ખુદી રાખવાની જાહેર ખજારો ઠરાવવાનો; (૬) લાઇસન્સ ધારણ કરનારાઓએ રાખવાના હીસામ તથા સાદર કરવાનાં પત્રકો ઠરાવવાનો; (૭) લાઇસન્સો ખીજાને આપવાનું નિયમન અથવા મનાઇ કરવાનો.

(૫) (૧) અર્કો, આ આકટ જે જે પ્રદેશોને લાગુ પડે છે તે તે પ્રદેશોમાં, કઇ રીતે વિકૃત કરવા તે ઠરાવવા આગતની; (૨) આવા અર્કો સરકારી અમલદારોની મારફત અથવા તેમના દેખરેખ નીચે વિકૃત કરવા માટેની; (૩) આવા અર્કો વિકૃત થયેલા છે કે નહિ તે આગત નક્કી કરવા માટેની;

(૬) વપરાસ માટે નાલાયક ગણાયેા હોય એવો, કોઇપણ જગતી પદાર્થ નાશ કરવાની અથવા ખીજ કોઇ રીતે તેનો નીકાલ કરવાનું ઠરાવવા આગતની; (આઇ) સરકાર દાખલ થયેલા પદાર્થોનો નિકાલ કરવા આગતનું નિયમન કરવા આગતની; (જે) ૧૭ મી કલમ મુજબ કાટેલા કોઇપણ જાહેરનામાંમાં ઠરાવેલાં પરિમાણોથી વધારે પરિમાણમાં દેશી દારૂ અથવા ફેફ લાવનારાં વસાણાં છુટક વેચવા માટે તે કલમ મુજબ ક્યા ક્યા વિશેષ પ્રસંગોએ ખાસ હુકમો કાઢી શકાય તે, તથા જે જે શરતોએ એવાં વેચાણો કરી શકાય તે શરતો ઠરાવવા આગતની (કે) કોઇપણ લાઇસન્સ પરવાનગી ચિટ્ટી અથવા પાસની શરતો પાળવા અદલ તેના ધારણ કરનારે અનામત મુકવાની રકમ ઠરાવવા આગતની.

૩૬. કોઇ કમિશનરને અથવા કલેક્ટરને અથવા આ આગત જે ખીજ આચકારી અમલદારને યોગ્ય રીતે અધિકાર આપેા હોય તે ખીજ અમલદારને હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે કરવાનો અધિકાર છે, એટલે:—

(અ) જે કોઇ વખારમાં અથવા દુકાનમાં અથવા ટેકાણામાં કોઇ લાઇસન્સવાળો, કારખાનાવાળો અથવા વેચનાર કોઇ-કોઇ જગતી પદાર્થ અથવા લાંબો છાંદ તૈયાર કરવાનું અથવા વેચવાનું કામ ચલાવતો હોય અથવા તાકી કઢાડતો હોય, અથવા સરદાર પ્રકારનો કોઇ જગતી પદાર્થ અથવા લાંબો છાંદ ભરી રાખતો હોય તે વખારમાં અથવા દુકાનમાં અથવા ટેકાણામાં દિવસે અથવા રાત્રે હરકોઇ વખતે પેસવાનો તથા તે વખાર અથવા દુકાન અથવા ટેકાણું તપાસી જોવાનો અને સરદાર પ્રકારનાં કોઇ માણસનું કોઇ જગતી પદાર્થનું અથવા લાંબો છાંદનું અથવા માલ મ-સાલાનું ઘસેતાન તપાસવાનો તથા તેઓને કસ કઢાડવાનો અથવા તે માપવાનો અથવા વળત કરવાનો; અથવા(બ) જે કોઇ ઇમારતમાં અથવા વહાણમાં અથવા વાહનમાં અથવા ધેરી લીધેલી જગામાં આ આકટ પ્રમાણે સરકાર દાખલ થવાને પાત્ર હોય તેવા કોઇ જગતી પદાર્થ અથવા લાંબો છાંદ તૈયાર કરવામાં આવે છે અથવા રાખ્યું છે અથવા સંતાડ્યું છે અથવા તોડી કઢાડવામાં આવે છે અથવા કોઇ જગતી પદાર્થ આ આકટના ઠરાવ વિરુદ્ધ તૈયાર કરવા સાર કોઇ અર્ક કઢાડવાનાં ચંત્રનો અથવા પાત્રનો અથવા ઓળવનો અથવા સંચનો કપયોગ કરવાનાં આવે છે અથવા રાખ્યું છે અથવા સંતાડ્યું છે એવું જાણવાને પોતાને સમજ હોય તે ઇમારતમાં અથવા વહાણમાં અથવા ધેરી લીધેલી જગામાં દિવસે અથવા રાત્રે હરકોઇ વખતે પેસવાનો; અને

(ક) કોઇ અટકાવ કરવામાં આવે તો સરદાર પ્રકારની કોઇ દુકાનમાં અથવા ઇમારતમાં અથવા વહાણમાં અથવા વાહનમાં અથવા ખીજ જગામાં પોતે પેસવા સાર કોઇ દરવાજે લાંબવાનો તથા ખીજે કોઇ પ્રતિબંધ હોય તે કઢાડી ઓળવવાનો; અને (૬) તથા તૈયાર કરવામાં કપયોગ કરેલો કોઇ માલ મસાલો અને અર્ક કઢાડવાનું કોઇ ચંત્ર અ-વલગ પાલ, ઓળવ અથવા સંચા, અને ખીજ કોઇ વસ્તુ જે આ આકટ પ્રમાણે અથવા આચકારી મેહેસુલ સંબંધી નિયમાનુકૂળે જે ઓળવે કામદો અટકાવમાં હોય તે ખીજ કાચદો પ્રમાણે સરકાર દાખલ થવાને પાત્ર છે એવું જાણવાને પોતાને સમજ હોય તે પકડવાનો; અને (૭) જે થાણસે આ આકટ પ્રમાણે અથવા આચકારી મેહેસુલ સંબંધી નિ-

જમાનકાળે જે બીજા કાયદો અમલમાં હોય તે બીજા કાયદા પ્રમાણે કંઈ ગુન્હો કર્યા છે એવું સાબવાનો પોતાને સમજાવવા હોય તે માણસને અટકાવી રાખવાનો તથા તેનો ઝોડો લેવાનો અને પોતાને યોગ્ય લાગે તો તેને પકડવાનો અધિકાર છે.

૩૭. કોઈ કમિશનરને અથવા કલેક્ટરને અથવા આ બાબત જે બીજા આગકારી અમલદારને યોગ્ય રીતે અધિકાર આપ્યો હોય તે બીજા આગકારી અમલદારને હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે કરવાનો અધિકાર છે, એટલે—

(અ) કોઈ જહાઝી પદાર્થ અથવા સાંચના દોડ, વસાણું, અથવા બીજી કંઈ વસ્તુ આ આકટ પ્રમાણે અથવા આગકારી મેલેસુલ સંબંધી વિજમાનકાળે અમલમાં હોય એવા બીજા કોઈ કાયદા પ્રમાણે સરકાર દાખલ થવાને પાત્ર છે એવું સાબવાનો પોતાને સમજાવવા હોય તે જહાઝી પદાર્થ અથવા સાંચના દોડ અથવા બીજી વસ્તુ કોઈ ગુન્હો જમાનામાં અથવા રસ્તામાં જતાં પકડવાનો, (બ) જે માણસે આ આકટ વિરૂદ્ધ અથવા સદરહુ પ્રકારના બીજા કોઈ કાયદા વિરૂદ્ધ ગુન્હો કર્યા છે એવું સાબવાનો પોતાને સમજાવવા હોય તે માણસને અટકાવી રાખવાનો તથા તેનો ઝોડો લેવાનો અને સદરહુ પ્રકારના માણસના હબલમાં સદરહુ પ્રકારનો કોઈ ફાર અથવા સાંચના દોડ અથવા વસાણું અથવા બીજી વસ્તુ હોય તો તેને પકડવાનો અધિકાર છે.

૩૮. ઉપરની ઉલ્લી બે કલમો લેવાના સધળા જાડા સન ૧૮૬૮ ના ફોજદારી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાના ઠરાવ પ્રમાણે લેવા.

૩૮ અ. કોઈ કમિશનર અથવા કલેક્ટર, અથવા આ બાબતમાં યોગ્ય અધિકાર મળેલો હોય એવો કોઈ પણ આગકારી અમલદાર માજીસ્ટ્રેટના હુકમ વગર તથા વગર વારંદે જે કોઈ શખસ આ આકટની રૂયે કરવાનું પોતાનું કામ કરવામાં પોતાને હરકત કરે તે શખસને અથવા આ આકટની રૂયે કાયદેસર પહેરામાં નાશી ગયો હોય અથવા નાશી જવાની કેશીશ કરતો હોય તે શખસને, પકડવાને મુખત્યાર છે.

૩૮ બ. આમાં હવે પછી લખેલા જમીન સંબંધી ઠરાવોને પાત્ર રહીને, ૩૮ અ કલમ પ્રમાણે પકડવામાં આવેલા દરેક શખસને બીનજરૂરી હીલ કર્યા વગર જે શખસે તેને પકડ્યો હોય તે શખસે, તે બાબતમાં હકુમત ધરાવતો હોય એવા માજીસ્ટ્રેટ આગળ અથવા એકાદ પોલિસ થાણા ઉપરના અમલદાર આગળ લઈ જવો અથવા મોકલી આપવો.

૩૮ ક. આગકારી અમલદારોએ વગર વારંદે પકડેલા સધળા દાખલાઓને, સન ૧૮૬૮ ના ફોજદારી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાની ૬૧ મી કલમના ઠરાવો લાગુ પડેશે.

૩૮ દ. (૧) જ્યારે કોઈ પણ શખસે, સરકાર ઠરાવે તેવા દરજ્જાના આગકારી ખાતાના કોઈ અમલદારની રૂયેમાં, આ આકટ મુજબ કોઈ પણ ગુન્હો કર્યો હશે અથવા તેના ઉપર તેવો ગુન્હો કરવાનું તોહામત મુકવામાં આવ્યું હશે ત્યારે તે આવેલો કોઈ પણ અમલદાર તેનું નામ અને પત્તો માગે તો તે આપવાની ના કહેશે અથવા એવું નામ અથવા પત્તો આપશે કે જે ખોટા છે એમ આવા અમલદારને શંકા રાખવાનું કારણ હોય ત્યારે, તેનું નામ તથા પતાની ચોકસી કરવામાં આવે તે માટે, તે શખસને પકડવાને આવેલો અમલદાર મુખત્યાર છે.

(૨) જ્યારે આવા શખસનું ખરૂં નામ તથા પત્તો ચોક્કસ કરવામાં આવ્યાં હશે ત્યારે માજીસ્ટ્રેટ સમક્ષ હાજર થવાનું તેને ફરમાવવામાં આવે તો તેમ કરશે એવી મતલબનો (જમીન સાથે અથવા જમીન વગર,) બાંક કરી આપેથી તેને છોડી દેવામાં આવશે:

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, જે આવેલો શખસ બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનનો રહેવાશી ન હોય તો, સદરહુ બાંક બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં રહેતા શખસ અથવા શખસોના જમીન અથવા જમીનથી, તારવી લેવું.

(૩) જે આવેલો શખસનું ખરૂં નામ તથા પત્તો, સદરહુ શખસને પકડવાના વખતથી ૨૪ કલાકની અંદર ચોક્કસ કરી શકાશે નહિ, અથવા જે તે બાંક કરી આપવાને ચુકશે અથવા જે જમીન માગવામાં આવે તો, તે આપવાને ચુકશે તો, તેને હકુમત હોય એવા પાસેમાં પાસેના માજીસ્ટ્રેટને મોકલી આપવો.

૩૯. સધળા આમ અમલદારો, સરકારને ઉપયોગી થઈ પડતા સધળા જામના નોકરો, તથા

પોલીસ, ફોરેસ્ટ, કસ્ટમ, સાલ્ટ અને રેવન્યુ ખાતાના અને મુખાષ, કરામી અને એકનના પોટ રેટરના સમળા અમલદારો નીચે પ્રમાણે વર્તવાને બંધાયેલા છે—

(અ) આ આકટ પ્રમાણેના ગુન્હો થયાનું પોતાને જણાય તેની, તથા આ આકટ પ્રમાણે કોઈપણ ગુન્હો કરવાનો ઇશ્તિ અથવા તૈયારી પોતાને જણાય તેની આખકારી અમલદારને તાબડોતોળ ખબર આપવાને; (બ) આવો કોઈ પણ ગુન્હો થાય એમ છે એવું તેમને જણાય અથવા એવું માનવાનું તેમને કારણ મળે તો તે ગુન્હો થતો અટકાવવાને તેમનાથી બની શકે તેટલા વાજબી ઉપાયો લેવાને; (ક) આ આકટના ઠરાવો અમલમાં લાવવામાં કોઈ પણ આખકારી અમલદારને મદદ કરવાને

૩૯ અ. આ આકટ પ્રમાણે તૈયાર કરવાને લાઇસન્સ આપ્યું ન હોય એવો કોઈ પણ જગતી પદાર્થ જે જમીન ઉપર તૈયાર થતો હશે અથવા જેમાંથી કેદ લાવનારે પસાણું ઉત્પન્ન થઈ શકે એવા છોડ જે જમીન ઉપર ગેરકાયદેસર રીતે વાવવામાં અથવા એકઠા કરવામાં આવતા હશે તેની જમીનનો દરેક ધણી અથવા ભોગવટો કરનારનો એજન્ટ (મુખત્યાર) વાસ્તવિક સમય હોય તે શિવાયને પ્રસંગે પોતાને તેમ થયાની ખબર પડે કે તરતજ, તેમ થયાની નોટીસ માણસેટને અથવા આખકારી પોલીસ અથવા મહેસુલ ખાતાના અમલદારને આપવાને બંધાયેલો છે.

૪૦. હેઠળ લખેલાં કારણસારે વારંટ કરવાનો અધિકાર કોઈપણ કમિશનરને અથવા કલેક્ટરને અથવા આ બાબત યોગ્ય રીતે અધિકાર આપેલા બીજા અખકારી અમલદારને અથવા કોઈ માણસેટને છે.

(અ) જે કોઈ માણસેટ આ આકટ વિરુદ્ધ અથવા આખકારી મેહેસુલ સંબંધી વિવિધમાનકાળે અમલમાં હોય એવા બીજા કોઈપણ કાયદાવિરુદ્ધ ગુન્હો કર્યો છે એવું માનવાનો પોતાને સમય હોય તે માણસને પકડવા સાર અથવા (બ) જે કોઈ ઇમારતમાં અથવા વહાણમાં અથવા જગામાં આ આકટના ઠરાવ વિરુદ્ધ જગતી પદાર્થ અથવા ભાંગના છોડ તૈયાર કરવામાં આવે છે અથવા વેચવામાં આવે છે અથવા તાડી કઢાડવામાં આવે છે અથવા આ આકટ પ્રમાણે અથવા આખકારી મેહેસુલ સંબંધી વિવિધમાનકાળે અમલમાં હોય તે કાયદાના ઠરાવપ્રમાણે સરકાર દાખલ થવાને પાત્ર હોય તેવો કોઈ જગતી પદાર્થ અથવા ભાંગના છોડ અથવા બીજી વસ્તુ રાખી છે અથવા સંતાડી છે એવું માનવાનો પોતાને સમય હોય તે ઇમારતનો અથવા વહાણનો અથવા જગાનો દિવસે અથવા રાત્રે ઝાડો લેવાસારે વારંટ કરવાનો અધિકાર છે. આ કલમ પ્રમાણે કરેલાં સઘળાં વારંટો પોલીસ અમલદારે અથવા આ બાબત યોગ્યરીતે અધિકાર આપેલા અખકારી અમલદારે અથવા વારંટ કરનારા અમલદારને યોગ્ય લાગે તો બીજા કોઈ પણ માણસે સન ૧૮૯૮ ના ફોજદારી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાના ઠરાવ પ્રમાણે બજાવવાં.

૪૧. (૧) સરકાર ઠરાવે તેના કરતાં નીચા દરજ્જાનો ન હોય એવા દરેક આખકારી અમલદારને પોતે જે પ્રદેશ માટે નીમાયેલો હશે તે પ્રદેશમાં, આ આકટની રૂયે શિક્ષાને પાત્ર હોય એવા સઘળા ગુન્હા સંબંધી તપાસ ચલાવવાનો આધિકાર રહેશે.

(૨) બાવી તપાસ ચલાવતાં દરમિયાન, આવા દરેક અમલદારે, સન ૧૮૯૮ ના ફોજદારી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાની રૂયે પોલીસ થાણાનો હવાલો રાખનાર પોલીસ અમલદારને કોગ્ની એગલ ગુન્હાની તપાસના સંબંધમાં જે અધિકારો આપવામાં આવ્યા છે તે અધિકારો ચલાવવા.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે—(૧) જે આવા અમલદારનો એવો અભિપ્રાય થાય કે કોઈ તોહમતદારને માણસેટ પાસે મોકલવાનું વાજબી જણાય એવો સંશય ઉત્પન્ન કરતો કોઈ પુરતો પુરાવો અથવા વાજબી સમય નથી, અથવા પકડેલા માણસને તાદીદ આપી છોડી મુકવામાં હરકત નથી તો, આવા અમલદારે, સદરકુ માણસ સદરકુ ગુન્હો સાંભળવાને અધિકારવાળા માણસેટ સમક્ષ હાજર રહેવાનો પોતાને હુકમ કરવામાં આવે તો અને ત્યારે હાજર રહેવા બાબતનું જામીનનું અથવા વગર જામીનનું ખત લખી આપે એટલે તેને છોડી દેવા, અને તે મુકદ્દમા બાબત તેણે તેના ઉપરી અમલદારને સંપૂર્ણ રિપોર્ટ કરી, તે રિપોર્ટ ઉપર પોતાને જે હુકમ મળે તે પ્રમાણે અમલ કરવા;

(૨) આ કલમ મુજબ અધિકાર આપેલા અમલદારના અધિકારો, સરકાર ઠરાવે તેવા વધારે ફરકારો તથા નિયમોને પાત્ર રહેશે.

૪૨ અ. ૩૬ મી. અથવા ૩૭ મી. ૪૦ મી. કલમ પ્રમાણે પકડેલો દરેક માણસ તથા પકડેલો

દરેક વસ્તુ, ૪૧ મી કલમ મુજબ અધિકાર ચલાવનારા આખકારી અમલદારે તેને પકડ્યાં ન હોય તો, વાર ન લગાડતાં છેક નજીકમાં આવા અધિકાર ચલાવનારો જે આખકારી અમલદાર હોય તેને મોકલવાં, અથવા આવો કોઇ અમલદાર વાળખી અંતરની અંદર ન હોય તો છેક નજીકનું પોલીસ થાણું જે અમલદારના હવાલામાં હોય તેને મોકલવાં.

૪૧ બ. (૧) આ આકટની રૂયે શિક્ષાને પાત્ર હોય એવા ગુન્હાની તપાસ કરવાનો અધિકાર મળ્યો હોય એવા કોઇ પણ આખકારી અમલદારને, સન ૧૮૯૮ ના ફોજદારી કામ ચલાવવાની રીત આખતના કાયદાના ઠરાવો મુજબ, આ આકટ મુજબ શિક્ષાને પાત્ર હોય તેવા ગુન્હા માટે વગર વારંટ પકડેલા કોઇપણ શખસને જમીન આપવાનો અધિકાર રહેશે.

(૨) જ્યારે કોઇ પણ શખસને ૩૮ અ. કલમ મુજબ હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદા પ્રમાણે શિક્ષાને પાત્ર હોય એવા બેબેબલ ગુન્હા માટે પકડવામાં આવ્યો હોય ત્યારે, પેટા કલમ (૧) ની રૂયે જમીન આપવાને અધિકાર મળેલો હોય એવા કોઇ પણ આખકારી અમલદારને, સન ૧૮૯૮ ના ફોજદારી કામ ચલાવવાની રીત આખતના કાયદાની રૂયે સદરહુ શખસને જમીન આપવાનો અધિકાર રહેશે.

૪૧ ક. જ્યારે ૪૧ મી કલમ મુજબ અધિકાર ચલાવનારા આખકારી અમલદારે કોઇ પણ વસ્તુ પકડી હોય અથવા ૪૧ અ. કલમના ઠરાવો પ્રમાણે કોઇ પણ વસ્તુ તેને મોકલવામાં આવી હોય ત્યારે, આવા અમલદારે, જરૂરની મોકલેલી કયાં પછી—(અ) કોઇ પણ પકડેલા માણસના મુકદ્દમામાં આવી વસ્તુની પુરાવા તરીકે જરૂર પડશે એમ જણાય તો,—જે માજીસ્ટ્રેટને સદરહુ માણસ મોકલવામાં આવ્યો હોય, અથવા જેની સમક્ષ તેના હાજર રહેવા બદલ જમીન લેવામાં આવ્યા હોય તે માજીસ્ટ્રેટને તે વસ્તુ મોકલવી, (બ) જે એમ જણાય કે આવી વસ્તુ સરકાર દાખલ થવાને પાત્ર છે પણ ઉપર કલ્પા પ્રમાણે પુરાવા તરીકે જરૂરની નથી તો,—તે પકડવાની પુરેપુરી વીગત સહિત તે વસ્તુ કલેક્ટરને મોકલવી, (ક) જે કોઈ પણ ગુન્હો થયો નથી એમ જણાય તો,—જે માણસના કબજામાંથી તે લેવામાં આવી હશે તેને તે પાછી મોકલવી.”

૪૨. જે દુકાનમાં કોઈ જગતી પદાર્થ પરચુરણ વેચવામાં આવતો હોય તે દુકાન લોકોમાં સ્વસ્થતા રહેવા સાથે જે વખત સુધી બંધ રાખવાની પોતાને જરૂર દેખાય તે વખત સુધી તે બંધ રાખવાનું લાઇસન્સ-સવાળાને લેખી નોટીસ આપીને ફરમાવવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે.

સદરહુ પ્રકારની કોઈ દુકાનની આસપાસ જે કોઇ હંગામો અથવા કાયદા વિરૂદ્ધ મંડળી થવાની તૈયારી ઉપર હોય અથવા થતી હોય તો જે માજીસ્ટ્રેટ અથવા પોલીસ અમલદાર હાજર હોય તેને હેડળ લખ્યા પ્રમાણે ફરમાવવાનો અધિકાર છે એટલે પોતાને યોગ્ય લાગે તે મુદત સુધી તે દુકાન બંધ રાખવી એવું ફરમાવવાનો અધિકાર છે.

આખ ૧૦—શિક્ષા.

૪૩. “(૧) આ આકટ વિરૂદ્ધ, અથવા આકટની રૂયે કરેલી કોઇ પણ કાનુન અથવા હુકમ વિરૂદ્ધ અથવા આ આકટની રૂયે મેળવેલા કોઇ પણ લાઇસન્સ, પરવાનગી ચીટી અથવા પાસ વિરૂદ્ધ જે કોઇ શખસ—

(અ) કોઇ પણ જગતી પદાર્થ અથવા ભાંગના છાંડ લાવશે, બહાર મોકલશે, એક ઠેકાણેથી બીજા ઠેકાણે જઈ જશે અથવા જળમાં શખશે, અથવા (બ) કોઇ પણ જગતી પદાર્થ તૈયાર કરશે, અથવા (ક) ભાંગના છાંડ વાવશે અથવા એકઠા કરશે, અથવા (ડ) કોઇ તાકી ઉત્પન્ન કરનારાં ઝાંડ છેદશે, અથવા (ઈ) કોઇ ઝાંડમાંથી તાકી કાઢશે, અથવા ચલાવશે, અથવા (ફ) કોઈ દારૂની લટ્ટી અથવા બુચરી બનાવશે અથવા ચલાવશે, અથવા (ગ) કોઈ પરદેશી દારૂ બાંટણીમાં ભરશે, અથવા (હ) તાકી સિવાયના કોઈપણ જગતી પદાર્થ તૈયાર કરવાનાં કોઈપણ કારણ સાથે કોઈ પણ આલ્ક મસાલાનો અથવા અર્ધ કાંદવાના કોઈ ચંત્રનો અથવા બોલરનો અથવા સંચાનો ઉપયોગ કરશે, શખશે અથવા (આઈ) કોઈપણ જગતી પદાર્થ અથવા ભાંગના છાંડ વેચશે,

તેને માજીસ્ટ્રેટ સમક્ષ, ગુન્હાની સાબીતી થવાનો ઠરાવ થયેલી સદરહુ પ્રકારના દરેક ગુન્હાખાખત ધણામાં ધણા ૬ મહિના સુધીની કેદની અથવા ધણામાં ધણા એક હજાર રૂપીઆ સુધીના દંડની અથવા આ બન્નેની શિક્ષા થશે.”

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે જે કોઈ પણ સભસ ઉપર આ કલમ મુજબ ફેરિન અથવા તેના કોઈ પણ મિત્રજનના સંબંધમાં કરેલા ગુન્હાની સાબિતી થયાનો ઠરાવ થયો હશે તે ગુન્હાની સાબિતીનો ઠરાવ થયાની પહેલી વખતે એક વર્ષ સુધીની કેદની અથવા રૂપિયા બે હજાર સુધીના દંડની શિક્ષાને અથવા બન્ને શિક્ષાને પાત્ર થશે, અને પછીથી કોઈ પણ વાર સાબિતી થાય ત્યારે બે વર્ષ સુધીની શિક્ષાને અથવા ચાર હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષાને અથવા બન્ને શિક્ષાને પાત્ર થશે. ”

(૨) જે કોઈ સભસ આ આકટ વિરૂદ્ધ અથવા આ આકટની રૂયે કરેલી હરકોઈ કાનુન અથવા હુકમ વિરૂદ્ધ, અથવા આ આકટની રૂયે આપેલા કોઈ લાઇસેન્સ, પરવાનગી ચિઠ્ઠી અથવા પાસ વિરૂદ્ધ, મહુડાં બાહાર ગામથી લાવશે, બાહાર ગામ મોકલશે, એકઠાં કરશે, એક જગાએથી બીજી જગાએ લઈ જશે, વેચશે અથવા પોતાના કબજામાં રાખશે તે સભસને સદરહુ પ્રકારના દરેક ગુન્હાખદલ ધણીમાં ધણી પાંચરો રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા ધણીમાં ધણી ત્રણ મહિના સુધીની કેદની શિક્ષા અથવા આ બેઉ શિક્ષા થશે. પરંતુ એવું ઠરાવ્યું છે કે જે કોઈ મહુડાં ઝાડ ઉપર હશે અથવા જે ઝાડ ઉપરથી ગરી જઇને જમીન ઉપર એકઠાં કર્યા શિવાય પડી રહ્યાં હશે તે મહુડાંના સંબંધમાં કોઈ પણ સભસને શિક્ષા થશે નહિ.

ટીકા—આખકારી એકટ મુજબ બનાવટ કરવી એમાં જેમાંથી આલકોહોલ નીકળે તેવી બનાવટ કરવી એટલેજ માત્ર સંકુચિત અર્થ નથી પરંતુ એજેસેન કરવાનો પણ સમાવેશ થાય છે. આખકારી એકટની ૪૩ (સી) મુજબ રેક્ટી ફાઇફ-રૂપીરીટ-વોટર(સ્વચ્છ કરેલ રૂપીરીટના)પાણીમાં મુખધી તેલ નાંખી યુ.ઐ.કોલેન(કોલેનવોટર)બનાવવું તેથીકરની બનાવટ કરવી એમ થાય છે. (રતનલાલ અનરી. કી. કે. ૮૩૪.)

પરવાના વખર દારૂ બનાવવામાં વાસણા કબજામાં હોવાતે ૬.૪૩ મુજબનો ગુન્હો નથી. પરંતુ જ્યારે તે બાબત સંતોષકારક ખુલાસો કરવામાં ન આવતો હોય ત્યારેજ ૬.૫૩ મુજબ બીજી રીત સાબિતીને અભાવે, તહેામતદારે ૬.૦૪૩ મુજબ ગુન્હો કરેલો છે એવું અનુમાન બાંધવાનું છે.(ધ. લો. રિ. ૬ મુંબઈ ૪૫૬.)

ગેરકાયદાનો દારૂ બનાવવા માટે મ્હોડાં પાસે રાખવામાં આવ્યાં હતાં તેવું પ્રેસીડ્યુસન સાબિત કરે તે સિવાય મ્હોડાંની કબજે હોવા એ આખકારી એકટ મુજબ ગુન્હો નથી.તેમજ મ્હોડાંના વેચનાર પાસેથી તે ગયાં તે પછી તેનો ગેરકાયદાનો દારૂ બને તે માટે તે વેચનાર જવાબદાર નથી.(૯. મુંબઈ. ૪૫૬.)

૬૨ થી કલમમાં (મેડીટેડ આરટીક્લ)વેલક્રીય રીતે તૈયાર કરેલ વસ્તુનો અર્થ કોઈ રીતે વેલક્રીય થીજે બનાવટ કરેલી વસ્તુ સમજવાનો છે. કોકેનનો તેમાં સમાસ થતો નથી. કારણ કે કોકેન વસ્તુતઃ વેલક્રીય થીજ છે.

૪૩ થી જે કોઈ પણ સભસ, પોતે જેનો માલિક અથવા ભોગવટો કરનાર હોય અથવા જે પોતાના વપરાશમાં હોય એવું કોઈ પણ ધર, ઓરડો અથવા જગા, એવા સંજોગોમાં જાડે આપશે અથવા વાપરશે કે તે ઉપરથી તે ધર, ઓરડો કે જગા ફેરિન અથવા તેનું કોઈ પણ મિત્રજન આપાત કરનારા, નિકાસ કરનારા, એક જગાએથી બીજી જગાએ લઈ જનારા, કબજામાં રાખનારા અથવા વેચનારાના વારંવાર એકઠા થયાની જગા તરીકે આ આકટના કોઈપણ ઠરાવો બાંધ થઇને વપરાય છે એવું તે જાણે છે અથવા તેને માનવાને કારણે છે એમ માલુમ પડે તો તેના ઉપર પહેલીવાર ગુન્હાની સાબિતીનો ઠરાવ થયેથી તેને વત્તામાં વત્તા એક વર્ષની મુદત સુધીની કેદની, અથવા વત્તામાં વત્તા બેહજાર રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા તે બન્ને શિક્ષા થશે. અને ત્યાર પછી કોઈ પણ બીજી વખત ગુન્હાની સાબિતીનો ઠરાવ થયેથી વત્તામાં વત્તા બે વર્ષની મુદત સુધીની કેદની અથવા વત્તામાં વત્તા ચારહજાર રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા તે બન્નેની શિક્ષા થશે.

૪૩ થી (૧) જ્યારે જ્યારે, જે કોઈ પણ સભસના ઉપર આ આકટ મુજબના ફેરિન અથવા તેના કોઈપણ મિત્રજનને લગતા કોઈ પણ ગુન્હાનું તોહોમત મુકવામાં આવ્યું હોય તે સભસના ઉપર કોઈ કોઈ અથવા સેસન કોર્ટ અથવા પ્રેસીડેન્સી માજસ્ટ્રેટ, જજ માજસ્ટ્રેટ, પેટા તુકડી માજસ્ટ્રેટ અથવા પહેલા વર્ગના માજસ્ટ્રેટની કોર્ટ આગળ તેવા ગુન્હાની સાબિતીનો ઠરાવ થયો હોય અને એવી કોર્ટનો એવો અભિપ્રાય હોય કે ફેરિન અથવા તેના કોઈ પણ મિત્રજનને લગતા આ આકટ મુજબના ગુન્હાઓથી દૂર રહેવા માટે એવા સભસ પાસેથી હસ્તાવેજ કરાવી લેવાની જરૂર છે ત્યારે તે કોર્ટ, તે સભસ ઉપર શિક્ષાનો ઠરાવ કરતી વખતે, ત્રણ વર્ષથી વધારે ન હોય એવી જે મુદત ઠરાવવાનું તેને થોડું

જણાવ તેટલી મુદત સુધી તેવા ગુન્હાથી દૂર રહેવા માટે, જમીન લઇને અથવા જમીન લીધા વગર, તેની આપવતના પ્રમાણને અનુસરતી રકમનો દરતાવેજ લખી આપવાનો હુકમ કરવાને મુખ્યત્વાર છે.

(૨) સદરહુ ગુન્હાની સામીતીનો ઠરાવ અપીલમાં અથવા ખીજી રીતે રદ કરવામાં આવે તો એવી રીતે લખી આપેલો દરતાવેજ રદ ખાતલ થશે. ૩) આ કલમ મુજબનો હુકમ. કોઈ અપીલ કોર્ટ અથવા હાઇ કોર્ટ પોતાના ફરી તપાસના અધિકાર ચલાવતી હોય ત્યારે તે કોર્ટને પણ કરવાનો અધિકાર છે.

(૪) આ કલમ મુજબનો કોષ્ટપણ હુકમ કર્યા પછી ચલાવવાના કામનું નિયમન જાણે તે હુકમ સને ૧૮૮૮ ના ફાજદારી કામ ચલાવવાની રીત આપતના કાયદાની ૧૦૬ ઠી કલમની રૂપે કર્યો હોય તેમ સદરહુ કાયદાની કલમો ૧૨૦, ૧૨૨, ૧૨૩, ૧૨૪, ૧૨૫, તથા ૧૨૬ ના ઠરાવો મુજબ બની શકે તેટલે સુધી કરવું. અને સદરહુ કાયદાની કલમો ૫૧૩, ૫૧૪, ૫૧૫ ના ઠરાવો શક્ય હોય તેટલે સુધી આ કલમ મુજબ આપેલા દરતાવેજને લાગુ પડશે.

૪૬ જે કોષ્ટ સખસ આ આકટ વિરૂદ્ધ અથવા આ આકટ પ્રમાણે કરેલી કોષ્ટ કાનુન અથવા હુકમ વિરૂદ્ધ અથવા આ આકટ પ્રમાણે લાંધેલા કોષ્ટ લાઇસેન્સ અથવા પરવાનગી ચિઠી અથવા પાસ વિરૂદ્ધ ચાલીને—

(અ) કોષ્ટપણ જકતી પદાર્થ આપવા સાથે તથા તોલવા સાથે માપ અને તોલ અથવા ફાંચો કસ તપાસવા સાથે જોવા મેળવી શખવાની અથવા તે સારી સ્થિતિમાં શખવાની ગફલત કરશે, અથવા.

(બ) પોતાના કબજામાં કોષ્ટ જકતી પદાર્થ આપવાની, તોલવાની અથવા તેનો કસ કહડવાની ના કહેશે તે સદરહુ પ્રકારના દરેક ગુન્હા જદલ ધણામાં ધણા બસે રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૪૫. જે કોષ્ટ સખસ આ આકટ પ્રમાણે આપેલું લાઇસેન્સ અથવા પરવાનગી ચિઠી અથવા પાસ ધારણ કરનારો અથવા આવા ધારણ કરનારાએ કામે લગાડેલો અથવા તેની સ્પષ્ટ અથવા ગર્ભિત પરવાનગીથી તેના તરફથી કામ કરતો હોઇને—

(અ) સદરહુ પ્રકારનું લાઇસેન્સ અથવા પરવાનગી ચિઠી અથવા પાસ પોતાની પાસે અથવા પોતાના નિર્બંધમાં હશે, અને જે યોગ્ય રીતે અધિકાર મળેલો કોષ્ટ આગકારી ખાનાના અમલદાર વા ઝોગણ-ચાણીસમી કલમમાં કહેલા ખાતાનો કોષ્ટ અમલદાર તે લાઇસેન્સ અથવા પરવાનગી ચિઠી અથવા પાસ માગે ત્યારે હાજર કરવાને ચુકશે, અથવા (બ) આ આકટ પ્રમાણે કરેલી કોષ્ટ કાનુન અથવા હુકમ તોડીને કોષ્ટ વાત જણી જોઇને કરશે અથવા કરવાને ચુકશે, અથવા (ક) જે કોષ્ટ કૃત્ય ખાતત આ આકટમાં ખીજી રીતે ઠરાવ કરેલો નહિ હોય એવું કૃત્ય આવા લાઇસેન્સમાંની, પરવાનગી ચિઠીમાંની અથવા પાસમાંની શરતો પેકી કોષ્ટ શરત વિરૂદ્ધ જણી જોઇને કરશે, અથવા કરવાને ચુકશે, “ તેનો માજસ્ટ્રેટ સમક્ષ ગુન્હાની સામીતીનો ઠરાવ થયેથી સદરહુ પ્રકારના દરેક ગુન્હા ખાતત ધણામાં ધણા તણ મહિતા સુધીની કેદની અથવા ધણામાં ધણા બસે રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા આ બંનેની શિક્ષા થશે. ”

ટીકા—એક કેસમાં તહોમતદારે ફરીયાદીની સાથે એવો કરાર કર્યો હતો કે બે હુકાનોના સંબંધમાં સરકારની સાથે તેનું (તહોમતદારનું નામ રાખવું; કોન્ટ્રાક્ટને માટે જરૂરનાં નાણાં ફરીયાદીએ આપવાનાં હતાં અને તહોમતદાર પોતાનું નામ આપે તે માટે તેને કંપ્ત રકમ (ફરીયાદીએ) આપવી ઠરાવેલી હતી. તહોમતદારને કોન્ટ્રાક્ટ આપવામાં આવ્યો અને તેના નામના પરવાના કરી આપવામાં આવ્યા આ ઉપરથી તેના ઉપર ક. ૪૧ (ક) મુજબનું તહોમત રાખવામાં આવ્યું હતું તેમાં તેણે એવો બચાવ રજુ કર્યો કે—લાઇસન્સની રૂએ મળેલો વેચવાનો હક તેની મારફતે બી નામીદાર તરફે બીજાએ પ્રાપ્ત કર્યો હતો તેથી તેના (તહોમતદારનો) ગુન્હો ગણી શકાય નહીં. તેમાં એમ ઠરાવવામાં આવ્યું કે—

પૈસા આપવાથી લાઇસન્સમાં લખેલ સિવાયનો બીજો સખસ તેના વેચાણના ઉપબંધમાંથી ફાયદો ઉઠાવી શકે, પરંતુ તેથી વેચવાનો હક તેને મળી શકે નહીં, તે તો ફક્ત જેનું નામ લાઇસન્સમાં હોય તેને જ મળી શકે છે. અને તેથી તેવા (નામવાળો) સખસ એવો બચાવ ખડો કરી શકે નહીં કે બીજાએ બીનામીદાર તરીકે વેચવાનો હક પ્રાપ્ત કર્યો છે. (૮. મુંબઇ લોરિપોર્ટર. ૯૯૦. સહેનશાહ વિ. સાયવ આપા.

“ ૪૫ અ. જે કોઇ સખસ આ આકટના કોઇ પણ ઠરાવનું અથવા આ આકટની રૂપે કરેલી કોઇ પણ કાનુન અથવા હુકમનું ઉલ્લંઘન કરીને કોઇ પણ કૃત્ય અથવા ભણીભેળને કસુર કરવા બદલ તકરીરવાર હરી અને એવા કૃત્ય અથવા કસુર માટે આ આકટમાં બીજી રીતે ઠરાવ કર્યો નહિ હરી તે સખસના ઉપર માહુરરેટ આગળ ગુન્હાની સાબીતીનો ઠરાવ થયેથી તેને એવા દરેક કૃત્ય અથવા કસુર આખત બસો રૂપીઆ સુધીના દંડની શિક્ષા થશે. ”

૪૬. “ જે કોઇ આ આકટ પ્રમાણે કોઇ પણ જગતી પદાર્થ વેચવાનો અથવા તેમાર કરવાનો લાઇસન્સ ધારણ કરનાર હોઇને અથવા એવા કોઇ પણ ધારણ કરનારે કામે લગાડેલો અથવા તેની રપટ અથવા ગર્ભાંત પરવાનગીથી તેની વતી કામ કરનારો હોઇને ” (અ) પોતે વેચવાના અથવા તેમાર કરેલા જગતી પદાર્થનો વારસવિક અથવા દેખાઇતા ફેર લાવવાનો ગુણ અથવા કસ વધારે તેવું કોઇ ઉપદ્રવકારક વસાણું અથવા બહારની કોઈ જનસ અથવા કલમ ૪૫ અની રકમ ૬ (૧) પ્રમાણે કરેલી કોઇ કાનુન ઉપરથી અથવા દારૂ લાઇસન્સમાં ઠરાવેલા કસનો કરવા માટેના પાણી શિવાયનું પાણી અથવા ભેળ કરનારો અથવા રંગ આપનારો કોઈ પણ પદાર્થ અથવા કોઈ પણ જગતી પદાર્થનો કસ જેથી ઓછો થવાનો સંભવ હોય એવી કોઇ પણ જલુસ (પછી તે જલુસ ઉપર કલા પ્રમાણે મના કરેલી હોય કે ન હોય તેની દરકત નહિ.) તે દારૂમાં અથવા ફેર લાવનારાં વસાણામાં મિશ્ર કરશે અથવા મિશ્ર કરવા દેશે અને સદરહુ પ્રકારનું મિશ્ર કરવું હિંદુસ્તાનના ફેબ્રુઆરી કાયદાની બસો ખોતરમી કલમ પ્રમાણે ભેળ કરવાનો ગુન્હો થતો નહિ હોય ત્યારે, અથવા (બ) ફલાણો દારૂ ગામઠી દારૂ છે એવી પોતાને ખબર છતાં અથવા એમ માનવાનો સમય છતાં તે દારૂ પારકા દેશના દારૂ તરીકે વેચશે અથવા રાખશે અથવા વેચવાને માંડી સુકશે, અથવા (ક) જે બાટલીમાં અથવા પેટીમાં અથવા પ્યાકિજમાં અથવા બીજા પાત્રમાં ગામઠી દારૂ હશે તે બાટલીના બુચ ઉપર અથવા બાટલી ઉપર અથવા પેટી ઉપર અથવા પ્યાકિજ ઉપર અથવા બીજા પાત્ર ઉપર હેઠળ લખેલા ધરાદાથી નિશાણી કરશે અથવા જે બાટલીમાં અથવા પેટીમાં અથવા પ્યાકિજમાં અથવા બીજા પાત્રમાં ગામઠી દારૂ હોય તે બાટલીનો અથવા પેટીનો અથવા પ્યાકિજનો અથવા બીજા પાત્રનો, તેની ઉપર અથવા તેના બુચ ઉપર કોઇ નિશાની હોય તેનો હેઠળ લખેલા ધરાદાથી ઉપયોગ કરશે એટલે, તે બાટલીમાં અથવા પેટીમાં અથવા પ્યાકિજમાં અથવા બીજા પાત્રમાં પારકા દેશનો દારૂ છે એવું લાગે એવા ધરાદાથી નિશાણી કરશે અથવા ઉપયોગ કરશે અને સદરહુ પ્રકારનું કૃત્ય, કોઇ માણસને ફસાવવાના અથવા તેને નુકશાન કરવાના ધરાદાથી વેપારની ખોટી નિશાની કરવાનો ગુન્હો હિંદુસ્તાનના ફેબ્રુઆરી કાયદાની ચારશે બ્વાસીમી કલમ પ્રમાણે થતો નહિ હોય ત્યારે, અથવા (ડ) કોઇ બાટલી ઉપર અથવા પેટી ઉપર અથવા પ્યાકિજ ઉપર અથવા બીજા પાત્ર ઉપર અથવા તેના બુચ ઉપર કોઇ નિશાણી હોય તે હેઠળ લખેલા ધરાદાથી તે બાટલીમાં અથવા પેટીમાં અથવા પ્યાકિજમાં અથવા બીજા પાત્રમાં કોઇ ગામઠી દારૂ વેચશે અથવા રાખશે અથવા વેચવાને માંડી સુકશે એટલે તે બાટલીમાં અથવા પેટીમાં અથવા પ્યાકિજમાં અથવા બીજા પાત્રમાં પારકા દેશનો દારૂ છે એવું લાગે એવા ધરાદાથી વેચશે અથવા રાખશે અથવા વેચવાને માંડી સુકશે અને તે કૃત્ય, વેપારની બનાવટની નિશાણી જેના ઉપર છે એવો માલ વેચવાનો ગુન્હો હિંદુસ્તાનના ફેબ્રુઆરી કાયદાની ચારશે બ્વાસીમી કલમ પ્રમાણે, થતો નહિ હોય ત્યારે, અથવા (ઈ) ખરીદનારે માગ્યા પ્રમાણેના પ્રકારનો, જાતનો, તથા ગુણનો ન હોય એવો કોઇ પણ જગતી પદાર્થ વેચશે અથવા લાઇસન્સ ધારણ કરનારને વેચવા સાથે રાખવા માટે તે લાઇસન્સની શરત ઉપરથી આધકાર હોય એવા પ્રકારનો જાતનો તથા ગુણનો ન હોય એવો કોઇ પણ જગતી પદાર્થ રાખશે અથવા વેચવાને માંડી સુકશે. ”

તેને સદરહુ પ્રકારના દરએક ગુન્હા આખત પાંચરો રૂપીઆ સુધી દંડની અથવા ધણામાં ધણા તણ મહિના સુધી કેદની શિક્ષા અથવા આ બેઉ શિક્ષા થશે,

“ ૪૭. આ આકટ મુજબ લાઇસન્સ અથવા પરવાનગી ચિઠ્ઠી અથવા પાસ ધારણ કરનાર પણ વારસવિક ગુન્હો કરનારની માફક પોતાની આકરીમાંના અથવા પોતાની રપટ અથવા અર્જિત પરવાનગીથી પોતાના તરફથી કામ કરનારો કોઇ પણ સખસે ૪૮ મી, ૪૪ મી, ૪૫ અ, અથવા ૪૬ મી કલમ પ્રમા-

જે કાંઈ ગુન્હો કર્યા હોય તે તે માટે તે ગુન્હો પોતે જાતે કર્યા હોય તે પ્રમાણે સરખી રીતે જવાબદાર થશે, પણ સદરહુ પ્રકારનો ગુન્હો ન થાય તેટલા માટે પોતે સધળા યોગ્ય તથા બાળખી પૂર્વોપાયો લીધા હતા એવું સાબીત કરશે તો તે જવાબદાર થશે નહિ.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે વારતરિક ગુન્હેગાર સિવાયના કોઇ પણ શખસને, દંડ ન લેવા હોય ત્યારે કેદની શિક્ષા કરવામાં આવે છે તે શિવાય, કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે નહિં.

૪૮. કોઇ માણસે આ આકટ વિરૂદ્ધ ગુન્હો કર્યા છે અથવા તે કરવામાં તે સામેલ છે એવી ખોટી ખાતમી દેખી જે કોઇ શખસ હેઠળ લખેલા ઇરાદાથી આપશે, એટલે, તે માણસને પકડવામાં આવે અથવા કોઇ ઇમારતનો અથવા વહાણનો અથવા ખીજી જગાનો ઝડો લેવામાં આવે તથા તેથી કરીને સદરહુ પ્રકારનાં માણસનું અથવા ખીજા કોઇ માણસનું નુકસાન થાય અથવા તે ત્રાહે ત્રાહે થાય, એવા ઇરાદાથી આપશે, તેને ધણામાંધણાં છ મહિના સુધીની કેદની શિક્ષા અથવા ધણામાંધણાં પાંચશે રૂપિયા સુધી દંડ અથવા એ બેઉ શિક્ષા થશે.

૪૯. જે કોઇ આજકારી અથવા ખીજો અમલદાર વેહેમના વાળખી સમય વગર કોઈ ઇમારતમાં અથવા વહાણમાં અથવા જગામાં પેસશે અથવા તેનો ઝડો લેશે અથવા ઝડો લેવાપરશે, અથવા આ આકટ પ્રમાણે સરકાર દાખલ થવાને પાત્ર હોય તેવી કાંઈ વસ્તુ પકડવાના અથવા તે બાબત આઠા લેવાના બાહાનાથી કોઇ માણસને માલ ત્રાસદાયક રીતે તથા કારણ વગર પકડશે, અથવા કોઇ માણસને ત્રાસદાયક રીતે તથા કારણ વગર અટકાવી રાખશે અથવા તેનો ઝડો લેશે અથવા તેને પકડશે, તેને સદરહુ પ્રકારના દરએક ગુન્હા બાબત ધણામાંધણાં પાંચશે રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૫૦. જે કોઇ પણ આજકારી અમલદાર કાયદેસર સમય શિવાય, પોતાના હુદાની ફરજ, કમિશનરની ખાસ લેખી પરવાનગી વગર, અથવા તેમ કરવાના પોતાના ઇરાદાની પોતાના વરિષ્ઠ અમલદારને એ મહિનાની નોટીસ આપ્યા વગર, બળવશે નહીં અથવા બળવવાને ના પાડશે અથવા બળવવામાંથી ખર્શી જશે, અથવા જે શખસ હીયકારાપણા માટે તકસીરવાન થશે તેને માજીસ્ટ્રેટ આમળ ગુન્હાની સાબીતીનો ઠરાવ થયા પછીથી ત્રણ મહિનાની મુદત સુધીની કેદની અથવા ત્રણ મહિનાના પગાર સુધીના દંડની અથવા એ બન્નેની શિક્ષા થશે. "

૫૦. જે કોઇ આજકારી અથવા ખીજો અમલદાર અથવા માણસ કલમ ૩૮ અ પ્રમાણે પકડેલા કોઇ માણસને કલમ ૩૮ અ માં કહ્યા પ્રમાણે પોલીસ થાણા ઉપરના અમલદારની પાસે અથવા માજીસ્ટ્રેટ પાસે મોકલવાનો ત્રાસદાયક બુદ્ધિથી તથા કારણ વગર વાર લગાડશે તેને ધણામાં ધણા બેસે રૂપિયા સુધીનો દંડ થશે.

૫૦. જે કોઇ આજકારી અથવા ખીજો અમલદાર અથવા માણસ, આ આકટ પ્રમાણે પકડેલા કોઇ માણસના અથવા પકડેલા કોઈ ગેરકાયદેસર પદાર્થના સંબંધમાં કલમ ૪૧ અ, અથવા ૪૧ ક માં કહ્યા પ્રમાણે ચાલવાને ત્રાસદાયક બુદ્ધિથી તથા કારણ વગર વાર લગાડશે તેને ધણામાં ધણા બેસે રૂપિયા સુધીનો દંડ થશે. "

૫૧. જે કોઇ આજકારી અથવા ખીજો અમલદાર આ આકટ પ્રમાણે પકડેલા કોઇ માણસને ગેર કાયદેસર રીતે છોડી દેશે અથવા તે નાશી જવા તરફ આજખાડા કાન કરશે અથવા આ આકટ વિરૂદ્ધ કાંઈ ગુન્હો કર્યા તરફ આજખાડા કાન કરશે, અથવા જે કોઇ વાત ઉપરથી આ આકટના ઠરાવો પૈકી કોઇ ઠરાવમાંથી છટકા જવાની અથવા તે તોડવાની અથવા આજકારી મેહેસુબ કુળવવાની ખાત કોઇ માણસથી કરી શકાય એટલા સાફ પોતાનાં કર્તવ્યકર્મ વિરૂદ્ધ કોઇ રીતે વર્તશે,

અને ઓગણચાળીસમી કલમમાં કહેલા ખીજા કોઇ ખાતાના જે કોઇ ઓરીસરને રચાનિક હકુમત આપેલી હશે તે અમલદાર પોતાની હકુમત માંહેની કોઇ જગામાં આ આકટવિરૂદ્ધ કાંઈ ગુન્હો થાય તે તરફ આજખાડા કાન કરશે, તેને સદરહુ પ્રકારના દરએક ગુન્હા બાબત ધણામાંધણાં પાંચશે રૂપિયા સુધી દંડની શિક્ષા અથવા ધણામાંધણાં છ મહિના સુધી કેદની શિક્ષા અથવા એ બેઉ શિક્ષા થશે.

૫૨. ઓગણચાળીસમી કલમમાં કહેલો જે કોઇ અમલદાર અથવા આપવામાં અથવા અટકાવ કર-

વાના ઉપાયો લેવામાં અથવા સદરહુ કલમમાં કહેલી રીતે આખકારી અમલદાર મદદ કરવામાં કાયદાસર કારણુ વગર અદ્વલત કરશે અથવા ના કેહેશે તેને પાંચશે રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

પક. તેતાળીસ કલમ પ્રમાણે ફરિયાદ થાય તેમાં ઉલટું સાબિત કરવામાં આવે ત્યાંહાં સુધી હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે સિદ્ધત સમજવું, એટલે, જે કોઇ અથવા તૈયાર કરવા માટેનું અર્ક કઠાડવાનું યંત્ર અથવા પાત્ર અથવા ઓળર અથવા સંચ, અથવા મહુડાં અથવા તૈયાર કરવામાં જે માલમસાલાનો ધણું કરીને ઉપયોગ થાય છે તે માલમસાલા પોતાના કબજામાં હોવા આખત જે તોહામતદારથી ખાત્રી થાય એવો જવાબ આપી શકતો ન હોય તેણે તે જકાતી પદાર્થ અથવા ભાગિના છોડ આખત અથવા અર્ક કઠાડવાના યંત્ર આખત અથવા પાત્ર આખત અથવા ઓળર આખત અથવા સંચ આખત અથવા મહુડાં આખત અથવા માલ મસાલા આખત, સદરહુ કલમ પ્રમાણે ગુન્હો કર્યો છે એનું પાંચરે પુરાવા વગર સિદ્ધ વાત સમજવું.

“ ૫૪. જ્યારે આકટ મુજબ ગુન્હો કરવામાં આવે ત્યારે.

(અ) જે કોઇ પણ જકાતી પદાર્થ, ભાગિના છોડ, મહુડાં, માલમસાલા, યંત્ર, પાત્ર, ઓળર અથવા સંચાના સંબંધમાં સદરહુ ગુન્હો કરવામાં આવ્યો હોય તે; (બ) રકમ (અ) પ્રમાણે સરકાર દાખલ થવાને પાત્ર હોય એવા કોઇ પણ પદાર્થ સાથે અથવા ઉપરાંત કાયદેસર રીતે આણેલો, એક ટેકાણેથી બીજે ટેકાણે મોકલેલો, તૈયાર કરેલો, કબજામાં રાખેલો, અથવા વેચેલો, કોઇ પણ જકાતી પદાર્થ, ભાગિના છોડ અથવા મહુડાં; (ક) રકમ (અ) અથવા રકમ (બ) ની પ્રમાણે સરકાર દાખલ થવાને પાત્ર હોય એવો કોઇ પણ પદાર્થ જે પાત્રોમાં, પેકેજોમાં તથા આચ્છાદનોમાંથી મળ્યો હોય તે, તથા તે પાત્રો પેકેજો અને આચ્છાદનોમાં જે બીજી વસ્તુઓ હોય તે બીજી વસ્તુઓ તથા એવો કોઇ પણ પદાર્થ લઇ જવામાં ઉપયોગ કરેલાં જનાવરો, ગાડાં, વહાણુ અથવા બીજાં વાહનો.

પૃષ્ઠ (૧) માછિરડે જે કોઇ પણ મુકદ્દમાનો ઇન્સાફ કર્યો હોય તે મુકદ્દમામાં જ્યારે તે એમ ઠરાવે કે તરત ઉપરની કલમ પ્રમાણે ફલાણી ચીજ સરકાર દાખલ કરવાને પાત્ર છે ત્યારે તે, તે ચીજ ઉપર હક ધરાવનારો જે કોઇ શખસ હોય તે તેને સાંભળ્યા પછી, તથા તે પોતાનો હક સાબિત કરવાને જે પુરાવો રજુ કરે તે પુરાવો સાંભળ્યા પછી, સરકાર દાખલ કરવાનો હુકમ કરવાને, અથવા જકાતી પદાર્થ અથવા ભાગિના છોડ ચિત્રાવના બીજા કોઇ પણ પદાર્થની બાબતમાં, સરકાર દાખલ કરવાને બદલે જે દંડ કરવાનો માછિરડેને ચોગ્ય દેખાય તે દંડ આપવાની છુટ તે ધણીને આપવાને મુખત્યાર છે. (૨) જ્યારે આ આકટ મુજબ ગુન્હો થયો હોય અને ગુન્હેગાર બાબતમાં આબો નહોય અથવા જડતો ન હોય ત્યારે, અથવા આ આકટ મુજબ સરકાર દાખલ થવાને પાત્ર હોય, અને કોઇ પણ માણસના કબજામાં ન હોય એવી ચીજ આખત સંતોષકારક કારણુ રજુ થતું ન હોય ત્યારે તે મુકદ્દમાની કલેક્ટરે ચોક્કસી કરીને નિકાલ કરવો, અને તે કલેક્ટર સરકાર દાખલ કરવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે એવો કોઇ પણ હુકમ, જે વસ્તુ સરકાર દાખલ કરવાનો ઇરાદો હોય તે વસ્તુ પકડાવાની તારીખથી એક મહિનો વીત્યા પહેલાં અથવા તેના સંબંધમાં કોઇ પણ હક કરનાર હોય તે તેનું સાંભળ્યા વગર તથા તે પોતાનો હક સાબિત કરવાને જે કંઈ પુરાવો રજુ કરે તે પુરાવો સાંભળ્યા વગર કરવો નહીં;

વળી એવું ઠરાવ્યું છે કે સદરહુ વસ્તુ જલદી અને કુદરતી રીતે નાશ પામે એવી હોય અથવા તેનું વેચાણ કરવાથી તેના ધણીને લાભ થશે એવો કલેક્ટરનો અભિપ્રાય હોય તે કલેક્ટર તે વસ્તુ વેચવાનો કોઇ પણ વખતે હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે, અને ત્યાર પછી આ પેટા કલમના ઇરાદો એવા વેચાણની નક્કી ઉપજને બનતા સુધી લાગુ પડશે;

વળી એવું ઠરાવ્યું છે કે જે કોઇ પણ વસ્તુ જલદી અને કુદરતી રીતે નાશ થાય એવી હોય તે વસ્તુની આખતમાં કલેક્ટર તે વસ્તુ નાશ કરવા જેવા સંજોગો હોય તે, તેના નાશ કરવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે. (૩) કે કટર આ કલમ પ્રમાણેના પોતાના અધિકાર કોઇ પણ આસિરદા અથવા ડેપુટી

કલેક્ટરને તેના નામથી અથવા હોદ્દાના સમજથી સોંપવાને મુખ્યત્વાર છે.

ટીકા—અમુક ચીજો પકડવામાં આવી હોય તે પકડવાની તારીખથી એક મહિના પહેલાં તે જમ કરવાનો કલેક્ટર હુકમ કરી શકે નહીં. (ઇ. લો. રિ. ૧૭ મુખ્ય ૧૫૪.)

પ૫—અ. કોઇ પણ કમિશનર અથવા કલેક્ટર અથવા આ અર્થે સરકારે વિશેષ રીતે અધિકાર આપેલા કોઇ પણ આયકારી અમલદાર, જે કોઇ પણ માલુસનું લાઇસન્સ, પરવાનગી ચિઠ્ઠી અથવા પાસ, ઠર મી કલમની રકમ (અ) અથવા રકમ (બ) ની રૂએ રદ થવાને અથવા તહકુબ થવાને પાત્ર હોય, અથવા જેણે ૪૩ મી, ૪૪ મી, ૪૫ મી, ૪૬ મી, અ અથવા ૪૬ મી કલમ મુજબ ગુન્હો કર્યા આજખી રીતે શકે આવતો હોય તે શખસ પાસેથી પ્રસંગ પ્રમાણે એવી રીતે લાઇસન્સ પરવાનગી ચિઠ્ઠી અથવા પાસ રદ કરવા, અથવા તહકુબ કરવા બદલ અથવા જે ગુન્હો થયો હોય તે ગુન્હાની તોડબેડ તરીકે, અમુક રકમ લેવાને મુખ્યત્વાર છે; અને જે સઘળી બાબતમાં જાકાતી પદાર્થ અથવા જાગિના છોડ સિવાયની જે કોઇપણ મીલકત આ આકટ પ્રમાણે સરકાર દાખલ થવાને પાત્ર હોવા તરીકે પકડેલી હોય તે સઘળી બાબતોમાં તે મિલકત તેની જે કિંમત એવો અમલદાર અડસદે ઠરાવે તે આપેથી છોડી દેવાને મુખ્યત્વાર છે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે ૪૩ અથવા ૪૪ આ કલમ મુજબનો ગુન્હો કર્યાનો જેની ઉપર વાજખી રીતે શકે જતો હોય એવો શખસ જ્યારે, આ આકટની રૂએ આપવામાં આવેલા લાઇસન્સ, પરવાનગી ચિઠ્ઠી અથવા પાસનો ધારણ કરનાર અથવા આવા ધારણ કરનારે કામે લગાડેલો માલુસ અથવા આવા ધારણ કરનારની સ્પષ્ટ અથવા ગણિત પરવાનગીથી તેના તરફથી કામ કરનાર શખસ ન હોય ત્યારે તેવા માલુસ પાસેથી તોડબેડ તરીકે જે રકમ લેવામાં આવે તે રકમ ૨૦૦ રૂપીઆથી વધુ હોવી જોઇએ નહિ.

પ્રસંગ પ્રમાણે, સદરહુ પૈસાની રકમ અથવા સદરહુ કિંમત અથવા તે બન્ને એવા શખસ તરફથી એવા અમલદારને આપવામાં આવે એટલે, જે તેવો શખસ પેરામાં હોય તો તેને છોડી મુકવો. પકડેલી મિલકત છોડી દેવી અને આવા શખસ સામે જે માછેલે કામ ચલાવવા માંડ્યું હશે તો, સદરહુ ગુન્હો માંડીવાળવાનું ફળ એવું થશે કે તે તોડામતદારની ઉપર ગુન્હો નાસાખીત થવાનો ઠરાવ થશે, અને પછીથી એવીજ બાબતના સંબંધમાં એવા શખસ અથવા એવી મિલકત સામે કોઇપણ પ્રસંગે કોઇપણ વધારે કામ ચલાવવું નહીં. ”

બાબ ૧૧. કામ ચલાવવાની રીત.

પ૫. આ આકટવિરુદ્ધના સઘળા ગુન્હાનો ઇનસાફ કરવાનો અધિકાર માજિસ્ટ્રેટને છે.

પ૬—પ૮. પ૮. અ. પ૯. આ કલમો સને ૧૯૧૨ ના ૧૨ મા એક્ટથી રદ કરવામાં આવી છે.

૬૦. કલેક્ટર અથવા કમિશનર સિવાય ખીજ કોઇ પણ આયકારી અમલદારે આ આકટ પ્રમાણે કરેલા સઘળા હુકમ ઉપરની અપીલ જે હુકમ વિરુદ્ધ તકરાર હશે તે હુકમની તારીખથી સાઠ દિવસની અંદર હરકોઇ વખતે કલેક્ટરને ત્યાં ચાલશે.

કલેક્ટરે કરેલા સઘળા હુકમ ઉપર કમિશનરને ત્યાં અથવા કમિશનરે કરેલા સઘળા હુકમ ઉપર સરકારમાં અપીલ જે હુકમની વિરુદ્ધ તકરાર હશે તે હુકમની તારીખથી નવું દિવસની અંદર હરકોઇ વખતે ચાલશે પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે કમિશનરે અપીલમાં કરેલા હુકમ ઉપર અપીલ ચાલશે નહિ.

રેવન્યુ ખાતામાં અપીલ સંબંધી જે કાનુનો જે વખતે અમલમાં હશે તે કાનુનો આ આકટ પ્રમાણે કરેલી અપીલોને, ઉપરના ઠરાવોને અનુસરીને, લાગુ થશે.

બાબ ૧૨ પરચુરણ.

૬૧. સન ૧૮૮૬ ના કેન્ટોન્મેન્ટ બાબતના આકટ અથવા સન ૧૮૯૧ ના નવેમ્બર મહિનાની ૧૬ મી તારીખે હિંદુસ્તાનનો કૌન્સિલ બાબતનો આકટ અમલમાં આવ્યો તે તારીખ પછી મવર્નર જનરલ

ધન કૌન્સિલે પસાર કરેલા હરકોષ આકટને આ આકટના કોષ પણ ઠરાવથી બાંધ આવે છે એમ સમજવું નહિ.

૬૨. શુદ્ધબુદ્ધિથી કોષ ઓસડ તરીકે કરેલો પદાર્થ અથવા પદાર્થોનો વર્ગ ઓસડનાં કારણ સાથે વેદોએ અથવા રસાયણ શાસ્ત્ર સંબંધી પદાર્થ તૈયાર કરનારાઓએ અથવા વેચનારાઓએ અથવા વસાણી વેચનારાઓએ અથવા એપોથેકેરીઓએ અથવા દવાખાનાવાળાઓએ તૈયાર કરવાનો અથવા વેચવાનો અથવા પુરો પાડવાને આ આકટના આગળ ગયેલા ઠરાવ લાગુ છે એમ સમજવું નહિ. પણ કોષ નિર્દિષ્ટ કરેલા રચાનિક પ્રદેશમાં અથવા જગ્યામાં અથવા સામંત્ર્યતઃ કલેક્ટરે આપેલા લાઇસેન્સ વગર સદરહુ પ્રકારનો કોષ પદાર્થ વેચવાની મના મુ'બઇ સરકારી ઓફિસમાં જાહેરનામું છપાવીને હરકોષ વખતે કરવાનો અધિકાર સરકારને છે. સદરહુ પ્રકારનું લાઇસેન્સ, જે શી તથા જે શરતો ઠરાવવાનું સરકારને યોગ્ય લાગે તે શી આપેથી તથા તે શરતો મુજબ આપવામાં આવશે.

ટીકા:—વૈજ્ઞાનિક રીતે તૈયાર કરેલ વસ્તુનો અર્થ-કોષ રીતે વૈજ્ઞાનિક ચીજો મેળવી બનાવટ કરેલી વસ્તુઓ સમજવાનો છે,

૬૩.—સન ૧૮૬૭ ના મુ'બઇના આકટ પ્રમાણે લાઇસેન્સ આપેથી અથવા વસ્તુ સરકાર દાખલ કરાથી અથવા ફંડ કરાથી અથવા મુન્દેગારી ઠરાવથી જે નાણું વસુલ થાય અથવા જમા થાય અથવા મળે તે સમગ્ર નાણું મ્યુનિસિપાલ કારણ સાથે મુ'બઇ શહેરના મ્યુનિસિપાલ ફંડ ખાતે જમા કરવું એવું સદરહુ આકટની ૧૪ મી કલમમાં ઠરાવ્યું છે. વાસ્તે આ કલમ ઉપરથી એવું ઠરાવ્યું છે કે જે નાણું મુ'બઇ શહેરની મ્યુનિસિપાલ કોર્પોરેશનને આજસુધી સદરહુ પ્રમાણે મળતું હતું તેને બદલે સન ૧૮૭૮ ના આગસ્ટ મહિનાની ૧ લી તારિખથી તથા તે તારિખ પછી સરકારે સદરહુ કોર્પોરેશનને સદરહુ કારણ સાથે દર વરસે ૧, ૪૩, ૭૫૦ રૂપિયાની મુકરર રકમ આપે જવી.

૬૪. આ આકટની રૂએ આપેલા કોષ પણ અધિકાર પ્રમાણે કરેલી સઘળી કાનુની મુ'બઇ સરકારી ઓફિસમાં પ્રસિદ્ધ કરવી અને એવી રીતે પ્રસિદ્ધ થયા પછી તેમનો અમલ જાણે તે આ આકટમાં દાખલ કરી હોય તેવી રીતે થશે. ”

૬૫. ૬૬. ૬૭.—આ કલમો સને ૧૯૧૨ ના ૧૨ મા ઓક્ટોબર ૨૬ કરવામાં આવી છે.

મ્યુનિસિપાલ ઑક્ટ.

(સન ૧૯૦૧ નો આક્ટ ૩ નો.)

આ. ૧.—પ્રથમારંભી ઠરાવો.

૧. (૧) આ આક્ટને સન ૧૯૦૧ નો મુંબઈનો ડિસ્ટ્રિક્ટ મ્યુનિસિપલ આક્ટ કહેવો. (૨) તે, મુંબઈ શહેર શિવાય આખા મુંબઈ ઇલાકાને લાગુ છે. (૩) તે સને ૧૯૦૧ ના એપ્રિલ મહિનાની પહેલી તારીખથી અમલમાં આવશે.

૨. (૧) સન ૧૮૭૩ ના તથા સન ૧૮૮૪ ના મુંબઈ ડિસ્ટ્રિક્ટ મ્યુનિસિપલ આક્ટો આ ઉપરથી રદ કર્યા છે. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે—

(અ) સદરહુ રદ કરવા આપતના ઠરાવથી, સદરહુ એમાંના કોઈપણ આક્ટ ઉપરથી જે કોઈપણ કામ આ અગાઉ કરવામાં આવ્યું હશે તેના કાયદેસરપણાને અથવા ગેરકાયદેસરપણાને બાધ આવશે નહિ; (બ) સદરહુ આક્ટોની રૂયે અથવા તે ઉપરથી રદ કરેલા કોઈપણ કાયદાઓની રૂયે જે જે મ્યુનિસિપાલીટીઓ રચાઈ હશે, જે જે મ્યુનિસિપલ કમિશનરો નિમાયા હશે અથવા સુટાયા હશે, જે જે કમિટીઓ રચાઈ હશે, જે જે હદ ઠરાવી હશે, જે જે નિમણૂક, કાનૂનો, હુકમો તથા પેટા કાયદા હશે, વીગેરે આ આક્ટ મુજબ છે એમ સમજવું. (ક) મુંબઈના ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલના કોઈપણ કાયદામાં અથવા કોઈપણ દસ્તાવેજમાં સદરહુ પ્રકારના કોઈ પણ રદ કરેલા કાયદા ઉપર જે હરાલો આપ્યો હોય તે, અને તેટલે સુધી, આ આક્ટ ઉપર આ આક્ટના મળતા આવતા ભાગ ઉપર આપ્યો છે એમ સમજવું.

(૨) સન ૧૮૯૯ ના મુંબઈના ભેગ કરવાની મનાઈ કરવા આપતના આક્ટની ૫ મી કલમની પેટાકલમ [૨] આખી, તથા પેટા કલમ (૩) ની રકમ (બ), તથા ૬ ડી કલમની પેટા કલમ (૨) આખી આ ઉપરથી રદ કરી છે.

૩. આ આક્ટમાં તથા આ આક્ટનાં પરિશિષ્ટોમાં, વિષય ઉપરથી અથવા આગલા પાછલા સંબંધ ઉપરથી બાધ આવતો ન હોય તો—

(૧) “ શહેરની મ્યુનિસિપાલીટી ” એ સંજ્ઞાનો અર્થ જે કોઈપણ મ્યુનિસિપાલીટી (અ) ઇ પરિશિષ્ટમાં નિર્દિષ્ટ કરેલી મ્યુનિસિપાલીટીઓમાંની એકાદી મ્યુનિસિપાલીટી હોય, અથવા (ખ) ૧૮૯ મી કલમની પેટા કલમ (૧) ની રૂયે શહેરની મ્યુનિસિપાલીટી ઠરાવવામાં આવી હોય, અને જે ૧૮૯ મી કલમની પેટા કલમ [૨] ના અર્થ મુજબ શહેરની મ્યુનિસિપાલીટી દાખલ બંધ થઈ ન હોય, તે મ્યુનિસિપાલીટી એવો થાય છે.

(૨) “ કાઉન્સિલર ” આ શબ્દનો અર્થ, જે કોઈ પણ શખ્સ આ આક્ટની રૂયે રચાયેલી મ્યુનિસિપાલીટીનો કાયદેસર રીતે મેમ્બર હોય તે શખ્સ એવો થાય છે.

(૩) “ કમિશનર ” એ શબ્દનો અર્થ, સન ૧૮૭૯ ના મુંબઈના જમીન મેહેસુલના કાયદાની રૂયે નિમાયેલો ભાગનો કમિશનર એવો, અને સિંધમાં, સિંધનો કમિશનર એવો થાય છે.

(૪) આ. ‘ મ્યુનિસિપલ કમિશનર ’ એ સંજ્ઞાનો અર્થ કલમ ૧૮૬ અ. ના ઠરાવોની રૂયે નિમાયેલો શખ્સ એવો થાય છે, અને એમાં કલમ ૧૮૬ ૩ ની પેટા કલમ (૩) ની રૂયે મ્યુનિસિપલ કમિશનરને બદલે નિગાયતા શખ્સનો સમાવેશ થાય છે એમ સમજવું.”

(૫) “ જડજ” એ શબ્દનો અર્થ જિલ્લા જડજ, જેઠપટ્ટ, જડજ, આસિસ્ટન્ટ જડજ, રમોલકોઝ કોર્ટનો જડજ, સર્વોર્ડિનેટ જડજ, અથવા સન ૧૮૭૯ થી ૧૮૮૫ સુધીના દક્ષીણના બેકુતોને કરજમાંથી

મુક્ત કરવા આપતના આકટોની રૂએ નિમેશે જડજ એવો થાય છે.

(૫) “ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ ” એ સંતાનો અર્થ, જે કોષ્ટપણ પ્રદેશ હાલમાં મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ હોય તે પ્રદેશ, અને જે કોષ્ટપણ પ્રદેશ હવે પછી ૪ થી કલમ પ્રમાણે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ કરવામાં આવે તે પ્રદેશ જે સદરહુ કલમના ઠરાવ પ્રમાણે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ હોવાને બંધ થયો ન હોય તો તે પ્રદેશ એવો થાય છે.

(૬) “ જમીન ” એ શબ્દમાં જેની ઉપર કાંઈ બાંધવામાં આવ્યું હોય અથવા જે પાણીથી ઢંકાઈ ગયેલી હોય તે જમીનનો પણ સમાસ થાય છે.

(૭) “ ઇમારત ” એ શબ્દમાં, જે કોષ્ટ પણ બુંપકું, ડાપડું અથવા વાડ ભરીને ઘેરી લીધેલી જે બીજી જગા માણસને રહેવાના ધર પ્રમાણે વપરાતી હોય અથવા બીજા કશા માટે વપરાતી હોય તેના, તેમજ બીંતોનો, વરંડાનો (એટલા, એકરી ઇત્યાદીનો), જડેલા પ્લાટફોર્મનો, પ્લેથિનો, બારણાનાં ખમ્બીઓનો, તથા ઇમારતના તેના જેવાજ બીજા ભાગોનો સમાસ થાય છે.

(૮) “ ધણી ” એ શબ્દમાં જે શખસ જમીનનું તથા ઇમારતનું અથવા જમીનનું અથવા ઇમારતનું બાડું પોતાને સાંડું અથવા બીજા કોષ્ટ માણસના એજન્ટ કે ટ્રસ્ટી દાખલ વિદ્યમાનકાળે લેતો હોય તે શખસનો, અથવા એવી જમીન અથવા ઇમારત બાડુતને બાડે આપી હોય તો તે જમીનનું અથવા ઇમારતનું બાડું જે શખસ એવી રીતે લે તે શખસનો સમાસ થાય છે.—

(૯) “ સરકારનો પગાંદાર નોકર ” એ શબ્દમાં જેણે સરકારી નોકરી છોડી હશે પણ જેને પેન્શન મળતું હશે એવા સરકારી નોકરનો, અથવા જેને સરકારમાંથી પગાર મળતો હોય પણ જે સરકારનો આખા વખતનો નોકર નહિ હોય તેનો સમાસ થતો નથી.

(૧૦) “ સરકારી સાલ ” એ શબ્દનો અર્થ, એપ્રિલ મહિનાની ૧ લી તારીખે શરૂ થતું વર્ષ એવો થાય છે.

(૧૧) “ વાર્ષિક બાડું ” એ શબ્દનો અર્થ, કોષ્ટપણ ઇમારત અથવા જમીન, તેમાં અથવા તે ઉપર જે સામન અથવા સાંચા કામ હોય અથવા આવેલું હોય તે બાદ કરતાં, જે વાર્ષિકબાડે વાજબી રીતે વર્ષો વર્ષ આપી શકાય તે વાર્ષિક બાડું એવો થાય છે.

(૧૨) “ રટીટ ” એ શબ્દનો અર્થ જે કોષ્ટપણ રસ્તેથી, પગવાટેથી, ચોકમાંથી, આંગણમાંથી મોહોલામાંથી અથવા વાટેથી જમીનને માટે અથવા થોડા વખતને માટે જવા આવવાનો લોકોને હક હશે, પછી તે આરપાર જવાનો માર્ગ હોય કે નહિ હોય, તે રસ્તો, પગવાટ, ચોક, આંગણું, મોહોલા અથવા વાટ એવો થાય છે.

અને જે કોષ્ટપણ ખાલી જગાના સીમાડા ઉપર ધરો, દુકાનો અથવા બીજી ઇમારતો આવી હોય અને જે જગા કોષ્ટપણ સાર્વજનિક રસ્તા ઉપર અથવા રાહદારીના રસ્તા ઉપર જવા આવવાના સાધન તરીકે કોષ્ટપણ લોકો (પછી તેઓ એવી ઇમારતોના ભોજવટો કરનારા હોય અથવા ન હોય તો પણ) વાપરતા હોય તે દરેક જગાનો સદરહુ “ રટીટ ” શબ્દમાં સમાસ થાય છે, પછી એવી જગા ખાનગી માલિકીની હોય અને તે થોડે અંશે અથવા સર્વાંશે કોષ્ટપણ દરવાજાથી, થાંભલાથી, સાંકળથી અથવા અટકાવવાના બીજા સધનથી બંધ કરેલી હોય તેની હરકત નહિ; પણ એવી ઇમારતના જે કોષ્ટપણ ભોજવટો કરનારને એવી જગાનો જે કોષ્ટપણ ભાગ ઉપર કશા પ્રમાણે સધળા લોકોને કોષ્ટપણ વખતે ન વાપરવા દેવાનો હક હોય તે ભાગનો સદરહુ શબ્દમાં સમાસ થતો નથી.

(૧૩) “ સાર્વજનિક રટીટ ” એ શબ્દનો અર્થ—(અ) જે રટીટમાં જવા આવવાનો લોકોને હક છે તે રટીટ, અથવા (બ) જે રટીટ મ્યુનિસિપલ ફંડમાંથી અથવા બીજા સાર્વજનિક ફંડમાંથી આજ સુધી સપાટ કરી હશે, અથવા જે ઉપર ફરસબી કરી હશે, કાંકરા પુર્ણ હશે, જેમાં નળ ક્યાં હશે, મોટી ગટર બાંધી હશે અથવા જેની મરામત કરી હશે તે રટીટ, અથવા (ક) જે રટીટ થતી હશે તે રટીટ, એવો થાય છે.

(૧૪) “ ફર ” એ શબ્દમાં, આ આકટની રૂએ વસુલ કરવા લાયક કોષ્ટપણ ટેલ, રેટ, સેલ,

હી અથવા બીજા માનનો સમાસ થાય છે.

(૧૧) “ અપરાધ કૃત્ય ” એ શબ્દમાં ચક્ષુરિંદ્રિયને, શ્રોત્રિંદ્રિયને અથવા કર્ણદ્રિયને ઇજા થાય, જો અમ લાગે, કંટાળો આવે અથવા ઉપદ્રવ થાય, અથવા ઇજા થવાનો, જોઅમ લાગવાનો, કંટાળો આવવાનો અથવા ઉપદ્રવ થવાનો સંભવ હોય એવા કોષપણ કૃત્ય, કસર, જગા અથવા વસ્તુનો, અથવા જે કોષપણ કૃત્ય, કસર, જગા અથવા વસ્તુ જીવને જોઅમકારક અથવા પ્રકૃતિને અથવા મિલકતને હાનિકારક હોય અથવા થાય તે કૃત્ય, કસર, જગા અથવા વસ્તુનો સમાસ થાય છે.

૧૬ “ ભય ભરેલો રોગ , ” એ શબ્દનો અર્થ કામળીયું, પ્લેગ, સીતળા તથા જેને લીધે માણસની જીંદગી જોઅમમાં આવે એવો કોષ અસુકસ્થળનો કે મોસમનો રોગ, મરડી અથવા ઉડતો રોગ એવો થાય છે.

(૧૭) “ વાહન , ” એ શબ્દમાં બાઈસિકલોનો, ટ્રાઈકલોનો તથા ઓટો મોટરગાડીઓનો અને પૈડાવાળી જે કોષપણ ગાડી સાર્વજનિક રેડીટ ઉપર વપરાતી હોય અથવા વાપરી શકાય એવી હોય તે દરેક ગાડીનો સમાસ થાય છે.

(૧૮) “ પબ્લિક સિક્યુરિટીઓ ” એ શબ્દનો અર્થ (અ) હિંદુસ્તાન સરકારની સિક્યુરિટીઓ, (બ) રેલવે કંપનીઓના અથવા બીજી કંપનીઓના જે સ્ટોક, ડિમેંચરો, અથવા શેરોના બ્યાજ માટે સેક્રેટરી ઓફ સ્ટેટ ફોર ઇન્ડિયા. ઇન કૉન્સિલે બાહેધરી આપી હોય તે સ્ટોક, ડિમેંચરો અથવા શેરો (ક) બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનમાં સ્થાપેલી કાયદા કરનારી મંડળીએ કરેલા કોષપણ આકટ ઉપરથી આપેલા અધિકાર ચલાવને કોષપણ સ્થાનિક અધિકારીએ અથવા તેની વતી કોદેશ પૈસા બાબતમાં ડિમેંચરો અથવા બીજી સિક્યુરિટીઓ, અથવા (ડ) મવરનર ઇન કૉન્સિલ કોષપણ હુકમ કરીને જે સિક્યુરિટી બદલ “ વિશેષ અધિકાર આપે તે “સિક્યુરિટી”, એવો થાય છે.

(૧૯) “ મુખ્ય સરકારી ગેઝેટ ” એ શબ્દો આ આકટમાં જ્યાં જ્યાં આવના હોય ત્યાં ત્યાં તેમને બદલે “સિવિલ સરકારી ગેઝેટ” એ શબ્દો દાખલ કર્યાં છે એમ સિધમાં સમજવું.

બાબ ૨—મ્યુનિસિપાલીટીઓની રચના.

(૧) મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટો

૪. (૧) ૬ મી, ૭ મી તથા ૮ મી કલમોના ઠરાવોને પાત્ર રહીને મવરનર ઇન કૉન્સિલને મુખ્ય સરકારી ગેઝેટમાં વખતે વખતે જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને કોષ પણ પ્રદેશ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ છે, એવું ઠરાવવાનો અધિકાર છે.

(૨) કોષ નવી મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટની હદમાં ફેરફાર કરવા બાબતના સદરહુ પ્રકારના દરેક જાહેર નામામાં, પ્રસંગ પ્રમાણે, એવા મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં જે પ્રદેશનો સમાસ કરવાનો હોય તેની અથવા તેમાંથી જે પ્રદેશ બાતલ કરવાનો હોય તેની સ્થાનિક હદ સ્પષ્ટપણે નિર્દિષ્ટ કરવી જોઈએ.

(૩) દરેક વિશ્વમાન મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાંની મ્યુનિસિપાલીટીએ, પોતાના અધિકાર નીચેની મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટની સદરહુ જાહેરનામામાં નિર્દિષ્ટ કર્યા પ્રમાણેની હદ અથવા ફેરવેલી હદ બતાવનારા મજબૂત હદ નિશાન, કલેક્ટર મંજૂર કરે તેવા પ્રકારનાં અને તેની જગાએ ખુદ પોતાને ખરચે બંધાવવાં અથવા ઉભા કરાવવાં, અને ત્યાર પછી તે પોતાને ખરચે ટકાવી રાખવાં એ તેની ફરજ છે.

(૪) જ્યારે કોષ પ્રદેશ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ હોવાને બંધ થાય, ત્યારે ત્યાં સ્થાપેલી મ્યુનિસિપાલીટી બંધ થશે, તો તેને પ્રાપ્ત થયેલી મિલકત તથા હક, તે સંબંધી સધળા આર્જ (બોન્ડ) તથા જવાબદારીઓને પાત્ર, મલિકમુઆઝમને પ્રાપ્ત થશે, અને તેનું કોષ ઉત્પન્ન આવે તો તે, એવી મ્યુનિસિપાલીટીની હકુમત જે પ્રદેશમાં હતી તેના હિત સાથે મવરનર ઇન કૉન્સિલના હુકમની રૂપે ખરચવું જોઈએ.

૫. ૪ થી કલમની રૂપે સ્થાપેલી મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટો સુદત સુદતની અથવા કાયમની હોઈ શકે. ૬. જે કોષ પ્રદેશમાં સુદતે સુદતે મેળો ભરાતો હોય, અથવા જ્યાં બાત્રાણ લોકો સુદતે સુદતે જતા હોય તે પ્રદેશ તેમજ એવો મેળો અથવા બાત્રા ચાલુ રહે ત્યાં સુધી એવા મેળામાં અથવા બાત્રામાં જનારા લોકો જે કોષ પ્રાપ્તના પ્રદેશમાં જતાં આવતાં હશે તે પ્રદેશ, ફરી ફરીને આવનારી જે

અમુક મેસમો નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવે તેની શરૂઆતથી તે આખર સુધી, મુદત મુદતની મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ છે એવું ઠરાવવાનો અધિકાર છે.

૭. (૧) જે કોષ્ટક પ્રદેશમાં (અ) કોષ્ટક શહેર, કસબો અથવા ચાણૂં અથવા બે અથવા વધારે પાસે પાસેના શહેરો, કસબા તથા ચાણૂં, તેની અથવા તેમની પાસેના કોષ્ટક ગામડાં, પરાં અથવા જમીન સુદ્ધાં અથવા એ વગર આવેલાં હોય અથવા (૫) કોષ્ટક ગામડાં અથવા પડે અથવા વધારે પાસે પાસેના ગામડાં તથા પરાં આવેલાં હોય, તે પ્રદેશને કાયમ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ ઠરાવવાનો અધિકાર છે; પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે (અ) દિલ રેલ્વેનો બાદ કરીને, અથવા (બ) વિશેષ કારણ હોવા વગર (૧) જે કોષ્ટક પલ્લુ શહેર, કસબો, ચાણૂં અથવા પડે જે બીજા કોષ્ટક પલ્લુ શહેર, કસબા, ચાણૂં અથવા પરાંથી, જેની ઉપર ધરા નહિ હોય એવી એક મેલ કરતાં વધારે વિસ્તારની જમીનથી છુટું પડેલું હોય તેની સાથે તે શહેરનો, કસબાનો ચાણૂંનો અથવા પરાંનો કાયમ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં સમાવેશ કરવાનું, અથવા (૨) જે કોષ્ટક પ્રદેશની વસ્તી બે હજાર માણસો કરતાં ઓછી હોય તે પ્રદેશમાં કોષ્ટક પલ્લુ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ સ્થાપવાનું, કાયદેસર થશે નહિ.

(૨) જ્યારે ભુદાં ભુદાં નામવાળી બે અથવા વધારે જગાઓની એક મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ કરી હોય ત્યારે, તે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટનું નામ કમીશનરે ઠરાવવું જોઈએ.

૮. (૧) કોષ્ટક પલ્લુ પ્રદેશને કાયમ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ ઠરાવનારે, અથવા એવા કોષ્ટક પલ્લુ ડિસ્ટ્રિક્ટની હદમાં ફેરફાર કરનારે, અથવા કોષ્ટક પલ્લુ પ્રદેશ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ હોવાને અંત થશે એવું ઠરાવનારે કોષ્ટક પલ્લુ જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરવાની અગાઉ ઓછામાં ઓછા બે મહિના આગમજ, અવગત અને કોન્સિલે, પ્રસંગ પ્રમાણે, એવું ઠરાવવાનું થોજ્યું છે એવા મજકુરોના એક દંદેરા મુજબ સરકારી ગેઝેટમાં અગ્રેષ્ઠ ભાષામાં, અને સ્થાનિક વર્તમાનપત્રો હોય તો, તેઓમાંના ઓછામાં ઓછા એક વર્તમાનપત્રમાં, જે જલ્દીમાં એવો પ્રદેશ હશે તે જલ્દીની ભાષામાં પ્રસિદ્ધ કરાવવો જોઈએ. અને સદરહુ પ્રદેશ મહિના પ્રસિદ્ધ ઠેકાણે સદરહુ જલ્દીની ભાષામાં તે ચહેડાવવો જોઈએ; અને તેમાં લખવું જોઈએ કે સદરહુ થોજના બાબત જે માણસોને કોષ્ટક હરકત હોય તેમણે તે હરકત કારણો શુદ્ધ સદરહુ દંદેરાની તારીખથી બે મહિનાની અંદર કલેક્ટરને લખી મોકલવી, અને જ્યારે જ્યારે જેમાં લેખિત વગર હોય એવો કોષ્ટક પલ્લુ પ્રદેશ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં ઉમેરવાનું અથવા તેમાંથી બાદ કરવાનું થોજ્યું હોય ત્યારે ત્યારે એવા પ્રદેશમાં પ્રસિદ્ધ ઠેકાણે સદરહુ દંદેરાની એક નકલ પણ ચહેડાવી રખાવવી એ મ્યુનિસિપાલીટીનું કામ છે.

(૨) એવી રીતે લખી મોકલવામાં આવેલી દરેક હરકત કલેક્ટરે, બનતી તાકીદે, સરકાર ઉપર રવાના કરવી જોઈએ. [૩] સદરહુ પ્રમાણે જે કોષ્ટક પલ્લુ હરકતો લખી મોકલવામાં આવી હોય તો તે, અવગત અને કોન્સિલના મત પ્રમાણે અપુરતી અથવા ગેરકાયદેસર હોય તે શિવાયને પ્રસંગે, તેણે ઉપર કહેલા પ્રકારનું જાહેરનામું કાઢવું નહિ.

(૨) — મ્યુનિસિપાલીટીઓ.

૯. દરેક મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં એક મ્યુનિસિપાલીટી હોવી જોઈએ, અને એવી દરેક મ્યુનિસિપાલીટી “ ની મ્યુનિસિપાલીટી ” એ નામની એક વ્યક્તિભૂત મંડળી થશે, અને તેનું સ્થાપનાવ કાયમ ચાલુ રહેશે અને તેના એક મળઆરો સિક્કો રહેશે, અને તેને અને તેની ઉપર તેના એક વ્યક્તિભૂત નામથી ફરિયાદ કરવાનો અધિકાર રહેશે.

૧૦. (૧) આ આકટમાં આગળ બીજી રીતે ઠરાવ્યું છે તે શિવાયને પ્રસંગે, એવી દરેક મ્યુનિસિપાલીટીમાં (અ) ચુંટી કઢાડેલા કાઉન્સિલરો, (બ) નિમાયલા કાઉન્સિલરો, જે હોય તો, એટલે, (૧) કમિશનર, વખતે વખતે આ અર્થે, જે કોષ્ટક પલ્લુ જાણેના નામથી નિમશે તે જાણેના, અથવા (૨) જે જાણેના કમિશનર તરફથી આ અર્થે વખતે વખતે નિર્દિષ્ટ કરેલા કોષ્ટક પલ્લુ હેઠાનું કામ વખતે વખતે બજાવતા હશે તે જાણેના, હોવા જોઈએ.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે ચુંટી કઢાડેલા કાઉન્સિલરોની સંખ્યા, પ્રેસીડેન્ટ સુદ્ધાં કુલ સંખ્યાના અડધા કરતાં ઓછી હોવી ન જોઈએ, અને નિમાયલા કાઉન્સિલરોમાંના અડધા કરતાં વધારે કાઉન્સિ-

હરો સરકારના પગારદાર નોકરો હોવા ન જોઇએ.

(૨) આ કલમ મુજબ જેટલા કાઉન્સિલરો સુટી કઢાડવાનો અધિકાર હોય તેટલા સવળા કાઉન્સિલરો સુટી ન કઢાડવાને લાંબે જે જગા ખાલી રહી હોય તે જગા, આ આકટમાં ગમે તે કહ્યું હોય તે છતાં, કાઉન્સિલરોની નિમણૂક કરીને પુરવાનો કમિશનરને અધિકાર છે.

૧૧.—ગવર્નર ઇન્ કાઉન્સિલને વખતે વખતે, દરેક મ્યુનિસિપાલીટી સાથે સામાન્યતઃ કાઉન્સિલરોની કુલ સંખ્યા ઠરાવવાનો, સુટી કઢાડવાને નિમેશા કાઉન્સિલરોનું પ્રમાણ ઠરાવવાનો અને સુટીનું નિયમન કરવા સાથે કાનુનો કરવાનો અધિકાર છે.

૧૨.—(૧) (અ) જે કોષ્ટક મુજબની માલસેટ, તથા (બ) કોષ્ટક મુજબની યુનિવર્સિટીનો જે કોષ્ટક મુજબની તથા જે કોષ્ટક મુજબની એજ્યુએટ, તથા (ક) જે કોર્ટનો જે કોષ્ટક મુજબની એડવોકેટ અને જે કોર્ટની સનદ ધારણ કરનારો જે કોષ્ટક મુજબની પીડર, તથા (ડ) જે કોષ્ટક મુજબની જ્યુરર અને આસેસર કોષ્ટક મુજબની ડિરિટકટમાં સુટીની કારણસાર મત આપનારાઓની યાદી ૧૧ મી કલમની (ક) રકમમાં ઉલ્લેખ કરેલી કાનુનો મુજબ જે તારીખે તૈયાર કરવાની અથવા તપાસવાની હશે તે તારીખની તરત અગાઉના ઓછામાં ઓછા છ મહિનાની મુદત સુધી તે ડિરિટકટમાં રહેલો હશે, તે દરેક જણ સદરહુ ડિરિટકટ માટે ઉમેદવાર થવાને અને સદરહુ ડિરિટકટના મત આપનારાઓની યાદીમાં દાખલ થવાને લાયક થશે; અને (૨) જે કોષ્ટક મુજબની શખસે, તેટલીજ મુદત સુધી લાયક કરનાર કર આપેલા હશે તે દરેક શખસ સદરહુ ડિરિટકટના મત આપનારાઓની યાદીમાં દાખલ થવાને લાયક થશે; અને તે ડિરિટકટમાં અથવા તેની હદની સાત માઇલની અંદર તેટલીજ મુદતસુધી રહેલો હશે તે ઉમેદવાર તરીકે પણ તે લાયક થશે.

ખુલાસો ૧.—જે કોષ્ટક મુજબની શખસ કોષ્ટક મુજબની ડિરિટકટમાં અથવા તેની હદની સાત માઇલની અંદર થઈ જઈ રહેલો હોય અથવા તેની રહેવાની મુખ્ય જગા એવા ડિરિટકટમાં અથવા તેની હદની સાત માઇલની અંદર રહે એમ ગણવું.

ખુલાસો ૨.—આ કલમનાં કારણસર “ લાયક કરનાર કર ” એ સંજ્ઞાનો અર્થ કોષ્ટક મુજબની ડિરિટકટમાં એસાડેલો, આકટોષ્ટ, ટોલ (દરગુરી) તથા લાડે ફરતાં અથવા લાડે ફેરવવા માટે આપવાના કારણસર રાખેલાં વાહનો તથા જનાવરો ઉપરના કર શિવાયનો, શહેરની મ્યુનિસિપાલિટીની આજ-તોમાં કમિશનરે વિદ્યમાનકાળે ઠરાવેલી ઓછામાં ઓછી, રકમ કરતાં ઓછી નહોત્ય એટલી રકમના કર થાય છે એમ સમજવું. ”

૧૩.—(૧) ૧૧ મી કલમની (ક) રકમની (૩) જી અને (૪) થી પેટા રકમો ઉપરથી કરેલી કાનુનોની રૂપે જ્યારે મત આપનારાની યાદી તૈયાર કરવામાં આવે અથવા સાધારણ તપાસ કર્યા પછી પુરા કરવામાં આવે, ત્યારે તેની એક નકલ ઉપર સદરહુ કાનુનોમાં આ અર્થે જણાવેલા માણસની સહી કરવામાં આવે એટલે તે નકલ મ્યુનિસિપલ સુટીની યાદી અધ-એમ સમજવું.

૧૩. અ.—કોષ્ટક મુજબની શખસનું નામ મ્યુનિસિપલ સુટીની યાદીમાં નોંધવામાં આવ્યા શિવાય તે શખસ કૌંસિલર સુટી કઢાવવાને લાયક થશે નહીં;

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે કોષ્ટક મુજબની, સંસ્થાપિત મંડળ અથવા માણસોની બીજી મંડળીનું નામ મ્યુનિસિપલ સુટીની યાદીમાં નોંધાયું હશે તે એવી મંડળીની વતી આ અર્થે કામ કરવાને યોગ્ય રીતે અધિકાર મળેલો કોષ્ટક મુજબની શખસ કૌંસિલર સુટી કઢાવવાને લાયક ગણાશે. ”

(૨) પેટા કલમ (૧) ની રૂપે વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય એવી મ્યુનિસિપલ સુટીની યાદીમાં નોંધાયેલા દરેક શખસને કૌંસિલરોની દરેક સુટી વખતે મત આપવાનો હક્ક છે એવું સમજવું, અને એવી રીતે નહિ નોંધાયેલા દરેક શખસને મત આપવાનો હક્ક નથી એવું સમજવું.

૧૪. તરત ઉપરની ઊંઘી ત્રણ કલમો માંહેના ઠરાવ હિલ રેશનની કોષ્ટક મુજબની કાયમ મ્યુનિસિપલ ડિરિટકટને વિશેષ કારણને લાંબે સદરહુ કલમના ઠરાવ તેને લાગુ પડવા જોગ નથી એવું ગવર્નર ઇન્ કૌંસિલ, મુખ્ય સરકારી ઝેડીટમાં એક જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને ફરમાવશે. તે કાયમ મ્યુનિસિપલ ડિરિટકટને લાગુ છે એમ સમજવું નહીં.

(૩) મ્યુનિસિપલ કૉન્સિલરો.

૧૫.—(૧)કોષ્ટ પશુ શખસ—(અ)—(૧)જેને કોષ્ટ ફોજદારી કોર્ટ ઇમદિના કરતાં વધારે મુદતની કેદની શિક્ષા કરવાલાયકકોષ્ટ ગુન્હા સાફ કેદની શીક્ષા અથવા ફટકા મારવાની શિક્ષા કરી હશે,અથવા જેનેસમુદ્રપારની શિક્ષા કરી હશે, અને આવી શિક્ષા પછીથી ફેરવવામાં અથવા રફ કરવામાં આવી નહિ હશે, અથવા (૨) જેને સરકારી નોકરીમાંથી “ બરતરફ કર્યો હશે, અને એવી રીતે બરતરફ કર્યાનું મુખ્ય સરકારી મેજીસ્ટ્રાટમાં જાહેર કર્યું હશે ” અથવા (૩) જે પ્લીડર હશે અને જેની સનદ હાઇ કોર્ટ ખેંચી લીધી હશે, અથવા (૪) જેને ૧૬ મી કલમની રૂયે હુદા ઉપરથી દુર કર્યો હશે, અને જેને આવી શિક્ષાને લીધે, બરતરફીને લીધે અથવા સનદ ખેંચી લીધાને લીધે અથવા હુદા ઉપરથી દુર કર્યાને લીધે થયેલાં નાલાયકતામાંથી મુક્ત કરવાનો મર્નર ઇન કૉન્સિલને યોગ્ય લાગે તો હુકમ કરવાનો અધિકાર આ ઉપરથી આપેા છે તેણે તેવો હુકમ કરીને મુક્ત કર્યો નહીં હશે, અથવા

(બ) જે સરટીફિકેટ ન મળેલો દેવાળીઓ અથવા છુટકારો નહીં મળેલો નાદાર હશે, અથવા (ક) જેની ઉમ્મર એકવીસ વરસ કરતાં ઓછી હશે, અથવા જે સ્ત્રી જાતનો હશે અથવા (ક) જે જડજન હશે, તે કૉન્સિલર થઇ શકશે નહીં; અને કોષ્ટ પશુ શખસ—(ઈ) જે મ્યુનિસિપાલીટીના તાઆ માહેનો અમલદાર અથવા નોકર હશે, અથવા (ફ) જેનો, હવે પછી ઠરાવ્યું છે તે શિવાયને પ્રસંગે, મ્યુનિસિપાલીટીના હુકમથી કરેલા કોષ્ટ પશુ કામમાં, અથવા તેની સાથે કે તેના હાથ હેઠળ કે તેની વતી કરેલા કોષ્ટ પશુ કરારમાં કે સોપેલા કોષ્ટ પશુ કામમાં તેનો પોતાનો અથવા પોતાના ભાગીદારની મારફત કોષ્ટ પશુ ભાગ અથવા હિતસંબંધ પ્રત્યક્ષ અથવા પરોક્ષ રીતે હશે, તે એવી મ્યુનિસિપાલીટીનો કૉન્સિલર થઇ શકશે નહિ; પશુ એવું ઠરાવ્યું છે કે કોષ્ટ પશુ શખસ.—(૧) જેનો, કોષ્ટ પશુ સ્થાવર મિલકતના કોષ્ટ પશુ લીઝમાં (પટામાં), વેચાણમાં અથવા ખરીદીમાં અથવા તે બાબતની કોષ્ટ પશુ કચુલતમાં કોષ્ટ પશુ ભાગ અથવા હિતસંબંધ હશે, (૨) જેનો, જે કોષ્ટ પશુ સંયુક્ત ધનવશિષ્ટ મંડળી તે મ્યુનિસિપાલીટીની સાથે કરાર કરશે, અથવા જેને તે મ્યુનિસિપાલીટીએ અથવા તે મ્યુનિસિપાલીટીની વતી કામે લગાડી હશે તેમાં ભાગ હશે, અથવા, (૩) જેનો, જે કોષ્ટ પશુ વર્તમાનપત્રમાં તે મ્યુનિસિપાલીટીના કામકાજ સંબંધી કોષ્ટ પશુ જાહેર ખર્ચ દાખલકરીશકાય તે વર્તમાનપત્રમાં ભાગ અથવા હિતસંબંધ હશે, અથવા (૪) જે મ્યુનિસિપાલીટીએ અથવા મ્યુનિસિપાલીટીની તરફથી કાદાડવામાં આવેલા કોષ્ટ પશુ લોનમાંનું ડીમેંચર ધારણ કરતો હશે અથવા જેના એવી લોનમાં બીજી રીતે કોષ્ટ હિતસંબંધ હશે, અથવા (૫) જેને ધંધાના સમયથી મ્યુનિસિપાલીટીની તરફથી વકાલાત કરનાર તરફિ કામે લગાડ્યો હશે, અથવા (૬) જેનો જે કોષ્ટ પશુ માલનો પોતે નિયમસર વેપાર કરતો હોય તે માલનું મ્યુનિસિપાલીટીને વખતો વખત વેચાણ કરવામાં આવતું હોય તેમાં અથવા કોષ્ટ માલ મ્યુનિસિપાલીટી પાસેથી ખરીદવામાં આવતો હોય તેમાં, એમાંની કોષ્ટ પશુ બાબતમાં, કોષ્ટ પશુ એકાદી સરકારી સાલમાં, વત્તામાં વત્તા પાંચસો રૂપિયા સુધીનો અથવા સરકારની મંજુરીથી તેથી વધારે વત્તામાં વત્તા બે હજાર સુધીની જે રકમ મ્યુનિસિપાલીટી આ અર્થે ઠરાવે તેટલી રકમ સુધીનો ભાગ અથવા હિતસંબંધ હશે, અથવા; ” (૭) જે ૭૧ મી કલમના ઠરાવોની રૂયે અથવા ૧૫૬ મી કલમની પેટાકલમ (૧) ના વિશેષ ઠરાવ (અ) ના ઠરાવોની રૂયે મ્યુનિસિપાલીટી સાથે કરેલી કોષ્ટ પશુ કચુલતમાં પક્ષકાર હશે,તેટલાજ કારણને લીધે તે શખસ સદરફુ પ્રમાણે નાલાયક થયેા છે અથવાતેનો સદરફુ પ્રકારના કોષ્ટ પશુ કામમાં અથવા કરારમાં કોષ્ટ પશુ ભાગ અથવા હિતસંબંધ છે એમ સમજવું નહિ. (૨) જેકોષ્ટ પશુ કૉન્સિલર, તેને જે મુદત સાફ ચુટી કહાડ્યો હશે અથવા નીચેા હશે તે મુદતમાં—(અ) પેટા કલમ (૧) ની રૂયે નાલાયક થશે, અથવા (બ) જે કોષ્ટ પશુ બાબતમાં (૧) પ્રત્યક્ષ અથવા પરોક્ષ તેનો પોતાનો અથવા પોતાના ભાગીદાર મારફત પેટા કલમ (૧) ના વિશેષ ઠરાવની (૧), (૨), (૩), (૬), અથવા (૭) મી રકમમાં કહેલા પ્રકારનો કંઈપણ ભાગ અથવા હિતસંબંધ હશે, અથવા (૨) કોષ્ટપશુ અસીલની, મુખ્યની અથવા બીજા માણસની તરફથી ધંધાના કારણથી જેનો હિત સંબંધ હશે, તે બાબતમાં સલાહકાર પ્રમાણે કામ કરશે, અથવા (ક) એક સરખા ઇમદિ-

નાથી વધારે મુદતસુધી જેરહાજર રહેવાના જજીવેલા અથવા જપ્તમાં આવ્યા હોય એવા ધરાદારી ધલાકાની હદ બહાર જશે અથવા (૩) સરકારનો ખચારદાર નોકર થઇને, જે નિમેલા કમિશનરે સરકારના ખચારદાર નોકર હોય તેમની સંખ્યા, ૧૦ મી કલમની પેટા-કલમ (૧) ના વિશેષ ઠરાવમાં જજીવેલા પ્રમાણથી વધારેતો હશે, અથવા “ (૪) પ્રેસિડન્ટ અથવા વાઇસ-પ્રેસિડન્ટ અથવા સરકારનો ખચારદાર નોકર ન હોય અને મ્યુનિસિપાલીટીની રજા લીધા શિવાય મ્યુનિસિપાલીટીની મિટીંગમાંથી લાગલાગટ ચાર મહિના દરમિયાન જેરહાજર રહેશે તો, તે કૌન્સિલર ” તરીકે ગણી રહેવાને નાલાયક થશે, અને તેની જગા ખાલી પડશે.

(૩) આ કલમની રૂએ કોઇપણ જગા ખાલી પડે છે કે નહીં એ બાબત કોઇપણ સવાલ અથવા તકરાર ઉત્પન્ન થાય, તો તે નિર્ણય કરવાના સંબંધમાં, કમિશનરનો, કુલમ આખરનો છે એમ સમજવું, ૧૫ અ. કોઇપણ કૌન્સિલર પ્રેસિડન્ટને લેખી નોટીસ આપીને પોતાની જગાનું રાજીનામું આપવાને મુખત્યાર છે, અને પ્રેસિડન્ટ કમિશનરને લેખી નોટીસ આપીને પોતાની જગાનું રાજીનામું આપવાને મુખત્યાર છે, ”

૧૬. શહેરની મ્યુનિસિપાલીટીઓની બાબતમાં ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ અને ખીજી બાબતમાં કમીશનર પોતાને યોગ્ય લાગે તો, આ આકટની રૂએ ચુંટી કાઢેલો અથવા નિમેલો જે કોઇપણ કૌન્સિલર પોતાનું કામ કરવામાં ગેરવર્તણૂક ચલાવ્યા બદલ અથવા કંઇપણ શરમ ભરેલું કામ કર્યા બદલ તકથીરવાન થયો અથવા કૌન્સિલર તરીકેની પોતાની ફરજ બજાવવાને અશક્ત થયો હોય તો, તેને મ્યુનિસિપાલીટીની લાલામણ ઉપરથી હુકા ઉપરથી દુર કરવાને મુખત્યાર છે.

૧૭ તરત નિમેની કલમમાં ઠરાવ કર્યો છે તે શિવાયને પ્રસંગે, આ આકટ પ્રમાણે સાધારણ ચુંટણી વખતે નીમેલા અથવા ચુંટી કાઢાડેલા કૌન્સિલરોએ, દરમિયાન તેઓ નાલાયક થયા ન હોય અથવા તેમને ૧૬ મી અથવા ૧૭૯ મી કલમની રૂએ હુકા ઉપરથી દુર કરવામાં આવ્યા નહીં હોય તો, ત્રણ વર્ષની મુદત સુધી હુકો ધારણ કરવો; અને મુદત કોઇપણ પ્રસંગે કોઇ પક્ષ કારણ સાફ વધારવાનું કમિશનરને યોગ્ય લાગે તો તે મુદત, તેના કુલમથી એકંદર ચાર વર્ષની મુદત સુધી વધારી શકાશે; સદરહુ કારણો તથા કુલમ મુબાઇ સરકારી ગેઝેટમાં પ્રસિદ્ધ કરવાં જોઇયે.

૧૮. કોઇ કૌન્સિલર પોતાના હુકાની મુદત પુરી થવાની અગાઉ મરણ પામેથી, તેણે રજીનામું આપ્યું હોય તેથી, તે નાલાયક થયાથી અથવા તેને હુકા ઉપરથી દુર કરવામાં આવ્યો હોય તેથી તેની ખાલી જગા સગવડ ભરેલી રીતે જેટલી જલદીથી ભરી શકાય તેટલી જલદીથી, તે જગા ઉપર કોઇ માણસને, પ્રસંગ પ્રમાણે ચુંટી કાઢાડીને અથવા નીમીને ભરવી જોઇયે; અને તે શખસને જે કાઉન્સિલરની જગા ઉપર ચુંટી કાઢાયો હશે અથવા નિમ્યો હશે તે કૌન્સિલરે તે જગા ખાલી થઇ ન હોત તો જેટલી મુદત સુધી ધારણ કરી હોત તેટલી મુદત સુધીજ માત્ર તેણે તે જગા ધારણ કરવી.

૧૯. જે કોઇપણ શખસને અગાઉ એક અથવા વધારે પ્રસંગે કૌન્સિલર તરીકે ચુંટી કાઢાયો હોય અથવા નિમ્યો હોય, તે જો ખીજે પ્રકારે યોગ્ય રીતે લાયક હોય તો, તે હરકોઇ વખતે ફરીથી ચુંટી કાઢાવા અથવા નિમાવાને લાયક થશે.

૨૦. કોઇપણ મ્યુનિસિપાલીટી સાફ આખરે ચુંટી કાઢાડેલા સધળા કાઉન્સિલરોનાં નામ, અને તે પ્રમાણેજ તેમાં નિમેલા કૌન્સિલરો, કોઇ હોય તો તેમનાં નામ, સગવડ ભરેલી રીતે જેટલી જલદીથી અને તેટલી જલદીથી, મુબાઇ સરકારી ગેઝેટમાં પ્રસિદ્ધ કરવાં જોઇયે,

(૪) મ્યુનિસિપલ ચુંટણીઓ.

૨૧. જે કોઇ પક્ષ શખસ એકરીશ વર્ષ કરતાં ઓછા ઉમ્મરનો હશે તેને મ્યુનિસિપાલીટીની કોઇ પક્ષ ચુંટણીમાં મત આપવાનો હક નથી,

૨૨. (૧) કૌન્સિલરની કોઇ પક્ષ ચુંટણીના કાયદેસરપણા બાબતની તકરાર એવી ચુંટણીની વખતે, ચુંટી કાઢાવાને અથવા મત આપવાને લાયક હોય એવા કોઇ પક્ષ માણસે કરી હોય, તો એવા માણસને, તે ચુંટણીનું પરિણામ બાહેર થવાની તારીખ પછી દસ દિવસની અંદર હરકોઇ વખતે, જે સિવિલ

કટમાં તે સુટણી થઈ હોય અથવા થવી જોઈતી હતી તે ડિસ્ટ્રિક્ટના ડિસ્ટ્રિક્ટ જજને અરજી કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) સદરહુ ડિસ્ટ્રિક્ટ જજ, અથવા આ સંબંધમાં ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલ નિમે તેવો ખીજો જજ, પોતાને જરૂરી જણાય તેવી ચોક્કસી કર્યા પછી અને પેટા કલમ ૩) ના ઠરાવોને પાત્ર રહીને, તે સુટણીનું જે પરિણામ જાહેર થયું હશે તે કાયમ કરવાને અથવા દુરસ્ત કરવાને અથવા તે સુટણી રદ કરવાને મુખત્યાર છે. તેમ તેનો અર્થ કાણે આપવો તે ફરમાવવાને અધિકાર છે. સદરહુ ઠરાવ અથવા હુકમ છેવટનો સમજવો. જે તે સુટણી રદ કરે, તો નવી સુટણી કરવા સાફ તરતજ તારીખ નિમચી તથા જરૂરી તબવીજ કરવી.

(૩) (અ) કોઇ ઉમેદવાર તરફથી લાંચ રસ્તવતની તબવીજ થઈ હોય તો તેની સુટણી રદ કરવી જોઈએ, (૩) (બ) રકમ લાગુ ન પડે એવા જે કોઇપણ ખાખતમાં આપવામાં મતોની બારીકાઈથી તપાસ કરીને તથા તે ગણીને, જે ઉમેદવાર તરફેણમાં આપવામાં કાયદેસર મતોની સંખ્યા સૌથી વધારે હોય તે ચોખ્ખી રીતે સુટી કાઢયો છે એમ ઠરાવવું જોઈએ.

‘ખુલાસો’— ‘ખાનગી ફાયદો કરી આપવાનું વચન ’ એ સંજ્ઞામાં જે માણસને તે વચન આપ્યું હોય તેના પોતાના, અથવા તે માણસ જે શખસનું હિત, ચાહતો હોય તે શખસના, ફાયદા માટેના વચનનો સમાસ થાય છે. તેમાં કોઇપણ ચોક્કસ મ્યુનિસિપલ ખાખતના સંબંધમાં અનુકૂળ અથવા પ્રતિકૂળ મત આપવાના વચનનો સમાસ થતો નથી.

(૫) ૧૧ મી કલમની (ક) રકમ મુજબ કરેલી કાનુનો અમલમાં આણવાનું કામ સીપેલા અમલદાર અથવા અમલદારોના હાથે કાંઈ ભુલ થઈ હોય એટલાજ કારણને લીધે, અથવા લાંચ રસ્તવતથી થયું ન હોય એવું કાંઈ ગેરશિરસ્તપણું અથવા એવી કાંઈ ગેરવૃદ્ધિ થઈ હોય એટલાજ કારણને લીધે સુટણીના કાયદેસરપણા બદલ તકરાર લીધી હોય તો, સદરહુ જજને તે સુટણી રદ કરવી નહિ.

(૬) જે તે જજ પેટાકલમ (૩) ની રકમ (અ) મુજબ કોઈપણ સુટણી રદ કરે તો તેને, ચોખ્ખી લાગે તો, જે કોઇ માણસે આ કલમના અર્થ મુજબ લાંચ રસ્તવતની કાંઈપણ તબવીજ કરી હશે તે, સાત વર્ષથી વધારે ન હોય એવા વર્ષની મુદત સુધી, તે અથવા ખીજા કોઈપણ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં ઉમેદવાર થવાને નાલાયક છે એમ ઠરાવવાનો અધિકાર છે, અને તે જજને ફેંસલો છેવટનો થશે; પણ એવું ઠરાવું છે કે ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલ, પોતાને ચોખ્ખી લાગે તો, હુકમ કરીને એવા કોઇ પણ શખસને એવી કોઈપણ નાલાયકીમાંથી કોઈપણ વખતે મુક્ત કરવાને મુખત્યાર છે; અને એવા હુકમ કરવાનો તેને આ ઉપરથી અધિકાર આપવામાં આવે છે.

(૫) પ્રેસિડંટ તથા વાઇસ પ્રેસિડંટ.

૨૩. (૧) દરએક મ્યુનિસિપાલીટીમાં અધ્યક્ષસ્થાને એક પ્રેસિડંટ હોવો જોઈએ, અને તે કૌન્સિલરોએ પોતામાંહેનો સુટી કઢાડેલો એક શખસ હોવો જોઈએ.

(૨) દરેક પ્રેસિડંટ(અ) ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલ નિમેલો હોવો જોઈએ; અથવા (બ) હુદાની રૂયે નિમાયલો પ્રેસિડંટ હોવો જોઈએ, એટલે, ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલ આ અરથે વખતે વખતે જાહેર કરે એવા કોઇ પણ હુદાનું કામ ચલાવનાર શખસ હોવો જોઈએ; અથવા (ક) મ્યુનિસિપાલીટીએ સુટી કઢાડેલો એવું ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલ ફરમાવે તો મ્યુનિસિપાલીટીએ સુટી કઢાડેલો હોવો જોઈએ.

(૩) દરેક મ્યુનિસિપાલીટીના એક વાઇસ પ્રેસિડંટ હોવો જોઈએ, અને તેને કૌન્સિલરોએ પોતામાંથી સુટી કઢાડેલો હોવો જોઈએ; પણ પ્રેસિડંટ ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલ નિમેલો હોય તો અથવા હુદાની રૂયે પ્રેસિડંટ હોય, તો ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલ સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમ કરીને વખતે વખતે એમ ફરમાવે તો, તે સુટણીનો નિકાલ ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલની અથવા કમિશનરની પસંદગીને પાત્ર રહેશે.

(૪) જ્યારે પેટા કલમ (૨) ની રકમ (બ) મુજબ કોઇ પણ હુદો જાહેર કરવામાં આવે, ત્યારે તે હુદાનું કામ વખતે વખતે જે શખસ કરતો હોય, તે શખસ, સદરહુ જાહેરનામું ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલ તરફથી ફેરવવામાં અથવા રદ કરવામાં ન આવે તો અને ન આવે.

ત્યાં સુધી, પ્રેસિડંટ થશે અને ચાલુ રહેશે.

(૫) સરકારનો પગરદાર નોકર હોય અને નિમેલા અથવા હુદાની રૂએ પ્રેસિડંટ હોય તે શિવાયનો જે બીજો કોઇ પ્રેસિડંટ તથા મહિનાથી વધારે મુદત સુધી, અને જે વાઇસ પ્રેસિડંટ, પંદર દિવસથી વધારે મુદત સુધી, પ્રેસિડંટના અથવા વાઇસ પ્રેસિડંટના હુદાનું પોતાનું કામ કરી શકે નહીં એવી રીતે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાંથી ગેરહાજર રહે તેવો દરેક પ્રેસિડંટ તથા વાઇસ પ્રેસિડંટ—(અ)પેટા કલમ (૨) ની (અ) રકમની રૂએ નિમેલા પ્રેસિડંટના સંબંધમાં કમીશનરે, (બ) ચુટી કઢાડેલા પ્રેસિડંટ અથવા વાઇસ પ્રેસિડંટના સંબંધમાં મ્યુનિસિપાલિટીએ, સદરહુ પ્રમાણે ગેરહાજર રહેવા સાથે રજા આપી ન હોય તો, પ્રેસિડંટ અથવા વાઇસ પ્રેસિડંટ તરીકે રહેવાને અંધ થશે: પણ એવું ઠરાવું છે કે વાઇસ પ્રેસિડંટને રજા આપવી તે, (૧) ગવર્નર ઇન કૌન્સિલની મંજૂરીને પાત્ર રાખીને ચુટી કઢેલા વાઇસ પ્રેસિડંટની બાબતમાં ગવર્નર ઇન કૌન્સિલની, અથવા (૨) કમિશનરની પસંદગીને પાત્ર રાખીને ચુટી કઢેલા વાઇસ પ્રેસિડંટની બાબતમાં કમીશનરની, મંજૂરીને પાત્ર રાખીને આપવી જોઇએ.

(૬) ઉપરની છેલ્લી પેટા કલમની રૂએ આપવાની રજા છ મહિનાથી વધારે હોવી ન જોઇએ, અને જ્યારે જ્યારે તે પેટા કલમની રૂએ વાઇસ પ્રેસિડંટને રજા આપવામાં આવે ત્યારે ત્યારે એ પ્રમાણે ગેરહાજરીની રજા લેનારા વાઇસ પ્રેસિડંટની ચુંટણીને જે શરતો લાગુ હોય તે શરતોને પાત્ર રાખીને એક કૌન્સિલરને, જેટલી મુદતની રજા આપવામાં આવે તે મુદત દરમિયાન સંઘર્ષા કામો કરવા સાથે તથા તેના સંઘર્ષા અધિકાર ચલાવવા સાથે ચુટી કઢવો જોઇએ.

(૭) દરેક પ્રેસિડંટની તથા વાઇસ પ્રેસિડંટને તેની ગેરચાલ જદલ અથવા તેણે પોતાના કામમાં મફત કર્યા જદલ, અથવા તે પોતાનું કામ કરવાને અસમર્થ હોવા જદલ તેને તેના પ્રેસિડંટના અથવા વાઇસ પ્રેસિડંટના હુદા ઉપરથી ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ કઢાડી મુકી શકશે, અને દરેક પ્રેસિડંટના તથા વાઇસ પ્રેસિડંટના હુદાની મુદત, તેના કૌન્સિલરપણાના હુદાની મુદત પુરી થાય એટલે, પુરી થશે.

(૮) હુદાની રૂએ થયેલા પ્રેસિડંટ શિવાયના કોઇ પ્રેસિડંટ, અથવા વાઇસ પ્રેસિડંટ પોતાના એવા પ્રેસિડંટના અથવા, વાઇસ પ્રેસિડંટના હુદાની મુદત પુરી થયાની અગાઉ મરણ પામેથી, તેણે રાજીનામું આપેથી, અથવા તેને હુદા ઉપરથી કઢાડી મુકાયથી, અથવા તે એવા હુદાનું કામ કરવાને અસમર્થ થાયથી, અથવા તે ૧૫ મી કલમની પેટા કલમ (૨) ની રૂએ કૌન્સિલર હોતો અંધ થાયથી, તેની ખાલી અવલી જગા, બીજા કોઇપણ કૌન્સિલરની, પ્રસંગ પ્રમાણે નીમણૂક અથવા ચુંટણી કરીને ભરવામાં આવશે.

૨૩ અ. (૧) આ આકટમાં બીજી રીતે સ્પષ્ટ ઠરાવ કર્યો હોય તે શિવાય મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટનો મ્યુનિસિપલ વહિવટ મ્યુનિસિપાલિટીને હસ્તક રહેશે. (૨) જે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ માટે મ્યુનિસિપલ કમિશનર હોય તે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં આ આકટના ઠરાવોના અમલ કરવાનાં કારણસર અમલ ખજાનગી કરવાની અધિકાર, આ આકટમાં જ્યાં જ્યાં સ્પષ્ટ રીતે તે મુજબ ફરમાવું હોય ત્યાં ત્યાં મ્યુનિસિપાલિટીની પસંદગી અથવા મંજૂરીને પાત્ર, તથા આ આકટથી જે બીજાં અંધનો, મર્યાદા તથા શરતો નાંખવામાં આવે તેને પણ પાત્ર, મ્યુનિસિપલ કમિશનરને હસ્તક રહેશે. ”

૨૪. (૧) મ્યુનિસિપાલિટીના પ્રેસિડંટનું કામ:—

(અ) વાજબી કારણને લીધે ન બની શકે તે શિવાય તે મ્યુનિસિપાલિટીની સંઘર્ષા મિટીંગમાં અધ્યક્ષ સ્થાને બેસવું અને ૪૬ મી કલમની (બ) રકમની રૂએ તે વખતે અમલમાં હોય તે કાનુનોના ઠરાવને પાત્ર રહીને એવી મિટીંગમાંના કામનું નિયમન કરવું; (બ) તે મ્યુનિસિપાલિટીનાં નાણાં સંબંધી તથા એકિન્કયુટિવ કારભાર ઉપર નજર રાખવી, અને વિદ્યમાનકાળે તે મ્યુનિસિપાલિટીના જે નિયમો અમલમાં હશે તેમને પાત્ર રહીને, જે મ્યુનિસિપાલિટીના અધ્યક્ષસ્થાને તે હશે તે મ્યુનિસિપાલિટી કરી શકે અથવા તેની વતી કરી શકાય તેવા એકિન્કયુટિવ કામ કરવા; (૧) તે મ્યુનિસિપાલિટીના એકિન્કયુટિવ કારભારની બાબતમાં અને તેના હિસાબ તથા

કાગળપત્ર સંબંધી બાબતમાં મ્યુનિસીપાલીટીના સધળા અમલદારોનાં તથા નોકરોનાં કૃત્યો ઉપર તથા કામ ઉપર દેખરેખ રાખવી તથા અધિકાર ચલાવવો; અને, તે મ્યુનિસીપાલીટીના વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય તે નિયમેને અનુસરીને, સદરજુ અમલદારોની તથા નોકરોની નોકરી સંબંધી, તથા તેમના પગાર સંબંધી, તથા વિશેષ હક તથા નિમજ્જુક સંબંધી સધળી તકરારોનો નિકાલ કરવો. (૩) તે મ્યુનિસીપાલીટીએ અથવા કોઇ કમિટીએ ચલવેલાં કામનાં ટાંચણનો કોઈપણ ઉતારો, અથવા જે બીજો દસ્તાવેજ અથવા વસ્તુ કલેક્ટર ૧૭૩ મી કલમ પ્રમાણે વખતે વખતે મારે તે બીજો દસ્તાવેજ અથવા વસ્તુ તે કલેક્ટરને, અથવા કલેક્ટર આ બાબતમાં જે બીજા અમલદારને વખતે વખતે નીમે તે અમલદારને આપવી. પણ એવું ટરાચું છે કે જે મ્યુનિસીપલ ડિભીકટ સાઈ મ્યુનિસીપલ કમિશનર હોય તે મ્યુનિસીપલ ડિભીકટમાં આ પેટા કલમની રકમો (ખ), (ક), તથા (૩) મુજબનાં પ્રેસીડેન્ટનાં કામ તથા અધિકાર આ આક્ટના ઠરાવોને પાત્ર, તથા આ આક્ટમાં રપષ્ટ રીતથી બીજી રીતે ઠરાયું હોય તે સિવાય, એવા મ્યુનિસિપલ કમીશનરે કરવાં તથા ચલાવવાં. ”

(૨) જ્યારે કોઇ મ્યુનિસીપાલીટીનો પ્રેસિડેન્ટ સરકારનો પગારદાર નોકર હોય અને તે હુદાના સખબંધી નિમાયલો પ્રેસિડેન્ટ હોય અથવા તેને ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલે પ્રેસિડેન્ટ નિમ્નો હોય ત્યારે, નિકાલ કરવા સાફ એવી મ્યુનિસીપાલીટીની બાગળ જે બાબત આવે તેવી કોઈપણ બાબતમાં તેણે મત આપવો નહીં પણ જે દરખાસ્ત ઉપર વિચાર ચાલ્યો હશે તેની તરફેણમાં તથા વિરુદ્ધમાં, હાજર રહેલા કૌન્સિલરોના બે પક્ષ યથાને બેઠે પક્ષોનાં મત સરખા પડે તો, તે પ્રસંગે તે નિર્ણાયક મત આપી શકશે.

૨૫ મ્યુનિસીપાલીટીના વાર્ષિક પ્રેસિડેન્ટનું કામ; (અ) પ્રેસિડેન્ટ ગેરહાજર હોય અને વાજબી કારણોને લીધે અટકી પડ્યો ન હોય ત્યારે તેણે મ્યુનિસીપાલીટીની સધળી મીટીંગમાં અધ્યક્ષ સ્થાને બેસવું. અને તે એ પ્રમાણે અધ્યક્ષ સ્થાને બેસે ત્યારે તેણે ૨૪ મી કલમની (૧) લી પેટા કલમની “ રકમ (અ)ની ” રૂએ પ્રેસિડેન્ટને પ્રાપ્ત થયેલો અધિકાર ચલાવવો, (બ) પ્રેસિડેન્ટ પોતાના જે અધિકાર અને જે કામ તેને વખતે વખતે સોંપે તે અધિકાર ચલાવવા અને તે કામ કરવા, અને (ક) પ્રેસિડેન્ટની જગ્યાએ બીજો કોઇ આવે અથવા તેની નિમજ્જુક અથવા ચુટણી થાય ત્યાંસુધી અથવા પ્રેસિડેન્ટ ૨૫ કલમને ગેરહાજર રહે તે દરમિયાન પ્રેસિડેન્ટના અધિકાર તથા કામ ચલાવવાં.

બાબ ૩.—કામકાજ ચલાવવા બાબત.

૨૬. મ્યુનિસીપાલીટીની મીટીંગના સંબંધમાં હેઠળ લખેલા ઠરાવ પાળવા જોઈએ:—

(૧) મુદત મુદતની મ્યુનિસીપાલીટીઓ તથા હિલ રેજીસ્ટ્રોની મ્યુનિસીપાલીટીઓ બાદ કરીને બીજી મ્યુનિસીપાલીટીઓમાં સાધારણ કામનો નિકાલ કરવા સાફ દર વર્ષે અનુક્રમે જાન્યુઆરી, એપ્રિલ, જુલાઈ અને અક્ટોબર મહિનાની દક્ષમી તારીખે અથવા તે તારીખને સુમારે મળીને ચાર માસુલ સાધારણ મીટીંગો, તથા પ્રેસિડેન્ટે જરૂર જણાય તેવી બીજી માસુલ સાધારણ મીટીંગો, ભરવી જોઈએ. હિલ રેજીસ્ટ્રોની મ્યુનિસીપાલીટીઓમાં ઉપર કહેલાં કારણ સાફ દર વર્ષે એપ્રિલ મહિનાની દક્ષમી તારીખે અથવા તે તારીખને સુમારે એક માસુલ સાધારણ મીટીંગ ભરવી જોઈએ અને ઓછામાં ઓછી બીજી એક માસુલ સાધારણ મીટીંગ ભરવી જોઈએ. દરેક મુદત મુદતની મ્યુનિસીપાલીટીમાં, તેનો પ્રેસિડેન્ટ વખતે વખતે ઠરાવે તેવી અને તેટલી માસુલ સાધારણ મીટીંગો ભરવી જોઈએ. સધળી માસુલ સાધારણ મીટીંગોની તારીખો નિમ્નવી એ પ્રેસિડેન્ટનું કામ છે.

(૨) પ્રેસિડેન્ટને યોગ્ય લાગે ત્યારે ત્યારે તે વિશેષ સાધારણ મીટીંગ બોલાવવાને મુખત્યાર છે, અને કૌન્સિલરોમાંથી એક ચુટીયા કરતાં ઓછા નહીં હોય એટલા આસામીઓએ ભેળી દરખાસ્ત કરી હોય તો, તેણે વિશેષ સાધારણ મીટીંગ બોલાવવી જોઈએ.

(૩) માસુલ સાધારણ મીટીંગની બાબતમાં નિહાન જ્ઞાન દિવસની નોટીસ, અને વિશેષ સાધારણ મીટીંગની બાબતમાં નિહાન ત્રણ દિવસની નોટીસ, જે દિવસે તથા જે જગ્યાએ તેવી મીટીંગ ભરવાની હશે તે જગ્યા તથા તે વખત અને ત્યાંનાં જે કામ ચલાવવાનું હશે તે કામ એવી નોટીસમાં લખીને

કૌસિલરોમાં ફેરવવી જોઇએ, અને તે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ત્રિક્ટમાંની મ્યુનિસિપલ કચેરીમાં અથવા સ્થાનિક કચેરીમાં અથવા ખીજી કોઇપણ સાર્વજનિક ઇમારત ઉપર ચોહોડવી જોઇએ. સદરહુ નોટીસમાં, જે કોઇ સૂચના અથવા દરખાસ્ત તે મીટીંગમાં રજુ કરવાનો પોતાનો ઉદ્દેશ છે એવી લેખી નોટીસ કોઇ કૌસિલરે તે મીટીંગના ઓછામાં ઓછા દસ દિવસ આગમજ આપી હશે તે સૂચના અથવા દરખાસ્ત અને વિશેષ સાધારણ મીટીંગની આખતમાં એવી મીટીંગ બોલાવવાની લેખી વિનંતિ કહેલી કોઇપણ સૂચના અથવા દરખાસ્ત દાખલ કરવી જોઇએ.

(૪) મ્યુનિસિપાલીટીની દરેક મીટીંગ, ખાસ કારણ હોવા શિવાય (આવા કારણો તે મીટીંગ બોલાવવાની આખતની નોટીસમાં લખવા જોઇએ), જે ઇમારત, એવી મ્યુનિસિપાલીટી મ્યુનિસિપલ કચેરી તરીકે વાપરતી હશે તે ઇમારતમાં ભરવી જોઇએ.

(૫) દરેક મીટીંગમાં જે પ્રેસિડન્ટ અને વાઇસ પ્રેસિડન્ટ એક ગેરહાજર હોય તો, જે કૌસિલરો હાજર હોય તેઓ પૈકી જે એક કૌસિલરને તે મીટીંગ તે પ્રસંગને માટે ચેરમેન તરીકે પસંદ કરે તેણે અધ્યક્ષસ્થાને બેસવું જોઇએ, અને એવા ચેરમેને ૨૪ મી કલમની પેટા કલમ ૧ રકમ (અ) ની રૂએ પ્રેસિડન્ટને પ્રાપ્ત થયેલા અધિકાર તે મીટીંગમાં ચલાવવા.

(૬) મ્યુનિસિપાલીટી આગળ ચાલતી હોય તે કોઇપણ ચોક્કસ અથવા ચરચા યુક્ત રીતે કરવી જોઇએ એવું અધ્યક્ષસ્થાને બેસનારા અધિકારીને લાગે તે શિવાયને પ્રસંગે દરએક મીટીંગ લોકોને જવાને ખુલી હોતી જોઇએ; પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે ચાલતા કારણમાં કોઇ શખસ હરકત કરે તો તેને કોઇપણ વખતે કાઢાડી મુકવાને સદરહુ અધિકારી મુખત્યાર છે.

(૭) કૌસિલરોની એકંદર સંખ્યામાંથી શહેરની મ્યુનિસિપાલીટીની મીટીંગમાં એક તૃતીયાંશથી ઓછા અને ખીજી કોઇપણ મ્યુનિસિપાલીટીની મીટીંગમાં અડધાથી ઓછા કૌસિલરો મીટીંગની ચરચામાંથી આખર સુધી કોઇપણ વખતે હાજર હશે તો, અધ્યક્ષસ્થાને બેસનારા અધિકારીએ ખીજા અથવા ત્યાર પછીના કોઇપણ દીવસે જે વખત નીમવાનું પોતાને વાજખી લાગે તે વખત સુધી તે મીટીંગ મુલતવી રાખવી, અને એવી રીતે મુલતવી રાખ્યાની નોટીસ મ્યુનિસિપલ કચેરીમાં ચોહોડવી જોઇએ, અને મધ્ય મીટીંગની વખતે કોરમ થયું હોત તો જે કામ તે મીટીંગ આગળ આવ્યું હોત તે કામ તે મુલતવી રહેલી મીટીંગ પાછી ભરાયા પછી તેમાં કોરમ થાય કે ન થાય તોપણ તે આગળ આવ્યું જોઇએ, અને તે કામનો નિકાલ તે મીટીંગમાં અથવા ત્યાર પછીના કોઇપણ દિવસે મુલતવી રાખેલી મીટીંગમાં કોરમ થાય કે ન થાય તોપણ તેમાં કરવાનો અધિકાર છે.

(૮) અધ્યક્ષસ્થાને બેસનારા અધિકારીની પરવાનગી શિવાય, (આવી પરવાનગી કોઇપણ ઠરાવ ફેરવવાની અથવા રદ કરવાની સૂચના અથવા દરખાસ્તની આખતમાં તે ઠરાવ થયા પછી ત્રણ મહિનાની અંદર આપવી નહીં) કોઇપણ કામ, કોઇપણ સાધારણ મીટીંગમાં એવી મીટીંગ આખતની નોટીસની અંદર અથવા વિશેષ સાધારણ મીટીંગની આખતમાં તે મીટીંગ ભરવા બદલની લેખી વિનંતીની અંદર નમુદ કરવામાં આવ્યું હોય તે શિવાય ચલાવવું નહીં તથા તેજ પ્રમાણે તેમાં કોઇપણ દરખાસ્તના સંબંધમાં વાદવિવાદ તે સદરહુ પ્રમાણે નમુદ કરવામાં આવી હોય તે શિવાય કરવો નહીં. આ પેટા કલમની રૂએ કોઇપણ મીટીંગમાં ચલાવવાના કોઇપણ કામનો અથવા જે ઉપર વાદવિવાદ કરવાનો હોય એવી કોઇપણ દરખાસ્તનો ક્રમ અધ્યક્ષસ્થાને બેસનારા અધિકારીએ ઠરાવવો જોઇએ. આવા કામમાંનું કોઇપણ ખાસ કામ અથવા કોઇપણ ખાસ દરખાસ્ત પહેલી હાથમાં ધરવાની કોઇપણ સલાસદે દરખાસ કરી હોય તે પ્રસંગે તે દરખાસ્ત સદરહુ અધિકારીએ તે મીટીંગ આગળ મુકવી જોઇએ, અને તેની તરફેણમાં અથવા વિરુદ્ધ વધારે મત પડ્યા મુજબ ચાલવું જોઇએ.

(૯) દર એક સાધારણ મીટીંગમાં જે કૌસિલરો હાજર હોય તેઓનાં, અને પેટા કલમ (૧૪) ના ઠરાવ પ્રમાણે જે કોઇ સરકારી અમલદારો હાજર હોય તો, તેઓનાં નામ સુદ્ધાં તે મીટીંગમાં ચાલેલા કામની મીનિન્ટ, દરએક શહેરની મ્યુનિસિપાલીટીની આખતમાં અંગ્રેજીમાં, અને જે તે મ્યુનિસિપાલીટી લેખી લખાઈ કરે તો, દેશી ભાષામાં પણ, અને ખીજી દરેક મ્યુનિસિપાલીટીમાં દેશી ભાષામાં અને જે તે

મ્યુનિસિપાલિટી તેવો ઠરાવ કરે તો સદરહુ દેશી બાપાને બદલે, અથવા તેની સાથે અંગ્રેજીમાં પણ આ કામ સાઈ કરી રાખવાની એક છુકમાં રાખવી જોઈએ, અને તે મીનીટ ઉપર બનતી તકીદે એવી મીટીંગના અધ્યક્ષસ્થાને બેસનારા અમલદારે સહી કરવી જોઈએ, અને તે સદરહુ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટના કાઉન્સિલર રહેવાસીને સધળા વાજખી વખતે જોવા સાઈ ખુદી હોવી જોઈએ.

(૧૦) સધળા સવાલોનો નિકાલ હાજર હોય અને મત આપેા હોય તે કૉન્સિલરોના બહુમતથી કરવો જોઈએ, અને જે પ્રસંગે એ પક્ષ યથાને ઉભય પક્ષોનાં મત સરખાં પડે તે સધળે પ્રસંગે અધ્યક્ષ-સ્થાને બેસનારા અધિકારી, ૨૪ મી કલમનાં પેટા કલમ (૨) માં ઠરાવ્યું છે તે શિવાયને પ્રસંગે, એ બીજું અથવા નિશ્ચયિક મત આપી શકશે, મત લેવાનું તથા તેનું પરિણામ લખી રાખવાનું કામ તે બાબત કલમ ૪૬ ની (બ) રકમની રૂયે વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય તે કાનુનોમાં ઠરાવવામાં આવે તેવી રીતે કરવું.

(૧૧) કાઉન્સિલ સાધારણ મીટીંગ, તેમાં જે કૉન્સિલરો હાજર હોય તેઓના બહુ મતથી, વખતે વખતે, મુલતવી રાખવાનો અધિકાર છે, પણ મુલતવી રાખેલી કાઉન્સિલ પણ સખા બરાબ તેમાં, જે સખા મુલતવી રાખી હોય તેમાં જે કમનો પુરો નિકાલ થયો નહિ હોય તે કામશિવાય બીજું કાઉન્સિલ પણ કામ ચલાવવું નહિ.

(૧૨) મ્યુનિસિપાલિટીનો કાઉન્સિલ ઠરાવ, તે પસાર થયા પછી ત્રણ મહિનાની અંદર ફેરવવો અથવા રદ કરવો હોય તો, તે મ્યુનિસિપાલિટીની એકાદી સાધારણ મીટીંગમાં સધળા કૉન્સિલરોમાંના એકાદમાં એકા અથવા કૉન્સિલરોએ ટેકા આપીને ઠરાવ કર્યો હોય તે શિવાય બીજી રીતે ફેરવવો અથવા રદ કરવો નહીં. આવી મીટીંગની નોટીશ પેટા કલમ ૩ માં ફરમાવ્યું છે તે પ્રમાણે ચાલીને આપવી જોઈએ, અને તેમાં એવા મીટીંગમાં જે ઠરાવ ફેરવવાનું અથવા રદ કરવાનું થોળ્યું હશે તે ઠરાવ અને તે ફેરવવા બાબતની અથવા રદ કરવા બાબતની સૂચના અથવા દરખાસ્ત પૂર્ણપણે લખવી જોઈએ.

(૧૩) જે કાઉન્સિલ કામ મ્યુનિસિપાલિટીને વારતે સરકારી એક્ટ્રિકયુટિવ એન્જિનિયર તરફથી બાંધવામાં આવતું હશે તે કામ સંબંધી, અથવા શિક્ષણની કાઉન્સિલ બાબત સંબંધી, કાઉન્સિલ કામકાજ મ્યુનિસિપાલિટીની કાઉન્સિલ મીટીંગમાં ચલાવવું તે, જે કારણે અધ્યક્ષસ્થાને બેસનારા અધિકારીને જરૂરનાં લાગે તે કારણે હોય શિવાય સદરહુ એક્ટ્રિકયુટિવ એન્જિનિયરને અથવા જિલ્લાના એન્જીનેયરને ઇન્સ્પેક્ટરને એવી મીટીંગમાં એવું કામ ચલાવવાના ઇરાદા બાબત તથા એવા કામ સંબંધી જે દરખાસ્તો અથવા સૂચનાઓ રજુ કરવામાં આવવાની હોય તે બાબત એક પત્ર એવી મીટીંગના એકાદમાં એકા પંદર દિવસ આગમજ લખી મોકલ્યા વગર ચલાવવું નહિ.

(૧૩) (અ) સેનિટારી બોર્ડના મેમ્બરો, તથા એકાદ જિલ્લાના એક્ટ્રિકયુટિવ એન્જિનિયર, એન્જી-કેશનલ ઇન્સ્પેક્ટર તથા ડેપુટી સેનિટરી કમિશનર, અને એકાદ જિલ્લામાંના સિવિલ સર્જનને, તે જિલ્લાના હેલ્થ એક્સિસરના કામ પૈકી કાંઈ કામ આપણું હોય ત્યારે તે સિવિલ સર્જન, જે તે જિલ્લામાંની કાઉન્સિલ મ્યુનિસિપાલિટીના મેમ્બરો ન હોય તો, તેઓને સદરહુ મ્યુનિસિપાલિટીની કાઉન્સિલ મીટીંગમાં હાજર રહેવાનો હક છે એમ સમજવું, અને તેઓ પૈકી દરેક જણ, એવી મીટીંગમાં જે કાઉન્સિલ સવાલ વિશે પોતાનું મત અથવા પોતે આપી શકે તે માહિતી તે મ્યુનિસિપાલિટીને ઉપયોગી થઈ પડશે એવું તેને પોતાના હુદાનાં કામ ઉપરથી લાગે તે સવાલ બદલ વાદાવવાદ અથવા વિચાર આવે તેમાં, તે મ્યુનિસિપાલિટીના અનુમતથી, સામેલ થવાને મુખત્યાર છે; પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે સદરહુ અમલદારો તે મ્યુનિસિપાલિટીના મેમ્બરો ન હોય તો તેમને એવી કાઉન્સિલ બાબતમાં મત આપવાનો અધિકાર નથી.

(બ) જે કાઉન્સિલ મ્યુનિસિપાલિટીને એવું લાગે કે સદરહુ જિલ્લાના એક્ટ્રિકયુટિવ એન્જિનિયર, એન્જી-કેશનલ ઇન્સ્પેક્ટર, ડેપુટી સેનિટરી કમિશનર અથવા જિલ્લામાંના સિવિલ સર્જનને એવી મ્યુનિસિપાલિટીની કાઉન્સિલ મીટીંગમાં ઉપર લખેલાં કારણ સાઈ હાજર રહેવું ઇચ્છે છે, તો ચોગ્ગી મીટીંગમાં એકાદમાં એકા પંદર દિવસ આગમજ એવા અમલદારને પત્ર લખ ને તે મીટીંગમાં તેને હાજર રહેવાનું ફેરવાવો. સદરહુ મ્યુનિસિપાલિટીને અખત્યાર છે; અને સદરહુ અમલદાર માંદગીના સબજથી અથવા

ખીજ વાજખી કારણથી હાજર થઈ ન શકે એમ હોય તે શિવાયને પ્રસંગે, તેજુ સદરકુ મીટીંગમાં હાજર થવું જોઈએ.

પશુ એવું ઠરાવું છે કે જો એવો પત્ર મળેથી એવા અમલદારને એમ લાગે કે પોતે જાતે હાજર રહી શકે એમ નથી તો, પોતે ત્યાંહા હાજર રહેવાને બદલે પોતાના વિચાર બાબત કોઇ ડેપુટી અથવા આસિસ્ટન્ટ અથવા ખીજ તાબા હેઠળના કાયક અમલદારને સમજુતી આપીને તેને પોતાના પ્રતિનિધો તરીકે તે મીટીંગમાં મોકલવાનો તેને અધિકાર છે.

૨૬. અ. મ્યુનિસિપાલિટીની મીટીંગમાં હાજર રહેવાનો તથા ત્યાં ચાલતા વાદવિવાદમાં બાજ લેવાનો જે હક કૌન્સિલરને છે તેજુ હક મ્યુનિસિપલ કમિશનરને મળશે અને તેને હાજર હોય તે કૌન્સિલરોમાંના અડધા કરતાં વધારે કૌન્સિલરોની મંજુરીથી (જે હાથ ઉંચા કરી નક્કી કરવી જોઈએ) વાદવિવાદ કર્યા વગર, કોઇપણ વખતે હટાકત જણાવવાનો અથવા તેના સંબંધમાં ખુલાસો કરવાનો અધિકાર છે; પશુ એવી મીટીંગમાં કોઇપણ દરખાસ્ત ઉપર મત આપવાની અથવા કંઇપણ દરખાસ્ત કરવાની તેને છુટ મળશે નહીં. ”

(૨) કમિટીઓ.

૨૭. (૧) દરેક મ્યુનિસિપાલિટીમાં મેનેજીંગ કમિટી નામની કમિટિ હોવી જોઈએ, અને તેમાં ૪૬ મી કલમની (અ) ૨૬મ મુજબ કહેલી કાનૂનો પ્રમાણે, વધારેમાં વધારે એક વર્ષ સુધી, નવથી વધારે નહિ અથવા ચારથી ઓછા નહી એવા જેટલા કૌન્સિલરો ચુદી કાઢાડવામાં આવ્યા હોય તેટલા કૌન્સિલરો હોવા જોઈએ,

પશુ એવું ઠરાવું છે કે જ્યાં ચેંબર ઓફ કોમર્સ હોય એવા કોઇ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં એવી ચેંબરને, ગર્વનર ઇન્ કૌન્સિલ એમ ફરમાવે તો, એવી મેનેજીંગ કમિટીના સલાસદ તરીકે એક કૌન્સિલર ચુંટવાનો હક્ક છે એમ સમજવું. (૨) મેનેજીંગ કમિટીએ, (૧) મ્યુનિસિપાલિટી તરફથી આ સંબંધમાં વિશેષતઃ અને ૪૬ મી કલમની (અ) ૨૬મની રૂચે કરેલી કાનૂનોમાં સામાન્યતઃ ઠરાવવામાં આવેલી કોઇ પશુ મર્યાદાને, અને (૨) “ બાબ ૧૩ તથા બાબ ૧૩ અ ના ઠરાવોને, ” પાત્ર રહીને, મ્યુનિસિપાલિટીના સર્વે અધિકાર ચલાવવા જોઈએ. પશુ એવું ઠરાવું છે કે કોઇપણ મેનેજીંગ કમિટીએ—(અ) જે કોઇપણ શાળાના અથવા શિક્ષણ સંબંધી સંસ્થાના સંબંધમાં ૨૮ મી કલમની રૂચે કમિટી નિમી હશે તેના સંબંધમાં કોઇ પશુ અધિકાર, અથવા (બ) ૨૯ મી કલમની રૂચે નિમેલા કોઇ પશુ કમિટીને જે કોઇપણ અધિકાર પ્રાપ્ત થયા હશે તે અધિકાર, ચલાવવા નહિ.

૨૮. મ્યુનિસિપાલિટી, કનિષ્ઠ વર્ગની અથવા ઇતર વર્ગની જે શાળાઓ પોતાને પ્રાપ્ત થઇ હોય અથવા પોતે ટકાવી રાખતી હોય તે સઘળી અથવા કોઇપણ શાળાઓનો વહિવટ કરવા સાર, અથવા જે કોઈ પશુ વિદ્યાલયોને પોતે મદદ આપતી હોય તેમના સંબંધમાં પોતાનું કામ ચલાવવા સાર, ૪૬ મી કલમ મુજબની વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય એવી કાનૂનોમાં ઠરાવેલી મર્યાદાને તેમજ વળી ૫૮ મી કલમમાંના વિશેષ ઠરાવને પાત્ર રહીને પોતાને યોગ્ય લાગે તેટલા કૌન્સિલરોની કમિટી નીમવાને મુખત્યાર છે.

૨૯. ઉપર કહેલી કાનૂનોમાં ઠરાવેલી મર્યાદાને પાત્ર રહીને મ્યુનિસિપાલિટીને વધારેમાં વધારે એક એક વર્ષની મુદત સુધી, ૨૮ મી કલમમાં કહેલાં કારણો શિવાય ખીજ જે કોઇ કારણ સાર અથવા જે જુદાં જુદાં કારણ સાર મેનેજીંગ કમિટી ૨૭ મી કલમ મુજબ મ્યુનિસિપાલિટીના અધિકાર ચલાવી શકે તે કોઈ પશુ કારણ સાર અથવા તેવાં કોઇ પશુ અનેક કારણો સાર પોતાને યોગ્ય લાગે તેવી અને તેટલા કૌન્સિલરોની સદરકુ પ્રકારની કોઇ પશુ કમિટી અથવા કમિટીઓ નિમવાનો અને આ પ્રમાણે નિમેલી દરેક કમિટીને, તે જે કામ સાર નિમી હશે તે પુર કરવા સાર સદરકુ અધિકાર પૈકી જે અધિકાર જરૂરના તથા ઇષ્ટ હશે તે આપવાનો અધિકાર છે.

૩૦. મ્યુનિસિપાલિટી, પોતાને યોગ્ય લાગે તેવી અથવા તેટલી તથા પોતાને યોગ્ય લાગે તેટલા કૌન્સિલરોની ખીજ કમિટીઓ વખતે વખત નિમવાને મુખત્યાર છે, અને આ આકટના હેતુ બાબતના પોતાને યોગ્ય લાગે તેવા વિશેષ વિષયો, મોકસી કરી તે ઉપર રિપોર્ટ કરવા સાર અથવા તે ઉપર અનિ-
૫૫

પ્રાપ્ત આપવા સાર સરરહુ કમિટીએને સોંપવાને મુખત્યાર છે, અને તે મ્યુનિસિપાલીટી ગમે તે વખતે એવી કાંઇપણ કમિટી બંધ કરવાને અથવા તેની રચનામાં ફેરફાર કરવાને મુખત્યાર છે કે એવી કાંઇપણ કમિટીના રિપોર્ટ મ્યુનિસિપાલીટીને ન કરતાં મેનેજીંગ કમિટીને કરવો.

૩૧. આ આક્ટમાં ગમે તે ઠરાવ હોય તોપણ, ૨૮ મી, ૨૯ મી અથવા ૩૦ મી કલમની રૂથે કાંઇપણ કમિટીમાં, જે માણસો (પછી તે પુરૂષ હોય અથવા સ્ત્રીઓ હોય) કૌન્સિલરો ન હોય પણ જેઓ એવી કમિટીમાં કામ કરવાને વિશેષ રીતે લાયક છે એમ મ્યુનિસિપાલીટીને લાગે તેમને સધળા કૌન્સિલરો પૈકી નિદાન અડધા કૌન્સિલરોના અનુમતે થયેલા ઠરાવ ઉપરથી વખતે વખતે સભાસદો નિમવાને તે મ્યુનિસિપાલીટીને અધિકાર છે; પણ એવું ઠરાવું છે કે એવી કાંઇપણ કમિટીમાં આ પ્રમાણે નિમાયલા માણસોની સંખ્યા એવી કમિટીના મેમ્બરોની એકંદર સંખ્યાના એક તૃતીયાંશથી વધારે હોવી ન જોઇએ.

કૌન્સિલરોના કામ, અધિકાર, જવાબદારીઓ તથા નાલાયકી બાબત આ આક્ટના સધળા ઠરાવ, આ હોવાનાં કારણથી થનારી નાલાયકી બાબતના ઠરાવ શિવાય, બનતાં સુધી એવા માણસોને લાગુ પડશે.

૩૨. મેનેજીંગ કમિટીમાં ખાલી પડેલી જગા, જે મેમ્બરની જગા ભરવાની હોય તેને જે ઠરાવોની રૂથે ચૂંટી કહાડયો હતો તેજ ઠરાવોને પાત્ર રહીને, એકંદર કૌન્સિલરોમાંથી એક મેમ્બર ચૂંટી કહાડીને બનતી તાકીદે, ભરવી જોઇએ, અને બીજી કાંઇ કમિટીમાં ખાલી પડેલી જગા તેજ પ્રમાણે ભરવાને આધિકાર છે. કાંઇ કૌન્સિલર એવી કાંઈ કમિટીનો પેહેલાં મેમ્બર હોય તો પણ તે એવી કમિટીના મેમ્બર હાખલ ગમે તે વખતે ફરીથી ચૂંટી કહાડવાને લાયક છે એમ સમજવું.

૩૩. (૧) પ્રેસિડેન્ટને અથવા વાઇસ પ્રેસિડેન્ટને કાંઇપણ કમિટીનો મેમ્બર નિમ્યો હોય તો તે તેના હુદાના સખબથી તેનો ચેરમેન થશે.

(૨) જે કમિટીનો હુદાના સખબથી થયેલો ચેરમેન ન હોય તેવી દરેક કમિટીનો ચેરમેન નિમવાનો મ્યુનિસિપાલીટીને અધિકાર છે.

(૩) જે કાંઇપણ કમિટીનો હુદાના સખબથી થયેલો ચેરમેન હશે અથવા મ્યુનિસિપાલીટીએ નિમેલો ચેરમેન હશે તે કમિટીએ, એવો ચેરમેન જે કાંઇપણ મીટીંગમાંના મેમ્બરોમાંથી એક જણને ચેરમેન નિમવો જોઇએ.

(૪) જે કાંઇપણ કમિટીનો હુદાના સખબથી થયેલો અથવા મ્યુનિસિપાલીટીએ નિમેલો ચેરમેન ન હોય તેણે પોતાના મેમ્બરોમાંથી વખતે વખતે પોતાનો ચેરમેન નિમવો જોઇએ.

૩૪. (૧) ૨૬ મી કલમની પેટા કલમો (૪), (૯), (૧૦) અને (૧૪) માંના ઠરાવોમાં મ્યુનિસિપાલીટીની મીટીંગો ઉપર આપેલા સધળા હવાલા કમિટીની મીટીંગોને લાગુ પડતા હોય તે પ્રમાણે અને ૨૬ મી કલમની પેટા કલમ (૧૪), ૨૬મ (બ) ના વિશેષ ઠરાવમાં “ મ્યુનિસિપાલીટી ” શબ્દ જ્યાં આવે છે ત્યાં તેને બદલે “ કમીટી ” શબ્દ હાખલ કર્યો હોય તે પ્રમાણે તે ઠરાવો કમીટીમાં ચાલેલાં સધળાં કામમાં પાળવા જોઇએ.

પણ એવું ઠરાવું છે કે, ૨૬ મી કલમની પેટા કલમ ૯ માં કાંઇપણ વિરુદ્ધ રીતે ઠરાવું હોય તોપણ, કમીટીમાં ચલાવેલાં સધળાં કામની નોંધ કમિટી પોતાને યોગ્ય લાગે તેમ અંગ્રેજીમાં અથવા ફેરી ભાષામાં રાખવાને મુખત્યાર છે. ”

[૨] કમિટી પોતાને યોગ્ય લાગે તે પ્રમાણે મીટીંગો બોલાવવાને તથા તે મુલતવી રાખવાને મુખત્યાર છે, પણ કમિટીનો ચેરમેન જ્યારે જ્યારે પોતાને યોગ્ય લાગે ત્યારે ત્યારે, એવી કમીટીની વિશેષ મીટીંગ બોલાવવાને મુખત્યાર છે, અને મ્યુનિસિપાલીટીનો પ્રેસિડેન્ટ અથવા કમિટીના નિદાન જે મેમ્બરો લેખી અરજ કરે તો તેણે એવી કમિટીની વિશેષ મીટીંગ બોલાવવી જોઇએ.

(૩) કમિટીની દરેક મીટીંગમાં તેના મેમ્બરો પૈકી અડધો અડધ કરતાં વધારે મેમ્બરો હાજર ન હોય તો તેમાં કાંઇપણ કામ ચલાવવું નહિ.

૩૫. (૧) ઉપરની કલમમાં ગમે તે ઠરાવ હોય તોપણ, કમિટીના ચેરમેનને જ્યારે જ્યારે એમ

લાગે કે મીટીંગ બોલાવવાની જરૂર નથી ત્યારે ત્યારે એવી મીટીંગ બોલાવવાને બદલે, પોતાની અથવા કમિટીના બીજા કોઈ મેમ્બરની અથવા મ્યુનિસિપાલિટીના કોઈ પણ એકિઝક્યુટીવ અમલદારની લેખી દરખાસ્ત કમિટીના મેમ્બરોના અભિપ્રાય સાથે તથા અત સાથે તેઓને લખી મોકલવાને તે મુખત્યાર છે.

(૨) એવી કોઈપણ દરખાસ્ત લખીને ફેરવવાની અગાઉ ચેરમેન પોતાને યોગ્ય લાગે તો, કૌન્સિલર નહિ હોય એવા જે કોઈ સરકારી અમલદારને ૨૬ મી કલમની પેટા કલમ (૧૪) ની (બ) રકમના કારણે પ્રમાણે ફાજર રહેવાનું દરખાસ્તવાળો મ્યુનિસિપાલિટીને હક હશે તે અમલદાર ઉપર તે દરખાસ્ત મોકલવાને અને તે બાબત તે અમલદારને કોઈ અભિપ્રાય આપવાનો હોય તો તે લેવાને મુખત્યાર છે, અને જે કામ સંબંધી તે દરખાસ્ત હશે તે કામ ૨૬ મી કલમની પેટા કલમ [૧૩] માં કહેલા પ્રકારનું હશે તો ચેરમેન તે દરખાસ્ત તે અમલદાર ઉપર મોકલીને તે અમલદારને તે ઉપર કોઈ અભિપ્રાય આપવો હોય તો તે લેવાને જોઇયે.

(૩) આ પ્રમાણે લખીને ફેરવેલી કોઈપણ દરખાસ્તનો નિકાલ, તે દરખાસ્તનો વિચાર કરવા સાથે વિશેષ મીટીંગ બોલાવી નહિ હશે તો, કમિટીના જે મેમ્બરો તે બાબત અત આપે તેઓના જુદામત પ્રમાણે કરવો જોઇયે.

(૪) આ કલમ પ્રમાણે કમિટીએ કરેલો દરએક નિકાલ, ૨૬ મી કલમની પેટા કલમ (ક) પ્રમાણે રાખેલી મિનિટ બુકમાં દાખલ કરવો જોઇયે.

(૫) આ આકટમાં ગમે તે ફાવ હોય તોપણ, કમીશનર જાહેરનામાની મારફતે, શેહેર મ્યુનિસિપાલિટી ન હોય એવી જે કોઈ મ્યુનિસિપાલિટી તે જાહેરનામાની નિર્દિષ્ટ કરી હોય તેને, અમુક કામ સાથે જનરલ મીટીંગ બોલાવવાની જરૂર નથી એમ જ્યારે જ્યારે તે મ્યુનિસિપાલિટીના પ્રેસીડેન્ટને લાગે ત્યારે ત્યારે તે કામનો નિકાલ આ કલમમાં કહેલી રીતે કરવાનો અધિકાર આપવાને મુખત્યાર છે.

૩૬. (૧) દરેક કમિટીએ, પોતાને મ્યુનિસિપાલિટી તરફથી વખતે વખત જે કોઈપણ સમભુતી થયે તે પ્રમાણે ચાલવું જોઇયે; મ્યુનિસિપાલિટીને, કોઈપણ કમિટીએ ચલાવેલા કોઈપણ કામના કામગીરાથી દરકોષ્ટ ઇન્તેખાબ ગમે તે વખતે મંજૂરવાનો, અને કોઈપણ કમિટીને જે કંઈ બાબતમાં તબવીબ કરવાનો અધિકાર અથવા હુકમ મળ્યો હોય તે બાબત સંબંધી અથવા તેને લગતું કંઈપણ રીટર્ન, રેટ-ટ્રેન્ડ અથવા હકીકત અથવા રિપોર્ટ ગમે તે વખતે મંજૂરવાનો અખત્યાર છે; અને આવી દરેક માંગણી જે કમિટીને કરી હશે તેણે તે માંગણી ચેરમાનની દીલ ક્યાં શિવાય માન્ય કરવી જોઇયે.

(૨) મેનેજીંગ કમિટીએ અથવા ૨૮ મી અથવા ૨૯ મી કલમની રૂયે નિમેલી કમિટીએ કરેલા ૬૬ મી કલમની પેટા કલમ (ક) મુજબના હુકમ શિવાય બીજા દરેક હુકમ, ૪૬ મી કલમની રૂયે વિજ્ઞાનકાળે અમલમાં હોય એવી મ્યુનિસિપાલિટીની કોઈ પણ કાનુનામાં તેના સંબંધમાં મ્યુનિસિપાલિટી તરફથી જે તપાસણી થવાની જરૂર છે અથવા તે ઉપર જે અપીલ કરવાની પરવાનગી છે તે તપાસને પાત્ર રહેશે તથા તે ઉપર તે અપીલ કરવાની છુટ રહેશે.

(૩) અધિકારને અધિકાર સોંપી દેવા બાબત.

૩૭. મ્યુનિસિપાલિટીએ અથવા તેની વતી ચલાવવાના કામપેટા અથવા એકિઝક્યુટીવ કામ પેટા અથવા અધિકારો પેટા કોઈ પણ કામ અથવા એકિઝક્યુટીવ કામ અથવા અધિકાર, આ અર્થે મ્યુનિસિપાલિટી જે કાનુનો કરે તેમને અનુસરીને, પ્રેસિડેન્ટને અથવા વાઇસ પ્રેસિડેન્ટને અથવા મેનેજીંગ, રકુલ અથવા બીજા કમિટીના ચેરમેનને, અથવા એક અથવા વધારે મેમ્બરદાર અથવા માન્યાધિકારી (જનરરી) અમલદારોને સોંપવાનો અધિકાર છે, પણ એવી રીતે નહિ કે જેથી ૧૩ મા બાબતની રૂયે શેહેરની મ્યુનિસિપાલિટીના ચીફ આફીસરને, અથવા ૨૭ મી ૨૮ મી અથવા ૨૯ મી કલમમાં અથવા કલમે મુજબ કોઈ પણ કમિટીને જે અધિકાર સોંપ્યા હોય તેમને બાંધ આવે; અને આ પ્રમાણે સોંપેલો અધિકાર અથવા સોંપેલું કામ જે સખસ ચલાવતો હોય તે દરેક સખસે એવી બાબતમાં જે જરૂરનો ખરચ ક્યાં હોય તે સખસે ખરચ તેને આપવાનો અધિકાર છે.

જે કામ ફાજર રહેલું છે કે, જે મ્યુનિસિપલ ડિરેક્ટર માટે મ્યુનિસિપલ કમિશનર હોય તે મ્યુનિસિ-

પણ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં આ આકટ અથવા તેની રૂપે કરેલી કોઇ પણ કાનુન અથવા પેટા કાયદા મુજબના ક-
મિશનરને આપેલા અધિકાર અથવા તેનાપર નાંખેલી ફરજો અથવા તેને પ્રાપ્ત થયેલા અમલ બંબવણીના
કામ કલમ ૧૮૬ મ. માં મુજબ પ્રમાણે હોય તે શિવાય બીજી રીતે સોંપવા નહીં. "

(૪) અલાવેલાં કામના કાયદાસરપણા આપત.

૩૮. (૧) કૌન્સિલર તરીકે, અથવા સાધારણ મીટીંગના પ્રેસિડેન્ટ તરીકે અથવા એવી મીટીંગમાં
અધ્યક્ષરથાને બેસનારા અધિકારી તરીકે અથવા આ આકટની રૂપે નિમેલી કમિટીના ચેરમેન તરીકે કામ
કરનારા કોઇ પણ માણસની નાલાયકાને લીધે, અથવા તેને યુટીલીમાં અથવા તેની નિમણૂકમાં કાંઈ
ખામી હોવાને લીધે, પ્રસંગ પ્રમાણે સદરહુ મ્યુનિસિપાલિટીના અથવા એવી કોઇ પણ કમિટીના જે
કાંઈ પણ કૃત્યમાં અથવા કામમાં સામેલ થયેલા માણસો પૈકી અધાધિક માણસોને આ પ્રમાણે સામેલ
થવાનો જે જે પ્રસંગે હક હોય તે તે પ્રસંગે બાધ આવે છે એમ સમજવું નહિ.

(૨) ઉલટું સાબિત થાય ત્યાં સુધી, મ્યુનિસિપાલિટીની અથવા આ આકટની રૂપે નિમેલી કમિ-
ટીની જે કોઇ પણ મીટીંગમાં ચાલેલા કામના સંબંધમાં આ આકટ મુજબ મીનીટ લખવામાં આવી
હોય અને તે ઉપર સહી થઇ હોય તે મીટીંગ યોગ્ય રીતે બોલાવીને બરી હતી તથા તેના સમગા મેમ્બ-
રો યોગ્ય રીતે લાયક હતા એમ સમજવું જોઇયે; અને એવું કામ કમિટીમાં ચાલેલું કામ હોય તો, તે
કમિટીની રચના યોગ્ય રીતે થયેલી હતી અને તેની મીનીટમાં લખેલી બાબતોની વ્યવસ્થા કરવાનો તેને
યોગ્ય અધિકાર હતો એમ સમજવું જોઇયે.

(૩) મ્યુનિસિપાલિટીમાં અથવા કમિટીમાં કોઇ કૌન્સિલરની અથવા મેમ્બરની જગા ખાલી પડી
હોય તે મુદતમાં બાકી રહેલા કૌન્સિલરો અથવા મેમ્બરો તે જગા ખાલી થઇ ન હોય તે પ્રમાણે
કામ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૫) બીજી મંડળીઓ સાથે સામાયિક વ્યવહાર.

૩૯. કોઇપણ મ્યુનિસિપાલિટી, વખતે વખતે,—(અ) બીજી કોઇપણ મ્યુનિસિપાલિટીની સાથે
અથવા કોઇપણ લોકલબોર્ડની સાથે, સેનીટરી કમિટીની સાથે અથવા ૧૪ માં બાબતી રૂપે ઠરાવેલા
પ્રદેશ સાથે નિમેલી કમિટીની સાથે, અથવા એવી એક કરતાં વધારે મ્યુનિસિપાલિટીઓ, બોર્ડ, અધિકા-
રીઓ અથવા કમિટીઓની સાથે નીચેનું કામ કરવા સાથે જોડાવાને એટલે—

(૧) જે કોઇ કામમાં તેઓનો સામાયિક હિતસંબંધ હોય તે કામ સાથે પોત પોતાની મંડળીમાંથી
એક સામાયિક કમિટી નિમવા સાથે, અને એવી કમિટીના ચેરમેન નિમવા સાથે; અને

(૨) એવી કોઇ પણ કમિટીને, કોઇપણ સામાયિક કામ બાંધવાના તથા તે આગળ ટકાવી રાખ-
વાના સંબંધમાં જે શરતો ઉપરથી એવી દર એક મંડળી બંધાય તે શરતો ઠરાવવાનો અધિકાર, અને
એવી મંડળીઓ પૈકી કોઇ પણ મંડળી ચલાવી શકે એવો કોઇ પણ અધિકાર, સોંપવા સાથે; અને

(૩) એવી કોઇ પણ કમિટી જે કારણ સાથે નિમાયેલી હશે તે કારણ સંબંધી એવી કમિટીએ
ચલાવવાના કામનું નિયમન કરવા બાબત કાનુનો કરવા તથા તેમાં ફેરફાર કરવા સાથે; જોડાવાને મુખ-
ત્યાર છે, અને (બ) ગવર્નર ઇન કૌન્સિલની મંજૂરીને પાત્ર રહીને, કોઇ પણ મ્યુનિસિપાલિટીની સાથે
કેન્ટોનમેન્ટ અધિકારીની સાથે અથવા ઉપર કલા પ્રમાણે ઠરાવેલા પ્રદેશ સાથે નિમેલી કમિટીની સાથે
ઓક્ટ્રાઇ ડ્યુટી, લેવાના સંબંધમાં કબુલાયત કરવાને મુખત્યાર છે; એવી કબુલાયત ઉપરથી, આ પ્રમાણે
કબુલાયત કરનારી મંડળીઓએ જુદી જુદી લેવાની ઓક્ટ્રાઇ ડ્યુટી સદરહુ મંડળીના નિર્ણય હેઠળની
ડિસ્ટ્રિક્ટો જે પ્રદેશમાં આવેલી હોય તે પ્રદેશની હદની અંદર જુદી જુદી લેવાને બદલે એકી લખ શકારી.

આ કલમ પ્રમાણે કામ કરનારી સ્થાનિક મંડળીઓમાં જે કોઇ અતમેક પડે, તો તે બાબત ગવ-
ર્નર ઇન કૌન્સિલ અથવા તેણે નિમેલી કોઇ અમલદાર, જે નિર્ધાર કરશે તે આપરનો સમજવે.

(૬) કસાર.

૪૦. (૧) દરેક મ્યુનિસિપાલિટીને, પેટા કલમ (૨) માંહેની અર્થદાને પાત્ર રહીને, જે કોઇપણ જ-
મ અથવા સ્થાવર મિલકત આ આકટના કારણ સાથે તેને પ્રાપ્ત થઇ હોય અથવા તેણે સંપાદન કરી

હોય તે પટે (લીસથી) આપવાનો, વેચવાનો અથવા ખીજે પ્રકારે ખીજને નામે કરી આપવાનો, અને આ આકટના ઠરાવોને તથા હેતુને અનુસરતું હોય ત્યાંસુધી, સદરફ ઠરાવ તથા હેતુ અમલમાં લાવવા સાફ જે કારાર તેને જરૂરના અથવા યોગ્ય લાગે તે સધળા કારાર કરવાનો તથા તે પ્રમાણે ચાલવાનો અધિકાર છે.

(૨) સાત વર્ષથી વધારે મુદતના સ્થાવર મિલકતના દરેક પટ્ટાની બાબતમાં અને એવી કોઇ પણ મિલકતના વેચાણની અથવા તે ખીજને નામે કરી આપવાની બાબતમાં કમિશનરની પ્રથમ મંજૂરી લેવાની જરૂર છે.

(૩) (અ) કોઇ પણ સ્થાવર મિલકતના એક વર્ષથી વધારે મુદતના પટ્ટાની, અથવા વેચાણની અથવા તે ખીજ રીતે ખીજને નામે કરી આપવાની, અથવા તેની ખરીદી બાબતના કારારની બાબતમાં, (બ) બજેટમાં મંજૂર થયેલી રકમમાં જેનો સમાવેશ થતો ન હોય એવો ખચ્ચ જે કારારને લીધે કરવો પડે તેવા દરેક કારારની બાબતમાં, (ક) કારારની તરીખની વખતે ચાલુ હોય તે સરકારી સાલની બંદર પુરા કરી ન શકાય તેવા દરેક કારારની બાબતમાં, સાધારણ મીટીંગમાં ઠરાવ પસાર કરીને આપેલી મ્યુનિસિપાલિટીની મંજૂરીની જરૂર છે.

(૪) જંગલ મિલકતની ખરીદીના કારારની, અથવા મ્યુનિસિપાલિટીની કોઇ પણ જંગમ મિલકતના વેચાણના કારારની બાબતમાં, ખરીદી કરવામાં થનારો ખચ્ચ અથવા વેચવાની મિલકતની મ્યુનિસિપાલિટીના હિસાબનાં બંદાજ કરેલી કિંમત, (બ) સહેરની મ્યુનિસિપાલિટીની બાબતમાં રૂ. ૫૦૦ થી વધારે હોય, (બ) ખીજ કોઇપણ મ્યુનિસિપાલિટીની બાબતમાં રૂ. ૨૫૦ થી વધારે હોય, તો મ્યુનિસિપાલિટીની મંજૂરીની જરૂર છે.

(૫) આ કલમની ઉપરની પેટા કલમોમાં જે કારારબદલ ખીજ રીતે ઠરાવેલું ન હોય તે દરેક કારારની બાબતમાં, મેનેજિંગ કમિટીની અથવા આ આકટના અથવા તે મુજબ કરેલી અને વિશ્વમાનકાળે અમલમાં હોય તે કાયદોના ઠરાવ મુજબ જે ખીજ કમિટીને અથવા જે વ્યક્તિને આ અર્થે અધિકાર આપ્યો હોય તેની મંજૂરીની જરૂર છે.

(૬) જે કારારને પેટા કલમ (૫) લાગુ હોય તે સિવાય જે ખીજે કોઇપણ કારાર મ્યુનિસિપાલિટીએ અથવા મ્યુનિસિપાલિટીની તરફથી કર્યો હોય તે લખેલો હોવો જોઇએ અને તે ઉપર પ્રેસિડેન્ટ અથવા વાઇસ પ્રેસિડેન્ટ અને ખીજ બે કૉન્સિલરોએ સહી કરવી જોઇએ, અને તેની ઉપર મ્યુનિસિપાલિટીના સામાયિક સીક્કાથી મોહર કરવી જોઇએ. જે કોઇપણ કારારને પેટા કલમ (૫) લાગુ હોય તે દરેક કારાર મેનેજિંગ કમિટીના ચેરમેન અથવા આ અર્થે અધિકાર અપ્યો હોય એવી ખીજ કોઇ કમિટીના ચેરમેન અથવા એવી ખીજ વ્યક્તિએ એવી રીતે તથા એવા નમુના પ્રમાણે કરવો જોઇ કે જે રીત તથા જે નમુના ઉપરથી જો એવો કારાર એવા ચેરમેન અથવા વ્યક્તિએ પોતાને માટે કર્યો હોત તો તે ચેરમેન અથવા તે વ્યક્તિ વિશ્વમાન કાળે જે કાયદો અમલમાં હોય તે મુજબ બંધાત.

(૭) આ કલમમાં કહેલો કોઇપણ બાબતમાં મ્યુનિસિપાલિટી કોઇપણ કારાર ઉપરથી નીચે પ્રમાણે ન હોય તો, બંધાય છે એમ સમજવું નહિ, એટલે, એવી બાબતના સંબંધમાં પેટા કલમો (૨), (૩), (૪) અથવા [૫] આના સધળા ઠરાવ પુરા કરવામાં ન આવે તો અને એવો, કારાર તેને લગતા પેટા કલમ (૬) મહિના ઠરાવ પ્રમાણે કરવામાં ન આવે તો, બંધાય છે એમ સમજવું નહિ.

(૮) આ કલમના ઠરાવો બાબ ૧૩ આ ના ઠરાવોને પાત રહેશે.

(૭) ફરજ પાડીને જમીન સેવા બાબત.

૪૨. જે કોઇપણ જમીન અથવા ઇમારત આ આકટના કારણે સાફ જોઇતી હોય તે નાણું આપીને હમેશને વારતે અથવા થોડી મુદતને વારતે સેવામાં કાંઇ હરકત આવતી હોય, ત્યારે ગવર્નર ઇન કૉન્સિલ, સન ૧૮૯૪ ના જમીન સેવા બાબતના આકટની અથવા ખીજ કોઇ વિશ્વમાન કાયદાની રૂયે તે જમીનને અથવા ઇમારતને કબજે કરકાર સાફ લઇને, તે જમીન અથવા ઇમારત નુકસાનીનો ઠરાવેલો બંધે તથા તે જમીન અથવા ઇમારત સેવામાં કરકારને થયેલો સધળો ખચ્ચ સરકારને મ્યુનિસિપાલિટી આપે

ત્યાર પછી તે મ્યુનિસિપાલિટીને સ્વાધીન કરવાને મુખ્યત્વાર છે.

(८) कैंसिलरों, अभिलेखारों तथा नोकरों की पात्रता.

૪૨. બે કોષપણ્ય કૌંસિલર કોષપણ્ય કુંડના ગેરઉપયોગમાં સામેલ હશે, અથવા બે ગેરઉપયોગ કૌંસિ-
લર તરીકેની પોતાના કામની બારે અક્ષત થયાથી થયો હશે અથવા થવાનું શેહેલું થયું હશે, તે ગેરઉપ-
યોગ ખદલ એવો દરેક કૌંસિલર જ્મતે જ્વખખદાર થશે, જ્મને જ્મા પ્રમાણે ગેરઉપયોગ કરેલું નાણું સર-
કારનું જ્મા હોખ તે પ્રમાણે તે વસુલ કરવા સાહ તેના ઉપર દાવો કરવાનો અધિકાર છે.

પણ એવું દરાવ્યું છે કે, કોઇપણ કૌસિલર, મ્યુનિસિપાલિટીએ અથવા મ્યુનિસિપાલિટીની તરફથી કરેલા કોઇપણ કરાર અથવા કસ્ટોડિયનના સંબંધમાં અથવા કરેલા કોઇપણ ખર્ચ બદલ જાતે જવાબદાર થશે નહિ; દરેક મ્યુનિસિપાલિટીના અધિકાર હેઠળ જે ફંડ હશે તે એવા કોઇપણ કરાર અથવા કસ્ટોડિયન બાબતને સંબંધે ખર્ચ અને ઉપર કહેલા પ્રકારને સંબંધે ખર્ચ આપવાનો પાત્ર થશે અને તેના ઉપર તેના એજેન્ડા પરશે.

જૂઝ. [૧] મ્યુનિસિપાલિટીની સાથે અથવા મ્યુનિસિપાલિટીએ અથવા મ્યુનિસિપાલિટી તરફથી કરેલા કાંઇપણ કરર અથવા તેની વતી કરેલાં કંઇ કામમાં જે માણસનો મ્યુનિસિપાલિટીના અમલદાર કે નોકર તરીકે નહિ પણ બીજી રીતે પોતાનો અથવા પોતાના બાગીકાર મારફત કાંઈ ભાગ અથવા હિતસંબંધ પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષરીતે હોય તે માણસ એવી મ્યુનિસિપાલિટીનો અમલદાર અથવા નોકર થવાને લાયક નથી એમ સમજવું.

(૨) મ્યુનિસિપાલિટીનો જે કાંઈપણ અમલદાર અથવા નોકર ઉપર કહેલા પ્રકારના કાંઈપણ કરારમાં અથવા કામમાં પોતાની જાતે અથવા પોતાના ભાગીદાર મારફત પ્રત્યક્ષ અથવા પરોક્ષરીતે કાંઈપણ ભાગ અથવા હિતસંબંધ પ્રાપ્ત કરશે તે મ્યુનિસિપાલિટીના અમલદારનો અથવા નોકરનો હુદો ધારણ કરતો બંધ પડશે, અને તેની જગા આવી પડશે.

(૩) મ્યુનિસિપાલિટીની સાથે અથવા મ્યુનિસિપાલિટીના હાથ હેઠળ અથવા મ્યુનિસિપાલિટીએ અથવા મ્યુનિસિપાલિટી તરફથી કરેલા કોષપણ્ય કરારમાં અથવા સોંપેલા કોષપણ્ય કામમાં જે ભાગ અથવા હિત સંબંધ, ૧૫ મી કલમની પેટા કલમ (૧) ના વિશેષ ઠરાવની રકમો (૨) તથા (૪) મુજબ કોષપણ્ય માણસને રાખવાની છુટ છે અને જે રાખવાથી તે કોન્સિસરના હુકા માટે નાભાયક થતો નથી તેવા કોષ ભાગને અથવા હિતસંબંધને આ કલમ માંહેનો કોષપણ્ય ઠરાવ લાગુ પડશે નહિ.

૪૪. (અ) કોઇ માણસને જે ભાગ અથવા હિતસંબંધ ૧૫ મી કક્ષમની રહે રાખવાની છુટ છે અને જે રાખ્યાથી તે કૌન્સિલરના હુકા માટે નાલાયક થતો નથી તે ભાગ અથવા હિતસંબંધ શિવાય બીજો કંઇપણ ભાગ અથવા હિતસંબંધ, જે કોઇ કૌન્સિલર જે મ્યુનિસિપાલિટીનો પોતે મેમ્બર હશે તેની સાથે અથવા તેના હાથ હેઠળ અથવા તેણે અથવા તેની વતી કરેલા અથવા સેપેરાટ કોઇપણ કરારમાં અથવા કામમાં, પ્રત્યક્ષ અથવા પરોક્ષરીતે, જાણી જોઇને સંપાદન કરશે, અને (બ) મ્યુનિસિપાલિટીનો જે કોઇપણ અમલદાર અથવા નોકર, જે ભાગ અથવા હિતસંબંધ કોઇપણ માણસને ૧૫ મી કક્ષમની પેટા કક્ષમ (૧) ના વિશેષ કરાવની રકમો (૨) તથા (૪) ની રહે રાખવાની છુટ છે અને જે રાખ્યાથી તે કૌન્સિલર થવાને નાલાયક થતો નથી તે ભાગ અથવા હિતસંબંધ શિવાયનો જે કોઇપણ ભાગ અથવા હિતસંબંધ, જે મ્યુનિસિપાલિટીનો પોતે અમલદાર અથવા નોકર હોય તેની સાથેના અથવા તેના હાથ હેઠળના અથવા, તેની વતીના અથવા તેણે અથવા તેની તરફથી કરેલા કોઇ કરારમાં અથવા મ્યુનિસિપાલિટીના અમલદાર અથવા નોકર તરીકેની પોતાના નોકરીના કામને લગતું હોય તે શિવાયના મ્યુનિસિપાલિટી સાથેના અથવા તેના હાથ હેઠળના અથવા તેની વતીના અથવા તેણે અથવા તેની તરફથી કરેલા કોઇપણ કામમાં, પ્રત્યક્ષ અથવા પરોક્ષરીતે, જાણી જોઇને સંપાદન કરશે, તેના ઉપર કોઇ કૌન્સિલરી કોર્ટમાં ગુન્હાની સાબિતીના કરાઇ થયેથી ૨ પાંચસો રૂપિયા સુધીના દંડને પાત્ર થશે.

જુપ. (બા) મ્યુનિસિપાલિટીની કૌન્સિલરનો અથવા અમલકારનો અથવા નોકરનો કુદો પારણ કરનારો જે કોઈપણ અપરાધ, અને મ્યુનિસિપાલિટીએ પોતાની તરફથી કોઈપણ કર એકઠો કરવાનો અથવા

વસુલ કરવાનો અધિકાર આપેલા જે કોષપણુ સખસ—

(૧) કોષપણુ હુદાનું કામ કરવાના અથવા ન કરવાના બદલામાં, અથવા પોતાના હુદાનો અમલ ચલાવતાં કોષ સખસની ઉપર મહેરબાની અથવા ઇતરાજી કરવાના અથવા ન કરવાના બદલામાં, અથવા મ્યુનિસિપાલિટીની જોડે અથવા કોષ પણુ સરકારી નોકર જોડે અથવા કોષપણુ મ્યુનિસિપલ કમીટી, અમલદાર અથવા નોકરના સખબથી કોષપણુ મ્યુનિસિપલ કમીટી, અમલદાર અથવા નોકરની જોડે, અથવા સરકારની જોડે કોષ સખસને માટે અથવા કોષ સખસની વિરૂદ્ધ કંઈ વગ ચઢાવવાના અથવા વગ ચલાવવાની કોશિસ કરવાના બદલામાં, કોષપણુ સખસ પાસેથી પોતાને માટે અથવા ખીજા સખસને માટે કાયદાસર મહેનતાણ્યા શિવાય ખીજું કંઈ લેશે, અથવા મેળવશે, અથવા લેવાને કશુલ કરશે અથવા મેળવવાની કોશિસ કરશે, અથવા

(૨) જે કોષપણુ કૃત્ય કરવા બદલ અથવા જે કોષપણુ કૃત્ય ન કરવા બદલ, જે તે હિંદુસ્તાનના ફાજલદારી કાયદાના અર્થ પ્રમાણે સરકારી નોકર હોત તો, તે કાયદા મુજબ શિક્ષાને અથવા વધારેલી શિક્ષાને પાત્ર થાત, તેવું કોષપણુ કૃત્ય અથવા કસુર કરશે, અને

(ખ) જે કોષપણુ સખસ—(૧) સદરહુ પ્રકારનો હુદો પોતે ધારણ કરે છે અથવા પોતાને તેવો અધિકાર મળેલો છે એવો ખોટો દાંઙ કરશે, અને એવો વેશમાં, એવી રીતે વેષ લીધેલી વ્યક્તિનો આધાર છે એમ માનીને, કોષ પણુ કૃત્ય કરશે અથવા કરવાની કોશિસ કરશે, અથવા

(૨) જે કોષપણુ કૃત્ય અથવા કસુર જે ઇરાદાથી અથવા જે માહિતીથી અથવા જે પ્રસંગે કયાંથી, સદરહુ પ્રકારનો હુદો ધારણ કરનાર અથવા સદરહુ પ્રમાણે અધિકાર મળેલો સખસ હિંદુસ્તાનના ફાજલદારી કાયદાના અર્થ પ્રમાણે સરકારી નોકર હોત તો સદરહુ પ્રમાણે કૃત્ય અથવા કસુર કરનાર સખસ તે કાયદા ઉપરથી શિક્ષાને અથવા વધારેલી શિક્ષાને પાત્ર થાત, તે કૃત્ય અથવા કસુર સદરહુ પ્રકારનો હુદો ધારણ કરનારને અથવા સદરહુ પ્રકારના અધિકાર મળેલા સખસને અથવા તેના સંબંધમાં, તે ઇરાદાથી, તે માહિતીથી અથવા તે પ્રસંગે કરશે.

તે સખસ, આ આકટમાં આના સંબંધમાં ખીજે કોષ ઠેકાણે શિક્ષા ઠરાવી નહિ હશે તો, એવો હુદો ધારણ કરનારો અથવા સદરહુ પ્રમાણે અધિકાર મળેલો પ્રત્યેક સખસ જે હિંદુસ્તાનના ફાજલદારી કાયદાના અર્થ પ્રમાણે સરકારી નોકર હોત, તો તે ચુદા બદલ તે કાયદા ઉપરથી જે શિક્ષાને પાત્ર થયો હોત તે શિક્ષાને પાત્ર થશે.

આખ ૪.—કાનુનો તથા પેટા કાયદા.

૪૬. દરેક મ્યુનિસિપાલિટી રચના થયા પછી “ તથા આખ ૧૩ અ. ના ઠરાવોને પાત્ર ” તેણે સમવડથી જેમ અને તેમ જલદી આ આકટને અનુસરે એવી રીતે, હેઠળ લખેલી વાતો આખત કાનુનો કરવો જોઈએ, અને તેજ પ્રમાણે તે વખતે વખતે ફેરવવાનો અથવા રદ કરવાનો તેને અધિકાર છે, એટલે

(અ) કામ ચલાવવાના સંબંધમાં નિયમ કરવા આખત (ખ) (૧) પ્રેસિડન્ટ તથા એસ્ટાબ્લિશમેન્ટનાં કામ ઠરાવવા આખત કોષપણુ કમિટીના ચેરમેન, અને શેહેરની તથા કામ સોંપવાનું ઠરાવવા આખત;

(૨) મ્યુનિસિપાલિટીએ જે અમલદારોને તથા નોકરોને ચાકરી રાખવા, તથા તેઓના હુદા, કામ, પગાર, ધી અને ગેરહાજર હોય તે વખતની અથવા ખીજા નીમણુકો ઠરાવવા આખત. અને ૩૭ મી કલમની રૂયે તેમને સોંપવાના અધિકાર તથા કામ ઠરાવવા આખત.

(ક) મ્યુનિસિપલ કારબાર ચલાવવા સંબંધી સધળી આખતોમાં તેના અમલદારોની તથા નોકરોની એકંદર સમભુતી થવા આખત. (ડ) જે કોષ અમલદારની અથવા નોકરની પાસેથી તારણુ લેવું થોગ્ય છે એવું લાગે તે અમલદારે અથવા નોકરે આપવાના તારણુની રકમ તથા પ્રકાર ઠરાવવા આખત; (ઇ) મ્યુનિસિપલ નોકરોની નિમણુકો વિષે કરવાની રીત ઠરાવવા આખત. (ફ) અમલદારોને અથવા નોકરોને રજા આપવાના સંબંધમાં નિયમન કરવા આખત. (ગ) સધળા અમલદારોની તથા નોકરોની નોકરીની મુદતનું નિયમન કરવા આખત, અને એઓનાં પેનશન, ગ્રાન્ડ્યુઇટી, અથવા કંપાસનેટ બલોઅન્સ તથા તે શરતો, અને એવાં પેનશન, ગ્રાન્ડ્યુઇટી અથવા કંપાસનેટ બલોઅન્સની રકમ ઠરાવવા આખત.

(૬) પેનશન ફંડ અથવા પ્રોવિડન્ટ ફંડમાં વર્ગથી આપવાનો અધિકાર આપવા બાબત. [આ] મ્યુનિસિપલ ડિરેક્ટરમાં મ્યુનિસિપલ હેતુ સાફ લેવાના કર, વિગેરે ઠરાવવા બાબત. (બ) કોષ્ટકથી કરની અથવા કોષ્ટકથી કર વસુલ કરવાના ખર્ચની રકમો વસુલ થવા જોગ નથી એમ ગણીને જે શરતોને પાત્ર રહીને લખી વાળી શકાય તે શરતો, અને જમીન અદલ લેવાની સહળી અથવા કાંઈ પી મેનેજંગ કમિટી જે શરતોને પાત્ર હોને માફ કરી શકે તે શરતો ઠરાવવા બાબત. પણ એવું ઠરાવું છે કે—

(અ) આ કલમ પ્રમાણે કરેલી કોષ્ટકથી કાનુન અથવા કાનુનમાં કરેલી કોષ્ટકથી ફેરફાર અથવા તે રદ કરવાનો કોષ્ટકથી ઠરાવ, જેહેરની મ્યુનિસિપાલીટીઓની બાબતમાં ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલે, અથવા બીજી બાબતોમાં કમિશનર, મંજૂર કરે ત્યાંહાં સુધી તે અમલમાં આવશે નહિ. (બ) કોષ્ટક મ્યુનિસિપાલીટીના તાબામાં નોકરી કરનારો અથવા નોકરી કરેલો કોષ્ટક અમલદાર સરકાર તરફથી અથવા સરકારને આપવામાં આવે અથવા આપ્યો હોય અથવા કેટલેક અંશે સરકારની આકરીમાં અને કેટલેક અંશે મ્યુનિસિપાલીટીની આકરીમાં હોય, તો તે મ્યુનિસિપાલીટીએ તેના પેનશન સંબંધી અને રમ્પ સંબંધી નિમણુંક અદલ આ અર્થે ગવર્નર જનરલ ઇન્ કૌન્સિલે કરેલી વિશ્વમાનકાળે અમલમાં હોય એવી કાનુનોમાં કહ્યું હોય તેટલો ફાળો આપવો જોઈએ [ક] મ્યુનિસિપાલીટીએ, સરકારની સંમતી ન હોય તો, સરકારને છ મહિના અગાઉથી નોટીસ આપ્યા વગર, એવા જે કોષ્ટક અમલદારને સરકારે મ્યુનિસિપાલીટીને આપ્યો હોય અથવા જે કેટલેક અંશે સરકારની આકરીમાં અને કેટલેક અંશે મ્યુનિસિપાલીટીની આકરીમાં હોય તેને રમ્પ આપવી નહિ; અથવા જે કોષ્ટક અમલદારને મ્યુનિસિપાલીટીએ સરકારને આપ્યો હોય તેને મ્યુનિસિપાલીટીની નોકરીમાંથી આખરનો ખર્ચ કરવો નહિ.

૪૭ ૪૬ મી કલમના વિશેષ ઠરાવની (અ) રકમના ઠરાવોને પાત્ર, દરેક મ્યુનિસિપાલીટીને ૭૪ મી કલમના વિશેષ ઠરાવની (બ) રકમમાં બીજી રીતે ઠરાવું હોય તે શિવાયને પ્રસંગે કોષ્ટકથી વખતે કોષ્ટક પછી પુરતા કારણ સાફ, ચાલુ હોય એવો કોષ્ટકથી કર, તે ૪૬ મી કલમની રકમ (આઇ) ના તથા તેના વિશેષ ઠરાવની ૧ લી રકમના ઠરાવોની રૂએ જે કાનુન ઉપરથી ઠરાવ્યો હશે તે કાનુન તદ્દકુલ કરીને, તેમાં ફેરફાર કરીને અથવા તે રદ કરીને, મોકુફ કરવાનો, ઓછો કરવાનો, અથવા કાઢી નાંખવાનો અધિકાર છે.

૪૮. (૧) દરેક મ્યુનિસિપાલીટીને, વખતે વખતે, જેહેરની મ્યુનિસિપાલીટીઓની બાબતમાં ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલની, અને બીજી બાબતોમાં કમિશનરની, અગાઉથી મંજૂરી લઇને, હેઠળ લખેલી વાતો બાબત આ આક્ટને પ્રતિકુલ ન હોય એવા પેટા કાયદા કરવાનો, તેમાં ફેરફાર કરવાનો અથવા તે રદ કરવાનો અધિકાર છે, એટલે:—

(અ) માર્કેટિંગ તથા કસાઇખાનાના, અને જે જનાવરો વેચવામાં આવતાં હશે અથવા લાડે આપવામાં આવતા હશે અથવા જેઓથી થનારી પેદાશ વેચવામાં આવતી હશે તે વાપરતા હોય અથવા તેમને સાફ વાપરવામાં આવતી હોય તે સહળી જમાના નિયમન બાબત તથા તે ઉપર દેખરેખ રાખવા બાબત, અને તેમાંનું કામ સ્વચ્છ અને યોગ્ય રીતે ચાલે તે બાબત; અને તે પૈકી જે કોષ્ટકથી માર્કેટિંગ, કસાઇખાના અને જગા મ્યુનિસિપાલીટીની હોય તે વાપરવા સાફ આપવાનું બાકુ તથા બીજો ખર્ચ ઠરાવવા બાબત; (બ) મ્યુનિસિપાલીટીની ન હોય એવી જે કોષ્ટકથી જગા—

(૧) કસાઇખાના તરીકે, (૨) માણસના ખોરાક સાફ યોગ્યતા જનાવર, અથવા માંસ અથવા માંસ-છલી વેચવા સાફ મારકીટ અથવા દુકાન તરીકે, અથવા ફળ અથવા બાજીયાના વેચવા સાફ મારકીટ તરીકે, (૩) ૧૫૧ મી કલમની પેટાકલમ [૧] માં કહેલા કોષ્ટકથી કારણ સાફ, ઉપયોગ કરવા માટે જે શરતે અથગ શરતોને અનુસરીને, અને જે પ્રસંગે અથવા જે સ્થળોના અથવા લતાના સંબંધમાં લાઇસન્સ આપી શકાય, કે આપવાની ના પાડી શકાય, મોકુફ કરી શકાય અથવા પાછાં લઈ શકાય તે શરતો, તે પ્રસંગ, તે સ્થળો અથવા લતા ઠરાવવા બાબત, (બ) કારખાનાઓ અથવા બીજી જગામાં કાગે લગાડેલા કારીગરો અથવા બીજા કામગીરીમાં કામગીરી બોલાવવા અથવા ઊડી મુકવા સાફ વરાળથી અથવા યાંત્રિક સાધનોથી વગાડવાનો સીસોડો તથા તુરંદ વાપરવાનાં લાઇસન્સો આપવા બાબત. [ક] પેંડા,

ઉદ, ઠોર, ગધેડાં, મેંઠાં અથવા બકરાં વીગેરે ઠોરો બાંધવાની જગ્યાનું નિયમન કરવા બાબત. [૬] (૧) દુડતાં ઠોર તપાસવા બાબત અને માખણ, પનીર વિગેરે બનાવનારના તથા દુધ વેચવાનો ધંધો કરનારના ભોગવટામાં જે ગોરસણાળા અને ઠોરના વાડા હોય તેમની બાંધણી, લંબાઇ પોહોળાઇ, વિગેરેનું નિયમન કરવા બાબત. (૨) દુધ વેચનારા અથવા માખણવાળા જે દુધની વખારો, દુધની દુકાનો અને વાસણ દુધ અથવા માખણ રાખવા સાથે વાપરતા હોય તેમની સ્વચ્છતા રાખવા બાબત.

(ક) ૧૪૩ મી કલમ મુજબ વજન તથા માપ તપાસવા બાબત. (ઇ ઇ) મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રીક્ટના કયા પ્રમાણનાં વજન તથા માપ વાપરવાં તે નક્કી કરવા બાબત. (ફ) મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રીક્ટમાં જન્મની, મરણની તથા લગ્નની નોંધ તથા વરતીની ગણતરી બાબત. (ગ) મડદાંની વ્યવસ્થા કરવા સાથે જે જગા હોય તે જગાનો ઉપયોગ કરવાનો જે જાતને અથવા જે પદને હક હોય તેના ધર્મ સંબંધી રીવાજ તત્ત્વ યોગ્ય લક્ષ આપીને, મડદાંની વ્યવસ્થા કરવા બાબતનું નિયમન કરવા બાબત. [હ] કોષ્ટક અથવા ભરેલા રોગથી કોષ્ટ પીડાય ત્યારે તે બાબત ખબર આપવાની ફરજ બાબત. (આઇ) મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રીક્ટમાંના જુદા જુદા રહેવાસીઓ તે ડિસ્ટ્રીક્ટમાં એસાડેલા કોષ્ટક અથવા પ્રમાણમાં આપવાને પાત્ર છે તે બદલ ખાતરી કરી લેવા સાથે જે માહિતીની જરૂર પડે તે આપવાની તે રહેવાસીઓને ફરજ પાડવા બાબત. (જ) આકટોષ્ટની હદ તથા થાણાં ઠરાવવા બાબત. આકટોષ્ટનાં કોષ્ટકો જાહેરમાં મુકવા વિશે ઠરાવ કરવા બાબત. (કે) મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રીક્ટની હદમાં અથવા હદબહાર પાણી પુરું પાડવાનાં સાધનો તથા પાણી વેહેથી દેવાનાં સાધનો સંભાળવા બાબત તથા તેમને નુકસાન ન થવા દેવા બાબત. [લ] મ્યુનિસિપલ હદની અંદરની નાહાવા તથા ધોવાની જગા કેમ વાપરવી તેનું નિયમન કરવા બાબત. (મ) આરોગ્ય રક્ષણનું જાતનું અને મુલેલાં જનાવરનાં મુડદાંની વ્યવસ્થા કરવાનું નિયમન કરવા બાબત. (ન) સાર્વજનિક સ્થિતિના હંગામી ભોગવટા સાથે અને તે ઉપર હંગામી બાંધકામ ઉભા કરવા સાથે જે શરતે પરવાનગી આપવામાં આવે તેમનું નિયમન કરવા બાબત, અને મજબુતી જાળવી રાખવા સાથે, આગ અટકાવવા સાથે અને તેંદુરસ્તીનાં કારણ સાથે નવી ઇમારતોની પ્લાનિ ભોંતો, પાયા છાપરાં અને ધુમાડીયાંની બાંધણી તથા લંબાઇ પોહોળાઇ વિગેરે કેવી હોવી જોઇએ તેનું નિયમન કરવા બાબત. (ઓ) સ્થિતિ બાંધવા માટે તથા તેમની જગા ઠરાવવા માટે યોગ્ય તજવીજ થયા સિવાય ઇમારતો બાંધવાની મના બાબત. [પ] ઇમારતોની અંદરની અથવા બહારની બાબતોએ પુરતી ખુલી જગ્યાની અને દરવાજા તથા બારીઓની તથા હવા સારી રીતે આવજા કરવાનાં બીજાં સાધનોની તજવીજ કરીને તથા તે ટકાવી રાખીને ઇમારતોમાં પુરતી હવા મળે તેની તજવીજ કરવા બાબત. (ક્યુ) શેહેરની મ્યુનિસિપાલીટીમાં લાષક સર્વેયરો રાખવા બાબત.

(૨) આ આકટમાં જે બદલ વિશેષ ઠરાવ કર્યો ન હોય એવી બીજી કોષ્ટ બાબતમાં, મોરીઓ, ગટરો, હવાના સ્તંભ, છાણ તથા ખાતરનાં પાત્ર, ખાણકુંડીઓ, વાટરકોસેટસ (તાજખાનાં) જાજર, પાચખાનાં, પીચાખાનાં, અને હરેક પ્રકારનાં મોરી કામ અથવા ગટર કામો, પછી તે મ્યુનિસિપાલીટીની માલકીનાં હોય અથવા ન હોય, તે બાંધવાનું, ટકાવી રાખવાનું તથા તે ઉપર નિર્મિત રાખવાનું નિયમ કરવા બાબત. (સ) ૮૧ મી તથા ૮૬ મી કલમો મુજબ મ્યુનિસિપાલીટીએ માંજવાની માહિતી તથા પ્લાન ઠરાવવા બાબત. (ટ) રસ્તાને અથવા તે ઉપરના કોષ્ટક અથવા નુકસાન થવાનો અથવા કોષ્ટ ઓટની બાબતોએ અથવા તે ઉપર હોય તેવી બીજી ગાડીઓને અથવા પગ ચાલનારા માણસોને લાયક થવાનો અથવા હરકત થવાનો સંભવ છે એમ લાગે એવા નમુનાની ધણીજ મોટા ગાડીઓ વીગેરેના સંબંધમાં નિર્મિત રાખવા બાબત.

(ય) એકંદર મ્યુનિસિપાલીટીના કારભાર સંબંધી સધળી બાબતોનું નિયમન કરવા બાબત. અને એવી દરએક મ્યુનિસિપાલીટીને, એવો કોષ્ટક પેટા કાયદો તોડવા બદલ, તેવીજ મંજુરી લઇને, પાંચસો રૂપિયા મુધીનો દંડ ઠરાવવાનો અધિકાર છે.

(૨) દરેક મ્યુનિસિપાલીટીએ, આ કલમ પ્રમાણે કોષ્ટક પેટા કાયદો કરવાની અગતિ તે પેટા કાયદો જે માણસોને લાયક હોવાનો સંભવ હોય તે માણસોને જાહેર થવા સાથે, તેવા પેટા કાયદાનો

ખરડે, તે ઉપર જે તારીખે અથવા તારીખ પછી વિચાર કરવામાં આવશે તે તારીખ એક નોટીસમાં લખીને તે નોટીસ સહિત પ્રસિદ્ધ કરવો જોઈએ, અને આ પ્રમાણે નિર્દિષ્ટ કરેલી તારીખ અગાઉ તે ખરડા બાબત કોઈ પણ માણસે કાંઈ પણ લેખી વાંધા લીધો હોય અથવા લેખી સૂચના કરી હોય તે, એવો પેટા કાયદો કરવાની અગાઉ, દાખલ કરીને તેનો વિચાર કરવો જોઈએ.

(૩) જ્યારે મ્યુનિસિપાલીટીએ કરેલો કોઈ પણ પેટા કાયદો ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલની પાસે અથવા કમિશનર પાસે મંજૂરી સાર મોકલવામાં આવે, ત્યારે ઉપર કલા પ્રમાણે પ્રસિદ્ધ કરેલી નોટીસની અને સદરહુ પ્રમાણે લીધેલા દરએક વાંધાની અથવા કરેલી દરેક સૂચનાની એક નકલ સદરહુ પેટા કાયદા સાથે ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલને અથવા કમિશનરને જાહેર થવા સાર મોકલવી જોઈએ.

૪૯. વિવિધમાનકાળે અમલમાં હશે તે કાનુનો અને પેટા કાયદા સઘળે વાજબી વખતે લોકો જોઈ શકે એટલા સાર મ્યુનિસિપલ કચેરીમાં ખુલા રાખવા જોઈએ, અને તેમની તથા આ આકટની તે જીલ્લાની દેશી ભાષામાં છાપેલી પ્રતો, અને શહેરની મ્યુનિસિપાલીટીઓની બાબતમાં અંગ્રેજીમાં તથા દેશી ભાષામાં છાપેલી પ્રતો, પડતર કિંમતે વેચવા સાર રાખવી જોઈએ.

આખ પ.—મ્યુનિસિપલ મિલકત અને ૬૦.

૫૦. (૧) મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટની હદની અંદર અથવા બહાર જંગમ તથા સ્થાયર એવી બન્ને પ્રકારની મિલકત સંપાદન કરીને ધારણ કરવાનો અધિકાર દરેક મ્યુનિસિપાલીટીને છે.

(૨) આ કલમમાં આગળ કહેલા પ્રકારની સઘળી મિલકત જે ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલે ખાસ પોતાની પાસે રાખી નહીં હશે તે મ્યુનિસિપાલીટીને પ્રાપ્ત થશે અને તેની માલીકાની થશે, અને તે, તથા ગમે તે પ્રકારની અથવા જાતની બીજી જે મિલકત ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલે ખાસ પોતાની પાસે રાખી નહિ હશે તથા જે તે મ્યુનિસિપાલીટીને પ્રાપ્ત થશે તે સઘળી મિલકત તે મ્યુનિસિપાલીટીના અખત્યારમાં તથા બચસ્થા તથા નિર્બંધ હેઠળ રહેશે અને તે મિલકત તે મ્યુનિસિપાલીટીએ ટ્રસ્ટ પ્રમાણે આ આકટના ડરાયેને પ્રાપ્ત રહીને તથા તેના હેતુ સાર ધારણ કરવી અને કામમાં લેવી જોઈએ, એટલે—

(અ) સઘળા સાર્વજનિક કોટ, દરવાજા, મારફતો, કસાઇખાનાં, ખાતર તથા નરક રાખવાની જગા તથા દરેક પ્રકારની સાર્વજનિક ઇમારતો; (બ) સઘળા સાર્વજનિક વેહેળા, તળાવો, હોળો, ટાંકિઓ, કુવા, પાણીના ઝરા, પાણી લઇ જવાના નળો તથા નળીઓ, વિવર માર્ગ તથા પાઇપ (એટલે નળીઓ) તથા પંથ (બંધા) અને પાણીના બીજાં કામો, અને તેઓને જોડેલાં અથવા તેઓને લગતા સઘળા પુલો, ઇમારતો, એન્જિનો, કામો, સામાન સરંજામ તથા વસ્તુ અને કોઈ પણ સાર્વજનિક તળાવ અથવા કુવાને લગતી પાસેની જે જમીન ખાનગી મિલકત નહિ હોય તે જમીન; (૩) સઘળી સાર્વજનિક ગટરો તથા ઝોરીઓ, અને હરકોઇ રિટ્ટમાંહેની અથવા રિટ્ટની બાલુની અથવા રિટ્ટની હેઠળની સઘળી ગટરો, ઝોરીઓ, વિવર માર્ગ, ગરનાળાં, અને પાણીના માર્ગ, અને તેમને લગતાં સઘળા બાંધ કામ, સામાન સરંજામ તથા મીજો, તેમજ રિટ્ટમાંથી, જળરૂમાંથી, ગટરમાંથી, ખાણકુડીઓમાંથી અથવા બીજે ક્યાંકથી મ્યુનિસિપાલીટીએ એકઠી કરેલી સઘળી ધુળ, કચરો, છાણ, લાદ, રાખ, પાણી સંબંધી પદાર્થ અથવા ગોળવાડ અથવા હરકોઇ જાતનો કચરો, પુજો. (૪) સઘળા સાર્વજનિક દીવા, દીવાના થાંભલા અને તેઓને જોડેલો અથવા તેઓને લગતો સામાન. (૫) કોઇપણ સ્થાનિક સાર્વજનિક કામ સાર જે જે જમીન મ્યુનિસિપાલીટીને સેક્રેટરી ઓફ રેકૅટ ફોર ઇન્ડિયા ઇન કાઉન્સિલ તરફથી અથવા બક્ષિસમાં કે બીજી રીતે તબદીલ કરી આપેલી હોય તે સઘળી જમીન. (૬) સઘળી સાર્વજનિક રિટ્ટ, તથા તેમની ફરસબંધી, પથરા તથા બીજો સામાન અને એવી રિટ્ટને સાર પુરાં પાડેલાં સઘળાં ઝાડો, સામાન હથી-યારો, જીલ્સો અને ઉર્લા કરેલાં ઉપાંગો.

૫૦ અ. (૧) સાધારણ રીતે ફક્ત ખેતીવાડીના કામ માટેજ વપરાતી હોય એવી જમીનો સિવાયની બીજી જમીનોની સર્વે વિવિધમાનકાળે અમલમાં હોય એવા કોઈ પણ કાયદાની રૂયે જે કોઈપણ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટને લાગુ કરી હોય અથવા લાગુ કરવામાં આવે તે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં, જ્યારે

કોષ્ટપણ મિલકત માટે અથવા કોષ્ટપણ મિલકતમાંના અથવા તે ઉપરના કોષ્ટપણ હક માટે મ્યુનિસિપાલીટી પોતે દાવો કરે અથવા મ્યુનિસિપાલીટીની તરફથી દાવો કરવામાં આવે અથવા મ્યુનિસિપાલીટીની વિરુદ્ધ કોષ્ટપણ શખસ દાવો કરે ત્યારે કલેક્ટરની રીતસરની તપાસ કર્યા પછી (આવી તપાસ કરવાની યોગ્ય નોટીસ આપેલી હોવી જોઈએ) તે દાવાનો નિકાલ કરીને હુકમ કરશે તો તે કાયદાસર થશે.

(૨) પેટા કલમ (૧) ની રૂયે કલેક્ટરે કરેલા કોષ્ટપણ હુકમની તારીખથી અથવા એવા હુકમ ઉપર એક અથવા વધારે અપીલો સુદનની અંદર કરી હોય તો સને ૧૮૭૯ ના મુંબઈ જમીન મેહેસુલના કાયદાની ૨૦૪ થી કલમ મુજબ નક્કી થયેલા છેવટના અપીલ અધિકારીએ કરેલા હુકમની તારીખથી એક વર્ષ વીત્યાબાદ કોષ્ટપણ દિવાની કોર્ટમાં માંડેલી કોષ્ટપણ ફરિયાદ સદરહુ હુકમ રદ કરાવવા સાથે માંડી હોય અથવા તેમાં મંગેલી દાદ સદરહુ હુકમની વિરુદ્ધ હોય તો, તે ફરિયાદ (મુદત વીતી ગઈ છે એવો જવાબ આપ્યો ન હોય તોપણ) કાઢી નાંખવી; પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે વાદીને સદરહુ પ્રકારના હુકમની યોગ્ય નોટીસ મળેલી હોવી જોઈએ.

(૩) (અ) આ કલમ ઉપરથી કલેક્ટરે આપેલા અધિકાર ચલાવવાનો અખત્યાર આસિસ્ટન્ટ અથવા ડેપુટી કલેક્ટરને અથવા સન ૧૮૭૯ ના મુંબાઇના જમીન મેહેસુલના કાયદામાં આપ્યા કર્યાપ્રમાણેના સર્વે અમલદારને પણ છે. (બ) આ કલમમાં ઉલ્લેખ કરેલી રીતસરની તપાસ ઉપર લખેલા કાયદાના ઠરાવોની રૂયે કરવી. (ક) આ કલમ મુજબની તપાસ અથવા હુકમની નોટીસ ગવર્નર ઇન કૌન્સિલે આ અર્થે કરેલી કાનુનો મુજબ આપી હશે તો કોષ્ટપણ શખસને એવી તપાસ અથવા હુકમની યોગ્ય નોટીસ મળી છે એમ મણવું. "

પૃ. (૧) આ આકટની અથવા બીજા કોષ્ટ આકટની રૂયે મ્યુનિસિપાલીટીને અથવા મ્યુનિસિપાલીટીની વતી કોષ્ટને જે નાણું મળે તે સધળું નાણું; આ આકટ પ્રમાણે તેને આપેલા અથવા તેણે લીધેલા સધળા કર, ટેલ તથા બીજા જકાત, દંડ, શી, તથા ગુન્હેગારી; મ્યુનિસિપાલીટીએ જે જમીન અથવા બીજા મિલકત વેચી હોય તેનો જે અવેજ ઉપજ્યો હોય તે સધળો અવેજ અને તે મ્યુનિસિપાલીટીની જમીનનું અથવા બીજા મિલકતનું જે બાકું ઉપજ્યું હોય તે સધળું બાકું; તેમજ સેક્રેટરી ઓફ રેટ ફોર ઇન્ડિયા ઇન કૌન્સિલે અથવા ખાનગી લોકોએ આપેલી બક્ષિસોના અથવા કરેલી તમદીલીના સખબથી અથવા બીજા રીતે ઉપજ્યાં થતું સધળું વ્યાજ, નફો તથા બીજું નાણું, એ સધળું મળીને મ્યુનિસિપલ ફંડ થાય છે એવું સમજવું. અને તે " ૫૦ મી " કલમમાં નિરદિષ્ટ કરેલી મિલકતના સંબંધમાં જે રીત કહેલી છે તેના જેવી રીતે ધારણ કરીને તેનો વહિવટ કરવો.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે-(અ) કોષ્ટપણ મ્યુનિસિપાલીટીએ અથવા તેની વતી બીજા કોષ્ટએ કરેલા કોષ્ટ પણ ટ્રસ્ટ સંબંધી ઠરાવ ઉપરથી અથવા કોષ્ટપણ ટ્રસ્ટના વહિવટસાથે સન ૧૮૮૦ ના મુંબઈ હેયુગી બાયતના આકટની રૂયે ઠરાવેલા કોષ્ટપણ યોગના ઉપરથી એવી મ્યુનિસિપાલીટીએ કયુલ કરેલી અથવા તેની ઉપર નાંખેલી કોષ્ટપણ જવાબદારીઓને, આ કલમના અથવા " ૫૦ મી " કલમમાંના કોષ્ટ પણ ઠરાવ ઉપરથી કોષ્ટપણ રીતે બાધ આવશે નહિ. (બ) કલમો ૬૪ અથવા ૫૫ માં અથવા કલમ ૬૧ અથવા ૭૨ અથવા બાબ ૧૨ માં અથવા તેમની રૂયે મ્યુનિસિપાલીટી ઉપર નાંખેલી અથવા નાખવામાં આવે તે સધળી જવાબદારી પુરી કરવા માટે યોગ્ય તજવીજ કરવી જોઈએ એ સરતને પાત્ર રહિને, મ્યુનિસિપાલીટીને, સાળા અથવા હવાખાનાનાં, અથવા પાણીનાં કામના હાથર શિગેડના કારણસાથે અથવા કમિશનર તરફથી આ બાયતમાં પસંદ કરવામાં આવે તે બીજા કારણ સાથે પોતાને વિશેષ રીતે મળેલા અથવા પોતે તે કારણ સાથે લગાડેલા મ્યુનિસિપલ ફંડનો કોષ્ટ પણ બાજ મ્યુનિસિપલ લીસાબમાં એક જુદા સદર હેડેંગ જમા કરવાનો અધિકાર છે, અને એવા વિશેષ સદરમાં, તે સદરના નામનું ફંડ જે કારણ સાથે કાઢેલું હોય તે કારણ સાથે સ્પષ્ટ રીતે સંબંધ હોય એવી રકમો માત્ર જમા કરી હોય તો, મ્યુનિસિપાલીટીને, આ પ્રમાણે જમા કરેલી રકમો, જે હેતુ સાથે તે જમા કરી હોય તે હેતુ માટે માત્ર ખર્ચવાનો અધિકાર છે.

પૃ. આ આકટ મુજબ મ્યુનિસિપાલીટીને માત્ર થયેલી સધળી મિલકત અને આ આકટના ઠરાવો

મુજબ તેને મળેલાં સધળાં ફંડ તેમજ વિદ્યમાન કાળે અમલમાં હોય એવા કોષ્ટ પણ કાયદાના હારેલાં મુજબ તેને મળતી સધળી રકમો, આ આક્ટના હારેલાં પાત્ર તથા આ આક્ટનાં કારણ માટે તે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટની હદમાં વાપરવાં જોઇએ.

પણ હમેશને માટે એવું હાથ્યું છે કે મ્યુનિસિપાલીટીને, ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલની અથવા આ અર્થે તેણે અધિકાર આપેલા કોષ્ટ પણ અમલદારની મંજૂરી લઇને—(અ) તે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટના રહેવાસીઓ સાથે જોઇતું પાણી મેળવવા સાથે, અથવા સદરહુ હદની બહાર કસબખાના સ્થાપવા સાથે અથવા મળ-મુત્રની અથવા ગટરોની અથવા જનાવરોનાં મુડાંની વ્યવસ્થા કરવા સાથે, અથવા મોરી કામ સાથે અથવા જે બીજા કામથી સદરહુ ડિસ્ટ્રિક્ટના રહેવાસીઓની તંદુરસ્તી, સહી સલામતી અથવા સગવડ વધારવા જેવું હોય તેવા બીજા કોષ્ટ પણ કારણ સાથે. (૧) સદરહુ હદની બહાર જમીન લેવામાં અથવા—

(૨) સદરહુ હદની બહાર બાંધ કામ બાંધવામાં, ટકાવી રાખવામાં અથવા તેમની મરામત કરવામાં, ખર્ચ કરવાનો, અથવા (બ) લોકોની તંદુરસ્તી, વિશ્વવ્યાપક અથવા સગવડ સાથે કરેલી જે તબીબીયતી તે મ્યુનિસિપાલીટીની હદમાં રહેનારા લોકોને ફાયદો થવા જેવું હોય તે તબીબીય કરવા સાથે બીજા કોષ્ટ મ્યુનિસિપાલીટી તરફથી કરવામાં આવેલા, અથવા કોષ્ટ લોકલબોર્ડની અથવા કેન્ટોનમેન્ટ અધિકારી તથા અથવા સેનિટરી બોર્ડની અથવા કમીટીની હકુમત હેઠળના કોષ્ટ પ્રદેશમાં અથવા ૧૮૭ મી કલમની રૂયે જાહેર કરેલા પ્રદેશ માટે ૧૮૮ મી કલમ મુજબ નિમાયલી કમીટીની હકુમત હેઠળના કોષ્ટ પણ પ્રદેશમાં કરવામાં આવેલા, અથવા કોષ્ટ સાર્વજનિક ફંડમાંથી કરવામાં આવેલા ખર્ચમાં ફાળો આપવાનો, અથવા (ક) તે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટની હદ બહાર ધાણું કરી શકાય એવી રોકાવરીષો સ્થાપવાનો, અધિકાર છે.

વળી એવું હાથ્યું છે કે, કોષ્ટ પણ મ્યુનિસિપાલીટીએ, ઉપર કહેલા પ્રકારની મંજૂરીથી, ઉપર કહ્યા પ્રમાણે પાણી પુરું પાડવા માટે અથવા પાણીનો નીકાલ કરવા માટે સદરહુ ડિસ્ટ્રિક્ટની હદની બહાર કોષ્ટ પણ બાંધ કામ બાંધ્યાં હશે ત્યારે તે મ્યુનિસિપાલીટી—(બ) કોષ્ટ પણ જગામાંના (પછી એવી જગા સદરહુ ડિસ્ટ્રિક્ટની હદમાં હોય અથવા ન હોય) કોષ્ટ પણ માળસની સાથે અથવા કોષ્ટ પણ પમારતોના અથવા જમીનેના બોગવટો કરનારની અથવા ધણીની સાથે કળુલાત કરીને તે મ્યુનિસિપાલીટીએ હારેલી પૈસા આપવા સંબંધી બંને પાણી પુરું પાડવાની અથવા પાણીનો નીકાલ કરવા બાબતના કામને ફાયદો આપવાની મુદત સંબંધી શરતોએ, એવા કોષ્ટ પણ માણસને અથવા એવી પમારતોને અથવા જમીનેને અથવા તેના અથવા તેમના ફાયદા માટે સદરહુ ડિસ્ટ્રિક્ટની અંદર આ આક્ટનાં કારણ સાથે જોઇતો ન હોય એટલે પાણીનો જથ્થો પુરો પાડશે અથવા તેને અથવા તેમને તેવો ફાયદો કરી આપશે; અથવા

(બ) પૈસા આપવાના સંબંધમાં જે શરતો ઉપર કહ્યા પ્રમાણે હાવવામાં આવે તે શરતોએ, સદરહુ પ્રમાણે પાણી આપવા સાથે અથવા એવા લાભ આપવા સાથે જરૂરનાં હોય એવાં કોષ્ટ પણ કેનેકલન પૈપા અથવા બીજાં કામ કરવાને ટકાવી રાખવાનો, તેમની મરામત કરવાનો અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાનો કોષ્ટ પણ ખર્ચ કરશે;

તે આ કલમમાંના અથવા આ આક્ટમાંના કોષ્ટ પણ મજબૂર ઉપરથી ગેરકાયદેસર થશે એમ સમજવું નહિ.

પટ્ટ. (૧) મ્યુનિસિપાલીટીની પાસેના ફાળા અવેજ ચાલુ ખર્ચને સાથે જોઇતો નહિ હોય તે મુખ્યબેંકમાં, અથવા માલિક મુજામની મુખ્યત્તી ટ્રેઝરીનું કામ ચલાવવા સાથે જે બીજા બેંક બાજુ પછી હાવવામાં આવે તે બેંકમાં, અથવા ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલની મંજૂરીથી મુખ્ય ધલાકામાંના કોષ્ટ પણ બેંકમાં બાંજે મુકવાનો, અને સદરહુ અવેજની સરકારી સિક્યુરિટી મ્યુનિસિપાલીટીને નામે લેવાનો અને તે સિક્યુરિટીની જરૂર પડે તે પ્રમાણે વખતે વખતે વ્યવસ્થા કરવાનો અધિકાર મ્યુનિસિપાલીટીને છે.

(૨) ચાલુ ખર્ચ સાથે અવેજ જોઇતો હોય તે શીવાય ફાળા અવેજ હોય તે સધળો અવેજ પેટાકલમ (૧) માં હારેલા પ્રમાણે બાંજે મુક્યો નહિ હોય અથવા શક્યો નહીં હોય તો રચાનિક સરકારી ટ્રેઝરીમાં અથવા સદરહુ મ્યુનિસિપાલીટીની કાનુનામાં જે બીજા નિર્ણય જમા હારાવી હોય તે જમાએ મુકવો.

આખ. ૬-મ્યુનિસિપાલીટીઓએ અવશ્ય કરવાનાં તથા પોતાની નજરમાં આવે તો કરવાનાં કામ.

૫૪. દરએક મ્યુનિસિપાલીટીની ફરજ છે કે તેણે—

(૧) પોતાની હકુમતની અંદરની મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં હેઠળ લખેલી બાબતો સાફ વ્યાખ્યાનિતજી કરવીજ નોંધયે, એટલે; (અ) સાર્વજનિક સ્ટ્રીટોમાં, જગાઓમાં, અને ઇમારતોમાં દીવા કરવા; (બ) સાર્વજનિક સ્ટ્રીટોમાં અને જગાઓમાં પાણીનો છંટકાવ કરવો; (ક) સાર્વજનિક સ્ટ્રીટો, જગાઓ અને ગટરો તથા લોકોના ઉપભોગ માટે ખુલ્લી હોઇને ખાનગી મિલકત ન હોય એવી સધળી જગા, (પછી તે મ્યુનિસિપાલીટીને પ્રાપ્ત થઇ હોય અથવા ન હોય,) સાફ કરવી; ઉપદ્રવકારક જે ધાસ ઉગ્રું હોય તે કઢાડી નાખવું; અને સધળાં લોકોપકારક કૃત્ય ઓછાં કરવો; (ડ) આગ લાગે તે હોલવવી અને જ્યારે આગ લાગે ત્યારે જીંદગીનો તથા મિલકતનો અચાવ કરવો; (ઇ) ઉપદ્રવકારક અથવા ભય ભરેલા ધંધા અથવા કામનું નિયમન કરવું અથવા શમન કરવું; (ફ) સાર્વજનિક સ્ટ્રીટોમાંની અથવા જગાઓમાંની તથા લોકોના ઉપભોગ માટે ખુલ્લી હોઇને ખાનગી મિલકત ન હોય એવી જે જગા મ્યુનિસિપાલીટીને પ્રાપ્ત થઇ હોય અથવા મલિક મુઆજમની માલકાની હોય તેમાંની અડચણ કરનારી વસ્તુઓ તથા ધર વગેરેના બહારના નિકળી આવેલા ભાગ કઢાડી નાંખવા; (ગ) ભય ભરેલી ઇમારતો અથવા જગાઓનો ભય દાળવાનો અંદોખસ્ત કરવો અથવા તેવી ઇમારતો અથવા જગા કઢાડી નાખવી, અને તંદુરસ્તી બગડે તેવા ભત્તા ભરણી વીગેરે નાંખીને સુધારવા; (હ) મુઠાંની વ્યવસ્થા કરવા સાફ જગા સંપાદન કરવી તથા ટકાવી રાખવીને, બદલવી અને તેનું નિયમન કરવું; (આઇ) સાર્વજનિક સ્ટ્રીટો, ગરનાળાં, મ્યુનિસિપલ હૃદ નિશાન, માર્કીટો, કસાઇખાનાં, પાચખાનાં, જબજ, પિશાબખાનાં, મેરીઓ, ગટરો, પાણીનો નિકાલ કરવાનાં કામ, ગટર કામ, નાહાવાની જગા, ધોવાની જગા, પાણી પીવાના દુવારા (શંદનો,) તળાવો, કુવા, બાંધ અને તેવા બીજા કામ બાંધવાં, તેમાં ફેરફાર કરવો અને તે ટકાવી રાખવાં; (જે) વિદ્ય-માનકાળે જે પાણી મળતું હોય તે ઓછું હોવાને લીધે અથવા બગડી જવાને લીધે રહેવાસીઓની તંદુર-સ્તીને જે ભય હોય તે દાળવા સાફ યોગ્ય અને પુરતું પાણી અથવા વધારે પાણી વાસ્તવિક ખરચે મરતું હોય ત્યારે તે આણી આપવું; (કે) સ્ટ્રીટોને નામ આપવાં તથા ધરોને નંબર આપવા; (લ) જન્મ તથા મરણો નોંધવાં; (મ) લોકોને ગૈસ્તીતળા કઢાડવા; (ન) જનાવરની રસી પુરી પાડવા સાફ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં જોઇતાં વછેરા, ગાયો અથવા બેસો અથવા પાડા માટે યોગ્ય રહેવાનાં ટેંકાણાં કરી આપવાં; (ઓ) સાર્વજનિક ઇસ્તિલાસો તથા દવાખાનાં સ્થાપવાં તથા ટકાવી રાખવાં, અને લોકોને વૈદ્યકીય મદદ કરી આપવી; (પ) પ્રાથમિક કેળવણીની શાળાઓ સ્થાપવી તથા ટકાવી રાખવી; (ક્યુ) ગવર્નર ઇન ઈસિલ, સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમ કરીને, મ્યુનિસિપાલીટીને તે ડિસ્ટ્રિક્ટના મ્યુનિસિપલ કારભાર બદલ જે વાર્ષિક રિપોર્ટ મોકલવાનું ફરમાવે તે જાપવા.

(૨) આ આકદનાં કારણ સાફ અથવા કોઇ પણ મ્યુનિસિપલ મિલકતના સંરક્ષણ સાફ મ્યુનિસિપાલીટીને કામ કરવા સાફ જોઇતી હોય તે પોલીસનો અથવા માર્ડનો (રખેવાલનો) પગાર તથા કંટી-જન્દ ખરચ આપવો, અને સદરકુ પ્રકારની વાજબી તજવીજને પાત્ર રહીને, (૨) હેઠગની વિશેષ બાબતો સાફ તજવીજ કરવી જોઇયે.

(અ) ભયંકર રોગની વખતે માંઠા માણસોને વિશેષ વૈદ્યકીય મદદ અને રહેવા વગેરેની સગવડ કરી આપવી; અને તે રોગ ફાટી ન નીકળે તે સાફ અથવા તે બંધ કરવા સાફ તથા તે ફરી ન થાય તે સાફ જરૂર હોય તે તજવીજ કરવી; (બ) કુકાળની વખતે અથવા મોંઘવારીની વખતે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટની હઠની અંદરના નિરાધાર લોકોને અથવા તેમને સાફ મદદ આપવી અને મદદનાં કામ સ્થાપવાં અને ટકાવી રાખવાં.

૫૫. દરેક મ્યુનિસિપાલીટીએ વળી, મ્યુનિસિપાલીટીની મિલકત તથા ફંડમાંથી, (અ) જેમને કદ કરવા માટે સન ૧૮૫૮ ના ફોજદારી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાના ૩૪ મા બાય મુજબ ઓકોડો હુકમ અમલમાં હોય એવા માંઠા માણસો સિવાયના જે માંઠા માણસો, અને (બ)

ને રગતપીતીઆઓ.

મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં હમેશા રહેના હોય, અથવા જેમને એવા ડિસ્ટ્રિક્ટમાંથી વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય એવા કોષ્ટપણ કાયદાની રૂયે ખસેડી લઇ જવામાં આવ્યા હોય, તેમને સદરકુ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં અથવા એવા ડિસ્ટ્રિક્ટની અંદરનું અથવા બહારનું જે કોષ્ટ પણ આશ્રયસ્થાન, ઇસ્પીતાલ અથવા ધર એવા કારણસર યોગ્ય છે એમ ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને ઠરાવે તે આશ્રયસ્થાનમાં, ઇસ્પીતાલમાં અથવા ધરમાં પેસવા સાર તથા તેમની સારવાર કરવા સાર, ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ વખતે વખતે સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમ કરીને ઠરાવે તેવે દરે પૈસા આપવા જોઇયે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે જે કોષ્ટપણ બાળતમાં એવા કોષ્ટ પણ ગાંડા માણસને અથવા રગતપીતીઆને રહેવાનો, પેસવાનો, કપડાનો, દવાનો તથા તેની સંભાળનો ખરચ વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય એવા કોષ્ટપણ કાયદાની રૂયે, જે ઇસ્ટેટ તે માણસને પેસવા સાર કામે લગાડી શકાય તેમાંથી અથવા તેને પોસવાને કાયદાસર રીતે અંધાયલા કોષ્ટપણ માણસ પાસેથી વસુલ કરવા જોગ હોય અથવા વસુલ કર્યાં હોય તે બાળતમાં, તે મ્યુનિસિપાલીટી, જે કોષ્ટ પણ માલિયેટને એવો ખરચ વસુલ કરવા માટે કામ ચલાવવાનો એવા કાયદા ઉપરથી અધિકાર હોય તેને અરજી કરવાને મુખત્યાર છે, અને પછી એવા માલિયેટ, તે અગાઉ એવું કામ ચલાવ્યું ન હોય તો તે ચલાવવું જોઇયે, અને એવા કાયદાની રૂયે જે રકમો વસુલ થઇ હોય તેમાંથી, મ્યુનિસિપાલીટીએ તે માણસના સંબંધમાં આ કલમની રૂયે જેટલા પૈસા આપ્યા હોય તેટલા પૈસા તે મ્યુનિસિપાલીટીને ખાતે જમે કરવા જોઇયે.

૫૬. મ્યુનિસિપાલીટીઓ, પોતાની નજરમાં આવે તો, સદરકુ મિલકતમાંથી તથા હાંડમાંથી હેઠળ લખેલી બાળતોના સહળો અથવા થોડો ખરચ આપવાની તજવીજ કરવા મુખત્યાર છે—

(અ) જેમાં અગાઉથી ઇમરાત બાંધેલા હોય કે બાંધેલા ન હોય તે પ્રદેશમાં નવી સાર્વજનિક સ્ટ્રીટ કરવી, અને એવી સ્ટ્રીટની બાજુ ઉપર ઇમારતો બાંધવા સાર અથવા તેમના કર્ટલેજ (આગણ્યા વિગેરેની છુટી જગા) સાર જોઇતી જમીન સુઢાં તે સ્ટ્રીટ માટે જમીન સંપાદન કરવી; (બ) સાર્વજનિક બાગ બગીચા, પુસ્તકાલયો, સંબંધસ્થાનો, ગાંડાઓના આશ્રયસ્થાનો, હાલો (પૂરાલયો, કચેરીઓ. ધર્મશાળાઓ, વિદ્યાતીની જગાઓ અને બીજી સાર્વજનિક ઇમારતો બાંધવી, સ્થાપવી અથવા ટકાવી રાખવી;) (ક) ૫૪ થી કલમની પેટા રકમ (૫) માં લખેલી બાળતો સિવાય કેળવણીની બીજી બાળતોને ઉત્તેજન આપવું; (ડ) રસ્તાની બાજુએ અને બીજે દેકાણે ઝાડ રોપવાં અને તેમનું જતન કરવું; (ઈ) વસ્તીની મજબૂતરી કરવી; અને જન્મ મરણની નોંધ ખરોખર રીતે કરવામાં આવે એવા પ્રકારની ખબર આપવા બદલ ઇનામો આપવા; (જ) સર્વે કરવી; (ગ) કોષ્ટ પણ પગારદાર અથવા ઓનરરી માલિયેટની કાર્ટ ચલાવવા સંબંધી પગાર તથા અલૌબન્સ, બાકુ તથા બીજો ખરચ, અથવા એવા કોષ્ટ પણ ખરચનો કોષ્ટપણ ભાગ; (હ) જે કુતરાની બવરયા સન ૧૮૮૦ ના મુખબના ડિસ્ટ્રિક્ટ પોલીસ આક્ટની ૪૬ થી કલમની રૂયે કરવાનો અધિકાર છે તે કુતરાનો મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં નાશ કરવાની અથવા તેમને બટકાવી રાખવાની તથા પાળવાની ઓઠવણી કરવી; (આઈ) ૧૫૧ થી કલમની પેટાકલમ (૧) માં કહેલા ગ્રાસદાયક ધંધા ચલાવવા સાર યોગ્ય જગા મેળવવી અથવા મેળવવામાં મદદ કરવી; (જી) સેનિટરી બોર્ડ પસંદ કરેલી સામાન્ય પદ્ધતિ મુજબ, ખાનગી જગામાં અથવા ખાનગી જગાના ઉપયોગ માટે, તે જગામાંનું પાણી મ્યુનિસિપાલીટીના નિર્ણય હેઠળ હોય તે ગટરમાં લેવા તથા ઊડવા સાર, પાત્રો, ફિટિંગ, નળ તથા બીજાં હરેક પ્રકારનાં સાધનો પુરાં પાડવાં, બાંધવાં તથા ટકાવી રાખવાં; (કે) ગટરમાં પાણીનો નિકાલ કરવા સાર ખેતરની અથવા કારખાનાની યોજના કરવી તથા તે ટકાવી રાખવાં; (એલ) ૫૪ થી કલમમાં નિર્દિષ્ટ કરી ન હોય એવી બીજી જે કોષ્ટપણ યોજનાને લીધે લોકોની સલામતી, તંદુરસ્તી, સમવડ અથવા કેળવણી વધે એમ હોય તે કરવી; અને [એમ] કલેક્ટરની અગાઉથી સંમતિ લઇને, મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં કોષ્ટ પણ સાર્વજનિક આદરોતિથ, સમારંભ, રંજન અથવા પ્રદર્શન ભરવાં

૫૭. જ્યારે મ્યુનિસિપાલીટીએ કોષ્ટપણ કેળવણી ખાતાને અથવા ધર્માદા ખાતાને તે મ્યુનિસિપાલીટીની મિલકતમાંથી અથવા હાંડમાંથી કાંઈ વાર્ષિક વર્ગીય આપવા બદલ પોતાના સ્થાન

નાપાનનોને કેટલાક વર્ષોની અથવા અનિયમિત મુદતસુધી બાંધી આપવા જેવા દેખાતી હોય એવી કાંઈ વ્યવસ્થા કરી હશે અથવા એવું કાંઈ પણ વચન આપ્યું હશે, ત્યારે તે મ્યુનિસિપાલિટીને અથવા તેના સ્થાનાપનોને, શેહેરની મ્યુનિસિપાલિટીની બાબતમાં ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલની, અને બીજી કોષ્ટકપણ મ્યુનિસિપાલિટીની બાબતમાં કમિશનરની, મંજૂરીથી, એવી વ્યવસ્થા અથવા એવું વચન રદ કરવાનો, અથવા એવી વાર્ષિક વર્ગણી બંધ અથવા ઓછી કરવાનો અધિકાર છે; પણ તેમ કરવાબદલ પોતાના ઇરાદાની નિદાન બાર મહિનાનાં નોટીસ તે મ્યુનિસિપાલિટીએ અથવા તેના સ્થાનાપનોએ એવા ખાતાના મેનેજર અથવા મેનેજરોને આપવી જોઈએ.

૫૮. જે સાર્વજનિક ખાતાનો ખર્ચ મ્યુનિસિપાલિટીની મિલકતમાંથી તથા ફંડમાંથી સર્વોશે ચલાવવામાં આવતો હશે તે દરએક ખાતાની વ્યવસ્થા, નિર્ભય અને કારભાર તે ખર્ચ ચલાવનારી મ્યુનિસિપાલિટીના સ્વાધિન થશે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે સાર્વજનિક ફેળવણીના સંબંધમાં કોષ્ટકપણ મ્યુનિસિપાલિટીના સ્વતંત્ર અધિકારની અર્થાદા અને સરકારના ફેળવણી ખાતાની સાથે તેનો સંબંધ, વખતે વખતે ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલ ઠરાવશે.

બાબ ૭—મ્યુનિસિપલ કર.

(૧) કર એસાડવા બાબત.

૫૯. ગવર્નર જનરલ ઇન્ કૌન્સિલ આ અર્થે જે સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમ કરે તેને પાત્ર રહીને, કોષ્ટકપણ મ્યુનિસિપાલિટીને—

(અ) ૬૦ મી કલમમાં કહેલું પ્રથમ ચલાવવાનું કામ ચલાવ્યા પછી, અને [બ] શેહેરની મ્યુનિસિપાલિટીની બાબતમાં ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલની તથા બીજી બાબતમાં કમિશનરની મંજૂરીથી, અને ૬૧ મી કલમની રૂયે ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલને અથવા કમિશનરને સદરજી પ્રકારની મંજૂરી આપતી વખતે જે ફેરફાર અથવા જે શરતો ચોગ્ય લાગે તેમને પાત્ર રહીને, નીચે લખેલા કરો પૈકી કોષ્ટક પણ કર આ આકેટનાં કારણ સાથે એસાડવાનો અધિકાર છે; તે કર નીચે પ્રમાણે:—

(૧) મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રીક્ટમાંની ઇમારતો ઉપર અથવા જમીનો ઉપર અથવા એ બન્ને ઉપર રેટ (કર).

[૨] એવા ડિસ્ક્રિપ્ટમાં વાપરવા સાથે રાખેલાં સધળાં અથવા કોષ્ટક પણ વાહન ઉપર અથવા બોટ [હોડીઓ] ઉપર, અથવા એસવા સાથે, જોડવા સાથે અથવા બાર લઈ જવા સાથે વપરાતાં જનાવર ઉપર કર.

(૩) સદરજી ડિસ્ક્રીક્ટમાં બાહારથી આવનારાં પણ ઉપરની છેલ્લી રકમમાં કહેલાં કરને પાત્ર ન હોય એવાં વાહન ઉપર તથા સદરજી પ્રમાણે વાપરવામાં આવતાં તેવાં જનાવર ઉપર ટોલ.

(૪) આકેટોષ્ટ હદની અંદર ખપ સાથે અથવા વાપરવા સાથે આણેલાં જનાવર અથવા માલ ઉપર અથવા એ બન્ને ઉપર આકેટોષ્ટ;

(૫) સદરજી ડિસ્ટ્રીક્ટની અંદર રાખેલા કુતરા ઉપર કર;

(૬) આમાં આગળ કહ્યું છે તે પ્રમાણે નોટીસ આપ્યા પછી મ્યુનિસિપાલિટીના માણસો પાસે સાથે કરાવેલા ખાનગી પાવખાનાં ઉપર, જગા ઉપર અથવા કમ્પાઉન્ડ ઉપર આરોગ્ય રક્ષણ બાબતનો વિશેષ સેસ (કર);

(૭) સાર્વજનિક પાવખાનાં બાંધવા સાથે અથવા ટકાવી રાખવા સાથે અથવા એ બન્ને કારણ સાથે અને કચરો વિગેરે કાઢી લઈ જઘને તેની વ્યવસ્થા કરવા સાથે આરોગ્યરક્ષણ બાબતનો સાધારણ સેસ કર.

(૮) મ્યુનિસિપાલિટીએ પુરા પાડેલા પાણી બદલ એક અથવા અનેક પાણીના કર; આ કર, ઇમારતો તથા જમીનો ઉપર આકારેલા રેટના રૂપમાં, અથવા સદરજી પ્રમાણે પાણી પુરું પાડવાના ચાર્જ વિગેરેના બીજા કોષ્ટક પણ રૂપમાં એસાડવાનો અધિકાર છે, અને કર, કોષ્ટક પણ પ્રકારના પ્રસંગોની અથવા

૧૪ પણ વિશેષ પ્રશ્નની જુદી જુદી રીતિ તરફ જતાં સૌથી યોગ્ય દેખાય એવી રીતે અથવા રીતોએ બેસાડવો જોઈએ.

(૯) દીવાનો કર; (૧૦) મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રીક્ટની હદની અંદરના કોષ્ટ દેવસ્થાનમાં મુદતે મુદતે જનારા જનાણુ ઉપર કર;

(૧૧) જે કોષ્ટ પણ બીજા કરના પ્રકાર માટે અને હેતુ માટે, તે કર ૬૦ મી કલમની રકમ (અ) પેટા રકમ (૧) માં કલાક્રમાણે પસંદ કરવાની પહેલાં ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલની મંજૂરી એળવી હશે તે કર પણ એનું ઇરાવું છે કે—

(અ) આરોગ્ય રક્ષણ બાબતના વિશેષ સેસ શિવાય અથવા પાણીના કર શિવાય બીજા કોષ્ટ પણ સદરહુ પ્રમાણે બેસાડેલો કર મલિકમુઆમની હોય તથા દુકાત સાર્વજનિક કારણુ સાથે વાપરવામાં આવતી હોય અને નફો કરવાના કારણુ સાથે વાપરવામાં આવતી ન હોય અથવા વાપરવાનો ધરાદો ન હોય એવી કોષ્ટ પણ ઇમારતના અથવા કોષ્ટ પણ ઇમારતના ભાગના અથવા કોષ્ટ પણ વાહનના, જનાવરના અથવા બીજી મીલકતના સંબંધમાં, સરકારની ખાસ સમ્મતી શિવાય, લેવા લાયક થશે નહિ, અને સૈન્ય જવા બદલ અથવા સરકારી રોડર અથવા બીજી કોષ્ટ પણ સરકારી મીલકત લઈ જવા બદલ અથવા કામ ઉપર હોય એવા લશ્કરી અથવા પોલીસ અમલદાર જવા બદલ અથવા તેના કુળજમાં હોય તે કોષ્ટપણ માણસ અથવા મીલકત લઈ જવા બદલ કોષ્ટ પણ રોલ લઈ શકાશે નહિ; (બ) કોષ્ટ પણ ખાનગી પાયાના, જગા અથવા કમ્પાઉન્ડના સંબંધમાં આરોગ્ય રક્ષણુ બાબતના વિશેષ સેસ લેવો તે, સદરહુ મ્યુનિસિપાલીટી તરફથી—

(૧) તે પાયાના, જગા અથવા કમ્પાઉન્ડ માણસો પાસે સાથે કરાવવા સાથે અથવા તેમાંનું પાણી મ્યુનિસિપાલીટીની ગટરમાં લઈ જવા અથવા છોડવા સાથે તજવીજ કરવામાં આવ્યા વગર તથા આવે ત્યાં સુધી, અને

(૨) સદરહુ પ્રમાણે સાથે કરાવાના તથા સદરહુ પ્રકારનો સેસ લેવાના પોતાના ધરાદાની એક મહિનાની નોટીસ, એવો સેસ જે માણસો ઉપર બેસાડવાનો હોય તેમાંના પ્રત્યેક માણસને, અથવા તે સેસ ડિસ્ટ્રીક્ટના અથવા ડિસ્ટ્રીક્ટના ભાગના જે રહેવાસીઓ ઉપર બેસાડવાનો હોય તે રહેવાસીઓને સામાન્ય રીતે, આપવામાં આવ્યા વગર અથવા આવે ત્યાં સુધી, લઈ શકાશે નહિ;

(ક) મ્યુનિસિપાલીટીને, રકમો (૧), (૭), (૮), (૯) માં કહેલા કરો પૈકી કોષ્ટ પણ બે અથવા વધારે કર જુદા જુદા બેસાડવાને બદલે તે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રીક્ટમાંની ઇમારતો ઉપર તથા જમીનો ઉપર અથવા એ બન્ને ઉપર રેટ તરીકે તેટલીજ રકમનો એકજ કર બેસાડવાનો અધિકાર છે.

૬૦. દરેક મ્યુનિસિપાલીટીએ, કોષ્ટ પણ કર બેસાડવાની અગાઉ, પ્રથમતઃ નીચે કહેલી રીતે કામ ચલાવવું જોઈએ.

(અ) તેણે, સાધારણ સભામાં એક ઇરાવ પસાર કરીને,

(૧) ૫૯ મી કલમમાં કહેલા કરો પૈકી જે કોષ્ટ પણ કર બેસાડવો હોય તે પસંદ કરવો;

(૨) ૪૬ મી કલમની પેટા કલમ (આઈ) નાં કારણુ સાથે, પસંદ કરેલો કર ઇરાવવા બાબત કાનુનો તૈયાર કરવી;

અને એવા ઇરાવમાં તથા એવી કાનુનોમાં—

(૩) જે વર્ગના અથવા વર્ગોના માણસોને અથવા મિલકતને અથવા જે વર્ગના અથવા વર્ગોના માણસોને તથા મિલકતને તે કર આપવાને પાત્ર કરવાનો તથા જે કોષ્ટ પણ મારી આપવાનો તે મ્યુનિસિપાલીટીનો વિચાર હશે તે વર્ગ અથવા વર્ગો અને તે મારી નિર્દિષ્ટ કરવી જોઈએ.

(૪) એવા વર્ગો જે રકમને અથવા જે દરને પાત્ર કરવાનો વિચાર હશે તે રકમ તથા તે દર નિર્દિષ્ટ કરવા જોઈએ;

(૫) ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલ જે બીજી બાબતો એવી રીતે નિર્દિષ્ટ કરવાનું કહે તે સર્વે નિર્દિષ્ટ કરવી જોઈએ;

(બ) આવેા ઠરાવ પસાર થયા પછી, મ્યુનિસિપાલીટીએ, સદરહુ પ્રમાણે તૈયાર કરેલી કાનુનોના ખરડો, પરિશિષ્ટ અમાં આવેલા નમુનાની એક નોટીસ તેની શરૂઆતમાં દાખલ કરીને પ્રસિદ્ધ કરવો જોઈએ.

(ક) તે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ત્રિક્ટના જે કોઇ પણ રહેવાસીને સદરહુ કર બેસાડવાની સામું અથવા સદરહુ પ્રકારે ચેજેલી રકમ સામું અથવા દર સામું અથવા તે કરને, રકમને અથવા દરને જે વર્ગના માણસોને અથવા મિલકતને પાત્ર કરવાના હોય તે વર્ગ સામું અથવા કોઇ ચેજેલી માસી સામું જે કોઇ દરકત હોય, તેને સદરહુ નોટીસ પ્રસિદ્ધ થયા પછી એક મહિનાની અંદર પોતાની દરકત લખીને મ્યુનિસિપાલીટીને મોકલવાનો અધિકાર છે, અને તે મ્યુનિસિપાલીટીએ એવી સર્વ દરકતોના વિચાર કરવો જોઈએ, અથવા એકાદ કમિટીને તેના વિચાર કરીને તે ઉપર રિપોર્ટ કરવાનો અધિકાર આપવો જોઈએ, અને તે ચેજેલી કર એવી દરકતને લીધે ન બેસાડવા બદલ અથવા તેમાં ફેરફાર કરવા બદલ મ્યુનિસિપાલીટીએ ઠરાવ કર્યો ન હોય, તો તે મ્યુનિસિપાલીટીએ, તે દરકતો તે બાબતના પોતાના અભિપ્રાય સુદ્ધાં, સદરહુ નોટીસ તથા કાનુનો સહિત શેહેરની મ્યુનિસિપાલીટીની બાબતમાં ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલ તરફ બીજી કોઇ મ્યુનિસિપાલીટીની બાબતમાં કમિશનર તરફ રવાના કરવી જોઈએ.

૬૧. પ્રસંગ પ્રમાણે ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલને અથવા કમિશનરને પોતાની તરફ રવાના કરેલી કાનુનો ના મંજૂર કરવાનો અથવા વધારે વિચાર કરવા સાથે મ્યુનિસિપાલીટી તરફ પાછી મોકલવાનો, અથવા સદરહુ નોટીસ પ્રસિદ્ધ થયાની તારીખથી એક મહિનામાં ચેજેલા કરના સંબંધમાં કોઇ પણ દરકત, અથવા પોતાના મત પ્રમાણે પુરતી હોય એવી દરકત લેવામાં આવી ન હોય તો, તે કાનુનો—

(અ) ફેરફાર કર્યા વગર મંજૂર કરવાનો, અથવા (બ) પોતાને ચોગ્ય લાગે (૧) એવા જે ફેરફાર ઉપરથી બેસાડવાની રકમ વધારે થાય નહિ એવા ફેરફારને પાત્ર રહિને, અથવા (૨) એવી જે શરતોએ, એવા કરથી ઉત્પન્ન થનારી સધળી રકમ અથવા તેના કોઇપણ ભાગ, મ્યુનિસિપલ ડિસ્ત્રિક્ટમાં, આ આકટનાં (તે શરતોમાં કહેલાં) કોઇપણ એક અથવા વધારે કારણ માટે વાપરવાનો તે શરતોને પાત્ર રહીને, મંજૂર કરવાનો અધિકાર છે.

૬૨. મ્યુનિસિપાલીટીએ, ૬૧ મી કલમની રૂપે મંજૂર કરવામાં આવેલી સધળી કાનુનો જે ફેરફારને પાત્ર તે મંજૂરી આપી હશે તે સધળા ફેરફાર સહિત, તે કાનુનો જે ડિસ્ત્રિક્ટ માટે ઠરાવી હશે તે ડિસ્ત્રિક્ટમાં, એવી મંજૂરી તથા તેની તારીખ તથા અનુક્રમ નંબર જેમાં લખ્યાં હશે એવી એક નોટીસ સહિત પ્રસિદ્ધ કરવી જોઈએ; અને પછી, આ પ્રમાણે પ્રસિદ્ધ કરેલી કાનુનોમાં ઠરાવ્યા પ્રમાણેનો તે કર, તે નોટીસમાં નિર્દિષ્ટ કરેલી અને તે નોટીસ પ્રસિદ્ધ કર્યાની તારીખથી એક મહિનાની અંદરની ન હોય એવી તારીખથી બેસાડવો જોઈએ, અને તેથી ઉત્પન્ન થનારી રકમ મ્યુનિસિપાલીટીએ, સદરહુ મંજૂરી ૬૧ મી કલમની રૂપે જે શરતોને પાત્ર આપવામાં આવી હોય તે સધળી શરતોને અનુસરીને વાપરવી જોઈએ; પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે

(અ) વર્ષે વર્ષે લેવાનો કર—

(૧) કોઇ પણ સાલની એપ્રિલની ૧ લી તારીખ—જુલાઈની ૧ લી તારીખ અક્ટોબરની ૧ લી તારીખ—જાનેવારીની ૧ લી તારીખ—એ તારીખો પૈકી કોઇ પણ તારીખ શિવાય બીજી કોઇ પણ તારીખે અમલમાં આવશે નહિ અને (૨) એપ્રિલની ૧ લી તારીખ શિવાય બીજી કોઇ પણ તારીખે અમલમાં આવે તો તે ત્યાર પછીના એપ્રિલની ૧ લી તારીખ સુધી, દર ત્રણ ત્રણ મહિને વસુલ કરી શકાશે;

(બ) આ કલમ મુજબની નોટીસ જે દિવસે કાઢવામાં આવે તે દિવસે અથવા તેની બાબત મ્યુનિસિપાલીટીએ, જરૂર હોય એવી તથા ૪૬ મા કલમના વિશેષ ઠરાવની પહેલી રકમની રૂપે, પ્રસંગ પ્રમાણે, ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલે અથવા કમિશનરે પસંદ કરી હોય એવી, વધારાની વિગતવાર કાનુનો પ્રસિદ્ધ કરવી જોઈએ; આ કાનુનોમાં, તેમાં નિર્દિષ્ટ કરેલો કર નાંખવાની તથા વસુલ કરવાની રીત, અને તે તારીખો પણ નિર્દિષ્ટ કરવી જોઈએ;

(ક) જે કોઇ પણ કર અથવા કોઇપણ કરનો વિશેષ ભાગ ઠરાવેલી સુદત માટે માત્ર લેવાની મંજૂરી આપેલી હોય, તો તે કર, તે સુદતમાં જે ચઢેલી બાકી અપાયા વગર રહી હશે તે બાદ કરીને,

તે મુદતની આખરે એવાનું બંધ કરવું જોઇયે.

(૨)—રેટ (કર)ની આકારણી તથા તે આપવાની પાત્રતા.

૬૩, (૧) જ્યારે ઇમારતો ઉપર અથવા જમીનો ઉપર, અથવા આ બન્ને ઉપર કોઇ પણ રેટ એસાઇવામાં આવે ત્યારે, મ્યુનિસિપાલીટીએ, મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાંની સઘળી ઇમારતો અથવા જમીનોનું અથવા ઇમારતો તથા જમીનોનું એક એસેસમેન્ટ લીસ્ટ તૈયાર કરાવવું જોઇયે, અને તેમાં—

(અ) તે મિલકત જે રિટ્ટમાં અથવા ભાગમાં આવી હશે તે રિટ્ટ અથવા ભાગનું નામ; (બ) તે મિલકત પુરતી રીતે ઓળખાય એવું તેનું નામથી અથવા નંબરથી વર્ણન; (૩) ધણીનું તથા ભોગવટો કરનારનું નામ માલમ હોય તો તે; (૪) જે વાર્ષિક ભાડાની રકમ ઉપરથી અથવા જે કિંમત ઉપરથી તે મિલકત ઉપરનો રેટ આકાર્યો હોય તે તે રકમ અથવા કિંમત; અને (૫) તે મિલકત ઉપર આકારેલી કરની રકમ; હોવાં જોઇયે.

(૨) સદરહુ પ્રકારે મિલકત ઉપર રેટ આકારવા સાથે મ્યુનિસિપાલીટીને કૅસિલર હોય અથવા ન હોય અને મેહેનતાણું મળતું હોય અથવા ન હોય એવા કોઇ માણસને અથવા માણસોને વખતે વખતે નિમવાનો અધિકાર છે; અને તેને એવી મિલકતની તપાસણી કરવાનો અધિકાર છે.

“ પણ એવું દરબંધુ છે કે જે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ સાથે મ્યુનિસિપલ કમિશનર હોય તે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં એવાં મ્યુનિસિપલ કમિશનરને એવી તપાસણી કરવાનો અધિકાર છે, ”

(૩) “ પ્રસંગ પ્રમાણે મ્યુનિસિપાલીટીની અથવા એવા માણસની અથવા મ્યુનિસિપલ કમિશનરની ” માંગણી ઉપરથી, એવી કોઇપણ ઇમારતો અથવા જમીનોના ધણી અથવા ભોગવટો કરનાર, તે માંગણીમાં લખવામાં આવે તે વાજબી મુદતની અંદર, પોતાના જણુવા અથવા માનવા પ્રમાણે ખર્ચે હોય એવું તથા પોતાની સહીવાળું એક પત્રક મોકલવાને બંધાયેલો છે; તે પત્રકમાં—

(અ) ધણી અથવા ભોગવટો કરનારનાં એ બન્નેનાં નામ તથા રહેવાનાં ઠેકાણાં, (બ) એવી ઇમારત અથવા જમીનની લંબાઇ પોહોળાઇ વિગેરે તથા તેની વાર્ષિક ભાડાની રકમ અથવા તેની કિંમત, લખવાં જોઇયે.

૬૪. એસેસમેન્ટ લીસ્ટ પૂર્ણ થાય, એટલે, તે વાતખાત તપા તે લીસ્ટ અથવા તેની નકલ ક્યાં જોવાને મળશે તે બાબત મ્યુનિસિપાલીટીએ જાહેર નોટીસ આપવી જોઇયે; અને જે કોઇ પણ શખસ પોતે એવા લીસ્ટમાં સમાવેલી કોઇપણ મિલકતનો ધણી અથવા ભોગવટો કરનાર છે એમ દાવો કરતો હશે તથા એવા શખસનો કોઇપણ એજન્ટ તે લીસ્ટ મફત જોઇ શકશે તથા તેમાંથી મફત ઉતારા લઈ શકશે.

૬૫. (૧) મ્યુનિસિપાલીટીએ એવું એસેસમેન્ટ લીસ્ટ પ્રસિદ્ધ કરતી વખતે, આકારેલી કિંમતની તથા આકારણીની તપાસ તે પછીના એક મહિનાથી ઓછી ન હોય એવી જે મુદતે પોતે શરૂ કરવાની હોય તે બાબતની એક જાહેર નોટીસ આપવી જોઇયે. અને જે જે પ્રસંગે જે કોઇપણ મિલકત ઉપર પ્રથમ કર આકારવામાં આવે અથવા જે ઉપર તે આકારણી વધારવામાં આવે તે પ્રત્યેક પ્રસંગે તે બાબતની નોટીસ, તે મિલકતનો ધણી અથવા ભોગવટો કરનાર માલમ હોય તો તેને આપવી જોઇયે.

(૨) સદરહુ કિંમત સંબંધી તથા આકારણી સંબંધી સઘળી હરકતો સદરહુ નોટીસમાં લખેલી મુદતની અંદર લેખી અરજીના રૂપમાં મ્યુનિસિપાલીટીને કરવી જોઇયે; તે અરજીમાં જે કારણ સર સદરહુ કિંમત તથા આકારણીના સંબંધમાં હરકત લીધી હોય તે કારણો લખવાં જોઇએ, અને એવી રીતે કરવામાં આવેલી સઘળી અરજીઓ, તે નોંધાવા સાથે મ્યુનિસિપાલીટીએ રાખવાની એક ચોપડીમાં નોંધવી જોઇએ.

(૩) “ જે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ માટે મ્યુનિસિપલ કમિશનર હોય તે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં એવા મ્યુનિસિપલ કમિશનર અને બીજા ઠેકાણે ” મેનેજીંગ કમિટીએ અથવા મ્યુનિસિપાલીટી જે કોઇ પણ કમિટી અથવા કમિટીઓને આ બાબતમાં મેનેજીંગ કમિટીના અધિકાર તથા કામ સેપે તેણે અથવા જે કોઇપણ સરકારી અમલદારને મ્યુનિસિપાલીટી કમિશનરની પરવાનગીથી આ બાબતના મેનેજીંગ કમિટીના અધિકાર તથા કામ સેપે (અને એવી રીતે સોંપવાનો મ્યુનિસિપાલીટીને આ ઉપરથી અધિકાર

કાર આપેલો છે તે અમલદારે, તે અરજદારને જાતે અથવા એજન્ટની મારફત સુનાવણીની તક આપ્યા પછી, (બ) સદરકુ હરકતોની તપાસ કરીને તેમનો નિકાલ કરવો જોઈએ, (બી) તેમનું પરિણામ પેટા કલમ (૨) મુજબ રાખેલી ચોપડીમાં નોંધી રખાવું જોઈએ, અને (ક) આવા પરીણામને અનુસરીને એસેસમેન્ટ લીસ્ટમાં જે કોષપણ સુધારો કરવાની જરૂર હોય તે કરાવવો જોઈએ.

(૪) જ્યારે આ કલમ મુજબ લીધેલી સઘળી હરકતોનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો હોય, અને પેટા કલમ (૩) મુજબ કરવાના સઘળા સુધારા એસેસમેન્ટ લીસ્ટમાં કરવામાં આવ્યા હોય ત્યારે, તે લીસ્ટના ખરાપણા બદલ તે ઉપર જે મ્યુનિસિપલ ડીઓક્ટ માટે મ્યુનિસિપલ કમીશનર હોય તે મ્યુનિસિપલ ડીઓક્ટમાં એવા મ્યુનિસિપલ કમીશનરની અને બીજે ઠેકાણે મેનેજીંગ કમિટીના ચેરમેનની અને નિદાન કોષપણ એક મેમ્બરની અથવા, જે મ્યુનિસિપાલિટીએ આ બાબતના મેનેજીંગ કમિટીના અધિકાર તથા કામ બીજી કોષ કમિટીને અથવા એકાદા સરકારી અમલદારને સોંપ્યા હોય તો, તે કમિટીના નિદાન બે મેમ્બરોની અથવા તે સરકારી અમલદારની સહી થવી જોઈએ, અને આ પ્રમાણે તે લીસ્ટના ખરાપણા બદલ તે ઉપર સહી કરનારા શખસે અથવા શખસોએ એવો દાખલો લખી આપવો જોઈએ કે તે લીસ્ટમાં જે બાબતોમાં સુધારો કર્યો છે તે બાદ કરીને બીજી કોષપણ બાબતમાં કિંમતના તથા આકારણીના સંબંધમાં કોષપણ કાયદેસર હરકત લેવામાં આવી નથી.

(૫) એ પ્રમાણે સહી કરેલું લીસ્ટ મ્યુનિસિપલ કચેરીમાં રાખવું જોઈએ, અને તે ત્યાંહાં, કચેરીના વખતમાં, તેમાં લખેલી મિલકતના સઘળા ધણીઓને તથા બોગવટો કરનારાઓને અથવા એવા લોકોના એજન્ટોને જોવાસાથે ખુલ્લું હોવું જોઈએ, અને તે આ પ્રમાણે ખુલ્લું હોવા બાબતની નોટીસ તાબકતોબ પ્રસિદ્ધ કરવી જોઈએ.

(૬) આ પ્રમાણે સહી કરેલા અને રાખવામાં આવેલા લીસ્ટમાંની નોંધ,

(અ) તરત નિચેની કલમના ઠરાવોની રૂયે ત્યારપછી જે કોષ પણ ફેરફાર કરવામાં સહી કરેલું લીસ્ટ કેટલે સુધી આવે તેમને પાત્ર, અને નિશ્ચર છે તે. (બ) ૯૬ મી કલમ મુજબ કરેલા કોષ પણ અપીલના નિકાલને પાત્ર,

(૧) સઘળા મ્યુનિસિપલ કરોનાં કારણ સાર, એવી નોંધ જે ઇમારતો સંબંધી તથા જમીનો સંબંધી હોય તે સઘળી ઇમારતોની તથા જમીનોના વાર્ષિક ભાડાની રકમનો અથવા તેમની કિંમતનો, અને

(૨) ઇમારતો અથવા જમીનો ઉપર બેસાડેલા કોષ પણ કરનાં કારણ સાર, તે લીસ્ટ જે સરકારી સાલ માટે હોય તે આપ્યા સાલમાં તે ઇમારતો ઉપર અથવા જમીનો ઉપર આપવાના એવા દરેક કરની રકમનો, નિશ્ચર પુરાવો છે એમ સમજવું જોઈએ.

૬૬. (૧) મ્યુનિસિપાલિટીને, કોષ પણ વખતે, સદરકુ લીસ્ટમાં જે કોષ પણ માણસનું નામ દાખલ કરવું જોઈતું હતું તેનું નામ તેમાં દાખલ કરીને, અથવા જે કોષ પણ મિલકત તેમાં દાખલ કરવી જોઈતી હતી તે તેમાં દાખલ કરીને, અથવા કોષ પણ મિલકતની કિંમતનો અથવા કરનો જે આકાર, રંગાને લીધે, અકરમાતને લીધે અથવા જુલને લીધે તેમાં નજર ચુકથી દાખલ થયો હશે તેમાં ફેરફાર કરીને, તે લીસ્ટ ફેરવવાનો અધિકાર છે; માત્ર આમ કરતાં પહેલાં, તે ફેરફાર સાથે હિત સંબંધ હોય એવા કોષ પણ અપીલને એક નોટીસ આપીને તે મારફત તેની બજાવણીની તારીખથી નિદાન એક મહિના કરતાં ઓછો ન હોય એવા જે વખતે તે ફેરફાર કરવાનો હોય તે વખત તેને જણાવવો જોઈએ.

(૨) એવા કોષ પણ ફેરફાર સાથે હિતસંબંધ હોય એવા કોષ પણ અપીલે સદરકુ નોટીસમાં ઠરાવેલા વખતની અંદર અને તરત ઉપરની કલમની પેટા કલમ (૨) માં કહેલી રીતે મોકલેલી દરેક હરકતની અવસ્થા સર્વ બાબતોમાં, બાજુ તે સદરકુ કલમ પ્રમાણે કરેલી અરજ હોય તે પ્રમાણેજ, કરવી જોઈએ.

(૩) આ કલમ પ્રમાણે કરેલો દરેક ફેરફાર તે કરવાનું જે હકીકત ઉપરથી ચોખ્ખ થયું હોય તે હકીકત જે બાજુ સરકારી સાલમાં બની હોય તે સાલના સર્વથી પહેલા દિવસથી કર્યો હોય તે પ્રમાણે, ૬૬ મી કલમ મુજબ કરેલી અપીલના નિકાલને પાત્ર, અમલમાં આવશે.

૬૭. (૧) દરવર્ષે નવું અસેસમેન્ટ લીસ્ટ તૈયાર કરવાની જરૂર નથી. અસેસમેન્ટ લીસ્ટનો દરેક ભાગ દર ચાર વર્ષે નિદાન એક વખત પુર્ણપણે દુરસ્ત કરેલો જોઈએ એવી શરતને પાત્ર રહીને, મ્યુનિસિપાલિટીને કોઈ પણ વર્ષના લીસ્ટમાં દાખલ કરેલી કિંમત તથા આકારણી જરૂરના દેખાવ તે ફેરફાર સહિત, ત્યારપછીના તરતના વર્ષને માટે કાયમ કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) પણ ૬૪ થી, ૬૫ થી, અને ૬૬ થી કલમોના ઠરાવો, સરકારી સાલની શરૂઆતે નવું અસેસમેન્ટ લીસ્ટ પુર્ણ કર્યું હોય તે પ્રમાણે દરેક વર્ષે લાગુ પડશે.

૬૮. ઇમારતો અથવા જમીનો ઉપર અથા ૧) એ બન્ને ઉપર રેટના રૂપમાં ખેસાડેલો દરેક કર, પ્રથમતઃ, એવો કર જે મિલકત ઉપર આકારેલો હોય તેના ખરેખર ભોગવટો કરનાર તેમના ધણી હોય અથવા તે સેક્ટરી ઓફ રેટ ફોર ઇન્ડિઆ ઇન્ડ કૌન્સિલ પાસેથી અથવા મ્યુનિસિપાલિટી પાસેથી મળેલા ઇમારતપટાની અથવા ખીજ પટાની રૂપે અથવા કોઈ પણ માણસ પાસેથી મળેલા ઇમારત પટાની રૂપે ધારણ કરતો હોય, તો તેની પાસેથી લઈ શકાશે. ખીજે પ્રસંગે, તે કર પ્રથમતઃ નિચે લખેલા માણસો પાસેથી લઈ શકાશે, એટલે:

(અ) જો તે મિલકત ભાડે આપી હશે, તો ભાડે આપનાર પાસેથી; (બ) જો તે મિલકત પેટા ભાડે આપી હશે, તો વરિષ્ઠ ભાડે આપનાર પાસેથી; (ક) જો તે મિલકત ભાડે આપી નહિ હશે, તો જે માણસને તે ભાડે આપવાનો હક હશે તે માણસ પાસેથી:

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, એવા કર બદલ લહેણી થયેલી કોઈ પણ રકમ, તે પ્રથમ આપવાને પાત્ર થયેલા માણસ પાસેથી વસુલ ન થાય તો, તે જે ઇમારતો અથવા જમીનોના સંબંધમાં લહેણી થઈ હશે તેમના કોઈ પણ ભાગના ભોગવટો કરનારા પાસેથી, તેણે દર સાલ આપવાનું બાડું, અને તે સંબંધી ઇમારતો બદલ અથવા જમીનો બદલ તે પ્રમાણે આપવાનું એકંદર બાડું અથવા સહીવાળા એસેસમેન્ટ લીસ્ટમાં તેમની એકંદર ભાડાની રકમ દાખલ કરી હોય તો તે, એટલે આમાંની જે રકમ વધારે હોય તે, એમની વચે જે પ્રમાણ હોય તે પ્રમાણ મુજબ તે કરની લહેણી રકમનો ભાગ વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

૧) એવું પણ ઠરાવ્યું છે કે, આ કલમની રૂપે કરની રકમ આપવાને પ્રથમ પાત્ર ન હોય એવા કોઈ પણ ભોગવટો કરનારે કોઈ પણ રકમ આપી હોય અથવા તેની પાસેથી વસુલ કરવામાં આવી હોય તો, તે રકમ આપવાને પ્રથમ પાત્ર થનારા માણસ સાથેના હિસાબમાં સદરજુ ભોગવટો કરનારને તે રકમ મળે મળવાનો હક છે.

૬૯. (૧) જે કોઈ પણ ઇમારત ઉપર અથવા જમીન ઉપર દરવર્ષે લેવાનો રેટ ખેસાડેલો હશે અથવા જે બદલ કોઈ પણ વિશેષ આરોગ્યરક્ષણ સંબંધી કર વર્ષે વર્ષે અથવા હપ્તે હપ્તે આપવાનો હશે તે ઇમારત અથવા તે જમીન આખા વર્ષ સુધી અથવા જે સુદત બદલ એવો હપ્તે આપવાનો હશે તે સંબંધી સુદત સુધી ખાલી તથા બાડું ઉત્પન્ન થયા વગર રહી હશે તો, મ્યુનિસિપાલિટીએ પ્રસંગ પ્રમાણે, તે રેટની અથવા કરની અથવા કરના હતાની જે તૃતિયાંશ કરતાં ઓછી નહિ હોય એટલી રકમ માફ કરવી જોઈએ:

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, એવી કોઈ પણ મારી તે ઇમારત અથવા જમીન આખા વર્ષ સુધી ખાલી તથા બાડું ઉત્પન્ન થયા વગર રહી છે એ બાબતની લેખી નોટીસ મ્યુનિસિપાલિટીને આપ્યા વગર આપવામાં આવશે નહિ, અને એવી નોટીસ જે દિવસે સ્વાધીન કરી હશે તે દિવસ અગાઉની કોઈ પણ સુદત સાથે તે રકમ માફ કરવામાં અથવા પાછી આપવામાં આવશે નહિ.

(૨) જ્યારે સદરજુ પ્રકારની કોઈ પણ ઇમારત અથવા જમીન—

(અ) લાગલાગટ સાથે દિવસથી ઓછી ન હોય એટલી સુદત સુધી ખાલી હોય તથા તેનું બાડું ઉત્પન્ન થયું નહિ હોય, અથવા (બ) જુદા જુદા ગાળાની બનેલી હોય અને તેમાંના એક અથવા વધારે ગાળા સદરજુ કોઈપણ સુદતમાં ખાલી હોય તથા તેમનું બાડું ઉત્પન્ન થયું ન હોય, અથવા (ક) સર્વોચ્ચ અથવા ઘણે અંશે પાકી નાખેલી હશે અથવા આગથી બળી ગયેલી હશે અથવા તેની કિંમત ખીજી રીતે

નહિ એવી થઈ ગઈ હશે. ત્યારે, મ્યુનિસિપાલિટીને તે રેટનો અથવા હમાનો કાંઈ ભાગ માફ કરવાનું અથવા પાછો આપવાનું યોગ્ય લાગે તો તેને તેમ કરવા અધિકાર છે.

(૩) કોષ્ટક મુજબ આ કલમની રૂયે છુટ મળવાનો જે બાબતો ઉપરથી હક પ્રાપ્ત થતો હશે તે બાબતો સાબિત કરવાનો બોલે તેના ઉપર રહેશે.

(૪) કોષ્ટક મુજબ અથવા જમીનનો ભોગવટો કરવાનો ચાલુ હક હોય એવા કોષ્ટક પસંદ ભાડુ-તને તે ભાડે આપી હશે, તો આ કલમના કારણસાર, તે ઇમારત અથવા જમીનનું ભાડું ઉત્પન્ન થાય છે એમ સમજવું જોઈએ; પણ તે એવા ભાડુતના પ્રત્યક્ષ ભોગવટામાં હોય અથવા ન હોય.

(૩)—ફી લેવાનો અધિકાર.

૭૦. (૧) જ્યારે મ્યુનિસિપાલિટી તરફથી આ આકટ મુજબ કોષ્ટક મુજબ લેસન્સ આપવામાં આવે ત્યારે, અથવા કોષ્ટક મુજબ હંગામી ઇમારતો બાંધવા સાર અથવા ધર વગેરેનું બાહાર આવનાર, ઉપાંગ કરવા સાર અથવા મ્યુનિસિપાલિટીને પ્રાપ્ત થયેલી કોષ્ટક મુજબ સાર્વજનિક રેટીટનો અથવા જમીનનો થોડા વખત માટે ભોગવટો કરવાસાર પરવાનગી આપવામાં આવે ત્યારે, તે મ્યુનિસિપાલિટીને એવા લેસન્સ બદલ અથવા પરવાનગી બદલ ફી લેવાનો અધિકાર છે.

(૨) તેમજ, ૪૮ મી કલમની પેટા કલમ (૧) માં જે જગા મ્યુનિસિપાલિટીની માલકીની છે એમ કહ્યું છે તે વાપરવા બદલ તેજ પેટા કલમની (અ) રકમ મુજબ કરેલા પેટા કાયદાઓમાં જે ફી ઠરાવવામાં આવી હોય તે લેવાનો તે મ્યુનિસિપાલિટીને અધિકાર છે.

(૪)—કેટલાક કરોબરોને વિશેષ ઠરાવ.

૭૧. (૧) મ્યુનિસિપાલિટીને, પાણીનો કર બેસાડવાને બદલે, અથવા, તે મ્યુનિસિપાલિટીનું પાણી કોષ્ટક મુજબ ખાનગી જમીનને અથવા ઇમારતોને અથવા તેમના સંબંધમાં ઉપયોગ કરવા સાર પુર પાડવા બદલ બેસાડેલા કર વિશેષ બાબતોમાં વસુલ કરવાને બદલે, (અ) એવી રીતે પાણી પુર પાડવા માટે, પાણી કેટલું વાપર્યું તે માપવતી જોઈને તે પ્રમાણે ૪૬ મી કલમની રૂયે અમલમાં હોય એવી કાનુનોમાં નિર્દિષ્ટ કરેલા દરના કરતાં વધારે ન હોય એવે દરે, ચાર્જ ઠરાવવાનો અધિકાર છે.

(બ) કોષ્ટક મુજબ સખસની અરજી આવેથી તેને, મુદતે મુદતે અથવા બીજી રીતે પૈસા લઈને, મ્યુનિસિપાલિટીનું પાણી, મ્યુનિસિપાલિટી તે સખસની સાથે કરાર કરીને પોતે ઠરાવે તેટલું, અથવા તેનાં ધર-ધુતી, શોભાનાં અથવા જમીન પાવાનાં કારણ સાર, અથવા વેપાર, કારખાના અથવા બીજા કારણ સાર તેવી કારતોએ, તથા તેવી બોલીને પાત્ર રહીને, પુર પાડવા બદલ તે સખસ સાથે ગોઠવણ કરવાનો અધિકાર છે. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે—

(અ) એવી રીતે પાણી પુર પાડવાસાર જરૂરનાં હોય તથા અનુષંગિક હોય એવા મીટર, કનેક્શન પૈપ તથા બીજાં સધર્ગા બાંધકામ, તથા એવા કામના સંબંધમાં ત્યાર પછી કરવાની મરામત, વધારો તથા ફેરફાર, મ્યુનિસિપાલિટીના નિર્દેશ હેઠળ રહેશે, અને તે બાબતોનો ખર્ચ, મ્યુનિસિપાલિટીની કાનુનો અથવા પેટા કાયદાને અનુસરતો હોય તેટલે સુધી, એવા પાણીના જથ્થા બદલ પૈસા આપવાને જવાબદાર હોય તે સખસોએ આપવો જોઈએ, અને

(બ) એવી રીતે પાણીનો જે જે જથ્થો પુરો પાડવો તે ૪૮ મી કલમની રૂયે વિશ્વમાનકાએ અમલમાં હોય તે પેટા કાયદામાં, પાણીનો જથ્થો પુરો પાડવાની હદ બાબત તથા તે બંધ કરવા બાબત અને પાણી નકાસું જવું અથવા તેનો ગેર ઉપયોગ થતો અટકાવવા બાબત જે કારતો દાખલ કરવામાં આવી હશે તેમને પાત્ર રહીને, પુરો પાડવામાં આવશે તથા પુરો પાડવામાં આવ્યો છે એમ સમજવું.

(૨) જ્યારે મ્યુનિસિપાલિટીએ કોષ્ટક મુજબ કારખાનું, હોટલ, કલમ અથવા કોષ્ટક મુજબ એકજ કારણ સાર ઉપયોગમાં આવતી તથા એકજ વ્યવસ્થા હેઠળની ઇમારતો અથવા જમીનોને સમુદાય સાર કરવા બદલ તજવીજ કરી હોય ત્યારે તેને તે કારખાના વિગેરે ઉપર આ બાબ મુજબ આરોગ્ય રક્ષણ બાબતો વિશેષ સેલ બેસાડવાને બદલે એક વિશેષ રેટ બેસાડવાનો અને તે મુદતે મુદતે ભરવાની તારીખો તથા બીજી કારતો ઠરાવવાનો અધિકાર છે; આ રેટ તારીખો તથા કારતો—

(૧) ૪૬ મી કલમ મુજબ વિસ્તારમાં કામ કરવામાં હોય એવી કાનુનોને અનુસરી અથવા (૨) જે શાખસની બીજે પ્રસંગે તે આરોગ્ય રક્ષણ બાબતનો સેસ આપવાને પાત્ર થયો હોય તે શાખસની સાથે લેખી કમ્પ્લેટ કરીને, ઠરાવવી જોઈએ: પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે તે રકમ ઠરાવતી વખતે, સદરહુ પ્રમાણે સાફ કરવાનું કામ કરવાનુંદલ મ્યુનિસિપાલીટીને થનારા ખર્ચ તરફ યોગ્ય લક્ષ આપવું જોઈએ.

(૩) મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં વાપરવા સાફ રાખેલાં વાહન ઉપર અથવા જનાવર ઉપર મ્યુનિસિપાલીટીએ કર એસાડયો હોય ત્યારે, કોઈપણ અશ્વસાળાનો અથવા વેચવા સાફ અથવા બાંડે આપવા સાફ રાખેલા ઘોડા અથવા ગાડીઓના ધણી સદરહુ પ્રમાણે એસાડયો કર બદલ જે કોઈ પણ રકમ આપવાને પાત્ર થાય તેને બદલે તે રાખનારની સાથે મ્યુનિસિપાલીટીને એકી વખતે એકવર્ષ કરતાં વધારે નહિ હોય એવી કોઈ પણ મુદત સાફ એક ઉધડી રકમ આપવા બાબત તોડબોડ કરવાનો અધિકાર છે.

(૪) પેટા કલમ (૧) મુજબ કમ્પ્લેટ કરીને અથવા બીજી રીતે ઠરાવેલા પાણી પુરું પાડવા બદલના ચાર્જ તરીકે અથવા તે પેટા કલમમાં કહ્યા પ્રમાણે આપવાના ખર્ચ તરીકે, અથવા પેટા કલમ (૨) મુજબ વિશેષ સેસ તરીકે, અથવા પેટા કલમ (૩) મુજબ આપવાની ઉધડી રકમ તરીકે, લહેણી થયેલી જે કોઈ પણ રકમ બદલ મ્યુનિસિપાલીટી તરફથી દાવો કરવામાં આવે તે દરેક રકમ, ૮ મા બાબતનાં કારણસાફ, સદરહુ બાબ મુજબ વસુલ કરવા લાયક કોઈ પણ કર બદલ માગવાની રકમ સમજવી, અને તે તે પ્રમાણેજ વસુલ કરી શકારી.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે મ્યુનિસિપાલીટીની માલકીનું પણ આ આક્ટનાં કારણ સાફ જરૂરતું ન હોય એવું કોઈ પણ પાણી મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટની હદની બહાર વાપરવાસાફ મ્યુનિસિપાલીટીને યોગ્ય લાગે તે દરે તથા શરતે પુરું પાડવા બદલ કોઈપણ શાખસ સાથે કરાર કરવાનો મ્યુનિસિપાલીટીને જે હક અથવા અધિકાર છે તેને આ કલમના કોઈપણ ઠરાવ ઉપરથી બાધ આવે છે એમ સમજવું નહિ.

૭૨. જે આ આક્ટ પ્રમાણે એસાડયો કોઈ કર મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટની હદમાંહોના કોઈ દેવમંદીરમાં મુદતે મુદતે જનારા જનાણુ ઉપરનો કર હોય તો, કમિશનરને, સદરહુ પ્રકારના કર બાબત એકંદર વસુલ થયેલી રકમનો પોતાને યોગ્ય લાગે તે ભાગ, જિલ્લા તાલુકા લોકલ બોર્ડને સોંપી આપીને તેમને તે આદા કરવા વિશે સદરહુ ડિસ્ટ્રિક્ટની મ્યુનિસિપાલીટીને ફરમાવવાનો અધિકાર છે, અને સદરહુ પ્રમાણે સોંપી દીધેલો ભાગ સદરહુ બોર્ડ અથવા બોર્ડોએ પોત પોતાની હકુમતના પ્રદેશમાં સદરહુ જનાણુઓની તંદુરસ્તીને, સગવડને અને સલામતીને ફાયદો કરે તેવા કામમાં ખર્ચવો જોઈએ.

૭૩. મ્યુનિસિપાલીટીએ લેવાનો કોઈ પણ કર ચેરવાજબી પ્રમાણુથી એસાડયો છે એવું, અથવા તે કર અથવા તેના કોઈપણ ભાગ વસુલ કર્યાથી એકંદર લોકોના હિતને અનિષ્ટ છે એવું ગવર્નર ઇન કૌન્સિલને ફરિયાદ થયા ઉપરથી અથવા બીજી રીતે હરકોઈ વખતે દેખાઈ આવે તો, સદરહુ કર બાબત જે કોઈ હરકત છે એવું તેમને લાગે તે હરકત, આ બાબતમાં તેઓ ઠરાવે તેવી મુદતની અંદર દુર કરવા સાફ તબવીજ કરવાનું સદરહુ મ્યુનિસિપાલીટીને કેહેવાનો અધિકાર તેને છે અને આ પ્રમાણે ઠરાવેલી મુદતની અંદર સદરહુ ફરમાવ્યા પ્રમાણે ગવર્નર ઇન કૌન્સિલને સતોષ થાય તેવી રીતે વહિવટ કરવામાં નહીં આવે, તો તેને સદરહુ પ્રકારનો કર અથવા તેના સદરહુ ભાગ લેવાનું કામ, તે બાબત હરકત હોય તે દુર કરવામાં આવે ત્યાંહાં સુધી, મુજબ સરકારી ગેઝેટમાં જાહેરનામું જાપીને, મોકુફ કરવાનો અધિકાર છે. ગવર્નર ઇન કૌન્સિલને તેવુંજ જાહેરનામું જાપીને સદરહુ પકારની મોકુફી હરકોઈ વખતે રદ કરવાનો અધિકાર છે.

૭૪. જ્યારે કોઈપણ મ્યુનિસિપાલીટીના મ્યુનિસિપલ ફંડની સિલક ૧૭૫ મી કલમ મુજબ કરેલા ખર્ચ માટે અથવા જે કોઈપણ કૃત્યો તેણે કર્યાં નથી એવું ૧૭૮ મી કલમની રૂયે ઠરાવવામાં આવ્યું હોય તે કૃત્યો કરવા માટે ઓછી છે એમ ગવર્નર ઇન કૌન્સિલને દેખાય ત્યારે, તેને જાહેરનામાદારા, તેમાં નિર્દોષ કરેલો તથા જે પદ મી કલમ મુજબ એસાડવા જોઈ હોય તે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં તે વખતે એસાડયો ન હોય એવો કર તે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં એસાડવાનો અથવા કોઈપણ માણુ કર પોતાને યોગ્ય લાગે તે રીતે તથા તેહલે સુધી વધારવાનો મ્યુનિસિપાલીટીને હકમ કરવાનો અધિકાર છે.

ઑકટ્રોઇ તથા ટાલ.

૭૫. દરેક મ્યુનિસિપાલીટીએ, ઑકટ્રોઇ ખેસાડવાની દરખાસ્ત મંજુરી સાફ સાદર કરતી વખતે તેની સાથે, ૪૮ મી કલમની પેટા કલમ (૧) નાં કારણ સાફ અને તે કલમની પેટા કલમો (૨) તથા (૩) માં કહેલી બાબતો કરીને, પેટા કાયદાઓનો એક ખરડો મંજુરી સાફ સાદર કરવો જોઈએ.

૭૬. (૧) ઑકટ્રોઇ આપવાને પાત્ર હોય એવી કોઇ પણ વસ્તુ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટની ઑકટ્રોઇ હદમાં આજીનારા અથવા મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટની ઑકટ્રોઇ હદની બાહારથી આવેલી તેવી વસ્તુ લેનારા દરેક ક્ષણે, મ્યુનિસિપાલીટી તરફથી આ બાબત અધિકાર મળેલો કોઇ અમલદાર માંગે એટલે, અને તે કર બદલ લેવાની રકમ નહીં કરવા સાફ જરૂર હોય તેટલે સુધી, નીચે પ્રમાણે કરવું જોઈએ એટલે:-

(અ) તે અમલદારને તે વસ્તુ જોવા દેવી જોઈએ, તપાસવા દેવી જોઈએ, જોખરા દેવી જોઈએ અને તેની બીજી રીતે વ્યવસ્થા કરવા દેવી જોઈએ; અને (બ) તે વસ્તુ બાબત પોતાને જે ખર્ચ હોય તે તે અમલદારને જણાવવી જોઈએ. અને તે વસ્તુ સંબંધી કોઇપણ બીજા, ઇનવોલ્ડ અથવા એવો કોઇ હસ્તાવેજ પોતાની પાસે હોય તે તેને દેખાડવો જોઈએ.

(૨) જે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં ઑકટ્રોઇ લેવા જોગ હોય તેની ઑકટ્રોઇ હદમાં કોઇ પણ વાહન અથવા પ્લાકેટ લાવનાર અથવા તે હદબાહારથી આવેલું કોઇ પણ વાહન અથવા પ્લાકેટ લેનાર કોઇ પણ ક્ષણે, મ્યુનિસિપાલીટીએ આ અર્થે અધિકાર આપેલા કોઇ અમલદાર માંગે એટલે તેને તે વાહન અથવા પ્લાકેટમાં ઑકટ્રોઇ લેવાજોગ કોઇ પણ વસ્તુઓ છે કે નહિ તેની ખાતરી કરવા સાફ તેને તે વાહન અથવા પ્લાકેટમાંની જનસે તપાસવા દેવાની ના કહેશે, તો તે અમલદારને, તે વાહન અથવા પ્લાકેટ, નકામી ફીલ કર્યાવગર, માછલેટ આગળ અથવા ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ આ અર્થે મ્યુનિસિપાલીટીના જે અમલદારને તેના નામથી અથવા હુદ્દાથી નિમે તેની આગળ લઈ જવાડાવવાનો અધિકાર છે, અને તે માછલેટ અથવા અમલદારે તે તપાસ પોતાની રૂબરૂ કરાવવી જોઈએ.

૭૭. (૧) મ્યુનિસિપાલીટીએ આપેલા અધિકાર ઉપરથી ઑકટ્રોઇ માંગનારા દરેક અમલદારે, તે કર જે કોઇ પણ વસ્તુ ઉપર લેવાનો હોય તે વસ્તુ (મ્યુનિસિપાલીટીની) હદમાં આજીનારા અથવા લેનારા દરેક ક્ષણે એક બીજા આપવું જોઈએ, અને તેમાં તે કર જેના ઉપર લેવાનો હોય તે વસ્તુનું નામ, માંગેલા કરની રકમ, અને તે કર જે દરે ગણેલો હોય તે દર, એટલી વિગત લખેલી હોવી જોઈએ.

(૨) મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં જનારો માલ ઑકટ્રોઇ આપવાને પાત્ર હોય તો, જે કોઇ પણ ક્ષણે, મ્યુનિસિપાલીટીને ઇચ્છાના ઇરાદાથી એવો કોઇ પણ માલ, તે ઉપર એવા ડિસ્ટ્રિક્ટની ઑકટ્રોઇ હદમાં તે આવ્યા બદલ આપવાની ઑકટ્રોઇ આપ્યા વગર અથવા આપ્યા માંડ્યા વગર, તે ડિસ્ટ્રિક્ટમાં આજીવશે અથવા આજીવના કામમાં મદદ કરશે, અથવા પોતે જાતે આજીવશે અથવા આજીવના પ્રયત્ન કરશે તે દરેક ક્ષણે, તે ઑકટ્રોઇની દક્ષગણી રકમ સુધી અથવા પચાસ રૂપિયા સુધી, એટલે આ એ પૈકી જે રકમ મોટી હોય તે રકમ સુધી, દંડ આપવાને પાત્ર થશે.

૭૮. આ આકટ મુજબ કોઇ પણ ટાલ ખેસાડનારી દરેક મ્યુનિસિપાલીટીએ તે ટાલ લેવાતા હોય તે દરેક ટેકાણે, કાનુનોમાં કહેલી સઘળી બાબતોમાં લેવાની રકમો બતાવનાર એક કોષ્ટક, એવો કોષ્ટક આપવાની પાત્રતાની તોડજોડ જે જરૂરતોએ મુદતે મુદતે રકમ બર્ધાથી કરી સકાત તેવી જરૂરતો હોય તો તે જરૂરતો સુધારી, તે જરૂરતો દેશી બાપામાં રખાવવું જોઈએ, અને જે કોઇ પણ ક્ષણે તે ટાલ માંગવાનો અધિકાર આપ્યો હશે તે ક્ષણેની રૂબરૂ છે કે તેણે જે કોઇ ક્ષણે પાસે એવી માંગણી કરવામાં આવે તે ક્ષણે માંગે એટલે તેને તે કોષ્ટક બતાવવું.

૭૯. (૧) મ્યુનિસિપાલીટીએ લેવાના કોઇ પણ ઑકટ્રોઇ અથવા કોઈ પણ ટાલ માંગ્યા પછી આપવામાં ન આવે તે પ્રસંગે, તે વસુલ કરવાને નિમાયણ ક્ષણે, તે ઑકટ્રોઇ જે કોઈ ચીજના ઉપર આપવાની હોય તે ચીજ અથવા તે ટાલ જે વાહન અથવા જનાર વગર લેવાનો હોય તે વાહન અથવા જનાર, અથવા માંગણીની ભરપાઈ થવાને બસ થાય તેટલી કિંમતનો તે વાહનમાં અથવા જનાર ઉપર લાદેલા માલનો ભાગ પકડીને અટકાવી રાખવાનો અધિકાર છે, ત્યાર પછી તેણે, પકડેલું

વાહન, જનાવર અથવા ચીજ જેના કબજામાં હોય તે માણસને તે મિલકતની એક ચાંદી તથા પરિશિષ્ટ ૩ માં આપેલા નમુના પ્રમાણેની એક લેખી નોટીસ આપવી જોઈએ, અને તે નોટીસમાં જણાવવું જોઈએ કે તેમાં લખ્યા પ્રમાણે તે મિલકત વેચવામાં આવશે.

(૨) જ્યારે પકડેલી કાંઈ પણ ચીજ સ્વાભાવિક રીતે જલદીથી ખગડી જાય એવી હોય અથવા તે રાખવાનો ખર્ચ તથા તેના ઉપર લેવાના ઓકટોરોની અથવા ટોલની રકમ તે ચીજની કિંમત કરતાં વધારે થતી હોય ત્યારે, તે ચીજ પકડનાર શખસે તે ચીજ જેના કબજામાં હોય તેને ખર્ચ આપવી કે તે ચીજ તાબડોતોય વેચી નાખવામાં આવશે, અને તેણે તે ચીજ, માંગવામાં આવેલા ઓકટોરો અથવા ટોલની રકમ તાબડોતોય આપવામાં ન આવે તો, વેચી નાંખવી અથવા વેચાવી નાંખવી જોઈએ.

(૩) એવા લાંલામની શરૂઆત પહેલાં કાંઈ પણ વખતે, જે શખસની મિલકત સદરહુ પ્રમાણે પકડી હોય તે સખશ, થયલા સધળા ખર્ચની તથા લેવા જોગ સધળા ઓકટોરો તથા ટોલની રકમ મ્યુનિસિપલ ઓફીસમાં ભરે તો મ્યુનિસિપાલીટીએ તે પકડેલી મિલકત તાબડોતોય છોડી દેવી જોઈએ.

(૪) જે એ રકમ ભરવામાં ન આવે તો, તે મિલકત વેચવાનો અધિકાર છે અને તે વેચાણનું ઉત્પન્ન, તે ઓકટોરોની અથવા ટોલની રકમ તથા તે મિલકત પકડવાનો, અટકાવી રાખવાનો તથા વેચવાનો ખર્ચ આપવાના કામમાં લગાડવું જોઈએ.

(૫) વેચાણના ઉત્પન્નમાંથી કાંઈ રકમ ખાડી રહે, તો તે મ્યુનિસિપલ કંડ ખાતે જમાં કરવી જોઈએ, અને તે રકમ વેચાણ પછીના તરતના છ મહીનાની અંદર મ્યુનિસિપાલીટીને, અરજ કરવામાં આવે તો, તે મિલકત પકડતી વખતે તે જેના કબજામાં હોય તેને આપવાનો અધિકાર છે, અને જે એવી કાંઈ પણ અરજ કરવામાં ન આવે તો તે રકમ મ્યુનિસિપાલીટીનો મિલકત થશે.

૮૦. જે વસ્તુઓ બદલ ઓકટોરો લેવાની હોય તે વસ્તુઓ મ્યુનિસિપાલ ડિસ્ટ્રિક્ટની ઓકટોરો હદમાં આણતી વખતે તે બદલ કાંઈ પણ વેપારીની પેઢીને અથવા સાર્વજનિક મંડળીને તે આપવાનું કહેવાને બદલે મ્યુનિસિપાલીટીને, યોગ્ય લાગે તો કાંઈ પણ વખતે, પોતે આ અર્થે એરી જે પેઢી અથવા મંડળીનું નામ નિર્દિષ્ટ કરે તે પેઢી પાસેથી અથવા મંડળી પાસેથી આ પ્રમાણે લેવાની ઓકટોરોનું એક ચાલુ ખાતું મ્યુનિસિપાલીટીની તરફથી રાખવાનો હુકમ કરવાનો અધિકાર છે.

૮૧. જ્યારે ૩૯ મી કલમની [૪] રકમમાં હવાલો આપેલી કાંઈપણ કણુભાત કરવામાં આવે ત્યારે તે કણુભાત કરનાર મંડળીઓમાંની જે મંડળી તે કણુભાતની શરતોમાં આ સંબંધમાં નિર્દિષ્ટ કરી હોય તેને ઓકટોરો વસુલ કરવાના સધળા પ્રદેશમાં, પોતાને જરૂર જણાય તેટલી ઓકટોરોની હદ તથા જરૂર જણાય તેટલાં ચાણાં સ્થાપવાનો અધિકાર, તથા એ પ્રમાણે સ્થાપેલા હદની અંદર આણેલા જનાવરો ઉપર અથવા માલ ઉપર ઓકટોરો લેવાનો અધિકાર ઉપર અથવા એ બંને એ પ્રમાણે સ્થાપન કરેલી હદ જે મંડળીના નિર્ણય હેઠળના પ્રદેશમાં હોય તે પ્રમાણે રહેશે.

૮૨. (૧) આ આકટની રૂએ નાંખી શકાય એવા કાંઈપણ ટોલ લેવાનો ઇજારો જાહેર લીલામથી અથવા ખાનગી કરારથી મ્યુનિસિપાલિટી આપશે તો તે કાયદાસર ગણાશે. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે ઇજારદારે ઇજારાની શરતો યોગ્ય રીતે પુરી કરવા સાથે તારણ આપવું જોઈએ.

(૨) જ્યારે કાંઈપણ ટોલ આ કલમની રૂએ ઇજારે આપ્યો હોય ત્યારે, એવો ટોલ એકઠો કરવાનો ઇજારદારે રાખેલા માણસને, ઇજારાની શરતોને પાત્ર, ૭૯ મી કલમની પેટા કલમો (૧) તથા (૨) માં ઉલ્લેખ કરેલા અધિકાર રહેશે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે જે જમ કરેલો કાંઈપણ માલ મ્યુનિસિપાલિટીના હુકમ મુજબ હોય તે શિવાય વેચવાનો અધિકાર નથી. ”

ખાખ. ૮—મ્યુનિસિપલ માંગણું વસુલ કરવા ખાખત.

૮૨. (૧) જે કાંઈપણ રકમ—(અ) આ આકટના કાંઈપણ ઠરાવમાં અથવા ઠરાવની રૂએ, આ ખાખ-તમાં કહેલી રીતે વસુલ કરવા લાયક છે એમ ઠરાવ્યું હશે, અથવા (બ) ૭૯ મી કલમની પેટા કલમ

(૧) ની રૂપે લેવા લાયક અથવા ઓકટોપ અથવા ટોલના સંબંધમાં મંજિ એટલે તરત મળવા લાયક ન હોયને જે બીજો કોઇ પણ કર કોઇપણ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં હાલ એસાડવામાં આવ્યો હશે અથવા હવે પછી એસાડવામાં આવે તેની રકમ તરીકે અથવા તેના હિસા તરીકે માંગી શકાય એવી હશે,

તે લહેણી થાય ત્યારે, મ્યુનિસિપાલીટીએ, ખતતી તાકીદે, તે રકમ આપવાને પાત્ર હોય તે સખ-સને તે રકમ બદલ એક બીલ અપાવવું જોઇયે.

(૨) એવા દરેક બીલમાં—(અ) તે રકમ જે મુદત બદલ માંગી હશે તે મુદત, અને (બ) તે રકમ જે મિલકત બદલ, ધંધા બદલ અથવા વસ્તુબદલ માંગી હોય તે મિલકત, ધંધા અથવા વસ્તુ, લખીને વળી તેમ—(૧) તે રકમ ન આપવામાં આવે તો જે જવાબદારી ઉત્પન્ન થાય તે બાબત, અને (૨) આમાં આગળ કહ્યા પ્રમાણે તે માંગણી વિરૂદ્ધની અપીલ જે મુદતની અંદર કરી શકાય તે મુદત બાબત, નોટીસ પણ આપેલી હોવી જોઇયે.

(૩) જે રકમ બદલ ઉપર કહ્યા પ્રમાણે કોઇપણ બીલ આપવામાં આવ્યું હશે તે રકમ તે બીલ આપ્યાની તારીખથી પંદર દિવસની અંદર મ્યુનિસિપલ ઓફિસમાં અથવા તે રકમ લેવા બાબતની કાનુ-નની રૂપે જે માણસને તે લેવાનો અધિકાર આપ્યો હોય તેને ભરવામાં ન આવે તો, તે મ્યુનિસિપાલી-ટીને, તે રકમ ભરવાને જવાબદાર હોય તે સખસ ઉપર, બે પરિશિષ્ટના નમુના મુજબ અથવા તેના જેવા નમુના મુજબ માંગણીની નોટીસ, બજાવવાને અધિકાર છે.

૮૩. (૧) જે સદરહુ રકમ ભરવાને પાત્ર હોય તે સખસ, આવા માંગણીની નોટીસની બખવ-ણીની તારીખથી પંદરદિવસની અંદર—(૧) તે નોટીસમાં મંગેલી રકમ ન આપે, અથવા (બ) તે રકમ પોતે શા વારતે ન આપવી તે બદલ મ્યુનિસિપાલીટીની અથવા મ્યુનિસિપાલીટી કાનુન કરીને આ બચે નિમે તે અમલદારની અથવા શહેરની મ્યુનિસિપાલીટીની બાબતમાં કોઇ ચીફ ઓફિસર હોય તો તેની ખાતરી થાય એવું કારણ ન બતાવે, અથવા (ક) કલમ (૮૬) ના ઠરાવ મુજબ સદરહુ માંગણી વિરૂ-દ્ધ અપીલ ન કરે, તો તે રકમ, તથા તે વસુલ કરવાનો સખળો ખરચ, કે પરિશિષ્ટના નમુના પ્રમાણે અથવા તેના જેવા નમુના પ્રમાણે મ્યુનિસિપાલીટીએ કઢાવેલા વારંટની રૂપે, તે રકમ ન આપનાર માણસની જંગમ મિલકત જપ્ત કરીને તથા વેચીને વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) આ કલમ મુજબ કોટેલા દરેક વારંટ ઉપર, તે કઢાવનારી મ્યુનિસિપાલીટીના પ્રેસિડેન્ટે અથવા મ્યુનિસિપલ કમિશનર જે કોઇ હોય તો તેણે અથવા શહેરની મ્યુનિસિપાલીટીએ પોતાના અધિકાર જે અમલદારને સોંપ્યા હોય તે અમલદારે, અથવા ચીફ ઓફિસરહોય તો તેણે સહી કરવી જોઇયે.

(૨) (બ) જ્યારે મિલકત મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં આવી હોય ત્યારે વારંટ મ્યુનિસિપાલીટીના એકાદા અમલદારના નામનું કાઢવું જ્યારે મિલકત બીજા મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં આવી હોય અથવા કોઇ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટની મ્યુનિસિપાલીટીના વાઇસપ્રેસિડેન્ટના નામનું અથવા મહાલકરથી ઉતરતા દરજ્જાને ન હોય એવા સરકારી અમલદારના નામનું કાઢવું. મિલકત મુખ્ય શહેરમાં આવી હોય ત્યારે તે મુખ્ય શહેરના મ્યુનિસિપલ કમિશનરના નામનું કાઢવું."

(૩) પેટા કલમ (૨) ની રૂપે કોટેલું વારંટ જે કોઇ પણ અમલદારના નામનું કાઢ્યું હશે તેને તે વારંટમાં ખાસ હુકમ કરીને આ બચે અધિકાર આપ્યો હશે તો (પણ તે શિવાય નહી) તે, સૂર્યોદય અને સૂર્યાસ્તની દરમિયાન કોઇપણ વખતે, તે વારંટમાં જણાવેલી જમીન કરવા સારૂ તે વારંટની રૂપે પક-ડવાને પાત્ર હોય તે મિલકત તે વારંટમાં જણાવેલી ઇમારતમાં છે એમ માનવાનું તેને વાજબી કારણ હોય તથા પોતાને આપેલા અધિકાર તથા પોતાનો હેતુ જણાવીને યોગ્ય રીતે અંદર જવા દેવાની માગણી કર્યા છતાં તે ધરમાં તે પ્રવેશ કરી ન શકે તો તે ઇમારતના મહારના અથવા અંદરના દરવાજા અથવા બારીઓ બેરથી ઉધાડીને અંદર જશે તે કાયદેસર ગણાશે. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે સિઓને સારૂ ઇલાચદા રાખેલા કોઇપણ ઓરડામાં એવા અમલદારને દાખલ થવું હોય અથવા તેના બારણાં બેરથી ઉધાડાવવા હોય, તો તેણે તેમ કરવાના પોતાના ઇરાદાની મુચના તથા કલાક બગાઉ આપ્યા શિવાય તથા તેમાંની ઓઓને તે ઓરડો છોડી જવાની તક આપ્યા સિવાય તેમ કરવું નહીં.

(૪) એવો કોષ્ટક અમલદાર નીચેની શરતો, અપવાદ તથા માંશીને પાત્ર રહીને, તે વારંટમાં જે માણસે પૈસા ભર્યા નથી. એવું કપડું હશે તેની કોષ્ટક અંગત મિલકત ગણે ત્યાં જમ કરશે તો તે પણ કાયદાસર થશે, સદરકુ શરતો, અપવાદ તથા માંશી નીચે પ્રમાણે;

(અ) નીચેની મિલકત જમ કરવી નહીં:—

(૧) પૈસા ન આપનારાં, તેની ઓનાં તથા છોકરાનાં જરૂરનાં પેરવાનાં કપડાં તથા ખીજાનાં, (૨) કારીગરના હથિયાર, (૩) પૈસા ન આપનાર શ્રમસ ખેડુત હોય તો તેના ખેતીવાડી સંબંધી ઓખર, ખી, અને જે જનાવર તે પોતાનું ગુજરાન મેળવવા સાડ જરૂરના હોય તે જનાવર. (ખ) જમી હદ બહાર હોવી ન જોઈએ, એટલે, જમ કરેલી મિલકતની કિંમત, અને તેટલે સુધી, વારંટની રૂપે જે રકમ વસુલ કરવાની હશે તેના જેટલીજ આશરે હોવી જાણ્યે, અને વારંટ ઉપર સહી કરવાનો જે શ્રમસને પેટા કલમ (૨) માં અથવા તેની રૂપે અધિકાર આપ્યો હશે તેના વિચાર પ્રમાણે જમ ન કરવા જેવી ચીજો જમ કરી હોય તો તે તાબડોતબ પાછી આપવી જોઈયે. (ક) તે અમલદારે તે મિલકત પકડ્યા પછી તાબડોતબ તેની એક યાદી કરવી જોઈએ, અને તે મિલકત લખ જતાં પહેલાં, તે પકડતી વખતે જેના કબજામાં હોય તે માણસને, પરિશિષ્ટ ૩ ના નમુના પ્રમાણેની એક લેખી નોટીસ આપવી અને તેમ લખતું કે નોટીસમાં લખ્યા પ્રમાણે તે મિલકત વેચવામાં આવશે.

૮૪. (૧) જ્યારે પકડેલી મિલકત સ્વાભાવિક રીતે જલદી બગડી જાય એવી હોય અથવા તે કબજામાં રાખવાનો ખર્ચ તથા વસુલ કરવાની રકમ તેની કિંમત કરતાં વધારે થવાનો સંભવ હોય ત્યારે, તે વારંટ ઉપર સહી કરનાર પ્રસિડેન્ટે અથવા ચેરમેને અથવા અમલદારે તે મિલકત પકડતી વખતે તે જેના કબજામાં હોય તે માણસને તે એકદમ વેચવામાં આવશે એ બદલની નોટીસ તાબડોતબ આપવી જોઈએ, અને તે પ્રમાણે તેણે તે મિલકત વારંટમાં લખેલી રકમ તાબડોતબ આપવામાં ન આવે તો વેચવી જોઈએ.

(૨) પકડેલી મિલકત પેટા કલમ (૧) મુજબ એકદમ વેચવામાં ન આવે તો તે અથવા તેના જોઈયે તેટલો ભાગ, તે વારંટ ઉપર જેણે સહી કરી હશે તે શ્રમસે તે વારંટની બળવણી મોકલુક રાખી નહીં હશે તો, અથવા પૈસા ન આપનાર પાશે લેહણી થયલા રકમ, તથા તે નોટીસ, વારંટ તથા જમીનો તથા અટકાવી રાખવા બાબતનો સંબંધો ખર્ચ ભરવામાં નહીં આવે તો વારંટ બળવનાર અમલદારે બળવેલી નોટીસમાં લખેલી મુદત પૂરી થયેથી, મ્યુનિસિપાલીટીના હુકમથી જાહેર લીલામ કરીને વેચી નાંખવાનો અધિકાર છે, અને જે ઉપજશે તે અથવા તેના જરૂર હશે તેટલો ભાગ લેહણી થયેલી રકમ તથા ઉપર કહ્યા પ્રમાણેનો સંબંધો અનુષંગી ખર્ચ બદા કરવામાં કામે લગાડવો.

(૩) જે કોષ્ટક સિલક રહે તે તે તાબડોતબ મ્યુનિસિપલ ક્રાંડને ખાતે જમે કરવી જોઈએ, તથા તેજ વખતે તેમ ક્યાંની નોટીસ તે મિલકત જે માણસના કબજામાંથી લોધી હોય તેને આપવી જોઈએ, પણ જે સદરકુ નોટીસની તારીખથી એક વર્ષની અંદર મ્યુનિસિપાલીટીને લેખી અરજી આપીને તે રકમ માંગવામાં આવે તો, તે માણસને તે પાછી આપવી જોઈએ. જે કોષ્ટક પણ રકમ એવા વેચાણની તારીખથી એક વર્ષની અંદર માંગવામાં નહીં આવશે તે મ્યુનિસિપાલીટીની મિલકત થશે.

૮૪. અ. જ્યારે વારંટ મ્યુનિસિપલ કિઓકટની બહાર કાઢ્યું હોય ત્યારે વારંટ કાઢનાર અધિકારી જે અમલદારના નામનું વારંટ કાઢ્યું હોય તે અમલદારને જમ કરેલી મિલકત વેચવાનું શેરા કરીને હરખાવવાને મુખત્યાર છે, અને એવે પ્રસંગે સદરકુ અમલદાર તે મિલકત વેચશે તથા વેચાણને લગતાં સંબંધો કામ કરશે તો કાયદાસર થશે, અને ઉપરના ઠરાવોમાં તે મુજબનો ફેરફાર કરવો જોઈએ.

૮૫. (અ) ૮૨ મી કલમની પેટા કલમ (૩) મુજબ કોઢેલી દરેક નોટીસ શી. (ખ) ૮૩ મી કલમની પેટા કલમ (૪) મુજબ કરેલી દરેક જમીની શી, અને (ક) સદરકુ પેટા કલમ મુજબ પકડેલા કોષ્ટક પણ જીવતા જનાવર પાળવાનો ખર્ચ, મ્યુનિસિપાલીટીની આ બાબતની કાનુનોમાં જે જે ફર નિર્દિષ્ટ કર્યો હશે તે તે ફર પ્રમાણે આકારવા જોઈએ, અને ૮૩ મી કલમ પ્રમાણે લેવાના વસુલાતના ખર્ચમાં તેમનો સમાવેશ કરવો જોઈએ.

૮૬.૮૨ મી કલમની પેટા કલમ (ક) ની રૂપે કાઢેલી માંગણીની કોષ્ટકો નોટીસો વિરૂદ્ધ કરવાની અપીલો, આવા પ્રકારના મુકદ્દમાઓનો ઇન્સાફ ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલના અથવા જીજ્ઞા માજીસ્ટ્રેટના હુકમની જે કોષ્ટકો માજીસ્ટ્રેટ અથવા માજીસ્ટ્રેટની એએ કરવાનો હોય પણ—

(અ) જે માંગણીની નોટીસ બદલ તકરાર હોય તે બાબત પછીના પંદર દિવસની અંદર તે અપીલ કરી ન હોય તો, અને (બ) મ્યુનિસિપાલિટીની માંગણી બદલ જે કારણોસર હરકત લેવામાં આવતી હોય તે કારણો જેમાં લખ્યા હોય એવી એક લેખી અરજી, નિચે લખ્યા પ્રમાણે, એટલે—

(૧) ઇમારતો અથવા જમીનો ઉપરના રેટની બાબતમાં, તે રેટનું જે આકાર પ્રમાણે અથવા ફેરવેલા આકાર પ્રમાણે બીલ તૈયાર કર્યું હોય તે આકાર બદલ અથવા ફેરવેલા આકાર બદલ ૬૫ મી અથવા ૬૬ મી કલમ મુજબ આપેલી નોટીસમાં ઠરાવેલી મુદતની અંદર, (૨) જે કોષ્ટકો બીજી માંગણીના સંબંધમાં ૮૨ મી કલમની પેટા કલમ (૧) મુજબ બીલ આપ્યું હોય તેની બાબતમાં, તે બીલ આપ્યાની તારીખ પછીના પંદર દિવસની અંદર, મ્યુનિસિપાલિટીને ન કરી હોય તો, અને (ક) અપેલેન્ડ પાસેથી મગિલી રકમ તેણે મ્યુનિસિપલ ઓફિસમાં અનામત મુદ્રી ન હોય તો એવી કોષ્ટકો અપીલ સ્થાનિતિમાં આવશે નહિ તથા તેનો નિકાલ કરવામાં આવશે નહિ.

૮૭. જમીનો ઉપર અથવા ઇમારતો ઉપર અથવા એ બંને ઉપર રેટના રૂપમાં નાંખેલા ૬૮ મી કલમમાં લખેલા કોષ્ટકો કર બદલ લઘેલી થયેલી સઘળી રકમો, એવો કર જે ઇમારતો અથવા જમીનોના સંબંધમાં લેવા લાયક હશે તેમાંથી, અને એવી ઇમારતો અથવા જમીનોની અંદર અથવા ઉપર જે કાંઈ જંગમ મિલકત જડે અને તે મિલકત એવો અથવા એવા કર આપવાને પાત્ર થનારા અપસની માલકીની હોય તો તેમાંથી પ્રથમ લેવાશે. પણ સદરહુ ઇમારતો અથવા જમીનો ઉપર મલિકમુબાઅમનું કાંઈ જમીન મહેસુલનું લેહેણું હશે, તો તે પહેલાં લેવામાં આવશે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, એવા કોષ્ટકો કરની ચૂટેલી બાકી એક વર્ષ કરતાં વધારે મુદતની અથવા વધુ ન હોય એવા ભોગવટો કરનારે તે ઇમારતો અથવા જમીનોનો ભોગવટો જેટલી મુદત દરમિયાન કર્યો ન હોય તેટલી મુદતની ચૂટેલી હશે, તો તે તેવા ભોગવટો કરનારા પાસે વસુલ કરવી નહીં.

૮૮. ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલને, કોષ્ટકો વખતે જાહેરનામું કાઢીને, જે કોષ્ટકો મ્યુનિસિપલ ડિવિઝનમાં શેહેરની મ્યુનિસિપાલિટી ન હોય તો ત્યાં કલમો ૮૩ તથા ૮૪ નો અમલ કરવાનું તદ્દકુમ રાખવાનો અધિકાર છે, અને તે જાહેરનામોમાં તે સંબંધમાં જે તારીખ નીમવામાં આવે તે તારીખથી, સદરહુ કલમોની રૂપે તે તારીખ સુધી વસુલ કરવા જેવા કોષ્ટકો કરની લેણી થયેલી દરેક રકમ, ૧૬૧ મી કલમની પેટા કા.(૨)માં જણાવેલી દંડ વસુલ કરવાની રીત પ્રમાણે, માજીસ્ટ્રેટને અરજી કર્યાથી વસુલ કરી શકાશે, બીજી કોષ્ટક રીતે વસુલ કરી શકાશે નહીં.

૮૯. આ આકટ મુજબ કોષ્ટકો કર બદલ ભરેલી સઘળી રકમો બદલ એવું બરણું લેનારે પો-હોંચ આપવા માંડવી જોઇએ, અને તે પોહોંચમાં ભરેલી રકમ અને જે કર બદલ તે ભરી હોય તે કર નિર્દિષ્ટ કરવા જોઇએ.

બાબ ૬—મ્યુનિસિપાલિટીના અધિકાર તથા મ્યુનિસિપાલિટી સંબંધી ગુન્હા

(૧) સીટા સંબંધી અધિકાર.

૯૦. (૧) નવી સાર્વજનિક ઓટા આંકીને કરવાનો અને વિવરમાં તથા તેમના પેટાના બીજા કામો બાંધવાનો, અને એવી હરકોઈ ઓટા પોહોંચી કરવાનો, ખુદી કરવાનો, મોડાટી કરવાનો અથવા બીજી રીતે સુધારવાનો, અને એવી હરકોઈ ઓટા ફેરવવાનો, વાળવાનો, તેની રાહદારી મોકલ કરવાનો અથવા તે ઓટા બંધ કરવાનો, અને એવી ઓટા સાફ વાપરેલી અથવા સંપ્રદાન કરેલી જે જમીન કોષ્ટકો સાર્વજનિક ઓટા સાફ અથવા આ આકટના બીજા કોષ્ટકો કારણે સાફ જોઇતી નહિ હોય તે, કલમ ૪૦ ની પેટા કલમ (૨) ના ઠરાવોને પાત્ર, વેચવાનો અધિકાર મ્યુનિસિપાલિટીને છે.

(૨) હરકોઈ સાર્વજનિક ઓટા આંકતી વખતે અથવા કરતી વખતે અથવા ફેરવતી વખતે, વાળતી

વખતે, પોહોળી કરતી વખતે, ખુશી કરતી વખતે, મોટી કરતી વખતે અથવા બીજી રીતે સુધારતી વખતે તે ક્ષીટના ગાડીના રસ્તા સાફ અને માણસોને ચાલવાના રસ્તા સાફ અને મોરીઓ સાફ જેટલી જમીનની જરૂર હોય તે શિવાય વળી બીજી જેટલી જમીન સદરહુ ક્ષીટની બાબતનાં ધરો તથા ઇમારતો બાંધવા સાફ જોઈતી હોય તેટલી જમીન વેચાતી લેવાનો; અને ૪૦ મી કલમની પેટા કલમ (૨) ના ઠરાવોને પાત્ર, તે જમીન ઉપર બાંધવાના ધરોની અથવા ઇમારતોની જાત અને પ્રકાર બાબત પોતાને યોગ્ય જણાય તેવી શરતો ઠરાવીને તે શરતોએ તે વેચવાનો અને તેની કાયમની વ્યવસ્થા કરવાનો અધવા તે અમુક વરસોને મુદતને માટે પટે બાંધવાનો અધિકાર મ્યુનિસિપાલિટીને છે.

(૩) જ્યારે મ્યુનિસિપાલિટીને એમ લાગે કે મ્યુનિસિપલ ડિવિઝનમાંની સાર્વજનિક ક્ષીટ ન હોય એવી કોઇપણ ક્ષીટમાં અથવા કોઇપણ ભાગમાં, લોકોની તંદુરસ્તી, સગવડ અથવા સહીસલામતી સાફ, તે ક્ષીટ અથવા તેના ભાગ સપાટ કરવા સાફ, તેમાં ફરસખંધી કરવા સાફ, કાંઠરા પુરવા સાફ, ચોરસા જડવા સાફ, તેમાંના પાણીનો નિકાલ કરવા સાફ, ગટર કરવા સાફ, અથવા તે સાફ કરવા સાફ કાંઈ કામ કરવાની જરૂર છે, ત્યારે તે મ્યુનિસિપાલિટીને તે ક્ષીટની અથવા તેના ભાગની સામે, લગત અથવા તેના સીમાડાપર આવેલી જમીનના અથવા ઇમારતોના જુદા જુદા ધણીઓને લેખી નોટીસમાં લખેલી રીતે તથા મુદતની અંદર કરવાનું ફરમાવવાનો અધિકાર છે.

(૪) એવું કામ એવા ધણીઓ અથવા ૧૯૦ મી કલમમાં ઠરાવ્યું છે તે પ્રમાણે, સદરહુ ધણીઓને ખરચે મ્યુનિસિપાલિટી કરે ત્યાર પછી, જે સ્ટ્રીટમાં અથવા જેના ભાગમાં એવું કામ કરવામાં આવ્યું હોય તે સ્ટ્રીટ અથવા ભાગમાં મ્યુનિસિપાલિટીએ લેખી નોટીસ ચોહોડીને તે સાર્વજનિક સ્ટ્રીટ છે એમ ઠરાવવાનો અધિકાર છે, અને સદરહુ ધણીઓનો અર્થ કરતાં વધારે ભાગ સામાજિક અરજી કરે તો તેણે તેમ ઠરાવવું જોઈએ.

(૫) મ્યુનિસિપાલિટીને, કોઇ પણ વખતે પોતે ટકાવી રાખી શકતી ન હોય એવી કોઇપણ ક્ષીટમાં અથવા તેના ભાગમાં નોટીસ ચોહોડીને, તે ક્ષીટ અથવા તે ભાગ સાર્વજનિક ક્ષીટ ઠરાવવાના પોતાના ઇરાદાની ખબર આપવાનો અધિકાર છે, અને એવી નોટીસ સદરહુ પ્રમાણે ચોહોડવામાં આવે ત્યારપછી તરતના એક મહિનાની અંદર એવી ક્ષીટનો અથવા કોઇ ક્ષીટના એવા ભાગને ધણી અથવા તેના જુદા જુદા ધણીઓનો અડધા કરતાં વધારે ભાગ તેના સંબંધમાં પોતાની હરકત મ્યુનિસિપલ એક્ઝિસમાં મોકલે નહિ તો, તે મ્યુનિસિપાલિટીને, એવી ક્ષીટમાં અથવા એવા ભાગમાં લેખી નોટીસ ચોહોડીને, તે ક્ષીટ અથવા ભાગ સાર્વજનિક ક્ષીટ છે એમ ઠરાવવાનો અધિકાર છે.

૯૧. (૧) હરકોઇ નવી ક્ષીટ આંકવાનો અથવા કરવાનો જે માણસનો ઇરાદો હોય તે દરેક માણસે તે બાબતની લેખી નોટીસ મ્યુનિસિપાલિટીને આપવી જોઈએ; અને તે ક્ષીટની ધારેલી સપાટીની ઉંચાઇ સંબંધી, તેમાંના પાણીનો નિકાલ થવાના સાધનો સંબંધી, તે ક્ષીટની દિશા તથા પહોળાઇ સંબંધી પ્લાન તથા નકશા મ્યુનિસિપાલિટીએ માંગ્યા હોય તો તેણે તે આપવા, અને તે દરેક ક્ષીટની સપાટીની ઉંચાઇ, તેમાંના પાણીનો નિકાલ થવાના સાધનો, તેની દિશા તથા પહોળાઇ મ્યુનિસિપાલિટીએ ઠરાવવી અથવા પસંદ કરવી જોઈએ.

(૨) પેટા કલમ (૧) ની રૂયે હુકમ કરતાં પહેલાં, મ્યુનિસિપાલિટીને. (અ) કામ ચલાઉ હુકમ કરીને એવું ફરમાવવાનો અધિકાર છે કે તે હુકમમાં લખેલી મુદતસુધી (જે મુદત સદરહુ હુકમની તારીખથી એક મહિના કરતાં વધારે હોવી ન જોઈએ), કરવા ધારેલું કામ આગળ ચલાવવું નહિ, અથવા (બ) વધારે વીગત માંગવાનો અધિકાર છે. (અ) પેટા કલમ (૧) ની રૂયે આપેલી નોટીસ પોહોળ્યા પછી એક મહિનાની અંદર મ્યુનિસિપાલિટીએ, (૧) પેટા કલમ (૧) મુજબ સાદર કરવામાં આવેલી ક્ષીટની સપાટીની ઉંચાઇ સંબંધી, તેમાંના પાણીનો નિકાલ થવાના સાધનો સંબંધી, તેની દિશા અથવા પહોળાઇ સંબંધી ફરમાસ્ત કાયમ કરવા બાબતના અથવા નાપસંદ કરવા બાબતના હુકમ કર્યા નહિ હોય અથવા તેની નોટીસ બજાવી નહીં હોય, અને (૨) પેટા કલમ (૨) મુજબ કામ ચલાઉ હુકમ કર્યો ન હોય અથવા વધારે વિગત માંગી ન હોય. અથવા જે

(ખ) તે મ્યુનિસિપાલિટીએ, એવી વધારે વિગત માટે એવી માંગણી કર્યા પછી, અને એવી માંગણી મુજબ તથા આ અર્થે અમલમાં હોય તે પેટા કાયદા મુજબ એવી વધારે વિગત મળ્યા પછી, એવી વિગત મળ્યા બાદ એક મહિનાની અંદર જુદા હુકમ કર્યા નહિ હોય, તો એવી નોટીસમાં લખેલી અને આ આકેટના કોષ્ટ પશ્ચ કરાવને અથવા તે મુજબ વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય એવા કોષ્ટપશ્ચ પેટા કાયદાના ઠરાવોને અનુસરતી હોય તે રીતે તે જીટ આજીને કરવાનો અધિકાર છે.

(૪) જે કોષ્ટ પશ્ચ શખસ પેટાકલમ (૧) માં કહેલા પ્રકારની નોટીસ આપ્યાવગર, અથવા પેટા કલમ (૩) ના ઠરાવોને અનુસરીને હોય તે શિવાયને પ્રસંગે મ્યુનિસિપાલિટીએ આપવાની સમજુતીની રાહ ન જોતાં અથવા તે મુજબ અનુસર્યા શિવાય બીજી રીતે, અથવા આ આકેટના અથવા આ આકેટ મુજબ અમલમાં હોય એવા કોષ્ટ પશ્ચ પેટાકાયદાના ઠરાવોની વિરૂદ્ધ હોય તે રીતે, સદરકુ પ્રકારની કોષ્ટ જીટ આંકશે અથવા કરશે અથવા તે ઉપર કાંઈ બાંધશે, તેને અટીસો રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે અને તે મ્યુનિસિપાલિટીને સદરકુ પ્રમાણે જે કોષ્ટપશ્ચ જીટ આંકી હશે અથવા કરી હશે તેમાં ફેરફાર કરાવવાનો અને સદરકુ જીટમાં પોતાના હુકમ વિરૂદ્ધ કાંઈ ઇમારત બાંધી હશે તેમાં ફેરફાર કરાવવાનો અથવા તે કાઢાડી નાંખાવવાનો અધિકાર છે; અને તે બદલ જે ખર્ચ થાય તે સદરકુ ગુન્હે-ગાર માણસે મ્યુનિસિપાલિટીને આપવો, અને તે ખર્ચ ૮ મા બાબતી રૂપે વસુલ કરવા બાબત કોષ્ટપશ્ચ કર ખાતે માંગેલી રકમ જે રીતે વસુલ કરી શકાશે તેજ રીતે વસુલ કરી શકાશે.

૯૨ અ. (૧) મ્યુનિસિપલ ડિવિઝનમાં દરેક સાર્વજનિક જીટની દરેક બાજુએ હદ ઠરાવવી એ દરેક મ્યુનિસિપાલિટીની ફરજ ગણાયો, અને આવી રીતે કોષ્ટપશ્ચ હદને અથવા તેના કોષ્ટ ભાગને બદલે વખતો વખત નવી હદ ઠરાવવાને સદરકુ મ્યુનિસિપાલિટી મુખ્યાર છે; પશ્ચ એવું ઠરાવ્યું છે કે—

(બ) પ્રસંગ પ્રમાણે એવી હદ અથવા એવી નવી હદ ઠરાવવાની અગાઉ એક મહિના પહેલાં મ્યુનિસિપાલિટીએ સદરકુ દરખાસ્તની જાહેર નોટીસ આપવી જોઈએ, અને જે જીટ માટે અથવા જીટના જે ભાગ માટે એવી હદ અથવા એવી નવી હદ ઠરાવવાની દરખાસ્ત થઈ હોય તે જીટમાં અથવા જીટના ભાગમાં મ્યુનિસિપાલિટીએ તે દરખાસ્તની ખાસ નોટીસ મેહોડવી જોઈએ અને

(બ) એવી દરખાસ્તના સંબંધમાં જે કોષ્ટપશ્ચ લેખી હરકત અથવા સુચના મ્યુનિસિપાલિટી એવી જાહેર અથવા ખાસ નોટીસમાં નિરદિષ્ટ કરે તે વખતની અંદર મ્યુનિસિપાલિટીની આરીસમાં સ્વાધીન કરવામાં આવે તે ઉપર તેણે વિચાર કરવો જોઈએ ”

(૨) તે તે વખતે આવી રીતે ઠરાવેલી હદને “ સાર્વજનિક જીટની સીધી હદ ” કહેવી.

(૩) ૧૧૩ મી કલમના ઠરાવો મુજબ હોય તે શિવાયને પ્રસંગે કોષ્ટ પશ્ચ શખસે સાર્વજનિક જીટની સીધી હદની અંદર કોષ્ટ પશ્ચ ઇમારતનો કોષ્ટપશ્ચ ભાગ બાંધવો નહીં, અથવા ૯૬ મી કલમ મુજબ મ્યુનિસિપાલિટીની પરવાનગી શિવાય ફરીથી બાંધવો નહીં.

(૪) જે કોષ્ટ શખસ પેટા કલમ (૩) ના ઠરાવોનું ઉલ્લંઘન કરશે તેને વત્તામાં વત્તા એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે; અને મ્યુનિસિપાલિટીને—(બ) તે ઇમારતનું કામ બંધ કરવાનું ફરમાવવાનો, તથા (બ) લેખી નોટીસ આપીને એવી ઇમારત અથવા તેનો ભાગ પોતાને યોગ્ય લાગે તેમ ફેરવવાનો અથવા પાડી નાંખવાનો હુકમ કરવાનો અધિકાર છે. ”

(૨) ઇમારતો બાંધવા વિગેરેનું નિયમન કરવાનો અધિકાર.

૯૨. (૧) જે કોષ્ટ ઇમારતનો કાંઈ ભાગ, સાર્વજનિક જીટ હમણાં જેવી હોય અથવા આવડે જેવી કરવાનું ઠરાવ્યું હોય તે જીટની સરખો લાઈનથી આગળ નિકળી આવ્યો હોય અથવા તેની બે બાજુ પૈકી ગમે તે બાજુની ઇમારતના મોહોડાથી આગળ નિકળી આવ્યો હોય તો, મ્યુનિસિપાલિટીને, (બ) જે એવી ઇમારતનો આગળ નિકળી આવેલો ભાગ, એકાદો એકાદો (વરંડા), પગથીયું અથવા મુખ્ય ઇમારતના બહારનું કાંઈપશ્ચ બાંધકામ હોય તો, હરકોઈ વખતે, અથવા

(બ) જે એવો આગળ નિકળી આવેલો ભાગ ઉપર કહેલું બહારનું બાંધકામ ન હોય તો, જ્યારે એવી ઇમારતનો કોઈ ખર્ચો ભાગ અથવા તેના આગળ નિકળી આવેલા ભાગનો અગત્યનો ભાગ પાડી

નાંખવામાં આવે અથવા જળી જાય અથવા પડી જાય તે વખતે, સદરહુ ઠરાવેલી લાઇનના આગળ અથવા પાસેની બન્ને બાજુની ઇમારતોના સદરહુ મોહોડાની આગળ જે ભાગ નાંકળી આવ્યો હોય તે ભાગ અથવા તેનો થોડો અંશ કહાડી નાંખવો એવું અથવા એવી ઇમારત ફરીથી બાંધતી વખતે તે ઇમારત સદરહુ ઠરાવેલી લાઇન સુધી અથવા તરફ અથવા એવી ઇમારતના મોહોડા સુધી અથવા તરફ હડાવવો એવું લખી નોટીસથી ફરમાવવાનો અધિકાર છે. અને સદરહુ પ્રમાણે હડાવ્યાના સમયથી અથવા કહાડી નાંખ્યાના સમયથી જમીનના જે ભાગ ક્ષેત્રમાં ઉમેરાયો હોય તે ભાગ તે વખતથી સાર્વજનિક ક્ષેત્રનો ભાગ સમજવો અને તે મ્યુનિસિપાલિટીને પ્રાપ્ત થશે.

(૨) જે મ્યુનિસિપાલિટીને પ્રાપ્ત થતું ન હોય એવી કોઈ પણ ખુલ્લી અથવા વાડ કરેલી જમીન કોઇ સાર્વજનિક ક્ષેત્રની સરખી લાઇનની અંદર આવેલી હોય અને તેની ઉપર પ્લાટફોર્મ, ઓટલો, પગથીયું, અથવા એવા બીજા બહારના અધિકાર શિવાયનું બીજું કંઈ અધિકાર ન હોય, તો મ્યુનિસિપાલિટી પેતાના ઇરાદાની ઓછામાં ઓછા એખા પદર દિવસની લેખી નોટીસ તે જમીનના ધણીને આપીને, અથવા તે જમીન મલિકમુઆઝમને પ્રાપ્ત થઈ હોય તો કલેક્ટરની લેખી પરવાનગી લઇને, સદરહુ જમીનનો તથા તેની આસપાસ જે કંઈ ભીંત, વાડ અથવા તટ્ટી હોય તો તેનો કબજો લેવાને, અને જરૂર હોય તો તે સાફ કરવાનું મુખત્યાર છે, અને એવી રીતે સંપાદન થયેલી જમીન તે વખતથી તે સાર્વજનિક ક્ષેત્રનો ભાગ છે એમ સમજવું, અને તે મ્યુનિસિપાલિટીને પ્રાપ્ત થશે.

(૩) પેટાકલમ (૧)ની રૂયે ક્ષેત્રમાં દાખલ કરેલી અથવા પેટા કલમ (૨) ની રૂયે સંપાદન કરેલી જમીનના ધણીને તે જમીનની કિમતના બદલામાં, તથા કોઇપણ ઇમારતના ધણીને સદરહુ પેટા કલમોમાંની કોઇપણ પેટા કલમની રૂયે મ્યુનિસિપાલિટીએ કરેલા કામને લીધે તે ધણીને ગયેલી ખોટાના બદલામાં, થયેલા નુકસાન બદલ અથવા ખર્ચ બદલ વળતર, કે જેની રકમ તકરાર પડે તો, ૧૬૦ મી કલમમાં જણાવેલી રીત પ્રમાણે ચોક્કસ કરીને ઠરાવવી જોઇયે, તે મ્યુનિસિપાલિટીએ આપવું જોઇયે; પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે જે બાબતમાં ૧૧૯ મી કલમ લાગુ પડે તે બાબતમાં એવું વળતર આપવામાં આવશે નહીં.

ટકા. મ્યુનિસિપાલિટી પેતાને યોગ્ય લાગે તેવી જરૂરે, કોઇપણ ઇમારત જે કોઇપણ સાર્વજનિક ક્ષેત્રમાં આવેલી હોય તે ક્ષેત્રની લાઇન સુધારવા સાથે તે ઇમારતને આગળ લાવવાની પરવાનગી આપવાને અખત્યાર છે.

ટકા. (૧) આ આક્ટ અમલમાં આવ્યા પછી જે ઇમારતોનો બંધાય અથવા ફરીથી બંધાય તેમનાં બહારનાં ઓપરં તથા ભીંતો, મ્યુનિસિપાલિટીની લેખી સંમતિ વગર, ધાસની, ભાકડાની, લુગડાંની, કંતાનની, પાતરાંની, સાદીની અથવા બીજા જવાલાગ્રાહી પદાર્થોની કરવી નહિ, અને એવી સંમતિ અમુક અમુક બાબતમાં વિશેષ રીતે આપવાનો અથવા તે સંમતિના લેખમાં લખેલા કોઇપણ પ્રદેશના સંબંધમાં સામાન્ય રીતે આપવાનો અખત્યાર છે.

(૨) જે કોઇપણ ઇમારતનું ઓપરં અથવા ભીંત ઉપર કહેલા પ્રકારના કોઇ પણ પદાર્થની હશે તે ઇમારતના ધણીને કોઈ પણ વખતે, લેખી નોટીસ આપીને તેમાં જણાવેલી વાજબી મુદતની અંદર તે ઓપરં અથવા ભીંત કાઢી નાંખવાનો હુકમ કરવાનો મ્યુનિસિપાલિટીને અધિકાર છે; પછી તે ઓપરં અથવા ભીંત આ આક્ટ અમલમાં આવતા પહેલાં બાંધી હોય અથવા ન હોય અથવા મ્યુનિસિપાલિટીની સંમતિય અથવા સંમતિ વગર બાંધી હોય તેની હરકત નહીં.

(૩) જે કોઇપણ અગસ પેટા કલમ (૧) મુજબ જે સંમતિ લેવાની જરૂર છે તે લીધા વગર ઉપર કહેલા પ્રકારની વસ્તુનું ઓપરં અથવા ભીંત કરે અથવા કરાવે, અથવા પેટા કલમ (૨) ની રૂયે આપેલી નોટીસમાં જણાવેલા હુકમનો અનાદર કરીને એવું ઓપરં અથવા ભીંત રહેવા દે, તેને પચીસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે, અને પહેલીવાર ગુનાની સાબીતીનો ઠરાવ થયા પછી જેટલા દિવસ તે ગુના ચાલુ રહે તે દરેક દિવસબદલ તેને દસ રૂપિયા સુધીનો વધારે દંડ થશે.

ટકા. ૯૩ પછી કોઇપણ ઇમારત બાંધવાની હોય તો તેનું પાણી, તે વખતે વિદ્યમાન હોય અથવા

મ્યુનિસિપાલીટીએ યોગ્ય હોય એવી સાર્વજનિક ગટરમાં અથવા મેરીમાં, અથવા કોષપણુ વહેળામાં અથવા નદીમાં, અથવા સમુદ્રમાં, અથવા કોષ ખાળકુંડીમાં અથવા મ્યુનિસિપાલીટી પસંદ કરે તેવી બીજી યોગ્ય જગામાં જેટલી ઉંચી સપાટી ઉપરથી લઇ જઇ શકાય તેના કરતાં નીચી સપાટી ઉપર તે બાંધવી નહિ.

૯૬. (૧) કોષ પણુ ઇમારત બાંધવાનો અથવા કોષ પણુ વિલમ્બન ઇમારતમાં બહારનો ફેરફાર કરવાનો અથવા તેમાં કોષ વધારો કરવાનો અથવા ઇમારતના જે કોષ આગળ આવેલા ભાગ કાઢી નાંખવાનો અથવા પાછળ હઠાવવાનો હુકમ કરવાનો અધિકાર ૯૨ મી કલમ ઉપરથી “ અથવા ફરીથી બાંધવાની પરવાનગી આપવાનો અધિકાર કલમ ૯૧ અ ઉપરથી ” મ્યુનિસિપાલીટીને છે તે ભાગ ફરીથી બાંધવાનો જે માલુસનો ઇરાદો હોય તેણે તે પ્રમાણે બાંધવા માંડ્યા પહેલાં અથવા ફેરફાર અથવા વધારો કરવા માંડ્યા પહેલાં અથવા ફરીથી બાંધવા માંડ્યા પહેલાં તે બાબત મ્યુનિસિપાલીટીને લેખી નોટીસ આપવી જોઇએ. અને પેટા કાયદા ઉપરથી અથવા વિશેષ હુકમ ઉપરથી તેમ કરવાની જરૂર હોય તો, તેણે, મ્યુનિસિપાલીટીને, તેજ વખતે—

(અ) એવી યોજેલી ઇમારતના ગભાણુ સંબંધી સન ૧૮૬૮ ના મુંબઇના ૪ થા આક્ટની ૧૦મી કલમ મુજબ આપેલી અથવા સન ૧૮૭૯ ના મુંબઇના જમીન મેહેસુલના કાયદાની ૧૩૩ મી કલમની રૂપે અથવા કરખાની તથા શહેરની જમીનોની સર્વે સંબંધી બીજા કોષ કાયદાની રૂપે બહેલી જે કોષ પણુ સનદ અમલમાં હોય તો તે સનદ અને (બ) મ્યુનિસિપાલીટીની જાણમાં હોય એવી કોષ સપાટી સાથે સરખાવતાં, એવી ઇમારતનો પાયો તથા ભોંયતળીયું જેટલી ઉંચી સપાટીએ રાખવાનું યોગ્ય હોય તે સપાટી બતાવનારો નકશો, અને યોજેલી ઇમારતની હદ બાબત, ડિઝાઇન બાબત હવા આવવા જવા બાબત તથા સામાન બાબત અને તે ઇમારતના સંબંધમાં જે કોષ મેરીઓ, ગટરો, જળરૂ, વોટર કલોસેટો તથા બારકુંડીઓ વાપરવાની હોય તો તે ક્યાંલાં અને કેવી રીતે બાંધવાનો ઇરાદો છે તે બાબત વિલમ્બન અથવા યોજેલી કોષપણુ સ્ટ્રીટના સંબંધમાં તે ઇમારત કયે ઠેકાણે આવવાની છે તે બાબત જે બજાર મ્યુનિસિપાલીટી માગે તે સઘળાં બજાર, સાદર કરવાં જોઇએ.

(૨) મ્યુનિસિપાલીટીને, સદરહુ પ્રકારની નોટીસમાં કહેલા કામના સંબંધમાં પોતાને યોગ્ય લાગે તેવા અને આ આક્ટની વિરૂદ્ધ ન હોય એવા હુકમ કરવાનો, અને સાદર કરેલા નકશા તથા બજાર પ્રમાણે તે ઇમારત બાંધવાની અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાની અથવા તેમાં વધારો કરવાની પરવાનગી આપવાનો, અથવા સપાટી, પાણીનો નિકાલ, આરોગ્ય રક્ષણ, તથા સામાન બાબત, અથવા ઓરડીઓ, બારણાં, બારીઓ અને હવા આવવા જવા માટેનાં બાંધકારની લાંબા પોહોળાઇ તથા ધનદળ બાબત, અથવા વિલમ્બન અથવા યોજેલી કોષપણુ સ્ટ્રીટના સંબંધમાં, તે ઇમારતના સ્થળ બાબત પોતાને યોગ્ય જણાય તેવી લેખી શરતો ઠરાવવાનો, અથવા તે ઇમારતના તથા સ્ટ્રીટના સ્થળ સંબંધી સઘળાં સવા-ભોનો નિકાલ તે મ્યુનિસિપાલીટીને સતોષ થાય એવી રીતે ન થાય તો તથા થાય ત્યાંસુધી તે કામ આગળ ચલાવવું નહિ એવો હુકમ કરવાનો અધિકાર છે.

(૩) પેટા કલમ (૨) મુજબ કોષપણુ હુકમ કરતાં પહેલાં મ્યુનિસિપાલીટીને, સદરહુ પ્રકારની નોટીસ પોહોળ્યા પછી એક મહિનાની અંદર,

(અ) એક કામ ચલાઉ હુકમ કહાડીને એવું ફરમાવવાનો અધિકાર છે કે, એવા હુકમની તારીખથી એક મહિનાથી વધારે નહિ એવી મુદત સુધી તે યોજેલું કામ ચાલું કરવું નહિ, અથવા (બ) વધારે તપશીલ માગવાનો અધિકાર છે.

(૪) પેટા કલમ (૧) ની રૂપે આપેલી નોટીસમાં બતાવ્યા પ્રમાણે તથા આ આક્ટના ઠરાવોને અથવા જે કોષપણુ પેટા કાયદો તે તે વખતે અમલમાં હોય તેના કોષપણુ ઠરાવોને બાધ ન આવે એવી રીતે હેઠળને પ્રસંગે ચાલુ કરવાનો અધિકાર છે, એટલે કે—

(અ) પેટા કલમ (૧)ની રૂપે આપેલી નોટીસ પોહોળ્યા પછી એક મહિનાની અંદર મ્યુનિસિપાલીટીએ,

(૧) કરવા ધારેલા કામના સંબંધમાં પેટા કલમ (૨) ની રૂએ હુકમ કર્યો નહીં હશે, અને તેની નોટીસ બજાવી નહીં હશે, અથવા

(૨) પેટા કલમ (૩) ની રૂએ કંઈ પણ કામ ચલાઉ હુકમ કર્યો નહીં હશે અથવા વધારે તપસીલ પણ માંગી નહીં હશે, તેવે પ્રસંગે, તથા,

(બ) મ્યુનિસિપાલીટીએ એવી વધારે તપસીલ માંગ્યા હોય તો તેના પેટા કાયદાની રૂએ તે વધારાની તપસીલ મળી હશે અને તે તપસીલ તેને પોહોત્યા પછી એક મહિનાની અંદર બીજો કંઈ જુદો હુકમ કાઢ્યો નહીં હશે, તેવે પ્રસંગે.

(૫) જે કોઈ અમલદાર પેટા કલમ (૧) મુજબ જે નોટીસ આપવાનું ફરમાવ્યું છે તે આપ્યા વગર અથવા ઉપર કહેલા દરતાવેજ સાદર કર્યાવગર અથવા ઉપર કહેલી ખર્ચ આપ્યા વગર, અથવા પેટા-કલમ (૪) માં ઠરાવેલું છે તે શિવાયને પ્રસંગે, આ કલમ મુજબ મ્યુનિસિપાલીટી જે કાયદાસર હુકમ કરનાર હોય તે હુકમની રાહ ન જોતાં, અથવા કોઈપણ રીતે તે હુકમની વિરૂદ્ધ અથવા બીજા કોઈ પ્રકારે આ આક્ટના અથવા તે મુજબ અમલમાં હોય એવા કોઈ પેટા કાયદાના ઠરાવ વિરૂદ્ધ કોઈ પણ ઇમારતનું અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાનું અથવા વધારો કરવાનું કામ શરૂ કરશે અથવા કરશે તેને એક હજાર રૂપિયા સુધીની દંડની શિક્ષા થશે; અને તે મ્યુનિસિપાલીટીને,

(અ) તે ઇમારતનું કામ, તેમાં ફેરફાર કરવાનું કામ અથવા તેમાં વધારો કરવાનું કામ બંધ કરવાનું ફરમાવવાનો, તથા (બ) પોતાને જરૂર લાગે તે પ્રમાણે તે ઇમારતમાં, તેમાં કરેલા ફેરફારમાં અથવા વધારામાં ફેરફાર કરવા બાબત અથવા તે તોડી પાડવા બાબત લેખી નોટીસ આપીને હુકમ કરવાનો, અધિકાર છે.

(૬) તે મ્યુનિસિપાલીટીને અથવા તેણે નિમેશ કોઈપણ અમલદારને, હરકોઈ વખતે, તેમ કરવાનો પોતાનો દરદો ન જણાવતાં, કોઈ ઇમારત બાંધવાનું કામ શરૂ હોય તે ગમે તે વખતે તપાસવાનો અખત્યાર છે, અને તેને કોઈપણ ઇમારત બાંધવાનું કામ ચાલુ હોય તે દરમિયાન અથવા ઉપર કહેલા પ્રકારનું કોઈપણ કામ કરવામાં આવતું હોય તે વખતે, અથવા તે ઇમારત અથવા તે કામ પૂરું થયા પછી અથવા પેટા કલમ (૧) મુજબ નોટીસ આપવાસાથે જવાબદાર હોય તે માણસ તરફથી તે ઇમારતનું અથવા ઉપર જણાવેલા પ્રકારનું કોઈપણ કામ પૂરું થયાની લેખી ખબર મળ્યા પછી એક મહિના કરતાં વધારે ન હોય તે મુદતમાં કોઈપણ વખતે, લેખી નોટીસ આપીને તે દ્વારા, જે કોઈ બાબતના સંબંધમાં એવી ઇમારત બાંધવાનું અથવા એવું કોઈપણ કામ કરવાનું આ આક્ટના કોઈપણ ઠરાવ વિરૂદ્ધ અથવા આ આક્ટ પ્રમાણે કરેલા વિજ્ઞાનકાળે અમલમાં હોય તેવા કોઈ પેટા કાયદાવિરૂદ્ધ હોય તે બાબત નિર્દિષ્ટ કરવાનો અને એવી ઇમારત જે માણસ બાંધતો હોય અથવા જેણે બાંધેલી હોય અથવા એવું કામ જે માણસ કરતો હોય અથવા જેણે કર્યું હોય તે માણસને અથવા જે માણસે તે ઇમારત બાંધી અથવા તે કામ કર્યું તે માણસ નોટીસની વખતે તે ઇમારતનો અથવા કામનો ધણી ન હોય તો, તે ઇમારતના અથવા કામના ધણીને, એવા કોઈપણ ઠરાવ વિરૂદ્ધ અથવા પેટા કાયદા વિરૂદ્ધ જે કોઈ કરવામાં આવ્યું હોય તે સુધારાવાનું કહેવાનો અથવા એવા કોઈપણ ઠરાવ ઉપરથી અથવા પેટા કાયદા ઉપરથી જે કોઈપણ બાબત તેને કરવાની જરૂર હોય અને તે કરવામાં આવેલી ન હોય તે કરવાનું કહેવાનો અખત્યાર છે.

ખુલાસો:—આ બાબમાં, સહજે ઠીકણે, “ ઇમારત બાંધવી ” એ સંદર્ભમાં હેઠળ લખેલી બાબતોનો સમાવેશ થાય છે, એટલે,

(અ) કોઈપણ ઇમારતમાં કોઈપણ મહત્વનો ફેરફાર કરવો, વધારો કરવો અથવા તે ફરીથી બાંધવી તે, (બ) જે કોઈપણ ઇમારત પ્રથમ માણસોને રહેવાસાથે બાંધેલી નહિ હોય તે માણસોને રહેવાની જગ્યામાં બદલવી તે, (ક) જે કોઈપણ ઇમારત માણસોને રહેવા માટેની એક જગ્યા તરીકે પ્રથમ બાંધેલી હોય તે ઇમારત માણસોને રહેવા માટેની એકથી વધારે જગ્યામાં બદલવી તે, (ડ) માણસને રહેવાની બે અથવા વધારે જગ્યા બદલી તેમની તે કરતાં વધારે જગ્યા બનાવવી તે, (ઈ) ઇમારતની અંદરની બંધ-

સ્થામાં કરેલા જે ફેરફાર ઉપરથી તેના ચોરીકામમાં, હવાની આવનામાં અથવા બીજી આરોગ્ય ગ્હણની વ્યવસ્થામાં ફેરફાર થતો હોય અથવા તે ઇમારતના સુરક્ષિતપણાને અથવા ટકાઉપણાનો આધ આવતો હોય તેવા ફેરફાર કરવા તે, અને (૬) કોઇપણ ઇમારતમાં કોઇપણ ઓરડીઓ, ઇમારતો અથવા બીજા ઇમારત વધારવા તે;

અને એવી રીતે ફેરફાર કરેલી, વધારો કરેલી, ફરીથી બાંધેલી, બદલેલી, અથવા વધારેલી ઇમારતને, આ બાબમાં સઘળે ટેકાણે, “ નવી ઇમારત ” એ સંજ્ઞામાં સમાસ થાય છે.

૬૭. મ્યુનિસિપાલીટીને અગાઉથી નોટીસ આપ્યા વગર, કોઇપણ ઝુંપડું અથવા છાપરું અથવા ઝુંપડાની અથવા છાપરાની ઓળ અથવા સમુદાય (જથો) બાંધવાનો અથવા આ આકટ અમલમાં આવતી વખતે વિદ્યમાન હોય એવાં ઝુંપડાંની અથવા છાપરાની કોઇપણ ઓળમાં અથવા સમુદાયમાં કોઇપણ ઝુંપડું અથવા છાપરું વધારવાનો કોઇપણ માણસને કાયદેસર અધિકાર નથી; અને તે ઝુંપડાં અથવા છાપરાં બરાબર સરખી લાઇનમાં આવે તેમ બાંધવા વિશે, અને હવા આવવા જવા સાથે તથા કચરો વિગેરે કઢાડવાનું હીક પડવા સાથે મ્યુનિસિપાલીટીને યોગ્ય દેખાય તેટલી પોહોળાઇના ખુલ્લો માર્ગ અથવા રસ્તો બંધે લાઇનની સામે તથા વચ્ચે રાખવા વિશે તથા તેમના પાણીનો બરાબર નિકાસ થાય તેટલી તેમની લેવેલ (સપાટી) રાખવાવિશે હુકમ ફરમાવવાનો, અને તે ઝુંપડાં વાસ્તે પોતાને જરૂર દેખાય તેટલા જગજગ તથા તેવા પાણીના નિકાલના સાધનો કરવા વિશે હુકમ ફરમાવવાનો અધિકાર મ્યુનિસિપાલીટીને છે. જે મ્યુનિસિપાલીટીને સદરહુ પ્રકારના નોટીસ આપ્યાવગર અથવા મ્યુનિસિપાલીટીએ જે ફરમાવ્યું હોય તે શિવાય બીજી રીતે, કોઇપણ ઝુંપડું અથવા છાપરું અથવા કોઇપણ ઓળ અથવા સમુદાય બાંધવામાં આવે, તો તે ઝુંપડું વિગેરે વાજબી વખતની અંદર તોડી પાડીને લઇ જવા બદલ અથવા આરોગ્યરક્ષણ બાબતનો વિચાર કરતાં મ્યુનિસિપાલીટીને યોગ્ય દેખાય તેવા તેમાં ફેરફાર કરવા બદલ અથવા તેમાં વધારો કરવા બદલ લેખી નોટીસ તેના ધણીને અથવા તે બાંધનારને, અથવા તે ઝુંપડું અથવા છાપરું વિગેરે જે જમીનમાં બાંધ્યાં હોય અથવા બાંધતાં હોય તે જમીનના ધણીને અથવા ભોગવટો કરનારને આપવાનો અધિકાર તે મ્યુનિસિપાલીટીને છે; સદરહુ વખત સદરહુ નોટીસમાં લખવો જોઇયે.

૬૮. (૧) જ્યારે જ્યારે મ્યુનિસિપાલીટીનો એવો અસિમાય હોય કે કોઇપણ ઝુંપડાં અથવા છાપરાં, પછી તે માણસોને રહેવા સાથે અથવા તમેલા સાથે અથવા બીજાં કોઇપણ કામસાથે વાપરવામાં આવતાં હોય અને આકટ અમલમાં આવતી વખતે વિદ્યમાન હોય અથવા ત્યાર પછી બાંધ્યાં હોય, (અ) તેમાં પુરતી હવાની આવજા ન હોવાને લીધે અથવા જે રીતે એવાં ઝુંપડાં અથવા છાપરાં છેકજ પાસે પાસે બાંધ્યાં હોય તે રીતને લીધે, અથવા (બ) તેને વાટો પહોંચી ન હોવાને લીધે અથવા પુરતો વાટો ન હોવાને લીધે અથવા પાણીના નિકાલનાં પુરતાં સાધન ન હોવાને લીધે, અથવા (ક) તેમાં કચરો વિગેરે કઢાડી શકાય એમ નહિ હોય તેને લીધે, ત્યાંહાંના રહેનારાઓને અથવા આસપાસના રહેનારાઓને રાગ થવાની ધારતી છે, ત્યારે ત્યારે તેને એવા દરેક ઝુંપડાંના અથવા છાપરાંના કાંઈ પ્રસિદ્ધ ભાગ ઉપર ચોહોડાવીને તેમાં તે ઝુંપડાના અથવા છાપરાંના ધણીને અથવા ભોગવટો કરનારને અથવા જે જમીનપર એવું ઝુંપડું અથવા છાપરું બાંધ્યું હોય તે જમીનના ધણીને, પોતે આ અર્થે જે યોગ્ય મુદત ઠરાવે તેટલી મુદતમાં, એવું ઝુંપડું અથવા છાપરું તોડી પાડીને લઇ જવાનું અથવા સદરહુ ધારતી ટાળવા સાથે જે કામની પોતાને જરૂર દેખાય તે કામ કરવાનું ફરમાવવાનો અધિકાર છે.

(૨) જે એવો કોઇપણ ધણી અથવા ભોગવટો કરનારો ઠરાવેલી મુદતમાં એવાં ઝુંપડાં અથવા છાપરાં તોડી પાડીને લઇ જવાની અથવા એવું કામ કરવાની ના કેહેશે અથવા ગફલત કરશે, તો સદરહુ ઝુંપડાં અથવા છાપરાં તોડી પડાવવાને અથવા સદરહુ ધારતી ટાળવાસાથે તે ઝુંપડાંના અથવા છાપરાંના સંબંધમાં જે કામની મ્યુનિસિપાલીટીને જરૂર જણાય તે કામ કરાવવાને મ્યુનિસિપાલીટી મુખત્યાર છે.

(૩) એવાં ઝુંપડાં અથવા છાપરાં મ્યુનિસિપાલીટી તરફથી તોડી પાડવામાં આવે, તો તે દરએકનો સામાન જુદો જુદો વેચાય તો તે તેવી રીતે વેચાવવો, અને જે ઉપર જે તેમાંથી તમામ અર્થ કાપતાં વધે તે આવેજ તે ઝુંપડાંના અથવા છાપરાંના ધણીને આપવો, અથવા ધણી માલમ નહિ હોય અથવા

તે ઉપરના હક આપત તકરાર હોય, તો જે માણસનો તેમાં હિતસંબંધ હોય તે માણસ તે અવેજ મળવાનો હુકમ યોગ્ય કાર્ટમાંથી લાવે ત્યાંહાંસુધી તે અવેજ મ્યુનિસિપાલીટીએ અનામત રાખવો.

પણ હમેશને માટે એવું ઠરાવ્યું છે કે જ્યારે કોઇ જમીન પ્રથમજ મ્યુનિસિપલ ડિવિઝનમાં આવે તે વખતે તે ઉપર જે કાંઈ જુદાં પડાં અથવા છાપરાં હોય તે આ કલમ પ્રમાણે મ્યુનિસિપાલીટીના હુકમથી અથવા તેની નોટીસ ઉપરથી તોડી પાડવામાં આવે, તો તેમના ધણીને અથવા ધણીઓને વળી નુકસાનનું વળતર આપવું. અને તે વળતરની રકમ આપત વાધા પડે, તો, ૧૬૦ મી કલમમાં ઠરાવેલી રીતે ચોકસી કરીને તે રકમ નક્કી કરવી.

(૩).—પાણીનો નિકાલ કરવા, વિગેરે આપત અધિકાર.

૯૯. (૧) મ્યુનિસિપલ ડિવિઝનમાંની સઘળી ગટરો, મોરીઓ, જાજર, વોટર કલેસેટ, ધરની બાજીઓ અને ખાળકુંડીઓ ઉપર મ્યુનિસિપાલીટીની દેખરેખ અને નિર્બંધ રહેશે.

(૨) સાર્વજનિક અથવા ખાનગી સઘળી ઢાંકણવાળી ગટરોને તથા મોરીઓને તથા સઘળી ખાળકુંડીઓને મ્યુનિસિપાલીટીએ અથવા તે જે જુદા જુદા ખીજ માણસોની હોય તે માણસોએ યોગ્ય ફટકીયુ ટામ અથવા હવા આવવાજવાના ખીજ ઢાંકણાં અથવા સાધનો કરવાં જોઇયે.

અને સદરહુ પ્રકારની હરકોઈ ઢાંકેલી ગટરના, મોરીના અથવા ખાળકુંડીના ધણીને લેખી નોટીસ આપી તે પ્રમાણે કરવાનું ફરમાવવાનો મ્યુનિસિપાલીટીને અધિકાર છે.

૧૦૦. (૧) ધર વિગેરેના પશ્ચીમે નીકાલ કરવાની કોઇપણ યોજના અમલમાં લાવવા સાથે મ્યુનિસિપાલીટીને, કોઇપણ મોરી, ગટર, નિક, ટનેલ (વિવર માર્ગ), કલવર્ટ, (કમાનદાર ધડનાળું) નળ અથવા પાણીનો માર્ગ કોઇપણ ઓટમાંથી, ઓટની બાડા અથવા ઓટની હેડળ, અથવા સ્ટ્રીટ માટે બાંધેલી અથવા યોજેલી કોઇપણ જમીનમાંથી, જમીનની બાડા અથવા જમીન હેડળથી, અથવા કોઇપણ સ્ટ્રીટ નિચેના કોઇપણ બોંધરા અથવા વોલ્ટ (મેહેરાખ) ની હેડળથી, અને મ્યુનિસિપલ ડિવિઝનમાં હોય તે હરકોઈ જમીનના ધણી અથવા ભોગવટો કરનારને યોગ્ય લેખી નોટીસ આપ્યા પછી, તે જમીનમાં અથવા જમીનમાંથી અથવા જમીન હેડળથી લઇ જવાનો, અધિકાર છે.

(૨) મ્યુનિસિપાલીટીને અથવા મ્યુનિસિપાલીટીએ તે કારણ સાથે નિમેશ કોઇ પણ અમલદારને, જે કોઇ જમીનમાં મ્યુનિસિપાલીટીને પ્રાપ્ત થયેલી કોઇ પણ મોરી અગાઉથી બાંધી હશે તે જમીનમાં પ્રવેશ કરીને, વિદ્યમાન મોરી હોય તેને બદલે કોઇ પણ નવી મોરી કરવાનો અથવા મ્યુનિસિપાલીટીને પ્રાપ્ત થયેલી કોઇ પણ મોરીની મરામત કરવાનો અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાનો અખત્યાર છે.

(૩) આ કલમની રૂએ આપેલા કોઇપણ અધિકાર ચલાવતાં નકામું નુકસાન કરવું નહિ, અને એવો અધિકાર ચલાવ્યાથી જ કોઇ પણ માણસને નુકસાન થયું હોય તેને મ્યુનિસિપાલીટીએ વળતર આપવું જોઇયે, અને એવા વળતર બદલ તકરાર પડે તે પ્રસંગે તેની રકમ ૧૬૦ મી કલમમાં કહેલી રીતે ચોકસી કરીને ઠરાવવી જોઇયે.

૧૦૧. (૧) કોઇપણ ઇમારતનું અથવા જગાનું પાણી જવા સાથે મોરી વગેરેની યોજના કોઇપણ વખતે કરેલી નહિ હોય અથવા તે પાણી મ્યુનિસિપાલીટીની ખાત્રી આપ તેવી રીતે લઇ જવામાં આવ્યું નહિ હોય, તો તે ઇમારતનું અથવા જમીનનું પાણી. (અ) એવી ઇમારતના અથવા જમીનના કોઇપણ ભાગથી પચાસ યુટની અંદર એકાદી યોગ્ય મોરી અથવા ગટર હોય તો તે મોરી અથવા ગટરમાં, અથવા (બ) એવા ધણીએ રાખવાની ઢાંકેલી ખાળકુંડીમાં લઇ જવા સાથે મ્યુનિસિપાલીટીને જરૂર દેખાય તેટલા કદની. તેવા પદાર્થની તથા તેટલી હિંમતની અને તેટલા ઢાળની મોરી અથવા નળ તે ઇમારત આગળથી અથવા જમીન આગળથી બાંધવાનું અથવા મુકવાનું તે ધણીને લેખી નોટીસ આપીને ફરમાવવાનો તે મ્યુનિસિપાલીટીને અધિકાર છે.

(૨) કોઇપણ ઇમારત નવેસરથી બાંધવી તે, અથવા કોઇપણ ઇમારત ફરી બાંધવી અથવા નવેસર બાંધેલી અથવા ફરીથી બાંધેલી કોઇપણ ઇમારતનો ભોગવટો કરવો તે, હેડળ મુજબ બંદોબસ્ત કરવામાં વ આવે તો અને ત્યાંસુધી કાયદાસર નથી એમ સમજવું, એટલે—(અ) સદરહુ પ્રકારની ઇમારતના

પાણીનો સારી રીતે નિકાલ થવા સારૂ મ્યુનિસિપાલીટીને જરૂરના હાથે તેવા કદની. તેવા પદાર્થની તથા તેવા પ્રકારની, તથા તેવી જિંદગીની તથા તેવા ઢાળવાળી મોરી બાંધવામાં ન આવે તે અને ત્યાં સુધી (બ) સદરહુ પ્રકારની ઇમારતમાંનું તથા તેને લગતી જમીનમાંનું પાણી ભેગું કરવા તથા મહણુ કરવા સારૂ તથા તેમાંનું સદરહુ પાણી બાહાર લઇ જવા સારૂ તથા સદરહુ ઇમારતની મોરી તથા તેની સાથેના દરેક જડિત સામાનને પાણી વતી ધોઇને સારી રીતે સાફ કરવા સારૂ મ્યુનિસિપાલીટીને જરૂરના દેખાણ તેવાં સપગાં સાહિત્ય તથા શીટીંગ સદરહુ ઇમારત તથા જમીન માટે પુરાં પાડીને તેની અંદર બેસાડવામાં ન આવે તે અને ત્યાં સુધી. કાયદાસર નથી એમ સમજવું,

(૩) ઉપર કહ્યા પ્રમાણે જે મોરી બાંધવાની હોય તે મોરીનું પાણી, સદરહુ પ્રકારની ઇમારતથી પચાસ શીટી વધારે નહિ એટલે અંતરે આવેલી મ્યુનિસિપાલીટીની મોરીમાં, અથવા પાણીના નિકાલ સારૂ કાયદાસર રીતે જુદી રાખેલી કોઇ જગ્યામાં ખાલી થવું જોઇએ; પણ તે અંતરની અંદર સદરહુ પ્રકારની કોઈ મોરી અથવા જગ્યા ન હોય તો, સદરહુ મોરીનું પાણી મ્યુનિસિપાલીટી દરમિયાનથી તેવી ખાળકુંડીમાં ખાલી થવું જોઇએ.

૧૦૨. મ્યુનિસિપલ ડિસિક્ટ મહિની કોઇપણ ઇમારતના અથવા જમીનના ધણીને અથવા ભોગવટો કરનારને પોતાની મોરીનું પાણી મ્યુનિસિપાલીટીની ગટરોમાં વહેવરાવવાનો હક છે, પરંતુ એવું કરાવ્યું છે કે, તેમ કરવાને તેણે પ્રથમ મ્યુનિસિપાલીટીની લેખી પરવાનગી મેળવવી જોઇએ, અને મ્યુનિસિપાલીટીની લેખી પરવાનગી મેળવવી જોઇએ, અને મ્યુનિસિપાલીટીને પ્રાપ્ત થયેલી ન હોય એવી મોરીઓ તથા મ્યુનિસિપાલીટીને પ્રાપ્ત થયેલી હોય એવી મોરીઓનું જે રીતે તથા જે દેખરેખ હેઠળ જોડાયું કરવું જોઇએ તે રીત તથા તે દેખરેખ બાબત મ્યુનિસિપાલીટી કરાવે તેવી શરતો પ્રમાણે ચાલવું જોઇએ.

૧૦૩. (૧) કોઈ પણ ઇમારતના અથવા જમીનના ધણીને અથવા ભોગવટો કરનારને તે ઇમારત અથવા જમીનની મોરી, ખીજા કોઇ પણ માણસની માલકીમાં અથવા તેના ભોગવટામાં અથવા વપરાશમાં હોય તેવી જમીનમાંથી બાંધીને અથવા તેવી મોરી સાથે જોડીને મ્યુનિસિપાલીટીની કોઇ મોરી સાથે જોડવાની હોય, ત્યારે તેમ કરવા સારૂ મ્યુનિસિપાલીટીને લેખી અરજી કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) પછી તે મ્યુનિસિપાલીટી સદરહુ અરજીની બાબતમાં કંઈપણ હરકત હોય તો જણાવવાની યોગ્ય તક તે ખીજા માણસને આપ્યા પછી, જો કંઈ હરકત લેવામાં ન આવે તે અથવા જે કંઈપણ હરકત લેવામાં આવી હોય તે પુરતી નથી એમ મ્યુનિસિપાલીટીને માલમ પડે તો, પોતાને યોગ્ય તથા વાજબી હાથે તે રીતે તથા બાકુ અથવા નુકસાનીનો બદલો આપવા બાબત તથા સદરહુ મોરી ટકાવી રાખવાની, તેની મરામત કરવાની, તેને પાણીવતી ધોઇ નાંખવાની, અને પક્ષકારોની પોતપોતાની જવાબદારી બાબત પોતાને યોગ્ય તથા વાજબી હાથે તે શરતે તે અરજદારને લેખી કુકમ કરીને, તેની મોરી, પ્રસંગ પ્રમાણે, તે જમીનમાં અથવા તે જમીનમાં થઇને અથવા તે જમીનના હેઠળથી અથવા સદરહુ મોરીમાં લઇ જવાનો અધિકાર આપવાને મુખત્યાર છે.

(૩) સદરહુ પ્રકારનો દરેક કુકમ જે માણસના લાભમાં કરવામાં આવ્યો હોય તે માણસને અથવા જગ્યા અથવા તે માણસે કામે લગાડેલા કોઇપણ એજન્ટને અથવા ખીજા માણસને તે કુકમ ઉપરથી, તે કુકમમાં કોઇ નુકસાનીનો બદલો અથવા બાકુ આપવાનું લખ્યું હોય તો તે બદલો અથવા બાકુ તે જમીનના અથવા મોરીના ધણીને અથવા ભોગવટો કરનારને આપ્યા પછી અથવા આપવા માંડ્યા પછી, તથા તે કુકમમાંની શરતો ખીજી રીતે પુરી કરી શકાય એમ હોય તેટલે સુધી તે પુરી કરીને, તથા તે ધણીને અથવા ભોગવટો કરનારને વાજબી લેખી નોટીસ આપ્યા પછી, તે કુકમમાં જણાવેલી જમીનમાં મદદગાર તથા મજૂરો સહિત, સુરોદ્ધ અને સુચારુ વચમાં ગમે તે વખતે આવેલ કરવાનો, અને આ બાકેદના સપગાં કરાવેને પાત રહીને,—

(અ) તે કુકમમાં અધિકાર આપ્યા પ્રમાણે તે મોરી બાંધવાસારૂ અથવા જોડવાસારૂ, (બ) તે મોરી, જરૂર પડે તે પ્રમાણે વખતો વખત, નવી કરવા સારૂ, તેની મરામત કરવા સારૂ અથવા તેમાં ફેરફાર કરવા સારૂ, અથવા (ક) તે મોરી અથવા તેનો કોઇપણ ભાગ ટકાવી રાખવા બાબત, તેની મરામત

કરવા આવત, તે પાણીવતી ધોવા આવત, સાફ કરવા આવત, અથવા ખાલી કરવા આવત તે હુકમની શરતોની રૂયે તેના ઉપર જે જવાબદારી હોય તે બજાવવા સાફ, જરૂર હોય તેવાં સઘળાં કામ કરવાનો અધિકાર મળે છે એમ સમજવું.

૧૦૪. કલમ ૧૦૩ ની રૂયે કોષપણુ કામ કરતી વખતે અને તેટલું થોડું નુકશાન કરવું, અને સદરહુ કામ જે ઇમારતોના અથવા જમીનોના ફાયદા સાફ કર્યું હશે તેમના ધણી અથવા ભોગવટો કરનારે,

(અ) સદરહુ કામ અને તેટલી થોડી ઢીલે કરાવવું; (બ) સદરહુ કામ કરવા સાફ જે જમીન, અથવા કોષપણુ ઇમારતોના અથવા ખીજાં બાંધકામોના જે કોષપણુ ભાગ ખુલ્લો કરવામાં, તોડી પાડવામાં, અથવા કાઢી નાખવામાં આવ્યો હશે તે જમીન અથવા ભાગ પોતાને ખરચે તથા અને તેટલી થોડી ઢીલે પુરી નાંખવો, હતો તેવો કરવો, તથા દુરસ્ત કરવો, અને (ક) સદરહુ કામ કર્યાંથી જે કોષપણુ માણસને નુકશાન થાય તે માણસને નુકશાનનો બદલો આપવો.

૧૦૫ જે કોષ પણુ જમીનમાં, અથવા તેમાં યથાને અથવા તેની હેઠળથી એકાદી મોરી, જે જમીન ઉપર ઇમારત બોધેલી ન હોય તે દરમિયાન ૧૦૩ છ કલમની રૂયે લઈ જવામાં આવી હોય, તે જમીનનો ધણી ત્યાર પછી કોષ પણુ વખતે તે ઉપર કોષ પણુ ઇમારત ચણવાની ઇજા કરે તો, મ્યુનિસિપાલીટીએ જે પોતે એવી ઇમારત બાંધવાની મંજૂરી આપે તો, જે ઇમારતના અથવા જમીનના ફાયદા સાફ તે મોરી બાંધી હશે તે ઇમારતના અથવા જમીનના ધણીને અથવા ભોગવટો કરનારને લેખી નોટીસ આપીને, થોભેલી ઇમારત બાંધી શકાય તે માટે અથવા તેનો વગર બડચણે ઉપયોગ થઈ શકે તે માટે મ્યુનિસિપાલીટીને જરૂર જણાય તેવી રીતે તે મોરી બંધ કરવાનું, કાઢી નાંખવાનું, ખીજા ગમ વાળવાનું, તથા તે જમીન પુરી નાંખવાનું, તે હતી તેવી કરવાનું, તથા દુરસ્ત કરવાનું ફરમાવવું જોઈયે.

૧૦૬. (૧) જે મ્યુનિસિપાલીટીનો એવો અભિપ્રાય થાય કે કોષ પણુ ઇમારતમાં અથવા જમીન ઉપર કોષ પણુ જાજર અથવા ખાળકુંડી અથવા વધારે જાજર અથવા ખાળકુંડીઓ કરાવવી જોઈયે, અથવા જે કોષ પણુ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં સાનિટરી મોડર્ન મંજૂરીથી વોટર કલેસેટની વ્યવસ્થા કામચ કરી હશે તે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટની અંદર કોષ પણુ ઇમારતમાં અથવા જમીન ઉપર ચાલુ જાજરને બદલ વોટર કલેસેટ કરાવવા જોઈયે તો, તે મ્યુનિસિપાલીટીને, લેખી નોટીસ આપીને, પોતાને યોગ્ય જાગે તેવા જાજર. ખાળકુંડીઓ અથવા વોટર કલેસેટ કરવાનું એવી ઇમારતના અથવા જમીનના ધણીને હુકમ કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) જે કોષ પણુ માણસ અથવા માણસો વીસ કરતા વધારે કારિગર અથવા મજૂરો રાખતા હશે અથવા જે કોષ માર્કેટના, શાળાના, નાટકશાળાના અથવા લોકોને એકઠા થવાની ખીજા જગ્યાના ધણી હશે અથવા વહિવટ કરતા હશે તેને અથવા તેમને લેખી નોટીસ આપીને, મ્યુનિસિપાલીટી, પોતે ફરમાવે તેવાં પાચખાનાં તથા પિસાબખાનાં કરવા વિશે તથા તે સારી સ્થિતિમાં રખાવવા તથા દરરોજ સાફ કરાવવા વિશે હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૩) મ્યુનિસિપાલીટી જે કોષ પણુ જમીનમાં જાજર હોય તે જમીનના ધણીને અથવા ભોગવટો કરનારને લેખી નોટીસ આપીને એમ ફરમાવવાને મુખત્યાર છે કે એવા ધણીએ અથવા ભોગવટો કરનારે તે જાજર આવનાર જનાર લોકોની અથવા પાસે રહેનારાઓની નજરે નહિ પડે તે માટે તે જોઈયે તેવું છાપડું તથા લીત અથવા વાડ કરીને બંધ કરાવવું, અથવા જે કોષ પણુ જાજરનું ખારણું અથવા ફટકીયું હરેકોષ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં પડતું હોય અને તેથી અપકારક કૃત્ય થાય છે એવું પોતાને લાગતું હોય તે ખારણું અથવા ફટકીયું પોતે ફરમાવે તે પમાણે ફેરવવું.

૧૦૭. (૧) મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાંની સઘળી ગટરો, મોરીઓ, જાજર, વોટર કલેસેટો, ધરની બધીઓ અને ખાળકુંડીઓ મ્યુનિસિપાલીટીના ખરચે બાંધી ન હોય તે, તે જે જમીનોની તથા ઇમારતોની હોય અથવા જે જમીનના અથવા ઇમારતના વાપરસાફ બાંધો હોય અથવા ચાલુ રાખી હોય તે જમીનોના તથા ઇમારતોના ધણીઓને ખરચે તેમાં ફેરફાર કરવો જોઈયે, તથા તેઓની મરામત કરવી જોઈયે તથા તે સારી સ્થિતિમાં રાખવી જોઈયે, અને મ્યુનિસિપાલીટી, પોતાને યોગ્ય લાગે તે પ્રમાણે તેમાં

ફેરફાર કરવાનો, તેની મરામત કરવાનો અને સારી રીતિમાં આણવાનો એવા ધણીને લેખી નોટીસ આપીને હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) આ આકટ અમલમાં આવતા પહેલાં તે પછી બાંધેલું જે કોઇપણ જાજર અથવા ખાળકુંડી મ્યુનિસિપાલીટીના અભિપ્રાય પ્રમાણે અપકારક કૃત્ય હોય, અથવા એવી રીતે બાંધેલી હોય કે તેમાંનું ગોળું કાઢવા સાફ જવાને રસ્તો નહીં હોય અથવા તે યોગ્ય રીતે સાફ કરી શકાય અથવા સારી વ્યવસ્થામાં રાખી શકાય એવી ન હોય તો મ્યુનિસિપાલીટી લેખી નોટીસ આપીને, તે જાજર અથવા ખાળકુંડી પાડી નાંખવાને અથવા બંધ કરવાને મુખત્યાર છે.

૧૦૮. મ્યુનિસિપાલીટીની હદ માંહેની કોઇ પણ ઇમારતની અથવા જગાની મોરીનું જોડાણ કોઇ પણ ખાળકુંડી સાથે અથવા ગટર સાથે હોય ત્યારે, મ્યુનિસિપાલીટી, જે પોતાને એમ લાગે કે, એવી મોરી તે ઇમારત અથવા જગામાંનું પાણી વહી જવાને પુરતી છે તથા તે બીજી કોઇ રીતે વધેલા લેવાલાયક નથી, તો પણ તે મોરી તે ડિસ્ટ્રિક્ટમાંની ગટરોની એકંદર વ્યવસ્થાને મળતી આવતી નથી તો, એવી ઇમારતનું અથવા જગાનું પાણી વહી જવાસાથે વપરાતી મોરીના જેવી એક અથવા અનેક મોરીઓની તજવીજ કરીને તે મોરી તથા તે ખાળકુંડી અથવા ગટર (પછી તે મ્યુનિસિપાલીટીને પ્રાપ્ત થયેલી જમીનમાં હોય અથવા ન હોય તો પણ) બંધ કરવાને, અને તે કારણ સાથે જરૂર હોય તે કોઇ પણ કામ કરવાને મુખત્યાર છે.

૧૦૯. મ્યુનિસિપાલીટી લેખી નોટીસથી એમ ફરમાવવાને મુખત્યાર છે કે મ્યુનિસિપાલીટીની હદની અંદરની કોઇ પણ જમીન ઉપર એવી જે કોઇ ગટર, મોરી, જાજર, વૉટર કલેસેટ, ધરની ગલી અથવા ખાળકુંડી—

(અ) એવી જમીન મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં સામેલ થયા પછી, અને (ખ) મ્યુનિસિપાલીટીની સંમતિ વગર, અથવા તેના હુકમ, ફરમાન અથવા સામાન્ય નિયમ અથવા પેટા કાયદા વિરૂદ્ધ, અથવા તે જ્યારે બાંધી, ફરીથી બાંધી અથવા ઉઘાડી ત્યારે અમલમાં હોય તેવા કોઇ પણ કાયદાના ઠરાવ વિરૂદ્ધ, બાંધેલી હોય, ફરીથી બાંધેલી હોય અથવા ઉઘાડેલી હોય તે,

જે શખસે બાંધી હોય, ફરીથી બાંધી હોય અથવા ઉઘાડી હોય તે શખસે મ્યુનિસિપાલીટીને યોગ્ય લાગે તેમ તે ભાંગી નાંખવી, સુધારવી અથવા ફેરવવી, અને સદરજુ પ્રકારની કોઇ પણ ગટર, મોરી, જાજર, વૉટર કલેસેટ, ધરની ગલી અથવા ખાળકુંડી એવી રીતે બાંધનાર, ફરીથી બાંધનાર અથવા ઉઘાડનાર દરેક શખસને, પછી તેને સદરજુ પ્રકારની નોટીસ મળે અથવા ન મળે, અથવા તે નોટીસ પ્રમાણે તે ચાલે અથવા ન ચાલે તોપણ, સદરજુ નોટીસ પ્રમાણે ન ચાલવાથી જે કોઇ શિક્ષાને તે પાત્ર થાય તે ઉપરાંત વળી પચીસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૧૦ (૧) જે ગટરો અથવા મોરીઓ મ્યુનિસિપાલીટીને પ્રાપ્ત થઈ હોય તેઓમાંની કોઇ પણ ગટરમાં અથવા મોરીમાં અથવા કોઇ પણ ગટરમાંથી અથવા મોરીમાંથી જે કોઇ માણસ, મ્યુનિસિપાલીટીની લેખી સંમતિ અગાઉથી લીધાવગર, કોઇ પણ મોરી મુકશે અથવા મુકાવશે તેને પચીસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે. અને તે મ્યુનિસિપાલીટી પોતાની જગ્યામાં આવે તે પ્રમાણે, સદરજુ પ્રકારની મોરી ભાંગી નાંખવાનું અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાનું અથવા તે ફરીથી કરવાનું અથવા તેની બીજી વ્યવસ્થા કરવાનું તે માણસને લેખી નોટીસ આપીને ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

(૨) જે કોઇ પણ ગટર (સુવર), મોરી, વિવર માર્ગ, અથવા ગટર મ્યુનિસિપાલીટીને પ્રાપ્ત થઇ હશે, તે ઉપર કોઇ પણ ઇમારત મ્યુનિસિપાલીટીની લેખી સંમતિ લીધા વગર નવેસરથી બાંધવી નહિ અથવા ફરીથી બાંધવી નહિ, અને જે માણસે સદરજુ પ્રકારની ઇમારત બાંધી હશે અથવા ફરીથી બાંધી હશે તે માણસને મ્યુનિસિપાલીટી, પોતાને યોગ્ય લાગે તે પ્રમાણે, તે ઇમારત પાડી નાંખવાનું અથવા તેની બીજી વ્યવસ્થા કરવાનું લેખી નોટીસ આપીને ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

૧૧૧. (૧) મ્યુનિસિપાલીટીને અથવા એવા કારણસાથે તેણે નીમેલા કોઇ પણ અમલદારને હરકોઇ જરૂર મોરી, જાજર વૉટર કલેસેટ, ધરની ગલી અથવા ખાળકુંડી, આ આકટમાં કહેલા બંધનોને પાત્ર

રહીને તપાસી જોવાનો, અને તે કારણસાર સુરજ ઉમે ત્યારથી તે સુરજ આથમે ત્યાંહાંસુધામાં હરકોષ વખતે હરકોષ જમીનોમાં અથવા ઇમારતોમાં મદદગારો તથા મંજુરો લઈને પેસવાનો તથા પોતાને યોગ્ય કેબાચ તે જગા અને તેટલું જોઈતું નુકસાન કરીને ખોદાવવાનો અધિકાર છે.

(૨) જો તે ગટર, મેરી, જાનર, વૉટર કલેસેટ, ઘરની ગલી અથવા ખાળકુંડી ખરાબ હાલત અથવા ખરાબ સ્થિતિમાં માલમ ન પડે અથવા તે વખતે ચાણુ હોય એવા કોષ પશુ કાયદાના ઠરાવ વિરૂદ્ધ અથવા મ્યુનિસિપાલીટીના કોષ પશુ પેટા કાયદા વિરૂદ્ધ બાંધી ન હોય તો એવી તપાસનો અને તે જગા પુરી નાંખવી અસલ પ્રમાણે ખરાબર કરાવવાનો અર્થ મ્યુનિસિપાલીટીએ આપવો જોઈયે. પશુ જો તે ઉપર પ્રમાણે માલમ પડે અથવા બાંધી હોય તો, સદરકુ અર્થે એવી ગટર, મેરી, જાનર, વૉટર કલેસેટ, ઘરની ગલી, અથવા ખાળકુંડીના ધણીએ આપવો જોઈયે, અને તે અર્થે બાબ ૮ પ્રમાણે વસુલ કરવાના કોષ પશુ કર ખાતે મંજૂરી રકમ જેવી રીતે વસુલ કરાય તેવી રીતે વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

૧૧૨. (૧) આ પેટા બાબ જોને લાગુ હોય તેવા પ્રકારનું કોષ પશુ કામ જે માણસને બીજે પ્રસંગે કરવું પડત તેને તે જાતે કરી લેવાની પ્રથમ સવડ ન આપતાં મ્યુનિસિપાલીટી પોતાને યોગ્ય લોગે તો, તે કામ પોતે કરવાને અથવા પોતાના હુકમથી બીજા કોષ પાસે કરાવી લેવાને મુખત્યાર છે.

(૨) મ્યુનિસિપાલીટી, આનું કામ મ્યુનિસિપલ ફંડને ખર્ચે કરવાની સામાન્ય અથવા ખાસ હુકમથી અથવા ઠરાવથી મંજુરી આપે તે સિવાયને પ્રસંગે, એ પરમાણે કરવામાં આવેલાં કોષપશુ કામનો ખર્ચ ઉપર કહેલા માણસે આપવો જોઈયે. અને મ્યુનિસિપાલીટીને એવી રીતે મંજુરી આપવાનો આ ઉપરથી અધિકાર આપવામાં આવે છે.

(૩) ખાનગી ઇમારતોમાંનું અથવા જમીનોમાંનું પાણી કાઢાડી નાંખવા માટેની અથવા કાઢાડી નાંખવાને લગતી કોષપશુ નળીઓ, શીટીંગો, પાત્રો અથવા બીજાં સાહીત્યો જે મ્યુનિસિપાલીટીને ખર્ચે પુરાં પાડવામાં, બાંધવામાં અથવા ઉઠાં કરવામાં આવ્યાં હોય તો તે, મ્યુનિસિપાલીટીએ તેમાંના પોતાનો હિતસંબંધ સદરકુ ઇમારતો અથવા જમીનોના ધણીને તમદીલ કરી આપ્યા હોય તે સિવાયને પ્રસંગે, મ્યુનિસિપાલીટીની મિલકત ગણાશે.

(૪).—બહાર આવનારાં ઉપાંગો વિગેરે બાબત અધિકાર.

૧૧૩. (૧) સાર્વજનિક ક્ષિતેમાંહેની ઇમારતોના ધણીએને અથવા ભોગવટો કરનારાંએને, તે ક્ષિતેની સપાટીથી જે ઉંચાઇ મ્યુનિસિપાલીટી વખતે વખતે પેટા કાયદાથી ઠરાવે તેટલી ઉંચાઇએ અને પ્લાંથની અથવા પાયાની બીંતની લાઇનની બહાર ધણીમાં ધણી બાર ક્રુટ બહાર નીકળે તેવી ઉંચાડી ગેલેરી (વરંડા), જરૂમાં (બાલકની) અથવા ઓરડીઓ એવી ઇમારતોના હરકોષ માળે કરવાની લેખી પરવાનગી આપવાને, અને સદરકુ ક્ષિતેમાં ઘરોનાં છાપરાં, પાંગો વાઈંડીઆં “ દુકાનનાં પાટીયાં ” ઇત્યાદિ કેટલી હકસુધી અને શી શરતે બહાર આવવા દેવાં તે ઠરાવવાને મ્યુનિસિપાલીટી મુખત્યાર છે.

(૨) એવી પરવાનગી સિવાય અથવા એવા હુકમોની વિરૂદ્ધ એવો જે કોઈ ધણી અથવા ભોગવટો કરનાર ઉપર કહેલા પ્રકારના કોષપશુ બહાર આવનારા ઉપાંગો કરશે તેને પચીસ રૂપયા સુધીના દંડની સિક્કા થશે, અને એવો કોષ ધણી અથવા ભોગવટો કરનાર એવા કોષપશુ ઉપાંગને માટે આ કલમ પ્રમાણે ગ્રુન્ડેગાર ઠરાવવામાં આવ્યા પછી તે ઉપાંગ કાઢાડી નાંખવાને ચુકશે, તો એવી ચુક અથવા ગફલત જારી રહેશે તે દરમિયાનના દરેક દિવસ બદલ તેને પાંચ રૂપિયા સુધીના વધુ દંડની સિક્કા થશે.

(૩) મ્યુનિસિપાલીટીને, જે કોષપશુ ઇમારતની સામે અથવા આગળ, કોષપશુ બહાર આવેલું ઉપાંગ, અથવા અતિક્રમણ કરનારો અથવા હરકત કરનારો લાગ, એવી ઇમારતનું ગત્રાણ મ્યુનિસિપલ ક્રિમિકટમાં સામેલ થયાની પેઠેલાં અથવા પછી, બાંધેલા અથવા કરેલા હોય, અને જે, (અથવા) કોષપશુ સાર્વજનિક ક્ષિતમાંથી નિર્લેપણે તથા સુગમતાએ જવા આવવામાં હરકત થાય એવી રીતે તે ક્ષિત ઉપર અથવા ક્ષિતમાં પડતો હોય અથવા આવતો હોય અથવા કોષપશુ પ્રકારે બહાર આવતો હોય અથવા અતિક્રમણ કરતો હોય, અથવા (૫) તે ક્ષિતમાંહેના કોષપશુ ઉપાંગ નળને, મેરીને અથવા

ગટરને અથવા તેનું કામ બરાબર ચાલવાને હરકત થાય એવી રીતે તે નળ, મોરી અથવા ગટરમાં અથવા તે ઉપર બહાર આવતો હોય અને આંતક્રમણ કરતો હોય, તે ઇમારતના ધણીને અથવા ભોગવટો કરનારને લેખી નોટીસ આપીને તે કહાડી નાંખવાનું અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાનું ફરમાવવાનો અધિકાર છે. પણ હંમેશને માટે એવું ઠરાવ્યું છે કે એવું ઉપાંગ, આંતક્રમણ કરનારો અથવા હરકત કરનારો ભાગ કોઈપણ જગ્યામાં, એવી જગ્યા મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં સામેલ થયાની તારીખ પહેલાં અથવા મ્યુનિસિપાલીટી લેખી પરવાનગીથી સદરહુ તારીખ પછી, કરવામાં આવ્યો હોય, તો, તે આ પ્રમાણે કહાડી નાંખવાથી અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાથી જે માણસને નુકસાન થાય તે દરેક માણસને મ્યુનિસિપાલીટીએ વાળખી વળતર આપવું જોઈએ; અને સદરહુ વળતરની રકમ બાબત કાંઈ પણ વધી પડે તો તે રકમ કલમ ૧૬૦ માં જે રીત કહી છે તે રીતે ચોક્કસી કરીને ઠરાવવી જોઈએ.

૧૧૪. મ્યુનિસિપાલીટી, હરકાત જિલ્લામાંની દરએક ઇમારતના બાપરાનું તથા ખીજા ભાગનું પાણી તે જિલ્લામાંથી આવનાર જનાર લોકોની ઉપર પડે નહિ તેમ કરવા સાથે મ્યુનિસિપાલીટીને યોગ્ય દેખાય તે રીતે તે પાણી ઝીલોને લઇ જવા સાથે તથા તે વહી જવા સાથે યોગ્ય પરનાળ તથા નળીઓ મુકવાનું અને તે સારી રીતિમાં રાખવાનું તે ઇમારતના ધણીને લેખી નોટીસ આપીને ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

૧૧૫. મ્યુનિસિપાલીટી, કોઈ ઇમારતની બહારની બાલુએ, તેલના અથવા ગ્યાસના દીવા સાથે, અથવા સન ૧૮૮૭ ના હિંદુસ્તાનના વિજળીના દીવા બાબતના આકટના ઠરાવને પાત્ર વિજળીના અથવા ખીજા પ્રકારના દિવાસાથે, અથવા સન ૧૮૮૫ પછી કરેલા કાયદા ઉપરથી સુધારેલા સન ૧૮૮૫ ના હિંદુસ્તાનના ટેલિગ્રાફ બાબતના આકટના ઠરાવોને પાત્ર ટેલિગ્રાફના અથવા ટેલિફોનના તારસાથે, અથવા સ્થળાંતરના કારણ માટે વીજળી લઇ જવા સાથે ખુણીમાં અથવા ગટરમાં અને પાણીનાં કામમાં યોગ્ય રીતે હવા જવા આવવા સાથે પોતાને જરૂરી દેખાય તેવી નળીઓ ઉભી કરવાને અથવા જડવાને મુખત્યાર છે, અને સદરહુ પ્રકારના ખુણીમાં તથા નળીઓ, સદરહુ ઇમારતને અથવા પાસેની કોઈ ઇમારતને ગેરસોહ અથવા અપકારકરૂત ન થાય એવી રીતે ઉભાં કરવાં જોઈએ.

૧૧૬. (૧) દરએક જિલ્લા જે નામથી ઓળખાવવી હોય તે નામ તે જિલ્લાના દરએક છેડા ઉપરની અથવા ખુણાં ઉપરની અથવા નાકાં ઉપરની અથવા તેની પાસેની હરકાત ઇમારતના કોઈ પ્રસિદ્ધ ભાગ ઉપર વખતે વખતે મરાવવાનો અથવા રંગથી કહાડાવવાનો, અને હરકાત ઇમારતની બહારની બાલુના ઓકાદા પ્રસિદ્ધ ભાગ ઉપર અથવા તે ઇમારતની વાડનો જે દરવાજા જિલ્લા ઉપર પડતો હોય તે દરવાજા ઉપર વખતે વખતે નંબર મરાવવાનો અધિકાર મ્યુનિસિપાલીટીને છે.

(૨) જે કોઈ માણસ સદરહુ નામનો અથવા નંબરનો નાશ કરશે અથવા તે કહાડી નાંખશે અથવા ચેહેરી નાંખશે અથવા મ્યુનિસિપાલીટીએ જે નામ અથવા નંબર માર્યો હોય તેથી જુદું નામ અથવા નંબર મારશે તે માણસ, અને કોઈપણ ઇમારતનો જે કોઈ પણ ધણી અથવા ભોગવટો કરનારો એવી ઇમારત ઉપર સદરહુ નંબર માર્યા પછી તેને પોતાને ખરચે ઠીકઠીક નહિ રાખશે તેને પચીસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૧૭. જે કોઈ શખસ—

(અ) ધણીની અથવા ભોગવટો કરનારની સંમતિ શિવાય, કોઈપણ પોસ્ટિંગ બિલ, પ્લેકાર્ડ અથવા બહેરખબરનો ખીજો કાગળ અથવા સાધન કોઈપણ ઇમારતને અથવા ઇમારત ઉપર, ભીંતને અથવા ભીંત ઉપર, પાટીયાને અથવા પાટીયા ઉપર, વાડને અથવા વાડઉપર અથવા કોઠાડાને અથવા કોઠાડાઉપર ચોંટાડશે, અથવા (બ) સદરહુ પ્રકારની સંમતિ શિવાય, આકથી અથવા રંગથી અથવા કોઈપણ ખીજી રીતે એવી કોઈપણ ઇમારત ઉપર, ભીંત ઉપર, પાટીયા ઉપર, વાડ ઉપર અથવા કોઠાડાઉપર કાંઈ લખશે, અથવા તે બગાડશે અથવા તેને ખરાબ કરશે અથવા તે ઉપર કાંઈ નિશાની કરશે, તેને વીસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૧૮. મ્યુનિસિપાલીટી લેખી નોટીસ આપીને કોઈપણ જમીનના ધણીને અથવા ભોગવટો કરના-

રને એવું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે કે તેણે તે જમીનની જે વાડ જે કાષ્ટપણ સાર્વજનિક રિટ્ટની બાબતે હોય તે રિટ્ટની સપાટીથી તે વાડ ચાર ફુટ કર્તા ઉંચી ન રહે અને ચાર ફુટ કર્તા પોહાળી ન રહે તે પ્રમાણે તે કાપવી અથવા ઝારી નાખવી, અને જે ઝાડ અથવા ઝાડવાં હરકોષ સાર્વજનિક રિટ્ટઉપર હરકોષ રીતે લટકતાં હોય, અથવા જેથી તેને હાથ પહોંચતો હોય અથવા હરકત થતી હોય તે ઝાડ અથવા ઝાડવાં, અથવા જે ઝાડ અથવા ઝાડવાં તેવી મિટ્ટ ઉપર લટકી આવે અથવા જેથી તે રિટ્ટને હાથ પોહોંચે અથવા, હરકત થાય અથવા નુકસાની લાગે તેવા સભવ છે એવું પોતાને લાગતું હોય તે ઝાડ અથવા ઝાડવાં, અથવા જે ઝાડ અથવા ઝાડવાં કોષ સાર્વજનિક તળાવનું અથવા કુવાનું અથવા પાણી પુરું પાડવાનું બીજું સ્થળ કંઈ હોય તેનું પાણી બગડે અથવા બગડવાનો સંભવ રહે તેવી રીતે તે તળાવઉપર અથવા કુવા ઉપર અથવા પાણી પુરું પાડવાના બીજા સ્થળઉપર લટકતાં હોય તે કાપી નાંખવાં અથવા ઝારી નાંખવાં.

(૫)-લોકોની આરોગ્યતા, સહીસલામતી અને સગવડ વધારવા આગત અધિકાર.

૧૧૯. (૧) કાષ્ટપણ ધમારત અથવા તેને કાંઈ જડયું હોય તે જીર્ણ થયું છે, અથવા પડવા જેવું થયું છે, અથવા તેનાથી બીજા કોષ રીતે તે ધમારતમાં અથવા તેની પાસેની કાષ્ટપણ ધમારતમાં રહેનારા કાષ્ટપણ માણસને અથવા તેના ભોગવટો કરનારને અથવા રસ્તે આવનાર જનાર લોકોને બેખમ છે એમ મ્યુનિસિપાલીટીને લાગે, તો રસ્તે આવનાર જનાર લોકોનો બચાવ થવાસાર વાડબરી લેવાની પોતાને જરૂર દેખાય તો મ્યુનિસિપાલીટીએ યોગ્ય વાડ તાબડતોબ બરાવવી બેધે. આ પેટા કલમની રૂએ મ્યુનિસિપાલીટીને જે અર્થ થાય તે સંધોળા તે ધમારતના ધણીએ અથવા ભોગવટો કરનારે આપવો, અને તે અર્થ, બાંધ ૮ પ્રમાણે વસુલ કરવાના કાષ્ટપણ કર બદલની રકમ જે રીતે વસુલ કરાય તે રીતે વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) વળી મ્યુનિસિપાલીટીએ સદરહુ ધણી અથવા ભોગવટો કરનારને લેખી નોટીસ આપીને તેમાં તેને ફરમાવવું કે તેણે, જરૂર હોય તે પ્રમાણે, સદરહુ પ્રકારની ધમારત અથવા તેને જે જડયું હોય તે તાબડતોબ પાડી નાંખવું, નિર્ભય કરવું અથવા તેની મરામત કરવી, અને જે સદરહુ પ્રમાણે નોટીસ બજાયા પછી ત્રણ દિવસની અંદર તે ધણી અથવા ભોગવટો કરનારો તે ધમારત અથવા વસ્તુની મરામત કરવાનું અથવા તે પાડવાનું અથવા તે નિર્ભય કરવાનું શરૂ કરશે નહિ અને તે કામ યોગ્ય ત્વરાથી પુરું કરશે નહિ, તો તે ધમારત અથવા તેને જડેલી વસ્તુ અથવા તે પૈકી પોતાને જરૂર લાગે તેટલો ભાગ મ્યુનિસિપાલીટીએ પડાવવો, અથવા તેની મરામત કરાવવી અથવા તે બીજી રીતે નિર્ભય કરાવવો.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, બેખમ તત્કાલિક ન હોય તે પ્રસંગે, પોતે વાડ ન બરાવતાં યોગ્ય વાડ બરાવવાની ધણીને અથવા ભોગવટો કરનારને પ્રથમ લેખી નોટીસ આપવાનું મ્યુનિસિપાલીટીની મરજી ઉપર છે, અને તે નોટીસ બજાયાની તારીખથી બે દિવસની અંદર તે ધણી અથવા ભોગવટો કરનાર એવે પ્રસંગે મ્યુનિસિપાલીટીને યોગ્ય લાગે એવી વાડ બરાવવાને સુકશે, તો મ્યુનિસિપાલીટીએ એવી વાડ તરતજ બરાવવી અને તે પછી પેટા કલમ (૧) તથા (૨) માં કહ્યા પ્રમાણે આગળ તજવીજ કરવી.

૧૨૦. (૧) મ્યુનિસિપાલીટીને, હરકોષ વખતે, લેખી નોટીસની મારફત, કાષ્ટ કુવાના, ઝરાના, નેહેરના, તળાવના અથવા પાણીના જથ્થાના બીજા કોષ સાધનના ધણીને અથવા તે ઉપર અધિકાર હોય તેવા કેટલપણ શખસને એવો હુકમ કરવાનો અખત્યાર છે કે, તેણે, તે કુવા વિગેરે ખાનગી મિલકત હોય અથવા ન હોય તેપણ,

(અ) ઝરા શિવાય પાણીના જથ્થાનું એવું બીજું કાષ્ટપણ સાધન સારી સ્થિતિમાં રાખવું તથા ટકાવી રાખવું; અથવા (બ) નોટીસમાં લખવામાં આવે તે વાજબી મુદતની અંદર, એવા કાષ્ટ પાણીના જથ્થાના સાધનમાંથી ગાળ, કચરો તથા કાઠી જતો ઝાડપાલો કઢાડીને તે સાફ કરવું; અથવા (ક) એવા કાષ્ટપણ પાણીના જથ્થાનું સાધન જમીન ઉપરની મેરીના પાણીથી બગડે નહિ માટે, મ્યુનિસિપાલીટી કેહે તે રીતે તેનું સંરક્ષણ કરવું; અથવા (ડ) કુદરતી રીતે વેહેનારા ઝરા શિવાય પાણીના જથ્થાનું એવું બીજું જે કાષ્ટપણ સાધન પુરતી મરામત, સંરક્ષણ અથવા વાડ ન હોવાને લીધે લોકોની અથવા તે

વાપરવાના અથવા ત્યાંથી અથવા તેની પાસે જવાનો જે શખ્સોને પ્રસંગ હોય તે શખ્સોની આરોગ્ય-તાને અથવા સુરક્ષિતપણાને જોખમકારક છે એમ મ્યુનિસિપાલિટીને લાગે, તો તે સાધન સદરહુ નોટીસ પોહોંચા પછી ચે.વી.સ કલેક્ટની અંદર મ્યુનિસિપાલિટી પસંદ કરે તે રીતે દુરસ્ત કરવું, અથવા સુરક્ષિત કરવું અથવા તેને વાડ ભરવી; અથવા (ખ) એવા પાણીના જથ્થાનું જે કોષ્ટપણ સાધન કુદરતી રીતે વેહે-નારો જરો નહિ હોય અને જેનું પાણી પીવાને નાલાયક છે એવી મ્યુનિસિપાલિટીની ખાત્રી લાયક સા-બિતી થઇ હોય તે સાધનનું પાણી પીવાનાં કારણસાર વાપરવાનું અને ખીજને વાપરવા દેવાનું બંધ કરવું; અથવા (ક) જે (ખ) રકમ પ્રમાણે એવી કોષ્ટપણ નોટીસ આપ્યા છતાં એવો વાપર જરી રહે અને તે ખીજ રીતે બંધ કરી શકાય તેમ નથી એવો મ્યુનિસિપાલિટીનો મત હોય તો, એવો વાપર બંધ કરવા સાર જે રીત મ્યુનિસિપાલિટીને પુરતી દેખાય તે રીતે ઉપર કહેલા પ્રકારના પાણીના જ-થ્થાના સાધનને જથ્થાને માટે અથવા થોડા વખતને માટે બંધ કરવું, અથવા તે ભરી નાંખવું અથવા તેની આજુ બાજુ વડો અથવા વાડ કરવી; અથવા (ગ) એવા પાણીના કોષ્ટ જથ્થાના સાધનમાંનું અથવા તે સાધનને જોડાયેલી અથવા તેની પાસેની કોષ્ટપણ જમીન અથવા જગા અથવા ગાત્ર અથવા ટાંકીમાંનું જે કોષ્ટપણ ભરાય રહેલું પાણી મ્યુનિસિપાલિટીના મત પ્રમાણે તંદુરસ્તીને નુકસાનકારક અથવા પડેસના લોકોને ત્રાસદાયક હોય તે પાણી તે સાધનમાંથી, જમીનમાંથી, જગામાંથી અથવા પાત્રમાંથી અથવા ટાંકીમાંથી નીકળે અથવા ખીજ રીતે કાઢાડી નાખવું.

૨) ઉપર કહેલો ધણી અથવા અધિકારવાળો શખ્સ, પેટા કલમ (૧) ના હારાવ મુજબ અથવા હારાવની રૂએ કહેલી મુદતમાં સદરહુ પ્રકારનો કોષ્ટપણ હુકમ પાળવાને ચૂકે અથવા ગફતત કરે તો, એવી નોટીસની રૂએ જરૂર હોય તે કામ એકદમ શરૂ કરવાને મ્યુનિસિપાલિટી મુખત્યાર છે, અને તેના મતે કોષ્ટપણ માણસની તંદુરસ્તીના અથવા સુરક્ષિતપણાના અચાલ સાર તાત્કાલિક તજવીજ કરવાની જરૂર હોય તો તેણે તે કામ એકદમ શરૂ કરવું જોઇએ, અને આ મ્યુનિસિપાલિટીને જે કોષ્ટપણ ખરચ થાય તે સમજા ખરચ, એવા પાણીના જથ્થાના ધણીએ અથવા એવા પાણીનો જથ્થો જેના અધિકારમાં હોય તેણે ભરી આપવો જોઇએ, અને તે ખરચ બાબ ૮ પ્રમાણે વસુલ કરવાના કોષ્ટપણ કર બદલની રકમ જેવી રીતે વસુલ કરાય તેવી રીતે વસુલ કરવાને અધિકાર છે.

પણ એવું હરાવ્યું છે કે, જેનું પાણી સધળા લોકો અથવા તેનો કોષ્ટપણ લાગ હકથી વાપરતા હોય તેવા કોષ્ટપણ કુવાની અથવા ખાનગી જરાની અથવા ખાનગી નહેરની, તળાવની અથવા જથ્થાના ખીજ એકાદ સાધનની બાબતમાં મ્યુનિસિપાલિટીએ ફરેલો ખરચ, અથવા ધણીએ અથવા એવા અધિકારવાળો શખ્સ કરેલો જરૂરનો ખરચ, મ્યુનિસિપાલિટી તેવો હુકમ કરે તો મ્યુનિસિપલ ફંડમાંથી આપવાનો અખત્યાર છે.

૧૨૧. (૧) મ્યુનિસિપાલિટીની લેખી સંમતિ લીધાવગર અથવા કાયદાસર ખીજ અધિકાર વગર કોષ્ટ માણસ કોષ્ટ સર્વજનિક રિટ્ટની ફરસખંધી, ગટર, લાદી અથવા તેનો ખીજો સામાન, અથવા તેની વાડ, ભોંત અથવા થાંભલા અથવા કોષ્ટપણ મ્યુનિસિપલ દીવા, દીવાના થાંભલા, ખુણીઆં, પાણીના થાંભલા, હાઇડ્રન્ટ અથવા તેમાંની એવી ખીજ મ્યુનિસિપલ મિલકત કાઢાડી નાંખશે અથવા ઉખેડશે અ-થવા તેમાં ફેરફાર કરશે, તો તેને સો રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

(૨) જે કોષ્ટપણ માણસ કોષ્ટપણ સર્વજનિક રિટ્ટમાંહેની સદરહુ પ્રકારની કોષ્ટ ફર સંખંધી, ગટર, લાદી અથવા ખીજો સામાન, અથવા વાડ, ભીત, થાંભલા અથવા કોષ્ટપણ મ્યુનિસિપલ દીવા, દીવાના થાંભલા, ખુણીઆં, પાણીના થાંભલા, હાઇડ્રન્ટ અથવા ખીજ મ્યુનિસિપલ મિલકત કાઢાડી નાંખ્યા પછી, ઉખેડ્યા પછી અથવા તેમાં ફેરફાર કર્યો પછી, નોટીસ આપ્યા છતાં, મ્યુનિસિપાલિટીની ખાત્રી લાયક રીતે સદરહુ પ્રકારની કોષ્ટ વસ્તુ પાછી ખેસાડવાને અથવા જેમ હતી તેમ કરવાને ચુકશે, તો તેને પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે, અને તે રિટ્ટ પેહેલાંની સ્થિતિમાં આજુવાનો જે ખર્ચ થાય તે તેણે આપવો જોઇએ, અને તે ખર્ચ, બાબ ૮ પ્રમાણે વસુલ કરવાના કોષ્ટપણ કર બદલની રકમ જેવી રીતે વસુલ કરાય તેવી રીતે વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

૧૨૨. (૧) હરકોષ જગા મ્યુનિસિપલ ડિરિક્ટકટ થયા પછી, તેમાંની હરકોષ સાર્વજનિક સ્ટ્રીટમાં જે કોષપણ માણસે કોષપણ બીત અથવા કાંધ વાડ, કટેરો, ચાલસો, દુકાન, વરંડા (ઓટલો) તપક, પ્લીથ, પગથીઉં અથવા કાંધ નદાર આવનારું ઉપાંગ અથવા વસ્તુ અથવા બીજું અતિક્રમણ અથવા હરકત કરનારું કામ બાંધ્યું હશે અથવા કર્યું હશે અથવા જે બાંધશે અથવા કરશે અથવા જે કોષ માણસ સદરહુ સ્ટ્રીટમાં, અથવા એવી સ્ટ્રીટ માંહેની કે.ક. ઉઘાડી મોરી અથવા ગટર અથવા નેહેરમાં અથવા તે ઉપર કાંધ પેટી અથવા ગાંસડી અથવા માલનો દાગીનો અથવા વેપારની જાણ અથવા બીજી કાંધ જનસ મુકશે અથવા મુકાવશે, તેને પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

(૨) મ્યુનિસિપાલીટીને, સદરહુ પ્રકારની હરકત અથવા અતિક્રમણ કરનારું કામ કઢાડી નાંખવાનો તેમજ ખાનગી મિલકત ન હોય એવી કોષ પણ ખુલ્લી જગામાં પછી તે જગા મ્યુનિસિપાલીટીને પ્રાપ્ત થઈ હોય અથવા ન હોય, તેમાં અધિકાર વગર કરેલું કાંધ તેવાજ પ્રકારનું હરકત અથવા અતિક્રમણ કરનારું કામ કઢાડી નાંખવાનો અધિકાર છે, પણ એવું કરાવ્યું છે કે તે જગા મલિક મુઆઝમતી થઈ હોય તો, તેમ કરવાને કલેક્ટરની પરવાનગી પ્રથમ લેવી જોઈએ. અને એ પ્રમાણે કઢાડી નાંખવાનો જે ખર્ચ થય તે જે માણસે સદરહુ હરકત અથવા અતિક્રમણ કરનારું કામ કર્યું હોય તે માણસે આપવો, અને તે ખર્ચ, બાબ ૮ પ્રમાણે વસુલ કરવાના કોષ પણ કર બદલની રકમ જેવી રીતે વસુલ કરાય તેવી રીતે વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

(૩) જેને નીચે પ્રમાણે કરવાનો યોગ્ય અધિકાર મળ્યો ન હોય એવો જે કોષ માણસ ખાનગી મિલકત ન હોય એવી કોષપણ ખુલ્લી જગામાંથી માટી, રેતી અથવા બીજી વસ્તુ કઢાડી લઈ જશે અથવા તેમાં અથવા તે ઉપર કોષપણ અતિક્રમણ કરશે, તેને પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે, અને અતિક્રમણના પ્રસંગે, એવા ગુન્હાની સાબિતીનો ઠરાવ પેહેલેથી થયાની તારીખ પછી જે જે દિવસ સુધી તે અતિક્રમણ જારી રહેશે તે દરેક દિવસ બદલ વળી દસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

(૪) લોકોને અથવા કોષપણ શખસને અડચણ ન થાય તે રીતે, વાર તેહેવારને દહાડે તમા કાર્ય પ્રયોજનની વખતે હરકોષ સાર્વજનિક સ્થિતને થોડા દહાડા માટે રોકવા દેવાની અથવા તેમાં કાંધ કામ ઉછું કરવા દેવાની અથવા ચાર દહાડા કરતાં વધતી નહિ હોય તેટલી મુદત સુધી બાંધ સિટ (ગલી) માં તથા જગામાં સર્પણ સીચી મુકવા દેવાની આ કલમમાંહેના કોષપણ ઠરાવથી મ્યુનિસિપાલીટીને મના છે એવું સમજવું નહિ.

(૫) આ કલમમાંના કોષપણ ઠરાવ, ૧૧૩ મી કલમની પેટા કલમ (૧) ની રૂપએ જે બહાર આવનારું ઉપાંગ માટે યોગ્ય અધિકાર મળ્યો હશે તેમને અથવા પેટા કલમ (૪) ની રૂપએ જે ખાનગી પરવાનગી આપવામાં આવી હશે તેને લાગુ પડશે નહીં. ”

૧૨૩. (૧) કોષપણ માણસનો હરકોષ ધમારત એવી રીતે અથવા એવે પ્રસંગે બાંધવાનો અથવા તોડી પાડવાનો અથવા તેના બહારના ભાગમાં ફેરફાર કરવાનો અથવા તેની અરામત કરવાનો ઇરાદો હોય કે તે કામથી કોષપણ સ્થિતમાં હરકત અથવા નેખમ અથવા અડચણ થવા જેવું હોય અથવા થાય, તો તેના દરેક માણસે એવું કામ શરૂ કરતાં પેહેલાં. (બ) તેમ કરવાસારૂ મ્યુનિસિપાલીટીનું પ્રથમ લેખી લાઇસન્સ લેવું જોઈએ, અને (બ) ન્યાં બાજળ સદરહુ પ્રમાણે કામ ચાલવું હોય ત્યાં બાજળ તે ધમારત સ્થિતથી જુદી રાખવા સારૂ જોઈએ તેવી વાડ બરાવવી, અને લોકોના સુરક્ષિતપણા સારૂ અથવા તેઓની સગવડ સારૂ જેટલી મુદતસુધી તે વાડની જરૂર હોય તેટલી મુદતસુધી, મ્યુનિસિપાલીટીની ખાતી લાયક રીતે, તે વાડ ટકાવી રાખીને સારી હાલતમાં રાખવી, અને રાત્રે તેની નજીક જોઈએ તેટલું અજવાળું રખાવવું જોઈએ, અને મ્યુનિસિપાલીટી હુકમ કરે ત્યારે તે કઢાડી નાંખવી જોઈએ.

(૨) જે કોષ માણસ આ કલમના કોષપણ ઠરાવ વિરૂદ્ધ ચાલશે તેને પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે, અને પેહેલી વાર ગુન્હો સાબિત થયાની તારીખ પછી, પ્રસંગ પ્રમાણે જે જે દિવસ તથા રાતના સંખ્યામાં તે વિરૂદ્ધ વર્તન ચાલુ રાખશે તેવા દરેક દિવસ બદલ અથવા દરેક રાતબદલ તેને દસ રૂપિયા સુધીના વધારે દંડની શિક્ષા થશે.

૧૨૪. (૧) જે ક્રિટો, મટરો, મેરીઓ, અથવા બીજા જમા મ્યુનિસિપાલિટીને પ્રાપ્ત થઈ હશે તેમાંની કોઈપણ ક્રિટો, મટર અથવા મેરી અથવા બીજા બાંધતી વખતે અથવા તેની મરામત કરતી વખતે મ્યુનિસિપાલિટીએ પડોસની ઇમારતોને ટેકા આપીને તથા તેમના બચાવ કરીને અકસ્માત નહિ થાય એવા યોગ્ય બંદોબસ્ત અને તે કામ ચાલતું હોય ત્યારે ગાડીઓ અથવા ગાડાં અથવા બીજાં વાહનો અથવા ઢોરો અથવા ઘોડા આવતાં જતાં અટકાવવા સારૂ પોતાની નજરમાં યોગ્ય આવે તેવી આડ, સાંકળો અથવા થાંભલા સદરહુ પૈકી હરકોઈ ક્રિટમાં અથવા તેની વચ્ચે આડ બેસાડવાં જોઈયે; અને તે ક્રિટમાંની હરકોઈ મટર અથવા મેરી અથવા બીજી કામ બંધાતું હોય તે વખતે અથવા તેની મરામત થતી હોય તે વખતે મ્યુનિસિપાલિટીની પરવાનગી અથવા સંમતિ વગર તે આડમાંની કોઈ આડ અથવા તે સાંકળોમાંની કોઈ સાંકળ અથવા તે થાંભલાઓમાંના કોઈ થાંભલો તોડી પાડશે અથવા તેમાં ફેરફાર કરશે અથવા તે કઢાડી લઇ જશે, અથવા એવા હરકોઈ દીવા કઢાડી જશે અથવા ઓત-વશે, તેને પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૨૫. (૧) કોઈ માણસે મ્યુનિસિપાલિટીની લેખી પરવાનગી વગર અથવા તેમાં લખેલી શરતોને અનુસર્યા શિવાય બીજી રીતે કોઈપણ ક્રિટમાં આડો ખોદવા નહિ અથવા ઇમારત, બંધિય સારૂ વપરાયલા અથવા તો વાપરવા ધારેલા ઇમારતી લાકડાં, પથ્થર, ઇંટ, મટોડી અથવા બીજે કોઈપણ સામાન ઉભો કરવો નહીં અથવા મુકવો નહિ; અને તે પરવાનગીના અમલ મ્યુનિસિપાલિટી પોતાની નજરમાં આવે ત્યારે બંધ કરી શકશે; અને સદરહુ પ્રકારની પરવાનગી કોઈ માણસને આપી હોય, ત્યારે તે સામાન કઢાડી લઇ જવામાં આવે ત્યાંહાં સુધી અથવા મ્યુનિસિપાલિટીની ખાત્રી લાયક રીતે ખાડો પુરી નાંખવામાં આવે અથવા બીજી રીતે જોખમ વગરનો કરવામાં આવે ત્યાંહાં સુધી તે માણસે પોતાના ખર્ચથી તે સામાન અથવા ખાડાની આસપાસ પુરતી વાડ ભરાવી લેવી અને રાત્રે ત્યાંહાં આગળ પુરતું અજવાળું કરાવવું જોઈયે.

(૨) જે કોઈ માણસ પેટા કલમ (૧) ના ઠરાવ વિરૂદ્ધ ચાલશે તેને પચીસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા હશે, અને પહેલીવાર ગુન્હો સાબીત થયાની તારીખ પછી, પ્રસંગ પ્રમાણે, જે જે દિવસ અથવા રાતના સંબંધમાં તે વિરૂદ્ધવર્તન ચાલુ રાખશે તેવા દરેક દિવસ બદલ અથવા દરેક રાતબદલ તેને દસ રૂપિયા સુધીના વધારે દંડની શિક્ષા થશે.

૧૨૬. જે મ્યુનિસિપાલિટીના મત પ્રમાણે, કોઈ પણ પથ્થરની ખાણ ખોદવાનું, અથવા કોઈ પણ જગ્યામાં પથ્થર, મટોડી અથવા બીજે પદાર્થ કઢાડી લઇ જવાનું કામ સદરહુ ખાણ અથવા જગ્યાની પડોસમાં રહેનારા અથવા તેની પાસે જવાનો કાયદાસર હક હોય તે માણસોને જોખમ ભરેલું હોય અથવા તેથી અપકારક કૃત્ય થતું હોય અથવા થવાનો સંભવ હોય, તો તે મ્યુનિસિપાલિટી તે ખાણના અથવા જગ્યાના ધણીને અથવા એવા ખોદ કામમાટે અથવા એવા પદાર્થ કઢાડી લઇ જવા માટે જવાબદાર હોય તે માણસને લેખી નોટીસ આપીને એમ ફરમાવવાને મુખત્યાર છે કે તેણે એવી ખાણ ખોદવાનું અથવા એવો પદાર્થ કઢાડી લઇ જવાનું કામ આગળ ન ચલાવવું અથવા ન ચલાવવા દેવું અથવા તેથી થતું અથવા થવાનો સંભવ હોય તેવું જોખમ અટકાવવા સારૂ અથવા તેવું અપકારક કૃત્ય દુર કરવા સારૂ પોતે કહે તે બંદોબસ્ત તે ખાણના અથવા જગ્યાના સંબંધમાં કરવો.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, જે તે ખાણ અથવા જગ્યા મલિકમુઆઝમને પ્રાપ્ત થઈ હોય અથવા તે ખાણ સદરહુ પ્રમાણે ખોદવાનું અથવા તે જગ્યામાંથી પદાર્થ સદરહુ પ્રમાણે કઢાડી લઇ જવાનું કામ સરકાર તરફથી અથવા સરકારની વતી કરવામાં આવતું હોય અથવા સરકારની અથવા સરકારના અમલદાર તરીકે કામ કરનારા કોઈ અમલદારની પરવાનગીથી અથવા તેણે આપેલા અધિકાર મુજબ ચાલનારા કોઈ માણસથી અથવા તેની વતી કરવામાં આવતું હોય, તો મ્યુનિસિપાલિટીએ સદરહુ પ્રમાણે કરવા બાગત કલેક્ટર પાસે તેમ કરવાની સંમતિ મેળવ્યા શિવાય તથા મળે ત્યાં સુધી તે પ્રમાણે કરવું નહિ.

વળી એવું ઠરાવ્યું છે કે, આ કલમમાં કહેલી કોઈપણ બાગતમાં તાત્કાલિક લાય ટાળવા સારૂ એવી ખાણની પાસે અથવા જગ્યાની પાસે યોગ્ય વાડ ભરવાની મ્યુનિસિપાલિટીને જરૂર જણાય તો, આવનાર

જનાર લોકોના સંરક્ષણ સાથે તાપડતોજ તેમ કરવાનો તેને અધિકાર છે, અને આ કલમની રૂપે કોષ્ટપણ કામ કરતાં મ્યુનિસિપાલિટીને જે કાંઈ ખર્ચ થાય તે સદરહુ ધણીએ અથવા ખીજા માણસે આપવો જોઈએ, અને તે ખર્ચ બાબ ૮ પ્રમાણે વસુલ કરવાના કોષ્ટપણ કર બદલ મંજૂરી રકમ જેવી રીતે વસુલ કરાય તેવી રીતે વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

(૬)—અપકારક કૃત્ય અટકાવવાનો અધિકાર.

૧૨૭. (૧) મ્યુનિસિપાલિટી જે ઠેકાણા, રીત તથા વખત દરારે તે ચિત્રાય ખીજે ઠેકાણે, રીત અને વખતે કોઈ સ્થિતિમાં અથવા સ્થિતિની નીચેની કમાનમાં અથવા સ્થિતિની બાબુની કોષ્ટપણ મેરીમાં, અથવા કોષ્ટપણ ખુદા જગા ઉપર અથવા કોષ્ટ સાર્વજનિક એવાસ (કી) ઉપર અથવા ડક્કા ઉપર (જેટી ઉપર) અથવા ઉતારવાની જગા ઉપર અથવા સમુદ્ર કિનારાના અથવા જેમાં ભરતીઓટ થતી હોય એવી નદીના કિનારાના બાગ ઉપર, પટ્ટી તે બાગ ભરતીની રેવાની નીચે અથવા ઉપર હોય તે ઉપર. અથવા કોષ્ટપણ નદીના, પાણીના માર્ગના અથવા નાળાના કાંઠા ઉપર જે કોષ્ટ માણસ ધુળ, કચરો, ડાણ, રાખ, વાડીમાંનો અથવા રસોડાનો અથવા તખેલાનો કચરો, અથવા હરકોષ્ટ પ્રકારનો ગોળવાડ અથવા પ્રાણીજન્ય હરકોષ્ટ પદાર્થ અથવા કાચનો અથવા ચિનાઈ માટીનો પુટી ગયેલો કોષ્ટ સામાન અથવા ખીજે કોષ્ટ કચરો કે પુત્રો અથવા જે ખીજા કોષ્ટ વસ્તુ અપકારક હોય અથવા થયું શકે તે વસ્તુ નાંખશે અથવા પોતાનાં કુટુંબમાંના અથવા ધરમાંના કોષ્ટ માણસ પાસે નાંખાવશે અથવા તેને નાંખવા દેશે, અને જે કોષ્ટ માણસ ઉપર કહેલે કોષ્ટ પણુ ઠેકાણે અપકારક કૃત્ય કરશે અથવા પોતાના કુટુંબમાંના અથવા ધરમાંના કોષ્ટ માણસને કરવા દેશે, તેને પચીસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

(૨) જે કોષ્ટ માણસ હરકોષ્ટ ગટરમાં, મેરીમાં, ગરનાળામાં, વિવરમાર્ગમાં અથવા પાણીના માર્ગમાં ઉપર કહેલો કોષ્ટ પણુ પદાર્થ, અથવા મ્યુનિસિપાલિટીની પરવાનગી વગર નરક નાંખશે અથવા મુકશે અથવા પોતાના ધરમાંના કોષ્ટ માણસ પાસે નાંખાવશે અથવા મુકાવશે અથવા તેને તેવું કરવા દેશે તેને અને જે કોષ્ટ માણસ એવી કોષ્ટ મેરીમાં, ગરનાળામાં, વિવર માર્ગમાં અથવા પાણીના માર્ગમાં અથવા તો તેમાં બગાડ થાય એવી રીતે તેની નજદીકમાં અપકારક કૃત્ય કરશે અથવા પોતાના કુટુંબના કોષ્ટ માણસને કરવા દેશે તેને પચીસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૨૮. જે કોષ્ટ માણસ હરકોષ્ટ ટાંકીનું અથવા ગટરનું પાણી અથવા પોતાની ઇમારતમાંનો અથવા પોતાના નિર્બંધ હેઠળની કોષ્ટ જમિનમાંનો ખીજે જે કોષ્ટ પ્રવાહી અથવા ઇતર પદાર્થ ત્રાસદાયક હોય અથવા ત્રાસદાયક થવા સરખો હોય તે, મ્યુનિસિપાલિટીની લેખી પરવાનગી વગર, હરકોષ્ટ સ્થિતિ ઉપર અથવા ખુદા જગા ઉપર જવડાવશે અથવા જવા દેશે, વેહેડાવશે અથવા વહેવા દેશે, નાંખાવશે અથવા નાંખવા દેશે, ઝરફા દેશે, અથવા કોષ્ટ પણુ ગટરમાંથી અથવા કોષ્ટપણ બહારની ભીંતમાંથી ઝરફાવશે અથવા હરકોષ્ટ સ્થિતિમાંની ઉઘાડી ગટરમાં જવડાવશે અથવા જવા દેશે અથવા વહેડાવશે અથવા વહેવા દેશે અથવા પડાવશે અથવા પડવા દેશે, અથવા એવી પરવ નગીમાં કહેલો કોષ્ટપણ શરત માળવાને મુકશે, તેને પચીસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૨૯. જે કોષ્ટ પણુ ઇમારતનો અથવા જમીનનો ધણી અથવા ભોગવટો કરનારો હોય તે માણસ તે ઇમારત ઉપર અથવા જમીનઉપર કોષ્ટ કચરો, ડાણ, લાદ અથવા હાડકાં અથવા રાખ અથવા નરક અથવા ગોળવાડ અથવા હરકોષ્ટ ઉપદ્રવકારક અથવા ગોળે પદાર્થ એવીસ કલાક કરતાં વતીવાર સુધી રાખશે અથવા રાખવા દેશે અથવા યોગ્ય પાત્ર ચિત્રાય ખીજા કલામાં રાખશે અથવા રાખવા દેશે. અથવા સદરહુ પાત્ર ગોળ અથવા ઉપદ્રવકારક સ્થિતિમાં રહેવા દેશે, અથવા તેમાંથી ગોળવાડ કઢાડીને તે સહ અને એપુ કરવા માટે યોગ્ય તજવીજ કરવાની ગફલત કરશે, અથવા સદરહુ ઇમારતમાં કે ઇમારત ઉપર અથવા જમીનમાં કે જમીન ઉપર કોષ્ટ જનાવર અપકારક કૃત્ય કરે તેવી રીતે રાખશે અથવા રાખવા દેશે, તેને પચીસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે, અને પહેલીવાર ગુન્હો સાબિત થવાની તારીખ પછી જે જે દિવસના સંબંધમાં એવો ગુન્હો માણુ રહેશે તેવા દરેક દિવસ બદલ તેને ચાંચ રૂપિયા સુધીના વધારે દંડની શિક્ષા થશે.

૧૩૦. (૧) નરક અથવા તેવા બીજો દુર્ગંધવાળો પદાર્થ ફાલ્ગુની વખતે કઢાડી લઇ જવાનું કાયદાસર છે એવું વખતે વખતે ઠરાવવાનો મ્યુનિસિપાલિટીને અધિકાર છે.

(૨) જે કોષ્ટ માણસ—

(અ) મ્યુનિસિપાલિટીએ એ પ્રમાણે વખત ઠરાવીને તેની નોટીસ દાંડી પીટાવીને આપી હશે ત્યાર પછી કોષ્ટ ઇન્ટરમાંથી એવી રીતે ઠરાવેલા વખત સિવાય બીજે કોષ્ટપણ વખતે સદરહુ પ્રકારનો કોષ્ટપણ દુર્ગંધવાળો પદાર્થ લઇ જશે અથવા લઇ જવડાવશે અથવા (ખ) સદરહુ પ્રમાણે મ્યુનિસિપાલિટીએ વખત ઠરાવ્યો હોય અથવા ન હોય, તો પણ હરકોષ્ટ વખતે, (૧) જે કોષ્ટ પણ ગાડી માંહેનો અથવા પાત્ર માંહેનો અથવા વાસણ માંહેનો પદાર્થ તથા તેમાંની ગંધ બહાર નહિ નીકળે તેટલા મટે તેને યોગ્ય ઢાંકણ ન હોય એવું ગાડું અથવા ગાડી અથવા પાત્ર અથવા વાસણ એવા કોષ્ટપણ કામ સાફ વાપરશે, અથવા (૨) એવો દુર્ગંધવાળો પદાર્થ કઢાડી લઇ જતી વખતે તે બધી જોઈને અથવા ગફલથી પાડશે અથવા ઢોળશે, અથવા (૩) જે ઠેકાણે એવો કોષ્ટ પણ દુર્ગંધવાળો પદાર્થ પાડ્યો હોય અથવા ઢોળ્યો હોય તે દરેક જગા સંભાળથી વાળીને સાફ કરશે નહિ, અથવા (૪) જે વાસણમાં એવો દુર્ગંધવાળો પદાર્થ હોય તે વાસણ કોષ્ટ સાર્વજનિક જગ્યાએ મુકશે અથવા રાખશે, અથવા (૫) ઉપર કહેલા કોષ્ટપણ કારણ સાફ વાપરેલું ગાડું અથવા ગાડી અથવા પાત્ર અથવા વાસણ લઈ જવા સાફ મ્યુનિસિપાલિટીએ બહાર નોટીસ આપીને જે ઇન્ટ અથવા રસ્તો ઠરાવ્યો હશે તે સિવાયની કોષ્ટ પણ ઇન્ટરમાંથી અથવા રસ્તેથી તે ગાડું વિગેરે હાંકી જશે અથવા લઇ જશે અથવા હાંકાવશે અથવા લઇ જવડાવશે, તે માણસને પચીસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૩૧. (૧) જે કોષ્ટ માણસ જે કોષ્ટ ઇમારત અથવા જમીન રહેવા લાયક હોય કે ન હોય તેનો ધણી અથવા ભોગવટો કરનારો હોય અને જે એવી ઇમારત અથવા જમીનને ગોળ અથવા નુકસાનકારક સ્થિતિમાં રહેવા દેશે, અથવા તે ઇમારતની અથવા જમીનની પાસે રહેનારા લોકોને મ્યુનિસિપાલિટીની નજરમાં ઉપદ્રવ થાય તેવી સ્થિતિમાં રહેવા દેશે, અથવા તે ઉપર ફાફડો થોડ અથવા ઉપદ્રવકારક ઘાસ વિગેરે જે ઘાસ થઇ જવા દેશે, અને તે સાફસુદ્ધ કરવા બાબત અથવા બીજી રીતે યોગ્ય સ્થિતિમાં આણવા બાબત મ્યુનિસિપાલિટી લેખી નોટીસ આપે ત્યાર પછી વાજબી વખતની અંદર તેમાં ફરમાવ્યા પ્રમાણે અમલ નહિ કરશે, તેને પચીસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે, અને પહેલી વાર ગુન્હો સાબિત થવાની તારીખ પછી જે જે દિવસના સંબંધમાં આવી નોટીસ પ્રમાણે અમલ નહીં કરવા બાબત રહેશે તેના દરેક દિવસ બદલ તેને પંચ રૂપિયા સુધીના વધારે દંડની શિક્ષા થશે.

(૨) જે તે ઇમારત, માણસને રહેવા લાયક સ્થિતિમાં નથી એવું મ્યુનિસિપાલિટીની નજરમાં આવશે, તો તે તે પ્રમાણે લાયક થાય ત્યાંહાં સુધી તે કામ સાફ વાપરવાની લેખી નોટીસથી મના કરવાનો મ્યુનિસિપાલિટીને અધિકાર છે.

(૩) જે કોષ્ટપણ ઇમારત પડી જવાની હાલતમાં આવ્યાને લીધે, ગફલતને લીધે, છોડી દેવામાં આવ્યાને લીધે, ઉપયોગમાં ન લેવાયાને લીધે, અથવા માલકોની તકરાર હોવાને લીધે અથવા તેમાં કોષ્ટ રહેતું નહિ હોય તેને લીધે. (અ) આજણ તથા એકઠ લોકોનાં અથવા જેમને ટેમ્પીટું ઉપજીવિકાનું સાધન ન હોય એવા અથવા જેઓ પોતાને વિશે ખાત્રી લાયક હકીકત કહી શકતા ન હોય એવા લોકોનું એકઠા થવાનું ઠેકાણું થઇને, અથવા (ખ) આરોગ્યતાને નુકસાનકારક હોય એવા અથવા દુરાચરણના કોષ્ટપણ કારણ સાફ વાપરવામાં આવતું હોઇને, અથવા (ક) સર્પો, ઉંદરો અથવા તાસદાયક જનાવરોનું અથવાનું ઠેકાણું થઇને, તે એક પ્રકારનું અપકારક કૃત્ય થયું છે એવી હરકત, અથવા આડોશી પાડોશીને અથવા તે પાસેથી આવનાર જનાર લોકોને અસુખ, ગેરસોઇ અથવા તાસનું સાધન થાય એવી ખરાબ અથવા બેડોળ થઇ છે એવી હરકત, તે બદલ લઇ શકાય એમ હોય, તો મ્યુનિસિપાલિટીને, તે હરકત આ બાકીના બીજા કોષ્ટપણ ઠરાવ મુજબ બીજી રીતે દુર ન થઇ શકે એમ નથી એમ જાણે તો, તે મ્યુનિસિપલ ઇન્ચિજમાં બળ્લિતો અથવા રહેતો જે કોષ્ટ અમલ પોતે તે ઇમારતનો ધણી છે એમ કહેતો હોય તેને લેખી નોટીસ આપીને તે અમલને અથવા બીજે કોષ્ટ પણ પ્રસંગે, તે ઇમારતના કરવાબંધપણ

અથવા બીજો કોષ્ટક સહજ નજરે પડે એવા ભાગ ઉપર લેખી નોટીસ ચોઢોડીને એવી ઇમારતમાં હિત સંબંધ હોવાનું કહેનારા સધળા માણસને એમ ફરમાવવાનો અધિકાર છે કે, એવી નોટીસની તારીખથી સાત દિવસથી ઓછી નહિ હોય એવી તે નોટીસમાં લખેલી મુદતની અંદર તેણે અથવા તેઓએ તે ઇમારત પડાવીને તેનો સામાન કઢાવી લઇ જવો; અને એવો હુકમ પાળવામાં ન આવે, તો તે મ્યુનિસિપાલિટીને, ઉપર કહેલી મુદત પૂરી થયા પછી, તે ઇમારત તરતજ પડાવવાનો તથા તેનો સામાન કઢાવી લઇ જઇને તે વેચવાનો, અને તેના વેચાણની ઉપજમાંથી, સદરહુ પ્રમાણે કરતી વખતે પોતાને થયેલો ખર્ચ વસૂલ કરવાનો અધિકાર છે, અને આ પ્રમાણે વસૂલ ન થયેલો સધળો ખર્ચ, બાબ ૮ પ્રમાણે વસૂલ કરવાના કોર્ષ પછુ કર બદલ મગેલી રકમ જેવી રીતે વસૂલ કરાય તેવી રીતે વસૂલ કરવાનો અધિકાર છે.

૧૩૨. પ્રેસિડેન્ટને અથવા વાઇસ પ્રેસિડેન્ટને અથવા કોષ્ટક કૌન્સિલરને અથવા તે કામ સાફ મ્યુનિસિપાલિટીએ અધિકાર આપેલા કોષ્ટક અમલદારને, આમાં આગળ કહ્યા પ્રમાણેની નોટીસ આપીને, સુરજ ઉગે ત્યારથી તે સુરજ આથમે ત્યાંહાં સુધીમાં ગમે તે વખતે સધળી ઇમારતોમાં તથા જમીનોમાં પેસીને જોવાનો, અને લેખી નોટીસ આપીને લોકોની આરાગ્યતાનાં કારણ સાફ તે સર્વને અથવા તેના કોષ્ટક બાજને માર્ગેથી અને બહારથી તુરત ચુનો ધોળાવવાનું અથવા તે બીજી રીતે સાફસુક કરવાનું ફરમાવવાનો અધિકાર છે.

૧૩૩. (૧) મ્યુનિસિપાલિટીને, જોઇયે ટેટલી સાર્વજનિક જગા અથવા સમુદ્ર કિનારાનો જે ભાગ ખાનગી મિલકત નહિ હોય તે ભાગ નહાવાના કામમાં વાપરવા સાફ કહાડી આપવાનો અધિકાર છે; અને તેમજ રેહેવાસીઓને નાહવાને જોઇયે ટેટલાં વગ પડતાં તળાવો અથવા વેહેળા પછુ પુરા પાડવાનો અથવા જુદા રાખવાનો અધિકાર છે; અને તેજ પ્રમાણે જનાવરો અથવા કપડાં ધોવા સાફ અને લોકોની તંદુરસ્તી તથા સ્વચ્છતા અને સુખ સંબંધી બીજા કારણ સાફ તળાવો અથવા હોળે અથવા વેહેળા પછુ જુદા રાખવાનો અધિકાર છે. અને મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ મહિની કોષ્ટક અથવા સધળી સાર્વજનિક જગા આ કલમમાં કહેલા કોષ્ટક કારણસાફ વાપરવાની મના કરવાનો પછુ અધિકાર મ્યુનિસિપાલિટીને છે.

(૨) આ કલમ મુજબ મ્યુનિસિપાલિટીએ કાઢાડેલા તથા વિશ્વમાનકાળે અમલમાં હોય તે સધળા હુકમોની તથા નોટીસોની નકલો મ્યુનિસિપલ ઓફીસમાં રાખવી જોઇયે, અને તે સધળા વાજબી વખતે જોવાની લોકોને છુટ હોવી જોઇયે.

૧૩૪. (અ) જે કોષ્ટક, ૧૩૩ મી કલમ પ્રમાણે મ્યુનિસિપાલિટીએ કરેલા કોષ્ટક હુકમનું અથવા કોષ્ટક પછુ પેટા કાયદાનું ઉલ્લંઘન કરીને મ્યુનિસિપાલિટીના કોષ્ટક ઝરામાં, ખાખોચીઆમાં, તળાવમાં અથવા હોળમાં, કુવામાં અથવા ટાંકીમાં અથવા નળમાં અથવા નહેરમાં નાહારો, અથવા તેમાં કાંઈ જનાવર અથવા હરકોષ્ટક પ્રકારની વસ્તુ ધોરી અથવા ધોવાડાવશે. અથવા તેમાં કોષ્ટક જનાવર અથવા કોષ્ટક પછુ વસ્તુ ફેંકશે અથવા નાંખશે અથવા ઝોડાવશે અથવા પેસાડશે, અથવા તેમાં જે કોષ્ટક પછુ પદાર્થ અપકારક હોય અથવા થાય તેવો હોય તે પદાર્થ તેમાં વેહે તેમ કરશે અથવા વેહેવા દેશે અથવા તેમાં અણવાશે અથવા અણવા દેશે, અથવા તે મહિનું કોષ્ટક પાણી જેથી કરીને કોષ્ટક પછુ અંશે ખરાબ થાય અથવા બગડે એવું કાંઈ કામ કરશે, અને

(બ) જે કોષ્ટક માણસ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાંના અથવા તેની હદઉપરના કોષ્ટક તલાવનું અથવા વેહેળાનું અથવા ચરનું પાણી, ગંધાતુ અથવા અપકારક થવાનો જેથી સંભવ હોય એવા કોષ્ટક પ્રાણી જન્ય અથવા વનસ્પતીજન્ય અથવા ખનિજ પદાર્થ તે તળાવમાં અથવા વેહેળામાં અથવા ચરમાં મ્યુનિસિપાલિટીની પરવાનગી વગર ભીંજવશે.

તેને પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૩૫. કોષ્ટક ખાનગી વંડામાં હોય કે બીજે ઠેકાણે હોય એવું ખાખોચીયું, ચર, તળાવ, તળાવડી કુવો અથવા ખાડો અથવા કોષ્ટક પછુ નિરૂપયોગી અથવા એકંદુર થઇને કારણ રહેલું ગંધાતુ પાણી અથવા

ગંધાતા પાણીની અથવા ત્રાસદાયક અથવા હાનિકારક ખીજ પદાર્થની નેહર અથવા કુંડી રહેનારા લોકોની તબિયતને હાનિકારક અથવા પડોસીઓને ઉપદ્રવકારક થવાનો સંભવ છે એવું મ્યુનિસિપાલિટીની નજરમાં આવે ત્યારે, તે સાફ કરવા અથવા પૂરી નાખવા અથવા તેમાંથી પાણી વહી જાય એમ કરવા બાબત અથવા તે કઢાડી નાખવા બાબત, અથવા તે પીડા કમી કરવાને અથવા તે દુર કરવાને જે બંદોબસ્ત કરવાની પોતાના અભિપ્રાય પ્રમાણે જરૂર હોય તે બંદોબસ્ત કરવા બાબત તેના ધણીને લેખી નોટીસ આપીને ફરમાવવાનો મ્યુનિસિપાલિટીને અધિકાર છે.

૧૩૬. જે કોઇ માણસ, મ્યુનિસિપાલિટીની લેખી પરવાનગી વગર અને તે પરવાનગીમાં કોઇ રીત કહી હોય તો તે રીત વગર ખીજ રીતે, નરક અથવા જેમાંથી દુર્ગંધ નીકળે એવું બીજું ખાતર અથવા પદાર્થ ભરી રાખશે અથવા વાપરશે, તેને પચીસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૩૭. જે કોઇ માણસ, કોઇ સાર્વજનિક સ્થિતિમાં અથવા જગ્યામાં લોકોની રાહદારીને અડચણ અથવા બેખામ થાય અથવા તેમાં અપકારક કૃત્ય થાય તેવી રીતે તેમાં દોરાને અથવા ખીજના જનાવરોને બાંધશે અથવા પોતાના કુટુંબમાંના અથવા ઘરમાંના કોઇ માણસ પાસે તેવું કરાવશે અથવા તેને તેવું કરવા દેશે, અથવા રખવાળ વગર સદરહુ પ્રકારના જનાવરોને આમ તેમ બટકાવશે અથવા બટકવા દેશે તેને પચીસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૩૭. (બ) જે કોઇ પશુ જનાવરને દુષ્કાળી (ડરી)ના કામ સાથે રાખવામાં આવતું હોય અથવા જેનો ખોરાક તરીકે ઉપયોગ કરવાનો ધરાવેલો હોય તે જનાવરને જે કોઇપણ માણસ વિષ્ટા, તમેલાનો કચરો, જે.જવાક અથવા ખીજે ગંદો પદાર્થ ખવડાવશે, અથવા તેને એવો પદાર્થ ખાવા દેશે અથવા ખવડાવવા દેશે તે માણસને વત્તામાં વત્તા પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે. "

૧૩૮. (૧) મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટની હદમાં કાંઈપણ વેપાર અથવા જનસભાવાવાના કારણસાર વાપરવામાં આવતા હોય તેવાં કોઈપણ બાંધ કામમાં અથવા ઇમારતોમાં વપરાતી અથવા વપરાવાની દરેક ભઠ્ઠીમાંથી ધુમાડો નીકળે તેનો અને તેટલો નાશ થાય અથવા બળી જાય અથવા ઓછો થાય એવી રીતે તે ભઠ્ઠી સમળે પ્રસંગે બાંધવાનું અથવા તેમાં ઉમેરો કરવાનો અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાનો હુકમ જાહેર નોટીસ આપીને કરવાનો અધિકાર મ્યુનિસિપાલિટીને છે; પછી તેમાં વરાળ સંચાનો ઉપયોગ કર્યો હોય કે નહિ હોય તેની ચિંતા નથી.

(૨) સદરહુ પ્રકારનો હુકમ થયા પછી, એવી રીતે ન બાંધેલી, ઉમેરો કર્યા વગરની અથવા ફેરફાર કર્યા વગરની સદરહુ પ્રકારની ભઠ્ઠી કોઇ માણસ વાપરશે અથવા વાપરવા દેશે, અથવા સદરહુ પ્રકારની કોઇ ભઠ્ઠીમાંથી ધુમાડો નીકળે તેનો સારી રીતે નાશ ન થાય અથવા અને તેટલો બળી ન જાય તેવી રીતે તે ભઠ્ઠી ગફલતથી વાપરશે અથવા વાપરવા દેશે તો, સદરહુ પ્રમાણે ગુન્હો કરનારો દરેક માણસ તે કારખાનાનો અથવા ઇમારતનો ધણી અથવા ભોગવટો કરનાર હોય અથવા ધણીએ અથવા ભોગવટો કરનારે તેની બચવસા કરવા સાથે રાખેલો એજન્ટ અથવા ખીજે માણસ હોય, તેને પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે, અને ત્યાર પછી તેની ઉપર બીજીવાર ગુન્હો સાબિત થશે તો તેને પાંચસો રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે; પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે જે લોકોએ ટ્રિવે ઓર્ગેનન હરકોઇ રેલ્વે ઉપર આવ લઇ જા કરવાસાર વપરાતા હોય તેમની અથવા જે રસ્તાનો મરામત સાથે વપરાતા હોય તેમને આ કલમનો કોઈપણ ઠરાવ લાગુ છે એવું સમજવું નહિ.

(૭) માર્કેટી બાબત, ખાવાની જાણસોના વેચાણ બાબત વગેરે બાબત નિયમ.

૧૩૯. (૧) જે સાર્વજનિક માર્કેટી અથવા કસાઇખાનાં મ્યુનિસિપાલિટીએ બાંધ્યાં હોય અથવા માલુ કર્યાં હોય અથવા જે ખીજ મારકેટોને અથવા કસાઇખાનાં મ્યુનિસિપાલિટીએ લેખી લાઇસેન્સ આપ્યાં હોય તે શિવાય ખીજ કોઇ જગા, માણસના ખાવાના કામમાં ચોળેલાં જનાવર, માંસ, માછલી, ફળ અથવા બાજીપાકો વેચવાની મારકેટ દાખલ અથવા કસાઇખાનાં દાખલ સાધારણ રીતે વાપરવી નહિ એવો હુકમ કરવાનો મ્યુનિસિપાલિટીને અધિકાર છે. સદરહુ પ્રકારના લાઇસેન્સ પોતાની નજરમાં આવે તે પ્રમાણે સામાન્યતઃ અથવા કોઇ ખાખતમાં વખતે, વખતે આપવાનો, તહકુમ કરવાનો, અથવા

નહિ આપવાનો, અથવા પાછા લેવાનો મ્યુનિસિપાલીટીને અખત્યાર છે.

(૨) એવા પ્રકારનો માલ વેચવા માટે દુકાનોના લાઇસન્સ, જે શરતોએ અને જે શરતોને પાત્ર રહિને, જે પ્રસંગે આપવા અથવા આપવા નહિ અથવા તહકુમ કરવા અથવા પાછા લેવા તે શરતો તથા તે પ્રસંગ હરાવવાના પેટા કાયદા જે મ્યુનિસિપલ ડિરેક્ટરમાં અમલમાં હોય ત્યાં કોઇપણ માણસે, ૪૮ મી કલમની પેટા કલમ (૧) ની રકમ (ખ) મુજબ કરેલા પેટા કાયદા પ્રમાણે મ્યુનિસિપાલીટીએ લાઇસન્સ આપ્યા શિવાય, મ્યુનિસિપલ અથવા લાઇસન્સવાળી મારફીટ, શિવાય બીજી કોઇપણ જગા, માણસના આવના કામમાં ચેન્જેલા જનાવરો, માંસ અથવા માછલી વેચવાની દુકાન દાખલ વાપરવી નહિ.

(૩) જે કોઇ માણસ સદરહુ પ્રકારના હુકમ વિરૂદ્ધ, અથવા ઉપર ફરમાવેલા પ્રકારના લાઇસન્સ વગર, અથવા સદરહુ લાઇસન્સ જે શરતોએ અથવા જે શરતોને પાત્ર આપવામાં આવ્યું હશે તે શિવાય બીજી રીતે સદરહુ પ્રકારના કાંઈ જનાવરો અથવા માલ વેચશે અથવા વેચવા મુકશે, અથવા કોઇ જગા સદરહુ જનાવરો વિગેરે વેચવા માટે દુકાન દાખલ વાપરશે અથવા વાપરવા દેશે, અથવા કોઇ જગા કસાઇખાનાં દાખલ વાપરશે, તેને પચીસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

(૪) લાઇસન્સ વગર અથવા તે તહકુમ હોય તે મુદતમાં અથવા તે પાછું લાંબા પછી જે કોઇપણ જગા ઉપર કહેલા પ્રકારના વેચાણ સાથે દુકાન દાખલ વાપરી હોય અથવા વાપરવા દીધી હોય તેના અંધમાં ગુન્હાની સામિતીનો દરાવ થયા પછી, મ્યુનિસિપાલીટીની અરજી ઉપરથી (બીજી રીતે નહિ) એવી જગા બંધ કરવા આજ્ઞાત માલસેટે હુકમ કરવો જોઇયે, અને પછી તેણે એવી જગાનો એવો ઉપયોગ ન થવા દેવા સાથે માણસો નિમવા જોઇયે અથવા બીજી તબવીબ કરવી જોઇયે, અને એવી જગા બંધ કરવાનો એવા પ્રકારે હુકમ કર્યા પછી જે કોઇપણ માણસ તે એવી રીતે વાપરશે અથવા વાપરવા દેશે તે દરેક માણસને તે જગા આ પ્રમાણે બંધ કરવાનો હુકમ થયા પછી જે જે દિવસે તે જગા તે માણસ આ પ્રમાણે વાપરવાનું જરી રાખશે અથવા જરી રાખવા દેશે તેને દરેક દિવસ બદલ પાંચ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

(૫) આ કલમ માંહેના કોઇપણ દરાવ જે કોઇપણ હોટેલ અથવા વીશીમાં ખાવા સાથે આપેલા ખાવાના પદાર્થોના વેચાણ સાથે તે હોટેલ અથવા વીશી વાપરવાની આજ્ઞાતમાં લાગુ નથી.

૧૪૦. (૧) હરકોઇ સાર્વજનિક માર્કીટ અથવા કસાઇખાનું વખતે વખતે ચાલુ કરવાનો અથવા બંધ કરવાનો અધિકાર મ્યુનિસિપાલીટીને છે. સદરહુ પ્રકારની કોઇપણ માર્કીટ અથવા કસાઇખાનું કોઇ માણસ વાપરે તે આજ્ઞાત દુકાનનું લાકું અથવા બીજું લાકું અથવા ફી લેવાનો, અથવા સદરહુ માર્કીટમાંની અથવા કસાઇખાનામાંની કોઇ દુકાનનો અથવા જગાનો ભોગવટો કરવાનો હક અથવા સદરહુ પ્રકારની હરકોઇ માર્કીટ અથવા કસાઇખાનું બીજી રીતે વાપરવાનો હક વખતે વખતે જાહેર લિલામ કરીને અથવા બીજી રીતે વેચવાનો પણ અધિકાર મ્યુનિસિપાલીટીને છે.

(૨) જે કોઇપણ માણસ મ્યુનિસિપાલીટીની પરવાનગી વગર અથવા લાઇસન્સ વગર સદરહુ માર્કીટમાં કોઇપણ જણસ વેચશે અથવા વેચવા મુકશે, અથવા સદરહુ કસાઇખાનાં વાપરશે, તેને પચીસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૪૧. કમિશનરની અથવા તેણે કલેક્ટરને અધિકાર આપ્યો હોય તો તેની મંજૂરીથી મ્યુનિસિપલ ડિવિઝનની હદ બહાર કસાઇખાનાં અથવા જનાવરોનાં મુડાંની બવરથા કરવાની જગાઓ નિમવાનો મ્યુનિસિપાલીટીને કાયદાસર અધિકાર છે. અને મ્યુનિસિપલ હદમાં સદરહુ પ્રકારની જગાનો વહીવટ કરવા સમર્થી આ આજ્ઞાત તથા તેની રૂએ ચાલતા પેટા કાયદાના સધળા દરાવ સદરહુ પ્રકારની જગામાં, તે જગા જાણે મ્યુનિસિપલ હદમાં હોય તે પ્રમાણે પૂર્ણરિતે અમલમાં રહેશે.

૧૪૨. (૧) પ્રેસિડેન્ટને, વાઇસ પ્રેસિડેન્ટને અથવા મ્યુનિસિપાલીટીએ આ અર્થે અધિકાર આપેલા કોઇપણ કૌન્સિલરને અથવા અમલદારને

(ખ) જે જનાવરો, મડદાં, ગોષ, અરધાં, બતકાં, શિયાર, માંસ, માછલી, ફળફળાદીક, બાજીપાંસો, અનાજ, રોટલી, આટો, દુધ, ઘી, માખણ અથવા માણસોના ખોરાક સાથે અથવા પીવા સાથે અથવા

દવા સાફ ચોળેલી ખીજી જનસો વેચવાને માટે મડિલી હોય અથવા વેચવા સાફ ફેરી ફરવામાં આવતી હોય અથવા કોઇ પણ જગાએ વેચવાના અથવા વેચવા માટે નૈયાર કરવાના કારણુ સાફ સુકવામાં અથવા આણુવામાં આવી હોય તે તપાસવાને માટે, સઘળે વાળખી વખતે કોઇ પણ જગામાં પેસીને તે જગે તપાસવાનો, અથવા કસાઇખાના સાફ જે જગા વપરાતી હોય તે જગામાં પેસીને તે જગા તપાસવાનો અને તે મહિની કોઇપણ જનસ તપાસવાનો, અને (બ) એવાં કોઇપણ જનાવરો, મડદાં અથવા ઉપર કહેલી ખીજી જનસ રોગિષ્ટ અથવા નળળી અથવા અવગુણુકારક અથવા માણુસોના ખોરાક સાફ અથવા પીવા સાફ અથવા દવા સાફ ના લાયક છે એવું જણાય, તો તે પકડવાનો, અધિકાર છે.

જલદી ખગડી જનારી કોઇપણ જનસ, પ્રેસિડંટના, વાઇસ પ્રેસિડંટના અથવા મેનેજીંગ કમીટીના ચેરમેનના અથવા આ પેટા ખાખતી રૂપે મ્યુનિસીપાલીટીને મળેલા સઘળા અથવા તેમાંના કોઇપણ અધિકાર ચલાવવાને ૨૯ કલમ પ્રમાણે નિમાયલી કમીટીના ચેરમેનના “ અથવા જે કોઇ મ્યુનિસિપલ કમીશનર હોય તો તેના ” મત પ્રમાણે રોગિષ્ટ, નળળી, અવગુણુકારક અથવા ખાવાને, પીવાને અથવા દવાને લાયક ન હોય તો તેનો, તેઓના હુકમથી તાખડતોખ નાશ કરવાનો અધિકાર છે.

જે દરેક જનાવર અને જલદી ખગડે નહિ એવી જે દરેક જનસ ઉપર કલા પ્રમાણે પકડવામાં આવે તે માજીસ્ટ્રેટની રૂપે લઇ જરી નોંધએ.

જે માજીસ્ટ્રેટને પુરતા પુરાવા ઉપરથી એમ દેખાય કે એવી કોઇપણ જનસ રોગિષ્ટ અથવા નળળી અથવા અવગુણુકારક અથવા માણુસને ખાવા પીવા સાફ અથવા દવા સાફ લાયક નથી તો, તેના ધણીને અથવા તેનો માત્ર નિક્ષેપી અથવા હુડાલાડાવળો ન હોય એવા જે માણુસના કમળખાંથી તે મળી આવી હોય તેને, હિન્દુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૨૭૩ મી કલમના ઠરાવ લાગુ પડતા ન હોય તો. સો રૂપીઆ સુધીના ફંડની શિક્ષા થશે. અને તે માજીસ્ટ્રેટે તે જનસનો નાશ કરાવવો નોંધયે અથવા તે જણુસ વેચવા માટે મંડાય નહિ અથવા તેનો ખાવા અથવા પીવા અથવા દવા સાફ ઉપયોગ થાય નહિ એવી રીતે તેની વ્યવસ્થા કરાવવી.

(૨) જે કોઇપણ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં આ પેટા કલમ, સન ૧૮૯૯ના મુખ્યના ભેગ કરવાની મનાઇ કરવા ખાખતના આકેટ મુખ્ય કાઢાડેલા જહેરનામાની રૂપે જણે તે પેટા કલમ સદરહુ આકેટની ૫ મી કલમનો ભાગ હોય એવી રીતે વિજ્ઞાનકાળે અમલમાં હોય અને સઘળી જાતની અથવા કોઇપણ નિર્દિષ્ટ કરેલી જાતની ખાવાની જણુસને લાગુ હોય તે દરેક મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં, જે કોઇપણ જણુસને આ પેટા કલમ ઉપર કલા પ્રમાણે લાગુ પડતી હોય તે જણુસ ખાવા અથવા પીવાને ચોળેલી હોય અને પેટા કલમ (૧) માં કહેલી કોઇપણ જગામાં હોય તો, પ્રેસિડંટને, વાઇસ પ્રેસિડંટને અથવા ઉપર કલા પ્રમાણે અધિકાર આપેલા અમલદારને, એવી જણુસ, તે વિશે જે પ્રમાણે દર્શાવવામાં આવ્યું છે તેવી નથી એમ દેખાય તે પ્રસંગે તે પકડવાનો અધિકાર છે, અને જે પુરાવા ઉપરથી માજીસ્ટ્રેટની નજરમાં આવે કે એવી જણુસ તે વિશે જે દર્શાવવામાં આવ્યું છે તેવી નથી તો તે માજીસ્ટ્રેટને, તેના નાશ કરવાનો અથવા તે વેચવા મંડાય નહિ અથવા તેને ખાવા અથવા પીવાને ઉપયોગ કરાય નહિ એવી રીતે તેની વ્યવસ્થા કરવા ખાખત હુકમ કરવાનો અધિકાર છે, અને તેના ધણીને અથવા તે જેના કમળખાંથી મળી આવી હશે તે શખ્સ તેનો માત્ર હુડાલાડાવળો અથવા નિક્ષેપી ન હોય તો તેને, તે ખાખતમાં હિન્દુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૨૭૩ મી કલમના ઠરાવો લાગુ પડતા ન હોય તો સો રૂપીઆ સુધીના ફંડની શિક્ષા થશે.

ખુલાસો—જે એવી કોઇપણ જણુસ પેટા કલમ (૧) માં કહેલી કોઇપણ જગામાં લી દાખલ વેચવા માટે મડિલી હોય, બરેલી હોય, અથવા આણેલી હોય અને તેમાં, સર્વાંશે દુધખાંથી નીકળેલી ન હોય એવી વસ્તુ હોય, તો તે જણુસ જે પ્રમાણે તે વિશે દર્શાવવામાં આવ્યું હોય તેવી નથી એમ આ પેટા કલમના કારણુ સાફ સમજવું નોંધએ.

પણુ એવું ઠરાવ્યું છે કે, આ પેટા કલમમાં હુવાલો આપેલી ખાવાની કોઇપણ જણુસ જેવી હોવાનું દર્શાવવામાં આવ્યું હોય તેવી તે નથી એમ, તેમાં તંદુરસ્તીને ધનકારક ન હોય એવી કાંઈ વસ્તુ

ઉમેરવાના કારણે લીધે માલસેટને જણાય. સારે તે જણસનો ધણી અથવા તે જણસ જેના કબજામાંથી મળી આવી હશે તે સમસ માલસેટની ખાત્રી થાય એવી રીતે નીચે પ્રમાણે સાબિત કરે તો, તે ધણીએ અથવા સમસે ગુન્હો કર્યો નથી એમ સમજવું, એટલે—

(અ) એવી ખાવાની જણસ વેપારની જણસ તરીકે બનીને અથવા તૈયાર થઇને લઇ જવા સાથે અથવા ખપ સાથે ચોખ્ખા થવા માટે તેમાં એવી વસ્તુ ઉમેરવાની જરૂર હોવાથી તે ઉમેરી છે, અને તેથી તે જણસનું કદ, વજન અથવા માપ વધે તે માટે અથવા તેની હલકી ભત છુપાય તે માટે તે કપટથી ઉમેરી નથી, અથવા (બ) એવી ખાવાની જણસ બનતી વખતે, તૈયાર થતી વખતે અથવા લઇ જતી વખતે તેમાં સદરહુ બહારની વસ્તુ અનિવાર્ય બેળાઇ ગઇ છે, અથવા (ક) સ્પષ્ટ તથા વંચાય એવી રીતે લખેલું અથવા છાપેલું લેખલ એવી ખાવાની જણસ ઉપર ચઢેાડીને અથવા તે સાથે રાખીને અથવા લોકોને જાહેર કરવાની બીજી રીતે તેણે એવી વસ્તુ એવી રીતે ઉમેરવાની વાતની પુરતી સચવા આપી છે, અથવા (ડ)—(૧) સદરહુ જણસ અમુક સ્વરૂપની, સત્વની, તથા પ્રકારની હોવા બાબતની ખાત્રીનો લેખી દાખલો લઇને તેણે તે ખરીદ કરી હતી, (૨) તે ઉપર પ્રમાણેના સ્વરૂપની, સત્વની તથા પ્રકારની ન હતી એવું માનવાને તેને કાંઇ જ કારણ ન હતું, અને (૩) તે જણસ, તે બાબતના લેખી દાખલામાં જેવા સ્વરૂપની, સત્વની તથા પ્રકારની લખી હતી તે શિવાય બીજી જણસ તરીકે તેને વેચવા સાથે માંડી ન હતી, ફેરીએ લઇ ગયો નહોતો અથવા આણી ન હતી, અને તેણે તે જે સ્થિતિમાં ખરીદ કરી હતી તેજ સ્થિતિમાં તે હતી.

(૩) આ કલમ મુજબ ચલાવવાનાં સધળા ફાજદારી કામમાં એવી કલમ વિરૂદ્ધ ગુન્હો કર્યાનું જે સમસની ઉપર તોહોમત આવ્યું હોય તે સમસને હાજર રહેવા બાબતના સમન માટેની અરજી, એવા સમસ ઉપર જે ગુન્હાનું તોહોમત આવ્યું હોય તે ગુન્હો જે તારીખે થયાનું કહેવાતું હોય તે તારીખથી વાજબી મુદતની અંદર કરવામાં ન આવે તો, માલસેટે તે સમન આપવાની ના કહેવી.

૧૪૩. પ્રેસિડેન્ટને, વાઇસ પ્રેસિડેન્ટને અથવા આ અર્થે મ્યુનિસિપાલીટીએ અધિકાર આપેલા કોષ્ટપણ કૌન્સિલરને અથવા અમલદારને, માણસોના ખોરાક માટે વાપરવાની જણસોનું વેચાણ કરવા માટે વપરાતી કોષ્ટપણ જગામાં સધળા વાજબી વખતે પેસવાનો, અને વાપરવામાં આવતાં હોય તે કાટલાં તથા માપ તપાસવાનો અધિકાર છે, અને ખોટાં અથવા ખોટાં કાટલાં અથવા માપ, અથવા જે કાટલાં તથા માપ વાપરવાથી લોકો ઉતરાય એવાં કાટલાં તથા માપ સદરહુ જણસ જે સમસનાં હવાલામાં હોય તે સમસના કબજામાંથી મળે તો, તેને ખસે પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

(૮).—ભય ભરેલા રોગોનો અટકાવ કરવા બાબત.

૧૪૪. (૧) પેટા કલમ (૨) માં કહેલા સધળા અથવા કોષ્ટપણ અધિકાર જાહેરનામાંની મારફતે તેમાં લખેલી દરેકાઇ મ્યુનિસિપાલીટીને કોષ્ટપણ વખતે આપવાનો ગવર્નર ઇન કૌન્સિલને અખતાર છે, અને તે જાહેરનામાંમાં અથવા તે પછીના કોષ્ટપણ જાહેરનામાંમાં જાહેરની મ્યુનિસિપાલીટીએ બાબતમાં ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ અને બીજી બાબતોમાં કમીશનર એ બાબત કાંઇ અર્થાદા, બંધી તથા શરતો કરાવે તે સધળાને પાત્ર રહીને તે મ્યુનિસિપાલીટીએ, આ પ્રમાણે તેને આપેલા દરેક અધિકાર, એવા કોષ્ટપણ જાહેરનામાંમાં એ બાબત કહેલી મુદત સુધી, અથવા એવી મુદત કહી ન હોય તો, તે અધિકાર પાછો લેવામાં આવે ત્યાં સુધી, તે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં ચલાવવો જોઇયે;

(૨) જે અધિકાર સધળે અથવા થોડે અંશે આગલી પેટા કલમ (૧) મુજબ આપી શકાય તે હેઠળ પ્રમાણે છે, એટલે:—

(અ) વિશેષ અથવા સામાન્ય હુકમ કરીને નીચે પ્રમાણે ફરમાવવાનો અધિકાર, એટલે, જે જે વૈજકીય ધંધા કરનાર એમ જણસો હોય અથવા જેને એમ માનવાનું કારણ હોય કે પોતે ધરિપતાલ ન હોય એવા કોષ્ટપણ રહેઠાણમાં જે કોષ્ટ માણસની પોતાના ધંધાની રૂચે મુલાકાત લીધી હોય તે માણસ વાજબી રીતે ભય ભરેલા રોગ કહેવાય એવા રોગથી પીડાય છે તો તે દરેક વૈજકીય ધંધા કરનાર તે બાબતની ખબર, અથવા કોષ્ટપણ કારખાનાનો અથવા કેળવણીને લગતા કોષ્ટપણ ખાતાનો જે

મેનેજર અથવા કોષપણ કુટુંબનો જે મુખ્ય એમ જાણતો હોય અથવા જેને એમ માનવાનું કારણ હોય કે પોતાના વહિવટ અથવા નિયંત્ર હેઠળના કોષપણ રહેઠાણમાં રહેનારા અમુક માણસ વાજબી રીતે ભય ભરેલો રોગ કહેવાય એવા રોગથી પીડાય છે તો તે દરેક તે બાબતની ખબર, મ્યુનિસિપાલીટી આ અર્થે ઠરાવશે તે શખસને અને તેટલી તાકીદથી આપવી. (૫) જે કોષપણ જગામાં કોષપણ ભય ભરેલો રોગ હોવાની ખબર મળી હોય અથવા સશય હોય તે જગા, નોટીસ ન આપતાં, અથવા તપાસવાનો હુકમ કરેલા અથવા અખત્યાર મળેલા શખસને વાજબી દેખાય તેવી નોટીસ આપીને તપાસવા બદલ તથા એવી જગા બહાર રોગ ન પસરે તેની તબવીબ કરવા બદલ હુકમ કરવાનો અથવા અખત્યાર આપવાનો અધિકાર; (૬) જેથી કોષ ભય ભરેલો રોગ ઉત્પન્ન થવાનો અથવા ફેલાવવાનો સંભવ છે એમ કોષ વૈદ્યકીય અમલદારની સલાહ ઉપરથી મ્યુનિસિપાલીટીને લાગે એવું કોષપણ કુવાનું, તળાવનું અથવા બીજી જગોનું પાણી પીવા સારૂ લઇ જવાની મનાઇ કરવાનો અધિકાર; (૭) જે માણસને ઉતારાની અથવા રેલ્વેવાની યોગ્ય સગવડ ન હોય અથવા જે એક કરતાં વધારે કુટુંબના ભોગવટામાં હોય એવા ઓરડામાં અથવા સાથે સાથેની કેટલીઓમાં ઉતર્યો હોય અને જે ભય ભરેલા રોગથી પીડાતો હોય તેને સદરહુ રોગથી પીડાતા માણસોને જે કોષપણ ઇરિપતાલમાં અથવા જગામાં ઓસડવેસઠ કરવા સારૂ દાખલ કરવામાં આવતા હોય ત્યાં મ્યુનિસિપાલીટીએ આ સંબંધમાં અધિકાર આપેલા તથા યોગ્ય રીતે લાયક હોય એવા કોષ વૈદનો ધધેા ચલાવનારા શખસની સહીના દાખલા ઉપરથી, લઈ જવાનો હુકમ કરવાનો અથવા લઇ જવડાવાનો અધિકાર; (૮) કોષપણ ઇમારતના અથવા ઇમારતના ભાગના ધણીને અથવા ભોગવટો કરનારને, અથવા તે ઇમારત માંહેની અથવા ભાગ માંહેની કોષપણ વસ્તુ જે માણસની માલકીની હશે અથવા જેના તાબામાં હશે તેને, તેના પોતાના ખરચે, અથવા તે ગરીબ હોય તો અથવા તે બાબતની હકીકત જોતાં મ્યુનિસિપાલીટીને વાજબી લાગે એવું બીજું કારણ હોય તો મ્યુનિસિપાલીટીના ખરચે, તે ઇમારત અથવા તેના ભાગ અથવા વસ્તુ સારૂ કરવાનું લેખી નોટીસથી ફરમાવવાનો અધિકાર; (૯) જે ઓઢવા પાથરવાની અથવા બીજી જથ્થોસો કોષપણ ભય ભરેલા રોગથી દુષિત થવાનો સંભવ હોય તે જથ્થોસોમાંના રોગબીજનો નાશ કરવાનાં અથવા તે જથ્થોસો ધોવાનાં સાધનો પુરાં પાડવાનો તથા તેમ કરવા સારૂ જગા ઠરાવવાનો, અને તેમનો નાશ કરવાનું ફરમાવવાનો અધિકાર; (૧૦)—(૧) કોષપણ ભય ભરેલા રોગથી પીડાતા શખસોને મફત લઇ જવા સારૂ યોગ્ય વાહનો પુરાં પાડવાનો તથા તે ટકાવી રાખવાનો અધિકાર. (૨) એવી રીતે વાહનો પુરાં પાડવામાં આવ્યાં હોય ત્યારે, એવા શખસોને સધળાં અથવા કોષપણ ભાડાનાં વાહનમાં લઇ જવાની મનાઇ કરવાનો અધિકાર, અને (૩) એવા કોષપણ શખસને લઇ જવા માટે જે વાહન કોષપણ વખતે વાપરેલું હોય તેમાંના રોગબીજનો તાબડોતોબ નાશ કરવો જોઇએ, એવા હુકમ ફરમાવવાનો અધિકાર; (૬) (૧) કોષપણ ભય ભરેલા રોગથી પીડાતા કોષપણ માણસને સદરહુ રોગ ફેલાતો અટકાવવાને યોગ્ય સાવચેતીઓ લીધા સિવાય કોષપણ બીટમાં અથવા કોષપણ નિશાળ અથવા કારખાનામાં અથવા કોષપણ ધર્મશાળા, નાટકશાળા, મારકિટ અથવા સાર્વજનિક વપરાસની બીજી જગ્યામાં, જણીયુજીને ખુલ્લો રહેતાં અટકાવવાનો અધિકાર; અથવા (૨) એ પ્રમાણે પીડાતા કોષપણ માણસના હવાલાવાળા માણસને એવા દરદીને એ પ્રમાણે ખુલ્લો મુકતાં અટકાવવાનો અધિકાર; (આઇ) જે કોષપણ માણસ એમ જાણતો હોય અથવા જેને એમ માનવાનું કારણ હોય કે અમુક જથ્થોસ હરકોઇ ભય ભરેલા રોગથી કોષપણ પ્રકારે દુષિત થવાનો સંભવ થયો છે તે માણસને જથ્થોસમાંના રોગબીજનો નાશ કરવાનાં કારણ સિવાય બીજા કારણ સારૂ બીજી જગ્યાએ લઇ જવાની અથવા બીજા માણસને આપવાની મનાઇ કરવાનો અધિકાર; (જે) જે કોષપણ વીસીમાં, ઇનમાં (ધર્મશાળામાં), ધર્મશાળામાં અથવા સરાઇમાં કોષ માણસ ભય ભરેલા રોગથી પીડાતો હોય અથવા પીડાય છે એમ માનવાનું કારણ હોય, તે વીસી વીગેરે ભાડે આપવાને ઇચ્છનારા અથવા ત્યાં રહેવાની સગવડ કરી આપનારા શખસે, તે ઇમારત અથવા તેના ભાગ, અને જેમાં રોગબીજ રહેવાનો સંભવ હશે એવી ત્યાંની જથ્થોસ મ્યુનિસિપાલીટીની અથવા એ બાબત તેણે નિરેશા અમલદારની ખાત્રી થાય એવી રીતે રોગબીજ વગર ક્યાં વગર અથવા તે તે પ્રમાણે કરાય ત્યાં

સુધી, તે વીસી વિગેરે હાડે આપવાની અથવા ત્યાં રહેવાની સગવડ કરી આપવાની મનાઇ કરવાનો અધિકાર; (ક) બીજા વર્ગના અધિકારથી ઓછો અધિકાર જેને ન હોય એવા માજિસ્ટ્રેટની દરેક બાબતમાં પ્રથમ પરવાનગી લઇને, આરોગ્યતાને નુકસાનકારક જે ઝુપડાં અથવા છાપરામાં માણસો ભય ભરેલા રોગથી પીડાય છે એમ માનવાનું કારણ હોય એવાં ઝુપડાં અથવા છાપરાનો નાશ કરવાનો અધિકાર છે.

(૩) મ્યુનિસિપાલીટી, પોતાની નજરમાં આવે તો, આ કલમ મુજબ કોઇપણ મિલકતનો નાશ કર્યોને લીધે જેને સાફ નુકસાન થયું હોય એવા કોઇપણ માણસને વળતર આપવાને મુખ્યત્વાર છે. પણ મ્યુનિસિપાલીટીએ કયું કયું હોય તે શિવાય. આ કલમમાં કહેલા અધિકાર કોઇપણ પ્રસંગે ચલાવ્યાના કારણથી થયેલા કોઇપણ નુકસાનના અથવા નુકસાનીના વળતર બદલ કોઇપણ દાવો ચાલશે નહિ.

(૪) જે કોઈ માણસ, કોઇપણ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય અને આ કલમની રૂયે મ્યુનિસિપાલીટીને આપેલા કોઇપણ અધિકારની રૂયે મ્યુનિસિપાલીટીએ કર્યો હોય એવા કોઇપણ ઉપયોગનું ઉત્પાદન કરીને અથવા મ્યુનિસિપાલીટીનો કોઇપણ અમલદાર અથવા તેના હુકમ મુજબ કામ કરનારો કોઇપણ અંખસ એવો કોઇપણ હુકમ બળવતો હોય તે વખતે તેને હરકત કરશે, તેને બસો રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૪૫. (૧) કોઇપણ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં અથવા તેના કોઇપણ ભાગમાં કોઇપણ ભય ભરેલો રોગ ફાટી નીકળવાની ધારતી હોય અથવા તે ફાટી નિકળ્યો હોય ત્યારે તેની મ્યુનિસિપાલીટીએ તે રોગનો ઉદભવ અટકાવવા સાફ અથવા તેનો અંદોળસ્ત કરવા સાફ અથવા તે ઓછો કરવા સાફ અથવા તેનો નાશ કરવા સાફ તેને જરૂર જણાય તેવી સઘળી તજવીજો કરવી જોઇયે.

(૨) ઉપર કહેલા પ્રકારના પ્રસંગે શહેરની મ્યુનિસિપાલીટીની બાબતમાં ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલને અને બીજા બાબતમાં કમીશનરને વિશેષ જાહેરનામાની મારફત અમુક ડિસ્ટ્રિક્ટમાં ભય ભરેલો રોગ થવાની ધારતી છે અથવા તે શરૂ થયો છે એવું જણાવીને તે ડિસ્ટ્રિક્ટની મ્યુનિસિપાલીટીને નીચેની પેટા કલમમાં કહેલા સઘળા અથવા કોઈ પણ ભુદા અધિકાર આપવાનો અપ્પત્વાર છે. અને તે મ્યુનિસિપાલીટીએ તે ઉપરથી, તે જાહેરનામામાં અથવા તે પછીના કોઇપણ જાહેરનામામાં ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલે કોઈ મર્યાદા, અંધન તથા શરતો ફરવી હોય તો તે સઘળાને પાત્ર રહીને પોતાને આ પ્રમાણે મળેલો દરેક અધિકાર, એવો અધિકાર સદરહુ પ્રકારના જાહેરનામા મારફત પાછો લઇ લેવામાં આવે ત્યાંસુધી ચલાવવો જોઇયે.

(૩) જે અધિકાર ઉપરની પેટા કલમ મુજબ સઘળા અથવા થોડા આપવામાં આવે તે નિચે પ્રમાણે છે, એટલે—(અ) જે કોઇપણ રોગબીજ યુક્ત ઇમારત રહેવાના ધર ઢાખલ વાપરવામાં આવતી હોય તે ઇમારતમાં અથવા તેના કોઇપણ ભાગમાં અથવા આવી ઇમારતની પાસેની એવી રીતે વપરાતી ઇમારતમાં જાથુને માટે અથવા થોડા વખત માટે રહેનાર માણસને અથવા માણસોને તે ઇમારત અથવા તે ભાગ છોડી જવા બાબત નિચેની શરતોને પાત્ર રહીને હુકમ કરવાનો અધિકાર છે, તે શરતો હેઠળ પ્રમાણે છે, એટલે—

(૧) દરેક બાબતમાં, જેને બીજા વર્ગના અધિકારથી ઓછો અધિકાર ન હોય એવા માજિસ્ટ્રેટની પરવાનગી પ્રથમ મેળવવી જોઇયે, અને,

(૨) જે માણસોના સંબંધમાં તે હુકમ કર્યો હોય તે સઘળાની રહેવાની સગવડ બીજો ઠેકાણો થવા જોગ હોવી જોઇયે અથવા કરવી જોઇયે.

(બ) તે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટની બાહારની જગાએથી આવનારા અથવા કોઇપણ રોગબીજ યુક્ત ઇમારત પાસેની કોઇપણ ઇમારતમાં રહેનારા માણસોના શરીરની વૈદ્યકીય અમલદાર પાસે તપાસ કરાવવા વિશે અને જરૂર હોય તો એવા માણસોનાં કપડાં, ઓઢવા પાથરવાની અથવા સંશ્લેષ આવતો હોય તેવી બીજા જણસોમાંના રોગબીજનો નાશ કરવા વિશે ફરમાવવાનો, અને એવા કોઇપણ માણસને પોતાનું ઠામ ઠેકાણું આપવાનું, અને ફરમાવે વખતે તથા જગાએ વતનામાં વત્તા ૧૦ દિવસ સુધી રોજ વૈદ્યકીય તપાસણી સાફ હાજર થવાનું ફરમાવવાનો અધિકાર છે;

(ક) બિજાના સિવિલ સર્જનના અથવા આ અર્થે ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલે નિમેશા બીજા કોઈ વૈદ્યકીય

અમલદારના લેખી મત પ્રમાણે, કોષ્ટપણ સાર્વજનિક અથવા ખાનગી જગામાં, અથવા કોષ્ટપણ પ્રસંગે અથવા કોષ્ટપણ કારણસારે પત્યાસથી વધારે લોક એકઠા થયાથી સદરહુ રોગ પસરવાનો અથવા તે વધારે લયભરેલો થવાનો સંભવ હોય તો, એવી જગાએ અથવા પ્રસંગે અથવા કારણસારે એવી રીતે એકઠા થવાની, સાધારણ રીતે, અથવા કોષ્ટપણ વિશેષ બાબતમાં વિશેષ હુકમ કરીને, મનાઈ કરવાનો અધિકાર છે.

(૪) મ્યુનિસિપાલીટી, પોતાની નજરમાં આવે તો, આ કલમ મુજબ કોષ્ટપણ મિલકત નાશ કર્યાને લીધે જેને સારજી નુકસાન થયું હોય એવા કોષ્ટપણ માણસને વળતર આપવાને મુખત્યાર છે, પણ મ્યુનિસિપાલીટીએ કશુંલ કર્યો હોય તે શિવાય, તેમાં કહેલા અધિકાર કોષ્ટ પ્રસંગે ચલાવ્યાના કારણથી થયેલા કોષ્ટપણ નુકસાનના અથવા નુકસાનીના વળતર બદલ કોષ્ટપણ દાવો ચાલશે નહીં.

(૫) પેટા કલમ (૨) મુજબ ઉપર કહેલા પ્રકારનો ઠરાવ જે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં વિજ્ઞાનકાળે અમલમાં હોય તેમાં, જે કોષ્ટ પણ અપસ, (અ) જે કોષ્ટપણ હુકમ તે ડિસ્ટ્રિક્ટમાં વિજ્ઞાનકાળે અમલમાં હોય અને જે ૧૪૪ મી કલમ અથવા આ કલમ મુજબ મ્યુનિસિપાલીટીને આપેલા કોષ્ટ પણ અધિકાર ચલાવીને મ્યુનિસિપાલીટીએ કરેલો હોય તે હુકમ નબી જોઇને તોડશે, અથવા.

(બ) મ્યુનિસિપાલીટીના કોષ્ટ પણ અમલદારને, અથવા તેણે આપેલા અધિકારની રૂપે કામ કરનારા ખીજ માણસને, એવો કોષ્ટ પણ હુકમ અમલમાં આણવામાં હરકત કરશે, તેને એક હપ્તર રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૪૬. (૧) ગવર્નર ઇન કોન્સલને કોષ્ટપણ વખતે—(અ) ૧૪૪ મી કલમ મુજબ અથવા ૧૪૫ મી કલમ મુજબ આપેલા કોષ્ટપણ અધિકાર પાછો લેવાનો (બ) એવા કોષ્ટપણ અધિકારના સંબંધમાં ઠરાવેલી હદ, બંધન અથવા શરત રદ કરવાનો અથવા ફેરવવાનો, અથવા (ક) એવો કોષ્ટપણ અધિકાર ચલાવીને મ્યુનિસિપાલીટીએ કરેલો કોષ્ટપણ હુકમ રદ કરવાનો. અધિકાર છે.

(૨) ઉપર કહેલા પ્રકારનો કોષ્ટપણ અધિકાર ચલાવીને મ્યુનિસિપાલીટીએ કરેલા હરેક હુકમનો અમલ, તે અધિકાર પાછો લીધા પછી, તે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં બંધ થશે.

૧૪૭. જે કોષ્ટપણ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટની અંદર ઢોરમાં, મેઠાંમાં અથવા બકરામાં કોષ્ટપણ એવી રોગ ઉદભવે, અથવા તેવો કોષ્ટ પણ રોગ દાખલ થવાનો સંભવ જણાય, તો ત્યાંની મ્યુનિસિપાલીટીએ તે રોગ, અથવા તેનો ઉદભવ, અથવા તેનું દાખલ થયું અટકાવવા સાર અથવા તે બાબત ઉપાય કરવા સાર, અથવા તે ઓછો કરવા અથવા દાખી દેવા સાર જરૂર જણાય તેવા સધળા ઉપાય કરવા જોઇએ.

૧૪૮. (૧) જ્યારે જ્યારે મ્યુનિસિપાલીટીને એમ જણાય કે કોષ્ટ ઇમારતની અંદર એટલી બધી ગરદી થઇ છે કે તેથી તેમાં અથવા તેની પાસેની ઇમારતમાં રહેનારાઓની તંદુરસ્તીને હાનિ અથવા નુકસાન થયું છે અથવા થવાનો સંભવ છે, ત્યારે ત્યારે એવી ગરદી અટકાવવાનો હુકમ મેળવવાસાર પેહેલા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટની આગળ કામ ચલાવવાની તબવીજ કરાવવાનો તે મ્યુનિસિપાલીટીને અધિકાર છે.

(૨) એવો માજીસ્ટ્રેટ જે ગરદી વિષે ફરીયાદ કરવામાં આવી છે તેથી રોગ થવાનો સંભવ છે અથવા રોગ થવાની ધારતી છે એવા અભિપ્રાયનો વૈજ્ઞકીય અમલદારનો દાખલો પોતાની આગળ રજુ કરવામાં આવે, અને પોતાને ખીજ જે કંઈ તબવીજ કરવાની જરૂર જણાય તે કરીને સદરહુ ઇમારતમાં ઉતરનારાઓની, બાકુતોની અથવા ખીજ રહેનારાઓની સંખ્યા, જેટલી હદ સુધી ઓછી કરવાની જરૂર છે એમ પોતે ઠરાવે તેટલી હદ સુધી વાજખી મુદતની અંદર (જે મુદત છ અઠવાડિયાંથી વધારે નહી હોય એવી અથવા દસ દહાડાંથી ઓછી ન હોય એવી હોવી જોઇએ) કરી કરવાનો હુકમ તે ઇમારતના ધણીને કરવાને મુખત્યાર છે, અથવા પોતાને વાજખી અને યોગ્ય જણાય એવો ખીજે કંઈ હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૩) જે સદરહુ ઇમારતના ધણીએ તે ઇમારત પેટા બાડે આપી હોય, તો તેમાં ઉતરનારાઓ બાકુતો અથવા ખીજ ખરેખરા રહેનારાઓએ જેની પાસેથી તે જગા બાડે લીધી હોય તેને આ કલમના કારણસાર, તે ઇમારતનો ધણી સમજવો જોઇએ.

(૪) પેટા કલમ (૨) મુજબ જે કોષ્ટપણ ધરધણીપર હુકમ કહાડવામાં આવ્યો હોય તે ધરધણીની

ફરજ છે કે તેણે એવા હુકમમાં ફરાવવામાં આવેલી શરતો પુરી કરવાને જરૂર જણાય તેટલા સદરહુ ઇમારતમાંના ઉતરનારાઓ, ભાડુતો અથવા બીજા ખરેખર રહેનારાઓને સદરહુ ઇમારત એવા હુકમમાં કહેલી મુદતની અંદર ખાલી કરવાને લેખી નોટીસ તુરતાતુરત આપવી જોઇએ, અને એવા જે કાંઇ પણ ઉતરનારાઓ, ભાડુતો અથવા રહેનારાઓને એવી નોટીસ મળે તે તે પ્રમાણે ચલાવવાને બંધાયલા છે.

(૫) પેટા કલમ (૨) ની રૂપે કહાડવામાં આવેલા કાંઇપણ હુકમમાં કહેલી તારીખ પછી જે કાંઇ ધરધણી તે હુકમનો લાગુ કરીને કાંઇપણ મકાનમાં ધણી ગરદી થવા દેશે તેને અને જે કાંઇ માણસ પેટા કલમ (૪) ની રૂપે પોતાને મળેલી નોટીસ મુજબ એવું કાંઇ મકાન ખાલી કરશે નહીં તેને, એવા હુકમમાં કહેલી તારીખ પછીના જેટલા દીવસ સુધી એવી ગરદી જારી રહે અથવા એ પ્રમાણે ખાલી કરવામાં નહીં આવે તે દરેક દીવસ બદલ ૧૦ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૪૮. (૧) જે હેઠળ જણાવેલી ખામીઓમાંની કાંઇ પણ ખામીને લીધે કાંઇપણ પ્રદેશમાંના કાંઇ પણ બેંગવટો કરનારમાં અથવા કાંઇ પણ પ્રદેશની પડોસમાં રહેનારાઓમાં રોગનો ભય ઉત્પન્ન થયો છે અથવા ઉત્પન્ન થવાનો સંભવ છે એમ ગવર્નર ઇન કૌન્સિલને જણાય, તો તેને, જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને જે મ્યુનિસિપાલિટીના તાબામાં સદરહુ પ્રદેશ હોય તે મ્યુનિસિપાલિટીને પેટા કલમ (૨) માં જણાવેલા સઘળા અથવા તેમાંના કાંઇપણ અધિકાર આપવાને અખત્યાર છે; અને જે મર્યાદા, બંધન, ફેરફાર, શરત અથવા નિયમને પાત્ર રહીને તે મ્યુનિસિપાલિટીએ એવી રીતે આપેલા સઘળા અધિકાર ગવર્નર ઇન કૌન્સિલના ત્યાર પછી કાઢેલા જાહેર નામાથી તે અધિકાર લઇ લેવામાં નહીં આવે તો અને લઇ લેવામાં આવે ત્યાં સુધી, સદરહુ પ્રદેશમાં ચલાવવા જોઇએ, તે મર્યાદા, બંધન, ફેરફાર, શરત અથવા નિયમ, પોતાને જરૂર જણાય તો, પોતે કાંઇપણ વખતે કાનુનો કરીને ફરાવવાને મુખત્યાર છે. સદરહુ ખામીઓ નીચે પ્રમાણે, એટલે:—

(અ) સદરહુ પ્રદેશમાં આગળથીજ બાંધેલી હોય એવી અથવા બાંધવા ધારેલી ઇમારતો અથવા ઇમારતોના સમુહ જે રીતે ખીચોખીચ આવેલો હોય, અથવા આવવાનો સંભવ હોય તે રીત; અથવા (બ) એવી આગળથીજ બાંધેલી હોય એવી અથવા બાંધવા ધારેલી કાંઇપણ ઇમારતો અથવા ઇમારતોના સમુહ સાફ કરવાની અસંકમતા; અથવા (ક) ઉપર કહ્યા પ્રમાણેની કાંઇપણ ઇમારતોમાંથી અથવા ઇમારતોના સમુહમાંથી અથવા પ્રદેશમાંથી ગોળ પાણીનો નીકાલ નહીં થતો હોય, અથવા તેમાંથી નરક વગેરે નહીં કઢાવું હોય અથવા તેમ કરવાની તજવીજ કરવાની અડચણ પડતી હોય તે, અથવા (ક) ઓટો અથવા ઇમારતો અથવા ઇમારતોનો સમુહ સાંકડો હોવો, પાસે પાસે હોવો, તેની રચના શારી નહીં હોવી અથવા તે નહારી હાલતમાં હોવો તે.

(૨) જે અધિકાર પેટા કલમ (૧) ની રૂપે સર્વાંશે અથવા થોડે અંશે મ્યુનિસિપાલિટીને આપી શકાય તે હેઠળ પ્રમાણે છે:—

(અ) પેટા કલમ (૧) માં જણાવેલી કાંઇપણ ખામીને લીધે, જ્યારે આગળથીજ બાંધેલી અથવા બંધાતી હોય એવી કાંઇપણ ઇમારતથી અથવા ઇમારતના સમુહથી ઉપર જણાવેલો ભય ઉત્પન્ન થયો હોય, અથવા મ્યુનિસિપાલિટીના મત પ્રમાણે ઉત્પન્ન થવાનો સંભવ હોય, ત્યારે એક લેખી નોટીસ, તે ઇમારતના અથવા ઇમારતના સમુહના સેફ્ટ જણાઇ આવે એવા કાંઇપણ ભાગ ઉપર ચોઢોડીને અને, મ્યુનિસિપાલિટીને થોભ લાગે તે પ્રમાણે, તેના ધણીઓના નામની અથવા જે જમીન ઉપર તે ઇમારત અથવા સમુહ બાંધેલો હોય અથવા બંધાતો હોય તે જમીનના ધણીઓના નામની કહાડીને તે ઉપરથી, જેમના નામની તે કાઢી હોય તેમને, જે વાજબી મુદત તેમાં જણાવી હોય તેની અંદર, એવી ઇમારત અથવા ઇમારતનો સમુહ તોડી પાડવાનું અથવા કહાડી નાંખવાનું અથવા એવો રોગ ઉત્પન્ન થવાનો ભય સર્વાંશે દુરકરવા સારું તે મ્યુનિસિપાલિટીને જરૂર જણાય તેવાં તેના સંબંધમાં બાંધકામ અથવા તજવીજ કરવાનું ફરમાવવાનો અધિકાર; (બ) જેઓનાં નામની સદરહુ નોટીસ કાઢવામાં આવી હોય તેઓ તેમાં જણાવેલી મુદતની અંદર સદરહુ ઇમારત અથવા ઇમારતનો સમુહ તોડી પાડવાની અથવા કહાડી નાંખવાની અથવા તે બાંધકામ અથવા તજવીજ કરવાની કસૂર કરે તો મ્યુનિસિપાલિટીના માણસો

પાસે અથવા બીજા માણસો પાસે તેમ કરવાનો અધિકાર;

(ક) (૧) રકમ (અ) માં કહેલો અધિકાર ચલાવીને જે કોઇ પણ ઇમારત આખી અથવા થોડે ભાગે તોડી પાડી હોય તેના ગભાણુ ઉપર, અથવા

(૨) ઇમારતોથી રોકામલી નહીં હોય એવી કોઇ પણ જગા ઉપર, પછી તે જગા ખાનગી મિલકત હોય કેવા ન હોય, તે ઉપર, એવા પ્રકારનો ભય દૂર થાય તેટલા માટે તે ગભાણુ અથવા ખુલ્લી જગા ઉપર ઇમારત અધિવી નહીં એવું તે મ્યુનિસિપાલીટીને જણાય તો, એવા ગભાણુ અથવા જગાના ધણી અથવા ભોગવટો કરનારના નામની લેખી નોટીસ કઢાડીને અને ૧૫૪ મી કલમની પેટા કલમ(૩) માં કહેલી રીતે સામાન્ય નોટીસ પ્રસિદ્ધ કરીને, કોઇ પણ ઇમારત અથવા નિરદિષ્ટ કરેલા પરિણામથી મોટી કોઇ પણ ઇમારત અધિવાની, કમિશનર કે જેનો ચુકાદો આખરનો ગણાશે તેને અપીલ કરવાના હકને પાત્ર રહિને, મના કરવાનો અધિકાર, અને સદરહુ પ્રમાણે પાત્ર રહીને, (અ) એવું ગભાણુ અથવા જગા સંપાદન કરવાનો અથવા (બ) તેના ધણી અથવા ભોગવટો કરનાર જે ઉપયોગ કરી શકે અથવા કરવા દઇ શકે તેના સંબંધમાં જરૂર જણાય એવી શરતો ઠરાવવાનો, અધિકાર છે.

પરંતુ એવું ઠરાવ્યું છે કે એવા મનાઈ હુકમથી જે કોઇપણ માણસના હકને બાધ આવે. હોય તેને તેવે દરેક પ્રસંગે તુકસાનીનો અદલો આપવો જોઇયે, અને તેના રકમ અદલ કંઈ તકરાર પડે, તો રકમ ૧૬૦ મી કલમમાં ઠરાવી છે તે રીતે ચોક્કસી કરીને ઠરાવવી જોઇયે.

(૩) જ્યારે પેટા કલમ (૨) ની રૂએ આપેલી કોઇપણ નોટીસ ઉપરથી કોઇપણ ઇમારત તોડી પાડી હોય ત્યારે તે મ્યુનિસિપાલીટીએ, તે ઇમારત આ આકટના અથવા તેની રૂએ કરેલા તથા અમલમાં હોય એવા કોઇપણ પેટા કાયદાના ઠરાવ વિરુદ્ધ અધિક્ષી ન હોય તો, તે તોડી પાડવાથી જે ધણીનું અથવા ભોગવટો કરનારનું તુકસાન થયું હોય તેને વાજબી અદલો આપવો જોઇયે, અને તેની રકમ આખત તકરાર પડે તો તે રકમ કલમ ૧૬૦ માં જણાવેલી રીતે ચોક્કસી કરીને ઠરાવવી જોઇએ.

(૪) પેટા કલમ (૧) ની રૂએ કોઇપણ કાનુન કરતી વખતે ગવર્નર ઇન્ કાઉન્સિલને, આ કલમથી અથવા આવી કાનુનોથી મળેલા અધિકાર ચલાવીને મ્યુનિસિપાલીટીએ જે કોઇ હુકમ કર્યો હોય અથવા શરતો ઠરાવી હોય તે તોડવામાં આવે તે દરેક પ્રસંગે પાંચસો રૂપિયા સુધીના, તથા તે તોડવાનું જારી રહે તે દરેક દિવસ અદલ બીજા વીસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા ઠરાવવાનો અધિકાર છે.

૧૫૦ (૧) મડદાની વ્યવસ્થા કરવા માટે વપરાતી કોઇપણ જગા તંદુરસ્તીને જોખમ પહોંચે એવી હાલતમાં છે અથવા તેવી થવાનો સંભવ છે, એમ મ્યુનિસિપાલીટીને લાગે, તો તે પોતાનો એવો અભિપ્રાય તેનાં કારણ સાથે ગવર્નર ઇન્ કાઉન્સિલ આગળ રજુ કરવાને મુખત્યાર છે, અને તે ઉપરથી કમિશનર, પોતાને જે કોઇપણ વધારે ચોક્કસી કરાવવાનું યોગ્ય લાગે તે કરાવ્યા પછી, જાહેરનામાદ્વારા સદરહુ જગ્યા સદરહુ જાહેરનામામાં તે અર્થે નિરદિષ્ટ કરેલી તારીખથી એ પ્રમાણે વપરાતી બધ થશે એમ ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

(૨) સદરહુ જાહેરનામાની નકલ જિલ્લામાં બોલાતી બાબમાં તરબુસ સાથે, સ્થાનિક વર્તમાનપત્રો હોય તો તેમાં પ્રસિદ્ધ કરવી, અને મ્યુનિસિપલ ઓફીસ આગળ અને જે જગાને લગતું તે જાહેરનામું હોય તે જગાના અથવા તેની તબદીકના એક અથવા વધારે પ્રસિદ્ધ ભાગ ઉપર મ્હોટાડવી જોઇયે.

(૩) એવી કોઇ પણ જગા બંધ કરવાની સદરહુ જાહેરનામામાં નિર્દિષ્ટ કરેલી તારીખ પછી જે કોઇ અપ્પસ એવી જગામાં કોઈ પણ મુડદું દાટસે અથવા તેની બીજી રીતે વ્યવસ્થા કરશે તેને સો રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

(૯) કેટલાએક ધંધાથી તથા રોજગારથી થતાં અપકારક કૃત્યો.

૧૫૧ (૧) જે મ્યુનિસિપાલીટીની ખાત્રીલાયક રીતે એમ બતાવવામાં આવે કે જે કોઇ પણ ઇમારત અથવા જગાનો ઉપયોગી—

(અ) બનાવરોનું નકામું માંસ, લોખી, હાડકાં અથવા ચિથરાં ઉકાળવા સાડ અથવા ભરી મુકવા સાડ; (બ) માછલાંને આથવા સાડ અથવા આથીને મુકવવા સાડ અથવા ભરી મુકવા સાડ; (ક) ચામડાં

સીંગડા અથવા તાતડી ભરી મુકવા સાથે; (૩) ચામડા રંગવા સાથે; (૪) ચામડા અથવા ચામડાની જથ્થાસે તૈયાર કરવા સાથે; (૫) રંગવા સાથે; (૬) ચરબી અથવા ગંધકે જાળવા સાથે; (૭) ઉન અથવા વાળ ધોવા અથવા મુકવવા સાથે; (આઠ) ઇંટની, માટીનાં વાસણ બનાવવાની અથવા ચુનાની ભઠ્ઠી તરીકે; (નવે) સાણુ બનાવવા સાથે; (દે) તેલ ઉકાળવા સાથે; (લ) સાણુ ચોખાના કારખાના તરીકે; (મ) દારૂ ગાળવાની ભઠ્ઠી તરીકે; (ન) ઘાસ, પરાળ, ચારો, લાકડાં, વિલાયતી કાચલા અથવા બીજા જવાલાભ્રાહી પદાર્થ ભરી રાખવા સાથે; (એ) જેમાંથી ત્રાસદાયક અથવા અપકારક ગંધ નીકળતી હોય અથવા જેને લીધે આગ લાગવાની ધારતી હોય એવા કારખાના તરીકે અથવા બીજા કોઇપણ ધંધાની જગા તરીકે; કરવામાં આવે છે અથવા કરવાનો ઇરાદો છે, તે હામરત અથવા જગા તેની પડોસમાં રહેનારાઓને અપકારક છે અથવા તેવી રીતના ઉપયોગને લીધે અથવા તેના સ્થાનને લીધે તેમ થવાનો સંભવ છે, અથવા જીંદગીને, તંદુરસ્તીને અથવા મિલકતને જોખમ લાગે એવી રીતે તેનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે અથવા તે તેવી જગાએ આવેલી છે, તો તે મ્યુનિસિપાલિટીને, તેના ધણીને અથવા ભોગવટો કરનારાને લેખી નોટીસ આપીને.

(૧) તે જગાનો તે પ્રમાણે ઉપયોગ કરવાનું એકદમ બંધ કરવાનું અથવા તેનો તે પ્રમાણે ઉપયોગ કરવાનો ઇરાદો અમલમાં મુકવાનું અથવા મુકવાદેવાનું એકદમ છોડી દેવાનું, અથવા

(૨) તે અપકારક અથવા જોખમકારક ન થાય અથવા આગળ તેવી ન રહે એવી રીતે મ્યુનિસિપાલિટી તે નોટીસમાં દરમાવે તે પ્રમાણે અથવા બંધિણીમાં તેવો ફેરફાર કરીને, તેનો ઉપયોગ કરવાનું, દરમાવવાનો અધિકાર છે.

(૨) જે કોઇપણ માણસ પેટા કલમ (૧) ની રૂએ નોટીસ આપવામાં આવ્યા પછી કોઇપણ જગાનો ઉપયોગ પડોસમાં રહેનારાઓને અપકારક થાય એવી રીતે અથવા જીંદગીને, તંદુરસ્તીને અથવા મિલકતને જોખમ થાય એવી રીતે કરે અથવા કરવડે, તેને બંધે રૂપિયા સુધીના, અને પહેલીવાર ગુન્હો સામીત થયાની તારીખ પછી જે જે દીવસના સંબંધમાં એવો ઉપયોગ કરવાનું અથવા કરવા દેવાનું આજુ રહે તે દરેક દિવસ બદલ બીજા ૪૦ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

(૩) આ કલમની રૂએ ગુન્હાની સામીતીનો ઠરાવ થયા બાદ માંજિએ, મ્યુનિસિપાલિટીની અરજી ઉપરથી, પણ તે શિવાય નહીં, તે જગા બંધ કરવાનો હુકમ કરવો જોઇયે, અને ત્યાર પછી, પેટા કલમ (૧) માં જણાવેલા કોઇપણ કારણસર તે જગા વપરાતી અટકાવવા સાથે માણસોને નીમવા જોઇયે અથવા બીજા કંઈ તબવીબ કરવી જોઇયે.

(૪) જે કોઇપણ માણસ લેસન્સ વગર અથવા લેસન્સ બંધ કર્યું હોય તે દરમિયાન અથવા તે પાછું લઇ લીધું હોય ત્યાર પછી, પેટા કલમ (૧) માં જણાવેલા કોઇપણ કારણસર કોઇપણ જગાનો ઉપયોગ, જે કોઇપણ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં જે કોઇપણ પેટા કાયદા ઉપરથી હેઠળ પ્રમાણે ઠરાવ્યું હોય જોટલે, એવા લેસન્સ એવા ઉપયોગ માટે કંઈ શરતે અથવા કંઈ કંઈ શરતોને પાત્ર પ્રસંગે તથા કયા સ્થળમાં અથવા કયા ઠેકાણાના સંબંધમાં આપવા, આપવાની ના પાડી. બંધ કરવા અથવા પાછાં લેવાં તે ઠરાવ્યું હોય તે પેટા કાયદા વિવિધમાનકાળે અમલમાં હોય તે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં કરે, તેને ૫૦ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા અને પહેલી વાર ગુન્હો સામીત થયાની તારીખ પછી જેટલા દીવસ ઉપયોગ ભરી રહે તેવા દરેક દિવસ બદલ વળી દસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૫૧. (અ) (૧) કોઇપણ માણસે, કોઇપણ કારખાનામાં અથવા બીજા જગામાં, કાગે લગાડેલા કારીગરો અથવા અજસોને કામપર બોલાવવા અથવા યાંત્રિક સાધનથી વગાડવાનો કોઇપણ સીસોડો અથવા ટુરાઇ વાપરવાં નહીં અથવા તેમનો ઉપયોગ કરવો નહીં

(૨) પોતાને યોગ્ય લાગે તેવી શરતોને પાત્ર એવું લાઇસન્સ આપવાનો, અને લાઇસન્સવાળાને એક મહિનાની નોટીસ આપીને ગમે તે વખતે એવું લાઇસન્સ રદ કરવાનો મ્યુનિસિપાલિટીને અધિકાર છે,

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે જ્યારે લાઇસન્સવાળાએ લાઇસન્સની શરતોમાંની કોઇપણ શરતનો ભંગ કર્યો હોય ત્યારે, તે લાઇસન્સ એવી કોઇપણ નોટીસ આપ્યા વગર રદ કરવાનો અધિકાર છે.

(૩) જે કોઇ માણસ ઉપર કલ્લા પ્રમાણેનો કોઇ સીસેડો અથવા તુરાઇ એવા લાઇસન્સ વગર અથવા એવા લાઇસન્સની શરતોમાંની કોઇપણ શરતનો ભંગ કરીને અથવા એવું લાઇસન્સ રદ થયા પછી, વાપરશે અથવા તેના ઉપયોગ કરશે તેને વધારેમાં વધારે પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે જે માણસને અત્યાગ્રહ કરવામાં આવ્યો હોય તેની અથવા જીલ્લા મેજિસ્ટ્રેટ અથવા મ્યુનિસિપાલીટીએ આ આજ્ઞામાં ખાસ અધિકાર આપ્યો હોય અને પોલીસ થાણું જેના હવાલામાં હોય એવા અમલદારથી ઉતરતા દરજ્જાનો ન હોય એવા પોલીસ અમલદારની દરિયાદ શિવાય કોઇપણ કોર્ટ આ કલમ મુજબનો ગુન્હો સાબિતવો નહીં.

૧૫૩. કોઇપણ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ, (અ) જેનો કોઇપણ ભાગ કેન્ટોન્મેન્ટથી ત્રણ માઇલની અંદર હોય, અથવા (બ) જેને મ્યુનિસિપાલીટીની અરજ ઉપરથી ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલે ગૃહરનામાં ઉપરથી આ કલમ લાગુ પડે છે એમ ઠરાવ્યું હોય.

તેમાં, કોઇપણ પહેલા વર્ગના માજિસ્ટ્રેટને ખબર પડે કે એવા ડિસ્ટ્રિક્ટની હદમાંહેનું ધર ખાજરા તરીકે વપરાય છે, તો તેને ધરના ધણી અથવા ભોગવટો કરનારને સમન કરવાનો અધિકાર છે, અને તેની ખાતરી થાય છે કે ધર એ પ્રમાણે વપરાય છે, તો તેનો એ પ્રમાણે ઉપયોગ થતો અટકાવવાને તે ધણીને અથવા ભોગવટો કરનારને હુકમ કરવાનો અધિકાર છે, અને સદરહુ ધણી અથવા ભોગવટો કરનાર એવા હુકમનો અમલ પાંચ દિવસની અંદર કરશે નહિ તો તેને ત્યાર પછી તે ધર એ પ્રમાણે વપરાય તેવા દરેક દિવસ બદલ વધારેમાં વધારે રૂ. ૨૫) રૂપિયા સુધીના દંડ કરવાનો અધિકાર છે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે આ કલમ પ્રમાણે ચલાવવાનું કામ માત્ર,

(અ) જીલ્લા માજિસ્ટ્રેટની મંજૂરીથી અથવા તેના હુકમથી, અથવા (બ) જે ધરની ખાજતમાં દરિયાદ હોય તેની નજદીક રહેતો તે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટના ત્રણ અથવા વધારે રહેવાસીઓની દરિયાદ ઉપરથી, ચલાવવું જોઇએ.

(૧૦) નોટીસની બજાવણી તથા તે પ્રમાણે ન આપ્યા બદલ શિક્ષા.

૧૫૪. (૧) આ આક્ટની રૂ. ૧૫૩, કોઇપણ માણસના નામની કોટેલી દરેક નોટીસ તે માણસના ઉપર બજાવવાનું તથા તે પ્રમાણે તૈયાર કરેલું દરેક બિલ તેને દેખાડવાનું કામ, જે સધળી બાબતો વિશે આ આક્ટમાં ખસુસ કરીને ઠરાવ્યું નહીં હોય તે બાબતોમાં, મ્યુનિસિપલ અમલદારે અથવા નોકરે અથવા આ અર્થે મ્યુનિસિપાલીટીએ અધિકાર આપ્યો હોય એવા બીજા કોઇ માણસે,

(અ) જે માણસના નામની તે નોટીસ અથવા બિલ કાઢ્યું હોય તે માણસને તે આપીને અથવા આપવા માંડીને; અથવા (બ) જે એવો માણસ મળે નહીં, તો તે છેલ્લો જે જગામાં રહ્યાનું માલુમ હોય તે જગા તે મ્યુનિસિપાલીટીની હદની અંદર હોય તો તે નોટીસ અથવા તે બિલ ત્યાં મુકી આવીને, અથવા તેના કુટુંબના કોઇપણ પુખ્ત ઉમ્મરના પુરૂષને અથવા નોકરને તે આપીને અથવા આપવા માંડીને; અથવા (ક) જે તે માણસ તે મ્યુનિસિપાલીટીની હદમાં રહેતો ન હોય તે અને તેનો બીજો જગાનો પત્તો પ્રેસિડન્ટને અથવા તે નોટીસ અથવા બિલ આપવા વિશે જેણે દરખાસ્ત હોય તેને માલમ હોય તો, એક પાકીટ ઉપર તે પત્તો લખીને તેમાં તે નોટીસ અથવા આપવા બિલ ટપાલ મારફતે રજીસ્ટર કરાવીને મોકલીને; અથવા (ડ) જે ઉપર જણાવેલી કોઇપણ રીતે એ કામ થઇ શકે નહીં તો, તે બિલ અથવા નોટીસ જે ધમારત અથવા જમીન સાંબંધી હોય (જે હોય તો) તેના કોઇપણ પ્રસિદ્ધ ભાગ ઉપર ચોઢાવીને; કરવું જોઇએ.

(૨) જ્યારે આ આક્ટ પ્રમાણેની કોઇપણ નોટીસ આ ઉપરથી અથવા તેની રૂ. ૧૫૩, કોઇપણ ધમારત અથવા જમીનના ધણી ઉપર અથવા ભોગવટો કરનારા ઉપર બજાવવાની જરૂર હોય અથવા બજાવવાની રજા હોય, ત્યારે તેમાં તે ધણી અથવા ભોગવટો કરનારનું નામ લખવાની જરૂર નથી, અને આ

આકટમાં ખસુસ કરીને ઠરાવ્યું નહીં હોય તે બાબતોમાં તેની બબવણી.

(બ) તે નોટીસ, તે ધણીને અથવા બોગવટો કરનારને, અથવા એક કરતાં વધારે ધણી અથવા બોગવટો કરનારા હોય તો તેઓમાંના એકને આપીને અથવા આપવા માંડીને; અથવા (બ) જે એવો કોષ્ટ પણ્ય ધણી અથવા બોગવટો કરનારો ન મળે, તો તે ધણી અથવા બોગવટો કરનારના કુટુંબમાંના કોષ્ટપણ્ય પુખ્ત ઉમરના પુરૂષને અથવા નોકરને આ નોટીસ આપીને અથવા આપવા માંડીને, અથવા (ક) ઉપર જણાવેલી કોષ્ટપણ્ય રીતે એ કામ થઇ શકે નહીં, તો આ નોટીસ જે ઇમારત અથવા જમીન સંબંધી હોય તેના કોષ્ટપણ્ય પ્રસિદ્ધ બાગ ઉપર ચોઢાવીને; કરવી જોઇએ.

(૩) આ આકટ ઉપરથી જે નોટીસ, સાર્વજનિક નોટીસ તરીકે અથવા સામાન્યતઃ અથવા તેમાં જણાવેલા માણસોને નોટીસ આપવી જરૂર છે એમ જે ઠરાવોમાં ખુલ્લે ખુલ્લું જણાવ્યું નહીં હોય એવા ઠરાવોની રૂયે, આપવાનું અથવા બબવવાનું મ્યુનિસિપાલીટીને ફરમાવ્યું હોય અથવા તેમ કરવાનો તેને અધિકાર આપેલો હોય તે દરેક નોટીસની દરેક નકલ, તે મ્યુનિસિપાલીટી આ સંબંધમાં પેટા કાયદામાં ઠરાવે તેવી રીતે તે મ્યુનિસિપાલીટીની ઓફિસના પ્રસિદ્ધ બાગમાં, તેટલી સુદત સુધી તથા તેવી બીજી ઇમારતો તથા જગામાં ચોઢાવી મુકી હોય અથવા તેવા સ્થાનિક વર્તમાનપત્રોમાં અથવા તેવી બીજી રીતે પ્રસિદ્ધ કરી હોય, તો તે પૂર્ણ પણ્ય આપી છે અથવા બબવી છે એમ સમજવું.

(૪) કોષ્ટ પણ્ય નોટીસ અથવા બિલ નમુનાની ખામીને લીધે ગેરકાયદાસર થતાં નથી.

(૫) જ્યારે આ બાબતની રૂયે આપેલી કોષ્ટ પણ્ય નોટીસ ઉપરથી કોષ્ટપણ્ય કામ કરવાનું ફરમાવ્યું હોય અને તેનું કામ કરવા બદલ આ આકટમાં સુદત ઠરાવી નહીં હોય ત્યારે તે કામ કરવા બદલ તે નોટીસમાં વાજબી સુદત ઠરાવવી જોઇએ.

(૬) નોટીસમાં જણાવેલી શરતો પાળવામાં નહીં આવે, તો તે ઉપરથી કરવાનાં ફરમાવેલાં કામ પુરાં કરવા સાર જરૂર હોય તે કૃત્ય અથવા તબવીજ મ્યુનિસિપાલીટીએ કરવી એ કાયદેસર ગણાયે, અને તેમ કરવામાં તે મ્યુનિસિપાલીટીને થયેલા સધળો ખર્ચ જે માણસ અથવા માણસોના ઉપર તે નોટીસ બબવી હોય તેણે અથવા તેઓએ આપવો જોઇએ, અને તે ખર્ચ ૧૬૦ મી કલમમાં ઠરાવેલી રીત પ્રમાણે વસુલ કરવાનો અધિકાર છે એમ સમજવું.

૧૫૫. જે કોષ્ટ માણસ આ બાબતની રૂયે આપેલા કોષ્ટ પણ્ય અધિકાર ઉપરથી મ્યુનિસિપાલીટીએ કાઢેલી કોષ્ટ પણ્ય લેખી નોટીસથી આપેલા કોષ્ટ પણ્ય કાયદાસર હુકમનું ઉલ્લંઘન કરે અથવા તે પ્રમાણે ન આવે અથવા એ પ્રમાણે આપેલા કોષ્ટપણ્ય અધિકાર ઉપરથી મ્યુનિસિપાલીટીએ તેને જે શરતોને પાત્ર રાખીને કોષ્ટ પણ્ય રજા આપી હોય તે પ્રમાણે ન આવે, તેને, તે ઉલ્લંઘન અથવા તે કસુર બીજી કોષ્ટ પણ્ય કલમની રૂયે શિક્ષા કરવા સરખો ગુન્હો ન હોય તો, ૫૦ રૂપિયા સુધીના, અને પહેલીવાર ગુન્હો સાબીત થયાની તારીખ પછી જે જે દિવસના સંબંધમાં સદરહુ ઉલ્લંઘન અથવા તે કસુર ચાલુ રહે તે દરેક દિવસ બદલ બીજા પાંચ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

પરંતુ એવું ઠરાવ્યું છે કે, જ્યારે સદરહુ નોટીસમાં કોષ્ટ પણ્ય કૃત્ય કરવા બાબત સુદત ઠરાવી હોય અને આ આકટમાં તે બાબત સુદત ઠરાવી ન હોય, ત્યારે તે પ્રમાણે ઠરાવેલી સુદત આ આકટના અર્થ પ્રમાણે વાજબી છે કે કેમ તે ઠરાવવાનું માજિસ્ટ્રેટને હાથ રહેશે.

૧૫૬. (૧) જ્યારે જ્યારે આ આકટના ઠરાવ પ્રમાણે કોષ્ટ પણ્ય અધિકાર કોષ્ટપણ્ય ઇમારતના અથવા જમીનના ધણીએ અથવા બોગવટો કરનારાએ કરવાની જરૂર છતાં તે કામ કરવામાં નહીં આવે, ત્યારે ત્યારે તે ન કરવા બાબત કોષ્ટ પણ્ય શિક્ષા ઠરાવેલી હોય અથવા નહીં હોય, તો કામ કરાવવાનો મ્યુનિસિપાલીટીને અધિકાર છે; અને તે કામમાં થયેલું ખર્ચ, આ આકટમાં બીજી રીતે ખાસ ઠરાવ્યું હોય તે શિવાયને પ્રસંગે, જે માણસે તે કામ કરવું જોઇતું હતું તેણે મ્યુનિસિપાલીટીને આપવો જોઇએ, અને તે ખર્ચ બાબત ૮ પ્રમાણે વસુલ કરવાના કોષ્ટ પણ્ય કર બદલ માગેલી રકમ જેવી રીતે વસુલ કરાય તેવી રીતે પોતાને થોડા દેખાય તે મુજબ એક રકમે અથવા હરતે હરતે વસુલ કરવાનો તે મ્યુનિસિપાલીટીને અધિકાર છે. પણ્ય એવું ઠરાવ્યું છે કે,

(અ) જ્યારે જ્યારે કોઇ પશુ મ્યુનિસિપાલીટીએ કોઇ પશુ પાણીના નિકાલ કરવાની યોજના અથવા પાણીની યોજના સારૂ કાઢી હોય, ત્યારે ત્યારે કોઇ પશુ ઇમારતના અથવા જમીનના ધણીની સાથે તેમાં પાણીના નિકાલના અથવા પાણી લઇ જવાના સાધનો કરવાની રીત બાબત વિશેષ કચુલાયત પેટા કલમ (૧) અથવા કલમ ૧૦૧ લી અથવા આ આક્ટના બીજા કોઇ પશુ ઠરાવો મુજબના તે મ્યુનિસિપાલીટીના અધિકારને બાધ ન આવે તેમ કરવાનું તેને કાયદેસર છે એમ સમજવું, અને તે મ્યુનિસિપાલીટીએ પૈસાની અથવા બીજી કંઈ મદદ આપી હોય તો તે બદલની રકમ તથા તે ધણીએ કચુલ કરેલી કંઈ પશુ રકમ તે કચુલતની ચરત પ્રમાણે વસુલ કરવી જોઇયે, અથવા તેમ નહીં થઇ શકે તો પેટા કલમ (૨) તથા (૩) માં જણાવેલી રીતે વસુલ કરવી જોઇયે. તેમજ વળી એ પ્રમાણે ઠરાવ્યું છે કે,

(બ) જ્યારે ૫૦ મી કલમની પેટા કલમ (૩), ૯૧ મી કલમની પેટા કલમ (૨) અથવા (૬) ની રૂયે અથવા ૯૯ મી, ૧૦૧ લી, ૧૦૬ ઠી અથવા ૧૦૭ મી કલમની રૂયે હુકમ આપેા હોય અથવા જ્યારે ૧૦૨ છ કલમની રૂયે પરવાનગી આપી હોય, અથવા જ્યારે આ પેટા કલમના વીશેષ ઠરાવ (અ) ની રૂયે કચુલત કરી હોય, ત્યારે તે મ્યુનિસિપાલીટી, આ આક્ટની રૂયે પોતાને મળેલા બીજા કોઇ અધિકારને બાધ ન આવે તે રીતે પોતાને યોગ્ય લાગે તો, પોતે ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે કરેલા કોઇ પશુ અરચ, સુધારાના અરચ તરીકે ઠરાવવાને મુખ્યત્વાર છે. સુધારાના અરચનો બોળે તે જગ્યા અથવા જમીનના ઉપર પડશે અને તે દર વર્ષે દર સેંકડે છ ટકાના બ્યાજ સુદાં મ્યુનિસિપાલીટી ઠરાવે તેટલા હુમાથી લેવા જોઇએ, અને તે પેટા કલમો (૨) તથા (૩) માં જણાવેલી રીત પ્રમાણે વસુલ કરી શકશે.

(૨) એવી રીતે કસુર કરનાર સદરહુ ઇમારત અથવા જમીનનો ધણી હોય તો, તે મ્યુનિસિપાલીટીને તે વખતે અથવા ત્યાર પછી કોઇ પશુ વખતે ધણી તરફથી જે માણસ તે ઇમારતનો અથવા જમીનનો ભોગવટો કરતો હોય તેની પાસેથી, તે ધણીએ તે તે વખતે આપવાનો સધળો અરચ અથવા તેના કંઈ ભાગ, તે ધણીના ઉપર ઠાવે બાધ્યો હોય અથવા ન બાધ્યો હોય અથવા કામ ચલાવ્યું હોય અથવા ન હોય તો પણ, પેટા કલમ (૩) ના ઠરાવોને પાત્ર રહીને એક જગ્યા ઉપાય તરીકે, માંગવાનો અધિકાર છે; અને એવી રીતે માંગણી કર્યા પછી જો તે ભોગવટો કરનાર તે આપે નહીં, તો તેની પાસેથી તે લેવાનો અધિકાર છે, અને એ પ્રમાણે લેવાની દરેક રકમ, બાબ ૮ પ્રમાણે વસુલ કરવા જોગ કોઇ પશુ કર બદલ માંગેલી રકમ જે રીતે વસુલ કરી શકાય તે રીતે વસુલ કરી શકાશે; અને એવા કોઇ પશુ અરચના સંબંધમાં તે ભોગવટો કરનારે એ પ્રમાણે આપેલી અથવા તેની પાસેથી વસુલ કરવામાં આવેલી રકમ તેણે જેની પાસે જગ્યા ભાડે રાખી હોય તેને આપવાના ભાડામાંથી બાદ કરવાનો તેને અધિકાર છે.

(૩) કોઇપશુ ઇમારતનો અથવા જમીનનો ભોગવટો કરનાર, એવી ઇમારત અથવા જમીનના ધણીના ઉપર આ આક્ટની રૂયે નાખેલા કોઇપશુ અરચના સંબંધમાં, જે ઇમારત અથવા જમીનના સંબંધમાં તે અરચ આપવાના હોય તેનું એવો ભોગવટો કરનારની પાસે અરચ માંગ્યો હોય તે વખતે જે ભાડું લેણું થયું હોય તેના કરતાં, અથવા એવું માગણું કર્યા પછી અને જેની પાસે પોતે જગ્યા ભાડે રાખી હોય તેને ન આપવા બાબતની તેને નોટીસ આપ્યા પછી કોઇ પશુ વખતે એકડું થાય અને જે તે ભોગવટો કરનારે આપવાનું હોય તેના કરતા વધારે રકમ, તેના ભાડાની રકમ તથા ભાડું જેને આપવાનું હોય તેનું નામ તથા પતો અરેખરી રીતે જણાવવા સારૂ મ્યુનિસિપાલીટીએ તેને લખ્યા પછી તે જણાવવાની કસુર ન કરે અથવા ના કહે તો, આપવાને તે પાત્ર થશે નહીં; પણ એવા કોઇ પશુ ભોગવટો કરનારા પાસે માંગેલી રકમ તે માગતી વખતે તેની પાસે જે ભાડાની રકમ લેણી થઇ હોય અથવા ત્યાર પછી એકઠી થઇ હોય તેના કરતાં વધારે છે એ સાબિત કરવાનો બોળે તે ભોગવટો કરનારા ઉપર રહેશે.

પશુ એવું ઠરાવ્યું છે કે આમાંના કોઇ પશુ મજકુર ઉપરથી, ઉપર જણાવેલા કોઇ પશુ સાધનો કરવાનો અરચ આપવા બાબત એવા કોઇ પશુ ભોગવટો કરનાર તથા ધરધણી વચ્ચે થયેલા ખાસ કરા-

રને બાધ આવે છે એવું સમજવું નહીં.

૧૫૭. જ્યારે જ્યારે જે કાંઈ પણ સાધન કેાઇ પણ ઇમારતના અથવા જમીનના ધણીએ કરવું જોઇયે તે તે કરે નહીં, ત્યારે ત્યારે તે ઇમારત અથવા જમીનનો ભોગવટો કરનારને તે મ્યુનિસિપાલીટીની પસંદગીથી તે કરાવી લેવાને અધિકાર છે, અને તેનો ખર્ચ તે ધણીએ તેને આપવો જોઇયે, અથવા તે ધણીનું પોતાના ઉપર વખતો વખત જે જાડું ચઢે તેમાંથી તે ખર્ચની રકમ આદ કરવાનો તે ભોગવટો કરનારને અધિકાર છે.

૧૫૮. કેાઇ પણ ઇમારત બાબત અથવા જમીન બાબત આ આક્ટના કેાઇપણ ઠરાવ અમલમાં લાવવાનો પોતાનો ધરાદો છે એવી નોટીસ તે ઇમારતના અથવા જમીનના ધણીએ તે ઇમારતનો અથવા જમીનનો ભોગવટો કરનારને આપ્યા પછી તે ભોગવટો કરનાર તે ધણીને તેમ કરવા નહીં દેશે તો, તે વાત સાબિત થયા પછી અને ધણીએ અરજી કર્યા ઉપરથી હેડેણ લખ્યા પ્રમાણે કરવાનો અધિકાર કેાઇપણ માજિસ્ટ્રેટને છે, એટલે, આ આક્ટના ઠરાવ અમલમાં લાવવા સારૂ સદરહુ ઇમારતના અથવા જમીનના સંબંધમાં જે જે કામ કરવાની જરૂર હોય તે સર્વ કામ ધણીને કરવા દેવા બાબત સદરહુ ભોગવટો કરનારને લેખી હુકમ કરવાનો અધિકાર છે, અને પોતાને યોગ્ય દેખાય તો સદરહુ અરજી અથવા હુકમનો ખર્ચ ધણીને આપવા બાબત તે ભોગવટો કરનારને હુકમ કરવાનો પણ અધિકાર માજિસ્ટ્રેટને છે; અને એવા હુકમની તારીખથી ૮ દિવસ પછી સદરહુ ભોગવટો કરનાર સદરહુ ધણીને સદરહુ પ્રકારનું કામ કરવા દેવાની ના કહ્યા કરશે, તો ભોગવટો કરનાર જેટલા દિવસ ના કહ્યા કરશે તેટલા દિવસ બદલ તેને દર દિવસના પચાસ રૂપિયા સુધીના ફંડની શિક્ષા થશે; અને એવી રીતે ના કહ્યાની સુદ્ધતમાં એવો ફરક ધણી એવું કામ ન કર્યાને લીધે જે કાંઈ પણ શિક્ષાને બીજી રીતે પાત્ર થયો હોય તેમાંથી તે મુક્ત થશે.

૧૫૯. પ્રેસિડન્ટને અથવા વાઇસ પ્રેસિડન્ટને, અથવા એવા કામ સારૂ મ્યુનિસિપાલીટીએ જે કૌન્સિલરને અથવા અમલદારને અધિકાર આપ્યો હોય તે કૌન્સિલરને અથવા તે અમલદારને આ આક્ટનાં કારણ સારૂ સરજા ઉગે ત્યારથી તે સરજા આથમે ત્યાંનાં સુધીમાં હરકોઇ ઇમારતમાં અથવા જમીનમાં અથવા તે ઉપર હેડેણ લખેલાં કામસારૂ જવાનો અધિકાર છે, એટલે જે સર્વે અથવા તપાસ કરવાનો તે મ્યુનિસિપાલીટીને અધિકાર હોય તે સર્વે અથવા તપાસ કરવા સારૂ તેમજ જે કામ કરવાની આ આક્ટ પ્રમાણે તેને મુખત્યારી હોય તે કામ કરવા સારૂ જવાનો અધિકાર છે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે આ આક્ટમાં બીજી રીતનો ઠરાવ કર્યો હોય તે શિવાય, હરકોઇ ઇમારત અથવા જમીન કેાઇ માણસના ભોગવટમાં હોય તે વખતે ત્યાંનાં જવા બાબતની લેખી નોટીસ તે ભોગવટો કરનારને ૨૪ કલાક આગળ આપ્યા વગર તે ઇમારતમાં અથવા જમીનમાં જવું નહીં. પણ ભોગવટો કરનારો રાજી હશે અને તે નોટીસ આપવામાં નહીં આવશે તો ચાલશે.

વળી એવું પણ ઠરાવ્યું છે કે, જે ઇમારતો માણસોને રહેવા સારૂ વપરાતી હોય તે ઇમારતોના સંબંધમાં તેમના ભોગવટો કરનારાઓના સંસારી તથા ધર્મ સંબંધી રિવાજ તરફ યોગ્ય ધ્યાન આપવું જોઇએ.

૧૬૦. (૧) આ આક્ટમાં જે કંઈ નુકસાનનો બદલો અથવા નુકસાની આપવાનું ફરમાવ્યું હોય તે બાબત વાંધા પડે, તો તેની રકમ અને તેનો ફાળો પાડવાની જરૂર હોય તો તે ફાળો પાંચ માણસોની પંચાતે ચોકશી કરીને ઠરાવવો જોઇયે; સદરહુ પાંચ માણસોમાંના બે માણસો મ્યુનિસિપાલીટીએ નીમવા અને બે એવા નુકસાનનો બદલો અથવા નુકસાની જેને આપવાની હોય અથવા જેની પાસેથી વસુલ કરવાનો હોય તે પક્ષે નીમવા, અને એક સદરહુ પ્રમાણે જે પંચ નીમાયા હોય તેમજ પસંદ કરીને નીમવો; તે પાંચમે માણસ સરપંચ કહેવાશે.

(૨) એક પક્ષકાર તરફથી બીજા પક્ષકારને સદરહુ નુકસાનના બદલાના અથવા નુકસાનીના ફાવ બાબત લેખી નોટીસ પહોંચ્યાની તારીખથી એક મહિનામાં એક પક્ષકારોમાંથી કેાઇપણ એક પક્ષકાર અથવા એક પક્ષકાર પોત પોતાના પંચ નીમવાને મુકશે, અથવા નીમાયલા પંચ સરપંચ કરવાને મુકશે

તો બેઠે પક્ષકારોમાંથી એક પક્ષકાર અરજી કરે એટલે પંચાયત કરવાને જેટલા પંચની જરૂર હોય તેટલા પંચ ડિસ્ક્રિકટ જડજે નિમવા જોઈએ.

(૩) સરપંચ પંસદ થયાની અથવા પંચાયતને જરૂર જણાય તેટલા પંચો ડિસ્ક્રિકટ કોર્ટે નિમ્નાની તારીખથી એક મહિનામાં સદરહુ પંચ ઠરાવ નહીં કરે, તો તે કામનો નિકાલ બેઠે પક્ષકારોમાંથી એક પક્ષકાર અરજી કરે એટલે ડિસ્ક્રિકટ કોર્ટે કરવો, અને તે કોર્ટે, તે નુકસાનનો બદલો જમીનના સંબંધમાં માંગેલો હોય તે બાબતમાં, બની શકે તેટલે સુધી, કોર્ટ તરફથી નિકાલ થવા સારૂ લખી મોકલેલી બાબતોમાં કામ ચલાવવા સારૂ સન ૧૮૯૪ ના જમીન લેવા બાબતના આક્ટમાં જે રીત ઠરાવેલી છે તેને અનુસરીને કામ ચલાવવું જોઈએ. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે,

(અ) બાબતો લખી મોકલવા સારૂ કલેક્ટરને અરજી કરવાની જરૂર નથી, તથા (બ) ચલાવેલા સઘળા કામનો ખર્ચ તે કોર્ટને, વાજબી જણાય તેવી અમે તે રીતે આપવાનો તથા વેહેચી આપવાનો તેને પુરુષ અધિકાર છે.

૧૬૦ અ. આ આક્ટ ઉપરથી આપવાનો હુકમ કર્યો હોય એવા કોષ્ટપણ ખર્ચના સંબંધમાં કંઈ તકરાર ઉભી થાય તો, તે રકમ, તથા તેનો ફાળો પાડવાની જરૂર હોય તો તે ફાળો, આ આક્ટમાં બીજી રીતે સ્પષ્ટ ઠરાવ્યું હોય તે શિવાય, મ્યુનિસિપાલીટીએ ચોકસી કરીને ઠરાવવો તથા તે ૮ માં બાબતની રૂએ વસુલ કરવાના કોષ્ટપણ કર માટે માંગેલી રકમ વસુલ કરવામાં આવે તેજ રીતે વસુલ કરી શકારો.

આખ ૧૦ ફરીયાદો, દાવા તથા પોલીસના અધિકાર.

૧૬૧. (૧) મ્યુનિસિપાલીટીને “ તથા કલમ ૧૮૪ (૩) માં લખેલા આ એક્ટના ઠરાવોમાંના કોષ્ટપણ ઠરાવ વિરૂદ્ધના ગુન્હાઓની બાબતમાં ચીફ ઓફીસરને ” કોષ્ટપણ પ્રકારના ભોક્ષપ્રકારક કૃત્ય બાબત ફરિયાદ કરવાનું ફરમાવવાનો, તથા કોષ્ટ પણ દંડ વસુલ કરવા બાબત અને આ આક્ટના અ-થવા તે મુજબના કોષ્ટપણ પેટા કાયદાના ઠરાવ વિરૂદ્ધ ગુન્હો કરનારા માણસોને શિક્ષા કરવા બાબત કામ ચલાવવાનું ફરમાવવાનો, તથા સદરહુ ફરિયાદનો અથવા બીજું કામ ચલાવ્યું હોય તેનો ખર્ચ મ્યુનિસિપલ ફંડમાંથી આપવાનો હુકમ કરવાનો અધિકાર છે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે કોષ્ટપણ ગુન્હો બાબત આ આક્ટ પ્રમાણે ફરિયાદ કરવી હોય તે એવો ગુન્હો થવા પછી છ મહિનાની અંદર કરવી, પછી કરારો નહીં;

(૨) આ આક્ટની રૂએ અથવા તે મુજબ કરેલા કોષ્ટપણ પેટા કાયદાની રૂએ, કોષ્ટપણ ફરિયાદ કરવી હોય તે આ આક્ટમાં અથવા પેટા કાયદામાં બીજી રીતે ઠરાવ્યું હોય તે શિવાયને પ્રસંગે, હર-કોષ્ટ માજિસ્ટ્રેટની આગળ કરવાનો અધિકાર છે, અને આ આક્ટ ઉપરથી અથવા તે મુજબ અથવા આ આક્ટની રૂએ કરેલા કોષ્ટ પણ પેટા કાયદા ઉપરથી અથવા તે મુજબ ઠરાવેલો દરેક દંડ અથવા ગુન્હેગારી, તેમજ નુકસાનીનો જે મોજબલો અથવા બીજો જે ખર્ચ વસુલ કરવાસારૂ આ આક્ટમાં બીજી રીતે ખાસ ઠરાવ કર્યો ન હોય તેવા સઘળા નુકસાનીના મોજબલો અથવા ખર્ચ, તે માજિસ્ટ્રેટને અરજી કરીને તથા તે પૈસા જેની પાસે લેવાના હોય તે માણસની તે માજિસ્ટ્રેટની હકુમતની અંદર હોય એવી કોષ્ટપણ જંગમ મિલકત ખર્ચ કરીને તથા વેચીને વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

૧૬૨. કોષ્ટપણ સમનમાં અથવા ગુન્હાની સાબીતીના ઠરાવમાં અથવા જમીનના વારંટમાં, અથવા તેને લગતાં બીજાં કામમાં કંઈ ખામી હોય અથવા તે પદ્ધતિ મુજબ ન હોય તેને લીધે, આ આક્ટ પ્રમાણે કંઈ જમીં કરી હોય તે કાયદા વિરૂદ્ધ છે એમ, અને તે જપ્તી કરનારો અતિક્રમણ કરનારો થાય છે એમ, સમજવું નહીં તેમજ તે માણસે આગળ જતાં કંઈ કામ ગેરશિરસ્તપણે ચલાવ્યું હોય, માટે તે આરંભથીજ અતિક્રમણ કરનારો છે એમ સમજવું નહીં; પણ ઉપર કલા પ્રમાણે ગેરશિરસ્ત પણે કામ ચલાવ્યાના સમયથી જે માણસોનું નુકસાન થયું હોય તે સઘળા માણસોને યોગ્ય હકુમતવાળી હરકોષ્ટ કોર્ટમાં તે વિશેષ નુકસાનીનો પુરેપુરો બદલો વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

૧૬૩. જે કામ બાબત અથવા ગફલત બાબત અથવા કસુ; બાબત કોષ્ટ માણસ આ આક્ટમાં અથવા આ આક્ટ ઉપરથી ઠરાવેલી કંઈપણ શિક્ષાને પાત્ર થયો હોય તે કામ વગેરેથી તે માણસે

મ્યુનિસિપાલીટીની મિલકતને કાંઈ નુકસાન કર્યું હોય, તો તે સદરહુ નુકસાન ભરી આપવાને પાત્ર થશે, તેમજ તે શિક્ષાને પાત્ર થશે અને વાંધા પડે તે પ્રસંગે તે નુકસાનની રકમ, તે માણસના ઉપર જે માણસેટ્ટે ગુનાની સાબીતીના ઠરાવ કર્યો હોય તે માણસેટ્ટે ઠરાવવી, અને તે નુકસાનની રકમ માંજે એટલે નહીં આપવામાં આવે તો જખતી કરીને વસુલ કરવી જોઈએ, અને તે પ્રમાણે કરવાસાર તે માણસેટ્ટે પોતાનું વારંટ કાઢવું જોઈએ.

૧૬૪. જખતી કરીને વેચાણ કરવાને બદલે, અથવા ૮ મા બાબના ઠરાવની રૂયે વસુલ કરાય એવી કોઈપણ રકમ અથવા આ આક્ટ પ્રમાણે અપાવેલો નુકસાનનો મોબદલો ખરચ અથવા નુકસાની, સદરહુ પ્રમાણે કામ ચલાવીને સર્વાંશે અથવા થોડે અંશે વસુલ નહીં થાય તે પ્રસંગે તે મ્યુનિસિપાલીટીને, તે આપવાને જે માણસ પાત્ર હોય તેની ઉપર, તેમજ મ્યુનિસિપાલીટીની હરકોષ મિલકતને અથવા હકને અથવા અધિકારને બીજી કોઈ રીતે જે માણસે નુકસાન પહોંચાડ્યું હોય અથવા જેની તરફથી એવું નુકસાન પહોંચવાનો સંભવ જણાતો હોય તે માણસની ઉપર પણ યોગ્ય હકુમતવાળી હરકોષ કોરટમાં હાલો માંડવાનો અધિકાર છે.

૧૬૫. (૧) મ્યુનિસિપાલીટીએ અથવા મ્યુનિસિપાલીટી ઉપર મંડેલા કોઈ પણ હાવાના સંબંધમાં અથવા આ આક્ટની રૂયે મ્યુનિસિપાલીટીએ કરેલા કોઈપણ કરાર ઉપરથી ઉત્પન્ન થતા કોઈપણ હક અથવા માંગણીના સંબંધમાં તેને પુરતી જણાય એટલી પૈસાની રકમ સાર અથવા બીજા મોબદલા સાર તોડબોડ કરવાનો તેને અધિકાર છે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે જે કોઈ પણ કરાર કરવા સાર આ આક્ટ પ્રમાણે કોઈપણ મંજુરી જોઈતી હોય તો એવા કરારથી ઉત્પન્ન થતા કોઈપણ હકની અથવા માંગણીની તોડબોડ કરવાસાર એવીજ મંજુરી અગતિથી લેવી જોઈએ.

(૨) આ આક્ટ પ્રમાણે મ્યુનિસિપાલીટીને, તેના અમલદારોને તથા નોકરોને સોંપેલા અધિકાર પૈકી કોઈ પણ અધિકાર ચલાવ્યાથી જે કોઈ માણસને નુકસાન થયું હોય તેને મ્યુનિસિપલ ફાંડમાંથી બદલો આપવાનો મ્યુનિસિપાલીટીને અધિકાર છે.

૧૬૬. (૧) કોઈપણ મ્યુનિસિપાલીટીને મળેલી અથવા તેણે બીજી ધારણ કરેલી કોઈપણ જમીનના ભાડાની રકમ કોઈ પણ માણસ પાસેથી મ્યુનિસિપાલીટીની લેણી થઈ હોય તે રકમ વસુલ કરવા સાર તે મ્યુનિસિપાલીટી સન ૧૮૭૭ ના જુલધના જમીન મહેસુલના કાયદાની ૮૬ મી તથા ૮૭ મી કલમોના અર્થે પ્રમાણે તે જમીનના વરીષ્ટ ધારણ કરનાર છે તથા સદરહુ દરેક માણસ તે જમીનનો કનિષ્ઠ ધારણ કરનાર છે એમ સમજવું જોઈએ, અને તે મ્યુનિસિપાલીટી વરિષ્ઠ ધારણ કરનાર હોવાના કારણને લીધે તેને એવી દરેક રકમ વસુલ કરવા સાર, વરિષ્ઠ ધારણ કરનારાઓને કનિષ્ઠ ધારણ કરનારાઓએ આપવાના ભાડા અથવા જમીનનું મેહેસુલ વસુલ કરવા સાર તે કલમોની રૂયે જે મદદ મળવાનો હક છે તે સહળી મદદ મળવાનો હક છે.

૧૬૭. કોઈપણ મ્યુનિસિપાલીટી ઉપર, અથવા મ્યુનિસિપાલીટીના કોઈ અમલદાર અથવા નોકર ઉપર, અથવા મ્યુનિસિપાલીટીના હકમ મુજબ કામ કરનારા કોઈ અખસ ઉપર, આ આક્ટ મુજબ કોઈ કામ કરવા બાબત અથવા તે આ આક્ટ પ્રમાણે કર્યું છે એમ કહેવામાં આવતું હોય તે કામ બાબત, થોજેલા હાવાની તથા તેનાં કારણની લેખી નોટીસ એક મહિના અગાઉ સદરહુ મ્યુનિસિપાલીટીને, અથવા અમલદારને અથવા નોકરને અથવા અખસને આખા વખર, તેમજ જે કામ બાબત ફરિયાદ કરી હશે તે કામની તારીખથી ૬ મહિના સુધી ગયા પછી, કોઈ પણ હાલો મંડાશે નહીં;

અને સદરહુ પ્રકારનો કોઈપણ હાલો નુકસાનની બાબત હોય તે પ્રસંગે તે હાલો માંડવાની અગાઉ પુરતો બદલો આપવા માંડ્યો હોય, તો તે આપવા મંડેલી રકમ કરતાં વધારે આવેજ વાહીને મળશે નહીં, અને એવો આવેજ આપવા માંડ્યા પછી પ્રતિવાદીને થયેલો સહયોગ ખરચ વાહીએ આપવો પડશે.

૧૬૮. (૧) જે કોઈ પણ માણસ આ આક્ટના અથવા તે મુજબના કોઈપણ પેટા કાયદાના હરકોષ ઠરાવ વિરુદ્ધ પોલીસના કોઈ અમલદારના કેખતાં કોઈપણ ગુના કરે તેવું નામ તથા પતો તે અમલદારને

માલમ નહિં હોય અને તે પોતાનું નામ તથા પત્તો આપવાની ના કહે અથવા નામ તથા પત્તો આપ્યા છતાં તેનાં ખરાપણાં બાબત તે પોલીસ અમલદારને શક આપવાનું કારણ હોય, તો તે માણસને ૫૬૩-વાનો અખત્યાર સદરહુ પોલીસ અમલદારને છે; અને તે માણસનું નામ તથા પત્તો ખરેખરો માલમ પડે ત્યાં સુધી તેને થાણામાં બટકાવી રાખવાનો અખત્યાર છે.

પણ એવું ઠરવ્યું છે કે ૫૬૩લા ફરકોષ માણસને માજીસ્ટ્રેટની આગળ લાવતાં જેટલો વાર લાગે તે કરતાં વતી મુદત સુધી અથવા ધણામાં ધણા ચોવીસ કલાક કરતાં વતી મુદત સુધી માજીસ્ટ્રેટના હુકમ વગર કોષ પછી રીતે બટકાવી રાખવો નહીં.

(૨) તેમજ આ આકટના અથવા તે સુજળના કોષપછી પેટા કાયદાના ઠરાવ વિરૂદ્ધ કોઈ ગુન્હો થયો હોય તે બાબત મ્યુનિસિપાલીટીને તાબડોતોળ ખબર આપવી અને મ્યુનિસિપાલીટીના સધળા અમલદારો અને નોકરો પોતાનો કાયદેસર અખત્યાર ચલાવતા હોય ત્યારે તે સધળા જણાને મદદ કરવી એ સધળા પોલીસ અમલદારોનું કામ છે.

આખ ૧૧.—મ્યુનિસિપાલીટીના હિસાબ.

૧૬૯. (૧) ફરેક મ્યુનિસિપાલીટીએ, પોતાની મુદત મુદતની સાધારણ મિટિંગ બરાબ તેમાં તેની તરત અગાઉના એપ્રિલ મહિનાની ૧ લી તારીખથી મ્યુનિસિપાલીટીના જમા ખરચનો પૂરેપૂરો હિસાબ, મુકવો જોઇયે અને સાધારણ મીટિંગ, જે બની શકે તો મ્યુનિસિપાલીટીની કાનુનો સુજળ આ અર્થે ૧૦ મી જાનેવારી અને ૧ લી માર્ચની વચ્ચેનો જે દિવસ ઠરાવવામાં આવે તે દિવસે બરવી જોઇયે તેમાં ત્યારપછીના માર્ચ મહિનાની ૩૧ મી તારીખને રોજ પુરા થનારા હિસાબી વર્ષનો ખરેખરી અને થનારી આવક તથા ખર્ચનો પુરે પુરો હિસાબ, તથા ત્યારપછી તરત આવનાર એપ્રિલ મહિનાની ૧ લી તારીખથી શરૂ થનારા હિસાબી વર્ષ માટેનું મ્યુનિસિપાલીટીથી આવક અને ખરચનું બજેટ એસ્ટિમેન્ટ તૈયાર કરાવીને મુકવું જોઇયે.

(૨) પછી તે મ્યુનિસિપાલીટીની આવક અને ખરચનું બજેટ એસ્ટિમેન્ટ તૈયાર કરાવીને મુકવું જોઇયે.

(૨) પછી તે મ્યુનિસિપાલીટીએ, ત્યારપછી તરત આવનારા એપ્રિલ મહિનાની ૧ લી તારીખે શરૂ થનારા વર્ષના બજેટમાં પૈસા જે રીતે વાપરવાનું અને જે રીતે ઉત્પન્ન કરવાનું લખ્યું હોય તે બાબત નિકાલ કરવો જોઇયે. આ પ્રમાણે મંજૂર કરેલું બજેટ પ્રસંગ પ્રમાણે ફેરવવાનું છજ દેખાય, તો તે કારણ સાફ એક વિશેષ સાધારણ મીટિંગ બોલાવીને તેમાં તે ફેરવવાનો અધિકાર છે.

(૩) તે મ્યુનિસિપાલીટીએ, એપ્રિલ મહિનાની સાધારણ મીટિંગમાં, અથવા ગયા વર્ષના હિસાબની તપાસ તે સાધારણ મિટિંગની આગળ થઇ નહીં હોય તો તે થયા પછી, ગયા વર્ષનો હિસાબ મંજૂર થવો જોઇયે.

૧૭૦ (૧) મ્યુનિસિપાલીટીના હિસાબની તપાસ, વખતે, અને વર્ષમાં નિદાન એકવાર મ્યુનિસિપાલીટીની કાનુનોમાં જે માણસો ઠરાવવામાં આવે તે માણસોને હાથે, અથવા ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ તેમ ફરમાવે તો, કોષ સરકારી ઓફિસરને હાથે, થવી જોઇયે.

(૨) સદરહુ ઓફિસરને અથવા ઓફિસરને પોતાના હુદાના કારણ સાફ મ્યુનિસિપાલીટીના સધળા હિસાબ તથા બીજાં ફક્તરો જોવાનો અધિકાર છે.

(૩) મ્યુનિસિપાલીટીએ, તપાસવા સાફ જે ખરચ કબુલ કરવામાં આવ્યો હોય તે ખરચ અથવા ઓફિસર સરકારી ઓફિસર હોય તો ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ ઠરાવે તે ખરચ મ્યુનિસિપલ ફંડમાંથી આપવો જોઇયે.

૧૭૧ મ્યુનિસિપાલીટીએ પોતે વાર્ષિક હિસાબ આખરનો મંજૂર કરે કે તેની એક નકલ અથવા ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ ફરમાવે તે નમુના પ્રમાણેનો હિસાબ તાબડોતોળ ગવર્નર ઇન કૌન્સિલની ઉપર અથવા તે ચોખ્ખી રીતે જે અમલદારને અધિકાર આપ્યો હોય તે અમલદારની ઉપર મોકલવો જોઇયે, અને ગવર્નર

ઇન કૌન્સિલ અથવા એવો અમલદાર વખતે ફરમાવે તેવી તે હિસાબ આપતની વિગત તથા વાઉચરો પણ મોકલવાં જોઇએ.

૧૭૨. આવક તથા ખર્ચના ત્રિમાહી અને વાર્ષિક હિસાબ, અને મંજૂર થયેલું બજેટ સઘના લોકોને જોવાની છુટ હોવી જોઇએ અને તે હિસાબ તથા બજેટ તે જિલ્લાની ભાષામાં મ્યુનિસિપાલીટી આ આપતમાં ફરમાવે તેવી રીતે છપાવીને પ્રસિદ્ધ કરવાં જોઇએ.

આખ ૧૨ મો.—નિર્મિત.

૧૭૩. (૧) કલેક્ટરને—(અ) કોઇપણ મ્યુનિસિપાલીટીના ભોગવટા માંહેની કોઇપણ સ્થાવર મિલ-કતમાં અથવા તેના તાબામાં અથવા તેના હુકમ હેઠળ કાંઈ પણ કામ ચાલતું હોય તે કામમાં પેસવાનો તથા તે જોવાનો, અથવા તેમાં બીજાને પેસાડવાનો તથા તે જોવડાવવાનો;

(બ) કોઇપણ મ્યુનિસિપાલીટીએ અથવા કોઇપણ કમિટીએ ચલાવેલા કોઇપણ કામના કાગળોમાંની કોઇપણ ઉતારો અથવા તાબામાં હોય તે; અને જે કોઇ પણ પત્રક, તપસીલ, હિસાબ અથવા રિપોર્ટ સાદર કરવાનું મ્યુનિસિપાલીટીને ફેરવાવું પોતાને ચોખ્ખા લાગે તે માંગવાનો.

(૧) મ્યુનિસિપાલીટી તરફથી થવાની તૈયારીમાં હોય અથવા થતી હોય એવી કોઇ પણ આપત કરવામાં જે કંઈ પણ હરકત હોવાનું પોતાને દખાવે તેના, અથવા જે કંઈ માહિતી પોતે આપી શકે અને જે ઉપરથી મ્યુનિસિપાલીટીને ફલાણી એક વાત કરવાનું બધ ન કરવાનાં અથવા એવી વાત ન કરવાનાં જે કારણો હોય તે સુધ્ધાં વાજબી વખતમાં પોતાને લેખી ઉત્તર મોકલવાનું ફરમાવવાનો અધિકાર છે.

(થ) આ કલમમાં કલેક્ટરને આપેલા સઘના અથવા કોઇ પણ અધિકાર, તાલુકાના આસિસ્ટન્ટ અથવા ડેપુટી કલેક્ટરને, તે તાલુકામાંની રહેરના મ્યુનિસિપાલીટી શિવાય બીજી કોઇપણ મ્યુનિસિપાલીટીના સંબંધમાં હોય તેટલે સુધી સેપિવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે.

૧૭૪. (૧), જે કલેક્ટરને એમ લાગે કે મ્યુનિસિપાલીટીના કોઇ હુકમ અથવા ફરમાવ બળવ્યાથી અથવા મ્યુનિસિપાલીટીએ અથવા મ્યુનિસિપાલીટીની તરફથી જે કાંઈ વાત કરવાની તૈયારીમાં હોય અથવા કરવામાં આવતી હોય તે કાર્યથી, લોકોની ધન અથવા ત્રાસ થાય છે અથવા થવાનો સંભવ છે, અથવા સુલેહનો લાગ થવાનો સંભવ છે, અથવા તે બળવણી અથવા વાત ગેરકાયદેસર છે, તો તે પોતાની સહીના લેખી હુકમથી તે બળવણી મોકલુ ફરમાવે અથવા તે વાત કરવાની મના કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) જ્યારે કલેક્ટર આ કલમ પ્રમાણે કાંઈ હુકમ કરે ત્યારે તેણે તે હુકમની નકલ તે કરવાના લેખી કારણો સહીત, કમિશનર ઉપર તથા જે મ્યુનિસિપાલીટીના સંબંધ હોય તેની ઉપર તાબડોતોખ મોકલવી જોઇએ; અને તે હુકમ રદ કરવાનું, અથવા તે ફેરફાર સહિત અથવા ફેરફાર વગર હંમેશા અથવા કમિશનરને ચોખ્ખા લાગે તે મુદત સુધી ચાલુ રહે એવું ફરમાવવાનું, કમિશનરની મુખત્યારી ઉપર રહેશે.

(૩) કમિશનરે આ કલમ પ્રમાણે થનારા દરેક પ્રકરણનો રિપોર્ટ તાબડોતોખ ગવર્નર ઇન કૌન્સિલને કરવો જોઇએ, અને તેમાં કરેલો કંઈપણ હુકમ તપાસવાને અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાને, અને તે આપત જે બીજો કંઈ હુકમ તે કમિશનર કરી શકત તેવો કંઈ હુકમ કરવાને ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ મુખત્યાર છે.

૧૭૫. (૧) જે કાંઈ કામ કરવાનો અથવા જે કાંઈ કૃત્ય કરવાનો મ્યુનિસિપાલીટીને અધિકાર આપેલો હોય તથા જે લોકોના આરોગ્યસાઈ અથવા સલામતિસાઈ એકદમ કરવું તેના મત પ્રમાણે આવશ્યક હોય તે કામ અથવા તે કૃત્ય કરવાની જરૂરની આપતમાં તબવીજ કરવાનો, અને તે કામ અથવા તે કૃત્ય કરવાનો ખર્ચ, તે કરવાસાઈ નિમેલા માણસોનાં વાજબી મહેતાણાં સુધાં, મ્યુનિસિપાલીટીએ તાબડોતોખ આપવો જોઇએ એવું ફરમાવવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે,

(૨) જો તે ખરચ તથા મેહેનતાણું સદરહુ પ્રમાણે આપવામાં ન આવે તો, તે ખરચ તથા મેહેનતાણું મ્યુનિસિપાલીટી તરફના કાંઈપણુ પૈસા તે વખતે જે માણસના તાગામાં હોય તે માણસને તેના હાથમાં જે પૈસા હોય અથવા તેને વખતે, વખત મળે તેમાંથી બહા કરવાનું ફરમાવવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે, અને સદરહુ માણસે તે હુકમ પાળવો જોઈએ.

(૩) કલમ ૧૭૪ ની પેટા કલમો (૨) અને (૩) ના ઠરાવ, અને તેટલે સુધી, આ કલમ મુજબના કોષ્ટકો હુકમને લાગુ પડશે.

૧૮૬. મ્યુનિસિપાલીટીએ પોતાના અમલદારો અથવા નોકરો તરીકે જે માણસોને નીમ્યા હોય તે માણસોની સંખ્યા અથવા તે માણસોને અથવા કોષ્ટકો અમુક માણસને મ્યુનિસિપાલીટીએ આપેલું મેહેનતાણું, વધારે છે એમ કમિશનરને લાગે તો તે મ્યુનિસિપાલીટીએ કમિશનર ફરમાવે એટલે સદરહુ માણસોની સંખ્યા અથવા તેમનું અથવા તેનું મેહેનતાણું ઓછું કરવું જોઈએ.

પણ એવું ઠરાવું છે કે એવા હુકમની સામે તે મ્યુનિસિપાલીટી ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલને અપીલ કરવાને મુખત્યાર છે, અને ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલને ઠરાવ નિશ્ચય થશે.

૧૭૭. (૧) ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલે નિચે લખ્યા પ્રમાણે કરવું કાયદેસર થશે, એટલે—

(૧) ચીફ એક્ઝિસર, હેલ્થ એક્ઝિસર અથવા એન્જિનિયરની નીમણૂક કરવાનું તેના મત પ્રમાણે કોષ્ટક વખતે જરૂરનું જણાય, તો એ અમલદારોની નિમણૂક કરવાનું શહેરની મ્યુનિસિપાલીટીને ફરમાવવું.

(૨) એવી કોષ્ટકો મ્યુનિસિપાલીટીએ એવા કોષ્ટકો હુદાપર નિમવાને વારંવાર પસંદ કરેલા અથવા નિમેલા કોષ્ટકો માણસની એવી નિમણૂક રદ કરવા બદલ અથવા એવા માણસે તે હુદા આગળ ધારણ ન કરવા બદલ પોતાની નજરમાં આવે તો, હુકમ કરવાનું અને એવા કોષ્ટકો માણસના એવા હુદાની મુદત, એવા હુકમ મ્યુનિસિપાલીટીને જણાવવામાં આવે તે દીવસે અને તે દીવસથી બંધ થઇને પુરી થશે.

(૩) ચીફ એક્ઝિસર તરીકે નિમાયેલા કોષ્ટકો માણસને “ અથવા મ્યુનિસિપલ કમિશનરને ” પ્રસંગ પ્રમાણે કલમ ૧૮૩ અથવા બાબ ૧૩ આ. મુજબ તેને મળેલા અધિકાર ઉપરાંત આ આકટની રૂએ અથવા તે વખતે અમલમાં હોય એવી કોષ્ટકો કાનુનોની રૂએ કાયદાસર રીતે તેને સોંપાય તેવા સવળા અથવા કોષ્ટકો અધિકાર એવી કોષ્ટકો મ્યુનિસિપાલીટીએ આપતા જોઈએ એવું ફરમાવવાનું.

(૪) કલમ ૧૪૪ અથવા ૧૪૫ માં (આ કલમો જે પ્રસંગે અમલમાં આવે છે એવા પ્રસંગો હોય તો) કહેલા સર્વ અથવા કોષ્ટકો અધિકાર એવી કોષ્ટકો મ્યુનિસિપાલીટીએ, ચીફ એક્ઝિસર હોય કે ન હોય તેઓ પ્રેસિડન્ટને, વાઇસ પ્રેસિડન્ટને અથવા ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલને યોગ્ય લાગે તેવા કોષ્ટકો કાઉન્સિલરને સોંપવા એમ ફરમાવવાનું.

(૪) કલમ ૧૪૪ અથવા ૧૪૫ માં (આ કલમો જે પ્રસંગે અમલમાં આવે છે એવા પ્રસંગો હોય તો) કહેલા સર્વ અથવા કોષ્ટકો અધિકાર, એવી કોષ્ટકો મ્યુનિસિપાલીટીએ, ચીફ એક્ઝિસર હોય કે ન હોય તેઓ પ્રેસિડન્ટને, વાઇસ પ્રેસિડન્ટને અથવા ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલને યોગ્ય લાગે તેવા કોષ્ટકો કાઉન્સિલરને સોંપવા એમ ફરમાવવાનું.

(૨) પેટા કલમ (૧) ની રકમ (૧), (૩) અથવા (૪) ની રૂએ મ્યુનિસિપાલીટીએ કરેલા કોષ્ટકો હુકમ, તે સંબંધમાં પ્રત્યેક પ્રસંગે ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલ ઠરાવે તે મુદત દરમિયાન માન્ય કરવો જોઈએ.

૧૭૮. (૧) કોષ્ટક મ્યુનિસિપાલીટીને આ આકટ ઉપરથી અથવા આ આકટ પ્રમાણે અથવા વિદ્ય-માનકાએ અમલમાં હોય એવા કોષ્ટક કાયદા ઉપરથી અથવા કાયદા પ્રમાણે સોંપેલું કોષ્ટકો કામ કરવાને તે સુધી છે એવું જ્યારે ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલને ફરિયાદ થયા ઉપરથી અથવા બીજી રીતે જણાય ત્યારે કહેવામાં આવતી ચુક તે મ્યુનિસિપાલીટીથી થઇ છે એવી ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલની યોગ્ય ચોક્કસી કર્યા પછી આત્મી થાય, તો તે કામ કરવા સારું મુદત નિમવાનું કમિશનરને ફરમાવવાને તે મુખત્યાર છે.

(૨) જે તે કામ આ પ્રમાણે નિમેશી મુદતમાં કરવામાં ન આવે તો, કમિશનર તે કરવા સાફ હરકાત માણસને નીમવાને તથા તે કરવાનો ખર્ચ તે કરવા સાફ નીમેલા માણસને આપવાના વાજબી મેહેનતાણાં સુદ્ધા તે મ્યુનિસિપાલીટીએ તાબડતોય આપવો જોઈએ એવું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે, (૩) જે તે ખર્ચ તથા તે મેહેનતાણું સદરહુ પ્રમાણે આપવામાં ન આવે તો, તે ખર્ચ તથા મેહેનતાણું મ્યુનિસિપાલીટી તરફના કાંઈ પણ પૈસા તે વખતે જે માણસના તાબામાં હોય તે માણસને તેના હાથમાં જે પૈસા હોય અથવા તેને વખતો વખત મળે તેમથી અદા કરવાનું ફરમાવવાનો કમિશનરને અધિકાર છે, અને તે હુકમ પાળવાને સદરહુ માણસ બંધાયેલો છે.

૧૭૯. (૧) જે કાષ્ટપણ મ્યુનિસિપાલીટી, આ આકટના અથવા આ આકટની રૂયે અથવા ઇતર પ્રકારે કાલદા ઉપરથી તેને સોંપવામાં આવેલાં કામ કરવાને લાયક નથી, અથવા તેણે તે ન કરવા વિશે હઠ લીધી છે, અથવા તે પોતાના અધિકાર બહાર ગઈ છે, અથવા તેણે તેના ગેરઉપયોગ કર્યો છે એવું ગવર્નર ઇન કૌન્સિલને લાગે તો, તેને મુખ્ય સરકારી એજેન્ટમાં એક હુકમ તેના કારણોસહિત પ્રસિદ્ધ કરીને તે મારફત, પ્રસંગ પ્રમાણે, તે મ્યુનિસિપાલીટી નાલાયક છે, અથવા તેણે કામ કર્યું નથી, અથવા તે પોતાના અધિકાર બહાર ગઈ છે, અથવા તેણે તેના ગેર ઉપયોગ કર્યો છે એવું ઠરાવવાનો, અને તે હુકમમાં ઠરાવવામાં આવે તેટલી મુદત સુધી તેને બંધ કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) જ્યારે મ્યુનિસિપાલીટી આ પ્રમાણે બંધ કરવામાં આવી હશે, ત્યારે હેઠળ લખેલું પરિણામ થશે: (અ) તે મ્યુનિસિપાલીટીના સઘળા કૌન્સિલરોની કૌન્સિલર તરીકેની જગ્યા સદરહુ હુકમની તારીખથી ખાલી પડશે; (ખ) તે મ્યુનિસિપાલીટીના સઘળા અધિકાર તથા કામ, તેને બંધ કરવામાં આવી હશે તે મુદતમાં, આ બાબતસર જે માણસને અથવા માણસોને કમિશનર વખતો વખત નિમશે તે માણસે અથવા માણસોએ ચલાવવાં જોઈએ. (ક) તે મ્યુનિસિપાલીટીને પ્રાપ્ત થયેલી સઘળી મિલકત, તે બંધ થઈ હશે તે મુદતમાં, માલિકમુઆજમને સ્વાધીન થશે.

(૩) જે તપાસ કર્યા બાદ, ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ તેમ ફરમાવે તો, તે મ્યુનિસિપાલીટી બંધ કર્યાની મુદત ઉપર જણાવેલાં સઘળાં પરિણામો સુદ્ધા, તે મ્યુનિસિપાલીટી પાછી સ્થાપવા સાફ ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ ઠરાવે તે તારીખ સુધી, સદરહુ પ્રમાણે પ્રસિદ્ધ કરેલા હુકમથી વખતો વખત ચાલુ રાખવી જોઈએ.

(૪) તે મ્યુનિસિપાલીટી, (અ) પેટા કલમ (૩) મુજબ કાંઈ પણ ફરમાવ્યું નહીં હોય, તો પેટા કલમ (૧) મુજબ બંધ કર્યાના હુકમમાં જે મુદત ઠરાવી હશે તે પુરી થયેથી, અને

(બ) પેટા કલમ (૩) મુજબ ફરમાવ્યું હશે, તો તે પેટા કલમ ઉપરથી મ્યુનિસિપાલીટી પાછી સ્થાપવા સાફ જે તારીખ ઠરાવી હશે તે તારીખે, ચુદ્દાથી અથવા નિમણૂક કરીને ફરી સ્થાપવી જોઈએ.

૧૮૦. સાધારણ તથા મુલકી કારભારમાં કમિશનરો ઉપર ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ, કલેક્ટરો ઉપર કમિશનરો અને કલેક્ટરના તાબા મહેના અમલદારો ઉપર કલેક્ટરો જે અધિકાર તથા નિર્બંધ ધારણ કરે છે તથા ચલાવે છે તેજ અધિકાર તથા નિર્બંધ ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ દરેક કમિશનર ઉપર, દરેક કમિશનર કલેક્ટરો ઉપર તથા દરેક કલેક્ટર પોતાના તાબા મહેના અમલદારો ઉપર આ આકટ સંબંધી સઘળી વાતમાં ધારણ કરશે તથા ચલાવશે.

બાબ ૧૩.

ગ્રેહરની મ્યુનિસિપાલીટી બાબત વિશેષ ઠરાવો.

૧૮૧. (૧) ગવર્નર ઇન કૌન્સિલને, કાંઈ પણ વખતે, ગ્રેહરનામું કાઢીને જે કાંઈ પણ મ્યુનિસિપાલ ડિસ્ત્રિક્ટમાં પંદર હજાર કરતાં ઓછા માણસોની વસ્તી ન હોય તે ડિસ્ત્રિક્ટના સંબંધમાં તે ડિસ્ત્રિક્ટની મ્યુનિસિપાલીટી, ગ્રેહરની મ્યુનિસિપાલીટી છે એમ ઠરાવવાનો અખત્યાર છે, અને તે ગ્રેહરનામામાં તે મ્યુનિસિપાલીટીનું નામ લખવું જોઈએ.

(૨) ગવર્નર ઇન કૌન્સિલને, આવી રીતે ઠરાવેલી કાંઈપણ મ્યુનિસિપાલીટીના સંબંધમાં અથવા ઇ પરિક્ષિતમાં જણાવેલી કાંઈપણ મ્યુનિસિપાલીટીના સંબંધમાં ગ્રેહરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને તથા એવા

જાહેરનામાં એવી મ્યુનિસિપાલિટીનું નામ લખીને એવું ઠરાવવાનો અધિકાર છે કે સદરહુ જાહેરનામાં ઠરાવેલી તારીખથી, તેમાં લખેલી મ્યુનિસિપાલિટી શહેરની મ્યુનિસિપાલિટી તરીકે હોવી બંધ પડશે, અને સદરહુ મ્યુનિસિપાલિટી તે ઠરાવેલી તારીખે શહેરની મ્યુનિસિપાલિટી તરીકે તે પ્રમાણે બંધ પડવી જોઈએ.

૧૮૨. (૧) કોઈ પણ શહેરની મ્યુનિસિપાલિટીને વાજબી જણાય તો એક ચીફ ઓફિસર અને એક હેલ્થ ઓફિસર અને એક એન્જનીયર અથવા એવા અમલદાર પૈકી કોઈ પણ એક અથવા વધારે અમલદાર નિમવાનો અધિકાર છે, અથવા એવી મ્યુનિસિપાલિટીની નજરમાં આવે તો એવા હુદ્દા પૈકી કોઈ પણ બે અથવા સઘળા હુદ્દાનું કામ બજાવવાને એક માણસ થોડી મુદતને માટે અથવા કાયમને માટે નિમવાનો આધિકાર છે.

(૨) એવા કોઈપણ અમલદારને ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલની અગ્રાધીત મંજૂરી વગર હુદ્દાપરથી દુર કરાશે નહીં; શિવાય કે તેને હુદ્દા પરથી દુર કરવા બાબત કાઉન્સિલરોની એકંદર સંખ્યા પૈકી નિદાન ત્રણ ચતુર્થાંશના મત પડ્યા હોય.

(૩) ચીફ ઓફિસર નિમાયો હોય ત્યારે, મ્યુનિસિપાલિટીએ નોકરીમાં રાખેલા સઘળા બીજા અમલદારો અને નોકરો તેના તાબામાં રહેશે.

૧૮૩. શહેરની મ્યુનિસિપાલિટીના ચીફ ઓફિસરે હેઠળ લખેલા અધિકાર અને આ આકટના ઠરાવ મુજબ મ્યુનિસિપાલિટી તરફથી મળ્યા હોય તેવા બીજા અધિકાર ચલાવવા જોઈએ:—

(અ) આ આકટના તથા આ આકટ મુજબ પેટા કાયદા વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય તેમના ઠરાવોને પાત્ર, મારકીટો અથવા કસાઈખાનાના લાઇસેન્સો શિવાય બીજા સઘળા લાઇસેન્સો તથા પરવાનગી આ આકટકેપરથી મ્યુનિસિપાલિટી આપી શકે તે સઘળા લેસન્સ તથા પરવાનગીઓ પોતાની સહીથી આપવાને તેને અધિકાર છે, તથા

(બ) તેને ઉપર કહેલા ઠરાવોને પાત્ર રહીને, જે કોઈ બાબતમાં સદરહુ પ્રમાણે લેસેન્સ આપવાનો અધિકાર હોય તે બાબતમાં, અને જે બાબતમાં ઉપર કહેલા ઠરાવોની રૂયે મ્યુનિસિપાલિટીને એવા લેસેન્સ મોકુફ કરવાનો. નહીં આપવાનો અથવા પાછા લઇ લેવાનો અધિકાર હોય તે બાબતમાં પોતાની મરજીમાં આવે ત્યારે કોઈ પણ લેસેન્સ મોકુફ કરવાનો, નહીં આપવાનો અથવા પાછું લઇ લેવાનો અધિકાર છે;

(ક) તેણે ઉપર કહેલા અધિકારની રૂયે આપેલ લેસેન્સ તથા પરવાનગી બદલ આપવાની સઘળી ફી તેણે લેવી જોઈએ, વસુલ કરવી જોઈએ; અને મ્યુનિસિપલ ફન્ડ ખાતે જમા કરવી જોઈએ;

(ડ) તેને, હેઠળ જણાવેલી રકમો વગેરે કોઈપણ ઠરાવોની રૂયે મ્યુનિસિપાલિટીને જે કોઈ પણ ફરમાન કરવાનો, લેખી મંજૂરી અથવા પરવાનગી આપવાનો, હુકમ અને મનાઇ હુકમ કાઢવાનો અને અધિકાર ચલાવવાનો અખત્યાર હોય તે ફરમાન લેખી નોટીસ આપીને કરવાનો, તે લેખી મંજૂરી અથવા પરવાનગી આપવાનું, તે હુકમ કાઢવાનો, તથા તે સઘળા અધિકાર ચલાવવાનો અખત્યાર છે—

(૧) ૯૧ મી કલમની પેટા કલમ (૨), (૨) ૯૬ મી કલમની પેટા કલમ (૨), પેટા કલમ (૩), અથવા પેટા કલમ (૫) ની રકમ (અ), (૩) ૧૦૨ જી કલમ, (૪) ૧૧૦ મી કલમની પેટા કલમ (૧) (૫) ૧૧૧ મી કલમ, (૬) ૧૧૪ મી કલમ, (૭) ૧૧૫ મી કલમ, (૮) ૧૧૮ મી કલમ, (૯) ૧૧૯ મી કલમ, (૧૦) ૧૨૧ મી કલમ, (૧૧) ૧૨૨ મી કલમ, (૧૨) ૧૨૩ મી કલમ, (૧૩) ૧૨૪ મી કલમ, (૧૪) ૧૨૫ મી કલમ, (૧૫) ૧૨૬ મી કલમ, (૧૬) ૧૨૭ મી કલમ, (૧૭) ૧૨૮ મી કલમ, (૧૮) ૧૩૦ મી કલમ, (૧૯) ૧૩૧ મી કલમની પેટા કલમ (૧), (૨૦) ૧૩૨ મી કલમ, (૨૧) ૧૩૪ મી કલમ, (૨૨) ૧૪૨ મી કલમ, (૨૩) ૧૪૩ મી કલમ, (૨૪) ૧૪૪ મી કલમની પેટા કલમ (૨) ની રકમ (બ).

૧૮૪. ચીફ ઓફિસરને આ અર્થે મ્યુનિસિપાલિટી તરફથી જે અધિકાર આપવામાં આવે તે ઉપરાંત તેને, (અ)—(૧) મ્યુનિસિપાલિટીની આગાઉ મંજૂરી લાધા વગર ૪૬ મી કલમની (બ) રકમ ઉપર;

રથી કરેલી કાનુનોમાં દરાવેલી જે જગાઓના માસિક પગાર ૧૫ રૂપિયાથી વધારે ન હોય એવી ૧૫ પશુ જગા ઉપર, અને (૨) અને દરેક બાબતમાં એવી અગાઉથી મંજૂરી લઇને હેલ્થ ઓફિસરની એન્જિનિયરની, અથવા ચીફ એકાઉન્ટન્ટની જગાએ શિવાયની મ્યુનિસિપાલીટીના તાખાની બીજી કોઇપણ જગા ઉપર; નિમણૂક કરવાનો, અને (બ) ૧૫ રૂપિયાથી જેનો પગાર વધારે ન હોય એવા મ્યુનિસિપાલીટીના નોકરને, અને તે વખતે અમલમાં હોય એવી કાનુનોના દરાવેને પાત્ર રહીને, હેલ્થ ઓફિસર, એન્જિનિયર અથવા ચીફ એકાઉન્ટન્ટ શિવાયના બીજા કોઇપણ મ્યુનિસિપલ ઓફિસર અથવા નોકરને, દંડની, ઉતારી પાડવાની, સસપેન્ડ કરવાની અથવા બરતરફ કરવાની શિક્ષા કરવાનો અધિકાર છે.

પશુ એવું દરાવ્યું છે કે એક અઠવાડિયાના પગારની રકમથી વધારે ન હોય એવા દંડ શિવાયની બીજી કોઇ પશુ શિક્ષા બાબત તેના હુકમ ઉપર મ્યુનિસિપાલીટીને અપીલ કરી શકાશે.

૧૮૫. ચીફ ઓફિસરને, મ્યુનિસિપાલીટીની મંજૂરી લઇને પોતાને આપેલા અધિકારમાંના કોઇપણ અધિકાર પોતાના તાખાના કોઇપણ અમલદારને સોંપવાનો, અખત્યાર છે.

૧૮૬. (૧) ચીફ ઓફિસરને, પ્રેસિડન્ટની રજાથી; અથવા મ્યુનિસિપાલીટીની કોઈ મીટીંગમાં, અથવા કોઇપણ કમિટીની મીટીંગમાં આ બાબતમાં દરાવ પસાર થયે હોય તેની રૂયે, એવી મીટીંગમાં, કોઈ બાબત ઉપર વાદવિવાદ થતો હોય તે બાબતમાં ખુલાસો કરવા અખત્યાર છે, પણ એવી કોઈ મીટીંગમાં તે પોતાનો મત આપી શકશે નહીં અથવા કોઇપણ દરખાસ્ત રજુ કરી શકશે નહીં.

બાબ ૧૩ અ મ્યુનિસિપલ કમિશનર, એના અધિકાર તથા કામ.

૧૮૬. અ. (૧) ૧૩ મા બાબમાં ગમે તે દરાવ હોય તો પણ, ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલને—

(અ) ઓછામાં ઓછી એક લાખ માણસોની વસ્તીવાળા કોઇપણ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ માટે મ્યુનિસિપલ કમિશનર નિમવાનો અધિકાર છે; તથા (બ) મ્યુનિસિપાલીટીની તેમ કરવા સારૂ અરજી આવે તો બીજા કોઇપણ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ માટે મ્યુનિસિપલ કમિશનર નિમવાનો અધિકાર છે; માત્ર એટલું જ કે એવી અરજીને કૌન્સિલરોની એકંદર સંખ્યાના ઓછામાં ઓછા બે તૃતીયાંશ કૌન્સિલરોએ એવી અરજીને અગાઉથી ટેકા આપેલો હોવો જોઇયે.

(૨) છેલ્લામાં છેલ્લા વસ્તીની ગણતરી વખતે કોઇ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટની જે વસ્તી નક્કી થઇ હોય તે વસ્તી તે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટની વસ્તી ગણાશે, પણ એવી મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટની વસ્તી નક્કી કરવા સારૂ ખાસ વસ્તીની ગણતરી કરવી એવા હુકમ કરવાનું ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલને યોગ્ય લાગે તો એવી ખાસ વસ્તીની ગણતરીમાં નક્કી થયેલી વસ્તી તે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટની વસ્તી ગણાશે.

(૩) પેટા કલમ (૨) માં નક્કી કર્યાં પ્રમાણે કોઈ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટની વસ્તી મ્યુનિસિપલ કમિશનરની નિમણૂક કરતી વખતે ઓછામાં ઓછી એક લાખ માણસની હોય ત્યારે તેને સારૂ મ્યુનિસિપલ કમિશનરની નિમણૂક એક વખત કરી હોય એવા મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટની વસ્તી એક લાખ માણસો કરતાં ઓછી થવાનાજ માત્ર કારણસર એવી નિમણૂક બંધ પડશે નહીં.

(૪) મ્યુનિસિપલ કમિશનરની નિમણૂક થયા પછી ચીફ ઓફિસરની નિમણૂક (પછી તે ૧૭૭ માં કલમની રૂયે અથવા ૧૮૨ માં કલમની રૂયે કરી હોય તો પણ) તાખડતોબ બંધ પડશે; પણ એવું દરાવ્યું છે કે ચીફ ઓફિસર જે કોઈ હોય તો તેને નિમણૂકની શરૂઆત પ્રમાણે જે નોટીસ મેળવવાનો હુકમ હોય તે નોટીસ આપવામાં આવે ત્યાં સુધી, અને તે નોટીસમાં નિર્દિષ્ટ કરેલી મુદત વીતે ત્યાં સુધી મ્યુનિસિપલ કમિશનરની નિમણૂક કરવી નહીં.

(૫) ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલને, જે કોઇપણ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ માટે મ્યુનિસિપલ કમિશનરની નિમણૂક કરી હોય તે ડિસ્ટ્રિક્ટ માટેની નિમણૂક કોઇપણ વખતે બંધ પાડવાનો અધિકાર છે.

૧૮૬. અ. (૧) મ્યુનિસિપલ કમિશનર, પ્રથમ, ત્રણ વર્ષની મુદત માટે પોતાનો હુદો ધારણ કરે, અને ત્યાર પછી ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલ દરેક બાબતમાં દરાવે તેટલી વધારે મુદત સુધી ધારણ કરે.

(૨) જે ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલને એમ જણાશે કે કોઈ મ્યુનિસિપલ કમિશનર પોતાના હુદાની દરજ

બળવવાને અસમર્થ છે અથવા તેણે એવો કાંઈ ગેરવર્તણૂક ચલાવવાનો કે ગ્રહણ કરવાનો ગુન્હો કર્યો છે કે જેથી તેને હુદાપરથી દૂર કરવો યોગ્ય છે તો, તે ગમે તે વખતે તેને દૂર કરવાને મુખત્યાર છે.

(૩) આ આજ્ઞામાં મ્યુનિસિપાલીટીની અરજી આવેથી ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલ મ્યુનિસિપલ કમિશનરને તાત્કાલે હુદાપરથી દૂર કરશે, માત્ર એટલું જ કે એવી અરજીને સહળા કૌન્સિલરોની એકંદર સંખ્યામાંના ઓછામાં ઓછા ત્રણ ચતુર્થાંશ કૌન્સિલરોએ અગાઉથી ટેકો આપેલો હોવો જોઈએ.

૧૮૬. ક. (૧) મ્યુનિસિપલ કમિશનરને, ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલની મંજૂરીને પાત્ર વખતે વખત ને પગાર મ્યુનિસિપાલીટી દ્વારા તે પગાર દર મહિને મ્યુનિસિપલ ફંડમાંથી મળશે.

(૨) મ્યુનિસિપલ કમિશનરે આ આકટમાં અથવા વિદ્યમાન કાળે બીજા ને કાયદો અમલમાં હોય તે કાયદામાં દરાખ્યા પ્રમાણે પોતાના હુદાના કામમાં પોતાનો બધો વખત રોકવો અને તેમાં ખ્યાન આપવું, અને બીજા કોઈપણ ધંધા, વેપાર અથવા કામમાં રોકાવું નહીં;

પણ એવું દરાખ્યું છે કે તેને, મ્યુનિસિપાલીટીની મંજૂરીથી, કોઈપણ રચાનિક ચોકસીના કારણસર અથવા રચાનિક અગત્યના અથવા હિતના કોઈપણ હેતુને પુષ્ટી આપવા સાર રચાયેલી કોઈપણ કમિટીમાં કોઈપણ વખતે કામ કરવાનો અધિકાર છે.

૧૮૬. ડ. (૧) ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલ, વખતે વખતે, મ્યુનિસિપાલીટીની મંજૂરીથી, પોતાને યોગ્ય લાગે તેટલી મુદત માટે મ્યુનિસિપલ કમિશનરને ગેરહાજર રહેવાની રજા આપવાને મુખત્યાર છે,

(૨) મ્યુનિસિપલ કમિશનર રજા ઉપર ગેરહાજર હોય ત્યારે તેને આપવાનું બંધન ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલ દ્વારા તેટલી રકમનું હોવું જોઈએ, અને તે રકમ તેના પગાર કરતાં વધારે ન હોવી જોઈએ:

પણ એવું દરાખ્યું છે કે, મ્યુનિસિપલ કમિશનર સરકારના પગારદાર નોકર હોય તો, એવા બંધાની રકમનું નિયમન તેના વર્ગના સરકારના પગારદાર નોકરના રજા દરમિયાનના બંધાને લગતી ને કાનુનો વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય તે કાનુનો પ્રમાણે કરવું.

(૩) મ્યુનિસિપલ કમિશનરની રજા ઉપરની કોઈપણ વખતની ગેરહાજરી દરમિયાન અથવા બીજી રીતે તેની જગા હંગામી ખાલી પડે તે દરમિયાન ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલ કોઈપણ લાયક માણસને મ્યુનિસિપલ કમિશનર તરીકે કામ કરવાને નિમવાને મુખત્યાર છે. આવી રીતે નિમાયલા દરેક માણસે ને માણસનું કામ કરવાને તેને નિમવામાં આવ્યો હોય તે માણસને આ આકટ ઉપરથી અથવા આ આકટની રૂયે વિદ્યમાનકાળે ને બીજા કાયદો અમલમાં હોય તે કાયદા ઉપરથી અથવા તે કાયદાની રૂયે આપેલી સત્તા તથા સેપેલી ફરજે ચલાવવી તથા બળવવી અને ને જુમેદારી બંધન તથા સરતોને સદરજુ માણસ પાત્ર હોય તેજ જુમેદારી, બંધન અને સરતોને તે પાત્ર થશે.

૧૮૬. ઇ. (૧) સરકારના પગારદાર નોકરની નિમણૂક મ્યુનિસિપલ કમિશનર તરીકે થાય ત્યારે, મ્યુનિસિપાલીટીએ, ગવર્નર જનરલ ઇન્ કૌન્સિલે વિશેષ રીતે સદરજુ જવાબદારીમાંથી પુરેપુરી બંધા અશ્વતઃ મારી આપી હોય તે શિવાય, જઇ મી કલમના વિશેષ દરાવ (બ) ની રૂયે દરાખ્યું છે તેટલે સુધી તેના પેનશન તથા રજા દરમિયાનના બંધા માટે ફાળો આપવો જોઈએ.

(૨) સરકારના પગારદાર નોકરે શિવાયના બીજા શ્રાપસની નિમણૂક મ્યુનિસિપલ કમિશનર તરીકે થાય ત્યારે ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલે નક્કી કરેલું રજા દરમિયાનનું આજ્ઞા બંધ મ્યુનિસિપાલીટીએ આમાં દરાખ્યા પ્રમાણે મ્યુનિસિપલ ફંડમાંથી આપવું, અને તે નોકરીથી દારક થાય ત્યારે તેને ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલની મંજૂરીથી પેનશન અથવા ડ્રેન્ડપટ્ટી આપવાને અથવા તે મરણ પામે ત્યારે તેના કુટુંબને કેપાલનેટ એલાવન્સ (દયા તરીકે આપેલી રકમ) આપવાને મ્યુનિસિપાલિટી મુખત્યાર છે.

૧૮૬. ફ. (૧) મ્યુનિસિપાલીટીને મ્યુનિસિપલ કમિશનર પાસે હેડળ પ્રમાણેની માંગણી કરવાનો અધિકાર છે—

(અ) આ આકટનો અમલ કરવાને લગતી અથવા મ્યુનિસિપલ ટીઓકટની મ્યુનિસિપલ વ્યવસ્થાને લગતી કોઈપણ આજ્ઞા સંબંધી કોઈપણ રીટર્ન, પત્રક, અંદાજ આંકડાના પત્રક અથવા બીજી માહિતી પૂરી પાડવાની; (બ) એવી કોઈ આજ્ઞા ઉપર રીપોર્ટ પૂરા પાડવાની; (ક) તેના હવાલામાં હોય એવા કોઈ

પણુ દસ્તાવેજનો નકલ પુરી પાડવાની.

(૨) મ્યુનિસિપાલ કમિશનરે ગેરવાજબી ઢીલ કર્યા વગર એવી રીતની દરેક માંગણી સ્વીકારવી એમથી.

૧૮૬. ગ. મ્યુનિસિપલ કમિશનરે આમાં હવે પછી નિર્દિષ્ટ કરેલા અધિકાર ચલાવવા તેમજ સદરહુ મ્યુનિસિપાલિટી આ આક્ટના ઠરાવોની રૂયે જે ખીજા અમલ બજવણીના અધિકાર સોંપે તે ચલાવવા.—

(૧) તેણે શહેરની મ્યુનિસિપાલિટીમાં આ આક્ટના ઠરાવોથી ચીફ એગ્રીસરને સોંપવામાં આવેલા સ્થળના અધિકાર ચલાવવા; તથા (૨) તે હેઠળની કલમો અથવા પેટા કલમોના ઠરાવોમાંના કોઇ પણ ઠરાવ મુજબ મ્યુનિસિપાલિટી લેખી નાટીસ આપીને જે માંગણી કરી શકે, જેવી લેખી મંજૂરી અથવા પરવાનગી આપી શકે, જેવા હુકમ તથા મનાઇ કાઢી શકે, જેવા અધિકાર ચલાવી શકે તથા જેવા કામ કરી શકે તેવી માંગણી કરવાને, તેવી લેખી મંજૂરી અથવા પરવાનગી આપવાને, તેવા હુકમ તથા મનાઇ હુકમ કાઢવાને, તેવા અધિકાર ચલાવવાને તથા તેવા કામ કરવાને મુખ્યત્વાર છે, એટલે કે:— ૬૩, ૬૪, ૬૫, ૬૬, ૬૭, ૬૮, ૬૯, ૭૧, ૭૬, ૭૮, ૭૯, પેટા કલમો (૩), (૪) તથા (૫). ૮૦, ૮૨, ૮૩, ૮૪, ૮૦, ૮૧, ૮૨, ૮૩, ૮૪, ૮૫, ૮૬, ૮૭, ૮૮, ૮૯, ૧૦૦, ૧૦૧, ૧૦૩, ૧૦૫, ૧૦૬, ૧૦૭, ૧૦૮, ૧૦૯, ૧૧૦, પેટાકલમ (૨). ૧૧૨, પેટાકલમ (૧). ૧૧૩, ૧૧૬, ૧૨૦, ૧૩૫, ૧૩૬, ૧૩૮, પેટાકલમ (૪), ૧૪૪, ૧૪૫, ૧૪૬, ૧૪૭, ૧૪૮, ૧૫૧, ૧૫૨, ૧૫૪, ૧૫૫, ૧૫૬, ૧૫૭, ૧૫૮, ૧૬૦ અ, તથા ૧૬૧. પણ એવું ઠરાવું છે કે:—

(અ) કલમ ૭૧, કલમ ૮૦, કલમ ૮૧, કલમ ૮૨ અ, ૧૦૨ હી કલમની પેટા કલમ (૧), ૧૧૬ થી કલમની પેટા કલમ (૧) અને કુવાની બાબતમાં કલમ ૧૩૫ માં સમાવેશ થયેલા ઠરાવો ઉપરથી અથવા તેની રૂએ મ્યુનિસિપાલિટીને સોંપેલા અધિકાર, મ્યુનિસિપલ કમિશનરે મ્યુનિસિપાલિટીના સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમને પાત્ર હોવા શિવાય, અથવા એવા હુકમની ગેરહાજરીમાં મ્યુનિસિપાલિટીની અગાઉથી મંજૂરી લીધી હોય તે શિવાય ચલાવવા નહીં, (બ) આ આક્ટના ઠરાવોમાંના કોઇ પણ ઠરાવ ઉપરથી અથવા તેની રૂએ મ્યુનિસિપાલિટીને સોંપેલા—

(૧) કાનુનો અથવા પેટા કાયદા કરવાના અધિકાર, તથા (૨) પ્રેસિડન્ટને, અથવા વાઇસ પ્રેસિડન્ટને, અથવા કમિટીને અથવા કૌન્સિલરને કંઇપણ કરવાની સત્તા આપવાના અધિકાર, મ્યુનિસિપલ કમિશનરે ચલાવવા નહીં;

(ક) મ્યુનિસિપાલિટીને પ્રાપ્ત થયેલી અથવા મ્યુનિસિપાલિટીની માલકીની અથવા મ્યુનિસિપાલિટીએ ખીજી રીતે ધારણ કરેલી મિલ્કત, સ્થાવર હોય કે જંગમ હોય તોપણ, મ્યુનિસિપલ કમિશનરને પ્રાપ્ત થયેલી અથવા તેની માલકીની અથવા તેણે ખીજી રીતે ધારણ કરેલી ગણાશે નહીં; (૩) હેઠળની કલમો અથવા પેટા કલમોના ઠરાવો વચ્ચે કોઇપણ સ્થાપિત ગુનેહો કરે તેને શિક્ષા કરાવવા માટે ફાજલારીમાં કામ ચલાવવાનું હરમાવવાનો અથવા ખીજું કામ ચલાવવાનો હુકમ કરવાનો ૧૬૧ થી કલમ ઉપરથી આપેલો અધિકાર મ્યુનિસિપલ કમિશનરે મ્યુનિસિપાલિટીની અગાઉથી મંજૂરી લીધા વગર ચલાવવો નહીં,—કલમ ૪૪, કલમ ૪૫, કલમ ૮૧ ની પેટા કલમ (૪) કલમ ૮૧ અ ની પેટા કલમ (૪) કલમ ૧૩૮, તથા કલમ ૧૪૬ ની પેટા કલમ (૪)

૧૮૬ હ. જ્યારે કોઇ અમલદારને ગમે તે કાંઇપણ સત્તા ચલાવવાનો અથવા કાંઇપણ કરવાનો અધિકાર આપવાનો અખતાર જે કોઇ મ્યુનિસિપાલિટીને આ આક્ટના કોઇપણ ઠરાવથી અથવા આ આક્ટની રૂયે કરેલા કોઇપણ પેટા કાયદાથી આપ્યો હોય તે મ્યુનિસિપાલિટીએ કોઇપણ અમલદારને તેવો અધિકાર આપ્યો હોય ત્યારે મ્યુનિસિપલ કમિશનરને તેણે રજૂ રીતે તેવો અધિકાર આપ્યો ન હોય તો પણ તેવો અધિકાર આપ્યો છે એમ ગણવું.

૧૮૬ આઇ. જે કોઇ સ્થાપિત મ્યુનિસિપલ કમિશનરે કોઇપણ બાબતમાં કરેલો કાયદાસર હુકમ નહીં માનશે અથવા માનવાનું ચુકશે તેને મ્યુનિસિપાલિટીએ તેજ બાબતમાં તેને આપેલો હુકમ ન માનવા અથવા માનવાનું ચુક્યા માટે જેવી રીતે શિક્ષા કરવામાં આવે તેવી રીતે શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૧૮૬ બ. (૧) મ્યુનિસિપલ કમિશનરને, મ્યુનિસિપાલીટી આ અર્થે જે અધિકાર તેને આપે તે ઉપરાંત મ્યુનિસિપાલીટીની મંજૂરી વગર હેઠળ મુજબ કરવાનો અધિકાર છે.

(અ) ૪૬ મી કલમની (બ) ૨૬મની પેટા ૨૬મ (૨) મુજબ વિલમ્પાનકાળે જે કાનુનો અમલમાં હોય તે કાનુનોને પાત્ર, હેલ્થ ઓફિસર, એન્જિનિયર, ચીફ એકાઉન્ટન્ટ, સેક્રેટરી અથવા ઓડિટરની જગ્યા શિવાયની જે બીજી જગાનો માસિક પગાર વત્તામાં વત્તા એકસો રૂપિયા હોય એવી મ્યુનિસિપાલીટીના તાબામાંની કોઇપણ જગ્યા ઉપર કોઇપણ લાયક શખ્સને નિમવાનો; (બ) ૪૬ મી કલમની ૨૬મ (૩) મુજબની વિલમ્પાનકાળે જે કાનુનો અમલમાં હોય તેને પાત્ર મ્યુનિસિપલ કમિશનરને જે જગ્યાની નિમણૂક કરવાનો અધિકાર હોય તેવી કોઇપણ જગ્યા ધારણ કરનારને ગેરહાજર રહેવાની રજા આપવાનો અને એવી ગેરહાજરી દરમિયાન એવા ધારણ કરનારને બદલે કોઈ લાયક શખ્સને કામ કરવા સારું નિમવાનો. (ક) જે કોઇપણ જગ્યા ઉપર નિમવાનો મ્યુનિસિપલ કમિશનરને અધિકાર હોય તે જગ્યાના ધારણ કરનારને દંડ કરવાનો, ઉતારી પાડવાનો, સસપેન્ડ કરવાનો અથવા કાઢી મુકવાનો. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે જે કોઇપણ જગ્યાનો માસિક પગાર પચાસ રૂપિયા કરતાં વધારે હોય તે જગ્યાના કોઇપણ ધારણ કરનારને મ્યુનિસિપાલીટીની મંજૂરી વગર મ્યુનિસિપલ કમિશનર કાઢી મુકશે નહીં.

(૨) આ આકટના ઠરાવોની રૂપે મ્યુનિસિપલ કમિશનર નિમ્મે હોય ત્યારે મ્યુનિસિપાલીટીએ રાખેલા બીજા સહળા અમલદારો તથા નોકરો તેના તાબામાં રહેશે.

૧૮૬ કે, કલમ ૨૪, કલમ ૧૮૪ તથા કલમ ૧૮૬ બ. માં ગમે તે ઠરાવ્યું હોય તોપણ, આ આકટના ઠરાવોમાંના કોઇપણ ઠરાવ ઉપરથી અથવા ઠરાવની રૂપે મ્યુનિસિપાલીટીને અથવા ૨૮ મી કલમ ઉપરથી નિમણેલી કમિટીને સોંપેલા, મ્યુનિસિપાલીટીને સોંપેલી અથવા તેણે ચલાવેલી કોઇ ગ્રામ્ય-મીક અથવા બીજી જાણામાં અથવા મ્યુનિસિપાલીટી મદદ આપતી હોય એવી કોઇ કેળવણી આપવાની સંસ્થામાં નોકરીએ રાખેલા કોઇપણ મેહેતાજી, શિક્ષક અથવા બીજા શખ્સની નિમણૂક કરવાના, ગેરહાજર રહેવાની રજા આપવાના, શિક્ષા કરવાના અથવા કાઢી મુકવાના અધિકાર ચીફ ઓફિસર અથવા મ્યુનિસિપલ કમિશનરે ચલાવવા નહીં.

૧૮૬ લ, મ્યુનિસિપલ કમિશનરે, આ આકટ ઉપરથી અથવા આ આકટના ઠરાવોની રૂપે પોતાને આપેલા અધિકાર ચલાવીને કોઇપણ હુકમ કર્યો હશે અથવા કોઇપણ કામ કર્યું હશે તેની સામા મ્યુનિસિપાલીટીને કોઇ પણ અપીલ કરી શકાશે નહીં, પણ હેઠળની પેટા કલમોમાંની કોઇપણ પેટા કલમની રૂપે તેણે જે કોઇ હુકમ કર્યો હશે અથવા કોઇ કામ કર્યું હશે તો અપીલ કરી શકાશે, એટલે કે;— (૧) ૬૨ મી કલમની પેટા કલમો (૧) તથા (૨) (૨) ૯૮ મી કલમની પેટા કલમ (૧), (૩) ૧૦૩ જી કલમની પેટા કલમ (૨), (૪) ૧૩૧ મી કલમની પેટા કલમ [૨], (૫) ૧૫૧ મી કલમની પેટા કલમ (૧), અને (૬) ૧૫૬ મી કલમની પેટા કલમ [૧] ની ૨૬મ [બ]

૧૮૬ મ. (૧) મ્યુનિસિપલ કમિશનરને, મ્યુનિસિપાલીટીની મંજૂરીથી આ આકટ મુજબના અથવા આ આકટની રૂપે કરેલી કોઇપણ કાનુન અથવા પેટા કાયદા મુજબના મ્યુનિસિપલ કમિશનરના કોઇપણ અધિકાર, ફરજ અથવા કામ મ્યુનિસિપાલીટીના કોઇપણ અમલદાર અથવા નોકરને સામાન્ય અથવા વિશેષ લેખી હુકમ કાઢીને સોંપવાનો અધિકાર છે. પણ કલમો ૧૫૧, ૧૬૧ તથા ૧૮૬ બ. મુજબ તેને સોંપેલા અધિકાર તેને માથે નાંખેલી ફરજે અથવા તેણે કરવાનાં કામ સોંપવાનો અધિકાર નથી.

(૨) મ્યુનિસિપાલીટીના કોઇ પણ અમલદાર અથવા નોકરને પેટા કલમ (૧) મુજબ સોંપેલા કોઇપણ અધિકાર, ફરજ અથવા કામ તેણે ચલાવવાં અથવા બળવવાં તે સદરહુ હુકમમાં જણાવવામાં આવે તે શરતો તથા બંધનો જે કોઇ હોય તો તેને પાત્ર તથા મ્યુનિસિપલ કમિશનરના નિર્ણય હેઠળ રહીને તથા તેના હાથે તપાસ થવાની શરતને પાત્ર રહીને ચલાવવાં અથવા બળવવાં.

૧૮૬ ન. જે મ્યુનિસિપાલીટી માટે મ્યુનિસિપલ કમિશનર નિમવામાં આવ્યો હોય તેવી કોઇપણ મ્યુનિસિપાલીટીમાં ૪૦ મી કલમમાં ગમે તે ઠરાવ હોય તોપણ, આ આકટની રૂપે અથવા આ આકટનાં કોઈ પણ કારણ સારું કરાર કરવાના સંબંધમાં નિમે લખેલા ઠરાવો અમલમાં આવશે, એટલે કે;—

(અ) સદરહુ પ્રકારનો દરેક કરાર મ્યુનિસિપાલિટીની તરફથી મ્યુનિસિપલ કમિશનરે કરવો; (ગ) કોઇ પણ કામ આખતનો જે કોઇપણ કરાર આ આક્ટના કોઇ પણ ઠરાવ મુજબ મ્યુનિસિપલ કમિશનરને બીજા કોઇ મ્યુનિસિપાલિટીના અધિકારીની પસંદગી અથવા મંજૂરી શિવાય કરવાનો અધિકાર ન હોય તેવો કોઇપણ કરાર સદરહુ પસંદગી અથવા મંજૂરી પહેલવહેલી યોગ્ય રીતે આપવામાં આવે ત્યાં સુધી અથવા તે શિવાય કમિશનરે કરવો નહીં; (ઘ) રથાવર મિલકત ખરીદવાનો, તેના વેચાણનો, તે પટે આપવાનો, ગીરા સુકવાનો અથવા બીજી રીતે તબદીલ કરવાનો કોઇપણ કરાર મ્યુનિસિપલ કમિશનરે મ્યુનિસિપાલિટીની પસંદગી અથવા મંજૂરી વગર કરવો નહીં; (ડ) પાંચસો રૂપિયા કરતાં વધારે હોય એવા ખરચવાનો કોઇપણ કરાર મ્યુનિસિપલ કમિશનરે મ્યુનિસિપાલિટીની પસંદગી અથવા મંજૂરી શિવાય કરવો નહીં. (ધ) અઢીસો રૂપિયા કરતાં વધારે હોય અને પાંચસો રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય એવા ખરચવાનો જે કરાર મ્યુનિસિપલ કમિશનરે કર્યો હોય તે દરેક કરારનો રિપોર્ટ મ્યુનિસિપાલિટીને તે કરાર કર્યા પછી પંદર દિવસમાં કરવો:

(ફ) આ કલમના ઉપર કહેલા ઠરાવો, જેવી રીતે અસલ કરારને લાગુ પડતા હોય તેવીજ રીતે અસલ કરારના દરેક ફેરફારને અથવા તે પુરો કરવાને લાગુ પડે છે એમ સમજવું.

૧૮૬. ઓ. [૧] ૪૦ મી કલમની પેટા કલમો [૨] તથા [૭] માં ગમે તે ઠરાવ હોય તોપણ મ્યુનિસિપાલિટીની તરફથી મ્યુનિસિપલ કમિશનરે કરેલો દરેક કરાર જે મ્યુનિસિપલ કમિશનરે તે કરાર પોતાની તરફથી કર્યો હોય તો જે રીતે અને જે નમુના પ્રમાણે કરવાથી તે બંધાય તેવી રીતે અને તેવા નમુના પ્રમાણે કરવો જોઇએ; અને તે દરેક કરારમાં તેજ રીતે અને તેજ નમુના પ્રમાણે ફેરફાર કરવાનો અથવા તે પુરો કરવાનો અધિકાર છે: પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે—

(અ) જે આખતમાં આવા પ્રકારનો કોઇપણ કરાર મ્યુનિસિપલ કમિશનરે કરેલો હોય તો તેના ઉપર મોહોર કરવાની જરૂર પડે તે આખતમાં તે ઉપર મ્યુનિસિપાલિટીની સામાયિક મોહોર કરવી, અને (બ) કોઇપણ કામ કરવા સાફ અથવા કોઇપણ સાહિત્ય અથવા માલ પુરો પાડવા સાફ પાંચસો રૂપિયા કરતાં વધારે ખરચ થાય એવો દરેક કરાર લખીને કરવો અને તે ઉપર મ્યુનિસિપાલિટીની સામાયિક મોહોર કરવી અને તેમાં પ્રસંગ પ્રમાણે જે કામ કરવાનું હશે તે કામ અથવા જે સાહિત્ય અથવા માલ પુરો પાડવાનો હશે તે સાહિત્ય અથવા માલ, તથા સદરહુ કામ, સાહિત્ય અથવા માલ સાફ આપવાની કિંમત, અને કોઇપણ કામ કરવાનો કરાર હોય તે પ્રસંગે જે વખતમાં અથવા જે જે વખતમાં તેમના તે કામોના નિર્દિષ્ટ કરેલા ભાજ પુરા કરવા જોઇએ તે વખત અથવા તે તે વખત એટલું નિર્દિષ્ટ કરવું જોઇએ.

(૨) મ્યુનિસિપાલિટીની સામાયિક મોહોર કોઇપણ કરાર અથવા બીજા દસ્તાવેજ ઉપર કરવી તે. એનેજીમ કમિટીના બે મેમ્બર હાજર હોયા શિવાય કરવી નહીં. અને સદરહુ બે મેમ્બરોએ તે કરાર અથવા દસ્તાવેજ ઉપર તેમની રૂબરૂ મોહોર થઇ છે તેની નિશાની દાખલ તે કરાર અથવા દસ્તાવેજ ઉપર પોતાની સહી કરવી. સદરહુ મેમ્બરોની સહી સદરહુ પ્રકારનો કોઇપણ કરાર અથવા દસ્તાવેજ કરી આપ્યાના કોઇપણ સાક્ષિઓની સહીઓ હશે તેથી ભુદી કરવી જોઇએ.

(૩) આ કલમમાં ઠરાવ્યા પ્રમાણે કરાર કર્યો નહીં હશે તો તેથી મ્યુનિસિપાલિટી બંધાશે નહીં. ૧૮૬ પ. (૧) પેટા કલમ (૩) માં બીજી રીતે ઠરાવ્યું છે તે શિવાયને પ્રસંગે, કોઇપણ કરાર કરવા સાફ અથવા કોઇપણ સાહિત્ય અથવા માલ પુરો પાડવા સાફ એક હજાર કરતાં વધારે રૂપિયાનો ખરચ લાગે તેવો કોઇપણ કરાર પોતે કરે તે પહેલાં ઓછામાં ઓછા સાત દિવસ અગાઉ મ્યુનિસિપલ કમિશનરે, સદરહુ કરાર સાફ ટેન્ડરો માંગવાની સ્થાનિક વર્તમાનપત્રોમાં જાહેર ખર્ચદારા નોટીસ આપવી.

(૨) આવી નોટીસની રૂબરૂ જે જે ટેન્ડર આપવામાં આવે તે ટેન્ડર કમિશનરે મ્યુનિસિપલ કમિશનરે બંધાયેલો નથી. પરંતુ આ પ્રમાણે આપેલાં ટેન્ડરોમાંનું જે કોઇપણ ટેન્ડર, અધી હકીકત જોતાં, તેને ધણુંજ ફાયદાકારક લાગે તે ટેન્ડર કલમ ૧૮૬ ન. ની ૨૪૪ (૩) ના ઠરાવાને અનુસરીને કમિશનરે કરવો તે સુખત્યાર છે.

(૩) આ કલમમાં કહ્યા પ્રમાણે મ્યુનિસિપલ કમિશનરે ટેન્ડરો માંગ્યા શિવાય અથવા ટેન્ડરો માંગ્યા પછી જે કોષ્ટકપત્ર ટેન્ડર પોતાની પાસે આવે તે ટેન્ડર કબુલ રાખ્યા શિવાય કરર કરવાની મ્યુનિસિપલ કમિશનરને સત્તા આપવાને મ્યુનિસિપાલીટી મુખત્યાર છે. એ પ્રમાણે સત્તા આપવાનાં કારણો સદરહુ મ્યુનિસિપાલીટીએ ચલાવેલા કામમાં નેધવા.

૧૮૬. કમ્યુ. મ્યુનિસિપલ કમિશનર જે કરાર તરત ઉપરની છેલ્લી કલમ પ્રમાણે કરે તેો દરેક કરાર યોગ્ય રીતે પુરો કરવા સાથે તેણે તારણ માંગવું, અને આ આકટની રૂએ બીજો જે કોષ્ટક પત્ર કરાર પોતે કરે તે યોગ્ય રીતે પુરો પાડવા સાથે પોતાની નજરમાં આવે તેો તારણ માગવાનો તેને અધિકાર છે.

આખ ૧૪—જાહેર કરેલા પ્રદેશ.

૧૮૭. (૧) ગવર્નર ઇન કૌન્સિલને જાહેરનામું કાઢીને, આ આકટની રૂએ જે જે બાબતો સાથે મ્યુનિસિપલ ફંડ ખર્ચવાનો અખત્યાર છે તે સઘળી અથવા તેમાંની કેટલીક બાબતોના સંબંધમાં અમુક પ્રદેશમાં વધારે સારી વ્યવસ્થા કરવાની જરૂર છે, પણ તે પ્રદેશ ૭ મી કલમની રૂએ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ કરવાનું યોગ્ય થશે નહિ એવું ઠરાવવાનો અધિકાર છે.

(૨) જે પ્રદેશના સંબંધમાં પેટા કલમ (૧) ની રૂએ જાહેરનામું કાઢ્યું હશે તેને આમાં હવે પછી જાહેર કરેલો પ્રદેશ કહેવા છે.

(૩) (અ) જે કોષ્ટક પત્ર પ્રદેશમાં તાલુકાનું હેડ ક્વાર્ટર હોય એવો કરમો ન હોય તો, અથવા

(બ) જે કોષ્ટક પત્ર પ્રદેશ રેલવે સ્ટેશનથી એક માઇલની અંદર ન હોય તો, તેને જાહેર કરેલો પ્રદેશ ઠરાવેલો નહીં. અને એવા કોષ્ટકપત્ર પ્રદેશમાં ધર વગરની એક માઇલ કરતાં વધારે વિસ્તારવાળી જમીનથી છુટાં પડેલાં જે અથવા વધારે કર્યાનો અથવા ગામોના સમાવેશ થતો નથી.

૧૮૮. (૧) ગવર્નર ઇન કૌન્સિલને જાહેરનામાદ્વારા,

(અ) આકટની કોષ્ટકપત્ર કલમના અથવા એવી કોષ્ટકપત્ર કલમના ભાગના ઠરાવો અથવા આ આકટના ઠરાવોની રૂએ કોષ્ટકપત્ર મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં અમલમાં હોય એવી અથવા લાગુ કરવામાં આવે એવી કોષ્ટકપત્ર બંધનને તથા ફેરફારને પાત્ર કોષ્ટકપત્ર જાહેર કરેલા પ્રદેશને લાગુ કરવો નો અથવા ફેરફાર કરીને લાગુ કરવાનો,

(બ) એવા કોષ્ટકપત્ર પ્રદેશમાં, તે પ્રદેશ જે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ હોત તો તેમાં કોષ્ટકપત્ર કર આ આકટના ઠરાવોની રૂએ બેત્રાડી શકાતે તે કર બેસાડવાનો,

(ક) રકમ (બ) ની રૂએ બેસાડેલા કોષ્ટકપત્ર કર આકારવાસાથે તથા વસુલ કરવા સાથે અને એવા કરની ઉપજનો યોગ્ય ખર્ચ થાય તેવી, તથા યોગ્ય હિસાબ તૈયાર કરવાની તથા રાખવાની તબક્કી કરવાસાથે અને સાધારણ રીતે રકમ (અ) ની રૂએ ફેરફાર કંપો વગર અથવા ફેરફાર કરીને લાગુ પાડેલી કોષ્ટકપત્ર કલમોના અથવા કાનૂનોના ઠરાવ અમલમાં લાવવાસાથે એક માણસ અથવા કમિટી નીમવાનો અખત્યાર છે પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે કલમ ૧૮૭ ની કલમ (૩) ની રકમ (૧) માં કહેલા પ્રકારના કોષ્ટકપત્રપ્રદેશમાં એવા કારણસાથે ઓછામાં ઓછા ત્રણ અને વધારેમાં વધારે પાંચ માણસની એક કમિટી નીમવી જોઇએ, અને તેમાંના અડધા કરતાં વધારે માણસો એવા પ્રદેશમાં રહેતા હોવા જોઇએ.

(૨) કોષ્ટકપત્ર જાહેર કરેલા પ્રદેશમાં આ કલમની રૂએ બેસાડેલા કોષ્ટકપત્ર કરની ઉપજ, તે જાહેર કરેલો પ્રદેશ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ હોત તો તેનું મ્યુનિસિપલ ફંડ જે કોષ્ટક પત્ર રીતે ખર્ચાત તે રીતે ખર્ચાવવી જોઇએ.

૧૮૯. આ આકટની જે કોષ્ટકપત્ર કલમ કોષ્ટકપત્ર જાહેર કરેલા પ્રદેશને લાગુ કરવામાં આવે તેના કારણસાથે, એવા પ્રદેશ સાથે નિમેશી કમીટી આ આકટ મુજબની મ્યુનિસિપાલીટી છે એમ સમજવું જોઇએ, તથા તે પ્રદેશ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ છે એમ સમજવું જોઇએ.

૧૯૦. (૧) ૧૮૭ મી કલમની પેટા કલમ (૧) ની રૂએ અથવા ૧૮૮ મી કલમની પેટા કલમ (૧) ની રકમો (અ) અથવા (બ) ની રૂએ જાહેરનામું કાઢાડતાં પહેલાં ગવર્નર ઇન કૌન્સિલે, બનતાં સુધી, ૮ મી કલમમાં કામ ચલાવવાની જે રીત ઠરાવી છે તે રીતે કામ ચલાવવું જોઇએ.

(૨) ગવર્નર ઇન કૌન્સિલને ૧૮૭ મી અથવા ૧૮૮ મી કલમ મુજબનું કોષ્ટકપત્ર જાહેરનામું કોષ્ટકપત્ર વખતે રદ કરવાનો અખત્યાર છે.

૧૯૧ જ્યારે જાહેરનામું રદ કરવાનો કોષ્ટકપત્ર હુકમ ઉપરની છેલ્લી કલમ ઉપરથી કરવામાં આવ્યો હોય તે ઉપરથી જે કોષ્ટકપત્ર પ્રદેશ જાહેર કરેલા પ્રદેશ તરીકે હોવાનો બંધ થાય, ત્યારે તે પ્રદેશમાં ૧૮૮ મી કલમની રૂએ બેસાડેલા કોષ્ટકપત્ર કરથી ઉપજમાંની જે રકમ ખર્ચાઇ નહીં હોય તે ગવર્નર ઇન કૌન્સિલને યોગ્ય જણાય તે રીતે તે પ્રદેશના રહેવાસીઓના હિતાર્થે વાપરવી જોઇએ.

ઘીમાં તથા માણસને ખાવાની બીજી જાણુસોમાં થતો ભેળ અટ-
કાવવા સાડું મુંબાઈ શહેરમાં તથા બીજે ઠેકાણે વધારે સારી
તજવીજ કરવા બાબતનો આકટ.

સન ૧૮૯૯ નો મુંબાઈનો આકટ નંબર ૨.

પ્રથમ નિયમો.

૧. (૧) આ આકટને “ સન ૧૮૯૯નો મુંબાઈનો ભેળ કરવાની મનાઈ કરવા બાબતનો આકટ ” કહેવો.

(૨) આ આકટ આખા મુંબાઈ ઇલાકાને લાગુ છે, પણ તે આ કલમમાં ઠરાવ્યું છે તે શિવાય બીજી રીતે અમલમાં આવશે નહિં.

(૩) આ કલમ તથા ૬ ઠી કલમ, આ આકટની જગ્યામાં વ્યાપ્તિ હોય તે સધળા પ્રદેશમાં એકદમ અમલમાં આવશે.

(૪) આ આકટની બાકીની કલમો, પેટા કલમ (૫) ના ઠરાવોને પાત્ર, (અ) મુંબાઈ શહેરમાં એકદમ અમલમાં આવશે, અને (બ) બીજે ઠેકાણે, જે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટના સંબંધમાં ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને કોષ્ટ પચ્ચ વખતે તેમ ફરમાવે તે દરેક મ્યુનિસિપલ ડીસ્ટ્રિક્ટમાં, તે જાહેરનામાની તારીખથી એક મહિનાની અંદરની ન હોય એવી જે તારીખ તે તેમાં આ અર્થે ઠરાવે તે તારીખે અમલમાં આવશે.

(૫) (અ) પેટા કલમ (૪) ની રૂપે અમલમાં આવનારી કોષ્ટપચ્ચ કલમમાંના કોષ્ટપચ્ચ મચકુર (૧) મુંબાઈ શહેરમાં; પ્રથમતઃ; ઘી શિવાય બીજી કોષ્ટપચ્ચ ખાવાની જાણુસને લાગુ પડશે નહિં.

૨ જે કોષ્ટપચ્ચ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં જે જાતની ખાવાની જાણુસને એવી કલમમાં ઠરાવ આ કલમ મુજબના જાહેરનામા ઉપરથી વિચ્છાનકાણે લાગુ કર્યા હોત તે મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં તે જાતની ખાવાની જાણુસ ન હોય તેને લાગુ પડશે નહિં.

(બ) પણ સદરકુ કલમો પૈકી જે કલમના અને તેમાં કહેલા સુધારા પૈકી જે સુધારાના સંબંધમાં ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને કોષ્ટપચ્ચ વખતે તેમ ફરમાવે તે દરેક કલમ તથા તે દરેક સુધારો, મુંબાઈ શહેરમાં અથવા એવા જાહેરનામામાં લખેલા કોષ્ટપચ્ચ મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં, એવા જાહેરનામાની તારીખથી એક મહિનાની અંદરની ન હોય એવી જે તારીખ સદરકુ જાહેરનામામાં આ અર્થે નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવે તે તારીખથી, સધળી જાતની ખાવાની જાણુસોને અથવા તેમાં લખેલી કોષ્ટ પચ્ચ જાતની જાણુસને લાગુ પડશે.

(ક) ગવર્નર ઇન કૌન્સિલને, આ કલમની રૂપે કરેલું કોષ્ટ પચ્ચ જાહેરનામું, આ કલમના ઠરાવોને અનુસરતી હોય તે રીતે, કોષ્ટપચ્ચ વખતે રદ કરવાનો અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાનો અધિકાર છે,

(ક) કલમ ૩ મુજબ ચલાવવાનું કોષ્ટપચ્ચ કામ, (૧) મુંબાઈ શહેરમાં, કમિશનરના, અથવા (૨) એકાદા મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં, મ્યુનિસિપાલીટીના પ્રેસિડેન્ટ અથવા વાઇસ પ્રેસિડેન્ટના લેખી કુકમ અથવા સંમતિ વગર કોષ્ટપચ્ચ વખતે ચલાવવું નહિં.

(૬) ૩ થી તથા ૪ થી કલમની રૂપે ચલાવવાનાં સધળાં ફોજદારી કામમાં, એવી કલમ વિરુદ્ધ ગ્રન્હો કર્યાતું જે કોષ્ટપચ્ચ સખસની ઉપર તોહોમત આપ્યું હોય તે સખસને હાજર રહેવાના સમન માટેની અરજી, એવા સખસ ઉપર જે ગ્રન્હાનું તોહોમત આપ્યું હોય તે ગ્રન્હો જે તારીખે થયાનું કહે-વાતું હોય તે તારીખથી બ્યાજબી મુદતની અંદર કરવામાં ના આવે, તો માછલેટે તે સમન આપવાની ના કહેવી, અને જે એવું ફોજદારી કામ, એવા સખસ પાસે પ્રથમકરણ કરવાના સાફ ખરીદ કરેલી જાણુસની ખગાડનારી જાણુસ સંબંધી હોય, તો એવા સમન માટે કરેલી અરજી એવી જાણુસ ખરીદ કર્યાની તારીખથી ૨૮ દિવસની અંદર કરવામાં ન આવે, તો તે અરજી નામંજૂર કરવી; અને સદરકુ

સમનમાં, આ આકટ વિરુદ્ધના જે ગુન્હા અથવા ગુન્હાઓ બદલ એવા કામદાર ઉપર તોડામત આવ્યું હોય તેની અથવા તેમની તપશીલ, તથા ફરીયાદીનું નામ લખવું જોઈએ, અને તે મુકદમાની સુનાવણી સારૂ ઠરાવવાની તારીખ, એવા સમન એવા કામદાર ઉપર જે તારીખે બજાવ્યો હોય તે તારીખથી ૭ દિવસની અંદરની હોવી જોઈએ.

(૬) આ કલમમાં તથા ૬ ઠી કલમમાં લખેલા સુધારામાં “ ખાવાની જાણ ” એ સંજ્ઞામાં વસા-ણા અથવા પાણીનો સમાવેશ થતો નથી, પણ તેમાં જે બીજી જાણ માણસ ખાવામાં અથવા પીવામાં વાપરે છે તે દરેકનો સમાવેશ થાય છે.

૨ કલમ ૧ ના ઠરાવોને પાત્ર આ આકટ જેટલે સુધી મુબંધ સહેરને લાગુ હોય તેટલે સુધી તે સન ૧૮૮૮ ના મુબંધ સહેરના મ્યુનિસિપલ આકટની સાથે વાંચવો અને જાણે તે તેનો ભાગ હોય એવી રીતે તેનો અર્થ કરવો જોઈએ, અને તે જેટલે સુધી મુબંધ ઇલાકાના બીજા કાંઈપણ ભાગને લાગુ હોય તેટલે સુધી તે સન ૧૯૦૧ ના મુબંધના ડિસ્ટ્રીક્ટ મ્યુનિસિપલ આકટની સાથે વાંચવો અને તે જાણે તેમનો ભાગ હોય એવી રીતે તેનો અર્થ કરવો જોઈએ.

જે ઠરાવ ખાવાની જાણ વેચવા સંબંધી હોઈને જે બહેરનામા દ્વારે કાંઈપણ ખાવાની જાણને લાગુ કરી શકાય તે ઠરાવ.

૩. (૧) જે કાંઈ કામદાર ખરીદદાર મગેલા સ્વરૂપની, સત્વની અથવા પ્રકારની નહિ હોય એવી ખાવાની કાંઈપણ જાણ તે ખરીદદારે નુકસાન થાય એવી રીતે વેચશે, તો તેને પેહેલાં ગુન્હા બદલ સો રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે, અને બીજી વખતે અથવા ત્યાર પછી કાંઈપણ વખતે કરેલા કાંઈપણ ગુન્હા બદલ પાંચસો રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

(૨) પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે હેડગની બાબતોમાં આ કલમ મુજબ કાંઈપણ ગુન્હા કયાં છે એમ સમજવું નહિ, એટલે,—

(અ) કાંઈ ખાવાની જાણ વેપારની જાણ તરીકે બનીને તૈયાર થઈને લઈ જવા સારૂ અથવા ખપ સારૂ થોડા થવા માટે તેમાં તંદુરસ્તીને ઇલાકારક ન હોય એવી કાંઈપણ વસ્તુ અથવા દ્રવ્ય ઉમેરવાની જરૂર હોવાથી તેમાં ઉમેર્યા હોય, અને તેથી તે જાણને કદ, વજન અથવા માપ વધે તે માટે અથવા તેની હલકી જાત છુપાય તે માટે તે કપટથી ઉમેર્યા ન હોય ત્યારે,

(બ) એવી ખાવાની જાણ બનતી વખતે, તૈયાર થતી વખતે અથવા લઈ જતી વખતે તેમાં કાંઈ બાહારની વસ્તુ અનિવાર્ય કારણે લીધે બેળાઈ ગઈ હોય ત્યારે,

(ક) તંદુરસ્તીને ઇલાકારક ન હોય એવી કાંઈપણ વસ્તુ અથવા દ્રવ્ય એવી ખાવાની જાણમાં ઉમેર્યા હોય અથવા બેળાં હોય, અને તે જાણ વેચતાં પેહેલાં, વેચનારે, સ્પષ્ટ અને વંચાય એવી રીતે લખેલું અથવા છપેલું લેખલ એવી જાણ ઉપર મારીને અથવા તેની સાથે રાખીને તે દ્વારે અથવા બીજી રીતે એવી વસ્તુ અથવા દ્રવ્ય એવી રીતે ઉમેર્યાની અથવા બેળાવાની વાત ખરીદદારને જણાવી હોય ત્યારે.

ખુલાસો:—જો ઘી માગવામાં આવે ત્યારે સર્વાંશ દુધમાંથી નીકળેલો ન હોય એવો કાંઈપણ પદાર્થ જેમાં હોય એવી કાંઈ જાણ આપવામાં આવે, અને એવી કાંઈ જાણ વેચતાં પહેલાં વેચનારે તે જાણમાં એવો પદાર્થ હોવાની વાત ખરીદદારને જણાવી હોય, તો તે જાણ પેદા કલમ (૧) ના અર્થ પ્રમાણે, ખરીદદારને નુકસાન થાય એવી રીતે વેચી છે એમ સમજવું.

(૩) આ કલમ મુજબ ચલાવેલાં કાંઈપણ ફોજદારી કામમાં વેચનાર એમ કેહે કે પોતે વેચેલી જાણના સ્વરૂપ, સત્વ અથવા પ્રકારની પોતાને ખબર ન હતી, અથવા ખરીદદારે તે જાણ માત્ર પ્રથ-કરણ સારૂ લીધેલી હોવાથી તેને કાંઈ નુકસાન થયું નથી, તો તે કરેલું તેનો બચાવ થશે નહિ.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, જો વેચનાર કાર્ટની ખાત્રી થાય એવી રીતે, હેડગ કલા પ્રમાણે સાબિત કરે તો તેણે આ કલમ મુજબ ગુન્હો કયાં છે એમ સમજવું નહિ, એટલે:—

(અ) તેણે, વેચેલી જાણ ખરીદદારે જે સ્વરૂપની, સત્વની તથા પ્રકારની માંગી તેજ સ્વરૂપની,

સત્વની તથા પ્રકારની વેચાતી લીધી હતી, અને તે એવા સ્વરૂપની, સત્વની તથા પ્રકારની હોવા બાબતની ખાતરીના દાખલો પોતે લીધેા હતા.

(ખ) તેણે જે વખતે તે વેચી તે વખતે, તે જાણુસ સદરકુ કહેલા સ્વરૂપની, સત્વની તથા પ્રકારની ન હતી એમ માનવાને તેને કારણુ ન હતું, અને (ક) તેણે જે સ્થિતિમાં વેચાતી લીધી તેજ સ્થિતિમાં તેણે તે વેચી હતી.

૪ (૧) જે મુખ્ય શહેરમાં કમિશનર અથવા તેણે આ અર્થે જે કોષ્ટ અમલદારને અધિકાર આપેલા હોય તે અમલદાર, અથવા બીજે ઠેકાણે જે અમલદારને ત્યાંની મ્યુનિસિપાલિટીએ સન ૧૮૭૭ ના મુખ્ય-ધના ઇન્સ્ટ્રિક્ટ મ્યુનિસિપલ આક્ટની ૬૮ મી કલમના કારણુસાફ અધિકાર આપેલા હોય તે અમલદાર, વેચવાસાફ માંડેલી ખાવાની કોષ્ટપણુ જાણુસ વેચાતી માગે, અને પ્રથકકરણુના કારણુ સાફ વાજબી રીતે જોઇએ તે કરતાં વધારે નહિ હોય એટલી જાણુસની કિંમત આપવા માંડે, અને જે માણુસે તે વેચવા મુકેલી હોય તે માણુસ તે વેચાતી આપવાની ના કહે, તો એવો માણુસ પચાસ રૂપિયા સુધીના ફંડની શિક્ષાને પાત્ર થશે.

(૨) મુખ્ય શહેરમાં કમિશનર અથવા ઉપર કલા પ્રમાણુ અધિકાર આપેલા અમલદાર, અને બીજે ઠેકાણે મ્યુનિસિપાલિટીએ ઉપર પ્રમાણુ અધિકાર આપેલા અમલદાર, આ કલમ મુજબ પ્રથકકરણુના કારણુ સાફ કોષ્ટપણુ જાણુસ ખરીદ કયા પછી, અને ખરીદ પુરી થયા બાદ, એવી જાણુસ વેચનાર તેના એજન્ટને તે જાણુસનું સરકારના કેમિકલ એનેલાઇઝર પાસે પ્રથકકરણુ કરવાનો પોતાનો ધરાદો તાબ-કતોબ જાણુવવો જોઇએ, અને તેણે તે જાણુસના ત્રણ ભાગ કરીને ત્યાંને ત્યાંમાં તે જુદા પાડવાનો અને દરેક ભાગ ઉપર તેનું સ્વરૂપ જોતાં જે રીતે નિશાન તથા સિકકા ચર્ધ શકે અથવા તે બંધાઇ શકાય તે રીતે તેમ કરવાનો પોતાનો ધરાદો દરજાવવો જોઇએ અને જે તેને તે પ્રમાણુ કરવાનું કહેવામાં આવે તો તેણે તેમ કરવું જોઇએ, અને તેમાંના એક ભાગ તે વેચનારને અથવા તેના એજન્ટને આપવો જોઇએ.

પછી તેણે સદરકુ ભાગમાંનો એક, ત્યાર પછી સરખામણી કરવા સાફ, પોતાની પાસે રાખવો જોઇએ, અને જે તેને એમ લાગે કે તે જાણુસનું પ્રથકકરણુ કરાવવું યોગ્ય છે તો, તેણે ત્રીજો ભાગ સરકારના કેમિકલ એનેલાઇઝર તરફ રવાના કરવો જોઇએ.

(૩) જે સદરકુ વેચનાર અથવા તેના એજન્ટ સદરકુ ખરીદદાર સદરકુ ખરીદ કરેલી જાણુસના ભાગ તેની રખાઈ કરવાનું કહે તે નાકશુલ્ક કરે, તો સરકારના કેમિકલ એનેલાઇઝર પોતાની તરફ સદરકુ જાણુસ પ્રથકકરણુ માટે આવેથી તેના બે ભાગ કરી તેમાંના એક ભાગ ઉપર સિકકા કરવો અથવા તે આંધી મુકવો, અને તેણે તે ભાગ પોતાને નમુના મળે ત્યારે અથવા પોતે પોતાનો દાખલો આપે ત્યારે ખરીદનારને સ્વાધીન કરાવવો, અને તે ખરીદદારે તે ભાગ, તે બાગત ત્યાર પછી ફેાજદારીમાં કામ આવે તો તેમાં રજુ કરવા સાફ રાખી મુકવો.

જે ઠરાવ વેચવા સાફ માંડી મુકવા વિગેરે બાબતના હોઇને જે જાહેરનામાં દ્વારે

કોર્થપણુ ખાવાની જાણુસને લાગુ કરી શકાય તે ઠરાવ.

૫. (૧) સન ૧૮૮૮ ના મુખ્ય શહેરના મ્યુનિસિપલ આક્ટમાં—(અ) ૪૧૫ મી કલમમાં હેઠળ લખેલો અચકુર વધારવો, એટલે:

ખુદાસો—ઉપર કલા પ્રમાણુ કોષ્ટપણુ જાણુસે લી દાખલ વેચવા સાફ માંડેલી, ફેરી કરવામાં આવતી, મુકેલી અથવા આણેથી જે કોષ્ટપણુ જાણુસમાં સર્વોશી કુષમાંથીજ નિકળેલી નહિ હોય એવી કોષ્ટપણુ વરતુ હોય તે જાણુસ, જે પ્રમાણુ તે વિશે દરજાવવામાં આવ્યું છે તેવી નથી એમ આ કલ-મનાં તથા ૪૧૭ તથા ૪૧૭ અનાં કારણુ સાફ સમજવું જોઇએ. "

(બ) સદરકુ આક્ટનાં ૪૧૭ મી કલમ પછી હેઠળ લખેલી નવી કલમ દાખલ કરવી, એટલે:

૪૧૭ અ. (૧) જે પ્રસંગે અમુક જાણુસ—(અ) લી છે એમ દરજાવવામાં આવ્યું હોય, અથવા

(બ) જેને સન ૧૮૮૬ ના મુખ્યધના ભેળ કરવાની મનાઇ કરવા બાબતના આક્ટ મુજબના જાહેરનામાંની

રૂએ આ કલમના ઠરાવ વિષયમાંકાળે લાગુ કર્યા હોય તે જાતની ખાવાની જીજીસ છે એમ દરજાવવામાં આવ્યું હોય, તે જીજીસ, તે વિશે જેવું દરજાવવામાં આવ્યું હોય તેવી નથી એમ તે ખાખત ૪૧૭ મી કલમ મુજબ વ્યવસ્થા કરનારા માજીસ્ટ્રેટને જણાય, તે દરેક પ્રસંગે, તે જનસના ધણીને અથવા તે જેના કબજામાંથી જડી આવી હોય તે અખસ જે તેનો માત્ર હુડા લાડાવાળો અથવા નિલેખી ન હોય તો તેને, તે ખાખતમાં હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૨૭૩ મી કલમના ઠરાવ લાગુ પડતા ન હોય તો; એકસો રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે."

(૨) સન ૧૮૭૩ ના મુ'ખધના ડિક્રિટ મ્યુનિસિપલ આક્ટમાં તેની ૭૮ મી કલમ પછી હેઠળ લખેલી નવી કલમ દાખલ કરવી એટલે;

"૬૮ અ (૧) જે કોષ્ટપણ મ્યુનિસિપલ ડિક્રિટમાં આ કલમ સન ૧૮૬૯ ના મુ'ખધના બેળ કરવાની મનાઇ કરવા ખાખતના આક્ટ મુજબના જાહેરનામાની રૂએ વિષયમાં કાળે અમલમાં હોય અને સઘળી જાતની અથવા કોષ્ટપણ નિર્દિષ્ટ કરેલી જાતની ખાવાની જીજીસને લાગુ હોય તે દરેક મ્યુનિસિપલ ડિક્રિટમાં—

જે કોષ્ટપણ જીજીસને આ કલમ ઉપર પ્રમાણે લાગુ હોય તે જીજીસ જે ખાવા અથવા પીવાસાફ થોજેલી હોત અને તે ૬૮ મી કલમમાં લખેલી કોષ્ટપણ જગામાં હોય તો, તે મ્યુનિસિપાલીટીને અથવા સદરહુ કલમના કારણસાફ અધિકાર આપેલા અમલદારને એવી જનસ, તે વિશે જે પ્રમાણે દરજાવવામાં આવ્યું હોય તેવી નથી એમ દેખાય તે પ્રસંગે, તે પકડવાનો અધિકાર છે, અને જે પુરતા પુરાવા ઉપરથી એકાદ માજીસ્ટ્રેટની નજરમાં આવે કે એવી જનસ તે વિશે જે પ્રમાણે દરજાવવામાં આવ્યું છે તેવી નથી તો તે માજીસ્ટ્રેટને તેના નાલ કરવાનો અથવા તે વેચવા મંડાય નહિ અથવા તેના ખાવા સાફ અથવા પીવા સાફ ઉપયોગ કરાય નહિ એવી રીતે તેની વ્યવસ્થા કરવાનો અધિકાર છે, અને તેના ધણીને અથવા તે જેના કબજામાં મળી આવી હશે તે અખસ તેના માત્ર હુડા લાડાવાળો અથવા નિલેખી ન હોય તો તેને તે ખાખતમાં હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૨૭૩ મી કલમના ઠરાવે લાગુ પડતા ન હોય તો એક સો રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

ખુલાસો—જે એવી કોષ્ટપણ જીજીસ ૬૮ મી કલમમાં કહેલી કોષ્ટપણ જગામાં લી દાખલ વેચવા માટે મંડેલી હોય, ભરેલી હોય અથવા આણેલી હોય અને તેમાં સર્વાંશે દુધમાંથીજ નીકળેલી ન હોય એવી વસ્તુ હે.ય, તો તે જનસ જે પ્રમાણે તે વિશે દર્જાવવામાં આવ્યું હોય તેવી નથી એમ આ કલમના કારણે સાફ સમજવું જોઈયે."

(૩) નિમ્ને લખેલા વિશેષ ઠરાવ. (અ) આ કલમની પેટા કલમ (૧) ઉપરથી સુધારેલા મુ'ખધ શેહેરના મ્યુનિસિપલ આક્ટની કલમ ૪૧૭ અને પેટા કલમ (૨) તરીકે, અને

(બ) આ કલમની પેટા કલમ (૨) ઉપરથી સુધારેલા સન ૧૮૭૩ ના મુ'ખધના ડિક્રિટ મ્યુનિસિપલ આક્ટની કલમ ૬૮ અને પેટા કલમ (૨) તરીકે દાખલ કરવો. તે ઠરાવ નીચે પ્રમાણે.

(૨) પછી એવું ઠરાવ્યું છે કે પેટા કલમ (૧) માં હવાલો આપેલી ખાવાની કોષ્ટ પણ જનસ જેવી હોવાનું દરજાવવામાં આવ્યું હોય તેવી તે નથી એમ, તેમાં તંદુરસ્તીને ઇજાકારક ન હોય એવી કોષ્ટ વસ્તુ ઉમેરવાના કારણને લીધે માજીસ્ટ્રેટને જણાય, ત્યારે તે જીજીસને ધણી અથવા તે જનસ જેના કબજામાં મળી આવી હશે તે અખસ માજીસ્ટ્રેટની ખાત્રી થાય એવી રીતે નીચે પ્રમાણે સાખીત કરે તો, તે ધણીએ અથવા અખસે ચુનહો કર્યા નથી એમ સમજવું, એટલે—

(અ) એવી ખાવાની જીજીસ વેપારની જીજીસ તરીકે બનીને અથવા તૈયાર થઈને લઇ જવા સાફ અથવા અપ સાફ થોજાય થવા માટે તેમાં એવી વસ્તુ ઉમેરવાની જરૂર હોવાથી તે ઉમેરી છે, અને તેથી તે જનસનું કદ, વજન અથવા માપ વધે તે માટે અથવા તેની હલકી જાત છુપાય તે માટે તે કપટથી ઉમેરી નથી, અથવા (બ) એવી ખાવાની જનસ બનતી વખતે, તૈયાર થતી વખતે અથવા લઇ જતી વખતે તેમાં સદરહુ ગદારની વસ્તુ અનિવાર્ય કારણને લીધે બેળાઈ ગઇ છે અથવા (ક) સ્પષ્ટ તથા જાણ્ય એવી રીતે લખેલું અથવા કાપેલું લેખલ એવી જનસ ઉપર મારીને અથવા તે સાથે રાખીને

અથવા લોકાને જાહેર કરવાની બીજી રીતે તેણે એવી વસ્તુ એવી રીતે ઉમેરાવાની વાતની પુરતી સુચના આપી છે, અથવા (૩) (૧) સદરહુ જાણુસ અમુક સ્વરૂપની, સત્વની તથા પ્રકારની હોવા આખતની ખાતીના દાખલો લખી લખને તેણે તે ખરીદ કરી હતી,

(૨) તે ઉપર કલા પ્રમાણના સ્વરૂપની, સત્વની તથા પ્રકારની નહતી એવું માનવાને તેને કાંઈજ ન હતું, અને

(૩) તે જનસ, તે આખતના લેખી દાખલામાં જેવા સ્વરૂપની, સત્વની તથા પ્રકારની લખી હતી તે શીવાય બીજી જનસ તરીકે તેણે વેચવા સાફ માંડી નહતી, ફરીએ લખ ગયો નહતો અથવા આખી નહતી, અને તેણે તે જે સ્થિતિમાં ખરીદ કરી હતી તેજ સ્થિતિમાં તે હતી. ”

એકદમ અમલમાં આવનારા અને જેની વ્યાપ્તિ બદલ કાંઈ હદ બાંધી નથી એવા ઠરાવો.

૬. (૧) સન ૧૮૮૮ ના મુબબ શહેરના મ્યુનિસિપલ આકટમાં.—

(અ) ૪૧૭ મી કલમની પેટા કલમ (૨) ના પહેલા પારેખાકમાંની બીજી અને ત્રીજી લીટી-ઓમાંના “ માણસના ખોરાકસાફ અથવા દવાસાફ, જેમ હોય તેમ રોગીષ્ટ, નબળી, પ્રકૃતી બગડે તેવી અથવા અયોગ્ય છે ” એ મત્યકુરને બદલે “ રોગીષ્ટ, નબળી, પ્રકૃતિ બગડે તેવી, અથવા, પ્રસંગ પ્રમાણે, માણસના ખોરાકસાફ અથવા દવાસાફ અયોગ્ય છે ” એ મત્યકુર દાખલ કરવો અને તેના બીજા પારે-ખાકમાંની પહેલી લીટીમાંના “તેણે” એને બદલે “તેને” દાખલ કરવો, અને છેલ્લી લીટીમાંના “ કરા-વવો જોઈએ ” એ શબ્દો કાઢાડી નાખીને તેમને બદલે “ કરાવવાનો અધીકાર છે, અને જો તે રોગીષ્ટ, નબળી પ્રકૃતી બગડે તેવી અથવા માણસના ખોરાક સાફ તથા દવાસાફ, અયોગ્ય હોય તો તેણે તેના ઉપર પ્રમાણે નાશ કરાવવો જોઈએ. ” એ મત્યકુર દાખલ કરવો. (બ) આ આકટની ૫ મી કલ-મની પેટા કલમ (૧) તથા પેટા કલમ (૩) ઉપરથી સુધારેલા સદરહુ આકટની કલમ ૪૧૭ અ પછી હેઠળ લખેલી નવી કલમો દાખલ કરવી એટલે:—

“ ૪૧૭ બ. જે કાષ્ઠપણ ખાવાની જાણસની વ્યવસ્થા ૪૧૭ મી કલમ મુજબ થતી હોય તે વખતે તે માણસેટને તે જનસ રોગીષ્ટ, નબળી, પ્રકૃતિ બગડે તેવી અથવા માણસના ખોરાકસાફ અયોગ્ય જણાય તે દરેક આખતમાં, તેના ધણીને અથવા તે જેના કબજામાંથી મળી આવી હોય તે શખસ તેના માત્ર હુંડા ભાડાવાળો અથવા નિલેખી ન હોય તો તે શખસને, તે આખતમાં હિંદુસ્તાનના ફાજદારી કાયદાની ૨૭૩ મી કલમના ઠરાવ લાગુ પડતા ન હોય તો, એકસો રૂપીઆ સુધીના દંડની શીક્ષા થશે.

“ ૪૧૭ ક. કલમ ૪૧૭ અ અથવા કલમ ૪૧૭ બ મુજબ ચલાવવાનાં સધળાં ફાજદારી કામમાં એવી કલમ વીરૂદ્ધ ગુન્હો કર્યાનું જે શખસની ઉપર તોહોમત આવ્યું હોય તે શખસને હાજર રહેવા આખતના સમન માટેની અરજી, એવા શખસ ઉપર જે ગુન્હાનું તોહોમત આવ્યું હોય તે ગુન્હો જે તારીખે થયાનું કહેવાતું હોય તે તારીખથી વાજબી મુદતની અંદર કરવામાં ન આવે તો, માણસેટ તે સમન આપવાની ના કહેવી. ”

(૨) સન ૧૮૭૩ ના મુબબના ડીઝીકટ મ્યુનિસિપલ આકટની ૬૮ મી કલમમાં “ માણસ હિંદુસ્તાનના ફાજદારી કાયદાની ૨૭૩ મી કલમમાં જે શીક્ષા કઢી છે તે શીક્ષાને લાયક થશે ” એ મત્યકુરને બદલે હેઠળના મત્યકુર દાખલ કરવો એટલે:

“ માણસને, જે આવી આખતમાં હિંદુસ્તાનના ફાજદારી કાયદાની ૨૭૩ મી કલમના ઠરાવ લાગુ ન પડે, તો એક સો રૂપીઆ સુધીના દંડની શીક્ષા થશે. ”

“ આ કલમ મુજબ અથવા કલમ ૬૮ અ મુજબ ચલાવવાનાં સધળાં ફાજદારી કામમાં એવી કલમ વીરૂદ્ધ ગુન્હો કર્યાનું જે શખસની ઉપર તોહોમત આવ્યું હોય તે શખસને હાજર રહેવા આખ-તના સમન માટેની અરજી, એવા શખસ ઉપર જે ગુન્હાનું તોહોમત આવ્યું હોય તે ગુન્હો જે તારીખે થયાનું કહેવાતું હોય તે તારીખથી વાજબી મુદતની અંદર કરવામાં ન આવે તો, માણસેટ તે સમન આપવાની ના કહેવી. ”

એકસ જંગલી પક્ષી તથા જનાવરોના રક્ષણ માટેનો આક્ટ (સને ૧૯૧૨ નો એક્ટ ૮ મો.)

એકસ જંગલી પક્ષી તથા જનાવરોના રક્ષણ માટે તથા તેમની સંભાળ માટે વધારે સારો બંદોબસ્ત કરવો યોગ્ય છે; વાસ્તે આ ઉપરથી હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે ઠરાવ્યું છે—

૧ (૧) આ આક્ટને સન ૧૯૧૨ નો જંગલી પક્ષી તથા જનાવરોના રક્ષણ બિલનો આક્ટ કહેવો; અને
(૨) તે, બ્રિટિશ બલુચિસ્તાન, સંઘલ પરગણાં તથા સિપટિ પરગણાં સુદાં આખા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનને લાગુ પડે છે.

૨ (૧) આ આક્ટ પ્રથમતઃ પરિશિષ્ટમાં નિર્દિષ્ટ કરેલાં પક્ષી તથા જનાવરો જંગલી સ્થિતિમાં હોય ત્યારે તેમને લાગુ પડે છે.

(૨) સ્થાનિક સરકાર, સ્થાનિક સરકારી એજેન્ટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને, આ આક્ટના ઠરાવો, પરિશિષ્ટમાં નિર્દિષ્ટ કરેલાં પક્ષી, અથવા જનાવરો શિવાયનાં જે જાતનાં જંગલી પક્ષી અથવા જનાવરનું, પોતાના મત પ્રમાણે, રક્ષણ અથવા સંભાળ કરવાનું ઇષ્ટ હોય તે કોઈપણ જાતનાં જંગલી પક્ષી અથવા જનાવરોને લાગુ કરવાને મુખત્યાર છે.

૩. સ્થાનિક સરકાર, સ્થાનિક સરકારી એજેન્ટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને, આ આક્ટ લાગુ હોય એવી કોઈ પણ જાતનાં જંગલી પક્ષી અથવા જનાવરના સંબંધમાં અથવા એવી જાતનાં સ્ત્રી જાતનાં અથવા અપુરું સ્થિતિમાંના જંગલી પક્ષી અથવા જનાવરના સંબંધમાં આપું વર્ષ અથવા તેના કોઈપણ ભાગ, પોતાના તાબામાંના સ્વધર્મી મુલકમાં અથવા તેના કોઈપણ ભાગમાં, બંધીની મોસમ છે એવું ઠરાવવાને મુખત્યાર છે; અને આમાં હવે પછી આપેલા ઠરાવોને પાત્ર, એવી બંધીની મોસમમાં તથા એવા જાહેરનામામાં નિર્દિષ્ટ કરેલા પ્રદેશની અંદર કોઈ પણ સમય નીચે પ્રમાણે કરશે તો તે ગેરકાયદા સર થશે, એટલે

(અ) એવા કોઈપણ પક્ષી અથવા જનાવરને પકડશે, અથવા એવી બંધીની મોસમની અગાઉ પકડાયેલાં નહિ હશે એવાં સદરહુ પ્રકારનાં કોઈપણ પક્ષી અથવા જનાવરને મારી નાંખશે; (બ) એવી બંધીની મોસમ અગાઉ પકડાયેલાં નહિ હશે અથવા મારી નાંખવામાં આવેલાં નહિ હશે એવાં સદરહુ પ્રકારનાં કોઈપણ પક્ષી અથવા જનાવરને અથવા તેના માંસને વેચશે અથવા ખરીદ કરશે અથવા વેચવા અથવા ખરીદવા માંડશે, અથવા કબજામાં લેશે; (ક) એવી બંધીની મોસમ દરમિયાન પકડાયેલાં અથવા મારી નાંખવામાં આવેલાં સદરહુ પ્રકારનાં કોઈ પણ પક્ષીનાં પીછાં કાઢવામાં આવ્યાં હોય તો તે પીછાં વેચશે અથવા ખરીદ કરશે, અથવા વેચવા અથવા ખરીદ કરવા માંડશે, અથવા કબજામાં લેશે.

૪. (૧) જે કોઈ સમય ૩ છ કલાકનું ઉદ્ભવન કરીને કોઈ પણ કૃત્ય કરશે અથવા કરવાની કોશિશ કરશે તેને પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શીક્ષા થશે.

(૨) જે કોઈ સમય ઉપર આ કલમ મુજબનો ગુન્હો સાબીત થયાનો ઠરાવ થયા પછી પાછો તેજ કલમ મુજબ ગુન્હો સાબીત થયાનો ઠરાવ થશે તેને, પછીના દરેક ઠરાવ માટે એક મહીના સુધીની કેદની, અથવા એકસો રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બન્ને શિક્ષા થશે.

૫. (૧) જ્યારે કોઈપણ સમય ઉપર આ આક્ટ મુજબ શિક્ષા થઈ શકે એવો ગુન્હો સાબીત થયાનો ઠરાવ થયો હોય ત્યારે, એવો ઠરાવ કરનાર માજિસ્ટ્રેટ એવું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે કે, જે કોઈ પણ પક્ષી અથવા જનાવરના સંબંધમાં એવો ગુન્હો થયો હોય તે પક્ષી અથવા જનાવર અથવા એવા પક્ષી અથવા જનાવરનું માંસ અથવા બીજો કોઈ પણ ભાગ સરકાર દાખલ કરવાં.

(૨) એવા ગુન્હા માટે ૪ થી કલમ મુજબ જે શિક્ષા ઠરાવી છે તે શિક્ષા ઉપરાંત એવી રીતે સરકાર દાખલ કરવાનો હુકમ કરવાનો અધિકાર છે.

૬. પ્રેસિડેન્સી માજિસ્ટ્રેટની અથવા બીજા વર્ગના માજિસ્ટ્રેટની કોર્ટથી ઉતરતા દરજ્જાની કોઈપણ કોર્ટ આ આક્ટ વિરુદ્ધ ગુન્હાનો ઇનસાફ કરવો નહીં.

૭. જ્યારે સ્થાનિક સરકારનો એવો મત હોય કે ૩ ૭ કલમની રૂયે જે કાંઈપણ કૃત્ય કરવાનું એરકાયદેસરનું છે એમ જાહેર કર્યું હોય તેવું કોઈ પણ કૃત્ય કરવું તે આજ્ઞા શીખના દિતની ખાતર ઇષ્ટ છે ત્યાં તેવું કૃત્ય કરવાનો હક લાઇસન્સ ધારણ કરનારને મળે એવું લાઇસન્સ, પોતે નાંખે તે સ-રતો તથા બંધનોને પાન, કોઈપણ સ્થાપસને આપવાને તે સરકાર મુખત્યાર છે.

૮. આ આકટમાંના કોઈપણ ઠરાવ, જે કોઈપણ સ્થાપસ પોતાના અથવા બીજા કોઈ સ્થાપસના અચાવમાં એકાદા જંગલી જનાવરને પકડે અથવા મારી નાંખે તો તેના તેવા કૃત્યને અથવા મિલકતના ખરેખર અચાવ સાર કોઈપણ જંગલી પક્ષી અથવા જનાવરને પકડે અથવા મારી નાંખે તો તેના તેવા કૃત્યને લાગુ પડશે નહિ એમ સમજવું.

૯. સન ૧૮૮૭ નો જંગલી પક્ષીના રક્ષણનો આકટ આ હિપરથી રદ કર્યો છે.

પરિશિષ્ટ.

(૧) ધોરાડ, બતક, ફોરીકન, રાની મરધાં, તિત્તર, મોર અથવા ઢેલ, તુર્કી મરધો, કબુતર, લાવરી, બતેર, સારસ, રપર ફાઉલ, વુડકોક, બગલાં, ઇમેટ, નીલકંઠ (રોલર), જલકુકડા.

(૨) કલિયાર (એન્ટીલોપ) ગધેડાં, જંગલી ભેંસ, (બીસન), ભેંસ અથવા પાડા, હરણ, ધણી ચ-ળકતી આખોવાળા સુંદર હરણ (ગાઝલ), બકરાં, સસલાં, ગાય, આંવા, બળદ, ગેંડા અને મેંઢાં.

હિંદુસ્તાનનો પુરાવાનો કાયદો

સને ૧૮૭૨ નો એક્ટ ૧ લો. (એવીડેન્સ એક્ટ.)

ભાગ ૧ લો.—હકીકતનું લાગુપણ. આખ ૧ લો.—પ્રથમના વિષય.

૧ આ આક્ટને “ સને ૧૮૮૨ નો હિંદુસ્તાનનો પુરાવાનો કાયદો ” એવું નામ આપ્યું છે. આ આક્ટ સધળા બ્રિટિશ પ્રદિયાને લાગુ છે. તથા કોર્ટ મારશલ સુધાની હરકોઈ કારટમાં અથવા કારટની રૂબરૂ જે ઇન્સાફી કામે ચાલે તે સર્વે કામેન લાગુ છે, પરંતુ હરકોઈ કારટને અથવા અમલદારને આ પ્રીડીવીટ લખી આપવામાં આવે તેને અથવા લવાદની રૂબરૂ કામ ચાલે તેને તે લાગુ નથી.

ટીકા—હિંદુસ્તાન બહાર પણ—ઝાંઝીઆર, ધરાનનો કિનારો અને ખેટા, સોમાલી લેન્ડ, ટેક્ટર, ઇસ્ટ આફ્રિકા પ્રોટેક્ટરમાં પણ લાગુ છે.

૨ સદરહુ તારીખથી નીચે લખેલા કાયદા રદ કર્યા છે. (૧) બ્રિટિશ પ્રદિયામાં અમલમાં હોય તેવા કોઈ પણ સ્ટાટીયુટ આક્ટ ડીવા કાયદામાં લખ્યા ન હોય એવા જે પુરાવાના નિયમો હોય તે તમામ (૨) સન ૧૮૬૧ ના હિંદુસ્તાનની કૌન્સિલના આક્ટની ૨૫ મી કલમ મુજબ જે નીચેમોને જેટલી ચોખ્ખતા મળી હોય તેવા સર્વ નિયમો કે કાયદા કાનુનો.

૩ આ આક્ટમાં નીચે લખેલા શબ્દો વાપરવામાં આવ્યા છે. તેના અર્થ નીચે લખ્યા મુજબ દરાવ્યો છે.

‘કોર્ટ’—એ શબ્દમાં સર્વ જડ્જેનો, માલ્સેટોનો તથા લવાદ સિવાય જે બીજા સપ્સેનો પુરાવો લેવાના કાયદા મુજબ અધિકાર હોય તે સર્વ સપ્સેનો સમાવેશ થાય છે.

‘હકીકત’—એ શબ્દના અર્થમાં (૧) હરકોઈ વસ્તુની સ્થિતિ અથવા એક વસ્તુનો બીજી વસ્તુ સાથેનો સંબંધ જેનું જ્ઞાન પ્રદિયો વડે થઇ શકે એવું હોય તે [૨] મનની જે સ્થિતિનું જ્ઞાન કોઈ સપ્સેને હોય તેવી હરકોઈ સ્થિતિ.

દ્રષ્ટાંતો (૧) અમુક વસ્તુઓ અમુક ઠેકાણે ગોઠવેલી છે એ એક હકીકત છે. [૨] અમુક વાત કોઈ એક માણસે સાંભળી અથવા જોઈ એ હકીકત છે. (૩) એક માણસ અમુક શબ્દ બોલ્યો એ હકીકત છે. (૪) કોઈ માણસનો અભિપ્રાય અમુક છે. અથવા તેનો ઇરાદો અમુક છે અથવા તે શુદ્ધ બુદ્ધિથી કામ કરે છે, ડીવા અર્થ સમજીને તેનો ઉપયોગ કર્યો છે. અથવા પ્રદિયો વડે મનમાં અમુક પદાર્થનો અમુક બોધ અમુક વખતે થયો તેને જ્ઞાન હતું અથવા છે, એ હકીકત છે. (૫) કોઈ માણસની આબરૂ પ્રતીષ્ઠા અમુક રીતની છે. એ એક હકીકત છે.

‘લગતી’—હકીકતના લાગુપણ વીશે આ આક્ટમાં જે નિયમોમાં કહેલી કોઈપણ રીતે એક હકીકત બીજી હકીકત સાથે સંબંધ રાખતી હોય ત્યારે હકીકત મજબૂર સદરહુ બીજી હકીકતને લગતી છે એમ સમજવું.

‘મુદ્દાની હકીકત’—એ શબ્દ પ્રયોગનો અર્થ નીચે મુજબ થાય છે. તથા તેમાં નીચે મુજબની બાબતોનો સમાવેશ થાય છે. કોઈ હક અથવા જવાબદારી, અથવા અસક્ત છે કીંવા નથી, એવી કોઈ મુકરદમામાં અથવા કામમાં તકરાર હોય તે હક, અથવા જવાબદારી અથવા અસક્તા છે કીંવા નથી કીંવા કેવા પ્રકારની છે; કીંવા કેટલે દરજ્જે છે એવું જે હકીકત ઉપરથી માત્ર તે જ હકીકત વડે અથવા બીજી હકીકતોને સંબંધે, અવશ્ય નીકળે ચાને માલુમ પડે તે હકીકત મુદ્દાની હકીકત કહેવી.

ખુલાસો—દીવાની કામ ચલાવવાની રીત બાબતના જેના વખતના ચાલુ કાયદા પ્રમાણે કોઈ દીવાની કોર્ટ કોઈ હકીકત બાબત મુદ્દા દરતરમાં નોંધે તેવા મુદ્દાના જવાબમાં જે હકીકત સ્થાપન

કરવાની હોય, કોવા જે હકીકતનો ઇન્કાર કરવાનો હોય, તે હકીકતને પણ મુદ્દાની હકીકત સમજવી. દૃષ્ટાંતો:—અ ના ઉપર બ નું ખુન કરવાનું તોહોમત છે. તેમાં અ ઉપરની તબવીબમાં નીચે લખેલી હકીકત મુદ્દાની હોઇ શકે; અ એ અ નું મોત બાણ્યું. અ નો ઇરાદો અ નું મોત બાણ્યવાનો હતો. અ એ અ ને બારે તથા આકસ્મિક કોષ ઉત્પન્ન કર્યો હતો, જે કૃત્યથી અ નું મોત થયું તે કૃત્ય કરતી વખતે દીવાનગીરીના સમખર્ચી પોતે જેવું કામ કરે છે, તે અ જાણી શકતો નહોતો.

‘દસ્તાવેજ’ એ શબ્દ વડે કોઇપણ બાબત સમજવી, જે બાબત કોઇપણ વસ્તુ ઉપર અક્ષર, અંક કે ચીન્હ વડે અથવા એ મંદિના એકથી વધારે સાધનો વડે, સમજવી અથવા બ્યાન કરેલી હોય અને જે સાધનો તે બાબતતા દસ્તાવેજ હાખલા રાખવા સાફ વાપરવાનો ઇરાદો કર્યો હોય અથવા વપરાય.

દૃષ્ટાંતો:—કોઇ લખાણ એ દસ્તાવેજ છે. જે શબ્દો દસ્તાવેજ હાખવાથી અથવા શીલા હાખથી હાખેલા હોય અથવા ફોટોગ્રાફ પરથી લીધા હોય તે શબ્દો દસ્તાવેજ છે, એમ સમજવું. દેશનો નકશો અથવા પ્લાન એ દસ્તાવેજ છે આ બાબત પીનલોકોડની ૨૯ મી કલમ દસ્તાવેજની વ્યાખ્યા આપી છે તેના જેવીજ છે. “ તે બાબતના પુરાવા તરીકે ” એ શબ્દોને બદલે છેલા સાત શબ્દો મુકવામાં આવ્યા છે.

પુરાવો—એ શબ્દનો અર્થ—(૧) જે હકીકત વીધે ચોક્કસ ચાલતી હોય તે હકીકતને સંબંધે કોર્ટ પોતાની રૂબરૂ સાહેદોને જે મજબૂર કહેવાની પરવાનગી આપે અથવા જે મજબૂર કહેવાની તેને ફરજ પાડે તેવા સંબંધો મજબૂર આ મુજબ કહેલ મજબૂરને મુખ્યજુજાની પુરાવો કહેવો; (૨) જે દસ્તાવેજ કોર્ટને તપાસવા સાફ હાજર કરવામાં આવે તે સર્વે એવા દસ્તાવેજને દસ્તાવેજ પુરાવો કહેવો.

દસ્તાવેજ શીવાય બીજી સર્વ પાર્થિવ Material ચીજો કોર્ટને જેવા સાફ રજુ કરવામાં આવી હોય તે એ શબ્દો પુરાવાના આકટના અસલ બીલમાં હતા. એને મટીરીઅલ પુરાવો કહે છે. આવા પુરાવાનું એક દૃષ્ટાંત હથીઆર અથવા બીજી મિલકતની જગ્યાએ જે ફાજદારી કાયદાની કલમ ૧૦૮ પ્રમાણે કોર્ટમાં રજુ કરવામાં આવે છે તે છે બીજી જાતનો મટીરીઅલ પુરાવો જગ્યાની તપાસ છે. દીવાની કાયદાની કલમ ૩૬૨ પ્રમાણે ન્યાયાધિશે પોતે સ્થાનિક તપાસ કરવાની છે. અને ફાજદારી કાયદાની કલમ ૨૫૩ પ્રમાણે જે ઠેકાણે ગુન્હો થયો હોય તે અગર તબીબમાં મુદ્દાની વાત હોય તે જ્યાં બની હોય તે જગ્યા જુરી અગર આસેસરો જોઇ શકે છે.

સાબીત થઇ—જ્યારે કોર્ટની રૂબરૂ જે બાબતો રજુ હોય તે ઉપર વિચાર કરતાં અમુક હકીકત બનેલી છે એવું કોર્ટના માન્યમાં આવે અથવા કોર્ટની નજરમાં આવે કે તે હકીકત બની નથી એ વાત એવી તો સંબંધિત છે કે અમુક તે કામની કેરીયત જોઇને કોઇ સમજદાર માણસે કાંઇ હકીકત મજબૂર બની છે એવી ખાતરણ ઉપર અમલ કરવો જોઇએ, ત્યારે તે હકીકત સાબીત થઇ એમ સમજવું.

ગેરસાબીત—જ્યારે કોર્ટની રૂબરૂ જે બાબતો રજુ હોય તે ઉપર વિચાર કરતાં અમુક હકીકત બનેલી નથી એવું કોર્ટના મનમાં આવે અથવા કોર્ટની નજરમાં એમ આવે કે તે હકીકત બની નથી એ વાત એવી તો સંબંધિત છે કે અમુક તેજ કામની કેરીયત જોઇને કોઇ સમજદાર માણસે હકીકત મજબૂર બની નથી એવી ખાતરણ ઉપર અમલ કરવો જોઇએ, ત્યારે તે હકીકત ગેર સાબીત થઇ એમ સમજવું.

નાસાબીત—જ્યારે કોઇ હકીકત સાબીત થઇ ન હોય અથવા ગેર સાબીત થઇ ન હોય ત્યારે તે ના સાબીત થઇ એમ સમજવું.

૪ અમુક હકીકત બની છે, એવું અનુમાન કરવાને કોર્ટ મુખીયાર છે, એમ આ આકટમાં જ્યારે ફરમાવ્યું હોય ત્યારે તે હકીકત ગેર સાબીત કરવામાં અનુમાન કરવામાં ન આવે તો તથા જ્યાં સુધી ગેર સાબીત ન થાય ત્યાં સુધી તે હકીકત સાબીત થઇ છે એવું માનવાને અથવા તેની સાબીતી માગવાને કોર્ટ મુખીયાર છે. અમુક હકીકત બની છે, એવું કોર્ટ અનુમાન કરવું એવું જ્યારે ફરમાવવામાં આવ્યું હોય ત્યારે કોર્ટે તે હકીકત ગેર સાબીત કરવામાં ન આવે તો, તથા જ્યાં સુધી ગેરસાબીત ન થાય ત્યાં સુધી તે સાબીત થઇ છે એમ માનવું. અમુક હકીકત બીજી હકીકતની નિર્ણય કારક સાબીતી છે એવું આ આકટમાં જ્યારે ફરમાવ્યું હોય, ત્યારે સદરજુ એક હકીકત સાબીત થાય તો સદરજુ બીજી હકીકત સાબીત થઇ એવું કોર્ટ ગણવું, અને તે બીજી હકીકત ગેરસાબીત કરવા સાફ પુરાવો આપવાની

પરવાનગી કોર્ટ આપવી નહીં.

૫ પ્રત્યેક મુદ્દાની હકીકત બની છે કીંવા બની નથી તેનો તથા જે હકીકતો લગતી છે એવું આકટમાં નીચે દર્શાવવામાં આવ્યું છે કે તેવી બીજી હકીકતોનો પુરાવો હરકોઈ મુકદમામાં કીંવા કામમાં આપી શકાય છે, એ શીવાય બીજી કોઈ હકીકતોનો પુરાવો આપી શકાતો નથી.

ખુલાસો:— દીવાની કામ ચલાવવાની રીત બાબતના જેના તે વખતના ચાલુ કાયદાના હરકોઈ દરાવ ઉપરથી કોઈ એક સખસનો એકાદી હકીકતનો પુરાવો આપવાનો હક ન હોય તો તે હકીકતનો સખસ મજકુર આ કલમ ઉપરથી આપી શકે છે. એમ સમજવું નહિ.

દૃષ્ટાંતો:— મોત આણુવાના ઇરાદાથી જ ને ડંગોરા વતી મારે ને તેનું ખુન કરવા બાબત આ ના ઉપર તબવીબ ચાલે છે. સદરહુ તબવીબ વખતે નીચે લખેલી હકીકત મુદ્દાની હકીકત છે;—(અ) આ એ જ ને ડંગોરા વતી માર્યો. આ એ જ નું મોત સદરહુ પ્રમાણે માર મારીને આણ્યું. આ નો ઇરાદો જ નું મોત આણુવાનો હતો. (બ) એક વાદી જે ખત ઉપર આધાર રાખે છે, તે ખત તે પોતાની સાથે લાવીને મુકદમાની પહેલી રજુઆતની વખતે હાજર કરવાને સાર પોતાની પાસે તૈયાર રાખતો નથી. કામ ચાલ્યા પછી બીજો વખતે પછાડીથી દીવાની કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદામાં જે નિયમો દર્શાવ્યા છે, તે નિયમોની વિરૂદ્ધ બીજી રીતે વાદીથી ખત મજકુર આ કલમ ઉપરથી હાજર કરી શકાય છે, અથવા તેનો મજકુર સાબીત કરી શકાય છે, એમ સમજવું નહીં.

ક જે હકીકતો મુદ્દાની ન હોય પણ તેનો કોઈ મુદ્દાની હકીકત સાથે એવો સંબંધ હોય કે તે એક જ પ્રકારનું અંગ યાને એકજ કાર્યનો ભાગ છે, તો તે હકીકતો લગતી છે એમ સમજવું, પછી તે એકજ ઠેકાણે તથા એકજ વખતે બની હોય કીંવા જુદે જુદે વખતે તથા જુદે જુદે ઠેકાણે બની હોય તેની ચિંતા નથી.

દૃષ્ટાંતો:—(અ) જ ને માર મારીને તેનું ખુન કર્યું એવું તહોમત આ ઉપર છે. આ કીંવા જ કીંવા પાસે ઉભેલા લોકોએ મારતી વખતે અથવા ત્યાર પછી થોડીવાર ઉપર એવું ગમે તે કોઈ કહ્યું અથવા કર્યું કે તે કહેવું અથવા કરવું એ સદરહુ ખુનના પ્રકરણ કીંવા કાર્યનું અંગ યાને ભાગ હોય તો તે કહેવું અથવા કરવું લગતું છે. એમ સમજવું.

(બ)-દુથીયાર બંધ લોકોએ બંડ ઉભું કર્યું તેમાં સામીલ થયાથી રાણીની સામે લકાઇ કરવાનું તહોમત આ ઉપર છે. તે બંડમાં બંડ ખોરોએ માલ મીલકતનો નાશ કર્યો. તથા લશ્કરના ઉપર હુલાકા કર્યા તથા કેદખાનાં ફેડાર્યા, સદરહુ હકીકતો બની તે સર્વે જગોએ આ હાજર ન હોય તો પણ તે હકીકતો બન્યાની વાત લગતી છે, કારણ કે એકંદરે જે પ્રકરણ યાને કાર્ય થયું તેનાં તે અંગ યાને ભાગ છે.

(ક) કોઈ કાગળ પત્ર લખવામાં આવ્યા હતા તે પૈકી એક પત્રમાં આખર લેવાનું લખાણ કરવા બદલ આ એ જ ના ઉપર દાવો કર્યો છે. જે બાબત ઉપરથી સદરહુ આખર લેવાનું લખાણ ઉત્પન્ન થયું તે બાબતમાં પક્ષકારો મજકુરે એક બીજાને જે પત્રો લખ્યા હોય, તે પત્રો જે સદરહુ લખવામાં આવેલા જે કાગળ પત્રમાં આખર લેવાનું લખાણ છે, તે કાગળમાંની યાને તેના ભાગ હોય તો તેમાં ખુદ સદરહુ આખર લેવાનું લખાણ ન હોય તો પણ તે સર્વે લગતાં છે.

(ડ) અમુક માલ જ ની પાસેથી મંગાવ્યો હતો તે આ ને સ્વાધિન કરવામાં આવ્યો હતો કે નહીં એવી તકરાર છે, માલ વચમાં દરમીયાન કેટલાક સખસોને એક પછી એક અનુક્રમે સ્વાધિન કરવામાં આવ્યો હતો, સદરહુ દરેક માણસને માલ સ્વાધિન કર્યો એ દરેક હકીકત લગતી છે. જે હકીકતો લગતી કીંવા મુદ્દાની હકીકતનું કીંવા બીજી રીતનું પ્રયોજન કારણ અથવા રૂળ યાને પરીણામ હોય, અથવા વસ્તુઓની જે સ્થિતિને સંબંધે હકીકત મજકુર બની તે સ્થિતિ હોય અથવા જે ઉપરથી હકીકત મજકુર બનવાને કીંવા કરવાને પ્રસંગ મળી આવ્યો હોય, તે હકીકતો લગતી છે એમ સમજવું.

દૃષ્ટાંત:—(અ) તકરાર એવી છે કે આ એ જ ની પાસેથી અપહરણ કર્યું કે નહીં. તેમાં અપહરણ થયું તે પહેલાં થોડીવાર ઉપર જ મેળામાં ગમે હતો, તે વખતે તેની પાસે પૈસા હતા. તેથી

તે પૈસા તેણે ખીજ સખસોને બતાવ્યા હતા. અથવા મારી પાસે પૈસા છે એવું ખીજ સખસોને કહ્યું હતું, એ હકીકતો લગતી છે.

(બ) તકરાર એવી છે કે, અ એ બ નું ખુન કર્યું કે નહીં. તેમાં ખુન થયું ને ઠેકાણે અથવા તે નજદીક જમીનની ઉપર વળગ્યા જુમીનાં નીચાન પડ્યાં છે, એ હકીકત લગતી છે.

(ક) તકરાર એવી છે કે, અ એ બ ને ઝેર દીધું કે નહીં, તેમાં ઝેર આપ્યાથી જે ચિન્હો થાય છે તે અગાઉ બ ની તખીયતની રિયતિ કેવી હતી તથા બ ની ટેવ શી હતી એ અ ને માલમ હતું તેથી ઝેર આપવાની સંધી મળી એ હકીકત લગતી છે.

૮ જે હકીકત ઉપરની મુદ્દાની કીંવા લગતી હકીકતો કરવાનો હેતુ કીંવા તૈયારી માલુમ પડે, અથવા જે હકીકત સદરહુ મુજબનો હેતુ કીંવા તૈયારી હોય, તેવી હરકોઈ હકીકત લગતી છે એમ સમજવું. હરકોઈ મુકદ્દમાને અથવા કામને સંબંધે અથવા તે માહેની મુદ્દાની કીંવા લગતી હકીકતને સંબંધે. એવા મુકદ્દમાના અથવા હરકોઈ પક્ષકારની અથવા તે પક્ષકારના હરકોઈ મુખતીઆરની વર્તણૂંક તથા કોઈ ગુન્હા બદલ, કોઈ પણ કામ ચાલતું હોય તે ગુન્હો જે સખસના ઉપર યાને વિરૂદ્ધ બન્યો હોય તે સખસની વર્તણૂંક લગતી છે.

ખુલાસો ૨ બે—જ્યારે કોઈ સખસની વર્તણૂંક લગતી હોય, ત્યારે જે મજકુર તેને અથવા તેની રૂબરૂ તથા તે સાંભળી શકે એવી રીતે કહેવામાં આવે અને તે મુજબ કહેવાથી સદરહુ વર્તણૂંકમાં કોઈ ફેર પડે એવું હોય તો તે મજકુર લગતો છે એમ સમજવું.

દ્રશ્યો—બ નું ખુન કર્યા બાબત અ ના ઉપર તજવીજ ચાલે છે. તેમાં અ એ ક નું ખુન કર્યું એ વાત બને માલુમ હતી, તથા પોતાને વાન માલુમ હતી, તે વાત પ્રકટ કરવાની ધારતી આપીને અ ની પાસે પૈસા કઢાવવાનો બ એ પ્રયત્ન કર્યો હતો. એ હકીકતો લગતી છે, (બ) પૈસા વસુલ કરવા સારૂ અ એ બ ઉપર એક ખત ઉપરથી દાવો માંડ્યો છે. ખત લખી આપ્યાનો બ ઇન્કાર કરે છે. તેમાં જે વખતે તકરારી ખત થયાનું કહે છે, તે વખતે બ ને અમુક કારણસર પૈસાની જરૂર હતી એ હકીકત લગતી છે. (ક) બ ને ઝેર ખવડાવીને તેનું ખુન કર્યો બદલ અ ના ઉપર તજવીજ ચાલે છે; તેમાં બ ને ઝેર ખવડાવવામાં આવ્યું છે, તેજ ખતનું ઝેર અ એ બ ના મરવા પહેલાં મેળવ્યું હતું એ હકીકત લગતી છે. (ડ) તકરાર એવી છે કે અમુક દસ્તાવેજ અ નું મૃત્યુપત્ર છે કે નહિ. તેમાં તકરારી મૃત્યુપત્રમાં જે બાબતના ઠરાવ કર્યા છે, તે વીશે જે તારીખે સદરહુ તકરારી મૃત્યુપત્ર થયું તે તારીખની પહેલાં થોડા દીવસ ઉપર અ એ કોઈ તપાસ કરી હતી. તથા મૃત્યુપત્ર મજકુર કરવાની બાબતમાં તેણે વજીલની સલાહ લીધી હતી. તથા તેણે ખીજ મૃત્યુપત્રના ખરડા કરાવ્યા હતા, પરંતુ તે તેણે પસંદ કર્યા નહીં, એ હકીકતો લગતી છે; (ઇ) અ ના ઉપર એક ગુન્હો કર્યોનું તહોમત છે, તેમાં ગુન્હો કર્યાનું કહેવામાં આવે છે, તેની પહેલાં કીંવા તે વખતે પછી અ એ એવો પુરાવો આપ્યો કે તે ઉપરથી મુકદ્દમાની હકીકતનું સ્વરૂપ બ ને પોતાને કાયદો થાય એવું બને, કીંવા તેણે પુરાવાનો નાસ કર્યો. કીંવા છુપાવ્યો. કીંવા જે સખસો સાહેદ હોત તે સખસોને હાજર થવાનો અટકાવ કર્યો કીંવા તે ગેરહાજર રહે એવી તજવીજ કરી, કીંવા ગુન્હો મજકુર બાબત ખોટી સાહેદી આપવાનું કોઈ સખસોને શીખવ્યું એ હકીકતો લગતી છે. (ફ) તકરાર એવી છે કે, અ એ બ ની પાસેથી અપહરણ થયા પછી ક એ અ ની રૂબરૂ એમ કહ્યું કે, જે માણસે બ ની પાસેથી અપહરણ કર્યું છે તે માણસને શોધી કાઢવા સારૂ પોલીસના માણસ આવે છે, તથા એમ કહ્યા પછી લાગલોજ અ નાસ્તી ગયો, એ હકીકતો લગતી છે, (ગ) તકરાર એવી છે કે, અ ને બ ના રૂપિયા દસહજાર દેવા છે કે નહીં, તેમાં અ એક પાસેથી કરગળ રૂપિયા માંગ્યા તથા હ એ ક ને અ ના રૂબરૂ તથા તે સાંભળે એવી રીતે કહ્યું જે ‘હુ’ તમને એવી સલાહ આપું છું કે, અ ઉપર ભરેસો રાખવો નહીં, કારણ તેને બ નું દેવું રૂપિયા દસ હજારનું છે.” અને અ કોઈ જવાબ ન આપતાં ચાલતો ગયો, એ હકીકત લગતી છે (હ) તકરાર એવી છે કે અ એ ગુન્હો કર્યો છે કે નહીં. તેમાં ગુન્હેગારને શોધી કાઢવા બાબતની ચોકસી આવી છે એવી સુચનાનું પત્રક પહેલાંકયા પછી અ છુપાવ્યો.

મેટા, એ હકીકત તથા પત્રમાં લખેલો મજબૂર એ હકીકત લગતી છે; (આપ) આ ઉપર કોઈ એક ગુ-
ન્હો કર્યાનું તહોમત છે. તેમાં જે ગુન્હાનું તહોમત છે તે ગુન્હો બન્યા પછી આ છુપાઇ મેટા અથવા
ગુન્હો મજબૂર કરીને મેળવેલી મીલકત ઠીવા તે મીલકતથી ઉપજેલા પૈસા આ ના કબજામાં હતા ઠીવા
જે વસ્તુ તે ગુન્હો કરવાના કામમાં વાપરવા સરખી હોય ઠીવા વાપરેલી હોય તે છુપાવવાની કાશીય કરી
એ હકીકતો લગતી છે, (જ) તકરાર એવી છે કે આ ની સાથે બળાતકાર સંભોગ અમુક સખસે કર્યો
છે કે નહીં, તેમાં સદરહુ કલા મુજબનો સંભોગ થયા પછી થોડે એક વખતે તે ઓરતે તે ગુન્હો વિશે
ફરિયાદ કરી એ હકીકત, તથા જે બીના ઉપરથી તથા જે લખાણ લખીને ફરીયાદ મજબૂર કરી એ
હકીકત, લગતી છે. ફરીયાદ કર્યા બગર ઓરત મજબૂરે એવું કહ્યું કે કોઈ સખસે મારી સાથે બળાતકાર
સંભોગ કર્યો, એ હકીકત આ કલમ પ્રમાણે વર્તણૂક તરીકે લગતી થઇ શકે છે; કલમ ૩૨ ની રકમ(૧)
મુજબ મરતી વખતના ઇકરાર તરીકે હોય તો, અથવા કલમ ૧૫૭ મુજબ પુછી કારક પુરાવા દાખલ હોય
તો. (ક) તકરાર એવી છે કે, આ ની ઉપર અપહરણ થયું છે કે નહીં, સદરહુ કલા મુજબનું અપહરણ
થયા પછી થોડી વારે તેણે ગુન્હો વિશેની ફરીઆદ કરી એ હકીકત, તથા જે બીના ઉપરથી
તથા જે લખાણ કરીને ફરીઆદ મજબૂર કરી તે હકીકત લગતી છે. ફરીયાદ કર્યા સિવાય
તેણે એવું કહ્યું કે મારી પાસેથી અપહરણ થયું એ હકીકત આ કલમ મુજબ વર્તણૂક તરીકે લગતી
નથી, પરંતુ તે નીચે મુજબ હોય તો તે લગતી થઇ શકે છે. કલમ ૨૨ ની રકમ (૧) મુજબ
મરતી વખતના ઇકરાર તરીકે હોય તો, ઠીવા કલમ ૧૫૭ મુજબ પુછીકારક પુરાવા
તરીકે તે હોય તો.

દ કોઈ મુદ્દાની ઠીવા લગતી હકીકતનો ખુલાસો કરવા સાફ ઠીવા તેના કામમાં પ્રવેશ કરાવવા
સાફ જે હકીકતની જરૂર હોય તે હકીકત અથવા કોઈ મુદ્દાની ઠીવા લગતી હકીકત ઉપરથી જે ધારણા
નીકળતી હોય, તેને જે હકીકત ઉપરથી મળ્યુતી મળતી હોય ઠીવા તે રદ થતી હોય તે હકીકત અથવા
હરકોઈ વસ્તુ ઠીવા સખસને ઓળખવું એ વાત લગતી હોય તો તે એક રૂપતા જે હકીકત ઉપરથી
સ્થાપન થતી હોય તે હકીકત, અથવા હરકોઈ તકરારી ઠીવા લગતી હકીકત જે વખતે ઠીવા જે ઠેકાણે
બની તે વખત ઠીવા ઠેકાણું જે હકીકત ઉપરથી મુકરર થતું હોય તે હકીકત જે પક્ષકારોથી બની તે
પક્ષકારોનો સંબંધ જે હકીકત ઉપરથી માલમ પડે તે હકીકત, એ સર્વે હકીકતો સદરહુ કામ સાફ તેને
જરૂર હોય તેટલે દરજ્જે લગતી છે એમ સમજવું.

દુષ્ટાંતો—(અ) તકરાર એવી છે કે અમુક દસ્તાવેજ આ નું મૃત્યુ પત્ર છે કે નહીં. તકરારી
મૃત્યુ પત્રની તારીખે આ ની મીલકતની તથા તેના કુટુંબની સ્થિતિ કેવી હતી તે હકીકત લગતી છે (બ)
ફળેતી થાય એવી વર્તણૂક આ માલ્યો એવો આરોપ મૂકીને આખરે લીધા બાબત આ એ આ ઉપર
દાવો કર્યો છે. આ એવું કહે છે જે, જે વાત આખરે લેવા જેવી કહેવામાં આવે છે, તે વાત સાચી છે.
તકરારી આખરે લેવા જેવી વાત પ્રગટ કરી તે વખતે સદરહુ પક્ષકારોની સ્થિતિ તથા સંબંધ કેવી
રીતનાં હતાં એ હકીકત મુદ્દાની હકીકતના કામમાં પ્રવેશ કરવા સાફ લગતી છે.

૧૦ કોઈ ગુન્હો ઠીવા દાવો ચાલવા લાયક અપકારકનું કૃત્ય કરવા સાફ એ અથવા વધારે સખસો
એ સંપ કર્યો છે, એવું માનવાને યોગ્ય કારણ હોય ત્યારે સદરહુ સખસો પૈકી કોઈ એકાએક સખસે
તે લોકોના સામાન્ય ઇરાદાને સંબંધે ઇરાદો મજબૂર પ્રથમ તેમાંના હરકોઈ એક સખસે કીધા પછી
કોઈ કહ્યું, ઠીવા કર્યું, ઠીવા લખ્યું હોય તો, એવો સંપ કરનાર હરકોઈ સખસ સંપ મજબૂરમાં સા-
મીલ હતો તે બતાવવા સાફ તેમજ સદરહુ મુજબ સંપ થયો છે એવું સાબીત કરવાને સાફ સદરહુ
કહેલી, કરેલી અથવા લખેલી વાત જે સખસોએ સંપ કર્યાનું માન્યામાં હોય તેવા પ્રત્યેક સખસ
વિરૂદ્ધ લગતી છે.

દુષ્ટાંત (અ) શાણીના વિરૂદ્ધ લકાઇ કરવા સાફ સંપ કરવામાં આવ્યો છે તેમાં આ સામીલ
થયો છે એવું માનવાને યોગ્ય કારણ છે. તેમાં જે કારણને સાફ સદરહુ સંપ થયો છે તે કારણને
બારતે આ એ પુરોપથી હુદીયારો મંઆન્ના, તથા તેજ કારણને સાફ કે એ કલકતા મધે પૈસા એકઠા

કર્તા, તથા સંપ મજૂરમાં સામીલ થવા હ એ મુખામતમાં લોકોને સમજાવ્યા, તથા જે કામ કરવાનો વિચાર છે તે કરવું યોગ્ય છે, એવા વાદીના લખેલા કાગળો ઈ એ આગરામાં પ્રસીદ્ધ કર્યા, તથા જે પૈસા હ એ કલકત્તા મધે એકઠા કર્યા હતા તે ફ એ દીક્ષીથી ગ ઉપર કાબુલ મોકલાવ્યા તથા સંપ મજૂરના હેવાલનો પત્ર હ એ લખ્યો તેમાં મજૂર એ પ્રત્યેક હકીકત સંપ થયો છે. એ વાત સાબીત કરવાને સાર તથા તેમાં આ સામીલ છે એ સાબીત કરવાને સાર લગતી છે. પછી તે સર્વે હકીકતોથી આ અગાધ હોય, તથા જે સખસોએ હકીકત મજૂર મુજબ કર્યું, તે સખસોને આ યોગ્યમતો ન હોય, તથા આ સંપ મજૂરમાં સામીલ થયો તેની અગાડી અથવા તે સંપમાંથી નીકળી ગયો, ત્યાર પછી સદરહુ હકીકતો બની હોય તો ચોંતા નહીં.

૧૧ જે હકીકત ખીજ કાષ્ટ રીતે લગતી ન હોય તે જે નીચે મુજબની હોય તો લગતી છે એમ સમજવું (૧) હરકોષ મુદ્દાની કીંવા લગતી હકીકતથી તે વિરૂદ્ધ હોય તો, (૨) હરકોષ મુદ્દાની કીંવા લગતી હકીકત બન્યાનો ઘણો સંભવ છે, કીંવા સંભવ નથી એવું, તથા નહીં બન્યાનો ઘણો સંભવ છે કીંવા સંભવ નથી એવું, સ્વતંત્ર રીતે તે ઉપરથી, અથવા ખીજ હકીકત સાથેના તેના જાંખ ઉપરથી, માલુમ પડે એવી હોય તો.

દુષ્ટાંતો—(આ) તકરાર એવી છે કે આ એ કલકત્તા મધે અમુક દીવસે ગુનહો કર્યો કે નહીં, તેમાં-સદરહુ તારીખે આ લાહોર મધે હતો એ હકીકત લગતી છે. (બ) તકરાર એવી છે કે આ એ ગુનહો કર્યો છે કે નહીં, તેમાં રીશિયત એવી છે કે ગુનહો મજૂર આ, બ, ક, અથવા ડ, એ પૈકી કાષ્ટ એક કરેલો હોવો જોઈએ, ગુનહો મજૂર ખીજે કાષ્ટ સખસા કરી શકે એમ નહોતું, એવું તથા તે આ, ક, અથવા હ એ કરેલો નહોતો એવું, જે હકીકત ઉપરથી માલુમ પડે તે પ્રત્યેક હકીકત લગતી છે.

૧૨. જે મુકદ્દમામાં તુકશાનનો દાવો કરેલો હોય તે મુકદ્દમામાં કેટલું તુકશાન આપવું જોઈએ, એ જે હકીકત ઉપરથી કેટલું મુકરર કરી શકે તે હકીકત લગતી છે.

૧૩. હરકોષ હક કીંવા રીવાજ છે કે નથી એ બાબત જ્યારે તકરાર હોય, ત્યારે નીચે લખેલી હકીકત લગતી છે એમ સમજવું.

(આ) જે કાર્ય ઉપરથી તકરારી હક કીંવા રીવાજ ઉત્પન્ન થયો હોય, અથવા તે ઉપર દાવો બતાવવામાં આવ્યો હોય, અથવા તેમાં કાષ્ટ ફેરફાર થયો હોય, અથવા તે કબુલ રાખવામાં આવ્યો હોય, અથવા તે છે એમ કહેવામાં આવ્યું હોય, અથવા તેના ઇન્કાર કરવામાં આવ્યો હોય, તે કાર્ય અથવા જે કાર્ય એવું હોય કે હક કીંવા રીવાજ મજૂર હોય તો કાર્ય મજૂર થયું ન હોય તો તે કાર્ય (બ) હક કીંવા રીવાજ મજૂર ઉપર દાવો બતાવવામાં આવ્યો હોય, અથવા તે કબુલ રાખવામાં આવ્યો હોય, અથવા તેને અમલમાં આવ્યો હોય, અથવા તેને અમલમાં આણતો તકરાર ઉઠી હોય, અથવા અમલમાં આપ્યો એમ કહેવામાં આવ્યું હોય, અથવા તેના અમલથી વિરૂદ્ધ કાષ્ટ કીધું હોય એવા અમુક દાખલાઓ બન્યા હોય તે દાખલા.

દુષ્ટાંત—તકરાર એવી છે કે, એનો હક એક માંછલી પકડવાની જગો ઉપર છે કે કેમ એ માંછલી પકડવાની જગા આ ના વડીલોને આપવા બાબતનો લેખ તથા તે જગા આ ના બાપે ગીરો મુકામની વાત તથા ગીરો મજૂર વીરૂદ્ધ એ જગા આ ના બાપે ખીજને પછવાડેથી આપ્યાની વાત તથા આ ના બાપે હક મુજબ અમલ કર્યાના અથવા તે પ્રમાણે અમલ કરતાં આ ના પડોસ્તીએ અટકાવ કર્યાના અમુક દાખલા બન્યા હોય તો તે દાખલા એ સર્વે હકીકતો લગતી છે.

૧૪. ઇરાદો કીંવા યાન, કીંવા શુદ્ધ શુદ્ધિથી, કીંવા મફલત, કીંવા બેરીકરાઈ, કીંવા કાષ્ટ અમુક સખસના ઉપરનો દુષ્ટ કાવ, કીંવા સદ્કાવ. એના જેવી મનની હરકોષ સ્થિતિ છે, એવું જે હકીકત ઉપરથી માલુમ પડે તે હકીકત, અથવા સરીરની કીંવા સરીરના સુખ દુઃખની હરકોષ પ્રકારની સ્થિતિ છે એવું જે હકીકત ઉપરથી માલુમ પડે તે હકીકત લગતી છે, તે એવે પ્રસંગે કે જ્યારે એવી મનની અથવા સરીરની કીંવા સરીરના સુખ દુઃખની સ્થિતિ છે કે નહીં, એ વાત મુદ્દાની અથવા લગતી હોયત્યારે,

ખુલાસો ૧ એ કોઇ હકીકત ઉપરથી મનની કામ લગતી સ્થિતિ છે, એવું માલમ પડે છે, એ કારણને લીધે હકીકત મજબૂર લગતી હોય, ત્યારે તે હકીકત ઉપરથી જે અમુક બાબતની તકરાર ચાલતી હોય તે બાબતને સંબંધે સદરહુ સ્થિત છે. એમ માલમ પડવું જોઇએ. સામાન્ય રીતે એવી સ્થિતિ હોય છે એમ માલમ પડવું જોઇએ નહીં.

ખુલાસો ૨ જે. પરંતુ કોઇ ગુન્હો કર્યા બદલના તહોમત ઉપરથી કોઇપણ સખસની તજવીજ થતી વખતે એવા તહોમતવાળાએ પેસ્તર ગુન્હો કર્યાની વાત આ કલમના અર્થ મુજબ લગતી હોય તે પ્રસંગે એવા સખસ ઉપર ગુન્હાની સાબીતી પેસ્તર થઇ હતી, એ વાત પણ લગતી હકીકત છે એમ સમજવું.

દૃષ્ટાંત—અ ઉપર એવું તહોમત છે કે, તેને ચોરાએલો માલ જાણીને ચોરીનો માલ લીધો. ચોરીની અમુક જણસ તેના કબજામાં હતી એવું સાબીત થાય છે. સદરહુ વખતે તેના કબજામાં ચોરીની બીજી જણી જણસો હતી એ હકીકત લગતી છે. કારણ એ ઉપરથી એવું દેખાય છે કે, જે જણસો તેના કબજામાં હતી તે દરેક તથા સર્વે ચોરીની હતી, એવું તેને માલુમ હતું. (બ) અમુક શીક્ષો ખોટા છે એવું શીક્ષો મજબૂર આપતી વખતે માલમ છતાં તે શીક્ષો બીજાને દગલ બાજુથી આપ્યો એવું તહોમત અ ઉપર છે. તેમાં—જ્યારે સદરહુ શીક્ષો અ એ આપ્યો ત્યારે તેની પાસે બીજા ખોટા શીક્ષો ધણા હતા, એ હકીકત લગતી છે. (ક) તકરાર એવી હતી કે જે માણસને એક હુડીનું નાણું આપવાનું હતું, તેનું નામ ખોટું લખ્યું હતું, તે વાત હુડી શીકારનાર અ ને માલુમ હતી કે નહીં. તેમાં—એ પ્રમાણે લીધેલી બીજી હુડીઓમાં જેને રૂપિયા આપવાનું લખ્યું હતું. તે સખસ જે ખરોહોત તો તેણે હુડીઓ મજબૂર અ ને જે વખતે મોકલી હોત તે વખતની અગાડી સદરહુ હુડીઓ અ એ શીકારેલી છે એ હકીકત જે સખસને તકરારી હુડીના રૂપિયા આપવાનું લખ્યું છે તે સખસ ખોટો છે એવી માહિતી અ ને હતી, એવું બતાવવાને સારૂ લગતી છે.

૧૫ કોઇ કૃત્ય અકસ્માત થયું, તે કાંવા ધરાદા પૂર્વક થયું છે, અથવા કોઇ કૃત્ય અમુક ચોક્કસ જ્ઞાનથી અથવા ધરાદાથી થયું છે, “ જ્યારે તકરાર હોય ત્યારે તે કૃત્યના જેવા બીજા ધણા બનાવેા બન્યા છે તેમના કૃત્ય મજબૂર એક ભાગ છે, અને તે પ્રત્યેક બતાવવામાં સદરહુ કૃત્ય કરનાર સખસ સામીલ હતો, એ હકીકત લગતી છે.

દૃષ્ટાંત—(અ) જે રકમને સારૂ પોતાના ધરનો વીમો ઉતરાવ્યો છે, તે રકમ મેળવવાના હેતુથી અ એ ધર મજબૂર બાળી મૂક્યું એવું તહોમત તેના ઉપર છે,—તેમાં—અ ધણાં ધરોમાં અનુક્રમે રહ્યો હતો, તથા તે દરેક ધરનો તેણે વીમો ઉતરાવ્યો હતો, તથા તે દરેક ધરમાં આગ લાગી હતી. તથા સદરહુ દરેક આગ લાગ્યા પછી અ ને જુદા જુદા વીમા વાળાની દુકાનમાંથી રૂપિયા મળ્યા હતા, એ હકીકતો જે આગે લાગી, તે આકસ્મિક નહોતી, એ બતાવવાને સારૂ લગતી છે.

૧૬ અમુક કૃત્ય બન્યું છે કે નહીં, એવી તકરાર હોય ત્યારે જે કામની એવી સાધારણ પદ્ધતિ હોય કે તે પ્રમાણે સદરહુ કૃત્ય સ્વાભાવિક રીતે થવું જોઇએ તો તે પદ્ધતિ છે એ હકીકત લગતી છે.

દૃષ્ટાંત—તકરાર એવી છે કે અમુક પત્ર રવાને થયું હતું કે કેમ, સર્વ પત્રો અમુક ઠેકાણે મૂક્યાં હોય તો તેને ટપાલમાં લઇ જાય એવી કામની સાધારણ પદ્ધતિ હતી તથા અમુક પત્ર તે ઠેકાણે મૂક્યું હતું એ હકીકતો લગતી છે. (બ) તકરાર એવી છે કે, અમુક પત્ર અ ને પહોંચ્યો છે કે નહીં, તે પત્ર હંમેશની પદ્ધતિ મુજબ ટપાલમાં નાંખ્યું હતું, તથા ડેલેવર ઓફીસમાંથી તે પાછું આવ્યું નથી, એ હકીકતો લગતી છે. કાગળ ઉપર ટપાલ ઓફીસની છાપ હોય તેમાં લખેલે વખતે તથા જગાએ તે ટપાલમાં હતો તેનો એ પ્રથમ દર્શનિક પુરાવા છે.

કથુલતો.

૧૭ જે મુખ્ય જુઆની કહેલા કાંવા દસ્તાવેજ લખેલા મજબૂર ઉપરથી હરકોઇ મુદ્દાની કાંવા લગતી હકીકત સંબંધી હરકોઇ ધારણા થાય તથા જે નીચે લખેલા સખસોમાંથી હરકોઇ સખસે નીચે કેશીવતને સંબંધે કહેા હોય, કાંવા લખ્યો હોય તે મજબૂરને અંગીકાર સમજવો.

૧૮ કામના કોઇ પક્ષકારે કહેલો કાંવા લખેલો મજબૂર અથવા એવા કોઇ પક્ષકારે પોતાના તર-

કૃત્રી સદરહુ મજકુર કહેવાનો રપષ્ટ રીતે, કાંવા ગર્ભિત રીતે કાષ્ટ મુખત્યારને અખત્યાર આપે છે એવું કામ મજકુરની કફીયત ઉપરથી કાઠ ગણતી હોય તેવા મુખત્યારે કહેલો કાંવા લખેલો મજકુર અંગીકાર છે એમ સમજવું. જે પક્ષકારોએ પ્રતિનિધિના સંબંધથી દાવો કર્યો હોય અથવા જે પક્ષકારોના ઉપર સદરહુ સંબંધ દાવો થયો હોય, તે પક્ષકારોએ કહેલો કાંવા લખેલો મજકુર અંગીકાર નથી, પરંતુ સદરહુ પ્રતિનિધિનો સંબંધ ચાલતો હોય તે દરમીયાનમાં એવા પક્ષકારોએ કહેલો કાંવા લખેલો મજકુર અંગીકાર છે એમ સમજવું. (૧) જે વિષય આખત કામ ચાલે છે તે વિષય ઉપર જે સખસનો માલીકીનો હક હોય અથવા તેમાં તેનો કાંઈ પૈસા સંબંધીનો હક હોય, તે સખસોએ સદરહુ મુજબના હકવાળા સખસો તરીકે કહેલો કાંવા લખેલો મજકુર, અથવા (૨) જે વીધમ આખત દાવો ચાલ્યો છે, તે વિષય તે દાવાના પક્ષકારોને જે સખસોથી મળ્યો હશે તે સખસોએ કહેલો કાંવા લખેલો, મજકુર જે સદરહુ મજકુર કહેનારા કાંવા લખનારા સખસોનો હક ચાલુ હોય તે દરમીયાનમાં તેઓએ કલો હોય, કાંવા લખ્યો હોય તો તે અંગીકાર છે.

૧૯ જે સખસોની રિથિત કાંવા જવાબદારી કાષ્ટ મુકદમામાંના કાષ્ટ પક્ષકાર વિરૂદ્ધ છે કે નહીં એવા સંબંધની સાખીત કરવાની જરૂર છે, તેવા સખસો પોતે જે કાષ્ટ દાવો માંડે અથવા તે સખસોના ઉપર જે બીજો કાષ્ટ દાવો માંડે તો તે મુકદમામાં સદરહુ રિથિત કાંવા જવાબદારીને સંબંધે સખસો મજકુરે કહેલો કાંવા લખેલો કાષ્ટ મજકુર તેઓને પોતાને વિરૂદ્ધ હોવાથી લગતો હોય, તો તે મજકુર સદરહુ સખસોએ સદરહુ મુકદમામાં કલો હોય કાંવા લખ્યો હોય, ત્યારે તે મજકુર અંગીકાર છે એમ સમજવું. પણ સખસો મજકુર સદરહુ રિથિતમાં કાયમ હોય કાંવા તેની સદરહુ જવાબદારી ચાલુ હોય તે દરમીયાનમાં સદરહુ મજકુર તેઓએ કલો હોય અથવા લખ્યો હોય તો.

દ્રષ્ટાંત—બી ના તરફથી બાહુ વસુલ કરવાનું અ પોતાને માથે લે છે. બ ને જે બાહુ કે ના તરફથી આવવાનું હતું તે અ બે વસુલ કર્યું નહીં, સખમ બ એ અ ઉપર દાવો કર્યો છે. બ નું કે પાસેથી કાંઈ બાહુ લેણું હતું એ વાતનો અ ઇન્કાર કરે છે. બ નું પોતાની પાસે બાહુ લહેણું હતું, એવો કે નો કહેલો કાંવા લખેલો મજકુર અંગીકાર છે. અને કે ની પાસેથી બ નું બાહુ લહેણું હતું એ વાતનો જે અ ઇન્કાર કરતો હોય તો સદરહુ મજકુર અ ના વિરૂદ્ધ લગતો છે.

૨૦ તકરારી આખત સંબંધી કાંઈ માહિતી જે સખસો પાસેથી મેળવવાનું મુકદમાના હરકાષ્ટ પક્ષકારે રપષ્ટ રીતે બતાવ્યું હોય તે સખસોએ કહેલો કાંવા લખેલો મજકુર અંગીકાર છે એમ સમજવું.

દ્રષ્ટાંત—તકરાર એવી છે કે અ એ બ ને વેચેલો ઘોડો મજબુત છે કે નહીં તેમાં અ બ ને કહે છે કે 'જખને કે ને પૂછો, કે ને તે આખત સર્વે માલમ છે' તેમાં કે એ જે મજકુર કલો હોય તે અંગીકાર છે.

૨૧ જે સખસે કાંઈ અંગીકાર કીધેલો હોય, તે સખસ વિરૂદ્ધ, અથવા હક સંબંધીના તેના પ્રતિનિધીના તેના પ્રતિનિધીની વિરૂદ્ધ, તે અંગીકાર લગતો છે, તથા તે સાખીત કરી શકાય છે. પરંતુ તે સખસે તે અંગીકાર કીધો હોય તેનાથી અથવા તેના તરફની અથવા તેના હક સંબંધી પ્રતિનિધિથી નીચે બતાવેલી આખત સિવાય બીજી આખતમાં અંગીકાર મજકુર સાખીત કરી શકાતો નથી.

(૧) જ્યારે અંગીકાર એવા પ્રકારનો હોય કે, તે કરનાર સખસ મરણ પામ્યો હોય તો, તે કલમ ૩૨ મુજબ ત્રાહીત સખસોની વચ્ચે ચાલતા કામમાં લગતો ચાલ ત્યારે તે અંગીકાર જે સખસે કર્યો હોય, તેનાથી અથવા તેના તરફથી તે સાખીત કરી શકાય છે. (૨) મનની અથવા શરીરની કાષ્ટ રિથિત હતી. એવો જે મજકુર સદરહુ મનની અથવા શરીરની રિથિત ચાલતી હોય, તે વખતે અથવા તે અરસામાં કહેવામાં કે લખવામાં આવ્યો તે મજકુરને રૂપે જ્યારે કાષ્ટ અંગીકાર હોય, તથા જ્યારે તે મજકુર કહેવાની અથવા લખવાની સાથે એવી વર્તણૂક થઈ હોય કે સદરહુ કહેવું કાંવા લખેલું ખોટું છે, એ તે

ઉપરથી અસંભવિત માલુમ પડે, ત્યારે સદરહુ અંગીકારની સાબિતી તે અંગીકાર કરનાર સખસથી અથવા તેની તરફથી કરી શકાય છે. (૩) કાંઈ અંગીકાર, અંગીકાર તરીકે નહિ, પણ બીજી રીતે લગતો હોય તો તે અંગીકાર જે સખસે કાઢ્યો હોય, તેનાથી અથવા તેના તરફથી સાબિત કરી શકાય છે.

ટીપ્પણિ—(અ) અ તથા બ વચ્ચે તકરાર એવી છે કે, અમુક ખત બનાવટનું છે કે નહીં, અ નું કહેવું એવું છે કે, તે ખરું છે. તથા બ નું કહેવું એવું છે કે તે ખતનાવટનું છે. તેમાં—સદરહુ ખત ખરું છે એવો મજકુર અ એ કહ્યો અથવા લખ્યો હોય, તે સાબિતી બ થી કરી શકાય છે. તથા ખત મજકુર બનાવટનું છે એવો મજકુર અ એ કહ્યો અથવા લખ્યો હોય તેની સાબિતી બ થી કરી શકાય છે. પરંતુ તકરારી ખત ખરું છે એવો મજકુર અ એ પોતે કહ્યો, અથવા લખ્યો હોય, તેની સાબિતી અ થી કરી શકાતી નથી. તેમજ તે બનાવટનું છે એવો મજકુર બ એ કહ્યો અથવા લખ્યો હોય તેની સાબિતી બ થી કરી શકાતી નથી. (બ) કલકતામાં અ એ એક ગુન્હો કર્યો છે એવું તેના ઉપર તહોમત છે, તેમાં—તેણે પોતે લખેલું એક પત્ર તે દાખર કરે છે. તે પત્રમાં લાહોર મુકામે તે દિવસે તારીખ નાખેલી છે તથા જે તારીખ નાખેલી છે, તે તારીખની લાહોરની પોસ્ટ ઓફીસની છાપ તે પત્ર ઉપર છે. પત્રમાં તારીખ લખી છે એ મજકુર પુરાવામાં લેવા યોગ્ય છે. કારણકે અ જે મરણ પામેલો હોય તો તે મજકુર કલમ ૩૨ ની રકમ (૨) મુજબ પુરાવામાં લેવા યોગ્ય હોત. (ક) માલ યોરીનો છે એવું જણવા છતાં તે હાંધા બાખત અ ના ઉપર તહોમત છે સદરહુ માલની જે કીમત છે, તે કીમતની અદર તે વેચવાની તેણે ના કહી હતી, એવું સાબિત કરવા તે માગે છે. તેમાં—સદરહુ મજકુર અંગીકાર છે તો પણ તેની સાબિતી અ કરી શકે છે. કારણકે મુદ્દાની હકીકત ઉપરથી જે વર્તણૂક થઈ તેના ખુલાસા તે ઉપરથી થાય છે.

૨૩ કોઈ એક અંગીકારનો પુરાવો આપવો નહીં, એવી રપષ્ટ સરત કરીને અંગીકાર મજકુર કરવામાં આવ્યો હોય તો, અથવા સદરહુ અંગીકાર એવી ફેરીયત ઉપરથી કરવામાં આવ્યો હોય, કે તે ફેરીયત ઉપરથી ફાટીને એવી કારણ થાય કે અંગીકાર મજકુરનો પુરાવો આપવો નહીં, એ પ્રમાણે તે કામના પક્ષકારોએ એક મત ચત્ર કાગ કર્યો છે. તો દીવાની કામેમાં તે અંગીકાર લગતો નથી.

ખુલાસો—કોઈ પણ બારીસ્ટર કીંવા રલીડર કીંવા એટર્ની કીંવા વકીલને કલમ ૧૨૬ મુજબ જે બાખતની સાહેબી આપવાની ફરજ પાડી શકાય છે. તે બાખતની સાહેબી આપવાની તેને આ કલમ ઉપરથી કોઈ પણ રીતે મારી થાય છે એમ સમજવું નહીં.

૨૪ કોઈ ફોજદારી કામમાં કોઈ તહોમતવાળા સખસે કરેલી કબુલત કોઈ અધીકારવાળા સખસ તરફથી તે તહોમતવાળા ઉપગના તહોમતને સંબંધે મળેલી લાલચ કીંવા ધમકી કીંવા વચન ઉપરથી કરવામાં આવી છે. એવું ફાટીની નજરમાં આવે તથા તે લાલચ કીંવા ધમકી, કીંવા વચન ફાટીના અલિખાયામાં એવા હોય કે પોતાના ઉપર જે કામ ચાલે છે. તે કામને સંબંધે પોતાને સદરહુ મુજબ કબુલત કર્યાથી સંસાર વિષયનો હરકાંઈ ફાયદો થશે. અથવા એવી હરકાંઈ આજ્ઞત દુર થશે એમ સમજવાને સદરહુ તહોમતવાળા સખસને યોગ્ય જણાય એવા સખસ તેને સદરહુ મુજબની લાલચ કીંવા ધમકી કીંવા વચન ઉપરથી મળ્યા છે તો કબુલત મજકુર સદરહુ ફોજદારી કામમાં લગતી નથી.

૨૫—હરકોઈ પોલીસ અમલદારની આગળ કરેલી કબુલત હરકોઈ ગુન્હાના તહોમતવાળા સખસ વિરૂદ્ધ સાબિત કરવી નહીં.

૨૬ હરકોઈ સખસ કોઈ પોલીસ અમલદારના હવાલામાં હોય તે ફરમીયાનમાં તેણે કરેલી કબુલત કોઈપણ માહિયેટની પ્રત્યક્ષ રૂબરૂ કાંઈ ન હોય તો તેને સદરહુ સખસની વિરૂદ્ધ સાબિત કરવી નહીં.

૨૭ પરંતુ એવું ઠરાવ્યું છે કે, કોઈ સખસની ઉપર કાંઈ ગુન્હાનું તહોમત મૂક્યું છે, અને તે સખસ પોલીસ અમલદારના હવાલામાં છે. તે સખસ પાસેથી કાંઈ ખચર મળી તે ઉપરથી કોઈ હકીકતનો શોધ લાગ્યો છે, એવી જુગાની પડે ત્યારે એવી ખચરમાંનો જેટલો ભાગ ખચર મજકુર ઉપરથી શોધી કાઢેલી હકીકત સાથે રપષ્ટ રીતે સંબંધ રાખતો હોય, તેટલો ભાગ સાબિત કરી શકાય છે. પછી

તે ખબર કબુલત ગણાય એવી હોય કીંવા ન હોય તો પણ

૨૮ કા. ૨૪ થી માં બોધ કર્યા મુજબની લાલચ કીંવા ધમકી કીંવા વચનથી મનઉપર થએલી અસર કાઢના અભિપ્રાયમાં જે વખતે પુરી દુર થઈ હોય, તે વખત પછી સદરહુ કલમમાં બોધ કર્યા મુજબની કબુલત કરવામાં આવી હોય તો તે કબુલત લગતી છે. એમ સમજવું.

૨૯. એવી કબુલત જે ખીજી રીતે લગતી હોય તો માત્ર તે ગુપ્ત રાખવાના વચન ઉપરથી કીધાના સખબથી અથવા તે મેળવવાને સાડ તહોમતવાળા સખસ સાથે ફરેખ કર્યાથી, તે કીધાના સખબથી અથવા તહોમતવાળો છાકરો હતો તે વખતે કીધાના સખબથી અથવા જે સવાલોના જવાબ દેવાની તેની ફરજ નહોતી તે સવાલો ગમે તે રૂપે હોય તોપણ તેના જવાબમાં તે કીધાના સખબથી અથવા એવી કબુલત કરવાની તેની ફરજ નહોતી અને તેની વિરૂદ્ધ એવી કબુલતનો પુરાવો આપી શકાશે એમ તેને સુચના નહીં મળ્યાના સખબથી, તે કબુલત ગેરલગતી છે. એમ સમજવું નહીં.

૩૦ જ્યારે એકજ ગુન્હાને સાડ એકથી વધારે સખસો ઉપર એકઠી તજવીજ ચાલતી હોય, અને જ્યારે તે સખસો પૈકી એક જણાએ પોતાને વિષે તથા તે સખસોમાંના ખીજા કોઇ સખસને વિષે કીધેલી કબુલત સાખીત થાય ત્યારે, જે સખસે તે કબુલત કીધી હોય તેની વિરૂદ્ધ તેમજ સદરહુ ખીજા સખસની વિરૂદ્ધ તે કબુલત વિચારમાં લેવાને કાઢે મુખત્યાર છે.

ખુલાસો—આ કલમમાં વાપરેલા 'ગુન્હો' એ શબ્દોમાં સદરહુ ગુન્હો કરવામાં મદદ કરવાનો અથવા તે ગુન્હો કરવાની કોશીશ કરવાનો સમાસ થાય છે.

દંષ્ટાત—(જ) કનું ખુન કરવા બાબત અ, બ ના ઉપર એકઠી તજવીજ ચાલે છે. જ એ તથા મેં મળીને ક નું ખુન કર્યું છે. ' એવું અ એ કલાનું સાખીત થાય છે, એનું પરીણામ બ વિરૂદ્ધ શું થાય છે, એનો વિચાર કરવાને કાઢે મુખત્યાર છે.

૩૧ જે બાબતોના અંગીકાર કરવામાં આવ્યો હોય, તે બાબતોના અંગીકાર નિર્ણય કારક પુરાવો નથી. પરંતુ આ આકટમાં હવે પછી જે ફરાવો બતાવ્યા છે તે મુજબ તે અંગીકારનો અમલ પ્રતિબંધનના જેવો થઈ શકે છે.

જે સખસોને સાક્ષીઓ તરીકે બોલાવી શકાતા નથી તે સખસોની કહેલી હકીકતો.

૩૨ જે સખસ મરણ પામ્યો હોય તેણે કીંવા જે સખસ મળી શકતો નહોય તેણે કીંવા ધણો વખત લાગ્યા થીવાય, કે ધણો ખર્ચે કર્યા સિવાય જે સખસને હાજર કરાતો નહોય, અને મુકદ્દમાની કેશીયત ઉપરથી તેમ કરવું કાઢેને વ્યાજબી દેખાતું નહોય, તેણે લગતી હકીકતનો માંદો કહેલો કીંવા લખેલો મજબુર તેજ જાતે નીચે લખેલાં કામમાં લગતી હકીકત છે એમ સમજવું.

(૧) પોતાના મોતના કારણ બાબત કીંવા જે કાર્યના પરીણામમાં પોતાનું મરણ થયું, તે કાર્યની કોઇપણ ખીના બાબત કોઈ સખસે જ્યારે કોઈ મજબુર કહ્યો હોય, અથવા લખ્યો હોય, ત્યારે જે કામમાં તેના મરણની તકરાર નીકળી હોય તે કામમાં સદરહુ મજબુર લગતો છે. જે વખતે સદરહુ મજબુર કહેવામાં કીંવા લખવામાં આવ્યો હોય તે વખતે, પોતાનું મરણ આવ્યું છે એવો તે કહેનાર કીંવા લખનાર સખસના મનમાં ભાસ હોય કીંવા નહોય તોપણ, તથા જે કામમાં તેના મરણ વિશેની તકરાર હોય તે કામ ગમે તે પ્રકારનું હોય તો પણ સદરહુ પ્રકારનો મજબુર લગતો છે. (૨) સદરહુ મજબુર જ્યારે એવા સખસે હંમેશ મુજબતે પોતાના કામના પ્રસંગે કહ્યો કીંવા લખ્યો હોય, ત્યારે તથા વિશેષ કરીને પોતાના કામને હંમેશ મુજબને પ્રસંગે કીંવા પોતાના ધધારોજીવારનું કામ ચલાવવામાં રાખેલી ચોપડીમાં કોઈ નોંધ કીંવા ટીપણ તેણે કરી રાખ્યું હોય તે રૂપે, અથવા પૈસા કીંવા માણ કીંવા દસ્તાવેજ, કીંવા કોઈ પણ જાતની મીલકત પહેંચ્યાની પહેંચ લખી હોય કીંવા તે ઉપર સહી કરી હોય તે રૂપે અથવા જે દસ્તાવેજનો ઉપયોગ વેપાર કરવામાં આવતો હોય ને તેણે લખ્યો હોય, કીંવા તેના ઉપર સહી કરી હોય, તે રૂપે અથવા જે કોઈ દસ્તાવેજ ઉપર, તે હંમેશ તારીખ નાખતો હોય અથવા તે ઉપર સહી કરતો હોય તે પત્ર કીંવા દસ્તાવેજની તારીખને રૂપે સદરહુ મજબુર હોય; ત્યારે તે લગતો છે (૩) જે સખસે સદરહુ મજબુર કહ્યો કીંવા લખ્યો હોય, તે સખસના પૈસા બાબતના કીંવા

માલકી ખાખતના હીત વિરુદ્ધ તે મજકુર હોય ત્યારે તથા જ્યારે કહેલો કીવા લખેલો મજકુર ખરો હોય તો તેના ઉપર તે ઉપરથી ફોજદારીમાં ફરીયાદ કીવા તુકજાન બદલનો દાવો ચાલે કીવા ચાલત, એવું હોય ત્યારે સદરહુ મજકુર લગતો છે.

(૪) કાંઈ સાર્વજનિક હક અથવા રીવાજ અથવા કાંઈ સાર્વજનિક કીવા સામાન્ય ફાયદા જેર ફાયદા સંબંધીની ખાખત હોય તો તે સદરહુ મજકુર કહેનાર કીવા લખનાર સખસને માલુમ હોય એવો હક અથવા રીવાજ અથવા ખાખત છે કે નહીં તે વિષેનો તે સખસનો અભિપ્રાય જ્યારે સદરહુ મજકુરમાં આપેલો હોય ત્યારે તથા સદરહુ હક અથવા રીવાજ અથવા ખાખત વીશે તકરાર ઉપન થઈ તેના પહેલાં જ્યારે તે મજકુર કહેવામાં કીવા લખવામાં આવ્યો હોય ત્યારે તે મજકુર લગતો છે. (૫) જ્યારે સદરહુ મજકુર કાંઈ સખસો વચ્ચે એક લોહીના સંબંધનું અથવા લગનના સંબંધનું અથવા દત્તકપણા સંબંધનું શુ સગપણ છે એ વિષે હોય અને તે સખસોના સગપણ વિષેની માહિતી હોવાને વિશેષ સાધનો તે મજકુર કહેનારા કીવા લખનાર સખસને હતાં એમ હોય ત્યારે તથા તકરારી ખાખતની તકરાર ઉત્પન્ન થઈ તેની પહેલાં તે મજકુર કહેવામાં કીવા લખવામાં આવ્યો હોય ત્યારે તે મજકુર લગતો છે. (૬) જ્યારે સદરહુ મજકુર કાંઈ મરણ પામેલા સખસોના એક લોહીના સંબંધનું અથવા લગનના સંબંધનું અથવા દત્તકપણાના સંબંધનું કાંઈ સગપણ વીશે હોય અને તે મજકુર જે કુટુંબનો તે મરનાર સખસ હતો, તે કુટુંબના કાંઈ કાર્ય સંબંધી કાંઈ મૃત્યુ પત્ર અથવા લેખ થયો હોય તેમાં અથવા તે કુટુંબની કાંઈ વંશાવળીમાં અથવા કાંઈ કબરમાં પથરા ઉપર, અથવા તે કુટુંબના લોકોની તજણીર ઉપર અથવા જે વસ્તુ ઉપર એવો મજકુર બહુ કરીને બતાવવામાં આવતો હોય, તેની બીજી કાંઈ વસ્તુ ઉપર બતાવ્યો હોય ત્યારે તથા તકરારી ખાખતની તકરાર ઉત્પન્ન થઈ તેના પહેલાં મજકુર બતાવ્યો હોય ત્યારે તે મજકુર લગતો છે. (૭) જ્યારે સદરહુ મજકુર કલમ ૧૩ ની રકમ (અ) માં કહેલા કાર્ય સંબંધી કાંઈ લેખ કીવા મૃત્યુ પત્ર કીવા બીજો દસ્તાવેજ થયો હોય તેમાં લખેલો હોય ત્યારે તે લગતો છે. (૮) જ્યારે સદરહુ મજકુર ધણા સખસોએ કલો કીવા લખ્યો હોય અને તકરારી ખાખતને લાગુ હોય એવા તે સખસોના દીલના કીવા મનના વીચાર તે ઉપરથી માલુમ પડતા હોય ત્યારે તે લગતો છે.

દુષ્ટાંત—(અ) તકરાર એવી છે કે, જી એ અમુક ખુન કર્યું છે કે કેમ, કીવા જે કાર્યના દરમ્યાનમાં અ સાથે બળાતકારે સંભોગ કરવામાં આવ્યો હતો, તે કાર્યમાં જે બળ થઈ, તેથી અ નું મરણ થયું, ત્યારે તકરાર એવી છે કે, અ ના ઉપર જી એ બળાતકાર કર્યો હતો કે કેમ, કીવા, તકરાર એવી છે કે અ ની વિધવાનો દાવો જી ના ઉપર ચાલે એવી રીતે અ ને જી એ મારી નાખ્યો કે કેમ—તકરાર ખુન તથા બળાતકાર સંભોગ તથા દાવો ચાલવા લાયક અપકારક કૃત્ય એ વીશે જે મજકુર અ એ પોતાના મોતના કારણ સંબંધી કલો હોય, કીવા લખ્યા હોય, તે મજકુર લગતી હકીકત છે એમ સમજવું. (બ) અ નો જન્મ કઈ તારીખે થયો એ વિશે તકરાર છે, એક મરણ પામેલા અ પેટે પોતાના કામને પ્રસંગે નિયમપૂર્વક રાખેલી રોજ નીશીમાં એવી નોંધ રાખી છે કે, અમુક તારીખે તે પોતે અ ની માને કાંઈ ઉપચાર કરવા ગયો હતો અને ત્યાં તેને છોકરાનો પ્રસવ કરાવ્યો હતો એ હકીકત લગતી છે. (૬) તકરાર એવી છે કે અમુક જમીનનું બાડું અ ને આપ્યું છે કે કેમ, તેમાં પોતે સદરહુ બાડું અ ના તરફથી લીધું છે તથા તે અ નો હુકમ આવતા સુધી પોતાની પાસે રાખ્યું છે, એવું અ ના એક મરણ પામેલા ગુમાસ્તાએ લખેલું પત્ર મુકરદમાને લગતી હકીકત છે. (૬) તકરાર એવી છે કે અ નું લગ્ન જી ની સાથે કાયદેસર રીતે થયું છે કે કેમ, તેમાં તેમણે લગ્ન પોતે એવી બીનાઓમાં કરાવ્યું હતું કે તે લગનનો સમારંજ કરવો, એ ગુન્હો થતો હતો, એ પ્રમાણેનો એક મરણ પામેલા પાદરીએ કહેલો કીવા લખેલો મજકુર લગતો છે.

ઉદા—એકાદ ઇન્સાફી કામમાં કીવા જે સખસને પુરાવા લેવાનો કાયદા પ્રમાણે અધિકાર હોય તે સખસની રજર કાંઈ સાહેલો સાહેલો આપી હોય, તે સાહેલોમાં લખેલી હકીકત ખરી છે કે કેમ, તે વાત પાછળથી બીજું કાંઈ ઇન્સાફી કામ ચાલ્યું હોય તેમાં કીવા સદરહુ પ્રથમ ચાલેલા કામના પાં,

છતા કાગર્મા સાબીત કરવાને સાફ સદરહુ પ્રથમ આપેલી સાહેદી લગતી છે; તે એવે પ્રસંગે કે જ્યારે સાહેદ મજકુર મરણ પામ્યા હોય, કીંવા મળી નહીં શકતો હોય, કીંવા સાહેદો આપવાને અશક્ત હોય કીંવા સામા પક્ષકારે તેને દુર રાખ્યો હોય કીંવા ધણો વખત લાગ્યા સિવાય કીંવા ધણો ખર્ચ કર્યો સિવાય તે સખસને હાજર કરી શકતો નથી. અને મુકદ્દમાની ફરીયાત ઉપરથી તેમ કરવું કાર્ટને વ્યાજબી ન દેખાતું હોય ત્યારે; પરંતુ કામ મજકુર તેજ પક્ષકારે કીંવા હક સંબંધીના તેમના પ્રતિનિધિઓ વચ્ચે ચાલેલું હોવું જોઈએ, તથા ઉલટ તપાસણી કરવાનો હક, તથા સંધી પ્રથમના કામમાં સામા પક્ષકારને મળેલા હોવા જોઈએ, તથા પ્રથમના કામમાં, તથા પાછલા બીજા કામમાં તકરારી મુદ્દા મુખ્ય વાતે એકજ હોવા જોઈએ.

પુરાસો—ફોજદારી કામની તબવીબ, કીંવા ચોકશી એ ફરીઆદી તથા તહોમતવાળા વચેનું કામ છે, એવો આ કલમનો અર્થ છે. એમ સમજવું.

ખાસ હકીકતો પ્રમાણે કહેલી હકીકતો.

૭૪—કામને પ્રસંગે નીચમ પૂર્વક રાખેલી હોસાબની ચોપડીઓમાં કરેલી નોંધ જે બાબત વિષે કાર્ટને ચોકશી કરવાની હોય તે સંબંધી હોય પરંતુ માત્ર. સદરહુ મજકુર એકલો કોઇ સખસ ઉપર જવાબદારી નાંખવાને સાફ પુરતો પુરાવો છે, એમ સમજવું નહીં.

દૃષ્ટાંતો—(અ) અ એ બ ના ઉપર એક હજાર રૂપીયાનો દાવો કર્યો છે. તથા એ રકમ બ પાસે પોતાની લેણી છે, એવું બતાવવા સાફ પોતાના હોસાબની ચોપડીઓમાંથી રકમો બતાવે છે, એ રકમો લગતી છે. પરંતુ ફરજ મજકુર સાબીતી કરવાને સાફ બીજો પુરાવો ન હોય તો તે બસ નથી.

કથ—તકરારી કીંવા લગતી હકીકત જેમાં બતાવેલી હોય એવી નોંધ કોઇ પણ સારવજનીક કીંવા બીજા સરકારી ચોપડીમાં કીંવા રજીસ્ટરમાં કીંવા ફક્તરમાં હોય અને તે નોંધ કોઇ સરકારી નોકરે પોતાનું સરકારી કામ કરવાને પ્રસંગે કરી હોય, કીંવા જે દેશમાં સદરહુ ચોપડી કીંવા રજીસ્ટર કીંવા ફક્તર રાખવામાં આવ્યું હોય તે દેશના કાયદામાં જે કામ કરવાનું વીશેષ કરીને ફરમાવ્યું હોય તે કામ કરવાને પ્રસંગે ફરકોષ બીજા સખસે કરેલી હોય તો તે નોંધ સ્વતઃ લગતી હકીકત છે એમ સમજવું.

૭૬—પ્રસીધ કરેલા દેશના નકશા કીંવા ચાર્ટ સર્વે લોકોને વેચવા સાફ બંદુ કરીને રાખવામાં આવતા હોય તેમાં, અથવા સરકારના હુકમથી દેશના જે નકશા કીંવા પ્લાન કરવામાં આવ્યા હોય, તેમાં એવા દેશના નકશામાં કીંવા ચાર્ટમાં કીંવા પ્લાનમાં જે બાબતો ધણુ કરીને હંમેશા દર્શાવવામાં, કીંવા લખવામાં આવતી હોય તે બાબતો સંબંધીના કોઇ તકરારી કીંવા લગતી હકીકતનો મજકુર બતાવ્યો હોય, તે મજકુર સ્વતઃ લગતી હકીકત છે.

૭૭ સારવજનીક પ્રકારની કોઇ હકીકત બની છે કે નહીં, એ બાબત જ્યારે કાર્ટને અભિપ્રાય બાંધવાનો હોય, ત્યારે પાર્લિમેન્ટના કીંવા હિંદુસ્તાનના ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલના કીંવા મદાસના કીંવા મુબાઇના ગવર્નર ઇનકૌન્સિલના કીંવા બંગાળના લેફ્ટેનેન્ટ ગવર્નર ઇન કૌન્સિલના કોઇપણ આકટ મહિના કીંવા ઇડિયા ગેઝેટમાં છાપેલા કીંવા કોઇ પણ સ્થાનિક સરકારના ગેઝેટમાં છાપેલા કીંવા કોઇ છાપેલા પત્ર લંડન ગેઝેટ છે, કીંવા રાણીના વસાવેલા મુલકનું કીંવા રાણીના કબજામાં આવેલ દેશનું સરકારી ગેઝેટ છે, એવું તે છાપેલા પત્ર ઉપરથી સમજાય તેવા છાપેલા પત્રમાં છાપેલા સરકારના બહે-રનામાં મહિના કોઇ ઉદ્દેશ રૂપી લખાણમાં સદરહુ સારવજનીક પ્રકારની હકીકત બન્યાનો કીંવા ન બન્યાનો જે કોઇ મજકુર લખેલો હોય તે મજકુર લગતી હકીકત છે.

૭૮ કોઇ દેશના કોઇ કાયદા બાબત જ્યારે કાર્ટને અભિપ્રાય બાંધવાનો હોય ત્યારે સદરહુ દેશની સરકારના હુકમથી અમુક ચોપડી છપાઇ છે કીંવા પ્રસીદ્ધ થઇ છે. તથા તેમાં સદરહુ કાયદા લખેલા છે, એવું તે ચોપડી ઉપરથી સમજાય તેવી ચોપડીમાં લખેલો સદરહુ કાયદાનો મજકુર, તથા સદરહુ દેશની કાર્ટિંગે કરેલા ડરાવ કોઇ ચોપડીમાં આપ્યા છે, એવું જે ચોપડી ઉપરથી સમજાય તે ચોપડીમાં આપેલા ડરાવ એ એક લગતા છે.

કહેલા કીંવા લખેલા મજકુરનો કેટલો ભાગ સાબીત કરવો જોઈએ.

૭૯ જે મજકુરનો પુરાવો આપવામાં આવતો હોય તેવો ફરકોષ મજકુર જ્યારે તે મજકુર કરતો

લાંબા ખીજ કોઈ મજકુરનો કીંવા કોઈ વાત ચીતનો, કીંવા કોઈ છુટા દસ્તાવેજનો ભાગ હોય ત્યારે અથવા જ્યારે સદરહુ મજકુર જે દસ્તાવેજ, કોઈ ચોપડીનો કીંવા સંબંધવાળા અનુક્રમે રાખેલા પત્રો કીંવા કાગળનો ભાગ હોય તે દસ્તાવેજમાં લખ્યો હોય, ત્યારે તે મજકુરનો પ્રકાર, તથા તે ઉપરથી થતું પરિણામ, તથા જે ખીના ઉપરથી તે કહેવામાં કીંવા લખવામાં આવ્યો હોય, તે ખીના પુરતી રીતે સમજવાને સાર સદરહુ લાંબા મજકુરના, કીંવા વાતચીતના, કીંવા દસ્તાવેજના કીંવા ચોપડીના કીંવા, અનુક્રમે રાખેલા કાગળો અથવા પત્રોના જેટલા ભાગની તે અમુક કામમાં કોર્ટને જરૂર લાગે, તેટલા ભાગનો પુરાવો આપવો, જરૂરી ભાગનો પુરાવો આપવો નહીં.

ઇન્સાફની કોર્ટોના ફેંસલા ક્યારે લગતા સમજવા તે બાબત.

૪૦ કોઈ કોર્ટ કોઈ એક દાવાની ફરીયાદી સાંભળવી કે નહીં, તજવીજ ચલાવવી કે નહીં, એવી જ્યારે તકરાર હોય ત્યારે જે ફેંસલો કીંવા હુકમ, કીંવા હુકમનામું થયાના કારણને લીધે સદરહુ ફરીયાદી સાંભળવાને, કીંવા સદરહુ તજવીજ ચલાવવાને કાયદાથી કોર્ટને અટકાવ પહોંચતો હોય, તે ફેંસલો કીંવા હુકમ, કીંવા હુકમનામું થયું છે એ વાત લગતી હકીકત છે.

૪૧ કોઈ કાયદેસર સંબંધ કોઈ સખસને છે કીંવા નથી, અથવા કોઈ સખસનો કોઈ અમુક વસ્તુ ઉપર હક છે, કીંવા નથી, એ વાત જ્યારે લગતી હોય, ત્યારે પ્રોબેટ સંબંધીના કીંવા લગન સંબંધીના, કીંવા સમુદ્ર ઉપરના, કીંવા નાદારી સંબંધીના પોતાના અધિકારનો અમલ ચલાવતાં કોઈ અધિકાર વાળી કોર્ટ આખરી ફેંસલો, કીંવા હુકમનામું કર્યું હોય, અને તે ઉપરથી સદરહુ કાયદેસર સંબંધ કોઈ સખસને આપ્યો હોય, અથવા તેની પાસેથી છીનવી લીધો હોય, અથવા કોઈ સખસનો એવા સંબંધ ઉપર હક છે. એમ ઠરાવ્યું હોય, અથવા સદરહુ અમુક વસ્તુ ઉપર સદરહુ સખસનો હક છે, એમ ઠરાવ્યું હોય અને તે હક કોઈ ખીજ અમુક માત્ર એકજ સખસના દાવા વિરૂદ્ધ તે સખસનો છે એમ ન ઠરવતાં હક મજકુર સ્વતંત્ર પુરા તે સખસનો છે, એમ ઠરાવ કર્યો હોય તો તે ફેંસલો, કીંવા હુકમ, કીંવા હુકમનામું લગતો છે એમ સમજવું. જ્યારે સદરહુ ફેંસલો કીંવા હુકમ, કીંવા હુકમનામું અમલમાં આવ્યું ત્યારે તે ઉપરથી આપેલો સદરહુ કાયદેસર સંબંધ ઉત્પન્ન થયો એ હકીકતની. તથા જે કાયદેસર સંબંધ ઉપર સદરહુ કોઈ સખસના હકને ફેંસલામાં અથવા હુકમમાં, અથવા હુકમનામામાં ઠરાવ્યો હોય તે હક જે વખતે તે સખસને વીશે ઉત્પન્ન થયાનું ફેંસલામાં ઠરાવ્યું હોય, તે વખતે હક મજકુર સખસ મજકુરને વીશે ઉત્પન્ન થયો એ હકીકતની તથા સદરહુ સખસ પાસેથી જે કાયદેસર સંબંધ છીનવી લેવામાં આવ્યો હોય એ સંબંધ જે વખતથી બંધ થયાનું ફેંસલા મજકુરમાં ફરમાવ્યું હોય તે વખતે તે સંબંધ થયો અથવા થયો જોછએ એ હકીકતની તથા કોઈ સખસનો હક જે વસ્તુ ઉપર સદરહુ ફેંસલામાં અથવા હુકમમાં અથવા હુકમનામામાં ઠરાવવામાં આવ્યો હોય તે વસ્તુ વખતે તે સખસની થયાનું ફેંસલા મજકુરમાં ઠરાવવામાં આવ્યું હોય તે વખતે વસ્તુ તેની થઇ અથવા થવી જોછએ એ હકીકતની, સદરહુ ફેંસલો કીંવા હુકમ કીંવા હુકમનામું નિર્ણયકારક સાબિત છે.

૪૨-૪૧ માં ખતાબ્યા છે તે સિવાયના ફેંસલા, હુકમ કીંવા હુકમનામામાં જે ચાલતી ચોક્કશીને લગતી સારવજનિક પ્રકારની બાબત સંબંધી હોય, તો તે ફેંસલા, હુકમ, કીંવા હુકમનામામાં જે ચાલતી ચોક્કશીને લગતી સારવજનિક પ્રકારની બાબત સંબંધી હોય તો તે ફેંસલા, હુકમ, કીંવા હુકમનામામાં લગતા છે. એમ સમજવું પરંતુ એવા ફેંસલા, હુકમ કીંવા હુકમનામામાં તેમાં લખેલા મજકુરની નિર્ણયકારક સાબિતી છે એમ સમજવું નહીં.

દ્રષ્ટાંત—પોતાની જમીન ઉપર પ્રવેશ કર્યા બદલ અમ એ જા ઉપર દાવો કર્યો, જા નું કહેવું એવું છે કે તે જમીન ઉપર સારવજનિક હકનો રસ્તો છે, પરંતુ એ વાત અમ ના કબુલ કરે છે;—તેમાં એ જમીન ઉપર પ્રવેશ કર્યા બદલનો દાવો અમ એ કે ઉપર કર્યો હોતો. તે કામમાં કે એ જવા આવવાનો એવોજ હક છે એવી તકરાર કરી હતી, તે કામમાં પ્રતિવાદી તરફનું થયેલું હુકમનામું લગતું છે. પરંતુ જવા આવવાનો સદરહુ હક છે એ વાતની તે હુકમનામું નિર્ણય કારક સાબિતી થતી નથી.

૪૩ કા, ૪૦-૪૧-તથા ૪૨ માં જણાવેલા તે તે સિવાયના બીજા ફેસલા, હુકમ કીંવા હુકમનામાં થયાં કે નહીં એ મુદ્દાની હકીકત ન હોય કીંવા આ કાયદાના બીજા કાંઈ ઠરાવ મુજબ તે લગતી હકીકત ન હોય, તે તેવા ફેસલા કીંવા હુકમ કીંવા હુકમનામાં ગેર લગતાં છે એમ સમજવું.

દ્રષ્ટાંત—એક આખર લેવા જેવી વાત ઉપરથી આ તથા બીજા એ બેઝને દોષ લાગે છે. તે બદલ આ એ તથા બીજા એ કે ઉપર જુદા જુદા દાવા બાંધ્યા છે જે વાત આખર લેવા જેવી છે, એવું કહેવામાં આવે છે તે ખરી છે એવું કે ઉપર બેઝ કામમાં કહે છે, અને ફેરીયત એવા પ્રકારની છે કે તે વાત યાતો બેઝ કામમાં ખરી હોવી જોઈએ. યાતો બનેમાં ખોટી હોવી જોઈએ એવો સંભવ છે. તેમાં—કમે જે જવાબ આપ્યો તે તેણે સાબીત કર્યો નહીં, એવા કારણ ઉપરથી કે ઉપર આ નું 'નુકસાનનું' હુકમનામું થયું, એ હકીકત બીજા તથા કે વચ્ચેના મુકદ્દમામાં લગતી નથી. (બી) આ ની જી કે એની જોડે બીજા એ છીનાણુ કર્યા બદલ આ એ બીજા ઉપર ફેજદારીમાં ફરીયાદ કરી છે, તેમાં કે આ ની જી છે એ વાત બીજા ના કચલ કરે, પરંતુ બીજા ઉપર છીનાણાનો મુન્હો કોર્ટ સાબીત ઠેરવે, ત્યારપછી આ જીવતો છતાં કે એ બીજા સાથે ફરી લગન કર્યું માટે કે ના ઉપર ફેજદારીમાં કામ ચાલુ છે, કે નું કહેવું એવું છે, જે હું કોઈ પણ કાળે બીજા ની જી નહોતી. આમાં બીજા ની વીરુદ્ધ થયેલો ઠરાવ કે ની વિરુદ્ધ ગેર લગતો છે.

૪૪ કોષ્ટ ફેસલો કીંવા હુકમનામું કા-૪૦-૪૨-કીંવા ૪૨ મુજબ લગતું હોય તથા તેની સાબિતિ સામા પક્ષકારે કરી હોય, તે જે કોર્ટ કહ્યું તેને કરવાનો અધિકાર નહોતો, કીંવા તે દગલખાણથી નહોતો, કીંવા તે દગલખાણથી કે દગા બરેલા સંપત્તી મેળવ્યું છે, એવું કોષ્ટ દાવાનો કે બીજા કામનો પક્ષકાર બતાવી શકે છે.

ત્રાહિત સખસોના અભિપ્રાયો ક્યારે લગતા છે.

૪૫ પારકા દેશના કાયદાની કોષ્ટ બાબત વિષે અથવા શાસ્ત્ર કીંવા કળાની કોષ્ટ બાબત વિષે અથવા અક્ષર ઓળખવા વિષે, કોર્ટને જ્યારે અભિપ્રાય બાંધવાનો હોય, ત્યારે તેવા બીજા દેશના કાયદામાં કીંવા શાસ્ત્રમાં કીંવા કળામાં જે સખસોના જે બાબત વિષેના અભિપ્રાય લગતી હકીકતો છે, એવા સખસોને કુશળ માણસ કહે છે.

દ્રષ્ટાંત—તકરાર એવી છે કે, બીજા નું મરણ ઝેરથી થયું છે કે કેમ, તેમાં જે ઝેરથી આ મરણ પામ્યાનું ધારવામાં આવે છે તે ઝેર ખાધથી જે લક્ષણો થતાં હોય તે બાબત કુશળ માણસોના અભિપ્રાય લગતા છે, (બી) તકરાર એવી છે કે, અમુક દસ્તાવેજ આ એ લખ્યો છે, કે કેમ, બીજા એક દસ્તાવેજ આ એ લખેલો સાબીત કરવામાં આવ્યો છે, કીંવા અંગીકાર કરવામાં આવ્યો છે, તે દસ્તાવેજ હાજર કરવામાં આવ્યો, તેમાં બેઝ દસ્તાવેજને એકજ સખસે લખ્યા છે કે કીંવા જુદા જુદા સખસોએ લખ્યા છે એ વિષેના કુશળ માણસોના અભિપ્રાય લગતા છે.

૪૬ જે હકીકતો બીજા રીતે લગતી ન હોય, તે હકીકતો ઉપરથી જે કુશળ માણસના અભિપ્રાય જ્યારે લગતા હોય ત્યારે તેને પુષ્ટ મળતી હોય કીંવા તે અભિપ્રાય મજબૂત વિરુદ્ધ હોય તો હકીકત મજબૂત લગતી છે એમ સમજવું.

દ્રષ્ટાંત—તકરાર એવી છે કે અમુક જાતનું ઝેર આપ્યું હતું તેઓમાં જે અમુક લક્ષણો દેખાતાં હતાં તે સરરુ ઝેરનાં છે કીંવા નથી. એવો કુશળ માણસનો અભિપ્રાય હોય તે હકીકત લગતી છે.

૪૭. અમુક દસ્તાવેજ કયા સખસે લખ્યો છે, કીંવા તેના ઉપર કાંણે સહી કરી છે. એ વિષે કોર્ટને જ્યારે અભિપ્રાય બાંધવાનો હોય ત્યારે જે સખસે તે દસ્તાવેજ લખ્યાનું કીંવા તેના ઉપર સહી કર્યાનું ધારવામાં આવતું હોય, તે સખસના અક્ષરની જે સખસને માહિતી હોય તે સખસ તે દસ્તાવેજ સરરુ સખસે લખ્યો છે, કીંવા નથી લખ્યો, અથવા તેના ઉપર સરરુ સખસે સહી કરી છે, કીંવા નથી કરી એવો અભિપ્રાય આપે તે અભિપ્રાય લગતી હકીકત છે.

ખુલાસો—જ્યારે કોષ્ટ એક સખસે કોષ્ટ બીજા સખસને લખતાં જોયા હોય ત્યારે કીંવા જ્યારે

તેણે પોતે કીંવા તેના પોતાના હુકમ ઉપરથી જે દસ્તાવેજ લખ્યા હોય અને તે સદરહુ ખીજ સખસ ઉપર શરનામું કરીને મોકલ્યા હોય તે દસ્તાવેજના જવાબમાં સદરહુ ખીજ સખસે લખેલા છે એવા મજકુરના દસ્તાવેજ તેના ઉપર આવ્યા હોય ત્યારે કીંવા જ્યારે સદરહુ ખીજ સખસે લખેલા છે, એવા મજકુરમાં દસ્તાવેજ તેની પાસે કામને સાધારણ પ્રસંગે આવવાની રીતી હોય, ત્યારે તે સખસને સદરહુ ખીજ સખસના અક્ષરની માહિતી છે એમ સમજવું.

દૃષ્ટાંત—તકરાર એવી છે કે, અમુક પત્ર અ નામના લંડનમાંના એક વેપારીના હાથનું છે કે કેમ, બી એ કલકત્તા મધે વેપારી છે. તેને અ નામના પત્રો લખ્યા છે. તથા અ એ લખ્યા છે એવા મજકુરના પત્રો તેના ઉપર આવ્યા છે. કે એ બી નો મહેતો છે તેનું કામ બી ના જે કાગળ પત્ર આવે જ્ય તે તપાસવાનું તથા તેને ફાઇલ કરવાનું છે, કે એ બી નો ફાઇલ છે. ને અ ના લખેલા છે એવા મજકુરના જે પત્રો બી ની પાસે આવતા તે કે ની સાથે વિચાર કરવાને તેને બી હંમેશા જતલાવતો હતો,—તેમાં બી કે તથા કે પૈકી કોઇએ અ ને લખતાં કદી જોયો નહોય તો પણ તકરારી પત્ર અ ના હાથને લખ્યો છે કે નહીં એ બાબત જે અબીપ્રાય બી કે તથા કે આપે તે લગતા છે.

૪૮—અમુક રીવાજ કીંવા હક છે કે કેમ, એ બાબત જ્યારે કોઈને અબિપ્રાય બાંધવાનો હોય, ત્યારે રીવાજ કીંવા હક મજકુર હોય તો જે સખસોને તેની માહિતી હોવાનો સંભવ હોય તે સખસો, તેવો રીવાજ કીંવા હક છે કે નથી એ બાબત જે અબિપ્રાય આપે તે લગતી છે.

ખુલાસો—સામાન્ય રીવાજ કીંવા હક, એ શબ્દોમાં જે રીવાજ કીંવા હક કોઇ એક વર્ગના ધણી લોકોમાં સામાન્ય હોય તે હક કીંવા રીવાજનો સમાવેશ થાય છે.

દૃષ્ટાંત—અમુક કુવાનું પાણી અમુક ગામના ગામવાળાઓને વાપરવાનો હક છે, એ આ કલમના અર્થ મુજબ સામાન્ય હક છે.

૪૯ કોઇ પંક્તિના માણસોના કીંવા કોઇ કુટુંબનો વહીવટ તથા સંપ્રદાય કેવા પ્રકારનો છે એ બાબત અથવા ધર્મ સંબંધીની કીંવા ધરમાદા સંબંધીની કોઈ સ્થાપનાને અર્થે નીમેયો ધરમાદાય કેવી રીતે સ્થપાયલો છે, તથા તેની વ્યવસ્થા કેવા પ્રકારે ચાલે છે એ બાબત અથવા અમુક જીલ્લામાં કીંવા અમુક વર્ગના લોકોમાં જે શબ્દ કીંવા બોલ વપરાતા હોય તેનો અર્થ શો થાય છે. તે બાબત કોઈને જ્યારે અબિપ્રાય બાંધવાનો હોય, ત્યારે તે બાબતની માહિતી હોવાને જે સખસોને વીશેષ રીતના સાધનો હોય તે સખસોના અબિપ્રાય લગતા છે.

૫૦ એક સખસનું ખીજ સખસ જોડે શું સગપણ છે, એ બાબત કોઈને અબિપ્રાય બાંધવાનો હોય, તો જે સખસને તે કુટુંબનું માણસ હોવાને લીધે કીંવા ખીજ કારણને લીધે સગપણ મજકુર વિશેની માહિતી થવાને વિશેષ રીતના સાધનો હોય, તે સખસની સગપણ મજકુર સંબંધીની વર્તણૂક ઉપરથી જે અબિપ્રાય દેખાઈ આવે તે લગતો છે. પરંતુ ઇંડિયાના હેડા છુટકા આપવા બાબતના આકટ મુજબ જે કામ ચાલતું હતો તે કામમાં, કીંવા હીંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની કલમ ૪૪૪--૪૪૫--૪૪૭ કીંવા ૪૪૮ મુજબ ચાલતા કામમાં સદરહુ અબિપ્રાય લગ્ન સાબીત કરવા જેટલો પુરતો ગણવો નહીં.

દૃષ્ટાંત—(અ) તકરાર એવી છે કે અ તથા બી નું લગ્ન થયું હતું કે કેમ તેઓના સ્નેહી તેઓને ધણીધણીઆણી સમજીને તે પ્રમાણે હંમેશાં તેઓની સાથે વર્તતા હતાં એ હકીકત લગતી છે. (બી) તકરાર એવી છે કે અ એ બી નો કાયદેસર છોકરો છે કે કેમ તે કુટુંબના માણસો અ કાયદેસર છોકરો હોય એ પ્રમાણે તેની સાથે હંમેશાં વર્તતા હતા, એ હકીકત લગતી છે.

૫૧ જ્યારે કોઇ હયાત હોય એવા સખસનો અબિપ્રાય લગતો હોય, ત્યારે અબીપ્રાયનો આધાર જે કારણો ઉપર હોય તે કારણો પણ લગતાં છે.

દૃષ્ટાંત—પોતાનો અબિપ્રાય બાંધવાને સાહે જે પ્રયોગો કોઇ કુશળ માણસે કર્યા હોય, તે પ્રયોગોનો હેવાલ તે કુશળ માણસ આપી શકે છે.

૫૨ કોઇ ચાલતા કામ સાથે સંબંધવાળા સખસે અમુક રીતની વર્તણૂક કર્યાનું કહેવામાં આવ્યું હોય, તે સખસની ચાલ ચલણ એવી છે કે તે ઉપરથી તેણે સદરહુ વર્તણૂક કર્યાનો સંભવ છે કે નહીં,

એ માલમ પડે છે, એ હકીકત દિવાની કામમાં ગેર લગતી છે, પરંતુ જે હકીકતો બીજી રીતે લગતી હોય, તે ઉપરની સદરહુ પ્રકારની જેટલી ચાલચલણ માલુમ પડતી હોય તેટલી ચાલ ચલણ લગતી છે એમ સમજવું.

૫૩ તહોમતવાળો સખસ સારી ચાલચલણનો છે, એવી હકીકત ફોજદારી કામમાં લગતી છે.

૫૪ તહોમતવાળા સખસની ચાલ ચલણ ખરાબ છે, એ હકીકત ફોજદારી કામમાં ગેર લગતી છે, તથાપી તેની ચાલચલણ સારી છે એવો પૂરાવો આપવામાં આવ્યો હોય તો તેની ચાલચલણ ખરાબ છે એ વાત લગતી થાય છે.

ખુલાસો-૧ લો-અમુક સખસની ચાલચલણ ખરાબ છે એજ વાત જે કામમાં મુદ્દાની હકીકત હોય તે કામને આ કલમ લાગશે નહીં. ખુલાસો-૨ જો-મુદ્દાની સાખીત પેસ્તર થઈ હતી એ વાત ખરાબ ચાલ ચલણના પુરાવા તરીકે લગતી છે.

ખુલાસો-અમુક સખસની ચાલચલણ ખરાબ છે, એજ વાત જે કામમાં મુદ્દાની હકીકત હોય તે કામને આ કલમ લાગુ નથી.

૫૫. કોઈ સખસની ચાલચલણ એવા પ્રકારની હોય કે તે ઉપરથી જે નુકશાન તેને મળવાનું હોય તે નુકશાનની રકમ કમી જતી થાય, તો તેની ચાલ ચલણ દિવાની કામમાં લગતી છે.

ખુલાસો-ચાલચલણ એવો શબ્દ કા. ૫૨-૫૩-૫૪ તથા ૫૫ માં લખેલો છે, તેમાં આપર તથા સ્વભાવ એ બેઉનો સમાવેશ થાય છે. પરંતુ, 'પર' મી કલમમાં ઠરાવ્યું છે, તે સિવાયને પ્રસંગે, જે પુરાવો આપવાનો તે માત્ર લોકોમાં સાધારણ રીતે આપર કેવી છે તે વાતનો તથા સાધારણ રીતે સ્વભાવ કેવો છે, તેનોજ આખી શકાય છે. જે અમુક કૃત્ય ઉપરથી આપર કોવા સ્વભાવ દેખાતો આવ્યો હોય તે અમુક કૃત્યનો પુરાવો આખી શકાય નહીં.

ભાગ ૨ જો-સાબિતિ વિષે.

ખાખ ૩ જો જે હકીકતો સાખીત કરવાની જરૂર નથી તે.

૫૬. જે હકીકત ન્યાયાધિકારની રૂએ કોર્ટ ધ્યાનમાં રાખે તેવી હકીકતો સાખીત કરવાની જરૂર નથી.

૫૭. નીચે લખેલી હકીકતો કોર્ટ ન્યાયાધિકારની રૂએ ધ્યાનમાં રાખવી,

(૧) જે કાયદા કે તેના જેટલા અમલવાળા નિયમો બ્રિટીશ ઈન્ડિયામાં કોઈ પણ ભાગમાં હાલ કે હાલ સુધી અમલમાં છે કે હવે પછી અમલમાં આવે તેવા સર્વે કાયદા કોવા નિયમો (૨) જે સાર્વજનિક આક્ટો પાર્લામેન્ટે પસાર કર્યા છે કોવા હવે પછી કરશે તે સર્વે આક્ટો તથા સ્થાનિક તથા અમુક સખસ સખધી જે આક્ટો ન્યાયાધિકારની રૂએ ધ્યાનમાં રાખવાનું સદરહુ પાર્લામેન્ટે ફરમાવ્યું હોય તેવા સર્વે આક્ટો, (૩) મદદારાણીની ખુસ્કો ઉપરની તથા દરીયાઈ ફોજને સાર કરેલા લસ્કરી કાયદા (૪) સદરહુ પાર્લામેન્ટનું કામ ચલાવવાની તથા હિંદુસ્તાનની કાઉન્સિલના આક્ટ મુજબ અથવા તે ખાખત વખતે વખતે જે કાંઈ બીજો કાયદો હોય તે મુજબ કાયદા તથા કાનુન કરવા સાર સ્થાપન કરેલી કા કોન્સિલનું કામ ચલાવવાની પદ્ધતિ.

ખુલાસો-રકમ (૨) તથા (૪) માં પાર્લામેન્ટ એ શબ્દ છે તેમાં નિચે મુજબની સલામોનો સમાવેશ થાય છે.

(૧) ગ્રેટ બ્રિટન તથા આયર્લેન્ડના સંયુક્ત રાજની પાર્લામેન્ટ, (૨) ગ્રેટ બ્રિટનની પાર્લામેન્ટ, (૩) ઇંગ્લાન્ડની પાર્લામેન્ટ, (૪) સ્કોટલેન્ડની પાર્લામેન્ટ તથા (૫) આયર્લેન્ડની પાર્લામેન્ટ.

(૫) ગ્રેટ બ્રિટન તથા આયર્લેન્ડના સંયુક્ત રાજનો વખત, તે વખતે જે સત્તાધિશ હોય, તેને રાજ પદ ક્યારે પ્રાપ્ત થયું તે તથા તેના હસ્તાક્ષરની સહી હોય તે. (૬) ઇંગ્લાન્ડ દેશની કોર્ટો જે શીફા ન્યાયાધિકારની રૂએ ધ્યાનમાં રાખે તે સર્વે શીફા તથા બ્રિટીશ ઇન્ડિયા મંદિરની કોવા બહારની સર્વે કોર્ટોના શીફા. (૭) બ્રિટીશ ઇન્ડિયાના કોઈ પણ ભાગમાં જે સખસોને જેઝેટમાં પ્રસિદ્ધ કરીને સરકારી હોદ્દા આપવામાં આવે તે સર્વેના હોદ્દા, તથા તેમના નામ, પદકાજ તથા અધિકાર, તથા સહી (૮) બ્રિટીશ સરકારે જે સંસ્થાન કે સત્તાધીશને માન્ય કર્યો હોય તે હોવાની વાત, તેના પદકાજ તથા તે સુધકનો

સરકારી વાવટો. (૯) કાળના તથા ભૂગોળવિદ્યા સંબંધીના પૃથ્વીના ભાગ તથા સાર્વજનિક તહેવારના દિવસો તથા ઉપવાસના દિવસો તથા જે રખના દિવસો સરકારી ગેઝીટમાં જાહેર ખચર આપી હોય તે (૧૦) ક્ષીટીશ સરકારના રાજ્ય નીચે મુલકો (૧૧) ક્ષીટીશ સરકાર કે બીજા કોઇ સરકાર કીંવા માણસોની મંડળી વચ્ચેની લઢામની શરૂઆત તથા તે ચાલતી હોય તે વાત તથા તેનો અંત (૧૨) કોર્ટના સજાસદ તથા અમલદારનાં નામો, તથા તેના ડેપુટીઓનાં તથા તાબાના અમલદારોનાં તથા આસોસ્ટેટોનાં નામો, કોર્ટની પ્રેસેસ અમલમાં લાવવાનું કામ કરનાર અમલદારોનાં આડ-વોકેટ તથા એટરની પ્રાટર, વકીલ તથા કોર્ટની રૂમર હાજર થવાનો કે કામ ચલાવવાનો કાયદાથી જે બીજા સમયેને અધિકાર હોય તેઓનાં નામો (૧૩) રસ્તા આખતની રૂલ સદરહુ સર્વે આખતમાં તથા સાર્વજનિક ઇતિહાસ, વિદ્યા, શાહ, કીંવા કળા, એ આખતના સર્વે કામોમાં પણ કોર્ટ યોગ્ય પુસ્તકની કીંવા દાખલા જોવાના હસ્તાવેજની મદદ લેવાને મુખત્યાર છે.

૫૮ કોઇપણ કામના પક્ષકારો, કીંવા તેઓના મુખત્યારો જે હકીકત મુકરદમાની સુનાવણી વખતે અંગીકાર કરવાનું કબુલ કરે, કીંવા સુનાવણીની પહેલાં પોતાની સહી સાથેના લખી આપેલા લેખ ઉપરથી જે હકીકત અંગીકાર કરવાને તેઓ કબુલ કરે, કીંવા જે હકીકત તેઓએ પોતાની જાન જવાબ ઉપરથી અંગીકાર કરી છે, એવું એવા જાન જવાબ આખતના તે વીરીતના ચાલુ નિયમો પ્રમાણે ગણાતું હોય, તે હકીકત સાખીત કરવાની જરૂર નથી; પરંતુ કોર્ટની નજરમાં યોગ્ય જણાય તો સદરહુ અંગીકાર કરેલી હકીકત અંગીકાર શિવાય બીજી કોઇ રીતે સાખીત કરી આપવાનું પક્ષકાર મજકુરને ફરમાવવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

બાબ ૪ થો મુખ જુમાનીના પુરાવા વિષે.

૫૯ હસ્તાવેજમાંના મજકુર શીવાય સર્વે હકીકતો મુખ જુમાનીના પુરાવાથી સાખીત કરી શકાય છે. ૬૦ હરકોઇ જાતના તમામ કામોમાં મુખ જુમાની પુરાવો પ્રત્યક્ષ હોવો જોઇએ. એટલે જો પુરાવો મજકુર જે હકીકત જોવાઇ શકાતી હતી તે હકીકત વીશે હોય, તો હકીકત મજકુર પોતે જોઇ છે એવું જે સાહેદ કહે તેની સાહેદી આપવી જોઇએ, જો પુરાવો મજકુર જે હકીકત શકાતી હતી તે હકીકત વિશે હોય તો હકીકત મજકુર પોતે સાંકળી છે એમ જે સાહેદ કહે તેની સાહેદી આપવી જોઇએ. જો પુરાવો મજકુર જે હકીકતનું જ્ઞાન બીજી કોઇ મંદરી વડે કીંવા કોઇ બીજી રીતે થઇ શકતું હતું. તે હકીકત વીશે હોય તો, હકીકત મજકુરનું જ્ઞાન પોતાને તે મંદ્રિ વડે કીંવા તે રીતે તે થયું છે, એમ જે સાહેદ કહે તેની સાહેદી આપવી જોઇએ.

જો પુરાવો મજકુર અમુક આલપ્રાય વિષે કીંવા જે કારણ ઉપરથી તે અબીપ્રાય ઠરાવવામાં આવ્યો હોય તે વીશે હોય તો જે સખસનો તે કારણ ઉપરથી તેવા અબીપ્રાય હશે તે સખસની સાહેદી આપવી જોઇએ; પરંતુ એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે, મુખ જુમાની પુરાવો જે હસ્તાવેજ શીવાય બીજો કોઇ જડ પદાર્થ છે કે નહીં તે વીશે અથવા તેની સ્થિતિ વિષે હોય તો કોર્ટને યોગ્ય જણાય તે પદાર્થ પોતાને તપાસવા સાફ હાજર કરવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

બાબ-૫ મો-હસ્તાવેજી પુરાવા વિષે.

૬૧ હસ્તાવેજના મજકુરની સાખીતી અવલ પુરાવાથી કીંવા દોષમ પુરાવાથી કરી શકાય છે.

૬૨-કોર્ટ તપાસે તે સાફ હાજર કરેલા ખુદ હસ્તાવેજને અવલ પુરાવો સમજવો.

ખુલાસો-૧ ભો-કેટલાએક ભાગો મળીને જે એક હસ્તાવેજ થયો હોય, તો દરેક ભાગ હસ્તાવેજ મજકુરનો અવલ પુરાવો છે. એમ સમજવું. જ્યારે કોઇ હસ્તાવેજ સામા લેખ સહીત થયો હોય, એમ તે પ્રત્યેક સામો લેખ પક્ષકારોમાંથી એક કીંવા કેટલાએક પક્ષકારો એજ માત્ર કરી આપ્યો હોય ત્યારે તે પ્રત્યેક સામો લેખ, તે કરી આપનાર પ્રત્યેક પક્ષકાર વિરૂદ્ધ અવલ પુરાવો છે એમ સમજવું.

ખુલાસો ૨ જો-હસ્તા હાપથી, કીંવા શીલા હાપથી, કીંવા ફોટોગ્રાફથી જે પ્રમાણે ધણા હસ્તાવેજ બને છે, તે પ્રમાણે જ્યારે એકજ એક સરખી કીયા વડે ધણા એક હસ્તાવેજ થયા હોય,

ત્યારે પ્રત્યેક દસ્તાવેજ આકાના ખીજ દસ્તાવેજોના મજકુરનો અવલ પુરાવો છે. પરંતુ જ્યારે સદરકુ સર્વે દસ્તાવેજોની નકલો હોય ત્યારે તે દસ્તાવેજો સદરકુ અસલ દસ્તાવેજના મજકુરનો અવલ પુરાવા થતો નથી.

દ્રષ્ટાંત—એવું બતાવવામાં આવ્યું છે કે, એક માણસના ઘણાં જાહેરનામાં છે, અને તે સર્વે એક અસલ ઉપરથી એકી વખતે કસ્ટારી છાપેલાં છે. સદરકુ જાહેરનામાં પૈકી હરકાષ્ટ એક જાહેરનામાં ના મજકુરનો અવલ પુરાવો છે, પરંતુ સદરકુ અસલ જાહેરનામાંના મજકુરનો સદરકુ જાહેરનામાં પૈકી કોઈપણ જાહેરનામું અવલ પુરાવો થતો નથી.

૬૩ હોયમ પુરાવાનો અર્થ નીચે લખ્યા પ્રમાણે છે. અને તેમાં નીચે લખેલી વસ્તુનો સમાવેશ થાય છે.

(૧) આ આક્ટમાં હવે પછી જે નીયમો કહેલા છે તે પ્રમાણે આપેલી દાખલાવાળી નકલો. (૨) યંત્રક્રીયા વડે અસલ ઉપરથી કરેલી નકલો જ્યારે તે યંત્રક્રીયા ઉપરથી ખરીજ નકલ થાય એવું હોય ત્યારે, તથા એવી યંત્રક્રીયા વડે કરેલી નકલો સાથે સુકાખીલ કરેલી નકલો.

(૩) અસલ ઉપરથી કરેલી કોંવા અસલ જોડે કરેલી સુકાખીલ હોય એવી નકલો (૪) દસ્તાવેજના સામા લેખ, જે પક્ષકારે તે કરી ન આપ્યા હોય, તે પક્ષકાર વિરુદ્ધ, (૫) જે સખસે કોઈ દસ્તાવેજ પોતે જાતે જોયો હોય, તેણે તે દસ્તાવેજના મજકુરનો સુખ જુખાની કહેલો હેવાલ,

દ્રષ્ટાંત—(અ) અસલ દસ્તાવેજ તથા તેના ફોટોગ્રાફ એ બેઉને સુકાખીલ કયાં ન હોય તો પણ સદરકુ અસલ દસ્તાવેજના મજકુરનો ફોટોગ્રાફ મજકુર હોયમ પુરાવો છે. પરંતુ જે વસ્તુ ઉપરથી ફોટોગ્રાફ મજકુર લીધો હોય તે અસલ હતી એવું સાબીત થવું જોઈએ.

૬૪ હવે પછી જે પ્રસંગો કહ્યા છે, તે સીવાય બીજા પ્રસંગે દસ્તાવેજો અવલ પુરાવાથી સાબીત કરવા જોઈએ.

૬૫ કોઈ દસ્તાવેજ છે કોંવા નથી, એ વાતનો, તથા દસ્તાવેજની સ્થિતિનો તથા તેના મજકુરનો હોયમ પુરાવો નીચે કહેલા પ્રસંગે આપી શકાય છે.

(અ) જે સખસની વિરુદ્ધ દસ્તાવેજ સાબીત કરવાની ઇચ્છા હોય તે સખસના, કોંવા જે સખસને કોર્ટનો હુકમ પહેલ્લી શકતો નહીં હોય, કોંવા તે હુકમને તે તાબે ન હોય તે સખસનો, કોંવા તે દસ્તાવેજ હાજર કરવાની જે સખસને કાયદાની ફરજ હોય તે સખસના કબજામાં કોંવા અખત્યારમાં અસલ દસ્તાવેજ છે એવું જ્યારે બતાવવામાં આવે, કોંવા એવું માલુમ પડે ત્યારે. તથા જ્યારે કલમ ૬૬ મીમાં કહેલી નોટીસ પહેલ્લી પછી દસ્તાવેજ મજકુર હાજર કરવામાં ન આવે ત્યારે તે પ્રસંગે, (બ) જે સખસની વિરુદ્ધ દસ્તાવેજ મજકુર સાબીત કરવાનો હોય તે સખસે અસલ છે એ વાત કોંવા તેની સ્થિતિ, કોંવા તેના મજકુર લખીત વાર અંગીકાર કરવાનું જ્યારે સાબીત થયું હોય ત્યારે, તે પ્રસંગે (ક) જ્યારે અસલ દસ્તાવેજનો નાશ થયો હોય ત્યારે, કોંવા તે ખોવાઈ ગયો હોય ત્યારે કોંવા તેમાં લખેલા મજકુર વીશે જે પક્ષકાર પુરાવો આપવા માગે છે તે પક્ષકાર તેની પેતાની કસુર કોંવા અફસલથી ઉત્પન્ન ન થયું હોય એવા બીજા કોઈ કારણને લીધે ચોગ્ય વખતમાં તેને હાજર કરી શકતો ન હોય ત્યારે તે પ્રસંગે; (ધ) જ્યારે અસલ દસ્તાવેજ સહેલથી ખસેડી શકાય નહીં એવા પ્રકારનો હોય ત્યારે તે પ્રસંગે; જ્યારે અસલ દસ્તાવેજ કા. ૭૪ મુજબ સાર્વજનિક દસ્તાવેજ હોય, ત્યારે, (ઇ) જ્યારે અસલ દસ્તાવેજની કાયદા મુજબ દાખલાવાળી નકલ પુરાવામાં આપવાની પરવાનગી હોય ત્યારે, (બ) કે તેમાં લખ્યા હિસાબ તથા દસ્તાવેજ હોય ને તેની તપાસણી કોર્ટમાં કરવી સુગમ પડતી ન હોય તથા તે સર્વે દસ્તાવેજો મળીને તેનું એકંદર સરવાળે પરીણામ શું થાય છે એ હકીકત સાબીત કરવાની હોય ત્યારે, અને તે પ્રસંગે.

૬૬ કા. ૬૫. ૨૪મ (અ) માં બોધ કરેલા દસ્તાવેજોના મજકુરનો હોયમ પુરાવો આપવા, જે પક્ષકાર માગતો હોય તેણે તે હાજર કરવાની કાયદેસર કે કોર્ટને ચોગ્ય જણાય તેવી નોટીસ જેના કબજામાં તે દસ્તાવેજ હોય તેને, તેના એટરની કે પ્લીડરને ન આપી હોય તો સદરકુ મુજબનો હોયમ પુરાવો આપવો નહીં.

પરંતુ નીચે લખેલા કામો પૈકી કોઇપણ કામમાં અથવા કોર્ટેને ચોખ્ખા લાગે તેવાં બીજાં કામમાં હાયમ પુરાવો લેવાઇ શકાય તે સારૂ સદરહુ પ્રમાણે નોટીસ આપવાની જરૂર નથી, તે કામો નીચે પ્રમાણે,—

(૧) જે દસ્તાવેજ સાબીત કરવાનો હોય તે દસ્તાવેજ જાતે નોટીસ હોય તે કામમાં (૨) જે કામમાં પોતાને દસ્તાવેજ મજબૂર હાજર કરવાનું કહેવામાં આવશે એમ તે કામના પક્ષકાર ઉપરથી સા મા પક્ષકારને માણસ પડવું જોઇએ. (૩) અસલ દસ્તાવેજનો મજબૂર સામા પક્ષકારે દગલખાણ કરીવા જખરાઇથી મેળવ્યો છે એવું દેખાય કીંવા સાબીત થાય તે કામમાં, (૪) જ્યારે અસલ દસ્તાવેજ મજબૂર સામા પક્ષકારના કીંવા તેના મુખત્યારની પાસે કોર્ટમાં હોય ત્યારે, (૫) દસ્તાવેજ ખોવાઇ ગયો છે એવું સામા પક્ષકારે અંગીકાર કર્યું હોય તે કામમાં, (૬) જે સખસને કોર્ટનો હુકમ પહોંચી શકતો ન હોય, કીંવા તે હુકમને તે તામે નથી તે સખસના કબજામાં દસ્તાવેજ મજબૂર હોય તે કામમાં

ફક્ત કોઇ દસ્તાવેજ ઉપર કોઇ સખસે સહી કરી છે, કીંવા તે સખસો કીંવા તેનો કોઇ ભાગ, સખસ મજબૂરે લખ્યો છે એવું કહેવામાં આવતું હોય તો સહી, તે સખસના હાથની છે એવું, અથવા દસ્તાવેજ મજબૂરનો જેટલો ભાગ માણસ મજબૂરના હાથનો છે, એમ કહેવામાં આવતું હોય તેટલાં ભાગનું લખાણ તે સખસના હાથનું છે, એવું સાબીત થવું જોઇએ.

ફક્ત કોઇ દસ્તાવેજ ઉપર કાયદા પ્રમાણે સાક્ષી થવી જરૂર હોય અને દસ્તાવેજ મજબૂર ઉપરનો સાક્ષી કરનાર સખસ હયાત હોય તથા કોર્ટના અમલમાં હોય, તથા પુરાવો આપવાને શક્ત હોય, તો દસ્તાવેજ મજબૂર થયાની વાત સાબીત કરવા સારૂ જોછામાં જોછો એક સાહેદ પણુ જોલાળ્યા સિવાય તે દસ્તાવેજ પુરાવા લખાઇ વાપરવો નહીં.

ફક્ત એવો સાહેદ કોઇ મળી શકતો નહોય, કીંવા સંયુક્ત થયેલા ગ્રેટબ્રીટન તથા આયર્લેન્ડના રાજ્યમાં તે દસ્તાવેજ થયો છે, એવું દસ્તાવેજ મજબૂર ઉપરથી સમજાતું હોય તો જોછામાં જોછા એક સાહેદની પણુ સાક્ષી તેના હાથની કરેલી છે, એવું તથા જે માણસે દસ્તાવેજ લખી આપ્યો છે, તેની સહી તેનાજ હાથની છે એવું સાબીત થવું જોઇએ.

જો જે દસ્તાવેજ ઉપર સાક્ષી થઇ હોય, તે દસ્તાવેજ જે માણસે લખી આપ્યો હોય, તે પોતે દસ્તાવેજ લખી આપ્યાનું અંગીકાર કરે તો તે અંગીકાર દસ્તાવેજ મજબૂર થયો છે એ વાતની લખી-આખનાર મજબૂર વિરૂદ્ધ પુરતી સાબીતિ છે એમ સમજવું. પણી તે દસ્તાવેજ એવો હોય કે કાયદા પ્રમાણે તેના ઉપર સાક્ષી થવી જોઇએ તોપણ.

જો દસ્તાવેજ થયાની વાત દસ્તાવેજ ઉપર સાક્ષી કરનાર સાહેદ ના કબજા કરે કીંવા તેને તેવાત માફ નહોય તો, સદરહુ દસ્તાવેજની વાત બીજા પુરાવા ઉપરથી સાબીત કરી શકાય છે.

જો જે દસ્તાવેજ ઉપર સાક્ષી થવાની કાયદા મુજબ જરૂર નથી, તે દસ્તાવેજ ઉપર સાક્ષી થઇ હોય તો જાણે તે દસ્તાવેજ ઉપર સાક્ષી થઇજ નથી એમ સમજીને તેની સાબીતી કરી શકાય છે.

જો કોઇ સહી, કીંવા લખાણ, કીંવા શીકો જે સખસે કર્યાનું તે ઉપરથી સમજાતું હોય, તે સખસે તે સહી, લખાણ કે શીકો કર્યો છે કે કેમ, એનો નિશ્ચય કરવા સારૂ જે સહી, લખાણ કે શીકો સખસ મજબૂરનો છે એવો અંગીકાર કરવામાં આવ્યો હોય, કીંવા કોર્ટની ખાત્રી લાયક સાબીતી થઇ હોય તે સહી, કે શીકોનો મુકાબલો, જે સહી કીંવા લખાણ કીંવા શીકો સાબીત કરવાનો છે, તેની જોડે કરી શકાય છે. પણી જેની સાથે મુકાબલો લેવાનો છે, તે સહી, લખાણ કે શીકો બીજા કોઇ કારણને સારૂ હાજર કરવામાં આવ્યાં ન હોય, કીંવા તેની સાબીતી કરવામાં નઆવી હોય તોપણ કોર્ટમાં હાજર હોય એવા કોઇ સખસે જે શબ્દો કે આંકડા લખવાનું કહેવામાં આવતું હોય, તે શબ્દ કીંવા આંકડા જોડે મુકાબલો કરવા સારૂ સખસ મજબૂરને હર કોઇ શબ્દો કીંવા આંકડા લખવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

સાર્વજનિક દસ્તાવેજો

જો નીચે લખેલા દસ્તાવેજને સાર્વજનિક દસ્તાવેજ સમજવા. (૧) દસ્તાવેજ, નીચે લખ્યા મુજબ

બના આકટ કે, આકટના લેખ હોય તે દસ્તાવેજ. (૨) રાજના સત્તાધિશી કીધિલા આકટ, કીવા આકટનો લેખ (૩) સરકારી મંડળીએ તથા ઇન્સારી કેટ્ટ કીધિલા આકટ કીવા આકટના લેખ. (૩) બ્રીટીશ ઇંડિયા માંહેના, અથવા મહારાષ્ટ્રીના રાજ્યના, કોઇ પણ બીજા ભાગમાંના અથવા પરરાજ્યમાંના કાયદા કરનારા, તથા ઇન્સારી કરનારા તથા રાજ્ય કારભાર ચલાવનારા, સરકારી, અમલદારોએ, કીધિલા આકટ કીવા આકટના લેખ. (૨) ખાનગી દસ્તાવેજના સાર્વજનિક લેખ, બ્રીટીશ ઇંડિયામાં રાખવામાં આવતા હોય તે.

૨૭૨૨૨ દસ્તાવેજ.

૭૫. બીજા સર્વે દસ્તાવેજોને ખાનગી દસ્તાવેજ સમજવા.

૭૬. જે સાર્વજનિક દસ્તાવેજ તપાસવાનો હરકોઇ સખસનો હક છે, તે સાર્વજનિક દસ્તાવેજ, જે સરકારી અમલદારના હવાલામાં હોય, તે દરેક સરકારી અમલદારે તેની નકલ સદરહુ સખસને માગેથી તથા તેને સાફ કાયદા મુજબ શી ભરેથી આપવી. તથા તેની સાથે નકલ મજકુરની તમે એવું એક સર્ટીફિકેટ લખી આપવું. કે એ નકલ દસ્તાવેજ મજકુરની અથવા તેનો ભાગ હોય તો, તેના ભાગની ખરી નકલ છે. એ સર્ટીફિકેટની ઉપર અમલદારે તારીખ નાંખવી તથા તે નીચે પોતાના સરકારી હોદ્દા સાથે પોતાના નામની સહી કરવી. અને જે તેને શીકા વાપરવાનો કાયદાથી અધીકાર હોય તો તે ઉપર શીકા મારવો. એ પ્રમાણે જે નકલો ઉપર દાખલો લખ્યો હોય તે નકલોને દાખલાવાળી નકલો કહેવી.

ખુલાસો—જે અમલદારોને સરકારી હોદ્દાના કામના સાધારણ રીતે આવતા પ્રસંગથી એવી નકલો સ્વાધિન કરવાનો અધિકાર હોય તે દરેક અમલદારના હવાલામાં એવા દસ્તાવેજ છે. એવો આ કલમનો અર્થ સમજવો.

૭૭ જે સાર્વજનિક દસ્તાવેજની કે તેના ભાગની સદરહુ પ્રમાણે દાખલાવાળી નકલો નકલ છે, એવું તે ઉપરથી સમજાય, તે સાર્વજનિક દસ્તાવેજમાંના અથવા તેના ભાગમાંના લખાણની સામિતીમાં સદરહુ પ્રમાણેની દાખલાવાળી નકલો ગુજરી શકાય છે.

૭૮. નીચે પ્રમાણેના સાર્વજનિક દસ્તાવેજ નીચે પ્રમાણે સાખીત કરી શકાય છે.

(૧) બ્રીટીશ ઇંડિયાના રાજ્ય કારભાર સરકારના હરકોઇ કારખાનેથી થયેલા અથવા હરકોઇ સ્થાનિક સરકારે કરેલા અથવા હરકોઇ સ્થાનિક સરકારના કારખાનેથી થયેલા આકટો, હુકમો, અથવા જાહેર નામાઓ, એ સર્વે સદરહુ કારખાનાના દફતરો જેના તે કારખાનાના ઉપરી તરફથી દફતર મજકુરો તેજ કારખાનાનાં છે એવા દાખલા સહીત મોકલવામાં આવે તે દફતરોથી સાખીત કરી શકાય છે. અથવા એવા કોઇ સરકારના હુકમથી કોઇ દસ્તાવેજ છપાય છે એવું તે દસ્તાવેજ ઉપરથી જણાય તે દસ્તાવેજથી સાખીત કરી શકાય છે. (૨) કાયદા કરનારી સભાઓના પ્રોસીડીંગ, એ સદરહુ જેની તે સભાના રાજ કામથી અથવા કોઇ પ્રસીદ્ધ કરેલા આકટોથી, અથવા સાર ગ્રંથથી, અથવા કોઇ નકલો સરકારના હુકમથી છપાય છે એવું તે નકલો ઉપરથી સમજાય તે નકલોથી સાખીત થાય છે. (૩) મહારાષ્ટ્રીએ અથવા પ્રવીણાઉન્સીલે કરેલાં અથવા મહારાષ્ટ્રીની સરકારના કોઇપણ કારખાનેથી થયેલાં જાહેર નામાઓ, હુકમો, અથવા નિયમો એ સર્વે, લંડન એજેન્ટમાં, નકલો કે ઇતેખાઓ હોય તેનાથી અથવા કોઇ નકલ અથવા અથવા ઇતેખાજ રાષ્ટ્રીના છાપનારે છાપ્યાં છે. એવું તે નકલ અથવા ઇતેખાજ ઉપરથી સમજાય તે નકલો, અથવા ઇતેખાજોથી સાખીત કરી શકાય છે.

(૪) પરરાજ્યના રાજ્ય કારભાર ચલાવનાર સરકારના આકટો, અથવા કોઇ પરરાજ્યની કાયદા કરનાર પ્રોસીડીંગ, એ-સરકારના અથવા સભાના હુકમથી છપાતાં હોય એવાં, અથવા એ પ્રમાણે છપાએલાં રાજ્ય મજકુરમાં સામાન્ય રીતે ગણાતાં હોય એવાં રાજકામથી અથવા તે રાજ્યના અથવા ત્યાંના સત્તાધીશના શીકા સાથેની દાખલાવાળી નકલોથી અથવા હિંદુસ્તાન સરકારના કોઇ પ્રસીદ્ધ આકટમાં સદરહુ આકટો કે પ્રોસીડીંગને કચુલ રાખ્યા હોય તો તેથી સાખીત કરી શકાય છે.

(૫) બ્રીટીશ ઇંડિયામાંની કોઇ મ્યુનિસિપાલ મંડળીનાં પ્રોસીડીંગ, એવાં પ્રોસીડીંગ જેની પાસે કાયદા પ્રમાણે રહેતાં હોય, તેણે કરી આપેલા દાખલાવાળી સદરહુ પ્રોસીડીંગની નકલથી અથવા કોઇ જા.

પેલી ચોપડી એવી મંડળીના હુકમથી પ્રસિદ્ધ થાય છે, એવું તે ચોપડી ઉપરથી સમજાતું હોય તે ચોપડીથી સાબીત કરી શકાય છે.

(૬) કોષ પારકા દેશમાંના કોષ ખીજી જાતના સાર્વજનિક દસ્તાવેજ અસલ દસ્તાવેજથી તથા દાખલાવાળી નકલ ઉપરથી સાબીત કરી શકાય છે.

દસ્તાવેજો બાબત અનુમાનો.

૭૬ કોષ દસ્તાવેજ ઉપરથી એવું સમજાય કે સરટીરીફેટ છે અથવા દાખલાવાળી નકલ છે. અથવા કોષ અમુક હકીકતના પુરાવામાં કાયદાના ઠરાવ ઉપરથી લેવા યોગ્ય ખીજી દસ્તાવેજ છે. તથા દસ્તાવેજ મજબૂર ઉપરથી એવું સમજાય કે તે ખરો છે એવો, દાખલો, ખીટીશ ઇડિયામાંના હરકોષ અધિકારીએ અથવા મહારાષ્ટ્રી સાથે દોસ્તી રાખનારા હરકોષ દેશી સંસ્થાનમાંના કોષ અધિકારીને ગવર્નર જનરલ ઇનકોર્પોરેલે યોગ્ય રીતે અખત્યાર આપ્યો હોય એવા અધિકારીએ યોગ્ય રીતે તેના ઉપર આપ્યો છે. એવો પ્રત્યેક દસ્તાવેજ ખરો છે એવું અનુમાન કોર્ટ કરવું. પરંતુ આવા દસ્તાવેજને સાર કાયદામાં જે નમુનો ઠરાવ્યો હોય તે નમુના પ્રમાણે તે દસ્તાવેજ મુખ્ય મુદ્દાની વાતે હોવો જોઈએ, તથા તે દસ્તાવેજ જે રીતે કરવાનું કાયદામાં ઠરાવ્યું હોય, તે રીતે થએલો છે, એવું તે દસ્તાવેજ ઉપરથી માત્ર મ પડવું જોઈએ. એવા કોષ દસ્તાવેજ ઉપરથી જે અધિકારીએ તે ઉપર સહી કીધેલી અથવા દાખલો આપેલો સમજાતો હોય, તે અધિકારીને સદરજુ સહી કરતી વખતે કાળગ મજબૂરમાં અધીકારી મજબૂરે બતાવ્યા પ્રમાણેનો સરકારી હોદ્દો હતો એવું પણ કોર્ટ અનુમાન કરવું.

૮૦ જ્યારે હરકોષ કોર્ટની રૂબરૂ એવો હરકોષ દસ્તાવેજ ગુજરાતમાં આવે કે તે દસ્તાવેજ ઉપરથી એમ સમજાય કે દસ્તાવેજ મજબૂર કોષ ઇન્સાફી મુકદ્દમામાં, કીવા એવો પુરાવો લેવાનો કાયદાથી અખત્યાર હોય એવા હરકોષ અધિકારીની રૂબરૂ કોષ સાહેદે આપેલી સાહેદીનું કીવા તેના બાગનું ફક્તર કીવા યાદ ફાસ્ત છે અથવા તો હરકોષ કેદીની કીવા તહોમતવાળા સખસની કાયદા પ્રમાણે લીધેલી જુગાની કીવા કબુલત છે, તથા દસ્તાવેજ મજબૂર ઉપરથી એવું સમજવામાં આવે કે, તેના ઉપર કોષ જડજી કીવા માલજેટ કીવા એવા ઉપર કહેલા કોષ અધિકારીએ સહી કીધી છે ત્યારે કોર્ટ મજબૂરે એવું અનુમાન કરવું કે; દસ્તાવેજ મજબૂર ખરો છે, તથા સદરજુ સાહેદી કીવા જુગાની, કીવા કબુલતના ઉપર સહી કરનાર સખસની તે સાહેદી કીવા જુગાની, કીવા કબુલત કેવી હકીકતની સાથે લેવામાં આવી હતી, તે બાબત જે વાતો લખેલી તે ઉપર નક્કી સમજાય તે વાતો ખરી છે, તથા એવી સાહેદી કીવા જુગાની કીવા કબુલત યોગ્ય રીતે લેવામાં આવી હતી.

૮૧ કોષ દસ્તાવેજ ઉપરથી એવું સમજાય કે તે લંડન ગેઝેટ છે. અથવા ઇડિયા ગેઝેટ કે સ્થાનિક સરકારનું કીવા ખીટીશ સરકારે વસાવેલા હરકોષ મુલકનું, કીવા ખીટીશ તાબાના કે હસ્તગત કીધેલા મુલકનું સરકારી ગેઝેટ છે, અથવા કોષ વર્તમાન પત્ર કીવા એ ચોપાનીયું છે. અથવા પાલમિન્ટના સાર્વજનિક આકૃતના રાણીના છાપનારે છાપેલી નકલ છે, તે પ્રત્યેક દસ્તાવેજ, તથા કોષ દસ્તાવેજ ઉપરથી એમ સમજાય કે તે એવો દસ્તાવેજ છે કે તેને કોષ સખસે રાખવાનું કાયદામાં ફરમાવ્યું છે, તે પ્રત્યેક દસ્તાવેજ, જે કાયદામાં ફરમાવેલા નમુના પ્રમાણે મુખ્ય મુદ્દાની વાતે રાખવામાં આવતો હોય, તથા જેના હવાલામાંથી રજુ થવો જોઈએ તેના હવાલામાંથી રજુ થાય તો તે ખરી છે, એવું કોર્ટ અનુમાન કરવું.

૮૨ કોષ દસ્તાવેજ ઉપરથી એમ સમજાય કે, દસ્તાવેજ ઇંગ્લાંડમાં અથવા આયર્લેંડમાં તે વખતના ચાલુ કાયદા પ્રમાણે ઇંગ્લાંડ અથવા આયર્લેંડ માંહેથી હરકોષ ઇન્સાફી કોર્ટમાં તે ઉપરના તેના બરાબર પણ બાબતના શીકકા કીવા શહીની અથવા તેના ઉપર જે સંબંધે સહી કરાવું તે ઉપરથી સમજાય તે સખસની ઇન્સાફી અથવા સરકારી હોદ્દાની સાબીતી થયા વિના કોષ વાતની સાબીતીમાં લેવા યોગ્ય હોય, એવો દસ્તાવેજ છે, તો તે દસ્તાવેજ જ્યારે કોષ કોર્ટમાં ગુજરાતમાં આવે ત્યારે કોર્ટ અનુમાન કરવું. કે એવો શીકકા, કીવા સ્ટાંપ, કીવા સહી ખરી છે. તથા તે દસ્તાવેજના ઉપર સહી કરનાર સખસને સહી મજબૂર કરતી વખતે તે તેના બતાવેલો ઇન્સાફી, કીવા સરકારી હોદ્દો હતો તથા

ખંડાંક તથા આયરલાંકમાં દસ્તાવેજ મળકુર જે વાતના પુરાવામાં લેવા યોગ્ય હોય તે વાતના પુરાવા સાથે તેને કથુલ રાખવો.

૮૩ કોષ્ટ નકશા અથવા પ્લાન ઉપરથી એમ સમજાય કે તે સરકારના હુકમથી કરવામાં આવ્યા છે, તો તે નકશા અથવા પ્લાન એ પ્રમાણે કરવામાં આવ્યા તે, તથા બરાબર છે. એવું કોર્ટ અનુમાન કરવું, પરંતુ હરકોષ્ટ મુકદ્દમાના કામને સાથે જે નકશા અથવા પ્લાન બતાવ્યા હોય તે નકશા તથા પ્લાન બરાબર છે એવી સાબીતી થવી જોઈએ.

૮૪ કોષ્ટ અંચ ઉપરથી એમ સમજાય કે હરકોષ્ટ દેશની સરકારના હુકમથી હાપવામાં ડાંવા પ્રસીદ્ધ કરવામાં આવ્યો છે, તથા તેમાં દેશ મળકુરના કાયદામાંના કોષ્ટ કાયદા છે. તો એવો પ્રત્યેક અંચ ખરો છે એવું કોર્ટ અનુમાન કરવું તથા કોષ્ટ અંચ ઉપરથી એવું સમજાય કે, તેમાં એવા દેશની કોર્ટોના ફેસલાના રીપોર્ટ છે. તો એવો પ્રત્યેક અંચ ખરો છે એવું કોર્ટ અનુમાન કરવું.

૮૫ કોષ્ટ દસ્તાવેજ ઉપરથી, એમ સમજાય કે, તે મુખત્યારનામું છે, તથા તે હરકોષ્ટ નોટ રીપબ્લીકની અથવા માજિસ્ટ્રેટની અથવા ક્ષીટીશ કોન્સલની કે વાઈસ કોન્સલની કે મહારાષ્ટ્રીના કે હિંદુસ્તાન સરકારના પ્રતિનાંધીની રૂબરૂ થયેલું છે, તથા તેના ખરાપણા વિષે તેના ઉપર તેણે સહી કરી છે. તો એવો પ્રત્યેક દસ્તાવેજ એ પ્રમાણે થયેલો છે, તથા તે ઉપર ઉપર પ્રમાણે ખરાપણાની સહી કરી છે એવું કોર્ટ અનુમાન કરવું.

૮૬ કોષ્ટ દસ્તાવેજ ઉપરથી એમ સમજાય કે તે મહારાષ્ટ્રીના તાબાના મુદ્દકનો ભાગ ન હોય, એવા કોષ્ટ દેશના ઇન્સાફના દફતરની દાખલાવાળી નકલ છે, ત્યારે દસ્તાવેજ ઉપરથી જે એવું જણાય કે દેશ મળકુરમાં ઇન્સાફના દફતરની નકલો ખરી કરી આપવા સાથે જે રીતે સામાન્ય રીતે ઉપયોગ આવતી હોય તે રીત કષ્ટ છે તેનો દાખલો મહારાષ્ટ્રીના અથવા હિંદુસ્તાનની સરકારના એવા દેશમાંનો અથવા એવા દેશ માટેનો પ્રતિનાંધીએ આપ્યો હોય તે દાખલામાં લખેલી રીત પ્રમાણે દસ્તાવેજ મળકુર ઉપર ખરાપણાનો દાખલો કર્યો છે. તો તે દસ્તાવેજ ખરો તથા બરાબર છે. એવું અનુમાન કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૮૭ જે વિષયમાં સાર્વજનિક, ક્રીવા સામાન્ય ફાયદા જેર ફાયદાનો સંબંધ છે. તે વિષયો સંબંધી માહિતી સાથે કોષ્ટ ચોપડી કોર્ટ જોઈ તે ચોપડી તથા કોષ્ટ પ્રસીદ્ધ થયેલો નકશો અથવા ચાર્ટ કોર્ટમાં તપાસવાને સાથે રજુ કરવામાં આવે, અને તેમાં બતાવેલી વાત લગતી હકીકત હોય, તો તે ચોપડી તથા નકશો અથવા ચાર્ટ જે સંબંધે અથવા જે વખતે અથવા જે જગ્યાએ લખ્યાનું અથવા આપ્યાનું તે જગ્યાએ સમજાય, તે સખસે તથા તે વખતે તથા તે જગ્યાએ આપ્યો, તથા પ્રસીદ્ધ કીધો, એવું અનુમાન કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૮૮ કોષ્ટ તાર યંત્રની કચેરીમાંથી કોષ્ટ સંદેશો તેમાં બતાવ્યા પ્રમાણેના સખસ પાસે મોકલવામાં આવ્યો હોય તે સંદેશો જે તાર યંત્રની કચેરી તરફથી આવેલો તે સંદેશો ઉપરથી સમજાય તે કચેરીમાં તારયંત્ર માર્ગે મોકલવા સાથે આપેલા સંદેશો સાથે મળતો છે, એવું અનુમાન કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે. પરંતુ એવો સંદેશો તારયંત્ર માર્ગે મોકલવાને જે સખસે આપ્યો હોય તે સખસ બાબત કોર્ટ કોષ્ટ અનુમાન કરવું નહિં.

૮૯ કોષ્ટ દસ્તાવેજ મંગાવ્યો હોય અને તેને હાબર કરવાની નોટીસ આપ્યા પછી રજુ ન થયો હોય, તો તેવા પ્રત્યેક દસ્તાવેજ ઉપર કાયદામાં ફરમાવેલી રીતી પ્રમાણે સાક્ષી છે. તથા સ્ટાંપ છે, તથા તે થયો છે એવું અનુમાન કોર્ટ કરવું.

૯૦ કોષ્ટ દસ્તાવેજ ઉપરથી એવું સમજાય કે તે ત્રીસ વર્ષનો બુનો છે, અથવા તેવું સાબીત થયું હોય તેવા દસ્તાવેજ કોષ્ટ એવા હવાલામાંથી રજુ થાય કે તે હવાલો તે અમુક નામમાં કોર્ટની નબરમાં યોગ્ય હોય ત્યારે તે કામમાં કોર્ટ એવું અનુમાન કરવાને મુખત્યાર છે કે એવા દસ્તાવેજ ઉપરની સહી તથા તેનો બીજો પ્રત્યેક ભાગ કોષ્ટ અમુક સખસને અક્ષરે લખેલો છે તથા કામ મળકુર સહી અથવા સાક્ષી થયેલા દસ્તાવેજની તકરારનું હોય તો તે દસ્તાવેજ ઉપર જે સખસેએ સહી તથા સાક્ષી કર્યાં

તે ઉપરથી સમજાય તે સખસોએ તેના ઉપર યોગ્ય રીતે સહી તથા સાક્ષી કરી છે.

ખુલાસો—જ્યારે દસ્તાવેજ જે જગ્યામાં તથા જે સખસની સંભાળ તળે સ્વાભાવિક રીતે હોવા જોઈએ, તે જગ્યામાં તથા તે સખસની સંભાળ તળે હોય, ત્યારે દસ્તાવેજ મજબૂર યોગ્ય હવાલામાં છે એમ સમજવું. પરંતુ એવું સાબિત થાય કે, કોઈ હવાલાની ઉત્પત્તિ યાને મુળ કાયદેસર છે, અથવા તે અમુક કામની હકીકત ઉપરથી તે હવાલાની ઉત્પત્તિ સંબંધિત કરતી હોય તો તે હવાલો યોગ્ય નથી. (આ ખુલાસો કા. ૮૧ ને પણ લાગુ છે.)

દ્રષ્ટાંત—અ ની પાસે લાંબી મુદતથી કાંઈ જમીનનો કબજો છે. તે પોતાના હવાલામાંથી જમીન મજબૂરને સંબંધ રાખતા તે ઉપરના પોતાના હકના ખત રજુ કરે છે. એ હવાલો યોગ્ય છે. (૨) કોઈ જમીનની મીલકતનો અ ગીરોદાર છે. તે જમીન સંબંધીના ખત તે રજુ કરે છે. જમીન મજબૂર ગીરો મુકનારના કબજામાં છે. એ હવાલો યોગ્ય છે. (૩) અ જ નો કોઈ સગો છે. તેને જ ના કબજામાં ની જમીન સંબંધીના ખત સંભાળથી સાચવી રાખવા સારું જ એ અનામત આપી મુકેલા તે અ રજુ કરે છે. એ હવાલો યોગ્ય છે.

આખ ૬ કા. દસ્તાવેજ પુરાવા હોય ત્યારે મુખ્યજુઆનિનો પુરાવો નહીં લેવા બાબત.

દ્ર. જ્યારે કોઈ કરારની કીંવા દાદની, કીંવા મીલકતની બીજી હરકોઈ વ્યવસ્થાની સરતોનો દસ્તાવેજ થયો હોય, ત્યારે તથા જે કામોમાં કોઈ બાબતનો દસ્તાવેજ કરવાનું કાયદામાં ફરમાવ્યું હોય તે સર્વે કામોમાં એ લખેલા કરારની કીંવા દાદની, કીંવા મીલકતની બીજી વ્યવસ્થાની સરતોની સાખીતીમાં અથવા એવી બાબતની સાખીતીમાં સદરહુ મુળ દસ્તાવેજ સીવાય અથવા આકટમાં ઉપર કહી ગયેલા નિયમો મુજબ જે કામોમાં દોષ્ય પુરાવો લાઇ શકતો હોય તે કામોમાં સદરહુ દસ્તાવેજના મજબૂરના દોષ્ય પુરાવા સીવાય, બીજો કાંઈ પુરાવો આપવો નહિ.

અપવાદ ૧ લો—જ્યારે કોઈ સરકારી અમલદારને લખાણ કરીને નીમવાનું કાયદામાં ફરમાવ્યું હોય, અને જ્યારે એવું બતાવવામાં આવે કે કોઈ અમુક સખસે એવા અમલદારના હોદાનું કામ કીધું છે. ત્યારે જે લખાણથી તે સખસની નીમણુંક થઇ હોય તે લખાણ સાખીત કરવાની જરૂર નથી.

અપવાદ ૨ જો—જે મૃત્યુપત્રોનો પ્રોબેટ બ્રીટીશ ઇન્ડિયામાં મળ્યો હોય તે મૃત્યુપત્રોને પ્રોબેટ વડે સાખીત કરી શકાય છે.

ખુલાસો ૧ લો—જે કામોમાં ઉપર કહેલા કરાર, કીંવા દાદ, કીંવા મીલકતની બીજી વ્યવસ્થા, એકાદ દસ્તાવેજમાં લખી હોય છે તે કામોને, તથા જે કામોમાં તે સર્વે એક કરતાં વધારે દસ્તાવેજમાં લખ્યા હોય તે કામોને, એ એકને બા કલમ સરખી રીતે લાગુ પડે છે. ખુ-૨ જો—જ્યારે અસલ દસ્તાવેજ એક કરતાં વધારે હોય, ત્યારે માત્ર એકજ અસલ દસ્તાવેજને સાખીત કરવાની જરૂર પડે છે. ખુ-૩ આ કલમમાં જે હકીકત વિષે લખ્યું છે તે હકીકત સીવાયની બીજી કોઈ હકીકતનો કોઈ પણ મજબૂર કોઈ દસ્તાવેજમાં લખેલો હોય, તો તે પ્રમાણે લખ્યા ઉપરથી સદરહુ બીજી હકીકતનો મુખ્ય જુબાની પુરાવો લેવાઇ શકતો નથી. એમ સમજવું નહિં.

દ્રષ્ટાંત—(અ) કોઈ કરાર કેટલાએક પત્રોમાં લખ્યો હોય, તે સર્વે પત્રો સાખીત થવા જોઈએ (બ) કોઈ કરાર કોઈ હુદીમાં લખેલો હોય તો તે હુદી સાખીત થવી જોઈએ. (ક) જ્યારે હુદીનો ત્રણ નકલનો શરૂ લખ્યો હોય ત્યારે માત્ર એકજ નકલ સાખીત થવાની જરૂર છે. (૬) અમુક સરતે ગળી આપવાનો અ લખાણ કરીને જ ની સાથે કરાર કરે છે. કરારમાં એવી એક હકીકત લખી છે કે, કોઈ બીજો પ્રજાને બીજી ગળી આપવામાં મુખ્ય જુબાની કરાર કરવામાં આવ્યો હતો. તે ગળીની કૌંમત જ એ જ ને આપી હતી. તેમાં સદરહુ બીજી ગળીના પૈસા આપ્યા નહોતા એવો મુખ્યજુબાની પુરાવો આપવામાં આવે તે પુરાવો લેવા યોગ્ય છે. (ઈ) જ એ આપેલા પૈસાની પહોંચ અ એ જ ને આપી છે. સદરહુ પૈસા આપ્યાનો મુખ્ય જુબાની પુરાવો રજુ કરવામાં આવે તો તે પુરાવો લેવા યોગ્ય છે.

દ્ર. જ્યારે એવા કોઈ કરારની કીંવા દાદની, કીંવા મીલકતની વ્યવસ્થાની સરતો અથવા કોઈ

આખતનો દસ્તાવેજ કરવાનું કાયદામાં ફરમાવ્યું હોય તે આખત ઉપરથી છેલ્લી કલમ પ્રમાણે સાબીત કરવામાં આવી હોય, ત્યારે એવા કોઇ દસ્તાવેજની સરતો વિરૂદ્ધ કોઇ વાત સ્થાપન કરવાને, કીંવા તે સરતોમાં કોઈ ફેરફાર કરવા, કીંવા તેમાં કોઇ ઉમેરવાને, કીંવા તેમાંથી કોઈ કમી કરવાને હરકોઇ મુખ્ય જુમાની કારને અથવા મજકુરનો પુરાવો દસ્તાવેજ મજકુરના પક્ષકારોની અથવા હક સંબંધે તે પક્ષકારોના પ્રતીતીધીની વચ્ચેનો કામમાં લેવો નહીં.

સરત ૧ લી—દબો કીંવા ધમકી, કે કોઇ ગેરકાયદે થયું હોય તે કે, દસ્તાવેજ ચોખ્ખી રીતે નહીં થયો હોય, તે કીંવા કરાર કરનાર તરફનોમાંથી કોઇ તરફથી કરાર કરવાને અશક્ત હોય, તે કીંવા અવેજ નહીં હોય કે અવેજની પ્રાપ્તિ થઇ ન હોય તો કે કાયદાની કે હકીકતની યુક્તિ, એના જેવી હરકોઇ હકીકતને લીધે કોઇ દસ્તાવેજ ગેરકાયદે થતો હોય, અથવા દસ્તાવેજ મજકુરને સંબંધે કોઇ સખસને હરકોઇ હુકમનામું અથવા હુકમ મળવાનો હક થતો હોય તો, તેવી હકીકત સાબીત કરી શકાય છે.

સરત ૨ જી—જે આખત વિશે અમુક દસ્તાવેજ મજકુરમાં લખાણ કરેલું ન હોય, તથા જે આખત તે દસ્તાવેજની સરતોથી વિરૂદ્ધ ન હોય તે આખત વિષે હરકોઇ નીરાણો મુખ્ય જુમાની કરાર થયેલો છે એ વાત સાબીત કરી શકાય છે. આ સરત લાગુ પડે છે કે નહીં, તે સીવાયનો વિચાર કરતી વખતે દસ્તાવેજ મજકુર કેટલો યથા પદ્ધતિ છે તે ઉપર કોઈ ધ્યાન આપવું.

સરત ૩ જી—કોઇ એવો નિરાણો મુખ્ય જુમાની કરાર થયો હોય કે તે ઉપરથી કોઇ સરત પ્રથમથી બજે તેજ કોઇ એવો કરાર, કીંવા દાન કીંવા મિલકતની વ્યવસ્થાની ઉત્પન્ન થતી ફરજ લાગુ પડે તો તે નીરાણો મુખ્ય જુમાની કરાર થયેલાની વાત સાબીત કરી શકાય છે. સરત ૪ થી—એવા કોઈ કરાર, કીંવા દાન, કીંવા મિલકતથી વ્યવસ્થા રદ કરવાને અથવા તેમાં કોઈ ફેરફાર કરવાને કોઇ નીરાણો પાછળથી થયેલો મુખ્ય જુમાની કરાર થયેલો છે, એ વાત જે કામોમાં એવો કરાર કીંવા દાન, કીંવા મિલકતની વ્યવસ્થા લખાણ કરીને કરવાની કાયદાથી ફરજ હોય તે સીવાયના અથવા જે કામોમાં દસ્તાવેજ નોંધવા આખતના તે વખતના ચાલુ કાયદા પ્રમાણે તે કરાર કીંવા દાન, કીંવા વ્યવસ્થા નોંધાવેલી હોય તેના, બીજા કામોમાં સાબીત કરી શકાય છે.

સરત ૫ મી—હરકોઇ કરારમાં સ્પષ્ટ લખેલી નહીં હોય, એવી તેવા કરારને પ્રસંગે હોનારી કીંવા બનનારી વાત, તે પ્રકારના કરાર સાથે બહુ કરીને જોડી રાખવામાં જે વહીવટ કીંવા દસ્તુર ઉપરથી આવતી હોય, તેવો હરકોઇ વહીવટ કીંવા દસ્તુર સાબીત કરી શકાય છે. પરંતુ એવી વાત જોડી સાથે રાખવી એ સદરહુ કરારની સ્પષ્ટ સરતોથી પ્રતીકુલ કીંવા વિરૂદ્ધ હોવું જોઇએ નહીં. સરત ૬ લી—કોઇ દસ્તાવેજનું લખાણ દ્વાલની ચાલતી હકીકત સાથે કેવી રીતે સંબંધ રાખે છે. તે બતાવનારી હરકોઇ હકીકત સાબીત કરી શકાય છે.

દૃષ્ટાંત—(અ) કોઇ માલ, કંઠકતેથી લંડન જનારા વહાણોમાં છે તે ઉપર બીમો ઉતાર્યો છે. માલ કોઇ અમુક વહાણમાં ચઢાવ્યો છે, તે વહાણ ગુમ થયું. સદરહુ અમુક વહાણ પાલોસીમાંથી મુખ્ય જુમાનીથી ખાતલ કર્યું હતું એ હકીકત સાબીત કરી શકાતી નથી. (બ) આ લખાણ કરીને તેમાં કોઇ સરત સીવાય કશુંલ કરે છે કે, મારે રૂપીઆ ૧૦૦૦) બ ને તા. ૧ લી માર્ચ ૧૯૧૮ ના રોજ આપવા, તેજ વખતે એવો મુખ્ય જુમાની કરાર કરવામાં આવ્યો હતો કે સદરહુ રૂપીઆ તા. ૩૧ મી માર્ચ સુધી આપવા નહીં. એ હકીકત સાબીત કરી શકાતી નથી. (ક) કોઇ કરારનામાંમાં લખેલું મુકરર કામ કરવાને સાફ આ ના ઉપર દાવો મારે છે અને, એવી પણ અર્જ ગુજરે છે કે સદરહુ કરાર નામાંમાં લખેલી વાતોમાંથી એક વાત આખત તે કરારનામું દુસ્ત કરવું જોઇએ, કારણકે તે વાત તેમાં ચુકથી લખાયેલી છે. આ એવું સાબીત કરવાને મુખ્યત્વાર છે કે, એવી ચુક થઇ છે કે તે ઉપરથી કરાર મજકુર દુસ્ત કરવાનો કાયદાથી પોતાને હક છે. (ડ) આ એ કાગળ લખીને આ ની પાસે કોઇ માલ મંગાવ્યો છે. કાગળમાં પૈસા ક્યારે આપવા તે આખત કોઇ લખ્યું નથી અને માલ આપ્યો, તે આ એ કશુંલ કરી રાખ્યો. આ એ આ ના ઉપર પૈસા સાફ દાવો માર્યો હતો. આ એવું બતાવવાને મુખ્યત્વાર છે કે સદરહુ માલ કેટલીએક મુદત સુધી ઉપર આપ્યો છે, અને

તે મુદત હજી વીતી ગઇ નથી.

૯૩ ન્યારે કોઇ દસ્તાવેજની ખબારત ઉપરથી એમ માલુમ પડે કે ઇમારત મજકુર સંસય ભરેલી અથવા અપૂર્ણ છે, ત્યારે જે હકીકત ઉપરથી તે ઇમારતનો અર્થ માલુમ પડે, અથવા તેની અપૂર્ણતા પુરી પડે તે હકીકતનો પુરાવો આપી શકાય નહીં.

દૃષ્ટાંત—(અ) અ એ લખાણ કરીને એવો કરાર કર્યો કે, અ એ એક ઘોડો ૫ ને રૂ. ૧૦૦૦ અથવા ૧૫૦૦ સારૂ વેચવો. એમાંની કઇ કીમત આપવાની હતી તે બતાવવાને પુરાવો આપી શકતો નથી. (બ) કોઇ ખતમાં ખાલી જગ્યાઓ રાખી છે, તેમાં શું લખવાનો ઇરાદો હતો તે બતાવે એવી હકીકતનો પુરાવો આપી શકતો નથી.

૯૪ ન્યારે કોઇ દસ્તાવેજમાં લખેલી ઇમારત સ્વતઃ સ્પષ્ટ હોય અને ન્યારે તે તે વખતની ચાલુ હકીકતને બરાબર લાગુ પડતી હોય, ત્યારે તે ઇમારત એવી હકીકતને લાગુ પાડવાનો ઇરાદો નહોતો, એવું બતાવવાને પુરાવો અપાય નહીં.

દૃષ્ટાંત—અ એ ૫ ને ખત કરી આપ્યું અને તેમાં એવું લખ્યું કે અમદાવાદમાંની મારી વીધાં ૧૦૦ ની મીલકત વેચું છું. અ ની પાસે અમદાવાદમાં વીધાં ૧૦૦ ની મિલકત મોલુદ છે. બીજી જગ્યામાંની ઓછાં વધતાં વીધાંની જમીન વેચવાનો ઇરાદો હતો એ હકીકતનો પુરાવો આપી શકાય નહીં.

૯૫ ન્યારે કોઇ દસ્તાવેજમાં લખેલી ઇમારત સ્વતઃ સ્પષ્ટ હોય, પરંતુ ચાલુ હકીકતને સંમતિ તેનો અર્થ થતો ન હોય ત્યારે તે ઇમારત કોઇ અમુક અર્થ રાખીને વાપરેલી હતી, એવું બતાવવાને પુરાવો આપી શકાય છે.

દૃષ્ટાંત—અ એ ૫ ને પોતાનું કલકત્તામાંનું ઘર વેચીને ખત લખી આપ્યું. તેમાં અ ને કલકત્તામાં કોઇ ઘર નહોતું, પરંતુ એવું માલુમ પડે છે કે હાઉસમાં તેવું એક ઘર હતું, તે ધરને કબજે ખત થયું ત્યારથી ૫ ની પાસે છે. ખત હાઉસવાળા ધરને સારૂ હતું એવું બતાવવાને સદરહુ હકીકત સાબીત કરી શકાય છે.

૯૬. ન્યારે હકીકત એવી હોય કે લખેલી ઇમારત કેટલાએક સખસો અથવા પદાર્થોમાંથી ગરે તે દરકોઇ એક સખસ અથવા પદાર્થને લગુ પડવાનો ઇરાદો હોઇ શકે, પરંતુ એક કરતાં વધારે સખસોને અથવા પદાર્થોને કેટલાએક સખ લાગુ પડવાનો ઇરાદો હોઇ શકે, એમ નથી ત્યારે સદરહુ સખસો અથવા પદાર્થોમાંથી કયા સખસ કોવા પદાર્થને ઇમારત મજકુર લાગુ પાડવાનો ઇરાદો હતો, એવું બતાવવાની હકીકતનો પુરાવો આપી શકાય છે.

દૃષ્ટાંત—(અ)-અ પોતાનો સફેદ ઘોડો રૂ. ૧૦૦૦ સારૂ ૫ ને વેચવાનો કરાર કરે છે. અ ની પાસે બે સફેદ ઘોડા છે એ બે ઘોડામાંથી કયો ઘોડો વેચવાનો ઇરાદો હતો તે બતાવવાની હકીકતનો પુરાવો આપી શકાય છે. (બ) અ, બ ની સાથે હૈદરાબાદ સીંધમાંનું કે દક્ષીણમાંનું, તે બતાવવાની હકીકતનો પુરાવો આપી શકે છે.

૯૭—ન્યારે લખેલી ઇમારત પૈકી થોડી એક ચાલુ હકીકતોના એક સમુદાયને લાગુ પડતી હોય, અને થોડી એક ચાલુ હકીકતના બીજા સમુદાયને થતી હોય, પણ તે એકંદરે એમાંથી એક સમુદાયને બરાબર લાગુ પડે નહીં ત્યારે એમાંથી કયા સમુદાયને તે લાગુ પાડવાનો ઇરાદો હતો. તે બતાવવાને સારૂ પુરાવો આપી શકાય છે.

દૃષ્ટાંત—અ પોતાની એકસ માહેની વાહના કબજામાંની જમીન ૫ ને વેચવાનો કરાર કરે છે. અ ની એકસમાં જમીન છે પણ તે વાહના કબજામાં નથી. અને તેની જમીન વાહના કબજામાં છે તે એકસમાં નથી. એમાંથી કઈ જમીન વેચવાનો તેનો ઇરાદો હતો, તે માલુમ પડે એવી હકીકતોનો પુરાવો આપી શકાય છે.

૯૮.—નહીં વેચાય એવા કોવા સાધારણ રીતે નહીં સમજાય એવા અક્ષરોનો અર્થ તથા પરદેશના તથા વપરાતા બધ પડેલા તથા કોઈ અમુક હુન્નર વીણા કોવા રોજગારને પ્રસંગે માત્ર વપરાતા, તથા કોઈ અમુક જગ્યાએ વપરાતા તથા આમકી અબ્દો કોવા વાક્યોનો અર્થ તથા સંક્ષેપમાં લખેલા

લખાણનો અર્થ, તથા કોઇ અમુક અર્થમાં વાપરેલા શબ્દોનો અર્થ એ માટે પુરાવો આપી શકાય છે.

દૃષ્ટાંત—અ નામના એક મુર્તિ કરનાર સખસે કરાર કર્યો કે મહારે મહારી સર્વે મુરતિ વેચવી. અ ની પાસે મુરતી તથા મુરતી કરવાની સામગ્રી બેઠી છે. એમાંથી શું વેચવાનો તેનો ઇરાદો હતો. એ ખતાવવાને પુરાવો આપી શકાય છે.

દૃષ્ટ ને સખસો કોઇ દસ્તાવેજના પક્ષકાર ન હોય, ક્રીંવા તે પક્ષકારોના હક સંબંધી પ્રતીનીધી ન હોય, તે સખસો, દસ્તાવેજ મજકુર થયો તે વખતે એવો બીજો એક કરાર થયો છે કે તેથી દસ્તાવેજ મજકુરની સરતોમાં ફેરફાર થાય છે. એવું ખતાવનારી હકીકતોનો પુરાવો આપવાને મુખત્યાર છે.

દૃષ્ટાંત—અ તથા બ એ લખેલો કરાર કર્યો કે અ એ બ ને કંઈ અમુક રૂ વેચવું. અને તેના પૈસા સાડે રવાણિન કરેથી આપવા તેજ વખતે તેઓએ એવો મુખબુબાની કરાર કર્યો કે રૂપીઆ મજકુર તથા મહીના સુધી અ ની પાસે ઉધાર રહેવા દેવા. અ અને બ ની વચ્ચે ચાલતા કામને પ્રસંગે એ વાતનો પુરાવો આપી શકાતો નથી, પરંતુ તેથી કે ને કાંઈ નફો નુકશાન થતું હોય તો, તે સદરકુ વાતનો પુરાવો આપી શકે છે.

૧૦૦ મુ યુપત્રનો અર્થ કરવા બાબત હિંદુસ્તાનના વારસા બાબતના આકટમાં ને નીચેના આપેલા છે, તેમાં આ બાબતથી કંઈ કમ જાહે થયું સમજવું નહીં.

લાગ ૩ નો. પુરાવો રજુ કરવો અને તેનો હેતુ.

બાબ ૭ મો—પુરાવાના બોજ વીશે.

૧૦૧ કોઇ હકીકત છે એવું જાહેર કરીને, તે હકીકત ઉપર આધાર રાખનાર કોઇ કાયદેસર હક ક્રીંવા જવાબદારી બાબત ને સખસ કોર્ટ પાસે ઠરાવ કરાવવાની ઇચ્છા ખતાવતો હોય, તે સખસે તે હકીકત છે એવું સાબીત કરવું જોઇએ. હરકોઇ હકીકત છે એવું સાબીત કરવાની જગ્યાએ કોઇ સખસની ફરજ હોય તે સખસના ઉપર સાબીતીનો બોજ છે એવું કહેવામાં આવે છે.

દૃષ્ટાંત—અ એ કાંઈ ગુનહો કીધો છે, એવું કહીને અ કોઇ કોર્ટને ઇચ્છા ખતાવે છે કે તે ગુનહો વારતે અ ને શીક્ષા કરવા વીશેનો ઠરાવ રજુ કરો. તેમાં અ એ સાબીત કરી આપવું જોઇએ કે બ એ ગુનહો મજકુર કર્યો છે. (બ) કોઇ હકીકત છે એવું જાહેર કરીને અ કોઇ કોર્ટ પાસે એવી દાદ માગે છે કે તે હકીકતને લીધે બ ના કબજામાંની અમુક જમીન ઉપર પોતાનો હક છે, એવો ઠરાવ કરો. બ હકીકત મજકુર ખરી નથી એવો ઇન્કાર કરે છે. તેમાં સદરકુ હકીકત છે એવું અ એ સાબીત કરવું જોઇએ.

૧૦૨ કોઇ દાવામાં અથવા કામમાં એમાંથી એક પક્ષકારના તરફથી બીજાકુલ પુરાવો ગુજરવામાં ન આવે તો ને સખસની હાર થાય તે સખસના ઉપર સાબીતીનો બોજ છે એમ સમજવું.

દૃષ્ટાંત—(અ) અ કોઇ જમીનને માટે બ ના ઉપર ફરીયાદ માંડે છે. એ જમીન બ ના કબજામાં છે; પણ અ ના જાહેર કર્યા પ્રમાણે બ નો બાપ કે મુલુ પત્ર કરી ગયો તેમાં જમીન મજકુર પોતાને એટલે અ ને આપેલી છે. તેમાં એમાંથી એક પક્ષકારના તરફથી કાંઈ પુરાવો ગુજરવામાં ન આવે તો જમીન મજકુર બ ના કબજામાં રાખવાનો બ નો હક છે. સખસ સાબીતીનો બોજે અ ના ઉપર છે. (બ) કોઇ ખત ઉપર લેખા થયેલા રૂપીયાને સાડે અ, બ ના ઉપર ફરીયાદ માંડે છે, ખત થયેલી વાતનો અંગીકાર કરવામાં આવ્યો છે, પણ બ કહે છે કે તે દગાથી મેળવેલું છે. અ એ દગાનો ઇન્કાર કરે છે. બેઉમાંથી એક પક્ષકારના તરફથી પુરાવો આપવામાં ન આવે તો અ જીતે. કારણ કે ખત થયું એ વાતની તકરાર નથી અને દગો સાબીત થયો નથી. સખસ સાબીતીનો બોજે બ ના ઉપર છે. કોઇ ફાણી હકીકત છે, એમ કોર્ટ માને એવું ને સખસ ઇચ્છતો હોય તે સખસની ઉપર તે હકીકતની સાબીતીનો બોજ છે, પરંતુ એવી હકીકત વિષે કોઇ અમુક સખસે જ સાબીતી કરવી એવું કોઇ કાયદામાં ફરમાવ્યું હોય તો તે કાયદામાં ફરમાવ્યા પ્રમાણે કરવું.

દૃષ્ટાંત—(અ) અ બ ના ઉપર ચોરીને માટે ફાજદારીમાં ફરીયાદ માંડે છે. બ એ ચોરીની વાત કે આગળ કબુલ કરી હતી એમ કોર્ટ માને એવું અ ઇચ્છે છે. તો સદરહુ કબુલતની વાત અ એ સાબીત કરવી જોઈએ. તકરાર વખતે બ બીજી જગ્યાએ હતો એમ કોર્ટ માને એવું બ ઇચ્છે છે તો તે વાત તેણે સાબીત કરવી જોઈએ.

૧૦૪ કોઈ હકીકતનો પુરાવો કોઈ સખસ આપી શકે તેને સારૂ પ્રથમ કાંઈ બીજી હકીકત સાબીત કરવાની જરૂર હોય તો તે હકીકત સાબીત કરવાનો બોલો જે સખસ એવો પુરાવો આપવાને ઇચ્છતો હોય તે સખસના ઉપર છે.

દૃષ્ટાંત—(અ) બ એ મરતી વખતે કાંઈ ઇકરાર કર્યો એ હકીકત સાબીત કરવાને અ ઇચ્છે છે. તેમાં બ મરી ગયો એ હકીકત અ એ સાબીત કરવી જોઈએ (બ) કોઈ બોવાઈ ગયેલા દસ્તાવેજની મજકુર કાયમ પુરાવાથી સાબીત કરવા અ ઇચ્છે છે. દસ્તાવેજ મજકુર બોવાઈ ગયો એ હકીકત અ એ સાબીત કરવી જોઈએ.

૧૦૫ જ્યારે કોઈ સખસના ઉપર કાંઈ ગુન્હાનું તહોમત હોય ત્યારે જે કીફાયત ઉપરથી તે કામનો સમાવેશ હીદુસ્થાનના ફાજદારી કાયદા મહિના સાધારણ અપવાદોમાંના કોઈએક સાધારણ અપવાદમાં અથવા સદરહુ કાયદાના હરકોઈ બીજા ભાગમાં લખેલા કીંવા ગુન્હા મજકુરનું લક્ષણ જે કાયદામાં લખ્યું હોય તે કાયદામાં લખેલા કોઈ વિશેષ અપવાદ કીંવા સરતમાં થતો હોય તો તે કેફીયત છે, એવું સાબીત કરવાનો બોલો સદરહુ તહોમતવાળા સખસના ઉપર છે. અને કોર્ટે એવું અનુમાન કરવું કે સદરહુ કેફીયત નથી.

દૃષ્ટાંત—(અ) અ ના ઉપર ખુનનું તહોમત છે, તે જાહેર કરે છે કે દીવાનગીના સખસથી સદરહુ કામ કેવી રીતનું હતું તે હું જાણતો નહોતો—તેમાં સાબીતીનો બોલો અ ના ઉપર છે. (બ) અ ના ઉપર ખુનનું તહોમત છે, તે જાહેર કરે છે કે ભારે તથા આકસ્મિક ક્રોધ ઉત્પન્ન થવાથી મહારી મહારો જીવ વશ રાખવાની શક્તિ ગઈ હતી. તેમાં સાબીતીનો બોલો અ ના ઉપર છે. (ક) ફાજદારી કાયદાની કલમ ૩૨૫ મી માં ફરમાવ્યું છે કે ૩૩૫ મી કલમમાં લખેલી બાબત સિવાય બીજી કોઈ પણ બાબતમાં જે સખસ બુદ્ધિ પૂર્વક મહાવ્યથા કરે તે સખસ અમુક શીક્ષાને પાત્ર છે. અ ના ઉપર કલમ ૩૨૫ મુજબ બુદ્ધિ પૂર્વક મહાવ્યથા કરવાનું તહોમત છે. જે કેફીયત ઉપરથી સદરહુ કામનો સમાવેશ કલમ ૩૩૫ મી માં થાય તે કેફીયત સાબીત કરવાનો બોલો અ ના ઉપર છે.

૧૦૬ જ્યારે હરકોઈ હકીકત વિશેષે કરીને કોઈએક સખસના જાણ્યામાં હોય ત્યારે તે હકીકત સાબીત કરવાનો બોલો તે સખસના ઉપર છે.

દૃષ્ટાંત—કોઈ સખસે કાંઈ કામ કર્યું તે કામની કેફીયત તથા સ્વરૂપ ઉપરથી જે ઇરાદાથી કીધાનું અનુમાન થાય તે ઇરાદા સીવાય બીજા ઇરાદેથી કીધું હોય તો તે બીજો ઇરાદો સાબીત કરવાની જવાબદારી તે સખસના ઉપર છે. (બ) લોઢાની સડક માર્ગે ટીકીટ વગર જવાનું અ ના ઉપર તહોમત છે, તેની પાસે ટીકીટ હતી. એ સાબીત કરવાની જવાબદારી તેના ઉપર છે.

૧૦૭ અમુક માણસ હયાત છે કે મરણ પામ્યો છે, એવી તકરાર પડે અને એવું માલમ પડે કે ત્રીસ વરસના હરમીયાનમાં તે માણસ હયાત હતો. ત્યારે તે માણસ મરણ પામ્યો છે, એવું સાબીત કરવાનો બોલો મરણ પામ્યો છે એમ કહેનાર સખસના ઉપર છે.

૧૦૮ પણ એવું ઇરાવ્યું છે કે, અમુક માણસ હયાત છે કે ગુજરી ગયો છે એવી તકરાર પડે, અને એવું સાબીત થાય તે માણસ હયાત હોય તો જે સખસોનો તેની ખજર અંતર સ્વભાવિક પણે આપી હોત, તે સખસોએ સાત વરસ થયાં તે માણસની ખજર અંતર કાંઈ સાંઝળી નથી, ત્યારે માણસ મજકુર હયાત છે, એ વાત સાબીત કરવાની જવાબદારી તે હયાત છે એમ કહેનાર સખસના ઉપર છે.

૧૦૯ અમુક સખસો પંત્યાળા લાગીઆ છે, કીંવા માલીક અને ગણોતીઆ અથવા બાકુત છે, કીંવા મુખ્ય અને આડતીયા છે, એવી તકરાર પડે, અને એવું ખતાવવામાં આવ્યું હોય કે સદરહુ જેના તે સંબંધે તે સખસો કામ ચલાવતા આવ્યા છે, ત્યારે સંબંધ મજકુર નથી કીંવા તુટેલો છે,

એ વાત સાબીત કરવાનો બોલો એ પ્રમાણે કહેનાર સખસના ઉપર છે.

૧૧૦ કોઇ પદાર્થ કોઇ સખસના કબજામાં છે, એવું બતાવવામાં આવે તો તે સખસ તે પદાર્થનો માલિક છે કે નહીં, એવી તકરાર પડે ત્યારે સદરહુ સખસ માલિક નથી એ વાત સાબીત કરવાનો બોલો તે માલિક નથી એમ કહેનાર સખસના ઉપર છે.

૧૧૧ જ્યારે કોઇ કાર્ય થયું હોય અને તે જે પક્ષકારો વચ્ચે થયું હોય તેમાંથી એક પક્ષકારનો સંબંધ બીજા પક્ષકાર સાથે એવો હોય કે તે બીજા પક્ષકારને કાયદો કરવાની તેની ફરજ હોય, તો તે ફરજના સંબંધથી સદરહુ એક સખસ ઉપર બહુસો રાખવામાં આવતો હોય, ત્યારે એવા પક્ષકારની વચ્ચે અમુક કાર્ય શુદ્ધ બુદ્ધિથી થયું છે કે નહીં, એવી તકરાર પડે, ત્યારે સદરહુ કાર્યની શુદ્ધ બુદ્ધિ સાબીત કરવાનો બોલો જે પક્ષકારના ઉપર સદરહુ પ્રમાણે બહુસો રાખવામાં આવતો હોય તેના ઉપર છે.

દૃષ્ટાંત—(અ) એક અસીલે માંડેલી ફરીઆદના કામમાં એવી તકરાર પડી છે કે અસીલ મજકુરે પોતાના એક અટરની ને વેચાણ કરેલું તે વેચાણ શુદ્ધબુદ્ધિથી થયું છે કે નહીં, એ કાર્યની શુદ્ધ બુદ્ધિથી સાબીત કરવાની જવાબદારી સદરહુ એટરનીના ઉપર છે. (બ) એક છોકરો હાલ તુરતજ લાયક ઉમરે પહોંચેલો છે. તેણે પોતાના બાપ ઉપર ફરીઆદ માંડી, તે કામમાં છોકરાએ બાપને વેચાણ કરેલું તે શુદ્ધબુદ્ધિથી કરેલું કે નહીં, તે વાતની તકરાર પડી. એ કાર્યની શુદ્ધબુદ્ધિ સાબીત કરવાની જવાબદારી સદરહુ છોકરાના બાપ ઉપર છે.

૧૧૨ કોઇ સખસની માનો કોઇ પુરુષ સાથે કાયદેસર થયેલો લગ્ન સંબંધ જારી હોય તે દરમિયાનમાં, અથવા તે લગ્ન સંબંધ તુટ્યા પછી સખસ મજકુરની મા વગર પરણેલી રહી હોય તો લગ્ન સંબંધ તુટ્યા બાદ ૨૮૦ દિવસ સુધીમાં સદરહુ સખસનો જન્મ થયો, એ હકીકત તે સખસ પુરુષ મજકુરનો કાયદેસર પુત્ર છે, એ વાતની નિર્ણયકારક સાબીતી સમજવી, પરંતુ જો એવું બતાવી શકાય કે સદરહુ લગનવાળા સદરહુ સ્ત્રી પુરુષ એ બેઉને એક બીજાનો સમાગમ કોઇ એવે સમયે થયો નથી કે સખસ મજકુરની ગર્ભ ઉત્પત્તિ થઇ શકે, તો પછી એ પ્રમાણે સમજવું નહિં.

૧૧૩ બ્રિટીશ સરકારના મુલકનો કોઇ ભાગ દેશી સંસ્થાને કાંવા રાજ કાંવા હાકિમને સ્વાધીન કરવામાં આવ્યો છે, એવું જાહેરનામું ગેઝેટ બોર્ડ ઇન્ડિયામાં છાપવામાં આવે તો એવા જાહેરનામામાં લખેલી તારીખે એનો મુલક કાયદેસર રીતે સ્વાધીન કરવામાં આવ્યો, એ વાતનું સદરહુ જાહેરનામું નિર્ણયકારક સાબીતી છે એમ સમજવું.

૧૧૪ કોઇ અમુક કામની હકીકતને સંબંધે કુદરતી બનાવની, તથા મનુષ્યની વર્તણૂકની તથા સરકારી તથા ખાનગી કામકાજની સાધારણ ગતી ઉપર વિચાર રાખતાં કોઇ હકીકત બનાવો સંબંધ છે એવું કાર્ટની નજરમાં આ તો તે હકીકત બનેલી છે, એવું અનુમાન કરવાને કાર્ટ મુખ્તીઆર છે.

દૃષ્ટાંત—નીચે પ્રમાણેના અનુમાન કરવાને કાર્ટની મુખ્તીઆરી છે. (અ) ચોરી થયા પછી થોડી વારે ચોરીનો માલ કોઇ માણસના કબજામાં હોય અને તે માણસ સદરહુ ચોરીનો માલ પોતાના કબજામાં શી રીતે આવ્યો તે ન બતાવી શકે તો માણસ મજકુર ચોરી કરનાર છે. અથવા તેણે ચોરીનો માલ જાણીને તે લીધો છે એવું અનુમાન કરવાને કાર્ટ મુખ્તીઆર છે, (બ) ગુન્હાના કામમાં ગુન્હેગારની સાબીતી જુઝાનીને મુખ્ય મુદ્દાની વાત બીજા પુરાવાથી પુષ્ટી ન મળે તો તે સાબીતીનું કહેવું બહુસો રાખવા યોગ્ય નથી એવું અનુમાન કરવાને કાર્ટ મુખ્તીઆર છે. (ક) હુડી શીકારી અથવા તેના ઉપર શેરો થયો તો પછી સારા અવેજ ઉપરથી શીકારી અથવા શેરો થયો એનું અનુમાન કરવાને કાર્ટ મુખ્તીઆર છે. (ડ) જે પુરાવો રજુ કરી શકાય એવો છે. પરંતુ તે રજુ ક્યો નથી, તે પુરાવો રજુ થાય તો રજુ નહીં કરનાર સખસને પ્રતિકુળ છે, એવું અનુમાન કરવાને કાર્ટ મુખ્તીઆર છે. (ઈ) કોઇ માણસને કોઇ સવાલનો જવાબ આપવાની કાયદાથી ફરજ નથી, તે સવાલનો તે સખસ જવાબ ન આપે ત્યારે જવાબ આપ્યો હોય, તો તે સખસને પ્રતિકુળ પડશે એવું અનુમાન કરવાને કાર્ટ મુખ્તીઆર છે.

બાબ ૮ મો. પ્રતિબંધ.

૧૧૫ જ્યારે કોઇ એક સખસે પોતે ઘટ્ટાર કરીને, કાંવા કોઇ કૃત્ય કરીને, કાંવા કોઇ કરવાનું

તે ન કરીને, કોઈ બીજા સખસ પાસે અમુક વાત ખરી છે, એવી ધારણા કરાવી હોય, અથવા કરવા દીધી હોય તથા તે ધારણા ઉપરથી કોઈ અમલ કરાવ્યો હોય અથવા કરવા દીધો હોય, તો તે સખસની તથા સદહુ બીજા સખસ કો'વા તેના પ્રતિનિધી વચ્ચે ચાલતી ફરીઆદીમાં અથવા કામમાં સદરહુ વાતનો ખરાબણુનો ઇન્કાર કરવાની પરવાનગી સખસ મજકુરને કો'વા તેના પ્રતિનિધીને આપવી નહીં.

દુષ્ટાંત—અ જાણી જોઈને એવું કાંઈ કરે છે કે, તે ઉપરથી અમુક જમીન અમી છે, એવું બંને માન્યું અને તેથી જમીન મજકુર ખરીદ કરીને તેના રૂબીઆ આપવાને લક્ષ્યાયો. પાછળથી જમીન મજકુર અની માલકીમાં આવી ત્યારે અ સદરહુ વેચાણુ એવા સખસ ઉપરથી રદ કરાવવા માગે છે કે વેચાણુ થયું તે વખતે તે જમીન ઉપર મહારો કાંઈ હક નહોતો. તો પોતાનો હક નહોતો એ વાત અને સાબીત કરવા દેવી નહીં.

૧૨૬ સ્થાવર મિલકતના ગણોત્તીયા કો'વા ભાકુતને અથવા તે ગણોત્તીયા કો'વા ભાકુતના હક ઉપરથી જે સખસનો હક ઉત્પન્ન થયો હોય તે સખસને સદરહુ ગણોત્તીયાનો કો'વા ભાકુતનો સંબંધ જરૂરી હોય, તે દરમીયાનમાં એવો ઇન્કાર કરવાની પરવાનગી આપવી નહીં, કે સદરહુ સ્થાવર મિલકતના માલીકનો તે મિલકત ઉપર ગણોત્તીયા કો'વા ભાકુત મજકુરનો સંબંધ થયો, તે વખતે કાંઈ હક હતો નહીં, અને હરકોઈ સ્થાવર મિલકતના કબજેદારના પરવાનગી તે મિલકત જે સખસે પોતાના તામામાં લીધી હોય તે સખસને એવો ઇન્કાર કરવાની પરવાનગી આપવી નહીં કે સદરહુ પરવાનો આપતી વખતે એવા કબજેદારનો એવા કબજા ઉપર હક હતો નહીં.

૧૨૭—કોઈ કુંડી શીકારનારને એવો ઇન્કાર કરવાની પરવાનગી આપવી નહીં કે કુંડી આપનાર સખસનો એવી કુંડી આપવાનો કે તે ઉપર શેરો કરવાનો અધિકાર નહોતો. અને કોઈ નીક્ષેપીને અથવા જે સખસને કાંઈ પરવાનો આપ્યો હોય તે સખસને પણ એવો ઇન્કાર કરવાની પરવાનગી આપવી નહીં કે નીક્ષેપ અથવા પરવાનો શરૂ થતી વખતે તે નીક્ષેપતાને અથવા પરવાનો આપનાર સખસને એ પ્રમાણે નિક્ષેપ કરવાનો અથવા એવા પરવાનો આપવાનો અધિકાર નહોતો.

ખુલાસો—૧ કો કુંડી શીકારનાર એવો ઇન્કાર કરવાને મુખત્યાર છે કે, કુંડી મજકુર ઉપરથી જે સખસ તે કુંડી આપવાનું સમગ્ધ છે તે કુંડી ખરેખરો આપી નથી. ખુ. ૨ જે નીક્ષેપી નીક્ષેપતા શીવાય બીજા કોઈ સખસને નીક્ષેપવાળો માલ આપે તો નીક્ષેપી એવું સાબીત કરવાને મુખત્યાર છે કે જે સખસને તેણે માલ આપ્યો છે, તે સખસનો નીક્ષેપતા વિરુદ્ધ માલ મજકુર ઉપર હક હતો.

બાબ ૯ એ સાક્ષીઓ બાબત.

૧૨૮ સર્વ કોઈ સખસ સાહેદી આપવાને શક્ત છે એમ સમજવું, પરંતુ કોર્ટની નજરમાં એમ આવે કે, કોઈ ઉમ્મરને લીધે અથવા અતીશય જયહીને લીધે અથવા શરીરના કો'વા મનના કાંઈ રોગને લીધે અથવા એવા પ્રકારના બીજા કોઈ કારણને લીધે તેને જે સવાલ પુછવામાં આવે તે તે સમજી શક્તા નથી અથવા તે સવાલોના સમજણવાળા જવાબ આપી શક્તા નથી તો તે સખસો સાહેદી આપવાને શક્ત છે એમ સમજવું નહીં.

ખુલાસો—દીવાનો માણસ સાહેદી આપવાને અશક્ત નથી, પરંતુ તેને સવાલ પુછવામાં આવે તે જે દીવાનાપણુના નાસખબથી તે સમજી શક્તો ન હોય તો તેને અશક્ત છે.

૧૨૯—જે સાહેદ બોલી શક્તો ન હોય તે સાહેદ લખાણુ વડે કો'વા ચીન્હો વડે એવી જે રીતે પોતાની જુગાની સમગ્ધ શકે એવી કરી શક્તો હોય, તેવી કોઈ રીતે જુગાની આપવાને મુખત્યાર છે. પરંતુ એવું લખાણુ તથા એવા ચીન્હો ખુદ્દી કોર્ટમાં ચર્ચા જોડાએ. એ પ્રમાણે આપેલા પુરાવાને મુખ જુગાની પુરાવો સમજવો.

૧૨૦ તમામ દીવાની કામોમાં દાવાના પક્ષકારો તથા દાવાના હરકોઈ પક્ષકારનો ધણી અથવા તેની ધણીઆણી સાહેદી આપવાને શક્ત છે એમ સમજવું. ફાજદારી કામોમાં હરકોઈ સખસની વિરુદ્ધ પુરાવો આપવાને એવા સખસોનો ધણી અથવા તેની ધણીઆણી અનુક્રમે શક્ત છે એમ સમજવું.

૧૨૧ હરકોઈ જડજ અથવા માછલેને કોર્ટમાંની તેની એવા જડજ અથવા માછલે તરીકેની

વર્તણૂક વીશના અથવા એવા જડજ અથવા માછલેના રૂએ જે વાત તેના અણમાં કાંઈમાં આવી હોય, તે વીશના હરકોષ સવાલો પુછવામાં આવે, તેવા જવાબ દેવા સદરહુ જડજ અથવા માછલેને જે કાંઈને તામે તે હોય તેવી કાંઈના ખાસ હુકમ સીવાય ફરજ પાડવી નહીં, પરંતુ એ પ્રમાણે કામ કરતાં દરમીયાનમાં પોતાની રૂમ કોષ ખીજ ખીનાઓ બની હોય તે વીશે તેને સવાલ પુછી શકાય.

દૃષ્ટાંત—(અ) સેસનકોર્ટની રૂમ આના ઉપર તજવીજ આવે છે તે વખતે અ જાહેર કરે છે કે જ નામના માછલે એક જુમાની ગેર રીતે લીધી, કોષ ઉપલી કોર્ટના ખાસ હુકમ સીવાય એ વીશના સવાલોના જવાબ આપવાની બને ફરજ પાડી શકાતી નથી. (બ) જ નામના માછલેની રૂમ ખોલી સાહેદી આપ્યાનું આના ઉપર સેસનકોર્ટમાં તહોમત છે, ઉપલી કોર્ટના ખાસ હુકમ સીવાય અ એ શું કશું તે બંને પુછી શકાતું નથી. (ક) જ નામના સેસન જડજની રૂમ તજવીજ દરમીયાનમાં એક પોલીસ અમલદારનું ખુન કરવાની ફાઈલ કરવાનું આના ઉપર સેસનકોર્ટમાં તહોમત છે. શી ખીના બની એ વીશે બંને સવાલ પુછી શકાય છે.

૧૨૨ જે સખસનું લગ્ન થયેલું છે કીંવા હતું તેવા હરકોષ સખસને લગ્ન સંબંધમાં દરમીયાનમાં જેની જેની સાથે લગ્ન થયેલું છે અથવા થયેલું હતું, તેણે હરકોષ વાત કહી હોય તે વાત સદરહુ કહેનાર સખસની કીંવા હક સંબંધે તેના પ્રતિનીધીની રજા મંદી સિવાય પ્રકટ કરવાની તે સખસને ફરજ પાડવી નહીં, કીંવા એવી કોષ વાત પ્રકટ કરવાની તે સખસને સદરહુ પ્રમાણેની રજા મંદી સિવાય પરવાનગી આપવી નહીં, પરંતુ પરણેલા સખસોની વચ્ચેની માંહેમાંહેની ફરીયાદીઓના કામોમાં અથવા કોષ પરણેલ સખસે પોતાનું જેની સાથે લગ્ન થયું છે, તેના વિરુદ્ધ કોષ ચુઠ્ઠો કીધો હોય તે બદલ તેના ઉપર ફોજદારીમાં ફરીઆદ થઇ હોય તેવા કામોમાં ઉપર પ્રમાણેની કોષ વાત પ્રકટ કરવાની તે સખસને ફરજ પાડવાને કીંવા પરવાનગી આપવાને બંધન છે એમ સમજવું નહીં.

૧૨૩ રાજ્ય પ્રકરણ સંબંધી પ્રસિદ્ધ નહી થયેલા સરકારી દફતર ઉપરથી મળેલો પુરાવો આપવાને કોષ પણ સખસને પરવાનગી આપવી નહીં, પરંતુ જે ખાતાનું સદરહુ દફતર હોય તે ખાતાના ઉપરી અધિકારી પરવાનગી આપે તો સદરહુ પ્રમાણે પુરાવો આપવા દેવા. ઉપરી અધિકારી મજબુરને ગોચ જણાય તે પ્રમાણે તેણે પરવાનગી આપવી કીંવા ન આપવી.

૧૨૪ કોષપણ સરકારી અધિકારીને સરકારી હોદ્દાની રૂમ એ લાંસાની વાત કહેવામાં આવી હોય તે વાત પ્રકટ કરવાથી સાર્વજનિક હિતને નુકસાન છે, એવું તે સરકારી અધિકારીની નજરમાં આવે ત્યારે વાત મજબુર પ્રકટ કરવાની ફરજ અધિકારી મજબુરને પાડવી નહીં.

૧૨૫ કોષ પણ માછલે અથવા પોલીસ અમલદારે, કોષપણ ચુઠ્ઠો બન્યા બાબતની કોષપણ ખબર ક્યાંથી મેળવી તે કહેવાને તે માછલેને અથવા પોલીસ અમલદારને ફરજ પાડવી નહીં, તથા કોષપણ મુલકી અમલદારે સાર્વજનિક મહેસુલ વિરુદ્ધ કોષપણ ચુઠ્ઠો બન્યા બાબતની ખબર ક્યાંથી મેળવી, તો કહેવાને તે મુલકી અમલદારને ફરજ પાડવી નહીં.

ખુલાસો—આ કલમમાં “મૂઠકી અમલદાર” એ શબ્દનો અર્થ એ છે કે સાર્વજનિક મહેસુલના કોષપણ ખાતાના કામમાં અથવા કામ બાબતની નોકરીમાં રાખેલો કોષપણ અમલદાર—

૧૨૬ કોષપણ બારીસ્ટર કીંવા પ્લીડર કે વકીલને જે વાત તેને તેના અસીલે અથવા તેના તરફથી કોષપણ એવા બારીસ્ટરનું કીંવા બટરનીનું કે વકીલનું કામ કરવા પ્રસંગે તથા કામ મજબુર કરવાને કહી હોય તે વાત કરવાની પરવાનગી અથવા કોષપણ દસ્તાવેજની સ્થિતિ કીંવા મજબુરથી તે પોતાના રોજગારનું કામ કરવાને પ્રસંગે તથા કામ મજબુર કરવાને માટે વાકેફ થયો હોય, તે સ્થિતિ કીંવા મજબુર પ્રકટ કરવાની પરવાનગી અથવા એવું કામ કરવાને પ્રસંગે તથા કરવાને માટે તેણે પોતાના અસીલને કોષપણ સલાહ આપી હોય તે પ્રકટ કરવાની પરવાનગી તેના અસીલની સ્પષ્ટ રજા મંદી સીવાય કોષપણ સમયે આપવી નહીં. પરંતુ આ કલમ માંહેના કોષપણ મજબુરને આધારે નીચે લખેલી વાત પ્રકટ થતી બચે છે એમ સમજવું નહિ. (૧) કોષપણ એવી વાત હરકોષ ચુઠ્ઠો કામ કાધવા કાફ કહી હોય તે. (૨) હરકોષ બારીસ્ટરનું કીંવા પ્લીડરનું, કીંવા બટરનીનું કીંવા વકીલનું કામ કર-

વાને પ્રસંગે બારીસ્ટર કીંવા પ્લીડર કીંવા અટરની કીંવા મજકુરના બેવામાં એવી હકીકત બાવી હોય કે તે ઉપરથી એમ માન્ય પડે કે કામ મજકુર કરવું શરૂ કર્યા પછી હરકોઇ ગુન્હો અથવા દગો થયો છે. સદરહુ હકીકત સદરહુ બારીસ્ટર કીંવા પ્લીડર કીંવા અટરની, કીંવા વકીલના ધ્યાન ઉપર તેના અશીલે કીંવા અસીલની તરફથી કોઇએ આણી હતી કે નહીં તે કાંઇ બેવાની જરૂર નથી.

ખુલાસો—આ કલમમાં જે ફરજ કહી છે તે સદરહુ કામ ઉપરથી બારીસ્ટર કીંવા પ્લીડર, કીંવા અટરની, કીંવા વકીલ, મજકુર દુર થયા પછી જાતી રહે છે.

દર્શાવે—(અ) આ નામનો અસીલ આ નામના એક અટરનીને કહે છે કે, મેં ખોટો લેખ બનાવવાનો ગુન્હો કર્યો છે. મારી ઇચ્છા એવી છે કે, તમે મારી તરફથી એ તહોમતનો જવાબ કરો. ગુન્હેગાર જાણેલા માણસ તરફથી તહોમતનો જવાબ આપવો એ કાંઇ ગુન્હાનું કામ નથી તેથી સદરહુ વાત પ્રગટ થતી બચે છે આ નામનો એક અસીલ આ નામના એક અટરનીને કહે છે કે, એક બનાવટના લેખનો ઉપયોગ કરીને મારે કોઇ મિલકતનો કબજો લેવાની ઇચ્છા છે એ લેખ ઉપર તમે ફરીયાદ માંડો, તેમાં—આ વાત ગુન્હાનું કામ સાધવા માટે કહી તેથી તે પ્રગટ થતી બચતી નથી.

૧૨૭ કા. ૧૨૬ મી માં કહેલા નિયમો બારીસ્ટરોના તથા પ્લીડરોની તથા અટરનીઓના તથા દુલાસીઆ તથા કારકુનો કીંવા નોકરોને લાગુ પડે છે એમ સમજવું.

૧૨૮ કોઇ દાવાનો પક્ષકાર પોતાનીજ દરખાસ્ત ઉપરથી અથવા બીજી રીતે તે ફરીઆદીમાં સાહેદી આપે તો તેણે કલમ ૧૨૬ મી માં લખ્યા પ્રમાણેની બાબતો પ્રકટ કરવાની રજા મંદી તે ઉપરથી આપી એમ ગણવું નહીં, અને કોઇ દાવાનો અથવા મુકદ્દમાનો હરકોઇ પક્ષકાર એવા કોઇ બારીસ્ટર, પ્લીડર, અટરની, કીંવા વકીલને સાહેદ તરીકે બોલાવે, તો તેણે સદરહુ પ્રમાણે પ્રગટ કરવાની રજા મંદી આપી એમ માત્ર ત્યારે ગણવું કે જ્યારે સદરહુ બારીસ્ટર, અટરની, અથવા વકીલને એવી બાબતો વીશે તે સવાલ પુછે કે, તે એવો સવાલ ન પુછત તો તે બાબત તે બારીસ્ટર, અટરની કીંવા વકીલ પ્રગટ કરી શકત નહીં.

૧૨૯ કોઇ સખસની વચે તથા તેના સંબંધી રોજગાર કરનાર સલાહકારની વચે કાંઇ બંડસાની વાત થઈ હોય તે પ્રગટ કરવાને તે સખસને ફરજ પાડવી નહીં. પરંતુ તે સખસ સાહેદ તરીકે સાહેદી આપવા પોતાની મેજેજ ઉભો થાય, તો તેણે જે કાંઇ પુરાવા આપ્યો હોય તે પુરાવાનો ખુલાસો કરવાને એવી જેટલી વાત જાણવાની ફાઈની નજરમાં જરૂર જણાય તેટલી વાત પ્રગટ કરવાની તેને ફરજ પાડી શકાય છે. પણ બીજી વાત પ્રગટ કરવાની ફરજ પાડી શકાતી નથી.

૧૩૦ જે સાહેદ ફરીયાદીમાં પક્ષકાર નથી, તેવા સાહેદને હરકોઇ મીલકતના પોતાના ખત, કપાલા અથવા જે દસ્તાવેજ ઉપરથી તે હરકોઇ મિલકત ઉપર ગોરાદાર તરીકે, અથવા ધરણે રાખનાર તરીકે હક રાખતો હોય, તેવા હરકોઇ દસ્તાવેજ, અથવા જે દસ્તાવેજ રજુ કરવા ઉપરથી તે ગુન્હામાં આવે એવું હોય તે દસ્તાવેજ ગુજરવાને ફરજ પાડવી નહિ, પરંતુ જે સખસ એવા ખત રજુ કરાવવા માગતો હોય, તે સખસ સાથે અથવા તે સખસ ઉપરથી જે સખસનો હક ઉત્પન્ન થયો એવા કોઇ સખસ સાથે સદરહુ સાહેદ ખત મજકુર ગુજરવાને લખાણ કરીને કબુલ કીધું હોય તો સદરહુ પ્રમાણે ફરજ પાડી શકાય છે.

૧૩૧. કોઇ પણ સખસને તેના કબજામાંના એવા દસ્તાવેજો ગુજરવાની ફરજ પાડવી નહીં કે તે દસ્તાવેજ હરકોઇ બીજા સખસના કબજામાં હોત તો તે ગુજરવાની ના પાડવાનો તેનો હક હોત, પરંતુ સદરહુ બીજો સખસ દસ્તાવેજો મજકુર ગુજરવાને રજા મંદી આપતો હોય તો સદરહુ પ્રમાણે ફરજ પાડી શકાય છે.

૧૩૨. હરકોઇ ફરીયાદીમાં અથવા દીવાની કીંવા ફોજદારી કામમાં તકરારી બાબતને લગતી હરકોઇ બાબત વીરોના સવાલનો જવાબ કોઇ સાહેદ આપે તો તે જવાબ તે સાહેદને ગુન્હામાં આણવો, અથવા તે જવાબ ઉપરથી પ્રત્યક્ષ કીંવા પરંપરા સંબંધે સાહેદ મજકુર ગુન્હામાં આવે એવું થશે. અથવા તે જવાબ એવા સાહેદને દ્રવ્ય હાંડેને કીંવા કાયદો તોડવાની ગુન્હેગારીને પાત્ર કરશે અથવા તે જવાબ

ઉપરથી સાહેદ મજબૂર પ્રત્યક્ષ કીંવા પરપરા સંબંધી દ્રવ્ય હંડોને કીંવા કોઈ કાયદો તોડવાની ગુન્હેગારીને પાત્ર થાય એવું થશે. એવા સમય ઉપરથી સદરહુ સાહેદને સદરહુ સવાલનો જવાબ આપવાની મારી આપવી નહીં. પરંતુ એવો જે જવાબ આપવાની સાહેદને ફરજ પાડવામાં આવી હોય તે જવાબ ઉપરથી ખોટી સાહેદી આપવા બદલ તેના ઉપર જે ફાજદારી મુકદ્દમો ચાલે તે સીવાય બીજો ફાજદારી મુકદ્દમો તેના ઉપર ચલાવવો નહીં, કીંવા તેને પકડવો નહીં, કીંવા કોઈ પણ ફાજદારી કામમાં જવાબ મજબૂર તેની વિરૂદ્ધ સાખીત કરવો નહીં.

૧૩૩. ગુન્હાના કામમાં તહેમતવાળા સખસનો સોખતી તહેમતવાળા સખસની વિરૂદ્ધ સાહેદી આપવાને લાયક છે, અને કોઈ ગુન્હો સાખીત કરવાનો કસાવ એવા સોખતીની વગર પુછીની સાહેદી ઉપરથી કર્યો છે. એજ કારણને લીધે માત્ર સદરહુ કસાવ ગેરકાયદો છે. એમ સમજવું નહિં.

૧૩૪. દરકોઈ કામમાં દરકોઈ હકીકત સાખીત કરવાને સાર સાહેદોની અમુક સંખ્યા જોઈએ એમ સમજવું નહીં.

આખ ૧૦ મો—સાક્ષીઓ તપાસવા બાબત.

૧૩૫. સાહેદો કેવા અનુક્રમે ગુજરવા તથા તેની સાહેદી કેવે અનુક્રમે લેવી એ બાબત દીવાની તથા ફાજદારી કામ ચલાવવાની રીત સંબંધી વખતે વખત જે કાયદો તથા વહીવટ હોય તે મુજબ જેના તે કાયદા તથા વહીવટ પ્રમાણે અમલ કરવો, તે એવો કોઈ કાયદો ન હોય તો કોર્ટની નજરમાં દુરસ્ત હોય તેમ કરવું.

૧૩૬. જ્યારે દરકોઈ હકીકતનો પુરાવો આપવાનું દરકોઈ પક્ષકાર કહે, ત્યારે જાહેર કરેલી હકીકત સાખીત થાય તો તે લગતી થી રીતે છે, એવું સદરહુ પુરાવો આપવાનું કહેનાર સખસને પૂછવાને જડજ મુખત્યાર છે. અને સદરહુ હકીકત સાખીત થાય તો તે લગતી છે એવું જડજની નજરમાં આવે તો તેણે પુરાવો મજબૂર લેવો અગર એવું નજરમાં ન આવે તો તે લેવો નહીં. જે હકીકત સાખીત કરી આપવાનું કહેવામાં આવે તે હકીકત એવી હોય કે કોઈ હકીકત સાખીત થાય તોજ માત્ર તેના પુરાવો લેવાઈ શકાય, ત્યારે સદરહુ પ્રથમ કહેલી હકીકતનો પુરાવો આપતાં પહેલાં સદરહુ પ્રાછળથી કહેલી બીજી હકીકત ન સાખીત થવી જોઈએ. પણ પક્ષકાર મજબૂર એવી હકીકતની સાખીતી આપવાનું પોતાને માથે લે અને તે વીશે કોર્ટની ખાત્રી થાય તો તેમ થવાની જરૂર નથી.

એક જાહેર કરેલી હકીકત લગતી છે કે નહીં એ વાત બીજી જાહેર કરેલી હકીકત પ્રથમ સાખીત થયેલી માલમ પડે એવી હોય ત્યારે જડજની નજરમાં યોગ્ય જણાય તે પ્રમાણે સદરહુ બીજી વાત સાખીત કરતા પહેલાં સદરહુ પહેલી વાતનો પુરાવો આપવાની પરવાનગી આપવાને અગર સદરહુ પહેલી વાતનો પુરાવો આપતા પહેલાં સદરહુ બીજી વાતનો પુરાવો આપવાનો હુકમ કરવાને જડજ મુખત્યાર છે.

દૃષ્ટાંત—(અ) એક લગતી હકીકત વીશે એક જાહેર કર્યા પ્રમાણે ગુજરી ગયેલા સખસે કહેલો મજબૂર સાખીત કરી આપવાનું કહેવામાં આવ્યું છે. એ મજબૂર કલમ ૩૨ મુજબ લગતો છે. એ મજબૂરનો પુરાવો આપતાં પહેલાં એવો પુરાવો આપવાનું કહેનાર સખસે સખસ મજબૂર ગુજરી ગયો છે, એ હકીકત સાખીત કરવી જોઈએ. (બ) એક જાહેર કર્યા પ્રમાણે ખોવાઈ ગયેલા દસ્તાવેજનો મજબૂર નકલ વડે સાખીત કરી આપવાનું કહેવામાં આવ્યું છે, નકલ મજબૂર ગુમરતા પહેલાં તે નકલ ગુમરવાનું કહેનાર સખસે સદરહુ અસલ દસ્તાવેજ ખોવાઈ ગયો છે, એ સાખીત કરવું જોઈએ.

૧૩૭ જે પક્ષકારે સાહેદને બોલાવ્યો હોય તે પક્ષકાર તે સાહેદને તપાસે તેને મુખ્ય તપાસણી કહેવી. સામાનો પક્ષકાર સાહેદને તપાસે તેને ઉલટ તપાસણી કહેવી. ઉલટ તપાસણી થયા પછી જે પક્ષકારે સાહેદને બોલાવ્યો હોય તે પક્ષકાર સાહેદને તપાસે તેને ફરી તપાસણી કહેવી.

૧૩૮ સાહેદોની પ્રથમ મુખ્ય તપાસણી કરવી, પછી (જે સામા પક્ષકારની ઇચ્છા હોય તો) ઉલટ તપાસણી કરવી, અને ત્યાર બાદ (સાહેદને બોલાવનાર પક્ષકારની ઇચ્છા હોય તો) ફરી તપાસણી કરવી.

મુખ્ય તપાસણી તથા ઉલટ તપાસણી લગતી હકીકત બાબત હોતી જોઇએ, પણ ઉલટ તપાસણીમાં જે સાહેદે મુખ્ય તપાસણીમાં લખાવી હોય તેજ હકીકત વીશે માત્ર સવાલ પુછવા એવી જરૂર નથી. ઉલટ તપાસણીમાં જે બાબતોનો ખોલ થયો હોય તે બાબતોનો ખુલાસો થવાના કારણસર સવાલો ફરી તપાસણીમાં પુછવા, અને ફરી તપાસણીમાં કોર્ટની પરવાનગીથી કાંઈ નહીં બાબત નીકળે તો તે બાબત વિષે ફરી ઉલટ સવાલ પુછવાને સામો પક્ષકાર મુખત્યાર છે.

૧૩૬ જે સખસના ઉપર કાંઈ દસ્તાવેજ રજુ કરવાનો સમન્સ થાય તે સખસે તે દસ્તાવેજ રજુ કર્યો એ હકીકત ઉપરથી જ માત્ર સખસ મજકુર સાહેદ બન્યો એમ સમજવું નહીં, અને તેને જ્યાં સુધી સાહેદ તરીકે બોલાવામાં આવ્યો નથી ત્યાં સુધી તેની ઉલટ તપાસણી ફરી શકાતી નથી.

૧૪૦ ચાલ ચલણુ બાબતના સાહેદોની ઉલટ તપાસણી તથા ફરી તપાસણી ફરી શકાય છે.

૧૪૧ સવાલ પુછનાર સખસ જે જવાબ મળવાની ઇચ્છા રાખતો હોય અથવા આજ્ઞા રાખતો હોય તે જવાબ જે સવાલ ઉપરથી નીકળી આવે તેવા સવાલને સુચક સવાલ કહેવામાં આવે છે.

૧૪૨—મુખ્ય તપાસણીમાં અથવા ફરી તપાસણીમાં સુચક સવાલ સામો પક્ષકાર હરકત લે તો કોર્ટની પરવાનગી સીવાય પુછવા જોઇએ નહીં.

જે બાબતો પ્રસ્તાવનારૂપ હોય અથવા બીજી તકરારી હોય અથવા કોર્ટના અબીપ્રાયમાં પુરતી રીતે સાબીત થઈ ચૂકી હોય તે બાબતો વીશે સુચક સવાલો પુછવાની કોર્ટે પરવાનગી આપવી.

૧૪૩ ઉલટ તપાસણીમાં સુચક સવાલો પુછી શકાય છે.

૧૪૪ હરકાઇ સાહેદની સાહેદી લેવાની હોય તે દરમિયાનમાં તેને એવું પુછી શકાય છે કે જે કરાર કીંવા દાન, કીંવા મીલકતની બીજી રીતની વ્યવસ્થા બાબત તે સાહેદી આપે છે, તે કરાર કીંવા દાન, કીંવા મીલકતની બીજી રીતની વ્યવસ્થા કોઇ દસ્તાવેજમાં લખેલી નહોતી કે કેમ, અને જો તે એમ કહે કે લખેલી હતી તો, અથવા જે દસ્તાવેજ કોર્ટના અબીપ્રાય પ્રમાણે રજુ થયો જોઇએ, એવા હરકાઇ દસ્તાવેજના મજકુર વીશે તે સખસ કાંઈ વાત કહેવા જતો હોય તો સામો પક્ષકાર એવી હકીકત લેવાને મુખત્યાર છે કે દસ્તાવેજ મજકુર રજુ થતાં સુધી અથવા જે હકીકતો સાબીત થયે સદરજુ સાહેદને બોલાવનાર પક્ષકારનો દસ્તાવેજ મજકુરનો હોયમ પુરાવો આપવાનો હક થતો હોય તે હકીકતો સાબીત થાય ત્યાં સુધી એવો પુરાવો લેવો જોઇએ નહીં.

ખુલાસો—દસ્ત વેગેના મજકુર વિષે બીજા સખસોએ કહેલી વાત સ્વતઃ લગતી હોય તો તે વાતોની મુખબુવાની સાહેદી સાહેદે આપી શકે છે.

દૃષ્ટાન્ત—તકરાર એવી છે કે અ એ બ ના ઉપર હુમલો કીયો છે કે નહીં. તેમાં ક એરી સાહેદી આપે છે કે, અ એ હ ને એવું કહેતાં ક એ સાંભળ્યું કે બ એ કાગળ લખ્યો તેમાં મારા ઉપર ચોરીનું તહોમત મૂક્યું છે અને તેનું વેર હું લઇશ. આ વાત લગતી છે, કારણ કે હુમલો કરવાનો અ ને શું હેતુ હતો, તે એ ઉપરથી માલમ પડે છે, સમગ્ર આગળ વીશે કાંઈ પુરાવો આપવામાં ન આવે તોપણ સદરજુ વાતનો પુરાવો આપી શકાય છે.

૧૪૫—કોઇ સાહેદે પેસ્તર કાંઈ મજકુર લખેલો હોય અથવા કહ્યો હોય તે લખી લેવામાં આવ્યો હોય, તથા તે તકરારી બાબતને લગતો હોય તો તે લખાણ તેને ખતાવ્યા સીવાય અથવા સાબીત કર્યા સિવાય સદરજુ બાબત તેની ઉલટ તપાસણી ફરી શકાય છે. પરંતુ લખાણ મજકુરથી તેને ખોટા પાડવાનો ઇરાદો હોય તો તે લખાણ સાબીત કરી શકાય તે પહેલાં લખાણ મજકુરના જે ભાગે તેને ખોટા પાડવાના કામમાં લેવાના હોય તે ભાગે તેના લક્ષ ઉપર આજુવા જોઇએ.

૧૪૬ જ્યારે કોઈ સાહેદની ઉલટ તપાસણી લેવામાં આવે ત્યારે આ આકટમાં ઉપર બોલ કરી અથવા પ્રમાણેના સવાલોની સાથે જે સવાલોથી નીચે લખેલી બાબતોનો ખુલાસો થાય તેજ સવાલો પણ તેને પુછી શકાય છે.

(૧) સાહેદ મજકુર સાચુ બોલે છે કે નહીં તેથી તેની પરીક્ષા લેવા બાબત. (૨) તે કાંણ છે, તથા તેની સંસારમાં કેવી સ્થિતિ છે તે બાબત અથવા (૩) તેની આશયમણ્યને હાની લગાડી તેના ઉ-

પરના ભંડો નમળો પાડવા બાબત-આવા સવાલના જવાબ ઉપરથી પ્રત્યક્ષ કીવા પરંપરા સંબંધે સાહેદ મજકુર ગુન્હામાં આવે એવું થતું હોય અથવા જવાબ મજકુર તેને દ્રવ્ય દંડને કીવા કાયદો તેડવાની ગુન્હેઆરીને પાત્ર કરતો હોય, અથવા તે ઉપરથી પ્રત્યક્ષ કીવા પરંપરા સંબંધે તે દ્રવ્ય દંડને કીવા કાયદો તેડવાની ગુન્હેઆરીને પાત્ર થાય એવું થતું હોય તો પણ સવાલ મજકુર પુછી શકાય છે.

૧૪૭ જો હરકાષ એવો સવાલ દાવાને કીવા કાયદે લગતી હોય તેવી બાબત વીશે હોય તો કલમ ૧૩૨ મી માં લખેલા નિયમો તેને લાગુ પડે છે.

૧૪૮ એવા હરકાષ સવાલ એવી બાબત વીશે હોય તે ઉપરથી સાહેદની ચાલચલણને હાની પહોંચાથી તેના ઉપરના ભંડોમાં અંતર પડે, તે શીવાય બીજી રીતે તે બાબત દાવામાં કીવા કાયદામાં લગતી ન હોય તો તે સવાલનો જવાબ દેવાની સાહેદને ફરજ પાડતી કે નહીં તે કોર્ટ દ્વારા, અને જો કોર્ટની નજરમાં યોગ્ય જણાય તો સવાલ મજકુરનો જવાબ દેવાની સાહેદને ફરજ નથી. એવી તે સાહેદને સૂચના આપવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે. સદરહુ મુજબ ઠરાવ કરતી વખતે નીચે લખેલી બાબતો ઉપર કોર્ટ ધ્યાન રાખવું.

(૧) સદરહુ સવાલ જો એવા પ્રકારના હોય કે તે ઉપરથી જે આરોપ મુકવામાં આવતો હોય તે સાચો પડે તો જે બાબતની તે સાહેદી આપતો હોય તે બાબતમાં તેના ઉપર ભંડો રાખવા સંબંધીત કોર્ટના અભીપ્રાયમાં ભારે પડે તો તે સવાલ મુનાસીબ છે, એમ સમજવું (૨) સદરહુ સવાલ ઉપરથી જે આરોપ મુકવામાં આવતો હોય તે એવા લાંબા કાળની બાબતો સંબંધી કીવા એવા પ્રકારનો હોય કે તે સાચો પડે તો જે બાબતની સાહેદ મજકુર સાહેદી આપતો હોય તે બાબતમાં તેના ઉપર ભંડો રાખવા સંબંધીત કોર્ટના અભીપ્રાયમાં ફેર પડે એવું નહોય કીવા બીજા ફેર પડે એવું હોય, તો તેના સવાલોને ગેર મનાસીબ સવાલ સમજવા. (૩) સાહેદની ચાલચલણ ઉપર જે આરોપ મુકવામાં આવ્યો હોય તે કેટલો ભારે છે તથા સાહેદ મજકુરની સાહેદી કેટલી અગત્યની છે એ બે વાત ઉપર વિચાર કરતાં તે બેઉ વચ્ચે મોટો અંતર માલમ પડે તો એવા સવાલ ગેર મુનાસીબ જણાવવા. (૪) સાહેદ જવાબ આપવાની ના કહે તો તે ઉપરથી કોર્ટની નજરમાં યોગ્ય જણાય તો એવી ધારણા કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે કે જવાબ આપ્યો હોય તો તે પ્રતીકુળ પડે.

૧૪૯ કલમ ૧૪૮ મી માં બોધ કર્યો છે, તેવા સવાલ ઉપરથી જે આરોપ મુકવામાં આવતો હોય તે આરોપ સારા પાયા ઉપર છે એવું ધારવાને તે પુછનાર સખસને યોગ્ય કારણ નહોય તો તેવા સવાલ પુછવો મુનાસીબ નથી.

ટિપ્પણ—(અ) એક બારીસ્ટરને એક અટરનીએ એવી સમજુત આપી કે, એક અગત્યનો સાહેદ ડાકાઢી કરનાર છે. સાહેદ મજકુર ડાકાઢી કરનાર છે કે શીરિતે તે તે સાહેદને પુછવાનું આ એક યોગ્ય કારણ છે. (બ) એક સાહેદને વીશે કશી વાત જાણ્ય માં નથી તેને વગર સધાને પુછ્યું કે તે ડાકાઢી કરનાર છે કે નહીં, આ સવાલ પુછવાને યોગ્ય કારણ નથી.

૧૫૦ જ્યારે કોર્ટના અભીપ્રાય એવો હોય કે હરકાષ એવો સવાલ યોગ્ય કારણ વગર પુછ્યો ત્યારે જો તે સવાલ હરકાષ બારીસ્ટર અથવા અટરનીએ અથવા ખીડર અથવા વકીલે પુછ્યો હોય તો કામ મજકુરની હકીકતનો રીપોર્ટ હાથ કોર્ટમાં અથવા સદરહુ બારીસ્ટર કીવા અટરની કીવા વકીલ પોતાનું રાજબારનું કામ કરવાને પ્રસંગે જે અધિકારને તાબે હોય તેને કરી મોઝવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૧૫૧ કોર્ટની નજરમાં જે સવાલ અથવા તપાસણી ધજા રહીત કીવા નીંદાચુક લાગે તે સવાલ અથવા તપાસણી કોર્ટની રૂઝ ચાલતી તકરારો સાથે કંઈ લાગતી વગતી હોય તો પણ તે કરવાની મના કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે. પરંતુ તે જો તકરારી હકીકતની સાથે સંબંધ રાખતી હોય, અથવા તકરારી હકીકત હતી કે નહીં તે મુકરર કરવાને જાણવાની જરૂર હોય, એવી બાબતો સાથે સંબંધ રાખતી હોય તો સદરહુ પ્રમાણે મના કરી શકાય નહીં.

૧૫૨ કોર્ટની નજરમાં એવું આવે કે કોઈ સવાલ અપમાન કરવાના કીવા મનને દુઃખ લેમન કરવાના ધરાધારી કાયદો છે, અથવા સવાલ મજકુર સ્વતઃ મુનાસીબ હોય તો પણ કોર્ટની નજરમાં

એમ આવે કે તેનું રૂપ વગર જરૂરે મન દુખાવા જેવું છે તો તે સવાલ કોર્ટ કરવા દેવા નહીં.

૧૫૩ જ્યારે કોઈ સાહેબને હર કાંઈ સવાલ પુછ્યો હોય તથા તેનો તેણે જવાબ આપ્યો હોય તે ઉપરથી તેની આલયવ્રણને હાની પહોંચ્યાથી તેના ઉપરનો ભરૂંસો નયજો થાય એટલેજ માત્ર સવાલ મજબુર થતી તજવીજમાં લગતો હોય, ત્યારે તે સાહેબને ખોટો પાડવા સાર કાંઈ પણ પુરાવો આપવો નહીં, પણ તેણે જે ખોટો જવાબ દીધો હોય તો તેના ઉપર પાછળથી ખોટી સાહેદી આપવાનું તહોમત મુકી શકાય છે.

અપવાદ ૧ લો—કોઈ સાહેબને એવો સવાલ પુછ્યો હોય કે તમારા ઉપર પેસ્તર કાંઈ ગુન્હો થયો છે કે નહીં, અને તેના જવાબમાં તે ના કહે તો પેસ્તર ગુન્હો સાબીત થવાની વાતનો પુરાવો આપી શકાય છે. અપવાદ ૨ જે—કોઈ સાહેબને નીરપક્ષપાતીપણીને દોષ પહોંચે એવો હરકાંઈ સવાલ તે સાહેબને પુછવામાં આવે, અને તેના જવાબમાં જે હરીકત સુચવી હોય તેનો તે ઇન્કાર કરે તો તેને ખોટો પાડી શકાય છે.

દ્રષ્ટાંત—અ) એક વીમાદારના ઉપર દાવો થયો તેના જવાબમાં તેણે દગાનો સમજ બતાવ્યો, દાવેદારને એવો સવાલ પુછ્યો કે પેસ્તરના એક કામમાં તમે દગલગાળ્યો દાવો કીધો હતો કે નહીં, દાવેદાર ના કહે છે. દાવેદાર મજબુરે એવો દાવો કીધો હતો, તે બતાવવાને પુરાવો આપવા માંડ્યો. એ પુરાવો લેવાઈ શકતો નથી. (બ) એક સાહેબને એવો સવાલ પુછવામાં આવ્યો કે, તમે કોઈ જગો-એથી અપ્રમાણીકપણીને સાર બત-રૂ કરવામાં આવ્યો હતો કે નહીં, સાહેબ ના કહે છે, તેમાં અપ્રમાણીક-પણીને માટે તે બરતરફ થયો હતો તે બતાવવાને પુરાવો આપવા માંડ્યો, એ પુરાવો લેવાઈ શકતો નથી. (ક) અ તે એવો સવાલ પુછ્યો કે તમે જ ની વીરૂદ્ધ પુરાવો આપો છો તે જ ના કુટુંબને તથા ત-મારા કુટુંબને માંહોમાંહે હાલવેર આદ્ય આવે છે કે નહીં. અ ના કહે છે. સવાલ મજબુર ઉપરથી તેના નીરપક્ષપાતીપણીને દોષ પહોંચે એવું, એવા સમજથી તેને ખોટો પાડી શકાય છે.

૧૫૪ ઉલટ તપાસણીમાં સામા પક્ષકારથી પુછી શકાય એવા સવાલો કોઈ સાહેબને પુછવાની પ-રવાનગી તે સાહેબ બોલાવનાર સખસને કોર્ટને યોગ્ય લાગે તો આપવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૧૫૫ કોઈ સાહેબ ઉપરના ભરોસાને નીચે લખેલી રીતીઓ એ સામે પક્ષકાર, અથવા કોર્ટ પર-વાનગી આપે તો તે સાહેબને બોલાવનાર સખસ દોષ આપી શકે છે. (૧) જે સખસો એવી સાહેદી આપે કે સાહેબ મજબુરને હમે ઝોળખીએછીએ, તે ઉપરથી હમે તેને ભરોસાને પાત્ર માનતા નથી તેવા સખસોના પુરાવાથી (૨) પુરાવો આપવાને સાહેબ મજબુરને રશ્વત આપવામાં આવી છે, અથવા તે રશ્વત આપવામાંથી તે લેવાનું તેણે કબુલ કીધું છે અથવા તેને હરકાંઈ બીજી અયોગ્ય લાલચ મળી છે, એવું સાબીત કરવાથી. (૩) સાહેબ મજબુરની સાહેદીના જે ભાગ વિરૂદ્ધ પુરાવો આપી શકતો હોય તે ભાગ પેસ્તર તેની કહેલી અથવા લખેલી વાતથી વિરૂદ્ધ છે, એવું સાબીત કરવાથી (૪) જ્યારે કોઈ સખસના ઉપર બળાતકાર સંલોગ કર્યાને માટે અથવા બળાતકારે આ ગમન કરવાની કોશીશને માટે ફેબ્રુઆરી મુકરદ્દમે આલતો હોય ત્યારે ફરીવાર કરનાર બોરત બહુ કરીને બદ માલની છે એવો પુરાવો આપી શકાય છે.

પ્રુસાસો—અમુક સાહેબ ભરૂંસાને પાત્ર છે, એવું કહેનાર સાહેબ એ પ્રમાણે પોતાને માનવાના કારણો સુખ્ય તપાસણી વખતે ન આપે તો તે મુખત્યાર છે, પરંતુ ઉલટ તપાસણી વખતે કારણ મજબુર પુછી શકાય છે અને તે જવાબ આપે તેની વીરૂદ્ધ પુરાવો આપી શકતો નથી, પરંતુ જે તે ખોટો હોય તો તેના ઉપર પાછળથી ખોટી સાહેદી આપવાનું તહોમત મુકી શકાય છે.

દ્રષ્ટાંત—અ) કાંઈ માસ વેચીને જ ને આપ્યો, તેની કીમતને સાર તેના ઉપર અ એ દાવો માંડ્યો. કે કહે છે કે માલ મજબુર જ ને સોંપી આપ્યો નથી એવું બતાવવાને પુરાવો આપવા માંડ્યો. એ પુરાવો લેઈ શકાય છે, (બ) અ ના ઉપર જનું પ્રુત કર્યાનું તહોમત છે, કે કહે છે કે જ એ મ-શતી વેળા એવું કહ્યું હતું કે જે જખમથી જ મરી ગયો તે જખમ અ એ માર્યો નહોતો. કે એ પેસ્તર એક પ્રસંગે એવું કહ્યું હતું કે જખમ મજબુર અ એ માર્યો નથી, અથવા તેની રખત મારવામાં

આવ્યો નથી; એવું બતાવવા પુરાવો આપવા માંડ્યો, એ પુરાવો લેવાઇ શકાય છે.

૧૫૬. જ્યારે જે સાહેદની સાહેદીને પુછી આપવાનો ઇરાદો હોય તે સાહેદ કોઈ લગતી હકીકત વિશે સાહેદી આપતો હોય ત્યારે એવી લગતી હકીકત જે જગાએ કીંવા જગોની પાસે અથવા જે વખતે કીંવા વખતના અરસામાં ખીજ કાંઈ વાત તેના જોવામાં આવી હોય તે સાખીત થયેલી જે લગતી હકીકત વીશે સાહેદ મજકુર સાહેદી આપતો હોય તે લગતી હકીકત સંબંધે સાહેદ મજકુરની સાહેદીને પુછી મળશે એવો કાર્ટનો અભાપાય હોય તો તેવી વાત આપત સદરહુ સાહેદને સવાલ પુછી શકાય છે.

દ્રષ્ટાંત—અમ નામનો ગુન્હાના કામમાં ગુન્હેગારને એક સોાપતી પેતે જે અપહરણમાં સાખીત હતો તે અપહરણનો હેવાલ આપે છે જે ઠેકાણે અપહરણ મજકુર અન્યું તે ઠેકાણે પોતાના ગયા આબ્યાના રરતા ઉપર અપહરણ મજકુર સાથે સંબંધ ન રાખતી કેટલીએક ખીનાઓ ખની તેનું તે ખ્યાન કરે છે. મૂળ અપહરણ મજકુર આપતના તેના પુરાવાને આપવા સાર સદરહુ હકીકતનો ઇલાવદો પુરાવો આપી શકાય છે.

૧૫૭ કોઈ સાહેદની સાહેદીને પુછી આપવા સાર તે હકીકત જે વખતે ખની તે વખતે કીંવા તે અરસામાં અથવા હકીકત મજકુરની તપાસ કરવાને કાયદા પ્રમાણે અધિકાર હોય એવા અધિકારની રૂબરૂ હકીકત મજકુર વીશે સદરહુ સાહેદે પેરતર કહેલી હકીકત સાખીત કરી શકાય છે.

૧૫૮. જ્યારે કોઈ મજકુર કા. ૩૨ કીંવા ૩૩ મુજબ લગતો હોય તે સાખીત થાય ત્યારે તે વાતને ખોટી પાડવાને કીંવા તેને પુછી આપવાને કીંવા જે સખસે તે મજકુર હતો અથવા લખ્ખો હોય તે સખસના ઉપરના ભરંસાને દોષ આપવાને કીંવા તે ભરંસાને કાયમ કરવાને જે સખસ મજકુરને સાહેદ તરીકે બોલાવ્યો હોત અને તેણે ઉલટ તપાસણીમાં સુચવેલી આપતના ખરાપણાની ના કહી હોત. તો જે આપતો સાખીત કરી શકાત તે આપતો સાખીત કરી શકાય છે.

૧૫૯. કોઈ સાહેદને કોઈ કાર્ય સંબંધી સવાલ પુછ્યો હોય તે કાર્ય અન્યું તે વખતે સાહેદ મજકુર પોતાને કાથે કાંઈ લખાણ કયું હોય તે લખાણ વડે અથવા સદરહુ કાર્ય અન્યું ત્યાર પછી એટલા તો નજદીક વખતમાં કાંઈ લખાણ કયું હોય કે તે લખાણ કરતી વખતે કાર્ય મજકુર તેની યાદ દાસ્તમાં તાણું હતું એવો કાર્ટની નજરમાં સંભવ લાગે તો તે લખાણ વડે સાહેદ મજકુર સાહેદી આપતો હોય તે દરખાનમાં પોતાની યાદદાસ્તી તાજ કરી શકે છે, એવું લખાણ હરકોઈ ખીજ સખસે કયું હોય, તથા તે સાહેદ મજકુર ઉપર કહેલા વખતમાં વાંચ્યું હોય, તો તેના લખાણને પછુ સાહેદ મજકુર જોઈ શકે છે, જે જે કામોમાં હરકોઈ દસ્તાવેજ જોઈને સાહેદ પોતાની યાદ દાસ્ત તાજ કરી શકે છે, તે તે કામોમાં કાર્ટની પરવાનગીથી એવા દસ્તાવેજની નકલ પછુ તે જોઈ શકે છે, પરંતુ કાર્ટની ખાત્રી થવી જોઈએ કે અસલ દસ્તાવેજ રણુ થવાનું પુરવું કારણ છે. કુશળ માણસો પોતાની યાદદાસ્ત પોતાની રાજગાર સંબંધીના પ્રશ્નો વડે તાજ કરી શકે છે.

૧૬૦. કલમ ૧૫૯માં કહેલા છે એવા હરકોઈ દસ્તાવેજમાં લખેલી હકીકત ખુદ તપસીગાર સાહેદને યાદ ન હોય તો પછુ જે તેની ખાત્રી હોય કે દસ્તાવેજ મજકુરમાં તે ખરાખર લખી હતી, તો તે હકીકતની સાહેદ મજકુર સાહેદી પછુ આપી શકે છે.

દ્રષ્ટાંત—કોઈ હીસાખ રાખનાર સખસે પોતાના રાજગારને પ્રસંગે નિયમ પૂરક રાખેલા હીસાખ ખરાખર ખરા રાખવામાં આવ્યા હતા એવું જે તે જાણતો હોય તો, તેમાં તેણે લખેલી હકીકતની સાહેદી સખસ મજકુર આપી શકે છે. અગર તેમાં દાખલ કરેલી અમુક લેવડ દેવડની આપતો પોતે જુદી ગયો હોય તોપણ.

૧૬૧. હેલી એ કલમો મુજબ હરકોઈ લખાણ જોવામાં આવ્યું હોય, તે જે સામે પક્ષકાર માગે તે હાજર કરવું જોઈએ અને તેને બતાવવું જોઈએ, એવો પક્ષકાર પોતાની નજરમાં આવે તો સહેદ મજકુરની તે ખદલ ઉલટ તપાસણી કરી શકે છે.

૧૬૨. કોઈ સાહેદને કોઈ દસ્તાવેજ રણુ કરવાનો સમન થયો હોય, તે દસ્તાવેજ રણુ કરવાને અથવા પુરાવામાં લેવા યોગ્ય ગણવાને હરકોઈ હરકત હોય તોપણ તે જે તેના કખાખમાં અથવા સજામાં

હોય તો તેણે કોર્ટમાં હાજર કરવો, એવી કાંઈ હરકત કાયદેસર બરાબર છે કે શી રીતે તે બાબત કોર્ટે ઠરાવ કરવો. દસ્તાવેજ મજકુર રાખ્ય પ્રકરણ સંબંધી ન હોય તો કોર્ટની નજરમાં આવે તો તેને તપાસવાનો અથવા તે પુરાવામાં લેવા યોગ્ય છે કે નહીં તે ઠેરવી શકાય, તેને માટે પુરાવા લેવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે, જો એવા કામ સાફ કોષ્ટ દસ્તાવેજનો તરબોમો કરવાની જરૂર હોય તો તે દસ્તાવેજ જ્યારે પુરાવામાં ગુજરવાનો ન હોય ત્યારે કોર્ટની નજરમાં યોગ્ય જણાયેથી તેનો મજકુર મુખ રાખવાનો હુકમ તે તરબોમો કરનારને કોર્ટ કરી શકે છે. અને જો તે આધાર કરનાર તે હુકમ તોડે તો તેણે હાલુ-સ્તાનના ફોજદારી કાયદાની કલમ ૧૬૬ મુજબનો ગુન્હો કીધો એમ સમજવું.

૧૬૩. જ્યારે કોષ્ટ પક્ષકારે સામા પક્ષકારને કાંઈ દસ્તાવેજ હાજર કરવાની નોટીસ આપીને તે દસ્તાવેજ મંગાવ્યો હોય, તથા દસ્તાવેજ મજકુર તે મુજબ રજુ થયો હોય અને મંગાવનાર સખસે તેને તપાસી જોયો હોય, ત્યારે જો દસ્તાવેજ રજુ કરનાર સખસ મંગાવનાર સખસને દસ્તાવેજ મજકુર પુરાવામાં ગુજરવાનું કહેતો તેને પુરાવામાં ગુજરવાની સદગુ મંગાવનાર સખસની ફરજ છે.

૧૬૪. કોષ્ટ દસ્તાવેજ રજુ કરવાની નોટીસ કોષ્ટ પક્ષકારને મળી હોય તે પક્ષકારને તે દસ્તાવેજ રજુ કરવાની જો ના કહે તો પાછળથી પક્ષકાર મજકુર દસ્તાવેજ મજકુરનો પુરાવાના કામમાં સામા પક્ષકારની રજૂ મંદી સીતાય કોર્ટના હુકમ સિવાય ઉપયોગ કરી શકતો નથી.

ટિપ્પણી—કોષ્ટ કરાર ઉપરથી અ એ બ ના ઉપર ફરીયાદ માંડી, અને તે કરાર રજુ કરવાની બ ને નોટીસ આપી, તબવીજ વખતે દસ્તાવેજ મજકુર અ એ આપ્યો, ત્યારે બ એ તે રજુ કરવાની ના કહી, તે ઉપરથી તે દસ્તાવેજ મજકુરનો અ એ હોયમ પુરાવો આપ્યો બાદ તે પુરાવો ખોટો પાડવાને, અથવા તેના ઉપર યોગ્ય સ્ટાંપ નથી એવું બતાવવાને દસ્તાવેજ મજકુર અસત્ય રજુ કરવાની બ આપસ રાખે છે, પરંતુ તે મુજબ તે કરી શકતો નથી.

૧૬૫. લગતી હકીકતોની સાખીતી ખોળી કાઢ્યા સાફ કીંત્રા તે મેળવવા સાફ લગતી કીંત્રા ન હોય તેવી હરકોષ્ટ હકીકત વીશે જડજની મરજીમાં આવે તેવા હરકોષ્ટ રૂપે હરકોષ્ટ વખતે હરકોષ્ટ સાહેદને કીંત્રા તે કામના પક્ષકારોને પૂછવાને જડજ મુખત્યાર છે, તથા હરકોષ્ટ દસ્તાવેજ અથવા પદાર્થ રજુ કરવાનો હુકમ કરવાને જડજ મુખત્યાર છે, અને એવો હરકોષ્ટ સવાલ કીંત્રા હુકમ ઉપરથી કાંઈ પણ હરકત લેનારો અથવા એવા હરકોષ્ટ સવાલનો જવાબ આપ્યો હોય તે જવાબ બાબત હરકોષ્ટ સાહેદની કોર્ટની રજૂ સિવાય ઉલટ તપાસણી કરવાનો પક્ષકારોનો કીંત્રા તેના મુખત્યારોનો હક નથી.

પરંતુ એવું ઠરાવું છે કે, આ એકટમાં લગતી ઠેરવેલી છે તેવી હકીકતો યોગ્ય રીતે સાખીત થઈ હોય તેના ઉપર આધાર રાખીને ફેસલો કરવો જોઈએ. અને વળી એવું ઠરાવું છે કે, સામા પક્ષકારે સવાલ પૂછ્યો હોય અથવા દસ્તાવેજ મંગાવ્યો હોય, તો એકસો એકવીસથી એકસો એકત્રીસ સુધીના સદરહુ એક કલમો સુધાંતી કલમો મુજબ જે સવાલનો જવાબ દેવાની અથવા જે દસ્તાવેજ રજુ કરવાની ના કહેવાનો કોષ્ટ સાહેદને હક હોય તેવા હરકોષ્ટ સવાલનો જવાબ દેવાની અથવા તેવા હરકોષ્ટ દસ્તાવેજ રજુ કરવાની સાહેદ મજકુરને ફરજ પાડવાનો આ કલમ ઉપરથી જડજને અપવાર મળ્યો એમ સમજવું નહીં, તેમજ જે સવાલ કલમ ૧૪૮ અથવા ૧૪૯ મુજબ બીજા કોષ્ટ સખસે પૂછ્યો નહીં તથા આ એકટમાં ઉપર અપવાદ આપ્યા છે તે સીવાય બીજા કામોમાં હરકોષ્ટ દસ્તાવેજનો અવલ પુરાવો ગુજરવાની તેણે મારી આપવી નહીં.

૧૬૬. જુરી અથવા આસેસરોથી થતી તબવીજના કામમાં જે સવાલો જડજ પોતે પૂછી શકે છે, તેથી જે સવાલો તેને યોગ્ય લાગે તેવા હરકોષ્ટ સવાલો જુરી અથવા આસેસર મજકુર સાહેદોને જડજની મારફત અથવા જડજની રજૂ થી પૂછી શકે છે.

આખ—૧ મો. પુરાવો અઘટીત રીતે દાખલ કરવો અને રદ કરવો તે.

૧૬૭. જ્યારે નહીં લેવા યોગ્ય પુરાવો લીધો હોય, અથવા લેવા યોગ્ય પુરાવો નહીં લીધો હોય, ત્યારે જો કોર્ટની રજૂ એ બાબત હરકત ઉઠાવવામાં આવી હોય તે કોર્ટની નજરમાં જો એમ આવે કે હરકતવાળા લીધેલા પુરાવા શીતાય ઠરાવ મજકુર કરવાને જેટલો પુરાવો જોઈએ, તેટલો પુરાવો હવો, અથવા નહીં લીધેલો પુરાવો લીધો હોત તો તે ઉપરથી ઠરાવમાં ફેર પડત નહીં. તો સદહુ મુજબ પુરાવો લીધો અથવા નહીં લીધો એટલાજ માત્ર સખસ ઉપરથી ફરી તબવીજ કરાવવી નહીં કીંત્રા હરકોષ્ટ કામનો હરકોષ્ટ ઠરાવ રદ કરવો નહીં.

સમાપ્ત.

પેઢીવાળાના ચોપડા પુરાવામાં લેવાનો એક્ટ.

(સને ૧૮૯૧ નો એક્ટ ૧૮ આ)

૧ (૧) આ આક્ટને ૧૮૯૧ નો પેઢીવાળાના ચોપડા પુરાવામાં લેવાનો આક્ટ કહેવો. (૨) એ એક્ટ આખા બ્રિટીશ ઇન્ડિયને લાગુ છે; અને તે તાત્કાલે અમલમાં આવશે.

વિષય અથવા આગળ પાછલા સંબંધ ઉપરથી વિરૂદ્ધ અર્થ થતો ન હોય તો આ આક્ટમાં (૧) 'કંપની' એ શબ્દનો અર્થ બ્રિટિશ ઇન્ડિયામાં કંપની સંબંધી કાયદાની રૂપે નોંધાયેલી અથવા લેટર્સ પેટન્ટથી સંરક્ષિત થયેલી કંપની એવો થાય છે. (૧) 'પેઢી' અને 'પેઢીવાળો' એ શબ્દમાં (અ) પેઢીવાળાના ધંધા ચલાવનાર હરકોઇ કંપની બ્લુ જે કોઇ પંતીયાળાના અથવા સંખસના ચોપડાને આ આક્ટમાં હવે પછી દરખાસ પ્રમાણે આ આક્ટના હારવો લાગુ પાડવામાં આવ્યા હશે તેવું પંતીયાળું અથવા તેવો સખસ; (ક) પોસ્ટ ઓફીસની કોઇ પણ સેવિંગ બેંક અથવા મનીઓર્ડર ઓફીસ (૩) 'પેઢીવાળાના ચોપડા' એ શબ્દમાં ખાતાવહી, રેજીમેન, કેશબુક, હીસાબના ચોપડા, તથા બીજા સઘળા ચોપડા જે એકાદ પેઢીના મામુલ ધંધા ચલાવવામાં વપરાતા હોય તેનો સમાવેશ થાય છે.

(૪) 'કાયદેસર કામ' એ શબ્દનો અર્થ જે કોઇ કામમાં અથવા ચોક્કસીમાં પુરાવો આપ્યો હોય અથવા આપી શકાય તે કામ અથવા ચોક્કસી એવો થાય છે અને તેમાં લવાદીનો સમાવેશ થાય છે. (૫) 'કોર્ટ' એ શબ્દનો અર્થ જે માણસ અથવા માણસોની આગળ કાયદેસર કામ ચાલ્યું હોય અથવા માંડવામાં આવ્યું હોય તે માણસ અથવા માણસો એવો થાય છે. ૬ 'જડજી' એ શબ્દનો અર્થ એકાદી હાઇકોર્ટનો જડજી એવો થાય છે. (૭) 'ઇન્સાફ' એ શબ્દનો અર્થ કોર્ટની આગળ થયેલી જે સુનાવણીમાં પુરાવો લેવાય છે. તેવી હરકોઇ સુનાવણી એવો થાય છે; તથા (૮) 'દાખલાનાળી નકલ' એટલે પેઢીના ચોપડામાં હરકોઇ નોંધની નકલને છેડે નાંચે મુજબ લખેલો દાખલો એટલે, સદરહુ નોંધની તે ખરી નકલ છે, તથા સદરહુ નોંધ પેઢીના એકાદ મામુલ ચોપડા માંહેની છે તથા ધંધાની ચાલતી આવેલી મામુલ રીત પ્રમાણે તે કરેલી છે તથા સદરહુ ચોપડો હજી પણ પેઢીના હવાલામાં છે એ મુજબ લખેલો દાખલો અને તે ઉપર તે પેઢીના એકાઉન્ટ કે મેનેજર તારીખ નાખીને પોતાનું નામ તથા સરકારી હુકો લખી સહી કરેલી હોવી જોઇએ.

૩ પોતાના અમલ નીચેના મુલકોની અંદર પેઢીવાળાનો ધંધા; ચલાવતા હોય તથા ઓઝામાં ઓઝા તથા મામુલ હીસાબના ચોપડા એટલે કેશ બુક (રેકડમેન) રેજીમેન, અથવા રાજનામું અને ખાતાવહી રખતા હોય એવા હરકોઇ પંતીયાળાના અથવા સખસના ચોપડાઓને આ આક્ટના હારવો રથાનિક સરકાર ગેઝેટમાં જાહેરનામું પ્રસીદ્ધ કરીને લાગુ કરવાને, તથા તેવીજ રીતે આનું હરકોઇ જાહેરનામું રદ કરવાને મુખત્યાર છે.

૪ આ આક્ટના હારવોને અનુસરીને પેઢીવાળાના ચોપડામાંની હરકોઇ નોંધની દાખલાવાળી નકલ સઘળા કાયદેસર કામમાં સદરહુ નોંધ હોવાના પ્રથમ દર્શનીય પુરાવા દાખલ લેવી જોઇએ; અને જે પ્રસંગે અને જોટલે સુધી ખુદ અસલ નોંધ કાયદાની રૂપે હાલ પુરાવા તરીકે દાખલ કરાય છે તેવે દરેક પ્રસંગે અને તેટલે જ સુધી તેમાં લખેલી ખાજતો લેવડ દેવડ તથા હીસાબના પુરાવા તરીકે દાખલ કરવી જોઇએ. પરંતુ તેથી બીજી રીતે અથવા તેથી વધારે દરજ્જે દાખલ કરવી નહીં.

૫ જે કોઇ પણ કાયદેસર કામમાં એકાદી પેઢી પક્ષકાર ન હોય તે કામમાં પેઢીવાળાના જે કોઇ પણ ચોપડામાંની મજકુર આ આક્ટ મુજબ સાબીત થઇ શકતો હોય તે ચોપડામાં લખેલી ખાખતો, લેવડ દેવડ તથા હીસાબ સાબીત કરવા સાથે સાક્ષી તરીકે હાજર થવાની તે પેઢીના કોઈ અમલદારને ફરજ પાડી શકશે નહીં, પણ ખાસ કારણ માટે કોર્ટ અથવા એકાદો જડજી એવો ચોપડો રજી કરવાનો અથવા એવી રીતે હાજર થવાનો હુકમ કરેતો જુદી વાત છે.

૬ (૧) કોઇ કાયદેસર કામના હરકોઇ પક્ષકારની અરજ ઉપરથી કોર્ટ અથવા એકાદો જડજી એવો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે, કે સદરહુ કામના હરકોઇ કરણ માટે પેઢીવાળાના ચોપડામાંની હરકોઇ નોંધ તપાસવાની તથા તેની નકલ લેવાની તેવા પક્ષકારને છૂટ છે. અથવા એવી સઘળો નોંધની દાખલાવાળી

નકલો નીચે મુજબના ખીજ દાખલા સહીત નીર્દેશ કરેલી મુદતમાં તે પેઢીએ તૈયાર કરીને રજુ કરવી એવો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે. (૨) આ અથવા ઉપરની કલમ પ્રમાણે કરવાનો હુકમ તે પેઢીને સમન કરીને અથવા સમન કર્યા વગર કરવાનો અધિકાર છે. અને તે હુકમ પ્રમાણે જે તારીખે અમલ કરવાનો હોય તેના પહેલાં પેઢીના તહેવારના દીવસો સિવાયના ચોખ્ખા ત્રણ દીવસ આગમય તે હુકમ સદરહુ કેટ અથવા જઠજ ખીજ રીતે ન ફરમાવે તો તે પેઢી ઉપર અમલવો જોઇએ. (૩) ઉપરના હુકમનો અમલ કરવાને ઠરાવેલી મુદત પહેલાં કોઇ પણ વખતે, ઇન્સાફના કામમાં અમારા ચે.પા. રજુ કરવામાં આવશે એવું કહેવાને કે તે હુકમ વિરૂદ્ધ કારણ પતાવવાના પોતાના ઇરાદા વીશે નોટીસ આપવાને તે પેઢી મુખત્યાર છે. અને તે પછી ખીજે હુકમ થયા સીવાય, હુકમ અમલમાં આણવો નહીં.

૭ (૧) આ આકટ મુજબ કોર્ટને કે એકાદ જઠજને કરેલી અરજીનું ખર્ચ તેમજ કરેલા હુકમની રૂએ કોઇ ફૂલ હોય અથવા કરવાનું હોય તેનું ખર્ચ ઠરાવનું તે કોર્ટની અથવા જઠજની મરજી ઉપર છે. અને એવું ખર્ચ પેઢીની કાંઇ પણ ચુકથી કે ગેરવાજ્જી દીક્ષથી થયું હોય તો તે પેઢીએ તે ખર્ચ કે તેના ભાગ કોઇ પણ પક્ષકારને આપવો એવો હુકમ કરવાને કોર્ટ અથવા જઠજને અધિકાર છે. તે ખર્ચ દીવાની કોર્ટને અરજી કરેલી જાણે પૈસાનું હુકમનામું હોય એમ મણી તે કોર્ટને ખાતરવાનો અધિકાર છે.

સને ૧૯૧૨ નો હિંદુસ્તાનનો ગાંડાપણા બાબતનો આકટ નંબર ૪ થો.

૧ આ આકટને સને ૧૯૧૨ નો હિંદુસ્તાનનો ગાંડાપણા બાબતનો આકટ કહેવો તે આખા બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનને લાયુ છે.

૨ ગાંડા માણસની મીલકત કે તેના પાલન કરનાર તરીકે નીમેલા કોઇપણ માણસને આ આકટના ઠરાવથી હરકત થાય છે એમ સમજવું નહીં.

૩ 'ગાંડા માણસ' એટલે દીવાનો કે ચળી ગયેલો માણસ. ગાંડા કેદી એટલે કોઇ સખસને આશ્રય સ્થાનમાં, તુરંગમાં કે સુરક્ષિત શિબવાની ગઝામાં કેદ રાખવા માટે ફાજદારી કાયદા મુજબ હુકમ કર્યો હોય તે સખસ એવો થાય છે. 'આશ્રયસ્થાન' એટલે સરકારે સ્થાપેલું કે લાઇસન્સ આપેલું ગાંડા માણસોનું આશ્રય સ્થાન.

૪ ગાંડા કેદી સિવાય કે ચોકરી કર્યા પછી ગાંડા ઇર્થો હોય તેવા ગાંડા માણસ સિવાય ખીજ કોઇ સખસને એકાદ આશ્રયસ્થાનમાં ૮—૧૬—કે ૯૮ મી કલમના ઠરાવ સિવાયના પ્રસંગે, લેવાના હુકમ સિવાય લેવો નહીં કે અટકારી રાખવો નહીં. પણ આશ્રયસ્થાનના હવાલા વાગે, તેના વીઝીટરો માંના બેની સમતિથી કોઇ સખસ પોતે એકાદ કરાવવાની ખાચ રાખતો હોય તેને આવા આશ્રયસ્થાનમાં જોડેર તરીકે રાખવાને મુખત્યાર છે.

૫ કહેવાતો ગાંડા માણસ, જે માજિસ્ટ્રેટની હદમાં રહેતો હોય તેને, લેવાના હુકમ બાબતની નમુના પ્રમાણેની લેખી અરજી કરવી અને તેના ટેકામાં બે વૈજકીય દાખલા રજુ કરવા જોઇએ. તેમાંના એક દાખલા ઉપર તે ગાંડાના કોઇ સગાએ સહી કરી હોય તો તે વાત અરજીમાં લખવી જોઇએ.

૬ સદરહુ અરજી, કહેવાતા ગાંડા માણસના ધણીએ કે બચડીએ કે, તેના ખીજ સગાવહાણાંએ રજુ કરવી જોઇએ. અરજી ઉપર તેણે સહી કરીને તે ખરી હોવાનો દાખલો લખવો.

૭ સદરહુ અરજી થયે એટલે માજિસ્ટ્રેટ તે અરજીની હકીકત તથા વૈજકીય દાખલા ઉપરથી ગાંડા પણાના પુરાવા ઉપર વિચાર કરવો તે જરૂર જણાય તો તે ગાંડાને ખતે તપાસવો ને ખાત્રી થાય કે લેવાનો હુકમ કરી શકાય તેમ છે તો તેવો હુકમ તે કરવાને મુખત્યાર છે, ને ખાત્રી ન થાય તો તેણે એક તારીખ નાંખી વધારે તપાસ કરવી.

૮ અરજી રજુ કર્યા પછી તેની તપાસનું છેવટ આવતા સુધી ગાંડા માણસને યોગ્ય રીતના કબજામાં રાખવા માટે મેજિસ્ટ્રેટ યોગ્ય લાગે તેવો હુકમ કરી શકે.

૯ અરજી ઉપર, અરજદાર, ગાંડા માણસ તરફથી નીમેલો સખસ, તથા માજિસ્ટ્રેટને યોગ્ય લાગે તેવા ખીજ સખસોની રૂમ્ ખાતરીમાં વિચાર કરવો.

૧૦ અરજનો વિચાર કરવા સાફ નીમેલા વખતે તે માજિસ્ટ્રેટ કોતી લેવાનો હુકમ કરવાને કે અરજ કાઢી નાખવાને મુખત્યાર છે.

૧૧ જે ગાંડા માણસ ધાત કરે તેવો કે છુટો રહેવાને નાલાયક હોય તેના સંબંધમાં ૭ મી કે ૧૧ મી કલમની રૂયે હેઠળ પ્રમાણે હોવા સિવાય હુકમ કરવો નહીં; એટલે આશ્રમ સ્થાનના હવાલા વાળો માણસ તે ગાંડાને લેવાને ખુશી છે એવી માજિસ્ટ્રેટની ખાત્રી થવા સિવાય કે, ગાંડાના અનવરતનો ખર્ચ આપવાને અરજદારે ખીજે સખસ માજિસ્ટ્રેટની ખાત્રી થાય તેવી લેખી કબુલત આપે તે સિવાય.

૧૨ લસ્કરી કાયદાના ઠગવ લાયુ હોય તેવો કોઈ યુરોપીયન તે કાયદા પ્રમાણે ગાંડા છે એમ દરાખ્યું હોય અને તેને કોઈ આશ્રમસ્થાનમાં લઈ જવાનું કોઈ કારભાર કરનાર વૈદ્યકીય અમલદારને જણાય તો તે તેને ત્યાં દાખલ કરવા સાફ પોતાની સહીનો લેવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

૧૩ પોલીસથાણું જેના હવાલામાં હોય એવો દરેક અમલદાર પોતાની હદમાં છુટા બટકતા કરતા માલમ પડતા જે ગાંડા માણસો જણાય તેમને, તેમજ પોતાની હદની અંદર ગાંડા થઈ ગયાના સખમથી જે માણસોના હાથથી ધાત થવાની ધારતી લાગતી હોય તેવા માણસોને પકડવા કે પકડાવવાને મુખત્યાર છે, એવી રીતે પકડીને તેમને તામડતોળ માજિસ્ટ્રેટ પાસે લઈ જવા જોઈએ તેમજ પોતાની હદમાં જે ગાંડા માણસનું જતન કે સંભાળ કરવાનો ખંદોખરત ન હોય, ને જે સગા વહાલા કે ખીજના હવાલામાં છે ને તેની બરદારત કરતો નથી તો તે આજત તેણે માજિસ્ટ્રેટને રીપોર્ટ કરવો જોઈએ.

૧૪ કલમ ૧૨ મુજબ કોઈ એકાદ માજિસ્ટ્રેટની પાસે કોઈ ગાંડા માણસને લાવવામાં આવે ત્યારે તેને તપાસવો ને યેચ જણાય તો વૈદ્યકીય અમલદાર પાસે તપાસરાવી જો ગાંડા છે, એવી ખાત્રી થાય તો, વૈદ્યકીય અમલદાર તેના સંબંધમાં દાખલો આપે તો તે માજિસ્ટ્રેટ તેને એકાદ આશ્રમસ્થાનમાં દાખલ કરવા સાફ હુકમ કરવો પણ જો તે ગાંડાને આશ્રમસ્થાનમાં મોકલવાની કે તેના કોઈ સગાવહાલાની ઇચ્છા હોય ને જો તેને ત્યાં રાખવાના અન વરતનો ખર્ચ આપવાને માજિસ્ટ્રેટને ખાત્રી થાય એવી કબુલત લખી આપે તો તેવા માજિસ્ટ્રેટ એવા આશ્રમસ્થાનના હવાલા વાળો માણસ કબુલ કરે તો તે ગાંડા માણસે તેમાં દાખલ કરવાનો હુકમ કરવો, વળી જો તે ગાંડા માણસની યોગ્ય રીતે સંભાળ કરીશું તથા તેના હાથથી પોતાનો કે ખીજના કોઈના ધાત થવા દઈશું નહીં, એવી સરત જો માજિસ્ટ્રેટને યોગ્ય લાગે તેટલી રકમનો જામીનગીરીવાળો લેખ તેના કોઈ મીત્ર કે સગો વહાલો લખા આપે તો તે માજિસ્ટ્રેટ તેને લેવાનો હુકમ કરવાને બદલે તેના મીત્ર કે સગાવહાલાના જતન સાફ તેને રવાણિત કરવાને મુખત્યાર છે.

૧૫ પોતાની હદમાં ગાંડા છે એમ જણાતા જે માણસનું જતન કે સંભાળ બરોબર નથી કે જે સગાવહાલાના હવાલામાં તે હોય તે તેની બરદારી કરતા નથી એવું પોત્રીસ અમલદારના રીપોર્ટ કે જે ખીજના કોઈ સખસની ખબર ઉપરથી માજિસ્ટ્રેટને દેખાય તો તે ગાંડાને પોતાની હજુર બોલાવવાને તથા તેનું જતન કરવાને કે અન્ન વસ્ત્ર પુરાં કરવાને બધાયલા તેના સગા વહાલાને સમન કરી બોલાવવાને તેમને તેનું જતન કરવાને કે એસડ પાણી કરવાને હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે, જો તે સગો વહાલો તે હુકમ પ્રમાણે ચાલવાને કસુર કરશે તો એક મહીના સુધીની કેદની શીક્ષા તે માજિસ્ટ્રેટ કરી શકે છે. પણ જો તેનું અન્ન વસ્ત્ર પુરું પાડવાને બંધાયલા હોય તેવો કોઈ માણસ ન હોય તો ૧૪ મી કલમ પ્રમાણે કામ ચલાવી જો ગાંડા લાગે તો તેને વૈદ્યકીય અમલદાર દાખલો આપે તો, તેવા ગાંડાને એકાદ આશ્રમ સ્થાનમાં મોકલવાનો હુકમ કરવાને તે માજિસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે.

૧૬ કહેવાતા ગાંડા માણસને ૧૩ મી કે ૧૫ મી કલમની રૂયે માજિસ્ટ્રેટ આગળ આણવામાં આવે ત્યારે વૈદ્યકીય અમલદારને તે ગાંડા છે કે નહીં તેનો નિર્ણય કરવા માટે દસ દિવસથી વધારે ન હોય તેટલી મુદત તેને યોગ્ય જામામાં રાખવાનો અખત્યાર આપવાને માજિસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે. પણ આ કલમની રૂયે ૩૦ દિવસ કરતાં વધારે મુદત સુધી રાખવો નહિ.

૧૭ ૧૪, ૧૫ ને ૧૬ મી કલમની રૂયે માજિસ્ટ્રેટને કરવાનાં કામો ધલાકાના મુખ્ય અફેરમાં પોલીસ કમીશનરે કરવાં ને ત્યાં પોલીસ થાણાના અમલદારનાં કામો ઇન્સ્પેક્ટર કરતાં ઉતરતાં ફરજખતો ન હોય તે અમલદારે કરવાં.

૧૮ આ આકટ મુજબ વૈદ્યકીય દાખલો, વૈદ્યકીય ધંધો ચલાવનાર અમલદારે તૈયાર કરી તે ઉપર પોતાની સહી કરવી જોઈએ.

૧૯ ગાંડા માણસની વૈદ્યકીય તપાસના દાખલાની જરૂર હોય ત્યારે તેના હુકમ કે અરજીની તારીખ થી ૭ દિવસ પહેલાં જો તેને વૈદ્યકીય દાખલા ઉપર સહી કરનાર સખસે જાતે તપાસ્યો ન હોય તો જે હુકમનો આધાર વૈદ્યકીય દાખલા ઉપર રહેવો જોઈએ તે હુકમ કરવો નહીં.

૨૦ જો કોઇ લેવાનો હુકમ આ આકટને અનુસરતો છે એમ જણાય તો તે હુકમ જેને આપ્યો હોય તે સખસને, તે હુકમમાં લખેલા ગાંડા માણસને લઇને તેમાં લખેલી જગામાં કે કોઇ પણ આશ્રય-સ્થાનમાં તેને લેવાનો કે અટકાવી રાખવાનો પુરતો અધિકાર છે.

૨૧ એવા ગાંડા માણસને આશ્રયસ્થાનમાં લેવાના હુકમની દાખલાવાળી નકલ. તે આશ્રયસ્થાન જેના હવાલામાં હોય તે માણસને મોકલવી જોઈએ.

૨૨ ૮૫ મી કલમના ઠરાવોને પાત્ર, કોઇ પણ માજીસ્ટ્રેટ, જે પ્રાંતમાં તે હકુમત ચલાવતો હોય તેની બહાર સરકારે સ્થાપેલા આશ્રય સ્થાનમાં કોઇ ગાંડાને દાખલ કરવા માટે લેવાનો હુકમ કરવો નહિ.

૨૩ માજીસ્ટ્રેટને યોગ્ય કારણોસર ગાંડા માણસને આશ્રય સ્થાનમાં ખસેડતા પહેલાં, યોગ્ય લાગે એવી જગામાં યોગ્ય જામા હેઠળ રાખવાનો અધિકાર છે.

૨૪ ગાંડા કેદીઓને લેવા માટે ઠરાવેલા કોઇ પણ આશ્રયસ્થાનમાં એકાદ ગાંડા કેદીનો ફોજદારી કામ ચલાવવાના કાયદા કે કેદીઓ બાબતના કાયદાની રૂયે કરેલો હુકમ કોઇ પણ સખસને એવા આશ્રય સ્થાનમાં ખસેડવામાં કે લઇને અટકાવી રાખવાને પુરતો આધાર છે એમ સમજવું.

૨૫ ચોક્કસી થયા પછી ગરિડા છોડી હોય એવા ગાંડા માણસને ૪ થી બામ મુજબ હાઇકોર્ટને ૫ થી બામ મુજબ ડીસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટ કરેલા હુકમ ઉપરથી આશ્રયસ્થાનમાં દાખલ કરવાનો અધિકાર છે.

૨૬ ૨૫ મી કલમ મુજબ ગાંડા માણસને આશ્રમ સ્થાનમાં દાખલ કર્યો હોય ત્યારે, કોઇ કોર્ટ કે ડીસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટ તે આશ્રયસ્થાન જેના હવાલામાં હોય તે અરજી કરે એટલે તે ગાંડાને ત્યાં રાખવાનો તે અન્ન વસ્તુનો ખર્ચ આપવાનો હુકમ કરવો જોઈએ. આવી રકમ ગાંડા માણસની કે જે તે પુરૂં કરવાને બંધા-યલો હોય તે ઇસ્ટેટમાંથી વસૂલ કરવાનું તે કોર્ટ ફરમાવી શકે. પણ જો તેમની મિલકત ન હોય તો ખર્ચ આપવા બાબતનો હુકમ કરવો નહીં.

૨૭ જે લેવાના હુકમ કે જે વૈદ્યકીય દાખલા ઉપરથી તેવો હુકમ કર્યો હોય તેવા હુકમ કે દાખલામાં ચુક કે ખામી છે એમ ગાંડાને આશ્રમ સ્થાનમાં લીધા પછી માલમ પડે તો તે હુકમ કે દાખલા ઉપર સહી કરનારા માણસને આશ્રમ સ્થાનના બે વીઝીટરોનું અનુમત લઇને અગેતે વખતે તે ચુક કે ખામી સુધારવાનો અધિકાર છે.

૨૮ સ્થાનિક સરકારે દરેક આશ્રમ સ્થાનને માટે એકામમાં એકા ત્રણ વિઝીટરો નીમવા, તેમના એક જણ વૈદ્યકીય અમલદાર હોવો જોઈએ. તુરંમનો ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ હોદ્દાના સખમથી વિઝીટર છે એમ સમજવું.

૨૯ આશ્રમ સ્થાનના વિઝીટરોમાંના બે કે વધારે જણોએ દર મહીને એકવાર તે આશ્રમ સ્થાન, તેમાંના ગાંડા માણસને તેને દાખલ કરવાના દાખલા કે હુકમને, ત્યાંની વ્યવસ્થા અને સ્થિતિને તપાસી તે બાબત યોગ્ય લાગે તેવા શેરા ત્યાં રાખેલી ચોપડીમાં કરવા જોઈએ.

૩૦ ગાંડા કેદીને કેદમાં રાખ્યા હોય તો તુરંમનો ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ, અને આશ્રમ સ્થાનમાં જો કેદ રાખ્યા હોય તો બે વિઝીટરો, દર ૭ મહીનામાં એક વાર તેના મનની સ્થિતિ નક્કી કરવા સાથે તેને એવા જવાને મુખત્યાર છે. અને જેના હુકમની રૂયે તેને કેદ કર્યો હોય તેને તે બાબત રિપોર્ટ મોકલવો જોઈએ.

૩૧ કોઇ પણ આશ્રમ સ્થાનના વિઝીટરોમાંના ત્રણ જણા જેમાંના એક વૈદ્યકીય અમલદાર હોવો જોઈએ તેમના લેખી હુકમથી એવા આશ્રમ સ્થાનમાં અટકાવી રાખેલા કોઇ પણ માણસને છોડવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે. એવો હુકમ ચાલ એટલે તે સખસને છોડી મુકવો. અને તે હુકમની ખચર જેના હુકમથી અટકાવી રાખ્યો હોય તેવા અમલદારને તેમણે આપવી.

૩૨ ગાંડા માણસ ધાત કરે એવો હોય તે સવાવના પ્રસંગે આશ્રમ સ્થાનમાં અટકાવી રાખેલા ગાંડા

માણસને જેની અરજ ઉપરથી તેને લેવાનો હુકમ કર્યો હોય તે માણસ આશ્રય સ્થાનના હવાલાવાળા માણસને તેમ કરવાનું લખીને જણાવે તો છોડવો જોઈએ.

૬૩ આશ્રય સ્થાનમાં રાખેલા ગાંડા માણસના કોઈ સગા વહાલા કે મિત્રની ઇચ્છા તેને પોતાના જતન કે કબજામાં લેવાની હોય ત્યારે જે અધિકારીના હુકમથી તેને અટકાવી રાખ્યો હોય તેને અરજ કરવી. તે અધિકારીએ તે આશ્રય સ્થાનના હવાલાવાળા સખસ તથા ડિઝિટરોને પુછીને, તથા જો તે સગો વહાલો કે મિત્ર તેની યોગ્ય સંભાળ કરી શકે તથા બીજા કોઈને ઇન નહીં કરે એવો બદોખસ્ત રાખી શકે તેની સરતનો યોગ્ય રકમની જમીનગીરીવાળો કે જમીનગીરી વગરનો લેખ લખી આપે તો તે ગાંડાને છોડવાનો હુકમ કરવાને તે અધિકારી મુખત્યાર છે. હુકમ પછી તેને છોડી મૂકવો.

૬૪ આશ્રય સ્થાનમાં અટકાવી રાખેલો કોઈ ગાંડા માણસ બાળ ૪ કે ૫ ની રૂએ ચોકસી ઉપરથી ચળી ગયેલા નથી અને પોતાનું કામ કાજ કરવાને અયોગ્ય નથી એમ પાછળથી માલમ પડે તો આશ્રય સ્થાનના હવાલા વાળા માણસે તેવા ફેંસલાના દાખલાની નકલ રજુ થાય એટલે તેને છોડી મૂકવો જોઈએ.

૬૫ સરકારના હુકમ ઉપરથી ગાંડા માણસને તથા ગાંડા કેદીઓને એક આશ્રય સ્થાનમાંથી બીજા આશ્રય સ્થાનમાં ચોકલવાનો અધિકાર છે.

૬૬ આ આકટ પ્રમાણે જે હુકમ ઉપરથી આશ્રય સ્થાનમાં લીધેલા સખસને, લઈ જવામાં કે છોડી મૂકવામાં આવે ત્યાં સુધી તે ઠેકાણે રાખવો ને તે નાસી જાય તો તે હુકમના આધારથી તેને કોઈ પોલીસ અમલદાર કે આશ્રય સ્થાનના હવાલાવાળો સખસ કે કોઈ અમલદાર તેને પકડવાને મુખત્યાર છે, ને તેને આશ્રય સ્થાનમાં લઈ જવાનો કે તેમાં લેવાનો કે અટકાવી રાખવાનો તેનો અધિકાર છે. આવો અધિકાર નાસી ગયાની તારીખથી એક મહીના સુધી ચલાવવો.

૬૭ કલકત્તા, મદ્રાસ તથા મુંબાઈની ન્યાયાધીશ હાઇ કોર્ટને આ બાબતની રૂએ હકુમત છે એમ સમજવું.

૬૮ કેટ્ટ અરજ ઉપરથી પોતાની હકુમતમાં જે માણસો ગાંડા કે ચળી ગયેલા છે, તેની તથા તેની મિલકતના પ્રકાર બાબત ચોકસી કરવાનું ફરમાવવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

૬૯ આવી ચોકસી માટેની અરજ ગાંડા માણસના કોઈ સગા કે એડવોકેટ જનરલને કરવાનો અધિકાર છે.

૭૦ તે ચોકસી કરવાની જગા તથા વખતની નોટીસ તે ગાંડા માણસને કે તેને બદલે બીજા કોઈને પહોંચાડવી જોઈએ.

૭૧ ગાંડા માણસને જાતે જોઈને તપાસે તે માટે કે તેની શુદ્ધિ કે મનની સ્થિતિ વિષે, જેની પા-સેથી રીપોર્ટ લખી મંગાવવાની કોર્ટની ઇચ્છા હોય તેને અનુકુળ પડે તેવા વખત તથા જગાએ તેને હાજર થવાનું ફરમાવવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૭૨ કહેવાનું ગાંડા માણસ બી હોય ને દેશના ચાલ કે રિવાજ પ્રમાણે તેણે ચાર માણસમાં હાજર થવું યોગ્ય ન હોય તો તેમને તપાસવા કે હાજર થવા માટે બીજી દીવાની બાબતોમાં જે કાયદો કે રીઠો હોય તે મુજબ કરવું.

૭૩ ગાંડા માણસ કોર્ટની સ્થાનિક હદમાં ન હોય ને તેની ચોકસી સમવડતાથી થતી હોય તેમ ન હોય તો કોર્ટ એવી ચોકસી જેની હદમાં તે ગાંડા હોય તેવી ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટને કરવાનું ફરમાવવાને મુખ-ત્યાર છે ને તેણે તેની ચોકસી કરી કરેલા ઠરાવનો દાખલો તે કોર્ટને મોકલવો.

૭૪ જો ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટનો ઠરાવ ખાત્રી ભરેલો કે અપુરતા નમુનામાં છે એમ ચોકસી કરવાનું ફર-માવનારી કોર્ટને જણાય તો તે કોર્ટ પોતે સુધારવાને કે સુધારવાને માટે તે પાછો મોકલવાને મુખત્યાર છે.

૭૫ સદરહુ ચોકસીના સંબંધમાં કોર્ટના ઠરાવનો અમલ આ આકટની શરૂઆતની અગાઉ તુરત જેવી રીતે થાય છે તેવી જ રીતે થશે.

૭૬ જે ગાંડા માણસો ચોકસી ઉપરથી ગાંડા ઠંઠાં હોય તેને કબજામાં લેવા સારું કે તેમની ઇચ્છા-તની બવસ્થા કરવા સારું હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે. જો તે પોતાની જાતની બવસ્થા કરવાને શ-કિતમાન હોય, ને બીજાના હાત થવાનો સંભવ નથી પશ્ચુ પોતાના કામકાજની બવસ્થા કરવાને અશકિતમાન છે, એમ જણાય તો કોર્ટ તેની ઇચ્છાતની બવસ્થા કરવા બદલ યોગ્ય લાગે તેવો હુકમ કરવો. પશ્ચુ તે માણસની જાતને કબજા બાબત હુકમ કરવાની જરૂર નથી.

૪૭ ગાંડા માણસની ઇસ્ટેટના વહીવટ કરનારની માત્ર એટલે એવા વહીવટ કરનારને તેની ઇસ્ટેટ ની વ્યવસ્થા કરવાના અધિકાર આપવા. પણ તે વહીવટ કરનારે કોર્ટની ધરવાનગી વગર તેની મિલકત ગીરો વેચાણ, બક્ષિસ કે અદલા બદલીથી તબદીલ કરવી નહીં, કે તેપર બોળે નાંખે નહીં, કે પાંચ વર્ષ કરતાં વધુ પટે આપવી નહીં.

૪૮ કોર્ટ, ગાંડા માણસ કે તેની ઇસ્ટેટ સાથે સંબંધ ધરાવતી કોઇ પણ બાબતના સંબંધમાં પોતાને લેખી અરજી કરવામાં આવે તો તેને વાળખી જણાય તે હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

૪૯ કોર્ટ જો તેમ કરવું વાળખી કે ગાંડા માણસના કાયદા સાથે જણાય તો એવો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે, કે ગાંડાની કોઇ પણ મિલકત હેઠળ લખેલાં કારણો માટે વાપરવા કે વાપરેલા પૈસા ઉઠા કરવા કે અત્યંત યોગ્ય જણાય તે રીતે વેચવી, ગીરો મુકવી, કે તે પર બોળે નાંખે, કે બીજી રીતે વ્યવસ્થા કરવી, એટલે ગાંડા માણસે કરેલાં કરજ કે કણુલતોની રકમ આપવા માટે, તેની મિલકત ઉપરનો બોળે ફાડવા માટે, કે તેના બજ વસ્તુ કે સાલ સાથે કરેલું કરજ કે ખર્ચ આપવા માટે, કે તેના કુટુંબનાં માણસો જે તેના પર આધાર રાખતાં હોય તેના બજ વસ્તુ સાથે ખર્ચ આપવા માટે કે આ બાબતની તપાસનો ખર્ચ આપવા માટે.

૫૦ ગાંડા માણસની ઇસ્ટેટના વહીવટ કરનારને તે ગાંડા માણસના નામે કે તેની વતી ઇસ્ટેટના કોઇ પણ વેચાણ, ગીરો કે બીજા નીકાલ સંબંધી કોર્ટ હુકમ કરે, તેવા સંધળા કન્વેન્સો કે તબદીલીના લેખો કરી આપવા.

૫૧ કોઇ માણસ પોતાની ઇસ્ટેટ કે તેના બાગ વેચવાનો કે બીજી રીતે નીકાલ કરવાનો કરાર કર્યા પછી ગાંડા થાય ત્યારે, તે કરાર પુરો કરવા જેવો કોર્ટને જણાય તો તે પુરો કરવા સાથે જે કન્વેન્સો કે બીજાં કૃત્યો પોતાને યોગ્ય જણાય તે કરવાનું તેની ઇસ્ટેટના વહીવટ કરનારને ફરમાવવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૫૨ પંત્યાળાની પેઢીના એમ્પર ગાંડા થાય ત્યારે, કોર્ટ બીજા બાગીઆઓની અરજી ઉપરથી પંત્યાળુ છુટું કરવાને મુખત્યાર છે.

૫૩ ગાંડા માણસ કામકાજમાં રોકાયો હોય ત્યારે, જો તે કામકાજના મકાનનો નિકાલ કરવો તે ગાંડા માણસના કાયદા માટે છે એમ દેખાય, તો કોર્ટ તે ઇસ્ટેટના વહીવટ કરનારને તે મકાન વેચીને તેનો નિકાલ કરવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

૫૪ બ્યારે ગાંડા માણસ પટે કે પેટા પટે લેવાને હકદાર હોય ને તેનો નિકાલ કરવો તેના લાભમાં છે એમ દેખાય ત્યારે તે ઇસ્ટેટના વહીવટ કરનાર, કોર્ટના હુકમથી તે પટે કોર્ટને યોગ્ય લાગે તેવા સખસને તેવી કોમીતી બેઠેજ લખને તેવી સરતે છોડી દેવાને, એસાઇન કરવાને કે બીજી રીતે નિકાલ કરવાને મુખત્યાર છે.

૫૫ કોર્ટની હકુમતની હદની બહાર હોય એવી સ્થાવર મિલકત કોઇ ગાંડા માણસના કબજામાં હોય ને તે મિલકત જે ગ્રાંતમાં હોય ત્યાંના કાયદાની રૂએ, માલીકને જો તે નાલાયક થયો હોય તો કોર્ટ એક્ઝેક્યુટીવ હકુમતને પાત્ર ઠરતી હોય તો તે કોર્ટ એક્ઝેક્યુટીવ હકુમતને એવી મિલકતનો હવાલો લેવાને, ને તેની વ્યવસ્થા કરવાનો અધિકાર છે.

૫૬ ગાંડા માણસની સ્થિતિ જોતાં કોર્ટને એમ જણાય છે કે તેની મિલકત તેને કે તેના કુટુંબનાં બજ વસ્તુ સાથે કોઈ રીતે તેને મળે એ યોગ્ય છે તો તે કોર્ટને, ઇસ્ટેટના વહીવટ કરનાર નીમવાને બદલે જો મિલકત નાંખું હોય તો તે, ને તેની ઉપજ આવે તે ઉપર લખેલા કામ માટે ઉપયોગ કરવા સાથે યોગ્ય જણાય તે સખસને આપવાનો હુકમ કરવાને અધિકાર છે.

૫૭ બ્યારે કોર્ટ રોક સિક્યુરીટીઓ કે કોઇ કંપનીનો શેર, જે ગાંડા માણસને તેનો ભોગવટો ફરમાવો લાભ લેવાનો હક મળ્યો હોય તેના કે કોઇ ગાંડા માણસની ઇસ્ટેટના વહીવટ કરનાર કે ટ્રસ્ટીના નામ પર હોય ને તેને ગ્રાંત થયો હોય ને તે વહીવટ કરનાર અરજી પામે, ગાંડા થાય, કે જીવતો છે કે મરણ પામ્યો છે તે નકી નહાય બચવા કોર્ટ તેમ કરવાનું ફરમાવે ત્યાર પછી ૧૪ દિવસની અંદર તે

રોકે, સીક્યુરીટી, કે શેર નવા વહિવટ કરનારને કે કોર્ટ દ્વારા તે રીતે તબદીલ કરવાને, કે તેનું ડિવીડન્ડ લઈને આપવાની ગફલત કરે કે ન આપે ત્યારે કોર્ટ કોઈ લાયક માણસને તેવી તબદીલી કરવાનો કે કોર્ટ દ્વારા તેવી રીતે તે તબદીલી કરીને કે ડિવીડન્ડ લઈને તે આપી દેવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

૫૮ જે ગાંડા માણસ સિટિસ હિંદુસ્તાની કે યુનાઇટેડ કિંગડમની બહાર રહેતો હોય તેની મિલકતની વ્યવસ્થા કરવાને નિમણલા માણસને જે ઠેકાણે તે રહેતો હોય ત્યાંના કાયદા મુજબ તે મિલકત આમ થઈ છે એવી કોર્ટની ખાતરી થાય એટલે તે કોર્ટ પોતાને યોગ્ય લાગે તે રીતે સદરકુ રોકે સીક્યુ-રીટી કે શેર તે નીમાયકા સંપત્તિના નામ પર કે બીજી રીતે તબદીલ કરવાનો કે ડિવીડન્ડ કે ઉત્પન્ન લઈને આપવાનો કે કોઈ લાયક માણસને હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

૫૯ જે કોઈ ગાંડા માણસનું મન ચળી ગયું છે તે થોડા વખતને માટે છે, ને તેના કે તેના કુટુંબના અલ વચ્ચે માટે થોડા વખત સાફ તબદીલી કરવી યોગ્ય છે તો તેને ૫૬ થી કલમ મુજબની રીતે તેની મિલકતનો કે જોછએ તેટલા ભાગનો ઉપર લખેલા કામમાં ઉપયોગ કરવાનું દરમાવવાનો અધિકાર છે.

૬૦ કોર્ટને ચોક્કસી કર્યા પછી એમ માલમ પડે કે ગાંડા માણસનું ચળીગયેલું મન પાછું સાચું થયું છે તો ગાંડાપણાના સંબંધી કામ ચલાવવું બંધ રાખવું ચા રદ કરવાનો હુકમ કરવાને તે મુખત્યાર છે.

૬૧ આ આપના હરાવનો અમલ કરવા સાફ કાનુનો કરવાનો કોર્ટને અધિકાર છે.

૬૨ જે કોઈ માણસની પાસે માલમિલકત હોય તે ગાંડા કહેવાતો હોય ત્યારે જે ડીઓક્ટ કોર્ટની હકુમતમાં તે રહેતો હોય તે કોર્ટને અરજી કરે એટલે તે માણસ ચળી ગયેલો છે કે કેમ, કે તે પોતાની કે પોતાના કામકાજની વ્યવસ્થા કરવાને લાયક છે કે કેમ તે નક્કી કરવા સાફ ચોક્કસી કરવાનો હુકમ કરવાને તે ડીઓક્ટ કોર્ટને અધિકાર છે.

૬૩ સદરકુ પ્રકારની અરજી ગાંડા માણસના કોઈ સગાએ કે કોઈ ક્યુરેટર કે સરકારી વકીલે કરવી કે જે તેની મિલકત જમીન હોય તો તે જલ્લાના કલેક્ટરે કરવી જોછએ.

૬૪ ૪૦-૪૧-૪૨ થી કલમોના હરાવો જે આખતોને લગતા હોય તે સંબંધમાં તે હરાવોથી ડીઓક્ટ કોર્ટમાં ચલાવવાના કામોનું નિયમન કરવું.

૬૫ સદરકુ પ્રકારની ચોક્કસીમાં આસેસર નીમવાનું યોગ્ય જણાય તો જે કે વધારે આસેસર નીમવાને ડિરેક્ટ કોર્ટ મુખત્યાર છે. ચોક્કસી પુરી થયા પછી કહેવાતો ગાંડા માણસ ચળી ગયેલા મનનો ને પોતાની કે મિલકતની વ્યવસ્થા કરવાને ના લાયક છે કે કેમ તે કોર્ટ હરાવવું.

૬૬ ડીરેક્ટ કોર્ટથી પચાસ માહલ આપે કહેવાતો માણસ રહેતો હોય તો, ચોક્કસી કરવા સાફ પોતાના તાબાની કોર્ટને કમીશન મોકલવાનો અધિકાર તે કોર્ટને છે, કમીશન આપ્યા પછી પાછળ કહેલી રીતે ચોક્કસી કરવી. તાબાની કોર્ટ ચલાવેલા કામના કાગળ પત્રો ડીરેક્ટ કોર્ટને મોકલવા, તે પછી તે અરજીનો કોર્ટ નિકાલ કરવો.

૬૭ જે ગાંડા માણસો ચોક્કસી ઉપરથી ગાંડા હયાં હોય તેને કબજામાં લેવા સાફ તથા તેમની ધરદ-ટની વ્યવસ્થા કરવા સાફ હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૬૮ ગાંડા માણસની ધરદેટનો વહીવટ કરવાને જે તે નાલાયક હોય તો તે ધણીની તપાસ કોર્ટ ઓફ વોર્ડસની હકુમત હેઠળ જાય તે કોર્ટ ઓફ વોર્ડસને તે પોતાના હવાલામાં લેવાનો અધિકાર છે.

૬૯ ગાંડા માણસની ધરદેટ જમીન હોય તો ડિરેક્ટ કોર્ટ તેની જાત તથા મિલકત સ્થાપિત લેવાનું કલેક્ટરને દરમાવવાને મુખત્યાર છે પણ આવો હુકમ કલેક્ટરની પરવાનગી મેળવ્યા સિવાય કરવો નહિ. પછી તે કલેક્ટરે તેની જાત તથા મિલકતનો પાલન કરનાર નિમણે.

૭૦ કલેક્ટરે આ આખ પ્રમાણે ગાંડાની જાત કે ધરદેટના સંબંધમાં ચલાવેલા કામ સ્થાનિક સર-કારના નિર્ણયને પાત્ર રહેશે.

૭૧ બીજે પ્રસંગે ડીરેક્ટ કોર્ટને ગાંડા માણસની ધરદેટનો વહીવટ કરનાર નીમવાનો અને તેની જાતનો પાલન કરનાર નિમણનો અધિકાર છે.

૭૨ ગાંડા માણસના કાયદાસર વારસને, કોર્ટને કે કલેક્ટરને એમ લાગે કે તેવી નીમણુંક માંડીને

કાયદા માટે છે તે સિવાય તેના પાલન કરનાર તરીકે નીમવો નહીં.

૭૩ ગાંડા માણસની જાતના પાલન કરનારને કે તેની ઇસ્ટેટના વહીવટ કરનારને પ્રસંગ પ્રમાણે કોર્ટને કે કલેક્ટરને યોગ્ય જણાય તે મહેનતાણું આપવું.

૭૪ ગાંડા માણસની જાતના પાલન કરનારે તેની જાતની સંભાળ રાખવી, ને તેના અન્ય વસ્તુનો અંદાજસ્ત રાખવો પાલન કરનાર જુદો હોય તો ગાંડાને કે તેના કુટુંબના માણસોને અન્ય વસ્તુ માટે જે નિમણુંક કોર્ટ દ્વારા તે વહીવટ કરનારે પાલન કરનારને આપવી.

૭૫ ગાંડા માણસની ઇસ્ટેટના વહીવટ કરનારને તે ધણી ગાંડા ન હોત ને જે પ્રમાણે વહીવટ કરત તેજ પ્રમાણે વહીવટ કરવા અને તેનું દરેક વાળખી દેણું કે લેણું હોય તે આપવાનો ને વસુલ કરવાનો અધિકાર છે. પણ વહીવટ કરનારે કોર્ટની પરવાનગી વગર ગાંડાની કોષ્ટાચાર મિલકત ગીરો ચૂકવી નહીં, કે વેચાણથી, બક્ષીસથી કે અદલા બદલીથી કે બીજી રીતે તમદીલ કરવી નહીં કે પાંચ વર્ષથી વધુ મુદત માટે પરે આપવી નહીં, આવી પરવાનગી કોર્ટ યોગ્ય સરતે આપવાને મુખત્યાર છે.

૭૬ ગાંડા માણસની ઇસ્ટેટના વહીવટ કરનારે પોતાની નીમણુંકથી છ મહીનાની અંદર તેની મિલકતની યાદી તથા જે નાણું કે જગમ મિલકત તેને પોચે તેની યાદી, તેનું દેણું કે, લેણું હોય તો તેનું પત્રક પ્રસંગ પ્રમાણે કોર્ટમાં રજુ કરવું અથવા કલેક્ટરને આપવું. અને તે પછી તે મિલકતનો હિસાબ વર્ષ પુર થયા પછી ત્રણ મહીનાની અંદર કોર્ટને કે કલેક્ટરને દરસાહ આપવો, ને તેમાં પોતાની પાસે જે રકમ આવે કે ખર્ચ થાય કે શીલીક રહે તે લખવી.

૭૭ ગાંડા માણસનો કોષ્ટ સગો કોર્ટ કે કલેક્ટરને અરજી કરીને તેવા હિસાબ કે પત્રકમાં ચુક છે તેવું જાહેર કરે તો તે વહીવટ કરનારને બેલાવી તપાસ કરીને પોતાની નજરમાં લાગે તેવા હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૭૮ ગાંડા માણસના અથવા તેની ઇસ્ટેટના ખર્ચ સાફ જેટલા અવેજની જરૂર હોય તે કરતાં વધુ અવેજ વહીવટ કરનાર પાસે આવે તો તે તેણે ઇસ્ટેટને ખાતે સરકારી તીજેરીમાં ભરવો. ને દ્રષ્ટ એકટ પ્રમાણે સિક્યુરીટીઓ લેવી.

૭૯ ગાંડા માણસનો કોષ્ટ સગો ડિસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટની પરવાનગી લઈને વહીવટ કરનારની પાસેથી તે ઇસ્ટેટ ખાતે જે નાણું કે હિસાબ તેની પાસે હોય તેનો હિસાબ લેવાની ફરિયાદ કરવાને મુખત્યાર છે.

૮૦ ડિસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટ કે કલેક્ટર જેણે ગાંડાનો વહીવટ કરનાર નીમ્યો હોય, તેને જો તે ક્યુરેટર ન હોય તો હરકેષ યોગ્ય કારણથી તેને કહાડી મુખીને તેની જગાએ ક્યુરેટર કે બીજા લાયક સખસને નીમવાને મુખત્યાર છે તેમ ગાંડાની જાતના પાલન કરનારને પણ કંઈ પુરતાં કારણથી કહાડી મુખીને તેની જગાએ કોષ્ટ લાયક સખસને નીમવાને તે મુખત્યાર છે.

૮૧ ગાંડા માણસની ઇસ્ટેટનો વહીવટ કરનાર, કોર્ટ દ્વારા તે મુદતમાં પોતાનો હિસાબ કે પોતાના તાબાની માલમિલકત આપવાની જાણી જોઈને ગફલત કરે કે ના કહતો તેને પાંચસો રૂપિયા સુધી દંડ કરવાને ડિસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટ મુખત્યાર છે. અને તે મિલકત આપે ત્યાં સુધી તે ના કહેનારને સીવીલ જેલમાં રાખવાને પણ મુખત્યાર છે.

૮૨ કોર્ટને એમ લાગે કે ગાંડા માણસનું ચળી ગયેલું મન પાછું સાજું થયું છે, તો ગાંડાનું સાબંધી ચલાવેલું કામ બંધ કરવા મા રદ કરવાનો તેણે હુકમ કરવો.

૮૩ આ ખામ પ્રમાણે ડિસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટ કરેલા હુકમ ઉપર હાઈકોર્ટને અપીલ આલશે.

૮૪ સ્થાનિક સરકાર પોતાને યોગ્ય લાગે તે ઠેકાણે ગાંડા માણસોના આશ્રય સ્થાન સ્થાપવાને અથવા તે સ્થાપવાનાં લાઈસન્સ આપવાને મુખત્યાર છે.

૮૫ ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ હુકમ કાઢીને એવું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે કે કોઈ પણ પ્રાંતમાં હુકમત ચલાવનારા માજીસ્ટ્રેટ કે કોર્ટને ગાંડા માણસોને બીજા કોષ્ટ પ્રાંતમાં આવેલાં કોષ્ટ પણ આશ્રય સ્થાનમાં મોકલવાનો અધિકાર છે.

૮૬ લાઈસન્સ મેળેલા આશ્રય સ્થાનમાં ગાંડા માણસને રાખાઈ રહેવા અને આ આકેટનાં દ્વારા

મુજબ ખર્ચ લેવા બાબત ગાંડાના મિત્રો કે સર્તી વહાલાં પાસેથી કબુલત કરાવી લીધી ન હોય કે કોઈ હુકમ કર્યો ન હોય ત્યારે, તે ગાંડાના અન્ન વખતે ખર્ચ અમલમાં હોય તે કાયદાના ઠરાવને પાત્ર એવું આશ્રય સ્થાન જેના હવાલામાં હોય તેને સરકારે આપવો.

૮૭ અટકતા પકડાયેલા ગાંડા માણસના કબજામાં જે નાણું હોય, તે અને તેની ભત ઉપર જે કાંઈ મિલકત મળે, તે લખને લેવાને તે ઉત્પન્નનો ગાંડા માણસના અન્ન વખતે ખર્ચ તથા તેને સાફ જે ખીજો ખર્ચ થાય તે આપના સાફ ઉપયોગ કરવાનો માલગેરતને અધિકાર છે.

૮૮ આશ્રય સ્થાનમાં અટકાવી રાખેલા ગાંડા માણસની પાસે તેના અન્ન વખતે માટે ઉપયોગમાં લઈ શકાય તેવી ઇસ્ટેટ હોય કે તે ગાંડાનું પુર કરવાને કાયદા પ્રમાણે બંધાયેલો હોય તે માણસની પાસે તેનું પુર પાડવાની શક્તિ હોય, તો જે અધિકારીએ તેને લેવાનો હુકમ કર્યો હોય તે અધિકારી, કે જેની હદની અંદર તે મિલકત આવી હોય તે હાઇકોર્ટ કે ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટને તે ગાંડા માણસના અન્ન વખતે ખર્ચ આપાવવાનો હુકમ કરવા સાફ અરજી કરવાને મુખત્યાર છે.

૮૯ કોર્ટ સંક્ષિપ્ત રીતે તપાસ કરવી ને તે ગાંડા માણસના અન્ન વખતે સાફ ઉપયોગમાં લેવાય તેવી ઇસ્ટેટ તે ગાંડા માણસ પાસે છે. કે ફાલ્ગુ માણસ તેનું પુર કરવાને બંધાયેલો છે તેવી પાસે પુર પાડવાની શક્તિ છે, એમ કોર્ટની ખાતરી થાય તો રેટમાંથી કે એવા માણસ પાસેથી એવા ગાંડા માણસને અન્ન વખતે પુર પાડવાનો ખર્ચ ને તે અરજીનો ખર્ચ વસુલ કરવાનો કોર્ટ હુકમ આપેલો જોઈએ.

૯૦ કોર્ટ પશુ ગાંડા માણસને અન્ન વખતે પુર પાડવાની જે જવાબદારી તેના કોષ્ટ સગાવહાલાને કે ખીજા કોષ્ટ માણસને માથે હોય તે આ આકટના ઠરાવથી જતી રહે છે કે તેને હરકત થાય છે એમ સમજવું નહીં.

૯૧ સ્થાનિક સરકાર આ આકટના કારણેસાફ કાનુનો કરવાને મુખત્યાર છે.

૯૨ ૯૧ મી કલમની રૂચે કરેલી કાનુનો સ્થાનિક સરકારી ગેઝીટમાં પ્રસિદ્ધ કરવી જોઈએ.

૯૩ જે કોષ્ટ માણસ, આ આકટના ઠરાવે સિવાય બીજી રીતે એકાદ ગાંડા માણસને આશ્રયસ્થાનમાં લેશે કે અટકાવી રાખશે, કે આશ્રયસ્થાન સિવાય ખીજો ઠેકાણો બે કે વધારે ગાંડા માણસને કાયદા માટે અટકાવી રાખશે તેને બે વર્ષ સુધીની કેદની, દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે.

૯૪ ફોજદારી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાના ૪૨ મા બાબના ઠરાવે, આ આકટની રૂચે લીધેલાં ખતોને લાગુ પડશે.

૯૫ જ્યારે સરકારે પતાર, પેન્શન, ગ્રાન્ટ્સ કે બીજી નિમણૂક કોષ્ટ માણસને આપવાની હોય, તે માણસ ગાંડા હોવાનો માલગેરતે દાખલો આપ્યો હોય ત્યારે તે રકમ તે ગાંડા જેના હવાલામાં હોય તે સમસને પોતાને વાળખી લાગે તેટલો તે રકમનો ભાગ આપવાને મુખત્યાર છે ને બાકી રહે તે તેના ઉપર આધાર રાખનારાં તેના કુટુંબના માણસોના અન્ન વખતે માટે આપવાને તે મુખત્યાર છે.

૯૬ કોષ્ટ પશુ કાનુનોને પાત્ર પહેલાં પરીશિષ્ટમાંના નમુના તેમાં જણાવેલાં કારણો સાફ વાપરવામાં આવશે તો પુરતા થશે.

૯૭ આ આકટની રૂચે શુદ્ધ બુદ્ધિ કરેલાં કૃત્મ માટે કોષ્ટ માણસની સામે કાંઈ ફરિયાદ ફોજદારીમાં ચલાવવામાં આવશે નહીં.

૯૮ એકાદ આશ્રયસ્થાનના હવાલાવાળા કોષ્ટ અમલદારને બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનની બહારની કોષ્ટપશુ કોર્ટ ગાંડા માણસને લેવા માટે, કે અટકાવી રાખવા માટે કરેલા હુકમનો કે વારંટનો અમલ કરવાનો અધિકાર છે.

૯૯ ગવર્નર જનરલ ઇન કાઉન્સિલને બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનની બહારથી આવેલા ગાંડા માણસો માટે કાનુનો કરવાનો અધિકાર છે.

૧૦૦ આ આકટની રૂચે આત પહેલાં સન ૧૮૫૮ ના હિંદુસ્તાનના ગાંડા માણસોના આશ્રયસ્થાન બાબતના એકટની ૭ મી કલમ મુજબ, લેવાના હુકમ ઉપર સહી કરનાર સમસને અમલદારને જે અધિકાર ને જવાબદારી છે તે સધળા અધિકાર મળશે અને આ ઉપરથી રદ કરેલા કાયદાની રૂચે કરેલા હુકમ તથા કરાર આ આકટ પ્રમાણે કર્યા હશે તેમ તેના અમલ થશે.

૧૦૧ ખીજા પરીશિષ્ટમાં લખેલા કાયદા ચોથા આસનમાં લખ્યું છે તેટલે સુધી રહ કર્યા છે.

હિંદુસ્તાનનો કારખાનાં બાબતનો આકટ.

(સને ૧૯૧૧ નો આકટ ૧૨ મો.)

૧ આ આકટને સન ૧૯૧૧ નો હિંદુસ્તાનના કારખાના બાબતનો આકટ કહેવો તે આખા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનને લાગુ છે.

૨ ' છોકરું ' એટલે ૧૪ વર્ષ કરતાં ઓછી ઉંમરનું માણસ ' કારખાનું ' એટલે જે મકાનની અંદર કોઇપણ વસ્તુ વાપરવાના, લઇ જવાના, વેચવાના કારણસાર, વરાળથી ચાલનારી, પાણીથી ચાલનારી, ખીજી યાંત્રિક શક્તિનો કે વીજળીનો ઉપયોગ કરવામાં આવતો હશે એવું કે છપણ મકાન.

૩ નીચેના બાબ કોઇ ખાણને, વીજળી પેદા કરનારા રેલ્વેનને, ગળીના કારખાનાને, ચઢા કે કારીના માટે વપરાતા કારખાનાને, જેમાં રોજના ૪૯ સપ્તસો એકી વખતે કામે લગાડેલા નહોય તેને લાગુ પડશે નહીં. ૪ થા તથા ૫ મા બાબના તથા ૩૫ મી ને ૩૬ મી કલમના ઠરાવો કાટન રીલીંગરૂમ કે વાઈડીંગ રૂમ નહોય એવી કારખાનાની હદની જગામાં, કારખાનામાં ચાલતા યંત્રથી માલ તૈયાર કરવાની કૃતિની મદદમાં વરાળની, પાણીની કે ખીજી યાંત્રિક કે વીજળીની શક્તિનો ઉપયોગ કરવામાં આવતો નહોય, તેવી જગામાં કામે લગાડેલા કોઇ પણ સપ્તસને લાગુ પડશે નહીં.

૪ સ્થાનિક સરકાર પોતાને યોગ્ય લાગે તેવા માણસોને તેમને ઠરાવી આપે તે સ્થાનિક હદની અંદર કારખાનાના ઇન્સ્પેક્ટરો તરીકે નીમવાને મુખત્યાર છે, જ્યાં માઇસ્ટ્રેટ આ આકટ મુજબ ઇન્સ્પેક્ટર છે એમ સમજવું.

૫ ઇન્સ્પેક્ટરને તે જે સ્થાનિક હદમાં નીમાયો હોય તે હદની અંદર આ જે કોઇ જગા કારખાના તરીકે વપરાય છે એમ માનવાનું કારણ હોય તે જગામાં તેને યોગ્ય લાગે તેવા એસોસ્ટેટને સાથે લઇ જવાનો, (કારખાનાના મકાનની, યંત્રની તથા રજીસ્ટરોની તપાસ કરવાનો, તથા કોઇ પણ માણસની ભુખાની લેવાનો કે જરૂર હોય તેવા ખીજા અધિકારો ચલાવવાનો અખત્યાર છે.

૬ સ્થાનિક સરકાર પોતાને યોગ્ય લાગે તેવા માણસોને આ આકટનાં કારણ સાર દાખલા આપનારા સર્જન તરીકે નીમવાને મુખત્યાર છે.

૭ દાખલો આપનારા સર્જને કારખાનામાં કામે લાગવાની ઇચ્છા રાખનાર માણસની ઇચ્છા ઉપરથી તેને તપાસી કારખાનામાં કામે લાગવાને લાયક છે કે નહીં તે લખીને ઠરાવેલા નમુના પ્રમાણેનો એક દાખલો તેને આપવો જોઇએ.

૮ દાખલો આપનાર સર્જન ૭ મી કલમની રૂયેનાં કામ કોઇ પણ વૈદ્યકીય ધંધો કરનારા માણસને સોંપવાને મુખત્યાર છે.

૯ હેઠળના ઠરાવ કારખાનાને લાગુ પડશે, (અ) એટલે તે સ્વચ્છ રાખવું તથા ત્યાં કોઇ મેરી, સંકાસ કે ખીજી અપકારક વસ્તુથી નીકળતી દુર્ગંધ મારવી જોઇએ નહિ. (બ) તેમાં કામે લગાડેલા માણસોની તંદુરસ્તીને હરકત કે નુકશાન થાય તેવી રીતે ત્યાં કામ ચાલતું હોય તે દરમિયાન તેમાં બીડ થવા દેવી નહીં. (ક) ત્યાં એવી રીતે આવજ થવી જોઇએ કે તેથી તેમાં કામ ચાલતું હોય ત્યારે ઉત્પન્ન થતાં તંદુરસ્તીને નુકશાનકારક કોઇપણ ગ્વાસ વરાળ, ધુળ કે ખીજા ગંદા પદાર્થો બની શકે ત્યાં સુધી વગર નુકશાનકારક થાય.

૧૦ એકાદ કારખાનામાં ચાલતી કૃતિથી ઉત્પન્ન થનારી ધુળ કે ખીજો ગંદો પદાર્થ કામ કરનારાઓના પેટમાં ચાસની સાથે નુકશાન કારક પ્રમાણમાં જતો હોય તો તે અટકાવવા માટે પંખાનો કે ખીજા યાંત્રિક સાધનોનો ઉપયોગ કરવાનો ઇન્સ્પેક્ટરે તે કારખાનાના મેનેજરને લેખી હુકમ કરીને દરમાવવાને મુખત્યાર છે.

૧૧ દરેક કારખાનામાં પુરતું અજવાળું હોવું જોઇએ.

૧૨ જે કારખાનામાં વાતાવરણની બીનાસ કૃત્રિમ સાધનોથી ઉત્પન્ન કરવામાં આવતી હોય ત્યાં તે ઉત્પન્ન કરવામાં આવતી હોય ત્યાં તે ઉત્પન્ન કરવાનું પાણી, પીવાનું પાણી ન્યાંથી લેવામાં આવતું હોય

ત્યાંથી લેવું જોઈએ ને તે સ્વચ્છ કરવું જોઈએ.

૧૩ દરેક કારખાનાના કામે લગાડેલા માણસો માટે તે કારખાનામાં પુરતા જળ તથા મુતરડી પુરા પાડવાં જોઈએ.

૧૪ કારખાનાના કામે લગાડેલા માણસોને પીવાને માટે લાયકને પુરતા પીવાના પાણીનો જથ્થો હોવો જોઈએ.

૧૫ દરેક કારખાનાનાં, ઓરડાનાં બારણાં બહારની બાજુએ ઉધડે એવાં બનાવવાં જોઈએ.

૧૬ કારખાનામાં કામે લગાડેલા માણસો માટે આગને પ્રસંગે બહાર નીકળી જવાનાં સાધનો પુરા પાડવાં જોઈએ.

૧૭ કોઇ પણ માણસે કોઇ પણ કારખાનામાં કોઇ પણ જવાલાગ્રાહી પદાર્થની છેક પાસે બીડી પીવી નહીં, કે ખુલ્લો દીવો વાપરવો નહિં, કે એવો કોઇ દીવો દેવતા વાપરવો નહીં કે વાપરવા દેવો નહીં.

૧૮ કારખાનાના કોઈ પણ ભાગમાંના વરાળ ચંત્રની સાથે કે પાણીથી ચાલનાર ચક્ર સાથે કે બીજા યાંત્રિક કે વીજળીની શક્તિ સાથે સંબંધ હોય, એવા દરેક ફલાઇ, બ્લોલ, આગળ કે તેવા કોઇ ચક્રની આગળ, કે દરેક હોઇસ્ટ કે ટીગલ આગળ મજબુત વાડ ભરવી જોઈએ, કારખાનાના ચંત્ર કે બોલ્ટરોના ઉપર દેખરેખ રાખવાને કામે લગાડેલા સખસોનું જોખમથી રક્ષણ કરવા માટે જે તબવીબ ઠરાવવામાં આવે તે કરવી જોઈએ.

૧૯ કોઇ પણ સ્ત્રી કે છોકરોને, કારખાનામાં મિલગિયરીંગને કે ચંત્રને કોઇ પણ ભાગ, વરાળ, પાણી, વીજળી, કે બીજા યાંત્રિક શક્તિથી ચાલુ હોય ત્યારે તે સાફ કરવા દેવો નહીં કે કોઇ પોતાની મેજે ચાલનાર ચંત્ર ઉપરની કે ઇ શક્તિથી ચાલતું હોય ત્યારે તેના સ્થાપિ કે ફરતા ભાગની વચ્ચે કામ કરવા દેવું નહિં.

૨૦ કોઇ પણ સ્ત્રી કે છોકરોને, રૂની ગાંસડી બાંધવાના કોઈ કારખાનાના જે ભાગમાં ફાટન-આપનર ચાલતું હોય ત્યાં કામે લગાડવું નહીં. પણ જો તેની બે ને ઓરડાની વચ્ચે પડેલા બર્થો હોય તો કામે લગાડવાને હરકત નથી.

૨૧ દરેક કારખાનામાં, કામ ચાલુ હોય તે દરેક દિવસે વત્તામાં વત્તા છ કલાકને અંતરે ઓછામાં ઓછા અડધા કલાકની છુટી આપવાનું ઠરાવવું જોઈએ, જે દરમિયાન સઘળું કામ બંધ કરવું. (૨) આ કલમ કપડાં વણવાનાં, કાપડ છાપવાનાં, નીખારવાનાં, રંગવાના કારખાનામાં, સાઇકીંગના, ક્લેન્ડરિંગને, પી-નીશીંગના કે સીવવા વેતરવાના કામને કે રેલ્વે કે ટ્રામના વર્ક શોપોમાં રનીંગ શોડોમાં ઇન્જનીયરીંગના કે વહાણોની મરામતી કરવાના કારખાનામાં અગત્યના કરવાના કામને લાગુ નથી.

૨૨ કોઇ પણ માણસને કોઇ પણ કારખાનામાં હેઠળ હોવા પ્રમાણે હોવા સિવાય રવિવારે કામે લગાડવો નહીં, એટલે કે રવીવારની પહેલાંના ત્રણ દહાડામાંના કોઇ એક આખો દિવસ તેને છુટી મળી હોય કે મળવાની હોય તે સિવાય.

૨૩ કારખાનામાં છોકરોને કામે લગાડવાના સંબંધમાં હેઠળ બાકીના ઠરાવો લાગુ પડશે. (અ) કોઇ છોકરું નવ વર્ષથી ઓછી ઉંમરનું નથી અને કારખાનામાં કામે લગાડવાને લાયક છે એવું દેખાડનારો ૭ મી કે ૮ મી કલમની રૂયે આપેલા તેની પાસે ન હોય તો. તેને કોઇ પણ કારખાનામાં કામે લગાડવું નહીં. (બ) કોઇ પણ છોકરોને કોઇ પણ કારખાનામાં સવારના સાડાપાંચ વાગતાં પહેલાં કે સાંજના ૭ વાગ્યા પછી કામે લગાડવું નહીં. (ક) કોઇ પણ છોકરોને કોઇ પણ એક દિવસમાં સાત કલાક કરતાં વધારે વખત સુધી કામે લગાડવું નહીં,

૨૪ કારખાનામાં સ્ત્રીઓને કામે લગાડવા માટે હેઠળના ઠરાવો લાગુ પડશે. (અ) કોઇ પણ સ્ત્રીને સવારના સાડા પાંચ પહેલાં કે સાંજના સાત વાગ્યા પછી કામે લગાડવો નહીં (બ) કોઇ પણ સ્ત્રીને કોઇ પણ કારખાનામાં કોઇ પણ એક દિવસમાં અગીઆર કલાક કરતાં વધારે વખત સુધી કામે લગાડવો નહીં.

૨૫ જે સ્ત્રી કે છોકરોને અમુક કારખાનામાં કામે લગાડવામાં આવ્યાં છે એમ જે માણસ જાણતો

હોય તેણે તેમને તેજ દીવસે બીજા કારખાનામાં કામે લગાડવાં નહીં,

૨૬ કારખાનાના મેનેજરે સ્ત્રી તથા છોકરાને કામે લગાડવાના કલાક અમુક છે એમ ઠરાવવું જોઈએ, તે કલાક સિવાય બીજા વખતે તેમને કામે લગાડવાં નહીં.

૨૭ કા-૨૪ કે ૨૬ ના ઠરાવ કારખાનામાં ઇન્સ્પેક્ટરના મત પ્રમાણે દરેક સ્ત્રીને કામે લગાડવાના અગીઆર કલાક કરતાં વધારે ન થતાં હોય એટલી સ્ત્રીઓ કામે લગાડેલી હોય તેવા રૂલો કાઢવાના કે ફની ગાંસડી બાંધવાના કોષ પણ કારખાનામાં કામે લગાડેલી સ્ત્રીને લાગુ પડશે નહીં.

૨૮ કોષ પણ માણસને કોષ પણ વણવાના કારખાનામાં કોષપણ એક દિવસમાં બાર કલાક કરતાં વધારે વખત સુધી કામે લગાડવો નહીં.

૨૯ કોષ પણ માણસને વણવાના કારખાનામાં સવારના સાડા પાંચ વાગતાં પહેલાં કે સાંજના સાત વાગ્યા પછી કામે લગાડવો નહીં.

૩૦ ૨૮ મીને ૨૯ મી કલમનો અજકુર, કુંદી કરવાના કામને, સફાઈ કરવાના કામને, સીવવા કે ચેતરવાના કામને, કાપડ છાપવાના કામને, નિખારવા કે રંગવાના કામને લાગુ નથી.

૩૧ કોષ પણ વણવાના કારખાનામાં યાંત્રિક શક્તિનો કે વીજળીની શક્તિનો ઉપયોગ કરવાનો વખત કોષ પણ એક દિવસમાં ૧૨મી કલમથી વધારે હોવો જોઈએ નહીં.

૩૨ કોષ પણ છોકરાને કોષ પણ વણવાના કારખાનામાં એક દિવસમાં છ કલાકથી વધારે વખત સુધી કામે લગાડવું નહીં.

૩૩ કારખાનાનો ભોગવટો કરનારા દરેક માણસે, વિદ્યમાન કારખાનાના સંબંધી, કારખાનું શરૂ થાય કે શરૂ થયાં પછી એક મહીનાની અંદર ઇન્સ્પેક્ટરને, તે કારખાનાનું નામ, જગા, કાગળો મોકલવાનું સરનામું, જે કામ તેમાં કરવામાં આવતું હોય તેનું સ્વરૂપ, કારખાનામાંની ચાલન શક્તિ કેટલી છે તે, કારખાનાના મેનેજરનું નામ વિગેરે લખી એક નોટીસ મોકલવી જોઈએ.

૩૪ જ્યારે કારખાનામાં કાંઈ અકસ્માતથી મરણ નીપજે કે શારીરિક ઇજા થાય ને તે અકસ્માત થયા પછીના અડતાલીસ કલાક સુધી કામખર પાછો આવી ન શકે ત્યારે મેનેજરે તેવા અકસ્માતની નોટીસ ઠરાવવામાં આવે તે અધિકારીઓને મોકલવી જોઈએ.

૩૫ દરેક કારખાનામાં છોકરાઓ કામે લગાડ્યા હોય, તેમનું અને તે દરેકને શું કામ આપ્યું છે, તેનું એક રજીસ્ટર, ઠરાવેલા નમુના પ્રમાણે રાખવું જોઈએ.

૩૬ દરેક કારખાનાના મુખ્ય દરવાજાની પાસેની રહેજે દેખાય એવી જગાએ અંગ્રેજી ભાષામાં તથા કારખાનાના અડધા કરતાં વધારે લોકોની ભાષામાં લખીને આ આકટના તથા તેની કાનુનીનો ઠરાવેલો સારાંશ તથા નોટીસ ચોટાડવી જોઈએ. તેમાં (અ) દરરોજ કામ કરવાનો વખત, (બ) જે મુદત દરમિયાન કામ બંધ રહે તે મુદત, વારા ફરતી કામે લગાડવાની પદ્ધતિ, પ્રમાણે છોકરાં તથા સ્ત્રીઓને કામે લગાડવાના કલાક, આ લખવું જોઈએ. તેની એક નકલ, કારખાનું શરૂ થયા પછી એક મહીનાની અંદર ઇન્સ્પેક્ટરને મોકલવી જોઈએ. તેમાં ફેરફાર કરવામાં આવે તો મેનેજરે સાત દિવસની અંદર ઇન્સ્પેક્ટરને ખબર આપવી જોઈએ, કાનુનીના સારાંશ ચોટાડવા શિવાગના આ કલમના ઠરાવ મેસમના કારખાનાને લાગુ નથી.

૩૭ ગવર્નર જનરલ ઇન કૅસિલના નિર્ણયને પાત્ર સ્થાનિક સરકાર આ આકટના ઠરાવ અમલમાં લાવવાના કારણસર, કારખાનાની તપાસ કરવા આપત, ઇન્સ્પેક્ટરોએ કહી રીતે અધિકાર અધાવવો, સ્વચ્છતા રાખવાના ઉપાયો, કોષ પણ ઓરડામાં કેટલાં માણસો કામે લગાડવાં, વીગેરે આપત કાનુનો કરવાને મુખત્યાર છે.

૩૮ આ આકટનો અમલ કરવા માટે નિયમિત મુદતનાં પત્રો પૂરાં પાડવાનું કારખાનાનો ભોગવટો કરનારને કે મેનેજરને ફરમાવવાનો ગવર્નર જનરલ ઇન કૅસિલને કાનુનો કરીને અધિકાર છે.

૩૯ ૩૭ મી કે ૩૮ મી કલમ ઉપરથી કાનુનો કરવાનો અધિકાર તેવી કાનુનો અગ્રાઉથી ડાખીને પ્રસિદ્ધ કર્યા પછી કરવી જોઈએ એ સરતને પાત્ર છે.

૪૦ કાનુનો સ્થાનિક સરકારી કે હાડિયા ગેઝીટમાં છાપીને પ્રસિદ્ધ કરવી જોઈએ.

૪૧ જો કોઈ પણ કારખાનામાં, આ આકટના ઠરાવ વિરૂદ્ધ કોઈ માણસને કામે લગાડયો હોય, ૬ મી ૧૦, ૧૧, ૧૨, ૧૩, મી, ૧૪, ૧૫ મી, ૧૬ મી ૧૮ થી. ૩૫ મી, કે ૩૬ મી કલમના ઠરાવનો અમલ કરવામાં નહીં આવ્યો હોય તો ભોગવટો કરનાર તથા મેનેજર સામાયિક કે જુદા જુદા બંધે રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષાને પાત્ર થશે.

૪૨ જ્યારે એકાદો કારખાનાના ભોગવટો કરનારની કે મેનેજરની સામે તહોમત મુકવામાં આવ્યું હોય ત્યારે તે ખરેખરા ગુન્હામત તરીકે જે ખીજ સખસ ઉપર પાતે તોહોમત મુકતો હોય તેને સુના વણી વખતે કોર્ટમાં અજાવવાનો હક છે. ને જો ગુન્હો સાબીત કરવામાં આવ્યા પછી તે ભોગવટો કરનાર કે મેનેજર કોર્ટની ખાતી થાય તે રીતે સાબીત કરે કે. આકટની બાબતથી કરાવવા સાર તેણે યોગ્ય કાળજી લીધી છે. તથા તે ખીજ સખસે તે ગુન્હો, પોતાની જાણ, સમ્મતિ કે અપાઝ સિવાય કંઈયે છે. તો તે ખીજ સખસ ઉપર તે ગુન્હાની સાબીતીનો ઠરાવ કરવો જોઈએ. અને તે ભોગવટો કરનાર કે મેનેજર જવાબદારીમાંથી મુક્ત થશે. આ પ્રમાણેની જો ઇન્સ્પેક્ટરની કામ ચલાવતા પદેલાં ખાતી થાય તો તેણે ભોગવટો કરનાર કે મેનેજર ઉપર કામ ન ચલાવતાં ગુન્હો કરનારની ઉપર કામ ચલાવવું જોઈએ.

૪૩ જે કોઈ સખસ ૫ મી કલમ મુજબ કોઈ પણ અધિકાર ચલાવવાના કામમાં જણી જોઈને ઇન્સ્પેક્ટરને અટકાવ કરશે. અને રજીસ્ટ્રાર ને દસ્તાવેજ ઇન્સ્પેક્ટર માંજે ત્યારે હાજર કરવામાં મુકશે. કામે લગાડેલા માણસ ઇન્સ્પેક્ટર આમજ હાજર થશે નહીં, ૧૭ મી કલમ મુજબ જવાલામાદી પદાર્થની પાસે બીડી પીશે કે ખુદ્દો દીવા દેવતાનો ઉપયોગ કરાવશે, કે મના કરેલું કામ કરશે તેને ધણામાં ધણો બંધે રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૪૪ જે માણસ ખીજ માણસને ૭ મી કે ૮ મી કલમની રૂપે આપેલા દાખલાનો પોતાના દાખલા પ્રમાણે જણીજીજીને ઉપયોગ કરશે તે ૨૦ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષાને પાત્ર થશે.

૪૫ જે માણસ એકજ જાતનો ગુન્હો ફરી ફરીને દરરોજ કરે તે આ આકટના ઠરાવેલા વધારેમાં વધારે દંડ કરતાં વધારે દંડને તે નિચેની હકીકત ન હોય તો પાત્ર થશે નહિ, એટલે, મુજ ગુન્હા માટે કામ ચાલવા માંડ્યા પછી તે પાછો કરવામાં આવ્યો ન હોય તો કે તે ગુન્હો આ આકટના ઠરાવ વિરૂદ્ધ જે કે વધારે માણસોને કામે લગાડવા દેવાનો ન હોય તો.

૪૬ કારખાનાના જે કોઈ પણ ઓરડામાં ઊકરાંને કામે લગાડવામાં આવતાં હોય ને જેમાં યંત્રથી માથ તૈયાર કરવાની કૃતિને અનુષંગિક હોય એવું કામ ચાલતું હોય તે ઓરડા કે ભાગમાં ૭ વર્ષથી વધારે ઉમરનું કોઈ ઇકાંડે બળી આવે તો, વિરૂદ્ધ રીતે સાબીત કરવામાં આવે ત્યાં સુધી તેને તે કારખાનામાં કામે લગાડવું છે એમ સમજવું.

૪૭ જ્યારે કોઈ કૃત્ય કે કસુર, એકાદો માણસ અમુક ઉમર કરતાં ઓછી કે વધારે ઉમરનો હોય તો શિક્ષા કવવા જોમ ગુન્હો થતો હોય ને તે માણસ સદરહુ ઉમર કરતાં ઓછી કે વધારે ઉમર નો જણાય છે એમ કોર્ટનો મત હોય તો તે સદરહુ ઉમર કરતાં ઓછી કે વધારે ઉમરનો નથી એવું સાબીત કરવાનો બોળે તહોમતદાર ઉપર છે. ઉમર બાબત સર્જને કરેલો એકરાર પુરાવામાં દાખલ થઈ શકે.

૪૮ કા. ૪૨ ની ૨કમ (૨) સિવાયના આ આકટની રૂપે ચલાવવાનું કોઈ પણ ફોજદારી કામ ઇન્સ્પેક્ટર સિવાય બીજા કોઈએ કે ઇન્સ્પેક્ટરની મંજૂરી લીધા સિવાય ચલાવવું નહિ. પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ કરતાં ઉત્તરતા દરજ્જાની કોઈ પણ કોર્ટ આવા ગુન્હાનો ઇન્સાફ કરવો નહિ.

૪૯ કોઈ પણ કોર્ટ આ આકટની વિરૂદ્ધના ગુન્હાની ફરિયાદ, જે તારીખે ગુન્હો કર્યાનું કહેવામાં આવતું હોય તેથી ૭ મહીનાની અંદર કરવામાં ન આવે તો સાબજવા નહિ.

૫૦ કા. ૧૦-૧૧-૧૨-૧૫ ને ૧૮ ની રૂપે જેના ઉપર કુકમ બળવવામાં આવ્યો હોય તે માણસ, તે કુકમની બળવણીની તારીખથી ચૌદ દિવસની અંદર સ્થાનિક સરકારને તે કુકમ સામે અપીલ કરવાને સુખત્યાર છે.

૫૧ દિવસના કલાક, વખતનું પ્રમાણ જે સાધારણ : પાળવામાં આવતું હોય તે પ્રમાણે ગણવા જોઈએ
પર કલાક ગણતી વખતે અડધા કલાક કે વધારે વખત સુધી કામમાં ખલેલ પડી હોય તો તે
વખત બાદ કરવો.

૫૩ કારખાનાના કામની જુદી જુદી શાખાઓ કે ખાતાઓને તે જુદાં જુદાં કારખાનાં છે તેવું
સ્થાનિક સરકાર લેખી હુકમથી ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

૫૪ આ આકટ સરકારી કારખાનાઓને લાગુ પડશે.

૫૫ બરમા પ્રાંતમાં કોઇ પણ સખસને કારખાનામાંના સંચા કામ કે સાજ સરંજામ સાફ કરવા
માટે રવીવારે ચાર કલાક કરતાં વધારે ન હોય તેટલા વખત સુધી કામે લગાડવાને હરકત નથી. પણ
તેણે આગલે દિવસે કારખાનામાં બપોરે બે વાગ્યા પછી કામ કરેલું હોવું જોઈએ નહિ.

૫૬ કોઇ પણ કારખાનાને સ્થાનિક સરકાર લેખી હુકમ કરીને પોતાને યોગ્ય જણાય તેટલી હદ
કે મુક્ત સુધી આ આકટમાંથી બાતલ કરવાને મુખત્યાર છે.

૫૭ ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલને યોગ્ય જણાય તો તે આ આકટ ઉપરથી સ્થાનિક સરકારને આપ્યા
હોય તેવા કોઇ પણ અધિકાર અલાવવાને મુખત્યાર છે.

૫૮ આ આકટની રૂએ કોઇ માણસે કાંઈ કામ શુદ્ધ બુદ્ધિથી કર્યું હોય તેની સામે કાંઈ ફરીયાદ
કરવામાં આવશે નહીં. કે ફેજહારી કાંઈ કામ અલાવવામાં આવશે નહીં

૫૯ સન ૧૮૮૧ નો તથા ૧૮૯૧ નો દિવ્સ્તાનનો કારખાનાંબાબતનો આકટ આ ઉપરથી રદ કર્યો છે.

મુ'બાઇનો ધોડાની સરતના મેદાનોનું લાઇસન્સ આપવા બાબતનો

કાયદો (સને ૧૯૧૨ નો ૩ જો)

૧ આ આકટને સને ૧૯૧૨ નો મુ'બાઇની સરતના મેદાનોનું લાઇસન્સ આપવા બાબતનો કાયદો
કહેવો તે આખા મુ'બાઇ ઇલાકાને લાગુ છે.

૨ ધોડાની સરત—તેમાં જે સરતમાં કોઇ ધોડા, ધોડી, કે ખાસી કરેલો ધોડા, ખીજા કોઈ ધોડા
કે ધોડી કે ખાસી કરેલા ધોડા સાથે કોઇ પણ જાતનાં છનામ માટે, તે તેના ઉપર બેસનારાઓના સં-
ખ્યામાં બકવામાં આવેલી કોઇ હોડ, કે સરત માટે ફરીફાઇમાં દોડે ને જ્યાં વીસથી વધુ માણસો હાજર
થાય તેવી કોઇ પણ સરત થાય છે.

સરતનું મેદાન એટલે જે કોઇ જગા ઉપર ધોડાની સરત રમી શકાય તે જગા થાય છે.

૩ ધોડાની સરત માટે મળેલું લાઇસન્સ અમલમાં હોય તેવા સરતના મેદાન સ્વીચા ખીજા કોઇપણ
મેદાનમાં ધોડાની સરત અલાવવી નહીં.

૪ સરતના મેદાનનો ધણી, પટે લેનાર કે ભોગવટો કરનાર તેવા સરતના મેદાનનાં ધોડાની સરતના
લાઇસન્સ માટે ગવર્નર ઇન કૌન્સિલને અરજ કરવાને મુખત્યાર છે, તે ધોડાની સરતનું લાઇસન્સ આપ-
વાને કે ન આપવાને મુખત્યાર છે. તેમ જે સરતે લાઇસન્સ આપ્યું હોય તે સરતનો બગ થાય તે પ્રશ્ન
લાઇસન્સ રદ કરવાને મુખત્યાર છે.

૫ લાઇસન્સ વગરનાં સરતના મેદાનમાં ધોડાની સરતમાં જે માણસ ભાગ લેશે, તેને ખસે' રૂપિયા
સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૬ લાઇસન્સ વગરની જગામાં ધોડાની સરત રમવામાં આવે તો તે ધણી કે ભોગવટો કરનારને એક
હજાર રૂપિયા સુધીનો દંડ થશે.

૭ જે સખસ લાઇસન્સની સરતનું ઉલ્લંઘન કરશે તેને એક હજાર રૂપિયા સુધીના દં-
ડની શિક્ષા થશે.

૮ પ્રેસિડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ કે ૧ લા વર્ગના માજિસ્ટ્રેટની કોર્ટની નીચેની કોઇ પણ કોર્ટ આ આકટ
મુજબના કોઇપણ ગુન્હાનો ઇન્સાફ કરવો નહીં.

૯ કોઇ પણ ધોડાની સરતને આ આકટમાંથી બાતલ કરવાને ગવર્નર ઇન કૌન્સિ-
લને અધિકાર છે.

સને ૧૯૧૨ નો હિંદુસ્તાનનો અંગ્રીનો વીમે ઉતારનારી કંપનીઓ બાબતનો આકટ કહેવો.

૧ આ આકટને સને ૧૯૧૨ નો હિંદુસ્તાનનો અંગ્રીનો વીમે ઉતારનારી કંપનીઓ બાબતનો આકટ કહેવો. તે આખા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનને લાગુ પડે છે.

૨ અંગ્રીનો વીમે ઉતારવાનું કામ એનો અર્થ, માણસની અંગ્રીનો વીમાની પોલીસી આપવી કે એવી પોલીસીની રૂએ જવાબદારી માથે લેવી કે માણસની અંગ્રીનો સંબંધમાં વર્ષાસન આપવું એવો થાય છે. “ માણસની અંગ્રીનો વીમાની પોલીસી ” એટલે જે લેખ ઉપરથી મરણ પછી નાણાં આપવાની ખાત્રી આપી હોય એવો લેખ થાય છે.

૩ આ આકટ બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં અંગ્રીનો વીમે ઉતારવાનું કામ ચલાવનારા સધળા માણસોને કે તેના મંડળોને લાગુ પડશે.

૪ અંગ્રીનો વીમે ઉતારનારી દરેક કંપનીએ સન ૧૮૮૬ નો સિક્યુરીટીઓના આકટમાં બાબતમાં કયાં પ્રમાણેની રૂપ હમ્બર રૂપીઆની દર્શનિય કોમ્પતની કે પાછલી નગદી સાલની ઉમ્મજના હિસાબમાં બતાવ્યા પ્રમાણેની અંગ્રીનો વીમે ઉતારવાથી થયેલી ઉમ્મજના એક તૃતિયાંશ જેટલી સરકારી સિક્યુરીટીઓ મવર્નર જનરલ ઇન કોન્સિલની વતી અને તેની તરફથી કંટ્રોલર જનરલને ત્યાં અનામત મુકવી. જ્યાં સુધી તે કંપની એલાખ રૂપીઆની દર્શનિય કોમ્પતની સિક્યુરીટીઓ અનામત મુકે નહીં, ત્યાં સુધી તેણે દર વર્ષે, પાછલી સાલના વીમે ઉતારવાના કામથી થયેલી ઉમ્મજના એક તૃતિયાંશ જેટલી સિક્યુરીટીઓની કોમ્પત એક લાખ કરતાં વધારે થાય ત્યાં સુધી અનામત મુકવી જોઇએ.

૫ અંગ્રીનો વીમે ઉતારનારી કંપની, વીમે ઉતારવાના કામ સીવાય બીજું કામ કરતી હોય ત્યારે તેણે વીમે ઉતારવા બદલ આવેલાં નાણાંને જુદો હિસાબ તથા ફંડ રાખવું જોઇએ.

૬ અંગ્રીનો વીમાનું ફંડ, અંગ્રીનો વીમે ઉતારવાના કામ સિવાય બીજું કામ ન ચલાવનારી કંપનીનું માલીકીનું હોય તે પ્રમાણેજ. અંગ્રીની પોલીસી ધારણ કરનારાઓની સ્વતંત્ર સિક્યુરીટી ગણાશે. ને તે ફંડ કંપનીએ કરેલાં કરાર માટે જોખમદાર ગણાશે નહીં.

૭ દરેક અંગ્રીનો વીમે ઉતારનારી કંપનીએ દરેક નગદી સાલ પુર થાય ત્યારે હિસાબ, સરવાળાં તથા પત્રક તૈયાર કરવાં જોઇએ.

૮ દરેક અંગ્રીનો વીમે ઉતારનારી કંપનીએ દર પાંચ વર્ષમાં એકવાર, પોતાની જવાબદારી કોમ્પતની આંકણી શુદ્ધ પોતાની નાણાં સંબંધી સ્થિતિ વિષે એક એકઝ્યુચરી પાસે ચોક્કસી કરાવી તેના રીપોર્ટની તારીખ તૈયાર કરાવવી,

૯ અરરપરસ અંગ્રીનો વીમે ઉતારનારી કંપનીને નફો સર્વાંશ કે મુખ્યત્વે કરીને તેના મેમ્બરોને પ્રિમિયમમાં દર વર્ષે ઘટાડો કરી આપવામાં આવતો હોય તે કંપની નાણાં સંબંધી સ્થિતિના એકઝ્યુચરીના રીપોર્ટની ચોક્કસ પરિશિષ્ટ પ્રમાણે તૈયાર કરવામાં આવેલી તારીખ પાંચ વર્ષથી વધુ નહોતી મુદતને અંતરે તૈયાર કરવાનો ને મોકલવાનો અધિકાર છે.

૧૦ અંગ્રીનો વીમે ઉતારનારી કંપનીએ પાંચમા પરિશિષ્ટમાં બતાવેલા નમુના પ્રમાણે તેના વીમા ઉતારવાના કામનું એક પત્રક તૈયાર કરવું જોઇએ.

૧૧ અગાઉ તૈયાર કરવાનું ફરમાવ્યું છે તેવો દરેક હિસાબ, સર્વાંશ, તારીખ કે પત્રક છપાવવાં જોઇએ ને તેની ચાર નકલો, મુદત પુરી થયા પછી જ મહીના કે એક વર્ષની અંદર મવર્નરજનરલ ઇન કોન્સિલને ત્યાં અનામત મુકવાં જોઇએ.

૧૨ અંગ્રીનો વીમે ઉતારનારી કંપનીના દરેક ઉમ્મજના હિસાબને સર્વાંશ સાથે, તે કંપનીના શેર તથા પોલીસી ધારણ કરનારાની સમસ્ત રજુ કરેલો તે કામનો રીપોર્ટ અનામત મુકવો જોઇએ.

૧૩ જ્યારે ૧૮૮૨ ના કંપની બાબતના કાયદા પ્રમાણે નોંધાયેલી એકાદી અંગ્રીનો વીમે ઉતારનારી કંપની ૧૧ મી કલમ પ્રમાણે કોઇ વર્ષનો હિસાબ તથા સર્વાંશ અનામત મુકે ત્યારે તેજ વખતે તે કંપનીને તેની એક નકલ જોઈએ રદો કંપનીના રજીસ્ટ્રારને મોકલવાનો અધિકાર છે.

૧૪ કોઇ પણ શેર કે પોલીસી ધારણ કરનાર અનામત મૂકેલા હિસાબની, સર્વાધીની, તારીખની કે પત્રકની નકલ માગે તો તેને ટપાલ માર્ગે મોકલવી જોઇએ.

૧૫ જી'દગીનો વીમો ઉતારનારી કંપનીનો હિસાબ ગવર્નર જનરલ ઇન કંઉસિલ ઠરાવે તે રીતે દર વર્ષે ઠરાવેલા.

૧૬ કંપનીના આકટની રૂયે નોંધાયેલી ન હોય તેવી દરેક જી'દગીનો વીમો ઉતારનારી કંપનીએ પોતાના શેર ધારણ કરનારાઓનાં નામ તથા પતાની એક યાદી રાખવી જોઇએ, અને તેની નકલ શેર કે પોલીસી ધારણ કરનાર માગે તો દર સો શબ્દે એ આના જેટલી શી લખને આપવી જોઇએ.

૧૭ કંપની એકટ પ્રમાણે ન નોંધાયેલી વીમા કંપનીએ પોતાની રચના જે ઉપરથી થઇ હોય તેવાં વ્યવસ્થાપત્ર કે બીજા કોઇ લેખની પુરતી નકલો છપાવવી જોઇએ.

૧૮ વીમો ઉતારનારી કંપનીએ જાહેર ખબર કે નેટીસમાં જે બંડોળ કાઢવાનો અધિકાર આપ્યો હોય કે જે લેવા માટે સહી કરવામાં આવી હોય કે જે બરવામાં આવ્યો હોય તે બંડોળની રકમ પણ લખવી જોઇએ.

૧૯ જે વીમા કંપની બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનની બહાર ઉભી થયેલી હોય, ને જે બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં કામ ચલાવવાનું સ્થાપે કે એજન્ટ નીમે તેણે ચલાવવાનું ઠેકાણું કે એજન્ટ સ્થાપ્યા પછી ત્રણ મહીનાની અંદર રજીસ્ટ્રાર પાસે તે કંપનીની રચના થઇ હોય ને સન'દ, કંપનીના મેમોરેન્ડમ કે આર્ટીકલ્સ શી સહી શીક્ષા વાળી નકલ, ડીરેક્ટરોની યાદી, તે કંપની ઉપર અબલવાના પ્રોસેસો, જેને કંપની વતી લેવાનો અધિકાર આપ્યો હોય તે માણસોનાં નામ દાખલ કરવાં જોઇએ. આ કલમ પ્રમાણે જરૂર હોય તેવાં દસ્તાવેજ નોંધવાની શી પાંચ રૂપીયા કે સરકાર કરાવે તે આપવી જોઇએ.

૨૦ જી'દગીનો વીમો ઉતારનારી એ કે વધુ કંપનીઓને એકત્ર કરવાનું કે વીમો ઉતારવાનું કામ બીજા કંપનીને તખ્તીલ કરી આપવાનું થોજ્યું હશે ત્યારે તેવી એક કે વધારે કંપનીના ડિરેક્ટરોએ ઠરાવેલી વ્યવસ્થા મંજૂર કરવા માટે કોર્ટને લેખી અરજી કરવાને મુખત્યાર છે. કોર્ટ આવી અરજી વિરૂદ્ધ પુરતા વાંધા સાબીત કરવામાં ન આવે તો તે વ્યવસ્થા મંજૂર કરવાને અને વાંધા જણાવે તો ન મંજૂર કરવાને મુખત્યાર છે.

૨૧ જ્યારે વીમા કંપનીઓ એકત્ર થાય કે બીજા કંપનીને તખ્તીલ કરવામાં આવે ત્યારે, તે પછી એક મહીનાની અંદર તે એકત્ર થયેલી કે ખરીદી લેનારી કંપનીએ નીચેના કાગળ પત્રો ગવર્નર જનરલ ઇન કંઉસિલને ત્યાં રાખવા;—

તે કંપનીઓની માલમતાનાં પત્રકોની સહી શીક્ષાવાળી નકલો તથા એકત્ર થવાના કે તખ્તીલીના પ્રકાર તથા સરતોની વિગત, જે કરાર થયો હોય તેની સહી શીક્ષા વાળી નકલ.

૨૨ વીમા કંપનીનું કામકાજ કંપની એકટની રૂયે બંધ કરવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૨૩ જે મુખ્ય કંપનીનું કામકાજ કોર્ટ તરફથી બંધ કરવામાં આવતું હોય તો, તે કોર્ટ સહાયકારી કંપનીનું કામકાજ મુખ્ય કંપનીની સથિજ આટોપીને બંધ કરવાનો હુકમ કરવાને કે બંને માટે એક જ માણસને લીક્રીડેટર નીમવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૨૪ વીમા કંપનીનું કામ કોર્ટ તરફથી કે રાજી ખુશીથી બંધ કરવામાં આવતું હોય ત્યારે બંધ કરતી વખતે પોલીસીની કે તેના જવાબદારીની કીમત, છતાં પરીશિષ્ટમાં ઠરાવેલી રીતે તેને લાગુ પડતી રીતે આકારવી જોઇએ.

૨૫ છતાં પરીશિષ્ટમાંની કાનુનો જાણે કંપનીના કાયદાની રૂયે કરેલી હોય તે પ્રમાણે તેનો અમલ થશે.

૨૬ જે વીમા કંપની પોતાનું હેતુ બરવાને અશક્ત છે એમ સાબીત થયું હોય તો તે કંપની બાબતમાં કોર્ટ કામ બંધ કરવાને મદલે, થોડાં લાગે તે સરતે કે બોલોએ કંપનીના કરારોની રકમ બટાકવાને મુખત્યાર છે.

૨૭ ગવર્નર જનરલ ઇનકંઉસિલને ત્યાં રાખેલા દસ્તાવેજો કે તેની નકલો રજીસ્ટ્રાર કે આ અર્થે

નીમેશા બીજા અમલદારે રાખવી એવો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે. તેવા દસ્તાવેજો વીજેરે જોવા માટે ખુલ્લા હોવા જોઈએ.

૨૮ ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલે વીમા ઉતારનારી કંપનીના કામકાજ બાબતના જે રીપોર્ટો, શેર કે પોલીસી ધારણ કરનારાઓ આગળ રજુ કરવામાં આવ્યા હોય તે સિવાયના કીસાખ. તારીખે, દસ્તાવેજો કે પત્રો આગળ વર્ષમાં પોતાને ત્યાં રાખવામાં આવ્યા હોય તે ઇડિયા ગ્રેઝીટમાં પ્રસિદ્ધ કરવું જોઈએ.

૨૯ આ આક્ટની ૩૫ ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલને ત્યાં રાખેલા તે જે રાખ્યાના દાખલો રજીસ્ટરે આપ્યો હોય તે દરેક દસ્તાવેજ એવી રીતે રાખેલો દસ્તાવેજ છે એમ સમજવું.

૩૦ જે દસ્તાવેજ એવી રીતે રાખેલા દસ્તાવેજની નકલ છે, એવો દાખલો રજીસ્ટરે આપ્યાનું દેખાતું હોય તે અસલ હોય તેવી રીતે પુરાવામાં લેવા જોગ છે એમ સમજવું.

૩૧ ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલ, વીમા કંપનીની અરજ ઉપરથી પરીક્ષામાં બતાવેલા નમુનામાં ફેરફાર કરવાને મુખત્યાર છે.

૩૨ જે જીંગીના વીમા ઉતારનારી કંપની, યુનાઇટેડ કીંગડમમાં એસ્યુરન્સ કંપનીના આક્ટની ૩૫ જીંગીના વીમા ઉતારવાનું કામ ચલાવતી હોય તે જે બ્રિટિશ હિન્દુસ્તાનમાં વીમા ઉતારવાનું કામ ચલાવતી હોય એવી સરખાતથી તથા મહીનાની અંદર પોતે એવું કામ યુનાઇટેડ કીંગડમમાં ચલાવે છે એવું દાખલ કરવા સાથે ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલને અરજ કરવા મુખત્યાર છે. અને જ્યારે તેમની ખાતરી થાય ત્યારે તે તેણે તે વાત ઇન્ડિયાગ્રેઝીટમાં પ્રસિદ્ધ કરીને દાખલ કરવી જોઈએ.

૩૩ જ્યાર ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલ એકાદી જીંગીના વીમા ઉતારનારી કંપનીના સંબંધમાં ૩૨ થી કલમના ઠરાવો દાખલ પ્રસિદ્ધ કર્યું હોય ત્યારે કા. ૪-૫-૭-૧૩-૧૫-૨૦-૨૧ અને ૩૭ માંના કોષ્ટકો એવી કંપનીને લાગુ પડશે નહીં.

૩૪ જે કોષ્ટક જીંગીના વીમા ઉતારનારી કંપની આ આક્ટના ઠરાવ પ્રમાણે અમલ કરવામાં કસુર કરે તે કંપનીને તેનો દરેક ડિરેક્ટર મેનેજર, સેક્રેટરી કે જે તે કસુરમાં જાણી જોઈને પક્ષકાર હોય તે દરેક એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની સિક્કાને પાત્ર થશે. આવી કસુર તથા મહીના સુધી ચાલુ રહે તો તેનું કામ કાજ બંધ કરવાનું ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલ ફરમાવી શકે.

૩૫ આ આક્ટ મુજબના કોષ્ટક હિસાબ, સર્વાયા, તારીખ પત્રો, કે બીજા દસ્તાવેજ, તે ઉપર લખી કરનાર સખસની જાણ મુજબ ખોટા હોય તો તે સખસ બે વરસ સુધી દંડની સિક્કા, અને દંડ અથવા બંનેને પાત્ર થશે.

૩૬ પ્રેસીડેન્સી કે ૧ લા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટથી ઉતરતા દરજ્જાની કોર્ટ આ આક્ટ વિરૂદ્ધ અન્કોનો ઇન્સાર કરવો નહીં.

૩૭ ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલ પોતે ફરમાવે તે રીતે કોષ્ટક જીંગીના વીમા ઉતારનારી કંપનીનું કામકાજ તપાસવા સાથે તથા તે બાબત રીપોર્ટ કરવા સાથે નોંધાયેલી નહોય તેવી જીંગીના વીમા કંપનીની બાબતમાં એક કે વધારે ઇન્સપેક્ટરો નીમવાને મુખત્યાર છે.

૩૮ જે નોટીસ કે દસ્તાવેજ કોષ્ટક પોલીસી ધારણ કરનારને મોકલવાનું ફરમાવ્યું છે તે, તે સખસને તેનું કામ ટેકાણું તે ઉપર લખીને મોકલવાનો અધિકાર છે.

૩૯ આ આક્ટના હેતુ પાર પાડવા માટે કાનુનો કરવાનો ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલને અધિકાર છે. ૪૦ ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલ આ આક્ટથી પોતાને મળેલા અધિકાર સ્થાનિક સરકારને સોંપવાને મુખત્યાર છે.

૪૧ ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલને ઇન્ડિયા ગ્રેઝીટમાં જાહેરનામું કાઢીને યોગ્ય સરતોને પાત્ર કોષ્ટક તથા જીંગીના વીમા ઉતારનારી કંપનીને આ આક્ટના ઠરાવોની ખાતરી બાબતનો અધિકાર છે.

૪૨ સન ૧૮૮૨ ના કંપની બાબતના આક્ટનો ૧૩૧ થી કલમનો ૩ જે પેરગ્રાફ આ ઉપરથી રદ થયો છે.

મુખાઈનો સને ૧૯૧૨ નો ભઠ્ઠીઓના ધુમાડાના

ઉપદ્રવ બાબતનો આકટ.

સને ૧૯૧૨ નો આકટ ૭ મો.

૧ આ આકટને સને ૧૯૧૨ નો મુખાઈના ધુમાડાના ઉપદ્રવ બાબતનો કાયદો, કહેવો તે પ્રથમ મુખાઈ શહેર તથા ટાપુને લાગુ છે.

૨ આ આકટ મુખાઈ શહેર સિવાય ઇલાકાના બીજા કોઇ નિર્દિષ્ટ કરેલા પ્રદેશને લાગુ કરવાનો ઇરાદો જણાવીને જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને લાગુ કરવાને સરકાર મુખત્યાર છે.

૩ 'ભટ્ટી' શબ્દનો અર્થ, એટલે કે વરાળથી ચલાવવા માટે કે બીજા ગમે તે માટે ઉપયોગમાં લીધેલી ભટ્ટી ને દેવતાની જગા થાય છે.

૪ સરકારે આ આકટ અમલમાં આણવાના કામ ઉપર દેખરેખ તથા નિર્ણય રાખવા માટે એક કમીશન નિમણું તેમાં સરકાર ઠરાવે તેટલા મેમ્બરો હોવા જોઇએ પ્રેસીડેન્ટ સરકારે નીમવે.

૫ સરકાર, એક વીફ ઇન્સ્પેક્ટર એફ રમેકનું સન્સીસ તથા યોગ્ય લાગે તેટલા એસીસ્ટન્ટ નીમવાને મુખત્યાર છે.

૬ આવા ઇન્સ્પેક્ટરો સરકારી નોકર છે એમ સમજવું.

૭ સરકાર ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને કોઇ પણ પ્રદેશમાં, ઇંટની, નળીઆની, ચુનાની, ભટ્ટી કરવાની, કાચી ધાતુ કે બનીજ પદાર્થો મારવા માટે કે ગાળવા માટે કોઇ તૈયાર કરવાની કે ભટ્ટી કે વિશેષયત્રે વગર કોઇ બનાવવાની મનાઇ કરવાને મુખત્યાર છે. જે કોઇ પણ જાહેરનામાનું ઉલ્લંઘન કરીને ભટ્ટી કરશે તેા બદીસો રૂપીઆના દંડને પાત્ર થશે.

૮ ૭ મી કલમની રૂયે કોઇ સખસનો દંડ કરનાર માજીસ્ટ્રેટ તેને હુકમ કરીને અમુક મુદતની અંદર તે બહી કાઢી નાંખવાને ફરમાવવાને મુખત્યાર છે. જે કાઢી ન નાંખે તેા દરેક દિવસ માટે વીસ રૂપીઆ સુધીનો દંડ થશે.

૯ જેને ભટ્ટીમાંથી પરવાનગી આપી હોય તે તેથી વધારે કે વધારે વખત સુધી ધુમાડો નીકળતો હોય તેા તેને પચાસ રૂપીઆ સુધીનો દંડ થશે. આ કલમ છંટ, નળીઆ કે ચુનાની બહીને લાગુ નથી.

૧૦ જ્યાં બહી હોય તે જગામાં જઇ તપાસવાને, ધુમાડો નીકળતો અટકાવવાના યંત્રની કસોટી કરવાને મુખત્યાર છે.

૧૧ આ આકટનો હેતુ પાર પાડવા સાફ કાનુનો કરવાને સરકારને અધિકાર છે.

૧૨ વીફ ઇન્સ્પેક્ટરે કરેલી ફરિયાદ ઉપરથી જ ને ગુન્હો કચીની તારીખથી બે મહીનાની મુદતની અંદર જ ફરિયાદ સાંભળવાનો માજીસ્ટ્રેટને અધિકાર છે.

૧૩ આ આકટની રૂયે વસુલ કરેલા સઘળા દંડની વ્યવસ્થા સરકાર ફરમાવે તે રીતે કરવી જોઇએ.

મુંબઈનો વૈદકીય ધંધો ચલાવનારાને નોંધવા આખતનો આકટ.

(સને ૧૯૧૨ નો આકટ ૬ ઠા.)

૧ આ આકટને ૧૯૧૨ નો મુંબઈનો વૈદ્યા આખતનો આકટ કહેવો તે આખા મુંબઈ ઇલાકાને લાગુ છે.
૨ મુંબઈ ઇલાકા માટે આ એક " મુંબઈની મેડીકલ કૌન્સિલ" નીમવામાં આવશે. તેમાં ૧૩ મેમ્બરો નીમાશે. જેમાં ગવર્નર ઇનકૌન્સિલે નામેસો પ્રેસીડેન્ટથી ૬ મેમ્બરો, મુંબઈ યુનિવર્સિટીના ડાક્ટર્સ, કે લાઇ-સેનસીટ્સ એન્ડ સરજરીના ચાર અને વૈદકીય ધંધો ચલાવનારામાંના ચુટી કાઢેલા બે મેમ્બરો નીમાશે.
૩ મેડીકલ કૌન્સિલના મેમ્બરો પાંચ વર્ષની મુદત માટે હુદ્દા ધારણ કરશે તે તેઓ ફરીથી નીમાવાને લાયક ગણાશે.

૪ મેડીકલ કૌન્સિલે પોતાની પહેલી બેઠક આ આકટની શરૂઆત પછી ત્રણ મહીનાની અંદર ગવર્નર ઇનકૌન્સિલ નીમે તે જગ્યાએ અને વખતે ભરવી. અને

૫ મેડીકલ કૌન્સિલે એક રજીસ્ટર નીમવો ને જરૂર જણાય તેટલા અગત્યદારો કે કારકુનો નીમવા તે સર્વ સરકારી નોકર છે એમ સમજવું.

૬ રજીસ્ટરે વૈદકીય ધંધો ચલાવનારાઓનું એક રજીસ્ટર આ આકટના ઠરાવો મુજબ રાખવું. તેમાં આ આકટ મુજબ નોંધાયેલા સખસનું નામ હંકાણું તથા જે લાયકાત મળી હોય તે દાખલ કરવું.

૭ જે સખસ વિદ્યમાન કાળે વૈદ્યા આખતના આકટોની રૂયે નોંધાયેલો હોય, તે કે ૧૯ મી કલમના ઠરાવોને પાત્ર આ આકટના પરિશિષ્ટમાં લખેલી લાયકાત ધરાવતો હોય તે, પ્રસંગ પ્રમાણે વૈદ્યા આખતના આકટની રૂયે પોતે નોંધાવા ઇચ્છા રાખતો હોય તે લાયકાત પોતે ધરાવતો હોવા આખતનો રજીસ્ટરને ખાત્રી થાય એવો પુરાવો આપેથી, પંદર રૂપિયાની ફી આપે એટલે નોંધવાને હકદાર થશે. પણ જેને ધંધાને લગતી થેર આખર ભરેલી વર્તણૂક ચલાવવા માટે ગુન્હેમાર ઠરાવ્યો હોય કે કોગ્નીઝેન્સ ગુન્હાની સાબીતીનો ઠરાવ થયો હોય તેવા સખસને નોંધવાની ના પાડવાને મેડીકલ કૌન્સિલને અધિકાર છે.

૮ પહેલીવાર નોંધવાના કે ફેરફારના સંબંધમાં રજીસ્ટરના ઠરાવ વિરુદ્ધ કોઈ પણ અપીલની સુનાવણી મેડીકલ કૌન્સિલ પોતે જે નિયમો કરે તેની રૂયે નીકાલ કરવો. રજીસ્ટરમાંની જે નોંધો કપટથી કે ખોટી રીતે કરી છે એમ મેડીકલ કૌન્સિલની ખાત્રી થાય તો તેના હુકમથી તે નોંધ રજીસ્ટરમાંથી કાઢી નાખવાને હરકત નથી.

૯ જે વૈદકીય ધંધો ચલાવનારા ઉપર ફોજદારી કાયદા પ્રમાણે કોગ્નીઝેન્સ ગુન્હા આખત સાબિતીનો ઠરાવ થયો હોય કે જેને ધંધાને લગતી થેર આખર ભરેલી વર્તણૂક ચલાવવા માટે ગુન્હેમાર ઠરાવ્યો હોય તેનું નામ રજીસ્ટરમાંથી કાઢી નાખવાને કે તેવું કાઢી નાખેલું નામ પાછું દાખલ કરવાનું ફરમાવવાને મેડીકલ કૌન્સિલને અધિકાર છે.

૧૦ આ આકટની શરૂઆત પછી કાયદાસર લાયકાત ધરાવનારો વૈદકીય ધંધો ચલાવનાર કે ચોખ રીતે લાયકાતવાળો વૈદકીય ધંધો ચલાવનાર એ સંજોનો કે જે શબ્દો ઉપરથી કે છ પણ સખસ વૈદકીય ધંધો ચલાવનાર તરીકે કે વૈદકીય ધંધાના મેમ્બર તરીકે સ્વીકારાયેલો છે એમ દેખાતું હોય તે શબ્દોનો અર્થ, વૈદ્યા આખતના આકટની રૂયે કે આ આકટની રૂયે નોંધાયેલો વૈદકીય ધંધો ચલાવનાર થાય છે એમ સમજવું (૨) આ આકટની શરૂઆત પછી કોઈ પણ આકટની રૂયે જોઇતો કોઈ પણ વૈદકીય ધંધો ચલાવનારાનો કે વૈદકીય અમલદારનો દાખલો તે ઉપર સહી કરનાર સખસ વૈદ્યા આખતના આકટોની રૂયે કે આ આકટની રૂયે નોંધાયેલો ન હોય તો, કાયદાસર ગણાશે નહીં.

૧૧ જે કોઈ સખસ વૈદ્યા આખતના આકટની રૂયે કે આ આકટની રૂયે નોંધાયો ન હોય, તેણે રાજ્યપ્રશાસી કરવામાં આવેલા ઉધરણાંથી જે સર્વિશ નિભાવવામાં આવતા ન હોય તેવા કોઈ પણ દવાખાનાં, ઇસ્પીતાલો, ઇન્ફરમરી કે સુત્રાવડની ઇસ્પીતાલમાં કે કોઈ પણ સાર્વજનિક ખાતા, મંડળ કે સંસ્થામાં ફિઝીશિયન સરજન કે બીજા વૈદકીય અમલદાર તરીકેનો હુદ્દો કે મેડીકલ ઓફીસર એન્ડ હેલ્થ તરીકેનો હુદ્દો આ આકટની શરૂઆતથી ત્રણ મહીના વીત્યા બાદ ધારણ કરવો નહીં.

૧૨ મરજીની નોંધ રાખનારા દરેક રજીસ્ટ્રારે આ આકટની રૂયે નોંધાયેલા વૈધવાઈ ધંધો અલાવનારના મરજીની ખચર મળે કે તરતજ રજીસ્ટ્રારને ટપાલમાં મોકલવી.

૧૩ મેડીકલ કૌંસિલને, કોઈ પણ મેડીકલ કોલેજના કે સ્કુલ વહિવટ કરનારા મંડળને કે અધિકારીઓને કે પરીક્ષક મંડળને કોઈ પણ મેડીકલ કે સર્જીકલ લાયકાત આપવાની સ્કુલ કે કોલેજના અખાસ ક્રમ કે લીધેલી પરીક્ષા આખત મેડીકલ કૌંસિલ ને જે વિગતો જોઈએ તે પુરી પાડવાનું કહેવાનો, કે એની પરીક્ષા વખતે મેડીકલ કૌંસિલે તે નીમેલા મેમ્બરને જવા દેવાનું કે હાજર રહેવા દેવાનું કહેવાનો અધિકાર છે,

૧૪ આ આકટની રૂયે નોંધવામાં આવેલા સખસને જે તેની ઇચ્છા હશે તો, કોઈ પણ ઇન્કવેસ્ટમાં કામ કરવાની માશી આપવામાં આવશે.

૧૫ મેડીકલ કૌંસિલના મેમ્બરોને હાજર રહેવા માટે ની શી તથા વાજખી મુસાફરી ખર્ચ આપવામાં આવશે.

૧૬ મેડીકલ કૌંસિલને આ આકટની રૂયે શી તરીકે મળેલા પૈસા આ આકટના સાર કરેલી કાનુનો પ્રમાણે વાપરવા.

૧૭ રજીસ્ટ્રારે રજીસ્ટરમાં વિદ્યમાન કાળે દાખલ કરેલા સઘળા સખસોનાં નામ તથા લાયકાતોની નોંધણા સખસોની અટક પ્રમાણેની કકા વાર ખરી યાદી દરવર્ષે મેડીકલ કૌંસિલ કરાવે તે તારીખે છપાવી પ્રસિદ્ધ કરાવવી જોઈએ. તેમાં દાખલ કરેલો ન હોય તે સખસ નોંધાયેલો નથી. અકે દરેક કોઈ અનુમાન કરવું.

૧૮ જે સખસ આ આકટની રૂયે નોંધાયો છે, એમ ખોટો ઢોંઝ કરે, કે ન નોંધાયો છતાં તે પોતાનું નામ કે પદ્ધિના સંખંધમાં પોતે નોંધાયેલો છે, એમ ખતાવનારા શબ્દો કે અક્ષરો વાપરે તેને પ્રેસીડેન્સી કે ૧ લા વર્ગનો મહારજેટ ત્રણસો રૂપીઆ સુધીના દંડની શિક્ષા કરશે.

૧૯ આ આકટના કરાવેને પાત્ર મેડીકલ કૌંસિલે સાધારણતઃ આ આકટને અમલમાં મુકવા માટે વખતો વખત કાનુનોને નિયમો કરવાને મુખત્યાર છે.

૨૦ મેડીકલ કૌંસિલના રીપોર્ટ ઉપરથી પરિશિષ્ટમાં જણાવેલી લાયકાતો એનાયત કરનારી કોલેજોમાંની કોઈ એવી કોલેજ નથી કે તેથી લાયકાત મેળવનારા પોતાનો ધંધો ઉત્તમ રીતે ચલાવી શકે તેટલું જરૂરનું જ્ઞાન કે હેશીયારી સંપાદાન કરે એમ ગવર્નર ઇન કૌંસિલને જણાય તો તે પરિશિષ્ટમાં દાખલ કરેલી કોઈપણ લાયકાત સંપાદાન કરવાથી કોઈપણ સખસને આ આકટની રૂયે નોંધવાનો હક થશે નહીં, કે હક થશે એમ ફરમાવવાને મુખત્યાર છે,

૨૦ ગવર્નર ઇન કૌંસિલ, જે મેડીકલ કૌંસિલે આ આકટની રૂયે પોતાને મળેલા અધિકારની બહાર કામ ચલાવ્યું છે કે તેનો દુરુપયોગ કર્યો છે તો તે આખત તેને જાહેર કરવાનો, અને જે તે કસુર તે ન સુધારે તો પોતે યોગ્ય લાગે તેવા મંડળની મારફતે યોગ્ય મુદત સુધી મેડીકલ કૌંસિલના કોઈ પણ અધિકાર અલાવવાને કે તેની કોઈપણ ફરજ બજાવવાને મુખત્યાર છે.

પારિશિષ્ટ-૧ મુખાઇ, કલકત્તા, મદ્રાસ, અલ્હાબાદ તથા લાહોરની યુનિવર્સીટીઓના ડાક્ટર, ખાચેલ-રને લાઇસેન્સીએટ ઓફ મેડીસીન તથા માસ્ટર, ખાચેલ અને લાઇસેન્સીએટ ઓફ સર્જરી,

૨ મેડીસીન, સર્જરી, તથા મિડવાઈફરીના ધંધો અલાવવાને લાયક છે, એવું અથવા મીલીટરી એસિસ્ટન્ટ સર્જન, હોસ્પિટલ આસિસ્ટન્ટ, અથવા સગ આસિસ્ટન્ટ સર્જનનાં કામ કરવાને લાયક છે, એવું જણાવનારો સરકારે આપેલો ડિપ્લોમા કે દાખલો સરકારી મેડિકલ કોલેજ કે સ્કુલમાં શીખેલાને કોઈ પણ સખસ પાસે હોય તે સખસ.

ગુન્હા કરનારી જાતોને નોંધવાનો, તેમને નજર કેદમાં રાખવાનો

તથા તેમની ઉપર નિર્બંધ રાખવાનો કાયદો સુધારવા

આખતનો આક્ટ.

(સને ૧૯૧૧ નો આક્ટ ૩ જી.)

૧ આ આક્ટને સન ૧૯૧૧ નો ગુન્હા કરનારી જાતો આખતનો આક્ટ કહેવો (૨) તે આખા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનને લાયુ છે.

૨ 'ગુન્હા કરનારી જાત' એનો અર્થ કે જી કલમની રૂયે જાહેરનામાંથી ગુન્હા કરનારી જાત તરીકે જાહેર કરેલી સખસોની જાત, ટોળી અથવા વર્ગ એવો થાય છે.

૩ જે ગુન્હાને માટે જામીન નહિ લાઇ શકાય તેવા ગુન્હા પદ્ધતિ પૂર્વક કરવાની, કોઇ પણ સખસોની જાત, ટોળી કે વર્ગને ટેવ છે, એવું માનવાનો સ્થાનિક સરકારને સખ્ય હોય, તો તે સરકાર સ્થાનિક સરકારી ગેઝેટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને સદરહુ જાત, ટોળી કે વર્ગ આ આક્ટના કારણુ માટે ગુન્હા કરનારી જાત છે એમ જાહેર કરવાને મુખત્યાર છે.

૪ સ્થાનિક સરકાર જલ્લા માજિસ્ટ્રેટને, પોતાના જલ્લામાં કોઇ પણ ગુન્હા કરનારી જાતના માણસોનું અથવા તેના કોઇ ભાગના માણસોનું એક રજિસ્ટર તૈયાર કરવાનો અથવા તૈયાર કરવાને મુખત્યાર છે.

૫ સ્થાનિક સરકારના હુકમ આપ્યા પછી, સદરહુ જલ્લા માજિસ્ટ્રેટને જગ્યાએ રજિસ્ટર તૈયાર કરવું હોય, તે જગ્યાએ અને તે યોગ્ય ધારે એવી બીજી જગ્યાએએ ફરિયાદી રીત મુજબ એક નોટીસ પ્રસિદ્ધ કરવી, અને તેમાં જે ગુન્હા કરનારી જાતને, અથવા તેના જે ભાગને નોંધવાનો હુકમ થયો હોય તે જાતના અથવા તે ભાગના સધળા માણસોને—

(અ) તેમાં નિર્દિષ્ટ કરેલા વખતે અને જગ્યાએ, આ આખતમાં સદરહુ જલ્લા માજિસ્ટ્રેટ નીમેલા સખસ પાસે હાજર થવાનો (બ) તે સખસ રજિસ્ટર તૈયાર કરી શકે તેટલા માટે જરૂરી હોય તેવી ખબર તેને આપવાનો અને (ક) તેમની આંગળીની છાપ રજિસ્ટરમાં લેવા દેવાનો હુકમ કરવો. પણ એવું ફરિયાદી છે કે, જલ્લા માજિસ્ટ્રેટ એવી ગુન્હા કરનારી જાતના અથવા તેના ભાગના કોઇ એક માણસને નોંધાવવાનું માફ કરવાને મુખત્યાર છે.

૬ રજિસ્ટર તૈયાર થયા પછી સુપ્રીન્ટેન્ડન્ટ એન્ડ પોલીસના તાખામાં રાખવું.

૭ રજિસ્ટર પોલીસ સુપ્રીન્ટેન્ડન્ટના તાખામાં રાખ્યા પછી તેમાં જલ્લા માજિસ્ટ્રેટ સિવાય કે તેના લેખી હુકમ સિવાય કોઇ પણ સખસનું નામ ઉમેરવું નહિ કે, નોંધ રદ કરવી નહી, (૨) આ કલમની રૂયે કોઇ પણ સખસનું નામ રજિસ્ટરમાં દાખલ કર્યા પહેલાં માજિસ્ટ્રેટ હિત સંબંધવાળા સખસને ફરિયાદી રીતે નોટીસ, પોતાની કે નીમેલા સખસની સમક્ષ હાજર થવાનું, પોતે કે તેવો સખસ નોંધવા દાખલ કરી શકે તેવી જરૂરી ખબર એવા સખસે આપવાનું. કે તેની આંગળીની છાપ રજિસ્ટરમાં લેવા દેવાનું ફરિયાદીને જોઇએ.

૮ એવા રજિસ્ટરમાં દાખલ કરવાનું યોજ્યું હોય તેવી કોઈ પણ નોંધ ઉપરથી પોતાને નુંકજાન થયું હોય એવું જે સખસ માનતો હોય તે સખસ તે નોંધ સામે જલ્લા માજિસ્ટ્રેટને ફરિયાદ કરવાને મુખત્યાર છે, અને તેમાં માજિસ્ટ્રેટ યોગ્ય લાગે તેમ તેનું નામ રજિસ્ટર ઉપર રાખવું, દાખલ કરવું કે છેડી નાખવું.

૯ જલ્લા માજિસ્ટ્રેટ અથવા આ આખત અધિકારવાળો કોઇ અમલદાર ગુન્હા કરનારી જાતના નોંધ દાખલ કરી આંગળીની છાપ લેવાનો ફરિયાદ વખતે હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

૧૦ સ્થાનિક સરકાર, ગેઝેટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને. કોઇ પણ ગુન્હા કરનારી જાતના સંબંધમાં એવો હુકમ કરવાને સુખત્યાર છે, કે તે જાતના દરેક નોંધાયેલા માણસે ઠરાવેલી રીત મુજબ (બી) નક્કી કરેલી મુદતોએ પોતાના વિષે રીપોર્ટ કરેલા, કે (બી) પોતાની રહેવાની જગ્યા, કે તેમાં ફેરફાર કર્યો હોય તો તે જગ્યા, પોતાને રહેવાની જગ્યામાં પોતે હાજર ન હોય કે હાજર ન હોવાનો ઇરાદો હોય તો તે વાત જાહેર કરવી.

૧૧ જ્યારે સ્થાનિક સરકારને એમ લાગે કે ગુન્હા કરનારી જાતને, (બી) તેની હિલચાલના સંબંધમાં કોઈક પ્રદેશ આંકી આપવો ઇચ્છે છે કે (બી) રહેવાની કોઇ પણ જગ્યામાં વસાવવી યોગ્ય છે, ત્યારે તે સરકાર ગવર્નર જનરલ ઇન કાઉન્સિલના હુકમ માટે આ બાબતનો રીપોર્ટ કરવાને સુખત્યાર છે.

(૨) આવા રિપોર્ટમાં, જે ગુન્હામાં તે જાતના માણસો સામેજ હતા તે ગુન્હાના પ્રકારને હકીકત, તેમને કાયદેસર ધંધો છે કે નહિ, કે તે ધંધો તેમનો ખરેખરો ધંધો છે, જે પ્રદેશ કે જે જગ્યાએ તેમની હિલચાલને કે વસાવવાનું આંકી આપ્યું હોય તે પ્રદેશ કે જગ્યા જેમણે જે રીતે ગુજરાન કરવું યોગ્ય હોય તે રીત અને ગેઝેટ.

૧૨ એવા રિપોર્ટને વિચાર કર્યા પછી ગવર્નરજનરલ ઇન કાઉન્સિલની ખાત્રી થાય કે, (બી) સદરહુ ગુન્હાકરનારી જાતની હિલચાલને આંકી આપવી, કે તેમને એકાદી રહેવાની જગ્યામાં વસાવવી યોગ્ય છે અને જે સાધનોથી તે પોતાનું ગુજરાન કરશે એમ યોગ્ય હોય તે યોગ્ય છે તો તે તેમને નિર્દિષ્ટ કરેલો પ્રદેશ આંકી આપી, નિર્દિષ્ટ કરેલી રહેવાની જગ્યામાં વસાવવામાં આવશે એવું જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને સ્થાનિક સરકારને અધિકાર આપવાને સુખત્યાર છે.

૧૩ સ્થાનિક સરકારને તેમને માટે નિર્દિષ્ટ કરેલો પ્રદેશ અથવા રહેવાની જગ્યા, જાહેરનામું કાઢીને બદલવાનો અધિકાર છે.

૧૪ જે ગુન્હા કરનારી જાતની હિલચાલ આંકી આપી હોય કે જે જગ્યામાં વસાવવામાં આવી હોય તે જાતના દરેક નોંધાયેલા માણસે આ બાબત ઇરાવવામાં આવે તેવી જગ્યામાં, તેવા વખતે, તેવા સમસની સમક્ષ હાજર થવું જોઇએ.

૧૫ ગુન્હા કરનારી જાતના માણસોની હિલચાલ જે પ્રદેશમાં આંકી આપી હોય તે પ્રદેશ કે રહેવાની જગ્યામાં તેમને વસાવવામાં આવી હોય તે જગ્યા જ્યારે ૪ થી કલમમાં કહેલું ૨૭૨૮૨ જે જલ્લામાં તૈયાર કરવામાં આવ્યું હોય તે સિવાયના જલ્લામાં આવતા હોય ત્યારે તે ૨૭૨૮૨ તે પ્રદેશ જે જલ્લામાં આવતો હોય ત્યાંના પોલીસ સુપ્રી-ટેન્ડેન્ટ ઉપર મોકલી આપવું જોઇએ.

૧૬ ગવર્નર જનરલ ઇન કાઉન્સિલ કે સ્થાનિક સરકાર, આંદોલનિક, ખેતીવાડી સંબંધી કે સન્માર્ગ પ્રવૃત્તિ થાણાં સ્થાપવાને અને તેમાં ગુન્હા કરનારી જાતને મુકવાને સુખત્યાર છે.

૧૭ સ્થાનિક સરકાર ઊકરના માટે આંદોલનિક, ખેતીવાડી સંબંધી અથવા સન્માર્ગ પ્રવૃત્તિક્ષાળા સ્થાપવાને અને તેમાં ગુન્હા કરનારી જાતના માણસોનાં ઊકરને મુકવાને સુખત્યાર છે.

૧૮ સ્થાનિક સરકાર, હરકોઇ વખતે તેવાં થાણાં અથવા ક્ષાળામાં હોય તેવા સખસોને ઊડી મુકવાને અથવા તેવા ખીમ થાણા કે ક્ષાળામાં ખસેડીને લઇ જવાનું ફરમાવવાને સુખત્યાર છે.

૧૯ ગવર્નર જનરલ ઇન કાઉન્સિલ એવોજ હુકમ કરીને કોઇ પણ સખસને શ્રીશિશ્વ હિંદુસ્તાનના કોઇ પણ ભાગમાંનાં થાણા કે ક્ષાળામાં રાખવાનું કે ખસેડી લઇ જવાનું ફરમાવવાને સુખત્યાર છે.

૨૦ સ્થાનિક સરકાર આ આક્ટનાં કારણો ને હેતુ પાર પાડવા માટે કાનૂનો ધડવાને સુખત્યાર છે.

૨૧ જે કોઇ સખસ ગુન્હા કરનારી જાતનો માણસ હોય અને કાયદેસર કારણ સિવાય (અ) ૫ મી અથવા ૭ મી કલમની રૂએ કહેલી નોટીસ મુજબ હાજર થવાને ચુકે કે (બી) તે કલમોમાં ફરમાવ્યા મુજબ કોઇ પણ ખખર ઇરાદાથી ન આવે, અથવા (ક) જ્યારે તેને ખખર આપવાનું ફરમાવવામાં આવે ત્યારે ખોટી ખખર, સાચી તરીકે આવે, (ક) કે તેની આંગળીની છાપ લેવા દેવાની નાખાડે, તેને વગર વારંટે પકડવાનો અધિકાર છે, અને તેને વધારેમાં વધારે છ મહીનાની મુદત સુધીની કેદની, અથવા ખસેડીની સુધીનાં ફંડની અથવા તે ખતેની શિક્ષાને પાત્ર મશે.

૨૨ જે કોઇ સખસ ગુન્હા કરનારી જાતના નોંધાયેલા માણસ હોય અને ૨૦ કલમની રૂએ ધડેલી કાનુન તોડે તેને પહેલીવાર ગુન્હા સાબીત થાય તો એક વરસની, ત્રીજીવાર, બે વરસની અને ત્રીજીવાર થાય તો ત્રણ વરસની કેદની શિક્ષા થશે.

૨૩ જે કોઇ સખસ કોઇ ગુન્હા કરનારી જાતનો માણસ હોય અને તેના ઉપર પ્રથમ પરીશીષ્ટમાં નિર્દિષ્ટ કરેલા ગુન્હાની સાબીતીનો ઠરાવ થયા પછી તેમણે પરીશીષ્ટમાં નિર્દિષ્ટ કરેલા કોઇ બીજા એકસ ગુન્હાઓ કીધા હોય તો તેમને સાત વરસથી એાછી નહીં એટલી મુદત સુધી, ત્રીજીવાર સાબીત થાય તો જન્મ પર્વત સમુદ્રપારની શિક્ષાને પાત્ર થશે.

૨૪ જે કોઇ સખસ ગુન્હા કરનારી જાતનો નોંધાયેલો માણસ હોય અને કોઇ પણ જગાએ એવી હાલતમાં માલમ પડે કે, તે એરી, કે અપહરણ કરવાની તજવીજમાં કે એવું કામ કરવામાં મદદ કરવાની તજવીજમાં હોતો, અથવા તેમ કરવાની તક જોયા કરતો હોય એમ કોર્ટની ખાત્રી થાય તો તેને ત્રણ વર્ષની મુદત સુધીની કેદની તેમજ વધારેમાં વધારે એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૨૫ જે કોઇ સખસ ગુન્હા કરનારી જાતનો નોંધાયેલો માણસ હોય અને જે (અ) તેની રહેવાની જગા માટે કરેલા પ્રદેશની બહારના ક્ષિત્રિકા હિંદુસ્તાનના કોઇપણ ભાગમાં, ઠરાવેલા પાસ વીના કે પાસની સરતમાં જે જગા કે વખત લખેલી ન હોય એવી જગામાં એવા વખતે જડશે, અથવા (બ) ઔદ્યોગિક ખેતીવાડી સંબંધી કે સમાર્થ અવર્તક થાણા કે શાળામાંથી નશી જશે તેને વગર વારંટ પકડવાનો અને હરકોઇ માલ્સ્ટેટ આગળ લઇ જવાનો અધિકાર પોલીસના હરકોઇ અમલદારને કે માંમના મુખીને કે રખવાળને છે. અને તે માલ્સ્ટેટ તે વાત સાબીત થાય તો તેને જે જુદામાં થાણામાં કે શાળામાં રહેવું જોઇતું હતું ત્યાં મોકલવાનો હુકમ કરેલો.

૨૬ જે ગામમાં ગુન્હા કરનારી જાતના કોઇ સખસો રહેતા હોય તે ગામના દરેક મુખીએ રખવાળે કે જે જમીન ઉપર આવા સખસો રહેતા હોય તે જમીનના દરેક ધણીએ-સદરદુ કોઇ સખસ પ મી કલમ પ્રમાણે હાજર થવાને યુક્તે તે બાબત કે તેવો માણસ ગામમાંથી કે જમીનમાંથી જાય તે બાબત તેમજ તેવા મુખી રખવાળ કે જમીનના માલિકે તેવો માણસ પોતાના ગામમાં કે જમીનમાં આવ્યાની ખબર તાજ્જોતો પાસેના પોલીસ માણુના અમલદારને ખબર આપવી જોઇએ.

૨૭ જે ગામનો મુખી, રખવાળ કે જમીનનો ધણી ૨૬ મી કલમ પ્રમાણે ચાલવાને યુક્તશે તેણે હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૧૭૬ મી કલમના પહેલા ભાગ પ્રમાણે શિક્ષા કરવા લાયક ગુન્હા કર્યા છે એમ સમજવું.

૨૮ આ આકટના ઠરાવો પ્રમાણે વહિવટ કરવામાં આવ્યો નથી એવા સખસથી ઇન્સાફની કોર્ટ, ૩ જી ૧૨ મી કે ૧૩ મી કલમ મુજબ પ્રસિદ્ધ કરેલું જાહેરનામું કાયદેસર છે કે નહિ, એવી તકરાર કાઢવી નહિ. પણ આનું જાહેરનામું કાયદા પ્રમાણે કાઢવામાં આવ્યું છે તે બાબતનો નિર્ણયકારક પુરાવો છે એમ સમજવું.

૨૯ સને ૧૮૭૨ નો ૧૮૭૬ નો અને ૧૮૮૭ નો ગુન્હા કરનારી જાતના ભોડો બાબતના આકટ ૨૬ કર્યા છે.

હિંદુસ્તાનનો પેટંટ તથા નમુના બાબતનો આકટ.

સને ૧૯૧૧ નો આકટ ૨ જો.

૬ (૧) આ આકટને સન ૧૯૧૧ નો હિંદુસ્તાનનો પેટંટ તથા નમુના બાબતનો આકટ કહેવો. (૨) તે આખા ક્ષિત્રિકા હિંદુસ્તાનને લાગુ પડે છે.

૨ કંટ્રોલર આ રખદનો અર્થ આ આકટ મુજબ નિમાયલો કંટ્રોલર ઓફ પેટંટ એન્ડ ડિઝાઇન એવો થાય છે.

‘ પદાર્થ ’ નો અર્થ માન્યકેચરનો કોઇ પણ પદાર્થ ‘ કાપીરાઈટ ’ નો અર્થ જે નમુનો કોઇ પણ વર્ગમાં નોંધાયો હોય તે વર્ગમાંના કોઇ પદાર્થને તે નમુનો લાગુ કરવાનો અનન્યમાલ હક એવો થાય છે. ‘ નમુના ’ આ રખદનો અર્થ કોઇ પણ પદાર્થને લાગુ પડતો કોઇ પણ નમુનો એવો થાય છે, ‘ નવી મુક્તિ ’ નો અર્થ કોઇ પણ રીતનું નવું માન્યકેચર એવો થાય છે. ‘ પેટંટ ’ આ આકટના ઠરાવો મુજબ આપેલું

પેટંટ એવો થાય છે,

૩ પેટંટ માટે અરજ કરવાનો કોઈ પણ સમયને અધિકાર છે. પણ તે બ્રિટિશ રાયત હોય કે તેણે એકલાએ કે બીજા કોઈ સમયની સાથે કરી હોય તેની હરકત નહીં. અરજના નમુના પ્રમાણે અરજ લખી પેટંટ ઓફીસમાં આપવી. તે અરજમાં “અરજદાર પાસે નવી યુક્તિ છે અને તે પેટંટ મેળવવા ઇચ્છે છે.” તેવો એકરાર હોવો જોઈએ. અરજ સાથે રપેસિફિકેશન તથા ડરાવેલી હી હોવી જોઈએ.

૪ રપેસિફિકેશનમાં તે નવી યુક્તિના પ્રકારનું તથા તે કેવી રીતે કરવાની છે તેનું ખાસ કરીને વર્ણન તથા નિરૂપણ હોવું જોઈએ. તથા તેનો નકશો તથા ટુકું નામ હોવું જોઈએ.

૫ કંટ્રોલરે દરેક અરજ તપાસીને જો લાગે કે, (૧) નવી યુક્તિનું અરાખર વર્ણન કર્યું નથી, રપે. સીફિકેશન કે નકશા ડરાવેલી રીતે તૈયાર કર્યાં નથી, તેનું ટુકું નામ સ્પષ્ટપણે જણાવું નથી, હક નિરૂપણ ઉપરથી નવી યુક્તિની મર્યાદા નક્કી થતી નથી. કે વર્ણન કરેલી નવી યુક્તિ પ્રથમ દર્શનીય નવું માન-યુક્તિ-કથર કે સુધારો નથી તો તે અરજ સ્વીકારવાની ના પાડવાને, કે અરજ વીગેરેમાં સુધારો કરવાનું દર-માવવાને મુખત્યાર છે. જ્યારે કંટ્રોલર અરજ સ્વીકારવાની ના પાડે તો તે ઉપર ગવર્નર જનરલ ઇનકેં સિલને અપીલ-કરવાને મુખત્યાર છે. અરજની તારીખથી ૧૨ મહીનાની અંદર તે અરજ સ્વીકારવામાં ન આવે તો તે અરજ રદ થશે એમ સમજવું. અરજ સ્વીકારવાનો મુદત વધારવા માટે અરજ આવેથી અને ડરાવેલી હી આપેથી ત્રણ મહીના દરતાં વધારે વખત સુધી ન હોય તેવી મુદત વધારવી.

૬ અરજ સ્વીકાર્યા પછી કંટ્રોલરે તે સ્વીકાર્યાની અરજદારને નોટીસ આપવી જોઈએ અને તે વાત જાહેર કરવી જોઈએ અને તે અરજ, રપેસિફિકેશન અને નકશા લોકોને જોવા માટે ખુલ્લા હોવા જોઈએ.

૭ જ્યારે નવી યુક્તિના પેટંટ માટે કરેલી અરજ સ્વીકારવામાં આવે ત્યારે, અરજની તારીખની તથા તે પેટંટ ઉપર શીકો કર્યાની તારીખની દરમિયાન તે નવી યુક્તિને ઉપયોગ કયારે લીધે કે તે પ્રસિદ્ધ કર્યાને લીધે તે નવી યુક્તિ માટે આપવાના પેટંટને બાધ આવશે નહીં.

૮ અરજ રિવકાર્યા પછી તથા પેટંટ ઉપર શીકો કરતાં પહેલાં કંટ્રોલરે તેમ કરવું યોગ્ય લાગે તો, તેવા કોઈ પણ માણસને સદરજ રપેસિફિકેશન ચોકસી કરીને રિપોર્ટ કરવા સાફ મોકલવું જોઈએ.

૯ કોઈ પણ સમય, ડરાવેલી શી આપીને, અરજ સ્વીકાર્યાની જાહેર ખતરની તારીખથી ત્રણ મહીનાની અંદર કોઈપણ વખતે, પેટંટ ઓફીસમાં નીચેનાં કારણો સર, એટલે, (અ) અરજદારે તે નવી યુક્તિ પોતાની કે પોતે જેનો વારસ છે તેની પાસેથી મેળવેલી છે. [ખ] બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં કાબલ કરેલા અમુક રપેસિફિકેશનમાં તે નવી યુક્તિ ઉપર હક કરેલો છે. (ક) રપેસિફિકેશનમાં નવી યુક્તિનું પૂરું કે અરાખર વર્ણન નથી. (ડ) તેવી યુક્તિ બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનના કોઈ પણ ભાગમાં જાહેર રીતે ઉપ-યોગમાં આવેલી છે, એ કારણસર પેટંટ આપવાની સામે પોતાની હરકત હોવાની નોટીસ આપવાને મુખત્યાર છે. આવી હરકત બાબત કંટ્રોલરે તે બાબતની અરજદારને નોટીસ આપવી ને ત્રણ મહીના પુરા થયા પછી અરજ આપનાર તથા હરકત લેનારનું કહેવું સાંભળી યોગ્ય નીકાલ કરવો.

૧૦ કોઈ પણ હરકત ન હોય તો અથવા હરકત હોય તે પ્રસંગે કરવામાં આવેલો ડરાવ પેટંટ આપવાની તારીખમાં હોય તો ડરાવેલી હી આપવામાં આવેથી અરજદારને કે સામાન્ય અરજ કરી હોય તે પ્રસંગે સામાન્ય અરજદારને, ગવર્નર જનરલ ઇનકેં સિલને યોગ્ય લાગે તેવી કોઈ સરતો હોય તો તેમને પાત્ર પેટંટ આપવું જોઈએ અને કંટ્રોલરે તે પેટંટ ઉપર પેટંટ ઓફીસનો શીકો કરાવવો. અરજની તારીખ પછી અઢાર મહીના પછી શીકો કરાવવો નહિં.

૧૧ પેટંટ ઉપર અરજ જે તારીખની હોય તેજ તારીખ નાંખવી જોઈએ અને તેજ તારીખનો શીકો કરવો જોઈએ.

૧૨ પેટંટ ઉપર પેટંટ ઓફીસે શીકો કર્યો એટલે તે ઉપરથી પેટંટીને આ આકદના બીજા કસ્ટોમેને પાત્ર બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં અર્થ તે નવી યુક્તિ બનાવવાનો, વેચવાનો, ઉપયોગ કરવાનો કે તે

અમાણે કરવાની બીજાને પરવાનગી આપવાનો અનન્ય આશાધિકાર પ્રાપ્ત થશે એમ સમજવું.

૧૩ ખરા તથા પહેલા નવી યુક્તિ કહાડનારને કે તેના કાયદેસર વારસ વહીવટને આપેલું પેટંટ તેની સાથે દમલ આજીવી અરજી કર્યાને લીધે અવ્યવહારોપયોગી થાય છે, એમ સમજવું નહીં. જ્યારે કોઈ પેટંટ દમલઆજીવા સમજાવે ૨૬ કરવામાં આગું હોય ત્યારે કંટ્રોલરે, ખરા નવી યુક્તિ કહાડનારે અરજી કરી હોય તો તેને નવી યુક્તિનું, ૨૬ કરવામાં આવેલા પેટંટને બદલે તથા તે પેટંટની તારીખનું પેટંટ આપવાને મુખત્યાર છે,

૧૪ દરેક પેટંટની મુદત તેની તારીખથી ચૌદ વર્ષની હોવી જોઈએ. ઠરાવેલી મુદતમાં પેટંટી શી ન ભરેતો પેટંટ બંધ પડશે. પણ પેટંટી અરજી કરે તો કંટ્રોલરે ઠરાવવામાં આવે તે વધારે શી લખને તે મુદત ત્રણ મહીના પછી વધારવી જોઈએ.

૧૫ દરેક પેટંટની મુદત તેની તારીખથી ચૌદ વર્ષની હોવી જોઈએ. ઠરાવેલી મુદતમાં પેટંટી શી ન ભરેતો પેટંટ બંધ પડશે. પણ પેટંટી અરજી કરે તો કંટ્રોલરે ઠરાવવામાં આવે તે વધારે શી લખને તે મુદત ત્રણ મહીના સુધી વધારવી જોઈએ.

૧૫ પેટંટીએ ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને અરજી કરીને તેમાં પોતાના પેટંટની મુદત જરૂરી વધારવાને વિનંતી કરવાને મુખત્યાર છે. પણ આવી અરજી પેટંટ પુર થવાની તારીખથી છ મહીના આગમ જ પેટંટ ઓફીસમાં આપી રાખવી જોઈએ. અને તેની સાથે ઠરાવેલી શી પણ આપવી જોઈએ.

૧૬ ઠરાવેલા વખતની અંદર કોઈ પણ ઠરાવેલી શી પેટંટીએ ન ભર્યાને લીધે કોઈ પણ પેટંટ બંધ પડવું હોય ત્યારે તે પેટંટ પાછું ચાલુ કરવાનો હુકમ મેળવવા માટે ઠરાવેલી રીત અમાણે કંટ્રોલરને અરજી કરવાને પેટંટી મુખત્યાર છે. અને કંટ્રોલરે તેની સુનાવણી કરી યોગ્ય સરતોને પાત્ર તે પેટંટ પાછું ચાલુ કરવાનો કે તેની અરજી કાઢી નાંખવાનો હુકમ કરવો.

૧૭ અરજદાર કે પેટંટી, પેટંટ ઓફીસમાં અરજી કરીને ઠરાવેલી શી મોકલીને અરજમાં પોતાનો અરજી કે રેપ્રેસિઝિશન કે નકશા નાકબુધ કરીને દુરસ્ત કરીને કે ખુલાસો આપીને સુધારવાની પરવાનગી માગવાને, કે સુધારો કરવાનું શું કારણ છે તે લખવાને મુખત્યાર છે અને સુધારો કરવા દેવો કે કેમ તે કંટ્રોલરે ઠરાવવું જોઈએ.

૧૮ પેટંટનું દફતરબંધ કરવા આખતની ફરીઆદમાં કોઈ હુકમ કરીને પેટંટીને તેનું રેપ્રેસિઝિશન કોર્ટને યોગ્ય લાગે તે રીતે નાકબુધ કરીને, તથા ખર્ચના, કે જાહેર ખર્ચના કે બીજી આખતમાં કોર્ટને યોગ્ય લાગે તે સરતે સુધારવા દેવાને મુખત્યાર છે.

૧૯ જ્યારે રેપ્રેસિઝિશન ના કબુલ કરીને તે તેમાં સુધારો કરવાની આ આકટની રૂયે પરવાનગી આપી હોય ત્યારે નવી યુક્તિના ઉપયોગ કર્યાં આખતની ફરીઆદમાં પોતાનો હાલો શુદ્ધ સુદ્ધિ કરવામાં આવ્યો હતો તેમ કોર્ટની ખાત્રી થાય તેવી રીતે પેટંટી સાખીત કરે નહીં તો, કોઈ પણ નું-કસાની આપવી નહીં.

૨૦ પેટંટ ઓફીસમાં પેટંટનું રજીસ્ટર રાખવું તેમાં પેટંટ મેળવનારાનાં નામ, ઠેકાણું, પેટંટ અસાધન કર્યાનાં લાઇસન્સોનાં. કે ઠરાવવામાં આવે તેવી બીજી વિગતો નોંધવી.

૨૧ પેટંટનું જે પરિણામ એકાઠી દેવત વીરૂદ્ધ થતું હોય તેજ પરિણામ મલિક મુઆઝમ વિરૂદ્ધ લખળે પ્રસંગે થશે એમ સમજવું.

૨૨ કોઈ હિત સંબંધ ધરાવનારા સમજાને, પેટંટ મળેલી નવી યુક્તિના સંબંધમાં લોકોની જે વાળખી જરૂરીઆત હોય તે પુરી પડી નથી એમ લખીને કોર્ટો ફરજીઆત લાઇસન્સ આપે કે તેમ ન અને તો પેટંટ ૨૬ કરો એવી વિનંતી કરીને અરજી શી સાથે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને કરવાને અધિકાર છે. ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલે તેનો નિકાલ કરવા માટે તે અરજી હા-ક કોર્ટને મોકલવી.

૨૩ આ આકટની રૂયે આપેલા પેટંટની તારીખ પછી ૪ વર્ષે આકટ ન હોય એટલા બધે તે

વખતે કોષ્ટ પશુ સખસને પેટંટ મળેલેથી વસ્તુ હિંદુસ્તાનની બહાર બનાવવામાં આવે છે એ કારણ સર તે પેટંટ રદ કરવા માટે ગવર્નર જનરલ ઇન કોંસિલને અરજી કરવાનો અધિકાર છે. અને તે બાબતની ખાતરી કરીને જો પેટંટી તે વસ્તુ હિંદુસ્તાનમાં બનાવવામાં આવે છે એમ સાબીત ન કરે તો તેનું પેટંટ રદ કરવાને ગવર્નર જનરલ ઇન કોંસિલને અધિકાર છે.

૨૬ પેટંટીને કોષ્ટ પશુ વખતે, હાલેથી રીત પ્રમાણે કંટ્રોલરને નોટીસ આપીને હું મારું પેટંટ આપી દઉં છું એમ કહેવાનો અધિકાર છે અને તે પછી તેનું કંટ્રોલ સાબીત થાય જાય તો પેટંટ રદ કરવાનો કંટ્રોલરને અધિકાર છે.

૨૭ પેટંટ તે જ રીતે ચલાવ્યું હોય તે રીત રાખ્યને અપકાર કે ધણું કરીને લોકોને બાધક છે. એવું ગવર્નર જનરલ ઇન કોંસિલ ઇન્ડિયા ગેઝેટમાં જાહેરનામું આપીને જાહેર કરે તો તે પેટંટ રદ થાય છે એમ સમજવું.

૨૮ નવી યુક્તિ ઉપયોગી નથી કે તે અરજીની તારીખે નવી યુક્તિ નહોતી વિગેરે કારણે ઉપરથી હાઇકોર્ટને અરજી કરીને કોષ્ટ પેટંટ સખણું કે થોડું રદ કરાવી લેવાનો અધિકાર છે. પેટંટ રદ કરવા માટેની અરજી સાદર કરવાનો આયલેક્ટ જનરલને કે તેણે અધિકાર આપેલા સખસને અધિકાર છે.

૨૯ કા. ૨૬ ની રૂયે પેટંટ રદ કરવા માટે કરેલી અરજીની નોટીસ જો માણસે પેટંટના ધણી છે કે જેમનો તેમાં હિત સંબંધ છે તેમને રજીસ્ટર પોસ્ટથી પોંચાડવી જોઈએ.

૩૦ હાઇકોર્ટને ચોખ્ખા લાગ્યેથી ૨૬ મી કલમની રૂયે કરવામાં આવેલી અરજી ઉપરથી ઉત્પન્ન થનારા કોષ્ટ પશુ સલાલનો પોતાની આગળ કે બીજા કોષ્ટ હાઇકોર્ટ આગળ કે કોષ્ટ ડીસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટ આગળ ઇન્સાફ થવા સાથે ચુદો કાઢીને મોકલવાને મુખત્યાર છે.

૩૧ પેટંટીને, નવી યુક્તિના સંબંધમાં આ આકટની રૂયે તેને મળેલું પેટંટ ચાલુ હોય તે મુદતમાં જો કોષ્ટ માણસ તેના લાઇસન્સ વગર તે નવી યુક્તિ કરશે કે વેચશે કે તેના ઉપયોગ કરશે કે બનાવટ કરશે કે નકલ કરશે તે માણસ ઉપર ફરિયાદનો ઇન્સાફ કરવાનો અધિકાર હોય તે ડિસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટમાં ફરિયાદ માંડવાનો અધિકાર છે.

૩૨ પેટંટીનો આ આકટની શરૂઆત પછી આપવામાં આવેલા પેટંટનું કોષ્ટ પશુ રીતે ઉલ્લંઘન કરવામાં આવ્યા બદલ જો કોષ્ટ પ્રતીવાદી પેટંટ ચાલુ હોવાની વાત, ઉલ્લંઘનની તારીખે પેટંટને માહિતી ન હતી, કે માહિતી મેળવવાને પોતાની પાસે વાજબી સાબન ન હતી. એમ સાબીત કરે તેની પાસે કોષ્ટ નુકસાની વસુલ કરવાનો હક નથી એમ સમજવું.

૩૩ પેટંટનું ઉલ્લંઘન કરવા બાબતની ફરિયાદમાં કોર્ટને ચોખ્ખા લાગે તેવા તાકીદનો, તપાસણીનો, કે હિસાબ બાબતનો કે કામ ચલાવા સંબંધનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

૩૪ પેટંટનું ઉલ્લંઘન કર્યા બાબતની ફરિયાદમાં કોર્ટને પેટંટના કાયદેસર પશુ બદલ શક આવે છે એવો દાખલો આપવાનો અધિકાર છે.

૩૫ કોર્ટ હુકમનામાની કે હુકમની દલમ કંટ્રોલરને મોકલવી જોઈએ અને તેણે તેની પેટંટ રજીસ્ટરમાં નોંધ કરાવવી જોઈએ.

૩૬ ૨૬ મી કલમ મુજબની અરજી કરી હોય તો હાઇકોર્ટ ચલાવેલું કામ તદ્દત્ત રાખવાને કે અરજી કાઢી નાંખવાને મુખત્યાર છે.

૩૭ પેટંટના ઉલ્લંઘન બાબતની કે પેટંટ રદ કરવા માટેના ચલાવેલા કામમાં કોર્ટને ચોખ્ખા લાગે તો તે કોર્ટ લાયક હોય એવા એકાદ આસેસરની મદદથી ઇન્સાફ કરવાને મુખત્યાર છે.

૩૮ જ્યારે નવી યુક્તિનો પેટંટી છે એમ દાવો કરનાર કોષ્ટ પશુ સખસ, સરકારના કે જાહેર ખર્ચ કાઢીને કોષ્ટ પશુ બીજા સખસને પેટંટનું ઉલ્લંઘન કર્યું છે એમ કહેવામાં આવતું હોય તેના સંબંધમાં કોષ્ટ પશુ કાયદાસર કામ ચલાવવાની કે જવાબદાર ગણવાની ધમકી આપશે તે ત્યારે તેને લીધે નુકસાન થયું હોય તેવા કોષ્ટ સખસની સામે ડિસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટમાં ફરિયાદ કરવાનો, ને તેની સામે તાકીદ મેળવવાને અધિકાર છે, ને ધમકીને લીધે નુકસાન થયું હોય તો તે વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

૩૭ એ કે વધારે સખસોને સામાયિક રીતે પેટંત આપવામાં આવે ત્યારે તેણે સામાયિક ધારણ કરનારા પ્રમાણે વર્તવું જોઈએ.

૩૮ નવી યુક્તિનું પેટંત મળવા માટેની અરજીની તારીખ પહેલાં તેનો બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનના કોઇ પણ ભાગમાં જાહેર રીતે ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો ન હોય કે પ્રસિદ્ધ થયેલી ન હોય, તે નવી યુક્તિ કાઢનારે શુભ રીતે કે પ્રયોગ તરફે ઉપયોગ કરીને પોતાની યુક્તિથી વાજબી કરતાં વધુ નફો મેળવ્યો ન હોય તો તે નવી યુક્તિ છે એમ સમજવું.

૩૯ પેટંત બોવાય કે તેનો નાશ થાય તો ઠરાવેલી ફી આપવામાં આવેથી કંટ્રોલરને તેના ફુક્ષીકેટ ઉપર સ્થિક્કો કરવાનો અધિકાર છે.

૪૦ નવી યુક્તિ કાઢનારાની માહિતી વગર કે સંમતિ વગર, પ્રદર્શનમાં નવી યુક્તિનું પ્રદર્શન કર્યાને લીધે, કે પ્રદર્શનના કારણ માટે તે નવી યુક્તિનો ઉપયોગ કર્યાને લીધે તે નવી યુક્તિનું પેટંત મળવા માટે અરજી કરીને તે મેળવવાના નવી યુક્તિ કાઢનારાના હક્કને કે અરજી ઉપરથી આપેલા પેટંતના કાયદાસરપણાને બાધ આવતો નથી એમ સમજવું.

૪૧ હિંદુસ્તાન ગુરૂત્રીયમના ટ્રાંપી, કોઈ પણ વખતે પેટંટીને તેની કરેલી યુક્તિનો ઢાળ કે માસલો મેન્યુફેક્ચર કરવાનો અર્થ આપીને પોતાને પુરા પાડવાનું તે પેટંટીને ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

૪૨ હિંદુસ્તાનની કોઇ પણ કોર્ટની હકુમતની અંદર પારકા દેશના વહાણુ ચલાવવાના કારણસર નવી યુક્તિનો ઉપયોગ કરવામાં કે તે હકુમતની અંદર પારકા દેશના વહાણુમાં નવી યુક્તિનો ઉપયોગ કરવામાં પેટંટને લીધે બાધ આવે છે એમ સમજવું નહીં.

૪૩ કંટ્રોલરને બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં અગાઉ પ્રસિદ્ધ ન થયેલા કોઇ પણ નવા કે મુગતા નમુનાનો માલિક છે એમ દાવો કરનાર કોઇ પણ સખસની નમુના પ્રમાણેની ફી સાથે અરજી આવે એટલે તે નમુનો નોંધવાનો અધિકાર છે.

૪૪ નમુનો માલના એક કે વધારે વર્ગમાં નોંધ્યો હોય ત્યારે તે નમુનાના માલિકની તે બીજા કોઇ એક વધારે વર્ગમાં નોંધવા માટેની અરજી નામંજુર કરવી નહીં.

૪૫ નમુનો નોંધ્યાને તેના માલિકને કંટ્રોલરે દાખલો આપવો જોઈએ.

૪૬ પેટંત ઓફીસમાં નમુનાનું રજીસ્ટર એ નામની છુક રાખવી તેમાં નમુનાના માલિકનાં નામ, ટેકાણાં કે બીજા વિગતો નોંધવી.

૪૭ નમુનો નોંધ્યા પછી ૫ વર્ષ સુધી તેનો કોપી રાખટ મળશે એમ સમજવું. મુદત પુરી થયા પહેલાં કંટ્રોલર ઠરાવેલી ફી લઇને દર પાંચ વર્ષે મુદત વધારી આપે છે.

૪૮ કોઇ પણ વસ્તુ તૈયાર કરવાના કામમાં નોંધેલા નમુનાનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હોય તે વસ્તુ વેચવા માટે આપતા પહેલાં તેના માલિકે તે નમુનાની આગેહુમ પ્રતિમાં કે માસલા કંટ્રોલરને આપવા જોઈએ ને તે વસ્તુ ઉપર તે નોંધ્યો છે તે બતાવનારી ઠરાવેલી નિશાની, અર્ધ કે આકા પાડવા જોઈએ.

૪૯ માલિકે તે નમુનો તે બીજા સખસને ભણીતો કરવા પછી તે નમુનો નોંધવામાં આવે તો તેનો કોપી રાખટ અવ્યવહારપયોગી થવા જોટલી તેની પ્રસીદ્ધી થઇ છે એમ સમજવું નહીં.

૫૦ નમુનાનો કોપી રાખટ હસ્તીમાં હોય તે દરમ્યાન તે નમુનો નોંધ્યો હોય ત્યારથી એ વર્ષની અંદર કંટ્રોલરે તે નમુનો લખીને પણ તે નમુનો જોવા માટે ખુલ્લો રાખવો નહીં.

૫૧ કંટ્રોલર, નમુનો ઓળખી શકે એવી માહિતી પુરી પાડનારા કોઇ પણ સખસની અરજી ઉપરથી ઠરાવેલી ફી આપવામાં આવે એટલે તેણે તેવા સખસને તે નોંધેલ હસ્તીમાં છે કે કેમ અને કયા વર્ગના માલના સંબંધમાં છે તે જણાવવું જોઈએ તથા નોંધ્યાની તારીખ તથા માલિકનું નામ પણ જણાવવું.

૫૨ માલિકની માહિતી વગર કે સંમતી વગર નમુનાનું કે અવનર જનરલ હેન કેસીએ માંખિત કરેલા પ્રદર્શનમાં પ્રદર્શન કર્યાને લીધે તે મુદતમાં નમુનાનું વર્જન પ્રસિદ્ધ કર્યાને લીધે તે નમુનો

નેધિવામાં બાધ આવે છે. કે તે નોંધવું બ્યવહારેભયોગી થાય છે એમ સમજવું નહીં.

૫૩ કોષ્ટ પશુ નમુનાનો કોપી રાખત ચાલુ હોય તેજ મુદતમાં કોષ્ટ પશુ માણસે, વેચવાના કારણસર નોધિલા-માલીકની લેસન્સ કે સંમતિ વગર તે નમુનાનો કે તેની નકલનો ઉપયોગ કરવો, કે તેની કોષ્ટ પશુ વસ્તુ તૈયાર કરવાના કામમાં ઉપયોગ કર્યો છે એમ જાણીને તે વસ્તુ વેચવા માટે પ્રસીદ્ધ કરવી, કે મુકવી એ કાયદેસર થશે નહીં. જે કોષ્ટ આ કલમનું ઉલ્લંઘન કરશે તેવા દરેક ઉલ્લંઘન માટે તેના માલીકને પાંચસે રૂપિયા સુધીની રકમ આપવાને પાત્ર થશે, તે રકમ કરારના કરજ પ્રમાણે વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

૫૪ પેટન્ટના બ્યવહારોપયોગી પશુના હાખલા સંબંધી કે કાયદાસર કામ ચલાવવાની પેટન્ટીએ વિના કારણ ધમકી આપી હોય ત્યારે તે લેવાના ઇલાજ સંબંધી આ આકટના ઠરાવ જેવી રીતે પેટન્ટની બાબતમાં લાગુ પડે. તેવી રીતે નમુનાની બાબતમાં લાગુ પડશે એમ સમજવું.

૫૫ ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને આ આકટના કારણ સાર એક પેટન્ટ ઓફીસ સ્થાપવાનો અધિકાર છે. પેટન્ટ ઓફીસ કંટ્રોલર ઓફ પેટન્ટસ અને ડિઝાઇન-સના પ્રત્યક્ષ નિયંત્ર હેઠળ રહેવી જોઈએ. પેટન્ટ ઓફીસ માટે શિક્ષકો હોવો જોઈએ.

૫૬ ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને કંટ્રોલર તથા યોગ્ય લાગે તેવા હોદ્દા તથા તેના કામ સોંપીને યોગ્ય લાગે તેટલા અમલદારો તથા કલાર્ક નીમવાનો અધિકાર છે.

૫૭ પેટન્ટને નમુના માટે, તથા તે સાર અરજી માટે આ આકટ પ્રમાણે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ ઠરાવે તે ફી આપવી જોઈએ.

૫૮ કોષ્ટ પશુ ટ્રસ્ટ બાબતની નોટીસ આ આકટની રૂપે રાખેલા રજીસ્ટરમાં નોધવી નહીં તથા કંટ્રોલરે લેવી નહીં.

૫૯ આ આકટની રૂપે રાખેલું રજીસ્ટર લોકાને જેવા માટે ખુલ્લું રાખવું જોઈએ અને તેની નોધની શિક્ષા કરેલી નકલ કોષ્ટ પશુ માટે તો ઠરાવેલી ફી લખને આપવી જોઈએ.

૬૦ કંટ્રોલરના કે તેણે કરેલા રિપોર્ટ પ્રસીદ્ધ કરવા નહીં કે લોકાને જેવા માટે ખુલ્લા મુકવા નહિ.

૬૧ જ્યારે પેટન્ટ માટેની અરજી ઉપરથી હાથ ઉઠાવ્યો હોય કે અરજી રદ થઈ હોય ત્યારે રેપેસીફિકેશન કે નકલ કોષ્ટ પશુ વખતે લોકાને જેવા માટે ખુલ્લા મુકવા નહીં. કે કંટ્રોલરે પ્રસીદ્ધ કરવા નહીં.

૬૨ ઠરાવેલી ફી સાથે અરજી કરવામાં આવે તો કંટ્રોલરને, પેટન્ટ માટેની અરજીમાંના કે પેટન્ટમાંના કે કોષ્ટ રેપેસીફિકેશનમાંના, હસ્ત દોષ સુધારવાનો અધિકાર છે.

૬૩ જ્યારે કોષ્ટ સમક્ષ એસાઇન કર્યાંથી કે મોકલી આપ્યાથી ગીરો રાખ્યાથી કે બીજી રીતે પેટન્ટ ઉપર પોતાનો હક છે એવો દાવો કરે ને ખાતરી કરી આપે ત્યારે કંટ્રોલરે તેવા પેટન્ટમાં તથા નમુનામાં તેનો હિત સંબંધ નોંધવો જોઈએ.

૬૪ હાઇ કોર્ટને કોષ્ટ પશુ નોંધ પેટન્ટના કે નમુનાના રજીસ્ટરમાં હાખલ કર્યા કે ન કર્યાને લીધે કોષ્ટને નુકશાન થયું હશે એમ ઠરાવેલી રીતે અરજી આવે એટલે તે નોંધ કરવાનો, કાઢી નાંખવાનો, ફરવવાનો કે યોગ્ય લાગે તે હુકમ કરવાને અધિકાર છે. કોર્ટ તે સુધારો કરવા બાબતની નોટીસ કંટ્રોલર તરફ બજાવવી એટલે તેણે રજીસ્ટરમાં સુધારવું જોઈએ.

૬૫ આ આકટની રૂપે કંટ્રોલરને, ચલાવવાના કામમાં પુરાવો લેવાના, સોગંદ ખવડાવવાના સાથી કે હસ્તાવેજ હાજર કરાવવાના, ખર્ચ અપાવવાના કારણસર દિવાની કોર્ટના અધિકાર છે.

૬૬ કંટ્રોલરે પેટન્ટ આપેલી નવી મુક્તિનું એક પત્રક નિયમિત વખતે પ્રસીદ્ધ કરવું જોઈએ.

૬૭ કંટ્રોલરે કોષ્ટ પશુ સુખત્યારીનો અધિકાર અરજદારનું કહેવું સંભળવાની તક આપ્યા વગર ચલાવવો જોઈએ.

૬૮ કંટ્રોલરને કલ કે અડચણ આવે તે બાબતમાં ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલનો હુકમ મેળવવાનો અધિકાર છે.

૬૯ જે નવી યુક્તિનો કે નમુનાનો ઉપયોગ કરવાથી કાયદા વિરૂદ્ધ કે નીતિ વિરૂદ્ધ થશે એમ કંટ્રોલરને લાગે તે નવી યુક્તિનું પેટન્ટ આપવાની અથવા તે નમુના રજીસ્ટરમાં નોંધવાની ના પાડવાને કંટ્રોલર સુખત્યાર છે.

૭૦ કંટ્રોલરે કરેલા હુકમની તારીખથી બે મહીનાની અંદર ગવર્નર જનરલ ઇનકૌસિસને ઠરાવેલી રી સાથે લેખી અપીલ કરવી જોઈએ.

૭૧ જે નોંધ, વાત કે આખત કરવાનો કંટ્રોલરને આ આકટ ઉપરથી અધિકાર આપ્યો હોય તેવી નોંધ કે આખત નોંધવાનો દાખલો કંટ્રોલરની સહીનો છે એમ કહેવામાં આવે તે, દાખલો કર્યા બદલ કે ન કર્યા બદલનો પ્રથમ દર્શનિય પુરાવો છે એમ સમજવું.

૭૨ પેટન્ટ ઓફીસમાં જે સ્પેસીફિકેશન, નકશા વગેરે આપી રાખવામાં આવે ને તે સ્વીકારવામાં કે મંજૂર કરવામાં આવ્યા પછી તુરત તે સમજાવી છાપેલી, ને શીક્ષા કરેલી નકલો, સુઆધ, ને મદા-સના ગવર્નર ઇન કૌસિસને તથા અલ્લહેશના લેફ્ટનન્ટ ગવર્નરને મોકલવી જોઈએ તેમ તે તે લોકોને જોવા સાર થોડા વખતે મુકરર કરેલી જગ્યાએ ખુલ્લી રાખવી જોઈએ.

૭૩ જે કોષ્ટ અરજી, નોટીસ કે દસ્તાવેજ પેટન્ટ ઓફીસમાં કે કંટ્રોલરને આપવાની હોય તે ટપાલમાં મોકલવાનો અધિકાર છે.

૭૪ જે કોષ્ટ માણસ બાંધ્યાવસ્થા કે ગાંડપણને લીધે આ આકટની રૂપે દરમાવેલો મજબૂર કહેવાને અશક્તિમાન હોય તો તેના કાયદેસર પાલન કરી, કમીટી કે મેનેજર કે તેની મિલકતના સંબંધમાં હકુમત વાળી કોર્ટ નીમેલા સખસે તેના વતી કહેવાનો કે કરવાનો અધિકાર છે.

૭૫ પેટન્ટ માટેની અરજી, દરકતની નોટીસ, પેટન્ટની મુદત વધારવાની અરજી, અંધ પટેલાં પેટન્ટ માણુ કરવાની અરજી, લાઇસન્સ માટેની કે તે રદ કરવાની અરજી, અને પેટન્ટ આપી દેવાની અરજી ઉપર, આવી અરજી કે નોટીસ ઉપર કરનારા સખસે ઠરાવેલી રીતે સહી તથા સાચાપણનો એકરાર કરવો જોઈએ.

૭૬ આ આકટની રૂપે કંટ્રોલરને કરવાની બીજી અરજી કે તેની સાથે ચલાવવાનો પત્રબ્યવહાર એ સમજા પર સહી કરવાનો વકીલનો ધંધો ચલાવનાર એજન્ટને અધિકાર છે.

૭૭ ગવર્નર જનરલ ઇનકૌસિસને આ આકટના ઠરાવને અનુસરીને કાનુનો કરવાનો અધિકાર છે.

૭૮ જે કોષ્ટ સખસ પોતાના ધંધાની જગાપર, દસ્તાવેજપર કે બીજી રીતે પેટન્ટ ઓફીસ, આ અબ્દોનો ઉપયોગ કરશે તેને બસો રૂપીઆ સુધી દંડ અને અન્હો જારી રહે તો રાજના વીસ રૂપીઆ સુધી દંડની રિક્ષા થશે.

૭૯ આ આકટના કોષ્ટપણ મજબૂર ઉપરથી કોષ્ટપણ લેટર્સ પેટન્ટ આપવા કે નહીં આપવા બાબતના સરકારના વિશેષ અધિકાર લખ લેવામાં આવે છે કે બોહા થાય છે એમ સમજવું નહીં.

૮૦ સન ૧૮૮૮ નો નવી યુક્તિ તથા નમુના બાબતનો આકટ આ ઉપરથી રદ કર્યો છે.

૮૧ સને ૧૮૮૮ ના આકટની રૂપે જેને અનન્ય પ્રાધાધિકાર હોય તેવા કોષ્ટ પણ માણસને આ આકટની સરખાતથી બે વર્ષની અંદર પેટન્ટ ઓફીસને અરજ કરીને આ આકટની રૂપે પેટન્ટ લેવાની પરવાનગી માગવાનો અધિકાર છે.

પરિશિષ્ટ-ફી.

પેટન્ટ માટે અરજી વખતે રૂ ૧૦, પેટન્ટ ઉપર ચિહ્નો કરતા પહેલાં રૂ ૩૦, પેટન્ટની તારીખથી ૪ થી ૫ વર્ષ વીત્યા પહેલાં, ૫૦, ૫ થી ૧૦ વર્ષ વીત્યા પહેલાં ૫૦, ૬ થી ૧૦ વર્ષ વીત્યા પહેલાં ૫૦, ૮ થી ૧૦ વર્ષ વીત્યા પહેલાં ૧૦૦, પેટન્ટની મુદત વધારવા માટેની અરજી વખતે ૫૦, નમુના નોંધવાની અરજી વખતે રૂ ૩. એ પ્રમાણે ફી આપવાનું ઠરાવ્યું છે.

સને ૧૯૧૫ નો આક્ટ ૪—હિંદુસ્તાનના રક્ષણ

બાબતનો આક્ટ.

૧ આ આક્ટને સને ૧૯૧૫ નો હિંદુસ્તાનના રક્ષણ બાબતનો આક્ટ કહેવો (૨) તે આખા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનને લાગુ છે. (૪) આ આક્ટ હાલની લઠાઇ ચાલુ હોય તે દરમ્યાન અને તે પછી છ મહીનાની મુદત સુધી અમલમાં રહેશે.

૨ મુવર્તર જનરલ ઇનકૌન્સિલને, લોકોની સલામતિ જાળવવાના તથા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનના રક્ષણ કરવાના કારણ સાર તથા તે કારણ આગળ વધારવા સાર સરકારી નોકરો અને બીજા સખસોના અધિકાર તથા ફરજો બાબત કાનુનો ધડવાનો અધિકાર છે.

આસ કરીને આ કલમની રૂપે હેઠળ જણાવ્યા પ્રમાણેની કાનુનો કરવાનો અધિકાર છે.

(અ) કાનુની સાથે બચવાર રાખતા કે તે માટે ખર્ચ મેળવતા સખસોના અટકાવ કરવા માટેની

(બ) મલિકમુઆઝમનાં લશ્કર તથા વહાણોની સલામતિ જાળવવા માટેની તથા તેમને હીલચાલની ફતેહ મંદીને જોખમમાં આણવાનો સંભવ હોય તેવું કે કાનુને મદદરૂપ થઇ પડવાનો સંભવ હોય તેવું કોઇ પણ કામ થતું અટકાવવા માટેની (ક) ખોટી ખબરો અથવા જે ખબરોથી ખેદિલી કે ભય ઉપજવાનો સંભવ હોય કે જેનાથી પરદેશી રાજ્યો સાથેના મલિકમુઆઝમના સંબંધને હરકત આવવાનો સંભવ હોય કે જેથી જુદા જુદા વર્ગની પ્રજા વચ્ચે દુશ્મનાવટ અને ધિકારની લાગણીઓ વધવાનો સંભવ હોય એવી ખબરો ફેલાતી અટકાવવા માટેની, (ઢ) કોઇ પણ દિવાની કે લશ્કરી અધિકારીને, રેલ્વે, બંદરો કે ગોદાઓ, પોસ્ટ ઓફિસ, ગાસ, વીજળીની બત્તી, કે પાણી પુર પાડવાનાં કારખાનાં, કે જાહેરનામાથી પ્રસિદ્ધ કરેલા પ્રદેશોની સલામતિ જાળવવા માટે જરૂર જણાય તેવા હુકમો કાઢવાનો તથા તેના ઉપાયો લેવાનો અધિકાર આપવા માટેની (ઈ) કોઇ નોકરા ખાતાના કે લશ્કરી અધિકારીને, નોકરા ખાતાના કે લશ્કરી કારણસાર કોઇ પણ રચાવર કે જંગમ મિલકતનો કબજો લેવાનો કે લોકોની સલામતી કે બ્રિટિશ હિંદુસ્તાન કે તેના કોઇ ભાગના રક્ષણ માટે કોઇ મિલકતના સંબંધમાં જરૂરના હોય એવા હુકમ કાઢવાનો અને એવાં કામ કરવાનો અધિકાર આપવા માટેની; (ફ) કોઇપણ દિવાની કે લશ્કરી અધિકારીને, લોકોની સલામતિને હરકત આવે એવી રીતે કોઇ પણ સખસ વચ્ચે છે કે વર્તે છે કે વર્તવાનો છે એવી શંકા લાવવા માટે જમારે તે અધિકારીના મત પ્રમાણે બાજબી કારણ જણાય ત્યારે, સદરહુ અધિકારીએ લખીને જણાવેલા કોઇપણ પ્રદેશમાં સદરહુ સખસે આવતું નહિ, વસતું નહિ, કે રહેતું નહિ એમ, અથવા ઉપર મુજબ જણાવેલા કોઇપણ પ્રદેશમાં સદરહુ સખસે વસતું અને રહેતું એમ સદરહુ અધિકારી શરમાવે તે પ્રમાણે તેણે વર્તવું અથવા તે શરમાવે તેવાં કામ તેણે કરવાં નહીં એમ, અથવા તેના તાબામાં કે તેના નિર્બંધ હેઠળની કોઇપણ મિલકતના સંબંધમાં તે શરમાવે તેવા હુકમ લેવો એમ શરમાવવાનો અધિકાર આપવા માટેની;—(ગ) બારી પદાર્થ સળગી ઉઠે તેવા પદાર્થ, હથેલીઆરો અને બીજા સધળી લઠાઇની સામગ્રી કબજે રાખવાની મનાઇ અથવા તેનું નિયમન કરવા માટેની; (ઘ) મલિકમુઆઝમના લશ્કરની કેળવણી કે શિસ્તને જેનાથી હરકત આવવાનો સંભવ હોય તેવી કોઇ બાબતનો અટકાવ કરવા માટેની કે તેમની નોકરીમાં હોય તેવા સખસોની વફાદારીમાં બગાડો કરવાની કે કોઇ કોશીશ અટકાવવા માટેની કે લશ્કરી કે પોલીસની નોકરીમાં દાખલ નહીં થવાનું સમજવવાની કોઇપણ કોશીશને અટકાવવા માટેની, (આઇ) કોઇપણ દિવાની કે લશ્કરી અધિકારીને, લોકોની સલામતિને અથવા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનના રક્ષણને હરકત આવે એવા કોઇપણ કારણસાર કોઇપણ જગા વાપરવામાં આવે છે એમ માનવાનું સદરહુ અધિકારીને કારણ જણાય તો તેવી જગામાં દાખલ થઇને તેના ઓડો લેવાનો અને ત્યાં મૂળી આવેલી જે કોઇપણ ચીજ એવા કોઇપણ કારણસાર વાપરવામાં આવે છે એમ માનવાનું તેને કારણ હોય તેવી ચીજને કબજે લેવાનો અધિકાર આપવા માટેની; (જે) આ કલમની રૂપે કરેલી કોઇપણ કાનુનનું ઉલ્લંઘન કરનારા અથવા ઉલ્લંઘન કરવાનો જેના ઉપર બાજબી રીતે શક આવતો હોય તેવા

સખસોને પકડવાનો બંદોબસ્ત કરવા માટેની, (ક) આ રૂએ કરેલી કાનૂનોનું ઉલ્લંઘન થતું અટકાવવા આખત સરકારી નોકરોને બીજા સખસની ફરગને ઠરાવવા માટેની (એલ) અને બીજા કોષ રીતે કાનૂને મદદ મળતી અટકાવવા અથવા ફતેહમંદીથી લગાઇ ચલાવવાનું કામ જોખમમાં આવતું અટકાવવા માટેની (ર) આ કલમની રૂએ કરેલી કાનૂનો ઉપરથી એવું ઠરાવવાનો અધિકાર છે કે તે કાનૂનોના કોષપણ ઉલ્લંઘન માટે અથવા એવી કોષપણ કાનૂનોના અધિકારની રૂએ કાઢેલા કોષપણ હુકમના ઉલ્લંઘન માટે સાત વરસ સુધીની કેદની અથવા દંડની અથવા બંનેની શિક્ષા થશે. જો એવી કોષ કાનૂન કે હુકમનું ઉલ્લંઘન કરનારા સખસનો હેતુ રાજના કાનૂનોને મદદ કરવાનો કે રાજની સામે લગાઇ કરવાનો હોય તો એવું ઠરાવવાનો અધિકાર છે કે સદરકુ ઉલ્લંઘન માટે મોતની કે જીવતાં સુધી સમુદ્રપારની કે દસવરસ સુધીની કેદની શિક્ષા કરવામાં આવશે. તેમાં કોષપણ શિક્ષામાં દંડ ઉમેરવાનો અધિકાર છે. (૩) આ રૂએ કરેલી કાનૂનો ઇડિયા ગેઝીટમાં પ્રસિદ્ધ કરવી.

૭ રથાનિક સરકારને લેખી હુકમ આપીને એમ ફરમાવવાનો અધિકાર છે કે ૨ જી કલમની રૂએ કરેલી કોષ પણ કાનૂન મુજબ ગુન્હો ગણાય છે એવા કોષ પણ કૃત્યનું તોહોમત કોષ પણ સખસના ઉપર આવ્યું હોય, અથવા મોતની, સમુદ્રપારની કે વત્તામાં વત્તા સાત વરસ સુધીની કેદની શિક્ષા કરવા લાયક કોષ પણ ગુન્હાનું અથવા એવો કોષ ગુન્હો કરવામાં સાપરાઇ સંપત્તિ કે તેમાં મદદગારી કરવાની કેશિશ કરવાનું તોહોમત જે સખસની ઉપર મુકયું હોય તેવા કોષ પણ સખસના ઇન્સાફ આ આકટની રૂએ નીમેલા કમિશનરોએ કરવો.

૮ આ આકટની રૂએ સખસોના ઇન્સાફ કરવા માટેના કમિશનરો રથાનિક સરકારે નીમવા (૨) તે કમિશનરો આખા પ્રાંતને માટે કે કોષ પણ ભાગને માટે કે કોષ ચોક્સ તહોમતવાળા સખસોના ઇન્સાફ માટે નીમવાનો અધિકાર છે. (૩) આ આકટ મુજબના સવળા ઇન્સાફ ત્રણ કમિશનરોએ કરવા તેમાં ઓછામાં ઓછા બે જણે તો ત્રણ વરસ સુધી સેસન જડજી તરીકે કામ કરેલું હોવું જોઇએ કે કોષ કોર્ટ જડજી તરીકે નિમવા માટેની લાયકાત મળેલી હોવી જોઇએ.

૯ આ આકટની રૂએ નીમેલા કમિશનરોએ, તહોમતવાળાને ઇન્સાફ માટે તેમના તરફ કમિટ કરવામાં આવ્યા સિવાય ગુન્હો સાંભળવાનો અધિકાર છે. રથાનિક સરકારે કરેલી કાનૂનોને પાત્ર, માન જીરેટોએ વારંટવાળા મુકરદમાને ઇન્સાફ આપવા માટે ફેજલદારી કામ ચલાવવાની રીત આખતના કાયદાની રૂએ કામ ચલાવવું. કમિશનરોએ તપાસેલા સાક્ષીની જુમાનીના સારાંશની યાદીજી કરવી, અને ન્યાય આપવા માટે મુસ્તવી રાખવાની જરૂર જણાયા સિવાય કોષ પણ કારણ સાર તે ઇન્સાફનું કામ મુસ્તવી રાખવાને તે બંધાયલા નથી. કમિશનરોમાં કોષ મતભેદ પડે તો બહુમતે ઇન્સાફ કરવો.

૬ આ આકટની રૂએ નીમેલા કમિશનરોના મુકદ્દે ઉવટનો અને નિર્ણયક ગણાશે. અને સદરકુ કમિશનરોને જેના ઉપર તેમણે ગુન્હો સાબિત થવાનો ઠરાવ કર્યો હોય, તેવા કોષ પણ સખસને જે ગુન્હાની સાબિતનો ઠરાવ સદરકુ સખસ ઉપર થયો હોય તે ગુન્હાની શિક્ષા માટે કાયદાએ અધિકાર આપ્યો હોય, તેવી કોષ પણ શિક્ષા કરવાનો અધિકાર છે અને તેમણે કરેલી કોષ પણ શિક્ષા આખત મંજુરીના હુકમની જરૂર નથી એમ સમજવું.

(૨) આ આકટ મુજબના કોષ પણ ઇન્સાફના કામમાં એમ સાબિત થાય કે તહોમતવાળા સખસે કોષ પણ ગુન્હો કર્યો છે તો, ૩ જી કલમમાં અથવા તે મુજબના કોષ પણ, હુકમમાં તે ગુન્હો નિર્દિષ્ટ કરેલો હોય કે નહીં તોપણ, કમિશનરોને સદરકુ તહોમતવાળા સખસ ઉપર સદરકુ ગુન્હાની સાબિતીનો ઠરાવ કરવાનો અને તેની શિક્ષા માટે કાયદાએ અધિકાર આપ્યો હોય, તેવી કોષ પણ શિક્ષા કરવાનો અધિકાર છે.

૭ સને ૧૮૮૮ ના ફેજલદારી કામ ચલાવવાની રીત આખતના ઠરાવ આ આકટથી અથવા આ આકટની રૂએ ઠરાવેલી કામ ચલાવવાની ખાસ રીતથી તેઓ વિરુદ્ધ હોય એટલે સુધી આ આકટની રૂએ નીમેલા કમિશનરોએ ચલાવેલાં કામને બાધ પડતા નથી એમ સમજવું. પરંતુ બીજી રીતે ઠરાવ્યું હોય તે

સિવાયને પ્રશ્નને સદરહુ કાયદો સદરહુ કામને લાગુ પડે છે અને અવલ હકુમત ચલાવનારી સેક્શન કોર્ટને મળેલા સમગ્રના અધિકાર કમિશનરને છે એમ સમજવું.

૮ (૧) સને ૧૮૯૮ ના ફાજદારી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાના ઠરાવો અથવા વિધાન કાયદા અમલમાં હોય એવા બીજા કોષ્ટ પશુ કાયદાના, અથવા ગમે તે અધિકારીએ કરેલા કાયદામાં અમલ તરીકે હોય એવી બાબતોના, ઠરાવો હોય તો પશુ, આ આક્ટની રૂએ નીમેલા કમિશનરોએ કરેલા કોષ્ટ પશુ હુકમ અથવા શિક્ષા ઉપર અપીલ ચાલશે નહીં. અને કોષ્ટ પશુ કોર્ટને એવા કોષ્ટ પશુ હુકમ અથવા શિક્ષાની તપાસ કરવાનો, અથવા કોષ્ટ પશુ શુદ્ધતા એવા કમિશનરોની પાસેથી બીજાની પાસે મોકલવાનો અથવા સને ૧૮૯૮ ના ફાજદારી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાની ૪૯૧ મી કલમ મુજબના હુકમ કરવાનો, અથવા આ આક્ટની રૂએ ચલાવેલા કોષ્ટ પશુ કામની બાબતમાં કોષ્ટ પશુ બાબતની કોષ્ટ પશુ હકુમત નથી એમ સમજવું. (૨) આ આક્ટની રૂએ કમિશનરોએ શિક્ષા કરી હોય તેવા અપેસોના સંબંધમાં સને ૧૮૯૮ ના ફાજદારી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાની કલમ ૪૦૧ અથવા ૪૯૨ ની રૂએ હુકમ કરવાના ઝવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલના અથવા સ્થાનિક સરકારના અધિકારને પેટા કલમ (૧) માંના કોષ્ટ પશુ મજબુરથી બાધ આવતો નથી એમ સમજવું.

૯ સને ૧૮૭૨ ના હિંદુસ્તાનના પુરાવા બાબતના આક્ટમાં ગમે તે ઠરાવો હોય તોપશુ બ્યારે કોષ્ટ પશુ સખસે કહેલો મજબુર માજિસ્ટ્રેટ નેપી લીધો હોય ત્યારે, સદરહુ સખસ મરી ગયો હોય, અથવા તે ગુમ થયો હોય અથવા તે પુરાવો આપવા અશક્ત હોય અને કમિશનરોનો એવો મત થાય કે એવું મરણ, ગુમ થવું અથવા અશક્તિ તોહોમતવાળાના લાલમાં થયેલા છતાં, સદરહુ મજબુર આ આક્ટની રૂએ નીમેલા કમિશનરોની આમળ ચાલેલા કોષ્ટ પશુ ઇન્સાફના કામમાં પુરાવામાં કયુથ રાખવાનો અધિકાર છે.

૧૦ સ્થાનિક સરકારને સરકારી જોગીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને કમિશનરોની નિમણૂક તથા અધિકાર તથા કામ ચલાવવાની બાબતોના સંબંધમાં ઠરાવો કરવાની કાનુનો કરવાનો અધિકાર છે.

૧૧. આ આક્ટની રૂએ કરેલા કોષ્ટ પશુ હુકમ સામે કોષ્ટ પશુ કોર્ટમાં વાંધો ઉઠાવી શકાશે નહિ, અને આ આક્ટની રૂએ જે કોષ્ટ પશુ શુદ્ધ શુદ્ધિથી કરાવવામાં આવ્યું હોય, અથવા કરવાનો ઇરાદો રાખ્યો હોય તેને માટે કોષ્ટ પશુ સખસ ઉપર કોષ્ટ પશુ દાવો, ફાજદારી કામ અથવા બીજું કોષ્ટ કાયદેસર કામ ચાલશે નહીં.

હિન્દુસ્તાનનો કોપી રાષ્ટ્રનો આક્ટ (સને ૧૯૧૪ નો ૩ જી.)

બાબ ૧ લો. પ્રથમારંભી કરાવો.

૧ (૧) આ આક્ટને સન ૧૯૧૪ નો હિન્દુસ્તાનનો કોપી રાષ્ટ્ર બાબતનો આક્ટ કહેવો (૨) તે બ્રિટિશ ઇન્ડિયાસ્તાન, અંગ્રેજી ઇન્ડો, તથા સંઘાયપરગણાં સુદાં આખા બ્રિટિશ હિન્દુસ્તાનને લાગુ પડે છે.

૨ કોપી રાષ્ટ્ર બાબતનો આક્ટ એટલે સન ૧૯૧૧ નો કોપી રાષ્ટ્ર બાબતનો આક્ટ એ નામનો પાશ્ચિમિન્ડોનો આક્ટ સમજવો, તથા (૨) સદરહુ કોપી રાષ્ટ્ર બાબતના આક્ટમાં બ્યાખ્યા કરેલા શબ્દો તથા સંજ્ઞાઓનો જે અર્થ તે આક્ટમાં કર્યો છે તેજ અર્થ થાય છે.

બાબ ૨ જી. કોપી રાષ્ટ્ર બાબતના આક્ટનો અર્થ.

૩ કોપીરાષ્ટ્ર બાબતનો આક્ટ બ્રિટિશ હિન્દુસ્તાનને લાગુ કરતી વખતે તેમાં હેઠળના ફેરફાર કરવા એટલે કે,—

(૧) ૩ જી કલમ મુજબના બોર્ડ ઓફ ટ્રેડના અધિકાર, બ્રિટિશ હિન્દુસ્તાનમાં પ્રથમ પ્રસિદ્ધ થયેલી કૃતિની બાબતમાં ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલે ચલાવવા.

(૨) ૧૯ મી કલમ મુજબ બોર્ડ ઓફ ટ્રેડના અધિકાર, બ્રિટિશ હિન્દુસ્તાનમાં પ્રથમ પ્રસિદ્ધ થયેલી કૃતિની બાબતમાં ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલે ચલાવવા.

(૨) ૧૯ મી કલમ મુજબ બોર્ડ ઓફ ટ્રેડના અધિકાર, જેની મુળ પ્લેટ (તકતી) બ્રિટિશ હિન્દુસ્તાનમાં બનાવી હોય, એવા રેકાર્ડો, પરફોરેટેડ, રોલો તથા બીજી બનાવટના સંબંધમાં ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલે ચલાવવા, આવા અધિકારો ચલાવવા સાથે પાશ્ચિમિન્ડી બહાલીની જરૂર પડશે નહિ.

(૩) કલમ ૧૯ પેટા કલમ (૪) તથા કલમ ૨૪, પેટા કલમ (૧) માંના લવાઈ સંબંધી હવાલા, એવી તકરાર બ્રિટિશ હિન્દુસ્તાનના જે ભાગમાં ઊભી થાય તે ભાગમાં વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય એવા કાયદા મુજબ લવાઈ સંબંધી આપેલા હવાલા તરીકે, (૪) જે કૃતિના કરતાઓ તે કૃતિ કરતી વખતે બ્રિટિશ હિન્દુસ્તાનમાં રહેતા હોય, તેમના સંબંધમાં, તથા બ્રિટિશ હિન્દુસ્તાનમાં પ્રથમ પ્રસિદ્ધ થયેલી કૃતિના સંબંધમાં સન ૧૯૦૭ ના પેટન્ટ તથા નમુના બાબતના આક્ટના સંબંધમાં ૨૨ મી કલમમાં કરેલા હવાલો, સન ૧૯૧૧ ના હિન્દુસ્તાનના પેટન્ટ તથા નમુના બાબતના આક્ટના સંબંધમાં કરેલા હવાલા તરીકે સમજવો. તથા સદરહુ કલમમાંનો સન ૧૯૦૭ ના પેટન્ટ તથા નમુના બાબતના આક્ટની ૮૬ મી કલમના સંબંધમાં કરેલા હવાલો, સન ૧૯૧૧ ના હિન્દુસ્તાનના પેટન્ટ તથા નમુના બાબતના આક્ટની ૭૭ મી કલમના સંબંધમાં કરેલા હવાલા તરીકે સમજવો.

(૫) બ્રિટિશ હિન્દુસ્તાનમાં પ્રથમ પ્રસિદ્ધ થયેલી કૃતિના સંબંધમાં, કલમ ૨૪, પેટા કલમ (૧) વિશેષ કરાવ (અ) માં નો લંડન ગ્રેટેટ તથા લંડનમાંના જે વર્તમાનપત્રો બાબત આપેલા હવાલો ઇન્ડિયા ગ્રેટેટ તથા બ્રિટિશ હિન્દુસ્તાનમાં પ્રસિદ્ધ થતાં જે વર્તમાનપત્રો બાબત આપેલા હવાલા તરીકે સમજવો.

૪ (૧) બ્રિટિશ હિન્દુસ્તાનમાં પ્રથમ પ્રસિદ્ધ થયેલી કૃતિના બાબતમાં કોપી રાષ્ટ્ર નીચેના બંધનને પાત રહેશે, એટલે તે કૃતિ પ્રથમ પ્રસિદ્ધ થવાની તારીખથી માત્ર દસ વર્ષની મુદત સુધીજ તેનો તરજુમો કરવાના ફરી કરવાના, બજવી બતાવવાના અથવા પ્રસિદ્ધ કરવાના અનન્ય હકનો તે કોપી રાષ્ટ્રમાં સમાવેશ થશે. પણ એવું હોયું છે કે સદરહુ મુદતની અંદર તે, કર્તા અથવા તેણે તેમ કરવાની પરવાનગી આપી હોય તેવો કોઇ પણ સમસ, એવી કોઇ પણ કૃતિનો કોઇ પણ ભાષામાં તરજુમો પ્રસિદ્ધ કરે તો, સદરહુ કૃતિનો તે ભાષામાં તરજુમો કરવાની, ફરી કરવાના, બજવી બતાવવાના, અથવા પ્રસિદ્ધ કરવાના અનન્ય હક સંબંધી તે કૃતિનો કોપી રાષ્ટ્ર આ પેટા કલમમાં કરાવેલા બંધનને પાત થશે નહીં.

(૨) પેટા કલમ (૧) નાં કારણ માટે 'કર્તા' એ સંજ્ઞામાં મરણ પામેલા કર્તાના કાયદેસર વારસ બજીલનો સમાસ થાય છે.

૫ જે સંગીતની કૃતિના કર્તા તે કરતી વખતે બ્રિટિશ હિન્દુસ્તાનમાં રહેતા હોય તેમની કૃતિને

તથા તેજ કલમની તેજ પેટા કલમના વિશેષ ઠરાવ (બ) માં નો સન ૧૯૧૦ ના જુલાઈ મહિનાની ૨૬ મી તારીખ બાબત આપેલો હવાલો, જે કૃતિ બનાવતી વખતે કરતાંઓ બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં પ્રથમ પ્રસિદ્ધ થએલી કૃતિના સંબંધમાં, સન ૧૯૧૨ ના અક્ટોબર મહિનાની ૩૦ મી તારીખ બાબત આપેલા હવાલા તરીકે સમજવો.

અથવા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં પ્રથમ પ્રસિદ્ધ થએલી સંગીતની કૃતિને કોપી રાષ્ટ્ર બાબતનો આકટ લાગુ કરતી વખતે, 'સંગીતની કૃતિ' એ સંજ્ઞાનો અર્થ કોપી રાષ્ટ્ર બાબતના આકટમાં બીજી રીતે સ્પષ્ટ ઠરાવ હોય તે સિવાય, સુસ્વરાનુક્રમ તથા સ્વર મેલનનો જે કોઈ પણ સંયોગ અથવા તેમાંના જે કોઈ પણ એક લખી રાખવામાં આવ્યો હોય તે, એવો થાય છે.

૬ (૧) કોઈ પણ કૃતિનો કોપી રાષ્ટ્ર હોય તેની બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનની બહાર કરેલી નકલો જો તે બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં કરવામાં આવી હોત તો કોપી રાષ્ટ્રનો લાગુ થાત, તથા જેના સંબંધમાં કોપી રાષ્ટ્રનો માલિક, બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં એવી નકલો આપાત કરવી જોઈએ નહિ, એવી પોતાની ઇચ્છા છે એમ સન ૧૮૭૮ ના જળ માર્ગની કર્ટમના આકટમાં વ્યાખ્યા કર્યા પ્રમાણે કર્ટમના મુખ્ય અમલદારને પોતાની મેળે, અથવા પોતાના મુખ્યત્વે મારફત લેખી નોટીસ આપે તો તે નકલો એવી રીતે આપાત કરવી નહીં, તથા તે જળ માર્ગની કર્ટમના આકટની ૧૮મી કલમ પ્રમાણે મના કરેલો માલ છે એમ સમજવું.

(૨) આવી કોઈ પણ નકલો અટકાવી રાખતા પહેલાં અથવા તેને સરકાર દાખલ કરવાના ઇરાદાથી બીજી કોઈ પણ કામ ચલાવતાં પહેલાં, એવા કર્ટમના મુખ્ય અમલદારને, અથવા સ્થાનિક સરકારે આ અર્થે નિમેલા બીજા કોઈ પણ અમલદારને, ખબર, તારણ શરતો અથવા બીજી બાબતોને લગતા આ કલમના ઠરાવો મુજબ ચલાવવાનું ફરમાવવાનો અધિકાર છે; તથા તે નકલો આ કલમ મુજબ આપાત કરવાની મના કર્યા પ્રમાણેની છે, એ બાબતની, આ નિયમો પ્રમાણે, પોતાની ખાત્રી કરવાનો તે અધિકાર છે.

(૩) ગવર્નર જનરલ ઇલ કૌન્સિલને, ઇન્ડિયા ગેઝેટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને જે નકલો આપાત કરવાની આ કલમ ઉપરથી મના કરી હોય તે નકલો અટકાવી રાખવાના, તથા સરકાર દાખલ કરવાના સંબંધમાં, તથા એવી રીતે અટકાવી રાખતા પહેલાં તથા સરકાર દાખલ કરતા પહેલાં જે શરતો, (જે કોઈ હોય તો,) પાળવી જોઈએ. તે શરતોના સંબંધમાં સામાન્ય અથવા નિયમો કરીને, જે ખબર, નોટીસો તથા તારણ આપવું જોઈએ તે નક્કી કરવાનો તથા આ કલમના કોઈ પણ કારણ સાર જે પુરાવો જોઈએ તે નક્કી કરવાનો, તથા એવો પુરાવો ખરો છે કે ખોટો તે ઠરાવવાની રીત નક્કી કરવાનો અધિકાર છે.

(૪) આવા નિયમો, જે કૃતિની નકલો આપાત કરવાની આ કલમ ઉપરથી મના કરી છે, એવી સહળી કૃતિની નકલોને લાગુ પાડવાનો અધિકાર છે. અથવા આવી કૃતિના જુદા જુદા વર્ગોના સંબંધમાં જુદા જુદા નિયમો કરવાનો અધિકાર છે.

(૫) સદરજુ નિયમોમાં એવો ઠરાવ કરવાનો અધિકાર છે કે, એવી ખબર આપનારની ખબર ઉપરથી કોઈ પણ (વખતે) અટકાવી રાખવાના સંબંધમાં તથા એવી રીતે અટકાવી રાખ્યા પછી ચલાવેલાં કોઈ પણ કામના સંબંધમાં થયેલો સહળો અર્થ તથા તુકસાન ખબર આપનારે સેક્રેટરી ઓફ સ્ટેટ ફોર ઇન્ડિયા ઇલ કૌન્સિલને બરી આપવો તથા તેમાં એવું પણ ઠરાવવાનો અધિકાર છે કે કોપી રાષ્ટ્ર બાબતના આકટની રૂઝે યુનાઇટેડ કીંગડમના કર્ટમ તથા એકસાઇનના કમિશનરોને આપેલી અને તે અધિકારીઓ બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાંના કોઈ પણ અધિકારીને મોકલી આપેલી નોટીસો તે માલિકે સદરજુ કર્ટમના મુખ્ય અમલદારને આપેલી છે એમ ગણવામાં આવશે.

(૬) આ કલમનો અમલ કોપીરાષ્ટ્ર બાબતના આકટની ૧૪ મી કલમમાં જરૂરના ફેરફાર કર્યા પ્રમાણે થશે.

બાબ ૩ એ શિક્ષા.

૭ જે કોષ્ટ પશુ માણસ જાણી જોઇને (અ) જે કૃતિનો કોપીરાષ્ટ્ર હોય તેની ભાંગ કરે એવી કોષ્ટ પશુ નકલ વેચવા માટે, કે ભાડે આપવા માટે કરશે, અથવા (બ) એવી કોષ્ટ પશુ કૃતિની ભાંગ કરે એવી કોષ્ટ પશુ નકલ વેચશે, અથવા ભાડે આપશે, અથવા વેપાર અર્થે વેચવા સાફ કે ભાડે આપવા સાફ ખુલ્લી મૂકશે કે આપવા માંડશે, અથવા (ક) એવી કોષ્ટ પશુ કૃતિ ભાંગ કરે એવી નકલો વેપારના કારણે સાફ કે કોપીરાષ્ટ્રના માલિકને નુકસાન થાય તેટલે દરજ્જે વહેંચશે, અથવા (ક) એવી કોષ્ટ પશુ કૃતિની ભાંગ કરે એવી કોષ્ટ પશુ નકલ વેપાર અર્થે જાહેરમાં ખુલ્લી મૂકશે; અથવા (ઈ) એવી કોષ્ટ પશુ કૃતિની ભાંગ કરે એવી નકલ વેચવા કે ભાડે આપવા માટે પ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં આપાત કરશે. તો આ કલમનું ઉલ્લંઘન કરીને જે જે નકલના સંબંધમાં વ્યવસ્થા કરવામાં આવી હશે તેવી દરેક નકલ બદલ તે વત્તા માં વત્તા વીસ રૂપિયા સુધીના દંડને પાત્ર થશે. પશુ એક જ વ્યવહારના સંબંધમાં તે દંડ પાંચસો રૂપિયા કરતાં વધારે થવો જોઇએ નહીં.

૮ જે કોષ્ટ પશુ સખસ, જે કૃતિનો કોપીરાષ્ટ્ર હોય એવી કોષ્ટ પશુ કૃતિની ભાંગ કરે એવી નકલો કરવા માટે કોષ્ટ પશુ પ્લેટ જાણી જોઇને બનાવશે અથવા પોતાના કબજામાં રાખશે, અથવા તે કોપી-રાષ્ટ્રના માલિકની સંમતિ વગર એવી કોષ્ટ પશુ કૃતિ જાણી જોઇને તથા પોતાના ખાનગી લાભ માટે જાળવી ખતાવડાવશે, તો તે વત્તામાં વત્તા પાંચસો રૂપિયા સુધીના દંડને પાત્ર થશે.

૯ જે કોષ્ટ પશુ સખસ ઉપર ૭ મી અથવા ૮ મી કલમની રૂયે શિક્ષા થવા જોગ ગુન્હાની સાબિતિનો ઠરાવ અગાઉ થયા પછી તેમાંની એક પશુ કલમની રૂયે શિક્ષા થવા જોગ ગુન્હાની સાબિતિનો ઠરાવ ફરીથી થશે તો, તે સખસને વત્તામાં વત્તા એક મહિનાની આસાન કેદની અથવા એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની, અથવા એ બંને જાતની શિક્ષા થશે.

૧૦ ભાંગ કરે એવી નકલોનો અથવા ભાંગ કરે એવી નકલો કરવા માટેની પ્લેટોનો નાશ કરવાનો કે તે કોપીરાષ્ટ્રના માલિકને સોંપી દેવાનો અથવા તે કોર્ટને યોગ્ય લાગે તેવી બીજી રીતે તેની વ્યવસ્થા કરવાનો હુકમ કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) પેટા કલમ (૧) મુજબના હુકમની તારીખથી ૩૦ દિવસની અંદર, તે હુકમ કરનારી કોર્ટની બપોલો જે કોર્ટને કરવામાં આવતી હોય તે કોર્ટને કરવાનો અધિકાર છે.

૧૧ પ્રેસીડેન્સી માજિસ્ટ્રેટના કે પહેલા વર્ગના માજિસ્ટ્રેટના દરજ્જાથી ઓછા દરજ્જાની કોષ્ટ પશુ કોર્ટ આ આકટ વિરુદ્ધના કોષ્ટ પશુ ગુન્હાનો ઇન્સાફ કરવો નહીં.

૧૨ આ બાબતના ઠરાવો ઇમારત શાસ્ત્રને લગતી કોષ્ટ કૃતિના સંબંધમાં લેવાના ઉપાયોને લગતા બંધનો સંબંધી કોપીરાષ્ટ્ર બાબતના આકટની ૭ મી કલમ જેને લાગુ પડતી હોય તેની કોષ્ટ પશુ બાબતને લાગુ પડશે નહિ.

બાબ ૪ થી. પરચુરણ.

૧૩ કોપીરાષ્ટ્રના ભાંગના સંબંધમાં દરેક ફરિયાદ અથવા બીજી દિવાની કામ હાઈકોર્ટમાં અથવા ડિસ્ટ્રીક્ટ જજની કોર્ટમાં માંડવું જોઇએ તથા ત્યાં તેનો ઇન્સાફ કરવો જોઇએ.

૧૪ જે કોષ્ટ પશુ પુસ્તકોનો કર્તા તે પુસ્તક કરતી વખતે પ્રિટિશ હિંદુસ્તાનનો રહેવાસી હોય, તે પુસ્તકના અથવા પ્રથમ પ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં પ્રસિદ્ધ થયેલા કોષ્ટ પશુ પુસ્તકના કોપીરાષ્ટ્રના ભાંગના સંબંધમાં સન ૧૯૧૨ ના અક્ટોબર મહિનાની ૩૦ મી તારીખ પછી માંડેલી કોષ્ટ પશુ ફરિયાદ અથવા ચલાવેલું બીજી કોષ્ટ પશુ દિવાની કામ, એવું પુસ્તક નોંધવાનું કામ સન ૧૯૪૭ ના હિંદુસ્તાનના કોપી-રાષ્ટ્ર બાબતના આકટના ઠરાવો મુજબ કરવામાં આવ્યું ન હતું તેટલાજ કારણસર કાઢી નાંખવું નહિં.

૧૫ બીજા પરિશિષ્ટમાં લખેલા કાયદાને પરિશિષ્ટના એથા આસનમાં લખ્યું છે તેટલે સુધી આ ઉપરથી રદ થયાં છે.

સને ૧૯૧૩ નો હિન્દુસ્તાનનો કંપનીનો આક્ટ ૭ મો,

ભાગ ૧ લો પ્રથમ નિયમો.

૧ આ આક્ટને સને ૧૯૧૩ નો હિન્દુસ્તાનનો કંપનીઓનો આક્ટ કહેવો, તે આખા બ્રિટીશ હિન્દુસ્તાનને લાયુ છે.

૨ આરટીકલો એટલે-કોઇપણ કંપનીના મૂળ ધડવામાં આવેલા કે ખાસ ઠરાવથી ફેરફાર કરવામાં આવેલા આરટીકલ્સ ઓફ એસોસિએશન એવો થાય છે.

‘કંપની’નો અર્થ આ આક્ટની રૂએ સ્થાપવામાં આવેલી નોંધાયેલી કંપની, અથવા કોઇ વિદ્યમાન કંપની એવો થાય છે.

કોર્ટ—આ આક્ટની રૂએ જેને હકુમત હોય એવી કોર્ટ, ડીમેચર એટલે ડીમેચર રટોક. ડીરેક્ટર એટલે જે સખસ ડીરેક્ટરનો દરજ્જો ભોગવતો હોય તે, ડીરેક્ટર કોર્ટ—એટલે ડીરેક્ટરમાંની અસલ હકુમતવાળી મુખ્ય દિવાની કોર્ટ, વિદ્યમાન કંપની એટલે-કંપનીઓના આક્ટની રૂએ સ્થાપન થયેને નોંધાયેલી કંપની, વિમા ઉતારનાર કંપની એટલે જે કંપની વીમા ઉતારવાનું કામ કરતી હોય તે, મેનેજર એટલે મેનેજરનો દરજ્જો ભોગવતો હોય તે સખસ. મેમોરેન્ડમ એટલે મેમોરેન્ડમ ઓફ એસોસિએશન; ઓફીસર શુબ્દમાં ડીરેક્ટર, મેનેજર, સેક્રેટરી, અને ૨૩૫, ૨૪૬ તથા ૨૩૭ મી કલમો સિવાયની કલમોમાં ઓડીટરનો સમાવેશ થાય છે; રજીસ્ટ્રાર, એટલે આ આક્ટની રૂએ કંપનીને નોંધવાનું કામ કરનારો કોઇ રજીસ્ટ્રાર કે આસીરંટ રજીસ્ટ્રાર એવો સમજવો. શેર—એટલે કંપનીના શેરના બંડોળમાંના શેર એવો થાય છે.

૩ આ આક્ટની રૂએ હકુમતવાળી કોર્ટ એટલે કંપનીની નોંધાયેલી ઓરિસ જે જગાએ આવી હોય તે જગામાં હકુમતવાળી કોઇ કોર્ટ સમજવી. પણ સરકાર કોઇ પણ ડીરેક્ટર કોર્ટને આ આક્ટની સદરકુ કોર્ટને આપેલી હકુમત ચલાવવાનો અધિકાર આપવાને મુખ્યત્વાર છે.

ભાગ ૨ જો. રચના અને સંસ્થાપના.

૪ (૧) શરાફીનું કામ ચલાવવા સારૂ દસ કરતાં વધુ સખસોની કંપની, એસોસિએશન કે પંત્યાળુ કરવું હોય તો તે આ આક્ટ પ્રમાણે કે અમલમાં હોય તેવા કોઇ બીજા આક્ટ પ્રમાણેની કંપની તરીકે નોંધાવ્યા વગર કરવું નહીં. (૨) તેમજ કંપની કે એસોસિએશનના જુદા જુદા મેમ્બરોને નફા મળે તેવું બીજું કંઈ કામ વીસ કરતાં વધુ સખસોની કોઇ કંપની કે પંત્યાળુ કરવું હોય તો તે પણ આ આક્ટ પ્રમાણે નોંધાવ્યા વગર કરવું નહીં.

૫ કોઇ કાયદાસર કારણ સારૂ એકલા થયા હોય, એવા કોઇ પણ સાત કે તે કરતાં વધારે માણસોને (અને જ્યારે ખાનગી કંપની હોય તો બે કે તેથી વધારે માણસોને) મેમોરેન્ડમ ઓફ એસોસિએશન ઉપર પોતાના નામનીસહી કરીને અને આ આક્ટના નોંધાવવા બાબતના ઠરાવો પ્રમાણે નિયમિત કે અનિયમિત જોખમવાળી સંસ્થાપિત કંપની એટલે કે,

(૧) જે કંપનીના મેમ્બરોની જવાબદારી તે દરેક મેમ્બરના શેરના રૂપીઆમાંના જેટલા રૂપીઆ આપ્યા નહીં હોય, તેટલા રૂપીઆ સુધી મેમોરેન્ડમથી નિયમિત કરી હોય તેવી કંપની (૨) જે કંપની બંધ કરવામાં આવે તો તેના અવેજમાં આટલા રૂપીઆ આપીશું, એવું દરેક મેમ્બરે કચ્છલ કર્યું હોય તેટલા રૂપીઆ સુધી મેમોરેન્ડમથી નિયમિત કરી હોય તેવી કંપની, (૩) અથવા જે કંપનીના મેમ્બરોની જવાબદારી કોઇ પણ રીતે નિયમિત કરેલી ન હોય તેવી કંપની તે કરવાનો અધિકાર છે.

૬ શેરથી નિયમિત કરેલી કંપનીની બાબતમાં—(૧) કંપનીનું નામ, તથા તે નામને છેડે ‘લીમીટેડ’ શબ્દ. (૨) કંપનીની નોંધેલી ઓફીસ જે પ્રાંતમાં રાખવી હોય તે પ્રાંત. (૩) કંપનીનો હેડુ. (૪) મેમ્બરોની જવાબદારી નિયમિત કરી છે એ વાત, (૫) જેટલા શેરના બંડોળથી નોંધાવવાનું ચોખ્યું હોય તેવી રકમ, અને આટલા રૂપીઆનો એક શેર, એ પ્રમાણે તે બંડોળના કરેલા શેર (૨) મેમોરેન્ડમ ઉપર સહી કરનાર કોઇ પણ સખસે એક કરતાં ઓછા શેર લેવો નહીં. (૩) અને તે સહી કરનાર દરેક સખસ

જેટલા શેર લે તેટલા શેર પોતાના નામની સામે લખવા.

૭ બીનગીરીથી નિયમિત કરેલી કંપનીની બાબતમાં (૧) તેના મેમ્બરેન્ડમમાં નીચેની બાબતો લખવી. (૧) કંપનીના નામને છેડે “લીમીટેડ” શબ્દ, (૨) કંપનીની નોંધેલી ઓફીસ ને પ્રાંતમાં રાખવી હોય તે પ્રાંત, (૩) કંપનીનો હેતુ, (૪) મેમ્બરોની જવાબદારી નિયમિત કરી છે એ વાત, (૫) પોતે મેમ્બર હોય તેટલામાં કે તે પછી એક વર્ષની અંદર કંપનીનું કામ બંધ થાય તો, પોતાનું મેમ્બરપણું બંધ થયા પહેલાં કંપનીને જે કરજ થાય તેની જવાબદારી આવી હોય તે કરજ તથા જવાબદારી, અને કંપનીનું કામ આટોપી બંધ કરવાનો સંયોગ ખર્ચ આપવા સાર અને ફાળો આપનારાઓના માં-હોમાદિ હક હોય તેનો નિકાલ કરવા સાર અમુક રૂપિયાની રકમ સુધી જે રકમની જરૂર હોય તે રકમ કંપનીના અવેજમાં ભરવાનું દરેક મેમ્બર કબુલ કરે છે એ વાત.

(૨) જે તે કંપનીના શેરનો બંડોળ હોય તો; (૧) તેના મેમ્બરેન્ડમમાં જેટલા શેરના બંડોળથી કંપની નોંધવાનું થોળ્યું હોય તેની રકમ, અને એકશર કેટલા રૂપિયાનો, એ પ્રમાણે બંડોળના કરેલા શેર એ વાત પણ લખવી. (૨) મેમ્બરેન્ડમ ઉપર સહી કરનાર કોઇ પણ સખસે એક કરતાં ઓછા શેર લેવો નહીં. (૩) તે સહી કરનાર દરેક સખસ જેટલા શેર લે તેટલા શેર પોતાના નામની સામે લખવા.

૮ બન લિમીટેડ કંપનીની બાબતમાં,—(૧) તેના મેમ્બરેન્ડમમાં નીચેની બાબતો લખવી—(૧) કંપનીનું નામ, સદરહુ કંપનીની નોંધેલી ઓફીસ ને પ્રાંતમાં રાખવી હોય તે પ્રાંત (૨) કંપનીનો હેતુ. (૨) જે કંપનીનો શેરનો બંડોળ હોય તો (૧) મેમ્બરેન્ડમ ઉપર સહી કરનાર દરેક એક કરતાં ઓછા શેર લેવો નહીં. (૨) તે સહી કરનાર જેટલા શેર લે તે પોતાના નામની સામે લખવા.

૯ મેમ્બરેન્ડમ ઉપર, નિદાન એક સાહેબની રૂબરૂ સહી કરવી અને તેની સાખ કરાવવી.

૧૦ આ આકટમાં ખાસ ઠરાવ કર્યો હોય તે સિવાયની બાબતમાં કોઇપણ કંપનીએ પોતાના મેમ્બરેન્ડમમાંની સરતોમાં ફેરફાર કરવો નહીં.

૧૧ (૧) કોઇ કંપની જે નામથી નોંધાઇ ચુકી હોય તેજ નામથી, તેમજ તેના જેવાં નામથી, બીજી કોઇ કંપની નોંધાવવી નહીં. (૨) જે કંપની નોંધાઇ ચુકી હોય, તેવાજ નામથી જે બીજી કંપની ચુકી કે બીજી રીતે નોંધી હોય તો, રજીસ્ટરની મંજૂરીથી તે બીજી કંપનીને પોતાનું નામ બદલવાનો અધિકાર છે. (૩) કાઉન, એમ્પરર, એમ્પાયર, એમ્પ્રેસ, ઇમ્પીરીઅલ, કિંગ, કવીન, રાયલ, એ શબ્દો-માંના કોઇ પણ શબ્દવાળા નામથી, અથવા સરકારની મંજૂરી મળિત રીતે જાણીતી હોય તેવા શબ્દ વાળા નામથી, કોઇપણ કંપની નોંધવી નહીં, માત્ર સરકારના સેક્રેટરીને લખેલો હુકમ કાઢીને તે કંપનીના નામમાં તે શબ્દો વાપરવા દેવા બદલ પોતાનું અનુમત દર્શાવે તોજ તેવા શબ્દથી કંપની નોંધવી. પણ આ કલમના ઠરાવ આ આકટ પહેલાં નોંધેલી કંપનીને લાગુ પડશે નહિ. (૪) કોઇપણ કંપનીને સરકારની લેખી સંમતિથી પોતાનું નામ બદલવાનો અધિકાર છે. (૫) જ્યારે કોઇ કંપની પોતાનું નામ બદલે ત્યારે રજીસ્ટરે રજીસ્ટરમાં પહેલાંના નામને બદલે નવું નામ દાખલ કરવું. અને તેવી રીતે ફેરફાર કરેલું સરટીફિકેટ ઓફ ઇન્કોર્પોરેશન (એટલે કંપની સંસ્થાપિત થયાનો દાખલો) આપવું એટલે નામ બદલવાનું કામ પૂર્ણ થયું સમજવું. (૧) નામ ફેરફાર થાયથી તે કંપનીના કોઇપણ હક કે જવાબદારીને બાંધ આવશે નહીં.

૧૨ આ આકટના ઠરાવો અનુસાર કોઇ કંપની વિશેષ ઠરાવ કરીને પોતાની નોંધાવેલી ઓફીસની જગ્યા એક પ્રાંતમાંથી બીજા પ્રાંતમાં બદલવા સાર પોતાના મેમ્બરેન્ડમમાં ફેરફાર કરવાને અથવા, પોતાનું કામ કરકસરથી વધારે સાર કરવાને, પોતાને સુખ્ય હેતુ નવાં સુધારેલાં સાધનોથી પાર પાડવાને અથવા પોતાનું કામ કરવાનો સ્થાનિક પ્રદેશ વધારવાને કે તેમાં ફેરફાર કરવાને, કે જે કામ સુચમતાથી તેના કામ સાથે જોડી શકાય તે કરવાનો કે મેમ્બરેન્ડમમાં લખેલા કોઇપણ હેતુ અર્થાદિત કરવાને કે ઊંડી દેવાને પોતાને અધિકાર મળે તેટલે સુધી પોતાના મેમ્બરેન્ડમમાં ફેરફાર કરવાને સુખસાર છે.

(૨) સદરહુ ફેરફાર કોર્ટ મંજૂર કરે ત્યાંસુધી અમલમાં આવશે નહીં. (૩) તે મંજૂર કરતા પહેલાં કોર્ટની તે કંપનીના ડિરેક્ટર પાસે કરનાર દરેક સખસને પુરતી નોટીસ આપી છે તે બાબત લખાઈને

વધી લેવાનો હક હોય તેની સંમતિ લીધી છે, કે તેનું દેવું પતાવવા કોર્ટની ખાતરી આપે તેનું તેને તારણ આપ્યું છે એ બાબત ખાતરી થવી જોઈએ. પણ ખાસ કારણસર આ પ્રમાણેની નોટીસ નહીં આપી હશે તો ચાલશે એવું કોર્ટ ફરમાવી શકે છે.

૧૩ કોર્ટને તે ફેરફાર પોતાને યોગ્ય લાગે તેવી સરતે મંજૂર કરવાનો અને અર્થ સંબંધી યોગ્ય હુકમ કરવાનો અધિકાર છે.

૧૪ ૧૨ મી, ૧૩ મી કલમોની રૂયે કોર્ટ પોતાનો અખત્યાર ચલાવતી વખતે કંપનીના મેમ્બરોના, તેમજ લેજીસલેશનના હક કે હિત સંબંધ ઉપર લક્ષ આપવું અને વિરુદ્ધ મતવાળા મેમ્બરોના હિત સંબંધ ખરીદવા સાથે પોતાને યોગ્ય લાગે તો કામ મુલતવી રાખવાનો કે પોતાને યોગ્ય લાગે તેવી સુચના કે હુકમ કરવાને તે કોર્ટ અખત્યાર છે. પણ કંપનીના બેરોગમોનો કાંઈ પણ ભાગ એવી કોઈપણ ખરીદી કરવામાં વાપરવાનો નથી.

૧૫ સદરહુ ફેરફાર મંજૂર થયો હોય તે હુકમની દાખલાવાળી એક નકલ, અને એવા ફેરફારવાળા મેમ્બરો-ડમની હાથેલી નકલ, તે કંપની એ હુકમની તારીખથી ત્રણ મહીનાની અંદર રજીસ્ટ્રારને ત્યાં દાખલ કરવી જોઈએ અને તેણે નોંધવી જોઈએ, અને તે નોંધ્યાનો દાખલો પોતાની સહી સાથે તે પર લખવો જોઈએ. એવા ફેરફાર કે મંજૂરી સંબંધી આ આકટમાંના સમુદાય ઠરાવો પ્રમાણે વર્તવામાં આવ્યું છે તે બાબતનો નિર્ણયકારક પુરાવો થશે અને તે ફેરફાર કરેલું મેમ્બરો-ડમ તે કંપનીનું મેમ્બરો-ડમ થશે એમ સમજવું (૨) જ્યારે સદરહુ ફેરફાર ઉપરથી, કંપનીની નોંધાવણી ઓફીસ એક પ્રાંતમાંથી બીજા પ્રાંતમાં બદલાતી હોય ત્યારે એવા ફેરફારના હુકમની નકલ કંપનીએ એ પ્રાંતના ફરેક પ્રાંતના રજીસ્ટ્રારને ત્યાં દાખલ કરવી. રજીસ્ટ્રારે તેને નોંધી તે ઉપર સહી સાથે દાખલો લખવો. અને જે પ્રાંતમાંથી તે ઓફીસ બદલી હોય ત્યાંના રજીસ્ટ્રારે કંપનીને લગતા તમામ દસ્તાવેજ બીજા પ્રાંતના રજીસ્ટ્રારને મોકલવા જોઈએ. (૩) રજીસ્ટ્રારને દસ્તાવેજો સ્વાધીન કરવાની મુદત લખાવવાને કોર્ટ અખત્યાર છે.

૧૬ એવા ફેરફાર ૧૫ મી કલમ પ્રમાણે નોંધવામાં ન આવે ત્યાં સુધી અમલમાં આવશે નહીં. તે ફેરફાર મંજૂર કર્યાના કોર્ટના હુકમની તારીખ પછી ત્રણ મહીનાની અંદર કે કોર્ટ મુદત વધારે તો તેની અંદર નોંધવામાં ન આવે તો તે મુદત પૂરી થયેથી તે કામ રદ બાતલ થશે. પણ બીજા એક મહીનાની અંદર અરજ કરીને પુરતું કારણ બતાવવામાં આવે તો કોર્ટ તે હુકમ તાજે કરી શકે છે.

આર્ટિકલ્સ ઓફ એસોસીએશન.

૧૭ (૧) મેમ્બરો-ડમ નોંધાવતી વખતે તેની સાથે તે ઉપર સહી કરી હોય એવા ને જે ઉપરથી કંપનીને માટે નિયમો ઠરાવ્યા હોય એવા આર્ટિકલ્સ ઓફ એસોસીએશન શેરથી નીચમીત કરેલી કંપનીની બાબતમાં મરજીમાં આવે તો નોંધાવવા. પણ જ્યારે કંપની જમીનગીરીથી નીચમીત કરેલી હોય કે અન્યથા હોય ત્યારે તો તે આર્ટિકલ્સ નોંધાવવા જ જોઈએ.

૧૮ શેરથી નિચમીત થયેલી કે આ આકટ પછી નોંધેલી કંપનીની બાબતમાં જે આર્ટિકલ્સ નોંધ્યા કે ન નોંધ્યા હોય તો પહેલા પરીશીલ્પના કે. એ ના નિયમો આર્ટિકલ્સમાંથી મુકી દીધા કે ફેરવ્યા ન હોય તે નિયમો જેટલા ભાગ હશે તેટલા હેઠળ લખેલી મર્યાદા સુધી કંપનીના નિયમો છે એમ સમજવું.

૧૯ આર્ટિકલ્સ હાથાવવા જોઈએ, તેના અનુક્રમવાર પેરા પાડવા જોઈએ. તેપર મેમ્બરો-ડમ ઓફ એસોસીએશન ઉપર સહી કરનારા ફરેક જણે, એક સાહેબની રજૂઆત સહી કરી અને તેની સાથે કરાવવી જોઈએ.

૨૦ આ આકટના ઠરાવોને તથા મેમ્બરો-ડમમાં લખેલી સરતોને પાત્ર રહીને કંપનીને પોતાના આર્ટિકલ્સ વિશેષ ઠરાવ કરીને ફેરવવાને કે તેમાં વધારો કરવાનો અધિકાર છે.

૨૧ મેમ્બરો-ડમ અને આર્ટિકલ્સ નોંધાવ ત્યારે, તે કંપની અને તેના મેમ્બરો, તે ઉપર સહી કરી હોય અને તેની સમુદાય સરતો પ્રમાણે આ આકટના ઠરાવોને પાત્ર રહીને ચાલવા બાબત પોતાની કે પોતાના વારસ વડેલીની તરફથી કરાર તે મેમ્બરો-ડમમાં કે આર્ટિકલ્સમાં દાખલ કર્યો હોય તો જે પ્રમાણે તે બંધાત તે પ્રમાણે બંધાશે. (૨) તે પ્રમાણે કંપનીની કોઈ પણ મેમ્બરના કંપનીને કોઈ નાણાં દેવાં હોય તે સમુદાય નાણાં તેની પાસે કંપનીમાં લેણાં છે એમ સમજવું.

૨૨ મેમ્બરેન્ડમ અને આર્ટિકલો, કંપનીની નોંધણી એટીસ જે પ્રાંતમાં હોય ત્યાંના કંપનીઓના રજીસ્ટ્રારને ત્યાં દાખલ કરવા અને તેણે તે પોતાની પાસે રાખીને નોંધવાં.

૨૩ કંપનીનું મેમ્બરેન્ડમ નોંધાય એટલે રજીસ્ટ્રારે પોતાની સહીના દાખલો આપવો કે કંપની સંસ્થાપિત થઇ છે. અને લીમીટેડ કંપનીની બાબતમાં, તે કંપની લીમીટેડ થઇ છે એવો દાખલો, (૨) કંપની સંસ્થાપિત થયાના દાખલામાં લખેલી તારીખથી, મેમ્બરેન્ડમ ઉપર સહી કરનારા સખસો, તે ખીજા જે તેના મેમ્બરો થશે તે સંધળા સખસો મળીને મેમ્બરેન્ડમમાં લખેલા નામની એક સંસ્થાપિત મંડળી થશે. તેને કંપનીનાં સંધળાં કામો કરવાનો અધિકાર પ્રાપ્ત થશે, મેમ્બરોની જગ્યા કદી ખાલી પડશે નહીં અને તે બધા વચ્ચે સામાયિક શીડકો રહેશે ને જ્યારે કંપનીનું કામ બંધ કરવામાં આવશે ત્યારે તે કંપનીના અધ્યક્ષમાં ફાળો પડતું નાણું ભરવાની જવાબદારી આ આકટમાં કહ્યા પ્રમાણે મેમ્બરોને માથે રહેશે.

૨૪ રજીસ્ટ્રારે આપેલો સંસ્થાપિત થયાનો દાખલો તે કંપની તરીકે નોંધાવાનો અધિકાર મળેલી તથા યોગ્ય રીતે નોંધાયેલી કંપની છે તે બાબત નિર્ણયકારક પુરાવો છે.

૨૫ દરેક કંપની જે ઓછી રકમ ઠરાવે તો તે આખીને મેમ્બરેન્ડમ કે આર્ટિકલોની નકલ મારે તો, તે તેને મોકલવી જોઇએ. જે કંપની આ કલમ પ્રમાણે વર્તવાને કસુર કરશે તેને દરેક ગુન્હા બદલ વત્તામાં વત્તા દસ રૂપીઆ સુધી દંડ થશે.

નફા સાફ નહીં હોય એવાં એસોસિએશનો.

૨૬ લીમીટેડ કંપની થવાને લાયક હોય એવું કોઇ એસોસિએશન, વેપાર કે દાન ધર્મ જેવાં ઉપ-યોગી કામની જાહેર કરવા માટે થયું છે, ને તેના નફો કે આવક પોતાના હેતુઓ ખીલવવા માટે વાપરે છે ને મેમ્બરોને કોઇ ફાળો નહીં આપવાનો તે એસોસિએશનનો ઇરાદો છે એમ તે સ્થાનિક સરકારને સાબીત કરી આપે તો તે પોતાના એક સેક્રેટરીની સહીવાળો પરવાનો પોતાને યોગ્ય લાગે તે સરતેને અનુસાર આપીને તે એસોસિએશનને તેના નામમાં લીમીટેડ સ્ટન્ડ ઉમેર્યા વગર તે નિયમિત જોખમમાં છે એ પ્રમાણે નોંધાવવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે. રજીસ્ટર થયા પછી સદરદુ એસોસિએશન લીમીટેડ કંપનીઓના સંધળા હક તથા જવાબદારીઓ ભોગવી શકશે. આવો પરવાનો કોઇ પણ વખતે પાછો લઇ લેવાને સ્થાનિક સરકાર મુખત્યાર છે. પણ પરવાનો પાછો લઇ લેતા પહેલાં તે બાબતની નોટીસ આપી તેના વિરુદ્ધ તેમને કોઇ જણાવવું હોય તો તેની તક આપવી.

જમીનગીરીથી નિયમિત કરેલી કંપનીઓ.

૨૭ જમીનગીરીથી નિયમિત કરેલી કે જેના બંડોળના શેર કરેલા નહીં હશે તેવી કંપનીની બાબતમાં તેના મેમ્બરેન્ડમમાં કે આર્ટિકલમાં કોઇ પણ ઠરાવ જે વિશેષ ઠરાવ ઉપરથી કોઇ પણ માણસને મેમ્બર થયા સિવાય તે કંપનીના વહેંચવાના નફામાં ભાગ લેવાનો હક આપવામાં આવ્યાનું જણાવ્યું હશે તે દરેક વિશેષ ઠરાવ ૨૬ જણવો.

ભાગ શ્રીજી-શેરોના બંડોળ, કોઇ પણ અને લીમીટેડ કંપનીને લિમીટેડ તરીકે નોંધવી તથા ડિરેક્ટરોની અનિયમિત જોખમદારી.

૨૮ (૧) કોઇ કંપનીમાં કોઇ પણ મેમ્બરના શેર કે ખીજો હિત સંબંધ હોય તે તે કંપનીના આર્ટિકલોમાં ઠરાવેલી રીતે ખીજના નામ ઉપર ચલવી શકાય તેવી જગમ માલમિલકત છે એમ સમજવું. (૨) શેરના બંડોળવાળી કંપનીના દરેક શેર યોગબાદ આવે તેટલા માટે તે ઉપર તેના બુદ્ધિ બુદ્ધિ નંબર મારવો.

૨૯ જે સર્ટિફિકેટ ઉપર કંપનીનો સામાયિક શિક્કો હોય અને જેમાં કોઇ પણ મેમ્બરના શેરો કે રટોક લખેલા હોય તે સર્ટિફિકેટ, તેમાં લખેલા શેરો કે રટોક બાબત તે મેમ્બરના ધણીપણના હક વિષે પ્રથમ દર્શનિય પુરાવો છે એમ સમજવું.

૩૦ કોઇ કંપનીના મેમ્બરેન્ડમ ઉપર સહી કરનારાઓને કંપનીના મેમ્બરો થવાને કશુંક અધ

ચુકા છે એમ સમજવું. ને તે કંપની નોંધાવા પછી તેમને મેંબરોના રજીસ્ટરમાં મેંબર પ્રમાણે દાખલ કરવા.

૩૧ દરેક કંપનીએ એક કે વધારે ચોપડામાં પોતાના મેંબરોનું રજીસ્ટર રાખવું. તેમાં નામ, પતો, ધંધો, તેના કેટલા શેર કયા નંબરના છે, દાખલ થયાની તારીખ વગેરે હકીકત લખવી. આ કલમ પ્રમાણે ચાલવાને જે કંપની કે તેનો અમલદાર જોટલા દહાડા સુધી કસુર કરશે તેનો દરરોજના પચાસ રૂપીઆ સુધી દંડ થશે.

૩૨ દરેક કંપનીએ દરવર્ષે નિદાન એક વખત મેંબરોની વાર્ષિક યાદી અને હુંકે હકીકત તૈયાર કરવી, અને તેની એક નકલ રજીસ્ટરને ત્યાં દાખલ કરવી. આ પ્રમાણે કરવામાં કસુર કરનાર કંપની કે તેનો અમલદાર દરરોજના પચાસ રૂપીઆ સુધી દંડને પાત્ર થશે.

૩૩ કોષ્ટ પશુ ટ્રસ્ટ બાબતની નોટીસ રજીસ્ટરમાં દાખલ કરવી નહીં કે રજીસ્ટરે લેવી નહીં.

૩૪ કોષ્ટ પશુ કંપનીમાંના હરકોષ્ટ શેર કે તેનો હિત સંબંધ તબદીલ કરનારની અરજ ઉપરથી તે કંપનીએ તે શેર કે હિતસંબંધ જેને નામે તબદીલ કરવાનો હોય તે સખસનું નામ, જણે તેણે જાતે અરજ કરી હોય તેવી રીતે પોતાના રજીસ્ટરમાં દાખલ કરવું.

૩૫ કોષ્ટ કંપનીના મરનાર મેંબરનો શેર કે બીજો હિત સંબંધ તબદીલ કરવાનો તેના વારસ વડોલે કરી આપેલો લેખ, તે મેંબર હોય તેજ પ્રમાણે બ્યવહારોપયોગી છે.

૩૬ (૧) કંપની નોંધાવાની તારીખથી સાર થયેલું મેંબરનું રજીસ્ટર કંપનીની નોંધેલી ઓફીસમાં રાખવું અને તે મેંબરને મફત અને બીજાને એક રૂપીઆ કે કંપનીએ ઠરાવેલો દર આપે તો તેને જોવા માટે ખુલ્લું રાખવું. (૨) તે રજીસ્ટરની નકલ, દરસો શબ્દો કે તેના ભાગે છ આના આપીને માગવાનો મેંબરને કે બીજા સખસને અધિકાર છે. આ પ્રમાણે જોવા દેવાની કે નકલ આપવાની ના કહેશે તો દરેક વાર ના કહેવા બદલ વત્તામાં વત્તા વીસ રૂપીઆ સુધીના દંડને કંપની પાત્ર થશે.

૩૭ કંપની જે રીસ્ટ્રીક્ટમાં હશે તે રીસ્ટ્રીક્ટમાં ચેંચાતા કોષ્ટ વર્તમાન પત્રમાં જાહેર ખબર છપાવીને, કંપની, મેંબરોનું રજીસ્ટર દરેક વર્ષમાં ધણામાં ધણા ત્રીસ દહાડા સુધી બંધ રાખી શકે છે.

૩૮ કંપનીના મેંબરોના રજીસ્ટરમાં કોષ્ટનું નામ દખલખાણથી દાખલ કર્યું હોય કે, કોષ્ટ સખસ મેંબર જન્મ પડે તે વાત તેમાં દાખલ થઈ નહીં હોય તો રજીસ્ટર સુધારવા બાબત મેંબરને કે તુક-શાન પામેલા સખસને કોર્ટને અરજી કરવાનો અધિકાર છે. આવી અરજી નામંજુર કરવાનો કે રજીસ્ટર સુધારવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટને અધિકાર છે.

૩૯ કોર્ટ રજીસ્ટર સુધારવા માટે હુકમ કરતી વખતે પોતાના હુકમથી તે બાબતની નોટીસ રજીસ્ટરને ત્યાં દાખલ કરવાનું દરમાવવું.

૪૦ જે વાતો મેંબરના રજીસ્ટરમાં દાખલ કરવાનું આ આકટમાં દરમાવ્યું છે તે વાતોનો તે રજીસ્ટર પ્રથમ દર્શનિય પુરાવો છે એમ સમજવું.

૪૧ કંપની પોતાના મેંબરોનું એક બાંચ રજીસ્ટર યુનાઇટેડ કાંગડમાં રખાવવાને સુખત્યાર છે, અને બીટીસ રજીસ્ટર ખોલવાની તારીખથી એક મહીનાની અંદર, ઓફીસના ટેકાણાની, તેમાં ફેરફાર થયાની કે બંધ થયાની નોટીસ રજીસ્ટરને ત્યાં દાખલ કરવી જોઇએ. જે તેમ કરવામાં કસુર કરશે તો કંપની દરેક દિવસ બદલ વત્તામાં વત્તા પચાસ રૂપીઆ સુધીના દંડને પાત્ર થશે.

૪૨ બિટીસ રજીસ્ટર કંપનીના મેંબરોના રજીસ્ટરનો ભાગ છે એમ સમજવું.

૪૩ શેરથી નિયમિત કરેલી કંપનીને, જે શેર ભરાયા હોય તેમના સંબંધમાં પોતાના સામાન્ય શિક્ષકવાળું વારંદ કાઢીને તેમાં નિર્દિષ્ટ કરેલા શેરો કે સ્ટોક ઉપર શેર ભાવનારનો હક છે એવું જણાવવાને સુખત્યાર છે, અને તે વારંદમાં સામાન્ય શેરો કે સ્ટોક ઉપર અવિબધના ડીવીડંડ આપવા સાર કંપની કાઢીને કે બીજી રીતે બ્યવસ્થા કરવાને સુખત્યાર છે.

૪૪ શેર વારંદ ઉપરથી તે વારંદ ભાવનારનો તેમાં લખેલા શેરો કે સ્ટોક મળવાનો હક થશે, અને તે શેર વારંદ સ્વાધિન કરીને તે શેરો કે સ્ટોક તબદીલ કરવાનો અધિકાર છે.

૪૫ શેર વારંટ લાવનાર, તે વારંટ રદ કરવા સારૂ આપી દે એટલે તેને તેનું નામ મેમ્બરોના રજીસ્ટરમાં દાખલ કરાવવાનો હક થશે.

૪૬ શેર વારંટ લાવનાર, તે કંપની સંપૂર્ણ રીતે, કે જે કારણે તે આર્ટિકલોમાં નિર્દિષ્ટ કર્યા હોય તે કારણે સારૂ મેમ્બર છે એમ મણવાનો અધિકાર છે.

૪૭ શેર વારંટ કઠાડવામાં આવે એટલે કંપનીએ પોતાના મેમ્બરોના રજીસ્ટરમાં જે મેમ્બરનું નામ વારંટમાં નિર્દિષ્ટ કરેલા શેરો કે સ્ટોકના ધારણ કરનાર તરીકે તે વખતે દાખલ કરેલું હોય તે રજીસ્ટરમાંથી કઠાડી નાંખવું, અને તેમાં વારંટ કાઢવાની વાત તથા તારીખ, શેરની વીગત અને નંબર એ હકીકત દાખલ કરવી. જે આ પ્રમાણે કરવામાં કોઈ કંપની કસુર કરશે તો તે દરેક દિવસ બદલ પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડને પાત્ર થશે.

૪૮ શેર વારંટ આપી દેવામાં આવે એટલે તે આપી દેવાની તારીખ બંધુ તે તારીખે કોઈ સખસ મેમ્બર થતો બંધ પડ્યો હોય તે તારીખ તરીકે દાખલ કરવી.

૪૯ કંપની—શેરો કાઢવામાં આવે તો, શેરો ધારણ કરનારાઓએ પોતાના શેરોના કાલની રકમ ભરવા સંબંધી, તેના વખત સંબંધી અને શેર ધારણ કરનારો વચ્ચે બેઠ રાખવા માટે જોડવણુ કરવાને, કોઈ પણ મેમ્બર શેરો ઉપરની બાકીની રકમ, વગર કોલ કર્યે પણ આપે તો તે લેવાને, અને વધારે ભરાયેલી રકમવાળા દરેક શેર ઉપર ભરેલી રકમના પ્રમાણમાં ડીવીડંડ આપવાને મુખત્યાર છે.

૫૦ (૧) શેરથી નિયમિત કરેલી કંપનીને અધિકાર મળ્યો હોય તો તે પોતાના મેમ્બરોન્ડમની શેરોમાં—પોતાના શેરના બંડોળમાં ફેરફાર કરવાને, નવા શેર કાઢી બંડોળ વધારવાને બંડોળ અસલ શેર કરતાં વધુ રકમના શેરોમાં વેંદેથી નાંખવાને, ભરાયેલા શેરના સ્ટોક કરી નાંખવાને, નાની રકમના શેરો કરવાને, ન ભરાયેલા શેરો રદ કરીને બંડોળની રકમ ઘટાડવાને મુખત્યાર છે (૨) શેરના પેટા વિભાગ કરવા બાબતના અધિકાર વિશેષ દર્શાવ કરીને અમલમાં આણવા. (૩) ફેરફાર કર્યાની તારીખ પછી તે પ્રમાણે મેમ્બરોન્ડમની કલ ફેરફાર પ્રમાણે હોવી જોઈએ. જે કોઈ કંપની પેટા કલમ (૩) ના ઠરાવ પ્રમાણે ચાલવામાં કસુર કરશે તો દરેક નકલ દીઠ દસ રૂપિયા સુધી દંડને પાત્ર થશે.

૫૧ જ્યારે શેરના બંડોળ વાળી કોઈ કંપનીએ પોતાના શેરોના બંડોળ એકત્ર કરીને તેના શેર પોતાના વિદ્યમાન શેર જેટલી રકમના હોય તે કરતાં વધુ રકમના કર્યા હોય કે તે બદલીને તેના સ્ટોક કર્યા હોય તે સ્ટોકને બદલી પાછા શેર કર્યા હોય ત્યારે તે એકત્ર કર્યા પછી કે વિભાગ કે બદલ્યા પછી પંદર દિવસની અંદર તે બાબતની રજીસ્ટ્રારને ત્યાં નોટીસ ફાઇલ કરવી. તે નોટીસમાં, એકત્ર કરેલા, વિભાગ કરેલા કે બદલેલા શેરો કે સ્ટોક લખવા (૩) જે કંપની આ પ્રમાણે ચાલવામાં કસુર કરશે તે દર દિવસ બદલ પચાસ રૂપિયાના દંડને પાત્ર થશે.

૫૨ જ્યારે શેરના બંડોળ વાળી કોઈ કંપનીએ પોતાના શેરોમાંના કેટલાકનો સ્ટોક કરી તેની નોટીસ રજીસ્ટ્રારને ત્યાં ફાઇલ કરી હોય ત્યારે આ આકટના જે ઠરાવ શેરને લાગુ પડતા હશે તે સ્ટોક કરેલા શેરોને લાગુ પડશે નહીં. અને રજીસ્ટ્રારને ત્યાંની મેમ્બરોની યાદીમાં તેની પાસે શેરને બદલે કે-ટલો સ્ટોક છે તે લખવું.

૫૩ કોઈ કંપનીએ પોતાના શેરોના બંડોળ કે મેમ્બરોની સંખ્યા વધારી હોય, ત્યારે તે મંજુર કરવાનો ઠરાવ પસાર કર્યા પછી પંદર દિવસની અંદર તે બાબતની રજીસ્ટ્રારને ત્યાં નોટીસ ફાઇલ કરવી અને તે વધારે રજીસ્ટ્રારે દફતરમાં દાખલ કરવે. (૨) જે કંપની તેમ કરવામાં કસુર કરશે તે દરેક દિવસ બદલ પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડને પાત્ર થશે.

૫૪ શેરથી નિયમિત કરેલી કોઈ કંપનીને, કોર્ટના હુકમથી પોતાના મેમ્બરોન્ડમમાં, બંધેલી સરતોમાં ફેરફાર કરવાનો અધિકાર છે કે જેથી કરીને પોતાના શેરના બંડોળની રચના પોતાના જુદી જુદી જાતના શેરોને એકત્ર કરીને કે વિભાગ કરીને બદલી શકે. પણ શેર ધારણ કરનારાઓની સલાહમાં મંજુરી મળ્યા સિવાય, તેની ચોક્કસ જાતના શેરને લાગુ પડતી કોઈ પણ રીતની વધુ પસંદગી કે ખાસ હકમાં બંધેલ પહેલિસે નહીં. આ કલમ પ્રમાણે કરવામાં આવેલા હુકમની નકલ, હુકમની તારીખથી એકવીસ દિવસ

અની બંદર રજીસ્ટ્રારને ત્યાં દાખલ કરવી.

શેરનો બંડોળ ધટાડવા બાબત.

૫૫ કોર્ટ પશુ કંપનીને કોર્ટની મંજુરીને પાત્ર રહીને પોતાના શેરનો બંડોળ કોઈ પશુ રીતે ધટાડવાનો અધિકાર છે.

૫૬ કોર્ટ કંપનીએ શેરનો બંડોળ ધટાડવાનો ઠરાવ ક્યો હોય, ત્યારે તે ઠરાવ મંજુર કરવાનો હુકમ થવા માટે કોર્ટને અરજી કરવાને તે મુખત્યાર છે.

૫૭ કોર્ટ કંપની પોતાના શેરનો બંડોળ ધટાડવા ઠરાવ કરે ને તે મંજુર કરે તે તારીખથી તે કોર્ટ ઠરાવે ત્યાં સુધી કંપનીએ પોતાના નામને છેડે “ તથા બંડોળ ધટાડેલી ” આ શબ્દો ઉમેરવા જોઈએ. પશુ બંડોળ ધટાડવાથી કાંઈ જાગૃત્તાઈ ઝાઝી થતી ન હોય તો, કોર્ટને જો યોગ્ય લાગે તો “ તથા બંડોળ ધટાડેલી ” આ શબ્દો ઉમેરવાનું કાઠી નાંખવાનો અધિકાર છે.

૫૮ જ્યારે શેરનો બંડોળ ધટાડવાનું ચોખ્ખાથી, ન બરામલા શેરના બંડોળના સંબંધમાં જાગૃત્તાઈ ઝાઝી થવા જેવું થાય કે બરેલા શેરનો બંડોળ પાછો આપી દેવા જેવું થતું હોય, અને બીજી બાબતમાં કોર્ટ તેમ ફરમાવે તો, તે કંપનીના જે લેણદારને માગણ્યા બાબત હક હોય તે દરેક લેણદારને બંડોળ ધટાડવા સામે વાધો ઉઠાવવાનો હક છે. કોર્ટ તે લેણદારોનાં નામ અને માગણીની યાદી નક્કી કરી રકમની અને તેની ચોક્કશી કરવી જોઈએ.

૫૯ લેણદારોનાં લેણાં બાબત તારણ આપવામાં આવે તો કોર્ટ, ને તેની સંમતિની જરૂર નથી એમ ઠરાવવાને અધિકાર છે.

૬૦ જ્યારે કોર્ટની ખાત્રી થાય કે વાધો ઉઠાવનારે લેણદારની સંમતિ મેળવી છે કે તેનું કરજ વાળ્યું છે તો તે યોગ્ય સરતોએ ધટાડવાનો હુકમ કરી શકે છે.

૬૧ કંપનીના શેરનો બંડોળ ધટાડવાને મંજુરી આપનારે કોર્ટનો હુકમ રજીસ્ટ્રાર સમક્ષ હાજર કરવામાં આવે એટલે તેની નકલ અને જે મિનીટમાં તે શેર સંબંધી હડીકત લખી હોય તેવી મિનીટની નકલ તેણે પોતાને ત્યાં દાખલ થાય એટલે નોંધવા અને તે નોંધ્યા બાબતનો રજીસ્ટ્રારે દાખલો આપવો.

૬૨ તે મિનીટ નોંધી એટલે તે કંપનીના મેમ્બરેન્સના બાગને બદલે દાખલ કરી છે એમ સમજવું. જે કંપની આમાં કસુર કરશે તેને દરેક નકલ માટે દસ રૂપીઆ સુધી દંડ થશે.

૬૩ કંપનીનો કોર્ટ પશુ મેંબર, જે રકમ શેરની આપેલી હશે તો અથવા કદાચમાં આવી હશે તે રકમ અને તે મિનીટ પ્રમાણે શેરની જે રકમ ઠરાવી હશે તે રકમમાં જો કાંઈ તફાવત હોય તેથી વધારે હોય તેવા કોઈ કોલને કે ફાળાને પાત્ર થશે નહિ. પશુ જે લેણદાર બંડોળ ધટાડવા માટેના કામની માહિતી ન હોવાને લીધે લેણદારોની યાદીમાં દાખલ કરી શકાયો નહિ હોય, અને બંડોળ ધટાડ્યા પછી, તે કંપની કોર્ટ કંપનીઓનું કામ આટોપવા બાબતના ઠરાવોના અર્થ પ્રમાણે સદરદુ લેણદારના લેણાંની રકમ આપવાને અશક્ત હોય ત્યારે બંડોળ ધટાડવા માબતતનો હુકમ નોંધાવી તારીખે કંપનીનો મેંબર હોય તેવો દરેક સમુસ તે રકમ આપવા સાફ ફાળો તરીકે આપવાને પાત્ર થશે. અને કંપનીનું કામ બંધ થયું હોય તો કોર્ટને આવા લેણદારની અરજી ઉપરથી, ફાળો આપવાને પાત્ર થનારા સમુસોની એક યાદી નક્કી કરવાનો અને તેઓની ઉપર કોલ કે હુકમ કરવાનો અધિકાર છે.

૬૪ જે કંપનીનો અમલદાર કોઈ પશુ લેણદારનું નામ ભુલિ પુર્વક છુપાવશે કે તેનો માગણીનો પ્રકાર ભુલિ પુર્વક બોટા કહેશે કે કોઈ તેમ ફરવામાં મદદગારી કરશે તે દરેક અમલદારને એક વરસ સુધીની કેદની અથવા દંડની અને બંને પ્રકારની શિક્ષાને તે પાત્ર થશે.

૬૫ શેરનો બંડોળ ધટાડવાનાં કારણો કોર્ટને યોગ્ય લાગે તો પ્રસિદ્ધ કરવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

૬૬ જમીનગીરીથી નિયમિત કરેલી કોઈ કંપની પાસે જો શેરનો બંડોળ હોય તો તે આ આકટ બુજાઈ શેરથી નિયમિત કરેલી કંપનીને પોતાના શેરનો બંડોળ જે સરતોને પાત્ર રહીને વધારવા કે ધટાડવાનો અધિકાર છે, તેજ રીતે અને સરતોએ પોતાનો શેરનો બંડોળ વધારવા કે ધટાડવાને મુખત્યાર છે.

અન લિમિટેડ કંપનીને લિમિટેડ કંપની તરીકે નોંધવા બાબત.

૬૭ અન લિમિટેડ કંપની તરીકે નોંધાયેલી કંપનીને આ આકટની રૂયે લિમિટેડ કંપની તરીકે નોં-

ધાવાનો કે તેવી નોંધાયેલી કંપનીને આ આક્ટની રૂએ ફરી નોંધવાનો અધિકાર છે. અને આ કલમ મુજબ કોઈ કંપની નોંધાય એટલે રજીસ્ટ્રારે તેની અગાઉની નોંધણી બંધ કરવી.

૬૮ શેરના બંડોળવાળી કોઈ પણ અનલિમિટેડ કંપની નોંધાય એટલે કંપનીનું કામ આટોપીને બંધ કરવામાં આવે તે સિવાય, બીજે કોઈ પણ પ્રસંગે, પોતાના શેરના બંડોળની નામની રકમ, શેરની રકમમાં વધારો કરીને વધારવાનો કે વધારો થાય તે રકમના ભાગ ઉપર કોલ કરી શકાશે નહિ; તેમ પોતાના શેરના બંડોળના કોલ ન કરેલા અમુક ભાગ ઉપર કોલ કરી શકાશે નહીં એમ ઠરાવવાનો અધિકાર છે.

લિમિટેડ કંપનીની રાખી મુકેલી જવાબદારી.

૬૯ કોઈ લિમિટેડ કંપનીને પોતાના શેરના બંડોળના જે ભાગ ઉપર અગાઉથી કોલ થઈ ચુક્યા ન હોય તે ઉપર, પછી કંપનીનું કામ બંધ કરવાના પ્રસંગ સિવાય, કોલ કરી શકાશે નહીં એમ ઠરાવવાનો અધિકાર છે.

ડિરેક્ટરોની અનિયમિત જોખમદારી.

૭૦ કોઈ લિમિટેડ કંપનીમાં, ડિરેક્ટરોની જવાબદારી, મેમ્બરેન્ડમમાં દરાખ્યું હોય તો અનિયમિત રાખવાનો અધિકાર છે.

૭૧ જો કોઈ લિમિટેડ કંપનીને અધિકાર મળ્યો હોય તો તે પોતાના ડિરેક્ટરોની જવાબદારી અનિયમિત થાય એવી રીતે મેમ્બરેન્ડમમાં ફેરફાર કરવાને અધિકાર છે.

ભાગ ૪ થી. વ્યવસ્થા-કારભાર-ઑફીસ અને નામ.

૭૨ દરેક કંપનીની એક નોંધેલી ઑફીસ હોવી જોઈએ, અને તેને નામે સધળા કાગળ પત્રો અને નોટીસો મોકલવાનો અધિકાર છે. તે નોંધેલી ઑફીસના ઠેકાણા ખાતત કે તેમાં ફેરફાર થાય તો તે બાબત રજીસ્ટ્રારને ત્યાં લેખી નોટીસ ફાઇલ કરવી ને તેણે તે દફતરમાં દાખલ કરવી. જો કોઈ કંપની તેમ કરવામાં કસુર કરશે તો દરેક દીવસ બદલ પચાસ રૂપીઆ સુધી દંડને પાત્ર થશે.

૭૩ દરેક લિમિટેડ કંપનીએ જે ઑફીસે કામ ચાલતું હોય તેની બહાર પોતાનું નામ અંગરેજી ભાષામાં રંગ વડે ચીતરાવીને ચોટાવું. અને હાઇકોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદ બહાર તે ઑફીસ હોય તો દેશી ભાષામાં નામ ચીતરાવી બહાર ચોટાડવું. અને પોતાના શિક્કા ઉપર પોતાનું નામ વંચાય તેવા અક્ષરે કાતરાવવું. અને પોતાનું નામ વેચાય તેવા અંગ્રેજી અક્ષરોમાં પોતાના સધળા કાગળપત્રોમાં લખાવવું.

૭૪ જો કોઈ કંપની આ આક્ટ પ્રમાણે પોતાનું નામ ન્યાં સુધી ચીતરાવીને ચોટાડાશે નહીં, ત્યાં સુધી તેનો દરેક દીવસ બદલ પચાસ રૂપીઆ સુધી દંડ થશે. તેમજ જે કંપનીનો અમલદાર પોતાના શિક્કામાં ઉપર કલા પ્રમાણે કંપનીનું નામ ચીતરાવશે નહિ, કે નામ કાતર્યા વગરનો શિક્કો વાપરશે કે, પોતાના કાગળપત્રોમાં પોતાનું નામ લખશે નહીં તેનો પાંચસે રૂપીઆ સુધી દંડ થશે અને તે ઉપરાંત તે બીજા ઓફિસ એક્સચેન્જ વાલદા ચિટ્ટી, હુડી કે એકના નાણાં કંપની ચોગ્ય રીતે નહીં આપશે તો રૂપીઆ જે માલુમતું તે બીજા કે હુડી હશે તેને તેણે પોતે આપવા પડશે.

૭૫ જ્યારે કંપનીની બહાર ખબર કે બીજા કાગળપત્રોમાં કંપનીના મંજુર કરેલા બંડોળની રકમની વાત લખી હોય ત્યારે તેમાં બંડોળની જે રકમ ભરાઈ હોય કે વસુલ આવી હોય તે ખાતત પ્રસિદ્ધ જગ્યાએ સ્હેલથી વંચાઈ તેવા અક્ષરે લખેલી હોવી જોઈએ, જે કંપની કે અમલદાર આ પ્રમાણે કરવામાં કસુર કરશે તેનો એક હજાર રૂપીઆ સુધી દંડ થશે.

૭૬ દરેક કંપનીની જનરલ મીટીંગ દરવર્ષે નિદાન એકવાર, અને છેલ્લી ભરાયેલી મીટીંગ પછી વધારેમાં વધારે ૧૫ મહીના પછી ભરવીજ જોઈએ જે તેમ નહીં ભરે તો પાંચસે રૂપીઆ સુધી દંડ થશે.

૭૭ આ આક્ટ શરૂ થયા પછી નોંધાયેલી દરેક કંપનીએ પોતાને જે તારીખથી કામ શરૂ કરવાનો અધિકાર મળે તે તારીખથી છ મહીનાની મુદતની અંદર કંપનીના મેમ્બરોની એક જનરલ મીટીંગ ભરવી અને તેને રેગ્યુલરી મીટીંગ કહેવી. ડિરેક્ટરોએ તે મીટીંગ ભરાય તેના દસ દિવસ અગાઉ એક રીપોર્ટ

કંપનીના દરેક મેમ્બરને મોકલી આપવો રીપોર્ટ ખરો હોવાનો દાખલો ઓછામાં ઓછા એ ડિરેક્ટરોએ તે દાખલો જોઈએ, રીપોર્ટમાં વહેંચી આપવામાં આવેલા કુલ શેરો, પુરેપુરા ભરી દેવામાં આવ્યા હોય તે અને થોડા ભરી દેવામાં આવેલા હોય તે શેરો જુદા જુદા બતાવવા. શેરો બદલ કુલ રોકડ રકમ મળી હોય તે રીપોર્ટની તારીખથી ૭ દીવસની અંદર કંપનીને જે નાણાં મળ્યાં હોય તેનું તથા તેમાંથી કરેલાં બચાવું પત્રક, કંપનીના ડિરેક્ટરો મેનેજરો અને સેક્રેટરીનાં નામ, પત્તો ને વર્ણન, જે કોષ્ટ કરારના ફેરફાર મંજૂર કરવા મીટીંગમાં રજુ કરવાનો હોય તેા તેની વીચત એ લખવું જોઈએ.

(૪) રેગ્યુલરી રીપોર્ટ ખરો હોવા બાબત કંપનીના ઓડિટરોએ દાખલો આપવો. (૫) તેની નકલ રજીસ્ટ્રારને ત્યાં મોકલવી. (૬) તેમ કરવાને જે ડિરેક્ટર કસુર કરશે તે દરેક દિવસ બદલ પચાસ રૂપીઆ સુધીના દંડને પાત્ર થશે. (૭) કંપનીના મેમ્બરોનાં નામ, વર્ણન, પત્તો, જેટલા શેર ધારણ કરતા હોય તેની ટીપ ડિરેક્ટરોએ મીટીંગની શરૂઆતમાં રજુ કરાવવી ને તે મીટીંગ ચાલે ત્યાંસુધી દરેક મેમ્બરને જોવા માટે ખુલી રહે તેમ કરવું. (૮) હાજર રહેનાર મેમ્બરોને કંપનીની રચના કે રેગ્યુલરી રીપોર્ટની કોઈ બાબત, ઉપર વાદવિવાદ કરવાની છુટ રહેશે. (૯) મીટીંગો ને પોતાનું કામ મોકલ રાખવાનો કે કોઈ ઠરાવ પસાર કરવાનો અધિકાર છે.

૭૮ આર્ટિકલોમાં ગમે તે ઠરાવું હોય તેા પણ શેરના બંડોળવાળી કેમ્પણી કંપનીના ડિરેક્ટરોએ ભરાઈ ગયેલા બંડોળના ઓછામાં ઓછા એક દશાંશ શેર ધારણ કરનારાઓની માગણી થાય તેા તાબડ-તોપ કંપનીની અસાધારણ જનરલ મીટીંગ બોલાવવાનું કામ શરૂ કરવું.

૭૯ કંપનીએ કોઈ મિટીંગ બોલાવવી તે દરેક મેમ્બરને ચઢે દીવસની લેખી નોટીસ આપીને બોલાવવાનો અધિકાર છે. (૨) પાંચ મેમ્બરોને મીટીંગ બોલાવવાનો અધિકાર છે. (૩) હાજર હોય તે મેમ્બરોએ ચુટી કાઢેલા માણસને તેના ચેરમેન થવાનો અધિકાર છે. (૪) દરેક મેમ્બર એક મત આપી શકશે.

૮૦ જે કંપની બીજી કંપનીની મેમ્બર હોય તે, ડિરેક્ટરોના ઠરાવ ઉપરથી, પોતાના કોઈ અમલદારને કે બીજા કોઈ સમ્પસને તે બીજી કંપનીની મિટીંગ વખતે પોતાના તરફથી હાજર રહેવાનો અધિકાર આપવાને સુખત્યાર છે.

૮૧ જ્યારે કોઈ પણ ઠરાવ, મત આપવાના અધિકારવાળા મેમ્બરોના ઓછા પોણાઆઠ જેટલા મેમ્બરોના વધુ મતે પસાર થયો હોય ત્યારે તે ઠરાવ અસાધારણ ઠરાવ ગણાશે. ત્યારે કોઈ ઠરાવ વધુ મતે મંજૂર થયો હોય તેા તે વિશેષ ઠરાવ ગણાશે.

૮૨ દરેક વિશેષ અને અસાધારણ ઠરાવની નકલ, તે ઠરાવ મંજૂર કે પસાર થયાની તારીખથી પંદર દીવસની અંદર છપાવીને કે ટાઇપ કરાવીને રજીસ્ટ્રારને ત્યાં ફાઇલ કરવી ને તેણે તે દફતરે દાખલ કરવી.

૮૩ દરેક કંપનીએ, જનરલ મીટીંગોમાં તથા તેના ડિરેક્ટરોનાં કામેની મીનીટો દાખલ કરવા માટે રાખેલી છુટકામાં દાખલ કરાવવી. તે ઉપર ચેરમેને સહી કરી છે એમ જણાવું હોય તેા તે ચાલેલા કા-મનો પુરાવો ગણાશે.

૮૪ એકાદા સમયે આર્ટિકલો નોંધાયા પહેલાં કે પ્રોપેક્ટસ પ્રસિદ્ધ થયા પહેલાં પોતે ડિરેક્ટર થવાને ખુશી છે એવી પોતાની સહીની લેખી કબુલાત રજીસ્ટ્રારની આગળ ફાઇલ કરી નહીં હશે તેા, તેમ તેની લાયકાતથી ઓછી ન હોય તેટલી રકમના શેરો માટે મેમ્બરો-કમ ઉપર સહી કરી નહીં હશે તેા તે સમ્પસને કંપનીનો ડિરેક્ટર નીમી શકાશે નહિ.

૮૫ ૮૪ માં કલમના પ્રતિબંધોને બાદ આવ્યા સિવાય આર્ટિકલો ઉપરથી જે ડિરેક્ટરને નિર્દિષ્ટ કરેલી શેરની લાયકાત ધારણ કરવાનું ઠરાવું હશે, અને જે અગાઉથી લાયક થયો નહીં હશે. તેણે પોતાની નીમણુંક પછી એ મહિનાની અંદર પોતાની લાયકાત મેળવવી એ તેની ફરજ છે. જે તે મુદતની અંદર ન મેળવે તેા તેની કંપનીના ડિરેક્ટર તરીકેની જગ્યા ખાલી પડશે. અને મુદત પુરી થયા છતાં જે કામ કરશે તેા તેના દરેક દિવસ માટે પચાસ રૂપીઆ સુધી દંડ થશે.

૮૬ કોઈ ડિરેક્ટરની નીમણુંક કે લાયકાતમાં પાછળથી ખામી માલમ પડે તે છતાં તેનાં કામ ચાલ-

હારેપયોગી મજુરી.

૮૭ દરેક કંપનીએ ડિરેક્ટરોનાં નામ, પત્તા અને ધંધાવાળું એક રજીસ્ટર રાખી તેની એક નકલ રજીસ્ટ્રારને ત્યાં ફાઇલ કરવી

કરારો.

૮૮ કોઇ કંપનીએ કરાર કરવા હોય તો નીચે લખ્યા પ્રમાણે કરવા; (૧) ખાનગી લેઠા વચ્ચેના કરાર, કાયદા પ્રમાણે લખીને, અને તેનું જોખમ જે પક્ષકારોને માથે નાંખવું હોય તેમની સહીવાળા કરવાની જરૂર પડે તેવા કોઇ કરાર કંપનીના હુકમથી કામ કરનારા કોઇ સમસને, કંપની તરફથી સહી કરવાનો અધિકાર છે. અને તેવીજ રીતે તે ફેરવવા કે રદ ખાતલ કરવાનો અધિકાર છે.

૮૯ કંપનીના હુકમ પ્રમાણે ચાલનારા કોઇ સમસને કોઇ ખીલબોઈ એક્સચેન્જ, હુડી કે વાયદા મીડી કંપનીને નામે કે તેના હીસાબે કરી હોય, લખી હોય, શીકારી હોય કે તે પાછળ શેરો લખ્યો હોય તો તે કંપની તરફથી છે એમ સમજવું.

૯૦ કોઇ કંપની પોતાના સામાજિક શિક્ષાવાળા લખાણથી બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં ન આવેલી કોઈ પણ જગાએ પોતાની તરફથી કામો કરવા સંબંધમાં પોતાના એટર્નિ તરીકે કોઈ માણસને ખત કરીને અખત્યાર આપવાને મુખત્યાર છે.

૯૧ જે કંપનીને બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનની હદની બહાર કામકાજ ચલાવવા સાફ જરૂર હોય તે કંપની તેવી કોઇ જગામાં પોતાની ઓફીસનો શિક્ષા રાખવાને મુખત્યાર છે.

પ્રેસ્ક્રિપ્ટસ.

૯૨ કોઇ કંપનીએ કાઢવામાં આવેલા પ્રેસ્ક્રિપ્ટ ઉપર તારીખ નાંખવી જોઈએ અને તેની ડીરેક્ટરે સહી કરેલી નકલ રજીસ્ટ્રારને ત્યાં નોંધવા સાફ ફાઇલ કરવી, તે સીરાય પ્રેસ્ક્રિપ્ટ કાઢવું નહિ. જે તેની નકલ ફાઇલ કર્યા વિના તે કાઢવામાં આવે તો દરેક દિવસ બદલ પચાસ રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૯૩ કોઇ કંપનીએ કે તેની સાથે સંબંધ ધરાવતો હોય તેવા સમસ તરફથી કાઢેલા પ્રેસ્ક્રિપ્ટમાં નીચેની વિગતો હોવી જોઈએ, મેમ્બર્-ઝમમાં લખેલી હકીકત, તેમાં સહી કરનારાઓનાં નામ, વર્ણન, પત્તા, તેમજે બરેલા શેરોની સંખ્યા, તેને સંસ્થાપિત કરનારાને વહીવટ કરનાર કેટલા છે, ને ડિવિડંડ શેરો કેટલા છે, તેની મિલકત તથા નફામાં શેર ધારણ કરનારાઓના હિતસંબંધોને પ્રકાર તથા હદ કેટલા છે, ડિરેક્ટરોની લાયકાત, તેમનાં તથા મેનેજરોનાં નામ, વર્ણન, પત્તા, તથા દરેક શેર માટે અરજ કરતી વખતે આપવાની રકમ વિગેરે હકીકત આવવી જોઈએ.

૯૪ કંપનીએ કોઇ મિલકતના વેચાણ કે ખરીદી માટે કોઇ ચરતી કે મિનચરતી કરાર જે સમસે કર્યો હશે તેને ૯૩ મી કલમના કારણો સાફ વેચનાર સમજવો.

૯૫ જ્યારે કંપની એ કોઇ મિલકત પટે લેવાની હોય ત્યારે વેચનાર-સંજ્ઞામાં પટે આપનારનો સમાવેશ થતો હોત તેમ અને પેટા ખરીદનારમાં પેટા પટે લેનારનો સમાવેશ થતો હોય તેમ ૯૩ મી કલમ લાગુ પડશે.

૯૬ શેરો કે ડિવિડંડો માટેના કોઇ અરજદારને ૯૩ મી કલમના કોઇ હરાવો મુજબ ચાલવાનું છોડી દેવાનું ફરમાવનારી, કોઇ કરાર, દસ્તાવેજ કે આખત સંબંધી તેને નોટીસ મળે છે એમ જણાતી કોઇ ચરત મિનચરતોપયોગી મજુરી.

૯૭ પ્રેસ્ક્રિપ્ટ માટે જવાબદાર હોય એવા કોઈ ડિરેક્ટર કે ખીએ સમસ ૯૩ મી કલમના કોઇ હરાવો પ્રમાણે ન ચાલે તો તેમ કર્યાને લીધે કોઇ પણ જોખમદારી ખમતી પડશે નહીં.

૯૮ જે કોઇ કંપની પ્રેસ્ક્રિપ્ટ કાઢે નહિ તેણે પોતાના કોઇ શેરો કે ડિવિડંડો પહેલી વખત વહેંચતા અગાઉ પ્રેસ્ક્રિપ્ટને બદલે જેમાં 'ડિરેક્ટરનું' નામ લખ્યું હોય ને તેણે કે તેના મુખતીઆરે સહી કરી હોય એવું પત્રક ફાઇલ કરવામાં આવે નહીં' તે પહેલાં વહેંચવા નહિ.

૯૯ કંપનીએ જનરલ મિટીંગની મંજૂરીને પાત્ર રહ્યા સિવાય પ્રેસ્ક્રિપ્ટ કે તેને બદલે કાઢેલા પત્રકમાં જણાવેલી કસરની ચરતોમાં, કોઇપણ વખતે ફેરફાર કરવા નહિ.

૧૦૦ ન્યારે પ્રોસ્પેક્ટસમાં લોકોને કોઇ કંપનીના શેર કે ડિવેન્ચરો ખરીદવાની મામણી કરવામાં આવે ત્યારે તે વખતે જે સમ્પત્તિ કંપનીના ડિરેક્ટર હશે તે સમ્પત્તિ તે કંપનીનો પ્રવર્તક, અને તે પ્રોસ્પેક્ટ કાઢવાનો અધિકાર આપનારો દરેક સમ્પત્તિ, જે માણસો પ્રોસ્પેક્ટસ સાચું માની શેરો કે ડિવેન્ચરો ખરી આપશે તેમને, તેમજ જે રિપોર્ટ કે મેમોરેન્ડમમાંની કોઇ ભૂલ કે ખોટી હકીકતને લીધે જે કોઇ ખોટા કે નુકસાન થાય તે માટે નિચે પ્રમાણે સાબીત ન થાય તો, બદલો આપવાને પાત્ર થશે.

(અ) દરેક ભૂલ ભરેલા કે ખોટા મજબુરના સંબંધમાં તેનું બરાબર વર્ણન હવું એમ તે સાચો માનવાનું તેને કારણ હવું અને તે શેરો કે ડિવેન્ચરો વહેંચી આપવામાં આવ્યા ત્યાં સુધી તેમ માનવો હોય એમ સાબીત થાય નહીં ત્યાં સુધી.

વહેંચણી

૧૦૧ લોકોને જરાવવા માટે કાઢેલા કોઇ કંપનીના કોઇપણ શેરના ભંડોળની, નીચે લખેલી સરતો પ્રમાણે આપ્યા સિવાય વહેંચણી કરવી નહિ; એટલે મેમોરેન્ડમ કે આર્ટિકલોમાં નક્કી કરેલી કે પ્રોસ્પેક્ટમાં લખેલી ઓછામાં ઓછી જે રકમ જરાવવા પછી ડિરેક્ટરોની વહેંચણી કરવાનો અધિકાર રહે તે રકમ કે ઉપર પ્રમાણે જરાવવા માટે કાઢેલા શેરના આખા ભંડોળની રકમ જરાવ ગયા સીવાય કે રકમ રોકડ મળ્યા સીવાય.

૧૦૨ ૧૦૧ લી કલમના ઠરાવો વિરુદ્ધ કોઇ અરજદારને વહેંચણી કરવામાં આવી હશે તો, નિરર્થક થવા યોગ્ય ગણાશે જે ડિરેક્ટર આ કલમનું ઉલ્લંઘન કરશે તે કંપનીને જે નુકસાન કે ખોટા ખર્ચા પડશે તેનો બદલો ખરી આપવાને પાત્ર થશે.

૧૦૩ કોઇ કંપનીએ, રોકડી રકમ જરાવવાની સરતે કારણ શેરની એકંદર રકમ સુધી વહેંચાઇ ગયા સિવાય, તેમ રોકડમાં જરાવવાના શેરો કે વહેંચણી કરતી વખતે આપવાનો ફાળો આખા સિવાય, તેમજ તેવી મતલબનો સેક્રેટરી કે ડિરેક્ટરે કરેલો અરખણાના દાખલાવાળો એકરાર રજીસ્ટ્રારને ત્યાં ફાઇલ કર્યા સિવાય, કોઇપણ કામ શરૂ કરવું નહિ.

૧૦૪ ન્યારે શેરના ભંડોળવાળી કોઇ કંપની પોતાના શેરોની વહેંચણી કરે ત્યારે તેણે ત્યાર પછી એક મહીનાની અંદર રજીસ્ટ્રારને ત્યાં, વહેંચણીનું પત્રક, તેમ શેરો જેને વહેંચવામાં આવ્યા હોય તે દર્શાવનારું પત્રક, ફાઇલ કરવાં જોઇએ.

૧૦૫ જે આર્ટિકલ ઉપરથી કમીશન આપવાને અધિકાર આપવામાં આવ્યો હોય, અને આપેલું કે આપવાને કબુલેલું કમીશન, અધિકાર આપેલા દર કરતાં વધારે ન હોય, અને આપેલા કે કબુલેલા કમીશનની રકમ કે કમીશનના ટકા, પ્રોસ્પેક્ટમાં તેને બદલે કાઢેલા પત્રકમાં જણાવેલા હોય તો તે કંપનીના કોઇ પણ શેરો માટે જરાવનારો મેળવી આપવાના અવેજ માટે કોઇપણ સમ્પત્તિને મેળવી આપવાના અવેજ માટે કોઇપણ સમ્પત્તિને કંપની કમીશન આપશે તો તે કાયદેસર ગણાશે.

૧૦૬ ન્યારે કોઇ કંપનીએ, કોઇપણ શેરો કે ડિવેન્ચરોના સંબંધમાં કમીશન કે વટાવ બદલ કોઇ રકમ આપી હોય તે સહળી રકમ માંડી વાળવામાં આવે ત્યાં સુધી કંપનીના સરવાલામાં જણાવવી.

૧૦૭ જેમાંથી લાંબી મુદત સુધી નફો થઇ શકશે નહીં, એવા કોઇ અધિકાર, હિસ્સાદાર કે પ્લેટ પુરો પાડવાના અર્થે સારું નાણું ઉઠા કરવા માટે કંપનીના શેરો કાઢ્યા હોય, ત્યારે તે ભંડોળના જેટલા ભાગના નાણાં અપાયાં હોય તેટલા ઉપર આ કલમમાં ઠરાવેલી શરતોને બંધોતને પાત્ર બાજુ આપવાનો અને તે બાજુ તે હિસ્સાદાર વગેરે અધિવાના અર્થના ભાગ તરીકે ભંડોળો ખાતે લખવાનો તે કંપનીને અધિકાર છે. પણ તેવી રકમ આપવા માટે અધિકાર ન આપ્યો હોય તો તે આપવી નહિ. તેમ અધિકાર આપ્યો હોય તો પણ સરકારની મંજૂરી વગર આપવી નહિ. બાજુનો દર સેકેડ ચાર ટકા કરતાં ઓછો હોવો ન જોઇએ.

૧૦૮ દરેક કંપનીએ પોતાના શેર, ડિવેન્ચર કે સ્ટોક વહેંચ્યા પછી ત્રણ મહીનાના અંદર તેનાં સરદરીશીફ્ટો આપવા માટે તૈયાર કરીને રાખવાં.

૧૦૯ જે મીશીન કે બાજુ આ બાકદ શરૂ થયા પછી કોઇ કંપનીએ કર્યા હોય, અને જે ડિવેન્ચરો

કાઢવા માટેના તારણ માટેના હોય જે, કંપનીના કાલ કર્યા વગરના શેર લંડોળ ઉપરનું હોય, જે કોઈ પણ સ્થાવર મિલકત ઉપરનું હોય કે જે શુકટેક ઉપરનું હોય કે તે દરેક ધારિ કે ચાર્જ તે ઉપરથી જે-તે બંધો તે કંપનીની મિલકત કે તારણ કરી આપવામાં આવતું હોય તેટલે બંધો તે કંપનીના લિક્વીડેટર અર્થે કાઢપણુ લેણુદારની સામે બિન વ્યવહારોપયોગી ગણાશે, પરંતુ જે લેખ ઉપરથી તે કંપનામાં આવ્યું હોય તેની નકલ તેની તારીખ પછી ૨૧ દિવસની અંદર આ આક્ટમાં ઠરાવેલી રીત પ્રમાણે રજીસ્ટ્રારને ત્યાં નોંધવા માટે દાખલ કરવામાં આવ્યાં હોય તો તે બિન વ્યવહારોપયોગી ગણાશે નહિ. જ્યારે કાઢ ગીરો કે ચાર્જ બિનવ્યવહારોપયોગી થાય ત્યારે તે ઉપરથી તારવી આપેલા પૈસા તરતજ ભરી દેવા જોગ થશે.

૧૧૦ જ્યારે અનેક ડિબેચરો કંપની તરફથી કાઢવામાં આવે ત્યારે તે દસ્તાવેજ કર્યા પછી ૨૧ દિવસની અંદર, ડિબેચરોથી તારણ કરી આપેલી કુલ રકમ તેનો ઠરાવ કર્યાની તારીખ, ચાર્જ કરેલી મિલકતની હકીકત, ટ્રસ્ટીઓનાં નામ તથા તે દસ્તાવેજની નકલ રજીસ્ટ્રારને ત્યાં દાખલ કરવામાં આવશે તો ૧૦૯ કલમના કારણસાથ પુરતું થશે. રજીસ્ટ્રારે ઠરાવેલી શી લખને તે દાખલ કરવાં.

૧૧૧ કંપનીના કોઈ ડિબેચરો જે કોઈ સખસે ભર્યા હોય કે ભરાવ્યા હોય કે કશુલ્યાં હોય, તેના અવેજમાં તેને કંપની તરફથી કંઈ પણ કમીશન કે વટાવ આપવામાં આવ્યો હોય, ત્યારે ૧૦૯ અને ૧૧૦ મી કલમની રૂએ નોંધવા માટે જે વિગત દાખલ કરવી પડતી હોય તેમાં તેની વિગતોનો સમાવેશ કરવો. આમ ન કરવામાં આવે તો કાઢેલા ડિબેચરો કાયદેસર થવામાં ખાધ આવશે નહિ.

૧૧૨ રજીસ્ટ્રારે કંપનીના ગીરો અને ચાર્જનું ઠરાવેલા નમુના પ્રમાણે રજીસ્ટર રાખીને તેમાં તેની વિગતો દાખલ કરવી. ને દાખલ કર્યા પછી નકલો દાખલ કરનાર સખસને પાછી આપવી.

૧૧૩ રજીસ્ટ્રારે નોંધાવેલા ગીરો અને ચાર્જની એક અનુક્રમણિકા રાખવી.

૧૧૪ રજીસ્ટ્રારે નોંધેલા ગીરો અને ચાર્જ નોંધ્યા બાબતનો પોતાની સહીવાળો દાખલો આપવો જોઈએ.

૧૧૫ કંપનીએ ડિબેચર અથવા ડિબેચર રોકના સરટીફિકેટ ઉપર નોંધ્યા બાબતના દાખલાની નકલોનો શેરો કરાવવો.

૧૧૬ નોંધાવવા જોઈએ એવા કંપનીએ કરેલા દરેક ગીરો કે ચાર્જની અને અનેક ડિબેચરો કાઢ્યા બાબતની ઠરાવેલી વિગતો નોંધાવવા માટે રજીસ્ટ્રારને ત્યાં દાખલ કરાવવાની ફરજ છે. પણ આવા ગીરો કે ચાર્જમાં હિત સંબંધ ધરાવતા કોઈ પણ સખસની અરજ ઉપરથી તે નોંધવાનો અધિકાર છે. જ્યારે કંપની સિવાય બીજા સખસે નોંધવા માટે શી આપી હોય તે કંપની પાસેથી વસુલ કરવાનો તેને હક રહેશે.

૧૧૭ કંપનીએ નોંધાવવા જોઈએ એવા ગીરો કે ચાર્જના દસ્તાવેજની નકલ રખાવવી.

૧૧૮ જે સખસને કંપનીની મિલકતના રિસિવર નિમવાનો હુકમ મળે તે, રિસિવર નીમેલો, નીમ્યાની કે હુકમ મળ્યાની તારીખથી પંદર દિવસની અંદર રજીસ્ટ્રારને ત્યાં તે બાબતની નોટીસ દાખલ કરવી ને રજીસ્ટ્રારે તે શી લખને ગીરો કે ચાર્જના રજીસ્ટ્રારમાં દાખલ કરવી. આ પ્રમાણે વત્તવામાં કસુર કરનારને દરેક દિવસ બદલ જ્યાસ રૂપીઆ સુધી દંડ થશે.

૧૧૯ નિમાવેલા દરેક રિસિવરે, અર્ધા વર્ષમાં એક વખત કંપનીની મિલકતના ઉપજ અને ભરણાના ઠરાવેલા નમુના પ્રમાણેની તારીખ રજીસ્ટ્રારને ત્યાં દાખલ કરવી. અને રજીસ્ટ્રારે તે દાખલ કરવી. આ કામ કરવામાં કસુર કરનાર રિસિવરને પાંચસે રૂપીઆ સુધીની દંડની શિક્ષા થશે.

૧૨૦ જે કોર્ટની ખાત્રી થાય કે ગીરો કે ચાર્જની વિગત મુદતની અંદર ન નોંધાવ્યાની કે અકસ્માત ખોટી કે નજર ચુકથી નોંધ્યાની વાત બની હતી, ને તેથી કંપનાને હરકત થાય તેવી તે નથી કે દાદ આપવી વ્યાજબી છે, તો હિત સંબંધ ધરાવતા કોઈપણ સખસની અરજ ઉપરથી પોતાને ચોખ્ખાએ તે સરતે તે સુધારવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૧૨૧ ગીરો કે ચાર્જ આપવામાં આવેલું દેણું ભરપણ કે પતાવટ કર્યું છે. તો તેની બાદ રજીસ્ટ્રારમાં દાખલ કરવાનો હુકમ કરવાને રજીસ્ટ્રાર મુખત્યાર છે.

૧૨૨ જે કોઈપણ કંપની, ગીરો ચાર્જની વીગતો માટે દાખલ કાઢવાની વાત રજીસ્ટ્રારને ત્યાં નોંધાવવા માટે દાખલ કરવામાં કસુર કરે તો, દરેક દિવસ બદલ પાંચસે રૂપીઆ સુધીના દંડને પાત્ર થશે.

૧૨૩ દરેક લિમિટેડ કંપનીએ ગીરોનું રજીસ્ટર રાખવું. ને તેમાં બધાં ગીરો કે ચાર્જ દાખલ કરવાં. જે તે કરવાને કસુર કરશે તો પાંચસે રૂપીઆ સુધીના દંડને પાત્ર થશે.

૧૨૪ રજીસ્ટરની પાસે નોંધાવવા જોઇતાં કોઇપણ ગીરો કે ચાર્જ ઉપર હસ્તાવેજની રાખેલી નકલો અને રાખવામાં આવેલું ગીરોનું રજીસ્ટર, કંઇપણ શ્રી આપ્યા સિવાય, કંપનીના કોઇપણ લેણદાર કે મંચરને તપાસવાને માટે ખુદ્દા રાખવાં જોઇએ. જે તે નકલો કે રજીસ્ટર તપાસવાની કંપનીના કહેશો તો તેનો પચાસ રૂપીઆ સુધી દંડ થશે. અને જેટલા દહાડા સુધીના કહેશે તે દરેક દિવસ બદલ વીસ રૂપીઆ સુધી દંડ થશે. ઉપરાંત કોર્ટ તે નકલો કે રજીસ્ટર તુરત તપાસ કરવા દેવાની ફરજ પાડવાને મુખત્યાર છે.

૧૨૫ કંપનીના ડિમેન્ચરે ધારણ કરનારનું દરેક રજીસ્ટર ડિમેન્ચર ધારણ કરનારની અને કંપનીના કોઇપણ શેર ધારણ કરનારની તપાસ માટે રોજ એ કલાક ખુદ્દું રાખવું જોઇએ. એને તે જો નકલ માંજે તો સો શ્રુદ્ધ કે તેના બાગે ૬ આના ફી લઇને આપવી. જે તપાસ કરવાની કે નકલ આપવાની કંપની ના પાડે તો પચાસ રૂપીઆ સુધી દંડને પાત્ર થશે.

૧૨૬ કોઇ પણ ડિમેન્ચરમાંની તારણ આપવા માટેના કોઈ દસ્તાવેજમાંની કોઇ સરત તે ઉપરથી તે પાછાં વેચાતાં લઇ ન શકાય એવાં બનતાં હોય કે ગમે તે લાંબે વખતે બનનારી કે કોઇ બીના અને તો કે, ગમે તેટલી લાંબી મુદત પુરી થાય તો જ પાછાં વેચાતાં લઇ શકાય એવાં બનતાં હોય તે કારણથી, બિન વ્યવહારોપયોગી થશે નહિ.

૧૨૭ કોઇ કંપનીએ આગાં કાઢેલા ડિમેન્ચરો પાછા વેચાતાં લીધાં હોય, ત્યારે તે કંપનીએ તે કા-દવાની સરતોમાં ખીજ રીતે ઠરાવ્યું ન હોય તો, કે કોઇ પણ સરતની રૂયે પાછાં વેચાતાં લીધેલાં ન હોય તો, તે ડિમેન્ચરો પાછાં કાઢવા માટે તાજી રાખવાનો અધિકાર છે.

૧૨૮ કોઇ કંપનીના કોઇ પણ ડિમેન્ચરો લઇને તે માટે પૈસા ભરવાનો કરાર વિશેષ રીતે પુરો કર-વાના હુકમનામાની રૂયે અમલમાં આણવાનો અધિકાર છે.

૧૨૯ જ્યારે ફ્લાટિંગ ચાર્જથી તારવી આપેલા કંપનીના કોઇ પણ ડિમેન્ચર ધારણ કરનારાઓ તર-ફથી રીસીવર નીમવામાં આવે, અથવા તે આજમાં સમાવેશ થતો હોય તેવી કોઇ મિલકતનો, ડિમેન્ચર ધારણ કરનારાઓ તરફથી કબજે લેવામાં આવે ત્યારે, જે તે કંપનીનું નામ તે વખતે બંધ કરવામાં આવતું ન હોય તો, દરેક બંધ કરતી વખતે જે કર, જે સર્વ કરતાં પહેલાં ભરવાનાં હોય તે રિસીવરના કે કબજે લેનારા બીજા સખસના હાથમાં આવેલી કોઇ મિલકતમાંથી ડિમેન્ચરના સંબંધમાં કોઇ પણ મુદલ કે બાજ માટેના કોઇ પણ દાવા કરતાં પહેલાં આપી દેવાં.

૧૩૦ દરેક કંપનીએ હિસાબના ચોગ્ગ ચોપડા રાખવા ને તેમાં કંપનીના વ્યવહાર અને લેવડ દેવડનો વિગતવાર ખરા અને પુરેપુરા હિસાબ લખવા.

૧૩૧ દરેક કંપનીએ દર વર્ષે એકવાર પંદર મહિનાને અંતરે કંપનીના હિસાબની બાકી કઢાવવી ને સરનામું તૈયાર કરવું, તે કંપનીના ઓડિટરે ઓડિટ કરવું, ને તેનો રીપોર્ટ તે સાથે જોડવો. જે કંપની તેમાં કસુર કરશે તેનો એક હજાર રૂપીઆ સુધી દંડ થશે.

૧૩૨ તે સરવાલામાં તે કંપનીની મિલકત તથા અવેજનો ને લાંડાળ તથા જોખમદારીનો સારાંશ ને તેના પ્રકાર દર્શાવે તેવી વિગતો હોવી જોઇએ.

૧૩૩ તે સરવાલા પર, કંપનીની બાબતમાં, મેનેજરે અને ડિરેક્ટરોએ સહી કરવી જોઇએ. જે ઉપર આ પ્રમાણે સહી ન હોય તે કંપની કે તેના કસુર કરનાર અમલદારને પાંચસો રૂપીઆ સુધી દંડ થશે.

૧૩૪ કંપની આગળ જનરલ મીટીંગમાં સરવાળું રજુ કરવામાં આવે પછી તે કંપનીના મેનેજર કે સેક્રેટરીએ સહી કરેલી તેની નકલ ડર મી કલમના ઠરાવ મુજબ તૈયાર કરવામાં આવેલી મેંબરોની વા-લિક યાદી તથા ટુંક હકીકત, જે વખતે રજીસ્ટરને ત્યાં ફાઇલ કરવામાં આવે તે જ વખતે ફાઇલ કરવી. જનરલ મીટીંગ સરવાળું કબુલ ન રાખે તો તે હકીકતને કારણેનું પત્રક સરવાલાની સાથે રજીસ્ટરને ત્યાં ફાઇલ કરવાની નકલ સાથે રાખવું. આ કલમ ખાનગી કંપનીને લાગુ નથી. જે

કંપની કસુર કરશે તેને ૩૨ મી કલમમાં જે શિક્ષા કરાવી છે તેજ શિક્ષા થશે.

૧૩૫ કોઇ કંપનીના કોષ મેમ્બરને સરવાવાની તથા ઓડીટરના રીપોર્ટની નકલો દર સો શબ્દ કે તેના ભાગ માટે છ વ્યાના આપવાથી મળવાનો હક થશે.

૧૩૬ નિયમીત જોખમવાળી દરેક મેન્ટ્રિ કંપનીએ તથા દરેક ઇન્સ્યુરન્સ કંપનીએ, અનામત રાખનાર, કે પ્રોવિડન્ટ કે બેનીફીટ સોસાયટીએ પોતાનું કામ ચલાવતા પહેલાં ફેલ્યુઆરી ને અગ્રણ મહીનાના પહેલા સોમવારે આ આક્ટને જોડેલા નમુના પ્રમાણે એક પત્રક તૈયાર કરી તેની નકલ, કંપનીની દરેક ઓફીસે પ્રસિદ્ધ ભાગ ઉપર રાખવું. આઠ વ્યાના આપવાથી કંપનીના દરેક મેમ્બર તેમ ફેલ્યુદારને તેની નકલ મળી શકશે. જે કંપની આમાં જેટલા દીવસ સુધી કસુર કરશે તેનો પાંચસો રૂપીઆ સુધી દંડ થશે.

૧૩૭ બ્યારે કોઇ રજીસ્ટરને કોઇ કંપનીએ પોતાને રજુ કરવાનો દસ્તાવેજ વાંચી જોતાં એમ લાગે કે તે માટે કોઇ ખુલાસાની જરૂર છે, તો તેને લેખી હુકમ કરી તે ખચર કે ખુલાસો લખી પુરો પાડવાને ફરમાવી શકે, કંપનીના દરેક અમલદારે આ પ્રકારનો ખુલાસો પુરો પાડવો. જે કસુર કરશે તેને પચાસ રૂપીઆ સુધી દંડ થશે. રજીસ્ટરને આવો ખુલાસો અસલ દસ્તાવેજ સાથે જોડવો. જે ખુલાસો રજુ ન થાય કે ખુલાસો વાંચી જોતાં વિકસિત દસ્તાવેજમાં વ્યવહારની સ્થિતિ અસંતોષકારક છે તો રજીસ્ટરને તે બાબતનો સ્થાનિક સરકારને રીપોર્ટ કરવો.

૧૩૮ કોઇ પશુ કંપનીનાં કામકાજ પોતે ફરમાવું હોય તે રીતે ચોકશી કરીને રીપોર્ટ કરવા સાથે એક કે વધારે લાયક ઇન્સ્પેક્ટરો નીમવાનો સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે. એટલે શેર ધારણ કરનારા મેમ્બરોની અરજી ઉપરથી કે રજીસ્ટરના ૧૩૭ મી કલમ મુજબના રીપોર્ટ ઉપરથી.

૧૩૯ ૧૩૮ મી કલમની રૂપે મેમ્બરોએ કરેલી અરજીના ટેકામાં તે ચોકસી કરવાનું પાકું કારણ છે, ને તેમણે અદાવતથી તેવું કહ્યું નથી તે બતાવવા સાથે સ્થાનિક સરકાર જે પુરાવા માગે તે આપવો.

૧૪૦ કંપનીને લાગતી જે છુકા કે દસ્તાવેજ હોય તે ઇન્સ્પેક્ટર આગળ હાજર કરવાની કંપનીના અમલદારોની ફરજ છે. ઇન્સ્પેક્ટરને કોઇ સખસની સોગત ઉપર જવાની લેવાનો અધિકાર છે. જે અમલદાર આ કલમ પ્રમાણે દસ્તાવેજે કે છુકા હાજર નહીં કરે કે જવાબ આપવાની ના પાડશે તેનો પચાસ રૂપીઆ સુધી દંડ થશે.

૧૪૧ ચોકસીનું કામ પુરૂ થયા પછી, ઇન્સ્પેક્ટરોએ પોતાના અભિપ્રાય સાથે સ્થાનિક સરકારને રીપોર્ટ કરવો.

૧૪૨ કંપનીને વિશેષ ઠરાવ કરીને પોતાનાં કામકાજની તપાસ કરવાસાથે ઇન્સ્પેક્ટરો નીમવાનો અધિકાર છે.

૧૪૩ આ આક્ટની રૂપે નીમેલા ઇન્સ્પેક્ટરોએ કરેલા કંપનીના શિક્ષાથી સપ્રમાણ કરેલી તેના રીપોર્ટના નકલ હરેકોઇ કાયદેસર કામમાં, તેમાં લખેલી વાત બાબત અને તેના ઇન્સ્પેક્ટરોના અભિપ્રાય હોય તે વિષે પુરાવામાં લેવાનો અધિકાર છે.

૧૪૪ પોતે ઓડિટર થવાનો હક ધરાવે છે, એવું સ્થાનિક સરકારનું સર્ટિફિકેટ ધારણ કરનારા સખસ સિવાયના બીજા કોઇ પશુ સખસને ખાનગી કંપની સીવાય બીજા કંપનીનો ઓડિટર નીમવો નહિ. અને તેણે ઓડિટર તરીકે કામ કરવું નહિ. કંપનીનો ડિરેક્ટર કે અમલદાર ઓડિટર નીમાઇ શકશે નહીં.

૧૪૫ કંપનીના દરેક ઓડિટરને ગમે તે વખતે કંપનીની છુકા તથા હીસાબ અને તાકિયરો જોવાનો હક રહેશે. અને તેમને જરૂરની હોય તેવી માહિતી ને ખુલાસા કંપનીના ડિરેક્ટરો તથા અમલદારો પાસે માગવાનો તેમને હક રહેશે. તેમણે તપાસેલા હિસાબના સંબંધમાં મેમ્બરોને રીપોર્ટ કરવો.

૧૪૬ કંપનીના સાધારણ શેર ધારણ કરનારાઓને કંપનીનાં સરવાવાં તથા ઓડિટરોના રીપોર્ટો મેળવવાનો તથા તપાસવાનો જેવો હક છે, તેવોજ હક કંપનીના પ્રેફરન્સ શેર તથા ડિવિડન્ડ ધારણ કરનારાઓને પણ રહેશે. ખાનગી કંપનીને તેમ આ આક્ટ થયા પહેલાં નોંધાયેલી કંપનીને આ કલમ લાગુ નથી.

૧૪૭ જે કોઇ પશુ કંપનીના મેમ્બરોની સંખ્યા ઘટાડી ખાનગી કંપનીની બાબતમાં બેઠરતાં ઓછી કરવામાં આવે ને બીજા કંપનીની બાબતમાં સાત કરતાં ઓછી કરવામાં આવે, અને તે ફરમાન

છ મહીનાથી વધારે વખત સુધી કામ ચલાવે તો જેટલી મુદત સુધી તે કંપની છ મહીના પછી કામ ચલાવશે તેટલી મુદત સુધી જે માણસ કંપનીનો મેમ્બર હશે, તે દરેક માણસ તેટલી મુદતમાં કંપનીએ જે કરજ કહ્યું હશે તે સઘળું આપવાને પોતે જુદોજ પાત્ર થશે. અને બીજા કોઈપણ મેમ્બરને ફરીયાદીમાં શામેલ થયાંવિના તેના ઉપર તે કરજ બાબત ફરીઆદ માંડવાનો અધિકાર છે.

૧૪૮ કંપની ઉપર બળવવાનો દસ્તાવેજ, કંપનીની નોંધણી એડીસમાં મુકી આવીને કે ટપાલ મારફતે મોકલીને બળવવાનો અધિકાર છે.

૧૪૯ રજીસ્ટર ઉપર બળવવાના દસ્તાવેજને ટપાલ મારફતે મોકલીને કે તેને આપીને કે તેની એડીસમાં, તેને સાફ મુકી આવીને બળવવાનો અધિકાર છે.

૧૫૦ કોષ દસ્તાવેજ કે કામના કાગળ ઉપર કંપનીની સહી જોઈતી હોય તો, તે ઉપર કંપનીના ડિરેક્ટરને કે સેક્રેટરીને કે અખત્યારવાળા બીજા અમલદારને સહી કરવાનો અધિકાર છે. તેની ઉપર કંપનીના મજબૂરા શિક્ષાની જરૂર નથી.

૧૫૧ ત્રીજા પરિશિષ્ટમાંના નમુના કે તેના જેવા નમુના જે કામને લાગુ હોય તે સઘળા કામમાં વાપરવા તે પરિશિષ્ટમાં જે શી રજીસ્ટરને આપવાનું કહ્યું છે તે શી વધે નહિ, એ પ્રમાણે ચોખ્ખા ફેરફાર છંડિયા જેઠેટમાં પ્રસીદ્ધ કરીને કોષપૃષ્ઠ કોષ્ટક ને નમુનામાં કરવાના ગવરનર જનરલ ઇન કૌન્સિલને અધિકાર છે.

૧૫૨ કોષ કંપનીને બીજી કંપની સાથે વાંધા હોય તે બાબત લવાદી સંબંધી આકટ મુજબ લેખી કમ્પ્લેટ કરીને લવાદોને સોંપવાનો તે કંપનીને અધીકાર છે.

૧૫૩ જ્યારે કોષ કંપની અને તેના લેણદારો વચ્ચે કે તેના મેમ્બરો વચ્ચે, તોડગોડની કે બદો બરતની યોજના સુચવવામાં આવે ત્યારે, તેમની બરજી ઉપરથી, અથવા કંપનીનું કામ બંધ કરવાનું હોય તો લિક્વિડેટરની કરેલી અરજી ઉપરથી કોર્ટને ને તેના લેણદારો કે મેમ્બરોની મીટીંગ પોતે ફરમાવે તે રીતે બોલાવવાનો, ભરવાનો ને તેનું કામ ચલાવવાનો અધિકાર છે જે તે મીટીંગમાં તેમાંના કે બાજ વાળા લેણદારો દરકાંઈ બંદોબસ્ત કે તોડગોડ કરવાને કમ્પ્લેટ થશે તો, જે કોર્ટ મંજૂર કરશે તે પ્રમાણે કંપનીના લિક્વિડેટરને અને ફાળો આપનારાઓને ચાલતું ચડશે.

૧૫૪ કોષ પૃષ્ઠ કંપનીને તેના મેમેરેન્ડમ કે આર્ટિકલોમાં લખ્યું હોય તેને પાત્ર, કે વિશેષ ઠરાવની નકલ રજીસ્ટરને ત્યાં ફાઇલ કરીને, તે કંપની સાર્વજનિક કંપની હોત, ને પોતાના શેરો કે ડિવેન્ડરો વહેંચ્યા પહેલાં પ્રેરપેકટને બદલે પત્રક ફાઇલ કરવું પડત, તે પત્રક ફાઇલ કરીને કે જે એકસાર ફાઇલ કરવો પડત, તે સાથે ફાઇલ કરીને પોતે સાર્વજનિક કંપની થઇ જવાનો અધિકાર છે. રજીસ્ટરને તે ફેરફાર પોતાની જુકમાં નોંધવો.

ભાગ-૫ મો—કામકાજ આટોપીને બંધ કરવા બાબત.

૧૫૫ કંપનીનું કામકાજ આટોપીને બંધ કરવાનો અધિકાર, કોર્ટને પોતાને કે કોર્ટની દેખરેખને પાત્ર રહીને છે.

૧૫૬ કોષ કંપનીનું કામકાજ આટોપીને બંધ થાય ત્યારે, હમણાંતો ને અગાઉનો દરેક મેમ્બર, આ કલમના ઠરાવોને પાત્ર તે કંપનીના કરજને જોખમદારીને કામકાજ આટોપીને બંધ કરવાનો સઘળો ખર્ચેને ફાળો, આપનારાઓના મહિમામહેતા હકનો ઠરાવ કરવાને જેટલા ખર્ચ પડે તેટલા રૂપિયા આપવા સાફ કંપનીના અવેજમાં જોઈતી રકમનો ફાળો, હેઠળ લખેલી શરતોથી આપવાને પાત્ર થશે. એટલે કે—કામ બંધ કરતા પહેલાં એક વર્ષ કે તેથી વધુ મુદત સુધી જે મેમ્બર બંધ થયો હોય તે, મેમ્બર બંધ થયા પછી કંપનીએ કરજ કહ્યું હશે તે, હમણાંતો જે મેમ્બર ફાળો આપવાને શક્તિમાન ન હોય તે, મેમ્બર ફાળો આપવાને પાત્ર થશે નહિ, જમીનગીરીથી નિયમિત કરેલી હોય કે જેના ભંડોળના શેર કરેલા હોય તે કંપનીના દરેક મેમ્બરમાંથી લાંબેલા ફાળો આપવાની રકમ ઉપરાંત, તેના પાસે જેટલા શેર હોય તેટલા શેર બાબત જેટલા રૂપિયા ભરાયા ન હોય તેટલા રૂપિયા સુધીનો ફાળો આપવાને પાત્ર થશે.

૧૫૭ કોષ લિમિટેડ કંપનીનું કામકાજ આટોપીને બંધ કરવામાં આવે ત્યારે જે કોષ ડિરેક્ટરની જોખમદારી અનિયમિત હોય તે ડિરેક્ટર, મેમ્બર તરીકે જે ફાળો આપવાને પાત્ર હોય તે ઉપરાંત તે

બાજુ અનલિમિટેડ કંપનીનો મેંબર હોય તેવી રીતે ફાળો આપવાને પાત્ર થશે; પણ કંપનીનું કામ બંધ કરવાનું શરૂ કર્યા પહેલાં એક વર્ષ કે તેથી વધુ મુદતથી બંધ થયો હોય તો તે તેમ બંધ થયા પછી કંપનીએ કરજ કર્યું હોય તે આપવાને તે ડિરેક્ટર પાત્ર થશે નહિ.

૧૫૮ 'ફાળો આપનાર' એ શબ્દનો અર્થ, કંપનીનું કામકાજ આટોપીને બંધ કરે ત્યારે તેના અવેજમાં ફાળો આપવાને જે માણસ પાત્ર હોય તે દરેક માણસ એવો થાય છે.

૧૫૯ ફાળો આપનારા કોઇ પણ સભ્યસની જોખમદારી ઉપરથી તેને માથે જવારથી તેની જોખમદારી શરૂ થઇ ત્યારથી તેની પાસે લેણું નીકળે એવી રીતનું કરજ ઉત્પન્ન થાય છે એમ સમજવું.

૧૬૦ એ કેષ. ફાળો આપનાર, તેનું નામ ફાળો આપનારની યાદીમાં દાખલ કરતાં પહેલાં કે પછી મરી જાય તો તેના વારસ વકીલ કે તેની માલ મિલકતનો વહીવટ કરનાર તેને માથેનું કરજ વાળવાને કંપનીના અવેજમાં ફાળો આપવાને પાત્ર છે એમ સમજવું.

૧૬૧ ફાળો આપનારની યાદીમાં નામ દાખલ કરતા પહેલાં કે પછી જો કેષ નાદાર થાય તો તેના અસૈનીને કામકાજ આટોપીને બંધ કરવાનાં સધળાં કારણો સાથે તે નાદારને વારસ વકીલ સમજવું.

૧૬૨ કંપનીનું કામકાજ આટોપીને બંધ કરવાનો અધિકાર હેઠળ પ્રમાણે હોય તો કાર્ટને છે એટલે (૧) કંપનીનું કામકાજ કાર્ટે આટોપીને બંધ કરવું; એમ કંપનીએ વિશેષ ઠરાવ કરીને ઠરાવ્યું હોય તો, (૨) સ્ટામ્પુટરી રીપેરી દાખલ કરવામાં કે મીટીંગ ભરવામાં કસુર કરી હોય તો, (૩) કંપની સંસ્થાપિત થયા પછી એક વર્ષની મુદતમાં પોતાનું કામ ચાલુ કર્યું ન હોય તો કે એક આખા વર્ષ સુધી કામ બંધ રાખ્યું હોય તો, (૪) કે મેમ્બરોની સંખ્યા ખાનગી કંપની માટે ૨ થી કે ખીજ માટે ૭ થી ઓછી થઇ ગઇ હોય તો (૫) કંપનીને પોતાનું કરજ વાળવાની શક્તિ ન હોય તો, (૬) અને કામ બંધ કરવાની વાત ન્યાયપુરઃ સર છે એવો કાર્ટનો મત હોય તો.

૧૬૩ કંપનીની પોતાનું કરજ વાળવાની શક્તિ નથી એવું હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે હોય તો સમજવું એટલે કે (૧) કંપનીનો જે લેણુદાર કંપની પાસે પાંચસે રૂપીઆ કરતાં વધતા રૂપીઆ માગતો હોય તે રૂપીઆ ઉધરાણી કર્યા પછી ત્રણ મહાવાડિયા સુધી આપવામાં કંપની ગફલત કરે કે તે બાબત તારણ આપવાની તે તેની તોડ જોડ કરવાની ગફલત કરી હોય તો, (૨) કાર્ટે કરેલું હુકમનામું બળવવાનો હુકમ કે ટ્રોસેસ આપ્યું હોય તેની બધી કે થોડી બધી ભરપાઇ થયા વગર તે પાછું આવે તો, (૩) કે કંપનીની પોતાનું કરજ દાખવાની શક્તિ નથી, એવું કાર્ટની ખાતરી થાય તે રીતે સાબીત કરવામાં આવે તો.

૧૬૪ આ આટલ પ્રમાણે કોઇ કંપનીનું કામકાજ આટોપીને બંધ કરવાનો હુકમ હાઇકોર્ટ કરે ત્યારે, પોતાને ચોગ્ય લાગે તો તે પછીનું સધળું કામ કોઇ ડિરેક્ટ કાર્ટમાં ચલાવવાનું ફરમાવવાને તે સુખત્યાર છે. તે ઉપરથી ડિરેક્ટ કાર્ટે આ આકટના અર્થ પ્રમાણે કાર્ટે છે એમ સમજવું. અને તેને હાઇકોર્ટની સધળી હુકમત તથા અધિકાર છે એમ સમજવું.

૧૬૫ કોઇ ડિરેક્ટ કાર્ટમાં કંપનીનું કામ બંધ કરવાનું કામ ચાલતું હોય ત્યારે, તે કામ ખીજ કોઇ ડિરેક્ટ કાર્ટમાં ચાલે તો વધુ સુગમ થાય એવું હાઇકોર્ટને દેખાડવામાં આવે તો હાઇકોર્ટ તે કામ તેવી ખીજ કાર્ટમાં મોકલવાને સુખત્યાર છે.

૧૬૬ કોઇ કંપનીનું કામકાજ બંધ કરવા બાબતની અરજ કરવી, તે આ કલમના ઠરાવોને પાત્ર કંપનીએ કે કોઇ પણ લેણુદારોએ, ફાળો આપનારાઓએ કે તે સધળાઓએ સામટા કે છુટક છુટક આપવી જોઇએ.

૧૬૭ કંપનીનું કામકાજ આટોપીને બંધ કરવા બાબતના હુકમનો અમલ કંપનીના સધળા લેણુદારોના અને ફાળો આપનારાના લાભમાં થશે.

૧૬૮ કંપનીનું કામકાજ કાર્ટ પાસે આટોપીને બંધ કરાવવાની વાત તેમ કરવાની અરજ આપે ત્યારથી શરૂ થઇ એમ સમજવું.

૧૬૯ આ આકટ પ્રમાણે કંપનીનું કામ કાજ આટોપીને બંધ કરવાની અરજ આવ્યા પછી, તેનું

કામકાજ બંધ કરવાનો હુકમ કર્યા પહેલાં હરકોઇ વખતે કંપનીની કે કોઇ લેણદારની કે કોઇ આપનારની અરજી ઉપરથી, કામ ચલાવવાનું પોતાની નજરમાં આવે તે સરતે બંધ કરવાને કોર્ટ સુખત્યાર છે.

૧૮૦ અરજીની સુવાવણી કર્યા પછી ખર્ચ આપવો કે નહિ તેવો ઠરાવ કરીને અરજી કહાડી નાંખવાનો કે સુનાવણી કરવાનું કામ મુલતવી રાખવાનો કે પોતાની નજરમાં આવે તેવો બીજો હુકમ કરવાનો કોર્ટને અધિકાર છે. પણ તે અવેજ તેના જેટલી કે વધારે રકમ બદલ ખીરો મુકયો છે, કે તેનો તે અવેજ નથી એવા કારણથી કોર્ટ કામકાજ આટોપીને બંધ કરવાની ના કહેતી નહીં.

૧૮૧ કામકાજ આટોપીને બંધ કરવાનો હુકમ થયો હોય ત્યારે, કોર્ટની પરવાનગી વગર કાંઇ ફરીઆદ કે બીજું કામ કંપનીની ઉપર ચલાવવું નહીં.

૧૮૨ કામકાજ આટોપીને બંધ કરવાના હુકમની નકલ તુરત રજીસ્ટ્રારને ત્યાં ફાઇલ કરવાની કંપનીની ફરજ છે.

૧૮૩ કંપનીનું કામકાજ આટોપીને બંધ કરવાનો હુકમ થયા પછી લેણદારોની કે કોઇ આપનારની અરજી આવે, અને તે કામ અટકાવનું નેમ્બએ એવી કોર્ટની ખાતરી થાય તેવા પુરાવા થાય એટલે પોતાને યોગ્ય લાગે તે સરતે કામ છેક કે અમુક મુદત સુધી બંધ કરવાનો હરકોઇ વખતે હુકમ કરવાને કોર્ટ સુખત્યાર છે.

૧૮૪ આવા સધળાં કામમાં લેણદારોની કે કોઇ આપનારાઓની જે ઇચ્છા સાબિત થઇ હોય તે ખ્યાનમાં લેવાને કોર્ટ સુખત્યાર છે.

૧૮૫ કોઇ કંપનીનું કામકાજ આટોપીને બંધ કરવાનું કામ ચલાવવા સાથે કોર્ટ ઠરાવે તેવા કામ કરવાને કોઇ માણસ નીમવાને કોર્ટે અધિકાર છે, તેઓને ઓફિશિયલ લિક્વિડેટરો કહેવા. તેણે તારણ આપવું કે કેમ તે કોર્ટ ઠરાવી શકે છે. તેમનાં કામ બવહારોપયોગી ગણાયે.

૧૮૬ કોઇ પણ ઓફિશિયલ લિક્વિડેટર રાજીનામું આપવાને સુખત્યાર છે. તેમ તેને યોગ્ય કારણ હશે તો કોર્ટ કહાડી મુકવાને સુખત્યાર છે. તેમ તેમની ખાલી જગ્યા કોર્ટ પુરવી. કોર્ટ ફરમાવે તે પ્રમાણે સેંકડે અમુક ટકા પગાર કે મહેનતાણું આપવું.

૧૮૭ ઓફિશિયલ લિક્વિડેટરને કાંઇ લખવું પડે તો તેના પોતાના નામથી ન લખતાં જે કંપની સાથે તેને નીમ્યો હોય તે કંપનીનો ઓફિશિયલ લિક્વિડેટર એ નામથી લખવું.

૧૮૮ જે મિલકત ઉપર કે માલ ઉપર ફરીયાદ થઇ શકે કે દાવા ઉપર કંપનીનો હક હોય તે સધળી મિલકત, માલ અને દાવા પોતાના તાબામાં તેણે લેવા. જો ઓફિશિયલ લિક્વિડેટર ન નીમ્યો હોય કે એવી જગ્યા ખાલી પડે તે દરમિયાન કંપનીની સધળી મિલકત કોર્ટના તાબામાં છે એમ સમજવું.

૧૮૯ ઓફિશિયલ લિક્વિડેટરને કોર્ટની મંજૂરી લઇને નીચે લખેલી બાબતો કરવાનો અધિકાર છે:—

(૧) કંપનીને નામે કોઇ ફેજદારી કે દિવાની કામ ચલાવવાનો કે તેનો જવાબદેવાનો, (બ) કંપનીનું કામ ફાયદો થાય તેવી રીતે બંધ કરવાને કામ ચલાવવાનો, (ક) કંપની તરફથી સધળાં કામો, ખતો, દસ્તાવેજો કે પહેંચો કરી આપવાનો કે શિક્કો વાપરવાનો, (ઘ) કોઇ આપનારની નાદારીની બાબતમાં તેની દરેક સામે લેણી નીકળતી કાંઈ બાકી માટે પુરાવા આપવાનો, (ઙ) કંપની તરફથી કાંઇ ખિલ, હુડી, કે સીઈ લખવાનો, શિકારવાનો, કરવાનો કે તે પાછળ શેરો કરવાનો, (ઝ) જરૂર જેટલાં નાણાંની રકમ કંપનીને, અવેજ તારણમાં આપીને કહાડાવાનો, (હ) મરનાર કોઇ આપનારનું લેટર્સ ઓફ એકમિનિસ્ટ્રેશન પોતાના હુદને નામે લેવાનો, કે તેની પાસે માગતું હોય તે લેવાનો, (આઘ) કંપનીનું કામકાજ બંધ કરવાને, તેનો અવેજ વહેંચી આપવાને કે જરૂરી સધળી બાબતો કરવાનો અધિકાર છે.

૧૮૦ કોર્ટની મંજૂરી કે દરમિયાનગીરી ઉપરના અધિકાર ચલાવવાનો અખત્યાર ઓફિશિયલ લિક્વિડેટરને છે એવું ઠરાવવાને કોર્ટ સુખત્યાર છે.

૧૮૧ કોર્ટની મંજૂરી વગર, ઓફિશિયલ લિક્વિડેટર પોતાનું કામ કરવામાં પોતાને મદદ કરવાને કોર્ટ આગળ ઉભા રહેવાનો હક હોય એવા એડવોકેટ કે અટર્ની કે વકીલ નીમવાને સુખત્યાર છે.

૧૮૨ જે કંપનીનું કામ બંધ કરવામાં આવતું હોય તેના ઓફિશિયલ લિક્વિડેટરે ઠરાવેલી રીતે

ને થોડા બુદ્ધિ રાખી તેમાં મીટીંગમાં અભેલા કામ તથા એવી બીજી નોંધ દાખલ કરાવવી, તે કોષ લે-
જુદાર કે ફાળો આપનાર તપાસવાને મુખત્યાર છે.

૧૮૩ લિક્વિડેટરે, કંપનીના અવેજનો વહીવટ કરતી વખતે, કોષ પશુ જનરલ મીટીંગમાં કરેલા
ઠરાવ યુર જે કાંઈ હુકમ કરવામાં આવે તે પ્લાનમાં રાખવા જોઈએ. લેજુદાર કે ફાળો આપનારની ઇચ્છા
જાણવા માટે તેમની જનરલ મીટીંગ ખોલાવવાને તેને અધિકાર છે. લિક્વિડેટરે, અવેજનો વહીવટ કરતી
વખતે કે તે લેજુદારોમાં વહેંચી આપતી વખતે પોતાની મુખત્યારી ચલાવવી જોઈએ. તેના કોષ ચુકાદા
કે કામથી કોષને નુકસાન થાય તો તેણે કોર્ટની અરજી કરવી. અને તે કામ કે ચુકાદો કાયમ રાખવાનો,
રદ કરવાનો કે ફેરવવાનો કોર્ટને અધિકાર છે.

૧૮૪ કંપનીનું કામ બંધ કરવાનો હુકમ કર્યા પછી, જેમ અને તેમ જલદી ફાળો આપનારાઓની
યાદી નક્કી કરવી. અને મેમ્બરોનું રજીસ્ટર દુરસ્ત કરવાનો તેને અધિકાર છે. અને કોર્ટ કંપનીનો અવેજ
એકઠો કરાવીને કંપનીની જોખમદારી વાળી નાંખવામાં વપરાવવો, (૨) યાદી નક્કી કરતી વખતે કોર્ટ પો-
તાના હકથી ફાળો આપનારા અને બીજાના વારસ વકીલ હોવાથી કે કરજ આપવાને પાત્ર હોવાથી ફાળો
આપનારા હોય તેને બુદ્ધિ કહાડવા.

૧૮૫ કંપનીનું કામ બંધ કરવાનો હુકમ કર્યા પછી હરકોષ વખતે કંપનીના ફાળો આપનારની
યાદીમાં ફાળો આપનારમાં જેનાં નામ હોય તેને, તથા કોષ ટ્રસ્ટીને, રિસીવરને, સરફને, એજન્ટને કે
કંપનીના અમલદારને તેના હુકમમાં જે રકમ, મીલકત કે અવેજ હોય તે તાબડોતબ કોર્ટ ફરમાવે તે
સુદતમાં લિક્વિડેટરને આપવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૧૮૬ કામ બંધ કરવાના હુકમ પછી, ફાળો આપનારની યાદીમાં જેનાં નામ હોય તેને જે કોષ
કર્યા હોય, તે બાબત જે નાણું તેણે આપવાનું હોય તે સીવાય તેની પાસે કંપની રૂપિયા મંગતી હોય
તે રૂપિયા આ હુકમમાં ફરમાવેલી રીતે આપવાનું ફરમાવવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે. (૨) અનલીમીટેડ
કંપનીની બાબતમાં કંપની પાસે ફાળો આપનારા જે માણસ રૂપિયા માગતો હશે, તે કોર્ટ મજરે
અપાવવાને મુખત્યાર છે પણ જો તે મેમ્બર હોય અને કાંઈ ગિરિફત કે નફા બાબત રૂપિયા માગતો
હોય તો તે મજરે અપાવવાને કોર્ટ મુખત્યાર નથી. અને અનલીમીટેડ કંપનીની બાબતમાં, અત્યંત
જોખમદારીવાળા ડિરેક્ટરને તેવા પ્રકારની છુટ આપવાને મુખત્યાર છે. પણ લીમીટેડ કે અનલીમીટેડ
મજે તે કંપનીની બાબતમાં માગનારના ચુકતે હિસાબે રૂપિયા આપ્યા પછી, ફાળો આપનાર રૂપિયા
માગતો હોય તો તે આગળ જતાં કાંઈ કોષ થાય તેમાં મજરે અપાવવાને અધિકાર છે.

૧૮૭ કંપનીનું કામ બંધ કરવાનો હુકમ કર્યા પછી, ને કંપનીનો અવેજ જોઈએ તેટલો છે કે
નહિ તેની તબવીજ કરીને નક્કી કર્યા પહેલાં, કે પછી, ફાળો આપનારની યાદીમાં જેનાં નામો હોય
તેમને, તેઓની જોખમદારી હોય તેટલે સુધી હેટલ લખેલાં કારણુ સાફ કોષ કરવાનો કે ફેલના રૂપિયા
આપવાનો હુકમ કરવાનો અધિકાર હરકોષ વખતે કોર્ટને છે.

૧૮૮ ફાળો આપનારા જે સખસની પાસે કે ખરીદદારની પાસે કંપની રૂપિયા માગતી હોય તે,
તેણે ઓફીશીયલ લિક્વિડેટરને આપવાને બદલે પ્રસંગ પ્રમાણે બંગાલ બેંકમાં, કે મદ્રાસ બેંકમાં, કે
તે બેંકની કોષ બેંચમાં ઓફીશીયલ લિક્વિડેટરને ખાતે ભરવા એવો હુકમ કરવાને કોર્ટને અધિકાર છે.

૧૮૯ કંપનીનું કામ બંધ કરતી હોય ત્યારે, પ્રસંગ પ્રમાણે, બંગાળ, મદ્રાસ કે મુંબઈ બેંકમાં કે
તેમની શાખામાં ભરેલું સધળું નાણું, ખિસો, ટુંડીઓ, મીઠીઓ કે બીજી સીક્યુરીટી બાબતમાં કોર્ટના
હુકમને પાત્ર થશે.

૧૯૦ કોર્ટ ફાળો આપનાર સખસને કરેલો હુકમ-તેમાં જે બીજી બાબતો લખી હોય તે સધળા
સખસોની વિશ્વ ખરેખરી લખી છે એ વાત બાબત નિસ્તર પુરાવો છે અમ સમજવું.

૧૯૧ જે લેજુદારોએ પોતાનું લેણું કે દાવો જે મુદતોની અંદર સાબીત કરવું જોઈએ, નહીં તો તે
પહેલાં થયેલી વહેંચણીમાં તેને ફાવેલો નહીં મળે, તેવી સુદત ઠરાવવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૧૯૨ ફાળો આપનારાઓના મહિમાહેના હક કોર્ટ ઠરાવવા અને જેનો હક હોય તેમને ફાજલ
અવેજ વહેંચી આપવો.

૧૯૩ જોખમદારી બાદ કરવાને જોઇએ તેટલો અવેજ નહોં હોય તો, કંપનીનું કામ બંધ કરવામાં આવેલા અર્થે કંપનીના અવેજમાંથી આપવાનો કોર્ટ હુકમ કરી શકે છે.

૧૯૪ કંપનીનું કામ છેક બંધ થઇ રહ્યા પછી કોર્ટે આ હુકમની તારીખથી કંપની ભાગી નાંખરી એવો હુકમ કરેલો. તે હુકમની તારીખથી પંદર દીવસની અંદર ઓફિસિયલ લીકવીડેટર રજીસ્ટ્રારને તે ખાખત રીપોર્ટ કરેલો અને તેણે નોંધ કરવી. જો તેમાં લિક્વિડેટર કસ્ટર કરે તો દરેક દિવસ બદલ પચાસ રૂપિયા સુધી દંડને પાત થશે.

૧૯૫ કંપનીનું કામકાજ બંધ કરવાનો હુકમ કર્યા પછી કોર્ટને કંપનીની માલ મિલકત જેની પાસે હોય તેને સમન કરીને બોલાવવાનો, તેના સોગન ઉપર જુલાય લખી લેવાનો, ફરતાવેજ હાજર કરવાનું ફરમાવવાનો અને હક બાખતની સધળી તકરારો નીકાલ કરવાનો અધિકાર છે. જો તે સમન કર્યા છતાં હાજર ન થાય તો તેને પકડીને બોલાવી મંગાવવાને કોર્ટને અધિકાર છે.

૧૯૬ જ્યારે કંપનીનું કામ બંધ કરવાનો કોર્ટ હુકમ કર્યો હોય અને તે કંપનીને પ્રવર્તાવવામાં કે બનાવવામાં કોઇ માણસે દગો કર્યો છે કે કંપની બની ત્યારથી તેના સંબંધમાં કોઇ ડિરેક્ટર કે બીજા ઓફીસરે દગો કર્યો છે એવો પોતાનો અભિપ્રાય છે એવું જણાવીને લીકવીડેટરે અરજ કરી હોય ત્યારે તેમાં જોણે ભાગ લીધો હોય તેવા પ્રવર્તક ડિરેક્ટર મેનેજરની બહાર રીતે સંબંધમાં સોગન ઉપર જુલાની લેવી એવો કોર્ટ હુકમ કરી શકે. આ વખતે લિક્વિડેટરે ભાગ લેલો તેમ લેણુદાર કે ફાળો આપનાર પણ તે તપાસમાં ભાગ લઇ શકે છે.

૧૯૭ કંપનીનું કામકાજ બંધ કરવાનો કોર્ટ હુકમ કરે તે પહેલાં કે પછી કોઇ પણ વખતે કોઇના રૂપિયા ન પડે તે માટે કોઇ કંપનીનો ફાળો આપનાર સખસ બ્રિટિશ ઇન્ડિયા મુકાને જનાર છે કે નાથી જનાર છે, કે પોતાની માલ મિલકત દુર કરનાર કે સંતાડનાર છે એવું સાખીત થાય તો તેને પકડાવવાનો ને તેની છોકા, કામળપત્રો કે તેની જંગમ મિલકત જપ્ત કરાવવાનો, ને પોતે હુકમ કરે ત્યાં સુધી તેઓને સહીસલામત રખાવવાનો અધિકાર કોર્ટને છે.

૧૯૮ આ આકટ ઉપરથી કોર્ટને આપેલા અધિકાર ઉપરાંત અધિકાર છે એમ સમજવું.

૧૯૯ આ આકટ પ્રમાણે કોર્ટે હુકમ કર્યા હોય તે, તે કોર્ટમાં કોર્ટે કરેલાં હુકમનામાં જે રીતે અમલમાં લાવવાનો અધિકાર છે તેજ રીતે અમલમાં લાવવાનો કોર્ટને અખત્યાર છે.

૨૦૦ કોઇ કંપનીનું કામ બંધ કરવાનો હુકમ કે તે કામ બંધ કરવાનું ચાલતું હોય ત્યારે જે કોઇ હુકમ કોર્ટે કર્યો હોય તે હુકમ, જે કોર્ટને બ્રીટીશ હિંદુસ્તાનની બીજી જગ્યામાં હકુમત હોય તે કોર્ટે અમલમાં લાવેલો.

૨૦૧ એક કોર્ટે કરેલો હુકમ બીજી કોર્ટ પાસે અમલમાં લાવેલો હોય ત્યારે તે હુકમની સહીચાળી નકલ, તે કોર્ટના અમલદાર આગળ હાજર કરવી. એટલે તે બીજી કોર્ટે તે હુકમ જણે પોતે કર્યો હોય તે રીતે અમલમાં લાવવાને બંદોબસ્ત કરેલો.

૨૦૨ કંપનીનું કામ બંધ કરવાના કામમાં કોર્ટે કોઇ પણ હુકમ કર્યો હોય તેની ફરી તપાસ કરવી હોય કે તે ઉપર અપીલ કરવી હોય તે, તેજ કોર્ટે કરેલા પોતાના મુકદમાના હુકમ ઉપર જે રીતે ચાય છે, તેજ રીતે અને તેજ સરતે કરવી.

૨૦૩ કંપનીનું કામકાજ રાજપુશીથી આટોપીને બંધ કરવાનો અધિકાર હેઠળ લખેલા પ્રસંગે છે, એટલે:-

(૧) કંપની ચાલુ રાખવાની મુદત બાર્ટિકલમાં ઠરાવી હોય તે મુદત પુરી થાય ત્યારે, કે કંપનીનું કામ બંધ કરવાનો જનરલ મીટિંગમાં કર્યો હોય ત્યારે, (૨) કંપનીનું કામ રાજ પુશીથી બંધ કરવાનું કંપની ઠરાવે તો, (૩) કંપનીની જોખમદારીના સખબથી તે કામ ચલાવવાને અશક્ત હોય તો.

૨૦૪ કંપનીનું કામકાજ રાજપુશીથી આટોપીને બંધ કરવાનો જે વખતે ઠરાવ પસાર થયો તેજ વખતે બંધ કરવાની વાત શરૂ થઇ એવું સમજવું.

૨૦૫ કોઇ કંપનીનું કામ રાજપુશીથી બંધ કરવામાં આવે ત્યારે બંધ કરવાનું શરૂ થયા પછી, કંપનીએ પોતાનું કામકાજ ચલાવવું નહિ. પણ ફાપદો ચાલ તેવું કામ ચલાવવાની બહર હોય તે ચલાવવું.

૨૦૬ કંપનીનું કામ રાજપુશીથી આટોપીને બંધ કરવાનો હરાવ કર્યો હોય તે બાબતની નોટીસ તે હરાવ પસાર થયા પછી દસ દિવસની અંદર સરકારી ગેઝીટમાં ને તે ડિસ્ટ્રીક્ટના વર્તમાનપત્રમાં છપાવીને પ્રસિદ્ધ કરવી. (૨) જે કંપની તેમ કરવામાં કસુર કરશે તેનો દરેક દિવસ બદલ પચાસ રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૨૦૭ કંપનીનું કામ રાજપુશીથી બંધ કરવામાં આવ્યા પછી હેઠળ લખેલાં પરિણામ થશે.

(૧) કંપનીનો અવેજ કંપનીની બેજમદારી હોય તે બરાબર સરખે ભાગે વાળવામાં વાપરવો, તેમ કર્યા પછી તે કંપનીના હક કે હિત સંબંધ હોય તે પ્રમાણે તેઓને વહેંચી આપવો. (૨) તે કામ સાફ લિક્વિડેટર નીમવા, અને તેને મહેનતાણું આપવાનું હરાવવું. (૩) લિક્વિડેટર નીમ્યા પછી, ડિરેક્ટર નીમ્યા પછી, ડિરેક્ટરના અધિકાર બંધ થશે. (૪) કોર્ટ કંપનીનું કામકાજ બંધ કરે તે કામમાં લિક્વિડેટરને જે અધિકાર છે તે સમગ્રા અધિકાર તે ચલાવવાને મુખત્યાર છે. (૫) કંપનીનો ફાળો આપનારાઓની માદી હરાવી નક્કી કરવાના કે કાલ કરવાના અધિકાર લિક્વિડેટરને છે.

૨૦૮ રાજપુશીથી કામ બંધ કરવાની બાબતમાં લિક્વિડેટર પોતાની નિમણૂંક થયા પછી તે બાબતની નોટીસ એકવીસ દિવસની અંદર રજીસ્ટ્રારને ત્યાં ફાઇલ કરવી. જે તેમાં કસુર કરે તો દરેક દિવસ બદલ પચાસ રૂપિયા સુધી દંડને પાત્ર થશે.

૨૦૯ રાજપુશીથી કામકાજ બંધ કરવાના કામમાં કંપનીએ નીમેલા દરેક લિક્વિડેટર, પોતાની નિમણૂંક પછી સાત દિવસની અંદર, કંપનીના લેણદારોને ટપાલ માર્ગે નોટીસ આપવી કે લેણદારોની મીટીંગ તેની નિમણૂંક પછી એકવીસ દિવસથી ઓછા, અને મહીના કરતાં વધારે ન હોય તેના દિવસે બરાવામાં આવશે. મીટીંગ કરવાની જગ્યા અને વખત તેમાં હરાવવાં.

૨૧૦ રાજપુશીથી કામકાજ બંધ કરવાના કામમાં કંપનીએ લિક્વિડેટર નીમ્યા હોય તે મરી જવાથી કે રાજનામું આપ્યાથી જગ્યા ખાલી પડે તો તે જગ્યા જનરલ મીટીંગ બોલાવીને ભરી નાંખવાનો કંપનીને અધિકાર છે.

૨૧૧ કંપનીનું કામકાજ રાજપુશીથી બંધ થવાનું હોય ત્યારે લિક્વિડેટર નીમવાનો અખત્યાર તેના લેણદારોને સોંપવાને કંપનીને અધિકાર છે.

૨૧૨ કંપનીએ પોતાના લેણદારોની વચ્ચે કરેલો કોઈ પણ બંદોબસ્ત મંજુર થયેલો હશે તો કંપનીને અને કંપનીના લેણાની કીંમતના કે લેણદારોની સંખ્યાના પ્રમાણમાં ત્રણ ચતુર્થાંશ લેણદારો કબુલ હશે તો બંધન કર્તા થશે.

૨૧૩ કંપનીની માલ મિલકત વેચવાના અવેજમાં શેર વીગેરે લેવાનો લિક્વિડેટરને અધિકાર છે.

૨૧૪ જે કોઈ એમ્પર નાકબુજ હોય તેનો હિત સંબંધ ખરીદ કરવા સાફ આપવાની કિમ્મત એકમત થઇ હરાવવાનો અધિકાર છે. તકરાર બાબત લવાઈની મારફતે નીકાલ કરવો.

૨૧૫ કામકાજ બંધ કરવાની બાબતમાં કાંઇ તકરાર નીકળે તે બાબત લિક્વિડેટરને કોઇ ફાળો આપનારને કે લેણદારને કોર્ટને અરજી કરવાનો અધિકાર છે. કોર્ટ તેવી અરજીનો યોગ્ય નિકાલ કરી યોગ્ય હુકમ કરવો.

૨૧૬ કંપનીની મંજુરી લેવા સાફ વખતો વખત જનરલ મીટીંગ બોલાવવાને લિક્વિડેટરને અધિકાર છે.

૨૧૭ રાજપુશીથી કામકાજ બંધ કરવાના દરેક કામમાં કામ બંધ થયા પછી તુરત લિક્વિડેટરે તે કામ કેવી રીતે બંધ કર્યું તથા કંપનીની માલ મિલકતની કેવી રીતે વ્યવસ્થા કરી તે બાબતની હકીકત તૈયાર કરી તે રજુ કરવા સાફ કંપનીની જનરલ મીટીંગ તેણે બોલાવવી. ને મીટીંગ બરાબા બાબત એક પત્રક તેણે રજીસ્ટ્રારને ત્યાં ફાઇલ કરવું. તે પત્રક ફાઇલ કરવામાં આવે કે તુરત તેણે નોંધવું. તે પત્રક નોંધાયા પછી ત્રણ મહીના પુરા થયે કંપની ભાગી ગઇ એવું સમજવું.

૨૧૮ કામકાજ રાજપુશીથી આટોપીને બંધ કરવાનો ખર્ચ કંપનીના અવેજમાંથી આવના લાયક થશે.

૨૧૯ લેણદારના કે ફાળો આપનારાના હકને કંપનીનું કામકાજ રાજપુશીથી આટોપીને બંધ કર્યા પછી હરકત થશે નહિ.

૨૨૦ કંપનીનું કામ બંધ કરવાનું ચાલુ હોય ત્યારે કોર્ટ એવું ઠરાવવાને મુખત્યાર છે કે કામકાજ રાજપુશીથી આટોપીને બંધ કરતી વખતે જે જે કામ ચાલ્યા હોય તે સઘળાં કામો કે તેમાંનાં હરકોઈ કામો બહાલ રાખવાં.

૨૨૧ કંપનીએ રાજપુશીથી કામ બંધ કરવાનો ઠરાવ કર્યો હોય ત્યારે, કોર્ટ પોતાની દેખરેખ હેઠળ કામકાજ આટોપીને બંધ કરવાનું કામ ચલાવવાનો હુકમ કરી શકે છે.

૨૨૨ કોર્ટની દેખરેખ હેઠળ કામકાજ આટોપીને બંધ કરવાની અરજ આવે તો તે અરજ, કોર્ટની પાસે કામકાજ આટોપીને બંધ કરાવવાની અરજ છે એવું સમજવું.

૨૨૩ કંપનીનું કામકાજ કોર્ટ આટોપીને બંધ કરવું કે દેખરેખ હેઠળ બંધ કરવું તે ઠરાવતી વખતે લેણદારોની અને ફાળો આપનારાની ધ્રુષ્ટા ઉપર કોર્ટે ધ્યાન આપવાનો અધિકાર છે.

૨૨૪ દેખરેખ હેઠળ કામકાજ બંધ કરવાનો હુકમ કરવામાં આવે ત્યારે સિક્કિવડેટરો નીમવાનો અથવા બરતરફ કરવાનો કોર્ટે અધિકાર છે.

૨૨૫ દેખરેખ હેઠળ કામકાજ બંધ કરવાનો હુકમ કર્યો હોય ત્યારે સિક્કિવડેટર, કોર્ટ જે નિર્ણય ઠરાવ્યા હોય તેને પાત્ર કંપનીનું કામકાજ રાજપુશીથી બંધ કરવાની બાબતમાં જે અધિકાર ચલાવત તેજ રીતે સઘળા અધિકાર કોર્ટની મંજૂરી વગર ચલાવવાને સિક્કિવડેટર મુખત્યાર છે.

૨૨૬ દેખરેખ હેઠળ કામ બંધ કરવાનો હુકમ કર્યો હોય ત્યારે વૉલંટરી સિક્કિવડેટરોને ઓરીસી-યલ સિક્કિવડેટરો નીમવાને કોર્ટે અધિકાર છે.

૨૨૭ કંપનીનું કામકાજ રાજપુશીથી બંધ કરવામાં આવે ત્યારે તે બંધ કરવા પછી સિક્કિવડેટરને કે તેની મંજૂરીથી શેર તબદીલ કર્યા હશે તે તબદીલીના લેખ સિવાય બીજા સઘળા તબદીલીના લેખ, અથવા કંપનીના મેમ્બરોની રિયાતમાં થયેલો દરેક ફેરફાર રદ થશે.

૨૨૮ કામકાજ બંધ કરવું હોય તે દરેક પ્રસંગે, કોર્ટ બનાવ બને ત્યારે આપવાનાં દેણાં કે કંપની ઉપરના દાવા કંપની સામે સાબીત કરવા પડશે, ને તેના બને ત્યાં સુધી બાજબી અંદાજ કાઢવો.

૨૨૯ નાદાર કંપનીઓનું કામ કાજ આટોપીને બંધ કરવામાં નાદારી બાબતની કાનૂનો લાગુ પડે.

૨૩૦ કામકાજ આટોપીને બંધ કરતી વખતે હેઠળ લખેલું કરજ બીજા સઘળા કરોનેની અગાઉ આપવું જોઈએ.

(અ) સરકારને સ્થાનિક અધિકારને અપવાનું સઘળું મહેસુલ, કર, ધારા, વેરા, જે તારીખે કંપની પાસેથી લેણા થયા હોય તેની અગાઉના બાર મહીનામાં લેણાં અને આપવા લાયક થયા હોય તે (બ) તે તારીખ અગાઉ લગતના બે મહીનામાં કંપનીની ચાકરી કર્યા બાબત હરકોઈ ચાકર નોકરોના રોજ કે પગાર જે હળર રૂપીઆથી વધારે નહીં હોય તે (ક) તેમ મંજૂરનો કે કામ કરનારનો રોજ પાંચસે રૂપીઆથી વધારે નહીં હોય તે,

(૨) ઉપર કહેલાં કરજના પરસ્પર હક એક સરખા ગણાશે તે, અવેજ પુરતો હોય તો પુરેપુરાં ચુકવી આપવાં. પુરો ન હોય તો સરખા પ્રમાણમાં તે ઝોઘાં કરવાં જોઈએ. (૩) જે રકમ કામકાજ બંધ કરવાના અર્થે ખુટણુ સાફ જરૂર હોય તે રાખીને જેટલે સુધી અવેજ પુરતો હોય તેટલે સુધી ઉપર કહેલાં કરજ તરતજ પતાવવાં જોઈએ.

૨૩૧ જે જે તબદીલી માલ સ્વાધિન કરવો તે નાદાર થાય એટલે કપટ ભરેલી અમતના મળવા સાફ થઈ હોય એવું માનવામાં આવતાં તે કંપનીનું કામકાજ બંધ થતું હોય ત્યારે તેના લેણદારોને કપટ ભરેલી અમતના મળવા સાફ થઈ છે એવું સમજવું અને તે વ્યવહારોપયોગી થશે નહીં. (૨) કંપનીનું કામ રાજપુશીથી બંધ કરવામાં આવે કે કોર્ટની દેખરેખ હેઠળ આટોપાઈને બંધ થાય તે પ્રસંગે કરવા ઠરાવ કર્યો હોય તે, એકઠા સખસની નાદારીના કૃત્ય જેવું કૃત્ય છે એમ આ કલમના કારણ સાફ સમજવું. (૩) કંપનીએ કોઈ તબદીલી લેણદારોના કાયદા સાફ ટ્રાટીઓને કરી આપ્યા હશે તે રદ થશે.

૨૩૨ (૧) કંપનીનું કામકાજ કોર્ટ કે કોર્ટની દેખરેખ હેઠળ બંધ થતું હોય ત્યારે કામ બંધ કરવા માંડ્યા પછી કોઈ જાતી કે માગણીને પેટે કબજે લેવાનું કે બચાવણી કોર્ટની રજા વગર કંપનીનાં

કરેટ કે માલમતા ઉપર કરી હશે. તે રદ ખાતલ થશે. (૨) સરકારે ચલાવેલાં કામને આ કલમ હેઠળ પડતી નથી.

૨૩૩ કંપનીનું કામ બંધ કરવામાં આવતું હોય ત્યારે તે બંધ કરવા માંડ્યા પછીના ત્રણ મહીનાની અંદર, કંપનીની જવાબદારી કે મિદકત ઉપર કરવામાં આવેલા ફોર્ટીફ ગાર્ન્સ, તે ક્યાં પછી તરતજ કંપની દાર હની એમ સાબીત થાય નહિ. ત્યાં સુધી ગાર્ન્સ કરતી વખતે કે તે પછી ગાર્ન્સના અવેજમાં કંપનીને આપવામાં આવેલી સેંકેડ પાંચ ટકા બાજુ સુદાની રોકડ રકમ સિવાયની બીજી રકમના સંબંધમાં બ્યવહારોપયોગી ગણાશે નહિ.

૨૩૪ કંપનીનું કામકાજ કોર્ટ, કે કોર્ટની દેખરેખ હેઠળ કે રાજપ્રુશીથી બંધ થતું હોય, ત્યારે કંપનીના અસાધારણ ઠરાવના આધારે લિક્વિડેટર નીચેની કોષ ખાતો કરવાને મુખત્યાર છે.

(૧) કોષ પચ્ચ વર્ગના લેણદારોનાં માગણાં પુરેપુરાં ચુકવવાને (૨) લેણદારો જોડે કોષ પચ્ચ તોડ જોડ કે બહેજરત કરવાને (૩) કણ્ણ કરવામાં આવે તે સરતેએ કોષ પચ્ચ કાલ, કરજ, જવાબદારી કે દાવાનું તોડ જોડ કરવાને કે તારણ લેવાને કે સંપૂર્ણ કારમતી આપવાને મુખત્યાર છે. (૨) આ કલમની રૂથેના અધિકાર લિક્વિડેટરે કોર્ટના નિર્ણયને પાત રહીને ચલાવવા.

૨૩૫ કોષ કંપની અવર્તાવવામાં જામ લેનાર, કે ડિરેક્ટર કે મેનેજર કે લિક્વિડેટરે કે કોષ અમલદારે કંપનીનું લેણું કે માલ મિદકત ગેરવાજબી કામમાં વાપરી છે કે વિશ્વાસઘાત કર્યો છે, એવું કંપનીનું કામકાજ બંધ કરતી વખતે જણાઇ આવે, ત્યારે જેણે તે પ્રમાણે કર્યું હોય તે નુકશાનના ખદલામાં કોર્ટને વાજબી દેખાય તેટલી રકમ કંપનીના અવેજમાં તેની પાસે આપવાને કોર્ટને અધિકાર છે.

(૨) જે તે ગુન્હા માટે ફાજદારીમાં કામ ચલાવવાને યોગ્ય હોય તોપણ આ કલમ હેઠળ પડશે.

૨૩૬ જે કંપનીનું કામકાજ આટોપીને બંધ કરવામાં આવતું હોય તેના કોષ ડિરેક્ટર, મેનેજર, અમલદાર કે ફાળો આપનાર, કોષ પચ્ચ સખસનું નુકશાન કરવા સાર કે ઇપવા સાર, કંપનીની કોષ શુકનો, કામળ પત્રનો, સિક્કુરીટીનો નાશ કરશે, કાપશે, કે ફેરફાર કરશે, કે તે ખોટા કરશે કે કપટથી સંતાડશે કે કંપનીના હિસાબની કોષ રજીસ્ટર શુકમાં કે દસ્તાવેજમાં કંઈ ખોટો કે દમલયાજી ભરેલો મજકુર દાખલ કરશે કે દાખલ કરવામાં સામેલ થશે, તે ગુન્હો કરનારા દરેક માણસને સાત વરસ સુધી કેદની શિક્ષા થશે અને વળી તે દંડને પચ્ચ પાત થશે.

૨૩૭ ગુન્હો કરનારા કંપનીના ડિરેક્ટરો વિગેરે ઉપર ફાજદારીમાં કામ ચલાવવાનું ઓફિશિયલ લિક્વિડેટરને ફરમાવવાને અને ફરીઆદીનો અર્થ કંપનીના અવેજમાંથી આપવા બાજત હુકમ કરવાનો કોર્ટને અધિકાર છે.

૨૩૮ આ આકટ પ્રમાણે કંપનીનું કામકાજ બંધ કરવામાં જે વાત ઉત્પન્ન થાય તેની તપાસણી આ આકટ પ્રમાણે સોમન ઉપર કરવાને અધિકાર છે તેમાં કોષ માણસ જાણી જોઇને પ્રતિજ્ઞાપૂર્વક ખોટી સાહેદી પુરે તેને સાત વરસ સુધીની કેદની શિક્ષા થશે. વળી તે દંડને પાત થશે.

૨૩૯ લેણદારોની અથવા ફાળો આપનારાઓની ઇચ્છાઓ નક્કી જણાવા ખાતર મીટીંગ બોલાવી કામ ચલાવવાનું ફરમાવવાને કોર્ટને અધિકાર છે.

૨૪૦ કંપનીનું કામકાજ બંધ થતું હશે ત્યારે કંપનીના અને લિક્વિડેટરના દસ્તાવેજોમાં જે વાતો લખી હશે તેના ખરાપણા બાજત તે દસ્તાવેજો કંપનીના ફાળો આપનારાઓની વચ્ચે પ્રથમ ફોર્મીય પુરાવો છે એમ સમજવું.

૨૪૧ કંપનીના દસ્તાવેજો તેના લેણદારો તથા ફાળો આપનારાઓને જોવા દેવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટને અધિકાર છે.

૨૪૨ કંપનીનું કામ બંધ કર્યું હશે ને કંપની ભાગી જવાની હશે ત્યારે કંપનીના અને લિક્વિડેટરના સહળા દસ્તાવેજોની બ્યવસ્થા, જે કંપનીનું કામ કોર્ટ બંધ કર્યું હોય તો કોર્ટ ફરમાવે તે રીતે ને રાજપ્રુશીથી બંધ કર્યું હોય તો કંપની અસાધારણ ઠરાવ કરીને ફરમાવે તે રીતે કરવી.

(૨) કંપની ભાગી ગયાની તારીખથી ત્રણ વર્ષ થઇ ગયા પછી તે દસ્તાવેજોમાં મારો સંબંધ છે એમ જે માન્ય હોય કરતો હોય તેને તે દસ્તાવેજો મળે નહીં તે કારણે સાફ કંપની, લિક્વિડેટર કે જેને દસ્તાવેજ સોંપ્યા હોય તેને માથે કોઇ જોખમદારી રહેશે નહિ.

૧૪૩ કંપની ભાગી નાંખ્યા પછી લિક્વિડેટરે, કે તેમાં હિતસંબંધ ધરાવતા જે સમયે તે કારણે સાફ અરજ કરી હોય તે ઉપરથી, કંપની ભાગી નાંખ્યાની તારીખથી એ વર્ષની અંદર કોઇ પણ વખતે કોર્ટને યોગ્ય લાગે તે કરતે કંપની ભાગી નાંખ્યાનું રદ કરાવવાને હુકમ કરવાનો કોર્ટને અધિકાર છે. જે સમયની અરજ ઉપરથી હુકમ કરવામાં આવ્યો હોય તેણે હુકમની તારીખથી ૨૧ દિવસની અંદર તે હુકમની નકલ રજીસ્ટ્રારને ત્યાં ફાઇલ કરવી. તેમ કરવામાં કસુર કરે તે પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડને પાત્ર થશે.

૨૪૪ કંપનીનું કામ બંધ કરવામાં જે એક વર્ષની અંદર તે કામ પુરું ન થાય તો લિક્વિડેશનમાંનું કામકાજ ને રિયલિઝેશનની વિગતોવાળી હકીકત, લિક્વિડેટરે રજીસ્ટ્રારને ત્યાં ફાઇલ કરવી.

૨૪૫ આર્ડિવિટ લેવાનો જેને કાયદેસર અધિકાર હોય એવી કોઇ કોર્ટ, જડજલ કે માન્ય સની આગળ સમ પાદને આર્ડિવિટ કરવાનો અપત્યાર છે.

૨૪૬ કંપનીનું કામકાજ બંધ કરવા માટે, બેઠાળ ઓછો કરવા માટે કે કંપનીના શેરોના પેટા વિભાગ પાડવાના હરાવોને અમલમાં લાવવા માટે, જે રીતે કામ ચલાવવું જોઈએ તે રીત સંબંધમાં, દીવાની કામ ચલાવવાના કાયદાને બંધ બેસતી કાનુની ધટાઓ હાથકોર્ટને અધિકાર છે.

૨૪૭ બંધ થયેલી કંપનીને રજીસ્ટ્રાર તે બાબતની તપાસ કરીને રજીસ્ટરમાંથી કાઢી નાંખવાને અપત્યાર છે.

૨૪૮ કંપની નોંધવાના કામ માટે સરકાર યોગ્ય ધારે તે જગ્યાએ ઓફિસો રાખવી, કંપનીની નોંધેલી ઓફિસ જે પ્રતિમાં સ્થપાઇ હોય તે ઓફિસ સિવાયની બીજી જગ્યાએ કોઇ પણ કંપનીને નોંધવી નહિ. (૨) કંપની નોંધવા માટે રજીસ્ટ્રારે વિગેરે નીમવાને ને તેમના કામકાજ માટે નિયમો કરાવવાને (૩) ને તેમના પગારો કરાવવાને સ્થાનિક સરકાર અપત્યાર છે. (૪) કંપની નોંધવા સાફ જરૂર હોય તે દસ્તાવેજ ખરા છે એવો દાખલો આપવા સાફ રીકો કરાવવાનો હુકમ કરવાને સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે. (૫) રજીસ્ટ્રારે રાખેલા દસ્તાવેજ એક રૂપિયા સુધીની જે ફી કરાવે તે ભરીને જોવાનો કોઇ પણ સમયને અધિકાર છે.

૨૪૯ પહેલા પરીશિષ્ટના બે કોષ્ટકમાં લખેલી જુદી જુદી બાબતના સંબંધમાં લખેલી જુદી જુદી શી ગવર્નર જનરલ ઇન કાઉન્સિલ વખતે વખત જે ઓછી શી કરાવે તે શી રજીસ્ટ્રારને આપવી, (૨) રજીસ્ટ્રારે તે શીનો સરકારને હિસાબ આપવો.

૨૫૦ અગાઉના કંપનીઓના આકટ પ્રમાણે જે કંપનીઓ થઇ હોય તે કંપનીઓ આ આકટ પ્રમાણે નોંધી હોય તે પ્રમાણે આ આકટ લાગુ પડશે. પણ પહેલા પરીશિષ્ટમાંના કોષ્ટક અને કોઇ મંજૂર તેમને લાગુ પડશે નહિ.

૨૫૧ અગાઉના કંપનીઓના આકટો પ્રમાણે નોંધેલી હોય પણ કરી ન હોય તે કંપનીઓને આ આકટ પ્રમાણે નોંધી હોય ને કરી ન હોય તે કંપનીઓની માફક આ આ આકટ લાગુ પડશે.

૨૫૨, સન ૧૮૫૭ ના ૧૯ મા અને સને ૧૮૬૦ ના ૭ મા આકટની રૂયે કોઈ કંપની નોંધી હોય તે કંપનીને પોતાના શેર, જે રીતે આજ સુધી ચાલતી આવી હોય તે રીતે કે પોતે ફરમાવે તેવી બીજી કોઇ રીતે બીજાના નામ ઉપર ચલાવવાનો અધિકાર છે.

ભાગ ૮ ઓ-આ આકટ પ્રમાણે નોંધવાનો અધિકાર જે કંપનીઓને આપ્યો હોય તે કંપનીઓ બાબત.

૨૫૩. આ કલમમાં લખેલા ને સમાયલા અપવાદો અને હરાવોને પાત્ર, સાત કે વધારે મેંબરવાળી જે કોઇ કંપની સને ૧૮૮૨ ના મે મહીનાની ૧ લી તારીખે વિદ્યમાન હોય અને જે સને ૧૮૫૭ ના ૧૬ મા અને ૧૮૬૦ ના ૭ મા આકટની રૂયે નોંધી હોય તેવી કોઇ કંપની અને તે તારીખ પછી પા-

લિમિટેડના કોઇ આક્ટ પ્રમાણે રચાયેલી કે કાયદેસર રીતે થયેલી, સાત કે વધારે મેમ્બરોની બનેલી કોઇ પણ કંપનીને આ આક્ટની રૂએ કંપની તરીકે નોંધવાનો અધિકાર છે. તે કંપનીનું કામ બંધ કરાવવાના હેતુથી કે નોંધ કરવામાં આવી છે એવા કારણથી ગેરકાયદેસર થશે નહિ. પણ જે કંપનીના મેમ્બરોની જવાબદારી સરકારના આક્ટ ઉપરથી નિયમિત કરેલી હોય અને જે બેંકન્ટ રોક કંપની ન હોય તે કંપની આ કલમ પ્રમાણે નોંધાવવી નહીં, જે કંપની ૧૮૮૨ ના કંપનીના આક્ટ પ્રમાણે નોંધાઇ હોય તેને આ કલમ પ્રમાણે નોંધવી નહીં.

૨૫૪. બેંકન્ટ રોક કંપની એટલે જે કંપનીનો કાયમનો ભરેલો ભાંડો હોય તે જેના ઠરાવેલા શેર કરેલા હોય તે તે બીજાના નામપર ચૂકે તેવા હોય તે ભાંડોળના શેરના રોકના ધારણ કરનારા કંપનીના મેમ્બર થશે અને બીજા કોઇ મેમ્બરો થશે નહિ એવા નિયમ ઉપર રચેલી હોય તેવી કંપની છે એમ સમજવું.

૨૫૫. હરકોઈ બેંકન્ટ રોક કંપની આ ભાગ પ્રમાણે નોંધાયા પહેલાં નીચેના દરતાવેજો રજીસ્ટ્રારને સ્વાધીન કરવા બેંકન્ટ. નોંધવાની તારીખ પહેલાં છ દહાડા કરતાં અગાઉની ન હોય તેવી તારીખે જે માણસે તે કંપનીના મેમ્બરો હોય તેમનાં નામ, ઠેકાણાં, ધંધા, તેમના શેર અને તેના નંબરની યાદી (૨) કંપનીની રચના ને નિયમ બાબતના આક્ટ અથવા બીજા દરતાવેજ હોય તો તે, (૩) જે કંપની લિમિટેડ કંપની તરીકે નોંધવાનો દરદો હોય તો, (અ) કંપનીના શેરનો ભાંડોળ, શેરની સંખ્યા, અને રોકની રકમ, દરેક શેર ઉપર કેટલા રૂપિયા ભરાયા છે તે, કંપનીના નામને છેડે “ લિમિટેડ ” આ શબ્દ લખીને કંપનીનું નામ એ વિગતોનું પત્રક.

૨૫૬. બેંકન્ટ રોક કંપની ન હોય તેવી કોઇ કંપની આ ભાગ પ્રમાણે નોંધાયા પહેલાં રજીસ્ટ્રારને, —તે કંપનીના ડિરેક્ટરોનાં નામો, તથા હમ ઠેકાણાં અને ધંધા લખેલી યાદી આપવી, અને (૨) તે કંપનીની રચના ને નિયમ બાબતના કાયદા કે જે બીજા દરતાવેજ હોય તેની નકલ; અને જમીનગીરીથી નિયમિત કરેલી કંપનીની બાબતમાં, તે રકમ જણાવનારા ઠરાવની નકલ પણ આપવી.

૨૫૭. કંપનીના મેમ્બરો કે ડિરેક્ટરોની જે યાદી કે કંપની સંબંધી બીજા જે વિગત રજીસ્ટ્રારને ત્યાં સ્વાધીન કરવાનું ફરમાવ્યું છે તે ઉપર તે યાદી કે વિગત ખરી છે એવો એકરાર કંપનીના કોઇ બે કે વધારે ડિરેક્ટરોએ કે બીજા મુખ્ય અમલદારોએ કરવો બેંકન્ટ.

૨૫૮. નોંધવા ધારેલી કંપની બેંકન્ટ રોક કંપની છે કે નહીં તે બાબત ખત્રી કરવા જે ચોગ્ય જણાય તેવા પુરાવા લેવાને રજીસ્ટ્રાર મુખત્યાર છે.

૨૫૯. સન ૧૮૮૨ ના મે મહીનાની ૧ થી તારીખે જે બેંકન્ટ કંપની વિદ્યમાન હોય તે નિયમિત બેંકન્ટવાળી કંપની તરીકે પોતાને નોંધવાનો દરદો રાખશે તેણે પોતાને ત્યાં જે માણસનું બેંકની પેટે ખાતું હશે તેને પોતાને નોંધવાના દરદાની નોટીસ, નોંધાવ્યા પહેલાં ત્રીસ દહાડા અગાઉ આપવી.

૨૬૦. કોઇ કંપની લિમિટેડ કંપની તરીકે નોંધી ન હોય તો, અથવા નોંધ્યા પહેલાં શેર ધારણ કરનારાઓની જવાબદારી કોઇ આક્ટ ઉપરથી નિયમિત કરેલી હોય તો તે કંપની આ ભાગ પ્રમાણે નોંધવા બાબત શી લેવી નહીં.

૨૬૧. કોઇ કંપનીને નિયમિત બેંકન્ટવાળી કંપની તરીકે આ ભાગ મુજબ નોંધવામાં આવે હ્યારે ‘ લિમિટેડ ’ એ શબ્દ તે કંપનીના નામનો ભાગ થશે એ પ્રમાણે નોંધાશે.

૨૬૨. કંપની શી આપીને નોંધાયા પછી, આ આક્ટ પ્રમાણે કંપની તરીકે સંસ્થાપિત થઇ છે એવું સરટીફિકેટ અને લિમિટેડ કંપની હોય તો તે લિમિટેડ કંપની છે એવું સરટીફિકેટ રજીસ્ટ્રારે પોતાની સહીનું આપવું. પછી તે કંપની સંસ્થાપિત થશે, ને તેના ગચ્છીવારો સિક્કો થશે.

૨૬૩. કંપની નોંધાવ્યા પછી, જે જગમ કે સ્થાવર મિલકત કંપનીની હોય તે તેને ગ્રાપ્ત થશે.

૨૬૪. નોંધાયા પહેલાં કંપનીએ કે તેની સાથે જે કાંઈ કરજ કે બેંકન્ટવાળી કે કરાર કરવામાં આવ્યા હશે તેને કંપની નોંધાયાથી બાંધ આવશે નહિ.

૨૬૫. કંપનીએ કે તેના ઓફીસર કે મેમ્બર કે તેની ઉપર જે ફરિયાદો કે કાયદેસર કાગિરો થયાં

આ હોય તે કામો તે કંપની નોંધી ન હોત તે જે રીતે ચાલત તેજ રીતે ચલાવવા.

૨૬૬. કોઇ કંપની આ આકટ પ્રમાણે નોંધી હોય ત્યારે કંપનીની રચના બાબત જે ઠરાવ હશે, જે તે કંપની આ આકટ પ્રમાણે થયેલી હોત તેા જેટલા મેમ્બરેન્ડમ કરવા પડત તે દાખલ કર્યા હોય, એવીજ રીતે અને એવુંજ પરિણામ આવે તે પ્રમાણે તે કંપનીની સરતો અને કાનુનો છે એવું સમજવું. અને આ આકટના સહજા ઠરાવો તે કંપનીને, મેમ્બરોને ને ફાળો આપનારાઓને તે લેણુદારોને લાગુ પડશે.

૨૬૭. આ કલમના ઠરાવોને પાત્ર, આ ભાગ મુજબ નોંધાયેલી કોઇ કંપનીનો વિશેષ ઠરાવ કરીને, રીડ ઓફ સેટલમેન્ટને બદલે મેમ્બરેન્ડમ અને આર્ટિકલો દાખલ કરીને પોતાની રચનાનું સ્વરૂપ બદલવાનો અધિકાર છે.

૨૬૮. કોઇ કંપનીનું કામ બંધ કરવા બાબતની અરજી આવ્યા પછી અને કામ બંધ કરવાનો હુકમ કર્યા પહેલાં કોઇ પણ વખતે કંપનીની ઉપર ચાલતું કામ કે ફરિયાદ ઓફ રાખવા કે નિયમિત કરવા બાબતના આ આકટના ઠરાવો, નોંધાયેલી કંપનીની બાબતમાં લેણુદારો તેની અરજી કરી હોય તો, તે કંપનીના કોઇ ફાળો આપનારની સામે માંડેલી ફરિયાદ તથા કાયદેસર કામને લાગુ પડશે.

૨૬૯. નોંધેલી કંપનીનું કામકાજ આટોપીને બંધ કરવાનો હુકમ કર્યા પછી, કંપનીના કરજ બાબત તેની ઉપર કે ફાળો આપનાર ઉપર કેટ્ટની પરવાનગી વગર કંઈ ફરિયાદ કે કામ આગળ ચલાવવું નહિ.

ભાગ ૯—નોંધેલી કંપનીઓનું કામ આટોપીને બંધ કરવા બાબત.

૨૭૦ ન નોંધેલી કંપની એ સંસ્થામાં સરકારના આકટથી સંસ્થાપિત થયેલી કોઇ રેલ્વે કંપની કે નોંધાયેલી કંપનીનો સમાવેશ થશે નહિ. પણ તે સિવાય મેમ્બરો કરતાં વધારે મેમ્બરોવાળા કોઇ પણ પંત્યાળા, એસોસીએશન કે કંપનીનો તે સંસ્થામાં સમાવેશ થશે.

૨૭૧ આ ભાગના ઠરાવોને પાત્ર કોઇ ન નોંધેલી કંપનીનું કામ આ આકટ પ્રમાણે આટોપીને બંધ કરવાનો અધિકાર છે.

૨૭૨ ન નોંધેલી કંપનીનું કામ બંધ કરવામાં આવે ત્યારે જે માણસ કંપનીનું કરજ કે કંપનીની જવાબદારી વાળવાને ફાળો આપવાને લાયક હોય, તે દરેક માણસ ફાળો આપનાર છે એમ સમજવું.

૨૭૩ કંપનીનું કામકાજ બંધ કરવા બાબતની અરજી કર્યા પછી અને કામ બંધ કરવાનો હુકમ કર્યા પહેલાં તે કંપની ઉપર ફરિયાદ તથા કાયદેસર કામ ચલાવવાનું બંધ કરવા બાબત આ આકટના ઠરાવો, ન નોંધાયેલી કંપનીની બાબતમાં તેની અરજી કોઇ લેણુદારો કરી હશે, તે કંપનીના ફાળો આપનારા સખસની ઉપરની ફરિયાદો તથા કામને લાગુ પડશે.

૨૭૪ ન નોંધેલી કંપનીનું કામકાજ બંધ કરવાનો હુકમ થયો હોય ત્યારે કેટ્ટની પરવાનગી વગર તેની ઉપર કંઈ પણ ફરિયાદોનું કામ આગળ ચલાવવું નહીં.

૨૭૫ ન નોંધેલી કંપનીને કે કંપની ઉપર તેના સામાન્ય નામથી ફરિયાદ કરવાનો અધિકાર નહીં હશે, તેા તે કેટ્ટ, તે કંપનીનું કામકાજ આટોપીને બંધ કરવાનો હુકમ કરીને એવું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે કે, જે રચાવર તથા જંગમ મિલકત, કે તેમના દાવા, હક કંપનીનીવતી તેના ટ્રસ્ટીના હશે તે સહજી મિલકત તથા હિત સંબંધ કે હક ઓફિશિયલ ટ્રિબિયુટરને તેના હુદાના નામથી સ્વાધીન થશે. અને ક્વિ-ટ્રિબુટરને કેટ્ટ ફરમાવે તે નુકસાનીનો બદલો આપ્યા પછી, તે મ.લ મિલકત બાબત કંઈ ફરિયાદ કરવાનો કે તેના જવાબ દેવાનો અધિકાર છે.

૨૭૬ ન નોંધેલી કંપની બાબત આ ભાગના ઠરાવ, કંપનીનું કામકાજ કેટ્ટની પાસે આટોપાવીને બંધ કરાવવા બાબત આ આકટમાં પાછળ ઠરાવ કરેલા છે. તે ઉપરાંત પછી કર્યા છે એવું સમજવું.

ભાગ ૧૦ મો. બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનની બહાર સ્થાપેલી કંપનીઓ.

૨૭૭ બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનની બહાર સંસ્થાપિત થયેલી જે કંપની આ આકટની શરૂઆત વખતે બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં પોતાના કામકાજની જગ્યા હોય અને આ આકટની શરૂઆત પછી આવી જે દરેક

કંપની પ્રિન્ટિંગ પ્રિન્ટિંગમાં એવી કામકાજની જગ્યા સ્થાપે તે દરેક કંપનીએ, આ આકટની સરખાત પછી છ મહિનાની અંદર અને કામકાજની જગ્યા સ્થાપવાની એક મહિનાની અંદર જે પ્રાંતમાં જગ્યા સ્થાપી હોય તે પ્રાંતના રજીસ્ટ્રારને ત્યાં નીચેની જાણતો ફાઇલ કરવી:—

તે કંપનીના આર્ટર, સ્ટાફયુટો, મેનેજર-અન્ડ અને આર્ટિકલોની દાખલાવાળી નકલ, કંપનીની રચના કરનારો લેખ, કંપનીની નોંધણી મુખ્ય ઓફિસનો પતો, કંપનીના ડિરેક્ટરો કે મેનેજરોની યાદી.

ભાગ ૧૧ માં—પુરવણી કરાવો.

૨૭૮ પ્રેસીડેન્સી મેજસ્ટ્રેટ કે પહેલા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટની કોર્ટથી ઉતરતા દરજ્જાની કોઈ પણ કોર્ટ આ આકટ વિરૂદ્ધ દરેક ગુન્હો નોનકોગિનજેમલ ગુન્હો સમજાવે.

૨૭૯ આ આકટની રૂપે કોઈ પણ ફંડ કરનારી કોર્ટ, તે ફંડ તે કામકાજના ખર્ચ માટે ઉપયોગમાં લેવો, કે ખર્ચ આપનાર સખસને બદલો આપવા માટે ઉપયોગમાં લેવાને તે મુખત્યાર છે.

૨૮૦ જ્યારે વાદી કે અરજદાર લિમિટેડ કંપની હોય ત્યારે કોર્ટને પ્રતિવાદી જવાબ દેવામાં જીતશે તો તેનો ખર્ચ આપવાને કંપની પાસે અવેજ નથી એમ જણાય તો ખર્ચ પુરતા જમીન આપવાને કોર્ટ ફરમાવી શકે છે.

૨૮૧ જે કંપનીના કોઈ ડિરેક્ટર સામે કસુર કે વિશ્વાસઘાત માટે ચાલતા કોઈ કામમાં કોર્ટને જણાય કે કસુર માટે તે જવાબદાર છે, પણ તે પ્રમાણિકપણે વત્તો છે માટે તેને તે માટે ખાસી આપવી જોઈએ તો કોર્ટ તેને ચે.એ. લાગે તે સરતેએ તે જોખમદારીમાંથી મુક્ત કરી શકે છે.

૨૮૨ જે કોઈ સખસ આ આકટના કોઈ કારણો માટે જોષ્ટતા પત્રકો, રિપોર્ટ, સર્ટીફિકેટ કે બીજા દસ્તાવેજમાં, કોઈ મદદલ જાણતમાં બૂલવાળી દફતરત તે ખોટી છે એમ જણીને ધરાદાપૂર્વક લખે તે સખસને ત્રણ વર્ષ સુધીની કેદની શિક્ષા થશે. વળી તે ફંડને પણ પાત્ર થશે.

૨૮૩ જે કોઈ સખસો એવા નામથી ધધો ચલાવે કે જેનો ઉદ્દેશો અક્ષર લિમિટેડ હોય, તો તે સખસો ચોખ રીતે જોખમદારીથી સંસ્થાપિત થયા ન હોય તો, દરેક દિવસ ગદલ પચાસ રૂપીઆ સુધીના ફંડને પાત્ર થશે.

૨૮૪ કામકાજ આટોપીને બંધ કરવા સાર આ આકટ સાર થયા પહેલાં જે કંપનીનું કામ બંધ કરવામાં આવતું હોય તેને લાગુ પડશે નહિ, પણ આ આકટ પસાર થયો ન હોય તે રીતેજ તે કામ આટોપીને બંધ કરવું.

૨૮૫ આ આકટ ચાલુ થયા પહેલાં તમદીત કરવા જાણતનો જે દરેક લેખ કે દસ્તાવેજ આ ઉપરથી ૨૬ થયેલા કાલદા પ્રમાણે કયો દશે તે, આ આકટ પસાર થયો નહાં હોત તો જે પ્રમાણે ચાલત તેજ પ્રમાણે ચાલશે.

૨૮૬ આ આકટની સરખાતમાં જોઈટ સ્ટોક કંપનીઓ નોંધવા માટે જે ઓફિસો, રજીસ્ટ્રાર અને રજીસ્ટ્રારો ચાલુ હશે તે આ આકટની રૂપે સ્થાપાયલી હશે એમ ચાલુ રહેશે.

૨૮૭ આ આકટના કોઈ મજબુરથી સને ૧૯૧૨ ના જુલાઈનો વીમો ઉતારનારી કંપનીઓના આકટના તથા સને ૧૯૧૨ના ઓવિડેટ મજબુર-સ સોસાયટી જાણતના આકટના કરાવોને બાંધ આવશે નહિ.

૨૮૮ સને ૧૮૬૦ ના ૨૧ મા આકટમાં 'જોઈટસ્ટોક કંપનીઓનો રજીસ્ટ્રાર' આ શબ્દો લખેલા છે તેનો અર્થ આ આકટ મુજબનો રજીસ્ટ્રાર એવો થાય છે.

૨૮૯ ૧૮૮ થી તથા ૧૮૯ થી કલમોમાં કરાવ્યું છે તે સિવાય આ આકટનો કોઈ પણ કરાવ બંધાવાની બેઠને તથા મદાસની બેઠને તથા મુખાબની બેઠને લાગુ છે એવું સમજવું નહિ.

૨૯૦ ચોથા પરિશિષ્ટમાં લખેલા કાલદા તે પરિશિષ્ટના ચોથા આસનમાં જણાવેલા પ્રમાણમાં આ ઉપરથી ૨૬ કયા છે એમ સમજવું.

પરિશિષ્ટ ૧ કે. પ્રક. બ

રજીસ્ટ્રારને આપવાની ફીનું પત્રક.

શેરના ભાડાગ ધરાવતી કંપનીઓ.

૧ જે કંપનીના નામનો શેરનો ભાડાગ ર૦૦૦૦ રૂપીઆ કરતાં વધારે રૂપીઆ ન હોય તે કંપની નોંધવા માટે રૂ. ૪૦-૦-૦૦

૨ જેનો શેરનો ભાડાગ રૂ. ૨૦૦૦૦ કરતાં વધારે હોય તેને નોંધવા માટે ઉપર લખેલી ચાલીસ રૂપીઆની ફી ઉપરાંત વળી નામના ભાડાગની રકમ પ્રમાણે હિસાબ ગણીને હેંઝલખેલી બીજી ફી આપવી એટલે પહેલાં ૨૦,૦૦૦ રૂપીઆ ઉપર અને ૫૦,૦૦૦ રૂપીઆ સુધી નામના શેરના ભાડાગના દર દસહજાર રૂપીઆ કે તેના કાંઈ ભાગ માટે રૂ. ૨૦-૦-૦૦

પહેલાં ચત્તીસ હજાર રૂપીઆ ઉપર અને દસલાખ રૂપીઆ સુધી નામના શેરના ભાડાગના દર દસહજાર રૂપીઆ માટે કે તેના ભાગ માટે રૂ. ૫-૦-૦૦

પહેલાં દસલાખ રૂપીઆ ઉપરાંતના નામના શેરના ભાડાગના દર દસહજાર રૂપીઆ માટે કે તેના કાંઈ ભાગ માટે રૂ. ૧-૦-૦૦

૩ કંપની નોંધાવા પછી શેરના ભાડાગના રૂપીઆ વધાર્યાં હોય તો તે પ્રથમથી વધાર્યાં હોત તે જે ફી આપવી પડત તે ફી દર દસહજાર રૂપીઆ માટે કે તેના ભાગ માટે આપવી પડશે પણ નોંધતી વખતે જે ફી આપી હોય તે હિસાબમાં ગણવી.

૪ નોંધવાની ફી જે કંપનીઓને માફ કરી હોય તે સિવાય હમણાની હરકોઈ કંપની નોંધાવાની ફી નવી કંપની નોંધાવા આવત જેટલી એસે છે તેટલી એસશે.

૫ મેમોરેંડમ કે રીસીવરે રજીસ્ટ્રારને ત્યાં ફાઇલ કરવાની તારીખ કે કંપનીનું કામ બંધ કરતી વખતે લિક્વિડેટરે રજીસ્ટ્રારને ત્યાં ફાઇલ કરવાના પત્રક સિવાય જે દસ્તાવેજ આ આકટ પ્રમાણે ફાઇલ કરવાની જરૂર છે તે ફાઇલ કરવા આવત રૂ. ૫-૦-૦૦

૬ જે વાત બની હોય તે વાત આ આકટ પ્રમાણે દફતરમાં દાખલ કરવાનો રજીસ્ટ્રારને અધિકાર છે તે વાત દફતરમાં દાખલ કરવા આવત રૂ. ૫-૦-૦૦

શેરના ભાડાગ નહીં ધરાવતી કંપનીઓ.

૧ જે કંપનીના મેમ્બરોની સંખ્યા આર્ટિકલ્સ ઓફ એસોસિએશનમાં લખ્યા પ્રમાણે ૨૦ કરતાં વધી ન હોય તે કંપની આવત રૂ. ૪૦-૦-૦૦

૨ જે કંપનીના મેમ્બરોની સંખ્યા ૨૦ કરતાં વધી અને ૧૦૦ કરતાં વધી ન હોય તે કંપની નોંધવા આવત રૂ. ૧૦૦-૦-૦૦

૩ જે કંપનીના મેમ્બરોની સંખ્યા ૧૦૦ કરતાં વધી હોય પણ અનિયમીત છે એવું લખ્યું ન હોય તે કંપની નોંધવા માટે ૧૦૦ રૂપીઆની ફી ઉપરાંત પહેલાં ૧૦૦ કરતાં વધુ મેમ્બર હોય તો દર ૫૦ કે તેની અંદરના મેમ્બર માટે રૂ. ૫-૦-૦૦

૪ જે કંપનીના મેમ્બરોની સંખ્યા અનિયમીત છે એવું આર્ટિકલ્સ ઓફ એસોસિએશનમાં લખ્યું હોય તે કંપની નોંધવા આવત રૂ. ૪૦૦-૦-૦૦

કુલ એકંદર રૂ. ૪૦૦ કરતાં વધુ ફી આપવાને કોઈ કંપની પાત્ર નથી.

રાજદ્વારી કેદીને દેશપાર કરવાનો કાયદો.

(મુખાધનો સને ૧૮૨૭ ને ૨૫ મે)

પરરાજ્ય સાથે કરેલો એક સંપ પાળવા માટે, દેશના ખંડીઆ રાજ્યોના મુલકમાં સુવેદ શાંતિ જાળવવા માટે, બ્રીટીશ સરકારના દેશને દુરમનોથી બચાવવા માટે, અને રાજ્યની અંદર થતા શીજર કે ખંડ અટકાવવા સાર, કેાઇ પણ સખસને જામાં રાખવો જોઇએ એમ સરકારને લાગે ત્યારે તેને પકડી મંગાવી, કેાઇ અમલદારના નામનું વારંટ કાઢી તેને રાજ કેદી તરીકે રવાણિન કરવાને અને એવા સખ-સને દેશપાર કરવાને સરકારને અધિકાર છે. તેમજ તેવા કારણસર કેાઇ પણ જમીનદાર, જગીરદાર, તા-લુકદાર કે તેવા કેાઇ પણ સખસની મિલકત જમીમાં લઈ વહીવટ કરવાને મુમ્મદ સરકાર મુખત્યાર છે.

મુખાધનો બાડાના વાહન બાબતનો કાયદો.

(સને ૧૮૬૩ નો આક્ટ ૬ ટા)

૧ બાડાનું વાહન—એટલે એ કે તેથી વધારે પૈડાની જે ગાડીઓ બાડે ફરતી હોય તે અને જેને ઘોડા અથવા બીજા જાનવરો જોડતા હોય તે તથા દરેક બોટ કે વહાણ બાડે ફરતા હોય તે.

૨ પોલીસ કમીશનરના પરવાના વગર બાડાનું વાહન રાખવું નહિ કે બાડે આપવું નહિ, પરવાના વગર, તે વાહન ઉપર રંગવતી નંબર લખ્યા વગર, બાડાના દરની યાદી રાખ્યા વગર, ફક્ત આટલા બા-કુત એસે એવો લેખ લખ્યા વગર, જે કેાઇ બાડાનું વાહન રાખે, અથવા બાડે આપે તેને સો રૂપીઆ સુધી દંડ અથવા ત્રણ મહીના સુધીની સાદી કેદની શિક્ષા થશે.

૩ પરવાના વગર કે પરવાનાનું બીલું પાસે રાખ્યા વગર, વાહનના ચાકરે, વાહન ફેરવવું નહિ. બિલું પોતાના પોષાદના પ્રસિદ્ધ ભાગ ઉપર વળગી રાખવું જોઇએ. આ કલમ વિરુદ્ધ ચાલનારને વીસ રૂપીઆ સુધી દંડ અથવા એક મહીના સુધીની સાદી કેદની શિક્ષા થશે.

૪ જે માણસને પરવાનો મળ્યો હોય તે જે પોતાની રહેવાની જગા અહલે તો તેની સૂચના તેણે આઠ દિવસની અંદર પોલીસ કમીશનરને આપવી. આ કલમ વિરુદ્ધ ચાલનારને રૂપીયા વીસ સુધી દંડ થશે.

૫ દરેક પરવાના અહલ નીચે પ્રમાણે ફી પડશે.

અ. જે કે વધારે ઘોડાનાં ચાર પૈડાનાં વાહન, છ કરતાં વધારે માણસો લઈ જઈ શકે ર.૨-૦-૦

બ. એક કે વધારે ઘોડાનાં ચાર પૈડાનાં વાહન, સીગરામ કે ગાડી છ માણસો સુધી લઈ જઈ શકે. ર ૧

ક. જે પૈડાની બગી-ત્રણ માણસ લઈ જઈ શકે ૦-૮-૦૦

ઠ. જે કે વધારે પૈડાની જે બળદની ગાડી, પાંચ માણસો લઈ જઈ શકે ૦ ૪-૦

ઇ. જે પૈડાની જે બળદની ગાડી ત્રણ માણસ લઈ જઈ શકે ૦-૪-૦

ફ. પાલખીના ૦-૪-૦ (જી) અંદર બોટનો તથા તરનો ૧-૦-૦ (હ) ડીઝીના ૦-૮-૦

ઈ. હોડીના ૦-૨-૦ (જે) માલ લઈ જવાની ગાડીના ૦-૪-૦

૮ ઉપર ઠરાવેલી ફી લઈ પરવાના દર વર્ષે નવા કરી આપવામાં આવશે.

૯ પરવાનો મોકુફ કરવાનો કે રદ કરવાનો પોલીસ કમીશનરને અધિકાર છે. જેનો પરવાનો રદ થયો હશે તે નવે. પરવાનો મળ્યા પહેલાં વાહન બાડે ફેરવે તો કલમ ૨ મુજબ શિક્ષાને પાત્ર થશે.

૧૦ મોકુફ કરેલા કે રદ થયેલા પરવાના પોલીસ કમીશનરે પાછા આપવા જોઇએ. તેમાં ગફ-લત કરશે તો તેનો વીસ રૂપીયા સુધી દંડ અથવા એ મહીના સુધીની આસાન કેદની શિક્ષા થશે.

૧૧ પરવાનો ખેતરાઇ જાય કે ગેરવલે પડે તો બીજા નક્કલ લેવી જોઇએ, પરવાનો કે નંબર નવો કરી આપતા પહેલાં કલમ ૭ માં જતાવેલી રીતી અડધી ફી આપવી જોઇએ.

૧૨ પોલીસ કમીશનરની મંજૂરી વગર પરવાનાની પીઠ ઉપર લખ્યા વગર પરવાના બીજાના નામ ઉપર ચઢાવી આપવા નહીં.

૧૩ જે વાહનને સાર જે પરવાનો નંબર કે લેખ આપ્યો હોય તે વાહન તે સિવાય બીજા વાહનને સાર કેાઇ માણસ વાપરે તો તેનો સો રૂપીયા સુધી દંડ અથવા ત્રણ મહીના સુધી આસાન કેદની શિક્ષા થશે.

૧૪ પોલીસ કમીશનર બાડાના વાહનના દર ઠરાવશે તથા ઉચા રહેવાની જગા નક્કો કરશે.

૧૫ જેટલા બાકુત લઈ જવાનો પરવાનો હોય તે કરતાં વધારે બાકુત લઈ જશે તો, અથવા

પરવાનાની સરત તોડશે તો પરવાનાવાળો, હાકિનાર અથવા આકર વીસ રૂપિયા સુધી દંડ અથવા બે મહીનાની આસાન કેદની શિક્ષાને પાત્ર થશે.

૧૬ પરવાનાવાળો, હાકિનાર કે આકર વાહનનો નંબર છુપાવે, કે તે નોંધી લેતાં અટકાવશે તો તેનો વીસ રૂપિયા સુધી દંડ અથવા બે મહીના સુધીની આસાન કેદની શિક્ષાને પાત્ર થશે.

૧૭ વાહન ભાડે કરનારની સંમતિ વગર તેમાં ખીખાં માણસો બેસાડે તોપણ ઉપર મુજબ શિક્ષા થશે.

૧૮ ભાડા વિગેરેની યાદી, વાહન ભાડે કરનાર બેવા માગે અને બે તે ન બતાવે તો તેને પણ ઉપર પ્રમાણે શિક્ષા થશે.

૧૯ યાદીની નકલ ચાર આનાની શી આપવાથી પોલીસ કમીશનરની ઓફીસમાંથી મળી શકશે.

૨૦ વાહનનો હાકિનાર ખીખાં ખાનગી વાહનને રસ્તો નહીં આપે અથવા તેનો અટકાવ કરશે તો પણ તેને ઉપર પ્રમાણે શિક્ષા થશે.

૨૧ વાહન હાકિનાર કે તેનો આકર દારૂ પોતે છાકટો થઈ જશે, ભાડુતો બાજમી દુકાન માનશે નહીં, અને વાહન સાફ રાખશે નહીં તો તે ઉપર મુજબ શિક્ષાને પાત્ર થશે.

૨૨ હાકિનાર ભાડુ કરવાની ના કહેશે, ભાડુ પહેલું માગશે, વાર લગાડશે, વતું ભાડું માગશે, અને વાહનને ઉભા રહેવા સાફ ઠરાવેલી જગા સીવાય બીજી જગાએ ભાડા સાફ કરશે તો તેને પણ ઉપર મુજબ શિક્ષા થશે.

૨૩ વાહન હાકિનાર કે તેનો આકર ગફલતથી કે ગેરચાલથી ઇલાકે નુકશાન કરે, તેને તેવો ગુ-હો કરતાં જે કોઇ દેખે તેણે તેને પકડીને પોલીસ અમલદારને સ્વાધિન કરવો.

૨૪ વાહન હાકિનારને કે તેના આકરની સાથે તકરાર પડે ત્યારે હમણાં ને હમણાં પોલીસ કોર્ટમાં કે પોલીસ અમલદાર પાસે ચાલુ એમ કહેવાનો ભાડે કરનારને અધિકાર છે.

૨૫ પરવાનાવાળાને હાકિનારને કે તેના આકરને ભાડાનું વાહન ભાડા માટે ફેરવવાનું કહેવાનો અધિકાર પોલીસ અમલદારને છે. અને તે પ્રમાણે કરવાનું તે વાજબી કારણ વગર ના કહેશે તો તેનો પચાસ રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૨૬ હાકિનારને હાજર કરવા સાફ પરવાનાવાળાને સમન કરવાનો પોલીસ માજિસ્ટ્રેટને અધિકાર છે અને તે હાજર થવાને સુકશે તો તેનો પચાસ રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૨૭ દંડ અને નુકશાન બાજત જે રકમ આપવાનું ઠરાવ્યું હોય તે ગુ-હેગારની જગમ માલમિ-કત જમ કરીને વેચીને વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

૨૮ કાયદાસર ભાડુ આપવાની ના કહેનારને દંડ કરવાનો અને હાકિનારને ઓટી કર્યા બદલ નુકશાની અપાવાને પોલીસ મેજિસ્ટ્રેટને અધિકાર છે.

૨૯ વાહનમાં બેઠો હોય તે માણસ જાણી જોઈને કે ગફલતથી વાહનને નુકશાન કરશે તો તેનો વીસ રૂપિયા સુધી દંડ થશે અને માજિસ્ટ્રેટ ઠરાવે તેટલો નુકશાનીનો બદલો આપવો પડશે.

૩૦ વગર કારણે ફરીઆદ કરી હોય તો હાકિનારને બદલો અપાવવાને કોર્ટ સુખત્યાર છે.

૩૧ વાહનમાં રહી ગયેલો માણસ, તેના હાકિનાર કે આકરે, પોલીસ કમીશનરની કોર્ટમાં તાજડોનાજ ભાઈ બધા આનામત રાખવો ને ધણી હાજર થાય તો તેને પાછો આપવો.

૩૨ આ આકટ વિરુદ્ધ ગુ-હો કરનારને નજરે પડતાં કોઇ પણ પોલીસ અમલદાર કે કોન્સ્ટેબલ વગર વારં વાર પકડવાને સુખત્યાર છે અને વાહનને પણ અટકાવી રાખવાને તેને અધિકાર છે.

૩૩ આ આકટ, મુ'આઈ શહેર, કોલામા ટાપુ તથા બંદરને અને એડન, અમદાવાદ, અહમદનગર અલીપાગ, અંડાલા, બાગલકોટ, વાંદરા, વડોદરા કેમ્પ, બારસી, વસઇ, બેલગમ, ભીંગાર, ભીંમડી, બીજા-પુર, બરુચ, કાપોલી, ધારવાડ, ફુલ્લી, કમ્બાણ, પુના, યાણા, સુરત, રાંદેર, લોનાલા, મહામળેશ્વર, વઠાર, નારીક વિગેરે સ્થળોએ લાગુ છે.

મુ'આઈ શહેર સિવાય પોલીસ કમીશનરને બદલે પોલીસ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટને આ આકટ મુજબના અધિકાર છે.

૩૪ આ આકટ પ્રમાણે કરેલા ફેસલા ઉપર અપીલ ચાલતી નથી.

હિંદુસ્તાનનો ટ્રામવે બાબતનો કાયદો.

(સને ૧૮૮૧ નો આક્ટ ૧૧ મો.)

ટ્રામવે—એટલે લોખંડના પાટા ઉપર ચાલતી ગાડી. પુરસ્કર્તા—એટલે મ્યુનિસિપાલિટી કે ડીસ્ટ્રિક્ટ બોર્ડ ઓફ જેની સ્થાનિક સત્તા.

ટ્રામવે બાંધવાની પરવાનગી મળવા બાબતની અરજ આવેથી ચોખ્ખ તપાસ કરી ટ્રામવે બાંધવાનો અમુક સરતોથી અધિકાર આપવાને સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે.

આવા હુકમ વિરૂદ્ધ જે કોઈ ટ્રામવે બાંધશે કે ટકાવી રાખશે, રાહદારી માટે ઉધાડશે, હુકમમાં લખેલી સરતો પાળવાને ચૂકશે, હુકમ વિરૂદ્ધ ચાલશે, તેને સ્થાનિક સરકાર કે સત્તાની, કે ડીસ્ટ્રિક્ટ મેજિસ્ટ્રેટની કે જે સમક્ષને તે કામથી નુકસાન થયું હશે, તે સમક્ષની ઉપર ફરીઆદ ઉપરથી એકસો રૂપિયા સુધી દંડની સજા થશે, અને ગુન્હો જારી રાખશે તો દરદિવસે પચાસ રૂપિયા સુધી દંડને પાત્ર થશે.

જે સમક્ષ પુરસ્કર્તાના અભિપ્રાયની રૂએ કામ કરતા કોઈ સમક્ષને, ટ્રામવે બાંધવામાં, ટકાવી રાખવામાં, કે પોતાના અધિકાર ચલાવવામાં જાણી છુટ્ટને હરકત કરશે, કે ટ્રામવેની લાઇન બતાવવા સાથે નિશાની કરી જાણી છુટ્ટને નુકસાન કરશે તો તેને પચાસ રૂપિયા સુધી દંડની સજા થશે.

જે માણસ—(૧) ટ્રામવેના કે તેની સાથે સંબંધ રાખતા કામના કોઈ ભાગમાં હાથ કરશે, દુર કરશે કે ફેરવશે, (૨) ટ્રામવે પર આકુ લાકડું, પથ્થર, કચરા કે બીજી ચીજ ચૂકશે કે ફેંકશે, (૩) ટ્રામવેનો ઉપયોગ કરતી કોઈ ગાડીને કાંઈ હરકત થાય તેવું કૃત્ય કરશે. (૪) ઉપરનાં કૃત્યોમાં મદદ કરશે તો તેને સો રૂપિયા સુધીના દંડની સજા કરવામાં આવશે.

જે માણસ ટ્રામમાં મુસાફરી કરતાં કે મુસાફરી કર્યા પછી, બાકું આપશે નહીં, અને અમુક અંતરનું બાકું આપી તેથી પેલી બાજુ જશે, અને વધારાનું બાકું આપશે નહીં, જે જગ્યાનું બાકું આપ્યું હશે તે જગ્યાએ ઉતરવાનું ના કહેશે તો તેને દસ રૂપિયા સુધીના દંડની સજા થશે.

ઉપર મુજબનો ગુન્હો જે માણસ કરે તેણે પોતાનું નામ કે ઠેકાણું જે માટે તો તરત આપવું જોઈએ. અને જે તે નામ કે ઠેકાણું નહીં આપે તો તેને પકડીને નજીકના પોલીસ ઘાણામાં મોકલવાનો દરેક ટ્રામવેના નોકરને અધિકાર છે. ખર્ચ નામ ઠેકાણું નહીં થયે તેને મેજિસ્ટ્રેટની રૂએ હાજર થવાનો મુજબનો લખી લઈ તેને છોડી દેવો જોઈએ.

જે માણસ નોટીસ આપ્યા વગર બચકારક કે ત્રાસ કરનાર માલ ટ્રામવેમાં થઈ લઈ લઈ જશે કે મોકલશે તેને પચાસ રૂપિયા સુધી દંડની સજા થશે.

મુબંધનો બજારો તથા મેળા બાબતનો કાયદો.

(સને ૧૮૬૨ નો આક્ટ ૪ થો.)

૧. કોઈ પણ સમક્ષે ડીસ્ટ્રિક્ટ મેજિસ્ટ્રેટની લખીત પરવાનગી વગર નવું બજાર કે મેળો ભરવો નહિ. તે વિરૂદ્ધ ગુન્હો કરનારને પહેલા વર્ગના માઈસ્ટ્રેટને બેસો રૂપિયા સુધી દંડની અને તે ન આપે તો બે મહિના સુધીની આસાન કેદની સજા કરવાનો અધિકાર છે.

૨. જે કોઈ માણસ આ પ્રમાણે નવું બજાર કે મેળો ભરવાની ઇચ્છા રાખતો હોય તેણે તે બાબતની ડીસ્ટ્રિક્ટ માઈસ્ટ્રેટને અરજ કરવી. અને તે અરજમાં જે દિવસે અને જે જગ્યાએ તેવું નવું બજાર કે મેળો ભરવાનો હોય તે દિવસ અને જગ્યાનું નામ, જે નજીકની જગ્યામાં જે દિવસે ચાલુ મેળો કે બજાર ભરાતો હોય તેવું નામ તથા તે બે જગ્યા વચ્ચેનું અંતર, નવું બજાર કે મેળો ભરવાનું કારણ એટલી વિગતો બતાવવી જોઈએ.

૩. આ પ્રકારની અરજ મળ્યા પછી માઈસ્ટ્રેટ તે બાબતનું એક જાહેરનામું કાઢી જેને સામે વાંધો હોય તેને તથા ચાલુ બજાર ચાર માહિતીની અંદર ભરાવું હોય તો તેના માધીકને ૭ અઠવાડિયાની અંદર તે સામે વાંધો હોય તો તે બતાવનારી એક નોટીસ કઢાવવી.

૪ તેમાં બતાવેલી મુદતમાં જો કાંઈ વાંધો ન બતાવતું હોય તો, ડીરેક્ટર મેટ્રિકે તે કે લોક અન્નર બરવાની પરવાનગી આપવી. પણ જો કોઈ વાંધો બતાવતું હોય તો પોતે ચોકેશી કરી તેનો નીકાલ કરવો. ૬ આ હુકમની તારીખથી છ અઠવાડીયાંની અંદર કમીશનર પાસે અપીલ ચાલી શકશે. ૭ જે કોઈ માણસ આ કાયદા પ્રમાણે કરેલી હુકમની સામા થશે કે તે માંનશે નહિ કે તેનો અંત કરશે તેને બસો ફપીઆ સુધી દંડની શિક્ષા થશે. અને તે ન આપે તો જો મહીના સુધીની કેદની શિક્ષા થશે.

૮ આ કાયદો મુબાઈ શહેર તથા કાલાખાના ટાપુને લાગુ નથી.

૯ તેવીજ રીતે પવીત્ર મકાનોની સ્થાપના કરતી વખતે લોકો એકઠા થાય તેને તેમજ ધર્મના કારણસર લોકોનો જમાવ થાય તેને પણ આ કાયદો લાગુ નથી.

ડીસ્ટ્રીક્ટ માજિસ્ટ્રેટની વિશેષ સત્તા બાબતનો કાયદો.

(સને ૧૮૧૭ નો ૧૨ મો.)

૧ કોઈ પણ સખસ હાજર રહેવાને, જમીન કે મુયરકા આપી શકે નહીં તો તેવા પ્રસંગે તે સખસને કોઈ મહંસાવાળા સખસની દેખરેખ તળે રાખવાની, તેમજ (૨) શકદાર સખસોની બાબતમાં તે વખતે પોતાનું ગામ કે ઘર છોડી જાય નહીં, દુધિઆર કે ઘોડા રાખે નહિ, એવો દસ્તાવેજ લખાવી લઈ તેની કશુલત લઈ તેના ઉપર દાખ રાખવાની અને તેને જાહેર કરવાની ડીસ્ટ્રીક્ટ માજિસ્ટ્રેટને સત્તા છે. આ દસ્તાવેજની સરતો પ્રમાણે તે સખસ ન આવે તો તેને છ મહીના સુધીની કેદની શિક્ષા કરવાને પણ તે મુખત્યાર છે.

હીંદુસ્તાનનો વેપારના માલ ઉપર દગલબાજીથી નિશાનીઓ કરવા બાબતનો કાયદો.

(સને ૧૮૮૯ નો આક્ટ નંબર ૪ થો ઇંડિઆ.)

૧ આ આક્ટને વેપારના માલ ઉપર દગલબાજીથી નિશાનીઓ કરવા બાબતનો કાયદો કહેવો.

૨ વેપારની નિશાની—એ શબ્દમાં—આ આક્ટથી સુધમાં પ્રમાણેની ઈ. પી. કે. કા. ૪૭૮ માં તે શબ્દોનો જે અર્થ થાય છે તેજ શબ્દો સમજવા. (૨) વેપારના માલનું વર્ણન—એમાં કોઈ માલના નંબર માપ પરીમાણ કે વજન સંબંધ અથવા જે જગ્યા કે પ્રદેશમાં તે માલ બનાવેલો હોય તે સંબંધી, તેને ઉત્પન્ન કરવાની રીત સંબંધી, જે વસ્તુને તે માલ બનાવ્યો હોય તે સંબંધી, જે માલ સંબંધી પેટન્ટ, અનન્ય આલ્ખાધિકાર કે કોપીરાઇટ હોય તે માલ સંબંધી, અને જ્યારે વપરાતા આક્રિડા, શબ્દ અને નિશાની, વેપારની રૂઢી પ્રમાણે ઉપર વર્ણવેલી કોઈ પણ બાબતના સૂચક ચિન્હ તરીકે સામાન્ય રીતે ગણાતી હોય ત્યારે તે આક્ટના અર્થ મુજબ તે વેપારના માલનું વર્ણન છે એવું સમજવું. (૩) વેપારી માલનું ખોટું વર્ણન એ શબ્દમાં જે માલને ખોટું વર્ણન કરવામાં વેપારના માલનું વર્ણન કરવું અથવા તે માલના વર્ણનમાં કાંઈ કાઢી નાખીને કે કાંઈ ઉમેરીને જે ફેરફાર કર્યો હોય જેથી તે મુદ્દાની બાબતમાં ખોટું થતું હોય તેવા પ્રત્યેક ફેરફારનો સમાવેશ થાય છે. (૪) માલ—એ શબ્દમાં વેપારની જથ્થાને સમાવેશ થાય છે.

૩. ઇંડિઅન પીનલકોડમાં કા. ૪૮૮ થી ૪૮૯ સુધી જેમાં વેપારની તથા માલની નિશાનીઓ બાબતના કાયદો છે તે હાબલ કરવામાં આવ્યા છે.

૪. જે માણસે ખરી રીતે અમુક માલ બનાવ્યો છે કે જેની તે વેપારની જથ્થા હોય તે સિવાયના ખીજા માણસે સદરહુ માલ બનાવ્યો છે કે તેના વેપારની તે વસ્તુ છે એમ લોકોને માનવાનું જેથી થોડા કારણ મળે તેવા કોઈ પણ આક્રિડા, શબ્દ કે નિશાની તે ચાલુ ઉપર કરવાના કૃત્યને, તથા તે જે માલ ઉપર કરવામાં આવ્યા હોય તે માલને, અથવા જે માલ ઉપર વેપારના માલનું ખોટું વર્ણન કરવામાં આવ્યું હોય તે માલ સંબંધીના આ આક્ટના કાયદો લાગુ પડશે. (૨) કોઈ પણ માણસનું ખોટું નામ કે તેના નામના ખોટા આલ્ખાધારને માલ ઉપર બતાવવાના કૃત્યને, તથા તે જે માલ ઉપર બતાવ્યા હોય તે માલનો અથવા જે માલ ઉપર વેપારના માલનું ખોટું વર્ણન કરવામાં આવ્યું હોય તે માલ

સંબંધીના આ આકટના ઠરાવો લાગુ પડશે.

૫. જે કોષ માણસ (અ) વેપારના માલ ઉપર વેપારના માલનું વર્ણન કરે, બ જે કોષ, કવર, લેબલ કે બીજી વસ્તુમાં ઘડીને તે માલ વેચવામાં આવતો હોય તે અનુદાન, લેબલ કે રીત એ વસ્તુ ઉપર વેપારના માલનું વર્ણન કરે, (ક) જે કોષ માલ વેચવામાં કે વેચવા સારૂ કે વેપાર કરવાના કે તે-મથી બીજી જણસ તૈયાર કરવાના કોષ કારણસર રાખી મૂકવામાં આવતો હોય તે માલ જે કોષ કવર, લેબલ, સીલ કે બીજી વસ્તુ ઉપર વેપારના માલનું વર્ણન કરવામાં આવ્યું હોય તેમાં ધાલે કે તે સાથે બાંધે કે માલ ઉપર નહોડે છે; (ડ) વેપારના માલના વર્ણનનો એવી રીતે ઉપયોગ કરે કે જે માલના સંબંધમાં તેનો ઉપયોગ કયો હોય તે એવા વર્ણનથી ઓળખાય છે કે એવી રીતે વ્યાખ્યા કરવામાં આવે છે તે માલનું નામ તથા વર્ણન તે વર્ણનમાં કહેલું છે એમ લોકો ખરી રીતે સમજે તો તે માણસે વેપારના માલનું ખોટું વર્ણન કર્યું છે એમ સમજવું. (૨) માલમાં કે કોષ પણુ કવર, લેબલ, સીલ કે બીજી વસ્તુમાં વેપારના માલનું વર્ણન કર્યું કે ચોટ્યું હોય તેની સાથે જોડ્યું હોય તો વેપારના માલનું વર્ણન કર્યું છે એમ સમજવું. (૩) કવર યાને અનુદાન આ શબ્દમાં કોષ પણુ પીપ, પાટરી, પાત્ર, ડબી, ઢાંકણું, ટોપી, પેટી, ખોખું અથવા બાંધણનો સમાવેશ થાય છે. અને લેબલ, આ શબ્દમાં પરી કે ટીકી-ટનો સમાવેશ થાય છે.

૬ માણસ માલ ઉપર વેપારના માલનું ખોટું વર્ણન કરે તો તેને આ આકટના ઠરાવોને અનુસરીને દમનપાત્ર કરવાના ધરાદાથી તેમ કર્યું નથી એમ સાબીત ન કરે તો તેને ત્રણ મહિનાની સુદત સુધીની કેદની કે બસે રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા કરવામાં આવશે. આ ગુન્હો તેના ઉપર બીજી વખત સાબીત થશે તો તેને એક વર્ષની સુદત સુધીની કેદનો અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે;—માત્ર—આ કલમ વિરૂદ્ધ ગુન્હો કરવા બાબત સઘળા પૂર્વોપાય લીધા પછી જે ગુન્હો કર્યાનું તહેામત આવ્યું છે તે ગુન્હો કરતી વખતે વેપારના માલના વર્ણન બાબતના ખરાપણા વિશે વહેમ લાવવાને મને કંઈ પણુ કારણ નહોતું, અને (બ) જે માણસો પાસેથી આવો માલ કે પદાર્થ મને મળ્યો તે માણસો સંબંધી મારી પોતાની યથાશક્તિ પ્રમાણે સઘળી હકીકત ફરીયાદીએ અથવા તેના તરફથી બીજા કોષએ પૂછી એટલે આપી હતી. અથવા (ક) બીજી બધી રીતે હું નિષ્કંપથી આલો હોતો એમ કોષ સાબીત કરે તો તે આ શિક્ષાને પાત્ર થશે નહિ.

૮ કંઈ પણુ માલ, મિલકત કે બારદાન ઉપર પ્રસંગ પ્રમાણે ઇન્ડિઅન પીનલ કોડની ક. ૪૮૦ કે ૪૮૧ માં કહેલી રીતે કોષ માણસે નિશાની કરી હોય તે કારણથી વેપારની કે મિલકતની ખોટી નિશાની વાપરવાનો તેના ઉપર પી-કો. ની કા. ૪૮૨ મુજબ કે વેપારના માલનું કંઈ ખોટું વર્ણન માલ ઉપર કરવા બાબતના આકટની કા. ૨ પ્રમાણે કે વેપારની નિશાની કે મિલકતની નિશાની ખોટી બનાવવાના કારણસર કંઈ છાપ, પત્ર કે બીજું કંઈ હથીઆર બનાવવા બાબત પી-કો-ની કા. ૪૮૫ મુજબ તહેામત હોય અને તે નિમે લખ્યા પ્રમાણે સાબીત કરી આપે તો તેના ઉપરનો ગુન્હો ના સાબીત થવાને ઠરાવ કરવામાં આવશે, એટલે;—

આ વેપારની કે માલની નિશાનીઓ કે વર્ણન કરવાને કે તે કરવા કે બનાવવા માટે ઉપયોગમાં આવે તે સારૂ છાપ, પત્ર કે બીજું હથીઆર કરવાને મને બીજા માણસે કામે લગાડ્યો છે અને તેથી તે માલ કે બીજો પદાર્થ વેચવાથી થતા નફામાં મારો હિત સંબંધ નથી. અને બ જે ગુન્હો કર્યાનું તહેામત આવ્યું છે તે નહીં કરવા માટે મેં યોગ્ય પૂર્વોપાય લીધા હતા, અને ક આ તહેામતવાળો ગુન્હો કરતી વખતે નીશાની કે વર્ણનના ખરાપણા વિશે વહેમ લાવવાને મને કંઈ કારણ નહોતું, અને ૩ જે માણસ તરફથી નિશાની કે વર્ણન કરવામાં આવ્યું હોય તે માણસો સંબંધી મેં મારી યથાશક્તિ પ્રમાણે સઘળી હકીકત ફરીયાદી કે તેના તરફથી બીજા કોષએ પૂછી તે વખતે આપી હતી તો.

૯ વેપારની ખોટી નિશાનીનો ઉપયોગ કરવા સારૂ કે ઇ. પી. કો. ની. કા. ૪૮૨ મુજબ કે વેપારની ખોટી બનાવેલી નિશાની કરી હોય એવો કંઈ પણુ માલ કે પદાર્થ વેચવા સારૂ કે તેમાંથી વેપારની કે બીજી કોષ વસ્તુ તૈયાર કરવા માટે કમળમાં રાખવા સારૂ પી. કો. ની. કા. ૪૮૬ મુજબ કે ખોટી

નિશાની કરવા કે તેનો ઉપયોગ કરવા સાફ કા. ૪૮૭ કે ૪૮૮ મુજબ તે માલ ઉપર વેપારના માલનું ખોટું વર્ણન કરવા સાફ કે તેવો કોઇ માલ વેચવા સાફ આ આક્ટની કા. ૬ કે ૭ મુજબ બ્યારે કોઇ માણસ ઉપર ગુન્હો સાબીત થયાનો ઠરાવ થયો હોય કે ઇ.-પી.-કો.-ની કા.-૪૮૬ પ્રા. આ આક્ટની કા.-૭ કે ૮ માં કહેલી બાબત કે બાબતોની સાબીતીથી તેના ઉપરનો ગુન્હો સાબીત થયાનો ઠરાવ થયો હોય, ત્યારે તેના ઉપર ગુન્હો સાબીત અથવા ના સાબીત થયાનો ઠરાવ કરનારી કોર્ટ, જે માલ તથા પદાર્થથી કે જેના સંબંધમાં ગુન્હો થયો હોય, કે ઉપર કલા પ્રમાણેની સાબિતી થાત તો ગુન્હો થયો હોત તે સમજા માલ તથા પદાર્થ સરકારમાં દાખલ થશે એમ ફરમાવવાને મુખત્યાર છે. (૩) જે તે હુકમ ઉપર ચાલી શકે એમ હોય તો અપીલ ચાલી શકશે. (૪) જે તે પદાર્થ રૂ. ૫૦ કરતાં વધારે હોય અને અપીલ ચાલી શકે તેમ હોય તો હુકમની તારીખથી ૩૦ દિવસની અંદર તેને અપીલ કરવાનો અધિકાર છે. કા. ૧૦-૧૧-જળમાર્ગની કર્મચીની ડ્યુટી બાબતના આક્ટમાં સુધારો કર્યા બાબતની છે.

૧૨. (૧) કારખાનાના આક્ટમાં બ્યાખ્યા કર્યા પ્રમાણે જે જગ્યાએ કારખાનું હોય તે જગ્યામાં બનાવેલા માપ પ્રમાણે કે નંગ પ્રમાણે જે કાપડ વેચવામાં આવતું હોય તે કાપડના દરેક નંગ ઉપર તે નંગ જેટલા ઇન્ચેલા યાર્ડ કે તેના કોઇ અંશ વાસ્તવિક રીતે લાંબા હોય તે દેખાડવા માટે અગ્રેજી આંકડાની સહેજ નજરે પડે તેવી જાપ માર્યા સિવાય તે કાપડ ઉપર કહેલી જગ્યામાંથી બહાર લખ જવું નહીં. (૨) જે કોઇ માણસ પેટા કલમ (૧) માં ઇન્ચેલી રીત પ્રમાણે કાપડનું દરેક નંગ કેટલું લાંબુ છે તે બાબતની તેના ઉપર જાપ માર્યા સિવાય એવી જગ્યામાંથી બહાર લખ જશે તો એવા દરેક નંગ કે તેની દરેક ગાંસડી બાંધવામાં કે બહાર લખ જવામાં જે કંઈ પણ કામ લીધું હશે તે સરકાર દાખલ કરશે અને તે માણસનો હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૧૩. બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનમાં જળમાર્ગે માલ આવ્યો હોય, તે પ્રસંગે આ આક્ટના ઇરાવ વિરૂદ્ધ થયેલા ગુન્હા બાબતની ફરીયાદ વખતે તે માલ જે બંદરેથી ચઢાવ્યો હોય તે બંદર બાબતનો પુરાવો સદરહુ માલ કઇ જગ્યામાં કે કયા પ્રદેશમાં બનાવવામાં કે ઉત્પન્ન કરવામાં આવ્યો હતો તે બાબતનો પ્રથમ દર્શનિય પુરાવો છે એમ સમજવું.

૧૪ (૧) આ આક્ટની ૧૩ મી કલમ પ્રમાણે કે ઈ. પી. કોડની વેપારની નિશાનીઓ વિશેની કલમો વિરૂદ્ધ થયેલા ગુન્હાની ફરીયાદમાં ખર્ચ ફરીઆદીએ તહોમતદારને કે તહોમતદારે ફરીઆદીને આપવું તેનો કોર્ટે ઇરાવ કરવો. (૨) આવો ખર્ચ અરજી કરેથી કોઇ દંડ માફક મણી વસુલ કરી શકશે.

૧૫ ૧૪ મી કલમ મુજબની ફરીઆદ ગુન્હો બન્યાની તારીખથી ત્રણ વર્ષ પછી કે તે ગુન્હાની ફરીઆદીને પહેલાં એવી ખબર પડે ત્યાર પછી એક વર્ષની મુદત વિત્યા પછી, એટલે એમાંથી જે મુદત પ્રથમ પુરી થાય ત્યાર પછી શરૂ કરવામાં આવશે નહીં.

૧૬ ગવરનર જનરલ ઇન કૌન્સિલને આ આક્ટના ઇરાવો અમલમાં લાવવામાં ફાજલદારી કોર્ટેને પાળવા સાફ કોઇ પણ હુકમ ઈડયા કે સ્થાનિક મેજીસ્ટ્રેટને જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને કરવાનો અધિકાર છે.

૧૭ જે માલ ઉપર વેપારની નિશાની કે તેનું વર્ણન કરવામાં આવ્યું હોય, તે માલ વેચતી વખતે તે નિશાની ખરી છે તે ખોટી બનાવટની નથી કે તે વેપારજ માલનું વર્ણન આ આક્ટની અર્થ મુજબ ખોટું વર્ણન નથી એવી વેચનારે ખાત્રી કરી આપી છે એમ સમજવું. પણ જે વેચતી વખતે કરેલા કસારમાં પ્રતિકુળ મજકુર હશે તો વેચનારે ખાત્રી કરી આપી છે એમ સમજવું નહિ.

૧૮ જે ફરીઆદ કે કામ આ આક્ટના કોઈ પણ ઇરાવ મંજુર થયા ન હોત તો કોઈ પણ માણસ ઉપર ચલાવી શકાત તે ફરીઆદમાંથી કે કામમાંથી સદરહુ માણસનો આ આક્ટના કોઈ પણ ઇરાવ ઉપરથી બચાવ થશે નહિ એમ સમજવું.

હિંદુસ્તાનનો પ્રેસ બાબતનો કાયદો.

(સને ૧૯૧૦ નો આક્ટ નંબર ૧ લો.)

૧. આ આક્ટને સન ૧૯૧૦ નો હિંદુસ્તાનનો પ્રેસ બાબતનો આક્ટ કહેવો. (૨) તે બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનને લાયુ છે.

૨. 'લુક' એ શબ્દમાં દરકોષ બાપમાં દરેક વૉલ્યુમનો તથા વૉલ્યુમના ભાગનો અથવા ખંડનો તથા ચોપાનીઆનો તથા બીબાના હાપથી કે શીલા ઉપર જુદા જુદા હાપેલા ગાયનના રાગના દરેક તાલવનો, નકશાનો, આર્ટનો અથવા પ્લાનનો સમાસ થાય છે.

'વર્તમાનપત્ર'નો અર્થ—નિયમિત મુદતના જે ગ્રંથોમાં, સાર્વજનિક વર્તમાન અથવા સાર્વજનિક વર્તમાન ઉપર ટીકા હોય તેવો કોઇ પણ ગ્રંથ એવો થાય છે.

'હાપખાનું' એ શબ્દમાં હાપવાના કારણે સારૂ કિપયોગ કરેલાં સધળાં એન્જનોનો, સાંચા કામનો, બીબાનો, હાપવાની શીલાનો, હથિયારોનો, વાસણોનો તથા બીજા સાધન કે સાહિત્યનો સમાસ થાય છે એમ સમજવું.

૩. સન ૧૮૬૭ ના પ્રેસ તથા લુકોની નોંધણી બાબતના આક્ટની ૪ થી કલમની રૂએ હાપખાનું રાખનાર દરેક માણસને એકરાર કરવાનું ફરમાવવામાં આવ્યું હોય તે દરેક માણસે, સદરહુ એકરાર કરતી વખતે જે માજિસ્ટ્રેટની સમક્ષ એવો એકરાર કરવામાં આવ્યો હોય તેની પાસે પાંચસો રૂપિયાથી ઓછી ન હોય, અથવા જે હજાર રૂપિયાથી વધારે ન હોય તેવી નાણાંની જે રકમ દરેક બાબતમાં માજિસ્ટ્રેટ માગવાનું ચોગ્ગા ધારે તે રકમ અથવા તેટલીજ રકમ જેટલી હિંદુસ્તાન સરકારની સિક્યુરીટીઓ તારણ તરીકે મૂકવી જોઇએ. પણ જે માજિસ્ટ્રેટને ચોગ્ગા લાગે તો, વિશેષ કારણોની નોંધ કરીને, તે કારણસર કોઇ પણ તારણ કરવાનું આદ્ર કરવાને કે આ પેટા કલમની રૂએ કરેલો કોઇ પણ હુકમ વખતે વખત રદ કરવાને અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાને તે મુખત્યાર છે.

(૨) સ્થાનિક સરકારને જ્યારે એમ લાગે કે તેના વહિવટ નીચેના મુલકમાં કોઇ પણ જગ્યાએ રાખવામાં આવેલા જે હાપખાનાના સંબંધમાં આ આક્ટની શરૂઆત પહેલાં સન ૧૮૬૭ ના પ્રેસ તથા લુકો નોંધણી બાબતના આક્ટની ૪ થી કલમની રૂએ એકરાર કરવામાં આવ્યો હોય તેવું કોઇ પણ હાપખાનું કલમ ૪, પેટા કલમ (૧)માં જણાવ્યા પ્રમાણેના કોઇ પણ કારણે સારૂ કિપયોગમાં લેવાય છે ત્યારે સ્થાનિક સરકાર, લેખી નોટીસ આપીને એવા પ્રેસના રાખનારને, જે માજિસ્ટ્રેટની હકુમતમાં તે પ્રેસ આવ્યું હોય, તે માજિસ્ટ્રેટની પાસે પાંચસો રૂપિયાથી ઓછી ન હોય એવી અથવા પાંચહજાર રૂપિયાથી વધારે ન હોય એવી નાણાંની જે રકમ સ્થાનિક સરકાર માગવાનું ચોગ્ગા ધારે તે રકમ, અથવા તેટલીજ રકમ જેટલી હિંદુસ્તાન સરકારની સિક્યુરિટીઓ તારણ તરીકે મુકવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

૪. જ્યારે સ્થાનિક સરકારને એમ જણાય કે જે કોઇ પણ હાપખાનાના સંબંધમાં ૩ થી કલમમાં ફરમાવ્યા પ્રમાણે કોઇ પણ તારણ મુકવામાં આવ્યું હોય તેવું હાપખાનું, જેથી સીધી કે આડકતરી રીતે પછી કોતો અનુમાનથી, સુચનથી, ઇન્કારથી, રૂપકથી, કે મતલબથી અથવા બીજી રીતે કોઇ રીતે—

(અ) ખુન કરવાની કે સને ૧૯૦૮ ના બાર થનારા પદાર્થો બાબતના આક્ટ મુજબનો કોઇ પણ ગુન્હો કરવાની કે કોઇ પણ જલસી ગુન્હાવાનું કોઇ પણ કૃત્ય કરવાની ઉત્કેષણી થવાનો, અથવા (બ) મલિક મુઆઝમની જમીનપરની કે દરિયાપરની ફાજમાંનો કોઇ પણ અમલદાર, સોલ્ડાર કે ખલાસીને પોતાના પ્રજા ધર્મથી કે પોતાના સેવા ધર્મથી ભટ થવાનો, કે (ક) મલિક મુઆઝમ તરફ કે બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં કાયદાની રૂએ જે સરકારનો અમલ સ્થપાયેલો છે, તે સરકાર તરફ અથવા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં ઇન્સારના વહિવટ તરફ અથવા મલિક મુઆઝમની સગેવગર સત્તા નીચેના કોઇ પણ દેશી રાજ અથવા રજવાડા તરફ, અથવા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાંના મલિક મુઆઝમની રૈયતના કોઇ પણ વર્ગ અથવા વિભાગ તરફ દ્રેષ અથવા તિરસ્કાર કિપલ થવાનો અથવા મલિક મુઆઝમ તરફ અથવા સદરહુ

જણાવેલા સરકાર તરફ અથવા એવા કોઇ પણ રાજ કે રજવાડા તરફ બેદિલી ઉત્પન્ન થવાનો, અથવા (ક) કોઇપણ માણસને જાય ઉત્પન્ન કરીને કે તેને દુઃખ કરીને તેને કાંઇ મિલકત અથવા કિંમતી દસ્તાવેજ કોઇ માણસને આપે એમ થવાનો અથવા જે કામ કરવાની તેની કાયદા પ્રમાણે ફરજ ન હોય, તે કામ તે કરે અથવા જે કામ કરવાનો તેનો કાયદા પ્રમાણે હક હોય તે કામ કરવામાં તે કસુર કરે એમ થવાનો અથવા (ધ) કાયદાના વહિવટની વચ્ચે અથવા કાયદા તથા હુકમને ટકાવી રાખવાના કામની વચ્ચે આવવા કોઇ માણસને ઉત્તેજન આપવાનો અથવા ઉત્કેશવાનો, અથવા (ર) સરકારી નોકરને પોતાના સરકારી હુકાના અમલ સંબંધી કાંઇ કામ કરવાને, અથવા કાંઇ કામ ન કરવાને, અથવા કાંઇ કામમાં દીલ કરવાને, લલચાવવાના ઇરાદાથી, તે સરકારી નોકરને ખુદને, અથવા જે માણસની સાથે તે સરકારી નોકરને સંબંધ હોવાનું મનાતું હોય એવા કોઇ માણસને, કાંઇ નુકસાન કરવાનો ઇરાદાવાનો સંભવ હોય, અથવા જેની એવી મતલબ હોય એવા કોઇ પણ શબ્દ, ચિન્હો અથવા દશ્ય આકારો જે વર્તમાનપત્રમાં, યુકમાં, અથવા બીજા દસ્તાવેજમાં હોય, તેવું કોઇ પણ વર્તમાનપત્ર, યુક અથવા બીજા દસ્તાવેજ છાપવાના, કે પ્રસિદ્ધ કરવાના કારણ માટે ઉપયોગમાં લેવાય છે ત્યારે, સ્થાનિક સરકાર તેના મત પ્રમાણે જે શબ્દો, ચિન્હો અથવા દશ્ય આકારો ઉપર જણાવેલા એવા વર્તમાનપત્ર, યુક અથવા બીજા દસ્તાવેજની બંધી નક્કી ન્યાંથી મળે ત્યાંથી મલિક મુઆઝમને જમ થયેલાં બહેર કરવાને મુખત્યાર છે.

ખુલાસો (૧) (ક) રકમમાં ' બેદિલી ' આ સંજ્ઞામાં એવફાદારીનો તથા સબળા પ્રકારના વેરભાવનો સમાવેશ થાય છે.

(૨) સરકારની અથવા ઉપર જણાવેલા હિંદુસ્તાનના કોઇ પણ રાજ અથવા રજવાડાની ચોજનામાં કાયદેસર સાધનોવડે ફેરફાર કરાવી લેવાના હેતુથી તે ચોજના બાબત, અથવા સરકારના કે એવા કોઇ પણ હિંદુસ્તાનના રાજ અથવા રજવાડાના વહિવટને લગતા અથવા બીજા કૃત્ય બાબત, અથવા ખ્રિષ્ટિય હિંદુસ્તાનમાં ઇસ્લામને લગતા વહિવટ બાબત નાપસંદગી બતાવવા માટે દેશ, તિરસ્કાર, અથવા બેદિલી ઉત્પન્ન કર્યા વગર અથવા ઉત્પન્ન કરવાની કોશિશ કર્યા વગર કરેલી ટીકા કલમ (ક) ની વ્યાપ્તિની અંદર આવતી નથી.

(૨) પેટા કલમ (૧) મુજબ નોટીસ કાઢવાની તારીખથી દસ દિવસ વીતી ગયા પછી સન ૧૮૬૭ ના પ્રેસ તથા યુકોની નોંધણી બાબતના આકટની કલમ ૪ મુજબ, એવો પ્રેસના સંબંધમાં કરેલો એકરાર રદ કરવામાં આવેલો ગણવો.

૫. કોઈ પણ પ્રેસના સંબંધમાં આપવામાં આવેલું તારણ ૪ થી કલમની રૂયે જમ કરેલું બહેર કરવામાં આવ્યું હોય તે પ્રસંગે સન ૧૮૬૭ ના પ્રેસ તથા યુકોની નોંધણી બાબતના આકટની ૪ થી કલમ મુજબ એવા પ્રેસના સંબંધમાં નવો એકરાર કરનાર દરેક માણસે, જે માલ્ટ્રેટની સમક્ષ એવો એકરાર કરવામાં આવે તે માલ્ટ્રેટની પાસે, એક હજાર રૂપિયાથી ઓછી ન હોય, અથવા દસ હજાર રૂપિયાથી વધારે ન હોય એવી જે નાણાંની રકમ માલ્ટ્રેટ માગવાનું ચોગ્ય ધારે તે રકમ અથવા તેટલી જ રકમ જેટલી હિંદુસ્તાન સરકારની સિસ્ટુરીટીઓ તારણ તરીકે સુકવી બેઠકે.

૬. આવી વધારાની તારણની રકમ સુકવામાં આવ્યા પછી સદરકુ છાપખાનું જે શબ્દો, ચિન્હો, અથવા દશ્ય આકારો સ્થાનિક સરકારના મત પ્રમાણે કલમ ૪ પેટા કલમ (૧) માં વર્ણવેલા પ્રકારના હોય, તેવા કોઇ પણ શબ્દો, ચિન્હો અથવા દશ્ય આકારો જે કોઇ પણ વર્તમાનપત્રમાં, યુકમાં અથવા બીજા દસ્તાવેજમાં હોય તેવું વર્તમાનપત્ર, યુક, અથવા બીજા દસ્તાવેજ છાપવાના અથવા પ્રસિદ્ધ કરવાના કારણ માટે, ફરીથી ઉપયોગમાં લેવામાં આવે તો, સ્થાનિક સરકાર એવા શબ્દો, ચિન્હો અથવા દશ્ય આકારો, જેમાં જણાવવામાં કે વર્ણવવામાં આવ્યા હોય તેવી બેખી નોટીસ એવા છાપખાનાના રાખનાર ઉપર મોકલીને

(અ) એવી રીતે સુકવામાં આવેલી વધારાની રકમ

(બ) એવું વર્તમાનપત્ર, યુક અથવા બીજા દસ્તાવેજ છાપવાના અથવા પ્રસિદ્ધ કરવાના કારણ

માટે ઉપયોગમાં લેવાયેલું, અથવા જે જગ્યાએ એવું વર્તમાનપત્ર, છુક, અથવા બીજાં દસ્તાવેજી છપાતો હોય અથવા ફરિયાદ કરવામાં આવેલી બાબત છાપતી વખતે છપાયો હોય તે જગ્યામાં અથવા જગ્યા ઉપર મળી આવેલું છાપખાતું અને (ક) એવા વર્તમાનપત્ર, છુક અથવા બીજાં દસ્તાવેજીની બધી નકલો, જ્યાંથી મળી આવે ત્યાંથી મહિક મુઆઝમને જમ થયેલાં જાહેર કરવાને મુખત્યાર છે.

૭. (૧) જ્યારે કોઇ છાપખાતું કે વર્તમાનપત્ર, છુક કે બીજાં દસ્તાવેજીની કોઇ નકલો આ આક્ટની રૂએ જમ થયેલાં જાહેર કરવામાં આવ્યાં હોય ત્યારે, સ્થાનિક સરકાર, સબ ઇન્સ્પેક્ટરના કુદૃષ્ટી ઉત્તરતા દરજ્જાનો ન હોય તેવા કોઇ પોલીસ અમલદારને જમ કરવા માટે ફરમાવવામાં આવેલી મિલકત પકડવાનો તથા અટકાવી રાખવાનો અને જે જગ્યામાં એવી મિલકત હોય, કે હોવાનો શક હોય તે જગ્યામાં કે (૨) એવા વર્તમાનપત્ર, છુક કે દસ્તાવેજીની કોઇ પણ નકલ વેચવા માટે, વહેંચવા માટે, પ્રસિદ્ધિ માટે કે લોકોને જોવા માટે રાખી હોય કે એવી રીતે રાખ્યાનો શક હોય તેવી જગ્યામાં પેસવાનો તે એવી મિલકત માટે શોધ કરવાનો જેમાં અધિકાર આપ્યો હોય, એવું વારંટ કાઢવાનું કોઇ પણ માજીસ્ટ્રેટને ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

(૨) આ કલમની રૂએ કાઢવામાં આવેલું વારંટ જેટલા પ્રમાણમાં ઝાડો લેવાને લગતું હોય તેટલા પ્રમાણમાં ફોજદારી કામ ચલાવવાની નીતના કાયદા મુજબ ઝાડો લેવાનાં વારંટોની બબલથી માટે જે રીત ઠરાવી છે તે રીત પ્રમાણે બબલવું જોઇએ.

૮. સન ૧૮૬૭ ના પ્રેસ તથા બુકોની નોંધણી બબલના આક્ટની ૫ મી કલમની રૂએ વર્તમાનપત્રના જે દરેક પ્રસિદ્ધ કરનારને એકરાર કરવાનું ફરમાવવામાં આવ્યું હોય, તે દરેક પ્રસિદ્ધ કરનારે સદરકુ એકરાર કરતી વખતે, જે માજીસ્ટ્રેટની સમક્ષ એકરાર કરવામાં આવ્યો હોય, તેની પાસે પાંચસો રૂપિયાથી ઓછી ન હોય અથવા બે હજાર રૂપિયાથી વધારે ન હોય તેવી જે નાણાંની રકમ દરેક બાબતમાં માજીસ્ટ્રેટ માગવાનું ચોગ્ય ધારે તે રકમ અથવા તેટલીજ રકમ જેટલી હિંદુસ્તાન સરકારની સિક્યુરીટીઓ તારણ તરીકે મૂકવી જોઇએ, પરંતુ એવું ઠરાવ્યું છે કે સદરકુ આક્ટની રૂએ વર્તમાનપત્રના છાપનાર તરીકે નોંધવામાં આવેલો માણસ, જેમાં સદરકુ વર્તમાનપત્ર છપાતું હોય તે પ્રેસના રાખનાર તરીકે પણ નોંધાયેલો હોય, તો જ્યાં સુધી એવી નોંધણી અમલમાં હોય ત્યાં સુધી પ્રસિદ્ધ કરનારને તારણ મુકવાનું ફરમાવવું નહિ.

વળી એવું ઠરાવ્યું છે કે માજીસ્ટ્રેટ પોતાને ચોગ્ય લાગે તો વિશેષ કારણોની નોંધ કરીને તે કારણસર, કોઇ પણ તારણ મુકવાનું માફ કરવાને કે આ પેટા કલમની રૂએ કરેલો કોઈપણ હુકમ વખતોવખત રદ કરવાને કે તેમાં ફેરફાર કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) સ્થાનિક સરકારને જ્યારે એમ લાગે કે પોતાના મુલકની અંદર પ્રસિદ્ધ થતા જે વર્તમાનપત્રના સંબંધમાં આ આક્ટની અજાત પહેલાં સન ૧૮૬૭ ના પ્રેસ તથા બુકોની નોંધણી બાબતના આક્ટની ૫ મી કલમની રૂએ સદરકુ વર્તમાનપત્રના પ્રસિદ્ધ કરનાર તરફથી એકરાર કરવામાં આવ્યો હોય તેવા કોઇ પણ વર્તમાનપત્રની અંદર કલમ ૪ પેટા કલમ (૧) માં જણાવેલા પ્રકારના કોઈ પણ શબ્દો, ચિન્હો અથવા દસ્ય આકારો આવે છે. ત્યારે તે સ્થાનિક સરકાર બેખી નોટીસ આપીને એવા પ્રસિદ્ધ કરનારને, જે માજીસ્ટ્રેટની હકુમતમાં સદરકુ વર્તમાનપત્ર પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યું હોય તે માજીસ્ટ્રેટની પાસે, પાંચસો રૂપિયાથી ઓછી ન હોય અથવા પાંચહજાર રૂપિયાથી વધારે ન હોય એવી જે નાણાંની રકમ સ્થાનિક સરકાર માગવાનું ચોગ્ય ધારે તે રકમ અથવા તેટલીજ રકમ જેટલી હિંદુસ્તાન સરકારની સિક્યુરીટીઓ તારણ તરીકે મુકવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

(૬) (૧) જે કોઈ પણ વર્તમાનપત્રના સંબંધમાં ૮ મી કલમમાં ફરમાવ્યા પ્રમાણે કોઈ પણ તારણ મુકવામાં આવ્યું હોય, તેવા વર્તમાનપત્રની અંદર કોઈ પણ શબ્દો, ચિન્હો અથવા દસ્ય આકારો સ્થાનિક સરકારના મત પ્રમાણે કલમ ૪, પેટા કલમ (૧) માં જણાવેલા પ્રકારનાં હોય તો તે સ્થાનિક સરકાર તેવા શબ્દો, ચિન્હો, અથવા દસ્ય આકારો જેમાં જણાવવામાં અથવા વર્ણવવામાં આવ્યા હોય,

તેથી લેખી નોટીસ એવા વર્તમાનપત્રના પ્રસિદ્ધ કરનાર ઉપર મોકલીને એવું તારણ અને એવા વર્તમાન પત્રની બધી નકલો જ્યાંથી મળે ત્યાંથી મલિક મુઆઝમને જમત થયેલાં જાહેર કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) પેટા કલમ (૧) મુજબ નોટીસ કાઢવાની તારીખથી દસ દિવસ વીતી ગયા પછી, સન ૧૮૬૭ ના પ્રેસ તથા બુકોની નોંધણી બાબતના આક્ટની ૫ મી કલમ મુજબ એવા વર્તમાનપત્રના પ્રસિદ્ધ કરનારે કરેલો એકરાર રદ કરવામાં આવેલો ગણવે.

૧૦. કોઇ પણ વર્તમાનપત્રના સંબંધમાં આપવામાં આવેલું તારણ જમ થયેલું જાહેર કરવામાં આવ્યું હોય તે પ્રસંગે, સન ૧૮૬૭ ના પ્રેસ તથા બુકોની નોંધણી બાબતના આક્ટની ૫ મી કલમ મુજબ એવા વર્તમાનપત્રના કે જે બીજું કોઇ પણ વર્તમાનપત્ર એવા વર્તમાનપત્રના જેવું વસ્તુતઃ હોય તેવા વર્તમાનપત્રના પ્રસિદ્ધ કરનાર તરીકે નવો એકરાર કરનાર કોઇપણ માણસો જે માજિસ્ટ્રેટની સમક્ષ એવો એકરાર કરવામાં આવે તે માજિસ્ટ્રેટની પાસે એક હજાર રૂપિયાથી ઓછી ન હોય અથવા દસ હજાર રૂપિયાથી વધારે ન હોય એવી જે નાણાંની રકમ માજિસ્ટ્રેટ માગવાનું યોગ્ય ધારે તે રકમ અથવા તેટલીજ રકમ જેટલી હિંદુસ્તાન સરકારની સિક્યુરીટીઓ તારણ તરીકે મુકવી જોઇએ.

૧૧. આવી વધારાની તારણની રકમ અનામત મુકવામાં આવ્યા પછી સદરહુ વર્તમાનપત્રમાં જે શબ્દો, ચિન્હો, અથવા દશ્ય આકારો સ્થાનિક સરકારના મત પ્રમાણે કલમ ૪ પેટા કલમ (૧) માં વર્ણવેલા પ્રકારનાં હોય તેવા કોઇ પણ શબ્દો, ચિન્હો અથવા દશ્ય આકારો આવે તો, તે સ્થાનિક સરકાર, એવા શબ્દો, ચિન્હો, અથવા દશ્ય આકારો જેમાં જણાવવામાં કે વર્ણવવામાં આવ્યાં હોય, તેવી લેખી નોટીસ એવા વર્તમાનપત્રના પ્રસિદ્ધ કરનાર ઉપર મોકલીને.

(અ) એવી અનામત મુકવામાં આવેલી વધારાની તારણની રકમ, અને (બ) એવા વર્તમાનપત્રની બધી નકલો, જ્યાંથી મળી આવે ત્યાંથી મલિક મુઆઝમને જમ થયેલી જાહેર કરવાને મુખત્યાર છે.

૧૨. (૧) સ્થાનિક સરકારને ક્યાંય પણ હાપેલા કોઇપણ વર્તમાનપત્ર બુક અથવા બીજા દસ્તાવેજમાં કલમ ૪, પેટા કલમ (૧)માં વર્ણવેલા પ્રકારના કોઇ પણ શબ્દો, ચિન્હો, અથવા દશ્ય આકારો આવતાં હોય તે પ્રસંગે તે સરકાર પોતાના મતનાં કારણ જણાવીને સ્થાનિક સરકારી જેઝીટમાં જાહેરનામું આપીને, એવું વર્તમાનપત્ર, બુક અથવા બીજા દસ્તાવેજ મલિક મુઆઝમને જમ થયેલાં જાહેર કરવાને મુખત્યાર છે. અને તે ઉપરથી કોઇ પણ પોલીસ અમલદાર સદરહુ જ્યાંથી મળી આવે ત્યાંથી પકડવાને મુખત્યાર છે; અને સમ ઇન્સ્પેક્ટરના દરજ્જાથી ઉત્તરતા દરજ્જાના ન હોય તેવા કોઇ પણ પોલીસ અમલદારને જે કોઇ જગ્યામાં એવું વર્તમાનપત્ર, બુક અથવા બીજા દસ્તાવેજ હોય અથવા હોવાનો યોગ્ય રીતે શક હોય ત્યાં પેસરાનો અને સદરહુ માટે શોધ કરવાનો વારંટથી અધિકાર આપવાને કોઇ પણ માજિસ્ટ્રેટ મુખત્યાર છે.

(૨) આ કલમની રૂએ કાઢવામાં આવેલું દરેક વારંટ, જેટલા પ્રમાણમાં તે ઝાડો લેવાને લગતું હોય તેટલા પ્રમાણમાં, સને ૧૮૬૮ ના ફોનદારી કામ ચલાવવાની રીતના કાયદા મુજબ ઝાડો લેવાનાં વારંટોની બળવણી માટે જે રીત કરાવી છે, તે રીત પ્રમાણે બળવવું જોઇએ.

૧૩. જમીન માગે કે દરિયા માગે બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં આવેલા જે કોઇ પેકેજમાં કલમ ૪ પેટા કલમ (૧) માં વર્ણવેલા પ્રકારના વર્તમાનપત્રો, બુકો કે દસ્તાવેજ હોવાનો કરટમ અમલદારને કે આ અર્થે નીમેલા બીજા અમલદારને શક આવે તો તે અટકાવવાનો તેને અધિકાર છે.

૧૪. બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં હાપીને પ્રસિદ્ધ કરેલું કોઇ પણ વર્તમાનપત્ર છાપનારે અને પ્રસિદ્ધ કરનારે સન ૧૮૬૭ ના પ્રેસ તથા બુકોની નોંધણી બાબતના આક્ટની ૫ મી કલમની રૂએ એકરાર કર્યો હોય અને પ્રસિદ્ધ કરનારે જ્યારે આ આક્ટથી તેમ કરવાનું ફરમાવ્યું હોય, ત્યારે તારણ મુક્યું હોય તે સિવાય દપાલ મારફતે મોકલવું નહિ.

૧૫. કાગળ કે પાર્સલ સિવાયની બીજી કોઇ પણ ચીજ દપાલ મારફતે જતી હોય તે વખતે તેમાં-

(અ) કલમ ૪, પેટા કલમ (૧) માં વર્ણવેલા પ્રકારના શબ્દો, ચિન્હો, અથવા દ્રશ્ય આકારો જેમાં હોય એવું કોઇ પણ વર્તમાનપત્ર, યુક કે બીજા દસ્તાવેજ છે, અથવા (બ) જે વર્તમાનપત્રના સંપાદકમાં સન ૧૮૬૭ ના પ્રેસ તથા યુકોની નોંધણી બાબતના આક્ટની ૫ મી કલમની રૂએ ફરમાવવામાં આવેલો એકરાર કરવામાં આવ્યો ન હોય, અથવા આ આક્ટથી ફરમાવવામાં આવેલું તારણ તેના પ્રસિદ્ધ કરનારે યુકનું ન હોય તેવું કોઇ પણ વર્તમાનપત્ર છે, એવો પોસ્ટ ઓફીસ જેના હવાનામાં હોય કે જેને આ બાબત પોસ્ટ માસ્તર જનરલે અધિકાર આપ્યો હોય તેને શક આવે તો તે ચીજ અટકાવવાનો અને તેની સ્થાનિક સરકાર ફરમાવે તેવી વ્યવસ્થા કરવા માટે જેને નીચે તેને સ્વાધિન કરવાનો અધિકાર છે.

૧૬. (૧) બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં દરેક વર્તમાનપત્ર છાપનારે, એવા વર્તમાનપત્રનો દરેક અંક પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે કે તરતજ તેની બે નકલો, સ્થાનિક સરકાર, મેજિસ્ટ્રેટમાં જાહેરાતમાં આપીને ફરમાવે તે જગ્યાએ અને તેવા અમલદારને સરકારના ઉપર મફત મોકલવી જોઇએ.

(૨) એવા કોઇ પણ વર્તમાનપત્રનો કોઇ પણ છાપનાર પેટાકલમ (૧) ને અનુસરીને સદરહુની નકલો મોકલવામાં કસુર કરશે તો, જે અમલદારને તે નકલો આપવી જોઇતી હતી તેવી અથવા આ બાબતમાં તે અમલદારે અધિકાર આપેલા કોઇ પણ માણસની ફરિયાદ ઉપરથી જે જગ્યામાં તે વર્તમાન પત્ર છાપાયું હોય તે જગ્યાએ જેની હકુમત હોય તેવા માજિસ્ટ્રેટ તરફથી ચુનહાની સામીતીનો ઠરાવ થયેથી, તે દરેક કસુર બદલ પચાસ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષાને પાત્ર થશે એમ સમજવું.

૧૭. જે કોઇ પણ મિલ્કતના સંપાદકમાં કલમ ૪, ૬, ૯, ૧૧, અથવા ૧૨ ની રૂએ સરકાર જમ કરવા બાબતનો હુકમ કરવામાં આવ્યો હોય, તે મિલ્કતમાં હિત સંપાદક હોય એવા કોઇ પણ માણસને, એવા હુકમની તારીખથી બે મહિનાની અંદર, જેના સંપાદકમાં, તે હુકમ કરવામાં આવ્યો હોય, તે વર્તમાનપત્રમાં, યુકમાં અથવા બીજા દસ્તાવેજમાં કલમ ૪, પેટા કલમ (૧) માં વર્ણવેલા પ્રકારના કોઇ પણ શબ્દો, ચિન્હો, અથવા દ્રશ્ય આકારો નહતા એ સમજાવે ઉપરથી તે હુકમ રદ કરાવવા માટે હાઇકોર્ટને અરજી કરવાનો અધિકાર છે.

૧૮. ત્રણ જજોની અથવા જ્યાં હાઇકોર્ટ ત્રણ કરતાં ઓછા જજોની બનેલી હોય ત્યાં, બધા જજોની બનેલી હાઇકોર્ટની સ્પેશિયલ બેંચે એવી દરેક અરજી સાંભળવી અને તેનો નીકાલ કરવો.

૧૯. (૧) જેના સંપાદકમાં સદરહુ હુકમ કરવામાં આવ્યો હોય તે વર્તમાનપત્રમાં, યુકમાં કે બીજા દસ્તાવેજમાં આવેલા શબ્દો, ચિન્હો કે દ્રશ્ય આકારો કલમ ૪, પેટા કલમ (૧) માં વર્ણવેલા પ્રકારનાં નથી એમ સ્પેશિયલ બેંચને લાગે તો સદરહુ સરકાર જપ્ત કરવા બાબતનો હુકમ સ્પેશિયલ બેંચે રદ કરવો જોઇએ.

(૨) જે જજોની સ્પેશિયલબેંચ બનેલી હોય તે, જજોની વચ્ચે મતભેદ પડે ત્યારે, તેવા જજોના (જે હોય તો) બહુ મત પ્રમાણે નીકાલ થવો જોઇએ.

(૩) પ્રસ્તુત હુકમ રદ કરવાનો કામમાં સદરહુ પ્રમાણે બહુમત ન થાય ત્યારે, એવો હુકમ કાયમ રાખવો જોઇએ.

૨૦. કોઇ પણ વર્તમાનપત્રના સંપાદકમાં એવી કોઇ પણ અરજી સાંભળતી વખતે આ આક્ટ શરૂ થયા પછી પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવેલી એવા વર્તમાનપત્રની કોઇ પણ નકલ, એવા વર્તમાનપત્રમાંના જે શબ્દો, ચિન્હો અથવા દ્રશ્ય આકારો કલમ ૪, પેટા કલમ (૧)માં વર્ણવેલા પ્રકારનાં છે એમ કહેવામાં આવ્યું હોય તેના પ્રકાર અથવા વલણની સામીતીના ટેકામાં પુરાવામાં આપવાનો અધિકાર છે.

૨૧. દરેક હાઇકોર્ટ સવળતા અનુસાર બનતી તાકિદે એવી અરજીની બાબતમાં કામ ચલાવવાની રીતનું, તેના ખર્ચની રકમોનું અને તે ઉપર થનારા હુકમોની બજાવણીના કામનું નિયમન કરવા બાબત કાનુનો ઘડવી જોઇએ અને એવી કાનુનો ઘડવામાં આવે ત્યાં સુધી ફરિયાદો, અને અપીલો સિવાય બીજાં ચલાવેલાં કામોમાં એવી કોર્ટની જે પદ્ધતિ હોય તે પદ્ધતિ બનતાં સુધી એવી અરજીઓને લાગુ પડશે એમ સમજવું.

૨૨. સરકાર જમ ક્યાં બાબતનું જે જે જાહેરનામું આ આકટ મુજબ કરવામાં આવ્યાનું દેખાતું હોય તેવું દરેક જાહેરનામું, તેમાં ઉલ્લેખ કરેલી સરકાર જમ ક્યાંની બાબત અમલમાં આવ્યા બાબત, બધા માણસોની સામે નિર્ણયાત્મક પુરાવો ગણાશે એમ સમજવું, અને આ આકટ મુજબ ચલાવવામાં આવ્યું છે એમ કહેવામાં આવતા કોઇ પણ કામના સંબંધમાં ઉપર જણાવેલા પ્રકારની અરજી ઉપરથી હાઇકોર્ટ સિવાય બીજી કોઇ પણ કોર્ટ વધી ઉઠાવી શકશે નહિ અને આ આકટ મુજબ કરેલા અથવા કરવાનો શુદ્ધ બુદ્ધિથી ધરાવેલો હોય તેવા કોઇ પણ કૃત્ય માટે કોઇ પણ માણસની સામે આ આકટ ઉપરથી ઠરાવ્યું છે તે સિવાય કોઇ પણ દિવાની અથવા ફાજદારી કામ ચલાવી શકાશે નહિ.

૨૩. (૧) જે કોઇ પણ સમયને ૩ અથવા કલમ ૫ મુજબ રકમ અનામત મુકવાનું ફરમાવવામાં આવે, ત્યારે તે સમય તેમ ન કરતાં બુકો અથવા કાગળો છાપવા માટે પ્રેસ પોતાના કમળમાં રાખશે તે, માજિસ્ટ્રેટ પાસે ગુન્હાની સાબીતીનો ઠરાવ થયેથી, સન ૧૮૬૭ ના પ્રેસ તથા બુકોની નોંધણી બાબતના આકટની ૪ થી કલમમાં ઠરાવેલા એકરાર તેણે કર્યો ન હોય ત્યારે તે જે શિક્ષાને પાત્ર થાય તેજ શિક્ષાને પાત્ર થશે એમ સમજવું.

(૨) જે કોઇ સમયને કલમ ૮ કે ૧૦ મુજબ અનામત રકમ મુકવાનું ફરમાવવામાં આવે ત્યારે તે સમય તેમ ન કરતાં કોઇ પણ વર્તમાનપત્ર પ્રસિદ્ધ કરશે, અથવા એવું તારણ મુકવામાં આવ્યું નથી એમ જાણીને એવું વર્તમાનપત્ર પ્રસિદ્ધ કરશે તે માજિસ્ટ્રેટ પાસે ગુન્હાની સાબીતીનો ઠરાવ થયેથી, સન ૧૮૬૭ ના પ્રેસ તથા બુકોની નોંધણી બાબતના આકટની ૫ મી કલમમાં ઠરાવેલા એકરાર તેણે કર્યો ન હોય ત્યારે તે જે શિક્ષાને પાત્ર થાય તેજ શિક્ષાને પાત્ર થશે એમ સમજવું.

૨૪. જ્યારે કોઇ માણસે આ આકટ મુજબ કોઇ તારણ મુક્યું હોય અને જે પ્રેસના સંબંધમાં તારણ મુકવામાં આવ્યું હોય, તે પ્રેસ રાખવાનું બંધ કરે, અથવા પ્રસિદ્ધ કરનાર હોઇને સન ૧૮૬૭ ના પ્રેસ તથા બુકોની નોંધણી બાબતના આકટની ૮ મી કલમની રૂએ એકરાર કરે ત્યારે તેને જે માજિસ્ટ્રેટની હકમતમાં એવું છાપવાનું હોય તેને, સદરકુ તારણ પાછું આપવા માટે અરજી કરવાનો અધિકાર છે; અને પછી એવું તારણ માજિસ્ટ્રેટની ખાતરી લાયક સાબીતી થયેથી અને આમાં ઉપર જણાવેલા ઠરાવોને પાત્ર રહીને, એવા માણસને પાછું આપવું જોઇએ.

૨૫. આ આકટ મુજબની દરેકની નોટીસ માજિસ્ટ્રેટને મોકલી જોઇએ અને તેણે તે સન ૧૮૬૮ ના ફાજદારી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદા મુજબ સમન માટે ઠરાવવામાં આવેલી રીત પ્રમાણે બળવડાવવી જોઇએ.

૨૬. આ આકટના કોઇ પણ ઠરાવ ઉપરથી, જે કામ અથવા કસુર કરવાથી આ આકટની વિરુદ્ધ ગુન્હો થતો હોય તેવા કોઇ પણ કામ માટે અથવા કસુર માટે કોઇ પણ માણસ ઉપર બીજી કોઇ પણ કાયદા મુજબ ફાજદારીમાં કામ ચલાવવાને પ્રતિબંધ થાય છે એમ સમજવું નહિ.

હિન્દુસ્તાનનો વીજળી બાબતનો કાયદો.

(સને ૧૯૧૦ નો આકટ ૯ મો.)

૧. આ આકટને સને ૧૯૧૦ નો હિન્દુસ્તાનનો વીજળી બાબતનો આકટ કહેવો. (૨) તે આખા બ્રિટિશ હિન્દુસ્તાનને લાગુ છે.

૨. ટેલીગ્રાફ આકટમાં વ્યાખ્યા કરેલી સંજ્ઞાઓનો જે અર્થ કર્યો છે તેજ અર્થ આ આકટમાં થશે.
૩. સ્થાનિક સરકારે ઠરાવેલા નમુના પ્રમાણે અરજી કરવાથી અને ઠરાવેલી રી આપેથી કોઇ પણ નિર્દિષ્ટ કરેલા પ્રદેશમાં વીજળીની શક્તિ પુરી પાડવા માટે કે લઇ જવા માટે કે મોકલવા માટે વીજળીનો બાબત તાંબવા સાથે લાઇસન્સ આપવાને મુખત્યાર છે અને લાઇસન્સમાં સ્થાનિક સરકારને યોગ્ય લાગે તેવી સરતો લખાઇ કરવાને અધિકાર છે.

૪. જે લોકોના હિત સાથે કે લાઇસન્સવાળો જાણી જોઇને તથા જેરબ્યાજી કસ્ટર કરે કે લાઇસન્સની સરત તોડે તો લાઇસન્સ રદ કરવાની જરૂર જણાશે તો સ્થાનિક સરકાર લાઇસન્સ રદ કરવાને કે તેમાં સુધારો કરવાને સુખત્યાર છે.

૫. સ્થાનિક સરકારે તે લાઇસન્સ રદ કરવાની નોટીસ લાઇસન્સવાળા કે સ્થાનિક અધિકારી ઉપર બળવવી જોઇએ અને કઇ તારીખથી લાઇસન્સ રદ થશે તે નોટીસમાં બતાવવું. સ્થાનિક અધિકારી નોટીસ બજાવ્યાની તારીખ પછી ત્રણ મહીનાની અંદર સ્થાનિક સરકારની લેખી સંમતિ લાઇને લાઇસન્સવાળાને લેખી નોટીસ આપીને ફરમાવી શકે કે તે અંડરટેકીંગ સ્થાનિક સરકારને વેચવું.

૬. સ્થાનિક અધિકારીનું લાઇસન્સ સ્થાનિક સરકાર રદ કરે ત્યારે તે અંડરટેકીંગ તેણે સરકાર ફરમાવે તે રીતે વેચવું જોઇએ.

૭. પચાસ વર્ષ કરતાં વધારે ન હોય એવી મુદત સ્થાનિક અધિકારી લાઇસન્સની મુદતની આખરે તે અંડરટેકીંગ વેચાતું લેવાને સુખત્યાર છે.

૮. ૭ મી કલમ મુજબ મુદત પૂરી થયા પછી સ્થાનિક અધિકારી અથવા સ્થાનિક સરકાર અંડરટેકીંગ ખરીદ કરે નહિ અને લાઇસન્સવાળાની સંમતિથી લાઇસન્સ રદ કરવામાં આવે ત્યારે તે લાઇસન્સવાળો તે અંડરટેકીંગની વ્યવસ્થા કરવાને સુખત્યાર છે.

૯ લાઇસન્સવાળાએ બીજા લાઇસન્સની રથે આપેલાં અંડરટેકીંગ ખરીદ કરવાં નહિ, કે તે સાથે સંબંધ રાખવો નહિ કે પોતાનું અંડરટેકીંગ બીજાને તપદીલ કરી આપવું નહિ.

૧૦ સ્થાનિક સરકારને આ આકટ મુજબ આપવાના કોઇ પણ લાઇસન્સમાં, લાઇસન્સવાળો જે બોલી કે સરતોએ પોતાનું અંડરટેકીંગ વેચવાને અંધાવલો હોય તેમાં ફરકાર કરવાને અધિકાર છે.

૧૧ લાઇસન્સવાળાએ, પોતાના અંડરટેકીંગના હિસાબનું વાર્ષિક સરવાળું તૈયાર કરી સ્થાનિક સરકારને ઠાવેલી તારીખ પહેલાં મોકલવું જોઇએ.

૧૨ લાઇસન્સવાળો વીજળી પુરી પાડવાના પ્રદેશમાં અથવા લાઇસન્સ ઉપરથી પરવાનગી મળી હોય ત્યારે તે પ્રદેશની બહાર કોઇ પણ સ્ટ્રીટ, રેલ્વે કે ટ્રામવેની કે ગટર કે મોરી, જમીન ઉઘાડવાને કે બોદવાને કે વીજળીની શક્તિ યોગ્ય રીતે પુરી પાડવા સાથે જરૂર હોય એવાં સધળાં કામ કરવાને સુખત્યાર છે.

૧૩ પરંતુ નવાં બાંધકામ શરૂ કરતા પહેલાં નિદાન એક મહીના આગમજ લાઇસન્સવાળાએ, પ્રસંગ પ્રમાણે જવાબદાર સખસને લેખી નોટીસ આપવી જોઇએ.

૧૪ લાઇસન્સવાળાને જે નળીઓ કે નાર હરકત કરતા જણાય તેની જગા બદલવાનો તેને અધિકાર છે.

૧૫. વીજળી પુરી પાડવાની લાઇન કે બીજું બાંધકામ, ગટર પાસે કે નળ પાસે અથવા વીજળી પુરી પાડવાની બીજી લાઇન પાસે અથવા કોઇ બાંધકામ પાસે નાંખવાનું કે કરવાનું હોય ત્યારે લાઇસન્સવાળાએ, તેમાં જે પક્ષકારોનો સંબંધ હોય તેમને તે બાબતની અડતાળીસ કલાકની લેખી નોટીસ આપવી જોઇએ. અને તેમને પસંદ પડે તે રીતે તે કામ કરવું જોઇએ.

૧૬. બોદેલી સ્ટ્રીટ, રેલ્વે, ટ્રામવે, ગટર, મોરી કે ટેનલ તેણે વગર દીસે કામ થઇ રહે કે તુરત હતી તેવી કરવી જોઇએ. અને કામ ચાલે ત્યાં સુધી બોદેલા બામ આગળ વાડ કરાવીને ખેરો રાખવો તથા દીવો રાખવો.

૧૭. ટેલીગ્રાફ લાઇનના કોઇ પણ ભાગથી ૧૦ વારની અંદર કોઇ પણ વીજળી પુરી પાડવાની લાઇન કે બીજું બાંધકામ કરતા પહેલાં લાઇસન્સવાળાએ તે બાબતની નોટીસ ઇસ્ટીવલ આગમજ ટેલીગ્રાફ અધિકારીને આપવી જોઇએ.

૧૮. સ્થાનિક સરકાર હવામાંની લાઇન જે રીતે નાંખવાનું લાઇસન્સવાળો ચોખ્યું હોય તે પસંદ કરે નહિ ત્યાં સુધી તેણે તેવી કોઇ લાઇન, કોઇ સ્ટ્રીટ, રેલ્વે, ટ્રામવે કે નાળમાં થઇને ૧૩ મી કલમમાં ઠરાવ્યું છે તે સિવાયને પ્રસંગે આ ઉપરથી અધિકાર પ્રાપ્ત થાય છે એમ સમજવું નહિ.

૧૯. લાઇસન્સવાળાએ, આ આકટ પ્રમાણે અધિકાર ચલાવવામાં અને તેટલી ઓછી નુકસાની થવા દેવી જોઇએ, અને તેના તરફથી કોઇ પણ માણસે કરેલી નુકસાનીનો તેણે પુરેપુરો મોં બદલો આપવો જોઇએ.

૨૦. લાઇસન્સવાળાએ ભોગવટો કરનારને પોતાનો ધરાહો જણાવ્યા પછી જે કોઇ જગ્યામાં વીજળીની શક્તિ પુરી પાડવામાં આવતી હોય તે જગ્યામાં પેસવાનો તથા પોતાના શિટીંગ અથવા બીજાં વસ્ત્રો કઢાડી લઇ જવાનો લાઇસન્સવાળાને અધિકાર છે.

૨૧. લાઇસન્સવાળાને વીજળીની શક્તિનો ઉપયોગ કરવા સાથે, તે શક્તિના ઉપયોગ ઉપર નિર્બંધ રાખવાની અને તેનો ઉપયોગ કરવાના કામમાં દખલ કરવાનો તેને હક નથી.

૨૨. જ્યારે લાઇસન્સવાળા તરફથી વીજળીની શક્તિ પુરી પાડવામાં આવતી હોય, ત્યારે દરેક સમયને અરજી કરેલી બીજા સમયને જે સરતે તે શક્તિ મળવાનો હક હોય તેજ સરતે તેવી શક્તિ મળવાનો હક પ્રાપ્ત થશે. પરંતુ તેવી શક્તિ પુરી પાડવા સાથે તેને યનારો કાયમનો ખર્ચ મળી આવે એવી ઓછામાં ઓછી વાર્ષિક રકમ તેને આપવાનો તે સમયને અધિકાર છે.

૨૩. વીજળીની શક્તિ બદલના પૈસા અયોગ્ય મહેરમાની ન બતાવતાં આકારવા જોઇએ અને ખર્ચ લેવાનો તેને અધિકાર છે.

૨૪. જે માણસ પુરી પાડેલી વીજળીની શક્તિ બદલ પોતે આપવાનો ખર્ચ આપવાની મરજત કરે તો તેને વીજળીની શક્તિ પુરી પાડવાનું બંધ કરવું.

૨૫. વીજળી પુરી પાડવાની લાઇન અથવા બીજાં સાધનો જે સમયના કમળમાં હોય તેની ઉપર દિવાની કોર્ટની પ્રોસેસની બજવણીમાં કે આલેખા નાદારી બાબતના કોઇ પણ કામમાં જમ થવાને પાત્ર થશે નહિ.

૨૬. વાપરનારને પુરી પાડેલી વીજળીની શક્તિનું પરિમાણ ખરા મીટરથી શોધી કઢાડવા માટે જો તે માગે તો તેને તેવું એક મીટર ભાડે કે વેચાતું પુરૂ પાડવું જોઇએ.

૨૭. કોઇ પણ લાઇસન્સવાળાને વીજળી પુરી પાડવાના પ્રદેશની બહાર કોઇ પણ સમયને વીજળીની શક્તિ પુરી પાડવાનો અને તે કારણ સાથે વીજળી પુરી પાડવાની લાઇન નાખવાનો કે સુકવાનો સ્થાનિક સરકાર અખત્યાર આપી શકે છે.

૨૮. લાઇસન્સવાળા ન હોય એવા કોઇ પણ માણસે સ્થાનિક સરકારની મંજૂરી વગર વીજળીની શક્તિ પુરી પાડવાના કોઇ પણ કામમાં રોકાવું નહિ.

૨૯. લાઇસન્સવાળા સિવાય બીજા કોઇ પણ સમયે, વીજળીની શક્તિ પુરી પાડવાના કામમાં રોકાવા માટે ૨૮ મી કલમ મુજબ મંજૂરી મેળવી હશે તે સમયને સ્થાનિક સરકાર ૧૨ થી ૧૯ સુધીની કલમો મુજબના લાઇસન્સવાળાના સહળા કે કોઇ પણ અધિકાર આપવાને મુખત્યાર છે.

૩૦. લાઇસન્સવાળા સીવાયના બીજા જે સમયે કોઇ રેટમાં કે કોઇ જગ્યામાં એક્સા કે તેવી વધારે માણસો રૂથે એકઠા થવાનો સંભવ હોય કે જ્યાં કારખાનું કે ખાણ હશે તે જગ્યામાં ૨૫૦ કરતાં વધારે વાટના દરે વીજળીની શક્તિ એક ઠેકાણેથી બીજા ઠેકાણે મોકલવી હોય તો તે બાબતની આત દિવસની લેખી નોટીસ છઠ્ઠા માહિતરેટને કે ઇલાકાના મુખ્ય શહેરમાં પોલીસ કમિશનરને આપ્યા સીવાય તેમ કરવું નહિ.

૩૧. કોઇ પણ સમયે વીજળીની શક્તિ ઉત્પન્ન કરતી વખતે કે બીજા મોકલતી વખતે કોઇ પણ રેલ્વે, ટ્રાન્વે, નેરવે, ગેઝેટ, વાહન કે પીપાને તે પરના રાહદારીના માર્ગને ધ્વજ કરવી નહિ.

૩૨. વીજળી પુરી પાડવાની લાઇન કે બીજાં બાંધકામ કરવામાં, એવા પૂર્વોપાય કરવા જોઇએ કે, ટેલીગ્રાફથી, ટેલીફોનથી કે વીજળીની સિગ્નલથી વ્યવહાર રાખવા સાથે ઉપયોગ કરેલા કોઇ તાર કે લાઇનમાંના પ્રવાહમાં, ઇલેક્ટ્રીસિટી કે બીજી રીતે બગાડ થાય નહિ.

૩૩. વીજળીની શક્તિ ઉત્પન્ન કરવાના કે મોકલવાના સમયમાં થયેલા અકસ્માતથી જીવનું જોખમ થયું હોય કે સારીરિક ધ્વજ થઇ હોય તે બાબતની લેખી નોટીસ અકસ્માત થયા પછી ૨૪ કલાકની

અંદર, ઇલેક્ટ્રિક ઇન્સ્પેક્ટરને તેમજ જીલ્લા માઈસ્ટરને કે ઇલાકાતા મુખ્ય શહેરમાં પોલીસ કમીશનરને મોકલવી જોઈએ.

૩૪. કોઇ પણ સમયે વીજળીક શક્તિ ઉત્પન્ન કરતી વખતે કે મોકલતી વખતે, પોતાની વીજળી પુરી પાડવાનો લાઇનેમાંનો કોઇ ભાગ જમીન સાથે જોડી દેવાનું ઠરાવવામાં આવે કે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલની ખાસ મંજૂરી મળે તેટલે સુધી ન હોય એવો ભાગ એવી રીતે જોડી દેવાની પરવાનગી આપવી નહિ. જે આ કલમ વિરૂદ્ધ વીજળીની શક્તિ પુરી પાડવાની લાઇનનો કોઇ ભાગ જમીન સાથે જોડી દેવામાં આવે તો અથવા વીજળીના કામથી લોકોની સહીસલામતીને કે માણસના જીવને ધોકા પહોંચવા કે ઇજા થવા સરખું, કે આમીવાળું આંધકામ જણાશે તો સ્થાનિક સરકાર લેખી હુકમ કરીને તે હુકમમાં લખેલી રીતે લખેલી મુદતમાં દુરસ્ત કરવાનું અને તે મુદત સુધી તે વાપરવાનું મના કરવાને ધરાવી શકે છે.

૩૫. બ્રિટિશ હિંદુસ્તાન માટે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ અને સ્થાનિક સરકાર પોતાના પ્રાંત માટે એક સલાહ આપનારી બોર્ડ સ્થાપવાને મુખ્યાર છે. તેમાં એક ચેરમેનને બે સભાસદ હોવા જોઈએ.

૩૬. ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ ઈંડિયા ગેઝેટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને યોગ્ય ને લાયક થયેલા સમસોને ઇલેક્ટ્રીક ઇન્સ્પેક્ટરો નીમવાને મુખ્યાર છે.

૩૭. વીજળીની શક્તિ ઉત્પન્ન કરવાનું કે એક ઠેકાણેથી બીજા ઠેકાણે મોકલવાનું કે તેના ઉપયોગ કરવાનું નિયમન કરવા માટે કાનુનો કરવાને ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને અધિકાર છે.

૩૮. ૩૭, બી કલમની રૂયે કાનુનો કર્યા પહેલાં તે પ્રસિદ્ધ કરવી જોઈએ.

૩૯. જે કોઇ સમય કોઇ પણ વીજળીની શક્તિ અદ્યધાનતથી કંદાડી લે કે તાપરે કે ઉપયોગ કરે તેણે ફાળદારી કાયદા પ્રમાણે ચોરી કરી છે એમ સમજવું.

૪૦. જે કોઇ માણસ દેખણદિથી વીજળીની શક્તિનો ગેરઉપયોગ કરશે કે આંધકામને ઇજા કરશે કે તેમ કરવાનો પ્રયત્ન કરશે તેને બે વર્ષ સુધી કેદની અને એક હજાર રૂપિયા સુધી દંડની શિક્ષા થશે.

૪૧. જે કોઇ સમય ૨૮ મી કલમનું ઉલ્લંઘન કરી લાઇસન્સ વગર વીજળીક શક્તિ પુરી પાડવાના કામમાં રોકાશે તેને ત્રણ હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે અને એવું ઉલ્લંઘન ચાલુ રહેશે ત્યાં સુધી રોજના ત્રણસો રૂપિયા સુધીના દંડ થશે.

૪૨. જે કોઇ સમય લાઇસન્સવાળો હોઇ ૨૭ મી કે ૫૧ મી કલમની રૂયે પોતાના લાઇસન્સના રૂયે પરવાનગી હોય તે સિવાય, વીજળી પુરી પાડવાના પ્રદેશની બહાર વીજળીની શક્તિ પુરી પાડશે કે વીજળી પુરી પાડવાની લાઇન કે આંધકામ કરશે કે, આ આકટની રૂયે કરેલી કાનુનોનું ઉલ્લંઘન કરશે, લાઇસન્સની સરતો તોડશે કે ૩૪ મીની પેટા કા. (૨) મુજબ કોઇ હુકમ પ્રમાણે ચાલવાને ચુકશે તેને એક હજાર રૂપિયા સુધીની દંડની શિક્ષા થશે અને કસુર ચાલુ રહે ત્યાં સુધી રોજના સો રૂપિયા સુધીના દંડને પાત્ર થશે.

૪૩. જે સમય ૩૦ મી કલમનું ઉલ્લંઘન કરીને નોટીસ આપ્યા વગર વીજળીની શક્તિ એક ઠેકાણેથી બીજા ઠેકાણે મોકલશે કે ઉપયોગ કરશે તેના પાંસસે રૂપિયા સુધી દંડ અને ચુન્ડો ચાલુ રહે તો રોજનો પચાસ રૂપિયા સુધી દંડની શિક્ષા થશે.

૪૪. જે કોઇ સમય પોતાના તેવા ધરાદારની અડતાલીસ કલાકની લેખી નોટીસ લાઇસન્સવાળાને આપ્યા વગર ૨૬ મી કલમની પેટા કલમ (૧) કે (૭) માં ઉલ્લેખ કરેલું કોઇ પણ મીટર, ઇન્ડીકેટર કે ચંત્ર જે વીજળી પુરી પાડવાની લાઇનમાંથી લાઇસન્સવાળા તરફથી વીજળીની શક્તિ પુરી પાડવામાં આવતી હોય તે લાઇનની સાથે જોડશે, અથવા તેને તેનાથી જુડે પાડશે, કે (બ) લાઇસન્સવાળાની સંમતિ વગર તેના બીજા કોઇ આંધકામ સાથે બહેવાર ચાલુ રાખવાના કારણ સાથે, કોઇ આંધકામ કરશે, કરાવશે કે જોડશે, (ક) તેવા કોઇ મીટર, ઇન્ડીકેટર કે ચંત્રને દેશભાવથી ઇજા કરશે,

કે કોઇ તેને દગલખાણથી ફેરવશે કે તેને બરોબર નોંધ કરતું અટકાવશે કે (૩) લાઇસન્સવાળાની વીજળીની શક્તિનો અયોગ્ય રીતે ઉપયોગ કરશે, તે ત્રણસો રૂપીઆ સુધીના દંડની શિક્ષાને અને જ્યાં સુધી ગુન્હો ચાલુ રહે ત્યાં સુધી રોજના ત્રીસ રૂપીઆ સુધીના દંડની શિક્ષાને પાત્ર થશે.

૪૫. જે કોઇ સખસ સાર્વજનિક દીવા દેખવુદ્ધિથી હોલવશે તેને છ મહીના સુધીની કેદની અથવા ત્રણસો રૂપીઆ સુધીના દંડની કે એ બંનેની શિક્ષા થશે.

૪૬. જે કોઇ સખસ ગદ્દલતથી વીજળીની શક્તિ ફેલેટ જવા દેશે કે બીજી રીતે ગુમાવશે કે ગદ્દલતથી કોઇ વીજળી પુરી પાડવાની લાઇન, થાંભલા, પોલ, દીવા, કે વીજળી પુરી પાડવાનાં બીજાં યંત્ર બાગશે, હેઠળ પાડશે કે તેને નુકશાન કરશે તેને બસો રૂપીઆ સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૪૭. જે કોઇ સખસ ૩૯ થી ૪૬ સુધીની સાત કલમોમાં અસાર અગાઉ ઠરાવ ન કરેલી કોઇ પણ બાબતમાં, આ આકટના કોઇ પણ ઠરાવ કે તે આકટની રૂએ કહાડેલા કોઇ હુકમ લાઇસન્સવાળાની બાબતમાં, પોતાના લાઇસન્સની કોઇ પણ સરતો માનવામાં કસુર કરશે તે એકસો રૂપીઆ સુધીના દંડની શિક્ષાને પાત્ર થશે, અને ગુન્હો ચાલુ રહે તે પ્રસંગે રોજના ત્રીસ રૂપીઆ સુધીના દંડને પાત્ર થશે. પણ ૧૩, ૧૪, ૧૫, ૧૭, અને ૩૨ મી કલમના કોઈ પણ ઠરાવ માનવાની કોઇ પણ સખસે કસુર કરી હોય ત્યારે તે બાબતની જરૂર હોવાથી ગુન્હેગારો તે પ્રસંગે વાજબી હતા તે પ્રમાણમાં તે ઠરાવ પાળ્યા એવું કોર્ટનું મત હોય તો તે સખસ સદરકૂ પ્રકારની શિક્ષાને પાત્ર થશે નહિ.

૪૮ કલમ ૩૯, ૪૪, ૪૫, ૪૬, માંના ઠરાવ, તે લાગુ પડે ત્યાંસુધી તેની રૂએ શિક્ષાને પાત્ર ઠરાવેલાં કૃત્યો સરકારે પુરી પાડેલી વીજળીની શક્તિના સંબંધમાં કે સરકારની માલકીના બાંધકામના સંબંધમાં કરેલા હોય ત્યારે પણ લાગુ પડશે.

૫૦. કોઇ પણ સખસ સામેના આ આકટ વિરૂદ્ધના કે આ આકટ મુજબનો કોઇ પણ કાનુન, લાઇસન્સ કે હુકમ વિરૂદ્ધના કોઇ પણ ગુન્હો માટે ફાજદારીમાં કામ ચલાવવું હોય તો તે સરકારના કે ઇલેક્ટ્રીક ઇન્સ્પેક્ટરના હુકમ વગર કે તેથી જેને નુકશાન થયું હોય તે સખસના કહેવા વગર ચલાવવું નહિ.

૫૧. ટેલિગ્રાફ આકટ પ્રમાણે ટેલિગ્રાફ અધિકારીને જે અધિકારો હોય તેમાંના કોઇ પણ અધિકાર, વીજળીની શક્તિ મોકલવા માટે કે સાધનો કે યંત્રો મુકવા માટે કોઇ પણ સરકારી અમલદારને કે લાઇસન્સવાળાને આપવાને ગવર્નર જનરલ ઇન કૌંસિલને અધિકાર છે.

૫૨. જે કોઇ પ્રકારનો નિકાલ લવાદી આપીને કરવાનો હોય તે બાબતનો નિકાલ બંને પક્ષ-કારો પૈકી કોઇ પણ પક્ષકારની અરજી ઉપરથી સ્થાનિક સરકારે તે બાબતમાં નિમે તે માણસે કે માણસોએ કરેલો.

૫૩. આ આકટની રૂએ નાટીસાં, હુકમ, કે દસ્તાવેજ ટપાલ મારફતે મોકલવાનો કે જે સ્થાનિક અધિકારીના નામનાં તે હોય તેનાં આંરીસમાં તેની એક ખરી નકલ આપીને કે તે જગાના આગ ઉપર ચોટાડીને બળવવાનો અપત્યાર છે.

૫૪. આ આકટની કેટલીએક કલમોની રૂએ વસુલ કરવા તે પાત્ર હોય તે રકમો, તે સખસ જ્યાં રહેતો હોય ત્યાંના માલિકોને અરજી કરેલી, તે સખસની માલકીની કોઇ પણ જંગમ મિલકત જપ્ત કરીને કે વેચીને વસુલ કરવાનો અપત્યાર છે.

૫૫. સ્થાનિક સરકાર સામાન્ય કે વિશેષ હુકમ કરીને ૧૩ મી કે ૧૮ મી કલમ મુજબનાં કોઇ પણ કામ ઇલેક્ટ્રીક ઇન્સ્પેક્ટરે કરવાં એવો અધિકાર આપવાને અપત્યાર છે.

૫૬. આ આકટની રૂએ શુદ્ધ બુદ્ધિથી કરેલાં કૃત્ય બદલ કોઇ અમલદાર કે સ્થાનિક અધિકારીના કોઇ નોકર ઉપર કોઇ દાવો કે ફરિયાદ કે બીજી કામ ચાલશે નહિ.

૫૭. સન ૧૮૯૪ ના જમીન સંપાદન કરવા બાબતના આકટની ૪૦ ને ૪૧ કલમમાં 'બાંધકામ' એ શબ્દમાં બાંધવાના કામથી પુરી પાડેલી કે પુરી પાડવાની વીજળીની શક્તિનો સમાવેશ થાય છે એમ સમજવું.

૫૮. સને ૧૯૦૩ નો ડિફેન્સનાનો વીજળી બાબતનો આકટ આ ઉપરથી રદ કર્યો છે.

હિંદુસ્તાનનો તંબાકુ બાબતનો કાયદો.

(સને ૧૮૫૭ નો ૪ થો.)

૧ આ કાયદાને હિંદુસ્તાનનો તંબાકુ બાબતનો કાયદો કહેવો.

૨ મુબલ શહેરના બપ માટે આણેલા તંબાકુ ઉપર બંગાળી મણે સાડાસાત રૂપીઆ જકાત લેવામાં આવશે. આ જકાતને મુનસિપલ ડ્યુટી કહે છે.

૩ શહેરમાં તંબાકુ દાખલ કરવામાં આવે કે તુરત જકાત ભરવી અથવા સરકારી કે પરવાનાવાળી વખારમાં ભરી મૂકવી હોય તો, તે વખારમાંથી શહેરના ઉપયોગ સાર બહાર કાઢતી વખતે સદરકુ જકાત ભરવી જોઈએ.

૪ આરે એવી ભરી મુકવી તંબાકુ મુબાલ શહેર બહાર પાછી મોકલવામાં આવે, ત્યારે ભરેલી જકાત પાછી આપવામાં આવશે.

૫ આ જકાત વસુલ કરવાનો કર્ટમ કમીશનરને કે તે ખાતાના કોષ ખીજ અમલદારને અધિકાર છે.

૬ કમીશનરની પરવાનગી સીવાય કે જળમાર્ગ સીવાય ખીજ કોષ રસ્તેથી તંબાકુ મુબાલ શહેરમાં આયાત કરવો નહિ, અને નીમેલી જગ્યા સિવાય કોષ ખીજ જગ્યાએ ઉતારવો નહિ.

૭ ખાતાના ઉપયોગ સાર બંગાળી ચારશોર તંબાકુ લાવવાની છુટ છે.

૮ પરમીટ સીવાય એક ડેકાણેથી બીજે ડેકાણે તંબાકુ લઈ જવી નહીં. આવી પરમીટ સૂચીદ્ય અને સુચિત સુધી અમલમાં રહેશે. જર કામને માટે કે ખાનગી વાપરવાને માટે બંગાળી ચાર શોર તંબાકુ લઈ જવાને પરમીટની જરૂર નથી.

૯ વખારમાંથી તંબાકુ કઢાડવાને માટે, આખી ગાંસડીની પરમીટ આપવામાં આવશે. ગાંસડીથી ઝોછી કાઢવામાં પરમીટ આપવામાં નહીં આવે. ગાંસડી છુદ્દી કરી જેવાની પરવાનગી કમીશનર આપી શકશે. અને તેમાં કચેરા કે નકામે તંબાકુ જણાશે તો તે પાછો રવાને કરવાની કે નાશ કરવાની પરવાનગી આપવામાં આવશે.

૧૦ તંબાકુ છુટક વેચવાના બાર મહીનાનું લાઇસેન્સ આપવામાં આવશે.

૧૧ બંગાળી મોદ શેરની અંદરનું વેચાણ તે છુટક વેચાણ કહેવાય છે.

૧૨ પરવાનામાં લખેલી જગ્યાએજ તંબાકુ છુટક વેચી શકાશે, છુટક વેચનારનારના નામનું પાટીયું, અશ્રેણ, મુબરાતી, તથા મરાઠીમાં છપાવી કે લખાવીને દરેક દુકાને લટકાવવું જોઈએ.

૧૩ છુટક વેચનાર માણસે દર મહીને તંબાકુના વેચાણના હીસાબનું પત્રક મોકલવું જોઈએ.

૧૪ તે જે તંબાકુ લાવે તે એક હીસાબની ચોપડીમાં જમા કરવો, અને તે ચોપડી જેવા માટે ભારે બતાવવી. આ ક્ષમ વિરૂદ્ધ વર્તનારને બસો રૂપીઆ સુધીનો દંડ થશે. તેમ તેનું લાઇસન્સ પણ રદ થશે.

૧૫ ગેરકાયદે આણેલા તંબાકુ માટે સર્ચ વારંટ કઢાડવાને કમીશનરને અધિકાર છે.

૧૬ ગેરકાયદે તંબાકુ લાવનારને પકડવાનો, અટકાવમાં રાખવાનો, કોષ વહાણ કે બોટનો ઝાડો લેવાનો પણ તેને અધિકાર છે.

ટીકા:—કમીશનરને બદલે મુબાલના કર્ટમ કલેક્ટર કે એસીસ્ટન્ટ કલેક્ટરને પણ આ આકટ પ્રમાણેના અધિકાર છે.

૧૮ આ કાયદા વિરૂદ્ધ આણેલો, ખીજ જગ્યાએ લઈ મૂકેલો, કે વેચેલો અથવા તંબાકુ જમ થવાને પાત્ર છે.

૧૯ જે માણસ આ આકટ વિરૂદ્ધ તંબાકુ આયાત કરશે, ખસેડશે, વેચશે, કે જમ થવા લાયક તંબાકુ કબજામાં રાખશે તે માણસનો તંબાકુની કીંમતથી દસગણા સુધી દંડને પાત્ર થશે. અને જે લાઇસન્સ હશે તો તેનું લાઇસન્સ રદ થશે.

૨૦ આ કાયદા મુજબ જમી કે દંડના હુકમ કરવાનો અધિકાર પોલીસના માજીસ્ટ્રેટને છે.

લશ્કરના કૃત્ય કરવાથી નુકશાન થાય તે બાબતનો કાયદો.

(સને ૧૮૨૭ નો ૨૨ મો.)

લશ્કરના કૃત્ય કરવાથી કે મુકામ પકવાથી જે સમયે નુકશાન થાય, તે સમયે નુકશાનનો પ્રકાર, તેનું કારણ તથા નુકશાનીનો આંકડો કેટલો થયો તે બતાવનાર સરટીફિકેટ લશ્કરના કમાન્ડીંગ ઓફીસરને આરજ કરીને તેની પાસે લેવું જોઈએ. તે સરટીફિકેટ કલેક્ટરની આગળ દસ દીવસની અંદર રજુ કરવું, જેથી તે નુકશાનીનો બદલો આપવાની તબવીબ કરી શકશે. જે કલેક્ટર નુકશાનીનો બદલો ન આપે તો તેના ઉપર દીવાની કોર્ટમાં હાલો થઈ શકે છે.

હિંદુસ્તાનનો વૈદ્યકીય ડિગ્રીઓ બાબતનો કાયદો.

(સને ૧૯૧૬નો આક્ટ નંબર ૭ મો.)

૧. આ આક્ટને સને ૧૯૧૬નો હિંદુસ્તાનનો ડિગ્રીઓ બાબતનો આક્ટ કહેવો.

૨. ' પાશ્ચિમાત્ય વૈદકશાસ્ત્ર ' એટલે એલોપથીક વૈદક, સુતિકાશાસ્ત્ર અને શસ્ત્રવિદ્યાની પાશ્ચિમાત્ય પદ્ધતિઓ તેમાં હોમિઓપથી કે આયુર્વેદિક કે યુનાની વૈદક પદ્ધતિઓનો સમાવેશ થતો નથી.

૩. જે કોઈ ડિગ્રી ડિપ્લોમા, લાઇસન્સ, સર્ટિફિકેટ, કે તેના ધારણ કરનાર પાશ્ચિમાત્ય વૈદકશાસ્ત્રનો ધંધો કરવાની લાયકાતવાળો છે તેવી ડિગ્રીઓ વિગેરે બક્ષવાનો કે આપવાનો હક પરિશિષ્ટમાં નિર્દિષ્ટ કરેલા અધિકારીઓએ જ કે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ જેને આ અર્થે અધિકાર આપ્યો હોય તે અધિકારીએ જ ચલાવવો.

૪. ૩ જી કલમના ઠરાવેલા સિવાયને પ્રસંગે, બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાંના કોઈ પણ સમયે જે કોઈ ડિગ્રી, ડિપ્લોમા, કે સરટીફિકેટ કે જેના ઉપરથી તે ધારણ કરનાર પાશ્ચિમાત્ય વૈદકશાસ્ત્રનો વૈદકનો ધંધો કરવાની લાયકાતવાળો છે તેવી કોઈ ડિગ્રી વિગેરે આપવા નહિ કે આપવાનો પોતાનો હક છે એમ બતાવવું નહિ.

૫. જે કોઈ સમય ૪ થી કલમના ઠરાવવું ઉલ્લંઘન કરશે તે એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડને પાત્ર થશે.

૬. જે કોઈ સમય રાજ્યપ્રશાસી તથા ખોટી રીતે ૩ જી કલમમાં નિર્દિષ્ટ કરેલા અધિકારીએ આપેલી કોઈ ડિગ્રી કે ડિપ્લોમા પોતે ધારણ કરે છે, તે પાશ્ચિમાત્ય વૈદકશાસ્ત્રનો ધંધો કરવાની લાયકાતવાળો છે એમ જે ઉપરથી જણાય એવી પદ્ધતિ ધારણ કરે કે વાપરે તે સમયે અઢીસો રૂપિયા સુધીના દંડને પાત્ર થશે. પણ જે સમય જે ડિગ્રી કે ડિપ્લોમા તેને આપવામાં આવ્યું હોય તે આ આક્ટની શરૂઆત પહેલાં વાપરતો હોય તો તે વાપરવાને આ કલમનો કોઈ મજકુર લાગુ પડશે નહિ.

૭. સ્થાનિક સરકારના હુકમની રૂયે કરેલી શરિયાહ સિવાય કે કાયદેસર સ્થપાયેલી કૌન્સિલ ઓફ મેડીકલ રજસ્ટ્રેશન સ્થાનિક સરકારની અગાઉથી મંજુરી લઈને કરેલી શરિયાહ સિવાયને પ્રસંગે કોઈ કોર્ટે આ આક્ટની રૂયે શિક્ષાને પાત્ર થતો ગુન્હો સાંભળવો નહિ.

૮. પ્રેસીડેન્સી કે પહેલા વર્ગના માજિસ્ટ્રેટથી ઉતરતા દરજ્જાની કોર્ટે આ આક્ટની રૂયે થતા ગુન્હાનો ઇન્સાફ ચલાવવો નહિ.

પરિશિષ્ટ-(૧) ગવર્નર ઇન કૌન્સિલના આક્ટની રૂયે સ્થાપવામાં આવેલી દરેક યુનિવર્સિટી. (૨) બંગાળાની સ્ટેટ મેડીકલ ફેકલ્ટી, (૩) મુંબાઈની કૌન્સિલ ઓફ ફિઝિશિયન એન્ડ સર્જન્સ. (૪) મદ્રાસની મેડીકલ કૌન્સિલની બોર્ડ ઓફ એકઝામિનેર્સ.

મુખ્યધનો ગામની આરોગ્યતાના રક્ષણ બાબતનો આકટ.

સને ૧૮૮૯ નો આકટ નં. ૧ લો.

(સેનિટરી એક્ટ.)

૨ આ આકટ શેડ્યુલ્ડ ડિસ્ટ્રીક્ટનાં ગામ સિવાય આખા મુખ્ય ધલાકાને લાગુ છે.

૫ કલેક્ટર જે ગામને ખીજે ભાગ લાગુ કરશે તે ગામમાં તે ભાગ અમલમાં આવશે. જવનર ધન કૌસલ જે ગામને ત્રીજે ભાગ લાગુ કરશે તે ગામમાં ત્રીજે ભાગ અમલમાં આવશે. બાળે અથવા ત્રીજે ભાગ જે ગામને લાગુ હશે તે ગામમાં ચોથો ભાગ લાગુ થશે.

લાગ ૨ જે-આરોગ્યરક્ષક કમીટી.

૮ આ ભાગ જે ગામને લાગુ કર્યો હશે તે ગામમાં એક આરોગ્યરક્ષક કમીટી હોવી જોઈએ. તેમાં ચેરમેનનું નામ કલેક્ટર રજુ કરશે.

૯ કમીટીએ ચલાવેલ કામની નોંધ તે ગામના તલાટીએ રાખવી અને તે ઉપર ચેરમેને સહી કરવી.

૧૦ કમીટીએ ચલાવેલા કામમાં માજીસ્ટ્રેટને ભાગ લેવાનો અધિકાર છે.

૧૧ કલેક્ટરની મંજુરીથી આરોગ્ય રક્ષક કમીટીએ, મેન્મરોની મુદત વિષે, સ્વચ્છ પાણી લાવવા તથા તે ઉપર દેખરેખ રાખવા માટે, ગામના રસ્તા અને ખુલ્લી જગા સાફસુદ કરવા માટે, દુર્ગંધકારક તથા અપકારક વસ્તુ એકઠી થતી અટકાવવા માટે વિગેરે બાબત કાનુનો કરવાને મુખત્યાર છે.

૧૪ કાનુનો વિરુદ્ધ ગુન્હા કમીટી સાંભળી શકશે, કમીટી ગામના ચોરામાં ભરવી.

૧૫ કમિટીના ઠરાવ ઉપર માજીસ્ટ્રેટ આગળ અપીલ ચાલશે.

૧૬ જરૂરનાં કામ અથવા ઉપાય સાડ જોઈતો ખર્ચ કરવાનો હુકમ આપવાને આરોગ્યરક્ષક કમીટી મુખત્યાર છે.

૧૮ ખર્ચ કરવા સાડ જોઈતું જરૂરનું નાણું રહેવાસીઓ ઉપર કર નાંખીને એકઠું કરવાનો અધિકાર છે.

લાગ ૩ જે-આરોગ્યરક્ષક બોર્ડ.

૧૯ આ ભાગ લાગુ કર્યો હોય તે ગામમાં આરોગ્યરક્ષક બોર્ડ હોવું જોઈએ તેમાં સૌથી મોટા દરજ્જાનો જે માજીસ્ટ્રેટ હશે તેણે અથવા કલેક્ટર ઠરાવશે તેણે પ્રેસીડેન્ટ તરીકે અધ્યક્ષ સ્થાને બેસવું, પ્રેસીડેન્ટની ગેરહાજરીમાં ચેરમેને અધ્યક્ષ સ્થાને બેસવું.

૨૦ આરોગ્યરક્ષક બોર્ડ કાનુનો કરવાને મુખત્યાર છે.

૨૪ કાનુનો વિરુદ્ધ ગુન્હા બોર્ડ પોતે સાંભળી શકશે.

૨૭ આરોગ્યરક્ષક બોર્ડ કલેક્ટરની મંજુરીથી નીચેનાં કામ કરવાને મુખત્યાર છે:-જોઈએ તેટલું પાણી પુર પાડવું, ઝાડી કાઢેલો કચરો વિગેરે ગાંજવાડ, મુંઝવણ જતાવરોનાં મુઠાં વિગેરે દુર્ગંધકારક વસ્તુનો નિકાલ કરવા માટે યોગ્ય સગવડ ભરેલી જગા, તથા તે જે જગાએ હોય ત્યાંથી ખીજ જગાએ કાઢી લઈ જવાનાં સાધન બાંધવાને મુખત્યાર છે.

૨૮ આરોગ્યરક્ષક બોર્ડે કરેલો ખર્ચ અદા કરવા સાડ આપોઆપ પૈસા ભરીને નાણું ઉઠાં કરવાનો અધિકાર છે.

૨૯ આરોગ્યરક્ષક બોર્ડે, નોકરોનો પગાર આપવો તથા તેમને જોઈતી રેશનરી પુરી પાડવી, પોતે કરેલો કારાર પુરો કરવો, તથા ૨૭ થી કલમની રૂબે જરૂરનાં કામો તથા ઇમારતો બાંધવી.

લાગ ૪ થી-સામાન્ય ઠરાવ.

૩૧ સરકારના કેટલાક અમલદારોએ આરોગ્યરક્ષક કમીટીને તથા બોર્ડને સલાહ આપવી.

૩૪ કોઈ પણ બાબત વિષે બહુમતે નિકાલ કરવો.

૩૬ આ આક્ટનો રૂથે કરેલી કાનુનોનું ઉલ્લંઘન કરવા બદલ દસ રૂપિયા સુધી દંડ થશે. દંડ નહિ આપશે તો ૪૮ કલાકની ચોરામાં ફેદની શિક્ષા થશે.

૩૮ જે દંડ વસુલ કરવાનો હોય તે અથવા આ આક્ટની રૂથે ખેસાડેલો જે કર વસુલ કરવાનો હોય તે ચોખ નોટીસ આપ્યા પછી આપવામાં નહિ આવે તો સદરહુ દંડ તથા રકમો આપવાને પાત્ર થનાર સમસેની જગમ મિત્રકત જમ કરીને તથા તે વેચીને પટેલે, અથવા કલેક્ટર નીચે તે બીજા સમસે વસુલ કરવી.

૩૯ દંડનું નક્કી ઉત્પત્તિ જે ગામમાં ગુન્હા થયા હોય તે ગામ ઉપર અધિકાર હોય એવી આ-રોગ્યરક્ષક કમિટી અથવા બોર્ડને ખાતે જમે કરવું.

૪૨. ગામના કેટલાક નોકરોને કલેક્ટરે આરોગ્યરક્ષક કમિટી અથવા બોર્ડના તાબામાં આપવા.

૪૩. આરોગ્યરક્ષક કમિટી અથવા બોર્ડના તાબામાં આપેલા ગામના નોકરોને આપવાનો અવેજ નક્કી કરવો તથા તે વસુલ કરાવી આપવો. આ આક્ટ મુજબના કલેક્ટરના અધિકાર તે સરકારની મંજુ-રીથી આસીસ્ટન્ટ કલેક્ટરને કે ડેપુટી કલેક્ટરને સોંપવાને મુખત્યાર છે.

છાપવાનાં પ્રેસો તથા વર્તમાનપત્રો અને યુકો નોંધાવવા બાબતનો ઍક્ટ.

સન ૧૮૬૭ નો આક્ટ નં. ૨૫.

૧ આ આક્ટ બ્રિટીશ ઇન્ડિયાને લાયુ છે.

૩ બ્રિટીશ ઇન્ડિયામાં જે યુક અગર વર્તમાનપત્ર છપાય તે દરેક છાપેલી યુક અથવા વર્તમાન પત્ર ઉપર છાપનારનું નામ અને છાપવાની જગ્યા, તથા પ્રસિદ્ધ કરનારનું નામ અને ઠેકાણું લખવું.

૪ યુકો અથવા વર્તમાનપત્રો છાપવાનાં મેજસ્ટ્રેટ આગળ નીચે પ્રમાણે ઇકરાર કરી તે ઉપર પોતાની સહી કરી પોતાના કચ્છમાં રાખવાં.

“ હું આ છાપકરાર કરું છું કે (જે જગ્યાએ પ્રેસ હોય તે જગ્યાનું વર્ણન તથા નામ) મધ્યે માફ છાપ્યાનું (પ્રેસ) છે.

૫ વર્તમાનપત્રો માટે છાપ્યાનાનો માલિક તથા વર્તમાનપત્રોનો એડીટર માજસ્ટ્રેટ રૂબરૂ ઇકરાર કરી વર્તમાનપત્રો પ્રકટ કરી શકશે.

૬ આ આક્ટ અમલમાં આવ્યા પછી જે યુકો છપાય તે યુકો સાથેના નકશા, છાપ, અથવા બીજાં ચીત્રો હોય તેની ઉત્તમ નકશો સહિત તે આખી યુકની નકશો (પ્રસિદ્ધ કરી હોય તો) પ્રસિદ્ધ કરનાર તથા છાપનારની વચ્ચે ગમે તે ઠરાવ થયા હોય તો પણ સ્થાનિક સરકાર જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને જે અમલદારને આપવાનું ફરમાવે તે અમલદારને બીજાં અથવા નીચે પ્રમાણે આપવી. (ઍ) કોઈ પણ પ્રસંગે કોઈ પણ યુક પહેલ વહેલી જે તારીખે છપાઈ બહાર પડે તે તારીખથી એક કલાકડર મહિ-નાની અંદર સદરહુ પ્રકારની એક નકલ, અને (બ) એવી તારીખથી એક કલાકડર વર્ષની અંદર સ્થાનિક સરકાર સદરહુ પ્રકારની એ નકશો, સુધી આપવાનું છાપનારને ફરમાવે તો એવી બીજી એક અથવા બે નકશો આપવી. નકશો બાંધેલી જોઈએ, પ્રસિદ્ધ કરનારે સદરહુ નકશો છાપનારને આપવી. આ ક-લમના ઉપરના ઠરાવ,--કોઈ પણ ચોપડીની બીજી આવૃત્તિ નીકળે, અને તેમાં ફેરફાર કર્યો નહિ હશે, તો તે બીજી આવૃત્તિને અથવા ત્યાર પછીની આવૃત્તિને, અથવા જે અંથ નિમમિત મુદને પ્રસિદ્ધ થતો હોય તે અંથને લાયુ નથી.

૧૦ સદરહુ પ્રમાણે જે અમલદારને યુકની નકલ આપી હોય તેણે તે બદલ છાપનારને પહોંચ લખી આપવી.

૬૧ ૯ મી કલમની (અ) રકમ મુજબ આવેલી નકલોની સરકાર વખતે વખત ઠરાવે તે પ્રમાણે વ્યવસ્થા કરવી અને (બ) રકમ મુજબ આવેલી નકલો બ્રિટીશ મ્યુઝીઅમ અને સેક્રેટરી ઓફ સ્ટેટ તરફ રવાના કરવી.

૧૨ ૩ જી કલમ વિરૂદ્ધ યુક ઉપર છાપનારનું' યા પ્રસિદ્ધ કરનારનું' નામ ન લખવા બદલ સદરહુ છાપનારને યા પ્રસિદ્ધ કરનારને રૂ. ૫૦૦૦) સુધી દંડની અથવા બે વરસ સુધી આમાન કેદની શિક્ષા થશે.

૧૩ યુકો અથવા કાગળો છાપવાનાં છાપખાનાં માજીસ્ટ્રેટ આગળ ઇકરાર કર્યાં સિવાય તથા તે ઉપર છાપખાનાના માલિકે સહી કર્યાં સિવાય જે કોઇ પોતાના કબજામાં રાખશે. તેને રૂ. ૫૦૦૦) સુધી દંડની અથવા ૨ વર્ષ સુધીની આમાન કેદની શિક્ષા થશે.

૧૪ જે કોઇ સખસ સદરહુ કલમ પ્રમાણે કરવાનો ઇકરાર ખોટો કરશે તેના રૂ. ૫૦૦૦) સુધી દંડ થશે.

૧૬ યુકનો છાપનારો, ૯ મી કલમ પ્રમાણે સરકારને યુકો મોકલશે નહીં અથવા જે કોઇ યુકનો પ્રસિદ્ધ કરનારો, સદરહુ પ્રમાણેની યુકો ૯ મી કલમ પ્રમાણે છાપનારને પુરી પાડશે નહિ તો, તે દરેકનો રૂ. ૫૦ સુધી દંડ થશે. તથા તે ઉપરાંત જે નકલો આપવી જોઇતી હતી તેની કીમત આપવાને પાત્ર થશે.

૧૭ સદરહુ પ્રમાણે કરેલો દંડ ફોજદારી કામદારોમાં જે રીત કરાવી હોય તે રીતે વસુલ કરશે.

૧૮ ૯ મી કલમના પહેલા પેરગ્રાફની (અ) રકમ પ્રમાણે દરેક યુકની નકલ, તથા રૂ. ૨-૦-૦ ની કી સદરહુ ગ્રંથ પ્રસિદ્ધ કરનારે, “ રજીસ્ટ્રાર ઓફ નેટીવ પબ્લિકેશન ” મુખધનો હોદ્દા ધરાવનારને મોકલી આપવી જેથી ગ્રંથ સ્વામિત્વનો હક જળવાય છે. એટલે પછીથી તેજ યુકની બીજો કોઇ સખસ નકલ છપાવી શકે નહિ.

એકસ્ટ્રાડીશન એક્ટ.

હિંદુસ્તાનનો ગુન્હેમારોને સ્વાધીન કરવા બાબતનો એક્ટ.

સને ૧૯૦૩ નો આક્ટ નંબર ૧૫ એ.

૧ આ આક્ટ આખા બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનને લાગુ છે.

૨ કોઇ સખસ ઇંગ્લેન્ડ સરકારની હદમાં ગુન્હો કરી કોઇ દેશી રાજની હદમાં નાશી જાય, અથવા દેશી રાજની હદમાં ગુન્હો કરી અંગ્લેન્ડ સરકારની હદમાં આવે તો તે સખસની માંગણી આ કામદારને આધારે કરવાની છે. નીચે લખેલા ગુન્હાઓ માટે અધિકારવાળા માજીસ્ટ્રેટ પ્રથમ દર્શનીક કેસ તૈયાર કરી ડીલીક્ટ માજીસ્ટ્રેટ અથવા ચીફ પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ તરફ મોકલવો, જેથી તેઓ જના તે રાજ્યના પોલીસીકલ એજન્ટને લખી તહેમતદારની માંગણી કરે છે. તે ગુન્હાઓ ઇડીઅન પીનલકોડની ૨૦૬-૨૦૮-૨૨૩-૨૩૦, થી ૨૬૩ સુધી, ૨૬૯ થી તે ૩૦૪ સુધી, ૩૦૭, ૩૧૦ થી તે ૩૧૭ સુધી, ૩૨૩ થી તે ૩૩૩ સુધી, ૩૪૭, ૩૪૮, ૩૬૦ થી તે ૩૭૩ સુધી, ૩૭૫, ૩૭૭, ૩૭૮ થી તે ૪૧૪ સુધી, ૪૩૫ થી ૪૪૦ સુધી, ૪૪૩ થી તે ૪૪૬ સુધી, ૪૬૪ થી તે ૪૬૮ સુધી, ૪૭૧ થી ૪૭૭ સુધીની કલમોમાં કહેલા ગુન્હાઓને માટે, તેમજ પ્રજાના કાયદા પ્રમાણે ચાંચીઆપણું, વહાણને દરિયામાં ડુબાવવું અથવા તેમ કરવાની કોશિશ કરવી અથવા જીવ લેવાના ધરાદારથી બરદરિયે એવા વહાણ ઉપર હુમલો કરવો અથવા બખેડો કરવો. તેવા ગુન્હાઓને માટેજ માંગણી પણ શકે. એ સિવાયના ગુન્હા કરી કોઇ અંગ્લેન્ડ હદમાંથી દેશી રાજની હદમાં જાય તો તેની માંગણી થતી નથી.

મીઠા બાબતનો આક્ટ.

(સને ૧૮૯૦ નો ગુંબાધનો આક્ટ નંબર ૨ એ.)

૧. આ આક્ટને મુખાધનો મીઠાનો આક્ટ કહે છે.

૩ કમિશનર, કલેક્ટર, ડેપુટી તથા આસિસ્ટન્ટ કલેક્ટરનો અર્થ મીઠાના મહેસુલનો કમિશનર કલેક્ટર, ડેપુટી તથા આસિસ્ટન્ટ કલેક્ટર થાય છે.

૧૧. કલેક્ટરના પરવાના સિવાય મીઠું તથા ખારી ખારી પકવવાની, ખોદવાની અને પાકેલું મીઠું અથવા ખારી એકઠી કરવાની મના છે.

૧૨. તે પરવાના કલેક્ટરે આપવા.

૧૫. ગેરકાયદેસર મીઠું પકવવાની, ખોદવાની, એકઠી કર્યાની, લઈ ગયાની અને નવું મીઠું થવાની ખચર ગામ કામદારોએ ત્રણ દિવસની અંદર મહેસુલના અમલદારને, માછલેટને કે પોલીસ અમલદારને આપવી.

૨૮. કોઇ મીઠાગરમાંથી, અથવા સરકારી વખાણમાંથી પરવાનગી ચીઠ્ઠી વગર મીઠું લઈ જવાની મના છે.

૩૯. મીઠાના મહેસુલનો અમલદાર જેને આ ખાખત અધિકાર મળ્યો હોય તે, અમલદારને જે કોઇ પણ જગાએ ગેરકાયદેસર રીતે મીઠું પકવવામાં આવે છે એવો વહેમ આવેલો હોય તે જગામાં પેસવાનો, તે જગામાં પ્રવેશ કરવા સારૂ ખીજે કોઇ પ્રતિબંધ દુર કરવાનો, ગેરકાયદેસર રીતે પકવ્યું હોય તેવું મીઠું કચળે લેવાનો, તે મીઠું પકવવાના વાસણ નિગેરે વસ્તુ નાશ કરવાનો, કોઇ પણ માણસને અથવા તેને પકડવાનો અધિકાર છે.

૪૨. વળી ગામના કામદારે, તથા પોલીસ, કસ્ટમ, અરોણ, આગકારી, જંગલ તથા મુલકી ખાતાના દરેક અમલદારે આ કાયદા વિરૂદ્ધ ગુન્હાની ખચર મીઠા ખાતાના અધિકારીને આપવી. ગુન્હા થતા અટકાવવા અને મીઠા ખાતાના અમલદારોને મદદ કરવી.

૪૪. ૩૯ મી કલમની રૂપે પકડેલા માણસને માછલેટ પાસે અથવા પોલીસ થાણાના અમલદાર પાસે મોકલી દેવો.

૪૫. આ આક્ટની રૂપે શિક્ષા કરવા લાયક ગુન્હો થવાની ખચર મળ્યા ઉપરથી પોલીસ અમલદારે ૧૮૮૨ ના ફોજદારી કામ ચલાવવાની રીત ખાખતના કાયદા કોઝીએગલ મુકદ્દમા સંબંધી દરારો પ્રમાણે તે મુકદ્દમાની ચોક્કસી તથા તજવીજ કરવી.

૪૭. જે કોઇ માણસ આ આક્ટ વિરૂદ્ધ અથવા પરવાના કે પરવાનગી ચીઠ્ઠી વિરૂદ્ધ મીઠું પકવે, લઈ જાય, એક જગાએથી ખીજ જગાએ મોકલે, કુદરતી મીઠું અથવા ખારી રાટી ખોદે, અને મીઠું ગેરકાયદેસર છે એવું જણાવે છતાં અથવા એવું માનવાનું કારણ હોવા છતાં એવું ગેરકાયદેસર મીઠું લે, અથવા પાસે રાખે તો તેને દરેક ગુન્હા માટે ૫૦૦ રૂપિયા સુધી દંડની અથવા ૭ મહિના સુધી કેદની, અથવા એ બંનેની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૪૮. જે કોઇ સરકારી નોકર આ આક્ટની કા. ૧૫ તથા ૪૧ મી વિરૂદ્ધ ચાલે અથવા કોઇ માણસને હુકમી કરવાના ઇરાદાથી પોતાને મળેલા અધિકારનો ત્રાસદાયક રીતે ઉપયોગ કરે તો તેને રૂ. ૫૦૦ સુધી દંડની સજા થશે.

૪૯. જે કોઇ માણસ પરવાનગી ચીઠ્ઠી માટે ખોટી અરજી કરશે, અથવા ૩૨ મી કલમ પ્રમાણે ખોટા દાખલા તૈયાર કરશે અથવા વાપરશે તેને દરેક ગુન્હા ખાખત રૂ. ૫૦૦) સુધીની દંડની શીક્ષા થશે, દંડ ન આપે તો એક મહિના સુધી આસાન કેદની શિક્ષા થશે.

૫૧ આ આક્ટ વિરૂદ્ધ ગુન્હા માછલેટ સાંભળવા.

હિંદુસ્તાનનો ટેલીગ્રાફ આક્ટ.

(સને ૧૮૮૫નો ૧૩ મો તારયંત્ર બાખતનો કાયદો.)

૧. આ આક્ટ બ્રિટીશ ઇન્ડીઆને લાગુ છે.

૩. “ ટેલીગ્રાફ ” આ શબ્દનો અર્થ ઇલેક્ટ્રિકલ, ગાલવાની અથવા મેગ્નેટિક ટેલીગ્રાફ એવો છે, અને તેમાં ઇલેક્ટ્રીસિટીના, ગાલવાનિજ્ઞના અથવા મેગ્નેટિઝમના યોગ્ય ટેલીગ્રાફમાંથી, ટેલીગ્રાફમાંથી અથવા અન્ય કક્ષામાંથી મજકુર મોકલવાના અથવા જણાવવાના સાધનોનો સમાવેશ થાય છે.

૪. બિટીશ ઇન્ડિઆમાં ટેલિગ્રાફ છાપવાનો, ચાલુ રાખવાનો તથા ચલાવવાનો અધિકાર ગવર્નર જનરલ ઇન કંસિલને છે. અને તેનું લાઇસન્સ પોતાને યોગ્ય લાગે તેવો સરતે હરકાઇ માણસને આપવાને મુખત્યાર છે.

૬. તેમજ રેલવે કંપનીની જમીન ઉપર ટેલિગ્રાફ સ્થાપવાનો અધિકાર ઇન્ડિયા સરકારને છે, અને રેલવે કંપનીએ યોગ્ય સગવડ કરી આપવી જોઇએ.

૧૯. જેથી ટેલીગ્રાફને નુકસાન થવાનો અથવા ટેલીગ્રાફના વ્યવહારમાં દખલ થવાનો સંભવ હોય એવો કાયદેસર હક ચલાવનારા સખસે એક મહીના અગાઉ ટેલીગ્રાફ અધિકારીને નોટીસ આપવી.

૨૦. લાઇસન્સ વગર ટેલીગ્રાફ સ્થાપશે, ચાલુ રાખશે, અથવા ચલાવશે. તેને જે તે વાયરલેસ ટેલીગ્રાફ હશે તો ત્રણ વર્ષ સુધી કેદની અથવા દંડની અને બીજી બાબતમાં એક હજાર રૂપિયા સુધી દંડ થશે. અને પરવાનાની સરતનું ઉલ્લંઘન કરશે, તો તેને એક હજાર રૂપિયા સુધી દંડ થશે અને એ ઉલ્લંઘન જેટલાં અટકાવીયાં ચાલુ રાખશે તેટલા દરેક અટકાવીયાં બદલ ૫૦૦ રૂપિયા સુધી બીજો વધારે દંડ થશે.

૨૧. પરવાના વગર સ્થાપેલા તારયંત્ર ગારફત જે કાંઈ પણ સંદેશો મોકલશે અથવા લેશે તેને પચાસ રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૨૨. ૬ મી કલમના ઠરાવ પ્રમાણે ચાલવાને રેલવે કંપની અથવા કોઇ રેલવે અમલદાર મદ્દલત કરશે તો જેટલા દિવસ મદ્દલત કરવાનું ચાલુ રહેશે તે દરેક દિવસ બદલ એક હજાર રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૨૩. જે માણસ સિગ્નલ રમવાં પુછ્યા વગર જશે, ટેલિગ્રાફ ઓફીસમાં પ્રવેશ કરશે, અને એવા કોઇ અમલદારને તેનું કામ કરતો અટકાવ કરશે તેને પાંચસો રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૨૪. જે કોઇ માણસ સંદેશાના મજકુર ગેરકાયદાસર રીતે જાણી લેવાના, અથવા આ આક્ટ પ્રમાણે શિક્ષા કરવાજોગ કાંઈ ગુન્હો કરવાના ધરાદારી ૨૩ મી કલમમાં કહેલાં કૃત્યો પૈકી કાંઈ પણ કૃત્ય કરશે તો તેને ૨૩ મી કલમ પ્રમાણે જે દંડ થાય તે દંડ સિવાય વળી ૧ વરસ સુધીની કેદની શિક્ષા થશે.

૨૫. જે કોઇ સખસ સંદેશો મોકલવાની, અથવા પહોંચાડવાની મના અથવા અટકાવ કરવાના અથવા સંદેશાનો મજકુર કહાડી લેવાના અથવા જાણી લેવાના, અથવા ગિગાડ કરવાના ધરાદારી બ્લાટરી, યંત્ર, ટેલીફાઇન લાઇન, યાંબલો અથવા તારને નુકસાન કરશે, તે કહાડશે અથવા સ્પર્શ કરશે તેને ત્રણ વરસ સુધીની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બેકની સજા થશે.

૨૬. અને એવા વ્યવહારથી ટેલીગ્રાફના વ્યવહારમાં ખલેલ થઇ હોય તો એક હજાર રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૨૬ ટેલીગ્રાફ ઓફીસર પાસે મોકલવા સાર અથવા પહોંચાડવા સાર સંદેશો આવ્યો હોય તે સંદેશો સતાડે, ઉઠાવી જાય, તેમાં ફેરફાર કરે, મોકલવાને ચુક અથવા તેની મતલબ સરકારના હુકમ વગર કહાડી લે, અથવા સંદેશની મતલબ બીજા જણાવે, તો તેને ત્રણ વરસ સુધી કેદની અથવા દંડની અથવા એ બેકની શીક્ષા થશે.

૨૭ જે કોઇ ટેલીગ્રાફ ઓફીસર, નાણું લીધા વગર નુકસાન કરવાના ધરાદારી સંદેશો મોકલશે તેને ૩ વરસની કેદની, અથવા દંડની અથવા એ બેકની શિક્ષા થશે.

૨૮ કોઇ પણ તાર ઓફીસર છાકટો થઇ જશે, અથવા ગેરચાલ ચાલશે. તાર મોકલતાં વાર લગાડશે તો તેને ૩ વરસ સુધીની કેદની તથા સો રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા એ બેકની શીક્ષા થશે.

૨૯ જે સખસ જાણી મુજબે બનાવટનો સંદેશો ટેલિગ્રાફમાં મોકલશે તેને ૩ વરસ સુધીની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બેકની શિક્ષા થશે.

૩૧ ટેલીગ્રાફ ઓફીસર ઇન્ડિઅન પીનલ કોડની કલમ ૧૬૧, ૧૬૨, ૧૬૩, ૧૬૪ અને ૧૬૫ મી કલમના અથ પ્રમાણે સરકારી નોકર છે એમ સમજવું.

૩૩ જે ઠેકાણે ટેલીગ્રાફનો બીગાડ વારે મડીએ કરવામાં આવે છે તે ઠેકાણે વધારે પોલીસ રાખવાનો સરકારને અધિકાર છે, અને તેનો ખર્ચ તે ઠેકાણાના રહેવાસીઓ ઉપર નાંખવો.

હિંદુસ્તાનનો પોષ્ટનો આકટ.

(સને ૧૮૬૮ નો આકટ નંબર ૬.)

૧ આ આકટને પોષ્ટ ઓફિસનો આકટ કહેવો. તે આખા બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનને લાગુ છે.

૪ બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનમાં હેલ્થ લખ્યા સિવાયના કાગળો એક ઠેકાણેથી બીજા ઠેકાણે ટપાલ માર-ફતે લઈ જવાનો તથા કાગળો લેવા, એકઠા કરવા, મોકલવા, રવાને કરવા, તથા પહોંચાડવાનાં સમજાં કાઢી કરવાનો અનન્ય આદાલતકાર સરકારે પોતે રાખ્યો છે.

(૧) મજૂરી કે શી લીધા સિવાય જે મિત્ર મુસાફરીએ કે રસ્તે જતો હોય તે વખતે તેની સાથે જે કાગળ મોકલ્યો હોય તે

(૨) જે કાગળો મોકલનારના કે લેનારનાજ ખાનગી કામના હોય અને તે મુદતમાં કાસદ સાથે મોકલ્યા હોય તો તે,

જે કાગળો માત્ર કે મિત્રકત સંબંધીના હોય અને તે તેજ માત્ર કે મિત્રકતની સાથે શી લીધા સીરાય જગમાંજ અથવા ખુલ્લી રસ્તે પહોંચાડવાના હોય તે કાગળો.

૭-૮-૯. દેથ માંહેના ટપાલ હાંસલના દર કરાવવાનો, ટપાલ હાંસલ તથા શી આપવા બાબત કાનુન કરવાનો, રજીસ્ટર કરવાનાં વર્તમાનપત્રો બાબત કાનુનો કરવાનો, અધિકાર ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને છે.

૧૨ ટપાલની જલુસો બાબત જે કાંઈ ટપાલ હાંસલ અને બીજી રકમ લેણી થઈ હોય તે આ આકટ મુજબના દંડ પ્રમાણે વસૂલ કરવાનો અધિકાર તે જગાના હકુમતવાળા માણસને છે.

૧૯-૨૦ કોઈ પણ નુકશાનકારક વસ્તુ, અથવા કાંઈ પણ લાજબંધારક, ખીમત, છાપેલી કે કાતરેલી વસ્તુ, અથવા ફોટોગ્રાફ વીગેરે ટપાલ મારફતે મોકલવી નહીં.

૨૩-૨૪. આ આકટ વિરૂદ્ધ ટપાલમાં નાંખેલી જલુસો, તેમજ મનાઈ કરેલી અથવા હંધુડીને પાત્ર હોય તેની કાંઈ ચીજ ટપાલની જલુસમાં છે એવો શક હોય તો તે પ્રસંગે પોષ્ટમાસ્તર જનરલના હુકમથી તે જલુસ ઉઘાડવાનો તથા તેનો નાશ કરવાનો અધિકાર છે, પણ તેના ઉપર જેનો પતો હશે તેની ગેરહાજરીમાં તે જલુસ ઉઘાડતા પહેલાં બે આમરદાર મદુરથોને સાહેદ તરીકે મોકલાવવા.

૨૮-૩૦. ટપાલની જલુસો રજીસ્ટર કરાવવાનો તેમજ તેનો વીમો ઉતરાવવાનો તે જલુસ મોકલનારને અધિકાર છે.

૩૩. વીમો ઉતરાવેલી જલુસ ગુમ થાય તો જેટલી રકમનો વીમો ઉતાર્યો હોય તે કરતાં વધારે નહીં હોય એવી રકમ બદલા તરીકે આપવાને સેક્રેટરી ઓફ સ્ટેટ ફોર ઇન્ડિયા ઇન કૌન્સિલ જવાબદાર છે.

૩૪. ટપાલની જલુસ ટપાલમાં નાંખતી વખતે મોકલનારે તે ઉપર લખેલા પૈસાની રકમ આ આકટ પ્રમાણે આપવામાં આવેથી તે જલુસ ઉપર જેનો પતો હશે તેની પાસેથી તે પહોંચાડતી વખતે વસૂલ કરી શકાશે અને તે રકમ જલુસ મોકલનારને આપવામાં આવશે. આવી જલુસોને વેલ્યુપેમન્ટ જલુસો કહેવી.

૩૭. નહીં પહોંચાડેલી ટપાલની જલુસો જલ્દી હાંસલ ન લેતાં મોકલનારને પાછી મોકલવા માટે રવાના કરવી.

૩૯. પણ મોકલનાર માણસનો પતો ન લાગે તો છેવટે નાશ કરવી. પણ પૈસા હોય તો તે પોષ્ટ ઓફિસને ખાતે જમા કરવા.

૪૦. બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનના કોઈ પણ બંદરેથી જનારા, મેલનું વહાણ ન હોય એવા વહાણના માર્ગે પોષ્ટ ઓફિસનો અમલદાર મેલની થેલી આપે તે તેણે લેવી જોઈએ અને નીમેલે બંદરે અથવા જગ્યાએ પહોંચાડવી જોઈએ.

મનીઓર્ડરની તજવીજ કરવા સારૂ તથા તે મારફત પૈસા મોકલવા બાબત કાનુનો કરવાનો અધિકાર ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને છે.

૪૬. (૧) મનીઓડર પોષ્ટો માગવાનો અથવા પૈસા લેનારનું નામ બદલવાનો પૈસા મોકલનારને શીનો ને વધારે દર આપવા વિષે ઠરાવે તેને પાત્ર રહીને અધિકાર છે.

(૨) મનીઓડર કર્યાની તારીખથી એક વરસની મુદતની અંદર એવો લેનાર અથવા મોકલનાર તે પૈસા માગે નહિ તો તે મનીઓડરની રકમ બદલ સરકાર પાસે કાંઈ માગી શકાશે નહિ.

૪૫. પોસ્ટલ ઓડરે દશ રૂપિઆથી વધારે રૂપિઆનો કરવો નહિ.

૫૦. મેલની જાણે અથવા ટપાલની જાણે લઈ જવા સારૂ અથવા પહોંચાડવા સારૂ રાખેલો માણસ ગેરવર્તણૂક કરશે, તો તેનો પચાસ રૂપિઆ સુધી દંડ થશે અને પરવાનગી સિવાય પોતાની મરજીથી કામ ઉપરથી જતો રહેશે તો એક મહીના સુધીની કેદની અથવા પચાસ રૂપિઆ સુધી દંડની અથવા એ બેકની શિક્ષાને પાત્ર થશે.

૫૧. તેમજ પોતે જે રજીસ્ટર રાખ્યું હોય તેમાં પોતે જે જગાએ ગયો ન હોય તે જગાએ ગયો હતો એવો વિશ્વાસ ઉત્પન્ન કરવાના ધરાદારથી ખોટી નોંધ કરશે તો તેને છ મહીના સુધી કેદની અથવા સો રૂપિઆ સુધી દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે.

૫૨. ટપાલની જાણે ચોરવા માટે, તેનો બદલાવની ખોટી ઉપયોગ કરવા માટે કે નાશ કરવા માટે કે નાંખી દેવા માટે સાત વરસ સુધીની કેદની તથા દંડની શિક્ષા થશે.

૫૩. ટપાલની જાણે ઉગાડવા માટે, રાખી મુકવા માટે અથવા ખોટો કરવા માટે બે વરસ સુધીની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે.

૫૪. જે માણસ પોષ્ટ ઓફીસનો અમલદાર હોય અને તે ઓફીસના નિશાનના સંમંધમાં દબો કરશે તથા વધારે ટપાલમાં હાંસલ લેશે તેને બે વરસ સુધીની કેદની તથા દંડની શિક્ષા થશે.

૫૫. તેમજ જે માણસ પોષ્ટ ઓફીસના દસ્તાવેજ દગલગાળી કરશે, ફેરવશે, સંતાડશે અથવા તેનો નાશ કરશે તો તેને બે વરસની મુદત સુધી કેદની અને દંડની શિક્ષા થશે.

૫૬. તેમજ જે માણસ હાંસલ ભર્યા વગરની ટપાલની જાણે દગલગાળી મોકલશે તેને બે વરસની મુદત સુધીની કેદની અને દંડની શિક્ષા થશે.

૫૮-૫૯. ક. ૪ તથા ૫ વિરૂદ્ધ યાચનારને દરેક કામગીર બદલ પચાસ રૂપિઆ સુધી દંડ થશે અને તેજ ચુન્હો ફરી કરશે તો પાંચસે રૂપિઆ સુધી દંડ થશે.

૬૦. જે માણસને ટપાલ હાંસલના સ્ટાંપ વેચવાને નીમ્યો હોય તે માણસ ઠરાવેલી કીમત કરતાં વધારે કીમત ખરીદનાર પાસેથી લેશે તો તેને છ મહીના સુધીની કેદની અથવા બસો રૂપિઆ સુધી દંડની અથવા બંનેની શિક્ષા થશે.

૬૧-૬૨. જે માણસ ૧૯ મી અથવા ૨૦ મી કક્ષમ વિરૂદ્ધ યાચશે તેમજ જે માણસ કામગીર નાંખવાની પેટીઓ બગાડશે અથવા તેમને નુકશાન કરશે તો તેને એક વરસ સુધીની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે.

૬૫ જે કોઇ વહાણનો મારતર ૪૦ મી તથા ૪૧ મી કક્ષમ પ્રમાણે ચાલવાને કસુર કરશે તેને એક હજાર રૂપિઆ સુધી દંડની શિક્ષા થશે.

૬૭. જે માણસ અધિકાર સિવાય તેમજ અધિકારવાળી કોર્ટના ફરમાન્યા સિવાય એક અથવા ટપાલ મોકલવા જતી જાણે રાખી મુકશે અથવા તે ઉગાડશે તો તેને બસો રૂપિઆ સુધી દંડની શિક્ષા થશે.

૬૯. જે માણસ પોષ્ટનો અમલદાર હોય તે માણસ કામગીર ઉપર જેમનો પતો હોય તેમને તે ન પહોંચે એવું જાણી છુટ્ટને નુકશાન કરવાના ધરાદારથી કાંઈ કૃત્ય કરશે તેને છ મહીના સુધીની કેદની અથવા પાંચસે રૂપિઆ સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે.

ટપાલ હાંસલના દર વિગેરે.

ફરશી ટપાલ હાંસલના દર અને ફી-પોસ્ટના હાંસલના દર-હાંસલ અગાઉથી ભરવામાં આવે ત્યારે.

પોસ્ટકાર્ડો.		કાગળો.		લુક અને નમુનાના પેકેટો.		એંગીઓ હાંસલ અગાઉથી ભરવું જોઈએ.	
એક વડાં	જવાબ વાળવાના.	૧ તોલા થી વધુ ન હોય તો.	૧ તોલા થી વધુ પણ ૧૦ તોલા થી વધુ ન હોય તો.	વધારાના દરેક દશ તોલા માગપર.	દરેક દશ તોલા થી તેના ભાગ પર.	૪૪૦ તોલા થી તેના ભાગ પર.	૧૧૦ તોલાથી વધુ હોય તો (રજીસ્ટર કરાવવીજ જોઈએ.)
						દરેક ૪૦ તોલા થી તેના ભાગ પર.	૪૪૦ તોલા થી વધુ પણ ૪૮૦ તોલાના ભાગ પર થી વધુ નહીં ૨૦૦૦ તોલા થી સુધી.
આનો ૧	આનો ૦-૦-૬	આનો ૦-૦-૬	આનો ૧	આનો ૧	અ.ના ૦-૧-૬	આના ૨	રૂપિયા ૩ આના ૪

હાંસલ અગાઉથી ભર્યું ન હોય અથવા અધૂરું ભર્યું હોય ત્યારે વહીવટી વખતે અગાઉથી ભરવાના હાંસલનું જમણું તેમજ અધૂરા હાંસલનું જમણું લેવાય છે.

રજીસ્ટર કરાવવાના દરેક કાગળ, પોસ્ટકાર્ડ, લુક થા નમુનાના પેકેટ અથવા એંગી માટે ૨ આના. સાધારણ મનીઓર્ડરની ફી-મનીઓર્ડરની રકમ રૂ. ૫૦૦ થી વધુ અને એક આનાથી ઓછી હોવી ન જોઈએ.

૫ રૂપિયાથી વધુ ન હોય એવી રકમ ઉપર-૧ આનો.
 રૂ. ૫ થી વધુ હોય પણ રૂ. ૧૦ થી વધુ ન હોય એવી રકમ ઉપર ૨ આના.
 રૂ. ૧૦ થી વધુ હોય પણ રૂ. ૧૫ થી વધુ ન હોય એવી રકમ ઉપર ૩ આના.
 રૂ. ૧૫ થી વધુ હોય પણ રૂ. ૨૫ થી વધુ ન હોય એવી રકમ ઉપર ૪ આના.
 રૂ. ૨૫ થી વધુ અને રૂ. ૬૦૦ સુધી એવી રકમ ઉપર-દરેક ૨૫ રૂપિયાની પુરી રકમ માટે ૪ આના, અને બાકીની માટે ૪ આના, પરંતુ બાકીની રકમ રૂપિયા ૫ થી વધુ ન હોય તેને માટે ફક્ત ૧ આનો, રૂ. ૧૦ થી વધુ ન હોય તો ફક્ત ૨ આના, અને રૂપિયા ૧૫ થી વધુ ન હોય તો ફક્ત ૩ આના.

તાર મારફતે મોકલવાના મનીઓર્ડરની ફી. (તારના ખર્ચ સુધી)

અ. રૂ. ૨૫ થી વધુ ન હોય એવી રકમ માટે.

પહેલા રૂપિયા ૧૦ માટે.

બાકીની રકમ માટે.

અ. રૂ. ૨૫ થી વધુ પણ રૂ. ૬૫૦ થી વધુ ન હોય એવી રકમ માટે પહેલા રૂ. ૨૫ માટે

{ ૩. આ.
 { ૧-૨ જો તાર અરજન્ટ હોય તો.
 { ૦-૧૦ જો તાર ડીફર્ડ હોય તો.
 { ૦-૧ જો તે રૂ. ૫ થી વધુ ન હોય તો.
 { ૦-૨ જો તે રૂ. ૫ થી વધુ હોય તો.

રૂ. ૧-૪ જો તાર અરજન્ટ હોય તો.

રૂ. ૦-૧૨ જો તાર ડીફર્ડ હોય તો.

અને દરેક વધુ રૂ. ૨૫ ની પુરી રકમ માટે રૂ. ૦-૪-૦. જો રૂ. ૨૫ થી ઓછી હોય તો વધારાની રકમ માટે-રૂ. ૫ થી વધુ ન હોય તો ૦-૧-૦, રૂ. ૧૦ થી વધુ ન હોય તો. રૂ. ૦-૩-૦, રૂ. ૧૫ થી વધુ ન હોય તો રૂ. ૦-૩-૦, અને રૂ. ૧૫ થી વધુ હોય તો ૦-૪-૦.

ક શ. ૧૫૦ થી વધુ તે ૩. ૫૦૦ સુધીની રકમ માટે;

પહેલા ૩. ૧૫૦ માટે

દરેક વધુ ૩. ૫૦ ની પુરી રકમ માટે ૦-૮-૦.

મીએ વેદ્યુપેખલ તરીકે આકલવાની ફી--મીળના મોકલનારે ઉપર મોકલવા માટે જણાવેલી રકમ ઉપર આ શી ગણવામાં આવે છે, અને તે સાધારણ મનીઓડોરો માટેની શીતા નેટલીન છે. રજીસ્ટર કરાવેલી અને ન કરાવેલી બેગીઓ, રજીસ્ટર કાગળો, અને રજીસ્ટર છુકા, પેકેટો, વર્તમાન પત્રો અને રજીસ્ટર ન કરાવેલાં છુકપેકેટો વેદ્યુપેખલ તરીકે મોકલી શકાય છે.

વીમાની ફી--વિમાની રકમ દરેક શ. ૫૦ માટે ૧ આનો. જે જે બ્રેચ ઝોશીસને વીમો ઉતારવાની સત્તા આપી હોય તે બ્રેચ ઝોશીસોમાં ૩. ૫૦૦ સુધી અને બીજી બધી સત્તા મળેલી પોલ ઝોશીસોમાં ૩. ૨૦૦૦ સુધીનો વીમો ઉતારવી શકાય છે.

પહેલો આર--રજીસ્ટર કરેલી દરેક મીન માટે ૧ આનો પડે છે. કાગળો પોલકાડો, છુક અને નમુનાના પેકેટો અને બેગીઓ રજીસ્ટર કરાવી શકાય છે. ખાનગી બનાવટના કાર્ડ પોલકાર્ડ તરીકે મોકલી શકાય. પછુ તેનું કદ ૫૬x૩=૩ ઇંચથી મોડું યા ૪.૨x૩ ઇંચથી નાનું ન બેધુએ અને તે પોલ ખાતાએ કાઢેલા કાર્ડ કરતાં પાતળા હોવા બેધુએ. તેની સરનામાવાળી બાજુએ અર્ધો ભાગ શીરનાથા વિગેરે માટે રાખી કાળી બાજુનો અડધો ભાગ લખાણ, બહાર બહાર તથા ચિત્રો વાસ્તે વાપરી શકાશે.

પરમુલકના ટપાલના હાંસલ અને દર.

દેશ અને જગ્યાઓ.	પોલકાર્ડો.		કાગળો.		જા પેલા કાગળો ચોપડીઓ અને વર્તમાન પત્રો	વેપાર સંબંધી કાગળો.		નંબુના.	
	ઝોકવડાં	જવાબ માટેના	૧ ઓસથી વધુ ન હોય તેવા માટે.	દરેક વધુ એક ઓસ અથવા તેના ભાગ માટે.		૧૦ ઓસથી વધુ ન હોય ઓસ માટે. તેવા માટે.	૪ ઓસથી વધુ ન હોય ઓસ માટે.		
૨ હજીમ સુધાંત સોશન અને હિન્દુસ્તાનમાંના પોસ્ટીન સરસ્થાનો સેવાયતો ફીનિઆના કોષ્ટ પછુ ભાગ કે ભાગ પરમુલકથી ટપાલ નહીં શકતી નથી.	આનો ૧	આના ૨	આનો ૧	આનો ૧	આનો અર્ધો	આના અડીઆનો અર્ધો	આનો ૧ આનો અર્ધો		
	આનો ૧	આના ૨	આનો અર્ધો.	આનો દોઢ	આનો ૧	આનો અડી આનો ૧	આનો ૧ આનો અર્ધો		

સીલોન અને હિંદુસ્તાનમાંનાં પોર્ટુગીઝ સંસ્થાનો.

હિંદુસ્તાનમાંજ ચાલતા દર.

૧૯૪૨ કરાવવાના દરેક કાગળ, પોષ્ટકાર્ડ યા પેકેટ માટે બે આના.

પહેંચની રી—૧૯૪૨ થવાના દરેક કાગળ, પોષ્ટકાર્ડ યા પેકેટ માટે ૨૪૪૨ ફી ઉપરાંત એક આનો (ટીકીટ) સીલોન અથવા હિંદુસ્તાનમાંના પોર્ટુગીઝ સંસ્થાનો માટે, ને બીજા સંસ્થાનો માટે બે આના. (ટીકીટ) બેંગ્લીઆ—૧૧ રતલથી વધુ વજન ન હોય એવી બેંગ્લીઆ પોષ્ટ મારફતે યુનાઇટેડ કીંગડમ નીચેના હાંસલના દર પ્રમાણે મોકલી શકાય છે.

બેંગ્લીનું વજન.

જાણાવેરને રસ્તે

જળ માર્ગ.

૩ પૌંડથી વધુ ન હોય તો.

૦-૧૨

૧-૮

૩ પૌંડથી વધુ પણ ૭ પૌં-

૧-૮

૨-૪

૭ ઠથી વધુ ન હોય તો

૭ પૌંડથી વધુ પણ ૧૧

૨-૪

૩-૦

૧૦ પૌંડથી વધુ ન હોય તો.

મનીઓડરો—યુનાઇટેડ કીંગડમ ને ધણાએક બ્રિટીશ સંસ્થાનો ને ધણાએક પરમુલ્કો અને તેમના સંસ્થાનોમાં નીચેના હકસાધના દરો પ્રમાણે સ્ટર્લિંગ મનીઓડરો મોકલી શકાય છે.

૧ પૌંડથી વધુ નહીં હોય એવી રકમ માટે

૦-૩-૦

૧ પૌંડથી વધુ પણ ૨ પૌંડથી વધુ ન હોય એવી રકમ માટે

૦-૫-૦

૨ પૌંડથી વધુ પણ ૩ પૌંડથી વધુ ન હોય એવી રકમ માટે

૦-૮-૦

૩ પૌંડથી વધુ પણ ૪ પૌંડથી વધુ ન હોય એવી રકમ માટે

૦-૧૦-૦

૪ પૌંડથી વધુ પણ ૫ પૌંડથી વધુ ન હોય એવી રકમ માટે

૦-૧૨-૦

૫ પૌંડથી વધુ હોય એવી રકમ માટે-૫ પૌંડની દરેક પુરી રકમ માટે ૧૨ આના અને બાકીની માટે ૧૨ આના, પરંતુ બાકીની રકમ ૧ પૌંડથી વધુ ન હોય તો તે માટે ૩ આના, ૨ પૌંડથી વધુ ન હોય તો ૫ આના, ૩ પૌંડથી વધુ ન હોય તો ૮ આના અને ૪ પૌંડથી વધારે ન હોય તો ૧૦ આના. યુનાઇટેડ કીંગડમ જવાના એક મનીઓડરની રકમ ૪૦ પૌંડથી વધુ હોવી ન જોઈએ.

તાર મારફતે મોકલવાના મનીઓડરો—હિંદુસ્તાનમાં ચાલતાં નાણાંના તારમાર્ફતે મોકલવાના મનીઓડરો સીલોન પણ મોકલી શકાય છે. એક મનીઓડરની કીમત રૂ. ૧૦૦ થી વધુ હોવી ન જોઈએ.

સેવીંગ્સ બેંક.

કોઇ પણ શખસ પોષ્ટ ઓફીસની સેવીંગ્સ બેંકમાં પોતાના નામનું યા તો જે સંગીરતો તે સંગો કે વાલી હોય તેનાં નામનું ખાતું ઉઘાડી શકે છે. જ્યારે જોઇએ ત્યારે ઉઘાડી શકાય એવી રીતે અથવા જ મહિનાની અગાઉથી તોટીસ આપ્યા બાદજ ઉઘાડી શકાય એવી બે રીતે થાપણ મુકી શકાય છે. પરંતુ ચાર આનાથી ઓછી અથવા જેમાં એક આનાનો કોઇ પણ ભાગ હોય એવી રકમ મુકી શકાતી નથી.

દરેક વરસમાં (એટલે તા. ૧ એપ્રિલથી તા. ૩૧ મી માર્ચ સુધીમાં) રૂ. ૧૨૦૦ કરતાં વધુ થાપણ મુકી શકાતી નથી. જ્યારે જોઇએ ત્યારે ઉઘાડી શકાય એવી થાપણનું દર વરસે દર સેંકડે ૩ ટકા લેખે, અને જ મહિનાની અગાઉથી તોટીસ આપ્યા બાદજ ઉઘાડી શકાય એવી થાપણનું ૩ ટકા લેખે બ્યાજ આપવામાં આવે છે.

હિંદુસ્તાનનો નીધી નિષ્પત્તિનો કાયદો.

સને ૧૮૭૮નો આક્ટ ૬ હો.

૧ આ આક્ટ આખા બ્રિટીશ ઇન્ડિયાને લાય છે.

૩. નિધી આ કાયદાનો અર્થ જમીનમાં અથવા જમીનને જોડેલા કોઈ પણ પદ્ધતિમાં ગુપ્ત રાખેલો કૌમતવાળો કાંઈ પણ પદ્ધતિ.

૪. દર રૂપિયા કરતાં વધારે રકમનો અથવા કૌમતનો નિધી મળે ત્યારે જે માણસને નીધી મળે તેણે તે નિધિના પ્રકાર તથા તેની કૌમત આપવી, જે જગામાંથી તે મળ્યો હોય તે જગા, અને મળ્યાની તારીખ આપત જલદી કલેક્ટરને નોટીસ આપવી, અને તે નિધી નજીકની સરકારી ટ્રેઝરીમાં અનામત મુકવે, અથવા કલેક્ટર જરૂરનારે તે જગાએ હાજર કરવા સારું જમીન આપવો.

૫. અને કલેક્ટરે ત્યાર પછી તે આપતનું જાહેરનામું કાઢવું તેમાં લખવું કે જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કર્યાની તારીખથી ચાર મહિનાની અંદર અથવા છ મહિનાની ઉપરાંત દરરોજની તારીખે તેના ઉપર દાવો રાખનારા કાયદાઓએ કલેક્ટર જમીન હાજર થવું. આ પ્રમાણે જાહેરનામું કાઢ્યા છતાં તેનો માલિક હાજર થશે નહિ તો તેનો તે નિધી ઉપરનો હક મુકવશે.

૬. નીધી આપત દાવો કરનારા માણસને ફરીવાર કરવા સારું મુદત આપવી.

૬. નીધી મળ્યાની અગાઉ સો વરસની અંદર તે ગુપ્ત રાખ્યો ન હોય અથવા આપેલી મુદતમાં ફરીવાર કરી ન હોય તથા કરી હોય તો વાલીનો દાવો મંજૂર ના થયો હોય તો તે નિધિનો માલિક નથી એવું જાણિત કરવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે.

૧૦. જાણિત કર્યા પછી તે નિધી આગળ કહેલા દરાર પ્રમાણે તેના માલિકને રસીદીત કરવો.

૧૧. જે માણસને નીધી મળ્યો હોય તે સિવાય તે ઉપર તે જગાના માલિક તરીકે બીજો કોઈ દાવો કરતો ન હોય ત્યારે જે માણસને નીધી મળ્યો હોય તે માણસને તે આપવો.

૧૨. જે માણસને નીધી મળ્યો હોય તેના સિવાય રક્ત એકજ માણસ દાવો કરવું હોય તથા તેના દાવામાં કોઈ દરકન કરવું ન હોય તો કલેક્ટરે તે નિધી હેઠળ લખેલા દરાર પ્રમાણે વહેંચી આપવો:—નિધીના કુલ જે માણસને નિધી મળ્યો હોય તેને, તથા બાકીનો નિધી સદરહુ પ્રકારના માણસને આપવો પણ જે તે બંને માણસોએ કાંઈ કરાર કર્યો હોય તો તે કરાર પ્રમાણે તેની વ્યવસ્થા કરવી.

૧૩. નિધી વહેંચી આપ્યા પહેલાં તેમાં જે માણસોનો હક હોય તેમને સદરહુ નિધીની કૌમત નોટીસી રકમ તથા તે કૌમતનો ૧૬ જેટલી બીજી રકમ આપીને તે નિધી સરકારની તરફથી લેવાનો પોતાનો દરારો છે એવું પોતાની સહી સાથે લખીને જાણિત કરવાનો તથા સદરહુ રકમ ટ્રેઝરીમાં અનામત રાખવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે.

૨૦. જે માણસને નિધી મળ્યો હોય તે ચોથી કક્ષમ પ્રમાણે નોટીસ આપતા વિગેરે કરવામાં મુકે તો તે નિધી સરકારનો થશે અને તેને એક વરસ સુધી કેદની, અથવા દંડની અથવા એ કેડની શિક્ષા થશે.

૨૧. જે જગામાંથી તે નિધી મળ્યો હોય તે જગાનો માલિક કક્ષમ ૨૦ પ્રમાણે ગુનામાં મદદગારી કરશે તો તે નિધી ઉપરનો તેનો હક સરકારનો થશે અને છ મહિના સુધી કેદની અથવા દંડની અથવા એ કેડની શિક્ષા થશે.

અરીણ સંબંધી કાયદો.

સને ૧૮૭૮ નો આક્ટ ૧ હો.

૧ આ આક્ટને “સને ૧૮૭૮ નો અરીણનો આક્ટ” કહેવો.

આ આક્ટ ગવરનર જનરલ ઇન કાઉન્સિલ ઇન્ડિયા એક્ટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને વખતે વખતે

૨ સને ૧૮૩૬ ના ૭ મા આક્ટમાં મુંબાઈના સને ૧૮૨૭ ના ૨૧ મા કાયદા ઉપર તથા સને ૧૮૭૦ના ૨૦મા કાયદા ઉપર હવાલો આપ્યો છે તે આ આક્ટની તેવીજ કલમો ઉપર આપ્યો છે એમ સમજવું.

૩ વિષય ઉપરથી અથવા આગલા પાછલા સંબંધ ઉપરથી બાધ આવતો ન હોય તો આ આક્ટમાં “અદીલ” આ શબ્દમાં ખસખસના છંડવાનો તથા અરીજનો અથવા અરીજમાં મેળવણી કરીને તૈયાર કરેલા પદાર્થનો અને ખસખસનાં ઝાડથી તૈયાર કરેલા કે લાવનારાં વસાણાંનો સમાવે થાય છે.

“માજીસ્ટ્રેટ” આ શબ્દનો અર્થ, ઇલાકામાં મુખ્ય શહેરમાં પ્રેસીડેન્સી માજીસ્ટ્રેટ અને બીજા કોઈ પણ પહેલા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ અથવા (આ આક્ટ પ્રમાણે મુકદ્દમાનો ઇનસાર કરવા સારૂં સ્થાનીક સરકાર ખસખસ અધિકાર આપ્યો હોય ત્યારે બીજા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ.)

“અંદર લાવવું” આ શબ્દનો અર્થ જે મુકદ્દમા રાજકારભાર કોઈ સ્થાનીક સરકાર ચલાવતી હશે તે મુકદ્દમા બહાર જળમાર્ગે અથવા પારકા મુકદ્દમાંથી અથવા જે મુકદ્દમા કારભાર બીજા કોઈ સ્થાનીક સરકાર ચલાવતી હશે તે મુકદ્દમાંથી લાવવું.

“બહાર મોકલવું” આ શબ્દનો અર્થ જે મુકદ્દમા રાજકારભાર કોઈ સ્થાનીક સરકાર ચલાવતી હશે તે મુકદ્દમા અંદર જળ મારગે અથવા કોઈ પારકા મુકદ્દમાં અથવા જે મુકદ્દમા રાજકારભાર બીજા સ્થાનીક સરકાર ચલાવતી હશે તે મુકદ્દમાં લઈ જવું.

“એક જગાએથી બીજા જગાએ મોકલવું” આ શબ્દનો અર્થ સ્થાનીક સરકાર જે મુકદ્દમા રાજકારભાર ચલાવતી હશે તે મુકદ્દમા અંદર એક જગાએથી બીજા જગાએ લઈ જવું.

૪ આ આક્ટ ઉપરથી અથવા અદીલ સંબંધી બીજા કોઈ ચાલુ કાયદા ઉપરથી અથવા આક્ટ ઉપરથી અથવા આ આક્ટ પ્રમાણે અથવા સદરહુ પ્રકારના હરકોઈ કાયદા પ્રમાણે અથવા આક્ટ પ્રમાણે કરેલી કાનુન ઉપરથી પરવાનગી હશે તે સિવાય બીજી રીતે કોઈ માણસે હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે કરવું નહીં.

(અ) ખસખસના ઝાડનું વાવેતર કરવું નહીં અથવા

(બ) અદીલ તૈયાર કરવું નહીં, અથવા

(ક) અદીલ કબજામાં રાખવું નહીં, અથવા

(ડ) અદીલ એક જગાએથી બીજા જગાએ મોકલવું નહીં, અથવા

(ઇ) અદીલ અંદર લાવવું નહીં અથવા બહાર મોકલવું નહીં, અથવા

(ફ) અદીલ વેચવું નહીં.

૫ સ્થાનીક સરકાર જે મુકદ્દમા રાજકારભાર ચલાવતી હશે તે સવગા મુલકમાં અથવા તે મુલકના હરકોઈ નીર્દિષ્ટ કરેલા ભાગમાં હેઠળ લખેલી સવગા વાત ખાખત અથવા તેઓ પૈકી હરકોઈ વાત ખાખત અનિર્ણય રીતે અથવા ડયુટી આપે તો અથવા બીજા કોઈ સરતે પરવાનગી આપવા સારૂં અને નીચમ ન કરવા સારૂં ગવરનર જનરલ ઇન કાઉન્સિલની અગાઉથી મંજૂરી લઇને તથા સ્થાનીક મેજેસ્ટ્રેટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને વખતોવખત આ આક્ટને અનુસરિને કરવાનો અધિકાર સ્થાનીક સરકારને છે એટલે—

(અ) ખસખસના ઝાડનું વાવેતર કરવું, તથા

(બ) અદીલ તૈયાર કરવું તથા

(ક) અદીલ કબજામાં રાખવું તથા

(ડ) અદીલ એક જગાએથી બીજા જગાએ મોકલવું, તથા

(ઇ) અદીલ અંદર લાવવું અથવા બહાર મોકલવું, તથા

(ફ) અદીલનું વેચાણ તથા અરીજના પરચુરણ વેચાણ ઉપર લેવાની ડયુટીનો ઇનસાર.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે હેઠળ લખેલા પ્રકારના હરકોઈ અદીલ ઉપર સદરહુ પ્રકારની હરકોઈ કાનુન પ્રમાણે ડયુટી લેવી નહીં એટલે જે કોઈ અદીલ આપ્યું હશે તથા જેની ઉપર જળમાર્ગની જહાત સંબંધી ચાલુ કાયદા પ્રમાણે અથવા છકી કલમ પ્રમાણે ડયુટી ભેસાડી હશે તે અદીલ ઉપર ડયુટી લેવી નહીં.

૬ બ્રિટીશ ઇંડીઆની અંદર અથવા તેના હરકોઇ નીર્દિષ્ટ કરેલા ભાગની અંદર ખુલ્લકીને રરતે આણેલા અરીણ ઉપર અથવા આણેલા હરકોઇ જાતના અરીણ ઉપર ઇંડીઆ ગેઝેટમાં જાહેરનામું પ્રસીદ્ધ કરીને વખતોવખત પોતાને યોગ લાગે તે ડયુટી ખેસાડવાનો તથા સદરહુ પ્રમાણે ખેસારેલી ડયુટીમાં ફેર-શર કરવાનો અથવા તે કઢાડી નાંખવાનો અધીકાર ગવરનર જનરલ ઇન કાઉંસીલને છે.

૭ ઇંડીઆ ગેઝેટમાં હુકમ પ્રસીદ્ધ કરીને હેંડળ લખ્યા પ્રમાણે કરવાને ગવરનર જનરલ ઇન કાઉંસીલ મુખત્યાર છે. એટલે

(અ) હરકોઇ સ્થાનીક સરકાર જે મુલકનો રાજકારમાર ચલાવવી હશે તે મુલકમાં કાયદાસર રીતે આણેલા અરીણ સાથે અથવા તે મુલકમાંથી જે અરીણ બહાર મોકલવાનો ધરાદો હોય તે અરીણ સાથે વખાર સ્થાપવાનો અધીકાર સ્થાનીક સરકારને આપવાનો; અને

(બ) સદરહુ પ્રકારનો કોઇ પણ હુકમ રદ કરવાને મુખત્યાર છે.

૮ ગવરનર જનરલ ઇન કાઉંસીલની અમાફકી સંજુરી લઇને તથા સ્થાનીક ગેઝેટમાં જાહેરનામું પ્રસીદ્ધ કરીને હેંડળ અરીણ સંબંધી નીયમ ન કરવા બાબત વખતોવખત આ આકટને અનુસરીને કાનુન કરવાનો અધીકાર સ્થાનીક સરકારને છે.

૯ આ આકટની પાંચમી અથવા આઠમી કલમ પ્રમાણે કરેલી તથા પ્રસીદ્ધ કરેલી કાનુન તોડીને, જે કોઇ માણસ.

(અ) ખસખસના ઝાડનું વાવેતર કરશે, અથવા

(બ) અરીણ તૈયાર કરશે અથવા

(ક) અરીણ કબજામાં રાખશે, અથવા

(ડ) અરીણ એક જગાએથી બીજી જગાએ મોકલશે, અથવા

(ઈ) અરીણ લાવશે અથવા બહાર મોકલશે, અથવા

(ફ) અરીણ વેચશે, અથવા

(ગ) અરીણ વખારમાં રાખવાનું વરજ કરશે અથવા વખારમાં રાખેલું અરીણ કઢાડી લઇ જશે અથવા તે અરીણ બાબત કાંઇપણ કૃત્ય કરશે.

અને જે કોઇ માણસ સદરહુ પ્રકારની કોઇ કાનુન બીજી રીતે તોડશે.

તેની ઉપર માણસેટની રૂબરૂ સામેતી થશે તો તેને સદરહુ પ્રકારના દર એક ગુન્હા બાબત ધણામાં ધણા એક વરસ સુધી કેદની શીક્ષા થશે અથવા ધણામાં ધણા એક હજાર રૂપિયા સુધી દંડ થશે અથવા આ બેઉ શીક્ષા થશે.

અને દંડ કર્યો હોય ત્યારે દંડ આપવામાં નહી આવે તો ગુનેગારને ધણામાં ધણા છ મહીના સુધી કેદમાં રાખવા બાબતનો હુકમ ગુન્હાની સાબીતી કરનારા માણસેટ કરવો, અને સદરહુ પ્રકારની કેદ, બીજી કાંઇપણ કેદની શીક્ષા તેને કરવા બાબત હુકમ કર્યો હશે તે કેદ સીવાય વળી બીજી છે એમ સમજવું;

૧૦ નરમી કલમ પ્રમાણે રીયાદી થાય તેમાં ઉલટુ સામેત કરવામાં આવે ત્યાં સુધી હેંડળ લખ્યા પ્રમાણે સમજવું એટલે જે અરીણ બાબત તહોમતદાર ખાત્રી થાય એવો જવાબ આપી શકતો નથી તે સમજી અરીણ જે, અરીણ બાબત તેણે આ આકટ પ્રમાણે ગુન્હો કર્યો છે તે અરીણ છે એમ સમજવું.

૧૧ જે કામમાં નરમી કલમ પ્રમાણે ગુન્હો કર્યો હશે તે કામમાં.

(અ) સદરહુ પ્રમાણે વાવેતર કરેલાં ખસખસનાં ઝાડો તથા

(બ) જે અરીણ બાબત તેજ કલમ પ્રમાણે કાંઇ ગુન્હો કર્યો હશે તે અરીણ, તેમજ તે સીવાય બીજી અરીણ ગુનેગારના કબજામાં હશે ત્યારે તે સમજી અરીણ પકડીને સરકાર દાખલ કરવાને ખાત્ર થશે.

સદરહુ પ્રકારનું અરીણ સંતાડવું હશે તે પાત્રોમાં અથવા પ્યાકળોમાં બીજી કાંઇ પણ પદાર્થ હશે તો તે તથા તે અરીણ લેઇ જવા સાથે ઉપયોગ કરેલાં જાનવરો તથા વાહનો પણ પકડીને સરકાર દાખલ કરવાને ખાત્ર થશે.

૧૨. ગુનેગાર તકસીરવાર દરે ત્યારે અથવા હરકાંઈ અદીલુ બાબત ગુનોહ ક્યાંનું તહોમત જે માણસની ઉપર મુકયું હોય તે બિનનકસીર છે એવો ઠરાવ થાય પણ તે અદીલુ પકડીને સરકાર દાખલ કરવાને પાત્ર છે એવું માણજેતને ઠરાવે ત્યારે તે અદીલુ સદરહુ પ્રમાણે પકડીને સરકાર દાખલ કરવા બાબતનો હુકમ કરવાનો અધીકાર માણજેતને છે. પણ એવું ઠરાવું છે કે સદરહુ પ્રકારનો હુકમ જે જણસો પકડીને સરકાર દાખલ કરવાનો ધરાહો હોય તે જણસો પકડાવી તારીખથી એક મહીનો થયા વગર અથવા તે જણસો ઉપર હક છે એવો દાવો કરનારો કોઈ માણસ હોય તેનું બોલવું સાંભળ્યા વગર તથા તેના દાવાના પુરાવામાં તે કાંઈ પુરાવો હાજર કરતો હોય તો તે પુરાવો લીધા વગર કરવો નહીં.

૧૩. ગવર્નર જનરલ ઇન કાઉન્સિલની અગાઉથી મંજૂરી લઇને તથા સ્થાનિક એજેન્ડામાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને પકડીને સરકાર દાખલ કરેલી સઘળી જણસોની બચવસ્યા કરવા બાબતની અને પકડીને સરકાર દાખલ કરેલી સઘળી જણસોની બચવસ્યા કરવા બાબતની અને કરેલા દંડની તથા પકડીને સરકાર દાખલ કરેલી જણસોની ઉત્તમમાંથી અમલદારને તથા બાતમી આપનારાઓને આપવાની બક્ષીસો બાબતની કાનુન કરવાનો અધીકાર સ્થાનિક સરકારને છે.

૧૪. એકસેશનનાં અથવા પોલીસનાં અથવા કર્ટમનાં અથવા મીઠાનાં અથવા અદીલુનાં અથવા મહે-સુલનાં ખાતા પૈકી હરકોઈ ખાતાનો જે કોઈ અમલદાર પટ્ટાવાળા કરતાં અથવા કાનસ્ટેબલના કરતાં ઉંચા દરજ્જાનો હશે તથા જેને તેના હુદાના હકથી સ્થાનિક સરકારે આ કાંમ બાબત અખતાર આપ્યો હશે તથા જેને ખુદ પોતાની માહિતી ઉપરથી અથવા કોઈ માણસે બાતમી આપી હશે તથા તે લખી લીધી હશે તે બાતમી ઉપરથી હેડળ લખ્યા પ્રમાણે લાગવાનો સમય હશે એટલે આ આક્ટ પ્રમાણે પકડીને સરકાર દાખલ કરવાને જે અદીલુ પાત્ર હશે તે અરીજુ કોઈ ઇમારતમાં અથવા વહાણમાં અથવા ઘેરી લીધેલી જગ્યામાં તૈયાર કરે છે અથવા રાખ્યું છે અથવા સંતાડ્યું છે એવું લાગવાનો સમય હશે તે અમલદારને સૂચાઈથી સૂચાઈ સુધી હેડળ લખ્યા પ્રમાણે કરવાનો અધીકાર છે. એટલે—

(અ) સદરહુ પ્રકારની હરકોઈ ઇમારતમાં અથવા વહાણમાં અથવા જગ્યામાં પેસવાનો અને

(ખ) હરકત કરવામાં આવે તે પ્રસંગે કોઈ બારણું બાગવાનો તથા સદરહુ પ્રમાણે પેસવાને કાંઈ બીજો પ્રતીબંધ હશે તે દૂર કરવાનો, અને

(ક) સદરહુ પ્રકારનું અરીજુ તથા તે તૈયાર કરવામાં ઉપયોગ કરેલા સઘળા પદાર્થ અને જે બીજી કાંઈ જણસો પકડવાને, અને

(દ) જે કોઈ માણસે આ આક્ટ પ્રમાણે અથવા જે વખતે જે બીજો કાયદો ચાલુ હશે તે કાયદા પ્રમાણે સદરહુ પ્રકારના અરીજુ સંબંધી, કાંઈ ગુનોહ કર્યો છે એવું લાગવાનો પોતાને સમય હશે તે માણસને અટકાવી રાખવાનો તથા તેનો ઝાડો લેવાનો અને પોતાને યોગ્ય દેખાય તે તેને પકડવાનો અધીકાર છે.

૧૫. સદરહુ ખાતાંઓ પૈકી કોઈ પણ ખાતાના હરકોઈ અમલદારને હેડળ લખ્યા પ્રમાણે કરવાનો અધીકાર છે. એટલે

(અ) કાંઈ અરીજુ તથા જે બીજી કાંઈ જણસ અગીયારમી કલમ પ્રમાણે અથવા અદીલુ સરકાર દાખલ કરવાને પાત્ર છે એવું પોતાને લાગવાનો સમય હોય તે અદીલુ અથવા તે બીજી જણસ કોઈ ખુશી જગ્યામાં અથવા રસ્તે જતી હોય ત્યારે પકડવાનો.

(ખ) જે કોઈ માણસે આ આક્ટ વિરૂધ્ધ અથવા સદરહુ પ્રકારના બીજા કોઈ કાયદા વિરૂધ્ધ ગુનો કર્યો છે એવું લાગવાનો પોતાને સમય હશે તે માણસને અટકાવી રાખવાનો તથા તેનો ઝાડો લેવાનો અને સદરહુ પ્રકારના માણસના કબજામાં અરીજુ હોય તો તેને તથા તેની સાથે જે કોઈ બીજું માણસ હોય તેને પકડવાનો અધીકાર છે.

૧૬. ચોંદમી કલમ પ્રમાણે અથવા પંદરમી કલમ પ્રમાણે લેવાના સઘળા ઝાડા ફોજદારી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદા મહિના ઠરાવ પ્રમાણે લેવા.

૧૭. ચોંદમી કલમમાં કહેલા જુદા જુદા ખાતાઓના અમલદારને સુચના આપી હોય તો અથવા

દરખાસ્ત કરી હોય તો આ આક્ટ મંડિત હરાવ અમલમાં લાવવાના કામમાં એક બીજાએને મદદ કરવી એ કાયદા પ્રમાણે અવશ્ય છે.

૧૮. સદરહુ ખાતા પૈકી કોઇ પણ ખાતાનો જે કોઇ અમલદાર વહેંચના બાબતી સમગ્ર વગર હરકોઇ ઇમારતમાં અથવા વહાણમાં અથવા જગામાં પેસશે અથવા તેનો ઝાડો લેશે અથવા તેમાં પેસાડશે અથવા તેનો ઝાડો લેવરાવશે અથવા આ આક્ટ પ્રમાણે પકડીને સરકાર દાખલ કરવાને પાત્ર હોય એવું કોઇ અરીજી અથવા બીજી જાણસો પકડવાના અથવા તેને સાફ ઝાડો લેવાના બહાના ઉપરથી કોઇ માણસનો માલ તેને ત્રાસ થાય એવી રીતે તથા વગર કારણે પકડશે. તે અમલદારને સદરહુ પ્રકારના દરેક ગુના બાબત ધણામાં ધણા પાંચસે રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૧૯. કોઇ માણસે અરીજી સંબંધી ગુનો કર્યો છે એવું લાગવાનો પોતાને સમજ હોય તે માણસને પકડવા સાફ અથવા પકડીને સરકાર દાખલ કરવાને પાત્ર હોય એવું અરીજી જે ઘરમાં અથવા વહાણમાં અથવા જગામાં રાખ્યું છે અથવા સંતાડ્યું છે એવું લાગવાનો પોતાને સમજ હોય તે ઘરનો અથવા વહાણનો અથવા જગાનો દીવસે અથવા રાત્રે ઝાડો લેવા સાફ પોતાનું વારંટ કરવાનો અધિકાર ડીઝીક્ટના કલેક્ટરને અથવા ડેપુટી કમીશનરને છે અથવા સ્થાનિક સરકારે આ કામ સાફ જે બીજા અમલદારને તે શલાજો માણસ છે, માટે અથવા તેના હુદાના હકથી અધિકાર આપ્યો હશે તેને છે અથવા માછલેટને છે. આ કલમ પ્રમાણે કરેલાં સજામાં વારંટો ફોજદારી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદા મંડિત હરાવ પ્રમાણે બજાવવાં.

૨૦. ચૌદમી અથવા પંદરમી કલમ પ્રમાણે પકડેલું દરેક માણસ તથા જાણસ વાર ન લખાડતાં છેક નજીકનું પોલીસ થાણું જે અમલદારને સ્વાધીન હોય તેની પાસે મોકલવી અને ઝોગણીસમી કલમ પ્રમાણે પકડેલું દરેક માણસ તથા જાણસ જે અમલદારે વારંટ કર્યું હોય તેની પાસે વાર ન લખાડતાં મોકલવી.

૨૧. કોઇ અમલદાર આ આક્ટ પ્રમાણે કોઇ માણસને અથવા જાણસને પકડશે ત્યારે તેણે સદરહુ પ્રમાણે પકડ્યા પછી અડતાળીશ કલાકની અંદર સદરહુ પ્રમાણે પકડવાની સઘણી હકીકતનો સંપૂર્ણ રીપોર્ટ પોતાના ઉપરી અમલદારને કરવો.

૨૨. ખસખસના ઝાડનું ગેરકાયદેસર રીતે વાવેતર કર્યાનું કહેતા હોય તેવાં કામમાં પાકે કહાડી લઇ જવો નહીં પણ તે પાકે તે કામનો નીકાલ થાય ત્યાં સુધી હેડળ લખેલા અમલદારે જમ કરવો એટલે પટાવાળા કરતાં અથવા કાનરેમલના કરતાં ઉંચા દરજ્જાવાળા જે અમલદારને તેના હુદાના હકથી આ કામ સાફ સ્થાનિક સરકારે અખત્યાર આપ્યો હશે તે અમલદારે જમ કરવો અને તે કામનો નીકાલ જે માછલેટ કરવાનો હોય તે માછલેટની રૂબરૂ તે વાવેતર કરનારાએ હાજર થવા સાફ તેને બ્યાબ્બી રકમનો (તે રકમ સદરહુ અમલદારે હરાવની) જમીન આપવાને સદરહુ અમલદારે દરમાવડું અને સદરહુ વાવેતર કરનાર સદરહુ જમીન વાજબી વખતમાં આપવાને ચુક્યા વગર તેને પકડવો નહિ.

૨૩. આ આક્ટ પ્રમાણે કરેલી કોઇ કાનુન પ્રમાણે ખેસાડેલી કોઇ રીતો અથવા ડ્યુટીનો કોઇ ચડેલો અવેજ હશે તે, અને અરીજીના મેહેસુલના કોઇ ઇન્જરદારની પાસે કોઇ ચડેલો અવેજ લહેજો હશે તે, જે માણસ સરકારને આપવાને પ્રથમતઃ પાત્ર હશે તેની પાસેથી અથવા તેના જમીન હોય તો તેની પાસેથી તે અવેજ જમીનના મેહેસુલનો ચડેલો અવેજ હોય તે પ્રમાણે વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

૨૪. અરીજીના મેહેસુલના ઇન્જરદારની લાઇસન્સ બાબત પોતાના લાઇસન્સવાળાની પાસે કોઇ રકમ લહેજી હશે ત્યારે સદરહુ પ્રકારના ઇન્જરદારને ખારી તરફથી સદરહુ રકમ તમે વસુલ કરો એવા મેન્કુરની અરજ હેડળ લખેલા અમલદારને કરવાનો અધિકાર છે. એટલે ડીઝીક્ટના કલેક્ટરને અથવા ડેપુટી કમીશનરને અથવા આ બાબત સ્થાનિક સરકારે જે બીજા અમલદારને અખત્યાર આપ્યો હશે તેને અરજ કરવાનો અધિકાર છે અને સદરહુ પ્રકારની અરજ પહોંચ્યા પછી સદરહુ પ્રકારની રકમ, જમીન મેહેસુલની ચડેલી બાકી હોય તે પ્રમાણે તે પોતાની નજરમાં આવે તો વસુલ કરવાનો અધિકાર સદરહુ પ્રકારના કલેક્ટરને અથવા ડેપુટી કમીશનરને અથવા બીજા અમલદારને છે અને સદરહુ

પ્રમાણે વસુલ કરેલી કાંઈ પણ રકમ સદરહુ પ્રકારના કલેક્ટરે અથવા ડેપુટી કમીશનરે અથવા બીજા અમલદારે અરજદારને આપવી.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે સદરહુ પ્રકારની રકમ વસુલ કરવા સાથે સદરહુ પ્રકારના કલેક્ટરે અથવા ડેપુટી કલેક્ટરે અથવા બીજા અમલદારે કરેલા કાંઈ પણ પ્રોસેસની બાબતથી હેડા લખેલે પ્રસંગે મોકુફ રાખવી. એટલે ઇન્જરદારના માગણીના ઇનસાફ થવા સાથે લાઇસન્સવાળા દીવાની કોર્ટમાં ફરીયાદ કરી તથા જે રકમ પોતે સદરહુ પ્રકારના ઇન્જરદારને દેવી છે એવું સદરહુ પ્રકારની કોર્ટ ઠરાવશે તે રકમ આપવા બાબત સદરહુ પ્રકારના અમલદારની ખાતરીને જામીન તે આપે તો મોકુફ રાખવી.

વળી એવું ઠરાવ્યું છે કે સદરહુ પ્રકારના લાઇસન્સવાળાની પાસે કાંઈ પણ રકમ અરીજીના મેહેસુલના કાંઈ ઇન્જરદારનો લેહેણી હશે તે દીવાની કોર્ટમાં ફરીયાદ કરોને અથવા બીજી રીતે વસુલ કરવાના તે ઇન્જરદારના હક્કને આ કલમના હરકાઇ ઠરાવ ઉપરથી અથવા આ કલમ પ્રમાણે કરેલી કાંઈ વાત ઉપરથી બાંધ આવે છે એમ સમજવું નહિ.

૨૫. કાંઈ પણ કર્તવ્ય કર્મ અથવા કૃત્ય કરવા સાથે કાંઈ માણસ આ આક્ટ પ્રમાણે કરેલી કાંઈ કાંતુન મુજબ બાંધ લખી આપે ત્યારે પ્રસંગ પ્રમાણે સદરહુ પ્રકારનું કર્તવ્ય કર્મ અથવા કૃત્ય સન ૧૮૭૨ ના ઈંડીઆના કરાર બાબતના આક્ટની ૭૪ મી કલમના અર્થ પ્રમાણે જે સરકારી કામમાં અથવા કૃત્યમાં સર્વ લોકોનો સમાવેશ છે તેવું કર્તવ્ય કર્મ અથવા કૃત્ય છે એમ સમજવું અને સદરહુ પ્રકારના બાંધની સરત તે તોડે તો હેડા લખેલી સઘળી રકમ જામીન મેહેસુલની ચહેલી બાકી પ્રમાણે તેની પાસેથી વસુલ કરવાનો અધિકાર છે એટલે બાંધની સરત સદરહુ પ્રમાણે તે તોડે તો જે રકમ આપવાનું તે બાંધમાં લખ્યું હશે તે સઘળી રકમ વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

નાટકના ખેલ બાબતનો આક્ટ.

(૧૮૭૬ નો આક્ટ ૧૯ મો.)

૧. આ આક્ટને “ સને ૧૮૭૬ નો નાટકના ખેલ બાબતનો આક્ટ ” કહેવો. આ આક્ટ આખા બ્રિટીશ ઈંડીઆને લાય છે, અને તે તાબડતોબ અમલમાં આવશે.

૨. આ આક્ટમાં “ માજસ્ટ્રેટ ” શબ્દનો અર્થ ઇલાકાના મુખ્ય શહેરમાં પોલીસનો પ્રિમાજસ્ટ્રેટ તથા બીજા ઠેકાણે ડિસ્ટ્રિક્ટનો માજસ્ટ્રેટ એવો સમજવો.

૩. સાર્વજનિક જગામાં કરેલો અથવા કરવાનો કાંઈ ખેલ અથવા પ્યાનટોમાઇમ (બોલવા વગર ફક્ત હાથમાવ કરી દેખાડવાનો ખેલ) અથવા બીજું નાટક.

(અ) લાજ ઉપજવનાર અથવા આગર થવાના પ્રકારનું છે, અથવા (બ) કાયદા ઉપર બ્રિટીશ ઈંડીઆમાં સ્થાપેલી સરકાર બાબત ખેદીલીનો વીચાર ઉત્પન્ન કરવા જેવું છે, અથવા (ક) ખેલની વખતે હાજર હોય તે માણસોની નીતિ બ્રહ્મ કર્યા જેવું તથા તેઓને દુર્ગુણી કરવા જેવું છે એવું સ્થાનિક સરકારને લાગે ત્યારે, હુકમ કરીને તે ખેલની મના કરવાનો અધિકાર સ્થાનિક સરકારને છે, અથવા ઇલાકાના મુખ્ય શહેરની બહાર તથા રાજ્યની બહાર સ્થાનિક સરકારને અથવા જે માજસ્ટ્રેટને આ બાબત સ્થાનિક સરકાર અધિકાર આપશે તે માજસ્ટ્રેટને છે.

ખુલાસો—જે કાંઈ ઇમારતમાં અથવા ઘેરી લીધેલી જગામાં પૈસા આપે તો લોકોને ખેલ જોવા સાથે દાખલ કરે છે તે ઇમારત અથવા તે ઘેરી લીધેલી જગા આ કલમના અર્થ પ્રમાણે સાર્વજનિક જગા છે એમ સમજવું.

૪. સદરહુ પ્રકારના હુકમની એક નકલ જે માણસ સદરહુ પ્રમાણે મના કરેલા ખેલમાં ખેલ કરનાર હશે તેની ઉપર અથવા જે ઘરમાં અથવા ઝોરડામાં અથવા જગામાં સદરહુ પ્રકારનો ખેલ કરવાનો ઇરાદો હશે તે ઘરના અથવા ઝોરડાના જમાના માલિક ઉપર અથવા ભોગવટી કરનારા ઉપર અમલવાને અધિકાર છે, અને જે માણસ ઉપર સદરહુ પ્રકારની નકલ બજારી હશે તથા જે સદરહુ

પ્રકારનો હુકમ તોડીને જે કાંઈ કૃત્ય કરશે અથવા ખુશીથી કરવા દેશે તેની ઉપર માણસોની રૂબરૂ ગુન્હાની સાબીતી થશે તો તેને ધણામાં ધણા ત્રણ મહીના સુધી કેદની અથવા દંડની શીક્ષા અથવા આ બેકે શીક્ષા થશે.

૫. સદરહુ પ્રકારનો કાંઈ હુકમ દાંડી પીટાવીને જાહેર કરવાનો અધિકાર છે તથા તે બાબતની લખેલી અથવા છાપેલી નોટીસ સદરહુ પ્રમાણે મના કરેલા ખેલમાં ખેલ કરવાનો અથવા તે ખેલ જોવાનો જે માણસોનો ઇરાદો હોય તે માણસોને તે હુકમની ખબર મળવા જેવી કોઈ જગામાં અથવા જગાઓમાં લગાડવાનો અધિકાર છે.

૬. જે કોઈ સદરહુ પ્રકારનો કાંઈ હુકમ પ્રસીદ્ધ થયા પછી

(અ) તે હુકમ ઉપરથી મના કરેલા ખેલમાં અથવા સદરહુ પ્રમાણે મના કરેલા ખેલ જેવો અર્થાત કોઈ ખેલ હશે તે ખેલમાં ખેલ કરશે, અથવા

(બ) સદરહુ પ્રકારનો કાંઈ ખેલ ચલાવવામાં હરકોઈ રીતે મદદ કરશે, અથવા

(ક) સદરહુ પ્રકારનો કાંઈ ખેલ સધળો થાય ત્યાં સુધી અથવા તેના કાંઈ ભાગ થાય ત્યાં સુધી સદરહુ પ્રકારનો હુકમ જાણી જોઈને તોડીને તમાસગીર તરીકે હાજર હશે, અથવા

(ડ) કોઈ ધરનો અથવા ઓરડાનો અથવા જગાનો માલિક અથવા ભોગવટો કરનારો હોય અથવા તેના ઉપયોગ કરવાનું પોતાની પાસે હોય ત્યારે તે ધર અથવા ઓરડો અથવા જગા સદરહુ પ્રકારના કોઈ ખેલ સાથે ઉઘાડશે અથવા રાખશે, અથવા તેના ઉપયોગ કરશે અથવા સદરહુ પ્રકારના હરકોઈ ખેલ સાથે તે ઉઘાડવા અથવા રાખવા દેશે, તેની ઉપર માણસોની રૂબરૂ ગુન્હાની સાબીતી થશે તો તેને ધણામાં ધણા ત્રણ મહીના સુધી કેદની અથવા દંડની શીક્ષા થશે અથવા એ બેકે શીક્ષા થશે.

૭. કોઈ સાર્વજનિક નાટકનો ઇરાદો હશે તે કેવા પ્રકારનો છે તે ઠરાવવા સાથે પોતાને જે માહિતીની જરૂર લાગે તે માહિતી જે નાટકનો ખેલ કરવાનો હોય તે નાટકના કરના પાસેથી અથવા તેના માલિક પાસેથી અથવા તેના છાપનાર પાસેથી અથવા જે જગાએ તે ખેલ હોય તે જગાના માલિક પાસેથી અથવા ભોગવટો કરનાર પાસેથી માગવાનો અધિકાર સરકારને અથવા આ બાબત ખસુસ અખત્યાર જે અમલદારને તે સરકાર આપશે તે અમલદારને છે.

જે માણસ પાસે સદરહુ પ્રમાણે માગણી કરી હશે તેણે તે માહિતી પોતાની શક્તિ પ્રમાણે આપવી જોઈએ. અને જે કોઈ આ કલમ તોડશે તેણે હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૧૭૬ મી કલમ પ્રમાણે ગુન્હો કર્યો છે એમ સમજવું.

૮. આ આકટ પ્રમાણે મના કરેલા કોઈ ખેલ સાથે ફલાણા ધરનો અથવા ઓરડાનો અથવા જગાનો ઉપયોગ કરે છે. અથવા કરવાનો છે એવું લાગવાનો કોઈ માણસોને સખમ હોય તો સદરહુ પ્રકારના ધરમાં અથવા ઓરડામાં અથવા જગામાં જરૂર હોય તેટલી મદદ લઈને રાત્રે અથવા દીવસે અને જરૂર હોય તો જખરીથી પેસવાનો તથા તેમાં જે માણસો માટે તે સધળાઓને કેદ કરવાના તથા તેમાં જે સીનેરી (દેખાવના પડદા) તથા પોશાક તથા બીજા પદાર્થ મળશે તથા જે સદરહુ પ્રકારના ખેલ સાથે ઉપયોગ કર્યા હોય તે અથવા કરવાનો ઇરાદો છે એવો બ્યાજખી શક હોય તે સધળા સીનેરીઓ તથા પોશાક તથા બીજા પદાર્થ પકડવાનો અધિકાર પોલીસના હરકોઈ અમલદારને, પોતાના વારંટ ઉપરથી આપવાનો અખત્યાર તે માણસોને છે.

૯. ગુન્હાની સાબીતીનો ઠરાવ આ આકટ પ્રમાણે થયો હોય તે ઉપરથી હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની કલમ ૧૨૪ અ તથા ૨૬૪ પ્રમાણે ફરીવાદનું કામ ચલાવવાને હરકત થાય છે એમ સમજવું નહિ.

૧૦. આ કલમ માંહેના ઠરાવ કોઈ પણ પ્રદેશને લાગુ કરવાની જરૂર છે એવું સ્થાનિક સરકારની નજરમાં આવે ત્યારે ગવર્નર બનરલ દન કૌન્સિલની મંજૂરીથી હેકળ લખ્યા પ્રમાણે નાખીત કરવાનો અધિકાર તે સરકારને છે. એટલે સદરહુ પ્રકારનો ઠરાવ જાહેરનામાંમાં ફરોવેલી તારીખથી સદરહુ પ્રકારના પ્રદેશને લાગુ કર્યો છે એવું જાહેરનામું સ્થાનિક સરકારી એજેન્ટમાં પ્રસિદ્ધ કરીને નાખીત કરવાનો અધિકાર છે.

પોતે આપેલા પરવાના વગર અથવા આ બાબત પોતે જે અમલદારને ખસુસ અખત્યાર આપશે તે અમલદારે આપેલા પરવાના વગર સદરહુ પ્રકારના પ્રદેશ માંહેની સાર્વજનિક ગમ્મતની કોઇ જગામાં કોઇ નાટકનો ખેલ સદરહુ તારીખથી કરવો નહિ એવો હુકમ કરવાનો અધિકાર સ્થાનિક સરકારને છે.

સ્થાનિક સરકારને હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે હુકમ કરવાનો પણ અધિકાર છે, એટલે નાટક લખ્યું હોય તો તેનો તથા જેટલે સુધી તે લખ્યું હોય તેટલે સુધી તેની એક નકલ અથવા તે પ્યાન્ટોમાઇમ હોય તો તેની અથવા જેટલે સુધી પ્યાન્ટોમાઇમ હોય તેટલે સુધી તેની મતલબની કંઇ પુરતી હકીકત ખેલના નીલન ત્રણ દીવસ અગાઉ સ્થાનિક સરકારને અથવા સ્થાનિક સરકાર આ બાબત જે ગામવાદારને નીમશે તેને આપ્યા વગર સદરહુ પ્રકારના પ્રદેશ માંહેની સાર્વજનિક ગમ્મતની કોઇ જગામાં નાટકનો ખેલ કરવો નહિ એવો પણ હુકમ કરવાનો અધિકાર સ્થાનિક સરકારને છે.

આ કલમ પ્રમાણે કરેલા કોઇ હુકમની નકલ સાર્વજનિક ગમ્મતની જગા રાખનાર હરકોઇ માણસ ઉપર બજાવવાનો અધિકાર છે અને તે બજાવ્યા પછી તે માણસ સદરહુ પ્રકારનો હુકમ તોડીને કંઈ કૃત્ય કરશે અથવા ખુશીથી કરવા દેશે તો તેના ઉપર તે વાતની સાખીતી માજીસ્ટ્રેટની રમર થશે તો તેને ઘણામાં ઘણા ત્રણ મહીના સુધી કેદની અથવા દંડની અથવા આ એક શિક્ષા થશે.

૧૧. આ આક્ટ ઉપરથી જે અધિકાર સ્થાનિક સરકારને આપ્યો છે તે ચલાવવાને ગવર્નર જનરલ ઇન કાઉન્સિલ મુખત્યાર છે.

૧૨-આ આક્ટ માંહેના કોઇ પણ ઠરાવ કોઇ પણ જગ્યાને અથવા ધર્મ સંબંધી ઉત્સાહની વખતે તેથી જાતના ખેલને લાગુ છે એવું સમજવું નહિ.

યુરોપિઅન વેગ્રન્સી એક્ટ.

(સને ૧૮૭૪ નો આક્ટ ૯ મો.)

૧ આ આક્ટ બ્રિટિશ ઇન્ડિયાને લાગુ છે.

૩ “યુરોપિઅન પેટનું માણસ” આ શબ્દોમાં યુરોપ, અમેરિકા, ઇસ્ટ ઈન્ડીઝ, આસ્ટ્રેલીઆ, રાસમેનિઆ, ન્યુઝીલેન્ડ, નેટલ અને કેપકોસ્ટનીમાં જન્મેલાં માણસોનો અને તેમનાં પુત્ર પૌત્રનો સમાવેશ થાય છે. “નિરોધોગ બટકનારો” —એ શબ્દોમાં કામ ધંધા વગર, વગર ગુજરાનના સાધન વગર બટકતો માણસ પડે તે માણસ સમજવો.

૪ કલકત્તા, મુંબાઇ અને મદ્રાસ શહેરની હદમાં કોઇ માણસ નિરોધોગ બટકનારો દેખાતો હોય તેને પાસેના માજીસ્ટ્રેટ પાસે હાજર થવાનું, તથા તે શહેરોની બહાર હોય તો છેક પાસેનો જે જસ્ટીસ ઓફ ધી પીસ પહેલા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટનો અધિકાર ચલાવતો હોય તેની પાસે હાજર થવાનું કહેવાને હરકોઇ પોલીસ અમલદારને અધિકાર છે.

૫ તેની સ્થિતિ બાબત માજીસ્ટ્રેટ સંક્ષેપ રીતે ચોકસી કરવી અને તેનો ઠરાવ લખી મુકવો. જે તેને ચાકરી ધંધો મળે તેમ ન હોય તો તેને સરકારી વર્ક હાઉસમાં જવાનો હુકમ કરવો.

૬ જે ચાકરી ધંધો મળે એવો હોય તો તેને ધંધાની જગાએ મોકલવો.

૧૬ માજીસ્ટ્રેટની પાસે કોઇ માણસ ૪થી કલમ પ્રમાણે કરતા છતાં જશે નહિ તો, તેને વગર વારંટે પકડવાનો પોલીસને અધિકાર છે, અને તે વાત સાબિત થયેથી તેને એક મહીના સુધીની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બેઉની શિક્ષા થશે.

૨૩ જે યુરોપિઅન પોતાના નિર્વાહનું પુરતું સાધન હોય છતાં બીજા માગતો માલમ પડશે, ધમકી દેખાડીને કે દાંડાઈ કરીને બીજા માગતો માલમ પડશે, અથવા ના કલા છતાં બીજા માગશે તેને બે મહીનાની સજા મજૂરી સાથે કેદની શીક્ષા થશે.

જંગલી પક્ષી તથા શિકારના રક્ષણનો આક્ટ.

(૧૮૮૭ નો આક્ટ ૨૦ મો.)

૧. આ આક્ટ આખા બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનને લાગુ છે.
૨. “ જંગલી પક્ષી ” એ શબ્દના અર્થમાં, મોર તથા શિકારના દરેક પક્ષીનો સમાવેશ થાય છે.
૩. કોઈ પણ મ્યુનિસિપાલીટી અથવા કન્ટોન્મેન્ટની બાબતમાં સ્થાનિક સરકાર અથવા મ્યુનિસિપાલીટીનો કન્ટોન્મેન્ટનો અધિકારી સદરહુ હદમાં તરતજ મારેલા અથવા પકડેલા જંગલી પક્ષીનો કબજો અથવા વેચાણ, અથવા તેમનાં પીંગાં, લાવવાનું કરેલી કાનુનીની રૂયે બાધ અથવા સરતોને પાત્ર બંધ કરવા વિશેની કાનુની કરવાને મુખત્યાર છે, જેના સંબંધમાં કાનુન તોડવામાં આવશે એવા પ્રત્યેક જંગલી પક્ષી બદલ જેટલો વહેલા ગુન્હાની બાબતમાં પાંચ રૂપિયા સુધી, તથા ત્યારપછીના ગુન્હાની બાબતમાં દશ રૂપિયા સુધીનો દંડની શિક્ષા થશે. પક્ષી સિવાય કોઈ પણ શિકારના પ્રાણીને આ આક્ટ લાગુ કરવાનો અધિકાર છે.

સફેત ફાસ્ફરસની દીવાસળીઓની મના

કરવા બાબતનો આક્ટ

(સને ૧૮૧૩ નો ૫ મો)

૧ (૧) આ આક્ટને સફેત ફાસ્ફરસની દીવાસળીઓની મના કરવા બાબતનો આક્ટ કહેવો (૨) તે આખા બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનને લાગુ છે.

૨ આ આક્ટમાં ‘ સફેત ફાસ્ફરસ ’ એ શબ્દનો અર્થ સાધારણ રીતે ઘોળા કે પીળા ફાસ્ફરસ તરીકે જાણીતો થએલો પદાર્થ એવો થાય છે.

૩ સન ૧૮૭૮ ના જળમાર્ગની કસ્ટમના આક્ટની ૧૮ મી કલમમાં હેઠળની રકમ ઉમેરવી. સફેત ફાસ્ફરસની દીવાસળીઓ.

૪ (૧) કોઈ પણ સખસે દીવાસળી બનાવવામાં સફેત ફાસ્ફરસ વાપરવો નહિ. (૨) જે કોઈ પણ સખસ દીવાસળી બનાવવામાં સફેત ફાસ્ફરસ વાપરશે કે પોતાના તાબામાંના કોઈ પણ સખસને વાપરવા દેશે તેને વત્તામાં વત્તા બસો રૂપિયા સુધીનો દંડ કરવામાં આવશે.

૫ દીવાસળી બનાવનાર દરેક સખસે સને ૧૮૧૧ ના હિંદુસ્તાનના કારખાનાના આક્ટની રૂયે નિમેલા કારખાનાના ઇન્સ્પેક્ટરે એવી બનાવટમાં વાપરેલા કે વાપરવા માટે મિથ્રણ કરેલા કોઈપણ પદાર્થનું પૃથક્કરણ કરવા માટે જોઈએ તેટલા માસના કોઈ પણ વખતે લેવા દેવા જોઈએ પણ તે માસના લેવામાં આવે તે વખતે જરૂરનાં સાહિત્યો પુરાં પાડીને આવી રીતે લીધેલા માસનાના બે ભાગ કરવાની અને તેમાંના એક ભાગ પર નિશાન કરવાની, મોહોર કરવાની, અને તે પોતાને આપવાની સદરહુ ઇન્સ્પેક્ટરને ફરજ પાડવાને મુખત્યાર છે.

(૨) જે કોઈ પણ સખસે ઉપર જણાવ્યું છે તેવા કોઈ કારખાનાના ઇન્સ્પેક્ટરને, પેટા કલમ (૧) ના ઠરાવો મુજબ માસલો લેવા દેવાની ના પાડશે તેવે વત્તામાં વત્તા બસો રૂપિયા સુધીનો દંડની શિક્ષા થશે.

૬ (૧) કોઈ પણ સખસે સફેત ફાસ્ફરસની કોઈ પણ દીવાસળી વેચવી નહીં, અથવા વેચવા માટે આપવી નહીં, અથવા માંડવી નહીં, અથવા વેચવાના કારણ માટે પોતાના કબજામાં રાખવી નહીં (૨) જે કોઈ સખસ પેટા કલમ (૧) ના ઠરાવોનું ઉલ્લંઘન કરશે તેને પ્રેસીડેન્સી માજિસ્ટ્રેટને પેટા ટુકડી માજિસ્ટ્રેટને કે પહેલા વર્ગના માજિસ્ટ્રેટને ફરિયાદ કરવામાં આવેલી તેવા કબજામાંની એવી કોઈ પણ દીવાસળી જપ્ત થવા દેવાનો હુકમ કરવાને અધિકાર છે, અને એવી રીતે જપ્ત થયેલી કોઈ પણ દીવાસળીનો નાશ કરવો અથવા તે માજિસ્ટ્રેટ ફરમાવે તેવી બીજી રીતે તેની વ્યવસ્થા કરવી.

ભાગ ૨ એ.

રેવન્યુ વિષયને લગતા કાયદાઓ.

લેન્ડ રેવન્યુ કોડ.

મુંબઇનો જમીન મહેસુલનો કાયદો.

(સને ૧૮૭૯ નો મુંબાઇનો આક્ટ ૫ એ.)

મુલકી અમલદારો સંબંધી, તથા જમીન મહેસુલનો આકાર કરાવવા સંબંધી તથા જમીન મહેસુલના વહીવટ બાબતની બીજી વાત સંબંધી કાયદા છે તે એકઠા કરીને સુધારવા યોગ્ય છે વાસ્તે હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે કરાવ્યું છે:—

આખ ૧ લો.

પ્રથમ નિયમ.

૧. આ આક્ટને “ સને ૧૮૭૯ નો મુંબાઇનો જમીન મહેસુલનો કાયદો ” કહેવો.

આ આક્ટ સને ૧૮૭૪ ના ૧૪ મા આક્ટમાં કહેલી શેડ્યુલ્ડ ડીસ્પોઝીશન તથા મુંબાઇ શહેર અને એડન શિવાય સધળા મુંબાઇ જિલ્લાકાને લાગુ પડે છે.

ટીકા—અકલકોટ સંસ્થાન તથા સિંધને આ આક્ટ લાગુ છે.

૨. જી કલમ ૨૬ કરી છે.

૩. આ આક્ટમાં વિષય ઉપરથી અથવા આગલા પાછલા સંબંધ ઉપરથી બાધ આવતો ન હોય તો.

(૧) “ મુલકી અમલદાર ” આ શબ્દનો અર્થ કોઇ પણ દરજ્જાના જે જે અમલદારને આ આક્ટના કારાવો પૈકી કોઈ પણ કરાવ મુજબ નીચેના હશે તથા જમીન મહેસુલના અથવા સરવેનાં અથવા આકાર કરાવવાનાં અથવા હીસાબનાં અથવા તે સંબંધી દફતરનાં કામમાં અથવા કામને સંબંધી રાખેલા હશે તે અમલદાર એવો સમજવો. અને આ શબ્દમાં ૨૫ મી તથા ૨૬ મી કલમોના કારણ સાફ વંશપરંપરાના હુદાઓ બાબતના સન ૧૮૮૭ ના મતાદારોના આક્ટના કારાવોની રૂઝાએ નિમેલા અધિકારીનો સમાસ થાય છે.

ટીકા—ગામના વંશપરંપરાના કામદાર (વંશપરંપરાના પટેલો તથા કુલકરણીઓ) એ મુલકી અમલદાર નથી. એમીકલચરના ડીરટ્રીક્ટ ઇન્સ્પેક્ટરોને મુલકી અમલદારો ગણવા.

(૨) “ સરવે અમલદાર ” આ શબ્દનો અર્થ આ આક્ટની ૧૮ મી કલમ ઉપરથી અથવા તે કલમમાં કારાવેલી રીતે નીમેલો અમલદાર એમ સમજવો.

(૪) “ જમીન ” આ શબ્દમાં જમીનમાંથી ઉત્પન્ન થનારા ફાયદાનો તથા બોંયને ચોટેલી વસ્તુનો અથવા બોંયને ચોટેલી વસ્તુ જેડે બીજુ જડાયલી વસ્તુનો સમાસ અને ગામના અથવા મુલકના નક્કી કરેલા બીજા ભાગના મહેસુલના અથવા ગણોતના ભાગનો અથવા તેની ઉપર નાંખેલા બોળનો પણ સમાસ થાય છે એમ સમજવું.

(૫) “ ઇસ્ટેટ ” આ શબ્દનો અર્થ જમીનમાંથી કોઈપણ હક સંબંધ તથા તેવા હક સંબંધનો સમુદાય કોઈપણ માણસને અથવા તે ધારણ કરી શકે એવા માણસોનો જે સમુહ તે સમુહને પ્રાપ્ત થયો હશે તે હક સંબંધ તથા તેના હક સંબંધનો સમુદાય એવો સમજવો.

(૮) “ ધરતું ગભાણુ ” આ શબ્દનો અર્થ જમીનનો જે વીભાગ ઇમારતી કામ સારૂ ધારણુ કરેલો હશે તે જમીનનો વીભાગ; પછી તે વીભાગ ઉપર કોઇ ઇમારત વાસ્તવીક બાંધેલી હોય કે ન હોય અને તે વીભાગ ઉપર બાંધેલી કોઇ ઇમારતથી ઘેરાએલી અથવા તેને લગતી જે ખુલ્લી જમીન અથવા આંગણું હોય તે ખુલ્લી જમીનનો અથવા આંગણાનો “ ધરતું ગભાણુ ” આ શબ્દમાં સમાસ થાય છે.

(૯) “ હદ નીશાન ” આ શબ્દનો અર્થ કાંઇપણુ ઉભુ કરેલું નીશાન તે પછી માટીનું હોય કે પથરાનું હોય કે બીજા પદાર્થનું હોય અને તે પ્રમાણે કાંઇપણુ વાડ અથવા નહીં ખેડેલો બાંધ અથવા જમીનનો ચીચરવટો અથવા બીજા પદાર્થ; પછી તે સ્વભાવિક હોય કે કૃત્રીય કરેલો હોય; અને જે નીશાન વાડ નહીં ખેડવા બાબત જમીનનો ચીચરવટો અથવા બીજા પદાર્થ, સર્વે અમલદારે અથવા આ બાબત અધીકાર હોય તેવા બીજા મુલકી અમલદારે જમીનના કોઇપણુ ભાગની હદ બતાવવા સારૂ ઉભો કરેલો હોય; કામે લગાડેલો હોય કે નહીં કરેલો હોય તે એવો સમજવો.

(૧૩) “ વરીષ્ટ ધારણુ કરનારો ” આ શબ્દનો અર્થ બીજા પાસેથી ધારણુ કરનારાઓએ ધારણુ કરેલી જમીન બાબત તેઓની પાસેથી ગણોત અથવા જમીન મહેસુલ લેવાનો હક જે ધારણુ કરનારને હોય તે ધારણુ કરનાર એવો સમજવો. પછી તે ધારણુ કરનારે તે ગણોત બાબત અથવા જમીન મહેસુલ બાબત અથવા તેના કાંઇ ભાગ બાબત સરકારનો જવાબદાર હોય કે ન હોય.

(૧૪) “ કનીષ્ટ ધારણુ કરનારો ” આ શબ્દનો અર્થ કોઇ ધારણુ કરનારો પોતે ધારણુ કરેલી જમીન બાબત ગણોત અથવા જમીન મહેસુલ વરીષ્ટ ધારણુ કરનારને આપવાને પાત્ર હશે તે ધારણુ કરનારો એવો સમજવો; પછી તે ધારણુ કરનારો ગણોત અથવા જમીન મહેસુલ સંદરહુ પ્રકારના વરીષ્ટ ધારણુ કરનારનું છે એ રીતે આપવાનો હોય અથવા સરકારનું છે એ રીતે આપવાનો હોય.

(૧૭) “ નોંધેલા ખાતાદાર ” આ શબ્દનો અર્થ જે એકલાજ ખાતાદારનું; અથવા જુદા જુદા સમાપ્તિ ખાતાદારો પછી જે વડીલ અથવા મુખ્ય ખાતાદારનું નામ હુકમથી સરકારી દફતરમાં દાખલ કર્યું હશે, પછી તે જાતે ધારણુ કરનાર તરીકે હોય, અથવા પોતાના સહ ખાતાદારની અથવા ખેડુતની અથવા મુખ્યત્વારની અથવા નોકરની અથવા બીજા કાંઇક વારસ વડીલની વિદ્યમાન દુમાલા નહીં હોય તેવી જમીનના ધારણુ કરનાર તરીકે હોય તે ખાતાદાર એવો સમજવો.

(૧૯) “ દુમાલા ” આ શબ્દનો અર્થ ગણોત અથવા જમીન મહેસુલ આપવા બાબત જે સરકારના હક છે તેટલે સુધીજ કોઇ માણસની માલકીમાં સંઘળું અથવા થોડું આપેલું.

(૨૦) “ ગામમાં “ કસબા ” અથવા “ શહેર ” નો અને કસબાની અથવા શહેરની સંઘળી જમીનનો સમાસ થાય છે.

(૨૧) “ મુલકી શાલ ” અથવા “ સાલ ” આ શબ્દનો અર્થ એક ક્યાલેન્ડર સાલના જુલાઇ મહિનાની ૩૧ મી તારીખથી તથા તે તારીખ સુધીને આગલી ક્યાલેન્ડર સાલમાંના જુલાઇ મહિનાની ૩૧ મી તારીખ સુધી તથા તે તારીખ ગણતાં જે મુદત થાય છે તે.

નવીન સુધારાથી.

સન ૧૯૦૩ નો મુખ્યત્વે જમીન ઉપરના હકના પત્રકનો (રેકર્ડ ઓફ રાઇટ્સનો) એક્ટ ૨૬ થયો છે. આ સુધારાથી ૨ ૭ કલમ ૨૬ કરી છે.

૩ ૭ કલમમાંની વ્યાખ્યાઓમાં નિચે પ્રમાણે સુધારો થયો છે.

કલેક્ટરની વ્યાખ્યા કરનારી રકમ (૩) ૨૬ કરવી.

સરવે નંબર—જમીનના જે વિભાગનું ક્ષેત્રફળ તથા ધારો જમીનના દફતરમાં દર્શક નંબર આપીને જુદો નોંધ્યો હોય તે જમીનનો વિભાગ એવો સમજવો.

સરવે નંબરનો પેટા વિભાગ—સરવે નંબરના જે ભાગનું ક્ષેત્રફળ અને ધારો જમીનના દફતરમાં સર્વે નંબરના પેટા નંબર તરીકેનો દર્શક નંબર નાંખીને દાખલ કર્યો હોય એ ભાગ થાય છે.

ચોરો—આ શબ્દનો અર્થ જે જગાને આ આક્ટના કારણુ સારૂ એક સમજવી એમ કલેક્ટરે દર-આપે તે જગા.

જમીન ધારણ કરે છે, જમીન ધારણ કરનાર છે અથવા ધારણ કરનાર છે—આ શબ્દોની પ્રથમ કહેલી વ્યાખ્યાઓને બદલે તેનો અર્થ જમીનનો કાયદેસર રીતે કબજો ધારણ કરે છે એવો થાય છે, પછી આવો કબજો ખરેખર ધારણ કરતો હોય કે ન હોય તેની હરકત નથી.

ધારણ કરેલી જમીન—ધારણ કરનારો ધારણ કરતો હોય તે જમીનનો કકડો.

ખેડુત—શબ્દનો અર્થ પટે લેનાર થાય છે.

જમીનદાર—નો અર્થ પટે આપનાર થાય છે.

ખાતેદાર—ખેડુત સિવાયનો દુમલા ન હોય તેવી જમીન જેના ખરેખરા કબજામાં હોય એવો ધારણ કરનારો.

ખાતું—ખાતેદાર ધારણ કરેલી જમીનનો ભાગ.

જમીનનો ભોગવટો કરવો—જમીન કબજામાં હોવી તે.

સહુ ધારણ કરનારાઓ—અથવા સહુ ખાતેદારો જે ધારણ કરનારાઓ અથવા ખાતેદારો સહુ ભાગીદારો તરીકે જમીન ધારણ કરતા હોય અને જેમના ચોક્કસ હિસ્સાઓ પાડવામાં આવ્યા ન હોય તેવા ધારણ કરનારાઓ.

જમીનનાં દફતરો—આ આકટના કચેરીની રૂપે રાખવામાં આવતાં દફતરો.

દાખલા વાળી નકલ—પુરાવાના કાયદાની ૭૬ મી કલમ મુજબ જે નકલ મારે દાખલો આપ્યો હોય તેવી નકલ.

મહાલ—તાલુકાનો કચેરીનો જે ભાગ મહાલકરીના તાબામાં મૂકવામાં આવ્યો હોય તે.

બાબ ૨ નો.

મુલકી અમલદારોની નિમણૂકો અને તેઓના અધિકાર.

૪. જમીન મહેસુલ સંબંધી સધળાં પ્રકરણમાં મુખ્ય નિયામક અધિકાર કમીશનરને આપ્યો છે. પરંતુ તે ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલના હુકમને અનુસરીને જોઇએ.

છઠીઆ સરકારના આ હુકમને અનુસરીને ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલ ફરમાવશે તે પ્રમાણે એક અથવા વધારે *કમીશનરો હશે, અને તેઓમાંના દર એકના હાથ હેડળ કયા મુલક રહેવા જોઇએ, તે પછી જોઇએ તો સામાન્ય રીતે હોય અથવા કોઈ વિશેષ કારણ સારું હોય, તે ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલે ફરમાવું જોઇએ. અને સદરહુ પ્રકારના મુલકની હદમાં વખતે વખતે ફેરફાર કરવાનો અધિકાર તેને છે. આ ખાતત કરેલા સધળા હુકમ યોગ્ય રીતે પ્રસિદ્ધ કરવા જોઇએ.

દરએક કમીશનરના તાબામાં જે મુલક હશે તે સધળા મળીને એક ભાગ થશે અને તેને ભાગ કહેવા. સીધા પ્રાંતના મુલકને એક ભાગ ગણવો. અને સીધા કમીશનરને તે ભાગનો કમીશનર ગણવો.

૫. કમીશનરોને ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલે નીમવા જોઇએ, અને આ આકટ ઉપરથી અથવા જે વખતે જે બીજા કોઈ કાયદા ચાલુ હશે તે બીજા કાયદા ઉપરથી કમીશનરોને આપેલા અધિકાર તેઓએ ચલાવવા જોઇએ, અને સોંપેલાં કામ કરવાં જોઇએ. અને આ આકટને તથા સદરહુ કાયદાને અનુસરીને હોય તેટલે સુધી જે બીજા અધિકાર અથવા અપીલના કામ તથા દેખરેખ તથા પોતપોતાના તાબા મહેલા અમલદારો ઉપર જે અમલ સરકાર વખતે વખતે આપશે તે સર્વે તેઓએ ચલાવવા જોઇએ.

૬. દરએક કમીશનરને જેટલા આસીસ્ટન્ટો જોઇએ એવું ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલ વખતે વખતે ફરમાવશે તેટલા આસીસ્ટન્ટો તેને હશે; તેઓની નીમણૂક ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલે કરવી. સદરહુ પ્રમાણે નીમેલા આસીસ્ટન્ટો જે જે કમીશનરના તાબામાં હશે તે તે કમીશનર વખતે વખતે ફરમાવશે તે કામ તે આસીસ્ટન્ટોએ કરવાં જોઇએ.

ટીપ—દરેક ભાગના કમીશનરને હાલ બંને આસીસ્ટન્ટો આપેલા છે.

૭. કમીશનરના હાથ હેડળના દરએક ભાગના, ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલ યોગ્ય રીતે હુકમ પ્રસિદ્ધ કરીને વખતે વખતે ફરમાવશે તેટલા તે હદના અમલ કરવા.

અને ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલ યોગ્ય રીતે હુકમ પ્રસિદ્ધ કરીને વખતે વખતે ફરમાવશે તેવા તાલુકા સદરકુ પ્રકારના દરએક જિલ્લામાં જોઇએ, તથા દરએક તાલુકામાં ફરમાવશે તેટલા મહાલ તથા ગામો જોઇએ.

૮. ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલ દરએક જિલ્લામાં એક એક અમલદાર નીમવો જોઇએ કે જે તે જિલ્લાનો કલેક્ટર થશે. તથા તે પોતાના ભાગના કમીશનરના હાથ હેઠળ રહેશે અને આ આકટ ઉપરથી અથવા જે વખતે બીજા કોઇ કાયદા ચાલુ હશે તે બીજા કાયદા ઉપરથી કલેક્ટરને અથવા આસીસ્ટન્ટ કે ડેપુટી કલેક્ટરને જે અધિકાર આપ્યા છે, તથા કામ સોંપ્યાં છે, તે સઘળા અધિકાર પોતાના જિલ્લામાં સઘળે ઠેકાણે ચલાવવાનો, તથા તે સઘળાં કામ કરવાનો અધિકાર સદરકુ પ્રકારના અમલદારને છે, અને જે બાબત વીશે કાયદામાં ખસુસ ઠરાવ કર્યો નહીં હોય તે સઘળાં બાબતમાં તેણે સરકારના હુકમ પ્રમાણે ચાલવું જોઇએ.

૯. ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલને યોગ્ય લાગે તેટલા આસીસ્ટન્ટ કલેક્ટરો તથા તેટલા ડેપુટી કલેક્ટરો દર એક જિલ્લા સારૂ નીમવાનો અધિકાર તેઓને છે, તે આસીસ્ટન્ટોને તેઓની નીમણુંકના હુકમમાં લખ્યું હશે તે પ્રમાણે “ ફર્સ્ટ ” “ સેકન્ડ ” “ સુપર-ન્યુમરી ” વીગેરે કહેવા.

સદરકુ પ્રકારના સઘળા આસીસ્ટન્ટ તથા ડેપુટી કલેક્ટરો તથા જિલ્લાની જમીનનાં મહેસુલનો વહીવટ કરવાના કામમાં રાખેલા બીજા સઘળા અમલદાર કલેક્ટરના હાથ હેઠળના છે એમ સમજવું.

૧૦. કલેક્ટરને પોતાના જિલ્લા માંહેના તાલુકા પૈકી એક અથવા વધારે તાલુકાના મહેસુલનો કારભાર સરકારના સામાન્ય હુકમને અનુસરીને પોતાના આસીસ્ટન્ટ પૈકી અથવા ડેપુટી પૈકી કોઇ આસીસ્ટન્ટ અથવા ડેપુટીને સ્વાધીન કરવાનો અધિકાર અથવા તે પોતાને સ્વાધીન રાખવાનો અધિકાર છે.

આમ જોવું ઠરાવ્યું છે કે, પોતાને યોગ્ય દેખાય ત્યારે ફલાણાં કામ કરશે નહીં અથવા ફલાણાં અધિકાર ચલાવશે નહીં એવું સદરકુ પ્રકારના કોઈ આસીસ્ટન્ટને અથવા ડેપુટીને ફરમાવવાનો અધિકાર અને તે કામ તથા તે અધિકાર પોતાની પાસે રાખવાનો અથવા પોતાના તાબામાંના બીજા કોઇ આસીસ્ટન્ટને અથવા ડેપુટીને સોંપવાનો અધિકાર કલેક્ટરને છે.

જે આસીસ્ટન્ટ અથવા ડેપુટી કલેક્ટરના ચારજમાં તાલુકા આપવા શક્ય અથવા યોગ્ય નહીં હોય તેને પોતાને વખતે વખતે યોગ્ય લાગે તે વિશેષ કામ તથા અધિકાર સરકારના સામાન્ય હુકમ પ્રમાણે કલેક્ટરે સોંપવા જોઇએ.

૧૧. કલેક્ટર પોતાના કામ કરવાને અસમર્થ થાય અથવા કોઈ કારણ ઉપરથી તે પોતાનો હુદો છોડી દે અથવા પોતાનો જિલ્લો છોડીને જાય અથવા મરણ પામે ત્યારે સૌથી ઉંચા દરજ્જાનો તેના જે આસીસ્ટન્ટ જિલ્લામાં હાજર હશે તેણે તે હુદા ઉપર સરકારે બીજા તજવીજ કરી ન હોય તો હંગામી સ્થાપન થવું જોઇએ. અને કલેક્ટર પોતાના જિલ્લાનો ચાર્જ પાછો લે ત્યાં સુધી અથવા અગાઉના કલેક્ટરની જગ્યા ઉપર બીજો શખસ ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલ નીમે તથા તે નીમેલો શખસ પોતાની નીમણુંકના ચાર્જ લે ત્યાં સુધી તે આસીસ્ટન્ટ આ આકટ પ્રમાણે જિલ્લાનો કલેક્ટર છે એમ સમજવું.

જે અમલદારનો મુખ્ય હુદો આસીસ્ટન્ટ કલેક્ટરના હુદા કરતાં જુદો હશે તથા જે વિશેષ કારણ સારૂ આસીસ્ટન્ટ કલેક્ટર હશે તે આ કલમના હેતુ સારૂ આસીસ્ટન્ટ છે એમ સમજવું નહીં.

૧૨. તાલુકાના સ્થાનિક મહેસુલનો કારભાર જે મુખ્ય અમલદારને સ્વાધીન કર્યો હશે તેને મામલતદાર કહેવો. તેના તાલુકા જે ભાગમાં હશે તે ભાગના કમીશનરે તેની નીમણુંક કરવી જોઇએ.

આ આકટ ઉપરથી અથવા જે વખતે જે બીજો કોઇ કાયદો અમલમાં હોય તે બીજા કાયદા ઉપરથી જે કામ તેને માથે વિશેષ કરીને નાંખ્યાં હશે અથવા જે અધિકાર વિશેષ કરીને આપ્યા હશે અથવા સરકારના સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમ પ્રમાણે કલેક્ટરે તેને માથે નાંખ્યા હશે અથવા આપ્યાં હશે તે તેનાં કામ તથા તે તેના અધિકાર છે એમ સમજવું.

ટીપ—મામલતદાર માપણીની કમિટ બલ્ક ૩. ૫ નું રીડ-ડ આપી શકે.

૧૩. ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલને જરૂર લાગે ત્યારે ત્યારે કોઈ તાલુકા ઉપર એક અથવા વધારે મામલતદારી નીમવાનો અધિકાર કલેક્ટરને છે. અને મામલતદારનાં કામ પૈકી, તથા અધિકાર પૈકી, પોતાને વખતે વખતે યોગ્ય લાગે તે કામ તથા અધિકાર મહાલકારીને તેના સ્થાનિક અમલમાં સરકારના તથા કમીશનરના

હુકમને અનુસરીને સોંપી દેવાનો અધિકાર કલેક્ટરને છે; અને આ આક્ટની ૨૦૩ છ કલમના હેતુ સાર મહાલકારીના અનંતર ઉપરી અમલદાર મામલતદાર સમજવો કે જે આસીરટંટ કે ડેપુટી કલેક્ટર અથવા કલેક્ટરને સમજવો એ પણ વખતે વખતે ફરમાવવાનો અધિકાર કલેક્ટરને છે. જે ભાગ મહાલકારીના તાબામાં મુકવામાં આવ્યો હોય તેને મહાલ કહેવો.

૧૪. કમીશનર અથવા કલેક્ટર વખતે વખતે જે સામાન્ય હુકમ કરશે તે સામાન્ય હુકમને અનુસરીને પોતાના તાબામાંના કામદારો પૈકી કોઈ કામદારને બીજાની પાસે કરાવી શકાય તેવાં કામ પૈકી કોઈ ભાગ કરવામાં લગાડવાનો અધિકાર મામલતદારને અથવા મહાલકારીને છે. માત્ર એવું ઠરાવ્યું છે કે પોતાના તાબામાંના કામદારોને સદરહુ પ્રમાણે લગાડ્યા હશે ત્યારે તેઓએ કરેલાં સધળાં કામ તથા હુકમ સદરહુ પ્રકારના મામલતદાર અથવા મહાલકારીએ તપાસવાને તથા મંજૂર કરવાને પાત્ર થશે.

૧૫. મામલતદાર અથવા મહાલકારી પોતાના કામ કરવાને અસમર્થ થશે અથવા કોઈ પણ કારણથી પોતાનો હુદો છોડી દેશે અથવા પોતાનો તાલુકો અથવા મહાલ છોડીને જશે અથવા મરણ પામશે તો આ બાબત કલેક્ટર વખતે વખતે કરવાના હુકમમાં જે તાબામાંના કામદારને ઠરાવ્યો હશે તેણે સદરહુ મામલતદારના અથવા મહાલકારીના હુદા ઉપર હંગામી સ્થાપન થવું, અને મામલતદાર અથવા મહાલકારી પોતાના તાલુકાનો અથવા મહાલનો આજ્ઞા પાછો લે ત્યાં સુધી, અથવા બીજાને શખસ યોગ્ય રીતે નીમવામાં આવે તથા તે પોતાની નીમણૂકનો આજ્ઞા લે ત્યાં સુધી સદરહુ પ્રકારનો કામદાર આ આક્ટ પ્રમાણે મામલતદાર અથવા મહાલકારી છે એમ સમજવું.

૧૬. જે ગામમાં વંશ પરંપરાનો પટેલ અથવા તલાટી નહીં હોય ત્યાં સરકારના અથવા કમીશનરના સામાન્ય હુકમને અનુસરીને પગારદાર પટેલ અથવા તલાટી નીમવાનો અધિકાર કલેક્ટરને છે, અને તે પગારદાર પટેલ અથવા તલાટીએ આ આક્ટમાં આગળ કહેલા અથવા જે વખતે જે બીજા કોઈ કાયદો અમલમાં હશે તે બીજા કાયદામાં કહેલા વંશ પરંપરાના પટેલનાં અથવા તલાટીનાં સધળાં કામ દરેક જનાં તેણે કરવાં જોઈએ, અને તાબામાંના મુલકી અમલદારો બાબત જે કાનુન અમલમાં હશે તે કાનુન તેઓના હુદાને લાગુ થશે. કોઈ દુમાલા અથવા બીજા ગામમાં પટેલની તથા તલાટીની નીમણૂક બાબત દુમાલા ગામ ધારણ કરનારાઓને અથવા બીજાઓને હાલમાં કોઈ હક વીઘમાન હશે તે હકને આ કલમના કોઈ ફરાવ ઉપરથી બાધ આવે છે એમ સમજવું નહીં.

૧૭. તલાટીએ ક્યાં રજીસ્ટર તથા હીસાબ તથા બીજાં દફતર રાખવાં જોઈએ તે સરકારના તથા કમીશનરના સામાન્ય હુકમને અનુસરીને કલેક્ટરે વખતે વખતે ઠરાવવું.

ગામના કામ સંબંધી જે લેખ સરકારના અથવા લોકાના ઉપયોગ સાર જરૂરના હશે એટલે નોટીસો તથા મૈયતનાં પંચતાનામાં ફેજદારી પ્રકરણની જગ્યાનીએ તથા તપાસણીએ એવા સધળા લેખ તલાટી જે ગામનું કામ કરતો હશે તે ગામના પટેલ, અથવા તાલુકાના અથવા જીલ્લાના કોઈ પણ ઉપરી મુલકી અથવા પોલીસ અમલદારે તૈયાર કરવાને ફરમાવ્યું હશે તો તે તૈયાર કરવાં એ પણ તલાટીનું કામ છે.

૧૮. આ આક્ટના ૮ મા તથા ૯ મા તથા ૧૦ મા બાબતના હેતુના સંબંધથી વખતે વખતે જરૂર લાગશે તે અમલદારોને નીમવાનો અધિકાર ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલને છે સદરહુ પ્રકારના અમલદારને.

“ સર્વે કમીશનર તથા “ સર્વે સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ ” તથા “ સર્વે સેટલમેન્ટ ઓફીસર ” તથા “ આસીરટંટ ” એવાં અથવા જરૂર જણાય તેવાં બીજાં નામ આપવાં અને તેઓને ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલ જે હુકમ ફરમાવશે તે હુકમ પ્રમાણે એક બીજાના તાબામાં રહેવું જોઈએ.

સદરહુ પ્રમાણે નીમેલા અમલદારોને ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલના હુકમને અનુસરીને સર્વે તથા સેટલમેન્ટ

• સર્વે ડિપાર્ટમેન્ટ હાલ કાઠી નાંખવાથી તેનું કામકાજ, લેન્ડ રેકર્ડ્સ, એગ્રીકલ્ચર ડિપાર્ટમેન્ટ એવું રાખવામાં આવ્યું છે. અને તેથી “ સર્વે કમીશનર ” ને બદલે સેટલમેન્ટ કમીશનર અને કાયદેસરને બદલે લેન્ડ રેકર્ડ્સની, “ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ ઓફ રેવન્યુ સર્વે ” ને બદલે સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ લેન્ડ રેકર્ડ્સ અને રજીસ્ટ્રેશનની, “ આસીરટંટ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ બેન્ક ઓફ ઓરિજિનલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટની ” મેજિસ્ટ્રેટ અને ક્લાસિફીકેશનની નીમણૂકનો અધિકાર થાય છે.

સંબંધી સધળી બાબતનાં કામ તપાસવાનો અધિકાર આપ્યો છે; અને તેઓએ આ અથવા જે વખતે જે બીજો કોઈ કાયદો અમલમાં હોય તે બીજા કાયદામાં કહેલા સધળા અધીકાર ચલાવવા જોઈએ તથા કામ કરવાં જોઈએ.

૧૯. કોઈ માણસ કાયદા પ્રમાણે બીજી રીતે લાયક હશે તે એકજ માણસને આ બાબમાં ફરાવેલા કોઈ પણ એ અથવા વધારે હુદ્દા ઉપર નીમવાનો અથવા એક નામના એક અમલદારને કોઈ સ્થળ કે શીમમાં અથવા બીજી રીતે યોગ્ય લાગે તે પ્રમાણે બીજા કોઈ અમલદારના અથવા અમલદારોના સધળા અથવા કોઈ પણ અધિકાર અથવા કામ સોંપવાનો અધિકાર ગવર્નર ઇનકાઉન્સિલને છે.

૨૦. ચોથી કલમથી તેરમી કલમ સુધીની કલમોમાં તથા અરાદમી તથા ઓગણીશમી કલમમાં કહેલા સધળા અમલદારોની નીમણૂકા યોગ્ય રીતે પ્રસિદ્ધ કરવી જોઈએ.

સદરહુ પ્રકારના કોઈ અમલદારની જગ્યાએ હંઝામી કામ સાફ નીમેલા કોઈપણ અમલદારે જે અમલદારને બદલે કામ કરવા સાફ તેને નીમ્યો હશે તે અમલદાર જે અધીકાર ચલાવત તથા જે કામ કરત તે અધિકાર ચલાવવા જોઈએ તથા તે કામ કરવાં જોઈએ.

૨૧. હેડના લખેલા અમલદારોના હાથ હેડના સધળા લોકોની નીમણૂક સરકારે બીજી રીતે ફરમાવું ન હોય તો તે અમલદારોએ ૨૧૪ થી કલમ પ્રમાણે કરેલી કાનુનને અનુસરીને કરવી જોઈએ તે અમલદારોની તપશીલ.

૧ કમીશનર. ૨ કલેક્ટર. ૩ સરવે કમીશનર. (હાલ મેટલમેન્ટ કમિશનર અને ડાયરેક્ટર ઓફ લેન્ડ રેકર્ડ્સ. (૪ સરવે સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ. હાલ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ ઓફ લેન્ડ રેકર્ડ્સ અને રજીસ્ટ્રેશન) ૫ સરવે મેટલમેન્ટ ઓફીસર.

આ બાબની પાછલી કલમોમાં કહેલા બીજા સધળા અમલદારોના હાથ હેડના સધળા લોકોની નીમણૂકા કલેક્ટરે તથા સરવે સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટે પોત પોતાના ખાતામાં કરવી જોઈએ. માત્ર એવું ફરાવું છે કે આ અધિકારનો જે ભાગ તેને યોગ્ય જણાય તે તાબામાંના કોઈપણ અમલદારને આપવાનો અધિકાર તેઓને છે; પણ એવી સરતે કે સદરહુ પ્રકારના તાબા માંહેના અમલદારોએ કરેલી નીમણૂકા હરકોઈ વખતે તપાસીને ફેરવવાનો હક તેઓની પાસે રહેશે.

૨૨. કયા મુલકી અમલદારોએ સીકાનો ઉપયોગ કરવો તથા સદરહુ પ્રકારના દરેક અમલદારે કેટલા મોટા તથા કયા પ્રકારના સીકાનો ઉપયોગ કરવો એ વખતે વખતે બહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને ફરાવવાનો અધિકાર ગવર્નર ઇનકાઉન્સિલને છે.

બાબ ૩ જે.

કેટલાએક મુલકી અમલદારોએ આપવાના તારણ બાબત અને મુખ્યોની તથા

જમીનોની જવાબદારી બાબત.

૨૩. સરકારને યોગ્ય લાગે તે મુલકી અમલદારોએ પોતાના હોદ્દા ઉપર રજુ થયાની અગાઉ, દરેકના સંબંધથી સરકારને યોગ્ય લાગે તેટલી રકમનું તારણ તેણે આપવું એવો અને તે તારણ વેચવાનો અધીકાર પત્ર સહિત સરકારી વ્યાજની નોટોની પીઠ ઉપર યોગ્ય શેરો લખીને તે અનામત મુકીને આપવું અથવા આ આકટના બે પરીશિષ્ટમાં નમુનો લખ્યો છે તે નમુના પ્રમાણે લખી આપવું એવો હુકમ ફરમાવવાનો અધિકાર સરકારને છે.

સદરહુ પ્રકારનું તારણ જે રકમનું આપવાનું હોય તે રકમમાં સરકારના હુકમથી વખતે ફેરફાર કરવાનો અધિકાર છે અને બે પરીશિષ્ટના નમુના પ્રમાણે તારણ લેવું હોય ત્યારે કેટલા આશામીના જમીન, લેવા તે આશામીની સંખ્યા પણ સરકારે ફરાવવી.

૨૪. કલેક્ટર અથવા સર્વે સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટના તાબામાં મુલકી અમલદારે તારણ આપ્યા પછી તે લીધેલું તારણ ખાતરીનું નથી એવું જો તેને દેખાય તો અથવા જે હુદ્દા બાબત વધારે તારણની જરૂર છે તેવા હુદ્દા ઉપર તે અમલદારની બદલી થઈ હશે તો અથવા બીજું પુરતું કારણ હશે તો નવું અથવા વધારે તારણ હરકોઈ વખતે માગવાનો અધિકાર કલેક્ટરને અથવા સર્વે સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટને છે.

૨૫. કલેક્ટરને અથવા સરવે સુપ્રિન્ટેન્ડેન્ટને તેના ખાતા માંહેના અથવા જીલ્લા માંહેના કોઈપણ મુલકી અમલદાર પાસે અથવા તેના ખાતામાં અથવા જીલ્લામાં અગાઉ ચાકરીમાં હતો એવા કોઈ માણસ પાસે સરકાર પૈસા બાબત અથવા કાગળ પત્ર બાબત અથવા સરકારી બીજા માલમિલકત બાબત માગણી કરવાનો હશે ત્યારે તે સંબંધે પ્રસંગે કલેક્ટરને અથવા સરવે સુપ્રિન્ટેન્ડેન્ટને અધિકાર આપેલા બીજા અમલદાર, તે માગણી લખીને અને જો તે હુદ્દાનો શીકો વાપરતો હોય, તો તે શીકો કરીને અને પોતાના હુદ્દાની સહી કરીને કરવી; અને તેમાં લખવું કે અટકાવી રાખેલા તે પૈસા અથવા તે વીશેષ કાગળ પત્ર અથવા તે માલ મીલકત સદરજુ લેખ લાવનારને તાબડોતોબ આપવી અથવા લેખમાં કહેલાં માણસને લેખમાં કહેલો તારીખે તથા જગાએ આપવી.

સદરજુ પ્રકારનો અમલદાર અથવા બીજો માણસ જો દરમાવ્યા પ્રમાણે તે પૈસાનો નિકાલ નહી કરે અથવા કાગળ પત્ર અથવા માલમિલકત સ્વાધીન નહી કરે તો તેને કેદ કરાવવાનો તથા તેની પાસેથી માગેલી રકમનો તે નિકાલ કરે અથવા કાગળ પત્ર કે માલમિલકત સ્વાધીન કરે ત્યાં સુધી તેને દીવાની તુરંગમાં અટકાવી રાખવા સાથે (ક) પરીશિષ્ટમાં કહેલા નમુના પ્રમાણે વારંટ સહીત તેને મોકલવાનો અધિકાર તે કલેક્ટરને અથવા સર્વે સુપ્રિન્ટેન્ડેન્ટને અથવા તેણે અધિકાર આપેલા બીજા માજિસ્ટ્રેટને છે.

માત્ર એવું ઠરાવ્યું છે કે સદરજુ પ્રકારના કોઈ વારંટ ઉપરથી એક કેલેન્ડર મહિનાથી વધારે મુદત સુધી કોઈ માણસને કેદમાં અટકાવી રાખવો નહી.

૨૬. કલેક્ટરના ખાતામાં તથા જીલ્લામાં સદરજુ અમલદાર અથવા બીજો માણસ ચાકરીમાં છે અથવા હતો એવું હોય ત્યારે કલેક્ટર પોતેજ અને સદરજુ પ્રકારનો અમલદાર અથવા માણસ કલેક્ટરના જીલ્લાના સરવે ખાતામાં ચાકરીમાં છે અથવા હતો એવું હોય ત્યારે સરવે સુપ્રિન્ટેન્ડેન્ટ દરખાસ્ત કરી હોય તો તે અમલદારની પાસેથી અથવા માણસની પાસેથી આપવાના થએલા કોઈ સરકારી પૈસા વસુલ કરવા સાથે જમીન મહેસુલની બાકી ન આપનારની પાસેથી તે વસુલ કરવા બાબત આ આક્ટમાં જે રીત તથા જે કાનુન કહી છે તે રીત તથા તે કાનુન પ્રમાણે કામ ચલાવવાને પણ કલેક્ટર મુખત્યાર છે.

અને સરકારી કાગળ પત્ર અથવા સરકારની માલ મીલકત પાછી લેવા સાથે ઝાંડો લેવાનું વારંટ આપવાનો તથા તે બાબત ફાજદારી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદામાં (સને ૧૮૬૮ ના ૮ મા બાબતના) ઠરાવ પ્રમાણે માજિસ્ટ્રેટ જે અધિકાર કાયદાસર રીતે ચલાવી શકે છે તે સંબંધે અધિકાર ચલાવવાનો અખત્યાર કલેક્ટરને છે.

સદરજુ પ્રકારના સરકારી પૈસા અથવા કાગળ પત્ર અથવા સરકારની બીજા માલ મીલકત જે માણસના કબજામાં હશે તેણે તે તાબડોતોબ કલેક્ટરને સ્વાધીન કરવી એ તે સંબંધે માણસોનું કામ છે. અને સદરજુ પ્રકારનો માલ ક્યાં સંતાડ્યો છે એ જે જે માણસોને ખજાર હોય તે તે માણસે તે બાબતની ખાતમી કલેક્ટરને આપવી એ તે તે માણસને અવશ્ય છે.

૨૭. ઉપર કહેલા પ્રકારના અમલદારનો અથવા બીજા માણસનો જે જમીન અથવા જે જમીનો બા પરીશિષ્ટમાં લખેલા નમુના પ્રમાણે ખત લખી આપશે. તે ખતમાં લખી આપ્યા પ્રમાણે ન ચાલે તો તેના અથવા તેઓના મુખ્ય ઉપર કામ ચલાવવું એ જેમ યોગ્ય હશે તેમજ અને મુખ્ય ઉપર સુદ્ધાં કામ ચલાવ્યું હશે તોપણ તેઓની કદર એકાજતે એકામતે તથા દરેક જણ ઉપર કામ ચલાવવું એ યોગ્ય થશે.

માત્ર એવું ઠરાવ્યું છે કે સરકારમાં આપવાના પૈસાની કોઈ પણ રકમનો નીકાલ કરવાને અથવા તે ભરી આપવાને ચુક્યાને અથવા ડરાવેલી કીમતનો સરકારનો કોઈ માલ હાજર કરવાને, કોઈ પણ પ્રસંગે મુખ્ય ખત લખી આપ્યા પ્રમાણે, તેણે ન ક્યાંને લીધે સરકારને જે કોઈ ખર્ચખર તુકશાન અથવા તોટો થયો હોય તે પુરી કરવાની રકમ કરતાં વધારે રકમ જમીન પાસેથી અથવા જમીનો પાસેથી તેણે અથવા તેઓએ કરી આપેલા જમીન ખતની સરત પ્રમાણે આપવાની રકમ તરીકે કદી પણ વસુલ કરવી નહીં.

અને એવું પણ ઠરાવ્યું છે કે ખતમાં લખેલી સંબંધી યુનેગારી અથવા તે યુનેગારીનો જેટલો ભાગ સદરજુ જમીન પાસેથી અથવા જમીનો પાસેથી માગ્યો હશે તેટલો ભાગ તે અથવા તેઓ સરકારી ટ્રેજરીમાં ભરશે. તો સરકારી કાગળ પત્ર અથવા માલ મીલકત હાજર કરવાને ચુક્યા બાબત તે અથવા તેઓ કોઈપણ પ્રસંગે કેદને પાત્ર થનાર નથી.

૨૮. ઉપર કહેલા પ્રકારના જે અમલદાર પાસે અથવા બીજા માણસ પાસે અથવા તેના જમીન પાસે અથવા જમીનો પાસે માગણી કરી હશે તે ૩ પરીશીષ્ટમાં કહેલા નમુના પ્રમાણે પુરતું તારણ આપે તો સદરહુ પ્રકારનો અમલદાર અથવા જમીન કેદમાં હોય તો કલેક્ટરે તેને છોડી મુકાવવા જોઈએ તથા કાંઈ પણ માલ જમ કર્યો હોય તેનું વેચાણ બંધ કરવું જોઈએ. અને તે માલ ધણીને પાછો આપવો જોઈએ.

૨૯. જમીનની અથવા જમીનોની જવાબદારીને મુખ્ય મરણ પામ્યાથી અથવા જમીન ખત ન્યારે થયું હોય ત્યારે જે હુદ્દા ઉપર તે હતો તેથી જુદા હુદ્દા ઉપર તેની નીમણુંક થયાથી બાંધ આવતો નથી પણ જે કામ બાબત ૨૩ મી કલમ પ્રમાણે તારણની જરૂર હશે તેવાં હરકાઈ કામ ઉપર મુખ્ય હશે ત્યાં સુધી તથા તેનું ખત રદ કરવામાં આવે ત્યાં સુધી તે જવાબદારી ચાલુ રહેશે.

અમલદાર મરણ પામે અને તેની ઉપર ખાનગી માણસનું માગણું હોય તે બાબત તેનાથી તે મૈયતના વારસા ઉપર દીવાની કોર્ટમાં જે રીતે દાવો કરી શકશે તેજ પ્રમાણે સરકારનું માગણું મૈયત પાસે કાંઈ હશે તો તે બાબતનો દાવો તેના વારસા ઉપર સરકારથી કરી શકશે.

૩૦. જે અમલદારને ખત કરી આપ્યું હશે તેને માહારી જમીનગીરી કહાડી લેવાની મારી મરણ છં એવું લખી જણાવીને કાંઈ પણ વખતે પોતાની જમીનગીરી કહાડી લેવાનો અધિકાર હરકાઈ જમીનને છે. પછી તે જુદા કે સામાન્ય ખત ઉપરથી જમીન હશે તો પણ ચિંતા નથી, અને જે તારીખે તે સદરહુ પ્રમાણે લખી જણાવે તે તારીખથી સાઠ દિવસ પછીના જે કાંઈ પૈસા બાબતના અથવા કાગળ પત્ર બાબતના અથવા બીજા માલ મિલકત બાબતના બોજા વિશેનાં તેનાં મુખ્ય ઉપરનાં માગણું હશે તે સવળાં માગણું બાબતની તે જમીનની ખત ઉપરથી થએલી જવાબદારી સદરહુ સાઠ દિવસની મુદત થયા પછી બંધ થશે. પણ સદરહુ મુદત પુરી થયાની અગાઉ જે કાંઈ માગણું બાબત તેના મુખ્ય જવાબદાર થએલો હશે તે માગણું બાબત તે જમીનની જવાબદારી મુખ્યની જવાબદારી સીદ્ધ કરનારી બાબત સદરહુ મુદત પુરી થઈ જાય ત્યાં સુધી જાહેર નહીં હોય તો પણ બંધ થનાર નથી.

બાબ ૪ થી.

કેટલાંએક કામ કરવાની મુલકી અમલદારોને મના કરવા બાબત તથા તેઓની જેરચાલ બદલ તેઓને શિક્ષા કરવા બાબત.

૩૧. કાંઈ મુલકી અમલદારે સરકારની અથવા તે જે કલેક્ટરના અથવા જે સર્વે સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટના તાબામાં હોય તે કલેક્ટરની અથવા સર્વે સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટની સ્પષ્ટ પરવાનગી હોયા વગર,

(૧) વેપાર કરવો નહીં, અથવા કાંઈપણ વેપારમાં મુખ્ય તરીકે અથવા મુખ્યત્વાર તરીકે સાક્ષાત અથવા પરાયાથી કાંઈપણ રીતે સંબંધ રાખવો નહીં.

(૨) તે જે જીલ્લામાં ચાકરીમાં હશે તે જીલ્લાના કોર્ટ મુલકી અથવા ન્યાય ખાતાના અધિકારીના હુકમ થી આ આકેટના અથવા જે વખતે જે બીજો કોર્ટ કાયદો ચાલુ હોય તે બીજા કાયદાના ઠરાવ પ્રમાણે કાંઈ માલ મીલકત વેચવામાં આવશે તે પોતે અથવા મુખ્યત્વાર મારફતે અથવા પોતાને નામે અથવા બીજાને નામે અથવા બીજાઓની સાથે રહીને કે જાગમાં વેચાતી લેવી નહીં અથવા તે બાબત લીલામમાં માગણી કરવી નહીં.

(૩) તે જે જીલ્લામાં ચાકરીમાં હશે તે જીલ્લામાં કાંઈપણ ઈનશે સાક્ષાત અથવા પર્યાયથી ધારણ કરવો નહીં અથવા કાંઈપણ પ્રકારનું મહેસુલ પોતાને ખાનગી ખાતે વસુલ કરવામાં અથવા આપવામાં કાંઈ પણ રીતે સંબંધ રાખવો નહીં.

અને કાંઈપણ મુલકી અમલદારે—

(૪) કાંઈપણ સરકારી પૈસા અથવા માલ મીલકત વસુલ કરવાનું કામ અથવા જેનો આર્જ પોતાને સોંપ્યો હશે અથવા પોતાનો તેઓની સાથે સંબંધ હશે તે પૈસામાંથી અથવા માલ મીલકતમાંથી, પોતાના કચડાસર પગાર સિવાય અથવા વેતન (મહેનતાણુ) સિવાય બીજા કાંઈ ઉપજ અથવા ખર્ચો પોતાને વાસ્તે અથવા બીજા કોર્ટ માણસને વાસ્તે મેળવવો નહીં અથવા વંશપરંપરાથી જ જમીન મળેલી હોય તે સિવાય બીજા જમીન પગારદાર તલાવીએ વેચાણ કરવી નહીં સરકારી નોકરોને પોતાની હકુમત હેઠળના માણસો પાસેથી કરજ કહાડવાની મનાઈ છે તેમજ તે અદા ન થઈ શકે એવી રીતે કરજ કરવું નહીં.

(૫) જે કાંઈ રકમ અથવા જે કાંઈ અવેજ આ આક્ટના અથવા જે વખતે જે બીજો કોઈ કાયદો ચાલુ હોય તેવા બીજા કોઈ કાયદાના ડરાવ પ્રમાણે માગવાનો અથવા લેવાનો તથા કાયદેસર રીતે હક હોય તે રકમ વધારે કે કાંઈ રકમ અથવા અવેજ પોતે મુલકી અમલદાર હોવાનાં નાતાથી પોતાના અધિકારને બહાને અથવા પોતાનો અધીકાર ચલાવીને અથવા અવેજ દાખલ અથવા બીજી રીતે માગવો નહિ, અથવા લેવો નહીં અથવા પોતાની તરફથી બીજા કોઈ માણસને બીજી જોડેને માગવા દેવો નહિ અથવા લેવા દેવો નહીં.

• દીપ-તલાલીએ નાણાં ધીરનારું કામ કરવું નહિ.

૩૨. ઉપરની છેલ્લી કલમમાં કહેલા કોઈ ગુન્હા બાબત અથવા ખાતામાંની કાનુન અથવા બંદોબસ્ત તોડ્યા બાબત અથવા ગફલત કયાં બાબત અથવા નાલાયકી બાબત અથવા કામની ગફલત કયાં બાબત અથવા બીજી ગેરચાલ બાબત સઘળા મુલકી અમલદારોને ૨૧૪ મી કલમ પ્રમાણે કરેલી કાનુનને અનુસરીને દંડ કરવાનો અથવા ઓછા દરજ્જા ઉપર ઉતારવાનો અથવા સરપેંડ અથવા બરતરફ કરવાનો અધિકાર જે અધીકારી તેને નીચે છે તેને છે, અથવા તે અધીકારીની ઉપરના કોઈ પણ અધીકારીને છે અને પ્રથમ કહેલો અધીકારી આ અધિકાર સઘળા અથવા થોડા પોતાના તાબામાંના કોઈ અમલદારને ૨૧ મી કલમ પ્રમાણે નીમણુંક કરવાનો અધિકાર જે સરતે આપી શકે છે, તેજ સરતે આપી શકે છે, માત્ર એવું ડરાવું છે કે મામલતદાર સીવાય જે બીજા મુલકી અમલદારનો માહેવારી પગાર ૨૫૦ રૂપીઆથી વધારે હશે તે મુલકી અમલદારને ગવરનર ઈનકાઉન્સીલના હુકમ વગર દંડ કરવો નહીં અથવા સરપેંડ કરવો નહિ. અથવા ઓછા દરજ્જા ઉપર ઉતારવો નહીં અથવા બરતરફ કરવો નહીં.

દીપ-ગામ કામદારોના દંડ કરવાની સત્તા, કલેક્ટર મામલતદારને આપી શકે છે, મુલકી અમલદારોનાં છ માસ કરતાં વતી મુદત સુધી સરપેંડ કરી શકાય નહિ.

૩૩. કોઈ પણ મુલકી અમલદાર પોતાના તાબામાંના કોઈ પણ અમલદારને દંડ કરવાનો અથવા ઓછા દરજ્જા ઉપર ઉતારવાનો અથવા સરપેંડ અથવા બરતરફ કરવાનો હુકમ કરે ત્યારે તેણે તે હુકમ તેના કારણ સહીત જજ્જાની ભાષામાં અથવા ઈંગ્રેજ ભાષામાં પોતાની સહી સાથે દફતરમાં લખી મુકવો અથવા લખી મુકાવવો.

૩૪. પાછલા ડરાવ પ્રમાણે કરવાનો દંડ ગુન્હેગારે કયાં હશે તે વખતે જે હુદા ઉપર તે હશે તે હુદાના બે મહિનાના પગારની રકમ કરતાં કોઈપણ પ્રસંગે વધારે હોવા ન જોઈએ.

આ બાબ પ્રમાણે કરેલા સઘળા દંડ અમલદારના પગારમાંથી વસુલ કરવાનો અધિકાર છે અથવા જરૂર હોય તો જમીન મહેસુલની બાકી આ આક્ટ પ્રમાણે જે રીતે વસુલ કરી શકાય છે તે રીતે વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

૩૫. કલેક્ટર અથવા સર્વે સુપ્રિન્ટેન્ડેન્ટ પોતેજ અથવા તાબામાંના જે જે મુલકી અમલદારનાં માહેવારી પગાર પાંતરીસ રૂપીઆ કરતાં વધારે નહીં હોય તેને દંડ કરવાનો અથવા ઓછા દરની ઉપર ઉતારવાનો અથવા સરપેંડ અથવા બરતરફ કરવાનો હુકમ કરશે તો અથવા,

કલેક્ટરના અથવા સર્વે સુપ્રિન્ટેન્ડેન્ટના કરતાં કોઈપણ ઉપરી અધિકારી જે મુલકી અમલદારનો માહેવારી પગાર નવાણું રૂપીઆ કરતાં વધારે નહીં હોય તે બાબત સદરહુ પ્રકારનો કોઈપણ હુકમ કરશે તો તે હુકમ ઉપર અપીલ ચાલશે નહીં; માત્ર એવું ડરાવું છે કે જે અમલદારનો માહેવારી પગાર પાંતરીસ રૂપીઆ કરતાં વધારે હશે તે અમલદારને બરતરફ કરવા બાબત સરકાર સીવાય બીજા કોઈ અધિકારી પોતેજ હુકમ કરશે, ત્યારે દરેક હુકમ ઉપર નિદાન એક અપીલ ચાલવી જોઈએ.

અને એક રૂપીઆ કરતાં વતી નહીં તેટલો દંડ કરવા બાબતના કોઈપણ હુકમ ઉપર અપીલ ચાલનાર નથી.

૩૬. હરકોઈ ગુન્હાનું હરકોઈ અમલદાર ઉપર તહોમત આવે તે બાબત તેની ઉપર ફાજદારીમાં કામ ચાલવાની તેની ખાતતાને આ બાબના કોઈપણ ડરાવ ઉપરથી બાધ આવતો નથી.

સદરહુ પ્રકારનું ફાજદારી કામ જે અમલદાર ઉપર ચાલે તેનો ઇનસાફ થતાં સુધી તેને સસપેંડ કરવાનો અને ઇનસાફ પુરો થાય ત્યારે તે તક્કીરવાર ઠરે કે નહીં, તો પણ ઇનસાફ ચાલ્યો હશે ત્યારે જે વાત થઈ હશે તેનો વિચાર કરીને તેને સસપેંડ કરવાનો અથવા ઓછા દરજ્જા ઉપર ઉતારવાનો અથવા બરતરફ કરવાનો અધિકાર ચોખ્ખો અધીકારીને છે.

આબ પ મો.

જમીન આબત તથા જમીન મહેસુલ આબત.

૩૭. સધળા સાર્વજનિક રસ્તા, ગલી તથા મારગ, પુલ, ચર, બંધારા તથા તેની ઉપરની અથવા તેની પાસેની વાડ અને ભરતીનાં પાણીની નીચાનીની ફેંજ સમુદ્રનું તથા બંદરનું તથા ખાડીનું તળીયું, અને નદીનું તથા નેહેરોનું તથા નાળાનું તથા સરોવરનું અને તળાવનું તળીયું, અને સધળા નેહેર તથા પાણીના પાટ તથા સધળું બંધ તથા વહેતું પાણી અને સધળા જમીન, પછી તે ગમે ત્યાં હોય, આ સધળા કોઇ માણસની અથવા માલ મિલકત કાયદાસર રીતે ધારણ કરી શકતા હોય તેવા માણસોના સમુહની માલ મિલકત નહીં હોય તે અને તેમાં અથવા તેની ઉપર સદરહુ પ્રકારના માણસોના કાંઈ પણ હક સામેત થાય એટલે સુધી તે મુકી-દધને અને જે વખત જે કાયદા અમલમાં હોય તેમાં જે બીજી રીતનો ફરાવ કર્યો હોય તેટલે સુધી તે મુકી દધને તેમાંના અથવા તે ઉપરના અથવા તે સંબંધી સધળા હક સુદ્ધાં સરકારની માલ મિલકત છે. તથા તે સરકારની માલ મિલકત છે એવું આ કલમ ઉપરથી જાહેર રીતે જણાવવામાં આવે છે. અને કમીશનરના હુકમને અનુસરીને કલેક્ટરને યોગ્ય લાગે તે રીતે અથવા સરકારે મંજૂર કરેલા સામાન્ય નિયમ ઉપરથી અધિકાર આપેલા હોય તે પ્રમાણે તેની વ્યવસ્થા કરવાનો અધિકાર કલેક્ટરને છે. પણ જ્યાં આવવાનો હક તથા લોકાને અથવા વીશેષ માણસોને જે બીજા હક કાયદેસર રીતે હશે તે સધળા રાખીને તેઓની વ્યવસ્થા કરવાનો અધિકાર કલેક્ટરનો છે.

ખુલાસો—આ કલમમાં “ ભરતીના પાણીની નીચાની ” આ શબ્દનો અર્થ વરસની કોઇ પણ રીતમાં હામેશની ઉધાનની ભરતીનું પાણી ઉંચામાં ઉંચી જે જગા સુધી ચડે છે તે જગા.

૩૮. દુમલા નહીં હોય તેવા ગામની અથવા ગામના દુમલા નહીં હોય તેવા ભાગની જે જમીન સરકારની મિલકત હોય તથા કોઇ માણસના અથવા માણસોના સમુહ કાયદાસર રીતે ખાતાના ભોગવટામાં નહીં હોય તે જમીન ગામના દોર મફત ચરવા સારૂ અથવા રાખી મુકેલા જંગલ સારૂ અથવા બીજા કોઇ સાર્વજનિક અથવા મ્યુનીસીપાલ કામ સારૂ જુદી કાઠાડી મુકવાનો અધિકાર આ આકટના ૮ માં આબ ઉપરથી સરવેનું કામ આલ્યું હોય તે મુદતમાં સરવે અમલદારને તથા બીજા કોઈ વખતે કલેક્ટરને, છે, અને આ પ્રમાણે કરવામાં આવશે તેની ઉપર સરકારનો સામાન્ય હુકમ ચાલશે અને સદરહુ પ્રકારના કોઇ કામ સારૂ જે જમીન મુદ્દામ જુદી કાઠાડી રાખી હશે તે કલેક્ટરની મંજૂરી વગર બીજા કામમાં વાપરવી નહીં, અને ૩૭ મી કલમ પ્રમાણે જમીનની વ્યવસ્થા કરતી વખતે સદરહુ પ્રમાણે વિશેષ વાપરેલી જમીન તરફ યોગ્ય લક્ષ આપવું જોઇએ.

૩૯. દોર મફત ચારવાની જમીનમાં દોર ચારવાનો હક જે ગામની અથવા ગામોની તે જમીન હશે, અથવા જે ગામને અથવા ગામોને તે સોંપી હશે તે ગામના અથવા ગામોનાં દોરોને માત્ર લાગુ છે; અને તે હકનું નીચમન કલેક્ટરે કમીશનરની મંજૂરીથી જે કાનુન વખતે વખતે સામાન્ય રીતે અથવા કોઇ વિશેષ પ્રસંગે કરી હશે તે કાનુન ઉપરથી થશે. દોર ચારવાના સદરહુ હક આબત કાંઈ પણ તકરાર હશે તે પ્રસંગે કલેક્ટર ફેસલો કરશે તે આખરનો સમજવો જોઇએ.

૪૦. ઝાંઝા વિગેરે—જે ગામોનું અથવા ગામોનાં પ્રથમ સર્વે સેટલમેંટ આ આકટ હયાંની અગાઉ પુરૂ થયું હશે તે ગામોમાં અથવા ગામોના તે ભાગોમાં દુમલા નહીં હોય તેવી જમીન માંહેના સધળા ઝાંઝા ઉપરનો સરકારનો હક ખાતાદારને આપ્યો છે એમ સમજવું. માત્ર સદરહુ પ્રકારનું સેટલમેંટ થતી વખતે અથવા તે વખતને સુમારે ખસુસ કરેલા હુકમ ઉપરથી અથવા સદરહુ પ્રકારનું સેટલમેંટ થતી વખતે કાંઈ કાનુન અથવા સાધારણ હુકમ અમલમાં હશે તે ઉપરથી અથવા સદરહુ પ્રકારનું સેટલમેંટ થતી વખતે અથવા તે થયા પછી હરકોઇ વખતે કરેલાં તથા પ્રસીદ્ધ કરેલાં જાહેરનામા ઉપરથી સરકારે અથવા હરકોઇ સરવે અમલદારે રાખી મુકેલાં ઝાંઝા ઉપરનો સરકારનો હક ખાતાદારને આપ્યો છે એમ સમજવું નહીં. પણ સને ૧૮૬૫ નો મુબાઇનો પહેલો આકટ હયાંની અગાઉ જે સરવે સેટલમેંટ પુરો થયો હોય તેઓના સંબંધથી ખાતાદારને હક આપ્યો છે. એ ફરાવ સાગના અથવા સીશમના અથવા સુખડના ઝાંઝાને લાગુ નથી. સદરહુ પ્રકારના ઝાંઝા ઉપરનો હક આપ્યો છે એવું સમજવું નહીં માત્ર તેવા મચકુરના રપ્ટ તથા મુદ્દમ શબ્દો લખ્યા હોય તોજ આપ્યો છે એમ સમજવું.

જે ગામો સંબંધી અથવા ગામોના જે ભાગો સંબંધી પ્રથમનું સરવે સેટલમેન્ટ આ આકટ હયાં પછી પુરૂ થશે તે ગામોમાં અથવા ગામના તે ભાગોમાં દુમાલા નહીં હોય તેવી જમીનમાંનાં સધળાં ઝાડો ઉપરનો સરકારનો હક સદરકુ પ્રકારની જમીનના ખાતાદારને આપ્યો છે એમ સમજવું. માત્ર સદરકુ પ્રકારનું સેટલમેન્ટ થતી વખતે અથવા તે વખતને શુભારે મુદ્દામ અથવા જે જીલ્લામાં સદરકુ પ્રકારનું ગામ અથવા ગામનો ભાગ હોય તે જીલ્લાનું સરવે સેટલમેન્ટ પુરૂ થયાની અગાઉ હરકોઇ વખતે કરેલાં તથા પ્રસિદ્ધ કરેલાં બહેરનામાં ઉપરથી સામાન્ય રીતે સરકાર અથવા સરકારની તરફથી કોઈ સરવે અમલદાર સદરકુ પ્રકારનો હરકોઈ હક જેટલે સુધી રાખી મુકે તેટલે સુધી મુકી દઇને હક સદરકુ પ્રકારની જમીનના ખાતાદારને આપ્યો છે એમ સમજવું.

જમીનનું ખાતુ કચ્છલ કરવાની પરવાનગી જે ગામમાં અથવા ગામના જે ભાગમાં જે જમીન હશે તે ગામનું અથવા તે ગામના જે ભાગનું સરવે સેટલમેન્ટ પુરૂ થયા પછી આપી હોય અથવા હવે પછી આપવામાં આવે ત્યારે તે પરવાનગી ઉપરથી તે તે જમીન ઉપર જગનારાં જે ઝાડ ખસુસ રાખી મુક્યાં નહીં હોય અથવા સદરકુ પ્રકારની પરવાનગી આપતી વખતે હવે પછી રાખી મુકવામાં આવનાર નથી અથવા જે ઝાડ સદરકુ ગામનું અથવા ગામના સદરકુ ભાગનું પ્રથમ સરવે સેટલમેન્ટ થતી વખતે અથવા તે વખતે શુભારે આ કલમના પાછલા ઠરાવો પછકી હરકોઇ ઠરાવ મુજબ રાખી મુકેલાં નહીં હોય તેવાં સઘળાં ઝાડ ઉપરનો સરકારનો સધળો હક આપ્યો એમ સમજવું.

૪૧. ઉપરની છેલ્લી કલમ પ્રમાણે ખસુસ રાખી મુકેલાં સઘળાં ઝાડો ઉપરનો હક અને સન ૧૮૬૫ ના મુંબાઇના ૧ લા આકટની ૩૨ મી કલમ પ્રમાણે અથવા આ આકટની ૩૮ મી કલમ પ્રમાણે જંગલ રાખી મુકવા સારૂ જુદી કાઢાડી મુકેલી જમીન ઉપર જગનારાં સધળાં ઝાડો ઉપરનો, ઝાડી ઉપરનો, જંગલ ઉપરનો તથા બીજી સ્વાભાવીક પેદાસ ગમે ત્યાં જગતી હશે તેઓ ઉપરનો હક, તે ઝાડ વીગેરે આશામીઓની અથવા માલ મિલકત ધારણ કરી શકે તેવા આશામીઓના સમુદ્ધની માલ મિલકત હશે તેટલા શિવાય આડીનો તે હક સરકારનો છે એમ સમજવું, અને સદરકુ પ્રકારના ઝાડ, ઝાડી જંગલ તથા બીજી સ્વાભાવીક પેદાસ સરકાર વખતે વખતે જે રીત ફરમાવે તે રીતે સંભાળ રાખવી જોઇએ અથવા તેઓની બવસ્થા કરવી જોઇએ.

૪૨. ઝાડો—રસ્તાની બાજુ પરનાં જે ઝાડો સરકારે, અથવા સરકારના હુકમથી કે સરકારના ખર્ચે વાવ્યાં કે ઉછેર્યાં હશે, તથા લોકલક્ષ્ડના ખર્ચે સરકારની મિલકત હોય તેવા રસ્તાની બાજુએ વાવ્યાં કે ઉછેર્યાં હશે તેવાં સધળાં ઝાડો સરકારનાં થશે.

૪૩. કોઇ માણસ કોઇ ઝાડ અથવા તેનો કોઇ ભાગ સરકારની માલ મિલકત હશે તે હુકમ વગર કાપશે તથા પોતાના કામમાં વાપરશે અથવા પોતે ધારણ કરેલી જમીનમાંથી બીજી કોઇ એવા પ્રકારની હોય અથવા ન હોય એવી બીજી સ્વાભાવીક ઉપજ સરકારની માલ મિલકત હશે તે હુકમ વગર કાઢાડી લઇ જશે તે માણસ તેની કીમત સરકારને આપવાને પાત્ર થશે, અને તે કીમત જમીન મહેસુલની બાકી પ્રમાણે તેની પાસેથી વસુલ કરવાનો અધિકાર છે. અને આ શિવાય તે જમીનનો ભોગવટો કર્યા બાબત આ આકટના ઠરાવ પ્રમાણે અથવા બીજે પ્રકારે કોઇએક દંડને પાત્ર પણ થશે અને સરકારની માલ મિલકત તેણે સદરકુ પ્રમાણે પોતાના કામમાં વાપર્યા બાબત તેની ઉપર ફોજદારીમાં કોઇ કામ ચલાવવું તે પણ ચલાવવામાં આવશે. સદરકુ પ્રકારના કોઇ ઝાડની અથવા તેના કોઇ પણ ભાગની અથવા બીજી સ્વાભાવીક ઉપજની કીમત બાબત કલેક્ટર ઠરાવ કરશે તે આખરનો છે એમ સમજવું જોઇએ.

૪૪. જે ગામમાં અથવા જમીનમાં આજવાનાં અથવા સુતાર કામનાં લાકડાં ધરણી અથવા બીજા કામ સારૂ કાપવા વિશેનાં ગામવાળાઓના અથવા કેટલાએક વર્ગના લોકોના અથવા માણસોના કેટલાએક અધીકાર કાયમ રહેવા દઇને ઝાડ ઉપરના સરકારના હક ૪૦ મી કલમ પ્રમાણે રાખ્યા હશે તે ગામમાં અથવા જમીનમાં અને જે જગા સદરકુ પ્રકારના અધીકાર કાયમ રહેવા દઇને રાખેલા જંગલ સારૂ ૩૮ મી કલમ પ્રમાણે જુદી કાડી રાખી હશે તે જમીનમાં અને જે બીજી વખતે કોઇ દુમાલા જમીન બાબત સદરકુ પ્રકારના અધીકાર વીજમાન હશે તે બીજી સધળી વખતે સદરકુ અધીકાર ચલાવવાનું નીચમન કલેક્ટર અથવા સરકાર ફરમાવે તે બીજા અમલદાર સામાન્ય રીતે અથવા કોઇ વીશેષ પ્રસંગે જે કાનુન વખતે વખતે કરી હશે તે કાનુન પ્રમાણે થશે. સદરકુ પ્રકારનો કોઇ પણ અધીકાર ચલાવવાની રીત બાબત અથવા વખત બાબત

કોઈ તકરાર ઉત્પન્ન થાય તે પ્રસંગે કલેક્ટર અથવા સદરહુ પ્રકારનો બીજો અમલદાર ફેસલો કરશે તે આખરનો છે એમ સમજવું જોઈએ.

૪૫. જમીન મહેસુલ-બધી જમીન પછી તે ખેતીના કામમાં વાપરવી કે બીજા કામમાં વાપરવી હોય, તથા તે ગમે ત્યાં હોય તો પણ આ આકટમાં આગળ ઠરાવેલી કાનુન પ્રમાણે જમીન મહેસુલ સરકારને આપવાને પાત્ર છે, માત્ર સરકાર સાથે કરેલા કોઈ પણ વીરોધ કરારના ઠરાવ પ્રમાણે અથવા જે વખતે જે કાયદો ચાલુ હોય તે કાયદાના ઠરાવ પ્રમાણે જે જમીનને બીલકુલ માફી હશે તે જમીન પાત્ર નથી.

પણ જમીન ગમે તે હકથી ધારણ કરેલી હોય તો પણ તે કોઈ જમીન ઉપર ન્યારે ન્યારે તથા ન્યાં સુધી સરકારની ગરજ પ્રમાણે મહેસુલ લેવાની જરૂર હશે ત્યારે ત્યારે તથા ત્યાં સુધી તે સંધળી જમીન ઉપર મહેસુલ લેવું એવું ધરમાવવાના કાયદા કરનારી મંડળીના અધિકારને આ આકટના કોઈ પણ ઠરાવ ઉપરથી બાધ આવશે એવું સમજવું નહીં.

૪૬. જે વખતે જે કાયદો અમલમાં હશે તે કાયદા પ્રમાણે હુમાલા જમીનના કોઈ પણ ધારણ કરનારનો હક જે કોઈ ભાડાની જમીન ઉપર અથવા નવા થએલા ખેત ઉપર અથવા નદીએ તળેલાં તળીયાં ઉપર પહોંચે તો, જમીન મહેસુલ આપવાની જે યોગ્યતા તે યોગ્યતાના સંબંધી તે સંધળી ભાડાની જમીન અથવા ખેત અથવા નદીનાં તળીયાં જે અસલ હુમાલા જમીન ઉપરથી તેના ધારણ કરનારને પાત્ર થશે તે અસલથી ધારણ કરેલી જમીનને જે વીરોધ અધિકાર અથવા સરત અથવા બંધી લાગુ હશે તે અધિકારને અથવા સરતને અથવા બંધીને તે ભાડાની જમીન અથવા નવા થએલા ખેત અથવા નદીએ તળેલાં તળીયાં પાત્ર થશે; પણ સદરહુ પ્રકારની કોઈ ભાડાની જમીનનું અથવા ખેતનું અથવા નદીનાં તળીયાંનું ક્ષેત્રશબ્દ અડધાએકર કરતાં વધતું થાય ત્યાં સુધી અથવા વધારે ન હોય તો અને તે શીવાય વળી સદરહુ અસલ ધારણ કરેલી જમીનનાં ક્ષેત્રફળના એકસાંશના કરતાં પણ વધતું થાય ત્યાં સુધી અથવા વધારે ન હોય તો સદરહુ પ્રકારની જમીન બાબત અથવા ખેત બાબત અથવા તળીયાં બાબત મહેસુલ લેવાનો અધિકાર નથી.

૪૭. જમીનનો કોઈ ધારણ કરનારો તે ધારણ કરેલી જમીન બાબત મહેસુલ આપતો હશે એવા દર-એક ધારણ કરનારને અડધા એકરના કરતાં ઓછો નહીં હોય એવો તે જમીનનો કોઈ ભાગ પાણીના પુરથી નજીક ગમે હોય તો ગવરનર ઇનકંડીસીલ આ બાબત વખતે વખતે કાનુન કરશે તે કાનુનને અનુસરીને ધારાના આકારમાં કોઈ ઓછું થવું જોઈએ એ બાબતનો હક છે.

૪૮. (૧) આ આકટના ઠરાવોની રૂબરૂ કોઈપણ જમીન ઉપર લેવાનો ધારો તે જમીનનો ઉપયોગ (અ) ખેતીનાં મકાન માટે, (બ) ઇમારતોનાં કામ માટે, (ક) ખેતી અથવા ઇમારત સિવાયના બીજા કામ માટે, કરવાનો હોય તે મુજબ પ્રસંગ પ્રમાણે આકારવો. અથવા આકાર્યો છે એમ સમજવું.

(૨) ન્યારે કોઈ ઓકસ ઉપયોગ કરવા માટે જેના ઉપર ધારો ઠરાવ્યો હોય તે જમીન બીજા કામમાં વાપરે તો આ આકટના ઠરાવની રૂબરૂ આવી જમીન ઉપર તે ધારો ગમે તે મુદત માટે ઠરાવેલા હશે, તે મુદત પુરી નહીં થઈ હોય તો પણ ચોગ્ય કાનુનોને અનુસરીને બદલીને જુદા દરે ઠરાવાને પાત્ર થશે. (૩) વગર ધારે આપેલી જમીન જે કારણ માટે તે આપી હોય તેથી બીજા કારણ માટે ઉપયોગ કરશે તો તે ધારાને પાત્ર થશે, (૪) કલેક્ટર અથવા સર્વે અમલદારને ચોગ્ય કાનુનોને અનુસરીને હુમાલા ન હોય તેવી જે જમીન, મહેસુલ આપવાને પાત્ર હશે તે કેટલાંક ઓકસ કામમાં વાપરવાની મનાઈ કરવાને, અને જે કોઈ તે મના કરેલા કામમાં વાપરશે તો સંક્ષિપ્ત રીતે કામ ચલાવીને તેને કાઢી મૂકવાને અધિકાર છે.

૪૯. ન્યારે કોઈએક જમીનને જમીન મહેસુલ બદલ સંધળી અથવા થોડી નામની માફી હશે તો પણ તે જમીનના ધારણ કરનારની પાસેથી કોઈ પણ વીરોધ અથવા વધારાનો બાધ અથવા ક્ષાઇન અથવા કર ગમે તે નામે લેવાની ચાલ પડી હશે અને તે વીરોધ અથવા વધારાનો બાધ અથવા ક્ષાઇન અથવા કર વસુલ કરવામાં આવતો હશે તેથી સરકારનો કર પર્યાયથી બેઠાજ છે એવું હશે ત્યારે અથવા ન્યારે કોઈ એક જમીનને સામાન્યતઃ અથવા કોઈ પ્રસંગે ધારાની બીલકુલ અથવા થોડી માફી હશે તો પણ તે જમીન પ્રસંગે

* ફાઇન એટલે હરકોઇ રચાવ મીલકત વહીવટમાં હોવા સાથે નવો પટો કરે ત્યારે તે મીલકતના ધણીને સેલાં પામકીના અથવા નજારાના રૂપિયા આપે છે તે અથવા એના જેવો બીજો કોઈ અવેગ.

પાત અથવા વીશેષ કારણ ઉપરથી ધારે આપવાને અથવા હરકાંઈ નામનો કાંઈ બાબ અથવા કર આપવાને પાત્ર હશે ત્યારે.

સદરહુ ધારે અથવા બાબ અથવા ફાઇન અથવા કર બદલીને તે જમીન ઉપર હંમેશાં આપવાનો વાર્ષિક ધારે હરાવવાનો અધીકાર છે પણ સદરહુ પ્રકારનો બદલીને હરાવેલા ધારે જે ધારાને અથવા બાબને અથવા ફાઇનને અથવા કરને બદલે હરાવ્યો હશે તે ધારાના અથવા બાબના અથવા ફાઇનના અથવા કરના ચોખ્ખા બદલા તરીકે જે રકમ કમીશનરને ચોખ્ખા લાગે તે રકમના કરતાં તે બદલીને હરાવેલા ધારે વધતો હોવો નહીં જોઇએ અને તે જમીન બાબત માશીનો હક નહીં હોત તો જે ધારાને તે જમીન સામાન્યતઃ પાત્ર હોત તે ધારાના કરતાં વધારે હોવો ન જોઇએ.

૫૦. સદરહુ પ્રકારનો જે કાંઈ બાબ અથવા ફાઇન અથવા કર કનીષ્ટ ધારણ કરનાર આજ સુધી આપતો હશે તે વરીષ્ટ ધારણ કરનારની પાસેથી લેવો એવું હરાવવામાં આવે ત્યારે તે કનીષ્ટ ધારણ કરનારની પાસેથી સદરહુ પ્રકારના બાબને અથવા ફાઇનને અથવા કરને બદલે ધારે હરાવ્યો હશે તે ધારાની રકમ વસુલ કરવાનો અધીકાર વરીષ્ટ ધારણ કરનારને છે.

૫૧. જમીનના કાંઈ ભાગ ઉપર " વહેતા " એ નામથી અથવા બીજા કાંઈ નામથી મહેસુલ લેવાની ચાલ પડી હશે અને તે મહેસુલ તે ભાગની સાથે બીલકુલ અથવા થોડા ધારાની માફી હોય એવી બીજી જમીન ધારણ કરેલી હોવાને લીધે તે ભાગ ઉપર સામાન્યતઃ જે મહેસુલ ખેસાડવાનું હોય તેના કરતાં વધારે હશે ત્યારે જમીનના તે ભાગ ઉપર જેટલું ખેસાડવું જોઇએ તે કરતાં વધારે ખેસાડેલું મહેસુલ આજ સુધી બીલકુલ અથવા થોડી માફીથી ધારણ કરેલી જમીન ઉપર ખેસાડવાનો અધીકાર છે.

૫૨. જે જમીનના સંબંધમાં જમીન મહેસુલ આપવાનું સર્વતઃ માફ કર્યું નહીં હોય અને જેના ઉપરનો ધારે ૧૦૨ છ અથવા ૧૦૬ ડી કલમના હરાવો મુજબ હરાવ્યો નહીં હોય તે સધળી જમીન ઉપર જમીન મહેસુલ તરીકે લેવાની રકમનો આકાર, કલેક્ટરે ૨૧૪ મી કલમની રૂયે આ બાબત કરેલી કાનુનોને પાત્ર રહીને જે મુદત હરાવવાનો તેને અધીકાર આપ્યો હશે તેટલી મુદત સુધી પોતાની નજરમાં આવે તે પ્રમાણે હરાવેલો. અને સદરહુ પ્રકારના આકાર પ્રમાણે જે રકમો આપવાની થાય તે સદરહુ પ્રકારની સધળી જમીન ઉપર લેવી જોઇએ. પણ એવું હરાવ્યું છે કે જે જમીનના સંબંધમાં જમીન મહેસુલ આપવાનું અંશતઃ તે માફ કર્યું હોય અથવા જમીન મહેસુલ આપવાની જેની પાત્રતાને વિશેષ સરત અથવા બંધી લાગુ હોય તે જમીનનો આકાર હરાવતી વખતે તથા તેનું મહેસુલ લેતી વખતે જે હક કાયદાસર રીતે વિદ્યમાન હશે તે સધળા હક તરફ; તે હકના પ્રકાર પ્રમાણે, લક્ષ આપવું જોઇએ. આ પહેલાં કલેક્ટરે હરાવેલા જમીન મહેસુલનો જે કાંઈ પણ ધારે પર મી કલમ મુજબ હરાવવાનો ઇરાદો હતો એવું વાજબી રીતે ધારી શકાય તે ધારે કાયદેસર છે અને આ આકટની ઉપર ગયેલી કલમ ઉપરથી સુધારેલી પર મી કલમ મુજબ હરાવ્યો છે એમ સમજવું જોઇએ, અને એવા ધારા પ્રમાણે જે રકમો આપવાની થાય તે ચોખ્ખી રીતે સુધારવામાં અથવા તેમાં ફેરફાર કરવામાં આવે ત્યાં સુધી તે લેવાનું ચાલુ રહેશે.

૫૩. ગવરનર ઇનકાઉન્સીલ જે નમુનો વખતે વખતે હરાવશે તે નમુના પ્રમાણે કલેક્ટરે એક પત્રક રાખવું જોઇએ, અને તેમાં જે જમીનનું દુમાલા જે વખતે જે કાયદો અમલમાં હોય તે કાયદાના હરાવ પ્રમાણે સ્થાપીત થયું હશે અથવા કસુલ કર્યું હશે તે સધળી જમીન દાખલ કરવી જોઇએ; અને સદરહુ પ્રકારની કાંઈ દુમાલા જમીન સંબંધી આપેલી કાંઈ સનદ બીલકુલ ગુમ થઇ છે અથવા તેનો નાશ થયો છે એવું કલેક્ટરની ખાતરી થાય એ રીતે હરાવવામાં આવશે ત્યારે ૨૧૩ મી કલમ પ્રમાણે ગવરનર ઇનકાઉન્સીલે હરાવેલી કાનુનોને અનુસરીને તથા હરાવેલી શી આપશે તો સદરહુ પત્રક માંહેનો સહી સાથેનો ઉતારો મેળવવાનો હક જે માણસને છે, એવું કલેક્ટરને લાગશે તે માણસને તે ઉતારો આપવાનો અધીકાર તેને છે. સદરહુ પ્રકારના ઉતારાની પીઠ ઉપર જે સનદ ગુમ થઇ છે અથવા જેનો નાશ થયો છે એવું કહેતા હોય તે સનદને બદલે આ ઉતારો આપ્યો છે એવો શેરો કલેક્ટરે લખવો જોઇએ; અને તે ઉતારો સદરહુ સનદ પ્રમાણે જ હક સાબીત કરવા બાબત ચોખ્ખા પુરાવા છે એમ સમજવું.

૫૪. જમીન મહેસુલ બાબત જમીનના દરએક ભાગના અથવા સરવે નંબરોના ધારાનો હરાવ

કરવો તે. તે મહેસુલ આપત જે માણસ ૧૩૬ મી કલમ પ્રમાણે સરકારને પ્રથમ જવાબદાર હશે તેની સાથે કરવો.

૫૫. ગવર્નર ઇનકાઉન્સિલને એવું ફરમાવવાનો અધિકાર છે કે જે પાણી ઉપર હક સરકારનો હશે અને જે પાણી આપત મુખ્યદળના સન ૧૮૭૯ ના ઇરીગેસન આક્ટ પ્રમાણે કાંઈ આવકાર લેવા નોંધ નહીં હશે તે પાણીનો ઉપયોગ જમીન, ધારણ કરનારાએ તથા બીજા માણસે કરવા આપત જે પીઆવો વખતે વખતે મંજૂર કરવાનું ગવર્નર ઇનકાઉન્સિલને યોગ્ય લાગે તે પીઆવો કલેક્ટરને અથવા સરવેનું કામ જે અમલદારને સ્વાધીન હશે તે અમલદારે અથવા ગવર્નર ઇનકાઉન્સિલને યોગ્ય લાગે તે બીજા અમલદારે ઠરાવવો. સદરહ પ્રકારનો પીઆવો જે મુદત સરકાર વખતે વખતે ઠરાવશે તે મુદતે ફરી ઓછા વત્તો થવાને પાત્ર છે તથા જમીન મહેસુલ પ્રમાણે વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

૫૬. જમીન આપત મહેસુલની બાકી કોઈ ધારણ કરનારની પાસે લેહેણી હશે તે તે ધારણ કરેલી જમીન ઉપર તથા તેના દરેક ભાગ ઉપર પહેલો ભોળો છે એવું સમજવું અને તે બાકી આપવાને ચુકે તો ખાતુ અગર ધારણ કરેલી દુમાલા જમીન, તથા તે જમીન ઉપરનાં સવળાં ઝાડ ઉપરના તથા પાક ઉપરના તથા ઇમારત ઉપરના તથા તે જમીનને ચોટેલી વસ્તુ ઉપરના અથવા તે જમીનને ચોટેલી કાંઈ વસ્તુ સાથે જથ્થુ જડેલું કાંઈ હશે તે ઉપરના ખાતાદારના અથવા ધારણ કરનારના સવળા હક સુધાં સરકાર દાખલ થવાને પાત્ર થશે; પછી આપવાની બાકી રહેલી રકમો તે ખાતુ અથવા ધારણ કરેલી દુમાલા જમીન વેચીને વસુલ કરવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે એટલે ખાતાની અથવા ધારણ કરેલી દુમાલા જમીનનું વેચાણ કરીને અથવા સદરહ પ્રકારના ખાતાની અથવા ધારણ કરેલી દુમાલા જમીનની ૨૧૪ મી કલમ મુજબ આ આપત કરેલી કાનુન પ્રમાણે બીજી વ્યવસ્થા કરવાનો અધિકાર તેને છે.

“ અને જ્યારે એવા ખાતાની અથવા ધારણ કરેલી દુમાલા જમીનની વ્યવસ્થા ઉપર કલા પ્રમાણે વેચાણ કરીને અથવા જમીન મહેસુલ ન આપનાર માણસને પાછી આપીને, અથવા તે બીજા શખસને નામે કરી આપીને અથવા બીજી કોઈ રીતે કરી હશે ત્યારે, કલેક્ટર બીજી રીતે ફરમાવે નહીં તો, તે ખાતા અથવા ધારણ કરેલી દુમાલા જમીનના સંબંધમાં સરકાર સીવાય બીજા જે કોઈ પણ સખસના લાભમાં તે વખત સુધી જે સત્તા પ્રકાર, હક, ફેણાં, તથા ઇકવીટી ઉત્પન્ન કરેલાં હશે તેમાંથી તે ખાતુ અથવા ધારણ કરેલી દુમાલા જમીન મુક્ત થઈ છે એમ સમજવું. ”

૫૭. મહેસુલ ન આપ્યાથી અથવા જે બીજી ચુકને લીધે કરેલી જમીન સરકાર દાખલ થાય છે તે બીજી ચુક ક્યાં ઉપરથી કોઈ ધારણ કરેલી જમીન, પાછલી કલમ પ્રમાણે અથવા જે વખતે જે કોઈ કાયદો ચાલુ હોય તે કાયદા પ્રમાણે સરકાર દાખલ થઈ હશે તો ધારણ કરેલી જમીનનો તાબડોતબ કબજે લેવાનો તથા તે ખરીદ કરનારના કબજામાં અથવા આ આક્ટના અથવા જે વખતે જે બીજે કોઈ કાયદો ચાલુ હોય તે બીજા કાયદાના ઠરાવ પ્રમાણે તે જમીન ધારણ કરવાનો હક બીજા માણસને હશે તેના કબજામાં આપવાનો અધિકાર કલેક્ટરને છે.

૫૮. જે જે મુલકી અમલદારને જમીન મહેસુલના પૈસા પહોંચે તેણે તે આપત લખેલી પહોંચ આપવી નોંધએ. દુમાલા ગામના અથવા ગામના દુમાલા ભાગના દર એક વરીણ ધારણ કરનારને કનિષ્ઠ ધારણ કરનાર ગણતરના અથવા જમીન મહેસુલના જે જે પૈસા આપે તે તે આપત વરીણ ધારણ કરનારે લખેલી પહોંચ આપવી નોંધએ અને સદરહ પ્રકારની દરેક પહોંચ ઉપર ગામનો તલાટી હોય તો તેણે મખલશી કરવી નોંધએ.

૫૯. હરકોઈ માણસ ઉપર ઉપરની છેલી કલમના ઠરાવ તોડવાની સાબિતી કલેક્ટરની રૂબરૂ સંક્ષેપ રીતે કામ ચલાવીને ચોકશી ક્યાં પછી થાય તે માણસ પહોંચેલી જે રકમ આપત યોગ્ય રીતે પહોંચ નહીં આપી હોય તે રકમના ધણામાં ધણા ત્રણ ધણા સુધી દંડને પાત્ર થશે અને તે દંડનો અડધો ભાગ ખાતમી આપનાર હોય તો તેને કલેક્ટરની નજરમાં આવે. તે પ્રમાણે આપવાનો અધિકાર છે. સદરહ પ્રકારની ચોકશી કલેક્ટરની પાસે કોઈ ફરીયાદી આવ્યા વગર કોઈ પણ વખતે ખુદ પોતે કરી શકશે.

આમ ૬ ઠો.

દુમાલા નહી હોય તેવી જમીન આપવા આપત, વાપરવા આપત તથા તેનો

કબજો છોડી દેવા આપત.

૬૦. દુમાલા નહી હોય તેવી પડતર જમીન ખેડવા સારૂ રાખવાની જે કાંઈ માણસની ઇચ્છા હશે તેણે તે ખેડવા માંડવા પહેલાં આમલતદારની અથવા મહાલકરીની લખેલી પરવાનગી લેવી જોઈએ.

૬૧. કાંઈ પણ વિશેષ કારણ સારૂ જુદી કહાડી રાખેલી કાંઈ જમીન જે કાંઈ માણસ હુકમ વગર તે ખેડતો હશે તે જમીન ધારો ખેસાડેલા સરવે નંબરનો ભાગ હશે તો તે જેટલી મુદત સુધી ખેડશે તેટલી મુદત બદલ તે આખા નંબરનો ધારો આપવો જોઈએ. અને તેણે સદરહુ પ્રમાણે ખેડેલી જમીનનો આકાર થયેલો નહી હોય તો તેજ ગામમાંની તેવીજ તથા તેટલીજ તથા તેવાજ કામમાં વાપરેલી જમીન ઉપર સદરહુ મુદત આપત ધારાની જેટલી રકમ લેવા લાયક થશે તેટલી રકમ આપવી જોઈએ.

અને તે જમીન તેણે ખેતીના કામ સારૂ લીધી હોય તો તે માણસ કલેક્ટરની નજરમાં આવે તે પ્રમાણે ઘણામાં ઘણા પાંચ રૂપિયા સુધી દંડ અથવા એક વરસનો તેણે જે ધારો આપવાનો હશે તે ધારાની રકમના દસ પટ જેટલી રકમ સુધી દંડને પાત્ર થશે. અને ખેતીવાડીનું નહિ હોય તેવા કાંઈ કામમાં તેણે જમીન વાપરી હશે તો ૨૧૪ મી કલમ પ્રમાણે આ આપત કરેલી કાનુનમાં જે મર્યાદા દરાવી હશે તે મર્યાદા સુધી દંડને પાત્ર થશે.

હુકમ વગર ખેડેલી તથા ભોગવટામાં લીધેલી જમીન આપત આપવાના ધારાની રકમ વિશે કલેક્ટર દરાવ કરશે તે આખરનો છે એવું સમજવું જોઈએ; અને ધારાની રકમ દરાવતી વખતે વરસના અધુરા ભાગ સુધી ખેડી હશે તથા ભોગવટામાં લીધી હશે તે આખા વરસ સુધી ખેડી છે તથા ભોગવટામાં લીધી છે એમ સમજવું જોઈએ.

સદરહુ પ્રકારની કાંઈ જમીન જે માણસ હુકમ વગર ખેડતો હશે અથવા તેનો ભોગવટો કરતો હશે તેને સંક્ષેપ રીતે કામ ચલાવીને તે જમીનમાંથી કાઢાડી મુકવાનો અધિકાર કલેક્ટરને છે, અને તે જમીન ઉપર કાંઈ ઇમારત અથવા બીજું કાંઈ બાંધવામાં આવ્યું હશે તે કલેક્ટરને યોગ્ય લાગે તેવી લખેલી નોટીસ આપ્યા પછી તે કાઢાડી નાંખશે તે પણ સરકાર દાખલ થવા ને પાત્ર થાય છે.

આ કલમ પ્રમાણે સરકાર દાખલ થવાનો દરાવ કલેક્ટર કરવો જોઈએ અને સદરહુ પ્રમાણે સરકાર દાખલ થએલી કાંઈ પણ માલ મીલકતની કલેક્ટર ફરમાવે તે પ્રમાણે બ્યવસ્થા કરવી જોઈએ.

૬૨. ભોગવટો કરવાની પરવાનગી ૬૦ મી કલમ પ્રમાણે આપવામાં આવે છે તે પહેલાં દુમાલા નહિ હોય, તેવી જમીન બદલ કાંઈ કિંમત દાખલ પૈસા માગવાનો અથવા તે લીલામ કરીને વેચવાનો, અને સદરહુ જમીન આપવાની સાથે પોતાને યોગ્ય લાગે તે સરતો બેડવાનો અધિકાર, ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલ વખતે વખતે, જે કાનુન કરશે તે કાનુનને અનુસરીને કલેક્ટરને છે. આવી જમીન માટે કાંઈ કિંમત આપી હોય તો તેમાં ૪૦ મી કલમના દરાવ પ્રમાણે જે ઝાડો ખસુસ રાખી મુકેલાં નહિ હોય તેવાં સઘળાં ઝાડો ઉપરના સરકારના હકની કીમત આવી જાય છે એમ સમજવું. અને તે કીમત જમીન મહેસુલની આકી પ્રમાણે વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

૬૩. જે વખતે જે કાયદો અમલમાં હોય તે કાયદા પ્રમાણે જે કાંઈ લાગની જમીન સરકારની હશે તે જમીન, સરકારી મહેસુલના ફાયદા તરફ યોગ્ય લક્ષ આપીને વેચવાને હરકત નથી, એવું કલેક્ટરને લાગે ત્યારે, તેણે તે લાગની જમીન જે કાંઈ કે કીનારા ઉપર થઈ હોય તે કાંઈ કે કીનારાના ખાતેદારને (જે કાંઈ હોય તો તેને) આપવા માંડવી.

ઉપર લખ્યા પ્રમાણે આપવા માંડેલી જમીનની કીમત તે જમીનના વાર્ષિક ધારાના ત્રણ ઘણા કરતાં વધારે હોવી જોઈએ નહિ. જે સદરહુ ખાતેદાર ઉપર કહેલી (જમીન આપવાની) માગણી કયુલ કરવાનું ના પાડે, તો લેવાની કિંમત આપત કાંઈ પણ મર્યાદા ન રાખતાં તેની બ્યવસ્થા કરવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે.

આ કલમના કારણ સારૂ ૩ જી કલમમાં ગમે તે દરાવ હોય તોપણ જે તે કાંઈ અથવા કીનારા કબજો સહિત ગીરો મુક્યો હોય તો ગીરો મુકનારને તેનો ખાતેદાર સમજવો જોઈએ.

૬૪. જ્યારે ભાડાની જમીન કોઈ કાંઠા ઉપર અથવા કીનારા ઉપર થાય ત્યારે તે કાંઠાનો અથવા કીનારાનો ખાતાદાર હોય તો તે ખાતાદારને તે ભાડાની જમીનનું ક્ષેત્રફળ એક એકર કરતાં વધારે ન હોય તો અથવા વધારે થાય ત્યાં સુધી ભાડાની જમીનનો થોડો મુદત સુધી ઉપયોગ કરવાનો હક છે. ભાડાની જમીનનું ક્ષેત્રફળ સદરહુ પરીણામના કરતાં વધારે થાય ત્યારે ઉપરની છેલ્લી કલમના ઠરાવોને અનુસરીને એવી વ્યવસ્થા કરવાનું કલેક્ટરની પાસે રહે.

૬૫. ખાતાદારનો હક—ખેતીના કારણુ માટે જેની ઉપર ધારો આકરવામાં આવતો હોય અથવા જે કારણુ કરવામાં આવતી હોય તેવી જમીનના ખાતાદારને પોતાને તથા તેના નોકરની તથા ખેડુતની તથા મુખત્યારની તથા બીજા કાયદાસર વારસ વડીલની મારફત ખેતીના કામ સંબંધી ઇમારત અથવા કુવા અથવા તળાવ બાંધવાનો અથવા તે જમીનની વધારે સારી રીતે ખેતી થવા સાડ અથવા સદરહુ કામ સાડ તેના વધારે સગવડ ભરેલી રીતે વાપરી શકાય એટલા સાડ તેની ઉપર બીજા કાંઈ સુધારા કરવાનો હક છે. પણ કોઈપણ ખાતાદારે કારણુ કરેલી જમીન અથવા તેના કાંઈ ભાગ બીજા કોઈ કામમાં વાપરવાની તેની ઈચ્છા હશે તો નોંધેલા ખાતાદારે કલેક્ટરની પરવાનગી સાડ પ્રથમ અરજી કરવી જોઈએ તેવી અરજી પહોંચ્યા પછી કલેક્ટરે તે પહોંચ્યાની લખેલી પહોંચ અરજદારને તાબડતોય આપવી જોઈએ, અને ચાકરી કર્યા પછી તે અરજી મંજૂર અથવા ના મંજૂર કરવાનો અધીકાર કલેક્ટરને છે.

પણ સદરહુ પહોંચની તારીખથી ત્રણ મહીનાની અંદર અરજદારને કાંઈ જવાબ ના મળે તો કલેક્ટરે પરવાનગી આપી એમ સમજવું. આવી મુદત અરજી પોચાની તારીખથી સાત દીવસની અંદર નાં કલેક્ટરે લખેલો પહોંચ મોકલે તો તે પહોંચની તારીખથી ગણવી બીજા બાબતમાં અરજી પહોંચ્યાની તારીખથી ગણવી વિશેષ પ્રસંગે કલેક્ટરે બીજી રીતે કરવા ફરમાવ્યું ન હોય તો સદરહુ પ્રકારની કોઈ અરજી ખાતાદારે કરેલી હોય તે વગર તે ખ્યાનમાં લેવી નહીં. સદરહુ પ્રકારની કોઈ જમીન ખેતીને લાગતુ વળગતુ ન હોય તેવાં કોઈ કામમાં સદરહુ પ્રમાણે વાપરી હોય ત્યારે ૪૮ મી કલમના ઠરાવ પ્રમાણે જે કોઈ નવો ધારો લેવાનો અધીકાર હોય તે સિવાય વળી નજરાણાં માગવાનો અધિકાર કલેક્ટરને સરકારના સામાન્ય હુકમને અનુસરીને છે.

૬૬. સદરહુ પ્રકારની કોઈ જમીન કલેક્ટરની પરવાનગી પ્રથમ લીધા વગર અથવા ૬૫ મી કલમમાં ફરમાવેલી મુદત પુરી થવાની અગાઉ સદરહુ પ્રમાણે વાપરશે તો ખાતાદારને તથા કોઈ ખેડુતને અથવા તેના પેટામાં અથવા તે વીણમાન (જમીન) કારણુ કરનાર બીજા માણસને સદરહુ પ્રમાણે વાપરેલી જમીનમાંથી તથા તે જમીન જે ખેતરોનો અથવા સરવે નંબરનો ભાગ હોય તે આખા ખેતરમાંથી અથવા સર્વે નંબરમાંથી સંક્ષેપ રીતે કામ ચલાવીને કલેક્ટર કહાડી મુકશે. અને ખાતાદારે જે મુદત સુધી તે જમીન સદરહુ પ્રમાણે વાપરી હશે તે મુદતનો ૪૮ મી કલમના ઠરાવ પ્રમાણે જે નવો ધારો લેવાનો અધીકાર હોય તે નવા ધારા સિવાય વળી સરકારના સામાન્ય હુકમને અનુસરીને જે દંડ લેવાનું કલેક્ટરે ફરમાવે તે દંડ આપવાને પણ પાત્ર થશે.

જે કોઈ ખાતાદારનો જે ખેડુત અથવા ખાતાદારના પેટામાં અથવા તેના વીણમાન (જમીન) કારણુ કરનાર જે બીજું કોઈ માણસ ખાતાદારના અનુમત વગર સદરહુ પ્રકારની કાંઈ જમીન સદરહુ પ્રકારના કાંઈ કામમાં વાપરશે અને તેથી કરીને સદરહુ નોંધેલા ખાતાદારને સદરહુ દંડ ને પાત્ર કરશે તો તે નુકસાન બદલ સદરહુ નોંધેલા ખાતાદારનો તે જવાબદાર થશે.

૬૭. આ બાબતમાં ગવર્નર ઇન કૌન્સિલે કરેલી કોઈ પણ કાનુનોને પાત્ર કલેક્ટરે ઠરાવેલી તે સરતો અથવા બોલીથી ઉપર કહેલી પરવાનગી આપવાની ઉપરની છેલ્લી બે કલમના કોઈ પણ ઠરાવ ઉપરથી મના છે એમ સમજવું નહીં.

૬૮. ખાતાદારને તે જમીનનો ઉપયોગ કરવાનો તથા તે ખેડવાનો હક તે સત્તા પ્રકારનો હક ફાણી મુદત સુધી રહેશે એવી મુદતની મર્યાદા ઠરાવેલી હોય તો તે મુદત સુધી અથવા મુદતની મર્યાદા નહીં હોય અથવા સર્વે સેટલમેન્ટ તે જમીનને લાગુ કર્યું હોય તે જાયુનો છે એમ સમજવું. પણ એવી શરતે કે આ આકટના અથવા આ આકટ પ્રમાણે કરેલી કાનુનના ઠરાવ પ્રમાણે અથવા બીજા કોઈ કાયદા તે વખતે આલુ

હોય તો તે બીજા કાયદા પ્રમાણે તે જમીન ખાતત જમીન મેહેસુલની જે રકમ લેણી હશે તે તે આપ્યા કરશે તો અને તેના સત્તા પ્રકારને બીજી કાંઈ સરત અથવા બોલી કાયદેસર રીતે જોડેલી હશે તે પુરી કર્યા કરશે તો.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે કલેક્ટર, આ ખાતતમાં ગવર્નર ઇનકૌંસીલે કરેલી કાનુનોને અનુસરીને પોતે ડરાવેલી તેટલી મુદત સુધી તથા તેવી શરતે કાંઈપણ માણસને દુમાલા નહીં હોય તેવી પડતર (ભોગવટામાં નહીં હોય તેવી) કાંઈપણ જમીન ખેડવા (ભોગવટો કરવા) સારૂ કાંઈ પણ વખતે પરવાનગી આપે તે આ અથવા બીજી કાંઈ પણ કલમના ઠરાવ ઉપરથી ગેરકાયદેસર થશે નહીં અથવા કદી પણ ગેરકાયદેસર થઈ હતી એમ સમજવું નહીં, અને એવે કાંઈ પણ પ્રસંગે સદરજી ખાતું પછી તેને સર્વે સેટલમેન્ટ લાગુ કર્યો હોય અથવા ન કર્યો હોય તોપણ, એવી રીતે ડરાવેલી મુદત સુધીજ અને એવી રીતે ડરાવેલી ને પાત્ર રહીને ધારણ કરવું.

૬૬. દુમાલા નહીં હોય તેવી સઘળી જમીનમાંથી ખાણ ઉપરનો તથા ખનીજ ઉત્પન્ન ઉપરનો સરકારનો હક ખસસ રાખી મુક્યો છે એવું આ કલમ ઉપરથી ફરમાવ્યું છે.

માત્ર એવું ઠરાવ્યું છે કે સદરજી પ્રકારની જમીનના કાંઈ ખાતાદારને સદરજી પ્રકારની ખાણ ઉપર અથવા ખનીજ ઉત્પન્ન ઉપરના કાંઈપણ હક હાલમાં હશે તેઓને આ કલમના કાંઈપણ ઠરાવ ઉપરથી બાધ આવે છે એવું સમજવું નહીં.

૭૦. જે અધીકારવાળી કોર્ટ હુકમનામું અથવા હુકમ કરીને એવું ડરાવે કે ખાતાદાર બીજા કાંઈ માણસના પેટામાંની કમીષ્ટ ધારણ કરનારો છે, અથવા ખાતાનો હક બીજા કાંઈ માણસનો છે, તે અથવા જે સદરજી પ્રકારનું હુકમનામું અથવા હુકમ બળબ્યાથી ખાતાદારની જમીનમાંનો હક સંબંધ વેચીને, અથવા બીજી રીતે બીજા માણસને પ્રાપ્ત કરી આપ્યો હશે તો, તે બીજા માણસે તે હુકમનામાંની અથવા હુકમની દાખલાવાળી નકલ અથવા વેચાણ ખાતત કોર્ટનું સર્ટીફિકેટ અથવા બીજાને પ્રાપ્ત કરી આપ્યાનો દાખલો હાજર કરે તો તે બીજા માણસ ખાતાદાર છે એમ સમજવું જોઈએ. અને તે પ્રમાણે તેની સાથે વહીવટ કરવો જોઈએ; અને નોંધલા ખાતાદારનું નામ હોય તે નોંધમાં પ્રસંગે અનુસરીને ફેરફાર કરવાની જરૂર હોય તે કરવા ખાતત કલેક્ટરને લખેલી અરજી કરી હોય તો તે ફેરફાર કરવો જોઈએ.

જે ખાતુ કલેક્ટરની પ્રથમ મંજૂરી મેળવ્યા વગર બીજાને નામે કરી શકાતું ન હોય તે ખાતુ, દીવાની કોર્ટે બીજાને પ્રાપ્ત કરી આપ્યું હોય અથવા કરવાનો હુકમ કર્યો હોય તે બદલ અથવા તે ખાતુ અથવા હક બીજાને પ્રાપ્ત કરી આપ્યા ખાતત દીવાની કોર્ટનું હુકમનામું અથવા હુકમ થયો હોય તે બદલ એવી મંજૂરી આપવામાં આવી ન હોય એવે પ્રસંગે,

(અ) એવું ખાતુ અથવા હક કાંઈ પણ કોર્ટની પ્રોસેસને પાત્ર થવાં ન જોઈએ, અને તે બીજાને પ્રાપ્ત કરી આપ્યાનો સદરજી પ્રમાણે કરેલો ઠરાવ રદ અને ગેરકાયદેસર થવો જોઈએ, અને

(બ) તે કોર્ટને કલેક્ટરની સહી સીકાનો નીચેની મતલબનો એટલે એવું ખાતુ તેની પ્રથમથી મંજૂરી મેળવ્યા વગર પ્રાપ્ત થઈ શકતો નથી અને એવી મંજૂરી આપવામાં આવી નથી એ મતલબનો દાખલો મળે એટલે તે કોર્ટે એવા ખાતા ઉપર અથવા તેના સંબંધમાં કરેલી કાંઈ પણ જમી અથવા બીજી પ્રોસેસ દુર કરવી અથવા એવા ખાતા અથવા હકનું અથવા તે સંબંધમાં જે વેચાણ કર્યું હોય તે રદ કરવું.

૭૧. મી કલમ રદ કરી છે.

૭૨. જે કાંઈ ખાતાદાર જે હિંદુ અથવા મુસલમાન અથવા બૌદ્ધ હોય તે મૃત્યુપત્ર ક્યાં વગર તથા મશહુર વારસ વગર મરણ પામે તો તે ખાતાદારનું ખાતું કલેક્ટરે આ આકટના ઠરાવને અનુસરીને અથવા સરકાર દાખલ-અએલાં ખાતાં જમીન મહેસુલ વસુલ કરવા સારૂ વેચવા ખાતત તે વખતે જે બીજા કાંઈ કાયદો અમલમાં હોય તે બીજા કાયદાના ઠરાવોને અનુસરીને વેચવું જોઈએ અને મૃત્યુપત્ર ક્યાં વગર તથા મશહુર વારસ વગર મરણ પામનાર હિંદુની અથવા મુસલમાનની અથવા બૌદ્ધની માલમીલકત ખાતત જે કાયદો તે વખતે અમલમાં હોય તે સદરજી ખાતાને લાગુ છે એમ સમજવું નહીં; પણ મૈયતની પાસે સરકારની જમીન મહેસુલની બાકી લહેણી હશે તે સઘળીબાકી તથા સદરજી વેચાણનો સઘળો ખરચ સદરજી વેચાણની ઉપજમાંથી બાદ કરીને જે બાકીની ઉપજ રહેશે તેને માત્ર તે કાયદો લાગુ છે એમ સમજવું.

૭૩. ખાતું ૫૬ મી કલમ માંહેના ઠરાવોને અને સત્તા પ્રકારને કાયદેસર રીતે જોડેલી કાંઈ પણ શરતોને અનુસરીને તથા કાયદા ઉપરથી બીજી રીતે ઠરાવ્યું હોય તે સિવાયને પ્રસંગે વારસોની તરફ ચાલવા

એજ તથા બીજાને કરી આપવા એજ માલમીલકત છે એમ સમજવું.

૭૩. અ. (૧) ઉપરની કલમમાં જમે તે હરાબું હોય તે છતાં, કોઇ પણ પ્રદેશમાં અથવા ગામમાં ૧૦૩ જી કલમની રૂએ અસલ સરવે સેટલમેન્ટ દાખલ કર્યાની અગાઉ પ્રસિદ્ધ કરેલા જાહેરનામા ઉપરથી સરકાર એવું હરાવે કે તે પ્રદેશને અથવા ગામને આ કલમના હરાવ લાગુ છે તે પ્રદેશમાંના અથવા ગામમાંના ખાતા અથવા તેમાંની જમીનમાંના ખાતાદારને હક એવા જાહેરનામાની તારીખ પછી, કલેક્ટરની અગાઉથી મંજૂરી લીધા વગર બીજાને નામે કરી આપી શકાશે નહીં.

(૨) સરકાર, મુખ્ય સરકારી ગેઝેટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને એવા પ્રદેશના અથવા ગામના કોઇ પણ ભાગને અથવા કોઈ પણ શખસને અથવા કોઇ વરગના શખસને આ કલમના અમલમાંથી ખાતલ કરવાને મુખત્યાર છે.

૭૪. ખાતેદારને ૩૧ મી માર્ચ પહેલાં અથવા ગવર્નર ઇન કૌંન્સિલ વખતે વખત હરાવે તેવી બીજી કોઇ તારીખ પહેલાં મામલતદાર અથવા મહાલકરીને લેખી નોટીસ આપીને પોતાની જમીનનું રાજનામું આપવાને એટલે તે સરકારના લાભમાં આપી દેવાને અધિકાર છે પણ બીજાના લાભમાં તે વખતે જે હક્ક હશે તે વિદ્યમાન રહેશે. આનું રાજનામું ચાલુ વર્ષની આખરથી અમલમાં આવશે.

પરંતુ કોઇ પણ જમીનનો ભાગ, આખા સર્વે નંબરના પેટાભાગ કરતાં ઓછો હોય તો તેનું રાજનામું આપી શકાશે નહીં.

૭૫. મી કલમ ૨૬ કરી છે.

૭૬. છેલી કલમના હરાવ બંને તેટલા દુમાલા જમીન ધારણ કરનારાઓને લાગુ થશે પણ એવું હરાવું છે કે:—

(અ) ૪૯ મી કલમના ૧ લા પારેઆફમાં કહેલા પ્રકારે સઘળી અથવા થોડી ધારાની માફીથી ધારણ કરેલી કોઇ જમીનના કોઇ ભાગનો જદવીને હરાવેલા ધારે સદરહુ કલમના હરાવ પ્રમાણે હરાવવામાં આવે ત્યાંસુધી તે ભાગનું સદરહુ પ્રમાણે રાજનામું આપવાનો અધિકાર નથી. અને

(બ) જે જમીન ઉપર જે મેહેસુલ સામાન્ય રીતે લઇ શકાય તેના કરતાં વધારે મેહેસુલ ૬૧ મી કલમમાં કહેલો પ્રકાર હોવાથી લેવામાં આવતું હશે તેવી જમીનનું કોઈ માણસ રાજનામું આપે તો તે જમીનની સાથે સઘળી અથવા થોડી ધારાની માફીવાળી જે બીજી જમીન ધારણ કરેલી હશે તેનું પણ તેણે રાજનામું આપ્યું એમ સમજવું.

૭૭. કોઈ માણસ જમીનનું રાજનામું આપે તથા તે જમીન ઉપર જવાનો મારગ તેણે પોતાની પાસે રાખેલી બીજી જમીનમાંથી હોય તો સદરહુ પ્રમાણે રાખેલી જમીનમાંથી જવાનો હક, રાજનામું આપેલી જમીનનો આગળ જે ધારણ કરનારો થશે તેની તરફ ચાલશે.

૭૮. ૭૪ મી કલમના કોઇ હરાવ ઉપરથી હેઠળ લખેલી વાતને બાધ આવે છે એમ સમજવું નહીં, એટલે—

(અ) જે ગામની જમીનના મેહેસુલ ખાત સઘળા ભાગીયા કુમદા પ્રમાણે અથવા ગામના ચાલ પ્રમાણે એકત્ર જવાબદાર હશે તે ગામના કોઇ ભાગની જવાબદારીને, અથવા:

(બ) જે કોઇ પટા ઉપરથી ખસુસ કરેલા જે બીજા દસ્તાવેજ ઉપરથી સરકારમાંથી જમીન ધારણ કરી હશે અથવા હવે પછી ધારણ કરવામાં આવશે તે પટાની, અથવા બીજા દસ્તાવેજની બંધીની અથવા સરતની યોગ્યતાને,

૭૯. મી કલમ ૨૬ કરી છે.

૮૦. (અ) જે કોઈપણ શખસ—

(અ) જેનો જે કોઇ પણ જમીનનો ઉપયોગ કરવાનો અથવા જે ખેડવાનો (ભોગવટો કરવાનો) હક આ આકટના કોઇ પણ હરાવ ઉપરથી બંધ થયો હશે તે જમીન અથવા,

(બ) જે જમીન કલમ ૭૩ (અ) ની રૂએ કલેક્ટરની પ્રથમ મંજૂરી લીધા વગર અથવા તે સત્તા પ્રકારને ૬૨ મી, ૬૭ મી અથવા ૬૮ મી કલમના હરાવોની રૂએ કાયદેસર રીતે જોડેલી કોઈ પણ શરતની રૂએ બીજાને કરી આપવાનો અધિકાર નહીં હશે તે જમીન,

હુકમ વગર ખેડતો હશે અથવા ગેરકાયદેસર રીતે તેના કબજામાં હશે તે માણસને કલેક્ટર સંક્ષિપ્ત રીતે કામ ચલાવીને કહાડી મુકવાને મુખત્યાર છે.

ખાતુ સરકાર દાખલ ન થવા બાબતના ઇલાજ.

૮૦. ખાતા બાબત જમીન મહેસુલ આપવાનું હોય તે ખાતાદારે ન આપ્યાને લીધે ૫૬ મી કલમના ઠરાવ પ્રમાણે અથવા જે વખતે જે બીજા કાયદો અમલમાં હોય તે બીજા કાયદાના ઠરાવ પ્રમાણે ખાતુ સરકાર દાખલ ન થાય એટલા માટે જમીન મહેસુલની જે રકમો દેવી હોય તે સઘળી સદરજી પ્રકારના ખાતાદારની તરફથી આપવાનો અધિકાર કોઇ પણ હિતસંબંધ ધરાવનાર માણસને છે, અને તે રકમો લેવાનો અધિકાર કલેક્ટરને છે.

અને આવે કોઇ પણ પ્રસંગે જે સપસે ઉપર કહ્યા પ્રમાણે જમીન મહેસુલ આપ્યું હશે તે સપસને, કલેક્ટરને જે જમીન મહેસુલનો કોઈ પણ ભાગ બીજા સપસોએ યોગ્ય રીતે ભરવો જોઈએ એમ લાગે તે જમીન મહેસુલનો ભાગ વસુલ કરવા માટે, તે ૮૬ મી કલમની રૂપે મદદ આપવાને મુખત્યાર છે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે હક સંબંધ વાળા માણસનો હક યોગ્ય હકુમતવાળી કોર્ટમાં સદરજી પ્રકારના માણસની દરમીયાન થએલી કોઇ ફરીયાદીમાં સામેત થાય તે હકને આ કલમના ઠરાવ પ્રમાણે જે કરવાનો અધિકાર આપ્યો છે અથવા જે કર્યું હશે તે ઉપરથી બાધ આવે છે એમ સમજવું નહીં.

૮૧. મી કલમ રદ કરી છે.

આ બાબતના કેટલાએક ઠરાવ મોકુફ રાખવા.—૮૨. મુખત્યાર ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસીદ્ધ કરીને હેડાજ લખ્યા પ્રમાણે વખતે વખતે કરવાનો અધિકાર ગવર્નર ઇન કૌન્સિલને છે એટલે,—

(અ) ૬૦ મી અથવા ૭૪ મી કલમનો અથવા આ બેઉ કલમોનો અમલ હરકોઇ ઠરાવેલા પ્રદેશમાં સામાન્ય અથવા કોઈ વિશેષ વર્ગના અથવા વરગાના ખેતી કરનાર બાબત અથવા ખાતાદાર બાબત મોકુફ કરવાનો અને

(બ) સદરજી પ્રકારનું કોઈ જાહેરનામું રદ કરવાનો.

ઉપરની (અ) રકમ પ્રમાણે કરેલું કોઈ જાહેરનામું જે મુદત સુધી કોઈ પ્રદેશમાં અમલમાં હશે તે મુદતમાં જે ઠરાવનો અમલ મોકુફ થયો હશે તે ઠરાવને બદલે જે કાનુન કમીશનર વખતે વખતે ફરમાવસે તે કાનુન ચાલશે.

બાબ ૭ મો.

વરીષ્ટ તથા કનીષ્ટ ધારણ કરનારા બાબત.

ખેડુતના—હક. ૮૩. ખેડુત તરીકે કોઈ માણસના કબજામાં બીજા કોઈ માણસે જમીન આપી હશે અથવા ખેડુત તરીકે કોઈ માણસ બીજા માણસની પરવાનગીથી અથવા તેણે ન કહ્યાને લીધે જમીનનો કબજો ધારણ કરતો હશે અથવા લેતો હશે અથવા ખેતાની પાસે રાખતો હશે તે, તે જમીન તેઓની દરમીયાન જે ગણોત્તની અથવા નોકરીની કમુલાયત થઈ હોય તે ગણોત્ત બદલ ધારણ કરે છે, અથવા તે નોકરી બદલ ધારણ કરે છે એમ સમજવું. અથવા સદરજી પ્રકારની કમુલાયત બાબત ખાત્રી પુરવઠા પુરાવો ન હોય ત્યારે સ્થાનિક રીવાજ પ્રમાણે આપવાના ગણોત્ત બાબત અથવા કરવાની નોકરી બદલ ધારણ કરે છે એમ સમજવું; અથવા સદરજી પ્રકારની કમુલાયત અથવા રીવાજ ન હોય તો તે પ્રકરણની સઘળી હકીકત તરફ લક્ષ આપતાં જે ગણોત્ત બ્યાજબી તથા યોગ્ય જણાય તે ગણોત્તે ધારણ કરે છે એમ અનુમાન કરવું જોઈએ.

અને ખેડ પુરાતન વખતથી હોવાના સબબને લીધે તે ક્યારે શરૂ થઈ તે બાબત ખાત્રી પુરવઠા પુરાવો મળતો નહીં હોય અને તે ખેડ કેટલી મુદત સુધી ચાલુ રાખવી તે મુદત જમીનદાર તથા ખેડુતની દરમીયાન અથવા બીજા સંબંધથી તે દરેક આશામી દાવો કરતો હશે તેઓની દરમીયાન ઠરાવી હશે તો તે મુદત બાબત ખાત્રી પુરવઠા કોઈ પુરાવો નહીં હશે અથવા સદરજી ખેડુતની મુદત બાબત કોઈ સ્થાનિક રીવાજ નહીં હશે ત્યારે તે ખેડ, સદરજી પ્રકારના જમીનદારના તથા તેના સંબંધી જેઓને હક પ્રાપ્ત થાય છે તેઓની સાથા પ્રકારની મુદત જોટલીજ છે એવું ખેડુતનો પ્રતક્ષ જમીનદાર હોય તેની વિરૂદ્ધ અનુમાન કરવું જોઈએ.

અને જે માણસના કમળમાં જમીન હોય તે માણસ તે જમીનદારની આકરી કરતો હોય અથવા તેને ગણોત આપતો હોય, તે માણસને તે કમળે કયા નાતાથી મળ્યો અથવા તે કમળે કયા નાતાથી ધારણ કરે છે, અથવા રાખે છે તે નાતા બાબત ખાત્રિના પુરાવો ન હોય ત્યારે ખેડુત તરીકે તેના કમળમાં જમીન છે એવું અનુમાન કરવું જોઈએ.

પણ એમ સમજવું ન જોઈએ કે ખેડુતે આપવાનું ગણોત, અથવા કરવાની આકરી, વધારવા વિષેનો અથવા પ્રથમનું ઠરાવેલું અથવા ઉપર કલા પ્રમાણે થોડા રીતે વધારેલું ગણોત ન આપ્યા બાબત અથવા નોકરી ન કર્યા બાબત ખેડુતને જમીનમાંથી કાઢી મુકવા વિશેના જમીનદારને જે હક છે તેને, કમળાત ઉપરની અથવા રીવાજ ઉપરની અથવા બીજી રીતે હોય તો આ કલમના કોઈ ઠરાવ ઉપર આધાર આપી શકે નહિ.

૮૪. એક વરસની ખેડ ઉલટ પુરાવો ન હોય ત્યારે ખેડવાની એક મોસમના છેડાથી ખેડવાની આગલી મોસમના છેડા સુધી ચાલે છે એવું અનુમાન કરવું જોઈએ. ખેડવાની મોસમ માર્ચ મહિનાની ૩૧ મી તારીખે પુરી થાય છે એવું અનુમાન કરવું જોઈએ.

એક વરસની ખેડ બંધ કરવી હોય તો ખેડ જે સાલની આખરે બંધ થશે એવું જણાવવાનું હશે તે ખેડની સાલની આખરે અગાઉ નિહાન ત્રણ મહિના આગમ્ય લખેલી સુચના જમીનદાર ખેડુતને અથવા ખેડુતે જમીનદારને આપવી જોઈએ, સદરહુ પ્રકારની સુચના છૂંદ પરીશીષ્ટમાં લખેલા નમુના પ્રમાણે જોઈએ અથવા તેવા મત્રકુરની જોઈએ.

અ (૧) જ્યારે જ્યારે વરીષ્ટ ધારણ કરનારે સરકારને આપવાના જમીન મહેસુલની કાંઈ પણ કારણસર સર્વોંશે અથવા થોડે અંશે તહેકુમ્મી અથવા માશી આપવામાં આવે ત્યારે કલેક્ટર સરકારના સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમ પ્રમાણે ચાલીને, કનિષ્ટ ધારણ કરનારે અથવા ધારણ કરનારાઓએ તેવા વરીષ્ટ ધારણ કરનારને સદરહુ જમીન સંબંધમાં આપવાના ગણોતની અથવા જમીન મહેસુલની હેઠળ જણાવ્યા મુજબની રકમ સુધીની પ્રસંગ પ્રમાણે તહેકુમ્મી અથવા માશી આપવાને મુખત્યાર છે. એટલે કે,

(અ) જે જમીન સંબંધી સરકારને પુરેપુરા આકાર આપવાનો હોય તે જમીન બાબતમાં, સદરહુ વરિષ્ટ ધારણ કરનારાએ આપવાના જમીન મહેસુલની જેટલી રકમની તહેકુમ્મી અથવા માશી સરકારે આપી હોય તેટલી રકમથી બમણી કરતાં વધે નહીં તેટલી રકમ સુધીની, તથા

(બ) જે જમીનના સંબંધમાં પુરેપુરા આકાર કરતાં ઓછું જમીન મહેસુલ સરકારને આપવાનું હોય તે જમીનની બાબતમાં, એવી જમીનના સંબંધમાં સરકારને પુરેપુરા આકાર લેવાનો હોત તો કલેક્ટરના ધારવા પ્રમાણે સરકાર વરિષ્ટ ધારણ કરનારને જેટલી રકમની તહેકુમ્મી અથવા માશી આપત તેટલી રકમની બમણી કરતાં વધે નહીં તેટલી રકમ સુધીની.

(૨) જે જમીનના સંબંધમાં વરિષ્ટ ધારણ કરનારને કાંઈ પણ જમીન મહેસુલ આપવાનું ન હોય તેવી જમીનની બાબતમાં, જ્યારે જ્યારે તેની પડોશની બીજી કાંઈ પણ જમીનના સંબંધમાં સરકારને આપવાના જમીન મહેસુલની કાંઈ પણ કારણ સાર સર્વોંશે અથવા થોડે અંશે તહેકુમ્મી અથવા માશી આપી હોય ત્યારે ત્યારે, કલેક્ટર સરકારના સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમ મુજબ ચાલીને, કનિષ્ટ ધારણ કરનારે અથવા ધારણ કરનારાઓએ પ્રથમ જણાવેલી જમીનનું જે ગણોત અથવા જમીન મહેસુલ વરીષ્ટ ધારણ કરનારને આપવાનું હોય તેની પ્રસંગ પ્રમાણે તહેકુમ્મી અથવા માશી એવી જમીનનાં સંબંધમાં સરકારને પુરેપુરા આકાર આપવાનો હોય તો પોતાના ધારવા પ્રમાણે વરીષ્ટ ધારણ કરનારને સરકાર જેટલી રકમની તહેકુમ્મી અથવા માશી આપત તેટલી રકમની બમણી કરતાં વધે નહીં તેટલી રકમ સુધી આપવાને મુખત્યાર છે.

(૩) પેટા કલમ (૧) તથા (૨) ની રૂપે કોઈ પણ કોર્ટમાં સવાલ ઉઠાવવા નહિ.

(૪) કાંઈ કનિષ્ટ ધારણ કરનારને અથવા ધારણ કરનારાઓને જેની માશી આપી હશે. એવું કાંઈ પણ ગણોત અથવા જમીન મહેસુલ વરિષ્ટ ધારણ કરનાર, વસુલ કરશે. અથવા કાંઈ કનિષ્ટ ધારણ કરનાર અથવા ધારણ કરનારાને જેની તહેકુમ્મી આપી હશે તે ગણોત અથવા જમીન મહેસુલ તહેકુમ્મીની મુદત વીત્યા પહેલાં વસુલ કરશે તો, એવા વરીષ્ટ ધારણ કરનારાઓને જે જમીન મહેસુલની માશી અથવા તહેકુમ્મી આપી હશે તે સંબંધે જમીન મહેસુલ વરીષ્ટ ધારણ કરનારાએ તાબડતોડ પાછું આપી દેવું પડશે; અને જે ગણોત અથવા જમીન મહેસુલ એવી રીતે વસુલ કર્યું હશે તે પાછાં મેળવવાના કનિષ્ટ ધારણ કરનારા અથવા ધારણ

કરનારાઓના હકને બાધ આવશે નહિ.

(૫) કનિષ્ઠ ધારણ કરનાર અથવા ધારણ કરનારાઓને જે ગણોત અથવા જમીન મહેસુલની માત્રી આપી હોય તે ગણોત અથવા જમીન મહેસુલ વસુલ કરવા માટે અથવા તેને જે કોઈપણ ગણોત અથવા જમીન મહેસુલની તેહકુખી આપી હોય તે ગણોત અથવા જમીન મહેસુલ તેહકુખીની મુદત દરમિયાન વસુલ કરવા માટે કોઈ વરિષ્ઠ ધારણ કરનાર કા. ૮૬ તથા ૮૭ મુજબ મદદ મેળવવા સારૂ અરજી કરશે, તો તે સ્વિકારવામાં આવશે નહીં, તેનાથી તે માટે કોઈ પણ ફરીયાદ માંડી શકાશે નહીં તથા તે માટે દિવાની કોર્ટના કોઈ પણ હુકમનામાની બળવણી કરવામાં આવશે નહિ. પણ જ્યારે કોઈ કનિષ્ઠ ધારણ કરનારે અથવા ધારણ કરનારાઓએ આપવાના ગણોત અથવા જમીન મહેસુલની તેહકુખી આપી હોય ત્યારે, જે મુદત દરમિયાન તે તેહકુખી ચાલુ રહી હોય તે મુદત, એવું ગણોત અથવા જમીન મહેસુલ વસુલ કરવા માટે ફરીયાદ માંડવા સારૂ જે મુદત ઠરાવેલી હોય તેમાંથી બાદ કરવી.

(૬) જે કોઈ પણ જમીનના સંબંધમાં ગણોત સર્વોશે, અથવા અંશતઃપાડના હિસ્સાના રૂપમાં આપવામાં આવતું હોય તે જમીનની બાબતમાં વરિષ્ઠ ધાર કરનાર રિવાજ અથવા કબુલતથી ઠરાવેલા પાકનો હિસ્સો લેશે તો તે કુલ આ કલમના કોઈ પણ ઠરાવ ઉપરથી ગેરકાયદેસર થશે નહીં.

(૭) ખુલાસો—જે કોઈ જમીન ઉપર ૮ મા બાબતના ઠરાવની રૂએ અથવા ૧૧૨ મી કલમ પ્રમાણે હાલ કરેલા કોઈપણ સર્વે સેટલમેન્ટની રૂએ આકાર બેસાડ્યો ન હોય તે જમીનના સંબંધમાં, આકાર એ સંજ્ઞામાં આ કલમનાં કારણ સારૂ તે તે જગાના રિવાજ અથવા રસમથી આપવાના ગણોત અથવા જમીન મહેસુલનો સમાસ થાય છે.

(૮) આ કલમના ઠરાવ સીધામાં આવેલી કોઈ પણ જમીનને લાગુ પડશે નહીં.

૮૫. (૧) વંશપરંપરાના પટેલ તથા વંશપરંપરાના તલાટી જે દુખાલા ગામમાં હોય તે ગામના દરેક વરિષ્ઠ ધારણ કરનારાએ અથવા જે ગામમાં વંશપરંપરાના પટેલ તથા વંશપરંપરાના તલાટી હોય, તે ગામના દુખાલા લાગતા દરેક વરિષ્ઠ ધારણ કરનારે, કનિષ્ઠ ધારણ કરનારાઓ પાસેથી તેનાં ગણોત અથવા જમીન મહેસુલ બાબતનાં લેણાં, આવા પટેલ અને તલાટી મારફતે લેવાં.

(૨) જ્યારે આવા પટેલ અને તલાટી આવાં વરિષ્ઠ ધારણ કરનારની ગણોત અથવા જમીન મહેસુલ બાબતની લેણી થયેલી કોઈ પણ રકમ તેની વતી વસુલ કરવાને ચુકે, ત્યારે આવા વરિષ્ઠ ધારણ કરનારને કલેક્ટરની અગાઉથી મંજૂરી લઇને, તે લેણું તે કનિષ્ઠ ધારણ કરનારની પાસેથી વસુલ કરવાનો હક પ્રાપ્ત થશે.

(૩) જ્યારે આવા કોઈ પણ પટેલ અથવા તલાટીએ આવા વરિષ્ઠ ધારણ કરનારની વતી કોઈ પણ રકમ વસુલ કરી હોય અને તેને તે, તે બાબતનો હિસાબ આપવાને ચુકે, ત્યારે વરિષ્ઠ ધારણ કરનારની લખેલી અરજી ઉપરથી, કલેક્ટરને આવા પટેલ અથવા તલાટી કનેથી આવી રકમ જમીન મહેસુલની ચઢેલી બાકી તરીકે વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

(૪) જ્યારે આવા કોઈ પણ વરિષ્ઠ ધારણ કરનાર કોઈ ગણોત અથવા જમીન મહેસુલ કોઈ પણ કનિષ્ઠ ધારણ કરનારની પાસેથી આવા પટેલ અથવા તલાટી મારફત ન માગતાં અથવા ન લેતાં બીજી રીતે માગશે કે લેશે, ત્યારે તેની ઉપર કલેક્ટરની સમક્ષ સંક્ષેપ રીતે ચોકશી થઇને સાબીતી થશે તો તે, એવી રીતે માગેલી કે લીધેલી રકમથી ત્રણ ગણી કરતાં વધારે ન હોય તેટલી રકમના દંડને પાત્ર થશે.

વરિષ્ઠ ધારણ કરનારાઓનાં લેણાં વસુલ કરવાં—૪૮૬ કનિષ્ઠ ધારણ કરનારની પાસેથી અથવા વરિષ્ઠ ધારણ કરનારાએ ધારણ કરેલી જમીનના સહબાગીઆની પાસેથી ગણોત અથવા જમીન મહેસુલ

* ૮૬ તથા ૮૭ મી કલમ મુજબના અધિકાર મામલતદાર અને મહાલકરીને આપવાને, અને તેમના ઠરાવ ઉપર અપીલ સાંભળવાને તાલુકાના ઈનચાર્જ ઓફિસર કે ડેપુટી કલેક્ટરને અધિકાર આપવાને કલેક્ટર મુખત્યાર છે. મદદને માટે જુદા જુદા કનિષ્ઠ ધારણ કરનારા સામે એકબીજા અરજી બસ છે.

અરજદાર (વાલી)ની ગેરહાજરીમાં કોટી નાંખેલી અરજી, જે તે હાજર ન થવા બાબત પુરતુ કારણ બતાવે તો ફરીથી દાખલ કરવી. પણ તે વરસ દહાડાની અંદર આવેલી હોવી જોઈએ.

એકુત (પ્રતિવાદી) અરજી આપ્યા પછી મરી બચે તો તેના વારસદાર નામ દાખલ કરવા અરજદારને કહેવું અને સદરજુ વારસદારની નોટીસ આપવી.

વરીષ્ટ ધારણ કરનારને મળવાનું હોય, વસુલ કરવાનું હશે અને વરિષ્ટ ધારણ કરનારે કલેક્ટરને લેખી અરજ કરી હશે ત્યારે જમીન મહેસુલ સરકારે વસુલ કરવા સાડે આ આકટના ૧૧ મા આખમાં જે કાનુન ૧૩૭ મી કલમમાં છે તે સિવાય) તથા જે રીત કહી છે તે કાનુન પ્રમાણે તથા રીત પ્રમાણે પુરવોપાય તથા બીજી તબવીબ યોજનામાં આવે અને તેથી કરીને ગણાત તથા જમીન મહેસુલ વસુલ થવામાં મદદ મળે એ આખ તનો હક વરિષ્ટ ધારણ કરનારને પ્રાપ્ત થશે.

પણ એવું ડરાવ્યું છે કે સદરહુ પ્રકારની અરજમાં જે મુલકી સાલમાં અથવા ખેડની જે સાલમાં સદરહુ ગણાત અથવા જમીન મહેસુલ દેવાનું થયું હોય તે સાલમાં કરવી જોઈએ.

ટીપ—પાછલા વરસોનું ગણાત વસુલ આપવાનો આ કાયદાનો ઉદ્દેશ નથી.

*૮૭. (૧) ૮૬ મી કલમ પ્રમાણે કલેક્ટરને અરજ કર્યા પછી તેણે તે આખત લખેલી નોટીસ તે પ્રકરણની ચોકશી કરવા સાડે દીવસ ડરાવીને કનિષ્ટ ધારણ કરનારને અથવા સહભાગીયાને અપાવવી જોઈએ સદરહુ પ્રમાણે ડરાવેલે દીવસે તેણે સંક્ષેપ રીતે ચોકશી કરવી જોઈએ અને તેની પાસે પુરાવા હોય તે ઉપરથી ગણાતની અથવા જમીન મહેસુલની જે રકમ કાયદાસર રીતે (દેવાની હોય તો) દેવી છે એવું તેને લાગે તે વસુલ કરવા સાડે વરીષ્ટ ધારણ કરનારને મદદ આપવાનો હુકમ કરવો જોઈએ.

(૨) પણ કલેક્ટરને એવું દેખાઈ આવે કે પક્ષકારની દરમ્યાન તકરાર છે તે ગુચવણુ ભરેલી અથવા કાણુ પ્રકારની છે તો તે તેની નજરમાં આવે તે પ્રમાણે માગેલી મદદ આપવાની ના કહેવાને, અથવા જે જમીન સંબંધી તકરાર હોય તેની, ઉપરના આ આકટના ૮મા આખના ડરાવ પ્રમાણે અથવા ૧૧૨ મી કલમ પ્રમાણે બહાલ કરેલા સરવે સેટલમેન્ટની વખતે આકાર ર્થો હોય તો સદરહુ જમીન ઉપર સદરહુ પ્રમાણે ડરાવેલા આકાર નેટલીજ મદદ આપવાને મુખત્યાર છે.

(૩) આ કલમ ઉપરથી એમ ન સમજવું કે કોઈ પક્ષકારને જે રકમ પોતાને હજી મળવાની છે, અથવા દેવી હતી તેના કરતાં જે વધારે રકમ તેની પાસેથી લીધી છે એવું પ્રસંગ પ્રમાણે કોઈ પક્ષકારને લાગે તે રકમ પ્રતીપક્ષકારની પાસેથી વસુલ કરવા સાડે ખેડ પછી હરકોઈ પક્ષકારને દીવાની કોર્ટમાં જવાની મના છે.

(૪) આ કલમ ઉપર પસાર કરેલા કોઈપણ હુકમ ઉપર માત્ર એકજ અપીલ થઈ શકશે.

દુમલા જમીનના ધારણ કરનારાઓને વિશેષ અધિકાર આપવા આખત-૮૮. દુમલા જમીનના કોઈ ધારણ કરનારને કમીશન હરકોઈ વખતે આપીને તે કમીશનમાં લખેલી જમીન આખત હેઠળ લખેલા સહળા અથવા તેઓ પછી કોઈ અખત્યાર આપવાનો અધિકાર કમીશનરને છે. એટલે:—

(અ) જમીન મહેસુલ અથવા ગણાત તેને મળવાનું હોય તે આપવા આખત તારણ માગવાનો અને તે ન આપે તો કલમ ૧૪૧ થી તે ૧૪૩ સુધીની કલમો પ્રમાણે જે પુરવોપાય કરવાનો અધીકાર કલેક્ટરને છે તે પુરવોપાય કરવાનો;

(બ) સદરહુ પ્રકારનું જમીન મહેસુલ અથવા ગણાત આપવાને ચુકનારાં માણસોની માલ મિલકત જપ્ત કરવાનો;

(ક) જમીન મહેસુલ અથવા ગણાત તેને મળવાનું હશે તે કઈ કઈ વખતે તથા કેટલે કેટલે હરતે આપવાનું થશે તે વખતે વખતે ડરાવવાનો;

(ડ) ૬૫ તથા ૬૬ મી કલમ પ્રમાણે કલેક્ટરનો અધીકાર ચલાવવાનો

(ઇ) ૭૪ મી કલમ પ્રમાણે રાજનાસુ આપવાની સુચના લેવાનો, અને તે કલમમાં ડરાવ્યા પ્રમાણે કઈ તારીખ સુધી તે સુચના લેવામાં આવશે તે તારીખ ડરાવવાનો.

(સાંચ) મદદની અરજ રજૂમાં આપવી જોઈએ એમ નથી, ટપાલમાં મોકલે તોપણ ચાલે છે.

આવા કામમાં વડીલો, પક્ષકારો અથવા કમુલ કરેલા મુખત્યારો સિવાય કોઈને કોર્ટમાં કામ કરવા દેવામાં આવશે નહિ. અને અપીલોમાં વડીલો પોતાના પક્ષકારના તરફથી કાયદાસર રીતે ઉભા રહી શકે નહીં.

સાંચને નામે બાજ વસુલ કરવા માટે મદદ આપવી નહીં.

ગીરો રાખનારે પોતાનું નામ મુલકી દફતરોમાં નોંધાવ્યું નહીં હશે, તો તેનો હક કમુલ કરવાની મામલતદાર ના પાડી શકે.

તપાસ શરૂ થવાના દિવસ વિશે વરિષ્ટ ધારણ કરનારને નોટીસ મફત મોકલવી મામલતદારના હુકમ ઉપર દિવાની કોર્ટમાં જવાને બાધ નથી.

હુકમોની અસુક મુદતની અંદરજ જાળવણી થવી જોઈએ એમ નથી.

(૬) ૧૨૨ મી કલમમાં સરવે અમલદારો સારૂ જે રીત કરાવી છે તે રીતે હદ નીશાન ચથારથીત રાખવા બાબત તથા તેની મરામત કરવા બાબત તજવીજ કરવાનો:

પણ એવું કરાવ્યું છે કે (ક) રકમથી તે (ફ) રકમ સુધીની રકમમાં કહેલા અધિકાર, જે જમીનને સરવે સેટલમેન્ટ ૨૧૬ મી કલમના ઠરાવ પ્રમાણે લાગુ કર્યું હશે તે જમીનના ધારણ કરનારાઓને માત્ર આપવા.

૯૯ સદરહુ પ્રકારનું દરએક કમીશન ફે પરીશીષ્ટમાં લખેલા નમુના પ્રમાણે નોંધએ તથા કમિશનરની મરજીમાં આવે ત્યારે રદ થવાને પાત્ર છે અને કમીશનરને યોગ્ય લાગે તો ખુદ દુમાલા જમીનના ધારણ કરનારને અને તેજ પ્રમાણે તેના એક અથવા વધારે મુખત્યારોનો પણ આપવાનો અધિકાર છે.

૯૦. સદરહુ પ્રકારનું કોઈ કમીશન ધારણ કરનાર ગણોત અથવા જમીન મેહેસુલ આપવાને ચુકનારની માલ મિલકત જમ કરશે તો તેણે તેવું કર્યા બાબત તાબડતોબ કલેક્ટરને રીપોર્ટ કરવો નોંધએ. માગેલી જે રકમ સારૂ જમી કરી હોય તે રકમ કલેક્ટરને યોગ્ય લાગે તે ચોક્કસી કર્યા ઉપરથી બ્યાજમી છે એવું તેની નજરમાં આવે તો તેણે તે માલ મિલકત વેચવા બાબત હુકમ કરવો નોંધએ અને વેચાણનું કામ ૧૬૫ મી કલમથી તે ૧૮૬ મી કલમ સુધીની કલમોમાંના ઠરાવ પ્રમાણે થવું નોંધએ. પણ કમીશન ધારણ કરનારને સન ૧૮૩૦ ના ૧૩ મા કાયદા પ્રમાણે દિવાની હકુમત આપેલી હોય તથા ખુદ પોતાના અથવા પોતાના મુખત્યારના હુકમનામા અખવવાનો અધીકાર આપેલો હોય તો વેચાણનું કામ તેણે કરવું. કલેક્ટરે તથા તેના તાબામાંના અમલદારોએ કરવું નહીં.

૯૧. સઘળાં જમીનીનાં પ્રોસેસો હેડળ લખેલે પ્રસંગે અંધ થવાં નોંધએ એટલે:-

મેહેસુલ ન આપનારની પાસે માગેલી રકમ તેણે વીશેષ કરીને આપી હોય અથવા આપવાને કહાડી હોય તો. અથવા કમીશન ધારણ કરનારને અથવા તેના મુખત્યારોને અથવા કલેક્ટરને ૬ પરીશીષ્ટમાં કહેલા અથવા તેવા મજકુરના નમુના પ્રમાણે ખાત્રીનો તે જમીન આપે તો.

અને સદરહુ પ્રકારના કોઈ કમીશનનો કોઈ ધારણ કરનાર સદરહુ પ્રમાણે પૈસા આપ્યા પછી અથવા લે એમ કહ્યા પછી અથવા સદરહુ પ્રકારનો જમીન આપ્યા પછી અથવા લે એમ કહ્યા પછી કોઈ જમીનીના પ્રોસેસનું કામ પોતે અથવા પોતાના મુખત્યારની મારફત ચલાવશે તો તે ધારણ કરનાર કલેક્ટરની રૂબરૂ સંક્ષેપ રીતે ચોક્કસીમાં સાબિત થયા પછી સદરહુ પ્રકારનાં જમીનીનાં પ્રોસેસ, ઉપરથી મેહેસુલની જે રકમ વસુલ કરવાનું ધારતો હશે તે રકમના ધણામાં ધણા ત્રણ ધણા સુધી દંડને પાત્ર થશે.

૯૨. સદરહુ પ્રકારના કમીશન ઉપરથી આપેલો અધીકાર ચાલુ સાલના તથા તેની પ્રત્યક્ષ પાછલી સાલના મેહેસુલના અથવા ગણોતના પૈસા જમીરીથી વસુલ કરવાના કામને લાગુ છે પણ પાછલી સાલના મેહેસુલના અથવા ગણોતના પૈસા જમીરીથી વસુલ કરવાના કામને લાગુ નથી.

૯૩. સદરહુ પ્રકારનું કોઈ કમીશન ધારણ કરનારો મેહેસુલ બદલ અથવા ગણોત બદલ રકમ માગતો હશે તે માગવાની અગાઉ કનીષ્ટ ધારણ કરનારાએ જે મેહેસુલ અથવા ગણોત આપ્યું હશે તેના કરતાં અથવા જે દેણાનો તેણે લખેલો કરાર કર્યો હશે તેના કરતાં વધારે જમીરીથી તેણે વસુલ કરવું નહીં; જે તકરાર પડે તો કલેક્ટરે સંક્ષેપ રીતે ચોક્કસી કરવી નોંધએ. તથા બ્યાજમી હોય તે રકમ કરાવવી નોંધએ. અને આ પ્રમાણે જે રકમ બ્યાજમી છે એવું કરાવવામાં આવે તેના કરતાં વધારે અવેજ કમીશન ધારણ કરનારાએ જમીરીથી વસુલ કરવો નહીં.

જે રકમ કાયદા સર રીતે જમીરીથી વસુલ કરવાનો અધીકાર છે તેના કરતાં વધારે અવેજ જે માણસની પાસેથી જમીરીથી વસુલ કર્યો હોય તેને કલેક્ટરની રૂબરૂ સંક્ષેપ રીતે ચોક્કસી થયને તે વાતની સાબિતી કમીશન ધારણ કરનારા ઉપર થાય તો સદરહુ પ્રકારના વધારે અવેજની રકમની ત્રણ ધણી રકમ તુકસાન બદલ વસુલ કરવાનો હક છે. અને કમીશન ધારણ કરનારની પાસે જે રકમ સદરહુ પ્રમાણે લેણી થશે તે જમીન મેહેસુલની બાકી પ્રમાણે વસુલ કરવાનો અધીકાર છે.

૯૪. દુમાલા જમીન ધારણ કરનારને પાછલી કલમના કોઈ ઠરાવ ઉપરથી એવી મના નથી કે તેણે જમીનનો ફરીથી આકાર કરાવવા બાબતનો પોતાનો હક અથવા જે પુરેપુરી રકમ પોતાને આપવાને કોઈ કનીષ્ટ ધારણ કરનાર બ્યાજમી રીતે પાત્ર છે એવું તેને લાગતું હોય તે રકમના કરતાં ઓછા અવેજ તે

આપતો હશે તે આપત ફરીથી ફરાવ કરવા આપતનો પોતાનો હક સાબિત કરવા સારૂ યોગ્ય અધિકારવાળી કોર્ટમાં તેણે દાવો કરવો નહીં. અથવા સદરહુ પ્રકારની કોર્ટ ફરીઆદીમાં હુકમનામું થયું હોય તે હુકમનામા પ્રમાણે જે રકમ આપવી યોગ્ય છે એવું ફરાવ્યું હોય તે રકમ આ આક્ટમાં પાછળ કહેલી રીતે વસુલ કરવી નહીં.

૯૪. અ (૧) દુમાલા ગામનો વરીષ્ટ ધારણ કરનાર એસીરન્ટ કલેક્ટરને લેખી અરજ કરીને પોતાનું જે ગણોત અથવા જમીન મહેસુલ લેણું હોય તે મહેસુલના માગણા તરીકે પોતાની અરજમાં લખેલી મુદત દરમ્યાન વસુલ કરવું એવી માગણી કરવાને અધિકાર છે.

(૨) કલેક્ટર પોતાની અરજમાં આવે તો તેની દાદ મંજૂર કરવાને મુખત્યાર છે. આવે પ્રસંગે નીચેના ફરાવો લાગુ પડે છે. (અ) મંજૂર કરેલી મુદત દરમ્યાન અથવા તે અગાઉનાં છ વર્ષ દરમ્યાન લેણું થયું હોય કે થાય એવું ગણોત કે જમીન મહેસુલની જમીન ઉપર ફરાવેલ ધારાના કરતાં વધારે ન હોય તેટલે સુધી મંજૂર કરેલી મુદત દરમ્યાન મુલકી અધિકારીઓના હુકમની રૂપે મહેસુલના માગણાં તરીકે વસુલ કરી શકાશે.

(બ) મંજૂર થયેલી કે તેથી અગાઉની મુદત દરમ્યાન તેની પડોશમાંની દુમાલા ન હોય તેવી જમીન સંબંધમાં સરકારનું જમીન મહેસુલ મુલતવી કે માશી કાંધું હોય ત્યારે તેને મળતી મુદત દરમ્યાન વરીષ્ટ ધારણ કરનારનું લેણું થાય તેટલા ગણોત અથવા જમીન મહેસુલનું પ્રમાણ કે તેથી ઓછું પ્રમાણ તહેકુબ રાખવાને કે માફ કરવાને કલેક્ટરને અધિકાર છે.

(ક) ન્યારે તહેકુબ કે માશી કનીષ્ટ ધારણ કરનારને આપી હોય ત્યારે વરિષ્ટ ધારણ કરનારે આપવાનું જમીન મહેસુલ તેટલા પ્રમાણમાં પ્રસંગ પ્રમાણે તેહેકુબ કરવું કે માફ કરવું.

(ડ) રકમ (અ) ની રૂપે ઉપર પ્રમાણે વસુલ કરેલી રકમની ખાકીમાંથી વસુલ કરવાનું ખર્ચ ખાદ કરી જે વધે તે વરીષ્ટ ધારણ કરનારને આપવું.

ખાખ ૮ મો.

સવં ધારા અને જમીન મહેસુલનું સેટલમેન્ટ.

૯૫. જમીન મહેસુલનો ફરાવ કરવા સારૂ, તથા જમીન સંબંધી હકનો દાખલો રાખવા સારૂ, તથા તે કાયમ રાખવા સારૂ, અથવા તેવાજ બીજા કોઈ કારણ સારૂ ઇલાકાના હરકોઈ ભાગના હરકોઈ જમીનની સરવે કરવાનું ફરમાવવાનું ગવરનર ઇનકાઉન્સીલને ન્યારે યોગ્ય લાગે ત્યારે તે પ્રમાણે ફરમાવવાનો અધીકાર ગવરનર ઇનકાઉન્સીલને છે. અને સદરહુ પ્રકારની સરવેને રેવન્યુ સરવે કહેવી. સદરહુ પ્રકારની સરવે કોઈ ગામની અથવા કસબાની અથવા શહેરની એકંદર જમીનને અથવા ગવરનર ઇનકાઉન્સીલ ફરમાવે તે જમીનને જ લાગુ કરી શકાશે. અને જે જમીનને સરવે સેટલમેન્ટ લાગુ કરવા યોગ્ય નથી એવું લાગે તે જમીન તે સેટલમેન્ટ-માંથી કઠ્ઠાડી નાંખવાનો અધીકાર સદરહુ પ્રકારની સરવે કરનારા અમલદારને ગવરનર ઇનકાઉન્સીલના હુકમને અનુસરી છે.

સદરહુ પ્રકારની દરએક રેવન્યુ સરવે ઉપરનો સત્તાધીકાર ગવરનર ઇનકાઉન્સીલની પાસે રહેશે તથા તે-ઓએ તે ચલાવવો.

૯૬. સદરહુ પ્રકારની કોઈ સરવે ચલાવવા સારૂ અથવા તેમાં કામ કરવા સારૂ મોકલેલા સરવે અમલદારને એવો અધીકાર છે કે તેણે સાધારણ નોટીસ અથવા સમન કરીને જમીન ધારણ કરનારાઓને તથા જે માણસોનો જમીનમાં સંબંધ હોય તે સમજા માણસોને જાતે અથવા જેઓને બરાબર સમજાવ્યું હોય તથા મુદ્દાના સમજા સવાલોનો ઉત્તર જેનાથી આપી શકાય એવા કાયદાસર મુખત્યારની આરક્ષે હાજર થવાનું કહેવું, અને તાલુકાના તથા ગામના જે અમલદારોને પોત પોતાના કુદાના નામથી પોતપોતાના આજ્ઞામાં તથા કુદા ઉપર કાયદા ઉપરથી અથવા રીવાજ ઉપરથી આકરી કરવી પડે તેઓને હાજર થવાનું કહેવું અને સરવેના કામમાં તેઓની યોગ્યતા પ્રમાણે મદદ તથા નોકરી કરવી એવું ફરમાવવું.

૯૭. જે જમીનની સરવે હોય તે જમીનની માપણી અથવા પ્રતીષ્ઠ કરવાના કામમાં નીક્કાનવાળા તમે આપીને મદદ કરો એવું જમીનના સમજા ધારણ કરનારાઓને તથા જે બીજા માણસોનો જમીનના

સંબંધમાં હક હોય તે બીજા માણસોને કહેવાનો અધિકાર સરવે અમલદારને છે અને આ કામ સારૂ અથવા સરવેના કામ સંબંધી તેવાજ બીજા કામ સારૂ મંજુર રાખવાની જરૂર પડે ત્યારે તે મંજુરો બાબત અર્થ થાય તેનો તથા સઘળા સાદુ અર્થનો આકાર સર્વે કરેલી જમીન ઉપર કરવો અને મેહેસુલના લેહેણ પ્રમાણે તે વસુલ કરવો.

૯૮. આ કલમમાં આગળ ડરાવ્યું છે તેટલે સુધી ખારેજ કરીને ખેતીનાજ કામ સારૂ ઉપયોગ કરેલી જમીનનું સરવે નંબર કરવું, તે નંબર સરવે કમીશનર સરકારની મંજુરીથી દરેક જગ્યામાં જુદી જુદી પ્રતની જમીન સારૂ ક્ષેત્રફળનું ઓછામાં ઓછું જે પ્રમાણ વખતે વખતે ડરાવશે તેના કરતાં ઓછા ક્ષેત્રફળનું કરવું નહીં, ક્ષેત્રફળના આજમાં ઓછા સદરહુ પ્રમાણે ડરાવ્યાં હોય તેઓના દાખલો દરેક તાલુકામાં આમલતદારની કચેરીમાં રાખવો જોઈએ. તથા તે સઘળે યોગ્ય વખતે લોકોને જોવા સારૂ મળવો જોઈએ.

ટીપ્પ:—ગુજરાતમાં જરાયત માટે એકર અને બગાયત અને ક્યારી માટે બા એકર સુધી ઓછામાં ઓછું ક્ષેત્રફળ સર્વે નંબરના પેટાભાગ કરવા માટે મંજુર કર્યું છે.

ક્ષેત્રફળનાં ઓછામાં ઓછાં પ્રમાણ સદરહુ પ્રમાણે ડરાવ્યાં હોય તે પ્રમાણના કરતાં ઓછા ક્ષેત્રફળના જે સરવે નંબર અગાઉ કરવામાં આવ્યા હશે, અથવા સરવે કમીશનરે આ બાબત સામાન્ય રીતે અથવા કોઈ વિશેષ પ્રસંગે હુકમ આપ્યો હશે તે હુકમથી જે તેવા પ્રકારનાં કરવામાં આવશે તે સરવે નંબરોને આ ડરાવ લાગુ થનાર નથી અને કોઈ સરવે નંબર જમીનનાં દફતરોમાં જુદોજ દાખલ કર્યો હશે તેનું ગમે તેટલું ક્ષેત્રફળ હોય તો પણ તે હુકમથી કર્યું છે એમ સમજવું.

૯૯. મી કલમ ૨૬ થઇ છે.

૧૦૦. કોઈ સરવેનો આજ જે અમલદારને સ્વાધીન હોય તે અમલદારને એવો અધિકાર છે કે ૨૧૪ મી કલમ પ્રમાણે આ બાબત કરેલી કાનુનને અનુસરીને તેણે હપ મી કલમ પ્રમાણે કરેલા હુકમના સ્થાનીક અમલદારોની જે જમીનને જમીન મેહેસુલની સઘળી માશી નહીં હોય તે સઘળી જમીન ઉપર પોતાની નજરમાં આવે તે પ્રમાણે જમીન મેહેસુલનો આકાર ડરાવવો અને સદરહુ પ્રકારના આકાર પ્રમાણે જે રકમો લેહેણી હોય તે સદરહુ પ્રકારની સઘળી જમીન ઉપર ૧૦૨ જ કલમના ડરાવને અનુસરીને વસુલ કરવી જોઈએ.

સદરહુ પ્રકારનો આકાર ડરાવતી વખતે પર મી કલમના વિશેષ ડરાવમાં જે કરવાનું કહ્યું છે તે ઉપર લક્ષ આપવું જોઈએ.

પણ જે જમીનને જમીન મેહેસુલ આપવાની સઘળી માશી હશે તે જમીનનો અથવા જે જમીન હપ મી કલમ પ્રમાણે સર્વે સેટલમેન્ટમાંથી ખસુસ કહાડી નાંખી હશે તે જમીનનો યોગ્ય કમાલ આકાર ડરાવવાની તથા તે નોંધી રાખવાની અથવા સદરહુ પ્રકારની જે જમીનની સર્વે કરી હશે તે સઘળી જમીનના સરવે નંબર કરવાની સદરહુ સરવે અમલદારને આ કલમના કોઈ પણ ડરાવ ઉપરથી મના છે એમ સમજવું નહીં,

૧૦૧ પાછલી કલમ પ્રમાણે આકાર કરવાના અધિકારમાં ખેતીવાડીના કામ સારૂજ ઉપયોગ કરેલી જમીન હોય ત્યારે પ્રત્યક્ષ તે જમીન ઉપર આકાર કરવાના અધિકારનો અથવા ઇરીગેશનના જે સાધનો બાબત પપ મી કલમ પ્રમાણે અથવા સુબંધના સન ૧૮૭૯ ના ઇરીગેશન આક્ટ પ્રમાણે પીઆવો લેવામાં આવતો ન હોય, તે સાધન ઉપર પીઆવાના અથવા આ બાબતના રૂપે આકાર કરવાના અથવા જે બીજી કોઈ રીતે સરકાર મંજુર કરે તે બીજી રીતે આકાર કરવાના અધિકારનો સમાસ થાય છે.

૧૦૨. સર્વેનો આજ જે અમલદારને સ્વાધીન હોય તે અમલદારે ડરાવેલો આકાર સરકારની મંજુરી વગર વસુલ કરવો નહીં સદરહુ પ્રકારના આકાર પોતાને યોગ્ય લાગે તે ફેરફાર કરીને ખેતીવાડીના કામ સારૂજ ઉપયોગ કરેલી જમીન હોય ત્યારે ધણામાં ધણા ત્રીસ વરસની સુદત સુધી તથા બીજી સઘળી જમીન બાબત ધણામાં ધણા નવાજી વરસની સુદત સુધી કાયમ રાખ્યા છે એવું જાહેર રીતે ફરમાવવાનો અધિકાર મર્વનર ઇનકાઉન્સીલને છે.

૧૦૩. જ્યારે ૧૦૦ મી અને ૧૦૧ મી કલમો મુજબ ડરાવેલો ધારો લેવાનું ૧૦૨ જ કલમની રૂપે મંજુર કર્યું હોય અને તે બાબતની નોટીસ આ અર્થે મર્વનર ઇનકાઉન્સીલે કરેલી કાનુનો મુજબ આપી

હોય ત્યારે જે જમીનોના સંબંધમાં ધારા મંજૂર કર્યો હોય તે જમીનના સંબંધમાં સેટલમેન્ટ દાખલ કર્યું છે એમ ગણવું.

૧૦૪. અસલ અથવા ફરી આકારેલું સરવે સેટલમેન્ટ જે સાલમાં ઉપરની છેલી કલમ પ્રમાણે ચાલુ કરવામાં આવશે તે સાલમાં જે જમીનનો નવો ફરેલો આકાર અગાઉના કરતાં વધારે હશે તે સંબંધી જમીનના જુના તથા નવા આકારમાંના તફાવતની છુટ આપવી નોંધએ અને નવો ખેસાડેલો આકાર આગલી સાલથી માત્ર લેવો નોંધએ.

અસલ અથવા ફરી આકારેલું સરવે સેટલમેન્ટ જે સાલમાં ચાલુ કરવામાં આવશે તે સાલ પછીની સાલમાં જે કોઇ ખાતાદાર તેણે ધારણ કરેલા સરવે નંબર પૈકી કોઇ સરવે નંબરના અથવા તેના પેટા વિભાગના સદરહુ પ્રકારના નવા આકાર ઉપરથી ખેસાડેલા વધારાના દરથી નારાજ થાય તો તે સદરહુ પ્રકારના નંબર અથવા પેટા વિભાગ કલમ ૭૪ માં કહેલી રીતે માર્થ મહીનાની ૩૧ મી તારીખે અથવા તે તારીખની અગાઉ છોડી દેતો, તેને સદરહુ પ્રમાણે ખેસાડેલા વધારાની છુટ મળવી નોંધએ,

૧૦૫. ૧૦૨ છ કલમમાં ફરમાવ્યા પ્રમાણે આકાર ડરાવવો તે કેવળ સાધારણ જમીન મેહેસુલને લાગે છે એમ સમજવું અને તે આકાર ઉપરથી એમ સમજવું કે નીશાળ તથા ગામના જીલ્લાના રસ્તા તથા પુલ તથા તળાવ તથા કુવા તથા મુસાફરો સાફે ધર્મશાળા તથા એવાં જ બીજાં કામ, એવાં સ્થાનિક સુધારાનાં કામ સાફ જે બાબ ખેસાડવાનો અધિકાર ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલને જે વખતે જે કાયદો અમલમાં હોય તે કાયદા પ્રમાણે હશે તે બાબ અથવા ૫૫ મી કલમના ડરાવ પ્રમાણે અથવા ઇરીગેશન આક્ટ પ્રમાણે પીઆવો ખેસાડવાનો અધિકાર છે તે પીઆવો લેવાને હરકત થશે.

૧૦૬. નવેશરથી રેવન્યુ સરવે કરવાનું અથવા તે સરવેને સહાયકારક કાંઇ કામ કરવાનું હરકાઈ વખતે ફરમાવવાનો અધિકાર ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલને છે પણ ૧૦૨ છ કલમના ડરાવ પ્રમાણે જે મુદત અગાઉ ડરાવેલી હશે તે મુદત પુરી થાય ત્યાં સુધી વધારેલો આકારમાં અમલમાં આવનાર નથી. પણ એવું ડરાવ્યું છે કે ત્યારે કોઇ પણ પ્રદેશની જમીનની એકદર પ્રત બીજી વખતે કરવામાં આવી હોય, અથવા ત્યારે કોઇપણ પ્રદેશની પ્રથમ કરેલી પ્રત આખરની સમજવી એવું સરકારે મંજૂર કર્યું હોય ત્યારે, સદરહુ પ્રદેશને આકાર ફરી તપાસીને ડરાવવા સાફ તેવી પ્રત ફરીથી કરવામાં આવશે નહીં.

૧૦૭. જમીન મેહેસુલનો આકાર ફરી તપાસીને ડરાવવી વખતે જમીનની કીમત, તથા જેને જમીન ખેતીના કામમાં લગાડી હોય તો ખેતીથી થનારો નફો બ્યાનમાં લેવામાં આવશે. પણ એવું ડરાવ્યું છે કે આ આક્ટ પ્રમાણે, અથવા સન ૧૮૬૫ ના મુંબઇના ૧ લા આક્ટ પ્રમાણે અગાઉ કરેલું કોઇ સરવે સેટલમેન્ટ ચાલુ હશે તે મુદતમાં કોઈ પણ જમીનમાં તે જમીનના ખાતાદાર પોતાના ખર્ચથી કોઇ સુધારો કર્યો હોય તો તે સુધારાના સમ્બંધી સદરહુ જમીનની કીમતમાં, અથવા સદરહુ જમીનના ખેતીથી થનારા ફાયદામાં કોઇ વધારો થયો હશે તો તે વધારો, સદરહુ જમીનનો આકાર ફરી તપાસીને ડરાવવી વખતે ગણવામાં આવશે નહીં.

૧૦૮. જમીન મેહેસુલનો આકાર કરવાને અથવા તપાસીને ફરી આકાર કરવાને પ્રસંગે દરએક સરવે નંબરનું ક્લેરફણ તથા આકાર તથા ડરાવવામાં આવે એવી બીજી કોઇ વિગતો એ જેમાં બતાવેલા હોય એવું એક પત્રક તથા બીજા કાગળ પત્ર સરકાર વખતે વખતે લુકમ કરે તે લુકમ પ્રમાણે તપાસાર કરવા એ સરવે અમલદારનું કામ છે તે પત્રકને “ સેટલમેન્ટ પત્રક ” કહેવું.

૧૦૯ અને ૧૧૦ કલમો ૨૬ કરી છે.

૧૧૧. કોઇ દુમાલા ગામ અથવા ઇસ્ટેટ સરકારી અમલદારના વહીવટમાં થોડી મુદત સુધી આવે ત્યારે તેમાંની જમીન સરવે સેટલમેન્ટ ઉપરથી ડરાવેલા દરે અથવા બીજા દર તેને બ્યાનથી લાગે તે બીજા દર ડરાવીને તે બીજા દર ખેડવા સાફે આપવાનો ભોગવટામાં ન હોય તેવી જમીન પરે આપવાનો અને દુમાલા નહીં હોય તેવી જમીનનો વહીવટ કરવા બાબતની કાનુન જેટલી લાગુ થાય તેટલી તે લાગુ કરીને તથા સદરહુ ગામ અથવા ઇસ્ટેટ સરકારી અમલદારના વહીવટમાં હોય ત્યાં સુધી તેના મેહેસુલનો બીજી રીતે વહીવટ કરવાનો અધિકાર કલેક્ટરને છે. પણ એવું ડરાવ્યું છે કે સદરહુ પ્રકારના ગામના અથવા ઇસ્ટેટના વરીટ ધારણ કરનારાએ જમીન સંબંધી કોઇ લખેલી કચુલત કરી આપી હશે તે કચુલત ઉપરથી તે જમીન ઉપરના

સરકારના કાયદાસર હકને નુકશાન થતું નહીં હોય તેટલે અંશે તે કચુલાયત આ કલમ પ્રમાણે ચલાવેલાં કાંઈ કામથી નીરબાધીત રહેશે.

૧૧૨. ગરનર ઇનકાઉન્સીલના હુકમ ઉપરથી કરેલાં તથા બહાલ કરેલાં તથા મંજૂર કરેલાં જમીન મહેસુલનાં સરવે સેટલમેન્ટો જે હાલ ચાલુ હશે તે અમલમાં રહેશે તથા અમલમાં છે એવું આ કલમ ઉપરથી ખુલ્લું કહેવામાં આવે છે પણ તેઓને આ આકટના ઠરાવ લાગુ થશે.

૧૧૩. સરકારને મહેસુલ આપતી હોય તેવી ઇસ્ટેટની વહેંચણી કરવામાં થયેલો ખર્ચ, જે ભાગીદારોની માગણી ઉપરથી વહેંચણી કરી હોય તેમની પાસેથી મહેસુલના માગણી તરીકે વસુલ કરવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે.

૧૧૪. જે ખેતી ઇસ્ટેટમાં રેવન્યુ સર્વે ચાલુ કરી હશે તે ખેતી ઇસ્ટેટના (અથવા કોઈ તાલુકદારી ઇસ્ટેટના) એક અથવા વધારે સહભાગીઆ સદરહુ ઇસ્ટેટની વહેંચણુ કરવાને કચુલ હોય તો તે સહભાગીઆના પરસ્પર હક પ્રમાણે સદરહુ ઇસ્ટેટના ભાગ કરવાનો તથા તે સહભાગીઆને સદરહુ પ્રકારના ભાગ આપવાનું ઠરાવવાનો અધીકાર કલેક્ટરને અથવા આ આજ્ઞત તેણે યોગ્ય રીતે અધીકાર આપેલા ખીજ કોઈ અમલદારને છે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે હેડળ લખ્યા પ્રમાણે હકીકત હોય તો વગર સદરહુ પ્રકારની વહેંચણુ કરવી નહીં એટલે (અ) ઇસ્ટેટમાં પોત પોતાનો હક કેટલે સુધી છે એ ખાજત સઘળા સહભાગીઆ કચુલત થએલા હોય તો વગર અને; (બ) સદરહુ પ્રકારની વહેંચણુ થયા બાજત કચુલ હોય એવા ભાગીઆના ભાગનો અથવા કચુલ હોય એવા ભાગીઆઓના ભાગોનો આકાર આપ્યા ઇસ્ટેટના આકારના નીમે કરતાં વધારે હોય તો વગર. સદરહુ પ્રકારને પ્રસંગે વહેંચણુ કરવાનો ખૂબ વહેંચણુ કરેલા ઇસ્ટેટના સઘળા સહભાગીઆઓની પાસેથી મહેસુલના માગણી પ્રમાણે વસુલ કરવો નોંધાયે.

૧૧૫. મી કલમ ૨૬ થઈ છે.

૧૧૬. જ્યારે ચાવેતર કરવા લાયક જમીનનો કોઈ ભાગ ૬૫ મી કે ૬૭ મી કલમના ઠરાવોની રૂયે ખેતી સિવાયના ખીજ કામો માટે વાપરવાની પરવાનગી આપી હોય અને જમીનનો કોઈ ભાગ ૩૮ મી કલમની રૂયે મુદત જુદો કાઢી મુક્યો હોય અથવા ૪૮ મી કલમ પ્રમાણે ધારામાં ફેરફાર ક્યો હોય કે તે લીધો હોય ત્યારે તેનો કલેક્ટરની મંજૂરી લઈને જુદો નંબર પાડવાનો અધિકાર છે.

૧૧૭. ૧૧૬ મી કલમના કોઈ ઠરાવ ઉપરથી સને ૧૮૬૨ ના મુબાઈના ૫ મા આકટના ઠરાવોને આધ આપતો નથી.

૧૧૭. અ (૧) સર્વે નંબરના જમીન ઉપરના જે હક મેળવવામાં આવે તે ખ્યાનમાં લઈને અથવા ખીજ કારણ સર જરૂર પડે તેટલા પેટા વિભાગ કરવાનો કોઈ પણ વખતે અધિકાર છે.

(૨) સર્વે નંબરના પેટા વિભાગ કરવાનું તથા તેનો ધારો ઠરાવવાનું કામ ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ જે કાનુનો કરે તે મુજબ કરવું. પણ ઠરાવ્યું છે કે કોઈ પણ સર્વે નંબર કે પેટા વિભાગના ધારાની કુલ રકમ ૧૦૨ જી કલમની રૂયે જે મુદત માટે ધારો ઠરાવ્યો હોય તે મુદત દરમ્યાન ૪૮ મી કલમ મુજબ ધારો ફેરફારને પાત્ર હોય તે સીવાય વધારવી નહિ.

(૩) આવા પેટા વિભાગનું ક્ષેત્રફળ તથા ધારો જમીનના દફતરોમાં દાખલ કરવાં.

૧૧૭ બ. જે સર્વે નંબરના કોઈ પેટા વિભાગનું ૭૪ મી કલમ મુજબ રાજીનામું આપ્યું હોય કે, જમીન મહેસુલ આપવાની કસુર કરવાથી સરકાર દાખલ થયો હોય તો તે સર્વે નંબરને કલેક્ટરે ખીજ પેટા વિભાગના ખાતેદારોને પોતાને યોગ્ય લાગે તેવી કીમતે આપવાની માગણી કરવી. જે તે સઘળા ના પાડે તો પછી પોતાને યોગ્ય લાગે તેવો નિકાલ કરવો.

પણ ઠરાવ્યું છે કે સદરહુ પેટા વિભાગનો ભોગવટો કરવામાં આવે ત્યાં સુધી અથવા આખા સર્વે નંબરનું રાજીનામું આપે ત્યાં સુધી અથવા ખેમંથી એક બાજત પહેલી અને ત્યાં સુધી તે પેટા વિભાગનો ધારો તે સર્વે નંબરના ખીજ પેટા વિભાગોના ખાતેદાર પાસેથી, તેમના પોતાના પેટા વિભાગો માટે જે ધારો લેણુ થતો હોય તેની રકમના પ્રમાણમાં લેવો.

જે એવા પેટા વિભાગનો કોઈ પેટા વિભાગ કચળગીરો આપ્યો હોય તો 'ગીરો' આપનારાને ૩ જી કલમમાં ગમે તે ઠરાવ હોય તોપણ આ કલમના કારણ સાથે તેને ખાતેદાર ગણવા.

બાબ ૯ મો.

હદ ઠરાવવી તથા હદ નિશાન બાંધવા તથા હીકાક રાખવાં.

૧૧૮. ખીટીશ સરકારના મુલકમાંના ગામની હદ સરવે અમલદારોએ અથવા આ કારણુ સાડ સરકાર જે બીજા અમલદારને નીમશે તે બીજા અમલદારોએ ઠરાવવી જોઈએ તથા તે સંબંધી સઘળી તકરારનો નીકાલ કરવો જોઈએ તથા સદરહુ અમલદારોએ હેઠળ લખેલી કાનુનો પ્રમાણે ચાલવું જોઈએ.

કાનુન ૧—લગતાં હોય એવાં કોઇ પણ બે અથવા વધારે ગામના પટેલ તથા બીજા અમલદાર અને દુમાલા ગામ હોય ત્યારે તેનો ધારણુ કરનાર અથવા યોગ્ય રીતે અધીકાર આપેલો તેનો મુખત્યાર તેઓના ગામની પરસ્પર સામાર્થિક હદ ફલાણી લીટી પ્રમાણે છે એમ આપ ખુશીથી કમુલ કરે ત્યારે હદ ઠરાવનારા અમલદારે સદરહુ પક્ષકારની પાસેથી તે પ્રમાણે કમુલાયત લખાવી લેવી અને પછી કમુલ કરેલી રીત પ્રમાણે હદ ઠરાવવી અને આ પ્રમાણે કોઇ ગામની હદ હરી એટલે તે આખરની હરી એમ સમજવું પણ તે કમુલાયત કપટથી અથવા ધમકી આપીને અથવા કાયદા વીરૂદ્ધ બીજા કાંઈ ઇલાજ કરીને લીધી એવું સદરહુ અમલદારને દેખાઈ આવે તોજ માત્ર તે આખરની હરી એમ સમજવું નહીં.

કાનુન ૨—પટેલ તથા ગામના બીજા અમલદાર અને દુમાલા ગામ હોય તો તે ગામનો ધારણુ કરનાર અથવા યોગ્ય રીતે અધીકાર આપેલો તેનો મુખત્યાર ઉપરની કાનુનમાં કહેલી રીતે પાત પોતાના ગામની હદ ઠરાવવાને રાજી ન થાય અથવા કમુલાયત લીધી તે કપટથી અથવા ધમકી આપીને અથવા કાયદા વીરૂદ્ધ બીજા કાંઈ ઇલાજ કરીને લીધી એવું સદરહુ અમલદારને દેખાઈ આવે તો, અથવા કાંઈ તકરાર ચાલુ હોય તો તકરારી જમીનની સદરહુ અમલદારે સરવે કરીને તેના નકશો કરવો અને તે નકશામાં તકરાર કરનાર પક્ષકાર જે જમીન બાબત ઘડવો કરતા હોય તે જમીન તથા તે સંબંધી સઘળી વીગત બતાવવી અને સદરહુ પક્ષકારના ઘવાની રીત પ્રમાણે ચોક્કશી કરવી અને પછી તે મુકદમાનો ચુકાદો કરવો. સંબંધવાળા ગામે પછકી એક ગામ દુમાલા હોય તો સરવે અમલદાર સરવે સુપરીન્ટેન્ડેન્ટ ન હોય તો તેણે કરેલો ચુકાદો સરવે સુપરીન્ટેન્ડેન્ટ મંજૂર કરવો જોઈએ અને ચુકાદો બીજા કોઈ અમલદારે કર્યો હોય તો તે કારણુ સાડ સરકાર જે બીજા અમલદારને નીમે તે બીજા અમલદારે મંજૂર કરવો જોઈએ.

૧૧૯. સરવેની વખતે ખેતરની અથવા ધારણુ કરેલી જમીનની હદ બાબત તકરાર ન હોય તથા તે બરોબર છે એવું ગામના અમલદાર તે વખતે હાજર હોય તે કહે તો ધારણુ કરનારાએ અથવા બોગવટો કરનારા માણસે બતાવ્યા પ્રમાણે હદ ઠરાવવી અને તકરાર હોય તો અથવા સદરહુ ધારણુ કરનારા અથવા બોગવટો કરનારા માણસ હાજર ન હોય તો સરવે અમલદારે જમીનનાં દફતરો પ્રમાણે અને ગામના અમલદારના તથા લગતી જમીનના ધારણુ કરનારાના કહેવાથી બોગવટો સાબિત થાય તે પ્રમાણે અથવા સરવે અમલદાર જે બીજા પુરાવો અથવા માહિતી મેળવી શકે તે પુરાવા ઉપરથી અથવા માહિતી ઉપરથી તે હદ ઠરાવવી.

જે ખેતરની અથવા ધારણુ કરેલી જમીનની સરવે થઇ નહીં હોય તે ખેતરની અથવા જમીનની હદ બાબત તકરાર ઉત્પન્ન થાય તો સરવે પુરી થયા પછી હરકોઈ વખતે કોઈ સરવે નબંરની કે તેના પેટવિજાગની હદ બાબત તકરાર ઉત્પન્ન થાય તો તેનો નિકાલ કલેક્ટરે કરવો જોઈએ; અને જમીનના દફતરોમાંથી અગાઉ ઠરાવેલી હદ બાબત ખાત્રી થાય તેવો પુરાવો મળતો હોય તો કલેક્ટરે સરવેના દફતરો પ્રમાણે નીકાલ કરવો અને તેવો ખાત્રીના પુરાવો ન મળતો હોય તો જે બીજા પુરાવો તે મેળવી શકે તે પુરાવા પ્રમાણે નીકાલ કરવો.

૧૨૦. હવની તકરારમાં જે પક્ષકારોનો સંબંધ હોય તે પક્ષકાર તકરારનો નીકાલ પંચ કમીટીની મારફત કરવાને રાજી હોય અને તે પ્રમાણે લખેલી અરજી કરે તો અરજી ન કરી હોય ત્યારે હદ ઠરાવવી એ જે અમલદારનું કામ હોય તે અમલદારે નીરહીષ્ટ કરેલી મુદતમાં જોજામાં જોજા ગણુ માણસોની કમીટી નીખી આપવાનું સદરહુ પક્ષકારોને કહેવું અને સદરહુ પ્રમાણે તિમેલી કમીટી અથવા તે કમીટીના આશ્રમી પૈકી

નીમે કરતાં વધારે આશામી સદરહુ અમલદાર મુદત નીમે તે મુદતમાં ફેંસલો કરે અને તે ફેંસલો સદરહુ અમલદાર મંજુર કરે એટલે અથવા તે અમલદાર સરવે સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટના દરજ્જા કરતાં ઓછા દરજ્જાનો સરવે અમલદાર હોય તો સરવે સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ મંજુર કરે એટલે, આખરનો થશે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે પંચનો નિવાડો અથવા પંચને સોંપેલાં કામ પૈકી કાંઈ કામ સીવીલ પ્રોસીજર કોડના બીજા પરિશિષ્ટના ૧૪ માં પેરેગ્રાફમાં કહેલા કાંઈ પણ કારણ સાફ તેજ પંચની પાસેથી ફરીથી વિચાર કરવા સાફ મોકલવાનો અધીકાર સદરહુ અમલદારને અથવા સરવે સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટને છે.

સદરહુ રીતે નીમેલી કમીટી નીરદોષ કરેલી મુદતમાં તકરારનો નીકાલ કરવાને ચુકે અને મુદત વધારવાનું સદરહુ અમલદારને અથવા સદરહુ અમલદાર સરવે સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટના દરજ્જા કરતાં ઓછા દરજ્જાનો સરવે અમલદાર હોય તો સરવે સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટને યોગ્ય ન લાગે તો આ આકટમાં કહેલી બીજી રીતે તે તકરારનો નીકાલ કરવો એ સદરહુ અમલદારનું કામ છે.

૧૨૨. (૧) આ બાબ માહેલા પાછલા ઠરાવો પૈકી કોઈ પણ ઠરાવ પ્રમાણે હદનો ઠરાવ થાય તે હેઠળ લખેલી વાતને નિર્ણયકારક છે એમ સમજવું.

(અ) હદની લોટીની અથવા દર નીશાનની ખરી જગોનો અને

(બ) કરેલી હદની ખેડિયાળ ઉપરની જમીન ધારણ કરનારના તેઓએ દરએક ધારણ કરેલી જમીનમાં નીવાડની જમીન આવે છે કે નથી આવતી એવું ઠરાવ્યું હશે તે નીવેડની જમીન સંબંધી હકના.

(૨) જ્યારે આવી રીતે હદ નક્કી કરવામાં આવે ત્યારે જે કોર્ટ પણ જમીન ધારણ કરનારના કબજામાં તેણે ધારણ કરેલી જમીનને જે જમીન લાગુ નથી એમ નિકાલ કરવામાં આવ્યો હોય તેવી કોઈ પણ જમીન ખોટી રીતે હશે ત્યારે તેને કોઈ પણ વખતે જમીનમાંથી સક્ષિપ્ત રીતે કામ ચલાવીને કાઢી મૂકવાને કલેક્ટરને અધિકાર છે.

હદ નીશાન.

૧૨૨. જે સરવે અમલદારને સરવે સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ અથવા સેટલમેન્ટ ઓફીસરે અધીકાર આપ્યો હશે તેને ગામ અથવા સરવે નંબર અથવા સર્વે નંબરના પેટાવિભાગ પછી તે સરવે નંબર ખેડેલાં હોય કે પકતર હોય તેઓના હદ નીશાન નીરદોષ કરવાનો અથવા બંધાવવાનો અથવા અંકાવવાનો અથવા ટકાવી રખાવવાનો અથવા તેમની મરામત કરાવવાનો અને તે બાબત ખરચ થાય તે ધારણ કરનાર ઉપર અથવા જે બીજા માણસોનો તેમાં હક સંબંધ હશે તે બીજા માણસો ઉપર નાખવાનો અધીકાર છે.

જમીન ધારણ કરનારાઓને તેઓનાં હદ નીશાન બાંધવાનું, આંકવાનું, ટકાવી રાખવાનું, અથવા તેઓની મરામત કરવાનું જાહેરનામું જે જમીનની સરવે ચાલતી હશે તે જમીન જે ગામની હશે તે ગામના ઓરમાં અથવા બીજા પ્રસિદ્ધ જગાએ લગાડવું; અને તે જાહેરનામામાં સરવે નંબર કે તેના પેટાવિભાગના ધારણ કરનારાએ પોતપોતાનાં સરવે નંબરનાં કે તેના પેટાવિભાગનાં હદ નીશાન નીરદોષ મુદતમાં બાંધવાં, આંકવાં, ટકાવી રાખવાં, અથવા તેઓની મરામત કરવી એવું તેઓને ફરમાવેલું જોઈએ, અને સદરહુ પ્રમાણે ફરમાવ્યા મુજબ તેઓ કરવાને ચુકે ત્યારે સરવે અમલદારે તે બાંધવા, આંકવાં અથવા તેઓની મરામત કરવી અને તેઓ બાબત થયેલો સબજો ખરચ આ કલમમાં પાછળ ઠરાવ્યા પ્રમાણે નાંખવો.

સદરહુ રીત પ્રમાણે સામાન્ય જાહેરનામું લગાડ્યું એટલે જે જમીનને તે સરવે લાગુ હશે તે જમીનની હદ માહેલા કોઈ સરવે નંબરમાં કે તેના પેટાવિભાગમાં જે જે માણસનો કાંઈ હક સંબંધ હશે. તે તે દરએક માણસને બરાબર તથા પુરતી નોટીસ આપી એમ સમજવું.

હદ નીશાન, સરવે સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ આ બાબતમાં ૨૧૪ મી કલમની રૂયે કરવામાં આવેલી કાનુનોને પાત્ર રહીને જમીનનો તથા હવાના પ્રકાર પ્રમાણે ઠરાવે તેવા પ્રકારનાં હોવાં જોઈએ; અને તેવી રીતે બાંધવાં, આંકવાં, ટકાવી રાખવાં જોઈએ અથવા તેઓની મરામત કરવી જોઈએ અને તેટલાં મહોટાં તથા તેવા પદાર્થોનાં હોવાં જોઈએ,

૧૨૩. ધારણ કરેલી જમીનનાં હદ નીશાન યથાર્થીત રાખીને તેઓની સારી મરામત રાખવા બાબત અને તેઓમાં ફેરફાર થવાની અથવા જગા ઉપરથી તેઓને હલાવ્યાથી અથવા તેઓની મરામત ન રાખ્યાથી

તે આપત મુલકી અમલદારોએ વ્યાજની રીતે જે ખર્ચ કર્યો હશે તે સઘળા આપત દર એક જમીન ધારણ કરનાર જવાબદાર છે, ગામના હદ નીશાનનો નાશ અથવા હુકમ વગર તેમાં ફેરફાર ન કરવા દેવો એ ગામના અમલદારો તથા નોકરોનું કામ છે.

૧૨૪ કોષ પશુ જીલ્લામાં સરવે સેટલમેન્ટ ચાલુ કરવામાં આવ્યું એટલે હદ નીશાનનો ચારજ કલેક્ટર પાસે જશે. અને તે બાંધવા આપત, આંકવા આપત, ચથારથીત રાખવા આપત અને તેઓની મરામત કરવા આપત તજવીજ કરવી એ તેનું કામ છે અને કલમ ૧૨૨ મી ઉપરથી સરવે અમલદારને આપેલા અધિકાર આ કારણુ સાફ કલેક્ટરને પ્રાપ્ત થશે.

૧૨૫. હદ નીશાન જાણી જોઈને કહાડી નાંખ્યાની અથવા જગા ઉપરથી હલાવ્યાની અથવા તેને નુકશાન કર્યાની કલેક્ટરની રૂબરૂ અથવા સરવે અમલદારની રૂબરૂ અથવા માલિકકરીની રૂબરૂ સંલેપ રીતે ચોકશી થઈને કોષ માણસ ઉપર સાબિતી થશે તે માણસ સદરહુ પ્રમાણે કહાડી નાંખેલા અથવા જગા ઉપરથી હલાવેલા અથવા નુકશાન કરેલા દરેક નીશાન આપત ધણીમાં ધણી પચાસ રૂપીઆ સુધી દંડને પાત્ર થશે.

આ કલમ પ્રમાણે કરેલો દરએક દંડનો અડધો ભાગ ખાતમી આપનાર હોય તો તેને આપવાનો ઠરાવ કરવાનો અધીકાર દંડ કરનાર અમલદારને છે અને રહેલા અરધા ભાગમાંથી તે નીશાન દુરસ્ત કરવાનો ખર્ચ લેવાનો અધીકાર છે.

આખ ૧૦ મો.

ગામનાં તથા કસબાનાં તથા શહેરનાં ગભાણુ માંહેની જમીન આપત-ગભાણુ કરવાં.

૧૨૬. જમીનના ધારણુ કરનારના હક વીચમાન હશે તે સઘળા હક તરફ લક્ષ આપીને સરકારના સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમ પ્રમાણે ચાલીને કષ્ટ જમીન ગામના અથવા કસબાના અથવા શહેરના ગભાણુમાં છે એ ઠરાવવાનો અને તેઓની હદ ઠરાવવાનો તથા તે હદમાં વખતે વખતે ફેરફાર કરવાનો અધીકાર કલેક્ટરને અથવા સરવે અમલદારને છે.

જમીન મેહેસુલની માફી.

૧૨૭. સને ૧૮૫૨ નો ૧૧ મો આક્ટ તથા સને ૧૮૮૩ નો મુ'બદ્દનો ૨ જો તથા સાતમો આક્ટ એ દરેક જે મુલકને લાગુ છે તે મુલકમાં તે આક્ટ જે કસબામાં અથવા શહેરમાં હક આપતની ચોકશી સન ૧૮૬૮ ના મુ'બાદ્દના ચોથા આક્ટના ઠરાવ પ્રમાણે થઈ છે, તે કસબાના અથવા શહેરના ગભાણુની હદમાં એવી જમીન હશે કે જેનો આજ સુધી ખેતીનાજ કામ સાફ ધણુ કરીને ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હશે તે સઘળી જમીનને લાગુ છે, તથા હંમેશાં લાગુ હતા એમ સમજવું, પણ સદરહુ આક્ટોના ઠરાવ સદરહુ પ્રકારના કોષ કસબાનાં અથવા શહેરનાં ગભાણુની હદ માંહેની બીજી કોષ જમીનને લાગુ છે એમ સમજવું નહીં.

૧૨૮. જે કસબામાં તથા શહેરમાં હક આપતની ચોકશી સને ૧૮૬૮ ના મુ'બદ્દના ૪ થા આક્ટના ઠરાવ પ્રમાણે થઈ છે તે કસબાનાં તથા શહેરનાં ગભાણુ માંહેની જે જમીનનો આજ સુધી ખેતીનાજ કામ સાફ ધણું કરીને ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે તે જમીન સિવાય જે બીજી જમીનને જમીન મેહેસુલની હાલ માપી હશે તે હેડળ લખ્યા પ્રમાણે વાત હશે તો ચલાવવામાં આવશે, એટલે:—

૧ લી—જો સદરહુ પ્રકારની જમીન. જે સર્વે આ કલમના કારણુ સાફ સરકાર કબુલ કરે છે તેવી સર્વે કોષ કસબાની અથવા શહેરની અગાઉના વખતમાં થયેલી હશે, તે કસબામાં અથવા શહેરમાં હશે, અને તે જમીન તે સર્વેના નકશામાં અથવા બીજા કાગળ પત્રમાં જમીન મેહેસુલ આપવાની સઘળી અથવા થોડી માપીથી ધારણુ કરેલી છે એવું દર્શાવેલું હશે તો.

૨ જી—જો સદરહુ પ્રકારની જમીન સદરહુ પ્રકારના કસબાને અથવા શહેરને મુ'બાદ્દનો સને ૧૮૬૫ નો ૧ લો આક્ટ અથવા સને ૧૮૬૮ નો ૪ થો આક્ટ લાગુ કર્યાનો અગાઉ જમીન મેહેસુલ આપવાની સઘળી અથવા થોડી માપીથી પાંચ વરસથી ઓછી નહીં હોય એવી સુદત સુધીમાં ધારણુ કરેલી હશે તો.

૩. જી—સદરહુ પ્રકારની જમીન, મેહેસુલ આપવાની સઘળી અથવા થોડી માપીથી જમીન ધારણુ કરવી એવી સનદ આપવાનો અથવા એવા દેખા આપત મંજુરીનો લેખ આપવાનો અધિકાર જે અમલદારને હોતો

એવું સરકાર કબુલ કરે છે તે અમલદારની સનંદ ઉપરથી અથવા મંજુરીના લેખ ઉપરથી જમીન મહેસુલ આપવાની સઘળી અથવા થોડી માફીથી ધારણ કરેલી હશે તો, પછી ધારણ કરી તે ગમે તેટલા વરસ ધારણ કરેલી હોય તો પણ ચીંતા નહીં.

૧૨૯. ઉપરની છેલી કલમ પ્રમાણે માશીના દાવાનો કલેક્ટરે સંલેપ રીતે ચોકાશી કરીને નીકાલ કરવો અને તેનો ડરાવ આખરનો છે એમ સમજવું.

૧૩૦. જે કસ્યાને તથા શહેરને ૧૨૮ મી કલમ લાગુ છે તે કસ્યામાં તથા શહેરમાં જે જમીનનો આજ સુધી ખેતીનાજ કામ સારૂ ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે તે જમીન શીવાય બીજી જે જમીનનો ભોગ-વટ્ટો તે જમીન જે કસ્યામાં અથવા શહેરમાં હશે તે કસ્યાને અથવા શહેરને મુજાબનો સને ૧૮૬૫ નો ૧ લો અથવા ૧૮૬૮ નો ૪ થો આકટ લાગુ કર્યાની અગાઉ જે વરસના કરતાં ઓછી મુદત સુધી અધીકાર વગર કર્યો હશે તે બીજી જમીનના ધારણ કરનાર તે જમીન ઉપર જમીન મહેસુલ આકાર્ય હશે તે ઉપરાંત તે જમીનની કીમત પણ આપવાને પાત્ર થશે. સદરહુ કિંમત ૬૨ મી કલમના ડરાવ પ્રમાણે ડરાવવી નેંધએ.

પરચુરણ.

૧૩૧. કોઇ ગામનાં અથવા કસ્યાનાં અથવા શહેરનાં ગભાણુમાંની જે જમીનનો ખેતીનાજ કામ સારૂ ધાતું કરીને ઉપયોગ કરવામાં આવતો હશે તે જમીન શીવાય બીજી જમીનની ૯૫ મી કલમ પ્રમાણે સરવે અથવા ૧૦૬ ડી કલમ પ્રમાણે નવેસરથી સરવે કરવાનું ફરમાવવાનું ગવરનર ઇનકાઉન્સીલને દરકોઇ વખતે યોગ્ય લાગે તો તેવી સરવે કરવી તે તથા તે સંબંધી સઘળા કામનો અદાખત કરવો ને આ આકટના ૮ મા તથા ૯ મા આજના ડરાવ પ્રમાણે કરવો નેંધએ પણ એવું ડરાવ્યું છે કે જે કસ્યામાં અથવા શહેરમાં જે હવર લોકો કરતાં વધારે લોકોની વસ્તી હોય તે કસ્યાની અથવા શહેરની સદરહુ પ્રકારની કોઇ સરવેને સદરહુ આજની ૯૬ મી અથવા ૯૭ મી અથવા ૧૦૧ મી અથવા ૧૦૪ થી અથવા ૧૧૮ મી કલમના કોઇ પણ ડરાવ લાગુ છે એમ સમજવું નહીં.

૧૩૨. જે કસ્યામાં અથવા શહેરમાં જે દમર લોકોના કરતાં વધારે લોકોની વસ્તી હોય તે કસ્યાના અથવા શહેરના ગભાણુની ઉપરની છેલી કલમના ડરાવ પ્રમાણે સરવે કરવામાં આવે ત્યારે ધરના ગભાણુનો દર એક ધારણ કરનાર સરવે આજત એક શી આપવાને પાત્ર થશે; તે શીનો આકાર આ આજત સરકાર વખતે વખતે જે કાનુન કરશે તે કાનુન પ્રમાણે કલેક્ટરે કરવો નેંધએ; પણ એવું ડરાવ્યું છે કે સદરહુ શી કોઇ પણ પ્રસંગે દરેક ધરના ગભાણુ અથવા તેના બુદ્ધા ધારણ કરેલા કોઇ પણ ભાગ માટે દશ રૂપીઆ કરતાં વધારે હોવી નહીં નેંધએ, સદરહુ સરવેની ફી તે કસ્યાના અથવા શહેરના ગભાણુની અથવા જાહેર ખખરમાં જતાવેલા તે કસ્યાના અથવા શહેરના ભાગની, સરવે પુરી થયા પછી; કલેક્ટર આ આજત પ્રસીદ્ધ જાહેર ખખર આપે તે જાહેર ખખરની તારીખથી છ મહીનાની અંદર આપવી નેંધએ.

૧૩૩. સદરહુ પ્રકારના ધરના ગભાણુના દર એક ધારણ કરનારે સદરહુ સરવેની ફી આપ્યા પછી, તેને કલેક્ટરની પાસેથી હું પરીશીષ્ટના નમુના પ્રમાણે અથવા તેવાજ કોઇ નમુના પ્રમાણે એક અથવા વધારે સનંદો બીજી કોઇ પણ ખરચ પડ્યા વગર મળવાનો હક પ્રાપ્ત થશે; તેણે ધારણ કરેલી જમીનનો વિસ્તાર તથા સરત આ સનંદમાં નક્કાથી તથા વરણન લખીને દાખલ કરવી નેંધએ,

પણ એવું ડરાવ્યું છે કે સદરહુ પ્રકારનો ધારણ કરનાર સરવેની ફી આપતી વખતે, અથવા ઉપરની છેલી કલમ પ્રમાણે કલેક્ટરે પ્રસીદ્ધ જાહેર ખખર આપી હોય તે જાહેર ખખરની તારીખથી છ મહીનાની અંદર સદરહુ પ્રકારની સનંદ અથવા સનંદો મળવા સારૂ અરજ ન કરે તો દર એક સનંદ બદલ ધણામાં ધણા એક રૂપીઆ સુધી બીજી ફી આપવાનું તેને કહેવાનો અધીકાર કલેક્ટરને છે.

સદરહુ પ્રકારની સનંદ ઉપર ઈડીઆના સેક્ટરી ઓફ રેટ ઇનકાઉન્સીલ એઓની તરફથી સહી કરી આપવા આજત જે અમલદારને વખતે વખતે કાયદાસર રીતે અધીકાર આપ્યો હશે તે અમલદારે સદરહુ પ્રકારની દર એક સનંદ ઉપર ઈડીઆના સેક્ટરી ઓફ રેટ ઇનકાઉન્સીલની તરફથી સહી કરી આપવી નેંધએ.

૧૩૪. કોઇ ગામનાં અથવા કસ્યાનાં અથવા શહેરનાં ગભાણુ માંહેની જે જમીનનો આજ સુધી ખેતીનાજ કામ સારૂ ધણું કરી ઉપયોગ કરવામાં આવેલો છે તથા જે આજત સરકાર તથા ધારણ કરનાર એની

દરમ્યાન જે વખતે જે કાયદો ચાલુ હશે તે કાયદા પ્રમાણે સમરી સેટલમેન્ટ થયું હશે; તે જમીન બીજા કોઈ કામમાં વાપરશે તો તે જમીન તેજ પરદેશમાં તેવાજ કામમાં વાપરેલી દુમાલા નહીં હોય તેવી જમીન સારૂ જે દર હરાવ્યો હશે તે દરનો એક અષ્ટમાંશ પણ સદરહુ પ્રકારની સમરી સેટલમેન્ટની શરત પ્રમાણે જે સલામી લેવાની હશે તે સલામી શીવાય આપવાને પાત્ર થશે.

૧૩૫. કોઈ ગામના અથવા કસબાનાં અથવા શહેરનાં ગણાણ માંહેની કાંઈ જમીન બાબત કલેક્ટરે ૩૫ મી અથવા ૧૨૯ મી કલમ પ્રમાણે કરેલો કાંઈ હુકમ રદ કરવા બાબત દીવાની કોર્ટમાં કરેલી કાંઈ ફરી-આદ તે હુકમની તારીખથી એક વરસની અંદર કરી નહીં હોય, તો તે ફરીઆદ મુદત અઘાર છે એવો જવાબ આપ્યો ન હોય તોપણ કહાડી નાંખવી જોઈએ.

બાબ ૧૦ અ. હકના પત્રક બાબત,

૧૩૫. અ. ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ ગવર્નમેન્ટ ગેઝેટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને એવું ફરમાવવાને મુખ્યત્વાર છે કે આ બાબતો, અથવા કોઈ નિર્દિષ્ટ કરેલા સ્થાનિક પ્રદેશમાં અથવા કોઈપણ જમીનોના કે કોઈ પણ વર્ગના ગામો કે કોઈપણ વર્ગની જમીનના સંબંધમાં કે સામાન્ય રીતે અમલ થશે નહિ.

૧૩૫ બ (૧) દરેક ગામમાં હકનું પત્રક રાખવું અને તે પત્રકમાં નિચેની વિગતો હોવી જોઈએ.

(અ) તેમાં જે જમીન ધારણ કરનારા, ખાતેદારો, ધણીઓ, ગીરો રાખનારા હોય અથવા જમીન ગણાતના કે મહેસુલના અસાધનીઓ હોય (ખેડુતો સિવાયના) તે સઘળા સખસોનાં નામ;

(બ) એવા સખસોનો પોતાનો કેવો તથા કેટલો હિત સંબંધ છે તે અને તે રી સરત તથા જવાબદારીને પાત્ર છે તે; (ક) એવા કોઈપણ સખસોએ અથવા સખસોને આપવાનું ગણાત અથવા મહેસુલ;

(ઢ) ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ આ અર્થે કાનૂનો કરીને ફરમાવે તેવી બીજી વિગત.

(૨) પણ હરાવ્યું છે કે, સદરહુ વિગતો કાયમના ખેડના સંબંધમાં, તેમ બીજા જે કોઈ વર્ગની ખેડને આ કલમના હરાવ લાગુ પડે છે એવું ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ ફરમાવે તેવા કોઈ પણ વર્ગની ખેડના સંબંધમાં હકના પત્રકમાં દાખલ કરવી.

૧૩૫ ક (૧) જે કોઈ પણ સખસ વારસાની રૂંધે, પરંપરાની રૂંધે, વહેંચણીની રૂંધે, ખરીદીની રૂંધે, ગીરાની રૂંધે, બક્ષીસની રૂંધે, પટાની રૂંધે, અથવા બીજી કોઈ રીતે જમીનના ધારણ કરનાર તરીકે, ખાતેદાર તરીકે, ધણી તરીકે, ગીરો રાખનાર તરીકે, જમીનદાર તરીકે, ખેડુત તરીકે, અથવા તેના ગણાત કે મહેસુલના અસાધની તરીકે કોઈ પણ હક સંપાદન કરે, તેણે એવો હક સંપાદન કર્યાનો રીપોર્ટ એવી રીતે સંપાદન કર્યાની તારીખથી ત્રણ મહીનાની અંદર તલાટીને મોકલેલો કે લખીને કરવો જોઈએ, અને તેને તલાટીએ તે બાબત લેખીત પહોંચ આપવી જોઈએ.

પણ જો તે સગીર કે ન લાયક થયેલો હોય તો તેના વાલીએ કે તે મીલકત જેની પાસે હોય તેણે તલાટીને તેવો રીપોર્ટ કરવો જોઈએ.

પણ નોંધેલા દસ્તાવેજની રૂંધે જે માણસ હક સંપાદન કરતો હોય તેણે એવો રીપોર્ટ કરવાની જરૂર નથી.

ખુલાસો—૧ ઉપર કહેલા હકમાં સાનગીરોનો સમાસ થાય છે પણ તેમાં ૧૮૮૨ ના મિલકત તબ્દીલ કરવાના એક્ટની ૧૦૦ ની કલમમાં ખતાવેલા પ્રકારના ઇજમેન્ટનો અથવા ગીરો થતો ન હોય તેવા કોઈ બાબતોનો સમાસ થતો નથી.

ખુલાસો—૨ જે સખસ ગીરો છોડાવે અથવા તેના લાભમાં પટો પુરો થતો હોય તે સખસ હક સંપાદન કરે છે એમ સમજવું.

૧૩૫. (ઢ) (૧) તલાટીએ ફરદારના રજીસ્ટરમાં આ પ્રમાણે કરવામાં આવેલો રીપોર્ટ દાખલ કરવો. તેમ કોઈ હક સંપાદન કરવામાં આવ્યો છે એમ જાનવાનું તેને કારણે હોય પણ તેને આ કલમ પ્રમાણે રીપોર્ટ મળ્યો ન હોય તો તે હક સંપાદન થવાના સંબંધમાં પણ તેણે નોંધ કરવી.

(૨) જ્યારે તલાટી ફરદારના રજીસ્ટરમાં નોંધ કરે ત્યારે તેણે તેજ વખતે તે નોંધની પુરેપુરી નકલ

ચોરામાં નજરે પડે તેવી જગ્યાએ ચોટાડવી, અને તેમાં જેનો હિત સંબંધ જણાય તેને લેખી ખખર આપવી.
(૩) જ્યારે આવી નોંધના સંબંધમાં તલાટીને કોઇ મ્હેટિથી કે લેખીતવાર વાંધો ખતાવે ત્યારે તેણે તેની વિગત તકરારી રજીસ્ટરમાં નોંધવી.

(૪) તકરારી રજીસ્ટરમાં નોંધેલા વાંધાનો નિકાલ કરનારા હુકમો ગવર્નર ઇન કૌન્સિલે ધડેલા કાનુ-નોની રૂયે ફરમાવવામાં આવે તેવા અમલદારોએ કરવા અને તે ફેરફારના રજીસ્ટરમાં નોંધવા.

(૫) ફેરફારના રજીસ્ટરમાંથી હકના પત્રકમાં કરવાની નોંધ આ અર્થે ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ તરફથી જે કાનુનો ધડવામાં આવે તેને પાત્ર કરવી. પણ ફેરફારના રજીસ્ટરની અંદરની નોંધ આખત રીતસર દાખલો આપવામાં આવે નહીં ત્યાં સુધી તે નોંધ હકના પત્રકમાં દાખલ કરવી નહીં.

(૬) ફેરફારના રજીસ્ટરની નોંધ તપાસી જો તે ખરી માલુમ પડે તો, અથવા સુધારો કરવામાં આવે ત્યાર પછી તે આખત મામલતદારના અવલ કારકુનથી ઉતરતા દરજ્જાનો ન હોય તેવા મુલકી અમલદારે દાખલો આપવો.

(૭) આ કલમના ડરાવો કાયમની ખેડના સંબંધમાં અને કા. ૧૩૫ બ ની પેટા કલમ (૨) મુજબના જાહેર નામાની અંદર લખેલી કોઇ પણ ખેડના સંબંધમાં પણ લાગુ પડશે. પણ આ કલમના ડરાવો બીજા ખેડના સંબંધમાં લાગુ પડશે નહીં; અને તે ખેડ ખેડના રજીસ્ટરમાં દાખલ કરવી.

૧૩૫. ઇ. જે જે કોઈ પણ સખસના હક હિત સંબંધ કે જવાબદારી આ આખ મુજબ કોઇપણ પત્રક અથવા રજીસ્ટરમાં નોંધવાં પડે છે અથવા નોંધવાં હોય છે તે સખસ, આ પત્રક લખવા કે તપાસી જોવામાં રોકાવવા કોઇપણ મુલકી અમલદાર કે તલાટીના હુકમ ઉપરથી એવા હુકમની તારીખથી ૧ મહીનાની અંદર તે પત્રક કે રજીસ્ટર ઉપખતી કલાડવા સાર, કે તપાસી જોવાસાર જરૂરની હોય એવી જે ખખર અથવા દસ્તાવેજ તેની જાણમાં અથવા કમળમાં કે અખત્યારમાં હોય તેવી સધળી ખખર અથવા દસ્તાવેજો તેની તપાસ માટે પુરાં પાડવાને અથવા હાજર કરવાને બંધાયેલો છે.

(૨) આવી ખખર કે દસ્તાવેજ રજુ કરનારને તે આખતની લેખી પહોંચ આપવી જોઇએ અને દસ્તાવેજ ઉપર તે હાજર કર્યાની વાત તથા તારીખ લખીને તે નીચે તે મંજાવનાર મુલકી અમલદારે સહી કરવી જોઇએ.

૧૩૫ ફ. જે કોઇ સખસ કા. ૧૩૫ (ક) માં ફરમાવ્યા પ્રમાણે રીપોર્ટ કરવામાં અથવા કા. ૧૩૫ ઇ માં ફરમાવ્યા પ્રમાણે ખખર આપવામાં અગર દસ્તાવેજ હાજર કરવામાં ગફલત કરશે તે સખસની પાસેથી કલેક્ટરની નજરમાં આવે તે પ્રમાણે વધુમાં વધુ રૂપ રૂપીયા સુધીની ફી લેવામાં આવશે અને તે રકમ જમીન મહેસુલની ચડેલી ખાડા પ્રમાણે વસુલ કરી શકાશે.

૧૩૫ ગ. આ અર્થે ગવર્નર ઇન કૌન્સિલે ધડેલી કાનુનોને પાત્ર (અ) આ આખ મુજબના કોઇપણ પત્રક અથવા રજીસ્ટર અથવા તેના સંબંધમાં જોઇતા નકશા અથવા પ્લાન તૈયાર કરવાના કે સુધારવાના કારણે સાર કોઇપણ મુલકી અમલદાર અથવા તલાટી ૬૬ મી અને ૬૭ મી કલમો મુજબના સર્વે અમલદારના, ૬૭ મી કલમની રૂયે કામે લગાડેલા મજુરોના ખર્ચ આકારવાના અધિકાર શિવાયના કોઇપણ અધિકાર ચલાવવાને મુખતિયાર છે. અને (બ) અનિસ્ટન્ટ કે ડેપુટી કલેક્ટર અથવા સર્વે અમલદારથી ઉતરતા દરજ્જાનો ન હોય એવો કોઇ પણ મુલકી અમલદાર આવા નકશા અથવા પ્લાન તૈયાર કરવાનો અથવા સુધારવાનો ખર્ચ તથા આવા નકશા તથા પ્લાનો જે જમીનને લગતા હોય તે ઉપરની હેખરખના ખર્ચ તથા કારકુનના કામના ખર્ચ સુદ્ધાંતે સધળો સાદિલવાર ખર્ચ આકારવાને મુખતિયાર છે. અને તેવો ખર્ચ મહેસુલના માગણી તરીકે વસુલ કરવો.

૧૩૫ હ. (૧) જે કોઇ પણ પ્રદેશને આ આખ લાગુ પડે છે તે પ્રદેશમાં આવેલી જમીનને લગતી આમાં હવે પછી આખ્યા કર્યા પ્રમાણેની દરેક ફરિયાદ અથવા અરજીની વાદી અથવા અરજદાર તે ફરિયાદ અથવા અરજીને એવી જમીનને લગતી હકના પત્રકમાંની ફેરફારના રજીસ્ટરમાંની, અથવા ખેડના રજીસ્ટરમાંની કોઇ પણ નોંધની દાખલાવાળી નકલ જોડવી જોઇએ.

(૨) જો વાદી કે અરજદાર કોઇ પણ કારણસર તેમ કરવાને ચુકે તો કોર્ટ ડરાવે તે મુદતની અંદર તેવી

નકલ રજુ કરવી; અને એવી દાખલાવાળી નકલ એવી રીતે જોડવામાં કે રજુ કરવામાં નહીં આવે તો, ફરીઆદ અરજ અથવા અરજ કાઢી નાંખવી, પણ તે કાઢી નાંખ્યાથી તેવી દાખલાવાળી નકલ સાથે નવી અરજ કરવાને બાધ આવશે નહિં.

(૩) આવી કોઇ નોંધની નકલ દાખલ કરવામાં આવી હોય તેવા કોઇ મુકદ્દમાને નિકાલ થઇ ગયા પછી કોર્ટ એવી નોંધમાં માલમ પડતી કોર્ષ પણ ચુક તથા હુકમનામાં અથવા હુકમના કારણસર તેમાં જે કોર્ષ ફેરફાર કરવાની જરૂર હોય તે કલેક્ટરને લખી જણાવવાં અને એવા લખાણની નકલ પત્રક સાથે સામેલ કરવી. એવી બાબતમાં કલેક્ટર, હકના પત્રકમાં, કે ફેરફારના રજીસ્ટરમાં દાખલ કરવાની જરૂર હોય એવા કોઇ પણ હકના સંબંધમાં જેટલે સુધી ચુકાદો કર્યો હોય તેટલે સુધી એવા હુકમનામાંના અથવા ચુકાદાની રૂએ તે નોંધ સુધરાવવી. આ ઠરાવ અપીલ કોર્ટને પણ લાગુ પડશે.

(૮) આ કલમમાં—

એ ફરીઆદ—આ શબ્દનો અર્થ જે ફરીઆદને સન ૧૯૦૮ ના દિવાની કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાના અથવા સને ૧૯૦૬ ના મામલતદારની કોર્ટના આકેટના ઠરાવ લાગુ પડતા હોય તે ફરીઆદ એવો થાય છે.

(૧) અરજ એ શબ્દનો અર્થ, (૧) ફરીઆદમાં હુકમનામાંની અથવા હુકમની બળવણી માટેની અરજ;

(૨) સને ૧૯૦૮ ના દિવાની કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાની રૂએ કોર્ટના અભિપ્રાય માટે મુકદ્દમો નિવેદન કરવાનું કરારનામું દાખલ કરવા માટેની અરજ;

(૩) સદરહુ કાયદાના પરિશિષ્ટ ના ૧૭ મા પેરાની રૂએ વાદી ઉપર સોંપવાનું કરારનામું દાખલ કરવાની અરજ.

(૪) સદરહુ પરિશિષ્ટના ૨૦ મા પેરાગ્રાફની રૂએ નિવાડે દાખલ કરવા માટેની અરજ.

(૫) સને ૧૮૭૯ ના ખેડૂતના એક્ટ પ્રમાણે કોન્સીલેટરને કરવાની અરજ.

(૬) જે બાબતની અરજને આ કલમ લાગુ પાડવાનું ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ ફરમાવે તેવી અરજ

(૬) જે હુકમનામાં કે બીજી બાબતના સંબંધમાં અરજ કરી હોય તે જમીનને લગતો હોય તો તે અરજ જમીનને લગતી છે એમ ગણવું.

(૬) જે ફરીઆદ, હુકમનામું અથવા બીજી બાબત જમીનને લગતી હોય તેમાં આ સંજ્ઞાના સામાન્ય પણાને કોઇ પણ બાધ ન આવે તેવી રીતે જમીનના ગણોત અથવા ખેડ હકને લગતી ફરીઆદ, હુકમનામાં અથવા બીજી બાબતનો સમાસ થાય છે એમ સમજવું.

૧૩૫ (આઠ) જે મદદ માટે દાવો કરનાર કોઇ પણ વરીષ્ટ ધારણ કરનારા દાવાને હકના પત્રકમાં, ફેરફારના રજીસ્ટરમાં અથવા ખેડના રજીસ્ટરમાં યોગ્ય રીતે કરેલી નોંધ અથવા નોંધા જોડેલી ન હોય તો તેને ૮૧ મા કલમમાં ગમે તે ઠરાવું હોય તોપણ તે કલમની રૂએ મદદ આપવાની કલેક્ટર ના પાડવી.

૧૩૫ (જે.) હકના પત્રકમાંની નોંધ તથા ફેરફારના રજીસ્ટરમાંની દાખલાવાળી નોંધ, તે ખરી નથી એવું સાબીત કરવામાં આવે ત્યાં સુધી, તેને બદલે નવી નોંધ કાયદાસર રીતે દાખલ કરવામાં આવે ત્યાં સુધી ખરી છે એવું અનુમાન કરવું.

૧૩૫ (કે.) હકના પત્રકમાંની, ફેરફારના રજીસ્ટરમાંની તથા ખેડના રજીસ્ટરમાંની નોંધની દાખલાવાળી નકલો માટેની અરજ તલાટીને, મહાલકારીને અથવા મામલતદારને કરવાનો અધિકાર છે, અને તેવી નકલો આપવાનો તેમને અધિકાર છે.

૧૩૫ (એલ.) (૧) આ બાબતની રૂએ રાખવામાં આવતા કોઇ પણ પત્રકમાં અથવા રજીસ્ટરમાં નોંધ કરાવવાના અથવા એવી કોર્ષપણ નોંધ કલાડી નખાવવાના, અથવા સુધરાવવાના હક સંબંધમાં સેક્ટરી ઓફ રેટ ઉપર અથવા સરકાર ઉપર કે સરકારના કોર્ષ પણ અમલદાર ઉપર ફરીઆદ ચલાવે નહિ. તેમ ૧૩ મા બાબતના ઠરાવો આ બાબત મુજબના કોઇ પણ ચુકાદા અથવા હુકમને લાગુ પડશે નહિ.

(૨) હકના પત્રક તથા ફેરફારના રજીસ્ટરમાંની નોંધના અગ્રપણ બાબત, તપાસ કરવાનું કામ અને તેની વિમતો તપાસી જોવાનું કામ ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ વખતે વખતે આ અર્થે કાનુનો કરીને કરાવે તેવા મુલકી અમલદારો તે કરાવે તેવી રીતે અને તેટલા દરજ્જે અથવા તે કરાવે તેવી અપીલને ખાતર કરવું.

આમ ૧૧ મો.

જમીન મહેસુલ તથા મહેસુલનાં બીજાં લેણાં વસુલ કરવા બાબત જમીન મહેસુલ બાબતની જવાબદારી.

૧૩૬. (૧) દુમાલા નહિ હોય તેવી જમીનની બાબતમાં ખાતેદાર, દુમાલા જમીનની બાબતમાં વરીષ્ટ ધારણ કરનાર, જમીનના સંબંધમાં લેણું હોય તે સધળા જમીન મહેસુલની બાકી સુદાં સરકારમાં ભરવાને પ્રથમ જવાબદાર છે. જે સહ ખાતેદારો કે ધારણ કરનારાઓ આ કલમની રૂએ પ્રથમ જવાબદાર હોય તેઓ એકઠા અથવા છુટા છુટા જવાબદાર ગણાશે.

(૨) જે કોઇ સમ્પત્તિ આ કલમની રૂએ પ્રથમ જવાબદાર હોમ તે કસુર કરે તો ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણેની ચઢેલી બાકી સુદાંનું જમીન મહેસુલ જે કોઇ સમ્પત્તિના કબજામાં જમીન હોય તેની પાસેથી વસુલ કરવાનો અધિકાર છે. પણ એવું દરાવ્યું છે કે, આવે સમ્પત્તિ ખેડૂત હોય તો તેની પાસેથી વસુલ કરવાની રકમ જે વર્ષે સદરહુ માગણું વસુલ કર્યું હોય તે વરસના માગણા કરતાં વધારે હોવી જોઈએ નહિ.

વળી દરાવ્યું છે કે જ્યારે જમીન મહેસુલ માટે પ્રથમ જવાબદાર ન હોય એવા કોઇ સમ્પત્તિ પાસેથી આ કલમની રૂએ વસુલ કરવામાં આવે ત્યારે જે સમ્પત્તિ પ્રથમ જવાબદાર હોય તેને તેણે ચોખ્ખી રીતે જે કોઈ રકમ આપી હોય તે રકમ તેને મજરે આપવામાં આવશે, અને તેની પાસેથી વસુલ કરેલી રકમ જે સમ્પત્તિ પ્રથમ જવાબદાર હોય તેની સાથેના તેના હિસાબમાં મજરે મળવાનો તેને હક થશે.

જમીન મહેસુલ બાબત સરકારનાં માગણાંની અપ્રદેયતા.

૧૩૭. જે પૈસા વસુલ કરવાનો અધિકાર આ બાબતના દરાવ પ્રમાણે છે તે પૈસા બાબતનું લેહેણું કોઇ જમીન ઉપર અથવા તેના ધારણ કરનાર ઉપર ગીરવી ઉપરથી અથવા ફેંસલા ઉપરથી અથવા હુકમનામા ઉપરથી અથવા હુકમનામું બળવવાના હુકમ ઉપરથી અથવા જમી ઉપરથી અથવા બીજા કોઈ પણ ઉપરથી બીજા કોઈ કરજ અથવા દેવું અથવા દાવો હશે તેના કરતાં અપ્રદેય થશે.

૧૩૮. ખેતીના કામમાં ઉપયોગ કરેલી જમીનના ચાલતી સાલના મહેસુલનો બીજી રીતે ફરિયાદ નહીં કર્યો હોય તો તે મહેસુલ આપવાને પાત્ર હશે તે જમીનના પાકમાંથી બીજા સધળા દાવાઓની અગાઉ સંખળે પ્રસંગે વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

જમીન મહેસુલ ક્યારે લેવાનો અધિકાર છે.

૧૩૯. જમીન મહેસુલ જે મુલકી સાલ બદલ દેવું હોય તે સાલને પેહેલે દિવસે અથવા તે દિવસ પછી હરકોઇ વખતે તે વસુલ કરી શકશે પણ ૧૪૦ મીથી ૧૪૪ મી કલમ સુધીની કલમોમાંના દરાવ પ્રમાણે પુરવો—પાપની તજનીજની જે પ્રસંગે જરૂર લાગી હશે તે પ્રસંગ શીવાય બીજે પ્રસંગે આ આકટમાં આગળ દરાવ છે તે પ્રમાણે જે તારીખો દરાવવામાં આવશે તે તારીખોએ માત્ર પૈસા માગવા.

જમીન મહેસુલ નિરભય કરવા સાફ પુરવોપાપની તજનીજ.

૧૪૦. જ્યારે કોઇ જમીનનો પાક, દીવાની કોર્ટના કે સરકારી બીજા અધિકારીના હુકમથી કે ખાનગી કબજાતથી વેચ્યો હશે, ઘરેણું મુક્યો હશે કે બીજી રીતે વ્યવસ્થા કરી હશે ત્યારે તે જમીન સંબંધી ચાલુ સાલનું લેણું આપવામાં આવે ત્યાં સુધી તે પાક અથવા પાકનો તે લાગ સદરહુ જમીનમાંથી કાઢી લઇ જવાની મના કરવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે. પછી તે આપવામાં ઠરાવેલી મુદત આપી હોય કે ન હોય તેની હરકત નથી પણ તે પાક જે વરસમાં અટકાવી રાખ્યો હશે તેજ વરસના લેણા કરતાં વધારે રકમ બદલ કોઈ પણ પ્રસંગે અટકાવી રાખેલો નહિ.

૧૪૧. પાક ઉપરનું સરકારનું લીયન અમલમાં આણીને જમીન મહેસુલ નીરભય રીતે મળે એવું કરવા સાફ હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે કરવાનો અધિકાર કલેક્ટરને છે એટલે:—

(અ) જમીન મહેસુલ આપવાને પાત્ર હોય તેવી કોઇ જમીન ઉપર થએલો પાક કલેક્ટરને અથવા આ બાબત તેણે નીચેલા બીજા કોઇ અમલદારને લખેલી નોટીસ પ્રથમ આપવામાં આવે ને તે નોટીસ પહોંચ્યાની પહોંચ તેની પીઠ ઉપર લખીને તે પાછી આપવામાં આવે ત્યાં સુધી કાપેલો નહીં એવું ફરમાવવું.

(ખ) સદરકુ પ્રકારનો પાક જે જમીન ઉપરથી કાપ્યો હોય તે જમીન ઉપરથી અથવા જે જગ્યાએ તે મુક્યો હોય તે જગ્યામાંથી તે પાક કલેક્ટરની અથવા સદરકુ પ્રકારના બીજા કોઈ અમલદારની લખેલી પરવાનગી વગર કાઢાડી લઈ જવો નહીં એવું ફરમાવવું.

(ક) સદરકુ પ્રકારનો કાંઈ પાક ગેરકાયદેસર રીતે કાપવાની અથવા કાઢાડી લઈ જવાની મના કરવા સાથે તેની ઉપર રખવાળદાર રાખવાનો અને કલેક્ટરનાં એન્ટાબ્લીશમેન્ટમાંના પટાવાળાને જે દરે પગાર મળતો હશે તે દરના કરતાં વધારે નહીં હોય એવો જે દર કલેક્ટરને ચોગ્ય લાગે તે દર પ્રમાણે સદરકુ રખવાળને મહેનતાણી બદલ જરૂર હોય તે રકમ જે જમીનનો સદરકુ પ્રકારનો પાક હોય તે જમીન બાબત જમીન મેહેસુલની ગાફી પ્રમાણે વસુલ કરવી.

૧૪૨. ઉપરની છેલી કલમની (અ) રકમ પ્રમાણે અથવા (ખ) રકમ પ્રમાણે કલેક્ટરે જે હુકમ કરવો તે સરકારને મહેસુલ આપનારી ગામની જમીનના સમજા ધારણ કરનારાઓને એકંદર રીતે કયો હશે તો ચાલશે. અથવા ધારણ કરનાર આશામીઓનેજ માત્ર કયો હશે તો ચાલશે.

હુકમ એકંદર રીતે કયો હોય તો તે ગામમાં દાંડી પીટાવીને તથા હુકમની નકલ ગામના ચોરામાં અથવા બીજા કોઈ સાર્વજનિક ધર્માર ઉપર લગાવીને બહાર કરવો નોંધએ તે ધારણ કરનાર આશામીઓને કયો હોય તો તેની નોટીસ સંબંધવાળા દરેક ધારણ કરનાર ઉપર બજાવવી નોંધએ.

જે કોઈ સદરકુ પ્રકારનો કાંઈ હુકમ સદરકુ પ્રમાણે બહાર કયો પછી અથવા તેની ઉપર તેવી નોટીસ બજાવવા પછી અમાન્ય કરશે અથવા જે કોઈ સદરકુ પ્રકારનો હુકમ અમાન્ય કરવામાં હિંદુસ્તાનના ફેજદારી કાયદાના અરથ પ્રમાણે મદદ કરશે તે કલેક્ટરે સંક્ષેપ ચોકશી કયાં પછી સાબિત થશે તો જે પાક બાબત ચુનહો કયો હશે તે પાક જે જમીનનો હશે તે જમીન મેહેસુલની રકમના બજામાં ત્રણ બમણા સુધી દંડને પાત્ર થશે.

૧૪૩. પાક કાપવાની અથવા રાખી મુકવાની મુદત કલેક્ટરે ઉત્પન્નની ખરાબી થાય એવી અચોગ્ય રીતે લંબાવવી નહીં અને આપવા અથવા મેહેસુલનો ફરજી પાક રાખી મુક્યા પછી બે મહિનાની અંદર ન કરે તો તેણે પાક ઉપરની જમી ઉઘાડીને આ બાબતમાં કહેલી બીજા કોઈ રીતે મેહેસુલ વસુલ કરવાના કામમાં લાગવું નોંધએ અથવા જે મેહેસુલ લેણું હોય તે અને કાયદાસર સબજો ખરચ વસુલ થવા સાથે જંગમ માલના વેચાણને આ બાબતો જે ડરાવ લાગુ હશે તે ડરાવ પ્રમાણે વેચવા સાથે પાકનો જે ભાગ પોતાને ચોગ્ય લાગે તે લઈને બાકીના પાક ઉપરની જમી ઉઘાડવી નોંધએ.

૧૪૪. ધારણ કરેલી જમીન આખું ગામ હશે અથવા ગામનો ભાગ હશે ને તે જમીનનું જમીન મેહેસુલ જેમ જેમ લેહણ થતું જશે તેમ તેમ તે ભાગીઆઓમાં ટંટા હોવાને લીધે અથવા બીજા કારણોને લીધે આપવામાં આવશે નહીં એવું લાગવાનો સંભવ છે એવું કલેક્ટરને લાગશે તો તે ગામ અથવા ગામનો તે ભાગ જમ કરાવવાનો અને ખુદ પોતાના વહીવટમાં લેવાનો અથવા આ કામ સાથે જે કોઈને તે મુખત્યાર નીમશે તે મુખત્યારના વહીવટમાં લેવરાવવાનો તેને અધીકાર છે.

૧૬૦ મી કલમના ડરાવ સદરકુ પ્રમાણે જમ કરેલાં કોઈ ગામને અથવા ગામના ભાગને લાગુ થશે અને સદરકુ પ્રકારની જમીનો તથા વહીવટનો ખરચ તથા જમીન મેહેસુલ આપવાનું હોય તે તથા રેવન્યુ સરવે ૧૧૧ મી કલમના ડરાવ પ્રમાણે ચાલુ કરી હોય તો તે ચાલુ કરવાનો ખરચ બાદ કરીને જમ કરેલી જમીનની ફાજલ ઉત્પન્ન રહે તે સમજી મળવાનો જે માણસને અથવા માણસોને હક હશે તેને અથવા તેઓને છેલ્લે સરવાળે મળવા સાથે અનામત રાખવી અથવા કમીશનરના હુકમને અનુસરીને કલેક્ટર ફરમાવે તે પ્રમાણે સદરકુ માણસને અથવા માણસોને વખતે વખતે આપવી નોંધએ.

૧૪૫. ઉપરની છેલી પાંચ કલમો ઉપરથી પુરવોણાની જે તબવીજો કરવાનો અધીકાર આપ્યો છે તે હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે થાય તો છોડી દેવી નોંધએ એટલે મેહેસુલ આપવા બાબત જે જે માણસ પ્રથમ જવાબદાર હોય તે માણસ અથવા પ્રથમ જવાબદાર હોય તે માણસો મેહેસુલ આપવાને મુકે તો તે આપવા બાબત જે કોઈ માણસ જવાબદાર થશે તે માણસ સદરકુ પ્રમાણે તબવીજ છોડી દેવાની વખત સુધી કલેક્ટરે કાયદેસર રીતે કાંઈ ખરચ કયો હોય તે ખરચ બે આપે અને આ આંકડામાં આજણ

હરાવ કર્યો છે તે હરાવ પ્રમાણે મહેસુલ આપવાની વખતે તે આપવા બાબત અથવા તે હકે તે હકે આપવાનું હોય તો હકે તે હકે આપવા બાબત કલેક્ટરની બાબતનું તારણ આપે તો છોડી દેવી જોઈએ.

જમીન મહેસુલ આપવા બાબતનું નીચમન.

૧૧૬. પાછલી ૧૪૦ મીથી તે ૧૪૪ મી સુધીની કલમોના હરાવ પ્રમાણે જમીન મહેસુલ વસુલ કરવામાં આવશે તે સિવાય બીજે પ્રસંગે જમીન મહેસુલ સરકારના હુકમ ઉપરથી વખતે વખતે હરાવનું હશે તે વેળાએ તથા તે હકે તે તથા તે માણસોને તથા તે જગ્યાએ આપવું જોઈએ.

મહેસુલ ન આપનારા.

૧૪૭. કોઈ પણ રકમ સદરહુ પ્રમાણે આપી નહીં હોય તો તે વખત પછી જમીન મહેસુલની બાકી થાય છે અને તે આપવા બાબત જે માણસો જવાબદાર હશે તે જવાબદારી ૧૩૬ મી કલમના હરાવ પ્રમાણે હોય અથવા બીજા કોઈ કલમના હરાવ પ્રમાણે હોય તે માણસો મહેસુલ ન આપનારા થાય છે.

૧૪૮. જે જમીન મહેસુલ હરાવેલી મુદતની અંદર આપવામાં ન આવે તો મગર્નર ઇન કૌન્સિલના હુકમ પ્રમાણે વખતે વખતે જે પરિમાણ હરાવ્યું હોય તે પરિમાણ પ્રમાણે એવા હક્ક ઉપર અને આગલા વર્ષોની બાકી કાંઈ હોય તો તે ઉપર દંડ તરીકે અથવા બ્યાન્ન તરીકે જે બોલો નાંખવાનો અધિકાર હશે તે બોલો નાંખવાનો અને મહેસુલ ન આપનાર સખસ પાસેથી ચાલુ સાલ બદલ જમીન મહેસુલની જે બાકી લેણી હોય તે સઘળી બાકી એકદમ વસુલ કરવાની તજવીજ કરવાનો કલેક્ટરને કાયદાસર રીતે હક થશે.

પણ હરાવ્યું કે સરકારના હુકમથી જે હક્કો ભરવાનું તેહકુચ કર્યું હોય તેવા કોઈ હક્કો ઉપર તે જે મુદત માટે ભરવાનું તેહકુચ કર્યું હશે તે મુદતના સંબંધમાં એવો કોઈ પણ બોલો નાંખવો નહિ.

ટીપ્પણી-ધણમાં ધણો જે બાકી હોય તેના એક ચતુર્થાંશ કરતાં વધારે દંડ કરવો નહીં.

૧૪૯. હીસાબનું પત્રક કલેક્ટરે અથવા આસીસ્ટન્ટ અથવા ડેપુટી કલેક્ટરે સહી કરેલું હોય તે આ બાબતના કારણ સાથે જમીન મહેસુલની રકમો બાકી લેણી છે એ વિશે તથા મહેસુલ ન આપનારો કોણ છે એ વિશે નીર્ણયકારક પુરાવો છે એમ સમજવું.

સદરહુ પ્રકારનું સહી કરેલું પત્રક પહોંચ્યા પછી કોઈ પણ જાણના કલેક્ટરને બીજા કોઈ જાણના કલેક્ટરનું લેણું પોતાના જ જાણના લેણી થએલી રકમો પ્રમાણે આ બાબતના હરાવ મુજબ વસુલ કરવાની તજવીજ કરવાનો અધિકાર છે. મુબાઇના કલેક્ટરે સહી કરેલાં આવાં જ હીસાબનાં પત્રક મુબાઇના કલેક્ટરની સહી કરીને મોકલ્યાં હોય તો તે ઉપરથી આ આકટ પ્રમાણે જાણના કલેક્ટરે સહી કરેલું પત્રક હોય તે પ્રમાણે તજવીજ કરવાનો અધિકાર છે.

બાકીનું વસુલ.

૧૫૦. જમીન મહેસુલની બાકી હેઠળ લખેલા પ્રોસેસથી (મારગથી) વસુલ કરવાનો અધિકાર છે:—

(અ) મહેસુલ ન આપનાર ઉપર ૧૫૨ મી કલમ પ્રમાણે માગણીની લખેલી નોટીસ બબ્બીને

(બ) જે ખાતા બદલ અથવા બારણુ કરેલી દુમાલા જમીન બદલ બાકી લેણી હશે તે ખાતું અથવા

બારણુ કરેલી દુમાલા જમીન ૧૫૩ મી કલમ પ્રમાણે સરકાર દાખલ કરીને.

(ક) મહેસુલ ન આપનારનો જન્મ માલ ૧૫૪ મી કલમ પ્રમાણે જન્મ કરીને તથા વેચીને.

(ડ) મહેસુલ ન આપનારની સ્થાવર મીલકત ૧૫૫ મી કલમ પ્રમાણે વેચીને.

(ધ) મહેસુલ ન આપનારને ૧૫૭ મી તથા ૧૫૮ મી કલમ પ્રમાણે પકડીને તથા કેદમાં રાખીને.

(ફ) બારણુ કરેલી દુમાલા જમીન આખું ગામ અથવા ગામનો ભાગ હોય તે પ્રસંગે સદરહુ ગામ

અથવા ગામનો ભાગ ૧૫૯ મીથી તે ૧૬૩ મી કલમ સુધીની કલમો પ્રમાણે જન્મ કરીને.

૧૫૧. ઉપર કહેલા પ્રોસેસનો ઉપયોગ ચાલુ શાલની તથા તેમજ પાછલી શાલોની પણ બાકી વસુલ કરવા સાથે કરવો પણ ૧૩૭ મી તથા ૧૩૮ મી કલમ ઉપરથી અત્રેદ્યતા આપી છે ચાલુ સાલના લેણા-નેજ માત્ર લાગુ છે.

પણ એવું હરાવ્યું છે કે ચાલુ સાલમાં વસુલ કરવાનો કાંઈ પણ પ્રોસેસ જરૂર કર્યો હશે તે તેજ સાલમાં પુરેપુરો બજાવવામાં ન આવે તો પણ તે પ્રોસેસને ઉપર કહેલી અત્રતા મળવી જોઈએ.

માગવાની નોટીસ.

*૧૫૨. જે તારીખે બાકી હેણી થાય તે તારીખને આગલે દીવસે અથવા તે આગલા દીવસ પછી માગવાની નોટીસ કરવાનો અધિકાર છે.

સદરકુ પ્રકારની નોટીસ કરવા બાબતની કાનુન વખતે વખતે કરવાનો અધિકાર કમીશનરને છે અને મેહેસુલ ન આપનારની પાસેથી મેહેસુલની બાકી પ્રમાણે વસુલ કરવાનો અરચ ગવરનર છત કાઉન્સીલની મંજૂરીથી કમીશનરે દરાવવો અને સદરકુ પ્રકારની નોટીસ કયા અમલદારે કરવી તે દરમાવવું.

ખાતુ અથવા ધારણ કરેલી દુમાલા જમીન સરકાર દાખલ થવી.

૧૫૩. જે ખાતા બાબત અથવા ધારણ કરેલી જે દુમાલા જમીન બાબત જમીન મેહેસુલની બાકી લહેણી હોય તે ખાતુ અથવા ધારણ કરેલી દુમાલા જમીન સરકાર દાખલ થઈ એવું દરાવીને કહેવાનો અને તે પદ મી તથા પાઠ મી કલમના દરાવ પ્રમાણે વેચવાનો અથવા તેની બીજી વ્યવસ્થા કરવાનો અને ઉત્પત્તિ આવે તે તે મેહેસુલ ન આપનારને ખાતે જમે કરવાનો અધિકાર કલેક્ટરને છે.

પણ એવું દરાવ્યું છે કે કલેક્ટરે એવું કોઈ પણ ખાતુ અથવા ધારણ કરેલી દુમાલા જમીન સરકાર દાખલ થઈ છે એવું નીચે પ્રમાણે કયા શીવાય તથા નીચે લખેલી મુદત વીતી જાય ત્યાંસુધી કરાવવું નહીં એટલે (અ) એવી રીતે દરાવ કરતાં પહેલાં એવો દરાવ કરવાના ઇરાદાની જાહેર ખબર, તથા લેખી જાહેર ખબર, સ્થાવર મીલકતના વેચાણના સંબંધમાં કલમો ૧૬૫ તથા ૧૬૬ માં જે રીત દરાવી છે તે રીતે પોતે કાઢાડ્યા શીવાય, અને.

(ખ) સદરકુ જાહેર ખબરમાંની કોઈ પણ જાહેર ખબર ૧૬૬ મી કલમમાં દરમાવ્યા પ્રમાણે ચોક્કસ ડયાની મોઝામાં મોડી તારીખથી નિશાન ૧૫ દીવસની મુદત વીતી જાય નહીં ત્યાં સુધી

સરકાર દાખલ થઈ છે એવું દરાવવું નહીં.

મેહેસુલ ન આપનારની માલ મીલકતનું વેચાણ.

+૧૫૪. મેહેસુલ ન આપનારનો જગમ માલ જમ કરાવવાનો તથા વેચવાનો અધિકાર પણ કલેક્ટરને છે.

સદરકુ પ્રકારની જમી, કમીશનર સરકારના હુકમથી વખતે વખતે દરમાવે તે અમલદારોએ અથવા તે વર્ગના અમલદારોએ કરવી જોઈએ.

૧૫૫. જે જમીન બાબત બાકી લેણી હોય તે જમીન શીવાય બીજી કોઈ સ્થાવર મીલકતમાં મેહેસુલ ન આપનારનો હક તથા દાવો તથા સંબંધ હોય તે પણ વેચવાનો અધિકાર કલેક્ટરને છે.

૧૫૬. હુકમનામું બજાવવા સાર જમીન અથવા વેચાણ થવાની જે માલ મીલકતને દીવાની કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદા ઉપરથી મારી છે તે સઘળી માલ મીલકતને ઉપરની છેલી એ કલમો પછી દર-કોઈ કલમ પ્રમાણે જમીન અથવા વેચાણ થવાની પણ મારી છે એમ સમજવું.

ફાણી માલ મીલકતને મારી મળવાનો સદરકુ પ્રમાણેનો હક છે એ બાબતનો કલેક્ટરનો જે ફેસલો તે આખરનો છે એમ સમજવું.

પકડવું તથા કેદમાં રાખવું.

*૧૫૭. બાકી લેણી થયા પછી હરકોઈ વખતે મેહેસુલ ન આપનારને પકડવાનો તથા તેને કલેક્ટરની અથવા મામલતદારની અથવા માહાલકરીની કચેરીમાં દસ દીવસ સુધી અટકાવી રાખવાનો અધિકાર છે, પણ

* માગવાની નોટીસ બાકી લેણી થયાની તારીખથી દસ દિવસ થાય ત્યાં સુધી કાઢવી નહીં. બાકી પાંચ રૂપિયા કરતાં વધુ ન હોય તે ચાર આના અને બીજી બાબતમાં આઠ આના નોટીસ ફી તરીકે લઈ શકાય. આવી નોટીસ ફી મારફ પણ થઈ શકે છે.

+ જમીન મામલતદારના કારકુન, તળાટી અથવા પટેલે કરવી. અથવા કલેક્ટર જે માણસને અધિકાર આપે તેણે કરવી.

* સીવીલ પ્રોસીજરકોડ પ્રમાણે નીચેનાં બાનાં જસ તથા વેચાણને પાત્ર થશે નહીં,

(અ) હુકમનામાનું દેણદારનાં, તેની સ્ત્રીનાં, તથા બેકાસઓનાં જરૂરીઆતનાં પહેરવાનાં વસ્ત્ર, (ખ) કામીશનરના એજન્ડા અને દેણદાર એકુત હોયતો તેની ખેતીવાડીનાં હથીયાર તથા એકુત તરીકે તેને પોતાની ઉપજીવીક મેળવવા માટે જે ટેકા તથા બી

જે મેહેસુલ લહેણું હોય તે તથા દંડ અથવા બ્યાજ તથા પકડવાનો તથા માગવાની નોટીસ કરી હોય તો તેનો ખરચ તથા તેને અટકાવી રાખવાની મુદતમાંનો તેનો પેટ ખરચ સદરહુ મુદતની અંદર આપે તો તેને ત્યાર પછી અટકાવી રાખવો નહીં.

મેહેસુલ ન આપનારની પાસે રકમ લેણી હોય તે દસ દીવસ થયા પછી આપવામાં ન આવે તો અથવા દસ દીવસની અંદર હરકોઇ દીવસે કલેક્ટરને યોગ્ય લાગે તો કે પરીશીળના નમુના પ્રમાણે વારંટ કરીને તે વારંટ સહિત તેને જીલાની દીવાની તુરગમાં કેદમાં રાખવા સારૂ મોકલવાનો અધીકાર કલેક્ટરને છે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે કોઇ પણ મેહેસુલ ન આપનારને તેની પાસે મેહેસુલની બાકી લહેણી હોય તે બાકી, જેટલી રકમના કરજ બાબત દીવાની કોર્ટનું હુકમનામું બળવવા સારૂ કેદમાં રાખવાની જે મુદત કાયદા પ્રમાણે ઠરાવેલી હોય, તે મુદત કરતાં વધારે મુદત સુધી કેદમાં રાખવો નહીં.

*૧૫૮. ૧૫૭ મી કલમમાં પકડવાનો અધીકાર આપ્યો છે તે કયા અમલદારોએ અથવા કયા વર્ગના અમલદારોએ ચલાવવો એ ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલની મંજૂરીથી વખતે વખતે ફરમાવવાનો અને પકડવા બાબતનો ખરચ તથા મેહેસુલ ન આપનારને અટકાયતમાં અથવા કેદમાં રાખ્યો હોય ત્યારે તેને સરકારે આપવાની પેટ ખરચી રકમ ઠરાવવાનો પણ અધીકાર કમીશનરને છે.

ગામોની જમી.

૧૫૮. ધારણ કરેલી જે જમીન બાબત બાકી લહેણી હોય તે જમીન આખું ગામ હોય અથવા ગામોનો ભાગ હોય અને અગાઉ કહેલા વસુલ કરવાના બીજા પ્રોસેસ પૈકી કોઇ પ્રોસેસ અમલમાં લાવવા યોગ્ય નથી એવું લાગે તો કલેક્ટરને એવો અધિકાર છે કે તેણે કમીશનરની અગાઉથી મંજૂરી લઇને તે ગામ અથવા ગામોનો ભાગ જમ કરાવવો તથા તેનો વહીવટ તેણે પોતે કરવો અથવા આ કારણ સારૂ તેણે નીમેલા મુખત્યાર પાસે કરાવવો.

૧૬૦. સદરહુ પ્રમાણે જમ કરેલાં કોઇ ગામની અથવા ગામના ભાગની જમીન સરકારમાં પાછી આવશે; અને તેના વરીષ્ટ ધારણ કરનારાનાં. અથવા ભાગીયાઓ પૈકી કોઇ ભાગીયાઓ અથવા તે જમીન ઉપર કોઇ પણ બોર્ન અથવા જવાબદારી હશે અથવા તે જમીનમાં જે વરીષ્ટ ધારણ કરનારને અથવા ભાગીયાનો

કોર્ટની નજરમાં જરૂર જણાય તે દેર તથા બી (ક) ખેડુતની માલકીના અને તેનાં તાબામાં હોય તેવા તેના ઘરનો અને બીજા ધમારતોનો સામાન, (ક) હિસાબનો ચોપડો, (ઇ) તુકરાનીને વાસ્તે ફરીયાદ કરવાનો માત્ર હક, (કે) ભત્રીજી નોકરીનો કાંઈ હક, (ખ) સરકારના લશ્કરી તથા મુલકી પેન્શનરને કરી આપેલી નેમલુંક તથા બટીસ (મેન્યુઇટી) તથા રાજકિય પેન્શન, (હ) જ્યારે કોઈ સરકારી અમલદારનો અથવા રેલવેના નોકરનો પગાર દર માસે વીસ રૂપિયાથી વધારે ન હોય ત્યારે તે પગાર અને જ્યારે દર માસે રૂ. ૨૦ થી વધારે પગાર હોય પણ રૂ. ૪૦ થી વધારે નહીં હોય તો રૂ. ૨૦. તથા બીજે પ્રસંગે પગારનો અડધો ભાગ (આઈ) જે લોકોને નેટીવ આર્ટીકલ્સ આંદ વાર લાગુ પડે છે તેમના પગાર એલાવન્સ, (જે) મન્ડુરોનો તથા ઘરના નોકરોનો મુસારો (કે) યવતો રહેવાથી ઉત્તરાધિકાર મળવાની ઉમેદ હોય તે અથવા બીજે અવલંબી કે શક્ય હોય તેવા હક્ક અથવા સંબંધ, (બ) લશ્કરી બીજા પોશાકોનો હક, (મ) ૧૮૬૧ ના કંઠસિલ એક્ટ પ્રમાણે કરેલા કોઇ કાયદાથી કાંઈપણ હક્ક હુકમનામાની બળવણીમાંથી જમી કરવાને કે વેચાણ કરવાને મુક્ત કીધા હોય તે હક. (ન) બીજા જે જંગમ મિલકત કાયદે-સર વેચાણ કરવાને પાત્ર ઠરાવી નહીં હોય તે જંગમ મિલકત.

હવે પછી સબ ડીવીઝનલ કમિશનરની પરવાનગી સિવાય, ખાટલા, બાળકનાં ઘોડીયાં, ઘરકામને લગતાં વાસણો, લંડી અને એવી ભત્તની બીજા બીજા જમ કરવી નહીં.

૧ પકડવાનો અધીકાર આસ્ટીરેટ કે કીપોટી કલેક્ટરને કલેક્ટરે આપ્યો હોય તો તેમના હુકમથી કામ કરનારા અમલદારોએ ચલાવવો.

૨ પકડવાનો ખર્ચ જે રકમ વસુલ કરવા પકડાયો હોય તે રકમ રૂ. ૨૫ થી વધારે ન હોય તો ચાર આના, રૂ. ૨૫ થી વધારે પણ રૂ. ૧૦૦ થી વધારે ન હોય તો આઠ આના, ૧૦૦ થી વધારે પણ રૂ. ૫૦૦ થી વધારે ન હોય તો એક રૂપિયા, રૂ. ૫૦૦ થી વધારે પણ રૂ. ૧૦૦૦ થી વધારે ન હોય તો બે રૂપિયા, રૂ. ૧૦૦૦ થી વધારે પણ રૂ. ૫૦૦૦ થી વધારે ન હોય તો ચાર રૂપિયા અને રૂ. ૫૦૦૦ થી વધારે હોય તો આઠ રૂપિયા લેવા.

પકડેલા રાખસનો પેટ ખરચ નીચે પ્રમાણે લેવો.

જે તે યુરોપીઅન હોય તો રૂ. ૧-૦-૦ થી રૂ. ૧-૮-૦ સુધી યુરોપીઅન કે પોર્ટુગીઝના વંશનો કોઇ દેશો હોય તો રૂ. ૦-૮-૦ થી રૂ. ૧-૦-૦ સુધી અને બીજા કોઈ બાબતમાં રૂ. ૦-૩-૦ થી રૂ. ૦-૧૨-૦ સુધી.

હક સંબંધ હશે તે વરીષ્ટ ધારણ કરનાર ઉપર અથવા ભાગીઆ ઉપર કાંઈ બોલે અથવા જવાબદારી હશે તેઓથી તે જમીનને સરકારી મહેસુલના સંબંધથી નુકશાન થનાર નથી.

અને જમ કરેલી જમીનનો વહીવટ કલેક્ટર તે જમીનના વરીષ્ટ ધારણ કરનારને પાછો આપે ત્યાંહાં સુધી તેનો વરીષ્ટ ધારણ કરવાને અથવા સમજા ભાગીઆઓને એક કોરે મુકીને તે જમ કરેલી જમીનનો વહીવટ કરવાનો તથા તે જમીનથી ઉત્પન્ન થનાર સમજા ગણેત તથા નફા લેવાનો અધિકાર કલેક્ટરને અથવા સદરહુ પ્રમાણે નીમેલા મુખત્યારને છે.

૧૬૨. જમ કરેલી જમીનની ઉત્પન્નમાંથી સદરહુ પ્રકારની જમીનો તથા વહીવટનો ખરચ તથા ચાલુ સાલનું મહેસુલ તથા રેવન્યુ સરવે આ આકટની ૧૧૧ મી કલમના ઠરાવ પ્રમાણે ચાલુ કરી હોય તો તે રેવન્યુ સરવેનો ખરચ જતાં ફાજલ ઉત્પન્ન રહે તે સમજી સદરહુ બાકીનો ફરજી કરવામાં વાપરતી.

૧૬૩. જમી પછીના આગણ મહીનાની ૧ લી તારીખથી ખાર વરસની અંદરની હરકોષ વખતે વરીષ્ટ ધારણ કરનારાએ સદરહુ પ્રમાણે જમ થએલાં ગામની અથવા ગામના ભાગની જમી ઉઘાડીને તેનો વહીવટ પાછો મેળવવો જોઈએ એવી કલેક્ટરને અરજી કરી હોય તો કલેક્ટરે હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે હોય તો તે જમી ઉઘાડીને તે વરીષ્ટ ધારણ કરનારને વહીવટ પાછો આપવો.

સદરહુ પ્રકારની અરજી કરવામાં આવશે તે વખતે બાકીનો ફરજી થયો છે એવું જો દેખાઈ આવે તો અથવા સદરહુ વરીષ્ટ ધારણ કરનારની પાસે બાકી લેહેણી હોય તો તે આપવાને રાજી હોય અને તે બાબત કલેક્ટર જે મુદત ઠરાવે તે મુદતમાં તે તે પ્રમાણે તે બાકી જો આપે તો

વરીષ્ટ ધારણ કરનારાએ ગામ અથવા ગામોનો ભાગ પાછો મળવા બાબત જે સાલમાં અરજી કરી હશે તે સાલમાં સમજા બાકી તથા ખરચ અદા કરીને ફાજલ ઉત્પન્ન રહી હોય તો તે કલેક્ટરે તે વરીષ્ટ ધારણ કરનારને સ્વાધીન કરવી જોઈએ પણ સદરહુ પ્રકારની ફાજલ ઉત્પન્ન પાછલી સાલોની હોય તો તેની વ્યવસ્થા કરવાનું સરકાર તરફ રહેશે.

૧૬૪. સદરહુ પ્રમાણે જમ કરેલું ગામ અથવા ગામોનો ભાગ પાછો મળવા બાબત સદરહુ ખાર વરસની મુદતમાં અરજી કરવામાં નહીં આવે તો અથવા સદરહુ પ્રકારની અરજી કર્યા પછી વરીષ્ટ ધારણ કરનારની પાસે તે વખતે બાકી લેણું હોય તો તે આપવા બાબત કલેક્ટરે ઠરાવેલી મુદતમાં વરીષ્ટ ધારણ કરનારો તે આપવાને સુકો તે પછી સદરહુ ગામ અથવા ગામોનો ભાગ સરકારનો થશે. અને તે વરીષ્ટ ધારણ કરનારાએ અથવા ભાગીઆ પછકી કોષ ભાગીઆએ અથવા તેના અથવા તેઓની અગાઉ જે માણસોને હક હતો તેઓ પછકી કોષ માણસોએ ઉત્પન્ન કરેલા જે બોજ અથવા સદરહુ પ્રકારના વરીષ્ટ ધારણ કરનાર ઉપર અથવા ભાગીઆઓ પછકી કોષ ભાગીઆ ઉપર કોઈ પણ રીતે હોય તે બોજ તે ગામને અથવા ગામના ભાગને લાગુ રહેશે નહીં મળુ જમીન જે સમજાના વસ્તુતઃ કમળમાં હશે તેઓના હકને નુકશાન થનાર નથી.

ચાલુ હોય તે કામ બંધ કરવાં.

૧૬૫. અટકાયત અથવા કેદમાં રાખેલો મહેસુલ ન આપનાર કલેક્ટર આગળ અથવા આ કારણ સાર કલેક્ટરે જે બીજા માણસોને નીમ્યા હોય તે માણસની આગળ અથવા મહેસુલ ન આપનારો તુરંગમાં હોય તો તે તુરંગ જે અમલદારને સ્વાધીન હોય તે અમલદારની આગળ ૩ પરીશીષ્ટના નમુના પ્રમાણે તારણ કલેક્ટરની અથવા સદરહુ પ્રકારના બીજા માણસની અથવા અમલદારની ખાતરીનું આપે તો તેને તાબડોતબ ઊઠી મુકવો જોઈએ અને વસુલ કરવાના કાંઈ પણ પ્રોસેસ બંધવવાનું હરકોષ વખતે બંધ કરવું જોઈએ.

અને જે કોઈ માણસ ઉપર આ બાબત પ્રમાણે કામ ચલાવ્યું હશે તે માણસનું સદરહુ પ્રકારનું કામ ચલાવનારા અમલદારને માગેલી રકમ અમારી તકરાર છે એવું કહીને આપવાનો અધિકાર છે અને સદરહુ પ્રમાણે રકમ આપ્યા પછી કામ ચલાવવાનું બંધ કરવું જોઈએ.

વેચાણ બાબત કામ ચલાવવાની રીત.

૧૬૬. આ બાબતના ઠરાવ પ્રમાણે જંગમ અથવા સ્થાવર મિલકતના વેચાણ કરવા બાબતનો હુકમ કર્યો હોય ત્યારે વેચાણ કરવાની જાહેર ખર્ચમાં વેચાણનો વખત તથા જગા લખીને અને જંગમ માલનું વેચાણ

હોય ત્યારે તે વેચાણ મંજુર થવું જોઈએ કે નહીં તે લખીને સરકારને મહેસુલ આપનારી જમીન વેચવાની હોય ત્યારે તેની ઉપરનું આકાર કરેલું મહેસુલ ફટલુ છે તે તથા કલેક્ટરને જે બીજી તપસીલ જરૂરની લાગે તે લખીને જીલ્લાની દેસી લાખામાં જાહેર ખખર કલેક્ટરે આપવી જોઈએ.

સદરકુ પ્રકારની જાહેર ખખર સ્થાવર મીલકતના વેચાણુ આખતની હોય તો તાલુકાના ચાલુમાં, તથા જે ગામમાં તે સ્થાવર મીલકત હોય તે ગામમાં દાંડી પીટાવીને આપવી (અને) જંગમ માલના વેચાણુ આખત હોય તો જે ગામમાં સદરકુ પ્રકારનો માલ પકડયો હોય તે ગામમાં તથા જે બીજી જગા કલેક્ટર ફરમાવે તે બીજી જગાએ દાંડી પીટાવીને આપવી.

૧૬૬. સ્થાવર મીલકતનું વેચાણુ કરવાનું હોય તે વેચાણુ આખત તથા તેની વખત આખત તથા જગા આખત લખેલી જાહેર ખખર હેડળ લખેલી જગા પછકી દરેક જગાએ લગાડવી જોઈએ એટલે જીલ્લાના કલેક્ટરની કચેરી, અને જે તાલુકામાં અથવા મહાલમાં તે સ્થાવર મીલકત હોય તે તાલુકાના મામલતદારની અથવા તે મહાલના મહાલકરીની કચેરી, અને જે જગામાં તે સ્થાવર મીલકત હોય તે ગામનો ચોરો અથવા બીજી કાંઈ સાર્વજનિક ઇમારત, અને મહેસુલ ન આપનારનું રહેવાનું ટેકાણું.

જંગમ માલ હોય ત્યારે લખેલી જાહેર ખખર મામલતદારની અથવા મહાલકરીની કચેરીમાં અને જે ગામમાં તે માલ પડયો હોય તે ગામના ચોરામાં અથવા બીજી કાંઈ સાર્વજનિક ઇમારત ઉપર લગાડવી જોઈએ.

કલેક્ટરને ચોગ્ય લાગે તે બીજી કાંઈ રીતે વેચવાની કાંઈ જાહેર ખખર તે પછી જંગમ માલ આખત હોય તે પ્રસીદ્ધ કરવાનો પણ આખત્યાર કલેક્ટરને છે.

૧૬૭. વેચાણુ કલેક્ટર ફરમાવે તે માણસે લીલામ કરીને કરવાં જોઈએ.

સદરકુ પ્રકારનું વેચાણુ રવાનારે અથવા સરકારે મંજુર કરેલા બીજા સાધારણ દિવસે કરવું નહીં અથવા સદરકુ જાહેર ખખર પછકી કાંઈ જાહેર ખખર ઉપરની છેલ્લી કલમ પ્રમાણે છેલ્લે જે દિવસે લગાડી હશે, તે દિવસથી સ્થાવર મીલકત હોય ત્યારે ઝોણમાં ઝોણ ત્રીસ દિવસ થાય ત્યાં સુધી, અથવા જંગમ માલ હોય ત્યારે સાત દિવસ થાય ત્યાં સુધી કરવું નહીં.

કાંઈ પુરતા કારણુ ઉપરથી વખતે વખતે આગલા કાંઈ દિવસ સુધી વેચાણુ મોકુફ રાખવાનો અધીકાર છે.

૧૬૮. ઉપરની છેલ્લી ત્રણ કલમના કાંઈ ફરાવ સડી જનારા પદાર્થના વેચાણુને લાગુ નથી, આ આખત કલેક્ટરે સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમ વખતે વખતે ક્યોં હોય તે હુકમને અનુસરીને સદરકુ પ્રકારના પદાર્થ અને તેટલી થોડી દીલથી લીલામ કરીને વેચવા જોઈએ.

૧૬૯. જે બાકી આખત માલ મીલકત વેચવાની હોય તે બાકી તથા મહેસુલ ન આપનારની પાસે જે બીજા ખરચ કાયદાસર રીતે લહેણુ હોય તે સંઘળા ખર્ચ, વેચાણુ સાર જે દિવસે કરાવ્યો હોય તે દિવસની અગાઉ હરકાઈ વખતે મહેસુલ ન આપનાર, અથવા તેની તરફથી કાંઈ માણસ જમીન મહેસુલ લહેણું હોય તે લેવા આખત જે માણસને ૧૪૬ મી કલમ પ્રમાણે નીમ્યો હોય તે માણસને અથવા વેચાણુ કરવા આખત નીમેલા અમલદારને આપે, તો અથવા ૧૬૪ મી કલમ પ્રમાણે તે તારણુ આપે તો વેચાણુ બંધ કરવું જોઈએ.

૧૭૦. સડી જનારા પદાર્થના વેચાણુનું કામ જે અમલદાર ચલાવતો હશે તેણે તે વેચાણુ એકદમ કાયમનાં કરવાં. જંગમ માલનાં બીજાં સંઘળાં વેચાણુનું કામ જે અમલદાર ચલાવતો હશે તેણે તે વેચાણુ આ આખત કલેક્ટરે સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમ કરીને ફરમાવ્યું હોય તે પ્રમાણે કાયમનાં કરવાં, અથવા મંજુરી ઉપર રાખીને કરવાં મંજુરી ઉપર રાખીને વેચાણુ ક્યોં હોય ત્યારે તે વેચાણુ કાણે મંજુર કરવાં તે કલેક્ટરે ફરમાવવું જોઈએ.

૧૭૧. વેચાણુ કરનાર અમલદારે વેચાણુ કાયમનું ક્યું હોય ત્યારે દરએક લાટની કીમત વેચાણુ વખતે આપવાનું સદરકુ અમલદાર ફરમાવે તે વખતે આપવી જોઈએ, અને તે પ્રમાણે નાણું આપવામાં નહીં આવે તો તે માલ મીલકત ફરીથી તાપડતોય લીલામ કરીને વેચવી જોઈએ. ખરીદીનું નાણું આપ્યા પછી વેચાણુ કરનારા અમલદારે તે આખત પહોંચ આપવી જોઈએ, અને તે વેચાણુ સંઘળાં માણસો વિરૂદ્ધ સંકેત રહીત થશે.

૧૭૨. વેચાણ મંજુરી ઉપર રાખ્યું હોય ત્યારે જે માણસ ખરીદદાર થયો એવું કહેવામાં આવશે તેને તેણે માગણી કરેલી રકમના દર સેંકડે પચીસ ટકા તાખડતોખ અનામત રાખવાનું કહેવું અને સદરકુ રકમ અનામત મુકવામાં ન આવે તો તે માલ તાખડતોખ ફરીથી લીલામ કરીને વેચવો જોઈએ. ખરીદીના પૈસાની પુરેપુરી રકમ ખરીદદારે વેચાણ મંજુર થવાનું. જે દિવસે તેને જણાવવામાં આવે તે દિવસને બીજે દિવસે સુરજ અસ્ત પામવાની અગાઉ આપવી જોઈએ, અથવા તે દિવસ રવિવાર હોય અથવા સરકારે મંજુર કરેલા બીજા રજાનો દિવસ હોય તો તે દિવસ પછી કચેરીના જે પહેલા દિવસ હોય તે દિવસે સુરજ અસ્ત પામવાની અગાઉ આપવી જોઈએ. ખરીદીના પૈસાની સદરકુ પુરેપુરી રકમ આપ્યા પછી તે ખાખત ખરીદદારને પહોંચ આપવી જોઈએ અને તે વેચાણ સઘળા માણસો વીરૂદ્ધ સંકેત રહીત થશે.

૧૭૩. સ્થાવર મિલકતના વેચાણને સઘળે પ્રસંગે જે માણસ ખરીદદાર થયો એવું કહેવામાં આવે તેને તેણે માગણી કરેલી રકમના દર સેંકડે ૨૫ ટકા તાખડતોખ અનામત મુકવાનું કહેવું જોઈએ અને સદરકુ પ્રકારની રકમ અનામત મુકવામાં ન આવે તો તે મિલકત તાખડતોખ ફરી લીલામ કરીને વેચવી જોઈએ.

૧૭૪. ખરીદીના પૈસાની પુરેપુરી રકમ ખરીદદારે, સ્થાવર મિલકતનું વેચાણ જે દિવસે થયું હોય તે દિવસથી પંદરમે દિવસે સુરજ અસ્ત પામવાની અગાઉ આપવી જોઈએ, અથવા સદરકુ પંદરમે દિવસ રવિવાર હોય અથવા સરકારે મંજુર કરેલા બીજા રજાનો દિવસ હોય તો તે પંદર દિવસ પછી કચેરીના જે પહેલા દિવસ હોય તે દિવસે સુરજ અસ્ત પામવાની અગાઉ આપવી જોઈએ.

૧૭૫ માલ મીલકતના (તે પછી જંગમ હોય કે સ્થાવર હોય) ખરીદીના પૈસાની પુરેપુરી રકમ ડ્રાવેલી મુદતમાં ભરવામાં નહીં આવશે તો અનામતની રકમમાં વેચાણનો ખરચ અદા કરવા પછી બાકી રહેશે તે સરકાર દાખલ થવી જોઈએ અને માલ મીલકત ફરીથી લીલામ કરીને વેચાવી જોઈએ; અને ખરીદીના પૈસા ન આપનાર ખરીદદારનો તે માલ મિલકત ઉપરનો અથવા જે રકમે તે માલ મિલકત આગળ વેચાય તે રકમના કોઈ પણ ભાગ ઉપરનો સઘળો દાવોવો હુખશે.

૧૭૬ છેલ્લે સરવાળે જે વેચાણ કરવામાં આવશે તેની ઉત્પન્ન, કાંમતના પૈસા ભરવાને ચુકનારો સદરકુ પ્રકારના ખરીદદારે માગણી કરેલી કાંમતના કરતાં ઓછી હોય, તો તેની પાસેથી જમીન મેહેસુલની બાકી પ્રમાણે વસુલ કરવાનો અધિકાર કલેક્ટરને છે.

૧૭૭ ખરીદીના પૈસા ન ભરાયા બદલ, અથવા મેહેસુલ વેચાણ આગલા દિવસ સુધી મોકૂફ કર્યા પછી માલ મીલકતનું જે જે ફરી વેચાણ કરવામાં આવે તે તાખડતોખ ન કર્યું હોય ત્યારે, અસલ વેચાણ ખાખત જે રીત કહી છે તે રીતે નવેસરથી જાહેર ખખર આપ્યા પછી કરવું જોઈએ.

૧૭૮ સ્થાવર મીલકતનાં વેચાણની તારીખથી ત્રીસ દિવસની અંદર હરકોઈ વખતે તે વેચાણ હેઠળ લખેલા સખખથી રદ કરવા ખાખત કલેક્ટરને અરજી કરવાનો અધીકાર છે.

એટલે તે વેચાણ જાહેર ખખર આપવાના કામમાં, અથવા તે વેચાણ કરવામાં કોઈ મુદ્દાની જરૂર અથવા ચુક અથવા કપટ થયું છે એવા સખખ ઉપરથી અરજી કરવાનો અધીકાર છે;

પણ આગલી કલમમાં જુદો ડ્રાવ છે તે ખારજ કરીને સદરકુ પ્રકારની જરૂર અથવા ચુકને લીધે કોઈ વેચાણ રદ કરવું તે અરજદારનું વાસ્તવિક નુકસાન થયું છે એવું તે. કલેક્ટરની ખાત્રી પુરવક સાખત ન કરે તો તે સખખને લીધે વેચાણ રદ કરવું નહીં.

અરજી મંજુર કરવામાં આવે તો તે કલેક્ટરે વેચાણ રદ કરવું જોઈએ તથા નવેસરથી વેચાણ કરવાનું ફરમાવવું જોઈએ.

૧૭૯. ઉપરની છેલી કલમમાં કહેલી સદરકુ પ્રકારની અરજી કરવામાં ન આવે તો અથવા સદરકુ પ્રકારની અરજી કરી હોય તે ના મંજુર કરી હોય તે વેચાણની તારીખથી ત્રીસ દિવસ પછી મંજુર કર્યું છે એવો હુકમ કલેક્ટરે કરવો જોઈએ. પણ એવું ડ્રાવ્યું છે કે સદરકુ પ્રકારની અરજી કરવામાં ન આવી હોય તો પણ અથવા જે અરજી કરવામાં આવી હોય તથા ના મંજુર કરવામાં આવી હોય તેમાં લખેલા સખખ સિવાય બીજા સખખ ઉપરથી તે વેચાણ રદ કરવું જોઈએ એવું માનવાનો કલેક્ટરને સખખ હોય તો પિતાનાં કારણે લખી મુકીને તે વેચાણ રદ કરવાનો અધીકાર તેને છે.

૧૮૦ કોઇ માલ મિલકતનું વેચાણ મંજૂર કરવામાં ન આવે અથવા રદ કરવામાં આવે ત્યારે ખરીદ-દારે મુઠલા અથવા વેચાણના કારેલા પછાસા જેમ હોય તેમ પાછા મળવાનો તેને હક છે.

૧૮૧. કોઇ જમીનનું વેચાણ પાછળ કહેલી રીતે મંજૂર થયા પછી સદરહુ જમીન જે માણસ ખરીદ-દાર થયો એવું કહેવામાં આવશે. તેના કમળમાં કલેક્ટરે આપવી જોઇએ અને તેનું નામ મહેસુલ આપના-રના નામને બદલે ખાતાદાર અથવા ધારણ કરનાર તરીકે જમીનના દફતરમાં દાખલ કરવું જોઇએ અને તેને દાખલો આપવો તે દાખલામાં કહેલી જમીન તેણે ખરીદ કરી છે એવું તેમાં લખવું જોઇએ.

૧૮૨. વેચાણની વખતે જે માણસ વાસ્તવિક ખરીદદાર થયો એવું કહેવામાં આવ્યું હોય તે માણસનું નામ દાખલામાં લખવું જોઇએ અને માંહે માંહેની સમજુત ઉપરથી દાખલા વા ખરીદદારના નામનો જે ઉપયોગ કર્યો હતો તેપણ દાખલાવાળા ખરીદદાર શીવાય બીજા માણસની તરફથી ખરીદ કરી એવા સમગ્ર ઉપરથી દાખલાવાળા ખરીદદાર ઉપર દીવાની કોર્ટમાં કોઇ ફરીઆદી થાય તો તે કહાડી નાંખવી.

૧૮૩. આ બાબ પ્રમાણે કરેલું જંગમ માલનું વેચાણ પકુ થાય એટલે તથા સ્થાવર મિલકતનું વેચાણ મંજૂર થાય એટલે વેચાણની ઉપર વેચાણના ખરચનો ફરજી કરવા તથા સદરહુ પ્રકારનું વેચાણ મંજૂર થવાની તારીખે મહેસુલ ન આપનારની પાસે જે કોઇ બાકી લેણેણી હોય તથા જે જમીન મહેસુલની બાકી પ્રમાણે વસુલ કરવાનો અધીકાર હોય તે આપવામાં વાપરવી જોઇએ.

અને ફાજલ અવેજ રહ્યો હોય તો તે જે માણસની મીલકત વેચી હોય તે માણસને આપવો જોઇએ. † સરકારના હુકમ પ્રમાણે કમીશનર વખતે વખતે જે દર તથા કાનુન મંજૂર કરે તે દર પ્રમાણે વેચાણના ખરચનો આકાર કરવો જોઇએ.

૧૮૪. સદરહુ ફાજલ અવેજ જે માણસની માલ મીલકત વેચી હોય તેના કોઇ લેણદારને દીવાની કોર્ટના હુકમ વગર આપવો નહીં.

૧૮૫. ૧૩૬ મી કલમમાં ગમે તે રાશ્યું હોય તે છતાં જે માણસનું નામ હક બાબતના દાખલામાં ખરીદદાર તરીકે લખ્યું હશે તે માણસ તે જમીનના સંબંધમાં વેચાણની તારીખ પહેલાં કોઈ પણ મુદત બાબત લેણાં થયેલાં જમીન મહેસુલ માટે જવાબદાર થશે નહિ.

૧૮૬. આ બાબતના દરાવ પ્રમાણે જમ કરેલા જંગમ માલ બાબત ત્રીજા માણસે દાવો કર્યો હોય તો કલેક્ટરે માફક મુદતની નોટીસ આપીને તેની સંક્ષેપ ચોકશી કરીને તેનો દાવો મંજૂર અથવા ના મંજૂર કરવો જોઇએ એ દાવો સઘળો અથવા થોડા મંજૂર કર્યો હશે તો તે માલની તે પ્રમાણે તજવીજ કરવી જોઇએ દાવો જેટલે સુધી મંજૂર કરવામાં આવશે તેટલે સુધી તે ખારજ કરીને તે માલ વેચવો જોઇએ તથા ખરીદદારનો હક સઘળાં કારણ સાર પુરતો છે એમ સમજવું જોઇએ અને ઉત્પન્નની વ્યવસ્થા આ આકટમાં પાછળ કલા પ્રમાણે કરવાનો અધીકાર છે.

આ બાબતના દરાવ લાગુ કરવા.

* ૧૮૭. જમીન મહેસુલ તથા સઘળા પ્રકારની સલામી તથા નજરાણા તથા વારસાની રૂઢિએ માલ મીલકત પ્રાપ્ત થાય છે તે બદલ આપવાનો કર, તથા માલમિલકત બીજાને પ્રાપ્ત કરી આપવા બાબતનો કર, તથા દંડ તરીકે સરકાર દાખલ થયેલો અવેજ, અને સઘળા પ્રકારના બાજ, તથા જમીનની ઉત્પન્ન, તથા વેતનો તથા ફી, તથા ખરચ, તથા ગુનેગારીઓ, તથા દંડ, અને આ આકટ પ્રમાણે અથવા આ આકટ ઉપરથી રદ કરેલા કોઇ આકટ પ્રમાણે અથવા કાયદા પ્રમાણે અથવા જમીન મહેસુલ સંબંધી જે વખતે જે કોઇ આકટ અમલમાં હોય તે આકટ પ્રમાણે આપવાનો અથવા વસુલ કરવાનો ખરચ બાબત, જે રકમો લેણી હોય તે સઘળી.

અને કર્ટમ ડ્યુટીના, અથવા બીજા કોઈ જગ્યાતના, અથવા કરના, અથવા મહેસુલના બીજા કોઈ બાબતના

+ વેચાણનો ખર્ચ જંગમ મીલકત હોય તો, જે આના, અને સ્થાવર મીલકત હોય તો, બાર આના; અથવા વેચાણની રકમના ફર આ લેમાંથી જે વધારે હોય તે લેવો.

* ઇન્ડિગેશનની પરચુરણ ઉપર ઉપર લેખલ દંડ લેવાય નહિ.

ખજાના બાબત કોઇ ઇન્ટરદાર પાસે પૈસા લેણુ હશે તે પૈસા, અને સદરકુ પ્રકારનો કોઈ ઇન્ટરદાર પોતાની કબુલત કે સરત પ્રમાણે પૈસાની જે વીશેજી ગુનેગારીને પાત્ર થશે તે સઘળી પૈસાની ગુનેગારીઓ.

અને આકાર તરીકે અથવા મહેસુલના લેણુ તરીકે અથવા જમીન મહેસુલની બાકી તરીકે જે રકમો લેવાનો અધીકાર છે એવું આ આકટમાં અથવા જે વખતે જે બીજો કોઇ આકટ અથવા કાયદો અમલમાં હોય તે આકટમાં અથવા કાયદામાં કહ્યું હશે તે પણ સઘળી રકમો.

આ બાબતના પાછલા ડરાવ પ્રમાણે વસુલ કરવી જોઇએ અને આ બાબતના પાછલા સઘળા ડરાવો લાગુ કરી શકાય તેટલે સુધી તેને લાગુ કરવા જોઇએ.

અને જે માણસો આ આકટના અથવા આ આકટ ઉપરથી કર ડરેલા કોઇ આકટના અથવા કાયદાના ડરાવ પ્રમાણે અથવા પૈસાની કાંઇ રકમ બાબત સદરકુ પ્રકારના કોઇ ઇન્ટરદારના જમીન થવા હોય તે માણસો પોતાના જમીન ખતની સરત પ્રમાણે જે રકમ બાબત પાત્ર થવા હશે તે રકમ અથવા તેનો કાંઇ ભાગ આપવાને ચુકશે તો મહેસુલ ન આપનારા પ્રમાણે આ બાબતના ડરાવ મુજબ તેઓની ઉપર કામ ચલાવવું યોગ્ય થશે. અને આ બાબતના પાછલા સઘળા ડરાવો લાગુ કરી શકાય તેટલે સુધી તેવા માણસોને લાગુ કરવા જોઇએ.

અને સદરકુ પ્રકારનો ઇન્ટરદાર પાછો લેવામાં આવ્યો હોય તો ઇન્ટરદારને અગાઉ જે પૈસા કોઇ પણ માણસને આપ્યા હોય તે તેને મજરે મળવાનો હક નથી એમ સમજવું.

અને જે કોઇ માણસને સરકાર તરફથી પૈસાની કોઇ પણ બક્ષીસ કાંઇ પણ ખેતીવાડીના કામ માટે એવી બોલીએ મળી હોય કે તે શખસ તે બક્ષીસની સરતોમાંની કોઇપણ સરત પ્રમાણે ન ચાલે તો તેણે તે પાછી આપવી પડશે, તે શખસ આવી કોઈ સરત પ્રમાણે ચાલવાનો તથા બક્ષીસની રકમ સરકારને પાછી આપવાને ચુકે તો, તેની સામે આ બાબતના ડરાવોની રૂયે મહેસુલ ન આપનારા તરીકે કામ ચલાવી શકાશે. અને આ બાબતના પાછળના સઘળા ડરાવો લાગુ થાય ત્યાં સુધી લાગુ કરવા જોઇએ.

મુલકી અમલદારોની કામ ચલાવવાની રીત.

૧૮૮. કુદના સઘળા કૃત્યો કરવામાં તથા કામો ચલાવવામાં મુલકી અમલદાર ખસુસ કાયદામાં ઉલટો ડરાવ ન હોય તો તે જે અમલદારના તાબામાં હશે તે અમલદારના હુકમને તથા નીરખધને પોતાનાં કામ કરવાની જગા બાબત તથા વખત બાબત તથા રીત બાબત પાત્ર છે એમ સમજવું.

૧૮૯. મુલકી ખાતામાં મામલતદારના અવલ કારકુનના દરજ્જા કરતાં ઓછા દરજ્જાનો નહીં હોય એવા અથવા સરવે ખાતામાં આસીસ્ટન્ટ સરવે સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટના દરજ્જા કરતાં ઓછા દરજ્જાનો નહિ હોય એવા તે તે ખાતાના દરેક મુલકી અમલદારને જે ચોકસી કરવાનો કાયદેસર રીતે અધીકાર હોય તે ચોકસીમાં જે માણસે હાજર થવું અવશ્ય છે એવું તે અમલદારને લાગે તે માણસની પક્ષકાર પ્રમાણે જખાની લેવા સાફ અથવા સાફેદ તરીકે તેની સાહેદી આપવા સાફ અથવા દસ્તાવેજ હાજર કરવા સાફ તેને સમન કરવાનો અધીકાર તે દરેક અમલદારને છે. દસ્તાવેજ હાજર કરવા સાફ સમન કરવા તે કેટલાએક વીશેષ નીરદીષ્ટ કરેલા દસ્તાવેજ હાજર કરવા સાફ અથવા સમન કરેલા માણસના કમજબમાંના કાંઇ વીશેષ પ્રકારના સઘળા દસ્તાવેજ હાજર કરવા સાફ કરી શકાશે. સદરકુ પ્રમાણે સમન જે માણસોને કર્યો હશે તે સઘળા માણસોએ સદરકુ પ્રકારનો અમલદાર ફરમાવે તે પ્રમાણે જતે અથવા અધીકાર આપેલા મુખત્યારની મારફતે હાજર થવું જોઇએ પણ એવું ડરાવ્યું છે કે દીવાની ઇનસાફત કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાની ૧૩૨ થી તથા ૧૩૩ થી કલમ માંહેની માફી આ કલમ પ્રમાણે હાજર થવા સાફ કરેલા હુકમને લાગુ થશે.

અને સદરકુ પ્રમાણે સમન જે માણસોને કર્યો હશે તે સઘળા માણસોની જે વિષય બાબત જખાની લેવામાં આવશે અને સાક્ષી લેવામાં આવશે તે વિષય બાબત તેઓ ખરેખર કહેવાને બંધાયેલા છે.

અને ફરમાવ્યું હોય તે દસ્તાવેજ તથા બીજી જખુસ હાજર કરવાને બંધાયેલા છે.

૧૯૦. દરેક સમન લખેલો જોઇએ અને તેની બે પ્રતો જોઇએ તથા તે જે કારણ સાફ કર્યો હોય તે કારણ તેમાં લખવું જોઇએ તથા તે કરનારા અમલદારે તેની ઉપર સહી કરવી જોઇએ અને તેની ખસે સીકકા હોય તો તે સીકકા પણ તે સમન ઉપર મારવો જોઇએ.

અને તે સમન જે માણસને તે કર્યો હશે તેને સમનની નકલ આપવાને કહાડીને અથવા નકલ આપીને અથવા પળવવા ન હોય તો તેની નકલ તેને હમેશની રહેવાની જગ્યાએ હરકાષ પ્રસિદ્ધ ભાગ ઉપર લગાવીને બળવવો જોઈએ.

તેની હમેશની રહેવાની જગ્યા બીજા જગ્યામાં હોય તો તે સમન તે જગ્યાના કલેક્ટર ઉપર ટપાલમાં મોકલવો અને તેણે તે આ કલમની પાછલી રકમ પ્રમાણે બળવવો જોઈએ.

૧૯૧. આ આક્ટ પ્રમાણે નોટીસ બળવવી તે દરેક બીજી રીતનો ખસસ કરાવ ન હોય તો જે માણસ ઉપર બળવવાની હોય તે માણસને અથવા જે માણસ ઉપર તે બળવવાની હોય તેના મુખત્યાર હોય તો તે મુખત્યાર તે તેની નકલ આપવાને કહાડીને અથવા આપીને બળવવી જોઈએ.

અથવા સદરકુ પ્રકારની નોટીસ જે જમીન બાબત હોય તો તે જમીન ઉપરની હરકાષ પ્રસિદ્ધ જગ્યાએ નોટીસની નકલ લગાડીને બળવવી જોઈએ.

સદરકુ પ્રકારની નોટીસમાં લખેલાં કાંઈ માણસનાં નામમાં અથવા કુદમાં કાંઈ ચુક હોવાથી ખરેખર ગેરખર્ચસાદ્ થયો ન હોય તો તે ચુકને લીધે સદરકુ પ્રકારની કાંઈ પણ નોટીસ રદ થાય છે એમ સમજવું નહીં.

૧૯૨. કાંઈ પદ્ધતીવાર અથવા સંક્ષેપ ચોકશીમાં સાહેદોએ હાજર થવું એવી કાંઈ પદ્ધતીની ઈચ્છા હોય તો સાક્ષીઓને માટે સમન કાઢવાની અરજ કરનાર અથામીઓ માટે દીવાની ઇનસાફતુ કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદામાં કહેલી રીતે તેણે કામ ચલાવવું જોઈએ.

પદ્ધતીવાર ચોકશી.

૧૯૩. પદ્ધતીવાર ચોકશીમાં સાહેદો લેવી તે તપાસ અથવા ચોકશી કરનારા અમલદારે અથવા તેની રજૂ તથા તે સાંભળી શકે એવી રીતે તથા તેની ખુદની દેખરેખ હેઠળ તથા તેના હુકમ પ્રમાણે જગ્યામાં જે બાધા ધણું કરીને ચાલતી હોય તે બાધામાં પુરેપુરી લખી લેવી જોઈએ તથા તેની ઉપર તેણે સહી કરવી જોઈએ.

જે પ્રકરણમાં ચોકશી કરનારા અમલદાર પ્રેરેપુરી સાહેદો ન લખી લે તે પ્રકરણમાં તેણે દર એક સાહેદ જે કહે તેના સારાંશની યાદી તે સાહેદ સવાલના જવાબ જેમ હોય તેમ લખવી જોઈએ અને સદરકુ પ્રકારની યાદી સદરકુ પ્રકારના અમલદારે પોતે લખીને તેની ઉપર સહી કરવી જોઈએ અને તે યાદી તે પ્રકરણના કાગળ પત્રોના ભાગ થશે.

સદરકુ પ્રકારના અમલદારથી ઉપર કહ્યા પ્રમાણે યાદી લખી શકાતી ન હોય તો તેનાથી કેમ લખી શકાતી નથી તેના સખ્ય તેણે લખી મુકવો જોઈએ.

સાહેદો ઈંગરેજમાં આપી હોય ત્યારે તે તે બાધામાં સદરકુ પ્રકારના અમલદારે પોતાને હાથે લખવી જોઈએ, અને જગ્યામાં જે બાધા ચાલતી હોય તે બાધામાં ઘણું કરીને લેવી.

ચાલતી હોય તે બાધામાં તેની સહીતુ બાધાંતર કરવું જોઈએ અને તે પ્રકારનાં કાગળ પત્રોના ભાગ તરીકે તે બાધાંતર તેમાં રાખવું જોઈએ.

૧૯૪. પદ્ધતીવાર ચોકશી કર્યા પછી ફેસલો કરનારા અમલદારે ફેસલો પોતાના હાથે લખવો જોઈએ તથા જે કારણ ઉપરથી તે કર્યો હોય તે પુરેપુરાં કારણો લખવાં જોઈએ.

સંક્ષેપ ચોકશી.

૧૯૫. સંક્ષેપ ચોકશી કરનારા અમલદારે પોતે સદરકુ પ્રકારની ચોકશી જેમ જેમ ચાલે તે પ્રમાણે ચાલેલાં કામની યાદી પોતાના હાથે ઈંગરેજમાં અથવા જગ્યાની બાધામાં લખવી જોઈએ અને તેમાં જે પદ્ધતીવાર ચોકશીને જે કાનુન પ્રમાણે ચલાવવી ચોખ્ખ છે એવું સદરકુ અમલદારને લાગે તો તે પ્રમાણે ચલાવવાનો અધીકાર તેને હરકાષ વખતે છે.

૧૯૬. આ આક્ટ પ્રમાણે કરેલી પદ્ધતીવાર ચોકશી અથવા સંક્ષેપ ચોકશી હિંદુસ્તાનના કોઈદારી

કાયદાની ૧૯૩ થી ૨૧૯ થી તથા ૨૨૮ થી કલમના અર્થ પ્રમાણે “ ઇનતસ કામ ” છે એમ સમજવું અને પદ્ધતીવાર અથવા સંક્ષેપ ચોક્કસી કરનારા કોઇ અધીકારીની કચેરી સદરકુ પ્રકારની ચોક્કસીના કારણ સાર દીવાની કોર્ટ છે એમ સમજવું.

પદ્ધતીવાર અથવા સંક્ષેપ ચોક્કસીમાં ચલાવેલું દરએક કામ તથા ફેંસલો ખુલી રીતે કરવો નોંધએ અને પક્ષકારોને અથવા અખત્યાર આપેલા મુખત્યારોને હાજર થવા બાબતે યોગ્ય નોટીસ મળવી નોંધએ.

૧૯૭. જે ચોક્કસી પદ્ધતીવાર અથવા સંક્ષેપ નોંધએ એવું આ આકટમાં ફરમાવ્યું નહીં હોય અથવા જે કોર્ટ મુલકી અમલદારને પોતાનાં કાયદેસર કામ બજાવવા સાર કોઇ પ્રસંગે કરવાની જરૂર લાગે તે ચોક્કસી ગવરનર ઇનકોઉન્સીલે અથવા સદરકુ પ્રકારની ચોક્કસી કરનારા અમલદારના વરીટ અધીકારીએ સદરકુ પ્રકારની ચોક્કસીને લાગુ હોય એવી જે સામાન્ય અથવા વિશેષ કાનુન ડરાવી હોય તે કાનુન પ્રમાણે અને સદરકુ પ્રકારની કાનુન ઉપરથી જેટલે સુધી નીરબંધ હોય તેટલે સુધી તે નીરબંધ પાળીને સઘળી મુખ્ય વાતનો નીર્ણય કરવા સાર તથા સાર્વજનીક કલ્યાણ વધી ગત કરવા સાર જે રીત તેની નજરમાં યોગ્ય લાગે તે રીતે ચલાવવી નોંધએ.

૧૯૮. જે મુકદમાની પદ્ધતીવાર અથવા સંક્ષેપ ચોક્કસી કરવામાં આવશે તે સઘળા મુકદમામાં ફેંસલાની તથા હુકમની તથા તેઓનાં કારણની, તથા પુરાવાના કાગળ પત્રોની સહીવાળી નકલો તથા બાષાંતરો પક્ષકારોને આપવાં નોંધએ અને જે અસલ દસ્તાવેજનો પુરાવા સાર ઉપયોગ કર્યો હશે તે અસલ દસ્તાવેજ જે માણુ-સોએ હાજર કર્યો હશે તેઓ અથવા તેઓના સંબંધી જે માણુસો દાવો કરતા હશે તે માણુસો તે દસ્તાવેજ બાબત યોગ્ય રીતે ચરણ કરે તો તે માણુસોને તે પાછા આપવા નોંધએ પણ નકલ વીગેરે સાર જે ખરચ લેવાનો સરકારે વખતે વખતે અધીકાર આપ્યો હશે તે ખરચ આપવો પડશે.

૧૯૯. મેહેસુલ ન આપનારને અથવા બીજા કોઇ માણુસને પકડવાનો અધીકાર છે એવો ડરાવ આ આકટમાં કર્યો હોય ત્યારે તે માણુસને પકડવાનું ફરમાવવાનો અધીકાર જે કોઇ અમલદારને હશે તેણે કરેલા વારંટ ઉપરથી પકડવો.

૨૦૦. હરકોઇ મુલકી અમલદારને હરકોઇ વખતે તથા વખતે વખતે જે કોઇ જમીન અથવા ઘર કે વાડી સરકારની હોય અથવા ખાનગી આશાખીઓની હોય અને જેની ઉપર જમીન મેહેસુલ પુરેપુરે ખેસાયું હોય અથવા જેને જમીન મેહેસુલની થોડી અથવા સઘળી માફી હોય તે જમીનમાં અથવા ઘરવાડીમાં જ્યારે જરૂર હોય ત્યારે માપણીના અથવા હદ ડરાવવાના અથવા હદ તપાસી જોવાના અથવા જમીનની પ્રત ડરાવવાના અથવા આકાર ડરાવવાના કારણ સાર અથવા આ આકટના ડરાવ પ્રમાણે અથવા જમીન મેહેસુલ સંબંધી જે વખતે જે બીજો કોઈ કાયદો અમલમાં હોય તે બીજા કાયદાના ડરાવ પ્રમાણે પોતાના હોદાનું કામ કાયદાસર રીતે ચલાવવા સંબંધી બીજા કોઈ કારણસારે જવાનો અધીકાર છે પણ એવું ડરાવ્યું છે કે જે ઇમારત માણુસને રહેવાના ઘર તરીકે વાપરવામાં આવતી હશે તેવી કોઈ ઇમારતમાં તેનો વહીવટદાર રાજ ન હોય તો સદરકુ પ્રમાણે પેસવાની અગાઉ ઓછામાં ઓછા સાત દીવસ આગમય સદરકુ ઇમારતમાં નોટીસ આપ્યા વગર તેમાં કદી પેસવું નહીં.

વળી એવું ડરાવ્યું છે કે સઘળા પ્રકારની ઇમારત બાબત તેઓના વહીવટદારના જાત સંબંધી તથા ધર્મ સંબંધી વીચાર તરફ યોગ્ય લક્ષ આપવું નોંધએ.

૨૦૧. જીલ્લામાં ધણું કરીને કઇ બાષા ચાલે છે એમ સમજવું એ આ આકટના કારણ સાર ડરાવવાનો અધીકાર ગવરનર ઇનકોઉન્સીલને છે.

૨૦૨. જ્યારે જ્યારે આ આકટમાં અથવા જે વખતે બીજા કોઈ આકટ અમલમાં હોય તે આકટમાં એવું ડરાવ્યું હોય કે કોઇ માણુસના કબજામાં જમીન ગેરબાજબી રીતે હોય તેને તે જમીનમાંથી કહાડી મુકવાનો અધીકાર કલેક્ટરને છે અથવા તેને તે જમીનમાંથી કલેક્ટરે કહાડી મુકવો નોંધએ ત્યારે ત્યારે સદરકુ પ્રમાણે કહાડી મુકવાનું કામ હોય લખેલી રીતે ચલાવવું નોંધએ એટલે:

જે માણુસના અથવા માણુસોના કબજામાં જમીન હશે તેની ઉપર અથવા તેઓની ઉપર નોટીસ પોઆથી ફલાણી મુદતમાં જમીન છોડી દેવી એવી નોટીસ યોગ્ય લાગે તે મુદત નીમીને બજાવવી, અને

સદરહુ પ્રકારની મોટીસ માન્ય કરવામાં નહીં આવે તો જે માણસ જમીન છોડી દેવાની ના કહે તેને કહાડી મુકવો અથવા કહાડી મુકવા સારૂ તાબામાંના કામદારને મોકલવો, અને

સદરહુ પ્રકારના કોઇ માણસને કહાડી મુકનાર અમલદારને કોઇ માણસ હરકત અથવા અડચણ કરે તો તે પ્રકરણની વાત વિષે કલેક્ટરે સંલેખ ચૂકાવી કરવી જોઇએ અને હરકત અથવા અડચણ કોઇ વાજબી કારણ વગર કરી અને તે હરકત અથવા અડચણ હજુ ચાલુ છે એવી કલેક્ટરની ખાત્રી થાય તો સદરહુ પ્રકારના માણસને પકડવાનું વારંટ કરવાનો અને તે હાજર થયા પછી તેને સદરહુ પ્રકારની હરકત અથવા અડચણ આગળ ચાલુ રહેવાનું બંધ કરવા સારૂ ધણામાં ધણા ત્રીસ દીવસ સુધીની જે મુદત જરૂર હોય તે મુદત સુધી પોતાની અથવા કોઇ મામલતદારની અથવા મહાલકરીની કચેરીમાં બંદોબસ્તથી અટકાયતમાં રાખવાનો અથવા અધ પરીશીલના નમુના પ્રમાણે વારંટ સાથે તેને જલ્લાની દીવાની તુરંગમાં કેદ કરવા સારૂ મોકલવાનો અધીકાર કલેક્ટરને છે પણ સદરહુ પ્રકારની હરકત બાબત અથવા અડચણ બાબત શીક્ષા કરવાનો જે વખતે જે કાયદો અમલમાં હશે તે કાયદા પ્રમાણે સદરહુ માણસ ઉપર કામ ચલાવવાનો બાધ આવનાર નથી.

બાબ ૧૩ મો.

અપીલો તથા તપાસ.

૨૦૩. આ આકટમાં અથવા જે વખતે જે બીજે કોઇ કાયદો અમલમાં હોય તેમાં ખસુશ કોઇ ઉલ્ટો ફરાવ નહીં હોય ત્યારે આ આકટ પ્રમાણે અથવા જે વખતે જે બીજા કોઇ કાયદો અમલમાં હોય તે કાયદા પ્રમાણે મુલકી અમલદારે કરેલા કોઇ ફેંસલા ઉપર અથવા હુકમ ઉપર અપીલ તે અમલદારના અંતર વરીષ્ટ અમલદારને ત્યાં ચાલશે પણ સદરહુ પ્રકારનો ફેંસલો અથવા હુકમ તાબાના અમલદારના ફેંસલા ઉપર અથવા હુકમ ઉપર થએલી અપીલમાં કરેલો હોય કે ન હોય તો પણ ચીંતા નથી.

૨૦૪. કમીશનરે અથવા સર્વે કમીશનરે કોઇ ફેંસલો અથવા હુકમ કર્યો હોય તે ઉપર ગવર્તર ઇનક-ઉન્સીલમાં અપીલ ચાલશે પણ કમીશનરના અથવા સર્વે કમીશનરના તાબામાંના કોઇ અમલદાર પાસે અપીલ થઇ ને તે અપીલમાં થએલા ફેંસલા ઉપર અથવા હુકમ ઉપર કમીશનરે અથવા સર્વે કમીશનરે અપીલમાં ફેંસલો અથવા હુકમ કર્યો હશે તેની ઉપર માત્ર અપીલ ચાલનાર નથી.

૨૦૫. જે ફેંસલા બાબત અથવા હુકમ બાબત ફરિયાદ હોય તે ફેંસલો અથવા હુકમ કલેક્ટરના અથવા સર્વે સુપ્રિન્ટેન્ડેન્ટના દરજ્જા કરતાં ઓછા દરજ્જાના તે દરેક ખાતાના અમલદારે કર્યો હોય તો સાડ દીવસ થયા પછી અપીલ ચાલશે નહીં અથવા આ શીવાય બીજા કોઇ પણ પ્રકારના ફેંસલા ઉપર અથવા હુકમ ઉપર નેવુ દીવસ થયા પછી અપીલ ચાલશે નહીં.

સદરહુ મુદત ગણતરી વખતે જે ફેંસલા ઉપર અથવા હુકમ ઉપર અપીલ હોય તે ફેંસલાની અથવા હુકમની નકલ તૈયાર કરવામાં લાગેલો વખત ગણવો નહીં.

૨૦૬. અપીલ કરવા સારૂ ફરાવેલી મુદતમાં અપીલ ન કરવાનું અપીલ કરનારને પુરતું કારણ હવુ એવી તે જે અમલદારને ત્યાંના અથવા ગવનર ઇન કાઉન્સીલમાં અપીલ કરી હશે તે અમલદારની અથવા ગવનર ઇન કાઉન્સીલની ખાત્રી કરશે તો સદરહુ પ્રકારની મુદત પછી આ બાબ પ્રમાણે અપીલ લેવાનો અધીકાર છે. અપીલ લેવા બાબત આ કલમ પ્રમાણે કરેલા હુકમ ઉપર અપીલ ચાલશે નહીં.

૨૦૭. અપીલ કરતા વીશેની આ બાબતમાં ફરાવેલી કોઇ પણ મુદતનો છેલ્લો દીવસ ન્યારે ન્યારે રવીયારે અથવા સરકારે મંજૂર કરેલા બીજા રજાને દિવસે આવે ત્યારે રજાની આખર પછીનો જે દીવસ તે દીવસે સદરહુ પ્રકારનો છેલ્લો દીવસ સમજવો.

૨૦૮. દરએક અપીલ અરજીની સાથે જે ફેંસલા ઉપર અથવા હુકમ ઉપર અપીલ હશે તે ફેંસલો અથવા હુકમ જોઇએ અથવા તેની સહી વાળી નકલ જોઇએ.

૨૦૯. તાબાના અમલદારના જે ફેંસલા ઉપર અથવા હુકમ ઉપર અપીલ હોય તે ફેંસલા અથવા હુ-

કમ રદ કરવાનો, ફેરવવાનો તેમાં કંપેસ કરવાનો અથવા તે મંજુર કરવાનો અધીકાર અપીલ અધીકારીને છે અથવા તેને અવશ્ય લાગે તેવી વળી વધારે તપાસ કરવા બાબત અથવા તેવો વળી વધારે પુરાવો લેવા બાબત તે તાબાના અમલદારને ફરમાવવાનો અધીકાર તેને છે અથવા સદરહુ પ્રકારનો વળી વધારે પુરાવો ખુદ પોતે લેવાનો તેને અધીકાર છે.

૨૧૦. જે કોઈ પ્રકરણમાં અપીલ ચાલતી હોય તે પ્રકરણમાં આપીલનો ફેંશલો થાય ત્યાંહાં સુધી તાબાના અમલદારનો ફેંશલો અથવા હુકમ બળવવાનું મોકુફ રાખવું એવું ફરમાવવાનો અધીકાર અપીલ અધીકારીને છે.

૨૧૧. ગવર્નર ઇનકાઉન્સિલને અને સુલકી ખાતામાં આસિસ્ટન્ટ અથવા ડેપુટી કલેક્ટરના અથવા સર્વે ખાતામાં સર્વે સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટના દરબજા કરતાં ઓછા દરબજાના નહીં તેવા કોઈપણ સુલકી અધીકારીને એવો અધીકાર છે કે તેણે તાબામાંના સુલકી અમલદારે કરેલો કોઈ ફેંશલો અથવા હુકમ કાયદાસર અથવા યથાચોગ્ય છે કે નહીં અને તે અમલદારે ચલાવેલાં કામ નીચમને અનુસરીને છે કે નહીં એ બાબત પોતાની ખાત્રી કરી લેવા સારૂ તે અમલદારે કરેલી ચોક્કસીના અથવા ચલાવેલા કામના કાગળ પત્ર મંગાવીને તપાસવા

જે બાબતમાં પદ્ધતિવાર અથવા સંક્ષેપ ચોક્કસી થઈ નહિ હોય તે બાબતમાં પોતાના તાબામાંના કોઈ પણ અમલદારે ચલાવેલાં કામ સદરહુ રીતે મંગાવીને તપાસવાનો અધીકાર હેઠળ લખેલા અમલદારને છે એટલે મામલતદાર તથા મહાલકારી તથા આસિસ્ટન્ટ સર્વે સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ તથા આસિસ્ટન્ટ સેલેક્મેન્ટ ઓફીસર.

જે કોઈ પ્રકરણમાં ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલનો અથવા સદરહુ પ્રકારના અમલદારને લાગે કે સદરહુ પ્રમાણે મંગાવેલા કોઈ ફેંસલામાં અથવા કામમાં કંપેસ કરવું જોઈએ અથવા તે રદ કરવું જોઈએ. અથવા ફેરવવું જોઈએ તો તે બાબત તેને ચોગ્ય ચોગ્ય લાગે તે હુકમ કરવાનો અધીકાર તેને છે.

પણ એવું કરાવ્યું છે. કે જે બાબતમાં કાયદેસર તપાસ ચલાવવામાં આવી હોય તે બાબતમાં આસિસ્ટન્ટ અથવા ડેપુટી કલેક્ટરે આવો હુકમ જાતે કરવો નહીં. પણ તેણે તે સંબંધી કાગળ પત્ર પોતાના અભિપ્રાય સાથે કલેક્ટરને મોકલવા અને કલેક્ટરે પોતાને ચોગ્ય લાગે તેવો હુકમ તે બાબતમાં કરવો.

૨૧૨. કોઈ ફેંસલો અથવા હુકમ આખરનો છે એવું આ આકટમાં જ્યાં જ્યાં કહ્યું હોય ત્યાં ત્યાં તે તે સ્થળનો અર્થ સદરહુ પ્રકારના ફેંસલા ઉપર અથવા હુકમ ઉપર અપીલ ચાલશે નહીં એવો સમજવો.

તે પ્રકારના કોઈ ફેંસલામાં અથવા હુકમમાં ઉપરની છેલી કલમના હરાવ પ્રમાણે કંપેસ કરવાનો અથવા ફેરવવાનો અધીકાર ફક્ત ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલને છે.

બાબ ૧૪ મો.

પરચુરણ.

૨૧૩. સઘળા નકશા તથા સરવેના કાગળપત્ર તથા ગામના સઘળા હીસાબ તથા જમીનનાં સઘળાં પત્રકો ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલ આ બાબત વખતે વખતે જે કાનુન તથા શી હરાવે તે કાનુનને અનુસરીને તથા તે ફી આપે તો ચોગ્ય વખતે લોકોને જોવા સારૂ ખુલાં શખવાં જોઈએ અને સદરહુ પ્રકારના નકશામાંનાં, પત્રકમાંનાં તથા હીસાબમાંનાં દાખલા સહીત ઉતારા અથવા દાખલાવાળી તેની નકલો જે માણસો માગે તે સઘળા માણસોને તે આપવી.

૨૧૪. (૧) ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલને મુંબઈ સરકારી ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને આ આકટના કારણ અને હેતુ પારપાડવાને આ આકટ જે બાબતમાં અમલમાં લાવવાનો હોય તે બાબતમાં, અથવા જે બાબતો માટે તેની અંદર ખાસ હરાવ કર્યો ન હોય તેવી બાબતોમાં સઘળા સમસોને માર્ગ સુચવવાને આ આકટના હરાવોની વિરૂદ્ધ ન હોય એવી કાનુનો કરવાનો અધીકાર છે તથા તે વખતે વખતે બદલવાનો અથવા રદ કરવાનો અધીકાર છે.

(૨) ખાસ કરીને અને ઉપર જણાવેલા અધિકારના સાધારણ સ્વરૂપને બાધ ન આવે તેવી રીતે સદરહુ પ્રકારની કાનુનો નીચેની બાબતો માટે બંધવાનો અધિકાર છે.

(અ) મુલકી અમલદારોની નિમણૂકનું અને તેમના અધિકાર તથા કામ ચલાવવાનું નિયમન કરવા આપત.

(બ) જમીન ઉપર જમીન મહેસુલ આકારવાનું અને આવા આકારવાના કામમાં ફેરફાર કરવાનું, તે ફરી તપાસવાનું અને જમીન મહેસુલ વસુલ કરવાનું નિયમન કરવા આપત.

(ક) ૭૭ મી કલમ મુજબની તપાસ અને હુકમોની આપતમાં આપવાની નોટીસ ઠરાવવા આપત.

(દ) જમીન મહેસુલ આપવાને પાત્ર હોય તેવી દુમાલા ન હોય તેવી જમીન કયા કામમાં વાપરવાનો, અને કયા કામમાં ન વાપરવાનો અધિકાર છે તે ઠરાવવા આપત અને ખેતીને લગતી જમીન ખેતીને લગતાં નહિ હોય તેવાં બીજાં કામમાં વાપરવાની પરવાનગી આપવાનું નિયમન કરવા આપત.

(ઈ) સરકાર પ્રાપ્ત થયેલી જમીન અને બીજી મિલકતની વ્યવસ્થાનું નિયમન કરવા આપત.

(ફ) સરકાર દાખલ થયેલી જમીનની વ્યવસ્થાનું નિયમન કરવા આપત.

(ગ) ભોગવટામાં ન હોય અને દુમાલા ન હોય તેવી જમીન કઇ સરતે બોલીએ અને કેટલી મુદત સુધી આપી શકાય તે ઠરાવવા આપત.

(હ) ૬૧ મી કલમ મુજબ લેવાના દંડ ધણ્યામાં ધણો કેટલો લેવો તે ઠરાવવા આપત.

(આઈ) સર્વેનું અને જમીન મહેસુલનું સેટલમેન્ટનું કામ ચલાવવાનું નિયમન કરવા આપત અને સેટલમેન્ટ દાખલ કરતા પહેલાં ૧૦૩ જી કલમ મુજબ આપવાની નોટીસ ઠરાવવા આપત.

(જે) કલમ ૧૧૮ અ ની રૂયે સર્વે નંબરના પેટા વિભાગ કરવાનું અને કરેલા પેટા વિભાગના ધારો ઠરાવવાનું નિયમન કરવા આપત.

(કે) હદ નિશાન કરવાનું, આંકવાનું, રીકાક રાખવાનું અને તેની મરામત કરવાનું નિયમન કરવા આપત.

(એલ) હકના પત્રકનો, ફેરફારના રજીસ્ટરનો, તકરારી આપતોનાં રજીસ્ટરનો, અને ખેડનાં રજીસ્ટરો સંગ્રહ કરવા, તેમને જાળવી રાખવા અને તેમને સુધારવાનું નિયમન કરવા આપત, તેમનો કેવા નમુનામાં સંગ્રહ કરવો તે અને સદરદુ પત્રકો અને રજીસ્ટરો કયા અમલદાર તપાસવાં અને સુધારવાં તે ઠરાવવા આપત.

(મ) તલાટીઓ અને મુલકી અમલદારોએ સર્વે અમલદારના અધિકાર ચલાવવાનું અને કલમ ૧૩૫ ગ ની રૂયે થયેલા ખર્ચ આકરવાનું નિયમન કરવા આપત.

(ન) ૧૩ મા આજ પ્રમાણે અપીલો શા નમુના પ્રમાણે તથા શી રીતે તૈયાર કરવી તથા આપવી તે ઠરાવવા આપત.

(ઓ) આ આકટનાં કારણ સાફ કેવાં પત્રકો, રજીસ્ટરો, હિસાબ, નકશા, અને પ્લાન રાખવાં, તે કઇ રીતે કેવા નમુના પ્રમાણે તૈયાર કરવાં અને રાખવાં તે ઠરાવવા આપત.

(૩) આ કલમ મુજબની કાનુની કરવાનો અધિકાર એવી કાનુની અગાઉથી પ્રસિદ્ધ કરવાની સરતને પાત્ર રહેશે.

૨૧૫. ૨૧૪ મી કલમની રૂયે કોઈપણ કાનુન કરતી વખતે ગવર્નર ઇન કૌન્સિલને એવું ઠરાવવાનો અધિકાર છે કે તે કાનુન તોડનાર સખસને, તે તોડવાનાં બીજાં ગમે તે પરિણામ આવે તે ઉપરાંત માહુરદાર પાસે ચુન્યાની સાબિતીનો ઠરાવ થયે ધણ્યામાં ધણી એક મહીના સુધીની કેદની અથવા પાંચસે રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા બેઉ શિક્ષા કરવામાં આવશે.

૨૧૬. ૧૧૧ મી કલમમાં તથા આ કલમમાં આગળ ઠરાવ્યું છે તે ખારેજ કરીને આ આકટના ૮ માથી તે ૧૦ મા સુધીના આજ માહેના ઠરાવ કોઈ પણ દુમાલા ગામને લાગુ થશે નહીં. માત્ર દુમાલા ગામની હદ ઠરાવવાના અથવા તે સંબંધી કોઈ પણ તકરારનો નીકાલ કરવાના કામને લાગુ કરી શકાશે પણ સદરદુ આજ માહેના ઠરાવ હેઠળ લખ્યું છે તેને લાગુ થશે એટલે:—

(અ) કોઈ પણ દુમાલા ગામની હદમાં દુમાલા નહીં હોય તેવી જે જમીન હશે તે સખણી જમીનને.

(બ) જે ગામનો કોઈ નીચ્છીત ભાગ દુમાલા હશે પણ જેનો બાકીનો ભાગ દુમાલા નહીં હશે તે ગામને,

(ક) જે દુમાલા ગામના ધારણ કરનારાઓને મહેસુલની કોઈ રકમ મળવાનો હક હશે પણ તે રકમના કરતાં વધારે મહેસુલ હશે તો તે વધારે અવેજ સરકારનો થાય છે એવું હશે તે દુમાલા ગામને.

પણ સદરહુ આપના સહળા અથવા કાંઈ પણ હરાવ સદરહુ પ્રકારના કાંઈ ગામને લાગુ કરવા એવી સદરહુ પ્રકારના કાંઈ ગામના ધારણ કરનારાએ લખેલી અરજી કરી હોય તો તે પ્રમાણે લાગુ કરવા એવો હુકમ કરવાનો અધીકાર કમીશનરને છે.

૨૧૭. સરવે સેટલમેન્ટ ઉપરની છેલ્લી કલમના અથવા જે વખતે જે કાયદો અમલમાં હોય તે કાયદાના હરાવ પ્રમાણે કાંઈ દુમાલા ગામમાં ચાલુ કરવામાં આવ્યું હોય ત્યારે તે સેટલમેન્ટ જે જમીનને લાગુ હશે તે સહળા જમીનના ધારણ કરનારાઓને દુમાલા નહીં હોય તેવા ગામના જમીન ધારણ કરનારાને આ આકટના હરાવ પ્રમાણે જે હક છે તથા જે જવાબદારી લાગુ છે તે હક તેઓના વહીવટ માંહેની જમીનના સંબંધથી છે તથા જવાબદારી તેઓને લાગુ થશે એમ સમજવું અને દુમાલા ન હોય તેવા ગામોમાં જમીન ધારણ કરનારા સંબંધી આ આકટના સહળા હરાવ તેઓને અને ત્યાં સુધી લાગુ થશે.

૨૧૮. આ આકટના જે કાંઈ હરાવ રાખેા ઉપરથી દુમાલા નહીં હોય તેવી જમીનને અથવા દુમાલા નહીં હોય તેવી જમીનના ધારણ કરનારાઓને માત્ર લાગુ છે તે કાંઈ હરાવ ઉપર દુમાલા જમીનને અથવા દુમાલા જમીનના ધારણ કરનારાઓના હકને અથવા સદરહુ પ્રકારની કાંઈ જમીન ખાખત સરકારના હકને આધ આપે છે એમ સમજવું નહીં અને આ આકટના કાંઈ હરાવ રાખેા ઉપરથી કેવળ બીન દુમાલા જમીન સંબંધી હશે તે હરાવના દુમાલા જમીનના ધારણ કરનારાના હીત તરફ અથવા તેની વીરૂદ્ધ કાંઈ પણ અનુમાન ઉત્પન્ન થાય છે એમ સમજવું નહીં.

લેન્ડ રેવન્યુ કોડની કલમ ૨૧૩ ઉપર થયેલી રૂલ.

૧—એવું.

૧. જે દસ્તાવેજો, નકશા, રજીસ્ટરો, હિસાબ તથા કાગળપત્રો નંવાના હક ખાખત સન ૧૮૧૭ ના હિંદુસ્તાનના નોંધવાના આકટ ૩ ની હ ૧ મી કલમમાં, તથા સન ૧૮૫૯ ના મુંબઇના જમીન મહેસુલના કાયદાની ૨૧૩ મી કલમમાં હરાવ કર્યા છે, તે દસ્તાવેજો, નકશા, રજીસ્ટરો, હિસાબ તથા કાગળપત્રો અને બીજા સાર્વજનીક દસ્તાવેજ વીધમાનકાળે જે કાંઈ કાયદો અમલમાં હશે તે કાયદાના હરાવ મુજબ કાંઈપણ માણસને જોવાનો હક છે તે બીજા સહળા સાર્વજનીક દસ્તાવેજો જે અમલદારને સ્વાધીન હશે તે અમલદારની કચેરીમાં તે, આ ખાખત આ કાનુનમાં આગળ શી હરાવી છે તે ફી આપેથી રવીવાર તથા *પબ્લિક હોલિડે સિવાય દરરોજ કચેરીના મામૂલ વખતમાં જોવા સાર પુછા રહેશે. પણ એવું હરાવ્યું છે કે ગામના જે અમલદારોને સ્વાધીન ઉપર કહેલા કાંઈ પણ દસ્તાવેજ, નકશા રજીસ્ટર, હિસાબ અથવા બીજા સાર્વજનીક દસ્તાવેજ હશે તે ગામના અમલદાર તે જવા દેવા બદલ કાંઈ પણ ફી લેવી નહીં.

૨. પાછલી કાનુનમાં કહેલી ખાખતમાં માત્ર ખારેજ કરીને કાંઈ પણ સાર્વજનીક દસ્તાવેજ જોવા દેવામાં આવશે નહીં.

૨. ઉતારા તથા નકલ.

૩. ૧ લી કાનુનમાં કહેલા દસ્તાવેજો સિવાય બીજા કાંઈ પણ દસ્તાવેજની દાખલો ન લખેલી નકલ અથવા દાખલો ન લખેલો તેમાંનો ઉતારો મળનાર નથી, અને આ કાનુન પ્રમાણે તૈયાર કરેલો હોય વગર બીજી રીતે પણ મળનાર નથી.

જે કાંઈપણ સાર્વજનીક દસ્તાવેજ જોવાનો હક જે કાંઈ માણસને ૧ લી કાનુન પ્રમાણે હશે તેને જે કાંઈ સાર્વજનીક દસ્તાવેજ યોગ્ય રીતે જોવાને મળ્યો હશે તે દસ્તાવેજની અથવા તેના કાંઈપણ ભાગની નકલ ખુદ પોતે કરવાનો, અથવા નકલ કરવાને ખુદ પોતાનું માણસ લગાડવાનો અધીકાર છે, પણ આ પ્રમાણે કરેલી કાંઈપણ નકલ ઉપર કાંઈપણ સરકારી અમલદારે દાખલો લખવો નહીં.

૪. ૧ લી કાનુનમાં કહેલા કાંઈપણ સાર્વજનીક દસ્તાવેજ જે અમલદારને સ્વાધીન હશે તે અમલદારે તે દસ્તાવેજની નકલ સાર, અથવા તેના કાંઈપણ ભાગની નકલ સાર કાંઈ માણસ અરજી કરશે તે નકલ

* પબ્લિક હોલિડે એટલે જે રિવસે સરકારી કચેરીઓમાં રમ્મ હોય છે તે દિવસ.

ખાખત આ કાનુનમાં આગળ દર્શાવેલી શી આપશે તો તેને નકલ કરાવીને પોતાની સહી કરીને દાખલાવાળી નકલ આપવી જોઈએ પણ એવું કરાવ્યું છે કે ગામના અમલદારને સ્વાધીન જે કોઈ સાર્વજનિક દસ્તાવેજ હશે તેની નકલ સાફ કરવાની દરએક અરજી, જે મામલતદારના અથવા મહાલકરીના તાબામાં સદરહુ અમલદાર હશે, તે મામલતદારને અથવા માહાલકારીને કરવી જોઈએ અને તેણે તે નકલ ગામના તલાટી પાસે તૈયાર કરાવવી જોઈએ. સદરહુ દરએક નકલ ગામના તલાટીએ અસલ દસ્તાવેજની સાથે મુકાબલો કરીને પછી તે યરોયર હોવા બદલ તેણે તેની ઉપર સહી કરવી જોઈએ, અને તેની ઉપર દાખલો લખીને અરજદારને તે આપવા સાફ સદરહુ મામલતદાર ઉપર અથવા મહાલકરી ઉપર મોકલવી જોઈએ. ગામના કોઈપણ અમલદાર કોઈપણ નકલ ખરી નકલ છે એવો તેની ઉપર પોતે દાખલો લખવો નહીં, અથવા એવી કોઈપણ નકલ મળવા ખાખતની અરજી લેવી નહીં, અથવા અરજી ઉપરથી નકલ આપવી નહીં.

૫. ૧ લી કાનુનમાં કહેલા સાર્વજનિક દસ્તાવેજો સિવાય બીજા સાર્વજનિક દસ્તાવેજોની, અથવા તેઓના લાગેલી દાખલાવાળી નકલો ખાખત જે કોઈ માણસ અરજી કરશે અને તે નકલો ખાખત આ કાનુનમાં આગળ દર્શાવેલી શી આપશે તો તેને તે નકલો, ઉપરની છેલ્લી કાનુન માંહેના વિશેષ દર્શાવે અનુસરીને આપવાનો અધિકાર તે દસ્તાવેજો જે અમલદારને સ્વાધીન હશે તે અમલદારને છે, પણ એવું કરાવ્યું છે કે—

(અ) સદરહુ પ્રકારની કોઈપણ અરજી જે અમલદારને કરી હોય તેણે, તે અરજીનો નિકાલ કરવામાં સરકારના તથા પોતે જે અમલદારના તાબામાં હોય તે અમલદારના હુકમ પ્રમાણે ચાલવું જોઈએ, અને શકની ખાખતમાં તે અરજીનો નિકાલ કરવાની અગાઉ પોતાના પ્રત્યક્ષ ઉપરીને હુકમ થવા સાફ લખી મોકલવું જોઈએ.

(ખ) કોઈપણ સરકારી પત્ર વ્યવહારની અથવા સરકારી લૉ ઓફીસરે આપેલા અનુમતની અથવા જે કોઈ હુકમમાં અથવા ડરાવમાં સદરહુ પ્રકારનું કાંઈ અનુમત હશે તે હુકમની અથવા ડરાવની નકલ કલેક્ટરના તાબા માંહેના કોઈ પણ અમલદારે તે કલેક્ટરની અગાઉથી મંજૂરી લીધા વગર અથવા કોઈ પણ સર્વેના અમલદારે સર્વે કમીશનરની અગાઉથી મંજૂરી લીધા વગર આપવી નહીં.

(ક) જે કોઈપણ કાગળપત્ર અથવા નકસા સરકારના હુકમથી જાખ્યા હશે અથવા શિક્ષા જાપથી જાખ્યા હશે અને પ્રસિદ્ધ કર્યા હશે તેની નકલ આપવી નહીં.

(ડ) કોઈપણ દસ્તાવેજની નકલ આપવી જે ખાખતમાં સરકારને અપકારક છે એ ખુલ્લું હોય તે ખાખતમાં દસ્તાવેજની નકલ આપવી નહીં.

૫. અ કોઈ સરકારી કામદારને ખાતા તરફથી (ડીપાર્ટમેન્ટલ) ચોક્કસીથી ઈન્ડ કર્યો હશે, ઓછા પગાર ઉપર મોકલ્યો હશે સસપેન્ડ કર્યો હશે, અથવા યરતરફ કર્યો હશે તો તેના મુકરદમામાં લખેલા છેલ્લા ડરાવની ખરી નકલ શી વગર મળવાનો તેને હક છે.

૬. આ કાનુન પ્રમાણે આપવાની તથા વેલ્યુપેશલ પોષ્ટ સિવાય બીજી રીતે સ્વાધીન કરવાની દરએક દાખલાવાળી નકલ ઉપર અથવા ઉતારા ઉપર તે નકલ ખાખત અથવા ઉતારા ખાખત જે અમલદાર શી લેશે તેણે હેડળ લખેલા નમુના પ્રમાણે શેરો લખવો જોઈએ (એટલે) :—

“આ દાખલાવાળી નકલ ખાખત શીના રૂ. _____ આના _____ પોહોંચ્યા. તારીખ મી માહે _____ સને ૧૯ _____ (સહી) અ. ખ. ”

૭. આ કાનુન મુજબ આપવાની સહળી દાખલાવાળી નકલ ઉપર જે દાખલો લખવો તે ઈડીઆના પુરાવા ખાખતના આકટની ૭૬ મી કલમમાં કહેલા નમુના પ્રમાણે હોવો જોઈએ.

૩—શોધ.

૮. બ્યારે કોઈ પણ સાર્વજનિક દસ્તાવેજ અથવા કોઈ પણ સાર્વજનિક દસ્તાવેજનો લાગ જોવા સાફ અથવા તેની નકલ સાફ અરજી કરી હોય તથા જે દસ્તાવેજ જોઈતો હશે તેનો નંબર, તારીખ તથા પ્રકારની તપસીલ તે અરજીમાં સ્પષ્ટ લખેલી નહિ હશે અથવા તે અરજીમાં જે તપસીલ લખેલી હશે તે યરોયર નહીં હશે, અને તેથી તે દસ્તાવેજ જે અમલદારને સ્વાધીન હશે તે અમલદારને તે દસ્તાવેજ શોધી કાઢવા સાફ પોતાના ફકતરમાં શોધ કરવાની જરૂર પડશે ત્યારે તે શોધવા ખાખત આ કાનુનમાં આગળ કહેલા દરે શી,

દસ્તાવેજ અથવા તેનો ભાગ જેવા બાબત અથવા તેની નકલ કરવા બાબત અરજી કરી હશે તે દસ્તાવેજ સદરહુ અમલદારે તપાસ્યા પછી તે દસ્તાવેજ તેને જેવા દીધો ન હોય અથવા નકલ આપી ન હોય તો પણ, તે અરજદારે આપવી જોઈએ; પણ એવું હરાવ્યું છે કે ગામના અમલદારે સદરહુ પ્રકારની કાંઈ શી લેવી નહીં.

૪-ફી.

૯. આ કાનુન મુજબ હેડળ લખેલી શી રોકડી લેવી જોઈએ.

(એટલે) :—

શી લેવાની તેનું કોષ્ટક.

(૧) ગામના અમલદાર શિવાય બીજા કોઈ પણ અમલદારે ૧ લી કાનુન પ્રમાણે કરવા દીધેલી દરએક તપાસ બદલ. ... .. } ૮ આના.

(૩) આ કોષ્ટકની ૩ જી કલમમાં ન આવનારા સાર્વજનિક દસ્તાવેજની દરએક દાખલાવાળી નકલ બદલ :—

(અ) અસલ દસ્તાવેજ ઇંગ્રેજીમાં હશે તો દર ૧૦૦ શબ્દે અથવા ૧૦૦ શબ્દોના અંશે... .. } ૨ આના.

(બ) અસલ દસ્તાવેજ દેશી ભાષામાં હશે તો દર ૧૦૦ શબ્દે અથવા ૧૦૦ શબ્દોના અંશે ... .. } ૧૧ આનો.

(૬) અસલ દસ્તાવેજ તકતા પ્રમાણે લખેલા હોય તો પંક્તી તે ઇંગ્રેજીમાં હોય કે દેશી ભાષામાં હોય. ... .. } (અ) તથા (બ) રકમમાં અનુક્રમે લખેલા દરની બમણી.

દુમલા થયેલા મેહેસુલની રકમને દર રૂપિયે ૧ આનો, પણ કોઈપણ બાબતમાં તે શી ૧૦ રૂપિયાથી વધારે હોવી નહિ જોઈએ અથવા ૮ આનાથી ઓછી હોવી નહિ જોઈએ. (પણ જોવાઈ ગયેલી અથવા નાશ થયેલી સર્વે સન ૧૮૬૮ ના આક્ટ ૪ પ્રમાણે અથવા લે. રે. કોડની કલમ ૧૩૩ પ્રમાણે આપવામાં આવી હોય તો જે તેને કલમ ૧૩૨ ના પારેઆક્ટ ૨ પ્રમાણે માશી મળી નહીં હોત તો કલમ ૧૩૨ જે રકમ લેવાની થાત તેની નીચે કીમત લેવી.)

(૪) સર્વે નંબરના અથવા સર્વે નંબરના હિસાબમાં દાખલ થયેલા હિસ્સાના અથવા ખેતરના નકશાની અથવા સાધારણ (વગર રંગેલા) નકશાની અથવા કોઈપણ રચાવર મીલકતના નકશાની દરએક દાખલાવાળી નકલ બદલ. ... .. } ૧ રૂપિયો.

(૫) આ કોષ્ટકની ૪ થી કલમમાં ન આવનારા નકશાની અથવા નકશાના કોઈપણ ભાગની દરએક દાખલાવાળી નકલ બદલ ... .. } જે અમલદાર તે નકલ ઉપર દાખલો લખી આપશે તે અમલદાર પંદર રૂપિયા કરતાં વધારે નહીં હોય અને એક રૂપિયા કરતાં ઓછી નહીં હોય એવી જે શી હરાવશે તે શી; પણ હરાવ્યું છે કે પાંચ રૂપિયા કરતાં વધારે કાંઈ પણ શી કલેક્ટરના તાબા માંહેના કોઈપણ અમલદારે તે કલેક્ટરની પરવાનગી વગર તથા સર્વે અમલદારે સર્વે કમિશનરની પરવાનગી વગર લેવી નહીં.

(૬) ગામના અમલદાર સિવાય બીજા કોઇપણ અમલદારે } જે જે વરસનાં દફતરો શોધવામાં આવે
કરેલી દરએક શોધ બદલ. ... } તે દરએક વરસ બદલ એક રૂપીયો.

પણ એવું ડરાબું છે કે જ્યારે કોઇ પણ શ્રી વેલ્યુપેપલ પોષ્ટની મારફત વસુલ કરવાની જરૂર હોય ત્યારે તે શ્રી ઉપરાંત ટપાલ હાંસલ તથા ટપાલની ફી લેવી જોઇએ. અને જ્યારે એવી શ્રી ટપાલ હાંસલ તથા ટપાલની ફીની રકમમાં આનાનો કોઇ અપુર્ણ છે હોય ત્યારે તેને બદલે પુરો આનો લેવો જોઇએ.

૧૦. પાછલા કોષ્ટક પ્રમાણે આપવાની દરએક ફી અગાઉ આપવી જોઇએ અથવા તેમ કરમાવવામાં આવે તો વેલ્યુપેપલ પોષ્ટ મારફત આપવી જોઇએ.

૧૧. આ પ્રમાણે પોહોંચેલી સઘળી ફીની રકમ, જે ઓફીસરને સ્વાધીન દફતરો હશે તે ઓફીસરે આ કારણ સાર એક જુદી જુદી રાખી તે તેમાં દાખલ કરવી જોઇએ, અને નંબર ૩૩૫૬ તારીખ ૧૧ મી નવેમ્બર સને ૧૮૭૪ ના ફિન્લાન્ડશિયલ ડિપાર્ટમેન્ટમાંના સરકારના ડરાવ મુજબ, અથવા હવે પછી સરકારનો બીજો કોઇ હુકમ થશે તે મુજબ ફોરેકશન રાઇટરોને દાખલાવાળી નકલોની તથા ઉતારાની ખાખતમાં આપેલી રકમ સદરજ રકમમાં બાદ કરીને રહેશે તે દર મહિનાની આખરે અગાઉ છે કે નજીકની સરકારી ટ્રેઝરીમાં મોકલવી જોઇએ.

૫-પરચુરણ.

૧૨. ગામના અમલદારને ૧ લી કાનુન પ્રમાણે કરવાની અરજ ખારેજ કરીને આ કાનુન મુજબ કરવાની બીજી દરએક અરજ લખીને કરવી જોઇએ. અને તે અરજમાં

(દસ્તાવેજી) નકલ ઉતારો અથવા તરજુઓ જે પોષ્ટઓશીસ મનીઓર્ડર ઓફીસ પણ હોય એવી કોઇ પણ પોષ્ટ ઓફીસમાં વેલ્યુપેપલ પોષ્ટથી મોકલવાની વિનંતી કરવાનો અધિકાર છે.

૧૩. સદરજ પ્રકારની દરએક અરજ જે અમલદારને આપી હશે તે અમલદારે તેની ઉપર નંબર નાંખીને તે દાખલ કરવી જોઇએ. અને તેની ઉપર જે તારીખે તે પહોંચી તે તારીખ, તે અરજ આપતી વખતે અથવા આગળ કોઇપણ વખતે શ્રી પહોંચી હોય તો તેની રકમ તથા જે તારીખે તથા જે રીતે તે અરજનો નિકાલ કર્યો હોય તે તારીખ તથા રીત એવી વિગતે મજકુરનો શેરો લખવો અને તેના ઉપર પોતાની સહી કરવી જોઇએ.

૧૪. સન ૧૮૭૩ ના ફિન્ડુતાનના નોંધવાના આકટની ૯૦ મી કલમ મુજબ, અથવા સન ૧૮૭૯ ના મુંબઈની જમીન મેહેસુલના કાયદાની ૨૧૩ મી કલમ મુજબ અથવા જે બીજા કાયદા પ્રમાણે (દસ્તાવેજ) નોંધવાનો હક કોઇ માણસને આપ્યો હશે તે કાયદા મુજબ કરેલી કોઇ અરજ હશે તેના વિચાર કરવાનો હક છે માટે તે અરજ કયુલ કરવાની અગાઉ હેઠળ લખેલી વાત તરફ વિશેષ લક્ષ આપવું જોઇએ, એટલે જે સાર્વજનિક દસ્તાવેજ ખાખત તે અરજ કરી હશે તે સાર્વજનિક દસ્તાવેજ, જે કાયદાના આધાર ઉપરથી તે કરી હશે તે કાયદો લાગુ છે એવો દસ્તાવેજ છે કે નહિ, એ વાત ઉપર અને દસ્તાવેજ નોંધવાનો હક હોય એવું માણસ અરજદાર છે કે નહિ એ વાત ઉપર (અને એટલા માટે ઈડીઆના પુરાવાના આકટની ૭૫ મી કલમ મુજબ તેને નકલ નોંધતી હશે તો તેને નકલ મળવાનો હક છે એવું માણસ છે કે નહિ એ વાત ઉપર) વિશેષ લક્ષ આપવું જોઇએ.

૧૫. આ કાનુન માંહેના કોઇ પણ ડરાવ ઉપરથી સ્ટાંપ આકટના અથવા કોર્ટ ફીના આકટના કોઇપણ ડરાવને બાધ આવે છે એમ સમજવું નહીં. કોઇપણ અરજ બદલ, અથવા આ કાનુન પ્રમાણે કરેલી અથવા આપેલી નકલ બદલ અથવા ઉતારા બદલ જે સ્ટાંપ ડ્યુટી અથવા કોર્ટ ફી લેવાનો અધીકાર હશે તે સ્ટાંપ ડ્યુટી અથવા કોર્ટ ફી ૯ મી કાનુનમાં કહેલી ફી સિવાય વળી બીજી છે એમ સમજવું. અને સદરજ પ્રકારની દરએક અરજ ખાખત, નકલ ખાખત, અથવા ઉતારા ખાખત સ્ટાંપ આકટમાં તથા કોર્ટ ફીના આકટમાં કહેલું સઘળું થોગ્ય રીતે કરવામાં આવે એ વાત ઉપર લક્ષ આપવું જોઇએ.

૧૬. આ કાનુન માંહેના સાર્વજનિક દસ્તાવેજ શબ્દનો અર્થ સન ૧૮૭૨ ના ઈડીઆના પુરાવાના ૧ લા આકટમાં (તે આકટની ૭૪ મી કલમ જુઓ,) જે અર્થ કહ્યો છે તેજ અર્થ સમજવો.

૧૭. આ કાનુન માંહેના કોઇ પણ ડરાવ મુંબઈ શહેરને અથવા કોઇ પણ દિવાની અથવા ફોજદારી કોર્ટને લાગુ છે એમ સમજવું નહીં.

ફોરેકશન રાઇટર એટલે નકલ કરનારા. સરકારી નોકરે નકલ કરવા બદલ પૈસા લેવા નહીં; કારકુનો ફરીયાના વખત બહાર ખાખતો માણસોને નકલો કરી આપે તો તે બદલ લખાઈના દર પ્રમાણે શ્રી લેવાનો તેઓને હક નથી. નકલો વિગેરે કરી આપવાની તલાકીઓને પરવાનગી છે.

જમીન મેહેસુલના કાયદાની કલમ ૨૧૪ ની રૂય કરેલ કાનુનો.

૧—પ્રથમ નિયમો.

૧. આ કાનુનોને તથા હુકમોને જમીન મેહેસુલના કાયદાની કાનુનો કહેવી.

૨. આ કાનુનોમાં તથા હુકમોમાં વિષય ઉપરથી અથવા, આગલા પાછલા સંબંધ ઉપરથી બાધ આવતો ન હોય તો,—

(અ) સન ૧૮૭૬ ના મુબાઇના જમીન મેહેસુલના કાયદામાં વ્યાખ્યા કરેલા શબ્દોનો તથા સંજ્ઞાનો તે કાયદામાં જે જે અર્થ કર્યો છે તે તે અર્થ છે એમ સમજવું; અને

(બ) “આખ” અને “કલમ” એટલે સદરહુ કાયદાનો અનુક્રમે બાબ અને કલમ છે એમ સમજવું.

૨.—મુલકી અમલદારોએ તારણ આપવું.

[કલમ ૨૩ મી તથા ૨૧૪ (ઐ).]

૩. હેઠળ લખેલા મુલકી અમલદારોએ, તેઓનાં નામની સામે લખેલી રકમોનું, હેદા ઉપર રજુ થવાની અગાઉ, તારણ આપવું જોઈએ, એટલે:—

	રૂપિયા.
૧. હેડ એકાઉન્ટ	} ૫,૦૦૦
૨. મામલતદાર	
૩. મામલતદારના અવલ કારકુન...	૧,૦૦૦
૪. મામલતદારના તીજેરી કારકુન	૫૦૦
૫. તીજેરી સ્વાધીન હોય તે માહલકરી	૧,૫૦૦
૬. એજન — નો અવલ કારકુન	૫૦૦
૭. તીજેરી સ્વાધીન ન હોય તે માહલકરી	૫૦૦
૮. પુનાનો (ટ્રેઝરર) તીજેરી વાળો	૮૦,૦૦૦
૯. કાનડા, કુલાયા તથા રત્નાગિરીના ટ્રેઝરર	૨૦,૦૦૦
૧૦. બીજા સધળા ટ્રેઝરર	૪૦,૦૦૦
૧૧. કાનડા તથા રત્નાગિરીના ટ્રેઝરરના અવલ કારકુન	૧,૦૦૦
૧૨. ટ્રેઝરરોના બીજા સધળા અવલ કારકુન	૨,૦૦૦
૧૩. પુનાના ટ્રેઝરરનો દુયમ કારકુન	૨,૦૦૦
૧૪. ઉપરના કારકુનો સિવાય બીજા કારકુન, જેમને હજુર અથવા માહલતદાર કચેરીઓમાં શરાફનાં કામ ઉપર રાખ્યા હશે તે	૧,૦૦૦
૧૫. એજન-એજન-માહલકરીઓની કચેરીઓમાં રાખ્યા હશે તે... ..	૫૦૦
૧૬. જેનો પગાર ૨૦ રૂપિયા કરતાં વધારે હોય એવા સિંધ પ્રાંત માહેના તપેદાર	૫૦૦
૧૭. સિંધ પ્રાંત માહેના બીજા તપેદાર	૩૦૦
૧૮. ૧૬ મી કલમ પ્રમાણે જે પગારદાર પટેલ અથવા તલાટીનું વાર્ષિક લવાજમ ૫૦ રૂપિયા કરતાં વધારે હોય તે પટેલ અથવા તલાટી.	} ૩. ૨૦૦, અથવા એવા અમલદારના એક વરસના લવાજમની રકમ; આ માંથી જે રકમ ઓછી હોય તે.
૧૯. નકલો કરવાની, રજુઆત કરવાની, સોધવાની તથા તપાસ કરવાની ફીનું રજીસ્ટર લખવાનું કામ જે કારકુનો અથવા કલાર્ક કરતા હોય અને તે કામ માટે મુલકી ડાઈમાં ભરેલા પૈસા જેના તાબામાં રહેતા હોય તે કારકુનો અથવા કલાર્ક	

૧૯. નકલો કરવાની, રજુઆત કરવાની, સોધવાની તથા તપાસ કરવાની ફીનું રજીસ્ટર લખવાનું કામ જે કારકુનો અથવા કલાર્ક કરતા હોય અને તે કામ માટે મુલકી ડાઈમાં ભરેલા પૈસા જેના તાબામાં રહેતા હોય તે કારકુનો અથવા કલાર્ક ૨૦૦

પણ એવું કશું છે કે, નંબર ૩ અને ૧૪ માં નીરદીષ્ટ કરેલા અમલદારોની ખાખતમાં, તેઓએ આપવાના તારણની રકમ, કમીશનર પાંચ દળર રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય એવી જે રકમ પોતાને યોગ્ય જણાય તેટલી રકમ સુધી, વધારી શકશે.

૪. જેણે તારણ આપ્યું ન હોય એવા કોઈ પણ શખસની ૩ ૭ કાનુનમાં નીરદીષ્ટ કરેલા કોઈપણ હોદ્દા ઉપર નીમણૂક કરવામાં આવે તે પ્રસંગે તેને ગમે તેટલી મુદતને માટે તે હોદ્દા ઉપર નીમ્યો હોય તો પણ તેણે પોતાના હોદ્દા ઉપર રજુ થયા પહેલાં નીર્દિષ્ટ કરેલી રકમ સુધીનું તારણ, અથવા કલેક્ટર તે ખાખતમાં જે ઓછી રકમનું તારણ વાળખી તથા પુરતું ગણે તે આપવું નેંદ્રમે.

૫. (૧) જે કોઈપણ અમલદારે ૩ ૭ કાનુનમાં કહેલી કોઈ પણ રકમનું તારણ આપ્યું હશે, તે અમલદારને જેના સંબંધમાં ૩ ૭ કાનુનની રૂયે સદરહુ રકમ કરતાં વધારે રકમનું તારણ આપવાની જરૂર પડે એવા કોઈ પણ હોદ્દા ઉપર હંગામી રીતે નીમે તો તેને તે હોદ્દા ઉપર ધણું કરીને ત્રણ મહીના કરતાં વધારે મુદત સુધી રહેવાનો સંભવ છે એવું કલેક્ટરને ન જણાય તો તેને ધણું કરીને વધારે તારણ આપવા વિશે કહેવું નહીં.

(૨) કાનુન ૩ માં કહેલા ગમે તે હોદ્દાનું કામ કરવાને નીમેલો જે અમલદાર તેને તે હોદ્દા ઉપર ત્રણ મહીના કરતાં વધારે મુદત સુધી રહેવાનો સંભવ છે એમ કલેક્ટરને જણાય ત્યારે તેના દરેક અમલદારે, હોદ્દા ઉપર રજુ થવાની અગાઉ તે પદલ ૩ ૭ કાનુનમાં કહેલી પુરેપુરી રકમનું તારણ આપવું નેંદ્રમે.

૬. (૧) જે અમલદારે તારણ આપવું નેંદ્રમે તેણે, તેની મરજીમાં આવે તો પોતાનાં તારણની રકમ પદલ સરકારી વ્યાજની નોટ અનામત મુકવી, અથવા તે ખાખત ખત લખી આપવું.

(૨) જે તે ખત લખી આપે તો તેણે, જમીન આપવાના તે, તારણની રકમ ૧,૦૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય તો તેની મરજીમાં આવે તે પ્રમાણે તેણે એક અથવા વધારે જમીન આપવા, અને, જે તારણની રકમ ૧,૦૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે હોય તો, જમીન બે કરતાં ઓછા નહિ નેંદ્રમે.

૭. (૧) જેણે તારણ આપવું નેંદ્રમે એવો કોઈપણ અમલદાર જે કચેરીમાં ચાકરી કરતો હશે તે કચેરીના મુખ્યને, જે તારણ અવશ્ય છે તે યોગ્ય રીતે આપ્યું છે કે નહિ એ અને પ્રથમ આપ્યું હશે તે વખતે, અને ત્યારપછી પણ હવે તારણની જરૂર નથી એમ થાય ત્યાંહાં સુધી તે સાદ તથા પુરતું છે કે નહિ એ જેવા ખાખત જવાબદાર ગણવામાં આવશે.

(૨) આ કારણે સારૂ કચેરીના મુખ્યે, તે તારણ ત્યારે પ્રથમ આપવા કહાડ્યું હશે ત્યારે, અને તે કણલ કયાં પછી પણ દર વર્ષે એક વખત સંભાળથી, ખારીકોથી એ ખાખત ચોકશી કરવી નેંદ્રમે અને તે પુરતું છે કે કેમ એ ખાખત પોતાની ખાતરી કરી લેવી નેંદ્રમે, અને જે સદરહુ મુખ્યેને તે પુરતું ન લાગે તો જે અમલદારને સંબંધ હોય તે અમલદારને ખીજું વધારે અથવા નવું તારણ આપવાનું તેણે ફરમાવવું નેંદ્રમે.

(૩) કણા અમલદારોની વતી એકજ માણસને જમીન ન લેવા ખાખત ધ્યાનમાં રાખવું નેંદ્રમે, પછી સદરહુ અમલદાર એકજ કચેરી અથવા ખાતાના હોય કે ન હોય.

૮. (૧) કલેક્ટર, પોતાના જીલ્લા માંહેનાં દરેક અમલદારે ૩ ૭ અથવા ૪ થી કાનુનની રૂયે આપેલા સઘળા તારણનું એક રજીસ્ટર, કમીશનર વાર્ષિક ફેરી ઉપર હોય તે વખતે તેના તરફથી ખારીકોથી તપાસવા માટે રાખવું નેંદ્રમે, અને દરસાલ તારીખ ૧ લી અક્ટોબર અથવા તેની પહેલાં એવા સઘળા તારણો સારાં તથા પુરતાં હોવા પદલનો દાખલો કમીશનરને મોકલવો નેંદ્રમે.

(૨) પેટા કાનુન (૧) ની રૂઢમે કાલેલા રજીસ્ટરમાં, કમીશનર વખતે ફરમાવે તેવી વિગત દાખલ કરવી.

૩—જે જમીન વિગેરે સરકારી મિલકત હશે તેની વ્યવસ્થા.

(કલમ ૩૭, ૫૨, ૬૨, અને ૨૧૪ (એ.))

(૧) ખાતાં આપવાં.

(અ) સામાન્ય.

૬. જે જમીન અન તેમાંના અથવા તે ઉપરના અથવા તે સંબંધી જે સઘળા હક સરકારી માલ-

મિલકત હશે તે જમીનની તથા તે સઘળા હકની વ્યવસ્થા આ ભાગમાં દરાવેલી કોષપણુ રીતે કરવાનો અધિકાર કલેક્ટરને છે; પણ સરકારની રપટ મંજુરી અગાઉથી લીધા વગર બીજી કોષ પણુ રીતે સદરહુ પ્રકારની વ્યવસ્થા કરવાનો તેને અધિકાર નથી.

માત્ર એટલું દરાવ્યું છે કે:—

(અ) ખારી જમીનના અથવા જે જમીન ખારા પાણીથી કોષ કોષ વાર રવી જતી હોય તેવી જમીનના ખાતાની વ્યવસ્થા લખું કરીને તે જમીનમાં મીઠું પકવવાની જરૂર છે કે કેમ અથવા તેની જરૂર લાગવાનો સંભવ છે કે કેમ તે આખત પહેલેથી મીઠા ખાતાને પુછ્યા વગર કરવી નહીં અને

(બ) જીલ્લાના કલેક્ટરના હાથમાંની અસુક પડતર જમીનમાં મીઠું પકવવાની જરૂર છે અથવા જરૂર લાગવાનો સંભવ છે એવી સૂચના સૉલ્ટ રેવન્યુ કલેક્ટર તરફથી આવેથી તે જમીનનો તે કામ સારૂ ઉપયોગ કરવાને બિલકુલ હરકત નથી એમ જીલ્લાના કલેક્ટરને દેખાઈ આવે તો તેને તે જમીન સૉલ્ટ ડીપાર્ટમેન્ટને સ્વાધીન કરવાનો અખત્યાર છે; અને તે જમીન આ પ્રમાણે સ્વાધીન ક્યો પછી, તે વાત કલેક્ટરે ગામના રજીસ્ટરમાં દાખલ કરવાને ખેતીના કામ માટે ઉપયોગ કરવાની જમીન પ્રમાણે તે જમીન ઉપર ખેસાડેલા ધારાની જે નોંધ તે રજીસ્ટરમાં હોય તે રદ કરાવવી.

પછી તે જમીન, સરકારના સામાન્ય કુકમને અનુસરીને, તે સૉલ્ટ કલેક્ટરના હાથમાં રહેશે. અને સદરહુ યોગ્ય લાગે તે સરતે અને તેવી મુદત સુધી તે જમીન મીઠું પકવવાના કામ સારૂ ભાડે આપવાનો અથવા તેનો તે કારણ સારૂ ઉપયોગ કરવા માટે બીજી વ્યવસ્થા કરવાનો તે કલેક્ટરને અખત્યાર છે.

(બ) મહેસુલ માફીનાં ખાતાં.

૧૦. મહેસુલ મારીથી ધારણ કરેલી જમીન તરીકે ગણવામાં આવેલી જે કોષ પણુ જમીનની કીમત સો રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય, અને તે ખાતું બીજી કોષ પણુ રીતે વેચ્યા કરતાં મહેસુલ માફીથી વચવામાં આવે તો સરકારને તેમજ લાગતા વળગતા પક્ષકારોને દેખાઈતી રીતે સગવડ ભરેલું હોવાને લીધે વધારે પસંદ કરવા બેગ છે એમ દેખાય તે જમીન શિવાયની બીજી કોષ પણુ જમીનનું ખાતું હિંદુસ્તાન સરકારની અગાઉથી મંજુરી લીધા વગર કોષપણુ ખાનગી શખ્સને, કોષપણુ ખાનગી કારણ માટે, મહેસુલ હમેશને માટે માફ કરીને વેચવું નહિ; અને આ કાનુનોમાં બીજી રીતે દરાવ્યું છે તે શિવાયને પ્રસંગે, કોષપણુ જમીનનું ખાતું ગવરનર ઇન કાઉન્સિલની અગાઉથી મંજુરી લીધા વગર, મહેસુલ માફ કરીને કોષ પણુ મુદત સારૂ વેચવું નહિ.

૧૧. મહેસુલ મારીથી ધારણ કરેલી જમીન તરીકે ગણવામાં આવેલી જે કોષપણુ જમીનની કીમત, આમાં નીચે લખેલા કોષપણુ કારણના સંબંધમાં આમાં નીચે લખેલી રકમ કરતાં વધારે હોય ત્યારે તે જમીનનું ખાતું, હિંદુસ્તાન સરકારની અગાઉથી મંજુરી લીધા વગર એવા કારણ સારૂ મહેસુલ હમેશને માટે અથવા કોષ મુદતને માટે માફ કરીને આપવું નહિ.

જમીન આપવાનું કારણ.

હિંદુસ્તાન સરકારની મંજુરી વગર જે રકમ કરતાં વધારે કીમતની જમીન આપવી નહિ તે રકમ.

(૧) લોકલ અથવા મ્યુનિસીપલ કંડના ખર્ચે:—

- (અ) નિશાળો અથવા કોલેજો,
- (બ) ઇસ્પીતાલો,
- (ક) દવાખાનાં. અને
- (ડ) બીજા સાર્વજનિક કામ. આધવાના ગણણુ સારૂ,

રૂપિયા ૩,૦૦૦

(૨) બીજા કોષ્ટકના સાર્વજનિક કારણ માટે અથવા સરકાર ઉપયોગી નોકરી સાર કોષ્ટક પછી ખાનગી શખસને.	}	રૂપિયા ૫૦૦
(૩) રેલવે ઉપયોગી નોકરી માટે ખાનગી શખસને		રૂપિયા ૧૦૦

૧૨. જે કોષ્ટક પછી જમીન મેહેસુલ માફીથી ધારણ કરેલી જમીન તરીકે ગણવામાં આવે તે જમીનની કીંમત સો રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે તેવી જમીનનું ખાતું ધર્મ સંબંધી, દાનધર્મ સંબંધી ઇમારતો સાર અથવા સંસ્થા સાર મેહેસુલ માફીથી આપવાનો કમીશનરને અધીકાર છે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, રેલવે સ્ટેશનોની પાસેની જમીનનાં ખાતાં ખાનગી શખસોને ધર્મશાળા બાંધવા સાર મેહેસુલ માફીથી આપવાના હશે તો તે એવી ધર્મશાળા બાંધ્યા પછી તે ધર્મશાળા લાગતી વળગતી લોકલ બોર્ડને અથવા મ્યુનીસિપાલીટીને સ્વાધીન કરવાની નહીં હશે તો આપવાં નહિ.

૧૩. (૧) ૧૨ મી કાનુન પ્રમાણે આપેલી કોષ્ટકના જમીનનો ગેરઉપયોગ કરવામાં ન આવે એટલા માટે જેને જમીન આપી હશે તેને કલેક્ટરે વખતે વખતે સરકાર ઠરાવે તેવા નમુનાની સનંદ આપવી જોઈએ. ૧૨ મી કાનુનમાં કહ્યું નહિ હોય તેવાં કોષ્ટક કારણ સાર જે સરકારની મંજૂરી લઈને, મેહેસુલ માફીથી જમીનનું ખાતું આપ્યું હશે તો કલેક્ટરે આપવાની સનંદનો નમુનો સરકાર તરફથી ખાસ ઠરાવી આપવામાં આવશે.

(૨) આ કાનુન પ્રમાણે આપેલી દરએક સનંદ ૫૮ મી કાનુનમાં કહેલા પત્રકમાં નોંધવી જોઈએ.

(૩) સદરહુ પ્રકારની સનંદોનો સરત વિરૂદ્ધ વલિવટ ન કરવા દેવા બાબત અથવા તે ઉઘાવવા ન દેવા બાબત કલેક્ટરે તથા તેના તાબામાંના સવળા મુલકી અમલદારોએ યોગ્ય સાવધનિરી રાખવી જોઈએ.

૧૪. (૧) ધારવાડ છાત્રામાં, જ્યારે જ્યારે ભોગવટામાં ન હોય તે જમીન તેવા કારણોને સાર આપવા જેવી હોય ત્યારે ત્યારે, કલેક્ટર, ગ્રીસ રૂપિયાથી વધારે નહીં એટલા વાર્ષિક મેહેસુલના જમીનના ખાતા જે શેત સનંદી પોતાના હમેશના વાર્ષિક રોકડ મેહેનતાણાને બદલે ધારણ કરવાને ખુશી હશે તેને મેહેસુલ માફીથી આપવાને મુખત્યાર છે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, જે જમીનની કીંમત ૫૦૦ રૂપિયાથી વધારે હોય તેવી જમીન સદરહુ પ્રમાણે આપવી નહીં.

(૨) આ કાનુનની રૂઢીએ જમીન આપી હોય ત્યારે જે શખસને જમીન આપી હોય તેને સનંદ કરી આપવાની જરૂર નથી, પણ એવું સ્પષ્ટ સમજવું કે, તે જમીનનું ખાતું મેહેસુલ માફીથી આપેલું છે તે માત્ર શેત સનંદીની નોકરી બ્યાનમાં લેઈને આપેલું છે, અને તે જમીન જોઈએ ત્યારે પાછી લેવાનો સરકારને અધીકાર છે.

૧૫. (૧) ૧૨ મી કાનુનમાં ઠરાવ્યું છે તે શિવાય બીજી રીતે સરકારની અગાઉથી મંજૂરી લીધા વગર કોષ્ટક પછી જમીનનું ખાતું મ્યુનીસિપાલીટીને અથવા લોકલબોર્ડને મેહેસુલ માફીથી આપવું નહીં, અને સરકારી કોષ્ટક પછી જમીન માંહેના અથવા જમીન ઉપરના અથવા જમીન સંબંધી હક સરકારની અગાઉથી મંજૂરી લીધા વગર મ્યુનીસિપાલીટીએ અથવા લોકલબોર્ડે ચલાવવા નહીં.

(૨) દરએક બાબતમાં જે શરતો કરવાનું સરકારને યોગ્ય લાગશે તે શરતોને પાત્ર એવી મંજૂરી આપવામાં આવશે.

(૩) પણ બીજા માણસોને જે શરતો ખાતાં આપવામાં આવે છે તેજ શરતો મ્યુનીસિપાલીટીને અથવા લોકલબોર્ડને ખાતાં આપવાની આ કાનુનના કોષ્ટક પછી ઠરાવ ઉપરથી મના કરી છે એવું સમજવું નહીં.

૧૬. (૧) કાનુનો ૧૧ થી ૧૫ માંની કોષ્ટકના કાનુનની રૂઢી આપવાનું દરેક ખાતું, વિશેષ પ્રસંગે, જે કોષ્ટક વધારે શરતો નાંખવામાં આવે તે ઉપરાંત હેઠળની શરતોને પાત્ર આપવું જોઈએ, એટલે:—

(અ) સદરહુ મિલકત જે એક અથવા વધારે નિરહીટ કરેલા કામ માટે આપી હશે, તે કામ શિવાય

બીજા એકાદ્ય કામ સાફ તે મિલકતનો ઉપયોગ કર્યો હશે અથવા સાર્વજનિક કામ માટે તે મિલકત સરકારને જોઈતી હોય તો, તે મિલકત સરકાર પાછી લઈ શકશે; અને

(બ) તે મિલકત સરકાર (અ) શરતની રૂપે હરકોઈ વખતે પાછી લઈ લે તો તેને માટે આપવાના બદલાની રકમ, તે જમીન આપતી વખતે સરકારને જે કાંઈ રકમ આપવામાં આવી હશે તે રકમ, અને તે જમીન લેનારે તે ઉપર, પરવાનગીથી જે ધમારતો બાંધી હોય અથવા બીજું કામ કર્યું હોય તે બદલ થયેલા ખર્ચ અથવા તે જમીન પાછી લેતી વખતે તે ધમારત અથવા કામની કીમત (આ બેમાંથી જે રકમ ઓછી હશે તે ગણવી) મળીને જે રકમ થાય તેના કરતાં વધારે રકમ આપવી નહીં.

(૨) જેને જમીન આપવાની હોય તેના વહીવટમાં તે જમીન અગાઉથી હોય અને તે ઉપરનું મહેસુલ માફ કરવામાં આવે ત્યારે, વિશેષ પ્રસંગે, જે કાંઈ વધારે શરત ઠરાવવામાં આવે તે ઉપરાંત હેડગની સરત દાખલ કરવી જોઈએ, એટલે, જે એક અથવા વધારે વિશેષ કામ માટે માફી આપી હોય તે શિવાય બીજા કોઈ કામને માટે તે જમીનનો જે ઉપયોગ કરે તો, ફક્ત ખેતીના કામ સાફ લીધી હોય અને ખેતીનો સંપર્ધ ન હોય એવા કામમાં વગર હુકમે ઉપયોગ કર્યો છે એમ સમજીને ૪૮ મી કલમની રૂપે તે જમીન જે આકારને પાત્ર થશે તે શિવાય સદરહુ જમીન કલમ ૬૬ ના ઠરાવની રૂપે કલેક્ટર તે બાબતમાં જે દંડ ઠરાવે તે દંડને પાત્ર થશે.

(ક) ખેતીના કામ સાફ ખાતાં.

૧૭. (૧) જે કોઈ પણ પડતર સર્વે નંબર ફલાણું કારણુ સાફ થોળેલો નહીં હશે તે ખેતીના કામ માટે, કલેક્ટરે ઠરાવેલી કીમત આપેલી અથવા કાંઈ પણ ચાન્ડ લીધા વગર, સદરહુ કલેક્ટરને યોગ્ય લાગે તે માણસને આપવાનું અથવા કલેક્ટરે વેચાણ પોતાની મંજૂરી ઉપર રાખીને, જાહેર લિલામથી, સૌથી વધારે કીમતે માગણી કરનારને વેચવાનું કલેક્ટરની મરજી ઉપર છે.

(૨) અસુક કિંમતની હેડગ તે ખાતું વેચવું નહીં એવું કલેક્ટરે અગાઉ ઠરાવ્યું હોય અને સદરહુ કોઈ પણ લિલામમાં છેલ્લી માગણી કરેલી રકમ તે ઠરાવેલી કીમત કરતાં ઓછી ન હોય, ત્યારે વેચાણ કાયમ કરવાનો અધિકાર કલેક્ટરે, તેની નજરમાં આવે તો, મામલતદારને અથવા મહાલકરોને આપવો.

૧૮. કાનુન ૧૭ મુજબ વ્યવસ્થા કરેલા સર્વે નંબરનો આકાર ઠરાવેલો નહીં હોય ત્યારે (સરવે કમીશનરને પુછી મંગાવ્યા પછી) કલેક્ટરે તે જ ગામમાં અથવા પડોશના ગામમાં તેવી જમીન ઉપર જે દર ઠરાવ્યા હોય તે જ દરે આકાર ઠરાવવો; સદરહુ પ્રમાણે ઠરાવેલો આકાર જે ગામમાં તે જમીન આવેલી હોય તે ગામના ચાલુ સરવે સેટલમેંટની બાંહેધરી જે મુદત સાફ આપી હશે તે મુદત સુધી અમલમાં રહેશે, અને ત્યારપછી તે સદરહુ ગામનું સામાન્ય સેટલમેંટ થશે ત્યારે દર વખતે ફરી તપાસને પાત્ર થશે.

૧૯. ત્યારે એમ માલમ પડે કે કોઈ પણ સરવે નંબર ખેડાણ કરવામાં આવે તો ઘણો ખર્ચ થાય એવું છે ત્યારે અથવા બીજા ખાસ કારણોથી એમ કરવું ઇષ્ટ લાગે ત્યારે કલેક્ટરને એવો અધિકાર છે કે તેણે તે નંબર (આપવાની એકદર જમીન ઉપરનો આકાર સો રૂપિયા કરતાં વધારે હોય ત્યારે કમીશનરની અગાઉથી મંજૂરી લઈને) અસુક મુદત સુધી મહેસુલ માફીથી અને ત્યારપછીની બીજી મુદત સુધી કમી આકાર આપવો, અને ઉપર કહેલા ખર્ચને લીધે અથવા બીજા કારણને લીધે તે નંબરના ખાતાને જે ખાસ સરતો જોડવાનું તેને યોગ્ય લાગે તે શરતો જોડીને તે સરવે નંબર ખાતું મહેસુલ માફીથી અથવા કમી આકારે અસુક મુદત સુધી આપવું.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, સદરહુ મુદત અથવા મુદતો વિત્યાબાદ સરવે સેટલમેંટ લાગુ કરેલું હશે તે જમીનને તે વખતે જે કાનુન લાગુ કરી હશે તે કાનુન પ્રમાણે સદરહુ સરવે નંબર ઉપર પુરો ધારો બેસાડી શકશે.

૨૦. મીઠું પકવવાના કામ સાફ જેની જરૂર નથી, અથવા તે કામ સાફ જેની જરૂર પડવાનો સંભવ નથી એવી ખારી જમીનનું અથવા જે જમીન ખારાં પાણીથી કોઈ કોઈવાર રવી જતી હોય તેવી જમીનનું ખાતું, નવ સાધ્ય કરવા સાફ, તે કમીશનરની મંજૂરીને પાત્ર હેડગ લખેલી ઘણામાં ઘણી શરતોએ અને કોઈ

વિશેષ બાબતમાં તે શરતોમાં ફેરફાર કરવાનું યોગ્ય લાગે તો તેવો ફેરફાર કરીને આપવાનો અધીકાર કલેક્ટરને છે:—

(અ) પહેલા દશ વરસ સુધી કાંઈ પણ મહેસુલ ખેસાડવું નહીં.

(બ) ઉપલી દશ વરસની મુદત પછીનાં વીસ વરસ સુધી આપેલી સઘળી જમીન ઉપર બીજા વીસ વરસ સુધી, દર એકરે ચાર આના પ્રમાણે મહેસુલ લેવું; પછી તે જમીન નવસાધ્ય કરી હોય કે ન હોય.

(ક) ત્રીસ વરસને છેડે તે જમીન ઉપર, સરવે સેટલમેન્ટ લાગુ કરેલી જમીન સાડે વિઘમાનકાળે જે કાનુનો અમલમાં હશે તે કાનુનો પ્રમાણે જમીન મહેસુલ ખેસાડીને લેવું.

(૩) તે જમીનનો જે કાંઈ પણ ભાગ સાર્વજનિક રસ્તા સાડે લીધો હોય તેને મહેસુલની માત્રી આપવી નોંધાયે.

(૬) જે દશ વરસની આખર સુધીમાં તે જમીનનો અડધો ભાગ તથા વીજ વરસની આખર સુધીમાં સઘળી જમીન ખેતીના કામ સાડે ઉપયોગ કરવાને યોગ્ય થાય એવા પ્રકારે નવસાધ્ય કરી ન હોય તો, અથવા નવસાધ્ય કરવાનું કામ બે વરસની અંદર યોગ્ય તત્પરતાથી ચલાવવામાં આવ્યું નહીં હશે તો, અથવા રકમ (ક) અમલમાં આવે ત્યાં સુધી ઉપર કહ્યા પ્રમાણે એક વખત નવસાધ્ય કરેલી જમીન ખેતીના કામ સાડે ઉપયોગ કરવાને યોગ્ય થાય એવી સ્થિતિમાં રાખવામાં ન આવે તો સદરહુ આપેલું ખાતું કલેક્ટરની નજરમાં આવે તે પ્રમાણે રદ કરી શકશે.

(૩) એવી નવસાધ્ય કરેલી જમીનનો ખેતી શિવાય બીજા કામમાં ઉપયોગ કરે તો ઉપર નિરદીષ્ટ કરેલી મુદત પૈકી એકાદી મુદત પૂરી થઈ ન હોય તોપણ કાનુન ૫૬ ની રૂયે તે જમીનની વ્યવસ્થા કરી શકશે.

૨૧. કાંઈ પણ નદીના તળીયાની જમીનનો ઉપયોગ કરવામાં આવતો હશે એવી અને જેનો સમાવેશ સરવે નખરમાં કર્યો નહીં હોય એવી જમીનનું ખાતું ૪૬ મી કાનુનમાં બીજી રીતે ઠરાવેલું છે તે શિવાય વ-રસો વરસ એક વરસની મુદત સાડે અથવા કલેક્ટરને યોગ્ય લાગતી હોય તેવી બીજી વધારે મુદત સાડે સૌથી વધારે રકમે માગણી કરનારને જાહેર લિલામ કરીને વેચવું; અને માગણી કરનારને જણાવવું નોંધાયે કે ૫૪ મી કાનુન પ્રમાણે તે જમીન જમીન-મહેસુલ આપવાને પાત્ર થશે નહિ.

(૩) ખેતી શિવાય બીજા કારણ સાડે ખાતાં.

૨૨. ધરનાં-ગભાણુસાડે અથવા ખેતી શિવાય બીજા કારણ માટે લોકાને જમીનની જરૂર છે એમ જ્યારે જ્યારે કલેક્ટરને લાગે ત્યારે એવી જમીનનું ખાતું સામાન્યતઃ લીલામ કરીને સૌથી વધારે રકમે માગણી કરનારને વેચવું; પણ કલેક્ટરની નજરમાં આવે તો એવી જમીનનું ખાતું પોતાને યોગ્ય લાગે તે પ્રમાણે ખાનગી જોડાવસ્તુથી પોતે ઠરાવેલી કિંમત લઈને અથવા મફત આપી દેવાનો તેને અધિકાર છે.

૨૩. ૨૨ મી કાનુન પ્રમાણે કરવાનું લિલામ, સામાન્યતઃ સદરહુ જમીન જે કસબામાં અથવા ગામમાં હોય તે ગામમાં અથવા કસબામાં કરવું નોંધાયે, અને એવું વેચાણ મંજૂર કરવાનો અધીકાર મામલતદારને અથવા મહાલકરીને આપવાને કલેક્ટર મુખત્યાર છે.

૨૪. જે વિશેષ બાબતમાં સરકારની મંજૂરી લઈને કલેક્ટર જુદો હુકમ કરે તે બાબત શિવાય, અથવા હિલ રેસેન્મેન્ટમાંના ધરનાં ગભાણુની બાબતમાં સરકારે હેડબની કાનુનોની વિરૂદ્ધ હોય એવી વિશેષ કાનુન કરી હોય તે બાબત શિવાય ધરના ગભાણુના ખાતાની હેડબ લખેલી કાનુનો પ્રમાણે વ્યવસ્થા કરવી નોંધાયે:—

૧. ૬૮ મી કલમના પહેલા પારેઆક્રમાં ઠરાવે પાત્ર, સદરહુ પ્રકારના ખાતાં હમેશને માટે આપવાં નોંધાયે, દરેક બાબતમાં ૬૯ મી કલમના ઠરાવે પાત્ર ખાતાનો ફક્ત હક આપવો નોંધાયે, જમીન ઉપરની માલકીનો પૂર્ણ હક આપવો નહિ.

૨. જમીનનો અગાઉ આકાર ઠરાવવામાં ન આવ્યો હોય ત્યારે, કલેક્ટરે (કરેલા અંદાજ પ્રમાણેની) ધરના ગભાણુની કિંમત ઉપર બ્યાજનો બજાર ભાવ ખાનમાં લઈને જેટલા ટકા સરકાર વખતે વખતે સામાન્ય હુકમ કરીને ફરમાવશે તેટલા ટકા જેટલી રકમનો આકાર કલેક્ટરે ખેસાડવો નોંધાયે;

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે ૫૬ મી કાનુનની રૂયે જે કાંઈ પણ પ્રદેશ માટે આકારનો જે પ્રમાણે દર ઠરાવ્યો હોય તે પ્રદેશમાં કલેક્ટરે સામાન્યતઃ તેજ દરે આકાર ઠરાવવો નોંધાયે.

૭. જ્યારે જમીનનો આકાર ફક્ત ખેતીના કામ સારૂ અગાઉથી ઠરાવ્યો હશે ત્યારે, કાનુન ૫૬ (૨ થી ૪) ના ઠરાવોને અનુસરીને તે આકાર બદલવો જોઈએ.

૮. રકમ ૨ અથવા ૩ ની રૂયે સામાન્યતઃ જે મુદતને માટે આકાર ખેસાડવો હોય તે મુદત, જમીનનો ભોગવટો કરવાની પરવાનગી આપ્યાની તારીખ અથવા પ્રત્યક્ષ ભોગવટો શરૂ કર્યાની તારીખ આ ખેતીની જે અગાઉની હોય તે તારીખથી ૫૦ વરસ સુધીની હોવી જોઈએ, એવી મુદત વિત્તાબાદ અને આ બાબતમાં સરકાર વખતે વખતે ફરમાવે તેટલી વધારે મુદત પછી, સદરહુ આકાર મુંબઈનો જમીન મેહેસુલનો કાયદો અને તેની રૂયે કરેલી વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય તે કાનુનો તથા હુકમને અનુસરીને ફરી તપાસવાને પાત્ર થશે.

૫. જ્યારે આકાર કાનુન ૪ ની રૂયે ૫૦ વરસની મુદત સુધી ખેસાડયો હોય, ત્યારે તે મુદતનો આકાર દર સાલ આપવાને બદલે, ખાતેદારે કલેક્ટરની સંમતીથી ૨૫ વરસના આકારની ઉધડ રકમ એકદમ આપીને તોડબોડ કરવી અથવા સરકાર વખતે વખતે જે બીજી શરત ઠરાવે તે શરત પ્રમાણે તેનું રૂપ બદલવું અને એવી ઉધડ રકમ આપ્યા બદલ અથવા રૂપાંતર કર્યા બદલની નોંધ ૩૧ મી અથવા ૩૨ મી કાનુનની રૂયે તે ખાતા બદલ જે પટો અથવા કચુલત લેવાની હોય તેમાં અથવા તેની હેડબ કરવી.

૬. જે કસબામાંની તથા જે બીજી જગા ધણી મોટી હોય અથવા જેનું મદત્ત વધતું હોય તેવી બીજી જગાઓમાંની જમીનનું ખાતુ, તેવી જમીન ઉપર જે ધમારત બાંધવી હોય તેના પ્રકાર સંખ્યા, તથા કદના સંબંધમાં સરકારના સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમની રૂયે કલેક્ટર જે શરતો ફરમાવે તે શરતોને પાત્ર આપવું; અને કાનુન ૫૬, રકમ (૩) માં કહેલા ઓછા આકારનો દર, આકાર ખેસાડતાં, લાગુ કરવામાં આવે ત્યારે આ બાબતમાં વખતે વખતે ઠરાવવામાં આવે તે નમુના પ્રમાણે ખાતેદારે સરકારને લેખી કચુલત આપવી જોઈએ.

૨૫. (૧) કાનુન ૨૪ (૬) માં કહેલા પ્રકારની જમીનનું ખાતું જ્યારે આપવાનું હોય ત્યારે પ્રથમતઃ એવી જમીનના જુદા જુદા સગવડ પડતાં નિશાન કરીને લાટ કરવા તથા તેના નકશા તૈયાર કરવા જોઈએ, તે એવી રીતે કરવા કે જે લોકો ખાતાદાર થવાની ઇચ્છા રાખતા હોય તેઓને સ્પષ્ટ રીતે જણાય કે કઈ કઈ જગા આપવાની છે.

(૨) નકશામાં રસ્તા સારૂ તથા આવવા જવાના માર્ગ સારૂ તથા પવન તથા અજવાળુ આવવા સારૂ યોગ્ય ઠરાવ કરવા જોઈએ, અને આશરખતા રાખવા સંબંધી ગોઠવણુ ઉપર પુરતું ધ્યાન આપવું જોઈએ.

૨૬. કોઈ પણ કારણુ સારૂ જ્યારે જ્યારે જુનું ગામનું ગભાણુ છોડી દેવાનું નક્કી કર્યું હોય, અને તેને બદલે ગામનું ગભાણુ નવું ઠરાવ્યું હોય ત્યારે ત્યારે ૨૫ મી કલમમાં કહેલી રીતે નવું ગભાણુ સંભાળથી આંકી કઠાડવું જોઈએ અને તેનો નકશો કરવો જોઈએ, અને ૬૦ મી કલમ પ્રમાણે કોઈપણુ લાટનો ભોગવટો કરવાની પરવાનગી આપવાની અગાઉ લાટ લેનારા દરએક નોંધિલા ખાતાદારની પાસેથી આ પુરવણીના નમુના પ્રમાણે એક કચુલત કરાવી લેવી જોઈએ.

જ્યાં બિલકુલ નવું ગામનું ગભાણુ ઠરાવ્યું હોય, અથવા જે ગભાણુ હોય તેમાં કોઈ વધારો કર્યો હોય, ત્યારે સદરહુ પ્રકારના નવા અથવા વધારો કરેલા ગભાણુની હદ ઠરાવવા સારૂ ૨૫ મી કાનુનના ઠરાવ પ્રમાણે ચાલવું, પરંતુ તેમાંના લાટ આપવા તે ધરના ગભાણુ આપવાને જે સામાન્ય કાનુનો લાગુ હશે તે કાનુનો પ્રમાણે આપવા.

૨૮. ધરના ગભાણુ સિવાય ખેતી વગરના બીજા કામ માટે દુમાલા નહિ હોય એવી જમીનનાં ખાતાં આપવામાં આવે ત્યારે કલેક્ટરે સરકાર ફરમાવે તે શરત તે ખાતાને જોડવી જોઈએ, અથવા સરકારનો કોઈ હુકમ ન હોય તો કલેક્ટરને યોગ્ય લાગે તેવી શરતો જોડવાને કલેક્ટર મુખત્યાર છે, પણ તેમાં કમળસ્ત કરવાનો અધિકાર કમીશનરને છે; અને ખેતીના કામ સારૂ તે જમીનનો આકાર અગાઉ ઠરાવ્યો હશે ત્યારે, અને સરકાર બીજો હુકમ ન કરે તો, એવી જમીન ઉપરનો કર ૫૬ મી કાનુન માંહેના ઠરાવને અનુસરીને બદલવો જોઈએ, સદરહુ જમીનનો આકાર અગાઉ ઠરાવ્યો ન હોય, તો તેજ ઠરાવોના તત્વોને અને જ્યાં સુધી અનુસરીને કલેક્ટરે તેજ રીતે ખેસાડવો જોઈએ.

(ઈ) સઘળાં ખાતાં.

૨૯. જમીનના જે ખાતાને ઉપરની કાઠપણ કાનુન લાયક નહિ હશે, અને જે બાબત સરકારે ખાસ કુકમ કરેલા નહિ હશે તે ખાતુ, કમિશનરના નિર્ણયને અનુસરીને કલેક્ટરને યોગ્ય લાગે તે રીતે, તે સુદત સારે, અને તે ખાસ શરતોને (જે કાંઈ હોય તો) અનુસરીને આપવું.

૩૦. કાંઈ ખાતુ જાહેર લિલામથી વેચવામાં આવે ત્યારે કલેક્ટરને યોગ્ય લાગે તો, તેણે ફલાણી ક્રીમ-તથી ઓછી ક્રીમતે વેચવા નહીં એવી ક્રીમત ઠરાવવી.

૩. (૧) જ્યારે જ્યારે જમીનનું ખાતું વિશેષ શરતોએ આપ્યું હોય પછી આવી શરતો આકારની રકમ બાબત હોય અથવા કાનુન ૩૨ ની પેટા કાનુન (૨) માં ઠરાવેલી બાબત શિવાયની બીજી બાબતમાંના સત્તા પ્રકારની શરતો બાબત હોય, ત્યારે ત્યારે કલેક્ટરે તે ખાતું આપ્યાની શરતો સ્પષ્ટપણે નિરદીષ્ટ કરીને એક લેખી પત્રો આપવો.

(૨) એવો દરએક પત્રો સરકારે મંજૂર કરેલા નમુના પ્રમાણે હોવો જોઈએ, અને સદરહુ પ્રમાણે કાંઈ યોગ્ય નમુનો પહેલેથીજ મંજૂર કરેલો ન હોય તો, પત્રો કરી આપવાની અગાઉ સરકારને લખી મોકલીને મંજૂર કરેલો નમુનો મંગાવી લેવો.

(૩) આ કાનુન પ્રમાણે કરી આપેલી દરેક પટ્ટાની કુપ્લિકેટ *નકલ રાખવી જોઈએ.

૩૨. (૧) ૩૧ મી કાનુન પ્રમાણે પટો નહિ કરી આપ્યો હોય એવો દરેક બાબતમાં, જે શખસ નોંધેલો ખાતાદાર થવાનો હોય તેની પાસેથી (ખ) પુરવણીના નમુના પ્રમાણે એક કચુલત લખાવી લેવી, અને એવી દરેક કચુલત ઉપર બે આબરુદાર સાહેદોએ તથા જે ગામની જમીન બાબત તે કચુલત હોય તે ગામના પટેલે તથા તલાટીએ સદરહુ નમુનાની હેઠળ છાપેલા મજકુરના શેરા લખવા જોઈયે; અને સદરહુ કચુલત જે મામલતદાર અથવા મહાલકારી કરાવી લે તે, આ કાનુનમાં ઉપર કહ્યા પ્રમાણે તે કચુલત ઉપર યોગ્ય શેરા કર્યા હશે તો પણ, તે ઉપર સહી કરનારાની ઓળખ વિશેની તથા તેમને ખાતાદાર કરવામાં આવે તો તેઓ જમીન મહેસુલ આપવાને જવાબદાર ગણવા જોગ હોવા વિશેની તપાસ કરવાની યોગ્ય કાળજી લીધા બદલ જવાબદાર ગણવામાં આવશે.

પણ હમેશને માટે એવું ઠરાવ્યું છે કે, ૨૬ મી કાનુન પ્રમાણે આ પુરવણીના નમુના પ્રમાણેની કચુલત લીધી હશે, ત્યારે સદરહુ પ્રકારની કચુલત લેવાની જરૂર નથી.

(૨) જ્યારે જમીનનું ખાતું એવી સરતે આપ્યું હોય કે ખાતાદારે તે ખાતું કલેક્ટરની મંજૂરી સિવાય બીજા કાંઈ માણસને કાઠપણ પ્રકારે નામે કરી આપવું નહિ, ત્યારે આ પુરવણીના નમુનો તેની બીજી રકમ ઉપર આપેલી ટીપ પ્રમાણે બદલવો.

૩૩. (૧) દરએક તલાટીની ફરજ છે કે તેણે, તેના ગામના કાઠપણ ખાતાદારે અથવા તેના ગામમાંની કાંઈ જમીનનો જે શખસ ખાતાદાર થવાનો હોય તે શખસે ૨૬ મી કાનુન પ્રમાણે અથવા ૩૨ મી કાનુન પ્રમાણે જે કચુલતની જરૂર હોય તેવી કચુલત લખી આપવાને કહ્યું હોય, તો કાઠપણ જતની શી અથવા અરય લીધા વગર તે લખી આપવી.

(૨) જે તલાટી એવી કાઠપણ કચુલત લખી આપે તેણે તે કચુલતની કાંઈ બાબતના હેઠળના ખુણા ઉપર “લખનાર” આ શબ્દની પછી પોતાની સહી કરવી.

૩૪. (૧) ખાતાદાર થવાની ઇચ્છા રાખનાર શખસ ભોગવેલો શરૂ કરી શકે એટલા માટે ૬૦ મી કલમ પ્રમાણે મામલતદારે અથવા મહાલકારીએ જે લેખી પરવાનગી આપવી જોઈયે તે કે પુરવણીના નમુના પ્રમાણે હોવી જોઈયે.

(૨) પ્રસંગ પ્રમાણે ૩૧ મી, ૩૨ મી અથવા ૨૬ મી કાનુન પ્રમાણે પટો કચુલત યોગ્ય રીતે કરી આપવામાં આવે નહિ ત્યાં સુધી સદરહુ પ્રકારની કાઠપણ પરવાનગી આપવી નહિ.

(ફ) વિશેષ કાનુનો.

૩૫. (૧) મ્યુનિસિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટમાં જે ઘરનાં ગણાણ તથા જે ખુલ્લી જમીનના કકક, સાર્વજનિક

ઉપયોગ સાફ આપ્યાં નહિ હોય અથવા મ્યુનિસિપાલિટીને તખ્તદાલ કરી આપ્યાં નહિ હોય તે ગભાણુ તથા કડકા સન ૧૯૦૧ ના મુખ્યધના ડિસ્ટ્રિક્ટ મ્યુનિસિપલ આક્ટની ૫૦ મી કલમની પેટાકલમ (૨) મુજબ સરકારે ખાસ પોતે રાખી મુક્યા છે.

સમજે કેકાણે એક સરખી નહિ હોય એવી રિટ્ટમાંનાં અથવા રસ્તામાંનાં ઘર અને માર્ગની દરમિયાન જમીનના જે નાના નાના કડકા હશે તેમને સદરકુ નિર્બંધ લાગુ નથી. તે કડકા ઉપર કાંઈ ખાનગી માણસનો હક્ક ન હોય તો, તે સદરકુ રિટ્ટના ભાગ છે અને મ્યુનિસિપાલિટીને પ્રાપ્ત થયાં છે એમ સમજવું. પણ ધરોની દરમિયાન જે જુદી જુદી જગા પુલ્લી હશે તે, આડ ભરી લીધેલી નહિ હોય તો, પણ સરકારે મ્યુનિસિપાલિટીને આપી નહિ હશે તો, મ્યુનિસિપાલિટીને પ્રાપ્ત થશે નહિ.

(૨) જ્યારે જમીનના કાંધપણુ કડકા ઉપર હક્ક ખાતન મ્યુનિસિપાલિટી તથા સરકાર વચ્ચે તકરાર ઉત્પન્ન થાય, ત્યારે કલેક્ટરે સદરકુ તકરારનો નિકાલ ઉપર કહેલા ધોરણને અનુસરીને કરવાની કોશિશ કરવી. જે કલેક્ટરને શક પડે અથવા તેનો નિકાલ મ્યુનિસિપાલિટી કણુલ ન કરે તો તે ખાતન કમીશનર તરફ હુકમ સાફ મોકલવી.

૩૬. સરકારે બીજી રીતે ખાસ ફરમાવ્યું હોય તે સિવાયને પ્રસંગે ૧૭ થી ૩૪ સુધીની ૧૮ કાનુનોમાં કાંધપણુ હરાવ અમદાવાદ, (સરસપુર, દરિયાપુર, કાજીપુર, હિરપુર અને અસારવા પરાં સુધાં) ભરચ, સુરત, રોદેર, વલસાડ અને ગોધરા કસબા તથા શહેરોમાંના ગભાણુની જે જમીનને, સન ૧૮૬૮ ના મુખ્યધના ચોથા આક્ટની રૂયે અથવા ૧૩૧ મી કલમની રૂયે સિટી સર્વે લાગુ કરવામાં આવી હોય, તે જમીનના, અથવા બીજા કાંધપણુ કસબાને અથવા શહેરને સરકાર આ કાનુન મુજબ સરકારી ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને લાગુ કરશે, તેના ગભાણુમાંની કાંધપણુ જમીનના ખાતા આપવાને, લાગુ પડશે નહીં. એવી ખાતનમાં ઉપર કહેલો પ્રસંગ આદ કરીને, કલેક્ટરે હેડગના નિયમોને અનુસરીને ખાતાં આપવાં જોઈએ.

૧. જ્યારે જ્યારે ધરના ગભાણુનો ધારણુ કરનાર પોતાના ગભાણુની નજીકની સરકારી જમીનનો નાનો કડકા લેવા ઇચ્છતો હોય અને તે કડકાની વ્યવસ્થા જુદા ગભાણુ તરીકે વાજખી રીતે કલેક્ટર કરી શકતો ન હોય ત્યારે ત્યારે, કલેક્ટર તેવો કડકા પોતાને યોગ્ય લાગે તો ૧૦ મી કાનુનમાં વિરૂદ્ધ હરાવ હોય તો પણ, સદરકુ ગભાણુ જે જે સત્તા પ્રકારથી તે ધણી ધારણુ કરતો હોય તથા બોંયભાડાનાં અથવા આકારના જે દર (જે કાંઈ હોય તો) તે આપતો હોય તેજ સત્તાપ્રકારનો તથા તેજ દરને પાત્ર, તેને વેચ્યતો આપવાને મુખત્યાર છે.

૨. સદરકુ શહેરો અથવા કસબામાંના કાંધપણુ શહેર અથવા કસબાના ગભાણુમાંની વિશેષ કારણુ સાફ આપેલી ન હોય એવી ભોગવટામાં ન લીધેલી કાંધ જમીનનું ખાતું કલેક્ટર પોતાની નજરમાં આવે તે પ્રમાણે પોતાને યોગ્ય લાગે તે માણસને ફક્ત ખેતીવાડીના કામકાજ સાફ અથવા બીજા કામ સાફ આપવાને મુખત્યાર છે. પણ ૧ લા નિયમમાં હરાવ્યું છે તે શીવાયને પ્રસંગે, કલેક્ટરે—

(અ) એવી કાંધ પણ જમીનની સપાટી ઉપરના ધણીપણુનો હક્ક વેચ્યો નહીં, અથવા

(બ) અનુક્રમે નિયમો ૪, ૫ અને ૬ માં હરાવેલી મુદત કરતાં કાંધ પણ વધારે મુદત સુધી તેનું ખાતું આપવું નહિ.

૩. કાંધપણુ જમીનનું ખાતું સાધારણુ રીતે હરાજથી વધારેમાં વધારે કિંમતે માગણી કરનારને વેચવું પરંતુ કલેક્ટરની મરજીમાં આવે તો તે ખાતું ખાનગી ગોદવણુથી વેચવાનો તેને અખત્યાર છે;

પણ એવું હરાવ્યું છે કે, કલેક્ટરે ધરના ગભાણુ માટેની જમીનનું ખાતું, ખાસ પ્રસંગ જિવાય, દર ચોરસ વારે ૧ રૂપિયાથી ઓછી કિંમતે વેચવું નહિ.

૪. ધરના ગભાણુની જમીનનું ખાતું જે નમુનો સરકાર મંજૂર કરશે તે નમુના પ્રમાણે આ કારણુ સાફ દરએક કસબા અથવા શહેર સાફ જે તારીખ સરકાર હરાવશે તે તારીખે પુરી થનારી મુદત સુધીના લેખી પટાથી દર વર્ષે દર ચોરસ વારે બે પાઇ લેખેની બોંય ભાડે આપવામાં આવશે.

૫. જે જમીન આખરે ધરના ગભાણુ સાફ વાપરવાનો ઇરાદો હોય પણ જે તરત તે કારણુ સાફ આપવાનું કલેક્ટરને યોગ્ય જણાયું નહિ હોય તે જમીનનું ખાતું કાંધપણુ ખાતનમાં સાત વર્ષ કરતાં

વધારે ન હોય એટલી ટુંકી મુદતને માટે દર વર્ષે દર ચોરસ વારે એક આના લેખનું ભાંચ લાડું કરાવીને જે નમુના સરકાર મંજૂર કરે તે નમુના પ્રમાણે લેખી પઠાથી લાડું આપવાને કલેક્ટર મુખ્યત્વાર છે.

૬. ફક્ત ખેતીનાં કામ સારૂ આપવાની જમીનનું ખાતું કલેક્ટરે માત્ર એક વર્ષની મુદત માટે આપવું. આ નિયમ પ્રમાણે જે શખસ જમીનનો મોધિલો ખાતાદાર થવાનો હોય તે દરેક શખસની પાસેથી પુરવણી (ખ) ના નમુના પ્રમાણે તેમાં જરૂરનો ફરફાર કરીને એક કચુલત લખાવી લેવી, અને એ પ્રમાણે લખાવી લીધેલી દરેક કચુલતને ૩૨ મી કાનુનના ઠરાવ લાગુ પડશે.

૭. ખાતાદાર થવાનો ઇરાદો રાખનાર શખસ પોતાના ખાતાનો ભોગવંટો રાફ કરી શકે એટલા માટે ૬૦ મી કલમ મુજબ જે લેખી પરવાનગી જોઈએ છે તે, જીલ્લાના કલેક્ટર સિવાય અથવા કલમ ૧૦ ની રૂયે કલેક્ટરે આ બાબતમાં જેને અધિકાર આપ્યો હોય એવા આસિસ્ટન્ટ અથવા ડેપુટી કલેક્ટર સિવાય બીજા અધિકારીએ, અથવા પ્રસંગે પ્રમાણે નિયમ ૪, ૫ અથવા ૬ ની રૂયે પટો અથવા કચુલત ચોખ્ખી રીતે લખી આપવામાં આવે નહીં ત્યાં સુધી, આપવી નહિ. એવી પરવાનગી પુરવણી કે ના નમુનામાં જરૂર હોય તેવો ફરફાર કરીને તે નમુના પ્રમાણે આપવી.

(૨) નાના હકની વ્યવસ્થા કરવા બાબત.

૩૭. (૧) સરકારી ઝાડનું કિત્તપન દર વર્ષે લીલામથી વેચવાનો અધિકાર છે.

(૨) જ્યારે કલમ ૪૧ ની રૂયે એવા કોઇપણ ઝાડનું વેચાણ કરવામાં આવે, ત્યારે તેનું વેચાણ લીલામથી અથવા કલેક્ટર દરમિયાને તે પ્રમાણે બીજી રીતે કરવું જોઈએ.

*૩૮. જે પડતર જમીન સરકારની હોય અને જેને સર્વેસેટલમેન્ટ લાગુ કર્યું હોય કે નહિ હોય અને જેનો આકાર ડચો હોય કે નહિ હોય તેવી સઘળી પડતર જમીનમાં થનારું અને જે જમીન (ઢોરા મફત ચારવા સાફ ગામને આપી હોય તે જમીન સિવાય) ધણું કરીને ઢોર ચારવા સાફ અથવા ધાસ સાફ રાખી હોય તેવી સઘળી જમીનમાં થનારું ઢોર માટેનું અથવા બીજું કિત્તપન જાહેર લિલામ કરીને અથવા કલેક્ટરને ચોખ્ખી લાગે તેવી બીજી રીતે વરસો વરસ અથવા પાંચ વરસથી વધારે નહિ એવી કોઇ પણ મુદતને માટે કાંતો ખેતરવાર અથવા લતાવાર અને કલેક્ટર કરાવે તેવે વખતે વેચાણનો અધીકાર છે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, ખરીદદારનો સદરજુ જમીન ઉપર હક, હેઠળ લખેલાં કોષ્ટકમાં કહેલા જીલ્લાઓ તથા પ્રગણ્યો ધારતે જે જુદી જુદી તારીખો તેમની સામે આપી છે તે તારીખોએ ખિલકુલ અંધ થશે: માત્ર આ પ્રમાણે ઠરાવેલી મુદત કોઇ વિશેષ પ્રસંગે વધારવાની કલેક્ટરને જરૂર જણાઇને તે એવી મુદત એક મહિના કરતાં વધારે નહિ હોય એટલી મુદત સુધી વધારે તો જુદી વાત છે:—

જિલ્લો.	પડતર આકાર ઠરાવેલી જારાયત જમીન.	પડતર આકાર ઠરાવેલી રાખી મુકેલાં કુરણ (બીડ) તથા ક્યારી જમીન.	આકાર ન ઠરાવેલી પડતર જમીન.
બીજાપુર	૩૧ મી માર્ચ	૩૧ મી માર્ચ.	૧ લી મે
સતારા	એજન...	એજન ...	એજન.
બેલગામ	એજન...	૧ લી ડિસેમ્બર	એજન.
ધારવાડ	એજન...	એજન	એજન.
કાનકા	એજન...	૧ લી એક્ટોબર	એજન.
દક્ષિણ માંહેના બીજા જીલ્લા...	એજન...	૩૧ મી માર્ચ	એજન.
કોંકણ માંહેના જીલ્લા ...	એજન...	એજન ...	૩૧ મી ડિસેમ્બર સુધી કાપવા સાફ અને ચોમાસા સુધી ચારવા ચાફ.
સુજરાત માંહેના જીલ્લા ...	એજન...	એજન ...	૧ લી મે.

*સરકારી જમીનમાંથી રેતી, મુરમ, મરોડો, કાંકરી, વિગેરે લઈ જવાની રીતીએ પ્રમાણે ઠરાવી છે.

૧૦૦ ચનફુટ કમારતી પથ્થર, બદલ ૦-૮-૦ બોહારટ (રેલવે સડકપર નાંખવાની માટી રેતી વિગેરે,) તથા કાંકરી બદલ ૦-૨-૦ અને ખેડાણ પુરાવા સરખા ખાસ કામમાં વાપરવામાં આવે તો ૦-૪-૦, અને રેતીને માટે ૦-૧-૦ લેવા.

ઉદ. સરકારની મિલકત હોય એવી માટી, પથ્થર, કંકર, રેતી, મુરમ અથવા બીજી કોઇ વસ્તુ પોતાને યોગ્ય લાગે તે મુલત સુધી, તેટલી અને તે શરતે કઢાડી લઇ જવાના હકની વ્યવસ્થા. કલેક્ટર પોતાની નજરમાં આવે તે પ્રમાણે, બહાર લિલામથી વેચીને કે બીજી રીતે કરવાને મુખત્યાર છે.

પણ એવું ફરાવ્યું છે કે, સદરકુ પ્રકારનું વેચાણ અથવા બીજી વ્યવસ્થા, ૪૦ મી તથા ૪૧ મી કાનુનો ઉપરથી જે વિશેષ હક આપ્યા છે તે વિશેષ હક રાખીને કરવી નોંધએ.

(૨) જ્યારે સદરકુ હક, બહાર લિલામથી વેચવાનો ન હોય, ત્યારે આ કાનુન પ્રમાણે કલેક્ટરે ફરાવવાની કીમત ઉધડી રકમ હોવી નોંધએ અથવા ખોદેલી જમીનના દરેક બનપુટે અમુક ચોકસ રકમ હોવી નોંધએ, અથવા એકાદી રેલવે કંપનીને પાલાસ્ટ (ખડી) ખોદી કાઢાડવા સારૂ જમીન નોંધતી હશે તે પ્રસંગે જે રેલવે લાઇન સારૂ પાલાસ્ટ લેવામાં આવે તે લાઇનના દર મેલે અમુક રકમ હોવી નોંધએ અથવા કલેક્ટરને યોગ્ય લાગે તેવી બીજી રીતે ફરાવવી. (કા. ૩૮ નીચે જુઓ ફુટનોટ.)

ટીપ—રેતી, કાંકરી તથા ખાણોની શી લેવામાં આવે છે તે લોકલ ફન્ડ ખાતે આપવાની છે. ધર્મ સંબંધી કામમાં લગાડવાની ખાણની શીની રૂ. ૧૦૦ સુધી છુટ આપવાનો કલેક્ટરને અને તે ઉપરાંત કમીશનરને અધીકાર છે.

૪૦. (૧) આ કાનુનમાં બીજી રીતે ફરાવ્યું હોય તે સિવાયને પ્રસંગે,

(અ) કોઇપણ જમીનને ખુદ પોતાના ખરેખરા ધર કામ સારૂ અથવા ખેતીનાં કામ સારૂ અને

(બ) કોઇપણ કુંભારો અથવા ઈંટ તથા નળીયાં બનાવનારને ખરેખર તેના પોતાના વેપારના કામ

સારૂ તથા ધરકામ સારૂ તથા ખેતીનાં કામ સારૂ.

જે ગામમાં તે રહેતા હોય તે ગામની હદની અંદર, માટી, પથ્થર કંકર, રેતી; મુરમ અથવા બીજી કોઇ વસ્તુ દરીઆના તળીઆમાંથી અથવા ખાડી, નદી તથા નાળાંના તળીઆમાંથી અથવા આકર ફરાવ્યા વગરની જે પડતર જમીન વિશેષ કારણ સારૂ ન હોય તેવી કોઇપણ જમીનમાંથી, મુલકી પટેલની લેખી પરવાનગી અગાઉથી લઇને શી આપ્યા વગર; લઇ જવાનો અધીકાર છે.

(૨) જે કોઇપણ ગામતમાં.

(અ) માટી ખોદવાથી કોઇપણ કીમતી ઇમારતનું અથવા કોઇપણ વિશેષ અથવા સાર્વજનિક કારણ સારૂ નોંધતી કોઇપણ જમીનનું નુકસાન અથવા નાશ થવાનો સંભવ હોય અથવા

(બ) કુંભારો અથવા ઈંટ અથવા નળીયાં બનાવનારા આ પદાર્થોનો મોહોટો વેપાર ચલાવતા હોય, તે ગામતમાં એવા પદાર્થો સદરકુ પ્રમાણે કાઢાડી લઈ જવા સારૂ મામલતદારની અગાઉથી મંજૂરી નોંધએ; અને એવી ગામત ઉપર લખેલી ગામત પૈકી એક ગામત છે એમ મુલકી પટેલને માલમ પડે, ત્યારે તેણે તે પદાર્થો કાઢાડી લઈ જવાની પરવાનગી ગામતની અરજી મામલતદારને હુકમ માટે મોકલવી.

(૩) જ્યારે મામલતદારને એમ જણાય કે એવો કોઇપણ પદાર્થ કાઢાડવાથી કોઇ કીમતી ઇમારતોનું અથવા કોઇપણ ખાસ અથવા સાર્વજનિક કારણ સારૂ નોંધતી કોઇપણ જમીનનું નુકસાન અથવા નાશ થવાનો સંભવ છે ત્યારે, તેણે પોતાની તરફ પેટા કાનુન (૨) મુજબ મોકલેલી અરજીની ગામતમાં અથવા બીજી રીતે જેના ઉપર પોતાનું લક્ષ્ય ખેંચાયું હોય એવી ગામતમાં; એવું નુકસાન અથવા નાશ થતો અટકાવવાને જરૂર હોય તેટલે સુધી મંજૂરી આપવાની ના કહેવી નોંધએ અને એવાં કારણો સારૂ, તેણે નિર્દિષ્ટ કરેલી કોઇપણ જગાએથી અથવા તેણે નિર્દિષ્ટ કરેલી જગા સિવાય બીજી કોઇપણ જગાએથી એવા પદાર્થો કાઢાડવાની મનાઇ કરવાનો તેને અધિકાર છે.

(૪) જ્યારે મામલતદારને એમ જણાય કે, કોઇપણ કુંભારે અથવા ઈંટ અથવા નળીયાં બનાવનારાએ ચલાવેલો વેપાર એટલો મોટો અને ફાયદાકારક છે કે, તે ઉપર આગળ લખ્યા પ્રકારનો બોજો ખેંચાડવો યોગ્ય તથા વાજબી થશે ત્યારે; પોતાની તરફ પેટા કાનુન (બ) મુજબ મોકલેલી અરજીની ગામતમાં અથવા બીજી કોઇપણ રીતે પોતાની નજરે કોઇપણ ગામતમાં, કાનુન ૩૬ મુજબ આ ગામતમાં કલેક્ટરે જે દર ફરાવ્યો હશે તે દર પ્રમાણે શી આપે તેજ માત્ર પરવાનગી આપવાનો તેને અધિકાર છે.

(૫) કલેક્ટરને એવો અધીકાર છે કે, પોતાની અગાઉથી મંજૂરી લીધા વગર જે બાબતમાં મામલતદારે અથવા મુલકી પટેલે પરવાનગી આપવી નહિ એવી મના કરવાનું તેને યોગ્ય જણાય તે બાબતમાં તેણે તે પ્રમાણે મના કરવી. અને એવી કાંઈપણ બાબતમાં પરવાનગી મળવા સાડ મુલકી પટેલની પાસે આવેલી તે અરજી તે પટેલે કલેક્ટરના હુકમ માટે મામલતદાર તરફ મોકલવી જોઈએ.

(૬) પેટાકાનુન (૧) ની રૂઠાંચે જ્યારે મુલકી પટેલની પરવાનગી માગી હોય અને તે તેણે આપવાની ના કહી હોય અથવા પેટા કાનુન (૨) અથવા (૫)ની રૂઠે સદરજી અરજી મામલતદાર પાસે તેણે મોકલી ન હોય ત્યારે મામલતદાર તરફ અપીલ કરવાનો અધીકાર છે એમ સમજવું.

(ટીપ—ગલાણુની જમીનમાંથી માટી લઈ જવાની મના છે.)

૪૧. કાંઈ પણ શખસને મુલકી પટેલની મંજૂરી લઈને ગામના તળાવમાંથી તેને જોઈતી હોય તેટલો માટી, પથ્થર, કંકર, રેતી, મુરમ, અથવા બીજી વસ્તુ, કાંઈ પણ કીમત ન આપતાં મફત લેવાનો અધીકાર છે, પણ તેણે બાંધેલાં તળાવની પાળમાંથી જે પથ્થર અંદર પડ્યા હોય તે લઈ જવા નહિ, અને સદરજી કાંઈ તળાવના બાંધ કામના પાયાથી દશ હાથની અંદર કાંઈ પણ ખોદાણુ કરવું નહીં.

(૩) પરચુરણ.

૪૨. આ કાનુનો પ્રમાણે અથવા જમીન મહેસુલના કાયદાના ઠરાવોમાંના કાંઈપણ ઠરાવ પ્રમાણે જે વેચાણુ લીલામતી કરવાનાં હોય તે દરેક વેચાણુ અને ત્યાં સુધી, જમીન મહેસુલના કાયદાની કલમો ૧૬૫, ૧૬૬, ૧૭૦ થી તે ૧૭૭ સુધી, બેઠે સુદ્ધાં, તથા ૧૮૦ પ્રમાણે કરવાં. કલમો ૧૬૫ અને ૧૬૬ ની રૂઠાંચે કલાડવાનાં લીલામતી જાહેરનામાં તથા લેખ, નોટીસ, પુરવણી કાંઈપણ એક નમુના પ્રમાણે હોવાં જોઈએ. માત્ર તેમાં જરૂરનો ફરફાર કરવો હોય તો તે કરવો જોઈએ.

પણ એવું ઠરાવું છે કે, હેડગનાં વેચાણુ કરતી વખતે, એટલે:—

(અ) પડતર જમીનમાં દોર ચારવાના હકનું અને તેમાંનું લીલું ઘાસ લેવાના અથવા કાપવાના હકનું.

(બ) નિરદોષ કરેલાં સરકારી ઝાડોનાં ફળ અમુક મુદત સુધી લેવાના હકનું, અને

(ક) સુકા લાકડાનું.

વેચાણુ કરતી વખતે, કલેક્ટર વખતે વખતે આ બાબતમાં જે સામાન્ય અથવા ખાસ હુકમ કરે તે પ્રમાણે કામ કરવું જોઈએ. કલમો ૧૬૫ અને ૧૬૬ માં ઠરાવેલી રીત પ્રમાણે કામ કરવું નહિ.

૪—વિશેષ કારણુ સાડ જમીન આપવી તે.

(કલમ ૩૮.)

૪૩. મુઝાં દાટવા તથા બાળવાની જગા, ગામનાં ગોદરા, અને ગામના ધોખી તથા કુંભાર સાડ જમીન, ગામના લોકોને તેની વાજબી જરૂર હોય તે પ્રમાણે, મફત કલાડી આપવી.

૫—લાકાની જમીન તથા પાણીથી તણાઈ ગયેલી જમીન.

(કલમો ૪૭ તથા ૨૧૪ (ઓ.))

૪૪. જ્યારે એકાદી ધારણુ કરેલી જમીનની કાંઈ પણ હદ એકાદી નદીનો, ખાડીનો, નાળાનો અથવા દરીઆનો કાંઠો અથવા કિનારો હોય ત્યારે એવી જમીન ધારણુ કરનારને, ધારણુ કરેલી જમીન દુમાલા નહીં હોય તેવી બાબતમાં ૪૬ મી કાનુન પ્રમાણે કાયદેસર રીતે કરવામાં આવે તે હુકમને પાત્ર, એવા કાંઠા સુધી અથવા કિનારા સુધી તે જમીનનો ઉપયોગ તથા ઉપયોગ કરવાની પરવાનગી આપવામાં આવશે, પછી એવા કાંઠાની અથવા કિનારાની હદ વખતે આવી પાછી થાય તોપણ હરકત નહિ.

૪૫. ગામના અમલદારોની ફરજ છે કે તેમણે મામલતદારના અથવા મહાલકરીના તથા કલેક્ટરના અથવા તાલુકાના ઇનચાર્જ આસિસ્ટન્ટ અથવા ડેપુટી કલેક્ટરના હુકમને અનુસરીને, ભાડાં થઈ જવાને તથા પાણીથી તણાઈ જવાને પાત્ર હોય તેવી ધારણુ કરેલી દરએક જમીનમાં ભાડાં થઈ જવાથી તથા તણાઈ જવાથી જે ફરફાર થયા હોય તેમની વખતે વખતે ચાકસી કરીને તે નોંધી રાખવા.

૪૬. (૧) જે નવી થયેલી ભાડાની જમીનને અથવા એકને, અથવા જે નદીએ તળેલાં તળીયાંને ૪૬મી

અથવા ૬૪ મી કલમના ઠરાવ લાગુ થતા હોય તે નવી થએલી ભાડાની જમીનનું અથવા બેટનું, અથવા તળીયાનું ક્ષેત્રફળ સદરહુ કલમોમાં જે હદ કહી છે તે હદથી વધે, ત્યારે ગામના અમલદારોએ મામલતદારને રીપોર્ટ કરવો, અને મામલતદારે તેની વ્યવસ્થા, સદરહુ કલમોમાં કહેલી રીતે કલેક્ટરના અથવા આસિસ્ટન્ટ કલેક્ટરના હુકમ મુજબ કરવી જોઈએ.

(૨) જે નવી થએલી ભાડાની જમીનને તથા બેટને અને નદીએ તળેલાં તળીયાંને સદરહુ કલમોના ઠરાવ લાગુ થતા ન હોય તેઓની વ્યવસ્થા, સરકારી પડતર જમીનને જે કાનુનો તથા હુકમ લાગુ હોય તે મુજબ કરવાનો કલેક્ટરને અધીકાર છે.

૪૭. (૧) જમીન પાણીથી તણાઇ ગયાના સમજાથી આકાર ઓછા કરવા બાબતના જે દાવા ૪૭ મી કલમ પ્રમાણે કરવામાં આવે તેનો ઇનસાફ તથા નિકાલ જે અમલદાર વારસીક જમાબંધી કરતો હોય તેણે કરવો.

(૨) જ્યારે જ્યારે આવા પ્રકારના દાવા કચુલ કરવામાં આવે, ત્યારે ત્યારે મહેસુલમાં અયોગ્ય રીતે ટોટા ન આવે માટે જે ગામમાં જમીન પાણીથી તણાઈ ગઇ હોય તેજ અથવા બીજા કોઈપણ ગામમાં જે કોઈ ભાડાની જમીન વધી હોય તે તે શોધી કાઢાડીને તેની ઉપર આકાર ઠરાવવાની તજવીજ રાખવી.

ટીપ—ધારણ કરેલી જમીન એટલે સર્વે નંબર કે તેના ભાગ પૈકી પાણીથી તણાઇ ગયેલી જમીન અડધા એકરથી ઓછી નહીં હોય તથા ધારણ કરેલી જમીનના એક દશાંશ કે તેથી વધારે હશે તોજ માત્ર ધારા કમી કરવામાં આવશે.

૬—જે કામમાં દુમાલા નહીં હોય તેવી જમીન લગાડવાની મનાઈ છે તેવાં કામો.

(કલમો ૪૮, ૬૫ તથા ૨૧૪ (ક) તથા ઝાં.)

૪૮. ફક્ત ખેતીનાજ કામ સારે આકાર ઠરાવેલા કોઈ સર્વે નંબરમાં જે જમીન ખેડવા જોગ ન હોય એવી રીતે ખાતામાં દાખલ કરેલી હશે તે જમીન સદરહુ નંબરના ખાતાદારને અથવા તેની મારફત દાવા કરનારા કોઈ બીજા જાપસને ધણું કરીને વધારે આકાર આપ્યા વગર ખેડવાનો અધીકાર છે; પણ આ પ્રમાણે ખેડ કરવાની હેઠળની બાબતોમાં મના છે, એટલે:—

(અ) જ્યારે એવી જમીનમાં રસ્તો હોય અથવા કચુલ કરેલી પગવાટ હોય અથવા જે તળાવનું પાણી જમીનને પાવા માટે અથવા લોકોને પીવા માટે અથવા ધર કામ માટે વપરાતું હોય તેવું તળાવ હોય ત્યારે.

(બ) જ્યારે એવી જમીન મુઠાં દાટવા અથવા બાળવા તરીકે વાપરવામાં આવતી હોય ત્યારે.

(ક) જ્યારે એવી જમીન ગામના કુલારના ઉપયોગ સારૂ અથવા બીજા કારણ સારૂ આપેલી હોય ત્યારે પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, જ્યારે સદરહુ તળાવ પીત કરવા સારૂ વાપરવામાં આવતું હશે અને જે ખાતાદારની જમીનમાં હશે તેના એકલાની ભોગવટા માંહેની જમીનને તેમાંથી પાણી પાવામાં આવતું હશે અથવા તે તળાવનું તળીયું ખેડવાનો હક ખાતાદારને ખસુસ આપ્યો હશે ત્યારે આ બીના સદરહુ તળાવને લાગુ પડશે નહીં.

૪૯. દુમાલા નહીં હોય તેવી જમીનના ખાતાદારે એવી જમીન અથવા તેનો કોઈ પણ અગમ સોલ્ટ રેવન્યુના કલેક્ટરની તથા તે પછી જિલ્લાના કલેક્ટરની અગાઉથી લેખી પરવાનગી મેળવ્યા શિવાય મીઠું પકવવાના કામમાં વાપરવી નહીં. જે કોઈ પણ બાબતમાં એવી પરવાનગી આપવામાં આવી હોય તો તે બાબતમાં જિલ્લાના કલેક્ટરને હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે કરવાનો અખત્યાર છે:—

(અ) અરજદારે પોતાના ખાતાના હકનું રાજીનામું આપીને મીઠાના મહેસુલનો કલેક્ટર સરકારના સામાન્ય હુકમ મુજબ ઠરાવે તેવી સરતોએ પોતાના નામનો પટો કરી લઇને તે ખાતાની જમીન મીઠા ખાતાને હવાલે કરી આપવાની કચુલાત કરી આપવાનું તે અરજદારને કહેવાનો અખત્યાર છે અથવા.

(બ) તે ખાતાદારે:—

(૧) વગર હુકમે જમીન કામમાં લગાડવાની બાબતમાં ૬૫ મી કલમ મુજબ લેવાજોગ હાંડની રકમના એક દશાંશથી વધારે નહીં હોય એવી જે રકમ કલેક્ટરને વાજબી લાગે તે ભરેલી અને

(૨) હેઠળ કલ્પા પ્રમાણે કબુલત કરી આપેથી.

તેને તેના ખાતાના હકનું રાજીનામું આપવાનું ન કહેતાં અરજમાં માગ્યા પ્રમાણે તે જમીનનો ઉપયોગ કરવાની પરવાનગી આપવાનો અખત્યાર છે. તે કબુલત એવી કે:—

(અ) ચાલુ આકાર તથા લોકલક્ષ્યને બદલે, સરકારના સામાન્ય તથા વિશેષ હુકમ મુજબ મીઠાના મહેસુલના કલેક્ટર તરફથી આપવામાં આવે તે લાઇસેન્સમાં જે રકમ અથવા જે દર એસાડવામાં આવે તે રકમ અથવા તે દર પોતે આપશે તથા એવી રીતે ઉપયોગમાં લીધેલી જમીનના સંબંધમાં એવી લાઇસેન્સ-માંની સમગ્રી શરતો પાળશે. અને

(બ) તે જમીનનો અથવા તેના કોઇ ભાગનો મીઠું પકવવામાં ઉપયોગ કરવામાં આવતો નથી અથવા ઉપયોગ કરવાનું બંધ થયું છે એવું મીઠાના મહેસુલના કલેક્ટર જ્યારે જ્યારે જાહેર કરે ત્યારે ત્યારે, તે જમીનનો મીઠું પકવવાના કામમાં ઉપયોગ કરવાને પરવાનગી આપવામાં આવી હોય તેની તરત અગાઉ જે સર્વેના આકારને પાત્ર હતી તે આકારને તે તાબડોતપા પાત્ર થશે.

૫૦. કલમ ૬૫ અને કાનુન ૪૯ માં ઠરાવ્યું છે તે બાદ કરીને, માત્ર ખેતીનાજ કારણ માટે જેનો આકાર ઠરાવ્યો હોય અથવા જે ધારણ કરી હોય એવી જમીનના કોઇ પણ ખાતાદાર અને એવા કોઇપણ ખાતાદારની મારફત દાવો કરનાર કોઇપણ શખસે, (અ) એવી જમીન, કલેક્ટરના મત પ્રમાણે, ખેતી કરવા માટે નાલાયક થાય અથવા ધણી બગાડી જાય એવી રીતે, અથવા (બ) વેપારના અથવા ફાયદાના કારણ સારૂ અથવા તેના પોતાના પરેખરા ધરગુતી અથવા ખેતીના કારણ શિવાય બીજા કોઇ પણ કારણ સારૂ, ખોદવી નહીં અથવા તેમાંથી માટી છુટા પથ્થરા શિવાય બીજા પથ્થરા કંકર, રેતી, મુરમ અથવા તેની સપાટી ઉપરનો કોઇ પણ બીજો પદાર્થ કઢાડી લઇ જવો નહીં અથવા તે જમીનનો બીજી રીતે કોઇ ઉપયોગ કરવો નહિ.

૫૧. ધરના ગભાણુ તરફ આકાર કરેલી અથવા ધારણ કરેલી જમીનના કોઇ પણ ખાતાદારે અથવા ક્લિલરેશનમાંનું ધરનું ગભાણુ પટે લેનારાએ, અને એવા ખાતાદારની અથવા પટે લેનારની મારફત દાવો કરનારે કક્ષમ દર અથવા ૬૭ ની રૂબરૂ અથવા બીજી રીતે તેના ખાતાને જોડેલી અથવા તેના પટામાં ઠરાવેલી શરતોના કોઇ પણ વિશેષ પાત્રને રહીને, કોઇ પણ કારણ સારૂ, કલેક્ટરની; અથવા ક્લિલરેશનની બાબતમાં એવા ક્લિલરેશનના સુપરીન્ટેન્ડેન્ટની, અગાઉથી લેખી પરવાનગી લીધા વગર, અને સદરજી કલેક્ટરને અથવા સુપરીન્ટેન્ડેન્ટને દરેક બાબતમાં જે શરત (ખોદાણુ કરવા બદલ અથવા માટી વિગેરે કઢાડી લઇ જવા બદલ શી આપવાની શરતો સુદ્ધાં) કરવાનું થોડું લાગે તે શરતોને અનુસર્યા વગર, ખોદાણુ કરવું નહીં, અથવા માટી, સપાટી ઉપરના છુટા પથરા શિવાય બીજા પથ્થરા કંકર, રેતી, મુરમ અથવા તેની સપાટી ઉપરનો બીજો કોઇ પણ પદાર્થ કઢાડી લઇ જવો નહીં.

૫૨. કોઇ પણ શહેરનાં, કસબાનાં અથવા ગામનાં ગભાણુ માંહેની હુમાલા નહીં કરેલી જમીન કલેક્ટરની અગાઉથી લેખી મંજૂરી મેળવ્યા વગર ઇમારતોના પાયો નાખવાનાં, કુવો ખોદવાનાં તથા અનાજ સારૂ ખાદ્ય ખોદવાના કારણ શિવાય બીજા કોઇ પણ કારણ સારૂ ખોદવી નહીં. જ્યારે ઉપર કહેલાં કારણ શિવાય બીજા કોઇ પણ કારણ સારૂ સદરજી પ્રકારની કોઇ જમીન ખોદવાની પરવાનગી કલેક્ટરે આપી હોય ત્યારે સદરજી ખોદાણુ દરએક બાબતમાં કલેક્ટરને જે શરતો એવા ખોદાણુ બદલ શી આપવાની શરત સુદ્ધાં ઠરાવવાનું થોડું લાગે તે શરતોને અનુસર્યા વગર કરવું નહીં.

૫૩. અમદાવાદ (સરસપુર, દરિયાપુર, કાજીપુર, રાયપુર, હિરપુર અને અસારવાનાં પરાં સુદ્ધાં) ભરૂચ, સુરત, રાંદેર, વલસાડ અને ગોધરા શહેરનાં તથા કસબાઓનાં અથવા મુંબઇ સરકારી ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને સરકાર જે બીજા કોઇ પણ શહેરને અથવા કસબાને આ કાનુન લાગુ કરે તે શહેરનાં અથવા કસબાનાં ગભાણુમાંની જે કોઇ પણ જમીનને સને ૧૮૬૮ ના મુંબાઇના ૪ થા આક્ટની રૂબરૂ અથવા કલમ ૧૩૧ ની રૂબરૂ સીટી સરવે લાગુ કરેલી હોય તે જમીન ખેતીવાડી શિવાયના કામમાં લેવા માટે, અથવા કલમ

૧૧૬ મુજબ સદરહુ પ્રમાણે કામમાં લીધેલી જમીનમાં હદ નિશાન કરીને તેને જુદો નંબર આપવા માટે પરવાનગી મળવા સારૂ ૬૫ થી કલમ મુજબ કરેલી અરજી, જે જમીનના સંબંધમાં તે અરજી હોય તે જમીનનું ક્ષેત્રફળ બસો ચોરસ વારના કરતાં ઓછું હોય તો, કલેક્ટરે મંજૂર કરવી નહીં.

૭. જમીન મહેસુલનો આકાર.

(કલમો ૪૮, ૫૨, ૧૦૦ તથા ૨૧૪ (૬).)

(૧).—સરવે ન કરેલી જમીન.

૫૪. જેના સંબંધમાં ૨૧ થી કાનુનમાં ઠરાવ કર્યો છે એવી કોઇ પણ નદીનાં તળીયાંની જમીન ઉપર લેવાના જમીન મહેસુલનો, તે કાનુન પ્રમાણે લિલામમાં તેના ખાતાની જે કિંમત ઉપજી હોય તેમાં સમાવેશ થયો છે એમ સમજવું.

(૨) સરવે કરેલી જમીન.

૫૫. ખેતીના કામ સારૂ ઉપયોગમાં લેવાનો સંભવ હોય એવી જમીનની મુલકી સરવેનું કામ ચલાવતી વખતે, સરકારે બીજી વખતે ફરમાવ્યું ન હોય તો હેઠળ લખેલા નિયમ પ્રમાણે ચાલવું.

૧. (અ) ગામના હિસાબમાં જુદા નામથી દાખલ કરેલું દરેક ખાતું કલમ ૯૮ મુજબ એવી જમીનના સંબંધમાં સરવે નંબર સારૂ ઠરાવેલા ઓછામાં ઓછા ક્ષેત્રફળ કરતાં ઓછું ન હોય તો, જુદી માપણી તથા પ્રત કરવી જોઇએ અને તેનો સરવે નંબર કરવો જોઇએ.

(બ) ગામના હિસાબમાં જુદા નામથી દાખલ કરેલું દરેક ખાતું ૯૮ થી કલમની રૂઢિએ એવી જમીનના સંબંધમાં સરવે નંબર સારૂ ઠરાવેલા ઓછામાં ઓછા ક્ષેત્રફળ કરતાં ઓછું હોય તો, સરવે કમીશનરે બીજી રીતે હુકમ કર્યો ન હોય તે પ્રસંગે, તેની જુદી માપણી તથા પ્રત કરવી જોઇએ અને ઉપર જુદો આકાર બેસાડવો જોઇએ, અને તેની હદ, હદ નિશાનીથી જુદી બતાવવી જોઇએ અને સરવે કમીશનરને, હરકોઈ વખતે, સાધારણ હુકમ કરીને, અથવા હરકોઈ ચોક્કસ બાબતના સંબંધમાં અથવા ચોક્કસ વર્ગની બાબતોના સંબંધમાં એમ શરમાવવાનો અધિકાર છે કે માપણી વિગેરે કરવાનું કામ, તે બાબત સાથે સંબંધવાળા પક્ષ-કારો નરકથી અરજી આવ્યા વગર તથા તે અરજીની સાથે તે કામમાં થાય તે સંબંધે અથવા સરવે કમીશનર ફરમાવે તેટલો તેનો ભાગ અગાઉથી આપ્યા વગર અને આપવામાં આવે ત્યાં સુધી શરૂ કરવું નહીં.

આ પ્રમાણે હદ નિશાનથી હદ બતાવેલા સરવે નંબરોના જે ભાગ કમીશનરે કરવામાં આવ્યા હોય તે ભાગને " પેટા સરવે નંબર કહેવા, પણ તે સરવે કમીશનરે કરેલા ભાગ છે એમ સંબંધમાં કારણો સારૂ સમજવામાં આવશે.

૨. જ્યારે એકાદુ ખાતું બે અથવા વધારે સહ ખાતાદારોએ ભાગમાં ધારણ કરેલું હોય અને સદરહુ ખાતાદારો પૈકી દરેક ખાતાદારનું જુદું ખાતું હોય અને તે દરેક ખાતાદાર તે આખા ખાતા માટે આપવાના જમીન મહેસુલ પૈકી પોતાના ભાગનું જમીન મહેસુલ તે ખાતામાં ભરતો હોય, પરંતુ તે દરેક ખાતાદારનો ચોખ્ખો ભાગ આખા ખાતામાંથી કાપીને જુદા પાડ્યો નહીં હોય ત્યારે તે આખા ખાતાનો એક સરવે નંબરમાં સમાવેશ કરવો જોઇએ. અને દરેક સહ ખાતાદારનો તેમાંનો ભાગ, તે સરવે નંબરના કમીશનરે કરેલા ભાગ તરીકે દફતરમાં દાખલ કરવો જોઇએ, અને તે ભાગ તે આખા સરવે નંબરના પ્રમાણમાં કેટલા આના છે તે ગણીને તે આના તથા તે ભાગનો આકાર પણ લેખી રાખવો જોઇએ.

૩. સરવે કમીશનર દરએક સરવે સારૂ જે નમુનો ઠરાવે તે પ્રમાણે એક જુદા રાખીને તેમાં સંબંધી માપણી નોંધવી. સદરહુ જુદામાં માપણી નોંધવામાં આવે એટલે તે જુદા તે સરવેના દફતર તરીકે રાખી મુકવી જોઇએ.

૪. માપણીનાં કામ સારૂ તાબાના સર્વે અમલદારોએ કરેલી અસલ માપણી સર્વે કમીશનરને ચોખ્ખો ભાગે તેવી રીતે તથા તેટલી હદ સુધી માપણી ખાતા ઉપરના અમલદારોએ તપાસવી જોઇએ.

૫. સર્વે કમીશનર હુકમ કરે તે પ્રમાણે ગામના નકશા તૈયાર કરીને તેમાં દરએક સર્વે નંબર દાખલ કરવો જોઇએ, સદરહુ નકશામાં દરએક સરવે નંબરનાં હદ નિશાનનાં ટેકાણાં પણ બતાવવાં જોઇએ.

૬. આકાર ઠરાવવાનાં કામ સારૂ સધળી જમીનની પ્રત, તેના ફળવંતપણાના પ્રમાણમાં બાંધવી. પ્રતના નંબર તથા આનામાં ગણવાની તેમની જુદી જુદી કીમત. કરેલી સરવે જે પ્રદેશને લાગુ હોય તેની જુદી જુદી સ્થિતિની પ્રમાણે તથા ખેડના પ્રમાણે સરવે કમિશનરના હુકમ મુજબ ઠરાવવી જોઈએ.

૭. દરએક પ્રતબંધી કરનારાએ (કલાસરે) એક શીટ હુક રાખવી અને તેમાં દરએક સર્વે નંબરની તથા પેટા સર્વે નંબરની પોતે કરેલી પ્રતબંધીની વિગત, અને એવો સરવે નંબર તથા પેટા નંબર અમુક પ્રતમાં ગણવો જોઈએ એમ તેને લાગ્યાથી તે પ્રતમાં તેણે જે કારણથી ગણ્યો હોય તે કારણ લખવું જોઈએ, સદરહુ શીટ હુક જે સર્વે સબંધી હોય તે સર્વેના કાયમ દફતર તરીકે રાખવી.

૮. પ્રતબંધી કરવા સારૂ નીમેલા તાબાના અમલદારોએ કરેલી અસલ આપણીનું નીમતાણું સરવે કમિશનર ફરમાવે તેવી રીતે તથા તેટલી હદ સુધી પ્રતિબંધી કરવાના ખાતા ઉપરના અમલદારે કરવું. સદરહુ નીમતાણું સ્વતંત્ર રીતે કરવું. એટલે, નીમતાણું પુરૂં કરવામાં આવે ત્યાં સુધી અને તેનું આખરનું પરિણામ આવે ત્યાંહાં સુધી અસલ પ્રતબંધી કરનારે પ્રતબંધી સંબંધી કરેલું કામ અથવા તેનો તે સંબંધી લેખ બિલકુલ ન જોતાં કરવું. અને પછી અસલ પ્રતબંધીનો આકાર તથા નીમતાણાનો આકાર મેળવીને તેનું જે પરિણામ આવે તે જુદુ જુદું લખવું.

૯. આકારનો દર સરકાર મંજૂર કરે એટલે, દરેક સરવે નંબર અથવા પેટા સરવે નંબર ઉપર એવા સરવે નંબરની અથવા પેટા સરવે નંબરની જમીનની પ્રતબંધીની જે કીમત હોય તે પ્રમાણે આકાર ખેસાડવો;

૧૦. ઉપરના સર્વેના નિયમોમાં જે પરચુરણ બાબતો વિશે ઠરાવ કર્યો ન હોય તે બાબતોનો નીકાલ દરએક સરવેમાં સરકારના સામાન્ય નિયમને અનુસરીને સરવે કમિશનરને જે સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમ કરવાનું વખતે વખતે ચોગ્ય લાગે તે પ્રમાણે કરવો.

૩. સામાન્ય.

૫૬. દુમાલા કરેલી જે જમીન ઉપર ફક્ત ખેતીનાંજ કામ સારૂ આકાર ખેસાડેલા હોય અથવા જે ફક્ત એવાજ કારણ માટે ધારણ કરેલી હોય તે જમીન પછીથી ખેતી સિવાયના બીજા કાંઈ કામમાં ઉપયોગમાં લેવામાં આવે, ત્યારે એ પ્રમાણે ઉપયોગમાં લીધેલી જમીનનો આકાર, મીડુ પકવવાનાં કામમાં લગાડેલી જમીન (એવી જમીન બદલ ૪૯ મી કાનુનમાં વિશેષ ઠરાવ કર્યો છે) બાદ કરીને, અથવા સરકારે બીજી રીતે ફરમાવ્યું ન હોય તો, ૪૮ મી કલમના બીજા પારેખાના ઠરાવ મુજબ બદલીને કલેક્ટરે હેઠળ લખેલા નિયમોને પાત્ર ઠરાવવો તથા તેમાં ફેરફાર કરવો:—

૧ નિયમ ૨ અથવા ૩ માં જે જગા બદલ ઠરાવ હોય તે જગા સિવાય બીજી સધળી જગામાં હેઠળ લખેલા દરે આકારની જે રકમ થાય તેના કરતાં વધારે નહિ હોય એવી જે રકમ કલેક્ટરને ચોગ્ય લાગે તે રકમનો આકાર ખેસાડવો જોઈએ.

સદરહુ જમીન જે ગામ, કસબા અથવા શહેરમાં હોય તે ગામ,

કસબા અથવા શહેર ૭૧ મી કાનુન પ્રમાણે.

૧ લા વર્ગમાં દાખલ કરેલું હોય તો.....દર એકરે રૂ. ૧૦ અથવા ખેતીનાં કામ સારૂ ખેસાડેલા આકારથી દસ ગણા રૂપિયા, આમાંથી જે વધારે હોય તે.

૨ જા " " " રૂ. ૫, અથવા એજન પાંચગણા, એજન.

૩ જા " " " રૂ. ૨, અથવા એજન ત્રણગણા, એજન.

સદરહુ જમીન જે હામ, કસબા અથવા શહેરમાં હોય તે ગામ, કસબો અથવા શહેર, ૭૧ મી કાનુન પ્રમાણે ૫ મા વર્ગમાં દાખલ કરેલું હોય તો સાધારણ રીતે આકારમાં કાંઈ ફેરફાર કરવો નહિ.

૨. ધરના ઘલાણની બધી માબણી હોવાને લીધે અથવા બીજા કાંઈપણ વિશેષ કારણને લીધે સરકાર જે પ્રદેશને અથવા સ્થળને, મુખ્ય સરકારી એજીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને, આ નિયમ લાગુ કરે તેવા કાંઈ પણ પ્રદેશમાં અથવા સ્થળમાં સદરહુ જમીન હોય તો (ખેતી સિવાયના બીજા કાંઈ હજારી કારણ માટે તે જમીન લીધી હશે. અથવા તેનો ઉપયોગ કર્યો હશે અને તેની બ્યવસ્થા સરકારના સામાન્ય અથવા

વિશેષ હુકમને અનુસરીને ૧ લા નિયમ મુજબ કરી શકાય એમ હોય તે સિવાયની બાબતોમાં) એવી માગણીને લીધે તે જમીનની (કલેક્ટર અડસટા મુજબ) જે કીંમત ઉત્પન્ન થવા જોગ હોય તે પ્રમાણમાં તે આકારમાં ફેરફાર કરવો જોઈએ.

આ નિયમ મુજબ જુદા જુદા પ્રદેશમાં લેવાના આકારનો પ્રમાણ દર વખતે સરકારની અગાઉથી મંજૂરી લઇને, ઠરાવવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે. એવો દર ઠરાવતી વખતે સરકાર પ્રદેશમાંની અથવા બીજા ભાગમાંની સરકારી પડતર જમીનના અથવા ધનામી જમીનના ધરના ગભાણુ સાથે થયેલા પ્રત્યક્ષ વેચાણ ઉપરથી માલમ પડતો સરાસરી ખર્ચ ભાવ લક્ષમાં લેવો જોઈએ, અને એવા ખર્ચ ભાવમાંથી સરાસરી ખેતી વાડીના કારણ માટેની કીંમત, જે જમીનની ધમારત માટે માપણી ન હોય તે જમીનના તે જગ્યામાં થયેલા વેચાણની કિંમતના આધારે ઠરાવવી જોઈએ. આ બંને સરાસરી કિંમત વચ્ચેના તફાવત ઉપર સરકાર આજુબાજુના દરના પ્રમાણમાં જે ટકા ઠરાવે તે સાધારણ રીતે આકારનો ઠરાવેલો દર હોવો જોઈએ, અને આવે પ્રસંગે ખેતીવાડીનો આકાર માફ કરવામાં આવશે કોઈપણ પ્રદેશ માટે સરકારની મંજૂરીથી ઠરાવેલા પ્રમાણના દર વિશેષ કારણ વગર (એવાં કારણો લખી મુકવાં જોઈએ) મુકીને બીજો દર બેસાડવો નહિ. પણ વિશેષ વગ પડતે ટકાણે આવેલા ગભાણી બાબતમાં અથવા ખેતીના કારણ સાથે ભારે આકાર બેસાડેલી જમીનની બાબતમાં કમીસનરની મંજૂરી લઇને, (સરકાર પ્રમાણે દર કરતાં) વધારે અથવા ઓછા દર બેસાડવાનું કલેક્ટરની મરજી ઉપર છે; ઉપરની બીજી બાબતમાં (ખેતી સાથે ભારે દર બેસાડેલી જમીનની બાબતમાં) ધરના ગભાણુ માટે તે જમીનના અંદાજેલા ખર્ચ ભાવમાંથી તે જમીનની અંદાજેલી ખેતીની કીંમત બાદ કરીને સરકારે સ્થાનિક કીંમત ઠરાવવી જોઈએ. અને એ પ્રમાણે ઠરાવેલી સ્થાનિક કીંમત ઉપરના ટકા ખેતીના કામ સાથે બેસાડેલા આકાર ઉપરાંત લેવા જોઈએ.

આ નિયમની રૂયે બ્યવસ્થા કરેલી જમીનની બાબતમાં પુરવણી ફોર્મમાં આપેલા નમુના પ્રમાણે અથવા બને ત્યાં સુધી તે નમુના માફકના નમુના પ્રમાણે કલેક્ટરે ખાતાદારને સનંદ આપવી જોઈએ.

૩. આસપાસના કસબામાં વધેલી વસ્તી ઓછી થવા માટે ધમારત બાંધવાને વિશેષ ઉત્તેજન આપવું ઈચ્છે છે એવું જે કાર્પ પણ પ્રદેશના સંબંધમાં જરૂરનું દેખાય અને જે પ્રદેશને અથવા જગાને મુખ્ય સરકારી ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને સરકાર આ નિયમ લાગુ કરે તે પ્રદેશમાં અથવા જગ્યામાં, ધરના ગભાણુ સાથે ઉપયોગમાં લીધેલી જમીનની બાબતમાં નિયમ ખેતી રૂયે બેસાડવાના આકારને દર, સરકાર સામાન્ય હુકમ દરમિયાન તે પ્રમાણે ઓછા કરવો જોઈએ, માત્ર આ બાબતમાં વખતે ઠરાવવામાં આવે તે નમુના પ્રમાણે કલમ ૬૭ મુજબ ખાતાદારે સરકારને કચ્છલત લખી આપવી જોઈએ.

૪. ધરના ગભાણુ માટે ઉપયોગમાં લીધેલી જમીનની બાબતમાં, બદલેલા આકાર જેટલી જગ્યામાં ધમારત ફરી તેટલી જગ્યા ઉપરજ માત્ર ન લેતાં ધમારતના કંપાઉન્ડની અંદરની સઘળી જમીન ઉપર લેવો જોઈએ, પણ રહેવાના ધરની આસપાસ ખુદી જગ્યા રાખવાનું ચોગ્ય જણાયાથી સરકાર જે કોઈ પણ પ્રદેશ બદલ મુખ્ય સરકારી ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને આ બાબતમાં સામાન્ય હુકમ કરીને ફરમાવે તે પ્રદેશમાં, ધમારત હેઠળની જમીન ઉપર, ખેતીના કર કરતાં ઓછા નહિ હોય એવો જે ઓછા કર સરકાર વખતે વખતે ઠરાવે તે લેવો જોઈએ.

૫. બદલેલો આકાર સાધારણ રીતે જે મુદત સુધી બેસાડવો જોઈએ તે મુદત, નીચમ ૧ લાની બાબતમાં, ખેતીવાડી સીવાય બીજા કારણ સાથે ઉપાયોમાં લીધેલી જમીનના સર્વે સેદલમેન્ટ સાથે પુરી થાય છે એમ સમજવું, અને નીચમ, ૨ અથવા ૩ ની અંદર આવનારી બાબતમાં, ખેતી સીવાય બીજા કામ માટે સરકાર જમીનનો ઉપયોગ કરવાની પરવાનગી આપ્યાની તારીખથી અથવા જ્યારે પરવાનગી આપી ન હોય ભારે સરકાર પ્રમાણે ઉપયોગ કરવાની શરૂઆત થયાની તારીખથી ૫૦ વર્ષ સુધી છે એમ સમજવું.

પણ એવું હોય છે કે નીચમ ૨ અથવા ૩ ની અંદર આવનારી બાબતમાં જે મુલકી સાલમાં, પ્રસંગ પ્રમાણે પરવાનગી આપી હોય, અથવા ધમારત બાંધવાની અથવા બીજો ઉપયોગ કરવાની શરૂઆત થઈ હોય તે મુલકી સાલ માટે વધારેલો આકાર લેવો નહિ. પણ નવેબરની ૧ લી તારીખની અગાઉ પરવાનગી આપી હોય અથવા ધમારત બાંધવાની અથવા બીજો ઉપયોગ કરવાની શરૂઆત કરી હોય તો તે વધારેલો આકાર લેવો.

સદરકુ મુદત પુરી થયા પછી, અને આ બાબતમાં વખતે વખતે સરકાર ફરમાવે તે તે બીજી મુદતે, મુબાઇના જમીન મહેસુલના કાયદા મુજબ અને તેની રૂયે જે કાનુનો અને હુકમો વિલમ્બાન કાજે અમલમાં હોય તે મુજબ સદરકુ ખેસાડેલા આકારમાં ફરકાર કરી શકાશે.

૬. બદલેલો આકાર નિયમ ૫ ની રૂયે ૫૦ વર્ષની મુદત સુધીના ફરાવેલો હોય તો તે મુદતનો આકાર દર સાલ આપવાને બદલે, ખાતાદાર કલેક્ટરની મંજુરીથી ૨૫ વર્ષનો આકાર સામટો આપીને તોડવેડ કરવા મુખત્યાર છે, અથવા વખતે વખતે સરકાર જે બીજી સરત મંજુર કરે તે શરતે તે આકાર આપવો અને એવી સામટી રકમ આપ્યા બદલ અથવા રૂપાંતર કર્યા બદલ એક રીપ, નિયમ ૨ અથવા ૩ ની રૂયે ખાતા બદલ આપેલી સનદમાં અથવા લખેલી કજીલતમાં અથવા તેને છેડે લખી મુકવી જોઇયે.

૭. કલમ ૬૭ ની રૂયે બીજી કોષ્ટ પશુ રીતે વિશેષ બાબતમાં વ્યવસ્થા કરવાના સરકારના અધીકારને સદરકુ નિયમના કોષ્ટપશુ મજકુરથી બાધ આવે છે એમ સમજવું નહિ; અને જે કોષ્ટપશુ બાબતમાં સદરકુ નિયમ લાગુ પડશે નહિ, અથવા તે લાગુ કરવાનું કલેક્ટરને યોગ્ય જણાશે નહિ તે બાબત, તેણે કમિશનરની મારફત સરકારના હુકમ માટે મોકલવી.

૫૭. (૧) ૫૬ મી. કાનુનમાંનો કોષ્ટપશુ મજકુર, (સરસપુર, દરિયાપુર, કાજીપુર, રાવપુર, હીરપુર તથા અસારવા પરાં સુદાં) અમદાવાદ, ભરૂચ, સુરત, રાંદેર, વલસાડ તથા ગોધરા શહેરો તથા કસબામાંના ગલા-જીમાંની અથવા જે કોષ્ટ પશુ કસબાને અથવા શહેરને મુબઇ સરકારી ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને સરકાર આ કાનુન લાગુ કરશે તે કસબાના અથવા શહેરના ગલાજીમાંની જે કોષ્ટ પશુ જમીનને સન ૧૮૬૬ ના મુબઇના ૪ થા આક્ટની રૂયે અથવા કલમ ૧૩૧ મુજબ સિટી સરવે લાગુ કરી હશે, તે જમીનને લાગુ થશે નહિ એમ સમજવું.

(૨) સદરકુ ગલાજીમાં, ઉપર કહેલા કામમાં વાપરેલી જમીન ઉપર દર ચારસ વારે ૨ પૈ પ્રમાણે દર ખેસાડવો.

૮-દુમાલા જમીનનું પત્રક.

(કલમો ૫૩ તથા ૨૧૪ આઇ.)

૫૮. ૫૩ મી કલમ પ્રમાણે રાખવાનું દુમાલા જમીનનું પત્રક રૂ પુરવણીના નમુના પ્રમાણે રાખવું જોઇયે.

૫૯. સરકાર શિવાય બીજા કોઇએ જમીન દુમાલા કરી આપવી નહિ નવી દુમાલા કરી આપેલી દરેક જમીનની બાબતમાં હેડગ લખેલી શરતો લખીને અથવા તે મજકુરની શરતો લખીને સરકારનો ખાણ તથા ખનીજ ઉત્પન્ન ઉપરનો હક સ્પષ્ટપણે રાખી મુકવો જોઇયે, એટલે:-

“આ જમીન સઘળી ખાણ તથા ખનીજ પદાર્થ ઉપર સેક્ટરી ઓફ રેટેડ ફોર ઇંડીયા ઇનકોર્પોરેશનને જે હક છે તે રાખીને, અને આવી ખાણનું કામ ચલાવવા સાર તથા ખનીજ પદાર્થ શોધવા સાર જવાની સઘળી વાજબી સગવડ સહિત પુરેપુરી છૂટ મળવાની તેને જે હક છે તે રાખીને આપી છે.”

૯-સરકાર દાખલ થયેલી જમીનની વ્યવસ્થા.

(કલમો ૫૬ તથા ૨૧૪ (ઇ) તથા (આઇ).)

૬૦. જમીન મહેસુલ નહિ આપનારે ખારણુ કરેલી જમીન સરકાર દાખલ કર્યા પછી તે જમીન, કલેક્ટરની અગાઉથી લેખી પરવાનગી લીધા વગર કોષ્ટપશુ રીતે બીજા કોષ્ટ પશુ રાખસને નામે કરીશ નહી એવી શરતે તેને પાછી આપવાનું અથવા બીજા કોષ્ટ રાખસને આપવાનું ન્યારે કલેક્ટરને યોગ્ય લાગે ત્યારે જમીન મહેસુલની બાકી વસુલ કરવા સાર બાબ ૧૧ માં જે બીજા ઉપાય ફરાવ્યા છે તે પૈકી કે કોષ્ટ પશુ ઉપાય લીધા વગર, તે જમીન સરકાર દાખલ કરી છે એવો ફરાવ કરીને, સદરકુ રીતે, પ્રસંગ પ્રમાણે, જમીન મહેસુલ નહી આપનારને અથવા બીજા આશામીને આપવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે.

૬૧. ૬૦ મી કાનુન લાગુ પડતી ન હોય ત્યારે ચંદેલી બાકી ૧૧ મા બાબમાં જે ઉપાય ફરાવ્યા છે તે ઉપાયથી સહજ વસુલ થઇ શકે એમ નથી એમ કલેક્ટરને જણાયા વગર, ખારણુ કરેલી જમીન સરકાર દાખલ કરવી નહી.

૬૨. જે ધારણ કરેલી જમીન બાબત જમીન મહેસુલ લેણું હશે તેમાં જે અથવા વધારે સર્વે નંબર હશે, અથવા જુદો જુદો આકાર ડરાવેલા જમીનના જે અથવા વધારે ભાગ અથવા ઇસ્ટેટ હશે, અને એવી બાકીની એકંદર રકમ, એવા નંબરો, ભાગ અથવા ઇસ્ટેટ પૈકી ફક્ત એક અથવા વધારે વેચાણી વસુલ થઇ શકશે એમ કલેક્ટરને લાગે, તો એવા નંબરો, ભાગ અથવા ઇસ્ટેટ પૈકી એવો માત્ર એકજ અથવા અસુકજ નંબર, ભાગ અથવા ઇસ્ટેટ સરકાર દાખલ કરવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે.

૬૩. જે મહેસુલ ન ભરનારો એવી ઇચ્છા બતાવે કે તેની સરકાર દાખલ થયેલી ધારણ કરેલી જમીન નીચેના સમ્બંધસર વેચવા કહાડવી, એટલે:—

(અ) સદરકુ જમીન મેળવવા સાથે, તેને, સરકારને, અથવા વરિષ્ઠ ધારણ કરનારને, અથવા તેની અગાઉના ધારણ કરનારને, અવેજ આપવો પડ્યો હોય અથવા

(બ) સદરકુ જમીન સરકાર પાસેથી અથવા વરિષ્ઠ ધારણ કરનાર પાસેથી અથવા અગાઉના ધારણ કરનાર પાસેથી તેને મળી તે પછી તેમાં સુધારો કરવામાં આવ્યો છે.

તો, કલેક્ટરે તે વિષં ચોક્કસ કરવી અને મહેસુલ ન ભરનારની અરજ ઉપરથી કલેક્ટરને યોગ્ય લાગે તો તેણે સદરકુ ધારણ કરેલી જમીન વેચવા કહાડવી.

૬૪. કાનુન ૬૩ ની હેઠળ આવનારી એકાદી સરકાર દાખલ થયેલી ધારણ કરેલી જમીન એકાદ સર્વે નંબરનો કમુલ કરેલો ભાગ હોય, તો તે સર્વે નંબરના કમુલ કરેલા બીજા ભાગોના ધારણ કરનારાઓને કલમ ૯૯ (બ)માં જે અનુક્રમ ઠરાવ્યો છે તે અનુક્રમમાં કલેક્ટરે પોતાની નજરમાં યોગ્ય જણાય તેટલી કિંમતે પ્રથમ વેચવા માંડવી જ તેમાંના કોઇપણ તે જમીન ખરીદ ન કરે, તો પછી કલેક્ટરે તે જમીનની વ્યવસ્થા ૬૩ મી કાનુનમાં કહ્યા પ્રમાણે કરવી.

૬૫. કાનુનો ૬૨ તથા ૬૩ માં બીજી રીતે ઠરાવ્યું છે તે શિવાયને પ્રસંગે, સરકાર દાખલ થયેલી ધારણ કરેલી જમીનો, હેઠળ લખેલી બાબતોમાં વેચવા કહાડવી નહિ: પણ હેઠળ લખેલી બાબતો પૈકી જે બાબત હેઠળ તે આવતી હોય તે પ્રમાણે તેમ વ્યવસ્થા કરવી, એટલે:—

(અ) ખેતીની સ્થિતિ સાધારણ રીતે નિકૃષ્ઠ થવાને લીધે અથવા વેચવા કહાડેલી ધારણ કરેલી જમીન જે જાતની હોય તે જાતની જમીનનો ખપ ન હોવાને લીધે અથવા પડોશની જમીન ધારણ કરનારાઓ મિલાપી થઇ જવાને લીધે, અથવા બીજા કોઇ પણ વિશેષ કારણને લીધે વેચાણની વખતે કોઇ ભાગણી કરવા આવશે નહિ, અથવા સૌથી વધારેમાં વધારે ભાગણી કરેલી રકમ ધારણ કરેલી જમીનની અસુક કિંમતની હેઠળ તે વેચવી નહિ એવી જે કિંમત ઠરાવી હોય તે કિંમત કરતાં અથવા તેની વાસ્તવિક કિંમત કરતાં ઘણીજ ઓછી આવશે તેમ કલેક્ટરને જણાય તો, તેણે તે જમીન (ભાગવટમાં નહિ લીધેલી) જમીન તરીકે દફતરમાં દાખલ કરાવવી, અને તેની (ભાગવટમાં નહિ લીધેલી) જમીનની વ્યવસ્થા બાબત જે કાનુનો તથા હુકમો અમલમાં હોય તે મુજબ તેની વ્યવસ્થા કરવાનો હુકમ કરવો.

(બ) ૩૮ મી કલમમાં કહેલા કોઇપણ કારણ સાથે તાબડોતબ અથવા કલેક્ટરને યોગ્ય લાગે તે મુદતની અંદર સદરકુ ધારણ કરેલી જમીન પૈકી જમીન જોઇશે એવો સંભવ છે, એવું કલેક્ટરને લાગે તો, તેણે સદરકુ કારણ સાથે તે જમીન કાયદેસર રીતે જુદી કરી રાખવાની એકદમ તજવોજ કરવી.

(ક) જે ખાતાની બાબતમાં કલેક્ટરને એમ લાગે કે પોતાની અગાઉ લેખી પરવાનગી લીધા વગર તે ખાતું કોઇ પણ રીતે બીજા કોઇપણ શખસને નામે ન કરી આપે એ શરતે તે ખાતું મહેસુલ નહિ ભરનારને પાછું આપવું યોગ્ય છે, તે ખાતાની બાબતમાં કલેક્ટરે કાનુન ૩૨, પેટા કાનુન (૨) માં કહ્યા પ્રમાણે દુરસ્ત કરેલી પુરવણી બતા નમુના પ્રમાણે કમુલત લખી લીધા પછી, તે ખાતું, પ્રસંગ પ્રમાણે, મહેસુલ નહિ ભરનારને પાછું આપવાનો અથવા ઉપર કહેલા બીજા માણસને આપવાનો હુકમ કરવો.

(ડ) સરકારની ચકુડેલી જમીન મહેસુલની બાકી માટે સરકાર દાખલ થયેલી જે ધારણ કરેલી દુમાલા જમીનની બાબતમાં કલેક્ટરને એમ લાગે કે, તે જમીન પ્રત્યક્ષ ધારણ કરનારના અથવા મેકુતના તાબામાં ખાતા તરીકે રહેવા દેવી યોગ્ય છે, અથવા તે દુમાલા નહિ હોય એવી પડતર જમીન સમજીને વેચાણ ન કરતાં બીજી રીતે તેની વ્યવસ્થા કરવી યોગ્ય છે, ત્યારે તે જમીનની બાબતમાં તેણે તેવી જાતની જમીનના

સંબંધમાં અમલમાં હોય એવી કાનુનો પ્રમાણે તથા હુકમ પ્રમાણે તે જમીન ખાતા તરીકે સદરહુ ધારણ કરનાર પાસે અથવા ખંડુત પાસે રહેવા દેવાનો અથવા દુમાલા નહિ હોય તેવી જમીન સમજીને તેની બીજી રીતે વ્યવસ્થા કરવાનો હુકમ કરેલો.

(૬) વરિષ્ઠ ધારણ કરનારના ચહડેલા ગણોત્તરી અથવા જમીન મેહેસુલની જે બાકી વસુલ કરવા માટે ૮૬ મી તથા ૮૭ મી કલમો મુજબ મદદ આપવામાં આવે, તે બાકી માટે સરકાર દાખલ થયેલી ધારણ કરેલી જે દુમાલા જમીનની બાબતમાં કલેક્ટરને એમ જણાય કે, તે જમીન સદરહુ વરિષ્ઠ ધારણ કરનારને નામે કરી આપવા યોગ્ય છે, તે બાબતમાં તે જમીન ૫૬ મી કલમની રૂપે કલેક્ટર હુકમ કરે તેવા (કાંઈ હોય તો) સત્તાપ્રકારને, હકને, ચાજને અથવા ઇકવીટીસને પાત્ર તે વરિષ્ઠ ધારણ કરનારને નામે કરી આપવાનો કલેક્ટરે હુકમ કરેલો.

(૭) જે કાંઈપણ બીજી બાબતમાં સરકાર દાખલ થયેલી ધારણ કરેલી જમીનની વ્યવસ્થા વેચાણ શિવાય બીજીરીતે કરવી યોગ્ય છે એમ કલેક્ટરને જણાયાથી તેણે તેમ કરવાને સરકારની મંજૂરી મેળવી હોય તે બાબતમાં તેણે તે જમીનની વ્યવસ્થા કરવા માટે જે વિશેષ હુકમ સરકારે કર્યાવળે હોય અથવા મંજૂર કર્યો હોય તે હુકમને અનુસરીને તે જમીનની વ્યવસ્થા કરવી.

૬૬. કાનુન ૬૫ માં ન આવનારી બાબતોમાં, સરકાર દાખલ થયેલી ધારણ કરેલી જમીનની ચહડેલી બાકી વસુલ કરવા માટે, ૬૮ મી કાનુનના ઠરાવોને પાત્ર વેચવા કલાકવી બોધાએ.

૬૭. (૧) પડતર (બીન કમન્ટની) દુમાલા નહિ હોય તેવી જમીનના વેચાણને જે કાનુનો તથા હુકમો લાગુ હોય તે કાનુનો તથા તે હુકમો ૧૧ મા બાબતના ઠરાવને જેટલે સુધી મળતા આવતા હોય તેટલે સુધી, સરકાર દાખલ થયેલી ધારણ કરેલી જમીનનું એવી જમીન તરીકે જે વેચાણ કરવાનું તે દરેક વેચાણને લાગુ કરવા; અને ૩૧ થી તે ૩૩ સુધીની કાનુનોના ઠરાવ એવા દરેક વેચાણને લાગુ થશેજ,

અ ન હરકોઈ સરકાર દાખલ થયેલી જમીનના વેચાણ વખતે કલેક્ટરને એમ લાગે કે—

(અ) એવા વેચાણ વખતે લોલામમાં બોલાયલી કિંમત શુદ્ધલાયથી બોલવામાં આવતી નથી, અથવા

(બ) સરકારની અથવા વરિષ્ઠ ધારણ કરનારની જે બાકી લેહેણી રહેશે તે ખર્ચ સુદાં પુરેપુરી આપ્યા

વગર ધારણ કરેલી જમીન પછવાડેથી મળવા સાડે એકમત થયો છે, અથવા

(ક) એવા વેચાણની ગંદેર ખર્ચ પ્રસિદ્ધ કરવામાં અથવા વેચાણ ચલાવવામાં એવું કાંઈ એરિશ્ત-પાણું અથવા જુલ અથવા કપટ થયું છે કે તેને લીધે ધણું કરીને સૌથી વધારે બોલાયલી રકમ વસુલ કરવાને હરકત હાજ છે અથવા બીજી રીતે એકદા શખસને ધણું નુકસાન થયું છે, તો એવું વેચાણ તેણે ૧૭૯ મી કલમની રૂપે સાધારણતઃ રદ કરવું.

૬૮. (૧) સરકાર દાખલ થયેલી કાંઈપણ ધારણ કરેલી જમીન જે બાકી માટે સરકાર દાખલ થયેલી હોય તે બાકી, તથા તે ન આપનારા માણસ પાસે કાયદાસર રીતે લેહણ થયેલો સંબંધ ખર્ચ, આ કાનુનની રૂપે કાંઈપણ વેચાણ અથવા બીજી વ્યવસ્થા થયાની પેહેલાં હરકોઈ વખતે આપવામાં આવે, તો અથવા સદરહુ બાકી તથા ખર્ચ વાજબી મુદતની અંદર આપવા સાડે કલેક્ટરની ખાત્રી થાય એવું તારણ આપવામાં આવે તો, તે જમીન પાછી આપવી કે કેમ તે કલેક્ટરની મરજી ઉપર છે,

પણ એવું ઠરાવું છે કે ચાકરીને પેટે ધારણ કરેલી નહિ હોય એવી, કાનુન ૬૫, રકમ (૬) માં કહેલી કાંઈપણ ધારણ કરેલી દુમાલા જમીન દાખલ થયેલી હોય તે જમીન સરકારની અગાઉથી મંજૂરી લીધા વગર પાછી આપવી નહિ.

(૨) વતનદારે ચાકરીને પેટે ધારણ કરેલી દુમાલા જમીન સરકાર દાખલ થઈ હોય તે પ્રસંગે, તેનું લેણું થયેલું જમીન મેહેસુલ વતનદાર અશક્ત હોવાના કારણથીજ આપવામાં ચુક્યો છે એવી કલેક્ટરની ખાત્રી થાય તો, સદરહુ જમીનના જેટલા કડકાના ખાતાની કિંમત, વસુલ કરવાની બાકી જેટલી થવાનો સંભવ હોય તેટલો કડકા સદરહુ જમીનમાંથી બાદ કરવાનો, તથા તેની વ્યવસ્થા ૬૩ થી તે ૬૭ સુધીની કાનુનોમાંથી જે કાનુનો લાગુ પડે તે પ્રમાણે કરવાનો, અને બાકીની જમીન મેહેસુલ નહિ ભરનારને પાછી આપવાનો, અથવા એવી સંબંધી જમીન મેહેસુલ ન ભરનારને પાછી આપવાનો, અને લેહેણ થયેલા જમીન મેહેસુલની

આકી નજરમાં આવે તો મુકી દેવાનો, અને આયદે તે આપવામાં આવે તે માટે પોતાને યોગ્ય જજાય એવી જોઈવણ કરવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે.

૬૯. જ્યારે કોઇ ધારણ કરેલી જમીન ઉપર લેણું થયેલું જમીન મહેસુલ આપવામાં કસુર કર્યાના સમયથી તે જમીન સરકાર દાખલ થઇ હોય (અને) તે વેચવામાં આવી ન હોય ત્યારે, મહેસુલ ન આપનારની ઉપર જમીનની ખીજ વધારે તજવીજ કર્યા વગર તે લેણી આકી સામાન્યતઃ માફ કરવી પણ આનો હેતુ એવો નથી કે મહેસુલ ન આપનારની પાસે લેહણી થયેલી આકી ખીજ ઉપાયથી વસુલ કરવાનો હક, તેણે ધારણ કરેલી જમીન સરકાર દાખલ કરી હોય તથા લેખ્યા સિવાય ખીજ રીતે તેની વ્યવસ્થા કરી હોય તો પણ ગિલકુલ છોડી દેવો. વિશેષ આપતોમાં હક કમિશનરની મંજુરીથી અમલવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે.

૧૦—૬૧ મી કલમ પ્રમાણે લેવાના દંડની હદ.

(કલમો ૬૧ અને ૨૧૪ ફ.)

૭૦. જ્યારે જમીન હુકમ વગર ભોગવટામાં લઇને ખેતીવાડીને લગતું નહિ હોય તેવા કોઇ કામમાં વાપરી હોય, ત્યારે ૬૧ મી કલમ પ્રમાણે પ્રમાણે લેવાના દંડની હદ, જે તે જમીન પ્રવેશ કરનારના કાયદા-સર ભોગવટામાં હોઇને કલેક્ટરની પરવાનગી વગર તેજ કામ સાર તેણે વાપરી હોત તો ૬૬ મી કલમ પ્રમાણે જે દંડની રકમ લઇ શકાત તેની અમલી હોવી જોઇએ.

૧૧.—દુમલા નહિ હોય તેવી જમીન અસલ ખેતીવાડીને લગતું કામમાં વાપરી હોય તે, શિવાય બીજા કામમાં વાપરી હોય ત્યારે લેવાનો દંડ.

(કલમો, ૬૫, ૬૬ અને ૨૧૪ (આઇ.))

૭૧. ૬૫ મી કલમ પ્રમાણે લેવાના દંડની રકમ કરાવવાના કારણે સાર કમિશનરોએ મુંબાઇ સરકારી ગ્રેડીટમાં વખતે વખતે જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને પોતપોતાના ભાગમાંના ગામ, કસબા તથા શહેરના પાંચ વર્ગો કરવા. પાંચ વર્ગો પૈકી પહેલા ચાર વર્ગોમાં દરએક જીલ્લાનાં કયાં કયાં ગામ નાંખ્યાં છે તેમનાં નામ એવાં જાહેરનામામાં પ્રસિદ્ધ કરવાં; પહેલાં ચાર વર્ગોમાં દાખલ કર્યાં ન હોય એવા “ તાલુકા માહેના બીજા ” સંખ્યામાં ગામો ” પાંચમા વર્ગમાં આવશે, માટે તે નામ દઇને નિરદિષ્ટ કરવાની જરૂર નથી.

૭૨. જે કોઇ પણ આપતમાં—

(અ) જમીન ધરના ગણાણમાં લીધેલી હોય. અથવા

(બ) કુંભાર, અથવા ઈંટો તથા નળીયાં બનાવનારે પોતાના ખાતાની જમીનમાંનું કોઇ પણ દ્રવ્ય ખરેખર પોતાના ધંધાના કારણે સાર વાપર્યું છે એવું કલેક્ટરને જણાય, અથવા તેવી રીતે પોતાના ધંધા વધારે સગવડથી ચલાવી શકાય એટલા માટે તેણે પોતાની જમીન ઉપર કુંપકુ અથવા ઈમારત બાંધી હોય અને તેથી કરીને તે જમીનનો ખેતીના કામ સાર કાયમનો નાશ થયો ન હોય અથવા તેને ઘણું નુકશાન થયું ન હોય, તે આપતમાં કલેક્ટર ૬૫ મી કલમ પ્રમાણે દંડ લેવો નહિ.

પણ એવું ડરાબું છે કે, ૪૮ મી કલમનો ૨ જે પારેઆફ લાગુ પડતો ન હોય એવા લત્તામાં, ખેતી શિવાયના બીજા કોઇપણ કામમાં જમીન લીધેલી હોય તે તારીખથી બીજું રિવિઝન સેટલમેન્ટ થાય તે તારીખ સુધી જે બીજો આકાર લીધો હોય તે આકાર અને ખેતીના કામ સાર ખેસાડેલા આકાર જે વચ્ચેના તફાવત કરતાં વધારે નહિ હોય એટલા દંડ લેવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે.

૭૩. બીજા આપતોમાં ૬૫ મી કલમ મુજબ લેવાના દંડનો દર, કાનુન ૭૧ ની રૂયે વિદ્યમાનકાળે સદરકુ પ્રકારના જાહેરનામાથી પહેલા ચાર વર્ગોમાં દાખલ કરેલાં ગામમાં, કસબામાં તથા શહેરમાં બાજુ કરીને હેઠળ પ્રમાણે હોવો જોઇએ:—

ખેતીવાડીને લગતું નહિ હોય તેવાં કોઇ કામમાં ખરેખર જોડેલી જમીન વાપરી હશે તેટલોના,		
દર એકરે	૧ લો વર્ગ	રૂ. ૨૫૦
"	૨ જો વર્ગ	રૂ. ૧૫૦
"	૩ જો વર્ગ	રૂ. ૧૦૦
"	૪ જો વર્ગ	રૂ. ૫૦

એને તેજ દરે એક એકરના અંશ બદલ પ્રમાણમાં જે દંડનો દર આવે તે પ્રમાણે દંડ લેવો જોઈએ. એવા જાહેરનામાથી પાંચમા વર્ગમાં દાખલ કરેલાં ગામમાં કસબામાં તથા શેરેરમાં ધણું કરીને દંડ લેવો નહિ. પણ એવું હરાબું છે કે ઉપરની કાનુનમાં અને ૭૧ મી કાનુનમાં ગમે તે હરાવ હોય તોપણ, રેલવે સ્ટેશનોની, મોટા કસબાઓની લશ્કરી અવધીઓની તથા સરકારને યોગ્ય લાગે તે બીજાં ઠેકાણાંની આસપાસની જે હદ મુજબ સરકારી જમીનમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને સરકાર વખતે વખતે હરાવે તે હદમાંની જમીન બાબત જમીન મહેસુલના કાયદાની ૬૫ મી કલમ પ્રમાણે લઈ શકાય તે દંડની રકમ, એવી રીતે નિર્દિષ્ટ કરેલા પ્રદેશમાં દર એકરે ૫,૦૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય એવા દરે કલેક્ટરે પોતાની નજરમાં આવે તે પ્રમાણે હરાવવી.

૭૪. ૫૬ મી કલમ મુજબ લઈ શકાય તે દંડ કલેક્ટરે પોતાની નજરમાં આવે તે પ્રમાણે હરાવવો, પણ તે દંડ ૬૫ મી કલમ પ્રમાણે જે દંડ પોતે કરી શકે તેના પાંચ ધણા કરતાં વધારે હોવો ન જોઈએ. આ કાનુનના કારણે સાર,

(અ) ૭૧ મી કાનુનમુજબ પ્રસિદ્ધ કરેલા જાહેરનામાથી પાંચમા વર્ગમાં દાખલ ગામ, કસબા અથવા શેરેર ચોથા વર્ગમાં દાખલ કરેલા છે એમ સમજવું; અને

(બ) ૭૨ મી કાનુનની રકમ (અ) અથવા (બ) માં કોઈ પણ આવેલી બાબતમાં હરાવવાનો દંડ, ૭૩ મી કાનુનના ૧ લા વર્ગની રૂપે કલેક્ટરે જે દંડ લેવાનો હોય તે દંડ છે એમ સમજવું.

૭૫. જે પ્રસંગ અપવાદનો અથવા અસાધારણ છે એવું સરકારને લાગશે તે પ્રસંગે, કલેક્ટરે હરાવવાના દંડની રકમ, (પછી તે ૬૫ મી કલમ પ્રમાણે હોય કે ૬૬ મી કલમ પ્રમાણે હોય,) ઉપરની કાનુનોમાં ગમે તે હરાવ હોય તોપણ, સરકારને યોગ્ય લાગે તે દરે સરકાર તરફથી વિશેષ રીતે હરાવવામાં આવશે.

૧૨—ખાતાનું રાજનામું આપવું.

[કલમો ૭૪ તથા ૨૧૪ (એ).]

૭૬. ૧૪ મી કલમ મુજબ જે ખાતાનું રાજનામું આપવા બાબત મામલતદારને અથવા મહાલકારીને લેખી નોટીસ આપવી જોઈએ તે પુરવણી ગ માંહેના કોષપણુ એક નમુના પ્રમાણે હોવી જોઈએ.

૭૭. ખાતાનું રાજનામું આપીને જો તે બીજા માણસને પ્રાપ્ત કરી આપ્યું હશે તો એવા બીજા માણસેએ અથવા તે માણસનો કોષ મુજબ હોય તો તેણે કરી આપવાની લેખી કચુલત પુરવણી બ ના નમુના પ્રમાણે હોવી જોઈએ. માત્ર કાનુન ૩૧ મુજબ તે ખાતાના સંબંધમાં પટો કરી આપ્યો હોય તો તે કચુલત, એવા પદાના નમુનામાં કોષ ફેરફાર કરવાનો જરૂરનો હોય તો તે કરીને, તે નમુના પ્રમાણેની હોવી જોઈએ.

૭૮. કાનુનો ૭૬ તથા ૭૭ પ્રમાણે આપેલી દરેક નોટીસ તથા કચુલત ઉપર બે પ્રતિષ્ઠિત સાહેબોએ સદરજુ નમુના પૈકી દરેકની હેડીંગ લખેલા મજકુરો શેરો લખવો જોઈએ, અને જે મામલતદાર અથવા મહાલકારી એવી કોષ પણુ નોટીસ અથવા કચુલત લેશે તેને,

(અ) એવી નોટીસ ઉપર અથવા કચુલત ઉપર આમાં ઉપર કહ્યા મુજબ યોગ્ય રીતે શેરો થયે હશે તોપણ, તે ઉપર સહી કરનારા માણસની ઓળખાણુ વીશે, અને

(બ) સદરજુ ખાતું બીજાને નામે કરી આપવા જેવું છે એ વિષે, અથવા કલેક્ટરની મંજુરી સિવાય અથવા વિશેષ શરત સિવાય તે બીજાને નામે કરી આપવા જેવું ન હોય ત્યારે એવી મંજુરી મેળવેલી છે અથવા એવી શરતો પ્રમાણે યોગ્ય રીતે વહિવટ થયો છે એ વિશે.

ખાત્રી કરી લેવાની યોગ્ય કાળજી રાખવા માટે જવાબદાર ગણવામાં આવશે. પણ એવું હરાબું છે કે, જ્યારે આવી નોટીસ અને કરારનામું મામલતદાર અથવા મહાલકારીને બદલે સમ્પરજીતદાર આગળ કરવામાં આવ્યું હશે ત્યારે, તેના ઉપર સહી કરનારા સમ્પરજીત આગળખાણુ સંબંધી ખાત્રી કરી લેવા વિષે ધટતી સલાહ લેવા બાબત સમ્પરજીતદાર જવાબદાર રહેશે અને તેણે, આવી નોટીસ અને કરારનામું, તે તેની રૂબરૂમાં કરવામાં આવ્યું છે એવા શેરા સાથે મામલતદાર અથવા મહાલકારી ઉપર મોકલવું જોઈએ.

૭૯. ૭૪ મી અથવા ૭૬ મી કાનુન પ્રમાણે મળેલી સઘળી નોટીસ તથા કબુલત તે જે વર્ષે આપી હોય અથવા લખી આપી હોય તે વર્ષ પુરૂ થઈને બીજું એક વર્ષ પુરૂ થાય ત્યાં સુધી ગામના તલાટીના દફતરે તેની જુદી જુદી કાંઈલ કરીને રાખવી જોઈએ અને ત્યારપછી તે મામલતદારના અથવા મહાલકરીના દફતરમાં રાખવી જોઈએ.

૮૦. (૧) કોઈપણ તલાટીને તેના ગામનો કોઈપણ ખાતાદાર અથવા તેના ગામનો કોઈ ખાતાદાર જમીનનું રાજનામું આપીને તે જમીન જે માણસને નામે કરી આપે તે માણસ ૭૬ મી અથવા ૭૭ મી કાનુન પ્રમાણે જરૂરી હોય એવી નોટીસ અથવા કબુલત લખી આપવાનું કહે ત્યારે તે તલાટીનું કામ છે કે તેણે કોઈ પણ જાતની શી અથવા ચાજી લીધા વગર તે લખી આપવી.

(૨) જે તલાટી સદરહુ પ્રકારની નોટીસ અથવા કબુલત લખી આપે તેણે એવી નોટીસ અથવા કબુલતની કાપી બાબુના ખુણા ઉપર “ લખનાર ” આ શબ્દની પછી પોતાની સહી કરવી જોઈએ.

કલમ ૮૧ ને ૮૨ રદ કરી છે.

૮૩ (૧) જ્યારે કોઈ કરખા અથવા શહેરના ગભાણને સરવે લાગુ કરી હોય ત્યારે કલમ ૧૩૨ ની રૂપે આપવાની શી સાધારણ રીતે એવી ડરાવવી કે એવા ગભાણના સંબંધમાં આપવાની કુલ રકમથી તેની સરવેનો ખર્ચ પૂરો થાય.

(૨) ધરના દરેક ગભાણની અથવા જુદા ધારણ કરેલા તેના કોઈ ભાગની કિંમત ડરાવવામાં, કલેક્ટરે પેટા કાનુન (૧) ના ડરાવને, અને સદરહુ ગભાણની અથવા તેના ભાગની જગ્યા, કિંમત, ભાડુ, અને ક્ષેત્રફળને ધ્યાનમાં લેવાં, પરંતુ એવી શી કલમ ૧૩૨ ની રૂપે ડરાવેલી વત્તામાં વતી શી કરનાં વધારે હોવી જોઈએ નહિ.

૧૪ જમીન મહેસુલ વસુલ કરવું.

(કલમો ૧૪૬ તથા ૨૧૪ એ.)

૮૪. જમીન મહેસુલના સઘળા પૈસા, જે ગામમાં એવું મહેસુલ દેવું હોય તે ગામના અમલદારોને બરજા જોઈએ; પણ એવું ડરાવ્યું છે કે, કલેક્ટરની મંજૂરીથી, વિશેષ આગતમાં, એવા પૈસા જે જીલ્લા માટે હોય તે જીલ્લાની સરકારી તીબેરીમાં અથવા બીજા કોઈ પણ જીલ્લાની સરકારી તીબેરીઓમાં બરવાનો અધિકાર છે.

૮૫. ફક્ત ખેતીના કામ સાર આકાર ડરાવેલી જમીનના સંબંધમાં આપવાનું જમીન મહેસુલ. સરખે અથવા લગભગ સરખે હકે તે હેઠળ લખેલી તારીખોએ બરવું જોઈએ, એટલે:—

(અ) સિંધ પ્રાંતમાં, ખરીફની ખેતી બદલ ફેબ્રુઆરીની ૧૫ મી તારીખે અને એપ્રિલની ૧૫ મી તારીખે, અને રબીની ખેતી બદલ જુનની ૧૫ મી તારીખે અને જુલાઈની ૧૫ મી તારીખે;

(બ) રત્નાગીરી તથા કાનડા જીલ્લાઓમાં તથા કુલાબા જિલ્લામાંનાં ખેતી ગામોમાં, ડિસેમ્બરની ૧૫ મી તારીખે, ફેબ્રુઆરીની ૧ લી તારીખે, માર્ચની ૧૫ મી તારીખે અને મેની ૧ લી તારીખે;

(ક) ચાણા તથા કુલાબા જિલ્લાઓમાં (કુલાબા જિલ્લામાંનાં ખેતીગામ બાદ કરીને) જાન્યુઆરીની ૧ લી તારીખે તથા ફેબ્રુઆરીની ૧૬ મી તારીખે; (ક ડ) કાનડા જિલ્લામાં ફેબ્રુઆરીની ૧ લી તથા એપ્રિલની ૧ લી તારીખે.

(ડ) બીજા જિલ્લાઓમાં:—

૮૬ મી કાનુનમાં ૧ લા વર્ગમાં દાખલ કરેલાં ગામોમાં ડિસેમ્બરની ૫ મી તારીખે તથા જાન્યુઆરીની ૫ મી તારીખે.

સદરહુ કાનુન પ્રમાણે ૨ જા વર્ગમાં દાખલ કરેલાં ગામમાં જાન્યુઆરીની ૫ મી તારીખે તથા માર્ચની ૫ મી તારીખે.

સદરહુ કાનુન પ્રમાણે ૩ જા વર્ગમાં દાખલ કરેલાં ગામોમાં ફેબ્રુઆરીની ૫ મી તારીખે તથા એપ્રિલની ૫ મી તારીખે.

પણ એવું ડરાવ્યું છે કે,—

(૧) જે જીલ્લામાં અથવા જિલ્લાના જે કોઇપણ ભાગમાં સદરહુ તારીખો સંગવડ બરેલી નથી એવું દેખાય, ત્યારે તે જીલ્લામાં અથવા જિલ્લાના તે ભાગમાં મોસમની સ્થિતિ પ્રમાણે તથા સદરહુ જિલ્લામાંના અથવા જિલ્લાના ભાગમાંના ગામની હકિકત પ્રમાણે તથા જે પાક ધણું કરીને વાવવામાં આવતો હોય તેના પ્રકાર પ્રમાણે જે બીજી તારીખો કલેક્ટરને યોગ્ય લાગે તે બીજી તારીખો કમિશનરની મંજૂરી લઇને ઠરાવવાનો તેને અધિકાર છે.

(૨) જ્યારે આકારની કુલ એકંદર રકમ ૪ રૂપિયા અથવા તેથી ઓછા રૂપિયા હશે, ત્યારે જે કલેક્ટર તે પ્રમાણે હુકમ કરશે તો, તે પહેલા હકતાની તારીખે એકી રકમે આપવી પડશે.

(૩) જે માણસની પાસે વરસતું મહેસુલ લેણું થયું હશે તેની ઇચ્છા કોઇપણ પ્રસંગે હકતાને બદલે એકદમ આપવાની હશે તો તેને તેમ કરવાનો અધિકાર છે.

૮૬. ૮૫ મી કાનુનની (૬) રકમનાં કારણ સારૂ, જે જીલ્લાને તે રકમ લાગુ હોય તે જીલ્લાના કલેક્ટર, જે કમિશનરના તાબામાં તે કલેક્ટર હોય તે કમિશનરની મંજૂરી લઇને, સદરહુ જીલ્લા માંહેના કોઇ ગામોના હેઠળ કલા પ્રમાણે ત્રણ વર્ગ કરવા નોંધાવે.

૧ લા વર્ગમાં, ઘાટ ઉપરના જિલ્લામાંનાં ખરીદનાં ગામ તથા જ્યાં મહેસુલ ખસુસ જલદી વસુલ થવાની તજવીજ કરવી જરૂરની હોય ત્યાંનાં ખરીદ ગામ દાખલ કરવાં નોંધાવે.

૨ બા વર્ગમાં, યુજરાતનાં ખરીદનાં ગામ તથા જ્યાં સદરહુ પ્રમાણે ખસુસ તજવીજ કરવાની જરૂર ન હોય ત્યાંનાં ખરીદનાં ગામ દાખલ કરવાં નોંધાવે.

૩ બા વર્ગમાં, સામાન્યતઃ રખીનાં ગામ દાખલ કરવાં નોંધાવે.

૮૭ કાનુનો ૮૫ અને ૮૬ ના ઠરાવ જે જમીન મહેસુલને લાગુ નહિ હોય તેવું જમીન મહેસુલ સાધારણ રીતે એક હરતે, દરએક બાબતમાં જે તારીખ નીમવાનું કલેક્ટરને યોગ્ય લાગે તે તારીખે આપણું નોંધાવે; પણ વિશેષ બાબતમાં કલેક્ટરને એવો અધિકાર છે કે તેણે, પોતાની નજરમાં આવે તો, એવું મહેસુલ જે અથવા વધારે હરતે, પોતે નીમે તે તારીખોએ આપવાની છુટ આપવી.

૮૮ (૧) ૧૫૨ મી કલમ પ્રમાણે કરવાની માગણીની નોટીસ હુ પુરવણીના નમુના પ્રમાણે હોવી નોંધાવે.

(૨) જમીન ધારણ કરનારાઓએ જે તારીખોએ પોતાના હકતા ભરવા નોંધાવે તે તારીખોની તેઓને વખતે વખતે ચેતવણી આપવા માટે અને માગણીની નોટીસ અથવા બીજી કોઇ શખ્તીની તજવીજ કર્યા વગર મહેસુલ જલદીથી વસુલ કરવા સારૂ ખુદ પોતાની વગ ચલાવવા માટે સદરહુ પ્રકારના ગામના અમલદારને કલેક્ટર જવાબદાર ગણશે, અને આ કામ બજાવવાને જે કોઇ ગામનો અમલદાર ચુકશે તેને બીજાને દાખલો મળે તેવા પ્રકારની શિક્ષા કરવી નોંધાવે.

૮૯. ગામના અમલદારો જે મામલતદારોને અથવા મહાલકરીઓને તાબે હોય તેમને જે જમીન ધારણ કરનારા પોતાના હકતા વખતસર આપશે નહિ એમ માનવાનો સદરહુ પ્રકારના ગામના અમલદારોને સમ્મત હશે.

તે જમીન ધારણ કરનારાઓનાં નામ, ૧૪૦ મીથી તે ૧૪૫ મી કલમો સુધીની કલમોમાં ઠરાવેલી પૂર્વોપાયની તજવીજો કરવાની જરૂર હશે તે યોગ્ય વખતે કરી શકાય એ હેતુથી લખી મોકલવાં નોંધાવે; અને જે બાબતમાં જમીનનો આકાર ન આપ્યાને લીધે તેમાંના પાક દિવાની કોર્ટ જમ કર્યો હોય તે બાબત વિશે તેણે તાબડોતાય રિપોર્ટ કરવો નોંધાવે.

૧૫.—સર્વે સેટલમેન્ટનો વહિવટ કરવા બાબત તથા હુદના

નિશાન ટકાવી રાખવા બાબત.

[કલમ ૨૧૪ (ખ).]

(૧) સર્વે સેટલમેન્ટનું બહેરનામું.

૯૦. (૧) જ્યારે ૧૦૨ જી કલમ પ્રમાણે સરકાર તરફથી સર્વે સેટલમેન્ટ કરવાની મંજૂરી મળી હોય, ત્યારે જે જિલ્લાને અથવા જિલ્લાના ભાગને તે સેટલમેન્ટનું લાગુ થવું હોય તે જિલ્લામાં અથવા જિલ્લાના ભાગમાં આદ્ય પુરવણીના નમુના પ્રમાણેનું બહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરવું, અને જ્યારે મવરનર ઇનકૌન્સિલે પોતાને

જરૂર લાગે તે ફેરફાર કરીને આ પ્રમાણે નાખેલો આકાર અમુક વર્ષની મુદતસુધી કલમ ૧૦૨ મુજબ જાહેર કર્યો હોય, ત્યારે તે વાત મુખ્ય સરકારી ઝેઝીટમાં જાહેર કરવી.

(૨) જે કોઈ પણ તાલુકાના ફેટલાક લાગમાં સેટલમેંટ ડરાવ્યું હોય તે તાલુકાના બીજા લાગમાં સેટલમેંટ દાખલ કરવામાં આવે ત્યારે તે તાલુકાના જે લાગ બાબત પ્રથમ સેટલમેંટ થયું હોય તે લાગમાં જે મુદત સુધીનું સેટલમેંટ થયું હશે તે મુદત પૈકી જેટલી મુદત બાકી રહી હશે તેટલીજ મુદત માટે માત્ર બાંહેધરી આપવી.

(૨) ઝાડ.

૯૧. (૧) ઝાડો ઉપરનો સરકારનો હક ૪૦ મી કલમના બીજા પારેઆફ્ર પ્રમાણે ફેટલે સુધી સાધારણતઃ આપ્યો છે તે ૯૦ મી કાનુનની પેટા કાનુન (૧) પ્રમાણે કરવાનાં જાહેરનામામાં નિર્દિષ્ટ કરવું જોઈએ. સદરહુ પ્રમાણે સાધારણતઃ આપેલો હક હેડળ લખેલાં ઝાડો શિવાય બીજાં સઘળાં ઝાડોને ધણું કરીને લાગુ થશે એટલે:—

(અ) રસ્તાની બાજુ ઉપર સરકારે અથવા સરકારના હુકમથી રોપેલાં સઘળાં ઝાડો;

(બ) સાગ, સીસમ તથા સુખડ;

(ક) જે ઝાડોની ઉપજની આજસુધી સરકારે વ્યવસ્થા કરી હોય તે ઝાડો.

(૨) ઝાડના ઝુંડ, દેવળની આસપાસનાં તથા જાવણીની આસપાસનાં જે ઝાડો, ઝુંડો હોવા બાબત કલેક્ટરે ડરાવ કર્યો હોય તે ઝાડો, અને સાગ, સીસમ અથવા સુખડ શિવાય બીજાં ઝાડો કોઈપણ કારણ-સર વિશેષ મહત્વનાં અથવા ઉપયોગનાં હશે તે ઝાડો સેટલમેંટની વખતે ખસુસ રાખી મુકવામાં આવશે અને તે ખસુસ રાખી મુક્યા બાબતની સેટલમેંટના દફતરમાં નોંધ કરવામાં આવશે.

(૩) સદરહુ વર્ગો પૈકી હરકોઈ વર્ગનાં જે ઝાડો ખાતાદારને અગાઉથી ખસુસ સોંપી દીધેલાં હશે અથવા તેણે ખરીદ કર્યાં હશે તે ઝાડો ઉપરના, અથવા સાર્વજનિક જગ્યામાં જે ઝાડો ઉભાં હશે તે ઝાડો ઉપરના હકને આ કાનુન ઉપરથી અથવા ૯૦ મી કાનુનની પેટા કાનુન (૧) ની રૂએ પ્રસિદ્ધ કરેલા કોઈ જાહેરનામા ઉપરથી બાધ આવે છે એમ સમજવું નહિ.

ટીપ્પ:—માલીકોના હક વગર આકરીઆત જમીન ધારણ કરનારના પોતાની જમીનમાંનાં ઝાડોપર, માલીક પ્રમાણે કે ખાતેદાર પ્રમાણે હક છે એમ કહી શકાશે નહિ.

૯૨. ૯૧ મી કાનુનમાં ગમે તે ડરાવ હશે તોપણ, જ્યારે સરકારને સઘળાં ઝાડો ઉપરનો અથવા સદરહુ કાનુનમાં કહેલી જાતનાં ઝાડ શિવાય બીજા જાતનાં ઝાડો ઉપરનો પોતાનો હક ખસુસ રાખી મુકવો યોગ્ય છે એવું પોતાને લાગશે, ત્યારે સરકાર તે પ્રમાણે હક રાખી મુકવાને સુખત્યાર છે.

૯૩. કાનુનો ૯૪ તથા ૯૫ માંના ડરાવોને અનુસરીને ભોગવટામાંનાં અને ભોગવટા માટે આપવામાં આવે તે જમીનમાંનાં ઝાડોની વ્યવસ્થા હેડળના નિયમ પ્રમાણે કરવી જોઈએ:—

(૧) જે ઝાડો ઉપરના સરકારના હક રાખી મુકેલા હશે તે ઝાડો પૈકી સરકાર વખતે વખતે ફરમાવે તેટલાં અથવા તેટલી જાતનાં ઝાડો જંગલ ખાતાને સ્વાધીન કરવાં. ભોગવટામાંહેતા નંબરોમાંના જે ઝાડો ઉપર જંગલખાતાએ કોઈ નિષંધ અથવા લીયન હોય તે સઘળા નંબરોની યાદી કરી મુકવી; આ નંબરોમાંનાં ઝાડો જંગલખાતાએ કોઈ લખ જવાનો જાહેરસ્ત કલેક્ટરને પુછીને કરવો; અને જે જે નંબરોમાંનાં ઝાડો કોઈ લખ જવામાં આવે તે તે નંબરોમાં આગળ જંગલ ખાતાનો કોઈ સંબંધ રહેલો નથી એવું દફતરમાં લખી મુકવું.

૨. રાખી મુકેલાં જે ઝાડો જંગલખાતાને સ્વાધીન કરેલાં નહિ હોય તે સઘળાં કલેક્ટરને સ્વાધીન રહેશે અને તે ઝાડોની અથવા તેમની ઉપજની વ્યવસ્થા કલેક્ટરે વખતે વખતે યોગ્ય લાગશે તે રીતે કરવાનો તેને અધિકાર છે.

૩. જે તાલુકામાં જંગલની હદ ડરાવવાનું કામ પૂરું થયું હશે તે તાલુકામાં, જ્યારે કોઈપણ રાખી મુકેલાં જંગલમાં જેનો સમાવેશ કરેલો નહિ હોય તેવા કોઈ જંગલવાળા અથવા કિમતી ઝાડવાળા કોઈપણ પહોતર નંબરના ખાતાનો હક કોઈપણ માણસને આપ્યો હોય ત્યારે, તેવી જમીન જંગલ સાફ રાખવા કરતાં

વાવેતર કરવા સારૂ આપવી ફીક છે એવું કલેક્ટરને લાગે તો તેમાંનું જંગલ અથવા ઝાડ પૈકી જે ઝાડો તેને યોગ્ય લાગે તે ઝાડો, તેને યોગ્ય લાગે તે કિંમતે, ખાતાદારને આપવા માંડવાને કલેક્ટર મુખત્યાર છે. જે તે ખરીદવાને ખાતાદાર કમીલ હશે, તો તેની પાસેથી કલેક્ટરે કિંમત વસુલ કરીને જમીન મેહેસુલ ખાતે જમે કરવી નોંધવે.

૪. જે તાલુકામાં જંગલ રાખી મુકેલી જગાની હદ ઠરાવવાનું કામ પુરૂ થયું નહિ હોય તે તાલુકામાં, કલેક્ટરને, પોતાને યોગ્ય લાગે તો, જે કાંઈપણ જમીનમાં જંગલ અથવા કિંમતી ઝાડો હોય તેનું ખાતું આપવાની અગાઉ કન્સરવેટર ઓફ ફોરેસ્ટરસની સલાહ લેવી; અને એવી કાંઈપણ જમીનનું ખાતું જે કાંઈ માણસને આપવામાં આવે, તો તેને ૩ જી કાનુનના ઠરાવ લાગુ થશે:

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે કિંમતી જાતનાં નિર્દિષ્ટ કરેલાં ઝાડ કાપવાં નહિ, અને જે તે જમીન જંગલ સારૂ નોંધશે એવો સંકલ્પ હોય તો તેનું ખાતું કાંઈપણ પ્રસંગે આપવું નહિ.

૫. સર્વે સેટલમેન્ટ પહેલ વેહેલુંજ દાખલ કર્યા પછી હરકાઈ વખતે એકાદા સર્વે નંબરનું ખાતું જ્યારે આપ્યું હશે, ત્યારે ૬૧ મી કાનુનની પેટા કાનુન (૧) ની રકમ (ક) માં નિર્દિષ્ટ કરેલા પ્રકારનાં ઝાડ રાખી મુકવાનાં ઝાડમાંથી બાદ કરવાં, અને તે ૬૨ મી કલમના બીજા પારગ્રાફના ઠરાવ મુજબ ખાતાની સાથે આપવાં.

૬ જ્યારે કાંઈ સર્વે નંબરમાંનાં રાખી ન મુકેલાં ઝાડ ઉપરનો હક તથા સદરહુ નંબરનું ખાતું એકી વખતે સરકારના અધિકારમાં હોય, ત્યારે સદરહુ ઝાડ જે શખસને તે ખાતું મળે તે શખસનેજ હમેશા આપવાં, બીજા કાંઈ શખસને આપવાં નહિ.

૭ એકાદા સર્વે નંબરમાંનાં ઝાડ ઉપરનો સરકારનો હક એક વખત ખાતાદારને આપ્યો એટલે, અથવા રાખી મુકેલાં સઘળાં ઝાડ—

(અ) ખાતું આપતી વખતે, અથવા

(બ) તે આપ્યા પછી, અથવા

(ક) સિંધ પ્રાંતમાં, તે આપવાની અગાઉ, અથવા

(ડ) સિંધ પ્રાંત શિવાય બીજે ઠેકાણે તે આપવાની અગાઉના પાંચ વર્ષની અંદર,

કાઠી લઈ જવામાં આવે એટલે, સદરહુ ખાતાદારનું ખાતું આવે ત્યાં સુધી, તે નંબરમાં ત્યારપછી જે કાંઈ ઝાડ થાય અથવા જીનાં મુળીઆમાંથી અથવા હુંડમાંથી ઉગી નીકળે તેમની ઉપર સરકારનો હક રહેશે નહિ.

૬૪. (૧) કાનુન ૯૩ માંના કાંઈપણ ઠરાવ ચાલ્યા, કુલાબા તથા રત્નાગિરી જિલ્લામાંની વરકસ જમીનને તથા કાનડા જિલ્લામાંની બેટ જમીનને, અથવા નાસીક જિલ્લાના દિંડોરી તાલુકામાંની અથવા પેંક તાલુકામાંની કોઈ પણ દુમાલા નહિ હોય તેવી જમીનને, અથવા પંચમહાલ જિલ્લાના ગોધરા તાલુકા માંહેના ઓઢ તથા નાલાના કાંડા ઉપરની કાંઈપણ જમીનને, અથવા અહમદનગર જિલ્લાના પારનેર, રાહુરી, સંગમનેર, તથા આકાલા તાલુકામાંની હાંસિયામાં નિર્દેષ્ટ કરેલી નદીના કાંડા ઉપર ભોગવટામાંની જમીનમાં નદીની બાજુએ જે કાંઈપણ જાંજીના ઝાડ હશે તેને લાગુ થાય છે એમ સમજવું નહિ.

(૨) સદરહુ જમીનમાંનાં જે ઝાડો ઉપર સરકારનો હક રાખી મુક્યો છે તે ઝાડો કલેક્ટરની સલાહથી જંગલખાતા તરફથી અથવા તે ખાતાના હુકમથી વખતે વખતે કાપવા માટે મળી શકશે.

(૩) એવા પ્રકારનું એકાદું ઝાડ અથવા તેનું ધમારતી લાકડું વેચ્યાથી એવી રીતે કાપેલા ઝાડના મૂલીઆમાંથી અથવા હુંડીઆમાંથી બીજા ફજીલા ઉગી નીકળે તે ઉપર લેનારને હક પ્રાપ્ત થશે એમ સમજવું નહિ. સદરહુ ઝાડ ઉપર રાખી મુકેલા સરકારનો હક તે ઝાડમાંથી બીજા ફજીલા ઉગે તેને પણ લાગુ પડે છે.

૬૫. (૧) અને, હવેલી, પુરંધર તથા જુજર તાલુકા અને અખેગામ પેટામાંહેનાં જંમલોની મંજુર થયેલી હદની અંદરની ભોગવટાની સઘળી જમીન સરકારમાં લેવાનું કામ પુરૂ થાય ત્યાં સુધી ૯૩ મી કાનુન માંહેના કાંઈ પણ ઠરાવ સદરહુ હદની અંદર દુમાલા નહિ થયેલી જમીનમાં ઉગેલાં સાગના ઝાડોને લાગુ પડે છે એમ સમજવું નહિ.

(૨) એવી કોઈપણ જમીનમાંનાં સાગનાં ઝાંડા કલેક્ટરની સલાહથી જંગલ ખાતા તરફથી અથવા તે ખાતાના હુકમથી વખતે વખતે કાપવા માટે મળી શકશે, અને એવી કોઈપણ જમીનમાંનું એકાદું સાગનું ઝાંડ અથવા તેનું ઇમારતી લાકડું વેચ્યાથી તે પ્રમાણે કાપેલા ઝાડના મુળીઆમાંથી અથવા હુડીઆમાંથી બીજા કશુંકા ઉગે તે ઉપર લેનારને હક પ્રાપ્ત થશે એમ સમજવું નહિ. પણ સાગના ઝાંડ ઉપર રાખી મુકેલા સરકારના હક તે ઝાડમાંથી ઉગી નીકળે તે કશુંકાને પણ લાગુ પડે છે.

(૩)—સહ ખાતાદારના નામની નોંધ.

૯૬. કોઈ પણ સર્વે નંબરના નોંધેલા ખાતાદારના સહ-ખાતાદારનાં નામ, અને તે ખાતા માંહેના સહ-રહ દરએક સહ-ખાતાદારનો જેટલી આની ભાગ હોય તે ભાગ, તે સર્વે નંબરના નોંધેલા ખાતાદારનાં નામ તથા ભાગની સાથે દફતરમાં નોંધવાની કલેક્ટરને અથવા સર્વેનું કામ ચાલતું હોય ત્યારે કોઈ સર્વે અમલદારને લખીને અરજ કરી હોય તો તેમાં તે પ્રમાણે નોંધવાનો અધિકાર છે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે સદરહ કોઈપણ નોંધ ઉપરથી—

(અ) સદરહ નંબરના જમીન મહેસુલ માટે જે ખાતાદાર સરકારને અથવા માંહેમાંહે જવાબદાર હોય તે જવાબદારીને બાધ આવવો નહિ જોઈએ, અથવા

(બ) તે નોંધ જે ભાગ સંબંધી હોય તે ભાગ સદરહ સર્વે નંબરનો કચુલ કરેલો હિસ્સો થાય છે એમ સમજવું નહિ,

(૪)—હદ નિશાન અરામત રાખવા તથા તેની મરામત કરવી.

૯૭. કોઈ જીલ્લામાં સર્વે સેટલમેંટ દાખલ કર્યા પછી સર્વેના સુપ્રિન્ટેન્ડન્ટે, સર્વે ડિપાર્ટમેંટે અથવા તે ડિપાર્ટમેંટના હુકમથી બાંધેલાં અથવા ઠેરાવેલાં હદ નિશાન કયે કયે ઠેકાણે છે તથા કેટલાં મોટાં છે તથા કેવા પ્રકારનાં છે તે એક નકશામાં તથા પત્રકમાં બતાવીને તે કલેક્ટરને આપવું જોઈએ, કે જેથી કરીને સદરહ હદ નિશાન યથારિથ રાખવા સાફ તથા તેની મરામત કરવા સાફ ૧૨૪ મી કલમ પ્રમાણે જે તજવીજ કરવી જોઈએ તે કરી શકાય.

૯૮. (૧) હદ નિશાન માટીનાં કર્યાં હોય ત્યારે તેની મરામત કરવા સાફ તેની આસપાસની માટી ખોદી કઢાડવાની મના છે.

(૨) સદરહ પ્રકારનાં હદ નિશાનની મરામત કરવા સાફ માટી ખોદી કઢાડવાથી ખાડા પડશે તેમાં પાણી ભરાઈને તે હદ નિશાનને નુકશાન નહિ થવા દેવા સાફ દરએક હદ નિશાનની આસપાસ બે હાથ પહોળી જમીન કાયમ રાખી મુકવી જોઈએ,

૯૯. (૧) સવળા જમીન ધારણ કરનારાઓએ પોતાનાં હદ નિશાનની દૃશ્ય દિવસની મુદતમાં મરામત કરવી એમ ફરમાવનાર ૧૨૨ મી કલમના ૨ બ પારેઆફની રૂબે સામાન્ય જાહેરનામું બહુ કરીને દરેક ગામ માટે દર વરસે અક્ટોબર મહિનામાં પ્રસિદ્ધ કરવું જોઈએ.

(૨) હેઠળ લખેલાં હદ નિશાન મરામત કર્યા વગરનાં સમજવાં અને તે અત્યેકના સંબંધમાં હેઠળ કરેલી રીતે મરામત કરવી જોઈએ, એટલે:—

(અ) જે કોઈ પણ બાંધ એક આના કરતાં ઓછા ઉંચો, પાંચ આના કરતાં ઓછા લાંબો, તથા તળીયેથી ૨ ફૂટ આના કરતાં ઓછો પહોળો હોય તેવો કોઈ પથ્થુ બાંધ.

મરામતનો પ્રકાર—સદરહ બાંધ પુરેપુરા ક્ષેત્રફળનો નાંખવો જોઈએ, એટલે, ૧ ફૂટ આનો ઉંચો, ૫ આના લાંબો તથા તળીયેથી ૨ ફૂટ આનો પહોળો.

(બ) જે બાંધની મરામત સાફ બાંધની પાસેથી બે હાથની અંદર માટી ખોદી કઢાડવાથી બાંધની મજબુતાઈ ઓછી થઈ હોય એવો કોઈપણ બાંધ (કાનુન ૯૮ જુઓ).

મરામતનો પ્રકાર—ખોદેલા ખાડા પુરી દેવા જોઈએ.

(ક) જે બાંધ થોડું ઠેકાણેથી ધણેજ દુર હોય અથવા એવી રીતે મરામત કરેલા અથવા નાંખેલા હોય કે જેથી કરીને લાઇન ખોટી છે એમ જણાય તેવા કોઈ પથ્થુ બાંધ.

મરામતનો પ્રકાર—આંધ તેની યોગ્ય જગાએ કરવો જોઇએ.

પણ આ વાત ધ્યાનમાં રાખવી જોઇએ કે, સરવે નંબરની હદની રેખા ઉપર વચમાં આવેલાં નિશાન નકશામાં ખતાવેલી જગાએ બરાબર મુકેલાં હોતાં નથી. વાસ્તે, એવા નિશાનની સંખ્યા ખરી હોય, તો આંધમાં કાંઇ ફેરફાર કરવો નહિ.

(૬) ૧૬ હાથથી ઓછી લંબાઇનો તથા ત્રણ આંગળથી ઓછી જાડાઇનો કોઈ પથ્થર.

મરામતનો પ્રકાર—બરાબર કદનો પથ્થર ગ્રાટવો જોઇએ.

(૭) જમીન ઉપર આવેલો અથવા જમીનમાં ફેંકેલાં ઓછા ઉંડા પુરેલો તથા છુટો પડેલો પથ્થર.

મરામતનો પ્રકાર—સદરદુ પથ્થર ફરીથી પુરવો જોઇએ અથવા મજબુત બેસાડવો જોઇએ.

(૮) યોગ્ય ઠેકાણે ન હોય એવા પથ્થર.

મરામતનો પ્રકાર—પથ્થરનું યોગ્ય સ્થળ બરાબર નક્કી કરવું જોઇએ.

(૯) આંધને બદલે વગર હુકમે બેસાડેલો એક અથવા વધારે પથ્થર.

મરામતનો પ્રકાર—આંધ કરવો જોઇએ.

(૧૦) જે કોઈ પણ આંધ ઉપર અથવા તેની આસપાસ કોઇપણ પ્રકારનો જંગલી ઝાડપાલો એટલો અથવા ઉગ્યો હોય કે, છેક પાસેના આંધ ઉપરથી અથવા પથ્થર પાસેથી સેહેજ રીતે નજરે પડે નહિ એવો આંધ અથવા પથ્થર.

મરામતનો પ્રકાર—તે પથ્થર અથવા આંધ ઉપર લખ્યા પ્રમાણે સેહેજ રીતે નજરે પડે એવી રીતે તે ઝાડપાલો કઢાડી નંખાવીને જગા સાફ કરવી જોઇએ.

(આઈ) નકશામાં કાયમ નિશાની તરીકે ખતાવેલો એક આનાથી ઓછી ઉંચાઇનો તથા તળીયેથી ૨ આનાથી ઓછી પહોળાઇનો કોઇ પણ સરખાંધ અથવા અખંડ આંધ,

મરામતનો પ્રકાર—સદરદુ આંધ સઘળે ઠેકાણેથી પુરેપુરાં એક આના ઉંચાઇનો તથા તળીયેથી ૨ આના પહોળાઇનો કરવો જોઇએ. પણ આ પ્રમાણે સરખાંધ ન કરતાં તેને બદલે આંધ તથા પથ્થર નાંખવાની ખાતાદાર પોતાની મરજી ખતાવે, તો તે પ્રમાણે આંધ તથા પથ્થર નાંખીને નકશામાં પણ તે પ્રમાણે દુરસ્તી કરવી જોઇએ.

ડીપ—કોઇપણ જમીન ધારણ કરનારને પોતાના નંબરની હદની રેખાની અંદર સરખાંધ આંધવાનો અધિકાર છે. પણ એવા સરખાંધ હદ નિશાન સમન્વશે નહિ. કારણ તે હદની રેખા ઉપર હોતો નથી. તે તદ્દન નાંખ્યો નથી એમ સમજીને હદ નિશાન કરવાં જોઇએ.

પણ જે હદની રેખા ઉપર સરખાંધ અથવા બીજા કાયમ નિશાન કરેલા માલમ પડે અને તે નકશામાં ખતાવેલા ન હોય, તથા તે કાયમ નિશાન સમજવા એવી ખાતાદારની મરજી હોય, તો તે બદલ હુકમ મળવા માટે સર્કલ ઇન્સ્પેક્ટરે અથવા તલાટીએ હુકમ કરવો જોઇએ, ખાતાદારની તેવી મરજી ન હોય તો, એવી જગાના આંધ તથા પથ્થર નાશ થયેલા હોય તો તે ફરીથી નાંખવા જોઇએ.

(જે) ઉપર લખ્યા પ્રમાણે નકશામાં કાયમ નિશાન તરીકે ખતાવેલા જે સરખાંધની અથવા બીજા આંધની મરામત કરવા માટે સાર્વજનિક રસ્તા ઉપરની ખાટી ખોદી લીધી હશે તેવા સરખાંધ અથવા આંધ.

મરામતનો પ્રકાર—તુકસાન થયેલા રસ્તાની મરામત જમીન ધારણ કરનારાએ અથવા તેને ખરચે કરવી જોઇએ.

(કે) નકશામાં ખતાવેલી જે કોઇ વાડ અથવા બીજું કાયમનું નિશાન એક સરખું ન હોવાને લીધે અથવા મરામત ન થયાને લીધે કાયમના નિશાન જેવું ન હોય તે વાડ અથવા નિશાન.

મરામતનો પ્રકાર—જે મરામત કરવી પડે તે બદલ હુકમ મળવા માટે રિપોર્ટ કરવો જોઇએ.

(લ) જે હદની પટ્ટી ખેડી હોય અથવા જેમાં વાવેતર કર્યું હોય તે.

મરામતનો પ્રકાર—ખેલી હકીકતનો સર્કલ ઇન્સ્પેક્ટરે અથવા તલાટીએ હુકમ મળવા માટે રિપોર્ટ કરવો જોઇએ.

ટીપ—કુંદા તથા હરીયાળીના વેલા ખેડેલી જમીનમાં પથરાય નહિ માટે તે જમીન સાફ રાખવાના ખરા હેતુથી જે પટ્ટી ખોદી હોય તે પટ્ટી મરામત ન કરેલું હદ નિશાન છે એમ સમજવું નહિ.

(મ) જતાં રહેલાં નિશાન.

મરામતનો પ્રકાર—નવાં નિશાન કરવાં.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, જે પ્રસંગે હદ નિશાન એકઠો માટીનો બાંધ હોય અને તે બાંધ નાળાના અથવા નદીના પુરને લીધે મરામત સ્થિતિમાં રાખી શકાતો ન હોય તે પ્રસંગે ડિસ્ટ્રિક્ટ ઈન્સ્પેક્ટરની મંજુરીથી તે રદ કરવો અને તેને બદલે જે પથરાયે એસાડવા; માત્ર તે બાંધ એક બે સાંકળ પાછળ હડાવ્યાથી તે કાયમ રહેવાની સારી આશા હોય, તો તેવી રીતે પાછળ હડાવવો. શંકાની આગતમાં. તે બાંધ પાસે એક પથરાયે એસાડવો, એટલે રેલથી કદી બાંધ ધોત્રાઇ જાય તોપણ તેની કાયમની જગા તે પથરાના નિશાનથી સમજશે.

૧૬—અપીલ.

(કલમ ૨૨૪ (હ))

૧૦૦. (૧) જે અધિકારી પાસે અપીલ ચાલતી હોય તે અધિકારીને દરએક અપીલ, અરજીના રૂપમાં કરવી જોઈએ, અને તે મુખતેસર, સમજાય એવી અને વિનયપૂર્વક ભાષામાં લખવી જોઈએ, અને તેની ઉપર અપીલ કરનારની અથવા તેના યોગ્ય રીતે અધિકાર આપેલા મુખત્યારની સહી અથવા નિશાની હોવી જોઈએ:—

અપીલ કરનારનું તથા તેના આપનું નામ, તેનો ધંધો તથા રહેવાની જગા અથવા ઠામ ઠેકાણું; અરજી લખનારનું નામ તથા ઠામ ઠેકાણું; અને, જો બંને તો, જે હુકમ ઉપર અથવા ઠરાવ ઉપર અપીલ હોય તે હુકમની અથવા ઠરાવની તારીખ અને તે જે અમલદારે કર્યો હશે તેનું નામ તથા હોદ્દો.

(૩) સદરહુ અરજીમાં અપીલ કરનારને હોતાની અપીલની પુછીમાં જે બાબત લખવાની હશે તે હુકમમાં તથા લંબાણ ક્યાં વગર લખવી જોઈએ; અને જે હુકમ ઉપર અથવા ઠરાવ ઉપર અપીલ કરી હશે તે બાબત અપીલ કરનારને વાંધા લેવાનું જે કારણ હશે તે પણ લખવું.

૧૦૧. (૧) જે અધિકારી પાસે અપીલ ચાલતી હશે તે અધિકારીને અપીલ કાંતો ખુદ જાતે આપવી, અથવા ટપાલ મારફત તેની ઉપર મોકલવી.

(૨) જ્યારે અપીલ ટપાલ મારફત મોકલી હોય ત્યારે જે લખાણમાં તે અપીલ બીડી હશે તેની ઉપર હંમેશાં પુરેપુરું ટપાલનું હાંસલ અગાઉથી આપવું જોઈએ.

૧૦૨. કાનુનો ૧૦૦ અથવા ૧૦૧ પૈકી કોઈપણ કાનુનના ઠરાવ ઉપર કોઈપણ અગત્યની બાબતના સંબંધમાં દુર્લક્ષ થયું હશે તો, અપીલના ગુણ દોષની ચોકશી ક્યાં વગર તે નામંજુર કરી શકશે.

૧૭—શિક્ષા.

(કલમ ૨૧૫)

૧૦૩. હેડળ લખેલી સામાન્ય કાનુનો તોડવામાં આવશે અને તે તોડવાની વાત માહિતરદારની આગળ સાબિત થશે, તો હેડળ લખ્યા પ્રમાણે શિક્ષા થશે.

(૧) જે કોઈ શખ્સ યોગ્ય અધિકાર વગર, જમીનમાંની માટી, પથરા, કંકર, રેતી અથવા મુરમ અથવા બીજી કોઈપણ વસ્તુ ખોદી કાઢાડીને અથવા લઇ જઇને કાનુન ૪૦, ૪૧, ૫૦ અથવા ૫૧ તોડશે તેને, એક મહિના સુધીની કેદની અથવા પાંચશે રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

(૨) જે કોઈ શખ્સ યોગ્ય અધિકાર વગર, મના કરેલી રીતથી અથવા મના કરેલા કામ સાફ જમીન કામે લગાડીને, ઉપયોગમાં લઇને અથવા ખાડા કરીને કાનુન ૪૮, ૪૯, ૫૦ અથવા ૫૧ તોડશે તેને, ૫૦૦ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

(૩) જે કોઈ શખ્સ માટીના કોઇ પણ હદ નિશાનથી જે હાથની અંદર જમીન ખોદીને ૯૮ મી કાનુન તોડશે, તેને ૧૦ રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

(૪) જે કોઈ શખ્સ ગામના અમલદાર હશે ને તે, કાનુન ૩૨, ૩૩, ૪૦, ૪૧, ૪૫, ૪૬, ૭૯, ૮૦, ૮૮, અથવા ૯૮ હેડળ લખ્યા પ્રમાણે તોડશે, એટલે,

(અ) સદરહુ કોઇ પણ કાનુન ઉપરથી જે કોઇ દસ્તાવેજ અથવા કોઇ પણ દસ્તાવેજની નકલ અથવા ઉતારો મફત તૈયાર કરી આપવાને બંધાયાં હોય તે દસ્તાવેજ અથવા દસ્તાવેજની નકલ અથવા ઉતારો તૈયાર કરવા સારે કોઇ શી લેણે અથવા વસુલ કરશે; અથવા

(બ) સદરહુ કોઇ પણ કાનુન પ્રમાણે જે પરવાનગી આપવાનો તેને અધિકાર હોય, પરંતુ જે આપત કાંઇપણ શી કાયદાસર રીતે તેનાથી લઇ શકાય નહિ એવી કાંઇપણ પરવાનગી આપવા અદલ કાંઇપણ શી લેશે. તેને એક મહિના સુધીની કેદની અથવા પાંચશો રૂપિયા સુધીની દંડની શિક્ષા થશે.

(ક) સદરહુ કોઇપણ કાનુનમાં કહેલી રીતે, કાંઇપણ દસ્તાવેજ અથવા કાંઇપણ દસ્તાવેજની નકલ અથવા ઉતારો તૈયાર કરવાની અથવા તેની ઉપર સહી કરવાની અથવા દાખલો લખવાની ના કહેશે અથવા ગફલત કરશે, અથવા

(ડ) સદરહુ કોઇ પણ કાનુન ઉપરથી જે કાંઇ રીપોર્ટ અથવા જે કાંઇ કામ તેને કરવું જોઇએ તે રીપોર્ટ અથવા તે કામ કરવાની ગફલત કરશે તેને પાંચસો રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

હકના પત્રકના નિયમો.

હકના પત્રકના આ નિયમો રત્નાગિરી જિલ્લા સિવાયના તમામ ગામોને લાગુ પડે છે. પણ વાંટાની, તાલુકદારી જમીનને તેમજ ખેડી, માલેદી, તથા ભાગદારી જમીનને માટે આ નિયમોમાં ખાસ ફેરફાર કરેલો છે.

હકના પત્રકમાં વારસાધી, મ્હોંદાની કબુલતથી, નોંધના કે વગર નોંધલા દસ્તાવેજથી, અથવા બીજી રીતેના જમીનના માલિકીના, કમળેદારોના, ગીરો રાખનારાના, ખેડુતોના, વિગેરેના જમીન ઉપરના સવળા ખાનગી હકોની વિગત આપવામાં આવે છે. તેમાં સરવે નંબરના અનુક્રમ મુજબ દરેક માણસના કમળવાર નોંધ કરવામાં આવે છે.

ગામ તળીયાની જે જમીનની માપણી થઇ હોય છે તથા આકાર કયો હોય છે તેની પણ આમાં નોંધ કરવામાં આવે છે.

મુલ્કી હીસાબો આ પત્રક ઉપરથી તૈયાર થતા હોવાથી આ પત્રક હક નોંધવું તથા સરકાર લેણાવું પત્રક થાય છે.

પ્રથમ જેમ જમીન કમળમાં ન હોય અને ખાતું ચાલતું હતું એવું હાલ નથી. નમુના નં. ૮ માં જેનું ખાતું ચાલે છે તેવો કમળેદાર તેજ ખાતેદાર છે. જમીનનો ખરેખરો કમળે હોય વગર કોઇપણ માણસનું ખાતું પાડી શકશે નહીં. દરેક કમળેદાર પોતાનું જમીન મહેસુલ પરભાવું ભરી શકવાને હવે જવાબદાર છે. ઇનામી જમીન ધારણ કરનાર પૈકી જુડી ભરવાને કયો માણસ જવાબદાર છે તે હકના પત્રક ઉપરથી જણાઇ આવે છે.

સરવે નંબરોના પેટા વિભાગના આકાર અને ક્ષેત્રફળ તેની માપણી કરી ચોક્કસ ક્ષેત્રફળ અને આકાર કરાવવાનું લેન્ડરેકર્ડ ખાતેથી પુરૂ થતા સુધી હાલ ફાળવણી કરીને લખવો.

કમળ સાથેના હકો ઉપરાંત આ પત્રકમાં કમળ સિવાયના ગીરોની, સાનખતની, નથુ ખેડની તથા જમીનમાંના બીજા હકો તથા હીતની, અને એક જુદા નમુનામાં ખેડુતોની નોંધ કરવામાં આવે છે. જેથી આ પત્રક હકો નકી કરવાના સંબંધમાં ઘણું ઉપયોગી છે.

કોઇપણ માણસ નવો હક પ્રાપ્ત કરે તો તેણે તે હક પ્રાપ્ત કર્યાની તારીખથી ત્રણ મહીનાની અંદર તે આપત તલાટીને રીપોર્ટ કરવો. પણ રજીસ્ટર દસ્તાવેજથી હક પ્રાપ્ત કર્યો હોય તો તેને તેમ કરવાની જરૂર નથી. અને તે સિવાયના જે ઉપર પ્રમાણે સુદત અંદર ખખર ન આવે તો ખમીસ રૂપિયા સુધી શી આપવાને પાત્ર થાય છે.

આ કાયદો લાગુ થયો હોય તેવા ગામોની જમીનને લગતા દાવાના કામમાં વાદીએ દાવાવાળી જમીનને લગતી હકના પત્રકમાંની નોંધની ખરી નકલ રજુ કરવી જોઇએ.

તેમજ પેટા વિભાગના નકશા તૈયાર થયા પછી જે જમીનનો દસ્તાવેજ રજીસ્ટર કરાવવાનો હોય તે જમીનનો નકશો દસ્તાવેજ સાથે રજુ કર્યા સિવાય તે નોંધાવી શકાય નહિ.

તલાટીએ આ પત્રકના હકની નોંધ કરવા માટે પોતાના ગામમાં તેવા હકના ફેરફાર થયાની તપાસ કરતા રહેવું, તેમજ લોકોએ પણ નવા સંપાદન કરેલા હકના રીપોર્ટ કરવામાં તત્પર રહેવું.

હકના પત્રકના ત્રણ ભાગ પાડેલા છે. ગામનો નમુનો નં. ૬-૭ અને ૧૨. તેમાં ગમે ત્યારે કાઢી થકી શકાય તેવા ખેડુતોના ખેડ હક નમુના નં. ૧૨ માં નોંધાય છે. તેમાં પાકની હકીકત પણ નોંધાય છે તે પાંચ વરસ સુધી ચલાવવાનું છે.

બીજા સમળા પ્રકારના હક નમુના નં. ૬ માં નોંધવાના છે. તે પત્રક પાંચ વરસ ચાલવાનું છે. અને તેમાં પ્રાંત ઓફીસર સાહેબના હુકમ વગર કાંઈ પણ ફેરફાર થઈ શકતો નથી. જેથી નવા સંપાદન કરેલા હક પાંચ વરસ સુધી ફેરફારના પત્રક નમુના નંબર ૭ માં નોંધાય છે, અને તેમાં તકરાર હોય તો લાગતા વળગતાને નોટીસ આપી તકરારી રજીસ્ટર ભરવું તેનો મામલતદાર નીકાલ કરે તે પ્રમાણે નોંધ કરવી.

તકરાર ન હોય તો કરેલી નોંધ સરકલ ઇન્સપેક્ટર અને ચઢતા દરજ્જાના અમલદારોએ તપાસ કર્યા પછી કાયમ થાય છે, અને આમાં પાંચ વરસ સુધીમાં ફેરફાર થયેલા નવીન હક પાંચ વરસ પછી નમુના નં. ૬ ફરીથી લખવામાં આવે ત્યારે તેમાં દાખલ કરવા.

નમુનો નંબર ૭ ફેરફારનું રજીસ્ટર લખવા સંબંધી તલાટીએ દસ્તાવેજના ઉતારા ઉપરથી, હક સંપાદન કર્યાના ખાનગી માણસોના રીપોર્ટ ઉપરથી તથા પોતાની ખાનગી ખાતમી ઉપરથી જ્યારે હકના સંબંધમાં ફેરફાર થાય ત્યારે તેણે તે ફેરફાર રજીસ્ટરમાં દાખલ કરવા.

તેમાં જ સજ રજીસ્ટરોને ત્યાંથી આવેલા ઉતારા ઉપરથી તેણે નમુના નં. ૭ માં જોડતી નોંધ કરી તેનો અનુક્રમ નંબર તે પત્રકના છેલા કોષ્ટકમાં લખવો, અને તેમાં કોઈ પક્ષકાર હોવાનું તલાટીને જણાય તો તેણે તેમને નોટીસ આપી અને નંબર ૭ માં કરેલા નોંધની નકલ, તથા તેમાં હીત સંબંધવાળાએ પોતાની તકરાર એક માસમાં જાહેર કરવા સંબંધીની નોટીસ જાહેર જગ્યાએ ચોટાડવી. તેમ તેવા માણસોને મેદિથી પણ ખબર આપવી. અને તેમની કબુલાત લઈ દફતરમાં રાખવી. પછી કોઈ તકરાર ઉદયે તો તે તકરારી રજીસ્ટરમાં લખી લેવી.

દસ્તાવેજમાં જમીન સંબંધી બૂઝ હોય તો તેણે ગ્રાસફ દસ્તાવેજ મંગાવીને ખરી હકીકત હોય તે તેના ઉપર લખી તે ઉપર તારીખ નાંખી મઢી કરી પાછા આપવો.

ફેરફારના રજીસ્ટરમાં નોંધ કરતી વખતે નમુના નંબર ૬ માં ફેરવી આગલી નોંધ તપાસવી. તેમાં નવી સરતે આપેલી જમીન કલેક્ટરની પરવાનગી વગર તબદીલ કરવામાં આવી હોય તો તેવી, મામલતદારનો હુકમ મેળવવાની જરૂર હોય તેવા કોઈ પ્રસંગમાં તેમજ જેણે હક આપ્યો હોય તેનું નામ, હકના પત્રકમાં ન હોય તો તેવી નોંધ તકરારી રજીસ્ટરમાં દાખલ કરવી.

મૈયત કમજેદારોની અને તેમના પછી કમજેદારો કરનારા તેમના વારસાની એક યાદી તલાટીએ નીચેના નમુના પ્રમાણે ગામે રાખવી. તેમાં

૧ અનુક્રમ નંબર, ૨ મૈયત કમજેદારનું નામ, ૩ જે તારીખે મરણ નીપજ્યું તે તારીખ, ૪ નં. ૮ માંના જુના પાતેદારનો નંબર, ૫ જમીન જેના કમજમાં હોય તેવા સ્થાનાપનોનાં નામ, ૬ નમુના નં. ૭ માંની તથા તકરારી રજીસ્ટરમાંની નોંધનો નંબર આ પ્રમાણેનાં કોષ્ટક પાડી એક પત્રક ભરવું.

જ્યારે કોઈ કમજેદાર કે સગીર કમજેદારનો વાલી મરણ પામે ત્યારે તેના મરણ પછી જમીન કોના પ્રત્યક્ષ કમજમાં છે તે તલાટીએ પટેલની મદદથી શોધી કઢાડવું. ધનામી જમીન આખત ધનામદારને જાહેર કરવાની ફરજ છે.

જો મીલકતના જુદા જુદા ભાગ જુદા જુદા સખસોના કમજમાં ગયા હોય તો તેમનાં નામ કો. ૫ માં લખી તે ક્યા ભાગ ધારણ કરે છે તે નં. ૭ માં બતાવવું.

પણ કોઈ તકરાર ન હોય તો તલાટીને નોંધ કરવાનો અધિકાર છે.

જ્યારે વારસાધનો આખતમાં કે જમીન કોના પ્રત્યક્ષ કમજમાં છે તેનો વાંધો હોય તો તકરારી રજીસ્ટરમાં નોંધ કરવી જેથી તેનો મામલતદાર નીકાલ કરે તે પ્રમાણે નોંધ કરવી.

નોંધના વગરના દસ્તાવેજો અથવા મોંઘની કબુલાતથી હક સંપાદન થયો હોય તો પણ તેને માટે નોંધવા.

દસ્તાવજના સંબંધમાં કરવામાં આવતી તજવીજ કરીને તેવા હક તલાટીએ નોંધવા, અને તકરારી રજીસ્ટરમાં નોંધ કરવી.

હક સંપાદન કર્યાનો રીપોર્ટ ન મળે અને તેવી તલાટીને ખબર મળે તો તેણે પૂરેપૂરી તપાસ કરી હકના પત્રકમાં તેવી નોંધ કરવી, અને તે નોંધની નકલ બહાર જગ્યાએ ત્રણ મહીના સુધી ચોટાડી રાખવી. અને તેવા માણસોએ ત્રણ માસની અંદર હક સંપાદન કર્યાનો રીપોર્ટ ન કર્યો હોય તો તલાટીએ તેની નીચેના પત્રકમાં નોંધ કરવી.

૧ ગામના નમુના નં. ૭ માંની નોંધનો નંબર, ૨ હક સંપાદન કરનારનું નામ, ૩ શી વસુલ લેવા સંબંધી થયેલા હુકમ, ૪ ફી વસુલ કરી રાજમેળમાં જમાં કર્યાની તારીખ.

આ પ્રમાણેનું પત્રક ભરવું. તેમજ જેના કબજામાં તેવો કોઇ દસ્તાવેજ હોય અને દસ્તાવેજ રજુ કરવાની તલાટી તેને નોટીસ આપે જતાં જો તે માણસ તે દસ્તાવેજ એક મહીનાની મુદતની અંદર રજુ ન કરે તો તે સંબંધી પણ આ પત્રકમાં નોંધ કરવી.

પાંચ રૂપિયા સુધી શી લેવાનો હુકમ કરવાનો મામલતદારને અધિકાર છે. તે ઉપર શી લેવા જેવું જણાય તો તેણે પ્રાંત ઓફીસરને રીપોર્ટ કરવો. અને જો ઉપજ વસુલ લેવાનું આવે તે હુકમ રજીસ્ટર સાથે સામેલ રાખી તલાટીએ પરચુરણ ઉપજ તરીકે શી વસુલ કરી નં. ૪ માં પકડવો. આ પત્રક જીલ્લાધિપતિ આખરે ફક્તરે રાખી લેવું. અને જો કોઇ નોંધ બાકી હોય તો તેને નવા પત્રકમાં ઉતારી લેવી. આવા હુકમ ઉપર કોઇને અપીલ કરવી હોય તો નેણે આ પત્રકની નકલ તથા નમુના નં. ૭ માંની નોંધની નકલ માટે શી આપવી. આવી ફી તલાટીએ રાખી લેવી. આવી દરેક નોંધ બદલ ૩ પાઇ જાપેલા ફારમ માટે, અને ૦-૦-૯ પાઇ નકલ શી લેવાની છે.

ગીરો છોડાવવાની બાબતમાં પણ જો મુદત અંદર ખબર ન આવે તો શી લેવી જોઇએ. આની બાબતમાં તલાટીએ ખાસ ખ્યાનમાં રાખતા રહેવું.

દીવાની કોર્ટનાં હુકમનામાં, રાજનામાં, કચુલતો તેમજ બીજા આવા ફેરફારો થયાની ખબર મળે કે તુરત નોંધ કરવી.

આ પત્રક સંબંધી પટેલે તલાટીને મદદ કરવી અને દરેક નોંધ નીચે તલાટીની સહી તળે પટેલે સહી કરવી અને જોટી નોંધ ન થાય તેવી સાવચેતી રાખવી.

તલાટી કે સરકલ ઇન્સ્પેક્ટરોની નોટીસો તથા હુકમો લામતાવળમતા સખસો ઉપર બજાવવાનું, લોકોની જરૂર પડે તો બોલાવી બેઠા કરવાનું, અને હક નોંધ સંબંધી માહિતીનો લોકોમાં ફેલાવો કરી તેમની જવાબદારીઓ સમજાવવાનું પટેલનું કામ છે.

ત્રણ મહીનાની અંદર લોકો પોતાના હક સંપાદન કર્યાનો તલાટીને રીપોર્ટ કરે તે તથા હકના પત્રકમાં જરૂર પડે તેવા દસ્તાવેજ તલાટીને જરૂર પડે તો એક મહીનાની અંદર રજુ કરવાની લોકોને સમજાવત આપવી. તેમ દરેક કબજેદાર પોતાની કબજાની જમીનનું જમીન મહેસુલ ભરે તેવી તેમને તાકીદ આપવી જોઇએ. હકના પત્રક સંબંધી સર્કલ ઇન્સ્પેક્ટરોએ તલાટીઓ ફેરફારનું રજીસ્ટર બરાબર લખે તથા લોકો પોતાની જોખમદારી બરાબર સમજે તેની તપાસ રાખવી તેમજ દરેક કરેલ નોંધ ખરી હોવા બાબત તેણે ખાત્રી કરી પોતાની ટુંકી સહી કરવી જોઇએ. તેમજ હકનું પત્રક રાજનું રાજ ભરાય છે કે કેમ તેની ખાત્રી કરવી જોઇએ. અને નોંધ દાખલ કરવાની રહી ન ગય તેની ખાત્રી કરતા રહેવું જોઇએ.

કબજેદાર મરણ પામે અને ફેરફાર થાય તેની ખાત્રી કરવા નં. ૮ ના સાંકળીયા સાથે જન્મ મરણના પત્રકનો મુકાબલો કરી તપાસ કરવી. બીજા ગામના કબજેદારો પૈકી લોકોને પૂછી મરણની ખાત્રી કરવી.

કોઇપણ નંબર ઉપરનો બોનો વધ્યો હોય તો કબજેદારોને પુછી ખાત્રી કરવી.

રજીસ્ટ્રેશન ખાતેથી આવેલા ઉતારા તથા કમી ગસ્તીનાં પત્રકો અને તમામ બાબતના દસ્તાવેજો તપાસી જોવા.

તકરારી બાબતોની નોંધ કરવામાં આવી છે કે નહીં તેની તપાસ કરવી તેમજ તલાટીએ લીધેલા દસ્તાવેજો પાછા આપ્યા છે કે કેમ ? વારસાના કેસ બાબત તપાસ કરવી, તુલની પદ્ધતિ વખતે ખેડ હકની તપાસ

કરવી અને ઇનામી જમીનના ફેરફાર બાબતની નકલો તલાટીએ તાલુકે મોકલેલ છે કે નહીં તેની તપાસ કરવી જોઈએ.

ઇનામી જમીનના સાત વર્ગ પાડવામાં આવ્યા છે. તે દરેક ગામમાં વર્ગ ૨ માં બતાવેલી કુદદીથી નીશાન કરેલી અને નિશાન નહીં કરેલી એવા બે ભાગ પાડવામાં આવ્યા છે.

વર્ગ ૨ પૈકી કુદદીથી નિશાન કર્યા વગરની જમીન સંબંધમાં જે ફેરફાર થાય તે ખાલસા જમીનના સંબંધમાં થયેલા ફેરફારના જે નિયમો પ્રમાણે દાખલ કરવામાં આવે છે તેજ નિયમો પ્રમાણે દાખલ કરવાના છે.

માર્ચ, જુન, સપ્ટેમ્બર અને ડીસેમ્બર માસની આખરે તલાટીએ નમુના નં. ૭ નાં ત્રણ છુટાં ફારમ લઈ તેમાંના એકમાં વર્ગ, ૩-૪-૬ અને ૭ માંની જમીન બાબત પાછલા ત્રણ માસમાં જે ફેરફાર થયા હોય તેની નકલ કરવી.

બીજા ફારમમાં વર્ગ ૧-૨ અને ૫ માંની જમીનના સંબંધી થયેલા ફેરફારની નકલ કરવી.

ત્રીજા ફારમમાં સરકારી અમલદારોએ આપેલા હુકમથી નવી આપેલી અગર ખાલસા કરેલી વર્ગ ૧ થી ૭ સુધીમાં આવનારી તમામ જમીન દાખલ કરવી. પણ વર્ગ ૨ પૈકીની જે જમીન સામે કુદદીથી નીશાન કરેલું નથી તે સંબંધી ફેરફારની નકલ ન કરવી.

આ પ્રમાણે ત્રણ ફેરફાર તલાટીએ ઉપર પ્રમાણે દર ત્રણ માસે મામલતદાર તરફ મોકલવાં. જે તેવો ફેરફાર ન હોય તો રીપોર્ટ કરવો. તેમાંથી મામલતદારે ૧ હું ફારમ પ્રાંત સાહેબ તરફ બીજું અને ત્રીજું કલેક્ટર તરફ રવાના કરવું.

આ પ્રમાણે ફેરફાર બાબત કાંઈ હરકત નથી એવો પ્રાંત સાહેબનો હુકમ આવે તો તેની નોંધ તલાટીએ નં. ૭ ના શેરાના આસનમાં કરવી પણ હરકત જણાવે તો તેવી નોંધ તકરારી રજીસ્ટરમાં નોંધવી.

ફેરફારનું રજીસ્ટર ૩૧ મી માર્ચ બંધ કરી તે પછી થયેલા ફેરફાર નવા રજીસ્ટરમાં નોંધવા. ૩૧ મી માર્ચ પહેલાં આવેલા દસ્તાવેજો જુના રજીસ્ટરમાં નોંધવા.

હકના પત્રકની પાંચ વરસની મુદત દરમિયાન ફેરફારના રજીસ્ટરમાંની લણી નોંધો ઉપરી અમલદારોએ તપાસી ખરાપણ બાબત સહીઓ કરેલી હોવી જોઈએ અને તેમાં કાંઈ ભુલ રહેલી નથી એમ પ્રાંત ઝોરી-સરને જણાય ત્યારે તેણે તે તમામ ફેરફારોને હકના કાયમના રજીસ્ટરમાં ઉતારી લેવા હુકમ કરવો.

મોઝામાં મોઝા ફેરફારનાં રજીસ્ટરો ૩૧ મી માર્ચ પછી અને મોઝામાં મોઝા ૧૫ મી મેં સુધીમાં ફરી લખવાને રજીસ્ટરો તૈયાર હોવાં જોઈએ. સાર પછી તલાટીએ એવી નોટીસ પ્રસિદ્ધ કરવી કે આ નોટીસની તારીખથી એક માસ સુધી દરેક માથુસને જોવા માટે ફેરફારનું રજીસ્ટર ખુલ્લું રહેશે. સાર પછી તેમાંની સઘળી નોંધો હકના પત્રકમાં દાખલ કરવામાં આવશે આવી નોટીસ મોઝામાં મોડી ૧ લી જુને પ્રસિદ્ધ કરવી જોઈએ.

તે પછી તલાટીએ ગામનો નમુનો નં. ૭ તપાસી તેમાંની નોંધનો અનુક્રમ નંબર નમુના નં. ૬ ના ૧૨ મા કોષ્ટકમાં અને જે એકજ નોંધના સંબંધમાં વધુ ફેરફારો હોય તો નમુના નં. ૭ ના ૩ જા ૪ થા કોષ્ટકમાં દાખલ કરવામાં આવેલો છે કે કેમ તે જોવું, અને સરકલ ઇન્સપેક્ટરે તેનો નિમત્તાણ લેવો પછી નમુના નં. ૭ ની દરેક નોંધ તલાટીએ તપાસવી અને પછી થયેલી નોંધોને લીધે રદ થઈ હોય તેવી દરેક નોંધનો અનુક્રમ નંબર, નંબર ૭ ના ત્રીજા કોષ્ટકમાંથી કાઢી નાંખ્યો છે કે નહીં તેની ખાત્રી કરવી પછી નમુના નં. ૬ ની દરેક નોંધ તપાસવી જે તેમાં કાંઈ ભુલ જણાય તો તેના સંબંધમાં નોંધ કરવી.

ત્યાર પછી નોટીસનો મહીનો પુરો થાય ત્યાં સુધી નમુનો નં. ૬ લખવાની સમજુતીનો કાળજીપૂર્વક અભ્યાસ કરવો અને તેની તપાસ સરકલ ઇન્સપેક્ટરે અને મામલતદારે પણ કરવી.

જુન મહીનામાં પત્રક લોકોને જોવા માટે ખુલ્લું રાખવું જે તેમાં તકરારો હોય તો તકરારી રજીસ્ટરમાં દાખલ કરવી તેનો મામલતદારે નવું પત્રક મંજુર થતા પહેલાં નિકાલ કરવો.

આવી તકરારોનો જે નોંધ સાથે સંબંધ હોય તે નોંધો નમુના નં. ૬ માં દાખલ કર્યા સિવાય રહેવા દેવી અને સઘળા અનુક્રમ નંબરો પેનસીલથી લખવા અને છેવટનું પત્રક મંજુર થઈ સહી થાય ત્યારે તે ઉપર અનુક્રમ નંબર સહીથી લખવા.

હકના પત્રકની નોંધ જીલાઈની ૧ લી તારીખ સુધીમાં સધળા રજીસ્ટ્રાર તલાટીએ તાલુકે લઈ જવાં લાં સર્કલ ઇન્સપેક્ટર અને મામલતદારની દેખરેખનીયે હકનું પત્રક ફરી લખવાનું કામ નીચે પ્રમાણે થઈ કરવું. નમુના નં. ૬ ની નોંધોં નપાસી જતાં જ્યાં ફેરફાર કરવાનો ન હોય તે જેમની તેમ રહેવા દેવી. જેના સંબંધમાં ફેરફાર થયો હોય તેવી નોંધો નમુના નં. ૬ નાં છુટા પાનાં ઉપર પેન્સીલથી ફરી લખવી, અને જીની નોંધ ઉપર લીટી દોરવી, (પેન્સીલથી છેકનું).

પેટા વિભાગમાં એક કરતાં વધુ ફેરફાર થયા હોય તો છેલ્લો ફેરફાર સમજાવવા સારૂ વચ્ચગાળાની હકીકત જણાવવાની જરૂર લાગે તો નવી નોંધમાં તેવી નોંધો કરતાં કાળજી રાખવી જોઈએ. નોંધો પાસે ન લખવી. તે પછી પાકી નકલ કરી સરકલ ઇન્સપેક્ટરે તેની દરેક નોંધ તપાસવી અને મામલતદારે ૧૦ ટકા જેટલો નિમત્તાનો લેવો.

આ પ્રમાણે આ પત્રક ફરીથી લખવાનું કામ પૂરું થાય ત્યારે હકનું નવું પત્રક ખર્ચે હોવા બાબતનો ખાત ઓરીસરે તેમાં દાખલો લખવો પછી તેને અમલમાં મુકવો.

આ પત્રકના સંબંધમાં તૈયાર કરેલા કાગળો કે ટાંચણો જોવાનો કે નકલ માગવાનો લોકોને હક નથી.

માપણીની રૂલ.

હેઠળ આપેલા આકારની જમીનના ટુકડામાં તુલ આપ્યું હોય તો તેનું ક્ષેત્રફળ નીચે પ્રમાણે કહાડવું.

અ ક x વ ક

રીત—પાયો અ વ x ————— = ક્ષેત્રફળ કહાડતી વખતે

(ક ક) બાબતના લંબાઈ દ્વિસામમાં બિલકુલ ગણવી નહિ.

કોઈ પણ સપાટીવાળી ભુમિતિમાંથી આકૃતિના પૃષ્ઠના માપને ક્ષેત્રફળ કહે છે.

જમીનની સરવે કરવામાં નીચેના વિષયો (બાબતો) આવે.

૧ લંબાઈની માપણી એટલે સીધી લીટીની માપણી, ૨ કોણ માપણી, એટલે દિશા કાઢવા માટે ખુણાની માપણી. ૩ પૃષ્ઠફળની માપણી એટલે ક્ષેત્રફળ કાઢવા માટે સપાટીની માપણી, ૪ નકશા કાઢવા.

સાંકળની લંબાઈ ૩૩ ફુટ, એટલે ૧૧ વાર સાંકળ લાંબી હોય છે તેને ૧૬ કડીઓ (આના) છે દરેક કડીની લંબાઈ ૨૨ ફુટ લાંબી હોય છે. કોઈપણ ખેતર ત્રણ બાજુથી ઓછી બાજુનું હોઈ શકે નહિ. ડાયગ્રામ એટલે કહ્યું લીટી.

રેક્ટીલીનીઅલ આકૃતિની જેટલી બાજુ હોય તેટલા ત્રિકોણ પડી શકે.

મુંબઈ ઇલાકાની રેવન્યુ સરવેમાં નીચેના યંત્રોનો ધણો ખર્ચ ખપ પડે છે.

૧ સાંકળ—લંબાઈના માપને માટે, ૨ લાકડાની પાટી—સાંકળ બરોબર છે કે કેમ તે જોવા સારૂ, ૩ શંકુ—કાટપુણના માપ સારૂ, ૪ સ્કેલપટ્ટી અને કંપાસ—નકશા દોરવા માટે ૫ એરીઆફાઈમ નંબરોના ક્ષેત્રફળ કાઢવા માટે કામમાં આવે છે.

સાંકળ પકડનાર સીધા ચાલ્યા જાય તેની ખાત્રી રહે માટે સરવેએરે તેની પાછળ જવું અને તેણે તેઓને બંને કુંડાઓની સીધી લીટીમાં રહેતાં શીખવવું.

મામના નકશાનું મામુલ રોકેલ એક ઈંચમાં ૨૦ સાંકળ છે.

હાઈંગ કંપાસને એક સાધાની આસપાસ ફરે એવાં બે પાંખીઆં હોય છે, તેથી કરીને પાંખીઆના છેડાઓ એક બીજાથી જોડાયે તે અંતરે રાખી શકાય છે. તે અંતરોનું માપ લેવામાં તથા એક જગ્યાએથી બીજી જગ્યા પર મુકવાના તથા કમાન અને વર્તુલો કાઢવાના કામમાં આવે છે.

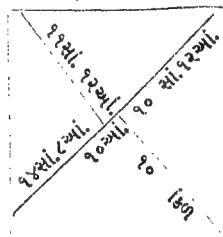
શંકુ એ છ ચોરસ ઈંચ લાકડાનો ચોરસ કકડો છે અને તે દોઢ ઈંચ જડો હોય છે અને પાંચ ફુટ લાંબા લાકડા પર જડેલો હોય છે એ લાકડાને બીજે છેડે, જમીનમાં સીધો ખોસી રાખવા માટે લોહની અણીવાળી ખોળી જડેલી હોય છે.

સ્કેલપટ્ટી કાર્ડબોર્ડના, લાકડાના અથવા દાંતના ચપટા કકડાની બનેલી હોય છે, અને તેની સીધી કોર હોય છે આ પ્રથમ ભાગના દશ સરખા વિભાગ કરેલા હોય છે અને આ વિભાગો પરથી સ્કેલનું નામ આપવામાં આવે છે, આ સ્કેલ જમીન અને નકશાનું પ્રમાણ બતાવવામાં આવે છે.

એક એકરમાં ૪૮૪૦ ચોરસ યાર્ડ હોય છે અને તેના ગુંઠા અને આનામાં ભાગ પાડવામાં આવે છે.

સાં.   આં.
૧૬   ૪

દાખલો—નીચેના ખેતરનું ક્ષેત્રફળ નીચે પ્રમાણે નીકળી શકે.

સાં. આં.   સાં.   સાં. આં.   સાં. આં.   આં.   સાં. આં.   સાં. આં.

૧૧-૧૨ + ૧૦ = ૨૧-૧૨   ૧૦-૧૨ + ૦-૧૦ + ૧૪-૮ = ૨૫-૧૪

સાં. આં.   સાં. આં.   સાં. આં.   પ્રતીઆ.   ગું. આં.   પ્રતીઆના

૨૧-૧૨ x ૨૫-૨૪ = ૨૮૧-૬   -૪ = એકર ૭-૧-૬-૪ જવાબ.

લંબાઈના માપનું કોષ્ટક.

૧૨ ઈંચ = ૧ ફુટ.

૩ ફુટ = ચાર (યાર્ડ)

૧૧ ચાર = ૧ સાંકળ.

૧૬૦ સાંકળ = ૧ માઇલ.

ચોરસ માપનું કોષ્ટક.

૧૬ ચોરસ કડી* = ૧ આના.

૧૬ આના = ૧ ગુંઠો.

૪૦ ગુંઠા = ૧ એકર.

૬૪૦ એકર = ૧ ચોરસ માઇલ

એરીઆકામનું આ યંત્ર પીતળ અથવા કાર્ડ બોર્ડના ચોકડાનું હોય છે તેના ઉપર દોરીઓ સીધી સમાંતર ભરેલી હોય છે જે નંબરના ક્ષેત્રફળનો નકશો કાઢવો હોય તે નકશાના સ્કેલ પ્રમાણે આ દોરીઓ ગોઠવેલી હોય છે. એકર માપવાને મોટા, અને ગુંઠાનું માપ બતાવવાને નાના ભાગ પાડ્યા હોય છે.

કોઈ પણ ત્રિકોણુની બે બાજુ ભેગી લઇએ તો તે તેની ત્રીજી બાજુ કરતાં વધારે લાંબી થાય છે. કોઈપણ ચોખ્ખાના બે સામસામાના ખુણા સીધી લીટીથી જોડીએ તો તેના બે ત્રિકોણમાં ભાગ પડે છે, અને ખુણા સાંધનાર સીધી લીટીને કર્ણ લીટી કહે છે. માપવાની સીધી લીટીના જે બીંદુથી માપણી શરૂ કરવામાં આવે છે. તેને આરંભ બીંદુ અને તે સીધી લીટીના છેડાને અંત્ય બીંદુ કહે છે. આ બંને બીંદુઓ આગળ અંકકો ઝુડો ખોસવો, અને એક બીજે આ બેની બરાબર શિસ્તમાં આવે એવી રીતે વચમાં ખોસવો. આ ઝુડા બરાબર સીધા ઉભા રાખવા.

ખેતરના નકશા કાઢતી વખતે પાનાના મથાળાને ઉત્તર દિશા ગણવી. એટલે પાનાનો નીચલો ભાગ દક્ષિણ દિશા થશે, જમણી બાજુ પૂર્વ અને ડાબી બાજુ પશ્ચિમ થશે, આ દિશાઓ આશરે કાઢેલી કહેવોશે.

સાધારણ સમજ—વસલા બે જાતના ગણવામાં આવે છે. ૧ ચોક અને ૨ ત્રિકોણ.

૧. ચોક વસલાનું બાંધ માપ કાઢવું હોય ત્યારે, મોટી પહોળાઈમાંથી નાની પહોળાઈ બાદ કરવી અને જે વધે તેનો વર્ગ કરવો તથા લાંબીના આંકડાનો વર્ગ કરવો, બંનેના વર્ગનો સરવાળો કરી મુળનો આંકડો જોવો જે આવશે તે બાંધ માપ સમજવું.

૨. ચોક વસલાની લંબાઈ કહાડવી હોય ત્યારે, ઉપર પ્રમાણે મોટી પહોળાઈમાંથી નાની પહોળાઈ બાદ કરી જે વધે તેનો વર્ગ કરવો. અને બાંધ માપનો વર્ગ કરવો. તે બંનેની બાદબાકી કરી મુળ જોવું જે આવે તે લાંબી સમજવી.

૩. ચોક વસલાની પહોળાઈ કહાડવી હોય તો લાંબીનો તથા બાંધ માપનો વર્ગ કરી તેની બાદબાકી કરવી જે બાકી રહે તેનું મુળ જોવું પછી જે બાજુનું માપ કહાડવું હોય તે બાજુ પાસેથી બીજી પહોળાઈ કરતાં કમી અગર જતરતી છે. એ રપટ્ટ બાનમાં લઈ જે પહોળાઈ જતરતી હશે તો આવેલો વર્ગ તે પહોળાઈમાં મેળવવો એટલે મોટી પહોળાઈ નીકળશે અને જે કહાડવાની પહોળાઈ કમી હશે તો આવેલો વર્ગ મોટી બીજી પહોળાઈમાંથી બાદ કરવો એટલે જે આવશે તે નાની પહોળાઈ સમજવી.

૪. ત્રિકોણ વસલાની લંબાઈ કહાડવી હોય તો, પહોળાઈના અને બાંધ માપના આંકડાનો વર્ગ કરી બાદબાકી કરવી પછી તે બાકી રહેલો રકમનું મુળ જોવું જે આવશે તે લાંબી સમજવી.

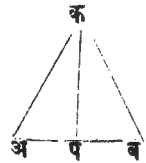
૫. ત્રિકોણ વસલાની પહોળાઈ કહાડવી હોય ત્યારે ઉપર પ્રમાણે બાંધ માપ તથા લાંબીનો વર્ગ કરી બાદબાકી કર્યા પછી વધેલી રકમનું મુળ જોવું જે આવશે તે પહોળાઈ સમજવી.

ત્રિકોણ વસલાનું બાંધ માપ કહાડવું હોય ત્યારે લાંબી અને પહોળાઈના વર્ગનો સરવાળો કરવો. અને તેનું મુળ જોવું જે આવશે તે બાંધ માપ સમજવું.

દ્રષ્ટાંતો— આ અ બ ક ખેતરનું ક્ષેત્રફળ નીચે પ્રમાણે માપણી કરી કાઢવું.

અ બ ક ત્રણ ખુણા આગળ ત્રણ ઝુંડા રાખવા. ક ખુણાથી દોરેલો ક પ લંબ ન્યાં આગળ અ બ ને મળે તે પ જગ્યા ધારી અ પ અંતર સાંકળથી માપવું. બ આગળ એક નિશાન કરવું અને અ પ અંતર નોંધી લેવું. પ બ નું અંતર માપીને નોંધી લેવું.

આ આકૃતિનું ક્ષેત્રફળ અ બ લંબાઈને પ ક એ ગુણી ૨ એ ભાગવાથી અથવા અ બ લંબાઈને નીમે ક પ એ ગુણવાથી આવે છે. જેમકે—

અ બ=૨૪ સાંકળ છે તેનું અરધું કરવાથી =૧૨ સાંકળ થાય તેને પ ક ૧૬ સાંકળે ગુણવા.

પ ક=૧૬ સાંકળ છે | $12 \times 16 = 192$ ઝુંડા $\frac{1}{4} \text{ હેક્ટર} =$ એ. ૪-૩૨ ઝુંડા ક્ષેત્રફળ થાય.

૨ ચોખ્ખુનું ક્ષેત્રફળ કાઢવામાં અ બ પાયાની લંબાઈ ૨૫ સાંકળ છે અને અ હ લંબની પહોળાઈ

હ	ક
સાં. ૧૨	સાં. ૧૮
અ	બ
સાં. ૨૫	

૧૨ સાંકળ છે તેમજ બ ક લંબની લંબાઈ ૧૮ સાંકળ છે એટલે

પાયાને, બંને લંબના સરવાળાનું નિમે કરી તે રકમે ગણવા,

જેમકે—

લંબ અ હ ૧૨+લંબ બ ક ૧૮=૩૦ તેનું નિમે ૧૫ સાંકળ ગુણવા $\times$ અ બ પાયા ૨૫ સાંકળ=૩૭૫ ઝુંડા એટલે એ. ૯-૨૫ ઝુંડા થાય.

૩ કોઈ પણ ખેતરની માપણી કરી ક્ષેત્રફળ કાઢવું હોય તો સામ સામા ખુણા લીટીથી જોડી બાંધ્યા અને ખુણાઓ તથા વાંકે ઉપરથી ઓફસેટ કાઢી તે ખેતરના ત્રિકોણ અને ચોખ્ખુ (ટ્રેપીઝીયા) આકૃતિના બાજુ પાડી નાંખવા પછી દરેક ત્રિકોણ અને ચોખ્ખુનું માપ પહેલી અને બીજી આકૃતિમાં બતાવ્યા પ્રમાણે કાઢવું આ બધાનો સરવાળો આવશે તે ક્ષેત્રફળ.

માપણી સારૂ સમજીતી.

૧. માપણી શરૂ કરતાં પહેલાં બરોબર જગોએ જંડા ગોઠવવા અને જંડાના ખાડ ઉપર નીશાની રાખવી.
૨. નંબરની આકૃતિને બરોબર મલતુ આવે એવું ટીપણુ મોટા માપ ઉપર અંદર માપના આંકડા લખી શકાય એવું કાઢવું ઉત્તર બાજુ પાનાની ટોચ ઉપર રાખવી. વળી ટીપણુના લાગુ નંબરો, તેમજ પગ રસ્તો હદે પકડેલો રસ્તો, નદી, વહેણો, વિગેરે નંબરની અંદર કે લાગુ આવતો હોય તે બતાવવો.
૩. સાધારણ રીતે નંબરના દુરના કણું (ખુણા) થી સીરત કરવી.
૪. મેજપટીથી સાંકળ તપાસી જોવી.
૫. સીરતની સામી બાજુના છેડા તરફના જંડાની નજીકમાં સીરતનો જંડો મુકાવવો. તે જંડાના ખાડ આગળ પથ્થર કે માટીના ટેપાં મુકી નિશાની રાખવી કે જેથી નીશાનવાળો ખાડો અવળો જાય તો જણાઇ આવે.
૬. સાંકળ ખેંચનાર માણસ જે આગળના છેડા ઉપર હોય તેને દસે ખીલા તમારી જાતે ગણી આપવા.
૭. સાંકળને ચાર ચાર આનાને અંતરે ત્રણ જુદાં નિશાન રાખો મધ્યનું નીસાન કે જે અડધી સાંકળ જણાવનાર છે તે, બીજાં બે નીશાન કે જે એકજ જાતનાં રાખવાં જોઇએ. તેનાં કરતાં જુદી જાતનાં રાખો.
૮. જ્યારે સાંકળ ભરતા હો ત્યારે સાંકળની પાછળ પાછળ ચાલો અને જે બાજુ એ માપ લેતા હો તે તરફ સાંકળ સીધી ચલાવો.
૯. દરેક માપ લીધા પછી આગલા તથા પાછલા દરેક સાંકળવાળા પાસે કેટલા ખીલા છે તે તપાસો, પછી તમામ ખીલા ભેગા કરીને નવું માપ શરૂ કરતાં પહેલાં આગળ સાંકળ તાણનાર માણસ પાસે દસ ખીલા છે એમ ખાતરી કરો. આ ખાતરી સાંકળવાળાના એક હાથમાંથી એકે એકે બીજા હાથમાં ખીલા મુકાવીને કરવી કે જેથી તમે દરેક ખીલા જોઇ શકો. અથવા તમામ ખીલા ભેગા કરીને નવું માપ શરૂ કરતાં પહેલાં આગળ સાંકળ તાણનાર માણસ પાસે દસ ખીલા છે એમ ખાતરી કરો, આ ખાતરી સાંકળવાળાના એક હાથમાંથી એકે એકે બીજા હાથમાં ખીલા મુકાવીને કરવી કે જેથી તમે દરેક ખીલા જોઇ શકો અથવા તમામ ખીલા જમીન ઉપર ફેંકવી પછી એકે એકે લેઇ એક હાથમાંથી બીજા હાથમાં મુકાવવા કે જેથી તમે દરેક ખીલા જોઇ શકો.
૧૦. તમારા સાંકળવાળા બદલતા નહિ એટલે કે આગળવાળો આગળ રાખવો અને પાછળવાળાને પાછળજ રાખવો.
૧૧. સીરત ઉપરથી માપણી શરૂ કરો અને દરેક બાજુની પોહોળાઇનાં માપ જેમ જેમ વાંક આવે તેમ તેમ લેતા જાઓ. શંકુ મારેલી જગો ઉપર પથર અથવા માટીના ઢગલાની નીશાની રાખો.
૧૨. શંકુ હંમેશાં સાંકળની નજીકનો આનો પુરો થાય ત્યાં રાખવો, અને સાંકળની અગાડી શંકુ લઇ જવો નહિ.
૧૩. તમે એક લાઇન ઉપર સાંકળ ભરાવતા હો, કે જ્યાં તમારી સામે આગળની બાજુ ઉપર બે જંડા હોય અને વાંક કાપ્ય કરવા શંકુ મારેલો હોય તો તમે સીધી લાઇનમાં જો એમ ખાતરી કરવા તમારી પાછળનો શંકુ જોવો નહિ પણ તમારી સાથે જે બે જંડા છે, તે જોવા, તોપણ શક પડે તો તેવી વખતે પાછલો જંડો જોવો જોઇએ.
૧૪. બધા વાંકના માપ લીધા પછી બાંધ માપ ભરાવવા.
- તમામ મોટાં ઝડ અથવા ઝડોનો જથ્થો, કુવા, દેવલ, વિગેરે નંબરમાં બતાવવા અને છેલા બે (કુવા દેવળ) તથા નંબરમાં વહેણ કાતર અથવા રસ્તો પેટામાં હોય તેનો ખરાબો આદ કરો.
૧૬. જો નંબરમાં બે પોત હોય તો સિરતના કયા બીંદુ આગળથી બંને સામાન્ય હદ જુદી પડે છે તે નીચે પ્રમાણે શોધી કાઢાડવું.
- હદ તુટવાની જગો વાળી બીંદુ અંદર આવી જાય એવી રીતે સીરત ઉપર તમારી સાંકળ લંબાવો અને એક જંડાવાળાને સાંકળ ઉપર બે પગ મુકા હોયો રાખો, પછી સામાન્ય હદની લીટીના એક છેડાના નીશાન પાસે તમે જાતે જાઓ અને ત્યાંથી તે લીટીના સામેની બાજુના જંડા તરફ જુઓ. અને બંને નીશાનનાર બરોબર આવે ત્યાં સુધી તેને થોડો સાંકળ ઉપર આમ તેમ ખસેડો હવે જે જગો ઉપર તે આવશે તેજ હદ તુટવાનું બીંદુ થશે. આ વિશે પાકી ખાતરી કરવા સારૂ સીરત ઉપર તે બીંદુની જેમ અને તેમ નજીકમાં શંકુ

મારે આ પ્રમાણે જે કરવું તે હમેશના રીવાજ મુજબ સીસ્ત ઉપરનાં બંને અંકા નોંધને કરવું પછી શંકુ જે જગ્યા ઉપર લાગેલો છે તે સ્થળ ફેરવ્યા સિવાય શંકુ એવી રીતે ફેરવવો કે જેથી સામાન્યક હદના એક છેડાનું નીશાન શંકુના ચોકડાની લીટીમાંથી જણાય એમ કરવાથી શંકુ એક પછી બાબુ ઉપર ફેરવ્યા સિવાય સામાન્યક હદની લીટી ઉપરની બીજી બાબુનું નીશાન શંકુની ફાટમાંથી જણાય તો જે જગ્યાએ શંકુ લાગેલો છે તેજ બીજીથી હદ તુટે છે એમ સમજવું. જે છેવટ કહેલું નીશાન ના દેખાય તો જ્યાં સુધી સામાન્યક હદના બંને છેડાના નિશાન એકી વખતે બરાબર જણાય ત્યાં સુધી શંકુ થોડો થોડો વારે ઘડી ફેરવશે. આ પ્રમાણે જ્યારે બંને નીશાન દેખાય ત્યારે શંકુ બરાબર બીંદુ ઉપરે લાગેલો છે. એમ સમજવું અને તે બીંદુએ રીતસર નીશાની કરવી.

સરવૈની રૂલ.

રીવીઝન માપણીમાં નીચે પ્રમાણે કામ કરવાનું છે.

૧ મોટા નંબરના નાના નંબર કરવાનું. ૨ ભેગા હિસ્સા જુદા પાડવાનું, ૩ મુળ સરવૈ પછી જે ફેરફાર થયેલા છે અને તે પ્રમાણે હજુર સરવૈયે ફેરફાર ન કર્યો હોય તે ફેરફાર કરી દુરસ્ત કરવાનું કામ, ૪ જે બૂલ માલુમ પડે તે દુરસ્ત કરવાનું કામ.

મોટા નંબરના નાના નંબર કરવા બાબત.—વગર કબજના ખેડવા લાયક સરવૈ નંબર જે કે સાવજનીક—જેવાં કે ગૌચરણ, એવાં કામ માટે જુદાં કંદેલાં નથી તેના નીચે પ્રમાણે નંબર કરવાના છે પણ નવા નંબર જેમ અને તેમ ચોખ્ખા આકૃતિના કરવા અને ત્રીકાણુ આકૃતિના ન થાય એની સંભાળ રાખવી જોઈએ. કાળી જમીન—નવ એકર ઉપરાંતથી પંદર એકર સુધીના બરાબર કદના બે નંબર કરવા. એકવીસ એકર સુધીના ત્રણ નંબર કરવા. ગારાડુ—એકર ઉપરાંતથી ૧૦ એકર સુધીના બરાબર કદના બે નંબર કરવા. ચૌદ એકર સુધીના ત્રણ નંબર કરવા. ક્યારી જમીન—ત્રણ એકર ઉપરાંતથી પાંચ એકર સુધીના બરાબર કદના બે નંબર કરવા. પાંચ એકર ઉપરાંતથી સાત એકર સુધીના ત્રણ નંબર કરવા.

ભેગા હિસ્સા હોય તે જુદા કરવા બાબત.—હાલના સરવૈ નંબરમાં એક કરતાં વધારે હિસ્સેદાર હોય તે ગામના દફતરે જુદા લખાતા હોય તો દરેક જરાયતના હિસ્સા એક એક કરતાં ઓછો ન હોય તો, અને ક્યારીબગાયતના વીશ ગુંડા કરતાં ઓછો ન હોય તો જુદા નંબર કરવા, જે એ કરતાં ઓછા ક્ષેત્રફળના હોય તો તેના પોત નંબર કરવા અને બીજા એવા નજીકના પોત નંબર સાથે સામેલ કરવા.

નોંદ—ધણા સહ લાગીઆ લખીતવાર આવા હિસ્સા જુદા માપવા અરજ કરે તે સિવાય જરાયત નંબરમાં જુદા કરવાના નથી.

પરચુરણ માપણી—વાડા જમીન—જ્યાં વાડા જમીન દસ ગુંડા અથવા તે ઉપરાંતની જુદી મપાઈ ન હોય તે તેના આકાર આવવો હોય કે નહિ. તોપણ જુદા નંબર કરવા હાલના વાડા નંબર દસ ગુંડા કરતાં ઓછા ક્ષેત્રફળના હોય પછી તેનો આકાર આવવો હોય કે નહિ, તો પણ કમજે દારની માગણી સિવાય રદ કરવા નહિ.

ઓરીજનલ સરવૈ બાબત.

માપણીનું કામ ખતતાં સુધી શંકુ સાંકળથી ચલાવવું, સાંકળથી માપણી કરવામાં ફે આનાની ધરછાડ મુકવી. તે એવી રીતે કે બરેબરી લંબાઈ કે પહોળાઈ ધારે કે ૧૦ સાંકળને ૧૧૧ આનો છે, તો તેને બદલે ૧૦ સાંકળ ને એક આનો લેવો; તેમ જ્યાં ૧૦ સાંકળ ને ૧૧૧ આના હોય ત્યાં ૧૦ સાંકળ અને ૨ આના લેવા.

જમીન ત્રણ જતની છે. જરાયત, બગાયત, અને ક્યારી.

જરાયત—જે જમીનમાં બગાયતની જગ્યા અથવા ડાંગર (ભાત)નું વાવેતર કોઈ વખત થયેલું નહી હોય તે જમીન વાવેતર અગર પડતર હોય તો પણ જરાયત સમજવી.

ક્યારી—જે જમીનમાં ક્યારડાની પાળી છે તથા પાણી પાવોનો આસરો હોય તથા પાળી હોય પણ જ્યારે વાવેતર થાય ત્યારે ધણું કરીને ડાંગરનું અથવા ડાંગરના ધરતું વાવેતર થાય તે જમીન ક્યારડા સમજવી.

બગાયત—જે જમીનમાં કુવા તથા પાકી ટેકડી તથા ઝીલથી તથા પાટ સ્થળ વીગેરેથી પાણી લખને બગાયતની જગ્યા કરવાનો વહીવટ હોય તે જમીન બગાયત સમજવી.

મામલતદારોની કોર્ટોનો આકટ.

(કબજા હકનો કાયદો.)

સને ૧૯૦૬ નો મુંબઈનો આકટ નંબર ૨.

૧. આ આકટને સને ૧૯૦૬ નો મામલતદારોની કોર્ટોનો એક્ટ કહેવો. તે મુંબઈ શહેર તથા એડન મિવાય આખા મુંબઈ ઇલાકાને લાગુ પડશે.

૨. સને ૧૮૭૬ નો મામલતદારોની કોર્ટોનો એક્ટ આ ઉપરથી રદ કર્યો છે.

૩. (અ) “ મામલતદાર ” એ શબ્દમાં જે કોઈપણ મુલકી અમલદાર, મામલતદારનો, મુખત્યારકારનો, અથવા મહાલકરીનો અધિકાર વિષયમાં કાળે ચલાવતો હશે તેનો, અને ગવર્નર ઇનકૌન્સિલ જે કોઈપણ બીજા માણસને આ આકટ મુજબના મામલતદારના અધિકાર ચલાવવા સાડ ખાસ અધિકાર આપશે તેનો સમાસ થાય છે એમ સમજવું. અને

(બ) “ વાદી ’ તથા ’ પ્રતિવાદી ” એ શબ્દમાં. (૧) એવા વાદી અથવા પ્રતિવાદી તરફથી કામ ચલાવવા સાડ ગોચ રીતે નિમાયલા પ્લીડરનો, અને (૨) જિવાની કામ ચલાવવાની રીત આપતના કાયદાની ૩૭ મી કલમમાં બ્યાખ્યા કરેલા પ્રકારના વાદીના અથવા પ્રતિવાદીના કચુલ કરેલા મુખત્યારનો સમાસ થાય છે.

૪. (૧) ગવર્નર ઇનકૌન્સિલ, મુંબઈ મરકારી એજીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને કોઈપણ તાલુકામાં આ આકટની રૂયે જોઇન્ટ મામલતદાર નિમવાને મુખત્યાર છે, એવા જોઇન્ટ મામલતદાર પોતાને મામલતદાર તરફથી જે ફરિયાદીયો મળે તેમનોજ ફકા નિકાલ કરવો જોઇએ. એટલીજ વાત બાદ કરીને તેને મામલતદારના અધિકાર પ્રમાણેનાજ અધિકાર તથા તેની હકુમત જેવીજ હકુમત આપવી જોઇએ. (૨) આ આકટ મુજબની જે કોઈ પણ ફરિયાદમાંની ફરિયાદ અરજી ૭ મી કલમની રૂયે મામલતદાર પાસે રજુ કરી હશે તે ફરિયાદ જોઇન્ટ મામલતદાર તરફ નિકાલ થવા સાડ મોકલવાનો અને એવી જે કોઈપણ ફરિયાદનો નિકાલ કરવાને જોઇન્ટ મામલતદાર, મરજી પામ્યાને લીધે, મંદવાડને લીધે અથવા બીજા કોઈપણ કારણને લીધે અસમર્થ હશે તે ફરિયાદ પોતાની ફાઇલ ઉપર પાછી લઈ લેવાનો મામલતદારને આ ઉપરથી અધિકાર આપ્યો છે. (૩) ગવર્નર ઇનકૌન્સિલ પેટા કલમ (૧) મુજબના પોતાના અધિકાર કમિશનરને સોંપી દેવાને મુખત્યાર છે.

૫. (૧) દરેક મામલતદારે કોર્ટમાં પ્રમુખસ્થાને બેસવું જોઇએ, તે કોર્ટને મામલતદારની કોર્ટ કહેવી, અને મુલકની જે હદ ગવર્નર ઇનકૌન્સિલ વખતો વખત ઠરાવે તે હદમાં, તે કોર્ટને કલમો ૬ તથા ૨૬ ના ઠરાવોને પાત્ર નિચે લખેલા અધિકાર છે, એટલે ‘ કાયદા પ્રમાણે ’ કામ ચલાવ્યા વગર બીજી રીતે જે કોઈપણ માણસ પાસેથી ખેતીની અથવા ચરવાની જમીનનો અથવા જગાનો અથવા ઝાડનો, પાકનો અથવા માછલી મારવાની જગાનો કબજો લઈ લીધો હશે, અથવા ખેતીના કામ સાડ વાપરવામાં આવતા કોઈપણ કુવાના, તળાવના, નહેરના અથવા કુદરતી અથવા કૃત્રિમ કાંસના પાણીનો ઉપયોગ કરવાનું છીનવી લીધું હશે, તે માણસને, અથવા દાવો કરેલી મિલકતનો અથવા ઉપયોગનો એવો ફરિયાદ માંડતાં પહેલાંનાં બાર વર્ષની અંદર અગાઉનો ધણી અથવા અંશતઃ ધણી ન હોય અથવા એવા ધણીનો અથવા અંશતઃ ધણીનો કાયદે-સર વારસ વકીલ ન હોય એવા કોઈપણ બીજા માણસના કોઈપણ ભોગવરાની અથવા બીજા હકની સુદન પુરી થયાને લીધે જે કોઈપણ માણસને તેનો કબજો મળવાનો અથવા ઉપયોગ કરવાનું પાછું મળવાનો હક પ્રાપ્ત થયો હશે તે માણસને, સદરહુ પ્રકારનો કબજો તાબડોતમ આપવાનો અથવા સદરહુ પ્રકારનો ઉપયોગ કરવાનું પાછું આપવાનો અધિકાર છે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, જે કોઈ પણ બાબતમાં મામલતદારને એમ લાગે કે એવા કોઈ ભોગવરાની

અથવા ખીજા હકની મુદત પુરી થઇ છે એટલાજ કારણને લીધે એવી કોઇ પણ મિલકતનો કબજો મલવાનો અથવા એવો કોઇ પણ ઉપયોગ કરવાનું પાછું મલવાનો હક જે માણસને પ્રાપ્ત થયો હશે તેને તે મિલકતનો કબજો આપવો અથવા તે ઉપયોગ કરવાનું પાછું આપવું અન્યાયનું કામ થશે અથવા ગેરવ્યાજબી રીતે જીલમનું કામ થશે તો, અથવા જો તેને એમ લાગે કે એકાદિ દિવાની કોર્ટ એવા મુકદમાનો ઈન્સાફ વધારે યોગ્ય રીતે કરી શકશે તો, તે પોતાની નજરમાં આવે તે પ્રમાણે, સદરહુ કહેલો અધિકાર પોતે ચલાવતો નથી એમ કહેવાને મુખત્યાર છે, પણ એવી રીતે ના પાડવાનાં કારણ પોતે લખી મુકવાં જાઇએ.

(૨) સદરહુ કોર્ટને તેજ કરાવોને પાત્ર રહીને, સદરહુ હદની અંદર, કોઇ પણ ખેતીની અથવા ચરવાની જમીનના અથવા જગાના, અથવા ઝાડના, પાકના અથવા માછલી મારવાની જગાના કોઇ પણ માણસના કબજાને, અથવા ખેતીના કામ સાફ વાપરવામાં આવતા કોઇ પણ કુવાના, તલાવના, નહેરના અથવા કુદરતી અથવા કૃત્રિમ કાંસના પાણીનો કોઇ પણ માણસને ઉપયોગ કરવાને અથવા ભાં જવાના રસ્તાનો અથવા મામુલ માર્ગનો ઉપયોગ કરવાને કાયદા પ્રમાણે ક્રમ ચલાવ્યા વગર બીજી રીતે હરકત અથવા અડચણ કરી હશે અથવા સદરહુ પ્રમાણે હરકત અથવા અડચણ કરવાનો યત્ન કર્યો હશે, ત્યારે એવી હરકત અથવા અડચણ વળી કરતો નહિ અથવા કરવાનો યત્ન કરતો નહિ એવી તાકીદ, જે માણસે એવી હરકત અથવા અડચણ કરી હશે અથવા કરવાનો યત્ન કર્યો હશે તેને આપવાનો અધિકાર છે.

(૩) ફરિયાદનું કારણ જે તારીખે ઉત્પન્ન થયું હશે તે તારીખથી જ મહિનાની અંદર ફરિયાદ કરી ન હોય તો. મામલતદારની કોર્ટ તે ફરિયાદ લેવી નહિ.

(૪) જે તારીખે કબજો કદાદી લીધો હોય અથવા છીનવી લીધો હોય અથવા ભોગવટાની અથવા ખીજા હકની મુદત પુરી થઇ હોય તે તારીખે, અથવા જે તારીખે હરકત અથવા અડચણ અથવા યત્ન કરેલી હરકત અથવા અડચણ પ્રથમ શરૂ થઈ હોય તે તારીખે, ફરિયાદનું કારણ ઉત્પન્ન થયું છે એમ સમજવું.

મુલાસા—કોઇપણ સદમિલકત ઉપર જે હકક હશે તે હકક તેણે ચલાવ્યો હોય તો, આ કલમના અર્થ પ્રમાણે ખીજા સદમિલકતો અથવા ધણીઓના કબજે કદાદી લીધો અથવા તેના અથવા તેમના કબજાને હરકત કરી એમ થતું નથી.

દ્રષ્ટાંત—(૧) આ પોતાનું ખેતર એક અથવા વધારે વરસની નિયમિત મુદત સુધી વાવેતર કરવા સાફ જ ને ગણોતે આપે છે. જ તે મુદત પુરી થયા પછી કબજો છોડી દેવાનો ના કહે છે. જ સદરહુ મિલકતનો એવી ફરિયાદ માંડતાં પહેલાંનાં બાર વર્ષની અંદર અગાઉનો ધણી અથવા અંશતઃ ધણી અથવા એવા ધણીનો અથવા અંશતઃ ધણીનો કાયદેસર વારસ વકીલ ન હોય તો; સદરહુ મુદત પુરી થયાની તારીખથી જ મહિનાની અંદર કોઇ પણ વખતે મામલતદારની કોર્ટમાં કબજો મળવા સાફ આ ફરિયાદ કરી શકે છે.

દ્રષ્ટાંત—(૨) જ, આ નો એક વર્ષનો ખેતુત છે, સન ૧૮૭૯ ના સુઅધના જમીન મહેસુલના કાયદાની ૮૪ મી કલમની રૂયે નોટીસ આપવાની આ ને જરૂર છે. તે પ્રમાણે તે, તે વખતે ચાલતા ભોગવટાના વર્ષની આખરની નિદાન ત્રણ મહિનાની અગાઉ જ ને જમીન છોડી દેવાની નોટીસ આપે છે, આવતા વર્ષની શરૂઆતમાં જ છોડી દેવાની ના કહે છે. જ સદરહુ મિલકતનો એવી ફરિયાદ માંડતાં પહેલાંનાં બાર વરસની અંદરનો અગાઉનો ધણી અથવા અંશતઃ ધણી, અથવા એવા ધણીનો અથવા અંશતઃ ધણીનો કાયદેસર વારસ વકીલ ન હોય તો, તે વરસ શરૂ થયાથી જ મહિનાની અંદર કોઇ પણ વખતે આ મામલતદારની કોર્ટમાં જ ઉપર ફરિયાદ કરી શકે છે.

દ્રષ્ટાંત—(૩) આ, જ ને પોતાના કુવાના અથવા પોતાના કાંસના પાણીનો નિયમિત મુદત સુધી ઉપયોગ કરવાસાફ પરવાનગી આપે છે તે મુદત પુરી થયા પછી જ, આ ની સંમતિ વગર તે કુવામાંથી અથવા કાંસમાંથી પાણી લેવાનું ચાલુ રાખે છે. જ તે પાણીના ઉપયોગનો ફરિયાદ માંડતાં પહેલાંનાં બાર વરસની અંદરનો અગાઉનો ધણી અથવા અંશતઃ ધણી અથવા એવા ધણીનો અથવા અંશતઃ ધણીનો કાયદેસર વારસ વકીલ ન હોય તો, જ ને પાણી લેવાનું બંધ કરવાની તાકીદ મળવા સાફ જ ઉપર મામલતદારની કોર્ટમાં સદરહુ મુદત પુરી થયા પછી જ મહિનાની અંદર હરકાત વખતે ફરિયાદ કરવાનો અધિકાર આ ને છે.

દ્રષ્ટાંત—(૪) આ તથા બીજી જમીનો કાંસને અથવા વહેલીયાને લગતી અથવા એવાજ કૃત્રિમ કાંસને અથવા વહેલીયાને લગતી છે, તેનો ઉપયોગ બીજા એકલોજ માત્ર આજ સુધી કરતો આવ્યો છે આ તેમાંથી પાણી લે છે. આ ને તેમ કરવાની મના કરવા બાબત તારીફ થવા સાર. આ એ પાણી લેવાનું શરૂ કર્યાની તારીખથી ૭ મહિનાની અંદર હરકોઇ વખતે મામલતદારની કાર્ટમાં ફરિયાદ કરવાનો અધિકાર બને છે.

ટીકા—દાવો જેના કબજામાં પ્રત્યક્ષ કબજા હોય તે લાવી શકે. દાવો લાવતા પહેલાં માલીક મુજરી જાય તો તેના વારસ ઉપર દાવો લાવી શકાય. રહેવાના ઘરોની બાબતમાં મામલતદારને અખત્યાર નથી. પણ વાદીની જમીનમાંથી વાડ પ્રતિવાદી પાડી નાંખે તો મામલતદાર દરમ્યાનગીરી કરી શકે છે. જમીનમાંથી માટી લેવાના હક બાબત મામલતદારને અધિકાર નથી. પ્રતિવાદીએ વાવેતર કર્યું છે તે સમયથી તરત કબજા આપવાની ના પાડી શકાય નહિ. કબજા એટલે મિલકતનો ભોગવટો વાદી પોતાની જમીનમાં દીવાલ ચણતો હોય અને પ્રતિવાદી હક જણાવી હરકત કરતો હોય તો મામલતદારને હકુમત છે. તકરારી ગીરોની બાબતમાં પણ હકુમત નથી.

૬. કલેક્ટર પક્ષકારોને ચોખ્ખો નોટીસ આપ્યા પછી, એકાદિ ફરિયાદ પોતાના જીલ્લામાંના કોઇપણ મામલતદારની કાર્ટમાંથી પોતાના જીલ્લામાંના બીજા કોઇ પણ મામલતદારની કાર્ટમાં લેખી હુકમથી મોકલવાને અખત્યાર છે, અને જે મામલતદારની કાર્ટમાં, તે ફરિયાદ મોકલવામાં આવી હોય તેણે એવી ફરિયાદના સંબંધમાં પોતાની હકુમત ચલાવવી, પણ ૨૧ મી કલમની રૂએ જે કોઇ પણ હુકમ ગામના કામદારોને કરવાના હોય તે હુકમ એવા કામદાર જે મામલતદારના તાબામાં હોય તે મામલતદારે કરવા.

૭. આ આકટ પ્રમાણે કરવાની સઘળી ફરિયાદો ફરિયાદ અરજ કરીને શરૂ કરવી, તે અરજ વાદીએ ભરકોર્ટમાં મામલતદારને આપવી, અને તેમાં હેઠળ લખેલી વિગત લખીનેકરવી, આ વાદીનું નામ, ઉમર, ધર્મ, જાત, ધંધો, તથા રહેવાનું ઠેકાણું, (બી) પ્રતિવાદીનું નામ, ઉમર, ધર્મ, જાત, ધંધો તથા રહેવાનું ઠેકાણું. (ક) જે મિલકતનો કબજો અથવા ઉપયોગ કરવાનું માગ્યું હશે તે મિલકતનો પ્રકાર તથા ઠેકાણું, અથવા તે તારીફ આપવાની હશે તેના પ્રકાર જેમ હોય તેમ, (ડ) જે તારીખે ફરિયાદનું કારણ ઉત્પન્ન થયું તે તારીખ, (ધ) જે હકીકત ઉપરથી ફરિયાદનું કારણ ઉત્પન્ન થયું તે હકીકત, અને (ફ) વાદીના દસ્તાવેજ હોય તો તેમની અથવા તેના સાહેબો હોય તો તેમની વાદી, અને દરેક સાહેબ શો શો પુરાવો આપશે તે, અને ૧૪ મી કલમ પ્રમાણે નીચેલે દલાલે તથા જગાએ હાજર થવા સાર તેવા સાહેબોને સમન કરવાના છે કે વાદી તેઓને તે દલાલે તથા જગાએ હાજર કરશે તે.

ટીકા—દાવો અરજ તથા અપીલો ઉપર આદ આનાની કાર્ટ શી સ્ટેમ્પ ચોડવો જોઇએ.

૮. જ્યારે, ફરિયાદ અરજના રૂપમાં ન હોય એવી કોઇ અરજ મામલતદારને રજુ કરવામાં આવે, અને તે અરજનો વિષય ૫ મી કલમમાં સમાઈ જાય છે એમ દેખાય ત્યારે, મામલતદારે, આ આકટ મુજબ શી શી દાદ મળી શકે છે તેનો પ્રકાર તે અરજ કરનારને સમજાવવો, અને તે અરજદાર એવી રીતે દાદ મેળવવાની ઇચ્છા દેખાડે તો, મામલતદારે તે ઇચ્છા તે અરજ ઉપર લખવી, અને ત્યાર પછી તે અરજ ૭ મી કલમની રૂએ રજુ કરેલી ફરિયાદ અરજ છે એમ ગણવું.

૯. જ્યારે ફરિયાદ અરજમાં ૭ મી કલમમાં નિરદિષ્ટ કરેલી વિગતો લખી ન હોય અથવા તેમાં નકામું લાંબાણું કર્યું હોય, ત્યારે, મામલતદારે વાદીની સોગત ઉપર તાબડોતો જગ્યાની લેવી, અને ૭ મી કલમમાં કહેલી જે વિગતો ફરિયાદ અરજમાં સ્પષ્ટ રીતે અને ખરેખરી લખેલી ન હોય તે તેની પાસેથી જાણી લેવી. અને તે જગ્યાની, તે ફરિયાદ અરજ ઉપર શેરાના રૂપમાં અથવા તેને જોડેલી પુરવણીના રૂપમાં લખી રાખવી. અને પછી તે લેખી જગ્યાની તે ફરિયાદ અરજનો એક ભાગ છે એમ ગણવું. જ્યારે વાદી ૭ મી કલમમાં લખેલી વિગતોમાંની કોઇપણ વિગત મેળવવા માટે સુદત માગે, ત્યારે મામલતદારે, સઘળી બાબતોનો એકંદર વિચાર કરતાં જે સુદત ચોખ્ખો લાગે તે તેને આપવી.

૧૦. ફરિયાદ અરજ રજુ કરવામાં આવી હોય અને તેના સંબંધમાં, જરૂર હોય તો ૯ મી કલમમાં કહેલી રીતે બ્યવસ્થા કરવામાં આવી હોય ત્યારે, મામલતદારે વાદીને તે અરજ ઉપર પોતાની રૂપરે ભર કોર્ટમાં સહી કરવાનું અને તેના ખસપણાની પ્રતિયાનો લેખ હેઠળ લખેલી રીતે અથવા તેવા મજકુરનો કરવાનું ફરમાવવું.

“હું અ, બ, વાદી, એકસાર કડે છું કે આ ફરિયાદ અરજીમાં જે લખ્યું છે તે મારી ઉત્તમ માહિતગારી તથા સમજણ પ્રમાણે ખરું છે.”

ટીકા—વાદી એ શબ્દમાં તેના વકીલનો અથવા કબુલ કરેલા મુખત્યારનો સમાવેશ થાય છે.

૧૧. (૧) ફરિયાદ અરજી ઉપર સહી તથા ખરાપણાની પ્રતિજ્ઞાનો લેખ યોગ્ય રીતે કર્યો છે એવો શેરા મામલતદારે તે ફરિયાદ અરજી ઉપર લખવો.

(૨) વાદીને લખતાં આવડ્યું નહિ હોય ત્યારે ખરાપણાની પ્રતિજ્ઞાનો લેખ તેની તરફથી ભર કોર્ટમાં બીજા પાસે લખાવવો, અને તેના ખરાપણા બાબત તેણે પોતાનાં નામ આગળ પોતાની નિશાની કરવી, અને એવે પ્રસંગે મામલતદારે લખવું કે વાદાના કલ્યાણી મારી રૂબરૂ ખરાપણાની પ્રતિજ્ઞાનો લેખ કર્યો છે અને વાદીએ પોતાની નિશાની મારી રૂબરૂ કરી છે.

૧૨. જ્યારે (અ) વાદી કલમ ૯ પ્રમાણે સોગન ઉપર જખાની આપવાની ના કહે અથવા, (બ) વાદી ૯ મી કલમ પ્રમાણે સોગન ઉપર જખાની આપવાને ખુશી હોય અથવા તેણે તેવી જખાની આપી હોય, પણ ૭ મી કલમમાં લખેલી વિગત ૯ મી કલમમાં કહેલી મુદતની અંદર આપવાની ના કહે, અથવા બીલકુલ આપેલ નહિ, અથવા, (ક) (૧) ફરીઆદ અને અરજી ઉપરથી એમ દેખાય કે દાવો કરેલી મિલકત અથવા ઉપયોગ ૫ મી કલમમાં લખેલા પ્રકારનો નથી. અથવા (૨) ફરિયાદ અરજી આપ્યાની અગાઉ છ મહિનાથી વધારે મુદત ઉપર ફરીઆદનું કારણ ઉત્પન્ન થયું હતું, અથવા (૩) વાદી, ફરીઆદ અરજી ઉપર કલમો ૧૦ તથા ૧૧ પ્રમાણે સહી અથવા તેના ખરાપણાની પ્રતિજ્ઞાનો લેખ કરવાનું ના કહે ત્યારે મામલતદારે તે ફરીઆદ અરજી ના મંજૂર કરવી.

૧૩. ફરિયાદ અરજીનો વિષય પોતાની હકુમતમાં નથી એવું મામલતદારની નજરમાં આવે તો તે અરજી યોગ્ય કોર્ટમાં આપવા સારૂ તેણે પાછી આપવી.

૧૪. (૧) ફરિયાદ અરજી લેવા લાયક હોય તો મામલતદારે તે લઈને ફાઇલ કરવી. તેણે પછી તે મુકદ્દમાના ઇન્સાફ સાફ એક સગવડ ભરેલો દિવસ તથા જગા નીમવી, અને આ પરિશિષ્ટના નમુના પ્રમાણેની નોટીસ વાદીને ખરચે પ્રતિવાદી ઉપર કાઢવી. પછી તેણે વાદીને નિમેસે દહાડાં તથા જગાએ, પોતાનાં દસ્તાવેજ તથા સાહેદો (જે હોય તો) સાથે લઈને હાજર થવાનું ફરમાવવું. (૨) મુકદ્દમાના ઇન્સાફ સાફ તારીખ ઠરાવવી તે, જે તારીખ નોટીસ કરી હોય તે તારીખથી દસ દિવસની અંદરની તથા પંદર દિવસ પછીની ઠરાવવી નહિ પણ મામલતદાર પુરતાં કારણ સર તેમ ન કરવાને મુખત્યાર છે. અને તે પ્રસંગે તેણે તે કારણો પોતાને હાથે નોંધી મુકવાં. (૩) મુકદ્દમાના ઇન્સાફ સાફ જગા ઠરાવવી તે, કાંતો મામલતદારની કચેરી ઠરાવવી અથવા મામલતદારના મત પ્રમાણે જે બીજી જગા પક્ષકારોને સગવડ ભરેલી હોય તે ઠરાવવી.

૧૫. (૧) જે દિવસ તથા જગા નીમી દશે તે દિવસે તથા તે જગાએ પોતાના સાહેદોએ હાજર રહેવા સારૂ તેઓને સમન કરવા એવું હરકોઈ પક્ષકાર કહે તો તે કામ સારૂ મામલતદારે સમન આપવા. (૨) કોઈ સાહેદ એવ વખતે હાજર થવાને ચૂકે અને સમન પ્રમાણે હાજર થવાનું તેને બની આવે એવી મુદતમાં આવ્યો છે એમ સાબિત થાય અને તે એવી રીતે હાજર ન થયો તેનો યોગ્ય સમગ્ર બતાવવામાં ન આવે તો, મામલતદાર, એવા સાહેદને પકડવા સારૂ વારંટ કહાડવાનાં પોતાનાં કારણ લખીને વારંટ કહાડવાને મુખત્યાર છે. (૩) સાહેદોને આ પ્રમાણે હાજર કરવામાં થયેલો ખર્ચ આપવા બાબતનું નિયમન, સેઓર્ડિનેટ સીવીલ કોર્ટમાં સાહેદોને હાજર કરાવવાના સંબંધમાં વખતે વખતે અમલમાં હોય તે કાનુનો પ્રમાણે કરવું.

ટીકા—સાક્ષીઓને બધ્યાં સી. પ્રો. કા. ઓ. ૧૬ ની રૂલ ૨ તથા ૪ મુજબ આપવા.

૧૬. (૧) નિમેસે દિવસે તથા જગાએ વાદી હાજર થવાનો અથવા પોતાના દસ્તાવેજ હોયતો તે રજુ કરવાને અથવા પોતાના સાહેદો હોય તો તેમને હાજર કરવાની તજવીજ કરવાનું ચુકશે. તો મામલતદારે પ્રતિવાદી હાજર થાય કે ન થાય તોપણ પ્રતિવાદી દાવો કબુલ કરે તે સિવાયને પ્રસંગે, ફરિયાદ અરજી ખર્ચ મુકાં કહાડી નાંખવી. (૨) કલમ ૧૪, પેટા કલમ (૧)માં ફરમાવ્યા પ્રમાણે વાદી હાજર થાય પણ પ્રતિવાદી હાજર ન થાય, અને પ્રતિવાદી ઉપર યોગ્ય રીતે નોટીસ બજાવીને, અને નોટીસમાં ઠરાવેલે દિવસે પ્રતિવાદી હાજર થઈ શકે તથા જવાબ દઈ શકે એવા પુરતા વખતમાં તે બજાવી છે એવી પોતાની આગળ પડેલા પુરાવા ઉપરથી મામલતદારની

ખાત્રી થાય તો, તેણે ફરિયાદ અરજીની એક તરફી ચોકશી કરીને નિઝાલ કરવો. પણ એવું કરાવ્યું છે કે, પેટા કલમ (૧) ની રૂએ ફરિયાદ અરજી કહાડી નાંખ્યાની અથવા પેટા કલમ (૨) પ્રમાણે એક તરફી નીઝાલ કર્યાની તારીખથી ૨૦ દિવસમાં કોઈ પણ વખતે કોઈ પક્ષકાર હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે મામલતદારની ખાત્રી કરશે, એટલે પ્રસંગે પ્રમાણે, કોઈ લાચારીની હકીકતથી મારાથી હાજર થવાયું નહીં, અથવા મારા દરતાવેજ રજુ કરાયા નહિ અથવા મારા સાહેદો હાજર કરી શક્યા નહિ એવી ખાત્રી કરશે. તો મામલતદારને અરજદારને ખર્ચે પ્રતિ પક્ષકાર ઉપર બે પરિશિષ્ટના નમુના પ્રમાણેની નોટીસ કરવાનો, અને પ્રતિ પક્ષકારનું કહેવું સાંભળ્યા પછી અરજદાર કહે છે તે પ્રમાણે તેને હાજર રહેવામાં ખર્ચખર્સ અટકાવ થયો હોતો એવી પોતાની ખાત્રી થાય તો, પોતે તે વખતે ઠરાવે તે જગ્યાએ તથા વખતે તે મુકદમાની ફરી ચોકશી કરવાનો અધિકાર છે. વળી એવું કરાવ્યું છે કે, વાદીને, પ્રતિવાદીનો ખર્ચ આપીને પોતાની ફરિયાદ પાછી ખેંચી લેવાનો ઉપરના કોઈ પણ ઠરાવો ઉપરથી બાધ આવતો નથી.

૧૭. (૧) જ્યારે ૧૬ મી કલમની પેટા કલમ (૨) માં લખેલે પ્રસંગે, મામલતદારની પોતાની આગળ પડેલા પુરાવા ઉપરથી પ્રતિવાદી ઉપરની નોટીસ યોગ્ય રીતે અને તેમાં લખેલે દિવસે તથા જગ્યાએ પ્રતિવાદી હાજર થઈને જવાબ દઈ શકે એટલી પુરતી મુદતની અંદર બજાવવામાં આવી છે એવી ખાત્રી ન થાય ત્યારે, તેણે તે મુકદમાનું કામ મુલતવી રાખવું, અને પ્રતિવાદી ઉપર ૧૪ મી કલમની પેટા કલમ (૧) પ્રમાણે નવી નોટીસ કહાડવી.

(૨) જે સાહેદોને યોગ્ય રીતે સમન કર્યો હોય અથવા જેને પકડવા માટે ૧૫ મી કલમની પેટા કલમ (૨) ની રૂએ વારંટ કહાડ્યું હોય તે સાહેદ ઠરાવેલે દહાડે તથા જગ્યાએ હાજર થવાને સુકશે તો, મામલતદાર, હાજર હોય તે લોકોની સાહેદી ઉપરથી પોતાને એમ દેખાય કે તેમ કરવા સારું પુરતું કારણ છે તો તે સાહેદને જખરીથી હાજર કરવામાં આવે ત્યાં સુધી ફરિયાદની ચોકશી કરવાનું કામ વખતે વખતે મુલતવી રાખવાને મુખત્યાર છે.

(૩) મામલતદાર, બીજા કોઈ પણ પુરતા કારણસર (આ કારણ તેણે લખી રાખવાં) એવા કામનો ઈન્સાફ પોતાને યોગ્ય લાગે તેટલી મુદત સુધા મુલતવી રાખવાને મુખત્યાર છે, પણ તે મુદત માસલ પ્રસંગે દશ દિવસથી વધારે હોવી ન જોઈએ.

(૪) આ કલમ પ્રમાણે જે તારીખ ઉપર કામ મુલતવી રાખ્યું હોય તે તારીખને ચોકશી સારું મુળની ઠરાવેલી તારીખ હોય તે પ્રમાણે તે તારીખને ૧૫ મી તથા ૧૬ મી કલમોનો ઠરાવ લાગુ પડશે.

૧૮. (૧) જે એકાદ સમીરનો કુદરતી અથવા યોગ્ય રીતે નિમાયલો વાલી હોય તો, તેને ફરિયાદ કરવાનો, અથવા તેના ઉપર ફરિયાદ કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) મામલતદાર, કામ ચાલતું હોય ત્યારે કોઈપણ વખતે, જે શખસને દાવો કરેલી મિલકતનો અથવા ઉપયોગનો અથવા એવા કોઈપણ લાગનો કબજો અથવા ભોગવટો તખ્તીલ કરી આપ્યો હશે તે શખસનું નામ, અથવા મુદાનો પરિપુર્ણ રીતે અને ઉત્તમ રીતે ઠરાવ કરવાનું કાર્ટને બની આવે તેટલા માટે જેને પક્ષકાર તરીકે દાખલ કરવાની જરૂર હોય તે શખસનું નામ, તે મુકદમાની હકીકત ઉપરથી, જરૂર હોય તે પ્રમાણે, વાદી અથવા પ્રતિવાદી તરીકે દાખલ કરવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે. પણ એવું કરાવ્યું છે કે કોઈપણ શખસને તેની સંમતી વગર વાદી તરીકે દાખલ કરવો નહિ. વળી એવું કરાવ્યું છે કે, ફરિયાદ ચાલતી હોય તે દરમિયાન જેને નામે મિલકત વિગેરે તખ્તીલ કરી આપી હોય તેવા શખસ સિવાયના બીજા જે શખસનું નામ સદરહુ પ્રમાણે ઉમેર્યું હોય તેની ખામતમાં સદરહુ ફરિયાદ ૫ મી કલમની પેટા કલમ (૩) ના કારણ સારું, એવા શખસનું નામ જે તારીખે ઉમેર્યું હોય તે તારીખે માંડવામાં આવી છે એમ સમજવું.

(૩) ફરિયાદ ચાલતી હોય તે દરમિયાન કોઈપણ પક્ષકાર મરણ પામે તે પ્રસંગે, (૧) એવાં મરણની તારીખ પછી એક મહિનાની અંદર અરજી કરવામાં આવે તો, મામલતદારે તે મૈયત પક્ષકારનો કાયદાસર વારસ પકીલ કાણ છે તે સંક્ષિપ્ત ચોકશી કરીને ઠરાવવું અને એવા વારસ પકીલનું નામ દફતરમાં તેણે દાખલ કરવું. (૨) જે એવી અરજી કરવામાં ન આવે તો, તે ફરિયાદ બંધ પડશે.

(૪) જ્યારે મામલતદાર કોઇપણ શખસનું નામ પ્રતિવાદી તરીકે ઉમેરવાનો હુકમ કરે અથવા નૈયત પ્રતિવાદીના કાયદેસર વારસ વડીલ તરીકે કોઇપણ શખસનું નામ દફતરમાં દાખલ કરે ત્યારે, તેણે એવા શખસ ઉપર ૧૪ મી કલમમાં ઠરાવ્યા પ્રમાણેની નોટીસ કાઢાડવી, અને ઇન્સાફનું કામ એવી નોટીસમાં લખેલે દિવસે ચાલશે.

૧૬. નીચેલે દહાડે અથવા જે દિવસ ઉપર કામ મુલતવી રાખ્યું હોય તે દહાડે મામલતદારે, ૧૬ મી કલમના ઠરાવોને પાત્ર, પોતાની રૂબરૂ જે પુરાવો ત્યાંને ત્યાં હોય તે સમજા, સાંભળવો તથા હેડળ લખેલા મુદ્દાઓનો ઇન્સાફ કરવા માંડવું એટલે:—

અ. જે વાદી એમ કહેતો હશે કે મારો અમુક મિલકતનો કબજો ગેરકાયદેસર રીતે તોડવામાં આવ્યો છે અથવા અમુક ઉપયોગ કરવાનું છીનવી લેવામાં આવ્યું છે, તો;—

(૧) દાવો કરેલી મિલકતનો અથવા ઉપયોગનો કબજો અથવા ઉપભોગ વાદીની પાસે અથવા તેના વતી કોઇ માણસની પાસે અથવા જેની મારફત તે દાવો કરેલો હોય તેની પાસે, ફરિયાદ ફેલ થયાની અગાઉના છ મહિનાની અંદર કોઇપણ વખતે હતો કે કેમ;

(૨) ફરિયાદની વખતે પ્રતિવાદીનો કબજો છે કે કેમ, અને હોય તો તેણે તે કબજો કાયદા પ્રમાણે યોગ્ય રીતે કામ ચલાવ્યા વગર બીજી રીતે લીધો છે કે કેમ;

બ. જે વાદી એમ કહેતો હશે કે અમુક મિલકત આખત અથવા ઉપયોગ આખત પ્રતિવાદીનો સત્તા પ્રકાર અથવા બીજો દહુ પુરા થયાને લીધે તે મિલકતનો કબજો કરવાનો તથા તે ઉપયોગ કરવાનું પાછું મળવાનો મારો હક છે તો;

(૧) વાદી પાસેથી અથવા જે માણસની મારફતે વાદી દાવો કરતો હોય તે માણસ પાસેથી પ્રાપ્ત થયેલા દહુથી તે મિલકતનો કબજો અથવા તે ઉપયોગનો ઉપભોગ પ્રતિવાદી કરે છે કે કેમ;

(૨) ફરિયાદ ફેલ કર્યાની અગાઉના છ મહિનાની અંદરના હરકાઇ વખતે એવો દહુ પુરા થયો છે કે કેમ,

(૩) સદરહુ પ્રતિવાદી જે માણસ દાવો કરેલી મિલકતનો અથવા ઉપયોગનો ફરિયાદ માંડવાની અગા- મઠિનાં બાર વર્ષની મુદતની અંદર અગાઉના ધણી અથવા અંશતઃ ધણી હોય તે માણસ સિવાય તથા એવા અગાઉના ધણી અથવા અંશતઃ ધણીના કાયદેસર વારસ વડીલ સિવાય બીજો કોઇ માણસ છે કે કેમ;

ક. જે વાદી એમ કહેતો હશે કે તે મિલકતનો કબજો અથવા ઉપયોગનો ઉપભોગ હજી સુધી મારી પાસે છે, પણ મારા કબજાને અથવા ઉપયોગને પ્રતિવાદી હરકત અથવા અડચણ કરે છે અથવા હરકત અ- થવા અડચણ કરવાનો તેણે ચલ કર્યો છે, તો;—

(૧) દાવો કરેલી મિલકતનો અથવા ઉપયોગનો કબજો અથવા ઉપભોગ વાદીની પાસે અથવા તેની વતી કોઇપણ માણસની પાસે ખરેખર છે કે કેમ ?

(૨) તેના સદરહુ પ્રકારના કબજાને અથવા ઉપભોગને પ્રતિવાદી હરકત અથવા અડચણ કરે છે કે કેમ અથવા પ્રતિવાદીએ હરકત અથવા અડચણ કરવાનો ચલ કર્યો છે કે કેમ;

(૩) ફરિયાદ ફેલ થયાની અગાઉના છ મહિનાની અંદર, સદરહુ પ્રકારની હરકત અથવા અડચણ અ- થવા સદરહુ પ્રકારની ચલ કરેલી હરકત અથવા અડચણ પ્રથમ શરૂ થઇ છે કે કેમ; ?

(૪) મામલતદારને તેમ કરવું જરૂરનાં કારણસર યોગ્ય લાગે તો તેને પક્ષકારોને યોગ્ય નોટીસ આપીને તથા તેમની સમક્ષ, જે કોઇપણ શખસને સમન કર્યો ન હોય અથવા હાજર કર્યો ન હોય તે શખસને સાહેદ તરીકે સમન કરીને તેની જગ્યાની લેવાનો અને જે દસ્તાવેજ બેમાંના એકે પક્ષકારે માગ્યો અથવા હાજર કર્યો ન હોય તે માગવાનો અને સાબિત કરાવવાનો અધિકાર છે, અને પોતાને યોગ્ય લાગે, તો તકરારી મિલકત પક્ષકારની રૂબરૂ અથવા તેમને યોગ્ય નોટીસ આપ્યા પછી જાતે જઈને તપાસવાનો અધિકાર છે.

(૫) મામલતદારે, દરેક સાહેદની જગ્યાની લેવાતી જગ્યા તેમ તેમ તેની જગ્યાનીની મતલબનું પોતાને હાથે ટાંચણ કરવું. અથવા તે ઉપર સહી કરવી અને પોતાના ઠરાવનાં કારણો હુકમમાં લખવાં.

(૬) સદરહુ મુદ્દા આખતનો મામલતદારનો ઠરાવ વાદીની તરફથી હોય ત્યારે મુકદમાની હકીકત પ્રમાણે હુકમ કરવાનું મામલતદારને અવશ્ય લાગે અને જે પોતાને ૫ મી કલમની રૂબરૂ મળેલા અધિકારની જવાબદારી

હોય તે હુકમ તેણે કરવો, અને તેના ઠરાવ પ્રતિવાદીની તરફથી હોય ત્યારે, તેણે ફરિયાદી કાઢાડી નાંખવી. સદરહુ એ પ્રસંગે પૈકી કોઇપણ પ્રસંગે ફરિયાદનો ખર્ચ, બજવણીના ખર્ચ સુદ્ધાં, જેની વિરૂદ્ધ નીકાલ થાય તેણે આપવો.

ટીકા—જમીનના માલિક પોતાની જમીન ભાડુતોને ભાડે આપી હોય તે પોતાના ભાડુતનો કબજો છીનવી લે તો તેની ફરીઆદ મામલતદાર કોર્ટમાં લાવવાનો હક નથી.

૨૦. મામલતદારનો દરએક હુકમ. પછી તે ફરિયાદ અરજી ના મંજુર કરવા બાબતનો કે પાછી આપવા બાબતનો હોય અથવા દાવો મંજુર કરવા બાબત કે ના મંજુર કરવા બાબત હોય તે હુકમ મામલતદારે તે અરજી ઉપર લખવો તથા બરકારટમાં, તેજ દીવસે અથવા બીજે કોઈ પણ દીવસે વાંચવો, અને એવા બીજા દીવસની યોગ્ય નોટીસ તેણે તે પક્ષકારોને અથવા તેમના પક્ષીકારોને આપવી, અને તે હુકમના કારણો તેણે ટુંકમાં દફતરમાં લખવાં.

૨૧. (૧) મામલતદારનો નીકાલ કબજો આપવા બાબત અથવા ઉપયોગ કરવાનું પાછું આપવા બાબત હોય તો તે નીકાલ તેણે ગામના કામદારોને અથવા પોતાના તાબામાંના કોઇ પણ અમલદારને અથવા બીજા કોઈ માણસને પોતાને યોગ્ય લાગે તેવા હુકમ કરીને અમલમાં આણવો. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, આ આક્ટમાં ગમે તે ઠરાવ હોય પણ, જ્યારે મામલતદારે જમીનનો કબજો આપવાનો નીકાલ કર્યો હોય તે વખતે એવી જમીનમાં પ્રતિવાદીએ અથવા તેના ખર્ચે વાવેલું તુલ ઉભું હોય અને મામલતદારની ખાતરી થાય કે તે શુદ્ધ શુદ્ધિથી વાવવામાં આવેલું છે, ત્યારે મામલતદાર એવી જમીનનો કબજો માગનાર વાદીને તે કબજો નિચે લખ્યું છે ત્યાં સુધી નહિ આપવાનો હુકમ કરવાને મુખ્યત્વાર છે, અને જો પ્રતિવાદી તે મતલબની અરજી કરે અને ફરિયાદીનો ખર્ચ આપવા સાફ પુરતું તારણ આપે અથવા કોર્ટમાં પુરતી રકમ અનામત મુકે, તો મામલતદારે તેવો હુકમ કરવોજ જોઇએ.

(અ) એવા તુલનો એવી વખતે જો બંનેર ભાવ હોય તે ભાવે મામલતદારના હુકમની રૂપે તેની જો કિંમત ઠરાવવામાં આવે તે કિંમતે વાદીને તે તુલ લેવાનું કબજા કરે ત્યાં સુધી, એવી કિંમતમાં પ્રતિવાદીએ સરકારના ધારાના હક્કોની જો રકમ ચાલુ વરસ માટે ભરી હોય તે રકમનો સમાવેશ થશે, અથવા (બ) જ્યારે સદરહુ વાદી ઉપરની કિંમતે તુલ લેવાને નારાજ હોય, ત્યારે પ્રતિવાદીને તે તુલ એકઠા કરવા સાફ જોટલો વખત પુરતો હોય તેટલો વખત વીતે ત્યાં સુધી—આ પેટા કલમના વિશેષ ઠરાવની રકમ (અ ની રૂપે કરેલી કિંમત મામલતદારની મારફત પ્રતિવાદીને આપવી. અને તે વાદી પાસેથી જમીન મહેસુલની બાકી પ્રમાણે વસુલ કરી શકશે.

(૨) મામલતદારનો નીકાલ તાકીદ આપવા બાબત હોય, તો તેણે તે તાકીદ કે પરિશીલના નમુના પ્રમાણે તૈયાર કરાવવી તે પ્રતિવાદી હાજર હોય તો, તેને લાંબ આપવી, અથવા આપવા તે હાજર ન હોય તો તેની ઉપર બજવવા સાફ ગામના કામદારોની પાસે અથવા પોતાના તાબા હેઠળના કોઇ પણ માણસની પાસે મોકલવી.

(૩) મામલતદાર ખર્ચ આપાવવાનો ઠરાવ કરે, ત્યારે તે ખર્ચ બજવણીના ખર્ચ સુદ્ધાં તે આપવાનો જો પક્ષકારને હુકમ કર્યો હોય તેની પાસેથી જમીન મહેસુલની બાકી પ્રમાણે વસુલ કરી શકશે.

(૪) પેટા કલમ (૨) ની રૂપે આપેલી તાકીદ ન માનનાર શખસને હિંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની કલમ ૧૮૮ મી પ્રમાણે શિક્ષા કરી શકશે.

૨૨. ૨૩ મી કલમની પેટા કલમ (૨) ના અને કલમ ૨૪ ના ઠરાવોને પાત્ર જો પક્ષકારને મામલતદાર કબજો આપશે અથવા ઉપયોગ કરવાનું પાછું આપશે અથવા જેના લાભમાં તાકીદ હુકમ આપશે, તે પક્ષકાર કબજો અથવા ઉપયોગ કાઢાડી લેવામાં આવશે ત્યાં સુધી તે કબજો અથવા ઉપયોગ રહેશે, પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, જો પક્ષકારથી વિરૂદ્ધ મામલતદારનો નીકાલ થયો હશે, તે પક્ષકારને જોટલી મુદત સુધી કોઈ મિલકતનો કબજો મળ્યો નહિ હોય અથવા કોઇ ઉપયોગનો ઉપયોગ કરવા દીધો નહિ હોય તે મુદતની દરમિયાનની ઉપજ યોગ્ય દીવાની કોર્ટમાં ફરિયાદ કરીને વસુલ કરવાને તે પક્ષકારને આ કલમના કોઇ પણ ઠરાવ ઉપરથી હરકત આવે છે એમ સમજવું નહિ. વળી એવું ઠરાવ્યું છે કે, કોઇ પણ મિલકતના કબજા બા-

ખત અથવા ૨૧ મી કલમની પેટા કલમ (૧) ના વિશેષ દરાવની રૂએ જેની વ્યવસ્થા કરી હોય એવા તુલ ઉપરના હક બાબત અથવા તેની કીમત બાબત મામલતદારે કરેલો નીકાલ કોઇ પણ દિવાની કોર્ટમાં તેના પક્ષકારોની અથવા તેઓના સંબંધથી હાવે કરનારા બીજા માણસોની દરમિયાન આગળ કોઇ ફરિયાદ થાય તેમાં અથવા બીજી કામ ચાલે તેમાં નિરંતર છે એવું સમજવું નહિ.

૨૩. (૧) આ આકટ પ્રમાણે મામલતદારે કરેલા કોઇ પણ હુકમ ઉપર અપીલ ચાલશે નહિ.

(૨) પણ કલેક્ટર આ આકટ મુજબની ફરિયાદના કાગળ પત્ર મંગાવીને તપાસવાને મુખત્યાર છે, અને જે તેને એમ લાગે કે એવી ફરિયાદમાં ચલાવેલું કોઇ પણ કામ કે કરેલો કોઇ પણ ફરાવ અથવા હુકમ ગેર-કાયદેસર છે. અથવા અયોગ્ય છે તો, તે આ આકટને વિરૂદ્ધ ન હોય એવો તથા પોતાને યોગ્ય લાગે એવો હુકમ પક્ષકારોને યોગ્ય નોટીસ આપ્યા પછી કરવાને મુખત્યાર છે.

(૩) જ્યારે કલેક્ટર આ આકટ પ્રમાણે કોઇ પણ કામ ચલાવે ત્યારે તે આ આકટ પ્રમાણેની કોર્ટ છે એમ સમજવું.

૨૪. મુજબની હાઇકોર્ટ મુજબ ઇલાકાના બીજા ભાગોમાં મામલતદારોની કોર્ટો ઉપર જે અધિકાર ચલાવે છે તેજ અધિકાર, સિંધના જ્યુડિશીયલ કમિશનરની કોર્ટ સિંધ પ્રાંતમાંની મામલતદારોની કોર્ટો ઉપર ચલાવવાને મુખત્યાર છે.

૨૫. જે કોઇ પણ વાદીને આ આકટ મુજબની ફરિયાદ અરજી અમુક મુદ્દાની બાબતમાં ખોટી છે એવું માલુમ હોય અથવા લાગતું હોય અથવા ખરી છે એવું લાગતું નહિ હોય તે અરજી ઉપર સહી કરશે તથા તેના ખરાપણની પ્રતિજ્ઞાનો લેખ કરશે તેણે હીંદુસ્તાનના ફોજદારી કાયદાની ૧૯૩ મી કલમ પ્રમાણે શિક્ષા કરવા લાયક ગુન્હો કર્યો છે એવું સમજવું.

૨૬. આ આકટની રૂએ નીચે લખેલા પ્રકારની ફરિયાદ ચાલશે નહિ,

અ સરકારનો જે કોઇ પણ અમલદાર વિદ્યમાન કાળે અમલમાં હોય એવા કોઈ પણ કાયદાની રીતે યોગ્ય રીતે નિમાયલા મેનેજર અથવા પાલન કરનાર તરીકે કામ કરતો હોય તે સિવાયને પ્રસંગે તેણે પોતાના હુદ્દાની રૂએ કરેલા અથવા કર્યાનું કહેવામાં આવતા કોઇ પણ કૃત્યના સંબંધમાં સરકાર સામેની અથવા એવા અમલદાર સામેની ફરિયાદ, અથવા.

(બ) કોઇ પણ કમળે છોડાવ્યાની, કમળે પાછો મળવાની અથવા તેને હરકત કર્યાની જે બાબત, આ આકટની રૂએ અથવા કોઇ પણ દિવાની કોર્ટમાં, અથવા સન ૧૮૮૯ ના ફોજદારી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાના ૧૨ મા આબની રૂએ, અગાઉ ચાલેલા જે કામમાં વાદી અથવા તેની પહેલાંના હિત સંબંધ ભોગવનાર શખ્સ પક્ષકાર હોય તે કામનો વિશય હોત તે બાબત સંબંધી ફરિયાદ.

નરવાદારી અથવા ભાગીદારોનો કાયદો.

(સને ૧૮૬૨ નો એક્ટ ૫ મા)

૧ ભાગદારી અથવા નરવાના ગામના ભાગનો પેટાનો ભાગ મંજુર કર્યો હોય તે સિવાય તે ભાગનો બીજો કંઈ પેટા ભાગ, દીવાની કોર્ટના હુકમથી જન્મ થવાને, કે વેચાવાને લાયક નથી. અને ધરધારની જમીન કે ઇમારત બાંધવાની જમીન, કે ધરવાડો, સદરહુ પ્રકારના જે ભાગના અંગતું કે મંજુર કરેલા પેટા ભાગના અંગતું હોય તેને, ભાગથી કે પેટાના ભાગથી જુદું પડે એવી રીતે સદરહુ કોર્ટનો કોઇ પણ હુકમ બંધવવો નહિ.

ટીકા—ભાગ અથવા હુકડો જે મંજુર કરેલો નથી તે જમીનમાં મુઝી શકાતાં નથી પણ આખો ભાગ મુઝી શકાય છે નરવાનો આખો ભાગ કે તેનો પેટા ભાગ જે મંજુર કરેલો છે તે વેચી શકાય છે સરકારી દફતરે નરવાનાં જેટલાં ખાતાં ચાલતાં હોય તેટલાંજ નરવાના મંજુર કરેલા ભાગ સમજવા. મંજુર કર્યા વગર નો નરવાનો પેટાભાગ દીવાની કોર્ટના હુકમથી જમીનમાં લઈ શકાય નહીં તેમ વેચી શકાય નહીં.

૨. જ્યારે હરકોઇ ભાગદારી કે નરવાના ગામના પેટા ભાગ મંજુર કર્યા હોય તે સિવાય તે ભાગનો બીજો કંઇ હિસ્સો, જમ કરવાનો, કે વેચવાનો કે સદરહુ પ્રકારના ભાગના અંગની કે મંજુર કરેલા પેટાના ભાગના અંગની કંઇ ધરધારની જમીન કે ઇમારત બાંધવાની જમીન (ગલાંજી) કે ધરવાડો હોય તે જમી કરવાના કે તે વેચવાનો કોઇ દિવાની કોર્ટનો હુકમ થયો હોય, ત્યારે તે ભાગદારી કે નરવાનું ગામ જે જીલ્લામાં હોય તે જીલ્લાના કલેક્ટરને કે બીજા મુખ્ય રેવન્યુ અમલદારને, તે સુદરહુમાનો પક્ષકાર નહિ હોય તોપણ, સદરહુ રકમ રદ કરીને આ આકટના હરાવો અમલમાં લાવવાને માટે દિવાની કોર્ટને અરજ કરવાને અધિકાર છે. અને સુદરહુમાને આ એક્ટ લાગુ છે. એવું સદરહુ પ્રમાણે દરખાસ્ત કરતી વખતે, જીલ્લાના કલેક્ટરે અથવા બીજા મુખ્ય રેવન્યુ અમલદારે હાજર કરેલા પુરાવા ઉપરથી, કોર્ટની નજરમાં આવે તો તે હુકમ કોર્ટ રદ કરેલો, અને આ એકટના હરાવ અમલમાં લાવવા કોર્ટના હુકમનામા ઉપર જે પ્રમાણે અપીલ આવે છે, તે પ્રમાણે સદરહુ પ્રકારની દરખાસ્ત ઉપર સદરહુ કોર્ટ હુકમ કરશે, તે ઉપર અપીલ આવશે.

ટીકા—નરવાની જમીનની પેટા ભાગદારોમાં વહેંચણી થઇ શકે છે. વહેંચણીના હુકમનામાની બજાવણીને આ કલમ લાગુ નથી,

૩. હરકોઇ ભાગીદારી કે નરવાદારી ગામના ભાગનો પેટાનો ભાગ મંજુર કર્યો હોય, તે સિવાયનો બીજો કંઇ હિસ્સો, બીજાને કરી આપવો, અથવા ધરણે મૂકવો, કે બીજી રીતે તે ઉપર કરજ લાગુ કરવું કે તેને જોખમમાં નાંખવો તે કાયદેસર નથી, અથવા સદરહુ પ્રકારના ભાગના અંગની કે મંજુર કરેલા પેટાના ભાગની અંગની, ધરધારની જમીન, કે ઇમારત બાંધવાની જમીન, કે ધરવાડો, હોય તેને ભાગથી કે તે ભાગના મંજુર કરેલા પેટાના ભાગથી જુદું પાડીને, બીજાને કરી આપવું. અથવા વખત લખી આપીને સોંપવું, અથવા ધરાણે મૂકવું, કે તે ઉપર બીજી કોઇ રીતે કરજ લાગુ કરવું, કે તે જોખમમાં નાંખવું તે કાયદેસર નથી.

આ કલમના હરાવ વિરૂદ્ધ બીજાને કરી આપ્યું હોય, કે ખત લખી આપીને સોંપ્યું હોય, કે ધરાણે મૂક્યું હોય, કે તે ઉપર કરજ લાગુ કર્યું હોય, કે તેને જોખમમાં નાંખ્યું હોય તો તે રદ છે, એમ સમજવું. અને જે ભાગદારી કે નરવાના ગામના ભાગનો પેટાનો ભાગ, મંજુર કર્યો હોય તે સિવાય તે ભાગનો બીજો કંઇ હિસ્સો, અથવા તે ભાગના અંગની કે મંજુર કરેલા પેટા ભાગના અંગની ધરધારની જમીન, કે ઇમારત બાંધવાની જમીન એટલે ગલાંજી કે ધરવાડો, આ કલમના હરાવ વિરૂદ્ધ કલાણા માણસના કે માણસોના કબજામાં છે, એવું ચોખ્ખી રીતે ચોકસી કર્યા પછી જીલ્લાના કલેક્ટરની કે મુખ્ય રેવન્યુ અમલદારની નજરમાં આવે તો, સંકેત રીતે કામ ચલાવીને તે માણસોના કે માણસોનો કબજો દુર કરવાનો, અને પોતાની નજરમાં જોના હક આવતો હોય તેને તે કબજો આપવાનો, જીલ્લાના કલેક્ટરને કે બીજા મુખ્ય રેવન્યુ અમલદારને અધિકાર છે.

અને આવી બાબતમાં કલેક્ટર જે હુકમ કરે, તે કાયદેસર છે કે નહીં, તેના કાયદાસરપણા બાબત ચોકસી કરવાની ફરિયાદ સદરહુ પ્રકારનો હુકમ બજાવવાની તારીખથી ત્રણ માસમાં કરવી જોઇએ.

ટીકા—આ કલમ ખાનગી રીતે થતા વેચાણ કે ગીરોને લાગુ પડે છે. આ એક્ટ અમલમાં આવતા પહેલાં થયેલા નરવાના મંજુર કર્યા સિવાયના હુકમના વેચાણ, ગીરો, કે પટા કાયદેસર સમજવા તેમ આ આકટ પહેલાંના ન્યુ ખેડુતે ખેડ હક વેચાણ આપ્યો હોય તો તે પળી શકે છે. આ કલમ પ્રમાણે નરવાની જમીન ના મંજુર કર્યા સિવાયના ભાગનું વીલ, બક્ષીસ કે દ્રુષ્ટ થઇ શકે નહિ. પણ જે કોઇ દત્તક લે, તો દત્તક લીધેલો છોકરો તેના ખાતા પૈકીની જમીન ભોગવી શકે છે ખાતાની જમીનનો પેટા ભાગદાર પોતાના ભાગની જમીન વેચાણ કે ગીરો આપી શકતો નથી, પણ તે તેના ખા ખા પૈકીના બીજા પેટા ભાગદારને આપી શકે છે. નરવાનો મંજુર કર્યા વગરનો ભાગ વેચાણ કે ગીરો કોઈ રાખે અને તે પછી કબજો ન મળવાથી, દાવો કરે તો તે રદ કરવામાં આવે છે. કારણ વેચાણ કે ગીરો આ કલમ પ્રમાણે રદ બાતલ છે. એક માણસ નરવાનો મંજુર કર્યા વગરનો ભાગ વેચાણ કે ગીરો રાખીને તે આપનારને જ ગણવત લખી લઇ ખેડવા આપે, પછી તે કબજો ન આપે તો, તેના વેચાણ કે ગીરો ખત રદ બાતલ હોવાથી દાવો રદ થાય છે, નરવાનો મંજુર કર્યા વગરનો ભાગ અથવા અપાસે ગીરો રાખી, કે ને ખેડવા આપી, પછી જે કે તેને જમીનનો કબજો કે દાણ ન આપતો હોય તો અથવા દાવો કરે, તેમાં જે કે ગણવત નરવાના મંજુર કરેલા

ભાગનું ન હોવાથી રદ પાતલ છે, પણ ક એ તે જમીન ખેડી છે, તેથી તેની ઉપજ આ ને આપવા તે જવાબદાર છે. જેથી તે જમીન આ ને આપવાને અને ખેડે ત્યાં સુધી ઉપજ આપવાને બંધાયેલો છે. વેચાણ વીગેરે કલેક્ટરના રદ કરી શકે છે તેમ નથી પણ દીવાની કોર્ટ પણ રદ કરી શકે છે. કલેક્ટરને આ કલમ પ્રમાણે વેચાણ રદ કરી કબજે પાછો અપાવવાને મુદતનો બાધ આવતો નથી. કલેક્ટરના હુકમ ઉપર દીવાની કોર્ટમાં દાવો હુકમની તારીખથી ૩ માસની અંદર કરી શકાય છે. વેચાણ કે ગીરો વીગેરે રાખનાર પાસે જ્યારે કલેક્ટરે કબજે લઈ લીધો હોય ત્યારે તેણે વેચાણ વીગેરે સાટે આપેલો અવેજ પાછો મેળવવા, કબજે મળે ત્યારથી ૩ વરસની અંદર દીવાની કોર્ટમાં કરી શકાય છે. તેવા દાવામાં ટ્રાન્સફર ઓફ પ્રોપર્ટી એક્ટની ૫૫ મી કલમ પ્રમાણે વેચાણ આપનાર, રાખનારની સાથે બંધાય છે કે તેને વેચવાનો હક છે. પણ નરવાનો મંજુર કર્યા વગરનો હુકમો વેચવાને તેને હક નથી, છતાં તે વેચે છે તો તે ઉપરની કલમથી વેચાણ રાખનારના લાભમાં ઉત્પન્ન થતો કરાર તોડે છે. તેથી તેના ઉપર કરાર તોડ્યા બદલ દાવો લાવી શકાય તે દાવો વેચાણ ખત રજીસ્ટર્ડ થવાની તારીખથી ૬ વરસમાં કરવાને રજીસ્ટર વગરનું હોયતો ૩ વરસમાં કરવો. વળી તેમાં “ આ જમીન આજ રોજ તમારે કબજે હવાલે સોંપી છે, તેમાં જે કાંઈ હેલો હરકત કરે તેનો અમે તથા અમારા વારસો જવાબદાર ” આવો કરાર લખેલો હોય છે તેથી તે વેચાણ કે ગીરો રાખનારને કબજે મળ્યા પછી તેનો કબજો જતો રહ્યો હોય તો તેને લાગુ પડે છે તેમજ કોન્સ્ટ્રક્ટ એક્ટની ૬૫ મી કલમ પ્રમાણે જમીનનો કબજો લઈ લે છે ત્યારે કરાર રદ થાય છે, ત્યારે તે કરારના પક્ષકારો તેઓએ એક બીજાની પાસેથી જે કંઈ લીધું હોય તે પાછું આપવાને બંધાયેલો છે. આ એક્ટનું ઉલ્લંઘન કરીને કરેલો કરાર ૬૫ મી કલમમાં આવી જાય છે. તેથી તે કલમના આધારે વેચાણ વીગેરે આપનાર, પોતે લીધેલા પૈસા પાછા આપવા બંધાયેલો છે, પણ ટ્રસ્ટ એક્ટની કલમ ૮૪ પ્રમાણે ગેરકાયદેસર કરારનો કાંઈપણ પક્ષકાર પોતે જે કંઈ બીજાને આપ્યું હોય તે બીજા પાસેથી, (૧) જ્યારે કરાર પ્રમાણે પક્ષકારોનું વર્તન થયું ન હોય ત્યારે, અને (૨) કરાર ગેરકાયદેસર છે, એવું તે કરાર કરતી વખતે જાણતા ના હોય ત્યારે એવા સંજોગો સિવાય પાછા માગી શકતો નથી. આમાં પૈસા લઈ દસ્તાવેજ થાય છે એટલે ૧ લો અપવાદ લાગુ પડતો નથી પણ બીજા અપવાદમાં કેસ આવતો હોય તો વેચાણ વીગેરે રાખનાર પૈસા પાછા માગી શકે. બીજા અપવાદ પ્રમાણે પૈસા માગનારની કરાર કરતી વખતે શુદ્ધ દાનત હોવી જોઈએ. તેથી જો વેચાણ રાખનાર પોતે જે જમીન રાખે તે જો નરવાનો મંજુર કર્યા વગરનો ભાગ છે. એમ જાણીને રાખતો હોય તો તેની શુદ્ધ દાનત નથી એમ કહી શકાય, અને જ્યારે શુદ્ધ દાનતથી તે કેસ બીજા અપવાદમાં આવતો નથી જેથી વેચાણ વીગેરે રાખનારનો પૈસા પાછા લેવાનો દાવો રદ કરવો જોઈએ (૧૯. અલ્લા. પા. ૩૫ પી. જે ૮૮ પા. ૯) નરવાના મંજુર કર્યા વગરનો ભાગનું ગીરો કરવામાં કે જાણના પટે આપવામાં આવ્યું હોય, અને ગીરો રાખનાર કે ખેડુતના કબજામાં તે જમીન ૧૨ વરસ ઉપરાંતથી કબજામાં હોય, તો તેનો ગીરો પુરતો અને ખેડુત તરીકેનો પ્રભુ હક થઈ જાય છે એટલે તે કાયદેસર ગીરોદાર કે ખેડુત છે એમ સમજવું. નરવાનો મંજુર કર્યા વગરનો ભાગ વેચાણ રાખ્યો હોય અને તે વેચાણ થયા બાદ ૧૨ વરસ ઉપરાંતનો કબજો થઈ ગયો હોય તો તેનો કબજો પાછો લઈ શકતો નથી.

૪. સદરહુ પ્રકારના હરકોષ ગામનો ભાગ, કે ભાગનો મંજુર કરેલો પટાનો ભાગ, તથા તે ભાગના અંગની, કે પટાના ભાગના અંગની, ધરધારની જમીન, તથા ઇમારતની જમીન એટલે ગભાણુ તથા ધરવાડા એ બધું મળીને તે બાબત સદરહુ પ્રકારનો હુકમ આપીને, તે અમલમાં લાવવાનો અધિકાર બીજી રીતે કાયદા ઉપરથી હોય, તો તેવો હુકમ આપીને તે અમલમાં લાવવાની, આ એક્ટના કોઈપણ ઠરાવથી મના થાય છે એમ સમજવું નહિ.

ટીકા—આ કલમ પ્રમાણે નરવાનું આપું આનું, તેના અંગના ગભાણુ સાથે જમીનમાં સુધી શકાય છે. ખેડુતનું ધર જે નરવાના આખા ભાગ સાથે હોય તો જમીનમાં સુધી શકાય છે.

૫. સદરહુ પ્રકારના કોઈ ગામનો ભાગ, કે ભાગનો મંજુર કરેલો પટાનો ભાગ, ધરધારની જમીન, અથવા ઇમારતની જમીન એટલે ગભાણુ, કે બીજું જે કંઈ તેના અંગનું હોય તે સુદ્ધાંત, બીજાને કરી આપવાનો, કે ખત લખી આપી બીજાને સોંપવાનો, કે ધરેણે મુકવાનો, કે તે ઉપર કરજ લાગુ કરવાનો, કે તેને

નેખમમાં નાંખવાનો અધિકાર; બીજી રીતે કાયદા ઉપરથી હોય, તો તે પ્રમાણે બીજાને કરી આપવાની, કે ખત લખી આપી બીજાને સોંપવાનો કે ઘરેણે મુકવાની કે તે ઉપર કરજ લાગુ કરવાની, કે તેને નેખમમાં નાંખવાની, આ એકટના કોઇ હસવ ઉપરથી મના થાય છે, એમ સમજવું નહિ. ભાગદારી કે નરવાના ગામના ભાગ, કે ભાગના મંજુર કરેલા પેટાના ભાગ છે, તેના વળી દીરસા નહીં પડે તથા ભાગના અંગની કે ભાગના મંજુર કરેલા પેટાના ભાગની અંગની ધરધારની જમીન, અથવા ઇમારત બાંધવાની જમીન એટલે મલાણુ, અથવા બીજા ધરવાડો હોય, તે તે ભાગથી કે મંજુર કરેલા પેટાના ભાગથી જુદું નહીં પડે એવી આ એકટની મતલબને ઉદ્દેશ છે.

૬. (૧) જ્યારે ભાગદારી કે નરવાદારી વહીવટ પ્રમાણે ધારણ કરેલી કોઇપણ જમીન, સને ૧૯૧૦ નો ભાગદારી કે નરવાદારી વહીવટનો એકટ શરૂ થતા પહેલાં કે પછી, તે વહીવટ પ્રમાણે ધારણ કરવામાં આવતી બંધ પડી હોય, ત્યારે તે જમીન અમુક દર્શાવેલી તારીખથી પાછી ભાગદારી કે નરવાદારી વહીવટ મુજબ ધારણ કરવી એવું જાહેર કરવાનો મવર્નર ઇન કૌન્સિલને અધિકાર છે, અને એવું જાહેર કરવામાં આવે ત્યારે, આ એકટના હસવો એવી જાહેર ખબરમાં જણાવેલી તારીખથી સદરજુ જમીનને લાગુ પડશે.

પણ એવું હસવું છે કે, જ્યારે કોઇ પણ જમીનના સંબંધમાં આ કલમની રૂએ જાહેર ખબર કાઢવામાં આવી હોય, ત્યારે ૧-૨-૩ કલમોના હસવો, સદરજુ જમીન જે મુદત સુધી ભાગદારી કે નરવાદારી વહીવટ પ્રમાણે કરવામાં આવી ના હોય, તે મુદત દરમિયાન કરેલા કોઈ પણ દુમાલા, એસાઇમેન્ટ, ગીરો, ચાર્જ કે બોળના સંબંધમાં લાગુ પડશે નહિ.

(૨) પેટા કલમ (૧) માં જણાવેલી જાહેર ખબર મુબાઇ સરકારી ગેઝેટમાં જાહેરનામું જાપીને આપવી જોઇએ. તથા અમુક નિર્દિષ્ટ કરેલી તારીખે તેવી જાહેર ખબર આપવાના સરકારના ઇરાદાની નોટીસ તે જાહેર ખબર પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે તેની પહેલાં એક મહિના અગાઉ મુબાઇ સરકારી ગેઝેટમાં આપવી જોઇએ. અને એવી રીતે નિર્દિષ્ટ કરેલી તારીખથી આજમાં આજ એક અગાડીઆ અગાઉ હિત ધરાવનાર સખસોમાંનો કોઇપણ સખસ, કોઇ સુચના કે હરકત રજુ કરશે, તો તે ઉપર સરકાર ગોચ વિચાર કરશે.

ટીકા—આ કલમ સને ૧૯૧૦ ના સુધારાના કાયદાથી દાખલ કરી છે.

ગુજરાતના તાલુકદારો બાબતનો આકટ.

(સને ૧૮૮૮ નો ૬ ઠા.)

૧. (૧) આ આકટને સને ૧૮૮૮ નો ગુજરાતના તાલુકદારો બાબતનો કાયદો કહેવો (૨) તે અમદાવાદ, ખેડા, ભરૂચ અને પંચમહાલ જિલ્લાઓનેજ લાગુ પડે છે.

૨. આ 'તાલુકદાર' એ શબ્દમાં ઠાકોરનો, મેવારીનો, કસબાતીનો, તથા નાયકનો અને જે મુળ ગામેતી પ્રત્યક્ષ સરકાર પાસેથી જમીન ધારણ કરતો હોય તે મુળ ગામેતીનો સમાવેશ થાય છે.

૩. 'નોંધેલા તાલુકદાર' એનો અર્થ જે કોઈ એકના એક તાલુકદારનું નામ, કે તાલુકદારી એસ્ટેટના કેટલાક સહભાગીદારો પૈકી જે સૌથી વડા કે મુખ્ય તાલુકદારનું નામ સરકારી દફતરમાં સદરજુ મંજૂરની એસ્ટેટ ધારણ કરનાર તરીકે કે સદરજુ એસ્ટેટ ધારણ કરનારા જુદા જુદા સહ ભાગીદારોના વારસ વધીલ તરીકે કાયદેસર નોંધ્યું હશે તે એકનો એક તાલુકદાર કે તે સૌથી વડા કે મુખ્ય ભાગીદાર.

૪. 'જમા' એટલે તાલુકદારે સરકારમાં આપવાનું જમીન મહેસુલ.

૫. 'બીજાને નામે કરી આપવું' એટલે માલકીપણું બીજાને નામે કરી આપવું.

'બોળે' આ શબ્દમાં ધરાણીઆ હકનો, ચાર્જનો, બીજાની વસ્તુનો ઉપભોગ કરવાના હકની દેણગીનો તથા સામાન્ય બેહુતના કે જોને નામે કરી આપ્યું હોય તે માણસના કે તાલુકદારના હિતસંબંધ સિવાયના બીજા કંઈ પણ હિત સંબંધનો સમાવેશ થાય છે. "બોળવાળો" આ શબ્દમાં જે માણસને બોળનો હક સ્વાધિન થાય તે માણસ.

(૩) ૨ જ ભાગમાં તાલુકદાર એ શબ્દમાં દુમાલા નહીં હોય એવી જે એસ્ટેટનું જમીન મહેસુલ

ધારાથી ફરાબું હોય તે એસ્ટેટના કાંઈ પણ વર્ગના ધારણ કરનારાઓને તે સદરહુ ફરાવો લાગુ પાડવાનું યોગ્ય લાગે તે ધારણ કરનારાઓનો સમાસ થાય છે.

૪ જમીન મહેસુલના કાયદાના જે ફરાવો રેવન્યુ સર્વેને લાગુ પડે એવા હશે તે ફરાવો મુજબ તાલુકા-દારી એસ્ટેટની રેવન્યુસર્વે કરવાનું પ્રમાણવાને સરકારને અધિકાર છે.

૫ તે કાયદાની ૧૦૮ મી કલમ મુજબ સર્વે અમલદારે સદરહુ પ્રકારની કાંઈપણ સર્વે કરતી વખતે તૈયાર કરેલા સેટલ મેન્ટ પત્રકમાં કે સરકાર બીજી રીતે ફરમાવે નહીં તે સદરહુ કલમમાં નિર્દિષ્ટ કરેલી વિગતને બદલે હેઠળ લખેલી વિગત હોવી જોઈએ.

(અ) દરેક સર્વે નંબરનું ક્ષેત્રફળ તથા આકાર, (બ) નોંધેલા તાલુકાદારનું નામ, તેના સહ ભાગીદારો હોય તો તે દરેકનાં નામ અને તેમાં દરેકનો હિત સંબંધ કેટલે સુધી છે, તે (ક) જે એસ્ટેટ અવિભક્ત હશે તો;—(૧) સધળા સહભાગીદારોને સામાન્ય હશે એવાં સાધનથી જે નદો મળે તે, તેઓમાં કંઈ રીતે વહેંચવો તે રીત (૨) દરેક સહભાગીદારે જમીનો, પોલીસ આર્જનો, તથા વિદ્યમાન કાળે જે કાંઈ પણ બીજા આર્જને સહભાગીદારો સામાન્ય રીતે પાગ્ર હોય તે બીજા આર્જનો જે ભાગ આપવાનો હોય તે ભાગ (૩) સહભાગીદારોએ ખેડુતો પાસેથી કંઈ (ગણેાત) ઉધરાવવું તે રીત; (૬) જે એસ્ટેટની વહેંચણી થઈ હશે અને સહ ભાગીદારો પોતપોતાના ભાગ જુદા જુદા ધારણ કરતા હશે તો; (૧) દરેક જુદા ભાગ કેટલો છે તે, તથા તેની વિગત. (૨) સદરહુ દરેક ભાગના જુદા જુદા પેટા ભાગીદારો જે કાંઈ હોય તો તેઓની આખતમાં, જ્યારે કાંઈ એસ્ટેટ અવિભક્ત હોય ત્યારે સધળા સહભાગીદારોના આખતમાં જે વિગત આપવાની જરૂર છે તેજ વિગત; (૬) એસ્ટેટ અથવા તેનો કાંઈ પણ ભાગ જે માણસને નામે આપ્યો હોય, તે દરેક માણસનું નામ તથા વર્ણન તેમજ તે એસ્ટેટ અથવા તેનો કાંઈ ભાગ ઉપરનાં દરેક યોગ્યવાળા માણસનું નામ તથા વર્ણન તથા દરેકના હિત સંબંધનો પ્રકાર તથા વિસ્તાર, અને તેમાં હેઠળ લખેલી વાતો સ્પષ્ટ કરીને હોવી જોઈએ (૧) સદરહુ પ્રકારનો હિત સંબંધ જેટલા કુલ ક્ષેત્રફળ ઉપર લાગુ હોય તે ક્ષેત્રફળ;

(૨) જે માણસને નામે કરી આપ્યું હોય તે દરેક માણસે તથા દરેક યોગ્ય વાળાએ આપવાનું અથવા તેણે લેવાનું જે કાંઈ લાડુ કે જમીન મહેસુલ હોય તો તેની રકમ તથા પ્રકાર; (૩) સદરહુ હિત સંબંધનો આધાર એટલે તે બક્ષીસ છે, કરાર છે, રિવાજ છે કે બીજું કાંઈ છે; (૪) નોકરીની અથવા બીજી જે કાંઈ સરતો ઉપર સદરહુ હિત સંબંધનો આધાર હશે તે સરતો; (૫) સરકાર વખતે વખતે જે બીજી વિગતો ફરમાવે તે બીજી વિગતો.

૬. (૧) સદરહુ પત્રકમાં આખત ૫ મી કલમ મુજબ નોંધવાની છે તે સંબંધી તકરાર પડે તો તેનો નિકાલ સર્વે અમલદારને જે લાગે કે તે તકરારનો આખરનો નિકાલ કાંઈ હકુમત વાળી કોર્ટ કરી ચૂકી છે, તો તે પત્રકમાં, તે ફરાવ મુજબ નોંધ કરવી જોઈએ.

૭. (૧) તાલુકા દારી એસ્ટેટનું સર્વે સેટલ મેન્ટ પુરૂં થયા પછી સદરહુ પત્રક તથા તેના બીજા કાગળ પત્રો કલેક્ટરે રાખવા જોઈએ અને તેની અંકેક નકલ દરેક નોંધેલા તાલુકાદારને મક્ત મળવાનો હક છે, પણ નકલ કરામણુ શી આપવી પડશે. (૨) તે પત્રક કે કાગળપત્રો જ્યાં સુધી સર્વે અમલદારના તાબામાં હોય ત્યાં સુધી તે સર્વે અમલદારે અને ત્યાર પછી કલેક્ટરે, જે ફેરફાર થાય તે સધળા તથા તે પત્રકમાં તથા કાગળ પત્રમાં નોંધેલા હક તથા હિત સંબંધ પૈકી કાંઈપણ હક અથવા હિત સંબંધને અસર કરતી દરેક વાત તેમાં નોંધાવવી જોઈએ. તેમ તેમાં કાંઈ હસ્તદોષની કે બીજી ભૂલ થઈ હોય અને તે હિત સંબંધવાળા કચુલ કરતા હોય તે બીજી જુલ કાંઈપણ વખતે સુધારવી કે સુધારાવવી જોઈએ.

૮. કાંઈ સર્વે અમલદારનો કે કાંઈ કલેક્ટરનો હુકમ કલમ ૬ હી કે ૭ મી મુજબ કરેલો કાંઈપણ ફરાવ કે હુકમ રદ કરવા માટે સરકાર ઉપર કે સરકારના કાંઈ અમલદાર ઉપર કાંઈપણ ફરિયાદ ચાલશે નહિં.

(૨) પરંતુ તે પત્રક કે બીજા કાગળપત્રો સુધારવા સારૂ સર્વે અમલદારને સર્વે સેટલમેન્ટ પુરૂં થયું હોય ત્યારે કે કલેક્ટરને પક્ષકારોએ પોતપોતાની દરમ્યાન યોગ્ય હકુમત વાળી કાંઈ કોર્ટ પાસેથી મેળવેલા હરકાંઈ આખરના હુકમનામાની સહીવાળી નકલ સાથે રાખી યોગ્ય રીતે અરજ કરેથી સદરહુ હુકમનામા મુજબ તે

પત્રક તથા બીજા કાગળપત્રો સદરહુ સર્વે અમલદારે કે કલેક્ટરે વખતે વખતે સુધારવાં જોઈએ. (૩) પક્ષકારોની કે તેઓના સંબંધથી દાવો કરનારા બીજા માણસોની દરમ્યાન દિવાની કાંઈ ફરિયાદ થાય તેમાં કલમ ૬ હી કે ૭ મી મુજબ કાંઈ સર્વે અમલદારે કે કલેક્ટરે કરેલો ઠરાવ કે હુકમ તેમાં ઠરાવેલી કાંઈ પણ બાબત સંબંધી નિર્ણયકારક પુરાંવો છે, એમ ગણાશે નહિ.

૯. સદરહુ પત્રકમાં તથા બીજા કાગળ પત્રોમાં કરેલા દરેક ફેરફારથી અસર થતા પક્ષકારો પૈકી દરેકને તે બાબતની ખબર કાંઈપણ ઢીલ કર્યા સિવાય સદરહુ ફેરફાર કરનાર અમલદારે આપવી.

વહેંચણી બાબત.

૧૦. (૧) કાંઈ તાલુકદારી એસ્ટેટના કાંઈ ભાગ ઉપર તેનો હક છે એમ ઠરાવનાર કાંઈ યોગ્ય હકુમત વાળી કોર્ટનું આખરનું હુકમનામું જે સખસે મેળવ્યું હોય, તે દરેક સખસને તથા જે સહભાગીદારનું નામ સહભાગીદાર તરીકે ૫ મી કલમ મુજબ તૈયાર કરેલા સેટલમેન્ટ પત્રકમાં નોંધ્યું હોય, તે દરેક સહભાગીદારને તથા સદરહુ પત્રક તૈયાર થતા સુધીમાં, ઉપર કહેલા કાંઈપણ ભાગ ઉપરના જે સખસના હક બાબત તેજ એસ્ટેટમાંના કાંઈ ભાગ ઉપર દાવો કરનાર બીજા કાંઈપણ સખસે તકરાર લીધી નહીં હોય, તે દરેક સખસને પોતાનો ભાગ બાકીની એસ્ટેટમાંથી છુટા પડાવવાનો તથા તે ભાગ એક જુદી એસ્ટેટ તરીકે ધારણ કરવાનો હક છે. (૨) સદરહુ પ્રકારના કાંઈપણ જે કે વધારે સહભાગીદારોને અથવા સખસોને પોતાના ભાગ બાકીની એસ્ટેટમાંથી છુટા પડાવવાનો તથા તે ભાગ એક જુદી એસ્ટેટ તરીકે એકઠા ધારણ કરવાનો હક છે.

૧૧. વહેંચણી કરવા બાબતની અરજ તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફીસરને અથવા આ અર્થે નવનર ઇન કૌન્સિલ જે કાંઈ બીજા અમલદારને નીમે તે અમલદારને કરવી જોઈએ.

૧૨. (૧) વહેંચણી કરવા બાબતની અરજ આવ્યા ઉપરથી તે દેખીતી રીતે વાંધો લેવા લાયક નહીં હોય તો તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફીસરે અથવા ઉપર કહેલા બીજા અમલદારે, તે અરજ જે એસ્ટેટ બાબત હોય તે એસ્ટેટ જે તાલુકામાં આવી હોય તે તાલુકાના મામલતદારની કચેરીમાં તથા જે ગામમાં તે આવી હોય તે ગામમાં પ્રસિદ્ધ ઠેકાણે અથવા સદરહુ એસ્ટેટની અંદર આવી જતા ગામો પૈકી દરેક ગામમાં, જેમ હોય તેમ, તે અરજ બાબતનું જાહેરનામું ચોહોડી પ્રસિદ્ધ કરવું જોઈએ.

(૨) વળી તેણે જણાવેલા સહભાગીદારો પૈકી જે ભાગીદાર અરજ કરવામાં સામેલ થયો નહીં હોય, તે દરેક સહભાગીદારના ઉપર એક નોટીસ બજાવવી અને તે નોટીસમાં મુકરર કરેલે દિવસે પોતાની અરજ તે સહભાગીદારો પૈકી જે કાંઈને સદરહુ વેચાણ કરવા બાબત કાંઈ હરકત હશે તેણે જાતે અથવા કાંઈ યોગ્ય અધિકારવાળા મુખત્યાર મારફત હાજર થઈ તે હરકત કહેવાનું ફરમાવવું. અને તે મુકરર કરેલો દિવસ તે નોટીસ કહાડ્યાની તારીખથી ત્રીસ દિવસ કરતાં ઓછો તથા સાઠ દિવસ કરતાં વધારે હોવો જોઈએ.

૧૩. કાંઈપણ કારણને લીધે કાંઈપણ સહભાગીદારની ઉપર નોટીસ હાથોહાથ બજાવવી શકાય નહીંતો તે ધરમાં રહેતો હોય તેના પ્રસિદ્ધ ભાગ ઉપર તેની એક નકલ ચોટીને બજાવવી. એવો હુકમ તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફીસર કે ઉપર કહેલા બીજા અમલદારે કરવો.

૧૪. મુકરર કરેલે દિવસે કે તે પહેલાં કાંઈપણ ભાગીદારે વેચાણ બાબત કાંઈપણ હરકત લીધી હોય અને તે હરકત ખ્યાનમાં લીધા પછી તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફીસરના કે ઉપર કહેલા બીજા અમલદારના અભિપ્રાયમાં એમ આવે કે વહેંચણી ન કરવા દેવાનું કે કાંઈ કરવાની ના કહેવાનું સખજ કે પુરતું કારણ છે, તો તે અરજ નામંજુર કરવાનો તેને અધિકાર છે. તેમ કરવાનાં કારણો તેણે દફતરમાં નોંધવાં.

૧૫. (૧) સદરહુ હાલતમાં વહેંચણી સંબંધી અરજદારના હક બાબત કાંઈપણ સવાલ અથવા ટાઇટલ બાબત કાંઈપણ સવાલ અથવા ટાઇટલ બાબત બીજો કાંઈપણ સવાલ ઉઠે અને તેનો કાંઈ યોગ્ય અધિકારવાળા કોર્ટ તરફથી નિકાલ થઈ શક્યો નહીં હોય તો તે સવાલનો કાંઈ યોગ્ય અધિકારવાળા કોર્ટથી નિકાલ થતાં સુધી સદરહુ અરજ મંજુર કરવાની ના કહેવાને, અથવા તે વખતે એવી કોર્ટમાં સદરહુ સવાલનો નિકાલ થવાનો સંભવ હોય એવી કાંઈ ફરિયાદ ચાલતી નહીં હોય તો તે હરકતના ગુણદોષ તપાસવાને તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફીસર અથવા ઉપર કહેલો બીજો અમલદાર મુખત્યાર છે.

(૨) હરકતના ગુણદોષ તપાસવામાં આવે તે પ્રસંગે તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફીસરે અથવા ઉપર કહેલા

બીજા અમલદારે જરૂરી ચોકશી કર્યા પછી તથા જે પુરાવો આપવામાં આવે તે લીધા પછી તે બાબતનો ઠરાવમાં, વહેંચણુ થવા માટે અરજ કરનાર પક્ષકાર અથવા પક્ષકારોના તથા એરેટના બીજા કોઇ સહ-બાગીદારો હોય તો તેઓના હિતસંબંધ કેવા પ્રકારના તથા કેટલે સુધીના છે તે જણાવવું. અને તે ચોક-શીનો ખર્ચ તથા વહેંચણુનો ખર્ચ કાણે અને શા પ્રમાણમાં આપવો તે દરખાવવું. અને એ ખર્ચ જમીન મહેસુલની બાકી તરીકે વસુલ કરી શકશે.

(૩) સદરજી પ્રકારની કોઇપણ ચોકશી કરતી વખતે તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફીસરે અથવા ઉપર કહેલા બીજા અમલદારે સને ૧૮૮૨ ના દિવાની કામ ચલાવવાની રીતના કાયદામાં અવલ ફરિયાદોની તબવીજ કરવા બાબત જે રીત દરખાવી છે તેજ રીતે કામ ચલાવવું. અને સદરજી કાયદાના ૪૭ મા બાબતના ઠરાવો જેટલે સુધી અવલ ફરિયાદમાં કહેલા ફેસલાની ફરી તપાસને લાગુ પડે છે તેટલે સુધી સદરજી ઠરાવો તાલુક-દારી સેટલમેન્ટ ઓફીસરે અથવા ઉપર કહેલા બીજા અમલદારે કરેલા ઠરાવને લાગુ પડશે. સદરજી તપાસમાં ઉત્પલ થતો કોઇપણ સવાલ પક્ષકારોની સંમતિથી લવાદીપર સોંપવાને તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફીસર અથવા ઉપર કહેલો બીજો અમલદાર મુખત્યાર છે. અને સદરજી સોંપણને તેજ કાયદાના લવાદો સંબંધી ઠરાવેલા ઠરાવ લાગુ પડશે એમ સમજવું.

૧૬. (૧) ૧૫ મી કલમ મુજબ તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફીસરના અથવા ઉપર કહેલા બીજા અમલદારના કોઇ પણ ઠરાવ ઉપર અથવા તેના કોઇપણ ભાગ ઉપર અપીલ, જાણે સદરજી પ્રકારનો ઠરાવ જે કોર્ટના ઠરાવ ઉપર અપીલ સાંભળવાનો ડિસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટને અધિકાર હશે તે કોર્ટનું હુકમનામું હોય તે પ્રમાણે ડિસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટમાં ચાલશે.

(૨) સદરજી પ્રકારની અપીલ થવા ઉપરથી તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફીસરને અથવા ઉપર કહેલા બીજા અમલદારને તે અપીલનો નિકાલ થતાં સુધી વહેંચણુ કરવાનું બંધ રાખવા બાબત હુકમ કરવાને તે ડિસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૧૭. (૧) જ્યારે વહેંચણુ કરવાનો ઠરાવ થયો હોય ત્યારે તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફીસરે અથવા ઉપર કહેલા બીજા અમલદારે પક્ષકારોની નજરમાં આવે તો જતે વહેંચણુ કરવાનું તેમની ખુશી ઉપર રાખવું; તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફીસરે અથવા ઉપર કહેલા બીજા અમલદારે ઠરાવેલી મુદતની અંદર વહેંચણુ કરવાને તે પક્ષકારો કબુલ ન થાય, અથવા તેઓ વહેંચણુ ન કરે તો તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફીસરે અથવા ઉપર કહેલા બીજા અમલદારે પડે વહેંચણુ કરતી. અથવા તેને યોગ્ય લાગે તો વહેંચણુ કરવા સાફ તે પક્ષકારોએ નિમેલા લવાદોને સદરજી કામ સોંપવું.

(૨) સદરજી વહેંચણુ કરવામાં તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફીસરને અથવા ઉપર કહેલા બીજા અમલદારને તથા તેના હુકમ મુજબ કામ કરનાર હરકોઇ સખસને જે એરેટની વહેંચણુ કરવાની હશે તેની હદ ઠરાવવા સાફ, જમીનની સર્વે કરવા સાફ તથા બીજાં કારણુ સાફ તે એરેટમાં પેસવા બાબત જે અધિકાર સર્વે અમલદારોને સને ૧૮૭૯ ના મુગબના જમીન મહેસુલના કાયદાથી આપ્યા છે તેજ અધિકાર છે.

૧૮. (૧) વહેંચણુ પુરી થાય એટલે તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફીસરે અથવા ઉપર કહેલા બીજા અમલદારે તે મંજૂર કરવાનો હુકમ કરવો. (૨) સદરજી પ્રકારનો હુકમ કર્યા પછી, તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફીસરે અથવા ઉપર કહેલા બીજા અમલદારે તે વાતનું જાહેરનામું, જે એરેટના ભાગ કર્યા હોય તે એરેટ જે તાલુકામાં આવી હોય તે તાલુકાના મામલતદારની કચેરીમાં તથા જે ગામમાં, તે આવી હોય તે ગામમાં, અથવા સદરજી એરેટમાં આવી જતા ગામે પૈડા દરેક ગામમાં, જેમ હોય તેમ, કોઇ પ્રસિદ્ધ ઠેકાણે એહોડી પ્રસિદ્ધ કરવું જોઇએ. અને તે વહેંચણુ સદરજી જાહેરનામાની તારીખ પછીના જીન મહિનાની પહેલી તારીખ અને અકટોબર મહિનાની પહેલી તારીખની દરમિયાન બીજા જે તારીખ તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફીસર અથવા ઉપર કહેલો બીજો અમલદાર સદરજી એરેટમાં ખેડણુ હંમેશા કઇ રૂતમાં થાય છે તે ઉપર નજર રાખી ઠરાવે તે તારીખે તથા તે તારીખથી અમલમાં આવશે.

૧૯. કોઇપણ સહબાગીદારને જાગે આવેલા ભાગ અથવા તેના કોઇપણ હુકડા તે સહબાગીદારને કોઇપણ દિવાની કોર્ટ, કોઇ હુકમનામાની બળવણીમાં એવો ભાગ અથવા હુકડા જે રીતે તેને સ્વાધિન

કરવાનો સન ૧૮૮૨ ના દિવાની કામ ચલાવવાની રીતના કાયદા મુજબ હુકમ કરી શકે તે રીતે સ્થાપિત કરવાનો ઉપર કહેલી તારીખ પછી કોઇ પણ વખતે જે જરૂર પડે તો હુકમ કરવાને તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફિસર અથવા ઉપર કહેલો બીજો અમલદાર મુખત્યાર છે.

(૨) તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફિસરના અથવા ઉપર કહેલા બીજા અમલદારના હુકમની બળવણી કરવાનું સોંપ્યું હોય તે અમલદારને કોઇપણ સખસ હરકત અથવા અડચણ કરે, અથવા કોઇ સહભાગીદારને ભાગે આવેલા ભાગનો અથવા તે ભાગના કોઇ પણ હુકમનો કમળ મેળવતાં તેને કોઇ હરકત અથવા અડચણ થાય તો સન ૧૮૭૯ ના મુંબાઇના જમીન મહેસુલના કાયદાની ૨૦૨ જી કલમ પ્રમાણે કરેલા કોઇ હુકમની બળવણી કરવામાં જે હરકત અથવા અડચણ થઈ હોય તેનાં બાજબીપણાં બાબત તપાસ કરવાનાં કારણ સાર તથા તે હરકત અથવા અડચણ આગળ ચાલુ રહેવાનું બંધ કરવા સાર સદરજી કલમથી કલેક્ટરને જે પ્રમાણે ચાલવાનો અધિકાર આપ્યો છે, તે પ્રમાણે તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફિસર અથવા ઉપર કહેલા બીજા અમલદારે ચાલવું.

૨૦. તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફિસરના અથવા ઉપર કહેલા બીજા અમલદારના વહેંચણું મંજૂર રાખવાના કાગળ ઉપર અપીલ કમીશનરને સદરજી પ્રકારની વહેંચણીની મંજૂરીના હુકમની તારીખથી એક વર્ષની અંદર કરી હશે તો ચાલશે.

૨૧. કોઇ તાલુકદારી એરેટની વહેંચણું કરવા માટેની કંઈ પણ ફરિયાદ અથવા અરજી કોઇ પણ દિવાની કોર્ટ લેવી નહીં. પણ એવું કરાવ્યું છે કે, મલિકા માઆઝમની ન્યાય ખાતાની મુંબાઇની હાઇકોર્ટની હકુમતની આ કલમ માંહેના કોઈ પણ મજકુરથી બાધ આવે છે એમ સમજવું નહિ.

મહેસુલી વહીવટ.

તાલુકદારની જમા.

૨૨. જે કોઇ તાલુકદારની એરેટ અથવા તેના કોઈ પણ ભાગ ઉપરનું જમીન મહેસુલ સર્વતઃ અથવા અંશતઃ માફ થએલ નહીં હોય તથા જમીન મહેસુલ આપવાની તેની પાતતાને વિશેષ શરતો અથવા બંધીઓ લાગુ નહીં હોય તો સદરજી પ્રકારની એરેટ અથવા તેના ભાગ બાબત સરકારને આપવાની જમા, જે તે એરેટને અથવા તેના ભાગને સર્વે સેટલમેન્ટ લાગુ કર્યું હોય તો, સદરજી એરેટમાં અથવા તેના સદરજી ભાગમાં આવેલી જમીનોના સર્વે આકારોની એકંદર રકમમાંથી સરકારે પ્રત્યેક પ્રસંગે કોઈ રકમ બાદ કરવાનું ફરમાવ્યું હોય તો તે રકમ બાદ જતાં જે રહે તે છે એમ સમજવું.

(૨) સદરજી પ્રમાણે નક્કી થએલી જમાની રકમ ત્રીસ વરસથી વધારે નહીં એવી અમુક મુદત સુધી કાયમ રહેશે, એમ જાહેર કરવાનો અધિકાર આલીજ ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલને છે.

૨૩. (૧) કોઇપણ તાલુકદારની જમાની રકમ બાબત અત્યાર સુધીમાં જે કોઈપણ કચલાયત તેણે કરી હોય અથવા તેની સાથે થઈ હોય અને જે અઘાપિ સુધી અમલમાં હોય તે કચલાયતનાં અથવા સરકારે કે સરકારના હુકમ મુજબ કોઇ મુદત સુધી જમાની રકમ બાબત જે કોઈ સેટલમેન્ટ કર્યું હોય અને જે અઘાપિ સુધી અમલમાં હોય તે સેટલમેન્ટનાં કાયદેસરપણાને આ આકટ માંહેના કોઇ પણ મજકુરથી બાધ આવે છે એમ સમજવું નહિ.

(૨) સદરજી પ્રકારની દરેક કચલાયતનો તથા સેટલમેન્ટનો અમલ જાણે આ આકટ પાસ નહીં થયો હોય તેવી રીતે થશે.

૨૪. (૧) નોંધેલો તાલુકદાર પોતાના ગામની જમા બાબત સરકારના પ્રથમ જવાબદાર છે, અને જે ભાગીદારો હોય તો તે જમા માટે સંખ્યા સહભાગીદારો એકામતે તથા એકાજતે જવાબદાર છે.

(૨) જે નોંધેલો તાલુકદાર જમા આપવા બાબત કાયદેસર રીતે કરાવેલી કાનૂનો પ્રમાણે જમા આપવાને મુકે તો તે જમા તેના કોઇ પણ સહ ભાગીદારો હોય તો તેમની પાસેથી અથવા કમળ સહિત કોઇપણ ધરણે લેનારે ધારણ કરેલી મિલકતના સંબંધમાં અથવા કનિષ્ઠ ધારણ કરનારના કે સખસના વારસાવિક કમળ.

જામાં તે એરેટ અથવા તેના કાંઈ પણ ભાગ હોય તેણે ધારણ કરેલી મિલકતના સંબંધમાં જેટલી જમા લેણી હોય તેટલી જમા સદરહુ મુજબ કમળ સહિત ધરણે લેનાર પાસેથી અથવા સદરહુ કનિષ્ઠ ધારણ કરનાર કે સદરહુ સખસ પાસેથી વસૂલ કરવાનો અધિકાર છે.

(૩) જમા સદરહુ પ્રકારના કાંઈ પણ સહ ભાગીદાર પાસેથી કમળ સહિત ધરણે લેનાર પાસેથી, કનિષ્ઠ ધારણ કરનાર કે જીન સખસ પાસેથી વસૂલ કરવામાં આવે ત્યારે તાલુકદારને મહેસુલ આપવાના ફરા-વેલા કે મામૂલ વખતે કે તે વખત પછી જે પૈસા તાલુકદારને તેણે આપ્યા હોય તે સખળા તેને મળે આપવા. અને તેની પાસેથી જે રકમ વસૂલ કરવામાં આવશે. તે તાલુકદારની સાથે તેના જે હિસાબ હશે તેમાં મળે મળવાનો તેને હક છે.

૨૫. (૧) જ્યારે વહેંચણુ થઈ હોય અને તાલુકદારી એરેટ જુદી જુદી ધારણ કરવામાં આવતી હોય ત્યારે તે એરેટ જે જુદા ભાગમાં વહેંચાઈ હોય તે દરેક ભાગની ખાતમાં આપવાની જમા કલેક્ટરે નક્કી કરવી જોઈએ અને ત્યાર પછી એવો દરેક ભાગ ૨૪ મી કલમનાં કારણે સાડે જુદી એરેટ છે એમ સમજવું.

(૨) પણ એવું ફરાબું છે કે સદરહુ એરેટ જે જુદા જુદા ભાગમાં વહેંચાઈ હોય તે જુદા જુદા ભાગની ખાતમાં આપવાની એકંદર જમા, તે આખી એરેટ જે હજી અવિભક્ત રહી હોત તો તેના ઉપર જે જમા આપવી પડત તેના કરતાં વધારે હોવી ન જોઈએ.

૨૬. (૧) કાંઈપણ તાલુકદારી એરેટના ભાગીદારો વચ્ચે તકરાર પડ્યાના સખળથી અથવા કાંઈ જીન કારણથી અલીન ગવર્નર ઇન કૌન્સિલને એમ જણાય કે દેશની સુલેહને જોખમ પહોંચવાનું અથવા કનિષ્ઠ ધારણ કરનારાઓના સુખને હાની થવાનું કારણ છે, તો સદરહુ એરેટને જમા કરાવીને વહીવટ પોતાના હાથમાં લેવો, અથવા આ કારણે સાડે પોતે જે કાંઈ એન્ટ નીમે તેને તે વહીવટ સોંપવો એમ કલેક્ટરને ફરમાવવાને ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ મુખત્યાર છે; અને એવો હુકમ સરકારે જે કારણે ઉપરથી ફરમાવ્યો હોય તેની નકલ મળવા ખાતત દરકાંઈ નોંધેલા તાલુકદાર કે સહભાગીદાર અરજ કરે એટલે કલેક્ટરે તે નકલ તેને આપવી.

(૨) ઉપર કહ્યાના પ્રમાણે જમ કરીને કાંઈ પણ એરેટ વહીવટમાં લીધી હોય ત્યારે, તેના ભાગદારો અથવા તે પૈકી એક અથવા વધારે ભાગદાર સદરહુ એરેટનો વહીવટ પાછો મળવા ખાતત જલ્દા માછરેટને હરકોઈ વખતે અરજ કરવાને મુખત્યાર છે; અને ઉપર કહ્યા પ્રમાણેની ખાસ્તી રાખવાને હવે કાંઈ પણ કારણ નથી એમ તે અરજદારે જલ્દા માછરેટની ખાત્રી થાય એવી રીતે સાબિત કરશે તો તે એરેટનો વહીવટ તાલુકદારને પાછો સોંપવાનો હુકમ કરવાને જલ્દા માછરેટ મુખત્યાર છે.

૨૭. (૧) કમિશનરની મંજૂરી લઈને તાલુકદારી સેલ્વમેન્ટ ઓફીસરને કે સરકારે નિમેલા જીન કાંઈ અમલદારને જે એરેટની વહેંચણી થી હોય તે એરેટ તે વહેંચણુ પૂરી થતાં સુધી પોતાના વહીવટમાં લેવાનો અધીકાર છે.

(૨) પરંતુ એમ ફરાબું છે કે, આ કલમ મુજબ મંજૂરી મળવા સાડે કમિશનરને લખાણ કરતા પહેલાં તાલુકદારી સેલ્વમેન્ટ ઓફીસરે અથવા ઉપર કહેલા જીન અમલદારે તેમ કરવાનો પોતાનો ઇરાદો છે. એ ખાતતની યોગ્ય નોટીસ પક્ષકારોને આપવી, તથા પક્ષકારો પૈકી કાંઈ પણ પક્ષકાર સદરહુ લખાણ વિરૂદ્ધ હરકતોના કાંઈ પણ લખેલા મજકુર તેની આગળ રજુ કરે, તે તેણે પોતાના લખાણ સાથે કમિશનરને ખ્યાનમાં લેવા સાડે મોકલવો.

૨૮. (૧) સરકારની મંજૂરીથી, તાલુકદારી સેલ્વમેન્ટ ઓફીસરને કે આ કામ સાડે સરકારે નિમેલા જીન કાંઈપણ અમલદારને, તાલુકદારની લખેલી અરજ ઉપરથી, સદરહુ તાલુકદારની એરેટ તાત્કાલિક લઈને કણુલ થએલી સુદત સુધી સદરહુ એરેટ પોતાના વહીવટમાં રાખવાનો અધિકાર છે; પરંતુ એવું ફરાબું છે કે તાલુકદારી એરેટના અવિભક્ત ભાગના સંબંધમાં એવી કાંઈ અરજ હોય તે લેવામાં આવશે નહીં. તેમજ સહભાગીદારોએ ધારણ કરેલી એરેટના સંબંધમાં તે અરજ હોય ત્યારે તે સખળા સહભાગીદારની સંમતિ સિવાય તે લેવામાં આવશે નહીં.

(૧) અ હિંદુ ધર્મશાસ્ત્ર મુજબ અવિભક્ત કુટુંબમાંના સહભાગીદાર સિવાયનો તાલુકદારી એસ્ટેટના કાંઈ પણ સહભાગીદાર આવી એસ્ટેટમાંના પોતાના ભાગના સંબંધમાં પેટા કલમ (૧) મુજબ અરજી કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) હિંદુ ધર્મશાસ્ત્ર પ્રમાણે અથવા બીજી રીતે અવિભક્ત કુટુંબમાંના સહભાગીદારો તાલુકદારી એસ્ટેટ ધારણ કરતા હોય તેવી દરેક આયતમાં આખી એસ્ટેટનો એકંદર ઓછામાં ઓછો પોણા ભાગ જેટલો હિત સંબંધ ધારણ કરનારા સહભાગીદારોની સહીની અરજી, પેટા કલમ (૧) ના કારણે સાફ, એવી એસ્ટેટના સંબંધમાં તાલુકદારે કરેલી અરજી છે એમ સમજવું.

પણ પ્રથમ એવું ઠરાવ્યું છે કે, એવી કાંઈ અરજી ઉપર સહીઓ કરનારા સહભાગીદારોનો એકંદર હિત સંબંધ આખી એસ્ટેટના પોણા ભાગ જેટલો થાય છે કે નહીં તે વિશે ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલને શક પડે, તે પેટા કલમ (૧) પ્રમાણે આવી કાંઈપણ અરજીને મંજૂરી આપવી નહીં. અને બીજું એવું ઠરાવ્યું છે કે, તે અરજી ઉપર સહી કરનારા સહભાગીદારો સિવાયના બીજા કાંઈપણ સહભાગીદારને પોતાના ભાગનો દિસ્સો પહોંચવાનો આ આકેટના કાંઈપણ મંજૂર ઉપરથી હરકત આવે છે એમ સમજવું નહિ.

૨૯. (૧) ઉપરની છેલ્લી ત્રણ કલમો માંહેની ગમે તે કલમ મુજબ કાંઈપણ તાલુકદારી એસ્ટેટ સરકારી અમલદારોએ પોતાના વહિવટમાં લીધી હોય, ત્યારે સને ૧૮૭૯ ના મુગાઇના જમીન મહેસુલના કાયદાની ૧૬૦ મી કલમના ઠરાવ તેને લાગુ પડશે.

(૨) પરંતુ એવું ઠરાવ્યું છે કે, કલમ ૨૬ મુજબ એસ્ટેટના વહીવટ કરનાર સરકારી અમલદારે સદરજુ એસ્ટેટમાંની કાંઈપણ જમીનના સંબંધમાં કાંઈપણ તખ્તદીલી કરી હોય, અથવા કાંઈપણ કચુલાત કરી હોય તે તખ્તદીલી કે કચુલાત, તે જે તારીખે કરવામાં આવે તે તારીખથી પાંચ વર્ષ કરતાં વધારે મુદત સુધી નહીં જોઈએ. અને ૨૭ મી કલમ મુજબ એસ્ટેટના વહિવટ કરનાર સરકારી અમલદારે સદરજુ પ્રમાણે કાંઈ તખ્તદીલી અથવા કાંઈ કચુલાત કરી હોય તે, જે મુલકી સાલમાં સદરજુ અમલદારના વહિવટનું કામ પુરું થાય તે સાલની આખર પછી અમલમાં રહેશે નહિ. પણ સદરજુ એસ્ટેટની વહેંચણી પુરી થાય તે વખતે જે સહ-ભાગીદારના ભાગમાં સદરજુ જમીન આખરે આવે તે સહભાગીદાર તે તખ્તદીલી કે કચુલાત મંજૂર કરે તે જુદી વાત છે.

(૩) સદરજુ પ્રકારના વહીવટની દરમ્યાન જે કાંઈ ફાજલ વસુલ આવે તો તેમાંથી ચાલુ સાલનું જમીન મહેસુલ તથા તેની સવળી બાકીની રકમ તથા તે એસ્ટેટને રેવન્યુ સર્વે લાગુ કરવાનું ચોથી કલમ મુજબ ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલ ફરમાવે અથવા તેમણે ફરમાવ્યું હોય તો રેવન્યુ સર્વે તે એસ્ટેટને લાગુ કરવામાં જે ખર્ચ થાય તે સુદ્ધાં વહીવટનો ખર્ચ બાદ કરતાં જે બાકી રહે તે સવળા સહભાગીદારોમાં તેમના પોતાપોતાના ભાગના પ્રમાણમાં તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફિસરે અથવા ઉપર કહેલા બીજા અમલદારે પોતાને જે જે મુદત યોગ્ય લાગે તે તે મુદતે વહેંચી આપવું જોઈએ.

૨૯. (અ) (૧) જે તાલુકદારની એસ્ટેટ સરકારી અમલદારોએ ૨૬ મી અથવા ૨૮ મી કલમની રૂએ પોતાના વહીવટ હેઠળ લીધી હોય તે તાલુકદાર, વહિવટ કરનારા અમલદારની સંમતિ વગર, પોતાની મિલકત ઉપર અથવા તેના કાંઈપણ ભાગ ઉપર કાંઈપણ બોજો તખ્તદીલ કરવાને અથવા ઉત્પન્ન કરવાને અથવા તેમાંથી અથવા તેમાં કાંઈપણ હિત સંબંધ તખ્તદીલ કરવાને અથવા ઉત્પન્ન કરવાને, અથવા જે કરાર ઉપરથી પોતાના ઉપર નાણાંની જવાબદારી આવી પડે એવો કાંઈપણ કરાર કરવાને ન લાયક છે, એમ સમજવું. અને એવો વહિવટ ચાલુ હોય તે દરમ્યાન કરેલું કાંઈપણ કરજ આપવા સાફ જે વચન એવો વહિવટ પુરો થયા પછી કર્યું હોય તે વચન ઉપરથી, અથવા એવો વહિવટ ચાલુ હોય તે દરમ્યાન કરેલું જે કાંઈ પણ વચન કે કરાર એવો વહિવટ પુરો થયા પછી કાયમ કરી આપ્યું હોય તે ઉપરથી તેના ઉપર બોજો નાંખવાની ફરિયાદ કાંઈપણ દિવાની કોર્ટમાં આણી શકાશે નહિ. પછી એવા વચન માટે કે કાયમ કરી આપવા માટે નવો મોં બદલો લીધો હોય કે ન હોય તેની હરકત નહીં.

(૨) પણ પેટા કલમ (૧) ના કાંઈપણ ઠરાવ ઉપરથી એવા કાંઈપણ તાલુકદારને લગતો કસર કરવાને બાધ આવે છે એમ સમજવું નહીં. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, એવા તાલુકદારને જે કાયદો લાગુ હોય

તે કાયદો જોતાં તથા તેનો દરજ્જો તથા તેની સ્થિતિ જોતાં વહિવટ કરનાર અમલદાર ને રકમ ચોગ્ય છે એવો લેખી ઠરાવ કરે તે રકમ સિવાય બીજી કોઈપણ નાણાં સંબંધી જવાબદારી એવા તાલુકદારે એવા કરારના સંબંધમાં માથે લેવી નહીં.

(૩) એવા કોઈપણ તાલુકદારના મરણ પછી (અંતિમ) મિલકત અથવા તેના કોઈપણ ભાગના વારસા આપત વાંધા ઉઠે, ત્યારે વહિવટ કરનાર અમલદાર ગવર્નર ઇન કૌન્સિલની મંજૂરી લઈને, દાવો કરનારાઓ- માંનો કોઈપણ એક જણ પોતાનો દાવો એકાદી ચોગ્ય અધિકારવાળી દિવાની કોર્ટમાં સાબિત કરે ત્યાં સુધી તે મિલકત પોતાની દેખરેખ હેઠળ રાખવાને, અથવા સંધળા દાવા કરનારા વિરુદ્ધ ઇન્ટર પ્લીડરની ફરિયાદ માંડવાને મુખત્યાર છે, અને (બ) તેની મિલકત ઉપર કરજ તથા જવાબદારીના બોલે ચાલુ હોય, ત્યારે વહિવટ કરનાર અમલદાર, ગવર્નર ઇન કૌન્સિલની મંજૂરી લઈને, એવું કરજ તથા જવાબદારી પતી નાચ ત્યાં સુધી, સદરજુ મિલકત પોતાની દેખરેખ હેઠળ રાખવાને મુખત્યાર છે.

૨૯. (બ) જ્યારે એકાદી તાલુકદારી એન્ટેટ સરકારી અમલદારોએ ૨૬ મી અથવા ૨૮ મી કલમની રૂઢિએ પોતાના વહિવટમાં લીધી હોય, ત્યારે વહિવટ કરનાર અમલદાર, મુખાબ સરકારી એન્ટેટમાં અને ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમ કરીને ફરમાવે તેવી બીજી રીતે, એક નોટીસ અંગ્રેજીમાં તથા દેશી ભાષામાં પ્રસિદ્ધ કરવાને મુખત્યાર છે: અને તે નોટીસમાં તેણે લખવું કે, એવા તાલુકદાર સામે થવા તેની મિલકત સામે જે કોઈ પણ સખસ દાવો કરતો હોય તેણે પોતાનો દાવો તે નોટીસ પ્રસિદ્ધ થયાની તારીખથી છ મહીનાની અંદર મને લખી મોકલવો. (૨) જ્યારે વહીવટ કરનાર અમલદારની ખાત્રી થાય કે પેટા કલમ (૧) પ્રમાણે પ્રસિદ્ધ કરેલી નોટીસ મુજબ ચાલવા ને કોઈ દાવો કરનાર અશક્ત હતો, ત્યારે તે સદરજુ નોટીસમાં લખેલી મુદત પુરી થયા પછી કોઈપણ વખતે તેવો દાવો રજુ કરવા દેવાને મુખત્યાર છે; પણ કોઈ પણ કાયદામાં, કરારમાં, હુકમનામાં કે ઠરાવમાં વિરુદ્ધ લખાણ હોય તો પણ એવા દાવા ઉપર એવી મુદત પુરી થયાની તારીખ પછી તે દાવો રજુ થાય ત્યાં સુધી બ્યાજ ચલતું બંધ રહેશે. (૩) (સરકારના દાવા સિવાયના) એવા તાલુકદાર સામેનો અથવા તેની મિલકત સામેનો જે દાવો પેટા કલમ (૧) ની રૂઢિએ પ્રસિદ્ધ કરેલી નોટીસ પ્રમાણે વહિવટ કરનાર અમલદારને લખી મોકલવામાં આવ્યો નહીં હોય અથવા પેટા કલમ (૨) પ્રમાણે રજુ કરવા દેવામાં આવ્યો ન હોય તે દરેક દાવો કલમ ૨૯ (૩) પેટા કલમ (૨) રકમ (ક)માં તથા મુદત આપતવા આકટમાં ઠરાવ્યું છે તે સિવાયને પ્રસંગે, સંધળા કારણ સાર તથા સંધળે પ્રસંગે, પછી એવા વહિવટની દરમ્યાન અથવા ત્યાર પછી (દાવો કરનાર અથવા તેની મારફતે દાવો કરનાર કોઈ પણ સખસે એવા કોઈ પણ દાવાના સંબંધમાં આણેલી કોઈ ફરીયાદમાં અથવા કામમાં પેટા કલમ (૧) પ્રમાણે પ્રસિદ્ધ કરેલી નોટીસ પ્રમાણે વહિવટ કરવાને તે અશક્ત હતો એવી કોર્ટની ખાત્રી કરીને સાબિત ન કરે તો) ચોગ્ય રીતે અદા કરવામાં આવ્યો છે એમ સમજવું.

૨૯. (ક) (૧) વહીવટ કરનાર અમલદાર લેખી હુકમથી એવું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે કે કલમ ૨૯ બી પેટા કલમ (૧) માં પ્રસિદ્ધ થયેલી નોટીસ પ્રમાણે દાવો રજુ કરનાર દરેક દાવેદારે એવા હુકમમાં જે ચોગ્ય મુદત ઠરાવવામાં આવી હોય તે મુદતની અંદર તેની પુરેપુરી હકીકત રજુ કરવી. અને તે પોતાના દાવાનો આધાર જે દસ્તાવેજ ઉપર રાખતો હોય તે સંધળા દસ્તાવેજ (તેમજ પોતાના હીસાબના ચોપડામાં ની નોંધ) તથા એવા દરેક દસ્તાવેજની ખરી નકલ રજુ કરવી જોઈએ. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, જે બદલ હુકમનામાં અથવા ઠરાવ થયો હોય એવી રકમ બદલ સદરજુ દાવો હોય, ત્યારે એવો દાવો કરનાર પ્રસંગ પ્રમાણે, એવા હુકમનામાંની સહી સીકાવાળી નકલ તથા એવું હુકમનામાં જે કોર્ટ કર્યું હોય અથવા જે કોર્ટ બજાવતી હોય તે કોર્ટે એવા હુકમનામાંની રૂઢિએ ફેટલી રકમ વસુલ કરવા લાયક છે તે આપત આપેલો દાખલો, અથવા ઠરાવની ખરી નકલ તથા તેની રૂઢિએ ફેટલી રકમ વસુલ કરવા જોગ છે તે આપતની કદિ- પત એવા વહિવટ કરનારની આગળ રજુ કરશે તે બસ થશે, અને જ્યારે સદરજુ દાવા આપત ઠરાવ કરવાનું કામ કોઈ પણ કોર્ટમાં ચાલતું હોય અથવા તે લવાઈ ઉપર સોંપ્યો હોય, ત્યારે સદરજુ દાવો કરનાર, પ્રસંગ પ્રમાણે, ફરિયાદ અરજીની સહી સીકાવાળી નકલ અથવા લવાઈમાંની ખરી નકલ રજુ કરશે તો બસ થશે.

(૨) વહીવટ કરનાર અમલદારે એવી રીતે રજુ કરવામાં આવેલા દરેક અસલ દસ્તાવેજ ઓળખી શકાય તે સાથે તેની ઉપર નીચાની કરીને અને તેની નકલ ખરી છે તેની ખાત્રી કરીને તે નકલ પોતાની પાસે રાખવી, અને અસલ દસ્તાવેજ દાવો કરનારને પાછો આપવો. (૩) જ્યારે કોઇપણ દસ્તાવેજ દાવો કરનારના કબજામાં અથવા નિર્બંધ હેઠળ હોય અને તે પેટા કલમ (૧) ની રૂઢિએ કરેલા હુકમ પ્રમાણે હાજર ન કરે ત્યારે, તે દસ્તાવેજ એવા દાવો કરનારે અથવા તેની વતી દાવો કરનાર કોઇપણ સખસે એવો દસ્તાવેજ જે દાવાને લગતો હોય તે દાવાના સંબંધમાં માટેલી ફરિયાદમાં એવો દસ્તાવેજ જે તાલુકાદારની એરેટ વહિવટમાં હોય તે તાલુકાદારની વિરૂદ્ધ, એવો વહિવટ ચાલુ હોય તે દરમ્યાન અથવા ત્યાર પછી, પુરાવામાં લઈ શકાશે નહિ, પણ જો એવો દાવો કરનાર કોર્ટની ખાત્રી થાય એવી રીતે સાબિત કરે કે એવો દસ્તાવેજ એવા હુકમમાં ફરમાવ્યા મુજબ હાજર કરવાનું મારા અધિકારની બહાર હતું તો તે દાખલ કરી શકશે.

૨૬. (૩) (૧) કલમો ૨૯ બ તથા ૨૯ કના ઠરાવોને અનુસરી તે રજુ કરવામાં આવેલા સવળ દાવા દાખલ કર્યા પછી વહિવટ કરનાર અમલદારે એવા દાવા ખાત્રી ચોકસી કરવી, અને તેમાંના કયા દાવા પ્રમાણે, સર્વતઃ કે અંશતઃ દાખલ કરવા જોઈએ અથવા સર્વતઃ કે અંશતઃ રદ કરવા જોઈએ તે વાતનો નિર્ણય પેટા કલમ (૩)ના ઠરાવોને પાત્ર કરવો અને પોતે કરેલા નિકાલ હિત સંબંધ વાળા દરેક દાવો કરનારને લખી મોકલવો.

(૨) જ્યારે વહિવટ કરનાર અમલદારે પેટા કલમ (૧) ની રૂઢિએ કોઇ પણ દાવો દાખલ કર્યો હોય, ત્યારે તેને એવા દાવાની રકમ ઘટાડવાની, અથવા આપડે આપવાના બ્યાજના દરમાં ઘટાડો કરવાની, અથવા તે બંને બાબતની લેખી સુચના તે દાવો કરનાર ઉપર મોકલવાનો અધિકાર છે; અને જો એવી સુચના અથવા તેમાં ફેરફાર કરેલી સુચના સદરહુ દાવો કરનાર કરે તો, અને તેની કમુલત છેવટે વહિવટ કરનાર અમલદારે, અથવા મર્નર ઇન કૌન્સિલ, સામાન્ય કે વિશેષ હુકમ કરીને આ અર્થે નિમે એવા આસિસ્ટન્ટ કે ડેપુટી કલેક્ટરના દરજ્જાથી ઉતરતા દરજ્જાના ન હોય એવા કોઈ પણ મુલ્કી અમલદારે દફતરમાં નોંધીને તે ઉપર સાખ કરી હોય તો તે ઉપરથી સદરહુ દાવો કરનાર પુર્ણપણે બંધાશે. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, જો વહિવટ બંધ થયા પછી, ઉપર કહ્યા પ્રમાણે ઘટાડેલા દાવાનો કોઇ પણ ભાગ પત્યા વગર રહ્યો હોય, તો સદરહુ દાવો કરનારને પત્યા વગર રહેલો ભાગ અને ઘટાડેલો દાવો એ બે વચ્ચે જો પ્રમાણ હોય તેટલુંજ પ્રમાણ પેટા કલમ (૧) ની રૂઢિએ દાખલ કરવામાં આવેલો અસલ દાવો તથા જે રકમ વચ્ચે હોય તે રકમ વસુલ કરવાનો હક છે એમ સમજવું.

(૩) પેટા કલમ (૨) ના ઠરાવોને પાત્ર, આ કલમમાંના કોઇ પણ મજકુરનો એવો અર્થ કરવો નહીં કે જેથી જેની એરેટ વહિવટમાં લીધેલી હોય એવા તાલુકાદાર સામેનો, અથવા તેની જે મિલકત વહિવટ કરનાર અમલદારને યોગ્ય રીતે સોંપવામાં આવી હોય તે મિલકત સામેનો દાવો વસુલ કરવા સાથે દિવાની કોર્ટમાં ફરિયાદ માંડવાને હરકત આવે. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે આ કલમની રૂઢિએ વહીવટ કરનાર અમલદારે કરેલો નિકાલ એવી કોઇ પણ ફરિયાદમાં પ્રતિવાદીની સામે સાબિત કરવો નહીં.

૨૬ ઈ. (૧) કલમ ૨૯ બ, પેટા કલમ (૧) ની રૂઢિએ નોટીસ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે એટલે, જેની એરેટ વહિવટમાં લીધી હોય એવા તાલુકાદારની સામે અથવા તેની મિલકતની સામે કોઇ પણ હુકમનામાની બજાવણીનું કામ હુકમનામા મુજબ દાવો યોગ્ય રીતે રજુ કરવામાં આવ્યો છે, એવો વહિવટ કરનાર અમલદારનો દાખલો હુકમનામું ધારણ કરનાર રજુ કરે નહીં ત્યાં સુધી, અથવા હુકમનામાની સહી સીક્રાવાળી નકલ તથા એવા દાખલો માટેની લેખી અરજી વહિવટ કરનાર અમલદારને મળે તે તારીખથી એક મહિનો પુરો થાય ત્યાં સુધી, શરૂ કરવું નહીં, અથવા ચાલુ રાખવું નહીં.

(૩) એવા તાલુકાદાર સામે અથવા તેની મિલકત સામે હુકમનામું ધારણ કરનાર કોઇ પણ સખસને વહિવટ કરનાર અમલદાર પાસેથી પેટા કલમ (૧) મુજબનો દાખલો વગર ખર્ચે મળવાનો હક છે. (૩) જે હુકમનામાની બજાવણીનું કામ દાવો યોગ્ય રીતે રજુ નહીં કર્યાના કારણે લીધે તહકુમ કર્યું હોય, અથવા

ચોક્કસ વખત માટે બંધ કર્યું હોય, તે હુકમનામાની બળવણીની દરખાસ્ત માટે સન ૧૮૭૭ ના હિંદુસ્તાનના મુદત બાયતના આક્ટની રૂઢિએ, અથવા દિવાની કામ ચલાવવાની રીત બાયતના કાયદાની કલમ ૨૩૦ ની રૂઢિએ ઠરાવેલી મુદત ગણતરી વખતે, કલમ ૨૬ (બ), પેટા કલમ (૧) ની રૂઢિએ પ્રસિદ્ધ કરેલી નોટીસની તારીખથી અથવા એવું હુકમનામું એવી નોટીસ પ્રસિદ્ધ થયા પછી કરવામાં આવ્યું હોય, તો તેની તારીખથી દાવા ચોક્કસ રીતે રજુ કર્યાની તારીખ સુધીની મુદત બાદ કરવી જોઈએ.

૨૯. (ક) (૧) જ્યારે કલમ (૩) ની રૂઢિએ સમજા દાવાની તપાસ કરવામાં આવી હોય, ત્યારે વહીવટ કરનાર અમલદારે જેની એસ્ટેટ વહીવટમાં લીધી હોય, એવા તાલુકદારના કરજ તથા બીજા દેવાની એક યાદી ગવર્નર ઇન કૌન્સિલને મોકલવી અને ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ જ્યારે સદરહુ મિલકત છુટી કરવાની કોઈપણ આજ્ઞા ન રહે, એવી રીતે ગુંથાઈ ગઈ હોય ત્યારે, અથવા બીજા કોઈપણ પુરતા કારણને લીધે મુંબાઈ સરકારી ગેઝીટમાં એક હુકમ પ્રસિદ્ધ કરીને એવું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે કે, એવા હુકમમાં ઠરાવેલી તારીખે એવી એસ્ટેટનો વહીવટ પાછો ખેંચી લેવામાં આવશે.

(૨) સદરહુ ઠરાવેલી તારીખે, (અ) સદરહુ વહીવટની મુદત પુરી થશે. (બ) તે એસ્ટેટના સંરક્ષણ સાફ અથવા લાજ સાફ વહીવટ કરનાર અમલદારે જે કોઈ પણ કરાર કર્યા હશે તેમને પાત્ર તે એસ્ટેટનો કબજો તેના ધણીને પાછો આપવામાં આવશે, અને (ક) કલમ ૨૯ (બ), પેટા કલમ (૩) માં હવાલો આપેલા દાવા પાછા તાજ થશે.

(૩) પેટા કલમ (૨) રકમ (ક) ની રૂઢિએ તાજ થયેલા દાવાઓ વસુલ કરવાનો તથા અમલમાં આણવાની ફરિયાદોને લાગુ કરવાની મુદત ગણતરી વખતે, સદરહુ વહીવટ જેટલી મુદત સુધી ચાલુ રહ્યા હોય તેટલી મુદત બાદ કરવી.

૨૯. (ગ) આ આક્ટ જે પ્રદેશને લાગુ હોય તે આખા પ્રદેશ માટે અથવા તેના કોઈ ભાગ માટે તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફિસરને કોર્ટ ઓફ વૉર્ડસ તરીકે નિમવાનું જાહેરનામું સન ૧૯૦૫ ના મુંબાઈના કોર્ટ ઓફ વૉર્ડસના આક્ટની ૩ જી કલમના વિશેષ ઠરાવની રકમ (ક) ની રૂઢિએ પ્રસિદ્ધ થાય એટલે, સદરહુ સન ૧૯૦૫ ના મુંબાઈના કોર્ટ ઓફ વૉર્ડસના આક્ટના ઠરાવો આ આક્ટમાંના કોઈપણ ઠરાવને બાધ નહીં આવે તે રીતે અને તેની સાથે બંધ બેસતા હોય તેટલે સુધી, જે કોઈપણ એસ્ટેટ સદરહુ તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફિસરે કલમ ૨૬ અથવા ૨૮ ની રૂઢિએ પોતાના વહીવટમાં લીધી હોય, અથવા જે હવે પછી લે તે એસ્ટેટને અથવા તેના સંબંધમાં, જાણે તે એસ્ટેટ તેની દેખરેખ હેઠળ એવી કોર્ટ ઓફ વૉર્ડસ તરીકે હોય તે પ્રમાણે લાગુ પડશે, અને જે તાલુકદારની એસ્ટેટ વહીવટમાં લીધી હોય તે તાલુકદાર તે આક્ટના અર્થ પ્રમાણે સરકારી વૉર્ડસ છે એમ સમજવું.

પોલીસ અમલદારો તથા તાબાના નોકરો.

૩૦. (૧) ગવર્નર ઇન કૌન્સિલને વખતે વખતે હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે કરાવવાનો અધિકાર છે, એટલે:-

(અ) તાલુકદારી એસ્ટેટમાંનાં દરેક ગામમાં ક્યા ક્યા પોલીસ અમલદારોની તથા તાબાના નોકરોની જરૂર છે તે ઠરાવવાનો; (બ) તે પોલીસ અમલદારો તથા તાબાના નોકરો કાણે તથા કઈ કઈ સરતોએ નીમવા તથા તેમને શિક્ષા કરવી તથા બરતરફ કરવાને ઠરાવવાનો; (ક) દરેક પોલીસ અમલદારને તથા પોલીસ ખાતાના દરેક નોકરને શું મહેનતાણું આપવું તે ઠરાવવાનો;

(૨) પોલીસ બાયતનો ખર્ચ સરકાર વખતે વખતે ઠરાવે તેવે વખતે તાલુકદાર આપવો જોઈએ, અને સદરહુ પ્રમાણે આપવાની કોઈપણ રકમ જે વખતે તે દેવી થાય તે વખતે તાલુકદાર આપવાને ચુકે તો સદરહુ રકમ જાણે જમાના ભાગ હોય તેવી રીતે જમા ઉપરાંત સદરહુ તાલુકદાર પાસેથી વસુલ કરી શકશે.

(૩) જે વહેંચણુ થઈ હોય અને એસ્ટેટ જુદી જુદી ધારણ કરવામાં આવતી હોય તો સદરહુ ખર્ચ તે એસ્ટેટ જે જુદા જુદા ભાગમાં વિભક્ત થઈ હોય તે તે ભાગના ધારણ કરનારોઓએ તે એસ્ટેટમાં તેમના પોત પોતાના ભાગના પ્રમાણમાં આપવી પડશે. તથા તે પ્રમાણે તેમની પાસેથી વસુલ કરી શકશે.

પરચુરણ.

*૩૧ (૧) કોઈ તાલુકદારે આ આકટ અમલમાં આવ્યા પછી પોતાની એસ્ટેટ અથવા તેના કોઈ પણ ભાગ ઉપર તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફિસરની અથવા આ કલમનાં કારણ સારૂ ગવર્નર ઈન કૌન્સિલ જે બીજા અમલદાર નિમે તે બીજા અમલદારની અગાઉથી લેખી સંમતિ લીધા સિવાય કંઈ પણ બોજને નાંખ્યો હોય તે સદરહુ તાલુકદારની સ્વાભાવિક હયાતી પછીના કોઈ પણ વખતે કાયદેસર ગણાશે નહીં અને તાલુકદારના મરણ પછી એવા તાલુકદાર અથવા તેના કાયદેસર વારસ વડીલ સામે ઉપર કહેલી મંજુરીથી નાંખેલા અથવા આ આકટ અમલમાં આવે તે પહેલાં નાંખેલા બોજ સંબંધી મેળવેલા હુકમનામા સિવાયના બીજા કોઈપણ હુકમનામાની બળવણીમાં તે તાલુકદારી એસ્ટેટ અથવા તેનો કોઈ પણ ભાગ જત કરવા સારૂ વેચવા સારૂ અથવા સ્વાધિન કરવા સારૂ ચલાવેલું કોઈ પણ કામ, અથવા એવી એસ્ટેટ અથવા ભાગના કમળ અથવા માલકીપણને બાંધ કરે એવી બીજી કોઈપણ પ્રોસેસ, એવી મંજુરી વગર ચલાવવી નહીં અથવા ચાલુ રાખવી નહીં.

(૨) આ આકટ અમલમાં આવ્યા પછી કોઈ તાલુકદારી એસ્ટેટ અથવા તેનો કોઈ પણ ભાગ અથવા તેમના કોઈ પણ હિસ્સો અથવા હિત સંબંધ ગવર્નર ઈન કૌન્સિલની અગાઉથી મંજુરી લીધા સિવાય બીજાને નામે કરી આપ્યો હશે તો તે કાયદેસર ગણાશે નહીં. અને એ મંજુરી આપવી તે જે પ્રદેશ બીજાને નામે કરી આપ્યો હોય, તે પ્રદેશને સંબંધે જમાના તથા ગામ ખર્ચનાં તથા પોલીસ ખર્ચના દેવા ચએલા ભાગની સઘળી જવાદારી ત્યાર પછી સદરહુ તાલુકદારને શિર નહીં પણ જેને નામે કરી આપ્યું હોય તેને શિર રહેશે એવી સરત ક્યાં સિવાય આપવી નહીં.

૩૨. (૧) ૩૧ મી કલમ મુજબ આપેલી કોઈપણ સંમતિથી અથવા મંજુરીથી સન ૧૮૬૩ ના મુબા-
ઇના ૭ મા આકટની ૩ ૯ કલમ મુજબના સરકારના હકને કોઈ બાંધ આવે છે એમ સમજવું નહીં.

* તાલુકદારે જે દેવું કર્યું હોય તે તેના વારસાને તાલુકદારની હયાતી બાદ બંધનકારક નથી તે બાબતની તાલુકદારોને ખબર આપવા માટે તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફિસર સાહેબે નીચે પ્રમાણેનું એક નહેરનામું તા. ૩૧-૭-૧૯૦૫ ના રોજ બહાર પાડ્યું છે.

“ગુજરાત પ્રાંતના તાલુકદારી એસ્ટેટના તાલુકદાર, મેવાસદાર, કર્મચાવી તથા કાકોરાંને આ નહેરખબરથી ખબર આપવામાં આવે છે કે તાલુકદારી એક્ટની ૩૧ મી કલમ પ્રમાણે કોઈપણ તાલુકદાર, મેવાસદાર, કર્મચાવી, કે નાયકે તાલુકદારી સેટલમેન્ટ ઓફિસર સાહેબની મંજુરી લીધા વગર આ કાયદો અમલમાં આવ્યો તે પછી એટલે ૨૫ મી માર્ચ ૧૮૮૯ પછી પોતાની એસ્ટેટ અથવા તેનો કોઈ ભાગ ગીરો કે વેચાણ કોર્ટપણ સાદુકારને કરી આપેલો હોય અને લખી આપનાર તાલુકદાર ગુજરી ગયો હોય તો ગુજરાતના પોતાની ઈસ્ટેટનો જે ભાગ ગીરો લખી આપ્યો હોય, તે ભાગ ગુજરાતના વારસાને ઈસ્ટેટમાં પાછો લેવાનો હક પ્રાપ્ત થાય છે, અને તે જમીન ઉપર લખાવી લેનારનો કોઈ હક રહેતો નથી અને ગીરોવાળી જમીન ગુજરાતના વારસાને પાછી મળી શકે છે. માટે જે કોઈ તાલુકદાર આ પ્રમાણે જમીન ગીરો મુક્યા બાદ ગુજરી ગયો હોય તેના વારસાને આથી ખબર આપવામાં આવે છે કે ગુજરાતના લખી આપેલી જમીન બાબતનો ક્યારે ફરતાવેળ કરી આપેલો તેનો કાબજો મામલતદાર પાસે રહ્યું કરવો કે તેમના તરફથી એકંદર કાબજો અમારા તરફ આવેથી જમીનનો કબજો પાછો લઈ તેના ચોચ વારસાને સોંપવા તબીબ થશે.”

“(૨) જે ફરતાવેળ લખી આપવામાં આપની હયાતીમાં દીકરા કે દીકરાના દીકરાનું નામ દાખલ કરાવી તેમની સહીઆ ફરતાવેળમાં લીધેલી હોય તેપણ કાયદા પ્રમાણે તે બંધનકારક થતો નથી. માટે જો આવી રીતે કોઈપણ ફરતાવેળ થયેલો હોય અને તે પૈકી બાપ ગુજરી ગયો હોય તો તે લખી આપેલી મિલ્કત પાછી લેવાનો હક દીકરાને પ્રાપ્ત થાય છે માટે તેના કેસોનો કાબજો પણ મામલતદારને આપવો. કેટલાક કેસોમાં એવું બનેલું છે કે, અસુક મિલ્કત ઉપર સામાન્ય રીતે હક ધરાવનાર બિઝી વધારે ભાગીદાર મળી ગીરો અમર બીજી રીતના ફરતાવેળે એકટ અમલમાં આવ્યા પછી કરી આપેલા જણાય છે, અને લખી આપનાર પૈકી કેટલાક ગુજરી ગયા છતાં લખી આપેલી મિલ્કત લખાવી લેનારના કબજામાં ગેરકાયદેસર રહેલી છે, આવા કેસોમાં પણ ગુજરાતના વારસાને પોતાના હક પુરતી મિલ્કત પાછી મેળવવાનો હક પ્રાપ્ત થાય છે. માટે તેવા કેસોને કાબજો પણ મામલતદારને આપવો. મળકર એકટ અમલમાં આવ્યા પહેલાં થયેલા ગીરો ફરતાવેળમાં લીધાલ કરી એકટ પછી એકટની કલમ ૩૧ મુજબ મંજુરી વગર નવા ગીરો ફરતાવેળ થયા હોય તે પણ લખી આપનાર તાલુકદારને ગુજરી બાદ ઉપર પ્રમાણે રદબાતલ છે માટે તેના કાબજો પણ અપવા.”

(૨)* અને ૩૧ મી કલમ માંહેના કોઇપણ મજૂર કોઇપણ ઠાકરની જે મિલકતને સન ૧૮૮૧ ના બારેય તથા ખેડાના કરજદાર એસ્ટેટના આકટની ૨૮ મી કલમ લાગુ પડતી હશે, તેને લાગુ પડશે નહીં અથવા તેથી કોઇપણ ઠાકરની સ્થાવર મિલકતના સદરજી આકટની ૨૪ મી કલમ મુજબના વહિવટદારના અધિકારને બાધ આવે છે એમ સમજવું નહિં.

૩૩. (૧) સન ૧૮૭૯ ના મુબાઇના જમીન મહેસુલના કાયદાની કલમ ૩૮ થી ૪૦ બંને સુદ્ધાં, ૪૪, ૬૦ થી ૬૭ બંને સુદ્ધાં ૭૬, ૮૨, ૮૫, ૧૧૬, ૧૧૭ અ, ૧૨૭, થી ૧૩૪ બંને સુદ્ધાં, ૧૩૬, ૧૬૩, ૨૧૬, તથા ૨૧૭ માંહેના કોઇપણ મજૂર જે એસ્ટેટને આ આકટ લાગુ છે તેને લાગુ પડતો નથી એમ સમજવું.

૩૪. સદરજી સને ૧૮૬૨ ના મુબાઇના ૬ ઠા આકટની ૧ લી કલમ પ્રમાણે કોઇ પણ નવો દસવ આ આકટ જે તારીખે અમલમાં આવે તે તારીખથી છ મહિના વીતી ગયા પછી કોઇ પણ વખતે કરવો જોઇએ.

સહકારી મંડળીઓ બાબતનો આકટ.

(સને ૧૯૧૨નો આકટ નંબર ૨ જો.)

૧. આ આકટને સન ૧૯૧૨ નો સહકારી મંડળીઓ બાબતનો આકટ કહેવો ને તે આખા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનને લાગુ પડે છે.

૨. નોંધાયેલી મંડળી-એટલે આ આકટની રૂએ નોંધાયેલી મંડળી.

૩. સ્થાનિક સરકાર કોઇ પણ સખસને સહકારી મંડળીઓના રજીસ્ટ્રાર તરીકે નીમવાને મુખત્યાર છે.

૪. જે મંડળીનો હેતુ પોતાના સભાસદોના આર્થિક હિતને માટે સહકારી નિયમો પ્રમાણે ઉત્તેજન આપવાનો હોય તે મંડળી, અથવા કોઇ મંડળીના કમઝાજમાં સમવડ આપવાના હેતુથી સ્થાપવામાં આવેલી હોય એવી કોઇપણ મંડળીને નિયમિત જોખમદારી સાથે કે તે વગર આ આકટની રૂએ નોંધવાનો અધિકાર છે.

૫. જ્યારે એકઠી મંડળીના સભાસદોની જોખમદારી શેરો કાઢીને નિયમિત કરી હોય ત્યારે, નોંધાયેલી મંડળી સિવાયના બીજા કોઇ સભાસદે તે મંડળીનીં મુડીનો જે હિસ્સો કાનુનોમાં દરાવવામાં આવે તે કરતાં વધારે ધારણ કરવો નહીં. તે મંડળીના એક હજાર કરતાં વધારે રૂપિયાની કીમતના શેરોમાં કોઇ પણ હિત સંબંધ રાખવો નહીં કે દાવો કરવો નહીં.

૬. જેનો એકઠ સભાસદ નોંધાયેલી મંડળી હોય, એવી મંડળી સિવાયની બીજી જે કોઇ મંડળીને આ આકટની રૂએ નોંધવી હોય ત્યારે, તેમાં અદાર વર્ષની ઉપરની ઉમરના ઓછામાં ઓછા દસ સખસો હોય નહીં તો, તથા તે મંડળીનો હેતુ પોતાના સભાસદોને ધીરવા માટે નાણાં ઉભાં કરવાનો હોય તે પ્રસંગે એવા સખસો એકજ ગામ, કસબા કે ગામેના એકજ સમુદાયમાં રહેતા ન હોય તો, કે રજીસ્ટ્રાર બીજી રીતે પ્રમાણે તે સિવાય, એકજ જાતના, વર્ગના, ન્યાતના કે ધંધાના હોય નહીં તો નોંધવી નહીં નિયમિત જોખમવાળી જે દરેક મંડળી આ આકટની રૂએ નોંધાયેલી હોય તેના નામની છેડે 'લીમિટેડ' એ શબ્દ હોવો જોઇએ.

૭. આ આકટના કારણે સાડે અમુક સખસ ખેડુત છે કે નહીં, કે અમુક કસબા, ગામ કે સમુદાયનો રહેવાસી છે કે નહીં, કે અમુક સખસ ઓક્સ જાત, વર્ગ કે ધંધાનો છે કે નહીં એ બાબત તકરાર ઉઠે તો તેનો રજીસ્ટ્રાર નિકાલ કરવો જોઇએ. તે નિકાલ આખરનો સમજવો.

૮. નોંધવાના કારણે સાડે રજીસ્ટ્રારને નોંધવા માટે યોગ્ય રીતે અધિકાર મળેલા દસ સખસોએ સહી કરીને અરજ કરવી.

*નીકા-બીજી જમીન માફક ગામ તળીયું પણ દરબારની મિલકત છે. જ્યારે ખેડુત ગામ છેડી જાય ત્યારે તેના ઘરનો કાટ માળ દરબારની જ મિલકત છે. દરબારની મરજી સીવાય કોઇપણ માણસ તેમના ગામમાં કોઇપણ જગ્યા ધારણ કરી શકતો નથી. તાલુકાકારી પોતાની મરજીમાં આવે તે દરથી પોતાની જમીન ખેડવા આપે તેવા તેમનો હક છે અને રૈયતનું ધારણત્વ તાલુકાકારી મરજીને આધીન છે. તાલુકાકારી ગામમાં પોલીસ પટલ તાલુકાકાર નીમે અને તેનેજ કલેક્ટર સનંદ આપે. જમીનનો કમ્પેને સખસા બદલ નજરણા લેવાનો દરતુર છે. (અમ. ગે. પા. ૧૮૪ તથા પી. રી. પા. ૧૩)

૯. રજીસ્ટ્રારની ખાત્રી થાય કે કોઈ મંડળીએ આ આકટના ડરાવો તથા કાનુનો પાળી છે તો પોતાને ચોખ્ખા લાગે તો તે મંડળી તથા તેના પેટા કમદા નોંધવાને મુખત્યાર છે.

૧૦. રજીસ્ટ્રારે સહી કરેલો નોંધ્યા બાબતનો દાખલો, તે મંડળી ચોખ્ખા રીતે નોંધવામાં આવી છે એ બાબતનો નિર્ણયકારક પુરાવો છે એમ સમજવું.

૧૧. નોંધાયેલી મંડળીના પેટા કાયદાનો કોઈ પણ સુધારો આ આકટ મુજબ નોંધાય નહીં ત્યાં સુધી કાયદેસર ગણવો નહીં.

૧૨. નોંધાયેલી મંડળીનો કોઈ સભાસદ સદરહુ કાનુનો કે પેટા કાયદા મુજબ આપવાના પૈસા આપે નહીં ત્યાં સુધી તે સભાસદના હક ચલાવી શકશે નહીં.

૧૩. દરેક સભાસદને એવા સભાસદ તરીકે તે મંડળીના કામકાજમાં એકજ મત આપવાનો અધિકાર છે.

૧૪. કોઈ સભાસદ નોંધાયેલી મંડળીની મુદીમાં જે શેર કે હિત સંબંધ ધારણ કરતો હોય તે શેર કે હિત સંબંધ તપ્પીલ કરી આપવો હોય તો આ આકટના ડરાવથી જે સરતો ડરાવવામાં આવે તેને પાત્ર તેમ હોવા જોઈએ.

૧૫. નોંધાયેલી મંડળીનું કાનુનો મુજબ નોંધાયેલું હોય એવું એક ઠંકાણું હોવું જોઈએ. તે ઠંકાણું સઘળી નોટીસો કે કાગળપત્રો મોકલવાનો અધિકાર છે. ઠંકાણામાં ફેરફાર થાય તેની રજીસ્ટ્રારને નોટીસ આપવી જોઈએ.

૧૬. દરેક નોંધાયેલી મંડળીએ આ આકટની તથા તે સંબંધી કાનુનો તથા પેટા કાયદાની એક નકલ નોંધાયેલું ઠંકાણું વગર શીએ જોવા મુકવી જોઈએ.

૧૭. દરેક નોંધાયેલી મંડળીનો હિસાબ દર વર્ષે એક વખત રજીસ્ટ્રારે ઓડિટ કરવો જોઈએ.

૧૮. કોઈ એક મંડળી નોંધાયેલી તે જે નામથી નોંધાઈ હશે તે નામની એક સનદી મંડળી બનશે એમ સમજવું ને તેનો એક સમાધક શિક્ષો રહેશે. તેને મિલકત ધારણ કરવાનો, કરાર કરવાનો, દિવાની શરિયાહો કે બીજાં કામે કરવાનો તેમાં બચાવ કરવાનો અધિકાર પ્રાપ્ત થશે.

૧૯. બીજાનું મહેસુલનાં નાણાં સંબંધમાં સરકારનો કે ગણેત તરીકે વસુલ કરવા લાયક નાણાં સંબંધમાં બીજાના ધણીનો જે હક હોય તેને પાત્ર રહીને નોંધાયેલી મંડળીને કોઈ પણ સભાસદ પાસેથી કે માથા સભાસદ પાસેથી (અ) વડી કે ખાતર ખરીદ કરવા માટે ધીરેલા પૈસાના સંબંધમાં, તે મંડળીનું જે કોઈ લેણું થયું હશે તે પુરૂ પાડવાની તારીખથી ૧૮ મહીનાની અંદર કોઈપણ વખતે તેના પાક ઉપર કે ખેતીવાડીના બીજા ઉત્પાદકોથી કે ઘેર કે ઘેરને માટે ખાસ, ખેતીવાડીના ધંધાનાં ઓળર કે સાંચા કામ પુરાં પાડ્યાં હોય તેના સંબંધમાં તે ખરીદલા કે કાચા માલમાંથી તૈયાર કરેલી કોઈ વસ્તુમાંથી વસુલ કરવાનો બીજા લેણુદારો કરતાં પહેલાં હક છે.

૨૦. મંડળીના જે કોઈ પણ સભાસદ કે માથા સભાસદ પાસે નોંધાયેલી મંડળીનું કોઈ લેણું હોય તે સભાસદની મુદીમાંના શેર ઉપર કે હિત સંબંધ ઉપર કે અનામત મુકેલી રકમ ઉપર કે તેને આપવાના કોઈ ક્વિટાન્સ ઉપર, બોનસ ઉપર કે નફા ઉપર તે મંડળીનો બોલો રહેશે ને તે મંડળી તેવા સભાસદને નામે જમે કરેલી કે તેને આપવાની કોઈ પણ રકમ કે કોઈ પણ લેણું વસુલ કરવા સાદું મળે લેવાને મુખત્યાર છે.

૨૧. ૨૦ મી કલમના ડરાવોને પાત્ર એકદા સભાસદનો નોંધાયેલી મંડળીની મુદીમાં જે શેર કે હિત સંબંધ હોય તે એવા સભાસદે જે કોઈ કરજ કર્યું હોય કે જોખમદારી હોય તેના સંબંધમાં ન્યાયની કોર્ટ કરેલા કોઈ પણ હુકમનામાની રૂએ જામ કરી શકશે નહિ કે વેચી શકશે નહીં.

૨૨. સભાસદનાં મરણ બાદ તેના શેરને હિત સંબંધ આ અર્થે કાનુનો પ્રમાણે નિમાયલા સમ્પત્તિ તપ્પીલ કરવાને કે મરતારના વારસ વગીલ તરીકે હક હોય તે સમ્પત્તિ તપ્પીલ કરવાને કે તેની જે કીમત હરે તેટલી રકમ આપવાને મુખત્યાર છે.

૨૩. નોંધેલી મંડળીમાં માથા સભાસદ જે તારીખથી સભાસદ બંધ થયો હોય તે તારીખ મંડળીનું જે કરજ હોય તે કરજ પદ્ધતિ તેની જોખમદારી પોતે એવી રીતે જે તારીખથી સભાસદ તરીકે બંધ થયો હોય તે તારીખથી બે વર્ષ સુધી ચાલશે.

૨૪. નોંધાયેલી મંડળીના મૈયત સભાસદની ઈસ્ટેટ જે તારીખે તે મરણ પામ્યો હોય તે તારીખે તે મંડળીનું જે કરજ હશે તે બદલ તેના મરણની તારીખથી એક વર્ષ સુધી નોંખમદાર રહેશે.
૨૫. કોઈ પણ મંડળીએ રાખેલું સભાસદોનું કે શેરોનું રજીસ્ટર કે યાદી, તેમાં જેનું નામ સભાસદ તરીકે દાખલ કર્યું હોય તે તારીખના કે તે જે તારીખે બંધ પડ્યો તે તારીખના પ્રથમ દર્જનીય પુરાવો બહુવો.
૨૬. કામકાજ દરમિયાન નોંધાયેલી મંડળીની નિયમિત રીતે રાખેલી શુક્રમાંની નોંધની નકલનો, કોઈ પણ ફરીયાદમાં એવી નોંધ હોવાના પ્રથમ દર્જનીય પુરાવા તરીકે ગણવી નોંધાયે.
૨૭. સને ૧૯૦૮ના નોંધવા બાબતના આક્ટની ૧૭ મી કલમની પેઠા કલમ ૧ ની હકમ બંને કે નો કોઈ મજબૂર, નોંધેલી મંડળીની માલ મિલકત સ્થાવર હોય તો તે મંડળીના ભાગ બાબતના કોઈ પણ દસ્તાવેજનો કે મંડળીનું કાદેલું ડિમેંચર કે શેરને લગતા દસ્તાવેજને લાગુ પડશે નહીં.
૨૮. ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ, કોઈપણ નોંધાયેલી મંડળીના નફા ઉપર કે નફામાંથી મળેલા ડીવીડન્ડ ઉપર લેવાનો આવકનો કર માફ કરવાને, તેણે કરી આપેલા લેખી દસ્તાવેજ ઉપર અમલમાં હોય એવા કોઈ કાયદાની રૂયે પડનારી સ્ટાંપડયુટી માફ કરવાને મુખત્યાર છે.
૨૯. નોંધાયેલી મંડળીએ, સભાસદ સિવાય બીજા કોઈ સમ્પસને નાણું કરજે આપવું નહીં. પણ રજીસ્ટ્રારની સમતિથી બીજી નોંધાયેલી મંડળીને નાણું ધીરી શકે છે.
૩૦. નોંધાયેલી મંડળીએ સભાસદો ન હોય એવા કોઈ સમ્પસો પાસેથી પૈસા અનામત કે કર જે લેવા તે કાયદેસર ઠરાવેલી હદ સુધીજ અને તે અનુસરીનેજ લેવા.
૩૧. નોંધાયેલી મંડળીની તેના સભાસદ સિવાય બીજા સમ્પસો સાથેની લેવડદેવડ, સ્થાનિક સરકાર કાનુનો કરીને ઠરાવે તે મનાઇ અને બંધનને પાત્ર કરવી.
૩૨. નોંધાયેલી મંડળી પોતાનું નાણું. (અ) સરકારી સર્વિસ બેંકમાં કે ટ્રસ્ટ એક્ટની ૨૦ કલમમાં લખેલી કોઈ સિક્યુરીટીમાં કે બીજીનોંધાયેલી મંડળીના શેરોમાં તેના તારણ ઉપર કે રજીસ્ટ્રારે પસંદ કરેલી બેંકમાં કે પરવાનગી આપી હોય તેવી બીજી કોઈ રીતે રોકવાને કે અનામત મુકવાને મુખત્યાર છે.
૩૩. એકાદી નોંધાયેલી મંડળીના ફંડનો કોઈ પણ ભાગ તેના સભાસદોમાં, બોનસ તરીકે કે ડીવીડન્ડ તરીકે કે બીજી રીતે વહેંચી આપવો નહીં. પણ નફાનો ૪ થો ભાગ રીઝર્વ ફંડ ખાતે લઈ ગયા પછી બાકીના નફામાંથી મળી શકે તેવા પાછળના વર્ષોના નફામાંથી કાનુનોમાં હદ જેટલી રકમો ઠરાવેલી સરતોની રૂયે સભાસદોમાં આપવાનો અધિકાર છે.
૩૪. નોંધાયેલી મંડળી રજીસ્ટ્રારની મંજૂરીથી નફાનો ૧ ભાગ રીઝર્વ ફંડ ખાતે લઈ ગયા પછી બાકીના નફાના ૧૦ ટકા જેટલી રકમ ધર્માર્થના કાયદા પ્રમાણેના કોઈ પણ ધર્માર્થ કામમાં આપવાને મુખત્યાર છે.
૩૫. રજીસ્ટ્રાર પોતાની મેળે કોઈ પણ નોંધાયેલી મંડળીની રચના કામકાજ ને નાણું સંબંધી સ્થિતિ માટે ચોક્કસી કરવાને મુખત્યાર છે.
૩૬. નોંધેલી મંડળીના માંગનારની અરજ ઉપરથી સદરજુ મંડળીની શુક્ર રજીસ્ટ્રારે તપાસવી નોંધાયે.
૩૭. ક. ૩૫ ને ૩૬ ની રૂયે તપાસ કે ચોક્કસી કરવામાં આવે ત્યારે તેના ખર્ચ મંડળીને કે તે વીમા કરનાર સભાસદોને કે માંગનારને માથે ફાળો પડે તો નાંખવાનો અધિકાર છે.
૩૮. ૩૭ મી કલમ પ્રમાણે ખર્ચની રકમ માછસ્ટ્રેટને અરજ કરીને તેની જંગમ મિલકત જમ કરી તથા વેચીને વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.
૩૯. ૩૫ ને ૩૬ મી કલમ પ્રમાણે તપાસ કર્યા પછી અથવા નોંધાયેલી મંડળીના સભાસદોમાંના ફંડ ની અરજ આવેથી રજીસ્ટ્રારનો મત થાય કે તે મંડળીનું કામ બંધ કરી નાંખવું નોંધાયે તો તે મંડળીની નોંધ રદ કરવાનો તેને અધિકાર છે. તે ઉપર બે મહીનાની અંદર સ્થાનિક સરકાર પાસે અપીલ ચાલી શકશે.
૪૦. જે મંડળીમાં દસ સભાસદો હોવા નોંધાયે તેમાં તેથી ઓછા સભાસદો થયા છે તેવી રજીસ્ટ્રારની ખાત્રી થાય તો તે મંડળીની નોંધ લેખી હુકમ કાઢીને રદ કરવાને મુખત્યાર છે.
૪૧. જ્યારે કોઈ મંડળીની નોંધ રદ કરી હોય ત્યારે તે મંડળી તેવા હુકમની તારીખથી સનદી મંડળી તરીકે ચાલુ રહેવાને બંધ પડશે.

૪૨. (૧) જ્યારે ૩૯ મી કે ૪૦ મી કલમની રૂએ મંડળીની નોંધ રદ કરવામાં આવે ત્યારે રજીસ્ટ્રાર એકાદ લાયક માણસને તે મંડળીના લિક્વીડેટર નીમવાને મુખત્યાર છે. (૨) તે લિક્વીડેટરને, તે મંડળીની પત્તી ફરિયાદ માંડવાનો કે તેમાં બચાવ કરવાનો, તેની માલમતામાં સભાસદોએ ફટલી વર્ગેણી આપવી તે ઠરાવવાનો, મંડળી ઉપરના દાવાની ચોકસી કરવાનો, ને ખર્ચ કાણે આપવો તે ઠરાવવાનો ને મંડળીનું કામ આટોપી દેવા સાથે મંડળીની માલમતા એકઠી કરી વહેંચી આપવાના પોતાને જરૂર જણાય તે હુકમ કરવાનો અધિકાર છે. (૩) આ કલમના હેતુ પાર પાડવા સાથે લિક્વિડેટરને દિવાની કામ ચલાવવાની રીત આપતના કાયદામાં જે રીત ઠરાવી છે તેજ રીતે સમન કરવા તથા ફરતાવેજ હાજર કરવાની ફરજ પાડવાનો અધિકાર છે. (૪) લીક્વીડેટરના હુકમ ઉપર અપીલ ડિસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટને કરવી. (૫) લીક્વીડેટરે કરેલા હુકમ દીવાની કોર્ટના હુકમનામા પ્રમાણે ખળવવા. (૬) ઉપર ઠરાવ્યું છે તે સિવાયને પ્રસંગે આ આકટની રૂએ નોંધાયેલી મંડળીનું કામ બંધ કરી નાંખવા સંબંધી કોર્ટપણ દીવાની કોર્ટને કાંઈ હકુમત નથી એમ સમજવું.

૪૩. સ્થાનિક સરકાર કોઈપણ નોંધાયેલી મંડળી માટે આ આકટનો ઉદ્દેશ પાર પાડવા માટે કાનુનો કરવાને મુખત્યાર છે.

૪૪. કા. ૩૭ ની રૂએ સરકારને અપાવેલા ખર્ચ સુદ્ધાં નોંધાયેલી મંડળી પાસે કે તેના સિલાસદ પાસે સરકારની જે રકમો લેણી હોય તે સઘળી રકમો જમીન મહેસુલની ચદેલી ખાત્રી તરીકે વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

૪૫. સ્થાનિક સરકાર વિશેષ હુકમ કાઢીને, ને નાંખે તે સરતોને પાત્ર કોઈપણ મંડળીને આ આકટની નોંધવા આપતની પાળવાની શરતોમાંથી બાતલ કરવાને મુખત્યાર છે.

૪૬. સ્થાનિક સરકાર, હુકમ કાઢીને કોઈપણ નોંધાયેલી મંડળીને આ આકટના ઠરાવમાંથી બાતલ કરવાને મુખત્યાર છે.

૪૭. નોંધાયેલી મંડળી સિવાય કોઈપણ માણસે “સહકારી” શબ્દ જેનો લાગ હોય તેવા નામ કે સંજ્ઞા વડે સરકારની પરવાનગી લીધા વગર વેપાર કે ધંધો ચલાવવો નહીં. આ કલમ વિરૂદ્ધ વતનારને ૫૦ રૂપિયા દંડ થશે. પણ જો આ આકટ અમલમાં આવતા પહેલાં જો કોઈ તે શબ્દ કે સંજ્ઞાવડે વેપાર કરતો હોય તેને આ ઠરાવ લાગુ પડશે નહીં.

૪૮. કંપની એકટના ઠરાવ નોંધાયેલી મંડળીને લાગુ પડશે નહીં.

૪૯. હાલમાં જે મંડળી ૧૯૦૪ ના આંટ વધારનારી સહકારી મંડળી આપતના આકટ રૂએ નોંધાયેલી હોય તે આ આકટની રૂએ નોંધાયેલી છે એમ ગણાશે.

૫૦. ૧૯૦૪ નો સહકારી મંડળીઓ આપતનો કાયદો રદ કર્યો છે.

સાર્વજનિક રસ્તા અને પુલો ઉપર વેરો લેવાનો કાયદો.

કયા રસ્તા ઉપર કે પુલ ઉપર ટોલ લેવો તે ઠરાવવાને સરકારને અધિકાર છે. ઠરાવેલા રસ્તા કે પુલ ઉપર ટોલ માગ્યા છતાં જો માણસ તે ન આપે તો તે ગાડા કે જનવર ઉપરનો માલ જપ્ત કરવો. ટોલની રકમ પુરતો માલ ન હોય તો તે ગાડા કે જનવર જપ્ત કરવાં. જો પોલીસ કલાર્કમાં ટોલ વસુલ ન થાય તો તે આપતનો ઉપરી અમલદારને રીપોર્ટ કરવો તે પછી બીજે દીવસે ઉપરી અમલદારે આવીને સદરજુ માલ જાહેર લીલામથી વેચવાની નોટીસ કહાડવી. આ પ્રમાણે જમીનો માલ વેચાતા પહેલાં જો તે ટોલની ખમણી રકમ અને થએલો ખર્ચ આપે તો જમી કહાવી લેવી. પરંતું લશ્કર, લાલખનો સામાન, પોલીસ ઓફીસર અને પોલીસના હવાલામાં હોય તે માણસો ટોલ આપવામાંથી બાતલ છે. આ પ્રમાણે ટોલના નાકે દારોને મદદ કરવાની પોલીસ અમલદારની ફરજ છે.

નાકા ઉપર ટોલના દરનું પાટીયું લટકાવી રાખવું. તેમ તેમાં ટોલ ન આપવાથી શું શિક્ષા થાય છે તે પણ જણાવવું. જેરકચદે ટોલ માગનારનો ખર્ચ રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

મુંબાઈનો સાર્વજનિક હોડીઘાટ બાબતનો કાયદો.

(સને ૧૮૬૮ નો એક્ટ ૨ એ.)

૧. આ આક્ટને સાર્વજનિક હોડીઘાટ બાબતનો કાયદો કહેવો.
૨. મુંબાઈ ઇલાકામાં કયો હોડીઘાટ સાર્વજનિક છે તે, તથા નવો સાર્વજનિક હોડીઘાટ સ્થાપવો હોય તો તે કે બંધ કરવો હોય તો તે સરકાર એક જાહેરનામું કાઢીને ઠરાવશે.
૩. આવા હોડીઘાટ ઉપર થઈને પસાર થનારા સઘળા ઉતાડેઓ પાસે, ગાડાં, વાહન, ઘોર કે વેપારના માલ બદલ સરકારે મંજૂર કરેલા દર મુજબ ટોલ લેવામાં આવશે. પરંતું, નોકરી ઉપરના સોલ્ડીયરોને, નોકરી ઉપરના પોલીસ અમલદારોને, પોલીસને સ્વાધીનમાં હોય તેવા માણસોને, અને સરકારે જે સખસોને ખાસ ખાતલ કર્યા હોય તે સખસોને આ વેરામાંથી ખાતલ કરવામાં આવ્યા છે. સઘળા ખાતાના પડાવાળા, આબકારી ઇન્સ્પેક્ટરો વિગેરે ખાતલ છે.
૪. આ પ્રમાણેનો ટોલ (વેરા) વસુલ કરવા માટે ટોલકીપર રાખવાને સરકાર મુખત્યાર છે.
૫. કોઇપણ સાર્વજનિક હોડીઘાટનો દર વરસે કે અસુક સાત વરસ સુધીનો ઇન્ટરાક્ટ આપવાને સરકાર મુખત્યાર છે.
૬. ઇન્ટરદાર કે કંટ્રાક્ટરનો દરેક નોકર લોકોની સહીસલામતી માટે જે જે કૃત્ય કરવું જોઈએ તે કરવાને બંધાએલો છે.
૭. જે દર મુજબ વેરા લેવાનો હોય તે દર એક પાટીઆ ઉપર લખીને કે જખીને તે પાટીયું હોડી ઘાટ પાસે પ્રસિદ્ધ જગાએ લટકાવી રાખવું જોઈએ.
૮. જે કોઇ ટોલકીપર, કે કંટ્રાક્ટર કે ઇન્ટરદાર આ કલમ વીરૂદ્ધ ચાલશે તો તેનો દશ રૂપીઆ સુધી દંડ થશે.
૯. જે કોઇ વેરા વસુલ કરનાર, કંટ્રાક્ટર કે ઇન્ટરદાર ગેરકાયદે ટોલ વસુલ કરશે તો તે પચાસ રૂપીઆ સુધી દંડને પાત્ર થશે.
૧૦. જે કોઇ ટોલ વસુલ કરનાર, કંટ્રાક્ટર, ઇન્ટરદાર કે તેનો નોકર ચોચ્ય કારણ વગર ઉતાડેને નકમી વાર ખોટી કરશે તેનો પચાસ રૂપીઆ સુધી દંડ થશે.
૧૧. જે કોઇ માણસ બ્યાબ્બી ટોલ આપવાની ના કહેશે કે ટોલ આપવાનું ઉડાવશે તેનો પચાસ રૂપીઆ સુધી દંડ થશે.
૧૨. મુંબાઈ શહેર માટે વડો પોલીસ માજિસ્ટ્રેટ, અને બીજા ટેકાણે ડીપ્ટીકમીસને કલેક્ટર દરેક સફર વખતે હોડીમાં ફેટલા ઉતાડે એસાડવા તથા ફેટલો માલ ભરવો તે બાબતના નિયમો સરકારી કુકમ અનુસાર કરવાને મુખત્યાર છે. આ પ્રકારે કરેલી રેલોનો લંગ કરનાર તેથી થતું નુકશાન ભરી આપવાને જવાબદાર છે.
૧૩. સરકારના ખાસ પરવાના વગર જે માણસ મુંબાઈ શહેરના કોઇ ભાગમાંથી સામે કાઢે કે બીજા કોઇ નજીકના સામા ટાપુએ, ઉતાડે, વાહન કે જનવર ભાડ માટે લઈ જશે તેનો પાંચસે રૂપીઆ સુધી દંડ થશે. શહેરમાં એક ભાગમાંથી બીજા ભાગમાં લઈ જવા લાવવાને બાધ નથી. તેમજ જે કોઇ માણસ ખાસ પોતાને માટે કે પોતાના કુટુંબને માટે કે દોસ્તોને માટે કે આકરને માટે ખાસ હોડી ભાડે કરે, તેને તથા હોડી ભાડે આપનારને આ કલમથી બાધ આવતો નથી.
૧૪. હોડીઘાટથી ત્રણ માઇલની અંદર જે કોઇ માણસ, કલેક્ટરની ખાસ પરવાનગી વગર, ઉતાડે જનવર, વાહન કે માલ, હોડીમાં ભાડુ લઈને લાવશે કે લઈ જશે તેનો પાંચસે રૂપીઆ સુધી દંડ થશે.
૧૫. જે પુલ ઉપર થઈને જવા આવવા બદલ ઉતાડેઓને કોઇ કાયદેસર ટોલ આપવો પડતો હોય, તેવા પુલની ત્રણ માઇલની અંદર જે કોઇ ઉતાડે, માલ કે જનવર હોડી મારફતે લઈ જશે, લાવશે, કે જે કોઇ ઉતાડેને પાલખી કે ડોળીમાં લાવશે કે લઈ જશે તેનો પાંચસે રૂપીઆ સુધી દંડ થશે.
૧૬. આ આક્ટ વિરૂદ્ધના ગુનાની ચોક્કસી કરી સજા કરવાને મુંબાઈમાં પોલીસ માજિસ્ટ્રેટને અને મુંબાઈ જહાર જજામાં કોઇપણ માજિસ્ટ્રેટને અધિકાર છે.

હિંદુસ્તાનનો ખુસ્કી જકાત બાબતનો કાયદો.

(સને ૧૮૫૭ નો ૨૯ મો)

૧. આ આક્ટને ખુસ્કીની જકાત બાબતનો કાયદો કહેવો.

૪. પર મુલકમાં ખુસ્કી એટલે જમીનને રસ્તે જે માલ જમ અથવા ત્યાંથી આવે તેની ઉપર જકાત લેવાનાં નાકાં ખેસાડવાં.

‘ પર મુલકમાં ’ દીવ, દમણ, ગોવા, જવ્હાર, આયકવાડનો, કાઠિયાવાડનો, વાંસદા ધરમપુરનો, કે બીજા દેશી રાજાઓનો મુલક સમજવો.

૭. સુર્યાસ્ત પછીથી સુર્યાસ્ત થતા પહેલાં જેરકાયદે લઈ જવામાં આવેલો માલ સરકાર દાખલ કરવામાં આવશે.

૮. માલ લઈ જવાની પરવાનગી માટે અરજી કરવી. તે અરજીમાં માલની વીગત, ગાંસડીઓની નિશાની, નંબર વર્ણન, અને માલની કીમત બાબત એકરાર લખવો જોઈએ.

૯. અરજીમાં માલની ખોટી વિગત લખી હશે તો, જે માલ અરજીમાં દાખલ નહીં હશે તે સખજા માલ સરકાર દાખલ થશે.

૧૦. જે કીમત પ્રમાણે જકાત લેવાની હોય તે માલની કીમત સરકારે સરકારી ગેઝીટમાં જાહેરાત કરાવવી જોઈએ.

૧૧. જે જકાત માલની કીમત કરાવી ન હોય તેના ઉપર જનર લાવે જકાત લેવામાં આવશે.

૧૨. જે માલ ઉપર જનર લાવ પ્રમાણે જકાત લેવાની હોય તે માલની કીમત એકરારમાં જોડી લખી હોય તો, નાકાનો અમલદાર તે માલ એકરાર કરેલી કીમતે સરકાર તરફથી ખરીદ કરવાને મુખત્યાર છે.

૧૩. મુસાફરના પોતાના પ્રત્યક્ષ ઉપયોગમાં આવતા સામાન ઉપર જકાતની માફી છે.

૧૪. જકાત લેવા બાબતનો દાખલો તેને આપવો જોઈએ. આ દાખલો જે કોઈ કર્ટમ ખાતાનો અમલદાર જોવા માગે ત્યારે બતાવવો જોઈએ. દાખલા વગરનો માલ સરકાર દાખલ થવાને પાત્ર થશે.

૧૫. ખોવાયેલા દાખલાની બીજી નકલ એક રૂપીઆથી તે દશ રૂપીઆ સુધીની ફી લઈને કમીશનરને આપવાનો અધિકાર છે.

૧૬. નાકા ઉપરનો અમલદાર જકાતી માલ, જકાત લીધા વગર જવા દેશે તો તેને છ મહીના સુધીની કેદની અથવા પાંચસે રૂપીઆ સુધીના દંડની, અથવા એ બેઉની સજા થશે.

૧૭. જે કોઈ નાકા ઉપરનો અમલદાર હેરાન કરવા સાથે માલ બગાડશે, અટકાવી રાખશે તો તે ઉપરની કલમ મુજબ સજાને પાત્ર થશે.

૧૮. જે કોઈ જાણી જોઈને અમલદારને કામ કરતાં હરકત કરે તેને છ મહીના સુધી કેદની અને હજાર રૂપીઆ સુધીના દંડની અથવા એ બંનેની સજા થશે.

૧૯. જે કોઈ માણસ એ અમલદારને લાંચ આપવાનું કહેશે તેને ઉપરની કલમ પ્રમાણે સજા થશે.

તોડા ગીરાસ હકનો કાયદો.

(સન ૧૮૮૭ નો ૭ મો)

૩. તોડા ગીરાસ—એટલે સરકાર તરફથી કે દુઆલા જમીનના ધારણ કરનાર કે તેના તરફથી ગીરાસ, બેલ, તોડાગીરાસ એ નામે કોઈ પણ માણસને નીચેલે વખત આપવાની રોકડ રકમ સમજવી. દરેક તોડા ગીરાસ હક બીટીશ રાજ્યમાં તે હક પામનારના વંશમાં સીધી લીટીના પુરૂષ વારસોને વંશપરંપરા જારી રહી શકે છે. તેના વારસો ન હોય તો તે હક, પહેલ પહેલા પામનારના બાઈના પુરૂષ વંશમાં સીધી લીટીના પુરૂષ વારસોને વંશપરંપરાજારી રહી શકે છે.

૪. તોડગીરાસ હક કે તેનો કાંઈ ભાગ, કે તેનો હીત સંબંધ તે હક પામનાર કોઈ માણસે ગીરા મુક્યો હોય, તેના ઉપર કાંઈ બોલે નાંખ્યો હોય કે તે બીજાને નામે કરી આપ્યો હોય તો તે વ્યવસ્થા સદરહુ હક પામનારની કુદરતી હયાતી પછી નકામી થઈ પડે છે. એટલે હકદાર પોતાની જાંદગી સુધીનો હકજી માત્ર વેચી શકે કે ગીરા મુકા શકે છે.

૫. આ હક હુકમનામું બળવવામાં જતી કે વેચાણુ ને પાત્ર નથી. પણ જ્યારે તે ગીરા મુક્યો હોય ત્યારે તે જમ કરી શકાય છે પણ તે ગીરા મુકનારે પણ પછી એ હક ખાતે જે નાણું લેણું થાય તે ઉપર જમી થઈ શકે નહીં.

૬. આ કાયદો અમલમાં આવતા પહેલાં જે હક બીજાને નામે કરી આપ્યો હશે તેને આ કાયદો લાગુ નથી.

સરકારી કાગળનાં ચલણી નાણાં ખાખતનો કાયદો.

(સને ૧૮૧૦ નો આક્ટ ૨ જી.)

૧. આ આક્ટને સને ૧૮૧૦ નો હિંદુસ્તાનનો કાગળનાં ચલણી નાણાં ખાખતનો કાયદો કહેવો તે આખા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનને લાગુ છે.

૨. ચલણી નોટ એટલે પાંચ, દસ, કે પચાસ રૂપિયાની કે સરકાર જણાવે તે કીંમતની નોટ.

૩. ચલણી નોટો આપવા સારૂ કાગળનાં ચલણી નાણાંનું એક સરકારી ખાતું ચાલુ રહેશે.

૪. કાગળનાં ચલણી નાણાંનો એક હેડ કમિશનર નામનો અમલદાર તે ખાતાનો ઉપરી થશે.

૫. નોટો આપવાનાં, (જેમાં કલકત્તા, મદ્રાસ, મુંબઈ, રંગુન, લાહોર, કાનપોર તથા કરાંચી એ સાત શહેરો આવવા જોઈએ.) સર્કલો કચેરીઓ અને ચલણી એજન્સીઓ સ્થાપવાનો ઇંડિયા સરકારને અધિકાર છે.

૬. એવું નોટો આપવાનું સર્કલ હેડ કમિશનરના હવાલામાં રહેશે.

૭. કમિશનરો હેડ કમિશનરોના તાબામાં રહેશે.

૮. આ આક્ટ પ્રમાણે અમલદારોને ગવર્નર જનરલ ઇનકૌંસિલે નીમવા.

૯. આ આક્ટ પ્રમાણે ઠરાવેલી કીંમતની ચલણી નોટો હેડ કમિશનર તૈયાર કરી રાખવી અને કમિશનરોને તથા ચલણી એજન્સીઓને તે પુરી પાડવી.

૧૦. હેડ કમિશનર કે બીજા જે કમિશનરને અધિકાર આપ્યો હોય તેનું નામ દરેક નોટની હેડળ હોવું જોઈએ. તે નામ તે નોટ ઉપર ચંત્ર વડે છાપવાનો અધિકાર છે. તે છાપેલું નામ ખરી અને કાયદાસર સહી છે એમ સમજવું.

૧૧. સર્કલ જેના હવાલામાં હોય તેવા અમલદારોએ રૂપા અથવા સોનાનાં નાણાંને બદલ ચલણી નોટો આપવી.

૧૨. ચલણી એજન્સીઓએ રૂપા અથવા સોનાનાં નાણાંને બદલે ચલણી નોટો આપવી.

૧૩. જેના હવાલામાં સર્કલ હોય તેવા અમલદારોએ કાયદેસર અવેજ ન હોય એવા સોનાનાં નાણાંને બદલે, એક રૂપિયાના ૭૪૫૩૩૪૪ ગ્રેન વજનના ચોખા સોનાને દરે, સરકારી તીબેરીઓને ચલણી નોટો આપવી.

૧૪. જે હિંદુસ્તાનનો સેક્રેટરી ઓફરસ્ટ ઇનકૌંસિલ હિંદુસ્તાનમાં કહાડવાની નોટોની કીંમત જેટલું સોનાનું નાણું અથવા સોનું, અથવા ચાંદી અથવા રૂઝી કલમમાં લખેલા પ્રકારની સિસ્ટરીટીઓ, એવી નોટોના પૈસા વગર હરકતે આપવાનું બની આવે તે સારૂ, પોતાના હવાલમાં રાખી મુકવાનું બની આવે તે સારૂ, પોતાના હવાલામાં રાખી મુકવાનું કશુંલ કરે તો, તેણે પોતાને હવાલે રાખેલાં નાણાંની કીંમત જેટલી રકમની ચલણી નોટો કહાડવી એવું ફરમાવવાને ગવર્નર જનરલ ઇનકૌંસિલ મુખત્યાર છે.

૧૫. સર્વ સાધારણ ચલણી નોટ બ્રિટિશ હિંદુસ્તાન માંહેની કોઈ પણ જગ્યાએ કાયદેસર અવેજ છે એમ સમજવું. અને બીજી કોઈ પણ ચલણી નોટ જે સર્કલમાંથી તે આપી હશે તેમાંની કોઈ પણ જગ્યાએ આપવા માંદી હોય તે તે નોટમાં લખેલી રકમ જેટલો કાયદેસર અવેજ છે એમ સમજવું.

૧૬. ચલણી નોટો અવેજ નોટો આપવાની કોઇ પણ કચેરીમાંથી મળશે.

૧૭. ચલણી એજન્સીમાંથી આપેલી ચલણી નોટો, તે એજન્સી જે સર્કલમાં હોય તે સર્કલમાં નોટો આપવા માટે નિમેલા શહેરમાંથી આવી છે એમ સમજવું.

૧૮. નોટો આપવાની કચેરી જંધ કરવામાં આવે ત્યારે તેમાંથી આપેલી ચલણી નોટો બીજી કચેરીમાંથી આપવામાં આવી છે એમ ગણવું એવું ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ દરમ્યાન થકે છે.

૧૯. કોઇપણ વખતે ફરતી ચલણી નોટોનો એકંદર અવેજ, સદરહુ નોટોનો અવેજ આપવા કે વાળવા સાર, વિષમાન કાળે હિંદુસ્તાનના સેક્રેટરી ઓફ સ્ટેટ કે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ પોતાની પાસે રાખી મુકેલા, સોવેરીન, અડધા સોવેરીન, રૂપિયા, અડધા તથા સોનું એનો જે એકંદર એવેજ થાય તે અવેજ માંદો કે સિક્યુરીટીઓ ખરીદવામાં જે અવેજ રોકાયો પોય તે અવેજ કરતાં વધારે હોયો જોઇએ. નહીં અને સદરહુ નોટો હિંદુસ્તાન સરકારતી આંટ ઉપર તેમજ સદરહુ નાણું સોનું, રૂપું, તથા સિક્યુરીટીઓના તારણ ઉપર આપવામાં આવી છે એમ સમજવું.

૨૦. જે નાણું, સોનું કે રૂપુ રાખી મુક્યું હોય તેની વ્યવસ્થા કરવાને ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને અધિકાર છે.

૨૧. જે નાણું તથા સોનું કે રૂપુ, રાખી મુકેલા અવેજના ભાગ તરીકે રાખી મુક્યું હોય તે સ્ટેટ સેક્રેટરી, ગવર્નર જનરલને મોકલે કે ગવર્નર જનરલ, સ્ટેટ સેક્રેટરીને મોકલે તો તે સદરહુ જવા આવવાની મુદત દરમ્યાન તે રાખી મુકેલા અવેજના ભાગ તરીકે ગણાશે.

૨૨. સિક્યુરીટીઓ, ગ્રેટબ્રિટન અને આયર્લેન્ડના સંયુક્ત રાજ્યની, કે હિંદુસ્તાન સરકારની કે હિંદુસ્તાનના મહેસુલ ઉપર બોર્ન નાંખેલી હોવી જોઇએ. અને તેની કીમત વીસ કરોડ રૂપીઆ કરતાં વધારે હોવી ન જોઇએ.

૨૩. આ આકટ પ્રમાણે ખરીદ કરેલી હિંદુસ્તાનની સીક્યુરિટીઓ, હેડ કમિશનરે કે કલ કતાની કે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ દરમ્યાને તેવા કોઇ ટંકશાળના મારતરે ટ્રેસ્ટ તરીકે પોતાની પાસે રાખવી.

૨૪. હિંદુસ્તાનની સિક્યુરીટીઓ વેચીને તેને અદલે બીજી લેવાનો, ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલના હુકમથી હેડ કમિશનરને અધિકાર છે.

૨૫. સિક્યુરીટી ઉપરના વ્યાજનો હિસાબ, ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને હેડ કમિશનરે મોકલવો.

૨૬. બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાંના કોઇપણ માણસે શાહાજોગ વગર મુદતનું કોઇપણ બીલ ઓફ એક્સચેન્જ, હુંડી, વાયદા ચીડી, કે નાણું આપવા બાબતનો લેખ લખી આપવો નહીં કે સ્વીકારવો નહીં.

૨૭. જે કોઇ ૨૬ મી કલમનું ઉલ્લંઘન કરશે તેનો પ્રેસીડેન્સી કે પહેલા વર્ગનો માશ્વરેટ, જે બીલ કે હુંડી બાબત ગુન્હો કર્યો હશે તે લેખની રકમ જેટલા દંડની શિક્ષા કરશે.

૨૮. કાગળનાં ચલણી નાણાંના ખાતાના હિસાબની તારીખ હેડ કમિશનરે દર મહિને ચાર વખત તૈયાર કરી ઇડિયા ગેઝેટમાં છપાવીને જાહેર કરવી.

૨૯. આ આકટનાં કારણો તથા હેતુ પાર પાડવા માટે કાનુનો કરવાને ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને અધિકાર છે.

સ્થાનિક અધિકારીઓને કરજે નાણું આપવા બાબતનો કાયદો

એકત્ર કરીને સુધારવા બાબતનો આકટ.

(સન ૧૯૧૪ નો આકટ ૯ મો.)

૧. (૧) આ આકટને 'સન ૧૯૧૪નો સ્થાનિક અધિકારીઓએ કરજ કાઢવા બાબતનો આકટ કહેવો.'

(૨) તે સોચલ પરગણાં સુદ્ધાં આખા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનને લાગુ પડે છે.

૨. આ આકટમાં "સ્થાનિક અધિકારી" આ શબ્દનો અર્થ જે કોઇપણ સમયને કોઇપણ લોકલ

ફંડ ઉપર અથવા મ્યુનિસિપલ ફંડ ઉપર સત્તાધિકાર ચલાવવાનો અથવા તેનો વહિવટ કરવાનો હક કાયદાસર રીતે હશે અથવા જે કોઈપણ શખસને કોઈપણ સ્થાનિક પ્રદેશમાં કોઈપણ બાબત, રેટ, ડ્યુટી અથવા કર ખેસાડવાનો હક કાયદાસર રીતે હશે તે શખસ એવો થાય છે.

“ ફંડ ” આ શબ્દનો હરકોઈ સ્થાનિક અધિકારીના સંબંધથી ઉપયોગ કર્યો હશે ત્યારે તે શબ્દમાં, જે લોકલ ફંડ અથવા મ્યુનિસિપલ ફંડ ઉપર સત્તાધિકાર ચલાવવાનો અથવા તેનો વહિવટ કરવાનો સદરજી પ્રકારના અધિકારીને કાયદાસર રીતે હક હશે તે લોકલફંડ અથવા મ્યુનિસિપલ ફંડનો, અને જે કંઈ બાબત, રેટ, ડ્યુટી અથવા કર ખેસાડવાનો સદરજી અધિકારીને કાયદાસર રીતે હક હશે તે બાબત, રેટ, કમ્યુટી અથવા કર ખેસાડવાનો અને સદરજી અધિકારીને પ્રાપ્ત થયેલી કોઈ પણ માલ મિલકતનો સમાસ થાય છે.

“ ઠરાવેલું ” એ શબ્દનો અર્થ આ આકટની રૂએ કરેલી કાનુનો ઉપરથી ઠરાવેલું એવો થાય છે; અને “ કામ ” એ શબ્દમાં સર્વેનો સમાસ થાય છે પછી તે બીજા કોઈ કામને લગતી હોય કે ન હોય તેની હરકત નથી.

૩. (૧) કોઈ સ્થાનિક અધિકારીને નિચે લખેલાં કામોમાંના કોઈ પણ કામ કરવા સારું, તેના ફંડના હરકોઈ ભાગના તારણ ઉપર ઠરાવેલી શરતોને પાત્ર કરજી કાઢવાનો અધિકાર છે એટલે:—

(૧) જે કોઈપણ કામ કરવાનો તેને કાયદાસર રીતે અધિકાર હોય તે કામ કરવા સારું.
(૨) દુકાળ અથવા મોંઘવારીના વખતમાં મદદ આપવા સારું અને મદદનાં કામ સ્થાપીને ચાલુ રાખવાનાં કારણ સારું;

(૩) કોઈ પણ ભય ભરેલો મરકીતો રોગ શરૂ ન થવાનાં અથવા તેનો ફેલાવો અટકાવવાનાં કારણ સારું;
(૪) રકમો (૨) તથા (૩) માં લખેલાં કામોમાંના કોઈપણ કામ સાથે સંબંધ ધરાવતી હોય અથવા અનુગતિક હોય તેવી કોઈપણ તજવીજ કરવા સારું;

(૫) કાયદા પ્રમાણે અગાઉ કરજી લીધેલા પૈસા પાછા આપવા સારું;
પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે રકમ (૫) માંના કોઈપણ ફંડ ઉપરથી કોઈ સ્થાનિક અધિકારીને પોતે તે કલમની રૂએ કરજી કાઢાડેલા પૈસા પાછા આપવા સારું એવી કોઈપણ મુદત ઠરાવવાનો અધિકાર મળતો નથી કે જે મુદત, અગાઉ કરજી કાઢાડેલા પૈસા પાછા આપવા સારું ઠરાવેલી મુદત ગણતાં, કરજી ફેડવા સારું વિવે-માનકાળે અમલમાં હોય એવા કોઈપણ કાયદા ઉપરથી અથવા કાયદાની રૂએ વત્તામાં વત્તી જે મુદત ઠરાવી હોય તે કરતાં વધી જાય.

(૨) આ કલમમાંના કોઈપણ ફંડ ઉપરથી કોઈપણ સ્થાનિક અધિકારીને નિચે પ્રમાણે કરવાનો અધિકાર મળે છે એમ સમજવું નહીં, એટલે:—

(અ) વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય એવા કાયદાની રૂએ જે કોઈપણ કારણસર પોતાનું ફંડ વાપરવાનો અધિકાર ન હોય તે સારું પૈસા કરજી કાઢવાનો અથવા ખરચવાનો, અથવા

(બ) બાર મહીના કરતાં વધારે ન હોય એવી કોઈપણ મુદતની અંદર જેના પૈસા પાછા આપી શકાય એવાં બીજા અથવા વાયદા ચિટ્ટીઓ કાઢી પૈસા કરજી લેવાનો.

૪. (૧) હેડળ લખેલી વાતો બાબત આ આકટને અનુસરતી હોય એવી કાનુનો કરવાનો અધિકાર ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલને છે:—

(૧) જે ફંડના તારણ ઉપર પૈસા કરજી કાઢી શકાય તે ફંડના પ્રકાર બાબત.
(૨) જે કામ સારું પૈસા કરજી કાઢી શકાય તે કામ બાબત;
(૩) પૈસા કરજી કાઢવા સારું પરવાનગી મેળવવાની અરજી કરવાની રીત બાબત;
(૪) એવાં કરજી બાબત જે ચોકસી કરવી જોઈએ તે ચોકસી બાબત અને તે ચોકસી કરવાની રીત બાબત;
(૫) અરજીની અને ચલાવેલા કામની વિગત અને તે બાબતમાં થયેલા હુકમ કયે પ્રસંગે અને કેવા નમુના પ્રમાણે પ્રસિદ્ધ કરવા તે બાબત;

(૬) ગવર્નર જનર ઇન્ કૌન્સિલની અગાઉ મંજૂરી લીધા વગર સ્થાનિક સરકાર કયે પ્રસંગે નાણું કરજી આપવાને શુભત્યાર છે તે બાબત અને કયે પ્રસંગે સદરજી પ્રકારની મંજૂરી અગાઉથી લેવી જોઈએ તે બાબત;

(૭) સ્થાનિક સરકાર શિવાય બીજા સંખ્યમાં પાસેથી કરજ કાઢવાનો સ્થાનિક અધિકારીઓને સ્થાનિક સરકાર દ્વયે પ્રસંગે અધિકાર આપી શકે તે બાબત અને એવા કરજના સંબંધમાં ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલની મંજૂરી અગાઉથી કયા પ્રસંગે લેવી જોઈએ તે બાબત;

(૮) જે શરતથી પૈસા કરજે લેવા હોય તે શરતો લખી સંખ્યાવાની અને અમલમાં લાવવાની રીત બાબત;

(૯) પૈસા ધીરવાની અથવા કરજે કાઢવાની રીત અને વખત બાબત;

(૧૦) કરજ કાઢીને જે કાંઈપણ કામો કર્યાં હોય તેની તપાસ કરવા બાબત;

(૧૧) કરજ જે હરે (જે કાંઈ હોય તે) પાછું આપવું જોઈએ તે હક્ક બાબત; કરજ ઉપર લેવાનાં બાજબી બાબત, તથા કરજ પાછું આપવાની તથા તે ઉપર બાજબી આપવાની રીત તથા વખત બાબત;

(૧૨) જે ફંડ કરજનું તારણ ચનાર હશે તે ફંડને ખાતે તે કરજ કાઢવાના ખર્ચ તરફ જે રકમ ઉધારવાની હોય તે રકમ બાબત;

(૧૩) એવા ફંડની જમી બાબત, અને તેની વ્યવસ્થા કરવાની અથવા તે વસુલ કરવાની રીત બાબત;

(૧૪) કરજનો હિસાબ રાખવા બાબત;

(૧૫) કરજની ખર્ચના વગર રહેલી બાકી સ્થાનિક અધિકારીનું દેવું કાંઈપણ રીતે ઓછું કરવામાં આવે તે અધિકારીને જે કાંઈપણ કામ કરવાનો કાયદેસર રીતે અધિકાર હોય તે કામ કરવામાં ઉપયોગમાં લેવા બાબત, અને એવો ઉપયોગ કરવા માટે જરૂર હોય તે મંજૂરી બાબત;

અને આ આકટ અમલમાં લાવવાનાં કામને લગતી સઘળી વાતો બાબત.

(૧) ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ, પોતાને ચોગ્ય લાગે તેવી શરતો તથા બંધનોને પાત્ર, પેટા કલમ (૧) મુજબ કાનુનો કરવાના પોતાના સઘળા અથવા કાંઈપણ અધિકાર, કાંઈ સ્થાનિક સરકારને અથવા સામાન્ય રીતે સ્થાનિક સરકારને સોંપવાને મુખત્યાર છે,

(૩) આ આકટની રૂયે કરેલી સઘળી કાનુનો જે તે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલે કરી હોય તો, ઇડિયા ગેઝેટમાં, અથવા જે તે સોંપેલા અધિકાર ચલાવીને સ્થાનિક સરકારે કરી હોય તો, સ્થાનિક સરકારી ગેઝેટમાં પ્રસિદ્ધ કરવા જોઈએ; અને તે એવી રીતે પ્રસિદ્ધ થયા પછી તેમનો અમલ, જાણે તે આકટમાં લખી હોય તે પ્રમાણે થશે.

૫. આ આકટના ઠરાવો પ્રમાણે કરજે કાઢેલા કાંઈપણ પૈસા અથવા તેનું કાંઈ બાજબી અથવા ખર્ચ આપવો થયો હોય તે, એવા પૈસા જે શરતે ધીરવા હોય તે શરત પ્રમાણે ન આપવામાં આવે તો. સ્થાનિક સરકાર પોતે તે પૈસા ધીર્યાં હોય તો તે સરકારને, જે ફંડના તારણ ઉપર તે ધીર્યાં હોય તે ફંડ જમ કરવાનો અધિકાર છે; અને જે સ્થાનિક સરકારે પોતે પૈસા ધીર્યાં ન હોય તો તે સરકારે, પૈસા ધીરનારની અરજી ઉપરથી જે ફંડના તારણ ઉપર તે પૈસા ધીર્યાં હોય તે ફંડ જમ કરવું. સદરહુ પ્રમાણે જમી કર્યા પછી, જમ કરેલાં ફંડનો વહિવટ, સ્થાનિક સરકારે વહિવટ કરવા સાર જે અમલદારને નીમ્યો હોય તે અમલદાર શિવાય બીજા કાંઈ માણસે કાંઈ રીતે કરવો નહીં; પણ જમી થઈ ન હોય તો કરજ કાઢનારા તે ફંડના સંબંધમાં જે કામ કરત તે સઘળાં કામ કરવાનો અધિકાર તે અમલદારને છે, અને જે ઉપજે તે કરજ વાળવામાં અને તે કરજનું બાજબી તથા ખર્ચ દેવો થયો હોય તે વાળવામાં, અને જમી કરવામાં અને ત્યારપછી કામ ચલાવવામાં જે ખર્ચ થયો હોય તે વાળવામાં વાપરવાનો અધિકાર તે અમલદારને છે;

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે જમ કરેલાં ફંડ જે કાંઈ દેવા માટે કાયદા પ્રમાણે અગાઉ ધરણે મુક્યાં હશે તે દેવું સદરહુ પ્રકારની જમીથી કુબરી નહીં અથવા તેને હરકત થશે નહીં; પણ તે ફંડની ઉપજનો કાંઈ ભાગ જે કરજના સંબંધમાં આવી જમી થઈ હશે તે કરજ વાળવામાં વાપર્યાં પહેલાં તે ઉપજનાથી પેહેલાંનું સઘળું દેવું આપવું જોઈએ.

૬. (૧) સન ૧૯૧૦ ના હિંદુસ્તાનના કાગળનાં ચલણી નાણાં બાબતના આકટની ૨૬ મી કલમના ઠરાવોને પાત્ર, ૧ લા પરિશિષ્ટમાં નિર્દિષ્ટ કરેલા સ્થાનિક અધિકારીઓ, તથા ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ જે બીજા કાંઈપણ સ્થાનિક અધિકારીને, ઇન્ડિયા ગેઝેટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને, આ કલમના ઠરાવો લાગુ કરે તે સ્થાનિક અધિકારી ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલની અગાઉથી મંજૂરી લઈને, પોતે વિદ્યમાનકાળે અમ-

લમાં હોય એવા કોષ્ટકો કાયદાની રૂપે જે કોષ્ટકો કારણે સારૂ પૈસા કાયદેસર રીતે કરજે કાઢી શકે તે કારણસર, બાર મહિના કરતાં વધારે ન હોય એવી કોષ્ટકો સુદતની અંદર જેના પૈસા પાછા આપી શકાય એવાં બીલો અથવા વાયદાચિટ્ટીઓ કાઢીને, પૈસા કરજે કાઢવાને મુખત્યાર છે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે એવી રીતે કાઢવામાં આવે તે બીલો અથવા વાયદાચિટ્ટીઓની રકમ, એવા સ્થાનિક અધિકારીએ વિવેચના કરજે કાઢેલા બીજા પૈસાની રકમ સુદાં એવા અધિકારીને એકંદર જેટલી રકમ સુધીવું કરજ કાઢવાનો કાયદા ઉપરથી અધિકાર હોય તેના કરતાં વધારે હોયો બેઠએ નહિ.

(૨) ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ, સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમ કરીને, આ કક્ષમની રૂપે પૈસા જે શરતોએ કરજે કાઢી શકાય અથવા પાછા આપી શકાય તે શરતોનું નિયમન કરવાને મુખત્યાર છે.

૭. આ આકટમાં અથવા આકટની રૂપે જે ઠરાવ કર્યો હોય તે શિવાય બીજી રીતે હરકોષ્ટ સ્થાનિક અધિકારીએ કોષ્ટકો કારણે સારૂ, પોતાના ફંડ ઉપર પૈસા કરજે કાઢવા નહીં; અને આ આકટ પસાર થયા પછી તે કારણસારૂ બીજી કોષ્ટ રીતે કરવામાં આવેલો કોષ્ટકો કરાર રદ બાતક થશે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે આમાંના કોષ્ટકો ઠરાવ ઉપરથી એમ સમજવું નહીં કે,—

(અ) કોષ્ટ વિશેષ આકટ હમણાં અથવા હવે પછી અમલમાં હશે તે ઉપરથી પૈસા કરજે કાઢવાનો જે અધિકાર જે કોષ્ટકો સ્થાનિક અધિકારીને હશે તે અધિકાર તે અધિકારીને ચલાવવાની મના છે; અથવા

(બ) જે કોષ્ટકો કારણસારૂ કોષ્ટકો સ્થાનિક અધિકારીનું ફંડ :વાપરવાનો કાયદા ઉપરથી અધિકાર હોય એવા કારણસારૂ વાપરવાના પૈસાનું બ્યાજ આપવાની હામી આપીને તે સ્થાનિક અધિકારીને તેનાં ફંડ ઉપર બોલે નાંખવાના એવા કોષ્ટકો આકટ ઉપરથી આપેલા અધિકારને બાધ આવે છે.

૮. સેક્રેટરી ઓફ સ્ટેટ ઇન કૌન્સિલે સને ૧૮૭૧ ના સપ્ટેમ્બર મહિનાની ૫ મી તારીખની અગાઉ હર-કોષ્ટ પૈસા કોષ્ટકો સ્થાનિક અધિકારીને કરજે આપ્યા હશે તે તથા તેની ઉપર આપવું થયેલું બ્યાજ વસુલ કરવા સારૂ ૫ મી કલમમાં કહેલા ઇલાજ કરવાનો હક સદરહુ સેક્રેટરી ઓફ સ્ટેટ ઇન કૌન્સિલને છે.

૯. બીજી પરિશિષ્ટમાં નિર્દિષ્ટ કરેલા કાયદા તેના ૪ થા આસનમાં લખ્યું છે તેટલે સુધી રદ કર્યા છે.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે આ કાયદાઓમાંના કોષ્ટકો કાયદાની રૂપે કરેલી સંધળી અરજીઓ, એકરાર, અધિકાર આપનારા લેખ, જમીનો, કરજે અને કાનુનો આ આકટની રૂપે કર્યા છે એમ સમજવું.

સરકારી નોકરોની વર્તણુક બાબતની કાનુનો.

સને ૧૮૦૪. (આજ સુધી સુધારેલી).

પૈસા કરજે કાઢવાના સંબંધમાં, માનપત્ર લેવાના સંબંધમાં તથા બીજી બાબતોના સંબંધમાં સરકારી નોકરોએ કેવી રીતે વર્તવું તે બાબતની ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલની કાનુનો તથા હુકમો નીચેની કાનુનોને પુરવણી તરીકે જાહેરાત કાયદાઓમાં તથા વખતો વખત કાઢવામાં આવેલા સંખ્યાબંધ તુમારોમાં, વટહુકમોમાં તથા ઠરાવોમાં સમાયલા છે. આથી કરીને સદરહુ હુકમોનું રૂપ પુરાણ તથા ગુચવાડા ભરેલું થઈ પડેલું છે, સમજાવેલું હિંદુસ્તાન સરકારે તેમની મતલબ કાનુનોના રૂપમાં થઈ કાઢાડીને તે કાનુનો સરકારી નોકરોની સમ-જુતી સારૂ પ્રસિદ્ધ કરવાનું ઇજ ધાર્યું છે.

અર્થ.

૧—આ કાનુનોમાં—

(અ) “ સરકારી નોકર ” એ શબ્દોમાં જે કોષ્ટ શબ્દ સરકારમાં છેક હવે પ્રકારના (પટાવાળા જેવા) હુદા શિવાય બીજા કોષ્ટ પણ સિવિલ હુદા ધારણ કરતો હોય અથવા ચલાવતો હોય તેવા દરેક શબ્દ-સનો સમાવેશ થાય છે.

(બ) “ હિંદુસ્તાનના દેશી ” એ સંજ્ઞાનો અર્થ જે કોષ્ટ શબ્દ એશીઆની અમિશ્રિત ઓલાદનો હોઈને હિંદુસ્તાનમાં જન્મી રહેતો હોય તે શબ્દ એવો થાય છે.

૨—અક્ષિસ, કોષ્ટકો સરકારી નોકર, હિંદુસ્તાન સરકારની અગાઉથી સંમતિ મેળવ્યા વગર, સાક્ષત

અથવા પર્યાયથી, પોતાની તરફથી અથવા બીજા કોઈ શખસની તરફથી હિંદુસ્તાનના કોઈ પણ દેશી પાસેથી કોઈપણ અક્ષિસ, ગ્રેયુઇટી અથવા ઇનામ, અથવા કોઈ અક્ષિસ, ગ્રેયુઇટી અથવા ઇનામ લેવાનું વચન કશુંલ કરવાને મુખત્યાર નથી.

કોઈ સરકારના અથવા આડમિનિસ્ટ્રેશનના ઉપરીને અથવા કોઈ પોલીટીકલ ઓફીસરને કોઈપણ દેશી રાજ અથવા હાકીમ પાસેથી જે નજરાણું સરકારના તોશાખાનામાં રાખવામાં આવતું હોય અને જેને બદલે સરકારને ખરચે પાછું નજરાણું આપવામાં આવતું હોય એવું નજરાણું લેવાનો અધિકાર છે. તેજ પ્રમાણે કોઈ પણ સરકારી નોકરને યુલ અથવા શળની અથવા એવીજ ગતની હલકી કિંમતની બીજી વસ્તુ આદર સત્કારાર્થે બેટ તરીકે લેવાનો અધિકાર છે. છતાં આવી બેટ આપવાનો રિવાજ અટકાવવો જોઈએ.

જ્યારે ભારી કિંમતની અક્ષિસ ના કશુંલ કયાંથી અપમાન આપવા જેવું થાય તેમ હોય ત્યારે હિંદુસ્તાન સરકાર વિશેષ હુકમ કરીને બીજી રીતે ફરમાવે તે શિવાયને પ્રસંગે, તે અક્ષિસ સરકારમાં આવી દેવી જોઈએ.

૩.—કોઈપણ સરકારી નોકરને, સ્થાનિક સરકારની અગાઉથી સંમતી લીધા વગર, કોઈ પણ માનપત્ર અથવા જતી લેવાનું આશિર્વચન પત્ર અથવા કોઈ પણ ટેસ્ટીમોનિયલ (સુનામપત્ર) લેવાનો અથવા પોતાના માનમાં જે કોઈ પણ સાર્વજનિક સભા અથવા સમારંભ થાય તેમાં હાજર થવાનો અધિકાર નથી: તેજ પ્રમાણે તેને, બીજા કોઈ પણ સરકારી નોકરની અથવા જે શખસે થોડા વખત અગાઉ સરકારી નોકરી છોડી દીધી હોય તેની નોકરીની જે પીછાણ કરવામાં આવે તેમાં એવીજ રીતે ભાગ લેવાનો અધિકાર નથી.

પણ સદરહુ કાનુનને નીચેના અપવાદ છે:—

(અ) કોઈ પણ સરકાર અથવા આડમિનિસ્ટ્રેશનના ઉપરીને માનપત્ર લેવાનો અધિકાર છે.

(બ) કોઈ પણ સરકારી નોકર કોઈ પણ સાર્વજનિક મંડળીની વિનંતી ઉપરથી, જે જમી, મુખવટો (ખરટ) અથવા પુતળું તેને બેટ આપવાનો ઇરાદા ન હોય તે પડાવવા માટે અથવા તૈયાર કરાવવા માટે એસે તો હરકત નથી.

(ક) કોઈ પણ સરકારી નોકર, બીજા કોઈ પણ સરકારી નોકરની નોકરીની પીછાણમાં એકાદી સ્કોલરશિપ (પોડિત્યવેતન) અથવા બીજા કોઈ સાર્વજનિક અથવા ધર્મર્થ સંસ્થા સ્થાપવામાં ખરચવા સાફ અથવા એવા સરકારી નોકરને બેટ આપવાનો ઇરાદા ન હોય એવી જમી, મુખવટો અથવા પુતળું પડાવવામાં અથવા તૈયાર કરાવવામાં ખરચવા સાફ ફંડ ઉભું કરવામાં ભાગ લેશે તો હરકત નથી. પણ તેને સદરહુ કારણ સાફ ઉધરાણું કરવાનો અધિકાર નથી.

(ડ) કોઈ સરકારી નોકર, પોતે નોકરી છોડી જાય ત્યારે અથવા જે છજા અથવા થાણામાં પોતે હોય તે જિલ્લા અથવા થાણું છોડી જાય ત્યારે તેના તરફની અથવા તેવાજ સંજોગોમાં બીજા કોઈ સરકારી અમલદાર તરફની લાગણી દર્શાવવા સાફ જે ખાનગી રિલાયગિરીનો સમારંભ તેના ખાનગી મિત્રો તરફથી કરવામાં આવે તેમાં ભાગ લેશે તો હરકત નથી.

૩—અ. કોઈપણ સાર્વજનિક ઇમારતનો પાયો નાંખવાના અથવા તે ખુલ્લી મુકવાના સમારંભને પ્રસંગે કોઈપણ સરકારી નોકરને કોઈપણ લેલો, કુચી અથવા તેના જેવી બીજી વસ્તુ આપવામાં આવે તો તેને તે સ્થાનિક સરકારની અગાઉથી મંજૂરી મેળવ્યા શિવાય લેવાનો અધિકાર નથી.

૪—કોઈ વૈદ્યકીય અમલદારે વૈદ્યકીય રીતે બળવેલી સેવાની પીછાણમાં કોઈ પણ શખસ અથવા મંડળી તેને જે કોઈ અક્ષિસ, ગ્રેયુઇટી અથવા ઇનામ છુદ્ધ છુદ્ધિથી આપે તે લેવાનો તે વૈદ્યકીય અમલદારને અધિકાર છે. માત્ર તેમ કરવામાં તેણે વૈદ્યકીય ખાતાની તે બાબત જે કાનુનો હોય તેમને અનુસરવું જોઈએ.

૫—કોઈ પણ સરકારી નોકરને કોઈ પણ હેતુ પાર પાડવા સાફ કોઈ પણ ઉધરાણું અથવા પૈસાની મદદ, સ્થાનિક સરકારની અગાઉથી સંમતી લીધા વગર, કોઈ પણ દેશી રાજ અથવા હાકીમ પાસેથી અથવા કોઈ પણ દેશી રાજ અથવા હાકીમના એજન્ટ પાસેથી માગવાનો અથવા લેવાનો અધિકાર નથી.

૬—સરકારી નોકરોને પોતામાંના એક નોકરને બાકીના નોકરોના લાભ માટે સરકારી હોદ્દાનું રાજનામું અપાવવા સાફ તેની સાથે નાણાં સંબંધી કોઈ પણ ગોઠવણ કરવાનો અધિકાર નથી, જે આ કાનુનનો

જાંગ કરવામાં આવશે તો એવા રાજીનામાને લીધે જે કાંઈ પણ નિમજૂક થઈ હશે તે રદ કરવામાં આવશે, અને ગોડવણ કરનારા પક્ષકારોમાંના જે આસામીઓ હજી નોકરીમાં હશે તેમને, પ્રસંગ પ્રમાણે, સેક્રેટરી ઓફ સ્ટેટના અથવા સરકારના હુકમ આવે ત્યાં સુધી, સરપેન્ડ કરવામાં આવશે.

૬—કોઈ પણ ગેઝીટેડ ઓફિસરને પોતાના અધિકાર માંહેના સ્થાનિક પ્રદેશમાં જે કોઈ પણ શખસ જમીન ધારણ કરતો હશે તેને પૈસા ધીરવાનો અધિકાર નથી, તેમજ તેને, નેઈન્ટ સ્ટોક બેન્ક અથવા જીની પહેડી સાથેના બ્યવહારના મામુલ ક્રમ શિવાયને પ્રસંગે, પોતાના હોદ્દાની રૂએ પોતાના અધિકારમાં હોય અથવા સદરહુ અધિકારીના સ્થાનિક પ્રદેશમાં રહેતો હોય, જમીન ધારણ કરતો હોય અથવા ધંધો કરતો હોય એવા કોઈ પણ શખસની પાસેથી પૈસા કરજે લેવાનો અથવા બીજી રીતે તેની સાથે નાણાં સંબંધી જવાબદારીમાં ઉતરવાનો અધિકાર નથી.

જ્યારે એકાદ ગેઝીટેડ ઓફિસરને એવી જાતના હોદ્દા ઉપર નીમવામાં અથવા બદલવામાં આવે કે જેથી જે શખસની પાસેથી તેણે પૈસા કરજે લીધા હોય અથવા બીજી રીતે જેની સાથે તે નાણાં સંબંધી જવાબદારીમાં ઉતર્યો હોય તે શખસ પોતાના હોદ્દાની રૂએ પોતાના અધિકારમાં આવસે અથવા એવા અધિકારીના પ્રદેશમાં રહેશે અથવા સ્થાવર મિલકત ધારણ કરશે અથવા ધંધો ચલાવશે, ત્યારે તે અમલદારે તે હકીકત મામુલદારાએ સરકારને તાબડતોબ જણાવવી નેઈએ.

આ પેરેગ્રાફમાં લખેલા હુકમ નોન-ગેઝીટેડ ઓફિસરોને પણ લાગુ પડશે. પણ તેમની ખાતમાં તેમની કચેરીના ઉપરી અમલદારે તે હુકમનો અમલ કરતી વખતે અપવાદને પ્રસંગે છુટ મુકવાને હરકત નથી. નોન-ગેઝીટેડ ઓફિસરોએ બીજા પેરેગ્રાફમાં લખેલા રીપોર્ટ પોતાની કચેરીના ઉપરીને કરવો નેઈએ.

૮—જ્યારે હિંદુસ્તાનનો દેશી નહોતો એવો કોઈ સરકારી નોકર જે થાણામાં, જીલ્લામાં અથવા બીજા સ્થાનિક પ્રદેશમાં પોતે નીમાયો હોય તે થાણા, જીલ્લા અથવા સ્થાનિક પ્રદેશમાં રહેનારા. સ્થાવર મિલકત ધારણ કરનારા અથવા ધંધો કરનારા કોઈપણ હિંદુસ્તાનના દેશી પાસેથી કોઈપણ ધર, હાથી, ઘેડા, વાહન અથવા બીજી કીમતી વસ્તુ ખરીદવાનો ઇરાદો રાખતો હોય અથવા તેને તે વેચવાનો ઇરાદો રાખતો હોય, ત્યારે તેણે પોતાનો ઇરાદો તથા તે ખાતતી હકીકત તથા પ્રસંગ પ્રમાણે જે કિંમત આપવાની અથવા લેવાની હોય તે કિંમત કમિશનરને અથવા સ્થાનિક સરકાર દરમ્યાં તેવા કોઈપણ બીજા અધિકારીને લખી જણાવવાં નેઈએ. જ્યારે એવી રીતે લખી જણાવવામાં આવે ત્યારે તે કમિશનર અથવા આ અર્થે સ્થાનિક સરકાર અધિકાર આપેલા બીજા અમલદાર દરખાસ્ત રજુ થયે પોતાને બાજબી લાગે તેવા હુકમ કાઢવાને મુખત્યાર છે. પણ આ હુકમ જે લેવડદેવડ નિયમીત રીતે ધંધો કરનાર સાથે શુદ્ધશુદ્ધિ કરી હોય તેને લાગુ પડશે નહિ.

કોઈપણ સરકારી નોકર જે થાણા, જીલ્લા અથવા બીજા સ્થાનિક પ્રદેશ માટે નિમાયો હોય તે થાણું, જીલ્લો અથવા પ્રદેશ પોતે છોડી જવાની તૈયારીમાં હોય ત્યારે તેને, કોઈપણ અધિકારીને રીપોર્ટ કર્યા વગર પોતાનું ચાચરચીકું, ધરસંસારનો સામાન, ઢોરઢાંકર તથા તેવીજ બીજી જણસો, તેની યાદી સામાન્ય લોકોમાં વહેંચીને વેચવાનો અથવા તે જાહેર લીલામ કરાવીને વેચવાનો અધિકાર છે.

ટીપ્સ:—કમિશનરને અથવા આવી અરજીનો નિદાલ કરવાનો અધિકાર હોય તેવા બીજા અમલદારને પોતાને તેમ કરવું યોગ્ય લાગે તો કોઈપણ અરજી સરકારને તે ખાત સલાહ અથવા હુકમ મેળવવાને મોકલવાની છુટ છે એમ સમજવું. ચોજેલી લેવડદેવડમાં કમિશનર અથવા આ અર્થે અધિકાર મળેલા બીજા અમલદાર પોતેજ હીત ધરાવતો હોય તેવે પ્રસંગે તેણે તે ખાત સરકારનો હુકમ મેળવવાને લખી મોકલવું નેઈએ.

૯—જે સરકારી નોકર ઇંડિયન સીવિલ સર્વિસનો આસામી હોય અથવા મિલિટરી (લશ્કરી) અમલદાર હોય તેને કોઈપણ દેશી રાજ અથવા હાકેમના મુલકમાં કોઈપણ સ્થાવર મિલકત ધારણ કરવાનો અથવા સંપાદન કરવાનો અધિકાર નથી.

જે સરકારી નોકર હિંદુસ્તાનનો દેશી ન હોય પણ ઇંડિયન સિવિલ સર્વિસનો આસામી હોય અથવા મિલિટરી અમલદાર હોય અથવા જે એવો કોઈપણ હોદ્દો ધારણ કરતો હોય કે તે હોદ્દો સામાન્યતઃ ઇંડિયન

સિવિલ સર્વિસના આસામી અથવા મિલિટરી અમલદારો ધારણ કરતા હોય તેને, પોતે જે પ્રાંતમાં નોકરીએ હોય તે પ્રાંતમાં અથવા જે પ્રાંતના રાજ્યકારભાર સાથે પોતાનો સંબંધ હોય તે પ્રાંતમાં (પછી એવી નોકરી અથવા સંબંધ કાયમનાં હોય કે થોડાં વખતના હોય તેવી હરકત નહીં) કાંઈપણ સ્થાવર મિલકત, સાક્ષાત અથવા પર્યાયથી ધારણ કરવાનો અથવા સંપાદન કરવાનો અધિકાર નથી.

હિંદુસ્તાનનો જે દેશી ઈંડિયન સિવિલ સર્વિસનો આસામી હોય અથવા ઈંડિયન સિવિલ સર્વિસના આસામીઓ સાથે સામાન્યતઃ રાખી મુકેલો કાંઈપણ હોદ્દો ધારણ કરતો હોય તેને, તથા પ્રોવિન્સિયલ અથવા સબોર્ડિનેટ સિવિલ સર્વિસમાંના કાંઈપણ સરકારી નોકરને, પોતે સરકારી નોકરીમાં દાખલ થયો તે વખતે જે કાંઈપણ સ્થાવર મિલકત તે ખરેખર ધારણ કરતો હશે તે ધારણ કર્યા કરવાનો અધિકાર છે, અને તેને ત્યાર પછી કાંઈપણ સ્થાવર મિલકત વંશપરંપરાની રૂએ અથવા વારસાની રૂએ, મૃત્યુ પત્રની રૂએ અથવા સ્થાનિક સરકારની અથવા આ અર્થે સ્થાનિક સરકાર તરફથી વિશેષ રીતે અધિકાર આપવામાં આવે એવા ખાતાઓના ઉપરીઓની અગાઉથી મંજૂરી લઈને, ખરીદીની અથવા વિક્ષિપ્તિની રૂએ સંપાદન કરવાનો અધિકાર છે.

પણ એવી સ્થાવર મિલકત જે જીલ્લામાં અથવા બીજા સ્થાનિક પ્રદેશમાં આવેલી હશે તે જીલ્લામાં અથવા પ્રદેશમાં તેનાથી નોકરી રહેવાશે નહિ.

કાંઈપણ સરકારી નોકર કાંઈપણ સ્થાવર મિલકત પોતાને રહેવાના કારણ સારું શુદ્ધ હુદ્દીથી ધારણ કરશે અથવા સંપાદન કરશે તો હરકત નથી.

૧૦—દરેક સરકારી નોકરે અથવા સરકારી નોકરી માટે ઉમેદવારી કરનારાએ, જે સ્થાવર મિલકત તે પોતે, અથવા તેની સ્ત્રી, અથવા તેની સાથે રહેનારો, અથવા તેના ઉપર આશરો રાખનારો તેના કુટુંબના કાંઈપણ આસામી વખતો વખત ધારણ કરે અથવા સંપાદન કરે તે સઘળી સ્થાવર મિલકત બાબતનો એકરાર માસુલદારાએ સરકારને કરવો જોઈએ.

એવા એકરારમાં તે મિલકત કયા જીલ્લામાં અથવા કયા દેશી રાજના અથવા હાકિમના મુલકમાં છે તે લખવું જોઈએ. અને તે ઉપરાંત સરકાર, સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમ કરીને જે વધારે માહિતી માગે તે પણ તેમાં લખવી જોઈએ.

૧૧—સરકારી નોકરને ૯ મી કાનુન ઉપરથી સ્થાવર મિલકતમાં નાણું રોકવાની જે પરવાનગી આપી છે તે શિવાય બીજી રીતે પોતાનું નાણું એવી રીતે રોકવાનો અધિકાર નથી કે જેથી જે બાબતોની સાથે તેના હોદ્દાનો સંબંધ હોય એવી બાબતોમાં તેને એવો ખાનગી સંબંધ પ્રાપ્ત થાય કે જેથી કરીને સ્થાનિક સરકારના મત પ્રમાણે તેની ફરજ અદા કરવામાં તેને ગુંચવણમાં આવવાનો તથા તે પર અસર કરવાનો સંભવ પ્રાપ્ત થાય.

આ શરતને પાત્ર, તેને ખાણુ ખોદવાની અથવા ખેતીવાડીને લગતી મુદ્દાં કાંઈપણ કંપનીમાં શેર (ભાગ) ધારણ કરવાનો અથવા સંપાદન કરવાનો અધિકાર છે; માત્ર એવી કંપનીનો હેતુ દેશના સાધનોની વૃદ્ધિ કરવાનો હોવો જોઈએ: પણ એવી કંપનીનું કામ જે કાંઈપણ જીલ્લામાં ચાલતું હોય તે જીલ્લામાં તેને નોકરીમાં રાખવો નહિ.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે આ કાનુન, સરકારી નોકરોએ સને ૧૯૦૪ ના દસમા આકટની રૂએ નોંધાયેલી આંટ વધારનારી સહકારી મંડળીમાં નાણું રોકવાના સંબંધમાં અથવા અનામત મુકવાના સંબંધમાં જેટલે દરજ્જે તે લાગુ પડે છે તેટલે દરજ્જે સ્થાનિક સરકારે કરેલા કાંઈપણ સામાન્ય અથવા વિશેષ નિર્બંધ અને છુટને પાત્ર રહીને નીચેનાં બંધનોને લઈને વાંચવી:—

(અ) કાનુન ૯ ના બીજા પારેગ્રાહમાં જણાવેલા વર્ગના સરકારી નોકરોએ, તેઓને જે પ્રાંતમાં નોકરીએ રાખવામાં આવ્યા હોય તે પ્રાંતની અંદર, આવી રીતે નાણું રોકવાં નહીં.

(બ) કાનુન ૯ ના ત્રીજા પારેગ્રાહમાં જણાવેલા વર્ગના સરકારી નોકરોએ, તેઓને સ્થાવર મિલકત રાખવાને અથવા મેળવવાને પરવાનગી હોય તે સિવાયને પ્રસંગે, આવી રીતે નાણું રોકવાં નહીં અથવા અનામત મુકવાં નહીં.

(ક) બીજા સમજા વર્ગના સરકારી નોકરોને આવી રીતે નાણાં રોકવાની તથા અનામત મુકવાની છુટ છે.
૧૨. સરકારી નોકરોને નાણું રોકવાની આખતમાં સદો કરવાને અધિકાર નથી.

આ સામાન્ય કાનુન લાગુ કરતી વખતે, જેમાં ખનીજ પદાર્થ હોવાનું ધારવામાં આવતું હોય એવી જમીન કંપનીઓને વેચાતી આપી દેવાના ઇરાદાથી ખરીદ કરવી તે, તથા જેમની કિંમતમાં વારે ધડીએ વધવડ થતી હોય એવી સીક્યુરીટીઓ ખરીદવી તથા વેચવી તે, નાણું રોકવાની આખતમાં સદો કરવા જેવું છે એમ ગણવામાં આવશે.

૧૩. ૨મ ઉપર હોય અથવા પ્રત્યક્ષ નોકરી ઉપર હોય એવા એગ્રીટેડ એગ્રીસરને, સેક્રેટરી ઓફ સ્ટેટની વિશેષ મંજૂરી વગર, કોઈ પણ બેંક અથવા બીજી કંપની ઉમી કરવાના, નોંધવાના અથવા તેના વહીવટ કરવાના કામમાં ભાગ લેવાનો અધિકાર નથી.

આ કાનુન, જે કોઈ પણ સરકારી નોકર, હીંદુસ્તાન સરકારની સમંતીથી એવી રેલવે કંપનીની નોકરીમાં દાખલ થાય કે જે રેલવે કંપની તે સરકારે આપેલી સવડ પ્રમાણે કામ કરતી હોય તે સરકારી નોકરને અથવા જે એસોસિએશન (મંડળી) નફાને માટે નહીં પણ એકમેકને જીજુસો પુરી પાડવા માટે સ્થાપવામાં આવી હોય તથા ચલાવવામાં આવતી હોય તે એસોસિએશનનો કોઈ સરકારી નોકર વહીવટ કરે અને તે વહીવટ કરવાથી તેના હુદાને લગતાં કામમાં ખલલ પોહાંચે એમ ન હોય ત્યારે એવી રીતે વહિવટ કરનારા સરકારી નોકરને, અથવા (તેજ શરતને પાત્ર) જે કોઈ પણ સરકારી નોકર સન ૧૯૦૪ ના ૧૦ મા આક્ટની રૂએ નોંધવામાં આવેલી આંટ વધારનારી સહકારી મંડળીના વહિવટમાં સ્થાનિક સરકારની સામાન્ય અથવા વિશેષ મંજૂરીથી ભાગ લેતો હોય તે સરકારી નોકરને લાગુ પડતી નથી.

કલકત્તા મદ્રાસ અથવા મુંબઈ ખાતેના સરકારી સોલીસીટરો, સરકારી વેંકીલો, સરકારી પ્રોસીક્યુટરો (સરકારી ફોજદારી ધારાના હિમાયતીઓ), ડાંગોસીશન રજીસ્ટ્રારો તથા કોરોનરો કોઈ બેંક અથવા બીજી કંપનીના ડિરેક્ટરો તરીકે કામ કરી શકશે; માત્ર એવી રીતે કામ કરવાથી તેમની સરકારી ફરજ જાળવવામાં ખલલ પડતી ન જોઈએ, અને એવી બેંક અથવા કંપનીના લાભ સરકારના લાભની વિરૂદ્ધ હોવા ન જોઈએ.

૧૪. સરકારી નોકરને, સ્થાનિક સરકારની અગાઉથી સંમતિ મેળવ્યા વગર પોતાની સરકારી ફરજ શિવાય બીજા કોઈ પણ વેપાર કરવાનો અથવા બીજા કોઈ પણ ધંધો કરવાનો અધિકાર નથી.

તોપણ એકાદો સરકારી નોકર કોઈ કોઈ વખત, સાહીત્યને લગતું અથવા હુનરને લગતું કોઈ પણ કામ માથે લેવાને મુખત્યાર છે; માત્ર તેમ કરવાથી તેની સરકારી ફરજ જાળવવામાં ખલલ પડતી ન જોઈએ, પણ સરકાર પોતાની મરજીમાં આવે તો જે કોઈ પણ ધંધો સરકારના મત પ્રમાણે ઇજ ન હોય તે ધંધો કરતો તેને અટકાવવાને અથવા તે ધંધો છોડી દેવાનું તેને ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

૧૫. (૧) જ્યારે કોઈ સરકારી નોકરને નાદાર ઠરાવવામાં અથવા જાહેર કરવામાં આવ્યો હોય, અથવા જ્યારે એવા નોકરના, પગારનો અડધો ભાગ હંમેશા જમ કરવામાં આવતો હોય અથવા બે વર્ષ કરતાં વધારે મુદત સુધી જાગુ જમીમાં હોય, અથવા એટલી રકમ માટે જમ કરવામાં આવ્યો હોય કે જે રકમ, માસુલ પ્રસંગે, બે વર્ષની મુદતની અંદર ફેડાય એમ ન હોય, ત્યારે તેને, નોકરીમાંથી કાઢી મુકવાને પાત્ર છે એમ સમજવું.

(૨) જ્યારે એવા સરકારી નોકરને સેક્રેટરી ઓફ સ્ટેટ તરફથી હોવા વગર અથવા તેની સંમતિ વગર નોકરીમાંથી કાઢાડી મુકાય એમ ન હોય ત્યારે, જો તેને નાદાર જાહેર કરવામાં આવ્યો હોય તો તે વાતનો રિપોર્ટ સેક્રેટરી ઓફ સ્ટેટને કરવો જોઈએ, અને જો તેના પગારનો અડધો ભાગ જમ કરવામાં આવ્યો હોય તો તે વાતનો રિપોર્ટ સેક્રેટરી ઓફ સ્ટેટને કરવાનો અધિકાર છે. અને સેક્રેટરી ઓફ સ્ટેટનો હુકમ આવે ત્યાં સુધી તેને નોકરીમાંથી સસ્પેન્ડ કરવો.

(૩) બીજા કોઈ પણ સરકારી નોકરની આખતમાં એવી વાતનો રિપોર્ટ સ્થાનિક સરકારને અથવા વિશેષ અથવા સામાન્ય હુકમ કરીને તે સરકારનો જે તાબા હેઠળનો અધિકારી ઠરાવવામાં આવે તેને કરવો જોઈએ.

(૪) જ્યારે કોઇ અમલદારના પગારનો અડધો ભાગ જમ કરવામાં આવ્યો હોય ત્યારે રીપોર્ટમાં નીચેની વિગત લખવી જોઈએ; તેના પગારના પ્રમાણમાં કરજ કેટલું છે; તે કરજને લીધે કરજદારની સરકારી નોકર તરીકેની લાખકાતમાંથી કેટલો ઘટાડો થાય છે; કરજદાર કરજમાંથી છુટો થઈ શકે એમ છે કે કેમ, અને સંજોગો જોતાં જે વખતે તે વાત સરકારની જાણમાં આવવામાં આવી તે વખતે તે જે હુકો ધારણ કરતો હોય તે હુકો ઉપર અથવા બીજા કોઈ સરકારી હુકો ઉપર તેને રાખવો ઇષ્ટ છે કે કેમ.

(૫) આ કાનુન મુજબની દરેક આખતમાં, સદરહુ નાદારી અથવા કરજઉપાણું એવા સંજોગોને લીધે થયું હતું કે જે સંજોગો સદરહુ કરજદાર, સામાન્ય કહાપણ વાપરતાં, ચેતી શક્યો ન હતા અથવા જેના ઉપર તેનો નિર્બંધ ન હતો અને તે નાદારી અથવા કરજઉપાણું તે કરજદારની ઉઠાઉ અથવા લફંગી ટેવોને લીધે થયું નથી એ વાત સાબીત કરવાનો જોગ્યો તે કરજદાર ઉપર છે એમ સમજવું.

૧૬. સરકારી નોકરને જે કોઈ પણ દસ્તાવેજ અથવા ખર્ચ તેની સરકારી ફરજ બજાવતી વખતે મળી હોય અથવા જે તેણે પોતાની સરકારી ફરજ બજાવતી વખતે તૈયાર કર્યો હોય અથવા એકઠી કરી હોય (પછી તે હુકોને લગતા સાધનો દ્વારા હોય અથવા બીજી રીતે હોય) તે તેને આ અર્થે સ્થાનિક સરકાર તરફથી સામાન્ય અથવા વિશેષ અધિકાર મળ્યો હોય તે શિવાયને પ્રસંગે, બીજા પોતાના સરકારી નોકરોને, અથવા સરકારી ન હોય એવા શખસોને અથવા જાપાવાળાઓને, પ્રત્યક્ષ અથવા આડકતરી રીતે જણાવવાનો અધિકાર નથી.

૧૭. સરકારી નોકરને, સ્થાનિક સરકારની અગાઉથી મંજૂરી લીધા વગર, કોઈપણ વર્તમાન પત્રનો અથવા બીજો મુદતે મુદતે પ્રસિદ્ધ થનારા પત્રનો સર્વતઃ અથવા અંશતઃ માલેક થવાનો અથવા તે ચલાવવાનો અથવા તેના અધિપતિપણાના અથવા વહીવટ ચલાવવાના કામમાં ભાગ લેવાનો અધિકાર નથી.

આવી મંજૂરી આપવી તે, જે વર્તમાનપત્ર અથવા બીજું મુદતે મુદતે પ્રસિદ્ધ થતું પત્ર રાજકીય ન હોય તેજ પત્રની આખતમાં આપવી, અને એવી મંજૂરી કોઈપણ વખતે સ્થાનિક સરકારની નજરમાં આવે તો પાછી ખેંચી લેવાનો અધિકાર છે.

૧૮. ૧૬ મી કાનુનના કાર્યોને પાત્ર, કોઈપણ સરકારી નોકર જાપામાં નનામાં લેખ લખી મોકલવાને મુખત્યાર છે, પણ તેમ કરતી વખતે તેણે નીચમીત તથા વાસ્તવિક હકની અંદર રહીને તકરાર ચલાવવી જોઈએ; અને જે તેના જાપા સાથેના સંબંધ સરકારના હિતની વિરૂદ્ધ હોય તો સ્થાનિક સરકારને તેના એવી રીતે લેખ લખી મોકલવાનો અધિકાર છીનવી લેવાનો અધિકાર છે. અમુક સરકારી નોકરોને જાપા સાથેના સંબંધ સરકારના હિતની વિરૂદ્ધ છે કે નહીં તે આખત થકા ઉત્પન્ન થવાનું કારણ હોય, ત્યારે તે વાત હુકમ માટે ગવર્નર જનરલ ઇનકૌન્સિલને લખી મોકલવી જોઈએ.

આ આખત સંબંધી વિદ્યમાન કાળે જે રેગ્યુલેશનો અમલમાં હોય તેમના અમલ આ કાનુનમાંના કોઈ પણ કસોટી ઉપરથી નીચમીત થશે નહીં અથવા તેને બાંધ આવશે નહીં.

૧૯. સરકારે પસંદ કરેલા કોઈ પણ નીચમ આખત અથવા સરકારે ભરેલા કોઈ પણ પગલા આખત અથવા સરકારની રાજનીતીને લગતી વાત ઉપર લોકો વીવેચન કરતા હોય અથવા જે વીવેચનનો વિષય થવાનો સંભવ હોય તે વાત આખત કોઈ પણ સરકારી નોકરને, પોતાને નામે પોતાનો અભિપ્રાય લોકોને લખીને મોકલવાનો અથવા તે, ભાષણદ્વારા અથવા બીજી રીતે જાહેર કરવાનો અધિકાર નથી.

૧૯. અ. (અ) સરકારી નોકરે જાહેરમાં પોતાના નામથી લેખ લખીને અથવા જાહેર મેળાવડામાં ભાષણ કરીને અથવા વ્યાખ્યાન આપીને પારકા દેશના રાજ્ય ચલાવવાના ધોરણ સંબંધી અથવા તેના કારભાર સંબંધી લેખકના અથવા ભાષણ કરતાના સરકારી દરજ્જાને લખીને, તેવા દેશને ગુરસો ઉપજાવે અથવા બીટીશ અથવા હીંદુસ્તાન સરકારને અને તેવા દેશની વચ્ચેના સંબંધમાં ગુચ્ચણ ઉત્પન્ન કરે તેવા અભિપ્રાય આપવો નહીં અથવા તેવી તેના વિરૂદ્ધ ટીકા કરવી નહીં.

(બ) પારકા દેશના કારભાર વીશેની કોઈ પણ આખતનું પોતાના નામથી લખાણ પ્રસિદ્ધ કરવાનો ઇરાદો હોય તેવા સધળા સરકારી નોકરોએ તેનાં મુઠ્ઠા હીંદુસ્તાન સરકારને સાર કરવાં.

ખુલાસો—દાખલો આપવા માટે અથવા સરખામણી કરવા માટે પારકા દેશના કારભારનો ફક્ત ઉલ્લેખ કર્યો હોય તો પ્રુક સાદર કરવાની જરૂર નથી.

૨૦. સરકારી નોકરને હીંદુસ્તાનમાંની અથવા હીંદુસ્તાનના કારભારને લગતી કોઈ પણ રાજકીય ચળવળમાં ભાગ લેવાનો અથવા તેની મદદ માટે પૈસા ભરવાનો અધિકાર નથી; તેમજ જે રાજકીય સભામાં હાજર થવાથી તેની હાજરીનો ખોટો અર્થ ઉઠાવવાનો અથવા તેનું સરકારી ઉપયોગીપણું ઘટી જવાનો સંભવ હોય તે સભામાં તે હાજર થવાનો અધિકાર નથી. અમુક સરકારી નોકર, જે પગલું ભરવાનો હોય તેથી આ કાનુનના ઠરાવનો ભંગ થશે કે કેમ તે બાબત શંકા લાવવાનું કારણ હોય ત્યારે, તેણે તે બાબત કુકેમ થવા માટે જે સ્થાનિક સરકારના અથવા જે સરકારી નોકરના તરત તાબા હેઠળ પોતે હોય તે સરકારને અથવા નોકરને લખી મોકલવી જોઈએ.

૨૧. સરકારી નોકરીનાં સરકારી કૃત્ય ઉપર અથવા ચાલ ચલણ ઉપર ખદનક્ષી ભરેલા ટુમલા કરવામાં આવે તેની સામે બચાવ કરવા સાફ, તે સરકારી નોકરને, સ્થાનિક સરકારની અગાઉથી સંમતિ મેળવ્યા વગર કોઈ પણ કોર્ટમાં અથવા જાપામાં જવાનો અધિકાર નથી. કોર્ટમાં જવાની સંમતી આપતી વખતે સ્થાનિક સરકારે દરેક પ્રસંગે મીચેની બાબતનો, એટલે, તે કામનો ખરચ તેણે પોતે ખર્ચવો અથવા તે સરકારી નોકરે તે કામ પોતાને ખરચે ચલાવવું કે કેમ તે બાબતનો, અને જે તે પોતાને ખરચે કામ ચલાવે તો તેની તરફમાં ઠરાવ થાય તે પ્રસંગે સરકાર તેનો સંબંધો ખરચ અથવા થોડો ખરચ આપશે કે કેમ તે બાબતનો નીકાલ કરવો.

સરકારી નોકરને પોતાના ખાનગી કૃત્ય અથવા ચાલચલણ સામે બચાવ કરવાનો જે હક છે તે આ કાનુનના કોઈ પણ ઠરાવ ઉપરથી નિયમિત થાય છે અથવા તેને તેથી બાધ આવે છે એમ સમજવું નહીં.

તગાવી બાબતનો કાયદો.

(સને ૧૮૮૭ નો આક્ટ નંબર ૧૯.)

ખેતી સંબંધી સુધારો કરવા સાફ સરકારે પૈસાનું કરજ આપવા બાબત નીચે પ્રમાણે ઠરાવ્યું છે.

૩. કલેક્ટર એટલે જીલ્લાના મહેસુલનો કલેક્ટર સમજવો.

૪. ખેતીના સુધારો કરવા એટલે કુવા, તળાવ અને ખેતીના કામ સાફ કામે લગાડેલાં માણસોના ઉપયોગ સાફ પાણી ભરી રાખવાનાં અથવા પાણી પુર પાડવાનાં બીજાં કામ બાંધવા, ખીત કરવા સાફ જમીન તૈયાર કરવા, નદીના અથવા એવા બીજા જળાશયથી જમીનને નવસાધ્ય કરવા, અને જમીનનો કાચમનો સુધારો કરવા વિગેરે કારણો માટે નાણું ધીરવામાં આવે છે.

૬. આ આક્ટ પ્રમાણે ધીરેલું કરજ ધીયાંની તારીખથી અથવા છેલ્લો હપતો આપ્યાની તારીખથી જે મુદત ઠરાવવામાં આવે તે મુદત અંદર પાછું વાળવું જોઈએ.

૭. સદરહુ કરજ કલેક્ટર જમીન મહેસુલની બાકી પ્રમાણે વસુલ કરી શકે છે.

કરજ લેવાની અરજ કરતી વખતે જે જમીન તારણમાં આપવાની હોય તે તથા જમીન આપવાના હોય તો તે અરજમાં બતાવવા, જેથી પુરતું તારણ લઈ કરજ ધીરવામાં આવે છે.

તગાવી બાબતનો કાયદો.

(સને ૧૮૮૪ નો આક્ટ ૧૨ મો.)

૪. આ આક્ટ પ્રમાણે દુઃખ પરીહાર કરવા માટે (જેમકે આગથી કે રેલથી, ધરા નાશ પામે તે માટે) બી અથવા ઠોર ખરીદ કરવા સાફ અને સને ૧૮૮૩ ના આક્ટમાં કહેલાં નહીં હોય પણ ખેતીના કામની સાથે સંબંધ હોય એવાં બીજાં કોઈ પણ કામ સાફ જમીનના માલિકોને તથા વહીવટ કરનારાઓને કરજ આપી શકાય છે.

૫. અને તેવું કરજ તથા બાજ ખર્ચ સુધાં જે માણસને કરજ આપ્યું હોય તેની પાસે અથવા તેના બંધીની પાસે જમીન મહેસુલની બાકી પ્રમાણે વસુલ કરી શકાશે.

લોકલક્ષ્ડના બાબતનો એકટ.

સને ૧૮૮૪ નો આક્ટ ૧ લો. (મુબબના)

૪. જમીન મહેસુલના આકાર ઉપર દર રૂપીએ એક આના પ્રમાણે સરકાર લોકલક્ષ્ડ વસુલ કરે છે. તેમાંથી એક આને ચાર પાઈ યુજરાતી નિશાળોના ઉપયોગમાં, અને આઠ પાઈ રસ્તા, તળાવ, કુવા વિગેરે બાંધકામોમાં વાપરે છે. લોકલક્ષ્ડનો વહીવટ જીલ્લા સારૂ જીલ્લા લોકલખોર્ડે અને તાલુકા સારૂ તાલુકા લોકલખોર્ડે કરવો.

૧૦. જેઓ ૪૮ રૂપીઆથી ઓછો નહીં હશે એવો જમીન મહેસુલનો આંકડો સરકારમાં ભરતા હશે, તેઓ, જેને પાંચ હજાર રૂપીઆ કરતાં ઓછી નહીં હોય એટલી સ્થાવર મિલકત હશે તે, જેઓની વરસ દહાડે પાંચસે રૂપીઆની ઉપજ હશે તે, જે પેન્શનરનું પેન્શન દર માસે પચાસ રૂપીઆથી ઓછું નહીં હોય તે. ઓનરરી મેજિસ્ટ્રેટ, મુલકી અને પોલીસ પટેલો, અથવા સરકાર દ્વારા તે બીજા તાલુકામાં રહેનારા સખસો તાલુકા લોકલખોર્ડના મેમ્બર તરીકે ચુંટી કહાડવાને લાયક છે.

૧૧. કોઈ પણ સ્ત્રી, જેની ઉંમર ૨૧ વરસથી ઓછી હોય તે પુરૂષ, જીલ્લા અથવા સબોર્ડિનેટ જડજલ હોય તે, જેને ફોજદારી સહ શિક્ષા થઈ હોય તે, જે લોકલ બોર્ડના તાબાના નોકર હોય તે, આવી બોર્ડનો મેમ્બર થઈ શકે નહીં.

૧૪. સદરહુ મેમ્બરોએ ત્રણ વરસ સુધી હોદ્દો ધારણ કરવો.

૨૧. તાલુકા લોકલ બોર્ડના મેમ્બર થવાને લાયક હોય તેઓની, તથા મત આપનારાઓની એવી બે બાદી કલેક્ટરે તૈયાર કરાવી ચુંટણી કરવાની તારીખની અગાઉ બે મહીના આગમન દરેક ગામના ચોરે અને કચેરીના પ્રસિદ્ધ ભાગ પર લગાવી પ્રસિદ્ધ કરવી.

૨૪. ચુંટણી કરતી વખતે જેના મત વધારે પડે તેને મેમ્બર નીમ્યો એમ સમજવું. આવી ચુંટણીમાં કોઈ લાયક સખસ ચુંટી કહાડવામાં આવ્યો નહીં હોય તો તાલુકા બોર્ડ માટે કલેક્ટરે અને જીલ્લા બોર્ડ માટે કમીશનરે એવા લાયક સખસને સરકારની પસંદગીથી નીમવો નિષ્પત્તે.

૨૬. ચુંટી કહાડેલા મેમ્બરોનાં નામ સરકારી ગેઝીટમાં પ્રસિદ્ધ કરવાં.

૨૭. સદરહુ મેમ્બરો પૈકી એક આસામીને અધ્યક્ષ તરીકે ચુંટી કહાડવો, અને તેની નીમણુંક સરકારે કરવી.

૨૮. તેવા અધ્યક્ષે બોર્ડની સભાઓમાં અધ્યક્ષ સ્થાને બેસવું અને બોર્ડના ઉપજ ખર્ચના કારભાર ઉપર નજર રાખવી.

૩૦. લોકલ બોર્ડે પોતાના તાબાના પ્રદેશમાં લોકલ ફંડમાંથી નીચે પ્રમાણે તજવીજ કરવી. ૧ રસ્તા તથા સહદારીનાં બીજાં સાધનો બાંધવા અને તેની મરામત કરવવી. હોસ્પીટલો, બજાર, ધર્મશાળા તથા બીજા સાર્વજનિક ઇમારતો બાંધવી અને તેની મરામત કસવવી, સાર્વજનિક તળાવ, કુવા તથા પાણીનાં કામ બાંધવાં અને તેની મરામત કરાવવી, કનિષ્ઠ પ્રતિની નિશાળો સારૂ થોડા જગાની સગવડ કરી આપવી, તથા તે બેવી અને ચાલુ રાખવી. કનિષ્ઠ પ્રતિની વિદ્યાની વૃદ્ધિ તથા પ્રસાર કરવો, શિળી કહાડવાનું કામ તથા આરોગ્યતા સારૂ જરૂરી તજવીજ કરવી, બોર્ડના રસ્તાની બાજુ ઉપર ઝાડ રોપવાં.

૫૦. લોકલબોર્ડના અધ્યક્ષે તથા બીજા એક મેમ્બરે સહી કરેલા એક સીવાય લોકલક્ષ્ડનું નાણું સરકારી ટ્રેઝરીમાંથી આપવું નહીં.

૫૫. તાલુકા લોકલબોર્ડે મંજુર કરેલું દરેક બજેટ એસ્ટીમેટ જીલ્લા લોકલબોર્ડને મંજુરી સારૂ મોકલવું.

૬૨. લોકલબોર્ડનાં કામો તપાસવાનો તથા દેખરેખ રાખવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે.

૭૦. લોકલબોર્ડના મેમ્બરોને, અમલદારોને, અથવા નોકરોને, બોર્ડના હુકમથી કરવામાં આવતું હોય તે કામમાં, કે બોર્ડની સાથે કરેલા કોઈ પણ કારમાં કોઈ પણ ભાગ અથવા હિત સંબંધ હશે તો તે ફોજદારી કોર્ટમાં સામીત થયેથી પાંચસે રૂપીઆ સુધી દંડને પાત્ર થશે.

૭૧. લોકલબોર્ડના દરેક મેમ્બર, જીલ્લા બોર્ડ રાજીલેલા દરેક અમલદાર તથા નોકર હાંદુરથાનના ફોજદારી કાયદાની ૨૧ મી કલમના અર્થ પ્રમાણે સરકારી નોકર છે એમ સમજવું.

ઇનકમટેક્સ એક્ટ સને ૧૮૮૬ નો આક્ટ ૨ જો.

ખેતી સિવાય બીજા દ્વારથી મળેલી આવક ઉપર કર નાંખવા નીચે પ્રમાણે કરાવ્યું છે.

૩. “ કલેક્ટરનો અર્થ જીલ્લાની મહેસુલનો કારભાર જે અમલદારને સ્થિર હશે તે અથવા આ આક્ટમાં જણાવેલા કામને માટે કલેક્ટર નીચે તે અમલદાર.

૪. નીચેની આવકો સિવાયની આવકો ઉપર આગળ લખ્યા મુજબ કર આપવો પડશે.

૫. ખેતીવાડીમાં વપરાતી જમીનમાંથી મળતું ગણ્યત અથવા મહેસુલ, ખેતીવાડીની પેદાસનું કરેલું વેચાણ, જે વહાણની કંપનીને બ્રિટીશ ઇન્ડિયાની બહારની સનદ મળી હોય અને જેનું વેપારનું મથક ઇન્ડિયાની બહાર હોય, અને હાંદી સમુદ્રની હદ બહાર દરિયાઇ વેપારમાં યુધ્ધમાં હોય તે વહાણની કંપનીના કંઈ પણ નફો, સાર્વજનિક કે ધર્મ સંબંધી કામોને માટેજ વપરાતી મિલકતમાંથી મળેલી આવક, સ્ટેકનોટ ઉપરનું કાંઈપણ બાજ, અને જેની ઉપજ ૧૦૦૦ રૂપિયા કરતાં ઓછી હોય તે. કરને પાત્ર નથી.

૭. સરકારી અમલદારો અને પેન્શનરોની આવકમાં તે જે કરને પાત્ર હોય તેવી રકમ તેના પગાર, પેન્શન કે ગ્રેન્ટ્યુઇટીમાંથી ઓછી કરવી જોઇએ.

૯. કંપની અને ખાનગી કામ લેનારાઓનાં નોકરો અને પેન્શનરોની આવકમાં તે જે કરને પાત્ર હોય તે કર, પગાર, પેન્શન કે ગ્રેન્ટ્યુઇટીના કાંઈપણ ભાગ તેને જે વખતે મળે તે વખતે તેણે આપવો.

૧૧. દરેક કંપનીના અમલદારો દર વર્ષે માર્ચની ૩૧ મી તારીખ સુધીમાં પોતાને નક્કી નફો મળ્યો હોય તે બતાવનાર પત્રક તા. ૧૫ એપ્રિલ સુધીમાં કલેક્ટરને મોકલવું.

૧૨. કંપનીઓના અમલદારોને હીસાબ બતાવવાની ફરજ પાડવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે.

૧૪-૧૫. ૩૧ મી માર્ચે પુરા થતા વર્ષમાં મળેલી આવક ઉપર કરનો આકાર કલેક્ટરે કરાવવો જોઇએ.

૧૬. જે માણસોની ૨૦૦૦ રૂપિયાની અંદરની વાર્ષિક આવક હોય તેની દરવરસે ટીપ તૈયાર કરાવવી. તેમાં નામ તથા કેટલી રકમ આપવાની તે લખવું. અને તે કર બતાવેલી તારીખથી ૬૦ દિવસની અંદર આપવાની અથવા તે તારીખથી ૩૦ દિવસની અંદર કર ઓછો કરવા કલેક્ટરને અપીલ કરવાની નોટીસ તે ટીપ સાથે જોડીને ફાઇલ કરવી. વળી ટીપ તથા નોટીસ લાગતા વળગતાને ખચ આપવા પ્રસિદ્ધ કરવી જોઇએ.

૧૭. ૨૦૦૦ રૂપિયા અને તેની ઉપરના આવકવાળા માણસોને ઉપર પ્રમાણેની નોટીસ બજાવવી જોઇએ.

૧૮. જે સમસો ૧૭ મી કલમ મુજબ નોટીસ બજાવવાને પાત્ર હોય તેમને તે બજાવ્યા ઉપરાંત તેમનું નામ ૧૬ મી કલમ મુજબ ટીપમાં દાખલ કરવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે.

૨૦. બાળકની, સ્ત્રીની, ગાંડા કે મુઠ માણસની મીલકત ઉપરનો કર, તેના વાલી, ટ્રસ્ટી કે કમિટી ઉપર નાંખવો જોઇએ.

૨૧. જે માણસ બ્રિટીશ ઇન્ડિયામાં ન રહેતો હોય તેના ઉપર તેના એજન્ટને નામે કર નાંખવો.

૨૪. જ્યારે કોઇ ઈમારત તેના ધણીના કબજામાં હોય ત્યારે તે આવકનું એક સાધન છે એમ ગણી તેનું એક વર્ષને માટે જેટલું ભાડુ આવે તેટલી રકમના ૫ જેટલી રકમ ઉપરના કરને પાત્ર થશે.

૨૫. આ આક્ટ મુજબ કરાવેલા કરના આકારની વિરૂદ્ધ ૧૬ મી કલમમાં બતાવેલી જાહેર ખચરમાં બતાવેલા વખતની અંદર કાંઈપણ માણસ કલેક્ટરને અરજી મુજારી શકે.

૨૬. કલેક્ટરે સુકરર કરેલે દીવસે અરજી સાંભળવી અને બ્યાજબી લાગે તેવો હુકમ કરવો.

૨૭. ફરી તપાસને માટે કોઇ માણસની અરજી ઉપરથી પોતાને બ્યાજબી લાગે તો કમીશનર તે બ્યાજબી લેખી હકીકત માગી શકે અને જેવો ગમે તેવો હુકમ કહાડી શકે.

૨૯. દર વર્ષે જુનની ૧ લી તારીખે કર આપવો જોઇએ.

૩૦. આ આકટ મુજબના કરની અમલદારી રકમ કરતાં વધારે ન હોય એવી રકમ જમીન મહેસુલની બાકી પ્રમાણે વસુલ કરી શકાશે. જે વરસને માટે આ આકટ મુજબ રકમ આપવાની હોય તે વરસના છેલ્લા દિવસથી ત્રણ મહિના પુરા થયા પછી તે રકમ વસુલ કરવાને માટે કંઈ પણ કામો શરૂ થઈ શકે નહિ.

૩૪. જે કોઈ માણસ કર આપવામાં, અથવા ૧૦ થી ૧૧ થી કે ૧૨ થી કલમ પ્રમાણે લેખી હકીકતો ખતરી કે હિસાબો મોકલવાને ચુકશે તો તેને જે દિવસને માટે કસુર કરી હશે તે દરેક દિવસને માટે રૂ. ૧૦ સુધી દંડ થશે.

૩૬. આ આકટ મુજબનો કર કહાડી નાખવા, કે ઓછો કરવા દિવાની કોર્ટમાં ફરીઆદ ચાલશે નહિ. આ આકટની રૂયે કરની રકમ પાછી મેળવવાનો દાવો એક વરસની અંદર કરવો.

૪૦. આ આકટ મુજબના કલેક્ટરના અને કમીશનરના સધળા અધિકાર સ્થાનિક સરકાર બીજા જે અમલદારને નીમે તે ચલાવી શકશે.

૪૧. જે અમલદાર કલેક્ટરનો બધો, અથવા કંઈ અધિકાર ચલાવતો હોય તે અમલદાર કોઈપણ માણસને નોટીસ આપીને નીચેની બાબતો મોકલવાની ફરજ પાડી શકે, જો જે ધરનો પોતે ઉપયોગ કરતો હોય અથવા ભાડે આપ્યું હોય તે ધરમાં રહેનારા દરેક માણસનું નામ, પોતાની આકરીમાં રાખેલો જે માણસ દર મહિને તારી રૂપિયા પાંચ આના ચાર પાંચ અથવા દર વરસે હમ્મર કે તેથી વધારે રકમનો પગાર કમાતો હોય તેનું નામ અને રહેવાની જગ્યા.

નીચે પ્રમાણે કર આકારવામાં આવે છે.

૧. પગાર અને પેન્શનો.

બ્રિટીશ ઈન્ડિઆમાં રહેનારા કોઈપણ માણસને બ્રિટીશ ઈન્ડિઆમાં અપાતો કંઈ પગાર વિગેરે

જો આવકનો આંકડો દર વરસે ૨૦૦૦ કે તેથી વધારે અથવા દર માસે રૂપિયા ૧૬૬-૧૦-૮ અથવા વધારે થાય તો દર રૂપિએ પાંચ પાંચ.

સરકારની સાથે મૈત્રી રાખનારા રાજા કે સંસ્થાનના સુલકમાં રહેનાર બ્રિટીશ સરકારની રૈયતને સરકારથી અપાતો કંઈપણ પગાર વિગેરે:

જો આવકનો આંકડો દર વરસે ૨૦૦૦ કરતાં ઓછો અથવા દર મહિને રૂ. ૧૬૬-૧૦-૮ કરતાં ઓછો થાય તો દર રૂપિએ ચાર પાંચ.

૨. કંપનીના નફા ઉપર દર રૂપિએ એક આનો.

૩. સિક્યુરિટી ઉપર બાજની પેદાશ ઉપર દર રૂપિએ એક આનો, પણ ૨૦૦૦ કરતાં ઓછી છે અને તેથી દર રૂપિએ ચાર પાંચ દર લેવો એવું કલેક્ટરની સહીવાળુ સરટીફિકેટ સીક્યુરિટીનો માલિક રજુ નહિ કરે તો બાજ ૨૦૦૦ થી ૫૦૦૦ ની અંદર ઉપર દર રૂપિએ પાંચ પાંચ લેવી.

૪. ઉપરની આવકમાં નહિ આવી જાય તેવી આવકનું સાધન જો રૂ. ૧૦૦૦ કરતાં વાર્ષિક ઉપજ ઓછી નહિ. પણ ૧૨૫૦ થી ઓછી આકારવામાં આવે તો કર રૂ. ૨૦ થશે.

વાર્ષિક આવક રૂ. ૧૨૫૦ કરતાં ઓછી નહિ પણ રૂ. ૧૫૦૦ થી ઓછી આકારવામાં આવે તો રૂ. ૨૮

” ૧૫૦૦ ” ૧૭૫૦ ” ૩૫

” ૧૭૫૦ ” ૨૦૦૦ ” ૪૨

જો વાર્ષિક ઉપજ ૨૦૦૦ અથવા ઉપરની અને ૫૦૦૦ ની અંદર આકારવામાં આવે તો આવકના દરેક રૂપિયા ઉપર પાંચ પાંચ.

આવક ૫૦૦૦ થી ઉપર અને ૧૦૦૦૦ કરતાં ઓછી હોય તો દર રૂપિએ છ પાંચ

” ૧૦૦૦૦ ” ૨૫૦૦૦ ” ” નવ પાંચ

” ૨૫૦૦૦ ઉપર હોય તો દર રૂપિએ એક આનો.

મતાદાર બાબતનો એક્ટ.

(સન ૧૮૮૭ નો મુખ્યનો આક્ટ નં. ૬.)

ઉદ્દેશ—મતાદારોની આકરીનું નિયમન કરવા સંબંધી વિશેષ ઠરાવો કરવા સારૂ હેતુ જાણ્યા પ્રમાણે ઠરાવ્યું છે.

૨. મતાદારનું કુટુંબ—એ શબ્દનો અર્થ જે કુટુંબમાં ગામના પટેલનો હોદ્દો વંશપરંપરાનો હોય એવું કોઈ કુટુંબ. “ મતાદાર ” આ શબ્દનો અર્થ પછી કલમ મુજબ રાખેલા રજીસ્ટરમાં મતાદાર કુટુંબના જે આશામીનું નામ દાખલ થયું હોય તેવા કોઈ આશામી. મતાદારનો વારસ કોણ છે. તે ઠરાવતી વખતે પરંપરાગત જોષ્ઠપણના વારસનો નિયમ તે મતાદાર કુટુંબમાં ચાલુ છે એમ ગણવું જોઈએ.

૩. “ વતન ” આ શબ્દનો અર્થ ગામના સંઘના તથા દરેક મતાં થાય છે અને મતાદાર કુટુંબનો આશામી વતનદાર છે એમ સમજવું.

૪. મતાદારોની આકરી કરવાના રજીસ્ટરમાં કલેક્ટરે દરેક ગામનું રજીસ્ટર નીચે પ્રમાણે રાખવું. ૧ મતાદાર કુટુંબોની સંખ્યા, ૨ પટેલનો હોદ્દો ધારણ કરવાનો હોય એવા મતાદારનું નામ, ૩ પટેલના હુદ્દા ઉપરનો હક્ક, સદરજી વારસ વડીલ મતાદારોને જે વારાફરતા કમમાં સ્વાધીન રહેવાનો હોય તે વારાફરતા કમ. ૪ પટેલોની સંખ્યા. ૫ મતાદારની આકરીઆત જમીનનું વર્ણન, ૬ રોકવું તથા બીજી નીમણૂકા વિગેરે બાબતો આવવી જોઈએ.

૬. પટેલનો હોદ્દો ધારણ કરવાનો હક સામાન્યતઃ દરેક મતાદાર કુટુંબને છે, પરંતુ એકજ મતાદાર કુટુંબને અંગે ખાસ હક છે એવું જાહેર કરવાને સરકાર મુખત્યાર છે.

૭. મતાદાર કુટુંબના દરેક માણસનું નામ ૫ મી કલમ પ્રમાણે તૈયાર કરેલાં રજીસ્ટરમાં કલેક્ટરે દાખલ કરવું.

૮-૯. મતાદાર મરી જાય તો તેના વારસ તરીકે એક મતાદારનું નામ નોંધવામાં આવશે. મૈયત મતાદારને નામે રજીસ્ટરમાં નોંધેલો તે મતામીના હિસ્સો હયાત વારસ વડીલ મતાદારને મળવો જોઈએ.

૧૧. મતાદારોને શિરસ્તા મુજબ જે કર્તવ્ય કર્મો કરવાનાં હોય તે કર્તવ્યો કલેક્ટર ફરમાવશે ત્યારે દરેક મતાદાર કરવાને બંધાયેલો છે અને ગામના ઠરાવ બંધ તથા બીજા ગામના જે કાગળો ઉપર મતાદારોએ સહી કરવી એવો શિરસ્તા હોય તે ઉપર સહી કરવાનો તેનો વિશેષ હક્ક છે.

૧૪. જે ગામના સંબંધમાં ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ ૬ ઠી કલમની રૂયે જે કુટુંબો જાહેર ક્યાં હોય તેઓ પૈકી દરેક કુટુંબના વારસ વડીલને પટેલનો હોદ્દો ધારણ કરવાનો હક તે ઠરાવમાં નક્કી કરેલા કમ મુજબ સ્વાધીન થશે. અને બીજા કોઈપણ મતાદારને તેમાં ભાગ મળશે નહિ.

૧૫. બીજા દરેક બાબતમાં હોદ્દો ધારણ કરવાનો હક મતાદાર કુટુંબે વારાફરતી ભોગવવો.

૧૬. વારાનો કમ ઠરાવવા કલેક્ટરે સદરજી ગામના મતાદારોને પોતાની રૂબરૂ ભેગા થવા ફરમાવવું. મતાદારોનો મોટો ભાગ વારાનો કમ કબુલ રાખવામાં ચુકે તો કલેક્ટરે તે ચીઠ્ઠી નાંખીને ઠરાવવો.

૧૭. જે ગામને ક-૧૫ લાગુ પડતી હોય તે ગામમાં પટેલનો હોદ્દો ખાલી પડેથી તે જગ્યા પુરવાને જે મતાદાર કુટુંબના આસામીનો વારો હોય એવાને ચુંટી કાઢવાનો સદરજી ગામના મતાદારો ઉપર પ્રમાણે ચુંટી કાઢવાને ચુકે તો હોદ્દો ધારણ કરવાનો હક સદરજી કુટુંબના વારસ વડીલ મતાદારને સ્વાધીન રહેશે.

૧૮. વારસ વડીલ મતાદારે સામાન્યતઃ જાતેજ વહીવટ કરવો જોઈએ જે જાતે વહીવટ કરવાની ના કહે તો હોદ્દો ધારણ કરવાના હકનો વારો બીજા સખસને પ્રાપ્ત થશે.

૨૦. જે વારસ વડીલ મતાદાર હુદ્દા માટે નાલાયક હોય અથવા તેની જાતે વહીવટ કરવાની ઇચ્છા ન હોય અથવા એક અથવા વધારે બીજા વહીવટદારોની જરૂર હોય તો ગુમાસ્તો નીમવાનો તેને અધિકાર છે, સદરજી ગુમાસ્તાને કાઢી ચુકવા મતાદાર અરજ કરે અને તેમ કરવાનું પાકુ કારણ કલેક્ટરને જણાય તો તેને કાઢી ચુકવાને કલેક્ટર મુખત્યાર છે. નાલાયક મતાદારને ગુમાસ્તો નીમવાનો હક પ્રાપ્ત થશે નહીં.

૨૧. જ્યારે ગુમાસ્તાની નીમણુંક કરવાની હોય ત્યારે કલેક્ટરે વીસ દીવસની તે મતાદારને નોટીસ આપવી, તે મુદત દરમિયાન તેણે જે માણસ મતાદાર કુટુંબનો આસામી હોય અને હુદ્દાને માટે લાયક હોય તેને નીમવો.
૨૨. તેમ કરવાને સુધે તે કલેક્ટરે ગુમાસ્તો નીમવો, ગુમાસ્તો મતાદાર કુટુંબનો આસામી હોવો જોઈએ પણ એવા કુટુંબનો કોઈ પણ સખસ વહીવટ કરવાને રાજ ન હોય તો કોઈ પણ બીજા સખસને નીમવાનો અધિકાર છે.

૨૩. જે કોઈ મતાદાર અદાર વર્ષથી ઓછી ઉમરનો હોય અથવા કાયદાસર રીતે નાલાયક હોય ત્યારે તેને બદલે તેના વાર્ધીને કામ કરવાનો અધિકાર છે.

૨૪. એકના એક વારસ વકીલ મતાદારના હુદ્દાની મુદત તેની હયાતી સુધી હોવી જોઈએ અને ચુંટી કાઢેલા વહીવટદારના હુદ્દાની મુદત પાંચ વરસની, અથવા મતાદારોનો મોટો ભાગ બીજી જેટલી લાંબી મુદત કરાવે તેટલી મુદત સુધી હોવી જોઈએ.

૨૫. ચુંટણી ન થાય ત્યારે મતાદારોની સંખ્યા નવથી વધારે હોય, ત્યારે પાંચ વરસ, સંખ્યા ચારથી વધારે અને નવથી ઓછી હોય ત્યારે સાત વરસ, અને સંખ્યા ચારથી વધારે ન હોય ત્યારે દસ વરસ સુધી હુદ્દો ધારણ કરવાનો હક રહેશે.

૨૬. ગુમાસ્તા નીમવા તે તેમના મુખ્યત્વીક હુદ્દાની મુદત સુધી નીમવા.

૨૭. ૧૫ મી કલમ લાગુ પડતી હોય તે ગામમાં વારસ વકીલ મતાદારના હુદ્દાની મુદતના છેલ્લા વરસમાં જતે વહીવટ કરવા દેવામાં આવશે નહીં તેમ નવો ગુમાસ્તો નીમાશે નહીં.

૨૮. થોડી મુદત માટે કામ ચલાઉ વહીવટદારોની કલેક્ટરે નીમણુંક કરવી.

૨૯. વહીવટદારોએ પોતાની જેરહાજરીને અથવા માંદગીને પ્રસંગે બદલી તરીકે ચોગ્ય આસામીને સુકવા જોઈએ.

૩૦. ઓછો, અદાર વર્ષથી ઓછી ઉમરનો સખસ, જે સખસ સાઠ વરસનો હોય, જે સખસ ગાંડો, મનનો નબળો, બહેરો, આંધળો, અને અપંગ હોય તે સખસ, ખરાબ ચાલનો તથા વહીવટ કરવાને નાલાયક હોય તે સખસ, ફોજદારી રાહે દંડ કેદની સજા પામેલો, અને હુદ્દા ઉપરથી ૩૧ મી કલમ પ્રમાણે દુર કરેલો સખસ અને સરકારે કેળવણી સંબંધી પરીક્ષા કરાવી હોય તે પરીક્ષા પસાર નહીં થયો હોય તે જે સખસ જમીન મહેસુલ જાણી જોઇને ન આપવાના સળખને લીધે હું હુદ્દાને માટે અયોગ્ય છે તે સખસ, તેવા સખસો પટેલના હુદ્દાને માટે નાલાયક છે એમ સમજવું.

૩૦. (૧) કોઈ મતાદાર ખરાબ ચાલનો હોવાનું કારણ હોય કે નાલાયક હોય તેને વહીવટદારની ચુંટણી કરવામાં મત આપવાનો અથવા ગુમાસ્તો નીમવાનો હક છીનવી લેવામાં આવશે.

૩૧. જે મતાદાર પોતાના કર્તબ્ય કર્યો કરવાને ગણત કરે તો તેને દરેક ગ્રુન્ડા બદલ તેના વાર્ષિક વેતનના ધણામાં ધણા ચોથા ભાગ સુધીની દંડની શિક્ષા કરવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે. તેમજ તેને સરપેન્ડ કરવાની અને સરકારની મંજુરી લઇને તેને હુદ્દા ઉપરથી દુર કરવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે. તેમજ તેને દુર કર્યો હોય ત્યારે તેની હયાતી લગીને હક સંબંધ જમ કરી ખાલસા કરવાનો ગવર્નર ઇન કાઉન્સિલને અધિકાર છે.

૩૨. વહીવટદાર ઉપર ફોજદારી કામ ચાલતું હોય તે દરમિયાન તેને સરપેન્ડ કરવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે અને તે પુર થયા પછી ફોજદારી કોર્ટનો કારાવ પોતાના ખ્યાનમાં લેવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે.

હિંદુસ્તાનના બંદરો આયતનો આક્ટ.

(સને ૧૯૦૮ નો આક્ટ નંબર ૧૫ મી.)

૭. કાન્સરવેટરની નીમણુંક સરકારે કરવી. પલાવણી તથા હોરડાં કાપવાનો બંદરની હદની બંદર અક-ચણકારક ચીજો હોય તે કહાડી નાંખવાનો ભાગેલા વહાણને બહાર કઢાવવાનો, વહાણ ઉપર જવાનો તથા વહાણ બદલ શી વીજેરે વસુલ કરવા ઇમારતમાં પેસવાનો, કોઈપણ વહાણના માસ્તર પાસે આજ ન લાગવા

દેવા સારૂ અથવા હોલવવા સારૂ ખલાસીઓ માગવાનો, અધિકાર કોન્સરવેટરને છે, કોઇપણ બંદરમાં સ્થાનિક સરકારના હુકમથી બાલેલાં બોયાં બીકીન તથા મુરીંગ કોઇ માણસે કાયદાસર કારણ વગર ઉચકવું નહિ તેમ તેને નુકસાન કરવું નહિ. તેમ કરશે તો નુકસાની આપવા ઉપરાંત બે હજાર રૂપિયાના દંડની અથવા બે વર્ષની કેદની શિક્ષા થશે.

૨૦. જે માણસ કોઇ પણ બંદરમાં કોઇ વહાણુને, તેના ધણીની પરવાનગી વગર તેના મુરીંગમાંથી ગળી બેંધને છુટું કરશે કે કહાડશે તેને બે રૂપિયા સુધી દંડની અથવા છ મહિના સુધી કેદની શિક્ષા થશે.

૨૧-૨૨. જે કોઇ વહાણુનો માસ્તર નિરમ અથવા ક્યારે કોઇ પણ બંદરમાં અયોગ્ય રીતે કાયદાસર કારણ વગર નાંખશે તેનો તેમજ મના કરેલી હદમાં કોન્સરવેટરના હુકમ વિરુદ્ધ વહાણુને ચોપડશે કે તેમાંની ગંદવાડ બાળી નાંખશે તેને દરેક ગુન્હા બદલ પાંચસો રૂપિયા સુધી દંડની શિક્ષા થશે.

૨૩-૨૬. જે માણસ મના કરેલી હદમાં વહાણુ ઉપર કાચો ડમર, રાગ વિગેરે સળગી ઉઠે તેવો પદાર્થ ઉકાળશે, તેમજ પોતાના વહાણુને બાંધેલી પલાવણી કે હાજર સુરજ આથમ્યા પછી બહાર રાખશે તેને દરેક ગુન્હા બદલ બેસો રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૨૭. જે માણસ બંદરમાં કાયદાસર કારણ વગર કોઇપણ અગ્નિ શસ્ત્ર છોડશે તેનો પચાસ રૂપિયા સુધી દંડ થશે. પણ સંકટની સુચના કરવા સારૂ બંદુકનો ખાલી બાર કરશે તેનો દંડ થશે નહિ.

૨૮. જે વહાણુનો માસ્તર, વહાણુમાં આગ લાગતી હોય તે વેળા તે હોલવવાનો તજવીજ કરવાનું વર્ગ્ય કરશે તેને છ મહિના સુધીની કેદની અથવા એક હજાર રૂપિયા સુધીની દંડની અથવા બંનેની શિક્ષા થશે.

૨૯. કોન્સરવેટરની પરવાનગી વગર બોનાયત્તા સ્ટોર સારૂ બંદરના તળીયામાં શેષ કરશે તેનો સો રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૩૦. બંદરના કાંઠાના કે કીનારાના કોઇ પણ ભાગમાંથી કોન્સરવેટરની પરવાનગી વગર જે કોઇ માણસ ખડક, પથરા, ગરી રેતી, કાંકરા, રેતી અથવા માટી કહાડી નાંખશે અથવા લઇ જશે તેનો નુકસાની આપવા ઉપરાંત સો રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૩૧. પેલટ વગર અથવા હાર્જર માસ્તરની પરવાનગી વગર વહાણો એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે લઇ જવાં નહિ.

૩૩. બંદરોનું દેણું ત્રીજા પરિશિષ્ટ પ્રમાણે નીચે પ્રમાણે લેવું. માછલી મારવાની હોડીઓ સિવાય મુખ્યધનાં દશ ટનનાં તથા તેથી વધારે ટનનાં સમુદ્રમાં જનારાં વહાણોનાં દર ટને ચાર આના એક મહીનામાં એકજ વખત આપવા. બંદરોના બે વર્ગ પાડ્યા છે તેમાં ઉત્તર વર્ગમાં-ચોખ્ખાથી ચરનાલા સુધી અને દક્ષીણ વર્ગમાં વાંદ-બાથી ભટકળ સુધીના દશ ટનનાં તથા તેથી વધારે ટનનાં સમુદ્રમાં જતાં વહાણો માટે ધણામાં ધણા ત્રણ આના ત્રીસ દીવસમાં એકજ વખત આપવા કરાંચીના ત્રણ મહીનામાં દર ટને ચાર આના અને એડનના એક મહીનામાં દર ટને ત્રણ આના આપવા.

૩૪. બંદરનાં દેણાં સ્થાનિક સરકાર ફેરફાર કરવાને મુખત્યાર છે.

૩૬. બંદરનાં દેણાંની શી વિગેરેનો હિસાબ રાખવા કોઇ અમલદારની સ્થાનિક સરકારે નિમણૂક કરવી.

૩૮. અને તેને તેણે બંદરનાં દેણાંની વિગેરે બદલ પહોંચ આપવી.

૩૯. બંદરની હદની બંદર વહાણુ આવ્યા પછી ચોવીશ કલાકની બંદર વહાણુનો માસ્તર કોન્સરવેટરને વહાણુ આવ્યાનો રીપોર્ટ કરવાને ચુકશે તો તેનો સો રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૪૨-૪૩. વહાણુનો માસ્તર બંદરનું દેણું વિગેરે આપવાને ના કહેશે તો તે વહાણુ વિગેરે જામ કરવાને દેણું આપવામાં આવે ત્યાં સુધી અટકાવી રાખવાને, અને પાંચ દીવસમાં ન આવે તો તે વેચવાને પ્રાપ્ત થશે. તેમજ તે ન આવે ત્યાં સુધી વહાણુ માટે પોર્ટ ફિચરન્સ આપશે નહીં.

૪૫. બંદર દેણાં વિગેરે આપવાનું ઉકાવવા બદલ સદરહુ રકમની પાંચ ગણી રકમ સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૪૬-૪૭. નિરમ ભરેલા વહાણુ બદલ બંદરે દેણું પોણા ભાગ કરતાં વધારે લેવું નહિ. અને જે વહાણુ માલ અથવા ઉતાર ઉતરતાં અથવા લેતાં નહિ હોય તેનું બંદરે દેણું અડધા ભાગ કરતાં વધારે લેવું નહીં.

૪૮. કોઈ પણ વિહાર-નૌકા બાબત અથવા તોફાનથી વહાણ પાછાં આવે તે બાબત બંદરે દેખ્યાં લેવાનો અધિકાર નથી.

૫૧. જે વહાણનો માસ્તર વહાણનો નંબર અને નામ જણાવવાની સિમ્બલ ચઢાવશે નહિ તેને એક હજાર રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા થશે.

૫૪. સ્થાનિક સરકારે કરેલી કાનુન તથા હુકમ જે સખસ માન્ય નહીં કરે તેનો દરેક ચુન્દા બદલ સો રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૬૨. બંદરમાં કાયદા વિરૂદ્ધ વહાણ તથા વાવટા વિગેરે ચઢાવશે તેનો પચાસ રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૬૬. કાન્સરવેટરના અધિકાર તેના આસરેટોને છે.

દેશી ઉતાડ લઈ જનારાં વહાણો બાબતનો એકટ.

સને ૧૮૮૭ નો આક્ટ નંબર ૧૦ મે. (ઇન્ડિયાનો).

૨. આ આક્ટ આખા બ્રિટીશ ઇન્ડિયાને લાયુ છે.

૬. સરકારે નિમ્ના સિવાયના બીજા કોઈ પણ બંદરમાંથી ઉતાડ લઈ જનારાં વહાણો રવાનાં થવું નહિ. તેમ તેવા બંદરે ઉતાડને ઉતરવા નહિ તેમ લેવા નહિ.

૭. જે વહાણ સદરહુ પ્રમાણે રવાના થાય તે વહાણના માસ્તરે આ અરથે નિમેશા અમલદારને ઉપડી જતા અગાઉ ચોવીસ કલાકની અંદર તે બાબત સુચના આપવી.

૮-૧૦-૧૧. આ અને બીજે દાખલા માસ્તર પાસે હોવા સિવાય સફર કરવી નહિ. આ દાખલામાં-વહાણ દરીઓ જવા લાયક છે તથા તે ઉપર જોઇતાં માણસ તથા સામાન છે અને તેમાં હવા સારી પેઠે જવા આવવાનું સાધન છે, અને જેટલા ઉતાડ લઈ શકે તેની સંખ્યા લખવી. બીજા દાખલામાં સફર વચ્ચેનાં બંદરો. તેમ તે ઉપર જોઇએ તેટલા અમલદાર અને ખલાસીઓ છે તે વિગેરે બાબત હોવી જોઇએ.

૧૮. સારી હવાની મોસમમાં નાની સફર કરનારા વહાણમાં વચ્ચેના માળના દરેક ઉતાડને ઉપયોગ કરવા જોગ છ ચોરસ ફુટ તથા છત્રીસ ધનકુટ અને ઉપરના માળમાં ચાર ચોરસ ફુટ, જગા જોઇએ. તોફાની હવાની મોસમમાં વચ્ચેના માળમાં દરેક ઉતાડને ઉપયોગ કરવા જોગ બાર ચોરસ ફુટ તથા બોતર ધનકુટ, અને ઉપરના માળ ઉપર ચાર ચોરસ ફુટ જગા જોઇએ.

૨૧. મોટી સફર કરનારા સડના જોરથી ચાલનારા વહાણમાં દરેક ઉતાડને ઉપયોગ કરવા જોગ વચ્ચેના માળમાં બાર ચોરસ ફુટ તથા બોતર ધનકુટ જગા જોઇએ.

૨૨-૨૬-૨૭. બ્રિટીશ હીંદુસ્તાનમાંના બંદરની અથવા બંદરે લાલ સમુદ્રમાંના, કોઈ પણ બંદરે અથવા બંદરથી ઉતાડ લઈ જનારૂં વહાણ ધણું ખર્ચ વરાળના જોરથી ચાલનારૂં હોવું જોઇએ. તેમ તેમાં સો કરતાં વધારે ઉતાડ હોય તો પરવાનો મળેલો એક વૈદિયા અમલદાર તેમાં હોવો જોઇએ, અને તેઓએ એડન બંદરે કરવું.

૩૧. કોઈ વહાણ કાયદા વિરૂદ્ધ રીતે રવાને થશે, અથવા કાયદા વિરૂદ્ધ તે ઉપર ઉતાડ લેશે તો તે વહાણના માસ્તરને સો રૂપિયા સુધીની દંડની અથવા એક મહિના સુધીની કેદની અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે.

૩૬. દરાબ્યા પ્રમાણે ખોરાક, ઇંધણાં અને પાણી ઉતાડેઓને પુરો પાડવાને બ્યાબજી સબબ સિવાય જે માસ્તર ચુકશે. તો જે ઉતાડને નુકશાન થયું હશે તે દરેક ઉતાડ બદલ વીસ રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૩૭. તેમજ વહાણ ઉપર જોઇએ તે સંખ્યાથી વત્તા ઉતાડેઓ હોય તો જેટલાં વત્તાં હશે તે દરેક ઉતાડ બદલ વીસ રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૩૮. ઉતાડેએ જે જગાએ ઉતરવાને કરાર કર્યો હોય તે જગા સિવાય તેની સંમતિ લીધા વગર અથવા બ્યાબજી કારણ વગર બીજા જગાએ તેને ઉતારશે તો તે માસ્તરને દરેક ચુન્દા બદલ બસો રૂપિયા સુધી દંડની અથવા એક મહિના સુધીની કેદની અથવા એ બેઉ શિક્ષા થશે.

૫૧. ઉતારે લાઇ જનાર કોઇ વહાણુ બ્રિટિશ હિંદુસ્તાન માંહેના જે બંદરે પહોંચે તે બંદરના મુખ્ય અમલદારે તે વહાણુ બાબત અને ઉતારેઓ બાબત-જે બંદરેથી તે વહાણુ સફર શરૂ કરી હોય તે બંદરના અને જે જગ્યાએથી સફર હુ ઉતારેઓ ચઢ્યાં હોય અને જે બંદરે ઉતરવાનાં હોય તે બંદરના અમલદાર ઉપર પોતાને યોગ્ય લાગે તેવો મજકુર મોકલવો.

જમીન લેવા બાબતનો આકટ. (ઈંડિયા.)

૧૮૯૪ નો આકટ ૧ લો.

૧. આ આકટ આખા બ્રિટિશ ઇંડિયાને લાગુ છે.
૪. સાર્વજનિક કામ સારૂ જરૂર પડવાનો સંભવ હોય તેવી જમીન બાબત સરકારી ગેઝેટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરવું તથા લાગતાવળગતાને તેની ખબર આપવી અને જે અમલદારને અધિકાર આપ્યો હોય તેને તે જમીનમાં જવાનો, માપણી કરવાનો, ખાદવાનો તથા પાક વીગેરે કાપી સારૂ કરાવવાનો અધીકાર છે; પણ તે પહેલાં સાત દિવસ અગાઉ તેના ધણીને નોટીસ આપવી.
૫. તે અમલદારે તે જમીનમાં જતી વખતે નુકશાનનો ખદલો આપવો.
૬. સાર્વજનિક કામ સારૂ અથવા કોઇ કંપની સારૂ તે જમીન જોઇએ છે એવો ઠરાવ સરકારના સેક્રેટરીની સહીથી કરવો.
૭. ઠરાવ થયા પછી કલેક્ટરે જમીન લેવાનો બંદોબસ્ત કરવો.
૮. તે જમીન કમળે લેવાનો સરકારનો ઇરાદો છે અને તેનું નુકશાન લેવા માટે દાવા કરવાની નોટીસ હીત સંબંધ વાળા માણસોને કલેક્ટરે અપાવવી.
૧૧. ઠરાવેલે દિવસે કલેક્ટરે નુકશાનનો ખદલો ફેરવો કાને કાને આપવો તે ઠરાવનું.
૧૬. ફેસલો ક્યાં પછી જમીન કમળે લેવાનો અધિકાર છે.
૧૭. રેલવે સારૂ ન્યારે એકદમ જમીન જોઇતી હોય ત્યારે નોટીસ પ્રસિદ્ધ થયા પછી કલેક્ટરે તે જમીન ઉપર જમીન કમળે લેવો, પરંતુ કમળે લેવાનો પોતાનો ઇરાદો તેના ધણીને અડતાણીસ કલાકની નોટીસ આપીને જણાવવો.
૧૮. કલેક્ટરનો ફેસલો જે માણસ કચુલ ન કરે તેણે તે કામનો નિકાલ થવા સારૂ કોર્ટને લખી મોકલવા કલેક્ટરને અરજી કરવી. ફેસલાની તારીખથી છ અઢવાડીઆની અંદર એવી અરજી કરવી.
૧૯. એ ઉપરથી કલેક્ટરે જમીન સંબંધી, તથા ઠરાવેલી નુકશાનની રકમ બાબત, મજકુર કોર્ટને લખી મોકલવો.
- ૨૦ થી ૨૨. તે ઉપરથી કોર્ટ નોટીસ કાઢી ઠરાવેલે દિવસે તજવીજ કરવી.
૨૩. નુકશાનનો ખદલો ઠરાવતી વખતે, જમીનની બજાર કીંમત, તે ઉપરના પાકથી કે અડધી નુકશાન થયું હોય તે, જમીન જુદી પાડવાથી થયેલું નુકશાન, તેથી તેની કમાઈને નુકશાન થયું હોય તો તે, પોતાની રહેવાની જગા ખદલવાથી ખર્ચ થયો હોય તો તે, અને તેમ કાંધાથી જે બીજું ખરેખર નુકશાન થયું હોય તો તે ઉપર કોર્ટ વિચાર કરવો જોઇએ.
૨૫. નુકશાનના દાવાની રકમ કલેક્ટરે ઠરાવેલી રકમ કરતાં કમી અને દાવો કરેલી રકમ કરતાં વધારે ઠરાવવી નહિ.
૨૬. કલેક્ટરે નુકશાનનો ખદલો જેનો હક હોય તેને આપવો, અને તકરાર હોય તો તે રકમ કોર્ટમાં અનામત મુકવી. અને તે જમીન ઉપરના ધારો માફ કરવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે.
૨૭. પકતર તથા ખેડાણુ જમીનનો થોડી મુદત સુધી ઉપભોગ કરવાની જરૂર જણાય ત્યારે ત્રણ વર્ષ કરતાં વધારે નહિ એવી મુદત સુધી નુકશાનનો ખદલો આપીને ઉપભોગ કરવાનો કલેક્ટરને હુકમ કરવાને સરકાર મુખત્યાર છે.

૪૬. જે કોઇ સખસ જણી સુઝીને પછી તથા ૮ મી કલમમાં કહ્યા પ્રમાણે કૃત્ય કરવામાં હરકત કરશે તેને એક મહિના સુધી કેદની અથવા પચાસ રૂપિયા સુધી દંડની અથવા એ બેઉની શિક્ષા થશે.

૪૭. કલેક્ટરને આ આકટ અન્વયે જમીનનો કમળે લેતાં અટકાવ અથવા હરકત કરવામાં આવે ત્યારે તે જો માછરૂંદેટ હોય તો તેણે જમરીથી સદરહુ જમીન પોતાને સ્વાધિન કરી લેવી જોઈએ, અને જો તે માછરૂંદેટ હોય તો માછરૂંદેટને અરજ કરવી જોઈ તે માછરૂંદેટ જમરીની તે જમીન કલેક્ટરને સ્વાધિન કરાવવી.

૪૮. ધર અથવા ઇમારતનો કંઈ ભાગ લેવો હોય ત્યારે તેનો ધણી તે આખું ધર તથા ઇમારત આપવાનું કહે તો તે ભાગ લેવા સારૂં આ આકટના ઠરાવ અમલમાં લાવવા નહિ.

સુતરાઉ માલ ઉપર જકાત બેસાડવા બાબતનો આકટ.

(સને ૧૮૯૬ નો આકટ નં. ૨ જો.)

૧. આ આકટ આખા બ્રિટીશ ઇન્ડિયાને લાગુ છે.

૨. બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનમાંની દરેક મીલમાં ખતાવેલાં સવળાં સુતર ઉપર એવા માલની કીમતના દર સે-કડે આ ટકા લેખે એવી મીલમાં જકાત બેસાડીને વસુલ કરવી.

૩. મીલના ધણીએ ખતાવેલા સુતરનું મારીક પત્રક કલેક્ટરને મોકલવું.

૪. નોટીસની મુદતની અંદર ન ભરેલો જકાત બદલ બમણી જકાત લેવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે.

૫. મીલ તપાસવાનો અને કાચા પત્રાની તથા હિસાબની નકલો લેવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે.

૬. જકાતી સુતર પારકે અંદરે મોકલવું હોય ત્યારે કલેક્ટરે સરટીફિકેટ આપવું.

૭. આ પ્રમાણે સરટીફિકેટ આપવામાં આવે ત્યારે માલ ઉપરની જકાત માફ થશે.

૮. આ આકટની રૂયે કરેલી કાનુન તોડશે તો પાંચસે રૂપિયા સુધી દંડ થશે. આ આકટની રૂયે કોઈ પણ અધિકાર કલેક્ટર અથવા બીજાને જે અમલદાર ચલાવતો હોય ત્યારે તેને ઇરાદાપુર્વક હરકત કરશે તો છ મહિના સુધીની કેદની અથવા દબાર રૂપિયા સુધી દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે.

૯. માલની પરિક્ષા કરવા સારૂં નમુના લેવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે.

૧૦. પારકા મુલકમાંથી બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનમાં આવનારા સુતર તથા સુતરની અનેલી જણસો ઉપર તારી-શના આકટ પ્રમાણે જકાત લેવામાં આવશે.

હિંદુસ્તાનનો નાણું બાબતનો આકટ.

(સને ૧૯૦૬નો આકટ નં. ૩ જો.)

૧. આ આકટ આખા બ્રિટીશ ઇન્ડિયાને લાગુ છે.

૨. “ રેમી ” એ શબ્દનો અર્થ પ્રમાણ વળનના તથા પ્રમાણ કસના કરતાં વણુ ઓછું થવું તે.

૩. રૂપિયા, અડધો, પાવલી, અને બેઆની એટલાંજ રૂપાનાં નાણાં ટંકશાળમાં પાડવાં જોઈએ.

૪. સરકારી રૂપિયાનું વળન એકસો એસી એન દ્રોય હોવું જોઈએ, તેમાં ચોખું રૂપું અગીઆર બારેસ અથવા એકસો પાંસડ એન અને બેજ એક બાર એસ અથવા પંદર એન હોવું જોઈએ. રૂપાનાં બીજાં નાણાંનું વળન પણ આજ પ્રમાણે હોવું જોઈએ.

૫. નીચે લખેલું જ નીકલવું નાણું ટંકશાળમાં પાડવું જોઈએ, “ એકઆની ” એક આનીનું પ્રમાણ વળન સાડ એન હોવું જોઈએ.

૬. નીચે લખેલાં જ કાંસાનાં નાણાં ટંકશાળમાં પાડવાં જોઈએ;—પૈસા, અડધો પૈસો અને પૈ.

૭. પૈસાનું વળન પચોતેર એન દ્રોય હોવું જોઈએ, અને બીજાં કાંસાનાં નાણાંનું વળન તેજ પ્રમાણે હોવું જોઈએ, કાંસાનું નાણું, તાંબુ, કથીર, અને જસત જેમાં મિશ્ર હોય એવી ધાતુનું પાડવું જોઈએ.

૧૦. નાણું પાડવાનું ફરમાવવાનો, અને તેનું કદ તથા જાપ કરાવવાનો અધિકાર મવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને છે.

૧૧. સોનાનું નાણું, એક સોવેરનના પંદર રૂપિયાના દરે કાયદાસર અવેજ છે એમ સમજવું.

૧૬ થી ૨૦. જે સમસને સ્થાનિક સરકારે અધિકાર આપ્યો હોય તે સમસને રૂપાનાં ઓછાં થયલાં, અથવા બેડાલ કરેલાં અથવા ખોટાં ખનાવેલાં રૂપાનાં નાણાં કાપવાનો અધિકાર છે. કાપેલા કડકા ધણીને પાછા આપવા અથવા તે બદલ કરાવેલા દરે તેને પૈસા આપવા.

હિંદુસ્તાનનો તારીફનો આકટ.

(સન ૧૮૯૪ નો આકટ નં ૮ એ)

ઉદ્દેશ—સમુદ્ર રસ્તે માલ જાય આવે તેની ઉપર જકાત લેવાનો કરાવ કરવો યોગ્ય છે વાસ્તે હેડગ લખ્યા પ્રમાણે કરાવ્યું છે.

૧. આ આકટ આડન તથા પેરીમ સિવાય આખા બ્રિટીશ ઇન્ડિયાને લાગુ છે.

૪. કાચીન બંદરથી બહાર મોકલેલાં મરી ઉપર દર ખાંડીએ નવ રૂપિયા સુધી જકાત લેવી. હેડગ લગેલા સંસ્થાન અથવા મુલકમાંથી ખુશકીને રસ્તે બહાર જનારા માલ ઉપર કસ્ટમની જકાત આ આકટને બોડેલા બીજા, ત્રીજા તથા ચોથા પરિશિષ્ટમાં કરાવેલા દરે લેવી, અને એવા સંસ્થાન અથવા મુલકમાં ખુશકીને રસ્તે આવનારા માલ ઉપર કસ્ટમની જકાત પાંચમા પરિશિષ્ટમાં કરાવેલા દરે લેવી.

હિંદુસ્તાનમાંનાં પારકાં યુરોપિઅન સંસ્થાનો અને જે મુલકને પારકા મુલક કરાવ્યો હશે તે મુલક.

પરિશિષ્ટ બીજું—જે જણસો ઉપર જકાત મારફત કરી છે તે જણસો.

૧. ખાવા પીવાની જણસો તથા તમાકુ—૧ હોપ્સ, ૨ મીડું, સરકારે કરેલી કાનુનો મુજબ બનાવવાની કાંઈ પણ ક્રિયામાં વાપરવા સારૂ આપેલું. ૨ કાચા પદાર્થો તથા નિમજ મુખ્યત્વે કરીને તૈયાર નહીં કરેલી જણસો, ૩ ચામડાં તથા કાનડાં, કાચાં અથવા મીડું દીધેલાં, ૪ તેલ કાડવાનાં બીયાં, ૫ રૂ, કાચુ, ૬ જીન કાચુ, ૭ ખાતર, ૮ લાકડાં. ચીથરાં, કે કાગળ બનાવવાની ચીજોનો મેદો, ૯ સરકારી નોકરે પોતાના ખાનગી ઉપયોગ માટે આયાત કરેલા યુનિફોર્મ તથા તેના એકાઉન્ટમેન્ટ. ૧૦ હથિયાર. તથા યુદ્ધ સામગ્રી તથા લશ્કરી રોડરના વર્ગો, ૧૧ મરકી અટકાવવાનો રસ, ૧૨ કિનારાઈન તથા સિંકોનાના બીજા અલક લોખંડો, ૧૩ ખેતીવાડીનાં ઓળરો, જે મનુષ્ય કે જનાવરની શકિતથી વાપરી શકાય તેવાં બનાવ્યાં હોય તે, ૧૪ ડેરીને લગતાં ઓળરો, ૧૫ ઉતાડેઓના પોતાના ધંધા રોજગાર સારૂ આણેલાં ઓળરો, ૧૬ પાણી કઢાડવાનાં યંત્રો, કોલાં, તેલની લાણીઓ ને તેના બાગો, ૧૭ રૂ કાંતવાની સુતરાઉ કાપડ વણવાની મિલના ધણીએ આયાત કરેલું સાંચા કામ, ૧૮ રૂની જણસો તૈયાર કરવાના કામમાં વાપરવાની ચીજો, ૧૯ સુતરાઉ કાપડ વણવાના કામમાં વાપરવાનાં એવાં ડોઈબને ઇન-ક્રમ, ૨૦ હિંદુસ્તાન સરકારના રૂપાના, નિકલના ઓન્ઝના તથા તાંબાનાં ચાલુ શિકકાઓ, ૨૧ સોનાની લગડી તથા નાણું, ૨૨ પેકેટ, બુક કે પાર્સલ પોસ્ટ મારફતે આયાત કરેલાં ટ્રેક, ફેલોગ, કે જાહેર ખખરના સકબુલરો. ૨૩ રૂ નું ટિવસ્ટ કે સુતરને રૂના શીવવાના તથા રફ કરવાના દોરા, ૨૪ જુદાના લનાવેલ, જુના કે વાપરેલા કાચગા, ૨૫ કળા કૌશલ્યનાં સાર્વજનિક જગ્યાએ મુકવાનાં આવલાં કે સ્મારકો માટેના પદાર્થો, ૨૬ જાપેક્કી બુકો, પુસ્તકો સહાં નકશા, પ્લાન, મપ, ગાયનનાં સુર સંબંધી પુસ્તકો, હસ્ત લેખ, ૨૭ સુતરાઉ કાપડ વણવામાં કે ગાંસડી બાંધવામાં વાપરવાની હોય એવી હેડગની જણસો, એની લાઇન બ્લ્યુ, સોડા બાથ સફેદ, ચીનાઇ માટી, મેગ્નેશિયમ કલોરાઇડ, ગ્રીક કલોરાઇડ, ડેસાસીન, એ સ્વમ સોલ્ટ, વરિના, ફ્લાક્સીનની ટીપ, ગ્લોબર સોલ્ટ, ઝેસુડીના, ગ્લિસરાઇન સબસ્ટિટ્યુટ, હેડગ વાનિશ, લોહના કુપ, પોલાહના કુપ, ગાંસડીઓ માટેના રિવેટ, સીવવાની સોયો, આરની લાહી, આરનું મીણુ, સોડા એશ, સ્ટાર્ચ અને લેલેવેટ પદ્ધ, ૨૮ જવતાં સઘળી જાતનાં જનાવરો ૨૯ પદાર્થો વિચાન શાએ સંબંધી નમુનાની જણસો, પ્રાચીન શિકકા અને ચાંદ સહાં.

ભાગ ૨ નો જકાતના ખાસ કરને પાત્ર હોય એવી જહુસો.

૧. ખાવા પીવાની જહુસો તથા તમાકુ—૩૦ મીઠું દીધેલી માછલી, લીલી કે સુકી ૮૨૬ સ્તલના અંગાળી મણે-ઈડિયા સરકાર બાર આના કરતાં વધારે ન હોય એવો જે દર કરાવે તે, દારૂ-૩૧ એલ, બીર, અને પોર્ટ-૨-ઇમ્પીરીયલ આલને કે ૬ ક્વાર્ટની બાટલીઓ ૪૫ આના, ૩૨ કેસાઇડર કે અનાજની તૈયાર કરેલો શીશુ આવે તેવો બીજો દારૂ. ૩૩ પીવા સારૂ નાલાયક કર્યો હોય તે ગાળેલો દારૂ, કીમત ઉપર ૭૫ ટકા, ૩૪ સુગંધી કરેલો ગાળેલો દારૂ-ઇમ્પીરીયલ આલને કે ૧૮-૧૨, ૩૫ દારૂ, કોર્ડિયલ, મિસ્તૂર કે ગાળેલો દારૂવાળી બીજી બનાવટો-(અ) કસ કાઢવાના નથી એમ જણાય તેવી રીતે દાખલ કરેલો-ઇમ્પીરીયલ આલને કે ૧૪-૧૦-૦ અને (બ) જે કસ કાઢવા હોય તો-ઇમ્પીરીયલ આલને કે ૧૧-૪-૦ ૩૬ બીજી બધી જાતનો ગાળેલો દારૂ-૩, ૧૧-૪-૦ ૩૭ વાઇન-જેમાં ૪૨ ટકા કરતાં વધારે મુક ગાળેલો દારૂ ન હોય એવા ચળકતા વાઇન-(ક) ઇમ્પીરીયલ આલને કે ૪-૬-૦ અને ૪૨ ટકા કરતાં વધારે હોય તો કે ૧-૧૨-૦. ખાંડ, ૩૮ મીઠાઈ સિવાય સઘળી જાતની ખાંડ, ગોળ તથા સાકારાઇન-કીમત ઉપર ૧૦ ટકા. ૩૯ મીઠું. નં ૨ ની રૂયે માફી આપી ન હોય તે ૮૨૬ સ્તલના અંગાળી મણે-પકવેલા મીઠા ઉપર લેવાનો દર, તમાકુ-૪૦ તૈયાર ન કરેલો તમાકુ રતલે ૧ રૂપીઆ. ૪૧ સિગાર કે સિગારેટો-કીમત ઉપર ૫૦ ટકા. ૪૨ બીજી સઘળી જાતનો તૈયાર કરેલો તમાકુ રતલે કે ૧-૮-૦ ૪૩ વિલાયતી શાલસા, કાક અને પેટ્ટ ક્યુએલ-ટકને ૦-૮-૦

તેલ ૪૪. પેટ્રોલીયમ-ઇમ્પીરીયલ આલને ૧૫ આનો ૪૫-નં ૧૦ માં નિર્દિષ્ટ કરેલી માશીને પાત્ર-(૧) પીસ્તોલ સિવાયનાં બીજાં અગ્નિશસ્ત્રો, એરગન, રાઇફલ શુદ્ધ-દરેકે કે ૫૦-(૨) તેઓની સારૂ એકવડી કે એવડી નળીઓ-૩. ૩૦-(૩) પીસ્તોલ કે ૧૫-૦ (૪) તેની નળીઓ કે એકવડી કે એવડી કે ૧૦-૦ (૫) અગ્નિશસ્ત્રો માટે વાપરવાની મેન, ગેસગન તથા રાઇફલ શુદ્ધ કે ૮-૦ (૬) બંદુકના કુંદા અને ક્ષીય બેલોક કે ૫-૦ (૭) રિવોલ્વર સિલિન્ડરો કે ૨-૮-૦ (૮) એક્શન ક્ષીય બોલ્ટ તથા તેમનાં ભાગો કે ૧-૮-૦ (૯) પેચ વાળાં હથિયારો માટે કારતુસો કરવાનાં, ભરવાનાં કે બંધ કરવાનાં યંત્રો કે ૧૦-૦ (૧૦) પેચ વાળાં હથિયારો માટે કારતુસોને ટોટી ચડાવવાનાં યંત્રો કે ૨-૮-૦ ઉપર પ્રમાણે અથવા નં. ૧ થી ૧૦ માટે કીમત ઉપર ૨૦ ટકા, એમાંથી જે વધારે હોય તે ૪૬ તોપો, રાઇફલો, બંદુકો, પિસ્તોલો માટે તથા શિકાર સારૂ બંદુકો દારૂ કીમત ઉપર ૨૦ ટકા ૪૭ નં. ૧૦ માંની માશીને પાત્ર, ૪૫ મા નં અરની નોંધમાં હોય તે સિવાયનાં હથિયારો-સેંકડે ૨૦ ટકા, ૪૮ અશીશુ તથા તેના બાલ્કલોઇડ ૮૦ તોલાના શેર કે ૨૪-૦; ૪૯ રૂપું લગડી કે નાણું બીજી રીતે નિર્દિષ્ટ નહિં કરેલું ખોસે ૦-૪-૦ ૫૦ રૂપાનાં વાસ-ણ તાર તથા સઘળી બનાવટો કીમત ઉપર સેંકડે ૧૦ ટકા;

ભાગ ૩ બે-બે જહુસોની કીમત ઉપર દર સેંકડે ૨૫ ટકા પ્રમાણે જકાત લેવાની હોય તે જહુસો પર અનાજ તથા કકોળ, દાળ શુદ્ધ, પશુ લોટ સિવાય પડ, સરકા, પીપમાં, પજ લોટું કે પોલાદ બુનું, પપ બાળવાનાં લાકડાં પદ હીરાકસી, પગ રેલ્વે કંપનીએ આણેલાં તાર યંત્ર સંબંધી હથિયારો ને સંચા પટ યંત્રો-પ્રાઇમમુવરો, બોઇલરો કે લોકોમોટીવ એજીનો સ્ટીમરોલરો, આગના બંધા, પદ લોહના એંગલ-ગજ, સળીઆ, પાટ, દેમ, ૬૦ લોહ કે પોલાદનાં લંગર, સાંકળ, થાંભલા, પુલનો સામાન, છાપરા માટે નાના હુપ, પટા, ખીલા, નળ. પાટા, ખુરશી, પત્રાં, વાડ કરવાના તાર ૬૭. પોલાદના એંગલ-ગજ, સળીઆ, ગ્રહા, દર સીસાનાં પત્રાં, ચાની પેટીઓ સારૂ. ૬૩ રેલ્વેનો સામાન ૬૪ બીમાં કે શિલા છાપનો સામાન-પ્રેસ. ટાઇપ શાહી વીગેરે, ૬૫ રેકમ, ૬૬ દેશમાંના બંદરોમાં ફરનારાં વહાણ, આગબોટો, હોડીઓ. ૬૭ ચાની પેટીઓ.

ભાગ ૪ થી કીમત ઉપર ૭૫ ટકાની જકાતને પાત્ર છે તે જહુસો.

૬૮ માછલી, ૬૯ શીશો, ૭૦ ફળો ને લાજ પાલો, ૭૧ લોટ, ૭૨ ખોરાકી સામાન તથા કરીઆણું, ૭૩ તેજનો, ૭૪ મીઠાઈ, ૭૫ ચાહ, ૭૬ કોફી, ૭૭ બીજી સઘળી જાતની ખાવા પીવાની જહુસો, ૭૮, ખુંદર, રેડીન ને લાખ, ૭૯ કાચી ધાતુ, ૮૦ પેટ્રોલીયમ સિવાયનાં જનાવરનાં સાર, ચીનરલ (ખતીજ) કે વન-સ્પતિનાં તેલ, ૮૧ બીઆં, ૮૨ ચરખી, મીઠુ, ૮૩ રેશમના કે શણના વણવાના પદાર્થ, ૮૪ ઇમારતી લા-

કડાં, ૮૫ નેતર, ૮૬ કોટી તથા શીપ, ૮૭ હાથીદાંત, ૮૮ ઝવેરાતને મોતી, ૮૯ બીજા કાચા પદાર્થો, ૯૦ પોશાક, ડ્રેપરી, છુટને શુદ્ધ શુદ્ધાં. ૯૧ બારી પદાર્થ એટલે સુરંગ ફાડવાનો દારૂ, ૯૨ ગાડીઓ ને ગાડાં, મોટરકાર, મોટર સાઇકલ, બાઇસીકલ ને બીજી સધળી જાતનાં વાહનો, ૯૩ રસાયણો, વસાણાં ને એસડો સધળી જાતનાં, ૯૪ કલોક, ચાંચ ને તેના ભાગો, ૯૫ કટલરી, ૯૬ ઇલેક્ટ્રીક પ્લેટ્સ સામાન, ૯૭ લોહનો સામાન, તથા ઓળરો, ૯૮ બીજી સધળી જાતનાં ઓળરો, ૯૯ રંજવાનાં કે ચામડાં ફેળવવાનાં પદાર્થ, રંજ કે રંજનારનો સામાન, ૧૦૦ ફર્નિચર, ટેબલ, ખુરસી, કપાટ વીગેરે, ૧૦૧ કાચ ને કાચનાં સધળી જાતનાં ચીનાઇ કે જપાનીઝ વાસણો, માટીનાં કે ચીનાઇ વાસણો, ૧૦૨ ચામડાં તથા કાતડાં, ફેળવેલાં ચામડાં, ૧૦૩ હાથની કે જનાવરની મહેનતથી ચલાવવાના યંત્રો, ૧૦૪ સધળી જાતનું લોહું ને તેની બનાવેલી ચીજો, ૧૦૫ લોહને પોલાદ સિવાયની સધળી જાતની ધાતુઓ ને તેનો બનાવેલો સામાન, ૧૦૬ કામળ ને તેની બનાવેલી જીજીસો, પોસ્ટ મોડ, કોર્ડ મોડ, સ્ટેશનરી, હાથે લખવાની છુકા, લેખલો વીગેરે, ૧૦૭ યાર્ન ને વણેલું કાપડ, શણી, હેમ્પની કે જ્યુટની બનાવેલી જીજીસો ૧૦૮ કળા કૌશલ્યની જીજીસો, ૧૦૯ બ્રશ ને બ્રશ, ૧૧૦ બાંધવાના કે ઇજીનિયરીંગ કામનો સામાન, ઈટા, સીમેન્ટ, ચાક, માટી, ચુનો, નળીયાં વીગેરે, ૧૧૧ મીજીબીલીઓ, ૧૧૨ નાનાં મોટાં રેસાનાં બનાવેલાં દોરડાં, ૧૧૩ દારૂખાનું, ૧૧૪ વહાણોનો સામાન—સદ વીગેરે, ૧૧૫ હાથીદાંતની જીજીસો, ૧૧૬ જડાવ દાગીના ને ઝવેરાત તથા સોનાની જીજીસો, ૧૧૭ દીવાસળી, ૧૧૮ સાદડી, ૧૧૯ ઓળ, ૧૨૦ ઓઇલ કલોથ, ૧૨૧ પેકીંગ-એજન્ટ બોર્ડલરનું, ૧૨૨ સુગંધી પદાર્થ, ૧૨૩ પીચ, તાર, ને કામર, ૧૨૪ પાલિશ અને કમ્પોઝીશન, ૧૨૫ છાપ, કાતરકામ ને કોટાકાક, પિક્ચર કોર્ડ શુદ્ધાં, ૧૨૬ મોટર કે મોટર સાઇકલ કે ઢાચર માટે રબ્બર કે રબ્બરની જીજીસો, ૧૨૭ બીડી પીનારની તમાકુ સિવાયની જીજીસો, ૧૨૮ સાથુ, ૧૨૯ સ્ટાર્ચ, અને ફરીના, ૧૩૦ પથ્થર અને આરસ કે તેની જીજીસો, ૧૩૧ શણગાર સજવાની સામગ્રી, ૧૩૨ રમકડાં ને રમવાનાં પાનાં, ૧૩૩ છત્રીઓ, ૧૩૪ બીજી જીજીસો, ૧૩૫ પરવાળાં, ૧૩૬ બાસચારો ને જુસ, ૧૩૭ બીજી જીજીસો.

નિકાસ માલની તારીફ.

૧ જ્યુટ-કાચુ જ્યુટ-કટકા-૪૦૦ રતલની ગાંસડીએ રૂ. ૧-૪-૦ બીજી જાતનું રૂ. ૪-૮-૦ ૨ જ્યુટની બનાવેલી જીજીસો-ગુણ પાટ કાથળા વીગેરે ૨૨૪૦ રતલના ટને રૂ. ૨૦ અને ડેલિવરિંગના રૂ. ૩૨ ૩ ચાખા-૮૨૬ રતલના ઇંડિયન મણે ૦-૩-૦ અને ચ્હા ૧૦૦ રતલે રૂ. ૧-૮-૦

જળ માર્ગની કસ્ટમની ડ્યુટી (જકાત) લેવા સંબંધી કાયદો.

સન ૧૮૭૮ નો આક્ટ ૮ એ.

૧. આ આક્ટ આખા બ્રિટિશ ઇન્ડિયાને લાગુ છે.

૨. કસ્ટમના અમલદારોને જીરીનું અથવા મરજીનાં કારજીની ચોક્કસી કરવાનું અથવા આસેસરનું કામ કરવાની ફરજ પાડવી નહિ.

૩. બંદરો તથા ડકા તથા મોડલોઓ નીમવાનો સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે.

૪. ૧૫. સરકારી વખાર નીમવાનો તથા ખાનગી વખારોને લેસન્સ આપવાનો કસ્ટમના મુખ્ય અધિકારીને અધિકાર છે.

૫. હેડલ લખેલી રકમોમાં કહેલો માલ બ્રિટિશ ઇન્ડિયામાં ખુરશીને રસ્તે અથવા જળ માર્ગે લાવવો નહિ એટલે—અથ સ્વામિત્વ બાબત કાયદો તોડીને જાપેલું પુસ્તક ખોલે બનાવટનો સિક્કો, કાંઈ બીજા પુસ્તક, ચોપાનીયું, અને ફેસ્ટરસની દીવાસળીઓ, ચિત્ર અથવા નકસો, જે પ્રદાર્થ ઉપર નામ અથવા ડકામી કહાડેલું નિશાન હશે તે. જે માલ ઉપર વેપારના માલનું ખોટું વર્જન કરવામાં આવ્યું હોય તે માલ. જે માલ ઉપર લંબાઇના ચાર્જની છાપ મારી ન હોય તે માલ,

૧૯. કોઇ ડરાવેલા પ્રકારનો માલ, બિટીસ ઇંડીયામાં કે તેના કોઈ નહીં કરેલા ભાગમાં જળ માર્ગ કે ખુશ્કીના રસ્તે લાવવાની કે તેમાંથી લઈ જવાની મના કે મર્યાદા કરવાનો અધિકાર ગવર્નર જનરલ ઇન કાઉન્સિલને છે.

૨૦. હેડળ લખેલા માલ ઉપર કસ્ટમની ડ્યુટી લેવી એટલે;—કસ્ટમના બંદરમાં કોઈ પારકે બંદરથી જળ માર્ગે આણેલા કે મોકલેલા માલ ઉપર, અરીજી, મીઠાં અને મીઠું દીધેલી માછલી ઉપર, પણ સદરકુ પ્રકારની ડ્યુટી સરકારના માલ ઉપર લેવી નહીં.

૨૪. જે સામાન ખરેખર વાપરવાનો હોય તે ડ્યુટી લીધા વગર પસાર કરવાનો કસ્ટમના કલેક્ટરને અધિકાર છે.

૨૫. આ દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલો માલ ફરીથી આપ્યો હોય ત્યારે તે જાણે પ્રથમ આપ્યો હોય તેમ તેની ઉપર ડ્યુટી લેવી. પણ જો તે ત્રણ વરસની અંદર પાછો આપ્યો હોય, અને જે માણસે જેના તરફ મોકલ્યો હોય તે માણસ તરફ તે માલનું સ્વામિત્વ ચાલતું આવ્યું છે એવી ખાત્રી થાય તો તે માલ ડ્યુટી આપ્યા વગર આવવા દેવો.

૨૭. ધણીએ નાંખી દીધેલો માલ તથા ભાગેલાં વહાણુ ઉપરનો માલ તથા આપ્યો હોય તે માલ બંદરમાં લાવશે તો તેવા માલ ઉપર જે ડ્યુટી પડત તેટલી જ ડ્યુટી પડશે.

૨૮. ગામઠી અન્ન સામગ્રી તથા સ્ટોર, ડ્યુટી આપ્યા વગર વહાણુ ઉપર ચઢાવવાનો અધિકાર છે.

૩૩. બગડેલા માલ બાબત છુટ આપવી.

૪૦. ખરચ જીલ્લો લીધો હોય અથવા આપ્યો હોય તે, ત્રણ મહિનાની અંદર દાવો કર્યા વગર પાછો આપવો નહિ.

૫૩. બંદરમાં આવનારા વહાણુના માસ્તરે ડરાવેલી જગ્યાની બહાર અથવા નીચે વહાણુ લંગ્યાયાં પછી ચોવીસ કલાકની અંદર પેલટની અથવા કસ્ટમના અમલદારને મ્યુનિફેસ્ટ આપવી જોઈએ.

૫૭. મ્યુનિફેસ્ટ વિગેરે આપ્યા વગર તથા વહાણુ આવ્યાનું નોંધાવ્યા વગર માલ ઉતારવા દેવો નહિ.

૬૦. મ્યુનિફેસ્ટ વિગેરે આપવાનો અધિકાર વહાણુના માસ્તરને છે.

૬૧. વહાણુ બહાર જવાનું છે, એમ નોંધવા બાબતનો હુકમ, બહાર મોકલવાનો માલ, વહાણુ ઉપર ચઢાવાની અગાઉ લેવો.

૬૨. પોર્ટફિલચરન્સ વગર વહાણુ હંકારી જવું નહિ.

૬૭. વહાણુ ઉપર કસ્ટમના અમલદારને મોકલવાનો અધિકાર છે.

૬૯. કસ્ટમના અમલદારને વહાણુના સંખળા ભાગમાં જવાની છુટ છે તથા માલ ઉપર મહોર કરીને તે સંભારી રાખવાનો અધિકાર છે. તેમ તેને ઝાડો લેવાનો તથા તાળા ફેડવાનો અધિકાર આપવાને કસ્ટમના કલેક્ટરને અધિકાર છે.

૭૨. માલ પરવાનગી વગર બહાર અથવા તહેવારને દીવસે અથવા ડરાવેલા કલાકની દરમિયાનના વખત સિવાય બીજી વખતે વહાણુ ઉપરથી ઉતારવો નહિ.

૭૩. હંકા સીવાય બીજા ઠેકાણેથી માલ વહાણુ ઉપર ચઢાવવો નહીં અથવા ઉતારવો નહીં.

૭૭. પાણીને રસ્તે આણેલો માલ તાપડતોય જમીન ઉપર ઉતારવો અથવા વહાણુ ઉપર ચઢાવવો.

૭૮. સદરકુ પ્રકારનો માલ પરવાનગી વગર બીજી હોડીમાં ચઢાવવો નહીં.

૭૯. માલની જે હોડીને લેસન્સ આપ્યું નહીં હોય તેઓને ફરવાની મના કરવાનો અધિકાર છે.

૮૧. ચોખ પરવાનગી મળી હોય તો વહાણુ ઉપરનો માલ ઉતારવા માંડવાનો અધિકાર છે.

૮૨. માલ મ્યુનિફેસ્ટમાં દાખલ કર્યા વગર વહાણુમાંથી ઉતારવો નહિ.

૮૬. જ્યાં માલ આપ્યો હોય ત્યાંજ ખપ થવા સાડે નોંધાવવો અથવા વખારમાં ભરી રાખવો.

૮૮. બગડી જાય તેવો માલ વેચવાનો હુકમ કરવાનો કસ્ટમ કલેક્ટરને અધિકાર છે.

૯૭. ખાનગી વખારમાં કસ્ટમના અમલદારે જવાની છુટ છે.

૯૮. તેમજ વખારમાં મુકેલા પાકેજ ઉપરથીને તપાસવાનો અધિકાર છે.

૧૦૫. એક બંદરથી બીજે બંદર માલ લઈ જવા અધિકાર છે.

૧૨૨. વખારમાં ભરી રાખેલો માલ ખોવાઈ જાય તો અથવા તો નાશ થાય તો ડ્યુટી માફ કરવાનો અધિકાર છે.

૧૨૩. અને તે તોડા મળવા બાબત અથવા નુકશાન મળવા બાબત કર્ટમના અમલદાર અથવા વખાર વાળાએ જાણી જોઈને કાંઈ કૃત્ય કર્યાને લીધે તેમ થયું એવું સાબીત કરે તો માલના ધણીને દાવો કરવાનો હક છે. વખારવાળો વજન બાબત અથવા માપ બાબત જવાબદાર છે.

૧૬૩. કઠિ કઠિ ફરનારાં વહાણ ઉપરનો માલ એકમૈસની ડ્યુટી આપવાને પાત્ર હોય તો તે પરવાનગી વગર ઉતારવો નહિ.

૧૬૭ ક. ૧૮ તથા ૧૯ ના ઠરાવ વિરૂદ્ધ જે માલ અંદર લાવશે કે બહાર મોકશે, તે માલ સરકાર દાખલ થવાને પાત્ર થશે. અને ગુન્હેગારને તે માલની કીમતના ત્રણગણા સુધી અથવા એક હજાર રૂપિયા સુધી દંડને પ્રાપ્ત થશે.

હિંદુસ્તાનના જંગલનો આક્ટ-ફોરેસ્ટ એક્ટ.

(સન ૧૮૭૮ નો આક્ટ ૭ એ.)

૧. મુખ્ય ગવર્નર અને લોવર પ્રાવિન્સ તથા વાવ્ય પ્રાંતના તથા પંજાબના લેફ્ટેનન્ટ ગવર્નર અને અયોધ્યા તથા સેંટ્રલ પ્રાવિન્સના તથા આસામના ચીફ કમીશનર એ દરેક જે મુલક ઉપર રાજકારભાર ચલાવે છે તે મુલકમાં આ આક્ટ અમલમાં આવશે.

૩. જંગલો રાખવાનો અધિકાર સ્થાનિક સરકારને છે.

૮. ફોરેસ્ટ સેટેલમેન્ટ ઓફીસરને હરકાઈ જમીન ઉપર જવાને તેની સર્વે કરવાને અને ફરીયાદીનો ઇન્સાફ કરવામાં દીવાની કોર્ટના અધિકાર ચલાવવાને અધિકાર છે.

૨૪. રાખેલાં જંગલ માંહેનો માર્ગ તથા પાણીનો પાટ બંધ કરવાનો ફોરેસ્ટ ઓફીસરને અધિકાર છે.

૨૫. જે કોઇ માણસ મના કરી હશે તેવો પ્રદેશ નવો સાફ કરશે, રાખેલા જંગલને આગ લગાડશે, અથવા તેમાં જોખમ થાય તેવી રીતે વસ્તેવ પેટવશે, અથવા ઠરાવેલી મોસમ સિવાય બીજી મોસમમાં વરટેવ પેટવશે, રાખશે કે લઈ જશે, અતિ કમણુ કરશે, દોર ચારશે, દોરને અતિ કમણુ કરવા દેશે, કોઇ ઝાડ કે સુતાર કામનાં લાકડાં કાપવામાં કે ખેતી લઈ જવામાં ગફલત કરીને કાંઈ નુકશાન કરશે, કાંઈ ઝાડ કાપશે, છેદશે. ખાળશે કે તેની જાલ કે પાંદડાં તોડશે અથવા નુકશાન કરશે, ખાણુ ખોદી પથ્થર કાઢશે કે ચુનો પકવશે કે કાચલા તૈયાર કરશે અથવા જંગલનું કાંઈ ઉત્પન્ન એકઠું કરશે, વાવેતર કરવા સાફ જમીન સાફ કરશે અથવા ખોદશે, ઠરાવેલી કાનુન તોડીને હાથી પકડશે, કે શિકાર કરશે, માછલી મારશે, પાણી ઝેરી કરશે. અથવા પાંજરું મુકશે, તેને નુકશાનીના બદલા સિવાય છ મહીના સુધી કેદની શીક્ષા અથવા પાંચસો રૂપિયા સુધી દંડ અથવા એ બેઉ શિક્ષા થશે.

૨૭. રાખેલા જંગલની જમીન સંબંધી સરકારના હક્ક કોઇ ગામના લોકોને સોંપી દેવાનો તથા તે રદ કરવાનો સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે. આ પ્રમાણે સોંપી દીધેલા જંગલોને ગામનાં જંગલો કહેવા.

૨૮. જે જંગલની જમીન રાખેલા જંગલમાં સામેલ કરી નહિ હોય પણ જે સરકારની મિલકત હશે તે જંગલને આ બાબતના ઠરાવ લાયક છે એવું સાબીત કરવાનો સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે. આવા જંગલને સંરક્ષણ કરેલું જંગલ કહેવું.

૨૯. સ્થાનિક સરકારને હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે કરવાનો અધિકાર જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને છે:-ઝાડ રાખી મુકવાનો, જંગલ બંધ કરવાનો, જંગલનું ઉત્પન્ન એકઠું કરવા વિગેરેની મના કરવા બાબતનો, અને જમીન ખોદવાની અથવા સાફ કરવાની મના કરવા બાબતનો.

૩૨. ૨૯મી કલમ પ્રમાણે કરેલું જાહેરનામું તોડીને જે સખસ, ઝાડ, કાપશે, ખાણુ ખોદી પથ્થર કા-

દશે કે ચુનો પકવશે, કોયલા તૈયાર કરશે, જંગલનું ઉત્પન્ન એકઠું કરશે, વાવેતર સાફ જમીન ખોદશે કે કરશે, આગ લગાડશે, વસ્તેવ પેટવશે, પેટવેલો વસ્તેવ સળગતો મુકી જશે, નુકશાન થાય તેવી રીતે ઝાડ કાપશે કે લાકડાં ખેંચી જશે, કે ઝાડને નુકશાન કરશે તેને છ મહિના સુધીની કેદની અથવા પાંચશે રૂપિયા સુધી દંડની અથવા એ બેઉની શિક્ષા થશે,

૩૯. સુતાર કામનાં લાકડાં ઉપર ડ્યુરી બેસાડવાનો સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે.

૪૩. ડીપોમાં જંગલના ઉત્પન્નને નુકશાન થયા બાબત સરકાર તથા ફોરેસ્ટ ઓફીસર જવાબદાર નથી.

૪૪. ડીપોમાં આફતને પ્રસંગે સઘળાં માણસોએ મદદ કરવી અવશ્ય છે.

૪૫. કેટલીએક જાતના સુતાર કામનાં લાકડાં ઉપર હક સાબેત કરવામાં આવે ત્યાં સુધી તે સરકારનો માલ છે એમ સમજવું તથા તે પ્રમાણે તે એકઠાં કરવાનો અધિકાર છે.

૫૨. જંગલ સંબંધી ગુન્હો કરવામાં વાપરેલાં હથિયાણો, ઘોર, ગાડાં વિગેરે માલ પકડવાનો અધિકાર ફોરેસ્ટ ઓફીસરને અથવા પોલીસના ઓફીસરને છે.

૬૩. જે કોઇ સખસ ઝાડ ઉપરની તથા સુતાર કામના લાકડાં ઉપરની નિશાની ખોટી બનાવટની કરશે, છેડી નાંખશે, તથા હદ નિશાનીમાં ફેરફાર કરશે તેને એ વરસ સુધી કેદની અથવા દંડની અથવા બેઉની શિક્ષા થશે.

૬૫. ગુન્હાનો ઇન્સાફ કરવાનો અધિકાર, અધિકાર આપેલા પહેલા વર્ગના માણસોને છે.

૭૨. ફોજદારી કાયદાના અર્થ પ્રમાણે ફોરેસ્ટ ઓફીસરો સરકારી નોકર છે.

૭૪. ફોરેસ્ટ ઓફીસરોએ વેપાર કરવા નહીં. આ આકટ પ્રમાણે જમીન બેંચી હોય ત્યારે તે જમીન, જમીન લેવા બાબતના આકટ પ્રમાણે સાર્વજનિક કામ સાફ જોઇએ છીએ એમ સમજવું.

વતન એકટ.

મુંબઈનો વંશ પરંપરાના હુદાઓ બાબતનો એકટ.

સન ૧૮૭૪ નો આકટ ૩ જે.

૩. આ આકટનો ૬-૭-૮ અને ૯ મો ભાગ પટેલ તથા કુલર્ણી (તલાટી) ના દરબજા કરતાં નીચા દરબજાના વંશ પરંપરાના હુદાઓને અથવા વતનને લાગુ નથી.

૫. સરકારની મંજૂરી વગર વતનદારે અથવા તેના વારસે હરકોઇ વતન, અથવા વતનનો ભાગ અથવા તેમનો હક સંબંધ પોતાની હયાતી કરતાં વધારે મુદત માટે જે માણસ તેજ વતનનો વતનદાર નહીં હોય તેવા કોઈ પુરૂષને અથવા પુરૂષના હિત સાફ વેચવો નહીં, અથવા ધરેણે મુકવો નહીં અથવા બીજી રીતે દુમાલા કરી દેવો નહિ. કે પટે આપવો નહિ. મરદ માલિકની વિધવા સિવાયની દરેક સ્ત્રી આસામીને તે કુટુંબનો વારસો લેવાને લાયક હોય તેવા મરદ આસામીની પાછળ રાખવી, હરકોઈ વતનમાં અથવા તેના ભાગમાં વિધવાનો હક સંબંધ તેની હયાતીની મુદત સુધી અથવા તેનું લગ્ન થતા સુધી છે, એમ સમજવું.

૬. વતનના સંરક્ષણ સાફ ફરીઆદી કરવાનો અધિકાર કલેક્ટરને છે.

૭. મહેનતાણુ દાખલ જે વતન કઢાડી આપ્યું હોય તે વતન સરકારની મંજૂરી વગર દુમાલા કરી શકાશે નહિ,

૮. વતનની માલ મિલકત વહિવટદાર સિવાય બીજા માણસના કબજામાં ગઈ હોય તો તે વહીવટદારના મહેનતાણુ બાબત અવેજ આપવાને પાત્ર થશે.

૯. (૧) વતનદાર સિવાય બીજા કોઇ માણસના કબજામાં વતન અથવા તેનો કોઈ ભાગ કોર્ટના હુકમ સિવાય કે કલેક્ટરની મંજૂરી વગર આ આકટ અમલમાં આવતાં પહેલાં જયો હસે, ત્યારે તે રદ કરવાનો, તથા તે વતન ઉપર જે વતનદારનો અજાઉ હક હતો, તેને તે વતન, અથવા તેની ઉપજ ખાય તેવો હુકમ કરવાનો તથા તેની ઉપજ વસુલ કરીને વતનદારને આપવાનો અધિકાર કલેક્ટરને છે. (૨) વતનનો ભાગ જમીન હોય તો દુમાલાજીવુ વસુલ કરવાનો અધિકાર કલેક્ટરને છે.

૧૦. વહીવટદારનાં મહેનતાણાં દાખલ કહાડી આપેલી, વતનની માલમિલકત ઉપરની જમી, કલેક્ટરને દાખલો આવ્યા પછી દિવાની કોર્ટ કહાડી નાંખવી ને વેચાણનો હુકમ રદ કરવો.

૧૧. આ આકટ હયાં પછી વતનની માલમિલકત દુમાલા કરી આપી હશે તે દુમાલા રદ પાતલ છે. એવું હરાવવાનો અધિકાર કલેક્ટરને છે. ૧૦ મી અથવા ૧૧ મી કલમ પ્રમાણે કરેલો હુકમ જે મિલકતને લાગુ પડતો હોય તે મિલકતનો કમળે એકદમ પાછો લેવો.

૧૨. ૮ મી ૯ મી તથા ૧૧ મી કલમના હરાવ અમલમાં લાવવા બાબત સંલેપ રીતે કામ ચલાવીને જમીનનો કમળે કહાડી લેવાનો અથવા ભાડુ વસુલ કરવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે.

૧૩. મહેનતાણા દાખલ કહાડી આપેલું વતન કોર્ટના પ્રેસેસને પાત્ર નથી.

ભાગ ૩ જે વતન બાબત.

૧૪. વતન ધારણ કરનારાની લખેલી સંમતિથી તેને તથા તેના વારસનો ચાકરી કરવાની પાત્રતામાંથી કલેક્ટર અને તે વતન ધારણ કરનારા જે સરતો કશુલ કરશે તે સરતો પ્રમાણે નિરંતર મુકત કરવાને અધિકાર કલેક્ટરને છે.

૧૬. ગામના નોકરો પાસેથી મામુલ પ્રમાણે ચાકરી લેવાનો જે હક કોઇ આસામાંનો કે ગામના લોકોનો હોય તે હકને આ આકટ ઉપરથી બાધ આવતો નથી.

૧૭. દુમાલા ગામમાંથી અવેજ આપવો હોય તેની રકમ હરાવવાનો અધિકાર કલેક્ટરને છે.

૧૮. બ્યારે પંટલ કે કુલકર્ણી કરતાં ઓછા દરજ્જાના વતનદારોની વતનની મોલમિલકત લોકોની પાસેથી બ્યારેયાર રોકડા અથવા એનજીનસી અવેજ લેવાનો હક હોય ત્યારે તે માણસની અરજી ઉપરથી તે હકનો તથા કર્તવ્ય કર્મોના પ્રકાર તથા માન અને તે હકનો અવેજ આપવાને કયા માણસે અથવા કુટુંબ પાત્ર છે તે વાતનો લખેલો હરાવ પંચ પાસે કરાવી લેવાનો અધિકાર કલેક્ટરને છે. સાત દાકમાં પંચ હરાવ નહીં કરશે તો કલેક્ટરે જાતે હરાવ કરવો.

ભાગ ૪ થી નવાં વતનો કરવા બાબત.

૨૨. અસલનું વતન નહીં હોય ત્યારે નવું વતન કરવાનો અને તે પ્રમાણે કરતી વખતે પાતાને યોગ્ય જણાય તેવી સરકારી માલમિલકત કહાડી આપવાનો અધિકાર સરકારને છે. વતન અથવા વતનનો કોઇ ભાગ સરકારમાં આવ્યો હોય અથવા દંડ બાજત ખાસ કર્યો હોય, અથવા વતન ધારણ કરવાનો હરકોઇ વિશેષ કુટુંબને હક નહીં હોય ત્યારે પાતાને યોગ્ય જણાય તે માણસને તે વતનનો ભાગ કહાડી આપવાનો અધિકાર સરકારને છે.

ભાગ ૫ માં વહીવટદારોનું મહેનતાણું.

૨૩. આ આકટ મુજબ નીમેલા વહીવટદારોનાં વાર્ષિક વેતનો કલેક્ટરે હરાવવાં, તે કારણ સાદું વતનની માલમિલકત કહાડી આપવાનો અધિકાર કલેક્ટરને છે,

ભાગ ૬ માં વારસ વકીલ વતનદાર.

૨૪. વંશપરંપરાના હુદાના કર્તવ્ય કર્મો વારસ વકીલ વતનદારોએ, શુમાસ્તાઓએ અથવા બદલીઓએ કરવાં

૨૫ વારસ વકીલ વતનદાર હરાવવા અને રજીસ્ટરમાં દાખલ કરવા.

૨૬. વારસ વકીલ વતનદાર દાખલ કુટુંબના મુખ્યનું નામ રજીસ્ટરમાં દાખલ કરવું. અને વારસદારી ચાકરી કરવાનો વહીવટ છે એવું સાબિત થાય તો તેમણે શા અનુક્રમ પ્રમાણે કામ કરવું તે અનુક્રમ કલેક્ટરે હરાવવો.

૨૭. કેટલાએક કુટુંબ એક મુળ પુરૂષમાંથી થયલાં નહીં હોય તેવે પ્રસંગે જુદાં જુદાં કુટુંબનાં મુખ્યોનાં નામો રજીસ્ટરમાં દાખલ કરવાં તથા વારસદારી ચાકરી કરવાનો વહીવટ સ્થાપવો.

૩૧. વારસ વકીલ વતનદાર કોણ એ બાબત કુટુંબના મુખ્યો કશુલ થશે તો તે કશુલાત પ્રમાણે રજીસ્ટર તૈયાર કરવું.

૩૨. વતનની માલમિલકત મુકા દીધી હોય તોપણ ચાકરી કરવાનો હક રહેશે.

૩૪. આ આકટ હયાં પછી દત્તક લઈને વારસ કરવામાં આવે ત્યારે દત્તવિધાન બાબત ત્રણ મહીનાની

અંદર તે વતનદારે અથવા તે મરણ પામ્યો હોય તો તે દત્તક વારસે કલેક્ટરને રીપોર્ટ કરવો, અને કલેક્ટરે તે વારસનું નામ તે પ્રમાણે રજીસ્ટરમાં દાખલ કરવું.

૩૫. દત્તવિધાનની નોટીસ થોગ્ય રીતે આપવામાં નહિ આવે તો વારસાનું સર્ટિફિકેટ હાજર કર્યા વગર, અથવા તેના ખરાપણા બાબત કોર્ટનું આખરનું હુકમનામું હાજર કર્યા વગર તે દત્તવિધાન કલેક્ટરે કચુલ કરવું નહિ.

૩૬. વારસ વકીલ વતનદારના મરણ બાબત પટેલ તલાટીએ કલેક્ટરને રીપોર્ટ કરવો એ પટેલનું તથા તલાટીનું કર્તવ્યકર્મ છે. રીપોર્ટની ખાત્રી થયા પછી તે મરી ગયેલા વતનદારની જગ્યાએ તે વતનદારના પડા દીકરાનું, અથવા જે બીજો પાસેનો વારસ હોય તેનું નામ વતનદાર દાખલ કલેક્ટરે રજીસ્ટરમાં દાખલ કરવું.

૩૭. નાની ઉમરના વતનદારનાં કર્તવ્ય કર્મો તેના વાલીએ કરવાં.

લાગ ૭ મો ચાકરીની મુદતો.

૩૮. વારસ વકીલ વતનદારે ચાકરી કરવાની મુદત હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે નોંધાવે. ચાકરી એકજ વખતે હોય તો ચાકરીની મુદત હયાતી સુધીની નોંધાવે અને વારા ફરતી હોય તો તે મુદત કલેક્ટરે ફરાવવી, પણ આ મુદત પાંચ વર્ષ કરતાં ઓછી અથવા દશ વર્ષ કરતાં વધારે હોવી ન જોઈએ.

૩૯. ઠરેલી મુદત પુરી થયા પહેલાં તે વતનદાર ગુજરી જાય તો બાકી રહેલી મુદત સુધી ચાકરી કરવાનો હક તેના વારસને છે.

૪૦. વારા ફરતી કામ કરવાના વતનમાં વારા કરવાનો હક કોઈ વતનદારનો આવે ત્યારે તે નક્કી કરવા સારૂ રજીસ્ટરમાં જે વતનદારોનાં નામ હોય તેમને એક મુદતે કલેક્ટરે નોટીસ કાઢી બોલાવવા અને તે બધામાંથી ત્રણ ચતુર્થાંશથી ઓછા નહીં હશે તેમણે જેનો વારા હશે તેને ચુટી કઢાડવો.

૪૧. વારસ વકીલ વતનદારો, વહીવટદાર જમીન આપેલા વહીવટ કરવાનો હક જે વારસ વકીલ વતનદારને હોય તેને ચાકરી કરવા બાબતના તથા ગુમાસ્તો નીમવા બાબતના આ આકટના ફરાવ લાગુ થશે.

લાગ ૮ મો તથા ૯ મો વહીવટ કરનારા વતનદારો તથા તેઓના ગુમાસ્તા બાબત.

૪૨. વારસ વકીલ વતનદારોએ હુદનાં કર્તવ્યકર્મો પોતાની જાનને કરવાં, પણ ગુમાસ્તો નીમવાની પરવાનગી તેને આપવાનો અધિકાર કલેક્ટરને છે.

૪૩. વારસ વકીલ વતનદાર અથવા તેણે જે ગુમાસ્તો નીમ્યો હોય તે સખસ અદાર વર્ષથી ઓછી અથવા ૬૦ વર્ષ કરતાં વધારે વર્ષનો હોય તેને, જહોર રીતે ખરાગ ચાલનો ફરાવો હોય તેને, દંડ કે કેદની શીક્ષા થયેલ હોય તેને, ગાંડા કે મનનો નમજો હોય અથવા બેહેરા બાંધણા કે અપંગ હોય તેને, અને હુદના કર્તવ્યકર્મો ખરાબ રીતે કરવાને શરીરની અથવા મનની અશક્તિને લીધે કે બીજા કોઈકને લીધે ના લાયક છે. તેમ જમીન મહેસુલ ન આપ્યાને માટે તે નાલાયક છે એમ માનવાને કલેક્ટરને પાકું કારણ જણાવું હોય તો તેની પાસેથી ચાકરી લેવાની ના કહેવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે.

૪૬. જ્યારે વારસ વકીલ વતનદાર અથવા તેના ગુમાસ્તો વહીવટ કરવાને ના લાયક હોય ત્યારે કલેક્ટરે તેને હુદ ઉપરથી કાઢી મુકી પોતે ગુમાસ્તો નીમવો.

૪૭. ના લાયકી દુર થયા પછી વારસ વકીલ વતનદારને ચાકરી કરવાનો હક છે.

૪૮. ગુમાસ્તો મરી જાય કે તેને નામંજુર કરવામાં આવે કે તે વહીવટ કરતો બંધ થાય ત્યારે બીજો ગુમાસ્તો નીમવાનો અધિકાર છે.

૫૧. વંશપરંપરાના હુદનાં કર્તવ્ય કર્મો બાંધ માણસે કરાશે નહીં, પણ ગુમાસ્તો નીમવાને તે મુખ્ય ત્યાર છે.

૫૩. આ આકટ મુજબ નીમેક્ષે ગુમાસ્તો જે વારસ વકીલ વતનદારનું કામ વહીવટ કરવાનું હોય તે વારસ વકીલ વતનદાર જે કુટુંબનો હોય તેજ કુટુંબનો આસામી નોંધાવે, જે તેવા કુટુંબના કોઈ અસામી એવા કોઈ ચાકરી કરવાને લાયક અને રાજ હોય તો તે સખસને ઉપર કહ્યા પ્રમાણે નીમવાની જો કોઈ વારસ વતનદાર ના કહે તો કલેક્ટરે તેવી નીમણુંક કરવી.

૫૪. ગુમાસ્તાની નીમણૂક પાંચ વરસની હોવી જોઈએ.

૫૮. વહીવટદાર દગલખાજીથી ખોટા દફતર બનાવે કે બીજી મોટી ગેરવર્તણૂક કરે તો તેને સરકારની મંજૂરીથી દુર કરવાનો અધિકાર કલેક્ટરને છે.

૬૦. જો કોઇ વારસ વહીવટ વતનદારને અથવા તેના ગુમાસ્તાને અથવા અવેજીને તે સેમન કોર્ટ કરતાં કનિષ્ઠ નહિ હોય એવી કોઇ ફેજદારી કોર્ટ તેના હુકામાં લગતાં કર્નબ્યકર્મો કરવા સંબંધી અથવા ૨ જી પર્સિશિયમાં ફરિયાદો ગુન્હામાં કોઈ ગુન્હાનો અથવા એવા ગુન્હામાં મદદગારી કરવાનો તકસીરવાર ઠરાવો હોય અને એવો ઠરાવ પછીથી કરવો નહિ હોય. ત્યારે તેનું વતન જમ કરીને ખાવડા કરવાનું પ્રમાણવાનો અધિકાર સરકારને છે.

ભાગ ૧૦ મો—વંશ પરંપરાના હુકામો દરમ્યાન આખત.

૬૩. પટેલ તથા કુલકર્ણીના દરમ્યાન કરતાં નીચા દરમ્યાનના ગામના વંશ પરંપરાનાં હુકામોનેજ આ ભાગ લાગુ છે.

૬૪. કલેક્ટર હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે કરવાને મુખત્યાર છે;—વતનદાર અશામીઓનાં નામ રજીસ્ટરમાં દાખલ કરવાં, તેમનાં કર્તવ્યકર્મો તથા જવાબદારી ઠરાવવી, તેમજ તે કરવા સાડ જરૂર હોય તો તેટલા માણસો નીમવાનું ઠરાવવું, તેઓની કસુરથી વતન જમ કરવાં, અને વહીવટ કરનારા માણસો નીમવા આખત, તેમના મહેનતાણાં આખત, ચાકરીની મુદત આખત, શીક્ષા આખત, આ આકટમાં ઠરાવ કર્યો નહિ હશે તે વાતો આખત હુકમ કરવો.

ભાગ-૧૧ રજીસ્ટર.

૬૫. આ આકટના કારણ સાડ કલેક્ટરે રજીસ્ટર તૈયાર કરીને રાખવું ચાકરી કરવી પડતી હોય તે જમીનનું અને નીમણૂકોનું એક રજીસ્ટર જોઈએ બીજું ચાકરી કરવી પડતી નહીં હોય તેનું જોઈએ.

ભાગ-૧૨ પરચુરણ.

૬૬. ગમે તે પ્રકારના વતનદાર હોય પણ ચાકરી કરવાની તેઓની પાત્રતા હોય તેના બદલે થયો નહીં હોય તો તે સઘળા જણાને સિરસ્તા પ્રમાણે અથવા કાયદાસર ચાકરી કરવી પડશે.

૭૦. વતનનાં દફતર એ સરકારની મિલકત છે.

૭૧. ગામના કાગળ પત્રો ઉપર સહી કરવાનો અધિકાર વતનદારને છે.

ભાગ-૧૩ અપીલો તથા કામ ચલાવવાની રીત.

૭૩ ૩ જી, ૫ મા, ૬ મા, તથા સાતમા ભાગ પ્રમાણે હુકમ કરવા હોય તે લખેલી ચોકસી કરીને પછી કરવા.

૭૪. કલેક્ટરે ચલાવેલા કામ ઉપર દેવન્યુ કમીશનરનો સામાન્ય નિર્મથક રહેશે.

૭૫. ૧૦ મા ભાગ પ્રમાણે ચોકસી કરવાનો અધિકાર મામલતદારને અથવા મહાલકરીને છે પણ તેનો ફેસલો કલેક્ટરે કરવો.

૭૭. આસિસ્ટન્ટ કલેક્ટર કે ડેપુટીકલેક્ટરે કરેલા કરાવ ઉપર એકજ અપીલ ચાલશે, અને તે હુકમની તારીખથી સાડ દહાડામાં કલેક્ટરને ત્યાં કરવી, કલેક્ટરના ઠરાવ ઉપર હુકમની તારીખથી નેવુ દહાડામાં કમીશનરને ત્યાં અપીલ ચાલશે, હુકમની નકલ તૈયાર કરતાં જોટથી મુદત લાગે તેટલી મુદત ગણવી વખતે સુધી દેવી.

૭૮. અપીલની અરજ સાથે હુકમની નકલ જોઈએ. જેને અપીલ કરી હોય તેને અપીલ સંક્ષેપ રીતે ના મંજૂર કરવાનો અધિકાર છે.

૭૯. ચલાવેલું કામ મંગાવવાનો અધિકાર સરકારને છે.

૮૪. જે અધિકાર દેવન્યુ કમીશનર અથવા કલેક્ટર આ આકટ પ્રમાણે ચલાવી શકે તે અધિકાર ખસુસ ટાળી કહાડેલા કોઈ અમલદારને અથવા દુમાલા કરેલા ગામના સંબંધમાં એવા ગામના પારણ કરનાર વિગેરેને સોંપવાનો અને વંશપરંપરાના ગામના અમલદારોને જે રૂપિયા સુધી દંડ કરવાનો અધિકાર મામલતદાર અથવા મહાલકરીને આપવાનો અધિકાર બર્નર ઈનકૉલિસલને છે.

(પર્સિશિય-૨)

ફેજદારી કાયદાની ૧૨૧, ૧૨૧ અ, ૧૨૨, ૧૨૪ અ ૧૨૫, ૧૩૦, ૨૦૧ ૨૧૨, ૨૧૩ અને ૨૧૬ મી કલમો પ્રમાણે શિક્ષા અપ શકે તેવા ગુન્હા,

મુંબઈનો ઇરીગેશન આક્ટ.

સન ૧૮૭૯ નો આક્ટ ૭ એ.

ઉપદેશ—મુંબઈ પ્રલાકામાં નહેર બાંધવા તે ચાલુ રાખવા તથા તેઓનું નિયમન કરવા બાબતના, તેમાંથી પાણી આપવા બાબતના તથા સદરહુ પ્રમાણે આપેલાં, પાણી બાબત પીઆવો લેવા બાબતને વારતે હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે કરાવેલું છે,

૧. આ આક્ટ મુંબઈ શહેર સિવાય આખા મુંબઈ ઇલાકાને લાગુ છે.

૫. પાણી નહેરના કારણુ સારૂ વાપરવાનું હશે ત્યારે નહેરનામું કરવું.

૬. પાણી સદરહુ પ્રમાણે વાપરવાનાં કારણુ સારૂ કનાલ ઓશીસરને ગમે તે જગ્યા ઉપર જવાનો, પ્રતિબંધ કાઢી નાંખવાનો, કાંસ બંધ કરવાનો, અને જરૂરનું સધળું કામ કરવાનો અધિકાર છે.

૧૧. નહેરની ઉપર થઇને પેલી તરફ જવા આવવાનાં, અને નિરૂપયોગી પાણી કાઢી નાંખવાનાં સાધન જરૂરનાં લાગે તે સરકારે કરવાં.

૧૬. ખાનગી બંદોબસ્ત કરીને નવી નીક બાંધવી.

૧૭. પોતાથી નવી નીક બાંધી શકાતી નહિ હશે ત્યારે કનાલ ઓશીસરની પાસે નવી નીક બંધાવવા બાબત અરજી કરવાનો અધિકાર છે.

૨૨. માલેક સિવાય બીજા માણસે નીકમાંથી પાણી મળવા માટે માલિકની સાથે ખાનગી બંદોબસ્ત કરવો અથવા પાણી લેવાનો અધિકાર મળવા વિષે અથવા પોતાને સમાપ્તક માલિકી તરીકે કરાવવા વિષે કનાલ ઓશીસરને અરજી કરવી.

૨૪. નીક સારૂ લીધેલી જમીનનો ઉપયોગ બીજા કારણુ સારૂ કરવાનો અધિકાર નથી.

૨૬. નીક ઉપર દહક સંબંધ હોય એવા માણસના પરસ્પર દહક બાબતની અને પાત્રતા બાબતની તકરારો નિકાલ કનાલ ઓશીસરે કરવો.

૨૭. કોઈ પણ નહેરમાંથી જે માણસની પાણી લેવાની ઇચ્છા હશે તેણે તે મજકુરની લખેલી અરજી અધિકારવાળા કનાલ ઓશીસરને કરવી. અરજી સરકારે કરાવેલા નમુના પ્રમાણે કરવી જોઈએ. અને જમીનને પાણી પાત્રતા કારણુ સિવાય બીજા કારણુ સારૂ કનાલ ઓશીસરને સરકારની મંજૂરીથી પાણી આપવાનો અધિકાર છે.

૨૮. યોગ્ય કારણુ સિવાય કોઈ પણ નીકને, અથવા પાણી મળવાનો જે જે કોઈ માણસને દહક હશે તેને, પાણી આપવાનું બંધ કરવું નહિ.

૨૯. નહેરનું પાણી એક અથવા વધારે પાકને વારતે જમીનને પાવાને આપવામાં આવતું હશે ત્યારે સદરહુ પાણીનો ઉપયોગ કરવાની પરવાનગી તે પાક તૈયાર થાય ત્યાં સુધી માત્ર ચાલુ રહેશે. અને તે પાકને માત્ર લાગુ છે.

૩૦. પાણી આપવા બદલના કરાર જે-મિલકતને પાણી આપ્યું હશે તે મિલકતની સાથે બીજાને ગ્રાસ કરી આપી શકાશે. પણ પાણીનો ઉપયોગ કરવાનો દહક બીજે કોઈ પણ પ્રસંગે કનાલ ઓશીસરની પરવાનગી સીવાય બીજાને કરી આપવાનો અધિકાર નથી.

૩૧. જે નુકશાન આ આક્ટ મુજબ અમલ ચલાવતાં થયું હશે તે અને જે બાબતમાં ખરેખર થયેલું નુકશાન કરાવી શકાતું હશે એવી સધળી બાબતમાં બદલો આપવો. પાણી મળતું હશે તે બંધ થયાથી કે ઓછું થયાથી પીઆવામાં છુટા આપવાનો અધિકાર છે.

૩૨ નુકશાની વિષેની ફરીઆદ નુકશાન શરૂ થયાના વખતથી બાર મહિના પછી સાંભળવી નહિ.

૩૮. નુકશાનીના બદલા વિષેની માગણી કલેક્ટર પાસે કરવી.

૪૨. પાણી મળવાને હરકત થઈ હોય તો મહેસુલની માગણી ઓછી કરવી.

૪૪. નહેરનું પાણી આપવા બદલ પીઆવા સરકારે કરાવવા.

૪૭. હુકમ વગર પાણીનો ઉપયોગ કરવા બદલના, અથવા પાણી નકામુ વહેવા દેવા બદલના સઘળા આજ્ઞા વસુલ કરવા તે, દંડ લેવાને વળી પીઆવા પ્રમાણે વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

૫૭. પીઆવો ક્યારે કાને આપવો તે સરકાર કરાવશે. પીઆવાની બાકી, તથા નીકળા માલીકનું લે'ણું ભાડું, જમીન મહેસુલની બાકી પ્રમાણે વસુલ કરવાનો અધિકાર છે.

૬૨. જે કાંઈ સખસ કાંઈ પશુ નહેરને તુકશાન કરશે, નહેરના પાણીને બગાડશે, કાંઈ નિશાનીની કે પાણી માપવાના યંત્રનો નાશ કરશે, નહેરના કોઈ પશુ ડાંમ, કે કાંસ ઉપર જનાવર કે ગાડી લઈ જશે, કે ઘેર આરશે અને સરકારે કરેલી કાનુનો તોડશે વિગેરે કૃત્યો કરશે તેને પચાસ રૂપિયા સુધી દંડની, અથવા એક મહિના સુધી કેદની અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે.

૬૨. નહેરની મજબુતીને જોખમ કરવા વગેરે બદલ બસે' રૂપિયા સુધી દંડની અથવા ૧૨ મહિના સુધી કેદની અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે.

૬૪. નહેર ઉપર રાખેલા માણસો અપરાધીઓને કેદ કરવાને મુખત્યાર છે.

૬૬. આ આકટ મુજબ કરેલા ગુનાની બાતમી આપનારને દંડ બક્ષીસ તરીકે આપવો.

૬૭. ૧૩, ૧૮, ૨૫, ૩૦, ૪૫, ૪૬, અને ૪૮ મી કલમ મુજબ કનાલ ઓફીસરે કરેલા હુકમ ઉપર, તે હુકમની તારીખથી ત્રીસ દીવસની અંદર કલેક્ટર આગળ અપીલ ચાલશે. કલેક્ટરે ચલાવેલા કામ ઉપર કમિશનરની દેખરેખ રહેશે.

૭૧. આ આકટના કસાવ જે નહેર, કાંસ કે તળાવ યુનિસિપાલીટીનું હશે તેને લાગુ નથી.

મુંબઈનો જિલ્લામાં સીતળા કાઢવા બાબતનો આકટ.

સને ૧૮૮૨ નો આકટ નંબર ૧ લેા.

ઉદ્દેશ—‘ઈન ઓક્યુલેશનના ચાલની મના કરવાનું’ તથા ઓકરને સીતળા કાઢવાની જરૂર પાડવાનું વિગેરે જે અર્થે થોડા છે તે અર્થે હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે કરાવ્યું છે.

૨. આ આકટની ૩૩ મી કલમ આખા મુંબઈ ઇલાકાને લાગુ છે અને બાકીનો ભાગ મુંબઈ શહેર તથા કરાંચી શહેર સીવાય આખા મુંબઈ ઇલાકાને લાગુ છે.

૫. સેનીટરી કમિશનરે સીતળા કાઢવાના કામ સાડે સરકલ કરવા, પ્રચેક સરકલ સાડે એક સીતળા કાઢનાર નીમવો. સીતળા કાઢનારને નોકરી ઉપરથી કઢાડી મુકવાનો અધિકાર સેનેટરી કમિશનરને છે.

૬. સીતળા કાઢવાના પ્રદેશની હદની અંદર જન્મેલા ઓકરાંની બાબતમાં તેના જન્મ પછી ૧૨ મહિનાની અંદર, અને સદરહુ હદની અંદર રહેવાને આણેલાં નિર્જાય ન થયેલાં ઓકરાંની બાબતમાં, જે તે ઓકરાંની ઉંમર નવ મહિના કરતાં ઓછી હોય તો તેમના જન્મ પછી ૧૨ મહિનાની અંદર, અને નવ મહિના કરતાં વધારે ઉંમર હોય, પરંતુ ચૌદ વર્ષ કરતાં ઓછી હોય, તો સદરહુ હદમાં તેમને આણ્યા પછી ત્રણ મહિનાની અંદર તેવાં દરેક ઓકરાંને તેના મા કે બાપે અથવા પાલન કરનારે સીતળા કઢાવવા. પોતાની પાસે આણેલાં સઘળાં ઓકરાંને સીતળા કાઢવાને સરકારી સીતળા કાઢનાર બંધાયેલો છે.

૧૦. એક વખત સીતળા કઢાયા પછી તે પછીના બીજા અઠવાડીઆમાં સીતળા કાઢનાર પાસે તે ઓકરાંને ફરીથી તપાસવા સાડે લઈ જવું. સીતળાના દાણા ન ઉઠે તો સીતળા કાઢનાર ફરમાવે તો ફરીથી સીતળા કઢાવવા.

૧૪. શીતળા કાઢવા તે કાણું કરીને ઓકરાંની મા કે બાપ અથવા પાલન કરનાર કહે તેના ચેપથી કાઢવા જોઈએ. પશુ જનાવરાનો ચેપ તુરત મળી શકે તેમ ન હોય તો. માણસના ચેપથી સીતળા કાઢવા, જે ઓકરે તંદુરસ્તવાળું દેખાતું ન હોય અથવા જેના માબાપ રોગીષ્ટ હોય તેવાં ઓકરાંનો ચેપ લેવો નહિ.

૧. પોતાની જોગે નિયમેલા સીતળાના ફાલ્લાનો ચેપ લઈ સીતળા કઢાડવો તે.

૨. આખા આંચળ પાસેના સીતળાના ફાલ્લાનો ચેપ લઈ કઢાડવા સીતળા.

૧૫. સીતળા કાઢવાના સરકારી સ્થળમાં સીતળા કાઢવા બદલ અથવા સરટીફિકેટ બદલ શી લેવી નહિ.

૨૨. જે સખસ સ્વાભાવિક નિકળેલો સીતળાના એપથી ઇન ઓક્યુલેશન કરીને, અથવા કોઈ પણ માણસના શરીરમાં બીજા કોઈ ઉપાયથી સીતળાનો રોગ જાણી જોઈને ઉત્પન્ન કરશે. અથવા ઇનઓક્યુલેશન કર્યા પછી એકાદા સીતળા કાઢવાના સ્થળમાં દાખલ થશે તે સખસને ત્રણ મહીના સુધીની કેદની અથવા બસો રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા બંનેની શિક્ષા થશે.

૨૩. સીતળા કાઢવાના કામ ઉપરનો સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ એકાદા માહિતીરેટને એવી ખબર આપે કે અમુક પ્રદેશમાંનું ચૌદ વર્ષ કરતાં કમી ઉમરનું નિર્ભય ન થયેલું છોકરું છે. અને તે છોકરાને સીતળા કાઢવાવા સારૂ તેની મા કે બાપને અથવા પાલન કરનારને મેં નોટીસ આપ્યા છતાં સદરજી નોટીસનો અનાદર કરવામાં આવ્યો છે. તો તે ઉપરથી સદરજી માહિતીરેટને ચોકસી કર્યા પછી તે છોકરું નિભય થયેલું નથી એવું લાગે તો તે છોકરાને અમુક માહિતીરેટ સુખત્યાર છે, સદરજી વખત એ મહિના કરતાં વધારે હોવા ન જોઈએ. સદરજી હુકમ નહિ માનશે તો તેનો પચાસ રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૨૪. ઉપરની કલમ પ્રમાણે સમન કર્યા છતાં છોકરું હાજર નહિ કરશે તો તેને ત્રણ મહિના સુધીની આશાન કેદની અથવા એક હજાર રૂપિયા સુધી દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે.

૨૫. જે કોઈ સખસ સીતળા કાઢવાવા સારૂ અથવા કાઢવા પછી તપાસવા સારૂ છોકરાને લઈ જવામાં ગોપ્ય સમય સિવાય ગફલત કરશે, અથવા સીતળા કાઢેલા છોકરાંથી સીતળા કાઢનારને એપ લેવા દેશે નહિ. તેને દરેક ગુન્હા બદલ પચાસ રૂપિયા સુધી દંડ થશે.

૨૭. જે કોઈ સરકારી સીતળા કાઢનાર ગેરકાયદેસર શી અથવા મહેનતાણું સ્વિકારશે તેને ઈ. પી. કા. કલમ ૧૬૧ મુજબ શિક્ષા થશે.

૨૮. આ આકટ મુજબના ગુન્હા સાંભળવાનો અધિકાર પહેલા અથવા બીજા વર્ગના માહિતીરેટને છે.

૩૬. તુરંગ વિગેરેમાં કેદીઓને તથા બીજાઓને સીતળા કાઢવાનો અધિકાર છે.

ભાગ ૩જો.

દિવાની વિષયને લગતા કાયદાઓ.

સીવીલ પ્રોસીજર કોડ.

દિવાની ન્યાયાધિકારી કોર્ટોનું કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદા એકત્ર કરવાનો તથા સુધારવાનો આકટ.

(સને ૧૯૦૮ નો આકટ નંબર ૫ એ)

દિવાની ન્યાયાધિકારી કોર્ટોનું કામ ચલાવવાની રીતબાબતના કાયદા એકત્ર કરવા તથા સુધારવા એવું
છે; માટે આ ઉપરથી નીચે પ્રમાણે ડ્રાવ્યું છે:—

પ્રારંભનો વિષય.

૧ (૧) આ આકટને સને ૧૯૦૮ નો દિવાની કામ ચલાવવાની રીત બાબતનો કાયદો કહેવો;

(૨) તે સન ૧૯૦૮ ના બનેવારી મહિનાની પેહેલી તારીખ અમલમાં આવશે; અને (૩) આ કલમ તથા કલમો ૧૫૫ થી ૧૫૮ આખા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનને લાગુ છે; બાકીનો કાયદો, શેડ્યુલ્ડ ડિસ્ટ્રિક્ટો સિવાય આખા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનને લાગુ છે;

૨. વિષયમાં અથવા પૂર્વાપર સંબંધમાં કંઈ બાંધ ન આવે તો, આ આકટમાં નીચેના શબ્દોનો અર્થ નીચે પ્રમાણે કરવો:—

(૧) “ કાયદો ” આ શબ્દમાં કાનુનોનો સમાવેશ થાય છે.

(૨) “ હુકમનામું ” એટલે જે ડ્રાવ ઉપરથી, ડ્રાવ કહેનારી કોર્ટ પુરતો, ફરિયાદમાં તકરારી હોય એવી સઘળી અથવા કોઈ પણ બાબતના સંબંધમાં પક્ષકારોના હક્કોનો નિર્ણય કારક રીતે નિકાલ થતો હોય તે ડ્રાવ પદ્ધતિ પ્રમાણે કહેવો; અને તે પ્રાથમીક અથવા આખરનું હોઈ શકે. હુકમનામું એ શબ્દમાં ફરિયાદ અરજી નામંજુર કરવાનો તથા ૪૭ થી અથવા ૧૪૪ થી કલમ પ્રમાણેની કોઈ પણ તકરારના નિકાલનો સમાવેશ થાય છે. પણ તેમાં નીચેની બાબતોનો સમાવેશ થતો નથી, એટલે,—

(અ) હુકમ ઉપરની અપીલ માફક જે કોઈ પણ ડ્રાવ ઉપર અપીલ ચાલતી હોય તે ડ્રાવનો, અથવા

(બ) કસુર માટે કાઢી નાંખવાના કોઈ પણ હુકમનો.

‘મુલાસો’—ફરિયાદનો પૂર્ણ રીતે નિકાલ કરી શકાય તે પેહેલાં વધારે કામ ચલાવવાનું હોય છતાં હુકમનામું કર્યું હોય ત્યારે, તે હુકમનામું પ્રાથમીક છે એમ સમજવું; પણ ત્યારે એવા ડ્રાવ ઉપરથી ફરિયાદનો પૂર્ણ રીતે નીકાલ થતો હોય ત્યારે તે આખરનું છે એમ સમજવું કોઈ પણ હુકમનામું ફેટલેક અર્થે પ્રાથમીક ને ફેટલેક અર્થે આખરનું હોઈ શકે;

(૩) “ હુકમનામાવાળો ” એટલે, હુકમનામું અથવા બબલી શકાય તેવો હુકમ જેની તરફથીમાં થયો હોય એવો કોઈ રાખસ સમજવો;

(૪) “ડિસ્ટ્રિક્ટ” એટલે, અવલ હકુમતવાળી મુખ્ય દિવાની કોર્ટ (જેને આમાં આગળ કિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટ એવું નામ આપ્યું છે તે) ની હકુમતની સ્થાનિક હદ સમજવી, અને તેમાં હૈ કોર્ટની સાધારણ અવલ દિવાની હકુમતની સ્થાનિક હદનો સમાવેશ થાય છે;

(૫) “પરરાજ્યની કોર્ટ” એટલે, જેની સત્તા બ્રિટિશ હિન્દુસ્તાનમાં ન હોય, અને જે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલે સ્થાપેલી અથવા ચાલુ રાખેલી ન હોય, એવી બ્રિટિશ ઇન્ડિયાની હદ બહારની કોર્ટ સમજવી;

(૬) “પરરાજ્યનો ફેસલો” આ સંજ્ઞાનો અર્થ પરરાજ્યની કોર્ટનો ફેસલો એવો થાય છે;

(૭) “સરકારી પ્લીડર” એ સંજ્ઞામાં, આ કાયદામાં જે કામો સરકારી પ્લીડર કરવાં એમ સ્પષ્ટ રીતે કહેલું હોય તેવાં બધાં અથવા તેમાંનાં કંઈ કામ કરવા સારૂ સ્થાનિક સરકારે જે કોઈ અમલદારને નિમ્નો હોય તેનો તેમજ એવા સરકારી પ્લીડરના હુકમ પ્રમાણે કામ કરનારા કોઈ પણ પ્લીડરનો સમાવેશ થાય છે.

(૮) “જડજ” એટલે દિવાની કોર્ટનો અધ્યક્ષસ્થાને બેસનાર અમલદાર સમજવો.

(૯) “ફેસલો” આ શબ્દનો અર્થ હુકમનામાંનાં અથવા હુકમનાં કારણનું જડજે કરેલું બધાનું એવો સમજવો.

(૧૦) “હુકમનામાનો દેખાદાર” એટલે જેની વિરૂદ્ધ હુકમનાનું અથવા બગલો શકાય એવો હુકમ થયો હોય તેવા કોઈ શખસ સમજવો.

(૧૧) “કાયદેસર વારસ વગીલ” એ સંજ્ઞાનો અર્થ જે શખસ કાયદા પ્રમાણે કોઈ મૈયત શખસની ઇરટેટનો વારસ વગીલ હોય તે શખસ એવો થાય છે, અને તે સંજ્ઞામાં જે કોઈ પણ શખસ મૈયતની ઇરટેટનો કારભાર જોતો હોય તે શખસનો તથા જ્યારે કોઈ પક્ષકાર વારસ વગીલ તરીકે ફરિયાદ કરે અથવા જ્યારે કોઈ શખસના ઉપર વારસ વગીલ તરીકે ફરિયાદ થાય ત્યારેએવી રીતે ફરિયાદ કરનાર અથવા જેના ઉપર ફરિયાદ થઈ હોય તે પક્ષકારના મરણ પછી જે શખસને તે ઇરટેટ પ્રાપ્ત થાય તે શખસનો સમાસ થાય છે.

(૧૨) મિલકતની “દરખાનની ઉપજ” એટલે, તે મિલકતનો ગેરબ્યાજખી કબજે રાખનાર માણસને તેની જે ખરેખરી ઉપજ મળી હોય તે, અથવા સાધારણ ઉપયોગથી તે જે ઉપજ મેળવી શકત તે ઉપજ તથા તે ઉપજનું બ્યાજ; પણ તેમાં ગેરબ્યાજખી કબજે રાખનારે કરેલા સુધારાથીથયેલા નફાનો સમાવેશ થતો નથી;

(૧૩) “જંગમમિલકત” એમાં ઊગતા પુલનો સમાવેશ થાય છે;

(૧૪) “હુકમ” એટલે હુકમનું નહિ હોય એવો દિવાની કોર્ટનો કોઈ નિર્ણય પદ્ધતિ પ્રમાણે કરેલો તે.

(૧૫) “પ્લીડર” એટલે, કોર્ટમાં બીજાને હાજર થવાનો અને તેનો પક્ષ લઈને બોલાવવાનો જેને હક મળ્યો હોય તેવો કોઈ પણ શખસ સમજવો, અને તેમાં એડવોકેટ, વગીલ અને હૈકોર્ટના અટર્નીનો સમાવેશ થાય છે;

(૧૬) “ડરાવેલું” એટલે કાનુનો ઉપરથી ડરાવેલું.

(૧૭) “સરકારી અમલદાર” એટલે. નીચે લખેલા પ્રકારો પૈકી કોઈ પણ પ્રકારમાં સમાવેશ થાય એવો કોઈ શખસ સમજવો એટલે—

(અ) દરેક જડજ;

(બ) ઇન્ડિયન સિવિલ સર્વિસનો દરેક આસામી;

(ક) મલિક મુઆઝમની લશ્કરી અથવા આરમરી ફોજમાંની અથવા ઇન્ડિયન મરીન સર્વિસમાંની હરએક સર્નદી અથવા ગેઝીટેડ અમલદાર સરકારની નોકરી કરતો હોય ત્યાં સુધી;

(ડ) ન્યાયની કોર્ટનો હરેક અમલદાર, જેનું કામ, પોતાના હોદ્દાને લીધે, કાયદાની અથવા હકીકતની કોઈ બાબત ઉપર તબવીબ કરવાનું કે રિપોર્ટ કરવાનું હોય, અથવા કોઈ લેખ કરવાનું કે કોઈ લેખના ખરાપણા વિશે સહી કરવાનું કે તે લેખ રાખવાનું હોય, અથવા કોઈ મિલકત પોતાના હવાલામાં લેવાનું કે તેની વ્યવસ્થા કરવાનું હોય, અથવા ન્યાયની બાબતની કંઈ પ્રોસેસ બગલવવાનું હોય, અથવા કોર્ટમાં કંઈ સોજન આપવાનું કે અર્થ સમજાવવાનું કે

ખંદોખસ્ત રાખવાનું હોય તે, તથા તે કામ માંહેનું કાંઈપણ કામ કરવાને કાંઈ ન્યાયની કારે મુદત અખતીયાર આપેલો હરકોઈ શખસ.

- (૪) કાંઈ શખસને કેદ કરવાનો અથવા કેદમાં રાખવાનો અધિકાર જે હોદ્દાને લીધે મળે તેવો હોદ્દો ધરાવનાર હરકોઈ શખસ,
- (૬) સરકારનો હરએક અમલદાર જેનું કામ, પોતાના હોદ્દાને લીધે, ગુન્હા અટકાવવાનું, ગુન્હાની ખબર આપવાનું, ગુન્હેગારોને તેઓના ઇન્સાફ થવા સાડે કોર્ટોમાં હાજર કરવાનું, અથવા લોકોની તંદુરસ્તી, સલામતી કે અનુકૂળતા સંભાળવાનું હોય તે;
- (ગ) હરએક અમલદાર, જેનું કામ, પોતાના હોદ્દાને લીધે, સરકારની વતી કોઈ માલમલકત લેવાનું સ્વીકારવાનું, રાખવાનું કે ખરચવાનું હોય, અથવા સરકારની વતી માપણી કરવાનું કે જમાખંદી કરવાનું કે કરાર કરવાનું હોય, અથવા મહેસુલ આપતની કાંઈપણ પ્રોસેસ ખાતવવાનું હોય, અથવા સરકારના પૈસા સંબંધી લાભની કંઈ ખાખતની તજવીજ કરવાનું કે તે વિષે રિપોર્ટ કરવાનું હોય અથવા સરકારના પૈસા સંબંધી લાભ આપતનો કાંઈ લેખ કરવાનું, તેના ખરાપણા વિષે સહી કરવાનું કે તે લેખ રાખવાનું હોય અથવા સરકારના પૈસા સંબંધી સંભાળને માટે કરેલા કાંઈ કાયદા તોડતા અટકાવવાનું હોય તે અને
- (હ) હર એક અમલદાર જે સરકારની આકરીમાં હોય કે સરકારનો પગાર ખાતો હોય, અથવા જેને કંઈ સરકારી કામ કરવા સાડે કમિશન મળતું હોય તે:
- (૧૮) “કાનુનો” એટલે પહેલાં પરિશિષ્ટમાં દાખલ કરેલી અથવા કલમ ૧૨૨ ની રૂયે અથવા કલમ ૧૨૫ ની રૂયે કરેલી હોય તે કાનુનો તથા નમુના.
- (૧૯) “કારપોરેશનનો શેર” એ સંગ્રામાં સ્ટોકનો, ડિબેન્ચર સ્ટોકનો, ડિબેન્ચરોનો અથવા બોન્ડોનો સમાવેશ થાય છે એમ સમજવું.
- (૨૦) “સહી કરેલું” એ સંગ્રામાં ફંસલો અથવા હુકમનામું બાદ કરીને બીજા ઉપર જાપ મારેલાનો સમાવેશ થાય છે.

૩. આ કાયદાનાં કારણ સાડે ડિરિટ્કટ કોર્ટ હઈ કોર્ટના તાબા હેઠળ છે, અને ડિરિટ્કટ કોર્ટથી હલકા દરજ્જાની દરેક દિવાની કોર્ટ તથા પ્રત્યેક સમાલકાજ કોર્ટ, હાઈ કોર્ટના અને ડિરિટ્કટ કોર્ટના તાબા હેઠળ છે એમ સમજવું.

૪. (૧) કાંઈપણ વિશેષ ડરાવ વિરૂદ્ધ ન હોય ત્યારે, આ કાયદામાંના કાંઈપણ ડરાવ ઉપરથી લાલ અમલમાં હોય એવો કાંઈ વિશેષ અથવા સ્થાનિક કાયદો અથવા વિચ્છાન કાળે અમલમાં હોય એવા બીજા કાંઈપણ કાયદા ઉપરથી અથવા તેની રૂએ આપેલી કાંઈપણ વિશેષ હકુમત અથવા સત્તા અથવા ડરાવેલી કામ ચલાવવાની કાંઈપણ વિશેષ પદ્ધતિ મર્યાદિત થાય છે અથવા તેને બીજી રીતે બાધ આવે છે એમ સમજવું નહિ.

(૨) વિશેષ કરીને અને પેટા કલમ (૧) માં જે સામાન્ય ડરાવ કલો છે તેને બાધ ન આવે તે રીતે, આ કાયદામાંના કાંઈપણ ડરાવ, વિચ્છાન કાળે અમલમાં હોય એવા કાંઈપણ કાયદા ઉપરથી જમીનદારને અથવા જમીનના ધણીને ખેતીવાડીની જમીનનું ગણીત એવી જમીનના ઉત્પાદમાંથી વસુલ કરવાનો જે ઇલાજ છે તે ઇલાજ મર્યાદિત થાય છે અથવા તેને બીજી રીતે બાધ આવે છે એમ સમજવું નહીં.

૫. (૧) કાંઈપણ રેવન્યુ કોર્ટને લાગુ હોય એવા કાંઈપણ ખાસ કાયદામાં કામ ચલાવવાની કાંઈ ખાખતો વિષે મુદત ડરાવ ન હોય અને તે ખાખતોમાં આ કાયદાના ડરાવો સદરહુ કોર્ટને લાગુ હોય ત્યારે, સ્થાનિક સરકારી એગ્રીટમાં ગહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરી એમ દરમાવવાને મુખ્યત્વારે છે કે સદરહુ ડરાવોના જે બાજ આ કાયદા ઉપરથી વિશેષ રીતે લાગુ કર્યા નહિ હશે તે સદરહુ કોર્ટને લાગુ પડશે નહિ, અથવા તે બાજ સ્થાનિક સરકાર ઉપર કલા મુજબ મંજૂરી લાખને મુકરર કરે એવા ફેરફારો સહિત માત્ર લાગુ પડશે.

(૨) પેટા કલમ (૧) માંના “રેવન્યુ કોર્ટ” એ શબ્દોનો અર્થ ખેતીના કારણ માટે વપરાતી જમીનના મંજૂત, મહેસુલ અથવા ઉપજ સંબંધી ફરિયાદો અથવા બીજા કામ અથવા કામો દાખલ કરવાની કાંઈપણ

સ્થાનિક કાયદાની રૂએ જેને હકુમત હોય એવી કોર્ટ થાય છે; પરંતુ એવી ફરીયાદોનો ઇન્સાફ દિવાની કોર્ટનો સમાવેશ સદરહુ શબ્દોમાં થતો નથી.

૬. બીજી રીતે ખાસ ઠરાવું હોય તેટલું ખાદ કરીને કોઇ કોર્ટની સાધારણ હકુમતની પૈસા સંબંધી મર્યાદા (જે હોય તો તે) કરતાં કોઇ ફરીયાદના વિષયની રકમ કે કિંમત વધી જતી હોય, તો આ આકટ- માંના કોઇપણ ઠરાવ ઉપરથી તેવી ફરીયાદો ઉપર તે કોર્ટને હકુમત મળતી નથી એમ સમજવું.

૭. (૧) સને ૧૮૮૭ ના પ્રોવિન્સિયલ સ્મોલકોઝ કોર્ટો બાબતના આકટની રૂએ સ્થાપેલી કોર્ટોને અથવા તે આકટની રૂએ સ્મોલકોઝ કોર્ટની હકુમત ચલાવનારી કોર્ટોને નીચેના ઠરાવ લાગુ પડશે નહિ. એટલે:-

(અ) આ કાયદાનો જે ભાગ—

(૧) સ્મોલકોઝ કોર્ટોની હકુમતમાંથી ખાતલ કરેલી ફરીયાદોને લાગુ હોય, અથવા.

(૨) એવી ફરીયાદોમાં હુકમનામામાંની બળવણીને લાગુ હોય.

(૩) સ્થાપર મિલકત ઉપર કરવાની હુકમનામામાંની બળવણીને લાગુ હોય, તે ભાગ; અને

(બ) નીચેની કલમો, એટલે:-

કલમ ૯. કલમ ૯૧ તથા ૯૨. કલમો ૯૪ તથા ૯૫, તાકીદના હુકમને અથવા વચગાળેના હુકમને લાગુ હોય તેટલે સુધી; અને કલમો ૯૬ થી ૧૧૨ તથા ૧૧૫, લાગુ પડશે નહિ.

૮. કલમો ૨૪, ૩૮ થી ૪૧, ૭૫, (અ), (બ) તથા (ક), ૭૬, ૭૭ તથા ૧૫૫ થી ૧૫૮ માં તથા સને ૧૮૮૨ ના પ્રેસિડેન્સિ સ્મોલકોઝ કોર્ટ આકટમાં ઠરાવું છે તે સિવાયને પ્રસંગે, આ કાયદાના મુખ્ય ભાગમાં લખેલા ઠરાવો, કલકત્તા, મદ્રાસ, તથા મુંબઇ શહેરમાં સ્થાપેલી કોઇપણ પ્રેસિડેન્સી સ્મોલકોઝ કોર્ટ- માંની કોઇપણ ફરીયાદમાં અથવા કામમાં લાગુ પડશે નહિ.

ભાગ ૧ લો.

સામાન્ય રીતે ફરીયાદો વિશે.

કોર્ટોની હકુમત તથા નિર્ણયિતવાત (રેસ બહુડિક્ટા) વિશે.

૯. જે ફરીયાદો સાંભળવાની કોર્ટોને વિશેષ રીતે અથવા ગર્ભિત રીતે મનાઇ કરી હોય તે સિવાયની બધી દિવાની ફરીયાદોનો (આ કાયદામાં જે ઠરાવો છે તેમને અનુસરીને) ઇનસાફ કરવાની હકુમત કોર્ટોને છે.

ખુલાસો:—જે ફરીયાદમાં મિલકતના અથવા કામ કરવાના હક વિશે તકરાર હોય તે દિવાની ફરી- યાદ કહેવાય. પછી તે હકનો તમામ આધાર ધર્મ સંબંધી ક્રિયા અથવા વિધિ બાબતની તકરારોના નિર્ણય ઉપર હોય તેની ચીંતા નહિ.

ટીકા:—આ કલમ હાઇકોર્ટને લાગુ પડે છે. પણ હલાકાની સ્મોલકોઝ કોર્ટને લાગુ પડતી નથી. જેર- કાયદેસર કરારની રૂએ પૈસા આપ્યા હોય તો તે પાછા મળી શકે નહીં. (૨૪. કરી. બે. ડી, ૭૪૨) જાણી- યુજને વેસ્થાને તેના ધંધો ચલાવવાને મકાન ભાડે આપ્યું હોય, તેનું ભાડું લેવાનો દાવો ચાલી શકતો નથી. લગનના અવેજ માટે દાવો ચાલી શકે છે.

૧૦. કોઇ ફરીયાદમાં જે તકરારી બાબત હોય તેજ પ્રત્યક્ષ અને વસ્તુતઃ તકરારી બાબત કોઈ પહેલાં માંડેલી ફરીયાદમાં હોય, અને તે પહેલાં માંડેલી ફરીયાદના તેના તેજ પક્ષકારો વચ્ચે અથવા જે પક્ષકારો તરફથી તેઓ અથવા તેઓમાંના કોઇ પોતાને હક્ક મળેલો કહેતો હોય અને તેજ હક્કથી વાદ કરતો હોય તેમની વચ્ચે, તેજ કોર્ટમાં, અથવા લે દાદ આપવાની હકુમત હોય તેવી બ્રિટિશ ઇન્ડિયામાંની બીજી કોઇ કોર્ટમાં, અથવા બ્રિટિશ ઇન્ડિયાની હદની બહાર ગવર્નર જનરલ ઇન કાઉન્સિલે સ્થાપેલી અથવા આલુ રાખેલી અને તેથીજ હકુમતવાળી કોઇ કોર્ટમાં, અથવા મલિક મુઆઝમ ઇન કાઉન્સિલની રૂએ, આલુ હોય તો, પછીની ફરીયાદોના કોર્ટ ઇનસાફ કરવા માંડવો નહિ.

ખુલાસો.—કોઇ ફરિયાદ પરરાબ્યની કોર્ટમાં ચાલુ હોય તેટલા ઉપરથી તેજ દાવાના કારણને આધારે કરેલી ફરિયાદનો ઇનસાફ કરવાની બ્રિટિશ ઇંડિયાની કોર્ટોને મનાઇ નથી.

૧૧. એકજ હકથી વાદ ચલાવનારા તેના તેજ પક્ષકારોની દરમ્યાન અથવા જે પક્ષકારોની તરફથી તેઓ કે તેઓમાંનો કોઇ પોતાનો હક મળેલો કહેતો હોય તેમની દરમ્યાન પહેલાં ચાલેલી કોઇ ફરિયાદમાં જે બાબત પ્રત્યક્ષ અને વસ્તુતઃ તકરારી હોય તેજ બાબત કોર્ટ પાછળની ફરિયાદમાં અથવા મુદ્દામાં પ્રત્યક્ષ અને વસ્તુતઃ તકરારી હોય, અને તે પાછળની ફરિયાદ અથવા જે ફરિયાદમાં તે મુદ્દો પાછળથી નીકળ્યો હોય તે ફરિયાદ સાંભળવાના યોગ્ય અખત્યારવાળી કોર્ટ તે પ્રથમની ફરિયાદની ચોક્કસ કરી આખરનો નિકાલ કર્યો હોય, તો તેવી પાછળની ફરિયાદની અથવા તેવા મુદ્દાની કોઇ કોર્ટ તજવીજ કરવી નહીં.

ખુલાસો ૧.—“ પહેલાં ચાલેલી કોઇ ફરિયાદમાં ” એ સંજ્ઞાનો અર્થ જે ફરિયાદનો નિકાલ ચાલુ ફરિયાદ પહેલાં થયો હોય તે ફરિયાદ એવો સમજવો; પણ તે એવી ચાલુ ફરિયાદ પહેલાં માંડવામાં આવી હોય કે ન હોય તેની હરકત નહીં.

ખુલાસો ૨.—આ કલમનાં કારણસાર, કોઇ કોર્ટને યોગ્ય અધિકાર છે કે નહિ તે વાતનો નિકાલ એવી કોર્ટના ઠરાવ સામે અપીલ કરવાના હકને લગતા ઠરાવો ઉપર જ્યાં આપ્ત વગર કરવો.

ખુલાસો ૩.—ઉપર બાબત દર્શાવી તે પ્રથમની ફરિયાદમાં એક પક્ષકારે છે એમ કહેવી જોઇએ, અને સામા પક્ષકારે સ્પષ્ટરીતે કે ગર્ભિતરીતે તે કયુલ અગર નાકયુલ કરવી જોઇએ.

ખુલાસો ૪.—તેવી પ્રથમની ફરિયાદમાં દાવો માગવાના અથવા જવાબ આપવાના એક કારણ તરીકે જે બાબત બતાવી શકત અને જે બતાવવી જોઇતી હતી, તે બાબત તે ફરિયાદમાં પ્રત્યક્ષ અને વસ્તુતઃ તકરારી બાબત છે એમ સમજવું.

ખુલાસો ૫.—ફરિયાદ અરજીમાં જે દાદ માગી હોય પણ જે હુકમનામામાં સ્પષ્ટ રીતે ન આપાવી હોય તે દાદ, આ કલમના કારણ સાર, આપવાની ના પાડી છે એમ સમજવું.

ખુલાસો ૬.—કોઇ સાર્વજનિક હક વિષે અથવા પોતાનો અને બીજાઓનો મળીને એકઠો દાવો રાખેલા કોઇ ખાનગી હક વિશે કોઇ શખસો શુદ્ધબુદ્ધિથી કોર્ટમાં વાદ ચલાવતા હોય ત્યારે તે હકની સાથે લાગતા વળગતા બધા શખસો, આ કલમનાં કારણસાર, તે વાદ ચલાવનારા શખસો તરફથી હક રાખનાર શખસો છે એમ ગણવું.

૧૨. ત્યારે દાવાના કોઇપણ ચોક્કસ કારણના સંબંધમાં જતી ફરિયાદ માંડવાનો વાદીને કાનુનો ઉપરથી પ્રતિબંધ હોય ત્યારે. આ કાયદો લાગુ હોય એવી કોઇપણ કોર્ટમાં એવા દાવાના કારણના સંબંધમાં ફરિયાદ માંડવાનો તેને હક પ્રાપ્ત થશે નહિ.

૧૩. પરરાબ્યના જે કોઇ ફેંસલાથી કોઇ બાબતનો નિકાલ એકજ હકથી વાદ ચલાવનાર તેના તેજ પક્ષકારોની દરમ્યાન અથવા જે પક્ષકારોની તરફથી તેઓ કે તેઓમાંનો કોઇ પોતાને હક મળેલો કહેતો હોય તેમની દરમ્યાન પ્રત્યક્ષ થઇ ગયો હોય તે ફેંસલો તે બાબતના સંબંધમાં નિરંતર થશે એમ સમજવું; પણ નીચેના પ્રસંગે તેમ થશે નહિ, એટલે:—

(અ) તે ફેંસલો યોગ્ય અધિકારવાળી કોર્ટ કલ્પો નહિ હોય ત્યારે;

(બ) તે ફેંસલો કામના ગુણદોષ તપાસીને આપ્યો નહિ હોય ત્યારે;

(ક) કામના કાગળ જોતાંજ એમ જણાય કે દેશદેશના અરસપરસ વ્યવહારના કાયદો (ઇન્ટરનેશનલ લો) ની જૂઠા ભરેલી સમજથી અથવા બ્રિટિશ ઇંડિયાનો કાયદો જે મુકદમામાં લાગુ પડતો હોય તેમાં તે લાગુ પાડવાની ના કહીને તે ફેંસલો કરેલો હોય ત્યારે;

(ડ) તે ફેંસલો જે કામમાં મેળવ્યો હોય તે કામ વાસ્તવિક ન્યાયથી ઉલટું હોય ત્યારે;

(ઇ) તે કપટથી મેળવેલો હોય ત્યારે;

(ફ) બ્રિટિશ ઇંડિયામાં અમલમાં હોય એવો કોઇ કાયદો તોડીને તેને આધારે કરેલો દાવો તેમાં સાબિત ઠરાયો હોય ત્યારે.

૧૪. પરરાબ્યના ફેંસલાની સહી સીકવાળી નકલ દેખાતી હોય એવો કોઇ દસ્તાવેજ હાજર કરવામાં

આવે ત્યારે, લેખ ઉપરથી વિરૂદ્ધ પ્રકારે નજરે ન આવે તો, તે ફેસલો યોગ્ય હકુમતવાળી કોર્ટ કલ્પે હતો એનું અનુમાન કોર્ટ કરવું. પરંતુ કોર્ટને હકુમત નહોતી એ વાત સાબિત કરીને તે અનુમાન રદ થઈ શકશે.

ફરિયાદ કરવાની જગ્યા વિષે.

૧૫. પ્રત્યેક ફરિયાદ, તેનો ઇનસાફ કરવાનો સીધી નીચેના દરજ્જાની જે કોર્ટને અપ્પીયર હોય તે કોર્ટમાં કરવી.

૧૬. કોઈપણ કાયદામાં પૈસાની અથવા બીજી મર્યાદા ફરમાવેલી હોય તે ઉપર નજર રાખીને—

(અ) ભાડુ, ગણેત અથવા ઉપજ સાથે અથવા તે વગર સ્થાવર મિલકત પાછી લેવાની દરેક ફરિયાદ,

(બ) સ્થાવર મિલકતની વેહેંચણ કરવાની દરેક ફરિયાદ,

(ક) ગીરા મુકદ્દી અથવા બોજો નોંધેલી સ્થાવર મિલકતની આખતમાં તે ઉપરનો ગીરા છોડવવાનો હક અંધ કરવાની, તે વેચવાની અથવા તે ઉપરનો ગીરા હક છોડવવાની દરેક ફરિયાદ,

(ડ) સ્થાવર મિલકતમાંના અથવા તે ઉપરનો બીજો કોઈ હક અથવા સંબંધી નકકી કરવાની દરેક ફરિયાદ,

(ધ) સ્થાવર મિલકતને કરેલી નુકસાનીનો બદલો લેવા આખતની દરેક ફરિયાદ,

(દ) ખરેખર કબજા કરેલી કે ટાંચ મારેલી જંગમમિલકત પાછી લેવાની દરેક ફરિયાદ,

એ ફરિયાદો, જે કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં તે મિલકત હોય, તે કોર્ટમાં કરવી:

પરંતુ પ્રતિવાદીના કબજામાં હોય અથવા તેની વતી બીજાના કબજામાં હોય તેવી સ્થાવર મિલકત સંબંધી કંઈ દાદ મેળવવાની, અથવા તે સ્થાવરમિલકતને કરેલી નુકસાનીનો બદલો લેવાની ફરિયાદ કરવાની હોય તે, જે માગેલી દાદ કોર્ટના હુકમ પ્રમાણે પ્રતિવાદી જતે વર્તવાથી તમામ મળી શકે એમ હોય તો, જે કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં તે મિલકત હોય તે કોર્ટમાં અથવા જે કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં તે પ્રતિવાદી ખરેખર ને આપ ખુશીથી રહેતો હોય કે ધંધો ચલાવતો હોય કે કમાઈને વારતે જતે કામ કરતો હોય તે કોર્ટમાં કરી શકાય.

ખુલાસો.—આ કલમમાં “મિલકત” એનો અર્થ બ્રિટિશ ઇન્ડિયામાં હોય તે મિલકત એવો સમજવો.

૧૭. જ્યારે જુદી જુદી કોર્ટોની હકુમતમાં આવેલી સ્થાવર મિલકત આખત અથવા સ્થાવરમિલકતને કરેલી નુકસાનીનો બદલો લેવા આખત દાદ મળવાની ફરિયાદ હોય ત્યારે, તે ફરિયાદ, જે કોઈપણ કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં તે મિલકતનો કંઈપણ ભાગ આવેલો હોય તે કોર્ટમાં થઈ શકે:

પરંતુ ફરિયાદના વિષયની કિંમત આખતનો તમામ દાવો તે કોર્ટ સાંભળી શકે એવો હોવો જોઈએ.

૧૮. (૧) ફલાણી સ્થાવરમિલકત એ અથવા વધારે કોર્ટોમાંની કઈ કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં છે એ વાત અનિશ્ચિત હોવાનું જ્યારે કહેવામાં આવે ત્યારે, જે સદરહુ કોર્ટમાંની કોઈપણ કોર્ટની એવી ખાત્રી થાય કે એ પ્રમાણે કહેવામાં આવેલા અનિશ્ચિતપણા વિશે કાંઈ આધાર છે, તો તે મતજામનો મજકુર નોંધવાનો તથા ત્યાર પછી સદરહુ મિલકત સંબંધી કોઈપણ ફરિયાદ દાખલ કરવાનો તથા તેનો નિકાલ કરવાનો તે કોર્ટને અધિકાર છે; અને સદરહુ ફરિયાદમાં તે કોર્ટનું હુકમનામું તે મિલકત તેની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં હોય તો જેવી રીતે અમલમાં આવે તેવી રીતે અમલમાં આવશે.

પરંતુ સદરહુ ફરિયાદ એવી હોવી જોઈએ કે બન્ને તેનો પ્રકાર તથા કિંમત જોતાં તેના સંબંધમાં સદરહુ કોર્ટ હકુમત ચલાવવાને યોગ્ય હોય.

(૨) જ્યારે પેટા કલમ (૧) પ્રમાણે મજકુર નોંધવામાં આવ્યો ન હોય, અને સદરહુ મિલકત જ્યાં આવેલી છે તે કોર્ટને હકુમત ધારણ નહિ કરનારી કોર્ટ તે મિલકત સંબંધી ફરિયાદમાં હુકમનામું અથવા હુકમ કર્યો છે એવી હરકત અપીલ અથવા રિવિઝન કોર્ટ ફરિયાદ લેવામાં આવી હોય ત્યારે, જે સદરહુ અપીલ અથવા રિવિઝન કોર્ટના અભિપ્રાયમાં એમ આવે કે સદરહુ ફરિયાદ કરની વખતે સદરહુ મિલકતના સંબંધમાં કઈ કોર્ટને હકુમત છે તે આખત અનિશ્ચિતપણું હોવાનો કોઈપણ વાજબી સબબ ન હોતો, અને તેથી કરીને અન્યાય થયો નથી તો તે કોર્ટે સદરહુ હરકત ચાલવા દેવી નહિ.

૧૯. જ્યારે જતને અથવા જંગમ માલ મિલકતને કરેલી નુકસાનીનો બદલો વારતે ફરિયાદ હોય ત્યારે, જે તે નુકસાન એક કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં થયું હોય અને પ્રતિવાદી બીજી કોર્ટની હકુમતની સ્થા-

નિક હદમાં રહેતો હોય કે ધંધો ચલાવતો હોય કે કમાઈને વાસ્તે જતે કામ કરતો હોય, તો વાદી તે કોર્ટો પૈકી પોતાની નજરમાં આવે તે કોર્ટમાં ફરિયાદ કરી શકે.

હપ્તાત.

(અ) અ દિલ્હીનો રહેનાર છે, તે બે ને કલકત્તામાં મારે છે, તો અ ના ઉપર બ દિલ્હીમાં અથવા કલકત્તામાં ફરિયાદ કરી શકે.

(બ) અ દિલ્હીનો રહેનાર છે, તે બ ની આખરને હાની પોંચે એવો મજદુર કલકત્તામાં પ્રસિદ્ધ કરે છે. અ ના ઉપર બ કલકત્તામાં અથવા દિલ્હીમાં ફરિયાદ કરી શકે.

૨૦. ઉપર કહેલી મર્યાદા ઉપર નજર રાખીને, દરેક ફરિયાદ એવી કોર્ટમાં કરવી કે જેની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં—

(અ) ફરિયાદ શરૂ થતી વખતે પ્રતિવાદી અથવા જે પ્રતિવાદી એક કરતાં વધારે હોય તો દરેક પ્રતિવાદી ખરેખરા અને આપ ખુશીથી રહેતો હોય, અથવા ધંધો ચલાવતો હોય, અથવા કમાઈને વાસ્તે જતે કામ કરતો હોય; અથવા.

(બ) ફરિયાદ શરૂ થતી વખતે જે એક કરતાં વધારે પ્રતિવાદીઓ હોય તો તે પૈકી કોઈ પ્રતિવાદી ખરેખરા અને આપ ખુશીથી રહેતો હોય, અથવા ધંધો ચલાવતો હોય, અથવા કમાઈને વાસ્તે જતે કામ કરતો હોય; પરંતુ આવે પ્રસંગે કોર્ટની પરવાનગી મેળવવી જોઈએ, અથવા જે પ્રતિવાદીઓ ઉપર કલ્લા પ્રમાણે રહેતા ન હોય, કે ધંધો ચલાવતા ન હોય, કે કમાઈને વાસ્તે જતે કામ કરતા ન હોય તેમની તે ફરિયાદ માંડવામાં માન્યતા હોવી જોઈએ; અથવા

(ક) દાવાનું કારણ સર્વતઃ અથવા અંશતઃ ઉત્પન્ન થયું હોય.

ખુલાસો ૧ લો.—જ્યારે, કોઈપણ માણસનું કાયમનું રહેવાનું ઘર એક ઠેકાણે હોય, અને માત્ર કંઈ હંગામી કામ સારૂ તેનો બીજે ઠેકાણે પણ મુકામ હોય, ત્યારે તેનો હંગામી મુકામ હોય ત્યાં કંઈ દાવાનું કારણ ઉત્પન્ન થાય તે બાબતમાં, તે બંને ઠેકાણે રહે છે એમ ગણવું.

ખુલાસો ૨ જો.—કોઈ કારપોરેશન બ્રિટિશ ઇન્ડિયામાંની પોતાની એકની એક અથવા મુખ્ય ઓફિસમાં ધંધો ચલાવે છે એમ ગણવું, અથવા જે ઠેકાણે તેના તાબાની આફિસ પણ હોય તે ઠેકાણે ઉત્પન્ન થતા દાવાના કારણની બાબતમાં તે તેવે ઠેકાણે ધંધો ચલાવે છે એમ ગણવું.

હપ્તાતો.

(અ) અ કલકત્તામાં વેપાર કરે છે. બ દિલ્હીમાં ધંધો ચલાવે છે. બ પોતાના કલકત્તાના આડતીયાની મારફતે અ ની પાસેથી માલ ખરીદ કરે છે, અને તે માલ ઇસ્ટઈન્ડિયા રેલવે કંપનીને સ્વાધીન કરવાને અ ને કહે છે; અ તે પ્રમાણે કલકત્તામાં માલ સ્વાધીન કરે છે અ માલની કિંમતને વાસ્તે બ ના ઉપર જ્યાં દાવાનું કારણ બન્યું છે ત્યાં, એટલે, કલકત્તામાં, અથવા જ્યાં બ ધંધો ચલાવે છે ત્યાં, એટલે, દિલ્હીમાં ફરિયાદ કરી શકે.

(બ) અ સિમલામાં, બ કલકત્તામાં અને ક દિલ્હીમાં રહે છે. અ. બ. ક. બનારસમાં એકઠા થયા, અને ત્યાં બ અને ક એ, જ્યારે ધણી માગે ત્યારે એકમતે દેવા એવી વાવદાચિટ્ટી (પ્રામિસરી નોટ) લખી આપીને તે અ ને સ્વાધીન કરી. અ જ્યાં દાવાનું કારણ બન્યું ત્યાં, એટલે, બનારસમાં બ અને ક ના ઉપર ફરિયાદ માંડી શકે. વળી તે જ્યાં બ રહે છે ત્યાં, એટલે, કલકત્તામાં, અથવા જ્યાં ક રહે છે ત્યાં, એટલે, દિલ્હીમાં, તેમના ઉપર ફરિયાદ માંડી શકે; પરંતુ તે બંને પ્રસંગે, તે ઠેકાણે ન રહેનારો પ્રતિવાદી હરકત લે તે કોર્ટની રજા વગર ફરિયાદ ચલાવી શકાય નહિ.

૨૧. ફરિયાદ કરવાની જગ્યા સંબંધી કોઈપણ હરકત અવલ કોર્ટમાં બનતી પહેલી તક અને જે બાબતમાં મુદ્દા ફરાવવામાં આવતા હોય તે દરેક બાબતમાં મુદ્દા ફરાવવામાં આવે ત્યારે અથવા તે પહેલાં લેવામાં આવી ન હોય અને એથી અન્યાય થયો ન હોય તો, તે હરકત કોઈપણ અપીલ કોર્ટ અથવા રિવિઝન કોર્ટ લેવા દેવી નહિ.

૨૨. જ્યારે કોઈપણ ફરિયાદ બે અથવા વધારે કોર્ટોમાંની કોઈપણ એક કોર્ટમાં માંડી શકાય એમ હોય

અને તે એવી કોર્ટોમાંની એકાદી કોર્ટમાં માંડી હોય ત્યારે, કોઇપણ પ્રતિવાદી બીજા પક્ષકારોને નોટીસ આપ્યા પછી, બની શકે તેટલી વહેલામાં વહેલી નોગવાઇએ અને મુદ્દા 'હરાવવામાં આવના હોય તે દરેક બાબતમાં એવા મુદ્દા હરાવવામાં આવે ત્યારે અથવા તે પહેલાં, સદરહુ ફરિયાદ બીજા કોઇ કોર્ટમાં મોકલવા માટે અરજ કરી શકે; અને જે કોર્ટને એવી અરજ કરી હોય તે કોર્ટ, સદરહુ બીજા પક્ષકારો કંઇ હરકત લે તો તેનો વિચાર કર્યા પછી, હકુમતવાળી કોર્ટો પૈકી કંઇ કોર્ટમાં તે ફરિયાદ ચલાવવો એનો નિર્ણય કરવો.

૨૩. (૧) જ્યારે હકુમતવાળી એવી અનેક કોર્ટો એકજ અપીલ કોર્ટોના તાબામાં હોય ત્યારે, ૨૨ મી કલમ મુજબની અરજ તે અપીલ કોર્ટને કરવી.

(૨) જ્યારે એવી કોર્ટો જુદી જુદી અપીલ કોર્ટોના પણ એકજ હાઇ કોર્ટના તાબામાં હોય, ત્યારે સદરહુ અરજ સદરહુ હાઇકોર્ટને કરવી.

(૩) જ્યારે એવી કોર્ટો જુદી જુદી હાઇ કોર્ટોના તાબામાં હોય ત્યારે, જે કોર્ટમાં ફરિયાદ આપી હોય તે કોર્ટ જે હાઇ કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં હોય તે હાઇ કોર્ટને સદરહુ અરજ કરવી.

૨૪. (૧) પક્ષકારો પૈકી કોઇની અરજ ઉપરથી તથા પક્ષકારોને નોટીસ આપીને તથા તેમનામાંથી જેમને કંઇ જણાવવાનું હોય તેમનું સાંભળીને અથવા પોતાનીજ મેળે તેવી નોટીસ આપ્યા શિવાય, હાઇકોર્ટ અથવા ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટ, ફરિયાદ ચાલતાં ગમે તે વખતે,—

(અ) પોતાની આગળ ચાલતી કોઇપણ ફરિયાદ અથવા અપીલ અથવા બીજું કામ, પોતાના તાબાની અને એવી ફરિયાદ અથવા અપીલ અથવા કામનો ઇન્સાફ કરવાનો અથવા નિકાલ કરવાનો અધિકાર હોય તે કોર્ટમાં ઇનસાફ અથવા નિકાલ થવા સાફ મોકલવાને, અથવા

(બ) પોતપોતાના તાબાની કોઇ કોર્ટમાં ચાલતી કોઇપણ ફરિયાદ અથવા અપીલ અથવા બીજું કામ કાઢી લઇને—

(૧) તેનો પોતેજ ઇન્સાફ અથવા નિકાલ કરવાને, અથવા

(૨) પોતાના તાબાની અને એવી ફરિયાદ અથવા અપીલ અથવા કામનો ઇન્સાફ અથવા નિકાલ કરવાનો અધિકાર હોય તેવી કોઇપણ કોર્ટમાં ઇન્સાફ અથવા નિકાલ કરવા સાફ તે મોકલવાને, અથવા

(૩) જે કોર્ટમાંથી તે પાછું ખેંચી લેવામાં આવ્યું હોય તે કોર્ટમાં તેનો ઇનસાફ અથવા નિકાલ થવા સાફ પાછું મોકલવાને, મુખત્યાર છે.

(૨) જ્યારે કોઇપણ ફરિયાદ અથવા કામ પેટા કલમ (૧) ની રૂએ બીજા કોર્ટમાં મોકલવામાં આવ્યું હોય અથવા બીજા કોર્ટમાંથી પાછું ખેંચી લેવામાં આવ્યું હોય ત્યારે, તે ફરિયાદનો ત્યાર પછી ઇનસાફ કરનારી કોર્ટ, મોકલવાનો હુકમ કર્યો હોય તે પ્રસંગે તે હુકમમાં જે વિશેષ ફરમાન કર્યું હોય તેને પાત્ર, તેનો ફરી ઇનસાફ કરવાને અથવા જેટલું કામ ચાલ્યા પછી તે મોકલવામાં આવી હોય અથવા પાછી ખેંચી લેવામાં આવી હોય તેટલા કામ પછી આગળ કામ ચલાવવાને મુખત્યાર છે.

(૩) આ કલમનાં કારણ સાફ, એડિશનલ અને આસિસ્ટન્ટ જડ્જોની કોર્ટો, ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટના તાબાની કોર્ટો છે એમ ગણવું.

(૪) આ કલમ પ્રમાણે રેમોલકોઝ કોર્ટમાંથી મોકલાવેલી અથવા કાઢી લીધેલી કોઇ ફરિયાદનો ઇનસાફ કરનારી કોર્ટ, તે ફરિયાદની બાબતમાં, રેમોલકોઝ કોર્ટ છે એમ ગણવું.

૨૫. (૧) જ્યાં એકજ જડ્જ અધ્યક્ષસ્થાને બેસતો હોય એવી હાઇ કોર્ટમાં ચાલતી કોઇપણ ફરિયાદ, અપીલ અથવા બીજા કામનો કોઇપણ પક્ષકાર એવી હરકત લે કે એવા જડ્જને તે ફરિયાદ અથવા અપીલ અથવા બીજું કામ સાંભળવું નહિ, એને સદરહુ જડ્જની એવી ખાતરી થાય કે સદરહુ હરકત માટે વાજબી સમજ છે ત્યારે, તેણે ગવર્નર જનરલ ઇન્ડિસલને રીપોર્ટ કરવો, અને તે એવી ફરિયાદ, અપીલ અથવા બીજું કામ, ઈડિયા જેઝીટમાં નહેરનાયું પ્રસિદ્ધ કરીને બીજા કોઇપણ હાઇ કોર્ટમાં મોકલવાને મુખત્યાર છે.

(૨) એવી કોઇપણ ફરિયાદ, અપીલ અથવા બીજું કામ જે કોર્ટમાં પ્રથમ માંડ્યું હોય તે કોર્ટ એવે પ્રસંગે જે કાયદો લાગુ કરવો જોઇતો હતો, તેજ કાયદો એવી રીતે મોકલાવેલી ફરિયાદ, અપીલ અથવા બીજા કામને લાગુ પડશે.

ફરિયાદો માંડવા વિશે.

૨૬. પ્રત્યેક ફરિયાદ, ફરિયાદઅરજી આપીને અથવા ડરાવવામાં આવે તેવી બીજી રીતે માંડવી.

સમન કરવા તથા (દસ્તાવેજોની) શોધ લાવવા વિશે.

૨૭. ફરિયાદ યોગ્ય રીતે માંડવામાં આવે તે પ્રસંગે. પ્રતિવાદીને હાજર થઇને દાવાનો જવાબ આપવાનો, સમન કાઢવાનો તથા તે ડરાવેલી રીતે બળવવાનો અધિકાર છે.

૨૮. (૧) બીજા પ્રાંતમાં બળવવા સારૂ મોકલવાનો સમન, સદરજી પ્રાંતમાં અમલમાં હોય એવી કાનુ- નોમાં ડરાવવામાં આવે તે કોર્ટને તથા તે રીતે મોકલવાનો અધિકાર છે.

(૨) જે કોર્ટને એવો સમન મોકલવામાં આવે તે કોર્ટે, સમન પોતે એટલે, બહુ પોતેજ તે સમન કાઢ્યો હોય તેવી રીતે તબવીજ કરવી, અને પછી તેના સંબંધમાં કાંઇ કામ ચાલ્યું હોય તો તેના લખાણ સહિત તે સમન જે કોર્ટે કાઢ્યો હોય તે કોર્ટમાં પાછો મોકલવો.

૨૯. બ્રિટિશ ઇન્ડિયાની હદ બહારની કોઇપણ દિવાની કે મુલક કોર્ટે કાઢેલા સમન બ્રિટિશ ઇન્ડિયામાં ની કોર્ટમાં મોકલવાનો અને બ્રિટિશ ઇન્ડિયાની કોર્ટે કહાડેલા સમન પ્રમાણે તે બળવવાનો અપત્યાર છે;

પણ એવું ડરાવ્યું છે કે, એવા સમન કાઢનારી કોર્ટો ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલના હુકમથી સ્થાપેલી અથવા ચાલુ રાખેલી હોવી જોઇએ, અથવા ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલે, ઇન્ડિયા ગ્રાન્ટમાં બહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને આ કલમના ડરાવ સદરજી પ્રકારની કોર્ટોને લાગુ છે એમ બહેર કરેલું હોવું જોઇએ.

૩૦. ડરાવવામાં આવે તેવી શરતોને તથા મર્યાદાને પાત્ર, કોર્ટ ગમે તે વખતે, પોતાની મેળે અથવા કોઇપણ પક્ષકારની અરજ ઉપરથી નીચે પ્રમાણે કરવાને મુખત્યાર છે, એટલે,—

(અ) સચાલનામું આપવા તથા તેનો જવાબ દેવા સંબંધી, દસ્તાવેજો તથા હકીકતો કમ્પલ કરવા સંબંધી, તથા પુરાવા તરીકે રજુ કરી શકાય એવા દસ્તાવેજો અથવા બીજી મહત્વની વસ્તુનો શોધ લાવવા સંબંધી, તથા તે જોવા, હાજર કરવા, ચટકાવી રાખવા તથા પાછા આપવા સંબંધી સઘળી બાબતોમાં જરૂરના અથવા યોગ્ય હોય એવા હુકમ કરવાને;

(બ) જે શખસોને જાણની આપવા અથવા દસ્તાવેજો રજુ કરવા અથવા ઉપર કહેલા પ્રકારની બીજી વસ્તુઓ રજુ કરવા હાજર થવાની જરૂર હોય તે શખસોને સમન કરવાને;

(ક) કોઇ પણ હકીકત સોગનનામું આપીને શાબિત કરવાનું ફરમાવવાને, મુખત્યાર છે.

૩૧. કલમો ૨૭, ૨૮ તથા ૨૯ ના ડરાવો, સાક્ષી આપવાના સમનને અથવા દસ્તાવેજ અથવા બીજી મહત્વની વસ્તુઓ રજુ કરવાના સમનને લાગુ પડશે.

૩૨. ૩૦ મી કલમની રૂયે જેના ઉપર સમન કાઢ્યો હોય તે શખસને હાજર થવાનું ફરમાવવાને અને તે કારણ સારૂ નીચે પ્રમાણે કરવાને કોઇપણ કોર્ટ મુખત્યાર છે, એટલે.—

(અ) તેને પકડવાનું વારંટ કાઢવાને,

(બ) તે મિલકત જપ્ત કરીને વેચવાને અને

(ક) તેને વત્તામા વત્તા ૫૦૦ રૂપિયા સુધીનો દંડ કરવાને,

(ડ) હાજર રહેવા સારૂ જમીન આપવાનું ફરમાવવાને અને તે હાજર ન થાય તો તેને દિવાની તુરંગમાં મોકલવાને

ફેસલા અને હુકમનામા વિશે.

૩૩. કોર્ટે, મુકદ્દમાની સુનાવણી થયા પછી, ફેસલા કહી સંભળાવવો, અને એવા ફેસલાને અનુસરીને હુકમનામું હોવું જોઇએ.

બ્યાજ વિષે.

૩૪. (૧) બ્યારે અને જેટલે સુધી હુકમનામું પૈસા આપવા બાબતનું હોય ત્યારે અને તેટલે સુધી કોર્ટે જે મુદ્દલ રકમ અપાવવાનો ડરાવ કર્યો હોય તેનું ફરિયાદ માંડ્યા પહેલાંની કંઇ પણ મુદતનું બ્યાજ અપાવ્યા ઉપરાંત, ફરિયાદની તારીખ સુધીનું બ્યાજ અપાવ્યા ઉપરાંત, ફરિયાદની તારીખથી તે હુકમનામાની તારીખ સુધીનું પોતાને વાજબી લાગે તે દરજી તે મુદ્દલ રકમ ઉપર બ્યાજ અપાવવાનો હુકમનામામાં હુકમ

કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે, વળી તેની સાથે આ પ્રમાણે કુલ રકમ હરાવવામાં આવે તેનું હુકમનામાની તારીખથી વસુલની તારીખ સુધીનું, અથવા તેમના પહેલાંની કોર્ટને ચોખ્ખા લાંબે તે તારીખ સુધીનું, કોર્ટ વ્યાજની ધારે તે દરથી વ્યાજ અપાવવાનો હુકમનામામાં હુકમ કરવાને પણ કોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૨) ઉપર કહ્યા પ્રમાણેની કુલ રકમનું હુકમનામાની તારીખથી વસુલની તારીખ સુધીનું અથવા તેની પહેલાંની બીજી કોઈ તારીખ સુધીનું વધારે વ્યાજ આપવા સંબંધી જ્યારે સદરહુ પ્રકારના હુકમનામામાં હરાવ ન હોય ત્યારે, તે કોર્ટ એવું વ્યાજ અપાવ્યું નથી એમ સમજવું, અને તેને માટે જુદી ફરિયાદ ચાલશે નહિ. **અરચવિશે.**

૩૫. (૧) હરાવવામાં આવે તેવી શરતો તથા મર્યાદાને પાત્ર તથા વિલમ્બાનકાળે અમલમાં હોય એવા કોઈપણ કાયદાના હરાવોને પાત્ર, સઘળી ફરિયાદોનો તથા તેમને લગતો અરચ અપાવવો તે કોર્ટની મરજી ઉપર છે, અને એવો અરચ કોણે આપવો, કઈ મિલકતમાંથી આપવો અને કેટલો આપવો તે હરાવવાનો અને તે કારણ સારૂ જરૂરના સઘળા હુકમ કરવાનો કોર્ટને પુર્ણ અધિકાર છે. સદરહુ ફરિયાદનો ઇનસાફ કરવાની કોર્ટને હકુમત ન હોય એટલા ઉપરથી સદરહુ અધિકાર ચલાવવાને હરકત આવે છે એમ સમજવું નહીં.

(૨) જ્યારે (કોઈ ફરિયાદનો) અરચ તેના નિકાલને અનુસરતી રીતે ન આપવાનું કોર્ટ જરૂર માને, ત્યારે તેણે પોતાનાં કારણ લખવાં.

(૩) અરચ ઉપર દર વરસે દર શેકેન્ડ છ ટકા સુધીના દરનું વ્યાજ અપાવવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે, અને તે વ્યાજ અરચમાં ઉમેરવું અને તે પ્રમાણે વસુલ કરવું.

ભાગ ૨ જો.

બળવણી વિશે.

સામાન્ય.

૩૬. હુકમનામાની બળવણી સંબંધી આ કાયદાના હરાવો, લાગુ પડે ત્યાંસુધી, હુકમની બળવણીને લાગુ પડે છે એમ સમજવું.

૩૭. ' હુકમનામું કરનારી કોર્ટ ' આ અથવા એવાજ અર્થના શબ્દો હુકમનામાની બળવણીના સંબંધમાં વાપર્યાં હોય ત્યારે, વિષય ઉપરથી અથવા આગલા પાછલા સંબંધ ઉપરથી કોઈપણ બાધ આવતો ન હોય તો, તેમાં.—

(અ) બળવવાનું હુકમનામું અપીલ સંબંધી હકુમત ચલાવીને કરવામાં આવ્યું હોય ત્યારે, અવલ ઇનસાફ કરનારી કોર્ટનો, અને

(બ) અવલ ઇનસાફ કરનારી કોર્ટનું અસ્તિત્વ બંધ થયું હોય અથવા તે બળવવાની તેની હકુમત બંધ થઈ હોય ત્યારે, જે ફરિયાદમાં હુકમનામું થયું હોય તે ફરિયાદ, એવું હુકમનામું બળવવાની દરખાસ્ત કરતી વખતે થઈ હોત તો તેનો ઇનસાફ કરવાની હકુમત જે કોર્ટને હોત તે કોર્ટનો, સમાવેશ થાય છે એમ સમજવું.

કઈ કોર્ટમાંથી હુકમનામાં બળ શકે તે વિશે.

૩૮. કોઈપણ હુકમનામું, જે કોર્ટ તે કર્યું હોય તે કોર્ટથી, અથવા જે કોર્ટને સારૂ મોકલ્યું હોય તે કોર્ટથી બળ શકે.

૩૯. (૧) હુકમનામું કરનારી કોર્ટ, હુકમનામાવાળાની અરજ ઉપરથી, નીચે લખેલે પ્રસંગે, તે હુકમનામું બીજી કોર્ટને બળવવા સારૂ મોકલવાને મુખત્યાર છે:—

(અ) જેના ઉપર હુકમનામું થયું હોય તે શખસ તે બીજી કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં અરેખર અને ખુશીથી રહેતો હોય કે ધંધો ચલાવતો હોય કે કમાઈને વારતે જાતે કામ કરતો હોય તો, અથવા

(બ) હુકમનામું કરનારી કોર્ટને હકુમતની સ્થાનિક હદમાં, તે હુકમનામું પુરું થાય એટલી તે સખ-સની મિલકત ન હોય, અને તે બીજી કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં તેની મિલકત હોય તો, અથવા

(ક) હુકમનામું કરનારી કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદની બહારની સ્થાવર મિલકત વેચવાને અથવા સ્વાધીન કરવાને હુકમનામામાં ફરમાવ્યું હોય તો અથવા,

(ડ) હુકમનામું કરનારી કોર્ટને બીજા કોર્ષ કારણથી એમ લાગે કે તે બીજી કોર્ટ હુકમનામું બળવડુ બોધાવે તો; આ કારણ કોર્ટ લખી રાખવું બોધાવે,

(ર) હુકમનામું કરનારી કોર્ટ પોતાને મનથી તે હુકમનામું બળવડુ સાફ પોતાના તાબાની કોષ્ટ યોગ્ય અધિકારવાળી કોર્ટને મોકલવાને મુજ્ત્યાર છે.

૪૦. જ્યારે હુકમનામું બીજા પ્રાંતમાંની કોર્ટમાં બળવડુ સાફ મોકલવાનું હોય ત્યારે, એવા પ્રાંતમાં અમલમાં હોય તેવી કાનુનોમાં ઠરાવ્યા પ્રમાણેની કોર્ટમાં મોકલવું તથા ઠરાવેલી રીતે તે બળવડું.

૪૧. બળવડી સાફ જે કોર્ટને હુકમનામું મોકલ્યું હોય તે કોર્ટ, તે બળવડાની વાત, અથવા તે બળવડાનું ન બને તો જે હકીકતોને લીધે તે બળવડાનું ન બન્યું હોય તે હકીકતો, હુકમનામું કરનારી કોર્ટને લખી જણાવવી.

૪૨. જે કોર્ટને હુકમનામું બળવડુ સાફ મોકલ્યું હોય તે કોર્ટને હુકમનામું બળવડામાં, બજે તે મોકલેલું હુકમનામું પોતેજ કર્યું હોય તો તે બળવડામાં પોતાને જે અખત્યાર હોય તેજ અખત્યાર ગણાશે આમ હુકમનામું બળવડામાં હરકત કરનારા અથવા હુકમ માનનારા સવગા સખસોને તે કોર્ટ, બજે તે હુકમનામું પોતેજ કર્યું હોય તે રીતે શિક્ષા કરશે. અને તે હુકમનામું બળવડામાં તે કોર્ટના હુકમોને, બજે તે હુકમનામું પોતેજ કર્યું હોય તેવી રીતે, અપીલ સંબંધી નિયમો લાગુ પડશે.

૪૩. બળવડી સંબંધી ઠરાવો લાગુ ન હોય એવા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનના કોષ્ટપણ લાગમાં સ્થપાયેલી દિવાની કોર્ટનું અથવા કોષ્ટપણ પરરાજ્યના અથવા સંસ્થાનના મુલકમાંની ગવર્નર જનરલ ઇન્ કૌન્સિલના હુકમથી સ્થપાયેલી અથવા ચાલુ રાખવામાં આવેલી કોષ્ટ કોર્ટનું હુકમનામું, તે કરનારી કોર્ટની હકુમતમાં બજી શકે નહીં તો, આ કાયદામાં ઠરાવ્યું છે તે રીતે બ્રિટિશ ઇન્ડિયાની કોષ્ટપણ કોર્ટની હકુમતમાં બળવડી શકાય.

૪૪. ગવર્નર જનરલ ઇન્ કૌન્સિલ, ઇન્ડિયા ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને, મલીક મુઆઝમ સાથે દોસ્તીમાં હોય તેવા કોષ્ટ દેશી રાજના અથવા સંસ્થાનના મુલકમાંની, અને ગવર્નર જનરલ ઇન્ કૌન્સિલના હુકમથી સ્થપાયેલી અથવા ચાલુ રાખેલી ન હોય તેવી કોષ્ટ દિવાની અથવા મુલકી કોર્ટોનાં હુકમનામાં અથવા એવા વર્ગનાં કોષ્ટપણ હુકમનામાં, બજે તે બ્રિટિશ ઇન્ડિયામાંની કોર્ટોએ કર્યા હોય તે રીતે, બ્રિટિશ ઇન્ડિયામાં બળવડી શકાય એવું ઠરાવવાને મુજ્ત્યાર છે.

૪૫. આ લાગતી ઉપરની કલમોમાંના જે ઠરાવોમાં એક કોર્ટને હુકમનામું બીજી અથવા સંસ્થાનના મુલકમાંની ગવર્નર જનરલ ઇન્ કૌન્સિલના હુકમથી સ્થપાયેલી અથવા ચાલુ રાખવામાં આવેલી જે કોષ્ટપણ કોર્ટને ગવર્નર જનરલ ઇન્ કૌન્સિલ, ઇન્ડિયા ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને. આ કલમ લાગુ પાડી હોય તે કોર્ટને હુકમનામું બળવડુ સાફ મોકલવાનો અધિકાર બ્રિટિશ ઇન્ડિયામાંની કોષ્ટપણ કોર્ટને મળે છે એવો સદરજી ઠરાવોનો અર્થ કરવો.

૪૬. (૧) હુકમનામાવાળાની ફરખાસ્ત ઉપરથી, હુકમનામું કરનારી કોર્ટ પોતાને યોગ્ય લાગે ત્યારે, એવું હુકમનામું બળવડાનો અધિકાર હોય તેવી બીજી કોષ્ટપણ કોર્ટ ઉપર પ્રીસેપ્ટ કાઢીને હુકમનામાના દેખરેખની જે મિલકત સદરજી પ્રીસેપ્ટમાં લખી હોય તે જમ કરવાનું ફરમાવવાને મુજ્ત્યાર છે.

(૨) જે કોર્ટ ઉપર પ્રીસેપ્ટ મોકલી હોય તે કોર્ટ સદરજી મિલકત, હુકમનામાની બળવડીમાં મિલકત જમ કરવા સંબંધી જે રીત ઠરાવી છે તે રીતે, જમ કરવા માંડવી.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે પ્રીસેપ્ટ મુજબ અલાવવાનું જમીનું કામ, જમીની મુદત હુકમનામું કરનારી કોર્ટના હુકમ ઉપરથી વધારી ન હોય તો અથવા એવી જમીની મુદત પુરી થતાં પહેલાં જમી કરનારી કોર્ટને હુકમનામું મોકલવામાં આવ્યું ન હોય અને હુકમનામાવાળાએ એવી મિલકત વેચવા માટે હુકમ મળવા સાફ અરજી કરી ન હોય તો, જે મહિના કરતાં વધારે મુદત સુધી ચાલુ રહેવું નબંધાવે.

હુકમનામું બજવનારી કોર્ટ નિકાલ કરવાની તકરારો.

૪૭. (૧) જે દરિયાદ ઉપરથી હુકમનામું થયું હોય તે દરિયાદના પક્ષકારો વચ્ચે અથવા તેમના વારસ વડીલો વચ્ચે હુકમનામું બજવવા વિશે, અથવા તેમાંથી છુટા થવા વિશે અથવા તેની ભરપાઈ વિશે જે તકરારો ઉત્પન્ન થાય તે સમજીના નિર્ણય હુકમનામું બજવનારી કોર્ટ કરવો. તેમને વારંતે જૂદી દરિયાદ નહીં આવે.

(૨) કોર્ટને, મુદત સંબંધી અથવા હકુમત સંબંધી જે હરકત લેવામાં આવે તેને પાત્ર, આ કલમ મુજબ આવેલા કામને દરિયાદ તરીકે ગણવાનો અથવા આવેલી દરિયાદને કામ તરીકે ગણવાનો, અને જરૂર હોય તો કાંઈપણ વધારાની કોર્ટ શી આપવાનું દરખાવવાનો અધિકાર છે.

(૩) કોઈપણ શખસ પક્ષકારનો વારસ વડીલ છે કે નહિ એ વિશે કાંઈપણ તકરાર ઉત્પન્ન થાય ત્યારે, એવી તકરારનો નિર્ણય આ કલમનાં કારણ સાર કોર્ટ કરવો જોઈએ.

ખુલાસો.—આ કલમનાં કારણ સાર, જે વાદીની દરિયાદ કાઢાડી નાંખી હોય તે વાદી અને જે પ્રતિવાદી સામેની દરિયાદ કાઢી નાંખી હોય તે પ્રતિવાદી દરિયાદના પક્ષકાર છે.

બજવણીની મુદત વિશે.

૪૮. (૧) જ્યારે મનાઈ હુકમ આપવાનું ન હોય એવું હુકમનામું બજવવાનું દરખાસ્ત કરી હોય ત્યારે, નીચેની તારીખથી એટલે—

(૧) જેની બજવણી કરવા માગી હોય તે હુકમનામાની તારીખથી, અથવા.

(૨) હુકમનામામાં અથવા ત્યાર પછીના કોઈ હુકમમાં એમ દરખાવ્યું હોય કે ફલાણી તારીખે અથવા ફલાણી તેને તેજ પાછી આવનારી મુદતે કાંઈ પૈસાનું ભરણું કરવું અથવા કંઈ મિલકત સ્વાધીન કરવી, ત્યારે દરખાસ્ત કરનાર જે પૈસાને અથવા મિલકતને વારંતે હુકમનામું અમલમાં લાવવા માંગતો હોય તે પૈસાનું ભરણું કરવાને અથવા તે મિલકત સ્વાધીન કરવાને ચુક્યાની તારીખથી.

બાર વરસ થઈ ગયા કેડે નવી દરખાસ્ત ઉપરથી તેજ હુકમનામું બજવવાનો હુકમ કરવો નહીં,

(૨) આ કલમના કોઈ પણ મજકુર ઉપરથી—

(અ) સદરહુ બાર વરસ વીતી ગયા પછી રજુ કરેલી દરખાસ્તની તારીખ પહેલાનાં લાગલાંજ બાર વરસમાં કોઈ પણ વખતે હુકમનામાના હેજુદાર દગાથી અથવા બજવણીથી હુકમનામાની બજવણી થવા દીધી ન હોય, ત્યારે સદરહુ દરખાસ્ત ઉપરથી હુકમનામાની બજવણી કરવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટને અટકાવ થશે એમ સમજવું નહીં; અથવા.

(બ) સન ૧૮૭૭ ના હિંદુસ્તાનના મુદત આમતના આકટના બીજા પરિશિષ્ટની ૧૮૦ મી આર્ટીકલનો અમલ થતો બંધ પડે છે અથવા તેમાં બીજી રીતે બાધ આવે છે એમ સમજવું નહિ.

હુકમનામું ચલાવી લેનાર તથા કાયદેસર વારસ વડીલ વીરો.

૪૯. મુજ હુકમનામાવાળા ઉપર હુકમનામાનો હેજુદાર જે કંઈ હક (ઇકિવટીઝ) હોય તે તે) અમલમાં લાવત તેને પાત્ર, હુકમનામું લેનારને તે હુકમનામું મળ્યું છે એમ ગણાશે.

૫૦. (૧) હુકમનામાની પુરેપુરી ભરપાઈ થાય તે પહેલાં હુકમનામાનો હેજુદાર ગુજરી જાય ત્યારે, મૈયતના કાયદેસર વારસ વડીલ ઉપર તે બજવવા સાર હુકમનામાનો માલીક હુકમનામું કરનારી કોર્ટને દરખાસ્ત કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) જ્યારે એવા કાયદેસર વારસ વડીલની ઉપર હુકમનામું બજવ્યું હોય ત્યારે, તે વારસ વડીલના હાથમાં આવેલી મૈયતની યોગ્ય વ્યવસ્થા કરી નહીં હોય, તેટલી મિલકત પુરતોજ તે જવાબદાર થશે; અને આ જવાબદારી નક્કી કરવા સાર હુકમનામું બજવનારી કોર્ટ, ખોતાને મનથી અથવા હુકમનામાવાળાની અરજ ઉપરથી, ખોતાને યોગ્ય લાગે તેવા હિસાબ એવા કાયદેસર વારસ વડીલપાસે હાજર કરાવવાને મુખત્યાર છે.

બજવણીમાં કામ ચલાવવાની રીત વિશે.

૫૧. કરાવવામાં આવે તેવી શરતો તથા મર્યાદાને પાત્ર, કોર્ટ હુકમનામાવાળાની દરખાસ્ત ઉપરથી તે હુકમનામું નીચે પ્રમાણે બજવવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે, એટલે—

- (અ) જે કોઇ મિલકત સ્વાધીન કરવાનું હુકમનામામાં સ્પષ્ટ કર્યું હોય તે મિલકત સ્વાધીન કરીને,
 (ખ) કોઇ પશુ મિલકત જપ્ત કરીને વેચીને અથવા જપ્ત કર્યા વગર વેચીને,
 (ક) પકડીને તથા તુરંગમાં કેદ કરીને,
 (ડ) વસુલદાર નીમીને, અથવા,
 (ધ) આવેલી દાદના પ્રકાર પ્રમાણે જે બીજી રીત કરવી જોઇયે તે રીતે.

૫૨. (૧) કોઇ મૈયત શખસના કાયદેસર વારસ વડીલ તરીકે કોઇ પક્ષકાર ઉપર હુકમનામું થયું હોય, અને તે હુકમનામું મૈયતની મિલકતમાંથી પૈસા આપવા એવું હોય, ત્યારે એવી કોઇ પશુ મિલકત જપ્ત કરી તથા વેચીને તે ખર્ચવી શકાય.

(૨) એવી મિલકત હુકમનામાના દેણદારના કબજામાં રહી ન હોય અને મૈયતની જે મિલકત પોતાના (હુકમનામાના દેણદારના) કબજામાં આવેલી શાખિત થાય તે મિલકત પોતે બરાબર રીતે કામે લગાડી છે એમ તે કોર્ટની ખાત્રી ન કરે ત્યારે, જાણે તેની જાત ઉપરજ તે હુકમનામું થયું હોય તે રીતે, જેટલી મિલકતના સંબંધમાં તે સદરહુ પ્રમાણે કોર્ટની ખાત્રી કરી ન શકે એ હોય તેટલી મિલકત પુરતું, તે હુકમનામું તેના ઉપર ખર્ચવી શકાય.

૫૩. ૫૦ મી તથા ૫૨ મી કલમોનાં કારણ સારૂ, છોકરાના અથવા બીજા વારસના હાથમાંની મૈયત વડીલનું કરજ આપવાને હિંદુ કાયદા પ્રમાણે જવાબદાર હોય અને જેના સંબંધમાં હુકમનામું થયું હોય તે મિલકત મૈયતની મિલકતજ છે અને તે તેના છોકરાના અથવા વારસના હાથમાં તેના કાયદેસર વારસ વડીલ તરીકે આવેલી છે એમ સમજવું.

૫૪. (૧) જેના ઉપર સરકારને ધારે આપવા માટે આકાર ભેસાડેલો હોય એવી અવિભક્ત ઇસ્ટેટની વેહેંચણુ ખાખત અથવા એવી ઇસ્ટેટમાંના કોઇ હિસ્સાનો જુદો કબજો લેવા ખાખત સદરહુ હુકમનામું હોય ત્યારે, તે ઇસ્ટેટની વેહેંચણુ કરવાનું અથવા તે હિસ્સો જુદો પાડવાનું કામ, એવી ઇસ્ટેટની વેહેંચણુ ખાખત અથવા તેમના હિસ્સાનો જુદો કબજો લેવા ખાખત કોઇ પશુ કાયદો વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય તો તે કાયદા પ્રમાણે કલેક્ટરે અથવા તેના તાબામાંના જે કોઇ પશુ ગેઝીટેડ અમલદારને આ અર્થે તેણે નીમી આપ્યો હોય તેણે કરવું જોઇયે.

પકડવા તથા કેદ કરવા વિશે.

૫૫. (૧) હુકમનામું ખર્ચવામાં હુકમનામાના દેણદારને કોઇ પશુ દિવસે અને કોઇ પશુ કલાકે પકડી શકાય, અને પકડવા પછી અને તેટલો જલદી કોર્ટની રૂમ્સ તેને આણવો. અને કેદ કરવાનો હુકમ કરનારી કોર્ટ જે ડિસ્ટ્રિક્ટમાં હોય તે ડિસ્ટ્રિક્ટની દિવાની તુરંગમાં તેને કેદ કરી શકાય અથવા તેવી દિવાની તુરંગમાં જોઇએ તેવી સગવડ ન મળે તો, તે ડિસ્ટ્રિક્ટની કોર્ટો જે શખસોને કેદ કરવાનો હુકમ કરે તેમને કેદમાં રાખવા સારૂ સ્થાનિક સરકાર જે કોઇ બીજી જગા નીમે ત્યાં કેદ કરી શકાય.

(અ) પરંતુ એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે, આ કલમ પ્રમાણે પકડવા સારૂ સ્થાનિક પછી અને સુરોદ્ધિય પેહેલાં રહેવાના ધરમાં પેસવું નહીં.

(ખ) વળી એવું ઠરાવ્યું છે કે કોઇ પશુ રહેવાના ધરમાં હુકમનામાનો દેણદાર રહેતો હોય અને તે તે ધરમાં જવાની ના કહે અથવા તેમાં પેસવાને હરકત કરે તે શિવાયને પ્રસંગે એવા રહેવાના ધરનો કોઇ પશુ આહારનો દરવાજો ફોડવો નહીં; પશુ પકડવાનો અખત્યાર મળેલો અમલદાર કોઇ રહેવાના ધરમાં યોગ્ય રીતે દાખલ થયો હોય તો પછી જે ઓરડામાં હુકમનામાનો દેણદાર મળશે એવું માનવાનું તેને કારણ હોય તે ઓરડાનાં બારણાં તોડીને ઉઘાડવાને તે મુખત્યાર છે.

(ક) વળી એવું પશુ ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે, તે ઓરડામાં હુકમનામાની દેણદાર નહીં હોય તેવી કોઇ સ્ત્રી ખરેખર રહેતી હોય અને તે દેશ રિવાજ પ્રમાણે લોકમાં બહાર ન દેખાતી હોય તો, તે પકડવાનો અખત્યાર મળેલા અમલદારે તેને ખખર આપવી કે તમને ત્યાંથી જવાની છુટ છે, અને તે સ્ત્રીને જવાને યોગ્ય વખત આપ્યા પછી તથા જતા રહેવાને યોગ્ય સુગમતા આપ્યા પછી, પકડવા સારૂ તે ઓરડામાં જવાને તે મુખત્યાર છે.

(ડ) વળી એવું પશુ ઠરાવ્યું છે કે જે હુકમનામું ખર્ચવામાં હુકમનામાના દેણદારને પકડ્યો હોય તે હુકમનામું

પૈસા આપવા આપતનું હોય અને હુકમનામાનો હેજુદાર પોતાને પકડનાર અમલદારને પકડવાનું ખરચ તથા હુકમનામાની રકમ આપે ત્યારે તે અમલદારે તેને એકદમ છોડી મુકવો.

(૨) સ્થાનિક સરકાર, સ્થાનિક સરકારી જોડીટમાં જાહેરનામું આપીને એવું જાહેર કરવાને મુખ્યત્વાર છે કે જે કોઈ શખસને અથવા જે કોઈ વર્ગના શખસોને એકદમ કેદ કરવાથી કોર્ટમાં ખીક પ્રસરશે અથવા તેમને અગવડ થશે તે શખસ અથવા તે વર્ગના શખસો આ અર્થે સ્થાનિક સરકારે જે રીત ડરાવી હોય તે રીત શિવાય બીજી રીતે હુકમનામાની અળવણીમાં પકડવાને પાત્ર નથી.

(૩) પૈસા આપવા આપતનું હુકમનામું અળવવામાં આ કલમ પ્રમાણે હુકમનામાના હેજુદારને પકડીને કોર્ટની રૂમ્સ આપ્યો હોય, ત્યારે કોર્ટ તેને ખચર આપવી કે, નાદાર કરવા સાથે અરજ કરવાને તને અપ્ત્વાર છે, અને જે તારી અરજના મજકુર આપત કપટ છુદ્ધિનું કંઈ કૃત્ય તેં નહીં કર્યું હોય, અને વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય એવા નાદારીના કાયદાના ડરાવો પ્રમાણે તું અમલ કરશે, તો તારો છુટકો થશે.

(૪) જ્યારે હુકમનામાનો હેજુદાર નાદાર કરવા સાથે અરજ કરવાનો પોતાનો ઇરાદો જણાવે, અને એક મહિનાની અંદર એવી અરજ કરીશ એવી અને તે દરખાસ્તને લગતા અથવા જેની અળવણીમાં તેને પકડ્યો હોય તે હુકમનામાને લગતા કોઈપણ કામમાં બોલાવશે ત્યારે હાજર થઈશ એવી કોર્ટને ખાતરી લાવક જામીનગીરી આપે ત્યારે, કોર્ટ તેને કેદમાંથી છુટો કરવો; અને એ રીતે અરજ કરવામાં અથવા હાજર થવામાં તે કસુર કરે તો, જામીનગીરીની રકમ વસુલ કરવાનું ફરમાવવાને અથવા તે હુકમનામાની અળવણીમાં તેને દિવાની તુરંગમાં મોકલવાને કોર્ટ મુખ્યત્વાર છે.

૫૬. આ ભાગમાં ગમે તે મજકુર હોય તોપણ, પૈસા આપવાનું હુકમનામું અળવવામાં જોને પકડવાનો અથવા દિવાની તુરંગમાં અટકાયતમાં રાખવાનો કોર્ટ હુકમ કરેલો નહિ.

૫૭. હુકમનામાના હેજુદારની પદવી, જાત તથા તેના દેશ રીવાજ પ્રમાણે ખોરાકીને સાથે આપવાની માસિક રકમના ચઢતા ઉતરતા દર વખતે વખતે ડરાવવાને સ્થાનિક સરકાર મુખ્યત્વાર છે.

૫૮. (૧) હુકમનામું અળવવામાં જે દરેક શખસને દિવાની તુરંગમાં અટકાવી રાખ્યો હોય તેને—

(અ) પચાસ રૂપિયા કરતાં વતી રકમ આપવાનું હુકમનામું હોય, ત્યારે ૭ માસની મુદત સુધી, અને

(બ) બીજે કોઈપણ પ્રસંગે, ૭ અઠવાડિયાની મુદત સુધી,

એવી રીતે અટકાયતમાં રાખવો:

પણ એવું ડરાવ્યું છે કે નીચેની આપતમાં, પ્રસંગ પ્રમાણે, ૭ માસની અથવા ૭ અઠવાડિયાની સદરજુ મુદત વિત્યા પહેલાં, તેને એવી અટકાયતમાંથી છોડી મુકવો જોઈએ:—

(૧) તેને અટકાયતમાં રાખવા વિશેના વારંટમાં કહેલી રકમ જે અમલદારને સ્વાધીન દિવાની તુરંગ હોય તેને ભરે ત્યારે; અથવા

(૨) તેની સામેનું હુકમનામું બીજી રીતે પુરેપુરું ભરવામાં થાય ત્યારે; અથવા

(૩) જે શખસની દરખાસ્તથી તેને એવી અટકાયતમાં રાખ્યો હોય તે શખસની અરજ ઉપરથી; અથવા

(૪) જે શખસની દરખાસ્ત ઉપરથી તેને એવી અટકાયતમાં રાખ્યો હોય તે શખસ ખોરાકીની રકમ ભરવાનું ચુકે ત્યારે;

વળી એવું પણ ડરાવ્યું છે કે રકમ (૨) અથવા રકમ (૩) ની રૂએ એવી અટકાયતમાંથી કોર્ટના હુકમ વગર તેને છોડી મુકવો નહીં.

(૨) આ કલમ પ્રમાણે હુકમનામાના હેજુદારને અટકાયતમાંથી છોડી મુક્યો એટલાજ કારણ ઉપરથી તે પોતાના કરજમાંથી છુટો થતો નથી, પરંતુ જે હુકમનામું અળવવામાં તેને દિવાની તુરંગમાં અટકાવી રાખ્યો હોય તે હુકમનામા ઉપરથી ફરી પકડવાને તે પાત્ર થશે નહીં.

૫૯. (૧) હુકમનામાના હેજુદારને પકડવાનું વારંટ કાઢ્યા પછી કોઈપણ વખતે કોર્ટ, તેને ભારે મંદવાડ થવાના સખખથી, તે વારંટ રદ કરવાને મુખ્યત્વાર છે.

(૨) હુકમનામાના હેજુદારને પકડવામાં આવ્યો હોય ત્યારે, તેને દિવાની તુરંગમાં રાખવા જેવી તેની તખીયત નથી એમ કોર્ટને લાગે તો તેને છોડી મુકવાને કોર્ટ મુખ્યત્વાર છે.

(૩) જ્યારે હુકમનામાંના દેણદારને દિવાની તુરંગમાં મોકલવામાં આવ્યો હોય ત્યારે, તેને
(અ) ઉડતો અથવા એપીરેગ ચાલુ છે એ સમયથી સ્થાનિક સરકાર, અથવા
(બ) તેને કંઈપણ બારે મંદવાડ હોવાના સમયથી કેદમાં મોકલનાર કોર્ટ અથવા જે કોઈપણ કોર્ટના તાબામાં સદરહુ કોર્ટ હોય તે કોર્ટ,
તે તુરંગમાંથી છોડી દેવાને મુખ્યત્વાર છે.

(૪) આ કલમ પ્રમાણે છોડી મુકેલા હુકમનામાંના દેણદારને ફરીથી પકડવાનો અધિકાર છે, પરંતુ તેને દિવાની તુરંગમાં અટકાવી રાખવાની એકંદર મુદત કલમ ૫૮ માં ઠરાવેલી છે તે કરતાં વધી જવી નહિ બેઠએ.

જમી વિશે.

૬૦. (૧) હુકમનામાં અભવવામાં નીચેની મિલકત જમ કરીને વેચવાને પાત્ર છે, તે એ કે:—જે હુકમનામાંના દેણદારની માલકીની હોય અથવા જેની અથવા જેના ઉત્પન્નની વ્યવસ્થા કરવાની સત્તા તેને હોય અને તે સત્તા પોતાને માટે વાપરી શકે તે જમીન, ઘર અથવા બીજી ઇમારતો, માલ, પૈસા, એકનોટ, ચેક, બીલ ઓફ એક્સચેન્જ, હુડી, વાયદાચીટ્ટી (પ્રોપિયર્ટી નોટ), સરકારી સિક્યુરીટી, બોન્ડ અથવા પૈસાની બીજી સિક્યુરીટી, કરજ, કારપોરેશનના શેર, તથા હવે પછી ઇરાબું છે તે સિવાય વેચાય એવી બીજી વધી સ્થાવર અથવા જંગમ મિલકત; પછી તે ગમે તો હુકમનામાંના દેણદારના નામ ઉપર હોય કે તેને માટે અથવા તેની વતી સોંપી દીધાને લીધે બીજા શખસની પાસે હોય;

પરંતુ નીચેનાં વાનાં સદરહુ જમી કે વેચાણને પાત્ર થશે નહીં, (તે એકે):—

(અ) હુકમનામાંના દેણદાર, તેની સ્ત્રી તથા છોકરાં, એઓનાં જરૂરીઆત પેહેરવાનાં વસ્ત્ર, રાંધવાનાં વાસણ તથા પથારીનું સાહિત્ય, અને ધર્મસંબંધી રીવાજને અનુસરીને કોઈ સ્ત્રી પોતાના જે દાગીના તથા શેકે નહીં તે દાગીના;

(બ) કારીગરોનાં ઓજાર, અને હુકમનામાંના દેણદાર ખેડૂત હોય ત્યારે તેનાં ખેતીવાડીનાં હથિયાર, તથા ખેડૂત તરીકે તેને પોતાની ઉપજવિકા મેળવવા માટે જે દોર તથા અનાજનાં બી કોર્ટની નજરમાં જરૂર જણાય તે દોર તથા અનાજના બી, અને ખેતીના ઉપજનો અથવા કોઈપણ જાતની ખેતીના ઉપજનો જેટલો ભાગ જવાબદારીને પાત્ર નથી એમ તરત હેડોની કલમના ઇરાવોની રૂએ ઇરાબું હોય તેટલો ભાગ;

(ક) ખેડૂતની માલકીનાં અને ખેડૂત તરીકે તેના પોતાના તાબામાં હોય તેવાં તેનાં ઘર અને બીજી ઇમારતો (તથા તેના સામાન તથા ગભાણસુદ્ધાં તથા તેને લગતી અને તેનાં ઉપભોગ માટે જરૂરની હોય એવી જમીન સુદ્ધાં);

(૩) હિસાબના ચોપડા;

(૪) નુકસાનીને વાસ્તે ફરિયાદ કરવાનો માત્ર હક્ક;

(૫) જાતીકી નોકરીના કંઈ હક્ક;

(ગ) સરકારી પેન્શનરોને આપેલી અથવા આ બાબત ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલે ઇડિયા એક્ટમાં જાહેર કરેલા કોઈપણ સર્વિસ ફેમીલી પેન્શન ફંડમાંથી આપવાની નેમણીક તથા ગ્રાન્ડુઇટી તથા રાજકીય પેન્શન;

(હ) જ્યારે કોઈ સરકારી અમલદાર અથવા રેલવે કંપનીનો અથવા સ્થાનિક અધિકારીનો નોકર રજા ઉપર ગેરહાજર હોય ત્યારે (તેના પગાર કરતાં ઓછી રકમનું) તેને મળતું) સંધળું એલાવન્સ;

(આઇ) રકમ (હ) માં લખેલા પ્રકારના કોઈપણ સરકારી અમલદાર અથવા નોકર કામગીરી ઉપર હોય ત્યારે તેનો નીચેની હદ સુધીનો પગાર અથવા પગાર જેટલું એલાવન્સ, એટલે—

(૧) પગાર દરમાસે વીસ રૂપિયાથી વધારે ન હોય ત્યારે, તે આખો પગાર

(૨) પગાર દર માસે વીસ રૂપિયાથી વધારે અને આવીસ રૂપિયાથી વધારે ન હોય ત્યારે, દર માસે વીસ રૂપિયા; અને

(૩) બીજો કોઈ પણ પ્રસંગે, પગારનો નીચે ભાગ;

(જ) જે લોકોને હિંદુસ્તાનની આર્ટિકલ્સ ઓફ વૉર લાગુ પડે છે તેમનો પગાર તથા અલાવન્સ;

(કે) જે કોર્ટપણ ફંડને સને ૧૮૯૭ નો પ્રોવિડન્ટ ફંડ બાબતનો આકટ વિષ્ણુભાનકાળે લાગુ હોય તે ફંડમાંની અથવા તેમાંથી મળતી જે સઘળી ફરજિયાત થાપણો તથા બીજી રકમો જમીનો પાત્ર નથી એમ સદરકુ આકટમાં ફરાવ્યું હોય તેટલે સુધી તે સઘળી થાપણો તથા રકમો;

(લ) મજુરોનો તથા ધરના નોકરોનો જૈનજનસી અથવા રોકડો આપવાને મુસારો;

(મ) જીવંતો રહેવાથી ઉત્તરાધીકાર મેળવવાની ઉમેદ હોય તે, અથવા બીજા કવળ અવલંબી કે શક્ય હોય તેવો હક અથવા સંબંધ;

(ન) ભવિષ્યની ખોરાકી પોશાકીનો હક;

(ઓ) સને ૧૮૬૧ તથા સને ૧૮૯૨ ના ઇન્ડિયન કૌન્સિલો બાબતના આકટોની રૂએ જે કોર્ટ અલાવન્સ હુકમનામાની બળવણીમાં જમ થવાને અથવા વેચવાને પાત્ર નથી એમ ફરાવ્યું હોય તે અલાવન્સ, અને

(પી) હુકમનામાનો દેણદાર જમીન મેહેસુલ આપવાને પાત્ર હોય ત્યારે, એવા મેહેસુલની ચંદેલી ખાદી વસુલ કરવા સાફ જે કોર્ટપણ જંગમ મિલકત વિષ્ણુભાનકાળે અમલમાં હોય એવા કાયદાની રૂએ વેચાણમાંથી બાતલ કરી હોય તે મિલકત.

ખુલાસો.—(ગ), (હ), (આઇ), (જે), (લ), તથા (ઓ) એ રકમોમાં કહેલાં વાનાં, તે ખરોખર આપવાને પાત્ર થાય તે પહેલાં અથવા પછી પણ જમી કે વેચાણને પાત્ર થશે નહીં.

(૨) આ કલમ માંહેના કોર્ટપણ મજકુર ઉપરથી—

(અ) ભાડાને વાસ્તે થએલું હુકમનામું બળવવવામાં ધર અથવા બીજી ઇમારતો (તથા તેનો સામાન તથા ગણાણુ તથા તેમના ભોગવટા સાફ જરૂરની હોય તેવી જમીનો) જમી કે વેચાણમાંથી બાતલ થાય છે એમ સમજવું નહીં, અથવા

(બ) લરકરના આકટના અથવા તેના જેવા વિષ્ણુભાનકાળે અમલમાં હોય એવા બીજા કોર્ટપણ કાયદાના ફરાવોને બાધ આવે છે એમ સમજવું નહિ.

૬૧. સ્થાનિક સરકાર ગવર્નર જનરલ ધન કૌન્સિલની અગ્રાઉથી મંજુરી લઇને તથા સ્થાનિક સરકારી ગેઝેટમાં સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમ પ્રસિદ્ધ કરીને એવું ફરાવવાને મુખત્યાર છે કે ખેતીવાડીની ઉપજનો જે ભાગ અથવા ખેતીવાડીની કોર્ટપણ વર્ગની ઉપજનો જે ભાગ જમીનનું યોગ્ય રીતે વાવેતર કરવા માટે અને હુકમનામાના દેણદારના તથા તેના કુટુંબના મજુરોના માટે આવતી કાપણી સુધી બંદોબસ્ત કરવા સાફ જરૂરનો હોય એમ સ્થાનિક સરકારને દેખાય તે ભાગ, સઘળા ખેડુતોની અથવા કોર્ટપણ વર્ગના ખેડુતોની બાબતમાં હુકમનામાની બળવણીમાં જમ કરવાને અથવા વેચવાને પાત્ર થશે નહિ.

૬૨. (૧) જંગમ મિલકત પકડવાનું ફરમાવ્યું હોય અથવા સત્તા આપી હોય તેવી આ કાયદા પ્રમાણે આપેલી કોર્ટ પ્રોસેસ બળવનાર સખશે સ્થિતિ પછી અને સર્વોદય પહેલાં કોર્ટપણ રહેવાના ધરમાં પેસવું નહીં.

(૨) કોર્ટપણ રહેવાના ધરમાં હુકમનામાનો કેણદાર રહેતો હોય અને તે એવા ધરમાં આવવાની ના કહે અથવા તેમાં પેસવાની કોર્ટપણ રીતે ના કહે તે શિવાયને પ્રસંગે એવા ધરનો કોર્ટપણ બહારનો દરવાજો ફોડવો નહિ; પણ એવી કોર્ટપણ પ્રોસેસ બળવનારો અમલદાર એવા રહેવાના ધરમાં યોગ્ય રીતે દાખલ થયો હોય, ત્યારે જે ઓરડામાં તેવી મિલકત છે એમ માનવાનું તેને કારણ હોય તે ઓરડાનું બારણું ફોડવાને તે મુખત્યાર છે.

(૩) બ્યારે દેશ રિવાજ પ્રમાણે લોકોમાં બહાર ન દેખાતી હોય એવી સ્ત્રી જે એવા ધરના કોર્ટ ઓરડામાં ખરોખર રીતે હોય, ત્યારે પ્રોસેસ બળવનાર સખશે તે સ્ત્રીને ખજર આપવી કે, તમને ત્યાંથી જવાની છુટ છે, અને તે સ્ત્રીને જવાને યોગ્ય વખત આપ્યા પછી તથા જતા રહેવાને યોગ્ય સુગમતા આપ્યા પછી તે મિલકત પકડવાને વાસ્તે તે ઓરડામાં જવાને તે મુખત્યાર છે, પરંતુ તેણે તે મિલકત જાતીમાની ખસે નહીં એટલા માટે, આ ફરાવોથી વિરુદ્ધ ન હોય એવી બધી સાવચેતી રાખવી.

૬૩. (૧) કોર્ટ કોર્ટની સંભાળમાં ન હોય એવી મિલકત એક કરતાં વધારે કોર્ટોના હુકમનામાની બળવણીમાં જમ થઇ હોય ત્યારે, તે કોર્ટોમાં સૌથી ઉચ્ચ દરજ્જાની જે કોર્ટ હોય તે કોર્ટે અથવા તે કોર્ટોના

દરબજામાં કંઈ તફાવત ન હોય ત્યારે જે કોર્ટના હુકમનામાની રૂએ તે મિલકત ઉપર પ્રથમ જમી થઈ હોય તે કોર્ટ તે મિલકત લેવી અથવા વસુલ કરવી જાણે અને તે ઉપરના કોઈ દાવાનો તથા તેની જમીમાં લીધેલી હરકતનો નિર્ણય કરવો.

(૨) એવાં હુકમનામાનું એક હુકમનામું અગત્યનારી કોર્ટ અલાવેલું કોઈપણ કામ આ કલમમાંના કોઈ પણ મજકુર ઉપરથી ગેરકાયદેસર થાય છે એમ સમજવું નહીં.

૬૪. જ્યારે જમી કરી હોય ત્યારે, જમ કરેલી મિલકત અથવા તેમાંનો કોઈપણ હિતસંબંધ ખાનગી આપી દેશે અથવા સ્વાધીન કરશે તો અને હુકમનામાંના હેલુદારને એવી જમી વિરૂદ્ધ કોઈ લેહેણું અથવા ડિવિડેન્ડ અથવા બીજા પૈસા સ્વાધીન કરશે તો તે બંધારને, જમી ઉપરથી અમલમાં લાવી શકાય એવા બધા દાવાની સામે નિર્ણય ગણાશે.

ખુલાસો.—આ કલમનાં કારણો સાફ, જમી ઉપરથી અમલમાં લાવી શકાય એવા દાવાની અંદર એવજ કાળે પડતો વેહેંચવા બાબતના દાવાનો સમાવેશ થાય છે.

વેચાણ વિશે.

૬૫. જ્યારે સ્થાવર મિલકત એકાદ હુકમનામાની બજાવણીમાં વેચવામાં આવે ત્યારે તે મિલકત વેચાણ પાકું થાય તે તારીખથી નહિ, પણ વેચાણની તારીખથી ખરીદદારને પ્રાપ્ત થઈ છે એમ સમજવું,

૬૬. (૧) વાદીની વતી અથવા જે બીજા માણસની મારફત વાદી દાવો કરતો હોય તેની વતી ખરીદી કરી હતી એ સમજથી ડરાવેલી રીતે કોર્ટ સરટિફિકેટ આપ્યું હોય એવા ખરીદીની રૂએ દાવો કરનાર કોઈપણ શખસ ઉપર ફરિયાદ ચાલશે નહીં.

(૨) ઉપર પ્રમાણે સરટિફિકેટ આપેલા કોઈપણ ખરીદદારનું નામ દગાથી અથવા ખરા ખરીદદારની સંમતી વગર સરટિફિકેટમાં દાખલું છે એવું ગ્રાપિન કરાવવાની ફરિયાદને, અથવા સરટિફિકેટમાં લખેલા ખરીદદારને મિલકત વેચેલી છે એવું દેખાય છે તોપણ તેના ખરા માલિકની સામા કોઈ ત્રીજા શખસનો દાવો બદલ કરવાને તે મિલકત પાત્ર છે એવા સમજથી તે મિલકત સામા કામ ચલાવવાના એવા ત્રીજા શખસના હકને, આ કલમની કોઈ વાતથી પ્રતિબંધ થાય છે એમ સમજવું નહીં.

૬૭. કોઈ સ્થાનિક હદમાં જમીનના કોઈ જાતના હક સંબંધ એવા અનિશ્ચિત અથવા અનિર્ણીત હોય કે તેમની કિંમત ડરાવવી અશક્ય થાય, એવું સ્થાનિક સરકારની નજરમાં આવે ત્યારે, સ્થાનિક સરકાર ગવર્નર જનરલ ઇન કાઉન્સિલની અગાઉથી મંજૂરી લઈને, સ્થાનિક સરકારી એજીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને તેવી સ્થાનિક હદમાં, પૈસા આપવા બાબતનાં હુકમનામાં બજાવવામાં જમીનમાંના કોઈ પણ વર્ગના હકક વેચવાની બાબતમાં શરતો નોંધીને વખતે વખતે નિયમ કરવાને મુખત્યાર છે.

સ્થાવર મિલકત સામાં હુકમનામાં બજાવવાનો અધિકાર કલેક્ટરને સોંપવા બાબત.

૬૮. ગવર્નર જનરલ ઇન કાઉન્સિલની અગાઉથી મંજૂરી લઈને સ્થાનિક સરકારી એજીટમાં જાહેર ખબર આપીને નીચે પ્રમાણે ડરાવ કરવાને સ્થાનિક સરકાર મુખત્યાર છે, એટલે:—કોઈપણ સ્થાનિક હદમાં, કોર્ટ કંઈ સ્થાવર મિલકત વેચવાનો હુકમ કર્યો હોય તેવાં કામોમાં હુકમનામાંની બજાવણીનું કામ, અથવા કોઈ વિશેષ જાતનાં તેવાં હુકમનામાંની બજાવણીનું કામ, અથવા કોઈ વિશેષ જાતની સ્થાવર મિલકત કે સ્થાવર મિલકતમાંનો હક સંબંધ વેચવાનું જે હુકમનામાંનાં ફરમાનું હોય તે હુકમનામાંની બજાવણીનું કામ,—કલેક્ટરને મોકલવું.

૬૯. ઉપરની છેલ્લી કલમની રૂએ હુકમનામાંની બજાવણી જે કામમાં મોકલી હોય તે સંબંધાં કામોને ત્રીજા પરિશિષ્ટના ડરાવ લાગુ પડશે.

૭૦. (૧) સ્થાનિક સરકાર ઉપરના ડરાવોને અનુસરતી હોય એવી કાનુનો નીચેની બાબતો સાફ કરવાને મુખત્યાર છે, એટલે:—

(અ) કોર્ટમાંથી કલેક્ટરને ત્યાં હુકમનામું મોકલવા બાબત, તથા તે બજાવવામાં કલેક્ટરની અને તેના

તાબાના માણસોની કામ ચલાવવાની રીત નિયમસર કરવા બાબત, તથા કલેક્ટરની પાસેથી કોર્ટને હુકમનામું પાછું મોકલવા બાબત;

(બ) એવું હુકમનામું કલેક્ટર તરફ બળવવા માટે મોકલવામાં આવ્યું ન હોય તો તે બળવવામાં કોર્ટ જે અધિકાર ચલાવી શકત તે સર્વે અથવા તેમાંના કોઈપણ અધિકાર કલેક્ટરને અથવા કલેક્ટરના તાબાના કોઈપણ એજેન્ટ અમલદારને આપવા બાબત;

(ક) સદરહુ હુકમનામું કલેક્ટર તરફ મોકલવામાં આવ્યું ન હોય તો, તે કોર્ટ કરેલા હુકમ ઉપર અથવા તેના હુકમના સંબંધમાં અપીલ કર્યા ઉપરથી થયેલા હુકમ ઉપર આ કાયદાની રૂએ અથવા વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય એવા બીજા કાયદાની રૂએ જેવી રીતે અપીલ કોર્ટને અપીલ થઇ શકત તથા રિવિઝન (તપાસણી) કોર્ટથી તે હુકમની જેવી રીતે તપાસણી થઇ શકત તેવીજ રીતે બનતાં સુધી કલેક્ટરે અથવા કલેક્ટરના તાબાના કોઈપણ એજેન્ટ અમલદારે કરેલા હુકમ ઉપર, અથવા એવા હુકમના સંબંધમાં અપીલ કર્યાથી થયેલા હુકમ ઉપર, વરિષ્ઠ મુલકા અધિકારીઓને અપીલ કરવાની તથા તે અધિકારીઓથી તે હુકમોની તપાસણી થવાની સત્તા છે એવું ઠરાવવા બાબત;

(૨) પેટા કલમ (૧) ની રૂએ કરેલી કાનૂનો ઉપરથી કલેક્ટરને અથવા કલેક્ટરના તાબાના કોઈપણ એજેન્ટ અમલદારને અથવા અપીલ સાંભળનાર અથવા તપાસણી કરનાર અધિકારીને આપેલો અખત્યાર, સદરહુ કોર્ટથી અથવા સદરહુ કોર્ટના હુકમનામા અથવા હુકમના સંબંધમાં અપીલ સાંભળવાની કે તપાસણી કરવાની જે હકુમત જે કોર્ટને હોય તે હકુમત ચલાવતાં તે કોર્ટથી ચલાવી શકાશે નહીં.

૭૧. ૬૮ થી કલમ પ્રમાણે કલેક્ટર તરફ મોકલેલું હુકમનામું બળવવામાં કલેક્ટર તથા તેના તાબાના માણસો ન્યાયખાતાનું કામ ચલાવે છે એમ સમજવું.

૭૨. (૧) જે સ્થાનિક હદમાં કલમ ૬૮ પ્રમાણે પ્રસિદ્ધ કરેલો ઠરાવ વિદ્યમાનકાળે અમલમાં ન હોય તેવી સ્થાનિક હદમાં જન્મ કરેલી મિલકત જમીન અથવા જમીનમાંનો કંઈ હિસ્સો હોય, અને કલેક્ટર કોર્ટને એવું જણાવે કે, તે જમીન અથવા હિસ્સાનું બહાર વેચાણ હરકત બરેલું છે, તથા તે જમીન કે હિસ્સો કોઈ થોડી વખત કોઈને આપવાથી, યોગ્ય મુદતમાં હુકમનામું પુરું થાય તેમ છે, ત્યારે તે જમીન અથવા હિસ્સો વેચવાનું કામ ચલાવ્યાને બદલે કલેક્ટરે બલામણુ કરી હોય તે રીતે હુકમનામું પુરું થાય તેવો અદાબરત કરવાનો કલેક્ટરને અખત્યાર આપવાને કોર્ટ સુખત્યાર છે.

(૨) આવે દરેક પ્રસંગે કલમો ૬૮ થી ૭૧ સુધીના ઠરાવો તથા તેમની રૂએ કરેલી કાનૂનોના ઠરાવો લાગુ પડી શકે તેટલા લાગુ પડે છે એમ સમજવું.

અવેજ વહુથી આપવા વિશે.

૭૩. (૧) જ્યારે કોર્ટની પાસે વસુલ થયેલો અવેજ હોય અને તે અવેજ એવી રીતે વસુલ થતાં પેહેલાં એક કરતાં વધારે શખસોએ તેજ હુકમનામાના દેખાદારની ઉપર પૈસા આપવા બાબતનાં હુકમનામામાં બળવવાને દરખાસ્તો કરી હોય, અને તે હુકમનામાં પુરાં થયાં ન હોય ત્યારે, વસુલ કરવાનું ખરચ માદ કરીને આદીનો અવેજ ફાળે પડતો તે બધા શખસોને વેહેથી આપવો;

પરંતુ એવું ઠરાવ્યું છે કે:—

(અ) ગીરો હક અથવા બીજા બોલે કાયમ રાખીને કંઈ મિલકત વેચાઈ હોય ત્યારે, તે વેચાણથી કંઈ વધારો રહે તેમાંથી હિસ્સો લેવાનો ગીરોદારને અથવા જેનો બોલે હોય તેને હકક રહેશે નહીં,

(બ) હુકમનામું બળવવામાં વેચવાને પાત્ર જે મિલકત હોય તેના ઉપર ગીરો હક અથવા બીજા બોલે હોય ત્યારે, ગીરો રાખનારની અથવા બોલવાળાની સંમતીથી, ગીરો હક અથવા બોલે રાખ્યા સિવાય તે મિલકત વેચવાનો અને વેચેલી મિલકત ઉપર ગીરો રાખનારનો અથવા બોલવાળાનો જે હક હોય તેજ હક તેને વેચાણમાંથી ઉપજેલી રકમ ઉપર આપવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટ સુખત્યાર છે;

(ક) કોઈ પણ સ્થાવર મિલકત ઉપરનો બોલે કાદીનાંખવા માટે તેનું વેચાણ જે હુકમનામામાં દરખાસ હોય તે હુકમનામાની બળવણીમાં તે મિલકત વેચી હોય, ત્યારે વેચાણની ઉપજ હેઠળ લખેલી બાબતમાં વાપરવી:—

પહેલી—વેચાણનો ખર્ચ આપવામાં;

બીજી—હુકમનામાની રૂયે જે લેહેણું હોય તે આપવામાં;

ત્રીજી—ત્યાર પછીના કાંઈ ભોગ હોય તો; તે આપત જે મુદ્દલ તથા વ્યાજ દેવું હોય તે આપવામાં; અને

ચોથી—હુકમનામાના દેણુદારની વિરૂદ્ધ પૈસા આપવા આપતના હુકમનામાના જે ધારણ કરનારાઓએ સદરહુ મિલકતનું વેચાણ થયાની અગાઉ પોતાનાં હુકમનામાં બજાવવા સારૂ સદરહુ વેચાણ ફરમાવનારૂં હુકમનામું જે કોર્ટે કર્યું હોય તે કોર્ટને દરખાસ્ત કરી હોય અને જેમનાં હુકમનામાંની ભરપાઈ થઈ ન હોય, તેમને ફાળે પડતી વેહેંચી આપવામાં.

(૨) આ કલમની રૂયે શ્રાવે પડતો વેહેંચી આપવા જેમ સદરહુ સધળો અવેજ અથવા તેનો કંઈ ભાગ લેવાને જે શખસ હક્કદાર ન હોય તેને તે આપવામાં આવે ત્યારે, તે અવેજ પાછો ભરવાની તે શખસને જરૂર પાડવા સારૂ તે શખસ ઉપર કોઈપણ હક્કદાર શખસ ફરિયાદ કરી શકે.

(૩) આ કલમમાં કહેલી કોઈ વાતથી સરકારના કોઈપણ હક્કને બાધ આવે છે એમ સમજવું નહિ.

બજાવણીમાં હરકત થાય તે વિશે.

૭૪. ન્યારે કોર્ટની ખાની થાય કે સ્થાવર મિલકત કબજામાં લેવાનું હુકમનામું ધારણ કરનારને અથવા એકાદ હુકમનામાની બજાવણીમાં વેચાયેલી સ્થાવર મિલકત ખરીદ કરનારને તે મિલકત કબજામાં લેવામાં તે હુકમનામાના દેણુદારે અથવા હુકમનામાના દેણુદારની વતી કોઈ બીજા શખસે હરકત કરી છે અથવા અટકાવ કર્યો છે અને તે હરકત અથવા અટકાવ કંઈ વાજબી કારણગર કર્યો હોતો ત્યારે, તે હુકમનામાવાળાની અથવા ખરીદદારની અરજ ઉપરથી, તે દેણુદારને અથવા તે બીજા શખસને એવા મુન્હા માટે ત્રીસ દિવસ સુધીની દિવાની તુરંગમાં અટકાવી રાખવાનો હુકમ કરવાને તથા વળી મિલકતનો કબજો તે હુકમનામાવાળાને અથવા ખરીદદારને આપવો એવું ફરમાવવાને કોર્ટ મુખ્યાર છે.

‘ભાગ ૩ નો.

પ્રસંગોપાત ઉત્પન્ન થનારાં કામો વિશે.

કમિશન વિશે.

૭૫. ફરાવવામાં આવે તેવી શરતો તથા મર્યાદાને પાત્ર, કોર્ટ નીચેનાં કામ સારૂ કમિશન કાઢવાને મુખ્યાર છે:—

(અ) કોઈપણ શખસોની જાણની લેવાને;

(બ) સ્થાનિક તપાસ કરવાને;

(ક) હિસાબ તપાસવા અથવા નડી કરવાને, અથવા

(ડ) હિસ્સા પાડવાને.

૭૬. (૧) કમિશન કાઢનારી કોર્ટ જે પ્રાંતમાં આવેલી હોય તે શિવાયના પ્રાંતમાં આવેલી હાઇ કોર્ટ શિવાયની બીજી જે કોઈપણ કોર્ટની હકુમતની જગ્યામાં જે શખસની જાણની લેવાની હોય તે શખસ રહેતો હોય તે કોર્ટ ઉપર કમિશન મોકલવાનો અપ્યાર છે.

(૨) પેલા કલમ (૧) ની રૂયે કોઈ શખસની જાણની લેવાનું કમિશન જે કોર્ટને મળ્યું હોય તે પ્રત્યેક કોર્ટે તે કમિશનને અનુસરીને તે શખસની જાણની લેવી અથવા લેવડાવવી, અને સદરહુ કમિશન બસબસ રીતે બજાવ્યા પછી તે કમિશન મુજબ લીધેલા પુરાવા સુધાંત તે જે કોર્ટમાંથી નિકળ્યું હોય તે કોર્ટમાં પાછું મોકલવું, પરંતુ કમિશન કાઢવાના હુકમમાં બીજી રીતે ફરમાવ્યું હોય ત્યારે એવા હુકમની શરતોને અનુસરીને તે પાછું મોકલવું.

૭૭. બ્રિટિશ ઇંડિયામાં ન હોય એવી કોઇપણ જગ્યામાં રહેનારા શાહેદની જગ્યાની લેવા સાફ કમિશન કાઢવાને બદલે વિનંતી પત્ર લખવાનો કોર્ટને અધિકાર છે.

૭૮. શાહેદની જગ્યાની લેવાના કમિશન બબલવા તથા પાછા મોકલવા બાબતના ઠરાવો નીચે કહેલી કોર્ટોએ કાઢેલા કમિશનને લાગુ પડશે—

- (અ) જે કોર્ટો બ્રિટિશ ઇંડિયાની હદની બહાર હોય, અને જે મલીક મુઆઝમના અથવા ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલના હુકમથી રથાપેલી હોય અથવા ચાલુ હોય તે કોર્ટોએ, અથવા
- (બ) બ્રિટિશ ઇંડિયા શિવાયના બ્રિટિશ શહેનશાહાતના કોઇપણ ભાગમાં આવેલી કોર્ટોએ, અથવા
- (ક) મલીક મુઆઝમની સાથે તે વખતે દોસ્તીમાં હોય તેવા કોઇ પરરાબ્યની કોર્ટોએ,

ભાગ ૪ થો.

ખાસ પ્રસંગોની ફરિયાદો વિશે.

સરકારે અથવા સરકારના ઉપર કરવાના અથવા સરકારી અમલદારોએ અથવા

તેમના ઉપર હુદ્દાની રૂચે કરવાની ફરિયાદો વિશે.

૭૯. (૧) સરકારે કરવાની ફરિયાદો હિંદુસ્તાનના સ્ટેટ સેક્રેટરી ઇન કૌન્સિલના નામથી કરવી, અને સરકાર ઉપરની ફરિયાદો હિંદુસ્તાનના સ્ટેટ સેક્રેટરી ઇન કૌન્સિલ ઉપર કરવી.

(૨) આ કલમના કોઇપણ મજકુર ઉપરથી, સને ૧૮૧૩ ના ઇસ્ટ ઇંડિયા કંપનીના આક્ટની ૧૧૧ મી કલમમાં કહેલો અધિકાર ચલાવીને ઑડવોકેટ જનરલે આપવાની કોઇપણ માહિતી મર્યાદિત થાય છે અથવા તેને બીજી રીતે બાધ આવે છે એમ સમજવું નહિ.

૮૦. હિંદુસ્તાનના સ્ટેટ સેક્રેટરી ઇન કૌન્સિલ ઉપર, અથવા કોઇ સરકારી અમલદાર ઉપર તેણે પોતાના હોદ્દાની રૂચે કંઈ કૃત્ય કર્યાનું કહેવાનું હોય તે કૃત્યના સંબંધમાં કોઇપણ જાતની ફરિયાદ કરવી હોય તો, તેને લખેલી નોટીસ આપ્યા પછી લાગલા એ માસ વીતે ત્યાં સુધી ફરિયાદ માંડી શકાશે નહીં, તે નોટીસમાં દાવાનું કારણ, તથા વાદીનું નામ વર્ણન તથા રહેવાનું ઠેકાણું તથા જે દાદ તે માંગતો હોય તે દાદ જણાવવી; અને તે નોટીસ આપવાની તે, સદરહુ સ્ટેટ સેક્રેટરી ઇન કૌન્સિલ ઉપરની હોય તો, સ્થાનિક સરકારના સેક્રેટરીને સ્વાધીન કરવી અથવા તેની આફિસમાં મુકી આવવી, કે તે ડિરિટકટના કલેક્ટરને સ્વાધીન કરવી અથવા તેની આફિસમાં મુકી આવવી; અને જો તે સરકારી અમલદાર ઉપરની હોય તો, તે અમલદારને સ્વાધીન કરવી અથવા તેની આફિસમાં મુકી આવવી; અને તેવી નોટીસ સદરહુ પ્રમાણે કરી છે અથવા મુકેલી છે એ મજકુર ફરિયાદ અરજમાં લખવો જોઇએ.

૮૧. કોઇ સરકારી અમલદારે પોતાના હોદ્દાની રૂચે કંઈ કૃત્ય કર્યાનું કહેવાનું હોય એવા કૃત્યના સંબંધમાં તે અમલદાર ઉપર કોઇપણ ફરિયાદ માંડી હોય તેમાં—

(અ) હુકમનાનું બબલવામાં પ્રતિવાદીને પકડવામાં આવે અથવા તેની મિલકત જપ્ત થાય તે શિવાય બીજી રીતે તે પકડવાને અથવા તેની મિલકત જપ્ત થવાને પાત્ર થશે નહિ, અને

(બ) કોર્ટની એવી ખાત્રી થાય કે, સરકારી કામને હરકત થયા વગર પ્રતિવાદી નોકરી ઉપરથી જોર-હાજર રહી શકતો નથી તો, જાતે હાજર થવાનું કોર્ટે તેને માફ કરવું.

૮૨. (૧) હિંદુસ્તાનના સ્ટેટ સેક્રેટરી ઇન કૌન્સિલ ઉપર અથવા ઉપર કહેલા પ્રકારના કંઈ કૃત્ય સંબંધી સરકારી અમલદાર ઉપર હુકમનાનું થાય તો, કંઈ સુદતમાં તે હુકમનાનું પુરું કરવું એ વાત તે હુકમનામાં દર્શાવવી; અને તે દર્શાવેલી સુદતમાં હુકમનાનું પુરું કરવામાં ન આવે તો, સ્થાનિક સરકારને હુકમ મળવા સાફ તે બાબતનો કોર્ટે રિપોર્ટ કરવો.

(૨) આનું કોઇ હુકમનાનું સદરહુ રિપોર્ટની તારીખથી ત્રણ માસની સુદત સુધીમાં પુરું ન થાય તો, પછી તે બબલવાનો હુકમ કરવો.

પરરાજ્યના લોકો કરે તે ફરિયાદો વિશે, તથા પરદેશી અને દેશી રાજ્યકર્તાઓ કરે તે અથવા તેમના ઉપર થાય તે ફરિયાદો વિશે.

૮૩. (૧) ગવર્નર જનરલ ઇન કૉન્સિલની પરવાનગીથી બ્રિટિશ ઇંડિયામાં રહેતો દુશ્મનીમાં હોય એવો પરરાજ્યનો કોઇ માણસ અને મિત્રાચારીમાં હોય એવો પરરાજ્યનો માણસ, જાણે તે મલીક મુઆઝમની રૈયત હોય તે પ્રમાણે, બ્રિટિશ ઇંડિયાની કોર્ટમાં ફરિયાદ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) દુશ્મનીમાં હોય એવો પરરાજ્યનો કોઇ પણ માણસ એવી પરવાનગી વગર બ્રિટિશ ઇંડિયામાં રહેતો હોય અથવા પારકા દેશમાં રહેતો હોય તેણે એવી કોર્ટમાં ફરિયાદ કરવી નહિ.

પુલાસો.—બ્રેટિશન તથા આયલીડના સંયુક્ત રાજ્ય સાથે જે પરરાજ્ય લડાઇ ચલાવતું હોય તેના મુલકમાં રહેતો હોય, અને તે મુલકમાં વેપાર ધંધો ચલાવવા સાડે મલીક મુઆઝમના એકાદ સેક્રેટરીની સહીનો અથવા હિંદુસ્તાન સરકારના કોઇ સેક્રેટરીની સહીનો પરવાનો લીધા વગર તે દેશમાં વેપાર ધંધો ચલાવતો હોય તે શખસ, પેટા કલમ (૨) નાં કારણે સાડે દુશ્મનીમાં હોય એવો પરરાજ્યનો પારકા દેશમાં રહેનારો શખસ ગણાશે.

૮૪. (૧) પરદેશી રાજ્ય બ્રિટિશ ઇંડિયાની કોર્ટમાં ફરિયાદ કરવાને મુખત્યાર છે; પણ એવું ફરાવ્યું છે કે મલીક મુઆઝમે અથવા ગવર્નર જનરલ ઇન કૉન્સિલે તે રાજ્ય કબુલ કરેલું હોવું જોઇએ.

વળી એવું ફરાવ્યું છે કે એવા પરદેશી રાજ્યના મુખ્યને અથવા એવા રાજ્યના કોઇપણ અમલદારને તેના હુદ્દાની રૂયે પ્રાપ્ત થયેલો ખાનગી દુક અમલમાં લાવવાનો સદરહુ ફરિયાદનો હેતુ હોવો જોઇયે.

(૨) મલીક મુઆઝમે અથવા ગવર્નર જનરલ ઇન કૉન્સિલે પરદેશી રાજ્ય કબુલ કર્યું છે અથવા નથી કર્યું એ વાત દરેક કોર્ટે ન્યાયાધિકારની રૂએ ખ્યાનમાં લેવી જોઇએ.

૮૫. (૧) કોઇ સત્તાધિકારી રાજના અથવા રાજ્ય ચલાવનાર રજવાડાના કહેવાથી અથવા એવા રાજ અથવા રજવાડા તરફથી કામ કરવાને સરકારની નજરમાં યોગ્ય આવે એવા કોઇ પણ શખસના કહેવાથી તેની વતી કોઇ ફરિયાદ ચલાવવા સાડે અથવા તેના જવાબ કરવા સાડે સરકારના હુકમથી મુદ્દામ નીમેલા શખસો કબુલ કરેલા મુખત્યારો ગણાશે, અને આ કાયદા પ્રમાણે હાજર થવાનું, કામ કરવાનું અને અરજી કરવાનું કામ તે રાજની અથવા રજવાડાની વતી તેઓ કરી શકશે; પછી તે રાજ અથવા રજવાડા બ્રિટિશ સરકાર સાથે ગમે તો તાબેદારીની અથવા બીજી રીતની દોસ્તીમાં હોય, અને તે ગમે તો બ્રિટિશ ઇંડિયામાં અથવા તેની બહાર રહેતા હોય.

(૨) આ કલમ પ્રમાણે કરવાની નીમણૂક, કોઇ એક દર્શાવેલી ફરિયાદને માટે અથવા કેટલીક દર્શાવેલી ફરિયાદોને માટે અથવા વખતે વખત સદરહુ રાજ અથવા રજવાડા તરફથી જે ફરિયાદો સામુ ખચાવ કરવો પડે તે સર્વ ફરિયાદોને માટે કરવાનો અધિકાર છે.

(૩) આ કલમ પ્રમાણે નિમાયલો કોઇ શખસ જાણે સદરહુ પ્રકારની ફરિયાદ અથવા ફરિયાદોમાં પોતે જ એક પક્ષકાર હોય તેમ સદરહુ ફરિયાદ અથવા ફરિયાદોમાં હાજર થવા માટે, અરજી કરવા માટે, તથા કામ કરવા માટે બીજા શખસોને અપત્યાર આપવા અથવા નિમવા મુખત્યાર છે.

૮૬. (૧) સદરહુ પ્રકારના કોઇ રાજ અથવા રજવાડા ઉપર અને પરદેશી સંસ્થાના કોઇ એલમી અથવા વકીલ ઉપર કોઇ પણ યોગ્ય હકુમતવાળી કોર્ટમાં હિંદુસ્તાન સરકારના એક સેક્રેટરીની સહીથી ગવર્નર જનરલ ઇન કૉન્સિલની સંમતિનો દાખલો આપી તે ફરિયાદ કરી શકાય પણ એવા સંમતિના દાખલા વગર ફરિયાદ કરી શકાય નહિ.

(૨) સદરહુ સંમતિ કોઇ દર્શાવેલી ફરિયાદ માટે અથવા કેટલીક દર્શાવેલી ફરિયાદો માટે અથવા કોઇ દર્શાવેલા વર્ગ અથવા વર્ગોની સઘળી ફરિયાદો માટે આપી શકાય, અને તે સંમતિમાં કોઇ ફરિયાદ અથવા કોઇ વર્ગની ફરિયાદોના સંબંધમાં સદરહુ રાજ, રજવાડા એલમી અથવા વકીલ ઉપર કઈ કોર્ટમાં ફરિયાદ ચલાવાય, તે નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવે; પણ નિચે પ્રમાણે હકીકત છે એમ સરકારને ન દેખાય તો તે સંમતિ આપવી નહિ, એટલે:—

(અ) તે રાજ, રજવાડા, એલચી અથવા વકીલ ઉપર ફરિયાદ કરવા ઇચ્છનાર શખસ ઉપર તે રાજ, સરદાર, એલચી અથવા વકીલે તે કોર્ટમાં ફરિયાદ માંડી છે, અથવા

(બ) તે કોર્ટની હુકમતની સ્થાનિક હદમાં તે રાજ, રજવાડો, એલચી અથવા વકીલ પોતે અથવા બીજાની મારફતે વેપાર છે. અથવા

(ક) તે રાજ, રજવાડો, એલચી, અથવા વકીલના કબજામાં સદરહુ હદની અંદર આવેલી કોઇ સ્થાવર મિલકત છે અને એવા કબજા સંબંધી અથવા તે મિલકત ઉપર જે નાણાંનો બોજો હોય તે નાણાં સંબંધી તેના ઉપર ફરિયાદ કરવાની છે.

(ગ) તેવા કોઇ રાજ, રજવાડા, એલચી અથવા વકીલને આ કાયદા પ્રમાણે પકડવામાં આવશે નહીં, અને સદરહુ કલ્લા પ્રમાણે દાખલા સુધાની ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલની સંમતિ શિવાય તેવા કોઇપણ રાજની, રજવાડાની, એલચીની, અથવા વકીલની મિલકત ઉપર કોઈ હુકમનામું બજાવવામાં આવશે નહીં.

(૪) ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ ઈડિયા ગેઝીટમાં જાહેર ખબર આપીને તે જાહેર ખબરમાં કહેલા રાજ, રજવાડા, એલચી, અથવા વકીલના સંબંધી જે જે કામો ઉપરની પેટા કલમો પ્રમાણે અનુક્રમે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને તથા હિંદુસ્થાન સરકારના કોઇ એક સેક્રેટરીને સોંપવામાં આવ્યા છે તે તે કામો ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલના નિર્ણયને પાત્ર રહીને કોઇ સ્થાનિક સરકારને તથા તે સરકારના કોઈપણ સેક્રેટરીને કરવાનો અધિકાર આપવાને મુખ્યત્વાર છે.

(૫) સ્થાવર મિલકતના ભાડૂત તરીકે કોઈપણ શખસ, સદરહુ મિલકત જે રાજ, રજવાડા, એલચી અથવા વકીલ પાસેથી તે ધારણ કરતો હશે અથવા ધારણ કરવાનો દાવો કરતો હશે તે રાજ, રજવાડા એલચી અથવા વકીલ ઉપર આ કલમમાં કહેલી છે એવી સંમતિ શિવાય ફરિયાદ કરવાને મુખ્યત્વાર છે.

૮૭. કોઈ સત્તાધિકારી રાજ અથવા રાજ્ય ચલાવનાર રજવાડા પોતાના રાજ્યના નામથી ફરિયાદ કરવાને મુખ્યત્વાર છે અને તેના ઉપરની ફરિયાદ તે નામથી કરવી:

પરંતુ ઉપરની કલમમાં કહેલી સંમતિ આપતી વખતે સદરહુ કોઈપણ રાજ અથવા રજવાડા ઉપર કોઇ એજન્ટના નામથી અથવા બીજા કોઇ નામથી ફરિયાદ કરવી એમ હુકમ કરવા, પ્રસંગ પ્રમાણે, ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ અથવા સ્થાનિક સરકાર મુખ્યત્વાર છે.

ઇન્ટરપ્લીડર (વિરુદ્ધ હુકમોનો નિર્ણય કરવાની તિરાહિત કરે તે ફરિયાદ) વિશે.

૮૮. જ્યારે કોઇ કરજ, પૈસાની રકમ અથવા બીજા જંગમ અથવા સ્થાવર મિલકતમાં જે શખસ ખર્ચ અથવા બોજા શિવાય બીજા કોઈપણ સંબંધ માટે હક કહેતો ન હોય અને જે તે કરજ, પૈસાની રકમ અથવા જંગમ અથવા સ્થાવર મિલકત ખરા હકદારને આપવાને અથવા સ્વાધીન કરવાને તૈયાર હોય, તેની પાસેથી તે કરજ વિગેરે લેવાનો એ અથવા વધારે શખસો એક બીજાને વિરોધ આવે એવી રીતે હક કરતાં હોય ત્યારે તે કરજ, વિગેરે કોને આપવું અથવા સ્વાધીન કરવું એ બાબત અને પોતાને નુકસાન થાય તે લેવા બાબત બંધા હકદાર ઉપર ઇન્ટર પ્લીડરની ફરિયાદ કરવાને તે શખસ મુખ્યત્વાર છે:

પરંતુ જે ફરિયાદમાં બંધા પક્ષકારોના હકોનો ખરોખર રીતે નિર્ણય થઇ શકે તેવી કોઇ ફરિયાદ આણ હોય તો, એવી ઇન્ટર પ્લીડરની કોઈપણ ફરિયાદ કરવી નહીં.

ભાગ ૫ મો.

વિશેષ કામો વિશે.

લવાદી ઉપર સોંપવાનું.

૮૯. (૧) સને ૧૮૯૯ ના હિંદુસ્તાનના લવાદી બાબતના આક્ટ ઉપરથી અથવા વિદ્યમાનમાળે અમલમાં હોય એવા બીજા કોઇ કાયદા ઉપરથી બીજા રીતે હસબું છે તે બાદ કરીને ફરિયાદમાં હુકમ કરીને

અથવા બીજી રીતે, લવાદી ઉપર સોંપવાના સમજા લેખને તથા તે મુજબ ચલાવેલાં સમજાં કામને બીજા પરિશિષ્ટમાં લખેલા ઠરાવો લાગુ પડશે.

(૨) સદરહુ બીજા પરિશિષ્ટના ઠરાવો આ કાયદો શરૂ થયો તે વખતે ચાલુ હોય તે લવાદીને લાગુ પડશે નહિ, પણ આ કાયદો શરૂ થાય તે પહેલાં કરેલા કરાર અથવા લખાણ મુજબની સદરહુ તારીખ પછીની લવાદીને લાગુ પડશે.

વિશેષ હકીકત (કેસ) વિશે.

૯૦. જ્યારે કોઈપણ શખસો કોર્ટના અભિપ્રાય સારે કોઈપણ હકીકત લખવાની લેખી કશુલત કરે ત્યારે કોર્ટ તે હકીકતોનો ઠરાવેલી રીતે ઇન્સાફ કરીને નિર્ણય કરવો.

સાર્વજનિક બાબતો સંબંધી ફરિયાદો વિશે.

૯૧. (૧) લોકાપકારક કૃત્યની બાબતમાં એડવોકેટ જનરલ અથવા જે એ અથવા વધારે શખસોએ એડવોકેટ જનરલની લેખી સંમતી લીધી હોય તે શખસો વિશેષ નુકસાન થયું ન હોય તો પણ, ગાંધીત કરાવવા સારે તથા તાકીદનો હુકમ મળવા સારે અથવા તે કૃત્યની હકીકતને યોગ્ય હોય એવી બીજી દાદ મળવા સારે ફરિયાદ માંડવાને મુખ્યત્વાર છે.

(૨) આ કલમમાંના કોઈપણ ઠરાવ ઉપરથી, ફરિયાદ કરવાનો જે કોઈ હક તે કલમના ઠરાવથી સ્વતંત્ર હશે તે હક મર્યાદિત થાય છે અથવા તેને બીજી રીતે બાધ આવે છે એમ સમજવું નહિ.

૯૨. (૧) ધર્માદાય અથવા ધર્મ સંબંધી સાર્વજનિક કામ સારે સ્પષ્ટ અથવા ગર્ભિતરીતે ઉત્પન્ન થ-એલો કંઈ જુમ્મો (ટ્રસ્ટ) તોડ્યો છે એમ કહેવામાં આવતું હોય ત્યારે, અથવા તેવા કોઈ જુમ્માનો (ટ્રસ્ટનો) વહિવટ કરવા સારે કોર્ટના હુકમથી જરૂર જણાય ત્યારે, એડવોકેટ જનરલ અથવા ટ્રસ્ટમાં જેમનો સંબંધ હોય અને જેમણે એડવોકેટ જનરલની લખેલી સંમતી મેળવી હોય તેવા જે અથવા વધારે શખસો, ટ્રસ્ટનો વિષય બધો અથવા થોડો ઘણો જે અવલ હકુમતની મુખ્ય દિવાની કોર્ટની અથવા આ અર્થે સ્થાનિક સરકારે અધિકાર આપેલી બીજી કોઈપણ હકુમતની સ્થાનિક હદમાં હોય તે મુખ્ય દિવાની કોર્ટમાં અથવા તે બીજી કોર્ટમાં નીચે પ્રમાણેનું હુકમનામું મેળવવા સારે તકરારી અથવા બીજા પ્રકારની ફરિયાદ કરવાને મુખ્યત્વાર છે, એટલે:—

(અ) કોઈપણ ટ્રસ્ટીને કહાડી મુકવાનું;

(બ) એકાદો નવો ટ્રસ્ટી નિમવાનું;

(ક) ટ્રસ્ટીને કોઈપણ મિલકત પ્રાપ્ત થવાનું;

(ડ) હિસાબ તથા ચોક્કસી કરવાનું;

(ઇ) ટ્રસ્ટની મિલકતનો કેટલો હિસ્સો અથવા કેટલો હિત સંબંધ તે ટ્રસ્ટનો અમુક હેતુ પાર પાડવા સારે આપવો તે ઠરાવવાનું;

(ફ) ટ્રસ્ટની બધી મિલકત અથવા તેના કોઈપણ ભાગ બાંહે આપવાનો, વેચવાનો બરાણે મુકવાનો, અથવા બદલવાનો અપ્તવાર આપવાનું;

(ગ) યોજના કરી આપવાનું; અથવા

(હ) કામના સ્વરૂપ પ્રમાણે જોઈએ તેવી જાસ્તી અથવા બીજી કંઈ દાદ આપવાનું.

(૨) સને ૧૮૬૩ ના ધર્મ સંબંધી ટેજુગી બાબતના આક્ટની ૧૪ મી કલમમાં ઠરાવ્યું છે તે બાદ કરીને, પેટા કલમ (૧) માં લખેલી દાદમાંની કોઈપણ દાદ જે ફરીઆદમાં માગી હોય તે ફરીઆદ, સદરહુ પેટા કલમના ઠરાવોને અનુસર્યાં શિવાય બીજી રીતે, તે પેટા કલમમાં લખેલા કોઈપણ ટ્રસ્ટના સંબંધમાં માંગવી નહિ.

૯૩. એડવોકેટ જનરલને કલમો ૯૧ તથા ૯૨ માં જે અપ્તવાર આપેલા છે તે ઇલાકાના મુખ્ય શહેર બહાર સ્થાનિક સરકારની અગાઉથી મંજૂરી લઈને કલેક્ટર પણ ચલાવે, અથવા સ્થાનિક સરકાર આ કામને વારંવાર નીચે તેવો કોઈ અમલદાર ચલાવે.

ભાગ ૬ ઠો.

પુરવણી કામ ચલાવવા વિશે.

૯૪. ન્યાયાના હેતુનો ભંગ ન થાય તે માટે, કોર્ટ, નીચે પ્રમાણે કરવાનું ઠરાવ્યું હોય તો તે પ્રમાણે કરવાને મુખ્યત્વાર છે, એટલે—

(અ) પ્રતિવાદીએ હાજર રહેવા સારૂ જમીન શા માટે ન આપવા તેનું કારણ બતાવવા સારૂ તેને પકડીને કોર્ટમાં લાવવાનું વારંટ કાઢવાને અને જમીન સંબંધી કોષ્ટકપણ હુકમ પ્રમાણે તે ન આલે તો તેને દીવાની તુરંગમાં મોકલવાને;

(બ) પ્રતિવાદીની માલકીની કોષ્ટકપણ મિલકત હાજર કરવાનો જમીન આપવાનું અને તે મિલકત કોર્ટના અખત્યાર હેઠળ મુકવાનું પ્રતિવાદીને ફરમાવવાને અથવા કોષ્ટકપણ મિલકત જમ કરવાનો હુકમ કરવાને;

(ક) થોડા વખત માટેનો તાકીદનો હુકમ કાઢવા અને તે હુકમ પ્રમાણે ચાલવામાં ન આવે તો તે હુકમ તોડનાર શખસને દીવાની તુરંગમાં મોકલવાને અને તેની મિલકત જમ કરીને વેચવાનો હુકમ કરવાને;

(ડ) કોષ્ટકપણ મિલકતનો વસુલદાર (રીસીવર) નીમવાને અને એવા વસુલદારનું કામ તેની મિલકત જમ કરીને તથા વેચીને બજાવવાને;

(ધ) કોર્ટને વાજબી તથા યોગ્ય દેખાય એવા બીજા દરમ્યાનના હુકમ કરવાને.

૯૫. (૧) જે ફરિયાદમાં સદરહુ છેલ્લા કલમની રૂયે કાઢને પકડયો હોય અથવા જમી કરી હોય અથવા થોડા વખત માટેનો તાકીદનો હુકમ આપ્યો હોય તે ફરિયાદમાં,—

(અ) કોર્ટને એવું જણાય કે, તે પકડવાની અથવા જમીની અથવા તાકીદના હુકમની અરજ અપૂર્તાં કારણ ઉપરથી કરવામાં આવી હતી, અથવા;

(બ) વાદીની ફરિયાદ નિષ્ફળ જાય અને કોર્ટને એવું જણાય કે ફરિયાદ કરવાનું વાજબી અથવા સંભવિત કારણ નહોતું,

ત્યારે પ્રતિવાદી કોર્ટને અરજ કરવાને મુખ્યત્વાર છે, અને સદરહુ કોર્ટ એવી અરજ કરવામાં આવે એટલે પકડવાથી અથવા જમીથી પ્રતિવાદીને જે ખરચ અથવા નુકસાન થયું હોય તેના બદલામાં પોતાને યોગ્ય જણાય તેટલી એક હજાર રૂપિયા સુધીની રકમ વાદી પાસેથી પ્રતિવાદીને અપાવવાનો હુકમ કરવાને મુખ્યત્વાર છે.

પરંતુ એવું ઠરાવ્યું છે કે કોર્ટ પોતાની પૈસા સંબંધી હકુમતની હદ કરતાં વધારે રકમ આ કલમ ઉપરથી અપાવવી નહીં.

(૨) આવી કોષ્ટકપણ અરજીનો નીકાલ કરવાનો હુકમ થયા પછી સદરહુ કેદ બાબત અથવા જમી બાબત અથવા તાકીદના હુકમ બાબત નુકસાનીનો બદલો લેવાની કોષ્ટકપણ ફરિયાદ ચાલશે નહીં.

ભાગ ૭ મો.

અપીલો વિષે.

અવલ હુકમનામા ઉપરની અપીલો વિશે.

૯૬. (૧) આ કાયદાના મુખ્ય ભાગમાં અથવા તે તે વખતે અમલમાં હોય તેવા બીજા કોષ્ટક કાયદામાં બીજી રીતે સ્પષ્ટપણે ઠરાવ્યું ન હોય તો, અવલ હકુમતવાળી કોર્ટોના ઠરાવો ઉપર અપીલો સાંભળવાને જે કોર્ટોને અખત્યાર છે તે કોર્ટોમાં, એવી અવલ હકુમત ચલાવનારી કોર્ટોના હુકમનામાં ઉપર અપીલ ચાલશે.

(૨) એક તરફી થયેલા અવલ હુકમનામા ઉપર અપીલ ચાલી શકશે.

(૩) જે હુકમનામું કોર્ટ પક્ષકારોની સંમતિથી કર્યું હશે તે ઉપર અપીલ ચાલશે નહિ.

૯૭. આ કાયદો શરૂ થયાની તારીખ પછી કરેલા પ્રાથમિક હુકમનામાથી જેને તુકસાન થયું હોય એવો કોઇ પક્ષકાર એવા હુકમનામા ઉપર અપીલ ન કરે ત્યારે, આખરના હુકમનામા ઉપર જે કોઇપણ અપીલ થાય તેમાં એવા પ્રાથમિક હુકમનામાના વાળખીપણા બાબત તે તકરાર લઇ શકશે નહિ.

૯૮. (૧) બે અથવા વધારે જડજોની બેન્ચ અપીલ સાંભળી હોય ત્યારે, તે જડજોના અભિપ્રાય પ્રમાણે અથવા તે જડજો પૈકી વધારે જણના અહુમત થાય તો તે અહુમત પ્રમાણે અપીલનો નિકાલ કરવો.

(૨) જે હુકમનામા ઉપર અપીલ થઇ હોય તે હુકમનામામાં ફેરફાર કરવાના અથવા તે રદ કરવાના ફેસલા સાથે તેવા અહુ મત મળતા ન આવે ત્યારે, તે હુકમનામું કાયમ રાખવું.

પરંતુ જે કોર્ટમાં બે કરતાં વધારે જડજો હોય તે કોર્ટના બે જડજોની અપીલ સાંભળનારી બેન્ચ મળેલી હોય અને સભામાં બેઠલા જડજોનો કાયદાના મુદ્દાની બાબતમાં જુદે જુદા અભિપ્રાય થાય, ત્યારે કાયદાના જે મુદ્દાની બાબતમાં તેઓનો મતભેદ હોય તે મુદ્દો તેમણે લખી રાખવો અને પછી તેજ મુદ્દા ઉપર બીજા જડજોમાંના એક અથવા વધારે જડજો આગળ અપીલની સુનાવણી થવી જોઇએ, અને તે અપીલ જે જડજોએ પ્રથમ સાંભળી હોય તેમના સુદ્ધાં તે અપીલની સુનાવણી જેટલા જડજોએ કરી હોય તેમના અહુમત (થાય તો તે) પ્રમાણે તે મુદ્દાનો નિકાલ કરવો.

૯૯. મુકદ્દમાનાં ગુણદોષને અથવા કોર્ટની હકુમતને બાધ ન આવે એવી રીતે ફરિયાદમાં ખોટા પક્ષકારો જોડાયા હોય અથવા દાવાનાં કારણ ખોટાં જોડાયાં હોય, અથવા તેમાં ચાલેલા કામમાં કંઈ ભુલ અથવા ખામી હોય, અથવા તેમાં કંઈ ગેરરીતિ કામ થયું હોય, કંઈ લાગતું વળગતું ન હોય તો, તે સમગ્ર ઉપરથી અપીલમાં કોઇપણ હુકમનામું રદ કરવું નહીં, અથવા તેમાં કંઈ મહત્વનો ફેરફાર કરવો નહીં અથવા કોઇ કામ પાછું મોકલવું નહીં.

અપીલમાંનાં હુકમનામા ઉપરની અપીલો વિશે.

૧૦૦. (૧) આ કાયદાના સુખ્ય લાગમાં અથવા વિષમાનકાળે અમલમાં હોય એવા બીજા કોઇ કાયદામાં બીજી રીતે ખાસ ફરોચ્છ ન હોય તો, હૈ કોર્ટના તાબાની કોઇ કોર્ટ અપીલમાં કરેલાં સઘળાં હુકમનામાં ઉપર નીચેનાં કારણો પૈકી કોઇપણ કારણને લીધે તે હૈ કોર્ટને અપીલ ચાલશે, તે કારણ એ કે—

(અ) કોઇ કાયદાથી અથવા જે રિવાજ કાયદા જેટલો બળવાન હોય તે રિવાજથી ફેસલો ઉલટો હોય;

(બ) કાયદાના અથવા જે રિવાજ કાયદા જેટલો બળવાન હોય તે રિવાજના કોઇઅગત્યના મુદ્દાનો ફેસલામાં નિર્ણય કર્યો ન હોય;

(ક) આ કાયદામાં અથવા વિષમાનકાળે અમલમાં હોય એવા બીજા કોઇ કાયદામાં કામ આવવાની જે રીત કહેલી છે તે રીતમાં એવી મોટી ભુલ અથવા ખામી રહી હોય, કે જેથી ગુણદોષ ઉપર મુકદ્દમાનો ફેસલો આપવામાં વખતે ભુલ અથવા ખામી રહી હોય.

(૨) અપીલમાં કરેલા એક તરફી હુકમનામા ઉપર આ કલમની રૂએ અપીલ ચાલી શકશે.

૧૦૧. કલમ ૧૦૦ માં ફરોચ્છ છે તે શિવાયનાં બીજાં કારણસર બીજી અપીલ ચાલશે નહીં.

૧૦૨. સ્પેશિયલ કોર્ટો જેનો ઇનસાફ કરી શકે એવા પ્રકારની કોઇપણ ફરિયાદમાં, અસલ ફરિયાદના વિષયની રકમ અથવા કિંમત પાંચસો રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે બીજી અપીલ ચાલશે નહિ.

૧૦૩. કોઇપણ બીજી અપીલમાં હૈ કોર્ટ, દફતરમાંનો પુરાવો પુરતો હોય તો, એવી અપીલના નિકાલ માટે હકીકતના જે મુદ્દાનો નિર્ણય કરવાની જરૂર હોય પણ જેનો નિચલી અપીલ કોર્ટ નિર્ણય કર્યો નહિ હોય તે મુદ્દાનો નિર્ણય કરવાને મુખત્યાર છે.

હુકમો ઉપરની અપીલો વિશે.

૧૦૪. (૧) નીચેના હુકમો ઉપર અપીલ ચાલશે, અને આ કાયદાના સુખ્ય લાગમાં અને વિષમાનકાળે અમલમાં હોય એવા બીજા કોઇ કાયદામાં સ્પષ્ટ રીતે બીજી રીતે ફરોચ્છ હોય તે શિવાયને પ્રસંગે બીજા કોઇ પણ હુકમો ઉપર અપીલ ચાલશે નહીં, એટલે—

(અ) લવાદી રદ કરવાના હુકમ ઉપર, જ્યારે લવાદાનો નિવાડો કોર્ટ આપેલી મદદમાં પુરો થયો ન હોય ત્યારે;

- (બ) રોશિયલ કેસના નમુના પ્રમાણે લખી મોકલેલા લવાદના નિવાડા ઉપર કરેલા હુકમ ઉપર;
 (ક) લવાદના નિવાડામાં ફેરફાર અથવા દુરસ્તી કરવા વિશેના હુકમ ઉપર;
 (ડ) લવાદી ઉપર સોંપવાની કબુલત શાઇલ કરવાના અથવા ફાઇલ ન કરવાના હુકમ ઉપર;
 (ધ) લવાદી ઉપર સોંપવાની કબુલત થઇ હોય ત્યારે ફરિયાદ બંધ પાડવાના અથવા બંધ પાડ્યાની ના કહેવાના હુકમ ઉપર;

(ફ) કોર્ટ વચ્ચેમાં પડ્યા શિવાય થયેલો લવાદીમાં કરેલો નિવાડા શાઇલ કરવાના અથવા ફાઇલ કરવાની ના કહેવાના હુકમ ઉપર;

(ગ) કલમ ૯૫ ની રૂયે કરેલા હુકમ ઉપર;

(ઘ) દંડ કરવાના અથવા કોઇ પણ શખસને હુકમનામાની બળવણીમાં પકડવાનું અથવા દિવાની તુરંગમાં રાખવાનું હોય તે શિવાય બીજા પ્રસંગે તે શખસને પકડવાનું અથવા તુરંગમાં રાખવાનું ફરમાવવાના આ કાયદાના કોઇપણ ડરાવ પ્રમાણે કરેલા હુકમ ઉપર;

(આઇ) કાનુનો પ્રમાણે કરેલા જે હુકમ ઉપર અપિલ ચાલશે એવું સદરહુ કાનુનોમાં સ્પષ્ટ રીતે ઠરાવ્યું હોય તે હુકમ ઉપર;

(૨) આ કલમ પ્રમાણે અપીલમાં થએલા કોઇપણ હુકમ ઉપર અપીલ ચાલશે નહીં.

૧૦૫. (૧) બીજી રીતે ખાસ ઠરાવ્યું હોય તે શિવાય, કોઇ કોર્ટે પોતાની અવલ હકુમત કિંવા અપીલ હકુમત ચલાવતાં કરેલા કોઇ હુકમ ઉપર અપીલ ચાલશે નહીં; પરંતુ કોઇ હુકમનામા ઉપર અપીલ થઈ હોય ત્યારે, તેવા કોઇ હુકમમાં કંઇ ભુલ, ખામી, કે ગેરશિસ્તપણું હોવાને લીધે મુકદ્દમાના ફેસલામાં કંઇ કમી જનરતી થતું હોય તો અપીલની યાદીમાં દરકત લેવાના એક કારણ તરીકે તે ભુલ, ખામી કે ગેરશિસ્તપણું લખવાને હરકત નથી.

(૨) પેટા કલમ (૧) માં ગમે તે ડરાવ હોય તો પણ, આ કાયદાની શરૂઆત પછી કરેલા પાછા મોકલવાના જે ડરાવ ઉપર અપીલ ચાલતી હોય તે ડરાવથી નારાજ થયેલો કોઇપણ પક્ષકાર તે ઉપર અપીલ ન કરે ત્યારે, તેના વાળખીપણા વિશે તેનાથી ત્યાર પછી કોઇપણ તકરાર લેવાશે નહીં.

૧૦૬. કોઇપણ હુકમ ઉપર અપીલ ચાલતી હોય ત્યારે તે અપીલ, જે ફરિયાદના સંબંધમાં તે હુકમ થયો હોય તે ફરિયાદના હુકમનામા ઉપર જે કોર્ટને અપીલ ચાલે તે કોર્ટને, અથવા (હે કોર્ટ શિવાયની) કોઇ કોર્ટ અપીલ હકુમત ચલાવતાં તેવો હુકમ કર્યો હોય ત્યારે હે કોર્ટને ચાલશે.

અપીલ સંબંધી સામાન્ય ડરાવ.

૧૦૭. (૧) અપીલ કોર્ટને ડરાવવામાં આવે તે શરતોને તથા બેલીને પાત્ર—

(અ) મુકદ્દમાનો આખરનો નિકાલ કરવાનો,

(બ) મુકદ્દમો પાછો મોકલવાનો,

(ક) મુદ્દા કાઢીને તે ઇનસાફ થવા સાફ મોકલવાનો,

(ડ) વધારે પુરાવો લેવાનો અથવા એવો પુરાવો લેવાનું ફરમાવવાનો, અધિકાર છે.

(૨) ઉપર કહ્યા પ્રમાણે પાત્ર રહીને અપીલ કોર્ટને અવલ હકુમતવાળી કોર્ટમાં માંડેલી ફરિયાદો સંબંધી તે કોર્ટને આ કાયદા ઉપરથી જે અખ્યાર આપ્યા છે તથા તે કોર્ટને જે કામ સોંપ્યા છે તેજ અખ્યાર છે, અને તેને બનશે તેટલે મુધી તેજ કામો કરવાં પડશે.

૧૦૮. અસલ હુકમનામાં ઉપરની અપીલ સંબંધી આ બામના ડરાવ બનતાં મુધી જે અપીલો—

(અ) અપીલનાં હુકમનામાં ઉપર હોય, અને

(બ) આ કાયદાની રૂયે અથવા બીજા જે કોઇપણ વિશેષ અથવા સ્થાનિક કાયદામાં કામ ચલાવવાની બીજી રીત ડરાવી ન હોય તેની રૂયે કરેલા હુકમ ઉપર હોય; તે અપીલોને લાયુ પડશે.

કિંગ ઇન કૌન્સિલને અપીલો.

૧૦૯. બ્રિટિશ ઇન્ડિયાની કોર્ટો ઉપર અપીલ કરવા બાબત મલીક મુઆઝમ ઇન કૌન્સિલ વખતે વખતે

જે નિયમો કરે તેમને અનુસરીને તથા આ આકટના આગળ લખેલા ઠરાવોને અનુસરીને, નીચે લખેલાં હુકમનામાં અથવા હુકમ ઉપર, એટલે—

(અ) હૈ કોર્ટ અથવા અપીલ લેવાની આખરની હુકમતવાળી બીજી કોર્ટ અપીલમાં કરેલા દરેક હુકમનામાં અથવા આખરના હુકમ ઉપર,

(બ) હૈ કોર્ટ અવલ દિવાની હુકમત ચલાવીને કરેલા દરેક હુકમનામાં અથવા આખરના હુકમ ઉપર; અને
(ક) મલીક મુઆઝમ ઇન કૌન્સિલને અપીલ કરવા લાયક કામ છે એવું સરટિફિકેટ આમાં હવે પછી ઠરાવ કર્યા છે તે પ્રમાણે મળ્યું હોય ત્યારે તે કામના દરેક હુકમનામાં અથવા હુકમ ઉપર,

મલીક મુઆઝમ ઇન કૌન્સિલને અપીલ ચાલશે.

૧૧૦. (૧) કલમ ૧૦૯ ની રકમો (અ) તથા (બ) માં કહેલા દરેક સુદહમાં અવલ કોર્ટમાં કરેલી ફરિયાદના વિષયની રકમ અથવા કિંમત દસ હજાર રૂપિયા અથવા તે કરતાં વધારે હોવી જોઈએ, અને મલીક મુઆઝમ ઇન કૌન્સિલમાં કરવાની અપીલમાં જે તકરારી વિષય હોય તેના વિષયની રકમ અથવા કિંમત પણ તેજ રકમ જેટલી અથવા તેથી વધારે હોવી જોઈએ,

અથવા તેટલી રકમની કે કિંમતની મિલકતનો અથવા મિલકત સંબંધી કંઈ દાવો અથવા તકરાર હુકમનામાં અથવા આખરના હુકમમાં સ્પષ્ટ રીતે કે ગર્ભિતરીતે હોવાં જોઈએ;

અને જે હુકમનામાં ઉપર અથવા આખરના હુકમ ઉપર અપીલ કરવામાં આવે તે હુકમનામાં અથવા હુકમમાં તે હુકમનાયું અથવા હુકમ કરનારી કોર્ટના તરત નીચલી કોર્ટનો ઠરાવ આદાલ રાખ્યો હોય ત્યારે, અપીલ કરવામાં કાયદાની કંઈ સંગીન તકરાર આવવી જોઈએ.

૧૧૧. કલમ ૧૦૯ માં ગમે તે કહેલું હોય તે છતાં—

(અ) સન ૧૮૬૧ ના હિંદુસ્તાનના હૈ કોર્ટ બાબતના આકટ પ્રમાણે સ્થપાયેલી હૈ કોર્ટના એક જડજો કરેલા અથવા ડિવિઝન કોર્ટના એક જડજો કરેલા હુકમનામાં ઉપર અથવા હુકમ ઉપર, અથવા તે હૈ કોર્ટના બે કે વધારે જડજોએ હુકમનાયું અથવા હુકમ કર્યો હોય અથવા એરી હૈ કોર્ટના બે કે વધારે જડજો મળીને થયેલી ડિવિઝન કોર્ટના બે કે વધારે જડજોએ હુકમનાયું અથવા હુકમ કર્યો હોય અને તે જડજોની સરખી સંખ્યાના બે પક્ષ થયા હોય તથા ઉભય પક્ષમાં જુદા મત પડ્યા હોય અને તે સંખ્યા હૈ કોર્ટના તે વખતના જડજોની સંખ્યાના અડધ કરતાં વધી ન હોય ત્યારે તે બે અથવા વધારે જડજોએ કરેલા હુકમનામાં અથવા હુકમ ઉપર, અથવા

(બ) કલમ ૧૦૨ પ્રમાણે જે કોર્ટપણ હુકમનામાં ઉપર બીજી અપીલ ચાલતી ન હોય તેના ઉપર, મલીક મુઆઝમ ઇન કૌન્સિલને અપીલ ચાલશે નહીં.

૧૧૨. (૧) આ કાયદામાં કહેલી કોઈ વાતથી એમ સમજવું નહીં કે:—

(અ) મલીક મુઆઝમ ઇન કૌન્સિલને કરેલી અપીલો દાખલ કરવાના અથવા નામંજૂર કરવાના અથવા બીજી કોર્ટપણ રીતે કામ કરવાના સંબંધમાં મલીક મુઆઝમની મરજીમાં આવે તે પ્રમાણે સંપૂર્ણ રીતે અને પ્રતિબંધ રહિત ચાલવાના અધિકારને હરકત થાય છે; અથવા

(બ) મલિક મુઆઝમ ઇન કૌન્સિલને અપીલો આપવા વિશે, અથવા પ્રીવિડેન્સિલની ન્યુડિસિયલ કમિટીની રૂબરૂ તે અપીલો ચલાવવા વિશે તે ન્યુડિસિયલ કમિટીએ જે કંઈ નિયમો કર્યા હશે અને જે વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હશે તેમાં કંઈ કમી જરૂરી થાય છે.

(૨) આમાં લખેલી કંઈ વાત ફેજદારી અથવા આડમીરદદી અથવા વાઇસ આડમીરદદીની હુકમતની આખતને લાગુ પડતી નથી અથવા પ્રાઇઝ કોર્ટના કંઈ હુકમો અથવા હુકમનામાં ઉપર અપીલો થાય તેને લાગુ પડતી નથી એમ સમજવું.

ભાગ ૮ મો.

હકીકત લખી મોકલવા વિશે, ફરી તપાસ વિશે તથા તપાસણી વિશે.

૧૧૩. હસવવામાં આવે તેવી શરતો તથા મર્યાદાને પાત્ર, કોઇપણ કોર્ટ કોઇ મુકદ્દમાની હકીકત લખી કાઢીને તે હાઇકોર્ટના અભિપ્રાય સાથે મોકલવાને મુજ્બાર છે, અને તે હાઇકોર્ટ પોતાનો યોગ્ય લાગે તેવો હુકમ કરવાને મુજ્બાર છે.

૧૧૪. ઉપર કહ્યા પ્રમાણે પાત્ર રહીને, કોઇપણ શખસની નજરમાં એમ આવે કે:—

(અ) જે હુકમનામાં અથવા હુકમ ઉપર આ કાયદાની રૂએ અપીલ ચાલતી હોય પણ તેવી અપીલ ન કરી હોય તે હુકમ અથવા હુકમનામાંથી,

(બ) જેના ઉપર આ કાયદાની રૂએ અપીલ ન ચાલતી હોય તેના હુકમનામાં અથવા હુકમથી, અથવા

(ક) સ્માલક્ષણ કોર્ટ અભિપ્રાય સાથે લખી મોકલેલી હકીકત ઉપરથી કરેલા ફેસલાથી,

મને ખરેખર ઈન્સાફ મળ્યો નથી, તે શખસ જે કોર્ટ તે હુકમનામું કે હુકમ કરેલા હોય તેને તેની ફરી તપાસને વાસ્તે અરજ કરવાને મુજ્બાર છે, અને તે કોર્ટ તે બાબત પોતાને યોગ્ય લાગે તેવો હુકમ કરવાને મુજ્બાર છે.

૧૧૫. હાઇકોર્ટના તાબાની કોઇપણ કોર્ટ જે કોઇપણ ફરિયાદ અથવા કામનો ફેસલો કર્યો હોય અને જેના ઉપર અપીલ ચાલતી ન હોય તે ફરિયાદ અથવા કામના કાગળ, તે હાઇકોર્ટ મંગાવવાને મુજ્બાર છે, અને જે—

(અ) એવી તાબાની કોર્ટને કાયદા પ્રમાણે જે હકુમત મળી ન હતી તે હકુમત વાપરી છે એમ દેખાય તો, અથવા

(બ) એવી રીતે જે હકુમત મળી હોય તે એવી તાબાની કોર્ટ વાપરી નથી એમ દેખાય તો, અથવા

(ક) એવી તાબાની કોર્ટ પોતાની હકુમત વાપરવામાં ખેરકાયદાસર અથવા બારે અનિયમિત રીતે કામ કર્યું છે એમ દેખાય તો,

સદરફ કોર્ટ તે મુકદ્દમામાં પોતાને યોગ્ય દેખાય એવો હુકમ કરવાને મુજ્બાર છે.

ભાગ ૯ મો.

સનંદી હાઇકોર્ટો વિશે વિશેષ ઠરાવ.

૧૧૬. સન ૧૮૬૧ ના હિંદુસ્તાનના હાઇકોર્ટો બાબતના આક્ટ પ્રમાણે જે હાઇકોર્ટો સ્થપાઇ હોય અને જે હવે પછી સ્થપાય તેમનેજ માત્ર આ ભાગ લાગુ પડે છે.

૧૧૭. આ ભાગમાં અથવા ૧૦ મા ભાગમાં અથવા કાનુનોમાં ઠરાવ્યું છે તે શિવાયને પ્રસંગે, આ કાયદાના ઠરાવો સદરફ હાઇકોર્ટોને લાગુ પડે છે એમ સમજવું.

૧૧૮. જ્યારે એવી કોઇપણ હાઇકોર્ટ પોતાની અવલ દિવાની હકુમત ચલાવીને કરેલું હુકમનામું, ફરિયાદમાં થએલા ખરચની આકારણી કરીને આંકડો નક્કી કર્યા પહેલાં, બળવવું જરૂર છે એમ તેની નજરમાં આવે ત્યારે એવો હુકમ કરવાને તે મુજ્બાર છે કે ખરચ શિવાયનું બાકીનું હુકમનામું લાગલુંજ બળવવું; અને ખરચ પુરતું હુકમનામું, ખરચનો આંકડો આકાર કરીને નક્કી થતાંજ બળવવું.

૧૧૯. આ કાયદામાં કહેલી કોઇ વાતથી, કોર્ટ પોતાની અવલ દિવાની હકુમત ચલાવતી હોય ત્યારે ત્યાં બાબત કરવાનો અથવા સાક્ષી તપાસવાનો અપ્ત્સાર પોતાની સનંદથી મળેલો અધિકાર ચલાવીને કોર્ટ જે શખસને આપ્યો હોય તે શિવાયના કોઇ શખસને બીજા શખસની વતી કોર્ટમાં બાબત કરવાનો અથવા સાક્ષી

તપાસવાનો અપ્પ્યાર મળે છે એમ, અથવા આડવોકેટ, વકીલ અને અટર્ની વિશે નિયમ કરવાની હાઇકોર્ટને જે સત્તા છે તે સત્તામાં ઓછું વર્તુ થાય છે એમ સમજવું નહીં.

૧૨૦. (૧) હાઇકોર્ટને પોતાની અવલ દિવાની હકુમત ચલાવતાં આ કાયદાના નીચેના ઠરાવો લાગુ પડશે નહીં એમ સમજવું, તે એ કે—કલમો ૧૬, ૧૭, તથા ૨૦.

(૨) હાઇકોર્ટ નાદારી કોર્ટ તરીકે હકુમત ચલાવતી હોય ત્યારે એવી હાઇકોર્ટના કોષ્ટકો જડજને આ કાયદાની કંઈ વાત લાગુ પડશે નહીં એમ સમજવું.

ભાગ ૧૦ મા.

કાનુનો વિશે.

૧૨૧. પહેલા પરિશિષ્ટમાંની કાનુનો આ ભાગના ઠરાવોને અનુસરીને રદ કરવામાં અથવા બદલવામાં ન આવે ત્યાં સુધી, જાણે તે આ કાયદાના મુખ્ય ભાગમાં સામેલ હોય તેવી રીતે તેમનો અમલ ચાલશે.

૧૨૨. સને ૧૮૬૧ ના હિંદુસ્તાનના હાઇકોર્ટો બાબતના આક્ટની રૂયે સ્થાપાયેલી હાઇકોર્ટો તથા પંચાયત અને દક્ષિણ પ્રદેશની ચીફ કોર્ટો, ખુદ પોતાનું કામ ચલાવવાની રીત બાબત તથા પોતાની દેખરેખ હેઠળ દિવાની કોર્ટોનું કામ ચલાવવાની રીત સંબંધી કાનુનો વખતો વખત, પ્રથમ છાપી પ્રસિદ્ધ કરીને, કરવાને, અને એવી કાનુનોની રૂયે, પહેલા પરિશિષ્ટમાંની સઘળી અથવા કોષ્ટકો કાનુન રદ કરવાને, બદલવાને અથવા તેમાં વધારો કરવાને મુખ્યાર છે.

૧૨૩. (૧) કલકત્તા, મદ્રાસ, મુંબઈ, અલાહાબાદ, લાહોર તથા રંગુન શહેરમાં એક કમિટી નીમવી અને આ કમિટીને કાનુન કરનારી કમિટી કહેવી.

(૨) એવી દરેક કમિટીમાં નીચેના સખસો હોવા જોઈયે, એટલે:—

(અ) જે શહેરમાં એવી કમિટી નીમી હોય તે શહેરમાં સ્થાયેલી હૈ કોર્ટના ત્રણ જડજને; આમાંના નિમ્ન એક જડજને ડિસ્ટ્રિક્ટ જડજ તરીકે અથવા (પંચાયત અથવા પ્રદેશમાં) ડિવિઝનલ જડજ તરીકે ત્રણ વર્ષ સુધી કામ કરેલું હોવું જોઈયે.

(બ) તે કોર્ટમાં કામ કરનારો એક બેરિસ્ટર,

(ક) તે કોર્ટમાં યાદીમાં નામ દાખલ થયેલો (બેરિસ્ટર ન હોય એવો) એક એડવોકેટ અથવા વકીલ અથવા પ્લીડર;

(ડ) તે હાઇ કોર્ટના તાબામાંની એકાદી દિવાની કોર્ટનો એક જડજ, અને

(ધ) કલકત્તા, મદ્રાસ તથા મુંબઈ શહેરમાં એક અટર્ની.

(૩) એવી દરેક કમિટીના મેમ્બરોની નીમણૂક ચીફ જસ્ટીસે અથવા ચીફ જડજ કરવી, અને તેણે તે મેમ્બરોમાંના એકને પ્રેસિડન્ટ નીમવો.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે જે સદરહુ ચીફ જસ્ટીસ અથવા ચીફ જડજ એવી કમિટીનો પોતાનો મેમ્બર નીમે તો મેમ્બર તરીકે નીમાયલા બીજા જડજને બેજ હોવા જોઈયે, અને એવો ચીફ જસ્ટીસ અથવા ચીફ જડજ તે કમિટીનો પ્રેસિડન્ટ હોવો જોઈયે.

(૪) એવી કોષ્ટકો કમિટીના દરેક મેમ્બરે ચીફ જસ્ટીસ અથવા ચીફ જડજ આ અર્થે ઠરાવે તેટલી મુદત સુધી હુદો ધારણ કરવો અને જ્યારે કોષ્ટકો મેમ્બર હુદો છોડી જાય, રાજીનામું આપે, મરણ પામે અથવા જે પ્રાંતમાં તે કમિટી નીમાઈ હોય તે પ્રાંતમાં રહેતો બંધ પડે અથવા એવી કમિટીના મેમ્બર તરીકે કામ કરવાને અશક્ત થાય ત્યારે, સદરહુ ચીફ જસ્ટીસ અથવા ચીફ જડજ બીજા કોષ્ટક સખસને તેની જગ્યાએ મેમ્બર નીમવાને મુખ્યાર છે.

(૫) એવી દરેક કમિટીનો એક સેક્રેટરી હોવો જોઈયે, અને તેની નિમણૂક ચીફ જસ્ટીસે અથવા ચીફ

જડવે કરવી, અને, પ્રસંગ પ્રમાણે, ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલ અથવા સ્થાનિક સરકાર આ અર્થે હરાવે તે મહેનતાણું તેને મળવું જોઈએ.

૧૨૪. પહેલા પરિશિષ્ટમાંની કાનુનો રદ કરવા બાબતની, અથવા તેમાં ફેરફાર અથવા વધારો કરવા બાબતની અથવા નવી કાનુનો કરવા બાબતની કોઈપણ દરખાસ્ત બાબત દરેક કાનુન કરનારી કમિટીએ, એવી કમિટી જે શહેરમાં નીમાઈ હોય તે શહેરમાં સ્થાપવામાં આવેલી હાઈ કોર્ટને રિપોર્ટ કરવો, અને ૧૨૨ માં કલમ પ્રમાણે કોઈપણ કાનુનો કરતાં પહેલાં સદરહુ હાઈ કોર્ટ એવા રિપોર્ટ ઉપર વિચાર કરવો.

૧૨૫. ૧૨૨. માં કલમમાં નિર્દિષ્ટ કરેલી હાઈ કોર્ટ શિવાયની હાઈ કોર્ટ, તે કલમની રૂપે આપેલા અધિકાર ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ હરાવે તેવી રીતે તથા તેવી શરતોને પાત્ર, ચલાવવાને મુખ્યત્વાર છે:

પણ એવું હરાવ્યું છે કે એવી કોઈપણ હાઈ કોર્ટ, બીજી કોઈપણ હાઈ કોર્ટ કરેલી કાનુનો પોતાની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં પ્રથમ છાપી પ્રસિદ્ધ કરીને લાગુ કરવાને મુખ્યત્વાર છે.

૧૨૬. ઉપરના હરાવોની રૂપે કરેલી કાનુનો પ્રથમ નીચે લખેલા અધિકારીઓએ મંજૂર કરવી જોઈએ એટલે:

(અ) સને ૧૮૬૧ ના હિંદુસ્તાનના હાઈ કોર્ટ બાબતના આક્ટની રૂપે સ્થાપાયેલી એકાદી હાઈ કોર્ટ એવી કાનુન કરી હોય તો, સદરહુ આક્ટની ૧૫ માં કલમ મુજબ કરેલી કાનુનના સંબંધમાં સદરહુ કલમ પ્રમાણે જે અધિકારીની મંજૂરી જોઈએ છે તે અધિકારીએ;

(બ) બીજી કોઈપણ કોર્ટ એવી કાનુન કરી હોય તો, સ્થાનિક સરકારે, મંજૂર કરવી જોઈએ.

૧૨૭. ઉપરના હરાવો પ્રમાણે કરેલી તથા મંજૂર કરેલી કાનુનો, પ્રસંગ પ્રમાણે ઈંડિયા ગેઝીટમાં અથવા સ્થાનિક સરકારી ગેઝીટમાં પ્રસિદ્ધ કરવી જોઈએ, અને તે એવી રીતે પ્રસિદ્ધ કર્યાંની તારીખથી અથવા બીજી જે કોઈપણ તારીખ નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવે તે તારીખથી તે કાનુનો જે હાઈ કોર્ટ કરી હોય તે હાઈ કોર્ટની હકુમતની હદમાં તેમજ અમલ જણે તે પહેલાં પરિશિષ્ટમાં સમાયેલી હોય તે પ્રમાણે થશે.

૧૨૮. (૧) એવી કાનુનો આ કાયદાના મુખ્ય ભાગના હરાવોથી વિરુદ્ધ હોવી ન જોઈએ, પણ તે હરાવોને પાત્ર, તે કાનુનોમાં, દિવાની કોર્ટમાં કામ ચલાવવાની રીત સંબંધી કોઈપણ બાબતો વિશે હરાવ કરી શકાય.

(૨) વિશેષ રીતે, અને પેટા કલમ (૧) ની રૂપે આપેલા કોઈપણ સામાન્ય અધિકારને બાંધ ન આવે તે રીતે, સદરહુ કાનુનોમાં નીચેની સંખ્યા અથવા કોઈપણ બાબતો માટે હરાવ કરી શકાય, એટલે:—

(અ) સમન, નોટીસ તથા બીજી પ્રોસેસ ટપાલ મારફત અથવા બીજી રીતે સામાન્યતઃ અથવા કોઈપણ નિર્દિષ્ટ પ્રદેશમાં બળવવા બાબત તથા તેવી બળવણીના પુરાવા બાબત;

(બ) જીવતાં જનાવર તથા બીજી જંગમ મિલકત જમીનમાં હોય ત્યારે તે રાખવા બાબતના તથા તેમની રખેવાલી બાબત, એવી રાખણ તથા રખેવાલી માટે લેવાની રી બાબત, એવાં જનાવર તથા મિલકતના વેચાણ બાબત તથા એવા વેચાણના ઉત્પન્ન બાબત;

(ક) વિરુદ્ધ હક તરીકે કરેલી ફરિયાદોમાં કામ ચલાવવાની રીત બાબત અને હકુમતનાં કારણ સાર એવી ફરિયાદોની કિંમત આંકવા બાબત;

(ડ) કરજ જમ કરીને વેચવાને બદલે અથવા તે ઉપરાંત કરેલા ગારનીથી સંબંધી તથા બોળે નાંખવા સંબંધી હકુમતમાં કામ કેવી રીતે ચલાવવું તે બાબત;

(ધ) ફરિયાદમાં પક્ષકાર હોય કે ન હોય એવા કોઈપણ સંખસ ઉપર ફાળા માટે અથવા હમી માટે પ્રતિવાદી દાવો કરે ત્યારે, કામ ચલાવવાની રીત બાબત;

(હ) નીચે લખેલી ફરિયાદોમાં સંક્ષિપ્ત રીતે કામ ચલાવવા બાબત; એટલે:—

(૧) રપટ અથવા ગંભિર કરાર ઉપરથી; અથવા વસુલ કરવાની રકમ ચોક્કસ નથી કરેલી રકમ હોય અથવા દંડ શિવાયનું કરજ હોય ત્યારે એકાદ કાયદા ઉપરથી; અથવા મુખ્ય ઉપરનો દાવો એકાદ કરજના અથવા તોડોડ કરેલા માંજણના સંબંધમાં હોય ત્યારે હમી ખત ઉપરથી; અથવા ટ્રસ્ટ ઉપરથી; ઉત્પન્ન જનાર જે કરજ અથવા પૈસાની હરાવેલી રકમ પ્રતિવાદી પાસેથી લેણી નીકળે તે કરજ અથવા રકમ બાબત મુદ્દા અથવા વગર બાબતે માત્ર વસુલ કરવા સાર વાદોએ જે ફરિયાદમાં માંજણું કર્યું હોય તેવી ફરિયાદોમાં અથવા

(૨) જે ખેડુત (ગણોતીઆ) ની મુદત ખાદાસ થઈ ગઈ હોય અથવા છોડી દેવાની નોટીસ ઉપરથી ચોખ્ખી રીતે પુરી થઈ હોય અથવા ગણોત ન આપ્યાને લીધે જમ થવાને પાત્ર થઈ હોય તેની વિરૂદ્ધ અથવા એવા ખેડુતની મારફત દાવો કરતા હોય તે સમસો વિરૂદ્ધ જમીનદારે ગણોત અથવા દરમિયાનના ઉત્પન્નનું માંગણું કરીને અથવા તેવું માંગણું કર્યા વગર સ્થાવર મિલકત પાછી મળવા સારૂ માંગેલી ફરિયાદોમાં;

(ગ) સમન કાઢવા સંબંધી કામ ચલાવવાની રીત આપત;

(ઢ) ફરિયાદો, અપીલો તથા બીજાં ચલાવેલાં કામ એકત્ર કરવા આપત;

(આઇ) સદરકુ કોર્ટના કોઇપણ રજિસ્ટ્રારને, પ્રોવોનોટરીને અથવા મારતરને અથવા બીજા કોઇપણ અમલદારને ન્યાય સંબંધી અસતઃ ન્યાય સંબંધી તથા ન્યાય સંબંધી ન હોય એવાં કામ સોંપવા આપત; અને

(જે) દિવાની કોર્ટોનું કામ ચલાવવા સારૂ જરૂરના હોય અથવા ઇષ્ટ હોય એવા સંધાના નમુના, રજિસ્ટરો, શુકો, નોંધો અને હિસાબો આપત.

૧૨૬. આ કાયદામાં ગમે તે કહ્યું હોય તે છતાં, સને ૧૮૬૧ ના હિંદુસ્તાનના હાઇકોર્ટો આપતના આક્ટની રૂયે સ્થાપન થયેલી હરકોઇ હાઇકોર્ટ પોતાની અવલ દિવાની હકુમત ચલાવતી હોય ત્યારે તેનું પોતાનું કામ ચલાવવાની રીતનું નિયમન કરવા સારૂ પોતાને ચોખ્ખી લાગે એવી અને જે સનદની રૂયે પોતાની સ્થાપના થઈ હોય તે સનદને (લેટર્સ પેપર્) અનુસરતી હોય એવી કાનુનો કરવાને મુખત્યાર છે. અને આમાં ગમે તે કહ્યું હોય તેથી આ કાયદાની શરૂઆત વખતે અમલમાં હોય એવી કાનુનોના કાયદેસરપણાને આધ આવશે નહિ.

૧૩૦. સન ૧૮૭૧ ના હિંદુસ્તાનના હાઇકોર્ટો આપતના આક્ટ મુજબ નહિ સ્થપાયેલી કોઇપણ હાઇકોર્ટ, સ્થાનિક સરકારની પ્રથમ મંજુરી મેળવીને, કામ ચલાવવાની રીત શિવાય બીજી હરકોઈ આપતના સંબંધમાં, હેઠળ લખેલી કાનુનો, એટલે, સદરકુ આક્ટની કલમ ૧૫ પ્રમાણે સદરકુ પ્રમાણે સ્થપાયેલી કોઇ કોર્ટ સદરકુ પ્રકારની કોઈ આપતમાં ઇલાકના મુખ્ય શહેરની હદમાં નહિ હોય એવા પોતાની હકુમત નિયેના મુલકના કોઇ ભાગને સારૂ કરી શકે, તેવી કોઇપણ કાનુનો કરવાને મુખત્યાર છે.

૧૩૧. કલમ ૧૨૬ અથવા ૧૩૦ મુજબ કરેલી કાનુનો પ્રસંગ પ્રમાણે, ઇડિયા અથવા સ્થાનિક સરકારી ગેઝીટમાં જાપી પ્રસિદ્ધ કરવી, અને તે જાપીને પ્રસિદ્ધ કર્યાની તારીખથી અથવા બીજી જે તારીખ નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવે તે તારીખથી તેમના કાયદા પ્રમાણે અમલ થશે.

ભાગ ૧૧ મા.

પરચુરણ.

૧૩૨. (૧) દેશના રીવાજ અને રીતભાત પ્રમાણે જે સ્ત્રીઓને લોકોમાં હાજર થવાની જરૂર પાડવી ન બેઠએ, તેઓને કોર્ટમાં જાતે હાજર થવાની માફી આપવી બેઠએ.

(૨) પરંતુ જે કોઇપણ આપતમાં સ્ત્રીઓને પકડવાની આ કાયદાથી મના કરી ના હોય તેવી આપતમાં દિવાની પ્રોસેસ બજાવવામાં તેવી સ્ત્રીઓને પકડવાની માફી કરી છે એમ આ કલમમાં કહેલી કોઇ વાતથી સમજવું નહીં.

૧૩૩. (૧) કોઇ સમસનો દરજ્જે એવો હોય કે તેને કોર્ટમાં હાજર થવાની માફી કરવી બેઠએ એમ સ્થાનિક સરકારની નજરમાં આવે તો, સ્થાનિક સરકારી ગેઝીટમાં જાહેર ખબર આપીને તે સમસને કોર્ટમાં જાતે હાજર થવાની માફી આપવાને સ્થાનિક સરકાર મુખત્યાર છે.

(૨) આ પ્રમાણે માફી મળેલા સમસોનાં નામ અને તેમનાં રહેવાનાં ઠેકાણાં વખતે વખતે સ્થાનિક સરકારે હાઇકોર્ટને લખી મોકલવાં; અને તેવા સમસોની એક યાદી તે કોર્ટમાં રાખવી, તથા હાઇકોર્ટના તાજાની પ્રત્યેક કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં તેવા જે સમસો રહેતા હોય તેમની યાદી તે તાજાની કોર્ટમાં રાખવી.

(૩) આ પ્રમાણે માફી મળેલો કોષ્ટ શખસ, મને કોર્ટમાં હાજર થવાની માફી મળી શકે એમ કહે, અને તેટલા માટે કમીશનથી તેની શાહેદી લેવાની જરૂર પડે તો, તે કમીશનનો ખર્ચ તેણે આપવો. પણ તેની શાહેદી લ્યો એમ કહેનાર તે ખર્ચ ભરે તો તેમ ન કરવું.

૧૩૪. કલમો ૫૫, ૫૭, તથા ૫૯ માંના ઠરાવો, બનતાં સુધી, આ કાયદા ઉપરથી પકડેલા સબળા સખસોને લાયુ પડશે એમ સમજવું.

૧૩૫. (૧) જરૂર, માજીસ્ટ્રેટ અથવા ન્યાયના કામ બાબતનો બીજો કોષ્ટ અમલદાર પોતાની કોર્ટમાં જતો હોય ત્યારે, અથવા કોર્ટમાં અધ્યક્ષસ્થાનને બેઠો હોય ત્યારે, અથવા કોર્ટમાંથી પાછો આવતો હોય ત્યારે તેને દિવાની પ્રોસેસથી પકડી શકાય નહીં.

(૨) કોષ્ટ ન્યાય સભાની રૂબરૂ કોષ્ટ વિષય ચાલુ હોય અને તે વિષયમાં તે ન્યાય સભાની હકુમત હોય અથવા પોતાને હકુમત છે. એમ તે શુદ્ધલુદ્ધિથી માનતી હોય ત્યારે, તે વિષયના પક્ષકારોને, તેઓના પ્લીડરોને, મુખ્યપ્રારોને, રેવેન્યુ એજન્ટોને, કચ્છલ કરેલ મુખ્યપ્રારોને અને સમનમાં કહ્યા પ્રમાણે વર્તનારા તેઓના શાહેદોને, તે વિષયના કામ સારૂ તે સદરહુ ન્યાય સભામાં જતા હોય, અથવા હાજર રહ્યા હોય તે વખતે, અને ત્યાંથી પાછો આવતા હોય તે વખતે કાર્યનો નિરસ્કાર કર્યાને લીધે કહાડેલી પ્રોસેસ શિવાય બીજી કોષ્ટ દિવાની પ્રોસેસથી પકડવાનું બાતલ કર્યું છે.

(૩) હકુમતામાના દેણદારને તાબડોતોબ બળવવાના હુકમની રૂબે પકડવામાંથી માફી મળવાનો અથવા હુકમનામાની બળવણીમાં તુરંગમાં કેદ શા વાસ્તે કરવો નહિ તેનું કારણ બતાવવા સારૂ પોતે હાજર થાય તે વખતે પકડવામાંથી માફી મળવાનો કોર્ટ પણ પેટા કલમ (૨) માંના કોષ્ટ પણ મજબૂર ઉપરથી હક મળે છે એમ સમજવું નહીં.

૧૩૬. (૧) હુકમનામાની બળવણી સંબંધી ન હોય એવા આ કાયદાના કોષ્ટ પણ ઠરાવ પ્રમાણે કોષ્ટ સખસને પકડવો અથવા કોષ્ટ પણ મિલકત જપ્ત કરવી એમ દરખાસ્ત કરવામાં આવે અને જે કોર્ટને તે દરખાસ્ત કરી હોય તેની હકુમતની સ્થાનિક હદની આધાર તે સખસ રહેતો હોય અથવા તે મિલકત હોય ત્યારે તે કોર્ટ પોતાની નજરમાં આવે તો પકડવાનું વારંટ કાઢીને અથવા જમીનો હુકમ કરીને જે ડિસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં સદરહુ સખસ રહેતો હોય અથવા સદરહુ મિલકત હોય તે ડિસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટને તે વારંટની અથવા હકુમતની નકલ, તથા પકડવાના કે જપ્ત કરવાના ખર્ચની આશરે રકમ, મોકલવાને મુખ્યપ્રાર છે.

(૨) તે નકલ અને રકમ મળે એટલે તે ડિસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટ પોતાના અમલદાર મારફતે, અથવા પોતાના તાબાની કોર્ટ મારફતે તે શખસને પકડાવવો અથવા તે જમી કરાવવી. અને જે કોર્ટ તે સખસને પકડવા બાબત અથવા તે મિલકત જપ્ત કરવા બાબત વારંટ અથવા હુકમ કાઢાડ્યો હોય તે કોર્ટને તેને પકડવાની અથવા જપ્ત કર્યાની ખબર કરવી.

(૩) આ કલમ પ્રમાણે જે કોર્ટ કોષ્ટને પકડ્યો હોય તે કોર્ટ તે પકડેલા સખસને પકડવાનું વારંટ કાઢાડનારી કોર્ટમાં મોકલવો જોઈએ. પણ તે વારંટ કાઢાડનારી કોર્ટમાં શા માટે નહીં મોકલવો જોઈએ તે વિષેની પકડનારી કોર્ટની ખાતરી થાય એવાં કારણો તે બતાવે, અથવા ને વારંટ કાઢાડનારી કોર્ટમાં હાજર થવા બાબત અથવા સદરહુ કોર્ટ તેની વિરૂદ્ધ જે હુકમનામું કરે તે બરખાષ્ટ કરવા બાબત પુરતો જામીન આપે તો, પકડનારી કોર્ટ તેને છોડી દેવો.

(૪) જ્યારે આ કલમ પ્રમાણે પકડવાનો સખસ અથવા જપ્ત કરવાની જગમ મિલકત બંગાળના કોર્ટ વિલિયમની (કલકત્તાની) અથવા મદ્રાસની અથવા મુંબઈની ન્યાયાધિકારી હાઈકોર્ટની અથવા દક્ષિણ બ્રહ્મદેશની ચીફ કોર્ટની સાધારણ અવલ દીવાની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં હોય ત્યારે, પકડવાના વારંટની જપ્ત કરવાના હુકમની નકલ, તથા પકડવાના અથવા જપ્ત કરવાના ખર્ચની આશરે રકમ, કલકત્તા, મદ્રાસ, મુંબઈ અથવા રંગુન જે હોય ત્યાંની સમાલકજીકોર્ટને મોકલવી અને તે કોર્ટ સદરહુ નકલ અને રકમ પોહોંચેથી પોતે ડિસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટ હોય એમ અમલ કરશે.

૧૩૭. (૧) આ કાયદો શરૂ થાય તે વખતે હાઈકોર્ટના તાબાની કોષ્ટ પણ કોર્ટની જે ભાષા હોય તેજ ભાષા સ્થાનિક સરકાર બીજી રીતનો હુકમ કરે ત્યાંસુધી તે બાબતની કોર્ટમાં ચાલુ રહેશે.

(૨) આવી કોઇપણ કોર્ટની કંઈ ભાષા ગણુવી અને એવી કોર્ટને કરવાની અરજી તથા એવી કોર્ટમાં આલવું કામ કેઈ લીધીમાં લખવું એ ઠરાવવાને સ્થાનિક સરકાર મુખત્યાર છે.

(૩) જ્યારે એવી કોઇ પણ કોર્ટમાં પુરાવો લખવા શિવાય બીજું કાંઈ પણ લખવાનું આ કાયદામાં ફરમાવ્યું હોય અથવા છુટ આપી હોય ત્યારે એવું લખાણ અરજીમાં હશે તો ચાલશે, પણ જો કોઈ પણ પક્ષ કાર અથવા તેનો પધીર ઈંગ્લેજ બજાવે તો ન હોય તો તેની અરજી ઉપરથી તેનો કોર્ટની ભાષામાં તરજુમો તેને પુરા પાડવો, અને એવા તરજુમાનો ખર્ચ આપવા આખત કોર્ટ પોતાને યોગ્ય લાગે તેવો હુકમ કરવો.

૧૩૮. (૧) સ્થાનિક સરકાર સ્થાનિક સરકારી ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને એવું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે કે જે જડજ સદરહુ જાહેરનામામાં નિર્દિષ્ટ કરેલો હોય, અથવા જેને તેમાં કરેલું વર્ણન લાગુ પડતું હોય તેવા કોઈ પણ જડજે અપીલ થઈ શકે એવા મુકદમાઓમાં જખાની અંગ્રેજ ભાષામાં અને ઠરાવેલી રીતે લખી લેવી.

(૨) પેટાકલમ (૧) મુજબના ફરમાન પ્રમાણે ચાલવાને કોઈપણ પુરતા કારણથી જડજ અટકવો હોય ત્યારે, તેણે તે કારણ દફતરમાં લખવું, તથા જડજ મોંઢેથી બોલે તેમ બીજો લખે એવી રીતે બીજા પાસે સદરહુ જખાની ખુદી કોર્ટમાં લખાવવી.

૧૩૯. આ કાયદા પ્રમાણે કોઈપણ સોગનનામું કરવાનું હોય, તો તેમાં—

(અ) કોઈ કોર્ટ અથવા માજિસ્ટ્રેટ, અથવા

(બ) તે કામને વારતે હાઈકોર્ટ નીમેલો કોઈ અમલદાર અથવા બીજો શખસ, અથવા

(ક) તે કામને વારતે સ્થાનિક સરકારે સામાન્ય રીતે કે વિશેષ રીતે જે બીજી કોર્ટ કોર્ટને અધિકાર આપે તે કોર્ટ નીમેલો કોઈ અમલદાર,

સોગનનામું કરનારને સોગન આપી શકે.

૧૪૦. (૧) આડમીરહી (દરીઆઈ) અથવા વાઇસ આડમીરહી સંબંધી સાદેવજ (વહાણ અથવા તેમાંનો માલ જોખમમાંથી બચાવવાને જે મદદ કરે તેનું મેહેનતાણું) ટાવેજ (પાગડ બાંધીને લાવવા બાબતનું મેહેનતાણું) અથવા કાલીશન (વહાણનું અરરપરસ અથડાવવું) બાબતના દાવામાં કોર્ટ, પક્ષી તે ગમે તો અવલ કે અપીલ હકુમત ચલાવતી હોય તો પણ પોતે ફરમાવે તે રીતે અથવા ઠરાવવામાં આવે તે રીતે પોતાને મદદ કરવા સારું, પોતાને યોગ્ય લાગે તો, બે લાયક આસેસરોને સમન કરવાને મુખત્યાર છે, અને તે દાવાના કોઈ પક્ષકારની અરજ ઉપરથી તેણે તેમ કરવું જોઈયે. અને તે આસેસરોએ હાજર રહીને તે પ્રમાણે મદદ કરવી જોઈયે.

(૨) સદરહુ પ્રમાણના પ્રત્યેક આસેસરને હાજર રહેવા બદલ કોર્ટ ફરમાવે અથવા ઠરાવવામાં આવે તેટલી શી મળશે; અને તે શી કોર્ટ ફરમાવે તે અથવા ઠરાવેલા પક્ષકારે આપવી પડશે.

૧૪૧. દિવાની હકુમતવાળી કોઈપણ કોર્ટમાંનાં બધાં કામોમાં, આ કાયદામાં ફરિયાદોના સંબંધમાં કહેલી કામ ચલાવવાની રીત જેટલી લાગુ પડે તેટલી લાગુ પાડીને કામ ચલાવવું.

૧૪૨. આ કાયદાની રૂયે કોઈપણ શખસ ઉપર બજાવવાની અથવા આપવાની સબળી નોટીસો તથા હુકમ લેખી હોવાં જોઈયે.

૧૪૩. આ કાયદાની રૂયે કોટેલી નોટીસ અથવા સમન અથવા પત્ર ટપાલમાં મોકલવાના હોય અને તે આખત ટપાલનો ખરચ લેવાનો હોય ત્યારે, તે ખરચ તથા તે નોટીસ અથવા સમન અથવા પત્ર રજીસ્ટર કરીને મોકલવાની શી, એવી નોટીસ, સમન અથવા પત્ર મોકલતાં પહેલાં ઠરાવેલા વખતની અંદર ભરવાં જોઈયે; પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે સ્થાનિક સરકાર ગવર્નર જનરલ ઈન્ કૌન્સિલની અગાઉથી મંજૂરી લઇને, એવો ટપાલ ખરચ અથવા શી, અથવા તે બંને માફ કરવાને અથવા તેને બદલે લેવાની કોર્ટની શીનો દર ઠરાવવાને મુખત્યાર છે.

૧૪૪. (૧) એકાદુ હુકમનામું બદલવામાં અથવા રદ કરવામાં આવે ત્યારે અને તેટલે સુધી, પહેલી કોર્ટ, પૂર્વસ્થિતિ પ્રાપ્ત થઈને અથવા બીજી રીતે કોઈપણ લાભ મેળવવાનો હક્ક હોય તે પક્ષકારની અરજ ઉપરથી, તે પૂર્વ સ્થિતિ એવી રીતે પ્રાપ્ત કરાવી આપાવવી જોઈયે કે તેથી કરીને, જે હુકમનામું અથવા તેનો

જે ભાગ ફેરવવામાં અથવા રદ કરવામાં આવ્યો હોય તે હુકમનામું અથવા તે ભાગ થયો ન હોત તો પક્ષકાર જે સ્થિતિમાં હોત તે સ્થિતિમાં બનતાં સુધી આવે; અને આ કારણ સાર સદરહુ કોર્ટ, એવી રીતે બદલવાથી અથવા રદ કરવાથી જે હુકમ કરવા અગત્યના હોય તે કરવાને તેમજ ખર્ચ પાછો આપવા સાર તથા બાજ, નુકસાની વળતર તથા દરમિયાનનું ઉત્પન્ન આપવા સાર વાજબી રીતે અનુસંગિક હોય તે હુકમ પણ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) પેટા કલમ (૧) ની રૂયે અરજ કરીને જે કોષપણ પૂર્વસ્થિતિ પ્રાપ્ત થઇ શકે અથવા બીજી દાદ મળી શકે તે મળવા સાર કોષપણ ફરિયાદ માંડવી નહિ.

૧૪૫. ન્યારે કોષપણ સખસ જમીન તરીકે—

(અ) કોષપણ હુકમનામું અથવા તેનો કોષપણ ભાગ અદા કરવાને, અથવા

(બ) હુકમનામાની બજવણીમાં લીધેલી કોષપણ મિલકત પાછી આપવા સાર, અથવા

(ક) કોષ પણ ફરિયાદમાં અથવા તે ઉપરથી ચાલેલા કોષ પણ કામમાં, થયેલા કોર્ટના હુકમની રૂયે પૈસા આપવાને અથવા કોષ પણ સખસ ઉપર નાંખેલી શરત પુરી કરવાને,

જવાબદાર થયો હોય ત્યારે, તે જોટલે સુધી જતે જવાબદાર થયો હોય તેટલે સુધી તે હુકમનામું અથવા હુકમ, હુકમનામાં બજવણી સાર આ કાયદામાં ફરિયાદી રીતે, તેની સામે બજવી શકાય; અને એવો સખસ, અપીલનાં કારણ સાર, ૪૭ મી કલમના અર્થ મુજબ પક્ષકાર છે એમ સમજવું;

પણ એવું ફરિયાદી છે કે દરેક બાબતમાં કોર્ટને પુરતી લાગે તેવી લેખી નોટીસ જમીનને આપવી જોઇયે.

૧૪૬. આ કાયદામાં અથવા વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય એવા કોષ પણ કાયદામાં બીજી રીતે ફરિયાદી હોય તે શિવાયને પ્રસંગે, ન્યારે કોષ પણ સખસ કોષ કામ ચલાવી શકે અથવા અરજ કરી શકે અથવા કોષ પણ સખસ વિરુદ્ધ કોષ પણ કામ ચલાવી શકાય અથવા અરજ કરી શકાય ત્યારે, એવું કામ અથવા એવી અરજ એવા સખસની વતી અથવા મારફત દાવો કરનાર કોષ પણ સખસ કરી શકે અથવા તેની વિરુદ્ધ કરી શકાય એમ સમજવું.

૧૪૭. જે જે ફરિયાદોમાં કોષ નાલાયક સખસ પક્ષકાર હોય તે તે ફરિયાદોમાં કોષ પણ કામના સંબંધમાં આપેલી સંમતિ અથવા કચુલત ઇજમિને અથવા ફરિયાદ પુરતા વાલીએ જે કોર્ટની ખાસ રજીથી આપી હોય તો, એવો સખસ એવી કોષ પણ નાલાયકીવાળો ન હોય અને તેણે એવી સંમતિ અથવા કચુલત આપી હોય તે પ્રમાણે તે સંમતિ અથવા કચુલત અમલમાં આવશે અને તેનું પરિણામ થશે.

૧૪૮. આ કાયદામાં ફરિયાદી અથવા આ કાયદાની રૂયે કરવાનું કોષ પણ કામ કરવા સાર કોષ પણ મુદત કોર્ટ નક્કી કરી હોય અથવા આપી હોય ત્યારે, તે કોર્ટ, પોતાની નજરમાં આવે તે પ્રમાણે, એવી અસલ નક્કી કરેલી અથવા આપેલી મુદત પુરી થઈ ગઇ હોય તો પણ તે વખતે વખતે વધારવાને મુખત્યાર છે.

૧૪૯. કોર્ટની શી સંબંધી વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય એવા કાયદા ઉપરથી કોષ પણ ફરિયાદીના સંબંધમાં ફરિયાદી સખી અથવા થોડી કોર્ટ ફી આપવામાં આવી ન હોય ત્યારે કોર્ટ, પોતાની નજરમાં આવે તે પ્રમાણે ફરિયાદ ચાલતી હોય તેવા કોષપણ વખતે, જે સખસ એવી શી આપવાને જવાબદાર હોય તે સખસને પ્રસંગ પ્રમાણે, સખી અથવા થોડી શી આપવા દેવાને મુખત્યાર છે, અને તે કોર્ટ ફી એવી રીતે આપવામાં આવે એટલે, જે ફરિયાદીના સંબંધમાં તે આપવાની થઇ હોય તે ફરિયાદી થયો હોય તે વખતે તે આપવામાં આવી હોત તો તેની જેવી અસર અથવા પરિણામ થાત તેવીજ અસર અથવા પરિણામ તેનું થશે.

૧૫૦. બીજી રીતે ફરિયાદી હોય તે શિવાયને પ્રસંગે, ન્યારે કોષપણ કોર્ટનું કામ બીજી કોર્ટમાં મોકલવામાં આવ્યું હોય ત્યારે, જે કોર્ટમાંથી એવું કામ મોકલ્યું હોય તે કોર્ટને આ કાયદાની રૂયે જે અધિકાર છે અથવા જે કામ કરવાનું છે તેજ અધિકાર તથા તેજ કામ કરવાનો અખત્યાર જે કોર્ટમાં તે કામ મોકલ્યું હોય તે કોર્ટને છે એમ સમજવું.

૧૫૧. ન્યાયના હેતુ પાર પાડવા સાર અથવા કોર્ટની પ્રોસેસનો ગેરઉપયોગ થતો અટકાવવા સાર જરૂરના હોય એવા હુકમ કરવાને કોર્ટને જે નૈસર્ગિક અધિકાર છે તે આ કાયદાના કોષપણ મજકુર ઉપરથી મર્યાદિત થાય છે અથવા તેને બીજી રીતે બાધ આવે છે એમ સમજવું નહિ.

૧૫૨. ફેંસલા, હુકમનામાં અથવા હુકમમાં હસ્તદોષ સંબંધી અથવા ગણિત સંબંધી ભુલો અથવા તેમાં જે કોઈ ચુક આકસ્મિક દોષથી અથવા કસુરથી થઈ હોય તે ચુક કોર્ટ પોતાની મેળે અથવા કોઈપણ પક્ષકારની અરજ ઉપરથી કોઈપણ વખતે સુધારવાને કોર્ટ સુખત્યાર છે.

ટીકા-હુકમનામાં ઉપર અપીલ થઈ ગયો અને તેમાં અપીલમાં ફેરફાર થયો હોય તો તે હુકમનામાં સુધારો થઈ શકતો નથી.

૧૫૩. એકાદી ફરિયાદમાંના કોઈપણ કામમાં કોઈ ખામી અથવા ભુલ થઈ હોય તે કોર્ટ ગમે તે વખતે અને ખરચ સંબંધી અથવા બીજી બાબત સંબંધી પોતાને યોગ્ય લાગે તેવી સરતે સુધારવાને સુખત્યાર છે; અને એવા કામમાં જે ખરી તકરાર અથવા મુદ્દો ઉત્પન્ન થયો હોય અથવા જે તેના ઉપર આધાર રાખતો હોય તે નક્કી કરવા સારૂ સંધળા જરૂરના સુધારો કરવા.

૧૫૪ આ આકટ શરૂ થતી વખતે કોઈ પણ પક્ષકારને અપીલ કરવાનો જે વિદ્યમાન દફત્ર પ્રાપ્ત થયો હોય તેને આ કાયદામાંના કોઈ પણ મંજૂર ઉપરથી બાધ આવે છે એમ સમજવું નહિ.

૧૫૫. ચોથા પરિશિષ્ટમાં લખેલા કાયદા તે પરિશિષ્ટના ૪ થા આસનમાં કહ્યું છે તેટલે સુધી આ ઉપરથી સુધાર્યા છે.

૧૫૬. પાંચમા પરિશિષ્ટમાં લખેલા કાયદા તે પરિશિષ્ટના ચોથા આસનમાં કહ્યું છે તેટલે સુધી આ ઉપરથી રદ કર્યા છે.

૧૫૭. સને ૧૮૫૬ ના ૮ મા આકટની રૂયે અથવા દિવાની કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કોઈપણ કાયદાની રૂયે અથવા તે કાયદા સુધારનારા કોઈપણ આકટની રૂયે અથવા આ ઉપરથી રદ કરેલા બીજા કોઈપણ કાયદાની રૂયે પ્રસિદ્ધ કરેલાં જાહેરનામાં, કરેલા ફરાચ તથા કાનુનો, નીમેલી જગ્યાઓ, ફાઇલ કરેલી કબુલતો, ફરાવેલા દર, તૈયાર કરેલા નમુના, કરેલી નીમણૂકો અને આપેલા અધિકાર, આ કાયદાને અનુસરતા હોય તેટલે સુધી, જાણે તે આ કાયદાની રૂયે અને આ અર્થે અખત્યાર આપેલા અધિકારની રૂયે અનુક્રમે પ્રસિદ્ધ કર્યા હોત, કરેલા હોત, નીમેલા હોત, ફાઇલ કરેલા હોત, ફરાવેલા હોત, તૈયાર કરેલા હોત, અને આપેલા હોત તો તે જેવી રીતે અમલમાં આવત તથા તેની અસર થાત તેવી રીતે તે અમલમાં આવશે અને તેની અસર થશે એમ સમજવું.

૧૫૮. આ કાયદાની શરૂઆત પહેલાં પસાર કરેલા કોઈપણ કાયદામાં અથવા કાઢેલા કોઈપણ જાહેરનામાંમાં જે કોઈપણ હવાલો સને ૧૮૫૬ ના ૮ મા આકટ ઉપર અથવા દિવાની કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કોઈપણ કાયદા ઉપર અથવા તે સુધારનારા કોઈપણ આકટ ઉપર અથવા આ ઉપરથી રદ કરેલા બીજા કોઈપણ કાયદા ઉપર અથવા તેના કોઈપણ બાબ અથવા કલમ ઉપર આપ્યો હશે તે, બનતાં સુધી આ આકટ ઉપર અથવા તેને મળતા તેના ભાગ અથવા કલમ અથવા કાનુન ઉપર આપ્યો છે એમ સમજવું.

પેટેન્ટ પરિશિષ્ટ.

ઑર્ડર ૧ લો.

ફરિયાદના પક્ષકારો વિશે.

૧. એકજ કામના અથવા વ્યવહારના અથવા અનેક કામના અથવા વ્યવહારના સંબંધમાં અથવા એકજ કામ અથવા વ્યવહાર ઉપરથી અથવા ધણી કામો અથવા વ્યવહાર ઉપરથી ઉત્પન્ન થતો દાદ માગવાનો કાષ્ઠપણ હક જે શખસોનો છે એમ કહેવામાં આવતું હોય તે બધા શખસોને, તેઓ જુદી જુદી ફરિયાદ માંડે તો, તે સંઘણાને સામાન્ય એવો કાષ્ઠપણ કાયદાનો અથવા હકીકતનો સવાલ ઉભો થવાનો સંભવ હોય તે પ્રસંગે, વાદી તરીકે એકજ ફરિયાદમાં સામીલ કરી શકાય; પછી તે હક ગમે તો બધાનો મળીને હોય, કે પૃથક પૃથક હોય કે એકનો નહીં તો બીજાનો એમ હોય તેની ચિંતા નહીં.

૨. જ્યારે કોર્ટને એમ જણાય કે કેટલાક શખસોને વાદી તરીકે દાખલ કરવાથી ફરિયાદનો ઇન્સાફ કરવાના સંબંધમાં અડચણ થવાનો અથવા વિલંબ લાગવાનો સંભવ છે, ત્યારે કોર્ટને વાદીની મરજી પ્રમાણે કામ ચલાવવાનો અથવા જુદો જુદો ઇન્સાફ કરવાનો હુકમ કરવાનો અથવા યોગ્ય જણાય તેવો બીજો હુકમ કરવાનો અધિકાર છે.

૩. જેમની વિરૂદ્ધ એકજ કામના અથવા વ્યવહારના અથવા અનેક કામના અથવા વ્યવહારના સંબંધમાં અથવા એકજ કામ અથવા વ્યવહાર ઉપરથી અથવા અનેક કામ અથવા વ્યવહાર ઉપરથી ઉત્પન્ન થનારો દાદ માગવાનો, બધાનો મળીને અથવા પૃથક પૃથક અથવા એકનો નહીં તો બીજાનો એ રીતે પ્રાપ્ત થનારો, કાષ્ઠપણ હક છે એમ કહેવું હોય તે બધા શખસોને તેમની વિરૂદ્ધ જુદી જુદી ફરિયાદો કરવામાં આવે ત્યારે તે બધાને સામાન્ય એવો કાષ્ઠપણ કાયદાનો અથવા હકીકતનો સવાલ નિકળવાનો સંભવ હોય તે પ્રસંગે પ્રતિવાદી તરીકે સામીલ કરી શકાય.

૪. ફરિયાદ અરજીમાં કંઈ દુરસ્તી—કયાં વગર, ફેસલો—

(અ) વાદીઓ પૈકી જે એક અથવા વધારે આસામીઓ કંઈ દાદના હકદાર માલમ પડે તેની અથવા તેમની તરફમાં તે અથવા તેઓ જેટલી દાદના હકદાર હરે તેટલી દાદનો;

(બ) પ્રતિવાદીઓમાંના જે એક અથવા વધારે આસામીઓ જવાબદાર માલમ પડે તેની અથવા તેમની વિરૂદ્ધ તેમની પોતપોતાની જવાબદારી પ્રમાણે, આપી શકાય.

૫. દરેક પ્રતિવાદીનો, તેના ઉપર માંડેલી કાષ્ઠપણ ફરિયાદમાં માંગેલી સંઘણી દાદની બાબતમાં સંબંધ હોવો જોઈએ એમ સમજવું નહીં.

૬. કાષ્ઠપણ એક કરારથી કંઈ શખસો પૃથક પૃથક અથવા એકમતે અને પૃથક પૃથક જવાબદાર થતા હોય, ત્યારે વાદીની મરજીમાં આવે તો તે બધાને અથવા તેમાંના કોઈને એકજ ફરિયાદમાં પક્ષકાર તરીકે સામીલ કરવાને વાદી મુખ્યત્વાર છે. એક કરારથી પૃથક પૃથક અથવા એકમતે અને પૃથક પૃથક જવાબદાર થતા શખસોમાં, બિલ ઓફ એક્સચેન્જ હુદી તથા વાયદા ચિટ્ટી (પ્રોમિસરી નોટ) ના પક્ષકારોનો સમાવેશ થાય છે.

૭. જે શખસ પાસેથી દાદ મેળવવાનો પોતાને હક છે તે શખસ કયો તે બાબત વાદીને સંશય હોય ત્યારે, તે પ્રતિવાદીઓમાંના કયો પ્રતિવાદી જવાબદાર છે તથા તે કેટલે દરજ્જે જવાબદાર છે તેનો નિર્ણય સંઘણા પક્ષકારો વચ્ચે થાય તેટલા સાફ બે અથવા વધારે પ્રતિવાદી સામીલ કરવાનો વાદીને અધિકાર છે.

૮. (૧) કાષ્ઠએક ફરિયાદમાં એકજ સંબંધવાળા ધણી શખસો હોય ત્યારે, કોર્ટની પરવાનગી લેઈને, તેવા સંબંધવાળા બધા શખસોની વતી અથવા તેમના હિત સાફ વાદી અથવા પ્રતિવાદી થવાને અથવા જવાબ કરવાને એવી ફરિયાદમાં તે શખસોમાંના કોઈ એક અથવા વધારે શખસો મુખ્યત્વાર છે. પણ આવે પ્રસંગે, તે ફરિયાદ માંડવાની નોટીસ એવા બધા શખસોને, વાદીના ખરબચી પ્રત્યેક કામમાં કોર્ટ ફરમાવે તે

પ્રમાણે, જાતે પોંચાડવી, અથવા શખસોની સંખ્યા કે બીજા કોઈ કારણને લીધે, તે રીતે નોટીસ પોંચાડવાનું વાજબી રીતે જોતાં અને તેમ ન હોય તો, તે આખત પ્રસિદ્ધ જાહેર ખબર આપીને આપવી.

(૨) જે કોઈ શખસની વતી અથવા જેના હિત સારે પેટા કાનુન (૧) મુજબ ફરિયાદ માંડી હોય અથવા જવાબ કર્યો હોય તે શખસને એવી ફરિયાદમાં પોતાને પક્ષકાર કરવા સારે કોર્ટને અરજી કરવાનો અધિકાર છે.

૯. ખોટી રીતે પક્ષકાર સામીલ કરવાને લીધે અથવા જે પક્ષકારને સામીલ કરવાના હોય તેને સામીલ નહીં કરવાને લીધે કોઈ ફરિયાદ નિષ્ફળ જવાની નહીં. અને દરેક ફરિયાદમાં પોતાની આગળ ખરેખરા જે પક્ષકાર હોય તેમના હક્ક તથા સંબંધ તંટાના વિષયને જેટલા લાગુ પડે તેટલા પુરતું કામ ચલાવવાને કોર્ટ મુખ્યત્વાર છે.

૧૦. (૧) જે શખસને વાદી કરવો ન જોઈયે તેનું વાદી તરીકે નામ દાખલ કરીને ફરિયાદ કરી હોય, અથવા ખરેખરા વાદીના નામથી ફરિયાદ કરી છે કે નહીં એનો સંશય હોય ત્યારે, વાજબી જણાય એવી શરતો કરીને, ફરિયાદની કોઈપણ પાયરીએ કોઈ બીજા શખસ અથવા શખસોને વાદીને બદલે વાદી કે વાદીઓ તરીકે દાખલ કરવાનો, અથવા તેમનામાં સામીલ કરવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખ્યત્વાર છે; પરંતુ તંટાની ખરેખરી આખતનો નિર્ણય કરવાને તેમ કરવું જરૂરનું છે, તથા શુદ્ધશુદ્ધિથી ભુલ થઇને એ રીતે ફરિયાદ માંડવામાં આવી છે, એમ કોર્ટની ખાતરી થાય તો એ રીતે હુકમ કરવો.

(૨) કોર્ટ ચલાવેલા કામ દરમ્યાન કોઈપણ વખતે, કોઈપણ પક્ષકારની અરજી ઉપરથી કે અરજી શિવાય, પોતાને વાજબી લાગે એવી શરતો કરીને એવો હુકમ કરે કે-વાદી અથવા પ્રતિવાદી તરીકે અયોગ્ય રીતે સામીલ કરેલા કોઈ પક્ષકારનું નામ કાઢી નાંખવું તથા ફરિયાદમાં નીકળનારી બધી તકરારનો પૂર્ણ રીતે અને કાર્યસાધક ચોકશી કરીને નિર્ણય કોર્ટથી થઈ શકે એટલા સારે, કોર્ટની રૂબરૂ જેની હાજરીની જરૂર જણાય તેનું અથવા વાદી કે પ્રતિવાદી તરીકે જેનું નામ દાખલ કરવું જોઈતું હતું તેનું નામ સામીલ કરવું.

(૩) કોઈપણ શખસને તેની પોતાની સંમતિ શિવાય, ઇષ્ટમિત્ર શિવાય ફરિયાદ કરનારા વાદી તરીકે અથવા કોઈપણ પ્રકારે નાલાયક થયેલા વાદીના ઇષ્ટમિત્ર તરીકે, સામીલ કરવો નહીં.

(૪) પ્રતિવાદી સામીલ કરવામાં આવે ત્યારે, જે કોર્ટ બીજી રીતે ન ફરમાવે તો, જરૂર હોય તે રીતે ફરિયાદ અરજી દુરસ્તી કરવી અને સમનની તથા ફરિયાદ અરજીની દુરસ્ત કરેલી નકલો નવા પ્રતિવાદીને તથા, કોર્ટને યોગ્ય લાગે તો, મુળ પ્રતિવાદી ઉપર બજાવવી.

(૫) સને ૧૮૭૭ ના હિંદુસ્તાનના મુદતના આકટની કલમ ૨૨ ના કસબને પાત્ર કોઈપણ શખસનું નામ પ્રતિવાદી તરીકે સામીલ કરવામાં આવે તેની વિરૂદ્ધ ચલાવવાનું કામ, સમન પોંચે ત્યારથીજ માત્ર શરૂ થયું એમ સમજવું.

૧૧. પોતાને યોગ્ય જણાય તે શખસને ફરિયાદ ચલાવવાનું કામ સોંપવાને કોર્ટ મુખ્યત્વાર છે.

૧૨. (૧) એક કરતાં વધારે વાદીઓ હોય ત્યારે તેમાંનો કોઈ, પોતામાંના કોઈ એક અથવા વધારેને, ચાલતા કોઈ કામમાં પોતાની તરફથી હાજર થવાનો, પોતાનો પક્ષ લઇને બોલવાનો, અથવા પોતાની તરફથી કામ કરવાનો અખ્યાર આપી શકે; અને તેજ પ્રમાણે એક કરતાં વધારે પ્રતિવાદીઓ હોય ત્યારે, તેમાંના કોઈ પોતામાંના કોઈ એક અથવા વધારેને સદરજી પ્રમાણે કોઈ કામમાં પોતાની તરફથી હાજર થવાનો, પોતાનો પક્ષ લઇને બોલવાનો, અથવા પોતાની તરફથી કામ કરવાનો અખ્યાર આપી શકે.

(૨) તે અખ્યાર લખેલો જોઈયે અને તે ઉપર અખ્યાર આપનાર પક્ષકારની સહી હોવી જોઈએ અને તે કોર્ટમાં દાખલ કરવો જોઈયે.

૧૩. જોઈયે તેટલા આસામીઓને પક્ષકારો તરીકે સામીલ કરેલા નથી અથવા ભલતાજ શખસોને પક્ષકારો તરીકે સામીલ કર્યા છે, એ કારણને લીધે જેટલી હરકતો લેવાની હોય તેટલી બધી, હરકતનું કારણ પાછળથી ઉત્પન્ન થાય, તે પ્રસંગ શિવાય, બની શકે તેટલી વહેલામાં વહેલી, અને મુદ્દા ઠરાવવામાં આવે છે તેવી સહળા બાબતોમાં મુદ્દા ઠરાવવામાં આવે તે વખતે અથવા તે પહેલાં લેવી, અને તેવી કોઈ હરકત એ રીતે નહીં લીધી હોય તો તે દુર કરી છે એમ સમજવું.

ઓર્ડર ૨ નો.

ફરિયાદ તૈયાર કરવા વિશે.

૧. પ્રત્યેક ફરિયાદ, અને ત્યાં સુધી, એવી રીતે તૈયાર કરવી કે તેથી પેટાની બાબતો ઉપર આખરનો હુકમ કરવાનું કારણ મળી આવે, અને તેથી તે બાબતોનો વધારે વાદ ચાલતો અટકે.

૨. (૧) પ્રત્યેક ફરિયાદમાં દાવાના કારણ સંબંધી જે દાવો માંગવાનો હકક વાદીને હોય તે તમામ દાવો આવેલો જોઈએ; પરંતુ કોઈ કોર્ટની હકુમતમાં ફરિયાદ લાવવાને માટે પોતાના દાવાનો કંઈ ભાગ છોડી દેવાને વાદી મુખત્યાર છે.

(૨) જ્યારે વાદી, પોતાના દાવાના કોઈ ભાગ વિશેની ફરિયાદ કરવી રહેવા દે અથવા તે ભાગ જુદા પૂર્વક છોડી દે, ત્યારે એ પ્રમાણે રહેવા દીધેલા અથવા છોડી દીધેલા ભાગ વિશેની ફરિયાદ વાદી પછીથી આણી શકશે નહીં.

(૩) એકજ દાવાના કારણની બાબતમાં એક કરતાં વધારે દાદ મેળવવાનો જે શખસને હક હોય તે શખસ, સદરજુ બંધી દાદ અથવા તે પૈકી કોઈપણ દાદ મેળવવા વિશે ફરિયાદ કરવાને મુખત્યાર છે; પરંતુ, કોર્ટની પરવાનગી મેળવી હોય તે શિવાયને પ્રસંગે, સદરજુ દાદો માંગવાની ફરિયાદ કરવાનું વાદી છોડી દે તો, એવી રીતે છોડી દીધેલી કોઈપણ દાદ બદલ પછીથી ફરિયાદ ચાલી શકશે નહીં.

ખુલાસો—આ કાનુનના કારણ સાર, ખત, અને તે પ્રમાણે વર્તવાને પેટા તારણ તરીકે જે દસ્તાવેજ કરી આપ્યો હોય તે તથા તેવા ખત ઉપરથી ઉત્પન્ન થતો એક પછી એક હક અનુક્રમે દાવાનું માત્ર એકજ કારણ છે એમ સમજવું.

દૃષ્ટાંત.

દરસાલ રૂ. ૧,૨૦૦ ભાડું કરીને અ એ બ ને ઘર આપ્યું. સને ૧૯૦૫, ૧૯૦૬ તથા ૧૯૦૭ એ વચ્ચે સાલનું ભાડું લેણું થયું છતાં તે મળ્યું નહીં, ફક્ત સને ૧૯૦૬ ની સાલના ભાડા બદલ અ એ બ ઉપર ૧૯૦૮ માં ફરિયાદ કરી; તો પછીથી સને ૧૯૦૫ અથવા ૧૯૦૭ ની સાલના ભાડા બદલ બ ઉપર અ ની ફરિયાદ ચાલશે નહીં.

૩. (૧) બીજી રીતે હસબું હોય તે શિવાયને પ્રસંગે, એકજ ફરિયાદમાં, વાદી, તેના તેજ પ્રતિવાદી વિરૂદ્ધ અથવા તેના તેજ પ્રતિવાદીઓ મળીને તેઓની વિરૂદ્ધ, દાવાનાં ધણું કારણ એકત્ર કરી શકે; અને જે ફરિયાદમાં તેનાં તેજ પ્રતિવાદી વિરૂદ્ધ અથવા તેના તેજ પ્રતિવાદીઓ મળીને તેઓની વિરૂદ્ધ જે કોઈ વાદી-ઓનાં સમાધક હક સંબંધ હોય તે વાદીઓ તેવા દાવાનાં સદરજુ પ્રકારનાં કારણ એકજ ફરિયાદમાં એકત્ર કરી શકે.

(૨) દાવાનાં કારણ એકજ ફરિયાદમાં એકત્ર કર્યાં હોય ત્યારે, તે ફરિયાદ માંડવાની તારીખે ફરિયાદના વિષયોની એકંદર કિંમત અથવા રકમ ઉપર, તે ફરિયાદ સાંભળવાને કોર્ટની હકુમત છે કે નહીં તેનો આધાર રહેશે.

૪. સ્થાવર મિલકત લેવાની ફરિયાદમાં, કોર્ટની રજા વગર, બીજા કોઈ દાવાનું કારણ સામીલ કરવું નહીં; પરંતુ—

(અ) દાવાવાળી મિલકત સંબંધી અથવા તેના કોઈ ભાગ સંબંધી ચઢેલા ભાડાના અથવા તે સંબંધી દરમ્યાનની ઉપજના દાવા;

(બ) જે કસરતી રૂએ તે મિલકત કે તેનો કંઈ ભાગ તાબામાં હોય તે કસર તોડવાથી અથવા નુકસાનના દાવા; તથા

(ક) જે દાવાઓમાં માંગેલી દાદ તેજ દાવાના કારણ ઉપર અધાર રાખતી હોય તે દાવા, તેમાં સામીલ કરવાને હરકત નથી,

પણ એવું હસબું છે કે બીરો છોડવાનો હક બંધ કરવાની અથવા બીરો હક છોડવાની ફરિયાદમાં

ગીરો મિલકત પોતાના કબજામાં રવાના કરવાનો હુકમ માંગવામાં કોઇપણ પક્ષકારને આ કાનુન માંહેના કોઇપણ ઠરાવ ઉપરથી મના છે એમ સમજવું નહીં.

૫. મૃત્યુ પત્ર ચલાવનાર તરીકે અથવા મૈયતની મિલકતનો વહિવટ કરનાર તરીકે અથવા વારસ તરીકે કોઇ દાવો કરે અથવા તે તરીકે તેના ઉપર દાવો થાય તેમાં, પોતાના જાતીકા હકથી કરે તે અથવા તે હકથી તેના ઉપર કરવામાં આવે તે દાવા સામીલ કરવા નહીં. પરંતુ મૃત્યુ પત્ર ચલાવનાર તરીકે અથવા મૈયતની મિલકતના વહિવટ કરનાર તરીકે અથવા વારસ તરીકે જે ઇસ્ટેટ વિશે વાદીએ ફરિયાદ કરી હોય કે પ્રતિવાદીના ઉપર ફરિયાદ થઇ હોય તે ઇસ્ટેટના સંબંધમાં છેલ્લા કહેલા દાવા ઉત્પન્ન થયા છે એમ કહેવામાં આવતું હોય અથવા જે મૈયતનો તે વારસ વગીલ હોય તેની સાથે મળીને તે હકદાર થાય કે તેના ઉપર જવાબદારી પડે એવા તે (છેલ્લા કહેલા) દાવા હોય, તો તે સામીલ કરી શકાય.

૬. જ્યારે દાવાનાં કોઇપણ કારણ એક ફરિયાદમાં એકત્ર કર્યાં હોય તે દાવાનો એકઠો ઇન્સાફ કે નીકાલ કરવા સોઇવાર નથી એમ કોર્ટને જણાય તે પ્રસંગે જુદા જુદા ઇન્સાફ કરવાનો હુકમ કરવાને અથવા યોગ્ય જણાય તેવા બીજો હુકમ કરવાને કોર્ટ સુખ્ત્યાર છે.

૭. ભલતાજ દાવાનાં કારણો સામીલ કર્યાની જે હરકતો લેવાની હોય તે સઘળી હરકતો, હરકતનું કારણ પાછળથી ઉત્પન્ન થાય તે સિવાયને પ્રસંગે બની શકે તેટલી વેહેલામાં વેહેલી અને મુદ્દા ઠરાવવામાં આવે તે સઘળી બાબતોમાં મુદ્દા ઠરાવવામાં આવે તે વખતે અથવા તે વેહેલાં લેવી, અને તેવી કોઇ હરકત એ રીતે નહીં લીધી હોય, તો તે મુદ્દા દીધી છે એમ સમજવું.

ઓર્ડર ૩ એ.

કચુલ કરેલા મુખત્યારો અને પ્લીડરો.

૧. કોઇ કોર્ટમાંની ફરિયાદના કોઇ પક્ષકારને તે કોર્ટમાં હાજર થવાની, કામ કરવાની અથવા અરજ કરવાની કાયદા પ્રમાણે જરૂર હોય અથવા અખત્યાર મળ્યો હોય, તે હાજર થવાનું, અરજ કરવાનું અને કામ કરવાનું, વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય એવા કોઇ કાયદાની રૂયે બીજી રીતે સ્પષ્ટપણે ન ઠરાવ્યું હોય તો પક્ષકાર પોતે જાતે અથવા પોતાના કચુલ કરેલા મુખત્યાર મારફત, અથવા પોતાની વતી કામ કરવાને યોગ્ય રીતે નીમેલા કોઇ પ્લીડર મારફત કરી શકે.

પરંતુ પક્ષકારને જાતે હાજર થવાને કોર્ટ ફરમાવે, તો તેમ પક્ષકારે જાતે હાજર થવું પડશે.

૨. પક્ષકારોના જે કચુલ કરેલા મુખત્યારોથી સદરજુ પ્રમાણે હાજર થવાનું, અરજ કરવાનું અને કામ કરવાનું કરી શકાય તે નીચે પ્રમાણે છે—

(અ) પક્ષકારોએ પોતાની વતી હાજર થવાનો, અરજ કરવાનો અને કામ કરવાનો અખત્યાર જેમાં આપ્યો હોય તેવાં મુખત્યાર નામાં જેમની પાસે હોય તે શખસો;

(બ) કોર્ટની હકુમતની જે સ્થાનિક હદમાં હાજર થવાનું, અરજ કરવાનું કે કામ કરવાનું હોય, તે હદમાં રહેતા ન હોય એવા પક્ષકારોની વતી અને તેમને નામે વેપાર અથવા ધંધા ચલાવનારા શખસો તે વેપાર અથવા ધંધાને લગતી બાબતમાંજ, અને તે પણ સદરજુ પ્રમાણે હાજર થવાનો અને કામ કરવાનો અખત્યાર મુદ્દામ બીજા કોઇ મુખત્યારને આપ્યો ન હોય ત્યારે.

૩. (૧) પક્ષકારના કચુલ કરેલા મુખત્યારને જે પ્રોસેસો પોંચાડવામાં આવે તે, કોર્ટ બીજી રીતે ન ફરમાવે તો, જાણે તે પક્ષકારને હાથોહાથ પોંચાડી છે એમ સમજવું.

(૨) ફરિયાદના પક્ષકારને પ્રોસેસ પોંચાડવાને આ કાયદામાં જે ઠરાવો કરેલા છે તેજ તેના કચુલ કરેલા મુખત્યારને પોંચાડવામાં લાગુ પડશે.

૪. (૧) કોઇપણ શખસ તરફથી હાજર થવા સારું, અરજ કરવા સારું અથવા કામ કરવા સારું પ્લીડર નીચેના તે લેખથી નીમવા અને તે લેખપર એવા શખસે અથવા તેના કચુલ કરેલા મુખત્યારે અથવા આ અર્થે કામ કરવાને મુખત્યારનામાં ઉપરથી યોગ્ય રીતે અધિકાર આપેલા બીજા કોઇ શખસે સહી કરવી જોઇએ.

(૨) એવી દરેક નિમણૂક પ્લીડર કબુલ કરે ત્યારે, તેનો લેખ કોર્ટમાં દાખલ કરવો, અને તે લેખ દાખલ થયો એટલે, પ્રસંગે પ્રમાણે અસીલ અથવા પ્લીડરની સહીનો બીજો લેખ કોર્ટમાં દાખલ કરીને કોર્ટની પરવાનગીથી તે પહેલો લેખ રદ થાય ત્યાં સુધી, અથવા અસીલ કે પ્લીડર ગુજરી જાય ત્યાં સુધી, અથવા અસીલ વિશેના ફરિયાદના બધા કામનું છેવટ આવે ત્યાં સુધી, તે અમલમાં છે એમ સમજવું.

(૩) સન ૧૮૬૧ ના હિંદુસ્તાનના હાઇ કોર્ટ ઓફ આપતના આક્ટની રૂએ સ્થાપન થયેલી કોઇપણ હાઇ કોર્ટના, અથવા કોઇપણ ચીફ કોર્ટના કોઇપણ આડવોકેટને, અને કોઇપણ બીજા હાઇ કોર્ટનો જે કોઇપણ એડવોકેટ બારીસ્ટર હોય તેને કામ કરવાનો અખત્યાર આપના કંઈ લેખ હાજર કરવાની જરૂર નથી.

૫. કંઈ પ્રોસેસ-પછી તે પક્ષકારને જાણે હાજર થવા સારું હોય કે નહીં-પક્ષકારના પ્લીડરને પોત્તાડી હોય, અથવા તે પ્લીડરની આફિસમાં કે હમેશના રહેઠાણના ઘરમાં મુકી હોય તો, જે પક્ષકારનો તે પ્લીડર છે તે પક્ષકારને તે યોગ્ય રીતે પોત્તાડી તથા જાણવી છે એમ અનુમાન કરવું; અને તે બધા કામ સારું, કોર્ટ બીજી રીતે ન કરાવે તો, જાણે તે પક્ષકારને હાથોહાથ આપી છે અથવા પોત્તાડી છે એમ સમજવું.

૬. (૧) કાનુન ૨ માં કબુલ કરેલા મુખત્યાર લખ્યા છે તે સિવાય કોર્ટની હકુમતમાં રહેનારા કોઇપણ કામસને પ્રોસેસ લેવા સારું મુખત્યાર નીમી શકાય.

(૨) એ નિમણૂક વિશેષ અથવા સાધારણ હશે તો પણ ચાલશે, અને તે મુખ્યની સહી સુધાંતના લેખી દસ્તાવેજથી કરવી જોઈએ, અને તે દસ્તાવેજ અથવા તે નિમણૂક સાધારણ હોય તો તેની સહી સુધાંતની નકલ કોર્ટમાં દાખલ કરવી.

ઓર્ડર ૪ થો.

ફરિયાદો માંડવા વિશે.

૧. (૧) પ્રત્યેક ફરિયાદ, ફરિયાદ અરજી કોર્ટને અથવા કોર્ટ તે આપતને વાસ્તે નીચે તે અમલદારને આપીને માંડવી.

(૨) દરેક ફરિયાદ અરજી, ઓર્ડર ૬ તથા ૭ માંની કાનુનો જેટલે સુધી તેને લાગુ પડે તેટલે સુધી તે પ્રમાણે હોવી જોઈએ.

૨. દિવાની ફરિયાદોનું રજિસ્ટર એ નામની એક બુક રાખીને તેમાં દરેક ફરિયાદની વિગતો કોર્ટ નોંધાવવી; અને ફરિયાદ અરજીઓ જે અનુક્રમ પ્રમાણે મંજૂર થાય તે અનુક્રમ પ્રમાણે તે નોંધાના પ્રત્યેક વર્ષમાં નંબર પાડવા.

ઓર્ડર ૫ મો.

સમન કાઢવા તથા પોંચાડવા વિશે.

સમન કાઢવા વિશે-

૧. ફરિયાદ અરજી યોગ્ય રીતે માંડ્યા પછી સમનમાં લખેલે દિવસે હાજર થઇ જવાનું આપવા સારું પ્રતિવાદીને સમન કાઢવાનો અધિકાર છે:—

પરંતુ ફરિયાદ અરજી આપવામાં આવે તે વખતેજ પ્રતિવાદી હાજર થઇને વાદીનો દાવો કબુલ કરે, ત્યારે સદરજી સમન કાઢવો નહીં.

(૨) જે પ્રતિવાદીને પેદા કાનુન (૧) મુજબ સમન કાઢવો હોય તે—

(અ) જાણે, અથવા

(બ) કામની બરાબર સમજણ પાડેલા તથા ફરિયાદ આપત જરૂરીઆત સવાલોના જવાબ દઇ શકે તેવા પ્લીડરની આરદે, અથવા

(ક) તેવા બધા સવાલોના જવાબ દઇ શકે એવા કોર્ટ બીજા શખસને પ્લીડર સાથે રાખીને તે પ્લીડરની મારફતે,
હાજર થવાને મુખત્યાર છે.

(૩) આવા દરેક સમન ઉપર જડજે અથવા તેણે નીમેલા અમલદારે સહી કરવી, તથા કોર્ટના શિક્ષાથી શિક્ષો કરવો.

૨. ફરિયાદ અરજીની એક નકલ, અથવા, જો રજા આપવામાં આવે તો, ટુંકી હકીકતની એક નકલ સદરજુ પ્રત્યેક સમન સાથે રાખવી.

૩. (૧) જ્યારે પ્રતિવાદીને જાતે હાજર રાખવાનું કોર્ટને કારણ જણાય ત્યારે સમનમાં લખેલે દિવસે પ્રતિવાદીએ જાતે કોર્ટમાં હાજર થવું એમ સમનમાં ફરમાવવું.

(૨) જ્યારે તેજ દિવસે વાદીને જાતે હાજર રાખવાનું કોર્ટને કારણ જણાય ત્યારે તે પ્રમાણે હાજર થવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૪. કોષપણ પક્ષકાર—

(અ) કોર્ટની સાધારણ અવલ હકુમતની સ્થાનિક હદમાં, અથવા

(બ) તે હદની બહાર પણ કોર્ટના મકાનથી ૫૦ મૈલ કરતાં થોડા અથવા (પક્ષકારનું રહેવાનું ઠેકાણું અને કોર્ટ બેસે છે તે ઠેકાણું એ બેની વચ્ચે જે અંતર હોય તેના પાંચ શાંસ અંતરમાં આગગાડી અથવા આગમોટ ચાલતી હોય અથવા બીજું ઇરાવેલું સાર્વજનિક વાહન ફરતું હોય તો) કોર્ટના મકાનથી ૨૦૦ મૈલ કરતાં થોડા અંતર ઉપર,

રહેતો ન હોય તો, તેને જાતે હાજર થવાનો હુકમ કરવો નહીં.

૫. સમન કાઢવો તે માત્ર મુદ્દાજ ઇરાવવા સારૂ કે ફરિયાદનો આખર નિકાલ કરવા સારૂ કાઢવો, એ વાતના સમન કરતી વખતે કોર્ટ ઇરાવ કરવો; અને તે ઇરાવ પ્રમાણે સમનમાં જણાવવું.

પરંતુ સ્મેલકોજ કોર્ટ સાંભળી શકે એવી પ્રત્યેક ફરિયાદમાં, ફરિયાદના આખર નિકાલનો સમન કરવો.

૬. કોર્ટમાં ચાલુ કામ કેટલું છે, પ્રતિવાદીને રહેવાનું ઠેકાણું કેટલું દુર છે, અને તેને સમન પોંચાડવાને કેટલી મુદત લાગશે, એ બધું લક્ષમાં લેધને પ્રતિવાદીને હાજર થવાનો દિવસ ઇરાવવો; અને તે એવી રીતે ઇરાવવા કે ઇરાવેલે દિવસ હાજર થઇને જવાબ આપવાને પ્રતિવાદીને પુરતો વખત મળે.

૭. હાજર થઇને જવાબ આપવાના સમનમાં પ્રતિવાદીને એમ ફરમાવવું કે, તમે તમારા પોતાના મુકદ્દમાની પુછીમાં જેના ઉપર આધાર રાખવા ધારતા હોય તેવા જે સધગા દસ્તાવેજ તમારા કબજામાં અથવા અખત્યારમાં હોય તે તમારે હાજર કરવા.

૮. જ્યારે ફરિયાદના આખર નિકાલનો સમન કર્યો હોય, ત્યારે તેમાં પ્રતિવાદીને એમ ફરમાવવું કે, તમારા મુકદ્દમાની પુછીમાં જે સાક્ષીઓની શાહેદી ઉપર તમે આધાર રાખવા ધારતા હો તે સાક્ષીઓ તમારે હાજર થવાનો જે દિવસ ઇરાવો છે તે દિવસે હાજર કરવા.

સમન પોંચાડવાનું.

૯. (૧) જે કોર્ટમાં ફરિયાદ માંડી હોય તે કોર્ટની હકુમતમાં પ્રતિવાદી રહેતા હોય ત્યારે, અથવા સદરજુ હકુમતમાં રહેનાર કોષ જણુને સમન લેવાનો અખત્યાર આપી તેનો મુખત્યાર નિમ્નો હોય ત્યારે, કોર્ટ બીજી રીતે ફરમાવે તે શિવાયને પ્રસંગે, તે સમન પોંચાડવા સારૂ યોગ્ય અમલદારને આપવા અથવા મોકલવો, અને પછી તે સમન તેણે જાતે અથવા તેના હાથ નીચેના કોષ નોકરે પોંચાડવો.

(૨) સદરજુ યોગ્ય અમલદાર જે કોર્ટમાં ફરિયાદ માંડી હોય તે શિવાયની બીજી કોર્ટનો અમલદાર હોઇ શકે, અને સદરજુ પ્રકારનો અમલદાર હોય ત્યારે, સદરજુ સમન, ટપાલની મારફત અથવા કોર્ટ ફરમાવે તેવી બીજી કોષ રીતે તેને મોકલવાનો અધિકાર છે.

૧૦. સમન પોંચાડવો તે એવી રીતે કે, જડજની અથવા તે કામને વારતે જડજે નીમેલા અમલદારની સહીવાળી તથા કોર્ટના શિક્ષાથી શિક્ષો કરેલી સમનની નકલ આપવી અથવા આપવા માંડવી.

૧૧. બીજી રીતે કરાવ્યું હોય તે શિવાયને પ્રસંગે, જ્યારે એક કરતાં વધારે પ્રતિવાદીઓ હોય ત્યારે, પ્રત્યેક પ્રતિવાદીઓને સમન પોંચાડવાં.

૧૨. બની શકે ત્યાં સુધી, ખુદ પ્રતિવાદીને સમન પોંચાડવો, પરંતુ તેણે સમન લેવાનો અખત્યાર આપીને કોઈ મુખત્યાર નીચે હોય, ત્યારે તે મુખત્યારને સમન પોંચાડવો હોય તો ખસ થશે.

૧૩. (૧) કંઈ ધંધા અથવા કામ સંબંધી કોઈ શખસ ઉપર ફરિયાદ હોય, અને જે કોર્ટમાંથી સમન કાઢવામાં આવે તે કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં તે શખસ રહેતો ન હોય ત્યારે, સમન પોંચાડતી વખતે તે હદમાં તે શખસની વતી તે ધંધા જતે ચલાવનાર અથવા કામ કરનાર જે વહિવટદાર કે મુખત્યાર હોય, તેને સમન પોંચાડવાથી તે સમન બરાબર પોંચ્યો એમ સમજવું.

(૨) આ કાનુનનાં કારણ સારૂ વાહાજોનો મારતર તેના માલકનો અથવા નોરે માંડનારનો મુખત્યાર છે એમ સમજવું.

૧૪. જ્યારે સ્થાવર મિલકત સંબંધી દાદ મેળવવાને અથવા સ્થાવર મિલકતને કરેલા નુકસાનનો બદલો લેવાની શરિયાદમાં, ખુદ પ્રતિવાદીને સમન પોંચાડી શકાતો ન હોય, અને સમન લેવાનો અખત્યાર આપીને પ્રતિવાદીએ કોઈ મુખત્યાર નીચે ન હોય ત્યારે, તે મિલકત પ્રતિવાદીના જે મુખત્યારના હવાલામાં હોય તેને સમન પોંચાડી શકાય.

૧૫. જ્યારે કોઈ ફરિયાદમાં પ્રતિવાદી મળતો ન હોય અને પોતાની વતી સમન લેવાનો અખત્યાર આપીને તેણે કોઈ મુખત્યાર નીચે ન હોય ત્યારે, તેની સાથે રહેનારા તેના કુટુંબમાંના કોઈ પાકી ઉમરના મરદને સમન પોંચાડી શકાય.

ખુલાસો:—આ કાનુનનાં કારણ સારૂ ચાકર કુટુંબનો માણસ છે એમ સમજવું નહિ.

૧૬. જ્યારે સમન પોંચાડનાર અમલદાર સમનની નકલ પ્રતિવાદીને હાથેહાથ અથવા તેની વતી કોઈ મુખત્યારને કે બીજા શખસને આપે અથવા આપવા માંડે ત્યારે, તેને અસલ સમન પાછળ સમન પોંચ્યાનો શેરા લખીને તે ઉપર, જેને એવી રીતે નકલ આપી અથવા આપવા માંડી હોય તેની સહી માગવી.

૧૭. પ્રતિવાદી અથવા તેનો મુખત્યાર અથવા ઉપર કલ્લા પ્રકારનો બીજો શખસ પોંચ્યા બાબતના શેરા ઉપર સહી કરવાની ના કહે, ત્યારે અથવા જ્યારે સમન પોંચાડવા જનાર અમલદારે સઘળી યોગ્ય તથા વાસ્તવીક હોશિયારી વાપર્યા છતાં તેને પ્રતિવાદી જડે નહીં, અને તેની વતી સમન લેવાને અખત્યાર આપેલો તેનો કોઈ મુખત્યાર ન હોય, તેમ જેને સમન પોંચાડી શકાય તેવો કોઈ બીજો શખસ ન હોય ત્યારે, સમન પોંચાડવા જનાર અમલદારે પ્રતિવાદી હમ્મેશ જે ઘરમાં રહેતો હોય અથવા ધંધા ચલાવતો હોય અથવા શયદા માટે જતે કામ કરતો હોય તે ઘરને બહારને બારણે અથવા કોઈ પ્રસિદ્ધ ભાગ ઉપર સમનની એક નકલ ચોઢવી, અને પછી અસલ ઉપર શેરા લખીને અથવા અસલ સાથે શેરા જોડીને તે અસલ સમન જે કોર્ટ કાઢ્યો હોય તે કોર્ટમાં પાછો મોકલવો; તે શેરામાં, સદરજુ રીતે નકલ ચોઢી છે તે વાત તથા જે હકીકતોને લીધે તેણે તેમ કહ્યું હોય તે હકીકતો જણાવવી અને જે શખસે તે ઘર ઓળખાવ્યું હોય તથા જેના દેખતાં નકલ ચોઢી હોય એવો કોઈ શખસ હોય તો તેનું નામ તથા પંત્તા લખવાં.

૧૮. કાનુન ૧૬ પ્રમાણે સમન પોંચાડ્યો હોય તેવે બધે પ્રસંગે સમન પોંચાડનાર અમલદારે, સમન ક્યારે પોંચાડ્યો અને તે કી રીતે પોંચાડ્યો એ વિશેનો અને જેને સમન પોંચાડવાનો હોય તેને ઓળખનાર તથા સમન આપ્યાની અથવા આપવા માંડ્યાંની વાત જ્ઞેનાર શખસ (જે કોઈ હોય તો) તેના નામનો તથા પંત્તાનો શેરા અસલ સમન ઉપર કરવો કે બીજા પાસે કરાવવો, અથવા તે શેરા અસલ સાથે જોડવો કે જોડાવવો.

૧૯. કાનુન ૧૭ પ્રમાણે સમન પાછો આવે ત્યારે, જે સદરજુ કાનુનની રૂયે કરેલા શેરાના ખરાબજી વિશે સમન પોંચાડવા જનાર અમલદારે સોમનનામા ઉપર એકરાર કર્યો ન હોય ત્યારે, સમન પોંચાડવા જનાર અમલદારની તેણે કરેલા કામ સંબંધી કોર્ટ સોગન ઉપર જખાની લેવી અથવા બીજી કોર્ટ પાસે એવી રીતે તેની જખાની લેવડાવવી, અને જે તે શેરાના ખરાબજી વિશે સદરજુ રીતે એકરાર કર્યો હોય તો, સદરજુ કોર્ટને સદરજુ પ્રમાણે જખાની લેવાનો અથવા બીજી કોર્ટ પાસે લેવડાવવાનો અધિકાર છે. અને તે બાબતમાં પોતાને યોગ્ય લાગે તેવી વધારે તપાસ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે. અને પછી સમન બરાબર રીતે મળ્યો છે એમ કોર્ટ જણાવવું, અથવા પોતાને યોગ્ય લાગે તે રીતે સમન પહોંચાડવાનો હુકમ કરવો.

૨૦. (૧) કોર્ટની ખાત્રી થાય કે,—પોતાને સમન ન પોંચે એ હેતુથી પ્રતિવાદી ચુકવા ચુકવી કરે છે, અથવા બીજા કોઇ સમ્બંધી હંમેશની રીતે સમન બીજા શકે તેમ નથી એમ માનવાનું કારણ છે,—ત્યારે સમનની એક નકલ કોર્ટના મકાનમાં કોઇ પ્રસિદ્ધ ઠેકાણે ચોટવી, અને એક નકલ, પ્રતિવાદી છેલ્લા ક્યા ધરમાં રહેતો હતો અથવા ધંધો ચલાવતો હતો અથવા કાયદા માટે જાતે કામ કરતો હતો એ જાણવામાં હોય તો, તે ધરના કોઇ પ્રસિદ્ધ ઠેકાણે પણ ચોટવી એવો, અથવા કોર્ટની નજરમાં બીજા જે રીતે યોગ્ય જણાય તે રીતે સમન પોંચાડવાનો કોર્ટ હુકમ કરેલો.

(૨) કોર્ટના હુકમથી સમન બીજા રીતે પોંચાડ્યો હોય ત્યારે તે જાણે ખુદ પ્રતિવાદીને પોંચાડ્યો છે એમ ગણવામાં આવશે.

(૩) બીજા રીતે સમન પોંચાડવાનો કોર્ટ હુકમ કર્યો હોય ત્યારે, પ્રસંગ પ્રમાણે જરૂર હોય તેટલી મુદત પ્રતિવાદીને હાજર થવા સાડે કોર્ટ હાજરવી.

૨૧. જે કોર્ટ સમન કાઢ્યો હોય તે કોર્ટ તે સમન, તે પ્રાંતની અંદર અથવા બહાર, પ્રતિવાદીનું રહેવાનું ઠેકાણું હાઇકોર્ટ સિવાયની બીજા જે કોર્ટની હકુમત હોય તે કોર્ટમાં, પોતાના કોઇ અમલદાર સાથે અથવા ટપાલ મારફતે મોકલવાનો અધિકાર છે.

૨૨. કલકત્તા, મદ્રાસ, મુંબઈ, અને રંગુન એ શહેરોની હદની બહાર સ્થાપાયેલી કોઇ કોર્ટ કાઢેલો કોઇ સમન સદરહુ કોઇ હદમાં પોંચાડવો હોય ત્યારે જે રમોલકાજ કોર્ટની હકુમતમાં તે સમન પોંચાડવો હોય તે રમોલકાજ કોર્ટને તે મોકલવો.

૨૩. જે કોર્ટને સમન કાનુન ૨૧ અથવા ૨૨ મુજબ મોકલવામાં આવે તે કોર્ટ, સમન પોંચે એટલે જાણે પોતેજ તે સમન કાઢ્યો હોય તેવી રીતે તજવીજ કરવી. અને પછી તેના સંબંધમાં જે કાંઈ કામ ચલાવવામાં આવ્યું હોય તેનું જે કંઈ લખાણ થયું હોય, તો તે સહિત તે સમન, પ્રથમ જે કોર્ટ કાઢ્યો હોય, તે કોર્ટમાં પાછો મોકલવો.

૨૪. પ્રતિવાદીને કોઈ તુરંગમાં કેદ કર્યો હોય ત્યારે, સમન પ્રતિવાદીને પોંચાડવા સાડે તે તુરંગ જેના તાબામાં હોય તે અમલદારને આપવો અથવા તેના ઉપર ટપાલ મારફતે અથવા બીજા રીતે મોકલવો.

૨૫. જ્યારે પ્રતિવાદી બ્રિટિશ ઈન્ડિયાની બહાર રહેતો હોય, અને સમન લેવાને અખત્યાર આપેલો કોઈ તેના મુખત્યાર બ્રિટિશ ઈન્ડિયામાં ન હોય ત્યારે, પ્રતિવાદી રહેતો હોય તે ઠેકાણાનું સરનામું કરીને તેને સમન મોકલવો અને તે ઠેકાણું તથા કોર્ટ બેસતી હોય તે ઠેકાણું એ બેની વચ્ચે ટપાલનો સંબંધ હોય તો તે સમન ટપાલ મારફતે રવાના કરવો.

૨૬. જ્યારે—

(અ) મલિક મુઆઝમને અથવા ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલને મળેલી પરમુલકની હકુમત ચલાવીને જે કોઇ પરમુલકમાં પ્રતિવાદી રહેતો હોય તે પરમુલકની અંદર પોલીટીકલ એજન્ટ નિમાયલો હોય, અથવા એકાદી કોર્ટ સ્થાપવામાં અથવા ચાલુ રાખવામાં આવેલી હોય અને તે પોલીટીકલ એજન્ટને અથવા કોર્ટને આ કાયદાની રૂયે કોઇ કોર્ટ કાઢેલો સમન પોંચાડવાનો અધિકાર આપ્યો હોય ત્યારે, અથવા

(બ) ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલે ઈન્ડિયા ગેઝીટમાં જાહેરનામું છાપીને એવું પ્રસિદ્ધ કર્યું હોય કે સદરહુ રીતે કાઢેલો કોઇપણ સમન એવા કોઇ મુલકમાં આવેલી અને ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણેની હકુમત ચલાવીને સ્થાપેલી અથવા ચાલુ રાખેલી ન હોય તે કોર્ટ પોંચાડી શકે,

ત્યારે તે સમન પ્રતિવાદીને પોંચાડવા સાડે એવા પોલીટીકલ એજન્ટ ઉપર અથવા કોર્ટ ઉપર ટપાલ મારફતે અથવા બીજા રીતે મોકલી શકાય; અને આ કાયદામાં પાછળ ખતાવી છે તે રીતે પ્રતિવાદીને સમન પોંચાડ્યો છે એવો પોતાની સહી સહનો શેરા લખીને તે પોલીટીકલ એજન્ટ અથવા તે કોર્ટનો જાજ અથવા બીજો અમલદાર તે સમન પાછો મોકલે તો, તે શેરા તે સમન પોંચાડવાનો પુરાવો છે એમ સમજવું જોઈએ.

૨૭. જ્યારે પ્રતિવાદી સરકારી અમલદાર હોય (પણ તે મલિક મુઆઝમની લશ્કરી અથવા દરિયાઈ ફોજનો અથવા મલિક મુઆઝમની ઈન્ડિઅન મરીન સર્વિસના ન હોય) અથવા કોઇ રેલ્વે કંપનીનો અથવા

રચાનિક અધિકારીનો નોકર હોય ત્યારે, પ્રતિવાદી જે આદિસમાં નોકર હોય તે આદિસના મુખ્ય અમલદારને સમનની એક નકલ પ્રતિવાદીને પોંચાડવા સારૂ મોકલવાથી ઘણી અનુકુળતાથી તે સમન પોંચાડી શકશે એમ કોર્ટને જણાય તો, તે રીતે બળવવા સારૂ તે સમન તે અમલદારને મોકલવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે. અને તેની સાથે તે સમનની એક નકલ પ્રતિવાદીને રાખવા સારૂ મોકલવી.

૨૮. જ્યારે પ્રતિવાદી સોલજર હોય ત્યારે, તેને સમન પોંચાડવા સારૂ તેના કમાન્ડિંગ ઓફિસર ઉપર કોર્ટ તે સમન મોકલવેલો, તથા તેની સાથે તે સમનની એક નકલ પ્રતિવાદીને રાખવા સારૂ મોકલવી.

૨૯. (૧) જ્યારે ૨૪ મી અથવા ૨૮ મી કાનુનની રૂએ પોંચાડવા સારૂ કોઈ શખસને સમન આપ્યો હોય અથવા મોકલ્યો હોય, ત્યારે તે શખસ તે સમન જો બની શકે તો પોંચાડવાને અને પ્રતિવાદીની લેખી કબુલાત સાથે તથા પોતાની સહી સાથે તે પાછો મોકલવાને બધાયેલો છે, અને સદરહુ સહી તે સમન પોંચાડવાના પુરાવા તરીકે ગણાશે.

(૨) જ્યારે કોઈપણ કારણને લીધે તે સમન પોંચાડી શકાય એમ ન હોય ત્યારે, તે સમન કોર્ટને પાછો મોકલવો અને તેની સાથે એવા કારણની તથા સમન પોંચાડવા સારૂ લીધેલાં પગલાંની વિગતવાર કેશિયત મોકલવી, અને એવી કેશિયત તે સમન ન પોંચાડવાના પુરાવા તરીકે ગણાશે.

૩૦. (૧) આમાં અગાઉ ગમે તેમ કહ્યું હોય તે છતાંએ, કોર્ટના અભિપ્રાયમાં એમ આવે કે સમનને બદલે પત્ર લખવો જોઈએ એવો પ્રતિવાદીનો મર્તબો છે ત્યારે, જડજની અથવા તે કામને વારતે જડજ નીમે તે અમલદારની સહી સુધાંતનો પત્ર સમનને બદલે મોકલવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૨) સમનમાં જે જે વિગતો લખવી જોઈએ તે બધી વિગતો પેટા કાનુન (૧) ની રૂએ બદલે લખેલા પત્રમાં લખવી અને પેટા કાનુન (૩) માં ફરાબ્ધ છે તેને અનુસરીને બધી રીતે તે પત્ર સમન તરીકે ગણવો.

(૩) સમનને બદલે સદરહુ પ્રમાણે પત્ર લખવામાં આવે ત્યારે, તે ટપાલ મારફતે અથવા કોર્ટ પસંદ કરે તે મુદ્દામ માણસની સાથે અથવા કોર્ટને ચોગ્ય લાગે એવી બીજી કોઈ રીતે, પ્રતિવાદીને મોકલવાનો-અ-ધિકાર છે; પણ સમન લેવાનો અખત્યાર આપેલો પ્રતિવાદીનો કોઈ મુખત્યાર હોય, ત્યારે તે મુખત્યારને તે પત્ર આપવાને અથવા મોકલવાને હરકત નથી.

ઓર્ડર ૬ ઠા.

સાધારણતઃ પ્લીડિંગ વિશે.

૧. “ પ્લીડિંગ ” એટલે ફરિયાદ અરજી અથવા લેખી કેશિયત.

૨. દરેક પ્લીડિંગમાં, તકરાર કરનારો પક્ષકાર, પ્રસંગ પ્રમાણે, પોતાના દાવાના અથવા બચાવના સંબંધમાં જેના ઉપર આધાર રાખતો હોય એવીજ માત્ર મુદ્દાની હકીકત ટુંકમાં લખવી જોઈએ અથવા હોવી જોઈએ, પણ તેમાં, જે ઉપરથી તે હકીકત સાબિત કરવાની હોય તે પુરાવા લખવો નહીં, અને જરૂર હોય ત્યારે, તેના પારેઆફ કરીને તેને એક પછી એક અનુક્રમમાં નંબર આપવા જોઈએ. તારીખો, રકમો તથા નંબર આંકડાથી બતાવવા જોઈએ.

૩. આ પુરવણીમાંના નમુના લાગુ પડતા હોય ત્યારે, તેમનો, અને તે લાગુ પડતા ન હોય ત્યારે બની શકે ત્યાં સુધી તેવીજ બાતના બીજા નમુનાનો, સઘળી પ્લીડિંગ સારૂ ઉપયોગ કરવો.

૪. જે બાબતોમાં તકરાર કરનારો પક્ષકાર કોઈપણ ગેરસમજાતીની, કપટની, વિશ્વાસઘાતની, છુદ્ધિપૂર્વક કસરની, અથવા ગેરબ્યાજબી દાખની વાત ઉપર આધાર રાખતો હોય તેવી સઘળી બાબતોમાં તથા બીજી જે બાબતોમાં ઉપર જણાવેલા નમુનામાં નિર્દિષ્ટ કરેલી વિગતો ઉપરાંત વધારે વિગત લખવી જરૂર હોય ત્યારે તે સઘળી બાબતોમાં, પ્લીડિંગમાં (જરૂર હોય તો તારીખ તથા રકમો સહિત) વિગત લખવી જોઈએ.

૫. સદરહુ દાવાના અથવા બચાવના પ્રકાર બાબત વધારે સારી હકીકત, અથવા કોઈપણ પ્લીડિંગમાં લખેલી કોઈપણ વાત બાબત વધારે તથા વધારે સારી વિગત, ખરચ તથા બીજી બાબતના સંબંધમાં વાંજબી હોય તે કારતે, લખી આપવાનો હુકમ કરવાનો સઘળે પ્રસંગે અધિકાર છે.

૬. જે કોઈ અગાડીની શરત પુરી કરવાના અથવા પાળવાના સંબંધમાં તકરાર કરવાની હોય તે શરત, પ્રસંગ પ્રમાણે, વાદીએ અથવા પ્રતિવાદીએ પોતાની પ્લીડિંગમાં સ્પષ્ટ રીતે નિર્દિષ્ટ કરવી જોઈએ; અને તેને અનુસરીને વાદીના અથવા પ્રતિવાદીના દાવાને જરૂરની સઘળી અગાડીની શરતો પુરી કર્યાની અથવા પાળ્યા બાબતની ખાત્રી તેની પ્લીડિંગમાં ગણીત રીતે દર્શાવવી જોઈએ.

૭. કોઈપણ પ્લીડિંગમાં સુધારો કરવાનો હોય તે શિવાયને પ્રસંગે તેમાં તે પ્લીડિંગ કરનારા પક્ષકારની અગાડીની વિરૂદ્ધ હોય એવા દાવાનો કોઈપણ નવો મુદ્દો કહવે નહીં, અથવા તેવી કોઈપણ વાત બન્યાનું લખવું નહીં.

૮. જ્યારે કરાર થયો છે એમ કોઈપણ પ્લીડિંગમાં જણાવ્યું હોય ત્યારે, તે કરાર થયાની વાત વિરૂદ્ધ પક્ષ માત્ર ના કયુલ કરે તો, કરાર થયાનું જણાવ્યું હોય તે કરાર ખરેખર થયો નથી એમ અથવા જે ઉપરથી તે થયાનું અનુમાન થઈ શકે એવી મુદ્દાની બાબત નાકયુલ કરી છે એટલુંજ માત્ર સમજવું. અને એવા કરારનું કાયદેસરપણું અથવા કાયદા પ્રમાણે પુરતાપણું ના કયુલ કર્યું છે એમ સમજવું નહીં.

૯. જ્યારે જ્યારે કોઈપણ દસ્તાવેજનો મજકુર મહત્વનો હોય ત્યારે ત્યારે તે દસ્તાવેજના અથવા તેના કોઈ ભાગના ચોક્કસ શબ્દો મહત્વના હોય તે શિવાયને પ્રસંગે, કોઈપણ પ્લીડિંગમાં તે સઘળા દસ્તાવેજનો અથવા તેના કોઈ ભાગનો ઉતારો ન કરતાં તેની મતલબ બતાવતાં સુધી ટુંકમાં લખી હોય તો બંસ થશે.

૧૦. જ્યારે જ્યારે કોઈપણ શખસની દ્વેષલુહિ વિશે અથવા તેના કપટના ધરાદા વિશે અથવા તેની માહિતી વિશે અથવા મનની બીજી સ્થિતિ વિશે ઉલ્લેખ કરવાનું મહત્વનું દેખાય ત્યારે, જે પ્રસંગે ઉપરથી તેવું અનુમાન કરી શકાય તેવું વર્ણન નહીં કરતાં તે હકીકત બન્યાનું જણાવવું બંસ થશે.

૧૧. કોઈપણ શખસને કોઈપણ હકીકતની, બાબતની અથવા વસ્તુની નોટીસ મળી છે એમ કહેવું મહત્વનું હોય ત્યારે ત્યારે, તેવી નોટીસનો નમુનો અથવા તેની ચોક્કસ શરતો અથવા જે પ્રસંગે ઉપરથી તેવું અનુમાન કરવાનું હોય તે તે મહત્વનું ન હોય તો, એવી નોટીસની વાત બનેલી હકીકત તરીકે જણાવી હોય તો બંસ થશે.

૧૨. જ્યારે જ્યારે ઘણા કાગળો અથવા ઘણી વાતચીત ઉપરથી અથવા બીજી રીતે કેટલાક પ્રસંગે ઉપરથી કોઈપણ શખસે વચ્ચે કોઈપણ કરાર અથવા સંબંધ થયાનું અનુમાન કરવાનું હોય ત્યારે ત્યારે, એવા કરાર અથવા સંબંધને ખરી હકીકત તરીકે જણાવી હોય તો બંસ થશે, અને એવા કાગળો, વાતચીત, અથવા પ્રસંગોની વિગત ન જણાવતાં સાધારણ રીતે તેનો ઉલ્લેખ કર્યો હોય તો બંસ થશે. અને એવે પ્રસંગે એ પ્રમાણે પ્લીડિંગ કરનારો શખસ એવી હકીકતો ઉપરથી અનુમાન થતા એકથી વધારે કરારો અથવા સંબંધો પર વૈકલ્પિક રીતે આધાર રાખવા માગતો હોય, તો તેને વૈકલ્પિક રીતે તે કરાર અથવા સંબંધ દાખલ કરવાનો અધિકાર છે.

૧૩. બેમાંના કોઈપણ પક્ષકારને, જે કોઈપણ મુદ્દાની હકીકત તેની તરફની છે એવું કાયદા ઉપરથી અનુમાન થઈ શકે તેવી હકીકત, અથવા જે સાબિત કરવાનો બોળે સામાવાળો ઉપર હોય અને જે પહેલાંથી સ્પષ્ટ રીતે નાકયુલ કરી ન હોય (જેમ કે, વાદી બિલ ઓફ એક્સચેન્જના મોખદલાને મુખ્ય મુદ્દો ગણીને તે મોખદલા સાફ ફરિયાદ ન કરતાં ફક્ત તે બિલ ઉપરથીજ ફરિયાદ કરે ત્યારે તે બિલનો મોખદલો) તેવી હકીકત પોતાની પ્લીડિંગમાં દાખલ કરવાની ગરજ નથી.

૧૪. દરેક પ્લીડિંગ ઉપર પક્ષકારે તથા તેનો કોઈ પ્લીડર હોય તો તેણે સહી કરવી જોઈએ. પણ એવું ફરાવ્યું છે કે પ્લીડિંગ કરનારો પક્ષકાર ગેરહાજર હોવાના કારણથી, અથવા બીજા સમગ્ર કારણથી પ્લીડિંગ ઉપર સહી કરી શકે તેમ નહીં, હોય ત્યારે, તેની તરફથી તે ઉપર સહી કરવા સાફ અથવા ફરિયાદ કરવા સાફ અથવા બચાવ કરવા સાફ તેણે જે કોઈ શખસને યોગ્ય રીતે અધિકાર આપ્યો હોય તે તે ઉપર સહી કરી શકે.

૧૫. (૧) વિશ્વાસપાત્ર અમલમાં હોય એવા કોઈપણ કાયદામાં બીજી રીતે ફરાવ્યું હોય તે શિવાયને પ્રસંગે, દરેક પ્લીડિંગ ઉપર તેની નીચે પ્લીડિંગ કરનારા પક્ષકારે અથવા પક્ષકારોમાંના એકે અથવા મુકદ્દમાની હકીકતથી જે બીજા કોઈ શખસ વાફે છે એમ કોર્ટની ખાત્રી લાવક સાબિત થયું હોય તે શખસે પ્લીડિંગના ખરાપણા બાબતનો દાખલો લખવો જોઈએ.

(૨) ખરાપણુનો દાખલો લખનાર શખસે, કયો મજદુર પોતાની જાણુ પ્રમાણે ખરા છે એવો દાખલો લખ્યો છે અને કયો મજદુર મળેલી ખબર ઉપરથી તથા ખરા છે એમ માન્યા ઉપરથી દાખલો લખ્યો છે. તે, પ્લીડિંગમાંના પારેઆફને નંબર આપીને તથા તે નંબર ઉપર હવાલો આપીને નિર્દિષ્ટ કરવું જોઇયે.

(૩) ખરાપણુનો દાખલો લખી આપનારા શખસે તે ઉપર સહી કરવી જોઇયે, અને તે ઉપર જે નામ રીખે તથા જે જગ્યાએ સહી કરી હોય તે તારીખ તથા જગ્યા લખવી જોઇયે.

૧૬. ફરિયાદ ચાલતી હોય ત્યારે ગમે તે વખતે, કોઇપણ પ્લીડિંગમાં જે કોઇ બાબત જરૂરની ન હોય અથવા નિંદા ભરેલી હોય અથવા જેને લીધે ફરિયાદનો વાજબી ઇનસાફ થવામાં હરકત થાય અથવા ત્રાસ પડે અથવા વિલંબ થાય એમ હોય તે બાબત છેડી નાંખવાનો અથવા સુધારવાનો હુકમ કરવાનો કોર્ટને અધિકાર છે.

૧૭. ફરિયાદ ચાલતી હોય ત્યારે ગમે તે વખતે, એમાંના કોઇપણ પક્ષકારને પોતાનાં પ્લીડિંગ, ચોખ્ખું હોય તેવી રીતે તથા તેવી શરતે ફેરવવા અથવા સુધારવા દેવાનો કોર્ટને અધિકાર છે, અને આ પ્રમાણે જે સુધારો કરવાનો હોય તે સબજો, પક્ષકારો વચ્ચે તકરારના ખરા મુદ્દા થું છે તે ડરાવવાના કારણુ સાર જરૂર હોય તે પ્રમાણે કરવો જોઇયે.

૧૮. કોઇપણ પક્ષકારે સુધારો કરવાનો હુકમ મેળવ્યો હોય છતાં તે હુકમમાં જણાવેલી મુદતની અંદર અથવા તે હુકમમાં કોઇપણ મુદત ડરાવી નહીં હોય તો તે હુકમની તારીખથી ૧૪ દિવસની અંદર, સદરહુ પ્રમાણે સુધારો કરે નહીં તો તેને, પ્રસંગ પ્રમાણે, ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે નિમેશી મુદત અથવા સદરહુ ૧૪ દિવસની મુદત પુરી થાય તે પછી, કોર્ટ તે મુદતમાં વધારો ન કરે તો, સુધારો કરવાની પરવાનગી આપવી નહિ.

ઓર્ડર ૭ મો.

ફરીયાદ અરજી વિશે.

૧. ફરિયાદ અરજીમાં નીચેની વિગતો આવવી જોઇએ, એટલે:—

(અ) જે કોર્ટમાં ફરિયાદ આણી હોય તે કોર્ટનું નામ;

(બ) વાદીનું નામ, વર્ણન અને રહેવાનું ઠેકાણું;

(ક) નિશ્ચય થઇ શકે ત્યાંસુધી પ્રતિવાદીનું નામ, વર્ણન તથા રહેવાનું ઠેકાણું;

(ડ) વાદી અથવા પ્રતિવાદી સગીર હોય અથવા ગાંડા જેવો હોય તો તે મતલબની હકીકત;

(ધ) જે હકીકતથી દાવાનું કારણુ બનતું હોય તે હકીકત; તથા તે કારણુ ક્યારે ઉત્પન્ન થયું તે;

(ફ) કોર્ટની હકુમત છે એમ જણાવનારી હકીકત;

(ગ) વાદી માંગતો હોય તે દાદ;

(હ) વાદીએ સામે દાવો મજરે આપ્યો હોય અથવા પોતાના દાવાનો કંઈ ભાગ છોડી દીધો હોય તે પ્રસંગે તે મજરે આપેલી અથવા છોડી દીધેલી રકમ, અને

(આઇ) બંને ત્યાંસુધી હકુમતના તથા કોર્ટની શીના કારણુ સાર ફરિયાદના વિષયની કિંમત.

૨. જ્યારે વાદી પૈસા વસુલ કરવાની તજવીજ કરતો હોય, ત્યારે માંગેલી ખરેખરી રકમ ફરિયાદ અરજીમાં લખવી જોઇએ.

પણુ જ્યારે દરમ્યાનની ઉપજની અથવા વાદી પ્રતિવાદી વચ્ચે રજુઆત ન થયેલો હિસાબ નકો કરીને જે બાકી લેહેણી નિકળે તે લેવાની વાદી ફરિયાદ કરે, ત્યારે દાવાની, રકમનો અજમાસ કાઢીને તે રકમ ફરિયાદ અરજીમાં લખવી જોઇયે.

૩. ફરિયાદનો વિષય સ્થાવર મિલકત હોય, ત્યારે તે ઓળખાવી શકાય તેટલું તેનું વર્ણન ફરિયાદ અરજીમાં લખવું, અને તે મિલકત ચતુઃસિમાથી અથવા જમાબંદીના કે મોજબીના દફતરમાંના નંબરથી ઓળખાતી હોય તે પ્રસંગે, તે ચતુઃસિમા અથવા નંબર ફરિયાદ અરજીમાં લખવા.

૪. વાદી વારસ વડીલ તરીકે ફરિયાદ કરે ત્યારે, ફરિયાદના વિષયમાં તેને પ્રત્યક્ષ આલુ હક સંબંધ છે એમ ફરિયાદ અરજીમાં દર્શાવવું જોઈએ એટલું જ નહીં, પરંતુ તે વ્યાપ્તની ફરિયાદ માંડવાને જે (કોઈ) જરૂરી તબ્દીની કરવી જોઈએ તે તેણે કરી છે તે પણ દર્શાવવું જોઈએ.

૫. ફરિયાદના વિષયમાં પ્રતિવાદીનો હિત સંબંધ છે, અથવા તેમાં મ્હારો હિતસંબંધ છે એમ પ્રતિવાદી કહે છે એમ અને વાદીની માગણીનો જવાબ દેવાને પ્રતિવાદી પાત્ર છે એમ ફરિયાદ અરજીમાં દર્શાવવું જોઈએ.

૬. મુદતના કાયદામાં જે મુદત કહી હોય તે મુદત વીતી ગયા પછી ફરિયાદ કરી હોય તે પ્રસંગે, તે કાયદો લાગુ ન પડવાતું કારણ ફરિયાદ અરજીમાં બતાવવું.

૭. જે કોઈ દાદ અથવા તેને બદલે બીજું જે કોઈ વાદી માંગતો હોય તે દાદ અથવા તે બીજું દરેક ફરિયાદ અરજીમાં સ્પષ્ટ રીતે લખવું, અને સાધારણ અથવા બીજી દાદ માંગવાની જરૂર નથી; કારણ તે માંગેલી હોય તે પ્રમાણેજ, કોર્ટને ચોખ્ખા લાગે તેટલે સુધી આપવાનો હમ્મેશ અધિકાર છે. અને આજ નિયમ પ્રતિવાદીએ પોતાની લેખી દેખીતમાં માંગેલી કાંઈપણ દાદને લાગુ છે એમ સમજવું.

૮. જુદા જુદા મુદા ઉપર આધાર રાખતા હોય એવા અનેક જુદા જુદા હકના અથવા દાવાના કારણના સંબંધમાં વાદી દાદ માંગતો હોય ત્યારે, તે મુદા, બની શકે તેટલે સુધી, જુદા જુદા તથા સ્પષ્ટ રીતે લખવા.

૯. (૧) વાદીએ ફરિયાદ અરજીની સાથે કોઈપણ દસ્તાવેજો હાજર કર્યા હોય તો તેમની વાદી તેણે ફરિયાદ અરજી નીચે શેરાથી લખવી, અથવા તે વાદી ફરિયાદ અરજી સાથે જોડવી. અને ફરિયાદ અરજી મંજૂર કરવામાં આવે તો, જેટલા પ્રતિવાદીઓ હોય તેટલી ફરિયાદ અરજીની નકલો સાદા કાગળ ઉપર વાદીએ આપવી. પરંતુ ફરિયાદ અરજી લખાણ હોવાના સમયથી, અથવા પ્રતિવાદીઓ ધણા હોવાના સમયથી, અથવા બીજા કોઈ પુરતા કારણને લીધે, તેવી નકલોને બદલે, દાવો કર્યો હોય તેના પ્રકારની અથવા ફરિયાદમાં માંગેલી દાદની-ટુંકી હકીકતની પ્રતિવાદીઓ હોય તેટલી નકલો હાજર કરવાની વાદીને કોર્ટ રજા આપે તો, વાદીએ તેવી ટુંકી હકીકતની નકલો હાજર કરવી.

(૨) વારસ વડીલ તરીકે વાદીએ ફરિયાદ કરી હોય, અથવા તે તરીકે પ્રતિવાદીએ કે પ્રતિવાદીઓ પૈકી કોઈ ઉપર ફરિયાદ થઈ હોય, ત્યારે શા સંબંધથી વાદીએ ફરિયાદ કરી છે અથવા પ્રતિવાદી ઉપર ફરિયાદ થઈ છે તે એ હકીકતમાં જણાવવું.

(૩) આ હકીકત ફરિયાદ અરજીની સાથે મળતી કરવાને માટે કોર્ટની રજાથી વાદી તે હકીકત દુરસ્ત કરવાને મુખત્યાર છે.

(૪) કોર્ટના મુખ્ય કારભારીને તે યાદ અને નકલો અથવા હકીકત તપાસતાં એમ માલમ પડે કે તે ખરાબર છે તો તેણે તેમના ઉપર સહી કરવી.

૧૦. (૧) ફરિયાદઅરજી, ફરિયાદ આલતાં ગમે તે વખતે, તે જે કોર્ટમાં માંડવી જોઈતી હતી તે કોર્ટમાં આપવા સારું, પાછી આપવી.

(૨) ફરિયાદઅરજી પાછી આપતી વખતે જડને તેના ઉપર પોતાને હાથે શેરા કરવો. તેમાં, ફરિયાદઅરજી કાણે આપી. તે કઈ તારીખે આપી, તે કઈ તારીખે પાછી આપી, એ અને તે પાછી આપવાનાં કારણ, ટુંકામાં લખવાં.

૧૧. નીચેના પ્રસંગે ફરિયાદ અરજી નામંજૂર કરવી:—

(અ) તે ઉપરથી દાવાનું કારણ જણાતું ન હોય ત્યારે;

(બ) માંગેલી દાદની કમી કિંમત બાંધી હોય, અને કોર્ટ ડરાવેલી મુદતમાં કિંમતનો આંકડો દુરસ્ત કરી આપવાનું કલા છતાં વાદી તેમ ન કરે ત્યારે;

(ક) માંગેલી દાદની ખરાબર કિંમત બાંધી હોય, પણ કમી સ્ટાંપ મારેલા કાગળ ઉપર ફરિયાદઅરજી લખી હોય, અને કોર્ટ ડરાવેલી મુદતમાં જોઈતો સ્ટાંપ કાગળ પુરો કરી આપવાનું કલા છતાં વાદી તેમ ન કરે ત્યારે;

(ડ) ફરિયાદઅરજીમાં લખેલા કોઈપણ મજબૂર ઉપરથી એમ જણાય કે કોઈ કાયદા ઉપરથી ફરિયાદ ચલાવાને પ્રતિબંધ થાય છે ત્યારે.

૧૨. ફરિયાદ અરજી નામંજુર કરવામાં આવે ત્યારે, તેવી મતલબનો હુકમ તથા તે હુકમ કરવાનાં કારણ જડજો લખી રાખવાં.

૧૩. આમાં ઉપર કહેલા કોષ્ટકથી કારણને લીધે ફરિયાદઅરજી નામંજુર કરી હોય ત્યારે, તેટલાજ ઉપરથી તેજ દાવાનાં કારણની ખામતમાં નવી ફરિયાદઅરજી આપવાને વાદીને હરકત નથી.

ફરિયાદ અરજીમાં જે દસ્તાવેજો પર આધાર રાખવામાં આવેલા હોય તે દસ્તાવેજો વિષે.

૧૪. (૧) પોતાના કબજામાં અથવા અખત્યારમાં હોય તેવા દસ્તાવેજ ઉપરથી વાદી ફરિયાદ કરે ત્યારે, ફરિયાદ અરજી આપતી વખતે તેણે તે દસ્તાવેજ કોર્ટમાં હાજર કરવો. અને તેજ વખતે ફરિયાદ અરજી સાથે દાખલ કરવા સાફ તે દસ્તાવેજ અથવા તેની નકલ તેણે આપવી.

(૨) પોતાના દાવાની પુછીમાં પુરાવાતરીકે કોઈ બીજા દસ્તાવેજો ઉપર (પછી તે તેના કબજામાં અથવા અખત્યારમાં હોય કે ન હોય) વાદી આધાર રાખતો હોય ત્યારે, ફરિયાદઅરજીમાં સામીલ કરવાની અથવા તેની સાથે જોડવાની યાદમાં તેવા દસ્તાવેજો ખતાવવા.

૧૫. તેવો કોઈ દસ્તાવેજ વાદીના કબજામાં કે અખત્યારમાં ન હોય, ત્યારે જની શકે તો તેણે જણાવવું કે તે કોના કબજામાં અથવા અખત્યારમાં છે.

૧૬. જ્યારે વેચામ એવા દસ્તાવેજની રૂપે કોઈ ફરિયાદ કરી હોય અને તે દસ્તાવેજ ખોવાયો છે એવું સાબિત કરવામાં આવે, અને તે દસ્તાવેજ ઉપરથી બીજા કોઈ શખસનો હક કરે તેને નુકસાની ભરી આપવાની કોર્ટની ખાત્રીલાયક વાદી હામી આપે ત્યારે, ફરિયાદ અરજી આપતી વખતે વાદીએ તે દસ્તાવેજ કોર્ટમાં હાજર કર્યો હોત તથા તેની નકલ ફરિયાદઅરજી સાથે દાખલ થવા આપી હોત, તો જે રીતે કોર્ટ હુકમનામું કરત તે રીતે હુકમનામું કરવાને કોર્ટ સુખત્યાર છે.

૧૭. (૧) સન ૧૮૯૧ ના પેટીવાળાના ચોપડા પુરાવામાં લેવાના આકટમાં બીજી રીતે કરાવ્યું હોય તે શિવાયને પ્રસંગે, જે દસ્તાવેજ ઉપરથી વાદી ફરિયાદ કરે તે દુકાનના ચોપડામાંના અથવા હિસાબમાંના લખેલો મજકુર હોય, અને તે ચોપડા તેના કબજામાં અથવા અખત્યારમાં હોય, ત્યારે ફરિયાદ અરજી દાખલ કરતી વખતે તે ચોપડા અથવા હિસાબ હાજર કરવો, અને તેની સાથે જે લખેલા મજકુર ઉપર વાદી આધાર રાખતો હોય તેની નકલ તેણે હાજર કરવી.

(૨) કોર્ટે અથવા આ કામને વાસ્તે કોર્ટ નીમે તે અમલદારે, તે દસ્તાવેજની ઓળખ રહેવાસાફ લાગલીજ તેનાઉપર નિશાની કરવી; અને નકલ તપાસીને અસલસાથે મુકાબલ કર્યાપછી તથા તે નકલ બરાબર છે એમ જણાય તો તે ઉપર ખરી છે એવો દાખલો તે ઉપર લખવો અને વાદીને ચોપડા પાછો આપવો અને નકલ દાખલ કરાવવી.

૧૮. (૧) ફરિયાદઅરજી કોર્ટમાં આપતી વખતે વાદીએ જે દસ્તાવેજ કોર્ટમાં હાજર કરવો જોઈએ, અથવા ફરિયાદઅરજીમાં સામીલ કરવાની કે ફરિયાદઅરજી સાથે જોડવાની યાદમાં તે દાખલ કરવો જોઈએ, તે તેણે તે પ્રમાણે હાજર કર્યો ન હોય અથવા દાખલ કર્યો ન હોય, તો પછી ફરિયાદની સુનાવણી વખતે કોર્ટની રજાશિવાય તેની તરફના પુરાવામાં તે લેવામાં નહીં આવે.

(૨) પ્રતિવાદીના સાક્ષીઓની ઉલટ તપાસણીને વાસ્તે હાજર કરેલા-અથવા પ્રતિવાદીએ કંઈ તકરાર ખતાવી હોય તેના જવાબમાં હાજર કરેલા અથવા સાક્ષીની ફક્ત યાદદસ્ત તાજ કરવાને વાસ્તે તેના હાથમાં આપેલા-દસ્તાવેજોને આ કાનુનની કોષ્ટકથી વાત લાયુ પડતી નથી.

ઓર્ડર ૮ મો.

લેખી કેફીયત તથા સામા દાવાવિશે.

૧. પ્રતિવાદીને, ફરિયાદની પહેલી સુનાવણી વખતે અથવા તે પહેલાં અથવા કોર્ટ પરવાનગી આપે તે વખતની અંદર, પોતાના ખચાવની લેખી કેફીયત આપવાનો અધિકાર છે, અને તે આપવાને કોર્ટ ફરમાવે, તો તેણે તે આપવી જોઈએ.

૨. પ્રતિવાદીએ, પોતાની પ્લીડિંગમાં, ફરિયાદ ચાલે તેમ નથી અથવા કરેલું કામ કાયદા પ્રમાણે રદ છે અથવા રદ થવા જોગ છે એવું બતાવનારી સઘળી બાબતો, અને બચાવનાં જે કારણો દાખલ કરવામાં ન આવે તો વિરૂદ્ધ પક્ષને ચોટાળામાં પડવાનો સંભવ હોય અથવા ફરિયાદ અરજી ઉપરથી હિલા થતા ન હોય એવા, દાખલા તરીકે, કપટ, સુદત, ફારગતી, પૈસા અદા કરવા, શરત પુરી કરવી એવા હકીકતના સુદા અથવા ગેરકાયદેસરપણું બતાવનારી બાબતો ઉત્પન્ન થાય તેવાં સઘળાં કારણો દાખલ કરવાજ જોઈએ.

૩. વાદીએ જણાવેલાં કારણોના પ્રતિવાદી પોતાની લેખી કેદિયતમાં સામાન્ય રીતે ઇનકાર કરે તો બસ થશે નહીં, પણ નુકસાનની બાબત સિવાય, દાખલ કરેલી જે જે બાબતોનું ખરાપણું તે કબુલ કરતો ન હોય તે દરેકનું જુદું જુદું વિવેચન કરવું જોઈએ.

૪. જ્યારે ફરિયાદ અરજીમાં લખેલી કોઈ હકીકતનો પ્રતિવાદી ઇનકાર કરે, ત્યારે તેણે તે ઇનકાર ઉડાડી રીતે ન કરતાં સુદાના પ્રશ્નો જવાબ આપવો જોઈએ. દાખલા તરીકે, પૈસાની અમુક રકમ તેણે લીધી એમ કહેવામાં આવે ત્યારે, તેણે તે ચોક્કસ રકમ લીધી નથી એવો ઇનકાર કરશે તો ચાલશે નહીં; પણ તેણે તે રકમ અથવા તેના કોઈપણ ભાગ લીધાનો ઇનકાર કરવો જોઈએ, અથવા તેણે કેટલી રકમ લીધી તે લખવું જોઈએ. અને જુદા જુદા પ્રસંગોને લીધે એકાદ વાત બન્યાનું કહેવામાં આવે, ત્યારે તે વાત તથા તે પ્રસંગો ઇનકાર કર્યા એટલે બસ થશે નહીં.

૫. ફરિયાદ અરજીમાં જે દરેક હકીકત લખી હોય તે, પ્રતિવાદીની પ્લીડિંગમાં ખાસ રીતે અથવા અવશ્ય ગણિત રીતે ના કબુલ કરી ન હોય, અથવા કબુલ કરવામાં આવી નથી એમ જણાવવામાં આવ્યું ન હોય તો તે, નાલાયક શખસના સંબંધમાં હોય તે શિવાયને પ્રસંગે, અંગીકાર કરવામાં આવી છે એમ સમજવું.

પરંતુ કોર્ટની નજરમાં યોગ્ય જણાય તો, કોર્ટ એવી રીતે અંગીકાર કરેલી કોઈપણ હકીકત, તે અંગીકાર શિવાય ખીજ કોઈ રીતે, સાબીત કરી આપવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

૬. (૧) જ્યારે પૈસા વસુલ કરવાની ફરિયાદમાં, વાદી પાસેથી પ્રતિવાદી કાયદાપ્રમાણે લેઈ શકે તેવી નકી કરેલી પૈસાની કોઈ રકમનો, કોર્ટના અધિકારમાંની પૈસા સંબંધી હદની બહાર નહીં હોય એવો, વાદીની માગણી સામે પ્રતિવાદી સામે દાવો કરવા માગતો હોય, અને વાદીએ કરેલી ફરિયાદમાં બંને પક્ષકારોનું જે સ્વરૂપ હોય તેજ વાદી ઉપરના પ્રતિવાદીના આ દાવામાં બંને પક્ષકારોનું સ્વરૂપ હોય ત્યારે, પ્રતિવાદી ફરિયાદની પહેલી સુનાવણી વખતે, સામા દાવામાં માંગવાના લેહેજાની વિગત સુધાંતની લેખી કેદિયત આપવાને મુખત્યાર છે. પરંતુ તેવી કેદિયત પહેલી સુનાવણી પછી કોર્ટ પરવાનગી ન આપે તો આપવાનો પ્રતિવાદીને અધિકાર નથી.

(૨) સામી ફરિયાદમાંની ફરિયાદ અરજી પ્રમાણેજ સદરહુ લેખી કેરીયતથી કાર્ય થશે, એટલે, તેની એકજ ફરિયાદમાં મળે દાવો અને સામા દાવાનો આખર ફેસલો કોર્ટથી આપી શકાશે; પરંતુ તેથી, હુકમનામાથી કોઈ પ્લીડરને જે ખરચ મળવા જેવો થતો હોય તેના સંબંધમાં હુકમનામામાં અપાવેલી રકમ ઉપરના તે પ્લીડરના હક (લીયન) ને હરકત થશે નહીં.

(૩) પ્રતિવાદીએ લેખી કેરીયત આપવા સંબંધી કાનુનો, સામા દાવાના જવાબ તરીકે આપેલી લેખી કેદિયતને લાગુ છે.

દંડાં.

(અ) અ ૨,૦૦૦ રૂપિયાનું મૃતલેખાપિતદાન બ ને કરે છે, અને ક ને બાકીનું મૃતલેખાપિતદાન લેનાર તથા મૃત્યુપત્ર ચલાવનાર નીમે છે. બ ગુજરી જાય છે અને બ ની માલમિલકતનો વહિવટ કરવાનું ડ સરદિક્કેટ લે છે. જમીનદારી તરીકે ડ ને વારસે ૧,૦૦૦ રૂપિયા ક આપે છે, પછી મૃતલેખાપિતદાનને વારસે ક ઉપર ડ ફરિયાદ કરે છે. ત્યારે મૃતલેખાપિતદાનની ફરિયાદમાં ૧,૦૦૦ રૂપિયાના લેહેજાનો સામોદાવો ક કરી શકે નહીં; કારણ કે ૧,૦૦૦ રૂપિયા આપવાની બાબતમાં ક નું તથા ડ નું સ્વરૂપ છે તેજ સ્વરૂપ તેમનું મૃતલેખાપિતદાનની બાબતમાં નથી.

(બ) અ મૃત્યુપત્ર કર્યા વગર અને બ નો ફરજદાર રહીને ગુજરી જાય છે. અ ની માલમિલકતનો વહિવટ

કરવાનું સરટિફિકેટ કે લે છે, અને તે માલમિલકતનો કંઈ ભાગ કે ની પાસેથી બ ખરીદ કરે છે. બ ઉપર કે ખરીદના પૈસાની ફરિયાદ કરે, તેમાં બ પોતાના લેહેણનો સામો દાવો ન કરી શકે; કારણ કે, કે નાં જુદાં જુદાં બે સ્વરૂપ છે; એક તો બ ને વેચાણ આપનાર તરીકે, જે સ્વરૂપથી તે બ ના ઉપર દાવો કરે છે; અને બીજું બ ના વારસ વહીલ તરીકે.

(ક) બ બિલ ઓફ એક્સચેન્જ ઉપરથી બ ના ઉપર ફરિયાદ કરે છે. બ એમ કહે છે કે મારા માલનો વિમો ઉતારવાને બ એ ગેરવાજબી રીતે ગફલત કરી છે અને તે નુકસાનીના બદલાનો જવાબદાર છે. તે નુકસાનીના બદલાનો જવાબદાર છે. તે નુકસાનીના બદલાને વારસે હું સામો દાવો કરું છું. આ રકમ નક્કી કરેલી નથી તેથી તેનો સામો દાવો ચાલી શકે નહીં.

(ડ) બ રૂ. ૫૦૦ ની બિલ ઓફ એક્સચેન્જ ઉપરથી બ ના ઉપર ફરિયાદ કરે છે. બ ની પાસે બ ના ઉપર મેળવેલો રૂ. ૧,૦૦૦ નો ફેંસલો છે. બને દાવા નક્કી કરેલી પૈસાની માગણીના છે, માટે તે સામસામા અપાવી શકાય.

(ધ) હક અથવા સત્તા વગર બ એ પ્રવેશ કર્યા બદલ તેના ઉપર આ નુકસાનીના બદલાની ફરિયાદ કરે છે. અએ લખી આપેલી રૂ. ૧,૦૦૦ ની પ્રોપ્રીસરી નોટ (વાચદાચીઠી) બની પાસે છે. તે રકમ સદરહુ ફરિયાદમાં બ ને જે રકમ મળે તેમાં બ મજરે માગે છે. બ એ રકમ મજરે લેઈ શકે. કારણ કે બ ને નુકસાનીના બદલા મળે એટલે બનેની પૈસા સંબંધી માગણીની રકમ નક્કી થાય છે.

(ફ) બ ને બ રૂ. ૧,૦૦૦ ની ફરિયાદ કે ના ઉપર કરે છે, ત્યારે ફક્ત બ ની પાસે માગતો હોય તે લેહેણનો કે સામો દાવો ન કરી શકે.

(ગ) બ રૂ. ૧,૦૦૦ ની ફરિયાદ બ ને કે ઉપર કરે છે. તેમાં બ પાસે બ એકલો માગતો હોય તે લેહેણનો બ થી સામો દાવો ન થાય.

(હ) બ ને કે ની પંત્યાળાની પેઢીમાં બ ને રૂ. ૧,૦૦૦ દેવું છે. કે ને પાછળ સુકી બ ગુજરી ગય છે. જુદા સ્વરૂપથી કે પાસે બ ના રૂ. ૧,૫૦૦ લેહેણ છે, તેને વારસે કે ઉપર બ ફરિયાદ કરે છે, આમાં કે થી રૂ. ૧,૦૦૦ ના લેહેણનો સામો દાવો થઈ શકે.

૭. જ્યારે પ્રતિવાદી, જુદી જુદી અને એકસ હકીકતનો આધાર જેને હોય એવા બચાવ અથવા સામા દાવાના અનેક જુદાં જુદાં કારણો ઉપર આધાર રાખતો હોય ત્યારે, તે બનતાં સધી જુદાં જુદાં તથા સ્પષ્ટ રીતે લખવાં જોઈએ.

૮. ફરિયાદ માંડ્યા પછી અથવા સામા દાવાની માંગણી કરીને લેખી કેદિયત આપી હોય ત્યાર પછી બચાવનું જે કોઈ કારણ ઉભું થયું તે, પ્રસંગ પ્રમાણે, વાદી અથવા પ્રતિવાદીને લેખી કેદિયતમાં દાખલ કરવાનો અધિકાર છે.

૯. પ્રતિવાદીએ લેખી કેદિયત આપ્યા પછી સામા દાવાના બચાવ તરીકે ન હોય એવી બીજી કોઈ પણ પ્લીડિંગ, કોર્ટની પરવાનગી વગર તથા કોર્ટને યોગ્ય લાગે તે શરતો શિવાય રજુ કરવી નહીં. પરંતુ કોર્ટ, કોઈ પણ વખતે, કોઈ પણ પક્ષકાર પાસેથી લેખી કેદિયત માગવાને, અને તે આપવાનો વખત ઠરાવવાને સુખત્યાર છે.

૧૦. જે પક્ષકાર પાસેથી સદરહુ પ્રમાણે લેખી કેદિયત માગી હોય તે પક્ષકાર કોર્ટ ઠરાવેલી સુદતમાં તે કેદિયત આપવાને કસુર કરે તો તેના વિરૂદ્ધ ફેંસલો કહેવાને અથવા ફરિયાદની બાબતમાં પોતાને યોગ્ય લાગે તેવા હુકમ કરવાને કોર્ટ સુખત્યાર છે.

ઓર્ડર ૬ મો.

પક્ષકારોએ હાજર થવા વિશે તથા ન થવાના પરિણામ વિશે.

૧. પ્રતિવાદીને હાજર થવને જવાબ દેવાનો સમનમાં જે દિવસ ઠરાવ્યો હોય, તે દિવસ પ્રક્ષકારોએ જાતે અથવા પોતપોતાના પ્લીડરોની મારફતે કોર્ટના મકાનનાં હાજર રહેવું; અને આગળનો એક દિવસ ઠરાવીને તે ઉપર ફરિયાદની સુનાવણી કોર્ટ સુલતંત્રી ન રાખે, તો ફરિયાદની સુનાવણી તેજ વખતે કરવી જોઈએ.

૨. જ્યારે સદરદુ રીતે ઠરાવ્યો હોય તે દિવસે એમ માલમ પડે કે; સમન પોંચાડવાને જે કોર્ટ શી, તથા ટપાલ ખરચ (જે હોય તો) લાગવો જોઈએ તે ભરવાને વાદી ચુકવે તથા સમન પ્રતિવાદીને પોંચાડ્યો નથી, તો તે ફરિયાદ કાઢી નાંખવાને કોર્ટ સુખત્યાર છે :

પરંતુ એવું ઠરાવ્યું છે કે પ્રતિવાદીને સમન પોંચાડ્યો ન હોય તોપણ, તેણે હાજર થઈ જવાખ દેવા સાફ જે દિવસ ઠરાવ્યો હોય તે દિવસે પ્રતિવાદી જતે હાજર રહે તો, અથવા સુખત્યારની મારફત હાજર થવાની તેને પરવાનગી હોય ત્યારે, સુખત્યારની મારફતે હાજર રહે તો, સદરદુ પ્રકારનો હુકમ કરવો નહીં.

૩. જ્યારે ફરિયાદ સુનાવણી સાફ નીકળે ત્યારે એમાંથી કોઈ પણ પક્ષકાર હાજર ન થાય, ત્યારે ફરિયાદ કાઢી નાંખવાનો હુકમ કરવાનો કોર્ટને અધિકાર છે.

૪. જ્યારે કાનુન ૨. અથવા ૩ પ્રમાણે ફરિયાદ કાઢી નાંખવામાં આવે ત્યારે, (સુદતના કાયદાને અનુસરીને) વાદી નવી ફરીયાદ આજુવાને અથવા ફરિયાદ કાઢી નાંખવાનો હુકમ રદ કરવાનો હુકમ મળવા માટે અરજી કરવાને સુખત્યાર છે. અને સમન કાઢતાં પહેલાં ઠરાવેલી સુદતમાં ભરવાની અથવા આપવાની કોર્ટ શી તથા ટપાલ ખરચ (હોય તો) ન ભરવાનો કે પોતે ગેરહાજર રહ્યો હોય તો, હાજર ન થવાનો, જેમ હોય તેમ, પુરતા સખજ હતો, એમ વાદી કોર્ટની ખાત્રી કરે વા, કોર્ટ તે ફરિયાદ કાઢી નાંખ્યાનો હુકમ રદ કરવાનો હુકમ કરવો. અને ફરિયાદનું કામ આગળ ચલાવવાનો દિવસ નીમવો.

૫. (૧) જ્યારે કોઈ સમન પ્રતિવાદી ઉપર અથવા ધણા પ્રતિવાદીઓ પૈકી એક પ્રતિવાદી ઉપર કાઢ્યો હોય ને તે પોંચ્યા શિવાય પાછો આવે, અને સમન પોંચાડનાર અમલદારોએ સમન પાછો મોકલ્યાની વાત, સાધારણ રીતે કોર્ટને જે અમલદાર લખી જણાવતો હોય તે અમલદારે તે કોર્ટને નવી રીતે લખી મોકલ્યાની તારીખથી એક વર્ષ સુધી વાદી નવો સમન કાડવા સાફ અરજ ન કરે, તથા જે પ્રતિવાદીને સમન પહોંચાડ્યો ન હોય તે પ્રતિવાદીનું રહેવાનું કેકાણું શોધી કહાડવાની પોતાથી બની તેટલી કોશિષ કરી છે, અથવા સદરદુ પ્રતિવાદી પ્રોસેસની બજાવણી ચુકાવે છે એવી કોર્ટની ખાત્રી ન કરે, ત્યારે સદરદુ પ્રકારના પ્રતિવાદી ઉપરની ફરિયાદ કાઢી નાંખવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટ સુખત્યાર છે.

(૨) એવે પ્રસંગે (સુદતના કાયદાને અનુસરીને) વાદી નવી ફરિયાદ આજુવાને સુખત્યાર છે.

૬. (૧) જ્યારે ફરિયાદ સુનાવણી સાફ નીકળે ત્યારે વાદી હાજર થાય અને પ્રતિવાદી હાજર ન થાય ત્યારે:—

(અ) જે સમન યોગ્ય રીતે પોંચાડ્યો છે એમ શાખિત થાય તો એક તરફી કામ ચલાવવાને કોર્ટ સુખત્યાર છે;

(બ) સમન યોગ્ય રીતે પોંચાડ્યો છે એમ શાખિત ન થાય, તો પ્રતિવાદી ઉપર બીજો સમન કાઢીને તે પોહોચાડવાનું કોર્ટ ફરમાવવું;

(ક) પ્રતિવાદીને સમન પોંચ્યો, પણ સમનમાં ઠરાવેલે દિવસે તથા કલાકે હાજર થઈને જવાખ આપવાને જેટલી જોઈએ તેટલી સુદતની અંદર તે પોંચ્યો નથી, એમ શાખિત થાય તો, કોઈ આગળનો દિવસ નીમીને તે દિવસ ઉપર ફરિયાદની સુનાવણી કોર્ટ સુલતવી રાખવી, અને તે દિવસની નોટીસ પ્રતિવાદીને આપવી એમ ફરમાવવું.

(૨) જ્યારે વાદીની કસુરને લીધે યોગ્ય રીતે અથવા પુરતા વખતમાં સમન પોંચાડવામાં ન આવ્યો હોય, ત્યારે સુનાવણી સુલતવી રાખવાથી થએલો ખરચ વાદીએ આપવો એમ કોર્ટ હુકમ કરવો.

૭. કોર્ટે ફરિયાદની એક તરફી સુનાવણી અચૂક દિવસ ઉપર સુલતવી રાખી હોય અને તે સુનાવણીની વખતે અથવા તે પહેલાં પ્રતિવાદી હાજર થાય અને પ્રથમ હાજર ન થવાનું સખજ કારણ જતાવે ત્યારે, ખરચની અથવા બીજી રીતની કોર્ટ ફરમાવે તે શરતે હાજર થવા સાફ ઠરાવેલે દિવસે તે હાજર થયો હોત તો તેનો જવાખ જે રીતે સાંભળ્યો હોત તે રીતે ફરિયાદનો જવાખ તેની પાસેથી સાંભળી શકાય.

૮. જ્યારે ફરીયાદ સુનાવણી સાફ નીકળે ત્યારે પ્રતિવાદી હાજર થાય અને વાદી હાજર ન થાય ત્યારે કોર્ટે ફરિયાદ કાઢી નાંખવાનો હુકમ કરવો જોઈએ. પરંતુ પ્રતિવાદી દાવો અથવા તેનો કંઈ ભાગ કસુલ કરે તો, તે કસુલ ઉપરથી પ્રતિવાદી વિરુદ્ધ કોર્ટે હુકમનાયું કરવું, અને દાવાનો માત્ર એક ભાગ કસુલ કર્યો હોય, ત્યારે બાકીના ભાગ પુરતી ફરિયાદ કાઢી નાંખવી.

૬. (૧) જ્યારે ૮ મી કાનુન પ્રમાણે તમામ ફરિયાદ અથવા તેના કંઈ ભાગ કાઢી નાંખવામાં આવ્યો હોય, ત્યારે કાવાના તેજ કારણ સંબંધી વાદીની નવી ફરિયાદ ચાલશે નહીં; પરંતુ કાઢી નાંખ્યાનો હુકમ રદ કરાવવા સાફ અરજ કરવાને વાદી મુખત્યાર છે; અને ફરિયાદ સુનાવણીને વારસે નિકળી ત્યારે કોઈ પુરતા કારણને લીધે પોતાથી હાજર થવાનું બંધું નહીં, એમ વાદી કોર્ટની ખાત્રી કરે તો, ખરચ અથવા બીજી રીતની પોતાને યોગ્ય લાગે તે શરતો કરીને કોર્ટ ફરિયાદ કાઢી નાંખ્યાનો હુકમ રદ કરવો, અને ફરિયાદનું કામ આગળ ચલાવવા સાફ દિવસ નીમવો.

(૨) આ કાનુન પ્રમાણે કરવાનો હુકમ, વાદીએ પોતાની અરજ વિશેની નોટીસ વિરૂદ્ધપક્ષને પોંચાડી ન હોય તો, કરવો નહીં.

૧૦. જ્યારે એક કરતાં વધારે વાદીઓ હોય, અને તેમાંનો એક અથવા બધારે હાજર થાય અને બીજા હાજર ન થાય, ત્યારે હાજર થયેલા વાદી અથવા વાદીઓની અરજ ઉપરથી, જાણે મધ્ય વાદીઓ હાજર થયા હોય તે રીતે ફરિયાદનું કામ આગળ ચલાવવાની પરવાનગી આપવાને અથવા પોતાને યોગ્ય જણાય તેવા હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૧૧. જ્યારે એક કરતાં વધારે પ્રતિવાદીઓ હોય અને તેમાંનો એક અથવા વધારે હાજર હોય અને બીજા હાજર ન હોય, ત્યારે ફરિયાદનું કામ આગળ ચલાવવું. અને હાજર ન થયા હોય તે પ્રતિવાદી અથવા પ્રતિવાદીઓની આખતમાં ફેસલો આપતી વખતે, યોગ્ય જણાય તેવા હુકમ કોર્ટ કરવો.

૧૨. જ્યારે જે કોઈ વાદી અથવા પ્રતિવાદીને જાને હાજર થવાનો હુકમ કર્યો હોય તે જાને હાજર ન થાય, અથવા તે પ્રમાણે હાજર ન થવાનું કોર્ટની ખાત્રી લાયક પુરતું કારણ ન આપે ત્યારે હાજર ન થનારા વાદી તથા પ્રતિવાદી અત્યેકને લાગુ પડે એવા જે કારણ પાછળ ગએલી કાનુનોમાં લખેલા છે તે બધા વાદીને અથવા પ્રતિવાદીને અનુક્રમે લાગુ પડશે.

એક તરફી હુકમનામાં રદ કરવા વિષે.

૧૩. કોઈ કામમાં પ્રતિવાદી વિરૂદ્ધ એક તરફી હુકમનામું થયું હોય ત્યારે, તે રદ કરવાનો હુકમ કરાવવા સાફ તે હુકમનામું કરનારી કોર્ટને તે પ્રતિવાદી અરજ કરવાને મુખત્યાર છે; અને જે તે કોર્ટની ખાત્રી કરે કે સમન યોગ્ય રીતે પોંચાડવામાં આવ્યો ન હતો, અથવા ફરિયાદ સુનાવણીને વારસે નિકળી તે વખતે કોઈ પુરતા સળખને લીધે પોતે હાજર થઈ શક્યો નહીં, તો ખરચ વિશે કોર્ટમાં રકમ ભરવા વિશે અથવા બીજી રીત વિશે કોર્ટને યોગ્ય લાગે તે શરતો કરીને, હુકમનામું પ્રતિવાદીના સંબંધમાં હોય તેટલે સુધી રદ કરવાનો કોર્ટ હુકમ કરવો અને ફરિયાદનું કામ આગળ ચલાવવા સાફ દિવસ નીમવો;

પણ એવું કારણ છે કે એવું હુકમનામું એવા પ્રતિવાદી પુરતું રદ ન કરી શકાય એવું હોય ત્યારે તે બીજા સળખા અથવા કોઈ પણ પ્રતિવાદી પુરતું રદ કરવાનો અધિકાર છે.

૧૪. સદરકુ પ્રકારની કોઈ પણ અરજની નોટીસ વિરૂદ્ધ પક્ષકારને પોંચાડી ન હોય તો એવી અરજ ઉપરથી હુકમનામું રદ કરવું નહીં.

ઓર્ડર ૧૦ મો.

કોર્ટ પક્ષકારોની જગ્યાની લેવા વિશે.

૧. ફરિયાદની પહેલી સુનાવણી વખતે ફરિયાદ અરજમાં અથવા વિરૂદ્ધ પક્ષકાર (જે કોઈ) લેખી ક્રમિત આપી હોય તો તેમાં હકીકતની બાબતો જણાવેલી હોય, અને જે પક્ષકારની વિરૂદ્ધ તે બાબતો હોય તે પક્ષકાર સ્પષ્ટ રીતે અથવા અર્થ ઉપરથી અવશ્ય સમજાય એ રીતે તે કચુલ અથવા ના કચુલ કરી ન હોય, તો તે બાબતો કચુલ છે કે નાકચુલ છે એ વાત દરેક પક્ષકારથી અથવા તેના ખીડરથી કોર્ટ નહીં કરી લેવી. આવી કચુલતો તથા નાકચુલતો કોર્ટ ફરતરમાં લખવી.

૨. જે પક્ષકાર જાને હાજર થયો હોય, અથવા જે કોર્ટમાં હાજર હોય તેની અથવા ફરિયાદની બાબતના કોઈ સુધાના સવાલના જવાબ દેઈ શકે તેવા કોઈ શખસ તે પક્ષકારની સાથે કે તેના પરીકરની સાથે

આવ્યો હોય તેની ફરિયાદની પહેલી સુનાવણી વખતે અથવા ત્યાર પછીની કોઇ સુનાવણી વખતે મોંઘના સવાલ કરીને જ્યાની લેવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે: અને કોર્ટને ચોગ્ય લાગે તો, તે જ્યાની લેતાં પ્રકારે પણ પક્ષકાર સુચવે તેવા કોઇ પણ સવાલ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૩. તે જ્યાનીની મતલબ જડજે પોતે લખી લેવી અને તે દફતરનો એક ભાગ ગણવો.

૪. (૧) જે પક્ષકાર પ્લીડરની મારફતે હાજર થયો હોય તેનો પ્લીડર અથવા ૨ જ કાનુનમાં જણાવેલા પ્રકારનો પ્લીડરની સાથે આવેલો શખસ ફરિયાદ સંબંધી કોઇ મુદ્દાના સવાલનો જવાબ આપવાની ના કહે, અથવા તેનાથી જવાબ ન આપી શકાય અને કોર્ટના અભિપ્રાયમાં એમ આવે કે જે પક્ષકાર તરફથી તે પ્લીડર છે તે પક્ષકારે તે સવાલનો જવાબ આપવો જોઇએ, અને તે પક્ષકારને જાતે પુછવાથી તે જવાબ આપી શકશે એવું સંભવે છે, ત્યારે ફરિયાદની સુનાવણી આગળના એક દિવસ ઉપર સુલતવી રાખીને તે દિવસે તે પક્ષકારે જાતે હાજર થવું એમ ફરમાવવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૨) આ પ્રમાણે ડરાવેલો દિવસે તે પક્ષકાર કાયદેસર કોરણ વિના જાતે હાજર ન થાય ત્યારે, તેના વિરુદ્ધ ફેસલો આપવાને અથવા ફરિયાદની ખાખતમાં પોતાને ચોગ્ય જણાય તેવો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

ઓર્ડર ૧૧ મો.

શોધ લાવવા તથા જોવા વિશે.

૧. કોઇ પણ ફરિયાદમાં વાદી અથવા પ્રતિવાદી કોર્ટની રજ લઇને, વિરુદ્ધ પક્ષકારને અથવા એવા પક્ષકારમાંના એક અથવા વધારે ને પુછવા સાર કોઇ પણ વખતે લખેલા સવાલનામાં આપવાને મુખત્યાર છે. અને એવા સવાલનામાં આપવામાં આવે ત્યારે એવા શખસોમાંના દરેકે કયા કયા સવાલનો જવાબ દેવાનો છે એ તે નીચે ટીપમાં જણાવવું; પરંતુ એવું ડરાવ્યું છે કે તેમ કરવા સાર હુકમ મેળવ્યા વગર કોઇપણ પક્ષકારે એકજ શખસને એક કરતાં વધારે સવાલનામાં આપવા નહીં: વળી એમ પણ ડરાવવામાં આવે છે કે જે સવાલ ફરિયાદમાંની કોઇપણ તકરારને લગતા ન હોય તે, એકાદ સાક્ષીની મહેની ઉલટ તપાસમાં આવે હોય તોપણ તે લાગુ નથી એમ સમજવું જોઇયે.

૨. સવાલનામાં આપવાની પરવાનગી માટે અરજ કરતી વખતે જે અમુક સવાલનામાં આપવાનો ઇરાદો હોય તે કોર્ટને સાર કરવા જોઇયે. એવી અરજીનો નિકાલ કરતી વખતે જે પક્ષકાર જે સવાલનામાં આપવાનું ચોજ્યું હોય તે પક્ષકાર તકરારી બાળતો સંબંધી અથવા તેમાંની કોઇપણ બાળત સંબંધી જે હકીકત આપવાનું કહે અથવા જે કમુક્ત કરવાનું કહે અથવા જે દસ્તાવેજો આપવાનું કહે તે વિશે કોર્ટે વિચાર કરવો જોઇયે. અને ફરિયાદના વાળખી રીતે નિકાલ કરવા સાર અથવા અરચનો બચાવ થવા સાર કોર્ટને જરૂરનાં જણાય એટલાંજ સવાલનામાં બાળત પરવાનગી આપવી જોઇએ.

૩. ફરિયાદના ખરચનો ડરાવ કરતી વખતે, કોઇપણ પક્ષકારની અરજ ઉપરથી, સદરહુ સવાલનામાં આપવા બદલારત હતાં કે નહીં તે બાળતની ચોકશી કરવી જોઇયે, અને ચોકશી સાર અરજ કરવામાં આવ્યા ઉપરથી અથવા અરજ કરવામાં આવ્યા વગર ટ્રેકિંગ ઓફિસરને અથવા કોર્ટને એમ લાગે કે, તે સવાલનામાં વિનાકોરણ અથવા હેરાન કરવાસાર અથવા અમસ્તુ લખાણ કરીને આપ્યાં છે, તો સદરહુ સવાલનામાંની લીધે તથા તેમના જવાબોને લીધે જે ખરચ થાય તે દરેક પ્રસંગે જોનો દોષ હોય તે પક્ષકારે આપવો પડશે.

૪. સવાલનામાં ક. પુરવણીમાંના નમુના નંબર ૨ માં પ્રસંગ પ્રમાણે જરૂર હોય તે ફેરફાર કરીને તે નમુના પ્રમાણે હોવાં જોઇયે.

૫. જ્યારે ફરિયાદનો કોઇ પક્ષકાર, જેને અથવા જેના ઉપર પોતાને નામે અથવા કોઇપણ અમલદારને અથવા ખીજ શખસને નામે ફરિયાદ મોકલવાનો કાયદા પ્રમાણે અધિકાર હોય એવી એકાદી કોરપોરેશન અથવા લેડિની મંડળી (પછી તે સંસ્થાપિત હો કે ન હોય) હોય ત્યારે, તેની કોરપોરેશનના અથવા મંડ-

ગીના કોષપણ સભાસદને અથવા અમલદારને સવાલનામું આપવાની પરવાનગીનો હુકમ મેળવવા સાફ કોષપણ વિરૂદ્ધ પક્ષકાર અરજ કરવાને મુખત્યાર છે, અને તે પ્રમાણે હુકમ કરવાનો અધિકાર છે.

૬. અમુક સવાલનામું નિંદાયુક્ત છે, અથવા લગતું નથી અથવા ફરિયાદના કામ સાફ શુદ્ધિથી થઈ નથી, અથવા જે બાબત ચોક્કસી કરવામાં આવે છે તે બાબત ફરિયાદની તે પાયરીએ જોઈએ તેટલી જરૂરી નથી, એ સમયથી અથવા બીજા કોષ પણ સમયથી તે સવાલનામાનો જવાબ આપવામાં જવાબ તરીકે આપેલા સોગનનામામાં હરકત લેવાનો અધિકાર છે.

૭. અમુક સવાલનામું ગેરવાજબી રીતે અથવા હેરાન કરવા સાફ આપેલું છે એવા સમય ઉપરથી તે રદ કરવાનો, અથવા તે લખાણ, ત્રાસદાયક, વગર જરૂરું અથવા નિંદાયુક્ત હોવાના સમય ઉપરથી કાઢી નાંખવાનો અધિકાર છે; અને આ કારણસાફ કરવાની કોષપણ અરજ સવાલનામું પહોંચાડ્યા પછી સાત દિવસની અંદર કરવી જોઈએ.

૮. સવાલનામાનો જવાબ દસ દિવસની અંદર અથવા કોર્ટ રજા આપે તેટલી વધારે મુદતની અંદર સોગનનામું કરીને ફાઇલ કરવો જોઈએ.

૯. સવાલનામાના જવાબ દાખલ કરેલું કોષપણ સોગનનામું ૬ પુરવણીમાંના નમુના નંબર ૩ માં પ્રસંગ પ્રમાણે જરૂર હોય તે ફેરફાર કરીને તે નમુના પ્રમાણે હોવું જોઈએ.

૧૦. સવાલનામાના જવાબ દાખલ કરેલા કોષપણ સોગનનામાના સંબંધમાં હરકત લેવી નહિ, પણ અપુરતું હોવાની હરકત લીધી હોય એવું કોષપણ સોગનનામું પુરતું છે કે નહીં તે કોર્ટે ઠરાવવું જોઈએ.

૧૧. ત્યારે જે શખસને સવાલ પુછેલો હોય તે કોઈ શખસ જવાબ દે નહીં, અથવા અધુરો જવાબ દે ત્યારે, તમે જવાબ દો, અથવા પુરો જવાબ દો એમ-જે પ્રસંગ હોય તે પ્રમાણે, હુકમ કરવાસાફ કોર્ટને અરજ કરવાને સવાલ કરનાર પક્ષકાર મુખત્યાર છે. અને સોગનનામાથી અથવા મોઢાની જખાનીથી કોર્ટ જે ફરમાવે તે રીતે તમારે જવાબ આપવો અથવા પુરો જવાબ આપવો એમ હુકમ કરવાનો અધિકાર છે.

૧૨. કોઈ ફરિયાદની કોષ તકસરી બાબત સંબંધી જે દસ્તાવેજે ફરિયાદના કોઈ પક્ષકારના કબજામાં અથવા અખત્યારમાં હાલ અથવા પહેલીથી હોય તે દસ્તાવેજની સોગનઉપર શોધ લગાડવાનો તે પક્ષકારને હુકમ કરવાસાફ કોર્ટને, સોગનનામું ફાઇલ કર્યા વગર, અરજ કરવાનો અધિકાર તે ફરિયાદના બીજા કોષ પણ પક્ષકારને છે. તેવી અરજ સાંભળ્યા પછી, જે કોર્ટની એમ ખાત્રી થાય કે સદરહુ પ્રમાણે શોધ લગાડવાની જરૂર નથી અથવા ફરિયાદની તે પાયરીએ જરૂર નથી, તો તે અરજ નામંજૂર કરવાનો અથવા તે મુલતવી રાખવાનો અથવા સાધારણ રીતે સઘળા દસ્તાવેજના સંબંધમાં અથવા અમુક વર્ગના દસ્તાવેજ પુરતા, પોતાની નજરમાં યોગ્ય લાગે તેવા હુકમ કરવાનો કોર્ટને અધિકાર છે. પણ એવું ઠરાવું છે કે સદરહુ ફરિયાદનો વાજબી રીતે નિકાલ કરવા સાફ અથવા ખરચનો ખચાવ કરવા સાફ શોધ લગાડવાનો હુકમ કરવાની જરૂર નથી એમ કોર્ટને લાગે ત્યારે અને તેટલે સુધી એવો હુકમ કરવો નહીં.

૧૩. જે પક્ષકાર વિરૂદ્ધ ઉપરની છેલ્લી કાનુનમાં કહેલા પ્રકારનો હુકમ કર્યો હોય તે પક્ષકારે કરેલા સોગનનામામાં, જે દસ્તાવેજે તે હુકમમાં લખેલા હોય તેમાંના કોષ દસ્તાવેજ હાજર કરવાને સોગનનામું કરનારને હરકત હોય તો, તે દસ્તાવેજ કયો તે લખવું જોઈએ, અને તે સોગનનામું ૬ પુરવણીમાંના ૫ માં નમુનામાં પ્રસંગ પ્રમાણે જરૂર પડે તેવા ફેરફાર કરીને તે પ્રમાણે હોવું જોઈએ.

૧૪. કોર્ટમાં કોઈ ફરિયાદ ચાલુ હોય તે દરમિયાન કોષપણ વખતે, તે ફરિયાદમાં જે તકસરી બાબત હોય તે સંબંધી જે દસ્તાવેજે ફરિયાદના કોષ પક્ષકારના કબજામાં અથવા અખત્યારમાં હોય તે પૈકી જે દસ્તાવેજે તે પક્ષકારે હાજર કરવા વાજબી છે એમ કોર્ટને જણાય તે દસ્તાવેજે સોગન ઉપર હાજર કરવા સાફ હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે, અને તે દસ્તાવેજે હાજર કરવામાં આવે એટલે પોતાને વાજબી જણાય તે રીતે તેમની વ્યવસ્થા કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૧૫. ફરિયાદની દરેક પક્ષકારને, કોષ બીજા પક્ષકારની પ્લીડિંગમાં અથવા સોગનનામામાં જણાવેલા કોષપણ દસ્તાવેજ પોતાને અથવા પોતાના પ્લીડરને જોવા સાફ હાજર કરવા તથા પોતાને કે પોતાના પ્લીડરને તેની નકલો કરી લેવા દેવી, એવી લેખી નોટીસ કોષપણ વખતે તે બીજા પક્ષકારને આપવાનો, અધિકાર

છે એમ સમજવું; અને સદરહુ નોટીસ જે પક્ષકાર માન્ય ન કરે તેને તે ફરિયાદમાં પોતાના તરફથી તે દસ્તાવેજ પુરાવામાં આપવાની પછીથી છુટ મળશે નહીં. પરંતુ પોતે ફરિયાદમાં પ્રતિવાદી છે અને તે દસ્તાવેજ માત્ર તેના પોતાનાજ હક વિશે છે એવી અથવા તે નોટીસ માન્ય ન કરવાનું કોર્ટને પુરતું જણાય એવું બીજું કોઈ કારણ અથવા સખળ હોતો એવી, કોર્ટની ખાતરી કરે તો, તે દસ્તાવેજ તેને, ખરચના તથા બીજી ખાતરના સંબંધમાં કોર્ટને વાજબી લાગે તે શરતથી, પુરાવામાં આપવા દેવાનો કોર્ટને અધિકાર છે.

૧૬. કોઈ પણ પક્ષકારની પ્લેડિંગમાં અથવા સોગનનામાંમાં જણાવેલા કોષપણ દસ્તાવેજ હાજર કરવા સાથે તે પક્ષકારને આપવાની નોટીસ કે પુરવણીના ૭ મા નમુનામાં પ્રસંગ પ્રમાણે જરૂર હોય તો તેટલો ફેરફાર કરીને તે નમુના પ્રમાણે હોવી જોઈએ.

૧૭. જે પક્ષકારને એવી નોટીસ આપી હોય તે પક્ષકારે, તે નોટીસ પહોંચે ત્યારથી ૧૦ દિવસમાં, તે નોટીસ આપનાર પક્ષકારને સામી નોટીસ આપવી અને સદરહુ દસ્તાવેજને અથવા તે પૈકી જે દસ્તાવેજને હાજર કરવાની ખેતે હરકત ન હોય તેવા દસ્તાવેજને તેના પ્લેડિંગની ઓફિસમાં, અથવા પેટીવાળાના ચોપડાના સંબંધમાં અથવા બીજા હિસાબના ચોપડાના સંબંધમાં અથવા કોષ પણ વેપાર અથવા ધંધાના કારણે સાથે હંમેશ ઉપયોગમાં આવતા હોય એવા ચોપડાના સંબંધ, તે ચોપડા જ્યાં હંમેશ કમળમાં રાખવામાં આવતા હોય તે ઠેકાણે, નોટીસ પહોંચ્યા પછી ત્રણ દિવસમાં અસુક વખતે જોવા મળશે એમ તેમાં લખવું જોઈએ, અને તેમાંના કોષ પણ દસ્તાવેજ હાજર કરવાને તેને હરકત હોય તો. કયો દસ્તાવેજ હાજર કરવાને હરકત છે તથા હરકતનાં કારણે શું છે એ પણ તે નોટીસમાં જણાવવું. આ નોટીસમાં કે પુરવણીના ૫ મા નંબરના નમુનામાં પ્રસંગ પ્રમાણે જરૂર હોય તેટલો ફેરફાર કરીને તે નમુના પ્રમાણે હોવી જોઈએ.

૧૮. (૧) જ્યારે ૧૫ મી કાનુન પ્રમાણે જે પક્ષકારને નોટીસ પહોંચાડી હોય તે પક્ષકાર દસ્તાવેજ કયે વખતે તપાસવા સાથે મળશે તે ખાતરની સદરહુ પ્રકારની નોટીસ નહીં આપે અથવા દસ્તાવેજ તપાસવા દેવામાં હરકત લે, અથવા તે જોવા સાથે તેના પ્લેડિંગની ઓફિસ શિવાય બીજું ઠેકાણું નીચે, ત્યારે જે પક્ષકારને તે દસ્તાવેજ જોવાની અરજ હોય તે પક્ષકારની અરજ ઉપરથી તે દસ્તાવેજ પોતાને યોગ્ય લાગે તેવી જગાએ તથા તેવી રીતે જોવા દેવાનો હુકમ કરવાનો કોર્ટને અધિકાર છે, પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે ફરિયાદનો વાજબી નિકાલ થવા સાથે અથવા ખરચનો બચાવ થવા સાથે જોવા દેવાનો હુકમ કરવાની જરૂર નથી એમ કોર્ટને લાગે તો અને તેટલે સુધી એવો હુકમ કરવો નહીં.

(૨) દસ્તાવેજને જોવા ખાતરની જે પક્ષકારની વિરૂદ્ધ અરજ કરવાની હોય તે પક્ષકારની પ્લેડિંગમાં વિગતવાર હેવાલમાં અથવા સોગનનામાંમાં જે જે દસ્તાવેજને હવાલો આપ્યો હોય તે સિવાય દસ્તાવેજને અથવા તે પક્ષકારે કરેલા સોગનનામાંમાં જે દસ્તાવેજને બહાર પાડ્યા હોય તે સિવાયના દસ્તાવેજને જોવા દેવાની કોષ પણ અરજ સોગનનામાંમાં આધારે કરવી જોઈએ. અને તે સોગનનામાંમાં કયા દસ્તાવેજને જોવાને જોઈએ છે તે, દસ્તાવેજને જોવાનો અરજ કરનાર પક્ષકારને હક છે તે, તથા તે દસ્તાવેજ વિરૂદ્ધ પક્ષકારના કમળમાં અથવા અખત્યારમાં છે તે વાત લખવી જોઈએ. ફરિયાદનો વાજબી રીતે નીકાલ થવા સાથે અથવા ખરચનો બચાવ થવા સાથે એવા દસ્તાવેજને જોવા દેવાનો હુકમ કરવાની જરૂર નથી એમ કોર્ટને લાગે તે પ્રસંગે અને તેટલે સુધી કોર્ટ એવો હુકમ કરવો જોઈએ નહીં.

૧૯. (૧) જ્યારે કોષપણ ધંધાના ચોપડા જોવા દેવાની અરજ કરવામાં આવે, ત્યારે કોર્ટ પોતાને યોગ્ય લાગે તો, અસલ ચોપડા જોવાનો હુકમ કરવાને બદલે એવો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે કે તેમાંની અસુક નોંધની નકલ આપવી અને તેના ઉપર જે માણસે તે નકલ અસલ નોંધની સાથે સરખાવી હોય તે માણસે તેના ખરાપણ બદલ સોગન ઉપર લેખ લખવો, અને એવા સોગનનામાંમાં, તે અસલ ચોપડામાં કોષ છેકછુક, બે લીટીઓ વચ્ચે લખેલા કોષ મળકુર, અથવા ફેરફાર છે કે નહીં અને હોય તો શું શું છે તે લખવું જોઈએ. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે સદરહુ પ્રકારની નકલ આપેલી હોય તોપણ, તે નકલ જે ચોપડામાંથી કરી હોય તે ચોપડા જોવા દેવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૨) જ્યારે દસ્તાવેજ જોવા દેવાનો હુકમ મળવા સાથે અરજ કરવામાં આવે તે દસ્તાવેજ ન દેખાડ-

વાનો હક છે એમ કહેવામાં આવે ત્યારે તે હક કાયદેસર છે કે નહીં, તેનો નિર્ણય કરવા સારૂ તે દસ્તાવેજ જોવાનો કોર્ટને અધિકાર છે.

(૩) કોર્ટ કોઇ પણ વખતે; ફરિયાદના કોઇપણ પક્ષકારની અરજી ઉપરથી, અને દસ્તાવેજ બાબતનું સોગંતનામું કરવાનો હુકમ થયો હોય અથવા ન હોય, અથવા તે સોગંતનામું આપ્યું હોય અથવા ન હોય તો પણ, બીજા કોઇપણ પક્ષકારને, તે અરજીમાં લખેલો કોઇપણ એક અથવા વધારે ચોક્કસ દસ્તાવેજ તેના કબજામાં અથવા અખત્યારમાં છે કે નહીં અથવા કોઇપણ વખતે હતો અથવા હતા કે નહીં અથવા તે તેના કબજામાં ન હોય તો તે તેની પાસેથી ક્યારે ગયો અથવા ગયા અને તેનું શું થયું તે બાબત સોગંતનામું આપવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે. આવી અરજીની સાથે સોગંતનામું હોવું જોઇએ, અને તેમાં એવું લખેલું હોવું જોઇએ કે તેને કરનારની સમજ પ્રમાણે તે અરજી જે પક્ષકારની સામા કરી હોય તે પક્ષકારના કબજામાં અથવા અધિકારમાં તે અરજીમાં લખેલો અથવા લખેલા દસ્તાવેજ છે, અથવા અમુક વખતે હતો અથવા હતા. અને તે દસ્તાવેજ ફરિયાદમાંની તકરારી બાબતો સંબંધી અથવા તેમાંની અમુક બાબત સંબંધી છે.

૨૦. જે પક્ષકાર પાસેથી કોઇ જાતના દસ્તાવેજોની શોધ કાઢવાનું અથવા તે જોવાનું હોય તે પક્ષકાર તેવી શોધ અથવા થોડી શોધ થવાને કે તે દસ્તાવેજો અથવા તેમાંના કોઇપણ દસ્તાવેજો જોવા દેવાની હરકત લે, અને કોર્ટની એવી ખાત્રી થાય કે, તે શોધ કાઢવાનો અથવા જોવાનો હક ફરિયાદમાંની કોઇ તકરારી બાબત અથવા મુદ્દા ઉપર આધાર રાખે છે, અથવા એવી ખાત્રી થાય કે બીજા કોઇ કારણને લીધે શોધ કાઢવાના કે જોવાના હક વિશે કંઈક ક્યાં પહેલાં તે તકરારી બાબત કે મુદ્દાનો નિર્ણય કરવા જોઇએ છીએ, ત્યારે કોર્ટ તે તકરારી બાબત અથવા મુદ્દાનો નિર્ણય પ્રથમ કરવો એવા હુકમ કરવાને અને શોધ કાઢવા અથવા જોવા વિશેની વાતનો નિકાલ બાકી રાખવાને, મુખત્યાર છે.

૨૧. સવાલનામાનો જવાબ દેવા સારૂ અથવા દસ્તાવેજોની શોધ કાઢવા સારૂ અથવા તે જોવા દેવા સારૂ કોઇ પક્ષકારને હુકમ કરવામાં આવે છતાં તે માન્ય ન કરે ત્યારે, જે તે પક્ષકાર વાદી હોય તો, તે કામ ચલાવતો નથી એમ ગણીને તેની ફરિયાદ કાઢી નાંખવાને તે પાત્ર થશે; અને જે તે પ્રતિવાદી હોય તો, તેણે જે કંઈ જવાબ આપ્યો હોય તે કાઢી નાંખવાને, તથા તેણે જવાબ ન આપ્યો હોત તો તે જે સ્થિતિમાં હોત તે સ્થિતિમાં રહેવાને પાત્ર થશે; અને સવાલ કરનાર અથવા શોધ કાઢવાનો અથવા જોવાનો પ્રયત્ન કરનાર પક્ષકાર તેવી મતલબનો હુકમ થવા સારૂ કોર્ટને અરજ કરવાને મુખત્યાર છે, અને કોર્ટ તે પ્રમાણે હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

૨૨. કોઇપણ પક્ષકારને, ફરિયાદનો ઇનસાફ થતો હોય તે વખતે, સવાલનામાના વિરૂદ્ધ પક્ષકારે આપેલા જવાબમાંના કોઇ જવાબ અથવા કોઇ આગે જવાબ દાખલ ન કરતાં તેમાંના કોઇ એક અથવા વધારે જવાબનો અથવા કોઇ જવાબના કોઇ પણ ભાગનો પુરાવામાં ઉપયોગ કરવાનો અધિકાર છે; પણ હમેશને માટે એવું ઇરાબું છે કે કોર્ટને સદરહુ સઘળા જવાબ જોવાનો અધિકાર છે, અને જે કોર્ટને એમ જણાય કે તેમાંના દાખલ કરેલા જવાબ સાથે બીજા કોઇપણ જવાબનો એવો સંબંધ છે કે તે જવાબોના તે બીજા જવાબ સિવાય ઉપયોગ કરવો દુરસ્ત નથી, તો તે બીજા જવાબ દાખલ કરવાનો હુકમ કરવાનો કોર્ટને અધિકાર છે.

૨૩. આ ઓર્ડર સગીર વાદી તથા પ્રતિવાદીને તથા નાલાયક અનુબોના ઇજ મિત્ર તથા ફરિયાદ પુરતા વાદીને લાગુ પડે છે એમ સમજવું.

ઓર્ડર ૧૨ મો.

કચ્છલત વિશે.

૧. ફરિયાદના કોઇ પણ પક્ષકારને, બીજા કોઇ પક્ષકારનો સઘળો મુકદ્દમો અથવા તેનો કોઈ ભાગ ખરો હોવાનું પોતાને કચ્છલ છે એવી નોટીસ પોતાની પ્લીડિંગથી અથવા બીજા લેખથી આપવાનો અધિકાર છે.

૨. એમાંના કોઇપણ પક્ષકારને, વાજબી હરકતો હોય તે સઘળા બાદ કરીને, કોઇપણ દસ્તાવેજ ખરો છે એમ કચ્છલ કરવાનું બીજા પક્ષકારને કહેવાનો અધિકાર છે, અને એવી નોટીસ આપ્યા પછી, તે દસ્તા-

વેળ કચુલ નહીં કરે અથવા ગફલત કરે તો, તેવો દસ્તાવેજ સાબિત કરવાનો ખીચ ફાર્યાદનો નિકાલ ગમે તે થાય તો પણ, કોર્ટ બીજી રીતનો હુકમ ન કરે તો, સદરહુ પ્રમાણે ના કચુલ કરનાર અથવા ગફલત કરનાર પક્ષકારે આપવો જોઈએ. અને સદરહુ પ્રમાણેની નોટીસ આપી ન હોય તો, કોઈ દસ્તાવેજ સાબિત કરવાનો ખરચ આપવો નહીં, પણ એવી નોટીસ ન આપ્યાથી કોર્ટના મત પ્રમાણે ખરચનો ખચાવ થાય તેમ હોય તો તે ખરચ આપવાને હરકત નથી,

૩. દસ્તાવેજ કચુલ કરવાનું કહેવાનું નોટીસ ક પુરવણીમાંના ૯ મા નંબરના નમુનામાં પ્રસંગ પ્રમાણે જરૂર હોય તે ફેરફાર કરીને તે નમુના મુજબ હોવી જોઈએ. •

૪. કોઈપણ પક્ષકાર, કોઈપણ સામા પક્ષકારને, સુનાવણી માટે નીમેલા દિવસ પહેલાં નવ દિવસથી ઓછી નહીં એટલી સુદતમાં, લેખી નોટીસ આપીને, તેમાં લખેલી કોઈપણ ચોક્કસ હકીકત અથવા હકીકતો ફક્ત ફરિયાદનાં કારણ સરૂ કચુલ કરે એમ કહેવાને મુખત્યાર છે. અને એવી નોટીસ પોંચાડ્યા પછી છ દિવસની અંદર, અથવા કોર્ટ વધારે સુદત આપે તો તે સુદતની અંદર, તે હકીકત અથવા હકીકતો કચુલ કરવાની ના કહે અથવા ગફલત કરે તો, સદરહુ હકીકત અથવા હકીકતો સાબિત કરવાનો ખરચ, ફરિયાદનો ગમે તે નિકાલ થાય તોપણ, કોર્ટ બીજી રીતનો હુકમ નહીં કરે તો, સદરહુ પ્રમાણે ના કચુલ કરનાર અથવા ગફલત કરનાર પક્ષકારે આપવો જોઈએ, પણ એવું ફરાવું છે કે, એવી નોટીસને અનુસરીને જે કોઈ કચુલત કરી હોય તે તે ચોક્કસ ફરિયાદનાં કારણ સાફજ માત્ર કરી છે એમ સમજવું, અને તેના ઉપયોગ સદરહુ પક્ષકારની વિરુદ્ધ બીજે કોઈ પ્રસંગે અથવા નોટીસ આપનાર પક્ષકાર શિવાય બીજા કોઈપણ શખસની તરફેણમાં કરવા નહીં; વળી એવું પણ ફરાવું છે કે, સદરહુ પ્રમાણે આપેલી કોઈપણ કચુલત વાજબી હોય એવી જરૂર. તોએ, કોઈપણ પક્ષકારને કોઈપણ વખતે સુધારવા દેવાને અથવા ખેંચી લેવાદેવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૫. હકીકતો કચુલ કરવાનું કહેવાની નોટીસ તથા હકીકતની કચુલતો, અનુક્રમે, ક પુરવણીના નમુના નંબર ૧૦ તથા ક પુરવણીના નમુના નંબર ૧૧ માં પ્રસંગ પ્રમાણે જરૂર હોય તે ફેરફાર કરીને તે નમુના મુજબ હોવી જોઈએ.

૬. કોઈપણ પક્ષકાર, ફરિયાદની કોઈપણ પાયરીએ, ત્યારે પ્લીડીંગથી અથવા બીજી રીતે, હકીકત કચુલ કરી હોય ત્યારે, તેવી કચુલત ઉપરથી જે ફેસલો અથવા હુકમ તેને મેળવવાનો હક હોય તે ફેસલો અથવા હુકમ, ફરિયાદના પક્ષકારો વચ્ચે બીજી તકરારનો નિર્ણય થતાં સુધી નહીં શોભતાં, કરવા સાફ કોર્ટને અરજી કરવાને મુખત્યાર છે. અને એવી અરજી કરવામાં આવે એટલે, કોર્ટને વાજબી લાગે તેવો હુકમ કરવાને અથવા તેવો ફેસલો આપવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૭. દસ્તાવેજ અથવા હકીકત કચુલ કરવા સાફ આપેલી કોઈપણ નોટીસની રૂયે કરેલી કચુલતો સંબંધી પુરાવાની જરૂર હોય તો, તે કચુલતો ઉપર કરવી. સહી યોગ્ય રીતે કરી છે એમ પ્લીડર અથવા તેના કારકુન સોગંનનામું કરે તો, તે તે બાબતનો પુરતો પુરાવો છે એમ સમજવું.

૮. દસ્તાવેજો હાજર કરવાનું કહેવાની નોટીસ ક પુરવણીના નમુના નંબર ૧૨ માં પ્રસંગ પ્રમાણે જરૂર હોય તે ફેરફાર કરીને તે નમુના મુજબ હોવી જોઈએ; દસ્તાવેજો હાજર કરવાનું કહેવા સાફ કરેલી કોઈપણ નોટીસ પોંચાડ્યા બાબત તથા તે ક્યારે પોંચાડી તે બાબત પ્લીડર અથવા તેના કારકુન શોગંનનામું કરે તો તે સોગંનનામું તથા તે દસ્તાવેજ હાજર કરવાનું કહેવાની નોટીસની નકલ, દરેક પ્રસંગે, તે નોટીસ પોંચાડ્યાનો તથા તે સદરહુ વખતે પોંચાડ્યાનો પુરતો પુરાવો છે એમ સમજવું,

૯. કચુલ કરવાનું અથવા હાજર કરવાનું કહેવાની નોટીસમાં, જેમની જરૂર નહીં હોય એવા દસ્તાવેજો નિર્દિષ્ટ કર્યા હોય તો, તેને લીધે થનારો ખરચ એવી નોટીસ કરનાર પક્ષકારે ખમવો જોઈએ.

ઓર્ડર ૧૩ મો.

દસ્તાવેજો હાજર કરવા, આટકાવી રાખવા તથા પાછા આપવા વિશે.

૧. (૧) પક્ષકારોના કબજામાં અથવા અખત્યારમાં હોય એવો દરેક પ્રકારનો જે દસ્તાવેજ પુરાવો

પોતાપોતાના કહ્યામાં અગત્યનો હોવાથી તેના ઉપર આધાર રાખવાનો તેમનો ધરાદો હોય, અને જે પુરાવો કોર્ટમાં પ્રથમ દાખલ થઇ ગયો ન હોય તે તમામ દસ્તાવેજ પુરાવો તથા જે દસ્તાવેજો હાજર કરવાને કોર્ટ કુદમ કર્યો હોય તે સર્વ દસ્તાવેજો, પક્ષકારોએ અથવા તેમના પ્લીડરોએ ફરિયાદની પહેલી સુનાવણી વખતે હાજર કરવા.

(૨) એવી રીતે હાજર કરેલા દસ્તાવેજો કોર્ટ લેવા: પરંતુ તેમની સાથે હાઇ કોર્ટ ફરમાવે તેવા ન-સુના પ્રમાણે તૈયાર કરેલી તેની ખરી યાદ હોવી જોઈએ.

૨. કોઇપણ પક્ષકારના કબજામાં અથવા અપ્રત્યારનો હોય તેવા દસ્તાવેજ પુરાવો પેટા કાનુન (૧) ના ઠરાવ પ્રમાણે હાજર કરવો જોઈતો હતો એવું જતાં તે હાજર કર્યો ન હોય તો, તે દસ્તાવેજ પુરાવો, તે હાજર ન કરવાનું કોર્ટની ખાત્રી લાયક સમજા કરણે બતાવ્યા વગર તે કામની પછીની કોઇપણ સુનાવણી વખતે લેવો નહીં. અને એવો કોઇપણ પુરાવો કોર્ટ લે તો, કોર્ટ તે લેવાનાં કારણો લખી રાખવાં જોઈએ.

૩. કોર્ટની નજરમાં એમ આવે કે કોઇ દસ્તાવેજ લખતો નથી અથવા બીજી રીતે અગ્રાહ છે તો તે દસ્તાવેજ ફરિયાદની કોઇપણ પાયરીએ ના મંજુર કરવાને કોર્ટ સુપ્રત્યાર છે, પણ તે ના મંજુર કરવાનાં કારણ તેણે લખી રાખવાં.

૪. (૧) ફરિયાદની અંદર પુરાવામાં લીધેલા દરેક દસ્તાવેજ ઉપર, તુરત હેડળની પેટા કાનુનના ઠરાવોને અનુસરીને, હેડળ લખેલી વિગત લખવી, એટલે:—

(અ) ફરિયાદનો નંબર તથા સરનામું;

(બ) દસ્તાવેજ હાજર કરનાર શખસનું નામ;

(ક) તે હાજર કર્યાની તારીખ, અને

(ડ) તે સદરજી રીતે પુરાવામાં લીધાની વાત.

અને તે ઉપર જડને આખી અથવા ટુંકી સહી કરવી.

(૨) જ્યારે સદરજી રીતે પુરાવામાં લીધેલા દસ્તાવેજ ચોપડામાં, ખાતામાં અથવા દફતરમાં લખેલો મજબૂર હોય અને તુરતની હેડળની કાનુન મુજબ અસલને બદલે તેની નકલ રજુ કરવામાં આવી હોય ત્યારે તે નકલ ઉપર સદરજી જણાવેલી વિગતો લખવી અને તે ઉપર જડને પોતાની આખી અથવા ટુંકી સહી કરવી.

૫. (૧) સન ૧૮૯૧ ના પેટીવાળાના ચોપડા પુરાવામાં લેવાના આકટમાં બીજી રીતે ઠરાવ્યું હોય તે શિવાયને પ્રસંગે, ફરિયાદની અંદર પુરાવામાં લીધેલા દસ્તાવેજ ચાલુ ઉપયોગમાં હોય એવી લેટર જુકમાં અથવા દુકાનના ચોપડામાં અથવા બીજા ખાતામાં લખેલો મજબૂર હોય ત્યારે, જે પક્ષકારની તરફથી તે જુક અથવા તે ખાતું હાજર કરવામાં આવ્યું હોય તે પક્ષકાર તે લખેલા મજબૂરની નકલ આપવાને સુપ્રત્યાર છે.

(૨) જ્યારે સદરજી પ્રકારનો દસ્તાવેજ સરકારી કચેરીમાંથી અથવા સરકારી અમલદારે હાજર કરેલા સરકારી દફતરમાં લખેલો મજબૂર હોય, અથવા કોઇ ચોપડામાં અથવા ખાતામાં લખેલો મજબૂર હોય અને તે ચોપડા અથવા ખાતું જે પક્ષકાર તરફથી હાજર કરવામાં આવ્યું હોય તે પક્ષકાર શિવાયનો બીજો કોઇ શખસ તેનો ધણી હોય તો, તેની નકલ,

(અ) સદરજી દફતર, ચોપડા અથવા ખાતું એકાદ પક્ષકાર તરફથી હાજર કરવામાં આવ્યું હોય ત્યારે તે પક્ષકારે, અથવા

(બ) સદરજી દફતર, ચોપડા અથવા ખાતું કોર્ટ પોતાની મેળે કાઢેલા કુદમ પ્રમાણે હાજર કરવામાં આવ્યું હોય ત્યારે બંને પક્ષકારોએ અથવા કોઇપણ પક્ષકારે,

આપવી એવું ફરમાવવાને કોર્ટ સુપ્રત્યાર છે.

(૩) આ કાનુનના ઉપલા ઠરાવની રૂયે એકાદ મજબૂરની નકલ આપવામાં આવી હોય ત્યારે, સદરજી કોર્ટ, ૭ માં ઓર્ડરની ૧૭ થી કાનુનમાં કહેલી રીત પ્રમાણે સદરજી નકલ તપાસાવ્યા પછી, (અસલ સાથે) મુકાબલ કરાવ્યા પછી, અને તે ઉપર તે ખરી હોવાનો દાખલો લખાવ્યા પછી, સદરજી મજબૂર ઉપર નિશાની કરવી, અને જે ચોપડામાં, ખાતામાં અથવા દફતરમાં તે લખેલો હોય તે ચોપડા, ખાતું અથવા દફતર તે હાજર કરનાર શખસને પાછું અપાવવું.

૬. જ્યારે બેમાંથી કોઇપણ પક્ષકારે પુરાવા તરીકે જેના ઉપર આધાર રાખ્યો હોય એવો દસ્તાવેજ પુરાવામાં લેવા લાયક નથી એમ કોર્ટની નજરમાં આવે ત્યારે, કાનુન ૪ ની પેટા કાનુન (૧) ની રકમો (અ) (બ) તથા (ક) માં કહેલી વિગતો તથા તે ના મંજુર કર્યા વિશેનો મજબુર તેના ઉપર લખવો, અને તે શેરા ઉપર જડજો પોતાની આખી અથવા ટુંકી સહી કરવી.

૭. (૧) પુરાવામાં લીધેલો દરેક દસ્તાવેજ, અથવા કાનુન ૫ મુજબ અસલને બદલે નકલ રજૂ કરવામાં આવી હોય ત્યારે તે નકલ, ફરિયાદના દફતરમાં દાખલ કરવી.

(૨) પુરાવામાં નહીં લીધેલા દસ્તાવેજો સદરજુ દફતરમાં દાખલ કરવા નહીં, અને જે જે પક્ષકારે તે હાજર કર્યા હશે તેને તે પાછા આપવા.

૮. આ કોર્ટની ૫ મી અથવા ૭ મી કાનુનમાં અથવા ૭ મા કોર્ટની ૧૭ મી કાનુનમાં ગમે તે ઠરાવ હોય તોપણ, જે કોર્ટને પુરતું કારણ જણાય તો, કોર્ટની રૂબરૂ કોઇપણ ફરિયાદમાં હાજર કરેલો કોઈ દસ્તાવેજ અથવા ચોપડો કોર્ટને યોગ્ય લાગે તેટલી મુદત સુધી અને તેવી શરતોથી અટકાવીને કોર્ટના કોઇ અમલદારના હવાલામાં રાખવો એમ ફરમાવવાને કોર્ટ મુખ્યત્વાર છે.

૯. (૧) ફરિયાદમાં પક્ષકાર હોય અથવા ન હોય એવા જે કોઇપણ માણસની એવી મરજી હોય કે તેણે ફરિયાદમાં હાજર કરેલો અને દફતરે દાખલ થયેલો કોઇ દસ્તાવેજ પોતાને પાછો મળવો જોઇયે તેને કાનુન ૮ પ્રમાણે તે દસ્તાવેજ અટકાવી રાખ્યો ન હોય તો, તે દસ્તાવેજ હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે પાછો મળવાનો હક છે:—

(અ) જે ફરિયાદ ઉપર અપીલ થઇ શકતી ન હોય ત્યારે, તેવી ફરિયાદનો નિકાલ થયા પછી, અને
(બ) જે ફરિયાદ ઉપર અપીલ થઇ શકે તેવી ફરિયાદ હોય તે પ્રસંગે, અપીલ કરવાની મુદત વીતી ગઇ છે તોપણ અપીલ કરી નથી એવી કોર્ટની ખાતરી થાય ત્યારે, અથવા અપીલ થઇ હોય તો તે અપીલનો નિકાલ થઇ ગયો હોય ત્યારે;

પરંતુ જે દસ્તાવેજ પાછો લેવાની અરજ કરનાર શખસ, તે દસ્તાવેજની સહી સુધાંતની નકલ અસલ દસ્તાવેજને ઠોકણે મુકવા સારૂ યોગ્ય અમલદારને આપે અને અસલ દસ્તાવેજ હાજર કરવાનું તેને કહેવામાં આવે એટલે તેમ કરવાનું તે માથે લે, તો આ કાનુનમાં ઠરાવેલી મુદત પહેલાં કોઇપણ વખતે તે દસ્તાવેજ પાછો આપી શકાય:

વળી એવું ઠરાવું છે કે હુકમનામું થવાથી જે દસ્તાવેજ આપો ૨૬ અથવા નકામો થયો હોય તે પાછો આપવો નહીં.

(૨) જે દસ્તાવેજ પુરાવામાં દાખલ કર્યો હોય તે પાછો આપતી વખતે તે પાછો લેનાર શખસે પોંચ આપવી.

૧૦. (૧) કોર્ટ પોતાની મેળે, અને ફરિયાદના કોઈ પક્ષકારની અરજ ઉપરથી, પોતાની મરજીમાં આવે તો, પોતાના દફતરમાંથી અગર બીજી કોઈ કોર્ટમાંથી બીજી કોઈ ફરિયાદના અથવા કામના કાગળ મંગાવીને જેવાને મુખ્યત્વાર છે.

(૨) આ કાનુન પ્રમાણે કરેલી પ્રત્યેક અરજની સાથે (કોર્ટ બીજી રીતે ન ફરમાવે તો) સોગનનામું આપવું તે સોગનનામું આપવું તે સોગનનામામાં જે ફરિયાદમાં તે અરજ કરી હોય તે ફરિયાદમાં તે કાગળો શી રીતે જરૂરના છે, તથા તે કાગળોની કે તે પૈકી અરજદારને જોઇયે તેટલા તેના ભાગની યોગ્ય રીતે સહી સુધાંતની નકલો ધણી ઢીલ અથવા ખરબચડા કર્યા વગર મળે તેમ નથી, અથવા ઇનસાફ થવા સારૂ અસલ હાજર કરવાની જરૂર છે,—એ લખવું.

(૩) પુરાવાના આકટ પ્રમાણે જે દસ્તાવેજ ફરિયાદમાં અમાલ હોય, તે દસ્તાવેજ કોર્ટ પુરાવામાં ખાપરી શકે એમ આ કાનુનની કોઇપણ વાતથી સમજવું નહીં.

૧૧. દસ્તાવેજો સંબંધી આમાં જે ઠરાવો છે તે, પુરાવા તરીકે હાજર કરી શકાય એવા બીજા બધા સાક્ષર પદ્ધતિને લાગુ પડે તેટલે સુધી લાગુ પડશે.

ઓર્ડર ૧૪ મો.

મુદ્દા ઠરાવવા વિશે તથા કાયદાના મુદ્દા ઉપરથી અથવા કબુલ કરવામાં આવેલા મુદ્દા ઉપરથી ફરિયાદનો નિકાલ કરવા વિષે.

૧. (૧) હકીકતનો અથવા કાયદાનો કોઇ જરૂરનો વિચારમાં લેવાનો મજકુર એક પક્ષકાર ખરો છે એમ કહે, અને બીજો તે ના કબુલ કરે ત્યારે મુદ્દા નિકળે.

(૨) ફરિયાદ કરવાનો હક ખતાવવાને વાસ્તે કાયદાના અથવા હકીકતના જે વિચારમાં લેવાના મજકુરો વાદીએ સ્પષ્ટ રીતે કહેવા જોઇએ, અથવા પ્રતિવાદીએ પોતાના બચાવ સાથે કહેવા જોઇએ, તે જરૂરના વિચારમાં લેવાના મજકુરો સમજાવા.

(૩) કોઇ જરૂરનો વિચારમાં લેવાનો મજકુર એક પક્ષકાર ખરો છે એમ કહે અને બીજો તે ના કબુલ કરે ત્યારે તેવા પ્રત્યેક જરૂરના વિચારમાં લેવાના મજકુરને વાસ્તે જુદા મુદ્દા ઠરાવવા.

(૪) મુદ્દા બે જાતના હોય છે: (અ) હકીકતના મુદ્દા, (બ) કાયદાના મુદ્દા.

(૫) ફરિયાદની પહેલી સુનાવણી વખતે ફરિયાદ અરજી, તથા લેખી દેખિત હોય તો તે, વાંચીને તથા જરૂર જણાય તે પ્રમાણે પક્ષકારોની જગ્યાની લેઇને કોર્ટ નક્કી કરવું કે હકીકતના, અથવા કાયદાના કયા જરૂરના વિચારમાં લેવાના મજકુર વિશે પક્ષકારોમાં તફાવત છે, અને પછી જે મુદ્દા ઉપર મુદ્દમાના ખરો નિવેદાનો આધાર કોર્ટને જણાતો હોય તે મુદ્દા કાઢીને દફતરમાં નોંધવા.

(૬) ફરિયાદની પહેલી સુનાવણી વખતે પ્રતિવાદી કંઇ જવાબ ન આપે ત્યારે, કોર્ટ મુદ્દા કાઢીને નોંધવા જોઇએ એમ આ કાનુનમાં કહેલી કોઇ વાતથી સમજવું નહીં.

૨. જ્યારે એકજ ફરિયાદમાં કાયદા તથા હકીકત બંનેના મુદ્દા નિકળતા હોય અને કોર્ટની નજરમાં એમ આવે કે માત્ર કાયદાના મુદ્દા ઉપરથીજ મુદ્દમાનો નિકાલ થાય તેમ છે, તો કોર્ટ પ્રથમ કાયદાના મુદ્દાની ચોક્કસી કરવી, અને તેમ કરવાને વાસ્તે જે ચોગ્ય જણાય તો કાયદાના મુદ્દાનો નિર્ણય થઇ રહે ત્યાંસુધી હકીકતના મુદ્દા ઠરાવવાનું મુલતવી રાખવાને કોર્ટ મુખ્યત્વાર છે.

૩. નીચેના બધાં અથવા તેમાંનાં કોઇ એક સાધન ઉપરથી મુદ્દા કાઢવાને કોર્ટ મુખ્યત્વાર છે, એટલે:-

(અ) પક્ષકારોએ અથવા તેમની વતી હાજર હોય તે શખસોએ સોગન ઉપર કહેલી હકીકત, અથવા તે પક્ષકારોના પ્લીડરોએ કહેલી હકીકત;

(બ) પ્લીડીંગમાં કહેલી હકીકત, અથવા ફરિયાદમાં સવાલનામાં આપેલાં હોય તેના જવાબમાં કહેલી હકીકત;

(ક) બેમાંથી કોઇ પક્ષકારે હાજર કરેલા દસ્તાવેજોમાંનો મજકુર.

૪. જ્યારે કોર્ટની રૂબરૂ હાજર ન હોય એવા કોઇ શખસની જગ્યાની લીધા શિવાય, અથવા ફરિયાદમાં હાજર કર્યો ન હોય એવો કોઇ દસ્તાવેજ જોયા વગર મુદ્દા બરાબર રીતે કાઢી શકાશે નહીં, એમ કોર્ટની નજરમાં આવે ત્યારે, કોઇ આગળનો દિવસ ઠરાવીને તે ઉપર મુદ્દા કાઢવાનું બંધ રાખવાને તથા (વિષમાન-કળે અમલમાં હોય એવા કોઇપણ કાયદાને પાત્ર) સમન અથવા બીજી પ્રોસેસ કાઢીને કોઇ શખસને હાજર રહેવાની જરૂર પાડવાને અથવા જેના કબજા અથવા અખતિયારમાં કોઇ દસ્તાવેજ હોય તેને તે હાજર કરવાની જરૂર પાડવાને, કોર્ટ મુખ્યત્વાર છે.

૫. (૧) હુકમનામું કરતાં પહેલાં કોઇપણ વખતે, કોર્ટને ચોગ્ય જણાય તે શરતો કરીને મુદ્દા દુરસ્ત કરવાને અથવા જાસ્તી મુદ્દા કાઢવાને કોર્ટ મુખ્યત્વાર છે. અને પક્ષકાર વચેનો તકરારનો નિર્ણય કરવાને મુદ્દામાં દુરસ્તી કરવાની અથવા જાસ્તી મુદ્દા કાઢવાની જરૂર હોય તો સદરકુ રીતે દુરસ્તી કરવો અથવા જાસ્તી મુદ્દા કાઢવા.

(૨) કોઇ મુદ્દા ખોટી રીતે કાઢ્યા છે અથવા હાખલ કર્યા છે એમ કોર્ટને જણાય તો, તે મુદ્દા હુકમનામું કરતાં પહેલાં કોઇપણ વખતે કબી કરવાને પણ કોર્ટ મુખ્યત્વાર છે.

૬. ફરિયાદના પક્ષકારો, પોતાની વચે હકીકતની અથવા કાયદાની અમુક ખામતને ઠરાવ કરવાનો છે એમ એક મત થાય, તો તેઓ તે એક મુદ્દાના આકારમાં જણાવે, અને એવું લખેલું કરારનામું કરે કે:-

(અ) તે મુદ્દાનો કોર્ટ હા કે નાનો ઠરાવ કરેથી કરારનામામાં બતાવેલી, અથવા કોર્ટ ઠરાવે તે અથવા કોર્ટ ફરમાવે તે રીતે હરે તે રકમ પક્ષકારે બીજા પક્ષકારને આપવી, અથવા તેમાંના એકને કરારમાં બતાવેલી કંઈ જવાબદારી અથવા હુકમ છે એમ ઠરાવવું.

(બ) તે મુદ્દાનો કોર્ટ હા કે નાનો ઠરાવ કરેથી કરારનામામાં બતાવેલી તથા ફરિયાદમાંની તકરારી મિલકત પક્ષકારો પૈકી એક પક્ષકારે બીજા પક્ષકારને આપવી અથવા તે બીજો પક્ષકાર ફરમાવે તે રીતે આપવી; અથવા

(ક) તે મુદ્દાનો કોર્ટ હા કે નાનો ઠરાવ કરેથી કરારનામામાં બતાવેલું તથા તકરારી બાબતને લગતું કોઈ વિશેષ કામ એક અથવા વધારે પક્ષકારે કરવું કે કરવાથી દુર રહેવું.

૭. જ્યારે પોતાને યોગ્ય જણાય તેરી તપાસ કર્યા પછી કોર્ટની ખાત્રી થાય કે:—

(અ) પક્ષકારોએ કરારનામું યોગ્ય રીતે કરેલું છે,

(બ) સદરહુ એક મત થયેલી બાબતનો ઠરાવ થવામાં તેમનો ખરેખરો સંબંધ છે, અને

(ક) તે ચોકશી કરીને ઠરાવ થવા લાયક છે:—

ત્યારે કોર્ટ તે મુદ્દો દફતરમાં દાખલ કરીને તેની ચોકશી કરવી, તથા જાણે તે મુદ્દો પોતેજ કાઢ્યો હોય તે રીતે તેના ઉપર પોતાનો ઠરાવ કે ચુકાદો લખવો;

અને તે મુદ્દાના ઠરાવ અથવા ચુકાદા ઉપરથી કરારનામાની શરતો પ્રમાણે કોર્ટ ફેંસલો કહી સંબંધાવવો અને આ રીતે આપેલા ફેંસલાને અનુસરીને હુકમનામું કરવું.

ઓર્ડર ૧૫ મો.

પેહેલી સુનાવણી વખતે ફરિયાદનો નિકાલ કરવા વિશે.

૧. જ્યારે ફરિયાદની પેહેલી સુનાવણી વખતે એમ જણાય કે કાયદાની અથવા હકીકતની કોઈ બાબતમાં પક્ષકારોને તકરાર નથી. તે પ્રસંગે એકદમ ફેંસલો કહી સંબંધાવવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૨. એક કરતાં વધારે પ્રતિવાદીઓ હોય અને તેમાંના કોઈને વાદી સાથે કાયદાની અથવા હકીકતની કોઈ બાબતમાં તકરાર ન હોય તે પ્રસંગે તે પ્રતિવાદીની તરફેણમાં અથવા વિરુદ્ધમાં એકદમ ફેંસલો કહી સંબંધાવવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે, અને પછી ફરિયાદ માત્ર બાકીના પ્રતિવાદીઓ વિરુદ્ધ ચાલશે.

૩. (૧) જ્યારે કાયદાની અથવા હકીકતની કોઈ બાબત વિશે પક્ષકારો વચ્ચે તકરાર હોય, અને આમાં પાછળ ઠરાવ કર્યા છે તે રીતે કોર્ટ મુદ્દા કાઢ્યા હોય ત્યારે, જો કોર્ટની ખાત્રી થાય કે ફરિયાદનો ફેંસલો કરવાને બસ થાય તેટલા મુદ્દા ઉપર જે પુરાવો અથવા દલીલો પક્ષકારો એકદમ આપે તે કરતાં વધારે જોઈતી નથી, તથા તેજ વખતે ફરિયાદ આગળ ચલાવવાથી ગેર ધનસાફ થાય તેમ નથી, તે પ્રસંગે તે મુદ્દાનો ઠરાવ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે. અને તે મુદ્દા ઉપરનો ઠરાવ નિકાલ કરવાને વાસ્તે બસ હોય, તો તે પ્રમાણે ફેંસલો કહી સંબંધાવવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે; પછી ગમે તો માત્ર મુદ્દા ઠરાવવાને વાસ્તે સમન કાઢ્યો હોય કે ફરિયાદના આખર નિકાલને વાસ્તે કાઢ્યો હોય તેની અંત નહીં.

પણ માત્ર મુદ્દા ઠરાવવાને વાસ્તે સમન કાઢ્યો હોય ત્યારે, પક્ષકારો અથવા તેમના ખીડરો હાજર હોવા જોઈએ અને તેમાંના કોઈએ હરકત લેવી ન જોઈએ.

(૨) જો તે ઠરાવ નિકાલ કરવાને વાસ્તે બસ ન હોય, ત્યારે કોર્ટ ફરિયાદની આગળની સુનાવણી મુલતવી રાખવી, અને મુકદ્દમામાં જોઈએ તેવો વધારે પુરાવો અથવા તેવી વધારે દલીલો હાજર કરવાને દિવસ મુકરર કરવો.

૪. ફરિયાદનો આખર નિકાલને વાસ્તે સમન કાઢ્યો હોય, અને તેમાંથી એક પક્ષકાર પોતે જે પુરાવા ઉપર આધાર રાખતો હોય તે પુરાવો પુરતા કારણ શિવાય, હાજર કરવાને ચુકે ત્યારે, કોર્ટ એકદમ ફેંસલો કહી સંબંધાવવાને અથવા પોતાને યોગ્ય લાગે તો મુદ્દા કાઢીને દફતરમાં દાખલ કર્યા પછી, તે મુદ્દા ઉપર પોતાનો ઠરાવ અથવા બીજો ચુકાદો આપવાને વાસ્તે જરૂર હોય તે પુરાવો હાજર કરવા સાફ ફરિયાદ મુલતવી રાખવાને મુખત્યાર છે.

ઓર્ડર ૧૬ મો.

સાક્ષીઓને સમન કરવા તથા તેમણે હાજર રહેવા વિશે.

૧. ફરિયાદ માંડવામાં આવે પછી ગમે તે વખતે કોર્ટને અથવા બાબતને વાસ્તે કોર્ટ નિમે તે અમલદારને અરજ કરીને, શાહેદી આપવાને અથવા દસ્તાવેજ હાજર કરવાને જે શખસોની હાજરીની જરૂર હોય, તેમના ઉપર સમન કઢાવવાને પક્ષકારો સુખત્યાર છે.

૨. (૧) સમન કરેલા શખસને જે કોર્ટમાં બોલાવવો હોય તે કોર્ટ સુધી તેને આવવાના તથા ત્યાંથી પાછા જવાના તથા એક દિવસ હાજર રહેવાના વાટ ખરચ તથા બીજા ખરચને સાડ જેટલી રકમ કોર્ટની નજરમાં બસ જણાય તેટલી રકમ, સમનને વાસ્તે અરજ કરનાર પક્ષકારે સમન નિકળ્યા પહેલાં અને ઠરાવવામાં આવે તે મુદતની અંદર કોર્ટમાં ભરવી.

(૨) આ કાનુની રૂયે આપવાની રકમ ઠરાવતી વખતે કોર્ટ, કાબેલ માણસ તરીકે પુરાવો આપવાને સમન કરીને બોલાવેલા કોઈપણ માણસની બાબતમાં, પુરાવો આપવામાં તથા તે કલ્યાણને માટે જરૂરતું હોય એવું કાબેલ માણસનું કામ કરવામાં જે વખત જાય તે માટે વાસ્તવીક મેહનતાણું અપાવવાને સુખત્યાર છે.

(૩) તે કોર્ટ હાઇ કોર્ટના તાબાની હોય ત્યારે, સદરકુ ખરચનું પ્રમાણ ઠરાવતી વખતે, તેના સંબંધમાં કરેલી કોઈપણ કાનુનો ઉપર ધ્યાન રાખવું.

૩. એ પ્રમાણે કોર્ટમાં ભરેલી રકમ જેના ઉપર સમન કાઢેલો હોય તેને સમન હાથોહાથ પોંચાડી શકાય ત્યારે, તે શખસને સમન બળવતી વખતે આપવા માંડવી.

૪. (૧) કોર્ટની અથવા આ બાબતમાં કોર્ટ નિમે તે અમલદારની નજરમાં એવું આવે કે કોર્ટમાં ભરેલી રકમ સદરકુ ખરચ અથવા વાજબી મેહનતાણું પુરું પાડવાને બસ નથી, ત્યારે કોર્ટ એવા કારણસર જરૂર જણાય તેટલી વધારે રકમ સમન કરેલા શખસને આપવી એવું ફરમાવવાને, અને તે આપવામાં કસુર હોય તો, સમન કઢાવનાર પક્ષકારની જગમ મિલકત જપ્ત કરી વેચીને તે રકમ વસુલ કરવાનું ફરમાવવાને કોર્ટ સુખત્યાર છે; અથવા સમન કરેલા શખસને શાહેદી લીધા વગર રજા આપવાને, અથવા સદરકુ પ્રમાણે વસુલ કરવું તથા સાક્ષીને સદરકુ પ્રમાણે રજા આપવી એ બંને વાનાં કરવાને, સુખત્યાર છે.

(૨) જ્યારે સમન કરેલા શખસને એક દિવસ કરતાં વધારે મુદત રાખવાની જરૂર પડે ત્યારે કોર્ટ, વખતે વખતે જે પક્ષકારની અરજ ઉપરથી સમન કાઢ્યો હોય તેને તે વધારે મુદત સુધી રહેવાનો ખરચ પુરો પડે તેટલી રકમ કોર્ટમાં ભરવાનું ફરમાવવાને, અને તે રકમ ભરવામાં કસુર થાય, તો તે પક્ષકારની જગમ મિલકત જપ્ત કરી વેચીને તે રકમ વસુલ કરવાનું ફરમાવવાને, અથવા સમન કરેલા શખસની શાહેદી લીધા વગર તેને રજા આપવાને, અથવા સદરકુ પ્રમાણે વસુલ કરવું તથા સાક્ષીને રજા આપવી એ બંને વાનાં કરવાને, સુખત્યાર છે.

૫. શાહેદી પુરવાસાડ અથવા દસ્તાવેજ હાજર કરવાસાડ હાજર રહેવાના પ્રત્યેક સમનમાં તેણે ક્યારે અને કયે ઠેકાણે હાજર રહેવું એ લખવું; વળી, શાહેદી પુરવાસાડ તેણે હાજર રહેવાનું છે કે દસ્તાવેજ રજૂ કરવા સાડ છે. કે તે બંને વાસ્તે તેણે હાજર રહેવાનું છે એ પણ લખવું, તથા સમન કરેલા સાક્ષીને કોઈ અમુક દસ્તાવેજ હાજર કરવા બોલાવવો હોય, તો તે દસ્તાવેજનું સમગ્ર જોમ બરાબર વર્ણન સમનમાં લખવું.

૬. કોઈ પણ શખસને શાહેદી પુરવાનો સમન ન કરતાં દસ્તાવેજ હાજર કરવાનો સમન થઈ શકે; અને જે શખસને માત્ર દસ્તાવેજ હાજર કરવાનો સમન કર્યો હોય, તે જાને આવીને દસ્તાવેજ હાજર ન કરતાં બીજા પાસે હાજર કરાવે, તો તેણે સમન માન્ય કર્યો એમ સમજવું.

૭. કોર્ટમાં હાજર હોય એવા કોઈ શખસને શાહેદી પુરવાનું કહેવાને અથવા તેજ વખતે અને તેજ ઠેકાણે તેના કબજામાં કે અજ્જારમાં હોય તેવા દસ્તાવેજ હાજર કરવાનું કહેવાને, કોર્ટ સુખત્યાર છે.

૮. આ આરડરની રૂયે કરેલો દરેક સમન અને ત્યાં સુધી અતિવાદીને સમન પોંચાડવાને જે રીત કહી

છે તે રીતે પોંચાડવો, અને પોંચ્યાની શાખિતી વિશે ૫ માં ઓરડરમાં જે કાનુનો છે તે આ કાનુન પ્રમાણે પોંચાડેલા દરેક સમનને લાગુ પડશે.

૯. સમન કરેલા શખસને હાજર રહેવાને સમનમાં જે વખત લખ્યો હોય, તે વખતથી હંમેશાં દરેક આખતમાં એટલી મુદત પહેલાં સમન પોંચાડવો, કે તેથી તેને તૈયારી કરવાનો તથા જે જગ્યાએ હાજર રહેવાનું હોય તે જગ્યાએ જવાનો પુરતો વખત મળે.

૧૦. (૧) જ્યારે શાહેદી પુરવાને અથવા દસ્તાવેજ હાજર કરવાને હાજર રહેવા સારું જે કોઇ શખસને સમન કર્યો હોય, તે શખસ તે સમન પ્રમાણે હાજર થવાને કે તે દસ્તાવેજ હાજર કરવાને ચુકે ત્યારે, કોર્ટ, સમન પોંચાડનાર અમલદારના સર્ટીફિકેટની નીચે સોગનનામું કરીને ખરાપણાનો એકરાર કરવામાં આવ્યો ન હોય તો તે સમન પોંચાડ્યો છે કે નથી, પોંચાડ્યો તે આખત તે અમલદારની સોગન ઉપર જગ્યાની લેવી અથવા બીજી કોર્ટ પાસે લેવડાવવી, અને જે એવી રીતે એકરાર કરવામાં આવ્યો હોય, તો સદરજુ કોર્ટને સદરજુ પ્રમાણે જગ્યાની લેવાનો અથવા બીજી કોર્ટ પાસે લેવડાવવાનો અધિકાર છે.

(૨) સદરજુ શાહેદી લેવી અથવા દસ્તાવેજ હાજર થવા જરૂરના છે એમ, તથા એવા શખસે, કાયદા સર કારણ વગર, એવા સમન પ્રમાણે હાજર થવામાં અથવા તે દસ્તાવેજ હાજર કરવામાં કસૂર કરી છે અથવા તેણે જાણી છુટ્ટને સમન પોતાના ઉપર બજવા દીધો નથી એમ, માનવાનું કોર્ટને કારણ દેખાય ત્યારે, કોર્ટ, અમુક દિવસે અને અમુક જગ્યાએ શાહેદી પુરવા અથવા દસ્તાવેજ હાજર કરવા તમારે હાજર રહેવું એમ જાહેરનામામાં લખીને એક જાહેરનામું કાઢવાને મુખત્યાર છે અને તે જાહેરનામાની નકલ તે શખસ હંમેશા રહેતો હોય તે ઘરને બહારને બારણે અથવા કોઇ પ્રસિદ્ધ ભાગ ઉપર ચોટવી.

(૩) તે જાહેરનામું કાઢવાને બદલે અથવા તે કાઢતી વખતે અથવા ત્યાર પછી કોઇ પણ વખતે, કોર્ટ, પોતાની નજરમાં આવે તો, એવા શખસને પકડવાનું જામીનવાળું અથવા જામીન વગરનું વારંટ કાઢવાને મુખત્યાર છે, અને પોતાની નજરમાં યોગ્ય આવે તેટલી તેની મિલકત જપ્ત કરવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટે મુખત્યાર છે; પણ જપ્તીના ખરચ કરતાં તથા કાનુન ૧૨ પ્રમાણે દંડ કરવામાં આવે તેની રકમ કરતાં વધારે મિલકત જપ્ત કરવી નહીં.

પરંતુ કોઇ સ્થાલ કાજ કોર્ટે સ્થાવર મિલકતની જપ્તીનો હુકમ કરવો નહીં.

૧૧. જ્યારે, એવો શખસ, પોતાની મિલકત જપ્ત થયા પછી કોઇ પણ વખતે હાજર થઈને કોર્ટની ખાત્રી કરી આપે કે—

(અ) સદરજુ સમન પ્રમાણે આલવાને, કાયદાસર કારણ વગર, જાણી જોઇને હું ચુક્યો નહોતો અથવા તે સમન ન બજે એ હેતુથી જાણી છુટ્ટને નાસી ગયો નહોતો, અને

(બ) ઉપરની છેલ્લી કાનુનની રૂયે કહાડેલા જાહેરનામામાં લખેલે વખતે તથા દેકાણે હાજર થવામાં તે ચુક્યો હોય ત્યારે, એવા જાહેરનામાની મને વેળાસર ખખર પડી નહોતી,

ત્યારે કોર્ટે તેની મિલકત ઉપરથી જપ્તી ખસેડવાનો હુકમ કરવો તથા જપ્તીના ખરચ આખત પોતાને યોગ્ય જણાય તેવો હુકમ કરવો.

૧૨. એવો શખસ હાજર ન થાય, અથવા હાજર થયા છતાં ઉપર પ્રમાણે કોર્ટની ખાત્રી ન કરે, ત્યારે તેની સંસારી હાલત તથા મુકદ્દમાની બંધી હકીકત ઉપર ખ્યાન રાખીને ૫૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે નહીં એવો કોર્ટને યોગ્ય લાગે એટલો તેનો દંડ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે. તથા સદરજુ રીતે દંડ થયો હોય તો તે રકમ અને જામીને લીધે થએલો બંધો ખરચ વસૂલ કરવા સારું તેની મિલકત અથવા તેનો કંઈ ભાગ જપ્ત કરવાનો તથા વેચવાનો હુકમ કરવાને, અથવા જો તે કાનુન ૧૦ ની રૂયે અગાઉ જપ્ત થઈ ગયાં હોય તો તે વેચવાનો હુકમ કરવાને, કોર્ટ મુખત્યાર છે.

પરંતુ એવો શખસ સદરજુ દંડ તથા ખરચની રકમ કોર્ટમાં બરે ત્યારે તે મિલકત ઉપરથી જપ્તી ખસેડવાનો કોર્ટે હુકમ કરવો.

૧૩. હુકમનામાની બળવણીમાં મિલકત જપ્ત કરવા આખતના તથા વેચવા આખતના દરવો લાગુ પડવા જેવા હોય તેટલે સુધી તે જે માણસની મિલકત આ ઓર્ડરની રૂયે જપ્ત કરવામાં આવે તે માણસ હુક-

મનામાનો દેખાદાર હોય તે પ્રમાણે, આ ઓર્ડર મુજબની કોષપણુ જમી તથા વેચાણને લાગુ પડે છે એમ સમજવું.

૧૪. હાજર થવા તથા હાજર રહેવા વિશે આ કાયદાના ઠરાવને તથા વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય તેવા કોષપણુ કાયદાને અનુસરીને ફરિયાદના પક્ષકાર શિવાય બીજા કોષ શખસની જગ્યાની લેવાની કોષપણુ વખતે કોર્ટને જરૂર જણાય, અને ફરિયાદના કોષ પક્ષકારે તેને સાક્ષી તરીકે બોલાવ્યો ન હોય ત્યારે કોર્ટ, પોતાની મેળે, તે શખસને સાક્ષી તરીકે શાહેદી પુરવા સાફ અથવા તેના કમળમાંનો દસ્તાવેજ હાજર કરવા સાફ એક દિવસ ઠરાવી તે દિવસનો સમન કઢાવીને સાક્ષી તરીકે તેની જગ્યાની લેવાને અથવા તે દસ્તાવેજ હાજર કરવાનું તેને કહેવાને મુખત્યાર છે.

૧૫. ઉપર છેલ્લું કહ્યું છે તેને અનુસરીને, ફરિયાદમાં હાજર થઇને શાહેદી પુરવાનો જેને સમન થયો હોય, તેણે તે કામને વાસ્તે સમનમાં લખેલે ઠેકાણે અને વખતે હાજર રહેવું, અને દસ્તાવેજ હાજર કરવાને જેના ઉપર સમન થયો હોય તેણે સદરહુ વખતે તથા ઠેકાણે તે હાજર કરવા સાફ હાજર રહેવું અથવા બીજા પાસે તે હાજર કરાવવો.

૧૬. (૧) જે શખસને સદરહુ પ્રમાણે સમન થયેલો હોય તથા જે હાજર રહેલો હોય તેણે કોર્ટ બીજી રીતે ફરમાવે નહીં તો ફરિયાદનો નિકાલ થાય ત્યાંસુધી દરેક સુનાવણી વખતે હાજર રહેવું જોઇએ.

(૨) એમાંનો કોષપણુ પક્ષકાર અરજ કરે અને જરૂરનો સબજો ખર્ચ (જે કોષ હોય તો) કોર્ટમાં આપવામાં આવે ત્યારે, તેવી રીતે સમન કરેલા અને હાજર રહેલા કોષપણુ શખસને ત્યાર પછી તરતની અથવા બીજી કોષપણુ સુનાવણી વખતે અથવા તે ફરિયાદનો નિકાલ થાય ત્યાંસુધી હાજર રહેવા માટે તારણ આપવાનું ફરમાવવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે. અને એવી રીતનું તારણ આપે નહીં તો દિવાની તુરંગમાં કેદ કરવાનો હુકમ કરવાનો કોર્ટને અધિકાર છે.

૧૭. સમન પ્રમાણે જે કોષ શખસ હાજર થયો હોય તે શખસ, ૧૬ મી કાનુનનું ઉલ્લંઘન કરીને કાયદેસર કારણ વગર, જતો રહે તેને કાનુનો ૧૦ થી ૧૩ ના ઠરાવો લાગુ પડે તેટલે સુધી લાગુ પડશે એમ સમજવું.

૧૮. જ્યારે વારંટની રૂયે પકડેલા કોષ શખસને કોર્ટની રૂબરૂ પહેરામાં આપ્યો હોય ત્યારે, પક્ષકારોની અથવા તે પૈકી કોઇની ગેરહાજરીને લીધે, જે સાહેદી પુરવા સાફ અથવા જે દસ્તાવેજ હાજર કરવા સાફ તેના ઉપર સમન બળ્યો હોય તે શાહેદી ન પુરી શકે અથવા તે દસ્તાવેજ હાજર ન કરી શકે તો કોર્ટને યોગ્ય લાગે તે જગ્યાએ ને તે વખતે હાજર થવા સાફ યોગ્ય જમીન અથવા બીજું તારણ આપવાનું ફરમાવવાને તથા તે જમીન કે તારણ આપેલી તેણે છુટો કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે, અને એવો જમીન અથવા તારણ નહીં આપે તો તેને દીવાની તુરંગમાં કેદ કરવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૧૯. કોષપણુ શખસ—

(અ) કોર્ટની સાધારણુ અવલ હકુમતની રચાનિક હદમાં, અથવા

(બ) તે હદની બહાર પણુ કોર્ટના મકાનથી ૫૦ મૈલ કરતાં ઓછા અંતર ઉપર કોષ ઠેકાણે, અથવા (તેનું રહેવાનું ઠેકાણું અને કોર્ટ એસે છે તે ઠેકાણું એ એ વચ્ચે જે અંતર હોય તેના પાંચ શતાંશ અંતરમાં આગમી અથવા આગમોટ અથવા બીજું મંજૂર થયેલું વાહન ચાલતું હોય તો) કોર્ટના મકાનથી ૨૦૦ મૈલ કરતાં ઓછા અંતરે—રહેતો ન હોય, તેને શાહેદી પુરવા સાફ જતે હાજર રહેવાને ફરમાવવું નહિ.

૨૦. જ્યારે કોર્ટમાં હાજર હોય એવા ફરિયાદના કોષ પક્ષકારને શાહેદી પુરવાનું અથવા ત્યાં ને ત્યાં તેજ વખતે તેના ખરેખરા કમળમાં કે અપ્પ્યારમાં હોય એવો કોષ દસ્તાવેજ હાજર કરવાનું કોર્ટ ફરમાવે, અને કાયદાસર સબજ વિના, તે તેમ કરવાને ના પાડે ત્યારે, કોર્ટની નજરમાં આવે તો તેના વિરૂદ્ધ હુકમનામું કરવાને કે, ફરિયાદની બાબતમાં પોતાને યોગ્ય જણાય તેવો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૨૧. જ્યારે ફરિયાદના કોષ પક્ષકારને શાહેદી પુરવા કે દસ્તાવેજ હાજર કરવા સાફ કહેવામાં આવે ત્યારે, સાક્ષીઓ વિશેના નિયમો તેને જોડેલા લાગુ પડી શકે તેટલા લાગુ પડશે એમ સમજવું.

ઓર્ડર ૧૭ મો.

મુલતવી રાખવા વિષે.

૧. (૧) કોર્ટ પુરતું કારણ દેખાડવામાં આવે તો, ફરિયાદની કોઈપણ સુનાવણી વખતે, પક્ષકારોને અથવા તેમાંના કોઈને મુદત આપવાને તથા ફરિયાદની સુનાવણી વખતે વખતે મુલતવી રાખવાને મુખ્યત્વાર છે, (૨) આમ કરવામાં આવે તે દરેક પ્રસંગે કોર્ટે ફરિયાદની આગળ સુનાવણી કરવાનો દિવસ ઠરાવવો, અને મુલતવી રાખવાને લીધે જે ખર્ચ થાય તેની બાબતમાં પોતાને યોગ્ય લાગે તેવો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખ્યત્વાર છે:

પરંતુ એક વખત પુરાવો સાંભળવાનું કામ શરૂ થાય એટલે કોર્ટમાં હાજર હોય તે બધા સાક્ષીઓનો જખાની લેવાઈ રહે ત્યાં સુધી, ફરિયાદની સુનાવણી પ્રત્યેક દિવસે ચાલુ રાખવી. પણ સુનાવણી બીજા દિવસ પછી મુલતવી રાખવાની જરૂર છે એમ કોર્ટને જણાય તો, તેમ કરવાનાં કારણ દર્શાવતાં લખીને, તે સુનાવણી મુલતવી રાખી શકે.

૨. જ્યારે જે દિવસ ઉપર ફરિયાદની સુનાવણી મુલતવી રાખી હોય તે દિવસે પક્ષકારો અથવા તેમાંના કોઈ હાજર થવાને ચુકે ત્યારે, ૬ મા ઓર્ડરમાં આ અર્થે જે રીતો દર્શાવેલી છે તેમાંની એક રીતે ફરિયાદનો નિઠાલ કરવાને, અથવા પોતાને યોગ્ય જણાય તેવો બીજો કોઈ હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખ્યત્વાર છે.

૩. ફરિયાદના જે પક્ષકારને મુદત આપી હોય તે, જેને વાસ્તે મુદત આપી હોય તે કરવાને—એટલે પોતાનો પુરાવો હાજર કરવાને અથવા પોતાના સાક્ષીઓને હાજર રાખવાને અથવા ફરિયાદ આગળ ચલાવવાને જરૂરનું હોય એવું બીજું કોઈ કૃત્ય કરવાને—કસુર કરે, ત્યારે તે કસુર છતાંએ લાગભોજ ફરિયાદનો ચુકાદો કરવાને કોર્ટ મુખ્યત્વાર છે.

ઓર્ડર ૧૮ મો.

ફરિયાદની સુનાવણી તથા સાક્ષીઓની જખાની વિશે.

૧. શરૂ વાત કરવાનો હક વાદીનો છે, પરંતુ વાદીએ કહેલી હકીકતો કમુલ કરીને પ્રતિવાદી એવી તકરાર લે કે,—કાયદાની કંઈ બાબતને લીધે અથવા પોતે જણાવેલી વધારે હકીકતોને લીધે વાદી માગે છે તેમાંની કંઈ દાદ તેને મળવાનો હક નથી,—તો શરૂવાત કરવાનો હક પ્રતિવાદીનો થાય છે—

૨. (૧) ફરિયાદની સુનાવણીને વાસ્તે જે દિવસ ઠરાવ્યો હોય તે દિવસે, અથવા સુનાવણી જે દિવસ ઉપર મુલતવી રાખી હોય તે દિવસે, શરૂવાત કરવાનો જે પક્ષકારને હક હોય તે પક્ષકારે પોતાનો મુકદ્દમા કહી ખતાવવો; અને જે મુદ્દા શામિત કરવાને તે બધાએલો હોય તેની પુષ્ટીમાં તેણે પોતાનો પુરાવો હાજર કરાવવો.

(૨) પછી સામા પક્ષકારે પોતાનો મુકદ્દમા કહી ખતાવવો અને પોતાનો કંઈ પુરાવો હોય તો તે આજુબો; અને પછી તેને સામાન્ય રીતે આખા મુકદ્દમા વિષે કોર્ટ આગળ ભાષણ કરવાનો હક છે.

(૩) પછી શરૂઆત કરનાર પક્ષકારને સામાન્ય આખા મુકદ્દમા વિષે પ્રત્યુત્તર આપવાનો હક છે.

૩. બધા મુદ્દા હોય અને તેમાંના કેટલાક શામિત કરવાનો બોળે સામા પક્ષકાર ઉપર હોય ત્યારે શરૂવાત કરનાર પક્ષકાર, પોતાની નજરમાં આવે તો તે મુદ્દા ઉપર પોતાનો પુરાવો આણે, અથવા સામા પક્ષકાર જે પુરાવો આણે તેના જવાબ તરીકે તે રાખી મુકે. અને જો તે પુરાવો રાખી મુકે તો, સામા પક્ષકાર પોતાનો બધો પુરાવો આપ્યા પછી તે મુદ્દા ઉપર શરૂવાત કરનાર પક્ષકાર પુરાવો આજુબોને મુખ્યત્વાર છે; અને પછી શરૂવાત કરનાર પક્ષકારે આવી રીતે જે પુરાવો આપ્યો હોય તે ઉપર સામા પક્ષકાર વિશેષ ઉત્તર આપે; પરંતુ શરૂવાત કરનાર પક્ષકારને પછીથી સામાન્ય રીતે આખા મુકદ્દમા ઉપર પ્રત્યુત્તર આપવાનો હક થશે.

૪. જે સાક્ષીઓ હાજર હોય તેમની શાહેદી ખુલ્લી કોર્ટમાં જડાવવી જરૂર જડાવ પોતે દર્શાવે એ રીતે અને તેની નિષેખાની નીચે મોહના સવાલ પૂછીને લેવી.

૫. અપીલ થઇ શકે એવા મુકદ્દમાઓમાં પ્રત્યેક સાક્ષીની શાહેદી કોર્ટની ભાષામાં જડને અથવા જડ-જની રૂપે તેના પોતાના શરમાળા મુજબ અને તેની નિધેખાની નીચે લખી લેવી. તે બાબત કરીને સવાલ જવાબના રૂપમાં નહીં પણ એક હકીકતના રૂપમાં લખી લેવી. અને પૂરી થઇ રહે એટલે જડજની તથા સાક્ષીની રૂપે વાંચી સંભળાવવી. અને જરૂર પડે તો જડને તે સુધારવી, તથા તેના ઉપર સહી કરવી.

૬. જે ભાષામાં સાક્ષીએ શાહેદી પુરી હોય તેનાથી જુદી ભાષામાં તે લખી લીધી હોય, અને જે ભાષામાં તે લખી લીધી હોય તે ભાષા સાક્ષી સમજતો ન હોય તો. લખી લીધેલી શાહેદી, જે ભાષામાં તે આપી હોય તે ભાષામાં તેને સમજાવવી.

૭. ૧૩૮ મી કલમ મુજબ લખી લીધેલી શાહેદી ૫ મી કાનુનમાં ફરવેલા નમુના પ્રમાણે હોવી જોઈએ અને તે કાનુન પ્રમાણે લખી લીધેલી શાહેદી પ્રમાણેજ તે વાંચી સંભળાવીને તે ઉપર સહી કરવી, અને પ્રસંગ પ્રમાણે જરૂર પડે તો તેનું ભાષાંતર કરી સમજાવવી અને સુધારવી.

૮. ન્યારે જડજ પોતે શાહેદી લખી ન લે ત્યારે પ્રત્યેક સાક્ષીની શાહેદી લેવાતી જય તેમ તે સાક્ષીની જખાનીની મતલબનું એક ટિપ્પણ જડને કરવું જોઈએ. અને તે ટિપ્પણ જડને પોતાને હાથે લખીને તે ઉપર સહી કરવી તથા તેને દફતરનો એક ભાગ ગણવો.

૯. ન્યારે કોર્ટની ભાષા અંગ્રેજી ન હોય પણ જે જાતે હાજર થએલા ફરિયાદના બધા પક્ષકાર તથા પ્લીડરની મારફતે હાજર થએલા પક્ષકારોના પ્લીડરો, અંગ્રેજી ભાષામાં પુરેલી શાહેદી અંગ્રેજીમાં લખી લેવાને હરકત ન લે તો, જડજ તે અંગ્રેજીમાં લખી લેવાને મુખત્યાર છે.

૧૦. કોઇ મુકદ્દમ સવાલ જવાબ, અથવા કોઇ સવાલ ઉપરની કંઈ હરકત લખી લેવાનું કંઈ વિશેષ કારણ જણાય તો, પોતાનીજ મેળે, અથવા કોઇ પક્ષકારની અથવા તેના પ્લીડરની અરજ ઉપરથી તે લખી લેવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૧૧. ન્યારે સાક્ષીને કોઇ સવાલ પૂછવાની કોઇ પક્ષકાર અથવા તેનો પ્લીડર હરકત લે અને કોર્ટ તે સવાલ પૂછવા દે તો, તે સવાલ જવાબ, હરકત, હરકત કરનાર શખસનું નામ તથા તે ઉપરનો કોર્ટનો ફરમાવ એ બધું જડને લખી લેવું.

૧૨. કોઇ સાક્ષીની જખાની અપાતી વખતની વર્તણૂક વિશે જણાય તેવો શૈરો દફતરમાં લખવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૧૩. જે મુકદ્દમાઓ ઉપર અપીલ થઇ શકે નહીં તે મુકદ્દમાઓમાં સાક્ષીઓની શાહેદી લેવાતી જય તેમ તે સાક્ષીની જખાનીની મતલબનું ટિપ્પણ જડને પોતાને હાથે કરવું, અને તે ટિપ્પણ જડને પોતાને હાથે લખીને તે ઉપર સહી કરવી તથા તેને દફતરનો એક ભાગ ગણવું.

૧૪. (૧) આ ઓર્ડર પ્રમાણે સદરહુ મુજબ કરવાનું ટિપ્પણ જડજથી ન થઇ શકે તેમ હોય ત્યારે તે ન થઇ શકવાનું કારણ તેને દફતરમાં લખાવવું, અને જડજ મોડેથી બોલે તેમ બીજો લખે એવી રીતે બીજા પાસે તે ટિપ્પણ ખુલ્લી કોર્ટમાં લખાવવું.

(૨) આ પ્રમાણે કરેલા પ્રત્યેક ટિપ્પણને દફતરનો ભાગ ગણવો.

૧૫. (૧) ન્યારે કોઇ જડજ મૃત્યુના, બદલીના અથવા બીજા કારણને લીધે કોઇપણ ફરિયાદની ચોક્કસ પુરી કરી શકે નહીં ત્યારે, તેની પછી થનાર નવા જડજને, ઉપરની કાનુનોની રૂયે, જે શાહેદી લખી લીધેલી હોય અથવા ટિપ્પણ લખાવ્યું હોય તે શાહેદી અથવા ટિપ્પણ સદરહુ કાનુનો પ્રમાણે જણે પોતે લખી લીધી હોય અથવા લખાવ્યું હોય તે પાયરીથી આગળ ચલાવવાનો અધિકાર તેને છે.

(૨) ૨૪ મી કલમની રૂયે બીજી કોર્ટને ચોકલેલી ફરિયાદમાં લીધેલી શાહેદીને પેટા કાનુન ૧ નો ફરમાવ જેટલે સુધી લાગુ થાય તેટલે સુધી લાગુ છે એમ સમજવું.

૧૬. (૧) ન્યારે કોઇ સાક્ષી કોર્ટની હકુમતની બહાર જવાનો હોય, અથવા તેની શાહેદી લાગવીજ લેવાનું બીજું પુરતું કારણ કોર્ટની ખાત્રી લાયક બતાવવામાં આવે ત્યારે, ગમે તે પક્ષકારની કે સાક્ષીની અરજ ઉપરથી, ફરિયાદ થયા પછી કોઈપણ વખતે પાછળ ફરવેલી રીતે તે સાક્ષીની શાહેદી લેવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૨) જ્યારે સદ્દુર્ શાહેદી પક્ષકારોનાં દેખતાં લાગલીજ ન લેવાય ત્યારે; જુબાની લેવા સારૂ દિવસ હરાવીને તે દિવસની કોર્ટને યોગ્ય લાગે તેવી નોટીસ પક્ષકારોને આપવી.

(૩) આ રીતે લીધેલી શાહેદી સાક્ષીને વાંચી સંભળાવવી, અને તે શાહેદી ખરાબર છે એમ તે કશુંલ કરે તો તે ઉપર તેણે સહી કરવી, અને જરૂર જણાય તો જડજો તે સુધારવી અને તે ઉપર પોતાની સહી કરવી અને પછી તે ફરિયાદની કોષ્ટપણ સુનાવણી વખતે વાંચવાનો અધિકાર છે.

૧૭. જેની જુબાની લેવાઇ હોય તેવા કોષ્ટ સાક્ષીને ફરિયાદ ચાલતાં કોષ્ટપણ વખતે શાહેદી પુરવા પાછો બોલાવીને (વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય એવા પુરાવાના આકરને પાત્ર) કોર્ટને યોગ્ય લાગે તેવા સવાલ તેને કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૧૮. જે કોષ્ટપણ મિલકત અથવા વસ્તુના સંબંધમાં કંઈપણ સવાલ ઉત્પન્ન થાય તે મિલકત અથવા વસ્તુ ફરિયાદ ચાલતાં કોષ્ટપણ વખતે જોવાનો કોર્ટને અધિકાર છે.

ઓર્ડર ૧૯ મો.

સોગનનામાં વિષે.

૧. કોષ્ટપણ વખતે પુરતું કારણ હોય તો, કોર્ટને યોગ્ય જણાય તે સરતો કરીને, કોષ્ટ વિશેષ હકીકત અથવા હકીકતો સોગનનામાથી સાબિત કરવી અથવા કોષ્ટ સાક્ષીનું સોગનનામું સુનાવણી વખતે વાંચવું, એવો હુકમ કરવાને કોષ્ટપણ કોર્ટ મુખત્યાર છે:

પરંતુ કોર્ટને એમ જણાય કે, બેમાંથી એક પક્ષકાર શુદ્ધજીવિથી કોષ્ટ સાક્ષીને ઉચ્ચ તપાસણી કરવા સારૂ બોલાવવા માગે છે, અને તે સાક્ષી હાજર કરાય તેમ છે, તો તે સાક્ષીને સોગનનામાથી સાહેદી આપવાનો અપત્યાર મળે તેવા હુકમ ન કરવો.

૨. (૧) કોષ્ટપણ અરજ ઉપર સોગનનામું કરીને સાહેદી આપી ચક્રાય; પરંતુ સાહેદી આપનારની ઉલટ તપાસણી કરવા સારૂ તેને હાજર રાખવાની બેમાંથી કોષ્ટ પક્ષકાર અરજ કરે, તો તે પ્રમાણે હાજર રહેવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૨) કોર્ટમાં જાતે હાજર રહેવાની સાક્ષી આપનારને માફી ન મળી હોય, અથવા કોર્ટ બીજી રીતે ન ફરમાવે તો, તેણે સદ્દુર્ પ્રમાણે કોર્ટમાં હાજર રહેવું.

૩. (૧) સાહેદી આપનાર પોતાની જાતીકી માહિતીથી સાબિત કરી શકે તેટલીજ હકીકતો સોગનનામામાં લખવી. પરંતુ ફરિયાદ ચાલતાની દરમ્યાનની અરજોમાં, પોતે માનતો હોય તે મજકુરનાં જે યોગ્ય કારણ બતાવવામાં આવે તો તેવા મજકુર લખલ થઈ શકે.

(૨) જે સોગનનામામાં અમસ્તી સાંભળેલી બાબતો લખી હોય અથવા દલીલ ભરેલી બાબત લખી હોય, અથવા દસ્તાવેજની નકલો કે તેમાંના ઉતારા લખ્યા હોય તેવા પ્રત્યેક સોગનનામાનો ખરચ (કોર્ટ બીજી રીતે ન ફરમાવે તો) તે કાષ્ટલ હાજર કરનાર પક્ષકારે આપવો.

ઓર્ડર ૨૦ મો.

ફેસલા અને હુકમનામાં વિશે.

૧. મુકદ્દમો સાંભળી લીધા પછી કોર્ટ તેજ વખતે અથવા કોષ્ટ આગળને દિવસે, ખુદી કોર્ટમાં ફેસલો કહી સંભળાવવો. જે આગળને દિવસે ફેસલો કહી સંભળાવવો હોય તો તે દિવસની યોગ્ય ખબર પક્ષકારોને અથવા તેમના પ્લીડરોને આપવી.

૨. પોતાની પહેલાં યદ્ય ગએલા જડજો ફેસલો લખ્યો હોય પણ તે કહી સંભળાવ્યો ન હોય તો, તે ફેસલો કહી સંભળાવવાને જજ મુખત્યાર છે.

૩. ફેસલો કહી સંભળાવતી વખતે ખુદી કોર્ટમાં જડજો તે ઉપર તારીખ નાંખીને સહી કરવી; તે ઉપર એક વખત સહી કરી એટલે ૧૫૨ મી કલમમાં હરાવેલા પ્રસંગ અથવા ફેસલાની ફરી તપાસ કરવાની હોય

તે પ્રસંગ શિવાય તે ફેસલામાં કંઈ ફેરફાર કરવો નહીં કે કંઈ વધારવું નહીં.

૪. (૧) સ્ટાલકોન કોર્ટોના ફેસલામાં, નિર્ણય કરવાની બાબતો તથા તે ઉપરનો હરાવ, એ કરતાં વધારે લખવાની જરૂર નથી.

(૨) બીજી કોર્ટોના ફેસલામાં મુકદ્દમાની સંક્ષેપમાં હકીકત, નિર્ણય કરવાની બાબતો, તે ઉપરના હરાવ, અને તે હરાવનાં કારણ, એટલું આવવું જોઈએ.

૫. મુદ્દા કાઢવામાં આવ્યા હોય તેવી ફરિયાદોમાં પ્રત્યેક બુદ્ધ મુદ્દા ઉપર કોર્ટ પોતાનો હરાવ અથવા નિવેદા તથા તેનાં કારણો લખવાં. પરંતુ ફરિયાદના નિવેદાને વારતે એક અથવા વધારે મુદ્દા ઉપરનો હરાવ બસ હોય તો, બધા મુદ્દાઓ ઉપર હરાવ તથા કારણ લખવાની જરૂર નથી.

૬. (૧) હુકમનામું ફેસલાની સાથે મળતું આવવું જોઈએ ફરિયાદના નંબર, પક્ષકારોનાં નામ તથા વર્ણન, અને દાવાની વિગત તેમાં આવવી જોઈએ; તથા જે દાદ અપાવી હોય તે અથવા ફરિયાદનો જે બીજો મુકદ્દા કર્યો હોય તે તેમાં સ્પષ્ટ રીતે લખવો.

(૨) ફરિયાદમાં થએલા ખરચની રકમ, તથા તે ખરચ કયા પક્ષકારે કર્ત મિલકતમાંથી તથા શા પ્રમાણમાં આપવો, એ પણ હુકમનામામાં લખવું.

(૩) એક પક્ષકારે બીજા પક્ષકારને આપવાનો ખરચ, તે પક્ષકારને તે બીજા પક્ષકાર પાસેથી જે રકમ લેણી થયાનું કયુલ કરવામાં અથવા હરાવવામાં આવે, તે રકમમાં મજરે આપવો એમ ફરમાવવાનો કોર્ટને અધિકાર છે.

૭. જે તારીખે ફેસલો કહી સંબળાવ્યો હોય તે તારીખ હુકમનામા ઉપર નાંખવી, તથા ફેસલા પ્રમાણે હુકમનામું લખેલું છે એવી પોતાની ખાત્રી કરીને જડજે તે હુકમનામા ઉપર સહી કરવી.

૮. જ્યારે કોઈ જડજ ફેસલો આપ્યા પછી પણ હુકમનામાપર સહી કર્યા વગર પોતાનો હુદ્દો ખાલી કરે, ત્યારે એવા ફેસલા પ્રમાણે તૈયાર કરેલા હુકમનામાં ઉપર સહી કરવાનો તેની પછીના જડજને, અથવા જો તે કોર્ટ કહાડી નાખવામાં આવી હોય તો જે કોર્ટના તાબામાં તે કોર્ટ હોય તે કોર્ટના જડજને સહી કરવાનો અધિકાર છે.

૯. ફરિયાદનો વિષય સ્થાવર મિલકત હોય; ત્યારે એવી મિલકત ઓળખવાને બસ થાય, તેટલું તેનું વર્ણન તે હુકમનામામાં હોવું જોઈએ અને તે મિલકત ચતુઃસીમાંથી અથવા જમાબંદીના કે મોજણીની દફતરમાંના નંબરથી ઓળખાતી હોય, ત્યારે તે ચતુઃસીમાં અથવા નંબર હુકમનામામાં લખવા.

૧૦. જ્યારે ફરિયાદ જંગમ મિલકત બાબત હોય, અને તે મિલકત અપાવવાનું હુકમનામું થાય ત્યારે, તે મિલકત ન આપી શકાય તો તેને બદલે આપવાની પૈસાની રકમ પણ તેમાં લખવી.

૧૧. (૧) હુકમનામું રૂપિયા આપવા સંબંધી હોય ત્યારે અને તેટલે સુધી કોર્ટ, પુરતું કારણ હોય તો, જે કરારની રૂયે તે પૈસા આપવાના હોય તે કરારમાં ગમે તે લખ્યું હોય તોપણ, હુકમનામામાં અપાવેલી રકમ આપવાનું મુલતવી રાખવાનો હુકમ કરવાને અથવા બાજ સાથે અથવા વગર બાજે હુતાથી રૂપિયા આપવાનો હુકમ, હુકમનામું કરતી વખતે કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) એવું કોઈ હુકમનામું થયા પછી, કોર્ટ હુકમનામાના ફેણદારની અરજ ઉપરથી તથા જેના લાભમાં હુકમનામું થયું હોય તેની સમ્મતિથી, પોતાની નજરમાં આવે તો, હુકમનામામાં અપાવેલી રકમ આપવાનું મુલતવી રાખવાનો હુકમ કરવાને, અથવા બાજ આપવા વિશે, પ્રતિવાદીની મિલકત જપ્ત કરવા વિશે, અથવા તેની પાસેથી જમીન લેવા વિશે, અથવા બીજી કોઈ બાબત વિશે પોતાને યોગ્ય લાગે તે શરતો કરીને, હુકમનામામાં અપાવેલી રકમ હતાથી આપવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

૧૨. (૧) જ્યારે સ્થાવર મિલકત પાછી કમળમાં લેવા વિશે તથા બાકુ કે દરમીઆનની ઉપજ સારે ફરિયાદ હોય ત્યારે, કોર્ટને—

(અ) તે મિલકતનો કબજો આપવાનો.

(બ) સદરહુ મિલકતનું બાકુ અથવા દરમીઆનની ઉપજ, ફરિયાદ માંડતા પહેલાંની મુદતમાં અદામાં હોય

તે બાકું અથવા દરમ્યાનની ઉપજ આપવાનો અથવા એવા બાકા બાબત અથવા દરમ્યાનની ઉપજ બાબત ચોક્કસી કરવાના હુકમવાળું,

(ક) ફરિયાદ માંડ્યા પછી—

(૧) તે હુકમનામાવાળાને કબજે મળે,

(૨) હુકમનામાનો દેણદાર હુકમનામાવાળાને કોર્ટની મારફત નોટીસ આપીને કબજે છોડી દે, અથવા

(૩) હુકમનામાની તારીખથી ત્રણ વરસ પુરાં થાય,

એમાંનો જે કાંઈ બનાવ પેહેલાં અને ત્યાં સુધીની મુદત માટેના બાકાના અથવા દરમ્યાનની ઉપજના સંબંધમાં ચોક્કસી કરવાના હુકમવાળું.

હુકમનામું કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) ન્યારે રકમ (ખ) અથવા રકમ (ક) ની રૂયે ચોક્કસી કરવાનો હુકમ કર્યો હોય ત્યારે, સદરહુ બાકા તથા દરમ્યાનની ઉપજની રકમ બાબત આખરનું હુકમનામું, એવી ચોક્કસીના નિકાલને અનુસરીને કરવું.

૧૩. (૧) ન્યારે કાંઈ મિલકતનો હિસાબ લેવાની તથા કોર્ટના હુકમનામા પ્રમાણે તે મિલકતનો યોગ્ય વહિવટ કરવાની ફરિયાદ હોય ત્યારે, આખરનું હુકમનામું કરતાં પહેલાં કોર્ટે પ્રારંભનું હુકમનામું કરીને તેમાં પોતાને યોગ્ય લાગે એવા હિસાબ લેવાનું તથા એવી ચોક્કસી કરવાનું ફરમાવવું તથા પોતાને યોગ્ય લાગે તેવા બીજા હુકમો કરવા.

(૨) મૈયત થયેલા કાંઈ શખસની મિલકતનો વહિવટ કોર્ટ મારફત થતો હોય તેમાં તે શખસનાં શાખિત કરી શકાય તેવાં કરજ અને જવાબદારી પૂરેપુરાં અદા કરવાને માટે તે મિલકત અપૂર્ત જણાય તો, નાદાર તરીકે જાહેર કરેલા શખસોની ઇસ્ટેટની બાબતમાં સદરહુ વહિવટની ફરિયાદ જેમાં ચાલુ હોય તે કોર્ટની રજા-નિક હલતી અંદર, તે વખતે જે નિયમ ચાલુ હોય તેજ નિયમ, તારણવાળા અથવા તારણ વગરના લેણદારોના પોતપોતાના હકોના સંબંધમાં, તથા સાખિત કરી શકાય તેવાં દેવાં અને જવાબદારીના સંબંધમાં અને અનુક્રમે વર્ગસન તથા ભાવી અને અવલંબી જવાબદારીઓની કિંમત કરવાના સંબંધમાં પાળવા જોઈએ; અને આવા કાંઈપણ પ્રસંગે, મિલકતમાંથી પૈસા મળવાનો જે શખસોનો હક હોય તે તમામ શખસોને સદરહુ પ્રારંભના હુકમનામાના કામમાં કોર્ટમાં આવીને આ કાયદાની રૂએ તે મિલકત ઉપર તેમને અનુક્રમે જે હક હોય તે માગવાનો અખત્યાર છે.

૧૪. મિલકતના કાંઈ અમુક વેચાણમાં અમરક્યાધિકારનો હક કોર્ટ હુકમનામામાં અપાવે અને ખરીદીની રકમ કોર્ટમાં ભરી ન હોય, ત્યારે હુકમનામામાં.—

(અ) એક દિવસ જણાવીને લખવું કે તે દિવસ પહેલાં અથવા તે દિવસે તે રકમ ભરવી, તથા

(બ) એવો ડરાવ કરવો કે, એવી ખરીદીની રકમ તથા હુકમનામામાં વાદીના ઉપર ખરચ નાંખ્યો હોય તો તે ખરચ (અ) રકમમાં કહેલે દિવસે અથવા તે પેહેલાં કોર્ટમાં ભરે તો, પ્રતિવાદીએ તે મિલકતનો કબજો વાદીને આપવો અને તે ઉપર તેનો સત્તાધિકાર સદરહુ પ્રમાણે પૈસા ભર્યા તે તારીખથી ઉત્પન્ન થયો એમ સમજવું; પરંતુ આ ખરીદીના પૈસા તથા ખરચ (કાંઈ હોય તો) સદરહુ પ્રમાણે ન ભરે, તો ફરિયાદ ખરચ સુદ્ધાં કાઢી નાંખવી.

(૨) ન્યારે કોર્ટે અમરક્યાધિકાર સંબંધી સામસામા દાવાનો ડરાવ કર્યો હોય, ત્યારે હુકમનામામાં એવો હુકમ કરવો કે—

(અ) ન્યારે તથા જેટલે સુધી, તે હુકમનામામાં અપાવેલા દાવા સમાન પ્રમાણમાં હોય ત્યારે તથા તેટલે સુધી, પેટા કાનુન (૧) ના ડરાવોને અનુસરીને આજનાર દરેક અમરક્યાધિકારવાળા શખસનો દાવો, કાંઈપણ અમરક્યાધિકારવાળા શખસે સદરહુ ડરાવોને અનુસરીને ચાલત્રામાં કસર કર્યાંથી, તેણે તેવી કસર કરી ન હોત તો તેનો જે કાંઈપણ હાજે પડતા હિસ્સા સંબંધી દાવો અમલમાં આવી શકત તે હિસ્સા સુદ્ધાં, તે મિલકતના હાજે પડતા હિસ્સાના સંબંધમાં અમલમાં આવશે; અને

(બ) ન્યારે તથા જેટલે સુધી તે હુકમનામામાં અપાવેલા દાવા સમાન પ્રમાણમાં ન હોય ત્યારે તથા

તેટલે સુધી વરિષ્ઠ અમક્રમાધિકારવાળો શખસ સદરહુ ઠરાવને અનુસરીને ચાલવામાં કરૂં ન કરે તો અને ત્યાં સુધી, કનિષ્ઠ અમક્રમાધિકારવાળો શખસનો દાવો અમલમાં આવશે નહિ.

૧૫. જ્યારે પંત્યાળું તોડવાની અથવા પંત્યાળાને હિસાબ લેવાની ફરિયાદ હોય ત્યારે કોર્ટ આખરતું હુકમનામું કરતાં પહેલાં પક્ષકારના લાગતું પ્રમાણુ ઠરાવવાનું તથા જે દિવસે પંત્યાળું તુટશે અથવા તુટશે એમ ગણાશે તે દિવસ ઠરાવવાનું અને પોતાને યોગ્ય લાગે તેવા હિસાબ લેવાનું તથા બીજાં કૃત્ય કરવાનું આરંભતું હુકમનામું કરવાને મુખત્યાર છે.

૧૬. મુખ્ય તથા મુખત્યારની વચ્ચે પૈસા સંબંધી લેણદેણનો હિસાબ લેવાની ફરિયાદમાં, તથા જે ફરિયાદો વિશે આ કાયદામાં પાછળ ઠરાવ કરવામાં આવ્યો ન હોય એવી બીજી કોઈ પણ ફરિયાદમાં, કોઈ પક્ષકારને મળવાની કે કોઈ પક્ષકાર પાસેથી મળવાની રકમ નક્કી કરવા સારું હિસાબ લેવાની જરૂર હોય ત્યારે, કોર્ટને આખરતું હુકમનામું કરતાં પહેલાં પોતાને યોગ્ય લાગે તેવા હિસાબ લેવાનું આરંભતું હુકમનામું કરવાને મુખત્યાર છે.

૧૭. કોર્ટ, હિસાબ લેવાનું ફરમાવણ આપતતું હુકમનામું કરીને અથવા કોઈપણ પછીનો વિશેષ હુકમ કરીને, કઈ રીતે હિસાબ લેવો અથવા તે બાબતના ઓશરીયાં લેવા તે ફરમાવવાને અને મુખ્યત્વે કરીને, હિસાબ લેતી વખતે, સદરહુ હિસાબ જે ચોપડામાં હોય તે ચોપડામાં લખેલી બાબતોના ખરાપણા વિષે તે ચોપડા પ્રથમ દર્શનીય પુરાવો છે એમ સમજવું તથા હિતસંબંધ હોય એવા પક્ષકારોને સલાહ આપવામાં આવે તે પ્રમાણે તે બાબત હરકત લેવાની ને પક્ષકારોને છુટ છે એમ ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

૧૮. જ્યારે કોર્ટ મિલકતની વેહેંચણુ બાબત અથવા તે માંહેના હિસ્સાનો જુદો જુદો કબજો આપવા બાબત હુકમનામું કરે, ત્યારે—

(૧) જો તથા જેટલે સુધી, તે હુકમનામું સરકારને મેહેસુલ આપવાને પાત્ર હોય તેવી ઇન્ટેટ બાબત હોય, તો અને તેટલે સુધી તે હુકમનામામાં, તે મિલકતમાં હિતસંબંધ હોય એવા જુદા જુદા પક્ષકારોના હક ઠરાવવા, પણ તે હુકમનામામાં એમ ફરમાવવું કે કલેક્ટરે, અથવા કલેક્ટરના તાબામાંના જે કોઈ એજીન્ટ અમલદારને, આ સંબંધમાં કલેક્ટર નિમે તેણે, સદરહુ ઠરાવને તથા પણ મી કલમના ઠરાવોને અનુસરીને, એવી વહેંચણી કરી આપવી અથવા એવો કબજો જુદો પાડી આપવો;

(૨) જો તથા જેટલે સુધી એવું હુકમનામું બીજી કોઈપણ રચાવર મિલકત સંબંધી અથવા જંગમ મિલકત સંબંધી હોય, તો અને તેટલે સુધી, તે કોર્ટ, જાસ્તી ચોકસી કર્યા શિવાય સદરહુ વહેંચણી કરવાનું અથવા હિસ્સો જુદો પાડી આપવાનું કામ સગવડ ભરેલી રીતે થઈ શકે એમ ન હોય, તો આરંભતું હુકમનામું કરીને તેમાં તે મિલકતમાં હકસંબંધ હોય એવા જુદા જુદા પક્ષકારોના હક ઠરાવવાને, અને જરૂર જણાય તેવા બીજા હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

૧૯. (૧) વાદીના દાવાની સામે પ્રતિવાદીએ કરેલો સામો દાવો આવ્યો હોય ત્યારે, વાદીની કેટલી રકમ લેણી થઈ તથા પ્રતિવાદીની કેટલી રકમ લેણી થઈ તે હુકમનામામાં લખવું, અને તે હુકમનામું બેમાંથી જે પક્ષકારનું જેટલું લેણું દેખાતું હોય તેટલું વસુલ કરવાનું કરવું.

(૨) જે ફરિયાદમાં સામા દાવાની માંગણી કરી હોય તે ફરિયાદમાં કરેલા હુકમનામાને, સામા દાવાની માંગણી કરી નહીં હોત તો અપીલના જે ઠરાવો લાગુ પડત, તેજ ઠરાવો લાગુ પડશે એમ સમજવું.

(૩) આ કાનુનના ઠરાવ, સામો દાવો ૮ મા ઓર્ડરની ૬ કી કાનુન મુજબ કચુલ કરવા એમ હોય અથવા બીજી રીતે કચુલ કરવા એમ હોય તોપણ, લાગુ પડશે એમ સમજવું.

૨૦. ફેંસવાની તથા હુકમનામાની સહી સાથેની નકલો સારું કોર્ટને અરજ કરવામાં આવે તો પક્ષકારોને, તેમને ખરચે આપવી જોઈશે.

ઓર્ડર ૨૧ મો.

હુકમનામાં તથા હુકમની બબવણી વિશે.

૧. (૧) હુકમનામા ઉપરથી જે પૈસા ભરવાના તે સર્વ નીચે પ્રમાણે ભરવા, એટલે:—

(અ) જે કોર્ટનું કામ હુકમનામું બબવવાનું હોય તે કોર્ટમાં; અથવા

(બ) કોર્ટની બહાર હુકમનામાવાળાને; અથવા

(ક) જે કોર્ટે હુકમનામું કર્યું હોય તે કોર્ટ ફરમાવે તેવી બીજી કોર્ટ રીતે.

(૨) પેટા કાનુન (૧) ની રકમ (અ) ની રૂયે કોર્ટપણ પૈસા ભર્યા હોય ત્યારે તે તે પ્રમાણે ભર્યાની નોટીસ હુકમનામાવાળાને આપવી જોઈયે.

૨. (૧) ન્યારે કોર્ટપણ જાતના હુકમનામા ઉપરથી ભરવાના કોર્ટપણ પૈસા કોર્ટની બહાર આપ્યા હોય, અથવા હુકમનામાવાળાનું મન માને એવી બીજી રીતે હુકમનામાનો અર્થ અથવા થોડા ઘણા તોડ કર્યો હોય ત્યારે, જે કોર્ટનું કામ તે હુકમનામું અજવવાનું હોય તે કોર્ટને તે ભર્યાની અથવા તોડ કર્યાની વાત હુકમનામાવાળાએ જાહેર કરવી જોઈયે, અને કોર્ટે તે ભરણું અથવા તોડ દાખલ કરવો જોઈયે.

(૨) હુકમનામાનો દેખાદાર પણ, એવું ભરણું અથવા તોડ કર્યાની ખબર કોર્ટને આપીને એવી અરજ કરી શકે કે, તે ભરણું અથવા તોડ જાહેર કર્યો એવું કાં દાખલ ન કરવું તેનું કારણ કોર્ટ નીમે તે દિવસે ખતાવવા સારું હુકમનામાવાળાને નોટીસ કાઢે; અને એવી નોટીસ પહોંચાડવા પછી, હુકમનામાવાળા સદરહુ ભરણું અથવા તોડ જાહેર કર્યો એવું કાં દાખલ ન કરવું તેનું કારણ ખતાવવાને યુક્ત, તો કોર્ટે સદરહુ ભરણું અથવા તોડ દાખલ કરવો જોઈયે.

(૩) જે કોર્ટપણ ભરણું અથવા તોડ ઉપર કલ્પા પ્રમાણે જાહેર કરેલો અથવા દાખલ કરેલો નહીં હશે તે, હુકમનામું અજવનારી કોર્ટપણ કોર્ટે કચુલ કરવો નહીં.

હુકમનામા અજવનારી કોર્ટે વિશે.

૩. ન્યારે સ્થાવર મિલકત એક ઇસ્ટેટ અથવા સત્તા પ્રકાર હોય અને તે બે અથવા વધારે કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં હોય ત્યારે, તેવી કોર્ટોમાંની કોઈ એક કોર્ટને, તે સઘળી ઇસ્ટેટ અથવા સત્તા પ્રકાર જત કરીને વેચવાનો અધિકાર છે.

૪. ન્યારે ફરિયાદ અરજીમાં લખ્યા પ્રમાણેની જેની કિંમત બે હજાર રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય અને જે, તેના વિષય જોતાં, વિચારાનકાળે અમલમાં હોય એવા કાયદાની રૂયે, પ્રેસિડેન્સી સ્મૉલકોર્ટ કોર્ટના અથવા પ્રેસિડેન્સીયલ સ્મૉલકોર્ટ કોર્ટના સાંભળવામાંથી ખાતલ કરી ન હોય એવી ફરિયાદમાં હુકમનામું થયું હોય, અને જે કોર્ટે તે હુકમનામું કર્યું હોય, તે કોર્ટની એવી મરજી હોય કે તે કલકત્તા, મદ્રાસ, મુંબઈ અથવા રંગુનમાં અજવવું ત્યારે, ૬ ઠી કાનુનમાં કહેલી નકલો અને સર્ટિફિકેટ, પ્રસંગ પ્રમાણે, કલકત્તા, મદ્રાસ, મુંબઈ અથવા રંગુનની સ્મૉલકોર્ટ કોર્ટને મોકલવાને તે કોર્ટે મુખ્યત્વાર છે; અને તે પ્રમાણે મોકલવામાં આવે એટલે તે સ્મૉલકોર્ટ કોર્ટે જાણે તે હુકમનામું પોતેજ કર્યું હોય તે રીતે અજવવું.

૫. ન્યારે, જે કોર્ટને હુકમનામું અજવવા મોકલવું હોય તે કોર્ટે, જે કોર્ટે હુકમનામું કર્યું હોય તે કોર્ટે જે જિલ્લામાં હોય તેજ જિલ્લામાં હોય ત્યારે, હુકમનામું કરનારી કોર્ટે તે હુકમનામું એવી બીજી કોર્ટને પરભાર્યું મોકલવું, પણ ન્યારે જે કોર્ટને હુકમનામું અજવવા મોકલવું હોય તે કોર્ટે બીજા જિલ્લામાં હોય ત્યારે જે કોર્ટે હુકમનામું કર્યું હોય તે કોર્ટે જે જિલ્લામાં હુકમનામું અજવવાનું હોય તે જિલ્લાની ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટમાં તે મોકલવું જોઈયે.

૬. અજવવા સારું હુકમનામું મોકલનારી કોર્ટ, નીચે લખેલા કાગળો મોકલવા, એટલે:—

(અ) હુકમનામાની નકલ;

(બ) હુકમનામું કરનારી કોર્ટની હકુમતમાં અજવણી કરીને હુકમનામું પુરું થયું નથી, અથવા, થોડું હુકમનામું અજવું હોય ત્યારે, હુકમનામું કેટલું પુરું થયું છે અને તેના કેટલો ભાગ અજવ્યા વગરનો છે, એ વિશેનું સર્ટિફિકેટ; અને

(ક) હુકમનામું અજવવા સારું કરેલા કોર્ટપણ હુકમની નકલ, અને, એવો હુકમ ન કર્યો હોય તો, તેવી મતલબનું સર્ટિફિકેટ.

૭. જે કોર્ટને સદરહુ પ્રમાણે હુકમનામું મોકલ્યું હોય તે કોર્ટે હુકમનામાની કે અજવવાના હુકમની, અથવા તેની નકલોની વધારે સાબિતી કંઈ વિશેષ કારણસર માગી ન હોય તો એવી સાબિતી વગર તે કોર્ટે

એવી નકલો ને સરટિફિકેટ દાખલ કરાવવાં; અને એવાં કાંઈ વિશેષ કારણો હોય તો તે જડને લખી રાખીને તે ઉપર પોતાની સહી કરવી.

૮. સદરકુ નકલો એ પ્રમાણે દાખલ થાય એટલે, તે હુકમનામું અથવા તે હુકમ જે કોર્ટને બળવવા સાફ મોકલ્યાં હોય તે કોર્ટ ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટ હોય ત્યારે તે હુકમનામું અથવા હુકમ તે ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટ બળવે, અથવા તે હુકમનામું અથવા હુકમ યોગ્ય અધિકારવાળી કોર્ટ તાબાની કોર્ટને બળવવા સાફ મોકલી શકાય.

૯. જે કોર્ટને બળવવા સાફ હુકમનામું મોકલ્યું હોય તે કોર્ટ હાઈ કોર્ટ હોય ત્યારે, જાણે તે કોર્ટ પોતાની સાધારણ અવલ દિવાની હકુમત ચલાવતાં તે હુકમનામું કયું હોય તે રીતે તે કોર્ટ તે હુકમનામું બળવવું.

બળવણીની દરખાસ્ત વિશે.

૧૦. ત્યારે હુકમનામાવાળાની તે હુકમનામું બળવવાની ઇચ્છા હોય ત્યારે, તેણે હુકમનામું કરનારી કોર્ટને, અથવા, તે કામને વાસ્તે જે કોઈ અમલદાર નીમ્યો હોય તો તે અમલદારને, અથવા પાછળ ગએલા ઠરાવો પ્રમાણે બીજી કોર્ટને હુકમનામું મોકલ્યું હોય તો તે કોર્ટને કે તેના યોગ્ય અમલદારને, દરખાસ્ત કરવી જોઈએ.

૧૧. (૧) પૈસાની રકમ આપવા બાબતનું હુકમનામું થયું હોય, ત્યારે હુકમનામું કરતી વખતે હુકમનામાવાળાએ મેટિથી દરખાસ્ત કરી હોય તો, કોર્ટ, હુકમનામાનો ફેજલાર કોર્ટની હદમાં હોય તો, વારંટ તૈયાર કરતાં પહેલાં તેને પકડીને હુકમનામું તાબડતોબ બળવવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) પેટા કાનુન (૧) માં ઠરાવ્યું છે તે શિયાયને પ્રસંગે, હુકમનામું બળવવાની દરેક દરખાસ્ત લખેલી કરવી, અને અરજદારે અથવા જે શખસને કામની હકીકતની માહિતગારી છે એમ કોર્ટને ખાત્રીપૂર્વક સાબિત થયું હોય એવા કોઈ બીજા શખસે તે દરખાસ્ત ઉપર સહી કરીને તેના સામાપણાનો એકરાર કરવો, તથા તેમાં નીચેની વીગતો આસન પાડીને લખવી:—

(અ) ફરિયાદનો નંબર;

(બ) પક્ષકારોનાં નામ;

(ક) હુકમનામાની તારીખ;

(ડ) હુકમનામા ઉપર કંઈ અપીલ થઈ છે કે નહીં તે;

(ધ) હુકમનામું થયા પછી તકસારી બાબત વિષે પક્ષકારો વચ્ચે માંહિમાંહે કાંઈ રકમ આપવામાં આવી છે કે નહીં અથવા બીજી કંઈ ગોઠવણ થઈ છે કે નહીં, અને એવી રીતે થયું હોય તો તે કેટલે સુધી થયું છે તે;

(ફ) હુકમનામું બળવવાને વાસ્તે પહેલાં કંઈ દરખાસ્તો કરી છે કે નહીં, કરી હોય તો શી શી અને તે કઈ કઈ તારીખે કરી તથા તેમનું પરિણામ શું થયું તે;

(ગ) હુકમનામા ઉપર મુદલ તથા તે ઉપર (જે કાંઈ) બ્યાજ ચડ્યું હોય તો તેમની કેટલી રકમ છે તે અથવા હુકમનામામાં બીજી જે દાદ આપવી હોય તે, તથા જે હુકમનામું બળવવાનું હોય તે હુકમનામાની તારીખ પહેલાં અથવા પછી સાચું હુકમનામું થયું હોય તો તેની વિગત;

(હ) કંઈ ખર્ચ અપાવ્યો હોય તો તેની રકમ;

(ઝ) જેના ઉપર હુકમનામું બળવવાનું હોય તે શખસનું નામ; અને

(ચ) કોર્ટની મદદ કઈ રીતે જોઈએ છીએ તે, એટલે,—

(૧) હુકમનામામાં લખેલી કોઈ પણ વિશેષ મિલકત સ્થાપિત કરવી,

(૨) કોઈપણ માલમિલકત જમ કરીને વેચવી અથવા જમ કર્યા વગર વેચવી,

(૩) કોઈપણ શખસને પકડીને તુરંગમાં રાખવો.

(૪) વસુલદાર નીમવો;

(૫) જે દાદ અપાવી હોય તે દાદના સ્વરૂપને જરૂર હોય તેવા બીજા પ્રકાર.

(૩) જે કોર્ટને પેટા કાનુન (૨) ની રૂએ દરખાસ્ત કરી હોય તે કોર્ટને હુકમનામાની સહી સીલવાળી નકલ હાજર કરવા અરજદારને દરખાવવાનો અધિકાર છે.

૧૨. કોઈ હુકમનામાના દેણદારની કંઈ જગમ મિલકત જમ કરવાની દરખાસ્ત કરી હોય, પરંતુ તે મિલકત તેના કબજામાં ન હોય ત્યારે, હુકમનામાવાળાએ જમ કરવાની મિલકતની જોઈએ તેટલા ખર્ચાખર્ચ વર્ણનવાળી યાદ તે દરખાસ્ત સાથે આપવી.

૧૩. કોઈ હુકમનામાના દેણદારની કંઈ રચાવર મિલકત જમ કરવાની દરખાસ્ત કરી હોય ત્યારે, તે દરખાસ્ત નિચે:—

(અ) તે મિલકત ઓળખવાને યસ થાય એવું તેનું વર્ણન અને જમામંદી અથવા મોજણીના કાગળ પત્રમાં આપેલી હદ ઉપરથી અથવા નંબર ઉપરથી તે મિલકત ઓળખી શકાય તે પ્રસંગે તે હદ અથવા નં. ખર લખવાં જોઈયે; અને

(બ) હુકમનામાના દેણદારનો તે મિલકતમાં હિસ્સો અથવા હક સંબંધ હોય તેની તપસીલ, દરખાસ્ત કરનાર ખરેખરી રીતે માનતો હોય અને તપાસ કરતાં તેનાથી નક્કી થઈ શકી હોય તે પ્રમાણે આપવી.

૧૪. કલેક્ટરની ઓફિસમાં નોંધાએલી જમીન જમ કરવા માટેની દરખાસ્ત કરી હોય ત્યારે, તે જમીનના કે તેના મેહસુલના માલિક તરીકે, અથવા વેચી શકાય એવા તેમાં હક સંબંધ રાખનાર તરીકે, અથવા તે જમીનનું મેહસુલ આપવાને જવાબદાર તરીકે ક્યા શખસોનાં નામ નોંધ્યાં છે તે, તથા નોંધેલા માલિકાના હિસ્સા શા છે એ ખતાવનારો, તે ઓફિસના રજીસ્ટરમાંથી સહી સીકાવાળો ઉતારો હાંજર કરવાનું દરખાસ્ત કરનારને ધરમાવવાનો કોર્ટને અધિકાર છે.

૧૫. (૧) એક કરતાં વધારે શખસોની તરફેણમાં એકઠું હુકમનામું થયું હોય ત્યારે, તેમાંના કોઈએક શખસ અથવા વધારે શખસો હુકમનામામાં કોઈપણ ઉલટી શરત ન હોય તો, તે બધાના હિતને વાસ્તે, અથવા તેમાંના કોઈ મરી ગયો હોય તો બાકીના જીવતા તથા મૈયતના કાયદાસર વારસ વડીલના હિતને વાસ્તે, સદરહુ આપું હુકમનામું બજાવવાની દરખાસ્ત કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) જ્યારે આ કાનુનની રૂએ કરેલી દરખાસ્ત ઉપરથી હુકમનામું બજાવવા દેવાનું પરંતુ કારણ કોર્ટને જણાય ત્યારે, દરખાસ્તમાં જે શખસો સામિલ થયા ન હોય તેમના હક જાળવવા સાથે જરૂર જણાય તેવો હુકમ કોર્ટ કરેલો.

૧૬. પોતાનો હક બીજાને આપી દેવાના વખત (અસાઇનમેન્ટ) થી અથવા કાયદાના અમલથી, કોઈ હુકમનામાની માલકી, અથવા જો કોઈ હુકમનામું એ અથવા વધારે શખસોની તરફેણમાં એકઠું થયું હોય તો કોઈપણ હુકમનામાવાળાનો તે હુકમનામામાંનો હક સંબંધ હુકમનામાવાળા પાસેથી બીજા કોઈ શખસને મળે તો, જેને તે મળ્યો હોય તે હુકમનામું કરનારી કોર્ટને તે બજાવવાની દરખાસ્ત કરવાને મુખત્યાર છે; અને જો તે હુકમનામાવાળાએ તે દરખાસ્ત કરી હોય તે રીતે અને તેજ સરતોથી તે હુકમનામું બજાવે:

પરંતુ પોતાનો હક બીજાને આપી દેવાના વખત (અસાઇનમેન્ટ) થી હુકમનામું અથવા ઉપર કહ્યા પ્રમાણેના હક સંબંધ બીજાને તબદીલ કરી આપ્યો હોય, ત્યારે તે આપનારને તથા હુકમનામાના દેણદારને તે દરખાસ્ત વિશેની લખેલી નોટીસ આપવી. અને તે હુકમનામાનો બજાવણીને વાસ્તે તેમની હરકતો (જે કંઈ હોય તો) કોર્ટ સાંભળે ત્યાં સુધી તે હુકમનામું બજાવવું નહીં:

વળી, જે અથવા વધારે શખસો ઉપરનું પૈસા બાબતનું હુકમનામું હોય અને તે તેઓમાંના એકને તબદીલ કરી આપ્યું હોય તો તે બાકીનાઓ ઉપર બજાવવું નહીં.

૧૭. (૧) ૧૧ મી કાનુનની પેટા કાનુન (૨) માં ફરમાવ્યા પ્રમાણે હુકમનામું બજાવવાની દરખાસ્ત મળ્યા પછી કોર્ટ, ૧૧ મી થી ૧૪ મી કાનુનોના ઠરાવ પ્રમાણે જે કરવું જોઈએ તે કર્યું છે કે નહીં તેની ખાત્રી કરવી જોઈયે; અને તે પ્રમાણે કર્યું ન હોય, તો દરખાસ્ત નામંજૂર કરવાને અથવા તેમાં જે ખામી હોય તે તેજ વખતે લાંબ, અથવા કોર્ટ નીચે તે વખતની અંદર દુરસ્ત કરવા દેવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૨) જ્યારે પેટા કાનુન (૧) ના ઠરાવોની રૂએ દરખાસ્ત દુરસ્ત કરવામાં આવે, ત્યારે તે દરખાસ્ત કાયદા પ્રમાણેની દરખાસ્ત છે એમ અને તે જે તારીખે પ્રથમ કરવામાં આવી હોય તે તારીખે કરવામાં આવી છે એમ સમજવું.

(૩) આ કાનુન પ્રમાણે કરેલી પ્રત્યેક દુરસ્તી ઉપર જજને પોતાની આખી અથવા ટુંકી સહી કરવી.

(૪) દરખાસ્ત મંજૂર થાય ત્યારે, કોર્ટ તે દરખાસ્ત મળ્યાનો શેરો અને જે તારીખે દરખાસ્ત કરી હોય તે તારીખ થોડા રજીસ્ટરમાં દાખલ કરવી, અને આમાં હવે પછી લખેલા ઠરાવોને પાત્ર, દરખાસ્તના સ્વરૂપ પ્રમાણે હુકમનામાં બળવવાની તબવીબ કરવી.

પરંતુ પૈસા આપવાનું હુકમનામાં હોય ત્યારે, જમ કરેલી મિલકતની કિંમત અને તેટલી હુકમનામાંની રૂંચે લેણી નીકળતી રકમ સાથે મળતી આવવી જોઈએ.

૧૮. (૧) તેના તેજ પક્ષકારો વચે કરેલા અને એકજ કોર્ટ બળવી શકે એવાં પૈસાની બે રકમો આપવા બાબતનાં જુદી જુદી ફરિયાદમાં સામસામાં થએલાં હુકમનામાંની બળવણી સારૂ તે કોર્ટને દરખાસ્ત કરવામાં આવે, ત્યારે—

(અ) જો બંને રકમો સરખી હોય તો, બંને હુકમનામાં ઉપર ભરપાઇ થયાનું લખવું જોઈએ, અને

(બ) જો બંને રકમો સરખી ન હોય તો, જે હુકમનામાંવાળાની પાસે વધારે રકમનું હુકમનામાં હોય તેજ હુકમનામાં બળવી શકે અને તે ઓછી રકમ બાદ કરતાં બાકી રહે તેટલીજ રકમને સારૂ તે હુકમનામાં બળવી શકે, અને ઓછી રકમના જેટલી ભરપાઇ થયાનું વધારે રકમના હુકમનામાં લખવી તેમજ ઓછી રકમનું હુકમનામાં પણ ભરપાઇ થયાનું લખવું.

(૨) એવાં હુકમનામાં પૈકી એક હુકમનામાંની માલકી બેમાંથી એક પક્ષકારને કોઇએ લખી આપી હોય ત્યારે, આ કાનુન લાગુ પડશે એમ સમજવું, તથા માલકી લેનારે હુકમનામાંની રૂંચે આપવાના કરજની બાબતમાં તેમજ યુગ માલકી સોંપનારે હુકમનામાંની રૂંચે આપવાના કરજની બાબતમાં પણ આ કાનુન લાગુ પડે છે એમ સમજવું.

(૩) (અ) જે ફરિયાદોમાં હુકમનામાં થયાં હોય તે પૈકી એકનો હુકમનામાંવાળો બીજામાં હુકમનામાંનો હેજુદાર ન હોય, અને પ્રત્યેક પક્ષકારનું બંને ફરિયાદોમાં એકજ સ્વરૂપ ન હોય તો, અને

(બ) એવાં હુકમનામાંને આધારે લેહેણી રકમો નક્કી ન હોય તો, આ કાનુન લાગુ પડતી નથી એમ સમજવું.

(૪) જે હુકમનામાં કેટલાએક શખસો પર જુદી જુદી તથા એકઠી રીતે થયું હોય તે હુકમનામાંનો માલિક એવા શખસોમાંના ફક્ત એક કે વધારેની તરફેણમાં પોતાની વિરૂદ્ધ થયેલા હુકમનામાંના સંબંધમાં સામસામાં હુકમનામાં ગણવાને મુખત્યાર છે,

દખાંતો.

(અ) બ ની પાસે બ ઉપરનું રૂ. ૧,૦૦૦ નું હુકમનામાં છે. આગળ ઉપરના કોઇ દિવસે અમુક માલ અ સ્વાધીન ન કરે તો, રૂ. ૧૦૦૦ આપવા એવું બ ઉપરનું હુકમનામાં બ પાસે છે. આ કાનુન પ્રમાણે બ થી પોતાનું હુકમનામાં સામસામાં હુકમનામાં તરિકે ગણી શકાય નહીં.

(બ) બ ને બ એ સહ વાદીઓ ક ઉપર રૂ. ૧,૦૦૦ નું હુકમનામાં મેળવે છે. અને બ ઉપર રૂ. ૧,૦૦૦ નું હુકમનામાં ક મેળવે છે. આ કાનુન પ્રમાણે ક થી પોતાનું હુકમનામાં સામસામાં હુકમનામાં તરિકે ગણી શકાય નહીં.

(ક) બ ઉપર રૂ. ૧,૦૦૦ નું હુકમનામાં બ મેળવે છે. ક જે બ નો એક ટ્રસ્ટી છે તે, બ ડુંતી થતી બ ઉપર રૂ. ૧,૦૦૦ નું હુકમનામાં મેળવે છે. આ કાનુન પ્રમાણે બ થી ક નું હુકમનામાં સામસામાં હુકમનામાં તરિકે ગણી શકાય નહીં.

(ડ) ક એ મેળવેલા હુકમનામાંની રૂંચે અ, બ, ક, ડ, અને ઇ એકઠા અને જુદા જુદા ૧૦૦૦ રૂપીઆ આપવાને જવાબદાર છે. એકલા ક પર અ ૧૦૦ રૂપીઆનું હુકમનામાં મેળવે છે, અને જે કોર્ટમાં સદરજુ સામાયિક હુકમનામાં બળવવાનું કામ ચાલે છે તે કોર્ટને તે હુકમનામાં બળવવા સારૂ દરખાસ્ત કરે છે. આ કાનુનની રૂંચે પોતાના સામાયિક હુકમનામાંને સામસામાં હુકમનામાં તરિકે ગણવાને ક મુખત્યાર છે.

૧૯. જે એકજ હુકમનામાં બંને પક્ષકારો એક બીજા પાસેથી પૈસાની રકમો લેવાને હજુદાર ઠરાવ્યા હોય, તે હુકમનામાંની બળવણી સારૂ કોર્ટને દરખાસ્ત કરી હોય ત્યારે,

(અ) જો ખંને રકમો સરખી હોય તો, ખંને રકમની બરપાઇ હુકમનામાં ઉપર લખવી; અને

(બ) જો ખંને રકમો સરખી ન હોય તો, જે પક્ષકારને વધારે રકમ લેવાનો હક્ક હોય તે પક્ષકાર ઓછી રકમ આદ કરતાં બાકી રહે તેટલીજ રકમને સાર તે હુકમનામાં અજવી શકે, અને ઓછી રકમ જેટલી બરપાઇ હુકમનામાં ઉપર લખવી.

૨૦. કાનુન ૧૮ તથા ૧૯ માના ફરાજ ગીરો અથવા બોજો અમલમાં આણવા માટે વેચાણ કરવા ખામતના હુકમનામાને લાગુ છે એમ સમજવું.

૨૧. કોર્ટ પોતાની નજરમાં આવે તો હુકમનામાના દેણદારની જાન અને મિલકત એ ખંને ઉપર એકજ વખતે બળવણીનો હુકમ કરવાની ના પાડવાને મુખત્યાર છે.

૨૨. (૧) જ્યારે—

(અ) હુકમનામાની તારીખથી એક કરતાં વધારે વરસ પડી, અથવા (બ) હુકમનામાના પક્ષકારના કાયદેસર વારસ વકીલ ઉપર, બળવણીની દરખાસ્ત કરી હોય ત્યારે, જે શખસની ઉપર બળવણીની દરખાસ્ત કરી હોય તે પક્ષકારને હુકમનામાં કરતારી કોર્ટે નોટીસ કઢાડવી અને તેમાં તારીખ દેવાની એમ લખવું કે તમારા ઉપર હુકમનામાં શા માટે ન બળવવું તેનું કારણ તે તારીખે તમારે બતાવવું.

પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે જે પક્ષકાર ઉપર હુકમનામાં બળવવાની દરખાસ્ત કરી હોય તે પક્ષકાર વિરૂદ્ધ છેલ્લો હુકમ કોઇ પહેલાંની બળવણીની દરખાસ્ત ઉપર કર્યો હોય તે તારીખથી, એક વરસમાં દરખાસ્ત કરી હોય તો હુકમનામાની તારીખ અને તે બળવવાની દરખાસ્તની તારીખ વચ્ચે એક વરસ કરતાં વધારે મુદત વીતી ગઇ છે તે સમજથી, અથવા વારસ વકીલ ઉપરની દરખાસ્તમાં, તેજ શખસના ઉપર બળવણીની કોઇ પહેલાંની દરખાસ્ત ઉપરથી તેના ઉપર હુકમનામાં બળવવાનો કોર્ટે હુકમ કાઢ્યો હોય તો, હુકમનામાના દેણદારના કાયદેસર વારસ વકીલ ઉપરની દરખાસ્ત છે એ સમજથી તેવી નોટીસ આપવાની જરૂર નથી.

(૨) પણ એવી નોટીસ કઢાડવાથી અયોગ્ય ઢીલ થશે અથવા ન્યાયનો હેતુ પાર પડશે નહિ એમ પોતાને કાંઇ કારણસર લાગે તો (તે કારણો લખી મુકવાં), સદરજુ કોર્ટને ઉપરની પેટા કાનુનોમાં દરાવેલી નોટીસ કઢાડવા વગર હુકમનામાની, બળવણીમાં કોઇ પણ પ્રોસેસ કઢાડવાની ઉપરની પેટા કાનુન ઉપરથી મના છે એમ સમજવું નહિ.

૨૩. (૧) જ્યારે મધ છેલ્લી કાનુન પ્રમાણે જેને નોટીસ કાઢો હોય તે શખસ હાજર ન થાય, અથવા હુકમનામાં શા માટે ન બળવવું તેનું કોર્ટની ખાતી લાયક કારણ ન બતાવે, ત્યારે કોર્ટે તે હુકમનામાં બળવવાનો હુકમ કરવો.

(૨) જ્યારે એવો શખસ હુકમનામાં બળવવાને કંઇ હરકત બતાવે, ત્યારે કોર્ટે તે હરકત ધ્યાનમાં લેવી અને પોતાને યોગ્ય જણાય તેવો હુકમ કરવો.

૨૪. (૧) જ્યારે પાછળની કાનુનો પ્રમાણે પ્રથમની તમજીએ (કાંઇ હોય તો) તે સર્વ કર્યા પછી, પ્રોસેસ ન કાઢવાનું કાંઇ કારણ કોર્ટને નહીં જણાય તો હુકમનામાં બળવવાને કોર્ટે પ્રોસેસ કાઢવી.

(૨) એવી દરેક પ્રોસેસ ઉપર જે તારીખે તે કાઢી હોય તે તારીખ લખવી, તથા જડને અથવા તે કામને વાસ્તે કોર્ટ નીમે તે અમલદારે સહી કરવી તથા કોર્ટના શિક્ષકીય શિક્ષે કરવો અને તે બળવવાને યોગ્ય અમલદારને સ્વાધીન કરવી.

(૩) એવી દરેક પ્રોસેસમાં એક દિવસ મુકરર કરી લખવું કે, તે દિવસ અથવા તે પહેલાં તે પ્રોસેસ બળવવામાં આવશે.

૨૫. (૧) પ્રોસેસ બળવવાને જે અમલદારે સોંપી હોય તેણે તે ઉપર શેરો કરવો. તેમાં કઇ તારીખે અને કઇ રીતે તે બળવી તે લખવું; તથા પ્રોસેસ પાછી લાવવાને મોડામાં મોડો દિવસ તેમાં લખી હોય તે વીતી ગયો હોય તો ઢીલ થવાનું કારણ લખવું; અથવા પ્રોસેસ ન બળવી હોય તો તે કેમ બળવવામાં ન આવી તેનું કારણ લખવું; અને તે શેરા સહિત કોર્ટમાં તે પાછી મોકલવી.

મારાથી પ્રોસેસ બંધવી શકાય તેમ નથી એવી મતલબનો શેરો તે અમલદારે કર્યો હોય ત્યારે, જે અશક્તતા બંધાવવામાં આવી હોય તે આખત કોર્ટે તેની જુગ્યાની લેવી, અને યોગ્ય લાગે તો તે અશક્તતા વિશે સાક્ષીઓને સમન કાઢી જુગ્યાની લેઇને કોર્ટે પરિણામ દફતરમાં લખવું.

બળવણી બંધ રાખવા વિશે.

૨૬. (૧) જે કોર્ટેને હુકમનામું બળવવા સાર મોકલ્યું હોય તે કોર્ટેને પુરતું કારણ દેખાડવામાં આવે તો તે કોર્ટે યોગ્ય મુદતસુધી તે હુકમનામું બળવવું બંધ રાખવું, એટલા માટે કે જે કોર્ટે તે હુકમનામું કર્યું હોય તે કોર્ટ પાસે, અથવા તે હુકમનામા બાબત કે તેની બળવણી બાબત જે કોર્ટેને અપીલ હકમત હોય તે કોર્ટ પાસે, બળવણી બંધ રાખવાને હુકમ કરાવવાસાર, અથવા તે અવલ કે અપીલ કોર્ટ પોતે બળવણીનો હુકમ કાઢ્યો હોત ત્યારે કે તે કોર્ટેને બળવણીની દરખાસ્ત કરવામાં આવી હોત ત્યારે તે અવલ કે અપીલ કોર્ટે કે તે કોર્ટેને બળવણીની દરખાસ્ત કરવામાં આવી હોત ત્યારે તે અવલ કે અપીલ કોર્ટે હુકમનામા બાબત કે બળવણી બાબત ખીજે જે હુકમ કરી શકત તે કરાવવા સાર હુકમનામાનો દેણદાર તે અવલ કે અપીલ કોર્ટેને અરજ કરી શકે.

(૨) જ્યારે બળવવાના કામમાં હુકમનામાના દેણદારને પકડયો હોય અથવા તેની મિલકત જપ્ત કરી હોય ત્યારે, સદરહુ હુકમને વાસ્તે કરેલી અરજનો નિકાલ થતાં સુધી જે કોર્ટે બળવવાનો હુકમ કાઢ્યો હોય તે કોર્ટ પ્રતિવાદીને છોડાવાના અથવા મિલકત પાછી આપવાને હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૩) બળવણી બંધ રાખવાનો, અથવા મિલકત પાછી આપવાનો, અથવા હુકમનામાના દેણદારને છોડી દેવાનો હુકમ કરતાં પહેલાં હુકમનામાના દેણદાર પાસે પોતાને યોગ્ય લાગે તેવું તારણ માગવાને, અથવા પોતાને યોગ્ય લાગે તેવી તેની સાથે સરનો કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૨૭. કાનુન ૨૬ પ્રમાણે હુકમનામાના દેણદારની મિલકત પાછી આપવાનો, અથવા તેને છોડી દીધાનો હુકમ કર્યો હોય અને તેણે બળવણીને વાસ્તે મોકલેલું હુકમનામું બળવવામાં તે મિલકત ફરી ધરવાને અથવા તે જપ્તસને ફરી પકડવાને દરકત નથી.

૨૮. હુકમનામું કરનારી કોર્ટનો અથવા ઉપર લખેલા પ્રકારની અપીલ કોર્ટનો તે હુકમનામું બળવવાની બાબતમાં જે હુકમ થાય તે, જે કોર્ટેને હુકમનામું બળવવા મોકલ્યું હોય તે કોર્ટે માન્ય કરવો.

૨૯. કોઇ કોર્ટમાં હુકમનામું થયું હોય અને તેજ કોર્ટમાં તે હુકમનામાના માલીક ઉપર, જેની વિરુદ્ધ તે હુકમનામું થયું હોય તેની ફરિયાદ ચાલતી હોય, સારે ચાલુ ફરિયાદનો નિકાલ આવે ત્યાંસુધી તારણ સંબંધી અથવા બીજી બાબતો સંબંધી પોતાને યોગ્ય લાગે તેવી શરતો કરી તે હુકમનામું બળવવું બંધ રાખવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

બળવણી કેવી રીતે કરવી તે વિશે.

૩૦. પૈસા આપવાનું રરમાવ્યું હોય તે પ્રત્યેક હુકમનામું તથા બીજી કોઇ દાદને બદલે અપાવેલી પૈસાની રકમ આપવાનું હુકમનામું હુકમનામાના દેણદારને દિવાની દુરંગમાં કેદ કરીને, અથવા તેની મિલકત જપ્ત કરી તથા લેખીને, અથવા તે બંને વાનાં કરીને અમલમાં લાવી શકાય.

૩૧. (૧) જ્યારે કંઈ ખાસ જંગમ મિલકત વિશે, અથવા ખાસ જંગમ મિલકતના હિસ્સા વિશે હુકમનામું હોય ત્યારે, તે હુકમનામું આ પ્રમાણે અમલમાં લાવી શકાય:—એટલે અને તો તે જમમુનિફિકેટ કે તેના હિસ્સો જપ્ત કરીને જે પક્ષદારને તે આપવાનું ઠરાવ્યું હોય તેને સ્વાધીન કરવો, અથવા તે પક્ષદાર પોતાની વની સ્વાધીન લેવાને જે જપ્તસને નીચે તેને સ્વાધીન કરવો; અથવા હુકમનામાના દેણદારને દિવાની દુરંગમાં રાખવો અથવા તેની મિલકત જપ્ત કરવી, અથવા બંને વાનાં કરવાં.

(૨) જ્યારે પેદા કાનુન (૧) પ્રમાણે કરેલી કોઇ જમીન અથવા અન્ય મિલકત હોય તે હુકમનામાના દેણદાર હુકમનામા પ્રમાણે ન વળ્યો હોય, અને હુકમનામાવાળાએ જપ્ત કરેલી મિલકત વેચવી એવી દરખાસ્ત કરી હોય ત્યારે સદરહુ પ્રકારની મિલકત વેચવાનો અધિકાર છે; અને વેચવાથી જે ઉપર તેમાંથી જંગમ મિલકત સ્વાધીન કરવાને બદલે કંઈ રકમ આપવાનું હુકમનામામાં ઠરાવ્યું હોય તેવી બાબતમાં, હુકમનામાવાળાને તે ઠરાવેલી રકમ અપાવવાને તથા બીજી બાબતમાં કોર્ટેને યોગ્ય લાગે

તેટલી ખદશાની રકમ આપવાને કોર્ટ સુખત્યાર છે, અને જે કાંઈ બાકી વધે તો તે બાકી હુકમનામાનો દેણદાર અરજ કરે ત્યારે તેને કોર્ટ આપવી.

(૩) જ્યારે હુકમનામાનો દેણદાર હુકમનામું માન્ય રાખીને સદરહુ હુકમનામાની ખજાણીનો જે ખરચ આપવાને તે બંધાયેલો હોય તે સવળો ખરચ આપે ત્યારે, અથવા જ્યારે જમીની તારીખથી ૬ માસની આખરે સદરહુ મિલકત વેચવા બાબત દરખાસ્ત ન થઈ હોય ત્યારે અથવા દરખાસ્ત થઈ હોય પણ તે નામંજુર કરી હોય ત્યારે, જમીનો અમલ બંધ થશે.

૩૨. (૧) કરાર વિશેષ રીતે પૂરા કરવા બાબત અથવા લગના હક પાછા મળવા બાબત અથવા તાકીદ આપવા બાબત જે પક્ષકાર ઉપર હુકમનામું થયું હોય, તે પક્ષકારને તે હુકમનામા પ્રમાણે વર્તવાને તક મળ્યા છતાં, જણી જોઇને તે પ્રમાણે ન ચર્ચો હોય તો, તેને દિવાની તુરંમમાં રાખીને અથવા તેની મિલકત જમ કરીને અથવા તે બંને વાનાં કરીને અમલમાં આણવાનો અધિકાર છે.

(૨) વિશેષ રીતે કરાર પૂરા કરવાનું અથવા તાકીદ આપવાનું જે પક્ષકારના ઉપર હુકમનામું થયું હોય તે પક્ષકાર કોઈ કોરપોરેશન હોય ત્યારે તે હુકમનામું તે કોરપોરેશનની મિલકત જમ કરીને અથવા કોર્ટની પરવાનગીથી તેના ડાયરેક્ટરોને અથવા મુખ્ય અમલદારોને દિવાની તુરંમમાં રાખીને, અથવા કેદ અથવા જમી એ બંને કરાને તે હુકમનામું અમલમાં લાવી શકાય.

(૭) જ્યારે પેટા કાનુન (૧) અથવા (૨) પ્રમાણે કરેલી કોઈ જમી એક વરસસુધી અમલમાં રહેલી હોય તે જે હુકમનામાનો દેણદાર હુકમનામા પ્રમાણે ન ચર્ચો હોય અને હુકમનામાવાળાએ જમ કરેલી મિલકત વેચી એવી દરખાસ્ત કરી હોય ત્યારે તે મીલકત વેચવાનો અધિકાર છે; અને વેચવાથી જે ઉપજે તેમાંથી કોટને ચોગ્ય લાગે તેટલી ખદશાની રકમ હુકમનામાવાળાને આપવાને કોર્ટ સુખત્યાર છે. અને જે કાંઈ બાકી વધે તો તે બાકી હુકમનામાનો દેણદાર અરજ કરે ત્યારે તેને કોર્ટ આપવી જોઈએ.

(૪) જ્યારે હુકમનામાનો દેણદાર હુકમનામા પ્રમાણે વર્તીને સદરહુ હુકમનામાની ખજાણીનો જે ખર્ચ આપવાને તે બંધાયેલો હોય તે સવળો ખરચ આપે ત્યારે, અથવા જ્યારે જમીની તારીખથી એક વરસની આખરે સદરહુ મિલકત વેચવા બાબતની દરખાસ્ત ન થઈ હોય અથવા થઈ હોય તો તે નામંજુર કરી હોય ત્યારે, સદરહુ જમીનો અમલ બંધ થશે.

(૫) જ્યારે વિશેષ રીતે કરાર પૂરા કરવાના અથવા તાકીદ આપવાના હુકમનામા પ્રમાણે વર્તવામાં ન આવ્યું હોય ત્યારે તે કોર્ટને ઉપર કહેલી સવળી અથવા કોઈ પણ રીતને બદલે અથવા તે ઉપરાંત જે કાંઈ પણ કામ કરવાની જરૂર હોય તે કામ મની શકે ત્યાંસુધી, હુકમનામાવાળાને અથવા કોર્ટ નિમે તે બીજા જામસને હુકમનામાના દેણદારને ખરચે, કરવાનું ફરમાવવાનો અધિકાર છે; અને એવું કામ કરવામાં આવે એટલે, જે ખરચ થયો હોય તે કોર્ટ ફરમાવે તે રીતે ઠરાવીને જાણે તેનો હુકમનામામાં સમાસ થયેલો હોય તેવી રીતે વસુલ કરી શકાશે.

દૃષ્ટાંત.

અ, એક મુદ્દસલ માણસ એક ઘર બાંધે છે, જેથી બ ની હવેલી ન રહેવા લાયક થાય છે. અને તુરંમમાં કેદ કર્યા છતાં અને તેની મીલકત જમ કર્યા છતાં તે સદરહુ ઘર પાડી નાંખવા બાબત બ એ તેની ઉપર મેળવેલું હુકમનામું પાળવાને ના પાડે છે. બ ની હવેલીની કીમતમાં જે ઘટાડો થયો છે તે ઘટાડો અ ની મીલકત વેચવાથી જે રકમ વસુલ થશે તેથી પૂરો થશે એમ કોર્ટને લાગતું નથી. બ સદરહુ ઘર પાડી નાંખવા માટે કોર્ટને અરજ કરવાને અને એવી રીતે પાડી નાંખવાનો ખરચ અ પા-સેથી ખજાણી સંબંધી ચાલેલા કામમાં વસુલ કરવાને સુખત્યાર છે.

૩૩. (૧) કાનુન ૩૨ માં ગમે તે ઠરાવું હોય તોપણ, કોર્ટ લગના હક પાછા મળવાનું હુકમનામું કરતી વખતે અથવા ત્યાર પછી કોઈ પણ વખતે, એવો હુકમ કરવાને સુખત્યાર છે કે તુરંમમાં કેદ કરીને હુકમનામું બાળવું નહિ.

(૨) જ્યારે કોર્ટ પેટા કાનુન (૧) ની રૂએ હુકમ કર્યો હોય અને હુકમનામાવાળી વહુ હોય તો, કોર્ટ એવો હુકમ કરવાને સુખત્યાર છે કે આ અર્થે જે સુદત ઠરાવમાં આવે તે સુદતની અંદર તે

હુકમનામું માનવામાં ન આવે, તો હુકમનામાના દેણદારે હુકમનામાવાળાને વ્યાજબી હોય એવી રકમ મુદતે મુદતે આપવી, અને જે પોતાને યોગ્ય લાગે તો તે એવો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે કે હુકમનામાના દેણદારે હુકમનામાવાળાને સદરહુ મુદતે મુદત આપવાની રકમના સંબંધમાં કોર્ટની ખાત્રી થાય એવું તારણ આપવું.

(૩) પૈસા મુદતે મુદતે આપવા બદલ પેટા કાનુન (૨) ની રૂએ કરેલા કોઇ પણ હુકમમાં પૈસા આપવાની મુદતમાં ફેરફાર કરીને અથવા રકમમાં વધારો થટાકો કરીને તેમાં વખતે વખતે ફેરફાર કરવાને અથવા સુધારો કરવાને, અથવા ઉપર કહ્યા પ્રમાણે જે પૈસા આપવા બાબત હુકમ કર્યો હોય તે સંબંધી પૈસાના સંબંધમાં અથવા તેના કોઇ પણ ભાગના સંબંધમાં તે હુકમ થોડા વખત સુધી મોકૂફ કરવાને અને પોતાને યોગ્ય લાગે તેમ તે સર્વાંશે અથવા થોડે અંશે પાછો તાત્ત્વ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૪) આ કાનુનની રૂએ જે પૈસા આપવાનો હુકમ કર્યો હોય તે પૈસા, પૈસા આપવાના હુકમનામાની રૂએ આપવાના પૈસા હોય તે પ્રમાણે વસૂલ કરવાનો અધિકાર છે.

૩૪. (૧) જ્યારે કોઇ લેખ કરી આપવા બાબત, અથવા વેચાય એવા દસ્તાવેજ પાછળ શેરો કરી આપવા બાબત હુકમનામું હોય, અને હુકમનામાનો દેણદાર હુકમનામામાં દરમાબ્યા પ્રમાણે કરવાને મક્કલત કરે અથવા ના પાડે તો, હુકમનામાવાળો હુકમનામાની શરતો પ્રમાણે લેખ અથવા શેરોના મુસદ્દો તૈયાર કરીને ન કોર્ટને આપવાને મુખત્યાર છે.

(૨) તે ઉપરથી, તે મુસદ્દો તથા એક લેખી નોટીસ કોર્ટ હુકમનામાના દેણદારને પહોંચાડાવવી; તે નોટીસમાં મુદત ઠરાવીને એમ લખવું કે તમારે તે મુસદ્દો વિશે કંઈ હરકતો લેવી હોય તો સદરહુ મુદતની દરમ્યાન લેવી.

(૩) જ્યારે હુકમનામાનો દેણદાર તે મુસદ્દાના સંબંધમાં હરકત લે, ત્યારે તેની હરકતો સદરહુ પ્રમાણે ઠરાવેલી મુદતની દરમ્યાન લેખીને જણાવવી, અને કોર્ટ પોતાને યોગ્ય લાગે તેવા મુસદ્દો મંજૂર કરવા બાબતનો અથવા તેમાં ફેરફાર કરવા બાબતનો હુકમ કરવા.

(૪) વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય એવા કાયદા પ્રમાણે સ્થાપિત હોય તો યોગ્ય સ્થાપવાળા કાળ ઉપર, તે મુસદ્દામાં જે કોઈ ફેરફાર કરવાનું કોર્ટ દરમાબ્યા હોય તે ફેરફાર કરીને તે મુસદ્દાની એક નકલ કરીને તે હુકમનામાવાળાએ કોર્ટને આપવી જોઈએ. અને સદરહુ રીતે આપેલા દસ્તાવેજ ઉપર જડજે અથવા તે કામને વારો નીમવામાં આવે તે અમલદારે સહી કરવી.

(૫) આ કાનુનની રૂએ લેખ ઉપર સહી અથવા વેચાય એવા લેખ ઉપર શેરો નીચેના નમુના પ્રમાણે કરી શકાય એટલે:—

“ અ. બ. ઉપર ઇ. ફ. એ કરેલી ફરિયાદમાં અ. બ. ની વતી ક. ડ. ની કોર્ટના જડજ (અથવા જે હોય તે પ્રમાણે) ”.

અને જે પક્ષકારને લેખ કરી અથવા વેચાય એવા લેખ ઉપરનો શેરો કરી આપવા હુકમ કરેલો હોય, તેજ પક્ષકારે તે લેખ અથવા શેરો કરી આપ્યા હોય તે પ્રમાણે તે લેખ અથવા શેરો ગણાશે.

(૬) સદરહુ દસ્તાવેજ વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય એવા કાયદા ઉપરથી નોંધવાની જરૂર હોય તો અથવા હુકમનામાવાળો તે નોંધાવવાને ઇચ્છતો હોય તો, તે મુસદ્દો અથવા નકલ કોર્ટ અથવા આ અર્થે કોર્ટ નિમે એવા અમલદારે નોંધાવવી, અને નોંધવાનો ખર્ચ આપવા બાબત પોતાને યોગ્ય લાગે એવું હુકમ કરવાને તે મુખત્યાર છે.

૩૫. (૧) કંઈ સ્થાવર મિલકત સ્વાધીન કરવાનું હુકમનામું હોય ત્યારે, તેનો કબજો જે પક્ષકારને આપવાનો ઠરાવ થયો હોય તે પક્ષકારને તે મિલકત સ્વાધીન કરવી, અથવા તે પક્ષકાર પોતાની વતી કબજો લેવાને જે શખસને નિમે તે શખસને તે સ્વાધીન કરવી, અને જરૂર પડે તો, જે શખસ તે મિલકત ખાલી કરવાને હુકમનામા પ્રમાણે બંધાએલા છતાં તેમ કરવાને ના પાડે તેને કહાડીને કબજો આપવો.

(૨) સ્થાવર મિલકતનો સામાયિક કબજો આપવાનું હુકમનામું હોય ત્યારે તેવો કબજો તે મિલકતમાં કોઇ પ્રસિદ્ધ ભાગ ઉપર વારંટની એક નકલ ચોડીને અને હુકમનામાની મતમત કોઇ પણ યોગ્ય જગ્યાએ ડાંડી પીટીને અથવા દસ્તુર પ્રમાણે બીજી રીતે જાહેર કરીને સ્વાધીન કરવો જોઈએ.

(૩) કોઇ પણ દ્ધારતનો અથવા ધેરી લીધેલી જગાનો કબજો સ્વાધીન કરવાનો હોય અને તે દ્ધારત અથવા જગા જેના કબજામાં હોય તે સખસ હુકમનામાથી બંધાયેલો હોય તે છતાં તે દ્ધારતમાં અથવા જગામાં કોઇને ખીનહરકતે જવા ન દે, ત્યારે કોર્ટ પોતાના અમલદારોની મારફત, દેશના રિવાજ પ્રમાણે લોકોમાં બહાર દેખાતી ન હોય એવી કોઇ પણ સ્ત્રીને ત્યાંથી જતાં રહેવાની વાજબી સુચના તથા સવડ કરી આપ્યા પછી, કોઇ પણ તાળું ઉઘાડવાને અથવા આમળીઓ કઢાડવાને અથવા કોઇ પણ પારણું ઉઘાડવાને અથવા હુકમનામાવાળાને કબજે આપવા સાર જરૂર હોય એવું ખીજું કોઇ પણ કૃત્ય કરવાને મુખત્યાર છે.

૩૬. ભાહુતના ભોગવટામાંની અથવા જેને મિલકતનો ભોગવટો રાખવાનો હક હોય અને તે ભોગવટો રાખવાનો હક છોડી દેવાને હુકમનામા ઉપરથી બંધાયેલો ન હોય તેવા ખીજ સખસના કબજામાંની કોઇ સ્થાવર મિલકત સ્વાધીન કરવાનું હુકમનામું હોય ત્યારે તે સ્વાધીન કરવાનો કોર્ટ હુકમ કરવો, તે એવી રીતે કે-તે મિલકત ઉપર કોઇ પ્રસિદ્ધ ઠેકાણે વારંટની એક નકલ ચોઢવી, અને કોઇ સોઇવાર ઠેકાણે ડાંડી પીટીને અથવા દસ્તુર પ્રમાણે ખીજ રીતે, તે મિલકત સંબધી હુકમનામાની મતલબ ભોગવટો કરનારને પ્રસિદ્ધ કરવી.

પકડવા વિશે તથા દિવાની તુરંગમાં કેદ કરવા વિશે.

૩૭. (૧) આ કાનુનોમાં ગમે તે મજકુર હોય તોપણ, જ્યારે દરખાસ્ત, હુકમનામાના દેખુદારને પકડીને તથા દિવાની તુરંગમાં કેદ કરીને પૈસા આપવાના હુકમનામાની બજવણી ખામન હોય તથા તે મુજબ સદરહુ દેખુદાર પકડાવાને પાત્ર હોય, ત્યારે સદરહુ માણસને પકડવાનું વારંટ કાઢવાને બદલે, કોર્ટ તેના ઉપર એક નોટીસ કાઢીને એમ-કરમાવવાને મુખત્યાર છે કે તે નોટીસમાં નિર્દિષ્ટ કરેલી તારીખે તેણે કોર્ટની રૂબરુ હાજર થઇને હુકમનામાની બજવણીમાં તેને દિવાની તુરંગમાં શા માટે મોકલ્યો નહિ તેનું કારણ બતાવવું.

(૨) સદરહુ નોટીસ પ્રમાણે હુકમનામાનો દેખુદાર હાજર નહિ થાય, તો કોર્ટ હુકમનામાવાળો તેમ કહે તો તેને પકડવાનું વારંટ કાઢવું.

૩૮. હુકમનામાના દેખુદારને પકડવાના પ્રત્યેક વારંટમાં, તે વારંટ બજવવાને જે અમલદારને સોંપ્યું હોય તેને એવું શરમાવવું કે,—જે રકમ આપવાના હુકમનામાના દેખુદારને હુકમ થયો છે તે રકમ, તથા તેનું જે વ્યાજ ને ખરચ (હોય તો) આપવાને તે જવાબદાર હોય તે જવડી બરવામાં ન આવે તો, જેટલી બને તેટલી ઉતાવળથી હુકમનામાના દેખુદારને કોર્ટની રૂબરુ આણવો.

૩૯. (૧) હુકમનામાના દેખુદારને કેદ કર્યો હોય ત્યારથી તેને કોર્ટની રૂબરુ આણી શકાય ત્યાં સુધીની તેની ખોરાકી સાર, જડજને જે રકમ બમ્મ લાગે તે રકમ હુકમનામાવાળો કોર્ટમાં બરે નહોં તો અને બરે નહોં ત્યાં સુધી હુકમનામાની બજવણીમાં કોઇ હુકમનામાના દેખુદારને પકડવો નહોં.

(૨) હુકમનામું બજવવામાં હુકમનામાના દેખુદારને દિવાની તુરંગમાં મોકલવામાં આવે ત્યારે પૉ ખી કલમની રૂબે કરાવેલા દર પ્રમાણે જેટલી માસિક રકમ મળવાને તે યોગ્ય હોય તેટલી માસિક રકમ અથવા તેના દર કરાવવામાં ન આવ્યા હોય તો, જે વર્ગમાં તે હોય તે વર્ગને વારંટ કોર્ટને બસ લાગે તેટલી રકમ તેની ખોરાકી બદલ કોર્ટ કરાવવી.

(૩) જે પક્ષકારનો અરજ ઉપરથી હુકમનામાના દેખુદારને કેદ કર્યો હોય તે પક્ષકારે, દરેક મહિનાની પહેલી તારીખ પહેલાં કોર્ટ કરાવેલી માસિક રકમ માસિક બરણું કરીને અગાકથી આપવી.

(૪) પહેલું બરણું, ચાલુ માસના જેટલા દિવસ બાકી રહ્યા હોય તેટલા દિવસને માટે, હુકમનામાના દેખુદારને તુરંગમાં મોકલવા પહેલાં કોર્ટના યોગ્ય અમલદારને કરવું. અને ત્યાર પછીનાં કોઈ બરણું (જે હોય તો) જે અમલદારને સ્વાધીન તુરંગ હોય તેને કરવાં.

(૫) તુરંગમાં હોય તેવા હુકમનામાના દેખુદારની ખોરાકી સાર હુકમનામાવાળાએ જે રકમો આપી હોય તે ફરિયાદનું ખરચ ગણુશે. પરંતુ તે આપેલી કોઈ રકમને વારંટ હુકમનામાના દેખુદારને તુરંગમાં રખાશે નહોં અથવા પકડાશે નહોં.

૪૦. (૧) જ્યારે હુકમનામાના દેણદાર કાનુન ૩૭ ની રૂએ કહેલી નોટીસ મુજબ કોર્ટની રજા હાજર થાય, અથવા કોઇ હુકમનામાના દેણદારને પૈસા આપવાના હુકમનામાની બાબતમાં પકડા પકડી કોર્ટમાં આપ્યો હોય, અને હુકમનામાનો દેણદાર ગરીબાઇને લીધે અથવા બીજા પુરતા કારણોને લીધે હુકમનામાની રકમ આપવાને અથવા તે રકમ હપતે હપતે આપવાની હોય તે બાબતમાં, તે હુકમનામાના કોઇ પણ હપતાની રકમ આપવાને અસક્ત છે એમ કોર્ટને લાગે ત્યારે, સદરહુ કોર્ટ પોતાને યોગ્ય લાગે તેવી કોઇ પણ શરતોએ, તેને પકડવાની તથા કેદમાં રાખવાની દરખાસ્ત નામંજુર કરવાને, અથવા તેને છોડી મુકવાને, હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) પેટા કાનુન (૧) મુજબ હુકમ કરવાની આગમજ નિચે લખેલી બાબતોમાંની કોઇ પણ બાબત સંબંધી હુકમનામાવાળાનો કહેલી હકીકત ધ્યાનમાં લેવાનો કોર્ટને અધિકાર છે, એટલે:—

(અ) જે નાણું સાફ હુકમનામાનો દેણદાર બરોંસાના સંબંધને લીધે હિસાબ આપવાને બંધાએલો છે તે નાણું માટે તે હુકમનામું છે;

(બ) જે દરિયાદમાં હુકમનામું થયું હોય તે દરિયાદ માંડવાની તારીખ પછીથી હુકમનામાના દેણદારે તે હુકમનામાની બાબતમાં હુકમનામાના હરકત કરવાના અથવા ઢીઝ કરવાના હેતુથી અથવા હરકત અથવા ઢીઝ થાય એવી રીતે, પોતાની મિત્રકતમાંના કોઇ પણ ભાગ બીજાને નામે કરી આપેલો છે, અથવા કુપાવેલો છે, અથવા ખસેડેલો છે અથવા સદરહુ તારીખ પછીથી પોતાની મિત્રકતના સંબંધમાં પોતે કયુંકિતું કાંઈ પણ બીજું કૃત્ય કરેલું છે;

(ક) હુકમનામાના દેણદારે પોતાના બીજા લણદારોમાંના કોઇ એક લેણદારને કંઈ પણ અયોગ્ય લક્ષ્ય આપ્યું છે;

(ઢ) હુકમનામાંની રકમ અથવા તેના કોઇ પણ ભાગ આપવાને તેની પાસે સાધન છતાં અથવા હુકમનામું થયું ત્યારથી તે આપવાને તેની પાસે સાધન મળી આવ્યાં છતાં તે આપવાને હુકમનામાના દેણદારે ના પાડી છે અથવા તે આપવામાં તેણે મંદગત કરી છે;

(ઇ) હુકમનામાની બાબતમાં કરવામાં હુકમનામાવાળાને હરકત કરવાના અથવા ઢીઝ કરવાના હેતુથી અથવા હરકત અથવા ઢીઝ થાય એવી રીતે હુકમનામાનો દેણદાર નાસી જશે અથવા તે કોર્ટની હુકમત છોડી દેશે એવો સંભવ છે.

(૩) પેટા કાનુન (૨) માં કહેલો બાબતોમાંની કોઇ પણ બાબત વિશે વિચાર ચાલતો હોય તે વખતે, કોર્ટ પોતાની નજરમાં આવે તો, હુકમનામાના દેણદારને દિવાની તુરગમાં અગત્યની રાખવાનો હુકમ કરવાને, અથવા કોર્ટના અમલદારના પહેરામાં તેને રાખવાને, અથવા કોર્ટને જરૂર હોય ત્યારે હાજર થઇ જોવી રીતના કોર્ટના ખાત્રી લાયક જમીન તે આપે તો તે વખતે તેને છોડી મુકવાને મુખત્યાર છે.

(૪) આ કાનુન મુજબ છોડી મુકેલા હુકમનામાના દેણદારને ફરીથી પકડી શકાય.

(૫) પેટા કાનુન (૧) ની રૂએ કોર્ટ હુકમ ન કરે, ત્યારે હુકમનામાના દેણદારને પ્રથમથી પકડવામાં આવ્યો ન હોય તો તેને તે કોર્ટે પકડાવેલો, અને આ કાયદાના બીજા કરાવેલો પાત્ર રહીને, તેને દિવાની તુરગમાં મોકલવો.

મિલકતની જમીની.

૪૧ જ્યારે હુકમનામું પૈસાની રકમ ભરવા સાફ હોય ત્યારે, હુકમનામાવાળાનું કંઈ કરજ આપ્યું વાતું છે કે કેમ અથવા કેટલું કરજ આપવાતું છે તથા હુકમનામાના દેણદારની કંઈ બીજી મિત્રકત છે કે કેમ અથવા હુકમનામું ભરવામાં કરવાતું બાબતું કંઈ સાધન છે કે કેમ અને તે બીજી મિત્રકત તથા સાધન કયાં કયાં છે તે બાબત—

(અ) હુકમનામાના દેણદારની, અથવા (બ) કારપોરેશનના સંબંધમાં તેના કોઇ અમલદારની, અથવા (ક) બીજા કોઇ સમ્પત્તી, મોહોડાની જમીની લેવાનો હુકમ કરવા સાફ કોર્ટને અરજી કરવાનો અધિકાર હુકમનામાવાળાને છે; તથા એવા હુકમનામાના દેણદારને અથવા એવા અમલદારને અથવા બીજા સમ્પત્તિ હાજર રહેવાનો તથા તેની જુગ્યાની લેવાનો તથા કોઇપણ ચોપડા અથવા દસ્તાવેજો હાજર કરવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૪૨. બાકાની અથવા દરમ્યાનની ઉપજની અથવા બીજી ક્ષેત્ર બાબતની ચોક્કસી કરવાનું હુકમનામામાં શરૂઆતથી હોય, ત્યારે પૈસાની કુટલી રકમ તેણે આપવી એ નક્કી થયા પહેલાં, પૈસા બાબતના સમ્બંધારણ હુકમનામાંની પેઠે, તેના મિલકત જપ્ત કરી શકાય.

૪૩. જ્યારે જમ કરવાની મીયતન કોઇ હુકમનામાના દેણદારના કમળમાંની ખેતીવાડીના ઉત્પન્ન શિવાયની જગમ મિલકત હોય ત્યારે, ખરેખરે કમળે લેઇને તેની જપ્તી કરવી, અને જપ્તી કરનાર અમલદારે તે મિલકત પોતાનીજ સંભાળમાં અથવા પોતાના હાથ નીચેના કોઇ શખસની સંભાળમાં રાખવી, અને તેની યોગ્ય સંભાળને માટે તે જવાબદાર થશે; પરંતુ કમળે લીધેલી મિલકત જલદીથી અને સ્વાભાવિક રીતે આપોઆપ બગડી જાય એવી હોય અથવા તેને સંભાળવાનું ખરચ તેની કૌમત કરતાં કદાચ વધારે થાય તેમ હોય, ત્યારે તે એકદમ વેચી નાખવાને તે જમી કરનાર અમલદાર મુખત્યાર છે.

૪૪. (૧) જમ કરવાની મિલકત ખેતીનું ઉત્પન્ન હોય, ત્યારે જમીના વારંટની એક નકલ,—

(અ) એવું ઉત્પન્ન ઉગતો પાક હોય તે પ્રસંગે, જે જમીનમાં તે પાક હોય તે ઉપર, અથવા (બ) એવું ઉત્પન્ન કાપીને એકઠું કર્યું હોય તે પ્રસંગે, જે ખાખમાં અથવા અનાજના પાર નાંખવાની અથવા તેના જેવી જે જગામાં અથવા ઘાસ બરવાની જે જગામાં અથવા જગા ઉપર તે ઉત્પન્ન મુક્યું હોય તે જગામાં અથવા તે જગા ઉપર ચોહોડીને, અને બીજી એક નકલ હુકમનામાનો દેણદાર જે ધરમાં હરહરેશ રહેતો હોય તે ધરના બહારના આરણા ઉપર અથવા કોઇ બીજા પ્રસિદ્ધ ભાગ ઉપર, અથવા, કોર્ટની પરવાનગી લઇને, જે ધરમાં તે કામ ધંધો કરતો હોય અથવા કમીષ સાર જને કામ કરતો હોય અથવા જ્યાં તે છેલ્લે રહ્યાનું અથવા કમીષ સાર જને કામ કર્યાનું માલમ પડ્યું હોય તે ધરના બહારના આરણા ઉપર અથવા બીજા કોઇ પ્રસિદ્ધ ભાગ ઉપર ચોહોડીને જમી કરવી, અને પછી તે ઉત્પન્ન કોર્ટના તામામાં મળ્યું છે એમ સમજવું જોઇએ.

૪૫ (૧) જ્યારે ખેતીનું ઉત્પન્ન જમ કર્યું હોય ત્યારે, કોર્ટે તેની રખેવાળી સાર પોતાને પુરતી લાગે તે તજવીજ કરવી જોઇએ, અને એવી તજવીજ કોર્ટ કરી શકે તેટલા સાર ઉભો પાક જમ કરવા બાબતની દરેક અરજીમાં તે પાક કંઇ વખતે લણવામાં અથવા એકઠો કરવામાં આવવાનો સંભવ છે તે જણવું જોઇએ.

(૨) જમીના હુકમમાં અથવા પછીના કોઇ પણ હુકમમાં આ અર્થે કોર્ટ જે સરતો ઠરાવે તે સરતોને પાત રહીને, હુકમનામાનો દેણદાર સદરહુ ઉત્પન્નની રખેવાળી કરવાને, તે લણવાને, એકઠું કરવાને તથા બરવાને અને તે પકવવા સાર અથવા તેનું જતન કરવા સાર જરૂરનું બીજું કોઇપણ કામ કરવાને મુખત્યાર છે; અને જે હુકમનામાનો દેણદાર એવાં સમળાં કામ અથવા તેમાંનું કોઇપણ કામ કરવામાં કસુર કરશે તો, હુકમનામાવાળો કોર્ટની પરવાનગીથી તથા તેવાજ પ્રકારની દરતોને પાત રહીને, તે સમળાં કામ અથવા તેમાંનું કોઇ પણ કામ પોતે જને અથવા આ અર્થે જે કોઇ સમસને તે નીચે તે જખસની મારફત કરવાને મુખત્યાર છે; અને હુકમનામાવાળાએ કરેલો ખરચ જણે તેનો હુકમનામામાં સમાવે થતો હોય અથવા તેનો ભાગ હોય તે રીતે હુકમનામાના દેણદાર પાસેથી વસુલ કરી શકાશે.

(૩) ઉભા પાક તરીકે જમ કરેલું ખેતીનું ઉત્પન્ન ફક્ત કાપીને જમીનથી જુદું પાડ્યું હોય તેટલાં દરણુ ઉપરથી તે જમીનમાં નવી અથવા તેને શરીથી જમ કરવાની જરૂર છે એમ સમજવું નહિ.

(૪) ઉભો પાક જમ કરવાનો હુકમ, તે પાક જે વખતે લણવામાં અથવા એકઠો કરવામાં આવવાનો સંભવ હોય તે વખત પહેલાં ધણી મુદત આગમ્ય કરવામાં આવ્યો હોય, ત્યારે કોર્ટ પોતાને યોગ્ય લાગે તે મુદત સુધી તે હુકમ ખજાતવાનું કામ તહકુમ રાખવાને મુખત્યાર છે, અને પોતાની નજરમાં આવે તો જમીના હુકમની ખજાતવણી થાય ત્યાં સુધી તે પાક ત્યાંથી લઇ જવાની મનાઇનો બીજો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૫) જે ઉભો પાક, તેની જાતને લીધે, બરવાળોગ ન હોય તે, જે વખતે તે લણવા અથવા એકઠો કરવા જોગ થવાનો સંભવ હોય તે વખત અગાઉ વીસ દીવસ કરતાં વધારે લાંબી કોઇ પણ મુદતે જમ કરવાની રહે જમ કરવો નહિ.

૪૬. (૧) હેઠળ લખેલી આપતોમાં, એટલે:—

(અ) જેમી શકાય એવા લેખ ઉપર ન હોય તેવું લહેજું હોય, (ખ) કોઈ કોરપોરેશનના બંડોળના શેર હોય, (ક) કોઈ કોર્ટમાં અથવા કોર્ટની સંભાળ તળે રાખેલી મિલકત શિવાયની, હુકમનામાંના દેણદારના કબજામાં ન હોય તેવી બીજી જગમ મિલકત હોય ત્યારે લખેલા હુકમથી મનાઈ કરીને જમી કરવી, અને તે મનાઈ હુકમમાં નીચે પ્રમાણે લખવું, એટલે

(૧) લેહેજું હોય ત્યારે, કોર્ટનો બીજો હુકમ થતાં સુધી દેણદારે આપવું નહીં તથા લેહેજુદારે તે લેવું નહિ; (૨) શેર હોય ત્યારે, જે શખસના નામ ઉપર તે શેર ચાલતો હોય તે શખસે શેર બીજાના નામ ઉપર ચલાવી આપવો નહીં, અથવા તે ઉપર નફાનો ફાળો (ડીવીડેન્ડ) લેવો નહિ.

(૩) સદરહુ બાનલ ક્યો શિવાયની બીજી જગમ મિલકત હોય ત્યારે, તે જેના કબજામાં હોય તે શખસે તે મિલકત હુકમનામાંના દેણદારને આપવી નહિ.

(૨) તે મનાઇના હુકમની એક નકલ કોર્ટના મકાનમાં કોઈ પ્રસિદ્ધ ટેકાણે ચેતવી, અને તેની એક બીજી નકલ લેહેજુની આપતમાં દેણદારને મોકલવી; શેરની આપતમાં કંપની અથવા કોરપોરેશનના ચોખ્ખા અમલદારને મોકલવી; અને (સદરહુ પ્રમાણે બાનલ કરી છે તે શિવાયની) બીજી જગમ મિલકતની આપતમાં, જે શખસના કબજામાં તે હોય તે શખસને મોકલવી.

(૩) પેટા કાનુન (૧) ની રકમ (૧) પ્રમાણે જેને મનાઈ યદ હોય તે દેણદાર પોતાનું દેવું કોર્ટમાં ભરી શકે; અને તે પ્રમાણે બધું એટલે તે લેવાને હકદાર શખસને આપવાથી તેનો જેવી રીતે છુટકા થાત, તેવો છુટકો થશે.

૪૭. જ્યારે જમ કરવાની મિલકત, હુકમનામાંના દેણદારની તથા બીજીની સહમાલકીની જગમ મિલકતમાં તે હુકમનામાંના દેણદારનો હિસ્સો અથવા હિસ્સાસંબંધ હોય, ત્યારે તેની જમી હુકમનામાંના દેણદારને નોટીસ આપીને કરવી, અને તે નોટીસમાં તેને ફરમાવું કે તમારે તે હિસ્સો અથવા હિસ્સાસંબંધ બીજાને નામે કરી આપવો નહિ અથવા તેના ઉપર કોઈ પણ રીતે બોળે ગાંખો નહિ.

૪૮. (૧) જ્યારે જમ કરવાની મિલકત સરકારી અમલદારનો અથવા રેલ્વે કે સ્થાનિક અધિકારીના નોકરોના પગાર અથવા નિમણૂક હોય ત્યારે, હુકમનામાંના દેણદાર અથવા પગાર આપનાર અમલદાર કોર્ટની સ્થાનિક હકુમતમાં હોય અથવા ન હોય તોપણ, કોર્ટ એવો હુકમ કરવાને સુખત્યાર છે કે કલમ ૬૦ ના ઠરાવોને પાત્ર, એવા પગારમાંથી અથવા નિમણૂકમાંથી કોર્ટ હુકમ કરે તે પ્રમાણે એકી વખતે અથવા માસિક હપ્તે તે રકમ કાપી લેવી; અને એવા હુકમની નોટીસ સરકાર આ સંબંધમાં, પ્રસંગ પ્રમાણે, ઇડિયા ગેઝેટમાં અથવા સ્થાનિક સરકારી ગેઝેટમાં જાહેરનામાદારા જે અમલદારને તીમે તેને મળ્યા પછી, સદરહુ પ્રકારના પગાર અથવા નિમણૂક આપવાનું જે અમલદારનું અથવા બીજા શખસનું કામ હોય, તેણે પ્રસંગ પ્રમાણે તે હુકમ પ્રમાણે તીકગતી રકમ અથવા માસિક હપ્તો કાપી લઇને કોર્ટને મોકલવા જોઇએ.

(૨) જ્યારે એવા પગારનો અથવા એવી નિમણૂકનો જમ કરવા જોગ ભાગ એકાદ અગાડીના તથા બરપાઇ ન થયેલા જમીના હુકમની રૂપે અગાડીથીજ કાપી લઇને કોઈ કોર્ટને મોકલવામાં આવતો હોય ત્યારે આ અર્થે સરકારે નિમેશ અમલદારે તે પછીનો હુકમ તે કરનારી કોર્ટને તાબડોતોબ મોકલવો તથા તેની સાથે અમલમાં હોય એવી જમીની સહળી તપસીલ મોકલવી જોઇએ.

(૩) આ કાનુનની રૂપે કરેલા દરેક હુકમ, પેટા કાનુન (૨) ના ઠરાવોની રૂપે પાછો મોકલવામાં ન આવેલો હોય તો તે બીજી નોટીસ અથવા પ્રોસેસ શિવાય, પ્રસંગ પ્રમાણે સરકાર અથવા રેલ્વે કંપની અથવા સ્થાનિક અધિકારી ઉપર, તે હુકમનામાંના દેણદાર આ કાયદો જે સ્થાનિક હકમાં તે તે વખતે લાજુ હોય તે હકની અંદર હોય ત્યાં સુધી, અને તે એવી હકની બહાર હોય પણ જો તેને મલિક મુબ્તલા-અમના હિંદુસ્તાનના મહેસુલમાંથી અથવા બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનના કોઈ પણ ભાગમાં કામ કરતી રેલ્વે કંપનીના કંડમાંથી અથવા બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનના સ્થાનિક અધિકારીના કંડમાં અપાતો પગાર અથવા નિમણૂક મળતી હોય તો બંધન કર્તા થશે; અને આ કાનુનનું ઉલ્લંઘન કરીને જે કોઈ પણ રકમ આપવામાં

આવશે તે બાબત પ્રસંગ પ્રમાણે સરકાર અથવા રેલવે કંપની અથવા ગ્રામીણ અધિકારી જવાબદાર ગણાશે.
૪૬. (૧) આ કાનુનમાં બીજી રીતે દર્શાવ્યું છે તે શિયામને પ્રમગે પંત્યાળાની માલકીની મિલકત તે પંત્યાળાની પેઠી ઉપર અથવા તે પેઠીના ભાગીદારો ઉપર એવા ભાગીદારો તરીકે કરેલા હુકમનામાં સિવાય બીજા હુકમનામાંની બળવણીમાં જન્મ કરતી અથવા વેચતી નહિ.

(૨) એકાદ ભાગીદાર વિરૂદ્ધના હુકમનામાવાળાની દરખાસ્ત ઉપરથી તે ભાગીદારના તે પંત્યાળાની મિલકતમાંના તથા નફામાંના હિતસંબંધપર તે હુકમનામાંની રકમ આપવાનો બોજો રાખવાનો હુકમ કરવાને, અને તેજ અથવા તે પછીના હુકમમાં, (આગાધીથીજ ગઢેર કરેલા અથવા નિકળતા) નફાના તે ભાગીદારના હિસ્સાના સંબંધમાં તથા તે પંત્યાળાના સંબંધમાં તેને જે કાંઈ પણ બીજા પૈસા મળતા હોય તેના સંબંધમાં વસુલદાર નિમવાને અને એવા ભાગીદારે તે હુકમનામાવાળાના કાબજમાં બોજો રાખ્યો હોય તો જેવા હિસાબ નાખવાનું તથા જેવી ચોકશી કરવાનું ફરમાનવામાં આવત તથા સદરહુ હકક સંબંધ વેચવાનો હુકમ અથવા બીજા હુકમો કરવામાં આવત તેવા હિમામ આપવા બાબત તથા તેવી ચોકશી કરવા બાબત ફરમાનવાને તથા તેના બીજા હુકમ કરવાને અથવા તે પ્રકરણની દરકાર જોતાં જરૂર હોય તેવા હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૩) બીજા ભાગીદાર અથવા ભાગીદારો કાંઈ પણ વખતે, સદરહુ પ્રમાણે બોજાવાળો હિતસંબંધ છોડવાને, અથવા તે હિતસંબંધ વેચવાનો હુકમ કરવામાં આવ્યો હોય તે પ્રમગે તે વેચાતો લેવાને મુખત્યાર છે.

(૪) પેટા કાનુન (૨) ની રૂએ હુકમ થતા સાર કરેલી દરેક અરજી હુકમનામાના દેણુદાર ઉપર તથા તેના ભાગીદારો ઉપર અથવા તેઓ પૈકી જે ભાગીદાર બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનમાં હોય તે ભાગીદાર ઉપર પહોંચાડવા જોઈએ.

(૫) હુકમનામાના દેણુદારના કાંઈ પણ ભાગીદારે પેટા કાનુન (૩) ની રૂએ કરેલી દરેક અરજી હુકમનામુ ધારણ કરનાર ઉપર અને હુકમનામાના દેણુદાર ઉપર અને જે બીજા ભાગીદારો તે અરજીમાં સામીલ થયા ન હોય અને બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનમાં હોય તે ભાગીદારો ઉપર પહોંચાડવી જોઈએ.

(૬) પેટા કાનુન (૪) અથવા (૫) ની રૂએ અરજી પહોંચાડ્યાથી તે સમગ્ર ભાગીદારોને પહોંચાડી એમ સમજવું જોઈએ, અને એવી અરજી ઉપર કરેલા સમગ્ર હુકમો એજ પ્રમાણે પહોંચાડવા જોઈએ.

૫૦ (૧) જ્યારે હુકમનામુ એકાદી પેઠી વિરૂદ્ધ થયું હોય ત્યારે બળવણીના હુકમ:—

(અ) પંત્યાળાની કાંઈ પણ મિલકત ઉપર; (બ) જે કાંઈ પણ સ્થપત ૩૦ માં ઓડરની ૬ ઠી અથવા ૭ મી કાનુન મુજબ પોતાને નામે હાજર થયો હોય અથવા જેણે પોતે ભાગીદાર હોવા બાબત પ્લીડીંગ ઉપરથી કમુલ કર્યું હશે અથવા જેને ભાગીદાર ઠરાવ્યો હશે તે સ્થપત ઉપર; (ક) જે કાંઈ પણ સ્થપત ઉપર ભાગીદાર તરીકે જુદા સમન બળવ્યો હોય અને જે હાજર થયો હોય તે સ્થપત ઉપર આપવાનો અધિકાર છે.

પણ એવું દર્શાવ્યું છે કે આ પેટા કલમ મહિના કાંઈ પણ મજૂર ઉપરથી, સને ૧૮૭૨ ના હિંદુસ્તાનના કરાર બાબતના આક્ટની ૨૪૭ મી કલમના ઠરાવ મર્યાદિત થાય છે અથવા તેને બાજ આપે છે એમ સમજવું નહિ.

(૨) જ્યારે હુકમનામાવાળો, પેટા કાનુન (૧), રકમો (બ) તથા (ક) માં કહેલા પ્રકારના સ્થપત સિવાયનો બીજો કાંઈ પણ સ્થપત સદરહુ પેઠીમાં ભાગીદાર હોવાને લીધે તેના ઉપર હુકમનામુ બળવવાનો અને હક છે એમ કહે ત્યારે તેને હુકમનામુ કરનારી કોર્ટને, પરવાનગી મળવા માટે અરજી કરવાનો અધિકાર છે, અને તે કોર્ટ જવાબદારી બાબત તકરાર કરી ન હોય ત્યારે ઘવાના કાંઈ પણ મુદ્દાનો જે રીતે ઇનસાફ કરીને નીકાલ કરી સ્થપત તેવી રીતે એવા સ્થપતની જવાબદારી બાબત ઇનસાફ કરીને નીકાલ કરવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૩) જ્યારે કાંઈ પણ સ્થપતની જવાબદારીનો પેટા કાનુન (૨) મુજબ ઇનસાફ કરીને નીકાલ કર્યો હોય ત્યારે તેના ઉપર કરેલો હુકમનો હુકમનામા પ્રમાણે અમલ થશે. અને તે હુકમ હુકમનામાં પ્રમાણે અપીલ સંબંધી અથવા બીજી બાબતો સંબંધી કરતોને પાત્ર થશે.

(૪) પંત્યાગાની કોષ પથ મિલકત વિરૂદ્ધ થએલું હુકમનામું બાદ કરતાં એકાદી પેટી વિરૂદ્ધ થયેલા હુકમનામા ઉપરથી તેમાંના કોષ પથ બાગીદાર ઉપર હાજર થઇને જવાબ દેવાનો સમન બળબો ન હોય તો, તે બાગીદાર રૂબરૂક થાય છે કે જવાબદાર થાય છે એમ અથવા તે હુકમનામું તેને બીજી કોષ રીતે લાગુ પડે છે એમ સમજવું નહિ.

૫૧. જ્યારે મિલકતમાં, કોર્ટમાં અનામત સુક્રેશો ન હોય અથવા સરકારી અમલદારના કબજામાં ન હોય, એવો વેચાય એવો લેખ હોય ત્યારે ખરેખર કબજે લેખને તે જમ કરવો, અને તે લેખ કોર્ટમાં આણવો તથા કોર્ટનો બીજો હુકમ થાય તે પ્રમાણે તજવીજ કરવા સાર તે રાખવો.

૫૨. જ્યારે જમ કરવાની મિલકત કોષ કોર્ટના અથવા સરકારી અમલદારના કબજામાં હોય, ત્યારે તે કોર્ટ અથવા અમલદારને નોટીસ આપીને જમી કરવી; તે નોટીસમાં નોટીસ કરનાર કોર્ટ એમ લખવું, કે અમારો બીજો હુકમ થાય તે પ્રમાણે તે મિલકતની અથવા તે ઉપર કંઈ બ્યાજ કે ડીરીડેન્ડ આપવાનું થાય તેની તજવીજ કરવાને તે આપની પાસે રાખવો:—

પરંતુ જ્યારે એવી મિલકત કોષ કોર્ટના કબજામાં હોય ત્યારે, અસાધન કર્યાના સમયથી જમ કર્યાના સમયથી, અથવા બીજા કોષ સમયથી હુકમનામાના દેણદાર શિવાય બીજો કોષ લખસ તે મિલકતમાં પોતાનો હક સંબંધ છે એમ કહે, અને તે લખસ તથા હુકમનામાવાળો એ એની વચ્ચે તે મિલકતની માલકીના હક વિશે, અથવા પહેલો હક કોનો છે એ વિશે તકરાર કે ત્યારે તેના નિવેડો કોર્ટ કરવો.

૫૩. (૧) જમ કરવાની મિલકત પૈસા આપવાનું અથવા ગીરો અથવા બોજો અમલમાં આણવા સાર વેચાણ કરવા બાબતનું હુકમનામું હોય, ત્યારે જમી કરવી તે હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે કરવી, એટલે:—

(અ) તે હુકમનામામાં એકજ કોર્ટ કર્યા હોય તો, તે કોર્ટના હુકમ ઉપરથી કરવી, અને (બ) જે હુકમનામું જમ કરવાનો પ્રયત્ન હશે તે હુકમનામું બીજી કોર્ટ કર્યું હોય તો, જે હુકમનામું બળવવાનો પ્રયત્ન હોય તે હુકમનામું કરનારી કોર્ટ, તે બીજી કોર્ટને લેખી નોટીસ આપીને તે નોટીસમાં—

(૧) જે હુકમનામું બળવવાનો યત્ન હોય તે હુકમનામું કરનારી કોર્ટ નોટીસ રદ કરે અને તે રદ કરે ત્યાં સુધી, અથવા

(૨) જે હુકમનામું બળવવાનો યત્ન હોય તે હુકમનામાવાળો અથવા તેના હુકમનામાનો દેણદાર, નોટીસ મળે તે કોર્ટ કરેલું હુકમનામું બળવવાની દરખાસ્ત નોટીસ મળે તે કોર્ટને ન કરે તો અને તે કરે ત્યાં સુધી, તે બીજી કોર્ટ પોતાનું હુકમનામું તદ્દકબ કરવું એવી-વિનંતી કરવી એટલે.

(૨) જ્યારે એકાદી કોર્ટ પેટા કાનુન (૧) ની રકમ (અ) ની રકમ હુકમ કરે અથવા તેને તે પેટા કાનુનની રકમ (બ) ની પેટા રકમ (૨) મુજબની દરખાસ્ત મળે, ત્યારે તેણે હુકમનામું જપ્ત કરનાર દેણદારની અથવા તેના હુકમનામાના દેણદારની દરખાસ્ત મળે ત્યારે જપ્ત કરેલું હુકમનામું બળવવાનું કામ ચલાવવું, અને તેથી જે ઉપર તે, જે હુકમનામું બળવવાને યત્ન હોય તે હુકમનામું પૂર્વ કરવામાં કામે લગાડવું.

(૩) પેટા કાનુન (૧) માં જણાવેલા પ્રકારનું બીજું કોષપથ હુકમનામું જપ્ત કરીને જે હુકમનામું બળવવાનો યત્ન હોય તે હુકમનામાવાળો જપ્ત કરેલા હુકમનામાવાળોના વારસ વધીય છે અને એવું જપ્ત કરેલું હુકમનામું તેના ધારણ કરનાર જે કોષ પથ કાયદેસર રીતે બજાવી શકે તે રીતે તે બળવવાનો તેને હક છે એમ સમજવું.

(૪) હુકમનામાની બળવણીમાં જપ્ત કરવાની મિલકત, પેટા કાનુન (૧) થી કહેલા પ્રકારના હુકમનામા શિવાય બીજું કંઈ હુકમનામું હોય ત્યારે, જે હુકમનામું બળવવાનો યત્ન હોય તે હુકમનામું કરનારી કોર્ટ જે હુકમનામું જપ્ત કરવાનો યત્ન હોય તે હુકમનામાવાળોને લેખી નોટીસ આપીને જપ્ત કરવી તે નોટીસમાં તેને એવી મનાઇ કરવી કે સદર હુકમનામું તમારે બીજાને નામે હક આપવું નહીં, અથવા તેના ઉપર કંઈ, પ્રકારનો બોજો નાંખવો નહીં; અને તે હુકમનામું કોષ બીજી કોર્ટ કર્યું હોય ત્યારે, જે હુકમનામું જપ્ત કરવાનો યત્ન હોય તે હુકમનામું, તે નોટીસ મોકલનારી કોર્ટ તે રદ કરે ત્યાં સુધી તમારે બળવવું નહીં એવી નોટીસ જે બીજી કોર્ટને પણ મોકલવી.

(૫) આ કાનુન પ્રમાણે જપ્ત થએલાં હુકમનામાનાં ધારણ કરનારાઓ, એવું હુકમનામું બળવનારી કોર્ટને વાજબી રીતે જોઇએ તે માહિતી અને મદદ આપવી.

(૬) બીજું હુકમનામું જપ્ત કરીને જે હુકમનામું અજલવાનો યત્ન હોય તે હુકમનામાવાળાની દરખાસ્ત ઉપરથી, આ કલમની રૂએ જપ્તીનો હુકમ કરનારી કોર્ટ એવા હુકમની નોટીસ જપ્ત થએલા હુકમનામાથી બંધાયેલા હુકમનામાના દેણદારને આપવી; અને તે હુકમનામાનો દેણદાર સદરહુ હુકમની નોટીસ મળ્યા પછી તે હુકમની વિરુદ્ધ કોર્ટ મારફત અથવા બીજી રીતે જપ્ત થએલા હુકમનામાના પૈસા બંદે અથવા તોડ કરે, તો જપ્તી અમલમાં હોય ત્યાં સુધી, કોઇ પણ કોર્ટ તે કચુલ કરવું નહીં.

૫૪. (૧) મિલકત સ્થાવર હોય ત્યારે મનાઇ હુકમ કરીને તે જપ્ત કરવી. તે મનાઇ હુકમમાં એવી મનાઇ કરવા કે હુકમનામાના દેણદારે તે મિલકત બીજાને તમદીલ કરવી નહીં અથવા તેના ઉપર કંઈ પ્રકારનો બોલો નાંખવો નહીં, અને કોઇ પણ કચપસે એવી રીતે બીજાને તમદીલ કરવાથી અથવા તેના ઉપર કંઈ પ્રકારનો બોલો નાંખવાથી કાંઈપણ લાભ લેવો નહીં.

(૨) તે મિલકત ઉપર અથવા તેની પાસે કોઇ ડેકાણે, તે હુકમ ઢાંડી પોટીને અથવા દસ્તુર પ્રમાણે બીજી રીતે પ્રસિદ્ધ કરવો, અને તે હુકમની એક નકલ તે મિલકતના કોઇ પ્રસિદ્ધ ભાગ ઉપર ચોટવી અને ત્યાર પછી કોર્ટના મકાનના કોઇ પ્રસિદ્ધ ભાગ ઉપર ચોટવી અને મિલકત સરકારને મેલેજીલ ભરવું પડે એવી જમીન હોય ત્યારે, જે ડિસ્ટ્રિક્ટમાં તે જમીન હોય તે તે ડિસ્ટ્રિક્ટના કલેક્ટરની કચેરીમાં પણ તે હુકમની એક નકલ ચોટવી.

૫૫. બ્યારે:—

(અ) ખરચ સુદ્ધાંત હુકમનામામાં અપાવેલી રકમ તથા કંઈ મિલકત જપ્ત કરવાને લીધે થયેલું ખરચ ખરા જત કોર્ટમાં ભરવામાં આવે, અથવા (બ) હુકમનામાની ભરપાઇ કોર્ટની મારફતે બીજી રીતે થાય, અથવા તે ચયાનો કોર્ટને હાથમેલો આપવામાં આવે, અથવા (ક) હુકમનામું કાઢી નાંખવામાં કે રદ કરવામાં આવે,

ત્યારે જપ્તી ઉઠાડવામાં આવી છે એમ સમજવું, અને સ્થાવર મિલકતનો ખાતમમાં, જે હુકમનામાના દેણદારની તેવી ઇચ્છા હોય તો જપ્તી ઉઠાડવાની વાત તેને ખરચે જાહેર કરવી અને એવા જાહેરનામાની એક નકલ ઉપરની કાનુનમાં દરાવેલી રીતે ચોટવી.

૫૬. જપ્ત કરેલી મિલકત નાણું અથવા ચલણી નોટા હોય ત્યારે, જપ્તી ચાલુ હોય તે દરમ્યાન કોઈ પણ વખતે, તે નાણું અથવા નોટા, અથવા હુકમનામાની ભરપાઇ થવાને બસ હોય તેટલો તેના ભાગ, હુકમનામા પ્રમાણે તે લેવાને જે હકદાર હોય તે પક્ષકારને આપવો એમ દરમાવવાને કોર્ટ સુખત્યાર છે.

૫૭. બ્યારે કોઈ પણ મિલકત એકાદા હુકમનામાની અજલણીમાં જપ્ત કરવામાં આવા હોય, પણ તે હુકમનામું ધારણ કરનારની કસુરથી કોર્ટ અજલણીની દરખાસ્તનું કામ અગાડી ચલાવવાને અક્ષત હોય ત્યારે, તેણે કાંતો તે દરખાસ્ત કાઢી નાંખવી અથવા કોઈ પણ પુરતાં કારણસર તે કામ આગલી તારીખ ઉપર મુલતવી રાખવું. એવી દરખાસ્ત કાઢી નાંખવામાં આવે ત્યારે તે જપ્તી બંધ પડશે.

દાવા તથા હરકતની તબવીબ.

૫૮. (૧) હુકમનામું અજલવામાં જપ્ત કરેલી કોઈ મિલકત એ જપ્તીને પાત્ર નથી એમ કહીને તે મિલકત ઉપર કોઈ દાવો કરે અથવા તેની જપ્તીમાં કંઈ હરકત લે, તો દાવેદાર અથવા હરકત કરનારની જુગાની લેવાની ખાતમમાં તથા બીજી બધી ખાતમમાં જણે તે દાવેદાર અથવા હરકત કરનાર દરખાસ્તના પક્ષકાર હોય એવા અખત્યારથી, તે દાવાની અથવા હરકતની કોર્ટ તબવીબ કરવી; પરંતુ કોર્ટના તિયારમાં એમ આવે કે તે દાવો અથવા હરકત કરવામાં ધરાદાપૂર્વક વિનાકારણ દીલ કરવામાં આવો છે તો પછી તેવી તબવીબ કરવી નહીં.

(૨) જે મિલકતને વાસ્તે દાવો અથવા હરકત કરો હોય તે વેચવાને જાહેરનામું પ્રગટ થયું હોય ત્યારે, વેચાણનો હુકમ કરનાર કોર્ટ, તે દાવાની અથવા હરકતની તબવીબ થઈ રહે ત્યાંસુધી તે વેચાણ મુલતવી રાખવાને સુખત્યાર છે.

૫૯. જમીને દિવસે જમ કરેલી મિલકતમાં પોતાનો કંઈ સંબંધ હતો, અથવા તે પોતાના કબજામાં હતી, એવું ખતાવવાને દાવેદારે કે હરકતદારે પુરાવો આપવો જોઈએ.

૬૦. સદરહુ તબવીજ કરવાથી કોર્ટની ખાત્રી થાય કે દાવામાં અથવા હરકતમાં જણાવેલા કારણોને લીધે, જમી કરી તે વખતે તે મિલકત હુકમનામાના દેણદારના કબજામાં, અથવા તેની વતી દૂરદી દાખલ કોષ્ટ જાપસના કબજામાં, અથવા તેને બાહુ આપનાર કુળ કે બીજા જાપસના કબજામાં નહોતી, અથવા જમી કરી તે વખતે હુકમનામાના દેણદારના કબજામાં હતી ખરી, પરંતુ તે કબજે તેને પોતાને સાર અથવા પોતાની મિલકત તરીકે નહોતો પણ કોષ્ટ બીજા જાપસને વારસે અથવા તેના દૂરદી દાખલ હતો, અથવા થોડાક પોતાને વારસે અને થોડાક કોષ્ટ બીજા જાપસને વારસે હતો, ત્યારે કોર્ટે બધી અથવા પોતાને યોગ્ય લાગે તેટલી મિલકત ઉપરથી જમી દુર કરવાનો હુકમ કરવો.

૬૧. જમી કરતી વખતે તે મિલકત હુકમનામાના દેણદારના કબજામાં બીજા કોષ્ટ જાપસની વતી નહોતી પણ તેની પોતાની મિલકત તરીકે હતી, અથવા તેની વતી દૂરદી દાખલ કોષ્ટ બીજા જાપસના કબજામાં હતી, અથવા તેને બાહુ આપનારા કોષ્ટ કુળ કે બીજા જાપસના તાબામાં હતી એવી કોર્ટની ખાત્રી થાય ત્યારે, કોર્ટે દાવો નામંજુર કરવો.

૬૨. જેનો કબજો ન હોય એવા કોષ્ટ જાપસનો ધરાણીઆ હક અથવા બીજું લીયન તે મિલકત ઉપર છે એવી કોર્ટની ખાત્રી થાય, અને જમી ચાલુ રાખવી યોગ્ય લાગે ત્યારે, તે ધરાણીઆ હક અથવા બીજું લીયન કાયમ રાખીને જમી ચાલુ રાખવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૬૩. જ્યારે કોષ્ટ દાવો અથવા હરકત કરવામાં આવે ત્યારે, જે પક્ષકાર વિરુદ્ધ હુકમ કર્યો હોય તે પક્ષકાર, ટંટાની મિલકતમાં પોતે દાવો રાખતો હોય તે હક ઠરાવવાની ફરિયાદ કરવાને મુખત્યાર છે; પરંતુ આવી ફરિયાદ જો થાય તો તેના નિકાલ થાય તેને પાત્ર, સદરહુ હુકમ નીચર ગણાશે.

સામાન્યતઃ વેચાણ વિશે.

૬૪. પોતે જમી કરેલી અને વેચાવાને પાત્ર હોય એવી કોષ્ટ મિલકત, અથવા હુકમનામાની અરપાઇ સાર જરૂર જણાય તેટલો તે મિલકતનો ભાગ વેચવાનો અને વેચાણથી જે ઉપજે તે અથવા તેનો પુરતો ભાગ, હુકમનામા પ્રમાણે લેવાને જે પક્ષકાર હકદાર હોય તે પક્ષકારને આપવાનો, હુકમ કરવાને હુકમનામું બજવનારી કોષ્ટ પણ કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૬૫. બીજી રીતે ઠરાવ્યું હોય તે શિવાયને પ્રસંગે, હુકમનામાં બજવવામાં વેચાણ કરવું પડે તે દરેક વેચાણ કોર્ટના કોષ્ટ અમલદારે અથવા કોર્ટ આ અર્થે નીચે તેવા બીજા કોષ્ટ સમસે કરવું અને તે વેચાણ ઠરાવેલી રીતે જાહેર લીલામથકી કરવું.

૬૬. (૧) હુકમનામાંની બજવણીમાં કોષ્ટ મિલકત જાહેર લીલામથકી વેચવાનો હુકમ કર્યો હોય ત્યારે, કોર્ટે કરવા ધારેલા વેચાણનું જાહેરનામું તે કોર્ટની ભાષામાં કઢાવવું.

(૨) એવું જાહેરનામું હુકમનામાવાળાને તથા હુકમનામાના દેણદારને નોટીસ આપ્યા પછી તૈયાર કરવું અને તેમાં વેચવાનો વખત તથા ઠેકાણું જણાવવું, તથા નીચેના મજકુર બીજા કોષ્ટ તેટલી રપણ રીતે અને ચોક્કસામથકી તેમાં જણાવવો.

(અ) વેચવાની મિલકત; (બ) વેચવાનો મિલકત, સરકારને મહેસુલ ભરનારી ઇસ્ટેટમાંનો અથવા તેના કંઈ ભાગમાંનો હક સંબંધ હોય તો, તે ઇસ્ટેટ અથવા તેના ભાગ ઉપર ઠરાવેલો જમાખંડી આકાર;

(ક) મિલકત ઉપર કંઈ બોજો હોય તો તે;

(ડ) જે રકમ લેવાને વારસે વેચવાનો હુકમ કર્યો હોય તે; અને (ઇ) મિલકતની કિંમત તેથી સ્વચ્છેના વિચાર આવવાને ખરીદનારને જે બીજા બાખતો જણવાની જરૂર છે એમ કોર્ટને જણાય તેવી દરેક બાખત.

(૩) આ કાનુન મુજબ વેચાણ કરવાના હુકમ માટેની દરેક અરજીની સાથે એક પત્રક એકત્રિત જોઈએ અને ખીડીંગ ઉપર સહી કરવાની તથા તે ખડે હોવાનો એકસાર કરવાની આખા આગળની રીત ઠરાવી છે તે રીતે એવા પત્રક ઉપર સહી કરવી તથા તે ખડે હોવાનો એકસાર કરવો, અને જાહેર

નાશમાં પેટા કાનુન (૨) મુજબ જે જે બાબતો લખવાની છે તે તે બાબતો એવો એકરાર કરનાર જાખમને માલમ હોય અથવા તે નક્કી કરી શકે એમ હોય તેટલે સુધી એવા પત્રમાં લખવી જોઈએ.

(૪) સદરહુ જાહેરનામાં જણાવવાની બાબતો નક્કી કરવા સાડ જરૂર લાગે તેવા કોઈ જાખમને સમન કાઢવાને તથા તેવી કોઈ બાબતો વિશે તેની જુબાની લેવાને તથા તે બાબતો વિશે તેના કબજામાં કે અખત્યારમાં હોય તેવા ફરતાવેળે હાજર કરવાનો તેને હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૬૭. (૧) દરેક જાહેરનામું બનતાં સુધી ૫૪ મી કાનુનની પેટા કાનુન (૨) માં ઠરાવેલી રીતે કરવું તથા પ્રસિદ્ધ કરવું.

(૨) સ્થાનિક સરકારી ઝેઝીટમાં અથવા કોઈ સ્થાનિક વર્તમાનપત્રમાં અથવા તો બન્નેમાં તે જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરવાને કોર્ટ શરમાવે ત્યારે તેમ કરવું, અને તે રીતે પ્રસિદ્ધ કરવાનો ખર્ચ તે વેચાણનો ખર્ચ ગણવો.

(૩) જ્યારે મિલકત જુદી જુદી વેચવા સાડ તેના લોટ કર્યા હોય ત્યારે, એક દરેક લોટ સાડ જુદા જુદા જાહેરનામું કાઢવાની જરૂર નથી, પણ જો કોર્ટના મત પ્રમાણે તે વેચાણની યોગ્ય નોટીસ બીજી રીતે આપી શકાય તેમ ન હોય તો તેમ કરવું.

૬૮. કાનુન ૪૩ ના વિશેષ ઠરાવમાં કહેલી બતતી મિલકત શિવાયની બીજી મિલકતની બાબતમાં આ કાયદા પ્રમાણેનું કોઈ પણ વેચાણ, હુકમનામાનો હેતુદાર લેખી સંમતી ન આપે તો, સ્થાવર મિલકત હોય ત્યારે ઓછામાં ઓછા ત્રીસ દિવસ વિત્યા વગર ન કરવું, અને જંગમ મિલકત હોય ત્યારે ઓછામાં ઓછા પંદર દિવસ વિત્યા વગર ન કરવું; અને એ મુદત વેચાણનો હુકમ કરનાર જાહેરનામું કોર્ટના મકાનમાં જાહેરનામું ચોઢવાની તારીખથી ગણવી.

૬૯. (૧) કોર્ટની નજરમાં આવે તો તે આ કાયદા પ્રમાણે કોઈ વેચાણ કોઈ નિર્દિષ્ટ કરેલા દિવસ તથા કલાક સુધી મુક્તતરી રાખે; અને સદરહુ પ્રકારના વેચાણનું કામ ચલાવનાર અમલદારની નજરમાં આવે તો, વેચાણ મુક્તતરી રાખવાનાં પોતાનાં કારણ લખીને તે વેચાણ મુક્તતરી રાખે; પરંતુ કોર્ટના મકાનમાં અથવા મકાનની હદમાં વેચાણ કરવામાં આવે તો, કોર્ટની રજા વગર સદરહુ પ્રમાણે મુક્તતરી રાખવું નહિ.

(૨) પેટા કાનુન (૧) પ્રમાણે જ્યારે સાત દિવસ કરતાં વધારે મુદત સુધી વેચાણ મુક્તતરી રાખ્યું હોય ત્યારે, ૬૭ મી. કાનુન પ્રમાણે નવું જાહેરનામું કાઢવું જોઈએ, પણ હુકમનામાનો હેતુદાર તે પ્રમાણે ન કરવાને કબુલ હોય તો તેમ કરવું નહીં.

(૩) લીલામમાં ભાગ (લોટ) ત્રણ વાર થયા પહેલાં લહેણું તથા ખર્ચ (વેચાણના ખર્ચ સુધાં) વેચાણ કરનાર અમલદારને આપવા માટે અથવા જે કોર્ટ વેચાણનો હુકમ કર્યો હોય તે કોર્ટમાં તે લેહેણાની અને ખર્ચની રકમ ભરી છે એમ તે અમલદારની ખાત્રી થાય એવી સાબિતી આપવામાં આવે, તો સદરહુ પ્રમાણેનું પ્રત્યેક વેચાણ બંધ રાખવું.

૭૦. જે મુકદમામાં હુકમનામું બજાવવાનું કામ કલેક્ટરને ત્યાં મોકલ્યું હોય તે મુકદમાને કાનુનો ૬૧ થી ૬૯ સુધીના ઠરાવ લાગુ પડે છે એમ સમજવું નહીં.

૭૧. ખરીદદાર કસુર કરે તે કારણને લીધે ફરી વેચાણ કરવું પડે તેથી જે કંઈ ઓછી કિંમત હવેળે તે, તથા તે ફરી વેચાણને લીધે થએલા સ્વલો ખર્ચ વેચાણનું કામ ચલાવનાર અમલદારે અથવા બીજા જાખમે, પ્રસંગ પ્રમાણે, કોર્ટને અથવા કલેક્ટરને અથવા કલેક્ટરના તાબાના અમલદારને લખી જાણવો. અને હુકમનામાવાળાની અથવા હુકમનામાનો હેતુદારની અરજ ઉપરથી, પૈસા બાબતનું હુકમનામું બજાવવાને જે ઠરાવ છે તે પ્રમાણે, કસુર કરનાર ખરીદદાર પાસેથી તે વસુલ કરી શકશે.

૭૨. (૧) જે હુકમનામાની બજાવણીમાં મિલકત વેચાતી હોય તે હુકમનામાવાળાએ, કોર્ટની સ્પષ્ટ પરવાનગી લીધા વગર, તે મિલકતની ખામણી કરવી નહીં, કે તે ખરીદવી નહીં.

(૨) સદરહુ પરવાનગીથી હુકમનામાવાળો ખરીદ કરે ત્યારે, હુકમનામા ઉપરનું લેહેણું અને ખરી-

દીની રકમ ૭૩ થી કલમના ફરાવોને પાત્ર, એક બીજામાં મળેરે લેવાનો અધિકાર છે, અને હુકમનામું બળવનારી કોર્ટ આખા હુકમનામાની અથવા તેના ભાગની તે પ્રમાણે ભરપાઈ લખવી.

(૩) હુકમનામાવાળો, સદરહુ પ્રકારની પરવાનગી વગર પોતે અથવા બીજા સખસની મારફત ખરીદ કરે ત્યારે, કોર્ટ હુકમનામાના દેણદારની અથવા વેચાણથી જેના હિતસંબંધને બાદ આવતો હોય તેવા કોઈ બીજા સખસની અરજી ઉપરથી, પોતાને થોડા લાગે તો હુકમ કરીને સદરહુ વેચાણ રદ કરવાને મુખત્યાર છે; અને એવી અરજી અને હુકમનો ખરચ તથા ફરીથી વેચાણ કરવાથી કિંમતમાં જે કાંઈ ઓછું ઉપજે તે રકમ અને તે વેચાણ સંબંધી સહજો ખરચ હુકમનામાવાળાએ આપવો પડશે.

૭૩. કોઈ પણ વેચાણને લગતું કંઈ કામ જેણે કરવાનું હોય તે અમલદાર અથવા ત્રીજા સખસે વેચાણેલી મિલકતનો કંઈ પણ હક્ક સંબંધ; ઉદાહરણ રીતે અથવા પરબાર્યો ભાગવો નહીં, કે મેળવવો નહીં, કે મેળવાનો ચત્ન કરવો નહીં.

જગમ મિલકતના વેચાણ વિશે.

૭૪. (૧) જ્યારે વેચવાની મિલકત ખેતીચાડીનું ઉત્પન્ન હોય ત્યારે, વેચાણ નીચેની જગ્યાએ કરવું, એટલે:—

(અ) જે તે ઉત્પન્ન ઉગતું તુલ હોય તો, એવું તુલ જ્યાં ઉગતું હોય તે જમીન ઉપર અથવા તેની પડોસમાં, અથવા

(બ) જે એવું ઉત્પન્ન લણવામાં અથવા એકઠું કરવામાં આવ્યું હોય તો, ખજામાં અથવા તેની પાસે અથવા જે જગ્યાએ અનાજ મુકવામાં આવતું હોય તે જગ્યામાં અથવા તેની પાસે અથવા તેના જેવા બીજા ઠેકાણે અથવા જે મંજીમાં અથવા મંજી ઉપર તે મુક્યું હોય ત્યાં અથવા તેની પાસે:

પણ એવું ફરાવ્યું છે કે જે તે ઉત્પન્ન સૌથી નજીકની, ભોકાની આવજવાળી કોઈ જગ્યાએ વેચવાથી વધારે ઉપજશે એમ કોર્ટનો અભિપ્રાય થાય તો, તે જગ્યાએ વેચવાનો કોર્ટ હુકમ કરી શકે.

(૨) જ્યારે એવા ઉત્પન્ન લીલામ કરતી વખતે—

(અ) લીલામ કરનાર સખસના મત પ્રમાણે તેની વાજમાં કિંમત બોલવામાં આવી નથી, અને

(બ) તે ઉત્પન્નનો ધણી અથવા તેની વતી કામ કરવાનો જેને અધિકાર હોય તે સખસ બીજા દીવસ સુધી અથવા વેચાણની જગ્યાએ બજાર ભરાતો હોય તો તે બજારના દિવસ સુધી તે લીલામ મુલતવી રાખવાની અરજ કરે,

ત્યારે તે લીલામ તે પ્રમાણે મુજતવી રાખવું અને ત્યાર પછી તે ઉત્પન્ન બદલ જે કિંમત બોલવામાં આવે તે કિંમતે પુરું કરવું.

૭૫. (૧) જ્યારે વેચવાની મિલકત ઉગતું તુલ હોય અને તે તુલ તેનું સ્વરૂપ જોતાં બરી મુકવા જેવું હોય પણ હજી તે બરી મુક્યું ન હોય ત્યારે, વેચાણનો દિવસ એવી રીતે ફરાવવો કે તે દિવસ પૂરે હેલાં તે બરી મુકી રાખવા સાડ તૈયાર થઈ શકે, અને એવું તુલ કાપીને અથવા એકઠું કરીને બરી મુકવા સાડ તૈયાર થાય તે પહેલાં તેનું વેચાણ કરવું નહિ.

(૨) જ્યારે તે તુલ તેનું સ્વરૂપ જોતાં બરી મુકવા જેવું ન હોય ત્યારે, તે કાપીને એકઠું કરવામાં આવે તે પહેલાં તે વેચી શકાય, અને તેના ખરીદ કરનારને તે જમીન ઉપર જમીનો અને તેની સંબાળ રાખવાસાડ તથા કાપવા અથવા એકઠું કરવા સાડ તથા જરૂરનું હોય એવું સવળું કામ કરવાનો હક્ક પ્રાપ્ત થશે.

૭૬. વેચવાની મિલકતમાં વેચાય એવો દસ્તાવેજ અથવા કોઈ કોરપોરેશનનો શેર હોય ત્યારે, જાહેર લીલામથી વેચાણ કરવાનું શરમાવ્યાને બદલે; તેવો દસ્તાવેજ અથવા શેર દલાલની મારફતે વેચવાનો અખત્યાર આપવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૭૭. (૧) જગમ મિલકત જાહેર લીલામથી વેચી હોય ત્યારે, પ્રત્યેક ભાગ (લોટ) નો કિંમત વેચાણ વખતે અથવા ત્યાર પછી વેચાણ કરનાર અમલદાર અથવા બીજો સખસ ફરમાવે કે તરત આપવી, અને તે આપવામાં કસુર થાય તો તે મિલકત લાગલી જ રીતે લીલામમાં મુકીને વેચવી.

(૨) વેચાણની રકમ બંને એટલે, વેચાણ કરનાર અમલદારે અથવા બીજા કમ્પસે તેની પૈથિ આપવી, અને તે વેચાણ પાકું થશે.

(૩) વેચવાની જગમ મિલકત માલનો કાંઈ હિસ્સો હોય અને તે માલ હુકમનામાના દેણદારનો તથા તેના સહમાલિકનો હોય, અને જે અથવા વધારે કમ્પસો જોનાતો એક કમ્પસ એવો સહમાલિક હોય તેઓ એવી મિલકત માટે અથવા લાટ માટે એક સરખીજ રકમની માગણી કરે ત્યારે, સહમાલિકની માગણીનેજ માંગણી ગણવી.

૭૮. જગમ મિલકતનું વેચાણ પ્રસિદ્ધ કરવામાં અથવા તેના વેચાણનું કામ ચલાવવામાં કંઈ ગેરશિસ્તે કામ થયું હોય તેટલા ઉપરથી તે વેચાણ ખોટું થશે નહીં; પરંતુ તે ગેરશિસ્તપણાને લીધે કાંઈ કમ્પસનું કાંઈ બીજા કમ્પસને હાથે નુકસાન થાય તો તેના ઉપર નુકસાનીનો બદલો લેવાની શરિયાદ માંડવાને તે નુકસાન ખમનારો કમ્પસ સુખત્યાર છે; અથવા (તે બીજો કમ્પસ વેચાણ લેનારજ હોય તો) તે ખાસ મિલકત આપવી અને તે ન આપે તો નુકસાનીનો બદલો આપવો એવી શરિયાદ કરવાને, તે નુકસાન ખમનારો કમ્પસ સુખત્યાર છે.

૭૯. (૧) વેચેલી મિલકત જગમ મિલકત હોય, અને તે ખરેખર જમ કરવામાં આવી હોય, ત્યારે તે મિલકત ખરીદદારને સ્વાધીન કરવી.

(૨) વેચેલી મિલકત જગમ મિલકત હોય અને તે હુકમનામાના દેણદાર શિવાય બીજા કાંઈ કમ્પસના કમ્પાનમાં હોય, ત્યારે તે મિલકત ખરીદદારને સ્વાધીન કરવી. તે એવી રીતે કે કમ્પાનવાળા કમ્પસને નોટીસ આપવી, ને તેમાં એવો મનાઇ કરવી કે ખરીદદાર શિવાય બીજા કાંઈ કમ્પસને તમારે એવી મિલકતનો કમ્પાને આપવો નહીં.

(૩) વેચેલી મિલકતમાં, જેને માટે વેચાય એવો લેખ તારણ ન હોય એવું કરજ હોય, અથવા કાંઈ કારપોરેશનનો શેર હોય, ત્યારે તે મિલકત કોર્ટના લેખી હુકમથી કમ્પાનમાં આપવી અને તેમાં લેડેન્સદારને એવી મનાઇ કરવી કે તમારે તે કરજ અથવા તેનું વ્યાજ લેવું નહીં; તથા દેણદારને એવી મનાઇ કરવી કે ખરીદદાર શિવાય કાંઈપણ કમ્પસને તમારે તે કરજ અથવા વ્યાજ આપવું નહીં, અથવા જેના નામ ઉપર શેર હોય તે કમ્પસને એવી મનાઇ કરવી કે તમારે ખરીદદાર શિવાય કાંઈપણ કમ્પસને નામે કાંઈ રીતે તે શેર ચલાવી આપવો નહીં, અથવા તેના કંઈ ડિવિડન્ડ કે વ્યાજના રૂપિયા લેવા નહીં; અને એવી કારપોરેશનના મેનેજર, સેક્રેટરી અથવા બીજા ચોખ્ખા અમલદારને એવી મનાઇ કરવી કે, તમારે ખરીદદાર શિવાય કાંઈપણ કમ્પસને નામે તેવો શેર ચલાવેલો નહીં અથવા ખરીદદાર શિવાય કાંઈપણ કમ્પસને ઉપર કહેલા ડિવિડન્ડ કે વ્યાજના રૂપિયા આપવા નહીં.

૮૦. (૧) વેચાય એવો લેખ અથવા કાંઈ કારપોરેશનનો શેર બીજાને નામે ચલાવી આપવામાં, જે પ્રમાણરત્ના નામ ઉપર તે લેખ અથવા શેર ચાલતો હોય તેના દસ્તાવેજ અથવા શેરો જોખતા હોય ત્યારે, જરૂરનો દસ્તાવેજ અથવા શેરો કરવાને તે જરૂર અથવા તે આ અર્થે જે અમલદારને નીમે તે અમલદાર સુખત્યાર છે. અને એવી રીતે કરેલો દસ્તાવેજ અથવા શેરો જાણે તે પક્ષકારે કર્યો હોય તે પ્રમાણે અમલમાં આવશે.

(૨) આજો લેખ અથવા શેરો નીચેના નમુના પ્રમાણે કરાય એટલે:—

“આ. બ. ઉપર ઇ. ફ. એ કરેલી શરિયાદમાં આ. બ. ની વતી ક. ડ. ની કોર્ટના જરૂર (અથવા જે હોય તે)”

(૩) એવા વેચાય એવા લેખ અથવા શેર બીજાને નામે ચલાવી સુધી, તેનું ચલેલું વ્યાજ કે ડિ. વિનંત લેવા સાર તથા તે બદલની ચાલતી ઉપર સહી કરવા સાર કાંઈ કમ્પસને હુકમ કરીને નીમવાને કોર્ટ સુખત્યાર છે; અને સરકુ પ્રમાણે સહી કરેલી કાંઈપણ પોહોંચ જાણે તે પોહોંચ ઉપર પક્ષકારે જેજેન સહી કરી હોય તે પ્રમાણે તે કમ્પસને મળશે તથા અમલમાં આવશે.

૮૧. જેને ખાસતે માંગળ રકમ કરવામાં આવેલો ન હોય એવી કાંઈ જગમ મિલકતની બાબતમાં

ખરીદદારને અથવા તે કહે તેને તે મિલકતનો હક પ્રાપ્ત થયો છે એવો હુકમ કરવાને કોર્ટ સુખત્યાર છે; અને તે પ્રમાણે તે મિલકતનો હક પ્રાપ્ત થશે.

સ્થાવર મિલકતના વેચાણ વિશે.

૮૨. હુકમનામાં બજવણીમાં સ્થાવર મિલકતના વેચાણનો હુકમ કરવાને રમાલકોર્ટ કોર્ટ ઓફ નાયની બીજ કોષ્ટ પછી કોર્ટ સુખત્યાર છે.

૮૩. (૧) સ્થાવર મિલકત વેચવાનો હુકમ થયો હોય ત્યારે, જે હુકમનામાંનો હેલ્દાર કોર્ટ નં એવી ખાતી કરી આપે કે, તે મિલકત અથવા તેનો કંઈ ભાગ અથવા તેની બીજ કોષ્ટ ભાગ અથવા તેની બીજ કોષ્ટ સ્થાવર મિલકત ગીરો સુકવાથી કે બાંડે આપવાથી કે ખાનગી રાજ વેચવાથી હુકમનામાંની રકમ જેટલા રૂપિયા વિના થશે એમ માનવાનું કારણ છે ત્યારે હુકમનામાંનો હેલ્દાર તે રકમ મેળવી શકે એટલા સાત તેની અરજ ઉપરથી, કોર્ટને યોગ્ય જણાય તેવી શરતે તથા તેટલી મુદત સુધી, વેચવાનો હુકમ કર્યો હોય તેવી મિલકતનું વેચાણ મુદતની રાખવાને કોર્ટ સુખત્યાર છે.

(૨) આને પ્રસંગે કોર્ટે હુકમનામાંના હેલ્દારને એક મરડીરીકેટ આપવું. તેમાં મુદત નાંખીને તેને એવો અપત્યાર આપવો કે, તેમાં લખેલી મુદતની અંદર અને ૬૪ મી કલમમાં ગમે તે ઠરાવ હોય તે છતાં પણ તેણે કરવા ખારેલું મારો, બાડાચિડી કે વેચાણ કરવું:

પરંતુ તે ગીરો, બાડાચિડી, અથવા વેચાણને લાધે જે રૂપિયા આપવાના તે હુકમનામાંના હેલ્દારને ન આપતાં ૭૨ મી કાનુનના ઠરાવની રૂયે એવા પંસા મજરે લેવાનો હુકમનામાંના હક હોય તે સિવાયની બાબતમાં, કોર્ટમાં ભરવા. વળી એવું ઠરાવ્યું છે કે, આ કાનુન પ્રમાણે કરેલું કોષ્ટ પછી ગીરો, બાડાચિડી અથવા વેચાણ કોર્ટ કાયમ કરે ત્યાં સુધી તે પાકું થશે નહીં.

(૩) એવી મિલકત ઉપરનો ગીરો હક અથવા બોલે અમલમાં આવવા માટેના વેચાણના હુકમનામાંની બજવણીમાં વેચવાનો હુકમ કર્યો હોય તેની મિલકતના વેચાણને આ કાનુનમાંનો કોષ્ટ પછી મજરે લાગુ પડે છે એમ સમજવું નહીં.

૮૪. (૧) સ્થાવર મિલકતના પ્રત્યેક વેચાણ વખતે જે સ્થપ્ત ખરીદદાર હરે તેણે તેમ કર્યા પછી તરતજ પોતાની ખરીદીની રકમમાંથી સેંકડે પચીસ ટકા વેચાણ ચલાવનાર અમલદારને અથવા બીજા સ્થપ્તને અનત્ત ભરવા; અને તે રીતે રૂપિયા ન ભરે તો, તે મિલકત લાગલીજ કરી લીધામ કરીને વેચવી.

(૨) જ્યારે હુકમનામાંના ખરીદદાર હોય અને તેને ૭૨ મી કાનુનની રૂયે એવી રકમ મજરે લેવાનો હક હોય ત્યારે, કોર્ટ આ કાનુનના ઠરાવ અમલમાં ન આણવાને સુખત્યાર છે.

૮૫. (૧) મિલકતના વેચાણ પછી પંદરમે દિવસે કોર્ટ બંધ થાય તે અગાઉ ખરીદદારે ખરીદીની પુરેપુરી રકમ કોર્ટમાં ભરવાની ભરવી. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે એવી રીતે કોર્ટમાં રકમ ગણતી વખતે ૭૨ મી કાનુનની રૂયે ખરીદદારને જે રકમ મજરે લેવાનો હક હોય તે રકમ તેમાંથી બાદ કરવાનો તેને લાભ મળશે.

૮૬. તરત ઉપરની કાનુનમાં કહેલી દરમ્યાન ભરણું નહીં થાય તો, તે અનામતમાંથી વેચાણનો ખચ બાદ કરીને બાકી રકમ, કોર્ટની નજરમાં તેમ આવે તો, હંક દાખલ સરકારમાં વસૂલ થશે, અને તે મિલકત શરી વેચવામાં આવશે; અને કસુર કરનારા ખરીદદારનો તે મિલકત ઉપર કે તે શરી વેચવાથી ઉપજેલા રૂપિયાના કંઈ ભાગ ઉપર કંઈ લાગે રહેશે નહીં.

૮૭. ખરીદીની રકમ ભરવાને જે મુદત ઠરાવી છે તે દરમ્યાન તે રકમ ભરવાથી સ્થાવર મિલકતનું જે શરી વેચાણ કરવું પડે તે નવું જાહેરનામું કાઢીને કરવું. તે જાહેરનામું પહેલાં વેચાણને વાસ્તે આમાં આગળ ઠરાવી છે તેટલી મુદતનું અને તે રીતે કાઢવું.

૮૮. વેચવાની મિલકત, અવિભક્ત સ્થાવર મિલકતનો હિસ્સો હોય, અને એવી મિલકતની અથવા જાટની કોષ્ટ ભાગણીમાં જે અથવા વધારે સ્થપ્તો અનુક્રમે એકજ રકમ બોલે ને તેમાં એક જણ સહ-હિસ્સેદાર હોય, ત્યારે તે ભાગણી તે સહહિસ્સેદારની ભાગણી ગણાશે.

૮૯. (૧) હુકમનામાંની બજવણીમાં સ્થાવર મિલકત વેચવામાં આવી હોય ત્યારે, જે કોષ્ટ પછી સ્થપ્ત તે મિલકતનો માલિક હોય અથવા એવા વેચાણની પહેલાં સંબંધન કરેલા સમાધિકારની રૂયે કંઈ

હિતસંબંધ ધારણ કરતો હોય તે સખસ કોર્ટમાં હેડબ લખેલાં કામ સાદ નીચેની રકમ અનામત સુકંથી સદરહુ વેચાણ રદ કરવાની અરજી કરવાને મુખત્યાર છે:—

(અ) ખરીદીના પૈસાના સેંકડે પાંચ ટકા જેટલી રકમ ખરીદનારને આપવા સાર, તે રકમ, અને

(બ) જે રકમ વસુલ કરવા માટે વેચાણ કરવાનો હુકમ થયો હોય તેવી રકમ વેચાણના જાહેરનામામાં નિર્દિષ્ટ કરેલી હોય તેમાંથી, સદરહુ હુકમનામાવાળાને એવા વેચાણના જાહેરનામાની તારીખ પછીથી જે કંઈ રકમ મળી હોય તે રકમ બાદ કર્યો મછી બાકી રહે તે હુકમનામાવાળાને આપવા સાર તેટલી રકમ.

(૨) બ્યારે કોઈ પણ સખસ પોતાની સ્થાવર મિલકતનું વેચાણ રદ કરવા સાર ૬૦ મી કાનુન મુજબ દરખાસ્ત કરે ત્યારે તેને તે પોતાની દરખાસ્ત પાછી ખેંચી ન લે તો આ કાનુન મુજબ દરખાસ્ત કરવાનો અથવા દરખાસ્તનું કામ આગળ ચલાવવાનો હક્ક રહેશે નહિ.

(૩) વેચાણના જાહેરનામામાં જેનો સમાવેશ ન કર્યો હોય એવા ખરચ તથા બ્યાજના સંબંધમાં હુકમનામાના હેલુદારની જે કંઈ પાત્રતા હોય તેમાંથી તે હેલુદાર મુક્ત થાય છે એવો આ કાનુન માહેના કોઈ પણ મજકુરનો અર્થ કરવો નહિ.

૯૦. (૧) હુકમનામાની બજવણીમાં કોઈ પણ સ્થાવર મિલકત વેચવામાં આવી હોય, ત્યારે હુકમનામાવાળો અથવા જે કોઈ સખસનો અવેજની દાખે પડતી વેડંબણીમાં હિસ્સો મેળવવાનો હક હોય અથવા જેના હિતસંબંધને તે વેચાણથી બાધ આવતો હોય તે સખસ વેચાણ કરવાની વાત પ્રસિદ્ધ કરવામાં અથવા વેચાણ ચલાવવામાં બારે ગેરજિસ્ત કામ ચાલુ છે અથવા દમબખાણ થઇ છે એ સંબંધથી વેચાણ રદ કરવાની કોર્ટને અરજી કરી શકે; પણ તે બારે ગેરજિસ્તે કામ ચાલ્યાથી અથવા દમબખાણ થયાથી અરજદારને ખરેખરે નુકસાન થયું છે, એમ હકીકત પુરવાર કર્યાં કોર્ટની ખાતરી ન થાય તો ગેરજિસ્તપણાના અથવા દમબખાણના સંબંધથી કોઈ પણ વેચાણ રદ કરવું નહિ.

૯૧. હુકમનામાની બજવણીમાં થયેલા વેચાણ વખતનો ખરીદદાર, વેચેલી મિલકતમાં હુકમનામાના હેલુદારનો વેચાણ એવો કંઈ હક્ક સંબંધ ન હતો. એ સંબંધથી વેચાણ રદ કરવા સાડ કોર્ટને અરજી કરવાને મુખત્યાર છે.

૯૨. (૧) બ્યારે ૮૯ મી, ૯૦ મી અથવા ૯૧ મી કાનુનમાં કલા પ્રમાણે અરજી કરવામાં ન આવે, અથવા બ્યારે તેવી અરજી થયા છતાં નામંજૂર કરવામાં આવે ત્યારે કોર્ટે તે વેચાણ કાયમ કરવાનો હુકમ કરવો, અને ત્યાર પછી તે વેચાણ પાકું થશે.

(૨) બ્યારે તેવી અરજી કરવામાં આવી હોય અને તે મંજૂર થાય અને કાનુન ૮૯ ની રૂપે અરજી કરવામાં આવે તે પ્રસંગે તે કાનુનની રૂપે જે કોઈ અનામત રકમ સુકવાની હોય તે વેચાણની તારીખથી ત્રીસ દિવસની અંદર સુકવામાં આવે, ત્યારે કોર્ટે વેચાણ રદ કરવાનો હુકમ કરવો. પરંતુ એવી અરજીની સાથે જેમને લાગતું વળમતું હોય તે સમજા સખસોને નોટીસ આપ્યા વગર તેવો હુકમ કરવો નહિ.

(૩) આ કાનુન પ્રમાણે જે કોઈ પણ સખસની વિરૂદ્ધ એવો હુકમ થયો હોય તે સખસથી તે હુકમ રદ કરાવવાની ફરિયાદ થશે નહિ.

૯૩. કાનુન ૯૨ પ્રમાણે સ્થાવર મિલકતનું વેચાણ રદ થાય ત્યારે જે કોઈ સખસને ખરીદીની રકમ અદાથી હોમ તેની પાસેથી, બ્યાજ સુધાં અથવા વગર બ્યાજે જેમ કોર્ટ દરખાવે તેમ પોતાની ખરીદીની રકમ પાછી લેવાનો હુકમ મળવાને ખરીદદાર હક્કદાર થશે.

૯૪. સ્થાવર મિલકતનું વેચાણ પાકું થયા પછી વેચેલી મિલકત તથા વેચાણ વખતે જે સખસ ખરીદદાર કર્યો હોય તેનું નામ નિર્દિષ્ટ કરીને કોર્ટે સર્ટિફિકેટ આપવું. તે સર્ટિફિકેટમાં વેચાણ પાકું થવાના સિવસની તારીખ નાંખવી.

૯૫. વેચાણેલી સ્થાવર મિલકત હુકમનામાના હેલુદાર કમળમાં અથવા તેની વતી બીજા કોઈ સખસના કમળમાં અથવા તે મિલકતની જમી થયા પછી હુકમનામાના હેલુદારે ઉત્પન્ન કરેલા હકથી કોઈ સખસને કોઈ સખસના કમળમાં હોય, અને તે વીરો સર્ટિફિકેટ કાનુન ૯૪ પ્રમાણે આપવામાં આવ્યું હોય ત્યારે, ખરીદદારની અરજી કમળથી કોર્ટે તેનો કમળે આપવાનો હુકમ કરવો, તે એવી રીતે

કે, ખરીદદારને અથવા ખરીદદાર પોતાની વતી કબજે લેવાને જે કોષ શખસને નીચે તેને તે મિલકતનો કબજો આપવો, અને જરૂર પડે તો જે કોષ શખસ તે મિલકત ખાલી કરવાનો કહે તેને કાઢી ખુલ્લો.

૯૬. વેચેલી મિલકત બાકુતના અથવા જેને તેનો કબજો રાખવાનો હક હોય તેવા બીજા શખસના કબજામાં હોય, અને તે વિશે સર્ટિફિકેટ કાનુન ૯૪ પ્રમાણે આપવામાં આવ્યું હોય, ત્યારે ખરીદદારે કરેલી અરજી ઉપરથી કોર્ટ તે અપાવવાનો હુકમ કરેલા, તે એવી રીતે કે, તે મિલકત ઉપર કોષ પ્રસિદ્ધ ઠોકાણે વેચાણના સર્ટિફિકેટના નકલ ચોહોડવી અને કોષ કોષવાર પ્રસિદ્ધ ઠોકાણે ઢાંડી પીટીને અથવા દરપુર પ્રમાણે બીજી રીતે કબજેદારને જાહેર કરવું કે હુકમનામાના દેણદારનો હકમખાંધ ખરીદદારને તબદીલ કરશે છે.

હુકમનામાવાળાને અથવા ખરીદદારને કબજો લેવામાં અટકાવ થાય તે વિશે.

૯૭. (૧) સ્થાવર મિલકતનો કબજો આપવા બાબતના હુકમનામાવાળાને અથવા હુકમનામું બળવવામાં એવી કોષ પણ મિલકત વેચી હોય તેના ખરીદદારને તે મિલકતનો કબજો લેવામાં કોષ શખસ અટકાવ અથવા હરકત કરે ત્યારે તે હુકમનામાવાળાને અથવા ખરીદદારને એવો અટકાવ અથવા હરકત બદલ કોર્ટને અરજ કરીને શરિયાદ કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) તે બાબતની તબવીબ કરવા સાડ કોર્ટ એક દિવસ ઠરાવવો, અને જે શખસની સામે શરિયાદ કરવામાં આવી હોય તેને તેનો જવાબ દેવા સાડ સમન કરવો.

૯૮. (૧) તે હરકત અથવા અટકાવ કોષ પણ વાજબી કારણે શિવાય હુકમનામાના દેણદાર અથવા તેની ઉરકરણીથી બીજા કોષ શખસોએ કર્યો હતો એવી કોર્ટની ખાતરી થાય ત્યારે, કોર્ટ અરજદારને મિલકતનો કબજો આપવા સાડ હુકમ કરેલા જેમજે અને મિલકતનો કબજો લેવામાં અરજદારને હજીએ હરકત અથવા અટકાવ થાય તો કોર્ટ અરજદારની અરજ ઉપરથી, તે દેણદારને અથવા તે બીજા શખસને ત્રીશ દિવસ સુધી દિવાની તુરંગમાં રાખવાનો હુકમ કરવાને સુખત્યાર છે.

૯૯. મારી પોતાની વતી અથવા હુકમનામાના દેણદાર શિવાયના બીજા કોષની વતી તે મિલકત મારા કબજામાં છે, એન શુદ્ધ યુદ્ધિની દાવે રાખીને (હુકમનામાના દેણદાર શિવાય) બીજા કોષ શખસે અટકાવ અથવા હરકત કરી છે એવી કોર્ટની ખાતરી થાય ત્યારે કોર્ટે સદરહુ અરજ કાઢી નાંખવાનો હુકમ કરેલા.

૧૦૦. (૧) સ્થાવર મિલકતનો કબજો મગવાના હુકમનામાના ધસીએ અથવા એવી મિલકત હુકમનામાની બળવણીમાં વેચી હોય ત્યારે તે ખરીદદારે હુકમનામાના દેણદાર શિવાય બીજા કોષ પણ શખસના કબજામાંથી તેનો કબજો લીધો હોય, ત્યારે તે શખસ કોર્ટને અરજ કરીને શરિયાદ કરવાને સુખત્યાર છે.

(૨) તે બાબતની તબવીબ કરવા સાડ કોર્ટ એક દિવસ ઠરાવવો, અને જે શખસની સામે શરિયાદ કરવામાં આવી હોય તેને તેનો જવાબ દેવા સાડ સમન કરવો.

૧૦૧. જ્યારે કોર્ટની ખાતરી થાય કે અરજદારની પોતાની વતી અથવા હુકમનામાના દેણદાર શિવાય બીજા શખસની વતી તે મિલકત અરજદારના કબજામાં હતી ત્યારે તે મિલકતનો કબજો અરજદારને આપવાનો કોર્ટે હુકમ કરેલા જેમજે.

૧૦૨. જે શરિયાદમાં હુકમનામું થયું હોય તે શરિયાદ માંડવા પછી હુકમનામાના દેણદારે જે શખસને સ્થાવર મિલકત તબદીલ કરી આપી હોય તેણે તે મિલકતનો કબજો સોંપવાના હુકમનામાની બળવણીમાં કરેલી હરકતને અથવા અટકાવને અથવા એવા કોષ પણ શખસનો કબજો લેઈ લીધાની વાતને કાનુન ૯૯ અથવા ૧૦૧ માં કોષ પણ ઠરાવ લાગુ પડશે નહિ એમ સમજવું.

૧૦૩. હુકમનામાના દેણદાર ન હોય એવા જે કોષ પક્ષકારની વિરુદ્ધ કાનુન ૯૮, ૯૯ અથવા ૧૦૧ ની રૂએ હુકમ કરવામાં આવે તે પક્ષકાર મિલકતનો તુરત કબજો લેવાના જે હકનો તે દાવો રાખતો હોય તે હક ઠરાવવાની શરિયાદ માંડવાને સુખત્યાર છે. ખરતુ તેવી શરિયાદ કરી હોય તો તેમાં જે નિશાબ થાય તેને અનુસરીને સદરહુ પ્રમાણે કરેલા હુકમ નિરતર બાજુસે.

ઓર્ડર ૨૨ માં.

પક્ષકારોનાં મરણ, લગ્ન, અને તેમની નાદારી વિશે.

૧. વાદીના અથવા પ્રતિવાદીના મરણ પછી જે શરીયાદ કરવાનો હક્ક પહોંચતો હોય તો તે મરણ પછી શરિયાદ બંધ પડશે નહિ.

૨. જ્યાં એક કરતાં વધારે વાદીઓ અથવા પ્રતિવાદીઓ હોય, અને તેઓમાંનો કોઈ મરી જાય અને એકલા બાકી રહેલા વાદી અથવા વાદીઓને વારસેજ અથવા એકલા બાકી રહેલા પ્રતિવાદી કે પ્રતિવાદીઓની ઉપરજ શરિયાદ કરવાનો હક્ક પહોંચતો હોય ત્યારે દફતરમાં તેવી મતલબનું લખાણ કોર્ટ કરાવવું, અને બાકી રહેલા વાદી અથવા વાદીઓની અરજ ઉપરથી અથવા બાકી રહેલા પ્રતિવાદી કે પ્રતિવાદીઓની ઉપર તે શરિયાદનું કામ આગળ ચલાવશે.

૩. (૧) જ્યારે જે અથવા વધારે વાદીઓ હોય અને તેમાંનો કોઈ પણ મરી જાય, અને એકલા બાકી રહેલા વાદી અથવા વાદીઓને વારસેજ શરિયાદ કરવાનો હક્ક પહોંચતો ન હોય, અથવા વાદી એકજ હોય તો તે અથવા એકજ જીવતો રહેલો વાદી મરણ પામે અને શરિયાદ કરવાનો હક્ક ચાલુ રહે ત્યારે, કોર્ટને અરજ કરવામાં આવેથી અરનાર વાદીના કોઈ કાયદેસર વારસ વફીલને પક્ષકાર કરાવવો, અને શરિયાદનું કામ આગળ ચલાવવું.

(૨) કાયદામાં જે મુદત ઠરાવી હોય તે મુદતમાં પેટા કાનુન (૧) ની રૂએ અરજ નહિ કરી હોય ત્યારે શરિયાદ મૈયત વાદીના સંબંધમાં હોય તેટલે સુધી બંધ પડવી જોઈએ, તથા પ્રતિવાદી અરજ કરે તો તે શરિયાદનો જવાબ કરવામાં પ્રતિવાદીને જે ખર્ચ થયો હોય તે આપવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે અને આ ખર્ચ મૈયત વાદીની માલમિલકતમાંથી વસુલ કરવો જોઈએ.

૪. (૧) જે અથવા વધારે પ્રતિવાદીઓ પૈકી એક જ મુજરી જાય, અને એકલા બાકી રહેલા પ્રતિવાદી અથવા પ્રતિવાદીઓ ઉપરજ શરિયાદ કરવાનો હક્ક પહોંચતો ન હોય ત્યારે, અથવા એકનો એક પ્રતિવાદી અથવા બીજા મરતાં બાકી રહેલો એકનો એક પ્રતિવાદી મુજરી જાય અને શરિયાદ કરવાનો હક્ક ચાલુ રહેતો હોય ત્યારે કોર્ટે તે બાબત અરજ કરવામાં આવે એટલે મૈયત પ્રતિવાદીના કાયદેસર વારસ વફીલને પક્ષકાર કરીને શરિયાદનું કામ આગળ ચલાવવું.

(૨) જે કોઈ પણ શખસને સદરહુ પ્રમાણે પક્ષકાર કર્યો હોય તે મૈયત પ્રતિવાદીના કાયદેસર વારસ વફીલ તરફે તેના સ્વરૂપને યોગ્ય હોય એવા કોઈ પણ જવાબ આપવાને મુખત્યાર છે.

(૩) જ્યારે કાયદા ઉપરથી ઠરાવેલી મુદતમાં પેટા કાનુન ૧ પ્રમાણે અરજ કરવામાં ન આવે ત્યારે મૈયત પ્રતિવાદી સામેની શરિયાદ બંધ પડવી જોઈએ.

૫. જ્યારે અમુક માણસ મૈયત વાદીનો અથવા મૈયત પ્રતિવાદીનો કાયદેમર વારસ વફીલ છે કે નહિ એવો સવાલ ઉઠે, ત્યારે એવા સવાલનો નિકાલ કોર્ટ કરેલા.

૬. ઉપરની કાનુનોમાં ગમે તે ઠરાવ હોય તે છતાં, હાવાતું કારણ ચાલુ રહે કે ન રહે તોપણ મુનાવણી પુરી થયા પછી અને ફેસલો કહી સંજગાવતાં પહેલાં કોઈ પણ પક્ષકારનું મરણ થયાને લીધે શરિયાદ બંધ પડશે નહીં. પણ એવું મરણ થયું હોય તે છતાં તે હાવામાં ફેસલો આપી શકાશે અને તે ફેસલો તે પક્ષકારના મરણ અગાઉ આપેલો હોય તે પ્રમાણેજ તેનો અમલ થશે તથા પરિણામ થશે એમ સમજવું.

૭. (૧) જો વાદી અથવા પ્રતિવાદી હોય તેનું લગ્ન થવાથી શરિયાદ બંધ પડશે નહીં, પરંતુ લગ્ન થયા છતાં જે શરિયાદનું કામ ચાલીને ફેસલો થાય; અને જો પ્રતિવાદી ઉપર હુકમનામું થાય ત્યારે તે, તે એકલીના ઉપર હુકમનામું બજા શકે.

(૨) પોતાની સ્ત્રીએ કરેલા દેણાનો કાયદા પ્રમાણે ધણી જવાબદાર હોય ત્યારે, કોર્ટની રજાથી અગાઉના ઉપર પણ હુકમનામું બજા શકે; અને સ્ત્રીની તરફનો ફેસલો થાય તો, તે હુકમનામાના વિષયમાં ધણીને કાયદા પ્રમાણે હક્ક પહોંચતો હોય તો, તેવી રજાથી ધણીની દરખાસ્ત ઉપરથી પણ હુકમનામું અમલવાનો હુકમ થઈ શકે.

૮. (૧) વાદીના લેહેણદારના લાભને માટે જે ફરિયાદ, તેનો અસાધની અથવા વસુલદાર અલાવી શકે તેવી ફરિયાદમાં વાદી નાદાર કરે તેથી તે ફરિયાદ બંધ પડશે નહીં; પરંતુ તે ફરિયાદ અલાવવાને અથવા (ખીન કોષ પશુ વિશેષ કારણને લીધે) કોઈ બીજી રીતે કરવાને તે શિવાયને પ્રસંગે, કોર્ટ હુકમ કરે તે મુદતમાં તેના ખર્ચનો જમીન આપવાને તે અસાધની અથવા વસુલદાર ના પાડે તેો દરકત થશે.

(૨) તે અસાધની અથવા વસુલદાર ફરિયાદ અલાવવાને તથા સદરહુ પ્રમાણે હુકમમાં કહી હોય તેટલી મુદતમાં જમીન આપવાને મરજન કરે અથવા ના પાડે ત્યારે, વાદી નાદાર થયો છે એ સમજથી ફરિયાદ કાઢી નાંખવાની અરજ કરવાને પ્રતિવાદી મુખત્યાર છે; અને કોર્ટ ફરિયાદ કાઢી નાંખવાનો તથા તેનો જવાબ કરવામાં પ્રતિવાદીને યએસો ખર્ચ તેને અપાવવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે. તે ખર્ચ વાદીની માલમિલકત ઉપર લેહેણ તરીકે સાબીત કરવો.

૯. (૧) આ ઓર્ડર પ્રમાણે ફરિયાદ બંધ પડે અથવા કાઢી નાંખવામાં આવે ત્યારે તેના તેજ દાવાના કારણ ઉપરથી નવી ફરિયાદ ચાલશે નહીં.

(૨) વાદી અથવા મૈયત વાદીના કાયદેસર વારસ વહીવટીઓનો દાવો રાખનાર શખસ અથવા નાદાર વાદીનો અસાધની અથવા વસુલદાર બંધ થયાનો અથવા કાઢી નાંખ્યાનો હુકમ રદ કરાવવા સાથે અરજ કરવાને મુખત્યાર છે; અને કોષ પુરતાં કારણને લીધે તેનાથી ફરિયાદ અલાવાઈ નહોતી એમ સાબીત થાય તો, ખર્ચ અને બીજી રીતની પોતાને થોડા લાગે તેવી સરતો કરીને બંધ પાડવાનો અથવા દારી નાંખ્યાનો હુકમ કોર્ટ રદ કરવો.

(૩) સને ૧૮૭૭ ના હિંદુસ્તાનના મુદત આયતના આકટની ૫ માં કલમની પૈટા કાનુનર મુજબ કરેલી અરજીઓને લાગુ પડે છે એમ સમજવું.

૧૦. (૧) ફરિયાદ ચાલુ હોય તેવામાં તેમાંનો કંઈ હક સંબંધ ખીજને અસાધન કરી આપવામાં આવ્યો હોય, ઉત્પન્ન કરવામાં આવ્યો હોય કે મળ્યો હોય તેવે ખીજે પ્રસંગે, તે હક સંબંધ જે શખસની પાસે આવ્યો હોય અથવા જેને મળ્યો હોય તે શખસથી અથવા તે શખસના ઉપર કોર્ટની રજાથી ફરિયાદ ચાલી શકે.

(૨) કોઈ હુકમનામાં ઉપર અપીલ થઈ હોય તે દરમિયાન તે હુકમનામાંની જમી ઉપરથી, એવી જમી મેળવનાર શખસને પૈટા કાનુન (૧) ના લાભ મળવાનો હક પ્રાપ્ત થાય એવો દિન સંબંધ છે એમ સમજવું.

૧૧. આ ઓર્ડર અપીલોને લાગુ કરતી વખતે બનતાં સુધી “વાદી” એ શબ્દમાં અપેલેન્ટનો અને ‘પ્રતિવાદી એ શબ્દમાં’ રીરપોન્ટેન્ટનો અને ‘ફરિયાદ’ એ શબ્દમાં “અપીલ” નો સમાવેશ થાય છે એમ સમજવું.

૧૨. કાનુનો ૩, ૪ તથા ૮ માંનો કોષ પશુ ડરાવ હુકમનામાંની અથવા હુકમની બંધવણીમાં ચાલતા કામને લાગુ પડશે નહીં.

ઓર્ડર ૨૩ મે.

ફરિયાદો કાઢી લેવા તથા માંડી વાળવા વિષે.

૧. (૧) ફરિયાદ કયા પછી કોષ પશુ વખતે વાદી સહજા અથવા કોષ પશુ પ્રતિવાદી ઉપરની ફરિયાદ કાઢી લેવાને અથવા પોતાના દાવાનો કોષ ભાગ છોડી દેવાને મુખત્યાર છે.

(૨) બ્યારે કોર્ટની ખાતરી થાય કે—(અ) રીતીસર કરવામાં કંઈ ખામી હોવાને લીધે ફરિયાદ નિષ્ફળ થવી જોઈએ, અથવા (બ) વાદીને ફરિયાદના વિષય સાથે અથવા દાવાના ભાગ સાથે નવી ફરિયાદ આજુવાની છુટ આપવાનાં પુરતાં કારણ છે, ત્યારે કોર્ટ પોતાને થોડા લાગે તેવી સરતો કરીને એવી ફરિયાદના વિષયના અથવા દાવાના એવા ભાગના સંબંધમાં નવી ફરિયાદ આજુવાની છુટ આપીને

વાદીને તે ફરિયાદ કાઢી લેવાની અથવા એવો ભાગ છોડી દેવાની રજા આપવાને મુખત્યાર છે.

(૩) પેટા કાનુન (૨) માં કહેલી રજા શિવાય વાદી ફરિયાદ કાઢી લે અથવા પોતાના દાવાનો કંઈ ભાગ છોડી દે ત્યારે, કોટ ડરાવે તે ખરચનો તે જવાબદાર થશે, અને તેજ વિષય સંબંધી અથવા તેજ ભાગ સંબંધી નવી ફરિયાદ આપવાનો તેને પ્રતિબંધ થશે.

(૪) ધણા વાદીઓમાંના એકને બીજા વાદીઓની સંમતિ શિવાય તે ફરિયાદમાંથી નિકળી જવા દેવાનો આ કાનુનની કોઈ વાતથી કોર્ટને અખત્યાર મળે છે એમ સમજવું નહીં.

૨. તરત ઉપરની કાનુન પ્રમાણે રજા મળ્યાથી કોઈ નવી ફરિયાદ કરવામાં આવે તેમાં જાણે પ્રથમની ફરિયાદ આશ્ચર્ય નહોતી તે રીતે, મુદતનો કાયદો વાદીને લાગુ પડશે.

૩. જ્યારે કોર્ટની ખાતરી થાય એવી રીતે સાબિત થાય કે કોઈપણ કાયદેસર કરારનામું અથવા સમજૂત કરીને કોઈ ફરિયાદનો તમામ અથવા થોડો ધણો તોડીનેડ થયો છે અથવા પ્રતિવાદી ફરિયાદના તમામ કે થોડા ધણા વિષય સંબંધી વાદીનું મન બનાય, ત્યારે તે કરારનામું, સમજૂત અથવા મન બનાવવું ફરતરમાં દાખલ કરવાનો કોર્ટ હુકમ કરવો. અને ફરિયાદને લાગુ પડે તેટલું તેમાં જે હોય તે પ્રમાણે હુકમનામું કરવું.

૪. હુકમનામાની અથવા હુકમની બજાવણીમાં ચલાવેલાં કોઈ પણ કામને આ ઓર્ડરમાંહેનો કોઈ પણ મજકર લાગુ પડશે નહિ એમ સમજવું.

ઓર્ડર ૨૪ મા.

કોર્ટમાં ભરણું કરવા વિશે.

૧. કોર્ટેનું અથવા નુકસાન લેવાની કોઈ ફરિયાદમાં ફરિયાદ આલતાં કોઈ પણ વખતે, જે રકમથી દાવો પુરેપુરો પતી રહેશે એમ પ્રતિવાદીને લાગતું હોય, તે રકમ કોર્ટમાં અનામત મુકવાને પ્રતિવાદી મુખત્યાર છે.

૨. એવી અનામત મુકવાની લેખી નોટીસ કોર્ટની મારફત પ્રતિવાદીએ વાદીને આપવી, અને તે અનામત મુકેલી રકમ (કોર્ટ બીજી રીતે ન કરમાવે તો) વાદીને તેની અરજ ઉપરથી આપવી.

૩. પ્રતિવાદીએ અનામત મુકેલી કોઈ રકમથી દાવો પુરેપુરો પતતો હોય કે કંઈ ઓછું પડતું હોય તોપણ, તે અનામત મુકવાની નોટીસ વાદીને મળે તે તારિખથી તે મુકેલી રકમ ઉપર વાદીને કંઈ બાજબી અપાવવામાં નહીં આવે.

૪. (૧) એવી અનામત મુકેલી રકમથી પોતાના દાવાનો માત્ર કંઈ ભાગ પત્યા દાખલ તે રકમ વાદી સ્વીકારે ત્યારે બાકીને વાસ્તે પોતાની ફરિયાદ ચલાવવાને તે મુખત્યાર છે. અને પ્રતિવાદીએ અનામત મુકેલી રકમથી વાદીનો દાવો પુરેપુરો પત્યો છે, એમ કોર્ટ ઠરાવ કરે ત્યારે, અનામત મુક્યા પછી થએલો ફરિયાદનો ખરચ તથા તે પહેલાંના વાદીના દાવાની વધારાની રકમથી થએલો ખરચ હોય તે વાદીએ આપવો.

(૨) એવી અનામત મુકેલી રકમમાંથી પોતાનો દાવો પુરેપુરો પત્યા દાખલ તે રકમ વાદી સ્વીકારે ત્યારે, તે મતલબનું તેણે કોર્ટને લખીને આપવું; અને તે લખેલું દાખલ કરીને તે પ્રમાણે કોર્ટ ફેસલો કહી સંબંધાવવો; અને દરેક પક્ષકારનો ખરચ કોણે આપવો એ ફરમાવવામાં તે કજીઆમાં કયો પક્ષકાર વધારે ઠપકા આપવા જોશે છે એ વાત કોર્ટ વિચારમાં લેવી.

દૃષ્ટાંતો.

(અ) અ ને બ ના રૂ. ૧૦૦ દેવા છે. રૂપિયાની ઉત્તરાણી ન કરતાં તથા ઉત્તરાણી કરવાથી જે દીકરો થશે તેથી પોતાને કંઈ જરૂરપાદો થશે એમ માનવાનું કારણ ન હતાં તે રકમને વાસ્તે અ ના ઉપર બ ફરિયાદ કરે છે. ફરિયાદ દાખલ થયા પછી અ તે રૂપિયા કોર્ટમાં ભરે છે. બ તે રકમ પોતાનો દાવો પુરેપુરો પત્યા તરીકે સ્વીકારે છે, તો એ કોર્ટ તેને કંઈ ખરચ અપાવવો ન જોઈએ. કેમકે તેની તરફનો વાદ વિનાકારણ હતો એમ અનુમાન થાય છે.

(ખ) દર્શાવેલ (અ) માં કહેલી હકીકતો છતાં અ ના ઉપર બ ફરિયાદ કરે છે. ફરિયાદ દાખલ થયા પછી અ દાવામાં વધી લે છે. ત્યારપછી અ કોર્ટમાં તે રકમ ભરે છે, બ તે રકમ પોતાનો દાવો પુરે-પુરો પત્યા તરીકે સ્વીકારે છે. આમાં કોર્ટ બ નો ખરચ પણ આપવો જોઈએ. કેમકે વાદ ચલાવવો જરૂર હતો એમ અ ની વર્તણૂક બતાવે છે.

(ક) અ ને બ ના રૂ. ૧૦૦ દેવા છે, અને તે રકમ ફરિયાદ થયા શિવામ આપવાને તે ખુશી છે. બ રૂ. ૧૫૦ માગે છે, અને તેટલી રકમની અ ઉપર ફરિયાદ કરે છે. ફરિયાદ દાખલ થયા પછી અ રૂ. ૧૦૦ કોર્ટમાં ભરે છે, અને બાકીમાં રૂ. ૫૦ આપવાની તેની જવાબદારી બદલ માત્ર તે વધી લે છે. બ તે સો રૂપિયાની રકમ પોતાનો દાવો પુરેપુરો પત્યા તરીકે સ્વીકારે છે, કોર્ટ તેને અ નો ખરચ આપવાનો હુકમ કરેલો.

ઑર્ડર ૨૫ મો.

ખરચને વાસ્તે જમીન વિશે.

૧. (૧) એકનો એક વાદી અથવા (બેથી વધારે વાદીઓ હોય ત્યારે) બધા વાદીઓ બ્રિટિશ ઇંડિયાની બહાર રહેનારા છે, અને તે વાદી પાસે અથવા તે બે અથવા વધારે વાદીઓ પૈકી કોઇની પાસે ફરિયાદની મિલકત શિવામ પુરતી સ્થાવર મિલકત બ્રિટિશ ઇંડિયામાં નથી, એમ ફરિયાદનું કામ ચાલતાં કોઇ વખતે કોર્ટને જણાય ત્યારે, પોતાને મનથી અથવા કોઇ પ્રતિવાદીને થએલો તથા હવે પડી થવાનો સંભવ હોય તે બધો ખરચ આપવાના જમીન, મુદત ઠરાવીને તે ઠરાવેલી મુદતની અંદર આપવા વાદી અથવા વાદીઓને હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૨) કોઇ કમ્પસ એવે પ્રસંગે બ્રિટિશ ઇંડિયા છોડીને જાય કે તે ઉપરથી ખરચ આપવાનું તેને કહેવામાં આવે ત્યારે તે મળવાનો નહીં એવાં વાજબી સંભવ જણાય ત્યારે તે પેટા કાનુન (૧) ના કારણ સારે બ્રિટિશ ઇંડિયાની બહાર રહેનારો ગણાશે.

(૩) પૈસા આપવા માટેની જે ફરિયાદમાં સી વાદી હોય તે ફરિયાદમાં કોઇ પણ પ્રતિવાદીની અરજ ઉપરથી જો કોર્ટની એમ ખાતરી થાય કે સદરહુ વાદી પાસે ફરિયાદની મિલકત શિવામ પુરતી સ્થાવર બ્રિટિશ ઇંડિયામાં નથી, તો કોર્ટ ફરિયાદનું કામ ચાલતાં કોઇ પણ વખતે તેવોજ હુકમ કરવા મુખત્યાર છે.

૨. (૧) ઠરાવેલી મુદતમાં એવા જમીન આપવામાં ન આવે ત્યારે, કોર્ટે તે ફરિયાદ કાઢી નાંખવાનો હુકમ કરેલો. પણ તેની ફરિયાદમાંથી તીકળી જવાની વાદીને અથવા વાદીઓને રજા આપવામાં આવે તો તેમ કરવું નહીં.

(૨) બ્યારે આ કાનુન પ્રમાણે ફરિયાદ કહાડી નાંખવામાં આવે ત્યારે, વાદી તે કહાડી નાંખવાનો હુકમ રદ કરવાનો હુકમ મેળવવા અરજી કરવા મુખત્યાર છે, અને જો કોર્ટની ખાતરીપૂર્વક સાબિતી થાય કે ઠરાવેલી મુદતની અંદર જમીન આપવામાં કાંઇ પુરતા કારણથી તેને અટકાવ થયો હતો તો સદરહુ કોર્ટે સદરહુ હુકમ જમીન, ખરચ અથવા બીજી રીતની પોતાને યોગ્ય લાગે તે શરતે કરીને રદ કરેલો, અને ફરિયાદનું કામ આગળ ચલાવવાનો દિવસ નિમવેલો.

(૩) પણ એની અરજીની તોટીસ પ્રતિવાદીને પહોંચાડી ન હોય તો સદરહુ હુકમ રદ કરેલો નહિ.

ઑર્ડર ૨૬ મો.

કમિશન વિશે.

સાક્ષીઓની જુખાની લેવાનું કમિશન.

૧. કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં રહેનારા જે કમ્પસને કોર્ટમાં હાજર રહેવાની આ બીજા પ્રમાણે મારી મળી હોય, અથવા મંદવાડ કે નખગામને લીધે જે કોર્ટમાં હાજર રહી શકે એવા ન હોય, તેની સલાહનામાથી અથવા બીજી રીતે જુખાની લેવા સાર કોઇ પણ કોર્ટ કોઇ પણ ફરિયાદમાં કમિશન કાઢવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

૨. પોતાની મેળે, કે ફરિયાદના કોઇ પક્ષકાર અથવા જેની સાહેદી લેવી હોય તે સાક્ષી સોગન-નામાને આધારે અથવા બીજી રીતે અરજ કરે ત્યારે સાક્ષીની જુબાની લેવા સારૂ કમિશન કાઢવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખ્યત્વાર છે.

૩. કમિશન કાઢનારી કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં રહેનારા કોઇ શખસની જુબાની લેવાનું કમિશન, તે બળવવાને માટે કોર્ટને જે કોઇ શખસ લાયક લાગે તેના ઉપર મોકલી શકાય.

૪. (૧) કોર્ટ પણ ફરિયાદમાં નીચેના શખસોની જુબાની લેવાનું કમિશન કાઢી શકે:—

(અ) પોતાની હકુમતની સ્થાનિક હદની બહાર રહેનારા કોઇ શખસની; (બ) જે તારીખે તેની જુબાની કોર્ટમાં લેવાની હોય તે પહેલાં તે હદ છોડી જવાનો હોય તે શખસની; અને (ક) સરકારનો જે દિવાની અથવા લશ્કરી અમલદાર કોર્ટની અબિલાયા પ્રમાણે સરકારી કામમાં ખસેલ પહેાંચ્યા શિવાય હાજર થઇ શકે નહીં તેની.

(૨) એ કોર્ટ શિવાયની બીજી જે કોઇ કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાં તે શખસ રહેતો હોય તે કોર્ટ ઉપર અથવા કમિશન કાઢનારી કોર્ટને જે ખીડરને અથવા બીજા શખસને નીમવાનું યોગ્ય લાગે તેના ઉપર તે કમિશન મોકલવાનો અપત્વાર છે.

(૩) આ કાનુન પ્રમાણે કોઇ કમિશન કાઢતી વખતે કોર્ટ શરમાવડું કે, તે કમિશન પોતાને ત્યાંજ પાછું મોકલવાનું છે કે કોઇ તાબાની કોર્ટમાં પાછું મોકલવાનું છે.

૫. બ્રિટિશ ઇન્ડિયાની બહાર કોર્ટ ઠેકાણે રહેનારા કોઇ શખસની જમાનો લેવા સારૂ કમિશન કાઢવાની જે કોર્ટને અરજ કરવામાં આવી હોય તે કોર્ટની ખાતરી થાય કે તે શખસની સાહેદી જરૂરની છે ત્યારે તે કમિશન અથવા વિનંતીપત્ર કાઢવાને કોર્ટ મુખ્યત્વાર છે.

૬. કોઇ શખસની જુબાની લેવાનું કમિશન જે કોર્ટને મળ્યું હોય તે પ્રત્યેક કોર્ટ કમિશનને અનુસરીને તે શખસની જુબાની લેવી અથવા લેવરાવવી.

૭. કમિશન બરાબર રીતે બળવ્યા પછી તે કમિશન મુજબ લીધેલા પુરાવા સુધાંત તે, જે કોર્ટ-માંથી નિકળ્યું હોય તે કોર્ટમાં પાછું મોકલવું. પરંતુ કમિશન કાઢવાના હુકમમાં બીજી રીતે શરમાવડું હોય ત્યારે તે શરમાવ્યા મુજબ તે પાછું મોકલવું. અને તે કમિશન તથા તે ઉપર કરેલા રિપોર્ટ તથા કમિશન પ્રમાણે લીધેલો પુરાવો (તરત નીચેની કાનુનના કાયદાને બાધ ન આવે એ રીતે) તે ફરિયાદના દફતરનો બામ મળવો.

૮. કમિશન ઉપરથી લીધેલો પુરાવો જે પક્ષકારની વિરુદ્ધ તે આપ્યો હોય તેની સંમતિ શિવાય ફરિયાદમાં પુરાવા દાખલ વાંચવો નહીં, પરંતુ:—

(અ) સાહેદી આપનાર શખસ કોર્ટની હકુમત બહાર હોય, અથવા મરી ગયો હોય; અથવા મંદવાડ કે નબળાઇને લીધે જાતે સાહેદી આપવાને હાજર રહી શકતો ન હોય અથવા કોર્ટમાં જાતે હાજર થવાની મારી મળી હોય તો અથવા કોર્ટના અબિલાય પ્રમાણે સરકારી કામમાં ખસેલ પહેાંચ્યા શિવાય હાજર થઇ શકે નહીં તેવો સરકારનો કોઇ દિવાની અથવા લશ્કરી અમલદાર હોય તો અથવા (બ) રકમ (અ) માં કહેલી બાબતો પૈકી કોઇની સાબિતી ન લેવી એમ કોર્ટની નજરમાં આવે, અને જે કારણને લીધે કમિશનથી સાહેદી લેવામાં આવી હોય તે કારણ બંધ થયું છે એવી સાબિતી છતાંએ કોઇ શખસની સાહેદી ફરિયાદમાં પુરાવા દાખલ વાંચવાને કોર્ટ અપત્વાર આપે તો, તેવી સંમતિની જરૂર નથી.

સ્થાનિક તજવીજ કરવા સારૂ કમિશન.

૯. જે કોઇ ફરિયાદમાં ટંટાની કોઇ બાબત રચત કરવા સારૂ અથવા કોઇ મિલકતનો બળર કિંમત કે કોઇ દરમ્યાનની ઉપજ કે નુકસાન કે વાર્ષિક ચોખો નફો નફી કરવા સારૂ સ્થાનિક તજવીજ કરવી કોર્ટને જરૂરની અથવા યોગ્ય લાગતી હોય, તે ફરિયાદમાં કોર્ટ પોતાને યોગ્ય લાગે તેવા શખસ ઉપર કમિશન મોકલવાને મુખ્યત્વાર છે, અને તેનો કોર્ટને રિપોર્ટ કરવો; પરંતુ આનું કમિશન કયા શખસોને આપવું એ વિશે સ્થાનિક સરકારે કંઇ નિયમ કર્યા હોય ત્યારે તે નિયમો પ્રમાણે કોર્ટે ચાલવું પડશે.

૧૦. (૧) પોતાને જરૂર જણાય તેવી સ્થાનિક તપાસ કર્યા પછી તથા પોતે લીધેલો પુરાવો લખી લીધા પછી કમિશનરે તે પુરાવો તથા તેની સાથે પોતાનો લખેલો રિપોર્ટ પોતાની સહી કરીને કોર્ટમાં મોકલવો.

(૨) કમિશનરનો રિપોર્ટ તથા તેણે લીધેલો પુરાવો (પશુ રિપોર્ટ શિવાયનો પુરાવો નહીં) એ ફરિયાદમાં પુરાવો ગણાશે; તથા તે દફતરનો ભાગ ગણાશે; પરંતુ કમિશનરને સોંપેલી અથવા તેના રિપોર્ટમાં કહેલી કોઈ બાબત વિશે, અથવા તેના રિપોર્ટ વિશે અથવા તેની તજવીજ કરવાની રીત વિશે કોર્ટે અથવા કોર્ટની રજાથી ફરિયાદનો કોઈ પક્ષકાર ખુદી કોર્ટ માં ખુદ કમિશનરની જુગાની લેવાને મુખત્યાર છે.

(૩) જ્યારે કમિશનરનાં કામકાજથી કોર્ટને સંતોષ ન થાય ત્યારે પોતાને યોગ્ય લાગે એવી બંસતી તપાસ કરવાનું ફરમાવવાને કોર્ટે મુખત્યાર છે.

હિસાબ તપાસવાના કમિશન.

૧૧. જે કોઈ ફરિયાદમાં હિસાબ તપાસવાની કે નક્કી કરવાની જરૂર હોય તે ફરિયાદમાં પોતાને યોગ્ય લાગે તેવા સમ્પત્તિને તે તપાસ અથવા નક્કી કરવાનું ફરમાવવાને તેના ઉપર કમિશન મોકલવાને કોર્ટે મુખત્યાર છે.

૧૨. (૧) જરૂર જણાય તેવા કામના કાગળ તથા જરૂર જણાય તેવા તપસીચાર હુકમો કોર્ટે કમિશનરને આપવા, અને તપાસ કરવામાં કમિશનર જે કામ ચઢાવે તેજ માત્ર તેણે મોકલવું, કે તપાસને વાસ્તે તેને સોંપેલી બાબત ઉપર તેણે પોતાનો અભિપ્રાય પશુ લખી મોકલવો, એ વિષય તે હુકમોમાં સ્પષ્ટ રીતે જણાવવું.

(૨) કમિશનર આગળ આવેલું કામ તથા તેના રિપોર્ટ (હોય તો) તે ફરિયાદમાં પુરાવામાં લેવાશે. પરંતુ તે કામથી કોર્ટને નારાજ થવાનું કારણ હોય તો જરૂર હોય તેવી બંસતી તપાસ કરવાનું કોર્ટે ફરમાવવું.

ભાગ પાડવાનાં કમિશન.

૧૩. ભાગ પાડવાનું પ્રાથમિક હુકમનામું થયું હોય ત્યારે ૫૪ મી કલમમાં જે બાબત વિશે ઠરાવ ન કર્યો હોય તે બાબતમાં એવા હુકમનામામાં ઠરાવેલા હક પ્રમાણે ભાગ પાડવા સાર અથવા જુદું કરવા સાર પોતાને યોગ્ય જણાય તે સમય ઉપર કમિશન મોકલવાને કોર્ટે મુખત્યાર છે.

૧૩. ભાગ પાડવાનું પ્રાથમિક હુકમનામું થયું હોય ત્યારે, ૫૪ મી કલમમાં જે બાબત વિશે ઠરાવ ન કર્યો હોય તે બાબતમાં, એવા હુકમનામામાં ઠરાવેલા હક પ્રમાણે ભાગ પાડવા સાર અથવા જુદું કરવા સાર પોતાને યોગ્ય જણાય તે સમય ઉપર કમિશન મોકલવાને કોર્ટે મુખત્યાર છે.

૧૪. (૧) કમિશનરે જરૂર હોય તેવી તપાસ કર્યા પછી કમિશન કાઢવાના હુકમમાં ફરમાવ્યા હોય તેટલા તે મિત્રકના હિસ્સા પાડવા, અને તે હિસ્સા પક્ષકારોને વેચી આપવા, અને જે હિસ્સાની કિંમત બરાબર કરવા સાર એક બીજને આપવાની રકમ ઠરાવવાનો સદરહુ હુકમમાં અખત્યાર આપ્યો હોય તો તેમ કરવાને તે મુખત્યાર છે.

(૨) પછી કમિશનરે રિપોર્ટ તૈયાર કરીને તે ઉપર સહી કરવી, અથવા (કમિશન એક કરતાં વધારે સમય ઉપર કાઢ્યું હોય અને તે એકમત ન થઈ શકે તો) જુદા જુદા રિપોર્ટ કરવા. તેમાં દરેક પક્ષકારનો હિસ્સો ઠરાવવો અને દરેક હિસ્સો (જે સદરહુ હુકમમાં તે રીતે ફરમાવ્યું હોય તો) માપણી તથા ચતુર્સીમાથી જોળાવવાનો. તે રિપોર્ટ અથવા રિપોર્ટો કમિશનની સાથે જોડીને કોર્ટને મોકલવા; અને તે રિપોર્ટ અથવા રિપોર્ટો વિશે પક્ષકારો જે કંઈ હરકત લે તે સાંભળ્યા પછી કોર્ટે કાયમ કરવો, ફેરવવો અથવા રદ કરવો.

(૩) જ્યારે કોર્ટે તે રિપોર્ટ અથવા રિપોર્ટો કાયમ કરે અથવા ફેરવે ત્યારે તેણે તે પ્રમાણે હુકમનામું કરવું; પશુ જ્યારે કોર્ટે તે રદ કરે ત્યારે તેણે કાંતા નવું કમિશન કાઢવું અથવા પોતાને યોગ્ય લાગે તેવો બીજો હુકમ કરવો.

સામાન્ય ઠરાવ.

૧૫. જે પક્ષકારની અરજ ઉપરથી અથવા જોના લાભને માટે કમિશન કાઢ્યું હોય તેણે કમિશનના અરજને વાસ્તે કોર્ટને વાળખી લાગે તે (જે કોઈ હોય તો) રકમ કોર્ટ નીચે તે વખતની અંદર

કોર્ટમાં બરવી, એવો આ ઓર્ડર પ્રમાણે કોઈ કમિશન કાઢવા પહેલાં હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૧૬. કમિશનર નીમવાના હુકમમાં બીજી રીતે ફરમાવ્યું ન હોય તો આ ઓર્ડર પ્રમાણે નીમશે કોઈ કમિશનર નીચે પ્રમાણે કરવાને મુખત્યાર છે, એટલે:—

(અ) પક્ષકારોની પોતાની તથા તેઓ અથવા તેઓમાંનો કોઈ જે સાક્ષીને હાજર કરે તેની, તથા પોતાને સોંપેલી બાબતમાં જે કોઈ બીજા સખસને ખોશાવીને તેની સાહેલી લેવી કમિશનરની નજરમાં યોગ્ય જણાય તે શખસની સાહેલી લેવાને; (બ) તજવીજ કરવાની બાબતને લાગુ પડે તેવા દસ્તાવેજો અને બીજી વસ્તુઓ મંગાવીને તપાસવાને; (ક) હુકમમાં કહેલી કોઈ જમીન અથવા ઇમારતમાં કોઈ પણ વાજબી વખતે દાખલ થવાને.

૧૭. (૧) સાક્ષીઓને સમન કાઢવા બાબત, તેમના હાજર રહેવા બાબત, તેમની જુથાની બાબત તથા તેમના બધા બાબત અને તેમને શિક્ષા કરવા બાબત, આ કાયદામાં જે ફરાવો છે તે ઓર્ડર પ્રમાણે સાહેલી આપવાનું અથવા દસ્તાવેજ હાજર કરવાનું જે શખસોને કહ્યું હોય તેમને લાગુ પડશે. પછી જે કમિશનરની બાબતમાં તેમને એ રીતે કહ્યું હોય તે કમિશનર ક્રિટિશ ઇંડિયાની હદની અંદરની કે તે હદની બહારની કોઈ કોર્ટ કાઢ્યું હોય તેની ચિંતા નહીં, અને આ કલમમાં કારણ સાર કમિશનર એ દિવાની કોર્ટ ગણવામાં આવશે.

(૨) જેની હુકમતની સ્થાનિક હદમાં સાહેદ રહેતો હોય એવી (હૈ કોર્ટ ચિવાયની) કોઈ કોર્ટને કમિશનર પોતે એવા કોઈ સાહેદને અથવા તેની ઉપર પ્રોસેસ કાઢવાનું જરૂરનું જુલે તેની ઉપર તે કહાડવા સાર અરજી કરવાને મુખત્યાર છે, અને એવી કોર્ટ પોતાની નજરમાં આવે તો પોતાને જરૂરનું અને યોગ્ય જણાય તેવું પ્રોસેસ કાઢવાને મુખત્યાર છે.

૧૮. (૧) આ ઓર્ડર પ્રમાણે કમિશન કાઢવામાં આવે ત્યારે, કોર્ટે ફરમાવવું કે ફરિયાદના કમિશનરની રૂબરૂ પક્ષકારોએ પોતે અથવા પોતપોતાના મુખત્યારો કે પ્લીડરોની મારફતે કમિશનરની રૂબરૂ હાજર થવું.

(૨) સવળા અથવા કોઈ પણ પક્ષકારો એ પ્રમાણે હાજર ન થાય ત્યારે, કમિશનર તેમની ગેર-હાજરીમાં કામ ચલાવે.

ઓર્ડર ૨૭ મો.

સરકાર કરે તે અથવા સરકાર ઉપર થાય તે અથવા સરકારી અમલદાર પોતાના હુકામી

રૂએ કરે અથવા તેમના ઉપર થાય તે ફરિયાદો વિશે.

૧. હિંદુસ્તાનના સ્ટેટ સેક્રેટરી ઇન કોન્સિલે કરવાની અથવા હિંદુસ્તાનના સ્ટેટ સેક્રેટરી ઇન કોન્સિલ ઉપર કરવાની ફરિયાદોમાં, ફરિયાદ અરજી અથવા લેખી કદાચત ઉપર સહી કરવી તે આ અર્થે સરકાર સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમથી નીમે તે શખસે કરવી, અને તેના ખરાબખ્યાની સહી કરવા સાર જે શખસને સરકાર નીમે અને જે શખસ મુકદમાની હકીકત જાણતો હોય તે શખસે તેના ખરાબખ્યાની સહી કરવી.

૨. કોઈ ન્યાયના કામ બાબત સરકારની વતી કામ કરવાને જમને નોકરીને લીધે અથવા બીજી રીતે અમત્યાર મળ્યો હોય તેવા શખસો, કમુલ કરેલા મુખત્યારો ગણાશે; અને સરકારની વતી આ કાયદા પ્રમાણે હાજર થવાનું, કામ કરવાનું અને અરજી કરવાની તે તેઓ કરશે.

૩. હિંદુસ્તાનના સ્ટેટ સેક્રેટરી ઇન કોન્સિલે કરવાની અથવા તેમના ઉપર કરવાની ફરિયાદમાં વાહીનું અથવા પ્રતિવાહીનું નામ, વર્ણન અને રહેવાનું ડેકાણું ફરિયાદ અરજીમાં લખવાને બદલે “હિંદુસ્તાનના સ્ટેટ સેક્રેટરી ઇન કોન્સિલ” એ શબ્દો લખ્યા એટલે બસ થશે.

૪. કોઈ કોર્ટના સરકારી પ્લીડર અથવા સ્થાનિક સરકાર આ અર્થે કોઈ કોર્ટ માટે નીચે તેવો બીજો કોઈ શખસ તે કોર્ટમાંથી સદરહુ હિંદુસ્તાનના સ્ટેટ સેક્રેટરી ઇન કોન્સિલ ઉપર નિકળેલી પ્રોસેસો લેવા સાર સરકારનો મુખત્યાર મળ્યો.

૫. સદરહુ હિંદુસ્તાનના સ્ટેટ સેક્રેટરી ઇન કૌન્સિલને ફરિયાદ અરજીનો જવાબ દેવા સાર કોર્ટ દિવસ દરાવવો તેમાં, યોગ્ય અમલદારોની મારફતે સરકારને જરૂરનું લખાણ કરવા સાર તથા તે સ્ટેટ સેક્રેટરી ઇન કૌન્સિલની અથવા સરકારની વતી હાજર થઈને જવાબ દેવા સાર સરકારી પ્લીડર ઉપર લખાણ આવવાને જોઈએ તેટલી વાજબી મુદત આપવી, અને કોર્ટની નજરમાં આવે તો તે મુદત વધારવાને તે મુખત્યાર છે.

૬. ફરિયાદ સંબંધી જરૂરીમાન સવાલોના જવાબ દેખ શકે એવો શખસ કોઈ કામમાં સદરહુ હિંદુસ્તાનના સ્ટેટ સેક્રેટરી ઇન કૌન્સિલ તરફથી સરકારી પ્લીડરની સાથે આવ્યો ન હોય તો, તે શખસને હાજર રહેવાનું ફરમાવવાને પણ કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૭. (૧) જ્યારે પ્રતિવાદી અમલદાર હોય અને સમન મળ્યા પછી તેની નજરમાં એમ આવે કે, ફરિયાદ અરજીનો જવાબ આપવા અગાઉ મારે સરકારમાં લખાણ કરવું જોઈએ, ત્યારે તે પ્રમાણે સરકારને લખવાને તથા યોગ્ય અમલદારોની મારફતે હુકમ થઈ આવવાને જેટલી મુદતની જરૂર હોય તેટલી સમનમાં દરાવેલી મુદતમાં વધારી આપવા સાર કોર્ટને અરજ કરવાને તે મુખત્યાર છે.

(૨) એવી અરજ કરવામાં આવે ત્યારે કોર્ટની નજરમાં જરૂર જણાય તેટલી મુદત કોર્ટ વધારી આપવી જોઈએ.

૮. (૧) સરકારી અમલદાર ઉપરની ફરિયાદોના જવાબ કરવાનું કામ સરકાર માથે લે ત્યારે સરકારી પ્લીડર, ફરિયાદ અરજીનો હાજર થઈને જવાબ દેવા સાર પોતાને અખત્યાર મળ્યા પછી કોર્ટને અરજ કરવી, અને તે અરજ થાય એટલે કોર્ટ તેના અખત્યાર વિશેની તોંધ દિવાની ફરિયાદોવા રજીસ્ટરમાં કરાવવી.

(૨) પ્રતિવાદીને ફરિયાદ અરજીનો હાજર થઈને જવાબ આપવા સાર નોટીસમાં જે દિવસ દરાવ્યો હોય, તે દિવસે અથવા તે પહેલાં સરકારી પ્લીડર પેટા કાનુન (૧) પ્રમાણે અરજ ન કરે તો ખાનગી પક્ષકારો વચે ફરિયાદ હોય તે રીતે કામ ચલાવવું; પરંતુ હુકમનામું અખત્યારમાં પ્રતિવાદીને પકડવામાં આવે અથવા તેની મિલકત જમ થાય તે જિવાય બીજી રીતે તેને પકડવો નહીં અથવા તેની મિલકત જમ કરવી નહીં.

ઓર્ડર ૨૮ મો.

લશ્કરી માણસોએ તથા તે માણસો ઉપર કરવાની ફરિયાદો.

૧. (૧) લશ્કરી હોદ્દાથી સરકારની ખરોખર નોકરી અખત્યાર હોય તેવો કોઈ અમલદાર અથવા સોલજનર ફરિયાદોના પક્ષકાર હોય, અને જતે ફરિયાદ ચલાવવા સાર અથવા તેનો જવાબ કરવા સાર કોઈ પણ શખસને અખત્યાર આપવાને તે મુખત્યાર છે.

(૨) તે અખત્યાર આપવો તે લખીને આપવો, અને તે લેખ ઉપર તે અમલદારે અથવા સોલજનરે, - (અ) પોતાના કમ્માંડિંગ ઓફીસરની સમક્ષ સહી કરવી; અથવા તે પક્ષકાર પોતેજ કમ્માંડિંગ ઓફીસર હોય તો તેના હાથ નીચેના પહેલા અમલદારની સમક્ષ સહી કરવી; અથવા (બ) તે અમલદાર કે સોલજનર લશ્કરી સ્ટાફની નોકરીમાં કામ કરતો હોય તો, જે આફીસમાં તે નોકર હોય તેના મુખત્યારે અથવા બીજા ઉપરી અમલદારની સમક્ષ સહી કરવી. સદરહુ કમ્માંડિંગ ઓફીસરે અથવા બીજા અમલદારે તે અખત્યારપત્ર ઉપર મખલસી કરવી, અને તે પછી તે અખત્યારપત્ર કોર્ટમાં દાખલ કરવું.

(૩) તે લેખ કોર્ટમાં ઉપર પ્રમાણે દાખલ થયો એટલે, તે અખત્યારનામું ખરોખર રીતે લખી આવ્યું છે તે વાતનો તથા તે લખી આપનાર અમલદારને કે સોલજનરને જતે ફરિયાદ ચલાવવાને કે તેમાં જવાબ કરવાને ગેરહાજર રહેવાની રજા મળી નહીં, એ વાતનો તે કમ્માંડિંગ ઓફીસરની અથવા બીજા અમલદારની સહી એ પુરતો પુરાવો ગણવો.

ખુલાસો:—આ ઓર્ડરમાં “ કમીડિંગ ઓફીસર ” એટલે તે અમલદાર અથવા સોલજર જે કોઈ રજીમેન્ટમાં, કોરમાં, ડીપાર્ટમેન્ટમાં અથવા ડીપોમાં હોય, તે રજીમેન્ટ, કોર, ડીપાર્ટમેન્ટ અથવા ડીપો ઉપર તે તે વખતે ખરોખર હુકમ ચલાવનાર અમલદાર સમજવો.

૨. પોતાની તરફથી ફરિયાદ ચલાવવાને અથવા જવાબ કરવાને કોઈ અમલદારે અથવા સોલજરે જેને અખત્યાર આપ્યો હોય તે શખસ, અખત્યાર આપનાર અમલદાર અથવા સોલજર હાજર હોય અને કામ કરી શકે તે રીતે, જાતે તે ફરિયાદ ચલાવવાને કે જવાબ કરવાને મુખત્યાર છે; અથવા તે અમલદારની કે સોલજરની વતી ફરિયાદ ચલાવવા સાથે કે જવાબ કરવા સાથે પ્લીડર નીમવાને મુખત્યાર છે.

૩. કાનુન ૧ પ્રમાણે કોઈ અમલદારે અથવા સોલજરે અખત્યાર આપેલા કોઈ શખસને અથવા ઉપર કલ્મા પ્રમાણે તે શખસે તે અમલદારને કે સોલજરને બદલે અથવા તેમની વતી કામ કરવાને નીમેલા પ્લીડરને પહોંચાડેલી પ્રોસેસો, જાણે તે પક્ષકારને હાથોહાથ પહોંચાડી હોય એમ સમજવું.

—૬૬૬૬૬૬૬—

ઓર્ડર ૨૯ મો.

કોરપોરેશન તરફની અને તેના ઉપરની ફરિયાદો.

૧. કોરપોરેશને કરેલી અથવા તેના ઉપર કરેલી ફરિયાદોમાં, તે કોરપોરેશનની તરફથી તેના સેક્રેટરીને અથવા મુકદ્દમાની હકીકત બાબત જમાની આપવાને શક્તિવાન હોય એવા તેના ડિરેક્ટરને અથવા બીજા મુખ્ય અમલદારને તે કોરપોરેશનની વતી કોઈ પણ પ્લીડિંગ ઉપર સહી તથા સાચાપણના એકરાર કરવાનો અધિકાર છે.

૨. પ્રોસેસ પહોંચાડવાનું નિયમન કરવા સંબંધી કાયદાના કોઈ પણ ઠરાવ હોય તેને પાત્ર, કોરપોરેશન ઉપર ફરિયાદ હોય ત્યારે, નીચે પ્રમાણે સમન પહોંચાડી શકાય:—

(અ) તે કોરપોરેશનના સેક્રેટરીને, કોઈ પણ ડિરેક્ટરને અથવા બીજા મુખ્ય અમલદારને. (બ) તે કોરપોરેશનની રજીસ્ટર કરાવેલી ઓફીસમાં સમન મુકી આવવો અથવા પોસ્ટ મારફત મોકલવો અથવા એવી રજીસ્ટર કરાવેલી ઓફીસ ન હોય તો તે કોરપોરેશન જે ઠેકાણે કામ ચલાવતી હોય તે ઠેકાણે મુકી આવવો અથવા મોકલવો.

૩. સદરહુ કોર્ટ, ફરીયાદ ચાલતી હોય તે વખતે કોઈપણ વખતે, તે કોરપોરેશનના કોઈ ડિરેક્ટરને, સેક્રેટરીને કે ફરીયાદ સંબંધી જરૂરના સલાહોનો જવાબ દેઇ શકે એવા બીજા મુખ્ય અમલદારને જાતે હાજર થવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

ઓર્ડર ૩૦ મો.

પેટીઓએ તથા જે શખસો પોતાના નામ શિવાય બીજાના નામથી ધંધો કરતા હોય

તેમણે કરવાની અથવા તેમના ઉપર કરવાની ફરિયાદો વિશે.

૧. (૧) કોઈપણ બે અથવા વધારે શખસો પોતે ભાગીઆ છે એમ દાવો કરતા હોય અથવા ભાગીઆ તરીકે જવાબદાર હોય અને બ્રિટિશ ઇન્ડિયામાં ધંધો કરતા હોય તેઓ દાવાનું કારણ ઉત્પન્ન થયું તે વખતે જે પેટી (હોય તો તે) ના ભાગીઆ હોય તે પેટીના નામે ફરિયાદ કરે; અથવા તેમના ઉપર તે પેટીના નામથી ફરિયાદ થાય; અને ફરિયાદનો કોઈ પણ પક્ષકાર, એવી કોઈપણ બાબતમાં, દાવાનું કારણ ઉત્પન્ન થયું તે વખતે જે શખસો એવી પેટીમાં ભાગીઆ હોય તેમનાં નામ તથા રહેવાનાં ઠેકાણાંની યાદી પોતાને મળવા માટે અને તે યાદીના ખરાપણા વિશે કોર્ટ ઠરાવે તે રીતે એકરાર થવા માટે કોર્ટને અરજ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) જ્યારે કોઈ શખસો પેટા કાનુન (૧) પ્રમાણે પોતાની પેટીના નામથી ભાગીઆ તરીકે ફરિયાદ કરે અથવા તેમના ઉપર એવી રીતે ફરિયાદ થાય ત્યારે, આ કાયદા પ્રમાણે જે કોઈ પણ પ્લીડિંગ અથવા

ખીજ દસ્તાવેજ ઉપર વાદીએ અથવા પ્રતિવાદીએ સહી કરવાની હોય અથવા તેના ખરાપણાવિશે એકરાર કરવાનો હોય અથવા તે ખરા હોવા બાબતનો દાખલો આપવો હોય તે “પ્લોડીંગ” અથવા દસ્તાવેજની બાબતમાં, તે ઉપર એવા શખસોમતિ કાઢ પણ શખસ સહી કરશે અથવા તેના ખરાપણાનો એકરાર કરશે અથવા તે ખરા હોવાનો દાખલો લખશે તે બસ થશે.

૨. (૧) જ્યારે કોઇ ફરિયાદ ભાગીઆઓએ પોતાની પેઢીના નામથી કરી હોય ત્યારે વાદીઓએ અથવા તેમના પ્લોડર, કોઇ પણ પ્રતિવાદીની અથવા તેની વતીની લેખી માગણી થયેથી, જે પેઢીની વતી તે ફરિયાદ માંડી હોય તે પેઢીના સજા ભાગીઆઓનાં નામ તથા તેમના રહેવાનાં ઠેકાણાં તાબ-હતોળ લખી જણાવવાં જોઇએ.

(૨) જ્યારે એવા વાદીઓ અથવા તેમનો પ્લોડર પેટા કાનુન (૧) પ્રમાણે કરવામાં આવેલી માગણી પ્રમાણે ચાલવાને ચુકે ત્યારે, તે ફરિયાદનું સજળું કામ કોર્ટ ઠરાવે તેવી સરતોએ બંધ રાખવાની અરજી કરવામાં આવે એટલે તે સદરહુ પ્રમાણે બંધ કરવાનો કોર્ટને અધિકાર છે.

(૩) જ્યારે સદરહુ ભાગીઆઓનાં નામ પેટા કાનુન (૧) માં લખેલી રીતે જણાવવામાં આવે યારે જાણે એવા નામ પુદ ફરિયાદ અરજીમાં લખ્યાં હોય તે પ્રમાણે તે ફરિયાદનું કામ આગળ ચાલશે અને તેના સંબંધમાં તેવાંજ સજળાં પરિણામ સજળી બાબતોમાં આવશે, પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે ઉપર કહ્યું છે છતાં એવું સજળું કામ સદરહુ પેઢીને નામે ચાલશે.

૩. જ્યારે કોઇ શખસો ઉપર તેમની પેઢીના નામથી ફરિયાદ માંડવામાં આવે ત્યારે સમન કોર્ટ ફરમાવે તે પ્રમાણે,—

(અ) સદરહુ ભાગીઆઓમાંના એક અથવા વધારે ભાગીઆ ઉપર બળવવો, અથવા

(બ) એવી ભાગીદારીનું કામ ક્ષિટિક ઇંડિયામાં જે મુખ્ય ઠેકાણે ચાલતું હોય તે ઠેકાણે એવી ભાગીદારીનું કામ એવી બળવણી વખતે જેના નિર્બંધ અથવા વહિવટ હેઠળ હોય તે શખસ ઉપર બળ-વવો અને આવી રીતે કરેલી બળવણી, એવા રીતે ફરિયાદ માંડેલી પેઢી ઉપર ચોખ્ખરીતે બળવણી થઇ છે એમ ગણાશે. પછી એવા સજળા અથવા કોઇ પણ ભાગીઆ ક્ષિટિક ઇંડિયામાં હોય કે તેની બહાર હોય તેની હરકત નથી; પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે જે ભાગીદારી વાદીની જણ પ્રમાણે ફરિયાદ માંડતાં પહેલાં છુટી થઇ ગઇ હોય તે ભાગીદારીની બાબતમાં, ક્ષિટિક ઇંડિયામાં રહેનારા જે જે ભાગીઆને પાત્ર કરવાનો પ્રયત્ન હોય તે દરેક ભાગીઆ ઉપર એવો સમન બળવવો જોઇએ.

૪. (૧) સને ૧૮૭૨ ના હિંદુસ્તાનના કરાર બાબતના આક્ટની ૪૫ મી કલમમાં ગમે તે ઠરાવ હોય તોપણ, જ્યારે ઉપરના ઠરાવો પ્રમાણે બે અથવા વધારે શખસો પેઢીના નામથી ફરિયાદ માંડી શકે અથવા તેમના ઉપર એવી રીતે ફરિયાદ માંડાઇ શકે અને તેમાંના કોઇ પણ એક જણ, તે ફરિયાદ માંડતા પહેલાં અથવા તે ચાલુ હોય તેવામાં મરણ પામે ત્યારે મૈયતના વારસ વહીવટને તે ફરિયાદના પક્ષકાર તરીકે સામેલ કરવાની જરૂર નથી,

(૨) મૈયતના વારસ વહીવટને—

(અ) એવી ફરિયાદમાં પક્ષકાર કરવાસાર અરજ કરવાનો, અથવા (બ) બાકી રહેલા એક અથવા વધારે શખસો ઉપર કંઇ હક બળવવાનો હક હોય તેને પેટા કાનુન (૧) માંના કોઇ પણ મજબુર ઉપરથી બાંધ આવે છે અથવા તે મર્યાદિત થાય છે એમ સમજવું નહિ.

૫. જ્યારે સમન એકાદી પેઢી ઉપર કાઢ્યો હોય અને તે કાનુન ૩ માં ઠરાવ્યા પ્રમાણે બળ-વવામાં આવ્યો હોય ત્યારે તે જેના ઉપર બળવ્યો હોય તે દરેક શખસને એવી બળવણી વખતે નોટીસ આપીને ખબર આપવી કે તેના ઉપર તે સમન ભાગીઆ તરીકે બળવ્યો છે કે ભાગીદારીના બંધા ઉપર નિર્બંધ રાખનાર અથવા તેના વહીવટ કરનાર તરીકે બળવ્યો છે કે તે બંને સંબંધથી બળવ્યો છે, અને જો એવી નોટીસ નહિ આપવામાં આવે તો, જેના ઉપર તે બળવ્યો હોય તે શખસના ઉપર તે ભાગીઆ તરીકે બળવ્યો છે એમ સમજવું.

૬. જ્યારે કોઇ શખસોના ઉપર તેમની પેઢીના ભાગીઆ તરિકે ફરિયાદ માંડવામાં આવી હોય ત્યારે, તેમણે પોતાપોતાના નામથી જાતે હાજર થવું, પણ તે છતાં ત્યાર પછીનું સઘળું કામ તે પેઢીના નામથી ચાલશે.

૭. જ્યારે એકઠો સમન ૩ જી કાનુનમાં કરાવેલી રીતે, જે શખસ ભાગીદારીના ધંધા ઉપર નિર્બંધ રાખતો હોય અથવા તેનો વહિવટ કરતો હોય તેના ઉપર બળવવામાં આવ્યો હોય ત્યારે, જે પેઢી ઉપર ફરિયાદ માંડી હોય તે પેઢીના તે ભાગીઓ ન હોય તો તેને હાજર થવાની જરૂર નથી.

૮. જે કોઈ પણ શખસ ઉપર ૩ જી કાનુન પ્રમાણે ભાગીઆ તરીકે પ્રોસેસ બળવી હોય તે શખસ વાંધા લઇને હાજર થઇ શકે કે હું ભાગીઓ નથી, પણ આવી રીતે હાજર થવાથી વાઠીને એવી પેઢી ઉપર ખીજી રીતે સમન બળવવામાં અને જ્યારે કોઇ પણ ભાગીઓ હાજર ન થાય ત્યારે હાજર થવામાં ચુક્યાથી તે પેઢી ઉપર હુકમનામું મેળવવામાં બાધ આવે છે એમ સમજવું નહિ.

૯. આ ઓર્ડર એકાદી પેઢી તથા તેમાંના એક અથવા વધારે ભાગીઆ વચ્ચેની, એ ફરિયાદને તથા જેમાં એક અથવા વધારે શખસો સામાન્ય રીતે ભાગીઆ હોય તેવી પેઢીઓ વચ્ચેની ફરિયાદોને લાગુ પડશે. પણ આવી ફરિયાદોમાં કોર્ટની પરવાનગી વગર બળવણીનું કામ કાઢવામાં આવશે નહિ, અને એવું કામ કાઢવા સાર કોર્ટને અરજ કરવામાં આવે એટલે વાળખી લાગે તેવા હિસાબ ભેવાનો તથા ચોક્કસી કરવાનો તથા હુકમ આપવાનો અધિકાર છે.

૧૦. જે કોઇ પણ શખસ પોતાના નામ અથવા અટક કરતાં જુદાં નામ અથવા અટકથી ધંધા કરતો હોય તે શખસના ઉપર એવા નામ અથવા અટકથી, જાણે તે નામ અથવા અટક પેઢીનું નામ હોય તે રીતે ફરિયાદ થઇ શકે, અને ચુકદ્દાની હકીકત જોતાં બની શકે એમ હોય એટલે સુધી આ ઓર્ડર મુજબની સઘળી કાનુનો તેને લાગુ પડશે.

ઓર્ડર ૩૧ મો.

ટ્રસ્ટી, મૃત્યુપત્ર ચલાવનાર અને મૈયતની મિલકતનો વહિવટ કરનાર કરં તે તથા તેમના ઉપર થાય તે ફરિયાદો વિશે.

૧. ટ્રસ્ટીને, મૃત્યુપત્ર ચલાવનારને અથવા મૈયતની મિલકતના વહિવટ કરનારને જે મિલકતનો હક્ક પ્રાપ્ત થયો હોય તે મિલકત સંબંધી બધી ફરિયાદોમાં, તે મિલકતમાં હિતસંબંધવાળા શખસોની તથા ત્રાહતની વચ્ચે ટકા હોય ત્યારે, તે હિતસંબંધવાળા શખસોની વતી તે ટ્રસ્ટી મૃત્યુપત્ર ચલાવનાર અથવા મૈયતની મિલકતનો વહિવટ કરનાર વારસવંદીય તરીકે હાજર થયેલો મણાશે અને સાધારણ રીતે તેમને ફરિયાદના પક્ષકાર કરવાની જરૂર નથી, પરંતુ કોર્ટને યોગ લાગે તો તેમને અથવા તેમાંના કોઇને તેવા પક્ષકાર થવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખ્યત્યાર છે.

૨. ટ્રસ્ટી મૃત્યુપત્ર ચલાવનાર અથવા મૈયતની મિલકતનો વહિવટ કરનાર ધણા હોય ત્યારે, તેમાંના એક અથવા વધારે ઉપરની ફરિયાદમાં તે બધાને પક્ષકાર કરવા; પરંતુ જે મૃત્યુપત્ર ચલાવનારાઓએ મૃત્યુલેખ કરનારનું મૃત્યુપત્ર સામિત કર્યું ન હોય તેમને તથા ક્ષિટિશ હિંદુસ્તાનની બહાર જે ટ્રસ્ટી મૃત્યુપત્ર ચલાવનારા અને મૈયતની મિલકતના વહિવટ કરનારા હોય તેમને પક્ષકાર કરવાની જરૂર નથી.

૩. ટ્રસ્ટી, મૃત્યુપત્ર ચલાવનારી અથવા મૈયતની મિલકતનો વહિવટ કરનારી પરણેલી સ્ત્રી ફરિયાદ કરે તેમાં અથવા તેના ઉપર ફરિયાદ થાય તેમાં કોર્ટ ખીજી રીતે ન શરમાવે તો, તેના ધણીએ પક્ષકાર થવું નહિ.

ઓર્ડર ૩૨ મો.

સગીર તથા દીવાના એઓની તરફની અને તેમના ઉપરની ફરિયાદો વિશે.

૧. સગીર કરવાની પ્રત્યેક ફરિયાદ તેના નામથી કોઇ શખસે કરી, અને તેને તે ફરિયાદમાં સગીરનો દષ્ટાંતિ કહેવો.

૨. (૧) ઇષ્ટમિત્ર વગર સગીરે અથવા તેની વતી કોઇએ ફરિયાદ અરજી દાખલ કરી હોય ત્યારે જે પ્લીડરે અથવા પીઞ શખસે ફરિયાદઅરજી આપી હોય તેની પાસેથી ખરચ આપાવીને ફરિયાદઅરજી દાખલમાંથી કાઢી નાંખે એવી અરજ પ્રતિવાદી કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) તે અરજની નોટીસ તે શખસને આપવી, અને તેની કંઈ હરકત હોય તો તે સાંભળ્યા પછી તે કામમાં પોતાને યોગ્ય લાગે તેવો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૩. (૧) ફરિયાદનો પ્રતિવાદી સગીર હોય ત્યારે તેના સગીરપણાની ખાત્રી થયા પછી તે સગીરને વારંતે જવાબ દાખલ કરવાને અને સુકદમો ચલાવવામાં તેની વતી સામાન્ય રીતે કામ કરવાને કોર્ટ કોર્ટ લાયક શખસને તે સગીરનો તે ફરિયાદ પુરતો વાલી નીમવો.

(૨) સગીરને નામે અને સગીરની વતી, અથવા વાદીએ અરજ કરવાથી; ફરિયાદ પુરતો તેના વાલી નીમવાનો હુકમ મળી શકે.

(૩) ફરિયાદમાંની તકરારી બાબતોમાં સગીરથી ઉલટો લાભ મુચવેલા વાલીને નથી, તથા તે વાલી તરીકે નીમવાને લાયક છે એ વાત ખરી કરી બતાવનારા સોગંતનામાંથી તે અરજને પુટી આપવી.

(૪) આ કાનુન મુજબની અરજ ઉપરથી હુકમ કરવાનો હોય તે, સગીરને અથવા એવા સગીરનો વાલી નીમવાનો અથવા ઠરાવવાનો જેને અધિકાર હોય તે અધિકારીએ નીમવા અથવા ઠરાવેલા વાલીને, અથવા એવા વાલી ન હોય તે પ્રસંગે, એવા સગીરના આપને અથવા પીઞ કુદરતી વાલીને અથવા જ્યારે આપ અથવા પીઞ વાલી ન હોય ત્યારે, એવો સગીર જેની સંભાળમાં હોય તેને, નોટીસ આપ્યા વગર તથા આ પેઠા કાનુન મુજબ જેના ઉપર નોટીસ બળવી હોય તેની વતી જે હરકત લેવામાં આવે તે સાંભળ્યા વગર કરવો નહીં.

૪. (૧) ઉમરે પહેંચેલો અને પાકી સમજનો હોય એવો કોઈ શખસ સગીરના ઇષ્ટમિત્ર અથવા ફરિયાદ પુરતાવાલી તરીકે કામ કરી શકે; પરંતુ તે સગીરના લાભથી તેના લાભ ઉલટો ન હોવો જોઈએ, અને તે ઇષ્ટમિત્રની બાબતમાં પ્રતિવાદી, અને ફરિયાદ પુરતા વાલીની બાબતમાં વાદી ન હોવો જોઈએ.

(૨) જ્યારે કોઈ યોગ્ય અધિકારીએ સગીરનો વાલી નીમ્યો હોય અથવા ઠરાવ્યો હોય ત્યારે, જો કોર્ટને કાંઈ પુરતાં કારણસર (આ કારણ તેણે લખી રાખ્યાં) એમ જણાય કે પીઞ કોઈ શખસને એવા સગીરના વાલી તરીકે-પ્રસંગ પ્રમાણે-કામ કરવાની રજા આપવાથી, અથવા નીમવાથી વાદીને લાભ થશે તો તે શિવાયને પ્રસંગે, એવા વાલી શિવાય પીઞ કોઈ શખસે સગીરના ઇષ્ટમિત્ર તરીકે કામ કરવું નહીં અથવા તેને ફરિયાદ પુરતો વાલી નીમવો નહીં.

(૩) કોઈ પણ શખસને તેની સંમતિ વગર ફરિયાદ પુરતો વાલી નીમવો નહીં.

(૪) ફરિયાદ પુરતા વાલી તરીકે કામ કરવાને યોગ્ય તથા ખુશી હોય એવો કોઈ શખસ ન હોય તો, કોર્ટને પોતાના કામદારો પૈકી કોઈને એવા વાલી તરીકે નીમવાનો અધિકાર છે; અને તેને એવું કરમાવવાનો અધિકાર છે કે એવો કામદાર પોતાની ફરજ બજાવનાં જે કામ ખરચ કરે તે ખરચ કાંતો તે ફરિયાદના પક્ષકારોએ અથવા તેમાંના એક અથવા વધારે પક્ષકારોએ આપવો અથવા તે કોર્ટમાં હોય એવા જે ફંડમાં તે સગીરનો હિસ્સાબ હોય તેમાંથી આપવો, અને તે સુકદમાંની હકીકત તથા ન્યાય જેતાં યોગ્ય દેખાય તે પ્રમાણે તે ખરચ અદા કરવા બાબત અથવા આપવા બાબત હુકમ કરવાને તે કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૫. (૧) સગીરના વતી (૧૦ મી કાનુનની પેઠા કાનુન (૨) મુજબની અરજ શિવાયની) દરેક અરજી કોર્ટને કરવી તે તેના ઇષ્ટ મિત્રે કરવી અથવા તેના ફરિયાદ પુરતા વાલીએ કરવી.

(૨) કોઈ સગીરની વતી કોઈ ઇષ્ટ મિત્ર અથવા ફરિયાદ પુરતો વાલી (જે હોય તે) હાજર થયા વગર કોઈ ફરિયાદમાં અથવા કોર્ટને કરેલી કોઈ અરજ ઉપરથી કંઈ હુકમ થયો હોય, અને તે હુકમમાં અથવા તે હુકમ ઉપરથી તે સગીરનો કોઈ રીતે સંબંધ હોય અથવા તેને લાગતું વળગતું હોય તો તે હુકમ રદ થઈ શકે; અને જે પક્ષકારની અરજથી તેવો હુકમ કરવામાં આવ્યો હોય તેના પ્લીડરને તે

સગીરપણાની વાત માલમ હોય અથવા વાળખી રીતે માલમ પડી હોત એમ હોય તો, તે પ્લીડર પાસેથી ખરચ આપવીને તે હુકમ રદ થઇ શકે.

૬. (૧) ઇષ્ટમિત્ર અગર ફરિયાદ પુરતા વાલીએ કોર્ટની રજા વગર સગીરની વતી કાંઇ પણ નાણાં અથવા ખીજ જંગમ મિલકત—

(અ) હુકમનામું અથવા હુકમ થતાં પહેલાં તોડખેડ કરીને લેવી નહિ, અથવા (ખ) સદરહુ સગીરના લાભમાં થયેલા હુકમનામા મુજબ અથવા હુકમ મુજબ લેવી નહિ.

(૨) જ્યારે સદરહુ ઇષ્ટમિત્રને અગર ફરિયાદ પુરતા વાલીને, યોગ્ય અપત્તાર હોય એવા અધિકારીએ સદરહુ સગીરની મિલકતના વાલી નિમ્મે અગર હરાબો ન હોય અથવા એ પ્રમાણે નિમ્મે અગર હરાબો હોય તથાપિ કોર્ટને માલિન હોય એવા કાંઇ પણ કારણને લીધે તે સદરહુ નાણાં અથવા ખીજ જંગમ મિલકત લેવાને નાલાયક હોય તે પ્રસંગે, જે કોર્ટ તેને સદરહુ મિલકત લેવા વિશે રજા આપે તો એવી મિલકતની ખરાખી ન થાય તે સાડ તથા તેના યોગ્ય માર્ગે ઉપયોગ થાય તે સાડ કોર્ટે પોતાને જરૂર જણાય એવું તારણ માગવું અને એવા હુકમ કરવા.

૭. (૧) જે ફરિયાદમાં કાંઇ ઇષ્ટ મિત્ર તરીકે કે વાલી તરીકે કામ કરતો હોય તે ફરિયાદની ખાબતમાં તે ઇષ્ટમિત્ર અથવા ફરિયાદ પુરતા વાલીએ તે કામમાં સ્પષ્ટ રીતે લખેલી કોર્ટની રજા શિવાય તે સગીરની વતી કંઇ કમુલાયત અથવા તોડખેડ કરવી નહિ.

(૨) એવી રીતે લખેલી કોર્ટની રજા શિવાય કરેલી કાંઇ કમુલાયત અથવા તોડખેડ સગીર શિવાયના ખીજ બધા પક્ષકારો વિરુદ્ધ નિરર્થક કરવા યોગ્ય થશે એમ સમજવું.

૮. (૧) કોર્ટ ખીજ રીતે હુકમ ન કરે તો, પોતાની જગાએ દાખલ કરવાસાર કાંઇ લાયક શખસ પ્રથમ મેળવ્યા વગર, અને થઇ ગયેલા ખરચને વાસ્તે તારણ આપ્યાવગર કોર્ટ ઇષ્ટમિત્ર નિકળી શકશે નહીં.

(૨) નવો ઇષ્ટમિત્ર નીમવાસાર કરેલી અરજીને સોમનનામાથી પુછી આપવી: અને જે શખસનું નામ સુચવ્યું હોય તે લાયક છે તથા સગીરથી ઉલટો તેના લાભ નથી એવું તે સોમનનામામાં ખતાવવું.

૯. (૧) સગીરના ઇષ્ટમિત્રનું હિત તે સગીરના હિતથી વિરુદ્ધ હોય ત્યારે, અથવા સગીરથી ઉલટો જેનો લાભ હોય તેવા પ્રતિવાદી સાથે તે ઇષ્ટમિત્રને એટલું લાગતું વળગતું હોય કે તે ઉપરથી સગીરનો લાભ તેનાથી ખરાખર સચવાશે એવો સંભવ ન હોય ત્યારે, અથવા તે પોતાનું કામ ખજાને નહીં ત્યારે, અથવા ફરિયાદ ચાલતી હોય તેવામાં તે બ્રિટિશ છીડિયામાં રહેતો ખંધ થાય ત્યારે. અથવા ખીજ કાંઇ પુરતા કારણને લીધે, તેને દુર કરવાસાર કાંઇ પ્રતિવાદી અથવા સગીરની વતી કોર્ટ શખસ અરજ કરવાને મુખત્યાર છે. અને ખતાવેલું કારણ બસ છે એ વિશે કોર્ટની ખાત્રી થાય તો ઇષ્ટમિત્રને તે પ્રમાણે દુર કરવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે, અને ખરચ ખાખત પોતાને યોગ્ય લાગે એવો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) સદરહુ ઇષ્ટમિત્ર, વાલી નિમવાને અગર હરાવવાને અપત્તાર હોય એવા અધિકારીએ નિમેલો અગર હરાવેલો વાલી ન હોય, અને સદરહુ પ્રમાણે નિમેલા અગર હરાવેલા કાંઇ વાલીની તે ઇષ્ટમિત્રની જગાએ નિમાવાની ખુશી હોય અને તે સાડ પોતે અરજી કરે ત્યારે, સદરહુ વાલીને સદરહુ સગીરના ઇષ્ટમિત્રની જગાએ નિમવા નહિ, એમ કોર્ટને કાંઇ કારણસર (તે કારણો લખી રાખવાં) લાગતું હોય તે શિવાયને પ્રસંગે, તે કોર્ટે સદરહુ ઇષ્ટમિત્રને કામ ઉપરથી દુર કરવો અને ત્યાર પછી તે ફરિયાદમાં થઇ ગયેલા ખરચને વાસ્તે પોતાને યોગ્ય લાગે તેવી સરતોએ સદરહુ અરજદારને તે કોર્ટે ઇષ્ટમિત્ર તરીકે નીમવો.

૧૦. (૧) સગીરનો ઇષ્ટમિત્ર પોતાનું કામ છોડે અથવા તેને દુર કરવામાં આવે અથવા તે ગુજરી જાય ત્યારે, તેની જગાએ ઇષ્ટમિત્ર નીમવામાં આવે ત્યાંસુધી આગળ કામ ચલાવવું ખંધ રાખવું.

(૨) તે સગીરનો પ્લીડર યોગ્ય મુદતમાં નવો ઇષ્ટમિત્ર નીમવાની તજવીજ ન કરે ત્યારે, સગીર સાથે અથવા તકરારી ખાખત સાથે સંબંધ હોય તેવો કાંઇ શખસ નવો ઇષ્ટમિત્ર નીમવા સાર કોર્ટને અરજ કરવાને મુખત્યાર છે; અને પોતાને યોગ્ય લાગે તે શખસને ઇષ્ટમિત્ર નીમવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૧૧. (૧) ફરિયાદ પુરતા વાલી પોતાનું કામ છોડી દેવાની ઇચ્છા ખતાવે અથવા તે પોતાનું કામ ન કરે, અથવા ખીજું પુરતું કારણ જણાવવામાં આવે ત્યારે, કોર્ટ તેને છોડી દેવાની રજા આપવાને અથવા તેને દુર કરવાને તથા ખરચ ખાખત પોતાને યોગ્ય લાગે તેવો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) ફરિયાદ પુરતો વાલી ફરિયાદ ચાલતાં પોતાનું કામ છોડી દે, ગુજરી જાય અથવા કોર્ટ તેને દૂર કરે ત્યારે, કોર્ટ તેની જગ્યાએ નવો વાલી નીમવો.

૧૨. (૧) સગીર વાલીએ અથવા જે સગીર ફરિયાદનો પક્ષકાર ન હોય તેની વતી કંઈ અરજ ચાલુ હોય તેણે, ઉમરે પહોંચે એટલે, ફરિયાદનું અથવા અરજનું કામ ચલાવવું કે નહીં એ વાત પસંદ કરવી.

(૨) જ્યારે એવો સગીર અમુક ફરિયાદનું અથવા અરજનું કામ ચલાવવાનું પોતે પસંદ કરે ત્યારે, ઇષ્ટમિત્રને કાઢી નાંખીને પોતાના નામથી કામ ચલાવવાની પોતાને રજા મળવાને હુકમ કરાવવા સાફ તેણે અરજ કરવી.

(૩) આવે પ્રસંગે ફરિયાદનું અથવા અરજનું મથાળું, ત્યારથી નીચે પ્રમાણે વંચાય એવી રીતે સુધારવું:— “અ. બ. માછ સગીર તેનો ઇષ્ટમિત્ર ક. ડ. હતો પરંતુ હમણાં તે ઉમરમાં આવેલો હોવાથી.”

(૪) ફરિયાદનું અથવા અરજનું કામ છોડી દેવાનું તે પસંદ કરે, અને તે એકલોજ વાલી અથવા એકલોજ અરજ કરનાર હોય ત્યારે, પ્રતિવાદીએ અથવા વિરૂદ્ધ પક્ષકારે કરેલો ખર્ચ અથવા તેના ઇષ્ટ-મિત્રે આપેલો હોય તે ખર્ચ પાછો આપીને તે ફરિયાદ અથવા અરજ કાઢી નાંખવાનો હુકમ કરાવવા સાફ તેણે અરજ કરવી.

(૫) આ કલમની રૂએ કરવાની કોઈ અરજ એક તરફથી થઈ શકે; પરંતુ ઇષ્ટમિત્રને છુટો કરવાનો અને સગીર વાલીને પોતાના નામથી કામ આગળ ચલાવવાની રજા આપવાનો હુકમ ઇષ્ટમિત્રને નોટીસ આપ્યા વગર કરવો નહિ.

૧૩. (૧) સગીર સહ-વાદી ઉમરે પહોંચ્યા પછી ફરિયાદ નાકબુલ કરવાની ઇચ્છા રાખે ત્યારે, સહ-વાદી તરીકે પોતાનું નામ કાઢી નાંખવાને તેણે અરજ કરવી. અને તે જરૂરનો પક્ષકાર નથી એમ કોર્ટને જણાય તો, ખર્ચ અને બીજી બાબતને વાસ્તે પોતાને થોડાં લાગે તેવી સરતો કરીને, ફરિયાદમાંથી તેનું નામ કોર્ટ કાઢી નાંખવું.

(૨) આ કલમની રૂએ કરેલો અરજની નોટીસ ઇષ્ટમિત્ર ઉપર, કોઈપણ સહ-વાદી ઉપર તેમજ પ્રતિવાદી ઉપર બળવવી.

(૩) આ અરજનો સઘળા પક્ષકારોનો ખર્ચ અને ત્યાં સુધીમાં ફરિયાદમાં ચાલેલા બધા અથવા કંઈ કામનો ખર્ચ કોર્ટ ફરમાવે તે શખસોએ આપવો.

(૪) અરજદાર ફરિયાદમાં જરૂરનો પક્ષકાર હોય ત્યારે, તેને પ્રતિવાદી કરવાને કોર્ટ ફરમાવવા સુખત્યાર છે.

૧૪. (૧) કોઈ સગીર ઉમરે પહોંચ્યા પછી, જે તે એકલોજ વાલી હોય તો, પોતાને નામે ઇષ્ટ-મિત્રે કરેલી ફરિયાદ ગેરવાજબી અથવા અયોગ્ય છે એવા સબબથી તે ફરિયાદ કાઢી નાંખવાને તે અરજ કરવાને સુખત્યાર છે.

(૨) સદરહુ અરજની નોટીસ લાગતા વળગતા બધા પક્ષકારો ઉપર બળવવી. અને તેની ગેરવા-જબીયણા અથવા અયોગ્યપણા વિશે કોર્ટની ખાત્રી થયા પછી, તે અરજ મંજૂર કરવાને તથા ફરિયાદમાં કંઈ કામ ચાલ્યું હોય તેનો અને તે અરજ સંબંધી બધા પક્ષકારનો ખર્ચ આપવાનો તે ઇષ્ટમિત્રને હુકમ કરવાને અથવા પોતાને થોડાં લાગે તેવો બીજો હુકમ કરવાને કોર્ટ સુખત્યાર છે.

૧૫. જે શખસો દિવાના ઠરેલા હોય તેમની બાબતમાં અને જે શખસો સદરહુ પ્રમાણે દિવાના ઠરેલા ન હોય તોપણ પોતાના મનની સ્થિતિ બરાબર ન હોવાથી અથવા માનસિક દુર્બળતાથી પોતાની તરફથી અથવા પોતાની ઉપર થયેલી ફરિયાદમાં પોતાના લાભનું રક્ષણ કરવાને અસમર્થ છે એમ કોર્ટને તપાસની અંતે માલમ પડે તે શખસોની બાબતમાં ૧ થી ૧૪ સુધીની કાનુનોમાંનાં કરાવેાં નેટલે સુધી લાગુ પડી શકે તેટલેસુધી લાગુ પડશે એમ સમજવું.

૧૬. કોઈ સત્તાધિકારી રાજ્યે અથવા રાજ્ય ચલાવનાર સરદારે પોતાનાં સંરચાનના નામથી ફરિયાદ કરી હોય અથવા તેના ઉપર તેના સંરચાનના નામથી ફરિયાદ થઈ હોય, અથવા ગવર્નર જનરલ

રલ ઇન કૌસીયના અથવા કોઇ સ્થાનિક સરકારના દુકમથી કોઇ એજન્ટના નામથી અથવા બીજા કોઇ શખસના નામથી તેના ઉપર ફરિયાદ થઇ હોય તેને, આ ઓર્ડરમાં કહેલો કોઇ વાત લાગુ પડે છે એમ સમજવું નહિ. અથવા તે વાત ઉપરથી સગરે અથવા ગાંડા માણસે અથવા બીજા ચિત્તભ્રમ થયેલા માણસોએ કરેલી અથવા તેની ઉપર કરવાની ફરિયાદમાં વિદ્યમાનકાળે અમલમાં હોય એવા કોઇ સ્થાનિક કાયદાના ઇરાવોને બાધ આવે છે અથવા તેમાં કોઇ વતું ઓછું થાય છે એમ સમજવું નહીં.

ઓર્ડર ૩૩ મો.

નાદારોની ફરિયાદો.

૧. નીચેના ઇરાવોને અનુસરીને કોઇ પણ ફરિયાદ નાદાર આણી શકે.

ખુલાસો:—આવી ફરિયાદ કરવામાં ફરિયાદ અરજીને વારને કાયદામાં ઇરાવેલી ડી બરવા જેટલા કોઇ શખસ પાસે પુરતાં સાધન ન હોય, અથવા જ્યાં તેની શી ન ઇરાવી હોય ત્યાં ફરિયાદના વિષય તથા તેના જરૂરીયાત પહેરવાનાં વસ્ત્ર શિવાય તેની માધિકારીની સો કૃપિયાની મિલકત ન હોય, ત્યારે તે શખસ 'નાદાર' કહેવાય.

૨. નાદાર તરીકે ફરિયાદ કરવાની પરવાનગીની દરેક અરજમાં, ફરિયાદમાંની ફરિયાદ અરજીઓમાં જે વિષયો લખવાની કહી છે તે લખવી. અરજદારની સ્થાવર અથવા જંગમ જે કંઈ મિલકત હોય તેનું તેની આશરે કિંમત સૂઝાંતનું એક પત્રક તેની સાથે જોડવું, અને પ્લીડિંગ ઉપર સહી કરવા વિશે તથા તેના સાચાપણના એકરાર કરવા વિશે પાછળ જે રીત કહી છે તે રીતે તે ઉપર સહી તથા સાચા-પણના એકરાર કરવા.

૩. આ કાનુનોમાં ગમે તેમ કહેલું હોય તે છતાંએ, અરજદારે પોને જાતે કોર્ટને અરજ આપવી, પરંતુ કોર્ટમાં દાખર થવાની તેને માફી મળી હોય તો તે અરજ બાબત બધા અગત્યના સવાલોના જવાબ દેખ શકે તેવા યોગ્ય રીતે અખત્યાર મળેલા મુખત્યાર તે અરજ આપી શકે, અને જે ઘણીને તે મુખત્યાર હોય તે ઘણી જાતે દાખર થયા હોત ત્યારે તે ઘણીની જે રીતે જુઝાની લેખ શકાય તે રીતે તે મુખત્યારની જુઝાની લેવાય.

૪. (૧) અરજ રીતસર લખીને બરાબર રીતે આપી હોય ત્યારે પોતાને યોગ્ય લાગે તો દાવાના ગુજુદોષ વિશે તથા અરજદારની મિલકત વિશે અરજદારની અથવા અરજદારને મુખત્યાર મારફતે દાખર થવાને રજ આપી હોય ત્યારે તેના મુખત્યારની જગ્યાની લેવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૨) મુખત્યારે અરજ આપી હોય ત્યારે પોતાને યોગ્ય લાગે તો ગેરદાખર હોય તેવા સાક્ષીની જુઝાની જે રીતે લેવાય છે તે રીતે, કમિશન મારફત અરજદારની જુઝાની લેવી, એમ દુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૫. કોર્ટને એવું માલમ પડે કે, (અ) નાદાર તરીકે ફરિયાદ કરવાની અરજ કાનુનો (૨) તથા (૩) માં ઇરાબ્યા પ્રમાણે તૈયાર કરીને રજુ કરી નથી, અથવા (બ) અરજદાર નાદાર નથી, અથવા (ક) અરજ આપ્યા પહેલાંના લાગલાજ એ માસની બંદર અરજદારે દમલખાણથી અથવા નાદાર તરીકે ફરિયાદ કરવાની પરવાનગી મેળવવા માટે અરજ કરી શકે તે વિચારથી કંઈ મિલકત વેચી લીધી છે, અથવા (દ) અરજદારે લખેલી બાબતો ઉપરથી દાવાનું કારણ ઉપનંત થાય છે એમ જણાતું નથી, અથવા (ઇ) કરવા ધારેલી ફરિયાદના વિષયના સંબંધમાં તેણે કોઇ એવા કરાર કર્યો છે કે તેથી તે વિષયમાં બીજા કોઇ શખસનો હિતસંબંધ ઉત્પન્ન થયો છે, ત્યારે કોર્ટ તેવી નાદાર તરીકે ફરિયાદ કરવાની અરજ નામંજુર કરવી.

૬. કાનુન ૫ માં કહેલા કોઇ સમજાથી અરજ નામંજુર કરવાનું કંઈ કારણ કોર્ટને જણાય નહિ ત્યારે પોતાની નાદારી સ્ખાપીત કરવામાં અરજદાર જે પુરાવો આપે તે લેવાને તથા તેની ગેરસાબિતિમાં

ને પુરાવો આપવામાં આવે તે સાંભળવાને કોર્ટ એક દિવસ ઠરાવવો. (તે દિવસ બાબતની ચોખ્ખા દશ દિવસ પહેલાં સામા પક્ષકારને તથા સરકારી પ્ત્રીડરને નોટીસ આપવી.)

૭. (૧) તે પ્રમાણે ઠરાવેલે દિવસે અથવા ત્યારપછી અનુક્રમ પડે તેટલું જલદી, એમાંથી ગમે તે પક્ષકારે હાજર કરેલા (જો કોઇ હોય તો) સાક્ષી કોર્ટ તપાસવા અને અરજદારની અથવા તેના મુખ્યત્વારની સાહેદી લેવાને કોર્ટ તપાસવા અને અરજદારની અથવા તેના મુખ્યત્વારની સાહેદી લેવાને કોર્ટ મુખ્યત્વાર છે. અને તેમની સાહેદીની મતલબનું એક ટિપ્પણ કોર્ટ કરવું.

(૨) સદરહુ અરજ તથા આમાં ઠરાવ્યા પ્રમાણે કોર્ટે લીધેલો (કોઇ હોય તો) પુરાવો વાંચવાથી કાનુન ૫ માં કહેલી કોઇ હરકતો અરજદારને લાગે છે કે નહીં એ વિશે પક્ષકારો ને દલીલો કહે તે પછી કોર્ટે સાંભળવી.

(૩) પછી અરજદારની નાદાર તરીકે શરિયાદ કરવાની અરજ કોર્ટે મંજૂર રાખવી અથવા મંજૂર રાખવાને ના પાડવી.

૮. અરજ મંજૂર રાખવામાં આવે ત્યારે તેના ઉપર નંબર પાડીને તે નોંધવી, અને શરિયાદમાં તે શરિયાદ અરજી તરીકે ગણવી, અને સાધારણ રીત પ્રમાણે માંડેલી શરિયાદ તરીકે બધી રીતે તે શરિયાદનું કામ આગળ ચાલશે; પરંતુ કોઇ અરજી બાબત, કે વતીલની નેમલુક બાબત કે શરિયાદને લગતા બીજા કામ બાબત (પ્રોસેસ બંધાવવાને ને ફી આપવો પડે તે સિવાય) કંઈ કોર્ટ શી વાદીને આપવી પડશે નહિ.

૯. પ્રતિવાદીની અથવા સરકારી પ્ત્રીડરની અરજ ઉપરથી તે બાબતની ચોખ્ખા સાત દિવસની લખેલી નોટીસ વાદીને આપીને નીચે લખેલે પ્રસંગે વાદી નાદાર નથી એવો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખ્યત્વાર છે; તે પ્રસંગો એ કે (અ) શરિયાદ ચાલતાં તેની વર્તણુક અધિકૃત અથવા સંતાપકારક છે એવો તેના ઉપર દોષ આવે તો; (બ) નાદાર તરીકે તેણે શરિયાદ ચાલુ ન રાખવી જોઇએ એવાં સાધન તેની પાસે છે એમ જણાય તો, અથવા (ક) શરિયાદના વિષયના સંબંધમાં તેણે કોઇ એવો કરાર કર્યો હોય કે તેથી તે વિષયમાં બીજા કોઇ શખસનો હિતસંબંધ ઉત્પન્ન થયો હોય તો.

૧૦. શરિયાદમાં વાદી જીતે ત્યારે નાદાર તરીકે શરિયાદ કરવા ન દીધી હોત તો તેને કોટલી કોર્ટ શી બરવી પડત તેના કોર્ટે દિસાચ ગણવો, અને હુકમનામાંમાં ને પક્ષકારને તે રકમ આપવાનું ફરમાવું હશે તેની પાસેથી તે રકમ સરકાર વસુલ કરશે અને તે રકમ દાવાના વિષય ઉપરનો પહેલો બોળો ગણશે.

૧૧. વાદી શરિયાદમાં હારે અથવા તે નાદાર નથી એમ હરે અથવા (અ) પ્રતિવાદી હાજર થઇને જવાબ આપવા સાર કહેલો સમન બંધાવવા સાર ને કોઇ શી અથવા બીજો ટપાલનો ખર્ચ (જો હોય તો તે) વાદીએ ન આપ્યાને લીધે તે સમન પ્રતિવાદી ઉપર બળ્યો ન હોવાના કારણસર અથવા (બ) શરિયાદની સુનાવણી પોકારવામાં આવે તે વખતે વાદી હાજર ન થવાના કારણસર, શરિયાદ કાઠી નોંખવામાં અથવા પાછી ખેંચી લેવામાં આવે ત્યારે નાદાર તરીકે શરિયાદ કરવાની રજા ન મળી હોત તો ને કોર્ટ શી વાદીને બરવી પડત તે બરવાને સાર વાદીને અથવા શરિયાદમાં સહ-વાદી કર્યો હોય તેને કોર્ટે હુકમ કરવો.

૧૨. ૧૦ મી, અથવા ૧૧ મી કાનુન પ્રમાણે ને કોર્ટ ફી લેવાની હોય તે બરવા સાર હુકમ થવા માટે કોર્ટને કોઇ પણ વખત અરજ કરવાનો સરકારને હક છે.

૧૩. ૧૦ મી, ૧૧ મી અથવા ૧૨ મી કાનુન મુજબ સરકાર અને કોઇ પણ પક્ષકાર વચ્ચે ઉત્પન્ન થતી બાબતો ૪૭ મી કલમના અર્થ મુજબ તે શરિયાદના પક્ષકારો વચ્ચે ઉત્પન્ન થતી બાબતો છે એમ ગણવું.

૧૪. ૧૦ મી ૧૧ મી અથવા ૧૨ મી કાનુન મુજબ હુકમ કરવામાં આવે ત્યારે કોર્ટે હુકમનામાંની નકલ કલેક્ટરને તાબડોતો મોકલાવવી.

૧૫. અરજદારને નાદાર તરીકે શરિયાદ કરવાની રજા ન આપવાનો હુકમ કર્યા પછી શરિયાદ કરવાના તેના તેજ હક પરથી તેવી બાબતની ફરી અરજી તેનાથી થશે નહિ. પરંતુ નાદારીમાં શરિયાદ કર-

વાની રજા મળવા સાફ તેણે જે અરજ કરી હોય તેની સામે થવામાં સરકારને અથવા સામા પક્ષકારને ખરચ થયો હોય (તો) તે, એ અરજદાર પ્રથમ આપે તો તેને તેજ હકથી હમેશની રીતે શરિયાદ કરવાને છુટ મળશે.

ફર. નાદારીમાં શરિયાદ કરવાની રજાને વાસ્તે કરેલી અરજનો નાદારીની તપાસનો ખરચ તે શરિયાદનો ખરચ ગણાશે.

ઓર્ડર ૩૪ માં.

સ્થાવર મિલકતના ગીરો બાબતની ફરિયાદો વિશે.

૧. આ કાવદાનો દરાવોને પાત્ર, ગીરોના તારણમાં અથવા ગીરો છોડવાના હકમાં હિતસંબંધ હોય એવા સજ્જા શખસોને એવા ગીરો સંબંધી હરકાંઈ શરિયાદમાં પક્ષકારો તરીકે સામેલ કરવા જોઈએ. ખુલાસો:—પછીનો ગીરો રાખનાર અગાઉના ગીરો રાખનારને ફરિયાદમાં પક્ષકાર ક્યાં વગર, ગીરો છોડવાનો હક રદ કરાવવા બાબતની અથવા વેચાણ કરાવવા બાબતની ફરિયાદ કરી શકે, અને અગાઉના ગીરો રાખનારને પાછળનું ગીરો છોડવા બાબતની ફરિયાદમાં સામેલ કરવાની જરૂર નથી.

૨. ગીરો છોડવાનો હક રદ કરાવવા બાબતની શરિયાદમાં વાદીની તરફેણમાં ફેંસલો થાય તો, કોર્ટ હુકમનામું કરીને:—

(અ) આમાં હવે પછી કહેલે દિવસે ગીરો સંબંધી મુદ્દલ તથા બાજ બાબત તથા ફરિયાદનો વાદીને કાંઈ ખરચ અપાવ્યો હોય તો તે બાબત તેને ફટલી રકમ દેવી થશે તેનો હિસાબ લેવાનું ફરમાવવું જોઈએ, અથવા (બ) એવા હુકમનામાની તારીખે આ પ્રમાણે ફટલી રકમ દેવી નિકળી છે તે દરાવીને જણાવવી જોઈએ; (ક) અને તે હુકમનામામાં એવું ફરમાવવું જોઈએ કે, સદરહુ પ્રમાણે દેવી નીકળેલી રકમ, કોર્ટમાં જણાવ્યાની તારીખથી છ મહિનાની અંદરની જે તારીખ કોર્ટ દરાવે તે તારીખે, પ્રતિવાદી કોર્ટમાં ભરે એટલે વાદીએ પોતાની પાસે અથવા પોતાના તાબામાં હોય તે ગીરો મિલકત સંબંધી સજ્જા દસ્તાવેજ પ્રતિવાદીને અથવા પ્રતિવાદી નિમે તે શખસને સ્વાધીન કરવા જોઈએ, અને તે મિલકત ગીરો રહિત તથા તેના ઉપર વાદીએ અથવા વાદીની વતી દાવો કરનારાઓએ અથવા બીજાની પાસેથી નીકળેલા હક ઉપરથી વાદી દાવો કરતો હોય ત્યારે જેની વતી તે દાવો કરતો હોય તે શખસે જે બોજ ઉત્પન્ન ક્યાં હશે તે સજ્જા બોજ વગર તે મિલકત વાદીએ પ્રતિવાદીને તખ્તીલ કરી આપવી જોઈએ; અને વળી તે મિલકત પ્રતિવાદીના કબજામાં આપવાની જરૂર હશે તો તેના કબજામાં આપવી જોઈએ, પણ (ડ) તેમાં એવું પણ ફરમાવવું જોઈએ કે એવી રકમ કોર્ટ નીમે તે દિવસે અથવા તેની અગાઉ પ્રતિવાદી ભરશે નહીં તો, તે મિલકત છોડવાનો પ્રતિવાદીનો સર્વ પ્રકારનો હક મિલકત જતો રહેશે.

૩. (૧) જ્યારે સદરહુ પ્રમાણે દરાવેલે દિવસે અથવા તેની અગાઉ, સદરહુ પ્રકારની દેવી નિકળતી દરાવેલી રકમ તથા ૧૦ મી ફાનુનમાં કહેલા પ્રકારનો પાછલથી થયેલો ખરચ પ્રતિવાદી કોર્ટમાં ભરે એટલે કોર્ટ હુકમનામું કરીને તેમાં:—

(અ) પ્રાથમિક હુકમનામાની સરતો પ્રમાણે જે દસ્તાવેજ આપી દેવાને વાદી બંધાયેલો હોય તે દસ્તાવેજ આપી દેવાને વાદીને ફરમાવવું જોઈએ, અને જરૂર હોય તો, (બ) સદર હુકમનામામાં ફરમાવ્યા પ્રમાણે ગીરો મિલકત પાછી તખ્તીલ કરી આપવાનું તેને ફરમાવવું જોઈએ, અને વળી, જરૂર હોય તો, (ક) તે મિલકત પ્રતિવાદીના કબજામાં આપવાનો તેને હુકમ કરેલો જોઈએ.

(૨) એવી રકમ એવી રીતે ભરવામાં ન આવે ત્યારે, કોર્ટ, વાદી તે બાબત અરજ કરે તો ગીરો મિલકત છોડવાનો પ્રતિવાદીનો તથા તેના સંબંધી અથવા તેની તરફથી દાવો કરનાર સજ્જા શખસોનો સર્વ હક પુણ્યપણે જતો રહ્યો છે એવું હુકમનામું કરવું જોઈએ અને તેમાં જરૂર હોય તો તે

મિલકત વાદીના કબજામાં આપવાનો હુકમ કરવો જોઈએ; પરંતુ એવું હરાબંધું છે કે યોગ્ય કારણ બતાવવામાં આવે તો કોર્ટને કાંઈ સરત કરવાનું પોતાને યોગ્ય લાગે તો તેવી શરતે, તે રકમ ભરવા સાથે નિમ્નેલો દિવસ વખતે વખતે તહકુમ કરવાનો અધિકાર છે.

(૩) પેટા કાનુન (૨) ની રૂપે હુકમનામું કરવામાં આવે એટલે તારણવાળું કરજ વળી ગયું એમ સમજવું.

૪. (૧) વેચાણ કરવા બાબતની ફરિયાદમાં વાદીની તરફેણમાં ફેંસલો થાય તો, કોર્ટ ૨ જ કાનુનની (અ), (બ) તથા (ક) રકમોમાં કહેલી મતલબનું હુકમનામું કરીને તેમાં એવો પશુ હુકમ કરવો કે, પ્રતિવાદી સદરહુ હુકમનામામાં લખ્યા પ્રમાણે રકમ ભરવાને ચુકે તો, ગીરો મિલકત અથવા તેનો જોઈએ તેટલો ભાગ વેચવો; અને વેચાણના પૈસા (તેમાંથી વેચાણનો ખર્ચ વ્યાદ કરીને) કોર્ટમાં ભરવા, અને વાદીના લેહેણ તરીકે જે રકમ સદરહુ પ્રમાણે હરાવેલી હશે તે તથા ત્યાર પછીનું બાજ તથા ખર્ચ પતાવીને જે કાંઈ બાકી વધે તે પ્રતિવાદીને અથવા તે લેવાના હક હોય એવા કાંઈ પશુ બીજા આસામીને આપવી જોઈએ.

(૨) ગીરો છોડાવવાનો હક રદ કરાવવા બાબતની ફરિયાદમાં વાદીની તરફેણમાં ફેંસલો થાય, અને ગીરો વેચાણની શરતે કરેલું ગીરો ન હોય તો, વાદીના અથવા ગીરોની રકમમાં અથવા ગીરો છોડાવવાના હકમાં હિતસંબંધ હોય એવા કાંઈ પશુ શખસના કહેવા ઉપરથી કોર્ટને (ગીરો છોડાવવાનો હક રદ કરવા બાબતનું) હુકમનામું કરવાને બદલે, ઉપર કહેલા હુકમનામા જેવું હુકમનામું પોતાને યોગ્ય લાગે તે શરતોએ અને તેમાં, વેચાણનો ખર્ચ અદા કરવા સાથે તથા તે સરતો પુરી કરવાનું સુરક્ષિત કરવા સાથે કોર્ટ હરાવે તેવી યોગ્ય રકમ કોર્ટમાં અનામત મુકવી એવી સરત દાખલ કરીને કરવાનો અધિકાર છે.

૫. (૧) જ્યારે હરાવેલો દિવસે અથવા તેની અગાઉ પ્રતિવાદી ઉપર પ્રમાણે હરાવેલી દેવી નીકળનારી રકમ, તથા ૧૦ મી કાનુનમાં કહેલા પ્રકારનો પાછળથી થયેલો ખર્ચ, કોર્ટમાં ભરે ત્યારે, કોર્ટ હુકમનામું કરીને તેમાં;—

(અ) પ્રાથમિક હુકમનામાની સરતો પ્રમાણે જે દસ્તાવેજો આપી દેવાને વાદી બંધાયેલો હોય તે દસ્તાવેજો આપી દેવાને વાદીને શરમાવવું જોઈએ, અને જરૂર હોય તે, (બ) સદરહુ હુકમનામામાં ફરમાવ્યા પ્રમાણે ગીરો મિલકત પાછી તમદીલ કરી આપવાનું તેને ફરમાવવું જોઈએ, અને વળી જરૂર હોય તો; (ક) તે મિલકત પ્રતિવાદીના કબજામાં આપવાનો તેને હુકમ કરવો જોઈએ.

(૨) એવી રકમ એ પ્રમાણે ભરવામાં ન આવે ત્યારે કોર્ટ, વાદી અરજ કરે તો ગીરો મિલકત અથવા તેના જરૂર હોય એટલો ભાગ વેચવાનો અને તે વેચાણના ઉત્પન્નની વ્યવસ્થા ૪ થી કાનુનમાં કલા પ્રમાણે કરવા બાબત હુકમનામું કરવું.

૬. એવા કાંઈ પશુ વેચાણનું નક્કી ઉત્પન્ન વાદીની લહેણી નીકળતી રકમ વાળી દેવા જેટલું ન હોય ત્યારે બાકીની રકમ વેચેલી મિલકતમાંથી વસુલ કરવાના કરતાં ખાજી રીતે પ્રતિવાદી પાસેથી કાયદેસર રીતે વસુલ થઈ શકે એમ હોય તો, કોર્ટને તે રકમ બદલ હુકમનામું કરવાનો અધિકાર છે.

૭. ગીરો છોડાવવા બાબતની ફરિયાદમાં વાદીની તરફેણમાં ફેંસલો થાય તો કોર્ટ હુકમનામું કરીને;

(અ) આમાં હવે પછી કહેલો દિવસે ગીરોની મુદત રકમ તથા બાજ બાબત અને ફરિયાદનો કાંઈ ખર્ચ અપાવ્યો હોય તો તે ખર્ચ બાબત પ્રતિવાદીને કેટલી રકમ દેવી નીકળશે તેને; હિસાબ લેવાનું ફરમાવવું જોઈએ, અથવા (બ) એવા હુકમનામાની તારીખે આ પ્રમાણે કેટલી રકમ દેવી નીકળી છે તે હરાવીને જણાવવી જોઈએ; અને તે હુકમનામામાં એવું ફરમાવવું જોઈએ કે:—(ક) સદરહુ પ્રમાણે દેવી નીકળેલી રકમ કોર્ટમાં જણાવ્યાની તારીખથી છ મહિનાની અંદરની જે તારીખ કોર્ટ હરાવે તે તારીખે વાદી કોર્ટમાં ભરે એટલે પ્રતિવાદીએ ગીરો મિલકત બાબત પોતાની પાસે અથવા પોતાના તાબામાં જે દસ્તાવેજ હોય તે સમજા દસ્તાવેજ વાદીને અથવા વાદી નીચે તે શખસને સ્વાધીન કરવા જોઈએ, અને તે મિલકત, ગીરો રહિત તથા તેની ઉપર પ્રતિવાદીએ, અથવા તેના સંબંધથી દાંત કરનારા કાંઈ શખસ,

અથવા પ્રતિવાદી બીજીની તરફથી મળેલા હક ઉપરથી દાવો કરતો હોય તો તે જેના સંબંધથી દાવો કરતો હોય તેમણે જે બોજ ઉત્પન્ન કર્યા હશે તે સર્વ બોજ રહિત, પ્રતિવાદીએ વાદીને પાછી તબદીલ કરી આપવી જોઈએ, અને ગીરો મિલકત વાદીના કબજામાં આપવાની જરૂર હોય તો તેણે તે તેના કબજામાં આપવી જોઈએ; પણ તેમાં એવું પણ ફરમાવું જોઈએ કે; (૬) કોર્ટ નીમે તે દિવસે અથવા તેની અગાઉ એવી રકમ ભરવામાં ન આવે તો, (તે ગીરો સાદું અથવા ભોગવટા ગીરો ન હોય તો) વાદીના તે મિલકત છોડાવી લેવાના સર્વ પ્રકારના હક મિલકત જતા રહેશે, અથવા (તે ગીરો વેચાણની સરતથી કરેલું ગીરો ન હોય તો,) તે મિલકત વેચવી.

૮. (૧) જ્યારે સદરહુ પ્રમાણે ઠરાવેલે દિવસે અથવા તેની અગાઉ, સદરહુ પ્રકારની દેવી નિકળતી ઠરાવેલી રકમ તથા ૧૦ મી કાનુનમાં કહેલા પ્રકારનો પાછળથી થયેલો ખરચ પ્રતિવાદી કોર્ટમાં ભરે એટલે કોર્ટ હુકમનામું કરીને તેમાં—

(અ) પ્રાથમિક હુકમનામાની સરતો પ્રમાણે જે દસ્તાવેજો આપી દેવાને પ્રતિવાદી બંધાયેલો હોય તે દસ્તાવેજો આપી દેવાને પ્રતિવાદીને ફરમાવું જોઈએ અને જરૂર હોય તો; (બ) સદરહુ હુકમનામામાં ફરમાવ્યા પ્રમાણે ગીરો મિલકત પાછી તબદીલ કરી આપવાનું તેને ફરમાવું જોઈએ, અને જરૂર હોય તો; (ક) તે મિલકત પ્રતિવાદીના કબજામાં આપવાનો તેને હુકમ કરવો જોઈએ.

(૨) એવી રકમ એવી રીતે ભરવામાં ન આવે તથા ગીરો સાદું અથવા ભોગવટા ગીરો ન હોય ત્યારે કોર્ટ પ્રતિવાદી તે બાબત અરજી લાવે તો વાદીનો તથા તેની તરફથી અથવા તેના સંબંધથી દાવો કરતા હોય એવા સવળા શખસોને ગીરો છોડવવાનો સર્વ હકક ખીલકૂલ જતો રહેશે એવું હુકમનામું કરવું જોઈએ, અને તેમાં જરૂર હોય તો તે મિલકત પ્રતિવાદીના કબજામાં આપવાનો હુકમ કરવો જોઈએ.

(૩) પેટા કાનુન (૨) ની રૂયે હુકમનામું કરવામાં આવે એટલે તારણવાળું કરજ વળી ગયું એમ સમજવું.

(૪) એવી રકમ સદરહુ પ્રમાણે ભરવામાં આવી ન હોય તથા ગીરો વેચાણની સરતને પાત્ર ન હોય ત્યારે પ્રતિવાદી તે બાબત અરજી કરે તો કોર્ટે હુકમનામું કરવું કે ગીરો મિલકત અથવા તેનો જરૂર હોય તેટલો ભાગ વેચવો જોઈએ તથા વેચાણના પૈસામાંથી વેચાણ સંબંધી થયેલો સર્વ ખરચ બાદ કરીને બાકી રહે તે પૈસા કોર્ટમાં ભરીને પ્રતિવાદીને દેવી નીકળેલી રકમ ભરવામાં વાપરવા અને તેમાંથી સીલક બાકી રહે તો તે વાદીને અથવા લેવાનો હક હોય એવા બીજા શખસને આપવી; પરંતુ એવું ઠરાવ્યું છે કે સળગ કારણ બતાવવામાં આવે એટલે કોર્ટને કાંઈ સરત કરવાનું યોગ્ય લાગે તો તે સરતે પ્રતિવાદીએ એવી રકમ ભરવા સાફ નીમેલો દિવસ વખતે વખતે તહકુમ રાખવાનો અધિકાર છે.

૯. આમાં ઉપર ગમે તે ઠરાવ હોય તો પણ ૧૦ મી કાનુનમાં લેવાલો આપેલો હિસાબ લીધા પછી એમ માલમ પડે કે પ્રતિવાદીનું કાંઈ પણ લહેણું નીકળતું નથી અથવા તેને વધારે રકમ પહોંચ્યો છે તો કોર્ટે હુકમનામું કરીને તેમાં ફરમાવું કે જરૂર હોય તો પ્રતિવાદીએ તે મિલકત પાછી તબદીલ કરી આપી તે વાદીનું જે લહેણું નીકળતું દેખાતું હોય તે તેને આપવું; અને ગીરો મિલકત જરૂર હોય તો વાદીના કબજામાં આપવી.

૧૦. ગીરો છોડવાનો હક રદ કરવાની બાબતમાં અથવા વેચાણની બાબતમાં અથવા ગીરો છોડવવાની બાબતમાં ગીરો રાખનારને આપવાની રકમ કોર્ટ આખરે ઠરાવે તે વખતે, ગીરો છોડવવાનો હક રદ કરવા બાબતનું અથવા વેચાણ કરવા બાબતનું અથવા ગીરો છોડવવા બાબતનું હુકમનામું થયાની તારીખથી તે રકમ ખરેખર આપવામાં આવે ત્યાં સુધી ગીરો રાખનારને ફરિયાદ સંબંધી યોગ્ય રીતે થયેલો ખરચ ગીરોની રકમમાં ઉમેરવો જોઈએ; માત્ર એવો ખરચ મળવાનો પોતાનો હક જતો રહે એવી રીતે ગીરો રાખનાર આધ્યા હોય તો તેને ખરચ અપાવવો નહિ.

૧૧. જ્યારે કાંઈ મિલકત જુદી જુદી રકમ માટે જુદા જુદા શખસોને ત્યાં ગીરો મુકી હોય ત્યારે, કાંઈ પણ વચમાંનો ગીરો રાખનાર પોતાની અગાઉના કાંઈ પણ ગીરો રાખનારના હક છોડવવા સાફ તથા પોતાની પછીના જે ગીરો રાખનાર હોય તેમનો તથા ગીરો મુકનારનો ગીરો છોડવવાનો હક બંધ કરવા સાફ ફરિયાદ માંડી શકે.

૧૨. જે કોષ્ટ પશુ મિલકતનું વેચાણ કરવાનો આ ઓર્ડરની રૂએ હુકમ થયો હશે તે મિલકત ઉપર અગાઉના ગીરોના બોજો હોય ત્યારે, કોર્ટને અગાઉના ગીરો રાખનારની સંમતિથી, તે મિલકત સદરહુ ગીરોના બોજા વગર વેચવાનો હુકમ કરવાનો અખત્યાર છે; માત્ર એવા અગાઉના ગીરો રાખનારનો તે વેચેલી મિલકતમાં જે હિતસંબંધ હોય તેટલોજ હિતસંબંધ તે વેચાણના ઉત્પન્નમાં તેને આપવો જોઈએ.

૧૩. (૧) એવા પ્રકારના વેચાણનું ઉત્પન્ન કોર્ટમાં આણીને તેની બવરથા હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે કરવી જોઈએ, એટલે પ્રથમતઃ વેચાણ ખાતે અથવા જે કાંઈ વેચાણ કરવાની કોશીશ કરી હોય તે ખાતે જે વાળખી ખર્ચ થયો હોય તે તમામ ખર્ચ આપવો જોઈએ; પછી અગાઉના કાંઈ પશુ ગીરોવાળાનું અગાઉના ગીરો ખાતે જે કાંઈ પશુ હેવું હોય તે તથા તેના સંબંધમાં જે વાળખી ખર્ચ થયો હોય તે આપવો જોઈએ; પછી જે ગીરોને લીધે વેચાણનો હુકમ થયો હશે તે ગીરો ઉપર લહેણું થયેલું સઘળું બાજુ ચુકાવી આપીને જે ફરિયાદમાં તે વેચાણ કરવા બાબતનું હુકમનામું થયું હશે તે ફરિયાદના ખર્ચ આપવો જોઈએ; પછી તે ગીરો સંબંધી દેવો હોય તે મુદ્દલ રકમ આપવી જોઈએ; અને છેવટે, કાંઈપશુ બાકી રહે તો તે, વેચેલી મિલકતમાં પોતાના હિતસંબંધ હોવાની સાબિતી કરનારા આસામીને આપવી જોઈએ, અથવા એવા આસામી એક કરતાં વધારે હોય તો, તેઓના પોતપોતાના તેમાં જે હિતસંબંધ હોય તે પ્રમાણે અથવા તેઓ સઘળાની એક એકી પહોંચ લઈને તેઓને તે આપવી જોઈએ.

(૨) આ કાનુનના અથવા ૧૨ મી કાનુનના કોષ્ટ પશુ ઠરાવ ઉપરથી સને ૧૮૮૨ ના મિલકત તખ્તીલ કરવા બાબતના આકટની ૫૭ મી કલમથી આપેલા અધિકારને બાધ આવે છે એવું સમજવું નહિ.

૧૪. (૧) જ્યારે ગીરો રાખનારે ગીરોની રૂએ નીકળતો દાવો બરબાદ થવા સાથેપૈસા મળતા માટેનું હુકમનામું મેળવ્યું હોય ત્યારે તેને ગીરો અમલમાં આણવાને માટે વેચાણ કરવાની ફરિયાદ માંડવા સિવાય બીજી રીતે ગીરો મીલકત વેચવાનો હક નથી એમ સમજવું અને ઓર્ડર ૨ કાનુન ૨ માં ગમે તે ઠરાવ હોય તોપણ તેને એવી ફરિયાદ માંડવાનો અધિકાર છે.

(૨) પેટા કાનુન (૧) માં ઠરાવેલું કાંઈપશુ સને ૧૮૮૨ નો મિલકત તખ્તીલ કરવા બાબતનો આકટ જે કોષ્ટ પશુ મુલકને લાગુ કર્યો નહિ હશે તે મુલકને લાગુ નથી એમ સમજવું.

૧૫. ગીરોમિલકતના વેચાણ સંબંધી અથવા તે ઉપરનો ગીરો હક છોડવવા સંબંધી આ ઓર્ડરમાં કહેલા સઘળા ઠરાવ અને ત્યાં સુધી, જે મિલકત સને ૧૮૮૨ ના મિલકત તખ્તીલ કરવા બાબતના આકટની ૧૦૦ મી કલમના અર્થ પ્રમાણે બોજાને પાત્ર હશે તે મિલકત લાગુ પડશે એમ સમજવું.

ઓર્ડર ૩૫ મો.

ઇન્ટરપ્લીટર (વિરુદ્ધ હુકોનો નિર્ણય કરવાની તિરાહિત કરે તે ફરિયાદ) વિશે.

૧. ઇન્ટરપ્લીટરની પ્રત્યેક ફરિયાદમાં, જે જે બીના ફરિયાદ અરજીઓમાં લખવાની જરૂર છે તે સિવાય નિચે પ્રમાણે બીજા વધારે બીનાઓ લખવી:—

(અ) તકરારી વિષયમાં વાદી ફક્ત ખરાબ અથવા ખરચ સિવાય બીજી રીતનો કંઈ સંબંધ માગતો નથી. (બ) એ પ્રતિવાદીઓએ જુદા જુદા માગેલા હક; અને (ક) વાદી અને કોઈ પ્રતિવાદી વચ્ચે મીલાપીપણું નથી.

૨. દાવો કરેલી વસ્તુ કોર્ટમાં બરાબ એરી અથવા કોર્ટની સંભાળમાં રખાય એવી હોય ત્યારે, વાદીને તે ફરિયાદમાં કોષ્ટ પશુ હુકમ મેળવવાનો હક પ્રાપ્ત થાય તે ખહેલાં તેણે તે બરવાનું અથવા કોર્ટની સંભાળમાં રાખવાનું તેને કહેવાય.

૩. ઇન્ટરપ્લીડરની ફરિયાદમાંના પ્રતિવાદીઓ પૈકી કોઇ પ્રતિવાદી તે ફરિયાદના વિષયની બાબતમાં વાદી ઉપર ખરેખર ફરિયાદ કરે ત્યારે, જે કોર્ટમાં વાદી ઉપરની ફરિયાદ ચાલતી હોય તે કોર્ટ, ઇન્ટરપ્લીડરની ફરિયાદ જે કોર્ટમાં માંડી હોય તે કોર્ટ તરફથી ખબર મળે એટલે તે વાદી ઉપરનું કામ બંધ રાખવું, અને બંધ કરેલી ફરિયાદમાં થએલા તેના ખર્ચનો તેજ ફરિયાદમાં ઠરાવ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે; પરંતુ તે ફરિયાદમાં ખર્ચનો ઠરાવ ન કર્યો હોય તો અને તેટલે સુધી ખર્ચ, ઇન્ટરપ્લીડરની ફરિયાદમાં થએલા તેના ખર્ચમાં ઉમેરી શકાય.

૪. (૧) પહેલી સુનાવણી વખતે કોર્ટ નીચે પ્રમાણે કરી શકે : એટલે

(અ) દાવો કરેલી વસ્તુની બાબતમાં પ્રતિવાદીઓ પ્રત્યે વાદીની બધી જવાબદારીમાંથી તેને દૂર કરીને તેને ખર્ચ અપાવવાનો, તથા તે ફરિયાદમાંથી તેનું નામ કાઢી નાંખવાનો ઠરાવ કરે; અથવા
(બ) ઇનસાફ કે સુમતીને સાફ નીચે પ્રમાણે કરવાની જરૂર છે એમ કોર્ટને લાગે તો, ફરિયાદનો આખર નિકાલ થતાં સુધી બધા પક્ષકારોને રહેવા દે.

(૨) દાવો રાખેલી વસ્તુના હકકનો નિર્ણય કરી શકાય તેવી રીતની પક્ષકારોની કબુલતો અથવા બીજો પુરાવો છે એમ કોર્ટને જણાય ત્યારે, દાવો રાખેલી વસ્તુ ઉપર હકકનો તે નિર્ણય કરે.

(૩) જ્યારે પક્ષકારોની કબુલતો ઉપરથી દાવો રાખેલી વસ્તુના હકકનો નિર્ણય કોર્ટ કરી શકે એમ ન હોય ત્યારે, તે નીચે પ્રમાણે ફરમાવી શકે—

(અ) પક્ષકારો વચ્ચે એક અથવા વધારે મુદ્દા ધડવા અને તેમનો ઇનસાફ કરવો, અને
(બ) અસલ વાદીને બદલે અથવા તે ઉપરાંત કોઇ પણ હકકદારને વાદી કરવો, અને ત્યાર પછી તેણે ફરિયાદનો ઇનસાફ સાધારણ રીતે કરવા માંડવો.

૫. મુખ્યની અથવા જમીનના માલીકની મારફત દાવો રાખતા ન હોય એવા બીજા અપસોની સામે, તે મુખ્યને અથવા જમીનના માલીકને વાદ કરવાની જરૂર પડવા સાફ મુખત્યાર પોતાના મુખ્ય ઉપર અથવા બાહ્ય માલીક ઉપર ફરિયાદ કરી શકે એમ આ ઓર્ડરની કોઇ વાતથી સમજવું નહિ.

દૃષ્ટાંતો. (અ) અ એક ઝવેરાતની પેટી પોતાના મુખત્યાર તરીકે બ પાસે અનામત મુકે છે. અ એ મારી પાસેથી એ ઝવેરાત ઝેરવાજખી રીતે લીધું છે એમ કહીને ક તે બ પાસેથી માગે છે. અ તથા ક ના ઉપર બ ઇન્ટરપ્લીડરની ફરિયાદ માંડી શકે નહીં. (બ) અ એક ઝવેરાતની પેટી પોતાના મુખત્યાર તરીકે બ પાસે અનામત મુકે છે. પછી ક ને અ લખે છે કે મારી પાસે તમારું લેહેણું છે તેમાં તે ઝવેરાત તારણ કરી આપું છું. ત્યાર પછી અ કહે છે કે ક નું કરજ અદા કરેલું છે. અને ક તે વાત નાપાડે છે. તે બન્ને બ ની પાસેથી ઝવેરાત માગે છે. આમાં અ તથા ક ની ઉપર ઇન્ટરપ્લીડરની ફરિયાદ કરવાને બ મુખત્યાર છે.

૬. બરોખર રીતે ફરિયાદ માંડી હોય ત્યારે દાવો રાખેલી વસ્તુ ઉપર બોબ્બે રાખીને અથવા બીજા કોઇ અમલમાં આવે એવી રીતે વાદીને તેના ખર્ચ અપાવવાનો ઠરાવ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

ઓર્ડર ૩૬ મો.

વિશેષ હકીકત (કેસ) વિશે.

૧. હકીકતની અથવા કાયદાની કોઇ તકરારનો ચુકાદો થવામાં પોતાનું લાગતું વળગતું છે એમ જે પક્ષકારો દાવો રાખતા હોય તે એક લેખી કરારનામું કરે તે કરારનામાં તેમણે તે તકરાર હકીકત (કેસ) તરીકે કોર્ટના અભિપ્રાય સાફ લખવી, તથા તેમાં એવો ઠરાવ કરવો કે તે તકરાર વિશે કોર્ટનો નિર્ણય થએલો:—

(અ) પક્ષકારોએ ઠરાવેલા અથવા કોર્ટ ઠરાવે તેટલા રૂપિયા તેઓમાંના એક જણે બીજાને આપવા ; અથવા

(બ) કરારનામાં લખેલી કંઈ સ્થાવર કે જંગમ મિલકત તેઓમાંના એક જણે બીજાને આપવી અથવા (ક) કરારનામાં દર્શાવેલું બીજું કંઈ વિશેષ કામ તેઓમાંથી એક અથવા વધારેજણે કરવું; અથવા ન કરવું.

(૨) આ કાનુન પ્રમાણે કોર્ટને લખી આપેલી પ્રતેક હકીકતના (કેસના) અનુક્રમે નંબર પાડીને પારખાઈ કરવા, અને તેમાં કાઢેલી તકરારનો નિર્ણય કરવા સાર કોર્ટને જે હકીકતોની તથા દસ્તાવેજોની જરૂર પડે તે હકીકતો અને દસ્તાવેજો તેમાં સંક્ષિપ્તમાં જણાવવા.

૨. કંઈ મિલકત આપવા બાબત અથવા કંઈ વિશેષ કામ કરવા કે ન કરવા બાબત કરારનામાં હોય ત્યારે, જે મિલકત આપવાની હોય તેની અથવા જે મિલકત સાથે કરારનામાં દર્શાવેલું કામ નિસબત રાખતું હોય તેની કિંમતનો આંકડો કરારનામાં અટકળે લખવો.

૩. (૧) ઉપર કહેલા નિયમો પ્રમાણે કરારનામાં તૈયાર કર્યું હોય તો, તે કરારનામાંના વિષયની જે રકમ અથવા કિંમત હોય તેટલીજ રકમ અથવા કિંમતવાળા વિષયની ફરિયાદ સાંભળવાની જે કોર્ટને હકુમત હોય તે કોર્ટમાં તે કરારનામાં દાખલ થઈ શકે.

(૨) એ પ્રમાણે કરારનામાં દાખલ થાય એટલે જે પક્ષકારો લાગતા વળગતાપણાનો દાવો રાખતા હોય તે પૈકી એક અથવા વધારેને વાદી અથવા વાદીઓ ગણીને તથા બીજા કે બીજાઓને પ્રતિવાદી કે પ્રતિવાદીઓ ગણીને, તેમની વચ્ચે ફરિયાદ હોય તે પ્રમાણે, તે કરારનામાં ઉપર નંબર પાડીને તે નોંધવું, અને જે સમયે અથવા સમયસેએ તે કોર્ટમાં આપ્યું હોય તે શિવાયના તે કરારનામાં કરનારા બીજા સમગ્રા અખસોને નોટીસ આપવી.

૪. કરારનામાં દાખલ થાય ત્યારે તે કરારનામાં કરનારા સમગ્રા સમયે ઉપર કોર્ટની હકુમત ચાલશે, અને કરારનામાં લખી આપેલી વાત તેમને બંધનકારક થશે.

૫ (૧) સાધારણ રીતે કરેલી ફરિયાદ મારફતે તે કેસ સુનાવણીને વાસ્તે રાખવો, અને આ કાયદાના ઠરાવો આ ફરિયાદને લાગુ પડે તેટલા લાગુ પાડવા.

(૨) પક્ષકારોની જુગાની લીધા પછી અથવા પોતાને યોગ્ય લાગે તેવા બીજા પુરાવા લીધા પછી કોર્ટની ખાત્રી થાય કે:—

(અ) તે પક્ષકારોએ બરોબર રીતે કરારનામાં કરેલું છે, (બ) તે કરારનામાં લખેલી તકરારમાં તેઓ શુદ્ધપ્રતિષ્ઠિ હકસંબંધ ધરાવનારા છે, અને (ક) તે નિર્ણય કરવાલાયક છે, ત્યારે સાધારણ ફરિયાદ મારફતે ઉપર કોર્ટ ફેસલો કહી સંભળાવવો અને તે પ્રમાણે કહેલા ફેસલાને અનુસરતું હકુમનામું કરવું.

ઓર્ડર ૩૭ મો.

વેચાય એવા લેખ ઉપરથી સંક્ષિપ્ત કામ ચલાવવાની રીત વિશે.

૧. આ ઓર્ડર ફક્ત નીચે કહેલી કોર્ટોને લાગુ પડે છે, એટલે:—

(અ) કોર્ટ ઉચ્ચમ, મદ્રાસ અને મુંબઈની ન્યાયાધિકારી હૈ કોર્ટોને; (બ) દક્ષિણ બ્રહ્મદેશની ચીફ કોર્ટોને; (ક) સિંધના જુડીસિયલ કમિશનરની કોર્ટોને; તથા (ડ) જે બીજી કોર્ટોને સને ૧૮૮૨ ના દિવાની કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાની પટ્ટર થી પટ્ટર સુધીનો કલમોના ઠરાવો અત્યાર આગમજ લાગુ કર્યા હોય તે કોર્ટોને.

૨. (૧) આ ઓર્ડર પ્રમાણે કામ ચલાવવાની વાદીની ખુશી હોય તો, બીક્સ ઓફ એક્સચેન્જની, હુડીઓની, અથવા વાયદા ચીટીઓ (પ્રેમીસરી નોટ), ની બધી ફરિયાદો ઠરાવેલા નમુના પ્રમાણે ફરિયાદ અરજી આપીને મોંઢી શકાય; પરંતુ સમન કાઢવો તે પુરવણી બ માં કહેલા નમુના નંબર ૪ પ્રમાણે, અથવા વખતો વખત ઠરાવવામાં આવે તેવા બીજા નમુના પ્રમાણે કાઢવો.

(૨) જે મુકદ્દમામાં ફરિયાદ અરજી અને સમન અનુક્રમે ઉપર કહેલા પ્રમાણે કરેલા હોય તેમાં હાજર થઈને જવાબ કરવા સાર આમાં હવે પછી કહ્યું છે તે રીતે પ્રતિવાદીએ જડજની રજા લીધા વગર, તેણે હાજર થવું નહીં અથવા ફરિયાદનો જવાબ કરવો નહીં, અને તે પ્રમાણે રજા લેવામાં તે કસ્ટર કરે,

અથવા રજા પ્રમાણે હાજર થઇને જવાબ કરવામાં કસુર કરે તો ફરિયાદ અરજીમાં લખેલી વિગતો તેણે કબુલ કરી છે એમ સમજાયે, અને સમનમાં લખેલી રકમથી વધારે ન હોય એવી કોઇ રકમનું, તથા (કંઈ દર લખ્યો હોય તો તે) લખેલા દર પ્રમાણે હુકમનામાની તારીખ સુધીના વ્યાજનું તથા અરચને બદલે જે રકમ આગાઉથી હરાવવામાં આવે તે સુધાંતનું હુકમનામું મેળવવાને વાદી હકદાર થશે; પરંતુ અરચને વાસ્તે હરાવેલી રકમ કરતાં વાદી વધારે માગે તો બીજાં કામમાં થાય છે તે રીતે અરચનો આ-કોડે નક્કી કરીને તે સુધાંતનું હુકમનામું મેળવવાને વાદી હકદાર થશે, અને તે હુકમનામું લાગુબંધ બન્યાની શરૂઆત.

૩. (૧) પ્રતિવાદી અરજ કરે એટલે કોર્ટે સોગનનામું કરવામાં આવેલી હાજર થઇને ફરિયાદમાં બચાવ કરવાની રજા આપવી, સદરહુ સોગનનામામાં જે ઉપરથી માલેકને મોબદદનો સાબિત કરવાની ફરજ પડે એવી કંઈ હકીકતો અથવા અરજીની પુછીમાં કોર્ટને બસ લાગે એવી બીજી હકીકતો જણાવ આપવી જોઇએ.

(૩) બચાવ કરવાની રજા, બીનસરને, અથવા કોર્ટમાં પૈસા ભરવાની બાબતમાં, જમીનની બા-બતમાં, મુદ્દા તૈયાર કરીને તોંધવાની બાબતમાં કોર્ટને યોગ્ય લાગે તે શરતો કરીને આપવાનો આપત્ત્યાર છે.

૪. હુકમનામું થયા પછી વિશેષ પ્રસંગ હોય તો, હુકમનામું રદ કરવાને અને જરૂર પડે તો બ-બતવાનું કામ બંધ રાખવાને અથવા રદ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે. અને સમન પ્રમાણે હાજર થઇને ફરિયાદનો જવાબ કરવાની પ્રતિવાદીને રજા આપવાનું કોર્ટને વાજબી લાગે તો, કોર્ટને યોગ્ય લાગે તે શરતોથી, તે રજા આપવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૫. આ ઓર્ડર પ્રમાણે ચાલના કોઇ કામમાં, જે બીજા, હુદી અથવા ચીડી ઉપર ફરિયાદનો આ-ધાર હોય તે લાગલીજ કોર્ટના કોઇ અમલદારની પાસે રાખવાનો હુકમ કરવાને, તથા વળી તે કામના અરચને વાસ્તે વાદી જમીન આપે ત્યાં સુધી અધુ કામ બંધ રાખવાનો હુકમ કરવાને, કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૬. બીલ ઓફ એક્સચેન્જ અથવા વાવદા ચીડી નકારાથી, તેના માલેકનો તે બીલ અથવા ચી-ડીની રકમ લેવા સારૂ આ ઓર્ડર પ્રમાણે જે ઇલાજ ચાહે તેજ ઇલાજ, તે નકારવાને લીધે, તે નકા-ર્યાબદલ અથવા ભરણું ન કર્યાબદલ તોંધ કરાવવામાં અથવા બીજી રીતે તેને જે ખર્ચ કાઢ્યો હોય તે ખર્ચ લેવાને ચાલશે.

૭. આ ઓર્ડરમાં જે હરાવ કરેલા છે તે જિરાવ, સાધારણ રીત પ્રમાણે કરેલી ફરિયાદોમાં કામ ચલાવવાની જે રીત છે તેજ આ ઓર્ડર પ્રમાણે કરેલી ફરિયાદોમાં કામ ચલાવવાની રીત સમજવી.

ઓર્ડર ૩૮ મો.

ફેસલો થતાં પહેલાં પકડવા તથા જમી કરવા વિશે.

ફેસલો થતાં પહેલાં પકડવાનું.

૧. ૧૬ મી કલમની રકમો (અ) થી (૬) સુધીમાં લખેલા પ્રકારની ફરિયાદ શિવાયની બીજી કોઇ ફરિયાદમાં કામ ચાલતાં કોઇ પણ વખતે સોગનનામાથી અથવા બીજી રીતે કોર્ટની ખાત્રી થાય કે—

(અ) વાદીને ઢીલ થાય એ હેતુથી, અથવા કોર્ટની કોઇ પ્રોસેસ ટાળવાના હેતુથી અથવા પોતાના ઉપર જે હુકમનામું થાય તે બજાંતોં હરકત પડે કે ઢીલ થાય એ હેતુથી, (૧) પ્રતિવાદી સંતોષ પેડા છે અથવા તેણે કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદ છોડી છે, અથવા (૨) પ્રતિવાદી સંતોષ પેસવાનો છે અથવા કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદ છોડવાનો છે, અથવા (૩) પ્રતિવાદીએ પોતાની બધી કે થોડી ધણી મિલ-કત કોઇને વેચી કે આપી દીધી છે અથવા કોર્ટની હકુમતની સ્થાનિક હદમાંથી ખસેડી છે; અથવા (બ) પ્રતિવાદી એવા પ્રસંગમાં બિટીશ ઇન્ડિયા છોડવાનો છે કે તે ઉપરથી ફરિયાદમાં પ્રતિવાદી ઉપર જે હુકમનામું થાય તે બજાવવામાં વાદીને હરકત કે ઢીલ પડશે અથવા પડે એવો વાજબી સંભવ રહે છે, ત્યારે હાજર થવા માટે જમીન પ્રતિવાદીએ આ માટે ન આપવા તેનું કારણ બતાવવા સારૂ પ્રતિવા-દીને પકડવાનું તથા કોર્ટની ફરજ બાજુવાનું વારંદ કાઢવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે, પણ એનું હરાવું છે કે

વાદીને દાવો પુરો કરવાને જે રકમ પુરતી છે એમ વારંટમાં લખ્યું હોય તે રકમ એવું વારંટ બબ્બેનારા અમલદારને પ્રતિવાદી આપે તો તેને પકડવો નહિ; અને એવી રકમ એવી ફરિયાદના નીકાલ થાય અથવા કોર્ટનો બીજો હુકમ થાય ત્યાં સુધી કોર્ટ અનામત રકમ તરીકે પોતાને પાસે રાખવી.

૨. (૧) તે કારણ પ્રતિવાદી ન બતાવે ત્યારે કોર્ટ તેને એવો હુકમ કરવો કે, તમારા ઉપરનો દાવો અદા થવાને ખસ થાય એટલા પૈસા અથવા બીજી મિલકત તમે કોર્ટમાં અનામત રાખો અથવા ફરિયાદ ચાલે છે ત્યાં સુધી અને ફરિયાદમાં તમારા ઉપર જે હુકમનામું થાય તે બજી રહે અથવા પતી રહે ત્યાં સુધી કોઈ પણ વખતે તમને બોલાવવામાં આવે ત્યારે હાજર થવાના તમે જામીન આપો, અથવા તે કોર્ટ ઉપરની કાનુનના વિશેષ ઠરાવની રૂએ જે રકમ પ્રતિવાદીએ આપી હોય તે રકમના સંબંધમાં પોતાને યોગ્ય લાગે એવો હુકમ કરવો.

(૨) પ્રતિવાદીને હાજર કરાવે થયેલા દરેક જામીને એવી રીતે લખી આપવું કે, જે પ્રતિવાદી તે રીતે હાજર નહિ થાય તો ફરિયાદમાં જે રકમ આપવાનો પ્રતિવાદીને હુકમ થશે તે રકમ હું આપીશ.

૩. (૧) પ્રતિવાદીને હાજર કરવાને થયેલો જામીન, જે કોર્ટમાં પાતે જામીન થયો હોય તે કોર્ટને કોઈ પણ વખતે પોતાની જવાબદારી રદ કરવાની અરજ કરી શકે.

(૨) આવી અરજ થાય ત્યારે, કોર્ટ પ્રતિવાદીને હાજર થવાનો સમન કરવો, અથવા કોર્ટ પોતાને યોગ્ય લાગે તો પહેલેથીજ તેને પકડવાનું વારંટ કાઢવાને મુખત્યાર છે.

(૩) એવા સમન અથવા વારંટ પ્રમાણે પ્રતિવાદી હાજર થાય એટલે, અથવા પોતે પોતાની ખુશીથી આવીને હાજર થાય ત્યારે કોર્ટ જામીનને દરમાવવું કે તમે જામીનીમાંથી છુટા થયા છો અને નવો જામીન લાવવાને પ્રતિવાદીને કહેવું.

૪. કાનુન ૨ અથવા કાનુન ૩ પ્રમાણેનો કોઈ હુકમ પ્રતિવાદી માન્ય ન કરે ત્યારે ફરિયાદનો નિકાલ થતાં સુધી અથવા પ્રતિવાદી વિરુદ્ધ હુકમનામું કરવામાં આવ્યું હોય ત્યારે તે હુકમનામું બરપાછ થાય ત્યાં સુધી પ્રતિવાદીને દિવાની તુરંગમાં મોકલવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે; પરંતુ આ કાનુન પ્રમાણે કોઈ શખસને ગમે તેમ હોય તો એ છ માસ કરતાં જારી મુદત તુરંગમાં અટકાવી રાખવો નહિ, અથવા ફરિયાદના વિષયની રકમ કે કિંમત પચાસ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય તો છ અઠવાડિયાં કરતાં વધારે મુદત અટકાવી રાખવો નહિ. વળી એવું પણ ઠરાવ્યું છે કે, કોઈ શખસે એવા હુકમ પ્રમાણે ચાલ્યા પછી તેને આ કાનુન પ્રમાણે તુરંગમાં અટકાવી રાખવા નહીં.

ફેસલો થતાં પહેલાં જમી કરવાનું.

૫. (૧) કોઈ પણ ફરિયાદ ચાલતાં કોઈ પણ વખતે સોગતનામાંથી અથવા બીજી રીતે કોર્ટની ખાતરી થાય કે, પોતાના ઉપર જે હુકમનામું થાય તે બજાવવામાં હરકત અથવા દીલ થાય એ ધરાદારથી પ્રતિવાદી

(અ) પોતાની બધી અથવા થોડી ધણી મિલકતની વ્યવસ્થા કરવાનો છે, અથવા (બ) કોર્ટની હુકમતની સ્થાનિક હદની બહાર પોતાની સમગ્ર ધોડીધણી મિલકત ખસેડવાનો છે. ત્યારે તે મિલકત અથવા તેની કિંમત અથવા હુકમનામું પૂરું કરવા જેટલા તેનો ભાગ ભાગમાં આવે ત્યારે હાજર કરીને કોર્ટની વ્યવસ્થા તજે મુકવા સાર તે હુકમમાં લખેલી રકમના જામીન કોર્ટ દરમાવે તે મુદતની દરમિયાન આપવાનું અથવા તેણે જામીન શા સાર ન આપવા તેનું હાજર થઈને કારણ બતાવવાનું પ્રતિવાદીને શરૂઆતવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૨) કોર્ટ બીજી રીતે ન દરમાવે તો, જમ કરવાની મિલકત અને તેની અટકળે કિંમત વાદીએ જણાવવી જોઈએ.

(૩) આ પ્રમાણે લખેલી મિલકત પૈકી તમામ મિલકત અથવા તેનો કોઈ ભાગ સરતથી જપ્ત કરવાનું હુકમમાં દરમાવવાને પણ કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૬. (૧) કોર્ટ ઠરાવેલી મુદતમાં પ્રતિવાદી દરમાવેલા જામીન ન આપે અથવા પોતે જામીન શા સાર ન આપવા તેનું તે કારણ ન બતાવે, ત્યારે લખેલી મિલકત અથવા ફરિયાદમાં જે હુકમનામું થાય તે પૂરું કરવાને ખસ જણાય તેટલો તે મિલકતનો ભાગ જમ કરવાનું દરમાવવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૨) પ્રતિવાદી તેણે કારણ બતાવે અથવા દરખાવેલા જમીન આપે, ત્યારે જો લખેલી મિલકત અથવા તેના કંઈ ભાગ જપ્ત થયો હોય તો કોર્ટે તે જમી ઉઠાવવાનો હુકમ કરવો અથવા પોતાને યોગ્ય લાગે તેવો બીજો હુકમ કરવો.

૭. બીજી રીતે સ્પષ્ટ દરાવ્યું હોય તે શિવાયને પ્રસંગે જપ્તી કરવી તે હુકમનામું અજવવામાં મિલકત જપ્ત કરવાની જે રીત કહેલી છે તે રીતે કરવી.

૮. ફેંસલો થતાં પહેલાં જપ્ત થએલી મિલકત ઉપર કંઈ દાવો કરવામાં આવે ત્યારે તેની તજવીજ, પૈસા આપતલું હુકમનામું અજવવામાં જપ્ત થએલી મિલકત ઉપરના દાવાની તજવીજને વાસ્તે આમાં પાછળ જે રીત દરખાશી છે તે રીતે કરવી.

૯. ફેંસલો થતા પહેલાં જમી કરવાનો હુકમ કર્યો હોય ત્યારે દરખાવેલા જમીન તથા જપ્તીના ખચ્ચનો જમીન પ્રતિવાદી આપે ત્યારે અથવા ફરિયાદ કાઢી નાંખવામાં આવે ત્યારે કોર્ટે જમી દુર કરવાનો હુકમ કરવો.

૧૦. ફેંસલો થતાં પહેલાંની જપ્તીથી, ફરિયાદમાં પક્ષકાર ન હોય તે સમસેના જપ્તી પહેલાંના જે હક હોય તેને હરકત થશે નહિ, તથા પ્રતિવાદી વિરુદ્ધ હુકમનામું ધારણ કરનાર સમસને તે હુકમનામું અજવવામાં તે જપ્તીમાંની મિલકત વેચવાની દરખાસ્ત કરવાને પણ પ્રતિબંધ થશે નહિ.

૧૧. આ ઓર્ડરના ડરાવોને આધારે મિલકત જપ્તીમાં હોય, અને વાદીની તરફમાં પાછળથી હુકમનામું થાય, ત્યારે તે હુકમનામું અજવવા દરખાસ્ત કરવામાં આવેથી તે મિલકત ફરી જપ્ત કરવાની અરજી કરવાની જરૂર નથી.

૧૨. ખેડુતના કબજામાં હોય એવી ખેતીવાડીને લગતી કોઈ પણ ઉપજ જપ્ત કરવા સાર અરજ કરવાનો આ ઓર્ડર માંહેના કોઈ પણ ડરાવ ઉપરથી વાદીને અધિકાર પ્રાપ્ત થાય છે એમ અથવા એવી ઉપજ જપ્ત કરવાને અથવા લાજર કરવાને દરખાવવાનો કોર્ટને અધિકાર મળે છે એમ સમજવું નહિ.

ઓર્ડર ૩૯ મો.

કામચલાઉ તાકીદ અને દરમ્યાનના હુકમો વિશે.

કામચલાઉ તાકીદ.

૧. કોઈ પણ ફરિયાદમાં સોમનનામાથી અથવા બીજી રીતે એવું સાબત થાય કે—

(અ) ફરિયાદનો કોઈ પક્ષકાર ફરિયાદમાંની કોઈ પણ તકરારી મિલકતનો નાશ કરશે, અથવા તેને કંઈ નુકશાન કરશે અથવા તે કોઈને આપી દેશે અથવા એકદા હુકમનામું અજવણીમાં તે ગેરવાજબી રીતે વેચાશે એવી દેશત છે, અથવા (બ) પોતાના શેહેજુદારોને દગો દેવાને ઇરાદે પ્રતિવાદીએ પોતાની મિલકત ખસેડવાની અથવા વ્યવસ્થા કરી નાંખવાની ખીક બતાવી છે, અથવા તેમ કરવાના વિચારમાં તે છે, ત્યારે હુકમ કરીને કોર્ટે એવી કામચલાઉ તાકીદ આપે કે તારે તે કૃત્ય કરવું નહીં અથવા તે ફરિયાદનો નિકાલ થતાં સુધી અથવા બીજો હુકમ થતાં સુધી તે મિલકતનો નાશ થતો હોય તે તેને નુકશાન થતું હોય તે, તે બીજાને આપી દેવાતી હોય તે, વેચાતી હોય તે, ખસેડતી હોય તે, અથવા તેની વ્યવસ્થા થતી હોય તે બંધ રાખવાને તથા અટકાવવાને સાર પોતાને યોગ્ય લાગે તેવો બીજો હુકમ કરવાને કોર્ટે મુખત્યાર છે.

૨. (૧) કરાર તોડવાથી અથવા કોઈ પણ જાતની બીજી નુકશાની કરવાથી પ્રતિવાદીને અટકાવવાની ફરિયાદ હોય તેમાં નુકશાનીનો ખદસો માગ્યો હોય કે નહિ તો પણ ફરિયાદ કર્યો પછી કોઈ પણ વખતે ફેંસલો થતાં પહેલાં કે ફેંસલો થયા પછી, પ્રતિવાદીએ જને માંડે ફરિયાદ કરી હોય તે કરાર તોડવો નહિ અથવા હોય તે નુકશાન કરવું નહિ, અથવા તેજ કરારમાંથી કૃત્ય થતું અથવા તેજ મિલકત કે હક્ક સંબંધી તેની જાતનું કંઈ નુકશાન કરવું નહીં કે કંઈ કરાર તોડવો નહિ. એવી પ્રતિવાદીને અટકાવવાની કામચલાઉ તાકીદ કરવા સાર કોર્ટને અરજ કરવાને વાદી મુખત્યાર છે.

(૨) તે તાકીદ કેટલી મુદત સુધી અમલમાં રાખવી તે વિશે, હિસામ રાખવા વિશે, જમીન આપવા વિશે, અને બીજી આખત વિશે પોતાને યોગ્ય લાગે તેવી સરતો કરીને તે તાકીદ હુકમ કરી આપવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૩) એવી કોઇ પણ સરત ન માનવામાં આવે અથવા તેના બંધ કરવામાં આવે તો, તાકીદનો હુકમ કરનારી કોર્ટ એવી રીતે ન માનનાર અથવા બંધ કરનાર શખસની મિલકત જપ્ત કરવાનો હુકમ કરવાને તેમજ એવા શખસને છ મહિનાથી વધારે નહિ એવી કોઇ મુદત સુધી દિવાની તુરંગમાં રાખવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે. પણ જો દરમિયાન તે કોર્ટ તેને છોડી મુકવાનો હુકમ કરે તો તેમ કરવું.

(૪) આ કાનુન પ્રમાણે કરેલી કોઇ જામીની એક વરસ કરતાં વધારે મુદત અમલમાં રહેશે નહિ. એક વરસની આખરે એવું વર્તન અથવા કસુર ચાલુ હોય તો જામીન કરેલી મિલકત વેચી શકાશે. અને જે ઉપર તેમાંથી પોતાને યોગ્ય લાગે તેટલી અદલાતી રકમ આપવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે. અને જે કંઈ બાકી રહે તો તે મળવાનો જેને હુકમ હોય તેને કોર્ટ આપવી.

૩. તાકીદનો હુકમ આપ્યા પહેલાં હંમેશાં તાકીદની અરજ વિશેની નોટીસ વિરુદ્ધ પક્ષકારને આપવાનું કોર્ટ ફરમાવવું, પરંતુ હીલ થવાથી તાકીદ આપવાનો હેતુ ધુળ મળશે એમ જણાય તો તેવી નોટીસ આપવાની જરૂર નથી.

૪. તાકીદના હુકમથી જે કોઇ પક્ષકાર નારાજ હોય તેની તે વિશેની અરજ ઉપરથી, તાકીદનો કોઇ પણ હુકમ કાઢી લેવાને, તેમાં ફેરફાર કરવાને અથવા તે રદ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૫. કોરપોરેશનને આપેલી તાકીદ તે કોરપોરેશનને બંધનકારક છે એટલેજ નહીં પણ તે કોર-પોરેશનના કે કંપનીના જે મેંબરોનાં અને અમલદારોનાં જાતીકાં કામ અટકાવવાનું તે તાકીદમાં ખાખું હોય તે બધા મેંબરોને તથા અમલદારોને પણ તે બંધનકારક છે.

દરમિયાનના હુકમ.

૬. કોઇ ફરિયાદના વિષયની અથવા એવી ફરિયાદમાં ફેરફાર થતાં પહેલાં જામ કરેલી, કોઈ પણ જામ મિલકત જલદી અને સ્વાભાવિક રીતે પોતાની મેળે બમડી જાય એવી હોય અથવા જે બીજા કોઇ પણ વાજબી અને પુરતાં કારણને લીધે તાખડોતોય વેચવાનું ઇજ દેખાતું હોય તો, ફરિયાદના કોઇ પક્ષકારની અરજ ઉપરથી તે વેચવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે. અને તે હુકમમાં જે શખસનું નામ લખ્યું હોય તે શખસે કોર્ટને યોગ્ય લાગે તે રીતે અને તેવી સરતોથી તે વેચવી.

૭. (૧) ફરિયાદના કોઇ પણ પક્ષકારની અરજ ઉપરથી અને પોતાને યોગ્ય લાગે તે સરતોથી નીચે પ્રમાણે કરવાને, એટલે—

(અ) તે ફરિયાદનો વિષય હોય એવી અથવા જે બાબત તેમાં કોઈપણ તકરાર ઉઠે એમ હોય તેવી કોઈ મિલકત અટકાવી રાખવાનો, સાચવી રાખવાનો, અથવા નજરે રાખવાનો હુકમ કરવાને, (બ) તે ફરિયાદના બીજા કોઈ પક્ષકારના કમજબમાં કંઈ જમીન અથવા હામારત હોય તે જમીન ઉપર અથવા હામારતમાં સદરહુ તમામ કારણ સાર અથવા તે પૈકી કોઈ કારણ સાર કોઈ શખસને જવાનો અખત્યાર આપવાને, અને (ક) સદરહુ તમામ કારણ સાર અથવા તે પૈકી કોઈ કારણ સાર, પુણી માહિતી અથવા પુરાવો મળે એટલા માટે જરૂર અથવા યોગ્ય જણાય તેવા કંઈ નમુના લેવાનો, અથવા કંઈ અવલોકન કરવાનો અથવા પ્રયોગ કરવાનો અખત્યાર આપવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૨) પ્રોસેસ બંધાવવા વિશે કહેલા છે તે કરાવો, પ્રસંગ પ્રમાણે જરૂર હોય તે ફેરફાર કરીને, આ કાનુન પ્રમાણે જવાનો અખત્યાર આપવા શખસાને લાયક પડશે.

૮. (૧) ફરિયાદ માંડ્યા પછી કોઇ પણ વખતે પ્રતિવાદીને નોટીસ આપીને કાનુન ૬ અથવા કાનુન ૭ પ્રમાણે હુકમ કરાવવાની અરજ કરવાને વાદી મુખત્યાર છે.

(૨) તેથી હુકમ મેળવવાને વારં વાર પ્રતિવાદીએ અરજ કરવાની હોય તો, (અરજદાર) કાનુન અથવા પછી કોઈ પણ વખતે વાદીને સેબી નોટીસ આપીને તે અરજ કરવાને પ્રતિવાદી મુખત્યાર છે.

૯. સરકારમાં મેહેસુલ ભરનારી જમીન વિશે અથવા જમીન ઉપરના વેચાય એવા સત્તા-પ્રકાર વિશે ફરિયાદ હોય અને જેના કબજામાં તે જમીન અથવા સત્તા-પ્રકાર હોય તે શખસ સરકારનું મેહેસુલ અથવા સત્તા-પ્રકારના માલેકની ચંદલી સાંથ, જે હોય તે આપવાને ચુકે અને તેને લીધે તે જમીન અથવા સત્તા-પ્રકાર વેચવાનો હુકમ થાય ત્યારે, તે જમીનમાંના અથવા સત્તા-પ્રકારમાંના હક્ક સંબંધનો દાવો રાખતો હોય એવો ફરિયાદનો બીજો કોષ્ટક પણ પક્ષકાર વેચાણ પહેલાંનું ચહેલું મેહેસુલ અથવા સાંથ આપે એટલે (કોર્ટની નજરમાં આવે તો જમીન લેઈને અથવા વગર જમીન) તે જમીનનો અથવા સત્તા-પ્રકારનો કબજો તેને લાગલોજ આપી શકાય; અને આ પ્રમાણે ભરેલી રકમ કોર્ટને યોગ્ય લાગે તે દરના બ્યાજ સુદાંત કસુર કરનારે આપવી એમ પોતાના હુકમનામાં ઉરાવવાને, અથવા ફરિયાદમાં હુકમનામું થાય તેમાં કંઈ હિસાબ નક્કી કરવાનું ફરમાવવામાં આવે તો, હિસાબમાં આ પ્રમાણે ભરેલી રકમ કોર્ટ ફરમાવે તે દરથી બ્યાજ સુદાંત મળેરે ધરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૧૦. પૈસા વિશે અથવા સ્વાધીન કરી શકાય એવી બીજી કોષ્ટક વસ્તુ વિશે ફરિયાદ હોય, અને ફરિયાદનો કોષ્ટક પણ કબજા કરે કે, -કોર્ટ બીજી શખસની વતી ટ્રસ્ટી દાખલ મારી પાસે તે પૈસા અથવા વસ્તુ છે, અથવા તે કોષ્ટક બીજી શખસની છે કે તે બીજી શખસની શેહેણી છે ત્યારે, -કોર્ટ ત્યાર પછી બીજીને હુકમ કરે તેને પાત્ર તે કોર્ટમાં અનામત મુકવાનો અથવા જમીન લેઈને કે વગર જમીન છેવટ કહેલા શખસને આપવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

ઓર્ડર ૪૦ મો.

વસુલદારની નીમણૂક.

૧. (૧) જ્યારે કોર્ટને વાજબી તથા સગવડ ભરેલું જણાય ત્યારે કોર્ટ હુકમ કરીને:--

(અ) કોષ્ટક પણ મિલકતનો વસુલદાર હુકમનામું થયા પહેલાં અથવા પછી, નીમવાને; (બ) જે શખસના કબજામાં અથવા હવાલામાં તે મિલકત હોય તેની પાસેથી તે કબજો અથવા હવાલો લેઈ લેવાને: (ક) તે વસુલદારના કબજામાં, હવાલામાં અથવા વહિવટમાં સોંપવાને, અને (ક) ફરિયાદ આ-ણવા વિશે, ફરિયાદનો જવાબ કરવા વિશે, તથા મિલકતના પૈસા કરવા વિશે, વહિવટ વિશે, રક્ષણ કરવા વિશે, સાચવી રાખવા વિશે, અને સુધારવા વિશે, તથા તે મિલકતનું બાકું અને કતબ્બ વસુલ કરવા વિશે, તથા તે બાકું અને કતબ્બ કામે લગાડવા તથા ખરચવા વિશે, તથા લખેલા દસ્તાવેજો કરી આપવા વિશે, માલેકને પોતાને જે અખત્યાર હોય તે અથવા તે પૈસી કોર્ટને યોગ્ય લાગે તે અખત્યાર તે વસુલદારને આપવાને મુખત્યાર છે.

(૨) મિલકત જેના કબજામાં અથવા હવાલામાં હોય તેના કબજો અથવા હવાલો લેઈ લેવાનો ફરિયાદના કોષ્ટક પણ પક્ષકારને હાલ હક્ક ન હોય તો તેની પાસેથી કબજો અથવા હવાલો લેઈ લેવાને આ કાનુનની કોષ્ટક વાતથી કોર્ટને અખત્યાર બગતો નથી.

૨. વસુલદારને મહેનતાણ્યા બદલ આપવાની રકમ સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમ કરી નકી કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૩. એ પ્રમાણે નીમવા પ્રત્યેક વસુલદાર:-(અ) તે મિલકત આગત તેના હાથમાં જે આવે તેનો બરોખર હિસાબ આપવા સાર (કોર્ટ જમીન લે તો) કોર્ટને યોગ્ય લાગે તેવા જમીન આપવા, (બ) કોર્ટ ફરમાવે તે તે મુદતે અને તેવા નમુનામાં પોતાનો હિસાબ સાર કરવો, (ક) પોતાની પાસે જે બાકી શેહેણી નિકળે તે કોર્ટ ફરમાવે તે રીતે આપવી, અને (ક) પોતાની ગણી જોઈને કરેલી કસુરથી અથવા મોટી મદલતને લીધે મિલકતને જે નુકસાન થાય તેનો તે જવાબદાર થશે. જ્યારે વસુલદાર:-

૪. (અ) કોર્ટ ફરમાવે તેવી મુદતે તથા તેવા નમુના પ્રમાણે પોતાનો હિસાબ આપવાને ચુકે, અથવા (બ) પોતાની પાસે બાકી શેહેણી રકમ નીકળે તે કોર્ટ ફરમાવે તે રીતે આપવાને ચુકે અથવા (ક) ગણી જોઈને કરેલી કસુરથી અથવા બારી મદલતથી મિલકતને નુકસાન કરે, ત્યારે કોર્ટ તેની

મિલકત જમ કરીને વેચવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે, અને તેની ઉપજેલી રકમ, તેની પાસે નીકળતી રકમ અથવા તેણે એવી રીતે કરેલું નુકસાન બરી લેવામાં વાપરવાને તે મુખત્યાર છે, અને (ક'ઇ) ખાકી વધે તો તે વસુલદારને આપવું બેઠકે.

૫. તે મિલકત સરકારને મેહેસુલ બરનારી જમીન હોય, અથવા જે જમીનનું મેહેસુલ આપી દીધેલું કે છોડી દીધેલું હોય એવી જમીન હોય, અને કોર્ટની નજરમાં એમ આવે કે કલેક્ટરે વહિવટ કરવાથી લાગતાવળગતા લોકોને હાવદો થશે ત્યારે કલેક્ટરને તેની સંમતિથી તે મિલકતનો વસુલદાર નીમવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

ઓર્ડર ૪૧ મો.

અવલ હુકમનામા ઉપરની અપીલો વિશે.

૧. અપીલ કરવી તે યાદીના રૂપમાં કરવી અને તે ઉપર અપેક્ષાએ અથવા તેના પ્લીડરે સહી કરવી, અને તે કોર્ટને અથવા કોર્ટ આ અર્થે નીમે તે અમલદારને આપવી; અને જે હુકમનામા ઉપર અપીલ કરી હોય તે હુકમનામાની નકલ તથા (અપીલ કોર્ટ ચલાવી ન લે તો) જે ફેસલા ઉપર તે હુકમનામું આધાર રાખતું હોય તે ફેસલાની નકલ તે યાદીની સાથે બેઠકવી તે યાદમાં જે હુકમનામા ઉપર અપીલ કરવાની હોય તે હુકમનામા ઉપર હરકત લેવાનાં કારણો, સંલેખમાં કલમવાર લખવાં; તેમાં ક'ઇ ફલીલ અથવા હકીકત લખવી નહીં; અને તે કારણો ઉપર અનુક્રમે નંબર પાડવા.

૨. અપીલની યાદીમાં લખ્યું ન હોય એવું હરકત લેવાનું બીજું કોઇ કારણ કોર્ટની રજા વગર અપીલ કરનારે કાઢવું નહીં, અથવા બીજા કોઇ હરકત લેવાના કારણની પુછીમાં તેનું ક'ઇ સાંભળવું નહીં; પરંતુ અપીલનો નિકાલ કરવામાં અપીલની યાદીમાં લખ્યાં હોય અથવા આ કાનુન પ્રમાણે કોર્ટની રજાથી લીધા હોય તે સિવાયનાં બીજાં કારણોના વિચાર કરવાની અપીલ કોર્ટને મનાઈ નથી, પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, અપીલ કરનારે જે કારણ લખ્યું ન હોય તે કારણ ઉપર મુકદ્દમા લઢાવાની નુકસાન પામેલા પક્ષકારને પુરતી તક ન મળી હોય તો, કોર્ટે તેવા કારણ ઉપર પોતાના ફેસલાનો આધાર રાખવો નહીં.

૩. (૧) પાછળ બતાવી તે રીતે અપીલની યાદ લખી ન હોય ત્યારે તે નામંજુર થઇ શકે, અથવા કોર્ટ ઠરાવે તે મુદતમાં દુરસ્ત કરવા સાથે અપીલ કરનારને પાછી અપાય, અથવા ત્યાંને ત્યાં તેજ વખતે તે દુરસ્ત થઇ શકે.

(૨) કોઇ યાદ કોર્ટ નામંજુર કરે ત્યારે તે નામંજુર કરવાના સમગ્ર કોર્ટે લખવા.

(૩) અપીલની યાદ દુરસ્ત કરવામાં આવે ત્યારે, જડને અથવા આ કામ સાથે જડજ નીમે તે અમલદારે તે દુરસ્તી ઉપર પોતાની આખી અથવા ટુંકી સહી કરવી.

૪. કોઇ ફરિયાદમાં એક કરતાં વધારે વાદીઓ અથવા પ્રતિવાદીઓ હોય, અને જે હુકમનામા ઉપર અપીલ કરવામાં આવી હોય તે હુકમનામું બધા વાદીઓને અથવા બધા પ્રતિવાદીઓને લાગુ પડે એવા કોઇ કારણ ઉપરથી આપ્યું હોય ત્યારે વાદીઓમાંથી અથવા પ્રતિવાદીઓમાંથી ગમે તે એક જણ આખા હુકમનામા ઉપર અપીલ કરવાને મુખત્યાર છે. અને પછી બધા વાદીઓના કે પ્રતિવાદીઓના, જેના હોય તેના લાભમાં તે હુકમનામું ફેરવવાને અથવા તેમાં ઓછું વર્ધ કરવાને અપીલ કોર્ટ મુખત્યાર છે.

ચક્ષાલેહુ કામ અને બજાવણીનું કામ બંધ રાખવા બાબત.

૫. (૧) અપીલ કરવામાં આવે એટલે તે ઉપરથી જે હુકમનામા ઉપર અથવા હુકમ ઉપર અપીલ કરવામાં આવી હોય તે હુકમનામા અથવા હુકમની ફેર ચલેહુ કામ, અપીલ કોર્ટ ફરમાવે તેથી વધારે પ્રમાણમાં બંધ થશે નહિ. તેમજ હુકમનામા ઉપર અપીલ કરવામાં આવી હોય તેટલાજ મરજી

ઉપરથી તે હુકમનામું બળવવાનું કામ બંધ થશે નહીં; પરંતુ પુરતું કારણ હોય તો એવા હુકમનામાની બળવણીનું કામ બંધ રાખવાનો હુકમ કરવાને અપીલ કોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૨) જેના ઉપર અપીલ થઈ શકે તેવા હુકમનામાની, તેના ઉપર અપીલ કરવાની ફરિયાદી મુદત વીત્યા બગાડ, બળવણી બંધ રાખવાની અરજ કરવામાં આવે, ત્યારે હુકમનામું કરનારી કોર્ટ પુરતા કારણ બતાવવામાં આવે તો બળવવાનું કામ બંધ રાખવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૩) હુકમ કરનારી કોર્ટની નીચે પ્રમાણે, એટલે (અ) હુકમ નહીં કરવામાં આવે તો બળવવાનું કામ બંધ રાખવાની અરજ કરનાર પક્ષકારને ખરેખરે તુકસાન થાય તેમ છે; (બ) અરજ કરવામાં ગેરવાળખી દીલ કરેલી નથી; અને (ક) જે હુકમનામું અથવા હુકમ અરજ કરનારને આખરે બંધનકારક થાય તે હુકમનામું અથવા હુકમ બરાબર રીતે પુરો કરી આપવાને તે અરજદારે તારણ આપેલું છે; એવી ખાત્રી થયા બગર પેટા કાનુન ૧ અથવા પેટા કાનુન ૨ પ્રમાણે બળવણીનું કામ બંધ કરવાનો હુકમ કરવો નહીં.

(૪) પેટા કાનુન (૩) માં ગમે તે ફરાવ હોય તે છતાં, સદરહુ કોર્ટ અરજની સુનાવણી પુરી થાય ત્યાંસુધી બળવણીનું કામ બંધ કરવાનો એકતરફી હુકમ કરી શકે.

૬. (૧) જે હુકમનામાના ઉપર અપીલ ચાલુ હોય તે હુકમનામું બળવવાનો હુકમ કરવામાં આવે ત્યારે, હુકમનામું કરનારી કોર્ટને અપેલેન્ટ પુરતું કારણ બતાવે તો, હુકમનામું બળવવામાં જે મિલકત લેવામાં આવે અથવા લેવામાં આવી હોય તે પાછી આપવાને, અથવા તે મિલકતની કિંમત આપવાને, અને અપીલ કોર્ટથી હુકમનામું અથવા હુકમ થાય તે બરાબર રીતે પુરો કરવાને, તારણ આપવાનું હુકમનામું કરનારી કોર્ટે શરમાવવું, અથવા તેવા કારણ ઉપરથી હુકમનામું કરનારી કોર્ટને તેવું તારણ લેવાનું ફરમાવવાને અપીલ કોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૨) હુકમનામું બળવવામાં અથવા સ્થાવર મિલકત વેચવાનો હુકમ કર્યો હોય, અને તે હુકમનામા ઉપર અપીલ ચાલુ હોય ત્યારે હુકમનામાના હેબુદારે એવો હુકમ કરનારી કોર્ટને અરજ કરવાથી, તારણ આપવા વિધેની અથવા ખીજી રીતની હુકમનામું કરનારી કોર્ટને યોગ્ય લાગે તેવી સરતો કરીને અપીલનો નિકાલ થતાં સુધી વેચાણ બંધ રાખવું.

૭. કાનુનો ૫ તથા ૬ માં કહેલું છે તેવું તારણ હિંદુસ્તાનના સ્ટેટ સેક્રેટરી ઇન કૌન્સિલ પાસેથી, અથવા કોઈ સરકારી અમલદારે કંઈ કામ પોતાના હોદાને લીધે કર્યું છે એમ કહીને તે કામબદલ તેના ઉપર ફરિયાદ કરી હોય, ત્યારે (ફરિયાદનો જવાબ કરવાનું સરકારે માથે લીધું હોય તો) તે અમલદાર પાસેથી માગવું નહીં.

૮. જ્યારે એકાદી અપીલ હુકમનામા ઉપર નહીં પણ એવા હુકમનામાની બળવણીમાં ફરિયાદ હુકમ ઉપર કરવામાં આવે અથવા કરી હોય તે પ્રસંગે કાનુનો ૫ તથા ૬ ઉપરથી આપેલા અધિકાર ચલાવી શકાશે.

અપીલ મંજુર થયા પછી કામ ચલાવવાની રીત.

૯. (૧) અપીલની ચાદ મંજુર કરવામાં આવે એટલે અપીલ કોર્ટે અથવા તે કોર્ટના યોગ્ય અમલદારે તેના ઉપર અપીલ આપવાની તારીખનો શેરો કરવો, અને અપીલ નોંધવા સાથે એક ચોપડી રાખી તે ચોપડીમાં તે અપીલ નોંધવી.

(૨) તે ચોપડીને અપીલનું રજિસ્ટર કહેવું.

૧૦. (૧) રેસ્પોન્ડન્ટને હાજર થઇને જવાબ આપવાનું ફરમાવતાં પહેલાં અથવા ત્યારપછી રેસ્પોન્ડન્ટની અરજ ઉપરથી, અપીલ કોર્ટની નજરમાં આવે તો, અપીલના ખરચના અથવા અવજલ ફરિયાદના ખરચના અથવા તે બંનેના ખરચના અપેલેન્ટ પાસેથી જમીન માગવાને અપીલ કોર્ટે મુખત્યાર છે; પરંતુ કોઈ કામમાં અપેલેન્ટ બ્રિટિશ ઇન્ડિયાની બહાર રહેતો હોય, અને જે મિલકત (જે કંઈ હોય તો તે) બાબત અપીલ હોય તે શિવાય તેની કંઈ પુરતી સ્થાવર મિલકત બ્રિટિશ ઇન્ડિયામાં ન હોય, તો તે કામમાં હમેશા કોર્ટે ખરચના જમીન માગવા.

(૨) કોર્ટ હુકમ કરે તેટલી સુદતમાં તે જમીન આપવામાં ન આવે ત્યારે, કોર્ટ તે અપીલ નામજુર કરવી.

૧૧. (૧) અપેલેટ કોર્ટ તે કામના કાગળપત્ર મંગાવવાનું હસ્ત ધારે તો તે મંગાવ્યા પછી અને અપેલેટ અથવા તેના પ્લોડર કહે તે સાંભળવાની સુદત હરાવ્યા પછી અને તે સુદતે હાજર થાય તો તે પ્રમાણે તેનું કહેવું સાંભળ્યા પછી, અપીલ કોર્ટને યોગ્ય લાગે તો, જે કોર્ટના હુકમનામા ઉપર અપીલ થઇ હોય તે કોર્ટને તે અપીલ વિશેની નોટીસ મોકલ્યા વગર, અને રેસ્પોન્ડન્ટને અથવા તેના પ્લોડરને નોટીસ પહોંચાડ્યા વગર, તે અપીલ કાઢી નાંખવાને મુખત્યાર છે.

(૨) હરાવેલે દિવસે અથવા સુનાવણી જે બીજા દિવસ ઉપર મુલતવી રહે તે દિવસે અપીલની સુનાવણી પોઝારવામાં આવે ત્યારે અપેલેટ હાજર ન હોય તો કોર્ટને અપીલ કાઢી નાંખવાનો હુકમ કરવાનો અધિકાર છે.

(૩) આ કાનુન મુજબ અપીલ કાઢી નાંખ્યાનો હરાવ જે કોર્ટના હુકમનામા ઉપર અપીલ થઇ તે કોર્ટને લખી જણાવવો જોઈએ.

૧૨. (૧) કાનુન ૧૧ પ્રમાણે અપેલેટ કોર્ટ અપીલ કાઢી ન નાંખે તો, તે અપેલેટ કોર્ટ અપીલ સાંભળવાનો એક દિવસ મુકરર કરવો.

(૨) કોર્ટમાં ચાલુ કામ કેટલું છે, રેસ્પોન્ડન્ટને રહેવાનું કેટલું કેટલું દર છે, અને અપીલની નોટીસ પહોંચાડવાને કેટલી સુદત લાગશે તે ઉપર વિચાર કરીને તે દિવસ એવી રીતે હરાવવો કે જેથી તે દિવસે હાજર થઇને અપીલનો જવાબ આપવાને રેસ્પોન્ડન્ટને પુરતો વખત મળે.

૧૩. (૧) અપીલ કાનુન ૧૧ પ્રમાણે કાઢી નાંખવામાં આવી ન હોય ત્યારે જે કોર્ટના હુકમનામા ઉપર અપીલ થઇ હોય તે કોર્ટને, તે અપીલ વિશેની નોટીસ અપેલેટ કોર્ટ મોકલવી.

(૨) જે કોર્ટમાં દરર અપેલેટ કોર્ટમાં રખાતાં નથી તે કોર્ટના હુકમનામા ઉપર અપીલ હોય ત્યારે જે કોર્ટને તે નોટીસ મળે તે કોર્ટ બની શકે તેટલી ઝડપથી તે રિયાલમાંના બધા જરૂરી કાગળો અથવા અપેલેટ કોર્ટ નામ લેઇને મંગાવેલા કાગળો મોકલી દેવા.

(૩) જે કોર્ટના હુકમનામા ઉપર અપીલ થઇ હોય તે કોર્ટમાંના કોઇ કાગળોની નકલ કરી રાખવા એમાંથી કોઇ પક્ષદાર માગતો હોય તો, તે કાગળોનાં નામ સૂચાંત તે કોર્ટને લખેલી અરજ કરવાને તે મુખત્યાર છે, અને તેવા કાગળોની નકલો તે અરજદારને ખરચે કરીને તેને આપવી.

૧૪. (૧) ૧૨ મી કાનુન પ્રમાણે હરાવેલા દિવસની નોટીસ અપેલેટ કોર્ટના મકાનમાં ચોઢવી, અને તેની એક નોટીસ અપેલેટ કોર્ટ, જે કોર્ટના હુકમનામા ઉપર અપીલ થઇ હોય તે કોર્ટને મોકલવી અને હાજર થઇને જવાબ દેવાસાર પ્રતિવાદીને સમન પહોંચાડવા વિશે જે રીત કહી છે તે રીતે તે નોટીસ રેસ્પોન્ડન્ટને અથવા અપીલ કોર્ટમાંના તેના પ્લોડરને પહોંચાડવી; અને તે સમનને તથા તે પહોંચાડવા સંબંધી કામને લાગુ પડે તેવા બધા હરાવો આ નોટીસ પોંચાડવા સંબંધી કામને લાગુ પડશે.

(૨) જે કોર્ટના હુકમનામા ઉપર અપીલ થઇ હોય તે કોર્ટને નોટીસ મોકલ્યાને બદલે, ઉપર કહેલા નિયમ પ્રમાણે અપીલ કોર્ટ પોતે રેસ્પોન્ડન્ટને અથવા તેના પ્લોડરને તે નોટીસ પહોંચાડવાને મુખત્યાર છે.

૧૫. રેસ્પોન્ડન્ટની નોટીસમાં એવું જણાવવું કે જે તમે સદહુ પ્રમાણે હરાવેલે દિવસે અપીલ કોર્ટમાં હાજર નહોં થાઓ તો અપીલ એક તરફ સાંભળવામાં આવશે.

સુનાવણી વખતે કામ ચલાવવાની રીત.

૧૬. (૧) સદહુ પ્રમાણે હરાવેલા દિવસે અથવા બીજા જે દિવસ ઉપર સુનાવણી મુલતવી રાખી હોય તે દિવસે અપીલની તરફેણમાં અપેલેટ જે કહે તે સાંભળવું.

(૨) પછી કોર્ટ એકદમ અપીલ કહાડી ન નાંખે તો અપીલની વિરુદ્ધ રેસ્પોન્ડન્ટ જે કહે તે સાંભળવું જોઈએ, અને એવી બાબતમાં અપેલેટને જવાબ આપવાનો હક પ્રાપ્ત થશે.

૧૭. (૧) સદર્જ પ્રમાણે ઠરાવેલે દિવસે અથવા બીજા જે દિવસ ઉપર સુનાવણી સુલતતી રાખી હોય તે દિવસે અપેલેન્ટ જાતે અથવા પોતાના પ્લીડર મારફતે અપીલની સુનાવણી પોકારવામાં આવે ત્યારે હાજર ન થાય ત્યારે અપીલ કાઢી નાંખવાનો હુકમ કરવાનો કોર્ટને અધિકાર છે.

(૨) અપેલેન્ટ હાજર થાય અને રેસ્પોન્ડેન્ટ હાજર ન થાય ત્યારે તેની ગેરહાજરીમાં અપીલ સાંભળી.

૧૮. સદર્જ પ્રમાણે ઠરાવેલે દિવસે અથવા બીજા જે દિવસ ઉપર સુનાવણી સુલતતી રાખી હોય તે દિવસે એવું માલમ પડે કે, કોર્ટ ઠરાવેલી સુલતમાં નોટીસ પહોંચાડવાને જોઈએ તે ખરચની રકમ અપેલેન્ટે ભરી નહીં એટલા માટે રેસ્પોન્ડેન્ટને નોટીસ પહોંચી નથી, ત્યારે અપીલ કાઢી નાંખવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટ સુખત્યાર છે; પરંતુ એવું ઠરાવ્યું છે કે રેસ્પોન્ડેન્ટને નોટીસ ન પહોંચાડી હોય તોએ, સદર્જ પ્રમાણે અપીલની સુનાવણીને વાસ્તે ઠરાવેલે દિવસે સુનાવણી પોકારવામાં આવે ત્યારે જો રેસ્પોન્ડેન્ટ હાજર થાય તો ઉપર પ્રમાણે હુકમ કરવો નહીં.

૧૯. કાનુન ૧૧ ની પેટા કાનુન (૨) અથવા કાનુન ૧૭ અથવા કાનુન ૧૮ પ્રમાણે કોઈ અપીલ કાઢી નાંખવામાં આવે ત્યારે તે અપીલ ફરી ફાઇલ ઉપર લેવા સાફ અપેલેન્ટ કોર્ટને અરજ કરવાને અપેલેન્ટ સુખત્યાર છે, અને જો એવું સાબિત કરવામાં આવે કે, અપીલ સુનાવણીને વાસ્તે નિકળી તે વખતે કોર્ટ પુરતા સખખને લીધે અપેલેન્ટથી હાજર રહેવાયું નહિ અથવા સદર્જ પ્રમાણે જોઈએ તે રકમ ભરાઈ નહીં ત્યારે ખરચની અથવા બીજા બાબતમાં જે સરતો તેના ઉપર નાંખવી કોર્ટને યોગ્ય લાગે તે સરતોથી અપીલ ફરી ફાઇલ ઉપર લેવાને કોર્ટ સુખત્યાર છે.

૨૦. સુનાવણી વખતે કોર્ટને એવું જણાય કે, જે કોર્ટના હુકમનામા ઉપર અપીલ થઈ છે તે કોર્ટમાં કોઈ શખસ ફરિયાદનો પક્ષકાર હતો, પણ અપીલમાં તેને પક્ષકાર ક્યો નથી, અને અપીલના નિવેડામાં તેનો સંબંધ છે, ત્યારે આગળનો કોર્ટ દિવસ ઠરાવેલે તે દિવસ ઉપર સુનાવણી સુલતતી રાખવાને અને તે શખસને રેસ્પોન્ડેન્ટ કરવાનું ફરમાવવાને કોર્ટ સુખત્યાર છે.

૨૧. અપીલની એકતરફી સુનાવણી થયને રેસ્પોન્ડેન્ટ વિરૂદ્ધ ફેસલો કહી સંભળાવ્યો હોય ત્યારે તે અપીલ ફરી સાંભળવા સાફ અપેલેન્ટ કોર્ટને અરજ કરવાને રેસ્પોન્ડેન્ટ સુખત્યાર છે, અને નોટીસ યોગ્ય રીતે પહોંચાડી ન હતી અથવા અપીલ સુનાવણીને વાસ્તે નિકળી તે વખતે કોર્ટ પુરતા સખખને લીધે પોતાથી હાજર રહેવાયું નહિ, એમ કોર્ટની ખાત્રી રેસ્પોન્ડેન્ટ કરી આપે તો ખરચની અથવા બીજા બાબતમાં જે સરતો તેના ઉપર નાંખવી કોર્ટને યોગ્ય લાગે તે સરતોથી અપીલ ફરી સાંભળવાને કોર્ટ સુખત્યાર છે.

૨૨. (૧) કોઈ રેસ્પોન્ડેન્ટે હુકમનામાના કોર્ટ બાગ ઉપર અપીલ કરી ન હોય તોએ સુનાવણી વખતે નીચલી કોર્ટમાં તેના વિરૂદ્ધ ઠરાવ ક્યો હોય તેવા કોઈ પણ કારણ ઉપર હુકમનામાનું તે પ્રતિપાદન કરે એટલુંજ નહિ પણ અપીલ કરીને હુકમનામામાં જે વિરૂદ્ધ હરકત તે લઈ શક્યો હોત તે હરકત લેવાને તે સુખત્યાર છે; પરંતુ અપીલની સુનાવણીને વાસ્તે ઠરાવેલા દિવસની નોટીસ તેને અથવા તેના પ્લીડરને જે દિવસે પહોંચાડી હશે તે દિવસથી એક મહિનાની અંદર અથવા અપેલેન્ટ કોર્ટ જે વધારે સુલત આપવાનું યોગ્ય ધારે તે સુલતની અંદર તે હરકત તેણે અપેલેન્ટ કોર્ટમાં ફાઇલ કરી હોવી જોઈએ.

(૨) તે વિરૂદ્ધ હરકત લેવી તે માદાના રૂપમાં લેવી, અને કાનુન ૧ માં અપીલની માદાના નમુના તથા મળકર વિશે જે ઠરાવો છે તે તેને લાગુ પડશે.

(૩) એવી તકરારથી જેને વાંધો હોય એવા પક્ષકારે અથવા તેના પ્લીડરે તેની નકલ મળ્યાની આપેલી ભેખી પહોંચ સદરજ હરકતની સાથે રિસ્પોન્ડેન્ટ ફાઇલ ન કરે તો, અપેલેન્ટ કોર્ટ એવી હરકત ફાઇલ કરવામાં આવ્યા પછી બનતી તાદિદે તેની એક નકલ એવા પક્ષકારને અથવા તેના પ્લીડરને રિસ્પોન્ડેન્ટને ખરચે પહોંચાડાવી.

(૪) જે સુલતમાં કોઈ પણ રિસ્પોન્ડેન્ટ આ કાનુન મુજબ હરકતની માદ ફાઇલ કરી હોય તે સુલતમાં અસલ પાછી ખેંચી લેવામાં આવે અથવા કસુરને લીધે કાઢી નાંખવામાં આવે ત્યારે, આ પ્ર-

માણે અને તોપણ એવી રીતે શાબ્દ કરેલી હરકત સદરહુ કોર્ટ યોગ્ય ધારે એવી નોટીસ બીજા પક્ષકારને આપ્યા પછી તે સાંભળવાનો તથા તેનો નીકાલ કરવાનો અધિકાર છે.

(૫) નાદારની અપીલો સંબંધી ઠરાવો આ કાનુન મુજબની હરકતને લાગુ પાડી શકાય તેટલે સુધી તે તેને લાગુ પડશે.

૨૩. જે કોર્ટના હુકમનામા ઉપર અપીલ થઇ હોય તે કોર્ટ કંઈ પ્રારંભની આખત ઉપરથી દરિયાદનો નિકાલ કર્યો હોય, અને તે હુકમનામું અપીલમાં રદ થાય ત્યારે, અપીલ કોર્ટ પોતાને યોગ્ય જણાયેથી, હુકમ કરીને તે કામ પાછું મોકલવાને મુખત્યાર છે. અને આ પ્રમાણે પાછા મોકલેલા કોઈ કામમાં, અનુક્રમ એક અથવા વધારે મુદ્દાની ચોકસી કરવી એમ ફરમાવવાને પણ મુખત્યાર છે. અને તેણે પોતે કરેલા ફેસલો તથા હુકમની નકલ જે કોર્ટના હુકમનામા ઉપર અપીલ થઇ હોય તે કોર્ટને મોકલવી અને એવું ફરમાવવું કે દિવાની દરિયાદનો રજીસ્ટરમાં તે દરિયાદનો જે મુજબ નંબર પડ્યો હોય તે નંબર ઉપર તેને પાછી દાખલ કરીને તેનો નીકાલ કરવા સાફ તબવીજ કરવી. અને મૂળ ઇનસાફ વખતે કંઈ પુરાવો દાખલ થયો હોય તો તે સંજ્ઞા વાળી અપવાદોને પાત્ર તે પાછા મોકલેલા કામના ઇનસાફમાં પુરાવો ગણાશે.

૨૪. અપીલ કોર્ટને ફેસલો કહી સંભળાવવાને વાસ્તે દરતરમાં પડેલો પુરાવો બસ હોય ત્યારે, જરૂર હોય તો મુદ્દા ફરી ઠરાવીને અપીલ કોર્ટ તે દરિયાદનો આખરનો નિર્ણય કરવો; પછી જે કોર્ટના હુકમનામા ઉપર અપીલ કરી હોય તે કોર્ટ, અપીલ કોર્ટ જે કારણ ઉપરથી ફેસલો કરે તે કરતાં જુદાજ કારણ ઉપરથી બીજો ફેસલો આપ્યો હોય તેની ચિંતા નથી.

૨૫. જે કોર્ટના હુકમનામા ઉપર અપીલ થઇ હોય તે કોર્ટ કોઈ મુદ્દો કાઢવો અથવા તેનો તપાસ કરવો, અથવા હકીકતની કોઈ તકરારનો નિર્ણય કરવો છોડી દીધો હોય, અને ગુણદોષ ઉપરથી દરિયાદનો ખરો નિકાલ કરવા સાફ તે મુદ્દો કાઢવો અથવા તેનો તપાસ કરવો અથવા હકીકતની તકરારનો નિર્ણય કરવો અમત્યનો છે એમ અપીલ કોર્ટને લાગે, ત્યારે જરૂર જણાય તો ચોકસીને વાસ્તે મુદ્દા કાઢવાને તથા જે કોર્ટના હુકમનામા ઉપર અપીલ થઇ હોય તે કોર્ટ તરફ ચોકસી સાફ તે મુદ્દા મોકલવાને અપીલ કોર્ટ મુખત્યાર છે. અને આવે પ્રસંગે જરૂર હોય તે જાસ્તી પુરાવો લેવાને તે કોર્ટને ફરમાવવું; અને તે કોર્ટ તે મુદ્દાની ચોકસી કરવી, અને અપીલ કોર્ટને તે પુરાવો તથા તે મુદ્દા ઉપરનો પોતાનો ઠરાવ તથા તેનાં કારણો મોકલવાં.

૨૬. (૧) તે ઠરાવ તથા પુરાવો તે દરિયાદનો દરતરનો ભાગ ગણાશે; અને એમાંનો ગમે તે પક્ષકાર અપીલ કોર્ટ ઠરાવે તે મુદ્દામાં, તે ઠરાવ ઉપરની પોતાની હરકતોની યાદ આપવાને મુખત્યાર છે.

(૨) તે યાદ આપવાને વાસ્તે એવી રીતે ફરારેલી મુદ્દત વીત્યા પછી અપીલ કોર્ટ અપીલનો નિર્ણય કરવો.

૨૭. (૧) અપીલના પક્ષકારને અપીલ કોર્ટમાં મોકલેલો જાસ્તી પુરાવો હાજર કરવાનો હક નથી; પરંતુ (અ) જે પુરાવો લેવો જોઈએ તે લેવાને, જે કોર્ટના હુકમનામા ઉપર અપીલ થઇ હોય તે કોર્ટે ના કહી હોય તો, અથવા (બ) ફેસલો પોતાથી આપી શકાય તેટલા માટે કોઈ પાછા કારણને લીધે તે પુરાવો હાજર કરવા દેવાને અથવા તે દસ્તાવેજ લેવાને અથવા સાક્ષીની જુબાની લેવા દેવાને અપીલ કોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૨) અપીલ કોર્ટ જાસ્તી પુરાવો લેવા દેત્યારે તે લેવાનાં કારણ તે કોર્ટે પોતાના દરતરમાં લખવાં.

૨૮. જ્યારે જાસ્તી પુરાવો લેવાની રજા આપવામાં આવે ત્યારે, અપીલ કોર્ટ પોતે તે પુરાવો લે, અથવા જે કોર્ટના હુકમનામા ઉપર અપીલ થઇ હોય તે કોર્ટને કે બીજી કોઈ તાબાની કોર્ટને એવું ફરમાવે કે તમારે એવો પુરાવો લેવો અને તે લેવાય એટલે અપીલ કોર્ટને મોકલવો.

૨૯. જરૂરી પુરાવા લેવાને ફરમાવવામાં આવે અથવા રજા આપવામાં આવે ત્યારે જે બાબતો વિશે પુરાવા લેવાનો હોય તે બાબતો સ્પષ્ટ રીતે અપીલ કોર્ટ જણાવવી, અને તે જણાવેલી બાબતો પોતાના દસ્તાવેજોમાં નોંધવી.

અપીલના ફેંસલા વિશે.

૩૦. અપીલ કોર્ટે પક્ષકારોનું કહેવું સાંભળીને, તથા સુકદમાં કોઇ પણ કાગળ, (પછી તે અપીલમાંનો હોય અથવા જે કોર્ટના હુકમનામા ઉપર અપીલ થઇ હોય તે કોર્ટમાંનો હોય તે) જવાબી જરૂર જણાય તો તે જોઇને, ખુદી કોર્ટમાં તેજ વખતે અથવા કોઇ આગળને દિવસે ફેંસલો કહી સંભળાવવો. કોઇ આગળને દિવસે ફેંસલો કહી સંભળાવે તો તે દિવસની નોટીસ પક્ષકારોને અથવા તેમના ખીડારોને આપવી.

૩૧. અપીલ કોર્ટનો ફેંસલો લખેલો હોવા જોઇએ અને તેમાં નીચેની વિગતો લખવી:—

(અ) નિર્ણય કરવાની બાબતો; (બ) તે ઉપરનો ઠરાવ; (ક) તે ઠરાવનાં કારણો; અને (ડ) જે હુકમનામા ઉપર અપીલ થઇ હોય તે હુકમનામું ૨૬ કર્યું હોય અથવા તેમાં ફેરફાર કર્યો હોય ત્યારે, અપેલેન્ટને શી દાદ મળવાનો હક છે તે; અને ફેંસલો કહી સંભળાવતી વખતે જે તારીખે તે કહી સંભળાવ્યો હોય તે તારીખ નોંખીને તેના ઉપર જડને અથવા તે ફેંસલા સાથે મળતા આવતા હોય તે જડને સહી કરવી.

૩૨. જે કોર્ટના હુકમનામા ઉપર અપીલ થઇ હોય તે કોર્ટનું હુકમનામું કાયમ રાખવાનો, તેમાં ફેરફાર કરવાનો, અથવા તે રદ કરવાનો ફેંસલો થઇ શકે; અથવા અપીલમાં કેવા નમુનાનું હુકમનામું કરવું, કે અપીલમાં કેવા પ્રકારનો હુકમ કરવો એ વિશે અપીલના પક્ષકારો એકમત થાય તો, તે પ્રમાણે હુકમનામું અથવા હુકમ કરવાને અપીલ કોર્ટ સુખત્યાર છે.

૩૩. અપીલ કોર્ટે જે કોઇ પણ હુકમનામું અથવા હુકમ કરવો જોઇતો હતો તે હુકમનામું અથવા હુકમ કરવાનો હક છે તેમજ સુકદમાંની હરીકત પ્રમાણે જે બીજું હુકમનામું અથવા હુકમ કરવો જોઇએ તે કરવાનો પણ અધિકાર છે, અને એવી અપીલ એવા હુકમનામાના કોઇ ભાગના સંબંધમાં હોય તો પણ આ અધિકાર ચલાવવાનો અખત્યાર છે, અને તે અધિકાર કોઇ પણ રિસ્પોન્ડન્ટ અથવા પક્ષકારે કોઇ પણ અપીલ અથવા હરકત દાખલ કરી ન હોય તો પણ તેના લાભમાં ચલાવવાનો અખત્યાર છે.

દૃષ્ટાંત—ક્ષ. અથવા હ. પાસેથી લેણા નીકળતા પૈસાની રકમ માટે આ દાવો કરે છે, અને તે બંને સામે માટેની શરિયાદમાં ક્ષ. સામે હુકમનામું મેળવે છે. ક્ષ. અપીલ કરે છે, અને અ. તથા હ. રિસ્પોન્ડન્ટ છે. અપીલ કોર્ટે ક્ષ. ના લાભમાં ઠરાવ કરે છે. તેને હ. ની સામે હુકમનામું કરવાનો અધિકાર છે.

૩૪. અપીલ એક કરતાં વધારે જડને સાંભળી હોય ત્યારે, કોર્ટના ફેંસલાથી કોઇ જડને બાત જુદો પડે તો અપીલમાં શો હુકમ અથવા નિકાલ કરવાનો તેના મનમાં આવે છે, એ તેણે લખવું; અને તે બાબતનાં કારણ લખવાને તે સુખત્યાર છે.

અપીલમાંના હુકમનામા વિશે.

૩૫. (૧) જે તારીખે ફેંસલો કહી સંભળાવ્યો હોય તે તારીખ અપીલના હુકમનામામાં લખવી.

(૨) અપીલનો નંબર અને અપેલેન્ટ તથા રિસ્પોન્ડન્ટનાં નામ ને વર્ણન હુકમનામામાં લખવાં, અને જે દાદ અપાવી હોય તે અથવા અપીલનો જે બીજો નિર્ણય કર્યો હોય તે તેમાં સ્પષ્ટ રીતે લખવો.

(૩) વળી અપીલમાં કેટલો ખરચ થયેલો છે તે, તથા તે ખરચ અને શરિયાદનો ખરચ કોણે અથવા કઇ મિલકતમાંથી શા પ્રમાણમાં આપવા તે પણ હુકમનામામાં લખવું.

(૪) જે જડને અથવા જડને અપીલનામું કર્યું હોય તે જડને અથવા જડને તેના ઉપર સહી કરીને તારીખ નોંખવી; પરંતુ એક કરતાં વધારે જડને હોય અને તેમનામાં મતભેદ પડે, ત્યારે કોર્ટના ફેંસલાથી જે જડને અભિપ્રાય જુદો હોય તેણે હુકમનામા ઉપર સહી કરવાની કંઈ જરૂર નથી.

૩૬. પક્ષકારો અપીલ કોર્ટેને અરજ કરે તો તેમને ખરચે, અપીલમાં થયેલા ફેંસલાની અને હુકમનામાની તેમના ખરાયણા વિષેની સહી સુધાંતની નકલો તેમને આપવી.

૩૭. ફેંસલાની અને હુકમનામાની એક નકલ ઉપર અપીલ કોર્ટની અથવા તે કોર્ટ આ કામને વાસ્તે નીચે તે અમલદારની તેના ખરાબચાલ વિષે સહી લેખને તે નકલ જે હુકમનામા ઉપર અપીલ થઇ હોય તે હુકમનામું કરનારી કોર્ટને મોકલવી, અને તે ફરિયાદના અસલ : કામ સાથે દાખલ કરવી, અને દિવાની ફરિયાદના રજીસ્ટરમાં અપીલ કોર્ટનો ફેંસલો નોંધવો.

ઓર્ડર ૪૨ મો.

અપીલનાં હુકમનામાં ઉપરની અપીલ વિશે.

૧. ૪૧ મા ઓર્ડરમાંની કાનુની લાગુ પડે તેટલે સુધી અપીલમાં થયેલાં હુકમનામાં ઉપરની અપીલોને લાગુ પડશે એમ સમજવું.

ઓર્ડર ૪૩ મો.

હુકમો ઉપરની અપીલો વિશે.

૧. ૧૦૪ થી કલમના ડરાવ પ્રમાણે, નીચેના હુકમો ઉપર અપીલ ચાલશે, એટલે:—

(અ) ચોખ્ખા કોર્ટમાં આપવા સારૂ ફરિયાદ અરજી પાછી આપવા વિશેનો ૭ મા ઓર્ડરની ૧૦ મી કાનુન પ્રમાણે કરેલો હુકમ; (બ) પક્ષકાર વિરૂદ્ધ ફેંસલો કહી સંભળાવતાં ૮ મા ઓર્ડરની ૧૦ મી કાનુન પ્રમાણે કરેલો હુકમ; (ક) ફરિયાદ કાઢી નાંખ્યાનો હુકમ રદ કરવાનો હુકમ ફરમાવવા સારૂ (અપીલ થાય એવા કામોમાં) કરેલી અરજ નામંજુર કરવાનો ઓર્ડર ૯ ની કાનુન ૬ પ્રમાણે કરેલો હુકમ; (ક) ફરિયાદ કાઢી નાંખ્યાનો હુકમ રદ કરવાનો હુકમ ફરમાવવા સારૂ (અપીલ થાય એવા કામોમાં) કરેલી અરજ નામંજુર કરવાનો ઓર્ડર ૯ ની કાનુન ૬ પ્રમાણે કરેલો હુકમ; (ક) એકતરફી કરેલું હુકમનામું રદ કરવાનો હુકમ ફરમાવવા સારૂ (અપીલ થાય એવા કામમાં) કરેલી અરજ નામંજુર કરવાનો ઓર્ડર ૯ ની કાનુન ૧૩ મુજબ કરેલો હુકમ; (ખ) પક્ષકાર વિરૂદ્ધ ફેંસલો કહી સંભળાવતાં ૧૦ મા ઓર્ડરની ૪ થી કાનુન પ્રમાણે કરેલો હુકમ; (ક) ૧૧ મા ઓર્ડરની ૨૧ મી કાનુન મુજબ કરેલો હુકમ; (ગ) મિલકત જમ કરવા બાબત ૧૬ મા ઓર્ડરની કાનુન ૧૦ પ્રમાણે કરેલો હુકમ; (ઘ) પક્ષકાર વિરૂદ્ધ ફેંસલો કહી સંભળાવતાં ૧૬ મા ઓર્ડરની ૨૦ મી કાનુન મુજબ કરેલો હુકમ; (આઇ) કોષ ખતના અથવા શેરાના ખરડામાં લીધેલી હરકતો ઉપરથી ૨૧ મા ઓર્ડરની કાનુન ૩૪ પ્રમાણે કરેલો હુકમ; (જ) વેચાણ રદ કરવા બાબત અથવા રદ કરવાની ના કહેવા બાબત ૨૧ મા ઓર્ડરની ૭૨ મી અથવા ૬૨ મી કાનુન પ્રમાણે કરેલો હુકમ; (કે) દાવો બંધ પડ્યાનો અથવા કાઢી નાંખ્યાનો હુકમ રદ કરવાની ના કહેવા બાબત ૨૨ મા ઓર્ડરની ૬ મી કાનુન પ્રમાણે કરેલો હુકમ; (એલ) રજા આપવા બાબત અથવા રજા આપવાની ના પાડવા બાબત ૨૨ મા ઓર્ડરની ૧૦ મી કાનુન પ્રમાણે કરેલો હુકમ; (એમ) કલ્પલત, તોડખોડ અથવા ભરપાઇની નોંધ કરવાનો અથવા નોંધ કરવાની ના કહેવાનો ૨૩ મા ઓર્ડરની ૩ ૭ કાનુન પ્રમાણે કરેલો હુકમ; (એન) ફરિયાદ કાઢી નાંખ્યાનું રદ કરવાનો હુકમ મળવા સારૂ (અપીલ થાય તેવાં કામમાં) કરેલી અરજ નામંજુર કરવાનો ૨૫ મા ઓર્ડરની ૨ ૭ કાનુન પ્રમાણે કરેલો હુકમ; (ઓ) ગીરના પૈસા ભરવાની મુદત વધારવાની ના કહેવાનો ૩૪ મા ઓર્ડરની ૩ ૭ અથવા ૮ મી કાનુન પ્રમાણે કરેલો હુકમ; (પી) ઇન્ટરપ્લીડરની ફરિયાદોમાં ૩૫ ઓર્ડરની કાનુનો ૩, ૪ અથવા ૬ પ્રમાણે કરેલો હુકમ; (ક્યુ) ૩૮ મા ઓર્ડરની કાનુન ૨, ૩ અથવા ૬ પ્રમાણે કરેલો હુકમ; (આર) ૩૯ મા ઓર્ડરની કાનુન ૧, ૨, ૪ અથવા ૧૦ પ્રમાણે કરેલો હુકમ; (એસ) ૪૦ મા ઓર્ડરની કાનુન ૧ અથવા ૪ પ્રમાણે કરેલો હુકમ; (ટી) ૪૧ મા ઓર્ડરની ૧૯ મી કાનુન પ્રમાણે અપીલ ફરી દાખલ ઉપર લેવાની અથવા ૪૧ મા ઓર્ડરની કાનુન ૨૧ પ્રમાણે અપીલ ફરી ફરી સાંભળવાની ના કહેવાનો હુકમ; (યુ) અપીલ કોર્ટના હુકમનામા ઉપર અપીલ થઇ શકે એમ હોય તે પ્રસંગે મુકમો પાછો મોકલવા વિશે ૪૧ મા ઓર્ડરની ૨૩ મી કાનુન પ્રમાણે કરેલો હુકમ; (વી) જે કોર્ટ જિવાય બીજી કોર્ટ કોર્ટ સર્ટિફિકેટ

આપવાની ના કહેવાનો ૪૫ માં ઓર્ડરની ૬ ઠી કાનુન પ્રમાણે કરેલો હુકમ; (ડબલ્યુ) ૪૭ માં ઓર્ડરની ૪ થી કાનુન પ્રમાણે શ્રી તપાસ કરવાની અરજ મંજૂર કરવાનો હુકમ.

૨. ૪૧ માં ઓર્ડરની કાનુનો, લાગુ પડે તેટલે સુધી હુકમો ઉપરની અપીલોને લાગુ પડશે એમ સમજવું.

ઓર્ડર ૪૪ મો.

નાદારીમાં અપીલ કરવા વિશે.

૧. અપીલ કરવાનો જે કોઈ શખસને હક હોય, અને અપીલની અરજીને વાસ્તે જે શી જોઇએ તે આપવાની જેને તાકાત ન હોય તે શખસ અપીલની યાદી સાથે અરજી આપી શકે; અને એવી અરજી રજુ કરવાની આખત સુદ્ધાં સઘળી આખતોમાં, જે ઠરાવો નાદારે કરવાની શરિયાહમાં લાગુ પડે છે તે ઠરાવો લાગુ પડી શકે તેટલે સુધી તેમને અનુસરીને, તેને નાદારીમાં અપીલ કરવાની રજા આપી શકાય; પરંતુ તે અરજ અને જે હુકમનામાં તથા ફેસલા ઉપર અપીલ કરી હોય તે હુકમનામાં અને ફેસલો વાંચવાથી જે કોર્ટની તબવીબમાં એમ આવે કે, જે હુકમનામાં ઉપર અપીલ કરી છે તે હુકમનામાં કાયદાથી ઉલટું કે કાયદા જેટલો બળવાન હોય એવા રિવાજથી ઉલટું અથવા બીજી રીતે બૂલ કરેલું કે ગેરવાજબી છે એમ ધારવાનું કંઈ કારણ બજાવતું નથી, તો કોર્ટે તે અરજ નામંજૂર કરવી.

૨. અરજદારની નાદારી વિશેની તબવીબ અપીલ કોર્ટે કરે અથવા કોર્ટના ઠરાવ ઉપર અપીલ થઇ હોય તે કોર્ટના હુકમ ઉપરથી કરે.

પરંતુ જે કોર્ટમાં હુકમનામાં ઉપર અપીલ થઇ હોય તે કોર્ટમાં અરજદારને નાદાર તરીકે શરિયાહ અથવા અપીલ કરવા દીધી હોય તો, અપીલ કોર્ટને નાદારી વિશેની તબવીબ કરવાનું ફરમાવવા સાર વિશેષ કારણ બજાવવા વિના, તેની નાદારી આખતની ફરી તબવીબ કરવાની કંઈ જરૂર નથી.

ઓર્ડર ૪૫ મો.

મલિક મુઆઝમ ઇન કૌન્સિલને કરવાની અપીલો વિશે.

૧. આ ઓર્ડરમાં, વિષયમાં અથવા પૂર્વાપર સંબંધમાં કંઈ વિરૂદ્ધ ન હોય તો, 'હુકમનામાં' એ શબ્દમાં આખરના હુકમનો સમાવેશ થાય છે.

૨. મલિક મુઆઝમ ઇન કૌન્સિલને અપીલ કરવાની જેની ઇચ્છા હોય તેણે, જે કોર્ટના હુકમનામાં ઉપર તે નાખુશી બતાવતો હોય તે કોર્ટને અરજી આપીને અરજ કરવી.

૩. (૧) પ્રત્યેક અરજમાં અપીલનાં કારણો લખવાં, તથા કલમ ૧૧૦ માં કહ્યાં છે તે પ્રમાણે મુકદ્દમાની રકમ, કિંમત કે પ્રકાર છે એવું અથવા બીજી રીતે તે મુકદ્દમા મલિક મુઆઝમ ઇન કૌન્સિલને અપીલ કરવા લાયક છે એવું સર્ટિફિકેટ માગવું.

(૨) આવી અરજ મળે એટલે, સદરહુ પ્રમાણે સર્ટિફિકેટ શા માટે ન આપવું તેનું કારણ બતાવવા સાર સામા પક્ષકાર ઉપર કોર્ટે નોટીસ બજાવવા સાર હુકમ કરવો જોઇએ.

૪. કિંમત આંકવાનાં કારણ સાર, જે શરિયાહમાં નક્કી કરવાની તકરારો વાસ્તવિક રીતે તેની તેજ હોય અને જેનો નિકાલ તેના તેજ ફેસલામાં થયો હોય તે શરિયાહો એકત્ર કરી શકાય; પણ જે શરિયાહોનો નીકાલ જુદા જુદા ફેસલાથી થયો હોય તે શરિયાહોમાં નીકાલ કરવાની તકરારો વાસ્તવિક રીતે તેની તેજ હોય તોપણ તે એકત્ર કરી શકાય નહિ.

૫. અવલ કોર્ટમાંની શરિયાહના વિષયની રકમ અથવા કિંમત આખત અથવા મલિક મુઆઝમ ઇન કૌન્સિલને કરવાની અપીલના તકરારી વિષયની રકમ અથવા કિંમત આખત પક્ષકારો વચ્ચે વાંધા ઉઠે તો ૨ જી કાનુનની રૂબે જે કોર્ટને સર્ટિફિકેટ માટે અરજી કરી હોય તે કોર્ટ પોતાને યોગ્ય લાગે તો, એનો વાંધો અવલ કોર્ટને રિપોર્ટ કરવા સાર લખી મોકલવાને મુખત્યાર છે. અને તે અવલ કોર્ટે

એવી રકમ અથવા કિંમત ઠરાવવા સાર કામ ચલાવવું અને તેણે પોતાનો રિપોર્ટ તથા પોતે લખેલો પુરાવો લખી મોકલનાર કોર્ટને મોકલવો.

૬. જ્યારે લેવું સર્ટિફિકેટ આપવાની ના કહેવામાં આવે ત્યારે તે અરજી કાઢી નાંખવી.

૭. (૧) જ્યારે સર્ટિફિકેટ આપવામાં આવે ત્યારે જે હુકમનામા બાબત તકરાર હોય તે હુકમનામાની તારીખથી છ માસ, અથવા સર્ટિફિકેટ આપવામાં આવે ત્યારથી છ અઠવાડિયા, એ બેમાંથી જે તારીખ છેલ્લી આવે તેની અંદર અરજદારે:—

(અ) રેરપોન્ડેન્ટના ખર્ચને વારતે જમીન આપવા, તથા (બ) નીચેના ચાર પ્રકારના કાગળો શિવાય, એટલે:—(૧) મલીક સુઆઝમ ઇન્ કૌન્સિલના જે હુકમ તે તે વખતે અમલમાં હોય તે હુકમમાં જે પર્કતિના દસ્તાવેજો બાતલ કરવાનું ફરમાવ્યું હોય તે દસ્તાવેજો; (૨) જે કાગળો બાતલ કરવાને પક્ષકારો એકમત થાય તે કાગળો; (૩) કોર્ટ તે કામને સાર અખતાર આપેલા અમલદારને જે હિસાબ અને હિસાબના ભાગે જરૂર વખરના ભાગે, અને પક્ષકારોએ જે સુદામ સામીલ કરવાને માગ્યા ન હોય તે હિસાબ તથા હિસાબના ભાગે અને (૪) હાઇકોર્ટ બાતલ કરવાનું ફરમાવે તેવા ખીન્ન દસ્તાવેજો એ શિવાય ફરિયાદના બધા દફતરનો તરજુમો કરવા સાર, તેની નકલ ઉતારી લેવા સાર, અનુકંમણિકા કરવા સાર, અને એક ખરી નકલ મલીક સુઆઝમ ઇન્ કૌન્સિલને મોકલવા સાર ખર્ચવાને જે રકમ જોઇએ તે અનામત મુકવી.

(૨) ઉપર બાતલ કર્યા છે તે શિવાયના દફતરના કાગળોની નકલ હિંદુસ્તાનમાં છપાવવાનું અરજદાર પસંદ કરે ત્યારે, પહેલી પેટા કાનુનમાં કહેલી મુદતની દરમ્યાન, તે નકલ છાપવાના ખર્ચ આપવા સાર જે રકમ જોઇએ તે પણ તેણે અનામત મુકવી.

૮. કોર્ટને સંતોષ થાય તેવી રીતે એવા જમીન આપવાનું કામ પુરું થાય અને રકમ અનામત મુકાઇ રહે ત્યારે, કોર્ટ:—

(અ) અપીલ મંજૂર કરી છે એમ ઠરાવવું, (બ) તે બાબતની નોટીસ રેરપોન્ડેન્ટને આપવી, (ક) ઉપર બાતલ કર્યા છે તે શિવાયના દફતરની ખરી નકલ, કોર્ટનો શિક્કો કરીને મલીક સુઆઝમ ઇન્ કૌન્સિલને મોકલવી, અને (ડ) ફરિયાદના કોઇ કાગળોની ખરાબજીની સહી સુદાંતની એક અથવા વધારે નકલોને વારતે ગમે તે પક્ષકાર અરજ કરે, અને તે તૈયાર કરવાનો વાજખી ખર્ચ આપે તો તે નકલો તેને આપવી.

૯. ઉપર પ્રમાણે જે કોઇ જમીનને કબુલ કર્યો હોય તે અપીલ મંજૂર કર્યા પહેલાં કોઇ પણ વખતે કારણ દેખાડવામાં આવે તો, રદ કરવાને તથા તે વિશે વધારે હુકમ કરવાને કોર્ટ અપત્ત્યાર છે.

૧૦. અપીલ મંજૂર કર્યા પછી, પરંતુ સદરહુ બાતલ કર્યા શિવાયના દફતરની નકલ મલીક સુઆઝમ ઇન્ કૌન્સિલને મોકલવા પહેલાં કોઇ પણ વખતે, તે જમીન અપૂર્ણ માલમ પડે, અથવા સદરહુ બાતલ કર્યા શિવાયના દફતરનો તરજુમો કરવા સાર, તે ઉતારી લેવા સાર, છાપવા સાર, તેની અનુકંમણિકા કરવા સાર, અથવા નકલ મોકલવા સાર જરૂરી રકમ ભરવી જોઇતી હોય, ત્યારે કોર્ટ ઠરાવે તે મુદતમાં ખાંજો અને પુરતો જમીન આપવા અથવા તે મુદતમાં જોઇતી રકમ ભરવા અપેલેન્ટને હુકમ કરવાને કોર્ટ અપત્ત્યાર છે.

૧૧. તે હુકમ માન્ય કરવામાં અપેલેન્ટ કસ્ટર કરશે, ત્યારે કામ ચાલતું બંધ થશે; અને તે બાબતમાં મલીક સુઆઝમ ઇન્ કૌન્સિલનો હુકમ થયા વગર અપીલનું કામ આમજ ચાલશે નહીં. અને તેની દરમ્યાન જે હુકમનામા ઉપર અપીલ કરવામાં આવી હશે તેની બજવણી બંધ રહેશે નહિ.

૧૨. ઉપર બાતલ કરેલી છે તે શિવાયની દફતરની નકલ મલીક સુઆઝમ ઇન્ કૌન્સિલને મોકલી મુક્યા પછી અપેલેન્ટ કાનુન ૭ પ્રમાણે અનામત મુકેલી રકમમાંથી કંઈ બાકી રહી હોય તો તે અપેલેન્ટ પાછી લેવાને અપત્ત્યાર છે.

૧૩. (૧) કોઇ અપીલ મંજૂર કરવાની સર્ટિફિકેટ આપી હોય તે છતાંજે, કોર્ટ બીજી રીતે ન ધરાવે તો જે હુકમનામા ઉપર અપીલ થઇ હોય તે હુકમનામું બીનસરતે બળવતું.

(૨) શરિયાદમાં જેના હિતસંબંધ હોય તે પક્ષકાર કંઈ વિશેષ કારણ બતાવે અથવા બીજી રીતે કોર્ટને કંઈ કારણ જણાય ત્યારે, કોર્ટ પોતાને યોગ્ય લાગે તો નીચે પ્રમાણે કરવાને, ઐટલે—

(અ) કોઇ તકરારી જંગમ મિલકત અથવા તેના કંઈ ભાગ અટકાવી રાખવાને, અથવા (બ) અપીલમાં મલીક સુઆઝમ ઇન કૌન્સિલ જે હુકમ કરે તે પ્રમાણે બરાબર રીતે વર્તવા સાર કોર્ટને યોગ્ય લાગે તેવા રેસપોન્ડેન્ટની પાસેથી જામીન લેઇને, જે હુકમનામા ઉપર અપીલ થઇ હોય તે હુકમનામું બળવવાની રજા આપવાને, અથવા (ક) જેના ઉપર અપીલ થઇ હોય તે હુકમનામા પ્રમાણે અથવા અપીલમાં મલીક સુઆઝમ ઇન કૌન્સિલ જે હુકમ કરે તે પ્રમાણે, બરાબર રીતે વર્તવા સાર કોર્ટને યોગ્ય લાગે તેવા અપેલેન્ટ પાસેથી જામીન લેઇને, જેના ઉપર અપીલ થઇ હોય તે હુકમનામું બળવતું બંધ રાખવાને, અથવા (ડ) કોર્ટની મદદ માગનાર કોઇ પક્ષકાર ઉપર વસુલદાર નીમીને અથવા બીજી રીતે પોતાને યોગ્ય લાગે તેવી સરતો ઠરાવવાને અથવા અપીલના વિષય સંબંધી બીજા હુકમો ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

૧૪. (૧) અપીલ ચાલુ હોય તેવામાં કોઇ પણ વખતે બેમાંથી કોઇ પણ પક્ષકારે ઉપર પ્રમાણે આપેલા જામીન પુરતા નથી એમ માલમ પડે, ત્યારે બીજા પક્ષકારની અરજ ઉપરથી, જાસ્તી જામીન માગવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૨) કોર્ટ માગે તેવા જાસ્તી જામીન આપવામાં કસુર થાય ત્યારે,—

(અ) જે મુળ જામીન અપેલેન્ટે આપેલા હોય તો, અપેલેન્ટે જાણે તે જામીન આપ્યો ન હોય એ રીતે રેસપોન્ડેન્ટની અરજ ઉપરથી જેના ઉપર અપીલ થઇ હોય તે હુકમનામું બળવવાનો હુકમ કાઢવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે; (બ) જે મુળ જામીન રેસપોન્ડેન્ટે આપેલા હોય તો, હુકમનામાની બધી આગળ ચાલતી બળવણી બની શકે તેટલી અટકાવવી. અને જે જામીન પુરતા નથી એમ માલમ પડે તે આપતી વખતે પક્ષકારો પોત પોતે જે સ્થિતિમાં હતા તે સ્થિતિમાં તેમને લાવવા, અથવા અપીલના વિષય સંબંધી પોતાને યોગ્ય લાગે તેવી રીતે ફરમાવવું.

૧૫. (૧) મલીક સુઆઝમ ઇન કૌન્સિલનો કોઇ હુકમ બળવવાની જેની ઇચ્છા હોય તેણે જે કોર્ટની મારફત મલીક સુઆઝમને અપીલ કરી હોય તે કોર્ટને અરજ આપીને દરખાસ્ત કરવી અને તે અરજીની સાથે અપીલમાં જે હુકમનામું અથવા હુકમ કરેલો હોય અને જે બળવવાનો હોય તેની, ખરાપણા વિષે સંઘી સુદ્ધાંતની નકલ સામીલ કરવી.

(૨) તે કોર્ટ મલીક સુઆઝમનો હુકમ, જે પહેલાં હુકમનામા ઉપર અપીલ થઇ હોય તે હુકમનામું કરનારી કોર્ટને મોકલવો, અથવા મલીક સુઆઝમ પોતાના તે હુકમમાં ફરમાવે તેવી બીજી કોર્ટને મોકલવો, અને (બેમાંથી ગમે તે પક્ષકારની અરજ ઉપરથી) તે હુકમ બળવવાની જરૂર હોય તેવા હુકમો કરવા. અને જે કોર્ટને સદરહુ હુકમ ઉપર કલ્લા પ્રમાણે મોકલ્યો હોય તેણે, પોતે કરેલા અસલ હુકમનામાં બળવવામાં જે રીત તથા ઠરાવો લાગુ પડે છે તે તે રીત તથા ઠરાવો પ્રમાણે તે હુકમ બળવવો.

(૩) તે હુકમમાં સિટિશ ચલણી નાણાંમાં આપવાને ઠરાવેલી કંઈ રકમ હિંદુસ્તાનમાં આપવાની હોય ત્યારે, વિશાયત સરકારની તથા હિંદુસ્તાન સરકારની નાણાં સંબંધી લેણદેણ બરાબર કરવા સાર મલીક સુઆઝમની લીગેરીના લાર્ડસ કમીશનરોના અનુમતથી હિંદુસ્તાનના રેટ સેક્રેટરી ઇન કૌન્સિલે સદરહુ હુકમ થયાની તારીખે વટાવનો જે દર ઠરાવ્યો હોય તે પ્રમાણે તે આપવાની રકમની મુશ્કેલી કરવી.

૧૬. મલીક સુઆઝમ ઇન કૌન્સિલનો હુકમ જે કોર્ટ બળવે તે કોર્ટ તે બળવણી સંબંધી કરેલા હુકમો ઉપર, તે કોર્ટ પોતાનાં હુકમનામાં બળવવા બાબત જે હુકમો કરે તેના ઉપર જે રીતે અપીલ ચાલે અને જે નિયમો લાગુ પડે તેજ રીતે અને તેજ નિયમો પ્રમાણે અપીલ ચાલશે.

ઓર્ડર ૪૬ મો.

હકીકત લખી મોકલવા વિશે.

૧. જે દરિયાદમાં અથવા અપીલમાં હુકમનામા ઉપર અપીલ ન હોય તે દરિયાદની અથવા અપીલની સુનાવણી વખતે અથવા તે પહેલાં, અથવા તેવું કોઇ હુકમનામું બજાવતી વખતે, કાયદા સંબંધી અથવા કાયદા પ્રમાણે અમલ થતા રીવાજ સંબંધી કંઈ તકરાર નિકળે, અને તે બાબત દરિયાદની અથવા અપીલની ઓક્સી કરનારી કોર્ટને અથવા હુકમનામું બજાવનારી કોર્ટને વાળખી શકે ઉત્પન્ન થાય ત્યારે પોતાની મેળે અથવા કોઇ પક્ષકારની અરજ ઉપરથી તે મુકદ્દમાની હકીકત તથા તેમાં જે બાબત શંકા ઉત્પન્ન થઇ હોય તે બાબત લખી કાઢીને, તે બાબત ઉપરના પોતાના અભિપ્રાય સુધાંત, હે કોર્ટનો ઠરાવ થવા સાર તે મોકલવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૨. સદરહુ પ્રમાણે હાઇકોર્ટને લખી મોકલ્યું હોય તે છતાંજે, મુકદ્દમાનું કામ બંધ રાખવાને અગર આગળ ચલાવવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે, અને જે બાબત હાઇકોર્ટને લખી મોકલી હોય તે બાબત હાઇકોર્ટનો અભિપ્રાય લખાઇ આવશે તે પ્રમાણે હુકમનામું અથવા હુકમ શરૂ એવી સરતથી કોઇ હુકમનામું અથવા હુકમ કરવાને પણ કોર્ટ મુખત્યાર છે; પરંતુ જે મુકદ્દમામાં સદરહુ પ્રમાણે લખી મોકલ્યું હોય તેમાં લખી મોકલેલી બાબત વિષે હાઇકોર્ટના ફેસલાની નકલ આવે નહીં ત્યાંસુધી, હુકમનામું અથવા હુકમ બજાવવો નહીં.

૩. પક્ષકારો હાજર થઇને પોતાનું કહેવું સાંભળવાની ઇચ્છા બતાવે તો હાઇકોર્ટ તેમનું કહેવું સાંભળીને સદરહુ પ્રમાણે પુછેલી વાતનો ઠરાવ કરે. અને લખી મોકલનાર કોર્ટને પોતાના ફેસલાની એક નકલ રજીસ્ટ્રારની સહીથી મોકલવી. અને તે કોર્ટ તે નકલ મળે એટલે હાઇકોર્ટના ઠરાવને અનુસરીને તે કામનો નિકાલ કરે.

૪. હાઇકોર્ટના ઠરાવ સાર મુકદ્દમો મોકલવાને લીધે જે કંઈ ખર્ચ થાય તો તે મુકદ્દમાનો ખર્ચ ગણાશે.

૫. ૧ લી કાનુન પ્રમાણે હાઇકોર્ટને કોઇ મુકદ્દમો લખી મોકલ્યો હોય ત્યારે, તે મુકદ્દમો દરસ્ત કરવા સાર પાછો મોકલવાને હાઇકોર્ટ મુખત્યાર છે, અને જે મુકદ્દમામાંથી હાઇકોર્ટને લખી મોકલવાની બાબત નિકળી તે મુકદ્દમામાં લખી મોકલનારી કોર્ટ કંઈ હુકમનામું અથવા હુકમ કર્યો હોય તેમાં ફેરફાર કરવાને, તે રદ કરવાને અથવા કાઢી નાંખવાને તથા પોતાને યોગ્ય લાગે તેવા હુકમ કરવાને હાઇકોર્ટ મુખત્યાર છે.

૬. (૧) જે કોર્ટમાં દરિયાદ કરી હોય તે કોર્ટને, તે દરિયાદ કોઇ સ્માલકાજ કોર્ટથી સાંભળી શકાય એવી છે કે નહીં એ વિશે ફેસલો આપ્યાની અગાઉ કોઇ પણ વખતે શંકા ઉત્પન્ન થાય ત્યારે તે કોર્ટ તે દરિયાદના સ્વરૂપ સંબંધી શંકાનાં પોતાનાં કારણોની વિગત સાથે તે કામનું દ્વિતર હાઇકોર્ટને મોકલવાને મુખત્યાર છે.

(૨) એવું દ્વિતર તથા કારણોની વિગત આવેથી હાઇકોર્ટ તે કોર્ટને હુકમ કરી એમ શરમાવવા મુખત્યાર છે કે તેણે તે દરિયાદનું કામ આગળ ચલાવવું અથવા ખીજ ફલાણી કોર્ટ તે દરિયાદ સાંભળવાને યોગ્ય છે એવું પોતાના હુકમમાં બહેર કરે તે કોર્ટમાં સદરહુ દરિયાદ અરજ રજુ કરવા સાર પાછી આપવી.

૭. (૧) અમુક દરિયાદ સ્માલકાજ કોર્ટથી સાંભળી શકાય એવી છે અથવા એવી રીતે સાંભળી શકાય એવી નથી એમ પોતાના તાબામાંની કોઇ કોર્ટ બુલથી ઠરાવ્યાને લીધે તેને કાયદા પ્રમાણે સોંપવામાં આવેલી હકમત ચલાવી નથી અથવા એવી રીતે સોંપવામાં ન આવેલી હકમત ચલાવી છે એવી ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટની ખાત્રી થાય ત્યારે, તે ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટ તે દરિયાદના સ્વરૂપ સંબંધી સદરહુ તાબાની કોર્ટનો વિચાર હુકમ ભરેલો ગણવાનાં પોતાનાં કારણોની વિગત સાથે તે કામનું દ્વિતર હાઇકોર્ટને મોકલવા મુખત્યાર છે, અને કોઇ પક્ષકાર માને તો તેણે તેમ કરવું જોઇએ.

(૨) એવું દર્શતર તથા કારણોની વિગત આવેથી હાઇકોર્ટ તે મુકદમા સંબંધી પોતાને યોગ્ય લાગે તેવી હુકમ કરવા મુખત્યાર છે.

(૩) આ કલમ પ્રમાણે હાઇકોર્ટને લખી મોકલેલા હરકાઈ મુકદમામાં, હુકમનામા પછી ચલાવેલા કોઇ પણ કામના સંબંધમાં, હકીકત જોતાં પોતાને યોગ્ય અને વાજબી લાગે તેવો હુકમ કરવા હાઇકોર્ટ મુખત્યાર છે.

(૪) આ કાનુનનાં કારણો માટે ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટ પોતાના તાબાની કોર્ટ પાસે જે દર્શતર અથવા અબર માગે તે તેણે આપવી જોઇએ.

ઓર્ડર ૪૭ મો.

(ફેસલાની) ફરી તપાસ વિશે.

૧. (૧) કોઇ કામસની નજરમાં એમ આવે કે:—

(અ) જે હુકમનામા અથવા હુકમ ઉપર અપીલ કરવાની છુટ હોય, પણ તેવી અપીલ ન કરી હોય તે હુકમ અથવા હુકમનામાથી;

(બ) જેના ઉપર અપીલ કરવાને છુટ ન હોય તેવા હુકમનામા અથવા હુકમથી; અથવા (ક) રમાલકાજ કોર્ટ અભિપ્રાય સાથે મોકલ્યા ઉપરથી કરેલા ફેસલાથી; મને યરોબર ઇનપ્રાઇઝ મળ્યો નથી, તથા હુકમનામું કે હુકમ કરતી વખતે યોગ્ય મહેનત કર્યા છતાં એ મારા જાણવામાં નહોતો તે, અથવા મારાથી હાજર ન થઇ શક્યો તે, નવો અને અગત્યનો પુરાવો અથવા મજકુર જડી આવ્યો છે તે કારણથી, અથવા બીજા કોઇ પુરાવા કારણથી પોતાના ઉપર હુકમનામું કે હુકમ થએલો હોય તેની ફરી તપાસ કરાવવાની જેની ઇચ્છા હોય તે શખસ, હુકમનામું અથવા હુકમ કરનારી કોર્ટને ફેસલાની ફરી તપાસને વાસ્તે અરજ કરવાને મુખત્યાર છે.

(૨) કોઇ એક પક્ષકારે હુકમનામા ઉપર કરેલી અપીલ ચાલુ હોય તે છતાં, તે હુકમનામા અથવા હુકમ ઉપર પોતે અપીલ કરી ન હોય તેવો બીજો કોઇ પક્ષકાર ફેસલાની ફરી તપાસસાથે અરજ કરવાને મુખત્યાર છે; પરંતુ સદરહુ અપીલનાં કારણ અપીલ કરનારને તથા આ અરજ કરનારને સામાન્ય હોય, અથવા ફરી તપાસની અરજ કરનાર રેસ્પોન્ડન્ટ હોય અને તેથી જે મજકુરને લીધે તે ફરી તપાસની અરજ કરે છે તે અપીલ કોર્ટને તે બતાવી શકે એમ હોય, તો તે પ્રમાણે ફરી તપાસની અરજ ન થઇ શકે.

૨. (૧) લી કાનુનમાં કલા પ્રમાણે નવો તથા અગત્યનો મજકુર કે પુરાવો જડયાના સમય સિવાય, અથવા હુકમનામું જોતાં કંઇ હસ્તહોલની અથવા ગણીતની દેખાઇરી ભુલ જણાયાના સમય સિવાય બીજા કોઇ સમયથી, હાઇકોર્ટ સિવાયની બીજા કોઇ કોર્ટના હુકમનામા અથવા હુકમની ફેર તપાસણીની અરજ, જે જડજે એવું હુકમનામું કર્યું હોય અગર હુકમ કર્યો હોય તે જડજનેજ કરી શકાય; પણ જે જડજે એવું હુકમનામું અથવા હુકમ કર્યો હોય તેણે ૪ થી કાનુનની પેટા કાનુન (૨) ના વિશેષ ફરાવ (અ સુબજ નોટીસ કાઢવાનો હુકમ) કર્યો હોય તો, એવી અરજનો નીકાલ તેની જગ્યાએ આવનાર બીજાને કરવાનો અધિકાર છે.

૩. અપીલ તૈયાર કરવાના નમુના વિષેના ફરાવો પ્રસંગ પ્રમાણે જરૂર હોય તે ફેરકાર સહિત ફરી તપાસની અરજને લાગુ પડશે.

૪. (૧) ફરી તપાસ કરવાનું પુરતું કારણ નથી એમ કોર્ટની નજરમાં આવે, ભારે કોર્ટ તે અરજ નામંજુર કરેવી.

(૨) કોર્ટનો અભિપ્રાય એમ થાય કે ફરી તપાસની અરજ મંજુર કરવી જોઇએ, ભારે તેણે તે મંજુર કરવી; પરંતુ (અ) જે હુકમનામાની અથવા હુકમની ફરી તપાસ સાથે અરજ થઇ હોય તે હુકમનામાની પુષ્ટિમાં સામા પક્ષકારને જે કહેવાનું હોય તે હાજર થઇને કહેવા સાથે તેને પ્રથમ નોટીસ આપ્યા વગર તે અરજ મંજુર કરવી નહીં; તથા (બ) હુકમનામું અથવા હુકમ કરતી વખતે મારા જાણવામાં નહોતો અથવા હું આપી શકું તેમ નહોતો તેવો નવો પુરાવો અથવા મજકુર જડી આવ્યો છે

એવો સમય જાગીને ફરી તપાસની અરજ કરી હોય તો, તે સમયની ખરેખરી સાબીતી વગર તે અરજ મંજૂર કરવી નહીં.

૫. જે હુકમનામાની અથવા હુકમની ફરી તપાસ કરવાની અરજ કરી હોય, તે હુકમનામું અથવા હુકમ કરનાર જડજન અથવા જડજને, અથવા તેમાંના કોઈ જડજન ફરી તપાસની અરજ કોર્ટમાં આપતી વખતે તેજ કોર્ટમાં હોય, અને-તે અરજ આપ્યા પછીના લાગલોજ છ માસની મુદત સુધીમાં, જેરકા-જરી અથવા બીજા કારણથી, અરજમાં બતાવેલા હુકમનામા અથવા હુકમ ઉપર વિચાર કરવાને તેને અથવા તેમને અડચણ ન હોય તો,-તે જડજને અથવા જડજનેએ અથવા તેમાંના કોઈએ તે અરજ સાંભળવી, અને કોર્ટમાં બીજા કોઈ જડજને અથવા જડજનેએ તે સાંભળવી નહીં.

૬. (૧) એક કરતાં વધારે જડજને ફરી તપાસની અરજ સાંભળે અને કોર્ટના મત સરખા વહેંચાઈ જાય તો તે અરજ નામંજૂર કરવી.

(૨) એક તરફ વધારે મત પડે ત્યારે વધારે મત પ્રમાણે ઠરાવ કરવો.

૭. (૧) અરજ નામંજૂર કરવાના કોર્ટના હુકમ ઉપર અપીલ ચાલશે નહીં; પરંતુ તે અરજ મંજૂર કરવાના હુકમ સામે નીચેનાં કારણોથી હરકત લેઈ શકાશે. તે એ કે:-

(અ) તે અરજ ૨ જી કાનુનના ઠરાવથી ઉઘટી છે, (બ) તે અરજ ૪ થી કાનુનના ઠરાવથી ઉઘટી છે, અથવા (ક) ફરી તપાસની અરજ કરવાને વાસ્તે ઠરાવેલી મુદત વીતી ગયા પછી અને પુરતા કારણ વગર તે કરી છે; એવી હરકત, અરજ મંજૂર કરવાના હુકમ ઉપર એટલમ અપીલ કરીને અથવા ફરિયાદમાં જે છેવટનું હુકમનામું અથવા હુકમ થાય તેના ઉપરની અપીલ દરમ્યાન લઈ શકાય.

(૨) અરજદારે હાજર થવામાં કસુર કરવાને લીધે અરજ નામંજૂર કરી હોય ત્યારે, નામંજૂર કરેલી અરજ પાછી શીઘ્ર ઉપર લેવાનો હુકમ કરવા સારૂ અરજ કરવાને તે અરજદાર મુખત્યાર છે, અને તે અરજ સુનાવણીને વાસ્તે નિકળી તે વખતે કોઈ પુરતા કારણને લીધે હાજર થઈ શકાયું નહીં એમ કોર્ટના સંતોષપૂર્વક સાબિત થાય ત્યારે,-ખરચ અને બીજી બાબતને વાસ્તે પોતાને યોગ્ય લાગે તેવી સરતો કરીને તે અરજ પાછી શીઘ્ર ઉપર લેવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે, અને તે અરજની સુનાવણીના એક દિવસ તેણે નિમવો.

(૩) સદરહુ અરજની લેખી નોટીસ સામા પક્ષકારને પહોંચાડ્યા વગર (૨) જી પેટા કાનુન પ્રમાણે હુકમ કરવો નહીં.

૮. ફરી તપાસની અરજ મંજૂર કરવામાં આવે એટલે, તે બાબતની નોંધ રજિસ્ટરમાં લખવી, અને પછી મુકદ્દમાની લાગલોજ ફરી ચોકસી કરવાને અથવા ફરી ચોકસી કરવા વિશે પોતાને યોગ્ય લાગે તેવો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૯. ફરી તપાસની અરજ ઉપરથી કરેલા હુકમની અથવા ફરી તપાસ ઉપરથી કરેલા હુકમનામા અથવા હુકમની ફરી તપાસ કરવાની અરજ ચાલશે નહિ.

ઓર્ડર ૪૮ મો.

પરચુરણ.

૧. (૧) આ કાયદા પ્રમાણે કાઢેલી પ્રત્યેક પ્રોસેસ, કોર્ટે બીજી રીતે ન શરમાવે તો, જે પક્ષકારની વતી તે કાઢેલી હોય તે પક્ષકારને ખરચે પોંચાડવામાં આવશે.

(૨) પહોંચાડવાને વાસ્તે જે કોર્ટ ફી લાગવી એછાએ તે પ્રોસેસ નિકળ્યા પહેલાં કોર્ટ નીમે તે વખતની અંદર આપવી જોઈએ.

૨. જે હુકમો, નોટીસો તથા બીજા દસ્તાવેજો કોઈ પણ જામસને આ કાયદા પ્રમાણે આપવાના અથવા પહોંચાડવાના હોય તે હુકમો, નોટીસો અને બીજા દસ્તાવેજો સમન પહોંચાડવાને માટે કાઢેલી છે તે રીતે પોંચાડવા.

૩. પુરવણીમાં આપેલા નમુના, પ્રત્યેક મુકદ્દમાની હકીકત પ્રમાણે એછાએ તેવો ફરદાર કરીને, જે કામમાં ઉપયોગમાં લેવાનું તેમાં કહેલું છે તે કામમાં વાપરવા.

ઓર્ડર ૪૯ મો. સન'દી હાઇકોર્ટ વિશે.

૧. પોતાની અવલ દીવાની હકુમત ચલાવતાં અને લમ સંબંધી, મૃત્યુપત્ર સંબંધી અને મૃત્યુપત્ર ન કરનારા મૈયત સંબંધી હકુમત ચલાવતાં, પ્રતિવાદીઓ ઉપરના સમન, બળવણીનાં વારંટ (રિટ) અને રેસ્પોન્ડન્ટને નોટીસો શિવાય બીજી હાઇકોર્ટ કાઢેલી, ફરતાવેજ હાજર કરવાની નોટીસો, સાક્ષી સમન અને બીજી હરેક ન્યાયના કામની પ્રોસેસ, ફરિયાદના અટર્ની અથવા તેણે રાખેલા ક્ષપ્તો અથવા હાઇકોર્ટ કંઈ નિયમ કે હુકમ કરીને ફરમાવે તેવા બીજા ક્ષપ્તો પહેંચાડી શકે.

૨. સન'દી હાઇકોર્ટોએ પુરાવો લેવા બાબત અથવા ફેસલા તથા હુકમ ફરતરમાં લખવા બાબત આ કાયદો અમલમાં આવતી વખતે જે કાનુનો અમલમાં હોય તેમને આ પરિશિષ્ટમાંના કોઈ પણ મળ-કર ઉપરથી બાધ આવે છે અથવા બીજી રીતે તેમને હરકત આવે છે એમ સમજવું નહિ.

૩. કોઈ પણ સન'દી હાઇકોર્ટને પોતાની સાધારણ અથવા અસાધારણ અવલ દિવાની હકુમત ચલાવતાં નીચેની કાનુનો લાગુ પડશે નહીં:—

(૧) ૭ મા ઓર્ડરની કાનુન ૧૦, તથા કાનુન ૧૧, ની રકમો (બ) તથા (ક); (૨) ૧૦ મા ઓર્ડરની કાનુન ૩; (૩) ૧૬ મા ઓર્ડરની કાનુન ૨; (૪) ૧૮ મા ઓર્ડરની કાનુનો ૫, ૬, ૮, ૯, ૧૦, ૧૧, ૧૩, ૧૪, ૧૫ અને ૧૬; (પુરાવો લેવાની રીત બાબત હોય તેટલે સુધી); (૫) ૨૦ મા ઓર્ડરની કાનુનો ૧ થી ૮; અને (૬) ૩૩ મા ઓર્ડરની કાનુન ૭ (વાદી કરવા બાબત હોય તેટલે સુધી), અને ઓર્ડર ૪૧ ની કાનુન ૩૫, એવી કોઈ પણ હાઇકોર્ટ પોતાની અપીલ સંબંધી હકુમત ચલાવતી હોય ત્યારે તેને લાગુ પડશે નહીં.

ઓર્ડર ૫૦ મો.

પ્રેવિન્શિયલ સ્માલકાઝ કોર્ટો વિશે.

૧. નીચે લખેલા ઠરાવો સને ૧૮૮૭ ના પ્રેવિન્શિયલ સ્માલકાઝ કોર્ટો બાબતના આક્ટની રૂયે સ્થાપેલી કોર્ટોને અથવા સદરહુ આક્ટની રૂયે સ્માલકાઝ કોર્ટની હકુમત ચલાવનારી કોર્ટોને લાગુ પડશે નહીં એટલે:—

(બ) આ પરિશિષ્ટમાંના જેટલો ભાગ—

(૧) સ્માલકાઝ કોર્ટની હકુમતમાંથી બાતલ કરેલી ફરિયાદોને અથવા એવી ફરિયાદોમાંના ફુક-મનામાંની બળવણીને;

(૨) સ્થાવર મિલકત સામેના હુકમનામાંની બળવણીને અથવા પંત્યાજાની મિલકતમાંના ભાગી-દારના હિત સંબંધને;

(૩) મુદ્દા ઠરાવવાની બાબતને લાગુ હોય તેટલો ભાગ; અને (બ) નીચે લખેલી કાનુનો તથા ફુક-મો, એટલે:—ઓર્ડર ૨, કાનુન ૧ (ફરિયાદ તૈયાર કરવા વિશે); ઓર્ડર ૧૦, કાનુન ૩ (પક્ષકારોની જુગનીનું ફરતર); ઓર્ડર ૧૫ (ફેસલો તાબડોતબ કહી સંભળાવવા બાબત ૪ થી કાનુનમાં ઠરાવ છે તે બાદ કરીને); ઓર્ડર ૧૮, કાનુનો ૫ થી ૧૨ (પુરાવા વિશે); ઓર્ડર ૪૧ થી ૪૫ (અપીલ વિશે); ઓર્ડર ૪૭, કાનુનો ૨, ૩, ૫, ૬, ૭ (ફરી તપાસ વિશે); ઓર્ડર ૫૧.

ઓર્ડર ૫૧ મો.

પ્રેસિડેન્સી સ્માલકાઝ કોર્ટો વિશે.

૧. ૫ મા ઓર્ડરની ૨૨ મા તથા ૨૩ મા કાનુનોમાં, ૨૧ મા ઓર્ડરની કાનુનો ૪ તથા ૭ માં, અને ૨૬ મા ઓર્ડરની ૪ થી કાનુનમાં, અને સને ૧૮૮૨ ના પ્રેસિડેન્સી સ્માલકાઝ કોર્ટો બાબતના આ-ક્ટમાં ઠરાવ્યું છે તે શિવાયને પ્રસંગે, આ પરિશિષ્ટ, કલકત્તા, મદ્રાસ તથા મુંબઈ શહેરોમાં સ્થાપેલા કોઈ પણ સ્માલકાઝ કોર્ટોમાંની કોઈ પણ ફરિયાદ અથવા કામને લાગુ પડશે નહિ.

મુદત બાબતનો આક્ટ.

(સને ૧૯૦૮ નો આક્ટ નંબર ૯ મો.)

ફરિયાદ કરવાની મુદત ઠરાવવા બાબતનો તથા બીજાં કારણો બાબતનો આક્ટ એકત્ર કરીને સુધારવા બાબતનો આક્ટ.

જે અર્થે ફરિયાદ કરવાની તથા કોર્ટને અપીલ કરવાની તથા કેટલીકએક અરજીઓ કરવાની મુદત ઠરાવવા બાબતનો કાયદો સુધારવો તથા એકત્ર કરવો યોગ્ય છે, તથા જે અર્થે કબજા ઉપરથી ઇજેક્ટનું તથા બીજા માલમલિકતનું ધણીપણું સંપાદન કરવા બાબતની કાનુનો કરવી યોગ્ય છે, તે અર્થે આ ઉપરથી હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે ઠરાવ્યું છે:—

ભાગ ૧ લો.

પ્રથમ નિયમો.

૧. (૧) આ આક્ટને “ સને ૧૯૦૮ નો હિંદુસ્તાનનો મુદત બાબતનો આક્ટ ” કહેવો.

(૨) તે આખા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનને લાગુ છે; અને

(૩) આ કલમ અને ૩૧ મી કલમ તાબડતોબ અમલમાં આવશે. આ આક્ટનો બાકીનો ભાગ સને ૧૯૦૯ ના જાનેવારી મહિનાની ૧ લી તારીખે અમલમાં આવશે.

૨. આ આક્ટમાં વિષય ઉપરથી અથવા આગલા પાછલા સંબંધ ઉપરથી બાંધ આવતો ન હોય તો—

(૧) “ અરજદાર ” આ શબ્દમાં, જે કોઈ પણ માણસની તરફથી અથવા જે કોઈ પણ માણસની મારફતે અરજદારને અરજી કરવાનો હક્ક પ્રાપ્ત થાય છે તે માણસનો સમાસ થાય છે.

(૨) “ બિલ ઓફ એકસચેન્જ ” આ શબ્દમાં હુકીનો તથા ચેકનો સમાસ થાય છે.

(૩) “ બોડ ” (ખત) આ શબ્દમાં હેઠળ લખેલા દસ્તાવેજનો સમાસ થાય છે. એટલે ફલાણું એક નિર્દિષ્ટ કરેલું કૃત્ય પ્રસંગ પ્રમાણે કરવામાં આવે અથવા ન કરવામાં આવે તો જવાબદારી રદ થશે એવી સરતે જે દસ્તાવેજ ઉપરથી કોઈ માણસ બીજા માણસને નાણું આપવાની જવાબદારી લે તે દસ્તાવેજનો સમાસ થાય છે.

(૪) “ પ્રતિવાદી ” આ શબ્દમાં જે કોઈ પણ માણસની તરફથી અથવા જે કોઈ પણ માણસની મારફતે પોતાની ઉપર ફરિયાદ થવાની પાતતા પ્રતિવાદીને પ્રાપ્ત થાય છે તે માણસનો સમાસ થાય છે.

(૫) “ ઇજેક્ટ ” આ શબ્દમાં કરાર ઉપરથી ઉત્પન્ન ન થનારા એવા જે હક્ક ઉપરથી બીજાની જમીનમાંથી મારી અથવા જમીનમાં ઉભાનારા અથવા તેને ચોટલા અથવા તેની ઉપર રહેનારા કોઈ પદાર્થ લઈ જવાનો અને પોતાના કામમાં લગાડવાનો અધિકાર કોઈ માણસને પ્રાપ્ત થાય છે તે હક્કનો સમાસ થાય છે;

(૧) “ પાકો મુલક ” આ શબ્દનો અર્થ બ્રિટિશ હિંદુસ્તાન શિવાય બીજો કોઈ મુલક એવો સમજવો;

(૭) “ શુદ્ધ્યુક્તિથી: ” જે કોઈ કૃત્ય યોગ્ય રીતે સંભાળીને અને ધ્યાન રાખીને કર્યું નહિ હોય તે “ શુદ્ધ્યુક્તિથી ” કર્યું છે એમ સમજવું નહિ.

(૮) “ વાદી ” આ શબ્દમાં, જે કોઈ માણસની તરફથી અથવા જે કોઈ માણસની મારફતે ફરિયાદ કરવાનો હક્ક વાદીને પ્રાપ્ત થાય છે તે માણસનો પણ સમાસ થાય છે;

(૯) “ વાચકાચિદી ” આ શબ્દનો અર્થ જે કોઈ દસ્તાવેજ ઉપરથી તે દસ્તાવેજ કરી આપનાર,

પૈસાની નિર્દિષ્ટ કરેલી રકમ તે હસ્તાવેજમાં ઠરાવેલે વખતે અથવા લાગે ત્યારે અથવા તે હસ્તાવેજ દેખાડે એટલે આપવાનું પૂર્ણપણે કમુલ કરે છે તે હસ્તાવેજ એમ સમજવો.

(૧૦) “ શરિયાદ ” આ શબ્દમાં અપીલનો અથવા અરજીનો સમાસ થતો નથી;

(૧૧) “ દરદી ” (એટલે જુઓદાર) આ શબ્દમાં ખીનામીદાર, અથવા જે ગીરવી રાખનારનો બળે ગીરવીનું નાણું આપ્યા પછી પણ રહ્યો હોય તે ગીરવી રાખનાર, અથવા જે અપકૃત્ય કરનારનો હક નહિ હોય ને કબજે હોય તે અપકૃત્ય કરનારનો સમાસ થતો નથી,

ભાગ ૨ નો.

શરિયાદો તથા અપીલો અને અરજીઓ કરવાની મુદત.

૩. શરિયાદ કરવાની, અપીલ કરવાની અને અરજી કરવાની જે મુદત ૧ લા પરિશિષ્ટમાં કહી છે તે મુદત વીતી ગયા પછી જે શરિયાદ, અપીલ અને અરજી કરવામાં આવશે તે દરેક મુદત વીતી ગયું છે એવા જવાબ આપ્યો નહિ હોય તોપણ, ૪ થી ૨૫ સુધીની (જો સુદાં) કલમોના ઠરાવોને પાત્ર, કહાડી નાંખવી જોઇએ.

ખુલાસો—સાધારણ પ્રસંગે થોડા અમલદારને શરિયાદ અરજી આવી એટલે શરિયાદ કરી એવું થાય છે. નાદારની બાબતમાં, નાદારીમાં શરિયાદ કરવાની પરવાનગી મળવા બાબતની તેણે અરજી કરી એટલે તેણે શરિયાદ કરી એવું થાય છે. અને, જે કંપનીનું કામકાજ કોર્ટની મારફત આદેશવામાં આવતું હોય તે કંપનીની ઉપર દાવા હોય, તે પ્રસંગે દાવો કરનારે પોતાનો દાવો આદિશિયલ લિફ્ટિગેટરને પ્રથમ મોકલ્યો તે વખતે તેણે શરિયાદ કરી એવું થાય છે.

૪. કોઇ શરિયાદ સાફ, અપીલ સાફ અથવા અરજી સાફ કહેલી મુદત જે દિવસે કોર્ટ બંધ હોય તે દિવસે પુરી થતી હોય ત્યારે, તે શરિયાદ અથવા અપીલ અથવા અરજી, જે દિવસે કોર્ટ પાછી ઉઘડે તે દિવસે કરવાનો અધિકાર છે.

૫. કોઇ પણ અપીલ, અથવા ફેસલાની ફરી તપાસ સાફ અથવા અપીલ કરવાની પરવાનગી મળવાસાફ કોઇ પણ અરજી, અથવા તે વખતે અમલમાં હોય એવા કોઇ પણ કાયદા અથવા કાનુન ઉપરથી આ કલમ જે કોર્ટ પણ બીજી અરજીને લાગુ કરવામાં આવે તે અરજી, તેના સંબંધમાં જે મુદત કહી છે તે મુદતની અંદર નહિ કર્યાનું પુરતું કારણ હતું એવી અપેક્ષેટ અથવા અરજદાર કોર્ટની પાત્રી કરે ત્યારે તેવી મુદત પછી પણ તે અપીલ અથવા અરજી મંજૂર કરવાનો અધિકાર છે.

ખુલાસો—ઠરાવેલી મુદત નક્કી કરવામાં અથવા ગણવામાં અપેક્ષ કરનારની અથવા અરજદારની, કોર્ટકોર્ટના કોઇ પણ હુકમને લીધે અગર વહિવટને લીધે અગર ફેસલાને લીધે ગેરસમજીત થઇ હતી એ વાત, આ કલમના અર્થ જન્ય પુરતું કારણ છે એમ માનવાને હરકત નથી.

૬. (૧) શરિયાદ કરવાનો અથવા હુકમનામાંની બળવણી સાફ અરજી કરવાનો હક હોય તે માલુસ જે વખતથી મુદત ગણવાની હોય તે વખતે સગીર અથવા ચળી ગયેલો અથવા દિવાનો હોય ત્યારે, તેને, તે નાલાયકી દુર થયા પછી, ૧ લા પરિશિષ્ટના ૩ ના આસનમાં તેના સંબંધમાં કહેલા વખતથી જે મુદત બીજે પ્રસંગે આપવામાં આવત તેટલી મુદતમાં તે શરિયાદ અથવા અરજી કરવાનો અધિકાર છે.

(૨) જે વખતથી મુદત ગણવાની હોય તે વખતે તેને સદરફ પ્રકારની બે નાલાયકી હોય ત્યારે અથવા તેની નાલાયકી દુર થયાની અગાઉ તેને બીજી કોઇ નાલાયકી આવી હોય ત્યારે, તેને તે બેડ નાલાયકી દુર થયા પછી સદરફ પમાણે ઠરાવેલા વખતથી જે મુદત બીજે પ્રસંગે આપવામાં આવત તેટલી મુદતમાં તે શરિયાદ કરવાનો અથવા તે અરજી કરવાનો અધિકાર છે.

(૩) એવા શખસના મરણ સુધી સદરફ નાલાયકી આણુ રહે ત્યારે, તેના કાયદાસર વારસ વગીલને, તેના મરણ પછી સદરફ પ્રમાણે ઠરાવેલી વખતથી જે મુદત બીજે પ્રસંગે આપવામાં આવી હોત તેટલી મુદતમાં તે શરિયાદ કરવાનો અથવા તે અરજી કરવાનો અધિકાર છે.

(૪) સદરહુ મરણની તારીખે એવા વારસ વકીલને સદરહુ પ્રકારની કોઇ નાલાયકી હોય ત્યારે, પેટા કલમ (૧) તથા (૨) ના નિયમો લાગુ પડશે એમ સમજવું.

દૃષ્ટાંતો—(અ) હોડીના બાડા બાબત શરિયાદ કરવાનો હક્ક અને તે ન્હાની ઉમરમાં હોય ત્યારે પ્રાપ્ત થાય છે. સદરહુ પ્રમાણે હક્ક પ્રાપ્ત થયા પછી ચાર વરસે તે ઉમરમાં આવે છે. ઉમરમાં આવ્યાની તારીખથી ત્રણ વરસની અંદર ગમે તે વખતે પોતાની શરિયાદ કરવાનો તેને અધિકાર છે. (બ) જી ને તેની ન્હાની ઉમરમાં શરિયાદ કરવાનો હક્ક પ્રાપ્ત થાય છે. તે હક્ક પ્રાપ્ત થયા પછી પણ પોતાની ન્હાની ઉમરમાંજ જ ગાંડા થાય છે. જે તારીખે જી નું ગાંડાપણું જળ તથા ન્હાની ઉમર પુરી થાય તે તારીખથી તેના સંબંધમાં મુદત શરૂ થાય છે. (ક) કી ને તેની ન્હાની ઉમરમાં શરિયાદ કરવાનો હક્ક પ્રાપ્ત થાય છે તે ઉમરમાં આવતાં અગાઉ મરણ પામે છે, તથા તેના સ્થાનાપન તેના ન્હાની ઉમરનો છોકરો થાય છે. થ ઉમરમાં આવ્યાની તારીખથી તેના સંબંધમાં મુદત શરૂ થાય છે.

૭. સામાયિક રીતે શરિયાદ કરવાનો અથવા હુકમનામાની બળવણી કરવા સારૂ અરજી કરવાનો હક્ક હોય એવા કેટલાક માણસોમાંના કોઇ એકને સદરહુ પ્રકારની કોઇ નાલાયકી હોય અને સદરહુ પ્રકારના માણસના અનુમત વગર શરૂગતી અપાતી હોય ત્યારે, તે સંબંધના સંબંધમાં મુદત ચાલુ થાય છે એવું સમજવું. પણ સદરહુ પ્રકારની શરૂગતી અપાતી નહિ હોય ત્યારે, ખીજાઓના અનુમત વગર સદરહુ પ્રકારની શરૂગતી આપી શકવાને તેઓ પૈકી એક લાયક થાય ત્યાંસુધી અથવા સદરહુ નાલાયકી દૂર થાય ત્યાંસુધી તેઓ પૈકી કોઇના સંબંધમાં પણ મુદત ચાલુ થતી નથી.

દૃષ્ટાંતો—(અ) અ એક પેઢીનું કરજ કરે છે. તે પેઢીના બ, ક તથા ડ બાગીઆ છે. બ ગાંડા છે, તથા ક ન્હાની ઉમરનો છે. બ તથા ક ના અનુમત વગર ડ તે કરજની શરૂગતી આપી શકે છે. બ તથા ક, તથા ડ ના સંબંધમાં મુદત ચાલુ થાય છે. (બ) અ એક પેઢીનું કરજ કરે છે. તે પેઢીના ઇ, ફ તથા ગ બાગીઆ છે. ઇ તથા ફ ગાંડા તથા ગ ન્હાની ઉમરનો છે. ઇ અથવા ક નું ગાંડાપણું જળ ત્યાંસુધી અથવા ગ ઉમરમાં આવે ત્યાંસુધી તેઓ પૈકી કોઇના સંબંધમાં મુદત ચાલુ થતી નથી.

૮. ૬ હી અથવા ૭ મી કલમના કોઇ ઠરાવ અમલમાં અધિકારના હક્ક અમલમાં લાવવા બાબતની શરિયાદોને લાગુ નથી, અથવા તે કલમના કોઇ પણ ઠરાવ ઉપરથી નાલાયકી દૂર થાય ત્યારથી અથવા જે માણસને નાલાયકી હતી તે માણસ મરણ પામે ત્યારથી જે મુદતમાં કોઇ પણ શરિયાદ કરવી જોઇએ અથવા અરજી કરવી જોઇએ તે મુદત ત્રણ વરસ કરતાં વધારે વધે છે એવું સમજવું નહિ.

(અ) અ નાની ઉમરનો હોય ત્યારે મૃત્યુવેપાર્ષિતદાન બાબત શરિયાદ કરવાનો હક્ક તેને પ્રાપ્ત થાય છે, તે હક્ક પ્રાપ્ત થયા પછી અગીયાર વરસે તે ઉમરમાં આવે છે. અ ને સામાન્ય કાયદા પ્રમાણે શરિયાદ કરવા સારૂ માત્ર એકજ વરસ રહ્યું છે, પણ ૬ હી કલમ પ્રમાણે તથા આ કલમ પ્રમાણે તેને ખીજા જે વરસ આપવામાં આવશે એટલે કે તે ઉમરમાં આવ્યાની તારીખથી જે મુદતમાં તેને શરિયાદ કરવાનો અધિકાર છે તે મુદત એકંદર ત્રણ વરસની થાય છે. (બ) વંશપરંપરાનો હોદ્દો મળવા સારૂ શરિયાદ કરવાનો હક્ક અને પ્રાપ્ત થાય છે તે તે વખતે ગાંડા છે. તે હક્ક પ્રાપ્ત થયા પછી જી વરસે અ નું ગાંડાપણું દૂર થઇને તે ઠેકાણે આવે છે. અનું ગાંડાપણું ગયાની તારીખથી જે મુદતમાં તે શરિયાદ કરી શકે છે તે મુદત સાધારણ કાયદા રૂયે તેને જ વરસની છે. તે મુદત ૬ હી કલમની સાથે આ કલમ વાંચતાં તે ઉપરથી વધતી નથી. (ક) ખેડૂતની પાસેથી કબજે મળવા સારૂ જમીનદાર તરીકે શરિયાદ કરવાનો હક્ક અ ને પ્રાપ્ત થાય છે. તે વખતે તે દિવાનો છે. તે હક્ક પ્રાપ્ત થયા પછી અ ત્રણ વરસે મરણ પામે છે, અને તેના મરણની તારીખ સુધી તેનું દિવાનાપણું રહે છે. અ ના મરણની તારીખથી જે મુદતમાં અ ના હક્ક સંબંધનો વારસ વકીલ શરિયાદ કરી શકે તે મુદત સાધારણ કાયદાની રૂયે નવ વરસની છે. તે મુદત, વારસ વકીલની પાસે વારસ વકીલપણું આવ્યું ત્યારે તે પોતે નાલાયકીમાં હોય તે જિવાયને પ્રસંગે, ૬ હી કલમની સાથે આ કલમ વાંચતાં તે ઉપરથી વધતી નથી.

૯. મુદત એકવાર ચાલુ થઇ ત્યાર પછી ફરિયાદ કરવાની નાલાયકી અથવા અસમર્થપણ આ-
ભાથી તે બંધ પડતી નથી, પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, લેણદારની ઇચ્છાએ અરજીનાર વહિવટ ચલાવવાની
સનદ તેના દેણદારને આપી હોય ત્યારે, એવો વહિવટ ચાલુ હશે ત્યાંસુધી, તે કરજ વસુલ કરવા સાર
ફરિયાદ કરવાની જે મુદત કહી છે તે મુદત ચાલુ રહેવાનું મોકુફ રહેશે.

૧૦. આ આક્ટમાં આગળ ગમે તે ઠરાવ્યું હોય તોપણ, કાંઇ વિશેષ કારણ સાર કોઇ માણસની
પાસે માલમિલકત ઇસ્ટમાં આવી હોય તે માણસ ઉપર અથવા તેના કાયદાસર વારસવંકીશે ઉપર અથવા
આસૈનીઓ ઉપર (જે કિંમતદાર મોતદલા બદલ અસૈનીઓ નહિ હોય) તેના અથવા તેઓના હાથ-
માંથી તે માલમિલકત અથવા તેની ઉપજ, લેવા સાર, અથવા એવી માલમિલકતના અથવા ઉપજનો
હિસાબ લેવા સાર ફરિયાદ કરવાને, ગમે તેટલી મુદત થઇ ગઇ હોય તોપણ હરકત થતી નથી
એમ સમજવું.

૧૧. (૧) પારકા મુલકમાં થયલા કરારો ઉપરથી બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં ફરિયાદો કરવામાં આવે
તેઓને આ આક્ટમાંના મુદત બાબતના નિયમ લાગુ છે.

(૨) પારકા મુલકમાં થયલા કરાર ઉપરથી બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં જે ફરિયાદ કરવામાં આવે તે
ફરિયાદના જવાબમાં તે પારકા મુલકના મુદતના નિયમની હરકત, હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે હકીકત ન હોય
તો ચાલશે નહીં એટલે કે, તે નિયમ ઉપરથી તે કરાર નહિ સરખો થયો નહિ હોય તથા તે નિયમમાં
કહેલી મુદત દરમ્યાન પક્ષકારોની તે મુલકમાં સ્થાપક રહ્યા નહિ હોય તો, તે નિયમની હરકત ચાલશે નહિ.

ભાગ ૩ એ.

મુદત ગણવા બાબત.

૧૨. (૧) હરકોઇ ફરિયાદ, અપીલ અથવા અરજી કરવાની જે મુદત કહી હોય તે ગણતી વખતે
જે દહાડાથી તે ગણવાની હોય તે દહાડો બાદ કરવો.

(૨) અપીલ કરવાની તથા અપીલ કરવાની પરવાનગી બાબત અરજી કરવાની તથા ફેસલાની
ફરી તપાસ સાર અરજી કરવાની જે મુદત કહી છે તે મુદત ગણતી વખતે જે ફેસલા બાબત તકરાર
હોય તે ફેસલો જે દિવસે કહી સંભળાવ્યો હોય તે દિવસ અને જે હુકમનામા ઉપર અથવા શિક્ષાના
ઠરાવ ઉપર અથવા હુકમ ઉપર અપીલ હોય અથવા જે હુકમનામાની અથવા શિક્ષાના ઠરાવની અથવા હુકમની
ફરી તપાસ થવી જોઇએ એવી માગણી હોય તે હુકમનામાની અથવા શિક્ષાના ઠરાવની અથવા હુકમની
નકલ મળવા સાર જેટલી મુદતની જરૂર હોય તેટલી મુદત બાદ કરવી.

(૩) હુકમનામા ઉપર અપીલ હોય અથવા હુકમનામાની ફરી તપાસ થવી જોઇએ એવી માગણી
હોય ત્યારે જે ફેસલા ઉપરથી તે હુકમનામું કર્યું હોય તે ફેસલાની નકલ મળવા સાર જેટલી મુદતની
જરૂર હોય તેટલી મુદત પણ બાદ કરવી.

(૪) નિવાડો (પંચનો) રદ કરવા સાર અરજી કરવાની જે મુદત કહી છે તે ગણતી વખતે,
(પંચના) નિવાડાની નકલ મળવા સાર જેટલી મુદતની જરૂર હોય તેટલી મુદત બાદ કરવી.

૧૩. હરકોઇ ફરિયાદ કરવાની જે મુદત કહી હોય તે ગણતી વખતે પ્રતિવાદી જેટલી મુદત મુધી
બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનમાંથી તથા બ્રિટીશ હિંદુસ્તાન બહારનો જે મુલક સરકારના અમલ હેઠળ હોય તે મુલ-
કમાંથી જેરહાજર હોય તેટલી મુદત બાદ કરવી.

૧૪. (૧) હરકોઇ ફરિયાદ કરવાની જે મુદત કહી હોય તે ગણતી વખતે, વાદી અવલ કોર્ટમાં
અથવા અપીલ કોર્ટમાં તેજ પ્રતિવાદી ઉપર બીજી દિવાની ફરિયાદ ચોખ્ખ તપરતાથી ચલાવના હોય તે
ફરિયાદને જેટલી મુદત લાગી હોય તેટલી મુદત હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે હકીકત હોય તો બાદ કરવી; એટલે
ઉપર કહેલી તે બીજી ફરિયાદ ફરિયાદનાં જે કારણ ઉપરથી પહેલી ફરિયાદ ફરી હોય તેજ કારણ ઉપરથી
ફરી હોય તથા હુકમ ન હોવાને લીધે અથવા તેવા પ્રકારનાં બીજાં કારણને લીધે જે કોર્ટમાં તે ફરિયાદ

ધ્યાનમાં લઈ શકાતી ન હોય તેવી કોર્ટમાં પ્રમાણિકપણે તે ફરિયાદ ચલાવી હોય તો તે મુદત બાદ કરવી.

(૨) કોષ અરજી કરવાની જે મુદત કહી હોય તે મુદત ગણતી વખતે અરજદાર અથવા કોર્ટમાં અથવા અપીલ કોર્ટમાં તેજ ન્યાય મળવા સાર તેજ પક્ષકાર ઉપર જેટલી મુદત સુધી બીજાં દિવાની કામ ચોગ્ય તત્પરતાથી ચલાવતો હોય તેટલી મુદત, તે બીજાં કામ હકુમતમાં ખામી હોવાને લીધે અથવા તેવા પ્રકારનાં બીજાં કારણને લીધે જે કોર્ટથી ચલાવી શકાય નહીં એવી કોર્ટમાં પ્રમાણિકપણે ચલાવતો હોય ત્યાર બાદ કરવી.

ખુલાસો. ૧.—જેટલી મુદત સુધી આગળની ફરિયાદ અથવા અરજી ચાલુ હતી તે મુદત બાદ કરતી વખતે જે દિવસે તે ફરિયાદ અથવા અરજી કરી તે દિવસ તથા જે દિવસે તે ફરિયાદનું અથવા અરજીનું કામ પૂર્ણ થયું તે દિવસ એ બેઠે દિવસ ગણવા.

ખુલાસો. ૨.—આ કલમના કારણ સાર અપીલ સામે હરકત લેનારો વાદી અથવા અરજદાર કામ ચલાવતો હતો એમ ગણવું જોઈએ.

ખુલાસો ૩.—આ કલમના કારણ સાર ખોટી રીતે પક્ષકારો અથવા ફરિયાદનાં કારણો સામેલ કર્યો હોય એ હકુમતમાં ખામી હોવા જેવા પ્રકારનાં કારણ છે એમ ગણવું જોઈએ.

૧૫. (૧) કોષ ફરિયાદ કરવાની અથવા હકુમતમાં બળવવાની દરખાસ્ત કરવાની મુદત કહી હોય તે ગણતી વખતે, તે ફરિયાદ કરવાનું અથવા હકુમતમાં બળવવાનું કામ જે તાકીદ ઉપરથી અથવા હકુમ ઉપરથી બધ રજૂં હોય તે તાકીદ અથવા હકુમ જેટલી મુદત સુધી ચાલુ રહેશે તેટલી મુદત તથા જે દિવસે તે તાકીદ અથવા હકુમ કર્યો હોય તે દિવસ તથા જે દિવસે તે તાકીદ અથવા તે હકુમ રદ કર્યો હોય તે દિવસ બાદ કરવો.

(૨) તે તે વખતે અમલમાં હોય એવા કોષ પણ કાયદાના હરાવ ઉપરથી જેની નોટીસ આપવામાં આવી હોય એવી કોષ પણ ફરિયાદ કરવાની જે મુદત હરાવી હોય તે ગણતી વખતે તે નોટીસની મુદત બાદ કરવી.

૧૬. હકુમતમાં બળવવા સાર કરેલા વેચાણમાં જે ખરીદદાર હોય તેને કબજે મેળવવાની ફરિયાદ કરવી પડે તે ફરિયાદ બાબત જે મુદત કહી હોય તે મુદત ગણતી વખતે તે વેચાણ રદ કરવા બાબતનું કામ જેટલી મુદત સુધી ચલાવવામાં આવ્યું હોય તેટલી મુદત બાદ કરવી.

૧૭. (૧) જે અમુક માણસ જીવતો હોત તો તેને ફરિયાદ કરવાનો અથવા અરજી કરવાનો હક્ક હોત તે માણસ તેવો હક્ક પ્રાપ્ત થયા પહેલાં મરણ પામે ત્યારે તે ફરિયાદ અથવા તે અરજી કરવાની મુદત, તે મરનારનો કોષ કાયદેસર વારસ વહીવટ તે ફરિયાદ અથવા તે અરજી કરવાને લાયક થાય ત્યારથી ગણવી.

(૨) અમુક માણસ જીવતો હોત તો તેની ઉપર ફરિયાદ કરવાનો અથવા અરજી કરવાનો જેને હક્ક પ્રાપ્ત થયો હોત તે માણસ તેવો હક્ક પ્રાપ્ત થયા પહેલાં મરણ પામે ત્યારે તે ફરિયાદ અથવા અરજી કરવાની મુદત વાદી જેની ઉપર એવી ફરિયાદ અથવા અરજી કરી શકે એવો કોષ તે મૈયતનો કાયદાસર વારસ વહીવટ જે વખતે થાય તે વખતથી ગણવી.

(૩) અગ્રધાધિકાર અમલમાં આવેલા બાબતની અથવા સ્થાવર મિલકતનો અથવા વસ્તુપરંપરાના હોદ્દાનો કબજે મળવા બાબતની ફરિયાદોને પેટા કલમ (૧) તથા (૨) નો કોષ હરાવ લાગુ નથી.

૧૮. કોષ માણસને ફરિયાદ કરવાનો અથવા અરજી કરવાનો હક્ક હોય ને તેને તે હક્ક હોવાનું કપટથી માલમ પડવા દીધું નહિ હોય અથવા જે અધિકાર ઉપરથી તે હક્ક હોય તે અધિકાર તેને કપટથી માલમ પડવા દીધો નહિ હોય ત્યારે, અથવા સદરજુ પ્રકારનો હક્ક સામિત કરવાને જે દસ્તાવેજની જરૂર હોય તે દસ્તાવેજ તેનાથી કપટથી સંતાડયો હોય ત્યારે હેઠળ લખેલાં માણસો ઉપર એટલે (અ) જે માણસે કપટ કર્યું હોય, અથવા કપટ કરવામાં જેણે મદદ કરી હોય તે માણસ અથવા માણસ ઉપર અથવા (બ) તે માણસના સંબંધથી જે કોષ માણસ અપ્રમાણિકપણે તથા કિંમતી બદલો આપ્યા શિવાય બીજી રીતે ઘડવો કર્યો હોય તે માણસ ઉપર ફરિયાદ કરવાની અથવા અરજી કરવાની મુદત ગણવી તે

એવા કપટથી જે માણસને નુકસાન થયું હોય તે માણસને કપટ પહેલવહેલું જ્યારે સમજાયું હોય તે વખતથી અથવા સંતાડેલા દસ્તાવેજની બાબતમાં તે દસ્તાવેજ હાજર કરવાનું અથવા હાજર કરાવવાનું સાબન તેને પ્રથમ જ્યારે પ્રાપ્ત થયું હોય તે વખતથી ગણવી.

૧૯. (૧) કોઈ માલમિલકત બાબત અથવા હક્ક બાબત કોઈ પણ શરિયાત અથવા કોઈ પણ અરજી કરવાની જે મુદત કહી હોય તે મુદત પૂરી થયાની અગાઉ તે માલમિલકત બાબતની અથવા હક્ક બાબતની જવાબદારીનું અંગીકરણ લખવામાં આવેલું હોય ને તે માલમિલકત બાબત અથવા હક્ક બાબત જે આસામી ઉપર દાવો હોય તે માણસે અથવા જે માણસના સંબંધથી તેને અધિકાર અથવા જવાબદારી પ્રાપ્ત થઈ હોય તે માણસે તે લેખ ઉપર સહી કરી હોય ત્યારે અંગીકરણના લેખ ઉપર જે વખતે સદરજુ પ્રમાણે સહી થઈ તે વખતથી નવી મુદત ગણવી.

(૨) અંગીકરણના લેખ ઉપર તારીખ ભરી ન હોય ત્યારે, કઈ વખતે તે લેખ ઉપર સહી થઈ એ બાબત મહેકાનો પુરાવો આપવાનો અધિકાર છે; પણ સન ૧૮૭૨ ના હિંદુસ્તાનના પુરાવાના આક્ટના ઠરાવોને પાત્ર તે લેખમાંના મજકુર બાબત મહેકાનો પુરાવો લેવા નહિ.

ખુલાસો ૧.—અંગીકરણના લેખમાં, માલમિલકતનો અથવા હક્કનો યરોયર પ્રકાર લખેલો નહિ હોય, અથવા અવેજ આપવાનો સ્વાધીન કરવાનો, પુરો કરવાનો અથવા ઉપભોગ કરવાનો વખત હજુ આવ્યો નથી એવું તેમાં લખ્યું હોય અથવા અવેજ આપવાની, સ્વાધીન કરવાની, પુરો કરવાની અથવા ઉપભોગ કરવા દેવાની ના તેમાં હોય, અથવા કોઈ રકમ મજરે લેવાનો દાવો તેમાં સામેલ કર્યો હોય તે છતાં અથવા માલમિલકત ઉપર અથવા હક્ક ઉપર જે માણસનો અધિકાર હોય તે માણસ સિવાય ખીજા માણસના નામનો તે લેખ હોય તો પણ તે અંગીકરણનો લેખ આ કલમનાં કારણ સાર પુરતો છે એમ સમજવાને હરકત નથી.

ખુલાસો ૨.—આ કલમના કારણ સાર “સહી કરી” આ શબ્દોનો અર્થ, જતે અથવા આ બાબતમાં યોગ્ય રીતે અધિકાર આપેલા મુખત્યાર મારફત સહી કરી એવો સમજવો.

ખુલાસો ૩.—આ કલમનાં કારણ સાર, હુકમનામાની અથવા હુકમની ખમવશી થવા સાર કરેલી અરજી હક્ક બાબતની અરજી છે એમ સમજવું.

૨૦. (૧) કરજનું અથવા મૃત્યુલેખાર્પિત દાનનું વ્યાજ ઠરાવેલી મુદત પૂરી થયા પહેલાં, તે કરજ અથવા મૃત્યુલેખાર્પિત દાન આપવાને જે માણસ પાત્ર હોય તેણે અથવા આ બાબત યોગ્ય રીતે અધિકાર આપેલા મુખત્યારે વ્યાજ એવું સમજીને આપ્યું હોય ત્યારે અથવા કરજના મુદતનો ભાગ, ઠરાવેલી મુદત પૂરી થયા પહેલાં દેણદારે અથવા આ બાબત યોગ્ય રીતે અધિકાર આપેલા તેના મુખત્યારે આપ્યો હોય ત્યારે નવી મુદત અવેજ આપ્યો તે વખતથી ગણવી. પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે, કરજના મુદતનો ભાગ આપ્યો હોય તે પ્રસંગે, અવેજ આપ્યાની વાત અવેજ આપનારા માણસના ખુદના હાથના લેખ ઉપરથી દેખાઈ આવવી જોઈએ.

(૨) ગીરવી મુકેલી જમીન ગીરવી રાખનારના કબજામાં હોય ત્યારે તે જમીનનું બાડું અથવા ઉપજ પહેંચી હોય તે પેટા કલમ (૧) ના કારણ સાર અવેજ આપ્યા પ્રમાણે સમજવી.

ખુલાસો—કરજ આ શબ્દમાં કોર્ટના હુકમનામાની રૂયે અથવા હુકમની રૂયે અદા કરવાના પૈસાનો સમાસ થાય છે.

૨૧. (૧) ૧૯ મી તથા ૨૦ મી કલમોમાં “યોગ્ય રીતે અધિકાર આપેલો મુખત્યાર” આ સંજ્ઞામાં નાલાયકીવાળા શાખસની બાબતમાં તેના કાયદેસર પાલન કરનારનો કમીટિનો અથવા મેનેજરનો અથવા એવા પાલન કરનારે કમીટિએ અથવા મેનેજરે અંગીકરણના લેખ ઉપર સહી કરવા માટે અથવા પૈસા આપવા માટે યોગ્ય રીતે અધિકાર આપેલા મુખત્યારનો સમાસ થાય છે.

(૨) કેટલાએક સામાયીક કરાર કરનારાઓ પૈકી અથવા ભાગીઆઓ પૈકી અથવા મૃત્યુપત્ર ચલાવનારાઓ પૈકી અથવા ગીરવી રાખનારાઓ પૈકી એક આસામી હેઠળ લખેલા સળખથી એટલે તેઓ પૈકી ખીજા કોઈ એકે અથવા અધિકે અથવા તેઓ પૈકી ખીજા કોઈ એકના અથવા અધિકના મુખત્યારે

અંગીકરણના હોય ઉપર સહી કરી અથવા અવેજ આપ્યો હોય એટલાજ કારણ ઉપરથી સદરહુ કલમના કોષ્ટક હરાવ ઉપરથી પાત્ર થાય છે એમ સમજવું નહિ.

૨૨. (૧) ફરિયાદ માંડ્યા પછી વાદી અથવા પ્રતિવાદી બદલીને નવો દાખલ કર્યો હોય અથવા કોષ્ટક નવા વાદી અથવા પ્રતિવાદીને સામેલ કર્યો હોય ત્યારે તેની આખતમાં તે ફરિયાદ તેને જે વખતે સદરહુ પ્રમાણે પક્ષકાર કર્યો હોય તે વખતથી થઇ એવું સમજવું.

(૨) ફરિયાદ ચાલુ હોય તે વખતે કોષ્ટક હિતસંબંધ અસાધન ક્યાંને લીધે અથવા પ્રાપ્ત થયાને લીધે બ્યારે પક્ષકારને સામેલ કર્યો હોય અથવા બદલીને નવો દાખલ કર્યો હોય ત્યારે અથવા વાદીને પ્રતિવાદી કર્યો હોય અથવા પ્રતિવાદીને વાદી કર્યો હોય ત્યારે તે પ્રસંગોને પેટા કલમ (૧) નો મજકુર લાગુ પડશે નહિ.

૨૩. કરાર તોડવાનું કૃત્ય સતત ચાલુ હોય તે પ્રસંગે અને કરાર ઉપર અવલંબિત ન હોય એવું નુકશાન કરવાનું કૃત્ય સતત ચાલુ હોય તે પ્રસંગે, જે મુદત દરમિયાન કરાર તોડવાનું કૃત્ય અથવા નુકશાન કરવાનું કૃત્ય (પ્રસંગ પ્રમાણે જેમ હોય તેમ) ચાલુ હોય તે મુદતની દર એક ક્ષણે નવી મુદત શરૂ થાય છે.

૨૪. જે કૃત્યથી, કોષ્ટક વિશેષ નુકશાન વસ્તુતઃ થયા વગર ફરિયાદનું કારણ ઉત્પન્ન થતું નથી એવાં કૃત્ય આખત નુકશાનનો બદલો મળવા વિશેની ફરિયાદ હોય તે પ્રસંગે જે વખતે સદરહુ નુકશાન થયું હોય તે વખતથી મુદત ગણવી.

દૃષ્ટાંત—અ. એક ખેતરની ઉપક્રી સપાટીના ધણી છે. બ. એ ખેતરની જમીનના નીચલા પડનો ધણી છે. બ. ખેતરની સપાટીને કંઈ પણ પ્રત્યક્ષ દેખીતું નુકશાન કર્યા વગર તે જમીનમાંથી કાચલા ખોદી કાઢે છે, પણ છેલ્લે સરવારે સપાટી નીચે બેસી જાય છે, અ એ બ ઉપર કરવાની ફરિયાદને પ્રસંગે સપાટી નીચે બેસી ગયાની તારીખથી મુદત શરૂ થાય છે.

૨૫. આ આકટના કારણ સાથે સઘળા દસ્તાવેજો ટ્રિગોરિયન ક્લાસેન્ડરને ઉદ્દેશીને કર્યા છે. એમ સમજવું.

દ્રષ્ટાંતો—(અ) એક હિંદુ ફક્ત દેશી મિતી નાખીને ચાર મહિને અગાઉ આપીશ એવી વાયદા-ચિઠી લખી આપે છે. તે ચિઠી ઉપરથી ફરિયાદ કરવાની મુદત તે મિતીથી ટ્રિગોરિયન ક્લાસેન્ડરના કાલ-માન પ્રમાણે ગણેલા ચાર મહિના પુરા થાય તે વખતથી શરૂ થાય છે. (બ) એક હિંદુ ફક્ત દેશી મિતી નાખીને એક વરસમાં નાણું પાણું આપીશ એવું ખત લખી આપે છે. તે ખત ઉપરથી ફરિયાદ કરવાની મુદત તે મિતીથી ટ્રિગોરિયન ક્લાસેન્ડરના કાલમાન પ્રમાણે ગણેલું એક વરસ જે વખતે પૂરું થાય તે વખતથી શરૂ થાય છે.

લાગ ૪ થો.

કબજા ઉપરથી ધણીપણું પ્રાપ્ત થવું.

૨૬. (૧) કોષ્ટક ઇમારતમાં તથા ઇમારતને સાથે અજવાળું અથવા હવા આવવી તથા તેનો ઉપયોગ થવો આ વાતનો ઉપભોગ ઇઝમેન્ટ તરીકે તથા હક્ક તરીકે ખાડો પડ્યા વગર વીસ વરસ સુધી વગર હરકતે ઇમારત સાથે કર્યો હોય ત્યારે અને હરકોષ્ટક માર્ગનો અથવા પાણીના પાટનો (પાણી જવાના માર્ગનો) અથવા કોષ્ટક પાણી વાપરવાનો અથવા બીજા કોષ્ટક ઇઝમેન્ટનો (તે વિધિપદ્ધતિ હોય કે નિષેધપદ્ધતિ હોય) ઉપભોગ, તે આખત દાવો કરનારા કોષ્ટક માણસે ઇઝમેન્ટ તરીકે તથા હક્ક તરીકે ખાડો પડ્યા વગર વીસ વરસ સુધી વગર હરકતે તથા ઉઘાડી રીતે કર્યો હોય ત્યારે, સદરહુ પ્રમાણે અજવાળું અથવા હવા આવવી તથા તેનો ઉપયોગ થવો એ આખતનો હક્ક અથવા સદરહુ પ્રકારના માર્ગનો અથવા પાણીના પાટનો અથવા પાણી વાપરવાનો અથવા બીજા ઇઝમેન્ટનો હક્ક અનિબંધ તથા અપરિહીન થશે એમ સમજવું.

ઉપર વીસ વીસ વરસની મુદતો કહી છે તેમાંની દરેક મુદત, જે દાવાને તે મુદત લાગુ હશે તે દાવા બાબતની જે ફરિયાદમાં તકરાર હશે તે ફરિયાદ કર્યાની અગાઉનાં બે વરસની અંદર પુરી થનારી મુદત છે એમ સમજવું.

(૨) પેટા કલમ (૧) ની રૂયે જે મિલકત ઉપર હક્ર કર્યો હોય તે મિલકત સરકારની હોય ત્યારે, તે પેટા-કલમમાં “વીસ વરસ” આ શબ્દોને બદલે “સાઠ વરસ” આ શબ્દો લખાયાં કર્યા હોય તે પ્રમાણે તે પેટા કલમ વાંચવી.

ખુલાસો:—દાવો કરનાર શિવાય બીજા કોઈ માણસના કૃત્યથી હરકત થઈ હોય તે કારણથી કબજે અથવા ઉપભોગ ખરેખાર બંધ પડ્યા વગર અને તે હરકત બાબતની તથા તે હરકત કરનારા અથવા કરવા અધિકાર આપનારા માણસ બાબતની ખબર દાવો કરનારને પડ્યા પછી એક વરસ સુધી તે હરકત ખમ્યા વગર અથવા કમુલ કર્યા વગર કોઈ પણ કૃત્ય અ કલમના અર્થ પ્રમાણે ખાડો છે એમ સમજવું નહિ.

દ્રષ્ટાંતો:—(અ) માર્ગના હક્કને હરકત કર્યા બાબત સન ૧૯૧૧ ના વરસમાં ફરિયાદ થઈ છે. પ્રતિવાદી હરકત કમુલ કરે છે, પણ માર્ગનો હક્ક કમુલ કરતો નથી. વાદી એવું સાબિત કરે છે કે, તેણે ઇંજિનેટ તરીકે તથા હક્ક તરીકે તે હક્ક બાબતના અધિકારનો દાવો કરીને તે હક્કનો ઉપભોગ, સન ૧૮૯૦ ના જન્યુઆરી મહિનાની ૧ લી તારીખથી સન ૧૯૧૦ ના જન્યુઆરી મહિનાની ૧ લી તારીખ સુધી ખાડો પડ્યા વગર બિનહરકતે તથા ઉઘાડી રીતે કર્યો છે. વાદીને હુકમનામું મળવાનો હક્ક છે. (બ) તેવીજ એક ફરિયાદમાં વાદી સાબિત કરે છે કે તે હક્કનો મેં વીસ વરસ સુધી વગર હરકતે તથા ઉઘાડી રીતે ઉપભોગ કર્યો છે. અને પ્રતિવાદી એવું સાબિત કરે છે કે તે હક્કનો ઉપભોગ કરવા સાથે વાદીએ વીસ વરસની અંદર એક પ્રસંગે મ્હારી પરવાનગી માગી હતી. તે ફરિયાદ કહાડી નાંખવી જોઈએ.

૨૭. કોઈ ઇંજિનેટ જે કોઈ પણ જમીન ઉપર અથવા પાણી ઉપર અથવા જે કોઈ પણ જમીન-માંથી અથવા પાણીમાંથી ભોગવાતું હોય અથવા મળતું હોય તે જમીન અથવા પાણી, હવાતી સુધીના હક્ક સંબંધ ઉપરથી અથવા હક્ક સંબંધ આપ્યા પછીની તારીખથી ત્રણ વરસ કરતાં વધુ મુદતના હક્ક સંબંધ ઉપરથી ધારણ કરેલું હોય ત્યારે, સદરહુ પ્રકારનો હક્ક સંબંધ અથવા મુદત ચાલુ હોય ત્યારે જેટલા વખત સુધી સદરહુ પ્રકારનાં ઇંજિનેટનો ઉપભોગ થયો હોય તેટલો વખત વીસ વરસની મુદતમાંથી હેઠળ લખેલે પ્રસંગે બાદ કરવો, એટલે કે, સદરહુ પ્રકારનો હક્ક સંબંધ અથવા મુદત પુરી થયા પછી તે જમીન ઉપર અથવા પાણી ઉપર જે માણસનો અધિકાર હોય તે માણસે તે હક્ક સંબંધ અથવા મુદત પુરી થયા પછી ત્રણ વરસમાં તે દાવા બાબત તકરાર કરી હોય તો બાદ કરવો.

દ્રષ્ટાંત:—(બ) ની જમીનમાંથી જવાનો અને હક્ક છે એવું સાબિત થવા બાબત આ ફરિયાદ કરે છે. મેં પચીસ વરસ સુધી તે હક્ક ભોગવ્યો છે એવું આ સાબિત કરે છે, પણ તે પચીસ વરસ માંહેનાં દસ વરસ સુધી કે નામની એક હિંદુ વિધવાનો તે જમીન ઉપર હવાતી લગી હક્ક સંબંધ હતો અને કે મરણ પામ્યા પછી બે નો તે જમીન ઉપર હક્ક પ્રાપ્ત થયો અને કે મરણ પામ્યા પછી બે વરસની અંદર આ ના તે હક્ક સંબંધના દાવા બાબત મેં તકરાર કરી એવું આ સાબિત કરે છે. ત્યારે આ ફરિયાદ કહાડી નાંખવી જોઈએ, કારણ આ કલમના ઠરાવ પ્રમાણે આ એ પદર વરસ સુધીજ ઉપભોગ કર્યાની વાત સાબિત કરી છે.

૨૮. કોઈ માલમિલકતનો કબજો લેવા સાથે કોઈ માણસને ફરિયાદ કરવી હોય તેની મુદત આ આક્ટ ઉપરથી ઠરાવી છે તે મુદત પુરી થયા પછી તે માલમિલકત ઉપરનો તેનો હક્ક નહિ સરખો થઇ જાય છે એવું સમજવું.

ભાગ ૫ મો.

કાયમ રાખવા બાબત તથા રદ કરવા બાબત.

૨૯. (૧) આ આક્ટના કોઈ પણ ઠરાવ ઉપરથી—(અ) સન ૧૮૭૨ ના હિંદુસ્તાનના કરાર બાબતના આક્ટની ૨૫ મી કલમને આધ આપે છે એમ સમજવું નહિ; (બ) હવે અથવા હવે પછી બિશિપ હિંદુસ્તાનમાં અમલમાં હોય એવા કોઈ પણ વિશેષ અથવા સ્થાનિક કાયદાથી હરકોઈ ફરિયાદની, અપીલની અથવા અરજીની વિશેષ કરીને કહેલી મુદતને આધ આપે છે અથવા બદલાય છે એમ સમજવું નહિ.

(૨) આ આક્ટનો કોઈ પણ ઠરાવ હિંદુસ્તાનના તલાક બાબતના આક્ટ પ્રમાણે કરેલી ફરિયાદને લાગુ છે એમ સમજવું નહીં.

(૩) ૨૬ મી તથા ૨૭ મી કલમો અને ૨ જી કલમમાંની ‘ઇઝમેંટ’ ની વ્યાખ્યા સન ૧૮૮૨ નો હિંદુસ્તાનનો ઇઝમેંટનો આક્ટ વિધમાનકાળે જે મુલકોને લાગુ હોય તેમાં ઉત્પન્ન થનારા મુકદ્દમાઓને લાગુ નથી એમ સમજવું નહીં.

૩૦. આ આક્ટમાં ગમે તે કહ્યું હોય તોપણ, કોઈ પણ ફરિયાદ કરવાની આ આક્ટમાં કહેલી મુદત સન ૧૮૭૭ ના હિંદુસ્તાનના મુદત બાબતના આક્ટમાં કહેલી મુદત કરતાં ઓછી હોય તે ફરિયાદ, આ આક્ટ પસાર થયા પછીના બે વરસની અંદર અથવા સન ૧૮૭૭ ના હિંદુસ્તાનના મુદત બાબતના આક્ટમાં એવી ફરિયાદ કરવા સાફ કહેલી મુદતની અંદર, એટલે એમાંની જે મુદત પેહેલી પુરી થતી હોય તે મુદતની અંદર કરવાનો અધિકાર છે.

૩૧. (૧) આ આક્ટમાં અથવા સન ૧૮૭૭ ના હિંદુસ્તાનના મુદત બાબતના આક્ટમાં ગમે તે કહ્યું હોય તોપણ, બીજા પરિશિષ્ટમાં કહેલા મુલકોમાં ગીરવી રાખનારે ગીરો છોડાવવાનો હક રદ કરવા સાફ કરવાની ફરિયાદ અથવા વેચાણ કરવા સાફ કરવાની ફરિયાદ, આ આક્ટ પસાર થયા પછીના બે વરસની અંદર અથવા જે નાણાં બાબત તારણ આપ્યું હોય તે નાણાં લહેણાં થાય તે તારીખથી સાઠ વર્ષની અંદર, એટલે, એમાંની જે મુદત પેહેલી પુરી થતી હોય તે મુદતની અંદર, કરવાનો અધિકાર છે. અને સદરકુ મુલકોમાં સદરકુ સાઠ વર્ષની મુદતની અંદર કરેલી તથા આ આક્ટ પાસ થયાની તારીખે અવલ કોર્ટમાં અથવા અપીલ કોર્ટમાં ચાલુ હોય એવી કોઈ પણ ફરિયાદ બાર વરસના મુદતના સખબથી કહાડી નાખવી નાહ.

(૨) અગાઉ કહેલા મુલકોમાં ગીરો છોડાવવાનો હક રદ કરવા બાબતનો અથવા વેચાણ કરવા બાબતનો ગીરો રાખનારનો દાવો સન ૧૯૦૭ ના જ્યુલાઇ મહિનાની ૨૨ મી તારીખ પછી તથા આ આક્ટ પસાર થયા પેહેલાં, ૧૨ વરસની મુદત ઉપરથી સધળો અથવા થોડો, અવલ કોર્ટમાં અથવા અપીલ કોર્ટમાં, કહાડી નાખ્યો હોય અથવા તે કોર્ટમાંથી ખેંચી લીધો હોય તે દાવો જે કોર્ટ, તે કહાડી નાખ્યો હશે અથવા જે કોર્ટમાંથી તે ખેંચી લીધો હશે તે કોર્ટને લેખી અરજ કરેથી તે મુકદ્દમો પાછો ફાઇલ ઉપર લેવાનો અધિકાર છે, માત્ર એટલુંજ કે એવી અરજ આ આક્ટ પસાર થયાની તારીખથી છ મહિનાની અંદર કરવી જોઈએ; અને તે મુકદ્દમો એવી રીતે પાછો ફાઇલ ઉપર લીધા પછી પેટા કલમ (૧) ના ઠરાવો તેને લાગુ પડશે.

૩૨. ત્રીજા પરિશિષ્ટમાં કહેલા કાયદા તે પરિશિષ્ટ ૪ થા આસનમાં નિર્દિષ્ટ કર્યું છે તેટલે સુધી રદ કર્યા છે.

પહેલું પરિશિષ્ટ.

પહેલો ભાગ ફરિયાદો.

આ આક્ટ મુજબ ફરિયાદો કોર્ટની મુદતની અંદર કરવી તે મુદતો તથા જે વખતથી મુદત ચાલુ થાય છે તે વખત નીચે પ્રમાણે ઠરાવ્યો છે.

વિભાગ ૧ લો.

નીચેની ફરિયાદો કરવાની મુદત ત્રીસ દિવસની ઠરાવી છે.

૧. પકતર જમીન ઉપરના દાવાના સન ૧૮૬૩ ના આકટ પ્રમાણે રેવન્યુ બોર્ડે કરેલા નિવેદા બાબત તકરાર કરવા સાર;-નિવેદાની તોટીસ વાદીને આપવામાં આવે ત્યારથી મુદત ગણવી.

વિભાગ ૨ નો.

નીચેની ફરિયાદો કરવાની મુદત નેવુ દિવસની ઠરાવી છે.

૨. બ્રિટિશ ઇંડિઆમાં કોઇ આકટ ચાલુ હોય તે વખતે તે આકટ પ્રમાણે ફલાણું કૃત્ય છે એમ કહેતા હોય, તે કૃત્ય કર્યા બદલ અથવા ન કર્યા બદલ નુકશાનનો બદલો મળવા સાર;-કૃત્ય અથવા કમર કરવામાં આવે ત્યારથી.

વિભાગ ૩ નો.

નીચેની ફરિયાદો કરવાની મુદત છ મહિનાની ઠરાવી છે.

૩. સન ૧૮૭૭ ના વિશેષ ન્યાયના આકટની ૯ મી કલમ પ્રમાણે સ્થાવર મિલકતનો કબજો પાછો લેવા બાબત;-કબજો લઇ લેવામાં આવે ત્યારથી મુદત ગણવી.

૪. કામ કરનારા અને તેઓને કામે રાખનારની તકરારો પડે તે બાબતના સન ૧૮૬૦ ના આકટની ૧ લી કલમ પ્રમાણે;-જે પગાર બાબત કે ભાડા બાબત દાવા હોય તે પગાર અથવા ભાડું અથવા કિંમત આપવાની થાય ત્યારથી મુદત ગણવી.

૫. દિવાની કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાની રૂએ સંક્ષિપ્ત રીતે કામ ચલાવવું હોય ત્યારે, કરજ આપવાનું થાય ત્યારથી અથવા મિલકત પાછી લેવાની હોય ત્યારથી મુદત ગણવી.

વિભાગ ૪ થો.

નીચેની ફરિયાદો કરવાની મુદત એક વરસની ઠરાવી છે.

૬. દંડ બાબત, અથવા ગુન્હેગારી બાબત કોઇ રદાફ્ટ પ્રમાણે અથવા આકટ પ્રમાણે, પેટાની કાનુન પ્રમાણે:-દંડનો અથવા ગુન્હેગારીનો પેચ આવે ત્યારથી મુદત ગણવી.

૭. ધરના ચાકરના અથવા કારીગરના, અથવા મજૂરના પગાર બાબત જે વિષે આ પરિશીલના ૪ થા આર્ટિકલમાં ઠરાવ કરેલા નહિ હોય તે વિષે:-પગાર જ્યારથી દેવો થાય ત્યારથી મુદત ગણવી.

૮. હોટેલના, ટાવરના, અથવા લોજીંગ હાઉસના કીપર ખાતા ખીવાની જલુસ આપવામાં આવે ત્યારથી મુદત ગણવી.

૯. રહેવાનાં ભાડાં બાબત:-ભાડું આપવાનું થાય ત્યારથી મુદત ગણવી.

૧૦. અમલખધિકાર (એટલે બીજાના કરતાં પહેલાં પરિદ કરવાનો અધિકાર) અમલમાં લાવવા:-ખરીદદાર પેચેલી મિલકતનો કબજો લે ત્યારથી અથવા વસાણુનો દસ્તાવેજ નોંધવામાં આવે ત્યારથી મુદત ગણવી.

૧૧. જે માલુસ વિરૂદ્ધ નીચેનો કોઇ પણ હુકમ થયો હોય તેણે હુકમ માંહેની માલમિલકત ઉપર ચોતાનો હક સાબીત કરવા સારું. હુકમની તારીખની તુદત ગણવી.

(૧) હુકમનામાની બજવણીથી જપ્ત કરેલી મિલકતના સંબંધમાં જે હરકત લીધી હોય તેની બાબત સી. પ્રો. કોડ મુજબ કાંદેલો હુકમ, અને (૨) પ્રેસિડેન્સી રમાલકોઝ કોર્ટસ આકટની ૨૮ મી કલમની રૂએ કાંદેલો હુકમ.

૧૧. આ સ્થાવર મિલકતનો કબજો મેળવવાનું હુકમનામું બારણું કરનારે, અથવા ખરીદદારે તે મિલકતનો કબજો સોંપવામાં કરેલા પ્રતિબંધ બાબતની અરજી ઉપર કરેલા હુકમ વિરૂદ્ધ, તે હુકમમાં જખ્ખા-વેલી મિલકત ઉપર પોતાનો હાકલના કબજાનો હક આપીત કરવા સાર કોઈ સખસે કરેલી;—હુકમની તારીખથી મુદત ગણવી.

૧૨. હેઠળ લખેલાં પૈકી કોઈ વેચાણ રદ કરવા બાબતની:—

અ દિવાની કોર્ટનું હુકમનામું બળવવા સાર કરેલું વેચાણ.

બ. કલેક્ટરના કે બીજા રેવન્યુ ઓફીસરના હુકમનામા પ્રમાણે અથવા હુકમ પ્રમાણે કરેલું વેચાણ.
ક. સરકારી મહેસુલની ચઢેલી બાકી બાબત અથવા સદરહુ પ્રકારની ચઢેલી બાકી પ્રમાણે વસુલ કરવા ભેગ કોઈ માંગણી બાબત કરેલું વેચાણ.

દ. બાડાની ચાલુ બાકી બાબત પટણી તાલુકાનું કરેલું વેચાણ:—વેચાણ કાયમ કરવામાં આવે ત્યારથી મુદત ગણવી.

૧૩. ફરિયાદ સિવાય બીજા કોઈ ચલાવેલાં કામમાંનો દિવાની કોર્ટનો ફેંસલો અથવા હુકમ ફેરવવા કે રદ કરવા બાબત:—આખરના ફેંસલાની કે હુકમની તારીખથી મુદત ગણવી.

૧૪. સરકારી અમલદારે પોતાના હુદાના સખખથી કાંઈ કૃત્ય અથવા હુકમ કર્યો હોય, તે કૃત્ય અથવા હુકમ રદ કરવા બાબત:—તે કૃત્યની અથવા હુકમની તારીખથી મુદત ગણવી.

૧૫. સરકારી મહેસુલની ચઢેલી બાકી બાબત રેવન્યુ ઓફીસરે કાંઈ સ્થાવર મિલકતની જખ્ખી કરી હશે કે તે બીજાને કરી આપી હશે તે રદ કરવા સરકાર ઉપર કરવાની;—જખ્ખી કે પટો કરવામાં આવે ત્યારથી મુદત ગણવી.

૧૬. મહેસુલની ચઢેલી બાકી બાબત કે તે પ્રમાણે વસુલ થઈ શકે તેવા બીજા લેણા બાબત રેવન્યુ અધિકારીએ કરેલા દાવાનો નિકાલ કરવા સાર તકરાર કરીને પૈસા આપ્યા હોય તો પાછા લેવા સરકાર ઉપર કરવાની;—નાણું બરવામાં આવે ત્યારથી મુદત ગણવી.

૧૭. સાર્વજનિક કામ સાર જખ્ખી લીધી હોય તેનો ખદ્દો મળવા સાર સરકાર ઉપર કરવાની;—ખદ્દાની રકમ ઠરાવ્યાની તારીખથી મુદત ગણવી.

૧૮. જખ્ખી લેવાનું કામ પુરૂ થયું નહિ હોય ત્યારે ખદ્દો બાબત તેની જ ફરિયાદ;—ના કલ્લા તારીખથી મુદત ગણવી.

૧૯. ખોટી રીતે કેંઈ કયાં બાબતનો ખદ્દો મળવા બાબતની;—કેંઈ પુરી થાય ત્યારથી મુદત ગણવી.

૨૦. સન ૧૮૫૫ ના કાયદેસર વારસ વકીલોએ કરવાની ફરિયાદ બાબતના આકટ પ્રમાણે એકઝીક્યુટરોએ, આડમિનીસ્ટ્રેટરોએ અથવા વારસ વકીલોએ કરવાની;—બરણની તારીખથી મુદત ગણવી.

૨૧. પ્રાણધાતક, અકસ્માત બાબતના આકટ પ્રમાણે વારસ વકીલોએ, એકઝીક્યુટરોએ, અને આડમિનીસ્ટ્રેટરોએ કરવાની;—બરણ પામેલા માણસના બરણની તારીખથી મુદત ગણવી.

૨૨. જીરોને થયેલાં બીજાં કાંઈ નુકશાન બાબતનો ખદ્દો મળવા સાર નુકશાન કરવામાં આવે ત્યારથી મુદત ગણવી.

૨૩. અદાવતથી ફેજદારીમાં કામ ચલાવ્યું હોય તે બાબતના નુકશાનનો ખદ્દો મળવા સાર;—વાદી બીનતકરીરવાર છે એવો ઠરાવ થાય ત્યારથી, અથવા ફરીઆદનો બીજી રીતે છેડો આવે ત્યારથી મુદત ગણવી.

૨૪. લાખખ બાબત (આખર લેનારો મજકુર પ્રસિદ્ધ કયાં બાબત) નુકશાનનો ખદ્દો મળવા સાર;—લાખખ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે ત્યારથી ગણવી.

૨૫. આખર લેનારો મજકુર ખોસ્યા બાબત નુકશાનનો ખદ્દો મળવા સાર;—તે જખ્ખ બોલવામાં આવે ત્યારથી અથવા તેથી નુકશાન થાય ત્યારથી.

૨૬. વાદીના આકરને અથવા છેકરીને રીટબાથી ચાકરીનું નુકશાન થયા બાબતનો ખદ્દો મળવા સાર;—નુકશાન થાય ત્યારથી મુદત ગણવી.

૨૭. વાદીની સાથે કરેલો કરાર તોડવાને કાંઈ માણસને પ્રવૃત્ત કરવા બાબત બદલો મળવા સાર;- કરાર તોડવાની તારીખથી મુદત ગણવી.

૨૮. કાયદા વિરૂદ્ધ અથવા ગેરરીતિની, અથવા વધારે જંગમ માલની જમી ક્યાં બાબતનો બદલો મળવા સાર, જમીની તારીખથી ગણવી.

૨૯. કાયદાપર પ્રોબેટ ઉપરથી જંગમ માલ ગેરબ્યાજથી રીતે કબજા કર્યા બાબતનો બદલો મળવા સાર;-કબજા કર્યાની તારીખથી મુદત ગણવી.

૩૦. માલ ખોયા બાબત, કે તેને નુકશાન કર્યા બાબતનો બદલો મળવા સાર હુંડીબાડાવાળા ઉપર;-માલ ખોવાય, અથવા તેને નુકશાન લાગે ત્યારથી મુદત ગણવી.

૩૧. માલ ન પહોંચ્યા બાબત પહોંચાડવામાં ઢીલ કર્યા બાબતનો બદલો મળવા સાર હુંડીબાડા-વાળા ઉપર;-માલ જ્યારે પહોંચાડવો જોઈતો હતો ત્યારથી મુદત ગણવી.

વિભાગ ૫ માં.

નીચેની ફરીઆદો નીચે કહેલા વખતથી એ વરસની મુદતની અંદર કરવી.

૩૨. કાંઈ વિશેષ કારણ સાર માલને ઉપયોગ કરવો હોય ને તે માલ બીજા કામમાં વાપરે તો તેની ઉપર;-બીજા કામમાં માલ વાપર્યાની વાત પહેલ વહેલી જણાય ત્યારથી મુદત ગણવી.

૩૩-૩૪-૩૫ સન ૧૮૫૫ ના કાયદેસર વારસ વગીસોએ કરવાની ફરીયાદ બાબતના આકટ પ્રમાણે એક્સિડ્યુટરી ઉપર;-અથવા આડમિનિસ્ટ્રેટર કે રેપ્રિઝેન્ટેટીવ ઉપર કરવાની,-અપકૃતી કરવામાં આવે ત્યારથી.

૩૬. જે વાત કરારને લાગુ નહિ હોય, તથા જે વિષે આ આકટમાં ખસુસ ઠરાવ કર્યો નહિ હોય એવું કાંઈ ગેરકાયદેસર કૃત્ય કરવા બાબતના કે કાંઈ કાયદાસર કૃત્ય અયોગ્ય રીતે કરવા બાબતના, કે જે કરવાની અવસ્ય હોય તે વર્જ કરવા બાબતના બદલા બાબત; તે વાત બંને ત્યારથી ગણવી.

વિભાગ ૬ ઠો.

નીચેની ફરીયાદો નીચે લખેલા વખતથી ત્રણ વરસની મુદતની અંદર કરી શકાશે.

૩૭-૩૮. માર્ગને અથવા પાણીના પાટને અટકાવ કર્યા બાબતના કે પાણીના પાટને બીજા તરફ વાળ્યા બાબતના નુકશાનનો બદલો મળવા સાર;-અટકાવ કર્યાની તારીખથી મુદત ગણવી.

૩૯. સ્થાવર મિલકત ઉપર અતિક્રમણ કર્યા બાબતના નુકશાનનો બદલો મળવા સાર;-અતિક્રમણ કરવાની તારીખથી મુદત ગણવી.

૪૦. કોપીરાઇટનો (ગ્રંથ સ્વામિત્વનો) હક અથવા કાંઈ અનન્ય ગ્રાહ્યકાર તોડવા બાબતના નુકશાનનો બદલો મળવા સાર;-તોડવાની તારીખથી.

૪૧. બ્યર્થ નુકશાન (મિલકતનું) કરવાનો પ્રતિબંધ કરવા બાબત,-નુકશાન થવાનો પ્રારંભ થાય ત્યારથી મુદત ગણવી.

૪૨. ગેરબ્યાજથી રીતે મળેલી તાકીદ ઉપરથી નુકશાન થયું હોય તે બાબતનો બદલો મળવા સાર;-તાકીદ બંધ થાય ત્યારથી મુદત ગણવી.

૪૩. જે માણસને એક્સિડ્યુટર કે આડમિનિસ્ટ્રેટર વસીઅતનામાં લખેલું હાન આપ્યું હોય તે માણસની પાસેથી તે અવેજ પાછો અપાવવા બાબત સન ૧૮૫૫ ના વારસા બાબતના આકટની કા. ૩૨૦ તથા ૩૨૧ મી પ્રમાણે કરવાની અથવા ૧૮૮૧ ના પ્રોબેટના આકટની ૧૩૯ મી કે ૧૪૦ મી કલમ પ્રમાણે કરવાની,-હાન આપ્યાની તારીખથી મુદત ગણવી.

૪૪. પોતાના પાલન કરનારા (વાલી) એ કરેલી મિલકતની તપદીલ રદ કરવા બાબત જે વાડે (સગીર) પ્રાપ્ત ઉંમરમાં આવ્યો હોય તેણે કરવાની,-તે પ્રાપ્ત ઉંમરમાં આવે ત્યારથી મુદત ગણવી.

૪૭. કીમીનલ પ્રોસીજર કોડના ૧૨ મા બાબ પ્રમાણે અથવા સન ૧૯૦૬ ના મામલતદાર કોર્ટના એક્ટ પ્રમાણે કરેલા હુકમ પ્રમાણે જેને જરૂર હોય તેણે તે હુકમમાં લખેલી મિલકત પાછી લેવા બાબતની;—કામના આખરના હુકમની તારીખથી મુદત ગણવી.

૪૮-૪૯. જે વિશેષ જમમ માલ ખોલ ખોવાયો હશે, ચોરીથી મેળવ્યો હશે, જેનો બદલાતથી ખોટો ઉપયોગ કર્યો હશે, અથવા તેનું રૂપાંતર કર્યું હશે તે વિશે અથવા બીજા વિશેષ જમમ માલ સાફ કે તે ગેરબાબતી અટકાવી રાખવા બાબતના નુકશાનનો બદલા મળવા સાફ:—અટકાવી રાખનારનો કબજો ગેરકાયદેસર થાય ત્યારથી મુદત ગણવી.

૫૦. જનાવરનાં, વાહનનાં, ઢોડીનાં અથવા ધરગતુ સામાનનાં બાડાં બાબત:—બાડું આપવાનું થાય ત્યારથી મુદત ગણવી,

૫૧. માલ સ્થાપિત કરવા હોય તેને પેટે નાણું આપ્યું હોય તેની બાજી બાબત:—માલ આપવો બોધ્યો ત્યારથી મુદત ગણવી.

૫૨-૫૩. વેચેલા કે સ્થાપિત કરેલા માલની કિંમત બાબત, જ્યારે નાણું આપવાની મુદત કરાવી નહીં હોય તો માલ આપ્યાની તારીખથી અને તે નાણું આપવાની મુદત જ્યારે પુરી થયા પછી આપવાનું હોય તો નાણું આપવાની મુદત જ્યારે પુરી થાય ત્યારથી મુદત ગણવી.

૫૪. વાદીએ પ્રતિવાદીને વેચેલાં જાડની અથવા ઉછરતા પાકની કિંમત બાબત નાણું ક્યારે આપવું તેની મુદત કરાવી ન હોય તો, વેચાણની તારીખથી મુદત ગણવી.

૫૬. પ્રતિવાદીના કહેવાથી વાદીએ કરેલા કામની કિંમત બાબત-નાણું આપવાની મુદત કરાવી ન હોય તો, કામ કરવામાં આવે ત્યારથી ગણવી.

૫૭. નાણું ધીરું હોય તે બાબત નાણું લેવાનું હોય તે બાબત-નાણું ધીરવામાં આવ્યું ત્યારથી મુદત ગણવી.

૫૮. નાણું ધીરનારે નાણું બાબત એક આખો હોય ત્યારે;—તેવી જ ફરિયાદ;—એકનું નાણું આપવામાં આવ્યું ત્યારથી મુદત ગણવી.

૫૯. નાણું માગે ત્યારે આપવું એવી કમુલતથી નાણું ધીરું હોય તે બાબત-નાણું ધીરવામાં આવ્યું ત્યારથી મુદત ગણવી.

૬૦. નાણું માગે ત્યારે આપવાનું થશે એવી કમુલતથી નાણું સુક્યું હોય, તેમજ ધરાકનું નાણું તેના સાહુકારના હાથમાં એવી રીતે આપવા લાયક હોય તે બાબત:—ઉછરાણી કરી હોય ત્યારથી મુદત ગણવી.

૬૧. પ્રતિવાદીની વતી રૂપિયા બચાં હોય તે બાબત-વાદીને રૂપિયા મળવાના હોય તે રૂપિયા બાબત, નાણું આપ્યું હોય ત્યારથી મુદત ગણવી.

૬૩. પ્રતિવાદી પાસે વાદીનું નાણું લેણું હોય તેના બ્યાજના રૂપિયા મળવાના હોય તે બાબત:—બ્યાજ આપવાનું થાય ત્યારથી મુદત ગણવી.

૬૪. વાદી પ્રતિવાદીની વચ્ચે નક્કી થયેલા હિસાબ ઉપરથી પ્રતિવાદીની પાસે વાદીના રૂપિયા લેણા નિકળ્યા હોય તે બાબત વાદીને રૂપિયા મળવાના હોય તે બાબત—પ્રતિવાદીએ કે તેના મુખત્યારે સહી કરેલા લેખ ઉપરથી હિસાબ નક્કી થાય ત્યારથી, પણ કરજ આગળ દલાણી વખતે વાળવું એવી તેજ વખતે લખેલી કમુલત થઈને તેની ઉપર સહી થઈ હોય તો તે વખત આવે ત્યારથી મુદત ગણવી.

૬૫. નિર્દિષ્ટ કરેલે વખતે, કે નિર્દિષ્ટ કરેલી અનિશ્ચિત વાત અને ત્યારે કોઈ વાતે કરવાનો કરાર હોય તે તોડયા બાબતના નુકશાનના બદલા સાફ:—વખત આવે ત્યારથી કે વાત અને ત્યારથી મુદત ગણવી.

૬૬-૬૭. જે સિંગલ બાંડમાં નાણું આપવા બાબત દિવસ નિર્દિષ્ટ કર્યો હોય તે ઉપરથી નિર્દિષ્ટ કરેલા દિવસથી અને દિવસ નિર્દિષ્ટ કર્યો નહીં હોય તો બાંડ કરી આપ્યાની તારીખથી મુદત ગણવી.

૬૮. જે બાંડમાં સરત હોય તે બાંડ ઉપરથી,—સરત તોડવામાં આવે ત્યારથી મુદત ગણવી.

૭૧. દલાણી વિશેષ જગ્યાએ આવેજ આપવાને સીકરેલાં બિલ બૉર્ એક્સચેન્જ ઉપરથી:—તે જગ્યાએ તે બિલ દેખાડવામાં આવે ત્યારથી મુદત ગણવી.

૭૭. ફારેન બીલ ન કર્યાને લીધે ફોરેસ્ટ કરીને નોટીસ આપી હોય તે ન કરેલાં ફારેન બીલ ઉપરથી;—નોટીસ આપવામાં આવે ત્યારથી મુદત ગણવી.

૭૮. નહિ નીતરીને જે બિલ ઝોફ ઝેક્સચેન્જ ન કર્યું હોય તે બીલ જોણે લખ્યું હોય તેની ઉપર જેને આવેજ મળવાનો હોય તે સીકારવાની ના કલ્લાની તારીખથી મુદત ગણવી.

૮૧. જમીને, મુખ્ય દેણદાર ઉપર કરવાની—જમીન લેણદારને આવેજ આપે ત્યારથી મુદત ગણવી.

૮૨. એક જમીને સામાયિક જમીન ઉપર કરવાની;—જમીન પોતાના દિસ્સા કરતાં વધારે આવેજ આપે ત્યારથી મુદત ગણવી.

૮૪. અહર્નિએ, અથવા વકીલે ફરિઆદના અથવા મિશેષ કામના પોતાના ખર્ચ ખાત કરવાની, ખર્ચ મારે આપવો તેવી કચુલત ન થઇ હોય તો;—સદરહુ અહર્નિ વકીલ ફરિઆદ કે કામ ચલાવવાનું બંધ કરે ત્યારથી.

૮૫. માંહોમાંહે ઉઘાડ તથા ચાલુ ખાતા ઉપરથી આકી દેવો હોય તે ખાતતની ફરિઆદ—જ્યારે પક્ષકારોની દરમિયાન માંહોમાંહે ઉઘરાણી થઇ હોય ત્યારે કચુલ કરેલી, કે સામીત કરેલી છેલ્લી રકમ જે વરસમાં ખાતામાં દખલ કરેલી હશે તે વરસની આખરથી સદરહુ વરસ ખાતામાં હોય તે પ્રમાણે ગણવું.

૮૬. જે રકમનો વિમો ઉતરાવ્યો હોય તે રકમ, મરણનો કે નુકસાન થયાનો પુરાવો વિમાવાળાને આપ્યા પછી કે પહેલ્યા પછી તાબડોતમ આપવી પડતી હશે. ત્યારે વિમાના ખત ઉપરથી—મરણનો કે નુકસાનનો પુરાવો વિમાવાળાને આપ્યો હોય ત્યારથી મુદત ગણવી.

૮૮. દિસામ લેવા સાફ આડતિઆ ઉપર;—દિસામ આપવાની ના કહે ત્યારથી કે આડત બંધ થાય ત્યારથી.

૯૦. ગણત ખાતત કે ગેરચાલ ખાતત મુખ્યે મુખત્યાર ઉપર કરવાની બીજી ફરિઆદ—ગણતની કે ગેરચાલની વાદીને ખબર પડે ત્યારથી.

૯૧. જે દસ્તાવેજ ખાતત બીજી રીતનો દરાવ કરેલો નહિ હોય તે રદ કરવા કે ખાતલ કરવા ખાતત; તે રદ કરવાનો ને ખાતલ કરવાનો અધિકાર જે વાત ઉપરથી વાદીને પ્રાપ્ત થાય તે વાતની તેને ખબર પડે ત્યારથી.

૯૨. જે દસ્તાવેજ આપ્યો, અથવા નોંધાવ્યો તે દસ્તાવેજ ખોટા મનાવટનો છે એવું માંખિત થવા સાફ;—આપ્યાની કે નોંધાવ્યાની વાદીને ખબર પડે ત્યારથી.

૯૪. વાદી દિવાનો હોય ત્યારે જે માલમિલકત તેણે બીજાને કરી આપી હોય તે માલમિલકત ખાતત, વાદી દીવાનો હતો તે કેકાણે આવ્યા પછી;—તેને માલમિલકત બીજાને કરી આપ્યાની ખબર પડે ત્યારથી.

૯૫. કપટથી મેળવેલું હુકમનામું રદ કરવા ખાતત, અથવા કપટની કે, ચુકના સમજથી બીજા ન્યાય મળવા સાફ—જે માણસને નુકસાન થયું હોય તેને તે કપટ, કે ચુક માલમ પડે ત્યારથી.

૯૬. ચુકના સમજથી ન્યાય મળવા સાફ—ચુક વાદીને માલમ પડે ત્યારથી.

૯૭. જે વિદ્યમાન ખદ્દો સાફ નાહું આપ્યું હોય તે ખદ્દો આગળ જતાં હુખ્યો હોય તો તે નાણાં ખાતત—ખદ્દો હુખ્યાની તારીખથી.

૯૮ ટ્રસ્ટ તોડવાથી થયેલું નુકસાન મરનાર ટ્રસ્ટીના કુલ એકંદર ઇસ્ટેટમાંથી ભરી લેવા ખાતત, નુકસાન થયાની તારીખથી.

૧૦૦. મરનાર ટ્રસ્ટીની ઇસ્ટેટ ઉપર શાળાનો દાવો અમલમાં લાવવા ખાતત, સામાયિક ટ્રસ્ટીએ કરવાની—શાળા માનવાનો હક પ્રાપ્ત થાય ત્યારથી.

૧૦૧. ફરિઆદના લોકાના પગાર ખાતત; જે સફર ખદ્દ પગાર મળવાનો હોય તે સફરની આખરથી.

૧૦૨. જે પગાર ખાતત આ પરિશીસ્ટમાં ખસુસ બીજી રીતે દરાવ કર્યો નહિ હોય તે પગાર ખાતત. તે પગાર જ્યારે દેવાનો થાય ત્યારથી.

૧૦૩ (મુઅબજબ બાબત) એટલે તુરત માગી લેવાય તવી મેહર બાબત મુસલમાને કરવાની, મહેર આપવાની ના કહેવામાં આવે કે લગ્ન સંબંધ તુરે ત્યારથી.

૧૦૪. ગીરવી રાખનારને વધારે ઉપજ પડેથી હોય તે, ગીરવી નાણું વળ્યા પછી પાછી લેવા બાબત ગીરવી મુકનારે કરવાની;—ગીરવી મુકેલી મીલકતનો કબજો ગીરવી મુકનાર પાછો લે ત્યારથી.

૧૦૬. બંધ થયેલા પંત્યાળાના નશાના હિસાબ બાબત તથા હિસ્સા બાબત કરવાની—બંધ થયાની તારીખથી.

૧૦૭. અવિભક્ત કુટુંબના સામાયિક ઇસ્ટેટના વહિવટદારે તે ઇસ્ટેટ ખાતે નાણું આપ્યું હોય તે નફો લેવા સાફ તે વહીવટદારે કરવાની;—નાણું આપ્યાની તારીખથી.

૧૦૮. પટે રાખનારે પટાની સરત વિરૂદ્ધ જાડ કાખ્યાં હોય તેની કીમત બાબત પટે આપનારાએ કરવાની;—જાડ કાખ્યાં હોય ત્યારથી.

૧૦૯. વાદીની સ્થાવર મિલકતની ઉપજ પ્રતિવાદીએ અન્યાયથી લીધી હોય તે ઉપજ બાબત;—ઉપજ લેવામાં આવે ત્યારથી.

૧૧૦. બાડાની ચઢેલી બાકી બાબત, —ચઢેલી બાકી દેવી થાય ત્યારથી. ખરિદીનું નાણું દેવું રહેતું હોય તેમને આપવા સાફ સ્થાવર મિલકત વેચનારે કરવાની;—વેચાણુ પૂર કરવા દરાવેલા વખતથી અથવા તે કબજાત કર્યાની તારીખથી

૧૧૨. કાંઈ સ્ટાટ્યુટ પ્રમાણે નોંધેલી કંપનીના કાંલ બાબત.—કાળ આપવાનો થાય ત્યારથી.

૧૧૩. કરાર વિશેષ રીતે પુરો કરવા બાબત; ને પુરો કરવાની ના કહે ત્યારથી.

૧૧૪. કરાર રદ કરવા સાફ; તે રદ કરવાનો દક જે વાત ઉપરથી વાદીને પ્રાપ્ત થયો હોય તે વાત તેને પ્રથમ માલમ પડે ત્યારથી.

૧૧૫. જે સ્પષ્ટ અથવા ગર્ભિત અર્થનો કરાર લખેલો કે નોંધેલો નહિ હોય તે કરાર તોડવા બાબતના નુકસાનના બદલા સાફ; કરાર તોડવામાં આવે ત્યારથી.

વિભાગ ૭ મો.

નીચેની ફરિઆદો નીચે કહેલા વખતથી ૭ વરસની મુદતની અંદર ચાલી શકશે.

૧૧૬. લખેલો કરાર નોંધેલો હોય તે તોડ્યા બાબતના નુકસાનના બદલા સાફ; તે વ્યાજ વગર નોંધેલા કરાર ઉપરથી ફરિઆદીની મુદત ચાલુ થાય ત્યારથી.

૧૧૮. દત્ત વિધાન થયાનું કહેવામાં આવતું હોય, તે રદ ખાતલ છે અથવા ખરેખર તે કદી થયુંજ નથી એવું સાબીત કરી લેવા સાફ; દત્ત વિધાન થયાનું કહેવામાં આવતું હોય તેની વાદીને ખબર પડે ત્યારથી.

૧૧૯. દત્ત વિધાન કાયદાસર છે એવું ચાખીત કરી લેવા સાફ;—દત્તક છોકરાને દત્તકપણાના સમ-બથી જે હક્ક હશે તે હક્કને હરકત થાય ત્યારથી.

૧૨૦. જે ફરીઆદ કરવાની મુદત આ પરિચીપમાં બીજે કોઈ કાયદે કરાવી નહી હોય તે ફરી-આદ;—ફરીઆદ કરવાનો હક્ક પ્રાપ્ત થાય ત્યારથી.

વિભાગ ૮ મો.

નીચેની ફરીઆદોની મુદત નીચે બતાવેલા વખતથી બાર વરસની કરાવી છે.

૧૨૧. ક્ષિતિક ઇડિઆમાં કરાવી લીધેલા ફેંસલા ઉપરથી, અથવા મુચરકા ઉપરથી, કરવાની;—ફેંસલાની અથવા મુચરકાની તારીખથી.

૧૨૩. વસિઅતનામું કરનારાએ, વસિઅતનામું કરીને આપેલા દાવા બાબત, અથવા શેષ થતા હિસ્સા બાબત અથવા વસિઅતનામું કર્યા વગર કોઈ મરણ પામ્યું હોય તેની માલમિલકતની વહેંચણા હિસ્સા બાબત,—મૃત્યુ લેખાર્જિત દાન અથવા હિસ્સો આપવાનો અથવા સ્વાધિન કરવાની થાય ત્યારથી,

૧૨૪. વંશપરંપરાના હુદાના કબજા સાર,—વાદીનો વિરોધપૂર્વક હુદાનો કબજો પ્રતીવાદી બે ત્યારથી.

૧૨૫. કોઈ હિંદુ અથવા મુસલમાન સ્ત્રી ફરીઆદ કરવાની તારીખે મરણ પામે તો જમીનનો કબજો જે હોંડુ અથવા મુસલમાનને પ્રાપ્ત થાય, તેણે, તે સ્ત્રીએ જમીન ખીજીને કરી આપી હોય તો તે કરી આપવાનું તે જવતી છે ત્યાંસુધી, અથવા તે પાછી લગ્ન કરે ત્યાં સુધી કાયમ રહે અને ત્યાર પછી રદ છે એવું સાપિત થવા સાર કરવાની ફરિઆદ;—ખીજીને કરી આપ્યાની તારીખથી.

૧૨૬. વડિલોપાશ્વત મિલકત આપે ખીજીને કરી આપી હોય તે કરી આપવાનું રદ કરવા સાર;—મિતાશરના નિયમ જે હિંદુને લાગુ હોય તે હિંદુએ કરવાની;—મિલકત જેને કરી આપી હશે તે, તેનો કબજો બે ત્યારથી.

૧૨૭. અવિભક્ત કુટુંબની મિલકતમાંથી જે માણસને ખાતલ કર્યું હશે, તે માણસે તે મિલકતમાંના હિસ્સાનો હક અમલમાં લાવવા સાર કરવાની;—ખાતલ કર્યાની વાત વાદીને માલમ પડે ત્યારથી.

૧૨૮. અન્ન વસ્ત્રની ચઢેલી બાકી ખાખત હિંદુએ કરવાની;—ચઢેલી બાકી આપવાની થાય ત્યારથી.

૧૨૯. અન્ન વસ્ત્ર ખાખતનો હક સાપિત થવા સાર હિંદુએ કરવાની;—હક નથી એવું કહેવામાં આવે ત્યારથી.

૧૩૦. વસુલખાશીની જમીન પાછી લેવા સાર, અથવા તેની ઉપર આકાર બેસાડવા સાર;—જમીન પાછી લેવાનો અથવા આકાર બેસાડવાનો હક પ્રથમ પ્રાપ્ત થાય ત્યારથી.

૧૩૧. મુદતે મુદતે જે હક્ક પાછો મળવાનો હોય તે સાપિત કરવા ખાખતની;—તે હક્કનો કિપ-ભોગ કરવાની વાદીને પ્રથમ ના કહેવામાં આવે ત્યારથી,

૧૩૨. જે નાણાંનો ચાર્જ સ્થાવર મિલકત ઉપર હશે તે નાણું અપાવવા ખાખતની,—જે નાણાં ખાખત શરિઆદ હોય તે નાણું આપવાનું થાય ત્યારથી.

૧૩૩. ગીરવી મુકેલી સ્થાવર મિલકતનો કબજો લેવા સાર ગીરવી રાખનારે, બાદશાહી સનંદ ઉપરથી સ્થાપેલી નહિ હોય તેવી કોર્ટમાં કરવાની ફરિઆદ;—કબજા ખાખતનો ગીરવી મુકનારનો હક જ્યારે પુરો થાય ત્યારથી.

૧૩૪. સ્થાવર મિલકત ઘર મેળે વેચી તે તારીખે તે મિલકતનો કબજો વેચનાર પાસે નહિ હોય ત્યારે, જેણે ઘર મેળે વેચાતી લીધી હોય તેણે તે મિલકતના કબજા સાર કરવાની;—વેચનારને કબજો લેવાનો હક જ્યારે પહેલ વહેલો પ્રાપ્ત થાય ત્યારથી.

૧૩૫. હુકમનામું બળવવા સાર કરેલા વેચાણની તારીખે હુકમનામાના દેણદારનો કબજો નહિ હોય ત્યારે તે વેચાણમાંથી ખરીદનારે કરવાની તેવીજ શરિઆદ;—દેણદારને કબજા ખાખત જ્યારે પહેલ-વહેલો હક પ્રાપ્ત થાય ત્યારથી.

૧૩૬. ખેડુત પાસેથી કબજો પાછો લેવા સાર જમીનદારે કરવાની;—ઉપભોગ કરવાનો અધિકાર પુરો થાય ત્યારથી.

૧૪૧. કોઈ હિંદુ અથવા મુસલમાન સ્ત્રી મરણ પામી હોય ત્યારે સ્થાવર મિલકતના કબજા ખાખત જે હિંદુને અથવા મુસલમાનને હક્ક હોય તેણે કરવાની તેવીજ શરિઆદ;—તે સ્ત્રી મરણ પામે ત્યારથી.

૧૪૨. સ્થાવર મિલકતનો કબજો વાદીની પાસેથી લઇ લીધો હોય અથવા તેણે છોડ્યો હોય, તે મિલકતના કબજા સાર;—તે કબજો લઇ લેવાની કે છોડી દેવાની તારીખથી.

વિભાગ ૯ મો.

નીચેની ફરિયાદો કરવાની મુદત નીચે લખેલા વખતથી ત્રીસ વરસની કરાવી છે.

૧૪૫. જંગમ માલ અનામત મુક્યો હોય, અથવા ગીરવી મુક્યો હોય, તે પાછો લેવા ખાખત તે અનામત રાખનાર ઉપર, અથવા ગીરવી રાખનાર ઉપર કરવાની,—તે અનામત મુક્યાની તારીખથી.

૧૪૬. ગીરવી મુકેલી સ્થાવર મિલકતનો કબજો ગીરવી મુકનારની પાસેથી લેવા સાર, ગીરવી

રાખનારાએ બાદશાહી સનદ ઉપરથી સ્થાપેલી કોર્ટમાં કરવાની;—ગીરો મીલકતના કરજ બાબત મુદ્દલને કે બ્યાબને પેટે છેલ્લેલું કાંઈ બરવામાં આવ્યું ત્યારથી.

૧૪૬. એ જે કોઈ સ્થાનિક અધિકારી પાસેથી સાર્વજનિક સ્ટ્રીટ કે રસ્તાનો કબજો લઈ લીધો હોય તે અધિકારીએ કરવાની;—કબજો લઈ લીધાની તારીખથી.

વિભાગ ૧૦ મો.

નીચેની ફરિયાદો નીચે કહેલા વખતથી સાઠ વરસની ઠરાવી છે.

૧૪૭. ગીરવી મુકનારનો ગીરો છોડવવાનો હક રદ કરવા સાર, અથવા વેચાણ સાર, ગીરવી રાખનારે કરવાની;—ગીરોને આધારે ધીરેલું નાણું બ્યારે આપવાનું થાય ત્યારથી.

૧૪૮. ગીરવી મુકેલી સ્થાવર મિલકતનો કબજો છોડવવા સાર, અથવા પાછો લેવા સાર ગીરવી રાખનાર ઉપર કરવાની;—કબજો છોડવવાનો અથવા પાછો લેવાનો હક પ્રાપ્ત થાય ત્યારથી.

૧૪૯. ઈડિઆના સેક્રેટરી ઓફ રેટ ઇન કૌન્સિલે અથવા એગ્રોની તરફથી કરવાની કોઈ ફરી-આદ:—ખાનગી માણસે કરવાની તેવીજ શરીયાદ બાબત;—આ આકટ ઉપરથી મુદત ચાલુ થાય ત્યારથી.

બીજો ભાગ.

અપીલો.

નીચેની અપીલો કરવાની મુદત તેની સામે બતાવેલા વખતમાં કરવી.

૧૫૦. સેસન બેઠને કરેલા મોતની શિક્ષાના ઠરાવ ઉપર સન ૧૮૯૮ ના ફેબ્રુઆરી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદા પ્રમાણે કરવાની;—શિક્ષાના ઠરાવની તારીખથી સાત દિવસમાં.

૧૫૧. કલકત્તા, મદ્રાસ અને મુંબાઈની હાઇકોર્ટ ઇન્સાફની પૈકી કોઈ હાઇ કોર્ટ, પંચમની મુખ્ય કોર્ટ, અને લોઅર બરમાની મુખ્ય કોર્ટ અસલ ફરીયાદ લેવાની પોતાની હકમત ચલાવીને કરેલા હુકમનામાં ઉપર અથવા હુકમ ઉપર કરવાની;—હુકમનામાંની અથવા હુકમની તારીખથી ત્રીસ દિવસમાં.

૧૫૨. સને ૧૯૦૮ ના દીવાની કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદા પ્રમાણે ડિસ્ટ્રીક્ટ બેઠને કરવાની;—જે હુકમનામાં કે હુકમ ઉપર અપીલ હોય તે હુકમનામાંની કે હુકમની તારીખથી ત્રીસ દિવસમાં.

૧૫૩. મલિક મુઆઝમ ઇન કૌન્સિલને અપીલ કરવાની પરવાનગી આપવાની તાબાની કોર્ટે કલાના હુકમ ઉપર હાઇકોર્ટને તેજ કાયદાની કલમ પ્રમાણે કરવાની;—તે હુકમની તારીખથી ત્રીસ દિવસમાં.

૧૫૪. હાઇકોર્ટ સિવાય બીજી કોઈ કોર્ટને સન ૧૮૯૮ ના ફેબ્રુઆરી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદા પ્રમાણે કરવાની;—શિક્ષાના ઠરાવની તારીખથી ત્રીસ દિવસમાં.

૧૫૫. બીનતકસીર છે એવા ઠરાવના ફેસલા ઉપર સન ૧૮૯૮ ના ફેબ્રુઆરી કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદા પ્રમાણે કરવાની;—ફેસલાની તારીખથી છ મહિનામાં.

ત્રીજો ભાગ.

અરજીઓ.

નીચેની અરજીઓ તેની સામે ઠરાવેલી મુદતમાં કરવી.

૧૫૬. પંચનો નિવેડો રદ કરવા બાબત સન ૧૯૦૮ ના સી. પ્રો. કોડ પ્રમાણે કરવાની;—પંચનો નિવેડો કોર્ટમાં ગુજરવામાં આવે ત્યારથી દસ દિવસમાં.

૧૫૮. તેજ કાયદાની ૧૫૮ (૨) (ક) માં જણાવ્યા પ્રમાણે જ્યારે સંક્ષિપ્ત કામ ચલાવી શકાય એવા દાવામાં હાજર થઇને જવાબ કરવાની પરવાનગી મળવા સારૂ કરવાની;—સમન બાબતવામાં આવે ત્યારથી દસ દિવસમાં.

૧૬૦. અરજી સુનાવણી સારૂ નીકળી ત્યારે અરજદાર જેરહાજર હોવાથી નામંજુર કરેલી ફરી તપાસની અરજી, ફરીથી દાખલ ઉપર લેવા સારૂ તેજ કાયદા પ્રમાણે હુકમ થવા સારૂ કરવાની—અરજી નામંજુર કરવામાં આવે ત્યારથી પંદર દિવસમાં.

૧૬૧. જીલ્લા સ્માલકોર્ટ કોર્ટ, અથવા તે કોર્ટની હકુમત મળેલી કોર્ટ તે હકુમત બબલવી હોય ત્યારે તે કોર્ટ કરેલો ફેસલો ફરી તપાસવા સારૂ કરવાની;—હુકમની તારીખથી પંદર દિવસમાં.

૧૬૩. કસુરને લીધે કે ખર્ચને સારૂ તારણ નહિ આપ્યાને લીધે (ફરીઆદ વિગેરે) કહાડી નાંખી હોય તે કહાડી નાંખ્યાનો હુકમ રદ કરવા સારૂ હુકમ થવા બાબત વાદીએ કરવાની;—કહાડી નાંખ્યાની તારીખથી ત્રીસ દિવસમાં.

૧૬૪. એકતરફી થયેલો ફેસલો રદ કરવાનો હુકમ થવા સારૂ પ્રતિવાદીએ કરવાની હુકમનામાની તારીખથી, અથવા સમન્સ યોગ્ય રીતે બજાવ્યો નહોતો હોય તો અરજદારને હુકમનામાની ખબર મળે ત્યારથી ત્રીસ દિવસમાં.

૧૬૫. સ્થાવર મિલકતનો કબજો જે માણસની પાસેથી લઇ લીધો હોય, અને જે હુકમનામા-વાળાના, કે તે વેચાણના ખરીદનારના કબજો મળવાના હક બાબત, જે માણસ તકરાર કરતો હોય તેણે સને ૧૯૦૮ ના સી. પ્રો. કોડ પ્રમાણે કરવાની;—કબજો લઇ લીધાની તારીખથી ત્રીસ દિવસમાં.

૧૬૬. હુકમનામું બબલવા સારૂ વેચાણ કીધું હોય તે સી. પ્રો. કોડ પ્રમાણે રદ કરવા સારૂ;—વેચાણની તારીખથી ત્રીસ દિવસમાં.

૧૬૭. જે સ્થાવર મિલકત બાબત હુકમનામું થયું હોય, અથવા જે હુકમનામું બબલવા સારૂ તે વંચી હશે તેનો કબજો આપવાને હરકત અથવા અટકાવ ક્યાં બાબત;—હરકત અથવા અટકાવની તારીખથી ત્રીસ દિવસમાં.

૧૬૮. આગળ કામ ચલાવવામાં આવ્યું નહિ હોય તેથી અપીલ કાઢી નાંખી હોય તે પાછી લેવા બાબત,—કહાડી નાંખ્યાથી તારીખની ત્રીસ દિવસમાં.

૧૬૯. અપીલની એકતરફી ચોકસી કરી હોય તેની ફરી ચોકસી થવા સારૂ કરવાની;—અપીલના હુકમનામાની તારીખથી ત્રીસ દિવસમાં.

૧૭૦. નાદારીમાં અપીલ કરવાની પરવાનગી સારૂ, જે હુકમનામા ઉપર અપીલ કરવાની હોય તે હુકમનામાની તારીખથી ત્રીસ દિવસમાં.

૧૭૧. ફરીઆદ અથવા અપીલ બંધ થયાનો હુકમ રદ કરવા સારૂ,—સને ૧૯૦૮ના સી. પ્રો. કોડ પ્રમાણે કરવાની,—બંધ થયાના હુકમની તારીખથી સાઠ દિવસમાં.

૧૭૨. ફરીઆદ અથવા અપીલ કાઢી નાંખ્યાનો હુકમ રદ કરવા સારૂ,—સી. પ્રો. કોડ પ્રમાણે, એસાઇનીએ, નાદાર વાદીના રીસીવરે, અપેલેટ કરવાની;—કાઢી નાંખ્યાના હુકમની તારીખથી સાઠ દિવસમાં.

૧૭૩. ખાજે પ્રસંગે ફેસલાની ફરી તપાસ થવા સારૂ;—હુકમની તારીખથી નેવુ દિવસમાં.

૧૭૪. હુકમનામાની રકમ હપતે હપતે આપવા બાબત,—હુકમનામાની તારીખથી છ મહિનામાં.

૧૭૬. સીવીલ પ્રોસીજર કોડ પ્રમાણે મૈયતવાદીના કે મૈયત અપેલેન્ટના કાયદેસર વારસ વકીલને પક્ષકાર તરીકે દાખલ કરવાની;—અરજીની તારીખથી છ મહિનામાં.

૧૭૭. સી. પ્રો. કોડ પ્રમાણે મૈયત પ્રતિવાદીના, કે મૈયત રીસ્પોન્ડન્ટના કાયદેસર વારસને પક્ષકાર કરવાની;—અરજીની તારીખથી છ મહિનામાં.

૧૭૮. લવાઈને સોંપેલી કોઇ ફરીઆદનો નિવેડો કોર્ટમાં ફેલ કરવા સારૂ કરવાની;—પંચના નિવે-કાની તારીખથી છ મહિનામાં.

૧૭૯. સી. પ્રો. કોડ પ્રમાણે સરટીરીકેટ મેજિસ્ટ્રેટની ખાસેસ રાખનાર સખસે મલીક મુઆઝમ ઇન કોલેજને કરવાની,—હુકમનામાની તારીખથી ૭ મહિનામાં.

૧૮૧. જે અરજીઓ બાબત મુદત ઠરાવી નહિ હોય તે અરજીઓ, અરજી કરવાનો હક પ્રાપ્ત થાય ત્યારથી ત્રણ વરસમાં.

૧૮૨. કોઇ પણ દિવાની કોર્ટનું હુકમનામું અથવા હુકમ જે બાબત ૧૮૩માં નંબરમાં ઠરાવ કરેલો નથી, અથવા સી. પ્રો. કોડમાં ઠરાવ કરેલો નથી તે હુકમનામું અથવા હુકમ બજાવવા સાર કરવાની;—હુકમનામાની તારીખથી ત્રણ વરસમાં, અથવા હુકમનામાની નકલ તોંધી હોય ત્યારે ૭ વરસમાં.

૧૮૩. બાદશાહી સનદ ઉપરથી સ્થાપેલી કોઇ કોર્ટ પોતાની અસલ અથવા સાધારણ દિવાની હકમત ચલાવીને કરેલો કોઇ ફેસલો, અથવા હુકમનામું, અથવા હુકમ અથવા મલિકા મુઆઝમ ઇન કોલેજનો હુકમ અમલમાં લાવવા બાબત કરવાની;—ફેસલો અથવા હુકમનામું, અથવા હુકમ અમલમાં અણાવવાનો હાલનો હક જે માલુસેથી છોડી દેવાતો હોય તે માલુસને તે હક પ્રાપ્ત થાય ત્યારથી આર વરસ.

પરીશીષ્ટ ૨ જી.

(કા. ૩૩ જીઓ) મદ્રાસ ઇલાકો, મુંબઇ ઇલાકો, ફોર્ટ વિલિયમના ઇલાકામાંના બંધાલ ડીવીઝનનો સંબલપુર જિલ્લો, આમ તથા આધિપત્ય સંયુક્ત પ્રાંત, બ્રહ્મદેશ, મધ્યપ્રાંત, અજમેર અને મેરવારા.

હિંદુસ્તાનનો વારસા બાબતનો કાયદો.

સન ૧૮૬૫ નો ૧૦ મો.

વસીઅતનામું ક્યાં વગર કે કરીને ગુજરી જનાર માલુસોના વારસા બાબત નિયમો ઠરાવવાનો આ કાયદાનો હેતુ છે.

૨ આ બંધાળા ઇલાકાના મુલક મધ્યે, અને મુંબઇ તથા મદ્રાસની હાઇકોર્ટની અસલ દિવાની ફરિઆદ લેવાની હકમતની હદમાં, હિંદુ, જૈન, સીખ, અથવા બોધ વસિઅતનામું કરે તેને આ આક્ટ લાગુ છે. આ બંધાળા ઇલાકાની બહાર તથા મુંબઇ અને મદ્રાસ જિલ્લો બહાર સદરહુ પ્રકારના વસીઅતનામા, તે મુલકની હદમાંની સ્થાવર મિલકતનાં હશે તેને જે કલમો લાગુ છે તેમાંની કેટલીક નીચે આપી છે. ૪૬ સગીર કે ગાંડો ન હોય એવા કોઇ પણ માલુસ, પોતાની મિલકતની વ્યવસ્થા વીલ કરીને કરી શકે છે.

૪૮ કોઇ પણ વીલ, દમલમાજીથી, જોરજુલમથી, કે આજીજીથી મેજિસ્ટ્રેટ હોય તો તે નિરર્થક છે.

૪૯ કોઇ પણ વીલ ગમે તે વખતે રદ કરી શકાય છે તેમજ બદલી પણ શકાય છે.

૫૦ વસિઅતનામું કરનાર માલુસે વસિઅતનામા ઉપર પોતાની સહી અથવા બીજી કોઇ નિશાની કરવી જોઇએ, અથવા તે બહેલો ન હોય તો તેના કહેવાથી તેની હાજરીમાં તેની વતી બીજા કોઇ માલુસે સહી કરવી જોઇએ. તેમ વસિઅતનામા ઉપર બે કે વધારે સાહેદોએ સાખ કરવી જોઇએ, સદરહુ સાખ કરનાર સાહેદોએ, વસિઅતનામું કરનારને સહી અથવા બીજી કોઇ નિશાની કરતાં, અથવા બીજાની પાસે સહી કરાવતાં, નજરે જોવું જોઇએ, અને વસીઅતનામું કરનાર સખસની રૂબરૂ દરેક સાહેદોએ પોતાની સાખ કરવી જોઇએ.

હિંદુ ધર્મ શાસ્ત્ર (હિંદુ લૉ.)

આ શાસ્ત્રમાં નિચે પ્રમાણે વિષયોનું વર્ણન કરેલું છે. ૧ લગ્ન, ૨ દત્તક, ૩ સર્ગાર ઉત્તમર, ૪ મિલકત, ૫ ઉત્તરાધીકાર, ૬ સ્ત્રી ધન, ૭ દાય વિભાગ અને પરચુરણ વિષય.

ઉપરના વિષયોની તકરારનો નિવેડો આ શાસ્ત્રને આધારે થાય છે.

લગ્ન બાબત.

ઐતલે સ્ત્રી પુરુષનું જોડાણ, સ્ત્રી પુરુષના જોડાયા પછી બે અંગનું એક અંગ થાય છે, લગ્ન કરવું એ શાસ્ત્ર પ્રમાણે બાળ્યજ નરનું છે. જે કોઇ પુરુષ વાંદો (કુવારો) રહે તો ધર્મ શાસ્ત્ર પ્રમાણે તે ધર્મ ક્રીયા કરી શકતો નથી તેથી મિલકતના હક સંબંધમાં લગ્નનો વિષય પ્રથમ ઉપયોગનો છે. લગ્નની આઠ જાતી છે. ૧ બ્રહ્મ, ૨ દૈવ, ૩ આર્ષ, ૪ પ્રજાપત્ય, ૫ અસુર, ૬ ગાંધર્વ, ૭ રાક્ષસ, અને ૮ પિશાચ.

(૧) જ્યારે બધા ખર્ચ કન્યાના પિતાને ખમવાનો હોય છે ત્યારે તે જાતીના લગ્નને બ્રહ્મ જાતીનું લગ્ન કહે છે. (૨) જ્યારે વિદ્ર હોમ કરતો હોય ત્યારે તેને કન્યા આપવામાં આવે અને લગ્ન થાય તેને દૈવ લગ્ન કહે છે. (૩) જ્યારે ગાય અને બળદના બદલામાં કન્યા આપી લગ્ન કરવામાં આવે ત્યારે તે આર્ષ લગ્ન કહેવાય છે. (૪) સંતાન પ્રાપ્તિના હેતુથી પ્રજાપત્ય જાતીનું લગ્ન કરવામાં આવે છે. (૫) અસુર જાતીનું લગ્ન કન્યાના બાપને શુદ્ધ (પૈસા) આપી કરવામાં આવે છે, શાસ્ત્ર પ્રમાણે કન્યાને વેચવું એ દોષ ભરેલું છે. (૬) સ્વયંવર લગ્ન તે ગાંધર્વ જાતીનું લગ્ન ગણાય છે. (૭) કન્યાને જોરજીલમથી પકડી જઇ લગ્ન કરવામાં આવે તેને રાક્ષસ જાતીનું લગ્ન કહે છે. (૮) રાત્રીના વખતે કન્યાને શયનગૃહમાંથી ચોરી લઇ જઇ પછીથી તેની જોડે લગ્ન કરવામાં આવે તેને પિશાચ લગ્ન કહે છે.

(૧) હાલમાં બે જાતનાં ઐતલે બ્રહ્મને અસુર જાતનાં લગ્ન કાયદેસર ગણાય છે. ગંધર્વ લગ્ન વિશે જુદા જુદા કલાકમાં જુદો જુદો મત છે. બગાણામાં તે કાયદેસર ગણાય છે. મદ્રાસમાં જે તે લગ્ન અસુર ક્રીયાઓ સાથે કરવામાં આવે તો કાયદેસર ગણાય છે. અને અલ્હાબાદમાં તે કાંઈ પણ રીતે કાયદેસર ગણાતું નથી. સુબાઈમાં કંઈ ચોક્કસ જણાતું નથી, ઐતલે સુખ્ય બે જાતનાં લગ્ન હાલમાં ચાલે છે. એવો નીચમ નથી કે સારા માણસો ફક્ત બ્રહ્મ વિવાહથીજ પરણી શકે, અને શુદ્ધ લોકો અસુર વિવાહથી પરણી શકે. ગમે તેવી જાતનો માણસ આ બે પૈકી કોઈ પણ જાતના લગ્નથી પરણી શકે છે, પરંતુ કાયદાનું અનુમાન એવું છે કે સારા લોકોનો વિવાહ બ્રહ્મ લગ્નથી થયેલો હશે અને શુદ્ધ લોકોનો વિવાહ અસુર લગ્નથી થયેલો હશે.

લગ્ન થતા પહેલાં વિવાહ ઐતલે લગ્નનો કરાર કરવામાં આવે છે. તો જે વરનો બાપ કે કન્યાનો બાપ વિવાહ તોડે તો તેની જવાબદારી ફેટલી હોવી જોઈએ. લગ્નનો કરાર ઐતલે વિવાહનો અમલ કોર્ટ કરાવી શકતી નથી. (જેમ કે ધારો કે કન્યાના બાપે વિવાહ તોડ્યો. વરનો બાપ કન્યાના બાપ ઉપર તેની છોડીનું વિવાહના કરાર પ્રમાણે લગ્ન કરાવવા દાવો કરે. આવા દાવામાં પોતે કોઈ પણ રીતે મદદ કરી શકે નહીં.) પરંતુ જે કોઈ માણસ વિવાહનો કરાર તોડે તો, તેના માણસ ઉપર નુકસાનીનો દાવો ખીજી તરફનો માણસ કરે તો આવા કેસમાં કોર્ટ વાતનો કરાર તોડ્યો તેની નુકસાની અપાવી શકે.

વિવાહનો કરાર જે કાંઈ પણ યોગ્ય કારણ સાર તોડવામાં આવ્યો હોય જેવાં કે મરણ, રાંડવો, ન મટે એવો રોગ, તો બંને પક્ષકારો વચ્ચે જે કોઈ જણસો વીચેરે આપવામાં આવ્યું હોય તે જણે આપ્યું હોય તે પાછું લઇ શકે છે.

આ ઉપર બતાવેલી કથાઓ અસુર લગ્નને લાગુ પડતી નથી. અસુર લગ્નમાં વરનો આપ કે કન્યાનો આપ કંઈ પણ પોતાના લાભને વારતે લે છે. અસુર લગ્નનો કરાર ઉપર તુકસાનીનો દાવો લાવી શકાય નહીં. અસુર લગ્નમાં જે કંઈ પણ પૈસા આપવાનો કરાર કર્યો હોય તે પૈસા જે સામાવાળો ના આપતા હોય તો તે વિષે દાવો ચાલે નહિ. વળી જે પૈસા આપી દીધા હોય તો તે પાછા લેવા પણ દાવો ચાલે નહિ.

કન્યાને તેનો આપ, દાદા, ભાઈ, કાકો, મામી, પુરુષ જાતિના પંત્રાઈઓ, અને જે આવા સગા મા તેની મા એકના અભાવે બીજા એમ અનુક્રમે પરણાવો શકે છે. જે પુખ્ત ઉમર થતા સુધીમાં કન્યાને પરણાવવામાં ન આવે તો પછી તે કન્યા ત્રણ વર્ષ સુધી સખર ખમી પોતાને માટે વર પસંદ કરવાને લાયક થાય છે. વરને પોતાની પરણેલ સ્ત્રીને તાબે લેવાનો હક જ્યાં સુધી તે કન્યા પુખ્ત ઉમરની ન થઈ હોય ત્યાં સુધી નથી. પણ વર પોતાની સ્ત્રી સગીર હોય તો પણ તેનો કબજો કન્યાના લાભને વારતે માગી શકે.

કાયદાસર ખોટ, અસાધ્ય રોગ કે બીજી સમાધાને લીધે અથવા કન્યાના મરણને લીધે લગ્ન કરવામાં ન આવે, તો તેણીને પ્યારને માટે જે બક્ષીસ આપી હોય તે પાછી લેવાનો તેના ધણીને હક છે.

લગ્નની બે ક્રિયા છે. ૧ પાણીચંદણ અને લગ્નની પરિપૂર્ણતા. વિવાહ એ બરાબર અને પુર્ણ થયેલું લગ્ન ગણવું ન જોઈએ. પાણીચંદણ લગ્ન થયાની બરાબર છે. પ્રથમ પુનર્જન કરવાની મનાઈ હતી પણ હવે સને ૧૮૫૬ ના ૧૫ મા આટ પ્રમાણે છુટ છે. લગ્ન કરતી વખતે જે ક્રિયાઓ કરવામાં આવે છે તેમાં મુખ્ય ક્રિયા સપ્તપદી એટલે કે વર કન્યાએ પાણીચંદણ (હાથ ઝાલી) કરી મંગળ ફરા શરવા તે છે. લગ્નની સંપૂર્ણતા ફક્ત કન્યાદાન કરવું, કબુલ રાખવું, અને સપ્તપદી નામની ક્રિયા કરવી તેજ છે. ત્યાર પછી લગ્નનો કરાર ન ભાંગે તો તેમાં ધર્મ જાય છે. જે ધણી નીચ જાતનો છે એમ માલમ પડે, અને ગર્ભાધાન નામની ક્રિયા કરવામાં ન આવે હોય તો કન્યા પ્રાયશ્ચિત કરે એટલે તેને પુનર્જન કરવાની છુટ છે. જે સ્ત્રી નીચ જાતની માલમ પડે તો ધણીએ પ્રાયશ્ચિત કરવું જોઈએ અને તેણીને ખોરાકી આપી ગુદી કઢાડવી જોઈએ. લગ્નની વખતે તે કન્યાના આપ તરથી વરને જે દાન મળે છે તે તેની સંપાદિત મિલકત છે અને તેજ પ્રમાણે લગ્નની વખતે કન્યાને દાન મળે છે તે તેનું સ્ત્રી ધન છે.

પુરુષે પોતાની સ્ત્રીને જે કંઈ બક્ષીસ કરી દીધું હોય તેજ સ્ત્રીનું સ્ત્રી ધન ધર શકે છે. જે પુરુષે તેની સ્ત્રીને કંઈ પણ જાણસ ભાવ બક્ષીસ કરેલું ન હોય તે મરી જાય તો તે મિલકત સ્ત્રીનું સ્ત્રી ધન ધર શકતી નથી પણ તે તેના વારસોને જાય છે. સ્ત્રી પુખ્ત ઉમરની થાય ત્યાં સુધી પોતાના મા આપના કુટુંબમાં રહી શકે છે.

વર કન્યા પરણ્યા પછી કદાપી વરનું મોત થાય તો કન્યાને રંડાપો આવે છે, અને તેણીનો વારસાનો હક, અથવા તેણીના ધણીના કુટુંબના માણસો પાસેથી મરણપોષણ લેવાનો હક થાય છે. પણ ધણી વિભક્ત હોય અને પોતાના ધણીને પુત્ર ન હોય તો તે સ્ત્રીને પોતાના ધણીના વારસ તરીકે વારસો લેવાનો હક થાય છે. પરંતુ હિંદુ લગ્ન હિંદુ શાસ્ત્ર પ્રમાણે તોડી શકાતું નથી પરંતુ જે નાતોના રીવાજ હોય તો તોડી શકાય છે. તેથી બીજા સવાલ એ ઉઠશે કે લગ્ન તોડવાનો ધારો કાયદેસર ગણાય કે કેમ, કાન્ટ્રાન્ટ એક્ટની કા. ૨૨ પ્રમાણે જે છુટક છેડા, વર અને વહુ બન્નેની સંમતિથી થાય છે તેજ કાયદેસર ગણાય છે. ન્યાતનું પત્ર કે, ધણી, વર અને વહુ બન્નેની સંમતિ વગર લગ્નના છુટા છેડા કરી શકતા નથી.

જે કાંઈ બદલાય ચાલતી હોય તેને કાંઈ પણ મરણપોષણ આપવાને ધણી કે તેના સગા બંધાયલા નથી. મરણ પોષણ લેવાનો હક અને પોતાના મરણ પછી વારસ લેવાનો હક જે તેની બદલાય ચાલ કરવામાં ના આવી હોય તો તેના પતિવ્રતા ઉપર આધાર રાખે છે. ધણીને, જમરની પાસેથી પોતાની સ્ત્રીની બદલાયને માટે તુકસાન લેવાનો હક નથી.

લગ્નનો કરાર પાળવાને દરેક જણ બંધાયલા છે, લગ્ન એ ભાંગે તો નહિ એવો કરાર છે. શાંતિ એક હોય તો પણ સગા સગાની અંદર કાંઈ પુરુષ પોતાની માના ચાર પેઠી સુધીના સગાઓની અને

પોતાની છૂટી પહેડીના આપ તરફના વડીલોની વંશજ અને પરણી શકતો નથી, નાતના ધારા પ્રમાણે કામ, બાઇ, એન અને તેઓના વંશજોના સાથે લગ્ન થઇ શકતું નથી. કાંઇ પુરૂષ પોતાની મા, વડી-આઇ, સાસુ, ઝોરમાન મા, ઝોરમાન વડીઆઇ, દીકરી, દીકરીની અથવા દીકરાની દીકરી, દીકરા, વહુ, આંમળીઆટ છોકરી, એન, દુધ એન, બત્રીજી, માશી, કાંઇ, મામી કાકી અને પોતાને ઉછેરનારા એઓને પરણી શકતો નથી.

લગ્નની ક્રિયા, માગશ્વર, માહ, શામળ, વૈશાક, જેઠ અને અશ્વાઠ માસમાં થઇ શકે છે. સૌંદર્ય વર્ષમાં એટલે બારે વર્ષે એક વર્ષ આવે છે તેમાં લગ્ન કરવાની મનાઇ છે. દરેક છોકરો લગ્નની આખત-માં અને સગાઇની આખતમાં જન્મેલા છોકરાના જેવોજ છે. કારણ તે પોતાના નવા કુટુંબમાં તેમજ પોતાના પ્રથમના કુટુંબમાં પણ પરણી શકતો નથી. શાસ્ત્ર પ્રમાણે સ્ત્રીના ગુણોના મહત્વમુજબ તેને શિક્ષા કરવાની પોતાના ધણીને છુટ છે. હિંદુ શાસ્ત્ર પ્રમાણે યોગ્ય કારણસર ધણી અને શિક્ષા કરી શકે છે. પણ આ નિયમ કામદાઓના આધારે નથી. દાલમાં સ્ત્રી જે સગીર હોય અને ધણીના રક્ષણ નીચે રહેતી હોય તો તેને સુધારવાને માટે જેમ શિક્ષક કે બાપ નિશાળીઓએ તેમજ છોકરાને, તેમને સુધારવાને શિક્ષા કરી શકે છે તેમ તે શિક્ષા કરી શકે. જે પુખ્ત ઉમરની સ્ત્રી થઇ હોય તો ધણીને તેને શિક્ષા કરવાનો હક નથી. બારે જરૂરમંની આખતમાં અને ઘરમાંથી બહાર કાઢી તેનો ત્યાગ કરી શકાય. સ્ત્રી જાતે કાંઇ દિવસ સ્વતંત્ર નથી; તેના બાળપણમાં તેના બાપના તાબામાં, યુવાનીમાં પોતાના પતિના તાબામાં, પતિ ન હોય તો છોકરાના, અને છોકરો ન હોય તો જે પુરૂષોની પાસેથી તેનો ભર-ણપોષણ લેવાનો હક છે તે માણસના તાબામાં, અને તે ન હોય તો રાખના તાબામાં છે. સ્ત્રીનું કામ ઘરની વ્યવસ્થા કરવાનું, રસોઇ તૈયાર કરવાનું તથા છોકરાઓનું પાલણપોષણ કરવાનું છે. સ્ત્રીની દરજ્જા છે કે પતિવ્રતા હોવું જેઠાં.

પ્રથમ પરણેલી સ્ત્રી પાટવી કહેવાય છે. અને પોતાના ધણીના મરણ પછી દરેક વિગેરે ક્રિયા કરવાનો હક તેનો છે, તે કુટુંબમાં આગેવાન કહેવાય છે.

જે દંપતિમાંથી કાંઈને નાત બહાર મુકવામાં આવે તો દંપતિ સમાગમ બંધ પડે છે (નાત બહાર મુકવાથી વારસાનો હક જતો નથી) જે ધણીને નાત બહાર મુકવામાં આવે તો તેની અને પોતાની મિલકત લઇ જીવ્યા રહેવાનો હક છે, બદલાલ સિવાય જીવ્યા થવાનાં બીજાં કારણો છે તે નિચે પ્રમાણે;— પુરૂષ કે સ્ત્રીના કબજાના દાવાને નિચેના કારણોથી બચાવ થઇ શકે છે. (૧) ધર્મનો ફેરફાર, (૨) મારજીડ, (૩) મોસકોન્કટ—એટલે ધણીની સ્ત્રી પ્રત્યે એવી વર્તણૂક હોય કે બાળબાળી રીતે કાંઇ સાધારણ માણસને પણ યોગ્ય લાગે નહિ. (૪) રાંડવો, (૫) અસાધ્ય રોગ, (૬) ત્યાગ બહાર. પણ આવા કેસમાં કોર્ટ એવું હુકમનામું કરી શકે. જે ધણી ત્યાગમાં પેસે તો તેને સ્ત્રીના કબજે મળે એટલે આવી સરતે કોર્ટ હુકમનામું કરી આવે.

પણ આ બાબતમાં એક વાત ધ્યાનમાં રાખવાની છે. પ્રતિવાદી વાદીની ખોડ વાદીના દાવાના બચાવમાં બતાવી શકે. પણ પ્રતિવાદી પોતાનીજ ખોડ વાદીના દાવાના બચાવમાં બતાવી શકે નહિ જેમકે એક પુરૂષે સ્ત્રી કબજે લેવા દાવો કર્યો તેમાં સ્ત્રીએ કહ્યું કે તેને એવો રોગ છે કે જે તેને તેનો ધણી સંભોગ કરે તો ધણીને રોગ થાય તેમ છે. પણ કોર્ટે એવો કસોટી કર્યો કે તે ધણીને જોવાનું છે અને સ્ત્રીને જોવાનું નથી. આવા કેસમાં સ્ત્રી કંઈ બચાવ કરી શકે નહિ.

વધારે સ્ત્રી કરવાનો આલ. — સ્ત્રી વંશ હોય અથવા દસ વર્ષ સુધી પુત્રીને જ જન્મ આપતી હોય, અથવા કાંઇ અસાધ્ય રોગ થયો હોય, અથવા ધણી ખરચાળ, ભૂડી, નુકસાનકારક કે છાકડી હોય તો અથવા સ્ત્રીની સંમતી હોય તો પુરૂષને ફરી લગ્ન કરવાનો હક છે. સ્પષ્ટ રીતે શુદ્ધ જાતિમાં સ્ત્રીના છાકડાપણાથી પુરૂષને ફરીથી લગ્ન કરવાનો સંપૂર્ણ હક છે. બપોરે સ્ત્રી તરફથી પોતાના ધણીને ફરી લગ્ન કરવાની સંમતિ આપવામાં આવે ત્યારે તેનો પતિ સ્ત્રીધનની સાથે પુનર્લગ્નના ખર્ચની બરાબર બદલો આપવાને બંધાયેલો છે. આવા બદલાને માટે સ્ત્રી દાવો આણી શકે છે, પરંતુ આવી વખતે સ્ત્રીની બદ-લાલ તે સારો બચાવ છે. આદાલતને આર, કમીને તથા, વણીને બે અને શુદ્ધને એક સ્ત્રી પરણવાને માટે

શાસ્ત્રમાં દર્શાવે છે. હાલમાં તો એક સ્ત્રી ઉપર ખીજી સ્ત્રી લાવવાનો ચાલ વધી પડ્યો છે. કંસારાની ન્યાતમાં જો જોરજુલમથી છુટાછેડા મેરી મેળતી શકતી હોય અથવા તો ન્યાતમાં અરજ કરવાથી પંચ લોકો મેરીને છુટી કરી શકતા હોય તો તે રીવાજ કાયદેસર નથી તેથી છુટાછેડા રદ ખાતલ છે કારણ કે ધણીની અને મૈત્રીની બંનેની મરજી સિવાય છુટાછેડા થઈ શકતા નથી.

હિંદુ શાસ્ત્રની અંદર છેડાછુટકા કરવાનો કાંઈ દર્શાવ નથી, પણ હાલમાં કેટલીએક નીચ જાતીમાં એટલે, કણ્ઠી, કાઠીઆ વિગેરેમાં છેડાછુટકા થઈ શકે છે. અને છેડાછુટકા થયા પછી એ લોકો નાનરે જાય છે. વિધવા પોતાના ધણીની મરજી કીધા એટલે આદિ, વિગેરે જો મરનારને પુત્ર, પૌત્ર, ભાઈ અથવા ભત્રીજો ન હોય તો તે કરી શકે છે. વિધવા સ્ત્રીએ ધર્મકીયા કરવી, શ્રિયવશ્વત પાળવું, બ્રાહ્મણ જમાડવા, દાન આપવું અને બધી જાતનો વીકાર કાઢી નાંખી તિર્થયાત્રા કરવી. વિધવા સ્ત્રી પોતાના ધણી મરી જાય તે વખતે જો ખરાબ કામ કરતી હોય તો તેને વારસો મળી શકતો નથી. પણ વારસો મળ્યા કેટલે જો સ્ત્રી ખરાબ કામ કરતી હોય તો તેને મળેલો વારસો કોઈ લઈ શકતું નથી.

સ્ત્રીને નાત બહાર મુકવાથી તેના વારસાને કોઈ પણ રીતનો આધાર નહીં શકતો નથી. ફક્ત ખરાબ ચાલ તેજ તેના હક્કને વારસો મળતી વખતે નુકસાન કરતા નીવડે છે. વિવાહનો કરાર તોડ્યા બાબત તે ઠોકરાના બાપ પાસેથી નુકસાની કાર્ટ અપાવશે. ધણી જીવતો છતાં હાજર નહિ હોવાના કારણથી 'કેડું'બના નિર્વાહ સાથે ચોથા કારણસર સ્ત્રીએ કરેલું કરજ ધણી અથવા દીકરાએ આપવું પણ ગેરબાજબી હોય તો આપવું નહિ.

દત્તક બાબત.

દત્તક કરવાનો હેતુ:—દત્તક લેવાથી માબાપ નકમાં જતાં બચે છે. દત્તક છોકરો અથવા તેના વંશજો તેઓને માટે મરજી કીધા, સુતક અને આદિ સર્પોડદાન કરે તેથી તેઓને ભવિષ્યમાં સુખ પ્રાપ્ત થાય છે, અને આ દુનિયામાં દત્તક થનાર છોકરાના દાન કરવાથી, બ્રાહ્મણને જમાડવાથી, યાત્રાઓ કરવાથી અને ખીજાં સુકામ કરવાથી, દત્તક માબાપનું સુનામ રહે છે. તે દત્તક લેવાનો હેતુ છે. ત્રપ્પ, દત્તક, કનિય, હામુર્યાન આ ચાર દત્તકનો જાતિ છે. હાલમાં ફક્ત દત્તક અમલમાં છે, ભવિષ્યનું હામુર્યાન દત્તક મંચુર છે, ખીજા સર્પસનું મંચુર નથી.

પ્રથમ સર્પોડ તથા સજો હોય તેને દત્તક લેવા, તેમાં બાપનો છોકરો પ્રથમ ગણેલો છે, તેને અબાવે સર્પોડ સજોત્ર અને તેને અબાવે અસર્પોડ સજોત્ર, અને તેને અબાવે અસજોત્ર સર્પોડ, પરંતુ એવું જરૂરનું નથી કે બાપનો છોકરો હોય એટલે ખીજા કોઈ પણ સગપણ વગરનાને દત્તક લેનારો દત્તક ન લઈ શકે, એનનો છોકરો તથા છોકરીનો છોકરો દત્તક લઈ શકાતા નથી. પણ કેટલીક જાતિઓમાં જાતિઓના રિવાજથી એનના છોકરા તથા છોકરીના છોકરાને દત્તક લઈ શકાય છે. કાયદાનો તત્વ એવો છે કે દત્તક લેનાર જે છોકરો દત્તક લેવાનો હોય તે છોકરાની માની કુવારી અવસ્થામાં તેને પરણી શકે તેમ હોય તો તેના છોકરાને દત્તક લઈ શકાય. જેટપુત્રને પણ દત્તક આપી શકાય છે. કોકો, મામો, ભાઈ એઓને દત્તક લેવા નહિ; સાળાને દત્તક લઈ શકાય છે. દત્તક થનારો એકજ જાતીનો હોવો જોઈએ, અને એકજ જાતીનો ન હોય તો તે દત્તક લેનારનો વારસ થઈ શકતો નથી પણ ફક્ત તેને ભરજી પોપણુ લેવાનો હક છે. દત્તક છોકરાની વધારેમાં વધારે ઉંમર પાંચ વર્ષની કહેલી છે, પણ ગમે તેટલી ઉંમર હોય તો પણ દત્તક થઈ શકે એવું કેટલાકનું માનવું છે. જે સખસ પરણેલો હોય અગર કુવારો હોય અને જો તેને સંતાની ન હોય તો ખીજાનો દત્તક છોકરો લઈ શકે છે. એકનો એક છોકરો દત્તક લઈ શકાય છે. અનાથ છોકરાને, અને માબાપ વગરના છોકરાને દત્તક લઈ શકતો નથી, અતીરક છોકરો દત્તક આપી શકતો નથી, પરંતુ જો દત્તક છોકરાના શયદાને માટે હોય તો દત્તક આપવાને અડચણ નથી.

નિચેના માણસો દત્તક લઈ શકે છે.

માણસ કે તેની સંગતીથી તેની સ્ત્રી.

હવે માણસમાં કણ.

(૧) હોંડુ જૈન પણ દત્તક લઇ શકે. (૨) ઊકરા, ઊકરાના ઊકરા, ઊકરાના ઊકરાના ઊકરા વગરના દત્તક લઇ શકે. (૩) કુંવારો પણ લઇ શકે. (૪) ગર્ભવન્તી સ્ત્રીવાળો લઇ શકે. (૫) સગીર કે જોને સમજણી ઉમર આવી હોય તે અને (૬) જોને વારસો મળવાનો હક નથી એવા કેટલાક રોગ-વાળા માણસો દત્તક લઇ શકે.

સ્ત્રી-ધણીના જીવતાં સ્ત્રીએ દત્તક લેવા માટે ધણીની મરજી મેળવવી જોઇએ. ધણીના મરો ગયા પછી સ્ત્રી દત્તક લઇ શકે, પણ ખાસ ધણીએ પ્રતિજ્ઞા ના કર્યો હોય તો લઇ શકે. જે ધણીએ અમુક ઊકરાને દત્તક લેવાનું કહ્યું હોય તો પણ, સ્ત્રી બીજા ઊકરાને, બતાવેલો ઊકરો મળી શકતો ના હોય તો દત્તક લઇ શકે, પણ જે ખાસ ધણીએ કહ્યું કે અમુક ઊકરો દત્તક લેવાં અને બીજા ના લેવાં તો તેજ ઊકરો લઇ શકાય અને બીજા લઇ શકાય નહિ.

નીચેની સ્ત્રીઓને દત્તક લેવાનો અધિકાર છે.

- (૧) સગીર સ્ત્રી જે પોતાના ધણીએ સત્તા આપી હોય તો.
- (૨) સગીર સ્ત્રી પોતાના ધણીની સત્તા ના હોય તો યુખ્ત ઉમરના થતાસુધી દત્તક લઇ શકતી નથી.
- (૩) મોટી ઉમરની સ્ત્રી જે કે તેનો ધણી મરી અથવા ત્યારે સગીર હતો તો પણ,
- (૪) બિચારી સ્ત્રી લઇ શકતી નથી. પણ જે તે શુદ્ધ ધામ તો લઇ શકે.
- (૫) સ્ત્રી શોકમાં હોય ત્યારે એટલે ધણીનું મડકુ ઘરમાં પડ્યું હોય તે વખતે.
- (૬) માથાના વાળ મુઝાયા પહેલાં પણ સ્ત્રી દત્તક લઇ શકે છે.
- (૭) બીજી સ્ત્રીએ હોય તો નીચેના અનુક્રમ પ્રમાણે લઇ શકે.
- (૧) જે ધણીની ખાસ સત્તા એકને હોય તો તે સત્તાવાળી સ્ત્રી બીજીની મરજી હો કે ના હો તો પણ દત્તક લઇ શકે. (૨) જે સત્તા ધણીએ બધાને આપી હોય તો મોટી વહુ લઇ શકે. અને જે તે ના કહેતી હોય તો નાની દત્તક લઇ શકે. (૩) જે સત્તા કોઇ પણ રાતે ના આપી હોય તો મોટી સ્ત્રી એકલી કરી શકે. નાની સ્ત્રી મોટીની મરજી વગર કરી શકે નહિ. પણ જે મોટી સ્ત્રી ખરાબ ચાલ ચાલતી હોય તો નાની સ્ત્રી કરી શકે.

(૮) એકત્ર કુટુંબમાં જે ધણી ગુજરી ગયો હોય તો સસરાની કે દીપર જોડની મરજી વગર સ્ત્રી દત્તક લઇ શકતી નથી.

(૯) નાતરે ગએલી સ્ત્રીને દત્તક લેવાની સત્તા નથી.

કિસબણુનો ધંધો ચલાવનાર સ્ત્રી, ઊકરીને દત્તક લઇ શકે છે.

નિચેના માણસો દત્તક આપી શકે.

બાપ અને તેની મરજીથી મા.

બાપ:—

(૧) બાપ સ્ત્રીની મરજી વગર દત્તક આપી શકે. દાદો, બાપ કે કોઇ બીજાને દત્તક આપવાની સત્તા નથી.

(૨) બાપ મુસલમાન ધામ તો, પણ દત્તક આપવાની સત્તા છે.

મા:—

(૧) બાપના જીવતાં તેની મરજીથી દત્તક આપી શકે.

(૨) બાપના મરજી બાદ જે બાપે ચોખી ના, ના કહી હોય તો મા દત્તક આપી શકે.

(૩) જે પોતાના ધણીએ સત્તા આપેલી હોય તો નાતરે ગએલી સ્ત્રી પોતાના પહેલા ધણીનો ઊકરો દત્તક આપવાનો હક છે. વળી મુબ્બહ હાઇકોર્ટના હાલનો અભિપ્રાય એવો છે કે સત્તા ના હોય તો પણ હક છે.

નિચેના માણસોને દત્તક લઇ શકાય.

(૧) એકજ જાતનો.

(૨) એક જાતનો પણ જુદા તડનો હોય તો પણ લઇ શકાય.

(૩) પરણેલો લઈ શકાય.

(૪) એકનો એક છોકરો લઈ શકાય.

(૫) મા કે બાપ વાળો.

(૬) છોકરો જે દત્તક લે તેના કરતાં નાનો હોવો જોઈએ.

(૭) છોકરો દત્તક માના કરતાં નાનો હો કે મોટો હો તો પણ ચાલે.

(૮) છોકરાની માને કુવારી અવસ્થામાં દત્તક લેનારો પુરુષ કે જે દત્તક લેનારી સ્ત્રી હોય તો તેના ધણી પરણી શકે તેમ ના હોય તો તેને દત્તક લઈ શકાય નહિ. પણ આ નિયમ હમણાં સાધારણ રીતે બધા કસોમાં લાગુ પડતો નથી. હાલમાં આ નિયમ ફક્ત છોડીનો છોકરો, ખેનનો છોકરો, માસીનો છોકરો એટલાને જ માટે લાગુ પાડેલો છે. બાળજોને માટે લાગુ પાડતા નથી. એટલે આ નિયમ અમુક કેસ વગર નકામો છે. કેટલીક ન્યાયોમાં ખેનનો ને છોડીનો છોકરો દત્તક લેવાનો રીવાજ છે.

દત્તક લેવામાં નિયેની ક્રિયા થવી જોઈએ.

(૧) આપણું ને લેવું.

(૨) દત્ત હોમ, બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રી ને વૈશ્યમાં જરૂરનો છે.

(૩) લેખી કરારની જરૂર નથી.

(૪) શુદ્રમાં દત્ત હોમની જરૂર નથી.

(૫) પણ જે એક ગામમાં દત્તક લેનાર અને દત્તક છોકરો હોય તો દત્ત હોમની કાંઈ પણ જગ્યામાં જરૂર નથી.

સ્વાભાવિક કુટુંબ સંબંધ તથા દત્તક છોકરાના હક અને ધર્મ.

દત્તક થનારો છોકરો જે કુટુંબમાં જન્મ્યો હોય તે કુટુંબમાંથી ખાતલ થઈ વારસાના તમામ હક જોઈ દત્તક લેનારના કુટુંબમાં જણે જન્મ્યો હોય એમ ગણાય છે, અને ઔરસ પુત્રની મારફત વારસા ઉપરના સરવે હક દત્તક લેનારના કુટુંબમાં તેને પ્રાપ્ત થાય છે. સ્વાભાવિક અને દત્તક કુટુંબના શાસ્ત્રની મનાઈ કરેલા સગામાં દત્તક છોકરાનું લગ્ન થઈ શકતું નથી, તેમજ દત્તક થયા પછી તેને પુત્ર નહિ હોય તો પોતાના તથા દત્તક કુટુંબના સખસો જણે તેજ કુટુંબમાં જન્મેલ ન હોય તે પ્રમાણે પ્રતિબંધ કરેલા સખસોને દત્તક થનાર દત્તક લઈ શકતો નથી. દત્તક થયા પછી દત્તક નહિ થયો હોત ને જે સખસોને શાસ્ત્રથી દત્તક લેવાનું પ્રતિબંધ થાત તેઓને પણ દત્તક લઈ શકતો નથી. દત્તક થયા પછી કાંઈ પણ કારણને લીધે તેનું દત્તક વિધાન રદ થાય તો તેનો પોતાના જનક કુટુંબમાં વારસા ઉપર કાંઈ હક રહેતો નથી. પણ દત્તક કુટુંબમાંથી તેને જરણપોષણ મળે છે. પણ સર ઝેડી સાહેબના મત પ્રમાણે તેના સ્વાભાવિક જનક કુટુંબમાં વારસા ઇત્યાદીના હક જતા નથી. દત્તક લીધા પછી પુત્ર જન્મે તો મિલકતમાંથી તે ઔરસ પુત્રને જેટલું મળે તેનો ચોથો ફિસ્સો દત્તક પુત્રને મળે છે. શુદ્ર જાતીમાં દત્તક લીધેલા છોકરાના અને પાછળથી જન્મેલા છોકરાના દત્તક હક સરખા છે.

જે દત્તક છોકરો બાપનો મિલકતનો વારસ થયો હોય અને પછી પોતે નિર્વંશ મરી જાય તો તે મિલકતના વારસ તેના દત્તક બાપના સ્વાભાવિક વારસો થાય છે. પોતાનો સગો બાપ પણ વારસ થતો નથી. અને જે પોતપોતાની વિધવા સ્ત્રી પણ મુઝા સિવાય મરી જાય તો પોતાની દત્તક મા વારસ થાય છે. એક વખત દત્તક વિધાન થયું એટલે ફરીને રદ થઈ શકતું નથી. જ્યારે દત્તક વિધાન તેત્રીસ વર્ષ સુધી કયુલ રાખવામાં આવે તો એમ અનુમાન થાય છે કે દત્તક છોકરોને દત્તક આપવાને લાયક માણસની સંભાવ મેળવવામાં આવી છે.

સગીર ઉમર.

હિંદુ શાસ્ત્રનો સાધારણ નિયમ એવો છે કે સતરમું વરસ એસે અને સોળમું વરસ પુરું થાય એટલે તે સખસ પુખ્ત ઉમરનો થયો એમ કહેવાય. પણ સવાલ ઉઠશે કે જે બાપ કે મા કે સગીર-રમાંથી કોઈ પણ ધર્મ (પોતાનો) ધારી પારકા ધર્મનો આશ્રય લે તો તાલીપણનો હક મળે છે. તે નીચેથી જણાશે:—

૧ આપ—આપનો ધર્મ તેજ ઓકરાનો ધર્મ. તેથી જો આપ ક્રીશ્ચીયન કે મુસલમાન થઈ જાય પણ મા મુળ ધર્મમાંજ રહી હોય તોપણ આપ પોતાના ઓકરાને પોતાની સાથે લઈ શકે છે. આપનો જો ધર્મ હોય તેજ ધર્મ કાયદા પ્રમાણે ઓકરાનો ધારી શકાય તો તેથી કરીને આવા કેસનો માનો કંઈ પણ હક હોતો નથી. પરંતુ આપ વટલાઈ ગયા પછી પોતાનાં ઓકરાને ધણી વરસ મુળ ધર્મમાં રહેવા દે, એટલે પોતાના હાંદુ બાઈ બાઈમાં રહેવા દે તો આપનો ઓકરા ઉપર કંઈ હક ચાલતો નથી. વળી જો આપ ખરાબ ધંધો કરતો હોય તો પણ તેને ઓકરાનું વાલીપણું લેવાનો હક નથી.

૨ મા—મા ધર્મ બ્રહ્મ ધાય તો તેને ઓકરા ઉપર કંઈ અધિકાર નથી. કારણકે ઉપર ખતાવ્યા પ્રમાણે આપનો ધર્મ તે ઓકરાનો ધર્મ અને એમ કરીને મુળ ધર્મમાં રહેલાં ઓકરાને માને પોતાની સાથે રાખવાનો હક નથી. પણ જો ઓકરા માની સાથે વટલાયા પછી ધણી વખત રહ્યાં હોય અને ત્યાં રહીને નવા ધર્મનાં બીજ તેઓનાં મગજમાં ઉતરેલાં હોય તો આવાં ઓકરાને તેઓની મા પાસેથી ઓકરાનાં હાંદુ સર્ગાં લઈ શકતાં નથી.

૩ ઓકરા—ઓકરા ઉપર મા આપની સત્તા છે. અને તેથી જો ઓકરું વટલઈ ગયું હોય તો પણ તેના ઉપર તેના માબાપોનો હક છે. તેથી જો કોઈ ઓકર ક્રીશ્ચીયન થઈ ગયું હોય તો તેને તાબે લેવા માબાપ દાવો કરી શકે છે પણ નીચે ખતાવેલા સંજોગોમાં ઓકરાના હાંદુ સર્ગાઓને કબજાની દાદ મળી શકતી નથી.

(અ) મા કે આપ વેચવાનો અગર ખરાબ ધંધો કરતા હોય. (બ) ઓકરું ધમ ફેર કર્યા પછી ભણી હુશીયાર થતું હોય અને નવા ધર્મનાં તત્ત્વો ખરાબર મનમાં ઠસી ગયાં હોય અને નવા ધર્મમાં રહેવાથી તેને વધારે શયદા ભવિષ્યમાં થાય એવા હોય તો, (ક) જો ઓકરાની વય પુખ્ત ઉમરની થઈ ગઈ હોય તો ત્યાર પછી મા આપને કોઈ દાદ મળી શકે નહિ.

સગીર ઉમ્મર.

હિંદુસ્તાનનો પુખ્ત ઉમરનો સન ૧૮૭૫ નો ૯ મા આક્ટ.

આ આક્ટ લગન, પેહેરામણી, તલાક અને ફત્તકની બાબતમાં લાગુ નથી તેમ ‘ રાણી સાહેબ ’ની રચતનો કોઈ પણ જાતિના રીવાજોને તથા ધર્મ અથવા ધર્મની ક્રિયાઓને આ આક્ટ લાગુ નથી.

૩ જે સગીર ઉમરનો સખસ કોર્ટ ઓફ વૉર્ડસની હકુમતમાં હોય તે સખસ જ્યારે પુરી એક-વીશ વર્ષની ઉમ્મરનો થાય ત્યારે તે મોટી ઉમ્મરનો છે એમ સમજવું. બીજો કોઈ પણ સખસ—ખ્રિષ્ટિય ઇઝાઆમાં રહેનાર જ્યારે તેમની ઉમ્મર પુરી ચારાઠ વર્ષનાં થાય છે ત્યારે તેઓ પુખ્ત ઉમરના થાય છે એમ સમજવું.

૪ ઉમ્મર ગણવામાં જન્મનો આખો દિવસ ગણવા.

×

×

×

×

જ્યારે ઓકરાનો આપ જીવતો હોય ત્યારે તેનો વાલી તેનો આપ થઈ શકે, અને આપ મુજબ રોકો અથવા ગાંડછાને લીધે નાલાયક હોય તો તેની મા થઈ શકે છે. એરમાન મા પણ સખજવી, તેના કાકાના તથા બાઈના કરતાં માને વાલી થવાનો સારો હક છે. મા ન હોય તો તેનો મોટો બાઈ, મોટો બાઈ ન હોય તો, તેના આપના સગાઓ અને આપના સગાઓ ન હોય તો તેની માના સગાઓ વાલી થઈ શકે છે. દુરના સગાઓ કરતાં પાસેના સગાઓનો વધારે હક છે. છેવટે કોઈ સગો ન હોય તો રાજ, તેનો પાલણીકર્તા, અને મીલકતનો રાજી કર્તા થઈ શકે છે. વાલી ઇરાવવાનો હક રાજને છે.

સ્ત્રીઓ—કોઈ પણ સ્ત્રી જ્યાં સુધી પરણેલી નથી ત્યાં સુધી ગમે તો તે સગીર ઉમરની હોય या પુખ્ત ઉમરની હોય તોપણ તે પોતાના આપના તાબામાં છે, અને આપ ન હોય તો આપના નજીકના સગાઓના તાબામાં છે. તેના લગન પછી પોતાના ધણીના તાબામાં છે, ધણી ન હોય તો પોતાના પુત્ર, પુત્ર ન હોય તો પૌત્ર, પૌત્ર ન હોય તો પરપૌત્ર, અને તે બધા ન હોય તો, પોતાના ધણીના વારસોના બંને જ્યારે ધણી તરફનું કોઈ સગું ન હોય તો પોતાના આપ તરફના સગાઓના તાબામાં છે, કોઈ ન

હોય તો રાજ તેની સંભાળ લે છે, મને તેવી જાતની જીને કરાર કરવાનો હક છે પણ તેની જવાબદારી કેટલી છે તે જોવાનું છે.

હક અને જવાબદારી—સગીર ઉમરનો સખસ મોટી ઉમરનો યાવ ત્યાં સુધી પોતાના વાલીની પાસેથી હીસાળ લેવાને લાયક નથી. તે કરાર અથવા કાયદેસર કોન્ટ્રાક્ટ કરી શકતો નથી, તેને કળવણીને સાર અથવા જરૂરીયાત કામને માટે પૈસા ધીરવામાં આવ્યા હોય તો તેને માટે સગીર જાતે નહિ પણ તેની મિલકત જવાબદાર છે, તે ખાનગી અપકૃત્ય જેમકે અતિક્રમણ, પ્રવેશ અને કુમલા કરે તેને માટે તે જવાબદાર છે. સગીર ઉમરના સખસે બક્ષીસ આપી હોય તો તે નામજુર છે.

મિલકત બાબત.

મિલકતની જાતિ—(૧) આક છે; વડીલોપાજીત અથવા પીત્રાજીતા એટલે જે મિલકત બાપ અથવા દાદાએ મેળવેલી હોય અને વારસાના હકથી માલેક મેળવે છે તે.

૨. સ્વોપાજીત, જે મિલકત પોતાની મહેનતથી, અને વડીલોપાજીત મિલકતની મદદ સિવાય પોતે મેળવે છે તે, જેવી કે જ્ઞાનથી પ્રાપ્ત કરેલી, મિત્રે આપેલી, લગ્નથી મેળવેલી, ગરદાસ્ત કરવાથી પ્રાપ્ત કરેલી, અને રણસંગ્રામ, નોકરી, વ્યાપાર, ખેતીવાડી અને દુતમાં સંપાદન કરેલી મિલકત.

૩. સ્થાવર મિલકત આ શબ્દમાં જમીનનો, ઇમારતનો અને જમીનની ઉપજના વર્ષાશન, વેચાણ, બક્ષીસ, અથવા જાન્યુ પટાથી મળેલા જાન્યુ હકનો સમાવેશ થાય છે. જાન્યુ હક મળવાની દસ્તુરાઈ જેને નિબંધ કહે છે તેનો પણ સમાવેશ થાય છે.

૪. જંગમ મિલકત, સ્થાવર મિલકત સીવાયની બીજી સવળા મિલકત, ગીરો અને અમુક સુદ-તન્ના પદ્ધતિ અને જે ઉપજ જંગમી જનાવર પક્ષીઓ ઇત્યાદીને જાન્યુ મિલકતની સાથે સંબંધ છે તેનો પણ સમાવેશ થાય છે.

૫. સ્ત્રી ધન, એટલે સ્ત્રીની ખાસ મિલકત એ વિષે આગળ કહેવામાં આવશે.

૬. દેવ દ્રવ્ય-દેવસ્થાનની મિલકત.

૭. વિભક્ત અથવા ઇલાયદી મિલકત-પોતાને મળેલી હોય અને પોતાના સહભાગીઓએને જેનો ભાગ મળવાનો હક ન હોય તે મિલકત.

૮. અવિભક્ત અથવા કુટુંબી જે મિલકત મળ્યારી છે તે.

મિલકત ઉપર ત્રણ જાતના ભોગ છે. ૧ જ્યાજ્ઞથી દેવું, ઋણ લેખાર્પિત દાન, ૨ માસીઓ, જ-માસી, વરસી, લગ્ન, અને ઉપનય ઇત્યાદી ક્રિયાઓ, અને ૩ બરણુપોષણના હકદારોને માટે બરણુપોષણ, વારસો અમુક ભોગની સાથે મળે છે.

-૭૬૬૬૬૬૬૬-

હિંદુના વારસાને કરજમાંથી છોડાવવા બાબતનો આકટ.

સન ૧૮૮૬ નો આકટ ૭ મો.

૧. કોઈ માણસ મરનાર હિંદુનો હોય, અથવા હોકરાનો હોય તેટલાજ સખબથી તેની ઉપર તે મરનાર હિંદુના કરજ બાબત હરિઆદ ચાલશે એમ સમજવું નહિ.

૨-૩. તેમ મરનાર માણસની માલ મિલકત મળી હોય તે ધણી, હોકરો અથવા હોકરાનો હોકરો કે વારસ છે એટલાજ સખબથી તે માલ મિલકતની રકમ કરતાં તે ધણીને પોતાના આપદાદાના વત્તા કરજનો જવાબ દેવો પડતો નથી.

૪. જે માણસ હિંદુ વિધવાની સાથે પરણે છે તેને તે લગ્નના સખબથી તેણીના પહેલા અથવા હરકોઈ આગલા મરનાર ધણીના કરજનો જવાબ દેવો પડતો નથી.

૫. અવિભક્ત હિંદુ કુટુંબના એક માણસે કાંઈ કરજ ભજી અવિભક્ત કુટુંબને કર્યું હોય તેવી રીતે કર્યું હોય તો, તે કરજ કર્યાની વખતે અવિભક્ત કુટુંબનું જે માણસ જન્મ્યું નહિ હોય અથવા એકવીસ વર્ષ કરતાં ઓછી ઉંમરનું હોય તે માણસને જતે તે કરજ વાળું પડશે નહિ.

* * * * *

મરનાર હિંદુની મિલકત—તેના દેવા પેટે એટલે બધે સુધી સ્થાનમાં નથી કે તેના વારસ શાકિત સમસને તે આપી શકે નહિ. કોઈ સમસની વિષવા પોતાના પતિના કરજને માટે જવાબદાર નથી, જે તેના પતિ કાંઈ આસ્થા મુજી મરી ગયો હોય તો, તેણીના મુજરાનને સાર રહે કે ન રહે તો પશુ દેવું પ્રથમ આપવું જોઈએ. બધા વારસોને આ નિયમ લાગુ છે, અવિભક્ત કુટુંબના દેવાને માટે કુટુંબનો વહિવટ કરનાર સમસ જવાબદાર છે. પશુ તે કુટુંબના બીજા સમસોની સાથે જવાબદાર છે. જેના કબજામાં મરનારની મિલકત આવે છે તે માણસ મરનારના કરજ સાર પ્રથમ જવાબદાર થાય છે. જરૂરી કામને સાર જે સ્ત્રી દેવું કરે તો, તેને માટે તેના ધણી જવાબદાર છે. વિષવા સ્ત્રીએ જે કાંઈ કરજ કર્યું હોય તે કરજને માટે તેના વારસો જવાબદાર નથી. જે જરૂરીઆત કામને સાર એટલે કે ભરણપોષણ તથા પોતાના ધણીનું દેવું આપવાને માટે કરજ કઠાડવામાં આવ્યું હોય તો તેઓ જવાબદાર છે. વિષવા સ્ત્રીને ફક્ત જીંદગી પર્વત સુધીના હક જે મિલકત પોતાના ધણીના વારસામાં લે છે તે ઉપર છે. જોનાઈ દેવાને સાર અને કુંવારા (છોકરા અથવા છોકરી)ઓને પરણાવવાને સાર જે ખર્ચ કરવામાં આવે તે પશુ મજબૂરી મિલકત ઉપર બોલે છે.

ભરણપોષણ બાબત.

સ્ત્રી;—પરણી ત્યારથી ભરણપોષણનો હક છે. પુખ્ત ઉમરની ધાય ત્યાં સુધી તેને પીયર રહેવાનો હક છે છતાં તે ભરણપોષણ માગી શકે છે.

તેણે પતિવ્રતા રહેવું જોઈએ—અને જે ના રહે તો ભરણપોષણનો હક નથી. જે કોઈ પશુ ચોગ્ય કારણ વગર ધણીથી જુદી રહે તો પશુ તેને તેનો હક નથી. ધણી પોતાની સ્ત્રીને પોતે ગરીબ હો કે પૈસાદાર હો તો પશુ પાળવાને બંધાયેલો છે. સ્ત્રી પોતાના ધણીની સમતીથી બદલાય ચાલતી હોય, અગર બદલાયની માગી મળી હોય તો પતિ તે સ્ત્રીને પાળવા બંધાયેલો છે.

મા;—તે પતિવ્રતા હોવી જોઈએ, છોકરા ગરીબ હો કે પૈસાદાર હો તો પશુ માને પાળવી જોઈએ. સવાલ ઉઠે કે બાપ જીવતો હોય ત્યારે માને પાળવાને છોકરા બંધાયેલો છે કે કેમ ? પશુ એ તો ચોક્કસ છે કે મા રાંડયા પછી તેને પાળવાનો બોલે છોકરાને માથે પડે છે.

બાપ;—બરડા બાપને પાળવાનો બોલે છોકરા ઉપર પડે છે. છોકરા ગરીબ કે પૈસાદાર હોય પશુ પાળવાને બંધાયેલો છે.

બેન;—લગ્ન ના થયું હોય ત્યાં સુધી બાપ પાળવાને બંધાયેલો છે કે કેમ ? જે બાપ તરફથી મીલકત મળેલી હોય તો તેને પાળવી જોઈએ, અને જો ના મળેલી હોય તો બાપ ઉપર કંઈ બોલે નથી. જે બાપની મીલકત ધણીજ હોય તો બેન ફક્ત લગ્ન થતા સુધીનું ભરણપોષણ અને લગ્નનું ખર્ચ માગી શકે, પશુ જે મીલકત થોડી હોય તો ફક્ત ભરણપોષણ અને લગ્નના ખર્ચ બદલ વધારામાં વધારે તે આખી મીલકતનો ચોથો ભાગ માગી શકે.

છોડી;—મીલકત હો કે ના હો તો પશુ લગ્ન થતા સુધી બાપ છોડીને પાળવાને બંધાયેલો છે. ધારો કે છોડી પરણ્યા પછી રાંડી તો રાંડયા પછી તેને બોરાઈ પોષાઈ માટે પોતાના બાપ ઉપર અથવા તો બાપની મીલકત ખાતરા ઉપર કંઈ પશુ ભરણપોષણનો હક છે કે કેમ તે બાબત મુબ્ત કલાકમાં એવો ઠરાવ કરવામાં આવ્યો છે કે તેને તે બાબત કંઈ પશુ હક નથી, છોડી પતિને કે અપવિત્ર એ સવાલ ઉઠતો નથી.

છોકરાની વહુ;—જે છોકરા વહુ મુખીને મરી ગયો હોય તો તેની સ્ત્રીને ભરણપોષણનો હક હોય છે;—જે સ્ત્રીનો ધણી મજબૂરી મીલકત મુખીને મરી ગયો હોય તો સસરા પાળવાને બંધાયેલો છે, પશુ જે બધી મીલકત સસરાની જાતની રહેલી હોય અને તેમાં તેના છોકરાનો કંઈ પશુ હક

ના હોય તો તેની સ્ત્રીના કંઈ પણ હક બરણપોષણ માટે નથી. પણ વડીલોપાજ્ઞત મિલકત સસરાના હાથમાં હોય તો તે પાળવાને અધાયક્ષો છે. પણ જે સસરા મરી જાય અને તેની પોતાની રજેલી મીલકત તેના વારસોના હાથમાં જાય તો તે વારસો ઉપર વિધવા સ્ત્રીના હક છે. પણ તેણે પતિવ્રતા રહેવું જોઈએ.

બીજી કોઠ કુટુંબની સ્ત્રી:—મજબૂરી મિલકત મુકાને પોતાનો ધણી મરી ગયો હોય તો હક છે. નહિ તો હક નથી.

રાખનાં છોકરાં:—શુદ્ધમાં તે બીજા છોકરાઓ સાથે બાય લે છે. પણ હિંદી ન્યાયોમાં તો તેને શક્ત બરણપોષણનો હક છે. પણ રાખના છોકરાના છોકરાનો કંઈ હક નથી.

રાખની છાત્રી:—કંઈ પણ જાતનો હક નથી.

છોકરો:—આપ છોકરાને પાળવાને અધાયક્ષો છે. પણ આ અધન છોકરો પુખ્ત ઉમરનો થાય ત્યાં સુધીનું છે.

કુટુંબના મુખ્યે તેના આખા કુટુંબનું બરણપોષણ કરવું એ તેની ફરજ છે અને તે એક કુટુંબી મિલકત ઉપર મેળો છે. પોતાની સ્ત્રીનું અને પોતાની સંતતીનું તેણે શક્ત બરણપોષણ કરવું. એટલુંજ નહિ પણ પોતાના આપનું, પોતાના આપની વિધવાનું, વડુરાનું, વડીઆઇનું, કુંવારી બેનનું, વિધવા બેનનું, અનૌરસ પુત્રનું, અને તેની માનું, અને જે સખસ કાયદેસર વારસો લેવાને નાકાયક છે તે સખસોનું તથા તેમની વિધવા સ્ત્રીઓ અને છોકરીઓનું પોષણ કરવાને પોતે અધાયક્ષો છે. જે સગીર ઉમ્મરની સ્ત્રી પોતાના પીયરમાં રહેતી હોય તેનું પણ બરણપોષણ કરવાને માટે તેના ધણી અધાયક્ષો છે. પોતાના છોકરાની વિધવા અને પુત્રીઓનું બરણપોષણ કરવાને માટે તે અધાયક્ષો છે. જે કોઇ સ્ત્રી પોતાના ધણીથી બ્યાજબી કારણસર જુદી રહે તો, તેના ધણીએ તેનું બરણપોષણ કરવું જોઈએ, તેણીના ધણીના મરણ પછી કુટુંબના ફંડમાંથી બરણપોષણ લેવાનો તેનો હક છે. પરંતુ તેની સારી આલ હોવી જોઈએ. હિંદુ વિધવાનો, પોતાના ધણીની જે જમીન પોતાના છોકરાને વારસામાં આવેલી હોય તે જમીનમાંથી બરણપોષણ લેવાનો પોતાનો હક છે. અને આ હક હુકમનામાંની બજાવણીમાં અથવા બીજી રીતે વેચી શકતો નથી. કી. પ્રો. કોઠ પ્રમાણે કોઇ પણ સ્ત્રીને માટે બરણપોષણ કરવાનો હુકમ કયો હોય અને પાછળથી તેનો ધણી જે એમ સાબિત કરી આપે કે તે સ્ત્રી છીનાણુ કરે છે તો માજીસ્ટ્રેટ તે હુકમ રદ કરી શકે છે. બરણપોષણ એટલે ખોરાકી, પોષાકી અને રહેવાને માટે આપેલું ઘર સમજવું. આપ મુઆ પછી છોકરાઓ જુદા પડે તો તેઓએ માનો સરખો દિરસા પાડવો.

પરહસ્ત દાન.

આપે પોતાના છોકરાની સાથે વહેંચણુ કરેલી ન હોય તો જે સ્થાવર મિલકત વડીલોપાજ્ઞત હોય તેનું પણ છોકરાઓની સંમતિ સિવાય પરહસ્ત દાન આપ કરી શકતો નથી. છોકરા ન હોય તો છોકરાના છોકરાની સંમતિની જરૂર છે, અને છોકરાના છોકરા ન હોય તો તેમના છોકરાની સંમતિની જરૂર છે. આપ જંગમ મિલકત ગમે તો તે વડીલોપાજ્ઞત હોય યા સ્વોપાજ્ઞત હોય તો પણ તેનું, અને પોતાની સ્વોપાજ્ઞત મિલકતનું છોકરાઓની સંમતિ સિવાય શક્ત, જરૂરની આવડતમાં જેમકે ફરજનાં કામ, હેતની બક્ષીસો, કુટુંબનું બરણપોષણ, દુઃખમાંથી છુટવા વિગેરે આપનામાં તેનું પરહસ્ત દાન કરી શકે છે. હેતની બક્ષીસો કોઇ મિલકતના પ્રમાણમાં જોઈએ, કોઇ સખસને સંતતિ ન હોય એટલે કે પુત્ર, પૌત્ર અને પરપૌત્ર ન હોય તો સ્થાવર મિલકતનું પણ બીજા વારસોની સંમતિ સિવાય પણ તે પરહસ્ત દાન કરી શકે છે. હિંદુ સખસ વીલ અથવા બક્ષીસ પત્ર પણ કરી શકે છે. બીજા છોકરાના લાભમાં—વડીલોપાજ્ઞત મિલકતનું વીલ થઇ શકતું નથી. પણ સ્વોપાજ્ઞત મિલકતનું વીલ એક છોકરાના લાભમાં પણ થઇ શકે. વડીલોપાજ્ઞત મિલકત વીલથી અથવા બક્ષીસથી પોતાના છોકરાને વારસામાંથી ખાતલ કરી આપ આપી શકતો નથી. જે મિલકતનું કોઇ હિંદુ સખસ પરહસ્ત દાન કરી શકે છે તેજ મિલકતનું તે વિલ કરી શકે છે. હિંદુશાસ્ત્રમાં વીલ કરવાનો અધિકાર આપેલો નથી, કારણ કે હિંદુશાસ્ત્રમાં દુરના દુર સ્થાનો વારસ થઈ શકે છે. હિંદુ શાસ્ત્રના નિયમ વિરૂદ્ધ વિલ કરવામાં આવ્યું હોય તો તે નામજુર છે. જેટલે દરજ્જે હિંદુ સખસ બક્ષીસ કરી શકે છે તેટલા દરજ્જા સુધી હિંદુ સખસ વીલ પણ કરી શકે.

છે. કોઇ હિંદુ સખસ પોતાના એક છોકરાને વધારે, અને બીજા છોકરાને ઝોછી, વડીલોપાછીત મિલકત આપી શકતો નથી. અને વહેંચણી કરતી વખતે છોકરાઓમાં બીજતા રાખવી નહિ, અને કોઇ છોકરાને પુરતું કારણ ન હતાં માગમાંથી ખાતલ કરવો નહિ. જ્યારે મરનારને પુત્ર ન હોય તો તેની વિધવા સ્ત્રી વારસ થાય છે. પણ તેણીને ફક્ત તેમાં જીવતાં સુધીનો હક સંબંધ છે. પણ મરનારના શયદાને માટે, અથવા જરૂરી મુજરાતને માટે, કુટુંબની આખર સાચવવાને માટે અને આશતની વખતે કુટુંબને માટે તે મિલકતનું વચાણ, ગીરો અથવા દાન કરી શકે છે. નહિ તો તેણીને તે મિલકત વશીયત, ગીરો કે વેચાણ કરવાનો બીલકુલ હક નથી. કોઇ હિંદુ વિધવાને તેના ધણીએ તેની દયાથીમાં સ્થાવર મિલકત આપી હોય, અને તે તેના સ્વાધિનમાંનું સ્વીકૃત થતું હોય તોપણ તેને તે પરદસ્તગત કરવાને અધિકાર નથી, વંશપરંપરા ગોરપદુ બે પોતાના પછી થનાર સખસોને વેચાણ આપવામાં આવ્યું હોય તો તે મંજૂર રાખવા લાયક છે. ગાંડા માણસો, સગીર ઉમ્મરના માણસો, બ્રહ્મણ, રોગ, ધમકી, કામ (ખ્યાર) અથવા ધિક્કાર વિગેરે મનોવિકારના દાખથી નાલાયકી ઉત્પન્ન થતી હોય તેવા સખસો પરદસ્ત દાન કરવાને ના-લાયક છે. હિંદુ વિધવા સ્ત્રીને વડીલોપાછીત ઘરમાં રહેવાનો હક છે, અને તેમાંથી તેને કોઇ કાઠી શકે નહિ.

ઉત્તરાધિકાર.

કોઇ હિંદુ સખસ મજબૂઆરામાં મરી જાય તો સ્વાપાછીત મિલકત સિવાય મજબૂઆરી મિલકત તેના આજીના પાછળ રહેનાર અવિભક્ત કુટુંબના સખસોને મળે છે. જે છોકરા હોય તો છોકરા અને તે ન હોય તો પાછળ રહેનાર અવિભક્ત સખસોને વારસો મળે છે. જે કોઇ સ્ત્રીના ધણી અવિભક્ત મરી જાય તો તે સ્ત્રીના ફક્ત ભરણપોષણ લેવાનો હક છે. સુ-સુધી વારસો ઉત્પન્ન થાય છે. મોતના બે વર્ગ છે. ૧. જાણીતું, અને ૨. અનુમાની. જ્યારે કોઇ વાલિકની ઘણી મુદત સુધી ખખર સાંભળી યા તેની બાળ લાગી ન હોય, અથવા પોતાની ખુશીથી સંસાર ત્યાગ કરી વેરાગી થાય તેના મોત વિષે અનુમાન થાય છે. મરણનું અનુમાન તે માણસની ઉમ્મરના પ્રમાણ ઉપર આધાર રાખે છે. કોઇ પણ માણસની સાત વરસ સુધી બીલકુલ બાળ લાગી ન હોય તો તેના મરણનું અનુમાન થાય છે.

વારસા આખત.

માલીકના મુઆ પછી તેના રક્ત સંબંધ અને સગપણના સંબંધથી બીજા માણસોને તેની મિલકત મળે છે તે મિલકતને વારસો કહે છે. મિલકત ઉપર પ્રમાણે જે સખસને મળે તે વારસ કહેવાય છે. વારમાના હક સંબંધ છ પ્રકારના છે. લોહીના સમા, દત્તક સંબંધ, લગ્ન સંબંધ, પુર સંબંધ, કોઇ મંડળીના માણસોનો પરસ્પર સંબંધ, અને રાજ રૈયતનો સંબંધ. મરનારની પછવાડે જે માણસને પિન્ડ મુકવાનો અધિકાર છે, તેનો પ્રથમ હક વારસા ઉપર મણુવામાં આવ્યો છે.

વારસો લેવાને અયોગ્ય પુરોષો-નપુષક, શનકાઓ, આંધળા, લંગડા લુગો, મુગો, કોઇ પણ ઈદ્રીની ખામીવાળો યા અસાધ્ય રોગથી પીડીત, કોહોડીઓ વિગેરે; ગોડા, આઠણ, હાતી, અને વૈસ્યના અનૌરસ પુત્રો, બ્યભિચારી અને કુકર્મી વિધવાઓ, નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચારી અથવા સન્યાસી, અશક્તતા હોવાને લીધે જેને વારસો મળવાને પ્રતિબંધ છે તેનો હિસ્સો જે માણસને મળે તેણે તેનું પોષણ કરવું, પણ પતિત, સન્યાસી, બૃષ્ટ તથા તેના છોકરાનું પોષણ કરવું નહિ નાલાયક પુરોષોના નીષ્કલકી છોકરાઓ પોતાનો હિસ્સો લઇ શકે છે. વડીલોપાછીત મિલકતનો આવા માણસના ઔરસ છોકરાઓ પણ ભાગ લઇ શકે છે. ખુની માણસ જે માણસનું ખુન કરે તેનો વારસો લઇ શકે નહિ.

ઉત્તરાધિકાર-હિંદુ વારસાના ત્રણ વર્ગ છે. ૧ સર્પીડ, સમાનોદક અને બધુ. સર્પીડના બે વર્ગ છે. પાસેના અને દુરના સર્પીડ. સાધારણ રીતે એક લોહીની સાધારણ ઉત્પત્તિ તે ઉતરતી તથા ચઢતી અને પડખાની છઠ્ઠેપેઠી સુધીના સંબંધી સર્પીડ ગણાય છે. કોઇ એકદા પુર્વજથી સંબંધનું સામાન્ય લોહી ગણાતું હોય તે પ્રથમ વર્ગના સર્પીડ ગણાય છે, અને જેઓ ફક્ત પિન્ડદાનથીજ મરનારની સાથે સંબંધી છે તેઓ બીજા વર્ગના સર્પીડ છે, એથી પેઢીવાળો વારસને પિન્ડ પાછી આપી શકે છે, પરંતુ પાંચમાને એ આખત સંબંધ નથી. મરનારની ત્રણ ઉતરતી અને પડખાની બે પેઢીનાત્રો સમા-

વેશ પાસેના અથવા પહેલા વર્ગના સર્પિન્ડમાં થાય છે. એકજ વડીલથી ઉતરેલા છ પેઢીમાંના સમાજો પિન્ડદાન કરી શકે છે. મરનારની માત પેઢીના સમાને દસ દહાડાનું સુતક આવે. જે ચૌદ પેઢીની અંદરનો સમાજ હોય તેો સાડાત્રણ દહાડાનું સુતક આવે છે અને એકવીશ પેઢી ઉપરાંતનો સમાજ હોય તેો દસ રનાન આવે છે. શ્રાદ્ધ ક્રિયા કરવાનો અધિકાર નિર્ણય સંધિ પ્રમાણે પુત્રના અભાવે નીચે લખેલા સખ-સોને છે:—પૌત્ર, પરપૌત્ર, દત્તક પુત્ર, વિધવા, બાઇ બત્રીજા, બાપ, મા, બેન, બેનનો છોકરો અને બીજા ગોત્ર સર્પિન્ડ અને છેવટે પુરોહિત અથવા આચાર્યને છે. શ્રાદ્ધ ક્રિયા કરવાના ઉપર વારસાનો હક આધાર રાખતો નથી.

પહેલા વર્ગના સર્પિન્ડ.—(૧) પુત્ર, પૌત્ર, પરપૌત્ર, વિધવા, પુત્રી, દોહિત્રી મા, બાપ, બાઇ, બત્રીજા, બાપની મા, બેન, બાપનો બાપ અને સાવકા બાઇ, કાકા, કાકાના છોકરા, બાપના બાપની મા, બેન, બાપનો બાપ અને સાવકા બાઇના છોકરા, કાકાનો કાકો અને કાકાના કાકાનો છોકરો ઉપર કહેલા સર્પિન્ડ અનુક્રમે વારસ થાય છે, જેમકે પુત્રના અભાવે પૌત્ર, પૌત્રના અભાવે પરપૌત્ર, છતાં જ્યાં સુધી પહેલા વર્ગના સર્પિન્ડ હોય ત્યાં સુધી બીજા વર્ગના સર્પિન્ડ વારસ થઇ શકતા નથી.

બીજા વર્ગના સર્પિન્ડ.—મરનારની છઠી સીધી પેઢીના વડીલો અને વંશજો અને તેઓની છઠી પેઢી સુધીના પડખાના પુરૂષો બીજા વર્ગના સર્પિન્ડમાં આવે છે. દરના સમા કરતાં પાસેના સમાનો પ્રથમ હક વારસો લેવાનો છે. બીજી પેઢીના પત્રાઇ હોય ત્યાં સુધી પત્રાઇને વારસો મળતો નથી.

સમાનોદક.—આમાં સર્પિન્ડ પછી છઠી પેઢી સુધીના સીધા પુરૂષ વંશજો તથા વડીલો અને તેઓના છઠી પેઢી સુધીના પડખાના મર્દ સખરો આવી જાય છે. જે માણસે આત્મીયુરક બતાવી શકે કે અમે એકજ પુરુષજા ઉતરેલા છીએ તેઓનાં પણ સમાનોદકમાં સમાસ થાય છે. સર્પિન્ડ ન હોય તો સમાનોદકને વારસો મળે છે.

બંધુ.—જે સંબંધીઓ બિજા ગોત્રમાંથી ઉત્પન્ન થયેલા હોય, અને જેઓ મરનારના કુળના સર્પિન્ડ નહિ હોય પરંતુ પિન્ડદાનથી જોડાયેલા હોય તેઓને બંધુ કહે છે. સમાનોદક ન હોય તો વિભક્ત પુરૂષની મિલકત બંધુ એટલે બિજા ગોત્ર સર્પિન્ડને મળે છે. બંધુના ત્રણ વર્ગ છે. પહેલા વર્ગને આત્મબંધુ કહે છે. એમાં ફાઇના છોકરા, માશીના છોકરા, અને મામાના છોકરા આવી જાય છે. બીજા વર્ગને પિતૃ બંધુ કહે છે; એમાં બાપની ફાઇના છોકરા, બાપની માશીના છોકરા, અને બાપના મામાના છોકરા આવી જાય છે. ત્રીજા વર્ગને માતૃ બંધુ કહે છે. અને એમાં માની ફાઇના છોકરા, માની માશીના છોકરા, અને માના મામાના છોકરા આવી જાય છે. અને જે ગોત્ર જ નથી એવા બધા સર્પિન્ડો પણ બંધુ તરીકે વારસો લઇ શકે છે. એ લોકો મરનારના નજીકપણા પ્રમાણે વારસાના અધિકારી થાય છે.

ઉપર જે વારસનો અનુક્રમ બતાવ્યો છે તે એક બીજાના અભાવે વારસ થાય. કોઇ સખસને વારસામાં મિલકત મળે એટલે પછી તેના પોતાના વંશમાં તે મિલકત ઉતરે છે.

અવિભક્ત કુટુંબના વારસ.—હિંદુઓના વારસોમાં પ્રથમ વારસ તેના ઔરસ પુત્ર છે અને ઔરસ પુત્ર ન હોય તો દત્તક પુત્ર તેનો વારસ થાય છે. પુત્ર એ સખદમાં પૌત્ર અને પરપૌત્રનો સમાવેશ થાય છે. પરપૌત્રના પુત્ર પરપૌત્રની માથક વારસ થઇ શકતો નથી. પુત્ર અને પરપૌત્ર થકી દીક વારસો લે છે. જે છોકરાઓ બાપથી જુદા હોય તેઓને છાદી દસ તે સાથે રહેલા હોય તેઓને અગર જે જુદા રહેલા હોય તે પછી જેઓ જન્મેલા હોય તેઓને વારસો મળે છે. ઉપર કહેલ વંશજો ન હોય તો અવિ-બક્તની મિલકત તેના સહભાગીઓને જાય છે. બાઇઓમાંથી કોઇના વંશ જાય અથવા કોઇ ગેસાંઇ થઇ જાય તો તેની બૈરીના સ્ત્રીધન સિવાયની તમામ મિલકત તેના બીજા બાઇઓને લેવાનો હક છે. બાપના અર્થે છોકરાને બહુવધામાં આવેલા હોય તો તેની મેળવેલી મિલકત વિભક્ત ગણાય નહીં.

વિધવાને દત્તક ભરજીપોષણ લેવાનો હક છે.

અવિભક્ત કુટુંબ વિશે વધારે હકીકત હાથ વિભાગમાં આવશે ત્યાં જોવી.

સંસ્કૃતિ.—એકવાર વિભાગ પાડી જુદા થઇ પોતાની મિલકત બીજા સાથે સમાવીક રાખી હોય, અથવા મિલકત નહિ હોય તો, જે દ્રવ્ય મળે તે એકઠું રાખવાનો જે વારસોએ નિશ્ચય કર્યો હોય તેઓ

સંસદિ કહેવાય છે. બાપ, ભાઈ, કાકા અને ભત્રીજાઓ સાથે સંસદિ થઈ શકાય. સંસદિ થયા પછી એક જણ મર્યું પામે તો તેની મિલકત પુત્ર, પૌત્ર, અને પરપૌત્રને અને તેના અભાવે બીજા સંસદિ ભાગીદારને મળે છે પણ મરનારની વિધવા વારસ થતી નથી. વિધવાઓને ફક્ત ખેરાકી મળે છે.

શુદ્ધ જ્ઞાતિ સિવાય અનારસ પુત્રનો જો કે તેને ભરણપોષણ લેવાનો હક છે તોપણ વારસો લેવાનો હક નથી.

વડીલોની મર્યુંકીયા કરવામાં ઊકરીના ઊકરાઓ, ઊકરાઓ જેવા ગણાય છે. મરનાર વડીલની સાથે દોહિત્રનો ઊકરાના ઊકરા જેવો મર્યુંકી ક્રિયા કરવાનો સંબંધ છે, તેથી તેઓને વારસો લેવાનો પણ હક છે. ઊકરાના ઊકરાઓ માથા દીઠ વારસો લે છે. ઊકરીના ઊકરાના ઊકરાઓ હિંદુ શાસ્ત્ર પ્રમાણે વારસ નથી. ઊકરીઓમાં પ્રથમ કુંવારી ઊકરીઓ વારસ થાય છે તેના અભાવે પરણેલી પણ ગરીબ છોડી, અને તેના અભાવે વિધવા પુત્રીઓ વારસ થાય. છોડીના સબન છોડી કરતાં વારસો લેવાનો પહેલો હક છે. દોહિત્રી વારસ થઈ શકતી નથી. દોહિત્રના અભાવે દોહિત્રના વંશજોના ઉત્તરાધિકાર બંધ પડે છે. પુત્ર, પૌત્ર, પરપૌત્ર, સ્ત્રી, ઊકરી, દોહિત્ર અને માથાપને અભાવે મરનારની મિલકત તેના સમા ભાઈને મળે છે, સમા ભાઈના અભાવે મરનારની મિલકત ભત્રીજાને મળે છે, અને તે બધાના અભાવે બાપની મા વારસ થાય છે. બાપની મા પછી ભેન લે છે. આતમબંધુ, માત્ર બંધુ ઇત્યાદીના અભાવે મરનારની મિલકત આતમબંધુને લેવાનો અધિકાર છે અને તેના અભાવે શિષ્યને લેવાનો અધિકાર છે.

ગેસાઈ, પતિ અથવા નૈષ્ઠક બ્રહ્મચારીના વારસો શુર, સદગુણી ચેસો, ધર્મ ભાઈ અથવા શુરનો બીજો ચેસો અનુક્રમે થાય છે.

જૈન—શ્રી પુત્ર પાસેથી ધન નીકળે તો તેના માલેક સંબંધ છે.

નાનકશાઈની મિલકત તેના શુર અગર લેવાને લેવાનો અધિકાર છે. વરાગીના વારસ બાબત તેઓના પંથના રીવાજ પ્રમાણે થયું જોઈએ.

સીધન બાબત.

સીધન—એટલે જે ધન ઉપર કેવળ સ્ત્રીનું હિત રહેલું છે તે ધનને સીધન કહે છે. તેની જાતિ—૧ બાપે આપેલું, ૨ માએ આપેલું, ૩ ધણીએ સ્વતંત્ર આપેલું, ૪ ભાઈએ આપેલું, ૫ વિવાહ વખતે મળેલું, ૬ બીજું લગ્ન કરતી વખતે પહેલી સ્ત્રીને ધણી જે આપે છે તે, ૭ કન્યાને સાસરે લઈ જતી વખતે મળે તે, ૮ લગ્ન થયા પછી ધણીને ઘેર કિંવા માંદરામાં ભાઈ પાસેથી તથા માથાપ અથવા સગાંઓ પાસેથી મળેલું, ૯ સાસુ સસરાએ પ્રીતિથી આપેલું, ૧૦ મુલ લઈને કન્યા આપવામાં આવે છે તે, ૧૧ લગ્ન થયા પછી જે આપવામાં આવે છે તે, ૧૨ લગ્ન વખતે વરકન્યા એક આસને બેસે છે તે વારે જે મળ્યું હોય તે. તેમજ મામા, કાકા, માશી, વિગેરેએ લગ્ન સમયે હોમ કરતી વખતે જે આપેલું હોય તે, અને જે મિલકત સ્ત્રીને પોતાના બાપ તરફથી લગ્ન થયા પછી મળે છે તે, તેણીની ખાસ મિલકત છે. હિંદુ સ્ત્રીના શરીર ઉપર જે ધરણું હોય તે તેણીનું સીધન છે.

સીધન ઉપર વારસાનો હક.

સીધનના વારસામાં બે જાત છે. એક મિતાક્ષરા પ્રમાણે અને બીજો મયુખ પ્રમાણે. મુંબઈ તળ અને આખા ગુજરાતમાં મયુખ પ્રમાણે ચાલે છે, અને રત્નાગીરી, મહારાષ્ટ્ર અને ઉત્તર કોંકણમાં મિતાક્ષરા પ્રમાણે ચાલે છે. મિતાક્ષરા પ્રમાણે નીચે પ્રમાણે;—સ્ત્રીના મરણ ઉપર તેનું સીધન તેણીની ઊકરીને જાય છે, ઊકરીના મરણ પછી બીજી મિલકતની માફક તે ઊકરીના વારસને જાય છે, આવી મિલકત જો કોઈ કુંવારી સ્ત્રી મુકી મરી ગઈ હોય તો તે મિલકતના વારસ તેણીના ભાઈ, બાપ, અને તેણીની મા અનુક્રમે વારસ થાય છે. ઊકરીઓ વિગેરે ન હોય તો વારસનો હક તેઓના સંબંધથી ઊકરાઓને જાય છે. ઊકરીઓ અને તેની પ્રજાના અભાવે ઊકરાઓ, ઊકરાના ઊકરાઓ ઇત્યાદિ વારસ થાય છે. પ્રજાના અભાવે એટલે ઊકરી અથવા બીજો કોઈ ત્રણ પેઢીએ પુત્ર, પૌત્ર ન હોય તો વારસાના નિયમ આ છે.—એટલે બ્રહ્મ, અથવા દેવ, આર્ષ અને પ્રજાપત્ય એ નિર્દોષ વિધીથી જે સ્ત્રીનું

લગ્ન થયેલું હોય તે આ નિર્વશ મરી ગઇ હોય તો તેની મિલકત તેના ધણીને પહેંચે છે, પણ તેણીની યજ્ઞ હોય તો, તેણીની પ્રજાને તે પહેંચે છે. જો અસુર અથવા બીજા અયોગ્ય લગ્ન વિધીથી લગ્ન થયું હશે તો તેનું ધન જો તે નિર્વશ મરે તો આ તથા બાપને મળે છે, એમાં બાપ કરતાં માનું અધિકૃત છે. માબાપના અભાવે માબાપના પાસેના સગાઓ વારસ થાય છે. ધણી અને માબાપના અભાવે વારસાનો અનુક્રમ, માશી, મામી, કાકી, કોઇ, સાસુ અને જોડાણીને પહેંચે છે. સુલક (છોકરીને પરણાવતી વખતે જે પૈસા સેવામાં આવે છે તે) અથવા શી જે છે, તે સગા ભાઇને પહેંચે છે. આંધન જંગમ હો કિંવા સ્થાવર હો તો પણ તેનું દાન, વેચાણ અથવા બક્ષિસ આપવાને આંધે પૂર્ણ અધિકાર છે. જે આંધે પોતાના ધણીની તરફથી કે પોતાના છોકરા તરફથી જે કાંઇ સ્થાવર મિલકત મળેલી હોય તે સ્થાવર મિલકતનું પરહસ્ત દાન કરવાને તેણીને અધિકાર નથી. ફક્ત તેણીના જન્મ સુધી ઉપયોગ કરવાનો અધિકાર છે. ધણીને બહુ જ સંકટ વખત સિવાય પોતાની આંધે આંધન વાપરવાનો બીલકુલ હક નથી.

મધુખ પ્રમાણે નીચે પ્રમાણે છે,—તેમાં ત્રણ જુદી જુદી જાત પ્રમાણે ત્રણ જાતના વારસાના નિયમો છે.

૧ લગ્ન વખતની બાંધાસોના વારસો મિતાક્ષરા પ્રમાણે છે.

૨ લગ્ન પહેલાં અને લગ્ન પછી ગમે ત્યારે સગા તરફથી બક્ષિસમાં મળેલી મિલકતના વારસો નીચે પ્રમાણે:—

છોકરા, છોકરી, (કુંવારી સાથે), છોકરા, પરણેલી છોકરી જે વિધવા નથી તે સાથે, છોકરાના છોકરાના છોકરા અને તે બધાના અભાવે મિતાક્ષરા પ્રમાણે વારસો પહેંચે છે.

૩ ઉપર ૨૪મ (૧) તથા (૨) માં બતાવ્યા વગરની તમામ મિલકત જેવી કે બાપ તરફથી વારસામાં મળેલી, જાતની રળેલી, બરણુપોષણ માટે મળેલી વીજેરેનો વારસો નીચે પ્રમાણે પહેંચે છે.

છોકરા, છોકરાનો છોકરા, છોકરાના છોકરાનો છોકરા, છોડી, છોડીના છોકરા, અને તે બધાના અભાવે મિતાક્ષરા પ્રમાણે વારસો પહેંચે છે.

હાલમાં જે આઠાણ વીજેરેની ન્યાતોમાં પલ્લુ આપવાનો રીવાજ છે તે પલ્લુ પ્રમુખતા પહેલા કલાસ પ્રમાણે વારસામાં જાય છે. તે કોઇ પણ રીતે સુલક કહી શકાશે નહીં.

દાય વિભાગ.

હિંદુ શાસ્ત્રમાં અવિભક્ત કુટુંબની બાબતમાં એક અનુમાન છે કે કુટુંબની બધી મિલકત અવિભક્ત છે, અને આવી મિલકતનો કાંઇ ભાગ હાલમાં પોતાની મિલકત છે. એમ સ્થાપન કરવાનો બોળો જે સખસ દાવો રાખતો હોય તેને શિર છે. મિલકતની વ્યવસ્થા ત્રણ રીતે થાય છે:—૧. વિભાગથી, ૨. પરહસ્તદાન અથવા બક્ષિસથી, અને ૩ વિલથી. આ વિભાગમાં વિભાગ વિશે કહેવામાં આવશે.

એકત્ર રહેતું કુટુંબ:—એકત્ર કુટુંબ અવિભક્ત યા સંસ્થા હોય છે. અવિભક્ત કુટુંબમાં મુળ પુરુષ અને તેના વંશજો તથા મુળ પુરુષથી ઉતરેલા વંશજો ઔરસ એક પીંડના અથવા કાયદાસર હતક લીધેલા પુત્રો હોવા જોઇએ. પણ શુદ્રોમાં ઔરસ પુત્રો ઔરસ પુત્રોના હક જેવા સરખા હકના માલીક છે. ત્રણ પેઢી સુધીજ એકત્ર રહેનાર અને કુટુંબનો વડીલ અથવા અમુક શાખાના મુળ પુરુષથી વંશજો હક પહેંચે છે. શકત મરદોનેજ બાઇઓ બાઇના પુરા હિસ્સા મળી શકે છે, પણ ધણી ધણીઆણી, મા, દાદી અને છોકરાઓનો વારસો સેવાનો ગુપ્ત એટલે અપૂર્ણ હક રહેલો છે તે, વિભાગ થયેથી અમલ પકડે છે. જો કોઇ સગો ભાઇ અવિભક્ત મરી જાય તો તેના ભાગ તેના પુત્રને આપવો. એકત્ર સ્થિતિનો નાશ અવિભક્ત મિલકતની વહેંચણી કરી દરેક સહવારસ પોતાનો મુકરર કરેલો હિસ્સો લે એટલે થાય છે. વહેંચણી કરતી વખતે બાપના અથવા બીજા વડીલના કરજના વિભાગ લેણદારોની અનુમતિથી પાડવા જોઇએ. વહેંચણી થયા પછી કરેલા કરજ અને બોળઓ જે સખસો કરજ કરે છે અને બોળઓ માથે લે છે તેજ સખસોને બંધનકારક છે. દીકરા, દીકરાના દીકરાઓ અને તેઓના દીકરાઓ વડીલો-

પાછત અવિભક્ત મિલકતમાં આપ પાસેથી જે વ્યાજબી કારણ હોય અથવા આપની ઇચ્છા હોય તો ભાગ લઈ શકે છે.

વિભાગ—જે વહેંચણી કરતી વખતે આ ગર્ભવંતી હોય તો ન્યાય સ્થળે તેને પ્રસવ થાય ત્યાં સુધી વહેંચણી મોકલે રાખવી. પણ ખબર ન હોય અને વહેંચણી કરતી વખતે ગર્ભસ્થાનની અંદર હોય એવા છોકરાનો પછીથી જન્મ થાય તો, તે છોકરાનો હિસ્સો પોતે પોતાના ભાઈઓ પાસેથી જાણે વહેંચણી કરતી વખતે જન્મેલો હતો તે પ્રમાણે તે પોતાનો હિસ્સો પુરા કરાવી લઈ શકે છે. પણ જે છોકરાની હયાતી વહેંચણી કરતી વખતે ગર્ભસ્થાનમાં ન હોય અને પછીથી જન્મે તો તેનો આપના હિસ્સામાંથી ભાગ લેવાનો હક છે. અથવા જે ભાઈઓ આપની સાથે સંસ્પૃષ્ટ થયેલા છે તેઓના સાથે તે ભાગ લે છે. જ્યારે પછીથી જન્મેલા કે સંસ્પૃષ્ટ થયેલા છોકરાઓ ન હોય ત્યારે વિભક્ત થયેલા છોકરાઓ આપના હિસ્સાના વારસ થાય છે.

નાતરાની ઔરતથી જે છોકરાં થયાં હોય તે ન્યાતના રીવાજ પ્રમાણે ઔરસ છે, અને તે વારસાના હક અને હિસ્સાની આબતમાં લગ્ન થયેલા છોકરા બરાબર છે.

એક મિલકતમાંથી સહવારસનો વારસાના વિભાગ લેવાના હક વિષે વિભાગ માગવાનો હક ફક્ત જેઓ વારસ છે તેમને છે. જીઓને ભરણપોષણ લેવાનો હક છે તેથી તેઓ એક મિલકતમાંથી હિસ્સો માગી શકતી નથી.

વહેંચણી એકવાર કરવામાં આવે એટલે તે આખરની છે.

વિભાગ કરવાની રીત—વડીલોપાછત જન્મ યા સ્થાવર મિલકતની વહેંચણી બરાબર એક સરખી હોવી જોઈએ, આપને ખબર હોય હિસ્સો લેવાનો હક નથી.

જન્મના જતાના વારસા વિષે કંઈ હીંદુ લોક પ્રમાણે બીજી મીલકતના વારસા કરતાં ભેદ નથી. બીજી મીલકતની પેઠે એ પણ કાયદામાં સુકર કરેલા વારસો લે છે.

સ્વપારણત મીલકતની આબતમાં માનિતી સ્ત્રીના છોકરાને વધારે અને જીન્ડાને ઓછું અથવા એક વહાલા છોકરાને વધારે અને અજખામણા છોકરાઓને ઓછું એવી રીતે વહેંચણી કરવાને કોઈ હિંદુ સખસને અધિકાર નથી. છોકરાઓ પોતાની માતા પ્રમાણે સિવાય એટલે કે ગમે તો એક માતા છોકરા હોય યા ન હોય તો પણ તેઓને માયાદીક હિસ્સો મળે છે, તેઓના હિસ્સા માત્ર ભાગ પ્રમાણે થતા નથી. છોકરાઓ સિવાય બાળ સહવારસો થઈ દીક વારસો લે છે એટલે કે જેની તરફથી તેઓ દાવો રાખે છે તેનો હિસ્સો તેઓ લે છે. જુદા જુદા ભાઈઓની અંદર તેઓના આપના પ્રમાણે વહેંચણી થાય છે.

વિભાગ કરવાનો કાળ—વડીલોપાછત મિલકતના વિભાગ પાડવાના ચાર કાળ હરાબ્યા છે.

(૧) વિભાગ પાડવાની પિતાની ઇચ્છા હોય ત્યારે, (૨) પિતા જીવતા છતાં સંતતી થવાની આશા ન હોય અને માને સ્ત્રી ધર્મ આવતો બંધ થયો હોય ત્યારે પિતા ખુશી નહિ છતાં પણ પુત્રની ઇચ્છાથી, (૩) માને સ્ત્રી ધર્મ આવતો હોય અને પિતાની ઇચ્છા વિભાગ પાડવાની ન હોય અને મિલકત ઉડાવી દેતો હોય અથવા તે અસાધ્ય રોગથી પીડીત હોય તો પુત્રની ઇચ્છાથી અને (૪) પિતાના મરણ પછી વડીલોપાછત મિલકતની વહેંચણી માની અનુમતિ સિવાય સુખમાં થઈ શકે છે. આપ અને દીકરા વડીલની તરફથી નિયમસર મળેલા ઘર અને જમીનમાં સરખા હિસ્સેદાર છે. પણ જે ઘન આપે પોતે મેળવેલું છે તે ઘનમાં જે આપ નાખુશ હોય તો છોકરાઓ પોતાના હકથી હિસ્સો લેવાને નાલાયક છે. વડીલોપાછત મિલકતની વહેંચણી કરવાને પિતામકની સામે દાવો આપી શકાય નહિ, જે આપ જીવતો હોય તો.

વિલાન્ય અને અવિલાન્ય મિલકત—અવિભક્ત કુટુંબમાંની મીલકતમાંથી ખર્ચ કરી તથા જીવનના ચલાવી મેળવેલું વિલાન્ય, મેળવનારના મરણ પછી કુટુંબની મિલકત ગણાય છે, અને તે મીલકત ઉપર તેની વિધવાનો હક નહિ પડેલેલો કુટુંબના માગીદારોને મળે છે.

વિધાવન નીચે પ્રમાણે છે.—(૧) તકરારી આબતનો માહોમાહે નિકાલ કરવાથી મળેલું ધન,

(૨) વિદ્યાભ્યાસ કરાવવામાં મળેલું ધનનામ વા ૬૦૫, (૩) ગૌરપદમાં મળેલું ૬૦૫, (૪) એકાદી વિદ્યા સંબંધી વાદવિવાદમાં નીકળેલા સવાલનો જવાબ સંતોષકારક પુરો કરી આપવાથી મળેલું ૬૦૫, (૫) કોઈ પણ વાક્યના શબ્દાર્થનો વહેમ દૂર કરો આપવાથી મળેલું ૬૦૫, (૬) પીતાની વિદ્વાતાની પ્રસીદ્ધ થવાથી મળેલું ૬૦૫, (૭) એકાદી વખતે ત્રીદતા સરખાવવામાં મળેલું ૬૦૫, (૮) શ્રેષ્ઠ રીતે વંચકથી મળેલું ૬૦૫, (૯) કળા કૌશલ્ય હોંશીયારીમાં મળેલું ૬૦૫, (૧૦) અને અમુક પ્રકારના ખેલમાં જીતવાથી, વા સ્તુતીપાત્ર રચનાથી મળેલું ધનનામ, તથા,—

યુદ્ધમાં જીત મેળવ્યાથી તેની પહાડુરીને યોગ્ય જે ધનનામ મળ્યું હોય તે, તથા યુદ્ધ થયા પછી અથવા પહેલાં ઘુંટમાં મળેલી મીલકત તે મેળવનારનું સૌર્યધન કહેવાય છે, માટે તે વિભાગથી ગ્રાતજ છે પણ જ્યારે સૌર્યધન મળ્યુંઆરી મીલકતના સાધનથી જેમકે રથ, શાસ્ત્ર વડે—વીજેરથી પ્રાપ્ત કર્યું હોય તો તેના ભાગ પાડી શકાય છે. સૌર્યધન મેળવનારને બે હિસ્સા મળે છે, અવીભાજ્ય ૬૦૫ની વ્યવસ્થા એવી રીતે કરવી કે બધા ભાગીઆઓને ધણીમાં ધણી રાખદો મળી શકે.

રસ્તા, માર્ગ, કુવા, ટાંકાં, બીક વિગેરે બધાઓએ મળ્યાપારાં રાખવાં, ધર્મમાનવૃત્તી અથવા વતનની ઉપજ વહેંચી લેવી, અથવા વારા ફરતી સલાવવી, પુજા અને બળીદાનની જગાઓ વિભાજ્ય ન હોવાથી ભાગીઆઓએ જુદા થયા પછી તેના વારા બાંધી પુજા કરવી. જે દેવની એક મૂર્તિ હોય તો જેટ પુત્રને લેવા દેવી. ધણી મૂર્તિઓ હોય તો મુખ્ય દેવ જેટ પુત્રે રાખવા બાકીના વહેંચી લેવા. દેવ ખર્ચ માટે કાંઈ મીલકત કહાડી મુકી હોય તો બધા સખસે વારા ફરતી પુજા કરો તેનું ઉપજન લેવું. ચોપડીઓ, હથિઆર અને હુનરના ઓળર રાચરચીલાં વીગેરે જે સખસે સારી રીતે તેના ઉપયોગ કરી શકે તે સખસે ધણું કરીને લે છે, ને બાકી મીલકતના બીજા ભાગ લે છે. રાજ્ય અને પ્રાચીન જમીન. દારી વડીલ છોકરાને લેવાનો હક છે. અને તેના વિભાગ થઈ શકતા નથી. પણ નહાના છોકરાઓને ભરણપોષણ લેવાનો હક છે. અને કુટુંબના મહેલમાં અથવા બીજે ડેકાણે રહેવાનો તેઓનો હક છે એમ જણાય છે. કુટુંબની આખર પ્રતિષ્ઠા રાખવાને માટે ખસુસ કરીને જમીન આપવામાં આવી હોય તે તથા સરકારે જે જમીન આપેલી હોય તે વડીલ છોકરાને મળે છે. લગ્ન સમયે જે માણસને તેની સ્ત્રીની સાથે જે કાંઈ બક્ષીસ મળી હોય તે માણસની જોડે એકત્ર મીલકતમાંથી લગ્નનું ખર્ચ કરવામાં આવ્યું હોય તો પણ તેની સ્વતંત્ર માલીકીની છે. તેમજ લગ્ન સમયે અસુર લગ્નમાં જે વરકન્યાના બાપને અથવા તેના સગાને બક્ષીસ આપી હોય તે પણ અવિભાજ્ય મીલકત છે.

જે વસ્તુને હંમેશાં ધારણ કરતો હોય, જે ધરેણીને હંમેશાં પહેરતો હોય, જે વાહન ઉપર હંમેશાં બેસતો હોય, તે વસ્તુ, તે અલંકાર, અને તે વાહન તેની જ પાસે રહેવા દેવું, પણ તે કમજબરતી કીમતના હોય તો વહેંચી લેવાં, જનવર વીગેરે ન્યુનાધોક હોવાને લીધે વિભાગ પાડવામાં હરકત હોય તો, વડીલ ભાઈ પાસે રહેવા દેવાં. પણ જે માણસે જનવર વંચવાથી નીર્વાહ સલાવતા હોય તેઓએ વિભાગ પાડી લેવા. કુવા વીગેરે જળાશય ન્યુનાધોક હોય તો તેના વીભાગ કરવા નહીં, પણ સર્વ ભાગીદારે અનુક્રમે ઉપયોગ લેવા, પીતાનાં વસ્ત્ર આદી જે હોય તે તેના શ્રાધ સરાવનાર બ્રાહ્મણને આપી દેવાં. રાંધેલું અન્ન, ધર, જમીન અને જમીન ઉપર આવવા જવાના રસ્તા અથવા બીજી જે વસ્તુ ધર્મર્થિ સંકલ્પ કરી હોય તેના પણ વિભાગ પાડવા નહીં. સ્ત્રીઓ (સહવારસની સ્ત્રીઓ)ના વીભાગ થઈ શકતા નથી.

નીચે લખેલી મીલકત વિભાજ્ય છે. ૧ દક્ષીણ મહારાષ્ટ્ર દેશમાં ધનામી મીલકત. ૨ મુળધર્મમાં વતન, ૩ એકત્ર પ્રાપ્ત કરેલી જમીન, ૪ ટોડાપ્રાસ, ૫ સ્વતંત્ર મીલકત નહીં પણ છલાયદા રહી પેદા કરેલી મીલકત, ૬ રાજની ખાનગી મીલકત, ૭ જે જંગમ વા સ્થાવર મીલકત કુટુંબી મીલકતના ઉપયોગથી મેળવેલી હશે તે, ૮ કુટુંબી મીલકતથી ખરીદ કરેલી કાંઈ મીલકત, ૯ ધાર્મિક કામને માટે જે જમીન આપેલી હોય તેના વહીવટ હેઠળી શકાય છે. તે જમીનના વિભાગ થઈ શકતા નથી. તે જમીન વેચી શકાતી પણ નથી. ખર્ચ ખુટણ કહાડતાં જે કાંઈ ખચે તેના વિભાગ થઈ શકે છે. ૧૦ કીમતવાન કુમડાં લગ્નમાં જેવાં કે તરફવાર વિગેરે શુભ અવસરે પહેરવાના પોષાક, ધરેણી ગાંઠાં વિગેરે મઝીવારાં છે, ૧૧ કુટુંબની આખર પ્રતિષ્ઠા રાખવાને માટે જે જમીન આપવામાં આવી હોય તેમાંથી જમીન વિગેરે ખરીદ

કરવામાં આવે તેના વિભાગ થઇ શકે છે. ૧૨ વર્ષાશ્રન જે સખસને મળ્યું હોય તેના છોકરાઓ વચ્ચે તેવર્ષાસનના વિભાગ થઇ શકે છે. ૧૩ જે મીલકત સ્થાવર યા જંગમ કુટુંબની મીલકત મદદ સીવાય કોઇ સહવારસે મેળવેલી હોય તો તે મીલકત તેજ સહવારસની છે. અને તેના બાઇઓનો અથવા બીજાને સહવારસોનો કાંઇ હક નથી. ૧૪ દોસ્તદાર તરફથી જે કાંઇ બક્ષીસ મળી હોય તે બક્ષીસ મેળવનારની સ્વતંત્ર માલકીની મીલકત છે.

વિદ્યામ વિષેનો પુરાવો.—વિભક્તપણું સાબિત કરવાને માટે શરગતીની જરૂર નથી. બીજા કોઇ પણ મજકુરની પેઠે વિભાગ પણ સાબિત કરાય. પણ લખેલી શરગતી થયેલી હોય તો તે બહુ સરસ પુરાવો છે. વહેંચણુના દસ્તાવેજમાં દર્શાવ્યા પ્રમાણે હરેક હિસ્સેદારને પોતાનો જુદો કમળો મળ્યો નથી ત્યાં સુધી ફક્ત તે દસ્તાવેજ ઉપરથી કુટુંબ વિભક્ત છે એમ સમજવું નહિ. હિંદુ કુટુંબની પ્રથમ સ્થિતિ એકત્ર છે એમ અનુમાન થાય છે, આગું અનુમાન સહવારસોના જુદા જુદા કૃત્ય બતાવવાથી રદ થઇ શકે છે. જુદી જુદી રસોઇ થઇ જુદું જમણું થતું હોય તો તેથી કરીને વિભાગ થયા તેવું સાબિત થતું નથી. જે બાઇઓ અવિભક્ત હોય તો રાંડેલી વહુને મિલકતમાંથી અન્ન વસ્ત્ર મળશે. એકત્ર ખાવાથી અવિભક્તપણાની નિર્ણયકારક સાબિતી નથી. જેઓની પેદાશ, ખર્ચ અને દોલત જુદાં જુદાં છે, અને જેઓ એક એકમાં આપ લે કરી વેપાર કરે છે તે નિઃસંશય વિભક્ત કહેવાય. ધણી, સ્ત્રી, બાપ અને છોકરા વિભાગ થયા પહેલાં એક બીજાને માટે જમીન થઇ શકતા નથી. જ્યારે ખરેખર વિભાગ કરવામાં આવે ત્યારે ધાર્મિક ફરજો પણ દરેકને માટે જુદી જુદી થાય છે. કુટુંબની એકત્ર મિલકતમાં પ્રત્યેક જણનો જુદો જુદો કમળો હોવાને લીધે તેઓ જુદા છે. લાગલાગટ દશ વર્ષ સુધીનો કમળો હશે તો વિભાગનો પુરાવો થઇ ચુક્યો એમ સમજવું. ઉપજના વિભાગ પાડવાથી કુટુંબનું વિભક્તપણું થઇ શકતું નથી. અવિભક્ત બાઇની નિઃપુત્ર વિધવા પોતાના ધણીનો હિસ્સો લેઇ શકતી નથી તેમજ જુની બાપડીની છોડી પોતાના પિતાના ભાગ પડાવી શકતી નથી. જે માણસ મિલકત વિભક્ત છે એમ કહે તેને શીર તે સાબિત કરવાનો બોજો છે.

પરચુરણ.

સાધારણ હિંદુ શાસ્ત્રના વારસાના નિયમથી જુદો કુટુંબનો રીવાજ સ્થાપન કરવાને તે (રીવાજ) ધણો જુનો અને અચળ છે એમ સાબિત કરવાની જરૂર છે. સારી રીતે સ્થાપન થયેલા રીવાજનો અમલ કાયદા જેટલો છે. કોઇ હિંદુ કુટુંબમાં અચુક વારસાનો નિયમ છે એમ સાબિત થયેલું હોય અને તે પુરાતન, એક સરખો અને બ્યાજબી છે અને હિંદુ શાસ્ત્રના મુખ્ય મુળતત્વોની વિરુદ્ધ નથી તે ધ્યાનમાં લેવાને ના કહેવી ન જોઇએ. કુટુંબની જમીર વડીલ છોકરાને ઉતારે અને તેના નાના અને બીજા છોકરાઓનો ફક્ત બરણ પોષણનોજ હક રહે એ રીવાજને કદી પુષ્ટી આપી શકાય નહિ. મુંબઇ ઇલાકાના ઠાકોર અને સરકારોમાં આવતા આવા રીવાજને જુદો નિયમ લાગુ પડશે.

બક્ષીસ.

કુટુંબનું પોષણ કરતાં બાકી રહે તે મિલકત બક્ષીસ થઇ શકે, જે સખસો કાયદાસર વારસ થવાને શરીરની કીંવા મનની અશક્તતા ધરાવતો હોય તેમને બક્ષીસ આપવાને પ્રતિબંધ છે. વિધવાએ બક્ષીસ આપી હોય તો તેમાં વાલીની અથવા વારસની સંમતિની જરૂર જણાય છે.

મુસલમાની શરેહ.

મુસલમાની લોકોનો દિવાની કાયદો હિંદુઓની પેઠે મેશ્વક ધર્મને લગતો છે, કાયદાના બે મોટા શાખા સંપ્રદાય છે. એક સુની અને બીજો શિયા. સુનીનો મત હિંદુસ્તાનના વણા ભાગમાં ચાલે છે, અને શિયાનો પંથ લખનૌરમાં ચાલે છે.

વારસા આબતમાં—સ્થાવર અને જંગમ અથવા બાપ દાદાની અને બાપ કમાઈની મિલકતમાં કાંઈ બેદ નથી, ઐશ્વર્યના કારણથી કાંઈ જોઈ હક મળતો નથી. મિલકતનો વારસો લેવામાંથી બાપડી-ઓને બાતલ કરવામાં આવી નથી. તેમ મિલકતપર સ્વાધીન કરવાનો સંપૂર્ણ અખત્યાર છે. કોઈ માણસની મિલકત તેના મુઆ પછી તેના હવાત વારસોને મળે છે પણ પ્રતિનિધીત્વનો હક ચાલતો નથી, કેમકે નજદીકનાં સગાં હોય તો દુરનાં સગાં વારસામાંથી બાતલ થાય છે. વારસોમાંથી કાંઈ પણ કાંઈ અર્ધ માટે પોતાના ભાગના વારસા ઉપરથી હાથ ઊઠાવો શકે છે. તેપણ વહેંચણી કરતી વખતે તેને વારસામાં ગણવો જોઈએ; નહિ તો બીજા ભાગીદારના હિસ્સામાં ફેર પડે. અનારસ સંતતિને તેમની મા અને મા બહીનાં સગાં તરફથીજ વારસો મળી શકે છે. વારસનો જન્મ યવેજ જોઈએ એમ નથી, પણ જે સખસને વારસો લેવાનો તે દાવો કરે છે તેના મરણ પહેલાં જ તે ગર્ભમાં હોય, અને પછી જીવતો જન્મ્યો હોય, તો કાયદા સંબંધી કાર્યને માટે બસ છે. સામાન પાવરીનાં આ અને પુરૂષોને બ્યારે સધાતે વારસો મળે છે, ત્યારે સ્ત્રીનો ભાગ પુરૂષના ભાગ કરતાં અડધો છે. આ નિયમ આંગળીયાટ બાઇઓ અને બેનેની (જેમની મા એક અને બાપ જુદા જુદા) આબતમાં લાગુ પડતો નથી. બાકી બીજા સર્વ આબતમાં લાગુ પડે છે. મનુષ્ય વધ થવાથી વારસો મળવાનો અટકાવ થાય છે. વહેંચણી થાય નહિ ત્યાં લગી મિલકત મરનારની ગણાય છે. તેથી તેના મુઆ પછી તેમાં કાંઈ વધારો થાય તો તે એ મિલકતનો ભાગ ગણાય છે.

સુનીના મત પ્રમાણે ઉત્તરાધિકાર.

ગુજરી ગયેલા સખસની મિલકતનો વારસો લેવાને સાત હકદાર છે, ૧ કાયદાસર હિસ્સેદાર, ૨ શેષાધિકારી, ૩ દુરનાં સગાં, ૪ કરારથી ઠરાવેલો ઉત્તરાધિકાર, ૫ માની લીધેલો સગો, સર્વસ્વમૃતદાન ગ્રાહી, ૭ સરકાર.

૧. કાયદાસર હિસ્સેદાર—એટલે ગુજરી ગયેલાના અમુક સગાઓ જેઓને વાસ્તે કાયદામાં કેટલાક સુકરર ભાગ ઠરાવેલા છે તે.

૨. શેષાધિકારી—એટલે કાયદાસર હિસ્સેદારના હક પતાવ્યા પછી બાકી રહેલી મિલકત લેવાને મરનાર જે બીજાં સગાંનો હક પહેાંચે છે તેમને શેષાધિકારી કહે છે.

૩. દુરનાં સગાં—એટલે જેઓ કાયદાસર વારસ નથી અને શેષાધિકારી પણ નથી એવાં ગુજરનારનાં સર્વ સગાંને દુરનાં સગાં કહે છે.

૪. કરારથી ઠરાવેલો ઉત્તરાધિકાર—એટલે આ ત્રણ વર્ગનાં સગાં ન હોય તો વારસો કરારથી ઠરાવેલા ઉત્તરાધિકારને મળે છે તે.

૫. માની લીધેલો સગો—એટલે કોઈ પરાયો માણસ જે પોતાના સગા જેવો છે એવું ગુજરનારે માન્યું હોય અને એ રીતનું તેનું માનવું પાછળથી કદી ફર્યું ન હોય એવો સખસ ઉત્તરાધિકારી થાય છે.

૬. સર્વ સ્વમૃતદાન ગ્રાહી—એટલે જેને ગુજરનારે પોતાની બધી મિલકતનું વસિયતનામાંથી દાન આપ્યું હોય તે છે. પણ મરનારના સગામાંથી કોઈ પણ જીવતું હોય તો મરનાર આવું દાન કરી શકતો નથી.

૭. સરકાર દાખલ થવું—એટલે ઉપર લખેલા સખસોમાંનો કોઈ પણ ન હોય તો મિલકત સરકાર દાખલ થાય છે.

૧ કાયદાસર હિસ્સેદાર.

આ હિસ્સેદાર (મરનારનાં સગાં) બાર છે. તેમાં પુરૂષ ચાર, અને સ્ત્રીઓ આઠ છે તેમાં પુરૂષો વર્ગમાં—૧ બાપ, ૨ ખરા દાદો, ૩ આંગળીયાટ ભાઈ, અને ૪ વર; સ્ત્રીઓમાં—૧ દીકરી, ૨ દીકરી ગમે તેટલી ઉતરતી પેઢીએ, ૩ સગી બેન, ૪ હોરમાન બહેન, ૫ આંગળીયાટ બેન, ૬ મા, ૭ ખરી દાદી અને, ૮ વહુ.

તમામ હિસ્સેદારને એકજ વખતે સંઘાતે હિસ્સા મળતા નથી. બાપ, મા, વર, વહુ અને દીકરી-ઓને હમેશાં કાંઈ પણ ભાગ મળવાનો હક છે. બાકીના સાત હિસ્સેદાર પોતાના કરતાં ગુજરનારનાં વધારે પાસેનાં સગાંની હયાતીના વારસામાંથી બીલકુલ અથવા થોડા બાતલ થવાને પાત્ર છે. માની હયાતીના કારણથી આંગળીયાટ ભાઈ અને બેન વારસામાંથી બાતલ થતાં નથી. બાતલ થવાનો આ નિયમ શેષાધિકારીઓને પણ લાગુ પડે છે. કાયદાસર હિસ્સેદારનો જે હિસ્સા ઉપર હક પહોંચે છે તે નીચે મુજબ.

હિસ્સા આ પ્રમાણે હોય છે, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{5}$, $\frac{1}{6}$, અને $\frac{1}{7}$.

૧ વરને જે મરનાર બાપડીને છોકરાં અથવા દીકરાઓનાં છોકરાં ગમે તેટલી ઉતરતી પેઢીનાં હોય તો $\frac{1}{2}$, અને જે બીલકુલ ન હોય તો $\frac{1}{3}$ મળે છે.

૨ વહુને—જે મરનાર ધણીને છોકરાં, અથવા છોકરાનાં છોકરાં ગમે તેટલી ઉતરતી પેઢીનાં હોય તો $\frac{1}{2}$, અને જે બીલકુલ ન હોય તો $\frac{1}{3}$ હિસ્સો મળે છે; જે એક કરતાં વધારે વહુ હોય તો તેમણે સર્વે ઠરાવેલા હિસ્સો સરખે ભાગે વહેંચી લેવો જોઈએ.

દીકરીઓને—જે મરનાર સખસને દીકરા ન હોય તો, એક દીકરીને $\frac{1}{2}$, અને બે અથવા વધારે દીકરીઓ વચ્ચે $\frac{1}{3}$,

૪. દીકરાની દીકરીઓ;—જે મરનાર સખસને દીકરીઓ અને દીકરાના દીકરા ન હોય તો દીકરાની દીકરીઓને, દીકરીઓ ભાઈક વારસો મળે છે. એટલે એક દીકરીને $\frac{1}{2}$, અને બે અથવા વધારે દીકરીઓ હોય તો $\frac{1}{3}$; જે દીકરા અથવા દીકરાના દીકરા ન હોય, પરંતુ માત્ર એક દીકરી હોય તો, દીકરીની દીકરીને $\frac{1}{3}$ ભાગ, જે બે અથવા વધારે દીકરીઓ હોય તેમાંથી $\frac{1}{3}$ ભાગ જે એક દીકરી લેશે, તે બાદ કરતાં જે રહે તેટલો હિસ્સો મળશે. એટલે $\frac{1}{3}$, દીકરાના દીકરા સાથે તેઓ શેષાધિકારી થાય છે, જે એક કરતાં વધારે દીકરીઓ હોય તો દીકરાની દીકરીને કાંઈ મળતું નથી.

૫ બાપને—જે મરનારને દીકરા અથવા દીકરાના દીકરા ગમે તેટલી ઉતરતી પેઢીના હોય તો $\frac{1}{2}$ પણ દીકરા વિગેરે ન હોય તો બાપ શેષાધિકારી થાય છે.

૬ માને—જે મરનારને છોકરું હોય અથવા દીકરાનું છોકરું ગમે તેટલી ઉતરતી પેઢીનું હોય અથવા બે કે વધારે ભાઈઓ અને બહેનો હોય પછી તેઓ પુરૂષ રક્તનાં હોય અથવા અર્ધ રક્તનાં હોય તો $\frac{1}{2}$, પણ જ્યારે ધણી અથવા ઝોરત અને માબાપ મુકીને કોઈ ગુજરી ગયું હોય ત્યારે ઝોરત, અથવા ધણીના હિસ્સા આપ્યા પછી જે બાકી રહે તેનો $\frac{1}{3}$ માને મળે છે. બીજી બધી બાબતમાં પણ $\frac{1}{3}$ મળે છે. ઝોરમાન મા કાયદામાં આ ગણાતી નથી.

૭ ખરા દાદો—મરનારને બાપ ન હોય અને જે હકીકત છતાં બાપને વારસો મળે છે તેવી જ હકીકત હોય ત્યારે ખરા દાદાને બાપનો હિસ્સો મળે છે એટલે $\frac{1}{2}$ હિસ્સો મળે છે.

૮ ખરી દાદી—મરનારને મા ન હોય તો તેને $\frac{1}{3}$ મળે છે. માની હયાતીના કારણથી બાપની મા અને માની માને વારસો મળતો નથી, પણ બાપની હયાતીના કારણથી તો માત્ર બાપની મા વારસામાંથી બાતલ થાય છે.

૯ સગી બેનો—મરનારને છોકરાં અથવા દીકરાના છોકરાં ગમે તેટલી ઉતરતી પેઢીનાં અને બાપ અથવા ખરા દાદો અને સગો ભાઈ, એઓ ન હોય ત્યારે સગી બેનોને દીકરીઓની પેઠે મળે છે; એટલે એક બેન હોય તો તેને $\frac{1}{2}$, બે અથવા વધારે બેનો હોય તો તેઓ વચ્ચે $\frac{1}{3}$ ભાગ સાથે સગી બેનો શેષાધિકારી થાય છે.

૧૦ ઝોરમન બેનો—મરનારને સગી બેનો ન હોય અને જે હકીકત છતાં સગી બેનોને વારસો

મળે છે તેથી હકીકત હોય ત્યારે તેમને સગી બેનોતો હિસ્સો મળે છે, એટલે એક ઝોરમાન બેન હોય તો તેને ૧, અને બે અથવા વધારે ઝોરમાન બેનો હોય તો તેઓ વચ્ચે ૩, ૫, ૭ જે એક સગી બેન હોય તો ૩ થી ૧ બાદ કરતાં જે બાકી રહે તેટલો હિસ્સો તેમને મળે છે એટલે ૧.

૧૧ આંગળીયાટ બાઇઓ અને બેનો—મરનારને છોકરાં ન હોય અથવા છોકરાનાં છોકરાં ગમે તેટલી ઉતરતી પેઢીનાં ન હોય, અને બાપ અને ખરા દાદો ન હોય, ત્યારે જો એક હોય તો ૧ અને બે અથવા વધારે હોય તો ૩ મળે છે, આ વર્ગના હિસ્સેદારોમાં સ્ત્રી પુરુષમાં ભેદ રાખ્યા વગર પુરુષને સ્ત્રીના જેટલુંજ મળે છે.

N. B. બધા હિસ્સેદારોનો હિસ્સાનો સરવાળો એક કરતાં વધી જાય તો બધામાંથી પ્રમાણ-સર કમી થાય.

૧૨ શેષાધિકારી—શેષાધિકારી બે પ્રકારનાં છે. એક સમાધર્થી અને એક વિશેષ કારણથી. સમા-ધર્થી થયેલા શેષાધિકારીના ત્રણ વર્ગ થઈ શકે, ૧ પોતાનાજ હકની, ૨ જેઓ બીજાની સાથે શેષાધિકારી થાય છે તે, અને બીજા કોઈના હકથી થયેલા.

પહેલા વર્ગમાં યુગ્વરનારની સાથેના જેના સગપણની ઓળખાં કોઈ બાપડી આવી જતી નથી, એવો દરેક પુરુષ આવે છે. તેમના પણ વળી ત્રણ વિભાગ થઈ શકે. ૧ ઉતરતી પેઢીના; ૨ ચઢતી પેઢીના, ૩ શાખા સંબંધી; ઉતરતી પેઢીના શેષાધિકારી, એઓ યુગ્વરનારના સીધાવંશની નર જતીની પ્રજા છે. એટલે દીકરો, દીકરાનો દીકરો, દીકરાના દીકરાનો દીકરો, છત્યાદિ, ગમે તેટલી ઉતરતી પેઢીના, જ્યાં લગી પાસેની પેઢીમાં કોઈ હોય ત્યાં લગી દુરની પેઢીવાળાનો હક પહેંચતો નથી. ચઢતી પેઢીના, શેષાધિકારી, એઓ યુગ્વરનારના બાપ ભણીના પુર્વજો છે, એટલે બાપ, દાદો, દાદાનો બાપ, છત્યાદિ જ્યાં સુધી પાસેની પેઢીવાળો હોય ત્યાં લગી દુરની પેઢીવાળાનો હક પહેંચતો નથી.

શાખા સંબંધીમાં—પ્રથમ બાપની પ્રજા આવે છે. એટલે મરનારના બાઇઓ અને તેમના દીકરા ગમે તેટલી ઉતરતી પેઢીના. પછી દાદાની સંતતી આવે છે, એટલે મરનારના કાકા અને તેમના દીકરા આધામાં આધી પેઢીના. ત્યાર પછી દાદાના બાપની સંતતી અને તેમના દીકરા ગમે તેટલી ઉતરતી પેઢીના આવે છે અને એ રીતે તેથી આધેના પુર્વજો વિશે સમજવું. છેક પાસેના સગાનો હક તેથી દુરના સગા કરતાં પહેલો પહેલો છે અને સરખા પાયરીવાળામાં અર્ધરક્તના સગાં કરતાં પુર્ણ રક્તના સગાને હક અધિક પહેલો છે.

સગાઈના કારણથી થયેલા બીજા વર્ગમાં શેષાધિકારી એઓ અમુક સ્ત્રીઓ છે કે જેમને પોતાના સરખા પાયરીના પુરુષો ન હોય ત્યારે કાયદાસર હિસ્સો લેવાનો હક છે, તેપણ તેઓ એવા પુરુષો હોય ત્યારે તેમની સાથે શેષાધિકારી થાય છે. દીકરીઓ, દીકરાની દીકરીઓ, સગી બહેનો, અને ઝોરમાન બેનો એ આ પ્રકારના શેષાધિકારી છે.

યુગ્વરનારની એક અથવા વધારે દીકરીઓની હયાતીમાં તેની બેનો ત્રીજા વર્ગના શેષાધિકારીમાં આવે છે.

કોઈ છોકાવેસો ગુલામ મરી જાય અને તેની પાછળ નર જતિનો કોઈ શેષાધિકારી ન હોય તો તે ગુલામનો મુક્ત કરનાર અથવા મુક્ત કરનારી વિશેષ કારણથી શેષાધિકારી થાય છે. સાથી કે મરનારના હિસ્સેદારને તેમજ નારી જતિની શેષાધિકારીને આવી બાબતમાં વારસો મળતો નથી.

૩. દુરનાં સગાં—કાયદાસર હિસ્સેદાર અને શેષાધિકારીમાંનું કોઈ પણ ન હોય તો વારસો દુરનાં સગાંને મળે છે. તેના ચાર વર્ગ થઈ શકે, ૧ દીકરીઓનાં અને દીકરાની દીકરીઓનાં છોકરાં ગમે તેટલી ઉતરતી પેઢીનાં, પછી તેઓ પુરુષ હો કે સ્ત્રી હો. ૨ ખોટા દાદા અને ખોટી દાદી. ગમે તેટલી ચઢતી પેઢી, ૩ સગી અને આંગળીઆટ તથા ઝોરમાન બેનનાં છોકરાં અને બાઇની દીકરીઓ. ગમે તેટલી ઉતરતી પેઢીની, અને આંગળીઆટ બાઇના દીકરા. ૪ બાપની બેનો, આંગળીઆટ કાકા, અને શાખા તથા માસીઓ તથા તેમનાં છોકરાં.

આ વર્ગમાંના દરેક વર્ગવાળા પોતાનાથી ઉતરતા વર્ગવાળાને વારસામાંથી ખાતલ કરે છે. દરેક વર્ગવાળા સમસામાંથી વારસો લેવાનો વધારે હક કોનો છે તે સંબંધી પોરણ આ પ્રમાણે છે. ૧ પાસેના

સગાં હોય ત્યાં લગી દુરનાં સગાતું પહોંચતું નથી ૨ વારસ નથી એવા કોઇ સખસના હકથી દાવો રાખતો હોય તેઓના કરતાં કોઇ વારસની તરફથી દાવો રાખનારનો હક અધિક ગણાય છે.

૩ પૂર્ણ રક્તવાળાં સગાં હોય તો અર્ધ રક્તવાળાં સગાં વારસામાંથી બાતલ થાય છે. ૪ પુરૂષની તરફથી વારસાનો હક રાખનારાને સ્ત્રીની તરફથી હક રાખનારા કરતાં બમણું મળે છે. ૫ માની બધીથી વારસાનો દાવો રાખનારા કરતાં બાપની બધીથી વારસાનો દાવો રાખનારને બમણું મળે છે. ૬ વારસાનો દાવો રાખનારમાં નરનારીના બેદને લીધે તેમના વારસા લેવાના હકમાં કે તેમના હિસ્સાના વિસ્તારમાં કંઇ ન્યુનાધિક થતું નથી.

પરચુરણ—જે સખસની બાળ લાગતી ન હોય એવા માણસની મિલકત ૬૦ વર્ષ લગી અના-મત રહેવા દેવી, એ અથવા વધારે સખસો એકજ વખત ગુજરી ગય અને પ્રથમ કોણ ગુજરી ગયું તે નક્કી થતું ન હોય તો સર્વે એકજ વખતે ગુજરી ગયા અને મરનારની પાછળ જે જીવતા રહ્યા તેમને તેનો વારસો એવી રીતે વહેંચી આપવો જેમને કે મુળ માલિકની સાથે જે વચલા વારસો ગુજરી ગયા તે બધે જન્મ્યાજ નહોતા.

શિયા સંપ્રદાય.

આ મત પ્રમાણે ઉતરાધિકારની વ્યવસ્થા કરવાનાં ત્રણ ધોરણ છે. ૧ લગ્ન, ૨ રક્ત સંબંધ, અને ૩ વિલ. લગ્નના કારણથી થયેલાં વારસ વર અને વહુ છે. તેઓ બધી બાબતોમાં સુની લોકની પેઠે પોતાના હિસ્સા લે છે. એક લોકના વારસ ન હોય તો વહુની તમામ મિલકત તેનો વર લે છે પણ એવીજ હકીકત હોય ત્યારે વહુનો તો માત્ર પોતાના કાયદાસર હિસ્સા ઉપર હક પહોંચે છે અને શેષ ધન સરકારમાં જાય છે.

૨ એક લોકના વારસના ચાર વરસ થઇ શકે. પહેલા વર્ગમાં બે ભાગ છે. ૧ માબાપ અને ૨ છોકરાં અને છોકરાંનાં છોકરાં ગમે તેટલી ઉતરતી પેઢીનાં. બીજા વર્ગમાં પણ બે ભાગ છે. ૧ માબા-પના બાપ, તેમનાં માબાપ અને બીજા પૂર્વજો ગમે તેટલી ચઢતી પેઢીનાં અને ૨ બાઇઓ અને એનો અને તેમનાં વંશજ ગમે તેટલી ઉતરતી પેઢીના. ત્રીજા વર્ગમાં કાકા અને મામા, ફાઇઓ અને માસીયો અને ગમે તેટલી આઘી પેઢીના તેમના વંશજ આવે છે. ચોથા વર્ગમાં બાપના અને મામા કાકા અને મામા, ફાઇઓ અને માસીયો અને ગમે તેટલી ઉતરતી પેઢીના તેમજ વંશજ આવે છે. આ ચાર વર્ગોમાંના પ્રત્યેક પોતાનાથી ઉતરતી પેઢીને વારસામાંથી બાતલ કરે છે પરંતુ વર્ગના એક ભાગથી બીજો ભાગ બાતલ થતો નથી. સરખો પાંચરીના સગામાં પૂર્ણ રક્તનાં સગાં હોય તો અર્ધરક્તનાં સગાતું કંઇ પહોંચતું નથી. વારસો અથવા તેઓ જેની તરફથી વારસના કારણથી તે દાવો કરે છે, તે માણસો નરનારી હોવાના કારણથી, સુનીવાળા સંપ્રદાયમાં બેદ રાખવામાં આવે છે તેવો બેદ શિયા સંપ્રદાયમાં રાખવામાં આવતો નથી. પ્રત્યેક વર્ગમાં પાસેનો સગો પોતાનાથી વેગળાનાં સગાને વારસામાંથી બાતલ કરે છે. કાયદેસર હિસ્સેદારો સુની લોકના પ્રમાણે જ છે.

વીલ.

પુખ્ત ઉમ્મરનો માણસ; કોઇપણ માણસના લાભમાં વીલ કરી શકે છે પણ તે માણસ હયાતીમાં હોવો જોઇએ. બક્ષીસમાં જેમ હયાતી, બક્ષીસ કરતી વખતે જોવાની છે, તેમ આ બાબતમાં હયાતી વીલ કરનારના અરજ વખતે જોવાની છે.

વીલ કરનારની પાસે કબજો હોવાની આ કેસમાં ખાસ જરૂર નથી.

જેના લાભમાં વીલ કરવામાં આવ્યું હોય તેણે તે વીલના લાભ મુઠણ કરવા જોઇએ પણ જો આ માણસ કંઈ હા, અગર ના કહેતો હોય નહિ તો, અનુમાનજ થશે કે તેણે તે રિવાજથી છે.

બક્ષીસની પેઠે જાહેરી પર્વતની મિલકત વીલથી થઇ શકતી નથી. આખી મિલકત આખી સકાય. પારકા માણસના લાભમાં વીલ હોય તો કુ ધણે પણ વારસો કબુલ કરે તો આપ્યું મળે. પણ જો વીલ વારસના લાભનું હોય તો વારસને બીલકલ મળતું નથી પણ જો બીજા વારસો હા હો તો તે આપ્યું લે. મુસાનો નિયમ આમાં લાગુ પડતો નથી. મુસાના નિયમ માટે જુઓ બક્ષીસ.

અક્ષીસ.

ક્રાન્સદર એક પ્રોપર્ટી એક લાગુ પડતો નથી તેથી મુસલમાની સરેહ પ્રમાણે અક્ષીસ થઇ શકે. પુખ્ત ઉમરનો માણસ એટલે ૧૮ વરસનો અને કોઇક બતાવેલા કેસમાં.

૨૧ (પુખ્ત ઉમરનો કાયદો) વરસનો માણસ.

જીવતા માણસને અથવા નર્મિયા હોય તેને, અક્ષીસ આપી શકે છે. નીચેની મિલકત અક્ષીસ આપી શકાય.

હયાતીમાં હોય તે મીલકત.

જે મીલકતની કીમત થઇ શકતી હોય તેવી અમુક મીલકત,

જે મીલકત અક્ષીમ આપનારના કબજામાં હોય તે, કારણ કે અક્ષીસ આપતી વખતે કબજો આપવામાં આવે છે પણ જે મીલકતનો કબજો હોઇજ શકે નહિ તેમાં કબજાની જરૂર નથી.

અક્ષીસ આપનારે નીચે પ્રમાણે કરવું જોઇએ;—

અક્ષીસ લેનારને અથવા તો તે સગીર હોય તો તેના વાલીને કબજો આપવો જોઇએ.

પણ જો તે પોતાની જાતે હોય તો પોતે રાખે તેમાં કંઇ વધિ નથી. જે વાલી પોતાના હાથ નીચેના સગીરને આપે અને પોતે કબજો રાખે તો વધિ નહી.

જે અક્ષીસ આપનારની કંઇ પણ મીલકત અક્ષીસ આપેલી મીલકત ઉપર હોય તો અક્ષીસ કાયદેસર ગણાતુ નથી.

અક્ષીસ લેનારે અક્ષીસનું મુદ્દલ કરવું જોઇએ.

અક્ષીસમાં નિચેના હક પેદા કરી શકાય;—

જીંદગી પર્યંતના હકનું અક્ષીસ થઇ શકતું નથી. એટલે કે આ માણસ પોતાની મીલકત એ માણસને જીવતાં સુધી ભોગવવા આપે અને પછી જ ના મરણ બાદ કોને લેવાનું અક્ષીસ કરે તો તે ખોટું છે આવા કેસમાં જ માણસ સંપૂર્ણ મીલકત લઇ લે છે.

મીલકત જીદી કરીને આપવી જોઇએ. જે એક મીલકત એ જણને સંઘવારી આપે તો તે ખોટું. અથવા તો જે આ માણસ પોતાનો વગર વહેંચાયેલા ભાગ કોઇને આપે તો તે ખોટું. અમુક ચોક્કસ કરેલા ભાગ અક્ષીસમાં આપવા જોઇએ, આ નિયમના અપવાદ નીચે પ્રમાણે.

(૧) મોટી જમીનદારીમાં જેમાં વહેંચણુ થઇ શકતી નથી, પણ જમીનની આવક ફક્ત ખવાય છે.

(૨) વીલમાં (૩) વકફમાં, (૪) બ્યારે અક્ષીસ લેનારો તેજ મીલકતમાં ભાગીઓ હોય તો. (૫) જે વગર વહેંચાયેલી મીલકતનો પછીથી વચીને અક્ષીસ લેનારો કબજો લે તો, આ નિયમનો મુસાનો નિયમ કહે છે.

અક્ષીસ બધી મીલકતનું થઇ શકે—પણ મરણ વખતની અક્ષીસ વીલથી આપેલી મીલકત જેવી છે. પણ મરણ વખત કોને કહેવા એ સવાલ ઉઠશે. જે માણસને મનમાં માતનું ભય આવી ગયું હોય અને આવી સ્થાતીમાં જે કંઇ અક્ષીસ કરે તો તે મરણ વખતની અક્ષીસ કહેવાય. પણ માણસ હમેશાં માંદો રહેતો હોય અને આ માણસ અક્ષીસ કરે તો કંઇ નહી. કારણ કે હમેશા માંદો રહેનારને મરણનો ભય છે એવું કહી શકાય નહી. પણ હમેશાના મંવાદ કરતાં કંઇ વધુ હોય, એવા સંજોગોમાં કહે તો, મરણ વખતની અક્ષીસ કહેવાય.

ધર્માદિથ.

(૧) મુસલમાની સરેહ પ્રમાણે આને (વકફ) કહે છે. વકફમાં નીચેના નીચેના લાગુ પડે છે. (૧) વકફ એટલે દેવની સેવાને અર્થે કાંઇ મિલકત અપણુ કરવી. (૨) વકફ નિચેના માણસ કરી શકે;—પુખ્ત ઉમરનો માણસ (પુખ્ત ઉમરના કાયદા પ્રમાણે) મુસલમાની સરેહ પ્રમાણે પાકી ઉમરનો માણસ પણ હાલમાં પુખ્ત ઉમરનો કાયદો લાગુ પડે છે નિચેની મિલકત વકફ તરીકે આપી શકાય છે;—(૩) સ્થાવર મીલકત, વકફ હંમલને માટે રહેવાનું છે તેથી જંગમ મીલકતનું વકફ થઇ શકતું નથી. પણ હાલમાં પૈસાનું વકફ કરાવવા દેવામાં આવે છે. તેમ છતાં પણ કેટલીક વસ્તુઓ જેનો જલદીથી નાશ થાય તેમ જ તેનું વકફ થઇ શકતું નથી. (૪) વકફની કીયામાં અમુક જાહેદની કાંઇ જરૂર નથી, પણ જાહેદમાંથી જોઈએ ત્યાં નીકળવો જોઇએ કે હજાજી મીલકત મુસલમાની સરેહ પ્રમાણેના ધર્માદના કામે માટે અક્ષીસ કરે.

વામાં આવી છે. (૫) નીચેના કામો માટે વક્ષ યદ્ય શકે,—જે ધર્માદા કામો હમેશાં ટકે એવાં હોય તેને માટે જે કામો સુસલમાની સાહેબથી ધર્માદા ગણાય તેવાં જેવાં કે, ગરીબ માટે જમના માટે (લોકોને) લગ્ન લોકોનાં દેવલ માટે, કોઇ મોટા માણસની મસીદ ઉપર અબ્બી રીતે. (૬) વક્ષ કરનારે તેણે વક્ષ કરતી વખતે કમળે વિગેરે આપી દેવું જોઇએ અને પોતે કંઇ પણ હક રાખતો જોઇએ નહિ. (૭) વક્ષ કંઇ પણ સરત વગર કરવો જોઇએ. (૮) નવા વક્ષ એકટ પ્રમાણે વક્ષ કરનાર પોતાને ને પોતાના વંશજોનો વહીવટનો હક રાખી શકે.

ધર્માદા ધન—ખીજ મીલકત સાટે બદલામાં આપી શકાય નહિ, પણ આ બદલામાં ધર્માદા ધનના કાયદાની વાત હોય, અને રાજ કર્તાનો અનુમત હોય તો, એ પ્રમાણે યદ્ય શકે. ધર્માદા ધનના ઉઘાડા શાયદ સિવાય તે ત્રણ વરસ કરતાં વધારે મુદતને માટે ધનજરે આપી શકાતું નથી. અર્પણ કરનારની ધારણાના તાત્પર્ય પ્રમાણે સદા અમલ કરવો જોઇએ. વંશજોના ગુજરાતને માટે આપેલા ધર્માદ્યમાંથી જે લાભ ઉત્પન્ન થાય તે એ વંશજો વચ્ચે સરખે ભાગે વહેંચી આપવો જોઇએ ધર્માદા ધનના ધર્મ કામના તપાસ રાખનારની જગો સ્ત્રીને મળી શકતી નથી, પરંતુ તે બ્યવહારિક કામની તપાસ રાખનારી યદ્ય શકે.

કરાર વિષે.

દેવું અને ગીરો—વારસો પોતાના વડીલોના દેવાને સારૂ માત્ર તેમણે મિલકત મુકી હોય તેટલે દરજ્જે જવાબદાર પોતાના લેણુદારોને નુકશાન થાય એવી રીતે પોતાના મરણ વખતે પોતાની મિલકત વસિઅતનામાંથી અથવા ખીજ રીતે પરહસ્તગત કરી શકતો નથી.

લેણુદારો હોય તોપણ, કોઇપણ માણસ પોતાની મીલકત વેચાણ અથવા ગીરો મુકી શકે છે. આવા કેસમાં લેણુદારોનો ફક્ત ઉભય એટલેજ છે કે તેઓએ એવું સાબીત કરવું જોઇએ કે તેઓના દેવાદારે પોતાની મીલકત લેણુદારોમાંથી ઉગારવા માટે ખીનઅવેજ ગીરો અથવા વેચાણ કરી છે અથવા તો જો, અવેજ આપવામાં આવ્યો હોય તો વેચાણ ગીરો રાખનારે લેણુદારોને ડગવા વારસે રોકડા પૈસા આપી દેવાદારને નસાડી મુકી છે. (ટ્રાન્સફર ઓફ પ્રોપર્ટી એક્ટ કલમ ૫૩.)

દેવાદાર વીલ કરે તો લેણુદારો પોતાના લેણા પૈસા વીલથી લેનાર પાસેથી વસુલ કરી શકે છે.

દેવાદાર બક્ષીસ કરે તો લેણુદારો પોતાના લેણા પૈસા બક્ષીસ કરેલી મીલકતથી વસુલ કરી શકે છે પણ આ હકનો ઉપયોગ કરવાને માટે એવું સાબીત કરવું જોઇએ કે બક્ષીસ કરતી વખતે બક્ષીસ કરનારની પાસે પોતાના લેણુદારોને આપવા જેટલી મીલકત હતી નહીં.

દેવાદાર મરી ગયા પછી જો તેના છોકરાઓ અથવા વારસો મીલકતનો કમળે કરી મીલકત વેચી ખાય તો લેણુદારોનો તે મીલકત વેચાતી રાખવા ઉપર કંઇ પણ હક નથી. પણ જો વેચાણ રાખનારા વારસોનો અભિપ્રાય લેણુદારોને ડગવાનો છે એવું જાણીને વેચાણ રાખે તો તેઓ લેણુદારોને પૈસા આપવા બંધાયેલા છે—કલમ ૩૯ ટ્રાન્સફર ઓફ પ્રોપર્ટી એક્ટ.

૧ મરતી વખતે કબુલ કરેલા કરજ કરતાં તન્દરસ્તીના સમયમાં કાઢેલું કરજ પ્રથમ ચુકવી આપવું જોઇએ. હુડી શીકરાયો એટલે જેની પાસે હુડી હોય તેને હુડી લખનાર જવાબદાર નથી. મહોદાના કરારની રૂબેરૂ દાવો લેખન દસ્તાવેજથી મળ્યુત કરેલા દાવાના જેટલોજ વળનદાર છે. બ્યાજ લેવામાં કાવદામાં મનાઇ છે. પણ આ પ્રતિબંધ હાલની કાયદા બાંધનારી સમાજ રદ કર્યાં જેવો છે.

સંસારનાં સગાંવહાલાં.

લગ્ન અને માખાપ—લગ્નના કરારમાં માગણી અને કબુલત અવશ્ય જોઇએ. લગ્નની સરતો—કરાર કરનાર પક્ષકારોમાં સારા નરતાની સમજણ, તેઓની પુર્વાવસ્થા, અને સ્વતંત્રતા. પહેલી સરત પાળવામાં આવી ન હોય એટલે પક્ષકારોમાં સારાનરસાની સમજણ ન હોય તો લગ્નનો કરાર ધર મુળથી જ રદ છે. જો પાછલી એ સરતો પાળવામાં આવી ન હોય તો એ કરાર રદ યદ્ય શકે એવો છે; પણ કરાર કરનાર પક્ષકારના વાલી અથવા મુરમીની સમ્મતિ હોય તો હરકત નથી. વળી એવી એક સરત છે કે જોમાં કાવદાસર અયોગ્યતા ન જોઇએ. દરેક પક્ષકારે બીજાનો કરાર જાણવો જોઇએ. એ કરારના સાક્ષી જોઇએ. અને માગણી અને સ્વિકાર એક જ વખતે અને એકજ જગ્યાએ થવાં જોઇએ. લગ્નના

કરારની વ્યવહારિક અસર એ થાય છે કે વહુને મહેર, ખોરાકી પોશાકી અને રહેઠાણનો હક મળે છે, અને તેથી એ પક્ષકારોની વચ્ચે સમાધાની મના કરેલી પાયરી અને વારસના પરસ્પર હક ઉત્પન્ન થાય છે. રેશત-અ માણસ ચાર બાઈડીઓ કરી શકે, પણ ગુલામ બેજ કરી શકે. કોઈ પુરૂષ પોતાની મા, વડીઆઈ, સાસુ, ઝોરમાન મા, ઝોરમાન વડીઆઈ, દીકરાની અથવા દીકરીની દીકરી, દાકરાની વહુ, આંગળીઆઈ છોકરી, બહેન, દુધબહેન, બત્રીજી, માશી, ફેઈટ, મામી, કાકી અને પોતાને ઉછેરનારી એઓને પરણી શકતો નથી. વળી જે એ ઝોરતો વચ્ચે અન્યોઅન્ય પણ એવું સગપણ થતું હોય કે જે તેમાંથી એક પુરૂષ હોત તો તેઓનું એક ખીજ સાથે લગ્ન થઈ શકત નહિ, એવી એ ઝોરતોને કોઈ પુરૂષ એકજ વખતે પરણે તો તે કાયદાસર નથી. કોઈ મનુષ્ય પોતાના ગુલામ સાથે લગ્ન કરી શકતો નથી. ખ્રિસ્તી, બાહુદી, અને ખીજ ધર્મના સખસો જેઓ એક ધર્મશ્રને માનતા હોય તેઓની સાથે મુસલમાન સગાઈ કરી શકે. પરણવાનો કરાર મહોકાનો અથવા દસ્તાવેજ અને તેવો હોય તો પણ તે કરારની રૂયે પરણવાની જરૂર પાડી શકાતી નથી. કરાર તોડવામાં આવે તો લગ્નની બક્ષીસ, અથવા તે બદલ જે કોઈ આપવામાં આવ્યું હોય તે પાછું આપવું જોઈએ. ધણી કે વહુ એક ખીજના સામે કબજાનો દાવો કરે તો બચાવ આ છે. (૧) પાતકીપણું. (૨) મીસકોન્ડકટ, લગ્નના કરાર પ્રમાણે ના ચાલતાં ધણીજ ખરાબ વર્તણૂક રાખે, (૩) વરવહુ વચ્ચે છેટા રહેવાનો કરાર થયો હોય તો, (૪) તલાક, (૫) ધર્મ બેદ, (૬) જે મહેર આપી ના હોય તો ઉપરના કારણોથી બચાવ થઈ શકે. કોઈ બીપુરૂષ ધણી દિવસ લાગઠ વરવહુ પેઠે એકઠાં રહ્યાનું સાબિત થાય તો, તેઓનું લગ્ન થયું એવું અનુમાન સાક્ષીઓ વગર કરવામાં આવશે નહિ. તથાપિ સધળા લગ્ન વખતે સાક્ષીઓ હાજર રાખવાની જરૂર છે. કોઈ સુવાવસ્થામાં આવેલી સ્ત્રી પોતાની નજરમાં આવે તેની સાથે પોતાનું લગ્ન કરવાનો કરાર કરી શકે છે, અને જો એ જોડું સરખું હોય તો વાલીને વચમાં પડવાનો હક નથી. જો એ જોડું સરખું ન હોય તો એ લગ્ન રદ કરવા સાફ વચમાં પડવાનો વાલીનો હક છે. સુવાવસ્થામાં આવેલી નથી એવી કોઈ સ્ત્રી પોતાના વાલીની સમ્મતિ વગર પોતાનું લગ્ન કરવાનો કરાર કાયદા પ્રમાણે કરી શકતો નથી. અને એ કરાર વાલીની સમ્મતિ હોય તોજ મંજૂર ગણાય, પરંતુ સદરજુ બન્ને બાબતોમાં વાલીએ સંતાનનો જન્મ થતા પહેલાં વચમાં પડવું જોઈએ. કોઈ બાળકને માટે તેના બાપે અથવા દાદાએ કરેલો લગ્નનો કરાર મંજૂર અને બંધનકારક છે. અને તે બાળક પાછી ઉંમરે પહોંચેથી તે કરાર રદ કરવા ચલાય તો તે તેમ કરી શકતું નથી. પરંતુ જો એવો કરાર ખીજ કોઈ વાલીએ કર્યો હોય તો જે બાળકને વિશે તે કરાર કરવામાં આવ્યો હોય તે બાળક પોને પાછી ઉંમરનું થયેથી એ જાન રદ કરી શકે છે, તથાપિ એટલો વિલંબ ન થવો જોઈએ કે જેથી બાળકે એ કરાર કબુલ કર્યો એવું સમજાય. જ્યાં બાપ તરફનો વાલી ન હોય ત્યાં મા તરફનાં સગાં બાળકનું લગ્ન કરે અને મા તરફનો વાલી ન હોય તો તેમને ઠેકાણે સરકાર એ કામ કરે. મહેર લગ્નના કરાર સાથેજ વળતેની છે. મહેર એ જાતની છે—(૧) લગ્ન થતી વખતે આપવાની, અને (૨) તલાક વખતે અથવા તો બન્નેમાંથી એકના મરણ વખતે. મહેર લગ્ન સંપૂર્ણ થયેથી લેણી થાય છે, અથવા બન્નેમાંથી એક પક્ષકારનું મરણ થયેથી અથવા તલાક આપેથી વહેમથી થાય છે. જ્યાં મહેરનો આંકડો નક્કી ઠરાવ્યો ન હોય ત્યારે, તે સ્ત્રીના બાપના કુળની સ્ત્રીઓને જે મહેર મળી હોય તેની સરાસરી કાઠનાં જે આંકડો આવે, તેટલી મહેર મળવાનો તેનો હક છે. રેશત સંબંધના કારણથી જે કોઈ વાતની મના કરવામાં આવી છે તે વાતની ઉછેરના કારણથી પણ મના કરવામાં આવી છે પણ લગ્નની બાબતમાં અપવાદ છે. જેમ કે, કોઈ પુરૂષ પોતાની બહેનની દુધમાને અથવા પોતાના દુધદીકરાની બહેનને, અથવા પોતાના દુધમાઈની બહેનને પરણી શકે. કોઈ ધણી પોતાની સ્ત્રીની કોઈ કુચાલ વગર અથવા કોઈ કારણ મતાબ્યા વગર તેને તલાક આપી શકે. પરંતુ તલાક ફેરવી ન શકાય એવી થતા પહેલાં તલાક ત્રણ વખત આવવી જોઈએ, અને દરેક વખતની વચમાં એક માસની મુદત વિતવી જોઈએ, અને આ વચલી મુદતમાં ધણી તે સ્ત્રીને ખુશી રીતે અથવા ગર્ભિત રીતે પાછી સમઠે તો તલાકનો અમલ થાય નહીં. કોઈ ધણી પોતાની બાપડીને ત્રણ વખત ફેરવી ન શકાય એવી રીતે તલાક આપ્યા પછી તેની સાથે પતિભાવે રહી શકતો નથી. પરંતુ તે સ્ત્રી કોઈ ખીજ

સખસને પરણે અને મોત અથવા તલાકના કારણથી તેનાથી જુદી પડે તો, તે સ્ત્રી અને તેનો આગલો બધાર ફરિયાદી બને રહી શકે; પણ જો તે સ્ત્રી આગલા ધણીથી માત્ર એક કે જો તલાકથી જુદી પડી હોય તો ફરી મેળો સારું સદરજ રીતે કરવાની જરૂર નથી. જો કોઈ ધણી પોતાના મરણાવસરે પોતાની સ્ત્રીને તલાક આપે, અને તે સ્ત્રી પોતાનું ફરી લગ્ન કર્યા પહેલાં જો મુદત લગી તપાસ ઉપર રહેવાને બંધામણી છે તે મુદત વિત્યા પહેલાં જો તે ધણી ગુજરી જાય તો વારસો લેવાનો તે સ્ત્રીનો હક છે. તલાક આપેલી સ્ત્રી તપાસ ઉપર હોય તે મુદતમાં પોરાકી પોશ્ચાકી અને રેદાણ મળવાનો સ્ત્રીનો હક છે. ધણીએ એવી પ્રતિજ્ઞા લીધી હોય કે, મારે મારી સ્ત્રીથી અલગ રહેવું, અને ચાર માસની મુદત લગી તે પ્રતિજ્ઞા તુટી ન હોય તો ફરવી ન શકાય તેવી તલાક આપ્યા બરાબર છે. વહુ પોતાના ધણીની સમ્મતિ હોય તો લગ્નના બંધનમાંથી તેની પાસેથી પોતાનો છુટકો ખરીદ કરવાને મુખ્યત્વાર છે. ધણી પોતાની જોરત બિનચારીશી છે એવું કહી તેને તજવી એવા સોગન ખાય અને તે વખતે જો જોરતના ગર્ભમાં જો છોકરું હોય તે વિષે તે એવીજ રીતે કહે કે જો છોકરું મારા પેટનું નથી તો તે છોકરું અનારસ છે એમ ગણાશે. ધણી નામરદ છે એવું સાબિત થયું હોય, તો તે વાત જોરતે તલાક લેવાને ફરિયાદી દાવો કયુલ કરવાનો વળી એક સખખ છે. લગ્ન થયા પછી છ મહિને જો છોકરું અવતર્યું હોય તે તમામ કાર્યને માટે વરતું છોકરું ગણાય છે. તેમજ ધણીના મરણ પછી અથવા તલાક આપ્યા પછી જો વરસની અંદર જન્મેલું છોકરું પણ જો ધણીનું છોકરું ગણાય છે. કોઈ સખસની છુટીને પેટે અવતરેલું પહેલું છોકરું તે સખસનું છોકરું ગણાય છે, પરંતુ જો તે સખસ બાપ થવાનો દાવો કર્યા પછી જો સ્ત્રીને એજ સ્ત્રીને બીજું છોકરું થાય, અને તે સખસ જો બાળકનો હું બાપ છું એવું કહે નહિ તો પણ તે બીજા બાળકનો તે બાપ છે, એવું સાબિત ગણવામાં આવશે. જો કોઈ માણસ એવું કયુલ કરે કે કલાણે સખસ મારો દીકરો છે. અને તેમની વચ્ચે આવું સગપણ હોય જો વાત અશકય છે એવું ખુલી રીતે કશાથી જણાવું ન હોય તો તે બાપ છે એવું નક્કી ગણવામાં આવશે.

વાલીપણા વિષે—પુરુષ અને સ્ત્રી બેઉની બાબતમાં કાચી ઉમ્મર સોળમું વર્ષ પુર થતા સુધી ગણાય છે. પણ જો સુવાવરથાનાં ચિન્હ વહેલાં નજરે પડે તો ત્યારથી પાકી ઉમ્મર ગણાય. કોર્ટ જોઈ વાર્ડસની સંભાળ નીચેનાં બાળકની બાબતમાં કાચી ઉમ્મર અઢારમું વર્ષ પુર થતાં લગી ચાલે છે. વાલી જે પ્રકારના છે. સ્વાભાવિક, અને વસિઅતનામાથી હરાવેલા. વળી વાલીના બીજા બે ભેદ છે. (૧) નજીકના અને (૨) દુરના. નજીકના વાલીમાં બાપ, દાદો, તેઓનું વસિઅતનામું અમલમાં લાવનાર, અને જો વસિઅતનામું અમલમાં લાવનારનું વસિઅતનામું અમલમાં લાવનાર એજો છે. તેમનું વાલીપણું તેમની સંભાળ નીચેના બાળકની કેળવણી અને લગ્ન સંબંધી બાબતોમાંજ ચાલે છે. વધારે નજીકના વાલીઓની સત્તા તેમની સંભાળ નીચેના બાળકને ફાયદો થાય એવા કામ માટે તે બાળકની મિલકત ઉપર છે. આવા વાલી ન હોય તો આ સત્તા વેગળાના વાલીને મળતી નથી; પણ કાળકર્તાને મળે છે. માની તરફનાં સગાં જો સહી ઉતરતા દરજ્જાનાં વાલી ગણાય છે. લગ્ન અને કેળવણીની બાબતોમાં તેમના વાલીપણાનો હક માત્ર જ્યારે બાપ તરફનાં સગાં અથવા મા ન હોય ત્યારે જ ચાલે છે. દીકરે સાત વર્ષનો થતા લગી, અને દીકરી સ્ત્રી ધર્મમાં આવતાં લગી તેમની રક્ષાનો માને હક છે. આ પરાયા માણસને પરણે તો તેના સદરજ હક જતો રહે છે. પણ તે પાછી વિધવા થયેથી જો હક તેને પાછો મળે છે. તે કોઈ પાસેનાં સગાં સાથે પરણે તો તેના વાલીપણાના હક જતા નથી. આપની તરફનાં સગાં બાળકની મિલકતનો વારસો લેવાનો જન્મ નજીકનો હક, તે પ્રમાણે તેઓને જો બાળકની કેળવણી અને તેના લગ્ન બાબતોમાં વાલીપણાનો હક મળે છે, કોઈ વાલીએ પોતાની સંભાળ નીચેના બાળકના પોપણ અથવા કેળવણી માટે જરૂરિયાત કરજ કાઢ્યું હોય તે, જો બાળક પોતે પાકી ઉમરનો થયેથી વાળી આપનું જોડે. બાળક બક્ષીસ લાઇ શકે છે. બાળકની સ્થાવર મિલકત સંબંધી વાલીનાં કાર્ય બાળકની ઉપર બંધનકારક નથી. પરંતુ જો તે કાર્ય જરૂરિયાત અર્થનાં હોય અથવા બાળકના ફાયદા માટે હોય તો, બાળકના ઉપર બંધનકારક છે. બાળકની જંગમ મિલકત સંબંધી વાલીનાં કાર્ય બાળક

ઉપર બંધનકારક છે. પણ જો તે કાર્યમાં દેખીતો કાંઈ દોષ ન હોય તો, બાળકો બીજાની મિલકત અથવા લાભને મળી જોઈને નુકસાન અથવા હાનિ કરે તો તેઓ દિવાની કાયદાની રૂઢી જવાબદાર છે.

સફીલનો હક.

(પ્રતિબંધન)

એક મીલકત વેચાતી હોય તે કોઈક માણસ રાખે, મીલકતના પાડોસીઓને તે મીલકત ધણીજ પ્રાપ્તકારક હોય પણ તેના ધણી તેને તેમને વેચાતી આપતો ના હોય આવા સંજોગોમાં પાડોશીને સફરફ વેચાણ થયેલી મીલકત વેચાણ રાખનારની પ્રાસેથી તેની વેચાણ કીમત આપી પાછી લેવાનો હક છે. કયા સંજોગોમાં આવે હક પ્રાપ્ત થાય છે, તે જવાબુ છે.

સફીલદારી.

(૧) મુસલમાનોને આ કાયદો લાગુ પડે છે, વળી કટલીક જગ્યાએ હિંદુઓને પણ લાગુ પડે છે, જોઈ જ્યાં આગળ હિંદુઓમાં આવે હકનો રીવાજ પડ્યો હોય ત્યાં આગળ આવે હક હિંદુઓ ભાગવી શકે છે. મુજરાતમાં હિંદુઓમાં આવે રીવાજ છે.

(૨) નિચેના માણસો સફીલનો દાવો લાવી શકે; —

અ મીલકતનો ભાગીદાર જે વેચાણ થયેલી મિલકતનો કંઈ પણ ભાગે પોતાની મિલકત ઉપર હોય તે અથવા તો પોતાની મિલકતનો કંઈ પણ ભાગે વેચાણ થયેલી મિલકત ઉપર હોય તેને અથવા તો બંને મિલકતોને કાંઈ પણ મિલકત ઉપર સમાન હક હોય તેને કો પાડોશી. આ વાળાનો પહેલો હક જે વાળો, આ વાળો હક ભોગવવાને ઇચ્છા રાખતો ના હોય તો અને, તે વાળો જો આ વાળો, અને તે વાળો હક ભોગવવાને ઇચ્છતા ના હોય તો.

(૩) રકમ (૨) માં બતાવેલો માણસ જે મિલકતના અંગથી વેચાણ થયેલી મિલકત ઉપર સફીલદારીનો હક માગે છે તે માણસ તે મિલકતનો માલીક હોવો જોઈએ. ગીરાદાર, બાહુઆત હક ભોગવી શકે નહિ.

(૪) સફીલનો હક વેચાણ થાય ત્યારે ભોગવાય એટલે પાડોસીની જમીન અથવા જે જમીનમાં ભાગીદાર હોય અને તે જમીન જ્યારે વેચાણ થતી હોય ત્યારેજ આવે હક પ્રાપ્ત થાય છે.

(૫) આવે હક ભોગવવાને નિચે પ્રમાણેની ક્રિયાઓ કરવી.

(અ) વેચાણ થવાની ખબર પડી કે તરતજ એકદમ વગર વિલંબે જે માણસ સફીલનો હક ભોગવતો હોય તેણે બેલાવું જોઈએ કે વેચાણ થયેલી મિલકત ઉપર મારો સફીલનો હક છે અને તે રાખવાને હું ખુશી છું.

(બ) ઉપર પ્રમાણે વેચાણ થવાની ખબર મળ્યા પછી તરતજ આવી માગણી કર્યા પછી બ્યાન્ખી વખતે તેજ માણસે સાક્ષીઓ બોલાવી વેચાણ થયેલી મિલકત ઉપર અથવા તો વેચાણ રાખનારને ઘેર અથવા તો વેચાણ આપનારને ઘેર બીજી માગણી કરવી જોઈએ કે, “ વેચાણ થયેલી મિલકત ઉપર મારો સફીલનો હક છે અને તે મિલકત જેટલી રૂપિયા વેચાણ રખાઈ હોય તેટલા રૂપિયા આપી રાખવા હું ખુશી છું. આવી રીતની પહેલી માગણી મેં કરી છે. આ બાબત સાક્ષીઓને સરત રાખવા.

(ક) ઉપર બતાવેલી માગણી હક ભોગવવા ઇચ્છનાર માણસ જાતે અથવા તો તેનો મુખત્યાર પણ કરી શકે.

(ગ) માગણીઓ પ્રમાણે જે માગણીઓ કરનારને વેચાણ કરનારને વેચાણ રાખનારે પાછું ના આપે તો તેને દાવો કરવો પડે છે. એ દાવાને ૧૨ માસની મુદત છે. તે મુદત વેચાણ રાખનારે કબજે લીધો હોય ત્યાંથી ચાલે છે.

(દ) સફીલનો હક મોટી જમીનદારીઓમાં લાગુ પડતો નથી.

(ઇ) વેચાણ થયેલી બધી મિલકત ઉપર સફીલનો હક ભોગવવો જોઈએ, કોઈ માણસ વેચાણ થયેલી મિલકત પૈકી કોઈ અમુક ભાગ ઉપર સફીલનો હક ભોગવી શકે નહિ.

(૧૦) જે વેચાણ દસ્તાવેજમાં ખરી કીમત ના લખતાં વધારીને મોટી કીમત લખી હોય તો ખરી કીમત આપી હક ભોગવવાનો હક છે.

હિંદુસ્તાનનો સ્ટાંપ એક્ટ.

સન ૧૮૬૯ નો આક્ટ નંબર ૨ એ.

ઉદ્દેશ—ખોટા દસ્તાવેજ થતા અટકાવવા માટે સરકારથી દસ્તાવેજ વખવાના કાગળો પુરા પાડવા અને તે બદલ ચોખ્ખા લાગત લેવાને નિચે પ્રમાણે કરાવ્યું છે.

૧. આ આક્ટ આખા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનને લાગુ છે.

૨. બીલ ઓફ એક્સચેન્જ, એ શબ્દોમાં હુડી રીજેરનો સમાવેશ થાય છે. 'લીસ' આ શબ્દમાં પટાનો, કરારનો અને કબુલાવતનો સમાવેશ થાય છે, 'બાંડ' (ખત)—એ શબ્દમાં જે લેખ ઉપરથી એક માણસ બીજા કોઈ માણસને પૈસા; અનાજ વિગેરે આપવાની જવાબદારી પોતાને માથે એવી સરતે લે કે, પ્રસંગ પ્રમાણે અમુક નિર્દિષ્ટ કરેલું કામ કરવામાં આવે, અથવા ન આવે તો તે જવાબદારી ૨૬ થશે એ લેખનો સમાવેશ થાય છે.

૧૪. એક સ્ટાંપ ઉપર એકજ લેખ જોઈએ.

૧૭. ડ્યુટી પડવા જોગ લેખ ઉપર તે કરી આપતી વખતે સ્ટાંપ મારવો.

૨૯. આડમિનિસ્ટ્રેશન બાંડ, ગીરો મુકવા બદલ કબુલત, બાંડ, ડિમેન્ચર, વધારે ખોજો, ગીરોખત, વાવઠા ચીડી, ફારગતી, જમીનખત અને બ્યવસ્થા પત્રની બાબતમાં લેખ લખનારે, કરનાર અથવા કરી આપનાર માણસે સ્ટાંપ ડ્યુટી આપવી, અને વિમાની પાલીસીને પ્રસંગે—(નીમો લિતારનારે) પાલીસી આપનારે, લીસના સામા લેખને પ્રસંગે લીસ આપનારે, અદલાબદલીના લેખને પ્રસંગે, સરખે હિસ્સે, વહેંચણીના લેખને પ્રસંગે તે લેખના પક્ષકારોએ અને ચેચાણના સરટીફિકેટને પ્રસંગે—તે સરટીફિકેટ જે મિલકત સંબંધી હશે તે મિલકતના ખરીદદારે ડ્યુટી આપવી જોઈએ.

૩૦. વીસ રૂપિયા કરતાં વધારે રકમની પહોંચ, હુડી, એક, કે જંગમ મિલકત લેનારા સખસે તેની ઉપર સ્ટાંપ ચોઢવો જોઈએ.

૩૩. પોલીસ અમલદાર સિવાય જે સરકારી અમલદાર પાસે ચોખ્ખા સ્ટાંપ વગરનો લેખ રજુ કરવામાં આવે તો, તે તેણે અટકાવી રાખવો જોઈએ.

૩૫. ચોખ્ખા સ્ટાંપવાળા નહિ હોય એવા લેખ પુરાવામાં લેવા નહિ. તેમ તે ઉપરથી કામ ચલાવવું નહિ અથવા તે નોંધતો નહિ, પણ જે ડ્યુટી પડવા જોગ હોય તે ડ્યુટી આપે, તથા પાંચ રૂપિયા દંડ આપે, અથવા ડ્યુટીની રકમની દશગણી રકમ પાંચ રૂપિયા કરતાં વધારે થતી હોય તો, તે ડ્યુટીની દશગણી જેટલી રકમ આપવામાં આવે એટલે તે પુરાવામાં લેઈ શકાશે. વગર સ્ટાંપની પહોંચ બદલ તે પહોંચ આપનાર એક રૂપિયાનો દંડ ભરે તો તે પુરાવામાં લઈ શકાશે.

૩૮-૩૩ મી કલમ પ્રમાણે ચોખ્ખા સ્ટાંપ વગરનો અટકાવી રાખેલો લેખ અટકાવી રાખનાર અમલદારે કલેક્ટર પાસે ચોકસવો.

૪૦. જ્યારે ૩૮ મી કલમ પ્રમાણે અટકાવી રાખેલો લેખ કલેક્ટર ઉપર આવે ત્યારે તેણે તે લેખ જેટલી ડ્યુટી પડવા જોગ હોય તે ડ્યુટીની રકમ, અને પાંચ રૂપિયા દંડ અથવા ચોખ્ખા ડ્યુટીની રકમની દશગણી રકમ એ બેમાંથી જે વધારે હોય તે રકમ આપવાને શરમાવવું.

૪૧. જ્યારે અકસ્માતથી, ચુકથી કે કચ્છીજીજીરીના સખબથી ચોખ્ખા સ્ટાંપ માર્યો નહિ હોય, ત્યારે તે બાબત એક વરસની અંદર કલેક્ટરને જાહેર કરવું.

૪૯. અમુક કારણોસર બગડેલા સ્ટાંપનો અવેજ પાછો આપવાને કલેક્ટરને અધિકાર છે.

૫૦. એવા બગડેલા સ્ટાંપનો અવેજ પાછો લેવા માટે બગડેલા લેખની તારીખ પછી ૭ મહિનાની અંદર કલેક્ટરને અરજ કરવી જોઈએ.

૫૩ બગડેલા સ્ટાંપનો અવેજ પાછો લેવાની અરજ ઉપરથી કલેક્ટરે ચોકસી કરી તેટલીજ કીમતના બીજા સ્ટાંપ અથવા તો દરેક રૂપીએ એક આનો કમીશન કાપી લઈને પાકીના પૈસા પાછા આપવા હુકમ કરવો.

પરિશિષ્ટ ૧ બુ.

લેખ ઉપર સ્ટામ્પ ડ્યુટી.

કયા દસ્તાવેજ અથવા લેખ ઉપર કેટલી ડ્યુટી ભેગએ તે નીચેના કોષ્ટકમાં જોવાથી જાણી આવશે.

લેખનો પ્રકાર.	સ્ટામ્પ ડ્યુટી.
૧. પહોંચ—વીસ રૂપિયા કરતાં વધારે રકમના અથવા કીમતના કરજની (પેઢીવાળાની તપાસ બુક સિવાય ખીજી) કોષ્ટ પણ બુકમાં અથવા જુદા કાગળ ઉપર દેણદાર અથવા દેણદાર તરફથી લખેલી અથવા સહી કરેલી હશે અને તે બુક અથવા કાગળ લેણદારના કબજામાં રાખ્યો હશે ત્યારે માત્ર તે પહોંચમાં તે કરજ આપવાનો કોષ્ટ પણ વાપરો અથવા વ્યાજ આપવા બદલ અથવા કોષ્ટ પણ માલ અથવા ખીજી મિલકત સ્થાપિત કરવા બદલ કોષ્ટ પણ મજકુર હોવો ભેગએ નહિ.	એક આનો. (હાલ પોષ્ટની ડીક્રીટ વાપરનાને મંજૂ થયું છે.)
૨. આઈમિનિસ્ટ્રેશન બોર્ડ (માલમિલકતનો વહીવટ કરવા વિષેનું ખત) એમાં સન ૧૮૬૫ ના હિંદુસ્થાનના વારસા બાબતના આક્ટની ૨૬૬ મી કલમ મુજબ, સન ૧૮૭૩ ના સરકારી સર્વીંગ્સબેંકના આક્ટની ૬ ઠી કલમ મુજબ, સન ૧૮૮૧ ના પ્રોબેટ બાબતના તથા વહિવટ ચલાવવા બાબતના આક્ટની ૭૮ મી કલમ મુજબ અથવા સન ૧૮૮૯ ના વારસાના સર્ટીફિકેટના આક્ટની ૯ મી અથવા ૧૦ મી કલમ મુજબ આપેલા બોર્ડનો સમાવેશ થાય છે.	
જ. રકમ ૧૦૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે નહિ હોય ત્યારે.	તે રકમના બોર્ડ ઉપર (નં. ૧૫) ને ડ્યુટી પડે છે તે, પાંચ રૂપિયા.
જ. ખીજી કોષ્ટ પણ પ્રસંગે.	
૩. દત્તકપત્ર, એટલે જેમાં દત્તવિધાનની નોંધ હોય અથવા જેના ઉપરથી દત્તક લેવાનો અધિકાર (આપ્યો) હોય અથવા આપ્યાનું જણાતું હોય એવો (મૃત્યુપત્ર સિવાયનો બીજો) કોષ્ટ પણ લેખ.	દશ રૂપિયા.
એડવોકેટ—એડવોકેટ દાખલ નોંધ જુઓ (નં. ૩૦)	
૪ એફિડેવિટ—એમાં સમ ખાવાને બદલે પ્રતિજ્ઞા અથવા એકરાર કરવાનો કાયદા ઉપરથી અધિકાર હોય તે સખસોએ કરેલી પ્રતિજ્ઞા અથવા એકરારનો સમાવેશ થાય છે.	એક રૂપિયા.
આદ્દી—નીચેની એરીડેવીટ અથવા લેખી કરાર બ્યારે, (ખ) હિંદુસ્તાનના લશ્કરી આધન પ્રમાણે નામ દાખલ થવાની સરત તરીકે કર્યો હશે ત્યારે, (બ) પ્રત્યક્ષ કોષ્ટ પણ કોર્ટમાં અથવા કોષ્ટ પણ કોર્ટના અમલદાર આગળ દાખલ અથવા ઉપયોગ કરવાના કારણ સાર કર્યો હશે ત્યારે, અથવા (ક) કોષ્ટપણ માલુસ કોષ્ટપણ પેન્સન અથવા ધર્મદા નેમજીક લેવાને સ્થિતિવાન થાય તેટલાજ કારણ સાર કર્યો હશે ત્યારે સ્ટામ્પ ડ્યુટીની માફી છે.	

૫ કચુલાત અથવા કચુલાતની યાદી.

અ કોઇ પણ બીલ એક એક્સચેન્જના વેચાણ સંબંધી હશે તો (એ) કોઇ પણ સરકારી સિક્યુરિટીના અથવા સંસ્થાપિત કંપની માંહિના અથવા બીજા એક બ્યક્તિ ભૂતમંડળી માંહિના શેરના વેચાણ સંબંધી હશે ત્યારે.

(બ) તે બાબત બીજી રીતનો ઠરાવ કર્યો ન હોય તો...

નીચેની કચુલાત અથવા કચુલાતની યાદીને સ્ટામ્પ ડ્યુટીની માફી છે (અ) માલ અથવા વેપારની જથ્થાસનાજ ફક્ત વેચાણ બાબત અથવા વેચાણ સંબંધી હશે, અને તે ૪૩ મા નંબર પ્રમાણે ડ્યુટી પડવા જોગ ચીઠી અથવા યાદી નહિ હશે તે, (બ) કોઇપણ લોન સાફ અથવા લોન સંબંધી હિંદુસ્તાન સરકારને આપેલા ટેંડરના નમુના પ્રમાણે કરી હશે તે, (ક) સન ૧૮૭૪ ના યુરોપિઅન વેઅનસી આક્ટની ૧૭ મી કલમ પ્રમાણે કરેલી હોય તે.

લીસ કરી આપવા વિષેની કચુલાત લીસ જુઓ (નં. ૩૫).

૬ રાસ્તગીરો (ઇક્વિટીબલ માર્ટિંગેજ) દાખલ કચુલાત, એટલે સત્તાધિકારનાં ખતો, (ટાઇટલ ડીડ) અથવા બીજી કીંમતી તારણ અનામત રાખીને અથવા જંગમ મિલકત રાખીને ધીરેલાં નાણાં પાછાં મળવાના બંદોબસ્ત સાફ કરેલી કચુલાત દર્શાવનારો કોઇપણ લેખ—

(અ) જ્યારે એવાં નાણાં તે લેખની તારીખથી ત્રણ મહિના કરતાં વધારે હોય, પણ એક વર્ષ કરતાં વધારે ન હોય, એવી સુદતે પાછાં આપવાનાં હોય ત્યારે.

(બ) જ્યારે એવાં નાણાં તે લેખની તારીખથી.

ત્રણ મહિના કરતાં વધારે સુદતે પાછા આપવાના ન હોય ત્યારે...

માફી—ગીરો ખત નીચે આપેલી માફી જુઓ (નં. ૪૦)

૭ અધિકાર ચલાવીને કરેલું એપ્રાઇઝમેન્ટ, તે પછી દરદી-ઓતું હોય અથવા સ્થાવર કે જંગમ મિલકતનું હોય અને મૃત્યુપત્ર નહિ હોય એવા કોઇ પણ લેખથી કર્યું હોય ત્યારે.

૮ આકારેલી કીંમત, શરિઆદ ચાલતી હોય તે દરમિયાન માર્ટના ફક્ત મુજબ આકારવાની તે સિવાય બીજી રીતે:—

(અ) રકમ ૧૦૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે.

(બ) બીજે કોઇપણ પ્રસંગે...

નીચેની કીંમતને માફી છે—(અ) જે કિંમત માત્ર એક જ પક્ષકારની માહિતી સાફ આકારેલી હોય અને જે કચુલાતને લીધે અથવા કામદાના અમલને લીધે પક્ષકારોને કોઇ પણ રીતે માન્ય કરવાની જરૂર ન હોય તે.

(બ) જમીનદારને ગણોત તરીકે આપવાની રકમ ઠરાવવા સાફ પાઠની આકારેલી કીંમતને સ્ટામ્પડ્યુટી માફી છે.

૯ એપ્રોપ્રીસિપીટીડ (શિખવા સાફ રહેવાના કરાર બદલનું ખત) એમાં કોઇ પણ પેશા, ધંધો અથવા કામ શિખવા સાફ કોઇ પણ ધણીના હાથ નિચે મુકેલા કોઇ પણ એપ્રોપ્રિટસ (શિખાઉ) કારકુન અથવા

જે આના.

એક આનો.

આઠ આના.

તેટલીજ રકમના બિલ ઓફ એક્સચેન્જ (નં. ૧૩ બ) ઉપર જે ડ્યુટી પડે છે તે.

તેટલીજ રકમના બીલ ઓફ એક્સચેન્જ (નં. ૧૩ બ) ઉપર પડનારી ડ્યુટીની અડધી ડ્યુટી.

પંદર રૂપિયા.

એવી રકમના ખાંડ પર (નં. ૧૫) જેટલી ડ્યુટી પડે છે તેટલી.

પાંચ રૂપિયા.

નોકરની ચાકરી સંબંધી અથવા તેને શિખવવા સંબંધી આર્ટિકલ્સ આદિ ક્લાઈક શિપ (નં. ૧૧) નહિ હોય એવા દરેક લેખનો સમાવેશ થાય છે...

પાંચ રૂપિયા.

માફી—જે અપ્રેન્ટિસશિપનો લેખ સન ૧૮૫૦ ના અપ્રેન્ટિસ આક્ટ મુજબ માછલોટ ફરી આપ્યો હશે, અથવા જે ઉપરથી કોઇ પણ માણસને કોઇ પણ સાર્વજનિક ધર્મીદા સંસ્થાએ અથવા તેના પૈસાને ખર્ચે અપ્રેન્ટિસ રાખ્યો હશે તેને સ્થાપ્ય હયુટી માફ છે.

૧૦ કંપનીની આર્ટિકલ્સ ઓફ એસોસિએશન.

પચીસ રૂપિયા

માફી—તથા વારંતે ન સ્થાપેલી તથા સન ૧૮૮૨ ના હિંડુસ્તાનના કંપનીના આક્ટની ૨૫ મી કલમ મુજબ રજીસ્ટર કરેલી કોઇ પણ એસોસિએશનની આર્ટિકલ્સને સ્થાપ્યહયુટી માફ છે.

કંપનીનું મેમ્બરેન્ડમ ઓફ એસોસિએશન (નં. ૩૯) પણ જુઓ.

૧૧ આર્ટિકલ્સ ઓફ કલાર્કશિપ અથવા કરાર—જે ઉપરથી કોઇ સખસ કોઇ પણ હાઇકોર્ટમાં એટર્ની દાખલ રજુ થવા સાર ક્લાઈકનું કામ કરવાને પ્રથમ બંધાય છે તે.

બસોપચાસ રૂપિયા.

અસૈનમેન્ટ—પ્રસંગ પ્રમાણે, કન્વેન્સ (નં. ૨૩) તખ્તિલી (નં. ૬૨) અને લીસની તખ્તિલી (નં. ૬૩) જુઓ.

અટર્ની—અટર્ની દાખલ નોંધ (નં. ૩૦) તથા મુખત્યારનાકું નં. ૪૮ જુઓ.

દત્તક લેવાનો અધિકાર પત્ર—દત્તક પત્ર (નં. ૩) જુઓ.

૧૨ નિવાડો એટલે ફારઆદ—ચાલતી હોય તે દરમિયાન કોર્ટના હુકમથી પ્રકરણ સોંપવામાં આવે છે તે સિવાય બીજીરીતે પ્રકરણ સોંપવામાં આવ્યાથી, વિભાગ કરવા વિષેના હુકમ ફરમાવવા બાબતનો નિવાડો ન હોય એવો લવાહે અથવા સરખએ ફરક્કો કોઇ પણ લેખી કરાવ.

(અ) જે મિલકત સંબંધી તે નિવાડો હોય તેની તે નિવાડો હોય તેની તે નિવાડામાં લખેલી રકમ અથવા કિંમત ૧૦૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે ...

એટલીજ રકમના બોંડ ઉપર (નં. ૧૫) જેટલી હયુટી પડે છે તેટલી.

(બ) બીજો કોઇ પણ પ્રસંગે ...

પાંચ રૂપિયા.

માફી—સન ૧૮૭૩ ના મુંબઈના ડિસ્ટ્રિક્ટ મ્યુનિસીપલ આક્ટની ૮૧ મી કલમ મુજબનો, અથવા સન ૧૮૭૪ ના મુંબઈના વશ પરપરાના હોદ્દાઓ બાબતની આક્ટની ૧૮ મી કલમ મુજબના નિવાડાને સ્થાપ્ય હયુટીની માફી છે.

૧૩ બીલ ઓફ એક્સચેન્જ, હુડી અને પ્રાપ્તિસરી નોટ—(કલમ ૨ (૨) તથા (૩) માં વ્યાખ્યા કર્યા પ્રમાણેનું બાંડ ન હોય એવું, અથવા એકનોટ અથવા ચલણી નોટ:—

(અ) માગે કે તરત પગાર કરવાનું હોય ત્યારે ...

એક આનો.

(બ) માગે કે તરત નહિ, પણ બીજી રીતે પગાર કરવાનું હોય, પણ તેની તારીખથી અથવા તે દેખાડયા પછી એક વર્ષ કરતાં વધારે ન હોય, એટલી મુદતે પગાર કરવાનું હોય ત્યારે.—

	એકજ લખ્યું હોયતો.	બંને સેટ લખ્યા હોય તો તે સેટ- ના દરેક ભાગ ઉપર.	ત્રણનો સેટ લખ્યોહોય તો તે સેટ- ના દરેક ભાગ ઉપર.
બિલની અથવા નોટની રકમ ૨૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય તો.	૦—૩—૦	૦—૨—૦	૦—૧—૦
તે ૨૦૦ રૂ. કરતાં વધારે હોય,	૦—૬—૦	૦—૩—૦	૦—૨—૦
તે ૪૦૦ „ ૬૦૦ „	૦—૮—૦	૦—૫—૦	૦—૩—૦
તે ૬૦૦ „ ૧૦૦૦ „	૦—૧૫—૦	૦—૮—૦	૦—૫—૦
તે ૧૦૦૦ „ ૧૨૦૦ „	૧—૨—૦	૦—૮—૦	૦—૬—૦
તે ૧૨૦૦ „ ૧૬૦૦ „	૧—૮—૦	૦—૧૨—૦	૦—૮—૦
તે ૧૬૦૦ „ ૨૫૦૦ „	૨—૪—૦	૧—૨—૦	૦—૧૨—૦
તે ૨૫૦૦ „ ૫૦૦૦ „	૪—૮—૦	૨—૪—૦	૧—૮—૦
તે ૫૦૦૦ „ ૧૫૦૦૦ „	૬—૧૨—૦	૩—૬—૦	૨—૪—૦
તે ૭૫૦૦ „ ૧૮૦૦૦ „	૮—૦—૦	૪—૮—૦	૩—૦—૦
તે ૧૦૦૦૦ „ ૧૫૦૦૦ „	૧૩—૮—૦	૬—૧૨—૦	૪—૮—૦
તે ૧૫૦૦૦ „ ૨૦૦૦૦ „	૧૮—૦—૦	૮—૦—૦	૬—૦—૦
તે ૨૦૦૦૦ „ ૨૫૦૦૦ „	૨૨—૮—૦	૧૧—૪—૦	૭—૮—૦
તે ૨૫૦૦૦ „ ૩૦૦૦૦ „	૨૭—૦—૦	૧૩—૮—૦	૮—૦—૦
અને ૩૦૦૦૦ રૂપિયા ઉપરના દર ૧૦૦૦૦ રૂપિયા અથવા ૧૦૦૦૦ રૂપિયાના ભાગે.	૮—૦—૦	૪—૮—૦	૩—૦—૦

(ક) તારીખ પછી અથવા બેઠા પછી એક વર્ષ કરતાં વધારે સુદે પગાર કરવાનું હોય ત્યારે....

૧૪ બિલ ઓફ લોડિંગ (એમાં બિલ ઓફ લોડિંગનો સમાવેશ થાય છે) ટીપ ને બીલ ઓફ લોડિંગ કટકે કટકે લખ્યું હશે તો તે બદલનો થોડો સ્ટામ્પ સેટમાંના દરેક ભાગ ઉપર હોવા જોઈએ.

માફી—(અ) જ્યારે બિલ ઓફ લોડિંગમાં લખેલો માલ સન ૧૮૮૯ ના હિંદુસ્તાનના અંદરો બાબતના આકટમાં કરેલી બ્યાખ્યા પ્રમાણેના કોઈ પણ અંદરની હદ માંહેની બીજી કોઈ પણ જગ્યાએ સ્થાપિત કરવાનો હશે ત્યારે તે....

(બ) જ્યારે બિલ ઓફ લોડિંગ બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનની બહાર કર્યું હશે અને બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનમાં સ્થાપિત કરવાની મિલકત બાબતનું હશે ત્યારે તે....

૧૫ બોંડ (કલમ ૨ (૫)માં બ્યાખ્યા કર્યા પ્રમાણેનું) રિએચર (નજર ૨૭) ન હોય એવું, તથા જે બાબત આ આકટમાં અથવા સન ૧૮૭૦ ના કોર્ટ હોના આકટમાં બીજી રીતે ઠરાવ કર્યો ન હોય એવું;— તેની રકમ અથવા કિંમત ૧૦ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે...

તે રકમના બોંડ ઉપર (નં. ૧૫) નેટલી કચુટી પડે છે તેટલી.

ચાર આના.

મારી.

મારી.

બે આના.

તે ૧૦ રૂ. કરતાં વધારે હોય પણ ૫૦ રૂ. કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે.

તે ૫૦	કીતો	૧૦૦	કીતો
તે ૧૦૦	કીતો	૨૦૦	કીતો
તે ૨૦૦	કીતો	૩૦૦	કીતો
તે ૩૦૦	કીતો	૪૦૦	કીતો
તે ૪૦૦	કીતો	૫૦૦	કીતો
તે ૫૦૦	કીતો	૬૦૦	કીતો
તે ૬૦૦	કીતો	૭૦૦	કીતો
તે ૭૦૦	કીતો	૮૦૦	કીતો
તે ૮૦૦	કીતો	૯૦૦	કીતો
તે ૯૦૦	કીતો	૧૦૦૦	કીતો

અને આડમિનિસ્ટ્રેશન બાંડ (નં-૨), બાટમરી બાંડ (નં. ૧૬), કર્સ્ટમ્સ બાંડ (નં-૨૬), ઇટેમિની બાંડ (નં-૩૪), રિસ્પોન્સિબા બાંડ (નં-૫૬) સિસ્ટિરીટી બાંડ (નં-૫૭) જુઓ.

માફી-બચારે-બાંડ-(અ) સન ૧૮૭૬ ના બંગાલાના ઇરીગેશન બાયલ્તના આક્ટની નીમણુક મુજબ કરેલી કાનુનો પ્રમાણે નિમેલા મુખીઓ તે આક્ટ પ્રમાણે પોતાનું કર્તવ્ય કર્મ થોડા રીતે કરવા સારૂ કર્યું હોય ત્યારે તે. ...

(બ) કોઇ પણ માણસે ધર્મના દવાખાના અથવા હોસપિટલ અથવા લોકોપયોગી બીજા કોઇ પણ કામ સારૂ ખાનગી ઉધરાણાની સ્થાનિક ઉપજ દર મહિને અમુક રકમ કરતાં કમી થશે નહિ એવી હામી આપવા સારૂ કર્યું હોય ત્યારે તે ...

૧૬ બાટમરી બાંડ, એટલે સમુદ્રમાં જનારા વહાણોનો મારતર પોતાનું વહાણ સહી સલામત રાખી શકે એટલા માટે અથવા તે આગળ સફરે જઇ શકે એટલા માટે તે વહાણના તારણ ઉપર જે લેખ ઉપરથી પૈસા કરજે કહાડે છે તે લેખ ...

૧૭ રદ કરવાનો લેખ—અગાઉ કરી આપેલા કોઇ પણ લેખ જે ઉપરથી રદ કર્યો હોય તે સુદ્ધાં, જે તે ઉપર સાખ કરી હોય તથા તે બાયલ્ત બીજી રીતે હરાવ કર્યો ન હોય તે ...

ફારગતી (નં. ૫૫), વ્યવસ્થા પત્ર રદ કરવાનો લેખ (નં. ૫૮ બ) લીસ છોડી દેવાનો દસ્તાવેજ (નં. ૬૧) ટ્રસ્ટ રદ કરવાનો લેખ (નં. ૬૪ બ) પણ જુઓ.

૧૮ વેચાણનો દાખલો (જુદા જુદા લાટમાં હરાજ કરીને વેચેલી દરેક મિલકત બાયલ્તના), દિવાની અથવા રેવન્યુ કોર્ટ અથવા કલેક્ટરે અથવા બીજા કોઈ રેવન્યુ આશીસરે જાહેર લીલામ કરીને વેચેલી કોઇ પણ મિલકતના ખરીદદારને આપેલો

(અ) ખરિદીના પૈસા ૧૦ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે. ...

(બ) ,, ૧૦ રૂપિયા કરતાં વધારે હોય ૨૫ રૂપિ.

આથી વધારે ન હોય ત્યારે.

ચાર આના.

આઠ આના.

એક રૂપિયા.

એક રૂપિયા આઠ આના.

બે રૂપિયા.

બે રૂપિયા આઠ આના.

ત્રણ રૂપિયા.

ત્રણ રૂપિયા આઠ આના.

ચાર રૂપિયા.

ચાર રૂપિયા આઠ આના.

પાંચ રૂપિયા.

... માફી.

... માફી.

તેટલીજ રકમ બદલના બાંડ ઉપર (નં. ૧૫) જેટલી કુચી પડે છે તેટલી.

... પાંચ રૂપિયા.

... બે આના.

... ચાર આના.

(૬) બીજે કોષ્ટ પશુ પ્રસંગે.

પરિદીના પૈસાની રકમ જે-
ટલા અવેજ બદલના કન્વે-
યન્સ ઉપર (નં. ૨૩) જેટલી
ડ્યુટી પડે છે તેટલી.

૧૯ હાખસો અથવા બીજે દસ્તાવેજ—તેના ધારણ કરનારનો
અથવા કોષ્ટ પશુ માણસનો, કોષ્ટ પશુ સંસ્થાપિત કંપની માંહેના અથવા
બીજી એક વ્યક્તિ ભૂત મંડળી માંહેના અથવા કોષ્ટ પશુ સંસ્થાપિત મંડ-
ળીના અથવા બીજી એક વ્યક્તિ ભૂત મંડળીના કોષ્ટ પશુ શેરો વિષે,
રિક્તવિષે (બંડોળના ભાગના હાખલા વિષે) અથવા સ્ટોક (બંડોળ)
વિષે હક અથવા સત્તાધિકાર છે એવું અથવા એવી કંપની માંહેના અથવા
મંડળી માંહેના અથવા એવી કંપનીના અથવા મંડળીના શેરોનો રિક્તવેનો
અથવા સ્ટોકનો ધણી થવાનો હક અથવા સત્તાધિકાર છે એવું દર્શાવનારો...

એક આનો.

શેરોનો લેટર ઓફ એસેટમેન્ટ (નં-૩૬) પશુ જુઓ.

૨૦ ચાર્ટર પાર્ટી, એટલે વડાણ અથવા તેનો કોષ્ટ પશુ નિર્દિષ્ટ
કરેલો મુખ્ય ભાગનો રમાડનારનાં (ચાર્ટરરનાં) નિર્દિષ્ટ કરેલાં કારણ
સાર જે લેખ ઉપરથી તોરે આપ્યો હશે તે લેખ (પાગડ બાંધીને લખ
જનારી આગમોટ ભાડે લેવાની કચુલાન સિવાય) પછી તેમાં શિક્ષા બદલ
કરાન હોય અથવા ન હોય

... એક રૂપિયા.

૨૧ એક (કલમ ૨ (૭) માં બ્યાખ્યા) કર્યા પ્રમાણેનો

... એક આનો.

૨૨-તોડ જોડનું ખત, એટલે જે લેખ કોષ્ટ હેણુદારે કરી આપ્યો
હોય અને જે ઉપરથી તે પોતાની મિલકત પોતાના લેણુદારના હિતસાર
કર્વે કરી આપે છે, અથવા જે ઉપરથી તે લેણુદારોના લેણુની તોડજો-
ડનો અવેજ અથવા વહેંચણી તેઓને મળવાનો બદોખત કરવામાં આવે
છે, અથવા તે હેણુદારનું કામ ઇન્સપેક્ટરોની દેખરેખ હેઠળ અથવા લેટર્સ
પ્રમાણે તેના લેણુદારોના હિત સાર ચલાવવા વિષે જે ઉપરથી કસ્ટોડિયન
હોય છે તે લેખ

... દસ રૂપિયા.

૨૩ કન્વેયન્સ—(કલમ (૧૦) માં બ્યાખ્યા કર્યા પ્રકારનું), જે
બદલ ૬૨ મા નંબર મુજબ ડ્યુટી કહી હોય અથવા માફી આપી હોય
એવી તબદીલી ન હોય એવું;—

એવા કન્વેયન્સના અવેજની જે રકમ અથવા કિંમત તેમાં લખી
હોય તે ૫૦ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય તો

... આઠ આનો.

તે ૫૦ રૂ. કરતાં વધારે હોય પશુ

૧૦૦ રૂ. વધારે ન હોય તો

“ ૧૦૦ ”
“ ૨૦૦ ”
“ ૩૦૦ ”
“ ૪૦૦ ”
“ ૫૦૦ ”
“ ૬૦૦ ”
“ ૭૦૦ ”
“ ૮૦૦ ”
“ ૯૦૦ ”

૨૦૦ ”
૩૦૦ ”
૪૦૦ ”
૫૦૦ ”
૬૦૦ ”
૭૦૦ ”
૮૦૦ ”
૯૦૦ ”
૧૦૦૦ ”

એક રૂપિયા.
બ રૂપિયા.
ત્રણ રૂપિયા.
ચાર રૂપિયા.
પાંચ રૂપિયા.
છ રૂપિયા.
સાત રૂપિયા.
આઠ રૂપિયા.
નવ રૂપિયા.
દસ રૂપિયા.

અને ૧૦૦૦ રૂપિયા ઉપરના દર ૫૦૦ રૂપિયા અથવા તેના કોઇ પણ ભાગે

માફી—સન ૧૮૪૭ ના હિંદુસ્તાનના ગ્રંથ સ્વામિત્વ બાબતના (કોપીરાઇટના) આક્ટની ૫ કલમ મુજબ મજકુર દાખલ કરીને ગ્રંથ સ્વામિત્વ સોંપી દેવાનો લેખ

સહપંત્યાળાનું ખત પંત્યાળું (નં. ૪૬) જુઓ

૨૪ નકલ અથવા ઉતારો—જે ખરી નકલ અથવા ઉતારો હોવા બદલ કોઇ પણ સરકારી અમલદારે અથવા તેના હુકમ ઉપરથી સહી કરી હોય અને જે કોર્ટની રીતો જે કાયદો વિદ્યમાન કાળે અમલમાં હોય તે કાયદા મુજબ રી પડવા જોગ નહિ હશે તે.

(૧) જે તેનો અસલ હયુદ્ધી પડવા જોગ નહિ હશે અથવા તે ઉપર પડવા જોગ હયુદ્ધી એક રૂપિયા કરતાં વધારે નહિ હશે તો.

(૨) બીજે કોઇ પ્રસંગે.

માફી—(અ) કોઇ પણ કાગળની નકલ જે કોઇ પણ સરકારી કચેરીના દફતરમાં રાખવા સારૂ અથવા કોઇ પણ સરકારી અમલદારે કરવાની અથવા આપવાની જરૂર છે એમ કાયદામાં સ્પષ્ટપણે કહ્યું હોય તે.

(બ) નકલો;—(૧) સન ૧૮૮૬ ના જન્મ મરણ તથા લગન છુટા છેડા નોંધવાના આક્ટની ૮ મી કલમની રૂઝે આપેલી રજીસ્ટરોમાંની દાખલાવાળી નકલોમાંની નોંધાની, (૨) સદરહુ આક્ટની ૨૫ મી કલમની રૂઝે જન્મ, તથા મરણના કોઇ પણ રજીસ્ટરે આપેલી રજીસ્ટરાર લુકમાંની નોંધાની, અથવા (૩) કોઇ સોલજરે, સોલ્ટરે, અથવા વગર સનંદી અથવા નાના અમલદારે માગ્યા ઉપરથી સદરહુ આક્ટની ૩૫ મી કલમની રૂઝે આપેલી રજીસ્ટરોમાંની તથા દફતરોમાંની નોંધાની.

(૬) સરકારી આપ્લેન, સબસીડાઇઝડ અથવા સબસીડાઇઝડ પૈસાની મદદ જેઓને મળતી હોય અથવા મળતી ન હોય એવા પાદ્રીઓના અને ડાયોસેસનના અથવા લગ્નોનાં રજીસ્ટરોના દાખલાવાળી સોલજર, સેલર અથવા વગર સનંદી અથવા નાના અમલદારોને આપેલી બાપ્તિસ્મા સંબંધી અથવા લગ્ન સંબંધી રજીસ્ટરોમાંની નકલો અથવા તેમાંના ઉતારો.

૨૫ સામો લેખ અથવા ડુપ્લિકેટ, હયુદ્ધી પડવા જોગ હશે એવા અને જે બાબત થોડા હયુદ્ધી આપી હશે એવા કોઇ પણ લેખનો,—

(અ) અસલ લેખ ઉપર જે હયુદ્ધી પડવા જોગ હોય તે એક રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય તો

(બ) બીજે કોઇ પણ પ્રસંગે

માફી—ખેડૂતને આપેલા જે કોઇ પણ લીસની હયુદ્ધી માફ હશે તેનો સામો લેખ.

૨૬ કન્ટેમ્પ્સનાંડ (અ) રકમ ૧૦૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે

(બ) બીજે કોઇ પણ પ્રસંગે.

પાંચ રૂપિયા.

માફી.

આઠ આના.
એક રૂપિયા.

માફી.

માફી

માફી.

અસલ લેખ ઉપર જેટલી હયુદ્ધી પડવા જોગ હશે તેટલી હયુદ્ધી.
એક રૂપિયા.

માફી.

જેટલી રકમના બાંડ ઉપર (નં. ૧૫) જેટલી હયુદ્ધી પડે છે તેટલી હયુદ્ધી.
પાંચ રૂપિયા.

૨૭ ડિએચર (ગીરો બાબત હોય અથવા ન હોય), જે બજારમાં વેચવા લાયક સીક્યુરીટી હોય અને જે શેરો લખીને અથવા તબદીલીનો જુદો લેખ કરીને સ્વાધિન કરીને તબદીલ કરવા જોગ હોય તે

ખુલાસો—ડિએચર આ શબ્દમાં ડિએચરને જોડેલા કોઇ પણ વ્યાજના કંપનોનો સમાવેશ થાય છે. પણ હુદી આકારની વખતે આવા કંપનોની રકમ ગણવી નહિ.

મારી—જે નોંધેલા ગીરો ખત ઉપર તેની રૂએ કહાડવાના ડિએચરોની પુરી રકમ બદલ થોડા સ્ટામ્પ હોય તથા જેને થોડે કોઇ સંસ્થાપિત કંપની અથવા એક વ્યક્તિ ભૂત મંડળી ડિએચરો ધારણ કરનારાઓના હિત સાથે પોતાની મીલકત સર્વાંશે દૂરથીઓને સ્વાધિન કરે છે તે ગીરો ખતના મચકુર પ્રમાણે તે કરજ કાઢનારી કંપનીએ અથવા મંડળીએ કહાડેલું ડિએચર પણ એવું હરાવ્યું કે એવા કહાડેલાં ડિએચરો સદરહુ ગીરો ખતના મચકુર પ્રમાણે કહાડેલાં છે એવું નિર્દિષ્ટ કરેલું હોવું જોઇએ.

વળી જાંઠ (નં. ૧૫) તથા કલિઓ ૮ અને ૫૫ જુઓ.

કોઇ પણ દ્રવ્ય આબત જાપન—દ્રવ્ય (નં. ૬૪) જુઓ.

૨૮ માલ આબતનો રિલિવરી આરકર. એટલે કોઇ પણ જોદીમાં અથવા બંદરમાં હોય તેવો અથવા જે વખારમાં માલ બાંડે ભરી રાખવામાં આવે છે તે વખારમાં હોય તેવો અથવા કોઇ પણ ડંકા ઉપર હોય તેવો માલ લેવાને હક્ક જે લેખ ઉપરથી તે લેખમાં લખેલા માણસને અથવા તેના આસાનને અથવા તે લેખ ધારણ કરનારાને મળે છે, અને જે ઉપર તે માલ ઉપરનું સ્વામિત્વ વેચવાના અથવા તબદીલ કરવાના પ્રસંગે તે માલના માલકે અથવા તેની તરફથી સહી કરી હશે એવો લેખ તે માલની કિંમત વીસ રૂપિયા કરતાં વધારે હોય ત્યારે.

સંતાપકારના ખત (ટાઇટલ ડીડ) અનામત મુકવાનો દસ્તાવેજ, રાસ્તગીરો બાબત કચુલાત (નં. ૬) જુઓ. **પંત્યાણુ તોડવાનો લેખ**—પંત્યાણુ (નં. ૪૬) જુઓ.

૨૯ છુટાછેડા આબતનો લેખ—એટલે જે લેખ ઉપરથી કોઇ પણ માણસ પોતાનો વિવાહ સંબંધ તોડે છે તે.

શ્રી ધન બાબત લેખ, બ્યવસ્થા પત્ર (નં. ૫૮) જુઓ.

ડુબ્લિકેટ—સામે લેખ (નં. ૨૫) જુઓ.

૩૦ સનંદ ઉપરથી અથવા સન ૧૮૮૪ ના કાયદાના હિમાયતીઓ બાબતના આક્ટ ઉપરથી કોઇ પણ હાઇ કોર્ટનો આપેલો અધિકાર ચલાવીને તે કોર્ટની ચાદીમાં આડવોકેટ, વકીલ અથવા અટર્ની તરીકે ફરેલી નોંધ.

(અ) આડવોકેટ અથવા વકીલની બાબતમાં.

(બ) આટર્નીની બાબતમાં.

માફી—કોઇ હાઇ કોર્ટની ચાદીમાં જેનું નામ અગાઉ દાખલ થયું હોય તેની એવા આડવોકેટ, વકીલ અથવા અટર્ની તરીકે કોઇ પણ હાઇ કોર્ટની ચાદીમાં ફરેલી નોંધ.

તેટલીજ રકમના ખાંડ ઉપર (નં. ૧૫) જેટલી હુદી પડે છે તેટલી.

એક આંતો.

એક રાંતો.

પાંચસો રૂપિયા.
અસો પચાસ રૂપિયા.

રાસ્તગીરો—રાસ્તગીરો લખલ કચુલાત (નં.

૬) જુઓ.

૩૧ મિલકત અદલ અદલ કરવાનો લેખ.

ઉતારો—નકલ (નં. ૨૪) જુઓ.

૩૨—વધારે બોળ અદલનો લેખ, એટલે ગીરો મિલકત ઉપર વધારે બોળે નાંખવા વિશેનો કોષ પણ લેખ.

(અ) બ્યારે અસલગીરો ૪૦ મા નંબરની (અ) રકમમાં કહેલા પ્રકારનું (એટલે કમળ સાથેનું) હશે ત્યારે.

(બ) બ્યારે એવું ગીરો ૪૦ મા નંબરની (બ) રકમમાં કહેલા પ્રકારનું (એટલે કમળ સિવાયનું) હશે ત્યારે.

(૧) વધારે બોળ અદલનો લેખ કરી આપતી વખતે મિલકતનો કમળે તે લેખ મુજબ આપ્યો હોય અથવા આપવાનું કમુલ કર્યું હોય તો.

(૨) કમળે ઉપર કલા પ્રમાણે આપ્યો ન હોય તો.

૩૩ અક્ષિસ પત્ર—વ્યવસ્થા પત્ર (નં. ૫૮) અથવા મૃત્યુ પત્ર અથવા તખ્તીલી (નં. ૧૨) ન હોય એવું.

બાડે રાખવા અદલ કચુલાત અથવા નોકરી અદલ કચુલાત—કચુલાત (નં. ૫) જુઓ.

૩૪ ઈન્ડેમનિટીબાંડ.

ઇન્સપેક્ટરશિપ ડીડ તોડ જોડનું ખત (નં. ૨૨) જુઓ.

વિમો—વિમાની પોલિસી (નં. ૪૭) જુઓ.

૩૫ લીસ, એમાં અંડર લીસનો અથવા પેટા લીસનો તથા ભાગે અથવા પેટા બાડે આપવાની કોષ પણ કચુલાતનો સમાવેશ થાય છે;—

(અ) તે લીસ ઉપરથી બાડું ઠરાવ્યું હશે અને કોષ પણ પ્રિમિયમ આપ્યું અથવા સ્વાધિન કર્યું ન હશે ત્યારે,—

(૧) તે લીસ એક વર્ષ કરતાં ઓછી મુદતનું છે એમ દેખાતું હશે ત્યારે.

તે લેખમાં વત્તામાં વત્તી કીમતની જે મિલકત લખી હશે તેની કીમતના જેટલા અવેજના કન્વેન્સ ઉપર (નં. ૨૩) જેટલી હુયુટી પડે છે તેટલી.

તે લેખ ઉપરથી નાંખેલા વધારે બોળની રકમ જેટલા અવેજના કન્વેન્સ ઉપર (નં. ૨૩) જેટલી

એવા બોળની (અસલ ગીરો તથા અમાફિના કોષ વધારે બોળ સુદાં) એકંદર રકમ જેટલા અવેજના કન્વેન્સ ઉપર (નં. ૨૩) જેટલી હુયુટી પડે છે તેટલી હુયુટીમાંથી તે અસલ ગીરો ઉપર તથા વધારે બોળ ઉપર અમાફિનીજ આપેલા હુયુટી બાદ કરીને જે રહે તે.

તે લેખ ઉપરથી નાંખેલા વધારેના બોળની રકમના બાંડ ઉપર (નં. ૧૫) જેટલી હુયુટી પડે છે તેટલી.

તે લેખમાં લખેલી કીમત જેટલા અવેજના કન્વેન્સ ઉપર (નં. ૨૩) જેટલી હુયુટી પડે છે તેટલી.

જેટલી જ રકમના મગીન ખત ઉપર (નં. ૫૭) જેટલી હુયુટી પડે છે તેટલી

તે લીસ મુજબ જે રકમ આપવાની અથવા સ્વાધિન કરવાની હોય તે સમગ્રી રકમ અદલના બાંડ ઉપર (નં. ૧૫) જેટલી હુયુટી પડે છે તેટલી.

(૨) તે લીસ એક વર્ષ કરતાં ઓછી નહિ પણ ત્રણ વર્ષ કરતાં વધારે નહિ એવી મુદતનું દેખાતું હશે ત્યારે.

(૩) તે લીસ ત્રણ વર્ષ કરતાં વધારે મુદતનું દેખાતું હશે ત્યારે.

(૪) તે લીસ કાઠ પણ નિયમીત મુદતનું દેખાતું ન હોય ત્યારે.

(૫) તે લાસ હમેશનું દેખાતું હોય ત્યારે.

(બ) કાઠન અથવા પ્રિમિયમ સાર અથવા ધીરેલા પૈસા સાર લીસ આપ્યું હશે અને બાકા બદલ કરાવ લખ્યો નહિ હશે ત્યારે.

(ક) કાઠન અથવા પ્રિમિયમ સાર અથવા પૈસા સાર લીસ આપ્યું હશે અને વળી તેમાં બાકા બદલ કરાવ લખ્યો હશે ત્યારે.

કરાવેલા સરાસરી વાર્ષિક બાકાની રકમ અથવા કોમત બદલના બાંક ઉપર (નં. ૧૫) જેટલી ડયુટી પડે છે તેટલી.

કરાવેલા સરાસરી વાર્ષિક બાકાની રકમ જેટલા અવેજ બદલના કન્વેયન્સ ઉપર (નં. ૨૩) જેટલી ડયુટી પડે છે તેટલી.

જો લીસ પહેલાં દશ વર્ષ સુધી ચાલે તો તે માટે જે સરાસરી વાર્ષિક બાકા આપવામાં અથવા સ્વાધિન કરવામાં આવે તેની રકમ જેટલા, અથવા કિંમત જેટલા અવેજ માટેના કન્વેયન્સ ઉપર (નં. ૨૩) જેટલી ડયુટી પડે છે તેટલી.

તે લીસના પહેલા પચાસ વર્ષ બદલ જે બાકા આપવામાં અથવા સ્વાધિન કરવામાં આવે તેની સઘળી રકમના એક પંચમાસ જેટલા અવેજ બદલના કન્વેયન્સ ઉપર (નં. ૨૩) જેટલી ડયુટી પડે છે તેટલી.

તે લીસમાં તે કાઠનની અથવા પ્રિમિયમની અથવા ધીરેલા પૈસાની રકમ અથવા કોમત લખી હશે તેટલી રકમ અથવા કોમત જેટલા અવેજ માટેના કન્વેયન્સ ઉપર (નં. ૨૩) જેટલી ડયુટી પડે છે તેટલી એવું કાઠન અથવા પ્રિમિયમની અથવા કિંમત જેટલા અવેજ માટેના કન્વેયન્સ ઉપર (નં. ૨૩) જેટલી ડયુટી પડે છે તેટલી.

એવું કાઠન અથવા પ્રિમિયમ અથવા એવા પૈસા આપ્યા ન હોય અથવા સ્વાધિન કર્યા ન હોય તો તે લીસ ઉપર જે ડયુટી પડે તે અને તે ઉપરાંત તે લીસમાં કાઠનની અથવા પ્રિમિયમની અથવા પૈસાની જે રકમ અથવા કિંમત લખી હશે તેટલી રકમ અથવા કિંમત જેટલા અવેજ માટેના કન્વેયન્સનો તે (નં. ૨૩) જેટલી ડયુટી પડે છે તેટલી. પણ એવું કરાવ્યું છે કે કોમત પ્રમાણે લીસ ઉપર જે સ્ટામ્પની જરૂર હોય તેટલો સ્ટામ્પ લીસ કરી આપવા વિષેની કમ્પ્લિયાન્સ માર્ગો હશે અને તે કમ્પ્લિયાન્સ પ્રમાણે પછીથી તે લીસ કરી આપવામાં આવ્યું હશે, ત્યારે તે લીસ ઉપરની ડયુટી આઠ આનાથી વધારે હોવી જોઈએ નહિ.

આફ્રી (અ) આ કોષ પશુ ખેડૂતની ખાતતમાં તથા ખેતીના કારણ સાર કોષ પશુ કાષ્ટન અથવા પ્રિમિઅમ આપ્યા સિવાય અથવા સ્વાધિન ક્યાં સિવાય કરી આપેલું લીસ (એમાં ખાવાના અથવા પીવાના પદાર્થ ઉત્પન્ન કરવા ખાતતના કાઠના લીસનો સમાવેશ થાય છે.) જ્યારે નિયમિત મુદત લખી હોય અને તે મુદત એક વર્ષથી વધારે ન હોય ત્યારે, અથવા જ્યારે હરાવેલું સરાસરી વાર્ષિક બાકું સો રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે.

(બ) સન ૧૮૭૫ ના બ્રહ્મદેશના માછલી મારવાની જગ્યા ખાત- તના આઠ મુજબ અથવા સન ૧૮૮૯ ના ઉત્તર બ્રહ્મદેશના જમીન તથા મહેસુલ ખાતતના કાયદા મુજબ આપેલું માછલી મારવાની જગ્યાનું લીસ.

૩૬ લેટર એફ એલ્ટરમેન્ટ—(શેરો વહેંચી આપવાનું પત્ર) કોષ પશુ કંપની માંહેના અથવા કર વધારેલી કંપની માંહેના શેરોનો, અથવા કોષ પશુ કંપનીએ કઠાડવાના લોન ખાતતના શેરોનો.

કામલો—અથવા બીજો દસ્તાવેજ (નં. ૧૯) જુઓ.

૩૭ લલામણ પત્ર—એટલે જે કોષ શેષ ઉપરથી એક માણસ બીજા માણસને, જે માણસ સાર તે શેષ લખ્યો હશે તેને ઉધાર આપ- વાનો અધિકાર આપે છે તે શેષ.

લેટર એફ આર'ટી—કચુલાત (નં. ૫) જુઓ.

૩૮ લેટર એફ લાઇસન્સ—એટલે લેણદારે પોતાનાં માગણાં અણક મુદત સુધી મોકુફ રાખવાં અને દેણદારને પોતાની નજરમાં આવે તેમ તેનું કામ ચલાવવા હેતુ એવી રીતની દેણદાર અને તેના લેણદાર વચ્ચે થયેલી કોષ પશુ કચુલાત.

૩૯ કંપનીનું મેમોરેન્ડમ એફ એસોસિએશન.

(અ) તેની સાથે સન ૧૮૮૨ ના હિંદુસ્તાનના કંપનીના આઠની ૩૭ થી કલમ મુજબ આપેલી આર્ટિકલ્સ ઓફ એસોસિએશન હોય તો.

(બ) તેની સાથે તે આર્ટિકલ્સ ન હોય તો.

આફ્રી—જે એસોસિએશન કાયદા સાર સ્થાપેલી ન હોય અને જે સને ૧૮૮૨ ના હિંદુસ્તાનના કંપનીના આઠની ૨૬ થી કલમ મુજબ રજીસ્ટર કરેલા હોય એવી કોષ પશુ એસોસિએશનનું મેમોરેન્ડમ.

૪૦ ઝીરોખત—સત્તાધિકારના ખત અનાખત રાખવા ખાતત જે ઝીરો ખાતત (નં. ૬) બાટમરી બાંડ (નં. ૧૬) પાકતું ઝીરો (નં. ૪૧) રિરપોઝિન્શ્યા બાંડ (નં. ૫૬) અથવા જમીન ખત (નં. ૫૭) ન હોય તે:—

(અ) તે ખતમાં લખેલી મિલકતનો અથવા તે મીલકતનો કોષ પશુ ભાગનો કબજો ઝીરો મુકતારે આપ્યો હશે અથવા આપવાની કચુ- લાત કરી હશે ત્યારે.

(બ) તે કરતી વખતે સદરકુ પ્રમાણે કબજો આપ્યો ન હોય અથવા આપવાની કચુલાત કરી ન હોય ત્યારે.

મારી.

મારી.

એક:આનો.

એક આનો.

દશ રૂપિયા.

૫૬૨ રૂપિયા.

ચાલીસ રૂપિયા.

મારી.

તે ખતની રકમ જેટલા અવે- જના કન્વેયન્સ (નં. ૨૩) ઉપર જેટલી હયુટી પડે છે તેટલી.

તે ખતની રકમના બોંડ (નં. ૧૫) ઉપર જેટલી હયુટી પડે છે તેટલી.

ખુલાસો—જે કોઇ ગીરો રાખનારને બાકુ વસુલ કરવા સારૂ મુખત્યારનાણું અથવા ગીરો મુકેલી મીલકતનું અથવા તેના બાગનું લીસ આપતો હોય તે આ નંબરના અર્થ મુજબ કબજો આપે છે એમ સમજવું.

(ક) તે ખત પેટા તારણ અથવા મદદગારી તારણ અથવા વધારે તારણ અથવા બદલે આપેલું તારણ હોય અથવા તે સદરહુ કારણ સારૂ વીશેષ બંદોબસ્ત કરવાના હેતુથી કરેલું હોય અને મુખ્ય અથવા મુળ તારણ ખત ઉપર થોડા સ્ટામ્પ લગાડેલો હોય ત્યારે:—

૧૦૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે નહીં હોય એવી દરેક રકમે.

અને ૧૦૦૦ રૂપિયા ઉપરાંત દર ૧૦૦૦ રૂપિયા અથવા તેના બાજે.

માફી—(૧) સન ૧૮૮૩ ના જમીન સુધારવા બાયતના કર-જના આઠ મુજબ અથવા સન ૧૮૮૪ ના ખેડુતોને કરજ આપવા બાયતના આઠ મુજબ તગાવી લેનાર માણસોએ અથવા તે માણસોના જમીનોએ તે તગાવી ફેડવા સારૂ તારણ દાખલ કરી આપેલો લેખ.

(૨) બીલ ઓફ ઓક્સવેજ સાથે હોય એવો લેટર ઓફ હૈપાસંકેશન.

(૩) માલ ગીરો મુકવાનો લેખ તે ઉપર સાખ કરી ન હોય તો.

૪૧ પાકનું ગીરો ખત—એમાં કોઇ પાક ગીરો મુકીને પછી તે પાક એ પ્રમાણે ગીરો મુકતી વખતે વિઘ્નમાન હોય કે નહિ, એવા ગીરો ઉપર ધીરેલું કરજ અદા કરવાના બંદોબસ્ત સારૂ કરેલી કચુલાત દર્શાવનારા કોઇ પણ લેખનો સમાવેશ થાય છે;—

(અ) કરજે ધીરેલું નાણું તે લેખની તારીખથી ત્રણ મહિના કરતાં વધારે નહિ હોય એવી મુદતની અંદર પાછું આપવાનું હોય ત્યારે:—

૨૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે નહિ એવી દરેક રકમ ઉપર.

અને ૨૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે હોય એવી દર ૨૦૦ રૂપિયાની રકમે અથવા તેના બાજે.

(બ) એવું કરજે ધીરેલું નાણું તે લેખની તારીખથી ત્રણ મહિના કરતાં વધારે પણ એક વર્ષ કરતાં વધારે ન હોય એવી મુદતની અંદર પાછું આપવાનું હોય ત્યારે:—

૧૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે નહિ હોય એવી દરેક રકમે.

અને ૧૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે હોય એવી દર ૧૦૦ રૂપિયાની રકમે અથવા તેના બાજે.

૪૨ નોટરી પબ્લિકના લખાણ, એટલે પોતાના હોદ્દાનું કામ કરતી વખતે નોટરી પબ્લિક અથવા નોટરી પબ્લિક તરીકે કાયદેસર રીતે કામ કરનાર બીજા કોઇ પણ માણસે કરેલો અથવા સહી કરેલો, પ્રોટેસ્ટ (નં. ૫૦) ન હોય એવો કોઇ પણ લેખ, શેરો, ચીટી, સાખ, દાખલો અથવા નોંધ.

૪૩ ચીટી અથવા ચાટી—હાલે અથવા એજંટે પોતાના મુખ્યને ખાતે વીસ રૂપિયા કરતાં વધારે કિંમતનો કોઇ પણ માલ.

વીસ રૂપિયા કરતાં વધારે કિંમતનો કોઇ પણ સ્ટોક અથવા બજારમાં વેચવા બેઠા સિક્યુરીટી વેચાતી લીધાનું અથવા વચ્ચાનું જણાવવા વિષે તે મુખ્યને હાલે અથવા એજંટે ચોકસેલી...

આઠ આના.
આઠ આના.

માફી.
માફી.
માફી.

એક આનો.

એક આનો.

એ આનો.

એ આનો.

એક રૂપિયા.

એ આના
સ્ટોક કે સિક્યુરીટીની કિંમતના
દર ૧૦૦૦૦ રૂપિયા કે તેના
આમ ઉપર એક આનો.

૪૪ નોટ ઓફ પ્રોટેસ્ટ-વહાણના માસ્તરે કરેલી ... * ...

વહાણના માસ્તરે કરેલો પ્રોટેસ્ટ (નં. ૫૧) જુઓ.

આઠ આના.

પૈસા આપવાનો હુકમ—બિલ ઓફ એક્સચેન્જ (નં. ૧૩) જુઓ.

૪૫ વહેંચણુનો શેષ—(કલમ ૨ (૧૫) માં વ્યાખ્યા કરેલા પ્રકારનો.)

મિલકતમાંથી જુદા કરેલા હિસ્સા અથવા હિસ્સાઓની કિંમતની રકમના બાંડ (નં. ૧૫) નેટલી કચુટી પડે છે તેટલી.

૪૬ પંત્યાણુ—(અ) પંત્યાણાનો શેષ:--

(૧) પંત્યાણાની થાપણ ૫૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે.

(૨) બીજા કોષ પશુ પ્રસંગે .. ...

(બ) પંત્યાણુ તોડવાનો શેષ .. ...

બે રૂપિયા આઠ આના.

દશ રૂપિયા.

પાંચ રૂપિયા.

૪૭ વિભાની પાલીસી—(અ) સમુદનો વિમો (કલમ ૭

જુઓ.)—

(૧) કોષ પશુ સફર બાબત અથવા સફર ઉપર;—

(૧) સલામતી અથવા અવેજ તે પાલીસી ઉપરથી વિમો ઉતારેલી રકમ ઉપર સેંદેડે બે આનાના અથવા $\frac{1}{2}$ દર કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે.

એક આનો.

(૨) બીજા કોષ પશુ બાબતમાં તે પાલીસી ઉપરથી વિમો ઉતારેલી રકમના દર હજાર રૂપિયાની પુરી રકમ બદલ અને હજાર રૂપિયાના કોષ પશુ ભાગ બદલ.

બે આના.

(૨) મુદત બાબત—(૩) તે પાલીસી ઉપરથી વિમો ઉતારેલી રકમના દશ હજાર રૂપિયાની પુરી રકમ બદલ અને હજાર રૂપિયાના કોષ પશુ ભાગ બદલ,—

વિમો છ મહિના કરતાં વધારે ન હોય એવી કોષ પશુ મુદતનો ઉતાર્યો હોય ત્યારે.

બે આના.

વિમો છ મહિના કરતાં વધારે અને બાર મહિના કરતાં વધારે નહિ હોય એવી મુદતનો ઉતાર્યો હોય ત્યારે.

બાર આના.

(બ) આગનો વિમો. (૧) અસલ પાલીસીની બાબતમાં,—૧૦૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય એવી વિમો ઉતારેલી દરેક રકમે, અને તેમજ ૧૦૦૦ રૂપિયા ઉપરના દર ૧૦૦૦ રૂપિયે અથવા તેના કોષ પશુ ભાગે;—

(૧) મુદત એક મહિના કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે.

બે આના.

(૨) મુદત એક મહિના કરતાં વધારે પણ ત્રણ મહિના કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે.

ત્રણ આના.

(૩) મુદત ત્રણ મહિના કરતાં વધારે, પણ છ મહિના કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે.

ચાર આના.

(૪) મુદત ૭ મહિના કરતાં વધારે હોય ત્યારે.

(૨) જે પાલીસી ૭ મહિનાની અથવા તે કરતાં કાંઈ પણ ઓછી મુદતની આપેલી હોય તે જે બદલ અને તે અગાઉ નવી કરી આપી હોય તો તે બદલ પાલીસી પ્રથમથીજ ૭ મહિના કરતાં વધારે મુદતની આપી હોય તો જેટલી ડયુટી પડવા જોગ હોય તેટલી ડયુટી અગાઉથી આપી નહિ હોય એવી પાલીસી ચાલુ રાખવા સારૂ નવી કરી આપવા બાબત.

(૩) અઠરઆત તથા મંદવાડ બાબતનો વિમો.

(અ) રેલ્વે ઉપરના અઠરઆત બાબત રક્ત એકવાર સુસાફરી માટે ચાલનારો.

માફી—કોઈ પણ રેલ્વેમાં વચલા અથવા ત્રીજા વર્ગમાં પ્રવાસ કરનારા ઉતારેના સંબંધમાં ઉતારેથી હોય ત્યારે.

(બ) બીજે કોઈ પણ પ્રસંગે કોઈ પણ એકજ અઠરઆત અથવા મંદવાડ બાબત આપવાની વત્તામાં વતી રકમ ૧૦૦૦ રૂપિયાથી વધારે ન હોય તો તે બાબત, અને તેમજ એવી રકમ ૧૦૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે હોય તો, દર ૧૦૦૦ રૂપિયા બાબત અથવા તેના ભાગ બાબત.

(૬) જીંદગીના વીમો અથવા જે બદલ સ્પષ્ટપણે ઠરાવ કર્યો નથી એવો બીજો વીમો, આ નંબરના (ઇ) ભાગમાં કલા છે તેવા ફરીથી ઉતારેલા વીમા સિવાય.

૧૦૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે નહિ હોય એવી વીમો ઉતારેલી દરેક રકમ બદલ અને તેમજ ૧૦૦૦ રૂપિયા ઉપર વીમો ઉતારેલા દર ૧૦૦૦ રૂપિયા બદલ અથવા તેના ભાગ બદલ—

(૧) એકજ પ્રત હોય ત્યારે.

(૨) બે પ્રતો હોય તો દરેક બદલ.

માફી—પોસ્ટ ખાતાના જીંદગીના વિમા બાબત હિંદુસ્તાન સરકારના અધિકારની રૂએ કરેલી કાનુનો મુજબ હિંદુસ્તાનના પોસ્ટ ઓફીસના ડાયરેક્ટર જનરલે આપેલી જીંદગીના વીમાની પાલીસી. ...

ઇ—સમુદ્રના વિમાની પાલીસી અથવા આગના વિમાની પાલીસી જે વિમાની કંપનીએ આપી હોય તે કંપની, અસલ વિમા ઉપરથી ઉતારેલી રકમનો અમુક ભાગ તે વિમાના સંબંધમાં આપવાની હામી અથવા જામીનગીરી તરીકે બીજા કોઈ પણ કંપની સાથે ફરીથી વીમો ઉતારાવે ત્યારે ...

સાધારણ માફી—વિમાની પાલીસી આપવા વિષેનો લેટર ઓફ કવર અથવા એન્જેન્મેન્ટ, પરંતુ એવું ઠરાવ્યું છે કે તે પાલીસી માટે આ આકટમાં જે સ્ટામ્પ કલા છે તે સ્ટામ્પ લેટર ઉપર અથવા એન્જેન્મેન્ટ ઉપર હોય, સિવાય તે ઉપરથી કંઈ પણ દાવો કરી શકાશે નહિ તેમજ તેમાં લખેલી પાલીસી આપવાની રરજ પાડવા સિવાય બીજા કોઈ પણ કારણ સારૂ તે ચાલશે નહીં.

૪૮ મુખ્યત્વારનાશુ—કલમ ૨ (૨૨) માં વ્યાખ્યા કરેલા પ્રકારનું પાલીસી (નં. ૫૨) ન હોય તે.—

૭ આના.

એવી નવી કરી આપેલી પાલીસી જે રકમની અને જે મુદતની હોય તે રકમ અને મુદતની અસલ પાલીસી બાબત જેટલી ડયુટી આપવી પડત તેટલી ડયુટી.

એક આનો.

માફી.

૭ આના.

પણ આના.

માફી.

અસલ વિમાના સંબંધમાં આપવાની ડયુટીની ફેર ડયુટી, પણ તે એક આનાથી ઓછી અથવા એક રૂપિયાથી વધારે હોવી જોઈએ નહીં.

(ખ) એકજ વ્યવહારના સંબંધમાં એક અથવા વધારે દસ્તાવેજ નોંધાવવાનાજ કેવળ કારણ સારૂ, અથવા એવા એક વધારે દસ્તાવેજ કરી આપવાનું કબુલ કરવાના કારણ સારૂ કર્યું હશે ત્યારે

... આઠ આના.

(બ) સન ૧૮૮૨ ના પ્રેસીડેન્સી રેમોલ્ડકોઝ કોર્ટ એક્ટ મુજબ શરિયાહોમાં અથવા ચલાવેલા કામમાં જોઇનું હશે ત્યારે

... આઠ આના.

(ક) રકમ (અ) માં કહેલી બાબત સિવાય બીજા એકજ વ્યવહારમાં કામ કરવા સારૂ એક અથવા વધારે માણસને તે ઉપરથી અધિકાર આપવાનો હશે ત્યારે

... એક રૂપિયા.

(દ) એક કરતાં વધારે વ્યવહારમાં અથવા સામાન્યતઃ એકામતે અથવા પ્રત્યેકને કામ કરવા સારૂ પાંચ કરતાં વધારે નહિ એટલા માણસોને તે ઉપરથી અધિકાર આપવાનો હશે ત્યારે

... પાંચ રૂપિયા.

(ઇ) એક કરતાં વધારે વ્યવહારમાં અથવા સામાન્યતઃ એકામતે એકામતે અથવા પ્રત્યેકને કામ કરવા સારૂ પાંચ કરતાં વધારે પણ દસ કરતાં વધારે નહીં એટલા માણસોને તે ઉપરથી અધિકાર આપવાનો હશે ત્યારે...

... દસ રૂપિયા.

(ફ) તે અવેજ સારૂ આપ્યું હશે તથા તે ઉપરથી કોઇ પણ સ્થાવર મિલકત વેચવાનો અધિકાર અટર્નિને આપવાનો હશે ત્યારે

તે અવેજની રકમના કન્વેન્સ ઉપર (નં. ૨૩) નેટલી હયુટી પડે છે તેટલી.

... અધિકાર આપેલા દરેક માણસ દીઠ એક રૂપિયા.

(જ) બીજે કોઇ પણ પ્રસંગે

ખુલાસો—એકજ પેઢીના એક કરતાં વધારે માણસો આ નંબરના કારણ સારૂ એકજ માણસ છે એમ સમજવું.

૪૯ વાયદા ચીઠી—(ક્લમ ૨ (૨૨) માં બાખ્યા કરેલા પ્રકારની)...

પ્રસંગ પ્રમાણે, માગે એટલે અવેજ આપવા જોગ અથવા માગે ત્યારે અવેજ આપવો એ સિવાય બીજી રીતે અવેજ આપવા જોગ બીજાં કોઈ એકસએજ (નં. ૧૩ બ) ઉપર નેટલી હયુટી પડે છે તેટલી.

... એક રૂપિયા.

૫૦ બિલનું અથવા ચીઠીનું પ્રોટેસ્ટ—એટલે બિલ કોઈ એકસએજ અથવા વાયદા ચીઠી સીકારવાની ના કહેવા બદલ નોટરી પબ્લીકે અથવા નોટરી પબ્લિક તરીકે કાયદાસર રીતે કામ કરનાર બીજા કોઇ માણસે કરેલો કોઇ પણ લેખી એકરાર...

૫૧ વહાણના માસ્તરનું પ્રોટેસ્ટ—એટલે તોટાના હિસાબની વ્યવસ્થા થવાના અથવા સરકારી ગણતરી થવાના હેતુથી તેણે તે વહાણની સફરની વિગતનો જે કોઇ પણ એકરાર લખ્યો હોય તે, અને વહાણમાં માલ ન ચઢાવ્યા બાબત અથવા વહાણમાંથી માલ ન ઉતાર્યા બાબત ચાર્ટરર અથવા કન્સેની વિરૂદ્ધ તેણે જે એકરાર કર્યો હશે તે, જ્યારે એવા એકરાર ઉપર નોટરી પબ્લીકે અથવા નોટરી પ્રબ્લિક તરીકે કાયદાસર રીતે કામ કરનાર બીજા માણસે સાખ કરી હશે અથવા લખેલો લખ્યો હશે ત્યારે

...

એક રૂપિયા.

વહાણના માસ્તરે કહેલી નોટ ઓફ પ્રોટેસ્ટ (નં. ૪૪) પણ જુઓ. ૫૨ પ્રોટેસ્ટી—(મત આપવાનો અધિકાર ૫૨) જલ્લા અથવા રજાનિકે બોર્ડના અથવા મ્યુનિસિપલ કમીશનરોની મંડળીના સભાસદોની કોઇ

પણ એક ચુટણીમાં, અથવા (બ) જે સંરચાપિત અથવા એક વ્યક્તિ જૂન મંડળીના સ્ટાફના અથવા ફંડના શેર ક્યા હશે અને તે તમદીલ કરી અપાતાં હશે તેના સભાસદોની, (બ) સ્થાનિક અધીકારીઓની, અથવા (ક) કોઇ પણ સંસ્થાના પ્રોપ્રાએટરોની (માલીકોની) અથવા સભાસદોની, અથવા તેના ફંડોના વર્ગીકારોની કોઇ પણ એક સભામાં માન આપવાનો અધીકાર કોઇ પણ માણસને આપવા વિષયો ...

એક આનો.

પડ પહોંચી જે કંઈ પણ નાણાંની અથવા બીજી મિલકતની રકમ અથવા કિંમત વીમ રૂપિયા કરતાં વધારે હોય તેની ...

એક આનો.

માફી-પહોંચી (અ) ચોખ સ્ટામ્પવાળા, અથવા ત્રીજી કક્ષમ માંહેના વિશેષ દરાવ મુજબ માફી હોય એવા (સરકારની તરફથી કરી આપેલા લેખ) કોઇ પણ લેખમાં લખેલા અવેજના પૈસા પહોંચવાનું, અથવા તે લેખમાં લખેલા કોઇ પણ મુદ્દલ પૈસા, વ્યાજ અથવા વર્ષાસન, અથવા મુદતે મુદતે આપવાનો બીજે અવેજ પહોંચવાનું, કબુલ કરવા બાબતની તે લેખની પાછળ અથવા તે લેખમાં લખેલી, ...

મારી.

(બ) અવેજ વગર કાંઈ પણ પૈસા આપ્યા બદલના. ...

માફી.

(ક) સરકારી મહેસુલનો આકાર દરાવ્યો હોય એવી જમીન બાબત અથવા (મદ્રાસ અને મુંબઈ હજારામાં) છનામી જમીન બાબત ખેડુ-તોએ કંઈ પણ ગણીત આપ્યા બદલની ...

માફી.

(ડ) મલિકા મુઆઝમના લશ્કર માંહેના અથવા મલિકા માઆઝમના હિંદુસ્તાનના લશ્કર માંહેના બિનસનંદી અમલદારો અથવા શિપાઇઓ બ્યારે તેઓ અમલદાર દાખલ અથવા સિપાઇ દાખલ ચાકરી કરતા હશે ત્યારે તેઓએ અથવા પોલીસ સ્થાનોએ (મેન્ડેટ પોલીસ કોન્સ્ટેબલોએ) પગાર અથવા નિમણૂક પહોંચ્યા બદલ આપેલી. ...

માફી.

(ઈ) ફેમીલી સર્ટીફિકેટો ધારણ કરનારાઓએ આપેલી માન એવા પ્રસંગે પહોંચ્યાની રકમ જે માણસના પગારમાંથી અથવા નિમણૂકમાંથી ચોંપી આપી હશે તે માણસ સદરહુ બે લશ્કરો પૈકી કોઇ પણ એક લશ્કરનો બિનસનંદી અમલદાર હશે અથવા સિપાઇ હશે અને સદરહુ પ્રકારના સંબંધથી ચાકરી કરતો હશે... ...

માફી.

(ફ) જે માણસોને સદરહુ પ્રકારની બિનસનંદી અમલદારો અથવા શિપાઇઓ તરીકે તેમની ચાકરી બાબત પેન્સન અથવા નિમણૂક મળતાં હશે અને જેઓ બીજા કોઇ પણ સંબંધથી સરકારની ચાકરી કરતા નહિ હશે તેમણે તે પેન્સન બદલ અથવા નિમણૂક બદલ આપેલી... ...

માફી.

(ગ) પોતે વસુલ કરેલી જમીન મહેસુલ બદલ અથવા કર બદલ મુખીએ અથવા અમલદારે આપેલી... ...

માફી.

(હ) કોઇ પણ પેટીવાળા પાત્રે પૈસા અથવા પૈસાની સિક્કયુરિટી અનામત મુકી હોય અને તેના હિસાબ આપવાનો હોય તે પૈસા બદલ અથવા સિક્કયુરિટી બદલ આપેલી ...

માફી.

પરંતુ એવું દરાવ્યું છે કે જે માણસને તે પૈસાનો અથવા સિક્કયુરિટીનો હિસાબ આપવાનો તે માણસ સિવાય બીજા કોઇ માણસ પાસેથી અથવા કોઇ માણસને હાથે તે પૈસા અથવા સિક્કયુરિટી પહોંચ્યા એવું તે પહોંચ્યામાં લખેલું ન હોયું એમ... ...

માફી.

વળી એવું દરાવ્યું છે કે આ માફી કોઇ પણ સંસ્થાપિત કંપની અથવા ખીજા એક વ્યક્તિજાત મંડળીના અથવા તેની જે કંપની અથવા મંડળી સ્થાપન કરવાનું થોભ્યું હોય અથવા ઇરાદો કર્યો હોય તેના શેર વહેંચી આપવાના પત્ર બદલ અથવા પત્ર ઉપરથી, અથવા તેના સ્થિપના અથવા શેરના કોઇ બાબત, અથવા જે ડિમેન્ડર; બજારમાં વેચવા જોગ સિક્યુરિટી હોય તે બાબત બરેલી અથવા અનામત મુકેલી રકમની પહોંચને અથવા પાવતીને લાગુ નથી. ...

૫૪ ગીરો મુકેલી મિલકતનું રીકન્વેન્સ—(અ) જે અવે-જને માટે મિલકત ગીરો મુકી હશે તે ૧૦૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય તો... ...

(બ) બીજે કોઇ પ્રસંગે ...

૫૫ ફારમતી—એટલે જે કોઇ પણ લેખ ઉપરથી કોઇ માણસ ખીજા માણસ ઉપરના અથવા કોઇ પણ નિર્દિષ્ટ કરેલી મિલકત ઉપરના દાવા છોડી દે છે તે,—(અ) દાવાની રકમ અથવા કિંમત ૧૦૦૦ રૂપિ-આથી વધારે ન હોય તો... ...

(બ) બીજે કોઇ પણ પ્રસંગે. ...

૫૬ રેસ્પોન્સિબલ બાંડ—એટલે વહાણ ઉપર ચઢાવેલા અથવા ચઢાવવાના માલ ઉપર કરજે કાઢેલા પૈસા બાબત જે ઉપરથી બંદોબસ્ત કર્યો હશે અને તે માલ જે બંદરે આપર હોય તે બંદરને પહોંચે તો તે પૈસા પાછા આપવાનો જેમાં ઇરાદો હોય તેવો કોઇ પણ લેખ. ...

કોઇ પણ ટ્રસ્ટ અથવા વ્યવસ્થા પત્ર રદ કરવાનો લેખ—વ્યવસ્થા પત્ર (નં. ૫૮); ટ્રસ્ટ (નં. ૬૪) જુઓ.

૫૭ જામીનખત અથવા ગીરો ખત—કોઇ પણ હોદ્દાનું કામ યોગ્ય રીતે કરવા વિષેના અથવા હોદ્દાના સમયગી જે પૈસા અથવા ખીજા મિલકત મળે તેના હિસાબ આપવા વિષેના તારણ તરીકે કરી આપ્યું હશે તે, અથવા કરારની યોગ્ય બાબતથી થયા સાર જામીને કરી આપ્યું હશે તે;— ...

(અ) રકમ ૧૦૦૦, રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે ...

(બ) બીજે કોઇ પણ પ્રસંગે ...

માફી—ખાંડ અથવા ખીજા લેખ—(અ) સન ૧૮૭૬ ના બંગાળના ઇરીગેશન આક્ટની ૯૯ મી કલમ મુજબ કરેલી કાનુનો પ્રમાણે નિમેશા મુખીઆએ તે આક્ટ પ્રમાણેનું પોતાનું કામ યોગ્ય રીતે કરવા સાર કર્યો હોય ત્યારે. ...

(બ) ધર્મના દવાખાના અથવા હોસ્પિટલ અથવા હોસ્પિટોગી ખીજા કોઇ પણ સંસ્થા સાર ખાનગી ઉધારણાની સ્થાનિક ઉપજ દર મહિને અમુક રકમ કરતાં કમી થશે નહીં, એવી હામી આપવા સાર કોઇ પણ માણસે કર્યો હોય ત્યારે, ...

રીકન્વેન્સમાં જે અવેજ કાપ્યો હશે તેટલા અવેજની રકમના કન્વેન્સ (નં. ૨૩) ઉપર જેટલી ડ્યુટી પડે છે તેટલી. ...

ફારમતીમાં એવી જે રકમ અથવા કિંમત લખી હશે તેના બાંડ (નં. ૧૫) ઉપર જેટલી ડ્યુટી પડે છે તેટલી, પાંચ રૂપિયા.

તે કરજ કાઢેલી રકમના બાંડ ઉપર (નં. ૧૫) જેટલી ડ્યુટી પડે છે તેટલી.

તે રકમના બાંડ (નં. ૧૫) જેટલી ડ્યુટી પડે છે તેટલી. પાંચ રૂપિયા.

માફી.

માફી.

(ક) સન ૧૮૭૯ ના મુખ્યના ક્રિએશન આક્ટની ૭૦ મી કલમ મુજબ મુખ્યના ગવર્નર છન કૌન્સિલે કરેલી કાનુનો પૈકી કાનુન નંબર (અ) ની રૂએ કર્યો હોય ત્યારે ... ..

મારી.

(ક) સન ૧૮૮૩ ના જમીનના સુધારા બાયલના આક્ટ મુજબ તમાવી લેનાર સખસોએ અથવા તે માણસોના જમીનોએ સદરહુ તમાવીનો અવજ પાછો આપવા સાર તારણ બદલ કર્યો હોય ત્યારે. ...

મારી.

(ક) કોઈ પણ હોદ્દાનું કામ યોગ્ય રીતે બજાવવા સાર અથવા તે હોદ્દાના સખબથી જે પૈસા અથવા જીજી મિલકત મળે તેનો યોગ્ય રીતે હિસાબ આપવા સાર સરકારી અમલદારોએ અથવા તેમના જમીનોએ કર્યો હોય ત્યારે. ... ..

મારી.

૫૮ વ્યવસ્થા પત્ર (અ) — વ્યવસ્થા પત્રનો લેખ (જી) ધન બાયલના ખત સુદાં.)

એવા પત્રમાં લખ્યા મુજબ વ્યવસ્થા કરેલી મિલકતની રકમ અથવા કિંમત જેટલા અવેજના બાંડ ઉપર (નં. ૧૫) જેટલી ડયુટી પડે છે તેટલી પણ એવું ઠરાવ્યું છે કે વ્યવસ્થા કરવાની કમ્યુલત ઉપર જેટલો સ્ટામ્પ વ્યવસ્થાપન ઉપર જોઈએ તેટલો સ્ટામ્પ માર્યો હોય અને એવી કમ્યુલત મુજબ પાછળથી વ્યવસ્થાપન તૈયાર કર્યું હોય સાર એવા પત્ર ઉપરની ડયુટી બાંડ આનાથી વધારે હોવી ન જોઈએ.

મારી.

માફી—(અ) મુસલમાનો વચ્ચે થયેલા લગ્નને પ્રસંગે કરી આપેલું મહેરનું ખત. ... ..

(બ) હલદંશ, એટલે જેમાં કોઈ પણ કિંમત નિર્દિષ્ટ કરેલી ન હોય તથા જે બદલ ૧૦ રૂપિયા ડયુટી જારી હોય એવા ધર્મ સંબંધી કારણો સાર બહદેશ મહિના કોઈ બૌદ્ધ ધર્મવાળાએ કરી આપેલું સ્થાવર મિલકતનું કોઈ પણ વ્યવસ્થાપન.

મારી.

(બ) વ્યવસ્થાપન રદ કરવાનો લેખ ... ..

મારી.

ફસ્ટ (નં. ૬૪) પણ જુઓ.

૫૯ શાહજોગ શેર વારંટો—સન ૧૮૮૨ ના હિંદુસ્તાનના કંપનીના આક્ટ મુજબ કહાડેલાં.

રદ કરવાના લેખમાં સંબંધ વાળી મિલકતની જે રકમ અથવા કિંમત લખી હોય તેટલા અવેજના બાંડ (નં. ૧૫) ઉપર જેટલી ડયુટી પડે છે તેટલો, પણ તે દશ રૂપિયા કરતાં વધારે ન જોઈએ. એવા વારંટમાં નિર્દિષ્ટ કરેલા શેરોની નોમિનલ રકમ જેટલા અવેજના કન્વેન્સ (નં. ૭૩) ઉપર જેટલી ડયુટી પડે તેના દોઢ ગણી ડયુટી.

મારી—સન ૧૮૮૨ ના હિંદુસ્તાનના કંપની આક્ટની ૩૦ મી

કલમને અજસરીતે કોઈ કંપનીએ કહાડેલા જે શેરવારંટો સદરહુ ડ્યુટીની તોડ બેડ તરીકે હેડળ લખેલી રકમ સ્ટામ્પ રેવન્યુના કસેક્ટરને આપવામાં આવેથીજ માત્ર અમલમાં આવવાના હોય તે,—

(અ) કંપનીની ભરાયેલી સધળી થાપણ ઉપર સેંકડે દોઢ ટકા, અથવા

(બ) જે કોઈ પણ કંપનીએ સદરહુ ડ્યુટી અથવા તોડબેડની રકમ પુરેપુરી ભરી હોય, તે કંપની પાછળથી સદરહુ ભરાયેલી થાપણમાં વધારે શેર વારંટો કહાડીને વધારો કરે તો આ પ્રમાણે વધારેલી થાપણ ઉપર સેંકડે દોઢ ટકા.

રિફર્મ હાખલો (નં. ૧૯) જુઓ.

૬૦ શિપિંગ આર્ડર માલ કોઈ પણ વહાણ ઉપર લઈ જવાનો અથવા લઈ જવા સંબંધી

૬૧ લીસ છોડી દેવાનો દસ્તાવેજ—(અ) તે લીસ ઉપર પડવા બેગ ડ્યુટી પાંચ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય ત્યારે ...

(બ) બીજે કોઈ પણ પ્રસંગે ...

આફી—લીસ છોડી દેવાનો દસ્તાવેજ, જ્યારે તે લીસ ઉપર ડ્યુટી આફરી હશે ત્યારે;—

૬૨ તખ્તીલી—(અવેજ સહિત અથવા અવેજ વગર) (અ) કોઈ પણ સંસ્થાપિત કંપની માહેના અથવા બીજી કોઈ એક વ્યક્તિજીત મંડળી માહેના શેરોની.

(બ) ૮ મી કલમમાં જે ડિમેંચરના સંબંધમાં ઠરાવ કર્યો છે તે ડિમેંચરો સિવાય, ખાતરમાં વેચના બેગ સિક્યુરીટીવાળા બીજા ડિમેંચરોની, પછી તે ડિમેંચર ઉપર ડ્યુટી પડવા બેગ હોય અથવા ન હોય.

(ક) જે બદલ બાંડ, ખત, અથવા વિમાની પાલિસી ઉપરથી બદોબસ્ત કર્યો હોય એવા હિત સંબંધની;—

(૧) એવા બાંડની, ગીરો ખતની, અથવા પાલિસીની ડ્યુટી પાંચ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય તો.

(૨) બીજે કોઈ પણ પ્રસંગે ...

(૩) સન ૧૮૭૪ ના એક્ટમિનિસ્ટ્રેટર જનરલના આક્ટની ૩૧ મી કલમ મુજબ કોઈ પણ મિલકતની ...

(૪) એક ટ્રસ્ટી પાસેથી બીજા ટ્રસ્ટીને, અથવા ટ્રસ્ટી પાસેથી બેનીફીશિયરી (હિતાધિકારી) ને અવેજ વગર કરેલી કોઈ પણ ટ્રસ્ટની મિલકતની... ..

આફી—શેરો લખીને કરેલી તખ્તીલી—

(અ) મિલ એફ એકસએજ, એક અથવા વાવલ મીટીંગની ...

એક આનો.

૧ લીસ ઉપર જેટલી ડ્યુટી પડવા બેગ હશે તેટલી ડ્યુટી.

પાંચ રૂપિયા.

શેરની કિંમત જેટલા અવેજના કન્વેન્સ (નં. ૨૩) ઉપર પડવા બેગ ડ્યુટીની એક દિતિયાંસ ડ્યુટી.

ડિમેંચરના મુખ્ય પૃષ્ઠ ઉપર લખેલી રકમ જેટલા અવેજના કન્વેન્સ (નં. ૨૩) ઉપર પડવા બેગ ડ્યુટીની એક દિતિયાંસ ડ્યુટી.

તે બાંડ, ગીરો ખત અથવા વિમાની પાલિસી ઉપર પડવા બેગ ડ્યુટી. પાંચ રૂપિયા.

દશ રૂપિયા.

પાંચ રૂપિયા, અથવા આ નંબરથી (અ) થી (ક) સુધીની રકમો ઉપરથી જે બાંધી રકમ પડવા બેગ હોય તે.

માગી.

(બ) બાબિલ ઝોર હેડિંગ, ડિલીવરી આર્ડર, માલ બદલના વારંટ, અથવા માલ ઉપરના સત્તાધિકારના બીજા વેપાર સંબંધી દતાવેજની...	માફી.
(૬) વિમાની પાલીસીની. ...	માફી.
(૬) હિંદુસ્તાન સરકારની સિક્યુરિટીઓની ...	માફી.

કલમ ૮ પણ જુઓ.

૬૩ લીસની તબદીલી—એસાઇમેટથી કરેલી હોય અને પેટા-લીસથી કરેલી ન હોય એવી. ...

તબદીલીના અંગની જે રકમ હોય તે રકમ જેટલા અંગના કન્વેન્સ (નં. ૧૩) કપડા જેટલી ડ્યુટી પડે છે તેટલી.

માફી—જેના ઉપરની ડ્યુટી માફ હોય એવા કોઇ પણ લીમની તબદીલી ...

માફી.

૬૪ ટ્રસ્ટ—(અ.) કોઇ પણ મિલકતના અથવા મિલકત સંબંધી ટ્રસ્ટનું ગ્રાપન, મૃત્યુ-પત્ર ન હોય એવા કોઇપણ લખાણ ઉપરથી કરવું.

લિખિત સબધવાળી મિલકતની જે રકમ અથવા કિંમત તે લેખમાં લખી હોય તેના જેટલા અંગના (નં. ૧૫) ઉપર જેટલી ડ્યુટી પડે છે તેટલી પણ તે પદર રૂપિયાથી વધારે ન જોઇએ.

(બ) કોઇ પણ મિલકતનું અથવા મિલકત સંબંધી ટ્રસ્ટ, મૃત્યુ પત્ર ન હોય એવા કોઇ પણ લખાણ ઉપરથી રદ કરવું.

લિખિત સબધવાળી મિલકતનો જે રકમ અથવા કિંમત તે લેખમાં લખી હોય તેના અંગના (નં. ૧૫) ઉપર જેટલી ડ્યુટી પડે છે તેટલી, પણ તે દસ રૂપિયા કરતાં વધારે ન જોઇએ.

વ્યવસ્થાપન (નં. ૫૮) પણ જુઓ.

આકારેલો કિંમત (નં. ૮) જુઓ.

વકિલ—વકીલ તરીકે નોંધ (નં. ૩૦) જુઓ.

૬૫ માલ બાબતનું વારંટ—એટલે જે કોઇ પણ લેખ ઉપરથી, તેમાં નામથી લખેલા માલુમનો અથવા તેના અસેનોના અથવા તે ધારણ કરનારાનો, કોઇ પણ મોદીમાં અથવા વખાસમાં અથવા ડંકા ઉપર હશે એવા કોઇ પણ માલ ઉપર સ્વામિત્વનો હક છે એમ દેખાતું હોય તે લેખ; ઉપર, સદરકુ માલ જે માલુમના તામામાં હશે તે માલુમને અથવા તે માલુમની તરફથી સહી કરેલી હોવી જોઇએ અથવા દાખલે લખેલો હોવો જોઇએ.

ચાર આના.

ટાઈ યાને અપકૃત્ય શાસ્ત્ર.

અપકૃત્ય—એ શબ્દ એટલે અપ એટલે નકાફું અને કૃત્ય એટલે કામ. એટલે ખરાબ કામ. કાયદા વિરૂદ્ધ જે કૃત્ય કરવાથી કે કાયદેસર જે કૃત્ય કરવાની ફરજ હોય તે ન કરવાથી બીજા માણસના સ્થાપિત હકોનું ઉલ્લંઘન થાય છે તેને નુકસાન થાય તો તેનું કૃત્ય કરનાર કે ન કરનાર પોતાની વર્તણૂકનું જે સ્વભાવિક અને કાયદેસર પરિણામ થાય તેને માટે જવાબદાર છે. અને એવી જવાબદારી જે કૃત્ય કરવાથી કલ્પન થાય છે તે કૃત્યને ‘અપકૃત્ય’ કહે છે. કોપની મિલકતનો શરીરનો સ્વતંત્રતાને કે આત્મકતા હકનું ઉલ્લંઘન જે માણસ કરે તો તે કૃત્ય અપકૃત્ય સમજવું.

મુળાત્મક—એ શબ્દમાં—ખીજના હકનું ઉલ્લંઘન કરનાર દરેક માણસ પોતાના કૃત્ય કે કસરથી નિપજતા સામાયિક કે કાયદેસર પરિણામને માટે જવાબદાર છે.

ઇજ્જ અને નુકસાન એ બે વસ્તુ અપકૃત્યમાં હોય છે. ઇજ્જ થયેલી જ હોવી જોઈએ, અને નુકસાન ઘણે ભાગે હાજર હોય છે. ઇજ્જ વગર માત્ર નુકસાન માટે દાંવા ચાલી શકતો નથી પરંતુ નુકસાન વગર માત્ર ઇજ્જ માટે દાંવા ચાલો શકે છે કેમકે ઇજ્જ શબ્દ નુકસાનનો ભાવાર્થ બતાવે છે. જો કોઈ હકનું ઉલ્લંઘન થાય તો કાયદો નુકસાનનું અનુમાન કરી શકે છે. કારણ કે ઇજ્જ એટલે સ્થાપિત હકનું ઉલ્લંઘન એવો અર્થ છે. ફોજદારી ગુન્હામાં ગેરકાયદેસર કૃત્ય અને સાર્વજનિક નુકસાન હોય છે જ્યારે અપકૃત્યમાં ગેરકાયદેસર કૃત્ય અને ખાનગી મળસોતે નુકસાન થયેલું હોય છે. ફોજદારી ગુન્હાથી જનસમુદાયને હાનિ પહોંચે છે, અને મસાગની વ્યવસ્થામાં ભંગાણ પડે છે જેથી તેવા ગુન્હા આખા પ્રજા વિરૂદ્ધ માનવામાં આવે છે. અને એવા ગુન્હાને સાર્વજનિક અપરાધ પણ કહે છે. અને તેથી સઘળી પ્રજાને કોઈ નુકસાન ભરી અપાતું નથી તેથી ગુન્હાનો અટકાવ થાય એવી પીનલ કોડમાં શિક્ષા દરાવેલી છે. અપકૃત્યમાં દીવાની કોર્ટથી નુકસાન અપાવવામાં આવે છે. જે ગુન્હામાં જ્યારે કોઈ માણસને કોઈ ખાનગી નુકસાન થાય છે ત્યાં તે કૃત્ય, ગુન્હો અને અપકૃત્ય બન્ને થાય છે એટલે એવા ગુન્હાને માટે ફોજદારો અને દીવાની ખતે ધલાળે લઈ શકાય છે જેમકે ચોરી, વ્યથા તથા લોકાપકારક કૃત્ય એવા ગુન્હામાં ખતે ધલાળ લઈ શકાય છે.

અપકૃત્યમાં તે કરનારનો ધરાદો કે હેતુ જોવામાં આવતો નથી. માત્ર પરિણામ ઉપરથી તેનું અનુમાન કરવામાં આવે છે.

ઘણે ભાગે નુકસાની મેળવવાના દીવાની દાવા બે પ્રકારના હોય છે. (૧) કરાર તોડવાથી ઉત્પન્ન થતા દાવા અને (૨) અપકૃત્યથી ઉત્પન્ન થતા દાવા.

માત્ર કરાર તોડવાથી આવા દાવાઓ ઉત્પન્ન થતા નથી, પરંતુ કોઇએ કોઇને ઇજ્જ નહીં કરવી જોઈએ એવો એક નીતિનો મુખ્ય નિયમ છે, અને તેને તોડવાથી પણ આવા અપકૃત્યના દાવા ઉત્પન્ન થઈ શકે છે. આવા કૃત્યને ‘ટાઈ’ કહે છે.

જે કામમાં સ્પષ્ટ વચન આપ્યું હોય અને તે ઉપરથી કાયદેસર જવાબદારી ઉત્પન્ન થતી હોય, તો તેવા કામમાં કરાર તોડવાનો દાંવા કરી શકાય છે. પરંતુ જે કામમાં આપેલી હકીકતથી અનુક કામ કરવાને દુનીઆદારીના સર્વમાન્ય નિયમો કે વિશેષ કાયદાથી ફરજ ઉત્પન્ન થતી હોય તેવા કામમાં અપકૃત્યનો દાંવા કરવા જોઈએ.

કરારમાં સ્પષ્ટ વચન આપેલું હોય છે અને અપકૃત્યમાં વચન હોતું પણ નથી અને હોય છે તો ગર્ભિત હોય છે.

કરારના કાયદાની ૧૧ મી કલમથી સગીર કરાર કરવાને નાલાયક છે અને જો તેમ છતાં પણ તેણે કરાર કર્યો હોય તો તે તેને માટે જવાબદાર થઈ શકતો નથી. પરંતુ અપકૃત્ય માટે—જેમકે કુમરો, આખર વિરૂદ્ધ લખાણ કરતું વીગેરે માટે સગીર નુકસાન આપવાને માટે જવાબદાર થઈ શકે છે.

અપકૃતના નીચે પ્રમાણે તેની જાતી અને ગુણ પ્રમાણે ત્રણ વર્ગ થઇ શકે છે.

જેમકે (૧) જે કૃત્ય કે કસુરથી કાયદેસર હકનું ઉલ્લંઘન થાય તેવાં કૃત્ય કે કસુર; (૨) સાર્વજનિક ફરજ અદા કરવામાં કસુરથી ઉત્પન્ન થતાં અપકૃત્ય, પણ તેવી કસુરથી વિશેષ નુકસાન થયેલું હોયું જોઇએ અને (૩) ખાનગી ફરજ અદા કરવામાં કસુરથી ઉત્પન્ન થતાં અપકૃત્ય; આ વર્ગમાં વિશેષ નુકસાનની જરૂર નથી, કેમકે કાયદો નુકસાનનું અનુમાન કરી શકે છે.

પ્રથમ વર્ગનાં અપકૃત્ય નીચે પ્રમાણે છે.

૧ સારીરિક અપકૃત્ય, ૨ ગેરકાયદે કેદ કે અટકાવ કરવા કે પકડવું. ૩ દ્વેષપૂર્વક અપરાધી ઠરાવવું. ૪ દ્વેષપૂર્વક પકડવું. ૫ આખર વિરૂદ્ધ લખાણ. ૬ નિંદા. ૭ સાર્વજનિક હોદાને માટે ચુટણી વખતે મત આપવાનો અધિકાર. ૮ તેના હોદાને માટે ચુટણીમાં ઉમેદવાર થવાનો હક. ૯ હોદા કે પદ્વીના હકનું ઉલ્લંઘન. ૧૦ વિરૂદ્ધ કબજો. ૧૧ ગેરકાયદે પ્રવેશ. ૧૨ માલકી હકની નિંદા. ૧૩ ટ્રેડમાર્કના હકનું ઉલ્લંઘન. ૧૪ અંધ સ્વામિત્વના હકનું ઉલ્લંઘન. ૧૫ નવી શોધના હકનું ઉલ્લંઘન. ૧૬ ખાનગી કાગળ પત્રોના સ્વામિત્વનું ઉલ્લંઘન. ૧૭ નામના સ્વામિત્વ હકનું ઉલ્લંઘન. ૧૮ સંબંધથી પ્રાપ્ત થયેલા હકનું ઉલ્લંઘન. ૧૯ પારકા માલનો બીગાડ કે ગેરઉપયોગ અને ૨૦ દ્વેષપૂર્વક કોજલારી ફરીઆદ-એ સર્વે પહેલા વર્ગનાં અપકૃત્ય છે. જેમકે:—

૧ સારીરિક અપકૃત્ય એટલે હુમલો કરવા કે માગ નારવા, જેમકે બીજાના ઉપર લાકડી કે લથિ-યાર ફેંકવું, પાણી રેડવું, ઘુગ નાંખી, બીજાના ઉપર શુંકવું, બીજેને સમાવેશ થાય છે.

પરંતુ-વિદ્યાર્થી કે નાની ઉંમરનાં છોકરાને સુધારવાના હેતુથી સાધારણ શિક્ષા કરે, ધાન મારે કે બીજેથી સોટી મારે તે કાંઇ અપકૃત્ય નથી.

મનુષ્ય વધ એ પણ અપકૃત્ય છે. જ્યારે કોઇ સખમત કે કંપનીની ગરજની, કસુરથી કે ગેર-કાયદેસર કૃત્યથી બીજા સખસનું મૃત્યુ થયું હોય તો તે મરનાર માણસના સ્ત્રી, ધણી, માથાપ કે તેનાં છોકરાં નુકસાનોનો દાવો લાવી શકે. જે હાજરથી મૃત્યુ થયું હોય તે હાજર એવી હોતી જોઇએ કે તેને માટે મરનાર જીવતો હોય તો પોતે પણ દાવો લાવી શકે. આવા દાવા મૃત્યુ થયા પછી પાર મઝી-નાની અંદર ચાલી શકે છે.

૨ ગેરકાયદે કેદ, અટકાવ કે પકડવું; એટલે, વારંટ વાના કોઇ માણસને અટકાવનાં રાખવો, સરીવા-મ રસ્તામાં બળ વાપરીને કોઇ માણસને રોડી રાખવો, વારંટ પાસે રાખ્યા વિના પકડે કે પકડાડા પછી વારંટ માગ્યા છતાં બતાવે નહીં તો તે પકડનાર જવાબદાર થાય છે. કોઇ માણસ કે તે બદલે અ તે કે છે એમ કહી પકડાવે તો તે જવાબદાર છે. કોઇ માણસને કારકુન પામે જીખાતીઆ લેવારાવે અને તે આધારે આરોપીને સજા કરે તો તે જવાબદાર છે. અધિકારની રૂએ કરેલું કામ જો શુદ્ધ્યુદ્ધિથી કર્યું હોય તો તે અપકૃત્ય નથી. જે કોઇ જડજ, માજીસ્ટ્રેટ કે કલેક્ટર કઇ કામ યોગ્ય સંભાળ અને શુદ્ધ-યુદ્ધિથી એટલે યોગ્ય અકલ, સંભાળ અને સાવચેતીથી જે કામ કરે તેના ઉપર દિવાની રાહે ઇલાજ ચાલો શકતો નથી.

૩ દ્વેષપૂર્વક અપરાધી ઠરાવવું-શુદ્ધ્યુદ્ધિ હોવા છતાં પણ જો કાંઇ ભૂત થઇ હોય તો તેથી જડજ જવાબદાર થતો નથી.

૪ દ્વેષપૂર્વક પકડવું-આમાં ધરાદો કે હેતુ હોવો જોઇએ. દ્વેષ એ પ્રકારના છે:—એક કાયદાપૂર્વક કે જેમાં ગેરકાયદે કૃત્ય ધરાદાપૂર્વક કે બ્યાજથી દારણ કે બહાના વિના કરવામાં આવે છે અને બીજું વાસ્તવિક દ્વેષ કે જેમાં પોતાની જાતની હાનિ હોય છે.

૫ આખર વિરૂદ્ધ લખાણ—એટલે કોઇ અસત્ય, અને આખર જાય એવો મજકુર જાણિને લખીને ચીન્હ કરીને, કે જખી ચીતરીને પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે, અને તેથી તેના ઉપર ચિકિત્સા કે કંટાળો ઉત્પન્ન થાય કે ભોક્ષમાં હાંસી થાય એવું કાંઇ કૃત્ય આપા દાવામાં-દાવા અરજીનાં જે સબ્જો નુકસાનકારક હોય તે બતાવવા જોઇએ તેમ લખાણ અર્જીત હોય તો દ્વેષપૂર્વક કરેલું છે એવું સાબીત થવું જોઇએ. પ્રસિદ્ધ

કરનાર કંઈ લખાણ પોતાના હાથમાંથી બીજને આપે અને તે ઉપરથી પોતાની સત્તા ખુલે એટલે તે લખાણ પ્રસિદ્ધ થયું એમ બાબતું.

૬ નિંદા—એટલે મોટેથી ગાળ દેવી, કે કોઈની આચરને હાનીકારક કશુંદો બોલવા તે પણ જે વાસ્તવિક નુકસાન થયું હોય તે જવાબદારી ઉત્પન્ન થાય છે. દર્શાત-દુશણો માણસ અમુક ચોરી કરનાર છે. દુશણો વેપારી જુઠાં કાટલાં અને ગજ રાખે છે. કોઈ અમુક વેદ 'ઉટવેઃ' છે એવું કહેવું, અમુક વકીલે કે બારીસ્ટર પોતાના અસીસને કહ્યા છે. કોઈ ધર્માચાર્ય અનીતિવાન છે, અમુક સરકારી નોકર લાંચ લે છે વિગેરે કહેવાથી કહેનાર માણસની જવાબદારી ઉત્પન્ન થાય છે, પણ તું ચોર છે. છુતારો છે કે અનીતિવાન છે એમ કહેવાથી ખાસ નુકસાન સાબીત કર્યા શિવાય જવાબદારી ઉત્પન્ન થતી નથી.

૭ સાર્વજનિક હોદ્દાને માટે ચુટણી વખતે મત આપવાનો અધિકાર કે

૮ તેના હોદ્દાને માટે ચુટણીમાં ઉમેદવાર થવાનો હક જે મત લેનાર અધિકારી દ્વેષપૂર્વક એમાંના કોઈ પણ હકતું ઉલ્લંઘન કરે તે તે જવાબદાર થાય છે.

૯ હોદ્દાને પદ્ધતિ હકતું ઉલ્લંઘન જેમકે ગામ ગોર, ડામોપાધ્યાય, કુળગુરુ, કુળ શુદ્ધ, ગામ બેશી વીગેરેના લાગાઓ, જે કોઈ બીજે સખસ કામ કરીને લઈ ગય તેના ઉપર, તે કુળગોર વિગેરેના દાવા ચાલી શકે. આવા દાવા માત્ર નુકસાની મેળવવા માટે થઈ શકે છે. પણ તેવાં કામ કરતા રાજવાનો દાવો ચાલી શકતો નથી કેમકે કોઈની મરજી વિરુદ્ધ અમુક માણસ પાસેજ કામ કરાવવું. એવી કોઈને ફરજ પાડી શકાતી નથી.

૧૦ વિરુદ્ધ કબજા—એટલે એ એક જમીનના હકકાનો હકદાર માલિક છે, પણ તે જમીન બાર વર્ષ ઉપરાંત બીના કબજા વહીવટમાં આવી હોય અને એ ને કાંઈ પણ બાહુ બાર વર્ષ સુધીમાં બંધે આપ્યું ન હોય અગર એએ કાંઈ માલકી હક ભોગચે ન હોય અને બંધે બંધના માત્રકી વીરુદ્ધ વર્તન ચલાવ્યું હોય તો એ વિરુદ્ધ કબજાના હકથી તે જમીનનો માલિક થઈ જાય છે. માટે હકદાર માલિકનો કબજે તુટે કે કબજે તોડવાની તારીખથી બાર વર્ષની મુત્તમાં હકદાર માલિકે દાવો કરવો બેઠ્યો. દાવાદાર પોતાના હકના લેખ ઉપર આધાર રાખવો બેઠ્યો; પ્રતિવાદીના હકના નમળાપણા ઉપર આધાર રાખવો નહીં. બાહુત પાસેથી કબજે લેવાનો દાવો કરવામાં આવે, ત્યારે વાલીએ માલકી હક સાબીત કરવાની જરૂર નથી. કેમકે વાડે આપનારનો માલકી હક નહોતો એવી બાહુત તકરાર ઉઠાવી શકતો નથી.

૧૧. ગેરકાયદેસર પ્રવેશ—કબજાના હકના ઉલ્લંઘનથી ગેરકાયદે પ્રવેશ થઈ શકે છે. જેમકે કબજેદારની ગેરકાયદેસરમાં કોઈ સખસ તેની જમીનનો કબજે કરી બેસે, તો તે વાતની ચૂગ કબજેદારને ખબર ન પડે ત્યાં સુધી પ્રવેશ કરનારનો કબજે ગણ્યો નથી, કેમકે કબજેદારને ખબર થતાં સુધી તેના હકને બાંધ આવતો નથી. તેમજ ગેરકાયદે પ્રવેશ કરનારનો કબજે ગણ્યો નથી. કેમકે ખરો કબજેદાર તેને ખસેડી શકે છે. પરંતુ ખરો કબજેદાર સુસ્ત થઈને બેઠી રહે તો પછી કાયદેસર પ્રવાજ લીધા સીવાય તે પ્રવેશ કરનારને ખસેડી શકતો નથી, તેમજ કોઈ સખસે ગેરકાયદેસર પ્રવેશ કરેલો હોય, ને પછી ખરો હકદાર પ્રવેશ કરે, તો તે ચૂગ કબજેદાર ગણાય છે. જે તે ગેરકાયદે પ્રવેશ કરનાર પોતાનો કબજે રાખી રહે તો તેની વિરુદ્ધ તે દાવો લાવી શકે છે, અને ગેરકાયદે પ્રવેશ બદલ નુકસાની મેળવી શકે છે. કબજે એટલે—જે સખસના વહીવટમાં જમીન હોય અને તેની તાત્કાલીક બ્યવસ્થા કરવાની તેને સત્તા હોય, અને તેથી બીજના અધિકારને પ્રતિબંધ થતો હોય, તો તે જમીન તે સખસના કબજામાં છે એમ સમજવું. હકની ભીંત, અથવા જે જમીન વચ્ચેની દીવાલ જેની જમીન ઉપર બાંધેલી હોય તેની માલકીની ગણાય છે. જે બંનેની જમીન ઉપર બાંધેલી હોય તો તે બંનેની માલકીની હોઈ શકે છે. વાડમાં જે ઝાડો હોય તે પણ જેની માલકીની વાડ હોય તેની માલકીનાં ગણાય છે. એક પાડોશીના ઝાડનાં ચૂગ બીજા પાડોશીની જમીનમાં જાય તો એ ચૂગ તે કાઢી નાંખી શકે છે. એક પાડોશીના ઝાડની ડાળીઓ બીજા પાડોશીની જમીનમાં જઈને તેને વણુછો લગાડે તો એ ડાળીઓ તે કાપી શકે છે. પણ વીરસ ઉપરાંતથી તેવી ડાળીઓ પડતી હશે તો તે કાપી શકે નહીં.

આહુ પ્રવેશ થાય તો તે અટકાવવાને તાકીદ હુકમ મેળવવાનો દાવો લાવી શકાય છે. પરચરના ઠગથા કરવા, ઘાંભલા દાટવા, લોહાની પારી જડવી એના કૃત્યથી ચાહુ ગેરકાયદેસર પ્રવેશ થઈ શકે છે. સહકમજેદારોમાંનો એક જમીનમાંથી મારી ખોદી જાય તો તેના ઉપર ખીજે ગેરકાયદે પ્રવેશનો દાવો લાવી શકે છે. મજાખારી જમીનમાં ખોજ ભાગીદારોની સંમતિ સિવાય એક ભાગીદાર ઘર બાંધે તો અસહ સ્થિતિમાં તે જમીન રાખવાનો ખીજે ભાગીદાર દાવો કરી શકે છે. મિલકતને કાયમનું તુકસાન થયું હોય તો માલીક હકદાર દાવો લાવી શકે છે. પરવાનગીથી પ્રવેશ કરવામાં આવે તો દાવો ચાલી શકે નહીં. નીચેનાં દ્રષ્ટાંતોમાં પ્રવેશ માટે કાયદેસર પરવાનગી સમજવી. જેમકે, અ લેખી પૈસાની ઉધરાણી સાર કે દેવા પૈસા આપવા સાર, બાહુત મીલકતને તુકસાન કરતો હોય તો તે જોવા સાર મૂળ માલીકને પ્રવેશ કરવાનો, (ક) ભાડાની મુદત પૂરી થયા પછી મૂળ માલીકને પ્રવેશ કરવાનો, (ડ) ઉપદ્રવ ઓછો કરવાને માટે કે (છ) ભારે ગુન્હો થતો અટકાવવાને માટે, કે (ફ) બચમાંથી જીવનું જોખમ અટકાવવાને માટે કે (જ) પાડોશોના ખેતરમાં પોતાનું ઝાડ ઉછેરી પડે તો તે લેવા જવાને પ્રવેશ કરવો તે કાયદેસર પરવાનગી સમજવી.

૧૨. માલકી હકની નીંદા એટલે મીલકતમાંના ખીજના હકને તુકસાનકારક જીડી અને દ્રેષ બરેલી ખીના પ્રસિદ્ધ કરવી તે.

૧૩. ટ્રેડમાર્કના હકનું ઉદ્ભવન એટલે અમુક ચિન્હ કે નિશાનવાળો માલ અ નો બનાવેલો છે એવી શાખ બંધાઇ ગઇ હોય, અને બ તેનું ચિન્હ કે નિશાન, પોતાનો માલ અ નો બનાવેલો છે એમ જાણી લોકો લે, એવા હેતુથી વાપરે ત્યારે બ એ અ ના હકનું ઉદ્ભવન કર્યું એમ સમજવું.

૧૪. અંધસ્વામિત્વના હકનું ઉદ્ભવન કોપીરાષ્ટટના આકટ મુજબ અંધકર્તા કે પ્રસિદ્ધ કર્તાનેજ અમુક મુદત સુધી પોતાના અંધની નકલો છપાવવાનો ને વેચવાનો હક મળે છે, તે હકનું ઉદ્ભવન, તે અંધની નકલ કરવાથી કે તત્ત્વ કાઢી લઇ ખીજે અંધ બનાવી મૂળ અંધ નકામે પડી જવાથી કે તેમજ પુસ્તકનું નામ તેજ પાડવાથી થાય છે એમ સમજવું.

૧૫. નવી શોધના હકનું ઉદ્ભવન, એટલે પોતે કરેલો શોધ અમુક મુદત સુધી વાપરવાનો હક પેટન્ટના કાયદાથી મળે છે. તે હકનું ઉદ્ભવન કે તે શોધની નકલ કરવાથી તેને મળતી શોધ કરવાથી કે તે શોધનું જે ધોરણ હોય તેનો ઉપયોગ કરવાથી થાય છે.

૧૬ ખાનગી કામગીર પત્રોના સ્વામિત્વના હકનું ઉદ્ભવન-અંધ જ્યાં સુધી પ્રસિદ્ધ ન થયો હોય, ત્યાંસુધી તેની માલકી અંધ લખનારની છે, અને તે પોતાના ઉપયોગ સાર રાખી મૂકવો કે ખીજને બતાવવો એ તેની મરજીની વાત છે. તેથી લેખી અંધો માલીકની પરવાનગી વગર પ્રસિદ્ધ કરવાથી અપકૃત્ય થાય છે. કોઇના ઉપર ખાનગી પત્ર લખ્યો હોય તે પણ લખનારની માલકીનો ગણાય છે. જોતાં ઉપર લખ્યો હોય તેને તે પ્રસિદ્ધ કરવાની છુટ નથી. પ્રસિદ્ધ કરવાથી અપકૃત્ય થાય છે.

૧૭. નાગરા સ્વામિત્વના હકનું ઉદ્ભવન અમુક પુરક એક પ્રખ્યાત અંધકારનું બનાવેલું ન છતાં, તે તેનું બનાવેલું છે એમ કહીને કોઇ વેચે તો તે વેચનારે અપકૃત્ય કર્યું એમ સમજવું. કોઇ આબરૂદાર કે પૈસાદાર માણસ અમુક કંપનીનો ડીરેક્ટર ન હોય છતાં તે, તેનો ડાયરેક્ટર છે એમ પ્રસિદ્ધ કરવું તે પણ અપકૃત્ય છે.

૧૮ સંબંધથી આમ થએલા હકાનું ઉદ્ભવન-જેમકે અ અને બ ની વચ્ચે થયેલા કરારમાં કે દ્રેષપૂર્વક અને સમજતી કરાર તોડાવે તો તેથી અ ને તુકસાન થાય તે માટે કે એ અપકૃત્ય કર્યું એમ સમજવું. વળી અ જાણી ભ્રમને કે ધરાદાપૂર્વક બ ચાકરને નસાડી મૂકે કે પોતે રાખીને શેઠ અને ચાકર ના સંબંધમાં બંગાણ પાડે, અને તેથી શેઠને તુકસાન થાય તો અ અપકૃત્યનો બદલો આપવાને જવાબદાર થાય છે એમ સમજવું.

૧૯ પારકા માલકોની બીબાડ કે ગેરઉપયોગ-એટલે કોઇનાં કુતરાં, ઢોર વીગેરે પાળેલાં જાનવારને માર મારવાથી આ અપકૃત્ય થાય છે. તેમ દુધમાં પાણી મેળવવામાં આવે તોપણ અપકૃત્ય થાય છે.

૨૦ દેશપૂર્વક ફોજદારી ફરીઆદ-માન લેણું વસુલ કરવાના પ્રસાદથી કંઈ પણ વાળખી કારણ સીવાય, ફોજદારી ફરીઆદ કરવી એ અપકૃત્ય છે. પરંતુ ખરા ગુન્હેગારની વિરૂદ્ધ ફરીઆદ સ્પષ્ટ દેખથી કર્યા છતાં તે અપકૃત્ય નથી.

બીજા વર્ગનાં અપકૃત્ય

વિશેષ નુકસાન થાય એવી જનપ્રમુદ પ્રત્યે ફરજનું ઉત્તરેશન જેવાં કે

૧ સાર્વજનિક રસ્તાના રીપેરમાં કસુર થવાથી થતાં અપકૃત્ય.

૨ જંગલી કે પાંચેલાં પ્રાણીને રાખવામાં કસુર કરવાથી અપકૃત્ય થાય છે, જેમકે કોમ માણસ કરડકણા કુતરો પોતાના ઘરના આવવાના રસ્તામાં એવી રીતે રાખે કે ત્યાં દીવસના કાચેસર કામ સાર આવનારને તે ફરડે, તો તે કુતરાનો માલીક જવાબદાર થાય છે. પરંતુ માલીક પોતાના મકાનના રક્ષણ સાર રાત્રીએ પોતાના મકાનમાં કુતરાને છુટો મૂકવાને માટે યુક્તિયાર છે.

૩ સ્થાવર મિલકતના ઉપભોગમાં કસુર થવાથી થતાં અપકૃત્ય, જેવાં કે જમીનના માલીકે તેને એવી રીતે વાપરતી કે તેથી બીજાને નુકસાન ન થાય. એવો ન્યાય શાસ્ત્રનો ધોરી નિયમ છે. જેમકે એ પોતાની જમીનમાં મંદકીનું પાણી ભરી મૂકે ને તેથી પડોશીની આરોગ્યતાને હાની પહોંચે તો એ જવાબદાર થાય છે. વળી કે જે પોતાની જમીનમાં પાડોશીને ઇજા થાય તેવા ધંધા ચલાવે ને તેથી ઇજા થાય તો તે જવાબદાર છે. વળી એ નું ઘર પડવા અગ્નિ થયું છે ને તપ્પા છતાં જો એ તે ઘર બાંહે આપે અને એ જાણીને તે રાખે અને ઘર પડી જાય અને કે ને વાગે તો એ અને એ બંને જવાબદાર છે.

૪ વિશેષ કાયદાથી ઉત્પન્ન થતી સાર્વજનિક ફરજ અદા કરવામાં કસુરથી થતાં અપકૃત્ય-રેલ્વે, ટેલીગ્રાફ, પોસ્ટના કાયદા, સ્યુનીસીપાલીટી કે લોકલ બોર્ડના આક્ટોમાં બતાવેલી ફરજો કે જવાબદારી અદા કરવામાં કસુર કરવી તે.

૫ સાર્વજનિક ઉપદ્રવ-દષ્ટાંત-સાર્વજનિક રસ્તા ઉપર કોઈ કારખાતામાંથી ઉપદ્રવકારક ધુમાડો કાઢવો; સાર્વજનિક રસ્તામાં ખાદ્ય ખોદવી, વડાણોની આવજા કરી શકે એવી સાર્વજનિક નદીમાં વહાણ આડું રાખી અટકાવ કરવો તે.

ઉપદ્રવ એટલે કોઈને હુમ્મ થાય, અગવડ થાય કે નુકસાન થાય એવું કૃત્ય કરવું તે. ઉપદ્રવ બે પ્રકારના છે, એક સાર્વજનિક એટલે જોઈને સંબંધ હોય તેવા બધા લોકોને જે ઉપદ્રવથી નુકસાન થાય તે. સાર્વજનિક ફરજમાં કસુર કરવાથી સાર્વજનિક ઉપદ્રવ થાય છે, અને ખાનગી ઉપદ્રવ ખાનગી ફરજમાં કસુર કરવાથી થાય છે. સાર્વજનિક ઉપદ્રવનો સામાન્ય ઇલાજ ફોજદારી ફરીઆદ છે. પરંતુ તેથી જો કોઈને વિશેષ નુકસાન થાય તો તેના દિવાની દાવો પણ ચાલી શકે. ગમે તેટલી મુદતથી સાર્વજનિક ઉપદ્રવ જાડે હોય છતાં લાંબી મુદતને લીધે તે કાચેસર થઈ શકતો નથી.

૬ કમરે લેવાનો અધિકાર ગેરકાયદે વાપરવા. દોર અતિક્રમણ કરે કે નુકસાન કરે તો તેમને કબામાં પુરવાનો અધિકાર ટપા એક્ટ જોને નુકસાન થયું હોય તેને આપે છે, પણ તે અધિકાર ગેરકાયદે વાપરવામાં આવે તો અપકૃત્ય થયું કહેવાય. પોતાની જમીનમાં ચરતાં કે નુકસાન કરતાં દોરને પકડી કબામાં લઈ જવાનો હક છે પણ તેને ઇજા કરવાનો કોઈને હક નથી. ઇજા કરે તો ઇજા કરનાર અપકૃત્યનો જવાબદાર થઈ શકે. ત્રાહીતની જમીનમાં ચરતાં દોર કબામાં પુરનાર જવાબદાર થાય છે.

ત્રીજા વર્ગનાં અપકૃત્ય

ખાનગી ફરજ અદા કરવામાં કસુર કરવાથી કોઈને વિશેષ નુકસાન થાય તે ખાનગી.

૧ ધંધાદારી માણસોની કસુરથી ઉત્પન્ન થતાં અપકૃત્ય-વેદ કે ઝાઝરાની પોતાના દર-દીના સંબંધમાં યોગ્ય ચતુરાઈ વાપરવાની કે તેની યોગ્ય સંભાળ રાખવાની ફરજ છે. પણ જો તેઓથી એવી ચતુરાઈ કે સંભાળના અભાવથી કે કસુરથી કોઈને નુકસાન થાય તો તેણે અપકૃત્ય કર્યું એમ સમજવું.

૨ વાહનદારની કસુરથી ઉત્પન્ન થતાં અપકૃત્ય-ઉતારાએને માટે વાહન બાંહે ફેરવનાર

અને તેમના નોકરો યોગ્ય ચતુરાધવાળા હોવા જોઈએ. તેઓની ફરજ છે કે યોગ્ય સંભાળ, ખર્ચદારી કે અગમચેતી રાખવી. એ ફરજમાં કસૂર કરવાથી ઉતાડિઓને નુકસાન થાય તો તેઓ જવાબદાર થાય છે. વાહનદારો ભાડુ આપનાર બધા ઉતાડિને જે તેમની ગાડીમાં જગા હોય તો ખેસાડવાને બંધાયેલા છે, પરંતુ સ્વકવાળા માણસને ખેસાડવાની તે ના કહી શકે છે.

૩ સંબંધના કારણથી ઉત્પન્ન થતી ખાનગી ફરજમાં કસૂર થવાથી થયેલાં અપકૃત્ય—ચાકરોની સલામતી માટે તમામ વાજખી સાવચેતી રાખવાની શંકનો ફરજ છે, તેમાં જે તે કસૂર કરે અને તેથી જે ચાકરને ઇજા થાય તો શંક જવાબદાર થાય છે તેવીજ રીતે ગૃહસ્થ અને મેમાનનો સંબંધ છે. ગૃહસ્થની ફરજ છે કે તેણે મેમાનની યોગ્ય સંભાળ રાખવી જોઈએ.

૪ હાનીકારક ખોરાક વેચવાથી ઉત્પન્ન થતાં અપકૃત્ય—વેપારી જે હાનીકારક ખોરાક વેચે અને તેથી કોઇ માહકને ઇજા થાય તો તે વેપારી જવાબદાર થાય છે.

૫ ઠગાઇથી ઉત્પન્ન થતાં અપકૃત્ય—જેમકે કપટથી અથવા એક બરેલી ખાંડુક, અથવા તે વાપરવાનો છે એમ જાણ્યા છતાં તે બરેલી છે એવી ખર્ચ આપ્યા વગર તેને વેચે, અને તેથી તે ખાંડુક કુટે અને અથવા ના છોકરાને ઇજા થાય તો અથવા જવાબદાર થાય છે.

૬ કોઇપણ વસ્તુ મફત આપનારની કે ઉછીતી આપનારની, મરત કે ઉછીતી આપેલી ચીજમાં કંઈ ખામી હોય તેની ખર્ચ કરવાની ફરજ છે.

એક તોફાની ઘોડો તેની ખરાબ ટેવની ખર્ચ આપ્યા વગર જે કોઇ અથવા બાકે મફત વાપરવાને આપે અને તે જે ઇજા કરે તો તે માણસ જવાબદાર છે.

૭ ખાનગી ઉપદ્રવ—કોઇ કૃત્ય એવું હોય કે તેથી માત્ર પાસે રહેનારાઓને ઇજા થાય, પણ દુર રહેનારાઓને ઇજા ન થાય, પણ વખતે આનંદ ઉત્પન્ન થાય એવું કોઇ કૃત્ય તે ખાનગી ઉપદ્રવ ગણાય.

દૃષ્ટાંત—ચુનાની ભડી કરવી, ચમારની કુંડીઓ કરવી, કુંભારનો નીમાડો ગાળવો, જાળજી કે ખાળકુતો કરવાથી કોઈના રહેવાના ઘરમાં દુર્ગંધ પેસે તે તેથી તે ઘર રહેવાને નાલાયક થાય, કે રહેવાના ઘરની પાસે ઘંટો કે ચુનો ખાળવામાં આવે તેના કુંભારો તેમાં પેસે તે તેથી તે ઘર રહેવાને નાલાયક થાય; તેમજ ઘાંટા પાડીને ગાયન કરવું તે પણ પાડોશીને ઉપદ્રવ કરનાર છે. રાત્રે ઘર આગળ રણશીશુ કુકરું કે બીજાં ઘોંઘાટ કરવા કે ગામન કરીને, દારૂખાતું ફેંકીને ઘોંઘાટ કરતા લોકોનું ટોળું ભેગું કરવું, તે સંધળા ખાનગી ઉપદ્રવો ગણાય છે.

પીસ વર્ષની મુદત સુધી ઉપદ્રવ જરૂર રહ્યો હોય તો તે કરવાનો હક થાય છે. પીસ વર્ષની અંદરનો ઉપદ્રવ બંધ કરી શકાય છે.

૮ પાણીના હક્કનું ઉલ્લંઘન—જેની જમીનમાં થઇને પાણી જતું હોય તેને તે પોતાના કોઇ પણ વાજખી ઉપયોગમાં લેવાનો હક છે, પરંતુ તેનાજ હક તેની ઉપરવાળા કે નીચેવાળાઓને પણ છે. તેને હરકત થાય તેવી રીતે વાપરવાની અપકૃત્ય થાય છે. પાણીમાં કોઇને માલકી હક નથી, જમીનના કબજા પ્રમાણે તે ઉપરના પાણીનો હક પ્રાપ્ત થાય છે.

૯ ટેકાના હક્કનું ઉલ્લંઘન—કે પોતાની જમીનમાં બીની જમીનની એટલી નજીક ખાડો ખોદે કે બીની જમીન તેમાં તુટી પડે તો કે અપકૃત્ય કરે છે. તેવીજ રીતે કે પોતાની જમીનમાં પોતાના પાડોશી બીની જમીનની છેક થડમાં એક કુવો ખોદે છે. અથવા પણ પોતાની જમીનમાં કુવો ખોદે છે, તેથી કંના કુવાનું પાણી સુકાઇ જાય છે તો તેમાં કંનો બીના ઉપર દાવો ચાલી શકે નહીં.

સપાટીનો માલીક જમીન ખેડાવે એ એનો વાજખી બંધો કહેવાય, પરંતુ ખેડાણને માટે જરૂર હોય તે કરતાં અધિક ખેડીને તેમાં મોટાં બાકારાં પાડે તો તે અપકૃત્ય કરે છે. સપાટીનો માલીક જમીન ખેડાવે એ એનો વાજખી બંધો કહેવાય, પરંતુ ખેડાણને માટે જરૂર હોય તે કરતાં અધિક ખેડીને તેમાં મોટાં બાકારાં પાડે તો તે અપકૃત્ય કરે છે.

સપાટીનો માલીક સપાટી એટલી બધી ખસેડે કે નીચેની જમીનમાં પાણી ભરાઇ જાય તો તે અપ-

કૃપ કરે છે. જ્યારે જમીનનો માલીક જમીનની સપાટીનો હક પોતે રાખી સપાટી નીચેની જમીન ખીજાને આપે ત્યારે ઉપર લખેલાં બે અપકૃત્યો બને છે.

કેને એક ખીજાના ટેકાની જરૂર પડે એવાં બે ઘર જોડા જોડ છે. કે તેમાંથી એક ઘર બંને વેચાણ આપે છે; બંને માલીકોને અસ્પર્શ ટેકાનો હક રહે છે.

એક માણસ નખળું ઘર બાંધીને પાડોશીની ધમારતના ટેકાનો હક મેળવી શકતો નથી, પરંતુ પાટડી, મોભ કે એવું બીજું કંઈ સાહિત્ય પાડોશીની દીવાલમાં ટેકા સાર મૂક્યું હોય તો યોગ્ય મુદતના ઉપભોગથી તે રાખવાનો હક પ્રાપ્ત થાય છે.

૧૦ ઉપભોગના હકનું ઉલ્લંઘન—જેમકે કોઈ મકાનના લાભ સાર હવા કે અજવાળાનો હક પ્રાપ્ત થાય તે, તથા રસ્તા કે પાણીના વહનનો હક એ ભોગવટાનો હક છે. જમીનની ઉપરની બાજુએથી હવા કે અજવાળું લેવાનો જમીનના માલીકનો હક છે, પરંતુ પાડોશીની મિલકતમાં થઇને હવા કે અજવાળું લેવાનો હક ભોગવટાનો હક છે, અને તે યોગ્ય મુદતના ભોગવટાથી પ્રાપ્ત થાય છે. એવો હક પ્રાપ્ત થવા પછી તેનો વાસ્તાવિક અટકાવ થાય એવી રીતે તે જમીન ઉપર ધમારત બાંધી શકાય નહીં અથવા બીજું કંઈ કૃત્ય થઇ શકે નહીં.

ભોગવટાનો હક પ્રાપ્ત થવાનાં સાધનો નીચે પ્રમાણે છે—આપવાથી, કરારથી, યોગ્ય મુદતના ઉપભોગથી, અને કાયદાસર અનુમાનથી એ અનુમાન બે રીતે ઉત્પન્ન થાય છે. એક અગત્યના કારણથી અને બીજું મિલકત છુટી પડવાના કારણથી.

અ પોતાની જમીન ઉપર આપવાની બંને રજા આપે એ પરવાનગી છે પણ તે હરકોઈ વખતે રદ કરી શકે છે. પોતાની જમીન ઉપર કંઈ કૃત્ય કરવાની, કે તે ઉપર આવી આરપાર પાણીનું વહન કાઢવાની, કે તે ઉપર થઇ જવાથી બંને અ રજા આપે તો તે આપેલો હક છે.

પરવાનગીથી કાંઈ હક્ક પ્રાપ્ત થતો નથી. માલકી હક બદલાતો નથી કે કાંઈ ફેરફાર થતો નથી, કાયદો એકે, પરવાનગીથી કરેલું કૃત્ય કાયદેસર ગણાય છે. આવી પરવાનગી હરકોઈ વખતે રદ થઇ શકે છે. આપેલા હકથી કાંઈ લાભ પ્રાપ્ત થાય છે એમાં પરવાનગીનો સમાવેશ થાય છે. આપેલો હક રદ થઇ શકતો નથી.

અને એક ખાનગી રસ્તા ઉપર થઇ જવાનો ભોગવટાનો હક પ્રાપ્ત થયો છે. તેથી તે રસ્તા દુરસ્ત રાખવાની તેની ફરજ છે. તે રસ્તા બગડે તો અ બાજુની જમીન ઉપર થઇ જઇ શકતો નથી, કેમકે તે તેણે દુરસ્ત રાખવા જોઇતો હતો.

સાર્વજનિક રસ્તા બગડે તો લોકો, પાસેની ગમે તે બાજુની જમીન ઉપર થઇ જઇ શકે છે, કારણ કે તેમનો જવાનો હક ભોગવટાનો હક કહેવાતો નથી ને તેઓની તે રસ્તા દુરસ્ત રાખવાની ફરજ નથી.

અના ખેતરમાં થઇ બંને જવાનો માત્ર પગથી છે તો બીજી તે રસ્તા ગાડી લઇ જઇ શકાય નહીં, અમુક મુદતે કે અમુક મોસમમાં કે અમુક મેળાને દહાડે રસ્તા વાપરવાનો હક હોય તો તેથી બીજી રીતે તે રસ્તા વાપરી શકાય નહીં. ભોગવટાના હકના ઉલ્લંઘન માટે નુકસાની લેવાનો તથા કાયમ તાકીદ ભાગવાનો કે ખેમાંથી ગમે તે પ્રકારનો હાથ લાવી શકાય છે.

૧૧ અતુરાઇની ખામીથી ઉત્પન્ન થતા અપકૃત્ય—એક સુતાર એક ઘર બાંધવાનું માથે રાખે, તે બાંધવામાં એવી કસુર કરે, કે યોગ્ય સંભાળ કે અતુરાઇ વાપરે નહીં કે તેથી ઘર બપંકર સ્થિતિનું થાય તો સુતાર જવાબદાર થાય છે.

૧૨ ભાડુતના અપકૃત્યનો ખોગાડમાં સમાવેશ થાય છે. જેમકે ભાડુત જે ઘરની એકાદ બારી બંધ કરે તો તે જવાબદાર થાય છે. ભાડુતની મિલકત અને ભાડે રાખેલી મિલકત જોડાજોડ હોય તો બંનેની હક જુદી જુદી રાખવી જોઇએ. ન રાખે તો ભાડુત જવાબદાર થાય છે.

૧૩ કસુરથી ઉત્પન્ન થતાં અપકૃત્ય—પામશાઓનો ધોરી નિયમ છે કે, દરેક માણસે પોતાની મિલકત એવી રીતે વાપરવી, કે ભોગવવા કે બીજા બીજા માણસને કે બીજાની મિલકતને હાનિ થાય નહીં. દરેક માણસને પોતાની મિલકત ઉપર પાણી કે અગ્નિ રાખવાનો હક છે, પરંતુ તે હક ભોગવવામાં કસુર

કરવાથી તે પાણી કે અગ્નિ બીજની મિશ્કતમાં પસરીને નુકસાન કરે તો તે કસુર કરનાર જવાબદાર થાય છે.

દૃષ્ટાંત—કં પોતાનું ઘર કસુરથી સળગાવે અને તે અગ્નિ તેના પાડોશીના ઘરમાં પસરીને નુકસાન કરે તો તે જવાબદાર છે. ધણે પવન હોવા છતાં કોઇ ખેડુત પોતાના ખેતરમાં દેવતા સળગાવે ને તે દેવતા ઉડીને પાડોશીના ખેતરને નુકસાન કરે તો તે જવાબદાર છે. જો કોઇ પોતાની જમીનમાં કાચે-સર અધિકાર વગર વરાળચંચ રાખે ને તેમાંથી તણુખા ઉડીને પાડોશીની મિશ્કતને નુકસાન થાય તો તે જવાબદાર છે.

૧૪. નિષ્ણેપના સંબંધના અપકૃત્ય બાબત, અનામત ચીજો—કં પશુ બદલા વગર મુગ કરાવ પ્રમાણે જ્યારે જરૂર પડે ત્યારે નિષ્ણેપતાને કે બીજ સમસને પાછી આપવા જે રીત રાખી હોય તે અનામત ચીજ કહેવાય છે. ઉછીતી ચીજ—ઉછીતી બેનારે પોતાના ઉપયોગ સાર ચીજ ભાગી લીધી હોય, તેના ઉપયોગના બદલામાં કશું આપવાનું ન હોય, અને લીધેલી ચીજ પાછી આપવાની હોય ત્યારે તે ઉછીતી લીધેલી ચીજ કહેવાય છે.

બદલો—ઉછીતી લીધેલી અને બદલો લીધેલી ચીજમાં ફેર છે. બદલામાં વાપરવા આપેલી ચીજ વપરાઇ જાય એવી હોય છે. તે બેનાર તેની તે ચીજ પાછી આપતો નથી, પણ તેટલીજ કીંમતની બીજ ચીજ પાછી આપે છે.

ધરેણીઆ ચીજો—હેવું આપવાની કે વચન પુર કરવાની જમીની સાર આપેલી ચીજ ધરેણીઆ ચીજ કહેવાય છે. ધરેણે મુક્યા પછી તે માલ ઉપર મારો હક નથી એમ કહી, હેવું આપ્યા સિવાય તે માલ તે પાછો મેળવી શકતો નથી. ધરેણે મુકેલા માલમાં વધારો થાય તે પણ ધરેણેજ ગણાય છે. ધરેણે મુકેલી ચીજ વાપરી શકાય છે. પરંતુ વાપરવાથી બગડે એમ હોય તો તે વાપરી શકાતી નથી. અને વાપરવાથી જે નુકસાન થાય તેની જવાબદારી વાપરનારને શીર પડે છે. ધરેણે મુક્યાની તારીખથી ત્રીસ વર્ષમાં તે ચીજ પાછી બેવા દાવો કરવો જોઇએ. વચ્ચે કબુલત થઇ હોય, તો કબુલતની તારીખથી નવી મુદત ગણાય છે.

મરત કામ કરવામાં જવાબદારી ઉત્પન્ન થાય છે.

દૃષ્ટાંત—કં ને અમુક વખતે હુંડી સ્વીકારવા પોતાના શાહુકારને પૈસા મોકલવાના છે. તે પૈસા એક કામળ સાથે પહોંચાડવા બં ને સોંપે છે. જ્ય તે પ્રમાણે વખતસર પહોંચાડતો નથી તેથી નુકસાન થાય છે. જ્ય નુકસાનને માટે કં ને જવાબદાર થાય છે. (૨) એક કંપનીનો વહીવટ મરત કરવાનું કં કબુલ કરે છે. તેના વહીવટમાં કસુર થવાથી બાગીદારને નુકસાન થાય તો કં જવાબદાર છે.

સાર્વજનિક વીશીવાળા બાહુ લઇ માલ કચળે રાખનારા છે. દારૂનું પીંદું, કોફી ગ્રુહ, બોજન-ગ્રુહ, ખાનગી વીશી કે ધર્મશાળાઓ એ સાર્વજનિક વીશી નથી. જો મેમાનનો માલ સાર્વજનિક વીશી-માંથી જાય અને વીશીવાળાની કસુર ન હોય તો પણ તે જવાબદાર થાય છે.

૧૫. કગાઇથી ઉત્પન્ન થતાં અપકૃત્ય—કરાર એકટની કલમ ૧૭-૧૮ તથા ૧૦૯ થી ૧૧૮ જુવો. એક જવેરી એક પથ્થરને હીરા કહી વેચે તો તે જવાબદાર છે. (૨) જાહેર ખખરમાં જે ખરી હકીકત લખવી જોઇએ તે ન લખી હોય ને તેથી કોઇને નુકસાન થાય તો તે માટે જવાબદારી ઉત્પન્ન થાય છે.

૧૬. સરકારી અમલદારના કપટ કે કસુરથી ઉત્પન્ન થતાં અપકૃત્ય—કોર્ટના હુકમ અમલમાં લાવનાર દરેક અમલદાર તે હુકમો ચોખ્ખી રીતે અમલમાં લાવવા બંધાયેલો છે, એટલે તેની ફરજ છે. એ ફરજ અદા કરવામાં કસુર કરે તો તે અમલદાર જવાબદાર થાય છે.

૧૭. વકીલની ફરજ અદા કરવામાં કસુરથી થતાં અપકૃત્ય—જો કોઇ વકીલ પોતાના અસીલનો દાવો બીનકાળજી કે બીનમાહીતીથી ચલાવે તો તે જવાબદાર છે. એક વકીલ પોતાના અસીલને બરાબર સમજ પાડ્યા વગર અસાધારણ કરાર કરવા દે તો તે જવાબદાર છે. પોતાના અસીલની જે હકીકત વકીલના જાણવામાં આવી હોય તે તેની વિરુદ્ધ વાપરે તો તેની પાસેથી નુકસાનની લઇ શકાય છે. વકીલે સામાન્ય તપસતા, ધંધાનું સાધારણ ધોન તથા ચતુરાઇ વાપરવી જોઇએ.

વકીલો સંબંધી રેગ્યુલેશન.

૪૭-૪૮. જે સખસો વકીલાત કરવાને લાયક જણાય તેમને કોર્ટમાં વકીલાતનો ધંધો કરવાની સનંદ આપવામાં આવશે.

૫૦. વકીલાતનામું રજુ કર્યા સિવાય વકીલને કોઇ દાવામાં દાખલ થવા ન દેવો જોઇએ. જે પક્ષકાર વકીલને રોકે તેણે રીટેઇનરશીના આઠ આના આપવા જોઇએ. અને તે બદલ વકીલે તેની યોગ્ય આપવી જોઇએ. આ પ્રમાણે ફી લીધા પછી જે કોઇ વકીલ સામા પક્ષકારનો વકીલ માત્ર, કે કામ કરવાને ના પાડે, કે કસુર કરે તો તેનો પાંચસે રૂપીઆ સુધી દંડ થશે. જે દાવાની રકમ અઢીસો રૂપીઆથી ઓછી હોય તો, દાવાની રકમથી બમણા રૂપીઆ દંડ થશે. અને ગંભીર હકીકત હશે તો તેને વકીલાત કરતો બંધ કરવામાં આવશે. જે કોર્ટમાં દાવા હોય તે કોર્ટ વકીલને ઉપલી કસુર માટે દંડ કરી શકશે.

૫૧. વકીલે, પોતાના અસીલ તરફથી જે હીસાબના કાગળો, કે દસ્તાવેજો મળે તેની લેખી પહોંચ આપવી, અને તેના કાગળો જ્યારે અસીલ માગે ત્યારે પાછા આપવા. જે નહીં આપે તો તેનો રૂ. ૧૦૦ સુધી દંડ થશે.

૫૨. વાદી કે પ્રતીવાદી તરફથી દાવાનું કામ ચલાવવા માટે, હુકમનામું થતા સુધી અને હુકમનામું થયા પછી તે બરપાઇ થાય ત્યાં સુધીના કામ માટે વકીલને નીચે પ્રમાણે ફી મળી શકે છે.

દાવાની રકમ એ હજારથી વધારે ન હોય તો સેંકડે ત્રણ ટકા, અને એ હજારની ઉપર અને દશ હજારની અંદર સુધીને માટે સેંકડે એ ટકા ફી લેવી. દશ હજારની ઉપર અને વીસ હજારની અંદર હોય તો સેંકડે ૧ ટકા, અને વીસ હજાર ઉપરની રકમ માટે સેંકડે અડધો ટકા ફી મળશે. અપીલના કામમાં પણ ઉપર મુજબ ફી લેવાને તેનો હક છે. ઉપરની ફી કરતાં કાંઇ ઓછીવત્તી ફી લેવાના ખાસ ઠરાવને આથી કાંઇ બાધ આવતો નથી.

૫૩. એકથી વધુ વકીલ રોકી શકાય ખરા, પણ એકજ વકીલની ફી કોર્ટ આપવી શકે છે. અસીલ કોર્ટને લેખી અરજી કરીને વકીલાતનામું પાછું લઇ શકે, પરંતુ વકીલે તેના અસીલની સંમતિ વગર કે કોર્ટની ખાસ પરવાનગી વગર કામ કરતાં બંધ થવું ન જોઇએ.

૫૪. વકીલથી જે માંદગી કે કોર્ડ ખીમ કારણસર કોર્ટમાં હાજર ન થવાય તો તેણે તેનો લેખી ખબર કોર્ટને આપવી જોઇએ. આ પ્રમાણે લેખી ખબર આપ્યા વગર ગેરહાજર રહેનાર વકીલને સો રૂપીઆ સુધી દંડ થશે. વકીલ રાજીનામું આપે, બરતરફ થાય કે ગુજરી જાય તો કોર્ટ યોગ્ય લાગે ત્યાં સુધી કામ ચલાવવાનું મુસ્તવી રાખવું.

છેક અણીના વખતે વકીલ કામ ઊરાડી મૂકે, કે અસીલ પોતાનું કામ ચલાવી ન શકે કે અન્યથા ન મળી શકે તો ઈન્સાફની ખાતર કામ મુસ્તવી રાખવું.

કોઇ વકીલ ફોજદારી ગુન્હાનેા તકસીરવાન કરે, ખરાબ ચાલનો નીકળે કે પોતાની ફરજ બતાવવામાં કસુર કરે તો તે અમુક વખતને માટે કે કાયમને માટે બંધ થવાને પાત્ર થશે.

૫૬ કોઇપણ વકીલના કૃત્યથી કોઇ પક્ષકારને કાંઇ નુકસાન થાય તો તે પક્ષકાર વકીલ સામે નુકસાનની દાવો લાવી શકે છે.

મૈયત માણસનું લેણું વસુલ કરવા સર્ટીફિકેટ લેવા બાબતનો કાયદો.

વારસાના સંબંધમાં કરજ વસુલ કરવાનું કામ સરળ કરવા બાબત તથા મૈયત માણસના વારસ વકીલને ફરજ બરનારા પક્ષકારોનું રક્ષણ કરવું જે અર્થે યોગ્ય છે તે અર્થે નીચે પ્રમાણે ઠરાવ્યું છે.

૪ પ્રોપેટ અથવા લિવિટ ચલાવવાની સનંદ અથવા ૧૮૭૪ ના આડમીનીસ્ટ્રેશન જનરલના આ-ક્ટની ૩૬ તથા ૩૭ મી ક્લમની રૂઐ આપેલાં સર્ટીફિકેટ, અથવા ૨૬ મચેલા કોઇ કાયદાની રૂઐ આપેલું અથવા ૧૮૨૭ના ૮ મા કાયદાની રૂઐ આપેલું સર્ટીફિકેટ રજુ કર્યા વગર મૈયત માણસનું લેણું વસુલ કરવા બાબતની અરજી કોઇપણ કોર્ટ સાંભળવી નહી, અને હુકમનામું કાઢવું નહિ.

૫. સરટીફિકેટ આપવાની હકુમત ડીસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટને છે.

૬. સરટીફિકેટ માટેની અરજીમાં-ખેત માણસના મરણની વેગા, તેની રહેવાની જગા, તેના કુટુંબ તથા ખીજા પાસેના સગાવહાલાનાં નામ અને ઠેકાણાં, જે હકકથી પોતે દાવો કરતો હોય તે હક્ક, સરટીફિકેટ આપવામાં હરકત નથી એવો મજકુર, અને જે કરજ તથા સિંચુરીડી માટે અરજી કરી હોય તે કરજ તથા સિંચુરીડીઓ, એટલી હદીકત આપવી જોઈએ.

૭. આવી અરજી આવ્યા ઉપરથી લાગતા વળગતાને નોટીસ આપી નીમેલી તારીખે કામ ચલાવીને અરજદારનો હક સાબિત થાય તો તેને સરટીફિકેટ આપવાનો કોર્ટ હુકમ કરવો જોઈએ.

૮ જે માણસને સરટીફિકેટ આપવામાં આવે તેની પાસેથી સરટીફિકેટ આપતા પહેલાં તારણ માગવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૧૪ માગેલા સરટીફિકેટ બદલ કોર્ટ ફી સ્ટેમ્પની આપવાની શે જોટથી રકમ અરજી સાથે અનામત મુકવી જોઈએ.

૧૫ આ આક્ટની રૂબે આપેલું સરટીફિકેટ આખા બ્રિટીશ ઇન્ડીઆમાં ચાલશે.

૧૮ સરટીફિકેટ દમલમાળથી મેળવ્યું હશે તો હકુમત વાળી કોર્ટે તે રદ કરવું.

૧૮ સરટીફિકેટ આપવાનો ડીઓક્ટ કોર્ટ ઇનકાર કરે તો હાઇકોર્ટમાં અપીલ ચાલશે.

૨૨ જેર કાયદેસર સરટીફિકેટ ધારણ કરનારાને શુદ્ધચુદ્ધિથી નાણાં આપ્યાં હોય તો તે કાયદેસર છે.

સગીરની જાત અને મીલકતના વાલી નીમવા બાબતનો કાયદો.

હિંદુસ્તાનનો સન ૧૮૯૦ નો આક્ટ ૮ મો.

આ આક્ટ મુજબ સગીરની જાત અને મીલકતના વાલી નીમવા બાબત નીચે પ્રમાણે કરાવ્યું છે.

૫ રાણીની વિધાયની રૈયતની બાબતમાં વાલી નીમવાનો અધિકાર બાપ અને માને છે.

૭ વાલીપણા વિષે હુકમ કરવાને કોર્ટને અધિકાર છે.

૮ સગીરના વાલી થવાની ઇચ્છા રાખનાર તેના સગાની કે મિત્રની, અથવા જે પ્રદેશમાં સગીર રહેતો હોય તે ડીઓક્ટના કલેક્ટરની અરજી આવ્યા સિવાય ઉપરની કલમ પ્રમાણે હુકમ કરવો નહિ,

૯ અરજી લેવાનો અધિકાર તે સગીર જે ડીઓક્ટ કોર્ટની હદમાં રહેતો હોય તે ડીઓક્ટ કોર્ટને છે.

૧૦ અરજીમાં સગીરનું નામ, જાતી, ધર્મ, જન્મની તારીખ, રહેવાનું ઠેકાણું, સગીર સ્ત્રી હોય તો તે પરણેલી છે કે કેમ અને છે તો તેના ધણીનું નામ, ઉંમર, સગીરની મીલકતનું વર્ણન તથા કીંમત અને તે કોના કબજામાં છે તે, તેના નજદીકના સગાનું નામ-ઠેકાણું, અને પોતાને વાલી તરીકે નીમવાનો જે આધાર હોય તે વિગેરે બાબતો લખી નીચે સહી કરી એકરાર કરવો.

૧૧ અરજી દાખલ કર્યા પછી કોર્ટે સુનાવણીને દિવસ નક્કી કરી લાગતા વળગતાને નોટીસ આપવી તથા પ્રસિદ્ધ કરવી.

૧૨ સગીરને રજુ કરવા બાબત તથા દરમીઆન તેની જાત તથા મીલકતનાં રક્ષણ સાથે હુકમ કરવાનો કોર્ટને અધિકાર છે.

૧૩ હુકમ કરતા પહેલાં પુરાવો સાંભળવો જોઈએ.

૧૫ એકથી વધારે સહવાલી નીમવા અગર ઠરાવવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે, તેમ સગીરના જાતના અને મિલકતના જુદા જુદા વાલી નીમવાનો અથવા ઠરાવવાનો અધિકાર છે.

૧૬ કોર્ટની હકુમત અહારની મીલકત માટે, વાલી નીમવા અથવા ઠરાવવા બાબતના હુકમની દાખલાવાળી નકલ રજુ કરેથી તેને યોગ્ય રીતે નીમ્યો છે એમ મણીને હુકમ અમલમાં લાવવો.

૧૭ વાલી નીમવામાં કોર્ટે વાલીની ચાલ ચલગત, તથા સગીર સાથેના તેના સગપણ બાબત તરફ લક્ષ આપવું.

૧૮ કલેક્ટરને તેના હુકામી દ્વારા વાલી નીમ્યો હોય અથવા દસબે હોય ત્યારે, તે હુકમ ઉપરથી વિધવાનકાળે સદરહુ હુકામ ઉપર જે સખસ હોય તેને વાલી તરીકે કામ કરવાનો અધિકાર છે.

૧૯ કોર્ટ ઓફ વોર્ડ્સની દેખરેખ નીચે જે સગીરની મીલકત હોય તેની મીલકતનો વાલી તેમજ તેની જાતનો વાલી નીમવાને કોર્ટ ઓફ વોર્ડ્સ લાયક હોય તે સગીરની, અને પરચેસી સગીર ઓનો ધણી વાલી થવાને લાયક હોય તો તે સગીરની, જાતનો વાલી નીમવાને કોર્ટને અધિકાર પ્રાપ્ત થતો નથી.

૨૧ કોમ પશુ સગીર પોતાની સ્ત્રી અથવા બાળક સિવાય કોઈ પશુ સગીરનો વાલી થઈ શકશે નહિ.

૨૨ વાલીનું મહેનતાણું દરાવવાને કોર્ટને અધિકાર છે.

૨૪ વોર્ડની જાતનો વાલીએ વોર્ડની રખવાળી કરવી જોઈએ તેમજ તેના બરણપોષણ, તંદુરસ્તી, અને કેળવણી તરફ લક્ષ આપવું જોઈએ.

૨૫ વોર્ડ પોતાની જાતના વાલીની રખવાળીમાંથી જતો રહે, તો તેને પોતાના વાલીની રખવાળીમાં પાછા જવાનો હુકમ કરવાનો કોર્ટને અધિકાર છે.

૨૬ કોર્ટે નીમેલા વાલીએ કોર્ટની પરવાનગી સિવાય કોર્ટની હકુમતની હદ બહાર વોર્ડને લઈ જવો નહીં.

૨૭ વોર્ડની મિલકતના વાલીને મીલકતની વસુલાત, સંરક્ષણ અને હીલત સંબંધી જે જે કૃત્ય કરવાને બાજબી લાગે તે તે કૃત્ય કરવાને અધિકાર છે.

૨૮ વાલીને વસીયતનામાંથી અથવા બીજા દસ્તાવેજથી નીમ્યો હોય તે પ્રસંગે વોર્ડની સ્થાવર મિલકત ગીરો મુકવાનો અથવા તે ઉપર બોજો નાંખવાનો, અથવા વેચાણથી, બક્ષીસથી કે મોંઘદારથી બીજાને નામે કરી આપવાનો સદરહુ વાલીનો અધિકાર સદરહુ દસ્તાવેજની મર્યાદાને પાત્ર રહેશે.

૨૯ પશુ કલેક્ટર કે વસીયતનામાંથી નીમેલા વાલી સિવાય બીજા સખસને કોર્ટે વોર્ડની મીલકતનો વાલી નીમ્યો હોય તો, તેણે કોર્ટની પરવાનગી મેળવ્યા સીવાય પોતાના વોર્ડની સ્થાવર મિલકતનો કોઈ પશુ ભાગ ગીરો, વેચાણ કે બક્ષીસ આપવો નહિ. તેમ તે ઉપર બોજો નાંખવો નહિ, અથવા બીજાને નામે કરી આપવો નહિ, અથવા પાંચ વર્ષથી વધારે મુદત સુધી તે મીલકતનો કોઈ પશુ ભાગ પટે આપવો નહિ.

૩૦ ઉપલી બે કલમો વિરૂદ્ધ મીલકત બીજાને નામે કરી આપવી હોય ત્યારે બીજા જે સખસને તેથી નુકશાન થયું હોય તેની અરજ ઉપરથી તે વ્યવસ્થા રદ થવાને પાત્ર છે એમ સમજવું.

૩૧ ૨૯ મી કલમ મુજબ કોઈ પશુ કૃત્ય કરવાની પરવાનગી જરૂરના પ્રસંગે સિવાય, અથવા વોર્ડને દેખીતો ફાયદો થતો હોય તે સિવાય બીજા પ્રસંગે આપવી નહિ.

૩૨ વોર્ડની મીલકતનો વહીવટ ચલાવતાં કોર્ટનો મત પુછવાનો હક કોર્ટે નીમેલા વાલીને છે. મીલકતનો વાલી કોર્ટે નીમ્યો હોય ત્યારે તેણે કોર્ટ માંજે તો એક ખત, ફરમાવવામાં આવે તે પ્રમાણે જામીનો સાથે અથવા તે વગર લખી આપવું. અને તેમાં વોર્ડની મીલકતનો બરાબર હિસાબ આપવાની કબજત કરવી જોઈએ. અને પોતાને નામે તે તારીખથી છ મહિનાની અંદર વોર્ડની મીલકત જે પોતાને મળી હોય તેનું એક પત્રક કોર્ટને આપવું જોઈએ.

૩૩ પોતાના ટ્રસ્ટનો ગેરકાયદેસર કરવા માટે કસુર કરવા બદલ, વોર્ડની સંબાળ લેવામાં ગફલત કરવા બદલ, દેવાળું કઢાવા બદલ, અથવા વાલીપણું બંધ પડવાથી, વાલીને દુર કરવાનો કોર્ટને અધિકાર છે.

૪૦ વાલી પોતાના હુકામું રાજનામું આપેથી તેને છુટો કરવો.

૪૨ મરણ પામેલા, છુટા કરેલા અથવા દુર કરેલા વાલીની જગાએ બીજા વાલી નીમવાનો કોર્ટને અધિકાર છે.

૪૪ કોર્ટે નીમેલા વાલી ૨૬ મી કલમ વિરૂદ્ધ વોર્ડને કોર્ટની હકુમતની હદમાંથી ખસડશે તો એક હજાર રૂપિયા સુધી દંડ અથવા છ મહિના સુધી દીવાની તુરંમમાં કેદની શિક્ષાને પાત્ર થશે.

૪૫ જેના હવાલામાં સગીર હોય તે સગીરને ૧૨ મી કલમ પ્રમાણે હાજર કરવાને, અથવા તેને

૨૫ મી કલમ પ્રમાણે વાલીની રખવાળીમાં પાછા જવાને ફરજ પાડવામાં કસુર કરે, અથવા ૩૪ મી કલમ મુજબ પત્રક આપવામાં, અથવા હીસામ બતાવવામાં કસુર કરે, અથવા પોતાની પાસે નીકળતું લેણું કોર્ટમાં બરવાને કસુર કરે અથવા વાલીપણું બંધ થવાથી હીસામ અથવા મીલકત સ્વાધિન કરવામાં કસુર કરે તો સદરહુ સખસ કોર્ટના હુકમથી ૧૦૦ રૂપીઆ સુધી દંડને પાત્ર થશે અને જ્યાં સુધી હુકમ ન માને ત્યાં સુધી દરેક દીવસ બદલ દશ રૂપીઆ સુધી દંડ આપવાને પાત્ર થશે. દંડની રકમ પાંચસોથી વધારે થવી ન જોઈએ અને તેમ કરવાને જ્યાં સુધી કબુલ ન કરે ત્યાં સુધી તે દિવાની તુરંજમાં રહેવાને પાત્ર થશે.

૪૭ ડીસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટે વાલી નીમવા બાબત અથવા નીમવાની ના પાડવા બાબત ૭ મી કા. મુજબ વાડને વાલીની રખવાળીમાં પાછા જવા ફરમાવવા બાબત ૨૫ મી કલમ મુજબ, ૨૬ મી કલમ મુજબ કોર્ટની હકુમતની બહાર વાડને ખસેડવાની પરવાનગી ન આપવા બાબત, ૨૮ મી અથવા ૨૯ મી કલમ મુજબ કોઈ કામ કરવાને વાલીને પરવાનગી ન આપવા બાબત, વાલીને દુર કરવા બાબત ૩૪ મી કલમ મુજબ, ૮૦ મી કલમ મુજબ વાલીને છુટો કરવાની ના પાડવા બાબત, અને ૪૪ મી અથવા ૪૫ મી કલમ મુજબ શીક્ષા કરવા બાબત હુકમ કર્યો હશે ત્યારે તે હુકમ ઉપર હાઇકોર્ટમાં અપીલ ચાલશે.

મુંબઈનો કોર્ટ ઓફ વોર્ડસ આક્ટ.

સન ૧૯૦૫નો આક્ટ નંબર ૧

૩ ૧૨ મી કલમના હરાવેને પાત્ર, કમીશનર કોર્ટ ઓફ વોર્ડસ છે એમ સમજવું. પણ મવર્નર ઇન કૌન્સિલ કમીશનરને બદલે કોઈ ખાસ અમલદારની કોર્ટ ઓફ વોર્ડસ તરીકે નીમણુંક કરવાને મુખત્યાર છે.

૪ નાલાયક થયેલા જમીન ધારણ કરનારની મીલકતની દેખરેખ મવર્નર ઇન કૌન્સિલની પ્રથમ સંમતી લઇને કોર્ટ ઓફ વોર્ડસે પોતાને સ્વાધિન લેવી.

૫ સગીર, ડીસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટે જે ઓગેમેને પોતાની મીલકતનો કારભાર કરવાને નાલાયક ડરાવી હોય તે ઓગે, જે સખસ શારીરિક કે માનસિક ખોડને લીધે, કે અશક્તતાને લીધે, અથવા જે ટેવથી તેમની મિલકતને ઇજા થવાનો સંભવ હોય એવી ટેવને લીધે પોતાની મીલકતનો વહીવટ કરવાને નાલાયક છે એમ ડીસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટ હરાવે તે સખસો, અને દિવાની કોર્ટ હરાવે તે માંદા સખસો, ૪ થી કલમના કારણ સાથે નાલાયક છે એમ સમજવું.

૬ જ્યારે સરકારી અમલદારને વાલી નીમવામાં આવે ત્યારે તેણે તે વાત કોર્ટ ઓફ વોર્ડસને જાહેર કરવી, અને પછી તે કોર્ટે તે સગીરની મીલકતની દેખરેખ મવર્નર ઇન કૌન્સિલની અમાફથી સંમતિ લઇને પોતાને સ્વાધિન લેવાં.

૭ સરકારી અમલદાર સિવાય બીજા જે સખસને વસીઅતનામાની રૂપે અથવા બીજી રીતે વાલી નીમવામાં આવ્યો હોય તે પ્રસંગે ડીસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટની સંમતી વગર સગીરની જાતની તથા મિલકતની દેખરેખ કોર્ટ ઓફ વોર્ડસે પોતાને સ્વાધિન લેવી નહિ.

૮ અવિભક્ત હિંદુ કુટુંબના સમગ્ર ભાગીદારો નાલાયક હોય તો મિલકતની દેખરેખ કમીશનર લઈ શકે છે.

૯ મવર્નર ઇન કૌન્સિલ જમીન ધારણ કરનારની અરજી ઉપરથી કોર્ટ ઓફ વોર્ડસને દેખરેખ સ્વાધિન લેવાનું ફરમાવવાને મુખત્યાર છે.

૧૦ જ્યારે કલેક્ટરને એવી ખબર મળે કે ૫ મી કલમ મુજબ અમુક જમીન ધારણ કરનાર, અથવા તે મરી જવાથી તેનો વારસ નાલાયક થયો છે ત્યારે તેણે ડીસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટને, તેની મીલકત કોર્ટ ઓફ વોર્ડસે

અને તામે લખને રક્ષણ કરવા સાથે હુકમ કરવાને અરજી કરવી, તે ઉપરથી હાઈકોર્ટ કોર્ટ પોતાને યોગ્ય બાબે તેવો કોર્ટ ડૉક્ટર વોર્ડેસને હુકમ કરવો.

૧૧ બ્યારે ૫ મી કલમ પ્રમાણે નાલાયક થયેલા જમીન ધારણ કરનારની મિલકત ઉપર દેખરેખ રાખવાનું કામ કોર્ટ ડૉક્ટર વોર્ડેસ પોતાને સ્વાધિન લેવારે તેની જાત ઉપર દેખરેખ રાખવાનું કામ ગવર્નર ઇન કૉન્સિલની મંજુરી લઈને પોતાને સ્વાધિન લેવાનો અધિકાર છે.

૧૩ દેખરેખ સ્વાધિન લીધાની વાત તથા મંજુરીની તારીખ ગેઝીટમાં પ્રસિદ્ધ કરવી, એવી દેખરેખ સરકારના વોર્ડની સઘળી મિલકત ઉપર રાખવી જોઈએ.

૧૪ સરકારના વોર્ડ સામે જેમના દાવા હોય તેમને છ મહીનાની અંદર તે દાવા રજુ કરવા સાથે, એક નોટીસ ગેઝીટમાં પ્રસિદ્ધ કરવી.

૧૫ દાવાની પુરેપુરી વીગત તથા હસ્તાવેજ રજુ કરવાનું દાવાદારને ૧૨માસવાને કોર્ટ ડૉક્ટર વોર્ડેસને અધિકાર છે.

૧૬ સદરહુ દાવાની તપાસ ચલાવી કોર્ટ ડૉક્ટર વોર્ડેસે નીકાલ કરવો.

૧૮ સરકારના વોર્ડનું કરજ તથા દેવું, એટલું બધું વધી ગયું હોય કે તેમાંથી મુક્ત થવા સરખું ન હોય તો તેની જાત તથા મિલકત ઉપરની કોર્ટ ડૉક્ટર વોર્ડેસની દેખરેખ કહાડી નાંખવામાં આવશે.

૧૯ કોર્ટ ડૉક્ટર વોર્ડેસની ગવર્નર ઇન કૉન્સિલની મંજુરી લઈને પોતાનો અધિકાર કલેક્ટરને અથવા આસીસ્ટન્ટ કે ડેપુટી કલેક્ટરને સોંપેલા અધિકાર પાછા ખેંચી લેવાને મુખત્યાર છે. અને તેઓ પોતાને મળેલા અધિકાર મહાલકરીનાથી કિરત્તા દરજ્જાના ન હોય તેવા મુલકી અમલદાર મારફત ચલાવવાને મુખત્યાર છે.

૨૦ કોર્ટ ડૉક્ટર વોર્ડેસ મેનેજર નીમવાને મુખત્યાર છે.

૨૧ આગેા દરેક મેનેજર અથવા ખીજે નોકર હાઈકુસ્થાનના કોન્ટ્રોલરી કાયદાના હ મા બાગના અર્થ પ્રમાણે સરકારી નોકર છે એમ સમજવું. સદરહુ મેનેજરોએ જમીન સહીત તારણ આપવું જોઈએ.

૨૨ કોર્ટ ડૉક્ટર વોર્ડેસને વોર્ડની જાતની સંભાળ લેવા સાથે વાલી નીમવાનો અધિકાર છે.

૨૩ મિલકતની યોગ્ય સંભાળ તથા વહીવટ સાથે સઘળું કામ કરવાનો અધિકાર છે.

૨૪ વોર્ડેસની રખવાળી, રહેઠાણ તથા સગીર હોય તો તેના શિક્ષણ બાબત યોગ્ય હુકમ કરવાને કમિશ્નર મુખત્યાર છે.

૨૫ વોર્ડના તથા તેના કુટુંબના ખર્ચેની રકમ કટલી આપવી તે કોર્ટ ડૉક્ટર વોર્ડેસે દરાવવી.

૨૬ કોર્ટ ડૉક્ટર વોર્ડેસે અથવા મેનેજરે વોર્ડની મીલકતનો વહીવટ પ્રમાણીકપણે જાને તે પોતાની હોય તે પ્રમાણે કરવા.

૨૭. કોર્ટ ડૉક્ટર વોર્ડેસ તે વોર્ડના હિતાર્થે સરકારના વોર્ડની સઘળી અથવા થોડી મીલકત ગીરો અથવા ગણોતે આપવાને કે તેના કોષ્ટ પશુ બામ વેચવાને કે અદલા બદલી કરવાને મુખત્યાર છે. દર શ વર્ષ સુધીના ગણોતપટા માટે મંજુરીની જરૂર નથી, પણ સ્થાવર મિલકતના ગીરો વેચાણ માટે ગવર્નર ઇન કૉન્સિલની મંજુરી જોઈએ. મિલકતના ૪ થા ભાગથી વધારે વેચાણ કે અદલાબદલી કરવો નહિ.

૨૮. કોર્ટ ડૉક્ટર વોર્ડેસ જે માણસનો કબજો કરવાનો હક પુરો થયો હોય તેને લેન્ડ રેવન્યુ કો-ડની ૨૦૨ થી કલમ મુજબ કહાડી મુકવાને મુખત્યાર છે.

૨૯. પોતાની દેખરેખ હેઠળની મીલકતની ગણોતની ચડેલી બાકી કલેક્ટરના હુકમની રૂબે જમીન મહેસુલની ચડેલી બાકી પ્રમાણે વસુલ કરવાને કોર્ટ ડૉક્ટર વોર્ડેસને અધિકાર છે.

૩૦. દેખરેખ હેઠળની મીલકત ચઢી ગયેલી જમીન મહેસુલની બાકી માટે વેચી શકાશે નહિ.

૩૧. વોર્ડની સામેની ફરીઆદ નોટીસ આપ્યા પછી બે મહીનાની અંદર દાવાની કોર્ટમાં આણવી નહિ.

૩૨. સરકારના વોર્ડોએ કરવાની અથવા તેમની સામે કરવામાં આવે તે ફરીઆદમાં કોર્ટ ડૉક્ટર વોર્ડેસ અથવા તેના મેનેજર ઇજિમિત અથવા વાલી થઈ શકે.

૩૩. સરકારના વોર્ડ ઉપરની પ્રોસેસો ઇજિમિત અથવા વાલી ઉપર બજાવવી.

૩૫. કોર્ટ ઓફ વોર્ડની ઉપર પ્રોસેસો ઇજ્જિન અથવા વાલીએ વોર્ડની વતી ફરીઆદ કરવી નહિ.

૩૭. કોર્ટ ઓફ વોર્ડસની સંમતિ સિવાય સરકારનો વોર્ડ પોતાની મીલકત ઉપર કાંઈ પણ ખોળે ઉત્પન્ન કરવાને નાલાયક છે.

૩૮. સરકારના વોર્ડે કોઈ પણ વસીઅતનામું સરકારની સંમતિ સિવાય કરવું નહિ.

૪૦ જે મિલકત દેવામાંથી મુક્ત થઇ હોય તેની દેખરેખ કોર્ટ ઓફ વોર્ડસે પાછી ખેંચી લેવી. તેમ પ મી કલમ પ્રમાણે એવો નાલાયક થયેલો સખ્સ પોતાની મીલકતનો વહીવટ કરવાને લાયક થાય કે તરત કોર્ટ ઓફ વોર્ડસે પોતાની દેખરેખ પાછી ખેંચી લેવી. પણ પ મી કલમ પ્રમાણે એવો નાલાયક થયેલો સખ્સ પોતાની મીલકત પાછી મળે ત્યાર પછી કમેઝરની સંમતિ લીધા વગર એવી મીલકત ઉપર કાંઈ પણ ખોળે પોતાની હયાતી કરતાં વધારે મુદત સુધી કિયત્ત કરવાને લાયક થશે નહિ.

૪૧. એવી દેખરેખ પાછી ખેંચી લેતાં પહેલાં સગીરની જાત તથા મીલકતનો વાલી નીમવા તે કોર્ટ ઓફ વોર્ડસને અધિકાર છે.

૪૨. દેખરેખ પાછી ખેંચી લીધાની વાત ગેઝીટમાં પ્રસિદ્ધ કરવી.

૪૩. આ આક્ટની રૂપે ડિસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટે કરેલા દુકમ સિવાયના દરેક દુકમ ઉપર અપીલ ચાલશે.

દક્ષિણના ખેડુતોને મદદ કરવા બાબતનો એક્ટ.

સન ૧૮૭૯ નો આક્ટ ૧૭ મો.

(સુધારેલો દક્ષિણ રીલીફ એગ્રીકલચર એક્ટ.)

ઉદ્દેશ. કેટલાક ખેડુતો કરજમાં ડુબી ગયા છે તેમને મદદ કરવી યોગ્ય છે. વાસ્તે નીચે પ્રમાણે દિશાવું છે.

૧. આ આક્ટની કલમ ૧૧, ૫૬, ૬૦ અને ૬૨ આખા બ્રિટિશ ઇન્ડિયાને લાગુ પડે છે અને બાકીનો ભાગ પુના, સતારા, સોલાપુર અને અહમદનગર જિલ્લાઓને લાગુ પડે છે અને કલમ ૭, ૧૧ થી ૨૧ સુધી, તથા ૨૩, બાબ પ. ૬, ૭ અને કલમ ૭૧ મુંબાઇ પ્રજાકાને લાગુ છે. પણ આ આક્ટનો સઘળો ભાગ મુંબાઇ પ્રજાકાના કોઈ પણ જિલ્લાને ગવર્નર જનરલ ઇન કોન્સિલની સંમતિ મેળવીને લાગુ કરવાને સ્થાનિક સરકાર મુખત્યાર છે.

૨. જે કોઈ પણ માણસ પોતે જને અથવા પોતાના નોકર કે ગણેતીઆ મારફત ખેતી દ્વારા સર્વાંશે અથવા મુખ્યત્વે કરીને પોતાનું ગુજરાન ચલાવતો હોય; અથવા જે જને સાધારણ ખેતીનું કામ કરતો હોય તેને ખેડુત કહેવો. જે ખેડુતે પોતાની સ્થિતિ બદલવાનો કાંઈ પણ ઇરાદો ન રાખતાં ઉપર કલા પ્રમાણે પોતાનું ગુજરાન ખેતીદ્વારા ચલાવવાનું અથવા ખેતીનું કામ જતે કરવાનું થોડી મુદત સુધી બંધ કર્યું હોય, અથવા વૃદ્ધાવસ્થાને લીધે કે શારીરિક અશક્તિને લીધે ખેતી કરી શકે નહિ તેને લીધે તે ખેડુત નવી એમ સમજવું નહિ, કોઈ પણ ગીરો રાખતાર કે સરકારી ધારાનો એસાઈની પોતાના એવા સંબંધને લીધે આ આખા પ્રમાણે ખેડુત નથી.

બાબ ૨ નો.

૩ આ બાબના દરેક નીચેની ફરીયાદોને લાગુ પડશે;—

એકાદા ખેડુતે હીસાબ સાફ માંડેલી ફરિયાદો, પ્રતિવાદીને ધીરેલા પૈસા બદલ, વચે વેચેલા માલની કીંમત બદલ, લેણા પૈસા વસુલ કરવા બાબતની અને ગીરો મીલકત છોડાવવાની ફરીઆદો.

૭. ફરિયાદના સમન આખર નીકાલના કરવા અને પ્રતિવાદીની જુબાની કોર્ટે સાહેદ પ્રમાણે લેવી

૧૦ જે ફરીઆદને આ બાબ લાગુ હોય તેમાં કોઈ પણ દુકમનામા ઉપર અપીલ ચાલશે નહીં.

(૩) જેમાં ખેડુત પક્ષધાર હોય એવી ફરીઆદમાં એમ કહેવામાં આવે કે ખેડુતે કરેલો બવહાર એવા

પ્રકારનો હતો કે તે ઉપરથી ઉત્પન્ન થતી જવાબદારીનો ઇન્સાફ આ ખાખની રૂએ કરવા લાયક છે ત્યારે કોર્ટને તે વાત નક્કી કરવા સાર મોકડે કરેલી કબુલતનો, કે વાતનો પુરાવો લેવાનો અધીકાર છે.

૧૧ ખેડુતો જ્યાં રહેતા હોય ત્યાંજ તેમની ઉપર ફરીઆદ માંડવી.

૧૨ પ્રતિવાદી ખેડુત હોય એવી ફરીઆદમાં લેણદારનું કેટલું લેણું છે તે ખાખત તકરાર હોય તો કોર્ટે વાદી તથા પ્રતિવાદીને સાહેદ પ્રમાણે તપાસવા, અને તેમની વચ્ચે જે વ્યવહારથી તે ફરીઆદ ઉત્પન્ન થઇ હોય તે વ્યવહારથી તે ફરીઆદ ઉત્પન્ન થઇ હોય તે વ્યવહારની શરૂઆતથી તે પ્રકરણના ઇતીહાસની તથા તેના ગુણદોષની ચોક્કસી કરવી જોઇએ. અને તેવા ઇરાદાથી કે પ્રથમતઃ ફરીઆદમાં દગો જૂલ, અકરમાત ગેરવ્યાજખી દાવ વીગેરે ખાખતોના સખખને લીધે કાંઇ અચાવ સરખો છે કે કેમ તે જોવું અને પક્ષકારો વચ્ચેના હિસાબ લેવો. જ્યારે દાવાની રકમ કબુલ કરવામાં આવે અને કોર્ટને કાંઇ કારણને લીધે કબુલત ખરી લાગે ત્યારે કોર્ટને ઉપર પ્રમાણે ચોક્કસી કરવાની જરૂર નથી.

૧૩ પક્ષકારોની વચ્ચે ચક્રવર્તિ બ્યાજ આપવાની અથવા ખીજી ગમે તેવી કબુલત થઇ હોય અથવા આગલી લેવડદેવડ બંધ કરીને નવી જવાબદારી ઉત્પન્ન કરી છે એવો કરાર થયો હોય તો પણ પક્ષકારોની વચ્ચેના હિસાબ લેવડદેવડ શરૂ થઇ હોય ત્યારથી મુદલ તથા બ્યાજનો જુદો જુદો લેવો.

અ ગીરો મુકેલી મીલકત ગીરો રાખનાર અથવા મુકનાર સિવાય તેના બીજા ગણેતાનીઆના કબજામાં હોય અને ઉત્પન્ન કેટલું મળ્યું તે શોધી કહડાવું ન હોય તો કોર્ટે બ્યાજખી ગણેતા દરાવીને તે ઉત્પન્ન તરીકે ગણીને ગીરો રાખનારને ખાતે જમા કરવું.

૧૪ ગીરોની રકમ આપવા સાર દરાવેલી મુદત આવી પહોંચી ન હોય, અથવા ગીરાનું કરજ પુરેપુરું ફેરવ્યું ન હોય એટલાજ કે રદ કરવાના કારણને લીધે, ગીરો છોડાવવાનું હુકમનામું કરવાને કોર્ટ ના કહેવી નહિ.

અ ગીરો છોડાવવાના રદ દરેક હુકમનામામાં, જે પૈસા આપવાના હોય તે કયે દિવસે આપવા તે કોર્ટે દરાવવું, પણ તે દિવસ હુકમનામાની તારીખથી છ મહિનાની અંદર હોવો ન જોઇએ.

બ (૧) ગીરો મુકનારે જે રકમ આપવી તે કોર્ટને ચોખ દેખાય તેવા હમ્મથી આપવી એવો હુકમ કરવાને કોર્ટને અધિકાર છે. (૨) અથવા તે ગીરો મિલકતનો જેટલો ભાગ વેચવાની જરૂર લાગે તેટલો જ ભાગ માત્ર કોર્ટે વચવાનો હુકમ કરવો જોઇએ. (૩) અથવા ગીરો રાખનાર પોતાની મુદલ રકમ બ્યાજ સાથે વસુલ કરી શકે, એટલી વધારે મુદત સુધી તે મિલકત તેના કબજામાં રહેવા દઇને ગીરો મુકનારે તે દેવી થયેલી રકમ અદા કરી લેવી, અને એવી મુદત પુરી થાય એટલે તે મિલકત તેના કબજામાં રહેવા દઇને ગીરો મુકનારે તે દેવી થયેલી રકમ અદા કરી લેવી, અને એવી મુદત પુરી થાય એટલે તે મિલકત ગીરો મુકનારને પાછી આપવી એવો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે. (૪) અથવા ગીરો મુકનારે આપવાની રકમ, ગીરો મિલકતના ઉત્પન્નમાંથી વસુલ કરી લેવાને ગીરો રાખનારને કોર્ટના મત પ્રમાણે, જેટલી મુદત યસ થાય તેટલી મુદત સુધી તે મિલકત તેના કબજામાં રહેવા દેવી, અને એવી મુદત પુરી થાય એટલે ગીરો મુકેલી મિલકત ગીરો મુકનારને પાછી આપવી.

ક (૧) ગીરો મુકેલી મિલકતનો કબજો મળવા બ્યાખતની ફરીઆદમાં કોર્ટને ચોખ લાગે તો તે મિલકતના કબજા ખાખત હુકમનામું ન કરતાં એવો હુકમ કરવો કે ગીરો મુકનારે આપવાની રકમ હપતે, હપતે આપવી, (૨) અને એવા હુકમની રૂએ લેણી થયેલી રકમ આપવામાં ન આવે તો ગીરો મુકેલી સમળી મિલકત અથવા તેનો કાંઇ ભાગ ગીરો રાખનારના કબજામાં આપવો.

દ ગીરોની રૂએ મુદલ તથા બ્યાજની જે રકમ અપાયા વગર રહી હશે તેનો હિસાબ મળવા ખાખત ફરીઆદ કરવાને ખેડુત મુખત્યાર છે.

૧૬. લેણદારે ખેડુતને આપેલા પૈસાનો તથા પોતે લેણદારને આપેલા પૈસાનો હિસાબ માગવા સાર, અને ખેડુતને લેણદારનું હજી સુધી કાંઈ દેવું હોય તો તે કેટલું છે, તે દરાવી હુકમનામું મળવા સાર ફરીઆદ આણવાનો અધિકાર ખેડુતને છે.

૧૭. જો પક્ષકારોનામાં લેણી રકમ દરાવવા ઉપરાંત સદરજી રકમ હપતે હપતે આપવાનો હુકમ

કરવાનો કોર્ટને અધિકાર છે. અને એવા હુકમની રકમ કોર્ટમાં ભરવાનો વાદીને અધિકાર છે, અને તેમ કરવામાં ચુકે તો પ્રતીવાદીને હુકમનામું બજાવવાનો અધિકાર છે.

૧૮ ૧૬ મી કલમની રૂયે કરેલી ફરીઆદમાં વાદી, પ્રતિવાદીના હકની ભરપાઈ જે રકમથી થાય તે રકમ કોર્ટમાં અનામત ચુકવાને મુખત્યાર છે. તે અનામત રકમની નોટીસ કોર્ટ પ્રતીવાદીને આપવી જોઈએ. નોટીસ પહોંચ્યાની તારીખથી પ્રતિવાદીને બ્યાજ મળશે નહિ.

૨૦ એકાદા ખેડુતની સામે થયેલા હુકમનામાની રકમ હપતે હપતે હપતે આપવી, એવો હુકમ કોર્ટ કોઈ પણ વખતે કરવાને મુખત્યાર છે.

૨૧. કોઈ પણ ખેડુતને પૈસા બાબતના હુકમનામાની બજાવણીમાં પકડવો નહિ. અથવા તેને કેદ કરવો નહિ, પછી તે હુકમનામું આ આક્ટ અમલમાં આવ્યા પહેલાં થયું હોય કે પછી થયું હોય.

૨૨. કોઈ પણ હુકમનામું બજાવવા સાથે, ખેડુતની સ્થાવર મિલકત જપ્ત કરવી નહિ, અથવા વેચવી નહિ, પણ જે કરજના સંબંધમાં તે હુકમનામું હશે તે કરજ આપવા સાથે જે સદરકુ સ્થાવર મિલકત ગીરો ચુકી હશે તો જુદી વાત છે. ઉમા પાકને જંગમ મિલકત સમજવી, ખેડુત ઉપર હુકમનામું કરતી વખતે કોર્ટ કલેક્ટરને એવો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે કે કલેક્ટર જે મિલકત ઉપર હુકમનામાના લેણદારનો કબજા હક હોય, તથા જે મિલકત તેના ગુજરાન સાથે જરૂરી ન હોય તે મિલકત વત્તામાં વત્તા સાત વર્ષની મુદત સુધી કબજામાં લેવી.

અ ખેડુતની સ્થાવર મિલકત લીલામતથી વેચવામાં આવે, ત્યારે માગણી કરેલી રકમ કલેક્ટરને આપી જાય, તો તે વેચાણ લીલામતની તારીખથી ત્રીસ દિવસની અંદર રદ કરવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે.

૨૩ આ બાબતના ઠરાવ મામના મુનસફની કોર્ટોમાં ચાલનારા કામને લાગુ પડશે નહિ.

બાબ ૪ થી-નાદારી બાબત.

૨૪. ખેડુતોને નાદાર ઠરાવવા બાબતની અરજીની વ્યવસ્થા સમોર્ડિનેટ જડજાએ કરવી.

૨૫. જે ખેડુતનું કરજ પચાસ રૂપિયા કરતાં વધારે હોય તે પોતાને નાદાર ઠરાવવાને સમોર્ડિ-નેટ જડજાને અરજી કરવાને મુખત્યાર છે.

૨૬. અને તે ઉપરથી કોર્ટની એમ ખાત્રી થાય કે તે નાદારીમાં આવી પડ્યો છે તો તેણે તે ખેડુતને નાદાર ઠરાવવો.

૨૭. કોર્ટના નાજર સિવાય બીજા સંપત્તિને રીસીવર નીમવો નહિ. અને કોઈ પણ રીસીવરને કમીશન મળશે નહિ.

૨૮. નાદારની સ્થાવર મિલકત રિસીવરને સ્વાધીન થશે નહિ. પણ લેણદારના લાભ માટે સાત વર્ષ સુધીની કોઈ પણ મુદત સુધી તેનો વહીવટ કરવાને કલેક્ટરને અધિકાર છે.

૨૯ ઉપરની કલમ પ્રમાણે જેની વ્યવસ્થા કરી હોય એવી મિલકત વેચવા, ગીરો ચુકવા કે તે ઉપર બીજા બાબતે નાંખવા નાદારને અધિકાર નથી.

બાબ ૫ મા-મામના મુનસફ બાબત.

૩૦. સ્થાનિક સરકારના મામના પટેલને કે બીજા વજનદાર માણસને મામના મુનસફ તરીકે નિમ-વાને મુખત્યાર છે.

૩૧. આવા દરેક મુનસફ દાવાની રકમ દશ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય તેની ચોકસી કરી નીકાલ કરવો; મામ મુનસફે તપાસ કરવા લાયક ફરીઆદની સુનાવણી બીજી કોઈ પણ કોર્ટ કરવી નહિ. અને જેમાં પોતાનો હિત સંબંધ હોય તેનો ઈન્સાફ કરવો નહિ.

૩૨. મામના મુનસફે કરેલું હુકમનામું ડીઓક્ટ જડજા રદ કરવાને મુખત્યાર છે.

બાબ ૬ ઠો-લવાદી બાબત.

૩૩. પોલીસ અમલદાર સિવાય બીજા કોઈ પણ માણસને ત્રણ વર્ષની મુદત સુધી લવાદ નીમ-વાનો સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે. આવા ત્રણે ખેડુતોને લાગુ પડતાં હોય એવાં કામ આ આક-ટની રૂયે અમલમાં.

૩૯. જ્યારે એવો ખેડૂત પક્ષકાર હોય અને તેવા હુકમનામાની બમણી સાફ દરખાસ્ત નાંખવાનો વિચાર હોય ત્યારે તે પક્ષકારોમાંનો કોઈ પણ પક્ષકાર તેમની વચ્ચે આપસથી સમાધાન કરાવી આપવાની અરજ સદરફ લવાદને કરવાને સુખત્યાર છે.

૪૧. જ્યારે પક્ષકારો હાજર થાય ત્યારે લવાદે તેમને માંહોમાંહે સમજાવ કરવાને કહેવું.

૪૩. લવાદે સાહેદો વીગેરેની હકીકત સાંભળી લેવી, અને પક્ષકાર આખરનો નીકાલ કરવાને કબુલ કરતા હોય તો તેણે તે કબુલ લખી લેવી જોઈએ.

૪૪. કબુલત ઉપરથી મુકદ્દમાનો આખરનો નીકાલ થતો હોય ત્યારે તેની અસલ પ્રત સર્વોર્ડિનેટ જડજને મોકલવી. તે કોર્ટને તે કબુલાત બ્યાજખી જણાય તો તેણે એક મહીનાની મુદત પુરી થયા પછી તે કબુલત ફાઇલ કરવી.

૫૦. આ આકટની રૂએ ચલાવેલાં કામ ડીસ્મીક્ટ જડજને તપાસવાં.

બાબ ૭ એ-દેખરેખ તથા તપાસણી.

૫૧. લવાદ પાસેથી અથવા સર્વોર્ડિનેટ જડજ પાસેથી મુકદ્દમા કાઢી લેવાનો, અથવા સર્વોર્ડિનેટ જડજની સાથે ન્યાય સભા (બેચ) તરીકે ખેસવાનો ડીસ્મીક્ટ જડજને અધિકાર છે.

બાબ ૮ એ-ગામના રજીસ્ટ્રારોએ નોંધવા બાબત.

૫૫. ગામના રજીસ્ટ્રારોને નીમવાને સરકારને અધિકાર છે.

૫૬. ગામના રજીસ્ટ્રારની રજા કરી આપ્યા સિવાય ખેડૂતે કરી આપેલા દસ્તાવેજ કાયદેસર ગણાશે નહિ, અને તે પુરાવામાં લેવો નહિ.

૫૭. આવા દસ્તાવેજ ગામ-રજીસ્ટ્રારે લખવા અથવા તેની દેખરેખ હેઠળ લખાવવા, અને તેની સમક્ષ તેની ઉપર ખેડૂતની સહી કરાવવી જોઈએ, અને તે ઉપર ગામના રજીસ્ટ્રારે સાખ કરવી જોઈએ.

૫૮. ગામના રજીસ્ટ્રારે પોતાની રજા કરી આપેલા દસ્તાવેજે પોતાના રજીસ્ટરમાં નોંધવા જોઈએ, અને તે બદલ તે ઉપર તારીખ નાંખી સહી કરવી જોઈએ.

૬૦. આ આકટની રૂએ દસ્તાવેજ નોંધ્યો એટલે તે હીંદુસ્તાનના નોંધવા બાબતના આકટની રૂએ નોંધ્યો છે એમ સમજવું.

૬૪. કોઈપણ ખેડૂત કરજ પતાવવા સાફ જે કોઈ સખસને પૈસા આપે તે સખસ તેને તે બદલ લેખી પહોંચ આપવી.

૬૬. ખેડૂતને સાહુકારે એક પાસ યુકમાં વખતો વખત એકંદર હીસાખ ચાલુ તારીખ રૂંધે લખી આપવો, અને તે નીચે પોતાની સહી કરી આપવી.

૬૭. જે માણસ ૬૪ થી ૬૬ કલમ પ્રમાણે ચાલવાને ગફલત કરે તેને દરેક ગુન્હા બદલ ૧૦૦ રૂપિયા સુધી દંડની સિક્કા થશે.

૬૮. લવાદ અથવા ગામના મુનસફની સામે ચાલનારા મુકદ્દમામાં કોઈ પણ પક્ષકાર તરફથી કોઈ પણ પ્લીડર, વકીલ અથવા સુખત્યારને કામ ચલાવવાની પરવાનગી આપવી નહિ.

૬૯. સખ જડજની કોર્ટમાં ખેડૂતને વાસ્તે પ્લીડર નીમવાને કોર્ટને અધિકાર છે.

૭૦. ખેડૂતની સ્થાવર મિલકતનો ગીરા, લીમન અથવા ખોળે, તે ઉત્પન્ન કરનારાએ પોતાની સહીનો લેખી દસ્તાવેજ કરી આપીને ઉત્પન્ન કર્યો ન હોય તો તે કાયદેસર ગણાશે નહિ.

૭૧. હીસાખ લેતી વખતે બાજ અપાવવું તે બંને પક્ષકારોએ પોતપોતાની વચ્ચે જે દર ઠરાવ્યો હોય, અને તે કોર્ટને જરૂરબાજખી દેખાતો ન હોય તે દરે, અથવા એવો દર જરૂરબાજખી લાગે તો કોર્ટને બાજખી લાગે તે દર ઠરાવીને અપાવવું.

૭૩. ખેતીનું કેટલુંક ઉત્પન્ન જમ થવાને પાત્ર નથી.

સ્માલકોઝ કોર્ટ આકટ.

સને ૧૮૮૭ નો આકટ નંબર ૯. (ઇંડીઆ)

૧૫. આગળ બીજા પરિશીષ્ટમાં બતાવેલી ફરીઆદો સિવાય સઘળી દીવાની ફરીઆદો જેની કીમત પાંચસે રૂપીઆથી વધારે ન હોય તેવી ફરીઆદો સ્માલકોઝ કોર્ટથી સાંભળી શકાશે. ૧ હજાર રૂપીઆથી વધારે ન હોય એવી ફરીઆદો સાંભળવાનો અધિકાર સ્થાનિક સરકાર તે કોર્ટને આપી શકે છે.

૧૬. સ્માલ કોઝ કોર્ટથી સાંભળી શકાય તેવી ફરીઆદોનો ઇન્સાફ તે કોર્ટની હદમાં બીજા કોઝ પણ કોર્ટ કરવો નહિ.

૨૭. આ આકટમાં દરાવ્યું હોય તે સિવાય સ્માલ કોઝ કોર્ટ આ આકટના દરાવેો પ્રમાણે કરેલું હુકમનામું અથવા હુકમ આપરનો છે એમ મનજવું.

પરિશીસ્ત ૨.

સ્માલ કોઝ કોર્ટને નીચે લખેલી ફરીઆદો સાંભળવાનો અધિકાર નથી-

૧ સરકારે, કોર્ટે કે કોઈ સરકારી અમલદારે પોતાના હુદાનું કામ બળવતાં કાંઈ કૃત્ય કર્યું હોય તે સંબંધી ફરીઆદ.

૨ સ્થાવર મીલકતનો કમળે લેવા, વહેંચણ કરવા, ગીરો હક છોડવવા, બાહું આકારવા, વસુલ કરવા, અને બીજા કોઈ હક નક્કી કરવાની ફરીઆદો.

૩ વંશપરંપરાના હુદાના હકસંબંધના કમળ બાબત, તેમજ તેની નીમણુંક અપાવવાની ફરીઆદો.

૪ ૧૮૭૦ ના જમીન લેવા બાબતના આકટ મુજબ આપેલા નુકસાનીના બદલામાંથી તેનો કોઈ પણ ભાગ વસુલ કરવા બાબત,

૫ કરાર પુરો કરવા અથવા રદ કરવા બાબતની, દસ્તાવેજ દુરસ્ત કરવા કે છેડી નાંખવા બાબત.

૬ તાકીદ મેળવવા બાબત.

૭ દૂરસ્ત બાબત.

૮ ગાંધીત કરવાનું હુકમનામું મેળવવા બાબત.

૯ કોર્ટે કે રેવન્યુ અધિકારીએ કરેલી જમિ, વેચાણ કે ગીરો વીગેરે રદ કરવા બાબત.

૧૦ દિવાના વાદીએ બીજાને નામે કરી આપેલી મિલકત બાબત.

૧૧ નિવેદા બાબત તકરાર કરવા સાર.

૧૨ પરરાબ્યના ફેસલા ઉપર અથવા પ્રિટિશ ઇંડિઆમાં મેળવેલા ફેસલા ઉપર.

૧૩ સી. પ્રો. કોડની ૭૩મી કલમ પ્રમાણે અબોગ્ય રીતે વહેંચી આપેલો અવેજ પાછો મળવા બાબત.

૧૪ સ્વયંપત્ર કે વહીવટ ચલાવનારે વસીઅતનામાંની રૂપે આપેલું દાન કે અવેજ પાછો અપાવવા બાબત.

૧૫ મરનાર માણસની માલમીલકત બાબત.

૧૬ પત્યાળા બાબત.

૧૭ મીલકતનો હિસાબ લેવા બાબત અને વહિવટ કરવા બાબત.

૧૮. વીમાના ખન ઉપર આપેલું પ્રીમીઅમ પાછું લેવા સાર.

૧૯ નુકસાનીનો બદલો મળવા બાબત.

૨૦ મહેર બાબત મુસલમાને કરવાની ફરીઆદ.

૨૧ લગ્નના હક પાછો મળવા, બાયડી પાછી લેવા, છુટાછેડા કરવા અને સમીરના કમળ બાબત.

૨૨ ખોરાકી પોષાકી બાબત.

૨૩ જમીન મહેસુલની બાકી વિગેરે આપવાની ફરીઆદ.

૨૪ કુટુંબના હિસાબે આપેલી રકમમાંથી ફાળો મળવાની ફરીઆદ.

૨૫ ગીરો મિલકત ઓડાવવા સાર આપેલા પૈસાના સંબંધમાં કાળો મળવા બાબત.

૨૬ જમીન મહેસુલની બાકી બાબત રેવન્યુ અધિકારીએ કરેલા દાવાનો નીકાલ કરવા સાર તકરાર કરાવે પૈસા આપ્યા હોય તે પાછા લેવા બાબત સરકાર ઉપર ફરીઆદ.

૨૭. કાયદેસર જે ફરીઆદ સાંભળવાની મના હોય એવી તમામ ફરીઆદો,

વારસાનું સરટીફિકેટ લેવા બાબતનો એક્ટ.

સને ૧૮૨૭ નો ૮ મો (મુ'બાઈ)

૧ મરનાર માણસનો કોઈ વારસ હોય અને તકરાર ન હોય તો તેણે જીલ્લા કોર્ટની રજા લીધા વખતે મરનારની મિલકતનો વહીવટ કરવો.

૨ પણ જો કે ત્રણ માણસ તે મિલકત ઉપર હક રાખતા હોય તો લોકોને વિશ્વાસ આવવા સાર સરટીફિકેટ કોર્ટને સરટીફિકેટ લેવા અરજ કરવી. કોર્ટ અરજ લીધા પછી એક મુદત દરાવી તે બાબતનું જાહેરનામું કાઢવું.

૩ મુદતે તપાસ ચલાવી કોઈને તકરાર ન હોય તો સરટીફિકેટ આપવું.

૪ પણ જો કોઈ સરટીફિકેટ ન આપવાનું કારણ મુદતે બતાવે અને તે સાબીત થાય તો સરટીફિકેટ આપવું નહિ.

૫ સરટીફિકેટ આપતા પહેલાં મૃત્યુ પત્ર ખર કરવું. પછી કોરટે તે મૃત્યુ પત્રની પીઠ ઉપર સરટીફિકેટ લખવું.

૭ જેને સરટીફિકેટ આપ્યું હોય તેજ વારસ સમજવો.

૮ મરનારની મિલકતના ધણા વારસ હોય તો વારસ નક્કી થતા સુધી કોરટે વહીવટ કરનાર દરાવવો.

૧૦ કોઈ માણસ મૃત્યુ પત્ર કર્યા વગર મરી ગયો હોય અને તેનો વારસ કોણ છે તે જણાવું ન શકાય તો કોરટે વહીવટ કરનાર દરાવવો, અને તે બાબત જાહેરનામું કાઢવું અને જો કોઈ માણસ હાજર થઈ પોતે વારસ છે એવું સાબીત કરે તો, વહીવટ કર્યાનો ખર્ચ મળે લઈ મિલકત તેને હવાલે કરવાનો હુકમ કરવો.

ટીકા—વારસાનું સરટીફિકેટ સગીરને આપી શકાતું નથી.

હીંદુ વિધવાના પુનર્લગ્ન બાબતનો એક્ટ. (ઈંડિઆ)

સને ૧૮૫૬ નો ૧૫ મો.

૧ હિંદુમાં લગ્ન થયા પછી કોઈ સ્ત્રી ફરીથી લગ્ન (પુનર્લગ્ન) કરે તો તે કાયદા વિરુદ્ધ છે, તથા તે લગ્નથી જન્મના થયેલી પ્રજા અનેકારણ છે એમ સમજવું નહિ.

૨ કોઈ વિધવાનું પુનરાગમન ચાલવા વગેરેનો પોતાના મૈયત ધણીની માલ મિલકત ઉપરનો તેનો તમામ હક તે મરી જાય અને જે પ્રમાણે બંધ થાય તેવીજ રીતે તેનું પુનર્લગ્ન થયું એટલે બંધ થશે, અને મરનારના બીજા જે સગાનો હક પહોંચતો હશે તે તે મિલકતનો ધણી થશે.

૩ મરનાર માણસની વિધવા સ્ત્રી પુનર્લગ્ન કરે અને તેના ઓકરાનું પાલણુ પોષણ કરવા સાર કોઈને નીમ્યો ન હોય તો, તેમનું પાલણુ પોષણ કરવા સાર થોડા માણસ નીમવાને ડીસ્પોઝિટ કોર્ટને અરજ કરવાનો, તેના મરનાર ધણીના બાપને, વડુવાને, માને, બાપની માને અથવા હરકોઈ કુટુંબીને છે. અને તે ઉપરથી તેના વાલી નીમવાને કોર્ટને અધિકાર છે.

૪ કોઈ વિધવા સ્ત્રી સંતાન રહિત હોય તે સમયથી તેના ધણીની માલ મિલકત ઉપર તેનો હોદ્દો ચાલશે નહિ.

૫ પાછલી કલમમાં દરાવ છે તે સિવાય કોઇ વિધવા સ્ત્રીનો કોઈ પણ માલ મિલકત ઉપર દાવો હશે તે તેનો પુનર્વિવાહ થયાના સમયથી હુમશે નહિ. અને તેનું પહેલીવારનું લગ્ન હોત તો વારસા બાબત તેનો જેવો હક ચાલત તેવોજ હક ચાલશે.

૬. પ્રથમનું લગ્ન જે શબ્દોના ઉચ્ચારથી કે વિધીથી, કરારથી કાયદેસર ગણાય છે તેજ શબ્દોના ઉચ્ચાર અથવા વિધી અથવા કરાર હોઈ વિધવાના લગ્ન સમયે ક્યાંથી તે પુનર્વિવાહ કાયદેસર થાય છે એમ સમજવું.

૭ પુનર્વિવાહ કરનારી વિધવા સ્ત્રી સગીર હોય અને તેનો પોતાનો પહેલો વર સાથે સમાગમ ન થયો હોય તો તે સ્ત્રીએ પોતાના પિતા કે માતા વગેરે નજીકના કુટુંબીની અનુમતિ વગર પુનર્વિવાહ કરવો નહિ, અને કરશે તો તે રદ કરવાને તેમજ તેવાને જાણી જોઇને જે મદદ કરશે તેને એક વર્ષ સુધીની કેદની અથવા દંડની અથવા એ બેકની શીક્ષા કરવાને ઇન્સાફની કોર્ટેને અધિકાર છે પણ વરની સાથે સમાગમ થયા પછી લગ્ન રદ થશે નહિ. વિધવા સ્ત્રી પુખ્ત ઉમરની હોય અને તેનો વરની સાથે સમાગમ થયો હોય તો તેનો પુનર્વિવાહ કાયદાસર થવાને તેનીજ અનુમતી બસ છે એમ સમજવું.

પારસી લોકોનાં લગ્ન તથા તલાક બાબતનો કાયદો.

સને ૧૮૬૫ નો આક્ટ ૧૫ મો. (ઇડીઆ)

૨ અધ્યાય એ શબ્દમાં દસ્તુરનો તથા મોબેદનો સમાસ થાય છે.

પારસી લોકોના લગ્ન બાબત.

૩ આ આક્ટ ચાલુ થયા પછી જે લગ્ન થાય તે હકદાર ગણુવાં. પણ જે લગ્ન લોકોના ખેરી-પણાના તથા લગ્નના ખેરીપણાના સમયને લીધે વરવહુને એક બીજા સાથે સમપણ હોય તો તે લગ્ન તેમજ લગ્ન કરાવનાર અધ્યાય સિવાય બીજા એ પારસી સાક્ષીઓની હજુરમાં તે અધ્યાયએ પારસીઓમાં ચાલતી “ આશિવાદ ” ની ક્રિયા કરીને લગ્ન કરાવ્યાં નહિ હોય તો તે લગ્ન, અને જે જરથોસ્તી પુરુષ અથવા સ્ત્રીની ઉમર ૨૧ વર્ષથી ઓછી હોય ત્યારે તેઓના બાપ અથવા વાલીની પરવાનગી મેળવ્યા સિવાય તેઓનાં લગ્ન થાય તો તે લગ્ન હકદાર ગણુવાં નહિ.

૪ કોઇ પારસીએ પોતાની ઓરતની હયાતીમાં અથવા પારસણે પોતાના ખાવંદની હયાતીમાં કોર્ટના દરાવથી તલાક મેળવ્યા વગર લગ્ન કરવાં નહી. કરશે તો તે રદ બાતલ છે.

૫ અને ઉપલી કલમ વિરુદ્ધ જે સખસ લગ્ન કરશે તેને ઇં ૦ પીં ૦ કાં ૦ ૪૯૩ મી અને ૪૯૫ મી કલમ મુજબ શિક્ષા થશે.

૬ લગ્ન થયા પછી તાબડતોબ અધ્યાયએ તે બાબતનો એક દાખલો આપવો.

૮ તે દાખલા ઉપર તે અધ્યાયએ તથા ધણીધણીઆણીએ અને તે સગીર હોય તો તેમના વાલીએ અને લગ્ન વખતે હાજર હોય તે એ સાક્ષીઓએ પોતાની સહીઓ કરવી પછી તે અધ્યાયએ તે દાખલો એ રૂપીઆ ૧૦ સાથે તે ઠેકાણાના રજીસ્ટ્રાર પાસે મોકલવો. રજીસ્ટ્રારે તે દાખલો નોંધવો અને લગ્નની નોંધ સરવે લોકોને જોવા સાર ઉઘાડી રાખવી. અને જે ધણી તેની નકલ માગે તેને એ રૂપીઆ ૧૦ના લખને નકલ આપવી.

૯ ૪ થી કલમ વિરુદ્ધ જે અધ્યાય જાણી જોઇને લગ્ન કરાવશે તેને છ મહિના સુધી આસાન કેદની અથવા બેસે રૂપીઆ સુધી દંડની અથવા એ બેઉ શિક્ષા થશે.

૧૦ છઠી કલમમાં કહેલી વાતો કરવાની અધ્યાય ગફલત કરશે તો તેને ત્રણ મહીના સુધી આસાન કેદની અથવા સો રૂપીઆ સુધી દંડની અથવા એ બેઉ શિક્ષા થશે.

૧૧ આવા દાખલા ઉપર જે બીજા માણસો સહી તથા સાહેદી નહિ કરશે તો તેઓને એવા દરેક ગુન્હા બદલ સો રૂપીઆ સુધી દંડ થશે.

૧૨. સદરહુ દાખલો જે માણસ બાણી પુછને ખોટા કરી આપશે અથવા તે ઉપર સહી કે સા-
હેદી કરશે તેને ઇ. પી. કોડની ૩૬૬ મી કલમ મુજબ શિક્ષા થશે.

૧૩. કોઈ રજીસ્ટ્રાર છઠી કલમ પ્રમાણે દાખલો નોંધવાને ચુકશે તો તેને એક વર્ષ સુધી આસાન
કેદની અથવા એક હજાર રૂપિયા સુધી દંડની અથવા એ મેકેની શિક્ષા થશે.

૧૪. કોઈ માણસ સદરહુ રજીસ્ટરના કોઈ ભાગ સંતાડશે, નાશ કરશે અથવા બદલાતથી તેમાં
ફેરફાર કરશે તો તેને ખેમાંના ગમે તે પ્રકારની એ વર્ષ સુધીની કેદની અને જે તે રજીસ્ટર હશે તો
તેને પાંચ વર્ષ સુધીની કેદની અને પાંચસે રૂપિયા સુધીની દંડની શિક્ષા થશે.

લગ્ન બાબતના મુકદ્દમાની કોર્ટ વિષે.

૧૫. આ આક્ટ પ્રમાણે મુકદ્દમાની તબીબ કરવા સાર કચકતા, મદ્રાસ અને મુંબઈ એ દરેક
બ્રહ્મકાના મુખ્ય શહેરમાં અકેકી વિશેષ કોર્ટ સ્થાપવી.

૧૬. અને તેને પારસી લોકોના લગ્ન બાબતના મુકદ્દમાની મુખ્ય કોર્ટ કહેવી. હાઇકોર્ટના ચીફ
જસ્ટીસે અથવા તે કોર્ટના બીજા જે જજને તીમે તે જડજે તે કોર્ટના જડજનું કામ ચલાવવું, અને
ઇનસાફ કરવામાં ૧૧ પ્રતિનિધીની મદદ મળશે.

૧૭. બ્રહ્મકાના મુખ્ય શહેરો શિવાય જે ડેકાણે ઉપર કહ્યા પ્રમાણે જે કોર્ટો સ્થાપી હોય તેને
જુદા કોર્ટ કહેવી, અને સદરહુ ડેકાણે અસલ દીવાની ફરીઆદ લેવાની હકુમતવાળી મુખ્ય કોર્ટના જે
જડજ હોય તેજ એ કોર્ટનો જડજ છે એમ સમજવું. તેના ઇનસાફ કરવામાં સાત પ્રતિનિધીની મદદ મળશે.

૨૧. આ આક્ટના કારણે સાર પ્રતિનિધી નીમવા તે પારસી હોવા જોઈએ અને હાઇકોર્ટની મા-
મુલ હકુમતની સ્થળ સીમામાં તેઓની સંખ્યા ત્રીશ કરતાં વધારે નહોં જોઈએ અને મદારના જુદામાં
વીસ કરતાં વધારે નહોં જોઈએ.

૨૨. પ્રતિનિધીની નીમણૂક હવાતી સુધી કરવી, પણ જે તે મરણ પામે, હુદાનું રાજીનામું આપે,
નાલાયક થાય અથવા તેના ઉપર કોઈ ફેજવાદી ગુન્હો સાબીત થાય તો તેની જગાએ બીજા કોઈ પા-
રસીને પ્રતિનિધી નીમવાનો અધિકાર સરકારને છે.

૨૩. આ પ્રતિનિધીઓને ફેજવાદી કાયદાના અર્થ પ્રમાણે સરકારી નોકર સમજવા.

૨૪. ૧૬ મી અને ૧૭ મી કલમ પ્રમાણે પ્રતિનિધી પસંદ કરવા, અને ૨૧ મી કલમ પ્રમાણે
નીમેલા પ્રતિનિધીઓમાંથી જડજના હુકમ મુજબ પાળી પ્રમાણે નીમવા.

૨૬. પ્રતિવાદી જે કોર્ટની હદમાં રહેતો હોય તે કોર્ટને ફરીઆદ કરવી; અને જે તે બ્રિટીશ
હાઇઆમાંથી ગયો હોય તો છેવટે જે ડેકાણે તે રહેતો હોય તે ડેકાણાની કોર્ટમાં તે ફરીઆદ કરવી.

લગ્ન બાબતના મુકદ્દમા વિષે.

૨૭. કોઈ પારસી અથવા પારસેણ લગ્નની વખતે દિવાની અથવા હંમેશની ચળેલી હતી અને હજી
તે જીવી છે એ વાત સાબીત થયેથી લગ્ન રદ બાતલ કે નિરૂપયોગી ડરાવવાનો અખત્યાર છે. પણ લ-
ગ્નની વખતે પ્રતિવાદી દીવાનો છે એ વાતના બાણવામાં હોય તો આ કલમ પ્રમાણે ફરીઆદ કરવી નહિ.

૨૮. વળી હરકોઈ સ્વાભાવિક કારણને લીધે જે લગ્નની પૂર્ણતા થઇ શકતી નહોં હોય તો તે
લગ્ન ફરીઆદ કરેથી રદ બાતલ ડરાવવાનો અધિકાર છે.

૨૯. કોઈ પુરૂષ પોતાની સ્ત્રી અથવા સ્ત્રી પોતાના પુરૂષથી સાત વર્ષની મુદત સુધી લાગલામટ
ફર મેરહાબર રહે, અને ત્યાં સુધી તેમની હવાતી વિષે કશી ખબર ન મળે તો તે પુરૂષ અથવા સ્ત્રીની
દરખાસ્તથી તેનાં લગ્ન ભાગવાનો અધિકાર છે.

૩૦. લગ્ન થયા પછી પોતાની ઓરતની બદલેલીના સબબથી તલાક મળવાને પુરૂષ ફરીઆદ કરી
શકે છે; અને લગ્ન થયા પછી પરણેલી અથવા વગર પરણેલી સ્ત્રી જે વેશ્યા નહિ હોય તેની સાથે
બીજાનું કરવાની અથવા જીવની બાયડી ઉપર બીજી બાયડી કરીને તેની સાથે બદલેલી કરવાની અથવા

બદ્દેલી કરીને ધાતકીપણથી તેને મારકુટ કરવાની, અથવા બદ્દેલી કરીને બે વર્ષ અથવા તેથી વધારે મુક્ત સુધી બંધી બેંધને તેને તજ મુકવાની, અથવા જખરદસ્તીથી તેની સાથે સંભોગ કરવાની, અથવા સ્પષ્ટીકમ વિરુદ્ધ સંભોગ કરવાની તકસીરમાં પોતાનો ધણી આવ્યો છે, એવા સમયથી હરકોઈ બીને પોતાનાં લગ્ન બાગીને તલાક મળવા ફરીઆદ કરવાને અધિકાર છે. જે માણસની સાથે બદ્દેલી (છીનાળું) કર્યાનું કહેતા હોય તેને સહ પ્રતીવાદી, વાદીએ કરવો અને ધણીએ ફરીઆદી કરી હોય તો બદ્દેલી કરનારે ફરીઆદીનો સધળો અથવા થોડો ધણો ખર્ચ આપવો એવો હુકમ કરવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૩૨ જે આવંદ પોતાની ઝારતની સાથે ધાતકીપણથી ચાલ ચલાવે, માર મારે, મરદની ચાલને લીધે તેનો જન ધાર્તીમાં રહે, તેના જરીરને ઇજા પહોંચે, એવી તે ધાર્તી રાખતી હોય, અથવા તેનો આવંદ હરકોઈ વેશ્યાને ઉઘાડી રીતે પોતાની ઝારતના ધરમાં લાવે, અને રાખે તો તે ઝારતને ઇન્સાફની રીતે જુદી રહેવાનો દાવો કરવાનો હક છે.

૩૨ આવી ફરીઆદમાં કોર્ટની ખાત્રી થાય કે ફરીઆદમાં લખેલી બીના ખરી છે, તથા તેમાં જણાવેલો અપરાધ માફ કીધો નથી. અને તે મરદ તથા ઝારત સંપ કરીને તલાક લેવા આવ્યાં નથી; અરજદારે તે અપરાધ દરજુર કીધી નથી; અને તે અપરાધમાં અરજદાર સામેલ નથી અને ફરીઆદી કરવામાં કોઈ અણુવટતી અથવા વગર કારણની દીલ થઇ નથી અને તે અરજીનું માગવું કમુલ નહીં રાખવાનો કાંઈ વ્યાજબી સમય નથી. એવું હોય તો કોર્ટે તલાક આપવાનો અથવા ઇન્સાફની રીતે જુદાં પડીને રહેવાનો હુકમ કરવો, નહિ તો કરવો નહિ.

૩૩ મુકદ્દમાનો નિકાલ થતાં સુધી જુદી રહેલી ઝારતના ગુજરાનને સાડ તેના આવંદની ખાસે તે ઝારતને દર માસે અથવા દર અઠવાડીએ તેની ઉપજના ૧૫ લગી લવાજમો અપાવવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૩૪ જુદી રહેલા ઝારતના ગુજરાનને સાડ એક રકમે અથવા દર માસે તેની હયાતી સુધીનાં લવાજમ આપવાનો બંદાબસ્ત કરવાને તેના આવંદને હુકમ કરવાને, અને જરૂર હોય તે સધળાં માણસો ખાસે યોગ્ય દસ્તાવેજ લખાવી લેવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે. આવંદ હુકમ નહિ માનશે તો તે ઉપર તુકચાની ખાત તો ઝારતની ફરીઆદી ચાલશે.

૩૫. ઝારતનાં ગુજરાનનાં લવાજમો ઝારતને અથવા તેના દૂરદીને આપવાં એમ શરમાવવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૩૬. જ્યારે ધણીએ પોતાની ઝારતને અગર ઝારતે પોતાના ધણીને તજ દીધો હોય, અને વ્યાજબી સમય વગર તેઓ અરસપરસ ધણીધણીઆણી માફક રહ્યાં નહિ હોય ત્યારે તે ધણી અથવા ઝારત એક બીજા ઉપર પોતાનો સાથે ઝારત અથવા ધણી તરીકે રહેવાને ફરીઆદ કરી શકે છે, અને અરજ ના મંજૂર કરવાને વ્યાજબી કારણ ન હોય તો કોર્ટે તે ઝારત તથા મરદને એક બીજા સાથે રહેવાનું હુકમનામું કરવું. જેની ઉપર હુકમનામું થયું હશે તે હુકમનામું નહિ માનશે તો તેને એક મહિના સુધી આસાન કેદની અથવા બસે રૂપીઆ સુધી દંડની અથવા એ બેઠની શિક્ષા થશે.

૩૭. જ્યારે ધણી સોળ વર્ષની અંદરની ઉંમરનો હોય અથવા ઝારત ચૌદ વરસની અંદરની ઉંમરની હોય ત્યારે લગ્ન અથવા લગ્નમાંથી જે કરાર નીકળે તે અમલમાં લાવવાની ફરીઆદી કરવી નહિ.

૩૮. બંને પક્ષકારની ઇચ્છા હોય તો બારણાં બીડીને ફરીઆદીનો ઇન્સાફ કરવો.

૩૯. ફરીઆદ અરજી તથા અપીલ ઉપર ખત્રીસ રૂપીઆનો સ્ટામ્પ બેંધએ. અને બીજા જે દસ્તાવેજ તથા લેખ પુરાવામાં આપવા હોય તે ઉપર સ્ટામ્પ એકટ પ્રમાણે રૂી બેંધએ.

૪૦ કાયદા બાબત તથા કામ ચલાવવાની રીત બાબત વાંધા પડે તેનો નિકાલ જડને કરવો, પણ બનેલો હકીકતપરથી ફેંસલો કરવો હોય તો જે પ્રતિનીધીઓની રૂબરૂ મુકદ્દમાનો ઇન્સાફ થાય તેઓમાંના થણા જણાના અનુમત પ્રમાણે કરવો.

૪૧ મુખ્ય કોર્ટનો અથવા જુદા કોર્ટનો મુકદ્દમા કાયદા અથવા રિવાજ વિરુદ્ધ થયો છે, અથવા કોઈ મુખ્ય બાબતની ભૂલ યા ખામીને લીધે મુકદ્દમા કરવામાં ભૂલ પડી છે એ સમયથી તે મુકદ્દમા ઉપર ફેંસલાની તારીખથી ત્રણ મહિનાની અંદર હાઇ કોર્ટમાં અપીલ ચાલશે. બીજા સમયથી ચાલશે નહિ.

૪૩ અપીલની મુદત પુરી થઇ હોય, અને અપીલ કરી નહીં હોય, અથવા અપીલ કહાડી નાંખી હોય અથવા લગ્ન બાંધવાનું અપીલના ફેસલામાં દરાબ્યું હોય તો તે પક્ષકાર મરી ગયો હોત તો આગલાં લગ્ન બાંધ્યાં હોત તે પ્રમાણે તેને ફરીથી પોતાનાં લગ્ન કરવાની છુટ છે. તે પહેલાં નથી.

૪૪ મુકદ્દમો ચાલુ હોય ત્યાં મુધી અને આખરનું હુકમનામું થયા પછી પક્ષકારનાં સગીર છોકરાંની સંભાળ બાબત, ગુજરાત બાબત તથા વિધાબ્યાસ બાબત પોતાને ચોચ જણાય તેવા હુકમનામું આમાં દરાવ કરવાને કોર્ટને અધિકાર છે.

૪૫ જે ફરીઆદમાં ઓરતની અદેલતને લાંબે તલાક આપવાનું કે ઇન્સાફની રીતે જુદાં પડવાનું હુકમનામું કોર્ટ કરે તે ફરીઆદમાં વગ્નથી થયેલા છોકરાંઓના ફાયદા સાર ઓરતની માલ મીલકત અથવા તેનો કાંઈ ભાગ નીમી આપવાનો કોર્ટને અધિકાર છે.

૪૬ આ આક્ટ પ્રમાણે ગુન્હાનો ઇન્સાફ માજીસ્ટ્રેટ કરવો.

૪૮ આ આક્ટ પ્રમાણે કરેલો દંડ જમી કોર્ટને વસુલ કરવો.

૪૯ ગુન્હેગાર દંડ ન આપે અને જોષ્ટ્રએ તેટલી માલ મિલકત જમીમાં ન જડે તો તેને કેદમાં રાખવો

વસીઆતનામું કર્યા સિવાય મરનાર પારસીઓના વારસા બાબતનો કાયદો, સને ૧૮૬૫ નો ૨૧ મો (ઇડીઆ)

૧. જે પારસી વસીઆતનામું કર્યા વગર મરણ પામે તેની માલ મીલકત તેની વિધવા સ્ત્રી અને છોકરાંને વહેંચી આપવી તેમાં દરેક છોકરાને વિધવાના ભાગ કરતાં બમણો માલ મળે એવી રીતે વહેંચવી.

૨. અને કોઇ પારસણ વસીઆતનામું કર્યા વગર મરણ પામે તો તેણીની માલ મીલકત તેણીના રંડાયેલા ધણીને તથા છોકરાને એવી રીતે વહેંચી આપવી કે રંડાયેલા ધણીને દરેક છોકરાના ભાગ કરતાં બમણો ભાગ મળે.

૩. કોઇ પારસી વસીઆતનામું કર્યા વગર મરણ પામે અને તેની વિધવા સ્ત્રી નહિ હોય તો તેની માલ મિલકત એવી રીતે વહેંચી આપવી કે દરેક છોકરાને દરેક છોકરીના ભાગ કરતાં ચોગણો ભાગ મળે.

૪. કોઇ પારસણ વસીઆતનામું કર્યા વગર મરણ પામે અને તેનો રંડાયેલો ધણી નહીં હોય તો તેની માલ મિલકત છોકરાંઓને સરખે ભાગે વહેંચી આપવી.

૫. કોઇ પારસી અગર પારસણ વસીઆતનામું કર્યા વગર મરણ પામે ત્યારે તેની હયાતીમાં જે છોકરો અથવા છોકરી મરી ગઇ હોય તો તે મરનાર છોકરો અથવા છોકરી હયાત હોત અને વારસ તરીકે તેનો હિસ્સો પહેંચત તે હિસ્સો તે મરનાર છોકરા અથવા છોકરીના ફરજંદોને તથા રંડાયેલા ધણીને અથવા વિધવાને પહેંચે.

૬. વસીઆતનામું કર્યા વગર કોઇ પારસી અથવા પારસણ મરણ પામે તેની વિધવા સ્ત્રી અથવા તેનો રંડાયેલો ધણી હોય, પણ સીધા વારસ એટલે તેની ઓલાદથી ઉતરતા વારસ નહીં હોય ત્યારે તે મરનારનાં મા અને બાપ જીવતાં હોય તો તે બે જણને અથવા તેમાંથી એક જણ મરી ગયું હોય તો બીજાને, તેની માલ મીલકતમાંથી અરધો ભાગ મળે, તેમાં તે બાપને માના કરતાં બમણો ભાગ મળે અને અર્ધો ભાગ તે વિધવા અથવા રંડાયેલા ધણીને મળે, પણ તેનાં મા અને બાપ મરણની વખતે હયાત ન હોય તો તેના બાપની તરફનાં જે સગાં (૧ લા પરિશિષ્ટમાં લખેલે અનુક્રમે) હોય તેઓને આ બાપ જીવતાં હોય અને જે અરધો ભાગ મળત તે અરધો ભાગ મળશે. પુરુષ અને સ્ત્રી સરખી પ્રવીનાં સગાં હોય તો દરેક પુરુષને સ્ત્રીના કરતાં બમણો ભાગ મળશે, બાપના સગા તરફનાં સગાં નહીં હોય તો મરનારની વિધવા સ્ત્રીને અથવા રંડાયેલા ધણીને સમળી માલ મીલકત મળે.

૭. વસિઅતનામું કર્યા વગર મરનાર પારસી અથવા પારસણની માલ મિલકત જે તેની વિધવા સ્ત્રી તથા તેના રંડાયેલા બાળકો નહીં હોય અને સિધાવારસ (એટલે તેની ઓલાદથી ઉતરેલા વારસ) પણ નહિ હોય તો બીજા પરિશીષ્ટમાં લખેલા અનુક્રમ પ્રમાણે જે નજીકનો સગો હોય તેને તેની સમગ્રી માલ મિલકત મળે, સગપણમાં સ્ત્રી અને પુરૂષ સરખાં પદવીનાં હોય તો પુરૂષને સ્ત્રી કરતાં બમણા ભાગ મળશે, સદરહુ પરિશીષ્ટમાં જેનું પહેલું નામ હોય તેને પ્રથમ મળે તે નહીં હોય તો બીજા નામવાળાને એમ એકના અભાવે બીજાને અનુક્રમે મળે

૮. વારસા બાબત સન ૧૮૬૫ નો ૧૦ મો આક્ટ છે તેનો ત્રીજો ભાગ, ૨૫ મી કલમ સિવાય બાકીનો એવો ભાગ, સધળો પાંચમો ભાગ, અને ૪૩ કલમ પારસીઓને લાગુ નથી.

પહેલું પરિશીષ્ટ.

૧ ભાઇઓ, તથા બેનો, મરનારનાં છોકરાં ગુજરી જનારની હયાતીમાં તેમાંથી કોઇ મરી ગયું હોય તો તેઓના સીધા વારસ (તેઓની ઉતરતી ઓલાદ.) ૨ બપાવો અને બપાઇ. ૩ બપાવાના છોકરા છોકરીઓ, ગુજરી જનારની હયાતીમાં તેમાંથી જે કોઇ મરી ગયું હોય તો તેઓના સીધા વારસ. ૪ બપાવાનો બાપ અને બપાવાની મા. ૫ બપાવાના બાપના છોકરા તથા છોકરીઓ અને ગુજરી જનારની હયાતીમાં જે કોઇ મરણ પામ્યું હોય તો તેઓના સીધા વારસ.

બીજું પરિશીષ્ટ.

૧ બાપ અને મા. ૨ ભાઇઓ અને બહેનો. ૩ બપાવો અને બપાઇ. ૪ બપાવાનાં છોકરાં. ૫ બપાવાનો બાપ અને મા. ૬ બપાવાનાં બાપનાં છોકરાં. ૭ માના પેટનાં (એટલે મા એક અને બાપ બુદો.) ભાઇઓ તથા બેનો. ૮ મમાવો અને મમાઇ. ૯ તેમનાં છોકરાં. ૧૦ દીકરાની વિધવા. ૧૧ ભાઇની વિધવા. ૧૨ બપાવાના દીકરાની વિધવા. ૧૩ મામાના દીકરાની વિધવા. ૧૪ મરનારની ગુજરી મયેલી છોકરીઓનાં ખાવંદ. જે-તે-૧૦-૧૧-૧૨-૧૩-૧૪ સ્ત્રીઓ તેમ પુરૂષે ગુજરનારની મરણની વખતે બીજા વારનાં લગ્ન કર્યાં નહીં હોય તો, ૧૫ મમાવાનો બાપ અને મા, ૧૬ તેનાં છોકરાં. ૧૭ બપાઇનો બાપ અને મા. ૧૮ બપાઇના બાપનાં છોકરાં. ૧૯ ૨-૪-૬-૭-૮-૧૬ અને ૧૮ માં લખેલાં માણસો ગુજરનારની હયાતીમાં મરી ગયાં હોય તો તેમના પછી તેઓના સીધા વારસ (એટલે તેઓની ઉતરતી ઓલાદ) ને તેમના પછી વારસો મળે.

કોર્ટ શીનો આક્ટ (ઈંડીઆ.)

સન ૧૮૭૦ નો આક્ટ ૭ મો.

૧ આ આક્ટ આખા બ્રિટીશ ઈંડીયાને લાગુ પડે છે.

૭ આ આક્ટ પ્રમાણે હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે ફી ગણવી;—

૧ પૈસા બાબતની ફરીયાદીમાં જેટલા ફીઆનો દાવો કર્યો હોય તેટલી રકમ પ્રમાણે ફી ગણવી.

૨ ગુજરાત બાબતના તથા આન્યુઇટી બાબતના દાવામાં એક વર્ષના જેટલા ફીઆનો દાવો કર્યો હોય તેથી દસ ગણી રકમ ઉપર ફી ગણવી,

૩ જંગમ માલ મિલકત બાબત, અનિમજત કુટુંબની માલ મિલકત બાબત, હિરસા સંબંધી હક અમલમાં લાવવા બાબત, તાકીદ થવા બાબત, મંજૂરેટ બાબત, અને હીસાબ બાબતની ફરીઆદીમાં જે કોઈમત અરજીમાં લખી હોય તે રકમ પ્રમાણે ફી લેવી.

૪ દાવાનો વિષય જમીન હોય તો તે જમીનનું જે મહેસુલ વરસો વરસ સરકારમાં આવતું હોય તેથી દસગણી રકમ ઉપર ફી લેવી. પણ મહેસુલની માત્રી હોય તો તે જમીનમાં અરજી આપ્યા તારીખના અગાઉના વારસે જે એન ડાન આવી હોય તેથી પંદરગણી રકમ ઉપર ફી ગણવી મુબદ્દા બાબત જમીનની કોઈમત નીચે પ્રમાણે સમજવી, ત્રીસ વરસ સુધીની મુદતને ઠરાવે જમીન રાખીને કમાય દર પ્રમાણે સરકાર બરતા હોય તો ધારાની રકમથી પાંચગણી રકમ ઉપર પણ ધારાના કાયમ

કરાવે. ત્રીસ વર્ષ કરતાં વધારે મુદતને કારણે જમીન રાખીને કમાલ દર પ્રમાણે સરકાર ધારે બરતા હોય તો ધારાની રકમથી ક્યા ગણી રકમ ઉપર ફી લેવી, દાવાનો વિષય થર કે વારી હોય તો તેની અગર કોમિત ઉપર ફી લેવી. ધરેણે મુકદ્દમો છોડાવવા અથવા રદ કરવાની ફરીઆદમાં ગીરોની કોમિત પ્રમાણે ફી સમજવી, કરાર પુરો કરાવવાની ફરીઆદમાં કરારનામાં લખેલી કોમિત પ્રમાણે તથા માલ મિલકતની રકમ પ્રમાણે ફી ગણવી.

નીચે લખેલા દસ્તાવેજો બાબત શી બેસશે નહિ;—

- ૧ મુલકીઆતમાં આકરીએ નહિ હોય એવા લશ્કરી અમલદારે લખી આપેલું મુખતીઆરનામું.
- ૨ મુકદ્દમાની પહેલી રજુઆત પછી કોર્ટે માંગેલી લેખી હકીકત ઉપર
- ૩ ગામના મુનસફાને આપેલી ફરીઆદ અરજી.
- ૪ વિલો, પ્રોબેટ તથા લેટર્સ ઓફ આડમિનીસ્ટ્રેશન અને ૧ લા પરીશીલના ૧૨ મા નંબરમાં કહેલો દાખલો જેમાં લખેલી મિલકત રૂ. ૧૦૦૦ ઉપર નહીં હોય ત્યારે.

૫ જમીન ઉપર ધારે બેસાડવા સંબંધી હરકંઈ બાબતમાં, તથા તે ઉપરનો હક સંબંધ કરાવવાની બાબતમાં કરાવ કરનારા રેવન્યુ આશીસરને અરજ આપી હોય તે કરાવ આખરનો મંજુર થયા પહેલાં આપશે તો.

૬ સરકારનું પાણી ખેતીવાડીના કામ સાર મળવા બાબત અરજી.

૭ વતી જમીન ખેડવાની પરવાનગી બાબતની અથવા જમીન મુકી દેવા બાબતની અરજી.

૮ જમીન મુકી દેવા બાબતની અથવા બાકુ વધારવા બાબતની નોટીસ પડોચાડવાની અરજી.

૯ જમી કરવા બાબત મુખત્યારે અધિકાર વગર લખી આપ્યું હોય તે.

૧૦ સાહેદી પુરાવા કે દસ્તાવેજ હાજર કરવા સાર હાજર થવા બાબત સાહેદને સમન કરવાની પહેલવહેલી આશીસવીટ કે દરખાસ્ત નહીં હોય તેવા કોર્ટ પુરાવાનો કાગળ હાજર કરવા કે શાબ્દ કરવા બાબત પહેલવહેલી અરજી.

૧૧ ફોજદારી કામમાં હાજર જમીન ખત, તથા ફરીઆદી કરવાનો કે સાહેદી પુરાવાના કે જાતે હાજર થવાના કે બીજા કશા બાબતના મુચરકા.

૧૨ હરકોઈ ગુન્હા બાબત પોલીસ અમલદારને, મુખતીઆરને અને ગામની પોલીસની આગળ અરજી કે ફરીઆદ કરવી હોય ત્યારે.

૧૩ કેદીની કે બીજી જે માણસ કેદમાં કે કોર્ટના અટકાવમાં હોય તેની અરજી.

૧૪ ઇ. પી. કોડમાં બ્યાન કરેલા સરકારી નોકરોની, મ્યુનીસીપાલ ખાતાના અમલદારોની, રેલવે કંપનીના અમલદારોની અને નોકરોની ફરીઆદ.

૧૫ સરકારી રાત (જંગલ) નાં ધમારતી લાકડાં કાપવાની રજા મળવાની કે એવા રાત બાબત બીજી કાંઈ અરજી કરવી હોય ત્યારે.

૧૬ સરકારનો પાસે રૂપિયા લેણા હોય તે મળવા બાબતની અરજી

૧૭ ચોક્કસ પદોના કરાવ બાબત કે મ્યુનીસીપલ કર બાબત અપીલ કરવી હોય તેની અરજી.

૧૮ સાર્વજનિક કામ સાર મિલકત લેવા બાબત કાયદેસર નુકસાનનું વળતર મળવા સાર કરવાની.

૨૫ આ આકટ મુજબ શી લેવાની તે રટામ્પ વડે વસુલ કરવી.

૩૧ જે ગુન્હાને વાસ્તે પોલીસ અમલદારો વગર વારંટ પકડવાને મુખત્યાર છે તે ગુન્હા સિવાય બીજા ગુન્હાની ફરીઆદની અરજીમાં ફોજદારી કોર્ટને કહેલી અરજીઓ બાબત જે શી આવી હોય તે પાછી આપવી.

૩૪ નીચેના દસ્તાવેજોને સરકારના પાસે કરાવવી મારી છે—તકામા રોમ્પ કાગળની કોમિત પાછી મળવા બાબતની અરજી, સરકારી વખતરમાંથી મીઠું ખરીદ કરવાની અરજી, જમીનદાર અથવા ખેડૂત પ્રત્યક્ષ થતી હોય ત્યારે તે દફતરના કાગળોની નકલ માંગે તો તે, સુલેહ રાખવા બદલ જમીન ખત, સહી શીકા વગરની નકલો, તગાની મળવાની અરજી, વારંટ કેસના જજમેન્ટની કે જ્યુરીને કહી સંબળાવેલાં તહોમતનામાંની નકલ, કેદી કેદમાં હોય તો સમન કેસના જજમેન્ટની નકલ ફી. પ્રો. કોડ

પ્રમાણે ઓરત તથા બાળકના યુજ્જરાન આપતના હુકમની નકલ ફોજદારી કેસમાં તહોમતનામાની નકલ, રજીસ્ટર કરવા આપેલો દસ્તાવેજ પાછો લેવાની અરજી, ચાલુ કામમાં સરકારી વધીશો, કે પોલીસ અમલદાર નકલો ભાગે તે નકલો, કોર્ટમાં હાજર કરેલા દસ્તાવેજો પાછા મળવા આપતની અરજી, જમીન ખેડવા શરૂઆત માટેની અરજી, આકાર ફરેલી જમીન ન લેવા માટેની અરજી, કમીટ કરેલા કેસમાં સાક્ષી-દારોની યાદીની નકલ મળવા કરેલી અરજી.

સ્ટામ્પ વેચવા સંબંધી, તથા વેગનારને મહેનતાણું આપવા આપતની કાનુનો કરવાને સરકારને અધિકાર છે. જે સ્ટામ્પ વેચનારો આ કલમ પ્રમાણે કરેલી કાનુનો તોડશે, તેમજ વગર નીમેશો જે સખસ સ્ટામ્પ વેચશે તેને છ મહિના સુધી કેદની, અથવા પાંચસો રૂપિયા સુધી દંડની અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે.

પરિશીષ્ટ ૧ હુ. કીમત પ્રમાણે ફી બેસશે ને.

દીવાની અથવા રેવન્યુ કોર્ટમાં આપતની ફરીઆદોની અરજી અથવા અપીલની યાદી આપત:—
દાવાની રકમ કે આકેરી કીમત રૂ. ૫ ઉપર નહિ હોય તો... .. છ આના.
દાવાની કીમત રૂ. ૫ ઉપર હોય ત્યારે રૂ. ૧૦૦ સુધી, ઉપરના દર પાંચ રૂપિયા કે તેના ભાગે છ આના.

,, ૩. ૧૦૦	,, ૩. ૧૦૦૦	,, દર દશ	,,	,, ચાર આના
,, ૩. ૧૦૦૦	,, ૩. ૫૦૦૦	,, દર સો	,,	,, પાંચ રૂપીઆ
,, ૩. ૫૦૦૦	,, ૩. ૧૦૦૦૦	,, દર ખસોપચાસ	,,	,, દશ રૂપીઆ
,, ૩. ૧૦૦૦૦	,, ૩. ૨૦૦૦૦	,, દર પાંચસો	,,	,, પંદર રૂપીઆ
,, ૩. ૨૦૦૦૦	,, ૩. ૩૦૦૦૦	,, દર હજાર	,,	,, વીસ રૂપીઆ.
,, ૩. ૩૦૦૦૦	,, ૩. ૫૦૦૦૦	,, દર એ હજાર..	,,	,, વીસ ,,
,, ૩. ૫૦૦૦૦ ઉપર હોય, ત્યારે ઉપરના દર પાંચ હજાર રૂપીઆ કે તેના ભાગે પચીસ રૂપિઆ ઉપર પ્રમાણે વધારામાં વધારે ત્રણ હજાર રૂપીઆ ફી બેસશે.				

૪ ફેંસલાની ફરી તપાસ કરવાની અરજી હુકમનામાની તારીખથી નેવુમે દહાડે અથવા ત્યાર પછી આપી હોય તો ઉપલા કોષ્ટક પ્રમાણે ફી લેવી બેઠેછે.

૫ પણ નેવુમા દહાડા પહેલાં આપી હોય તો ઉપરની રીથી અડધી ફી ગણવી.

૬ જે ફેંસલો અથવા હુકમ હુકમનામું નહીં હોય તેની નકલ આપત સદરદુ ફેંસલો હાઇ કોર્ટ સીવાય બીજી દીવાની કે રેવન્યુ કોર્ટ કયો હોય ત્યારે.

અ દાવાની રકમ પચાસ રૂપીઆ કે તેથી ઓછી હોય તો ચાર આના. બ સદરદુ રકમ પચાસ રૂપિઆ ઉપર હોય તો આઠ આના. ક સદરદુ ફેંસલો હાઇ કોર્ટ કયો હોય તો એક રૂપીઆ.

૭ સદરદુ ફેંસલો હુકમનામું હોય ત્યારે.

અ દાવાની રકમ પચાસ રૂપીઆ કે તેથી ઓછી હોય તો આઠ આના. બ અને પચાસ રૂપિઆ ઉપર હોય તો એક રૂપીઆ, સદરદુ હુકમનામું હાઇ કોર્ટ કયું હોય તો ચાર રૂપીઆ.

૮ જે દસ્તાવેજ ઉપર સ્ટામ્પ બેસતો હોય તે દસ્તાવેજ કહાડી લખતે તેની જગ્યાએ તેની નકલ મુકે તો

અ અસલ દસ્તાવેજનો સ્ટામ્પ આઠ આના ઉપર નહીં હોય ત્યારે દસ્તાવેજ ઉપર જેટલો કર બેઠો હોય તેટલી ફી. બ બીજે હરકાઇ પ્રસંગે...આઠ આના.

૯. હિસાબની, પત્રકની અથવા રીપોર્ટની કે તેવા પ્રકારના કાગળની નકલ કે જેને માટે આ આક્ટમાં બીજી રીતે ઠરાવ કરેલો નથી તેની દિવાની, ફોજદારી કે મુજબી કોર્ટમાં ફી લેવી હોય ત્યારે દર ત્રણસો સાઠ ચપ્પોએ અથવા તેના હર કંઈ ભાગે...આઠ આના.

૧૦. બંગાળના સન ૧૮૫૮ ના ૪૦ મા આક્ટ મુજબ કે મુમુક્ષના સને ૧૮૬૪ ના ૨૦ મા આક્ટ પ્રમાણે નાની ઉમરના છોકરાંઓની તથા તેઓની માલ મિલકતનો વહિવટ કરવા સાર આપેલો

દાખલો—જે તેની કીમત પાંચસો રૂપિયા ઉપર નહિ હોયતો...પાંચ રૂપિયા, પણ પાંચસે ઉપર પણ એક હજાર ઉપર નહીં હોયતો—દશ રૂપિયા અને એક હજાર રૂપિયા ઉપરના દર એક હજાર રૂપિયા કે તેના બાગે...પાંચ રૂપિયા.

૧૧. *વિલનો, પ્રોપેટ અથવા લેટર્સ ઓફ આડમિનિસ્ટ્રેશન તેને રીત જોડેલું હોય કે ન હોયતો—જે માલ મિલકત બાબત દાખલો આપેલો હોય તેની રકમ એક હજાર રૂપિયા ઉપર હોય તો...દર સેંકડે બે ટકા.

પરિશીષ્ટ ૨ બું.

સુકરર કરેલી ફી.

૧. અરજી—જો નીચેની અરજીઓ ઉપર એક આનાની કોર્ટ શી રીકીટ જોડાયે.

અ કસ્ટમ ખાતાના અમલદારની અથવા માછલેટની હજુરમાં, સરકારની સાથે વહેવાર રાખનારા માણસને, તે વ્યવહારની સાથે સંબંધ રાખતા વિષયની અરજી કરવી હોય ત્યારે જે જમીનના ધારાને ઠરાવ થોડી મુદતને વાસ્તે કીધો હોય તે જમીન સરકારની સાથે કબુલ કરીને જેણે રાખી હોય તેણે રેવન્યુ અમલદારને તે બાબત કરવાની અરજી, કોષ જગાનું જનન તથા સુવરામ કરવા બાબત મ્યુનિસીપલ કમીશનરને કરવાની અરજી, ૫૦ રૂપિયાથી ઓછી રકમની કે કીમતની ફરીઆદી (સાંચની) રેવન્યુ કલેક્ટરને કે મામલતદારને આપવી હશે ત્યારે, ફિવાની ફાજદારી કે રેવન્યુ કોર્ટમાં, ફેંસવાની, હુકમનામાની, હુકમની, કે કોર્ટના બીજા દસ્તાવેજની નકલ સાથે સદરજુ કોર્ટમાં આપવાની અરજી. જે નીચેની અરજીઓ ઉપર આઠ આનાની કોર્ટ શી રીકીટ જોડાયે.

પોલીસ અમલદારો જે શુન્હાને વાસ્તે વગર વારંટે પકડવાને મુખત્યાર છે તે શુન્હા સિવાય બીજા કોષ શુન્હાની ફરીઆદ બાબત અરજી કોષ ફાજદારી કોર્ટમાં આપવી હશે ત્યારે દીવાની. ફાજદારી કે રેવન્યુ કોર્ટમાં અરજી આપો હશે તે બાબત આ આક્ટમાં બીજી રીતે ઠરાવ કર્યો નહીં હશે ત્યારે, મહે-સુલ કે બાહુ (ગણોત) અનામત સુકું હશે ત્યારે. જમીનદારે ખેડુતને તુકશાનનું વળતર કેટલું આપવું તે કોર્ટે ઠરાવવા બાબત આપવાની અરજી.

૨. કમીશનરને આપવાની અરજી ઉપર એક રૂપિયાની અને, ૬ હાઇકોર્ટમાં આપવાની અરજી ઉપર બે રૂપિયાની શી જોડાયે.

૩. નાદારીમાં ફરીઆદ કરવાની પરવાનગી બાબતની અરજી ઉપર...આઠ આના.

૪. નાદારીમાં અપીલ કરવાની પરવાનગી બાબતની અરજી, જે ડિસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટમાં. આપવી હશે તો એક રૂપિયા, અને કમીશનરને કે હાઇકોર્ટને આપવી હશે ત્યારે બે રૂપિયા.

નીચેની અરજી ઉપર આઠ આનાની ફી જોડાયે:—

૫. સન ૧૯૦૬ ના એક્ટ ૨ મુજબ કમળ બાબતની મામલતદાર કોર્ટને આપવાની અરજી અથવા અપીલની યાદી.

૬. તેમજ કમળ ભોગવડાનો હક સાબિત કરવાની અથવા ખોટા કરવા બાબતની ફરીઆદની અરજી કે અપીલની યાદી.

૭. ફાજદારી કે દીવાની કામ ચલાવવાની રીત બાબતના એકટ મુજબ, કોર્ટને કે માછલેટને આપેલું જમીન ખત અથવા દસ્તાવેજ,

૮ તથાક આપવા બાબતની કાયદેસર કબુલત,

૯ ઇનકમટેક્સ એકટ પ્રમાણે ઠરાવેલા આંકડા બાબત હરકત લેવાની અરજી.

* વિલ એટલે હરકોષ સાવધ માણસે સુલ પત્ર કરીને કાયદેસર તે ઉપર સહી તથા સાક્ષી કરાવીને પ્રસિદ્ધ કરે છે તે સુલ પત્ર; પ્રોપેટ—એટલે. વિલ વિગેરે કોર્ટમાં સાબિત કરીને તે પ્રમાણે અરનાર માણસની માલમિલકતનો વહિવટ કરવા સાથે અધિકાર પત્ર મળે છે તે; લેટર્સ ઓફ આડમિનિસ્ટ્રેશન એટલે—મરનારની માલ મિલકતનો વહિવટ કરવા સાથે કોર્ટમાંથી અધિકાર પત્ર મળે છે તે.

૯ ઇનકમટેક્ષ એક્ટ મુજબ અપીલ કરવી હોય તો તે અપીલની ઉપર એક રૂપિયા ફી જોડાશે.

૧૦ મુખ્તીઆરનામું અથવા વકીલાતનામું;

એ હાઇકોર્ટ સિવાય બીજી કોઇ દિવાની, ફોજદારી કે રેવન્યુ કોર્ટમાં હરકોઇ મુકદ્દમા ચલાવવા સાથે આપવું હશે ત્યારે, આઠ આના; જે કમિશનરને આપવું હોયતો—એક રૂપિયા, જે અને હાઇકોર્ટમાં કે ચીફ કમીશનરની હજુરમાં આપવું હશે તો એ રૂપિયાની ફી જોડાશે.

૧૧ ફરીઆદો નામંજુર કરવાના હુકમ કે હુકમનામા ઉપર અપીલ નહીં હોય તે અપીલની યાદી;—હાઇકોર્ટ સિવાય બીજી કોઇ દિવાની કોર્ટમાં કે નિર્મલ રાખનારા બીજા મુખ્ય રેવન્યુ અમલદાર સિવાય બીજી કોઇ રેવન્યુ કોર્ટમાં આપવી હશે તો આઠ આના, અને હાઇકોર્ટને કે ચીફ કમીશનરને આપવી હશે તો એ રૂપિયા ફી જોડાશે.

નીચેની અરજી ઉપર પાંચ રૂપિયા ફી જોડાશે.

૧૨ કવિઅન (એટલે પ્રોસેક્યુટર કે લેટર્સ ઓફ આડમિનીસ્ટ્રેશન નહીં આપવા બાબતની અરજી.)

૧૪ એટલેથીયે લોકો પોતાનો ધર્મ મુખી પારકા ધર્મમાં જાય તેઓનાં લગ્ન બમગવા બાબતના એકટ પ્રમાણે કરેલી ફરીઆદોની અરજી.

૧૫ બાયડી કમજો લેવાની ફરીઆદોની અરજી કે અપીલની યાદી

નીચેની અરજીઓ ઉપર દર રૂપિયાનો રકમ જોડાશે.

૧ બાદશાહી સનંદ વિપરતી સ્થાયી નહીં હોય તેવી દીવાની કે રેવન્યુ કોર્ટનો સંલેખ રીતે કરેલો ફેસલો ફેરવવાની કે રદ કરવા બાબતની.

૨ જેનું મહેસુલ સરકારમાં આવતું હોય તે ઇસ્ટેટના ધણીઓના નામોની નોંધ રજીસ્ટ્રારમાંથી ફેરવવા બાબત કે રદ કરવા બાબતની.

૩ પંચનો ફેસલો રદ કરવા બાબતની,

અને ૪ દત્તક રદ કરવા બાબતની, અરજીઓ.

૨૧ પારસી લોકોનાં લગ્ન તથા તલાક બાબતના એકટ મુજબ કરવાની ફરીઆદોની અરજી કે અપીલની યાદી ઉપર વિસ રૂપિયા ફી જોડાશે.

પ્રોસેસ શી—દિવાની, ફોજદારી કે રેવન્યુ કામમાં સમન, વારંટ કે નોટીસ બળવા સાથે જે રકમ આપવી પડે છે તેને પ્રોસેસ શી કહે છે. પ્રોસેસ ન બજે ને ફરી પ્રોસેસ કાઢવી પડે તો અડધી ફી, નીમેલે દીવસે કોર્ટ હાજર ન હોય તો ફરી પ્રોસેસ આપવી નહિ.

દિવાની કામ માટે નીચે પ્રમાણે ફી લેવી.

અ સમન્સ, નોટીસ, અને જાહેરનામા માટે નીચે પ્રમાણે ફી ભેસશે.

દાવાની રકમ કે આંકેલી કીમત રૂ.	રૂ. ૨૫ ની ઉપર અને	રૂ. ૧૦૦ ની અંદર હોય તો	જે આના
રૂ. ૨૫	ની ઉપર અને	રૂ. ૧૦૦ ની અંદર હોય તો	રૂ. ૦—૪—૦
„ ૨૦૦	„	„ ૫૦૦	„ ૦—૮—૦
„ ૫૦૦	„	„ ૧૦૦૦	„ ૧—૦—૦
„ ૧૦૦૦	„	„ ૫૦૦૦	„ ૨—૦—૦
„ ૫૦૦૦ ની ઉપર હોય તો	...	...	„ ૪—૦—૦
જે દાવામાં રૂ. ૫ કોર્ટ ફી ભેસે તે દાવામાં	...	...	„ ૦—૪—૦
જેમાં રૂ. ૧૦ કોર્ટ ફી ભેસે તેમાં	...	...	„ ૦—૮—૦

જે પકડવાના વારંટમાં, મનાઇ હુકમમાં અને જપ્તીના હુકમ માટે ઉપરની ફીથી બમણી સમજવી.

જે દરેક સમન્સ તથા નોટીસ બદલ ત્રણ આના અને તે બળ્યા સિવાય પાછી આવે તો ફરી બજાવવા માટે જે આના. ત્રણ દીવસથી વધારે દીવસ બેકીફ રોકવાનો હોય તો વધારાના દિવસનો પગાર પડશે.

ફોજદારી કામમાં—પોલીસ અખબારીના ગુન્હા બાબત શી આપવી નહિ. લગ્ન સંબંધી, આગર લેવા સંબંધી, અને કરાર તોડવા સંબંધીના ગુન્હા માટે—દરેક સમન્સ કે નોટીસ માટે ચાર આના,

પકડવાના વારંટ માટે અને નાસી ગયેલા ગુન્હેગાર માટે જાહેરનામું કહાડવા માટે તેમજ જમીના વારંટ માટે એક રૂપિયા શી આપવી પડશે. બીજા ગુન્હાઓ માટે ઉપરની ફોનો ચોથો ભાગ સમજવો. સરકારી નોકરીઓ પોતાની નોકરીની રૂયે કરેલી ફરીઆદોમાં શી આપવી નહિ.

ફેવન્યુ કામ માટે—દરેક સમન્સ અગર નોટીસ બદલ ત્રણ આના, અને વારંટ માટે છ આના.

પરચુરણ કામમાં—દસ્તાવેજના ખરાપણા માટે માજસ્ટ્રેટ સહી કરી આપે તો કોર્ટ શી ટીકીટ નો એક રૂપિયા, અને સુખત્યારના ખરાપણા માટે—હાઇકોર્ટ ના નાજર સહી કરે તો આઠ આના, અને સબોર્ડિનેટ કે ડિસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટ ના નાજર સહી કરે તો ચાર આના, રોકડ શી, અને તેટલોજ કોર્ટ ફી સ્ટામ્પ આપવો પડે, એશીડેવીટ માટે ઉપર પ્રમાણે કોર્ટ ફી ટીકીટ તથા રોકડ શી આપવી પડશે:—

દિવાની તેમજ ફેવન્યુ કામ માટે સાક્ષીઓનું ભથ્થું—નીચે પ્રમાણે રોકડ કોર્ટમાં આપવું:—

દરેક સાહેબ માટે—યુરોપીયન અથવા ઇષ્ટ ઇન્ડિઅનને દર માઇલે છ આના પ્રમાણે ગાડી ભાડું અને દરરોજના ખોરાકીના રૂ. ૨-૮-૦ આપવા, પટેલ, વ્યાપારી, વકીલ અને એવાજ બીજા ઉચ્ચ વર્ગના સાહેબ હોય તેને દરરોજના આઠ આનાથી એક રૂપિયા સુધી; સરકારી નોકર, કારીગર અને એવાજ બીજા લોકોને દરરોજના છ આના, ખેડુત અને ખાનગી નોકરોને દરરોજના ચાર આના, ઉપરાંત રેલવેના તથા જવા આવવાનો બીજો વ્યાજખી ખર્ચ આપવો.

દિવાની કેદમાં કાઢ દેણદારને મોકલવો પડે તો તેને ખોરાકીના—જે તે યુરોપિઅન હોય તો—દરરોજના રૂ. ૧ થી તે રૂ. ૧-૮-૦ સુધી, યુરોપિઅન કે પોર્ટુગીઝ હોય તો—દરરોજ આઠ આનાથી એક રૂપિયા સુધી અને બીજા લોકોને દરરોજના ત્રણ આનાથી ચાર આના સુધી આપવા જોઈએ.

ફોજદારી કામમાં—યુરોપિઅન અને ઇષ્ટ ઇન્ડિઅન સાહેબને દર માઇલે છ આના ગાડીભાડાના તથા ખોરાકીના દરરોજના રૂ. ૨-૬-૦ સુધી; પટેલ, વેપારી, વકીલ અને તેવા દરજ્જાના બીજા ઉચ્ચ વર્ગના લોકોને દરરોજના ખોરાકીના છ આના અને મુસાદરી ખર્ચ જુદો; ખેડુ તથા બીજા ખાનગી લોકોને દરરોજના ખોરાકીના ચાર આના અને મુસાદરી ખર્ચ જુદાં.

સેક્ષન કોર્ટમાં કામ ચાલે શકે તેવા જમીન નહીં લેખ શકાય તેવા અને જમીન લખ શકાય તેવા, મુકદ્દમામાં અને કોઈ અમલદારના હુકમથી ચાલેલા કામમાં કોર્ટને વ્યાજખી લાગે તો ઉપર પ્રમાણે મુસાદરી તથા અધ્યાનો ખર્ચ સરકાર તરફથી આપવો.

દિવાની તથા ફોજદારી કામમાં તેમજ મામલતદાર એક સુજ્ય ચલાવેલા કમળના કામમાં નકલ ફી તથા મુકાબલ શી નીચે સુજ્ય આપવી.

નકલ શી.

મુકાબલ શી.

અગ્રેજી નકલમાં દર ૨૫ શબ્દે તથા તેના ભાગે છ પામ. { દર સો શબ્દે તથા તેના
દેશીભાષામાં દર ૩૩ ,, ,, ,, } ભાગે અડધો આનો.

મુલકી કામમાં—દર સો શબ્દે તથા તેના ભાગે એક આનો નકલ શી તથા અરધો આનો મુકાબલ ફી આપવી.

કોર્ટમાં સમ ખાવા બાબતનો એક્ટ.

હિંદુસ્થાનનો સન ૧૮૭૩ નો એક્ટ ૧૦ મો.

૧ આ આક્ટ બ્રિટિશ ઇન્ડિઆને લાગુ છે. (બીજી કલમ ૨૬ થય છે)

૩ આ આક્ટનો કોઈ પણ કસ્ટોડિયન કોર્ટ માર્જિનથી ચાલેલા કામને લાગુ નથી.

૪ જે કોર્ટને અથવા માજસ્ટ્રેટ કાયદેસર જુબાની લેવાનો અધિકાર છે તે કોર્ટ અથવા માજસ્ટ્રેટ સમ ખવડાવવાને અથવા પ્રતિજ્ઞા કરાવવાને અપત્યાર છે.

૫ જે કોર્ટને જુઘાની લેવાનો કે પુરાવો લેવાનો અધિકાર છે તે કોર્ટમાં કાયદા પ્રમાણે જુઘાની આપતાં સધળા સાહેદોએ, સાહેદાની જુઘાની તરજુમો કરીને સમજવનારાએ, અને જુરેરાએ જુઘાની આપતી વખતે સમ ખાવા બેઠાએ, ફાજલારી કામમાં તહોમતદારને સમ ખવસવવાની જરૂર છે એમ સમજવું નહીં.

૬ સાહેદ હિંદુ અથવા મુસલમાન હોય અને સમ ખાવાને હરકત હોય તો તેણે સમ ખાવાને બદલે પ્રતિજ્ઞા કરવી, બીજે પ્રસંગે તેણે સમ ખાવા.

૭ હાઇકોર્ટ જે રીતે કરાવે તે રીતે સમ ખવડાવવા કે પ્રતિજ્ઞા કરાવવી.

૮ તે જે જાતનો અથવા પંથનો હોય અને તે જાતના તથા પંથના ભેડાને જે તરફનો સમ ખાવાનો વહીવટ હોય તે તરફના સમ ખવરાવવા તથા પ્રતિજ્ઞા કરાવવી.

૯ કોઇ પક્ષકાર કહેશે કે સામાવાળો અથવા શલાણો સાહેદ ૮ મી કા. પ્રમાણે સમ ખાશે તો તે જે કહેશે તે મારે કયુલ છે, ત્યારે તે સમ તમે ખાશો કે નહિ એવું સામાવાળાને અથવા સાહેદને પ્રશ્નવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૧૦ જે તે પક્ષકાર કે સાહેદ સમ ખાવાનું કયુલ કરે તો તેને સમ ખવરાવવા.

૧૧ મ્હારે કયુલ છે એ રીતે જે માણસે કહ્યું હોય તે માણસ બાબત તે જુઘાની નહીં પુરાવો છે.

૧૨ સમ ખાવાની ના કહે તો જખરજરતીથી સમ ખવરાવવા નહિ.

૧૩ સમ ખવડાવ્યા નહીં હોય અથવા કાંઇ ઝેરચાલ થઇ હોય તેથી ચાહેલું કામ અને જુઘાની કામમાં નહિ આવશે એવું સમજવું નહિ.

૧૪ પુરાવો આપતી વખતે જુઘાની આપનારાં માણસને સાચે સાચું બોલવાની જરૂર છે.

હિંદુસ્તાનનો કરારનો આકટ.

(સન ૧૮૭૨ નો આકટ ૯ મો.)

૨ કોઇ વસ્તુ કરવાની કે ન કરવાની ખુશી અજાવવી તેને સુચના કહે છે; સુચના કરે તે વચન આપનાર અને સુચના સ્વિકારે તે વચન લેનાર સમજવો. જે કયુલત કાયદાના જરૂરી અમલમાં લાવી શકાય છે તેને કરાર કહે છે.

૧૦ કરાર કરવાને લાયક હોય એવા પક્ષકારોની રાજખુશીથી આપેલી સંમતીથી કરેલી કયુલતોને કરાર સમજવા.

૧૧ લાયક ઉમરે પહોંચેલા, સાવધ બુદ્ધિવાળા અને કાયદેસર અશક્તતા ન હોય તેવા સર્વ સખસો કરાર કરવાને લાયક છે.

૧૨ કપટથી આપેલી સંમતીથી થયેલી કયુલતો નિરર્થક થવા યોગ્ય છે. ઝેરબાજખી દાખના યોગે કરી લીધેલા કરાર રદ કરવા યોગ્ય થાય છે.

૨૦ હકીકત વિષે બંને પક્ષકારોની ચુક થઇ હોય તો તે કયુલતો નિરર્થક છે.

૨૧ કાયદા વિશેની ચુકને લીધે કરાર નિરર્થક થતો નથી.

૨૨ હકીકત વિષે કરારના એક પક્ષકારની ચુક થઇ હોય તો માત્ર તેજ કારણથી કરાર નિરર્થક થતો નથી.

૨૩ કોઇ કયુલતનો અવેજ કિંવા ઉદ્દેશ નીચે લખ્યા મુજબનો ન હોય તો તે કાયદેસર છે. કાયદામાં મનાઈ કરી હોય તેવો, જેમાં કપટ હોય તેવો, જે ખીજ સખસના શરીરને કિંવા મિલકતને હાની કર્તા હોય; અને જેને કોર્ટ અનીતિનો અથવા રાજ્યનીતિ વિરૂદ્ધ અજુતી હોય, તેવો અવેજ કિંવા ઉદ્દેશ ઝેરખાદે છે.

૨૪ અવેજ તથા હિંદુ કાંધ બાજે ગેરકાયદે હોય તે કમુલત નિરર્થક છે.

૨૫ અવેજ સિવાયની કમુલત નિરર્થક છે; પણ તે લખેલી તથા તોંધેલી હોય તો કાંધ વસ્તુ કરી હોય, તેનો બદલો આપવાનું વચન હોય તો, મુદતના કાયદાથી ૨૬ થયેલું કરજ આપવાનું વચન હોય તો, તે કમુલત કરાર થાય છે અને તે નિરર્થક થતી નથી.

૨૬ કાચી ઉમરના સખસો સિવાય બીજા સખસોના લગ્નમાં હરકત કર્તા કમુલતો નિરર્થક છે.

૨૭ વેપારમાં હરકત કર્તા કમુલતો નિરર્થક છે.

૨૮ કાયદા મુજબ કામ ચલાવવામાં હરકત કર્તા કમુલતો, જે કમુલતનો અર્થ નક્કી કરી શકાય નહીં તેવી કમુલતો નિરર્થક છે.

૩૦ અને સરત તરીકે કરેલી કમુલતો નિરર્થક છે પણ ધોડાની સરતમાં જીતેલાં ધનામો આપવાની કમુલત ગેરકાયદે નથી.

૪૦ કરારના પક્ષકારોએ પોતાપોતાનાં વચનો પુરાં કરવાં જોઇએ. વચન આપનારે વચન પુરૂં કરવું જોઇએ.

૪૬ વચન પુરૂં કરવાનો વખત નીચેનો ન હોય તો એવું વચન યોગ્ય મુદતમાં પુરૂં થવું જોઇએ.

૫૧ પરસ્પર વચન લેનાર પોતાનું વચન પુરૂં કરવાને તૈયાર તથા રાજી ન હોય તો વચન આપનારને પોતાનું વચન પુરૂં કરવાની ફરજ નથી.

૫૬ અશક્ત કૃત્ય કરવાની કમુલત નિરર્થક છે.

આપેલા પૈસા કયા ઉપયોગમાં લેવા તે આખત.

૫૮ હેલુદાર સખસ કાંધ રકમ આપતી વખત તે ફલાણા કરજ પેટે મળેરે લેવી, એવું સ્પષ્ટ જણાવે તો તે રકમ તે કરજને પેટે મળેરે લેવી જોઇએ.

૬૦ કયા કરજને પેટે રકમ મળેરે લેવી એવું હેલુદારે જણાવ્યું ન હોય તો આપેલી રકમ સાફ કરે પોતાને યોગ્ય બાજે તે કરજને પેટે મળેરે લેવી.

૬૧ આવેલી રકમ કાંધ અમુક કરજને પેટે બેમાંથી એકે પક્ષકારે મળેરે પકડી ન હોય તો તે રકમ કરજને પેટે મળેરે લેવી.

જે કરાર પુરૂં કરવાની જરૂર નથી તે વિષે.

૬૨ જે કરાર બદલ્યા હોય, ૨૬ કયાં હોય, કે જેમાં ફેરફાર કર્યો હોય તે કરારો પુરાં કરવાની જરૂર નથી.

૬૩ વચન લેનાર વચન પુરૂં કરવાની વાત માંડીવાળી શકે છે.

૬૫ નિરર્થક કમુલત અથવા નિરર્થક થયેલા કરારની રૂયે જે સખસને કાંધ કાયદો થયો હોય, તે સખસે તે કાયદો જેની પાસેથી મળ્યો હોય તેને પાછો આપવો.

૬૭ વચન પુરૂં કરવાને જે યોગ્ય સાધન જોઇએ તે આપવામાં વચન લેનાર ગરજત કરે, તો તેને બીધે જેટલું વચન પુરૂં થવાનું રહ્યું હોય તેટલું પુરૂં કરવાની માફી થઇ એમ સમજવું.

કરારથી ઉત્પન્ન થયેલા સંબંધો જેવા બીજા કેટલાએક સંબંધો વિષે.

૬૮ કરાર કરવાને જે અશક્ત છે તેને કિંવા તેના તરફથી બીજા કાંઇને ખોરાકી પોશાકીની જરૂરી જણસો કાંધ બીજો સખસ પુરી પાડે તો, તેની કીમત તેને સદરહુ અશક્ત સખસની મિલકતમાંથી મળવાનો તેનો હક છે.

૬૯ એક સખસે આપવાના પૈસા બીજો સખસ તે વાતમાં પોતાનો સંબંધ હોવાથી આપે તો તે આપનારને પૈસા પાછા મળવાનો હક છે.

૭૦ જ્યારે એક સખસ બીજા સખસને કાંધ વસ્તુ આપે, પરંતુ તે પ્રમાણે મફત આપવું એવો તેનો ધરાદો ન હોય, અને બીજા સખસે તે આપેલી વસ્તુનો ઉપભોગ કીધો હોય, ત્યારે તે બીજા સખસે તેનો બદલો પહેલાં સખસને ભરી આપવો અથવા આપેલી વસ્તુ તેને પાછી આપવી.

૭૧ કાંધ સખસને બીજા કાંઇનો કાંધ માલ જડે અને તે પોતાના હવાલામાં લે તો નિષેધીત.

ઉપર જે જવાબદારી છે તે જવાબદારી તેના ઉપર છે.

૭૨ કોષ સખસને ચુકથી અગર સખતીના કારણેથી પૈસા અગર કાંઈ વસ્તુ આપવામાં આવી હોય તે સખસે તે પૈસા અગર તે વસ્તુ પાછી આપવી જોઈએ.

કરાર તોડ્યાના પરિણામ વિષે.

૭૩ કરાર તોડ્યાથી ઉત્પન્ન થયેલો ટોટો કિંવા નુકસાનનો ખર્ચો કરાર તોડનાર પાસેથી મળવાનો હક છે.

૭૪ કરાર તોડ્યો તો અસુક રકમ આપવી એવું જે કરારમાં ઠરાવ્યું હોય તે કરાર તોડ્યાથી નુકસાનીનો ખર્ચો ઠરાવેલી રકમથી વધારે ન હોય તેટલો તેને મળવાનો હક છે.

૭૫ વ્યાજખી રીતે કરાર બંધ પાડનાર પક્ષકારને નુકસાનીનો ખર્ચો ભરી લેવાનો હક છે.

(માલના વેચાણ બાબત બાબ ૭ માં)

વેચેલા માલ ઉપર માલકી ક્યારે ઉત્પન્ન થાય છે.

૭૬ માલ એટલે જંગમ મિલકત.

૭૭ વેચાણ એટલે કીંમતના ખર્ચામાં મિલકત આપવી તે.

૭૮ કાંઈ કીંમતે કોષ સુકર કરેલા માલની કીંમત આપવામાં, તથા સ્વીકારી, અને તેની સાથે કીંમત આપ્યાથી, કે માલ સ્વાધિન કર્યાથી કે ખાતું આપ્યાથી વેચાણ થાય છે.

૭૯ જે વસ્તુ સુકર કરવાની, બનાવવાની કે પુરી કરવાની હોય તે વસ્તુ વેચનારો કરાર થયો હોય, ત્યારે તે વસ્તુ સુકર કરવામાં આવે, બનાવવામાં આવે કે પુરી કરવામાં આવે ત્યાં સુધી ખરીદદારને તે વસ્તુ પ્રાપ્ત થતી નથી.

૮૦ વેચનાર માલ પસંદ કરીને કાઢે તો માલ સુકર થયો એમ સમજવું.

૮૧ જંગમ મિલકત સ્થાવર મિલકત જોડે વેચી હોય ત્યારે સ્થાવર મિલકત ઉપર હક પ્રાપ્ત થાય તે પહેલાં જંગમ મિલકત ઉપરનું સ્વામિત્વ ઉત્પન્ન થતું નથી.

૮૨ જ્યારે માલ ઉપર ખરીદદારની માલકી થઈ હોય ત્યારે તે માલ નાશ થયાથી કે તેને નુકસાન થયાથી કાંઈ ટોટો થાય તો તે ખરીદદારે ખર્ચો જોઈએ.

૮૩ કરારથી કીંમત કરી ન હોય તો તે કાઢતે યોગ્ય દેખાય તો કીંમત ખરીદદારે આપવી.

સ્વાધીન કરવું.

૮૪ વેચેલો માલ ખરીદદારના કબજામાં જવાથી સ્વાધિન કરી શકાય છે.

૮૫ ખરીદદાર વિનંતી કરે ત્યાં સુધી માલ સ્વાધિન કરવાની ફરજ વેચનારને નથી.

૮૬ વેચતી વખતે માલ જે ઠેકાણે હોય તે ઠેકાણે સ્વાધિન કરવો.

વેચનારનું લીયન.

૮૭ વેચેલો માલ વેચનારના કબજામાં જ્યાં સુધી રહે અને તેની કીંમત આપવાની બાકી હોય ત્યાં સુધી વેચનારનું તે માલ ઉપર લીયન છે.

૮૮ કીંમત પાછળથી આપવાની હોય પણ સ્વાધિન કરવાનો વખત ન નીચ્યો હોય તો વેચનારના લીયન નથી, માલ સ્વાધિન કર્યાની પહેલાં ખરીદદાર નાદાર થાય તો વેચનાર કીંમતને માટે માલ અટકાવી શકે છે.

૮૯ ઠરાવેલે વખતે કીંમત ન મળે તો, વેચનાર કીંમતને માટે માલ અટકાવી શકે છે.

માલ રસ્તામાં જતા રોકવા બાબત.

૯૦ જે ખરીદદાર નાદાર થાય અને માલની કીંમત પોતાને પહોંચી ન હોય તો, વેચનાર માલ ખરીદદાર તરફ જતાં રસ્તામાં રોકી શકે છે.

૯૧ ખરીદદાર માલ વેચી ખીજને સ્વાધિન કરે ત્યાં સુધી રોકવાનો હક જરી રહે છે.

૯૨ માલ રોક્યાથી વેચનારને તેની કીંમત આપવામાં આવે ત્યાં સુધી માલ રાખવાનો તેનો હક થાય છે.

ફરી વેચાણ.

૧૦૭ ખરીદદારે કરાર પુરો ન કર્યાથી, વેચનાર ખરીદદારને પ્રથમ ખબર આપી તે માલ ફરી વેચી શકે છે, અને તેમાં ટોટો આવે તો પ્રથમના ખરીદદારે ભરી આપવો જોઈએ. પણ નશા ઉપર ખરીદદારનો હક નથી.

૧૦૮ વેચનારનો પોતાના માલ ઉપર જે હક હોય તેથી વધારે હક તે માલ ખરીદનારને તે આપી શકતો નથી.

૧૦૯ વેચનારનો હક કાયદેસર નહીં હોવાને લીધે ખરીદદારના હાથમાંથી વેચેલી વસ્તુ પાછી જાય તો ખરીદનારને તેથી જે ટોટો થાય તેનો જવાબદાર વેચનાર છે.

ખાત્રી.

૧૧૦ માલ સારો છે, તથા અમુક જાતનો છે એવી ગર્ભિત ખાત્રી ધંધાના રીવાજ વડે સાબિત કરી શકાય છે.

૧૧૧ ખાત્રીના પદાર્થ સારો છે એવી ગર્ભિત ખાત્રી આપી શકાય.

૧૧૨ નમુનો બતાવીને માલ વેચ્યો હોય તો નમુના પ્રમાણે સહજો માલ છે એવી ગર્ભિત ખાત્રી આપી સમજવી.

૧૧૩ અમુક નામનો માલ કહીને વેચ્યો હોય તો તેજ નામનો માલ છે એવી ગર્ભિત ખાત્રી આપી સમજવી.

૧૧૪ જ્યારે માલ ઝૂકાઈ જણાવેલા કામને સાફ મંગાવ્યો હોય, ત્યારે આપેલો માલ તે કામને માટે ઉપયોગમાં આવે એવો છે એવી ગર્ભિત ખાત્રી કર્યાનું સમજવું.

૧૧૫ પ્રસિદ્ધ તથા ચુકરર કરેલી જાતનો માલ વેચ્યાથી ખાત્રી આપી સમજવી નહીં.

૧૧૬ કપટ ન હોય તો, તથા જાત વિષે રપ્પટ ખાત્રી આપવામાં આવી ન હોય તો તેમાંની છુપી ખાત્રીઓ વિષે વેચનાર જવાબદાર નથી.

૧૧૭ ખાત્રી આપીને માલ વેચ્યો હોય, અને પછી ખાત્રી તોડ્યાથી ખરીદનારને જે નુકસાન થાય તેનો બદલો વેચનારે ભરી આપવો જોઈએ.

૧૧૮ જે માલ ચુકરર નથી તે બદલ આપેલી ખાત્રી તુટે તો ખરીદનાર તે માલ ના લેવાને મુખત્યાર છે.

પરચુરણ.

૧૧૯ મંગાવેલા માલ સાથે ન મંગાવેલો માલ મોકલે તો ખરીદદાર મોકલેલો માલ સ્વીકારવાની ના કહી શકે છે.

૧૨૦ ખરીદદાર માલ સ્વિકારવાની ઝેરબાજબી રીતે ના કહે તો વેચાણનો કરાર તેણે તોડ્યો એમ સમજવું.

૧૨૨ લીલામથી જજાબંધ માલ વેચવામાં આવે તે ઉપર જેને છેલ્લી માગણીએ આપવામાં આવે તેની માલિકી થાય છે.

૧૨૩ હરાજમાં વેચનારે કોમત વધારવા સાફ બનાવટની માગણીઓ વાપરી હોય તો ખરીદદારની ઇચ્છા ઉપરથી વેચાણ નિર્ણયક થાય છે.

હામિ તથા જામિનગીરી.

૧૨૪ જે કરાર ઉપરથી એક પક્ષકારની વર્તણૂકથી બીજા પક્ષકારને ટોટો આવે તેથી તેને બચાવવાનું વચન આપે તે કરારને હામિનો કરાર કહે છે.

૧૨૫ હામી જેને આપી હોય તેના ઉપર હાવો થાય તો તેને હાવાના ખર્ચ સાથે નુકસાની મળવાનો હક છે.

૧૨૬ કોઇ ત્રાહીત સખસ પોતાનું વચન દીવા જવાબદારી પુરી કરવામાં કસુર કરે તો તે પુરી કરવાના કરારને જામીનગીરીના કરાર સમજવો. જામીનગીરી આપે તેને જામીન કહેવો.

૧૨૮ કરારમાં ખીજ રીતનો કરાર ન હોય તો જામીનની જવાબદારી મુખ્ય દેણદારની જવાબદારી જેટલીજ છે.

૧૨૯ જે જામીનગીરી કેટલાંક અનુક્રમવાર કાર્યોને લાગુ હોય તેને સ્થીર જામીનગીરી કહે છે.

૧૩૧ જામીન મર્જી પામ્યાથી સ્થિર જામીનગીરી રદ થાય છે.

૧૩૩ કરારમાંની સરતોમાં ફરાર થયાથી જામીન છુટા થાય છે.

૧૩૪ મુખ્ય દેણદાર છુટ્યો અથવા મોકળો થયો તો જામીન મુક્ત થાય છે.

૧૩૫ માગનાર મુખ્ય દેણદાર સાથે ફરાર કરે અથવા તેને મુદત આપે અથવા દાવો ન આપવાનું વચન આપે તો જામીન છુટા થાય છે.

૧૩૬ મુખ્ય દેણદારને મુદત આપવાનો કરાર ત્રીજા સખસ જોડે કર્યો હોય તો જામીન છુટા થતો નથી.

૧૩૭ માગનાર દાવો માંડવાની ખામોશ રાખે તેથી જામીન છુટા થતો નથી.

૧૩૮ કેટલાંકેક સહ જામીનોમાંના એકને છુટા કર્યો તો ખીજ છુટા થતા નથી.

૧૪૦ જામીને રૂપિયા આપ્યા અગર કામ પૂરું થયું તો માગનારના દેણદાર ઉપર જે હકો હોય તે હકો જામીનને પ્રાપ્ત થાય છે.

૧૪૧ માગનારને કરજની ખાત્રી સારૂ મિલકત વીજેરે જે હોય તેનો રાખદો મગજનો જામીનનો હક છે.

૧૪૨—૧૪૩ ગેરસમજીતી કરીને કે કોઇ વાત છુપાવી સખસને મેળવેલી જામીનગીરી બ્યથ છે.

૧૪૫ જામીનને ટોટાથી બચાવવા સારૂ દેણદારનું મર્જિત વચન હોય છે એમ સમજવું.

૧૪૬ સહજામીનો સરખે ભાગે જવાબદાર છે.

૧૪૭ જે સહજામીનોએ જુદી જુદી રકમો આપવાની જવાબદારી લીધી હોય તો તેઓ પોતા-પોતાની જવાબદારીની હદ સુધી સરખે ભાગે રૂપિયા આપવાને જવાબદાર છે.

નિક્ષેપ વિષે.

૧૪૮ જ્યારે એક સખસ કોઇ માલ કોઇ કામ સારૂ ખીજ સખસને સ્વાધિન કરે અને તે એવા કરારથી કે કામ મજૂર પુર્ણ થાય એટલે તે માલ પાછો આપવો, અથવા સ્વાધિન કરનારના હુકમ પ્રમાણે તેની ખીજ રીતે વ્યવસ્થા કરવી, ત્યારે એ પ્રમાણે માલ સ્વાધિન કરવો તેને નિક્ષેપ કહે છે, જે માલ સ્વાધિન કરે તેને નિક્ષેપી કહે છે, અને જેને માલ સ્વાધિન કરવામાં આરે તેને નિક્ષેપી કહે છે.

૧૪૯ કોઇ માલ નિક્ષેપીના અથવા તેના તરફથી ખીજ કોઇ સખસના કમળમાં આપવાથી માલ સ્વાધિન કરી શકાય છે.

૧૫૦ નિક્ષેપ માલમાં જે ખામી હોય તે જણાવવાનું કામ નિક્ષેપીનું છે, અને પ્રકટ ન કરે તો તેથી નિક્ષેપીને જે નુકસાન થાય તેનો તે જવાબદાર છે. જે માલ ભાડાના સારૂ નિક્ષેપમાં આપેલો હોય, તે કદરૂ પ્રકારના નુકસાનનો જવાબદાર નિક્ષેપી છે.

૧૫૧ નિક્ષેપીએ પોતાના માલના જેટલી નિક્ષેપમાં આપેલા માલની કાબજ લેતી જોઇએ.

૧૫૨ નિક્ષેપીએ કલમ ૧૫૧ માં કહ્યા જેટલી સંજાળ લીધી હોય ત્યારે નિક્ષેપ વસ્તુ ખોવાઇ જાય દીવા તેનો નાશ થાય દીવા તે બગડે તેનો નિક્ષેપ જવાબદાર નથી.

૧૫૩ સરત વિરૂદ્ધ નિક્ષેપીએ કોઇ કૃત્ય કર્યું હોય તો, નિક્ષેપનો કરાર રદ થાય છે.

૧૫૪ નિક્ષેપ માલનો વગર અધિકારે ઉપયોગ કરે તો તેથી માલને જે નુકસાન થાય તેનો ખદ્દો નિક્ષેપીને મળવાનો હક છે.

૧૫૬ નિક્ષેપીની સંમતિ સિવાય તેનો માલ નિક્ષેપીએ પોતાના માલ સાથે ભેળવો હોય, પણ જુદો કરી શકાય એવો હોય તો તે જુદો પાડવાનું ખર્ચ તથા તેથી જે નુકસાન થાય તે નિક્ષેપીએ ભોગવવું.

૧૫૭ અને જુદો પડાતો ન હોય તો માલ ગુમ થયાનો અદલો નિક્ષેપીએ ભરી આપવો.

૧૫૮ વાપરવા સારૂ જ્યારે કોષ્ટએ કાંઈ વસ્તુ મજત ધીરી હોય ત્યારે ધીરનાર સખસ ગમે તે વખતે તે પાછી માગી શકે છે. પછી તે નિમેલા વખત સુધી કે નિમેલા કામ માટે ધીરી હોય તેની ચિંતા નહીં. પણ નિમેલા વખતની પહેલાં પાછા આપ્યાથી નફા કરતાં ટોટો તેને વધારે થાય તો, તે જમસ્તી ટોટો ધીરનાર સખસે ભરી આપવો.

૧૬૦ વખત પુરો થયાથી અથવા કામ પુરૂ થયાથી નિક્ષેપી માલ પાછો આપવો જોઈએ.

૧૬૧ જે ચોગ્ય વખતે માલ પાછો આપવામાં ન આવે તો.

૧૬૨ તે સુદત પછી તે માલ ખોવાઈ જાય કે નાશ થાય તેનો નિક્ષેપા જવાબદાર છે. નિક્ષેપ મજત કર્યો હોય તો તેની સમાપ્તી મળ્યાથી થાય છે.

૧૬૩ નિક્ષેપ માલથી વધારો થયો હોય અથવા નફો થયો હોય તે નિક્ષેપાને મળવાનો હક છે.

૧૬૬ જે નિક્ષેપાનો હક ન હોય તેના સ્વાધિનમાં નિક્ષેપી શુદ્ધ ખુદીથી માલ પાછો આપે તો તે ખાખત નિક્ષેપી જવાબદાર નથી.

૧૬૭ નીક્ષેપ માલ ઉપર ત્રીજા માણસનો હક હોય તો તે સખસ તે ખાખત કોઈને અર્જ કરી શકે છે.

૧૬૮ જે સખસને કાંઈ માલ જડે તે સખસે તે માલ સંભાળીને રાખવામાં તથા ધણીની શોધ કરવામાં ચોતાની ખુશીથી મહેનત લીધી હોય, તથા ખર્ચ કર્યો હોય તેનો અદલો મળવાને માલીક ઉપર દાવો માંડવાનો તેનો હક નથી, પણ એવો અદલો મળે ત્યાં સુધી તેને તે માલ માલીક વિરુદ્ધ અટકાવી રાખવાનો હક છે; પણ ખોવાયેલો માલ પાછો લાવી આપવા અદલ કાંઈ ઇનામ આપવાનું કશું હોય તો તે ઇનામ સારૂ દાવો માંડી શકે છે, અને ઇનામ મળતા સુધી તે માલ અટકાવી શકે છે.

૧૬૯ હમેશ વેચવામાં આવતી હોય એવી વસ્તુ જડે, ત્યારે માલીક મળતો ન હોય તો અથવા કાયદેસર થયેલા ખર્ચ માલીક આપતો ન હોય તો, તે સખસ વસ્તુ મળકર વેચી શકે છે. પરંતુ જે તે વસ્તુનો નાશ થવાની કે તેની કોમતમાં ઘટાટો થવાની ધાસ્તી હોય અથવા તે વસ્તુને સંબંધે તે વસ્તુના કે જેટલો કાયદેસર ખર્ચ તે વસ્તુ જડનારને થયો હોય તો તે સદરહુ મુજબ વેચી શકે છે.

૧૭૧ પેદીવાળા, ફકટરો, ડકકાવાળા, એટરનીઓ અને વિમા દલાલો એકંદર હીસાબની બાકીની ખાત્રી સારૂ નિક્ષેપમાં આપેલો માલ અટકાવી શકે છે.

ધરેણે આપેલી વસ્તુનો નિક્ષેપ

૧૭૨ કોષ્ટ કર્જ અદા કરવાના અથવા કોષ્ટ વચન પુરૂ કરવાના તારણ દાખલ કંઈ માલનો નિક્ષેપ કર્યો હોય તે નિક્ષેપને ધરેણે કહે છે, એવા પ્રકારના નિક્ષેપાને ધરેણે આપનાર અને નિક્ષેપીને ધરેણે લેનાર કહે છે.

૧૭૩ ધરેણે લેનાર ધરેણે સુકલો માલ કરજ વાળી લેવાને માટે, કોંવા વચન પુરૂ કરવા માટે, કરજના બ્યાજને માટે અને તે જાળવી રાખવા જે જરૂરી ખર્ચ લાગે તેને માટે અટકાવી શકે છે.

૧૭૪ જે કર્જને માટે માલ ધરેણે સુકલો હોય તે સિવાયના બીજા કર્જ અથવા વચનને સારૂ ધરેણે લેનાર માલ અટકાવી શકતો નથી.

૧૭૫ ધરેણે લેનારને જે વિશેષ ખર્ચ કરવો પડ્યો હોય તે ભરી લેવાનો તેનો હક છે.

૧૭૬ કરજ અદા કરવામાં કે વચન પુરૂ કરવામાં ધરેણે સુકનાર કસુર કરે તો ધરેણે લેનાર દાવો માંડી શકે છે. તથા ધરેણે સુકલો માલ અટકાવી શકે છે, અથવા ધરેણે સુકનારને વેચાણની ચોગ્ય ખખર આપીને તે માલ વેચી શકે છે. વેચાણમાં જે પૈસા લેણા હોય તેથી કમી પૈસા ઉપજે તો બાકીના પૈસા આપવાને ધરેણે સુકનાર પાત્ર છે; અને કરજ કરતાં વધારે ઉપજે તો ફાજલ આંકડો ધરેણે સુકનારને આપી દેવો.

૧૭૭ નીમેશે વખતે ધરણે આપનાર કર્મ અદા ન કરે કીંવા વચન પુર ન કરે, તો પણ મુદત ગયા પછી વેચાણુ ચતા પહેલાં તે માલ છોડાવી શકે છે.

૧૭૮ જેના કબજામાં માલ અથવા માલ લપરના હટના દસ્તાવેજ હોય તેણે તે ધરણે મુખ્યાં હોય તો તે કાયદેસર છે.

૧૭૯ જ્યારે ધરણે મુકનારનો હક અમુક મર્યાદા સુધીનોજ હોય ત્યારે તે હક જેટલું ધરણે મુકી શકાય.

આડતીઆની નીમણુંક તથા તેના અધિકાર અપખત:-

૧૮૨ કોઇ બીજા સખસને સાફ કોઈ પણ કૃત્ય કરવા સાફ, અથવા ત્રીજા સખસો સાથેના બવ-હારમાં કોઇ બીજા સખસના પ્રતિનિધી દાખલ કામ ચલાવવા સાફ નીમેશો સખસને આડતીઓ સમ-જવો, જેને સાફ કૃત્ય કરવામાં આવે તેને મુખ્ય કહેવો.

૧૮૩ પાકી ઉમરે પહેંચેલો અને સાવધ બુદ્ધિનો સખસ આડતીઓ નીમી શકે.

૧૮૪ તેમ પાકી ઉમરે પહેંચેલો સાવધ મનુષ્ય આડતીઓ થઇ શકે.

૧૮૫ આડત બિપજ કરવા સાફ અવેજની જરૂર નથી.

૧૮૬ આડતીઆનો અખત્યાર સ્પષ્ટ કીંવા ગર્ભિત હોઇ શકે છે.

૧૮૭ બોલેલા અથવા લખેલા શબ્દોથી જે અખત્યાર આપવામાં આવે તેને સ્પષ્ટ અખત્યાર કહેવો.

૧૮૮ જે આડતીઆને એકાદ કૃત્ય કરવાનો, કીંવા કોઇ ધધો ચલાવવાનો અખત્યાર હોય તો તે કૃત્ય કીંવા ધધો ચલાવવા જે કાયદેસર કામ કરવાની જરૂર હોય તે સર્વે કરવાનો તેને અધિકાર છે.

૧૮૯ અણચિંતબાં તાકીદનાં કામમાં સાધારણુ સમજણુવાળુ માણસ ખુદ પોતાના કામનાં તેવીજ બીના હોવાથી જે કૃત્ય કરે તે સર્વે, કૃત્ય પોતાના મુખ્ય ટોટામાંથી ખચાવવા સાફ કરવાનો અધિકાર આડતીઆને છે.

૧૯૦ જે કૃત્ય આડતીઆએ પોતે જાતે કરવાનું માથે લીધું હોય તે કરવાને બીજા સખસને તે નીમી શકતો નથી, પરંતુ વેપારના સાધારણુ રીવાજ પ્રમાણે પેટા આડતીઓ નીમી શકાતો હોય તો તે આડતીઓ તે પ્રમાણે બીજા સખસને નીમી શકે છે.

૧૯૧ ચોગ્ય રીતે નીમેશો હોય એવો આડતીઓ મુખ્યનો પ્રતિનિધી છે. પેટા આડતીઓ જે કૃત્ય કરે તેનો આડતીઓ મુખ્યનો જવાબદાર છે.

૧૯૨ કોઇ એક સખસ બીજા સખસને સાફ તેના અધિકાર સિવાય કોઇ કૃત્ય કરે તો તે બહાલ રાખવાને તે બીજો સખસ મુખત્યાર છે.

૧૯૩ કાયદેસર બહાલી આપવાને માટે માફિતી અવશ્ય જોઇએ.

અખત્યાર રદ કરવા વિષે.

૨૦૧ મુખ્યે પોતાને આપેલો અખત્યાર રદ કરવાથી, આડતીઆએ આડતનું કામ છોડી દીધાથી, આડતનું કામ પુર થયાથી, મુખ્ય તથા આડતીઆ મધ્યેથી એક જણ મર્જી પામ્યાથી, કે અસાવધ બુ-દ્ધિનો થવાથી, અથવા કાયદેસર મુખ્ય નાદાર ઠરેથી આડતની સમાપ્તિ થાય છે.

૨૦૨ જે વસ્તુ વિષે આડત છે તે વસ્તુમાં આડતીઆનો ફાયદા જેરફાયદાનો સંબંધ હોય ત્યારે સ્પષ્ટ કરાર ન હોય તો તે સંબંધને નુકસાન પહેંચે એવી રીતે આડત મજકુર સમાપ્ત કરી શકાતી નથી.

૨૦૩ આડતીઆને આપેલો અધિકાર પોતે જવાબદારીથી બંધાય એવી રીતે વાપરવામાં આવ્યો હોય તે પહેલાં ગમે તે વખતે સદરહુ અધીકાર મુખ્ય રદ કરી શકે છે.

૨૦૪ ઠરાવેલી મુદત પહેલાં પુરતાં કારણ સિવાય મુખ્ય આડત રદ કરે તો મુખ્યે, અને આડ-તીઓ પુરતાં કારણ સિવાય આડતનું કામ છોડી દે તો આડતીઆએ નુકસાનનો બહોલો બરી આપવો જોઇએ.

૨૦૫ જપર પ્રમાણે આડત મુખ્ય રદ કરે અગર આડતીઓ છોડી દે તો તેણે વિશેની ખબર એક બીજાને આપવી જોઇએ.

૨૦૬ આડતીઆને સંબંધે તથા ત્રીજા સખસોને સંબંધે આડતીઆનો અખત્યાર સમાપ્ત કર્યાની ખાત તેઓના જાણવામાં આવે ત્યાંસુધી અખત્યાર સમાપ્ત થયો એમ જાણવું નહીં.

૨૧૦ આડતીઆનો અખત્યાર સમાપ્ત થયો એટલે તેણે નીમેલા સર્વે પેટા આડતીઆના અખત્યાર સમાપ્ત છે.

૨૧૧ મુખ્યના હુકમ પ્રમાણે આડતીઆએ પોતાનું કામ ચલાવ્યું, અને હુકમ હોય તો તેવા પ્રકારનું કામ ચલાવવાને જે રીવાજ હોય તે રીવાજ પ્રમાણે ચાલવું, જે તે બીજી રીતે ચાલે અને ટોચે થાય તેણે મુખ્યને બરી આપવો.

૨૧૨ આડતીઆએ પોતાનું કામ ચલાવવામાં યોગ્ય ઉદ્યમ રાખવો, અને કુશળતા વાપરવી.

૨૧૩ મુખ્ય દિસામ માટે ત્યારે આડતીઆએ હીસામ આપવા.

૨૧૪ ચુકકેલીના કામોમાં આડતીઆએ પોતાના મુખ્યને હકીકત લખવી, કહેવી એ તેની દરજ્જા છે.

૨૧૫ જ્યારે આડતીઆ મુખ્યની સંમતિ સીવાય આડતના કામમાં ખુદ પોતાની તરફથી કાંઈ કંઈ કરે ત્યારે તેમાં જે એવું માલમ પડે કે તેણે મુદ્દાની વાત બદલાવવાની કુચાવી છે, અથવા તે કંઈકાંઈ ગેરશયદો થયો છે. તો મુખ્ય તે કાર્ય નામંજુર કરવાને મુખ્યત્વાર છે.

૨૧૬ મુખ્યના જણવા વિના આડતીઆએ આડતના કામમાં પોતાના તરફથી કંઈકાંઈ કર્યો તો તેથી જે નફો થાય તે માગવાનો મુખ્યને હક છે.

૨૧૭ મુખ્યને સાફ આવેલી રકમોમાંથી, પોતાના ધણા પૈસા અથવા પોતાનું મહેનતાણું કાપી રાખવાનો આડતીઆને હક છે.

૨૧૮ મુખ્યને ખાતે જમાં થયેલા પૈસા આડતીઆએ તેને આપવા એ તેની દરજ્જા છે.

૨૨૦ જે કામમાં આડતીઆએ ગેરવર્તણુંક કરી હોય તે કામમાં તેને મહેનતાણું મળવાનો હક નથી.

૨૨૧ પોતાની લેણી રકમો મળે ત્યાં સુધી મુખ્યનો માલ, તથા કામગીરના અટકાવી રાખવાનો આડતીઆને હક છે.

૨૨૨ આડતીઆએ કરેલા કાયદેસર કૃત્યના પરિણામમાં તેને ટોચે થાય તો તે મુખ્યે બરી આપવો જોઈએ.

૨૨૪ કાંઈ ગુન્હાનું કૃત્ય કરવા સાફ આડતીઆ નીચો હોય તો તે પ્રસંગે નીમનાર સખસ નુકસાનીનો જવાબદાર નથી.

૨૨૫ મુખ્યની ગફલતને લીધે આડતીઆને હાની થાય તો તે બાબત નુકસાનનો બદલો મુખ્યે આડતીઆને બરી આપવો જોઈએ.

ત્રીજા સખસો સાથે કરેલા કરારો ઉપર આડતની અસર.

૨૨૬ આડતીઆએ કરેલા કરારોને તથા કૃત્યોને તે જણે મુખ્યે પોતેજ કર્યો હોય તેજ પ્રમાણે અમલમાં આણી શકાય છે. તથા પરિણામ કાયદેસર તેવાંજ થાય છે.

૨૨૭ જે આડતીઆ પોતાના અધિકાર બહાર કામ કરે તો અખત્યાર જેટલોજ ભાગ તે તથા તેનો મુખ્ય એ બેઠેને સંબંધે દરજ્જા ઉપજ કર્યા થાય છે.

૨૨૮ આડતીઆએ જે પોતાના અધિકાર બહાર કર્યું હોય તે જે જુદું ન પડાય તો તે કૃત્ય કબુલ રાખવાની મુખ્યને દરજ્જા નથી.

૨૩૦ આડતીઆએ મુખ્યને માટે કરેલા કરારો આડતીઆ ખુદ જાતે અમલમાં લાવી શકતો નથી અને તેથી તે પોતે જાતે બંધાતો પણ નથી.

૨૩૧ આડતીઆએ કરાર કર્યો પણ કરાર કરનાર આડતીઆ છે એવું તે કરારનો બીજો પક્ષકાર ન જાણતો હોય તો તે કરાર તેનો મુખ્ય પુરો કરાવી શકે છે.

૨૩૨ આડતીઆને મુખ્ય સમજીને તેની સાથે કરેલા કરાર તેનો મુખ્ય પુરો કરાવી શકે છે.

૨૩૩ જ્યારે આડતીઆ પોતે જાતે જવાબદાર હોય ત્યારે તેની સાથે કંઈકાંઈ કરનાર સખસ ખુદ તે આડતીઆને અથવા તેના મુખ્યને અથવા ને બંનેને જવાબદાર કરી શકે છે.

૨૩૫ પોતે બીજા સખસનો આડતીઓ છે. એવું કોઇ ત્રીજા સખસને ખોટું સમજાવીને તેનો સાથે કાંઈ કૃત્ય કરે તેમાં ત્રીજા સખસને કાંઈ ટોટા થાય તો તેનો જવાબદાર તે મિથ્યા આડતીઓ છે.

૨૩૬ પોતે આડતીઓ છે. એવું ખોટું કહીને જે સખસ કરારમાં પક્ષકાર થાય તે સખસને કરાર પુરો કરાવવાનો હક નથી.

૨૩૭ આડતીઓએ વગર અધિકારે કરેલાં કૃત્યો અધિકારથી ક્યાં છે. એવી ધારણા મુખ્યત્વે ઉત્પન્ન કરી હોય તો તે કૃત્યોનો મુખ્ય જવાબદાર છે.

૨૩૮ મુખ્યત્વે કામ ચલાવવાને આડતીઓએ ગેરસમજૂતી કે કપટ કર્યું હોય તો તેનું પરિણામ તે જાણે મુખ્યે કીધાં હોય તેજ પ્રમાણે થાય છે.

પંત્યાળાં વિષે.

૨૩૯ જે સખસોએ પોતાની મિલકત, અથવા મહેનત અથવા કુશળતા કાંઈ ઉદ્યોગમાં એકત્ર કરવાની તથા તેથી જે નફો ઉત્પન્ન થાય તે પોતપોતામાં વહેંચી લેવાની કબુલત કરી હોય, તે સખસે મધ્યે જે સંબંધ છે તે સંબંધને પંત્યાળું સમજવું.

૨૪૦ જે સખસોએ પરસ્પર પંત્યાળું કર્યું હોય તે સખસોને એકંદર પેઢી એવું નામ આપ્યું છે. કર્મ આપનારાએ બાજ મળવા કે નફાનો ભાગ મળવાના કરારથી કર્મ આપ્યું હોય તો તે ઉપરથી તે પંત્યાળો થતો નથી.

૨૪૧ પંત્યાળામાંથી છુટો પડનાર પંત્યાળાએ અથવા મરનાર પંત્યાળાના પ્રતિનિધીએ કાંઈ મિલકત પંત્યાળાના કામમાં વાપરવા સારું રહેવા દીધાં હોય તો તેણે કર્મ ધીરું એવું સમજવું.

૨૪૨ નોકરને અથવા આડતીઓને નફામાંથી હિસ્સા તરીકે મહેનતાણું આપ્યું હોય તો તેથી તે પંત્યાળો થતો નથી.

૨૪૩ મરનાર પંત્યાળાની વિધવાને અગર બચ્ચાને નફામાંથી વરસાસન મળતું હોય તો તેથી તેઓ પંત્યાળો થતા નથી.

૨૪૪ ગુડ-વીલ વેચનાર સખસને નફામાંથી કાંઈ ભાગ મળતો હોય તો તેથી તે પંત્યાળો થતો નથી.

૨૪૫ કોઇ સખસ પોતે અમુક પેઢીનો પંત્યાળો છે, એવી ધારણા બીજાના મનમાં ઉત્પન્ન કરે તો, તે સખસ બીજા સખસને તે પેઢીના પંત્યાળો તરીકે જવાબદાર છે એમ સમજવું.

૨૪૬ કોઇ સખસ પોતે પંત્યાળો છે એવી સમજૂતી બીજાને કરવા દે તો, તે ત્રીજા સખસો તે પંત્યાળો તરીકે જવાબદાર છે.

૨૪૭ પંત્યાળો સગીર હોય તો તે જાતે જવાબદાર નથી પરંતુ તેનો હિસ્સો જવાબદાર છે.

૨૪૮ સગીર પંત્યાળો ઉમરે પહોંચ્યાથી પંત્યાળાની જવાબદારીને પાત્ર છે.

૨૪૯ પંત્યાળાના કરજ બાબત એવા દરેક સખસ જવાબદાર છે.

૨૫૦ એક પંત્યાળાની ગણતરને લીધે અથવા કપટને લીધે ત્રીજા સખસને નુકસાન થાય તો તે બદલ પ્રત્યેક પંત્યાળો તેનો જવાબદાર છે.

૨૫૧ જે કરાર ઉપરથી પંત્યાળાના હકો તથા જવાબદારી ફરેલી હોય તે કરાર સર્વેની સંમતિથી રદ કરી શકાય છે તથા ફરવી શકાય છે.

૨૫૨ જુદી રીતે ઠરાવ ન હોય તો પંત્યાળાઓના પોતપોતાના હકો નીચે લખેલા નીમોશથી ઠરાવવામાં આવશે. પંત્યાળામાં લીધેલી મિલકતના સર્વે માલિક છે, ધંધામાં નફો ટોટો થાય તો સરખે હોસ્સે વેચી લેવાનો, દરેક પંત્યાળાને ધંધાનો વહીવટ કરવામાં સામીલ થવાનો, અને તેનું કામ ઉદામ રાખીને કરવાનો હક છે.

૨૫૩ કોઇ પંત્યાળાએ દાવો કર્યા ઉપરથી નીચે લખેલે પ્રસંગે કોઇ પંત્યાળો ભાંગી શકે છે; બ્યારે કોઇ પંત્યાળો અસાવધ બુદ્ધિનો થાય, કોઇ પંત્યાળો કાયદેસર નાદાર ઠરાવવામાં આવ્યો હોય, કોઇ પંત્યાળાનો નફો ટોટાનો સંબંધ કાયદા મુજબ ત્રીજા સખસ પાસે જતો હોય, કોઇ પંત્યાળો કરાર મુજબ

પોતાને ભાગ જે કરવાનું હોય તે કરવાને અશક્ત થાય, કોઇ પંત્યાળો કામકાજમાં ભારે ગેરવર્તણૂક કર્યાનો તકસીરવાર હોય, અને પંત્યાળાનો ધંધો ચલાવ્યાથી માત્ર ટોટાજ થતો હોય ત્યારે.

૨૫૫ જે ધંધા વિષે પંત્યાળું કર્યું હોય તે ધંધો કરવાની કાયદેસર મનાઇ વાય તો પંત્યાળું ભાંગી પડે છે.

૨૫૬ જે મુદતને માટે પંત્યાળું કર્યું હોય તે મુદત થઇ ગયા પછી પંત્યાળું ચાલ્યું રાખ્યું તો પંત્યાળાઓના હકો અને ફરજો મુદત પુરી થતી વખતે જેવી હતી તેવીજ કાયમ રહે.

૨૫૭ પંત્યાળાઓને સર્વોત્કૃષ્ટ ફાયદો થાય એવો રીતે ધંધો ચલાવવા, તથા પરસ્પર ન્યાયથી તથા હિમાનદારીથી વર્તવું. પંત્યાળા સંબંધીની સંપુર્ણ હકીકત તથા ખરા હિસાબ હરકોઇ પંત્યાળાને આપવા એ તેઓની ફરજ છે.

૨૫૮ જે પંત્યાળા સંબંધીના કાર્યમાં થયેલા લાભનો હિસાબ પેદાને આપવો જોઇએ.

૨૫૯ જે પંત્યાળો સંમતિ સિવાય પેદાના ધંધા જોડે સ્પર્ધાવાળો બીજો ધંધો કરે તે પંત્યાળાએ તેમાં મેળવેલો નફો પેદાને આપવો જોઇએ.

૨૬૧ કોઇ પંત્યાળો મરણ પામ્યા પછી જવાબદારી ઉત્પન્ન થઇ તો તેને વાસ્તે મરનારનો મિલકત જવાબદાર નથી.

૨૬૩ પંત્યાળો ભાગ્યા પછી પંત્યાળાઓના હક અને ફરજો કાયમ રહે છે.

૨૬૫ પંત્યાળું સમાપ્ત થયા પછી પેદાનો ધંધો આટોપીને બંધ કરવા સાર, તથા પેદાનું કરજ અદા કરવાની તજવીજ કરવા સાર, તથા જે ફાળવેલ રહે તે વહેંચી આપવા સાર પ્રત્યેક પંત્યાળો ડીસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટને અરજ કરી શકે છે.

હસ્તાવેજો નોંધવા બાબતનો કાયદો એકત્ર કરવાનો આક્ટ.

સને ૧૯૦૮ નો હિંદુસ્તાનનો નોંધવા બાબતનો આક્ટ.

ભાગ ૧ લો—પ્રારંભનો વિષય.

૧ આ આક્ટને હિંદુસ્તાનનો નોંધવા બાબતનો આક્ટ કહેવો.

૨ સ્થાનિક સરકાર ગવર્નર ઇન કૌન્સિલની અગાઉથી મંજૂરી લઇને જે ડિસ્ટ્રીક્ટોને અથવા પ્રદેશોને આ આક્ટ લાગુ નથી એવું ઠરાવશે તે સિવાય આખા બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનને તે લાગુ છે. (૩) તે સન ૧૯૦૯ ના જાનેવારી મહિનાની ૧ થી તારીખે અમલમાં આવશે.

ભાગ ૨ જો—નોંધવાના એસ્ટાબ્લિશમેંટ બાબત.

૩ સ્થાનિક સરકારે પોતાના તાબાના સુલકને સાર ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ ઓફ રજીસ્ટ્રેશન એ નામનો એક અમલદાર નીમવો.

૪ સિંધ પ્રાંતને સાર જાંચ ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ એ નામનો એક અમલદાર નીમવો.

૫ આ આક્ટના કારણે સાર સ્થાનિક સરકારે ડિસ્ટ્રીક્ટો તથા સબ ડિસ્ટ્રીક્ટો કરવી તથા તેની હક ઠરાવવી.

૬ સ્થાનિક સરકાર સદરહુ ડિસ્ટ્રીક્ટના રજીસ્ટ્રાર તરીકે અને સબ ડિસ્ટ્રીક્ટના સબ રજીસ્ટ્રાર તરીકે પોતાને યોગ્ય જણાય તે માણસોને નિમવાને મુખત્યાર છે.

૭ (૧) સ્થાનિક સરકારે દરેક ડિસ્ટ્રીક્ટમાં રજીસ્ટ્રારની અને સબ ડિસ્ટ્રીક્ટમાં સબ રજીસ્ટ્રારની કચેરીઓ કહાડવી. (૨) સબ રજીસ્ટ્રારની કચેરી રજીસ્ટ્રારની કચેરી સાથે જોડી દેવાને સરકાર મુખત્યાર છે.

૮ નોંધવાની કચેરીઓના ઇન્સ્પેક્ટરો નીમવાને સરકારને અધિકાર છે.

૯ દરેક લશ્કરી હાવણી આ આઠઠના કારણુ સાર સખ ડિસ્ટ્રીક્ટ અથવા ડિસ્ટ્રીક્ટ હોઇ સકશે, અને કોન્ટ્રોલેટ માજીસ્ટ્રેટ પ્રસંગ પ્રમાણે સખ રજીસ્ટ્રાર અથવા રજીસ્ટ્રાર છે એવું સમજવું.

૧૦ જે ડિસ્ટ્રીક્ટમાં ધલાકાતું મુખ્ય સ્થર હોય તે ડિસ્ટ્રીક્ટના રજીસ્ટ્રારની ગેરહાજરી હોય અથવા તેની જગા થોડી મુદત સુધી ખાલી પડે ત્યારે જે માણસને ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ નીમશે ત્યારે તે, તે જગા સ્થાનિક સરકાર બરી નાંખે નહિ ત્યાં સુધી રજીસ્ટ્રાર છે એવું સમજવું.

૧૧ રજીસ્ટ્રાર પોતાની કચેરી મુકીને પોતાના ડિલીક્ટમાં કામગીરી ઉપર જાય ત્યારે તેની ગેર હાજરીમાં કામ કરવા સાર પોતાની ડિસ્ટ્રીક્ટમાંના હરકોઇ સખ રજીસ્ટ્રારને અથવા ખીજ માણસને નીમવાને મુખત્યાર છે.

૧૨ ૧૦ મી ૧૧ મી અને ૧૨ મી કલમ પ્રમાણે કરેલી નિમણૂકા બાબત ઇન્સ્પેક્ટર જનરલે સ્થાનિક સરકારને રીપોર્ટ કરેલા. (૩) આ આઠઠના ઠરાવ પ્રમાણે નીમેલા હરકોઇ માણસને કામ ઉપરથી સસ્પેન્ડ કરવાનો અથવા ફર કરવાનો અથવા ખરતરફ કરવાનો અને તેની જગા ઉપર ખીજે માણસ નીમવાનો સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે.

૧૪ નોંધનારા અમલદારોના મહેનતાણુ ઠરાવવાનો તથા તેઓના એસ્ટાબ્લિશમેન્ટ રાખવાની પરવાનગી આપવાનો સ્થાનિક સરકારને અધિકાર છે.

૧૫ રજીસ્ટ્રારોએ તથા સખ રજીસ્ટ્રારોએ શિક્ષકો વાપરેલા.

૧૬ રજીસ્ટર શુકો તથા આગમાં બજે નહિ તેવા પેટીઓ સ્થાનિક સરકાર નોંધનારા દરેક અમલદારની કચેરી વાસ્તે પુરી પાડશે.

ભાગ ૩ એ.

નોંધવા લાયક દસ્તાવેજો.

૧૭ હેંડળ લખેલા દસ્તાવેજો નોંધાવવાજ જામએ.

અ. સ્થાવર મિલકતનાં બક્ષીસ પત્રો. બ મરણોત્તર વ્યવસ્થા કરવા બાબતના નહિ હોય એવા જે બીજા લેખો ઉપરથી હરકોઇ સ્થાવર મિલકતમાં સો રૂપીઆની તથા તે કરતાં વધારે રૂપીઆની કૌમતનો હક અથવા દાવો અથવા હિતસંબંધ હમણું ઉત્પન્ન થતો હોય કે આગળ ઉત્પન્ન થવાનો હોય અથવા હમણું ગ્રાપિત થતો હોય કે આગળ ગ્રાપિત થવાનો હોય, અથવા હમણું બીજને કરી આપવામાં આવતો હોય, કે આગળ બીજને કરી આપવામાં આવવાનો હોય અથવા તે હમણું નહિ સરખો થઇ જતો હોય કે આગળ નહિ સરખો થઇ જવાનો હોય તે લેખો, પછી તે હકનો અથવા દાવાનો અથવા હિતસંબંધનો હક પહેંચો હોય કે નૈમિત્તિક હોય તે વાતની ચિંતા નથી. ક સદરહુ પ્રકારનો કોઇ પણ હક, દાવો અથવા સંબંધ ઉત્પન્ન થવા બાબત, ગ્રાપિત થવા બાબત, બીજને કરી આપવા બાબત અથવા તેની હદ બંધાવવા બાબત તે અથવા તે નહિ સરખો થવા બાબત મોં બદલાનો આવેજ પહેંચાતું અથવા આપ્યાતું મરણોત્તર વ્યવસ્થા કરવા બાબતના નહિ હોય તેવા જે લેખોમાં કશલ કયું હોય તે લેખો; અને જ વરસોવરસના અથવા એક વરસ કરતાં વતી મુદતના અથવા વરસ દહાડાતું બાહુ ઠરાવીને કરેલા સ્થાવર મિલકતના પટા; પથુ એવું ઠરાવ્યું છે કે જે પટા કર્યા હોય તેની મુદત પાંચ વરસ કરતાં વતી નહિ હોય અને જેમાં ઠરાવેલું વરસતું બાહુ ગયાસ રૂપીઆ કરતાં વધતું નહિ હોય તે પટાને આ કલમનો ઉપરનો ભાગ લાગુ નથી એવું સ્થાનિક સરકારી ગેજેટમાં હુકમ છપાવીને ઠરાવવાને સ્થાનિક સરકાર મુખત્યાર છે.

(૨) પેટા કલમ (૧) ની બ અને ક રકમનો કોઈ પણ ઠરાવ હેંડળ લખેલા દસ્તાવેજોને લાગુ નથી એટલે કે;

(૧) હરકોઇ ત્રીઠ જોડના ખતને, (૨) હરકોઈ જોઈન્ટ સ્ટોક કંપનીના શેરો (ભાગ) ખાખતના કોઇ પણ દસ્તાવેજોને, (૩) જે કોઇ પણ ડિમેન્ડર એવી કોઇ કંપનીએ કહાડયું હશે અને જેના ઉપરથી

તેના ધારણ કરનારને સદરહુ કંપનીએ કોઈ નોંધેલા દસ્તાવેજ ઉપરથી પોતાની સખળી સ્થાવર મિલકત અથવા તેના કંઈ ભાગ ધરણે આપ્યો હશે તે નોંધેલ દસ્તાવેજ ઉપરથી મળેલા તારણ બાબત હક પ્રાપ્ત થાય તે સિવાય, બીજી કોઈ રીતે સ્થાવર મિલકત ઉપર કાંઈ પણ હક ઢાવો અથવા હીત સંબંધ ઉત્પન્ન થતો ન હોય તે ડિમેન્ડર, (૪) સદરહુ કંપનીએ આપેલા ડિમેન્ડર ઉપર લખેલા શેરોને અથવા બીજાના નામ ઉપર ચઢાવી આપવાના લેખને અથવા (૫) જે કોઈ દસ્તાવેજ ઉપરથીજ સ્થાવર મિલકત ઉપર અથવા સ્થાવર મિલકતમાં સો રૂપિયાની તથા તેથી વધારે કિંમતનો કાંઈ હક, ઢાવો અથવા હિતસંબંધ ઉત્પન્ન થતો નહિ હોય, અથવા ગાપિત થતો નહિ હોય પણ જે ઉપરથી માત્ર હેઠળ લખ્યા પ્રમાણેનો હક ઉત્પન્ન થતો હોય એટલે જે બીજો કોઈ દસ્તાવેજ કરવામાં આવે ત્યારે તે ઉપરથી સદરહુ પ્રકારનો કોઈ હક, ઢાવો અથવા હિતસંબંધ ઉત્પન્ન થાય તેની મર્યાદા થાય અથવા તે નહીં જેવો થાય તે દસ્તાવેજ મળવાનો માત્ર હક ઉત્પન્ન થતો હોય તે દસ્તાવેજને અથવા, (૬) કોર્ટના હુકમનામા અથવા હુકમને અને નિવેદાને અથવા, (૭) સ્થાવર મિલકત બાબત સરકારે આપેલી કોઈ પણ સનંદને અથવા, (૮) રેવન્યુ ઓફીસરોએ કરેલી વહેંચણીનો કોઈપણ લેખને અથવા, (૯-૧૦) ૧૮૮૩ ના જમીન સુધારવા બાબતના તથા ૧૮૮૪ ના ખેડૂતોને કરજ આપવા વીશેના આકટ પ્રમાણે કરજ ધીરવા બાબતના કોઈ પણ હુકમને અથવા તેની સાથે હામી સાર આપેલા કોઈ પણ લેખને. (૧૧) કોઈ પણ ગીરીના દસ્તાવેજ ઉપર, ગીરીની આખી રકમ અથવા તેના કાંઈ ભાગ આપ્યાનું કયુલ કરવાના કોઈ શેરોને અને કોઈ ગીરીની રૂપે લેણું થતાં નાણું આપ્યાની બીજી કોઈ એવી રસીદ કે જે ઉપરથી ગીરો બંધ પડતું ન હોય તે રસીદને અથવા, (૧૨) દિવાની અથવા મુલકી અમલદારે જાહેર લીલામથી વેચેલી કોઈ પણ મિલકતના ખરીદનારને આપેલા વેચાણના દાખલાને લાગુ નથી.

૩ છોકરા હાક લેવા બાબત અધિકાર આપનારાં જે પત્રો સન ૧૮૭૨ ના જન્યુઆરી મહીનાની ૧ લી તારીખ પછી કરી આપ્યાં હશે તે અને એવા અધિકાર વસિયતનામા ઉપરથી આપ્યો નહિ હશે ત્યારે તે પત્રો પણ નોંધાવવાં જોઈએ.

૧૮ આ કલમમાં હેઠળ લખેલા દસ્તાવેજોમાંનો હરકાફ દસ્તાવેજ જોઈએ તો (અરજ હોય તો) આ આકટ પ્રમાણે નોંધાવવો.

અ બક્ષીસપત્ર અને વસિયાતનામાં સિવાય બીજા જે લેખ ઉપરથી કોઈ સ્થાવર મિલકત ઉપર અથવા મિલકતમાં સો રૂપિયા કરતાં ઓછી કિંમતનો હક ઢાવો અથવા હિતસંબંધ હમણું ઉત્પન્ન થતો હોય કે આગળ ઉત્પન્ન થવાનો હોય અથવા તે હમણું નહિ સરખો થઈ જતો હોય કે આગળ નહિ સરખો થઈ જવાનો હોય તે બીજા લેખો; પછી તે હકનો, ઢાવાનો અથવા હિતસંબંધનો હક પહોંચ્યો હોય કે નૈમિત્તિક હોય તે વાતની ચિંતા નથી. જ સદરહુ પ્રકારનો કોઈ પણ હક, ઢાવો અથવા હિતસંબંધ ઉત્પન્ન થયા બાબત અથવા નહિ સરખો થયા બાબત મોંઘલાનો અવેજ પહોંચ્યાનું અથવા આપ્યાનું જે લેખોમાં કયુલ કર્યું હોય તે લેખો. ક ધણીમાં ધણી એક વરસની મુદતના સ્થાવર મિલકતના પટા, અને જે પટાને ૧૭ મી કલમ ઉપરથી માફી આપી છે તે પટા. જ જંગમ માલ મિલકત ઉપર અથવા માલ મિલકતમાં કાંઈ પણ હક, ઢાવો અથવા હિતસંબંધ જે લેખો ઉપરથી ઉત્પન્ન થતો હોય કે તે નહિ સરખો થઈ જતો હોય તે લેખો; ઈ વસીઆતનામાં, અને ફ જે બીજા દસ્તાવેજો ૧૭ મી કલમ પ્રમાણે નોંધાવવાની જરૂર ન હોય તે સખળા દસ્તાવેજો.

૧૯. જે ભાષા નોંધનારો અમલદાર સમજતો નહિ હોય અને જે ડિસ્ટ્રીક્ટની સામાન્ય ભાષામાં નહિ હોય તે ભાષાના દસ્તાવેજની ખરી નકલ ડિસ્ટ્રીક્ટની ભાષામાં રજુ ન કરે તો તે અમલદારે તે દસ્તાવેજ નોંધવાની ના કહેવી.

૨૦ જે દસ્તાવેજોમાં અંતર ઓળ હોય અથવા કોરી જગા મુકી હોય અથવા અહેરુ હોય અથવા ફેરફાર થયો હોય તે ઉપર સહી નહીં કરે તો, નોંધનાર અમલદાર તે દસ્તાવેજ નોંધવાની ના કહેવાને મુખત્યાર છે. અને તે અહેરો બાબત એવા અમલદારે રજીસ્ટ્રારમાં દીપ કરવી.

૨૧ દસ્તાવેજમાં મિલકતનું વર્ણન કરેલા નંબર અને તેની લગભગના નંબરનું વર્ણન તે મિલકત ઝાળખાય તેવું હોવું જોઈએ.

૨૨ કરી તથા જમીનોનું વર્ણન સરકારી નકસાનો અથવા સર્વેનો દાખલો આપીને લખવું.

ભાગ ૪ થી.

નોંધવા સાફ આણી આપવાની મુદત.

૨૩ વસીઆતના સિવાયનો બીજો દસ્તાવેજ જે તારીખે થયો હોય તે તારીખથી ચાર મહિનાની અંદર નોંધાવવા સાફ યોગ્ય અમલદારની પાસે તે આણી આપવામાં નહિ આવે તો તે નોંધવા સાફ લેવો નહિ.

૨૪ દસ્તાવેજ નોંધવા સાફ જે મુદત આ આક્ટમાં પાછળ કહ્યો છે તે પુરી થતાં સુધી બહુજન જરૂરીનાં કારણને કોઈ દસ્તાવેજ નોંધવા સાફ લીધે આણી આપવામાં આવ્યો નહિ હોય તો તે આણી આપતાં ધણામાં ધણા ચાર મહિના કરતાં વધી વાર લાગી નહિ હોય, તે પ્રસંગે રજીસ્ટ્રાર એવો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે કે નોંધવાની યોગ્ય રીતી ધણામાં ધણો દશગણો દંડ આપવામાં આવે તો તે દસ્તાવેજ અથવા તે નકત્ર નોંધવા સાફ લેવી. સદરહુ પ્રકારની અરજી સમ રજીસ્ટ્રારને ત્યાં લઈ જઈને આપવાનો અધિકાર છે અને તેણે પોતે જે રજીસ્ટ્રારના તાબામાં હોય તે રજીસ્ટ્રાર ઉપર તાબડોતમ મોકલવી.

૨૬ ખિસ્સા હિંદુસ્તાનની બકાર કરી આપેલા દસ્તાવેજને આ આક્ટમાં કહેલી મુદતની અંદર નોંધવા સાફ આપ્યો નહિ હોય ત્યારે નોંધનારા અમલદારની ખાત્રી થાય કે તે લેખ સદરહુ પ્રમાણે કરી આપ્યો છે અને તે લેખ ખિસ્સા હિંદુસ્તાનમાં આવી પહોંચ્યા પછી ચાર મહિનાની અંદર નોંધવાને આણી આપ્યો છે તો તે અમલદારને નોંધવાની યોગ્ય ફી આપવામાં આવેથી તે દસ્તાવેજ નોંધવા સાફ લેવાનો અધિકાર છે.

૨૭ વસીઆતનાનું ગમે તે વખતે નોંધવા સાફ આણી આપવાનો અથવા આક્ટમાં આગળ કહેલી રીતે અનામત રાખવાનો અધિકાર છે.

ભાગ ૫ થી.

નોંધવાની જગા બાબત.

૨૮ જમીન બાબતનો દસ્તાવેજ તે જે મિલકત બાબતનો હોય તે મિલકત અથવા તેનો કાંઈ ભાગ જે સમ રજીસ્ટ્રારના સમ ડિસ્ટ્રીક્ટમાં હોય તે સમ રજીસ્ટ્રારની કચેરીમાં નોંધવા સાફ આણી આપવાનો અધિકાર છે.

૩૦ (૧) પોતાના તાબાના સમરજીસ્ટ્રારને દસ્તાવેજ નોંધવાને અધિકાર છે તે દસ્તાવેજ નબરમાં આવે તો લખને નોંધવાનો અધિકાર રજીસ્ટ્રારને છે. (૨) ૨૮ મી કલમમાં કહેલા પ્રકારનો હરકોઈ દસ્તાવેજ જે મિલકત બાબતનો હોય તે મિલકત ખિસ્સા હિંદુસ્તાનના ગમે તે ભાગમાં હોય તો પશુ તે વાત ઉપર નબર ન રાખનાં, જે ડિસ્ટ્રીક્ટમાં ક્યાકાનું મુખ્ય શહેર હોય તે ડિસ્ટ્રીક્ટનો રજીસ્ટ્રાર તથા લાહોર ડિસ્ટ્રીક્ટનો રજીસ્ટ્રાર તે દસ્તાવેજ લખને નોંધવાને મુખત્યાર છે.

૩૧ રહેવાની ખાનગી જગાએ જઈને દસ્તાવેજ નોંધવા સાફ લેવાને અથવા અનામત રાખવા સાફ લેવાને જે અમલદારને અધિકાર આપ્યો હોય તે અમલદાર તેમ કરવાને મુખત્યાર છે.

ભાગ ૬ થી.

નોંધવા સાફ દસ્તાવેજ આણી આપવા બાબત.

૩૧ દસ્તાવેજ નોંધાવવા સાફ હેઠળ લખેલા માણસોએ આણી આપે, એટલે કે,

અ તે દસ્તાવેજ કરી આપનારા માણસે અથવા તે દસ્તાવેજ ઉપરથી જે માણસ દાવો કરતો હોય તે માણસે. જો તે માણસના વારસ વધીએ અથવા અસેને, અથવા જો તે માણસના અથવા વારસ વધીલના જે મુખત્યારને યોગ્ય રીતે અધિકાર આપ્યો હોય તે મુખત્યારે.

૩૩ ૩૨ મી કલમમાં કહેલા કારણ સાર ને મુખત્યારનામાં ઉપર તેના અગપણા બાબત રજીસ્ટ્રારે, સબરજીસ્ટ્રારે, માજીસ્ટ્રેટે, પબ્લિક કોર્ટ, જડજને અથવા કોન્સલે, સહી કરી હોય તે મુખત્યારનામાં કમુલ કરવામાં આવશે.

૩૪ નોંધનારા અમલદારે દસ્તાવેજ કરી આપનારાં માણસો દસ્તાવેજ નોંધવા સાર ને હુદત આ આકટમાં કહી છે તે મુદતની અંદર નોંધનારા અમલદારની આગળ હાજર થાય નહિ તો નોંધવો નહિ. પણ ધણાજ જરૂરના કારણને લીધે કે અનિવાર્ય અકસ્માતને લીધે હાજર નહિ થાય અને ધણામાં ધણી ચાર મહિના કરતાં વતી વાર લાગી નહિ હોય તો ૨૫ મી કલમ પ્રમાણે લેવાના દંડ ઉપરાંત વળી નોંધવાની યોગ્ય ફીથી ધણામાં ધણો દશગણો દંડ લઇને તે દસ્તાવેજ નોંધવાનો મુકમ કરવાનો અધિકાર છે.

ભાગ ૭ મો.

દસ્તાવેજ કરી આપનારા માણસો તથા સાહેદો હાજર થાય તેમ કરવા બાબત.

૩૬ દસ્તાવેજ કરી આપનારને અથવા સાહેદને હાજર કરવાની ઇચ્છા બતાવવામાં આવે ત્યારે નોંધનારા અમલદારે સરકાર હુકમ કરે તે અમલદારને તે માણસના ઉપર સમન્સ કાઢીને હાજર થવાને ફરમાવવું.

૩૭ સદરજી અમલદારે તે માણસને હાજર કરવાનો સમન્સ કરવા.

૩૮ જે માણસ શરિરે અશક્ત હોય, જે દિવાની અથવા ફોજદારી પ્રોસેસ ઉપરથી તુરંગમાં હોય, અને જેને કોર્ટમાં હાજર થવાની કાયદેસર ખાશી હોય, તે માણસને નોંધવાની કચેરીમાં હાજર થવાનું ફરમાવવું નહિ. એવી બાબતમાં નોંધનારા અમલદારે તેવા માણસને ઘેર અથવા તુરંગમાં હોય તો ત્યાં જઇને જીબાની લેવી અથવા કમિશન કાઢવું.

ભાગ ૮ મો.

વસિઅતનામાં તથા દત્તક લેવાના અધિકાર પત્રો આણી આપવા બાબત.

૪૦ (૧) વસિઅતનામું કરનારને, અથવા તેના મન્સુ પછી હું મત્સુપત્ર ચલાવનારો છું એ રીતે જે માણસ તેના ઉપર દાવો કરતો હોય તેને, અને દત્તક લેવાનો અધિકારપત્ર કરી આપનારને, અને તે મરણ પામ્યા પછી જેને તે કરી આપ્યું હોય તેને અથવા દત્તપુત્રને તે નોંધવા સાર સબરજીસ્ટ્રારને ત્યાં આણી આપવાનો અધિકાર છે.

૪૧ અને તે વસિઅતનામું કરી આપનારા એકજ કે અધિકારપત્ર કરી આપનારાએજ કરી આપ્યું છે એવી નોંધનારા અમલદારની ખાત્રી થાય તો તે તેણે નોંધવું.

ભાગ ૯ મો.

વસિઆતનામાં અનામત મુકવા બાબત.

૪૨ વસિઆતનામું કરનારો પોતાના વસિઅતનામાંનો મહોરખંધ લખોટો કરીને તથા તેની ઉપર પોતાનું તથા પોતાનો મુખત્યાર હોય તો તેનું નામ તથા તે દસ્તાવેજનો પ્રકાર લખીને, તે વસિઅતનામું હરકોઇ રજીસ્ટ્રારને ત્યાં પોતાની જગતે અથવા યોગ્ય રીતે અનામત મુકવાને મુખત્યાર છે.

૪૪ ૪૨ મી કલમ પ્રમાણે અનામત મુકેલો મહોરખંધ લખોટો પાછો લેવા વસિઅતનામું કરનારો અરજી કરે તો તે પાછો આપવો.

ભાગ ૧૦ મો.

નોંધાવવાના તથા નહિ નોંધાવવાના ફળ બાબત.

૪૭ નોંધશે દસ્તાવેજ નોંધાવ્યો નહિ હોત તો જે તારીખથી ચાલુ થતે તે તારીખથી ચાલુ થશે.

૪૮ મિલકત બાબતના નોંધેલા દસ્તાવેજોની આગળ તેજ મિલકત બાબતની બીજી મહોંડાની કમુલ લેત હોય તો તે ૨૬ પડશે.

૪૯ જે દસ્તાવેજ ૧૭ મી કલમ પ્રમાણે નોંધાવવાજ નોંધ્યો તે દસ્તાવેજ આ આકટના ફરાવ પ્રમાણે નોંધાવ્યો નહિ હોય તો:—

અ તે દસ્તાવેજ તેમાં લખેલી કોઇ સ્થાવર મિલકતને લાગુ થશે નહિ. જ અથવા તે દસ્તાવેજ ઉપરથી દત્તક લેવાનો કોઇ પણ અધિકાર મળશે નહિ. જ તે દસ્તાવેજ જે વ્યવહાર સદરહુ ગણાવવામાં નહોતો લાગુ હોય અથવા જે ઉપરથી સદરહુ અધિકાર મળતો હોય તે વ્યવહારના પુરાવામાં લેવામાં આવશે નહિ. ૫૦ જમીન બાબતના નોંધાવેલા દરેક દસ્તાવેજોની આગળ તેજ મિલકત બાબત નોંધાવ્યા વગરના બીજા જે દસ્તાવેજ હશે તે રદ થશે.

ભાગ ૧૧ મો.

નોંધનારા અમલદારોનાં કર્તવ્ય કર્મો તથા આધિકાર બાબત.

૫૨ નોંધનારા અમલદારે, નોંધવા સાર આણી આપેલા દસ્તાવેજ ઉપર આણી આપ્યાની તારીખ, વખત તથા જગ્યા લખવી અને નોંધવા સાર આણી આપનારની સહી લેવી. અને તે આણી આપનારને તે દસ્તાવેજની પહેલો આપવી.

૫૩ નોંધનારા અમલદારોએ ફેટલીએક બુકો તથા અનુક્રમણીકા ચોગ્ય રી આપેથી જોવા દેવી, તથા તે મજકુરની દાખલાવાળી નકલો આપવી.

૬૮ દરેક સખરજીસ્ટ્રારે રજીસ્ટ્રારની દેખરેખ હેઠળ રહીને તેના નિયમ પ્રમાણે કામ ચલાવવાં.

૬૯ ઇન્સ્પેક્ટર જનરલને નોંધાવાની કચેરીઓની તપાસ રાખવાનો તથા કાનુનો કરવાનો અધિકાર છે.

ભાગ ૧૨ મો.

નોંધવાની ના કહેવા બાબત.

૭૧ મિલકત પોતાના સખ ડીઓક્ટમાં નથી એ સખમ સિવાય બીજા સખમથી સખરજીસ્ટ્રાર દસ્તાવેજ નોંધવાની ના કહે તેો તેણે ના કહેવાનો હુકમ કરે તેો તેના સખમો દફતરમાં લખી મુકવા અને “ નોંધવાની ના કહી ” આ શબ્દો તે દસ્તાવેજ ઉપર લખવા. અને તેની નકલ દસ્તાવેજ કરી આપનાર અરજી કરીને માગે તેો તેને મદદ આપવી.

૭૨ દસ્તાવેજ કરી આપ્યાની ના કહેવાના સખમ સિવાય બીજા સખમ ઉપરથી તે નોંધવાની ના કહેવાના સખરજીસ્ટ્રારના હુકમ ઉપર તે હુકમની તારીખથી ત્રીસ દિવસની અંદર રજીસ્ટ્રારને ત્યાં આપીલ થઈ શકે.

૭૩ જો રજીસ્ટ્રાર, દસ્તાવેજ નોંધવાની ના કહે તેો હુકમનામું થયા પછી ત્રીસ દિવસની અંદર દિવાની કોર્ટમાં ફરિઆદ થઈ શકે.

ભાગ ૧૪ મો.

શિક્ષા બાબત.

૮૧ જો કોઇ નોંધનારા અમલદારે નુકસાન કરવાના ધરાદથી અશુદ્ધ રીતે દસ્તાવેજની પાછડી શેરો લખ્યો હશે અથવા તેની નકલ કરી હશે અથવા તેનો તરજુમો કર્યો હશે અથવા તે નોંધ્યો હશે તેો તેને સાત વરસ સુધીની કેદની શિક્ષા થશે અથવા દંડ અથવા બેઠક થશે.

૮૨ જે કોઇ માણસ આ આક્ટ પ્રમાણે કોઇ અમલદાર કામ ચલાવતો હશે તેની આગળ ખોટો મજકુર કહેશે, ખોટી નકલ અથવા ખોટો તરજુમો આપશે અથવા હું શલાજો છું એ રીતે ખોટું કહેશે અને આ આક્ટમાં જે બદલ શિક્ષા ઠરાવી છે તેવી કોઇ વાતમાં મદદ કરશે તેને ધણામાં ધણા સાત વરસની કેદની શિક્ષા અથવા દંડ અથવા એ બેઠક શિક્ષા થશે.

૮૪ નોંધનારા અમલદારો સરકારી નોકર છે એવું સમજવું.

ભાગ ૧૫ મો પરચુરણ.

૮૫ (વસિયતનામા સિવાય) દસ્તાવેજો, પાછા માગવામાં આવ્યા વગર જે વરસ કરતાં વતી મુદત સુધી નોંધવાની કોઇ પણ કચેરીમાં પડી રહેશે તેના નાશ કરવાનો અધિકાર છે.

૮૭ કોષ પશુ નોંધનારા અમલદારે પોતાના હુદના સમયથી કોષ વાત શુદ્ધ બુદ્ધિથી કરી હોય અથવા કરવાની ના કહી હોય તે બાબત તેની ઉપર ફરિયાદ અથવા દાવો થવાને તે અમલદાર પાત્ર થશે નહિ.

૮૮ સરકારી અમલદારોએ અથવા કેટલાએક સરકારી અધિકારીઓએ કરી આપેલા દસ્તાવેજો નોંધવા સાર પોતાની જાતે નોંધવાની કચેરીમાં હાજર થવાની તેમને જરૂર નથી એમ સમજવું.

૮૯ સન ૧૮૮૩ ના તથા સન ૧૮૮૪ ના આક્ટ મુજબ તમાવી આપી હશે તે બદલ તારણ-માં આપેલી મિલકત બાબતનું તારણ ખત તથા ૧૯૦૮ ના દિવાની કાયદા પ્રમાણે સર્ટિફિકેટ આપનારી દરેક કોર્ટ તે સર્ટિફિકેટની નકલ, તથા જરૂર લીધામથી વેચેલી મિલકત ખરીદનારને વેચાણનો દાખલો આપનાર દરેક મુશ્કરી અમલદારે તે દાખલાની નકલ તે મિલકત જે નોંધનારની હકુમતની હદમાં હોય તે અમલદારને મોકલવી અને તે અમલદારે તે નકલ પોતાની છુક નંબર ૧ માં દાખલ કરવી જોઈએ.

૯૦ હેઠળ લખેલા દસ્તાવેજોમાંના કોષ દસ્તાવેજ અથવા નકશાઓમાંના કોષ નકશો નોંધવાની જરૂર નથી.

અ જમીન મહેસુલનો ઠરાવ કરવાનું કામ કરનારા અમલદારે જે દસ્તાવેજો આપ્યા હોય અને તે દસ્તાવેજો તે ઠરાવના દફતરના ભાગ હોય તે દસ્તાવેજો. બે કોષ પશુ જમીનની માપણી કરવાનું કામ સરકારની તરફથી કરનારા હરકોષ અમલદારે જે દસ્તાવેજો અથવા નકશા આપ્યા હોય અને તે માપ-ણીના દફતરના ભાગ હોય તો તે, કે પટવારીઓ, અથવા ગામનું દફતર તૈયાર કરનાર અમલદાર જે દસ્તાવેજ મુદતે મુદતે મુલકી કચેરીમાં દાખલ કરે છે તે. ૬ સનદો તથા ધનામપત્રો, અને જમીન અથ-વા જમીન ઉપરનો હક સંબંધ સરકારે કરી આપ્યો હોય તેવા મળકુરના દસ્તાવેજો. ૬ ખાતેદારોએ, ખાતાનું રાજનામું આપવા બાબત આપેલી નોટીસો, પશુ સદરજી દસ્તાવેજો નોંધવા છે એમ સમજવું.

દસ્તાવેજો નોંધવાની, તથા શોધવાની તથા નકલ કરવાની શી બાબત
દસ્તાવેજો નોંધવા બાબત.

દસ્તાવેજમાં લખેલી રકમ અથવા હિસાબની એકંદર કિંમત રૂ. ૫૦ થી વધારે હોય તો. ૦-૪-૦.

રકમ રૂ. ૫૦	થી વધારે પણ રૂ. ૧૦૦	ની અંદર હોય તો રૂ. ૦-૮-૦
રૂ. ૧૦૦	રૂ. ૨૦૦	રૂ. ૧-૦-૦
રૂ. ૨૦૦	રૂ. ૪૦૦	રૂ. ૨-૦-૦
રૂ. ૪૦૦	રૂ. ૬૦૦	રૂ. ૩-૦-૦
રૂ. ૬૦૦	રૂ. ૧૦૦૦	રૂ. ૪-૦-૦
રૂ. ૧૦૦૦	રૂ. ૧૫૦૦	રૂ. ૫-૦-૦
રૂ. ૧૫૦૦	રૂ. ૨૦૦૦	રૂ. ૬-૦-૦
રૂ. ૨૦૦૦	રૂ. ૩૦૦૦	રૂ. ૭-૦-૦
રૂ. ૩૦૦૦	રૂ. ૪૦૦૦	રૂ. ૧૦-૦-૦
રૂ. ૪૦૦૦	રૂ. ૫૦૦૦	રૂ. ૧૨-૦-૦
રૂ. ૫૦૦૦	રૂ. ૭૫૦૦	રૂ. ૧૪-૦-૦
રૂ. ૭૫૦૦	રૂ. ૧૦૦૦૦	રૂ. ૧૬-૦-૦
રૂ. ૧૦૦૦૦	રૂ. ૧૫૦૦૦	રૂ. ૧૮-૦-૦
રૂ. ૧૫૦૦૦	રૂ. ૨૦૦૦૦	રૂ. ૨૦-૦-૦

રૂ. ૨૦૦૦ ઉપરના દર એક હજારે અથવા એક હજારના કોષ પશુ બાગ ઉપર રૂ. ૧-૦-૦ નોંધવા દસ્તાવેજ બાબત અવેજ પહોંચ્યાની પાવતી નોંધવા માટે, જે તે દસ્તાવેજ નોંધવાની શી રૂ. ૨-૦-૦ થી વધારે ન હોય તો રૂ. ૨-૦-૦ અને વધારે હોય તો પણ રૂ. ૨-૦-૦ શી પડશે. મુખતીઆરનામાંના વસિયતનામાં નોંધવાની, અને મહોરબંધ વસિયતનામું અનામત મુકદ્દમોની તથા કબાડી જોવાની તથા પાછો લેવાની દરેક બદલ રૂ. ૨-૦-૦ શી પડશે.

૨ દસ્તાવેજો શોધવા બાબત—શોધવાની કે કાગળ જોવાની શી દર વરસ બદલ રૂ. ૧-૦-૦ લેવામાં આવશે.

૩ નકલ કરવાની શી બાબત, નકલ કરવાની, તથા નકલ આપવાની શી દર સો સબ્બે રૂ. ૦-૨-૬ અને નકલોની નકલ હોય તો રૂ. ૦-૮-૦ શી બેસે.

૪ પરચુરણ—કમિશન કાઢવા બાબત—મંદવાડને લીધે હાજર ન થવાય તો પોતાના મુકામ પર લઈ જવાની શી રૂ. ૫-૦-૦ અને ખીજે પ્રસંગે રૂ. ૧૦-૦-૦ શી બેસે.

લાખાંતર કરવા બદલ—રૂ. ૨-૦-૦ મુખ્તીઆરનામા ઉપર સહી શિક્કો કરવા બદલ વિશેષ મુખ્તીઆરનામા ઉપર રૂ. ૧-૦-૦, કુલ મુખ્તીઆરનામા ઉપર રૂ. ૨-૦-૦, સમન્સ માટે રૂ. ૧-૦-૦, અને વારંટ માટે રૂ. ૧-૦-૦ શી બેસે.

નોંધેલા દસ્તાવેજ મુદતમર લઈ ન જાય તો તે સંબાળી રાખવાની શી, ત્રીજા મહિનાના દરેક દિવસ બદલ રૂ. ૦-૧-૦ ચોથા મહિનાના દરેક દિવસ બદલ રૂ. ૦-૨-૦ પણ વધારેમાં વધારે રૂ. ૫ થી વધારે શી લઈ શકાય નહિ.

એકજ મિલકતના બે દસ્તાવેજમાં પહેલો લખાયેલો દસ્તાવેજનો હક ખીજા કરતાં અગ્રેય છે. પછી તે પેલો દસ્તાવેજ ખીજા પછી રજીસ્ટર થયો હોય કે પહેલાં તોપણ.

વહેંચણુ કરવા બાબતનો કાયદો.

(સન ૧૮૯૩ નો આક્ટ નંબર ૪ થી.)

૧ આ આક્ટ આખા બ્રિટીશ ઇન્ડિયાને લાગુ છે.

૨ વહેંચણુ બાબતની ફરીઆદમાં મિલકતના ભાગ પાડવાનો હુકમ કરવાને બદલે કોર્ટને ચોખ્ખા લાગશે તો તે વેચીને તેની કીંમત વેચી આપવાને કોર્ટ મુખ્તીઆર છે.

૩ કોઈ હિસ્સેદાર હિસ્સા ખરીદ કરવાની પરવાનગી મળવા અરજી કરે તો તેને તે હિસ્સો આંકેલી કીંમત આપવાથી વેચવો. વધારે હિસ્સેદારો માગણી કરનાર હોય તો આંકેલી કીંમત કરતાં જે વધારે કીંમત આપવાનું કહે તેને વેચવાં.

૪ રહેવાના ધરનો હિસ્સો જેને નામે ચઢાવી આપ્યો હશે તે વહેંચણુ કરવા ફરીઆદ માંડે તે વખતે તે કુટુંબનો હિસ્સેદાર તે હિસ્સો ખરીદ કરવાને કબુલ કરે તો કોર્ટ આંકેલી કીંમત આપેથી તેને વેચવો.

૮ ખીજા પ્રસંગે વેચાણ કરવું તે સીવીલ પ્રોસીજરમાં જે રીત ઠરાવી છે તે રીતે કરવું.

ટ્રાન્સફર ઓફ પ્રોપર્ટી એક્ટ.

(મિલકત તબદીલ કરવા બાબતનો કાયદો.)

(સને ૧૮૮૨ નો આક્ટ નંબર ૪ થી.)

૧ આ આક્ટ મુબાઇ ઇલાકાને તા. ૧ જાનેવારી ૧૮૮૩ ના રોજથી લાગુ થયો છે. અને પંજાબ તથા બ્રિટીશ અફઘેશ સિવાય બાકીના સમગ્ર બ્રિટીશ ઇન્ડિયાને લાગુ છે. પણ તે સરકારી ઇનામોને લાગુ નથી, આ આક્ટની કલમ ૫૪ પેરા. ૨-૩ તથા કા. ૫૯-૧૦૭ તથા ૧૨૩ એ કલમોના અમલ ઉપરની તારીખથી મુબાઇ ઇલાકાને લાગુ છે.

૩ “સ્થાવર મિલકત” એ શબ્દોમાં કોઈ ઇમારતી લાકડાંનાં ઝાડ, તુલ, અથવા ઉગતાં ધાસનો સમાવેશ થાય છે.

૪ કરાર સંબંધી આ આક્ટના ઠરાવ કરાર બાબતના આક્ટના ભાગ છે એવું સમજવું, અને

આ આકટની કા. ૫૪ પેરેગ્રાફ ૨-૩ નથા કા. ૫૯, ૧૦૭, અને ૧૨૩ એ કલમે નોંધવા બાબતના એકટની પુરવણી કલમે છે એમ સમજવું.

મિલકત તબદીલ કરી આપવા: બાબત.

પછી તે જગમ હોય કે સ્થાવર.

૫ મિલકત તબદીલ કરી આપવી એટલે જે કૃત્યથી મેષ પણુ જીવનો સખસ વિધમાન કાળે અથવા ભવિષ્યમાં બીજા કોઇ એક અથવા અનેક જીવના સખસોને અથવા પોતાને તથા બીજા એક અથવા અનેક જીવતા સખસોને મિલકત આપનો હશે તે કૃત્ય એવો થાય છે.

૬ કામદેસર જુદી રીતે ઠરાવ્યું હોય તે સિવાયને પ્રસંગે કોઇ પણુ જાતની મિલકત તબદીલ કરી આપવાનો અધિકાર છે. પણુ નીચેની મિલકત તબદીલ કરી આપી શકાતી નથી.

૭ છેક નજીકના વારસને કાંઇ હસ્ટેટ પ્રાપ્ત થવાનો સંભવિત હક, કોઇ સગાને તેના કુટુંબીના મરણ પછી વસીઅતનામા ઉપરથી વારસો મળવાનો હક, અથવા એવાજ બીજા સંભવિત હક. ૮ પાછા જાતી સરતનો જામ કર્યા બદલ મિલકત પાછી મળવાનો કેવળ હક, તે મિલકતના ધણી સિવાય બીજા કોઇ પણુ સખસને કરી આપતો નથી. ૯ કાંઇ સુબાધિકાર પ્રધાન સ્થળથી જુદો. ૧૦ ફક્ત ધણીએ જાતે ભાગવવાનો કોઈ પણુ મિલકતમાંનો હિત સંબંધ. ૧૧ મલગાજી બદલ અથવા ગેરકાયદેસર રીતે હાની કર્યા બદલ બદલો મળવાની ફરીઆદ કરવાનો કેવળ હક. ૧૨ કોઇ પણુ સરકારી હુદો, તથા સરકારી નોકરનો પગાર, તે લેણા થયો હશે તે પહેલા કે પછી. ૧૩ લગ્નકરી તથા સીડીલ પેન્શનરને કરી આપેલી નિમણૂકો, તથા રાજકીય કારણ સાક કરી આપેલાં પેન્શન. ૧૪ મિલકત તબદીલ કરી આપવાનું કામ (૧) હિત સંબંધના સ્વરૂપને પ્રતિકૂળ હશે તેટલે સુધી, (૨) અથવા કાંઇ ગેરવ્યાજબી કારણ સાર, (૩) અથવા જેને મિલકત તબદીલ કરી આપવાનું ગેરકાયદેસર હશે તેવા સખસની તરફથી કરી શકાતું નથી. (આદ) તબદીલ કરી ન શકાય એવો ભાગવવાનો હક જેને હોય એવા ખેડૂતને, પટે રાખનારને કે ઇજા રદારને પોતાનો હિતસંબંધ બીજાને આપવાનો અધિકાર નથી.

૧૫ જે સખસ કરાર કરવાને યોગ્ય હોઇને તબદીલ કરી શકાય એવી મિલકતના ધણી હોય, અથવા એવી પારકી મીલકતની વ્યવસ્થા કરવાનો જેને અધિકાર હોય તે સખસને, મિલકત તબદીલ કરી આપવાનો અધિકાર છે.

૧૬ મિલકત તબદીલ કર્યાથી, તે મિલકતમાંનો સધળો હિતસંબંધ મિલકત જેને તબદીલ કરી આપી હશે તેને તરતજ પ્રાપ્ત થાય છે.

૧૭ લેખ થવોજ જોઇએ એવો જે બાબતોમાં કાયદાનો સ્પષ્ટ ઠરાવ નહિ હોય તે બાબતોમાં મિલકત લેખ સિવાય તબદીલ કરી આપવાને હરકત નથી.

૧૮ નાદાર અથવા હિતસંબંધ બીજાને આપી દેવાની કોશિશ કરેથી હિતસંબંધ જનો રહેશે એવી સરતે કોઇ મિલકત તબદીલ કરી આપી હોય તો એવી સરત નિર્ણય છે એમ સમજવું.

૧૯ તબદીલ આપતી વખતે એકાદ વર્ગના જે સખસો અમુક ઉમરે પહોંચે તેને માટે હિતસંબંધ ઉત્પન્ન કર્યા હોય તો તે વર્ગમાંના ઉમરે ન પહોંચેલા સખસોને તે હિસાબ સંબંધ નિર્દિષ્ટ થયો નથી.

૨૦ નિર્દિષ્ટ ન કરેલા વખતે ફલાણા સખસોમાંથી જે જીવતા હોય તેમને હિતસંબંધ પ્રાપ્ત થાય એવી સરત હોય તો; તે હિતસંબંધ બંધ પડતી વખતે હયાત હોય તેવા સખસોને મળશે.

૨૧ ઉત્પન્ન કરી આપેલો હિતસંબંધ કોઈ બોલી ઉપર આધાર રાખતો હોય, અને તે બોલી પુરી કરથી અલગ હોય, અથવા પુરી કરવાની કાયદામાં મના હોય તો તે હિતસંબંધ નિરપયોગી થાય છે.

૨૨ મિલકત તબદીલ કરી આપવાનો અધિકાર ન હોય તે સખસ તે મિલકત તબદીલ કરી આપે અને તેજ કામમાં તે મિલકતના ધણીને કાંઇ પણુ ફાયદો કરી આપે ત્યારે તે ધણીએ તે કામ મજબૂર/કરેલું અથવા નામજૂર કરવું.

૨૩ વિભાગ થયા પછી કર્તવ્યતાનો ફાયદો હિસ્સા પ્રમાણે વહેંચી આપવો.

સ્થાવર મિલકત તબદીલ કરી આપવા બાબત.

૩૮ જેનો પ્રકાર બદલાયા કરે એવી અમુક હકીકત હોય તોજ જે સખસને સ્થાવર મીલકતની વ્યવસ્થા કરવાનો અધિકાર હશે તે સખસ એવી હકીકત છે એમ કહીને તેની મીલકત અવેજ લઇને તબદીલ કરી આપે તે પ્રસંગે, તબદીલ કરી લેનાર તેવી હકીકત હોવા વિષે પોતાની ખાત્રી થવા સાર થોગ્ય કાળજી રાખીને શુદ્ધ બુદ્ધિથી ચાલ્યો હોય તો, તેવી હકીકત હતી એવું, એક તરફથી તબદીલ કરી લેનાર, બીજી તરફથી તબદીલ કરી આપનાર તથા તબદીલ કરી આપવામાં જેનો સંબંધ હોય તે સખસો, એઓની વચમાં સમજાશે.

૩૯ સ્થાવર મિલકતના ઉત્પન્નમાંથી, ત્રીજા સખસને શુજરાન મળવાનો, માખાપની હયાતીમાં અગા-લ્થી જે પૈસા મળે છે તે મળવાનો, અથવા લગ્નનો ખર્ચ મળવાનો હક હોય, અને તેના હક ડુખાડવાના ઇરાદાથી તે મિલકત તબદીલ કરી આપવામાં આવી હોય તે પ્રસંગે, તે મિલકત તબદીલ કરી લેનારને તે ઇરાદાની ખબર હશે તો, અથવા તે મીલકત અવેજ સિવાય તબદીલ કરી આપી હશે તો, તે હક તેની વિરૂદ્ધ અમલમાં લાવવાનો અધિકાર છે. પણ તે મિલકત અવેજ લઇને તબદીલ કરી આપી હશે, અને તેને તે હકની ખબર નહીં હશે તો, તે હક તેની વિરૂદ્ધ અથવા તેના કબજામાંની તે મિલકત વિરૂદ્ધ અમલમાં લાવવાનો અધિકાર નથી.

૪૦ સ્થાવર મિલકતમાં જે સખસોનો દિનસંબંધ હોય તે સખસોની સંમતિથી કોઇ સખસ તે મિલકતનો દેખીતો ધણી હોય અને તે સખસ તે મિલકત કાંઈ અવેજ લઇને તબદીલ કરી આપે ત્યારે તે તબદીલ કરી આપનારને તબદીલ કરી આપવાનો અધિકાર નહોતો એ સખસ ઉપરથી તે નિરર્થક થવા થોગ્ય છે એમ સમજવું નહિ, માત્ર જેને મિલકત તબદીલ કરી આપી હશે તેણે તબદીલ કરી આપનારને તે કામ કરવાનો અધિકાર હોવા બાબત પોતાની ખાત્રી કરવા સાર થોગ્ય કાળજીથી શુદ્ધ બુદ્ધિથી વર્તવું જોઇએ.

૪૧ જ્યારે કોઈ સખસ સ્થાવર મિલકત તબદીલ કરી આપે પણ તે તબદીલ કરી આપવાનું કામ રદ કરવાનો અધિકાર પોતે ગાંધ, અને પછી તે મિલકત કાંઈ અવેજ લઇને બીજા સખસને તબદીલ કરી આપે ત્યારે તે બીજા સખસને તબદીલ કરી આપવાના કામનો અમલ તે સખસના લાભમાં થઇને અગાઉ તબદીલ કરી આપવાનું કામ સદરહુ રાખેલા અધિકારના પ્રમાણમાં રદ થાય છે એમ સમજવું.

૪૨ અધિકાર રાગને સખસ કાંઈ અવેજ લઇને મિલકત તબદીલ કરી આપે તે પ્રસંગે, તે મિલકત તબદીલ કરી લેનારની મરજીમાં આપે તો, તે તબદીલ કરી આપનારને સદરહુ કરાર ચાલુ હોય તે મતમાં કોઈ પણ વખતે તે મિલકતમાં જે કાંઈ સંબંધ પ્રાપ્ત થાય તે ઉપર તે તબદીલ કરી આપવાના કામનો અમલ કરી શકશે. આવું પ્રસંગે અવેજ આપીને તબદીલ કરી લેનારના હકને બાધ આવે છે એમ સમજવું નહિ.

૪૩ સ્થાવર મિલકતના એ અથવા વધારે સહમાલીકામાંનો જે કોઈ એક માલીક તે મિલકતમાંનો પોતાનો હિસ્સો અથવા કાંઈ પણ હિતસંબંધ તબદીલ કરી આપે હોય ત્યારે, તબદીલ કરી લેનારને એવી બાબતમાં તે મિલકતના મજબૂરો કબજે મળવાનો હક, અથવા તેના બીજા સામાઈક કે અંશતઃ ભાગ ટોડ કરવાનો હક તથા તેની પહેંચણ કરાવવાનો હક તબદીલ કરી આપવાની તારીખે તે હિસ્સાને જે સરતો તથા જવાબદારીઓ લાગુ હશે તેને પાત્ર રહીને તે હક તેને પ્રાપ્ત થશે. અવિભક્ત કુટુંબની માલકીના એકાદ રહવાના ઘરનો કાંઈ હિસ્સો જેને તબદીલ કરી આપે હોય તે સખસને કુટુંબનો આસામી ન હોય ત્યારે, આ કલનના કોઈ ડરાવ ઉપરથી તે સખસને તે ઘરનો મજબૂરો કબજે મળવાનો, કે બીજા સામાઈક કે અંશતઃ ભાગવટો કરવાનો હક પ્રાપ્ત થાય છે એવું સતજવું નહિ.

૪૪ એ અથવા વધારે સખસોને અવેજ લઇને મિલકત એકઠી તબદીલ કરી આપવામાં આવે ત્યારે, તે સખસો તે મજબૂરો પૈસામાં જેટલેટલો હિતસંબંધ હશે તેના સરખોજ હિત સંબંધ તે મિલકતમાં મળવો જોઈએ.

૪૫ મજબૂરો મિલકતમાંનો હિસ્સો સહમાલીકા તબદીલ કરી આપે અને તે કામ પોતાના હિસ્સા

પૈકી અમુક હિસ્સાના સંબંધમાં અમલમાં આવશે એમ નિર્દિષ્ટ ન કરે ત્યારે, તે તખ્તીલ કરી આપનારા-ઓની વચમાં તે કામ તેમના હિસ્સાના પ્રમાણમાં અમલમાં આવશે.

૪૮ કોષ સખસ એકજ સ્થાવર મિલકત જુદે જુદે વખતે તખ્તીલ કરી આપીને તે ઉપર જુદા જુદા હક ઉત્પન્ન કરતો હોય, અને તે બધાનો પુરેપુરી રીતે સાથે અમલ કરી શકાય નહીં ત્યારે તે મિલકત જેમને અગાઉ તખ્તીલ કરી આપી હશે તેઓ કાંઈ વિશેષ સરતથી બંધાય્યા ન હોય તે પ્રસંગે તેઓના હકને અગ્રેસર ગણવો.

૪૯ અવેજ લઈને તખ્તીલ કરી આપેલી મિલકતનો, તખ્તીલ કરી આપવાની તારીખે આમનો વિભો ઉતરાવ્યો હોય ત્યારે, તેનો નાશ થાય તો તે મિલકત તખ્તીલ કરી લેનાર સખસ, મિલકત તખ્તીલ કરી આપનારને પાલીસી ઉપરથી જે પૈસા મળે, તે સંધળા તે મિલકતને અગાઉની સ્થિતિમાં લાવવા સાર વાજરવાની ફરજ પાડી શકે છે.

૫૦ જે સખસ પાસેથી કોષ સખસે શુદ્ધ બુદ્ધિથી કાંઈ સ્થાવર મિલકત ધારણ કરી હશે તે સખસને તે ધારણ કરનારા સખસે તે મિલકતનું બાકું અથવા ઉત્પન્ન શુદ્ધ બુદ્ધિથી આપ્યું હોય તો, સદરહુ પ્રમાણે તે સખસને બાકું કે ઉત્પન્ન લેવાનો હક ન હતો એવું પાછળથી માલમ પડે તો પણ તેને બાકું કે ઉત્પન્ન ફરીથી આપવું નહિ પડે.

૫૧ કાંઈ સ્થાવર મિલકત જેને તખ્તીલ કરી આપી હશે તે સખસ તે મિલકત ઉપર પોતાનો પુણું હક છે એમ સમજીને શુદ્ધ બુદ્ધિથી તેમાં કાંઈ સુધારો કરે, અને પછી તેના કરતાં વધારે મળ્યુત હકવાળો કોઈ સખસ તેને ત્યાંથી કાઢી મુકે ત્યારે તખ્તીલ કરી લેનાર સખસ તે સુધારાની કીમતનો અડ-સટો પોતાને આપવાની, અથવા તે મળે ન લેતાં કાઢી મુકનારનો તે મિલકતમાંનો હિતસંબંધ બગ્ગર બાવે પોતાને લેવાનો આપવાની, તે કાઢી મુકનારને ફરજ પાડી શકે છે.

૫૨ ખિરીશ ઇંડિઆમાં અધિકારવાળી, અથવા ખિરીશ ઇંડિઆની બહાર ગવર્નર જનરલ ઇન-કૌન્સિલે સ્થાપેલી કોષ પણ કોર્ટમાં કોષ પણ સ્થાવર મિલકતના હકના સંબંધમાં તકરાર હોય એવી એકાદી તકરારી ફરીઆદ ચાલતી હશે તે ફરિઆદના તે ફરીઆદના કોષ પણ પક્ષકારે તે ફરીઆદમાં જે હુકમનાયું કરવામાં આવે તે ઉપરથી તે મિલકતના બીજા કોષ પક્ષકારના ઉત્પન્ન થનારા હકને બાધ આવે એવી રીતે, કોર્ટે અધિકાર આપ્યા સિવાય ને મિલકત તખ્તીલ કરી આપવી નહિ; અથવા તેની બીજી રીતે બ્યવસ્થા કરવી નહિ.

૫૩ તખ્તીલ કરી આપવાનું કામ, તે મિલકત અવેજ આપીને પહેલાં કે પછી તખ્તીલ કરી લેનાર સખસને, અથવા સહમાલીફોને કે તે મિલકતમાં જેના હિતસંબંધ હોય એવા બીજા સખસોને, કમતાના ઇરાદાથી, અથવા તખ્તીલ કરી આપનાર સખસના લેહેણદારને કુબાવવાના, કે નાણું આપતાં વિલંબ લગાડવાના ઇરાદાથી કરવામાં આવે ત્યારે, તે કામ આ પ્રમાણે કમચલા કે કુબાવેલા કે જેને નાણું મળતાં વિલંબ થયો હોય એવા કોષ પણ સખસની ઇચ્છા ઉપરથી નિરર્થક થવા થોડા છે, તે મિલકત અવેજ સિવાય કે છેક થોડો અવેજ લઈને તખ્તીલ કરી આપી હોય તે પ્રસંગે તે કામ સદરહુ ઇરાદાથી કર્યું એવું અનુમાન કરવું; પણ શુદ્ધ બુદ્ધિથી અવેજ આપીને જે સખસે તે મિલકત તખ્તીલ કરી લીધી હશે તે સખસના હકને આ કલમના કોષ ફરાવ ઉપરથી બાધ આવે છે એમ સમજવું નહિ.

સ્થાવર મિલકતના વેચાણ બાબત.

૫૪ વેચાણ એટલે આપેલી અથવા આપવાને કયુલ કરેલી અથવા અંજલત: આપેલી કે આપવાને કીમતના બદલામાં માલિકી તખ્તીલ કરી આપવી તે. સો રૂપિયાની તથા તેના કરતાં વધારે કીમતની રૂપ-રૂપ સ્થાવર મિલકતની બાબતમાં, અથવા ઉત્તરાધિકારના હકની અથવા બીજા અરૂપરૂપ વસ્તુની બાબતમાં, એવી રીતે તખ્તીલ કરી આપવાનું કામ ફક્ત નોંધિલા દસ્તાવેજીય કરવાનો અધિકાર છે. સો રૂપિયાથી ઓછી કીમતની રૂપરૂપ સ્થાવર મિલકત નોંધિલા દસ્તાવેજ ઉપરથી, અથવા સ્વાધિન કરીને તખ્તીલ કરી આપવાનો અધિકાર છે. વેચનાર તે મિલકતનો કમળે ખરીદનારને આપે ત્યારે તે મિલકત સ્વાધિન કરવામાં આવી છે એમ સમજવું. વેચાણના કરાર છે કે તે ઉપરથી તે વેચાણ પક્ષકારોએ એકબેકની સાથે

નક્કી કરેલી શરતો મુજબ થવું જોઈએ, ફક્ત એવા કરાર ઉપરથીજ તેમાં હિતસંબંધ કે તેના ઉપર ખોળે ઉત્પન્ન થતો નથી.

૫૬ કોઈ મિલકત ઉપર એક સમાધક બોળે હોય અને તેમાંની એક મિલકત વેચી નાંખવામાં આવે ત્યારે હિસ્સો કરાર ન હોય તો, ખરીદનારને તે બોળે વેચનારની વિરૂદ્ધ, તે ખીજી મિલકતમાંથી જોટલે સુધી અદા કરી શકાય તેટલે સુધી તેમાંથી અદા કરવાનો હક છે.

સ્થાવર મિલકત ગીરો મુકવા બાબત.

૫૮ ગીરો જોટલે કરજો આપેલા પૈસા અદા કરવાનું કામ સુરક્ષિત કરવા સારૂ અમુક સ્થાવર મિલકતમાંનો એકાદો હિતસંબંધ તખ્તીલ કરી આપવાનું કામ. એવા તખ્તદિશ કરી આપનારને ગીરો મુકનાર કહેવો, અને તખ્તીલ કરી લેનારને ગીરો રાખનાર કહેવો; જ્યારે ગીરો મુકનાર મિલકતનો કબજો સ્વાધીન કરી આપ્યા વગર ગીરોની રકમ આપવા ખુદ પોતે બંધાય, અને કરાર પ્રમાણે આપવામાં કસુર કરે તો તે મિલકતથી ગીરોની રકમ વસુલ કરી લેવા કબુલ કરે ત્યારે તે ગીરોને સાદુ ગીરો કહેવું. જ્યારે ગીરો મુકનાર ગીરો મુકેલી મીલકત એવી સરતે દેખીતી વેચાણ આપે કે, ગીરોની રકમ અમુક તારીખ પછી આપવામાં કસુર કરે તો તે વેચાણ નકી થશે, અથવા ગીરોની રકમ અદા કરવામાં આવે તો તે વેચાણ રદ થશે; અથવા તે ખરીદદારે વેચનારને તે મિલકત તખ્તીલ કરી આપવો, ત્યારે તે કામને વેચાણની સરતે કરેલું ગીરો કહેવું. જ્યારે ગીરો મુકેલી મીલકતનો કબજો સ્વાધીન કરીને, ગીરોની રકમ અદા કરતાં સુધી તે મિલકતનું બાડું કે ઉત્પન્ન વ્યાજને બદલે કે ગીરોની રકમને પેટ તેણે લેવું એવો અખતીઆર આપે ત્યારે તે ગીરોને **ભોગવદા ગીરો** કહેવું. જ્યારે ગીરોની રકમ અમુક તારીખે આપવાને બંધાઈને મિલકત પુર્ણપણે તખ્તીલ કરી આપે, પણ એવી સરત કરે કે કબુલ કર્યા પ્રમાણે ગીરોની રકમ અદા કર્યા પછી તેણે તે મિલકત ગીરો મુકનારને પાછી તખ્તીલ કરી આપવી ત્યારે તે કામને ઇંગ્રેજી રીતનું ગીરો કહેવું.

૫૯ સુરક્ષિત કરવાની મુદ્દલ રકમ રૂ. ૧૦૦, અથવા તેથી વધારે હોય ત્યારે ગીરો મુકનારની સહી હોય તથા નિદાન બે સાક્ષીઓની સાખ હોય એવો નોંધિલો દસ્તાવેજ લખી આપીને માત્ર ગીરો કરી શકાય છે. સુરક્ષિત કરવાની મુદ્દલ રકમ રૂ. ૧૦૦ કરતાં ઓછી હોય ત્યારે કાંતો ઉપર કલા પ્રમાણે સહી સાખવાળો દસ્તાવેજ લખી આપીને અથવા સાદુ ગીરો હોય તે સિવાયને પ્રસંગે મિલકત સ્વાધીન કરી આપીને ગીરો કરી શકાય છે. કલકત્તા, મદ્રાસ, મુંબાઈ, કરાંચી, તથા રંગુન એ શહેરોમાં, સ્થાવર મિલકત ઉપરના હક સંબંધી દસ્તાવેજ તે ઉપર તારણ ઉત્પન્ન કરવાના ઇરાદાથી કોઈ પણ લેણદારને અથવા તેના એજન્ટને સ્વાધીન કરી આપીને કરેલું ગીરો આ કલમના કોઈ પણ ઠરાવ ઉપરથી જરૂર કાયદેસર થાય છે એમ સમજવું નહિ.

ગીરો મુકનારના હક તથા જવાબદારી.

૬૦ ગીરો મુકનાર ગીરોની રકમ યોગ્ય વખતે તથા યોગ્ય જગ્યાએ ભરવા માંડે એટલે તેને, ગીરોખત પોતાને સ્વાધીન કરવાને, ગીરો મિલકતનો કબજો સ્વાધીન કરી લેવાને, પોતાને ખર્ચે ગીરોની મિલકત પોતાને કે પોતે કહે તો ખીજાને તખ્તીલ કરી લેવાને, અથવા ગીરો રાખનારને તખ્તીલ કરી આપેલો કોઈ પણ હક રહ્યો નથી એવો લેખ કરી લેવાને અધિકાર છે.

૬૨ મિલકતના બાડા તથા ઉત્પન્નમાંથી ગીરોની રકમ વસુલ કરી લેવાનો ગીરો રાખનારને અધિકાર આપ્યો હશે ત્યારે ગીરોની રકમ વસુલ કરી લેવામાં આવે એટલે, અથવા બાડા અને ઉત્પન્નથી મુદ્દલ પૈસા ઉપરનું બ્યાજ વસુલ કરી લેવાનો ગીરો રાખનારને અધિકાર આપ્યો હશે તે પ્રસંગે રકમ ભરવાને મુદત ઠરાવી હશે તો તે મુદત પુરી થયા પછી મુદ્દલ રકમ ભરે ત્યારે તેને, તે મિલકત પાછી પોતાને કબજો લેવાનો અધિકાર છે.

૬૬ ગીરો મુકનાર પાસે કબજો હોય તે દરમિયાન તેની તરફથી તે મિલકત ખગડવા દેવા બાબત તે ગીરો રાખનારને જવાબદાર નથી.

ગીરો રાખનારના હક તથા જવાબદારી.

૬૭ ઉલ્લેખ કરાર ન હોય ત્યારે ગીરો રાખનારને, ગીરોની રકમ લેણી થયા પછી, ગીરો મીલકત છોડાવવા બાબત હકમનામું થયાની અગાઉ, અથવા ગીરોની રકમ ભર્યાની અગાઉ કાંઈ પણ વખતે ગીરો મુકનારનો મીલકત છોડાવવાનો હક બંધ પડવાનો હકમ અથવા મિલકત વેચાવવાનો હકમ કોર્ટ પાસેથી મેળવવાનો હક છે.

૭૦ ગીરોની તારીખ પછી ગીરો મીલકતમાં કાંઈ વધારો થાય તો તે ઉપર ગીરો રાખનારનો હક છે.

૭૨ ગીરો રાખનારની પાસે કબજે હોય ત્યારે તેને, તેનો યોગ્ય રીતે વહીવટ કરવા સાથે અને તેનું બાકું અને ઉત્પન્ન વસુલ કરવા સાથે, મિલકત નાશ પામતી, દંડમાં જતી, અથવા વેચાતી અટકાવવા સાથે, તે ઉપરના ગીરો મુકનારના હકને ટેકા આપવા સાથે, ગીરો મુકનાર વિરૂદ્ધ તે મિલકત ઉપરનો પોતાનો હક સાબિત કરવા સાથે, અને ગીરો મિલકતના નોકરી આપવા લાયક પડા હશે ત્યારે, તે પડે તાજે કરી લેવા સાથે જોટલા પૈસા ખર્ચવાની જરૂર હોય તેટલા પૈસા ખર્ચવાનો અધિકાર છે. અને ઉલ્લેખ કરાર ન હોય તો ખર્ચેલા પૈસા મુદ્દલ રકમમાં મેળવીને તે ઉપર તે મુદ્દલ રકમના વ્યાજના દરે અથવા દર દરાવ્યો નહીં હોય તો દરસાલ દર સેંકડે નવ ટકા પ્રમાણે વ્યાજ લેવાનો અધિકાર છે.

૭૪ અગાઉના ગીરો રાખનારનું લેહેણું આપવાનો પછવાડેના ગીરો રાખનારનો હક છે.

૭૬ ગીરો રાખનારની પાસે કબજે હોય ત્યારે તેણે તે મિલકત પોતાની હોય તેમ વહીવટ કરવો, અને તેનું બાકું તથા ઉત્પન્ન વસુલ કરવું. ઉત્પન્નમાંથી સરકાર મેલેસુલ ભરવું, મિલકતની મરામત કરાવવી; તેનો નાશ થાય તેવું કૃત્ય કરવું નહિ, પોતે ખર્ચેલી રકમનો હિસાબ રાખવો, ગીરો મુકનાર દેવી થયેલી રકમ આપે એટલે તેને ગીરો મીલકતમાંથી જે પૈસા મળ્યા હશે તેનો હિસાબ આપવો.

કોર્ટમાં અનામત મુકવા બાબત.

૮૩ મુદ્દલ રકમ ભરવાની મુદત થયા પછી. ગીરો મુકનારને ગીરો મદ્દલ લેણા પૈસા કોર્ટમાં અનામત મુકવાને અધિકાર છે, કોર્ટે તે બાબતની ગીરો રાખનારને નોટીસ આપવી, ને ત્યાર પછી ગીરો રાખનારને ગીરોખત કોર્ટમાં અનામત મુકીને પૈસા લેવાનો અધિકાર છે. અનામત મુકેલું ખત કોર્ટે ગીરો મુકનારને આપવું.

૮૪ ગીરોની રકમ આપવા માંડ્યાની તારીખથી અથવા કોર્ટમાં અનામત મુક્યાની તારીખથી મુદ્દલ રકમ ઉપરનું વ્યાજ ચઢતું બંધ થશે.

ગીરો છોડાવવાનો હક રદ કરાવવા બાબત તથા વેચાણ કરાવવા બાબત.

૮૫ ગીરો મિલકતમાં હિતસંબંધ હોય એવા સઘળા આસામિએને આ બાબ મુજબની ફરીઆમાં ખજાનો તરીકે દાખલ કરવા.

૮૬ ગીરો છોડાવવાનો હક રદ કરાવવા બાબતની ફરીઆદમાં કરેલા હકમનામામાં, ગીરો સંબંધી મુદ્દલ, વ્યાજ વિગેરે જે રકમ દેવી નીકળે તે રકમ કોર્ટમાં જણાવ્યાની તારીખથી છ મહિનાની અંદર જે તારીખ કોર્ટ ઠરાવે તે તારીખે પ્રતિવાદી વાદીને અથવા કોર્ટમાં ભરે. એટલે વાદીએ તે મિલકત, સંબંધી જે દસ્તાવેજ પોતાની પાસે હોય તે પ્રતિવાદીને આપવા, અને તે મિલકત, વાદીએ ઉત્પન્ન કરેલા બોજા વગર, પ્રતિવાદીને તખ્તીલ કરી આપવા; અને જે તે રકમ નીમેલે દીવસે અથવા તેની અગાઉ પ્રતિવાદી અરશે નહિ તો, તે મિલકત છોડાવવાનો પ્રતિવાદીના સર્વ પ્રકારનો હક ખીલકુલ જતો રહેશે, એવું કરાવવું જોઈએ.

૮૭ દેવી થયેલી રકમ ભરવામાં આવે તો મિલકત પ્રતિવાદીના કબજામાં અપાવવી. એવી રકમ ભરે તો કોર્ટે ગીરો છોડાવવાનો હક રદ કરવા બાબતનો પેકો હુકમ કરવો. અને કોર્ટે ગીરો મિલકત વાદીના કબજામાં અપાવવી.

૮૮ અથવા નજરમાં આવે તો તે વેચીને તેમાંથી વાદીના પૈસા અપાવીને જે કાંઈ રકમ તે રકમ પ્રતિવાદીને આપવી.

૯૦ વેચેલી મિલકતમાંથી વાદીની રકમ વસુલ કરતાં બાકી રહે તો તે, બીજી રીતે વસુલ કરવા કોર્ટ હુકમ કરેલો.

ગીરો છોડવવા બાબત.

૯૧ ગીરો મુકનાર સિવાય હેઠળ લખેલા સમ્પ્રસારે ગીરો છોડાવવાનો હક છે. (૧) ગીરો મીલકત ઉપર જેનો હિતસંબંધ કે બોળે હોય તે સમ્પ્રસાર, (૨) ગીરોની રકમ ભરવા જે જમીન થયે હોય તે સમ્પ્રસાર, (૩) સગીર કે ગાંડા માણસનો વાલી, ગીરો મુકનારના હુકમનામાના લેણુદારે તે મિલકત જપ્ત કરીને અળવણી કરી હશે તે લેણુદાર, ગીરો મીલકત વેચાવવા બાબત હુકમનામું મેળવ્યું હશે તે લેણુદાર.

૯૨ ગીરો છોડાવવાની ફરીઆદમાં-હુકમનામું કરીને ગીરોની રકમ તથા અર્થ મળી દેવી રકમ કેટલી નીકળે તે કરાવીને, તે દેવી રકમ કોર્ટમાં જણાવ્યાની તારીખથી છ મહિનાની અંદર જે તારીખ કોર્ટ કરાવે તે તારીખે તે રકમ વાદી પ્રતીવાદીને આપે કે કોર્ટમાં ભરે, એટલે પ્રતીવાદીએ તે મિલકત સંબંધી તમામ દસ્તાવેજ વાદીને આપવા, અને મીલકત બોળ રહિત પ્રતિવાદીએ વાદીને પાછી તબદીલ કરી આપવી, અને નીમેલી તારીખે એવી રકમ ભરવામાં ન આવે તો (સાદુ કે ભોગવટાનું ગીરો ન હોય તો) તે મિલકત છોડવી લેવાના વાદીના હક ખીલકુલ જતા રહેશે અથવા તે મિલકત વેચવાનો કોર્ટ હુકમ કરેલો.

૯૩ સદરહુ રકમ તથા અર્થ ભરવામાં આવે એટલે મિલકત વાદીના કબજામાં આપવી.

૯૪ કેટલાએક સદગીરો મુકનારાઓમાંનો એક જણ (ગીરો મિલકત છોડવી તેનો કબજો મેળવે, ત્યારે તેના બાકીના) સદગીરો મુકનારાઓમાંના દરેકના તે મિલકતમાંના હિસ્સા ઉપર, તે દરેકને ઉપર કહ્યા પ્રમાણે ગીરો છોડાવવાના કામમાં યોગ્ય રીતે થયેલા અર્થમાં જેટલો ભાગ આપવાનો હશે; તેટલો બોળે રહેશે.

૯૬ અગાઉના ગીરોનો બોળે હોય તો કોર્ટને અગાઉના ગીરો રાખનારની સંમતિથી, તે મિલકત સદરહુ ગીરોના બોળ વગર વેચવાનો હુકમ કરવાનો અખત્યાર છે.

૯૮ કોઇ ગીરો રાખનાર જ્યારે કોઇ દાવાની ભરપાઇ કરવા બાબતના હુકમનામાની અળવણીમાં ગીરો મિલકત જપ્ત કરે ત્યારે, ૬૭ મી કલમ મુજબ ફરીઆદ કર્યા સિવાય બીજી રીતે તે મિલકત વેચાવવાનો હક પ્રાપ્ત થશે નહીં.

સ્થાવર મિલકતના પટા બાબત.

૧૦૫ સ્થાવર મિલકતનો પટો એટલે-મિલકતનો ભોગવટો કરવાનો હક નિર્દિષ્ટ કરેલી મુદત સુધી અથવા હમેશને માટે હેઠળ લખેલા અવેજના બદલામાં તબદીલ કરી આપવું તે, આપેલી કે આપવાને કબુલ કરેલી કીમતના બદલામાં, મુદતે મુદતે અથવા કરાવેલા પ્રસંગે આપવાના પૈસાના બદલામાં, પાકના હિસ્સાના બદલામાં, નોકરીના બદલામાં, અથવા આપવાની કોઇ કીમતી વસ્તુના બદલામાં તબદીલ કરી આપવું તે.

૧૦૭ વર્ષ વર્ષ સુધી ચાલવાનો અથવા એક વર્ષથી વધારે મુદત સુધી ચાલવાનો, અથવા જેમાં વાર્ષિક બાહુ કરાવ્યું હોય એવો સ્થાવર મિલકતનો પટો માત્ર કોઇ નોંધેલા દસ્તાવેજ કરી આપીને જ કરી શકાય છે. સ્થાવર મિલકતના બીજા સર્વ પટા નોંધેલા દસ્તાવેજથી અથવા મોહાની કબુલત કરીને તથા કબજો આપીને કરવાનો અધિકાર છે.

અદલાબદલી બાબત.

૧૧૮ જ્યારે બે આસામી એક બીજાને એક વસ્તુની માલકી બીજી વસ્તુની માલકી બદલ તબદીલ કરી આપે અને તે બેમાંની કોઇ પણ વસ્તુ કેવળ નાણું ન હોય અથવા બંને વસ્તુ કેવળ નાણું ન હોય ત્યારે તે કામને “ અદલા બદલી ” કહેવી. અદલા બદલી પુર્ણ કરવા માટે મિલકત તબદીલ કરી આપવાનું કામ, માત્ર એવી મિલકત વેચાણ કરીને તબદીલ કરી આપવા બાબત કરાવેલી રીતે જ કરી શકાય.

૧૧૯. અદલાબદલીમાં મળેલી વસ્તુનો કબજો જેની પાસેથી છીનાવી લેવામાં આવ્યો હોય તેને નુકસાન ભરી લેવાનો અથવા આપેલી વસ્તુ પાછી મળવાનો હક છે.

૧૨૧. નાણાંની અદલાબદલી કરવામાં આવે ત્યારે તે કૃત્ય ઉપરથી દરેક પક્ષકાર પોતે આપેલું નાણું ખર્ચ હોવાની ખાત્રી આપે છે એમ સમજવું.

બક્ષીસ બાબત.

૧૨૨. બક્ષીસ એટલે એક સખસે બીજા કોઇ સખસને રાજ્યખુશીથી તથા કોઇ પણ અવેજ લીધા વગર અમુક વિષયમાં સ્થાવર અથવા જંગમ મિલકત તબદીલ કરી આપવી તે, માત્ર તે મિલકત તેણે સ્વિકારવી જોઇએ. સદરહુ મિલકતનો સ્વિકાર બક્ષીસ આપનાર જીવતો હોય તથા તે મિલકત આપવાને સક્તિવાન હોય ત્યારે કરવો જોઇએ. બક્ષીસ લેનાર સખસ બક્ષીસ સ્વિકાર્યા અગાઉ મરી જાય તો તે બક્ષીસ નિરર્થક છે.

૧૨૩. સ્થાવર મિલકતની બક્ષીસ કરવાના કારણ સાફ તે મિલકત, જેની ઉપર બક્ષીસ આપનારે પોતે સહી કરી હોય અથવા તેની તરફથી સહી યદ્ય હોય અને જેની ઉપર નિદાન બે સખસોએ સાખ કરી હોય એવા નોંધલા દસ્તાવેજ ઉપરથી તબદીલ કરી આપવી જોઇએ. જંગમ મિલકતની બક્ષીસ તે મિલકત સદરહુ પ્રમાણે નોંધલા તથા સહી કરેલા દસ્તાવેજથી, અથવા મિલકત સ્વાધીન કરીને તબદીલ કરી આપવાનો અધિકાર છે. વેચેલો માલ જેની રીતે સ્વાધીન કરવાનો અખત્યાર છે તેવીજ રીતે સદરહુ મિલકત પણ સ્વાધીન કરવાનો અખત્યાર છે.

૧૨૪. વિષયમાં હોય તથા હવે પછી ઉત્પન્ન થવાની હોય એવી મિલકતની બક્ષીસ પાછલી જાતની મિલકતના સંબંધમાં નિરર્થક છે.

૧૨૬. બક્ષીસ આપનાર તથા લેનાર સખસો વચ્ચે, આપનારની મરજી ઉપર આધાર રાખતી ન હોય એવી કોઇ પણ નિર્દોષ કરેલી વાત અને તો તે બક્ષીસ તદ્દક્રમ રહેશે અથવા રદ થશે એવી કચુલત કરવાને અખત્યાર છે. કોઇ બક્ષીસ ફક્ત બક્ષીસ આપનારની મરજીથી સધળી અથવા અંશતઃ રદ કરી શકાશે એવી કચુલત પક્ષકારો કરે તો તે બક્ષીસ પ્રસંગ પ્રમાણે સધળી અથવા અંશતઃ નિરર્થક છે એમ સમજવું. તે કરાર જે બાબતોમાં રદ કરી શકાય છે તે બાબતો પૈકી, અવેજ ન હોવાની અથવા પ્રાપ્ત નહિ થવાની બાબત સિવાય બીજી હરકોઇ બાબતોમાં બક્ષીસ રદ કરવાનો અધિકાર છે.

૧૨૮. બક્ષીસ આપનારની સધળી મિલકત બક્ષીસ આપી હોય, ત્યારે તે આપતી વખતે આપનારને જે કોઈ કરજ હોય તે સધળું કરજ, તે બક્ષીસમાં આવેલી મિલકતના પ્રમાણમાં બક્ષીસ લેનાર સખસ જાતે આપવાને જવાબદાર છે એમ સમજવું.

૧૨૯. આ બાબતો કોઇ પણ ઠરાવ અતકાળ વખતે આપેલી જંગમ મિલકતની બક્ષીસને લાગુ પડશે નહિ, અને એવા કોઇ પણ ઠરાવ ઉપરથી મુસલમાની શરેહની કોઇ પણ કાનુનને અથવા ૧૨૩ મી કલમમાં ઠરાવ્યું છે તે સિવાયને પ્રસંગે, હાંદુ અથવા બુદ્ધ લોકોના કાયદાની કોઇ પણ કાનુનને બાંધ આવે છે, એમ સમજવું નહિ.

જે દાવા બાબત ફરિઆદ ચાલી શકે તે દાવો તબદીલ કરી આપવા બાબત.

૧૩૦ જે દાવા બાબત ફરિઆદ ચાલી શકે તેવો દાવો તબદીલ કરી આપનારાએ લેખી દસ્તાવેજ દ્વારાએ તબદીલ કરી શકાશે. જે દાવા બાબત ફરિઆદ ચાલી શકે તેવો દાવો તબદીલ કરી લેનારને તબદીલ કરી આપનારની સમતી લીધા વગર તે દાવાના સંબંધમાં ફરિઆદ કરવાનો અધિકાર છે.

૧૩૧ તેવા દાવાની મોટીસ લેવી જોઇએ.

૧૩૨ ફરિઆદ ચાલી શકે એવો દાવો જેને તબદીલ કરી આપ્યો હોય તેણે તે દાવો તબદીલ કર્યાની તારીખે તબદીલ કરનાર તેના સંબંધમાં જે જવાબદારીને તથા હકને પાત્ર થશે તે સર્વને પાત્ર તે દાવો લેવો જોઇએ.

૧૩૫ જે દાવા બાબત ફરિઆદ ચાલી શકે તે દાવો વેચવામાં આવે તો જેના ઉપર તે દાવો હોય તેણે ખરીદદારને, તે દાવાની કીમત તથા વેચાણનું ખર્ચ અને જે દીવસે ખરીદદારે તે કીમત આપી હશે તે દિવસથી તે કીમતનું બ્યાજ આપ્યું એટલે તે પુર્ણ છુટા થશે.

૧૩૬ ન્યાયની કોઇ પણ કોર્ટ સાથે તેનો સંબંધ હોય એવા કોઇ પણ માણસે, કામદાના હીમાયતીએ, અથવા અમલદારે, જે દાવા આખત દરિઆદ આદી શકે તેવો કોઇ દાવો ખરીદ કરવો નહિ.

૧૩૭ ઉપરની કલમોનો મજબૂર સ્ટોકને, શેરોને અથવા ડીમેન્ચરોને અથવા જે દસ્તાવેજો કાયદેસર વેચાય એવા હોય તેમને અથવા માલ ઉપરના સત્તાધિકારના કોઇ પણ વેપારી દસ્તાવેજને લાગુ થઇશે નહિ.

મુંબઈની સીવીલ કોર્ટોનો એક્ટ,

(સન ૧૮૬૯ નો આક્ટ ૧૪.)

મુંબાઇ મલાકા માટે એક હાઇ કોર્ટ છે. તેની બે શાખા હોય છે. ઝોરીજનલ સાઇડ-એટલે દિવાની હકુમત અલાવનારી શાખા અને બીજી અપેલેટ એટલે અપીલ સાંભળનારી શાખા.

૫ દરેક ડિસ્ટ્રીક્ટમાં એક ડિસ્ટ્રીક્ટ જડજ નેમ્ડએ,

૬ ડિસ્ટ્રીક્ટ જડજને પોતાની ડિસ્ટ્રીક્ટના સદર સ્ટેશનમાં ડીસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટ બરવી.

૧૨ ડીસ્ટ્રીક્ટ જડજને અસલ દિવાની ફરીઆદ લેવાની, તથા સબોર્ડિનેટ કોર્ટના જે હકુમતના ઉપર અપીલ ચાલે તે હકુમતનાઓ ઉપર અપીલ લેવાની સત્તા છે. ડીસ્ટ્રીક્ટમાં જે જેઈટ જડજ નિમવો પડે તો તે નિમવાનો. અને ડીસ્ટ્રીક્ટ જડજની પેઠે સધળો અખત્યાર તેને આપવાનો ગવર્નર ઇન કૌન્સિલને અધિકાર છે.

૧૪ ડિસ્ટ્રીક્ટ જડજને સાર એક અથવા વત્તા આસિસ્ટન્ટ જડજ નિમવાનો અધિકાર છે.

૧૬ આસિસ્ટન્ટ જડજને દસ હજાર રૂપઆથી ઓછી કીમતના દાવા, ચુકવવાનો અને અપીલ સિવાયની બીજી પરચુરણ અરજીઓનો નિકાલ કરવાનો અધિકાર છે. દાવાની રકમ પાંચ હજાર રૂપઆ ઉપર નહિ હશે તો હાઇ કોર્ટમાં અપીલ ચાલશે.

૧૭ ડિસ્ટ્રીક્ટ જડજ જે અપીલો આસિસ્ટન્ટ જડજને ત્યાં મોકલે તેનો ઇનસાફ કરવાનો તેને ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ અધિકાર આપી શકે છે.

૨૧-૨૨ ડિસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટના તાખાની દિવાની કોર્ટો માટે સબોર્ડિનેટ જડજો નિમવા.

૨૪ તેના બે વર્ગ છે. પહેલા વર્ગના સબોર્ડિનેટ જડજની હકુમત સધળી અસલ ફરીઆદના મુકદ્દમા ઉપર તથા દિવાની કામ ઉપર ચાલશે, બીજા વર્ગના સબોર્ડિનેટ જડજને પાંચ હજાર રૂપઆની કીમતની અંદરના દાવાનો નિકાલ કરવાનો અધિકાર છે. અને તે ઉપર ડીસ્ટ્રીક્ટ જડજને અપીલ થશે. ડિસ્ટ્રીક્ટ જડજને મમે તેટલી કીમતના દાવાની અવલ ચોકશી કરી ફેસલા આપવાનો અધિકાર છે. તેમ નીચલી કોર્ટોના ફેસલા ઉપર અપીલ સાંભળવાનો અધિકાર છે. તેની હાઇકોર્ટમાં અપીલ ચાલશે.

૨૬ પાંચ હજાર રૂપઆ ઉપરના દાવાનોજ ફેસલો પહેલા વર્ગના જડજે આપ્યો હોય તો તે ઉપર હાઇકોર્ટમાં અપીલ ચાલશે. અને તેથી અંદર માટે ડીસ્ટ્રીક્ટ જડજને અપીલ થશે.

૨૭ જે અપીલો ડિસ્ટ્રીક્ટ જડજ પહેલા વર્ગના સબોર્ડિનેટ જડજ પાસે મોકલે તે અપીલોનો નીકાલ કરવાનો તેને અધિકાર આપવાને ગવર્નર ઇન કૌન્સિલ મુખત્યાર છે.

૨૮ ન્હાના મુકદ્દમાઓમાંનો અધિકાર સબોર્ડિનેટ જડજને આપવાનો અધિકાર છે.

૩૨ જે ફરીઆદમાં સરકાર અથવા સરકારનો કોઇ અમલદાર પોતાના હુદ્દાની રૂબે પ્રતીવાદી હોય તે ફરીઆદી સબોર્ડિનેટ જડજે લેવી નહિ પણ તેણે તેવી અરજી આપનારને ડીસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટમાં મોકલવો.

૩૮ ડીસ્ટ્રીક્ટ જડજને દિવાની કોર્ટના નોકરો નિમવાનો, અને તેજ પ્રમાણે તેમને ફંડ કે અન્ય તરફની શીક્ષા કરવાનો પણ તેને અધિકાર છે.

પ્રોબેટ તથા વહીવટ ચલાવવાની સનંદો આપવા બાબતનો આક્ટ.

(સન ૧૮૮૧ નો આક્ટ ૫ મો.)

ઉદ્દેશ—જે પ્રકરણોને સને ૧૮૬૫ નો હિંદુસ્તાનનો વારસા બાબતનો આક્ટ લાગુ નથી તે પ્રકરણોમાં મૈયત માણસની માલમિલકતને મૃત્યુ પછીના પ્રોબેટ, અને વહીવટ ચલાવવા બાબતની સનંદ આપવાનો ઠરાવ કરવો યોગ્ય છે, વારંતે હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે ઠરાવ્યું છે.

૧ આ આક્ટ આખા બ્રિટિશ ઈન્ડિયાને લાગુ છે.

૪ મૈયત માણસનું મૃત્યુ પત્ર ચલાવનારો, અથવા વહીવટ ચલાવનારો સઘળા કામમાં તેનો કાયદાસર વારસ વધીલ છે, તથા સઘળી માલમિલકત તેના હાથમાં આવશે.

૬ વસિઆતનામું કરીને જેને મૃત્યુ પત્ર ચલાવનારો નિમ્મેશ હશે તેનેજ પ્રોબેટ આપાશે.

૮-૧૩ જે માણસની નાની ઉંમર હોય અથવા જેની અક્લ ન હોય એવા કાંઈ માણસને પ્રોબેટ તથા વહીવટ ચલાવવાની સનંદ આપાશે નહિ.

૧૧ મૃત્યુ પત્ર ચલાવનારામાંથી જે જીવતો રહ્યો હોય તે વારસ વધીલ થાય છે.

૧૩-૧૪ પ્રોબેટ તથા વહીવટ કરવાની સનંદ જ્યારે આપી હશે ત્યારે જે તારીખથી તે વસીઆતનામું કરનારો મરી ગયો તે તારીખથી તે વસીઆતનામું ચાલુ થયું એવું ઠરે છે. અને વહીવટ કરનારને સનંદ ઉપરથી મરનારના સઘળા હક મળશે.

૩૪ કોર્ટમાં મુકદ્દમે ચાલતો હોય ત્યાં સુધી વહીવટ ચલાવવાની સનંદ આપવી નહિ.

૫૧ પ્રોબેટ તથા વહીવટ ચલાવવાની સનંદ આપવાનો તથા રદ કરવાનો ડિસ્ટ્રીક્ટ જડજને અધિકાર છે.

૫૨ બિનતકરારના પ્રકરણોમાં આ કામ ચલાવવા સાડે ડિસ્ટ્રીક્ટ જડજને ડેલીગેટ નીમવાનો અધિકાર છે.

૫૮ પ્રોબેટ તથા વહીવટ ચલાવવાની સનંદ આપવાનો ડેલીગેટને પણ અધિકાર છે. પ્રોબેટ અથવા વહીવટ ચલાવવાની સનંદ આપી હોય તે છલાકામાં ગમે તે ઠંકણે તે મરનારની માલમિલકત ઉપર ચાલશે.

૫૯ પણ તે માલમિલકતની કીમત દશ હજાર રૂપીઆથી વધારે ન હોય તો તે ડિસ્ટ્રીક્ટ જડજને કે હાઇકોર્ટ આપેલ પ્રોબેટો અથવા વહીવટ ચલાવવાની સનંદો આખા બ્રિટિશ ઈન્ડિયામાં અમલમાં આવશે.

૬૧ પ્રોબેટ અથવા વહીવટ ચલાવવાની સનંદ માગવાથી અરજી યોગ્ય રીતે કરી હોય અને તે ઉપર ખરાબખુની પ્રતિજ્ઞાનો લેખ હોય તો પ્રોબેટ અથવા વહીવટ ચલાવવાની સનંદ આપવાને તે અરજી ખરાબર છે.

૬૨ પ્રોબેટ માગવાની અરજી અંગ્રેજ કે દેશી ભાષામાં કરવી અને તેની સાથે વસિઆતનામું જોડવું તથા અરજીમાં હેઠળ લખેલી વાતો લખવી. વસિઆતનામું કરનારના મરણની વેળા, બાંધેલો દસ્તાવેજ તેનું છેલ્લું વસિઆતનામું તથા માલમિલકતનું વ્યવસ્થાપત્ર છે, અથવા જેવી બાબત હોય તેવી લખવી તે ઉપર સહી સાખ ખરાબર થઇ છે, અને અરજદારના હાથમાં કેટલી માલમિલકત આપવાનો સંભવ છે, અને જ્યારે પ્રોબેટ માગવા બાબત હોય ત્યારે વસિઆતનામામાં નિમેશો મૃત્યુપત્ર ચલાવનારો હુજૂર અરજદાર હું. વળી અરજી ડિસ્ટ્રીક્ટ જડજને કરી હોય ત્યારે મૈયત શુજરી ગયો ત્યારે તેની રહેવાની કાયમ જગા અથવા કાંઈ માલમિલકત તે જડજની હકુમતની હદની અંદર હતી, અને તે અરજી ડિસ્ટ્રીક્ટ ડેલીગેટને કરી હોય, ત્યારે મૈયત શુજરી ગયો ત્યારે તે સદરહુ ડેલીગેટની હકુમતની હદમાં રહેતો હતો એવો મજકૂર લખવો જોઈએ.

૬૬ પ્રોબેટ અથવા વહીવટ ચલાવવાની સનંદ માગવાની અરજી ઉપર સહી તથા ખરાબખુની પ્રતિજ્ઞા જોઈએ.

૬૭ પ્રોબેટ સેવાની અરજ હોય તો વસિઅતનામાના સાહેદોમાંથી કોઈ સાહેદે તે અરજના ખર્ચ પછા આપત પ્રતિજ્ઞા કરવી જોઈએ.

૮૬ ડિસ્ટ્રીક્ટ જજના હુકમ ઉપર હાઇકોર્ટમાં અપીલ થઇ શકે.

૯૦ મરનારની મિલકતનો વહિવટ કરવાનો મૃત્યુપત્ર ચલાવનારને, અથવા વહીવટ ચલાવનારને અધિકાર છે.

૯૭ મરનારની ઉત્તરક્રિયા તેની માલ મિલકતમાંથી મૃત્યુપત્ર ચલાવનારે કરવી જોઈએ.

૧૦૦ મરનારની મિલકત તથા સેણું વહીવટ ચલાવનારે ક્ષિરાવીને એકઠું કરવું.

૧૦૧ થી ૧૦૪ તેમાંથી તેની ક્રીયા ખર્ચનું, મંદવાડનું, ખાવા પીવાનું, પ્રોબેટ કે સનંદ મેળવવાનું અને ખર્ચનું કરજ આપવું જોઈએ. અને ત્યાર પછી સર્વે કરજ આપવાં જોઈએ.

૧૪૬ મૃત્યુપત્ર ચલાવનારો અથવા વહીવટ ચલાવનારો માલમિલકતનું નુકસાન કરશે તે આપતનું જોખમ તેને શિર છે.

ઈલાકાનો નાદારીનો આકટ.

સન ૧૯૦૭ નો આકટ ૩ જો.

૨ આ આકટ શેડ્યુલ ડિસ્ટ્રીક્ટો સિવાય આખા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનને લાગુ છે.

૩ ડિસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટો આ આકટ મુજબ હકુમત ચલાવનારી કોર્ટો છે. પણ સ્થાનિક સરકાર કોર્ટની તાબાની કોર્ટને આ આકટ મુજબ હકુમત આપી શકે છે.

૪ દેણદાર, બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનની બહાર પોતાની મિલકત પોતાના સેણુદારોના કાયદા માટે ત્રીજા સખસને તખ્તીલ કરી આપે તો, બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં પોતાના સેણુદારોને કુખાવવાના ઇરાદાથી પોતાની મિલકત તખ્તીલ કરી આપે તો, પોતાના સેણુદારોના પૈસા કુખાવવાના ઇરાદાથી બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનની બહાર જતો રહે તો, તે નાદાર ઠરાવવા અરજ આપે તો, અને હુકમનામાની બખ્તવણીમાં તેને કેદ કરવામાં આવે તો, તે નાદારીનું કૃત્ય કરે છે એમ સમજવું.

૫ કોઇ દેણુદાર નાદારીનું કૃત્ય કરે, તો કોઇ પણ સેણુદાર અથવા દેણુદાર નાદારીની અરજ કરવાને સુખત્યાર છે, અરજ ઉપરથી નાદાર ઠરાવવાનો હુકમ કરવાને કોર્ટ સુખત્યાર છે.

૬ (૨-૧) નાદારીની અરજ સેખી હોવી જોઈએ, (૨) અને તે અરજ દેણુદાર જે પ્રદેશમાં રહેતો હોય તે પ્રદેશમાં જે કોર્ટ હકુમત ચલાવતી હોય તે કોર્ટને કરવી (૩) દેણુદારને નીચે પ્રમાણે ન હોય તો નાદારીની અરજ કરવાનો હક નથી. **અ** તેનું કરજ ૫૦૦ રૂપિયા જેટલું ન હોય તો, **બ** હુકમનામાની બખ્તવણીમાં તેને કેદ કર્યો ન હોય તો, **ક** અને હુકમનામાની બખ્તવણીમાં તેની મિલકત જપ્ત કરવાનો હુકમ કરવામાં આવીને તે અમલમાં ન હોય તો. (૪) સેણુદારને દેણુદાર વિરૂદ્ધ નીચે પ્રમાણે હકીકત ન હોય તો નાદારીની અરજ કરવાનો હક નથી;—**અ** સદરહુ સેણુદારના દેવાની રકમ, અથવા વધારે સેણુદારો હોય તો તે બધા સેણુદારોના વેચાણની એકંદર રકમ પાંચસો રૂપિયા ન હોય તો, દેવાનો ૧૨ મો કરી જે રકમ ઠરાવી હોય તે રકમ તાપડતોય, અથવા અમુક ચોક્કસ વખતે આપવાની ન હોય તો, નાદારીનું કૃત્ય એવી અરજ કર્યાની તારીખ અગાઉના ત્રણ મહિનાની અંદર થયું ન હોય તો, નોંધાયેલી કંપની વિરૂદ્ધ નાદારીની અરજ કરવી નહિ.

૭ આવી કરેલી અરજ કોર્ટની પરવાનગી વગર પાછી ખેંચી લેવી નહિ.

૧૧ દેણુદારે કરેલી નાદારીની અરજમાં નીચેની આપતો લખવી જોઈએ; દેણુદાર પોતાનું દેવું આપવાને અશક્ત છે એ વાત, રહેવાની જગા, જે હુકમનામા સાંચે તેને કેદ કર્યો હોય કે મિલકત જપ્ત કરી હોય તે હુકમનામા સંખંધમાં એવો હુકમ કર્યો હોય તેની વીગન, તથા તેની સઘળી મિલકતની

કિંમત તથા વિગત. (૧) લેણુદારે કરેલી અરજીમાં લેણુદાર સંબંધી વિગતો લખવી, લેણુદાર જે તારીખે નાદારીનું કૃત્ય કર્યું હોય તે તારીખ, દાવાની રકમ તથા વિગત.

૧૬ લેણુદાર કોઇ પણ તોડબોડ કરવાને સક્તિવાન ન હોય તો કોર્ટ નાદારીને હુકમ કરવો.

૧૮ નાદારીને હુકમ કરતી વખતે કે પછી નાદારની મિલકતનો વસુલદાર નીમવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે, અને એવી મિલકત વસુલદારને પ્રાપ્ત થશે.

૨૦ વસુલદારે લેણુદારની મિલકત તાર્કિક વસુલ કરવી અને લેણુદારને જે ફાળો મળવાનો હક હોય તે તેમને વહેંચી આપવો.

૨૩ વસુલદાર નીમવામાં ન આવે તે પ્રસંગે વસુલદારના સધળા અધિકાર કોર્ટ ચલાવી શકશે.

૩૨ દેવાના બ્યાજની રકમ કરાવી ન હોય તો છ ટકા લેણે સાબિત કરવાને લેણુદાર મુખત્યાર છે.

૪૦ નાદારની મિલકતનો વહીવટ કરવા સાર નાદારને નિમવાને, અને તેને તે બદલ લવાજમ આપવાને કોર્ટ મુખત્યાર છે.

૪૧ લેણુદારને બ્યાજ સાથે પુરેપુરી રકમ આપ્યા પછી તમામ ખર્ચ જતાં બાકી રહે તો તે લેવાને નાદારને હક છે.

૪૪ લેણુદાર નાદાર થયા પછી હરકોઇ વખતે છુટકારાના હુકમ સાર કોર્ટને અરજ કરવાને મુખત્યાર છે. અરજ ઉપરથી તપાસ કરતાં લેણુદારની હરકતો ઉપર વિચાર કર્યા પછી કોર્ટ તેનો છુટકારો કરવાનો હુકમ કરવાને મુખત્યાર છે.

૫૩ છુટકારો ન થયેલો નાદાર સખસ પોતે નાદાર છે એવું જણાવ્યા સિવાય ૫૦ રૂપિયા કરતાં વધારે રકમ ઉધારે લેશે તો તેને છ મહિના સુધીની કેદની અથવા એ બંનેની શિક્ષા થશે.

ઇઝમેન્ટ એક્ટ.

(સને ૧૮૮૨ નો આક્ટ.

(સુખાધિકાર બાબતનો કાયદો.)

૧. આ આક્ટને સુખાધિકાર બાબતનો કાયદો કહેવો. તે મુબંધી ઇલાકાને લાગુ છે.

૨. આ આક્ટથી નીચેના હકમાં કમતરતા થશે નહિ. નદીઓ, નાળાં તથા તળાવના પાણીના કે નહેરમાં કે બીજા કોઇ બાંધ કામમાં વહેતા, જમાવ કરેલા કે રાખેલા કે વહેંચેલા પાણીના જમાવના તે રાખવાના કે તેની વહેંચણીને બંદોબસ્ત કરવાનો સરકારનો કોઇ હક (આ સ્થાવર મિલકત કે કોઇ સાંપ્રદાયિક કોઇ બીજો હક જે સરકારને અથવા તમામ લોકોને અથવા કોઇ સખસને હોય તે, (કે) આ આક્ટ અમલમાં આવતા પહેલાં જે હક પ્રાપ્ત થયો હોય કે ઉત્પન્ન થયો હોય તે.

૩. મુદતના આક્ટની ૨૬ ને ૨૭ સંબંધી કરેલાં સધળા ઉલ્લેખો જે મુલકમાં આ આક્ટ લાગુ પડે છે તે મુલકમાં આ આક્ટની કલમ ૧૫ ને ૧૬ થી સંબંધી કરેલા છે એમ વાંચવું.

૪. સુખાધિકાર-એટલે કોઇ જમીનના માલિકને કે કબજેદારને, માલિક કે કબજેદાર તરીકે તે જમીનના કિતકર ઉપભોગને માટે, પોતાની ન હોય એવી બીજા કોઇ જમીનમાં કે તે ઉપર કે તે સંબંધી કંઇ કૃત્ય કરવાનો કે કૃત્ય બરી રાખવાનો કે કંઇ કૃત્ય થતું અટકાવવાનો કે અટકાવ બરી રાખવાનો જે હક હોય તેને સુખાધિકાર કહે છે.

પ્રધાન અને ગૌણ સ્થળ તથા પ્રધાન અને ગૌણપતિ-એ જગ્યામાં જે જમીનના કિતકર ઉપભોગ ને માટે સદરજુ હક હોય તે જમીન પ્રધાન સ્થળ કહેવાય છે. અને તેનો માલિક અથવા કબજેદાર ગૌણ-પતિ કહેવાય છે.

ખુલાસો.—જમીન એ અખ્દમાં પૃથ્વીને નિરંતર વળગેલી વસ્તુનો હિતકર ઉપભોગ-એમાં સંબંધિત સમગ્ર કે દરનો લાભ એનો સમાવેશ થાય છે.

દ્રષ્ટાંત.—(અ) અ ને અમુક ધરના માલીક તરીકે, તે ધરના હિતકર ઉપભોગને માટે, પોતાના પાડોશી થ ની જમીન ઉપર થઇને તે ધરમાં જવા આવવાના માર્ગનો હક છે, આ સુખાધિકાર છે.

૫ સુખાધિકાર સતત તથા તુટક તેમ દૈન્ય કે અદૈન્ય હોય છે, મનુષ્ય કૃત્ય વગર જેનો વહીવટ ભરી રહે છે તે સતત સુખાધિકાર છે અને જેનો વહીવટ કરવામાં મનુષ્ય કૃત્યની જરૂર પડે છે તે તુટક સુખાધિકાર છે. જેના અસ્તિત્વની કોઇ કાયમની નિશાની ન હોય એને તે તપાસતાં જણાઇ આવે તે દૈન્ય સુખાધિકાર છે. અને જેની તે પ્રમાણે નિશાની હોતી નથી તે અદૈન્ય સુખાધિકાર છે.

દ્રષ્ટાંત.—(અ) પોતાના પડોશી અ ની તરફથી હરકત થયા વગર બારીઓમાંથી અજવાળુ લેવાનો હક અ ના ધરની સાથે રહેલો છે. આ સતત સુખાધિકાર છે, (બ) અ ની જમીન ઉપર થઇને જવા આવવાના માર્ગનો હક અ ના ધરની સાથે રહેલો છે, આ તુટક સુખાધિકાર છે, (ક) અ ની જમીનમાં થઇને નળવાટે પોતાની જમીનમાં પાણી લાવવાનો અને મોરી વાટે પાણી કાઢવાનો હક અ ની જમીન સાથે રહેલો છે આ દૈન્ય સુખાધિકાર છે કારણ કે તે જોઇ શકાય છે. (ઢ) અ ને પોતાની જમીન ઉપર ઇમારત બાંધતાં અટકાવવાનો હક અ ના ધરની સાથે રહેલો છે, આ અદૈન્ય સુખાધિકાર છે.

૬ સુખાધિકાર નિરંતરનો કે કેટલાક વર્ષ સુધીનો કે બીજી કોઇ નિયમિત મુદત સુધીનો હોઇ શકે; કે નિયમિત વખતે તેમાં અટકાવ થાય એવો હોઇ શકે, કે અમુક વખતે કે અમુક સ્થળે, અમુક કલાકની દરમ્યાન, કે કોઇ વિશેષ કારણસારે તેનો વહીવટ કરાય એવો હોઇ શકે, કે કોઇ નિર્દિષ્ટ કરેલો બનાવ કે કૃત્ય બને કે ન બને તે શરૂ થાય કે નિરર્થક થાય એવી શરતવાળો હોઇ શકે.

૭ નીચે કહેલા હરકોઇ હકના પ્રતિબંધરૂપ એટલે હરકત કર્યા સુખાધિકાર છે.

(અ) સ્થાવર મિલ્કતના પ્રત્યેક માલીકનો, તે મિલ્કતનો કે તેની તમામ પેઢાજનો કે તેમાં થએલા વધારાનો ઉપભોગ કરવાનો કે તે આપી દેવાનો આખા હક, (બ) સ્થાવર મિલ્કતના પ્રત્યેક માલીકનો તે મિલ્કતની સ્થિતિથી નીપજતા સ્વાભાવિક લાભનો બીજાની હરકત વગર ઉપભોગ કરવાનો હક.

૮ જે સ્થળ ઉપર જવાબદારી રાખવાની હોય, તે સ્થળમાં પોતાનો હક સંબંધ કોઇ પણ સમયે જે પ્રસંગે અને જોઇએ બીજાને આપી શકે તે પ્રસંગે અને તેટલે સુધી સુખાધિકાર સ્થાપવાને તે મુખત્યાર છે.

દ્રષ્ટાંત.—ભરાયા વગરની ૨૦ વરસની મુદતના પટાની રૂએ અ ની જમીનનો અ જણીતદાર છે, અને પટા પ્રમાણે પોતાનો હક સંબંધ બીજાને આપવાનો તેનો અખત્યાર છે, પટા રહે ત્યાંસુધી અથવા તે કરતાં કંઇ થોડી મુદત સુધી કાયમ રહે એવો સુખાધિકાર તે જમીન ઉપર સ્થાપવાને અ મુખત્યાર છે.

૯ આઠમી કલમના ઠરાવોને અનુસરીને, ગોણસ્થળ ઉપરના ચાલુ સુખાધિકારનો ઉપયોગ કમી ના થાય, એવી રીતે ગોણ સ્થળ ઉપર સુખાધિકાર સ્થાપવાને ગોણપતિ મુખત્યાર છે. પરંતુ સદરજ ઉપયોગ જેથી કમી થાય તેવો સુખાધિકાર પ્રધાન પતિની સંમતિ વગર ગોણ સ્થળ ઉપર તે સ્થાપી શકતો નથી.

દ્રષ્ટાંત.—અ ને પોતાના ધરના સંબંધમાં અ ની જમીન ઉપર થઇને જવા આવવાના માર્ગનો હક છે. પડોશીના બેતરના માલીક તરીકે ક ને તે માર્ગ ઉપર ઉગેલા ઘાસમાં પોતાનાં ઘેર ચરાવવાનો હક આપવાને અ મુખત્યાર છે; પરંતુ તેથી અ ના જવા આવવાના માર્ગના હકમાં હરકત થતી ન હોય તો.

૧૦ આઠમી કલમને અનુસરીને પટે લેનારના હક કમી ન થાય તેવો કોઇ પણ સુખાધિકાર પટે આપેલી મિલ્કત ઉપર સ્થાપવાને પટે આપનાર મુખત્યાર છે; તથા જેથી તારણ પુરતું અપુરતું નથાય એવો કોઇ સુખાધિકાર ગીરો આપેલી મિલ્કત ઉપર સ્થાપવાને ગીરો આપનાર મુખત્યાર છે. પરંતુ જે સુખાધિકારનો અમલ પટા પુરો થયેથી કે ગીરો છુટેથી થાય એવા સુખાધિકાર સિવાયના બીજા કોઇ પણ સુખાધિકાર, પટે લેનારની કે ગીરો રાખનારની સંમતિ વગર પટે આપનાર કે ગીરો આપનાર તે મિલ્કત ઉપર સ્થાપી શકતો નથી.

ખુલાસો.—ગીરોની રૂએ વિદ્યમાન કાળે જે રકમ લેણી હોય તે રકમથી કે થણી વધારે ગીરો

આપેલી મિલકતની કીમત ન હોય કે તે મિલકત ઇમારત હોય ત્યારે, ૧ મણી વધારે ન હોય તો આ કલમના અર્થ પ્રમાણે તે તારણ અપુરતું છે.

૧૧ પટે રાખનાર કે જેને બીજી સાપેક્ષથી હક પ્રાપ્ત થયો હોય તે સખસ પોતે રાખેલી મીલકત ઉપર પોતાનો હક સંબંધનો અતઃ આવ્યા પછી અમલ થાય એવો, અથવા પટે આપનાર કે વરીટ માલીકનો, હક કમા થાય એવો સુખાધિકાર સ્થાપી શકતો નથી.

૧૨ જે સ્થાવર મિલકતના હિતકર બોગને માટે હક ઉત્પન્ન કર્યો હોય, તે મિલકતનો માલીક અથવા તેના તરફથી તે મિલકત જેના કબજામાં હોય તે સખસ સુખાધિકાર મેળવી શકે છે. સ્થાવર મિલકતનો પટે રાખનાર, પોતાની બીજી સ્થાવર મિલકતના હિતકર ઉપબોગને માટે, પોતાના પટામાંથી મિલકતમાં કે તે મિલકત ઉપર સુખાધિકાર મેળવી શકતો નથી.

૧૩ કોઇ પણ સખસ બીજા સખસને સ્થાવર મિલકત આપે કે મૃત્યુ પત્રમાં લખી આપે ત્યારે; (અ) જે વિષય આપ્યો હોય તેના હિતકર ઉપબોગને માટે, તે આપનારની બીજી સ્થાવર મિલકતમાંના સુખાધિકારની આવશ્યકતા હોય, તો જેને તે આપ્યો હોય તે સખસ તે સુખાધિકારનો હકદાર થાય છે. તેમજ (બ) સદરહુ સુખાધિકાર દ્રવ્ય અને સતત હોય, તથા આપ લે કે મૃત લેખાર્પિત દાન અમલમાં આવતી વખતે એ વિષયનો જેવી રીતે ઉપબોગ થતો હોય તેવી રીતે તેનો ઉપબોગ કરવાને તે સુખાધિકારની આવશ્યકતા હોય, ત્યારે બિન્ન ઇરાદો દર્શાવ્યો ન હોય કે તે ગર્ભિત રીતે આવશ્ય જણાતો ન હોય તો જેને વિષય આપ્યો હોય તે અથવા મૃતલેખમાં આપવાનો ઇરાવ હોય તે સખસ સદરહુ સુખાધિકારનો હકદાર થાય છે. કે આપનારની કે મૃત્યુપત્ર કરનારની બીજી સ્થાવર મિલકતના ઉપબોગને માટે, જે વિષય આપ્યો હોય કે મૃત્યુપત્રમાં લખી આપ્યો હોય તે વિષયમાંના સુખાધિકારની તદ્દન આવશ્યકતા હોય તો, આપનાર કે મૃત્યુપત્ર કરનારનો કાયદેસર વારસ વડીલ તે સુખાધિકારનો હકદાર થાય છે. તેમજ કણ સખસોની સામાયિક મિલકતની વહેંચણી થાય ત્યારે, તેનામાં કોઇ એકના હિસ્સા ઉપરનો સુખાધિકાર, તે પૈકી કોઈ બીજાના હિસ્સાના ઉપબોગને માટે તદ્દન આવશ્યકતાનો હોય, તો તે સુખાધિકારનો તે બીજો હકદાર થાય છે.

કાયદાના અમલથી સ્થાવર મિલકત મળે ત્યારે જેની પાસેથી તે જેને મળે તે સખસો આ કલમના કારણે સાફ અનુક્રમે આપનાર અને લેનાર ગણવા.

દૃષ્ટાંત—વેચતી વખતે શક્ત ખેતીવાડીના કામમાં વપરાતું ખેતર બી ને અ વેચે છે. પાસેની અ ની જમીન ઉપર થઇને ગયા સિવાય, અથવા કોઇ પરાયાની જમીન ઉપર પ્રવેશ કર્યા સિવાય તે જમીનમાં જવાય તેમ નથી. શક્ત ખેતીવાડીના કામ સાફ અ ની પાસેની જમીન ઉપર થઇને વેચેલા ખેતરમાં જવા આવવાના માર્ગનો હક બી ને છે.

૧૪ ઉપરની કલમ પ્રમાણે આવશ્યકતાના માર્ગનો હક ઉત્પન્ન થાય ત્યારે, પ્રસંગ હોય તે પ્રમાણે, આપનારને મૃત્યુપત્ર કરનારના કાયદેસર વારસ વડીલને અથવા જે હિસ્સા ઉપર હક બોગવાતો હોય તે હિસ્સાના માલીકને માર્ગ કાઢી આપવાનો હક છે. પરંતુ તે માર્ગ પ્રધાનપતિને વાજબી રીતે અનુકુળ પડતો હોવો જોઇએ. સદરહુ પ્રમાણે માર્ગ કાઢી આપવાનો જે સખસને હક છે તે તેમ કરવાને ના કહે કે ચુકે, તો પ્રધાનપતિ તે માર્ગ કાઢવાને સુખત્યાર છે.

૧૫ કોઇ ઇમારતમાં તથા ઇમારતને માટે અજવાળું કે, હવા આવવાનો તથા તે ઉપયોગમાં લેવાનો ઉપબોગ તે ઇમારતની સાથે, સુખાધિકાર તરીકે અને ખાડો પડ્યા વગર વીસ વરસ સુધી વગર હરકતે કર્યો હોય ત્યારે તથા કોઇ સખસની કૃત્રિમ દબાણવાળી જમીનને કે તે જમીનને વળગેલી વસ્તુઓને કે કોઇ બીજા સખસની જમીનનો કે તે જમીનને વળગેલી વસ્તુઓનો આધાર સુખાધિકાર તરીકે અને ખાડો પડ્યા વગર વીસ વરસ સુધી વગર હરકતે મળ્યો હોય ત્યારે, તથા માર્ગના હકનો કે બીજા કોઇ સુખાધિકારનો દાવો રાખનાર સખસે તે માર્ગનો હક કે બીજો કોઇ સુખાધિકાર, સુખાધિકાર તરીકે અને હકથી ખાડો પડ્યા વગર વીસ વરસ સુધી વગર હરકતે અને ખુલ્લી રીતે બોગવ્યો હોય ત્યારે,

સદરહુ પ્રમાણે હવા કે અજવાળુ આવવાનો કે તે ઉપયોગમાં લેવાનો હક, આધારનો હક કે બીજો સુખાધિકાર પુર્ણ થશે.

સદરહુ વીસ વીસ વરસની પ્રત્યેક મુદત, જે ફરીઆદના કામમાં તે મુદતવાળા દાવા વિષે તકરાર ચાલે તે ફરીઆદ મંડાતા પહેલાંના બે વરસની અંદર પુરી થનારી મુદત છે એમ સમજવું.

ખુલાસો ૧ બો—જે મિલકત ઉપર હક ચલાવવાનો દાવો કર્યો હોય, તે મિલકતના માલીકની અથવા કબજાદારની સાથેના કરારની રૂએ ઉપભોગ કર્યો હોય, અને કરાર ઉપરથી એ સ્પષ્ટ હોય કે તે હક સુખાધિકાર તરીકે આપ્યો નથી. અથવા સુખાધિકાર તરીકે આપ્યો હોય તો, કોઇ નિયમિત મુદતને માટે તે આપેલો છે, અથવા અમુક સરત પુરી પડ્યાથી તે બંધ થાય, એવી સરતે આપેલો છે તો તે ઉપભોગ આ કલમના અર્થ પ્રમાણે ઉપભોગ ગણવા નહિ.

ખુલાસો ૨ બો—દાવો કરનાર સિવાયના બીજા કોઇ સખસના કૃત્યથી થયેલી હરકતને લીધે ઉપભોગ ખરેખર બંધ થયો ન હોય, તથા તે હરકતની અને હરકત કરનાર સખસની અથવા તે કરવાને અખત્યાર આપનાર સખસની ખબર દાવો કરનારને થયા પછી એક વરસ સુધી તે હરકત ખમી ના હોય અથવા માન્ય કરી ન હોય, તો આ કલમના અર્થ પ્રમાણે ખાડો પડ્યો છે એમ સમજવું.

ખુ. ૩ બો—પ્રધાનપતિ અને ગૌણપતિ વચ્ચેના કરારની રૂએ ઉપભોગ બંધ રહે તેથી આ કલમના અર્થ પ્રમાણે ખાડો પડ્યો છે એમ સમજવું નહિ.

ખુ. ૪ થો—પાણીમાં ખગાડ કરવાના સુખાધિકારની ખાખતમાં, તે ખગાડ દીસી આવે તેમ ગૌણસ્થળને પહેલવહેલો હાનિકારક થાય ત્યારથી સદરહુ વીસ વરસની મુદત શરૂ થાય છે.

જે મિલકત ઉપર હક ચલાવવાનો દાવો આ કલમ મુજબ કર્યો હોય, તે મિલકત સરકારની હોય ત્યારે ‘વીસ વરસ’ એ શબ્દોને બદલે ‘સાઠ વરસ’ એ શબ્દો બજાએ દાખલ કર્યા હોય એવી રીતે આ કલમ વાંચવી.

૧૬ પશુ એવું દરાબું છે કે, જે જમીન અથવા પાણી ઉપર કે તે થકી કોઇ સુખાધિકાર ભોગવ્યો હોય, કે મળ્યો હોય, તે જમીન અથવા પાણી હયાતી સુધીના હક સંબંધની રૂએ કે તેને લીધે, અથવા તે આખ્યાની તારીખથી ત્રણ વરસ કરતાં વધારે મુદત સુધીના હક સંબંધની રૂએ કે તેને લીધે કબજામાં હોય, ત્યારે તે હક સંબંધ અથવા મુદત જરો હોય તે દરમ્યાન જેટલા વખત સુધી તે સુખાધિકારનો ઉપભોગ કર્યો હોય, તેટલો વખત સદરહુ છેવટ કહેલી વીસ વરસની મુદત ગણવામાં આવે કરવો; પરંતુ તે હક સંબંધ અથવા મુદત પુરી થયા પછી જે સખસને સદરહુ જમીન અથવા પાણીનો હક મળે તે સખસે તે હક સંબંધ અથવા મુદત પુરી થયા પછીનાં લાગણાં ત્રણ વરસમાં તે અધિકારના દાવા ખાખત હરકત કરી હોય તો સદરહુ પ્રમાણે વખત આવે કરવો.

દાખલ—ખ ની જમીન ઉપર થઇને જવા આવવાના માર્ગનો મને હક છે. એમ ઠરાવવા સારું ફરીઆદ કરે છે, અને તે સાબીત કરે છે કે, પચીસ વરસ સુધી તે હક મેં ભોગવ્યો છે, પણ બે એવું બતાવે છે કે, તે પચીસ વરસમાંના દસ વરસ સુધી કે તે જમીનમાં હયાતી સુધીના હક સંબંધ હતો, તથા કે ના મરણ પછી હું તે જમીનનો હકદાર થયો તથા કે ના મરણ પછી બે વરસમાં તે હક સંબંધી અ ના દાવા બદલ મેં તકરાર કરી હતી. આ ફરીઆદ કાઢી નાંખવી જોઇએ, કારણ કે આ કલમના ઠરાવ પ્રમાણે પંદર વરસ સુધીજ ઉપભોગ કર્યાની વાત અ એ સાબીત કરી છે.

૧૭ પંદરમી કલમ પ્રમાણે મેળવેલા સુખાધિકાર પ્રાચીન ભોગવટાથી મળેલા કહેવાય છે. અને તેમને પ્રાચીન ભોગવટાના હક એવું નામ આપવામાં આવે છે. નીચેના કોઇ પણ હક સદરહુ પ્રમાણે મેળવી શકાતા નથી:—

અ હકનો વિષય મિલકત, કે તે હક પ્રાપ્ત થાય તો જે મિલકત ઉપર જવાબદારી પડે તે મિલકત મિલકત નાશ થાય, એવી રીતનો હક. (બ) ઉઘાડી જમીનમાં અજવાળું અને હવા પુલ્લી રીતે આવવા જવાનો હક. કે વહેણમાં બેસતું ન હોય કે ખાખોખીયા કે તળાવમાં હંમેશને માટે જમાવ થએલું ન હોય, એવા સપાટી ઉપરના પાણીનો હક. કે કોઇ નિયમિત માટે જતું ન હોય એવા જમીન નીચેના પાણીનો હક.

૧૮ સુખાધિકાર સ્થાનિક રીવાજથી પ્રાપ્ત થઈ શકે છે. આવા સુખાધિકાર સાંપ્રદાયિક સુખાધિકાર કહેવાય છે.

દૃષ્ટાંત—કોઇ ધરનો માલીક કે કબજેદાર પોતાના પડોશીના ખાનગી ભાગનો મલાઓ દુરે એવી રીતે પોતાના ધરમાં નવી ખારી સુધી શકે નહિ, એવા કોઇ સહેરનો સંપ્રદાય છે. તે સહેરમાં જ ના ધરની જોડે જ ધર બાંધે છે. આથી જ ના ધરનો જે ભાગ સાધારણ રીતે જોવામાં આવતો નથી તે ભાગ ઉપર નજર પડે એમ જ પોતાના ધરમાં નવી ખારીઓ સુકે નહિ, એવા સુખાધિકાર જ ને પ્રાપ્ત થાય છે; તથા જ ના ધરની ખાતમાં તેવોજ સુખાધિકાર જ ને પ્રાપ્ત થાય છે.

૧૯ પક્ષકારોના કૃત્યથી કે કાયદાના અમલથી પ્રધાન સ્થળ ખીજને આવવામાં આવે કે ખીજને મળે, ત્યારે વિરૂદ્ધ કરાઈ જણાતો ન હોય તો તે આપ બેથી અથવા મળવાથી, જે સખસને તે સ્થળ આપ્યું હોય કે મળ્યું હોય તેને સુખાધિકાર પ્રાપ્ત થયો છે એમ સમજવું.

દૃષ્ટાંત—અની પાસે જમીન છે તે જમીનની સાથે જવા આવવાનો માર્ગનો હક રહેલો છે. જ તો જમીન અને ૨૦ વરસને માટે પડે આપે છે. પડે કાયમ રહે ત્યાં સુધી જવા આવવાના માર્ગનો હક અને તથા તેના કાયદેસર વારસ વહીવટને પ્રાપ્ત થાય છે.

૨૦ ગૌણસ્થળ સંબંધી પ્રધાનપતિ અને ગૌણપતિની દરમ્યાનમાં કોઈ કરારથી કે જે લેખ, કે હુકમનાનામાં હવાલો આપેલો સુખાધિકાર સ્થાપન કર્યો હોય તેવો કોઈ લેખ કે હુકમનાયું હોય તો તેમાંના દરારથી કલમ ૨૧ થી તે ૩૧ સુધીમાં કહેલા નિયમો પ્રતિબંધમાં રહે છે. અને કોઈ સાંપ્રદાયિક સુખાધિકારને લગતી કંઈ ખાત આ નિયમોથી વિરૂદ્ધ હોય ત્યારે, કલમ ૨૧ થી ૩૧ સુધીમાં કહેલા નિયમો પ્રતિબંધમાં રહે છે અને કોઈ સાંપ્રદાયિક સુખાધિકારને લગતી કંઈ ખાત આ નિયમોથી વિરૂદ્ધ હોય ત્યારે કલમ ૨૧ થી ૩૧ સુધીમાં કહેલી કોઈ વાત તે ખાતતને લાગુ પડશે નહીં.

૨૧ પ્રધાનસ્થળના ઉપભોગની સાથે સંબંધ ન હોય એવા કોઈ કારણ સાફ સુખાધિકારનો વહીવટ કરવો ન જોઈએ.

દૃષ્ટાંત—(અ) અને ચ ખેતરના માલીક તરીકે, બની જમીન ઉપર થઇને ચમાં જવા આવવાના માર્ગનો હક છે. ચની પેલી તરફ અનુ ખીજું ખેતર જ છે. ચના હિતકર ઉપભોગને માટે ફાના હિતકર ઉપભોગની જરૂર નથી. ફમાં જવા આવવાને માટે તેણે તે સુખાધિકારનો વહિવટ કરવો ન જોઈએ. (બ) અને અનુક ધરના માલીક તરીકે, તે ધરમાં જવા આવવાના માર્ગનો હક છે. તે ધરમાં જવા આવવા માટે તે રસ્તાનો વહિવટ ફક્ત અનુ નહીં, પણ તેના કુટુંબનાં માણસો, તેના પશુઓ, તેને ત્યાંના ઉતાર, તેના નોકર, તેને ત્યાં કામ કરવા આવનાર માણસો, તેને મળવા આવનાર માણસો, તથા તેના ધરાક એ બધા કરી શકે, કેમકે પ્રધાન સ્થળના ઉપભોગની સાથે સંબંધ રાખવું આ કારણ છે. તેમજ, જો અ તે ધર માટે આપે તો, બાકું વસુલ કરવા સાફ તથા ધરની મરામત કરેલી છે કે નહીં તે જોવા સાફ માર્ગનો હકનો તે વહીવટ કરી શકે.

૨૨ ગૌણપતિને ઝોછામાં ઝોછો બારે પડે એવી રીતે પ્રધાનપતિએ પોતાના હકનો અમલ કરવો જોઈએ અને પ્રધાનપતિને તુકશાન થયા ત્યાર ગૌણસ્થળના નિયમિત ભાગમાં સુખાધિકાર વપરાઈ શકે ત્યારે, ગૌણપતિ કહેતો, તે પ્રમાણે નિયમિત ભાગમાં તે હક વાપરવો.

દૃષ્ટાંત—(અ) અને બના ખેતરમાં થઇને જવા આવવાના માર્ગનો હક છે. અએ ગમે તે ઝોછાથી માર્ગમાં પેસવું જોઈએ, પણ વચેની કોઈ જગાએથી તેણે પેસવું ન જોઈએ.

૨૩ ખાલીસમી કલમના કરારો અનુસાર સુખાધિકારનો ઉપભોગ કરવાનો પ્રકાર અને જમા વખતે વખતે બદલવાને પ્રધાનપતિ સુખત્યાર છે. પરંતુ તે બદલવાથી ગૌણસ્થળ ઉપર કંઈ વધારે મોજો પડતો હોય તો તે બદલાય નહીં.

અપવાદ—માર્ગના હકવાળો પ્રધાનપતિ, પોતાનો માર્ગ જે તરફ હોય તે બદલવાથી ગૌણસ્થળ ઉપર કંઈ વધારે મોજો પડતો હોય તો પણ મરજીમાં આવે તેમ પોતાના માર્ગની દિશા બદલી શકેતો નથી.

દૃષ્ટાંત—અને પોતાના ધરના નેવાંડુ વરસાકું પાણી બની જમીનમાં પાડવાનો હક છે. જો

નેવાં વધારવાથી બની જમીન ઉપર તે વધારે બોલે નાખે તો તે નેવ, વધારવાનો તેને હક નથી.

૨૪ સુખાધિકારનો પુરેપુરો ઉપભોગ સુરક્ષિત રાખવા સાફ જે જે કૃત્યોની જરૂર હોય, તે તમામ કરવાનો ગૌણપતિ ઉપર પ્રધાનપતિનો હક છે, પરંતુ તે કૃત્યો એવે વખતે ને એવી રીતે કરવાં જોઈએ કે જેથી પ્રધાનપતિને હાનિ ન થતાં ગૌણપતિને જેમ અને તેમ ઓછી અગવડ થાય, અને તે કૃત્ય કરવાથી ગૌણસ્થળને કાંઈ નુકસાન થાય તો તે પ્રધાનપતિએ અને તેટલું મરામત કરીને આપણું જોઈએ.

સુખાધિકારનો પુરેપુરો ઉપભોગ સુરક્ષિત રાખવા સાફ જે કૃત્યોની જરૂર હોય તે કૃત્યો કરવાનો હક તે સહાયકારી હક છે.

૨૫ સુખાધિકારીનો વહીવટ કરવા સાફ કે તે જાળવી રાખવા સાફ જરૂર હોય તેવાં બાંધકામ કરવાનું, મરામત કરવાનું કે બીજું કાંઈ કૃત્ય કરવાનું જે અર્થ થાય તે પ્રધાનપતિએ કરવું જોઈએ.

૨૬ કોઈ હસ્તકૃત કામવડે સુખાધિકારનો ઉપભોગ કરવાનો હોય ત્યારે તે કામની મરામત ન કરવાને શીધે ગૌણસ્થળને જે કાંઈ નુકસાન થાય તે ભરી આપવાને પ્રધાનપતિ જવાબદાર છે.

૨૭ પ્રધાન સ્થળના હિતને માટે કાંઈ પણ કૃત્ય કરવાને ગૌણપતિ બંધાયેલો નથી. તથા સુખાધિકારના ઉપભોગમાં હરકત ન થાય એવી કોઈ પણ રીતે ગૌણસ્થળનો વહિવટ કરવાનો પ્રધાનપતિ વિરુદ્ધ તેને હક છે પરંતુ સુખાધિકારને પ્રતિબંધ થાય એવું કે જેથી તેનો અમલ કરવામાં ઓછી સુગમતા થાય એવું કંઈ કૃત્ય તેણે કરવું ન જોઈએ.

ટીપ્પણી—અને એક ધરના માલીક તરીકે બની જમીનમાં થઇને પાણી તથા ખાળની દુર્ગંધી કઢાડવાનો હક છે. પાણી જવાનો રસ્તો સાફ કરવાને અથવા મોરી ધસીને ચોખી કરવાને ગૌણપતિ તરીકે બંધ બંધાયેલો નથી.

૨૮ સુખાધિકારની મર્યાદા કે તેના ઉપભોગ કરવાના પ્રકાર વિષે નીચેના ઠરાવો અમલમાં આવશે. જેમકે આવશ્યકતાનો સુખાધિકાર તે સ્થાપન થતી વખતે જે આવશ્યકતા હોય તેની સાથે સમબ્યાપ્ત છે. બીજા કોઈ સુખાધિકારની મર્યાદા અને તેનો ઉપભોગ કરવાનો પ્રકાર નક્કી કરવાં તે, પક્ષકારોને સંબંધિત ઇરાદા કે જે હેતુને માટે હક સ્થાપનનો સંબંધિત ઇરાદા કે જે હેતુને માટે હક સ્થાપન કે સંપાદન કર્યો હોય તે હેતુ જોઇને નક્કી કરવાં. સદરહુ ઇરાદા વિષે તથા હેતુ વિષે પુરાવા ન હોય તો:—
અ) એક જાતના માર્ગના હકમાં બીજા કોઈ જાતના માર્ગના હકનો સમાવેશ થતો નથી. (બ) કોઈ બારીમાં, બારણામાં કે બીજા દારમાં થઇને અજવાળું કે હવા આવવાનો હક, લખતથી કે શ્વેતપત્રથી સ્થાપવામાં આવ્યો હોય તો તે લખત કરતી વખતે કે શ્વેતપત્ર કરનાર ગુજરી જાય તે વખતે તે દારમાં જેટલું અજવાળું કે હવા દાખલ થઇ શકે તેટલી તે હકની મર્યાદા સમજવી, કે કોઈ બારીમાં, બારણામાં કે બીજા દારમાં થઇને અજવાળું કે હવા આવવાનો હક પ્રાચીન ભોગવટાથી મળ્યો હોય તો જે હેતુને માટે તે હક વપરાતો હોય તે બાબત પર રાખીને, જે મુદતના ભોગવટાથી હક મળવાનું કાયદામાં ઠરાવ્યું હોય તે તમામ મુદતમાં તે દારમાં જેટલું અજવાળું કે હવા આવવાનો પરિપાક હોય તેટલી તે હકની મર્યાદા સમજવી. (ક) હવા કે પાણી બગાડવાનો હક પ્રાચીન ભોગવટાથી મળ્યો હોય, તો જેટલી મુદત સુધી વહીવટ કરવાની હક ઉત્પન્ન થયો હોય તે મુદતની શરૂઆત વખતે બગાડની જે મર્યાદા હોય તે હકની મર્યાદા સમજવી. (દ) પ્રાચીન ભોગવટાના બીજા દરેક હકની મર્યાદા કે તેનો ઉપભોગ કરવાનો જે પરિપાક હોય તે ઉપરથી નક્કી કરવો.

૨૯ પ્રધાન સ્થળમાં ફેરફાર કરીને કે વધારો કરીને પ્રધાનપતિ સુખાધિકાર વસ્તુતઃ વધારી શકતો નથી. પ્રધાન સ્થળના વધવટના પ્રમાણમાં સુખાધિકારની વધવટ થાય એવી રીતે સુખાધિકાર આપ્યો હોય અથવા શ્વેતપત્રમાં ઠરાવ્યો હોય ત્યારે પાણીની જગાએ કાદવ, કચરો જમીને જમીન થવાથી પ્રધાન સ્થળમાં વધારો થાય તો તે પ્રમાણમાં સુખાધિકાર વધે છે. અને પાણી જમીન ઉપર થઇને જવાથી પ્રધાન સ્થળમાં ઘટાડો થાય તો તે પ્રમાણમાં સુખાધિકાર ઘટે છે. સદરહુ જણાવેલા પ્રસંગે પ્રધાન સ્થળની કે ગૌણસ્થળની મર્યાદામાં કંઈ ફેરફાર થવાથી સુખાધિકારમાં કાંઈ ઓછું વધતું નથી.

૩૦ પ્રધાન સ્થળ એ કે વધારે સખસોની વચ્ચે વહેંચાઇ નય તો, પ્રત્યેક હિસ્સાની સાથે સુખાધિકાર જોડાએલો રહે છે; પણ ગૌણસ્થળ ઉપર વસ્તુતઃ એળે વધે એવી રીતે જોડાતો નથી. પરંતુ એવું ઠરાવ્યું છે કે, કંઇ લેખથી, હકમનામાંથી, કે સુલકી કામથી વિભાગ પડ્યા હોય તો તે લેખના, હકમનામાંના કે સુલકી કામના ઠરાવની સાથે તથા પ્રાચીન ભોગવટાના હકની ખાખતમાં જે સુલકના ભોગવટાથી હક મળવાનું કામકામ ઠરાવ્યું હોય તે સુલકમાંના વહિવટની સાથે એસતો આવે એવી રીતે તે જોડાએલો હોતો જાણ્યો.

૩૧ સુખાધિકારનો વહીવટ હદથી વધારે કરવામાં આવે તો, ગૌણપતિને ખીજા જે ઇલાજ કરવાનો હક હોય તેને હાનિ ન પહોંચતો, ગૌણપતિ વહીવટમાં હરકત કરવાને સુખત્યાર છે; પણ તે હરકત રકત ગૌણસ્થળ ઉપર કરવી જોઇએ. વળી એવું ઠરાવ્યું છે કે, હરકત કરવાથી સુખાધિકારના કાયદેસર ઉપભોગને નડતર થતું હોય તો તે વહિવટમાં હરકત થઇ શકે નહિ.

દૃષ્ટાંત—જુદ લાંબી અને ચાર જુદ પહોળી એવી ચાર બારીઓમાં જ ની જમીન ઉપર થઇને અજવાળું આવવાના ખુલ્લા માર્ગનો અ ને હક છે. તે બારીઓની સંખ્યા તથા કદ અ વધારે છે. જુની બારીઓમાં અજવાળું આવવાના માર્ગને હરકત કર્યા વગર નવી બારીઓમાં અજવાળું આવવાના માર્ગને હરકત કરવી અશક્ય છે. હદથી વધારે આ વહીવટમાં જ હરકત કરી શકતો નથી.

૩૨ પ્રધાન સ્થળના માલીકને કે કમળદારને ખીજા કોઇ સખસે હરકત કર્યા વગર સુખાધિકારનો ઉપભોગ કરવાનો હક છે.

દૃષ્ટાંત—અ ને ધરના માલીક તરીકે, જ ની જમીન ઉપર થઇને જવા આવવાના માર્ગનો હક છે. કે ગેરકાયદેસર જ ની જમીનમાં પ્રવેશ કરે છે. અને અ ના માર્ગના હકમાં હરકત કરે છે, પ્રવેશ બદલ નહિ પણ હરકત કર્યા બદલ કે ના ઉપર નુકસાનીની ફરીઆદ અ કરી શકે.

૩૩ સુખાધિકારમાં અથવા તેના કંઇ સહાયકારી હકમાં હરકત થયા બદલ પ્રધાન સ્થળમાંના કંઇ હક સંબંધનો માલીક અથવા તે સ્થળનો કમળદાર નુકસાની ભરી લેવાની ફરીઆદ માંડવાને સુખત્યાર છે; પરંતુ તે હરકતથી વાદીને વાસ્તવિક નુકસાન થયું હોય તો.

ખુલાસો ૧ લો—જે કૃત્યથી સુખાધિકારના પુરાવામાં બાધ આવીને અથવા પ્રધાન સ્થળની કીમત વસ્તુતઃ ઘટી જઇને વાદીને નુકસાન થવાનો સંભવ હોય એવું કોઇ પણ કૃત્ય કરવું તે આ કલમના અર્થ પ્રમાણે વાસ્તવિક નુકસાન છે.

ખુ. ૨ જો—જે સુખાધિકારમાં હરકત થઇ હોય તે, ધરની બારીઓ વિગેરે દ્વારા એ અજવાળું આવવાના ખુલ્લા માર્ગનો હક હોય ત્યારે, પહેલા ખુલાસામાં આવી ન જાય એવું અથવા વાદીના દૈહિક સુખમાં ભારે નડતર ન કરે એવું, અથવા ફરિયાદ માંડ્યા પહેલાં જે હિતકારક રીતે પોતાનો હંમેશનો પક્ષ તે ચલાવતો હતો તે રીતે પ્રધાન સ્થળમાં ચલાવવાને અટકાય ન થાય એવું કંઇ પણ નુકસાન આ કલમના અર્થ પ્રમાણે વાસ્તવિક નથી.

ખુ. ૩ જો—જે સુખાધિકારમાં હરકત થઇ હોય તે ધરની બારીઓ વિગેરે દ્વારા આવવાની હવાના ખુલ્લા માર્ગનો હક હોય, ત્યારે કંઇ નુકસાન વાદીની તંદુરસ્તીને હાનિકારક ન હોય પણ તેના દૈહિક સુખમાં ભારે નડતર કરતો હોય તો તે આ કલમના અર્થ પ્રમાણે વાસ્તવિક નુકસાન છે.

દૃષ્ટાંત—જે રસ્તા ઉપર થઇને કે ના ભાડૂત તરીકે જ ને જવા આવવાના માર્ગનો હક છે, તે રસ્તામાં અ કાયમની અડચણ નાંખે છે. કે ને આ વાસ્તવિક નુકસાન છે. કેમકે જ પછી મળવાના તેના સુખાધિકારના હકના પુરાવાને તેથી બાધ આવી શકે. (જ) અ ને એક ધરના માલીક તરીકે, જ ના ધરની એક બાજુએ ચાલી જવાનો હક છે, જમીનથી આશરે દસ ફુટ ઉપર રસ્તામાં પ્રવેશ તથા પગે ચાલીને જનારાઓને તે રસ્તા વાપરતાં કંઇ અગવડ ન થાય એવી રીતે જ ઓસરી બાંધે છે. અને આ વાસ્તવિક નુકસાન નથી.

૩૪ જે આધારનો પ્રધાનપતિને હક હોય તે આધારના સાધનો દર કરવાથી, વાસ્તવિક નુકસાન બુદ્ધિપૂર્વક રીતે થાય નહીં તો અને ત્યાં સુધી નુકસાન ભરી લેવાનો હક ઉપજ થતો નથી.

૩૫ વિશેષ ન્યાયાના આકટની પર થી ૫૭ મી કલમના ઠરાવોને અનુસરીને (અ) સુખાધિકારમાં ખરેખર હરકત થઈ હોય તો, તે હરકત બદલ ૭૨ થી ૭૬ પ્રમાણે નુકસાન મેળવી શકાય એમ હોય ત્યારે, અને (બ) હરકત કરવાની શક્તિ ધમકી આપી હોય અથવા કરવાનો શક્તિ ધરાવે હોય તો જે કૃત્ય કરવાની ધમકી આપી હોય અથવા જે કરવાનો ધરાવે હોય તે કૃત્ય કરવામાં આવે તો, સુખાધિકારમાં જરૂર હરકત પડવાની એમ હોય ત્યારે, તે સુખાધિકારમાં થતી હરકત બંધ કરવાની તાકીદ આપી શકાય.

૩૬ ચોવીસમી કલમમાં ઠરાવ કરેલા છે તે છતાં પણ સુખાધિકારમાં થએલી અન્યાય બરેલી હરકત પ્રધાનપતિ પોતે દુર કરી શકે તો નથી.

૩૭ જે સખસે સુખાધિકાર સ્થાપ્યો હોય તે સખસને સુખાધિકાર સ્થાપન થયાની પહેલાં બનેલાં કારણોને લીધે ગૌણસ્થળમાં કાંઈ પણ હક ન રહે ત્યારે તે સુખાધિકાર નષ્ટ થાય છે.

અપવાદ—દશમી કલમ પ્રમાણે ગીરા આપનારે કાયદેસર રીતે સ્થાપેલા સુખાધિકારને આ કલમમાં કહેલી કંઈ વાત લાગુ પડતી નથી.

૩૮ પ્રધાનપતિ સ્પષ્ટ રીતે કે ગર્ભિત રીતે ગૌણપતિને સુખાધિકારથી છુટો કરે ત્યારે તે સુખાધિકાર નષ્ટ થાય છે. જે પ્રસંગે અને જેટલા પુરતું પ્રધાન સ્થળ, પ્રધાનપતિ બીજાને આપી શકે, તે પ્રસંગે તેટલાજ પુરતો તેનો છુટકો થઈ શકે છે. ગૌણસ્થળના માત્ર ભાગ પુરતો સુખાધિકાર છોડી શકાય છે.

ખુલાસો ૧—નીચેના પ્રસંગે સુખાધિકાર ગર્ભિત રીતે છોડેલો ગણાય છે.—

અ સુખાધિકારનો હવે પછીનો ઉપભોગ બંધ થાય એમ જેનું અવશ્ય પરિણામ નીપજે એવું કંઈ કાયમતું કૃત્ય ગૌણસ્થળ દિવા કરવાનો સ્પષ્ટ અપ્તીઆર પ્રધાનપતિ આપે અને તે અપ્તીઆરની રૂએ તે કૃત્ય કરવામાં આવે ત્યારે, બી પ્રધાન સ્થળમાં કાંઈ કાયમનો ફેરફાર એવી તરેહનો કર્યો હોય કે જેથી હવે પછી સુખાધિકારનો ઉપભોગ કરતા બંધ થવાનો પ્રધાનપતિનો ધરાવે જણાઈ આવે ત્યારે.

ખુલાસો ૨—સુખાધિકારનો માત્ર વલિવટ ન કર્યો હોય તેટલા ઉપરથી તે કલમના અર્થ પ્રમાણે ગર્ભિત રીતે છોડી દીધેલો ગણાતો નથી.

દૃષ્ટાંત—(અ, બ, તથા ક એક ધરના સહમાલીક છે. તે ધરને એક સુખાધિકાર જોડાએલો છે. બ તથા કની સંમતિ વગર અ સુખાધિકાર છોડી દે છે. આ છુટકો ફક્ત અ તથા તેના કાયદેસર વારસ વહીવટની વિરુદ્ધ અમલમાં આવી શકે છે. (બ) બને પોતાના ધરના હિતકર ઉપભોગને માટે અની જમીન ઉપરનો સુખાધિકાર અ આપે છે. બ તે ધર કને લખી આપે છે. પછી તે સુખાધિકાર છોડી દેવાનું બ જણાવે છે. આ છુટકો નકામો છે. (ક) બના ચોકમાં પોતાનાં નેવાં પાડવાનો હક અ ને છે. નેવાં પાડવામાં નડતર થાય એટલી ઉચાઈ સુધી, તે ચોક ઉપર ચણતર કરવાને બં ને અ સ્પષ્ટ અપ્તીઆર આપે છે. બં તે પ્રમાણે ચણતર કરે છે. આથી જેટલું નડતર થાય તેટલા પુરતો અ નો સુખાધિકાર નષ્ટ થાય છે.

૩૯ સુખાધિકાર રદ કરવાનો અપ્ત્યાર રાખ્યો હોય તે વાપરીને ગૌણપતિ તે રદ કરે ત્યારે તે સુખાધિકાર નષ્ટ થાય છે.

૪૦ નિર્માત સુદતને માટે સુખાધિકાર સ્થાપ્યો હોય અથવા કાંઈ નિર્દિષ્ટ કરેલું કૃત્ય અને તો તે નિર્ધારક થાય એવી સરતથી સુખાધિકાર સંપાદન કર્યો હોય ત્યારે તે સુદત વિતે અથવા સરત પુરી પડે એટલે તે સુખાધિકાર નષ્ટ થાય છે.

૪૧ આવશ્યકતાનો સુખાધિકાર આવશ્યકતાનો અંત આવ્યાથી નષ્ટ થાય છે.

દૃષ્ટાંત—અ, બને એક બેતર આપે છે, અ ની પાસેની જમીન ઉપર થઇને ગયા વગર તે બેતરમાં જવાય તેવું નથી. પછીથી તે જમીનના જે ભાગ ઉપર થઇને પોતાના બેતરમાં જઈ શકાય તેવો કંઈ ભાગ અ ખરીદ કરે છે. અની જમીન ઉપર થઇને જવા આવવાનો જે હક અ સંપાદન કર્યો હોતો તે નષ્ટ થાય છે.

૪૨ કાંઈ પણ વખતે અને કાંઈ પણ પ્રસંગે સુખાધિકાર પ્રધાનપતિને વાબદાયક ન થાય ત્યારે તે નષ્ટ થાય છે.

૪૩ પ્રધાન સ્થળમાં કરેલા કાયમના કોષ ફેરફારથી ગૌણસ્થળ ઉપરનો ભોળો વસ્તુતઃ વધતો હોય, અને સુખાધિકારના કાયદેસર ઉપભોગમાં નકતર નાંખ્યા વગર ગૌણપતિથી તે ઘટાડી શકાતો હોય ત્યારે તે સુખાધિકાર નષ્ટ થાય છે. પરંતુ નીચેના પ્રસંગે તેમ થતું નથી.

(અ) પ્રધાન સ્થળના હિતકર ઉપભોગને માટે ગમે તેટલી હદ સુધી સુખાધિકારનો વહીવટ કરવા એવો ધરાઈ હોય તો, (બ) તે ફેરફારથી ગૌણપતિને જે હાની થાય તે એટલી કુદ્દલ હોય કે કોષ વિચારવાન સમક્ષ તે વિષે ખેદ ન કરે તો, અથવા (ક) તે સુખાધિકાર આવશ્યકતાનો સુખાધિકાર હોય તો.

જે સુખાધિકારથી પ્રધાનસ્થળને આધાર મળવાનો હક પ્રધાનપતિને પ્રાપ્ત થયો હોય તેવા સુખાધિકારને આ કલમમાંડેના કોષ પશુ મજકુર થાય પડે છે એમ સમજવું નહિ.

૪૪ પ્રધાનપતિથી પોતાનો હક વધારે વાર ભોગવી શકાય નહીં એવી રીતે વરીષ્ટ સત્તાથી ગૌણ સ્થળમાં કાયમનો ફેરફાર થાય ત્યારે તે સુખાધિકાર નષ્ટ થાય છે. પરંતુ, વરીષ્ટ સત્તાથી આવશ્યકતાનો જવા આવવાનો માર્ગ નષ્ટ થાય તો, ગૌણસ્થળ ઉપર થઇને જવા આવવાનો ખીળ માર્ગનો હક પ્રધાનપતિને તથા તે માર્ગને ચોદમી કલમના ઠરાવોને લાયુ છે.

દૃષ્ટાંત--અ ની જમીનમાં થઇને વહેતી નદીમાં માછલાં પકડવાનો હક જ ને અમુક માલીક તરીકે આ આપે છે. ની પોતાનો પ્રવાહ કાયમનો બદલી કે ની જમીનમાં થઇને વહે છે. જ નો સુખાધિકાર નષ્ટ થાય છે.

(બ) આ ને જે વાટે જવા આવવાના માર્ગનો હક છે, તે વાટે જવાનું ધરતીકંપથી હંમેશને માટે બંધ થઇ જાય છે. આ નો હક નષ્ટ થાય છે.

૪૫ પ્રધાન સ્થળ અને ગૌણ સ્થળ એ બેમાંથી એક છેક નાશ પામે એટલે સુખાધિકાર નષ્ટ થાય છે.

દૃષ્ટાંત--સમુદ્રકાંઠે ઉંચા ખડકની તળેટી આગળ થઇને જતા રસ્તા ઉપર જવા આવવાના માર્ગ નો હક આ ને છે. સમુદ્ર આગળ વધી આવવાથી રસ્તા હંમેશને માટે ધોવાઇ જાય છે. આ નો સુખાધિકાર નષ્ટ થાય છે.

૪૬ તમામ પ્રધાન સ્થળ તથા તમામ ગૌણ સ્થળની પુર્ણ માલકી એકજ સમ્પત્તિને મળે તો સુખાધિકાર નષ્ટ થાય છે.

દૃષ્ટાંત--આ ને એક ધરના માલીક તરીકે જ ના બેતરમાં થઇને જવા આવવાના માર્ગનો હક છે. આ પોતાનું ધર તથા જ પોતાનું બેતર ક ને ગીરા આપે છે પછી એ બંને ગીરા છોડાવવાના હક ક રદ કરે છે. અને તમ કરીને ધર તથા બેતર એ બંનેનો પોતે પુરો માલીક થાય છે.

જ ના રસ્તા ઉપર થઇને જવા આવવાના માર્ગનો આ ને હક છે. એ રસ્તા જ સાર્વજનિક ઉપયોગમાં આપે છે. બના માર્ગનો હક નષ્ટ થતો નથી.

૪૭ ખાડો પડ્યા વગર વીસ વરસ સુધી સુખાધિકાર તરીકે તેનો ઉપભોગ બીકુલ બંધ રહે એટલે સતત સુખાધિકાર નષ્ટ થાય છે. તેટલીજ સુદત સુધી સુખાધિકાર તરીકે તુટક સુખાધિકારનો ઉપભોગ ન કર્યો હોય, ત્યારે તે તુટક સુખાધિકાર નષ્ટ થાય છે. આ સુદત ગણ્યાની તે, સતત સુખાધિકારની બાબતમાં, ગૌણપતિએ તેનો ઉપભોગ કરવામાં જે દિવસે હરકત કરી હોય તે દિવસથી, અથવા પ્રધાનપતિએ તેનો ઉપભોગ કરવાનું જે દિવસથી અશ્વકથ કર્યું હોય તે દિવસથી ગણવી; અને તુટક સુખાધિકારની, તો પ્રધાનપતિ તરીકે કોષ સમ્પત્તિ છેક છેલ્લે જે દિવસે ઉપભોગ કર્યો હોય તે દિવસથી ગણવી.

પશુ એવું ઠરાવ્યું છે કે, તુટક સુખાધિકારની બાબતમાં જે પ્રધાનપતિ તે સુખાધિકાર રાખવાના પોતાના ધરાદાનો એકરાર સદરહુ સુદતની અંદર નોંધણીના આકટ મુજબ નોંધાવે તો તે નોંધણીની તારીખથી વીસ વર્ષની સુદત વીરે ત્યાં સુધી તે સુખાધિકાર નષ્ટ થશે નહિ. કોષ સુખાધિકારનો ઉપભોગ કાયદા પ્રમાણે ફક્ત અમુક જગાએ, અથવા અમુક વખતે, અથવા અમુક કલાકોની વચ્ચે અથવા કોષ ખાસ હેતુને માટે કરી શકાય એમ હોય ત્યારે, સદરહુ સુદતની દરમ્યાન બીજી જગાએ અથવા બીજી વખતે કે બીજી કલાકોની વચ્ચે કે બીજી કોષ હેતુને માટે તેનો ઉપભોગ કરવાથી આ કલમ પ્રમાણે તે

નષ્ટ થતો બંધ રહેતો નથી. સદરહુ મુદતની દરમ્યાન ગૌણ સ્થળનો કબજો કાઢી પાસે નહોતો એ વાતથી કે સુબાધિકાર ભોગવી સકાય એમ નહોતું એ વાતથી, કે સુબાધિકારના સહાયકારી હકનો ઉપ-ભોગ કર્યો હતો એ વાતથી, અથવા સુબાધિકારના અસ્તિત્વની માહિતિ પ્રધાનપતિને નહોતી એ વાતથી, અથવા તે પ્રમાણે કરવાના પોતાના હકના અબજપણામાં તેણે તે ભોગવ્યો હતો એ વાતથી, આ કલમ પ્રમાણે સુબાધિકાર નષ્ટ થતો બંધ રહેતો નથી.

આ કલમ પ્રમાણે નીચેના પ્રસંગે પણ સુબાધિકાર નષ્ટ થતો નથી. (અ) પ્રધાનપતિ તથા ગૌણપતિની દરમ્યાનમાં કરારની રૂએ સુબાધિકારનો ઉપભોગ બંધ રાખ્યો હોય ત્યારે; (બ) પ્રધાન સ્થળ સહમાલીફોના કબજામાં હોય અને સહમાલીફોમાંના કોઇ એક સદરહુ મુદતમાં તે સુબાધિકારનો ઉપભોગ કરે ત્યારે; કે સુબાધિકાર આવશ્યકતાનો સુબાધિકાર હોય ત્યારે.

એકજ સ્થળના લાભને માટે અનુક્રમે ધણું સ્થળો ઉપર જવા આવવાના માર્ગનો હક હોય, અને તે માર્ગ એક બીજાને લગતા હોય તો તે હક, આ કલમના કારણે સાફ એકજ સુબાધિકાર બન્યો.

દ્રષ્ટાંત—રાજ્યમાંથી ક્ષેત્ર તથા રૂ સ્થળ ઉપર યદને તથા તેમની દરમ્યાનના ય સ્થળ ઉપર યદને પોતાને ધેર જવા આવવાના માર્ગનો હક આ ને પોતાના ધરની સાથે રહેલો છે. વીસ વરસ વીત્યા પહેલાં ક્ષેત્ર ઉપર યદને જવા આવવાના માર્ગનો પોતાના હકનો અ વહિવટ કરે છે. ય તથા રૂ ઉપર યદને જવા આવવાના માર્ગનો તેના હક નષ્ટ થતા નથી.

૪૮ સુબાધિકાર નષ્ટ થાય એટલે તેને સહાયકારી હક હોય તો તે પણ નષ્ટ થાય છે.

દ્રષ્ટાંત—બે ના કુવામાંથી પાણી કાઢવાનો અ ને સુબાધિકાર છે. બે ની જમીન ઉપર યદને તે કુવે જવા આવવાના માર્ગનો સહાયકારી હક અને છે. કા. ૪૭ પ્રમાણે પાણી કાઢવાનો હક નષ્ટ થાય છે. અને જવા આવવાના માર્ગનો હક પણ નષ્ટ થાય છે.

૪૯ ગૌણ સ્થળમાંના નિયમિત હક સંબંધને માટે તે સ્થળનો કબજો લેવાનો હક પ્રધાનપતિને થાય છે. ત્યારે, અથવા પ્રધાન સ્થળમાંના નિયમિત હક સંબંધને માટે તે સ્થળનો કબજો લેવાનો હક ગૌણપતિને થાય ત્યારે, સુબાધિકાર મોકુફ રહે છે.

૫૦ સુબાધિકાર ભરી રાખે એમ કહેવાનો ગૌણપતિને હક નથી. તથા જનીસમી કલમમાં ઠરાવ કર્યો છે તે છતાં પણ, સુબાધિકાર નષ્ટ થવાને લીધે અથવા મોકુફ રહેવાને લીધે ગૌણસ્થળને થતા નુક-શાનમાંથી બચાવવાને બહુ ખર્ચ કર્યા વગર ગૌણપતિ શક્તિવાન થાય એવી રીતની નોટીસ પ્રધાનપતિએ ગૌણપતિને આપી હોય તો, તે નુકસાન ભરી લેવાનો ગૌણપતિને હક નથી. સદરહુ નોટીસ ન આપી હોય તો સદરહુ પ્રમાણે નષ્ટ થવાને લીધે અથવા મોકુફ રહેવાને લીધે ગૌણસ્થળને નુકસાન થાય તે ભરી લેવાનો ગૌણપતિને હક છે.

દ્રષ્ટાંત—અ સુબાધિકારનો વહીવટ કરતાં બેના વહેળાનું પાણી પોતાની કેનાલ (નહેર) માં વાળે છે. ધણું વરસ સુધી તે વજણ ભરી રહે છે અને તે મુદતની દરમ્યાન તે વહેળાની તળેડીના થોડો ભાગ પુરાઇ જાય છે. પછી અ પોતાનો સુબાધિકાર છોડી દે છે, અને વહેળા પ્રથમના માર્ગમાં આણે છે અને લીધે બેની જમીન ઉપર પાણી ફરી વહે છે. એ રેલથી થયેલું નુકસાન ભરી લેવાની અ ઉપર બે ફરીયાદ કરે છે. તેમાં એવું સાબીત થયું છે કે, સુબાધિકાર છોડી દેવાના પોતાના ઇરાદાની અ એ બેને એક માસ પહેલાં નોટીસ આપી હતી. અને બહુ ખર્ચ કર્યા વગર નુકસાન અટકાવવાને બે શક્તિવાન થાય એ માટે તે નોટીસ પુરતી હતી, તો ફરીયાદ કાઢી નાંખવી નેહએ.

૫૧ નષ્ટ થયેલું સ્થળ વીસ વરસ વીત્યા પહેલાં, કાલ કચેરા જમવાથી પહેલાંના જેવું થાય ત્યારે તે નષ્ટ થયેલું સ્થળ ગૌણ ઇમારત હોય અને વીસ વરસ વીત્યા પહેલાં તેજ જમીન ઉપર તે ઇમા-રત ફરી બાંધવામાં આવે ત્યારે, અને કે નષ્ટ થયેલું સ્થળ પ્રધાન ઇમારત હોય અને વીસ વરસ વીત્યા પહેલાં, ગૌણ સ્થળ ઉપર વધારે બોલે ન પડે એવી રીતે, તેજ જમ્યાએ તે ઇમારત ફરી બાંધવામાં આવે ત્યારે, પીસતાળીસમી કલમ પ્રમાણે નષ્ટ થયેલો સુબાધિકાર સજીવન થાય છે. છતાંજીસમી કલમ પ્રમાણે નષ્ટ થયેલા સુબાધિકાર, જે દેણગીથી અથવા અતલેખ દાનથી એકત્ર માલીની થઇ હોય તે

યોગ્ય અધિકારવાળી કોર્ટના હુકમનામાથી હદ થાય એટલે સજાન થાય છે. તેજ કલમ પ્રમાણે નષ્ટ થએલો આવશ્યકતાનો સુખાધિકાર ખીજ કોઇ કારણને લીધે એક જ માલીગી બંધ થાય એટલે સજાન થાય છે. મોકુફ રહેલો સુખાધિકાર મુકનાળીસમી કલમ પ્રમાણે તે અધિકાર નષ્ટ થવા પહેલાં મોકુફ રહેવાનું કારણ દુર થાય તો સજાન થાય છે.

દૃષ્ટાંત—જેના ખેતરમાં થઇને પાતાના ખેતરમાં જવા આવવાના માર્ગનો હક અને તે ખેતરના પુર્ણ માલિક તરીકે છે. જેની પામેથી ત્રીમ વરમને માટે તે ખેતર આ પટે રાખે છે. તેમાં આ જ્યાં સુધી તે ખેતરનો પટે રાખનાર રહે ત્યાં મુખી સુખાધિકાર મોકુફ રહે છે. પણ આ તે પટે કને આપે કે બને પાછો સોપે એટલે માર્ગનો હક સજાન થાય છે.

પર કોઇ મખસ પોતાની સ્થાર મિલકતમાં અથવા સ્થાવર મિલકત ઉપર કંઈ કૃત્ય કરવાનો અથવા ચાલુ રાખવાનો હક ખીજ કોઇ કોમને કે ખીજ મખમે પૈરી મુકરર સંખ્યાને આપો અને તે હક ન હોય તો તે કૃત્ય ગેરકાયદેસર થાય એમ હોય તથા તે હક સુખાધિકાર ન થતો હોય કે મિલકતમાંનો કોઇ હક સંબંધ ન થતો હોય ત્યારે તે હક પરવાનો કહેવાય છે.

પૃ૩ જે મિલકતને પરવાનો લાગુ હોય તેમાંનો પોતાનો હક સંબંધ ખીજે કોઇ મખસ જે પ્રસંગે અને જેટલો ખીજને આપી શકે તે પ્રમાણે તેટલે સુધીનો પરવાનો આપવાને તે મુખત્યાર છે.

પૃ૪ પરવાનો આપવાનો તે સ્પષ્ટ શબ્દોથી અથવા આપનારની વર્તણૂક ઉપરથી જણાઇ આવે એમ ગર્ભિત રીતે આપી શકાય તથા સુખાધિકાર કિત્તપ કરવાની મતજબનો જે કરાગ, તે કારણ સાર અનુપયોગી હોય તે પરવાનો ઉત્તર કરવાના ઉપયોગમાં આવી શકે.

પૃ૫ કોઇ પણ હક સંબંધનો ઉપયોગ કરવા માટે, અથવા કોઈ હકનો વહીવટ કરવા માટે જે જે પરવાનાની આવશ્યકતા હોય તે બધા તે હક સંબંધમાં અથવા હકમાં ગર્ભિત રીતે આવી જાય છે. આવા પરવાના સદાયકારી પરવાના કહેવાય છે.

દૃષ્ટાંત—અ પોતાની જમીન ઉપર ઉગતાં ઝાડ છ ને તેંચ છે તે જમીન ઉપર થઇને ઝાડ ઉપાડી લાવવાને છ હકદાર છે.

પૃ૬. જુદો ધરાદો જણાઓ ન હોય અથવા ગર્ભિત રીતે અવસર જણાતો ન હોય તો સાર્વજનિક ગમ્મતની જગ્યાએ હાજર રહેવાનો પરવાનો પરવાનાદાર ખીજને આપવાને મુખત્યાર છે. પરંતુ સદરકુ પ્રસંગ સિવાય પરવાનાદારથી પરવાનો ખીજને આપી શકાય નહીં. અથવા તેના નોકરોથી કે તેના આડતીયાથી તે પરવાનાનો ઉપયોગ કરી શકાય નહીં.

દૃષ્ટાંત—અ ની મરજીમાં આપે ત્યારે અ ના ખેતરમાં થઇને ચાલવાનો હક છ ને અ આપે છે. છ ની કોઇ સ્થાવર મિલકતની સાથે તે હક જોડાયેલો નથી. તે હક છ થી ખીજને આપી શકાય નહીં (અ) સરકારી જમીન ઉપર થોડી મુદતને માટે છાપરાં બાંધીને તે વાપરવાનો પરવાનો સરકાર છ ને આપે છે. સ્પષ્ટ રીતે વિરુદ્ધ દરાવ ન હોય તો છ ના નોકર તે જમીન ઉપર છાપરાં બાંધના સાફ જઇ અને બાંધી શકે અને તેનો ઉપયોગ કરી શકે.

પૃ૭ પરવાનો જે મિલકતને લાગુ હોય તે મિલકતમાં પરવાનાદારની જાતને અથવા મિલકતને જોખમ બરેલી થઇ પડે એવી કંઈ ખોડખાંપણ હોય અને તેની પરવાનો આપનારને માહિતી હોય, તથા પરવાનાદારને માહિતી ન હોય ત્યારે તેની ખોડખાંપણ પરવાનાદારને જણાવવાને દરવાનો આપનાર બંધાયેલો છે.

પૃ૮ પરવાનો જે મિલકતને લાગુ હોય તે મિલકત પરવાનાદારની જાતને અથવા મિલકતને જોખમ બરેલી થઇ પડે એવું કંઈ કૃત્ય ન કરવાને પરવાનો આપનાર બંધાયેલો છે.

પૃ૯ પરવાનો જે મિલકતને લાગુ હોય તે મિલકત પરવાનો આપનારો ખીજને આપી દે, ત્યારે તે હેનારો મખસ તે મિલકત હેનાર તરીકે તે પરવાનાથી બંધાતો નથી.

૬૦ પરવાનો આપનાર માણસ પરવાનો રદ કરવાને મુખત્યાર છે, પરંતુ નીચેના પ્રસંગે તે પરવાનો રદ કરી શકાતો નથી.

અ પરવાનાની સાથે મિલકત આપી હોય, અને તે મિલકત આપ્યાની જ્ઞાત અમલમાં હોય તો, બી પરવાનાની રૂએ પરવાનાદાર કાયમનું કંઈ કામ કર્યું હોય અને તે કરવામાં ખર્ચ કર્યું હોય તો.

ફૃ રૂપરૂ રીતે કે ગર્ભિત રીતે પરવાનો રદ થઈ શકે છે.

દૃષ્ટાંત—(અ) અ નામનો એક ખેતરનો માલિક પોતાના ખેતરમાં થઈને જતો રહેતો વાપરવાનો પરવાનો બી ને આપે છે. પછી પરવાનો રદ કરવાના ધરાદારી રહેતા ઉપરના દરવાજા તે તાણું મારે છે. તો તેથી પરવાનો રદ થાય છે. (બ) અ પોતાના ખેતરમાં ધાસની ગંજી કરવાને અને પરવાનો આપે છે. પણ પછી અ તે ખેતર કે ને ગણોતે કે વેચાણ આપે તો તે પરવાનો રદ થાય છે.

ફર નીચેને પ્રસંગે પરવાનો રદ થયેલો ગણાશે. અ જે મિલકતને પરવાનો લાગુ હોય તે મિલકત-માંના પરવાનો આપ્યા પહેલાં બંધ થતો હોય તો, (બ) પરવાનાદાર રૂપરૂ રીતે કે ગર્ભિત રીતે, પરવાનો આપનાર કે તેના વારસ વફાવને પરવાનાથી મુક્ત કરે તો, (ક) કોઈ નિયમિત મુદતને માટે કે અમુક કૃષ અને તો પરવાનો નિરર્થક થાય એવી સરને પરવાનો આપ્યો હોય તો તે મુદત વીને કે સરત પુરી થયે પરવાનો બંધ પડે છે. (ક) જે મિલકતને પરવાનો લાગુ હોય, તે મિલકત નાશ થાય કે વરીષ્ટ સત્તાથી તેમાં કાયમનો ફેરફાર થાય કે જેથી પરવાનાદાર પોતાના હક વધારે વખત વાપરી શકે નહીં ત્યારે; (ઈ) પરવાનો જે મિલકતને લાગુ હોય તે મિલકતની પુણી માલિકીનો હક પરવાનાદારને મળે ત્યારે (ફ) કોઈ નક્કી કરેલા દેતુને માટે પરવાનો આપ્યો હોય અને તે દેતુ પાર પડે કે છોડી દેવામાં આવે કે અશક્ય થાય ત્યારે (ગ) કોઈ ખાસ હોદ્દો, નિમણુંક કે સ્વરૂપ ધરાવનાર તરીકે પરવાનો આપ્યો હોય તો તે હોદ્દો નિમણુંક કે સ્વરૂપનું અસ્તિત્વ બંધ થાય ત્યારે, (ગાઘ) સદામકારી પરવાનાની બાબતમાં જે હકસંબંધ કે હકની મદદને માટે તે હોય તો તે હકસંબંધ કે હકનું અસ્તિત્વ બંધ થાય ત્યારે પરવાનો બંધ પડે છે.

ફડ પરવાનો રદ કરવામાં આવે ત્યારે પરવાનો જે મિલકતને લાગુ હોય તે મિલકત છોડી દેવાની તથા તે મિલકત ઉપર જે માલ મુકવાની તેને રજા મળી હોય તે ક્ષેત્ર લેવાની બ્યાજબી મુદત મળવાનો પરવાનાદારને હક છે.

ફડ પરવાનો જો કંઈ મોંઘદારને માટે આપવામાં આવ્યો હોય, અને જે હકને માટે પરવાનાદારે કરાર કર્યો હોય તે હકનો પરવાનાની રૂએ પુરેપુરો વહાવટ કર્યા પહેલાં પરવાનાદારની પોતાની કાંઈ ક-સર વગર પગવાનો આપનારની પાસેથી નુકસાની બરી લેવાનો તેને હક છે.

કોર્ટોના વિશેષ અધિકાર બાબતનો કાયદો.

(મુબાઈનો સને ૧૮૨૭ નો રેગ્યુલેશન ૨ બે.)

ન્યાત સંબંધી.

૨૧ કોઈ પણ કોર્ટ નાતના સવાલોમાં દરમીયાનગીરી કરશે નહીં પરંતુ કોઈપણ માણસને કે ન્યાતને આપણનું નુકસાન થતું હોય એવા કૃત્યને માટે નુકસાનીનો દાવો દાખલ કરી શકાશે. અને તેનો ઇન્સાફ કરવાને કોર્ટને હરકત નથી.

ન્યાતના સવાલમાં—ન્યાતને માટે રાંધવાના વાસણોનો ઉપયોગ કરવા દેવાના દાવાનો, ઝેરવાજબી રીતે લગ્ન પ્રસંગે લગ્નની ફી, પાન કે નાળીએર લીધાં હોય તે બદલ હકદાર આણેલા દાવાનો, ખતીબ કે ઉપદેશકના હોદ્દાના હક સંબંધી દાવા, ન્યાતે અમુક જગાએ સ્થાપન કરેલી મૂર્તિની પૂજા કરવાના હક બાબતના દાવા, ન્યાતના માગી લઈ ગયેલા રાંધવાના વાસણો પાછા લેવા બાબતના દાવાનો સમાસ થતો નથી. મુસલમાનોને આ કલમ લાગુ નથી.

વળી ન્યાતના સવાલમાં—ન્યાતમાંથી જુદા પડેલા માણસો ન્યાતની મિલકતમાંથી પોતાનો હિસ્સો લેવાનો દાવો કરે તો તે, દાવાનો, નાતના હોદ્દા (ન્યાત પટેલ જેવા) ને લગતા, તે હોદ્દાની ફરજને

બાબતના કે તે હેઠળના સબબથી મળતા માનવ્યકરામના દાવાનો, ન્યાત બદાર મુકેલા માણસને ન્યાતમાં પાછાં દાખલ કરવા સબબી દાવાનો, લગન વખતે ન્યાત રીવાજ પ્રમાણે પંચને આપેલા પૈસાની વ્યવસ્થા કરવા સાર ન્યાતના પંચ કે પચના કોઇ માણસ ઉપર કરેલા દાવાનો સમાસ બાબ છે.

દેશીની સાબીતી બાબત કાયદો.

મુ'આઇનો સને ૧૮૨૭ નો ૫ મો.

૯ ખાતાની પુરેપુરા રકમ મળી નથી એ સાબીત કરવાનો બોલ પ્રતિવાદીને માથે છે.

૧૪ દેશદાર સાબીત કરે કે તેણે લેખદારને દેશી રકમ પુરેપુરા કે થોડી થળી આપવા માંડો હતી. તો તે આપવા માટેની રકમ ઉપર વ્યાજ ચઢતું બધું થશે.

૧૫ જે મિલકત મુદ્દલ કે વ્યાજને માટે ગીંગે મુકી હોય તે મિલકત દેશીને માટે જવાબદાર છે. મિલકતમાંથી થતો નફો વ્યાજ પેટે મળી શકાય છે. દીવાની કોર્ટમાં દાવો કરીને ગીરો મિલકત ગમે તે પક્ષકાર વંચાવીને દેશી પતાવી શકે છે. દેશી કરતાં કીંમત વધારે ઉપજે તો તે વધારાનો રકમ લેના માલિકને આપવી જોઇએ.

વિશેષ ન્યાય આપવા બાબતનો કાયદો

૧ વાદીએ માગેલી સ્થાવર કે જંગમ મિલકતનો કબજો અપાવે. (૨) પ્રતિવાદીએ કરેલા કરારને પુરા કરાવે. (૩) જે કામ ન કરવાનો પ્રતિવાદીએ કમર કર્યો હોય તે કામ શરૂ કરે તો તે ન કરવાનો મનાઇ હુકમ કરવો; (૪) અવેજ વગર કે બીજી રીતે પક્ષકારો નાફક, જેવા કે ઈન્ડેમેન્ટનો, હસ્તાવેજ રદ કરાવવાનો, અને (૫) રીસીવરની નીમણુંક કરવાનો, આ પાંચ પ્રકારના દીવાની કોર્ટ વિશેષ ન્યાય આપી શકે છે.

મુસલમાનોનો વકફ કાયદેસર ઠરાવવા બાબતનો આકટ

(સન ૧૯૧૩ નો ૬ ઠો)

૧ (૧) આ આકટને સને ૧૯૧૩ નો મુસલમાનોનો વકફ કાયદેસર ઠરાવવા બાબતનો આકટ કહેશે. (૨) તે આખા બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનને લાગુ છે.

૨ 'વકફ' એટલે મુસલમાન ધર્મ પાળનારા સખસે મુસલમાન કાયદાની રૂએ ધાર્મિક, પવિત્ર અથવા ધર્મદા ગણાતા કોઇ પણ કારણ માટે, કોઈ પણ મિલકત કાયમતે માટે અપેક્ષ કરી રાખેલા થાય છે.

૩ 'હ નરી મુસલમાન' એટલે મુસલમાન ધર્મ પાળનારો જે સખસ મુસલમાન કાયદાના હનફી પંથના ફરમાન કે મત પ્રમાણે ચાલતો હોય તે.

૪ મુસલમાન ધર્મ પાળનાર કોઇ સખસ મુસલમાન કાયદાની રૂએ હોય તેવા વકફ બીજા કારણો સાથે નીચેનાં કારણ માટે કરશે તો તે કાયદાસર થશે.

અ પોતાના કુટુંબના, પોતાના છોકરાના અથવા પોતાના વંશજોના સર્વતઃ કે અંશતઃ ભરણ-પોષણ તથા ગુજરાન માટે; અને (બ) વકફ કરનાર હનફી મુસલમાન હોય તે પ્રસંગે, અપેક્ષ કરેલી મિલકતના ભાડા અને નફામાંથી પોતાની હયાતીમાં પોતાનાજ ગુજરાન તથા ભરણપોષણ માટે કે પોતાના કુટુંબના કે કોઈ પક્ષ એવું ઠરાવ્યું છે કે, આવા બાબતોમાં આપરનો લાભ ખાસ રીતે કે ગર્ભિત રીતે, ગરીબ લોકોને માટે અથવા મુસલમાન કાયદાની રૂએ ધાર્મિક કે પવિત્ર કે ધર્મદા ગણાતા બીજા કોઇ કબજામાં કામ માટે રાખી મુકેલા હોવા જોઇએ.

૫ આનો કોઇ પણ વકફ, તેમાં ગર્ભિત હોય તે સહ અથવા કાયમના કોઇ બીજા ધાર્મિક પવિત્ર

કે ધર્મદા કામ હાર રાખી મુકેલો લાભ વકફ કરનારનું કુટુંબ હાકરાં અથવા વસતી નાણું મળે ત્યાં મુખી મુલતવી રાખવાનાજ માત્ર કારણસર, ગેરકાયદેસર થયેલો ગણાયો નહિ.

૫ આ આક્ટના કોષ્ટક પશ્ચ કાયદાથી, કોષ્ટક પશ્ચ ચોક્કસ વર્ગ અથવા પંચના મુસલમાનોમાંના કોષ્ટક પશ્ચ સ્થાનિક કે પ્રચલિત રિવાજ અથવા રસમને બાધ આવશે નહિ.

હીંદુસ્તાનનો ટ્રસ્ટ તથા ટ્રસ્ટીઓ બાબતનો કાયદો.

(સને ૧૮૮૨ નો ૨ જો.)

૧ આ આક્ટને ૨૨૨ એક્ટ કહેવો.

૨ 'ટ્રસ્ટ' એ શબ્દમાં જે ફરજ મિલકતના સ્થાપિત સાથે જોડેલી હોય, અને જે બીજા કોઈના હિતને માટે કે બીજા કોઈના કે માલીકના હિતને માટે, કે માલિક ઉપર રાખેલા કે તેણે કબુલ કરેલા વિશ્વાસ ઉપરથી કે તેણે જણાવીને કબુલ કરેલા વિશ્વાસથી ઉત્પન્ન થઈ હોય તે. એટલે વિશ્વાસ ઉપરથી ઉત્પન્ન થયેલી ફરજ એનું નામ ટ્રસ્ટ સમજવું.

'ટ્રસ્ટ કરનાર'—જે સમગ્ર એવો વિશ્વાસ રાખે કે જણાવે તે; 'ટ્રસ્ટી'—એ શબ્દમાં જે સમગ્ર એવો વિશ્વાસ કબુલ કરે તે 'હિતાધિકારી' જે સમગ્રના હિતને માટે એવો વિશ્વાસ કબુલ કર્યો હોય તે. 'ટ્રસ્ટની મિલકત'—એટલે ટ્રસ્ટનો જે વિષય તે. એટલે જે વસ્તુના સંબંધમાં ટ્રસ્ટી થયો હોય તે વસ્તુ. 'વિશ્વાસમાંત' એટલે આ કાયદાથી ટ્રસ્ટીને માથે તેવા ટ્રસ્ટી તરીકે નાખેલી કોષ્ટક ફરજ તોડવી તે.

આ આક્ટ, વકફ સંબંધી મુસલમાની શરેહના નિર્ણયને, અનિબંધ કુટુંબના માણસોના પરસ્પર સંબંધ લોક સંપ્રદાયના કાયદાથી કે તેમની જાતને લાગુ હોય એવા કાયદાથી નક્કી કરેલો હોય તેને, સાંવર્ણનિક કે ખાનગી ધર્મદા દાન કે દયાદાનને આ એક્ટ લાગુ નથી.

૩ કોષ્ટક પશ્ચ કાયદેસર હેતુને માટે ટ્રસ્ટ ઉત્પન્ન કરી શકાય છે. નીચેના હેતુ કાયદેસર છે. (૧) જેની કાયદામાં મનાઈ કરી ન હોય, (૨) કાયદાનો ઠરાવ બ્યથ યથ ન પડે તેવો કોષ્ટક માન્ય કરેલો ઠરાવ, (૩) કપટ ન હોય તે, (૪) જે બીજાને હાનિકર્તા ન હોય તે, અને (૫) જેને કોર્ટ રાજનીતિ વિરુદ્ધ કે અનીતિનો ગણતી ન હોય તે.

૪ જે ટ્રસ્ટનો હેતુ ગેરકાયદેસર હોય તે ટ્રસ્ટ નિરર્થક છે.

૫ સ્થાવર મિલકત સંબંધી ટ્રસ્ટ, વસ્તુ કરનારની કે ટ્રસ્ટીની સહીવાળા નોંધેલા દસ્તાવેજથી કરવું જોઈએ. જંગમ મિલકત સંબંધી ટ્રસ્ટ નોંધેલા દસ્તાવેજથી અથવા મિલકતનું ધણીપણું ટ્રસ્ટીને આપી દહને કરવું જોઈએ.

૬ ટ્રસ્ટ કરનાર બ્યાજખી નિશ્ચિતપણાથી (૧) શબ્દ કે કૃત્યવડે ટ્રસ્ટ ઉત્પન્ન કરવાનો પોતાનો ઇરાદો (૨) ટ્રસ્ટનો હેતુ. (૩) હિતાધિકારી, (૪) ટ્રસ્ટની મિલકત બતાવે તથા (૫) ટ્રસ્ટની મિલકત તબદીલ કરી આપે ત્યારે ટ્રસ્ટ ઉત્પન્ન થાય છે.

૭ (૧) કરાર કરવાને લાયક હોય તેવો સમગ્ર, અને સગીર કે તેની તરફથી કોષ્ટક સમગ્ર કીરટી-કંટ કોર્ટની પરવાનગીથી ટ્રસ્ટ ઉત્પન્ન કરી શકે છે.

૮ ટ્રસ્ટનો વિષય કોષ્ટક માણુ હિતસંબંધ ન હોવો જોઈએ પરંતુ હિતાધિકારીને તબદીલ કરી શકાય તેવી મિલકત હોવી જોઈએ.

૯ મિલકત ધારણ કરી શકે એવો કોષ્ટક પશ્ચ સમગ્ર હિતાધિકારી થઈ શકે છે હિતાધિકારી પોતાનો હક સંબંધ ટ્રસ્ટીને બખીને ત્યાગ કરી શકે છે.

૧૦ મિલકત ધારણ કરી શકે એવો કોષ્ટક પશ્ચ સમગ્ર ટ્રસ્ટી થઈ શકે છે. પશ્ચ જે ટ્રસ્ટમાં મંત્ર-જમાં આવે તે પ્રમાણે કરવાનું હોય, તેની બાબતમાં એવો સમગ્ર કરાર કરવાને લાયક ન હોય તે, તે ટ્રસ્ટનો અમલ કરી શકતો નથી. કોષ્ટક પશ્ચ સમગ્ર ટ્રસ્ટ સ્વિકારવાને બંધાયેલો નથી. શબ્દોથી કે કૃત્યથી ટ્રસ્ટ સ્વિકારાય છે. યોગ્યેલો ટ્રસ્ટી, ટ્રસ્ટ સ્વિકારવાને અદ્દલે તેનો હક યોગ્ય મુદતમાં ત્યાગ કરવાને મુખત્યાગ

છે. એ કે જ્યારે સહદ્રસ્ટીઓમાંનો એક દ્રસ્ટી હક ત્યાગ કરે તે તથા, દ્રસ્ટની મિલકત બીજાઓને મળે છે.

૧૧ દ્રસ્ટનો હેતુ તથા દ્રસ્ટ કરતારે કરેલી આજ્ઞાઓ પાળવાને દ્રસ્ટી બંધાયેલો છે; પરંતુ હિતાધિકારીને ખુદી રીતે નુકસાનકારક હોય એવી કોઇ આજ્ઞા પાળવાની જરૂર નથી.

૧૨ દ્રસ્ટીએ દ્રસ્ટની મિલકતની સ્થિતિ વિષે તારીખથી માહિતગાર થવું જોઇએ. દ્રસ્ટની મિલકત પોતાના નામ ઉપર તબદીલ કરાવી લેવી જોઇએ. અને અપૂર્તા કે જોખમ ભરેલા તારણ ઉપર રોકેલા દ્રસ્ટના પૈસા ઉપાડી લેવા જોઇએ.

૧૩ દ્રસ્ટની મિલકત જાળવી રાખવાને માટે દ્રસ્ટીએ વાજબી ફરીઆદો ચલાવવી જોઇએ તથા જવાબ આપવા જોઇએ અને જરૂર લાગે તેવા બીજા પલાળે લેવા જોઇએ.

૧૪ દ્રસ્ટીએ હિતાધિકારીથી વિરુદ્ધ સત્તાધિકાર, પોતાને કે બીજાને માટે ઉભો કરવો ન જોઇએ.

૧૫ દ્રસ્ટીએ પોતાની મિલકતની માફકજ દ્રસ્ટની મિલકતની સંભાળ રાખવી જોઇએ.

૧૬ દ્રસ્ટીએ ખગડી જમ્ય તેવી મિલકતને બદલીને કાયમનો કે તત્કાળ લાભ મળે એવા પ્રકારની કરવી જોઇએ.

૧૭ દ્રસ્ટીએ નિષ્પક્ષપાતપણે ચાલવું જોઇએ, અને મિલકતને ચતી હાનિ અટકાવવી જોઇએ, તથા હિસાબ બરાબર અને ચોખ્ખો રાખવો જોઇએ.

૧૮ દ્રસ્ટીએ મિલકત કેટલી છે તે કવી સ્થિતિમાં છે તેની હિતાધિકારીને, તેની માગણી ઉપરથી પૂછી કે બરાબર માહિતી આપવી જોઇએ.

૨૦ દ્રસ્ટીએ, દ્રસ્ટના પૈસા સરકારી સીક્યુરીટીઓમાં, ગેરન્ટીડ રહેવના શેરોમાં કે ડીબેન્ચરોમાં કે મ્યુનિસીપલ ડીબેન્ચરોમાં કે કોઇ સ્થાવર મિલકતના પહેલા ગીરોમાં કે હાઇકોર્ટ અધિકાર આપ્યો હોય તેવી કોઈ બીજી સીક્યુરીટીઓમાં રોકવા જોઇએ.

દ્રસ્ટી વિશ્વાસપાત કરે ત્યારે નુકસાન ભરી આપવાને અને પૈસા રોકવામાં અયોગ્ય ઢીલ કરે તો તે માટે જવાબદાર છે.

૨૩ જે કોઇ દ્રસ્ટી—(૧) તેણે પોતે બ્યાજ લીધું હોય ત્યારે, (૨) પૈસા આપવામાં અયોગ્ય ઢીલ કરી હોય ત્યારે; બ્યાજ લેવું જોઇતું હતું છતાં ન લીધું હોય ત્યારે; બ્યાજ લીધું છે એમ અનુમાન કરાય ત્યારે સેંકડે જ ટકા લેખે સાદા બ્યાજ બદલ હિસાબ આપવાને; પૈસા રોકવામાં કે બ્યાજ કે નશાનો ફાળો વસુલ કરવામાં ચુક કરે ત્યારે; મિલકત કે તેનું ઉત્પન્ન વેપાર રોજગારમાં કામે લગાડે ત્યારે તે પોતે બ્યાજ આપવાને પાત્ર છે.

૨૪ કોઇ પણ દ્રસ્ટી જવાબદારીને પેટે બીજી મિલકતની વ્યવસ્થાનો નફો થયો હોય તો, તે મળે છે પણ શકતો નથી.

૨૬ કોઈ પણ ત્રસ્ટી પોતાના પહેલા અથવા બીજા દ્રસ્ટીની કસ્ટર બદલ જવાબદાર નથી. તેમ સહ ત્રસ્ટીએ વિશ્વાસપાત કર્યો હોય તો તે બદલ બીજો દ્રસ્ટી જવાબદાર થતો નથી.

૨૭ જ્યારે સહદ્રસ્ટીઓ સાથે મળીને વિશ્વાસપાત કરે, ત્યારે પ્રત્યેક દ્રસ્ટી થયેલા નુકસાનને માટે હિતાધિકારીના જવાબદાર થાય છે.

૨૮ જ્યારે કોઇ હિતાધિકારી, દ્રસ્ટીને ખબર આપ્યા વગર કોઇ મિલકત બીજાને આપે કે સ્થાપિત કરે, ત્યારે ત્રસ્ટી એવી મિલકતને માટે જવાબદાર નથી.

૨૯ જ્યારે હિતાધિકારીનો હકસંબંધ સરકાર દાખલ થાય ત્યારે સરકાર દરમિયાને તેવા સમસના હોયને માટે તે હકસંબંધ ખારણુ કરવાને તે દ્રસ્ટી બંધાયેલો છે.

૩૦ દ્રસ્ટીઓને દ્રસ્ટના લેખના કરાવેને અનુસરીને જે પૈસા સ્ટોક, ફંડ કે સીક્યુરીટીઓ પોતપોતાને ખરેખર મળે, તેનાજ તેણે હિસાબ આપવો પડશે. અને તેમાંનો એક દ્રસ્ટી બીજાને માટે જવાબદાર થશે નહીં.

૩૧-૩૫ દ્રસ્ટનો લેખ તથા દ્રસ્ટની મિલકત સંબંધી જરૂર હોય તેટલા પોતાના જમ્બામાં રાખવાનો, દ્રસ્ટનો અમલ કરવામાં યોગ્ય રીતે કરેલું તમામ ખર્ચ વાળી લેવાનો કે આપવાનો;

હિતાધિકારીની બૂલથી વધારે રકમ અપાઇ હોય તો તે ભરી લેવાનો; વિશ્વાસપાત્રથી જેને લાભ મળ્યો હોય તેની પાસેથી નુકસાન ભરી લેવાનો; ટ્રસ્ટની મિલકતની વ્યવસ્થા કરવામાં કોર્ટનો અભિપ્રાય, સલાહ કે હુકમ લેવાનો; પોતે કરેલા વહીવટનો હિસાબ તપાસરાવી નક્કી કરાવવાનો અને હિતાધિકારીનું કંઈ લેખું નીકળતું ન હોય તો; તે મતલબનો લેખ લખાવી લેવાનો ટ્રસ્ટીનો હક છે.

૩૬-૪૫ ટ્રસ્ટના લેખમાં અધિકાર આપ્યા ઉપરાંત ટ્રસ્ટની મિલકત વસુલ કરવા, સાચવવા કે ગુજરાન માટે યોગ્ય કૃત્ય કરવાનો, ટ્રસ્ટની મિલકત એક વર્ષને માટે પટે આપવાનો, વેચવાનો અધિકાર આપ્યો હોય તો, જાહેર લીલામ કરીને કે લોટ કરીને કે ખાનગી કરારથી વેચવાનો, ખાસ સરતોથી વેચવાનો, વેચાતી લેવાનો કે ફરી વેચવાનો, વેચાણ કે ખરીદી પોતાની નજરમાં આવે તે વખતે કરવાનો, વેચેલી મિલકત ખીજને નામે કરી આપવાનો, વીસમી કલમમાં કહેલો કોષ્ટ સીક્યુરીટીમાં પૈસા રોકવાનો પ્રકાર બદલવાનો સગીરને માટે ટ્રસ્ટ કરેલું હોય ત્યારે, તે મિલકતની ઉપજ સગીરના ગુજરાન કે કેળવણી સાર કે ધર્મભક્તિના કે તેના લગન કે ઉત્તરક્રિયાના વાળખી ખર્ચ સાર વાપરવાનો કે સગીરનો જો ખીજે કોષ્ટ વાલી હોય તો તેને આપવાનો, મિલકતનું ઉત્પન્ન સગીરના ઉપર મુજબના ખર્ચ માટે પુરતું ન હોય તો ડીસ્ટ્રીક્ટ કોર્ટની પરવાનગી લઇને તેની તમામ મિલકત કે તેના ભાગ સગીરના ગુજરાન કે કેળવણી સાર વેચવાનો, પહોંચ લખી આપવાનો; કરજ કે મિલકત બાબત તોડજોડ કરવાનો, ધણા ટ્રસ્ટીઓમાંનો એકાદ ટ્રસ્ટી હક ત્યાગ કરે કે ગુજરી જાય તો બાકીનાએ ઉપર મુજબ અધિકાર ચલાવવાનો; ટ્રસ્ટ અમલમાં લાવવાનું હુકમનામું થયું હોય ત્યારે હુકમનામાને અનુસરીને ટ્રસ્ટીએ ચાલવાનો એ સર્વે અધિકારો ટ્રસ્ટીઓને છે.

૪૬-જે ટ્રસ્ટીએ ટ્રસ્ટ સ્વિકાર્યું હોય, તે પછીથી તેના ત્યાગ કરી શકતો નથી, પણ અવલ હકુ-મતની મુખ્ય દિવાની કોર્ટની પરવાનગીથી, હિતાધિકારી કરાર કરવાને લાયક થાય તો તેની સમ્મતિથી, કે ટ્રસ્ટના લેખમાં ખાસ અખત્યાર આપ્યો હોય તો તેથી ટ્રસ્ટનો ત્યાગ કરી શકાય છે.

૪૭-ટ્રસ્ટી પોતાનું કામ કોષ્ટ સહઠ્રસ્ટીને કે પરાયા સખસને સોંપી શકતો નથી; પણ ટ્રસ્ટના લેખમાં તે પ્રમાણે સોંપવાનો કરાવ હોય તો, તેમ હમિશની રીતે કામ ચલાવવાની સોંપણી કરી હોય તો, સોંપણી જરૂરી હોય તો અને કરાર કરવાને લાયક હિતાધિકારીએ સોંપણી કરવાની સમ્મતિ આપી હોય તો તે પ્રસંગે તે પોતાનું કામ ખીજને સોંપી શકે છે.

૪૮. ટ્રસ્ટીઓ એક કરતાં વધારે હોય તો, બધાએ મળીને ટ્રસ્ટ અમલમાં લાવવું.

૪૯ નજરમાં આવે તેમ કરવાનો ટ્રસ્ટીને આપેલો અધિકાર તે વાળખી રીતે કે શુદ્ધ બુદ્ધિથી ન વાપરતો હોય તો મુખ્ય દિવાની કોર્ટ તે અધિકાર ઉપર નિબંધ રાખવાને મુખત્યાર છે.

૫૦ ટ્રસ્ટ લેખમાં ૧૨માબંધ હોય તે સિવાય ટ્રસ્ટી ટ્રસ્ટ અમલમાં લાવવાની મહેનત કે વખતનો બદલો માગી શકતો નથી.

૫૧ પોતાના લાભ સાર ટ્રસ્ટની મિલકત ટ્રસ્ટી વાપરી શકતો નથી.

૫૨ વેચાણ કરવા માટેનો ટ્રસ્ટી કે તેનો આડલીઓ ટ્રસ્ટની મિલકત ખરીદી શકતો નથી.

૫૩ ટ્રસ્ટી હિતાધિકારીનો હકસંબંધ પરવાનગી વગર ખરીદ કરી શકતો નથી. ખરીદ કરવા માટેનો ટ્રસ્ટી પોતાને માટે ખરીદ કરી શકતો નથી કે ગીરો કે પટે રાખી શકતો નથી.

૫૪ સહઠ્રસ્ટીઓ પોતાનામાંના કોઈને ગીરો ઉપર કે અંગ ઉધાર ટ્રસ્ટના પૈસા ધીરી શકતા નથી.

૫૫-૫૬ હિતાધિકારીના નીચે પ્રમાણે હક છે. એટલે; ટ્રસ્ટની મિલકતના બાડા અને ઉત્પન્ન ઉપર, ટ્રસ્ટ કરનારના ઇરાદાનો વિશેષ રીતે અમલ કરાવવાનો, ટ્રસ્ટની મિલકત પોતાને કે ખીજને તખ-દાલ કરાવવાનો, ટ્રસ્ટનો લેખ, હિસાબ કે ખીજ કાગળ જોવાનો અને તેની નકલ લેવાનો, પોતાનો હિત સંબંધ તખદાલ કરી આપવાનો; ટ્રસ્ટ અમલમાં લાવવાની ફરીઆદ કરવાનો, યોગ્ય ટ્રસ્ટીઓ પાસે યોગ્ય રીતે ટ્રસ્ટનો વહીવટ કરાવવાનો, નાલાયક ટ્રસ્ટીને દુર કરીને તેની જગ્યાએ નવો ટ્રસ્ટી નીમવાનો, ફરી-આદ માંડવાનો, ટ્રસ્ટીને તેનું કામ કરવાની ફરજ પાડવાનો તથા વિશ્વાસપાત્ર કરતાં અટકાવવાનો,

ત્રસ્ટીઓ ખોટી રીતે ત્રસ્ટની મિલકત ખરીદ કરી હોય તો તે પાછી તપદીલ કરાવવાનો, ત્રીજા સખસોનાં હથમાં ગયેલી મિલકત બદલ ફરીઆદ માંડવાનો, ત્રસ્ટની મિલકત બદલીને જે મિલકત કરી હોય તે લેવાનો, અને મિલકતની ખોટી રીતે પોતાની મિલકત સાથે થતી સેળસેળ કરે ત્યારે પોતાની લેણી સ્કમ બદલ તમામ ફન્ડ ઉપર ભોળે રાખવાનો અધિકાર છે.

૬૦ ત્રસ્ટનો વહીવટ કરવામાં પૈસા લઇને કબજામાં રાખવા પડતા હોય તો ત્રસ્ટીઓની સંખ્યા ઓછામાં ઓછી બેની હોવી જોઇએ.

૬૧ ત્રસ્ટની ખચર વગર અવેજ આપીને શુદ્ધ બુદ્ધિ જેણે મિલકત તપદીલ કરી લીધી હોય, તે મિલકતના સંબંધમાં હિતાધિકારીને કાંઇ હક પ્રાપ્ત થતો નથી.

૬૨ ત્રસ્ટની મિલકત વેચીને તે પછી પોતેજ તે મિલકતનો કાંઇ ત્રસ્ટી માલીક થાય ત્યારે, તે મિલકત ફરીથી ત્રસ્ટને પાત્ર છે.

૬૩ જે પંચાળાઓને વિશ્વાસઘાતની ખચર હોય તેઓ તે વિશ્વાસઘાત માટે એકમતે એકાન્તે હિતાધિકારીઓ જવાબદાર થાય છે.

૬૪ ઘણા હિતાધિકારીઓમાંનો કાંઇ એક (૧) વિશ્વાસઘાત કરવામાં સામીલ થાય, વિશ્વાસઘાતથી બાકી જેમને કાંઇ લાભ મેળવે, વિશ્વાસઘાત ખુલાવે, ત્રસ્ટીને ફગીને વિશ્વાસઘાત કરવા બલગાવે, ત્યારે તે હિતાધિકારી વિશ્વાસઘાતથી થએલું નુકસાન આપવાને જવાબદાર છે. અને નુકસાન ન આપે ત્યાં સુધી તેનો તમામ હિતસંબંધ અટકાવી રાખવાનો ખીજા હિતાધિકારીઓનો હક છે.

૬૫ હિતાધિકારીના હક અને જવાબદારી મિલકત તપદીલ કરી લેનારને પ્રાપ્ત થાય છે.

૭૦ ટ્રસ્ટીનો હોદ્દા મરણ થવાથી કે તે દુર થવાથી ખાલી થાય કે. તેમજ ટ્રસ્ટ નષ્ટ થવાથી, કામ પુર થવાથી ટ્રસ્ટના લેખમાં દરાવેલા સાધનાથી નવો ટ્રસ્ટી નીમવાથી, પોતાની કે હિતાધિકારીની સમ્મતિથી, કોર્ટથી ટ્રસ્ટી પોતાના હોદ્દા ઉપરથી દુર થઇ શકે છે.

૭૩ ત્રસ્ટી દુર થવાને માટે દિવાની કોર્ટને અરજી કરવાને મુખત્યાર છે. ત્રસ્ટી મરી જાય કે કામ કરવા નાલાયક કે અશક્ત થાય તો તેની જગાએ નવો ત્રસ્ટી નીમવાનો ખીજા ત્રસ્ટીઓને અધિકાર છે. અને એવી નવી નીમણૂક બદલીને અને તે ઉપર સદી કરીને કરવી.

૭૪ ત્રસ્ટીની કાંઇ જગા ખાલી પડે કે ત્રસ્ટી નાલાયક થાય કે નવો ત્રસ્ટી નીમવાનું અશક્ય માલુમ પડે તો હિતાધિકારી, ફરીઆદ માંડવા વગર નવો ત્રસ્ટી નીમવા દિવાની કોર્ટને અરજી કરી શકે છે.

૭૭ હેઠળ લખેલે પ્રસંગે ત્રસ્ટ ન થાય એ જેમ કે (અ) તેનો હેતુ. પુર્ણપણે પુરો થાય ત્યારે. (બ) તેનો હેતુ ગેરકાયદેસર થાય ત્યારે. (ક) હેતુ પુર્ણ થવાને અશક્ય થાય ત્યારે, (ડ) સ્પષ્ટપણે રદ કર્યું હોય ત્યારે અને મત્યુપર ઉપરથી ઉત્પન્ન કરેલું ત્રસ્ટ, મત્યુપર કરવારની ખુશીમાં આવે ત્યારે રદ કરી શકે છે.

૭૮ ખીજે પ્રસંગે ત્રસ્ટ નીચેને પ્રસંગે નષ્ટ કરી શકાય છે. (અ) હિતાધિકારીની સમ્મતિથી, (બ) ત્રસ્ટ કરનારે લેખથી તે રદ કરવાની સત્તા રાખી હોય તો તે સત્તાના અમલથી (ક) કરજ આપવા ત્રસ્ટ કર્યું હોય, અને લેણદારોને તે જણાવ્યું ન હોય તો ત્રસ્ટ કરનારની ખુશીમાં આવે ત્યારે રદ કરી શકે છે.

હિંદુઓએ મિલકતની વ્યવસ્થા કરવા બાબતનો આકટ.

સને ૧૯૧૬ નો આકટ નંબર ૧૫ મો.

૧ આ આક્ટને ૧૯૧૬ નો હિંદુઓએ મિલકતની વ્યવસ્થા કરવા બાબતનો એક્ટ કહેવો. તે પ્રથમ મદ્રાસ પ્રલાકા સિવાય આખા હિંદુસ્તાનને લાગુ છે.

૨ આ આકટમાં નિર્દિષ્ટ કરેલા નિયમો ને દરાવેને પાત્ર રહીને, કાંઇ પણ હિંદુએ કરેલી મિલકતની કાંઇ પણ વ્યવસ્થા, પછી તે જીવતા માણસો વચ્ચે તપદીલીથી કરેલી વ્યવસ્થા કે વસીઅતનામોથી

કરેલી વ્યવસ્થા હોય તે જે સખસના લાભ માટે કરવામાં આવી હોય તે સખસે તે તારીખે જન્મેલો ન હોય એટલાજ માત્ર કારણસર રદ ગણાશે નહિ.

૩ બીજી કલમમાં જણાવેલા નિબંધો તથા સરતો હેઠળ પ્રમાણે છે, એટલે કે—

(અ) જીવતા માણસો વચ્ચે તમરીલીથી કરેલી વ્યવસ્થાની આખતમાં મિલકત તબદીલ કરવાના આક્ટની કા. ૧૩-૧૪ તથા ૨૦ માં આપેલાં છે તે, અને (બ) વસીયતનામાથી કરેલી વ્યવસ્થાની આખતમાં સને ૧૮૬૫ ના હિંદુસ્તાનના વારસા આખતના આક્ટની કા. ૧૦૦ તથા ૧૦૧ આપેલાં છે તે.

૪ બ્યારે મિલકતની કોઈ વ્યવસ્થા ૩૭ કલમમાં ઉલ્લેખ કરેલા કોઈ પણ નિર્બંધને લીધે નિષ્પયોગી થાય ત્યારે એવી અમાફતી વ્યવસ્થા પછી અથવા તે નિષ્પયોગી થયા પછી જે કોઈ પણ વ્યવસ્થાનો અમલ કરવાનું ધાર્યું હોય એવી વ્યવસ્થા પણ નિષ્પયોગી થશે.

૫ બ્યારે ગવર્નર જનરલ ઇન કૌન્સિલનો એવો અભિપ્રાય હોય કે જોખતકામ આ આક્ટના ઠરાવો પોતાને બાધ પાડવાનું ઇચ્છે છે તો ગેઝીટમાં જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરીને એવું જાહેર કરવાને મુખત્યાર છે.

સીવીલ પ્રાસીજર કોડનું પરિશિષ્ટ—અનુસંધાન.

કલેક્ટરોએ હુકમનામાં બજાવવા વિશે.

૧. (૧) હુકમનામાની બજાવણીનું કામ કલેક્ટરને ૬૮ મી કલમની રૂએ મોકલ્યું હોય ત્યારે કલેક્ટર.

(અ) હુકમનામાની રકમ ઉભી કરવા સારૂ હુકમનામાના દેણદારને બની શકે તેટલા માટે સ્થાવર મિલકતનું વેચાણ તદ્દકેય સખસમાં આંધ ત્યારે કોર્ટ જે રીતે કામ ચલાવત તે રીતે કામ ચલાવવાને, અથવા (બ) વેચવાનો હુકમ થયેલી તમામ મિલકત કે તેનો કોઈ ભાગ હાથેશને વારસે કે કોઈ મુદતને વારસે પ્રીમિયમ લેખને, બાડે આપીને, અથવા ગીરા મુદતને, હુકમનામાની રકમ ઉભી કરવાને, અથવા (ક) વેચવાને હુકમ થયેલી મિલકત અથવા જરૂર હોય તેટલા તેનો ભાગ વેચવાને મુખત્યાર છે.

૨. સ્થાવર મિલકતને વિશેષ રીતે લાગુ હોય તે કારણે લીધે જે હુકમનામામાં તે મિલકત વેચવાનું કરમાવ્યું હોય તેવું હુકમનામું નહિ પણ પૈસા બાબતનું હુકમનામું હોય, એવું અને તે પુરૂ કરવામાં કોર્ટે સ્થાવર મિલકત વેચવાનો હુકમ કર્યો હોય, એવું હુકમનામું બજાવવાનું કામ સદરહુ પ્રમાણે મોકલ્યું હોય ત્યારે, કલેક્ટરને જરૂર જણાય તેવી ચોકસી કર્યા પછી, હુકમનામાના દેણદારની કામમાં આવે તેવી તમામ સ્થાવર મિલકત વેચ્યા વગર તેની સધળી જવાબદારી પતી જશે એમ માનવાનું તેને (કલેક્ટરને) કારણ હોય હો, આ આક્ટમાં આગળ ઠરાવ્યા પ્રમાણે કામ ચલાવવાને કલેક્ટર મુખત્યાર છે.

૩. (૧) પાર્ટી (૨) માં કહેલા પ્રકારના કોઈ પણ પ્રસંગે કલેક્ટરે નોટીસ પ્રસિદ્ધ કરીને તે પ્રમાણે ચાલવવાને તે નોટીસ પ્રસિદ્ધ થવાની તારીખથી ૨૦ દિવસની મુદત આપવી, અને તેમાં જણાવવું કે.

(અ) હુકમનામાના દેણદાર ઉપરના પૈસા આપવા બાબતનું જે હુકમનામું તેની સ્થાવર મિલકત વેચીને બજાવી શકાય એવું હોય, અને તે પ્રમાણે બજાવવાને જે હુકમનામાવાળાની મરજી હોય તેવા પ્રત્યેક હુકમનામાવાળાએ, તથા પૈસા આપવા બાબતના જે હુકમનામાની બજાવણીમાં તે મિલકત વેચવાનું કામ ચાલુ હોય તેવા પ્રત્યેક હુકમનામાવાળાએ, હુકમનામાની નકલ તથા તે હુકમ નામા ઉપરથી વસુલ કરવા જોગ રકમ કેટલી છે તે બતાવનારું તે કરનારી અથવા બજાવનારી કોર્ટનું સર્ટિફિકેટ પોતાની (કલેક્ટરની) રૂપરૂ હાજર કરવું; (બ) સદરહુ મિલકત ઉપર કંઈ દાવો હોય એવા પ્રત્યેક સખસે તે દાવાની હકીકત કલેક્ટરને આપવી, તથા તેના પુરાવામાં કંઈ દસ્તાવેજ હોય તે તે હાજર કરવા.

(૨) જે કોર્ટે વેચવાનો અમલ હુકમ કર્યો હોય તે કોર્ટના મહાનના કોઈ પ્રસિદ્ધ ભાગમાં તથા કલેક્ટરને થોડાં લાગે તેવી બીજી જગ્યાએ (જે કોઈ હોય તો) ચોટીને સદરહુ નોટીસ પ્રસિદ્ધ કરવી અને એવા કોઈ હુકમનામાવાળાનું અથવા દાવો કરનારનું ટેકાણું જણાવું હોય, ત્યારે, સદરહુ નોટીસની નકલ તેને ટપાલ રસ્તે અથવા બીજી રીતે મોકલવી.

૪ (૧) સદરહુ સુદત પુરી થયે, હુકમનામાના દેણદારની અને હુકમનામાવાળા અથવા દાવા કરનારા (હોમ તો તે) ની કાંઈ કહેવાની ઇચ્છા હોય તે સાંભળી લેવા સાર, અને સદરહુ હુકમનામાં તથા દાવાનું તથા હુકમનામાના દેણદારની સ્થાવર મિલકતની સ્વરૂપ અને મર્યાદા આપત પોતાની માહિતી કરી લેવા સાર. જ્યારે હોમ તેવી ચોક્કસ ચલાવવાને કલેક્ટરે એક દિવસની મનો; અને તે સુતાવણી તથા ચોક્કસ વૈષ્ણવ મુલતવી રાખવાને તે મુખત્યાર છે.

(૨) કલેક્ટરને જાહેર કરેલા કોઈ હુકમનામા અથવા દાવા માટે હુકમનામાના દેણદારની જવાબદારીના ખરાપણા અથવા મર્યાદા આપત, અથવા સદરહુ હુકમનામાંની કે દાવાની પરસ્પર અગ્રતાઆપત, અથવા સદરહુ હુકમનામાં કે દાવા પુરા કરવામાં એવી કોઈ મિલકતની જવાબદારી આપત તકરાર ન હોય ત્યાં, કલેક્ટરે એક યાદી તૈયાર કરવી; તે યાદીમાં સદરહુ પ્રકારનાં હુકમનામાં પુરા કરવા સાર વસુલ કરવાની રકમ, કયા અનુક્રમમાં તે હુકમનામાં તથા દાવા પુરા કરવાના છે તે, અને તે કારણસાર કામમાં આવે તેવી સ્થાવર મિલકત જણાવવી જોઈએ.

(૩) સદરહુ પ્રકારની કાંઈ તકરાર ઉત્પન્ન થાય ત્યારે, તે વિશેની યાદી તથા તે સંબંધી પોતાનો અભિપ્રાય લખીને, કલેક્ટરે તે તકરાર, વેચાણ કરવાનો હુકમ અમલ કરનારી કોર્ટને મોકલવો અને લખી મોકલ્યું હોય તેના જવાબ આવતાં સુધી તે તકરારના વિષયસંબંધી કામ મુલતવી રાખવું. અને તકરારનો વિષય પોતાની હકુમતમાં હોતો હોય તો કોર્ટ તેનો નિકાલ કરવો, અથવા તકરારનો નિકાલ કરવાસાર તે કામ અખત્યારવાળી કોર્ટમાં મોકલવું; અને આખરનો ફરાવ થાય તે કલેક્ટરને જણાવવો; પછી કલેક્ટરે તે ફરાવ મુજબ ઉપર ફરાવ્યા પ્રમાણે યાદી તૈયાર કરવી.

૫ પારેઆફ ૩ તથા ૪ માં ફરમાવેલી નોટીસ પોતે કહાડવાને બદલે તથા તેમાં ફરમાવેલી ચોક્કસ પોતે કરવાને બદલે, પોતાને ખબર હોય અથવા પોતાની આદીસના કાગળપત્રોમાંથી દેખાઈ આવે તેટલી હુકમનામાના દેણદારની તથા તેની સ્થાવર મિલકતની સ્થિતિ લખીને એક યાદી તૈયાર કરી તે યાદી ડિરેક્ટ કોર્ટને મોકલવાનો કલેક્ટરને અધિકાર છે; અને પછી તે કોર્ટ પારેઆફ ૩ તથા ૪ માં ફરમાવેલી નોટીસ કરવી, ચોક્કસ ચલાવવી અને યાદી તૈયાર કરવી, અને તે યાદી કલેક્ટરને મોકલવી.

૬ પારેઆફ ૪ અથવા ૫ મુજબ ઉત્પન્ન થનારી કાંઈ તકરારનો કોર્ટ કરેલો કાંઈ ફરાવ, તે માંહેના પક્ષકારોની વચ્ચે, હુકમનામાં પ્રમાણે અમલમાં આવશે, અને હુકમનામા પ્રમાણે તેની ઉપર અપીલ કરી શકાશે.

૭ (૧) પારેઆફ ૪ તથા ૫ માં ફરાવ્યા પ્રમાણે, વસુલ કરવાની રકમનો અને કામમાં આવવા જોગ મિલકતનો નિર્ણય કર્યાપછી કલેક્ટરને નીચે પ્રમાણે કરવાનો એટલે,—

(અ) કામમાં આવવા જોગ હોય તેવી તમામ મિલકત વેચ્યા શિવાય સદરહુ રકમ વસુલ થાય એમ નથી એવું જણાય, તો તે મિલકત વેચવાને કામે લાગવાનો, અથવા (બ) હુકમનામામાં કંઈ વ્યાજ અપાવ્યું હોય તો હુકમનામા પ્રમાણે વ્યાજસુદાં, અને હુકમનામામાં વ્યાજ અપાવ્યું ન હોય ત્યારે તે આખતમાં પોતાને વાજખી જણાય તે દર પ્રમાણે વ્યાજ (જો હોય તો તે) સુદાં, સદરહુ રકમ સદરહુ પ્રમાણે વેચાણ કર્યાવગર વસુલ કરી શકાશે એવું જણાય તો, વેચાણ આપત અસલ હુકમ થયો હોય તો પણ સદરહુ રકમ અને વ્યાજ હેઠળ લખેલી રીતે, એટલે—

(૧) સદરહુ તમામ મિલકત અથવા તેના કાંઈ ભાગ પ્રીમિયમ લઈ, હમેશને વારંતે અથવા કંઈ સુદતને વારંતે બાડે આપીને; અથવા (૨) તે તમામ મિલકત અથવા તેના કાંઈ ભાગ ગીરા મુકીને; અથવા (૩) તે મિલકતમાંથી થોડી વેચીને; અથવા (૪) વેચાણના હુકમની તારીખથી વીસ વરસ કરતાં વધારે ન હોય એટલી સુદત સુધી તે તમામ મિલકત અથવા તેના કંઈ ભાગ ઇન્દર ખાદી આપીને કે પોતે તેના વહિવટ કરીને અથવા ખીજ પાસે તે કરાવીને; અથવા (૫) સદરહુ પ્રકારે પૈકી એક પ્રકારે થોડી અને ખીજ એક અથવા વધારે પ્રકારે થોડી તબવીજ કરીને, ઉચું કરવાનો; અખત્યાર છે.

(૨) તે તમામ મિલકતનો અથવા તેના કાંઈ ભાગનો આ કલમ પ્રમાણે વહિવટ કરવાસાર તે મિલકતના ધણીના બધા અધિકાર ચલાવવાને કલેક્ટર મુખત્યાર છે.

(૩) કામમાં આવવા જોગ મિલકત અથવા તેનો કાંઈ ભાગ વધારે કિંમતે વેચાય એવું કરવા સારૂ, અથવા ભાડે કે વહિવટમાં આપવાના કામને વધારે યોગ્ય કરવા સારૂ, અથવા તે ઉપરનો ભોળો પતાવવા માટે જે વેચાણ કરવાનું હોય તે વેચાણમાંથી તેને બચાવવા સારૂ કાંઈ પણ બોજવાળાને જે દાવો આપવાનો થયો હોય તેનો ફરજી કરવાનો. અથવા રકમ દેણી થઈ હોય કે ન હોય તોપણ કાંઈ બોજવાળાની દાવાની તોડજોડ કરવાનો; અને એવો ફરજી અથવા તોડજોડ કરવા માટે નાણાંની ત્રેવડ કરવા સારૂ પોતાને બસ લાગે તેટલો તે મિલકતનો ભાગ ખીરાં મુકવાનો, ભાડે આપવાનો, અથવા વેચી નાંખવાનો કલેક્ટરને અપત્તાર છે. અને આ રકમ પ્રમાણે જે બોજની તજવીજ કલેક્ટર કરવા ઈચ્છતો હોય એવા બોજ ઉપરની લેણી રકમ વિષે કાંઈ તકરાર ઉત્પન્ન થાય તો, પોતાના નામથી અથવા હુકમનામાના દેણદારના નામથી, હિસાબ લેવાની દરિયાદ યોગ્ય કોર્ટમાં કરવાનો, અથવા સદરહુ તકરારનો નિકાલ થવા સારૂ તે દરમિયાન પક્ષકારે નીમેલા એક એક લવાદ એવા બે લવાદોનો અથવા એવા લવાદો નીમે તે સરખંચને સોંપવાનું કબુલ કરવાનો તેને અપત્તાર છે.

(૪) આ પારેઆદ પ્રમાણે કામ ચલાવતી વખતે, સ્થાનિક સરકાર આ કાયદાને અનુસરીને આ આખત વખતે વખતે જે કાનુનો કરે તે કાનુનો પ્રમાણે કલેક્ટરે ચાલવું જોઈએ.

૮. ૭ માં પારેઆદ પ્રમાણે ભાડાનો વ્યવહાર અથવા વહિવટ પુરો થયા પછી વસુલ કરવાની રકમ ઉત્પન્ન થઈ ન હોય, ત્યારે કલેક્ટરે તે વાત હુકમનામાના દેણદારને અથવા જેને હકસંબંધ હોય તેવા તેના વારસ વહીવટને લખી જણાવવી, અને તેમાં એવું પણ જણાવવું કે આ નોટીસની તારીખથી છ અઠવાડિયાંની અંદર સદરહુ રકમ પુરી થવાને જરૂર હોય તેટલી બાકીની રકમ કલેક્ટરને નહિ ભરે તો સદરહુ માલ મિલકત અથવા તે રકમ પુરી થાય તેટલો તે મિલકતનો ભાગ વેચવાનું કામ કલેક્ટર ચલાવશે; અને સદરહુ છ અઠવાડિયાં પુરાં થઈ ગયા છતાં સદરહુ બાકીની રકમ આપી ન હોય તો તે મિલકત અથવા તેના ભાગ કલેક્ટરે સદરહુ પ્રમાણે વેચવો.

૯. (૧) આ પરિશિષ્ટના ઠરાવ પ્રમાણે પોતાને આપેલો અપત્તાર ચલાવતાં તથા તેમાં કહેલાં કર્તવ્ય બજાવતાં કલેક્ટરના હાથમાં આવેલા સઘળા પૈસાનો તથા તેને થયેલા સઘળા ખરચનો હિસાબ તેણે, વેચાણનો અસલ હુકમ કરનારી કોર્ટને વખતે વખતે આપવો, અને બાકી રકમ કોર્ટ હુકમ કરે તે પ્રમાણે વ્યવસ્થા કરવા સારૂ તેણે પોતાની ખાસે રાખવી.

(૨) આ ખરચમાં સદરહુ મિલકત અથવા તેના કાંઈ ભાગ આખત વખતે વખતે સરકારને જે કરજ અને જવાબદારી દેણી હશે તે, સદરહુ મિલકત અથવા તેના ભાગ આખત વરિષ્ઠ ધારણ કરનારને જે ગણાત (જો હોય તો) વખતે દેવું હશે તે, અને કલેક્ટર તે પ્રમાણે શરમાવે તો તેણે સાહેદોને બોલાવ્યા હશે તેઓનો ખરચ, આ સઘળું આવે છે એમ સમજવું.

(૩) સદરહુ બાકી રહેલી કોર્ટ હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે, એટલે:—

(અ) સદરહુ મિલકતની ઉપજમાંથી: હુકમનામાના દેણદારના કુટુંબનાં જે માણસોને (જો હોય તો) પોતાના ગુજરા સારૂ કાંઈ મળવાનો હક હોય તેઓ માંહેના દરમિયાની બાબતમાં કોર્ટને યોગ્ય લાગે તે રકમ આપીને તેઓના ગુજરાનની તજવીજ કરવામાં અને (બ) કલેક્ટરે પારેઆદ ૧ પ્રમાણે કામ ચલાવ્યું હોય ત્યારે, જે અવલ હુકમનામાની બજાવણીમાં સ્થાવર મિલકત વેચવાનો હુકમ કર્યો હતો તે હુકમનામું પૂરું કરવામાં અથવા ૭૩ મી કલમ પ્રમાણે કોર્ટ હુકમ કરે તે બીજા કામમાં અથવા (ક) ૨ પ્રમાણે કલેક્ટરે કામ ચલાવ્યું હોય ત્યારે,—

(૧) સદરહુ મિલકત ઉપરના બોજઓનું બ્યાજ કમી કરવામાં (૨) હુકમનામાના દેણદારના ગુજરાનનું બીજું પુરું સાધન ન હોય ત્યારે કોર્ટને યોગ્ય લાગે તે રકમ તેના ગુજરાન માટે આપવામાં અને (૩) મૂળ હુકમનામાવાળાના તથા સદરહુ નોટીસ પ્રમાણે જે ચાલ્યા હોય, અને જે રકમ વસુલ કરવાનો હુકમ કર્યો હોય તે: રકમમાં જેઓના દાવા મળ્યા હોય, એવા બીજા કાંઈ હુકમનામાવાળાઓના દાવા ફાળા પ્રમાણે આપવામાં કામે લગાડવી.

(૪) સદરહુ હુકમ જે હુકમનામાવાળાઓએ મેળવ્યો હોય તેઓનું પત્તા પહેલાં ખીજ કાઢ: પૈસા આપવા બાબતના હુકમનામાવાળાને સદરહુ મિલકતમાંથી અથવા સિલક રકમમાંથી કાંઈ પણ મળવાનો હક નથી, અને કાંઈ બાકી રહી હોય તો તે હુકમનામાના દેણદારને અથવા કોર્ટ દરમિયાને તે ખીજ સમસને આપવી.

૧૦. આ પરિશિષ્ટના ઠરાવ પ્રમાણે કલેક્ટર કોર્ટ મિલકત વેચે ત્યારે, તેણે સદરહુ મિલકતના પોતાને યોગ્ય લાગે તેવા એક અથવા વધારે લાટ (ભાગ) કરીને તે જાહેર લિલામ કરીને વેચવી, તથા તેને—

(અ) દરએક લાટ જેથી ઓછી કિંમતે વેચવો નહિ, તેવી વાજખી કિંમત ઠરાવવાનો, (બ) મિલકતની વાજખી કિંમત મેળવવા સારૂ જ્યારે વેચાણ મુલતવી રાખવાની તેને જરૂર જણાય ત્યારે તે મુલતવી રાખવાનાં પોતાનાં કારણ દફતરમાં લખી મુકીને તે વેચાણ યોગ્ય મુદત સુધી મુલતવી રાખવાનો (ક) વેચવા કાહેલી મિલકત ખરીદ કરી લઈ પોતાને યોગ્ય લાગે તે જાહેર લીલામથી અથવા ખાનગી કરારથી ફરી વેચવાનો અખત્યાર છે.

૧૧. (૧) હુકમનામાના દેણદારની સ્થાવર મિલકતના અથવા તેના કાંઈ પણ ભાગના સંબંધમાં પારેઆદ ૧ થી ૧૦ ઉપરથી કલેક્ટરને મળેલો અધિકાર તે ચલાવી શકે ત્યાં સુધી અથવા તેમાં કહેલાં કામ તે બજાવી શકે ત્યાંસુધી કલેક્ટરની લખેલી પરવાનગી શિવાય સદરહુ મિલકત અથવા તેના કાંઈ ભાગ ગીરો મુકવાને અથવા તેની ઉપર બોળે નાંખવાને અથવા તે પટે આપવાને અથવા ખીજને આપવાને હુકમનામાના દેણદાર અથવા તેના હક સંબંધવાળા વારસ વડીલને અધિકાર નથી; તેમજ સદરહુ મિલકત ઉપર અથવા તેના કાંઈ ભાગ ઉપર પૈસા આપવા બાબતના હુકમનામાની બજાવણીમાં કોઈ દિવાની કોર્ટ પ્રોસેસ કાઢવી નહિ.

(૨) ઉપર કહેલી મુદતમાં, જે હુકમનામાની બરપાઈ કરવાની તજવીજ પારેઆદ ૭ પ્રમાણે કલેક્ટરે કરી હોય એવા કાંઈ હુકમનામાની બાબતમાં હુકમનામાના દેણદાર ઉપર અથવા તેની મિલકત ઉપર કાંઈ પણ દિવાની કોર્ટ કાંઈ પણ બજાવણીની પ્રોસેસ કાઢવી નહિ.

(૩) આ પારેઆદના ઠરાવથી બાધ થતો હોય એવાં જે હુકમનામાની બજાવણીને (કાયદાની) જે મુદત લાગુ હશે તે મુદત ગણતી વખતે સદરહુ ઠરાવને ક્ષીધે જે ઇલાજ થોડી મુદત સુધી હુકમનામાવાળાથી ચલાવી શકાશે નહિ, તે ઇલાજના સંબંધમાં ઉપર કહેલી મુદત બાદ કરવી.

૧૨. જે મિલકતનું વેચાણ કરવા વિશે હુકમ થયો હોય તે મિલકત એક કરતાં વધારે ડિસ્ટ્રિક્ટમાં હોય ત્યારે, પારેઆદ ૧ થી ૧૦ માં કલેક્ટરને આપેલા અધિકાર તથા સોંપેલાં કામ, સ્થાનિક સરકાર સામાન્ય નિયમ કરીને અથવા વિશેષ હુકમ કરીને વખતે વખતે દરમિયાને તે પ્રમાણે સદરહુ ડિસ્ટ્રિક્ટના કલેક્ટરો પૈકી એક કલેક્ટરે ચલાવવાં અને બજાવવાં.

૧૩. પક્ષકાર તથા સાહેદોને હાજર થવાની તથા દસ્તાવેજ રજુ કરવાની ફરજ પાડવાનો અધિકાર દિવાની કોર્ટને છે તે પારેઆદ ૧ થી ૧૦ માં આપેલો અધિકાર ચલાવતી વખતે કલેક્ટરને છે.

ભાગ ૪ થો.

ફાજદારી, રેવન્યુ અને ફિવાની કોર્ટમાં કરવાની અરજીઓ,
જવાબો અને દસ્તાવેજોના નમુના.

દસ્તાવેજ અને અરજીઓ લખનારે ધ્યાનમાં રાખવાની સુચના.

દસ્તાવેજ લખનારે વેચાણ, ગીરો, બક્ષીસ કે કોઈ પણ દસ્તાવેજ ઉપર પુરતી કીંમતનો સ્ટાંપ હોવો જોઈએ. દરેક દસ્તાવેજ ઉપર કેટલો સ્ટાંપ જોઈએ તે આ પુસ્તકમાં આપેલા સ્ટાંપ એક્ટમાં જોઈ ખાતરી કરવી, તથા રજીસ્ટર કરાવવા માટે “ દસ્તાવેજો નોંધવાનો કાયદો ” જોવો. કોઈ પણ દસ્તાવેજ લખતા પહેલાં તે જે કીંમતનો દસ્તાવેજ લખવાનો હોય તેના પુરતી કીંમતના સ્ટાંપવાળો દસ્તાવેજ છે કે કેમ તે જોઈ પછી દસ્તાવેજ લખવાની શરૂઆત કરવી.

દસ્તાવેજની જાપની નીચે ચાર પાંચ આંગળ જગ્યા સખ રજીસ્ટ્રારના શેરા માટે કોરી રાખી પછી તમેથી દસ્તાવેજ લખવાની શરૂઆત કરવી. દસ્તાવેજ ટુંકમાં તમામ મતલબ આવી જાય તેમ ચોખ્ખા અને સારા અક્ષરોથી લખવો. લાવેલા દસ્તાવેજ ઉપર પુરું ન લખી શકાય તો જોડે જડા સારા કાગળ ઉપર સાંધણુ લખવું અને તે દસ્તાવેજ સાથે દોરોથી સાંધી શેવો.

દસ્તાવેજમાં બીજકુલ છેકાવું ન જોઈએ, માટે બરોબર કાળજી રાખી લખવો. છતાં કદાચ છેકાય તો, દસ્તાવેજ લખી રહ્યા પછી તમે, કંઈ લીટીમાં કયા ચળ્હો છેકાયા છે તે નીચે લખવું જોઈએ.

દસ્તાવેજ લખી રહ્યા પછી હાખી બાજુએ દસ્તાવેજ લખી આપનારનું મનું કરાવવું, તે જમણી બાજુએ લખનારે લખાતંગ કરી સાખ કરવી તથા જે ચાર સારા માણસોની સાખો કરાવવી. લખનારે દસ્તાવેજ લખી આપનારને પુરેપુરો વાંચી સંજળાવવા અને મિલકતનું વર્ણન તથા હક તેના કહેવા મુજબ લખવા.

દસ્તાવેજ લખનારે સ્ટાંપ એક્ટ અને રજીસ્ટ્રેશન એક્ટ વાંચી તે ઉપર લખી રાખવું જોઈએ. વીલ અને ગણવત કોરા કાગળ ઉપર લખાય છે. તેને માટે સ્ટાંપની જરૂર નથી.

અરજીઓ લખનારને સુચના.

અરજીઓ કોરા કાગળ ઉપર સારા અક્ષરે ટુંકમાં સમજાય તેમ લખવી. દરેક અરજી ઉપર કેટલી કોર્ટ ફી ટીકીટ જોઈએ તે કોર્ટ ફી એક્ટમાં જોઈએ અને તે પ્રમાણે અરજી ઉપર ટીકીટ ચોટાડવી.

ઉપર ટીકીટ ચોટાડવાની જગ્યા કોરી રાખી પછી નીચેથી અરજી લખવાની શરૂઆત કરવી. દરેક અરજીમાં લખનારે લખીતંગ કરવાની જરૂર નથી.

ફાજદારી અરજીઓ—મેલેએટને કરવાની અરજી.

મથાણુ—મહેરબાન ફર્ટ કલાસ માલસ્ટ્રેટ સાહેબ.

તાલુકો

ફરીઆદી (નામ અ—બ) જાત—ઉમર—ધંધો—રહેવાસી,

તોફમતદાર (નામ ક—ઢ) જાત ઉમર—ધંધો—રહેવાસી.

ફાજદારી ફરીઆદ—ઈડિઅન પીનલકોડ કલમ મુજબ

હું ફરીઆદી (નામ) અરજ કરું છું કે તહોમતદારે મારી સાથે (જે બીના બની હોય તેની

વિગત જણાવવી) અમુક વર્તણૂક ચલાવી તેથી મારી તેના ઉપર પીનલકોડની કલમ મુજબ ફરીઆદ છે.

મારા સાક્ષીઓ નીચે પ્રમાણે છે તેમને સમન કરી બોલાવી તોહોમતદાર ઉપર કામ ચલાવી શિક્ષા કરવા અરજ છે.

સાહેબનાં નામ તથા ઠેકાણાં નીચે લખવાં.

તારીખ

સહી (ફરીઆદીએ સહી કરવી.)

મહેરબાન ફર્સ્ટ ક્લાસ માજિસ્ટ્રેટ સાહેબ.

તાલુકે

ફરીઆદી.	નામ.	જાત.	ઉમર.	ધંધો.	રહેવાસી.
તહોમતદાર	નામ	જાત	ઉમર	ધંધો	રહેવાસી.

ફોજદારી ફરીઆદ-ઇડિઅન પીનલકોડ કલમ મુજબ.

હું ફરીઆદજી બાપુ અ બ તે તહોમતદાર ક ડ ની ધણીઆણી અરજ કરું છું કે, માઈ લગ્ન તહોમતદાર ક ડ સાથે મારા બાપે ચાર વર્ષ ઉપર કર્યું છે. તહોમતદાર આજ બે વર્ષથી મને તેડતો નથી અને હું ત્યાં જઈ છું તો મને મારે છે, અને કહાડી મુકે છે. તે મને બોલાવતો નથી તેમ અન્ન પણ આપતો નથી. હાલ તેણે એક વર્ષ ઉપર ખીજ કન્યા વેરે પરણ્યો છે. જેથી તે મને તેડતો નથી. તહોમતદાર અમુક ગામે અમુક વસ્તુના વેપાર કરી વર્ષે દિવસે અમુક રકમ કમાય છે. (અથવા મોકરી કરતો હોય તો તે લખી તેની કમાણી જણાવવી) માટે હું અરજ કરું છું કે આપ સાહેબ તેના ઉપર કાયદેસર કામ ચલાવી મને દર મહીને રૂ. ૧૫ કે ૨૦ અગર જે આપ સાહેબને યોગ્ય લાગે તે રકમ તે મારા ધણી તહોમતદાર ક ડ પાસે મને મારા અન્ન વસ્તુ માટે દર મહીને અપાવવાનો હુકમ કરવા અરજ છે.

મારા સાક્ષી નીચે પ્રમાણે છે.

સાક્ષીઓનાં નામ ને ઠેકાણાં લખવાં.

તારીખ.

સહી-ફરીઆદજીની.

મહેરબાન સેકન્ડ ક્લાસ માજિસ્ટ્રેટ સાહેબ

તાલુકે

ફરીઆદી અ બ	નામ	જાત	ઉમર	ધંધો	રહેવાસી.
તહોમતદાર ક ડ	નામ	જાત	ઉમર	ધંધો	રહેવાસી.

ફોજદારી ફરીઆદ-ઇડિઅન પીનલકોડની કલમ મુજબ.

હું ફરીઆદી અ બ અરજ કરું છું કે તહોમતવાળાએ મારી સાથે આવી વર્તણૂક ચલાવી છે (જેવી હરીકત બની હોય તે લખવી) માટે મારી તેની સામે અમુક શુન્હાની ફરીઆદ પીનલકોડ કલમ પ્રમાણે છે. માટે મારા નીચે જણાવેલા સાક્ષીઓને સમન કરી બોલાવીને કામ ચલાવશો ને તહોમતદારને શિક્ષા કરવા અરજ છે.

સાક્ષીઓનાં નામ ને ઠેકાણાં લખવાં.

તારીખ

ફરીઆદીની સહી.

મહેરખાન ત્રીજ વર્ગના માહરરેટ સાહેબ

ફરીઆદી	નામ	જાત	ઉમર	તાલુકે	રહેવાસી.
તહોમતદાર	નામ	જાત	ઉમર	ધંધો	રહેવાસી.

ફોજદારી ફરીઆદ ઇડીઅન પીનલકોડ કલમ મુજબ.

હું ફરીઆદી અરજ કરું છું કે તારીખ ના રોજ હું મારા ઘર આગળ બેઠો હતો તે વખતે તહોમતદારે ત્યાં આવીને મને કહ્યું કે, તમે રસ્તામાં ક્યારે કેમ નાંખો છો અને અમને અડચણ કરો છો, મેં કહ્યું કે ક્યાં ક્યારે નાંખ્યો છે, આવું જુદું શું બોલો છો ! તે ઉપરથી તહોમતદારે મને મા બેન સમાજી બાળો બાંડી, અને હું કહેવા ગયો ત્યાં તે તેણે મને ગડદાપાકુનો માર માર્યો. પણ એવામાં બીજા માણસોએ વચ્ચે પડીને મને છોડાવ્યો માટે મારી તહોમતવાળા ઉપર તિરસ્કારની તથા વ્યથાની ફરીઆદ છે. તે વાત મારા નીચેના સાક્ષીઓથી સાબીત થશે તેમને હું નં. ૧-૨ ને મુદતે રજુ કરીશ. બાકીનાને સમન કરી બોલાવી કામ ચલાવીને તહોમતદારને શિક્ષા કરવા અરજ છે.

સમન કરવાના સાક્ષી-નામ અને ઠેકાણું.

તેમને સમન કરશો.

રજુ કરવાના સાક્ષી નામ અને ઠેકાણું.

મુદતે હું રજુ કરીશ.

તારીખ

ફરીઆદીની સહી.

સચના:—ફોજદારી અરજીમાં—જે મેહરરેટને ફરીઆદ કરવી હોય તેવું મથાળું ઉપર મુજબ કરવું. તથા ફરીઆદીનું નામ-ઠામ લખવું. તે નીચે તહોમતદારનું લખવું. પછી " હું ફરીઆદી અરજ કરું છું કે, આમ લખી જે હકીકત બની હોય તે ટુંકામાં મુદતસર જણાવવી કે તહોમતદારે મારી સાથે આવી વર્તણૂક ચલાવી માટે મારી તેના ઉપર અમુક ગુન્હાની ફરીઆદ છે. જે પછી સાક્ષીઓનાં નામ જણાવી તેમને સમન કરવા કે રજુ કરવાના છે તે જણાવી તથા તારીખ નાંખી ફરીઆદીએ સહી કરવી. કોઝનીઝેબલ ગુન્હાની ફરીઆદ પોલીસ યાણના અમલદારને થઇ શકે છે અને નોન કોઝનીઝેબલ ગુન્હાની ફરીઆદ પરમારી માહરરેટ પાસે થઇ શકે છે. કોઝનીઝેબલ અને નોન કોઝનીઝેબલ ગુન્હાની સમજણ માટે કોમીનલ પ્રોસીજરકોડ, પીનલકોડ અને ડિસ્ટ્રીક્ટ પોલીસ એક્ટ વાંચી લેવા.

રેવન્યુ વિષયને લગતી ફરીઆદો.

કલેક્ટરને કે મામલતદારને કરવાની ફરીઆદો.

મથાળું નંબર ૧.

મહેરખાન કલેક્ટર સાહેબ બહાદુર

જલ્લે

સાહેબની જનાબમાં મોજે (ગામ) તાલુકે (નામ) ના રહેવાસી (નામ) ની સલામ સાથે અરજ કરવાની કે:—

અહીં હકીકત લખવી ને જે દાદ માગવી હોય તે જણાવવી. વધુ માટે જમીનદારે કે ખેડુતે કાંઈ જમીન મહેસુલ સંબંધી કે જમીન સંબંધી અરજી આપવી હોય તે સંબંધી લેન્ડ રેવન્યુકોડ લેવો.

નંબર ૨

મહેરખાન મામલતદાર સાહેબ

તાલુકે

સાહેબની જાનાખમાં મોજે (નામ) તાલુકે (નામ) નો રહેવાસી (નામ) અરજ
કર્ષે છું કે:—
આ પછી અહીં અરજની મતલબ હુંકમાં લખવી.
તમે તારીખ નાંખીને સહી કરવી.

નંબર ૩

(કબજા માટે અરજ)

મહેરખાન મામલતદાર સાહેબ,

તાલુકે,

વાદીનું નામ, ઉમ્મર,, ધર્મ,, જાત,, ધંધો,, તથા રહેવાનું ઠેઠાણું.
પ્રતિવાદીનું નામ, ઉમ્મર,, ધર્મ,, જાત,, ધંધો,, તથા રહેવાનું ઠેઠાણું.
હું વાદી દાવો કર્ષે છું કે—મારી મિલકત : (અહીં જે મિલકતનો કબજો અથવા જે તાકીદ આપ-
વાની હશે તેનો પ્રકાર લખવા.)

જે તારીખે ફરીઆદનું કારણ ઉત્પન્ન થયું હોય તે, જે હકીકત ઉપરથી ફરીઆદનું કારણ ઉત્પન્ન
થયું હોય તે તારીખ, અને વાદીના દસ્તાવેજ હોય તો તેમની અથવા તેના સાહેબો હોય તો તેની યાદી
તથા દરેક સાહેદ શા શા પુરાવો આપે તે, તથા તેમને સમન કરવાના છે કે વાદીએ હાજર કરવાના છે
તે લખવું. તે પછી તારીખ લખીને વાદીએ સહી કરવી.

આમાં પ્રાતવાદી પાસેથી જે મિલકતનો કબજો લેવા હોય તેનું વર્ણન પ્રથમ લખી પછી તે
મિલકત પ્રતિવાદી પાસે ક્યારે અને કેવી રીતે ગઇ તેની હકીકત સાથે તારીખ લખી હુંકમાં અરજ લખવી
તમે સાહેબોનાં નામ લખી સહી ને તારીખ નાંખી અરજ આપવી.

નંબર ૪

સાંધ કે ગણેત માટેની અરજ

મહેરખાન મામલતદાર સાહેબની કેટાંમાં

તાલુકે.

વરીષ્ટ ધારણ કરનાર (વાદી) નામ ઉમ્મર જાત ધંધો ને રહેવાસી
વિરુદ્ધ.

કનિષ્ઠ ધારણ કરનાર—પ્રતિવાદી, નામ ઉમ્મર જાત ધંધો ને રહેવાસી.

સાંધ કે ગણેત વસુલ કરવાનો દાવો રૂ.

હું મોજે તાલુકે નો રહેવાસી (નામ) અરજ કર્ષે છું કે મોજે (નામ) માં
મારી ખેતીની જમીન સરવે નંબર એકર આકાર વાળી મજકુર ગામના (પ્રતિવાદીનું નામ)
ને દર સાથે સાંધના રૂપીઆ લેવાના કરી સંધિ આપેલી છે (તેમાં ગણવત કર્યું હોય કે પટે આપી
હોય કે મોં કબુલાતથી આપી હોય તે હકીકત લખવી) આ સાંધના રૂપીઆ કનિષ્ઠ ધારણ કરનારે આણું
સાલની મુદત ગયા છતાં હજી સુધી આપ્યા નથી ને માગવા જઈ છું તો આપતોજ નથી માટે તેની ઉપર કામ
ચલાવીને તે રૂપીઆ વસુલ કરી આપવાનો હુકમ કરવાની મહેરખાની કરશો. આ જમીનનું મહેસુલ મેં
બરી દીધું છે. દાવાની સાખીતી માટે ગણવત મુદતે રજી કરીશ તથા મારા નીચેના સાક્ષીઓને સમન કરી
મોલાવશો જેથી મારો દાવો સાખીત થશે.

પ્રતિવાદી ઉપર કહાડવાની નોટીસ શી તથા સાક્ષી બચ્ચાની રકમ રૂ. રજી કર્ષે છું તેમજ
રેકર્ડના પત્રક ઉપરથી તલાટી પાસે લીધેલી નકલ આ સાથે રજી કર્ષે છું.

તારીખ—

વરીષ્ટ ધારણ કરનારની સહી કરવી.

સૂચના:—દાવો જ્યારે રૂ. ૫૦ ની અંદરનો હોય તો એક આનાની કોર્ટરી ડીકીટ અને રૂ. ૫૦ ની ઉપર હોય તો આઠ આનાની કોર્ટરી ડીકીટ અરજી ઉપર મથાળે ચોઠવી જોઇએ.

આ અરજી દપાલ માર્ગે પણ મોકલી શકાય છે. વધુ માટે લેન્ડ રેવન્યુ કોડની ક. ૮૭ જોવી. આવી અરજી તા. ૩૧ જુલાઈ અગાઉ મામલતદારને મોકલવી જોઇએ.

નંબર. ૫

(ઇન્કમટેક્સ માફ કરાવા કે ઓછા કરાવવાની અરજી)
મહેરખાન આસીસ્ટન્ટ (ડેપ્યુટી કે હજુર જે હશે તે) કલેક્ટર
સાહેબ ઈન્ચાર્જ ડીવાજન

જીલ્લો

સાહેબની જીનામમાં મોજે તાલુકે નો રહેવાસી અ. ખ.
(નામ) ની અરજ કે:—

મારા ઉપર સને એપ્રિલની ૧ લી તારીખે શરૂ થતા વરસને માટે ઇન્કમટેક્સ રૂ. નો આકાર વામાં આવ્યો છે.

જેલ્લા માર્ગની ૩૧ મી તારીખે પુરા થતા વર્ષને માટે અમુક લેણી કે વેપારમાં અમુક અમુક મારી આવક અને ઉત્પન્ન થએલો નફો રૂ. હતો.

આ આવક અને નફો બાર મહીનાની અંદર થયો છે. ઉપરના વરસમાં મારે મીજ કાંઈ આવક કે નફો નહોતો, માટે હું અરજ કરું છું કે તેના ઉપર જે કર આકાર્યો છે તેમાં ઘટાડો કરી મારી આવકને નફાના પ્રમાણમાં કર આકારવો અથવા તે આવક કરને પાત્ર નથી માટે મારા ઉપર આકારલો કર માફ કરવા અરજ છે.

તારીખ સહી

હું અ. ખ. ઉપલી અરજીમાં જણાવેલો અરજદાર એકરાર કરું છું કે, તે અરજીમાં જે લખ્યું છે તે મારા જણવા અને માનવા પ્રમાણે સાચું છે. તારીખ

સહી.

સૂચના—આવી અરજી ઇન્કમટેક્સ કરાવવાની તારીખથી એક માસની અંદર તાલુકાના આસીસ્ટન્ટ કે ડીપોટી કલેક્ટરને અથવા અમદાવાદ ખેડા કે સુરત જેવા શહેરમાં હજુર ડીપોટી કલેક્ટરને કરવી.

દીવાની-અરજીઓના નમુના.

નંબર ૧. *

ધીરેલા પૈસા વિશે.

બોરસદના મે. સે. ક. સખજડજ સા. ની કોર્ટમાં
દીવાની ફરીઆદ નંબર.

અ, બ, રહેનાર.....વાદી.

વિરુદ્ધ.

ક, દ, રહેનાર.....પ્રતીવાદી.

દાવો રૂા

હું અ. ખ., ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ મેં રૂા. પ્રતિવાદીને લીધા
તે તારીખ માહે સને રોજ પાછા આપવાના હતા.

* નોટ:—બીજા સખજા નમુના માટે નંબર ૧ મુજબ મથાળું કરવું જોઇએ.

૨. પ્રતિવાદીએ તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ ૩૧. આપ્યા છે. તે શિવાય તેણે કંઈ આપ્યું નથી.
 (મુદતનો કોઈ કાયદો લાગુ કરવાની માફી વાદી માગતો હોય તો લખવું કે:—)
 ૩. તારીખ માહે સને થી તારીખ માહે સને સુધી હું વાદી નાની ઉમરનો (અથવા દિવાનો) હતો.
 ૪. (દાવાનું) કારણ ક્યારે ઉત્પન્ન થયું તે અને કોર્ટની હકુમત છે તે વાત લખવી.)
 ૫. ફરિયાદના વિષયની કિંમત હકુમતના કારણ સાથે રૂપિયા અને કોર્ટ શીના કારણ સાથે રૂપિયા છે.
 ૬. તારીખ માહે સને ૧૯ થી દર સેકંડે ટકા પ્રમાણે વ્યાજ સહિત રૂ. મળવાનો વાદી દાવો કરે છે.

નંબર ૨.

વધારે આપેલા પૈસા વિશે.

હું, અ. બ., ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. તારીખ માહે સને ૧૯ ના રોજ આને તોલા પ્રમાણે શુદ્ધ રૂપાના પાસલા મેં ખરીદ કરવાનો અને પ્રતિવાદીએ વેગવાનો કરાર કર્યો.
 ૨. મેં એક ઇ. ૧. પાસે તે પાસલાની પરિક્ષા બદલ પ્રતિવાદીએ તેને પૈસા આપ્યા; અને સદરહુ ઇ. ૬. એ એવું કહ્યું કે તે પાસલામાંનો દરેક પાસલો ૧,૦૦૦ તોલા શુદ્ધ રૂપાનો છે, અને તેથી કરીને મેં પ્રતિવાદીને તે પાસલાના રૂપિયા આપ્યા.
 ૩. પાસલામાંના દરેક પાસલામાં માત્ર ૧,૨૦૦ તોલા શુદ્ધ રૂપું હતું અને આ મામલની મને પૈસા આપતી વખતે ખચર નહોતી.
 ૪. આ રીતે વધારે અપાએલી કિંમતની રકમ પ્રતિવાદીએ પાછી આપી નથી.
 (અહિંયા નમુના નંબર ૧ ના ૪ થા તથા ૫ મા પારેઆદમાંનો મળકુર લખવો તથા જે દાદ માગવી હોય તે લખવી.)

નંબર ૩.

સુકરર કિંમતે માલ વેચીને સ્વાધીન કર્યો હોય તે બદલ.

હું, અ. બ., ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ ઇ. ૬. એ પ્રતિવાદીને (સો પીપ લોટનાં, અથવા આ સાથે જોડેલો યાદમાં કહેલો સામાન અથવા પરચુરણ સામાન) વેચીને સ્વાધીન કર્યો.
 ૨. તે માલ બદલ તે સ્વાધીન કરવામાં આવે એટલે (અથવા તારીખ માહે સને રોજ, ફરિયાદ દાખલ કર્યા પહેલાંનો કોઈ દિવસ) ૩. આપવાનું પ્રતિવાદીએ વચન આપ્યું.
 ૩. તેણે તે રકમ આપી નથી.
 ૪. તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ ઇ. ૬. મરણ પામ્યો. તેણે પોતાના છેવટના મૃત્યુપત્ર ઉપરથી પોતાના માઈને એટલે મને મૃત્યુપત્ર ચલાવનાર નીમ્યો છે.
 (અહિંયા નમુના નંબર ૧ ના ૪ થા તથા ૫ મા પારેઆદમાંનો મળકુર લખવો.)
 ૭. ઇ. ૬. નો મૃત્યુપત્ર ચલાવનાર તરીકે હું વાદી દાદ માથું છું (દાદ માગવી હોય તે લખવી).

નંબર ૪.

વાજબી કિંમતે માલ વેચીને સ્વાધીન કર્યો હોય તે બદલ.

હું, અ. બ., ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ (૪૨ શબ્દગારનો પરચુરણ સામાન) મેં

પ્રતિવાદીને વેચ્યો અને સ્વાધીન કર્યો પણ કિંમત વિશે કંઈ સ્પષ્ટ કરાર કરવામાં આવેલો નથી.

૨. તે સામાનની વાજબી કિંમત ૩. હતી.

(અહીંયા નમુના નંબર ૧ ના ૪ થા તથા ૫ મા પારેઆદમાંનો મજકુર લખવો તથા જે દાદ માગી હોય તે લખવી).

નંબર ૫.

વાજબી કિંમતે કામ કર્યો બદલ.

હું, અ. બ., ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. માં, તારીખ માહે સને ૧૯ અને

તારીખ માહે સને ૧૯ ની દરમ્યાન, મેં પ્રતિવાદીના કહેવાયા પ્રતિવાદીને સાર (નાનાં પ્રકારનાં ચિત્ર (ડ્રોઇંગ), નકશા (ડીઝાઇન) અને આકૃતિઓ તૈયાર કર્યા છે) પરંતુ તે કામને વાસ્તે આપવાની રકમ વિષેનો કંઈ સ્પષ્ટ કરાર થયો નથી.

૨. તે કરવાની વાજબી કિંમત ૩૦ હતી.

૩. પ્રતિવાદીએ તે આપેલી નથી.

(અહીંયા નમુના નંબર ૧ ના ૪ થા તથા ૫ મા પારેઆદમાંનો મજકુર લખવો તથા જે દાદ માગી હોય તે લખવી).

નંબર ૬.

ઉપભોગ તથા કમળા વિશે.

મૈયત ક્ષ. ય. નું સૂત્રુપત્ર ચલાવનાર હું, અ. બ., ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. પ્રતિવાદીએ સદરહુ ક્ષ. મ. ની રખથી તારીખ માહે સને ૧૯ થી તારીખ માહે સને ૧૯ પર્યંત (મહેસામાંનું ઘર નંબર) ઉપભોગમાં લીધું

અને સદરહુ મકાનના ઉપભોગને બદલે શું આપવું તેના કંઈ કરાર થયો નથી.

૨. સદરહુ મકાનની સદરહુ મુદત પર્યંત ઉપભોગ કરવાની વાજબી કિંમત ૩૦ થાય છે.

૩. પ્રતિવાદીએ તે આપ્યા નથી.

(નમુના નંબર ૧ ના ૪ થા તથા ૫ મા પારેઆદમાંનો મજકુર લખવો).

૬. સદરહુ ક્ષ. ય. ના સૂત્રુપત્ર ચલાવનાર તરીકે હું વાદી દાદ માગું છું (જે દાદ માગી હોય તે લખવી).

નંબર ૭.

બાડું લેવા વિષે બમીન ઉપરની.

હું, અ. બ., ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ દર વરસે ૩૦ બાડું ઠરાવીને અને તે બાડું (દર મહિને) આપવું એવો કરાર કરીને વરસની બોલીએ (મહેસામાં નંબરનું ઘર) મારી પાસેથી એક ઇ. ફ. એ બાડે રાખ્યું.

૨. સદરહુ ઘર તેની હદ સુધાંત સદરહુ ઇ. ફ. ને બાડે આપ્યું, તેના બદલામાં પ્રતિવાદીએ એવો કરાર કર્યો કે, સદરહુ બાડું ખરોબર વખતો વખત મળશે એ બાબતનો હું બમીન થાઉં છું.

૩. સન ૧૯ ના માસનું બાડું ૩૦ થયું તે આપ્યું નથી.

(કરારવામાંની સરત પ્રમાણે બમીનને નોટીસ આપવાની હોય તો, વધારવું કે:—)

૪. સદરહુ બાડું મને પહોંચ્યું નથી એ બાબતની તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ મેં પ્રતિવાદીને નોટીસ આપી અને બાડું માગ્યું.

૫. તે પ્રતિવાદીએ આપ્યું નથી.

(અહિંયાં નમુના નંબર ૧ ના ૪ થા તથા ૫ મા પારેગ્રાહમાંના મજકુર લખવો તથા જે દાદ માગી હોય તે લખવી).

નંબર ૮.

જમીન ખરીદ કરવાનો કરાર તોડ્યા બદલ.

હું અ. બ., ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ મેં અને પ્રતિવાદીએ એક કરારનાખું કર્યું જે અસલ દસ્તાવેજ આ સાથે જોડ્યો છે. (અથવા તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ, મેં અને પ્રતિવાદીએ અરસપરસ એવી કબુલાવત કરી કે ગામમાં આલીસ વીમાં જમીન શો માટે મારે પ્રતિવાદીને વેચવી અને પ્રતિવાદીએ તે મારી પાસેથી ખરીદ કરવી).

૨. તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ સદરહુ મિલકતનો હું કુલ માલીક હોવાથી (અને તે મિલકત ઉપર કંઈ બોલે નથી એમ પ્રતિવાદીને જણાવ્યું હતું તે પ્રમાણે તે ઉપર કંઈ બોલે ન હોવાથી) પ્રતિવાદી નક્કી કરેલી રકમ આપે એટલે જોતએ તેવું તે મિલકતનું તબદીલી પત્ર કરી આપ્યું છું એમ તે વખતે તેને કહ્યું (અથવા પુરતો દસ્તાવેજ કરી આપીને તે મિલકત પ્રતિવાદીને તબદીલ કરી આપવાને હું તૈયાર તથા ખુશી હતો. હજી તેમ કરવા તૈયાર તથા ખુશી છું અને ખરીદી લે એમ મેં તેને કહ્યું).

૩. પ્રતિવાદીએ તે રકમ આપી નથી.

(અહિંયાં નમુના નંબર ૧ ના ૪ થા તથા ૫ મા પારેગ્રાહમાંના મજકુર લખવો તથા જે દાદ માગી હોય તે લખવી).

નંબર ૯.

વેચેલો સામાન સ્વાધીન ન કર્યો બદલ.

હું અ. બ., ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ મેં અને પ્રતિવાદીએ અરસપરસ એવો દરાવ કર્યો કે પ્રતિવાદીએ (આટાનાં ૧૦૦ પીપ તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ) મારે સ્વાધીન કરવાં. અને તે સ્વાધીન થાય એટલે તેની કિંમતના મારે શો પ્રતિવાદીને આપવા.

૨. (સદરહુ) તારીખે સદરહુ સામાન તે સ્વાધીન કરે તો સદરહુ રકમ આપવાને હું તૈયાર અને ખુશી હતો તથા તે લે એમ મેં પ્રતિવાદીને કહ્યું.

૩. પ્રતિવાદીએ તે માલ સ્વાધીન કર્યો નથી તેથી કરીને તે સ્વાધીન થવાથી મને જે નફો મળત તે મારો ગયો.

(અહિંયાં નમુના નંબર ૧ ના ૪ થા તથા ૫ મા પારેગ્રાહમાંના મજકુર લખવો તથા જે દાદ માગી હોય તે લખવી).

નંબર ૧૦

ગેરવાજખી રીતે નોકરીમાંથી કઢાડી મુકવા બદલ.

હું અ. બ., ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ મારી અને પ્રતિવાદી વચ્ચે અરસપરસ એવો કરાર થયો કે, મારે (હિસાબ રાખનાર તરીકે અથવા મુકાદમ તરીકે અથવા જે હોય તે) તરીકે પ્રતિવાદીની નોકરી કરવી અને પ્રતિવાદીએ મને તે તરીકે (એક વરસ) ની મુદત સુધી નોકર રાખવો અને મારી નોકરી બદલ મને (મહિને) શો આપવા.

૨. તારીખ માહે સને ૧૯૧૧ રોજ હું સદરહુ પ્રમાણે પ્રતિવાદીની નોકરીમાં દાખલ થયો અને સદરહુ વરસની બાકીની સુદતમાં તે નોકરી જરી રાખવાને હું ત્યારથીજ અને હાલ પણ તૈયાર તથા રાજીજી. અને તેની પ્રતિવાદીને હ'મેશાં ખબર છે.

૩. તારીખ માહે સને ૧૯૧૧ રોજ પ્રતિવાદીએ ગેરવાજબી રીતે અને નોકરી-માંથી રજા આપી, અને સદરહુ તરીકે અને નોકરી કરવા દીધી નહીં અથવા મારી નોકરી બદલ પગાર આપવાની ના કહી.

(અહિંયાં નમુના નંબર ૧ ના ૪ થા તથા ૫ મા પારેઆદમાંનો મજકુર લખવો તથા જે દાદ માગી હોય તે લખવી.)

નંબર ૧૧

નોકરી કરવાનો કરાર તોડ્યા બદલ.

હું અ. બ., ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. તારીખ માહે સને ૧૯૧૧ રોજ મારી અને પ્રતિવાદી વચ્ચે અરસપરસ એવો કરાર થયો કે મારે પ્રતિવાદીને (વરસે) ૩૦ મેહેનતાજી આપીને નોકરીમાં રાખવો. અને પ્રતિવાદીએ મારી (કારોગર) તરીકે (એક વરસ) ની સુદત સુધી નોકરી કરવી.

૨. સદરહુ કરારનો પોતાનો ભાગ પૂરા કરવાને હું હમેશ તૈયાર અને રાજી છું (અને તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ તે પ્રમાણે કરવાને મેં કહ્યું.)

૩. પ્રતિવાદી ઉપર કહેલી તારીખ (મારી) નોકરીમાં (દાખલ થયો) પણ પછીથી તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ તેણે સદરહુ પ્રમાણે (મારી) નોકરી કરવાને ના કહ્યું.

(અહિંયાં નમુના નંબર ૧ ના ૪ થા ૫ મા પારેઆદમાંનો મજકુર લખવો તથા જે દાદ માગી હોય તે લખવી.)

નંબર ૧૨

ભાડુતે માલિક ઉપર કરવાની, વિશેષ નુકશાન થયું હોય તે સુદાંત.

હું અ. બ. ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ પ્રતિવાદીએ રજીસ્ટર દસ્તાવેજથી (મેહેલ્લામાં નંબર નું ધર) વરસની સુદત સુધી બાડે આપ્યું. તેમાં મારી સાથે એવો કરાર હતો કે, મારે અને મારા કાયદેસર વારસ વંશજોએ તે ધરનો સરરહુ સુદત સુધી સ્વસ્થપણે કમળે બોગવવો.

૨. આ ફરીયાદ ચલાવવાનો મારો હક થવા માટે જે જે વાનો ખતવાની જરૂર છે તે બધી પૂરી પડી છે તથા બની છે.

૩. સદરહુ સુદતમાં તારીખ માહે રોજ એક ઇ.સ. જે સદરહુ ધરનો કાયદેસર માલિક હતો તેણે અને તે ધરમાંથી કાયદેસર રીતે કાઢ્યો. અને હજીએ તે અને તે ધરનો કમળે આપતો નથી.

૪. તેથી કરીને અને (સદરહુ જગ્યાએ દરજ્જો ધધો મારી રાખવામાં હરકત પડી, ત્યાંથી નીકળવામાં ૩૦ પારસ લાગ્યો અને તે નીકળવાથી ગ. હ. તથા એ. જે. ની મારી ધરાકી અષ).

અહિંયાં નમુના નંબર ૧ના ૪થા તથા ૫માં પારેઆદમાંનો મજકુર લખવો, અને જે દાદ માગી હોય તે લખવી.)

નંબર ૧૩

દગાથી મિલકત મેળવ્યા બદલ.

હું અ. બ. ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ પ્રતિવાદીને અસુક સામાન વેચવાનું મ્મી અને

થાય એટલા માટે તેણે મને એમ સમજાવ્યું કે (હું-એટલે પ્રતિવાદી-દાર છું અને મારી બધી જવાબદારી જતાં ર. નો આસામી છું.)

૨. તે ઉપરથી ર. ની કિંમતનો (સુકા માલ) પ્રતિવાદીને વેચવાનું (તથા સ્વાધીન કરવાનું) મને મન થયું.

૩. સદરહુ સમજાવેલી વાતો ખોટી હતી (અથવા ખોટાપણની વિશેષ વાતો હોય તે લખવી) અને તે ખોટી છે એમ પ્રતિવાદીને તે વખતે માલમ હતું.

૪. સદરહુ માલની કિંમત પ્રતિવાદીએ આપી નથી (અથવા જે માલ સ્વાધીન ન કર્યો હોય તો) સદરહુ માલ તૈયાર કરીને વહાણમાં ચઢાવતાં અને તે પાછો આણતાં (મને ર. ખરચ લાગ્યો છે.)

નંબર ૧૪

હગાખાણથી ખીજ શખસને ઉધાર અપાવ્યા બદલ.

હું અ. ખ. ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ પ્રતિવાદીએ મને એમ સમજાવ્યું કે, એક ધ. રૂ. દાર છે, અને તેની સાખ સારી છે, તથા તેની બધી જવાબદારી જતાં તે ર. ની આસામી છે, (અથવા ધ. રૂ. તે વખતે જવાબદારીવાળી નોકરીમાં છે તથા તે, સારી હાલતમાં છે, અને નિર્ભયપણે તેની સાખ ઉપર તેને માલ ધરી શકાય તેવો છે.)

૨. તે ઉપરથી ધ. રૂ.ને ર. કિંમતના (ચોખા) (મહિના ઉધારે) વેચવાને માફ મન થયું.

૩. સદરહુ સમજાવેલી વાતો ખોટી હતી અને તે ખોટી છે, એમ પ્રતિવાદી તે વખતે જાણતો હતો, અને મને હગવાના તથા દગો કરવાના હેતુથી (અથવા મને હગવાને અને નુકસાન કરવાને) તેણે એ વાતો સમજાવી હતી.

૪. ધ. રૂ.એ (સદરહુ માલની કિંમત સદરહુ ઉધારની મુદત વીતી તોએ આપી નહીં, અથવા) સદરહુ ચોખાની કિંમત આપી નથી, અને મને તેનું પુરેપુરું નુકસાન થયું.

અહિંયાં નમુના નંબર ૧ ના ૪ થા તથા ૫ મા પારેઆરમાંનો મજકુર લખવો, તથા જે દાદ માગી હોય તે પણ લખવી.)

નંબર ૧૫.

વાદીની જમીનનું પાણી ગંદુ કર્યા બદલ.

હું, અ. ખ. ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. માં, નામની અસુક જમીનનો તથા તે જમીનમાંના કુવાના તથા તે કુવામાંના પાણીનો કબજો બોગવટો હાલ મારો છે તથા હેઠળ કહેલી બધી વખતે હતો, તથા સદરહુ કુવાનો અને કુવામાંના સદરહુ પાણીનો ઉપયોગ અને લાભ લેવાનો હક મારો હતો, તથા તે કુવામાં પાણીની આવક થવાને જે કંઈ પાણીના ઝરા અને વેહેળા વહીને કુવામાં આવતા હતા તે ઝરા તથા વેહેળાનું પાણી ગંદુ ન કરતાં અથવા ન બગાડતાં વહેતું રખાવવાનો હક મારો હતો.

૨. તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ પ્રતિવાદીએ સદરહુ કુવો તથા તેમાંનું સદરહુ પાણી તથા કુવામાં વહી આવતા સદરહુ પાણીના ઝરા અને વેહેળા ગેરવાજખી રીતે ગંદા કર્યાં તથા બગાડ્યા.

૩. આ કારણને લીધે સદરહુ કુવાનું તે પાણી મેલું થયું તથા ધરના અને ખીજ જમીન કામને સારૂ ખીનુપયોગી થયું, તથા સદરહુ કુવાનો અને પાણીનો ઉપયોગ અને લાભ હું અને માફ કુટુંબ બેતાં બધ પડ્યાં.

(અહિંયાં નમુના નંબર ૧ના ૪થા તથા પાંચમા પારેઆરમાંનો મજકુર લખવો તથા જે દાદ માગી હોય તે પણ લખવી.)

નંબર ૧૬.

અપકારક કારખાનું ચલાવ્યા બદલ.

હું અ. બ. ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. માંની નામની અસુક જમીન મારા કબજામાં છે અને હેડળ કહેલી બધી વખતે મારા કબજામાં હતી.

૨. તારીખ માહે સને ૧૯ થી આજસુધી ધાતુનો કચરો ગાળવાનું કંઈ કારખાનું પ્રતિવાદીએ ચલાવ્યું છે, તેમાંથી ખરાબ અને રોગકારક ધુમાડો અને ખીજ વરાળો તથા અપકારક પદાર્થ મોટા જગ્યામાં પ્રતિવાદીએ ગેરવાજબી રીતે કાઢ્યાં. તે ધુમાડો, વરાળ અને પદાર્થ સદરહુ જમીન ઉપર અને તે જમીનપર પ્રસરી અને હવા બગાડી તથા જમીનની સપાટી ઉપર ઠર્યાં.

૩. તેથી કરીને સદરહુ જમીન ઉપર મારાં ઝાડ, વાડ, ચાર અને પાક ઉગતો, તેને નુકસાન થયું અને કિંમતમાં તે ઉતરી ગયાં, તથા તે જમીનમાં મારાં જે દોર અને છવધન હતું તે રોગી થઇને તેમાંથી કેટલાંક તો ઝેર લાગીને મરી ગયાં.

૪. તે કારણને લીધે, સદરહુ જમીનમાં એમ ન હોત તો હું જે રીતે મારાં દોર અને મેંદાં ચરાવત તે રીતે, મારાથી ચરાવી શકાયું નહીં, તથા ત્યાંથી મારાં દોર, મેંદાં અને ખેતીનાં જનાવર મારે લાઇ જવાં પડ્યાં, તથા તેથી જમીન ન હોત ત્યારે તેનો જેવો લાભકારક અને આરોગ્યકારક ઉપયોગ ને ઉપયોગ હું લેત તેવો લાઇ શક્યો નહીં.

(અહિંયાં નમુના નંબર ૧ના ૪થા તથા ૫મા પારેઆદમાંનો મજકુર લખવો તથા જે દાદ માગી હોય તે પશુ લખવી.)

નંબર ૧૭

રસ્તાનો હક અટકાવ્યા બદલ.

હું, અ. બ., ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. (ગામખાનું એક ઘર) મારા કબજામાં છે, અને હેડળ કહેલો વખતે તે મારા કબજામાં હતું.

૨. મારે પોતાને તથા મારા નોકરીને (વાહન સહીત અથવા પગે) વરસના કોઈ પશુ વખતે સદરહુ (ઘરના) થી અસુક ખેતરમાં થઇને સાર્વજનિક રોજમાર્ગ ઉપર જવાના, તથા તે રોજમાર્ગમાંથી સદરહુ ખેતરમાં થઇ સદરહુ ઘરમાં પાછા આવવાના રસ્તાનો મારા હક હતો.

૩. તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ પ્રતિવાદીએ સદરહુ રસ્તો ગેરવાજબી રીતે અટકાવ્યો તેથી કરીને તે રસ્તે (વાહન સુધાંત અથવા પગે અથવા કોઇપણ રીતે) હું જઇ શક્યો નહીં (અને ત્યારથી આજ સુધી તે રસ્તો ગેરવાજબી રીતે અટકાવ્યો છે.)

૪. (કંઈ વિશેષ નુકસાન થયું હોય તો તે લખવું.)

(અહિંયાં નમુના નંબર ૧ ના ૪ થા તથા ૫ મા પારેઆદમાંનો મજકુર લખવો તથા જે દાદ માગી હોય તે પશુ લખવી.)

નંબર ૧૮

રોજમાર્ગ અટકાવ્યા બદલ.

૧. થી સુધી જતા સાર્વજનિક રોજમાર્ગમાં અટકાવ થાય એવી રીતે તે રસ્તામાં પ્રતિવાદીએ ગેરવાજબી રીતે ખાસ ખોદીને માટી તથા પથરાનો ઢગલો કર્યો.

૨. તેથી કરીને સદરહુ ધોરી રસ્તે કાયદેસર રીતે જતાં હું સદરહુ માટી ને પથરા ઉપર (અથવા સદરહુ ખાઇમાં) પડ્યો અને મારો હાથ બાંજરો અને ઘણું દુખ ભોગવ્યું તથા લાંબી સુદત સુધી મારો પગો ચલાવાયા નહીં અને વેદને ખોલાવીને ઔષધોપચાર કરવામાં ખરચ થયો.

(અહિંયાં નમુના નંબર ૧ ના ૪ થા તથા ૫ મા પારેઆદમાંનો મજકુર લખવો તથા જે દાદ માગી હોય તે લખવી.)

નંબર ૧૯

નીકથી જમીનને પાણી પાવા સાથે પાણી લેવાના હકકનો અટકાવ કયાં બદલ.

હું અ. બ., ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. ઠેકાણાની વગેરે અમુક જમીન મારા કબજામાં છે અને હેઠળ નિર્દિષ્ટ કરેલે વખતે તે મારા કબજામાં હતી અને તે જમીનને નીકથી પાણી પાવા સાથે અમુક વેહેળામાંથી કંઈ પાણી લેઈને તે ઉપયોગમાં લેવાનો મારો હક્ક છે.

૨. તારીખ માટે રોજ પ્રતિવાદીએ સદરહુ વેહેળાનું પાણી ગેરવાજબી રીતે અટકાવીને તથા તે બીજી તરફ વાળીને, સદરહુ લખ્યા પ્રમાણે સદરહુ વેહેળામાંથી પાણી લેઈને તેનો મને ઉપયોગ કરવા દીધો નથી.

(અહિંમાં નમુના નંબર ૧ ના ૪ થા તથા ૫ મા પારેઆશમાંનો મજકુર લખવો તથા દાદ માગી હોય તે લખવી.)

નંબર ૨૦.

આગગાડીના રસ્તા ઉપર ગફલતથી થએલી ઇબ્બ બદલ.

હું અ. બ., ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. તારીખ માટે સને ૧૯ રોજ પ્રતિવાદીએ, જે બાહુ આપે તે બધા મુસાફરોને તથા એ જે ઠેકાણા વચ્ચે રેલવેથી લેઈ જનાર હતા.

૨. તે દિવસે સદરહુ આગગાડીના રસ્તા ઉપરની પ્રતિવાદીએની ગાડીઓમાંની એક ગાડીમાં હું ઊતારી હતો.

૩. હું તે પ્રમાણે ઊતારી હતો તેવામાં સદરહુ રસ્તા ઉપર આગળ (અથવા સ્ટેશન પાસે, અથવા અને એ સ્ટેશનની વચ્ચે) પ્રતિવાદીએના નોકરોની ગફલત અને અપ્રવીણતાને લીધે ગાડીએ સામસામી અથડાઈ તેથી કરીને મને ઘણી ઇજા થઈ (મારો પગ બાંગી ગયો, માથું કુટ્યું વગેરે, અને કંઈ વિશેષ તુકસાન થયું હોય તો તે લખવું, જેમકે, —) અને વૈજ્ઞાનિકોએ આપેલા પચાસ કરવામાં ખર્ચ થયો તથા (વેચનાર) તરીકે મારો પહેલાનો ધંધો ચલાવવાને હું નિરંતરનો અશક્ત થયો.

(નમુના નંબર ૧ ના ૪ થા તથા ૫ પારેઆશમાંનો મજકુર લખવો તથા જે દાદ માગી હોય તે પણ લખવી.)

(અથવા આ રીતે:—૨. તે દિવસે પ્રતિવાદીએના આગગાડીના રસ્તા ઉપર કાયદેસર રીતે ચાલીને હું બીજી તરફ જતો હતો તે વખતે તે રસ્તા ઉપર અને તે રસ્તે તેમણે પોતાના નોકરોને હાથે એક એન્જીન (વરાળચક્ર) અને તેને જોડેલી ગાડીઓની હાર એવી ગફલતથી અને અપ્રવીણતાથી ચલાવી અને હાથમાં રાખી કે તે એન્જીન અને હાર મારા ઉપર આવી પડીને અથડાઈ, તેથી કરીને, વિગેરે, પારેઆશ ૩ માં લખ્યા પ્રમાણે.

નંબર ૨૧.

ગફલતથી હાંકવાને લીધે થએલી ઇબ્બ બદલ.

હું, અ. બ., ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. હું વાદી મોઝી હું અને ઠેકાણે ધંધો કરું છું. પ્રતિવાદી ના વેપારી છે.

૨. તા. સને ૧૯ ને રોજ સાંજના ત્રણ વાગ્યાને સુમારે કલકત્તા શહેરમાં ચૌરંગીને રસ્તે દક્ષિણ તરફ હું ચાલતો હતો. મીડલટન નામની ગલી વટાવીને પેલી તરફ જવાની મને જરૂર પડી. તે ગલી ચૌરંગીને કાટખુણો કરીને મળે છે. આ ગલી હું વટાવતો હતો તેવામાં અને તેની પેલી તરફ ફરેલખા પગ રસ્તા ઉપર જઈ પહોંચું તેટલામાં પ્રતિવાદીની બે ધોડા એડેલી ગાડી જે નોકરોના હાથમાં

અને હવાલામાં હતી તે મીડલટન ગલીમાંથી ચૌરંગી ઉપર મફલતથી, એકાએક, ચેતાબા વગર, ઉતાવળા અને બચકર વેગથી ફરી. તે ગાડીનો દાંડો (પોલ) અને લાગ્યો અને તેથી હું નીચે પડ્યો અને થોડાઓના પગ તળે હું ધણો છુટ્યો.

૩. ધડકો લાગવાથી પડવાથી અને ચગદાવાથી મારો ડાબો હાથ ભાંગ્યો, અને મારે પડ્યો, બરડો, તેમજ અંદર હું જઘર થયો અને મને ધન્ય થઇ અને તેથી કરીને હું ચાર માસ માદિ ને વેદનામાં રહ્યો, તથા મારો ધધો ચવારી શરૂઓ નહીં, અને ઔષધોપચારનો તથા ખીજો ખરચ થયો અને મારો ધધો તથા નફો બુડ્યો.

(અહિયા નમુના ૧ ના ૪ થા તથા ૫ મા પારેઆરનો મજકુર લખવો તથા જે દાદ માગી હોય તે પણ લખવી.)

નંબર ૨૨.

અદાવતથી રોજનારી કામ ચલાવ્યા બદલ.

હું, અ. બ., ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ (સદરકુ રોહરના માનિસ્ટ્રેટ અથવા, જે હોય તે,) પાસેથી ના આરોપ માટે પકડવાનું વારંટ પ્રતિવાદીએ કઢાવ્યું, અને તે ઉપરથી મને પકડ્યો, અને (દિવસ અથવા કલાક) કેદમાં રાખ્યો, (અને છુટો થવા સાર ૩૦ ના મેં જમીન આપ્યા).

૨. પ્રતિવાદીએ તે કામ અદાવતથી અને વાજબી અથવા સંભવિત કારણ વગર કર્યું છે.

૩. તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ સદરકુ માનિસ્ટ્રેટ પ્રતિવાદીની ફરિયાદ કાઢી નાંખી અને મને નિર્દોષ ઠરાવ્યો.

૪. જેમનાં નામ માહિત નથી એવા ધણા લખસો, સદરકુ પકડવાની વાત સાંભળીને તથા હું શુન્હેગાર છું એમ ધારીને, મારી સાથે ધધો કરતા બંધ થયા છે; અથવા, સદરકુ પકડવાને લીધે, એક ઇ. ફ. ના કારકુન તરીકેની મારી જગા થઇ અથવા તે કારણને લીધે મેં શારીરિક અને માનસિક વેદના ભોગવી અને મારો કામધધો થઇ શક્યો નહીં, તથા મારી સાખને ધડકો પેાંચ્યો તથા સદરકુ કેદખાનામાં થી છુટો થવામાં અને સદરકુ આરોપની ફરિયાદ સામે મારો બચાવ કરવામાં મને ખરચ લાગ્યો.

(નમુના નંબર ૧ ના ૪ થા તથા ૫ મા પારેઆરનો મજકુર લખવો તથા જે દાદ માગેલી હોય તે પણ લખવી).

નંબર ૨૩.

જંગમ માલ ગેરવાજબી રીતે અટકાવી રાખ્યા બદલ.

હું, અ. બ., ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ આ સાથે જોડેલી યાદીમાં કહેલો માલ (અથવા માલનું વર્ણન લખવું) મારી માલકીનો હતો અથવા કમળે લેવાનો હક બતાવનારી હકીકતો જણાવતી). તેની અડસટે કિંમત ૩૦ હતી.

૨. તે દિવસથી આ ફરિયાદ શરૂ થઇ ત્યાં સુધી પ્રતિવાદીએ તે માલ મને ન આપતાં અટકાવી રાખ્યો છે.

૩. ફરિયાદ શરૂ થયા પહેલાં એટલે તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ મેં પ્રતિવાદી પાસેથી તે માલ માગ્યો પણ તેણે તે સ્વાધીન કરવાની ના કહી.

(નમુના નંબર ૧ ના ૪ થા તથા ૫ મા પારેઆરનો મજકુર લખવો).

૬. મારી માગણી નીચે પ્રમાણે છે:—

(૧) સદરહુ માલનો કબજો અપાવો અથવા તે કબજો ન મળે તો રૂ૦

અપાવો.

(૨) તે માલ અટકાવી રાખ્યો માટે નુકસાનીના રૂ૦
માદી.

નંબર ૨૪.

ચુકના સમ્બંધી કરાર રદ કરવા બાબત.

હું અ. બ., ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ પ્રતિવાદીએ મને એમ જણાવ્યું કે, માં મારી (પ્રતિવાદીની) માલકીનો એક જમીનનો ટુકડો છે તે (દશ વિધા) છે.

૨. તે ઉપરથી સદરહુ કહેલું ખર્ચ માનીને સદરહુ ટુકડો રૂ૦ માટે ખરીદ કરવાનું મને મન થયું, અને કરારનામા ઉપર સહી કરી, તેની અસલ આ સાથે બેંડી છે. પરંતુ તે જમીન મને તબદીલ કરી આપી નથી.

૩. તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ તે ખરીદીની રકમને પેટે રૂ૦ મેં પ્રતિવાદીને આપ્યા.

૪. સદરહુ જમીનનો ટુકડો ખરેખર ફક્ત (પાંચ વિધા) છે.

(નમુના નંબર ૪ થા તથા ૫ મા પારેઆફનો મળકર લખવો.)

હું નીચે પ્રમાણે માગણી કરું છું:—

(૧) રૂ૦ તથા તારીખ માહે સને ૧૯ થી વ્યાજ અપાવો.

(૨) સદરહુ ખરીદીનો કરાર પાછો સ્વાધીન કરાવીને તે રદ કરો.

નંબર ૨૫.

અપકારક કૃત્ય કરતાં અટકાવવાની તાકીદ બદલ.

હું અ. બ., ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. (કલકત્તામાં મેહેસ્વામાં નંબર ના ઘરનો) હું સંપૂર્ણ માલીક છું અને નીચે લખેલે બધે વખતે હતો.

૨. (તેજ મેહેસ્વામાંની જમીનના એક ટુકડા) નો સંપૂર્ણ માલીક પ્રતિવાદી છે અને નીચે લખેલે વખતે હતો.

૩. તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ પ્રતિવાદીએ પોતાના સદરહુ ટુકડા ઉપર કસા-ધખાનું બાંધ્યું અને હજી તે ચાલુ રાખે છે. અને તે દીવસથી હાલ સુધી ત્યાં હંમેશાં ઢોર અણાવીને મરાળ્યા છે. (અને લોહી તથા નાંખી દેવાનું અને કોહેલું માંસ તે મેહેસ્વામાં મારા સદરહુ ઘરની સામે નખાવેલું છે).

૪. (સદરહુ કારણને લીધે સદરહુ ઘર છોડવાની મને જરૂર પડી છે અને તે બાટે અપાવું નથી). (નમુના નંબર ૧ ના ૪ થા તથા ૫ મા પારેઆફનો મળકર લખવો).

૫. પ્રતિવાદી જરૂરી અપકારક કૃત્ય ન કરે અથવા કરવા દે નહિ માટે પ્રતિવાદીને તાકીદ આપીને અટકાવવાની મારી માગણી છે.

નંબર ૨૬.

જામ માલ નાશ કરવાની દેહેશત આપી હોય તે પાછો લેવા બદલ તથા તાકીદ આપવા બદલ.

હું અ. બ., ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. (એક નામાંકિત ચિતારાએ કાઢેલી માસ વડવાની નસવીર) મારી માલકી છે અને નીચે

કહેલે બધે વખતે હતી. અને તેવી બીજી તમવીર હસ્તીમાં નથી. (જ્યારે પૈસામાં કિમત આંકી સકાય એવી જાતની તે મિલકત નથી એમ બતાવનારી જે હકીકતો હોય તે લખવી.)

૨. તારીખ સાહે સને ૧૯ રોજ તે સુરક્ષિત રાખવા સાદ મેં પ્રતિવાદીને આપી.

૩. તારીખ સાહે સને ૧૯ રોજ મેં પ્રતિવાદી પાસેથી માગી, અને તે રાખી મુક્યા સાદ જે વાજબી ખરચ થયો હોય તે લે એમ કહ્યું.

૪. પ્રતિવાદી તે મારે સ્વાધીન કરવાને ના પાડે છે. અને મને જોવી દહેશત આપે છે કે, જો સ્વાધીન કરવાનું કહીશ તો તે હું છુપાવીશ, કાઢને આપી દેશ, કડકા કરી નાખીશ, અથવા તેને નુકસાન કરીશ.

૫. (મદરહુ તસવીર) જ્ય તો પૈસાની રકમ આપવાથી મને પુરો બદલો મળવાનો નહીં. (નમુના નંબર ૧ ના ૪ થા તથા ૫ મા પારેઆફનો મજકુર લખવો).

૮. મારી માગણી નીચે પ્રમાણે છે:--

૧. પ્રતિવાદીને તાકીદ આપીને તેને સદરહુ (તસવીર) કાઢને આપી દેતાં, નુકસાન કરતાં, અથવા છુપાવતાં અટકાવવો.

૨. તેની પાસેથી મને તે પાછી અપાવવી.

નંબર ૨૭

ઇન્ટર પ્લીડર.

હું. અ. બ., ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:--

૧. નીચે કહેલા દસ્ત જે તારીખે જણાવવામાં આવ્યા તે પહેલાં ગ. હ. એ (મિલકતનું વર્ણન કરવું) મારી પાસે સુરક્ષિત રાખવા સાદ મુકી.

૨. (ગ. હ. એ તે મને લખી આપી તે એમ કહીને, તે આધારે) પ્રતિવાદી ક. ડ. તેના ઉપર હક્ક જણાવે છે.

૩. (પ્રતિવાદી ઇ. ફ. ને તે આપવી એવા સદરહુ ગ. હ. નો હુકમ છે તે ઉપરથી) પ્રતિવાદી મ. ફ. પણ તે ઉપર હક્ક જણાવે છે.

૪. પ્રતિવાદીઓના પોતપોતાના દસ્તો વિશે મને કંઈ માલમ નથી.

૫. ખરચ અને બોજા શિવાય સદરહુ મિલકત ઉપર મારો કંઈ હક્ક નથી, અને કોઈ શરમાવશે તે સખસને તે આપવાને હું તૈયાર અને રાજી છું.

૬. બેમાંથી કોઇ પ્રતિવાદી સાથે મિલાપો થઇને આ દરિયાદ આણી નથી.

(નમુના નંબર ૧ ના ૪ થા તથા ૫ મા પારેઆફનો મજકુર લખવો).

૭. મારી માગણી નીચે પ્રમાણે છે:--

(૧) પ્રતિવાદીઓને તાકીદ આપીને તે મિલકત વિશે મારા ઉપર કંઈ કામ અલાવતાં અટકાવવો.

(૨) સદરહુ મિલકત ઉપરના તેમના દાવા વિશે મોહોમદિ વાદ ચલાવવાનું તેમને કહેવું.

(૩) તે વાદ ચાલે ત્યાં સુધી સદરહુ મિલકત લેવાનો કોઇ સખસને અખલાર આપવો.

(૪) તે (સખસને) મિલકત સ્વાધીન કર્યા પછી તે સંબંધી બન્ને પ્રતિવાદીઓની અબી જવાબદારીમાંથી મને મુક્ત કરવો.

નંબર ૨૮

(મૈયતની મિલકતનો) વહિવટ થવા સાદ લેણુદારે પોતાની તથા બીજા લેણુદારોની વતી કરવાની.

હું. અ. બ., ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:--

૧. મૈયત મ. ફ. રહેનાર નો મરી ગયો તે વખતે તેની પાસે મારી (અબી) લેલ-

જ્ઞાતુ સ્વરૂપ લખવું તથા કંઈ જમીનગીરી હોય તો તે લખવી) — ૨૪મ લેહેણી હતી, અને હજી તેની ઇસ્ટેટ ઉપર લેહેણી છે.

૨. સદરહુ ઇ. ૧. તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ અથવા તે અરસામાં મરી ગયો. તેણે તારીખ માહે સને ૧૯ ને રોજ પોતાનું છેલ્લું મૃત્યુપત્ર કરીને ક. ડ. ને તે મૃત્યુપત્ર ચલાવનાર નિમ્નો (અથવા પોતાની ઇસ્ટેટ જુમ્મા (૨૨૨) માં મુકીને તેની મૃત્યુપત્રથી વ્યવસ્થા કરી વગેરે, અથવા મૃત્યુપત્ર ક્યાં વગર મુમ્નો, જે પ્રમાણે હોય તે પ્રમાણે લખવું).

૩. સદરહુ ક. ડ. એ તે મૃત્યુપત્ર સાખીત કર્યું (અથવા વહિવટપત્ર તેને મળ્યું, વગેરે).

૪. સદરહુ ઇ. ૬. ની જંગમ મિલકત (અને સ્થાવર મિલકત અથવા સ્થાવર મિલકતની કુપજ) પ્રતિવાદીએ પોતે કબજે કર્યા છે, અને માફ સદરહુ લેહેણું મને આપ્યું નથી.

(નમુના નંબર ૧ ના ૪ થા તથા ૫ મા પારેઆદનો મુજકર લખવો).

૭. મારી એવી માગણી છે કે મૈયત ઇ. ૬. ની જંગમ (અને સ્થાવર) મિલકતનો હિસાબ લેવો, અને કોર્ટના હુકમનામા પ્રમાણે તેનો વહિવટ કરવો.

નંબર ૨૯.

વિશેષ મૃત્યુ લેખાપિતદાન લેનારે મૈયતની મિલકતના વહિવટ બદલ કરવાના.

(નમુના ૪૧ માં આ પ્રમાણે ફરકાર કરવો) :—

(પહેલો પારેઆદ છોડી દેવો અને બીજો પારેઆદ શરૂ કરવો)

નો રહેનાર મૈયત ઇ. ૬. તા. માહે સને ૧૯ રોજ અથવા તે અરસામાં મરી ગયો. તેણે પોતાનું છેલ્લું મૃત્યુપત્ર તારીખ માહે સને ૧૯ ને રોજ કરીને ક. ડ. ને મૃત્યુપત્ર ચલાવનાર નીમ્નો. અને તે મૃત્યુપત્રથી મને (આ ઠેકાણે વિશેષ મૃત્યુલેખાપિતદાન હોય તે લખવું) આપ્યું.

પારેઆદ ૪ ને ઠેકાણે લખવું કે :—

ઇ. ૬. ની જંગમ મિલકત પ્રતિવાદીના કબજામાં છે, અને બીજી વસ્તુઓની સાથે સદરહુ (આ ઠેકાણે મૃત્યુપત્રથી જે વિશેષ વસ્તુ આપી હોય તેનું નામ લખવું) પણ તેના કબજામાં છે.

પારેઆદ ૭ ના શરૂઆતમાં જે લખ્યું છે તેને ઠેકાણે લખવું કે :—

મારી એવી માગણી છે કે, સદરહુ (આ ઠેકાણે મૃત્યુપત્રથી જે વિશેષ વસ્તુ આપી હોય તેનું નામ લખવું) મને આપવાનો પ્રતિવાદીને હુકમ કરો, અથવા વિગેરે.

નંબર ૩૦.

મૃત્યુપત્રમાં જેને પૈસાની ફેણગી આપવાનું લખ્યું હોય તેણે મૈયતની મિલકતના વહિવટ બદલ કરવાની.

(નમુના ૪૧ માં આ પ્રમાણે ફરકાર કરવો) :—

(પારેઆદ ૧ છોડી દેવો અને પારેઆદ ૨ ને બદલે લખવું કે).

નો રહેનાર મૈયત ઇ. ૬. તા. માહે સને ૧૯ રોજ અથવા તે અરસામાં મરી ગયો. તેણે પોતાનું છેલ્લું મૃત્યુપત્ર તારીખ માહે સને ૧૯ ને રોજ કરીને ક. ડ. ને તે મૃત્યુપત્ર ચલાવનાર નીમ્નો, અને તે મૃત્યુપત્રમાં મને શો આપવા ઠરાવ્યા છે.

પારેઆદ ૪ માં “ લેહેણું ” ને બદલે “ મૃત્યુ લેખાપિતદાન ” એમ લખવું.

બીજો નમુનો.

ઇ. ૬. ૧. ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે :—

૧. અ. બ. રહેનાર ક. નો તારીખ ને રોજ મૈયત થયો તેણે તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ પોતાનું છેલ્લું મૃત્યુપત્ર કરીને પ્રતિવાદીને તથા મ. ન. (જે મૃત્યુપત્ર કરનારની

હવાતીમાંજ મરણ પામ્યો તે) ને મૃત્યુપત્ર ચલાવનાર નીચ્ચા. અને પોતાની સ્થાવર અથવા જંગમ જે હોય તે મિલકત પોતાના મૃત્યુપત્ર ચલાવનારાઓ પાસે ટ્રસ્ટી હાખલ રાખવાનું મૃત્યુપત્રમાં લખ્યું, એવી રીતે કે તેનું બાકું અને ઉપર મારી હવાતી સુધી મને આપવું; અને મારા મુજબ પછી મારા કોઇ છોકરા ૨૧ વરસની ઉંમરે ન પહેાંચે, અથવા છોકરી તેટલી ઉંમરે ન પડેાંચે કે તેનું લગ્ન ન થાય એમ અને તો, -ઉપર કહ્યું તે પ્રમાણે સાંતલી વગર હું મરણ પામું તે વખતે, તે મૃત્યુપત્ર કરનાર મૃત્યુપત્ર કયાં વગર મુજરી ગયો હોત તો મૃત્યુપત્ર કરનારનો કાયદેસર વારસ જે કોઇ થાત તેને પોતાની સ્થાવર મિલકત આપવા સાર, અને મૃત્યુપત્ર કરનારનો છેક તજકનો સગો જે કોઇ થાત તેને પોતાની જંગમ મિલકત આપવા સાર તે ટ્રસ્ટીઓના જુમ્મામાં છે એમ સમજવું.

૨. અને મૃત્યુપત્ર પ્રતિવાદીએ તારીખ માહે સને ૧૯ રોજ સાબિત કર્યું. માફે લગ્ન થયું નથી.

૩. મૃત્યુપત્ર કરનાર પોતાના મરણ વખતે સ્થાવર જંગમ મિલકતનો માલીક હતો; પ્રતિવાદીએ સ્થાવર મિલકતનું બાકું લેવા માંડ્યું, અને જંગમ મિલકત પોતાના કમળમાં લીધી. તેણે સ્થાવર મિલકતનો કંઈ ભાગ વેચ્યો છે.

(નમુના નંબર ૧ ના ૪ થા તથા ૫ મા પારેઆફનો મજકર લખવાં).

વાદી નીચે પ્રમાણે માગણી કરે છે:-

(૧) અ. બ. ની સ્થાવર મિલકતનો વહિવટ આ કોર્ટ મારફતે કરવા, અને તેમ કરવા સાર બધા યોગ્ય હુકમો કરવા અને હિસાબ લેવો.

(૨) મુકદમાના સ્વરૂપ પ્રમાણે જે બીજી અથવા વધારે દાદ જોઈએ તે આપવી.

નંબર ૩૩.

જુમ્મા (ટ્રસ્ટ)નું કામ કરવા બદલ.

હું, અ. બ., ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:-

૧. પ્રતિવાદીનાં આપ અને મા ઇ. ફ. તથા ગ. હ. એમનું લગ્ન થયું તે વખતે તા. માહે

સને ૧૯ રોજ અથવા તે સુમારમાં દરાવપત્ર (સેટલમેન્ટ) કર્યું તેમાં (અથવા પ્રતિવાદી ક. ડ. ના. અને ઇ. ફ. ના બીજા લેહેબદારોના હિત સાર ઈ. ફ. ની ઇસ્ટેટ અને માલમતા તખ્તીલ કરી આપવાનો દસ્તાવેજ થયો તેમાં) નીચેલા ટ્રસ્ટીઓ પૈકી હું એક ટ્રસ્ટી છું.

૨. સદરહુ ટ્રસ્ટીના કામનો જોગે મેં અ. બ. એ પોતાના ઉપર લીધો છે, અને ઉપર કહેલા દસ્તાવેજથી જે સ્થાવર જંગમ મિલકત આપી તેનો (અથવા તેના ઉત્પન્નનો) કમળે મારી પાસે છે;

૩. ઉપર કહેલા દસ્તાવેજને આધારે મારો દિતસંબંધ છે એમ ક. ડ. કહે છે.

(નમુના નંબર ૧ ના ૪ થા તથા ૫ મા પારેઆફનો મજકર લખવો)

૬. સદરહુ સ્થાવર મિલકતના તમામ બાડાનો તથા ઉપજનો (અને સદરહુ સ્થાવર મિલકતના કે તે પૈકી કંઈ ભાગના વેચાણના ઉત્પન્નનો, અથવા જંગમ માલનો અથવા તે જંગમ માલના કે તેના ભાગના વેચાણના ઉત્પન્નનો, અથવા સદરહુ ટ્રસ્ટનું કામ કરવામાં ટ્રસ્ટી તરીકે મને જે ઉત્પન્ન મળ્યું તેનો) હિસાબ આપવાની મારી ઇચ્છા છે; અને મારી આજ્ઞા એ છે કે ક. ડ. ની સમક્ષ અને સદરહુ ટ્રસ્ટના સંબંધમાં સંપિલ્લી ઇસ્ટેટના વહિવટમાં જેમનું હિત છે એમ કોર્ટ શરમાવે તે મધ્યા સખસોની સમક્ષ સદરહુ કામનો કોર્ટ હિસાબ લેવો, અને સદરહુ પ્રતિવાદી ક. ડ. ના હિત સાર અને સદરહુ પ્રમાણે જેમનું હિત હોય તે બીજા સખસોના હિતસાર સદરહુ ઇસ્ટેટનો વહિવટ કોર્ટ મારફતે થવો જોઈએ; અથવા, ક. ડ. એ તે વિરુદ્ધ સાર કારણ બતાવવું.

“તાજ કલમ”-હિતાધિકારીની ફરિયાદ હોય ત્યારે, મૃત્યુલેખાર્પિતદાન લેનારે કરવાની ફરિયાદમાં પ્રસંગ પ્રમાણે જરૂરનો ફરિયાદ કરીને તે નમુના પ્રમાણે ફરિયાદ અરજી તૈયાર કરવી.

નંબર ૩૨

ગીરો છોડાવવાનો હક બંધ કરવાની અથવા વંચવાની.

હું અ. બ. ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. પ્રતિવાદીની જમીનનો વાદી ગીરો રાખનાર છે.

૨. ગીરોની વિગત નીચે પ્રમાણે છે:—

(અ) તારીખ; (બ) ગીરો ચુકનાર તથા રાખનારનાં નામ; (ક) કેટલી રકમમાં ગીરો; (ડ) બ્યાજનો દર; (ઇ) ગીરોની મિલકત; (૧) દમણા લેણેથી થયેલી રકમ; (મ) જે વાદીનો સત્તાધિકાર ખીજ પાસેથી પ્રાપ્ત થયેલો સત્તાધિકાર હોય તો જે તખ્તદીલીથી અથવા પ્રાપ્તિથી તે દાવો કરતો હોય તે ટુંકમાં લખવું.

(જે વાદી પાસે કબજગીરો હોય તો લખવું કે)

૩. વાદીએ તારીખ માટે મને ૧૯ રોજ ગીરો મિલકતનો કબજો લીધો અને તે વખતથી તે કબજગીરો રાખનાર તરીકે હીસાબ આપવાને તૈયાર છે.

(નમુના નંબર ૧ ના ૪થા તથા ૫ મા પારેઆદનો મજકુર લખવો).

૬. વાદીની માગણી નીચે પ્રમાણે છે:—

(૧) પૈસા અપાવો અથવા તેમ ન થાય તો (વંચાણુ કરો અથવા) ગીરો છોડાવવાનો હક બંધ કરો (અને કબજો અપાવો).

(ઝાડેર ૩૪, કાતુન ૬ લાગુ હોય તે પ્રસંગે).

(૨) વેચાણની કિંમત વાદીને આપવાની રકમની બરખામ થવા જટલી નથી એમ માલમ પડે તો, વાદીને બાકીની રકમ બદલ હકમનામું થવા માટે અરજ કરવાની છૂટ આપવી.

નંબર ૩૩

ગીરો છોડાવવાની

હું અ. બ. ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. વાદી જમીન ગીરો આપનાર છે તથા પ્રતિવાદી તે જમીન ગીરો લેનાર છે.

૨. ગીરોની વિગત નીચે પ્રમાણે છે:—

(અ) તારીખ; (બ) ગીરો આપનાર તથા ગીરો લેનારનાં નામ, (ક) કેટલી રકમમાં ગીરો; (ડ) બ્યાજનો દર; (ઇ) ગીરોની મિલકત, (૧) જે વાદીનો સત્તાધિકાર ખીજ પાસેથી પ્રાપ્ત થયેલો સત્તાધિકાર હોય તો જે તખ્તદીલીથી અથવા પ્રાપ્તિથી તે દાવો કરતો હોય તે ટુંકમાં લખવું.

(જે પ્રતિવાદી પાસે કબજગીરો હોય તો લખવું કે).

૩. પ્રતિવાદીએ ગીરો મિલકતનો કબજો લીધો છે (અથવા તેને બાકું કે ગણેત મળ્યું છે).

(નમુના નંબર ૧ના ૪થા તથા ૫મા પારેઆદનો મજકુર લખવો).

૬. વાદી સદરહુ મિલકત છોડાવવાની અને તેને તેને નામે પાછી ચલાવવાની (અને તેના કબજો અપાવવાની) માગણી કરે છે.

નંબર ૩૪

કરાર વિશેષ રીતે પુરો કરવા (વિશે નંબર ૧)

હું અ. બ. ઉપર કહેલો વાદી જણાવું છું કે:—

૧. તારીખ માટે મને ૧૯ રોજના અને સદરહુ પ્રતિવાદી ક. ડ. એ સહી કરેલા કરારનામામાં તેણે એવો કરાર કર્યો છે કે, તે કરારનામામાં વર્ણન કરેલી અને હવાલો આપેલી અમુક રકમાવર મિલકત તેણે શાં માટે મારી પાસેથી ખરીદ કરવા (અથવા મને વેચવી),

૨. સદરહુ પ્રતિવાદીને, સદરહુ કરારમાં તેના ભાગનું જે વિશેષ રીતે કરવાનું છે તે પુરું કરી આપવા મેં કર્યું, પણ તે પ્રમાણે તેણે કર્યું નથી.

૩. હું, વારી તે કરારનામોના મારો ભાગ વિશેષ રીતે પુરો કરાવને પ્રથમથી અને હજીએ તૈયાર તથા રાજી છું, અને ત વાતની પ્રતિવાદીને ખબર થયેલી છે.

(નમુના નંબર ૧ના ૪થા તથા ૫ મા પારેઆદનો મજકુર લખવાં).

૬. મારી એવી માગણી છે કે, સદરહુ પ્રતિવાદીને સદરહુ કરાર વિશેષ રીતે પુરો કરવાનો, અને સદરહુ મિલકતનાં અને પુર્ણ કબજા આપવાને જરૂર હોય તે બધાં કૃત્ય કરવાનો (અથવા સદરહુ મિલકતની તબરીલી તથા કબજા લેવાનો, અને ફરીયાદનો ખરચ આપવાનો હુકમ કરો.

નંબર ૩૫

પંત્યાળું.

દુ. અ. બ. ઉપર કહેલો વારી જણાવુ છું કે—

૧. હું અને સદરહુ પ્રતિવાદી ક. ડ. ગયા વરસથી (અથવા મહિનાથી) પંત્યાળાની અમુક કલમો લખેલી છે તે પ્રમાણે (અથવા ફરતાવેજ પ્રમાણે અથવા મોઢાની કમુલામત પ્રમાણે) એકઠા ધધો ચલાવીએ છીએ.

૨. આ પ્રમાણે ભાગીદાર તરીકે મારી અને પ્રતિવાદીની વચે ધણી તરફના ટટા અને વાંધા ઉત્પન્ન થયા છે, તેવા કરી ભાગીદારોન ફાયદા થાય એવી રીતે પંત્યાળામાં સદરહુ ધધો ચલાવવાનું અગત્ય થયું છે.

(અથવા પ્રાંતનાદીએ પંત્યાળાની કલમો નીચે પ્રમાણે તોડી છે—

(નમુના નંબર ૧ ના ૪ થા તથા ૫ મા પારેઆદનો મજકુર લખવાં).

૫. મારી નીચે પ્રમાણે માગણી છે.—

(૧) પંત્યાળું તોડી નાખવું,

(૨) દિસાખ લેવો.

(૩) ભુવદાર નિમવા

નાના કલમ ”—(મિધ પંત્યાળ મ કલીને ‘ મ કરવાની ફારયાદમા પંત્યાળ તોડી નાંખવાની માગણી ન લખવી, પણ તે બદલે એક પારેઆદ મુજબ તેમા તે પંત્યાળું તુટવાની હકીકત જણાવવી).

ડીસ્ટ્રીક્ટ જજ કોર્ટમાં કરવાના દાવા કે

અરજીઓના નમુના.

અમદાવાદના ડીસ્ટ્રીક્ટ જજ સાહેબના કોર્ટમાં.

નંબર ૧.

મૈયતનું લેણું વસુલ કરવા સરટીફિકેટ લેવા માખત.

(સને ૧૮૮૯ ના એક્ટ ૭ મુજબ).

*અરજી નંબર સને ૧૯૦૩.

* અરજી ઉપર કોર્ટ શી સ્ટેપ નં ૫૦)ની અંદરની કીમતના લહેણા બદલ એક આનાના કોર્ટ શી સ્ટેપ. ૩૧૦ ૫૦) અને તે ઉપરની કીમતના લહેણા બદલ આઠ આનાના કોર્ટ શી કીમત ઉપર અરજી કરવી જોઈએ. અરજી સાથે સંકડે એ રૂપિયા મુજબ આનામત મુકવી પડે છે. હાલમા આવી અરજી સજા બજાને લેવાનો કેટલેક હમણે આધકાર આપેલો હોય છે.

અરજદાર અ. નામ ઉ. કંપો. રહેવાશી.

મૈયત ક. ના લેહેણાના સરટીફિકેટની બાબતમાં હું અરજદાર અ જણાવું છું કે,

૧. ક. તા. ૨૫-૪-૦૨ ને રોજ મરણ પામ્યો છે.

૨. મરણ વખતે મૈયત ક નું સાધારણ રહેવાનું ઠેકાણું એટલે આ કોર્ટની હકુમતમાં હતું. તેમજ તેમની મીલકત પણ આ કોર્ટની હકુમતમાં છે, અને તેઓ વગર વશીયત કરવે ગુજરી ગયા છે.

* * * * *

૪. હું અરજદાર મરનારનો છોકરો થાઉં છું, અને તેથી આ અરજ મેં કરી છે.

૫. આ અરજીને સદરહુ કાયદાની કલમ ૧ ની પેટા કલમ ૪ અથવા બીજી કોઇ કલમ કીંવા કાયદાનો બાધ આવતો નથી:—

૬. લેહેણાની વિમત:—

લેહેણું.

અનુક્રમ નંબર.	દેવાદારનું નામ.	સરટીફિકેટ માટે આપેલી અરજીની તારીખે બાજ સુદાંત લેહેણી રકમ.	લેહેણું નિર્ણય કરવા માટે કંઈ લખ તથા હોય તો તેનો પ્રકાર તથા તારીખ.
૧	અ.	રૂ. ૫૨૫-૦-૦	સને ૧૯૫૪ ના માહા વદ ૨ ની મીતીના સામા દસ્તાવેજો રૂએ.

સીક્યુરીટીઓ (એટલે કીંમતી દસ્તાવેજો).

અનુક્રમ નંબર.	પ્રકાર.			સરટીફિકેટ માટે આપેલી અરજીની તારીખે કિમતી દસ્તાવેજોનો ખર્ચ આવ.
	જે નંબર અથવા અક્ષરથી કીમતી દસ્તાવેજો જોળા ખાતો હોય તે.	કીંમતી દસ્તાવેજોનું સિરો નામ અથવા વગ.	કીંમતી દસ્તાવેજોની રકમ અથવા મુજબ કીમત.	
૧	૩૮૬૬ થી ૩૮૭૩	રંચુન આધસ બ નર કુંપની લીમીટેડના શેર ૮,	દરેક શેર ૧ ના રૂ. ૨૫) ભેખે.	દરેક શેર ૧ ના રૂ. ૧૫૦)

૭. આ અરજીની પુષ્ટિમાં આ બરોબર આ અરજીમાં લખેલી હકીકતથી બાજુકાર એવા એ બે સદ ગૃહસ્થોની એકીડેવીટ રજુ કરી છે.

૮. માટે હું અરજદાર દાદ માંગું છું કે:—

[અ] અરજીમાં લખ્યા મુજબના લેહેણાનું સરટીફિકેટ કાયદા અનુસાર મને મળવાનો હક મ કરમાવશે.

[બ] આ કામની હકીકતમાં બીજી અથવા જે કોઇ દાદ કોર્ટને ચોખ્ખા લાગે તે અપાવો.

તાં

અરજદારની સહી

એકરાર આગળ અરજ મુજબ

અરજદારની સહી

અમદાવાદના ડીસ્ટ્રીક્ટ જડજ સાહેબની કોર્ટમાં.

નંબર ૨

દીવાના સંખંસોની મીલકત તથા વાલી થવા બાબત.

(સન ૧૯૧૨ ના આક્ટ ૪ મુજબ)

અરજી નંબર સને ૧૯

દીવાના ક તથા જ ની જાત તથા મીલકતની બાબતમાં—

અરજદાર અ.

હું અરજદાર મજકર જણાવું છું કે:—

૧. આ કોર્ટની હકુમતમાં મોજે બાદ પ્રા. ચોર્મશીમાં ક તથા જ એ બાઇઓ કણ્ણી ચાતીનાં છે તેઓ પાસે આ કોર્ટની હકુમતમાં કેટલીક સ્થાવર અને જંગમ મીલકત છે, તેઓ દીવાના છે અને પોતાની મીલકતનો વહીવટ કરી શકે એવા નથી, સ્થાવર મીલકતમાં જમીન ૩. ૯૧૫) ની છે તથા ધર વીચેરે છે તથા જંગમ માલ ૩. ૪૨૦ નો છે.

૨. સદરહુ દીવાનાનો હું કાકો થાઉં છું તેથી આ અરજી મેં કરી છે.

૩. દીવાના મજકર નજદીકના સગા નીચે મુજબ છે.

* * * *

૪. માટે મારી અરજ એવી છે કે સદરહુ દીવાના અ તથા જ દીવાનાં છે અને પોતાની મીલકતનો વહીવટ કરી શકે તેવા નથી એમ દરાવ કરી હમારો ખરજ અપાવો તથા તેની મીલકત હમારા કબજામાં લેવા હુકમ ફરમાવો કે તે મીલકતનો વહીવટદાર તથા દીવાના મજકર જાનનો વાલી હમારા તરફથી નીમવામાં આવે.

તા ૦

એકરાર આગલી અરજી મુજબ

સહી _____

સહી _____

અમદાવાદ ડીસ્ટ્રીક્ટ જડજ સાહેબની કોર્ટમાં.

નંબર ૩.

વારસા બાબત.

(સન ૧૮૬૫ ના એક્ટ ૪૦ મુજબ)

*અરજી નંબર સને ૧૯

મરનાર અના એસ્ટેટ બાબત.

અરજદાર

જે જાતના પારસી બિ. વરસ ની ધંધો

રહેવાશી;

હું અરજદાર મજકર નમ્રતા પુર્વક જણાવું છું કે:—

૧. મારી મા અગર બાપ (જે સગપણ હોય તે) આ કોર્ટની હકુમતમાં મોજે વેશુ તાલુકે ચોર્મશી જીલ્લે સુરતમાં પોતાના રહેવાના મકાનમાં તા. માહે સને ૧૯૦૩ ને રોજે વસીયતનામું કર્યા વિના ગુજરી ગયા છે (વસીયતનામું કર્યું હોય તો તેમ લખવું)

મદદ

* પારસી હોય ત્યારે સને ૧૮૬૫ના એક્ટ ૧૦ મુજબ અરજી ગણાય અને પારસી શિવાય મુસલમાન તેમજ વાણીયા, આહલો વીચેરે હોય તો સને ૧૮૮૧ના એક્ટ ૫ મુજબ અરજી ગણાય; અરજીની હમારત એકજ સમજવી:—

૨. મરનારના કુટુંબના વા બીજા નજદીકના સગાનાં નામ તથા ઠેકાણું નીચે મુજબ.

૩. હું અરજદાર મરનારનો વડો છોકરો (જે સગપણ હોય તે) થાઉં છું. મરનારના બીજા તમામ સગા અને વહીવટની સનંદ મળે તેમાં રાજી છે (રાજી ન હોય તો તેમ લખવું)

૪. મરનારની સ્થાવર જંગમ મીલકતની જુદી યાદી આ સાથે રજુ કરી છે. તે સિવાય મરનારની બીજી કંઈ માલ મીલકત મારે હાથ આવવાનો સંભવ નથી (હોય તો તે પ્રમાણે લખવું)

૫. ઉપલી હકીકતમાં હું અરજદાર દાદ માથું છું કે મરનારની મીલકતની વહીવટની સનંદ અને આપવાનો હુકમ કરવાવરો (જો વીલ ત કયું હોય તો લેટર્સ ઓફ એકમીનિશન આપવાનો હુકમ કરશે તેમ લખવું).

તા. માટે સને ૧૯૦૩

અરજદારની સહી.

હું અરજદાર વ મજકર એકરાર કરું છું કે આ અરજીમાં લખેલો મજકર મારા જાણ્યા પ્રમાણે સાચો છે તા. સદર

અરજદારની સહી.

અમદાવાદ ડીસ્ટ્રીક્ટ જજ સાહેબની કોર્ટમાં

નંબર ૪

સગીરની મીલકત તથા જાતના વાલી નીમાવા બાબત.

(સને ૧૮૯૦ના આક્ટ ૮ મુજબ.)

અરજી નંબર સને ૧૯૦૩

અરજદાર ઇ. " જાતના " ઉ. આસરે વરસ ધધો ઠેકાણું

સગીર બ ની જાત તથા મીલકતના વાલી નીમાવા બાબત:—

હું અરજદાર મજકરની નમુનાપૂર્વક અરજ એ છે જે,

૧ મરનાર ક સુરતમાં સને ૧૯૦૩ ના ડીસેમ્બર મહીનાની તા. ને રોજ નીચે લખેલા સગીર છોકરાને મુઠી મરણ પામેલા.

૨. સગીરનું નામ જાત ધર્મ જન્મની તારીખ અને રહેવાનું ઠેકાણું.

૩. સગીરના બાપ ક નીચે મુજબની મીલકત મુઠી ગુજરી ગયા છે

મીલકતની વિગત (લખવી)

૪ સગીરના નજદીકના સગા નીચે પ્રમાણે

૫ કાયદા પ્રમાણે અધીકારવાળા કોઈ પણ સખસે સગીરની જાત અથવા માલ મીલકતના વાલી તરીકેની કોઈની નીમણુંક કીધી નથી. તેમ સગીર મજકરની જાત તથા માલ મીલકતના વાલી નીમાવવાને કોઈ પણ માણસે કોઈ દીવસ કંઈ અરજ કરવામાં આવી નથી.

૬. હું અરજદાર સગીર મજકરનો સમો બાપ થાઉં (જે સગપણ હોય તે જતાવવું) અને સગીર મજકરનું હિત જળવાય તેવી અને સમાધાનીથી વહેંચણું થઈ શકે અને મીલકતને અરથવા બોળમાં ઉતરવું પડે નહીં એવા કારણેથી (જે પ્રકારનું અરજ કરવાનું કારણ હોય તે લખવું) બધા વારસોની સંમતીથી સગીર મજકરની માલ મીલકત તથા જાતના વાલી નીમાવવાને આ અરજ કરી છે માટે તે પ્રમાણે સગીરની જાત તથા મીલકતનો વાલી અને નીમવાનો હુકમ કરશે,

તા. માટે સને ૧૯ સહી

એકરાર આગળ અરજી મુજબ

તા. સદર સહી

અમદાવાદ ડીસ્ટ્રીક્ટ જડજ સાહેબની કોર્ટમાં

નંબર ૫

જુઓ (૮૨૨ ડી) રફ કરવા આવ્યા

(સને ૧૮૮૨ ના એક્ટ ૨ મુજબ.)

*અરજી નંબર સને ૧૯૦૭

અરજદાર જ ભતના આવક ઉપર આસરે વરસ—ની ધધી રહેવાશી

હું જ અરજદાર મજકુર નમૂતાપુર્વક જણાવું છું કે,

૧. મરનાર મારા ધણી (સગપણ જે હોય તે બતાવવું) જ અને જ નામના જે બાઈઓ એકત્ર હોઈ કુટુંબના સખસો હતા. તેઓ રહેવામાં, ખાવાપીવામાં તથા ધધા રોજગારમાં સર્વ વાતે એકત્ર હતા. તેમાંથી જ મારા ધણી ક ની પહેલાં પોતાની પાછળ જે છોકરા મુકી તાં ને રોજ અથવા તે અરસામાં ગુજરી ગયેલા છે.

૨. મારા ધણી જ ત્યાર બાદ પોતાની પાછળ એક છોકરા મુકીને ગુજરી ગયા છે, ત્યાર બાદ સરકાર દરમિયાર ન અદલાં હમાગ એકત્ર કુટુંબની મીલકત હમે ધરમેળે વેલેથી લીધી તે વખતે મારા છોકરાને હીસ્સે આપેલાં મીલકત સચવાય તે સાર મારે એક ટ્રસ્ટડીઝ કરવું, તે ઉપરથી તેજ તારીખે એક રજીસ્ટર્ડ ટ્રસ્ટડીઝ મેં કીધું અને તે વખતે જ. જ. એ રહેવાશી નાને ટ્રસ્ટીઓ નીમી તે ટ્રસ્ટ ડીઝમાં નીચે મુજબના દરાવે કીધા.

*

*

*

*

૩. ઉપલી સરનો મુજબ સદરફ ટ્રસ્ટીઓ વર્તતા નથી અને તેઓ તદન નાલાયક જણાય છે અને હવે તેમને વધારે વાર ટ્રસ્ટીમાં રાખવા એ તદન સગીરના હીતને જોખમ બરેલું છે.

૪. ઉપલી તમામ હકીકતમાં હું અરજદાર મજકુર નમૂતાપુર્વક જણાવું છું કે,—

(૧) સદરફ ટ્રસ્ટડીઝ કાયદા વિરુદ્ધ તથા સગીરના હીતને જોખમ બરેલું હોવાથી તે રદ છે એવો દરાવ કરો.

(૧) સદરફ ટ્રસ્ટીઓ સગીરના ઇસ્ટેટનો ટ્રસ્ટી તરીકે કામ કરવાને તદન નાલાયક છે એવો દરાવ કરી તેને દૂર કરવાનો હુકમ કરાવશો.

(૩) અથવા કોર્ટની નજરમાં જે બીજી વાજબી દાદ અપાવવી મુનાશ્ચ લાગે તે અપાવો:—

તાં

અરજદારની સહી

એકરાર—(આગળની અરજી મુજબ)

અરજદારની સહી

દિવાની કોર્ટમાં કરેલા હાવા કે અરજીઓના પ્રતિવાદીએ જવાબ આપવાના નમુના

લેખી ઠેકીયત,

સામાન્ય જવાબ.

૧ “ નાકમુલ કરવા બદલ ”—પ્રતિવાદી નાકમુલ કરે છે કે (હકીકત લખવી)

પ્રતિવાદી કમુલ કરતો નથી કે (હકીકત લખવી)

પ્રતિવાદી કમુલ કરે છે કે પથ કહે છે કે,

૨ “ વાંધા ઉઠાવ્યા બદલ ”—પ્રતિવાદી

પેદીમાં પ્રતિવાદી પોતે આગીદાર હોવાનું

નાકમુલ કરે છે.

જે કરાર થયો એમ કહેવું હોય તે કરાર કર્યાનું અથવા વાદી સાથે કાંઇપણ કરાર કર્યાનું પ્રતિવાદી નાકમુલ કરે છે.

* હિંદુસ્થાનના ટ્રસ્ટ એક્ટની કલમ ૭૪ મુજબ.

વાદી કહે છે તે પ્રમાણે વાદી સાથે કરાર કર્યાનું અથવા તેની સાથે ખીલકુલ કરાર કર્યાનું પ્રતિવાદી નાકયુક્ત કરે છે.

પ્રતિવાદી માલમતા છે એમ કયુક્ત કરે છે પણ વાદીનો દાવો કયુક્ત કરતો નથી.

ફરિયાદ અરજીમાં લખેલો માલ અથવા તેમાંનો કાંઈ માલ વાદીએ પ્રતિવાદીને વેચ્યાનું પ્રતિવાદી નાકયુક્ત કરે છે.

૩ “મુદત” — સન ૧૯૦૮ ના હિંદુસ્તાનના મુદત બાબતના આકટના ૧ લા પરિશિષ્ટથી આર્ટિકલ અથવા આર્ટિકલો ની રૂએ ફરિયાદને મુદતની હરકત છે.

૪ “હકુમત” — કોર્ટને ફરિયાદની ચોકસી કરવાનો અધિકાર નથી કારણ કે (કારણો લખવાં). જે દાવાનું કારણ છે એમ કહેવું છે તે પતાવવા સાર તારીખ માટે સને રાજ પ્રતિવાદીએ વાદીને એક હીરાની વીંટી આપી અને તે વાદીએ સ્વીકારી.

૪ “નાદારી” — પ્રતિવાદી કાયદાથી નાદાર કર્યો છે.

ફરિયાદ માંડયાની પહેલાં વાદી કાયદાથી નાદાર કર્યો અને ફરિયાદ માંડવાનો હક વસુલદારને પ્રાપ્ત થયો.

૫ “સગીરપણું” — જે કરાર થયો છે એમ કહેવું છે તે કરાર કરતી વખતે પ્રતિવાદી સગીર હતો.

૬ “કોર્ટમાં પૈસા ભર્યા બાબત” — પ્રતિવાદીએ, સઘળા દાવા માટે (અથવા માંગેલા પૈસાનો ભાગ રૂપિયા માટે અથવા જેમ હોય તેમ) કોર્ટમાં રૂપિયા ભર્યા છે અને તેનું એમ કહેવું છે કે આ રકમ વાદીનો દાવો (અથવા ઉપર લખેલા ભાગ) અદા કરવાને બસ છે.

૭ “વચન પુરું કરવાનું વળું કરવું” — જે વચન આપ્યું છે એમ કહેવું છે તે વચન તારીખ માટે રાજ વજીત કરવામાં આવ્યું હતું.

૮ “કરાર રદ કરવા બાબત” — વાદી અને પ્રતિવાદીની વચ્ચે કયુક્તતથી કરાર રદ થયો હતો.

૯ “નિર્ણિત વાત” — (કઇ ફરિયાદમાંના તે લખવી) હુકમનામાને લીધે વાદીના દાવાને હરકત આવે છે.

૧૦ “પ્રતિબંધ” — (જે કહેવાના સંબંધમાં પ્રતિબંધ માંગવામાં આવ્યો હોય તે લખવું) નું ખરાપણું નાકયુક્ત કરવાને વાદીને પ્રતિબંધ છે કારણ (જે હકીકત ઉપર પ્રતિબંધ ઉત્પન્ન થયાનો આધાર રાખવામાં આવતો હોય તે હકીકત લખવી).

૧૧ “ ફરિયાદ માંડ્યા પછીના જવાબ કરવાના મુદ્દા ” — ફરિયાદ કર્યા પછી એટલે તારીખ માટે રાજ (હકીકત લખવી).

નંબર ૧.

માલ વેચ્યા તથા સ્વાધીન કર્યા બદલની ફરિયાદનો જવાબ.

૧. પ્રતિવાદીએ મજબૂર માલ મંગાવ્યો નહોતો.

૨. પ્રતિવાદીએ મજબૂર માલ સ્વાધીન કરવામાં આવ્યો નહોતો.

૩. તેની કિંમત રૂ. નહોતી.

(અથવા)

૪. } ૨. શિવાયને માટે } ૧
૫. } ૨ પ્રમાણે.
૬. } ૩

૭. પ્રતિવાદીએ (અથવા પ્રતિવાદીના મુખત્યાર અ. બ. એ) વાદીને (અથવા તેના મુખત્યાર અ. ક. ને) ફરિયાદ માંડ્યા પહેલાં તારીખ માટે સને ૧૫ રાજ દાવાની રકમ આપી હતી દાવો અદા કર્યો છે.

૮. પ્રતિવાદીએ વાદીને ફરિયાદ માંડ્યા પછી તારીખ માહે સને ૧૯ ને રોજ દાવાની રકમ આપી દઇને દાવા અદા કર્યો છે.

નંબર ૨

ખત ઉપરની ફરિયાદનો જવાબ.

૧. મજકુર ખત પ્રતિવાદીનું નથી.
૨. પ્રતિવાદીએ વાદીને ખતની સરત પ્રમાણેના દિવસે નાણાં આપ્યાં છે.
૩. પ્રતિવાદીએ વાદીને ખતમાં લખેલા દિવસ ફરિયાદ માંડ્યા પહેલાં ખતમાં લખેલી મુદત રકમ બાજુ સહિત આપી દીધી છે.

નંબર ૩.

હામીદાર ઉપરની ફરિયાદનો જવાબ.

૧. ફરિયાદ માંડ્યા પહેલાં મુખ્યે નાણાં આપી દઇ દાવા અદા કર્યો છે.
૨. વાદીએ એક બંધનકારક કબુલાતની રૂએ મુખ્યને મુદત આપવાથી પ્રતિવાદી જવાબદારીથી મુક્ત થયો છે.

નંબર ૪.

કરજ બાબતની કોઈ પણ ફરિયાદનો જવાબ.

૧. દાવાની રકમમાંથી રૂ. ૨૦૦, વાદીને પ્રતિવાદીએ વેચેલા તથા સ્વાધીન કરેલા માલ બદલ વાળી લેવાનો પ્રતિવાદીનો હક છે.

વિગત નીચે પ્રમાણે:—

તા. ૨૫ મી જાન્યુઆરી ૧૯૦૭.....રૂ.	૧૫૦
તા. ૧ લી ફેબ્રુઆરી ૧૯૦૭.....રૂ.	૫૦

કુલે રૂ. ૨૦૦

૨. સદરહુ સઘળી રકમ (અથવા દાવાની રકમનો ભાગ, રૂ.) ફરિયાદ પહેલાં પ્રતિવાદીએ આપવા માંડી હતી અને તે રકમ કોર્ટમાં આપી છે.

નંબર ૫.

બેદરકારીથી હંકાર્યાથી ઇજા માટેની ફરિયાદનો જવાબ.

૧. ફરિયાદ અરજીમાં જણાવેલી ગાડી પ્રતિવાદીની હોવાનું તથા તે ગાડી પ્રતિવાદીના નોકરોના હવાલામાં અથવા નિર્બંધ હેઠળ હોવાનું પ્રતિવાદી નાકબુલ કરે છે. સદરહુ ગાડી કલકત્તાની રફ્ટીમાં રહેનારા, બાહુતી થોડાનો તબેક્કો રાખનારા જેઓને પ્રતિવાદીએ પોતાને ગાડી થોડા પુરા પાડવાનું સોંપ્યું છે તેઓની છે અને જે માણસના હવાલા તથા નિર્બંધ હેઠળ સદરહુ ગાડી હતી તે માણસ સદરહુ નો નોકર હતો.

૨. સદરહુ ગાડી મીડલટન રફ્ટી ઉપરથી બેદરકારીથી એકદમ અથવા એતવણી આપ્યા વગર અથવા ઝડપવાળી અથવા ભયંકર ગતિથી વાળેલી હોવાનું પ્રતિવાદી કબુલ કરતો નથી.

૩. પ્રતિવાદી કહે છે કે જો વાદીએ વાજબી સંજ્ઞા તથા બાહોશી રાખી હોત તો તે ગાડીને

પોતા તરફ આવતી જોઈ શકત અને જોઈ શક્યો હોત અને તેની સાથે અથડાત નહીં અને અથડાઈ શકત નહીં.

૪. ફરિયાદ અરજીના ત્રીજા પારેઆદમાં લખેલી બાબતો પ્રતિવાદી કબુલ કરતો નથી.

નંબર ૬.

નુકસાન કરવા માટેની સઘળી ફરિયાદોનો જવાબ.

૧. જે જે કાર્યો (અથવા બાબતો) ની ફરિયાદ કરવામાં આવી હોય તેના ઇનકાર

નંબર ૭.

માલ અટકાવી રાખવા માટેની ફરિયાદોનો જવાબ.

૧. સદરહુ માલ વાદીની માલકાનો ન હતો.

૨. સદરહુ માલ જે લીયન માટે દફતાર હતો તે લીયન બાબત અટકાવી રાખવામાં આવ્યો હતો.

વિગત નીચે પ્રમાણે:—

તા. ૩ જુન ૧૯૦૭, દાવો કરેલો માલ દિલ્હીથી કલકત્તા લઈ જવા માટે:—૪૫ મણુ દર મણુ રૂ. ૨ લેખે રૂ.

નંબર ૮.

અથરવામિત્વનો હક તોડવા બદલ ફરિયાદોનો જવાબ

૧. વાદી અંશકર્તા (એસાઈની વિગેરે) નથી.

૨. સદરહુ પુસ્તક રજીસ્ટર થએલું નથી.

૩. પ્રતિવાદીએ હક તોડયો નથી.

નંબર ૯.

માનપરની નિશાનીનો હક તોડવા બદલ ફરિયાદોનો જવાબ

૧. સદરહુ ટ્રેડમાર્ક વાદીની નથી.

૨. સદરહુ નિશાની ટ્રેડમાર્ક નથી.

૩. પ્રતિવાદીએ હક તોડયો નથી.

નંબર ૧૦.

અપકારક કૃત્યો સંબંધી ફરિયાદોનો જવાબ

૧. વાદીનો પ્રકાશનો ઉપભોગ અસલના વખતનો નથી (અથવા તેના બીજા કહેવાતા લાંબા ભોગવટાથી મળેલા હક નાકબુલ કરવા).

૨. પ્રતિવાદીની ઈમારતોથી વાદીના પ્રકાશને વારનવિક રીતે અટકાવ થશે નહિ.

૩. પ્રતિવાદી અથવા તેના નોકરો પાણી બગાડતા હોવાનું (અથવા જે માટે ફરિયાદ કરી હોય તે કરવાનું) પ્રતિવાદી નાકબુલ કરે છે.

[જે માટે ફરિયાદ કરવામાં આવી છે તે કરવાનો પ્રતિવાદીનો હક લાંબા ભોગવટાથી મળેલો હોય અથવા બીજી કોઈરીતે મળેલો હોય તો તેણે તેમ લખવું અને તે હકના આધારે એટલ કે લાંબા ભોગવટા અથવા બહીસ અથવા બીજું શું તે લખવું].

૪. વાદી અમટિત વિલબને માટે ચુંદેગાર છે તેની વિગત નીચે પ્રમાણે:—

સને ૧૮૭૦ માં વાદીની મીલ ચાલુ થઈ.

સને ૧૮૭૧ માં વાદીએ કબજો લીધો.

સને ૧૮૮૩ માં પહેલી વખત ફરિયાદ કરી.

૫. વાદીના નુકસાની માટેના દાવાના સંબંધમાં પ્રતિવાદી ઉપલા બચાવના મુદ્દા ઉપર આધાર રાખી અને તે કહે છે કે જે કાર્યોની ફરીયાદ કરવામાં આવી છે તે કાર્યોથી વાદીને કાંઈ નુકસાન થયું નથી. (જે બીજા મુદ્દા ઉપર આધાર રાખવાનો હોય તો તે લખવા જોઈએ જેવા કે થક મગેલા નુકસાન માટે મુદતની હરકત).

નંબર ૧૧.

ગીરો છોડાવવાનો હક બંધ કરવાની ફરીયાદનો જવાબ

૧. પ્રતિવાદીએ ગીરોખત કરી આપ્યું નથી.
૨. વાદાંતે ગીરો તબદીલ કરી આપ્યું નથી. (જે એક કરતાં વધારે તબદીલી થયાનું કહેવું હોય તો જે નાકમુલ કરી હોય તે લખવું).
૩. સને ૧૯૦૮ ના હિંદુસ્તાનના મુદત બાબતના આક્ટના બીજા પરિશિષ્ટના આર્ટિકલની રૂયે ફરીયાદને મુદતની હરકત છે.
૪. હેડળ પ્રમાણે પૈસા બરવામાં આવ્યા છે, એટલે—

(તારીખ લખવી)

,

...

...

...

...

:રૂપીઆ.

૧,૦૦૦

(તારીખ લખવી)

,

...

...

...

...

૫૦૦

૫. વાદાંતે તારીખ ના રોજ કબજે લીધો છે અને ત્યારથી તે બાકું લે છે.

૬. વાદાંતે તારીખ માટે ને રોજ કરજ આપી લીધું.

૭ તારીખ માટે ના દસ્તાવેજથી પ્રતિવાદીએ અ. બ. ને પોતાનો સમજો દિત-
મંબંધ તબદીલ કરી આપ્યો છે.

નંબર ૧૨.

ગીરો છોડાવવાની ફરીયાદનો જવાબ

૧. સને ૧૯૦૮ ના હિંદુસ્તાનના મુદત બાબતના આક્ટના બીજા પરિશિષ્ટની આર્ટિકલ ની રૂયે વાદીના ગીરો છોડાવવાના હવે મુદતની હરકત છે.
૨. વાદાંતે મિલકતમાંનો સમજો દિતસંબંધ અ. બ. ને તબદીલ કરી આપ્યો છે.
૩. પ્રતિવાદીએ, તારીખ માટે ને રોજ કરજ દસ્તાવેજથી ગીરોથી લીધેલા કરજ ઉપરનો તથા ગીરોની મિલકત ઉપરનો પોતાનો સમજો દિતસંબંધ અ. બ. ને તબદીલ કરી આપ્યો છે.
૪. પ્રતિવાદાંતે ગીરો મિલકતનો કબજો લીધો નથી અથવા તેનું બાકું પણ લીધું નથી. (જે થોડી મુદત સુધી પોતાનો કબજો હતો એમ પ્રતિ ગાંધી કમુલ કરતો હોય તો તે મુદત તેણે લખવી, અને તે કમુલ કરતાં હોય તે પછીની મુદતનો કબજો તેણે નાકમુલ કરવો.)

નંબર ૧૩

વિશેષ રીતે કરાર પુરો કરવાની ફરીયાદનો જવાબ

૧. પ્રતિવાદીએ કમુલાયત કરી નથી.
૨. અ. મ. પ્રતિવાદીનો આડતીઆ ન હતો (જે વાદીનું કહેવું એવું હોય તો.)
૩. વાદાંતે હેડળની સરતો પુરી કરી નથી.— (સરતો).
૪. પ્રતિવાદીએ અડતીઆ પુરી કરવાની જે વાત (વિશે કહેવું હોય તે વાત) કરી નથી.
૫. હેડળ લખેલી બાબતના કારણને લીધે, વચાખૂ કરવાની મિલકત ઉપર વાદીનો હક એવી તરેહનો નથી કે પ્રતિવાદી તે સ્વીકારવાને બંધાયેલા હોય (શા વારને તે લખવું.)
૬. હેડળની બાબતના સંબંધમાં કમુલાયત અનિશ્ચીત છે (બાબત લખવી.)

૭. (અથવા) વાદી દીલ કર્યા બદલ ગુન્હેગાર છે.
૮. (અથવા) વાદી કપટ અથવા ગેરસમજ કર્યા બદલ ગુન્હેગાર છે.
૯. (અથવા) કયુલત ગેરવાળખી છે.
૧૦. (અથવા) કયુલત જુલથી કરવામાં આવી હતી.
૧૧. (૭), (૮), (૯), (૧૦) (અથવા જે હોય તે) સંબંધી હેઠળ લખેલી હકીકત છે.
૧૨. વેચાણની ૧૧ મી સરતની રૂયે (અથવા એક ખીજની સંમતિથી) કયુલાયત રદ કરી હતી.
(જે બાબતમાં નુકસાની માગી હોય અને પોતે નુકસાનો ભરી આપવાને જવાબદાર નથી એમ પ્રતિવાદી કહે તે બાબતમાં તેને કયુલાયત અથવા જે કારારનું ઉલ્લંઘન કર્યાનું કેહેવું હોય તે નાકયુલ કરવું જોઈએ, અથવા જવાબ ઉત્તરપક્ષના જે મુદ્દા ઉપર તેનો આધાર હોય તે બતાવવો જોઈએ, એટલે, હિંદુસ્તાનનો મુદતનો કાયદો, આંગકાર તથા બદમાઇ. શર્ગતી, કપટ, ઇત્યાદિ બતાવવાં જોઈએ.)

નંબર ૧૪.

મૃત્યુલેખાર્પિત નાણાનું દાન લેનારે મૈયતની મિલકતના વહિવટ બાબત કરેલી ફરીઆદનો જવાબ.

૧. અ. બ. ના મૃત્યુપત્રમાં કરજનો ભોળો હતો; તે મરણ પામ્યો ત્યારે નાદાર હતો, તેના મરણ વખતે કેટલીક સ્થાવર મિલકત ઉપર તેનો હક હતો; તે મિલકત પ્રતિવાદીએ વેચી અને તેના રૂ. નક્કી ઉપજ્યા; મૈયત પાસે કેટલીક જંગમમિલકત હતી જે પ્રતિવાદીએ વસુલ કરી અને જેના રૂ. નક્કી ઉપજ્યા.
૨. તે સહજી રકમો તથા સ્થાવર મિલકતના બાડાની રકમ રૂ. ઉપજી તે પ્રતિવાદીએ ઉત્તરક્રિયા તથા મૃત્યુપત્ર સંબંધી ખર્ચ તથા મૈયતના કેટલાં એક કરજ આપવામાં વાપરી.
૩. પ્રતિવાદીએ હિસાબ તૈયાર કર્યો અને તેની એક નકલ તારીખ માહે સને ૧૬ રોજ વાદીએ મોકલી. અને વાદીએ કહાવ્યું કે જે ઓચરિયાં જોઈને હિસાબ મેળવવો હોય તો તે જોવાની તને છુટ છે પણ વાદીએ પ્રતિવાદીની માગણીનો લાભ લેવા ના પાડી.
૪. પ્રતિવાદી અરજ કરે છે કે વાદીએ આ શરિયાદનું ખરય આપવું જોઈએ.

નંબર ૧૫

કાયદા પ્રમાણે રીતસર મૃત્યુપત્રનો પ્રોબેટ.

૧. મૈયતનું સદરકુ મૃત્યુપત્ર અને કોડીસીલ સને ૧૯૬૫ ના હિંદુસ્તાનના વારસા બાબતના આકટ (અથવા સને ૧૯૭૦ ના હિંદુ મૃત્યુપત્રના આકટ) પ્રમાણે બરાબર કરવામાં આવ્યું હતું નહીં.
૨. જે વખતે સદરકુ મૃત્યુપત્ર અને કોડીસીલ અનુક્રમે કરવામાં આવેલાં જણાય છે તે વખતે મૈયતનાં મનની, યાદશક્તી તથા સમજની સ્થિતિ બરાબર નહોતી.
૩. વાદી (અને તેની સાથે કામ કરનારા ખીજઓ જેમનાં નામ હાલ પ્રતિવાદીને જણાયાં નથી તેઓ) ની અયોગ્ય લાગવાથી સદરકુ મૃત્યુપત્ર અને કોડીસીલ કરાવી લેવામાં આવ્યાં હતાં.
૪. સદરકુ મૃત્યુપત્ર અને કોડીસીલ દ્વારા કરાવી લેવામાં આવ્યું હતું; અને તે દગો, પ્રતિવાદીની હાલની માહિતી પ્રમાણે (દગાનું રૂપ લખવું) હતી.
૫. સદરકુ મૃત્યુપત્ર અને કોડીસીલ કરવામાં આવ્યાં તે વખતે તેમાં લખેલી બાબતોથી (અથવા પ્રસંગ પ્રમાણે સદરકુ મૃત્યુપત્રના શેષ ભાગનાં મૃત્યુ લેખાર્પિતદાન બાબતની કલમના મજકુરથી) મૈયત અજાણ હતો અને તેણે તે પસંદ કરી નહોતી.
૬. મૈયતે પોતાનું તારીખ ૧ લી જાનેવારી ૧૮૭૩ નું ખરું મૃત્યુપત્ર કરેલું છે, અને તે વડે પ્રતિવાદીને તેનો કુલ મૃત્યુપત્ર ચલાવનાર નિમ્મા છે.

પ્રતિવાદીની માગણી નીચે પ્રમાણે છે:—

- (૧) વાદીએ રજુ કરેલાં સદરકુ મૃત્યુપત્ર તથા કોડીસીલ કારટે ખોટાં ઠરાવવાં.
- (૨) મૈયતનાં તારીખ ૧ લી જાનેવારી સન ૧૮૭૩ ના મૃત્યુપત્રની કારટે કાયદા પ્રમાણે રીતસર પ્રોબેટ આપવી.

નંબર ૧

અપીલની યાદ.

(ઓ. ૪૧, કા. ૧)

હું સદરજી

ના તારીખ

માહે

સને ૧૯

ની દરિયાદ નંબર

માં

સન ૧૯

ના હુકમનામાના ઉપરની

કોર્ટને નીચેનાં

કારણોથી અપીલ કરું છું. તે એ કે:—
(હકીકત ને કારણો લખવાં.)

દરખાસ્ત (ઓ. ૨૧, કા. ૧૧.)

દરખાસ્તનો નમુનો.

હું હુકમનામાવાળો નીચે વર્ણન કરેલા હુકમનામાંની બળવણી માટે દરખાસ્ત કરું છું.

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦
દરિયાદનો નંબર.	પક્ષકારોનાં નામ.	હુકમનામાંની તારીખ.	હુકમનામાં ઉપર અપીલ થયે છે કે કેમ.	બરજી અથવા તોડ કાંઇ થયેલા હોય તો.	આગળ કોઇ દરખાસ્ત કરી હોય તો તે તેની તારીખ અને પરિણામસહિત.	હુકમનામાં ઉપરની બ્યાન્સ હોત લેણી રકમ અથવા તેમાં આપેલી બીજી દાદ કોઇ સામા હુકમનામાંની વિગતો સહિત	ખરચ કાંઇ અપાવેલો હોય તો તેની રકમ.	કોની સામે બાળવું.	કોર્ટની મદદ કઇ રીતે લેવા માગે છે તે.
સને ૧૮૯૮ તો ૭૯૯	અ. બ. વાદી.	ક. ડ. પ્રતિવાદી.	૧૧ મી અક્ટોબર ૧૮૯૭.	નહિ.	કાંઇ નહિ.	તારીખ ૪ માર્ચ સન ૧૮૯૯ ની દરખાસ્ત ઉપરથી કે. ૭૨-૪-૦ દાખલ કર્યા.	મુદત ર. ૩૧૪-૮-૨ (હુકમનામાંની તારીખની વસુલ થયા સુધીનું દર વરસે દર સેક્ટેરે હ દકા પ્રમાણે બ્યાન્સ).	હુકમનામાં અપાવેલો ર. ૪૭-૧૦-૪ તાર પછી થયેલો ર. ૮-૨-૦ કેસ ર. ૫૫-૧૨-૪	પ્રતિવાદી કે. ડ. સામે.
									જ્યારે જમમ મિલકતની જમ્તી અને વેચાણ કરાવવાનું હોય ત્યારે] હું અરજ કરું છું કે કુલ રકમ (બરવાની તારીખ સુધી મુદત રકમ ઉપર બ્યાન્સ સહિત) અને આ બળવણી લેવા નો ખરચ, સાથે જોડેલા યાદી પ્રમાણેની પ્રતિવાદીની જમમ મિલકતની જમ્તી અને વેચાણ કરીને વસુલ કરવાં તથા મને આપવાં. (જ્યારે સ્થાવર મિલકતની જમ્તી અને વેચાણ કરાવવાનું હોય ત્યારે). હું અરજ કરું છું કે કુલ રકમ (બરવાની તારીખ સુધી મુદત રકમ ઉપર બ્યાન્સ સહિત) અને આ બળવણી લેવાનો ખરચ, આ અરજીની નીચે નિર્દાષ્ટ કરેલી પ્રતિવાદીની સ્થાવર મિલકતની જમ્તી કરી તથા તેનું વેચાણ કરી વસુલ કરવાં તથા મને આપવાં.

હું જણાવું છું કે આની અંદર જે લખ્યું છે તે મારા સંપૂર્ણ જાણના તથા માનના પ્રમાણે ખરું છે.

તારીખ માહે

સને ૧૯૧

હુકમનામાં ધરાવનાર.

નંબર ૨

નાદારીમાં અપીલ કરવાની અરજી.

(ઓ. ૪૪, કા. ૧)

ઉપર કહેલો

હું

આ સાથેના ઉપરની ફરિયાદમાં થએલાં હુકમનામા સામે અપીલ કરવાની રજા આપવામાં આવે. મારી માલકીની સઘળી જગમ અને સ્થાવર મિલકતની તેની અટકળે કિંમત સહિત પુરેપુરી અને ખરી યાદ આ સાથે જોડવામાં આવી છે.

તારીખ માહે સને ૧૯

(સહી)

તા. ક. જ્યારે વાદીએ અરજી કરી હોય ત્યારે અવલ કોર્ટમાં નાદાર તરીકે ફરિયાદ કરવાની તેણે અરજ કરી હતી કે કેમ અને તેને તેમ કરવાની રજા મળી હતી કે કેમ તે લખવું.

ઠરાવવાના મુદ્દાના સંબંધમાં એકમત થવાનું પક્ષકારોનું કરારનામું.

(ઓ. ૧૪, કા. ૬)

અમે ઉપલી ફરિયાદના પક્ષકારો અમારી વચ્ચે ઠરાવવાના હકીકતની (અથવા કાયદાની) ખાખત વિષે એકમત થયા છીએ પણ સદરહુ ફરિયાદમાં એકત્રીબીટ તરીકે ફાઇલ કરેલા, તારીખ માહે સને ૧૯૧૧ ના ખત ઉપર કરેલા દાવાને મુદ્દતના કાયદાની હરકત આવે છે કે નહીં એ ખાખતમાં અમારી વચ્ચે મતભેદ છે (અથવા જો ખાખત ઉપર મતભેદ હોય તે લખવી); માટે

અમે પોતપોતાને માટે કરાર કરીએ છીએ કે, જો કોર્ટ આ ખાખતનો ચુકાદો નકારમાં (અથવા હકારમાં) કરશે તો હું સદરહુ ને રૂપિયા ની રકમ (અથવા તે ખત ઉપર કોર્ટ શેણી ઠરાવશે તેટલી રકમ) અપીલ અને હું સદરહુ સદરહુ ખત ઉપરના મારા દાવાની સંપૂર્ણ ભરપાઈ તરીકે સદરહુ રૂપિયા ની રકમ (અથવા કોર્ટ શેણી ઠરાવે તેટલી રકમ) સ્વીકારીશ (અથવા એવા ચુકાદા ઉપરથી હું સદરહુ વિગેરે વિગેરે કરીશ અથવા નહીં કરું).

સાક્ષીઓ

વાદી

૧.

પ્રતિવાદી

૨.

તારીખ માહે

સને

જડજ.

કમીશન માટેની અરજીનો પત્ર.

(ઓ. ૨૬ કા. ૫).

(મથાળું: —ની કોર્ટના પ્રેસિડેન્ટ તથા જડજો વિગેરે, અમર જેમ હોય તેમ).

ની કોર્ટમાં હાલ ફરિયાદ ચાલે છે અને તે કામમાં અ. બ. વાદી અને ક. ડ પ્રતિવાદી છે; અને સદરહુ કામમાં વાદી એવો દાવો કરે છે કે (દાવાનો સાર લખવો)

અને સદરહુ કોર્ટને એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે ન્યાયની ખાતર તથા પક્ષકારો વચ્ચે જે તકરારી ખાખત છે તેના ચોખ્ખ નિકાલની ખાતર એવી ખાખતો વિશે નીચેના શખસોની સોમન ઉપર જુજાની બેવાની જરૂર છે, એટલે

ઈ. ફ. રહેવાસી

ગ. હ. રહેવાસી

અને આશ. જે. રહેવાસી

અને એવું દેખાય છે કે સદરકુ સાહેબે આપની નામદાર કોર્ટની હકુમતની અંદર રહે છે.

વાસ્તે હું સદરકુ કોર્ટને

આપને અરજ કરવાની રજા લઉં છું અને આ ઉપરથી અરજ કરું છું કે ઉપરના કારણ સાર અને સદરકુ કોર્ટને મદદ મળે તે સાર આપ સદરકુ ના પ્રેસીડેન્ટ તથા જડજે તરીકે અથવા આપમાંના એકે અથવા વધારે જણાઓએ સદરકુ સાહેબને (તથા સદરકુ વાદી તથા પ્રતિવાદીના મુખત્યારો આપને, નક્કર લેખી વિનંતી કરીને જે બીજા સાહેબને સમન કરીને બોલાવવાનું કહે તેમને) આપ નીમો તથા તે વખતે તથા જગાએ આપના એક અથવા વધારે જણાની રૂબરૂ અથવા સાહેબોની જુગાની લેવા સાર આપનો કોર્ટની કામ ચલાવવાની રીત પ્રમાણે જે બીજા સમસોને અધિકાર હોય તેમની રૂબરૂ હાજર રહેવાને સમન કરશો અને આ વિનંતિપત્રની સાથે જે સવાલનામું છે તે પ્રમાણે (અથવા મ્હોડેથી) સદરકુ આપનો વિશે તેમની જુગાની સદરકુ વાદી તથા પ્રતિવાદીના મુખત્યારોની સમક્ષ અથવા તેમનામાં જે આસામીઓ યોગ્ય નોટીસ પછી એવી જુગાની વખતે હાજર હોય તેમની સમક્ષ લેવડાવશો.

અને હું આપને વળી એવી વિનંતી કરું છું કે આપ સદરકુ સાહેબના જવાબ લખાવી લેશો, અને એવી જુગાની વખતે જે ચોપડાઓ, પત્રો, કાગળો તથા દસ્તાવેજો રજુ કરવામાં આવ્યા હોય તે જાળખાવવા માટે તેમના ઉપર યોગ્ય નીજાની કરાવશો, અને વળી આપને એવી વિનંતી કરું છું કે એવી જુગાનીના ખરાપણા વિશે તેના ઉપર આપની ન્યાયમતના શિક્ષાથી શિક્કા કરાવશો, અથવા આપની કામ ચલાવવાની રીતને અનુસરતી હોય એવી બીજી રીતે તેના ઉપર નિજાની કરાવશો અને તે જુગાની તથા બીજા સાહેબની જુગાની લેવા સાર કોષ્ટક લેખી અરજ કરવામાં આવે તો તે મુદ્દાં સદરકુ કોર્ટને પાછી મોકલજો.

“ટોપ”—જે સદરકુ અરજ પરમુલકની કોર્ટને મોકલવામાં આવી હોય તો, ઉપરની છેલ્લી લીટીમાં “ સદરકુ કોર્ટને ” એ શબ્દોની પહેલાં “ મલિકા મુઆઝમના સેક્રેટરી આફ રેટ ઈર ફોર ફોર્સિસ મારફત ” એ શબ્દો ઉમેરવા અને તે શબ્દોની પછી “રવાના થવા સાર” એ શબ્દો ઉમેરવા.

દસ્તાવેજના નમુના.

વેચાણ ખતનો નમુનો.

વેચાણ ખત રૂપીઆ રૂં.

૧ દરેક દસ્તાવેજમાં મથાણુ આ પ્રમાણે કરવું.

સંવત	ના	(મહીનો)	સુદ	(તિથી)	ને વાર	તારીખ
માહે	સને	ને દીને મોજે	તાલુકે			ના રહેનાર
નામ	જાત	ધર્મ	ઉમર	(લખવાં)	જેમ એક	મામ વાસ્તે
વં (નામ,	જાત,	ધર્મ,	ઉમર	લખવાં.)		

ઉપર પ્રમાણે મથાણું કરી નીચે પ્રમાણે વેચાણ દસ્તાવેજમાં હકીકત લખવી.

જાત અંગ્રેજોએ તમારી પાસેથી રૂ. આજ રોજ લઈ અને નેના અવેજમાં (ધર કે

જમીન જે વેચાણ આપી હોય તેની વિગત તથા ક્યા મહેશ્વામાં કે ક્યાં આવી તે લખવું પછી) ફીક્ષિટ અમદાવાદ, સમ ફીક્ષિટ (તાલુકા) ના મોજે (મામ) માં છે તે તમને વેચાણ આપ્યું છે તેના પુઠ્ઠી વિગત—(અહીં ધર હોય તો તેથી પૂર્વ, પશ્ચિમ, ઉત્તર ને દક્ષિણ દિશાએ કાંનાં ધર કે રાજમાર્ગ આવ્યો છે તે લખવું; ને જમીન હોય તો કાંનાં ખેતરો આવ્યાં છે તે લખવું.) તે પછી પહેલાં, લખાણના જગ અને જમીન હોય તો સર્વે નંબર, એકર અને આકાર કે સનંદીયા હોય તો

સલામી લખવી. અને ધરનું વેચાણ હોય તો એ ધર જમીન, અમરા, ઈમારત, કાઠા કુવા, ટાંકા, ચોક, પરસારી કે રવેશ સાથે તમોને આંદો સુરજ તપે ત્યાં સુધી વેચાણ આપ્યું છે તે તેમાં તમો વસો, વસાવો કે બાડે, ગીરો, વેચાણ, કે બક્ષીસ કરો કે મન હાવે તેવી રીતે તેનો ભોગવટો કરો તે સર્વ વાતે તમે માલીક છો. (એમ લખવું) કરા મદીઆરા છે કે આગવા, પાણી કંઈ તરફ પડે છે. જવાનો હક ક્યાં થકને છે વિગેરે તમામ હકો લખવા. (પણ જમીન હોય તો) તેમાંનાં તમામ ઝાડ ખીડ તથા તેને લગતા તમામ હક સાથે તમોને જાવેચંદ્ર દિવાકરો વેચાણ આપી છે. તેનો ભોગવટો તમો વંશ-પરંપરા કરો, ખેડો, ખેડાવો, પડતર રાખો કે ગીરો કે બક્ષીસ કરો એ સર્વ વાતના તમો મુખત્યાર છો. અને આજથી તે (ધર કે જમીન) અમાગ કબજામાંથી છોડીને તમારા કબજામાં આપી છે. તે ધર કે જમીન અમારા બાપ દાદાના માલખી કબજા ભોગવટાનું (અથવા જે કામ પાસે વેચાણ રાખ્યું હોય તો તે અમુક પાસે અમે વેચાણ રાખેલું તેના વેચાણ ખત તમને મોકલ્યું છીએ) (આતું લખવું) તે અમે તમોને વેચાણ આપ્યું છે. એ ધર કે જમીન ઉપર કોઈનો કોઈ પણ પ્રકારનો હક દાવો નથી તે તદ્દન ન જોખમી તમોને વેચાણ આપી છે. તેમ છતાં જે કોઈ હક દાવો કે હેસો હરકત કરે તો તેના અમે તથા અમાગ વાલી વારસો જવાબ દઇએ અને તે અમાગ ખર્ચે દુર કરી આપીએ મહી. આ વેચાણ ખત અમે અમારી રાજપુશીથી અને અકલ્લ હોશીયારીથી કરી આપ્યું છે. તે કયુલ મંજુર છે સહી.

અગ્ર

મત્ત

તત્ર

સાખ

(લખી આપનારે મત્ત કરવું.)

ખત લખનારે લખીતગ અને બીજા એ ત્રણની સામો કરાવવી

૨ કબજાગીરો ખત રૂ.

ગું.

મથાણું ૧ લા નમુનામાં બતાવ્યા પ્રમાણે કરવું. પછી

જત અમોએ તમારી પાસેથી નગદ રોકડા રૂ.   અને લીધા તેના અવેજમાં અમારું (ધર કે જમીન જે હોય તે) અમદાવાદ ડીલ્લીકટ એક (જયો) સમગીઓકટ નડીઆદ (નાલુકે) ના ગામ મોતે (ગામ) માં છે તે તે કબજાગીરો આપી છે તેના વિગત. તેના ખુંટ નાચે પ્રમાણે (ચારે દિશાના ખુંટ લખવા)

ઉપર લખેલી મીલકત ધર કે જમીન જે હોય તે જાળાવવું. તમોને ગીરો આપી છે, રૂપિયાતું બ્યાજ નહીં ને ગીરાવાળી જમીનની સાંચ નહીં કે ધર હોય તો-ધરનું ભાડું નહીં, આપે રૂપિએ ધર કે જમીન છુટે તે લખવું. એ (અમુક વર્ષની બાંધણી કરી હોય તો “તેની બાંધણી વર્ષ   ની કરી છે, તે પછી અમે રૂપિઆ આપીને તે મિલકત ઝોરાડીએ ” એવું લખવું.)

આ મિલકત ઉપર કોઈનો હક દાવો નથી તેમ કોઈ બીજા જગ્યાએ તે ગીરો કે કોઈ બીજા બો-જમાં નથી. તેમ છતાં કોઈ હકદારો કરે તો તેનો જવાબ અમે દઇએ. આજથી તમોને આ (મીલકત) નો કબજો મોકવામાં આવ્યો છે. જેથી તમારે એનો વદાનટ તમારી મરજમાં આવે તે મારક કરવો અમર બીજા કોઈ પાસે કરાવો કે સાંચે કે ભાડે આપો તે સર્વ વાને તમે મુખત્યાર છો. આ હસ્તાવેજ અમે અમારી રાજ પુશીથી તથા અકલ્લ હોશીયારીથી ને તંદુરસ્તીમાં લખી આપ્યો છે. તે અમોને તથા અમારા વારસોને કયુલ મંજુર છે.

૧ અગ્ર

મત્ત

૧ અગ્ર

સાખ

લખી આપનારે મત્ત કરવું

ખત લખનારે લખીતગ કરવું તથા બીજા સાક્ષીઓએ સાખ કરવી.

સાનગીરો ખત.

કચ્છગીરો માફકળ લખવું પશ્ય તેમાં કચ્છગીરો છે ત્યાં સાનગીરો લખવું અને જ્યાં મિલકત તમારે કબજે સોંપી છે ત્યાં-આ મિલકત તમને રૂપિયા પેટે સાંનમાં લખી આપી છે. અને મિલકત અમારે કબજે રાખી છે એવું લખવું.

આડગીરો ખત.

પોનાને ત્યાં કોમ મિલકત ગીરો હોય અને તે બીજાને ત્યાં પાછી જમારે ગીરો મૂકવામાં આવે તે આડગીરો કહેવાય છે. તે દસ્તાવેજ માટે ઉપરના મથાળા પ્રમાણે મથાળું કરી પછી “જત આજરોજ રૂ. અંકે રોકડા લીધા છે તેના અવેજમાં ખેનર કે જમીન અમોએ ફલાણા માણસ પાસેથી રૂ. માં ગીરો રાખેલી તે તમારે ત્યાં આડગીરો મુકા છે એવું લખવું ને તજે મિલકતનું વર્ણન મૂકી ગીરો દસ્તાવેજ પ્રમાણે લખવું ને તેના દસ્તાવેજ તમારે સ્વાધિન કર્યો છે. અમે રૂપિયા આપી તે મિલકત છોડાવોશું વિગેરે હકીકત લખવી. ”

ગીરો હકવેચાણનો દસ્તાવેજ.

મથાળું ૧ લા નંબરના ખત પ્રમાણે કરી તજે નિચે પ્રમાણે લખવું.
 “જત અમોએ તપારી પાસેથી આજરોજ રૂ. અંકે પુરા કદ્દાર રોકડા લીધા છે. એના અંગેજમાં અમોએ (એના પાસેથી રાખ્યું હોય તેનું નામ) પામેથી ઘર કે જમીન રૂપિયા અંકે માટે સંવત તારીખ માટે સને ના રોજ કચ્છ જોગવટા સાથે ગીરો રાખેલું તે તમને ગીરોહક વેચાયુ આપ્યું છે. (પછી તે મિલકતના ખુટ તથા વજન લખવું) તે મિલકત અમોએ જે સરતોએ ગીરો ગમ્મી છે તે તમામ શરતોએ અમારે ગીરો હકવેચાણ આપ્યો છે. માટે હવેથી તે મિલકતના અમે હક તરીકે વહાવટ કરવાને મુખત્યાર છે. આ દસ્તાવેજ અમે અમારી રાજી મુશીથી કરી આપ્યો છે ને અમારે યા અમારા વાલો વારસોને કમુલ મંજુર છે તે સહી.
 અત્રે મનુ અત્રે સાખ
 લખી આપનારનું મનુ સાક્ષીઓની તથા લખોત ગવાળાની સાખ.

વીલ.

વીલ યાને વસીયતનામું.

સંવત ના (મકાનો સુદ કે પદ અને તિથી તથા વાર) તારીખ માટે સને ને દીને હું (નામ) અને કચ્છર ધધો રહેવાસી તાલુકે ગો જત મારી પહાવરથી થવાથી અને હાલ મારી તબીયત સારી રહેતી નહીં હોવાથી તેમજ હવે મારી કાલુખગુર દેહને બડરા નથી માટે મારી તંદુરસ્તી અને હયાતીમાં શુદ્ધિ અને સાવધાનીમાં હું મારી તમામ સ્થાવર જંગમ મિલકતનું વીલ યાને વસીયતનામું નિચે પ્રમાણે કરું છું.
 મારી સ્થાવર મિલકત નિચે પ્રમાણે છે.

(અહીં ઘર, જમીન વગેરે જે સ્થાવર મિલકત હોય તે કયાં આવી, તેના ખુટ, તથા હક વગેરે લખવું. ઘર હોય તો મહેલો તથા લંગામ પહોળાઈ અને જમીન હોય તો સર્વે નંબર અને એકર આકાર જણાવવાં અને એક પછી એક એમ પેરા પાડી તમામ મિલકતનું વર્ણન આપવું)

• પછી મારી જંગમ મીલકત—ઘરનું રાયરમીલ, વાસણ કુસણ, દાંજા, ફરનીચર વગેરે તમામ બતાવવું.

ઉપર જણાવેલી મિલકતનો હું મારી હયાતી સુધી મારો મનગમતો ઉપભોગ કરવાને તથા તેની આવક ખાવાને સુખત્યાર હું અને મારો દેહ હોડ્યા પછી, મારી તે તમામ મિલકત (મારી દીકરી કે દીકરા કે પીત્રાધ જેને આપવી હોય તેનું નામ ઉમ્મર ઠેકાણું બંનેરે લખવું) ને મળે તે માટે હું તેને હકદાર ઠરાવું છું. તેમથી મારા ક્રિયા અર્થમાં રૂ. અંકે ધર્માદામાં વાપરે અને બીજી તમામ મિલકતનો તેને મન શાવે તેવો ઉપભોગ કરવો. આ વસીયતનામું મેં મારી રાજ પ્રુશીથી તથા અક્કલ હોંશીયા-રીથી ને બીનકેથી તથા તંદુરસ્તીમાં તથા સાવધગીરીમાં કર્યું છે તે સહી.

અત્ર

મતુ

અત્ર

સાખ

બક્ષીસ પત્ર.

સંવત ના (મહીનો, સુદ કે વદ, તિથિ અને વાર) તા. માહે
 મને અંગ્રેજી દીને તાલુકે મોજે ના રહેવાસી (નામ
 જતે ઉમર ધંધો) જોગ, લી. નામ
 ઉમર, ધંધો, એક ગામ વાસ્તે વં જત તમે મારી પાસે ધણા વખતથી રહેાછો, અને મારી સેવા આકરી કરોછો અને તેથી મારી તમારા ઉપર અને તમારી મારા ઉપર ધણીજ પ્રીતિ હોવાથી હું તમારા ઉપર ખુશી થઇ મારી મિલકત.

(જે મિલકત બક્ષીસ આપવી હોય તેનું વર્ણન. ક્યાંથી આવી, કેટલી, ખુટ વગેરે લખવું.)

ઉપર બતાવેલી મારી મિલકત હું તમને આ હસ્તાવેજથી બક્ષીસ આપું છું અને આજથી તમારા કમળ સ્વાધિનમાં સોપું છું. અને તે મિલકત તમે મારા આખા મુજબ બક્ષીસ તરીકે આજથી સ્વિકારી છે. માટે હવે એ મિલકતનો હું આજ સુધી જેવો માલિક હતો તે વાત મેં આજ રોજથી તેના માલિક થયા છે. જેથી તે મિલકતનો તમે તમારે મન ફાવે તેમ ઉપભોગ કરવાને અને વ્યવસ્થા કરવાને સુખત્યાર છો.

આ હસ્તાવેજ મેં મારી રાજ પ્રુશીથી તથા બીન ફર અને શુદ્ધ બુદ્ધિથી લખી આપ્યો છે તે મારે કબુલ મંજુર છે.

અત્ર

મતુ અત્ર

સાખ

બક્ષીસ આપનારનું મતુ.

૧ સાક્ષીઓની સાખ.

વારસ સગીર હોય ત્યારે દ્રસ્ટીઓ નીમવાનો હસ્તાવેજ.

સંવત (માસ, તિથી, વાર) તારીખ માહે સને અંગ્રેજી દીને હું નામ
 જાત, ઉમર ધંધો રહેવાસી (ગામ) તાલુકે
 નો જાહેર કરું છું કે હાલ હું ૪૬ થયો છું તથા મારું શરીર માંડુ રહે છે, અને મારી જોરત
 હજી નાની ઉમરની હોવાથી તેમજ મારી મિલકતની સંભાળ રાખી શકે તેવી નથી તેમજ મારો પુત્ર નામે હાલ ઉમરનો સગીર છે જેથી મારી મિલકતની સંભાળ મારી હયાતીમાં અને હયાતી પછી છોકરા નામે લાયક ઉમરનો થાય ત્યા સુધી બરોબર રહે અને મિલકત બચાવે થાય નહિ તેને માટે મારી મિલકતના ત્રસ્ટ ડીડનો આ હસ્તાવેજ કરું છું અને તેની વ્યવસ્થા કરવા નીચે પ્રમાણે ઠરાવ કરું છું.

૧ મારી સ્થાવર મિલકત આશરે રૂ.

ની નીચે પ્રમાણે છે.

(અક્ષી સ્થાવર મિલકતનું વર્ણન લખવું.)

૨ જંગમ મિલકત આશરે રૂ.

ની છે તેનું વર્ણન.

અક્ષી જંગમ મિલકતનું વર્ણન લખવું. જેમાં કોઇ રૂપિયા રોકડા કોઇને ધીર્યા હોય કે જેકમાં હોય કે તેનું બ્યાજ લેવાનું હોય તેવી રકમો બતાવવી.

ક ઉપર પ્રકારની મારી સ્થાવર અને જંગમ મિલકતની વ્યવસ્થા કરવાને માટે મારા નીચે મુજબના મારા ભરંસાવાળા મિત્રો અને મુદરથીને ટ્રસ્ટીઓ તરીકે તેમની સંમતિ લઇને નીચેના છે.
ટ્રસ્ટીઓનાં નામ, જન્મ, ઉંમર, ધર્મો તથા રહેવાસી વીગેરે લખીકત એક પછી એક નામવાર લખવી.

ઉપર જણાવેલી મિલકત મેં મારા ટ્રસ્ટીઓના કબજામાં સ્થાપિત કરાને આજે સોંપી છે. માટે તે મિલકતની ઉપજ સારી આવે અને તેની વ્યવસ્થા ઉત્તમ રીતે કરે એ મુજબ મારા ટ્રસ્ટીઓએ તેની વ્યવસ્થા કરવા સોંપી છે. તેનું જે ઉત્પન્ન આવે તેમાંથી મારાં જી તથા છોકરાં તથા કુટુંબના અન્ન વસ્ત્ર અને ભરણપોષણને માટે દર વર્ષે રૂ. અડધે આપવા અને જે ઉત્પન્ન વધે તે રકમમાંથી નવી જમીનો ખરીદવી કે તે રૂપિયા બેંકમાં મૂકવા. અને મારી વાર્ષિક આવદાની વધે તેવી વ્યવસ્થા કરવી. તે ઉપરાંત મારા છોકરાઓનો વિદ્યાભ્યાસ કરવા તથા તેમને ઉંચી કેળવણી આપવા માટે વર્ષે દિવસે જે ખર્ચ થાય તે મારી મિલકતની ઉપજમાંથી આપવો અને જે કાંઈ લગ્ન કે મરણનું પ્રસ્તુત આવે તો તેનું ખર્ચ તેમાંથી કરવું.

જ્યારે મારા છોકરાં લાયક ઉંમરનો થાય ત્યારે ઉપર જણાવેલી મારી મિલકત અને તેમાં જે વધારો થયો હોય તો તેની આવક સાથે તેને કબજે સોંપવો. અને ટ્રસ્ટીઓએ પછીથી પોતાની વ્યવસ્થા કરવાનો સંધળો હક તેને સોંપી દઈ પોતાનો હક ઉઠાવી દેવો.

સંધળા ટ્રસ્ટીઓએ મારા મિલકતની વ્યવસ્થાનું કામ સંપોને એકમતે કરવું. આ ટ્રસ્ટ દસ્તાવેજ મેં મારી રાજી મુશીયા તથા અક્કલ હોંશીયારીથી કર્યો છે તે મારે કબુલ મંજૂર છે.

અત્ર અત્ર સાખ

સૂચના--જો કોઈ વારસ ન હોય તે મિલકત ધર્માદામાં વાપરવા ટ્રસ્ટીઓ નીમવા હોય તો તેનું લખવું અને " તેમણે મિલકતના ઉત્પન્નમાંથી અમુક અમુક કામમાં દર વર્ષે ધર્માદા ખર્ચ કરવું " વીગેરે જણાવવું.

દત્તક પત્ર

સંવત (માસ, તિથી, વાર) તારીખ માહે સને ને દીને તમે (જેને દત્તક લેવા હોય તેના માપનું નામ, ઉંમર, જન્મ, ધર્મો, રહેવાસી.) જોગ લી. (દત્તક લેનારનું નામ, જન્મ, ઉંમર, ધર્મો ને રહેવાસી) જન્મ અમારે પુત્રની સંતતિ નથી, અને તમે મારા નજદીકના (સગા) જે સગાઈ હોય તે લખવી) થાય છે. તો મારી ઇચ્છા મારા વંશનો વૃદ્ધિ સાદ તમારા પુત્ર નામે ને દત્તક લેવાની છે અને ને પ્રમાણે મેં તેને દત્તક લેવાનો નક્કી કરાવ કરી દીધો છે જે તમે પણ તે પ્રમાણે તમારા પુત્ર નામે ને મને દત્તક આપવાને માટે કબુલ થયા છે, તેથી આજરોજ સાંજાનુસાર દત્તવિધાનની ક્રિયા કરાવી તમેએ તમારા પુત્ર ને મને દત્તક આપ્યો છે અને મેં તેને આજથી મારા દત્તક તરીકે સ્વિકાર્યો છે. આ દત્તકનો લેખ અમે અમારી રાજીમુશીયા તથા અક્કલ હોંશીયારીથી કર્યો છે તે મારે કબુલ મંજૂર છે સહી.

અત્ર અત્ર સાખ

બાડા ચીઠી

મથાળું પહેલા નમુના પ્રમાણે કરવું. તે પછી જત અમેએ તમારી પાસેથી ધર ૧ મહેલા માં આવેલું મ્યુનીસીપલ નંબર વાળું ઝોરડા, પરસાળને ચોક તથા ત્રણ માળ સુદ્ધાં આજ રોજથી બાડે રાખ્યું છે તેના બાડાના ખાર માસના (કે એક માસના હોય તો તે લખવું) રૂ. અડધે કરાવ્યા છે. તે તમને દર વર્ષે (કે દર ચઢે માસે--જેવી સરત હોય તે લખવી) આપીએ.

તેનું મ્યુનિસિપાલિટી તમારે માથે છે તથા સંચારમણી અમારે માથે ને નળીઆં તમારે અપા-
વવાં (અહીં જે જે સરતો કરી હોય તે લખવી).

આ ભાડા મીઠીની મુદત વર્ષ ૧ ની કરી છે તે અમે સંવત ના (મહીનો—તિથી—
ને વાર) ના રોજ બીનહરકતે ધર તમારે કબજે સોંપીએ. (અહીં જે ત્રણ વર્ષની કે પાંચ વર્ષની
જે મુદત માટે ભાડે રાખ્યું હોય તે મુદત લખવી).

આ ભાડા મીઠી અમે અમારી રાજ પુશીથી લખી આપી આજરોજથી ધર ભાડે રાખ્યું છે તે
અમારે કબુલ મંજુર છે.

અમ

મનુ

અમ

સાખ

(ભાડે રાખનારનું મનુ)

(સાક્ષીઓ કરાવવી)

ગણવતપટ્ટે

સંવત ના (માસ, તિથી, વાર) તા. માહે સને અગ્રેજી દીને (જમી-
નદારનું નામ—જાત, ઉમ્મર રહેવાસી અને તાલુકો) જોગ લી. (સાંધે રાખનારનું નામ, જાત, ઉમ્મર,
રહેવાસી, તાલુકો) જત લખી આપું છું કે મેં તમારું ખેતર ૧ સર્વે નંબર એકર આકારનું

(ક્યાં આવેલું છે તે તથા ખેતરનું નામ લખવું) આજરોજથી સંવત ની ફસલ માટે ખેડવા
સાડે રાખ્યું છે. તેના વર્ષ ૧ ની સાંધના રૂ. અડે ઠરાવીને સાંધે રાખ્યું છે. તેની મુદત (જે મુદત
માટે સાંધે રાખ્યું હોય તે લખવી, વર્ષ, ત્રણ વર્ષ કે પાંચ વર્ષ) વર્ષ ૧ ની ઠરાવી છે. જે પુરી થયે
સંવત ના વૈશાખ સુદ ૩ ના રોજ ખેતર તમારે કબજે સોંપાએ અને તેમાં અમે કાંઈ તકરાર કે
વાંધા ઉઠાવીએ નહિં. તેની સાંધના રૂપીઆ સરકારના બે હપ્તા પ્રમાણે આપીએ. તે ન આપીએ
તો તમે ખેતરના પાકમાંથી વાળી થયો અથવા મારી બીજી મિલકતમાંથી કાયદેસર ધલાવો લઈ વસુલ
કરો તેમાં અમે હરકત કરીએ નહીં. આ જમીનનો સરકાર ધારો તમારે ભરવો. તેમાં આવેલાં ઝાડ
બીડને અમે સાચવોએ ને એમાં અમે કાંઈ હક દાવો કરીએ નહીં. તેમ ઝાડના રળનો ઉપયોગ તમારે
કરવો. આ જમીન અમે બીજાને પેટા ગણોતે ખેડવા આપીશું નહીં. આ જમીન ખેડીએ, કે ન ખેડીએ
અથવા પડતર રહેશે કે પાકે કે ન પાકે તોપણ ઉપર પ્રમાણે તમેને સાંધના રૂપીઆ આપવા અમે કબુલ છીએ.

આ ગણવત મેં મારી રાજ પુશીથી લખી આપ્યું છે તે અમારે કબુલ મંજુર છે.

અમ

મનુ

અમ

સાખ

છેડા છુટકાની શરમતી યાને તલ્લીકનામું

સંવત (માસ, તિથી, વાર) તારીખ માહે સને ને
અગ્રેજી દીને તમે બાધ ની દીકરી રહેવાસી મોજે તાલુકાની જોગ
લી. નામ, ગામ, તાલુકો ના, જત તમે મારાં ધણીઆણી યાવ
છો, પણ આજ કાલ કરતાં ધણા લાંબા વખતથી આપણુ બન્ને વચ્ચે અણમતાવ ચાલતો આવે છે.
અને એક બીજાનાં મન ઉઘાં થએલાં છે. જેથી આપણો ધણી ધણીઆણી તરોકનો સંબંધ (પાંચ કે
દસ) વર્ષથી મુશ્કેલ ભરેલી રીતે ચાલતો નથી. અને તેથી આપણે બંનેએ આજરોજ અંદર અંદર
સમજીને આપણા લગનની ગાંઠ આજથી તોડી છે. અને તેથી હવે તમે બીજાને ધણી કરો કે ન કરો તે
તમારી મરજી ઉપર છે. તેમજ હું હવે બીજાવાર લગન કરું કે ન કરું તેમાં તમે હવે હરકત ઉઠાવો નહીં.
આપણા લગન સંબંધી જે આપ લે યજ્ઞ હતી તે ઉપરથી આજરોજ મને રૂ. અડે
તમારા બાપ પાસેથી તમે અપાવીને આ શરમતી કરી છે. જેથી હવે આપણે એક બીજાએ, એક બીજા
ઉપરનો હક ઉઠાવી દીધો છે. અને તેની આ છુટાછેડાની શરમતી યાને તલ્લીકનામું કર્યું છે. તે આપણે
બંનેને કબુલ મંજુર છે તે સહી. આ શરમતી મેં મારી રાજ પુશીથી અને સાવધપણથી લખી આપી છે.

સહી

સાખ

વહેંચણુનો દસ્તાવેજ.

સંવત (માસ, તિથી, વાર,) તારીખ માહે સને
અગ્રેજી દીને જત અમે (વહેંચણુ કરનારનાં નામ, ઉમ્મર, ધંધો, જાત અને રહેવાસી)
ચારે બાદ આજ સુધી એકત્ર કુટુંબમાં હતા તે રાજી ખુશીથી આજ રાજ્યથી જુદા પડી, અમારી તમામ
સ્થાવર અને જંગમ મિલકતની સહીઆરી જે મિલકત હતી તેની વહેંચણુ કરીએ છીએ અને તે નીચે પ્રમાણે:-
અમે નામ———(મોટા બાઇનું નામ)
ના ભાગમાં નીચે પ્રમાણે સ્થાવર અને જંગમ મિલકત આવી છે.

* * * * *
આ પછી દરેક બાઇનું નામ લખી તથા તેના ભાગમાં જે મિલકત આવી હોય તે જણાવવી.

* * * * *
આ સિવાય આપણા આપ જે વૃદ્ધ ઉમ્મરના છે તેમના બરણપોષણને માટે નિચેની મિલકત
સહીઆરી રહેવા દઇ તેમના કબજામાં સોંપી છે તેની વિગત નિચે પ્રમાણે (મિલકતનું વર્ણન)

* * * * *
આ મિલકત આપણા પિતા આપણા ચારેમાંથી જેના ભેગા રહે તેના કબજામાં રહે અને તેનું તે
ઉત્પન્ન ખાચ તથા તેમનું બરણપોષણ કરે. પણ જુદા રહે તો પિતાજીના કબજામાં રહે ને તેનું તે ઉત્પન્ન
ખાચ, પણ તેમની જીંદગી બાદ તે મિલકત ચારે જણે વહેંચી લેવી તથા તેમનું ક્રિયા અર્થ ચારે જણાએ
સહીઆરું કરવું.

ઉપર પ્રમાણે આપણુ ચારે બાઇઓના ભાગમાં જે જે મિલકત આવી છે તે સર્વ આપણે પોત-
પોતાને કબજે લીધી છે અને તેથી જેના ભાગમાં જે મિલકત આવી છે તેના ઉપર તેના સંપૂર્ણ
કબજે અને માલિકી છે. વળી આપણે દેવાના રૂ. અંકે છે. તે સરખે હીરસે ચારે
જણાએ આપવા, તથા લેણું રૂ. અંકે છે તે જેમ જેમ વસુલ થાય તેમ તેમ
સરખે હીરસે વહેંચી લેવું.

આ વહેંચણુ પત્ર આપણે ચારે બાઇઓએ રાજી ખુશીથી અને સંપીને કર્યું છે. જે આપણે સર્વેને
કબજા મંજૂર છે.

અત્ર મત્ર સાખ
ચારે બાઇઓએ મતાં કરવાં. ચાર સારા માણસોની સાખે કરાવવી.

બાગીદારીનો કરાર

સંવત (માસ તિથિ વાર) તા. માહે સને ના અ-
ગ્રેજી દીને જત અમે.

(દરેક બાગીદારીઓનાં નામ, ઉમ્મર, જાત, ધંધો ને રહેવાસી લખવાં.)
ચારે જણાએ (જે વેપાર કે પેદી કરવાની હોય તેનું નામ) નો વેપાર ચારે બાગીદારી કરી
સહીયારો કરવો આજ રાજ્યથી શરૂ કર્યો છે તેની સરતો નીચે પ્રમાણે કરાવી છે. (અહીં વેપારની, તેના
ઉત્પન્નની, મુદીની, મહેનતની વીગેરે જે જે સરતો કરાવી હોય તે તથા કુદાનનું નામ કેવું આપવું,
મુદીવટ કેણું કરવો, અને નફો થાય તે કેવી રીતે વહેંચવો તથા કાંનો કેટલો ભાગ તે સર્વે સરતો
અહીં લખવો.)

ઉપર પ્રમાણેની સરતો આપણે મધ્યએ કમુલ કરીને આજ રોજથી તે ધધો શરૂ કર્યો છે. તે આપણે સર્વેને કમુલ મંજુર છે.

અમ

મતુ

તત્ર

સાખ

બામીદારોની સહીઓ

સાખો.

મિલકત ઉપરથી હક ઉઠાવવાની ફારગતી.

(સંવત માસ, તિથી, વાર) તારીખ માહે સને ના અગ્રેજ દીને (જેને લખી આપ્યું હોય તેનું) નામ, ઉમ્મર, જાત, ધધો ને રહેવાસી) જોગ લી. (લખી આપનારનું) નામ, જાત, ધધો, ઉમ્મર, રહેવાસી) જાત આપણી રચાવર અને જંગમ મિલકત જે સહીઆરો છે. (અથવા દુકાન હોય તો લખવું કે આપણે અમુક ધધાની દુકાન કરી હતી. તેના નફો તોટો આજ સુધી આપણે વહેંચ્યું નથી.) તેમાં આજથી મારા ભાગ પેટે રૂ. અંકે ઉચક રકમ (અથવા જે મિલકત કે માલ ઉચક મળ્યો હોય તે જણાવવું) આજ દીને તમે મને આપી છે. અને તે લખ મેં તે સહીઆરી મિલકતમાંથી મારો હક યાને ભાગ ઉઠાવી લીધો છે. આજથી હવે તમે જે સહીઆરી મિલકત હતી તેના સ્વતંત્ર માલિક થયા છો. હવે અમારો તે મિલકતમાં ભાગ કે કાંઈ હક રહ્યો નથી. અને હક સંબંધ તેમાંથી વહાવી લીધા માન્યતાની આ ફારગતી લખી આપી છે તે અમારે કમુલ મંજુર છે. આ ફારમતી મેં મારી રાજ ખુશીથી ને શુદ્ધ ખુશીથી લખી આપી છે તે સહી.

અમ

મતુ

તત્ર

સાખ

હક ઉઠાવી લેનારનું મતુ.

સાખ કરાવવી.

કરજ ખત.

(નમુના નંબર ૧ માં બતાવ્યા પ્રમાણે મયાળું કરી નીચે લખવું કે,—)

જાત અમેએ તમારી પાસેથી આજ રોજ રૂ. અંકે રોકડા કલ્દાર લીધા છે તે તમે મોજો ત્યારે દેવા એ રૂપીઆનું બ્યાજ દર વરસે, દર સેંકડે રકા પ્રમાણે દીવાળો બાકી કરાવ્યું છે. તે પ્રમાણે આપીએ. આ ખત અમે અમારી રાજ ખુશીથી ઉપર પ્રમાણે રોકડા રૂપીયા લખને લખી આપ્યું છે તે અમારે તથા અમારા વારસોને કમુલ મંજુર છે.

અમ

મતુ

તત્ર

સાખ

કુલ સુખત્યારપત્ર.

હું (નામ, જાત, ધધો, ઉમ્મર, રહેવાસી મેંજે તાલુકે) તે. આ લેખ ઉપરથી તમે (નામ, જાત, ધધો, ઉમ્મર, રહેવાસી) ને મારે સાથ તથા મારે નામે, મારા તરફથી જે એકજ બાબતમાં સુખત્યાર નીમ્યા હોય તે જે કામ માટે સુખત્યાર નીમ્યા હોય તે કામ લખવું. ને તમામ કામ માટે કુલ સુખત્યાર નીમ્યા હોય તો) કોઇ પણ ફાજલારી કે દીવાની ફરીઆદ કે દાવાના કામમાં, ફીવા અપીલના કામમાં કે કોઇ પણ મન્સાફી કામમાં, હાજર રહેવા, ફરીઆદ કે દાવા કરવા કે તેના જવાબો આપવા કે મારા વતી સહીઓ કરવા કે કાગળપત્રો, કે હુડીપત્રી લખવા, આપવા કે લેવા તથા મારા તરફથી દસ્તાવેજ કરાવવા, નોંધાવવા કે લખી આપવા કે ખીજ કોઇ પણ કામ જે હું જાતે કરી શકું તે સર્વે, અથવા જે કામ કરવાનો મને અધિકાર હોય તે સર્વમાં કામો કરવા માટે તમને મેં મારા ખરા અને બરસાદાર સુખત્યાર પસંદ કરી અને નીમ્યા છે. આ વાતની સાક્ષીને સટે મેં મારે હાથે આજ તારીખ માહે સને તથા સંવત માસ, તિથી વારને રોજ મારી સહી કરી છે.

(સહી)

સાખ

